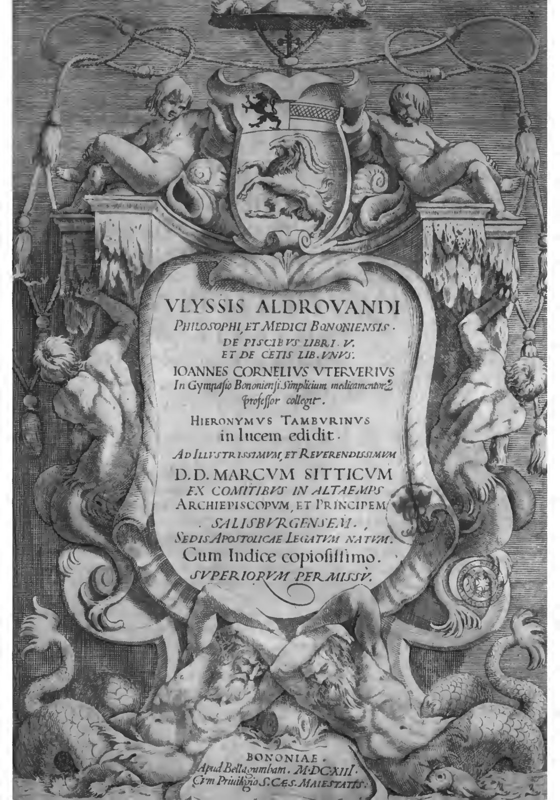
Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XXIX
F
24
NAPOLI

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

VLYSSIS ALDROVANDI
PHILOSOPHI, ET MEDICI BONONIENSIS.
DE PISCIBVS LIBRI. V.
ET DE CETIS LIB. VNVS.
IOANNES CORNELIVS VTERVERIVS
In Gymnaſio Bononienſi Simplicium medicamentorũ
profeſſor collegit.
HIERONYMVS TAMBVRINVS
in lucem edidit.
AD ILLVSTRISSIMVM, ET REVERENDISSIMVM
D.D. MARCVM SITTICVM
EX COMITIBVS IN ALTAEMPS
ARCHIEPISCOPVM, ET PRINCIPEM
SALISBVRGENSEM.
SEDIS APOSTOLICAE LEGATVM NATVM.
Cum Indice copioſiſſimo.
SVPERIORVM PERMISSV.
BONONIAE.
Apud Bellagambam. M.DCXIII.
Cum Priuilegio S. CAES. MAIESTATIS.

AMPLISSIMO
ET AVGVSTISSIMO
SALISBVRGENSIS ECCLESIAE
ARCHIEPISCOPO ET PRINCIPI
MARCO SITTICO
EX COMITIBVS
IN ALTAEMPS
SEDIS APOSTOLICÆ LEGATO NATO.

Hieronymus Tamburinus. S.P.D.

GRANDE opus ſum aggreſſus, Auguſtiſſime Præſul, vt immenſa magni Aldrouandi, quæ ſuperſunt volumina in lucem edam. Vir ille, vt probè noſti, perueſtigatione omnigena, naturæ, de vnaquaque re conſilia ſcrutatus, ſi quem difficultatis lapidem offendit, illum, vel ſtillicidio frontis cauauit, vel auro fregit, vel aduenarum manu remouit; cùmque diuitem intellectui ſuppelectilem ex eiuſdem naturæ penu comparaſſet, illiuſq́, arcana vniuerſa ſibi communicata ſentiret, ea, ſcriptis ſuis, ſaluberrima proditione mortalibus manifeſtauit; res verò in eam excreuit molem, quæ tota ætate legentis oculos, ne dum ſcribentis manus facilè fatigaret: neque dubiam reliquit poſteritatem, an, & veteres, & neotericos illius notæ ſcriptores vicerit; certè enim, & vicit, & fortè illorum memoriam, annis progredientibus, abolebit. Ego verò ad hanc prouectus ætatem, ex qua vitæ occaſum video, ne dum cogito, vt reipublicæ literariæ, cui hucuſque vixi, extremis etiam temporibus viuam, vltima tanti ingenij, vt ita dicam, miracula in lucem efferre, & primùm ab hoc abſolutiſſimo de piſcibus

tractatu

Digitized by Google

*tractatu exordiri decreui; quæ res ſi mihi ex voto non ſucceſſerit, vel quia tan-
tum hoc opus fortunarum mearum vires exhauriat, vel quia moles annorum
naturæ robur proſternat, huiuſce tamen librariæ ſtructuræ fundamentis, iam-
pridem ab authore iactis, columnas ſaltem ſuperimpoſuiſſe gloriabor. Dei verò
prouidentia factum video, vt dum, & operi, & authori gloriam meditarer,
venerit mihi ſtatim tua Celſitudo in mentem, ex cuius nomine, tamquam Sole
frontem libri feriente, maxima & operi, & authori fieret ſplendoris acceſſio,
ſicutique Plinij opera Veſpaſiano, Ariſtotelis Alexandro magno, ita magnum
hoc Aldrouandi opus Marco Sittico conſecraretur: Tu enim ille es, qui, ſi gen-
tilitia ſtemmata reſpicio, ex eorum non interrupta, ſed continua Herouum ſerie
deſcendis, quorum, vel vnuſquiſque ſatis diuitem texendæ hiſtoriæ materiam
ſuppeditaret; feliciſſimè enim tractauit ſemper & belli, & pacis artes Illuſtriſ-
ſima, & generoſiſſima Gens Altaempſia, militaribus ducibus, & viris pru-
dentia ciuili conſpicuis, omni tempore fœcundiſſima: at conquirant, qui volue-
rint, illorum geſta ex annalibus vrbium, ex me ipſo, breuem, & rudem epiſto-
lam conſcribente, ſolum intelligent in vno Marco Sittico Patruo tuo, cuius no-
men refers, & animum æmularis, artem hanc vtramque ſplendidiſſimè eni-
tuiſſe; hic cum diu in præfecturis bellicis victorioſè fuiſſet, militaris tandem
gloriæ ſatur, mutata in Galerum galea, ab Auunculo Pio Quarto in purpureum
Eccleſiæ Senatum, ſumma cum omnium acclamatione, cooptatus fuit; quo tem-
pore tanta cum pietate res Chriſti tractauit, quanta cum fortitudine Martis
negotia geſſerat; mitto Carolum Cardinalem Borromæum lectiſſimæ fœminæ
matris tuæ fratrem, quem Deus inter Diuos relatum, laude humana fecit ma-
iorem, vt hinc ab eo cœleſtia auxilia, ab alijs humana mihi imploranda videam.
Ad te verò, vt redeam, Ampliſſime Princeps, & dulci ſatisfaciam recorda-
tioni illius temporis, quo iuuentutis florem, tanto cum literarum fructu Bononiæ
tranſegiſti; quis vnquam, & vultus, & morum grauitatem, & maieſtatem
tantam, humanitati tantæ coniunctam cognouit? ex media maieſtate indeficien-
tes humanitatis radij effluebant, in media humanitate maieſtatis iubar perpetuò
refulgebat; in te vno pietatem, literarum omnium amorem, ſapientiam, pru-
dentiam, liberalitatem, magnitudinem animi, vitæ candorem, & innocentiam
vſque ad miraculum ſuſpiciebant Bononienſes, qui ſimilem gemmam ex ditiſ-
ſimis Germaniæ ærarijs nunquam Italiæ affulſiſſe, & dicebant, & prædica-
bant; patebant fores amicis, patebat animus ad officia; luſtraſti eo tempore, im-
mò illuſtraſti authoris noſtri Muſæum, viri virtutem, & induſtriam admira-
tus, vt propterea duplici nomine glorietur hæc Ciuitas, & quod authorem ge-
nuerit, & quod authoris Patronum in delitijs, & ſinu cariſſimè habuerit, &
fouerit: talem te ſeptennio toto vidit Bononia, talem paulo poſt agnouit Roma.
Roma, quæ te purpureis vinculis detinere neſciuit, vt te fortè ad iſta præſerua-
ret. His, & maioribus acceſſit natiua mihi quædam, & neſcio qua ſtella duce,
ingenita propenſio in te ipſum, & iſtam Gentem, apud quam, liceat liberè,*

& verè

& verè loqui, nobiliſſima eſt Nobilitas, & corda non minus ingenuitate culta, quam culta literis ingenia conſpiciuntur, quo factum video, vt non ex ingenio ſolum, ſed & ex Genio, librum hunc præclariſſimo Nomini tuo nuncupauerim, nuncupationi verò benè auſpicari me poſſe video, quod in illa inciderit tempora, quibus ad Salisburgenſem Eccleſiæ Principatum; tanto cum applauſu, fuiſti euectus: quæ tua dignitas vniuerſam Ciuitatem noſtram incredibili perfudit lætitia, perinde ac ſi dilectiſſimus ipſius ciuis ad maximos gradus fuiſſet promotus: o cur mihi non licet, hiſce literis, publico nomine, publicum teſtari gaudium, noſtrorum enim ciuium omnium in te amorem, & obſeruantiam in ipſa lætitia expreſſam intelligeres. Eas ergo fortunate liber, & quod quinque alijs eiuſdem authoris antea impreſſis tibi non ſit inuidendum, lætare, fuere, & illi ſummis Principibus dicati; primus Clementi Octauo ſummo Pontifici; ſecundus, & tertius Alexandro Cardinali Montalto literatorum, & literarum omnium optimo Mecœnati, Apoſtolicæq; vitæ exemplari; quartus Sereniſſimo Vrbinatium Duci, cuius rerum omnium ſcientiam, alta voce, tota teſtatur Europa, & politicam gubernandi rationem, ſubiecta gens, tranquillo prædicat ſilentio; quintus Illuſtriſſimo ſimul, & prudentiſſimo Bononiæ Senatui: tu tandem ſextus ſub glorioſiſſimi Salisburgenſis Principis vmbra, quem Deus Eccleſiæ ſuæ diu incolumem ſeruet, feliciter [illegible].

Digitized by Google

EGo Don Marcellus Baldaſſinus Clericus regularis Congregationis S. Pauli Decollati, & Rector ſacræ Pœnitentiariæ Cathedralis, atque pro Archiepiſcopali Curia Bononienſi reuiſor deputatus, opus hoc Excellentiſſimi, & celeberrimi Vlyſſis Aldrouandi, quod de piſcibus inſcribitur, diligenter legi, & quod nihil contra ſanctæ fidei dogmata, vel probatos mores, vel ſacri Indicis regulas contineretur, vt typis mandaretur probaui.

Idem qui ſupra Don Marcellus Baldaſſinus.

Imprimatur.
Fr. Paulus de Garrexio Inquiſitor Bononiæ.

Summa Priuilegij S. Cæſareæ Maieſtatis.

PRiuilegio Sacræ Cæſareæ Maieſtatis cautum eſt, ne quis aliquam hiſtoriarum Vlyſſis Aldrouādi Bonon. quæ agunt de animalibus, & per conſequens, etiam de Piſcibus, qui ſunt animalia aquatilia, in toto, vel in parte abſq; voluntate, & proprio authoris, aut eius hæredum conſenſu, intra decennium, à die quo abſolutum fuerit volumen inchoandum, recudat, aut alibi recuſam vendat, ſub pœna, quotieſcunque deprehenſus fuerit, priuationis omnium librorum, & decem marcharum auri puri, prout latiùs patet in dyplomate Cæſareo dato in arce regia Pragæ, die prima Aprilis, anno milleſimo quingenteſimo nonageſimo nono.

Rodulphus Imperator.

Rodulphus Coradutius.

Ad mandatum Sacræ Cæſareæ Maieſtatis proprium
Io. Barnitius.

IOAN. CORNELIVS VTERVERIVS DELPHENSIS

Lectori beneuolo S.

PRæfaturo mihi in hoc opus, nihil viſum eſt neceſſarium de authore quicquam dicere, cùm alioqui multa de incredibili ipſius eruditione, ac diligentia dicenda forent, deque celeberrimo illo muſæo, in quo præter piſces, de quibus hic agitur, nullum non aliud animal, vel naturale, vel depictum cernitur, atque omne inſuper plantarũ, ac foſſilium genus, & quod omnes admirantur, de ſingulis ſua manuſcripta commentaria. Quorum omnium, vt Illuſtriſſimos inclytæ huius vrbis Senatores inſtitueret hæredes, non pauca eum impulerunt, beneficiorum in primis, quibus ſæpenumerò eum proſecuti fuerant, memoria, ſpeſque, & fiducia, fore, vt qui verè libertatis conſeruatores vulgò appellantur, ea ſimiliter omnia incorrupta conſeruarent. Quò fit etiam, vt Lector humaniſſime non tam authori, quàm Senatui hoſce de piſcibus labores, & ſi qui alij deinceps prodierint, acceptos referas. Hic enim teſtatori morem geſturus, ſimulq; literariæ reip. conſulturus, mihi author fuit, vt quam viuenti intra proprios parietes nauaueram, eandem etiam mortuo, præceptori ſcilicet optimè de me merito, operam præſtarem, & in euulgandis eius monumentis omne illud tẽpus, quo à publicis lectionibus vacari ſolet, impenderem voluit, honeſtumq; ad id ſtipendium laboribus meis opitulaturus conſtituit. De piſcibus autem, & cetis omnino nunc erat dicendum, animalibus nempe aquatilibus ſanguine præditis, cùm in nouiſſimo edito opere de exanguibus actum eſſet. Quos quidem labores, ſi tibi Lector humaniſſime gratos fuiſſe intellexero, ad alios ſubinde, atque alios alacriùs me accingam. Quin autem grati ſint futuri, non eſt quod dubitem, cùm omnibus numeris abſolutam eam eorum animantium hiſtoriam pertractent, quæ tam grata olim fuit Antonino Imperatori, vt Oppiano eam carmine explicanti, & patris ſui exilium remiſerit, & pro ſingulis verſibus, quibus eam conſcripſerat, ſingulos iuſſerit annumerari aureos. Iucunda enim eſt, apprimèq; vtilis, ſi quæ alia cùm profeſſoribus omnibus, tùm maximè medicis, qui quo piſcium, aliorumq; in aquis viuentium naturas, facultateſq; nouerint accuratiùs, eò quidem ſuæ profeſſionis nomine digniores fuerint, cùm non ſemel victus rationem ex ijs inſtituere, remediaque, quæ haud vulgaria ſuppeditãt, hinc accipere cogantur: quorum neutrum ritè præſtabunt, niſi exactè & piſces ipſos, & ſucci, atque alimenti ex ijs diſcrimina noſcant, & ſingularum præterea partium vires probè exploratas habeant. At in menſis quidem qualem olim habuerint prærogatiuam, Acipenſeris exemplo docemur, qui non niſi coronatus, à coronatis inferebatur: ac Mulli in primis, quem argenti pari pondere à priuatis etiam Quiritibus emptum fuiſſe ex veterum ſcriptis notiſſimum eſt: nec ſcio an in vllo ciborum genere vnquam fuerit vel voluptas maior, vel luxuria: vtramq; ſanè fuiſſe vel inde conſtat, quòd non paucos piſcium, deorum nomine dignati ſint, nonnullos etiam ἀνθρωποφάγους, quaſi hominum deuoratores nuncuparint, quòd maximæ etiam facultates, nimio in eos luxu, ſumptuq; conſumerentur. Tametſi verò extent eiuſdem argumenti lucubrationes Rondeletij, Bellonij, Saluiani, Geſneri, aliorumque eruditæ quidem & nunquam ſatis laudandæ, quibus, ne quid deſiderare quis poſſet, quod ad exactiſsimam piſcium hiſtoriam pertinet, author noſter frequentiſsimè vtitur, quæq; per eoſdem didicit, ingenuè ſuis quibuſq; locis profitetur: nihilominus quàm longis eos ſuperarit paraſangis, boni omnes, qui hæc legere dignabuntur, facilè intelligent; atq; mihi id præ cæteris affirmare liceat, qui vtrorumq; ſcripta, non ſine immenſo labore non ſemel conferre inuicem fui coactus. Quod tamen non eò dictum quis accipiat velim, quaſi nihil huius noſtri authoris lucubrationibus queat adijci amplius: etſi enim omni animi contentione in eo elaborarit, vt vltimam eis manum imponeret, nec alijs, quod adijcerent, indagandi campum relinqueret, quemadmodum ex tot piſcium iconibus, nunquam antea ab aliquo alio expreſſis cuiq; licet intueri; multa tamen etiamnum incognita in maris profundo abdita latere cur mihi perſuadeam, facit humoris luxuria, naturæq; in generando promptitudo, vt vera fiat vulgi opinio (Plinij verba ſunt) quicquid naſcatur in parte naturæ vlla, & in mari eſſe, & præter hæc multa, quæ nuſquam alibi. Fatetur Oppianus non paucos ſibi piſces incognitos eſſe; immò verò illum ſolum omnes noſſe, qui procreauit eos, & in inacceſsis homini locis habitare voluit: ſed & Homerus omnium ſcientiarum fons, omnia in æquore perſcrutari poſſe, humanum eſſe, minimè credidit, cùm id ſoli Protheo, quem propterea immortalem fingit, & Neptuni maris præſidis famulum, id contigiſſe nobis ſcriptum reliqueris, inquiens:

> Ἀθάνατος Πρωτεὺς Αἰγύπτιος, ὅς τε θαλάσσης
> Πάσης βένθεα οἶδε Ποσειδάωνος ὑποδμώς.

De meo modo labore Lector æquus æquè iudicabit. Haud exiguum profectò fuit tot piſces corporis tegumento, loco, vita, moribuſq; inuicem differentes, in ſuas quoſq; claſſes referre. Id enim author morte præuentus necdum præſtiterat: Quamobrem & ratio huius methodi erat reddenda, id quod in prooemio operi præmiſſo præſtiti: Ad hæc authori nonnulla adſcripſi, quæ planè mea ſunt, vt ſuis paſsim locis prudens Lector facilè aduertet. Iam verò diſsimulare nolo, futurum fortaſſe, vt errata compluſcula in his libris deprehendantur, quæ peto, vt mitius damnentur, cum & obſeruantiſsimis, & cautiſsimis vix hæc delicta euitari poſſe, vel illis notum eſt, quibus aliquando cum prælo typographorum res fuit. Ego quidem totis viribus nixus ſum, vt admitterentur quàm pauciſsima.

Vale Lector humaniſsime, authoriſque noſtri manibus, mihique bene precare.

AD ILLVSTRISSIMVM, ET REVERENDISSIMVM D. D. MARCVM SITTICVM ARCHIEPISCOPVM, ET PRINCIPEM SALISBVRGENSEM

Sedis Apoſtolicæ Legatum natum.

DISTICHON.

Hæc præda omnigeni piſcis, quid SITTICE monſtrat?
RETIA fortè TIBI nunciat illa PETRI.

Digitized by Google

A

VLYSSIS ALDROVANDI PATRITII BONONIENSIS. DE PISCIBVS LIBRI I.

B

QVI EST DE SAXATILIBVS. Cap. I.

IN QVO ORDINIS RATIO.

AQVATILIVM animalium alia exanguia ſunt, alia ſanguinea. De exanguibus, peculiariter ipſis dicato opere pro ingenij noſtri modulo egimus, & Zoophyta quæ inter animalia & plantas mediam naturam habent, anneximus. Nunc, ne quid in toto hoc Neptuni imperio intactum relinquatur, ordo poſtulat, vt ſanguineis manus admoueamus; cæterùm iis tantùm quę nullibi ſine humore degere poſſunt,
C vel exiguas ſaltem in ſicco moras trahere. Sunt enim nonnulla, quæ licet in fluido degant, & victum quoq; inde emoliantur, cùm in ſiccum tamen exeant, & in terra, terreſtrium more pariant, amphybia potiùs, quàm ſimpliciter aquatilia iudicio meo ſunt nuncupanda; ſicuti ex quadrupedibus lutra, fiber, crocodilus, ex ſerpentibus natrix &c. Eorum modò quæ verè aquatilia ſunt, duo duntaxat genera[a] reperimus; vnum cui natura, quas nullis alijs, branchias; alterum cui pulmones tribuit, idq; ratione recta, nam vt branchiatis ob ſanguinis paucitatem frigidiuſculis ſola aqua ad refrigerationem ſufficit; ita quibus pulmo eſt, ob eiuſdem vbertatem calidioribus, aërem trahere, aliorumq; ſanguineorum more ſpirare par eſt: atq; hinc eſt quòd illa vbi volunt, diutiſſimas ſub aqua moras trahunt, ſine vllo ſuffocationis periculo: hæc verò, ſicuti & vniuerſa alia ſpiritali hoc viſcere prædita, ſi quis cogat, diutiùs quam res poſtulat, ſub aqua eſſe, (vt cùm retibus capta vi retinentur,) ſuffocantur, atq; exanimantur, quippe quæ ſpirandi facultatem amittant: nec aliam ob cauſam fluitantia cernuntur, & erecto capite dormiunt, quàm ob ſpirationis commoditatem. Nouiſſima iſthæc Ariſtoteles Cete; branchiata quia plurima, voce cum exanguibus etiam communi, ἰχθῦς, id eſt piſces appellauit. Piſcium, de quibus primùm, vt-
D potè ſalubrioribus, palatoq; gratioribus dicemus, differentiæ ſunt plurimæ: binæ tamen præcipuę: à corporis tegumento vna: à loco quo degunt, altera. Teguntur vel [b] ſquamis, qui plurimi; vel cute, hacq; vel aſpera qui pauci, vel læui qui pauciſſimi. Locus eorum conueniens ac commodus, aptaq; habitatio, & proprium velut elementum, aqua eſt. Vtramq; differentiam ad expeditiorem faciloremq; methodum ceu ducem ſequi animus erat; ne quos Natura diſtinxit, & toto quodammodo genere inuicem differre voluit, confunderentur: ſed per authores non licuit, qui ſquamoſos ſæpenumerò cum aſpera lęuiq; cute præditis implicant. Aqua piſcibus deſtinata vel ſalſa eſt, vt marina: vel dulcis, vt fluuiatilis, vt lacuſtris. Ab illa θαλαττίυς .i. marinos: ab hac quoſdam ποταμίυς .i. fluuiatiles, quoſdam λιμναίυς .i. lacuſtres Græci nuncupârunt: quibus pręterea addendi erant, qui vitam viuunt quodāmodo ambiguam: quorū rurſus alios ποταμοθαλαττίυς vocare liceret, quòd flumina æquè ac mare incolant: (quorum duo genera, vnum Græcis ἀνάδρομον dictū, quod relicto mari dulces fluuiorum aquas ſubit: alterum quod ex dulcibus aquis, ad mare deſcendit, eamq; ob cauſam

Amphybia quæ.

Aquatilium ſanguineorū genera.

[a] *Ariſt lib. de reſpiratione.*

Cete & piſcis vt differant.

Piſcium potiores differentiæ.

[b] *Ariſto. 2. Hiſt ca. 13.*

Differentia à loco.

κατὰ δρόμον dici queat:) alterum flumina ſimul atq; lacus frequentans, λιμνοποτάμιον appellandum. Marinos in prima acie locabimus, ſubinde annexuri, qui è mari flumina ſtagnaq; intrant: tertium locum obtinebunt, qui ſolis contenti ſunt fluuijs: quartũ lacuſtres: quintum ac poſtremum qui modò flumina, modò lacus habitant. Marinos equidem veteres, quorum authoritate ſæpe nitemur, celebrant, de eorum alimenti facultatibus diſputantes, nulla qui in aquis dulcibus degunt, facta mentione (niſi qui oſtia fortè fluuiorũ e mari ſubirent, ideoq; marinis item accenſendi) ſiue quòd fluuiatiliũ maritimis vrbibus in tanta marinorum copia, cura eſſet nulla, ſiue quòd mediterranei capturam piſcium haud ſatis perſpectam haberẽt, præſertim cùm fluuios conſtet nõ admodum piſcoſos eſſe in locis [illegible] in quibus [illegible] vixerunt, qui de piſcibus egere, ſiue quòd ſponte ſua cæteros qui marini non eſſent, contemſere, in totum ſalubritati conſulentes, tanquam alimentum eorum penitus damnarent. Marini enim vel ideo ſalubriores quòd marinæ aquæ ſalſedine frigiditatẽ, & humiditatem piſcibus omnibus communem quodãmodo obtundant. His fluuiatiles, & ſaporè, & carnis ſalubritate proximi ſunt, cùm quòd fluminum curſu, & ſæpè etiam aduerſo ſe loco excreſcentes defatigentur, ac in perpetuo ferè motu ſint, tum verò maximè quòd cibum ex limpidiſſimis amniũ aquis, aut **E**

fontanis fluuiorum minimè ſtagnantibus, fontiumq; ſubter erumpentium ſcaturigine temperatiſſimis, lucidiſſimiſq; capiant. Illorum verò peſſima eſt conditio qui aut in ſtagnis, aut lacunis degunt, nam & motus exercitijvè & cibi ratione à marinis & fluuiatilibus quàm maximè degenerant, frigidi nimirum, humidiſſimiq; & palato noſtro non ſolùm ingrati, ſed etiam neſcio qua extranea qualitate afficientes, quandoquidem cænum limoſamq; reſidis, & ſemi- **F**

Piſcium marinorum differentia.
Ariſtot. lib. 8 Hiſt. c. 1.
Lib. 8. Hiſ. cap. 13.
Lib. 3. de Alimen. facult.
Saxatilium duplex genus.

corruptæ aquæ eſcam depaſcuntur[c], Marinorum Græci alios quòd in alto mari degant, πελαγίους, alios πετραίους, ſiue ſaxatiles, alios deniq; αἰγιαλώδεις, id eſt, litoreos, ſiue litorales, Ariſtoteles aliquando etiam προσγείους, quaſi terræ proximos, nominarunt. A petræis ſiue ſaxatilibus exordiemur, non tam authoritate moti medicorum omnium dictatoris[d] Galeni, qui præ cæteris meliori vti pabulo eos ſcripſit, ſemperq; in puriſſimo humore degere, aquamque dulcem, & quæ ex iſtiuſmodi & marina permixta eſt, fugere, ideoque carnis ſalubritate omnibus præcellere: quàm ipſiuſmet rerum omnium parẽtis Naturæ myſterijs, quæ tam pulchellos eos fecit, tantaq; & tam iucunda colorum varietate depinxit, neſq; velut ad exquiſitiſſimas quaſdam epulas, quibus in omni valetudine commodè vteremur, inuitauit. Eorum autem bina genera ſunt; vnum quod in ſaxoſis tantùm promontorijs, & vbi ſaxa ſunt, naſcitur, vitamq; omnem traducit, nunquam vel locum vel alimentum mutans; ideoque teſtante **G**

Lib 8. Hiſtor. cap. 13.
Litorales piſces.
Scaliger Exerc. 225.
Lib. 8. Hiſ. cap. 13.

eodem Galeno, ſemper extra omnem culpam: alterum quod licet iuxta ſaxa perlubẽter obuerſetur, nihilominus modò huc, modò illuc per mare vagatur, ſucci bonitate & præſtantia non parum inferius. De quo poſtremo genere[e] Ariſtoteles (ni fallor) intellexit, cùm omnes ſaxatiles προσγείους, hoc eſt, vt Theodorus vertit, litorales eſſe dixit: atq; ita multi ab Oppiano, Athenæo, alijſq; inter ſaxatiles numerantur, & a nobis etiam numerabuntur, qui tamen verè ſaxatiles non ſunt. Litoralium longè maior copia ac diuerſitas: cùm ſit & litorum haud vna ratio, Quædam enim arenoſa; quædam limoſa. Aliquibus oræ terreæ ſunt, alijs ſaxeæ. Nonnullorum fundus longè à ſuperficie diſtat: alijs vadoſus eſt. Item ſolum quod ſubeſt, alicubi herboſum, alibi nudum. Quamobrem Græci Philoſophi, qui gnauiter, atque ſubtiliter in hac natura verſati ſunt, aliud θῖνα dixerunt, aliud αἰγιαλόν. Pelagios in poſtremam claſſem reijcimus. De his diuerſa opinio eſt, nam[f] Ariſtoteles litoralibus deteriores eos facit his verbis: *Præſtant pelagicis litorales: quippè qui cibo copioſiore melioreq; potiantur. Quà enim Sol ingreſit, plura exeunt, vt fit in hortis: nam & lituus niger propiùs terram oritur, alter ſimilis erraticis eſt. Tum etiam bene ex calido, frigidoq; temperata ſunt loca maris terrena. Quo fit vt & caro eorum piſcium magis conſtet, cùm pelagiorum humida, mollis, ſolutaq; ſit.* Quo **H**

Herm. Barbar. in corol. lib. 4. in Dioſcor. cap. de phyco.
Lib. de ſucco. bonit. & vi io.
Pelagij, qui Galeno Pelagij, qui potiſſimum authori.

loco Gaza litoralem herbam, quam Ariſtoteles θῖνα vocat, quaſi litus oleat, lituum vertit; cùm clarius algam aut phycum marinum poſuiſſet, licet fieri poteſt, vt litus ipſum & odor eius, in eo vocabulo accipiẽdus ſit. Cõtrà[g] Galenus piſces qui in mari verſantur dulcis aquę experte, pelagios vocari, ſimiliterq; ipſis ſaxatilibus culpa propè omni vacare teſtatur:[h] pelagiorum, vt apparet, illos potiſſimùm intelligens, qui fluuiorum oſtia fugiunt; nam qui iuxtà fluuios victitant, ſi hi vrbi proximi fuerint, propter latrinas, coquinarumq; ſordes, ſimiliaq; quæ abluunt alia, odorem acquirunt ingratum, inſuaueſq; ac inſalubres euadunt. Nos itaq; ceu bina forent pelagiorum genera, laudatæ videlicet & illaudatæ carnis, eodem quidem de vtriſq; libro agemus, attamen Ariſtotelem potiùs ſequendum, putamus, eoſq; potiſſimùm appellandos pelagios, qui ob carnis ſuæ ingratitudinem ac inſalubritatem apud medicos famoſi ſunt, quales ferè ſunt cartilaginei, & qui ob magnitudinem cetacei paſſim nominantur.

A DE SAXATILIBVS SQVAMOSIS, Et primùm de Scaro. Cap. II.

SCARVM inter Saxatiles veros primo loco recenſuit Galenus, idque iure omni merito: nam præterquam quòd ſalubritate nulli cedit, ita & ſaporis gratia facilè omnes vincit. [a] Plinius author eſt ſuis temporibus principalem habitum fuiſſe, cùm paulò antè nobiliſſimus cenſeretur Acipenſer; fortè quòd tunc Scaris carerent: alio enim ex orbe Romam deferebantur, etſi Optatus Tiberij Cæſaris libertus præfectus claſſis Romanos facere ſtuduerit, copioſiſſimè eos inter Oſtienſem & Campaniæ oram ſparſos diſſeminãdo, cura toto quinquennio addita, ne capti ad menſam raperentur, ſed redderentur mari, *admoniſq́* (inquit Plinius) *ſibi gula ſapores piſcibus ſatis, & nouum incolam mari dedit*. Cuius ſationis diligentiùs meminit [b] Macrobius, inquiens. *Octauius (alij Optatum vocant) præfectus claſſis, ſciens Scarum adeo Italiæ litoribus ignotum, vt nec nomen latinum eius piſcis habeamus, incredibilem Scarorum multitudinem inter Oſtiam & Campaniæ litus in mare ſparſit, miroq; ac nouo exemplo piſces in mari, tanquam in terra fruges aliquas ſeminauit. Idemq; tanquam ſumma in hoc vtilitatis publicæ verteretur, quinquennio dedit operam, vt ſi quis inter alios piſces Scarum fortè cepiſſet, incolumen confeſtim & inuiolatum mari redderet*. Erat verò tanto in luxu Scarus, vt non hominibus tantùm, verùm & deorum immortalium palato dignus haberetur; quod non obſcurè innuit apud Athenæum Philemon his verbis: *Quòd ſi illi qui vilioribus veſcuntur piſcibus, Scarum haberent, aut ex Attica Glauciſcum &c. omnes ſanè qui guſtaſſent, fierent dij*. Sic & Ennius Scarum *cerebrum Iouis ſupremi* nuncupare videri poteſt; vt non ſit mirandum, ſi [c] Horatius in deteſtandos gulæ proceres inuectus, dixerit:

B (margin)

[a] *Lib. 9 cap. 17 & li. 32 cap. 10.*
[b] *Lib. 3. Saturnal.*
Scari prærogatiua.
[c] *Li. 2. Serm. 2.*

—— Pinguem vitijs albumq́, nec Oſtrea
Nec Scarus, aut poterit peregrina iuuare lagois.

Et [d] aliàs: *Nec me lucrina iuuerint conchylia,*
Magiſve Rhombi, aut Scari.

[d] *In Epodo.*

Et Petronius Arbiter peregrina, & ex alieno orbe allata, non domeſtica placere iſtis popinonibus Scari & Phaſiani exemplo eleganter oſtendit hoc epigrammate:

C *Ales Phaſiacis petita Colchis,*
Et pictis Atagen opaca pennis,
Atq; Afræ volucres placent palato,
Quod non ſint faciles, at albus Anſer
Plebeium ſapit: vltimis ab oris
Attractus Scarus eſt: & Afra Syrtis
Quicquid naufragio dedit, probamus.
Mullus iam grauis eſt: amica vincit
Vxorem: roſa cinnamum veretur.
Quicquid quæritur, optimum videtur.

Cùm verò inquit [e] Martialis:

Hic Scarus æquoreis qui venit obeſus ab vndis, Viſceribus bonus eſt, cætera vile ſapit

Scari prærogatiuæ ne hilum quidem derogat, quando hic comparatio fit viſcerum Scari ad ipſius carnem: quæ licet optima ac ſapidiſſima per ſe ſit, iecinori tamen & inteſtinis poſtponebatur. Illud enim in maximo erat pretio atq; honore, ſicut ex [f] Tranquillo præ ceteris notum eſt: qui in Vitellij principis perditiſſimi, & in curanda cuticula velut alterius Apicij patina Scarorum iecinora inter lautiores ciborum primitias enumerat: & apud [g] Athenæum Epicharmus in Hebes nuptijs Scarorum laudaturus inteſtina, inquit:

[e] *In Diſticis.*
Scari viſcera optima.
[f] *In Vitellio.*
[g] *Lib. 7.*

Τῶν οὐδὲ τὸ σκῶρ θεμιτὸν ἐκβαλεῖν θεοῖς. id eſt. *Quorum nec ſtercus quidem fas eſt dijs reijcere*.

In quo verſu, non contemnenda, inquit Iſaacus Caſaubonus in eruditiſſimis ſuis animaduerſionibus, Excerptorum lectio, *θεοὶ*, pro *θεοῖς*. nam ita etiam Euſtathius. *θεοὶ*, exclamationis vox; vt *Docti Iupiter, & laborioſi*. Poſtremò cùm cæteri ſquamoſi piſces pollucerentur, ſolum Scarum pollucere, Numæ regis lege non licebat; idque non propter raritatem, vt [h] Ioſephus Scaliger arbitratur, quoniam in Laurenti litore, atq; adeo in ora Tyrrhenica, vt oſtendimus rariſſimus eſſet: ſed per religionis cauſam, ne ſcilicet in peregrino piſce immoderatas facerent impenſas, parſimoniam etiam dijs immortalibus gratam innuente Numa; ſicuti ex Caſſij Heminæ verbis apud Plinium, quæ citat Scaliger, licet colligere: *Numa conſtituit, vt piſces, qui ſquamoſi non eſſent, ni pollucerent, parſimoniã commentus, vti conuiuia publica & priuata, cœnaq́; ad puluinaria faciliùs compararentur: ni qui ad polluctum emerent, precio minus parcerent, eaq́ præmercarentur*. Quare Seruius ait in libris Veterum legi, à maioribus ſacrificando parſimoniam obſeruatam. Conijcit autem Scaliger legem his verbis conceptam eſſe: PISCRIS, QVEI SQVAMOSI NON SVNT, NEI POLLVCETO. SQVAMOSOS OMNEIS PRAETER SCARVM POLLVCETO.

D (margin)

Athenæi locus animaduerſus.
[h] *In caſtigat. in Feſtum.*
Parſimonia dijs grata.

SYNONYMA. ETYMVM. E

ᵃ Lib 7.

Σκάρον ἀπὸ τοῦ σκαίρειν dici Athenæus & Euſtathius teſtantur. Σκαίρειν autem tripudiare eſt & ſaltare. Attamē [a] Athenęus ita vocari Scarum voluit, quòd incluſus naſſis, crebris caudæ ictibus qui σκαρθμοὶ, ſeu σκαρισμοὶ vocantur, auerſus fores laxet, atq; ita retrorſum erumpat, vt Plinius ex Ouidio ait. Cui aduerſatur Rondeletius, quòd τὸ σκαίρειν aliquando idem ſit apud veteres, quod τὸ νέμεσθαι, id eſt depaſci, ſicuti ex Theocrito (inquit) docet Phauorinus, quamobrem à depaſcendo dictũ arbitratur, cùm Scarus algam, aliaſq; herbas depàſcatur, vt ſuo modò loco patebit. Cæterùm cùm & alijs id quoquè conueniat, ego Athenæo potius acquieuerim.

In Rondeletiũ animaduerſio.

Iſidori de Scaro ineptia.

Ineptiſſimè verò Iſidorus Eſcarum dici contendit, eò quòd eſcam ruminare perhibetur. Dupliciter enim errat; primò quòd Græco vocabulo etymum originemq; tribuat latinam: ſecundò quòd ignorauerit Eſcharum apud Græcos animal marinum eſſe, longè à Scaro diuerſum. Reperitur & σκαρὶς, (fortè vt pro Trigle Triglis) apud Athenæum his verbis: Σκάρος δὲ ἀπὸ τοῦ σκαίρειν καὶ σκαρὶς. Sed Caſaubonus, etſi F totidem hæc literis etiam apud Euſtathium ſcribantur, quia tamen Scaridis piſcis veterum nemo meminit, ſcriberet, καὶ καρὶς ἴσον σκαρὶς: quoniam in Etymologo, vbi multa ſæpè ex Athenæo deſcripta obſeruauit, legitur καρὶς παρὰ τὸ σκαίρω, σκαρὶς καὶ καρίς: alioquin vulgarem lectionem interpretandam putat de lumbricis quos vocant σκαρίδας.

Squarus.

Scaurus.

In multis Feſti codicibus Squarus: apud recentiores quoſdam corruptũ, puto, Columellæ codicem ſequentes, legitur Scaurus. Cretenſium vulgus, vt Petrus Bellonius refert, hodieq; veterem nomenclaturam reſeruat, imo fortè cæteri etiam Græci. Hoc enim Rondeletius, & ante ipſum Franciſcus Maſſarius innuunt.

Rochau.

Gallorum alij eodem teſtante Rondeletio communi ſaxatilium nomine Rochau dicunt: alij Auriol, ſeruatis, vt veriſimile eſt antiquis τοῦ αἰόλου veſtigijs, quo nomine alterum Scari genus olim audiebat. Canariarum inſularum incolæ, vt in nauigationum in nouum orbem libris legimus, Brechos appellant.

Chrachorõ.

Chrachoron Alberto alibi piſcis eſt ruminãs fluminibus & maribus ſuis ignotus: nec alium videtur intelligere quàm Scarum, quem & Bellonius in Oceano reperiri negat.

ᵇ Lib 9. Hiſ. cap. 50.

Meryx.

[b] Ariſtotelis alicubi de ruminantibus agentis animalibus, hæc verba ſunt: Μηρυκάζουσι δὲ καὶ τῶν ἀμφωδόντων ἔνια, οἷον οἱ μύες οἱ Ποντικοὶ, καὶ οἱ ἰχθύες, καὶ ὃν καλοῦσι ἔνιοι ἀπὸ τοῦ ἔργου μήρυκα. Quæ ſic conuertit Gaza: Sunt etiã G ex dentatis vtrinq; nonnulla quæ ruminant, vt mures Pontici, & piſcis quidam, quem ab ea re ruminalem appellauere.

Piſcis ruminalis.

Quam verſionem improbat Rondeletius; & ſic vertendum fuiſſe contendit: Ruminant & quædam vtrinq; dentata animalia, vt mures Pontici, & piſces quidam, & qui ab ea re μῆρυξ vocatur, id eſt, ruminalis: ſi verbum verbo reddere (inquit) voluerimus: vt μῆρυξ diuerſum ſit animal à piſcibus ruminantibus, quanquam in quo genere animantium numerari debeat, mihi adhuc ſit incertum. Hæc ille: quæ vt vera eſſe credat, bina Ariſtotelis adducit loca, in quibus ſolum Scarum inter piſces ruminare teſtatur. E contrario Geſnerus non dubitat, quin Meryx ſit Scarus, eiuſdem Ariſtotelis authoritatibus nixus, quibus præter Scarum alios piſces ruminare negat.

Ariſtot. locus animaduerſus.

Cui ſententiæ lubens aſtipulor, ſed nonnihil Philoſophi textum muto, pro οἱ ἰχθύες καὶ (Geſnerus mauult ὡς) ὃν καλοῦσι, lego ὁ ἰχθὺς, ὃν καλοῦσι: nam ſi in plurali legatur ἰχθύες, plures fuerint piſces qui ruminant, quod tamen Philoſopho aduerſatur. Eiuſdem quoq; ſententiæ fuiſſe Bellonium exiſtimo, quandoquidem Scarum Ruminalem dictum fuiſſe ſcribit: item [c] Iacobum Dalechampium in Scholijs ſuis in Plinium, cuius ibi verba: Cùm Scari duo ſint genera, alter ὀνίας, alter αἰόλιας: ὀνίαν etiam μήρυκα epitheto peculiari vocauerunt, quòd latis vtriuſque maxillæ dentibus ſolus H ruminet.

ᶜ Lib. 32. c. 11.

GENVS. DIFFERENTIÆ. DESCRIPTIO.

ᵃ Lib. 7.

SCarum ex ſaxatilibus ſquamoſis eſſe concedunt omnes. Monet autem lectores Rondeletius, duo dari genera, vnum quod ὀνίας vocetur, alterum quod αἰόλον, vt profert (inquit) [a] Athenæus ex Nicandro Thiatireno: atq; vtrorũq; multas quidem cõmunes eſſe notas, eſſe tamen etiam proprias, quamobrem de vtroque ſeparatim agit. Ὀνίαν Euſtathius neſcio quàm bene Ὀνίσκον vocat, cùm ſit Oniſcus ex Aſellis, vt oſtendemus. Nunquid

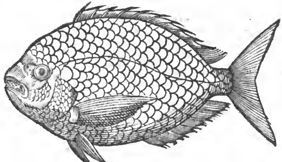
verò

A verò & Oppiano vtrunq; genus notum fuerit, ex eo dubitari poſſit, quòd Scarum aliquando στίκτον, id eſt, varium, item βάλιον & αἰόλον ἰχθῦν cognominet, niſi cum quibuſdam eruditis dicamus, epitheta, non differentiæ nomina eſſe. Recenſentur item à Mneſimacho Comico Myllus, Lebias, σπάρος, αἰολίας. vbi pro σπάρος forte σκάρος legendum eſſe conijciat quiſpiam, quoniam Scari ſpecies altera ob coloris varietatem αἰόλος cognominetur, ac ſi æolias ſit epitheton Scari, ſublata diſtinctione, accipiaturq; pro αἰόλος, vt fit ab ἐρυθρός ἐρυθρίας, ab ὠχρὸς ὠχρίας, quomodo & αἰολίαν Coracinum Numenius dixit, & Turdum quidam etiam æoliam nuncuparunt, nimirum à varietate coloris. Sumi aut interdum & ſubſtantiuè, vt vna tantùm ſpecies ſit, videre eſt apud eundem Athenæum citatem hos Platonis Comici verſus:
Ὀρφῶν, αἰολίαν, συνοδοντά τε, καρχαρίαν τε   Μὴ τέμνειν. ἀλλ᾽ ὅλον ὀπτήσας παραθεῖς.
Item Epicharmi hæc verba in nuptijs Hebes: Μῦς, ἀλφηστάς τε, κορακῖνοί τε χρυσοφρῦς, αἰολίαι, πλᾶτές τε, κυνόγλωσσοί τε. Cur modò ſpecies Scari altera ὀνίας vocetur, explicatum non inuenio. Conijcio tamen cum Rondeletio ſic dici, quòd τῷ ὄνῳ, id eſt, aſini inſtar quodammodo concolor ſit. Vtramque nobis exhibuit Rondeletius, Bellonius vnam tantùm, eam nimirum quam ille variam cognominat, & quin veterum celeberrimus Scarus *Onias Scarus cur ſic dictus.*
B ſit, haud dubitat. Fuit autem hactenus omnibus fermè incognitus Scarus, neque eſt, cur id miretur quiſpiam, quando Romanis olim & toti Italiæ ſerò viſus fuerit, vt nec latinum piſcis habeatur nomen. Apud Athenæum, vbi tradit Ariſtotelis authoritate Scarum καρχαρόδοντα εἶναι, id eſt, ſerratos dentes habere, negantis voculam οὐ deſiderari, rectè nobis oſtendit Rondeletius. *Scari dentes quales.* Sic autem nunc apud [b] Ariſtotelem legitur: καρχαρόδοντες πάντες οἱ ἰχθύες, ἔξω τοῦ σκάρου, hoc eſt, piſces omnes ſerratis ſunt dentibus, excepto Scaro. *[b] Lib. 2. Hiſtor. cap. 13.* Vnde eſt quòd ſolus etiam piſcium ruminet, quemadmodum idem [c] Ariſtoteles teſtatum reliquit, cuius mentem non bene aſſecutus eſt Theodorus: *[c] Li. 3 Part. cap. 14.* *Genus piſcium* (inquit) *quoddam exiguum eſt, quod non ſerratos habet dentes vt qui Scarus vocatur, qui vnus & ruminare meritò ob eam cauſam creditur*; cùm ipſi vertendum fuiſſet, pauci admodum piſces ſunt qui ſerratos non habent dentes &c. nam Græcè legitur, γένος ὀλίγον ἐστί. *In Gazam animaduerſio.* Notandumque non ſolam dentium planitiem cauſam eſſe ruminationis in hoc piſce, vt innuere aliàs apparet Philoſophum, ſed & ventris peculiarem præterea concurrere conſtitutionem, quemadmodum ipſe quoque alicubi docet interprete eodem Theodoro his verbis: *Cur ruminet.* *Scaro diuerſa omninò ventris ſpecies eſt & ruminare ſolus piſcium, quadrupedum ritu creditur. Inteſtinum etiam habet* *Ventris conſtitutio.*
C *bet ſimplex, replicans ſe, quod in vnum continuumq; reſoluatur. Appendices ei complures ſupernè circa ventriculum exeunt.* Vbi in quibuſdam codicibus mendoſe σπάρος pro σκάρος legitur: Similem planè ventris conſtitutionem priori ſuo Scaro Rondeletius tribuit. [d] Scaliger pater geminos eſſe ventriculos tradit auium more, quos alioqui multis piſcibus qui tamen carniuori, & crudiuori ſunt, natura negauit. *[d] Exercit. 242.* Videtur itaq; Michael Epheſius, cur dentes ſolos ruminationis cauſam ſtatuerit, inquiens: *Scarus piſcis ſolus, cùm non ſit vtrimq; dentatus, dentes quoq; ſerratos non habet: nam cùm ſuperioribus dẽtibus careat, quo pacto pectinatim alternatimq; vt in ſerratis fit, ſtiparentur? itaq; ſolus etiam ruminat: omne enim non vtrinq; dentatum animal ruminat.* Vbi item notandum ſine veterum authoritate ipſum ſcribere ſuperioribus Scarum carere dentibus. Equidem ſi Scarus, vt voluimus, idem eſt cum Meryce, ſiue ruminali piſce, vtiq; dentatus erit vtrimq;: ſicuti vtrimq; dentatus eſt Rondeletij vterq; Scarus, item quem ex Bellonij obſeruationibus excerptum, damus, necnon, & poſtremo loco exhibitus quem è Creta pariter miſſum nobis communicauit D. Antonius Gigas Foroſempronienſis vir & vitæ probitate, & rerum naturalium ſcientia conſpicuus. *Vtrimq; dentatum eſſe.* Athenæus cor Scaro παράλευκον, id eſt, ſubalbum tribuere Ariſtotelem teſtatur his verbis: καρδίαν τρίγωνον, παράλευκον, τρίβο- *Cor.*
D λον, quaſi hæc ſit peculiaris in eo nota: lege cum Rondeletio καρδίαν τρίγωνον, ἧπαρ λευκὸν, τρίλοβον hoc eſt cor triangulare, hepar album, in tres lobos diuiſum, quo modo iſthęc viſcera ſe habere in Onia Scaro obſeruauit. Et quid quæſo erit cor τρίβολον? nemo, puto, ſibi perſuaſerit cor dari figura tribulorum, vt quamcũq; in partem procubuerit, vnum aut duos aculeos ſemper protendat. Onias Rondel. ſquamis eſt magnis, tenuibus, colore ex cæruleo nigreſcente, ventre candido: Sargo ſimilis, corporis forma ad rotundam accedente, aculeorum pinnarumq; ſitu, & numero. *Onia deſcriptio ex Rondelet.* His notis ab eodem ſecernitur, macula nigra in cauda, lineis nigris in dorſo ad ventrem ductis caret. *Vt à Sargo differat.* Dentes planos hominis modo, maxillaſq; habet, imò propriè ſolus latos habet, pluraq; & maiora in maxillis oſſea tubercula, caudam latam in duas pinnas non diuiſam. Adhæc oculis eſt magnis, ſupercilijs coloris indici. Binas vtrinq; branchias habet alteras ſimplices, alteras verò duplices authore Ariſt. Cor angulatum: hepar in tres lobos diuiſum, à quo fellis veſica pendet, ſed inteſtinis alligata. Fel nigri coloris, & ſplenem: ventriculum paruum cum quatuor aut quinq; appendicibus. Quærendum num idem ſit Onias

Digitized by Google

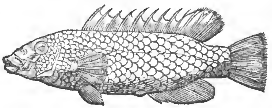
Sapphirus piſcis.

Scarus Onias Rondeletij.

Scarus Onias, vt à vario differat ex eodem:

Scarus varius eiuſdem.

qui Romæ Sapphiri nomine à cyaneo eiuſdem nominis gemmæ colore venditur, inter Auratas conſenſu piſcatorum longè ſapidiſſimus. Scarum enim eſſe Iouius etiã conijcit. Differt a vario, quem αἰόλον dici oſtẽdimus, quòd ferè concolor ſit, Melanuro ſimilis: dorſo enim cęruleo eſt, ventre candido: αἰόλος verò ſiue varius oculis, ventris inferiore parte, in qua podex, purpurei eſt coloris, cauda coloris Indici, reliquum corpus partim ex viridi, partim ex nigro cæruleũ eſt, ſquamæ veluti notis obſcurioribus aſperſæ. Ore eſt mediocri, dentibus latis, in ſuperiore maxilla dẽſis: in inferiore raris & acutis. A dorſo & cauda ferè aculei tenui membrana connexi, & æquis interuallis diſpoſiti. In ſingulorum ſumma parte membranula pendet vexilli inſtar: pinnæ ad branchias ſitæ, latæ ſunt & veluti oui figura. In medio ventris notas duas purpureas habet. Intus ventriculum ſatis capacem, hepar ſubalbum, inteſtina lata & multa, fellis multum, ſplenem magnum. Formoſiſſimus ſanè eſt hic piſcis, ſi quis alius. De ſuo modò Scaro in Creta obſeruato, à præcedentibus ni fallor, diuerſo, Bellonius ſic ſcribit. Habet (inquit) vtrinq; appendices tranſuerſas atq; eminentes ad caudæ latera, quas in nullo præterea piſce vnquam conſpexi: Corpus ex liuido rubet, vt Mullus. Squamis contegitur latis & tranſlucidis. Caudam & pinnas habet obtuſas, vt Coruus: branchias duplices, vtrinque quaternas. Phycidem marinam quodammodo refert: ſiquidem planum non habet corpus, nec prorſus oblongum. Caput vtrinq; compreſſum, vt Mullus: dentibus eſt obtuſis, quorum inciſorij noſtris ſunt perſimiles, quibus herbas quæ ſaxis inhærent, detruncat: rictũ non valdè magnum edit. Is verò quem in ſuo Muſæo conſeruabat D. Antonius Gigas, dentes habebat vtrinque quatuor, latos quidem in inferiori maxilla, ſerratos verò in ſuperiori.

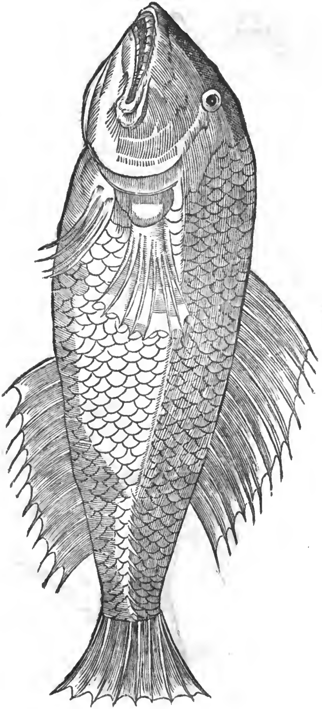
Scari deſcriptio ex Bellonio.

LOCVS.

a Lib. 5.

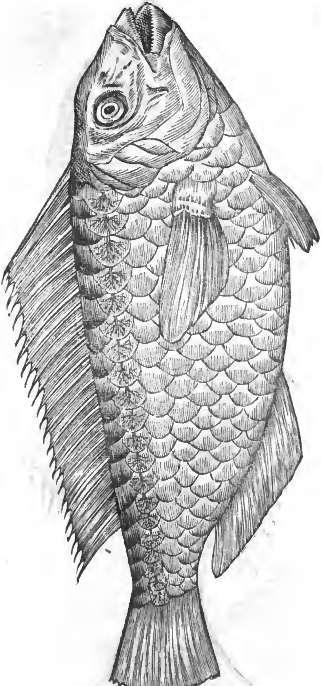
NON *Elopem noſtro mari*, inquiens [a] Quintilianus, *nec Scarum ducas*, de mari Supero intellexerit, nam Romæ viuebat: fuiſſe autem Romanis peregrinum piſcem modò oſtendebamus Optati Tiberij principis liberti exemplo, quem inter Oſtienſem & Campaniæ oram ſparſos diſſeminaſſe fama eſt, vt incolæ fierent: idemq; præ cæteris teſtatur Columella his verbis: *Scarus* (in vulgaribus codicibus Scaurus legitur) *qui Aſiæ Græciæq; litoribus Sicilia tenus frequentiſſimus exit; nunquam in Liguſticum, nec per Gallias enatauit in Ibericum mare. Itaq; ne ſi capti quidem perferantur in noſtra viuaria, diuturni queunt poßideri.* Et ante Columellam Petronius Arbiter: —*Siculo Scarus æquore merſus, Ad menſam viuus perducitur.* Eſt verò mari Carpathio quàm frequentiſſimus, vt Plinius notauit, & quòd miramur, promontorium Troadis Lecton nunquam ſpontè tranſit. Frequentes quoq; ſe obſeruaſſe aſſerit Fran. Maſſarius in ſinu Hermionio ſiue Saronico aut Salaminio, in quo à dextris ſunt portus Piræus, nunc portus Leo nuncupatus & Athenæ in continenti ad nihilum deductæ, Si-

Scarus Bellonij.

Digitized by Google

Scarus Cretenſis.

Digitized by Google

A ctæ, Sithines modò nominatæ, & in Helleſponto, qui hodiè ſtrictus Callipolis appellatur, & Cydoniæ, quæ nunc Canea vocatur, & alibi: nullibi tamen quàm in mari rubro frequentiores. E contrario Bellonius Scaros in Propontide, Ponto & Helleſponto capi inficiatur, in Creta verò plurimos. eiuſq; rei in obſeruationum in Oriente libris rationem reddit his ver-
» bis. Propontis, quod affirmo & Helleſpontus & Euxinus & Adriaticum hoc piſce carent, in
» Cretæ verò locis adeò frequens eſt, vt non alius capi crebriùs ſoleat, quamquam ad Orien-
» tem tantùm huius inſulæ eum inuenio: mare enim herbas quaſdam exiguas quibus veſcitur,
» non producit, niſi ab ea parte. Capitur autem præcipuè circa eundem locum, vbi colligitur
» laudanum & eodem tempore plurimus. Rondeletius à Rhodijs quoque ſe accepiſſe tradit, Rhodi maximam eſſe copiam: ipſe interim non procul à Maſſilia capi affirmat, ac potiſſimùm iuxta Stœchades inſulas: & Iouius Sapphirum piſcem, quem cum Scaro eundem conijcit, nonnunquam Auratis permixtum venundari Romæ ait, vt credendum ſit tempeſtate nonnunquam in hoc mare propelli, quod Horatium non videtur latuiſſe, dum inquit: *Scari,*

Cur in Propontide non capiantur.

Quando in mari Supero capiantur.

Si quos Eois intonata fluctibus —— Hyems ad hoc vertat mare.

Dixit autem Eois propter mare Carpathium, quod eſt in Oriente. Nam alioqui neque in
B Galliæ litoribus, neq; in Mediterraneo mari, neq; in Oceano capitur, vt Bellonius teſtatur, niſi dicamus, de diuerſis vtrumq; (Rondeletium & Bellonium) Scaris loqui, & ipſe quoq; Iouius Scarorum, illorum quos Optatus Campaniæ litoribus inuexit, ſobolem vel penitus interijſſe, vel vt credi par eſt, longo patrij maris deſiderio abductam, in Græciam remeaſſe arbitratur. Negat verò etiam Ariſtoteles in Euripo capi: vt non ſit mirum, non reperiri in Oceano, cuius litora nuſquam non Euripis exagitantur. Ennius eum qui ad Neſtoris patriam, hoc eſt, ad Pylum capitur, magnumq; bonumq; celebrat: Archeſtratus verò famoſiſſimus popino maximum ait euadere, & laudatiſſimum circa maritimam Carthaginem; item circa Epheſum & Byzantium. Nunc Saxatiliſné ſit, vt ſtatuimus, examinandum. Negat id apud Athenæum Diphilus, omnium ſententiæ, & ſenſui ipſi repugnans. Gaudet enim aſperis cautibus & herboſis ſcopulis, quemadmodum Oppianus ait his verſibus ex Lippij verſione:

Ubi melior.

Saxatilem eſſe.

Hic domus eſt Sargis, hæc ſtatio læta Sciænis, Et Faber, & nigro cui nomina dicta colore
Hæc Coracinus habet, hæc Scarus ſaxa frequentat.

Quodſi verò quiſpiam Oppianum ſibi ipſi refragari obijciat, vtpotè qui paullò antè inter
C litorales eum enumerauerat, inquiens:

Per molles tantùm ripas, herbaſq; virentes Smarides, Blenni, cum Scaris, Boces vtriq;
Menides & Tragi, ſimul Antherina vagantur,

Reſpondet [b] Hippolitus Saluianus aduertendum eſſe, non ſolùm in latinum conuerſo Oppiano, ſed in Græco etiam impreſſo Scaris mendoſè legi, quemadmodum ex antiquo manuſcripto codice cognouit, in quo σπάροι, non σκάροι habebatur. Cæterùm poteſtné etiam in dulcibus aquis viuere, vti [c] Columella videtur innuere? *Harum* (inquit) *ſtudia rerum maiores noſtri celebrauerunt adeo quidem vt etiam in dulcibus aquis marinos clauderent piſces: atq; eadem cura Mugilem Scarumq; nutrierunt, qua nunc Muræna & Lupus educantur.* Nõ puto. Sed locum mendoſum eſſe non dubito; Squalumq; non Scarum legendum, ex multis intelligi poteſt. Primùm enim Columella veterum frugalitatem cum perdito ſui temporis luxu comparans, vti Mugilem ac Scarum eadem cura maiores nutrijſſe, qua poſtea Muræna & Lupus educarentur, ait, ſic illos viliores fuiſſe innuit: quod quidem ſicuti de Mugile verè, ſic de Scaro nullo prorſus pacto dici poteſt, cùm communi omnium ſcriptorum conſenſu nobiliſſimus piſcis cenſeatur; vnde Squalum, quippè quem vilem habitum fuiſſe in ſua hiſtoria patebit,
D rectè reſtituiſſe me arbitror, eoq; magis cùm eam ſententiam à M. Varrone mutuauerit [d] Columella. Illius hæc verba ſunt. *Quis habebat piſcinam niſi dulcem? & in ea duntaxat Squalos & Mugiles piſces.* Laudat autem & ipſe Varro veterum parſimoniam, vt qui dulces tantùm piſcinas, & in ijs duntaxat Squalos & Mugiles haberent. Quibus adde, quod paullò antè ex ipſo Columella oſtendebamus, ne in noſtro quidem mari viuere poſſe; tantum abeſt, vt in dulcibus piſcinis Scarum habitum fuiſſe dixerit. Non probo etiam quod ſcribit Hieronymus Fracaſtorius enumerans piſces ſalubritate commendabiles.

[b] *Cap. de Sparo.*

Oppiani locus correct.

[c] *Li. 8. c. 16.*

Columellæ locus reſtitutus.

Mugil olim vilis.

Squalus olim vilis.

[d] *Lib. 3. de re ruſt. c. 3.*

Talis dulcifluum fluuiorum Scarus ad ora Solus ſaxa inter depaſtas ruminat herbas.

Qui enim fluuiorum oſtia petere dicat, præter ipſum inuenio neminem.

NATVRA.

Digitized by Google

E

NATVRA. MORES. INGENIVM. SENSVS. VOX. PARTVS.

[a] *Lib. 2. Hiſtor. cap. 17.* [b] *8. H. c. 17.* *Solitarius nè an gregalis.* [c] *Lib. 7.*

SCARVM ex omnibus piſcibus ſolum ruminare, in dentium eius mentione ex Ariſtotelis authoritate dictum eſt: qui & [a] alibi inquit: *Ventriculus piſcibus vnus & ſimplex, ſed figura varia eſt, vt ei quem Scarum vocant; qui & ruminare ſolus piſcium creditur.* Item [b] rurſus: *Scarus vnus inter piſces ruminare quadrupedum ritu videtur.* Hiſce Philoſophi locis, Oppiani quoq; teſtimonium addi poteſt, cuius modò verſus citabimus. Meminit item Ouidius in Halieuticis hoc verſu: *Et Scarus epaſtas ſolus qui ruminat herbas.*

Iam verò Ariſtoteles citante [c] Athenæo Scarum μονήρη, id eſt, ſolitarium eſſe ait, ſed vt is ait locus ibi nunc corruptiſſimè legitur, ita & hoc mihi valdè ſuſpectum eſt, nam & Bellonius author eſt gregatim natare, idq; vel inde licet colligere, quòd incredibili propemodum amore inuicem proſequantur, ſodales è naſſis non ſine egregia, ac imitanda homini induſtria mirabiliter liberantes; aut ſi hamum quis eorum deuorauerit, ſicuti his verbis meminit Plutarchus: *Scarus vbi glutiuit hamum, cæteri qui tum adſunt, appropinquant, funiculum abrodunt: ijdem ſi quis in naſſam aberrauit fortè, caudam intrò porrigunt, & hunc mordicus inhærentem foras extrahunt, atq; ad ſe reducunt.* F Oppianus verò eos idcirco eruptionem retrò moliri tradit, ne ſi capite erumperent, oculos læderent, atq; hamo etiam defixos à ſocijs redimi præroſa linea: additq; inſuper, capite aliquando præcunte euadere. *Scarus* (inquit) *naſſis incluſus exitum meditatur; non quidem qua intrauit, infeſtis eum acutum vallo deterrente, & oculos eius vulnerante; ſed capite deorſum verſo, retrorſum natare, & cauda laxare vimina molitur. Vident hoc alij foris Scari, & vt liberanti ſuccurrant, eorum aliquis vel ſuam caudam naſſæ inſertam capto mordendam porrigit; vel capti exertam mordicus apprehendens ipſe, trahendo educit.* Eadem ex Oppiano in ſuum de animalibus opus [d] Ælianus tranſcripſit, *facere illos ea* inquiens *more hominum, & licet libros de amicitia non legerint, tamen leges amicitiæ à Natura hauſiſſe.* Idem Scarorum ingenium, mutuæq; ſocietatis tuendæ ſtudium ante prædictos Græcos ſcriptores ex Ouidio, ſic declarauit Plinius. *Mihi* (inquit) *videntur mira & quæ Ouidius prodidit piſcium ingenia in eo volumine quod ἁλιευτικὸν inſcribitur: Scarum incluſum naſſis non fronte erumpere, nec infeſtis viminibus caput inſerere; ſed auerſum cauda ictibus crebris laxare fores, atq; ita retrorſum erumpere: quem luctatum eius ſi fortè alius Scarus extrinſecus videat, apprehenſa mordicus cauda adiuuare nixus erumpentis.* G Verſus autem Ouidij nunc manci leguntur & corrupti, quamobrem reſtitutos nobis à Geſnero non piguit aſcribere:

[d] *Lib. 1. c. 4. & lib. 11. c. 17.*

Amor in ſuos.

Ouidij locus reſtitutus.

——Sic Scarus arte ſub vndis	*Laxans ſubſequitur, tutumq; euadit in æquor.*
Contextum ſi forte leui de vimine naſſam	*Quin etiam ſi fortè aliquis, dum ponè nataret*
Incidit, abſumptamq́ dolo tandem pauet eſcam:	*Mitis luctantem Scarus hunc in limine vidit,*
Non audet radijs obnixa occumbere fronte,	*Auerſi caudam morſu tenet, atq; trahendo*
Auerſus crebrò veniens ſed verbere cauda,	*Captiuum texto ſocium de carcere ſoluit.*

Captiuitatis declinatoris typus.

Ob tantam itaq; Scari prudentiam, per ipſum, teſte Pierio Valeriano callidum captiuitatis declinatorem ſignificari tradunt. Quærit itaq; Simon Maiolus Epiſcopus Vulturarienſis, nunquid ſquamas Scaro natura dederit auerſas, cùm aduerſæ in caudam exeunti plurimum ſint obſtituræ. Seleucus Tarſenſis referente Athenæo inquit *Scarum è piſcibus ſolum dormire, ideoq́ nunquam noctu capi, idq; fortè propter metum ei contingere.* cæterùm id falſum eſſe certum eſt. An nè enim piſcium vniuerſum genus ſomni expers? atqui verè pronunciat Philoſophus, cadere ſomnum in omne animantium genus: ſolis fortaſſis Teſtaceis exceptis: de H quibus ſcribit, nondum experientia eſſe compertum, dormiant an non. Quamobrem Iſaacus Caſaubonus in huius loci caſtigatione, conijcit potuiſſe fieri, vt contrarium ſenſerit Seleucus, vereturq; ne viro docto facta ſit iniuria; ſublata negatione, & in contrarium verſa ipſius ſententia. Legit itaq;: *ſolum piſcium Scarum non dormire.* Firmant (inquit) clarè ſubiecta verba: ideo nunquam noctu capitur. Non enim ſomni hic eſt effectus, ſed aſſiduæ vigilantiæ. Ab eadem mente etiam quod ſequitur: fortaſſe (ait) à metu hoc illi vſu venit. Cedo, vtrum probabilius, metum ingentem conciliare ſomnum, an inſomniam? Rei veritas apud Oppianum Poëtam & Philoſophum de meliore nota:

An dormiat.

Μοῦνον δ' οὔ ποτέ φασιν ἀνὰ κνέφας ἰχθυβολῆας Εἰς ἄγρην πεσέειν ἁπαλὸν σκάρον. ἀλλά τιν' ὕπνον
Ἐννύχιον κοίλοισιν ὑπαὶ κευθμῶσιν ἰαύειν. ideſt:

Solũ autẽ nunquã aiunt per tenebras piſcatores In retia incidere mollem Scarum, ſed ſomnum
Nocturnum cauis ſub antris capere.

Sic eſt

A Sic eſt profectò, quia negabant piſcatores capi poſſe noctu Scarum, induxêre quidam in animum credere de illo quòd h c Seleucus narrat: nunquam Scarum dormire. Seleucus itaq; videns noctu non capi Scarum, eo tempore non minus quàm interdiu inſidias cauentem, ſomni planè expertem eſſe credidit, ignarus, ideo non capi, quia non dormit (dormit enim) ſed quia in cauis (ſcopulorum ſcilicet receſſibus) vt Oppianus ait, dormiens, tutus eſt, quo minus capiatur. Rondeletius verò haud rectè ex Oppiano vertit eum noctu non prædari, nec in alios ſæuire cæterorum more, nam neque Oppianus hoc dicit, & Rondeletius ipſe ſui (inquit Geſnerus) oblitus eſt, cùm paulò antè ſimpliciter (hoc eſt neq; interdiu neq; noctu) Scarum alios piſces vorare docuerit. Dixerat proximè retrò Oppianus piſces ſibi inuicem ſemper inſidiari, nec vnquam dormire videri: Scarum tamen ex eo dormire conijciendum, quòd noctu non capiatur, vtpotè in latibulo dormiens. Piſcium verò omnium [c] Aelianus ait eſſe ſalaciſſimum, ſed ſalacitatis ſuæ pœnas luere, morteq; ſæpè plecti, vt mox ſuo loco patebit. Parere bis anno fatendum eſt. Id enim omnibus ſaxatilibus commune eſſe [f] Ariſtoteles teſtatur. Apud [g] Athenæum, vbi σκάφρος piſcis eſt vocalis, his verbis: *Mnaſeas Patrenſis in Circumnauigatione ſcribit, vocales eſſe Cleitoris fluuij piſces; quamuis Ariſtoteles vocem*
B *edere ſolos tradiderit σκάφρον (capriſcum) & fluuiatilem porcum*: Euſtathius, item Suidas & Varinus legunt σκαρος: quam lectionem approbant Geſnerus, & Caſaubonus: quorum hic reddere rationem ex eodem Athenæo conatur: apud [k] quem in Scari hiſtoria ex Ariſtotelis authoritate ſcribentem hunc piſcem habere γλῶτταν οὐλείαν προσπεφυκυῖαν, id eſt linguam non læuem, adhærentem, melius legendum cenſens οὐ λίαν προσπεφυκυῖαν: id eſt non valdè adhærentem, peculiariq; quid in Scari lingua voluiſſe obſeruare Philoſophum ijs verbis: cùm ſit omnibus ferè piſcibus commune, non læuem, ſed ſcabram linguam habere, & adhærentem. Ingenioſa quidem ratio, ſed cui Suidas aduerſatur. *Non omnia* (inquit) *animalia vocem habent, ſed ea ſolùm quæ pulmones habent & reſpirant. Materia enim vocis eſt, qui exhalatur aër. Sed neq; inſecta reſpirant, neq; ſanguine carentia, neq; amphibia (id eſt, quæ & in aquis & terra degunt) voce prædita ſunt omnia: nec ea quæ teſta teguntur, vt cochleæ; nec ea quæ cruſtis tenuibus operiuntur, vt cancri: Ex amphibijs autem ſonum edunt hippocampus & crocodilus. Hic enim exiguum ſonum edit. Piſces autem Acheloi cùm ſonare videantur, non ſonant, neq; enim per inſtrumenta vocis ſonum edunt, ſed motu quodam branchiarum. Nam cum in ſumma aqua natant, multum aquæ intra branchias recipientes, eaſq; poſtea contrahentes aquam rej-*
C *ciunt, eaq; reiectione illam turbant: ea verò turbata, aliquid aëris recipit, qui in terram eliſus ſonat. Vnde fit vt vocales eſſe videantur. Cicada autem per membranam quandam pectore & ſuperficie inſito aëre elidentes alis incluſum aërem ſonant. Muſcæ verò alis quæ aſpera ſunt, aërem ferientes ſonant: vbi verò conſtiterunt, ſonare deſinunt. Scari quoq; ore aquam impellentes ſonum edunt; in profundo autem, non ſonant.* Aduerſatur & ratio, quoniam piſces omnes voce, quæ lingua fit, carere certum eſt. Redeo ad Athenæi locum, in quo etiam notandum hoc, quod de voce ait ex Ariſtotele, in ijs quæ extant Ariſtotelis non reperiri, vt & alia multa ab eodem Ariſtotelis nomine citata. Scribit verò Ariſtoteles κάπρον in Acheloo amne vocalem eſſe: de quo ſuo loco vbi iterum locus iſte Athenæi ventillabitur. Ne quis tamen temerè pro σκάφρος σκάρος viros eos doctiſſimos reſtituiſſe putet, Oppiani authoritatem etiam adijciemus, Scarum vocalem piſcem facientis, dum canit:

——*Incurui Scarus incola ſaxi* *Qui motos inter piſces clamore tremendo* *Intonat &c.*

Deniq; & [l] Ioan. Tzetzes Scarum & Caſtoridem ſolos piſcium vocales eſſe ſcribit: haud verè tamen, cùm non paucos alios vocales recenſeat [m] Ariſtoteles: Caſtorides autem piſcis non eſt, ſed inter cete enumeratus, quæ è mari in ſiccum aliquando exeunt, vt verè vocalem eſſe
D nihil vetet, cùm cete omnia vocis habeant inſtrumenta.

Ubi dormiat. — *Salacitas.* — [c] *Lib. 1. Anim. cap. 2.* — *Partus.* — [f] *Lib. 5. Hiſt. cap. 9.* — *Vox.* — [g] *Li. 8. c. 1.* — [h] *Cap. de Apro.* — [i] *Lib. 4. Hiſt. cap. 9.* — [k] *Lib. 7.* — *Vocalia animalia quæ, & quæ non.* — [l] *Lib 7. Varior. 47.* — [m] *L. 4. c. 19.* — *Caſtorides.*

CIBVS. HIEROGLYFICA.

AEgyptiorum ſapientes hominem voracem, ſiue vt Pierius Valerianus interpretatur, ingluuioſum & lamia laborantem ſignificantes, Scarum pingebant, vt [a] Orus Apollo tradidit, quoniam ſolus piſcium ruminat, & piſciculos quotquot acceſſerint, deuoret: vt carniuorum eſſe etiam ſit ſtatuendum; ſicuti ex Ariſtotele pariter annotauit Athenæus: cæterùm cùm id in omnibus quibus fruimur, Ariſtotelis ſcriptis non reperiatur, nec ex ijs quæ nunc extant, liceat colligere, at nobis longè aliter de cibo huius piſcis referat, nec Oro, nec Athenæo fidem hac in re habendam eſſe apparet. Sic enim [b] Ariſtoteles: *Victus eadem ratione non omnes vtuntur. Quidam enim carne tantùm veſcuntur, vt Cartilaginei, vt Congri,*

[a] *In Hieroglyphicis.* — [b] *Lib. 8. Hiſt. cap. 2.*

Congri, Channæ, Thunni, Lupi, Synodontes, Amiæ, Orphi, Murenæ: Mulli verò nutriuntur alga, Oſtreis, cœno, carne: Daſcillus cœno & ſtercore. Scarus autem & Melanurus alga: Salpa ſtercore & alga. Ecce herbiuorum duntaxat facit, carniuorum præterea facturus, ſi præter herbas carne quoq; veſci exiſtimaſſet, vt de Mullo diſertiſſime tradit. Nec aduerſari nobis credendum, cùm ait Cephalum & Ceſtrum ſolos à carne omnino abſtinere, ideoq; & Scarum carniuoris accenſendum innuere: nam eo loco à carne abſtinere, eſt & a proprio genere ſibi temperare, & ab omni deniq; alia carne. Sed ipſum audiamus. *Omnes ſeſe mutuo deuorant, demptoCeſtreo; maximè autem Congri. Cephalus autem & Ceſtreus carne omnino non veſcuntur.* E

Ariſtoteles explicatus. Cæterùm rurſus nobis aduerſatur Diphilus apud eundem [c] Athenæum, qui & ipſe Scarum carniuorum facere videtur, dum inquit, *Scarum recentem ſuſpectum eſſe, quoniam lepores marinos venatur, illiſque paſcitur.* De cuius animantis peſtilentiſſimo veneno, in volumine de Mollibus abunde dictum eſt. Hoc quoq; cùm præter ipſum nemo alius tradat, apud me quàm maximè ſuſpectum eſt; exiſtimandumq; Athenæum, vel quem citat Diphilum memoria lapſum (quod magnis ſæpenumerò viris contingere ſolet) id quod Mullo præſtantiſſimo quoq; piſci aſcribere debebat, ad Scarum tranſtuliſſe. A Mullo autem Leporem marinum deuorari clariſſimus teſtis eſt [d] Plinius, vt ſuo loco oſtendemus. Ne verò quid temerè contra Athenæum citantem Ariſtotelem ſtatuiſſe videamur, adducemus aliorum quoque ſcriptorum teſtimonia, quibus herbiuorum faciunt Scarum, [e] Plinij in primis, Oppiani, ac Aeliani. Ille planè, carniuorum inficiatur, inquiens: *Nunc Scaro datur principatus, qui ſolus piſcium dicitur ruminare, herbiſq; veſci, non alijs piſcibus.* [f] Oppianus *in algoſo litore ſubnutridibus herbis paſci* cecinit: & mox: F

[c] *Lib. 8.*

Mullus Leporē marinum deuorat.

[d] *L. 32. c. 1.*

[e] *Li. 9. c. 17.*

[f] *Lib. 1.*

—*Is ſolus pallentes ruminat herbas* *Ac veluti pecudes reuocat ſub gutture paſtum.*

Aeliano *cùm alijs herbis, tum alga paſcitur.* Ouidius *in herba, item arena* verſari dixit, malim in herboſis petris, Saxatilis enim eſt, non litoralis. Quod verò addit Rondeletius, ſe ex diſſecto piſce didiciſſe, ventriculum pro corporis ratione habere exiguum, ideoq; herbiuorum dicendum eſſe, quoniam talem Natura dare ijs non ſoleat, qui integros piſces deuorant, id mihi non ſufficit, cùm vel eodem teſte Scarus varius ſatis capacem poſſideat, qui tamen & ipſe herbiuorus eſt. Sed proſequamur. Teſtatur Bellonius Scaros ſe turmatim conferre ad pabulum, redireq; diſtento ſtomacho: phaſeolis & piſis plurimùm inhiare, eamq; ob cauſam à Cretenſium vulgo phaſeolos Scarouotano nuncupari. Sed is priuatim ſcribit de Scaro vario, quærendumq; num quid Onia etiam conueniat. Lilius [g] Gregorius Gyraldus certè Pithagoram author eſt præcepiſſe, ne quis Scarum ederet, quòd τρυγηφάγος, id eſt vuæ depopulator eſſet. Sed [h] Plutarchus hoc aliter videtur narrare, & Scarum ita vocari poſſe negat: *Neq; enim* (inquit) *licet Mullum frugiperdam, aut Scarum vuiuorum, aut Mugiles Labraceſq; Seminilegos appellare, quæ nomina terreſtribus imponimus, maleficia eorum accuſantes: imo quæ minima etiam conſectantes de muſca aut fele conquerimur, horum de nullo accuſare poſſumus, vel maximum piſcem. Idcircò Pythagorei non lege tantùm ab omnibus, ſed natura etiam ab omni innoxio abſtinentes, minimè aut omninò nequaquam vtiſunt piſcibus pro cibo.* [i] Scaliger item thymo viuere Scarum ſcribit, quo authore neſcio. Oppianus verò adeo linozoſti, id eſt Mercuriali delectari, vt ea etiam capiatur. G

Scarouotano.

[g] *In Symb. Pythagoræ.*

[h] *Lib. 8. Symp. q. 8.*

Pythagorei cur piſcibus abſtineant.

[i] *In comm. l. 1. Ariſt. de plantis.*

CAPIENDI RATIO.

Salacitatis pœna.

AD Venerem inflammatiſſimum eſſe Scarum diximus, idq; cum ſuo ſæpe vitæ periculo, quod fit hoc modo ex Oppiani, ac Aeliani teſtimonio. Piſcatores comprehenſæ fœminæ ſummum os ad tenuem funiculum alligant, eamq; viuam per ea maris loca trahunt, in quibus Scari habitant. Conficiunt etiam graue plumbum rotundum, longitudine trium digitorum, quo ex chordis appenſo trahitur Scarus fœmina captiua. alter piſcatorum naſſa in piſcatorio nauigio accommodatæ os latè deducit, datq; operam, vt naſſa in Scarum captum conuertatur. Ea enim ſenſim demittitur, lapide ad certam menſuram facto: mares autem non aliter quàm homines viſa amica furore libidinis perciti, circa eam concurſantes, alius alium præuertere & contingere ſtudet, vt ſolent iuuenes amantes, aut oſculum, aut vellicationem, aut aliquod aliud furtum amatorium venantes. Piſcator ſenſim deducit fœminam rectà in naſſam, ac cum ea etiam amantes, libidiniſq; ſuæ dant pœnas. Bellonius hamis ac retibus pauciſſimos, naſsis verò plurimos capi ſcribit. Tarentinus tamen eſcas præſcribit, quibus in retia incidant. quarum prior conſtat Sepiolarum teſtulis cum Siſymbrio viridi, quod eſt, inquit, bryon, aqua, farina, & caſeo bubulo miſtis: hac eſca vti iubet cùm H

Scarus amātibus comparatus.

Digitized by Google

A bet cùm naſſis operam nauamus:altera accipit ex phlœnis (φλοῖνος) fluuiatilis carne drach-
mas octo,holophaci torrefacti tantundem,caridum fluuiatilium drachmas tres, malabathri
drachmam. Omnia contuſa albumine oui excipiuntur, confectiq; inde paſtilli vſurpantur.
Iubet autem aquis inſpergi, monetque ob huius eſcæ in actione celeritatem, minutos piſces
non confluere. Inuenio item apud [a] Aelianum Scaris eſcam demitti coriandrum & cárton. [a] L.12.c.42.
Sic enim nullo (inquit) negocio capi author eſt Leonides. [b] Martialis quoq; hamo capi me- [b] Lib.5.
minit,in quo eſca muſca eſt. Purgat autem ſe Quinctiano quod in Saturnalibus nihil præter *Dona artes*
verſus miſiſſet,dona appellans doloſas artes, quæ imitantur hamos (inquit,) *namq; quis ne-* *doloſæ.*
ſcit Auidum vorata decipi Scarum muſca?

E P I T H E T A.

SCarum mitem dixit Ouidius,Martialis obeſum, Oppianus ἀπαλον, id eſt, mollem.
Huic item φλαγόεις, ideſt lacteus dicitur,fortè à ſuauitate,ſed & hepar album habere
Rondeletius teſtatur:aliàs eidem Oppiano à colorum varietate ϛίκτος, βαλιὸς, αἰόλος,
B ἰχθῦς appellatur. ſed hæc non ſolummodo epitheta ſunt, ſed Scari alteram etiam ſpeciem
diſtinguunt.

COGNOMINATA. DENOMINATA.

NObiliſſimam Scaurorum familiam à Scaris cognomen inueniſſe Rondeletius ſcribit, *Scauri vnde*
fortè quòd in quibuſdam Columellæ codicibus pro Scarus Scaurus legebat, Quo *dicti.*
enim authore id ſcripſerit,neſcio. Video autem Grammaticis Scauros eſſe,qui talos *Scauri qui.*
pedum tumentes,ac porrectos habent. Acron in hunc Horatij locum ——*Hunc Varum, di-*
ſtortis cruribus illum Balbutit Scaurum paruis fultum malè talis, Scauri (inquit) *ſunt qui extan-*
tes talos habent, alij dicunt Scauros eſſe qui habent talos inuerſos. [a] Plinius à vola in pedibus [a] *L.11.c.45*
deriuare videtur his verbis: *Vola* (nimirum in pede) *homini tantùm,exceptis quibuſdam:nam-*
que & hinc cognomina inuenta, Planci, Plauti, Scauri, Panſe. Meminit idem Plinius gemmæ *Se ri es ge-*
quæ à Scaro Scarites vocetur,cęterùm dubitat,à coloren: an ab effigie Scari nomen inuene- *ma.*
rit:Inquit enim: *Scorpites Scorpionis aut colore aut effigie eſt;Scarites,Scari piſcis.* Rondeletius
C verò a Scari varij colore potiùs quàm effigie ſic dici arbitratur, conijcitq; eandem eſſe cum
Sapphyro,vt hinc fortaſſis eadem Scari ſpecies Romæ vulgo Saphyrus vocetur, vti ex Pau-
lo Iouio dictum eſt,& Picrius Valerianus Scarum Sapphyri gemmæ radiolos imitari ait.

V S V S I N C I B I S.

QVo in pretio ac honore Scarus apud veteres haberetur, in exordio huius hiſtoriæ
oſtendimus. Quod verò ad carnis ſucciq; bonitatem attinet; cùm non ſolùm piſcis
(inquit Rondeletius) ſit ſaxatilis, verùm etiam inter ſaxatiles primas teneat, con-
ſtat mollis & friabilis eſſe carnis,vt ſcribit Diphilus: ſuauem, læuem, qui facilè
concoquatur & diſtribuatur, quiq; facilem reddat aluum. Galenus quoq; Philotimum ar-
guit, quòd cum durioris carnis piſcibus eum numerârit. Videtur autem priſcos crediſiſſe *Non duram*
Scarum ex duræ carnis piſcibus eſſe; nam & Cornelius Celſus grauiſſimus medicinæ author *carnem ha-*
ita credidit: *Piſcium* (inquit) *eorum qui ex media materia ſunt,* (ideſt mediocriter alunt) *qui-* *bere.*
bus maximè vtimur,tamen grauiſsimi ſunt, ex quibus ſalſamenta quoq; fieri poſſunt qualis Lacer-
D *tus eſt:deinde qui quamuis teneriores,tamen duri ſunt,vt Aurata,Coruus, Scarus: tum plani poſt*
hos etiam leuiores,Lupi,Mulliq; & poſt hos omnes ſaxatiles. Idem Celſus Scarum minimè intus
vitiari aliàs author eſt;contra Xenocrates ocyus in ventre corrumpi. Alex. Trallianus in cu-
ratione epilepſię, ſuperfluitatis expertem eſſe aſſerit,& in hoc affectu tanquam valdè idoneũ
præſcribit,& Aetius in coli dolore ex frigidis & pituitoſis humoribus,ex cæteris piſcibus Sca-
rum & Lupum ſecernit. Quod ad apparatum pertinet, in Creta Scaros aſſant, veru per os *Apparatus.*
eius transfixo,vt Bellonius tradit, ibidemque eorum ventriculos delicatioribus herbis refer-
tos,piſcatores liguriunt,ipſaq; ſimul iecinora,quæ prægrandia (inquit) & ſine vllo felle Na-
tura conceſſit, (aliter ſcribit Rondeletius) excrementaq; additis ſale & aceto conterentes.
Inſipidum enim eſſe Scarum niſi cum ſuis edatur fæcibus. Hoc autem edulio bibaculos Græ
cos quaternos, interdum ſenos in lectulis ſedentes poſt frequentes panis talcas intinctas,
octonas plerunq; vini Maluatici amphoras exiccare. Nos item à principio viſcera Scari ce-
lebrauimus ex antiquis. Rondeletius cùm qui Onias vocatur, apud ſuos aſſum in craticula

Digitized by Google

edi dixiſſet,vel in ſartagine,vel etiam elixum , vt Aurata edi ſolet , Varium quoq; paulò pòſt E
[a] Lib.7. ſic parari teſtatur . Archeſtratus in ſuæ Gaſtronomiæ altera parte citante [a] Athenæo aſſum commendauit,quidem,ſed farctum his verbis :

Scarum in Carthagine mari vicina,magnum aſſa ,
Prius lotum : præſtantem quoq; Byzantij videbis ,
Sic amplum, vt rotundo ſcuto par magnitudine tergum ſit,
Illum nactus hoc integrum (non exenteratum) *modo curato :*
Caſeo,& oleo rectè cùm omnia farcta fuerint,
In calido teſtu ſuſpende,& deinde peraſſa
Inſperſum ſale,cymino trito,& oleo glauco
Diutinum fontem ſalientis modo infundens .

VSVS IN MEDICINA.

[a] Lib.4.de Comp. med. ſec.loc. c. 7. HAbet item Scarus partes quaſdam,quæ in medicinæ vſus cedunt . [a] Galenus enim ad oculorum ſuffuſiones fel eius commendat , inquiens : *Ad ſuffuſiones oculorum , prima ferè omnium compoſitionum eſt,quæ ex fœniculi ſucco & Hyena felle & melle Attico conſtat:ſed fel alij aliud miſcuerunt:nunc quidem in pretio eſt pharmacum ex felle Scarorum* . Ibidem alijs quoq; compoſitionibus ocularibus fel hoc admiſceri videas ad incipientes ſuffuſiones & omnem viſus hebetudinem & cicatrices:ſicut apud [b] Aetium ſimiliter. [c] Aelianus à piſcatoriæ artis peritis didiciſſe ſe ſcribit , fellis ſuffuſione ſiue ictero , & arquato morbo laborantes priſtinam recipere ſanitatem,ſi iecur Scari in cibo aſſumant.Ad parotidas eodem viſcere Plinio teſte,medici vtuntur. F

[b] L.7.c.3. [c] L.14. c. 2. Iecoris vſus.

DE TVRDO. Cap. III.

SYNONYMA.

Turdi & Merulæ piſcium etymum. TVRDVM inter piſces ſaxatiles laudatiſſimæ carnis Galen.ſecundo loco recenſet. Qui cùm & ipſe ſquamoſus ſit,Scaro optimo iure ſubiungetur . Sunt inter aues carnis laude celebres Turdi etiam,ac Merulæ; nō tamen à ſaporis G cùm illis,ſed à macularum ſimilitudine , piſcibus iſtis nomen inditum, vt M. Varro teſtatur his verbis: *Piſcem Aſellū non à corporis ſimilitudine, ſed à colore dicimus,vt Vmbram , atq; Turdū* . Varia profectò auium nomina piſcibus indidit facunda Græcia pro colorū,quibus ipſas referrent,varietate, vtq; hoc pacto ſingulos rectiùs diſtinguere poſſent. In quo etymo notandum coloris nomine intelligi maculas quibus multi Turdi alioqui ab auium colore longè diuerſis inſigniuntur . Vt autem auis latinis Turdus dicta,Græcis frequentiùs κίχλη , ita & piſcis iſte apud eoſdem audit. A [a] Plinio medico Cyclas piſcis ad pleuriticos commendatur , quia molli carne ſit , & natura humidus & digeſtibilis,additq; & Ptiſanam marinam nuncupari . Bellonius Turdum intelligere conijcit:cæterùm Matthias Syluaticus non Plinium medicum,ſed Alexandrum citat & non Cyclas per y , ſed Ciclas per i ſcribit, ſed vtrobique legendum eſt Cicle ; ſicuti etiam legiſſe apparet interpretem qui Turdum vertit . Apud [b] Pollucem quoq; κόχλη corruptè ſcriptum eſt pro κίχλη , quamuis vtrumq; ibi vocabulum legatur, hoc modo: Συνόδης, κίχλη, ἴλαψ, κόχλη, ἴλοψ, σάλπη . Credendum autem bina hæc nomina κίχλη & ἴλοψ , cùm à perito aliquo in margine,emendationis gratia,annotata eſſent ; ab imperito poſtmodum alio , in textum aſcita : H nam ἴλοψ , & κίχλη piſcium quidem nomina ſunt , ἴλαψ verò & κόχλη nihil ſignificant. Multis prætereа alijs nominibus Turdum fuiſſe appellatum Pancrates apud [c] Athenæum tradit:& Nicander πολυώνυμον , id eſt,multis nominibus præditum cognominat . Nunc verò ſynonyma non inueniuntur . Pancrates quidem etiam σαῦρον & αἰολίαν dici author eſt , nominibus equidem æquiuocis, cùm ſit σαῦρος piſcis ſui nominis,qui multis Lacertus appellatur : αἰολίη verò Numenio Coracinus,& Scarus Nicandro αἰόλος , vterq; à varietate colorum, vt & Turdus ob eandem rationem id nominis obtinuerit. Berziticon & Verziticon Syluaticus Turdum exponit ; ſed cuius dialecti , ea ſint vocabula,ignoramus . Auguſtinus Niphus in ſecundo hiſtoriarum Ariſtotelis, dum Turdū piſcem à Liguribus Aſellum, à Romanis Scarmuni,& Merluzum vocari ſcribit,quàm ineptiſſimè cum Aſello Turdum confundit. Rondel. apud ſuos (Mompelienſes) Prouinciales, Italos & Hiſpanos latinum Turdi nomen retinuiſſe;à cæteris verò Gallis Vielle dici ait,ipſe tamen duodecimum ſuum Turdum priuatim

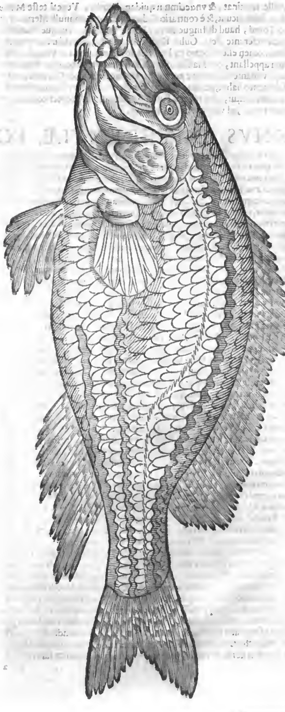
Κίχλη. Cyclas. [a] L.5.c.13. Ptiſana marina. [b] L 6.c.9. Pollucis locus caſtigatus. [c] Lib.7. Saurus. Coracinus. Berziticon. Niphi error. Vielle.

Digitized by Google

A tim Vielle nominat, & vndecimum quidam Durdo. Veneti teſte Maſario nunc piſcem *Durdo.*
Merulam falsò dicunt, & è contrario Galliæ piſcatores nonnulli Merulam piſcem teſte Ron- *Peſce Merula.*
deletio Tourd, haud diſtinguentes à Merula Turdum, vti neque Maſſilienſes, quibus vter-
que piſcis referente Petr. Gillio Roquaudos dicitur. Rochau autem commune ſaxatilibus *Rochau.*
omnibus nomen eſſe in Scaro ex Rondeletio annotauimus. Veneti, vt Bellonius notauit,
Turdum appellant, qui Maſſilienſibus falsò Vmbrina vocatur: Turdum tamen eſſe negat
quoniam vndantes in tergore ac tranſuerſas lineas gerat, & Coruum duabus, quas in tergo- *Turdus qui*
re & ſub mento habet, pennis referat. Eum verò qui inter Genuenſium Lagionos peculia- *Bellonio.*
riter Turdus dicitur, hunc reuera Turdum eſſe vocatum propter colorem, qui cùm ex ruſo in
melinum vergat, ad viridem tamen inclinet.

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA.

SOlus Columella inter veteres complura Turdorum genera dari meminit: quot autem
& quæ ea ſint, non declarauit. Præcauendum autem monet Saluianus, ne omnes pi-
B cturatos piſces Turdos vocemus, quod ignarum (inquit) ichthyopolarum vulgus ple-
rumq; facit, qui Percas, Hiatulas, Merulas, Pauones, ſimileſq; depictos piſces alios cum Tur- *Turdi vt inter alios pictos piſces di*
dis implicant: quem errorem facilè euitari poſſe autumnat, ſi Turdorum piſcium aluum Tur- *gnoſcantur.*
di auis inſtar, variam maculoſamvè eſſe aduerterimus; eoſq; quibus aluus maculoſa non eſt,
& carne etiam minus ſuaui ſunt, hinc eximerimus. Cæterùm verorum ac genuinorum Tur-
dorum cùm plura ſint genera, vt quot ſint, & quomodo internoſci debeant, nobis innoteſcat,
primariam eorum differentiam à corporis figura atq; magnitudine deſumit, indeq; duo pri-
ma conſtitui genera ait: aut enim minorem & latum eſſe Turdum; aut maiorem & oblongũ:
& quemadmodum (inquit) maioris diſtinctionis gratia, hunc maiorem, illum verò mino-
rem Turdum appellare poſſumus, ita non ſolùm vterq; proprijs pingitur coloribus, ſed rur-
ſus etiam maior colorum varietate ſubdiuiditur in viridem & rubrum: ita vt tria ſint Turdo-
rum genera, minorum vnum: maiorum verò duo, viride ſcilicet & rubrum. Rondeletius verò
duodecim ſpecies pinxit, nos & alios addimus. Non enim tria tantummodò genera dari ar-
bitranur, cùm longè aliter præter allata Columellæ verba indicare videantur epitheta, quæ
Turdo piſci veteres tribuêre. Athenæo ex Ariſtotele μελανόστικτος, id eſt, nigris maculis va- *Epitheta.*
C rius, Erathoſteni πέρκας, id eſt, nigricans vel nigro diſtinctus, Pancrati οἰνώδης, quaſi vini
colorem referens, Numenio ἀλιανδής, id eſt, purpureus vocatur, vt optimo iure Phauorinus
ποικιλόστικτον vocauerit, quaſi varijs notis diſtinctum, cuiuſcunq; aut coloris ſint. Iouius Tur-
dum definit ſubuiridi colore & frequentibus guttis variegatum atque inſignem. Videtur
autem peculiarem quandam ſpeciem intelligere, vt illum qui vulgò Verdone appellatur, *Verdone.*
quem Saluianus exhibet. Lippius verò apud Oppianum κίχλην ῥαδινὴν, id eſt celerem, *Lippij error.*
quo modo & Anacreon ῥαδινὰς πώλους, id eſt celeres equos vocauit, Turdum viridem tran-
ſtulit, colori tribuens, quod ad mores pertinebat. Turdos verò & Merulas alio in alium co- *Quomodo colorem muta*
lorem mutari tradit Aelianus, ex Ariſtotele nimirum qui vere nigreſcere, deinde ſuam albe- *re dicantur.*
dinem recipere aſſerit, hoc eſt, vt ego conijcio, ſuum nitorem, nam & Squillas ijs annumerat,
quas ſaltem albas dari nõ puto. Saluianus id ſolùm intelligere Ariſtotelem arbitratur, quod
cùm albos dari Turdos falſum eſſe, & experientia & piſcatorum conſenſu certum ſit, Turdi
reliquo anni tempore ſubnigri, ſiue ex albo nigreſcentes, verno verò tempore nigriores ap-
pareant; quod (inquit) vt veriſſimum eſt, ita non dedecet illam ſubnigredinem huic nigre-
dini collatam, largo loquendi modo albedinem appellari ab eo. Cui ſententiæ aſtipulari vi-
D detur [a] Rondeletius, locum Philoſophi intelligendum eſſe inquiens ſic, vt Turdi & Merulæ *[a] Cap. 3. de*
ſuum quidem ſeruent colorem, ſed magis exaturatus ſit circa ver; æſtate verò magis dilutior, *Merula.*
minuſq; niger: idemq; de Phycide & Mæna intelligendum. Idem Ariſtot. quaternas bran-
chias Turdo tribuit, omnes autem duplici ordine excepta nouiſſima: quam notam in omni-
bus iſtis quos Turdi nomine exhibeo, piſcibus, vt ingenuè fateor, non obſeruaui. Manibus
enim pertractare omnes non licuit. Omnes quidem ſquamoſos eſſe ex picturis patet. Qui *Turdorũ ab*
priori loco pingitur, duas veluti apophyſes habet è mento depẽdentes, cutaceas, ſubflaui co- *authore ob-*
loris. Totus aureo magna ex parte, item ametheſtino, cæruleoq; ac rubro variat. Oculi maxi- *ſeruatorum*
mi ſunt, quorum auream pupillam circulus ambit niger, nigrum rurſus aureus, aureum cæru *deſcriptio.*
leus, hũc iterum aureus, ac tandem niger alius omnes ambit. Tres habet præ cæteris conſpi- *Turdus pri-*
cuas lineas ſanguinei planè coloris, denticulatas, vt icon oſtendit. Pinnæ ad brãchias omnino *mus.*
aureæ ſunt, pectoris verò totæ cæruleę, pręter earum neruos, qui aurei ſunt. Quę verò ab ano
eſt, item quæ in dorſo, & cauda, qua vropygio iunguntur, aureæ ſunt, ſed maculis paruis ſan-

Digitized by Google

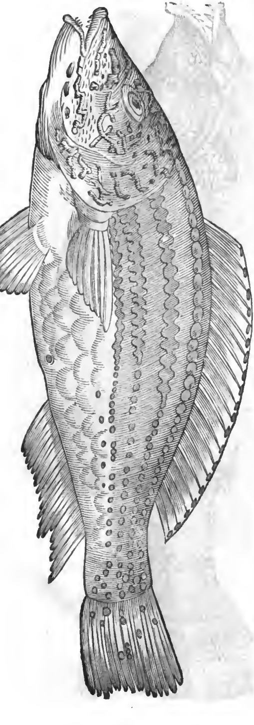
Turdus ſecundus.

A

B

C

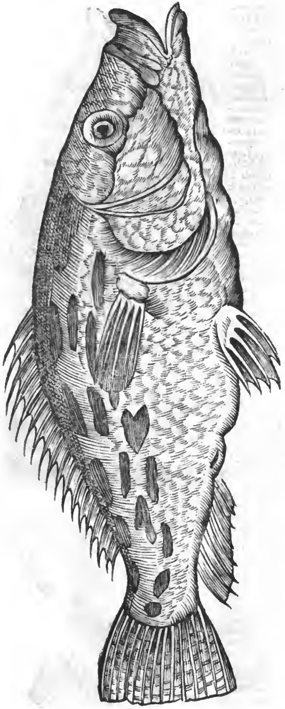
D

guineis reſperſæ : cætera cæruleæ . Caret dentibus. Os intus ruberrimum. Alter totus *Turdus ſecundus.*
quoq; aureo, cæruleo, rubroq; variat, & ad latera præterea nonnihil candicat. Maculę quas toto corpore, tum vermiculares, vt in capite, tum rotundæ, vt reliquo deinceps corpore, cauda & dorſi pinna, icon oſtendit, cæruleæ ſunt. Circuli oculorum modò rubri, modò aurei. Pinnæ iuxta branchias totæ aureæ : quæ verò in pectore ſunt, & ab ano, in extremitatibus sũt cæruleæ. Tergoris pinna ex aureo rubet, ſicuti & cauda quæ tamen in extremo cærulea eſt. Vtrinque dentatus eſt. Tertio ca- *Turdus tertius.*
put pro corporis portione paruum, totum cærulei, ſed dilutioris coloris præter brãchiarum opercula quę candicant, maculiſq; oblongis, & ſemicircularibus, aureis conſpergũtur: cuius pariter coloris ſunt cæteræ lineæ per totum corpus decuſſatim, & tranſuerſaliter ductæ, ſed minus ſplendentes: eiuſdemque deniq; calami ſiue nerui pinnarũ. Hæ verò omnes in extremo cæruleæ, cætera ſubuirides, maculiſque inſignes rubicundis. Corpus item ſubuiret, magis in lateribus, minus in dorſo quod ex viridi nigricat : vẽter albicat. Squamarum extremitates cæruleæ sũt. Dentes habet maximos & acutiſſimos, ingentemque oris rictum. Quar- *Turd⁹ quartus.*
tus toto corpore, sãguineo aureoque diſtinguitur : dorſo excepto quod ex ferrugineo nigricat : ſicuti pariter quæ per corpus conſpiciuntur maculæ. Idem ;

Digitized by Google

Turdus Authoris quartus.

Digitized by Google

color, ſed multò dilutior in pinnis & cauda, ſed quæ rubris maculis inſigniuntur. Oculi, ferè vt in Aurata aurei.

Turdus quintus. Quintus totus ruber eſt ſaturatus, ſed pinnæ & cauda in extremis oris cæruleæ sũt. Maculæ in extremo tergore conſpicuæ, oniſcis non abſimiles, nigræ: quæ verò in capite, longæ item & Serpentis in morem ferè contortæ cernuntur, cæruleæ. Πολύγραμμος eſt, lineis à capite ad caudam rectà ductis, rubris. Inter lineas quæ ſunt ſpatia cãdicant. Cætera icon oſtendit.

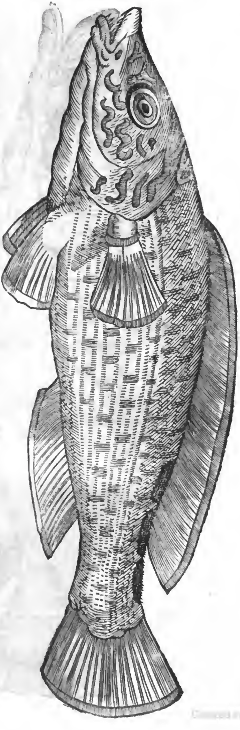
Anthias tertius Rondeletij. Huic congenerem piſcem puto, quem Rõdeletius tertium Anthiæ genus facit. Saxatilis (inquit) eſt, totus etiam purpurei coloris vel Indici, corporis ſorma Scaro vario ſimilis, corpore longo, cauda craſſa, ſerratis & acutis dentibus. Labra habet: oculos admodum rotundos, purpureos & rubros: podicem magnum, è quo inteſtinum rubro viridiq; diſtinctum excidit. Partibus internis cæteris ſaxatilibus ſimilis eſt. Eſt carne tenera, fragili, ſicca, optimiq; ſucci.

Turdus maior Saluiani. Huc item referendus Turdus Saluiani maior, totus ſubrubens magna ex parte, cuius iconem non exhibet; quòd cætera ſimilis

Turdus viridis Saluiani. ſit viridi Turdo quem vulgò Romæ Verdone appellant. Ore (inquit) dentibus, labijs, oculis, branchijs, pinnis, cauda atq; interaneis minori ſimillimus eſt, corporis verò figura, colore atq; magnitudine plurimùm differt. Non enim latæ Tincæ figura eſt, vt ille, ſed oblonga, nec eiſdem depingitur coloribus. Nam cùm hic maior coloris ratione (vt diximus) duplex ſit, neutri color minoris conuenit: horum namq; vnus totus viridis eſt, alter ſubrubet: & veluti hi duo maiores rebus reliquis ſimiles, nec niſi viriditate & rubedine internoſcuntur: ita vtriuſque dorſum maculis paruis, rotundis atq; cęruleis conſperſum eſt. Venter verò ac latera liuentibus maculis confuſè permi-

xtis

Turdus πολύγραμμος, ſiue quintus.

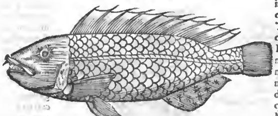
E

F

G

H

A Anthias tertius Rondel.

ſtis (Turdi auis more) inſignita conſpiciũtur: qua vna nota minori Turdo ſimiles ſunt, atque Turdi dicuntur. Differunt poſtremò à minori etiã magnitudine, nam cùm ille palmi menſuram non excedat; hi ad cubitalem aliquando excreſcunt.

Minor eiuſdem Saluiani Turdus (vulgò Tordo Romę) roſtro eſt ſatis acuto, ore mediocri, dentibus validis, recuruis atq; ſerratis, labijſq; craſſis: oculis magnis & aureo circulo pupillam ambiente inſignitis. Branchias habet vtrimq; quaternas, eaſq; duplices, nouiſſima excepta, vt [a] Ariſtoteles au-
B thor eſt. Pinnæ duæ ad branchias, & aliæ duæ in ventre, vna ſcilicet vtrimq;. In dorſo vna ſingularis ad caudam ferè vſq; deducta. Imo etiam ventri alia vna ſingularis & minor à podice ſubnectitur. Cauda quoq; in vnam & latam pinnam degenerat. Ventriculus carnoſus eſt & amplus. Inteſtina etiam craſſa & lata ſunt. Hepar pallet, eiq; aſſuta eſt fellis veſica. Squamis mediocribus tegitur, & latiuſculus piſcis eſt, minori Tincæ non abſimilis, atq; totus picturatus. Caput enim, dorſum, cauda atq; pinnæ ex cineraceo nigricant: latera verò cineracea, & venter ſubalbidus liuentibus maculis nullo ordine inter ſe permiſtis, Turdi auis modo, conſperguntur. Prior modò Rondeletij Turdus admodum varius eſt, minus tamen

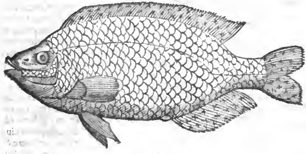
Turdus minor Saluiani.

[a] Lib. 2. Miſ cap. 2.

Turdus primus Rondeletij.

Turdus Rondelet. primus.

C

quàm ipſius tertius. A plurimis, inquit, Turdo dicitur. Notas habet inſigniores, quibus à quouis nullo negocio diſcerni poteſt. Eſtq; nõ admodum Cinædo ſimilis, minor paulò & latior, ad Auratę figurã accedens, dentibus recuruis (haud ſatis eos in figura exprimit) pinnarum ſitu, numeroq; cæteris ſaxatilibus ſimilis. Labra habet craſſa & rugoſa: cauda non in duas pinnas, ſed in vnam latam deſinit, quæ maculis nigris & ruſſis inſignis eſt. In reliquo corpore colore eſt vario, vnde αἰόλος dictus. (Infrà vndecimum vulgò in Prouincia priuatim Auriol quaſi αἰόλον vocari ſcribit.) Dorſum fuſcum eſt, venter ex albo liueſcit. Pinnæ ad branchias aureæ ſunt: ad podicem
D & in tergo flauæ, nigris cæruleiſq; maculis aſperſæ. Oculi magni ſunt, rotundi, pars oculis ſubiecta varijs coloribus eſt illuſtris. Partibus internis ab alijs ſaxatilibus non multum differt. Carne eſt tenerrima & friabili. Ob inſignem teneritatem à multis negligitur. Optimus aſſus in craticula, vel in ſartagine coctus. Refrigeratus firmiore eſt carne. Ex aceto vel mali arantij ſucco edendus: priuſquam coquatur, ſale conſpergendus, vt gratioris ſit saporis. Secundi Turdorum generis altero loco pictum rectè cenſeri poſſe exiſtimat Rondeletius, videlicet qui à ſuis diſtinctionis gratia Pauo nuncupatur, priori ſimilis, maior tamen plerumque. Colore ex viridi cæruleo, vel Indico, colorem colli pauonis referente in pinnis omnibus, & in cauda. Hinc Pauonis nomen poſuit, veteres imitatus, qui Merulas & Turdos auium nomina piſcibus dederunt, cùm liceat cuiuis rebus anonymis & nouis noua nomina ponere. Cæterùm Pauonem piſcem etiam D. Ambroſius nominauit, & Iſidorus Hiſpalenſis, quem Saluianus eum eſſe conijcit, qui Romæ ex Turdorum etiam genere (ni fallor) hodieq; Papagallo, id eſt Pſittacus vulgò appellatur, de quo mox ſubinde à Turdis. Et Bellonius piſcem quem

Caro eius qualis.

Turdus Rondelet. ſecundus.

Etymum.

in Gallico

NATVRA. MORES. INGENIVM. SENSVS. VOX. PARTVS. E

[a] *Lib. 2. Hiſtor. cap. 17.* SCARVM ex omnibus piſcibus ſolum ruminare, in dentium eius mentione ex Ariſtotelis authoritate dictum eſt: qui & [a] alibi inquit: *Ventriculus piſcibus vnus & ſimplex, ſed figura varia eſt, vt ei quem Scarum vocant; qui & ruminare ſolus piſcium creditur.* [b] *8. H. c. 17.* Item [b] rurſus: *Scarus vnus inter piſces ruminare quadrupedum ritu videtur.* Hiſce *Solitarius né an gregalis.* Philoſophi locis, Oppiani quoq; teſtimonium addi poteſt, cuius modò verſus citabimus. Meminit item Ouidius in Halieuticis hoc verſu: *Et Scarus epaſtas ſolus qui ruminat herbas.*

[c] *Lib. 7.* Iam verò Ariſtoteles citante [c] Athenæo Scarum μονήρη, id eſt, ſolitarium eſſe ait, ſed vt is ait locus ibi nunc corruptiſſimè legitur, ita & hoc mihi valdè ſuſpectum eſt, nam & Bellonius author eſt gregatim natare, idq; vel inde licet colligere, quòd incredibili propemodum amore inuicem proſequantur, ſodales è naſsis non ſine egregia, ac imitanda homini induſtria mi- *Amor in ſuos.* rabiliter liberantes, aut ſi hamum quis eorum deuorauerit, ſicuti his verbis meminit Plutar- F chus: *Scarus vbi glutiuit hamum, cæteri qui tum adſunt, appropinquant, funiculum abrodunt: ijdem ſi quis in naſſam aberrauit fortè, caudam intrò porrigunt, & hunc mordicus inhærentem foras extrahunt, atq; ad ſe reducunt.* Oppianus verò eos idcirco eruptionem retrò moliri tradit, ne ſi capite erumperet, oculos læderent, atq; hamo etiam defixos à ſocijs redimi præroſa lineæ: additq; inſuper, capite aliquando prætentè cuadere. *Scarus* (inquit) *naſsis incluſus exitum meditatur; non quidem qua intrauit, infeſtos in eum vallo deterrente, & oculos eius vulnerante; ſed capite deorſum verſo, retrorſum natare & cauda laxare vimina molitur. Vident hoc alij foris Scari, & vt liberanti ſuccurrant, eorum aliquis vel ſuam caudam naſſa inſertam capto mordendam porrigit, vel capti exertam mordicus apprehendens ipſe trahendo educit.* Eadem ex [d] *Lib. 1. c. 4. & lib. 11. c. 17.* Oppiano in ſuum de animalibus opus [d] Aelianus tranſcripſit, *facere illos ea* inquiens *more hominum, & licet libros de amicitia non legerint, tamē leges amicitiæ à Natura hauſiſſe.* Idem Scarorum ingenium, mutuæq; ſocietatis tuendæ ſtudium ante prædictos Græcos ſcriptores ex Ouidio, ſic declarauit Plinius. *Mihi* (inquit) *videntur mira & quæ Ouidius prodidit piſcium ingenia in eo volumine quod ἁλιευτικὸν inſcribitur: Scarum incluſum naſsis non fronte erumpere, nec infeſtis viminibus caput inſerere: ſed auerſum caudæ ictibus crebris laxare fores, atq; ita re-* G *trorſum erumpere: quem luctatum eius ſi fortè alius Scarus extrinſecus videat, apprehenſa mordi-* *Ouidij locus reſtitutus.* *cus cauda adiuuare nixus erumpentis.* Verſus autem Ouidij nunc manci leguntur & corrupti, quamobrem reſtitutos nobis à Geſnero non piguit aſcribere:

——Sic Scarus arte ſub vndis · *Laxans ſubſequitur, tutumq; euadit in æquor.*
Contextum ſi forte leui de vimine naſſam · *Quin etiam ſi fortè aliquis, dum ponè nataret*
Incidit, abſumptamq; dolo tandem pauet eſcam: · *Mitis luctantem Scarus hunc in limine vidit,*
Non audet radijs obnixa occumbere fronte, · *Auerſi caudam morſu tenet, atq; trahendo*
Auerſus crebrò veniens ſed verbere cauda, · *Captiuum texto ſocium de carcere ſoluit.*

Captiuitatis declinatoris typus. Ob tantam itaq; Scari prudentiam, per ipſum, teſte Pierio Valeriano callidum captiuitatis declinatorem ſignificari tradunt. Quærit itaq; Simon Maiolus Epiſcopus Vulturarienſis, nunquid ſquamas Scaro natura dederit auerſas, cùm aduerſæ in caudam exeunti plurimum ſint obſtituræ. Seleucus Tarſenſis referente Athenæo inquit *Scarum è piſcibus ſolum dormire, ideoq; nunquam noctu capi, idq; fortè propter metum ei contingere.* cæterùm id falſum eſſe *An dormiat.* certum eſt. An né enim piſcium vniuerſum genus ſomni expers? atqui verè pronunciat Philoſophus, cadere ſomnum in omne animantium genus: ſolis fortaſſis Teſtaceis exceptis: de H quibus ſcribit, nondum experientia eſſe compertum, dormiant an non. Quamobrem Iſaa- „ cus Caſaubonus in huius loci caſtigatione, conijcit potuiſſe fieri, vt contrarium ſenſerit Se- „ leucus, vereturq; ne viro docto facta ſit iniuria; ſublata negatione, & in contrarium verſa ip- „ ſius ſententia. Legit itaq;: *ſolum piſcium Scarum non dormire.* Firmant (inquit) clarè ſubie- „ cta verba: ideo nunquam noctu capitur. Non enim ſomni hic eſt effectus, ſed aſſiduæ vigi- „ lantiæ. Ab eadem mente etiam quod ſequitur: fortaſſe (ait) à metu hoc illi vſu venit. Ce- „ do, vtrum probabilius, metum ingentem conciliare ſomnum, an inſomniam? Rei veritas „ apud Oppianum Poëtam & Philoſophum de meliore nota: „

Μόνον δ' ὔποτι φασὶν ἀνὰ κνέφας ἀσπαλιῆες · Εἰς ἄγρην πεσέειν ἁπαλὸν σκάρον. ἀλλά τιν' ὕπνον
Ἐννύχιον κοιλοῖσιν ὑπαὶ κευθμῶσιν ἰαύειν. id eſt:

Solū autē nunquā aiunt per tenebras piſcatores · *In retia incidere mollem Scarum, ſed ſomnum*
Nocturnum cauis ſub antris capere.

Sic eſt

A Sic eſt profectò, quia negabant piſcatores capi poſſe noctu Scarum, induxêre quidam in animum credere de illo quòd h.c Seleucus narrat: nunquam Scarum dormire. Seleucus itaq; videns noctu non capi Scarum, eo tempore non minus quàm interdiu inſidias cauentem, ſomni planè expertem eſſe credidit, ignarus, ideo non capi, quia non dormit (dormit enim) ſed quia in cauis (ſcopulorum ſcilicet receſſibus) vt Oppianus ait, dormiens, tutus eſt, quo minus capiatur. Rondeletius verò haud rectè ex Oppiano vertit eum noctu non prædari, nec in alios ſæuire cæterorum more, nam neque Oppianus hoc dicit, & Rondeletius ipſe ſui (inquit Geſnerus) oblitus eſt, cùm paulò antè ſimpliciter (hoc eſt neq; interdiu neq; noctu) Scarum alios piſces vorare docuerit. Dixerat proximè retrò Oppianus piſces ſibi inuicem ſemper inſidiari, nec vnquam dormire videri: Scarum tamen ex eo dormire conijciendum, quòd noctu non capiatur, vtpotè in latibulo dormiens. Piſcium verò omnium [c] Aelianus ait eſſe ſalaciſſimum, ſed ſalacitatis ſuæ pœnas luere, morteq; ſæpè plecti, vt mox ſuo loco patebit. Parere bis anno fatendum eſt. Id enim omnibus ſaxatilibus commune eſſe [f] Ariſtoteles teſtatur. Apud [g] Athenæum, vbi σκάφρος piſcis eſt vocalis, his verbis: *Mnaſeas Patrenſis in Circumnauigatione ſcribit, vocales eſſe Clitoris fluuij piſces; quamuis Ariſtoteles vocem*
B *edere ſolos tradiderit σκάφρον (Capriſcum) & fluuiatilem porcum*: Euſtathius, item Suidas & Varinus legunt σκαρος: quam lectionem approbant Geſnerus, & Caſaubonus: quorum hic reddere rationem ex eodem Athenæo conatur: apud [k] quem in Scari hiſtoria ex Ariſtotelis authoritate ſcribentem hunc piſcem habere γλῶτταν οὐ λείαν προσπεφυκῦιαν, id eſt linguam non læuem, adhærentem, melius legendum cenſens οὐ λίαν προσπεφυκῦιαν: id eſt non valdè adhærentem, peculiariq; quid in Scari lingua voluiſſe obſeruare Philoſophum ijs verbis: cùm ſit omnibus ferè piſcibus commune, non læuem, ſed ſcabram linguam habere, & adhærentem. Ingenioſa quidem ratio, ſed cui Suidas aduerſatur. *Non omnia* (inquit) *animalia vocem habent, ſed ea ſolùm quæ pulmones habent & reſpirant. Materia enim vocis eſt, qui exhalatur aër. Sed neq; inſecta reſpirant, neq; ſanguinea caſſa, neq; amphibia (id eſt, quæ & in aquis & terra degunt) voce prædita ſunt omnia: nec ea quæ teſta teguntur, vt cochleæ; nec ea quæ cruſtis tenuibus operiuntur, vt cancri: Ex amphibijs autem ſonum edunt hippocampus & crocodilus. Hic enim exiguum ſonum edit. Piſces autem Achelois cùm ſonare videantur, non ſonant, neq; enim per inſtrumenta vocis ſonum edunt, ſed motu quodam branchiarum. Nam cum in ſumma aqua natant, multum aquæ intra branchias recipientes, eaq; poſtea contrahentes aquam rej-*
C *tiunt, eaq; reiectione illam turbant: ea verò turbata, aliquid aëris recipit, qui in terram eliſus ſonat. Vnde fit vt vocales eſſe videantur. Cicada autem per membranam quandam pectore & ſuperficie inſito aëre eliden tes alis incluſum aërem ſonant. Muſca verò alis quæ aſpera ſunt, aërem ferientes ſonant: vbi verò conſtiterunt, ſonare deſinunt. Scari quoq; ore aquam impellentes ſonum edunt; in profundo autem, non ſonant.* Aduerſatur & ratio, quoniam piſces omnes voce, quæ lingua fit, carere certum eſt. Redeo ad Athenæi locum, in quo etiam notandum hoc, quod de voce ait ex Ariſtotele, in ijs quæ extant Ariſtotelis non reperiri, vt & alia multa ab eodem Ariſtotelis nomine citata. Scribit verò Ariſtoteles κάπρον in Acheloo amne vocalem eſſe: de quo ſuo loco vbi iterum locus iſte Athenæi ventillabitur. Ne quis tamen temerè pro σκάφρος σκάρος viros eos doctiſſimos reſtituiſſe putet, Oppiani authoritatem etiam adijciemus, Scarum vocalem piſcem facientis, dum canit:

——Incurui Scarus incola ſaxi Qui motos inter piſces clamore tremendo Intonat &c.

Deniq; & [l] Ioan. Tzetzes Scarum & Caſtoridem ſolos piſcium vocales eſſe ſcribit: haud verè tamen, cùm non paucos alios vocales recenſeat [m] Ariſtoteles: Caſtorides autem piſcis non eſt, ſed inter cete enumeratus, quæ è mari in ſiccum aliquando exeunt, vt verè vocalem eſſe
D nihil vetet, cùm cete omnia vocis habeant inſtrumenta.

Vbi dormiat. — *Salacitas.* — [c] *Lib. 1 Anim. cap. 2.* — *Partus.* — [f] *Lib. 5. Hiſt. cap. 9.* — *Vox.* — [g] *Li. 8. c. 1.* — [h] *Cap. de Apro.* — [i] *Lib. 4. Hiſt. cap. 9.* — [k] *Lib. 7.* — *Vocalia animalia quæ, & quæ non.* — [l] *Lib. 7. Varior. 47.* — [m] *L. 4 c. 19.* — *Caſtorides.*

CIBVS. HIEROGLYFICA.

AEgyptiorum ſapientes hominem voracem, ſiue vt Pierius Valerianus interpretatur, ingluuioſum & lamia laborantem ſignificantes, Scarum pingebant, vt [a] Orus Apollo tradidit, quoniam ſolus piſcium ruminat, & piſciculos quotquot acceſſerint, deuoret: vt carniuorum eſſe etiam ſit ſtatuendum; ſicuti ex Ariſtotele pariter annotauit Athenæus: cæterùm cùm id in omnibus quibus fruimur, Ariſtotelis ſcriptis non reperiatur, nec ex ijs quæ nunc extant, liceat colligere, at nobis longè aliter de cibo huius piſcis referat, nec Oro, nec Athenæo fidem hac in re habendam eſſe apparet. Sic enim [b] Ariſtoteles: *Victus eadem ratione non omnes vtuntur. Quidam enim carne tantùm veſcuntur, vt Cartilaginei, vt*

Congri,

[a] *In Hieroglyphicis.* — [b] *Lib. 8 Hiſt. cap. 2.*

Congri, Channa, Thunni, Lupi, Synodontes, Amiæ, Orphi, Murænæ: Mulli verò nutriuntur alga, Oſtreis, cœno, carne: Daſcillus cœno & ſtercore. Scarus autem & Melanurus alga: Salpa ſtercore & alga. E Ecce herbiuorum duntaxat facit, carniuorum præterea tacturus, ſi præter herbas carne quoq; veſci exiſtimaſſet, vt de Mullo diſertiſſime tradit. Nec aduerſari nobis credendum, cùm ait Cephalum & Ceſtrum ſolos à carne omnino abſtinere, ideoq; & Scarum carniuoris accenſendum innuere: nam eo loco à carne abſtinere, eſt & a proprio genere ſibi temperare, & ab omni deniq; alia carne. Sed ipſum audiamus. *Omnes ſeſe mutua deuorant, tempore Ceſtreo; maximè autem Congri. Cephalus autem & Ceſtreus carne omnino non veſcuntur.* Cæterùm rurſus nobis aduerſatur Diphilus apud eundem [c] Athenæum, qui & ipſe Scarum carniuorum facere videtur, dum inquit, *Scarum recentem ſuſpectum eſſe, quoniam lepores marinos venatur, illiſque paſcitur.* De cuius animantis peſtilentiſſimo veneno, in volumine de Mollibus abunde dictum eſt. Hoc quoq; cùm præter ipſum nemo alius tradat, apud me quàm maximè ſuſpectum eſt; exiſtimandumq; Athenæum, vel quem citat Diphilum memoria lapſum (quod magnis ſæpenumerò viris contingere ſolet) id quod Mullo præſtantiſſimo quoq; piſci aſcribere debebat, ad Scarum tranſtuliſſe. A Mullo autem Leporem marinum deuorari clariſſimus teſtis eſt [d] Plinius, vt ſuo loco oſtendemus. Ne verò quid temerè contra Athenæum citantem Ariſtotelem ſtatuiſſe videamur, adducemus aliorum quoque F ſcriptorum teſtimonia, quibus herbiuorum faciunt Scarum, [e] Plinij in primis, Oppiani, ac Aeliani. Ille planè, carniuorum inficiatur, inquiens: *Nunc Scaro datur principatus, qui ſolus piſcium dicitur ruminare, herbiſq; veſci, non alijs piſcibus.* [f] Oppianus *in algoſo litore ſubnutrialibus herbis paſci* cecinit: & mox:

Ariſtoteles explicatur.

[c] Lib. 8.

Mullus Leporem marinum deuorat.

[d] L. 33. c. 1.

[e] Li. 9. c. 17.

[f] Lib. 1.

——Et ſolus pallentes ruminat herbas
Ac veluti pecudes reuocat ſub gutture paſtum.

Aeliano *cùm alijs herbis, tum alga paſcitur.* Ouidius *in herba, item arena* verſari dixit, malim in herboſis petris, Saxatilis enim eſt, non litoralis. Quod verò addit Rondeletius, ſe ex diſſecto piſce didiciſſe, ventriculum pro corporis ratione habere exiguum, ideoq; herbiuorum dicendum eſſe, quoniam talem Natura dare ijs non ſoleat, qui integros piſces deuorant, id mihi non ſufficit, cùm vel eodem teſte Scarus varius ſatis capacem poſſideat, qui tamen & ipſe herbiuorus eſt. Sed proſequamur. Teſtatur Bellonius Scaros ſe turmatim conferre ad pabulum, redireq; diſtento ſtomacho: phaſeolis & piſis plurimùm inhiare, eamq; ob cauſam à Cretenſium vulgo phaſeoles Scaronotano nuncupari. Sed is priuatim ſcribit de Scaro vario, quærendumq; nunquid Onia etiam conueniat. Lilius [g] Gregorius Gyraldus certè Pi- G thagoram author eſt præcepiſſe, ne quis Scarum ederet, quòd τρυγηφάγος, id eſt vuæ depopulator eſſet. Sed [h] Plutarchus hoc aliter videtur narrare, & Scarum ita vocari poſſe negat: *Neq; enim* (inquit) *licet Mullum frugiperdam, aut Scarum vuiuorum, aut Mugiles Labraceſq; Seminilegos appellare, quæ nomina terreſtribus imponimus, maleficia eorum accuſantes: imo quæ minima etiam conſectantes de muſca aut fele conquerimur, horum de nullo accuſare poſſis, vel maximum piſcem. Idcircò Pythagorei non lege tantùm ab omnibus, ſed natura etiam ab omni innoxio abſtinentes, minimè aut omninò nequaquam vtiſunt piſcibus pro cibo.* [i] Scaliger item thymo viuere Scarum ſcribit, quo authore neſcio, Oppianus verò adeo linozoſti, id eſt Mercuriali delectari, vt ea etiam capiatur.

Scaronotano.

[g] In Symb. Pythagoræ.

[h] Lib. 8. Symp. q. 8.

Pythagorei cur piſcibus abſtineant.

[i] In comm. l. 1. Ariſt. de plantis.

CAPIENDI RATIO.

AD Venerem inflammatiſſimum eſſe Scarum diximus, idq; cum ſuo ſæpe vitæ periculo, quod fit hoc modo ex Oppiani, ac Aeliani teſtimonio. Piſcatores comprehen- H ſæ fœmina ſummum os ad tenuem funiculum alligant, eamq; viuam per ea maris loca trahunt, in quibus Scari habitant. Conficiunt etiam graue plumbum rotundum, longitudine trium digitorum, quo ex chordis appenſo trahitur Scarus fœmina captiua. alter piſcatorum naſſæ in piſcatorio nauigio accommodatæ os latè deducit, datq; operam, vt naſſa in Scarum captum conuertatur. Ea enim ſenſim demittitur, lapide ad certam menſuram facto: mares autem non aliter quàm homines viſa amica furore libidinis perciti, circa eam concurſantes, alius alium præuertere & contingere ſtudet, vt ſolent iuuenes amantes, aut oſculum, aut vellicationem, aut aliquod aliud furtum amatorium venantes. Piſcator ſenſim deducit fœminam rectà in naſſam, ac cum ea etiam amantes, libidiniſq; ſuæ dant pœnas. Bellonius hamis ac retibus pauciſſimos, naſsis verò plurimos capi ſcribit. Tarentinus tamen eſcas præſcribit, quibus in retia incidant, quarum prior conſtat Sepiolarum teſtulis cum Siſymbrio viridi, quod eſt, inquit, bryon, aqua, farina, & caſeo bubulo miſtis: hac eſca vti iubet cùm

Salacitatis pœna.

Scarus amantibus comparatus.

A bet cùm naſſis operam nauamus:altera accipit ex phlœnis (φλοῖνος) fluuiatilis carne drachmas octo,holophaci torrefacti tantundem,caridum fluuiatilium drachmas tres, malabathri drachmam. Omnia contuſa albumine oui excipiuntur, confectiq; inde paſtilli vſurpantur. Iubet autem aquis inſpergi, monetque ob huius eſcæ in actione celeritatem, minutos piſces non confluere. Inuenio item apud [a] Aelianum Scaris eſcam demitti coriandrum & carton. Sic enim nullo (inquit) negocio capi authot eſt Leonides. [b] Martialis quoq; hamo capi meminit,in quo eſca muſca eſt. Purgat autem ſe Quinctiano quod in Saturnalibus nihil prçter verſus miſiſſet,dona appellans doloſas artes, quæ imitantur hamos (inquit,) *namq; quis neſcit Auidum vorata decipi Scarum muſca?*

[a] *L.12.c.42.*
[b] *Lib.5.*
Dona artes doloſa.

E P I T H E T A.

SCarum mitem dixit Ouidius,Martialis obeſum, Oppianus ἁπαλον, id eſt, mollem. Huic item φλαγόεις, ideſt lacteus dicitur,fortè à ſuauitate,ſed & hepar album habere Rondeletius teſtatur:aliàs eidem Oppiano à colorum varietate ϛίκτος, βαλιὸς, αἰόλος, B ἰχθῦς appellatur. ſed hæc non ſolummodo epitheta ſunt, ſed Scari alteram etiam ſpeciem diſtinguunt.

COGNOMINATA. DENOMINATA.

NObiliſſimam Scaurorum familiam à Scaris cognomen inueniſſe Rondeletius ſcribit, fortè quòd in quibuſdam Columellæ codicibus pro Scarus Scaurus legebat, Quo enim authore id ſcripſerit,neſcio. Video autem Grammaticis Scauros eſſe,qui talos pedum tumentes,ac porrectos habent. Acron in hunc Horatij locum ——*Hunc Varum, diſtortis cruribus illum Balbutit Scaurum paruis fultum malè talis*, *Scauri* (inquit) *ſunt qui extantes talos habent, alij dicunt Scauros eſſe qui habent talos inuerſos.* [a] Plinius à vola in pedibus deriuare videtur his verbis: *Vola* (nimirum in pede) *homini tantùm,exceptis quibuſdam:namque & hinc cognomina inuenta, Planci, Plauti, Scauri, Panſe.* Meminit idem Plinius gemmæ quæ à Scaro Scarites vocetur,cçterùm dubitat,à colore an ab effigie Scari nomen inuenerit:Inquit enim: *Scorpites Scorpionis aut colore aut effigie eſt;Scarites,Scari piſcis.* Rondeletius C verò à Scari varij colore potiùs quàm effigie ſic dici arbitratur, conijcitq; eandem eſſe cum Sapphyro,vt hinc fortaſſis eadem Scari ſpecies Romæ vulgo Saphyrus vocetur, vti ex Paulo Iouio dictum eſt,& Picrius Valerianus Scarum Sapphyri gemmæ radiolos imitari ait.

Scauri vnde dicti.
Scauri qui.
[a] *L.11.c.45*
Scarites gemma.

V S V S I N C I B I S.

QVo in pretio ac honore Scarus apud veteres haberetur, in exordio huius hiſtoriæ oſtendimus. Quod verò ad carnis ſucciq; bonitatem attinet; cùm non ſolùm piſcis (inquit Rondeletius) ſit ſaxatilis, verùm etiam inter ſaxatiles primas teneat, conſtat mollis & friabilis eſſe carnis,vt ſcribit Diphilus: ſuauem, læuem, qui facilè concoquatur & diſtribuatur, quiq; facilem reddat aluum. Galenus quoq; Philotimum arguit, quòd cum durioris carnis piſcibus cum numerârit. Videtur autem priſcos crediſiſſe Scarum ex duræ carnis piſcibus eſſe; nam & Cornelius Celſus grauiſſimus medicinæ author ita credidit: *Piſcium* (inquit) *eorum qui ex media materia ſunt,* (ideſt mediocriter alunt) *quibus maximè vtimur,tamen grauiſsimi ſunt, ex quibus ſalſamenta quoq; fieri poſſunt qualis Lacer-* D *tus eſt:deinde qui quamuis teneriòres,tamen duri ſunt,vt Aurata,Coruus, Scarus: tum plani poſt hos etiam leuiores,Lupi,Mulliq; & poſt hos omnes ſaxatiles.* Idem Celſus Scarum minimè intus vitiari aliàs author eſt;contrà Xenocrates ocyus in ventre corrumpi. Alex. Trallianus in curatione epilepſię, ſuperfluitatis expertem eſſe aſſerit,& in hoc affectu tanquam valdè idoneũ præſcribit,& Aetius in coli dolore ex frigidis & pituitoſis humoribus,ex cæteris piſcibus Scarum & Lupum ſecernit. Quod ad apparatum pertinet, in Creta Searos aſſant, veru per os cius transfixo,vt Bellonius tradit, ibidemque eorum ventrieulos delicatioribus herbis refertos,piſcatores liguriunt,ipſaq; ſimul iecinora,quæ prægrandia (inquit) & ſine vllo felle Natura conceſſit, (aliter ſcribit Rondeletius) excrementaq; additis ſale & aceto conterentes. Inſipidum enim eſſe Scarum niſi cum ſuis edatur fæcibus. Hoc autem edulio bibaculos Græcos quaternos, interdum ſenos in lectulis ſedentes poſt frequentes panis taleas intinctas, octonas plerunq; vini Maluatici amphoras exiccare. Nos item à principio viſcera Scari celebrauimus ex antiquis. Rondeletius cùm qui Onias vocatur, apud ſuos aſſum in craticula

Non duram carnem habere.
Apparatus.

edi dixiſſet,vel in ſartagine,vel etiam elixum, vt Aurata edi ſolet, Varium quoq; paulò pòſt E
[a] *Lib.7.* ſic parari teſtatur. Archeſtratus in ſuæ Gaſtronomiæ altera parte citante [a] Athenæo aſſum commendauit,quidem,ſed farctum his verbis:

Scarum in Carthagine mari vicina,magnum aſſa,
Prius lotum: præſtantem quoq; Byzantij videbis,
Sic amplum,vt rotundo ſcuto par magnitudine tergum ſit,
Illum nactus hoc integrum (non exenteratum) *modo curato:*
Caſeo,& oleo rectè cùm omnia farcta fuerint,
In calido teſtu ſuſpende,& deinde peraſſa
Inſperſum ſale,cymino trito,& oleo glauco
Diuinum fontem ſalientis modo infundens.

VSVS IN MEDICINA.

[a] *Lib.4.de Comp. med. ſec.loc. c. 7.* HAbet item Scarus partes quaſdam,quæ in medicinæ vſus cedunt. [a] Galenus enim ad oculorum ſuffuſiones fel eius commendat, inquiens: *Ad ſuffuſiones oculorum, prima ferè omnium compoſitionum eſt,quæ ex fæniculi ſucco & Hyenæ felle & melle Attico conſtat:ſed fel alij aliud miſcuerunt:nunc quidem in pretio eſt pharmacum ex felle Scarorum.* Ibidem alijs quoq; compoſitionibus ocularibus fel hoc admiſceri videas ad incipientes F
[b] *L.7.c.3.* ſuffuſiones & omnem viſus hebetudinem & cicatrices:ſicut apud [b] Aetium ſimiliter. [c] Aelia-
[c] *L.14.c.2.* nus à piſcatoriæ artis peritis didiciſſe ſe ſcribit, fellis ſuffuſione ſiue ictero, & arquato morbo
Iecoris vſus. laborantes priſtinam recipere ſanitatem,ſi iecur Scari in cibo aſſumant.Ad parotidas eodem viſcere Plinio teſte,medici vtuntur.

DE TVRDO. Cap. III.

SYNONYMA.

Turdi & Merulæ piſcium etymum. TVRDVM inter piſces ſaxatiles laudatiſſimæ carnis Galen.ſecundo loco recenſet. Qui cùm & ipſe ſquamoſus ſit, Scaro optimo iure ſubiungetur. Sunt inter aues carnis laude celebres Turdi etiam,ac Merulæ; nõ tamen à ſaporis G cùm illis,ſed à macularum ſimilitudine, piſcibus iſtis nomen inditum,vt M. Varro teſtatur his verbis: *Piſcem Aſellũ non à corporis ſimilitudine, ſed à colore dicimus,vt Vmbram, atq; Turdũ.* Varia profectò auium nomina piſcibus indidit facunda Grȩcia pro colorũ,quibus ipſas referrent,varietate,vtq; hoc pacto ſingulos rectiùs diſtinguere poſſent. In quo etymo notandum coloris nomine intelligi maculas quibus multi Turdi alioqui ab auium colore longè diuerſis inſigniuntur. Vt autem auis latinis Tur-
Κίχλη. dus dicta,Græcis frequentiùs κίχλη, ita & piſcis iſte apud eoſdem audit. A [a] Plinio medico
Cyclas. Cyclas piſcis ad pleuriticos commendatur, quia molli carne ſit, & natura humidus & dige-
[a] *L.5.c.13.* ſtibilis,additq; & Ptiſanam marinam nuncupari. Bellonius Turdum intelligere conijcit:cæ-
Ptiſana marina. terùm Matthias Syluaticus non Plinium medicum,ſed Alexandrum citat & non Cyclas per y, ſed Ciclas per i ſcribit, ſed vtròbique legendum eſt Cicle; ſicuti etiam legiſſe apparet in-
[b] *L.6.c.9.* terpretem qui Turdum vertit. Apud [b] Pollucem quoq; κόχλη corruptè ſcriptum eſt pro κί-
Pollucis locus caſtigatus. χλη, quamuis vtrumq; ibi vocabulum legatur, hoc modo: Συνόδης, κίχλη, ἴλαψ, κόχλη, ἴλοψ, σάλπη. Credendum autem bina hæc nomina κίχλη & ἴλοψ, cùm à perito aliquo in margine,emendationis gratia,annotata eſſent; ab imperito poſtmodum alio, in textum aſcita: H nam ἴλοψ, & κίχλη piſcium quidem nomina ſunt, ἴλαψ verò & κόχλη nihil ſignificant.
[c] *Lib.7.* Multis præterea alijs nominibus Turdum fuiſſe appellatum Pancrates apud [c] Athenæum tradit:& Nicander πολυώνυμον, id eſt,multis nominibus præditum cognominat. Nunc ve-
Saurus. rò ſynonyma non inueniuntur. Pancrates quidem etiam σαῦρον & αἰολίην dici author eſt, nominibus equidem æquiuocis, cùm ſit σαῦρος piſcis ſui nominis,qui multis Lacertus appel
Coracinus. latur: αἰολίη verò Numenio Coracinus,& Scarus Nicandro αἰόλος, vterq; à varietate colo-
Berziticon. rum,vt & Turdus ob eandem rationem id nominis obtinuerit. Berziticon & Verziticon Syluaticus Turdum exponit; ſed cuius dialecti, ea ſint vocabula,ignoramus. Auguſtinus Ni-
Niphi error. phus in ſecundo hiſtoriarum Ariſtotelis, dum Turdũ piſcem à Liguribus Aſellum, à Roma-
Vielle. nis Scarmum,& Merluzum vocari ſcribit,quàm ineptiſſimè cum Aſello Turdum confundit. Rondel. apud ſuos (Mompelienſes) Prouinciales,Italos & Hiſpanos latinum Turdi nomen retinuiſſe;à cæteris verò Gallis Vielle dici ait,ipſe tamen duodecimum ſuum Turdum priua-

tim

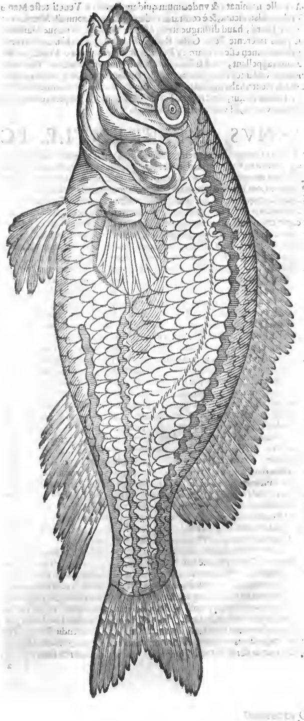
Digitized by Google

A tim Vielle nominat, & vndecimum quidam Durdo. Veneti teſte Maſſario nunc piſcem *Durdo.*
Merulam falſò dicunt, & è contrario Galliæ piſcatores nonnulli Merulam piſcem teſte Ron- *Peſce Merula.*
deletio Tourd, haud diſtinguentes à Merula Turdum, vti neque Maſſilienſes, quibus vter-
que piſcis referente Petr. Gillio Roquaudo s dicitur. Rochau autem commune ſaxatilibus *Rochau.*
omnibus nomen eſſe in Scaro ex Rondeletio annotauimus. Veneti, vt Bellonius notauit,
Turdum appellant, qui Maſſilienſibus falſò Vmbrina vocatur: Turdum tamen eſſe negat
quoniam vndantes in tergore ac tranſuerſas lineas gerat, & Coruum duabus, quas in tergo- *Turdus qui*
re & ſub mento habet, pennis referat. Eum verò qui inter Genuenſium Lagionos peculia- *Bellonio.*
riter Turdus dicitur, hunc reuera Turdum eſſe vocatum propter colorem, qui cùm ex ruſo in
melinum vergat, ad viridem tamen inclinet.

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA.

SOlus Columella inter veteres complura Turdorum genera dari meminit: quot autem
& quæ ea ſint, non declarauit. Præcauendum autem monet Saluianus, ne omnes pi-
B ęturatos piſces Turdos vocemus, quod ignarum (inquit) ichthyopolarum vulgus ple-
rumq; facit, qui Percas, Hiatulas, Merulas, Pauones, ſimileſq; depictos piſces alios cum Tur- *Turdi vt inter alios pictos piſces di*
dis implicant: quem errorem facilè euitari poſſe autumnat, ſi Turdorum piſcium aluum Tur-
di auis inſtar, variam maculoſamvè eſſe aduerterimus; eoſq; quibus aluus maculoſa non eſt, *gnoſcantur.*
& carne etiam minus ſuaui ſunt, hinc eximerimus. Cæterùm verorum ac genuinorum Tur-
dorum cùm plura ſint genera, vt quot ſint, & quomodo internoſci debeant, nobis innoteſcat,
primariam eorum differentiam à corporis figura atq; magnitudine deſumit, indeq; duo pri-
ma conſtitui genera ait: aut enim minorem & latum eſſe Turdum; aut maiorem & oblongũ:
& quemadmodum (inquit) maioris diſtinctionis gratia, hunc maiorem, illum verò mino-
rem Turdum appellare poſſumus, ita non ſolùm vterq; proprijs pingitur coloribus, ſed rur-
ſus etiam maior colorum varietate ſubdiuiditur in viridem & rubrum: ita vt tria ſint Turdo-
rum genera, minorum vnum: maiorum verò duo, viride ſcilicet & rubrum. Rondeletius verò
duodecim ſpecies pinxit, nos & alios addimus. Non enim tria tantummodò genera dari ar-
bitramur, cùm longè aliter præter allata Columellæ verba indicare videantur epitheta, quæ
Turdo piſci veteres tribuêre. Athenæo ex Ariſtotele μελανόστικτος, id eſt, nigris maculis va- *Epitheta.*
C rius, Erathoſteni πέρκας, id eſt, nigricans vel nigro diſtinctus, Pancrati οἰνώδης, quaſi vini
colorem referens, Numenio ἀλιώδης, id eſt, purpureus vocatur, vt optimo iure Phauorinus
ποικιλόστικτον vocauerit, quaſi varijs notis diſtinctum, cuiuſcunq; aut coloris ſint. Iouius Tur-
dum definit ſubuiridi colore & frequentibus guttis variegatum atque inſignem. Videtur
autem peculiarem quandam ſpeciem intelligere, vt illum qui vulgò Verdone appellatur, *Verdone.*
quem Saluianus exhibet. Lippius verò apud Oppianum κίχλην ῥαδινὴν, id eſt celerem,
quo modo & Anacreon ῥαδινὰς πώλους, id eſt celeres equos vocauit, Turdum viridem tran- *Lippij error.*
ſtulit, colori tribuens, quod ad mores pertinebat. Turdos verò & Merulas alio in alium co-
lorem mutari tradit Aelianus, ex Ariſtotele nimirum qui vere nigreſcere, deinde ſuam albe- *Quomodo colorem mutare dicantur.*
dinem recipere aſſerit, hoc eſt, vt ego conijcio, ſuum nitorem, nam & Squillas ijs annumerat,
quas ſaltem albas dari nõ puto. Saluianus id ſolùm intelligere Ariſtotelem arbitratur, quod
cùm albos dari Turdos falſum eſſe, & experientia & piſcatorum conſenſu certum ſit, Turdi
reliquo anni tempore ſubnigri, ſiue ex albo nigreſcentes, verno verò tempore nigriores ap-
pareant; quod (inquit) vt veriſſimum eſt, ita non dedecet illam ſubnigredinem huic nigre-
dini collatam, largo loquendi modo albedinem appellari ab eo. Cui ſententiæ aſtipulari vi-
D detur [a] Rondeletius, locum Philoſophi intelligendum eſſe inquiens ſic, vt Turdi & Merulæ *[a] Cap. 3. de Merula.*
ſuum quidem ſeruent colorem, ſed magis exaturatus ſit circa ver; æſtate verò magis dilutior,
minuſq; niger: idemq; de Phycide & Mæna intelligendum. Idem Ariſtot. quaternas bran-
chias Turdo tribuit, omnes autem duplici ordine excepta nouiſſima: quam notam in omni-
bus iſtis quos Turdi nomine exhibeo, piſcibus, vt ingenuè fateor, non obſeruaui. Manibus
enim pertractare omnes non licuit. Omnes quidem ſquamoſos eſſe ex picturis patet. Qui *Turdorũ ab authore obſeruatorum deſcriptio.*
priori loco pingitur, duas veluti apophyſes habet è mento depẽdentes, cutaceas, ſubflaui co-
loris. Totus aureo magna ex parte, item ametheſtino, cæruleoq; ac rubro variat. Oculi maxi-
mi ſunt, quorum auream pupillam circulus ambit niger, nigrum rurſus aureus, aureum cæru *Turdus primus.*
leus, hũc iterum aureus, ac tandem niger alius omnes ambit. Tres habet præ cæteris conſpi-
cuas lineas ſanguinei planè coloris, denticulatas, vt icon oſtendit. Pinnæ ad brãchias omnino
aureæ ſunt, pectoris verò totę cæruleę, pręter earum neruos, qui aurei ſunt. Quę verò ab ano
eſt, item quæ in dorſo, & cauda, qua vropygio iunguntur, aureæ ſunt, ſed maculis paruis ſan-

 guincis

Digitized by Google

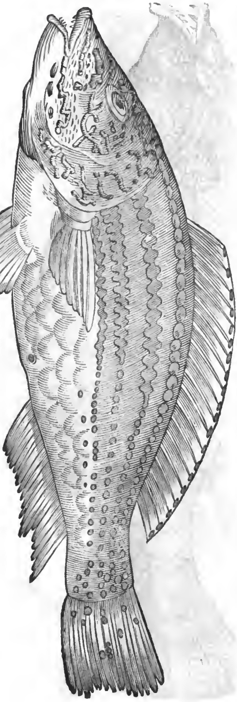
Turdus ſecundus.

A

B

C

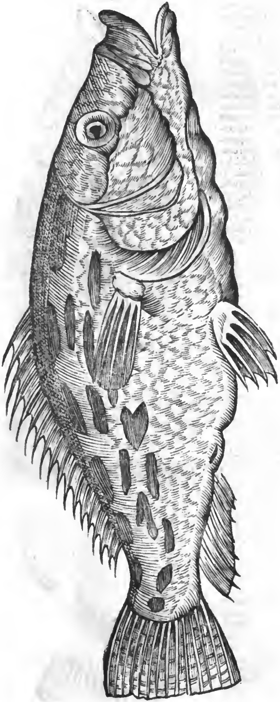
D

guineis reſperſæ : cæ-
tera cæruleæ . Caret
dentibus. Os intus ru-
berrimum. Alter totus *Turdus ſecundus.*
quoq; aureo,cæruleo,
rubroq; variat, & ad la
tera præterea nonnihil
candicat. Maculę quas
toto corpore, tum ver-
miculares, vt in capite,
tum rotundæ, vt reli-
quo deinceps corpore,
cauda & dorſi pinna,
icon oſtendit, cæruleæ
ſunt. Circuli oculorum
modò rubri, modò au-
rei. Pinnæ iuxta bran-
chias totæ aureæ : quæ
verò in pectore ſunt,
& ab ano,in extremita
tibus sũt cæruleæ. Ter-
goris pinna ex aureo
rubet, ſicuti & cauda
quæ tamen in extremo
cærulea eſt. Vtrinque
dentatus eſt. Tertio ca- *Turdus tertius.*
put pro corporis por-
tione paruum, totum
cærulei, ſed dilutioris
coloris præter brãchia-
rum opercula quę can-
dicant, maculiſq; ob-
longis, & ſemicircula-
ribus, aureis conſper-
gũtur:cuius pariter co-
loris ſunt cæteræ lineæ
per totum corpus de-
cuſſatim,& tranſuerſa-
liter ductæ, ſed minus
ſplendentes: eiuſdem-
que deniq; calami ſiue
nerui pinnarũ. Hæ ve-
rò omnes in extremo
cæruleæ, cætera ſubui-
rides, maculiſque inſi-
gnes rubicundis. Cor-
pus item ſubuiret, ma-
gis in lateribus, minus
in dorſo quod ex viridi
nigricat: vẽter albicat.
Squamarum extremi-
tates cæruleæ sũt. Den
tes habet maximos &
acutiſſimos,ingentem-
que oris rictum. Quar- *Turd⁹ quartus.*
tus toto corpore,sãgui-
neo aureoque diſtin-
guitur : dorſo excepto
quod ex ferrugineo ni
gricat : ſicuti pariter
quæ per corpus conſpi
ciuntur maculæ. Idem;

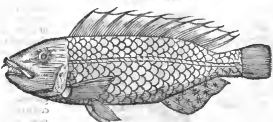
Digitized by Google

Turdus Authoris quartus.

Digitized by Google

A Anthias tertius Rondel.

ſtis (Turdi auis more) inſignita conſpiciūtur: qua vna nota minori Turdo ſimiles ſunt, atque Turdi dicuntur. Differunt poſtremò à minori etiā magnitudine, nam cùm ille palmi menſuram non excedat; hi ad cubitalem aliquando excreſcunt. Minoreiuſdem Saluiani Turdus (vulgò Tordo Romę) roſtro eſt ſatis acuto, ore mediocri, dentibus validis, recuruis atq; ſerratis, labijſq; craſſis: oculis magnis & aureo circulo pupillam ambiente inſignitis. Branchias habet vtrimq; quaternas, eaſq; duplices, nouiſſima excepta, vt [a] Ariſtoteles au-

Turdus minor Saluiani.

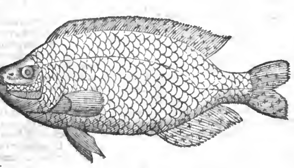
[a] Lib. 2. Hiſ cap. 2.

B thor eſt. Pinnæ duæ ad branchias, & aliæ duæ in ventre, vna ſcilicet vtrimq;. In dorſo vna ſingularis ad caudam ferè vſq; deducta. Imo etiam ventri alia vna ſingularis & minor à podice ſubnectitur. Cauda quoq; in vnam & latam pinnam degenerat. Ventriculus carnoſus eſt & amplus. Inteſtina etiam craſſa & lata ſunt. Hepar pallet, eiq; aſſuta eſt fellis veſica. Squamis mediocribus tegitur, & latiuſculus piſcis eſt, minori Tincæ non abſimilis, atq; totus picturatus. Caput enim, dorſum, cauda atq; pinnæ ex cineraceo nigricant: latera verò cinereacea, & venter ſubalbidus liuentibus maculis nullo ordine inter ſe permiſtis, Turdi auis modo, conſperguntur. Prior modò Rondeletij Turdus admodum varius eſt, minus tamen

Turdus primus Rondeletij.

Turdus Rondelet. primus,

C

quàm ipſius tertius. A pluribus, inquit, Turdo dicitur. Notas habet inſigniores, quibus à quouis nullo negocio diſcerni poteſt. Eſtq; nō admodum Cinædo ſimilis, minor paulò & latior, ad Auratę figurā accedens, dentibus recuruis (haud ſatis eos in figura exprimit) pinnarum ſitu, numeroq; cæteris ſaxatilibus ſimilis. Labra habet craſſa & rugoſa: cauda non in duas pinnas, ſed in vnam latam deſinit, quæ maculis nigris & ruſſis inſignis eſt. In reliquo corpore colore eſt vario, vnde αἰόλος dictus. (Infrà vndecimum vulgò in Prouincia priuatim Auriol quaſi αἰόλον vocari ſcribit.) Dorſum fuſcum eſt, venter ex albo liueſcit. Pinnæ ad branchias aureæ ſunt: ad podicem

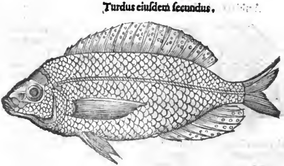
D & in tergo flauæ, nigris cæruleiſq; maculis aſperſæ. Oculi magni ſunt, rotundi, pars oculis ſubiecta varijs coloribus eſt illuſtris. Partibus internis ab alijs ſaxatilibus non multum differt. Carne eſt tenerrima & friabili. Ob inſignem teneritatem à multis negligitur. Optimus aſſus in craticula, vel in ſartagine coctus. Refrigeratus firmiore eſt carne. Ex aceto vel mali arantij ſucco edendus: priuſquam coquatur, ſale conſpergendus, vt gratioris ſit ſaporis. Secundi Turdorum generis altero loco pictum rectè cenſeri poſſe exiſtimat Rondeletius, videlicet qui à ſuis diſtinctionis gratia Pauo nuncupatur, priori ſimilis, major tamen plerumque. Colore ex viridi cæruleo, vel Indico, colorem colli pauonis referente in pinnis omnibus, & in cauda. Hinc Pauonis nomen poſuit, veteres imitatus, qui Merulas & Turdos auium nomina piſcibus dederunt, cùm liceat cuiuis rebus anonymis & nouis noua nomina ponere. Cæterùm Pauonem piſcem etiam D. Ambroſius nominauit, & Iſidorus Hiſpalenſis, quem Saluianus eum eſſe conijcit, qui Romæ ex Turdorum etiam genere (ni fallor) hodieq; Papagallo, id eſt Pſittacus vulgò appellatur, de quo mox ſubinde à Turdis. Et Bellonius piſcem quem in Gallico

Caro eius qualis.

Turdus Rōdelet. ſecundus.

Etymon.

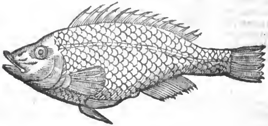
Turdus eiuſdem ſecundus.

in Gallico ſuo libro Pauonem vocârat, in latino de Aquatilibus opere, ſimpliciter Turdũ nominat, & Romæ Papagallum vocari ſcribit; vt non alius ſit Bellonij Turdus quã Saluiani Pauo. Rondel. Pa- E

Turdus eiuſdem tertius.

Tertius.

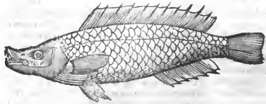

uo caro eſt molli, friabili, tenera: viſcidi tamen aliquid habere videtur inter ſaxatiles. Tertius eiuſdem Turdus à nonnullis Minchiadi re, id eſt ferculum regiũ appellatur: ſuperioribus duobus ſimilis, colore verò diſpar. Eſt enim varius admodum, vixq; vllus eſt qui plures colorũ F

differentias habeat. Viridis eſt magna ex parte, ſed punctis purpureis, cæruleis, Indicis, & G alijs confuſis coloribus conſperſus. Pinnæ ad branchias flauæ ſiue rufæ ſunt, aliç omnes partim cæruleæ ſunt, partim virides, partim rufæ. Cauda rufa punctis cæruleis notata. Branchiarum opercula punctis & lineis rufis, ſinuoſis, certis ſpatijs diſſitis diſtincta. Adeò varijs & iucundis coloribus ornatus eſt, vt Pulchri nomine ſit digniſſimus. Carne tenera, friabili, delicata alijs non cedit. Frequens eſt Romæ & Antipoli & in Lerino inſula. Quartus varius

Pulcher.
Quartus.

Turdus eiuſdem quartus.

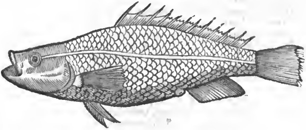
etiam eſt, dorſo nigreſcente, pinna eius vireſcente; ventre & lateribus flaueſcẽtibus. A branchijs ad caudã lineæ virides ductæ ſunt. Pinnarum quæ in ventre infimæ cæruleæ ſunt. Húnc in Prouincia vel circa Monſpelium, vulgò Perroquet, id eſt, Pſittacum appellari H

tradit, quòd ea ſit coloris varietate qua auis illa Indica. Haud tamen idem eſt piſcis cum Saluiani Pauone, vt vtriuſq; deſcriptionem conferenti facilè innoteſcet. Similem ſuccum gignit cum cæteris ſaxatilibus. Facilè concoquitur, quòd tenera ſit ſubſtantia & friabili. Quintus Gobionem flauum refert, hoc ab eo diſcrepãs, quòd lineam albam ductam ab oculis ad caudam habet. Deinde maculis nigris, quibus aſperſus eſt Gobius, caret. Pinna quoq; vnica in ventre, neq; diuiſa, quam habet Gobius. Turdus iſte colore aureo eſt, nec differt ab alijs carnis teneritate. Sextum genus quinto omnino ſimile, niſi quòd huic linea ab oculis ad caudã ducta non alba eſt, ſed cærulea, roſtroq; eſt longiore & aquilino. Septimum à Prouincialibus Cero dici, maximè Antipoli, & ſuos ſpeciem vnam Turdi ſimiliter vocare idem Rondeletius

Cero qualis.
Quintus.
Sextus.
Septimus.
Cero.

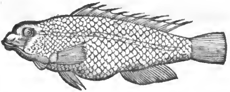
A

Turdus quintus eiuſdem.

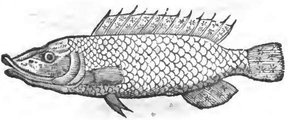
Turdus eiuſdem ſextus.

B

Turdus eiuſdem ſeptimus.

C

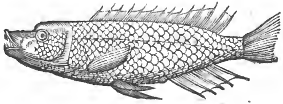

letius tradit, coniјcitq; eundem eſſe piſcem cum eo, qui Athenæo κηρὶς dicitur, licet aliquan- *Ceris Athenæi.*
D do ſuſpicatus ſit locum hunc mendoſum eſſe, & pro κηρὶς legendum κίχλη, ea ratione adductus, quòd neminem vnquam ex his qui de piſcibus ſcripſerunt, piſcem ſic nominaſſe meminiſſet: tum quia hoc loco, cùm de Scaro dixiſſet, commodè κίχλην, id eſt, Turdum ſubiunxiſſe videretur. Cùm verò quæ ſequuntur, accuratiùs conſideraret, omnia quæ hîc dicuntur, parum Turdis omnibus conuenire animaduertit, quæ cauſa ipſi fuit mutandæ ſententiæ. Locus ſic habet apud [b] Athenæum: ἡ δὲ καλυμένη κηρὶς ἁπαλόσαρκος, εὐκοίλιος, εὐστόμαχος. *[b] Lib. 8.* ὁ δὲ χυλὸς αὐτῆς παχύνει καὶ σμήχει, id eſt. Ceris quæ dicitur, tenerę eſt carnis, aluo facilis, ſtomacho grata, ſuccus ipſius incraſſat & abſtergit. Trallianus verò etiam κηρίδα præter Athenæum nominat, & in dyſenteria hepatica ex intemperie frigida præſcribit, & rurſus in colico affectu, & in eo Athenæo aduerſatur, quòd inter piſces duriore carne, Orphum nempe & Glaucum enumeret. Apparet autem à cereo colore nominari, & Turdus iſte Rondel. coloribus quidem varijs inſignis eſt, ſed dorſo aureo, viridibus maculis conſperſo, ventre candicante, lineis rufis & tortuoſis, nullo ordine diſpoſitis notato. Tales ferè cernuntur buxi,

vel

vel iaſpides,labra viridia ſunt, branchiarum opercula purpureum quiddam habent. Cauda E
Scirrhis. & pinnæ magna ex parte cæruleæ ſunt. Idem fortè cum hoc Vuotono Scirrhis vocatur, circa nuda ſaxa degens,inter ignotos ab eo numeratus.
Octauus. Octauus à ſeptimo hoc non admodum differt. Eſt enim eodem ferè modo varius,ſed lineas multas habet in ventre ſeſe interſecantes. Carne eſt alijs ſimilis.
Nonus. Nonum genus ſuperiori ſimile eſt, niſi quòd lineam candidam habet à branchijs ad caudam,alias multas confuſas,obliquas, vt Ceris, quæ aurei ſunt coloris:alioqui colore eſt vario, viridi & flaueſcente. A quibuſdam Gaian, ab alijs Bille dicitur,
Tibicen. à Monſpelienſibus Meneſtrier,hoc eſt Tibicen, quia varijs eſt coloribus tibicinum ritu, qui verſicolori habitu vti apud eos ſolent. Carne eſt tenera & friabili.
Decimus. Decimus colore eſt viridi. Extrema operculi branchiarum & pinnarum ventris purpuraſcunt: oculi rufi, venter ex albo flaueſcit:ore eſt paruo, labriſq; paruis. Eiuſdem ſubſtantiæ eſt cum alijs.
Undecimus. Vndecimus, quem Monſpelienſes Auriol quaſi αἰόλον, id eſt varium, alij Gaian (ſic nonum quoq; vocari dixit) alij Durdo appellant, inter Turdos maximus ad Lupi cubitalis magnitudinem & craſſitudinem accedit. Colore eſt rubricæ, quæ pro terra Armenia vtuntur: multis nigris & liuidis maculis reſperſus eſt. Ventre eſt plumbei coloris, labris magnis. Colorum duntaxat varietate à Turdo ſeptimi generis differt.
Duodecimus. Duodecimus iſte ac poſtremus in Turdorum genere referendus mihi (inquit idem Rondeletius) videtur, qui vulgò Vielle (ſuprà Turdum in genere, à Gallis Vielle vocari ſcripſit) dicitur. neque enim minus varius eſt quàm cæteri iam deſcripti. Capite eſt cęruleo,dorſo vireſcente. Linea viridis & tenuis à branchijs ad caudam ducta eſt,in cuius extremo macula eſt rotunda, paulò ſupra caudam: reliquo corpore F

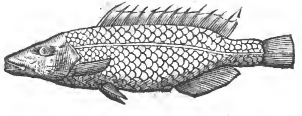
Turdus octauus eiuſdem.

G

Turdus nonus eiuſdem.

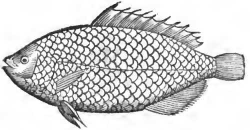
H

rubeſcente.

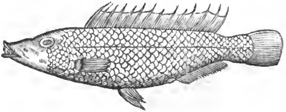
A

Turdus decimus eiuſdem.

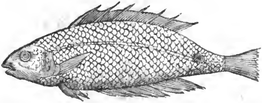
B

Turdus vndecimus eiuſdem.

C

Turdus duodecimus eiuſdem.

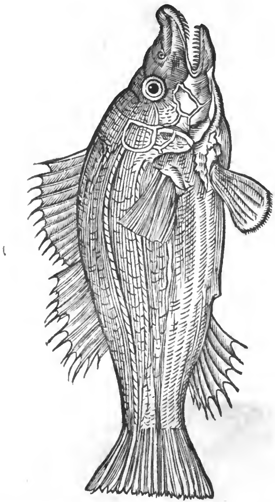
D

rubeſcente. Pinnæ variæ, ſed maiori ex parte purpureæ. Quarto Rondeletij Turdo aut tertio noſtro cognatus videtur piſcis, cuius imaginem, qualem Venetijs (vbi Porga ſi bene, inquit, ſcribo, vulgo vocatur,) Geſnerus nactus eſt. Colores in pictura ad eum data, huiuſmodi ferè ſunt. Dorſum & laterum dimidia pars ſuperior, fuſci ſunt coloris, maculis crebris, ſubnigris variantibus. Lineæ tres aut quatuor cæruleæ à branchijs ad caudam tendunt. In oculis circuli duo aurei pupillam ambiunt, inter quos medius vnus fuſci coloris eſt. Caudę etiam maiori ex parte cæruleus eſt: qui color etiam pinnarum ad branchias, & in capite circa infra- *Turdus à Geſnero obſeruatus.* *Porga.*

C que

Digitized by Google

Turdus à Geſnero obſeruatus.

que branchias apparet. Eodem dimidia pars dorſi pinnæ anterior pulchrè pingitur, poſterior verò pars cùm flaua ſit, cærulei coloris maculis diſtinguitur. Laterum pars dimidia inferior flaua eſt & maculis ſubruffis variatur. Pinnæ ad branchias fuſcæ, binæ in ventre, & vna à Podice, flauæ ſunt. Reliqua apparent.

LOCVS.

Digitized by Google

A

LOCVS. MORES. CIBVS.

EX ſaxatilium numero Turdum eſſe ex Galeno diximus. Et Diocles apud Athenæum Turdos ſaxatiles facit: itẽ [a] Columella his verbis: *Saxoſum mare optimè ſaxatiles piſces nutrit, vt ſunt Merulæ & Turdi.* [a] L. 8. c. 16. Item Matron Parodus, dum canit in deſcriptione conuiuij Attici:

Κίχλας δ' ἑξείης ἡβώοντας ὑψιπετήεας, Καὶ πέτρας καταβοσκομένας, θυάδας δ' ὑδατίνας.
Deinde Turdos pubeſcentes, altiuolos Inter ſaxa cibum quærentes, aquatiles Thyadas.

Quæ verò ſaxa amet, oſtendit Oppianus, non quælibet, ſed quæ muſco ac alga operiuntur, incolere inquiens; quo loco Lippius *μνία* imprudenter murices tranſtulit. *Lippij error.* [b] Ariſtoteles verò piſces marinos in pelagios & litorales (*προσγείους*) diuidens, Turdum inter litorales recencet; à citatis authoribus haud diſſentiens; cùm inter litorales omnes quoq; ibi alios ſaxatiles referat. [b] L. 8. Hiſt. cap. 13. Aliàs enim litora marium aut cœnoſa ait eſſe, aut arenoſa, aut ſaxoſa, in ſaxoſis autem degere Turdum: & alicubi rurſus diſertis verbis ſaxatilem vocat, & ex eodem Plinius. *Litorum varietas.*

B In vãdo fortis eſt & velox, vnde *ὑψιπετήεας*, id eſt altiuolos & *θυάδας*, id eſt Bacchas *κίχλας* Matron Parodus dicebat, hoc eſt, qui leuibus & varijs & celerrimis in mari circa ſaxa natationibus veluti volare, & Baccharum inſtar diſcurrere videntur. Vagabundus tamen nõ eſt, nec longè à ſaxoſis domicilijs recedit, vt Saluianus refert, Galeni puto authoritate fultus, cui Turdus ex ſaxatilibus eſt, qui nunquam loca mutat. Teſtatur idem Saluianus non ſola viuere alga, ſolíſvé herbis, ſed & carniuorum eſſe, piſciculis enim, ſepiolis, loligunculis, minoribuſq; cruſtatis etiam veſci. Etſi verò Turdus in nullis non marium litoribus reperiatur, in Ponto tamẽ cum Merula, ſi [c] Plinio credimus, deſideratur. Clauſtra fert marinis incluſus piſcinis, quod meminit [d] Columella. *Turdi (inquit) complura genera, Merulaſq; & auidas Muſtelas, tum etiam ſine macula (nam ſunt & variæ) Lupos includimus.* [c] Li. 9. c. 15. [d] Li. 8. c. 17. Hyeme reliquorum ſaxatilium more coniugatim latere aiunt & fœtificare. Quod verò Oppianus ſcribit Merulam & Turdum ſpecie non differre, Merulam verò marem eſſe, fœminam Turdum, ceu à vero alienum reijcimus: nam præterquam quòd cæteri authores ſpecie diſtinguunt eos, ita quotidiana experientia reclamat, cùm in vtrorumq; alijs oua, alijs ſemen verno potiſſimùm tempore obſeruemus. *Turdum & Merulã ſpecie differre.* Impoſuit fortaſſis tanto Philoſopho formæ ſimilitudo, & nomenclaturæ termi-

C natio quæ in Merula Græcis maſculina eſt, in Turdo fœminina, vnde fit vt hodieq; piſcatores horum piſcium nomina permutent.

VSVS IN CIBIS.

IOuius Turdos & Merulas in aquatilium genere non eam ſcribit habere ſaporis nobilitatem, quam eiuſdem nominis auibus veteres tribuerunt: ſiquidem (inquit) & Turdi admodum inſulſi ſunt & Merulæ (vt Athenæus ait) difficillimè concoquantur. Qua in re non parum decipitur Iouius. *Iouij error.* Quod enim Athenæus Coccygi id eſt Cuculo tribuit, ille ad Coſſyphum id eſt Merulam tranſtulit. Turdum autẽ ſaporis gratia apud veteres fuiſſe commendatum, præ cæteris haud obſcurè innuit Columella, inter præſtantiores (quorum pretia, vt ipſius verbis vtar, vigent) piſcinis includendos numerans: idq; Plinius confirmat his verbis: *Turdus inter ſaxatiles nobilis*. Hoc tamen Iouio concedit Saluianus, quòd hac noſtra ætate nuſquam ferè ſuauitate commendetur, aut in multa ſit exiſtimatione. Quamobrem cùm multa Turdorum ſint genera, carnis bonitate inuicem differre credendum eſt. Galeni

D aliorumq; medicorum teſtimonio non ſolùm mollem, ac teneram, ſed friabilem quoque carnem Turdus habet, boniq; ſucci, & concoctu facilem, valetudinarijs atq; ipſis quoque ægrotantibus, non minus quàm aliorum ſaxatilium, in cibo aptam. Alexan. [e] Trallianus de victu agens pleuriticorum: *Si æger (inquit) infirmus ſit & eibum faſtidiat, aſſumat licebit de piſce, præſertim Turdo, virium ratione habita, Eſt autem hic piſcis & tener & humidus, concoctu facilis & ſi fortè Ptiſanam marinam ipſum nomines, non erraueris; adeo recrementi expers eſt alimentum, quod ex eo capitur.* [e] Lib. 8. c. de pleuriti. *Ptiſana marina.* Idem Trallianus in cura epilepſiæ *κίχλην*, id eſt Turdum inter piſces numerat, qui ſuperfluitate vacant: quo loco latinus interpres imprudenter reddidit Sturnum. Gariopontus haud contemnendus ſuo ſæculo medicus inter alios piſces Turdos concedit in hydrope. Vbi verò apud Aetium in colici affectus curatione à frigidis & pituitoſis humoribus legitur vulgò: *Scari, Turdi & Gobij tenerrimi quidem ſunt & facilè ſecedunt: alimentum autem plurimum, roburq; corpori addunt*, negandi vocula deſiderari videtur: nam & Oribaſius & Xenocrates molli quidem etiam carne eſſe teſtantur, probumq; creare ſuccum, ſed *Aetij locus reſtitutus.*

Apparatus. qui per halitum facilè digeratur, neq; copioſè admodum nutriat. Saluianus ægrotantibus, **E** in aqua vel albo iure elixum, aut aſſum apponi iubet: ſanos verò etiam frixo veſci ſolere ait. Platina quouis modo coqui etiam ſcribit: aſſum tamen ſinapium requirere. Antiquus coquus apud Sotadem Comicum referente Athenæo muria & origano condiebat ad prunas coctum, vt diſcimus ex his verſibus:

Τρίγλας καλὰς ἠγόρασα, καὶ κίχλας καλάς Ἔρριψα ταύτας ἐπὶ τὸν ἄνθραχ᾽ ὡς ἔχω
Ἅλμῃ τε λιπαρᾷ παρατίθημ᾽ ὀρίγανον, idest,
Mullos pulchros emi, & pulchros Turdos, Conieci hos in prunas, vt decet,
Et muria bene condita addo origanum.

DE PAVONE SALVIANI. Cap. IIII.

ORDINIS. RATIO. SYNONYMA.

F

Papagallo. Budia. PISCIS iſte quem Romæ ob colorum varietatem Papagallo, & Luſitani Budiam appellant, inter Turdos etiam deſcribi poterat, cæterùm cùm de eo ſeparato loco agat Saluianus, cui cum lector acceptum referes, nos quoque Turdorum hiſtoriæ eum ſubiunximus. A D. [a] Ambroſio, & ab [b] Iſidoro Hiſpalenſi (propterea quod Paui auis colorem imitetur) Pauo vel Pauus vocatur, inquit Saluianus: ab alijs autem Latinis Græciſq; ſcriptoribus nullam eius mentionem eſſe exiſtimans, præterquam à [c] Philoſtrato, qui in Phaſide Indiæ flumine piſces quoſdam Pauones vocatos, reperiri teſtatur: ſed hunc à ſuo & DD. Ambroſij, & Iſidori Pauone diuerſum eſſe certiſſimum eſſe ait, quando, vt idem Philoſtratus refert, cæruleas quaſdam criſtas, ſquamas verſicolores, & caudam auream, in quamcunq; voluerit partem verſatilem habeat, quæ haud quaquam in hoc noſtro conſpiciuntur. Adhæc ille fluuiatilis eſt, noſter marinus tantùm; & nuſquàm in dulci aqua repertus: maximè autem circa ſaxoſa loca victitat, vbi etiam ineunte æſtate parit. Hunc Saluiani Pauonem Bellonius, vt in Turdorum hiſtoria etiam monui, in opere latino ſimpliciter Turdum vocat, nam in Gallico libro de piſcibus, Pauonis nomine exhibuerat, eundem Romæ Papagallum vocari ſcribens. **G**

[a] Hexam. 5. cap. 2.
[b] L. 12. c. 6.
[c] Li. 3 de vita Apollony.
Pauo Philoſtrati, vt à Pauone Ambroſij differt.
Locus.
Partus.

FORMA. DESCRIPTIO.

Os. PAuo iſte roſtro (inquit Saluianus) eſt extenſo, ſed non admodum acuto; ore mediocri & denticulato (in icone dentes non expreſſit) labijs craſſiſſimis, quorum ſuperius duplex etiam apparet: Capite craſſo. Oculis magnis & aureis. Branchias vtrimque *Pinna.* quaternas habet, & iuxta eas pinnas latas & rotundas, duaſq; alias minus latas in ventre: In dorſo vna ſatis longa erigitur, cuius anterior pars ſtricta & aculeis munita eſt: poſterior verò latior, & aculeorum expers; A podice qui in medio ferè ventre conſiſtit, vna quoque duobus aut tribus innixa aculeis, per imum ventrem ad caudam explicatur; Cauda verò in *Figura corporis.* vnam pinnam latam & ferè rotundam definit. Totius corporis figura lacuſtri Tincæ abſimilis non eſt. Squamis latis tegitur. *Color.* Varijs & pulcherrimis adeo depicta eſt coloribus, vt ſicuti non minus quàm Iulis piſcium formoſiſſimus videri poteſt, ita eos omnes verbis exprimere difficillimum ſit; emitemur tamen eum pingere. Corpus ferè totum viret, ſed non **H** æquali & conſimili viriditate. Ventris enim poſterior pars viret ex albo, anterior verò ex albo liuet: Dorſum & cauda ex viridi nigricant: Latera ex viridi partim flaueſcunt, partim liuent. Caput verò ex cæruleo viret, maculis quamplurimis rubentibus, cæruleiſq; nonnullis, piſcem totum, nulla habita ordinis ratione pingentibus: vnde iure ſupracitatis locis à D. Am- *Nominis ratio.* broſio atq; Iſidoro, Paui auis colorem æmulari, collumq; & dorſum vario colore pictum habere, dicitur: Ventris præterea pinnæ cæruleę, quæ verò ad branchias ſunt, luteæ apparent: Dorſi pinna, anteriore, aculeata parte, ex flauo rubeſcens; poſteriore verò qua caret aculeis, partim virens, partim violacea exiſtens, vtraq; parte cæruleis maculis depingitur; Imi ventris *Partes internæ.* & caudæ pinna violacea eſt, lineolis atq; maculis quamplurimis cæruleis inſignita. Ventriculum magnum habet, appendices multas, inteſtina ampla: hepar ſubalbidum, cui fellis hæret *Magnitudo.* veſica; Lienem ſubatrum. Bilibris ſæpè, ad cubiti verò menſuram auctus perrarò reperitur.

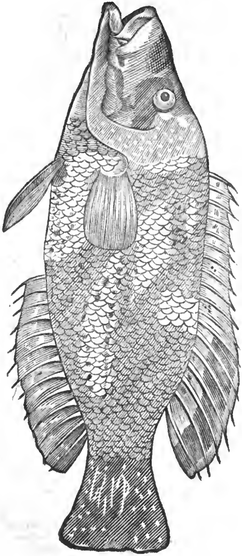
Digitized by Google

A

Pauo Saluiani.

B

C

D

Digitized by Google

NATVRA. MORES.

CArniuorus piſcis eſt Pauo,non ſolùm enim alga,atq; alijs maris purgamentis,ſed mi-
noribus etiam piſcibus veſcitur. Gregalis non eſt, ſed ſolitarius & propterea ferè
ſemper ſinguli capiuntur: ſolentq; verno ac autumnali duntaxat tempore capi, eo
quòd forſan,æſtate caloris,hyeme verò frigoris impatientes lateant.

VSVS IN CIBIS.

VT pulcherrima ſuorum colorum varietate Pauo piſcis Pauonem auem egregiè æ-
Carnis qualitas. mulatur; ita ab eo plurimùm ſaporis bonitate degenerat. Non enim vt ille ſuauis,
ſed inſipidus atq; ignobilis piſcis cenſetur. Carnem habet mollem potiùs quàm
Apparatus. duram,cui & lentor aliquis ineſt. In craticula aſſus & aceto vel mali arancij ſucco conſper- F
ſus,palato minus ingratus eſſe ſolet.

DE LEPRADE, VEL PSORO Bellonij. Cap. V.

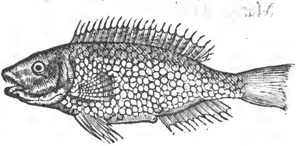
TERTIVM in ſaxatilibus locum apud Galenum Merula habet,eundemq;
ei nos daturi eramus,niſi Pauo Saluiani & Bellonianus iſte ex Turdorum
etiam (vt apparet) genere piſcis,ordinem inuertiſſent. Bellonius itaq; hunc
ſaxatilem piſcem colorum varietate pulcherrimum, Gallis Vielle, Armori-
cis Poulle de mer,alicubi Roſſe dictum Græcis Pſorum & Lepradem, Lati-
nis verò Leleprim vocari ait: Lepradem autem & Pſorum,quòd iiſdem præ-
Etymum. ditus ſit ſigillationibus, quæ in pſora, & lepra laborantibus conſpiciuntur. Quæ profectò
Pſorus vnde dictus. nomina eorumq; etymologia viris doctis nequaquam ſatisfaciunt. Pſorus enim piſcis,cuius G
Numenius meminit apud Athenæum, vnde dictus ſit non ſatis clarum: non enim à pſora vt
Pſora quid. ille putat,nam pſora Græcis per o longum, Pſorus verò Piſcis per o breue ſcribitur: & pſora
affectus corporis eſt turpiſſimus,& fœda cutis aſperſaq; facies, cùm huius piſcis colorum va-
rietate nihil pulchrius eſſe dicat. Lepradem quoq; qui ex Græcis vocet ex piſcibus aliquem,
nullum inuenio, vti & neminem Latinorum qui Leleprim, neq; ille quenquam citat autho-
Leleptis. rem. Λελεπρὶς quidem piſcis nomen eſt apud Heſychium, ſed is Græcus eſt, & Phycidi id
nominis ſynonymum facit. Quamobrem cùm ob carnis bonitatem, à qua puto Poulle de-
mer,id eſt,gallina marina vocatur, tum ob commune cum primo & duodecimo Rondeletij
Turdo nomen,Turdis potiùs fuerit accenſendus,quàm nouum & inuſitatum, piſciq; incon-
gruum nomen effingere.

DESCRIPTIO. MORES.

NIhil iſtius piſcis colorum varietate (inquit Bellonius) pulchrius. Vix palmo(do- H
drantem fortaſſis dicere voluit) longior in mari Adriatico excreſcere ſolet, cùm
pedem & amplius in Oceano excedere comperiatur. Proinde Lepradi nomen è re
ipſa probe inditum eſt, quòd eaſdem ſugillationes habeat, quæ in pſora vel lepra laboran-
tibus viſuntur: quamobrem Numenius etiam ψόρον appellauit. Caudam & pinnas, quas
vtrimq; ad branchias & ſub ventre habet,eodem modo rotundas eſſe videmus. Continuam
Pinnæ. tergoris pinnam gerit, ſedecim aculeis (plures autem pingit) munitam, atq; aliam ſub ven-
Color. tre ano vicinam. Multiplici colorum reſperſu diſtinctus eſt:omneſque pinnas tranſparentes
habet,leues,molles,luteo,rubro,cæruleo,viridi & alijs coloribus maculatas: totum denique
corpus tam exactè polymitum,vt maculas nunc cancellatas,nunc rectas, nunc in obliquum
ſperſas, in ipſo piſce comperias: quanquam omnes ferè ſquamas; ad oram rubore ſuffuſas
habeat. Cæterùm os habet paruum,dentes albos,acutos,Cynædo breuiores & obtuſiores:
maxillam ſuperiorem tubi in modum cranio infarctam, vt penè duo labia carnoſa eſſe cre-
das.

A

Lepras ſiue Pſorus Bellonij.

B das. Squamas exerit latas, linguam albam, penè ſolutam. Spinea pinnula exterior brāchiarum carnoſa eſt. Linea quæ piſcibus vtrinque latera diuidit, nequaquam in hoc piſce rectà procedit, ſed à ſuperiori branchiæ angulo arcuata ſecundum tergus deducta eſt: mox vbi tergoris pinna deſinit, illuc quidem linea reflectitur, & quidem arcuatur; deinde recta per mediam caudam defertur. Caput ipſum non ita multis coloribus cācellatum eſt, ſed lineas hinc inde diductas, ex cæruleo, viridi ac rubro mixtas oſtendit. Oculos habet paruos, rotundos, quorum pupilla nigra eſt: iris verò æri ſimilis, quem ſi quando in gyrum contorqueat, cyaneum, deinde aureum, poſtremò argenteum circulum in criſtallini coloris fulgorem referre conſpicies. Quod autem ad internas eius partes attinet, peritonæum illi conſpicies eſſe albū: Cor exactè triquetrum: hepar ex pallido lacteum, ad ſiniſtram magis protenſum, tribus conſtitutum lobis, ſed vno tantùm longo & duobus breuibus, multis venulis rubicundis circumductum: Lienem planum, oblongum, minoris digiti magnitudine, rubrum, Fellis autem veſicula duos digitos longa eſt. Eſt omnium ferè eius inteſtinorum eadem capacitas, vt propriè in eo ſtomachus videri non poſſit. Semel tantùm à ſtomacho ad anum reuoluūtur, multiſq; obducuntur omentis ac multa pinguedine perfunduntur. Lactes habet copioſas, vuluam vtrimq; bicornem.

Caput.

Partes internæ.

MORES.

C Eius eſt naturæ, vt etiam omnes ſaxatiles deuoret, nihilq; in ſtomachum demittat, quod non aptè optimè dentibus attriuerit. Hucuſq; Bellonius, qui cùm apud Geſnerum Marzapanis vulgò alicubi vocati piſcis iconem aliquando videret, ſuæ Lepradi eundem eſſe iudicabat referente eodem Geſnero, qui ea in re Bellonio diſſentit, eūdem eſſe iudicans, vel maximè cognatum Scaro vario Rondeletij: ſed in hac ſententia non ſatis ipſe ſibi conſtat, nam Scarum varium Rondel. in capite de Scaro eundem ait cum eo, qui Bellonio Scarus ſimpliciter appellatur, à quo ſuam tamen Lepradem Bellonius diſtinguit, ſeparatis de vtroque capitibus tanquam de diuerſis piſcibus agens. Nunquid modò Marzapanis Lepradi idem ſit, vt Bellonius iudicabat, non habeo quod affirmem, Hic de Lepradis carne nihil. Cùm tamen ſaxatilem faciat, ſapore etiam non ingrato eſſe conijcere licet. Marzapani à gratiſſimo carnis ſapore, nomen inditum, nimirum quòd æquè in dilicijs appetatur, ac panis Martius vulgò dictus, qui ex amygdalis, ſaccharo, aqua roſacea &c. parari ſolet. Geſnerus Marzapanis caput maculatum pingit, Bellonius Lepradem ſine maculis in eadem parte, ſed vel apud hunc, vel illum pictor errare potuit. Ille de ſuo Marzapane ſic ſcribit: Pictura, quam habeo, quatuordecim ferè digitorum eſt; quanquam Bellonius in Adriatico vix palmo (dodrante) longiores excreſcere ſcribit. Pinna dorſi non ſedecim tantùm, vt Bellonius ſcribit, (quamuis ab illo quoq; exhibita figura plures oſtendat,) ſed pluribus aculeis munitur. Coloribus omnino multis & variè diſtinctis ornatur, ſed plurimum rubri habet; maculas rotundas pleraſq; cæruleas, præſertim ſuperiori corporis parte, quę dorſum verſus eſt; inferiore albicantes. Idem Geſnerus conſiderandum proponit, ſitne apud Athenæum Attagenus piſcis, alio nomine Dorioni Scepinus dictus; quoniam fortè à maculis, aut punctis, quibus ſimiliter ac auis Attagen diſtinguatur, nomen impoſitum fuerit, aut quòd inter piſces lautiſſimus ſit, vt Attagen inter aues: Hic quoq; ſaxatilis (vt intelligo) piſcis Marzapanis ſiue Roſæ nomine miſſus, totus rubet, maximè in dorſo, minus in ventre.

Marzapan piſcis.

Marzapanis piſcis deſcriptio.

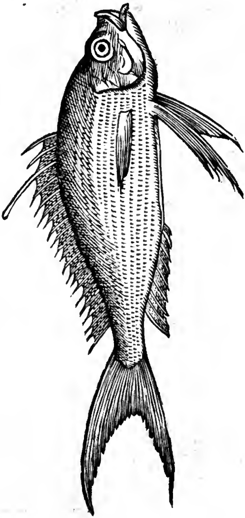
D

Attagenus piſcis. Scepinus.

Marza-

Marzapanis ſiue Roſa piſcis vulgò.

E

F

G

H

DE MERVLA. Cap. VI.

SYNONYMA. ETYMVM.

MERVLA

A MERVLA æquè ac Turdus ab aue eiuſdem nominis cùm Græcis,tùm Lati-
nis nominatur,ideoq; Turdo erat ſubiungẽda, niſi Lepras Bellonij ordinem *Ordinis ra-*
inuertiſſet: adde quòd & Turdum & corpore & carnis bonitate quàm maxi- *tio.*
mè referat, adeò vt Oppianus non fuerit veritus ſcribere Merulas mares eſ-
ſe,Turdos verò in eodem genere fœminas,opinione,vt in Turdo dictum eſt,
inde nata,quòd & ſimillimi ſint piſces, & Merula Græcè κόσσυφος, ſiue κότ-
τυφος genere maſculino, Turdus verò fœminino κίχλη efferatur, vnde Lippius Oppiani in-
terpres Merulum fortè reddidit:niſi [a] Apicium in eo ſecutum eſſe dicamus,qui & ipſe Meru- *Merulus.*
lum appellauit. Suidas Merulam auem à Merula piſce diſtinguit,eam κόψυχον, hunc κόσσυ- *[a] Lib 9 c 9.*
φον appellans: cuius diſtinctionis authorem an ex antiquis quemquam habeat,neſcio:& nū-
quid rectè per υ ſcribatur κόψυχος dubito: nam apud Heſychium & Varinum κόψιχος per ι
ſcribi reperio pro eadem aue,quę κόσσυφος ab alijs vocatur,& pro piſce marino: & ipſe quo-
que Suidas proximè ſcripſerat κόψυχον eſſe genus piſcis. Iouius quoq; Coccygem id eſt Cu- *Iouij error.*
culum piſcem cum Coſsypho ſiue Merula confundit,vel nominis ſimilitudine, vel quod po-
tiùs credo,librarij culpa deceptus. Plinio medico, vti Bellonius ſcribit, Merula vocatur Pi- *Piſcis Aſpra-*
B ſcis Aſpratilis. Eidemq; vulgaris Merulę nomenclatura multo conſtantior, quàm Turdi eſſe *tilis.*
videtur. Nam piſcatores maris Liguſtici, (inquit) Adriatici,& noſtri quoque hoc eſt, Medi-
terranei,ad vnum,Merulam agnoſcunt,quam cum Phycidibus etiam confundunt. Romani
tamen inter cæteros vnum ſibi conſtituunt piſcem, quem proprio nomine Merlo nominarũt, *Merlo.*
ſæpe etiam Canarellas, Canadellas & Phycides Merulæ nomine vocãt:Merulam Itali æquè
atque Phycidem Tincam marinam. Hæc Bellonius. Maſſarius pariter Merulam Venetis *Tinca ma-*
Tincam marinam appellari dicit; cæterùm notandum eſt Tincæ marinæ vagum nomen *rina.*
eſſe:nam & Iulis alicubi ſic vocatur teſte Geſnero,& Romę Aſellus Callarias, vt Saluianus
annotauit.

FORMA. DESCRIPTIO.

QVod ad colorem attinet, Numenius in libro de piſcibus apud [a] Athenæum, & [b] D. *[a] Lib. 7.*
Ambroſius, item [c] Iſidorus, Merulam nigram cognominant, Oppianus αἰθῶνα, *[b] L. 5. Exam.*
(quamuis Lippius ardentem reddiderit, vulgarem ſecutus ſignificationem) à ni- *[c] L. 12. c. 6.*
C gricantibus nimirum maculis,à quibus & Varrino μελανόστικτος dicitur. Maſ-
ſarius Turdo ſimillimam ſed nigriorem eſſe ait,loquitur autem de Tinca marina Venetis di-
cta,vt cùm à corporis figura,tum à colore ita illic appellatã eſſe quis ſuſpicetur: Tincæ enim
etiam nigricant. Saluiani item & Rondeletij Merulæ nigricant, ſed ex colore Indico cæru-
leoq;. Rondeletius & ſexu diſtinguit,in mare colorem magis ad violaceum accedere,fœmi- *Color purpu-*
næ ex vario nigreſcere inquiens. Admonetq; lectorem,vt meminerit,colorem Indicum aut *reus, niger*
purpureum exaturatum,nigrum vocari ab antiquis, argumento quòd purpuram nigram di- *vocatus.*
cant,violam nigram,circæam (glycypicron videtur intelligere) flore nigro,qui tamen pur-
pureus aut Indicus eſt:fieri itaq; poſſe, vt & ita Merulam nigram nominauerint. Quid itaq;
Ouidio reſpondebimus,cui Merulæ virentes cognominantur? Reſpondet Saluianus,aut ex *Merula vt*
cæruleo nigricantem,licentioſo poëtarum loquendi more, virentes ab eo vocari, aut (quod *virens dicta*
potiùs ſuſpicatur) primam Turdorum (ſuorum) ſpeciem,quam viridem eſſe docuimus,pro *ab Ouidio.*
Merula ipſum intellexiſſe,putandum eſſe. Nos verò Merulam totam viridem dabimus. Bel-
lonius ſuæ Merulæ colorem ſubticet. Inquit verò non eundem ſemper colorem ſeruare.
Omnes in eo conueniunt,quòd Merularum nomine piſces pinxerint, corporis figura Tincas
D referentes: Quamuis enim Bellonius ſuæ Merulæ caudam tribuat bifurcam, ſecus tamen
icon quam exhibet, demonſtrat. Eum autem ſic delineat. Latiores habet, quàm Turdus *Merulę de-*
ſquamas: pinnam in tergore multis ſtipatam ariſtis: quæ autem illi ſunt ad latera & ſub ven- *ſcriptio ex*
tre,hæ aculeo muniuntur,vt Turdus. Caudam non habet bifurcam. Cæterùm hoc vnum *Bellonio.*
mihi in Merulæ anatome dignum occurrit, quòd cùm hepar habeat album in duos grandes *Anatome.*
lobos partitum: fel tamen exerit tenui vaſculo incluſum, & reuolutionibus duplicatum, cu-
ius longitudo eſt ſeſquipedalis,quod nuſquam niſi in hoc piſce obſeruaui. Quanquam Ari-
ſtoteles Amiam (Bellonius cum aſpiratione haud rectè ſcribit) receſeat,veſiculam fellis ha-
bere ſuo inteſtino pari proceſſu annexam: ſæpe etiam replicatam reductamq; aliquatenus.
Proinde Merula vertebras dorſi habet valde craſſas. Hæc Bellonius, figura diuerſa ab ea
quam Rondeletius exhibet, appoſita, diuerſiné verò piſcis,dubitari poteſt: ſiquidem hunc
ſuum piſcem Italis Tincam marinam vocari ait, & ſuum rurſus Rondeletius Tincæ fluuiati-
lis corporis habitu ſimilem facit:aitq; os dentibus acutis & recuruis munitũ habere:labriſq;,
oculis,

oculis,pinnis,ſquamis, reliquiſque partibus, ſaxatilibus alijs ſimilem eſſe. A magno hepate E fellis veſicam pendere. Inteſtina lata,ventriculum longum,ſplenem paruum,cor angulatum habere,branchias alijs ſaxatilibus ſimiles. Addit aliud prætcrea ſeſe Merularum genus inueniſſe,dorſo nigro,ventre Indico,quibuſdam partibus cæruleis,vt pinnis,cauda,& circa branchias. Subſtantia verò à ſuperioribus non differre. Merula Saluiani quam eandem puto, cum precedenti,acutum roſtrum habet,os mediocre,labra craſſiſſima,dentes incuruos, oculos magnos & ſplendentes, quorum nigram pupillam ruber circulus ambit, & branchias vtrimq; quaternas:prope quas duæ ſunt pinnæ craſſiuſculę,latę & rotundæ, duæq; aliæ minores in ventre. In dorſo vnica eſt, & longa, cuius anterior pars nouem aut decem tenuibus aculeis munita eſt, reliqua verò poſterior obtuſa, aculeorumq; expers exiſtit. A podice imo ventri vna etiam breuis ſubeſt. Cauda in aliam vnam latam & ferè rotundam deſinit. Corporis figura minori Turdorum generi (de ſuis Turdis loquitur,) ſimillima eſt. Squamis tegitur paulò latioribus quàm Turdus. Vnicolor ferè apparet. Tota enim ex cæruleo nigricat. Cum hac Saluiani Turdi deſcriptione conuenire videtur Tincæ marinæ nomine ex Italia à Dominico Monthiſauro Veronenſi medico doctiſſimo, & de bonis literis optimè merito Geſnero miſſa. Oculorum enim iris è fuluo (vt ille ſcribit) rubeſcit. Pars corporis ſuperior F partim Indico,vel nigricante,partim cæruleo & viridante colore inſignis eſt:inferior,hoc eſt, laterum pars cum ventre, tota ferè lutea eſt. Contrà hiſce deſcriptionibus minimè conuenit Merula noſtra,tota nimirum viridis,magis in cauda, obſcuriùs in dorſo:pinnarum tamen extremitates ſunt cærulei coloris. Branchiarum opercula in fine rubent. Oculorum pupillam circulus ruber,rubrum cæruleus ambit. os hians,albicat, dentibus armatum egregiè acutis. Figura corporis proximè ad Merulam Rondeletij accedit. Tincam enim etiam refert, ſed duos habet in pinna caudæ proxima aculeos,quos nec pingit, nec meminit ille. Adhæc pinna dorſi etiam aculeata eſt,quam vereor ne pictor fortaſſis caudæ nimis expreſſerit vicinam. Ad picturam enim piſcem ipſum delineo.

Ex Saluiano.

Ex Geſn.

Merula noſtra deſcrip.

L O C V S.

SAxatilibuſnè an pelagijs Merulam accenſeat. [a] Ouidius, haud ſatis clarè indicat. [b] Plinij verò ac ipſius etiam [c] Ariſtotelis teſtimonio ſaxatilis eſt. Idemq; Galenus & Dio- G cles apud Athenæum teſtificantur: clariſſimè autem Aelianus, domiciliorum & ſedicularum loco in petris & cauernis ſtabulari dicens: & [d] Columella his verbis: *Optimè ſaxoſum mare nominis ſui piſces nutrit,qui ſcilicet quòd in petris ſtabulentur, ſaxatiles dicti ſunt, vt Merulæ Turdiq́, nec minus Melanuri.* Eodem authore Merula marinis incluſus piſcinis clauſtra patitur,vt in Turdo dictum eſt. Cæterùm cùm nullibi non ſatis frequens ſit piſcis, Pontum tamen non intrat,vt Plinius præcitato loco tradit.

[a] In Halleutico.
[b] Li.9.c.15.
[c] Li.8 Hiſt. cap.15.
[d] Li 8.c.16.
Clauſtra fert.

CIBVS. NATVRA. MORES.

VEſcitur iiſdem quibus Turdus. Guſtatura quicquã,primò id tentat & premit, deinde vt iaceat ſinit, ſi verò viderit hoc idem palpitare & iam mortuum eſſe, tunc deuorat,vt meminit [a] Aelianus;qui & marem in hoc genere cum multis fæminis tradit venereo complexu iungi,quod ego (inquit) genus matrimonij,luxurioſum,multarumq; ſtudioſum,delicatorum ad res venereas dicerem eſſe Barbarorum:& vt ioco aliquis de re ſe- H ria dixerit,Medicam aut Perſicam vitam. Omnium autem piſcium eſt maximè Zelotypus in hoc genere mas,cum ſemper alias,tum maximè cùm eius vxores pariunt. Cùm enim parturiendi doloribus eæ tenentur,domi quieſcunt: mas autem, tanquam maritus, foribus incubans, cauet ne extrinſecus inſidiæ inferantur, metu paruulorum. Videtur is nondum genitos amare,metuq; paterno motus,his timere: & totos dies in eorum cuſtodia permanet, nihil guſtans; cura ipſum alit.Sub crepuſculum veſpertinum intermittit hanc cuſtodiẽdi neceſſitatem,cibumq; exquirit. Singulæ verò coniugum, quæ ſunt intus, ſiue ſint in partus doloribus, ſiue iam enixæ cubent, algas multas in cauernis & circum petras ad victus comparationem comperiunt. Hæc itaq; Aelianus,quæ ferè omnia ex [b] Oppiano tranſtulit. ſed quod ille Merulam marem ſub veſpertinum crepuſculum relictis fæminarum cuſtodijs ad victum ſibi parandum recedere ait, hoc Oppianus nocte fieri teſtatur, cuius verſus à Lippio latinè redditos aſcribere non piguit.

[a] L.12.c.18

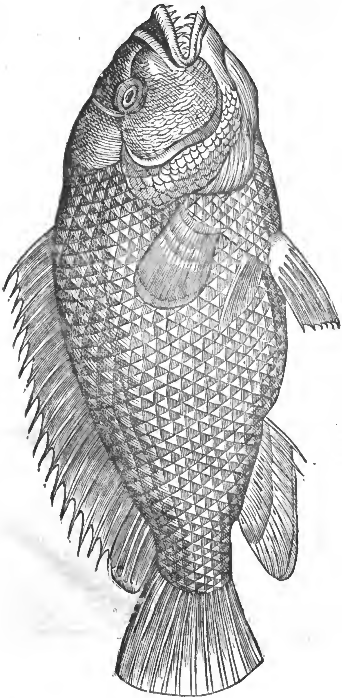
Vita Medica, & Perſica.
Zelotypia.

[b] Li. 4.Halieut.

Peſtifero

Digitized by Google

Merula authoris & Ouidij.

Digitized by Google

E

Peſtifero ante alias Merulus cruciatur amore
Vxores ardet plures, vexatur oeſtro,
Vexatur zelo, Zelus grauis vrit amantes.
Non vnus lectus Merulo, non vnica nympha,
Non thalamus, multæ vxores, multæq; cauernæ
Semotæ occultant, numeroſa cubilia nymphæ.
Tota habitant curuis ſponſæ ſub luce cauernis,
Suntq; nouis ſimiles nuptis, quæ limine nunquã
Diſcedunt thalami, tantum ſub corde pudorem
Voluunt, & tanto ſuffundunt ora rubore.
Sic in ſeceſſu ſcopuli gens iſta moratur.
Coniugis imperio parent & iuſſa capeſſunt.
Dilectas Merulus ſponſas non deſerit vnquam,
Obſeruatq; thoros, alio conuertere mentem
Non poſſis eſt, ſcopulis ſemper verſatur ijſdem
Nunc iſtum quærit thalamũ, nunc circuit illum,
Contemnit paſtum, totus ſuſpirat in iſtas;
Zelotypo miſero tantùm cuſtodia cura.
Nocte cibos quærit, paulùm quid nocte quieſcit.
Cum pariunt fœtus ſponſæ, tunc æſtuat igne,
Tunc furit atq; timet, nũc cõiuge pendet ab illa,
Nunc obit, hunc pauidũ credas, ſimilemq; timẽti,
Non aliter tantos voluit ſub mente dolores,
Mater cùm primum fœtum parit vnica nata.
Hanc timor excrucias, furit exagitata dolore
Per thalamũ queritur, gemitus à pectore mittens,
Atq; preces fundens toto manet anxia corde,
Donec vagitus pueri pulſauerit aures
Sollicita eijciens tantos à matre dolores.

F

CAPIENDI RATIO.

FLagrantiſſimus ille, quem diximus, amor, & zelotypia nõ ſolùm Merulam marem, ſed fœminas etiam ſæpe in vitæ diſcrimen agit, vt idem Aelianus præcitato loco teſtatur in hæc verba: Experiens piſcator cùm inſidias Merulæ molitur, hamum ſquilla implicatum deijcit, atq; is idem ſubmouet lineam, excitans & exacuens piſcem ad cibum: Squilla verò mota ſpeciem quandam ſui præbet ingreſſuræ in cauernas Merulæ, hoc enim ipſum capitaliter odit; Quamobrem cùm id fieri ſentit, inuadit, exiſtimans eam hoſtem eſſe; non enim tum cibus curæ illi eſt: cumq; Squillam dentibus lacerauerit, diſcedit, cibo præſtabiliorem & antiquiorem curam vigilandi ducens. Fœminæ verò quandiù marem vident propugnãtem, domi manent, formamq; tuendæ familiæ ſeruant: cùm verò perijt, eæ præ mœrore acquieſcere nequeuntes errant: eas enim triſtitia foras educit, tumq; capiuntur. Quę omnia ex Oppiano etiam mutuo accepit, qui ſic canit;

Ut Squilla capiatur.

G

Zelotypia mala.

Ex voluptate dolor.

Nil peius Zelo mortalia pectora carpit,
Cum triſti miſcens fletu ſuſpiria multa,
Et rabiẽ ſæuã miſeris mala damna miniſtrat.
Exitus eſt illi mortis ſæuiſſima peſtis,
Et dulces Merulos in triſtia funera pellit,
Qui triſtes duræ carpiunt fera præmia tedæ.
Cum prædo videat Merulũ prope ſaxa profunda
Sæpe volitantem, & pro coniuge multa timentẽ
Expediens hamum Squillam configit in illo
Et nexam cubo plumbi ſubmergit in altum
Aequor, & occultis thalamos rimatur in vndis,
Atq; agitat circum ſaxoſa cubilia fraudem.
Erumpit Merulus thalamis, & Carida viuum
Riualem punire ratus ſubit impia fata.
Nam prædo fixum mento mucrone corruſco
Traxit nitentem contra labiq; volentem,
Et carpens tali mouit conuitia voce,
Nunc ſerua lectos, nunc ſint connubia curæ
Nunc ſponſis lætare miſer, nunc antra require,
Nunc thalamos, nõ vna Venus, nõ vna voluptas
Eſt tibi, ſed lectis ſolus multiſq; cauernis
Exultas, ſed ſponſe veni, tibi tęda parata,
Ignis lucentis ſplendor, flammæq; corona
At poſtquam tali ſublatus morte maritus,
Sponſæ pallentes fato rapiuntur eodem.

VSVS IN CIBIS.

H

[a] L. 32. c. 11

MErula inter piſces laudata (inquit [a] Plinius) carne eſt tenera & molli, facilis concoctionis: parum nutrit, & bonum ſuccum gignit. Elixa febricantibus ſaluberrima: ſi coquatur in ſartagine, farina conſpergenda, vt partes contineantur. Trallianus in curatione epilepſiæ ex piſcibus exhiberi iubet, qui ſuperfluitate vacant, quibus Merulam annumerat. Idem in dyſenteria hepatica ex intemperie frigida inter alios piſces commendat Turdos, Merulam &c. & quàm maximè Mullum. Plinius medicus referente Bellonio in diſtemperantia hepatis, Merulam, Coſſyphum & Ceredam offerendos in cibo ijs eſſe tradit, qui hepate ſunt calidiori: vbi Bellonius pro Coſſypho Turdum intellexiſſe arbitratur, argumento quòd aliàs Coſſyphus & Merula idem ſint. Apud [b] Athenæum quoq; piſcibus teneræ carnis aſcribitur, & à Galeno in ſaxatilibus habetur, ijs ex quibus alimentum non ſolùm ad concoquendum facile, ſed hominum etiam corporibus ſaluberrimum ſumi ait, &

Coſſyphus pro Turdo accipitur.

[b] Lib. 7.

quod

A quòd ſanguinem mediæ conſiſtentiæ generet. Noſtri verò temporis palatis ſuam Merulam haud ſatis arridere Saluianus ait, omniumq; iudicio non admodum gratam exiſtimari. Rondeletius ſaporis qualitatem in ſua reticet. Iouius verò Turdos & Merulas in aquatilium genere non eam tradit habere ſaporis nobilitatem, qualem eiuſdem nominis volucribus veteres attribuêre: ſiquidem & Turdi admodum inſulſi ſunt (inquit) & Merulæ, vt Athenæus ait, difficilè concoquuntur; in quarum conditura Archeſtratus cum caſeo, maloq; granato & ſale & oleo ſilphium admiſcuit. At primùm Iouius haud verè ex Athenæo refert Merulas difficilè concoqui, vti ex ſuperioribus conſtat: deinde falsò etiam id condimentum ex Archeſtrato citat; ſiquidem Athenæus ex Dorione tale tribuit condimentum Coccygi, id eſt Cuculo, non Coſſypho id eſt Merulæ: poſtremò imprudenter pro ῥοῦ, id eſt thoe (ſumah vulgò dicunt) malum granatum legit, quod ῥοιὰ nuncupatur. Idem Athenæus ex Matrone Parodo in cœna Attica, cum Sparos, Mormytos, Hippuros, Sargos alioſque non ingratos piſces, ceu pauci momenti piſces mulierculis relinqui dixiſſet, addit *Iouij error.*

Ἑξῆς κόσσυφος ἦλθε μόνος, γεύσασθαι ἕτοιμος *Οὐ μὴν οὐδ' ἀράβικτος ἔην, πόθεον δὲ καὶ ἄλλοι.*
Poſt hæc ſola venit Merula, ad iſum parata *Quæ ſanè intacta non fuit, ſed alijs expoſita.*

B Apud Apicium Merulæ apparatus. *Ius ex Merulis; Liquamen, porrum conciſum, cuminum, ſatureiam, vinum mixtum facies aquatius & ibi Merulos coques.* Saluianus valetudinarijs in albo iure elixam vel aſſam non aliter, quàm ſolet Turdus, apponi poſſe iudicat. A ſanis oleo frixam quoque mandi. *Apparatus.*

DE IVLIDE. Cap. VII.

SYNONYMA. ÆQVIVOCA.

IΟυλὶς à Theodoro apud Ariſt. Iulia redditur, ſed rectiùs fortaſſis Græcam vocem retinuiſſet. Differt ab hoc piſce, qui Iulus appellatur, quem Hermolaus eum eſſe conijcit, qui balænis oculorum vice fungitur, quod Saluianus negat: cui facilè aſſentimur, Oppiano & [a] Aeliano Iulus piſcis eſt, os ſceleratiſſimi veneni refertum habens: licèt vtriuſq; interpres, nominis ſimilitudine C deceptus Iulidem verterit. Iulus item ex inſectis eſt, (millepedam aliàs vocant) à quo piſcis iſte Iulidis nomenclaturam fortè acceperit, propter longam illam lineam quæ à capite ad caudam vſq; excurrit, haud abſimilis illi inſecto. Et Paulus Aegineta hunc piſcem Iulum videtur appellaſſe: nam apud eum ius *ἰυλων καὶ πέρκων* legimus, vbi Dioſcorides *ἰυλίδων καὶ περκίδων* habet, niſi mēdoſum Pauli locum eſſe velimus: Sed & [a] Sineſius Iulum, hunc potiùs quàm alium quemuis vocauit, inquiens: *Piſcatores circa quoddam Africæ litus loco petroſo, adulti quidem capiebant Murænas & Locuſtas grandes: minores verò natu κωβιὺς εὐτελεῖς καὶ ἴυλυς*, id eſt *Gobios viles & Iulos.* Rondeletius quibuſdam Iurelam, alijs etiam Iulam ſcribit nominari. Hermippus Smyrnæus alio nomine Hyccam vocat, quo nomine Hermolaus Sturionem intelligi arbitrabatur, ex teſtimonio Athenæi, hac coniectura adductus, quia Hycca etiam porcus eſt, & Sturio præſertim necdum adultus nobis porcelletto quaſi porculus dicitur. Ex Athenæo verò illud nequaquam colligas. Scribit enim Sacrum piſcem Callimacho, Erythrinum Cyrenæis, Iulidem Hermippo Smyrnæo Hyccam vocari, nec aliud addit: Idem Hermolaus Hyccam ab Hyſca non diſtinguit, cuius poſterioris vocabuli qui præter Simeonem Sethi meminerit, planè ignoro. Ipſe autem ſic Sturionem videD tur appellare, vt ſuo loco declarabitur. Iulis hodie Græcis ζῆλος vocatur, teſte Geſnero, per aphæreſin, vt conijcit, à Donzella, quo nomine Venetijs potiſſimùm audit. Saluianus quoq; Rhodijs Zillo dici ſcribit, Cretenſibus Aſdelles. Bellonius verò in opere de piſcibus ait Rhodijs Aſdelles dici, nonnullos tamen Zillo malle nuncupare: ſed à vulgo Græcorum Illecam vel Iglecquam (Saluianus Igliequam ſcribit per i.) In ſingularibus verò obſeruationibus à Græcis hodie Sgourdelles appellari. Genuenſes Zigurellam hoc eſt, puellam dicunt; alia verò Liguriæ loca Girellum vel Girellam, vt refert Rondeletius. Illyrij quique Sclauonica lingua loquuntur, vt Sigiſmundus Gelenius Geſnerum per epiſtolam docuit, Knezik, id eſt puellum, ſiue pulchellum dicunt, fortè quaſi γνησίσκον, id eſt nobilem: ſed Knecht Belgis etiam puellus eſt: quorum nominum vna fermè eademq; cauſa eſſe videtur, quòd nimirum piſcis videatur cultior, aut formoſus velut paraſitus, aut aulicus aut puella aulica. Monendus interim lector eſt, alium item piſcem eſſe à Iulide, qui circa Monſpelium vulgò Donzelle vocatur, illum nimirum, quem Rondeletius Plinij Ophidion facit, de quo ſuo loco.

Iulias. Iulus. [a] L. 1. c. 5a Millepedas. [a] In epiſtol. Iurela. Iula. Hycca. Sturio. Hyſca. Donzella. Zigurella. Ophidion.

E

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

Oppianus Iulides βαλιὰς, id eſt varias; item σῶμα ποικίλον Iulidis dixit, id eſt corpus varium, Lippius vertit, *varijs diſtinctis tergore ſignis.* Sic & [a] Artemidorus inter varios piſces Iulidem enumerat. Ob quam notam viri docti eum piſcem Iulidem eſſe iudicarunt, qui vulgò Venetis Donzella nuncupatur: quod ſe omnium primum aduertiſſe Gillius profitetur. Rondeletius tamen iam ante illum alios in ea fuiſſe ſententia innuit his verbis: Cùm Piſis Portius magni nominis Philoſophus hunc eundem piſcem affabrè atque egregio artificio depictum mihi (inquit) oſtendiſſet, ſciſcitatuſq; eſſem, quem piſcem exiſtimaret, ille Iulidem reſpondit, nõ vt aiebat, veterum deſcriptione aliqua perſuaſus, ſed ſuſpitionibus & communi conſenſu. Verùm cùm teſtante Bellonio non vna ſit Iulidum ſpecies, coloreq; euarient (licet ſemper reuertantur ad ſuas notas, quibus ab inuicem diſcernuntur) ideoq; in deſcriptione authores euarient, lector haud ingratam rem tibi me facturum confido, ſi ex ſingulis deſcriptionem ſingulatim hîc reperierim. Rondeletius itaque ſic cum delineauit. F

[a] Li. de ſomniorum interpret.

Species multæ.

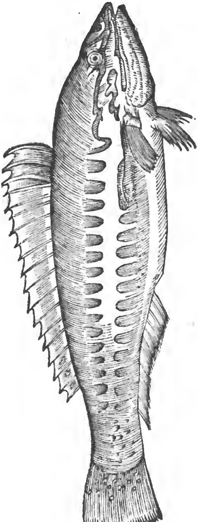
Ex Rondel. Digiti magnitudinem vix ſuperat: varius eſt: nimirum dorſo violaceo: A capite ad caudam ſubauream lineam ductam habet, hinc inde roſtri modo dentatã, cui pars quæ ſubeſt, colore eſt cæruleo, venter candido flaueſcente. Squamis tegitur paruis; pinnarum numero, ſitu, labijs, dentibus recuruis, cauda, alijs ſaxatilibus ſimilis. Roſtro eſt acutiore, oculis paruis, rotundis. Podicem habet in medio ferè corpore. Internis partibus à ſaxatilibus alijs non differt; corpore eſt breuiore ſtrictioreq;.

Ex Bellon. Cum hac deſcriptione ſatis conuenit Belloniana, quæ talis eſt: Iulis vix excedit palmum longitudine. Habet enim corpus gracile & oblongum, vt Sphyræna; cuius craſſitudo rarò excedit, quantum pollex cum indice capere poſſit Tanta eſt colorum in huius tergore varietas, vt in eo iridem depictam vtrimq; videas. Squamis enim contegitur tenuiſſimis multorum colorum, ſuper quibus ductæ lineæ rectæ, cæruleæ, virides, melinæ, rubræ ac fuſcę apparent. Pinnam in tergore continuam, ac reliquas totius corporis, vt & rotundam caudam, habet, omnes verſicolores. Verùm linea quæ vtrinque corpus intercipit, haud rectà fertur, ſed ad caudam aliquantulum incuruatur. Oculos habet paruos, pupillam nigram, horumq; rubentem iridem. Dentes oſtendit albos, acutos, aduncos, vt veſpertilio, multò plures in inferiore maxilla, quàm in ſuperiore; labia quoq; craſſa. G

Ex Saluian. Saluianus quoq; diligentiſſimè hunc piſciculum deſcripſit. Iulis (inquit) roſtro eſt acuto: ore paruo, denticulis longioribus, atque craſſiuſculis labijs munito: capite tenui & rotundo, oculis paruis & rotundis, quorum nigram pupillam rubens ambit circulus. In dorſo vnicam habet pinnam, tóti ferè dorſo longitudine æqualem. Ad branchias, quas vtrimq; quaternas gerit; pinnæ duæ paruæ ſunt: aliæq; duæ, etiam paruæ ſub ventre. Cauda in latam & rotundiuſculam pinnam degenerat. Piſcis totus, etſi palmi menſuram non excedat, ſi cum latitudine conferatur, longiuſculus eſt. Squamis tegitur tenuiſſimis. Colore eſt admodum vario, ita vt pulchritudine cum Pauone piſce contendat; piſciumque omnium formoſiſſimus videri poſſit. Venter enim ex albo purpuraſcit: latera ex cæruleo flaueſcunt, dorſum ex glauco nigricat. Linea præterea vtrimq; ſerrata ex rubeis & quadrangulis maculis, extremis ſolùm angulis ſe inuicem tangentibus, conflata à ſummis branchijs ſecundum dorſi ductum in caudam defertur. Sub qua in lateribus iuxta branchias nota quadam violacea, vtrimque cærulea linea clauſa, ſatis lata atq; duplo longior apparet. Ab oris rictu per caput, & media branchiarum opercula ad earum vſq; ſciſſuram cærulea etiam alia deducitur linea. Dorſi poſtremò, ac ventris pinnæ verſicolores ſunt: alijſque lineolis & notis verſicoloribus etiam (quas H verbis exprimere difficile eſt) nonnullæ aliæ partes eius pinguntur. Ventriculus paruus eſt; inteſtina gracilia; hepar pallidum, lien ſubrubens. Palmi (vt diximus) magnitudinem non ſuperat. Iulis mea ſupina parte, à capite ad caudam vſq; ex albo rubet: prona verò & ad latera, linea eſt ſubuiridis, veluti denticulata, tota aurei coloris. Maculæ quæ aureis lineę dentibus reſpondent, cæruleæ ſunt. Pinnæ ad branchias ex albo flaueſcunt. Pectoris rubent: quæ ab ano eſt qua corpori nectitur, alba, in extremo viridis: calami ſeu nerui ſubaurei: quæ verò in dorſo eſt expanſa, verſicolor, caput verſus vſque ad quartum neruum, primùm cærulea, mox aurea, in extremo rubra: cæterò tota aurea eſt, excepto medio, vbi ad cæruleum vergit, ſicuti & maculę, quæ ſunt verſus caudam. Cauda colore eſt amætheſtino, maculis aureis paucis reſperſa.

LOCVS.

Iulis authoris.

B

C

D

LOCVS.

Rondeletius Antipoli & in toto Liguſtico ſinu frequentiſſimum haberi teſtatur, & Adriatico mari haud infrequentem eſſe, ex vulgari Venetorum nomenclatura innoteſcit.[a] Oppianus ſaxatilibus accenſet, ——*Scopulos quos alluit vnda* *a Lib. 1.*
Alga conſperſos & multo murice (muſco) *tectos Salpa habitans, varijs diſtincti tergora ſignis*
Iulides &c. ——*Aſpera ſaxa colunt, imo defixa profundo.*
Et Galenus non ſolùm in piſcium cenſu, qui largiore loquendi modo, ſaxatiles à reliquis ſcriptoribus appellari ſolent, Iulidem recenſet.

NATVRA. MORES. CAPIENDI RATIO. E

ᵃLib.9.Hiſ. cap.2. *Cibus.* *Aſtus.* *Vt capiatur.*

SIngulares in ſaxis viuunt, vt Bellonius ſcribit, ᵃ Ariſtoteles tamen inter gregatiles numerat. Bellonio aſtipulatur Saluianus, in Romani maris tractu non niſi rariſſime & ſolas ſemper ferè capi inquiens. Veruntamen ſolæ fortaſſis capiuntur, propterea quòd difficilis ſit eorum captura, vt Hermippus teſtatum reliquit. Carniuori ſunt; minoribus enim piſciculis veſcuntur; & in eorum inopia alga. Famelici ſunt, & vt Numenius apud Atheneũ ait μάργοι, id eſt voraces. Aiunt & vafras eſſe; ab hamo ſibi cauere, eſcam tamen haud impunè præripere, ideoq; Philetam dixiſſe: O'υδ' ὕκκην ἰχθῦς ἔσχατος ἐξέφυγω, id eſt, *Nec Hyccas, vltimus piſcis effugis*, Athenæus arbitratur. Capitur nihilominus calamis ac hamis frequentius quam retibus, vt Bellonius teſtatur.

V S V S I N C I B I S. F

ᵃ De variet. rer. *Cardani error.*

Cᵃ Ardanus Iulidem author eſt, item Murænam & Colubrum, dentibus ac ſaliua venenum poſſidere, veneniq; in eis indicium eſſe coloris varietatem, deceptus, vt apparet, Oppiani & Aeliani interpretum verſione, qui (vt paullò antè etiam dicebamus) pro Iulo Iulidem reddiderunt. Eundem errorem Rondeletius (quod miramur alioqui) euitare non potuit. Inquit enim: Memorabile quod de hoc piſce Aelianus ſcribit: Iulides piſces ſaxatiles ſunt, quibus os veneno refertum eſt. Quemcunq; piſcem deguſtarunt, inhabilem ad edendum, pernicioſumq; ei, qui poſtea guſtauerit, efficiunt. Piſcatores cum ſquillam quam media ex parte Iulides exediſſent & confeciſſent, ſine vllo precio parabilem oſtendiſſent, cumq; inopia preſſi guſtare cœpiſſent, illorum aluos vehementes cruciatus exceperunt.

Quod hominem mordicus infeſtet.

In piſcatu vrinatores & natatores infeſtiſſimè perſequuntur, ac vt terrenæ muſcæ mordicus premunt: ſimiliter Iulides frequentes in eos, quos dixi, incurrentes morſu affligunt, quas repellere neceſſe habent, aut ab his demorſi cruciabuntur, in quibus repulſandis totus vrinandi & natandi labor perit. Haud diſſimilia de iiſdem ſcribit Oppianus, Iulides hominibus ſaxa rimantibus ore venenato infeſtiſſimas eſſe: denſo enim agmine ſaxis erumpunt & circundant, nec morſu petere deſiſtunt, quamtumuis illi pedibus manibuſq; excutere a ſe conētur, G

Iuli Muſcis comparati.

eaſq; muſcis comparat, quæ meſſores feſſos & ſudore diffluentes cateruatim inuadunt, nec niſi ſanguine plenæ abigi poſſunt. Quod modò Iulidibus vterq; iſthæc tribuat, hoc experimento confirmat Rondeletius, quod cùm aliquando Antipoli & ſanitatis & voluptatis cauſa corpus in aqua marina lauare & piſciculos capere vellet, videret piſciculos iſtos non aliter quam fucos approperare & morſu tibias petere & ne calce quidem, etiamſi pars colloſa ſit & dura, abſtinentes. Idemq; ſibi narraſſe qui in comitatu erant. Cæterùm aliud eſt ad morſus proclivem eſſe, aliud morſum habere venenoſum. Geſnerus etiam, dum exiguum omnino putat hiſce piſciculis eſſe venenum, idq; non ex humore, aut ſaliua, ſed ſolo tantùm morſu prouenire, ita vt morſum moleſtia potius & breuis temporis dolor, quàm aliud veneni periculum conſequatur, ſicut ad apum & veſparum puncturas, haud ſatis examinaſſe videtur, iidemné an diuerſi ſint piſces Iuli & Iulides. Ego autem diuerſorum piſcium nomina eſſe

Iulidis morſum non eſſe venenoſum.

non dubito. Venenatum enim os habere nullo modo Iulidi conuenire poteſt, cùm ex veris ſit ſaxatilibus, vt Galenus teſtatur, qui in cibo innoxij ſunt, & inculpati. Neq; eſt quod quiſpiam obijciat, viperam cuius venenoſiſſimum os eſt, eſculentam eſſe. Hæc enim niſi detruncato capite, in quo malitia veneni eſt, in cibum admittitur, cùm integram paſſim innocuè Iulidem mandamus; neq; eſt ex antiquis aut recentioribus quiſquam, qui Iulidi caput amputare iubeat, quod tamen monuère de vipera. Pręterea etſi Aelianus (quod quidem nouerim) Iulidis mentionem non fecerit: Oppianus tamen, ex quo ille id tranſtulit, non ſolùm diuerſis in locis vtriuſq; meminit, ſed diuerſos etiam piſces feciſſe videtur, quod vel inde liquet, quia

ᵇ Lib 3. *Carnis qualitas.*

diuerſimodè de vtroq; ſcribit: ᵇ Alicubi namq; Hippuros Iulo, alicubi Loligines Iulide capi aſſerit. Quod itaq; ad ſalubritatem Iulidis, bonitatemq; attinet, Galenus, vt dictum eſt, ſaxatilibus annumerat iis qui teneram & friabilem carnem habent, adeo vt ægrotantibus tutò præſcribi poſſit. Hodiè tamen vilis & contemptus piſciculus eſt, & propter paruitatem neglectus.

Apparatus:

Scribit Rondel. qui litorum & portuum ſaxa frequentat, deteriorem eſſe, meliorem verò qui procul inde in ſaxis degit: parari vt reliqui ſaxatiles, ſed meliùs farina conſperſum coqui in ſartagine. Saluianus verò ægris in albo iure elixari, ſanis in ſartagine frigi ait aut aſſari. Ex antiquis Dorion quoq; iubet coqui in muria vel aqua marina, aſſari autem in ſartagine.

VSVS

A

VSVS IN MEDICINA.

D[a] Ioſcorides ex Iulidibus priuatim ius fieri teſtatur ad alui ſubductionem : Plinius addit ad vrinę excretionem. *Omnium piſcium ius* (inquit) *aluum emollit, idem & vrinas ciet, è vino maximè: optimum è Scorpionibus & Iulide & ſaxatilibus, nec virus reſpientibus*. Vbi etiam notandum Plinium diſertiſſimè Iulidem minimè virus reſipere ſcribere. [a] *Lib. 2.*

DE PHYCIDE. Cap. VIII.

SYNONYMA. ETYMVM.

B PHycidi nomen eſt à phyco, quòd in eo ſola piſcium nidificet, vt Ariſtoteles teſtatur. Phycus planta eſt marina apud [a] Ariſtotelem, item [b] Theophraſtum & [c] Dioſcoridem, qui nobis quatuor eius genera propoſuit. In cuius vocis traductione Plinius valdè inconſtantem ſeſe geſſit: nam cùm [d] alicubi apertè dicat, *non habere aliam linguam nomen, quod Græci vocant phycos; algam enim herbarum magis vocabulum intelligi: phycon verò fruticem eſſe*: non ſemel aliàs pro phyco algam reddidit, vt [e] vbi algam maris theriacen à Nicandro vocari ſcribit, Nicander enim, quem citat, (quod & Dioſcorides facit,) in theriacis aduerſus Trygonis venenum inter cætera remedia algam marinam rubentem numerat hoc verſu:

Phyc' quid. [a] *Li. 6. Hiſt. cap. 13.* [b] *Li. 4. Hiſt. cap. 7.* [c] *Li. 4. c. 95.* *Plinij error.* [d] *L. 13. c. 25* *Alga quid.* [e] *Li. 32. c. 6.*

Ἤτι καὶ φοινίοσσαν δὴ καταβάλλεο φῦκος:

Item vbi de Phycidis nidificatione agit, & nominis etymologiam eleganter exponit, *Piſcium ſolam ex alga nidificare* inquiens. Dicemus itaq; & nos cum eo, & recentioribus Phycidem inde nomen inueniſſe, & phycon optimè latinè algam verti. Theodorus pro Phycide Fucam, non Phucam, vt Rondeletius ſcribit, (cùm nuſquam in tranſlatione eius ſic ſcriptum ab eo reperias) conuertit, latinitatis nimis fortaſſis ſtudioſus: ſicut enim phycos herba marina à quibuſdam latinè fucus dicitur: ſic ab eodem herba denominatum Phycidem piſcẽ, Fucam, C ſimiliter vt Græci, fœminino genere vocauit. At ſi verum eſt Phycidem Ariſtoteli aliquando etiam Phycon nominari, vt Maſſarius alijq; nonnulli tradunt, eadem ratione latinè Fucus nuncupari poterit. Ego tamen phycos pro piſce apud Ariſtotelem non reperio, & ſicubi fortè apud eum inuenitur, mendoſum locum arbitror. Quærit Rondeletius, ſitne idem piſcis φυκὶς, & φυκίδιον, φυκὴς, & φυκίς. Ac primum Phycidion (inquit) nihil aliud eſſe quàm paruam Phycidem nomen ipſum indicat, vnde [f] Gaza puſillam Fucam vertit: neq; ijs aſſentior qui Phycidem eum piſcem eſſe putant, qui à nobis Capellan dicitur (huius inter Aſellos Oceani fiet mentio, item & Phycidis Rondeletij, quem vnà cum Saluiano Callariam eſſe remur) ideo quòd is veluti Phycis è mento pendentem barbam habeat. Sed qui diligentiùs verba Ariſtotelis expendet, falli iſtos iudicabit. Sunt autem hæc Ariſtotelis verba. *Piſces qui oua edunt, ſemel pariunt anno, præter puſillas Fucas, quæ bis pariunt anno. Differt autem mas Phycis à fœmina quod nigrior ſit & ſquamis amplioribus*. Atqui is qui vulgò Capellan nominatur, piſcis eſt læuis & minimè ſquamoſus. Ex quibus neceſſariò efficitur Phycidi ſiue diuerſa ſit à Phycide ſpecies, ſiue eadem, non poſſe eſſe eum quem Capellan dicimus. Ergò Phycidion D à Phycide ætate tantùm & magnitudine differre puto: deinde φυκῖνα (φυκῆνα potiùs à recto φυκὴς) & φυκίδα diuerſos piſces facere videtur [g] Athenæus; cuius hæc ſunt verba: καὶ τῶν πετραίων ὁ φυκὴς καὶ ἡ φυκὶς, ἁπαλώτατα ἰχθύδια ὄντα, ἄβρωμα καὶ εὔφθαρτα ἐστι, id eſt ex *ſaxatilibus Phycen & Phycis tenerrimi ſunt piſces, virus non reſipientes, & corruptu faciles*. Hactenus Rondeletius: cuius de Phycene & Phycide opinioni idem Athenæus aliàs item fauere videtur, apud quem nempe quidam ſcribit, ſe ad ſartaginem emiſſe φυκίδας, καρίδα, φύκην, κωβιόν. Mihi tamen haudquaquam inter ſe diuerſi piſces eſſe videntur φυκὴς & φυκὶς, ſed ſolo tantùm ſexu differre, vt ex Ariſtotele dictum eſt; & fortaſſis apud Athenæum vtrobique non φυκὴς, vt nunc legitur, ſed φύκης legendum fuerit, ſicuti apud Ariſtotelem legitur. Maſſarius Diphili verba interpretans, à quo apud Athenæum ὁ φυκὴς & ἡ φυκὶς nominantur, Phycænas vocat, tanquam à recto Phycena fœminini generis, triplici errore: Phycenas enim dicere debuit ſine diphthongo, à recto maſculino, & diſſyllabo Phycen. Aetij codex alicubi φωκίδας habet pro φυκίδας: quo modo in vulgatis Dioſcoridis codicibus, capite de fuco marino φωκίδων legitur pro φυκίδων, licet multi φυκίων reponant. Λελεπρὶς

Phyca [margin notes:] *Alga maris theriaca dicta.* *Fuca.* *Fucus.* *Phycidion.* *Phycen. Phycis.* [f] *Lib. 6. Hiſt. cap. 13.* [g] *Lib. 8.* *Phycæna.* *Maſſarij error.* *Lelepris.*

Heſychio & Varrino Phycidi idem eſt, vt in Leprade Bellonij etiam meminimus. Græci no- E
ſtri temporis Phycida, vt Gillius ait, Phocida, vt Rondeletius, Phyceam, vt Maſſarius, Pe-
phycariſmenam, vt Hermolaus, Lampianam, vt Bellonius, qui alium quàm Rondeletius
Phycidem pinxit, vt ſubinde patebit, nuncupant. Aliarum gentium nomenclaturas ſubii-
ceo, quòd alij alium pro Phycide piſcem oſtendant, ſuas cuiq; mox additurus.

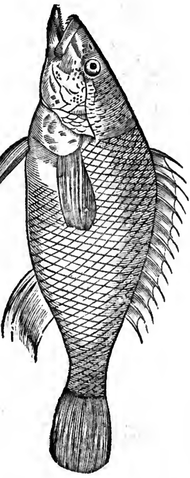
FORMA. DESCRIPTIO.

Tenca marina. RONdeletius Tincam marinam, & piſcem Ficum vulgò Romæ vocatum, veterem
Peſce Fico. Græcorum *φυκίδα* eſſe contendit. Quam opinionem refellit Saluianus, conijciens
[a] Cap. de Callaria. [a] Rondeletium ita ſenſiſſe propter nominis vicinitatem: cùm aliter ſeſe res habeat.
Ficus enim Romanis piſcis iſte appellatur, non quaſi Phycis, ſed quòd maturiſſimi & paſſi fi-
ci inſtar, mollis, flaccidus, & haud ſucci plenus ſit. Atqui Rondeletius non vulgari nomine,
quod ne citat quidem, ſed veterum authoritatibus, vt credit, nixus in eam ſententiam venit,
cùm quòd Ariſtoteles apud Athenæum Phycides *ποικιλόχρως* & *ἀκανθοστεφῆ* eſſe dixerit, F
tùm verò maximè quòd eum piſcem in media alga nidificare obſeruauerit, id quod ſola Phy
cis facit, vel ipſo Ariſtotele teſtante, vt interim cæteros prætereeam. Idem Rondeletius ſuæ
opinionis patronos habere videtur Iouium & Auguſt. Nijphum, qui Phycides Tincarum vi-
ridium colorem referre & vulgò Ficos nuncupari ſcribunt. Mihi nihilominus Rondel. piſcis
non placet, ſed Aſellis annumerãdus videtur: Neq; ab hac ſententia auellor, quòd ex alga ni-
Piſces nidũ conſtruẽtes. dum conficere obſeruauerit, cùm vel ipſomet teſte idem Gobius etiam faciat, & fortaſſis alij
quoq; : ipſe Hippocampos addit, ſed hi ex genere ſunt exanguium, vt ſuo loco oſtendimus.
Color. Ad colorum quod attinet varietatem & ſpinas, quos ex Ariſtotele Athenæus Phycidi tribuit:
reuera Ficus piſcis, neque variè depictus eſt, nec ſpinis vallatus, licet id Rondeletius aſſerat.
Phycis Chãnæ, & Percæ ſimilis. Ad hæc nihil minus quàm Percæ & Channæ ſimilitudinem repræſentat, cùm tamen apud
eundem [b] Athenæum Speuſippus Percam, Channam & Phycidem ſimiles faciat; & apud
[b] Lib. 7. eundem Diphilus dicat, *Perca ſimilis cum ſit Phyceni & Phycidi, locis paululum differre.* Quam-
Phycis Saluiani. obrem non poſſum non approbare Phycidem Saluiani, qui ob multam cum Perca marina
ſimilitudinem, hodieq; Percia nominatur, & pro Perca etiam venditur. Etſi verò vterq; pi-
Percia. ſcis æquè repando ſit tergore, venter tamen non ita prominet Phycidi, vt Percæ: vnde neque G
Vt à Perca differat. etiam huius figura ouata vt illius apparet. Extento & acuto roſtro conueniunt: Os tamen
maius eſt Phycidi, maioribuſque dentibus, in ſuperiore maximè maxilla munitum, & caput
etiam paulo craſſius: Pinnarum numero, ſitu & figura non diſcrepant; Phycidis tamen pinnæ
paruis & ruffis maculis, quibus Percæ pinnæ conſperſæ ſunt, haud inſigniuntur: Color idem
eſt, niſi quod in ventre & lateribus Phycidis dilutior apparet, caretq; Phycis tranſuerſis illis
nigricantibus lineis, quibus Percæ latera notantur (quamobrem cum Phycis *ἐρυθρὴ*, id eſt, ru
bra vocatur in epigrammate Apollonidis, caue ne de intẽſa id rubedine intelligas.) Demum
in Phycidis capite ac branchiarum operculis, lineolæ & puncta quædam cærulea, quibus
prorſus caret Perca, conſpiciuntur. Et propterea cùm tota varijs coloribus depicta ſit, Ariſto
teles citante (vt diximus) Athenæo (etſi nunc apud Ariſtotelem id non legatur) Phycidem
Colorẽ mutat & quando. *ποικιλόχροα* eſſe pronunciauit. Vt verò idem Ariſtoteles & Plinius teſtantur, colorem mu-
tat, reliquo tempore candidam, vere variã eſſe: quod haud ſic intelligi debet, vt reliquis tem-
poribus verè ſit candida, quando nullo planè tempore candida appareat: ſed ita potiùs quòd
cùm verno tempore ſaturatius ſit color, temporibus reliquis dilutior reddatur, quemadmo-
dum de Turdi ac Merulæ in albedinem mutatione intelligendum eſſe apud eundem Philo- H
Sexu diſtingui. ſophum ſuis quibuſq; locis diximus. Sexus verò Phycides inuicem diſtinguit, ſicuti paulo
antè quoq; ex Philoſopho oſtendebamus. Marem enim in hoc genere nigriorem & ſquamis
amplioribus eſſe dixit. Poſtremò cùm & *ἀκανθοστεφῆ*, id eſt, ſpinis vallatam aut coronatam
dixerit apud Athenæum, hoc de aculeis ſiue ſpinis, quibus dorſi vel imi ventris pinnæ hor-
rent, intellexiſſe eum arbitror, quando præter illas, alias non habeat. Cæterùm cùm ſint alij
longè ſpinoſiores piſces, mirari ſubit, cur Phycidem potiùs quàm illos ita appellauerit. Inter-
nis partibus, corporiſq; magnitudine Percis ſimillima eſt. nunquam enim palmi menſuram
excedit; vnde etiam credendum eſt Ariſtotelem aliquando *φυκίδιον* diminutiua voce nuncu-
Paruum piſcem eſſe. paſſe: Paruum autem debere eſſe Phycidem, etiam oſtendit Diphilus apud Athenæum, *ἰχθύ-
διον*, id eſt, piſciculum eſſe aſſerens. Bellonius Merulam Saluiani, ni fallor pro Phycide de-
Phycis Bellonij. ſcribit. Ait enim Maſſilienſibus, Roquau, Venetis Lambenam (fortè à labiorum craſſitie,
vnde & Cheloni, id eſt Labeoni in Mugilum genere nomen,) item Græcis, (iuxta iconem
appictam

Digitized by Google

A

Phycis Saluiani.

appictam Lampina ſcribitur) Genuenſibus Lāgionum, Romanis vt plurimum Merlinū (Merlo) nominari. Multorum colorum (inquit) piſcis eſt, fluuiatili Tincæ perſimilis. Non *Differentiæ.* vnum tamen genus eſſe oſtendit, dum ſe meminiſſe teſtatur vidiſſe quaſdā Phycides omnino fuſcas, alias rubentes, alias virides, nonnullas miſtis coloribus varias. Omnes autem pinnam tergoris (vt Sparus) continuam gerere, duodecim aculeis (multò plures in icone exprimit) munitam: ac rurſus ad branchiarum latera vtrinq; vnam habere & ſub ventre duas: quarum ſingulæ ſquamis tegantur latis, firmis, ſæpe vliginoſis: Dentes illis in ore pares non eſſe: nam in ſuperiori maxilla vtrimque ad latus dentem vnum tantū, aut ad ſummum duos connumerari: in inferiore autem maxilla multò plures, omnes quidem oblongos, albos & acutos: ſed retrò in maxillis multos molares habere. Quamuis verò externus color varier: interanea temen perpetuò eadem in omnibus ſeſe obſeruaſſe. Voraces piſces eſſe, *Mores.* ideoque grandem atque amplum ſtomachum habere. Omnibus lacteum eſſe iecur, *Partes interna.* ad ſiniſtram magis extenſum. Fel tamē lateri dextro incumbere, oblongo folliculo incluſum, colore ſubluteum. Gregales non eſſe; verſari in ſcopulis, deniq; labia habere craſſa & carnoſa.

B

C

D

L O C V S. N A T V R A. PARTVS. CIBVS.

IN verè ſaxatilibus habetur à Galeno. Ariſtoteli quoq;, Plinio & Diocli ſaxatilis eſt: & Oppiano circa ſaxa muſcoſa victitat. Suidas tamen ex epigrammate quodam Phycidem λιμενῖτιν vocat, id eſt litoralem, & Ouidius quoq; inter litorales eum recenſere videtur. Solam ex marinis piſcibus ex alga nidum ſibi conſtruere, & in eo parere, cùm ex *Nidus.* Ariſtotele, tum ex Plinio dictum eſt, idq; præterea dicere voluit Ouidius, dum canit:

Atque immunda Chromis, meritò viliſſima Salpa,
Atque auium dulces nidos imitata ſub vndis.

Eſt enim

Eſt enim poſtremus iſte verſus, periphraſis Phycidis, vt Plinium, nuperrimeque Saluianum hallucinatos eſſe conſtet, illum, quòd hunc Ouidij locum [a] alibi citans, nidificationem eam Chromidi aſcripſerit, his verbis: *Chromin, qui nidificet in aquis:* hunc quòd Plinium oſcitationis arguens, Ouidium dicat non Chromin ſed Salpam nidulari ſub vndis. Cur verò nidum ſibi a dificet ſub aqua, rationem reddidit [b] Plutarchus, inquiens: *Peculiariter Phycides alga velut nido conſtructa fætum circumdant, ac contra tempeſtates tuentur.* Vnde eſt, quòd hominem domeſticæ rei ſtudioſum, huius piſciculi pictura ſignificarent, vt refert Pierius Valerianus. Cæterùm ſoli Phycidi non conuenire hanc nidificationem, ex Rondeletio dictum eſt. *Piſces qui oua edunt, ſemel* teſte [c] Ariſtotele, *anno pariunt, præter Phycides puſillas, quæ bis* (inquit) *anno pariunt.* Quem locum non ita intelligere oportet, vt Phycides maiores aliter parere innuere voluerit, quando veræ Phycides omnes, vt paulò antè oſtendebamus, paruæ ſint, ſed nihil aliud voluit dicere, quàm Phycides, etſi puſilli piſces ſint, bis tamen anno parere. Si itaq; pariunt Phycides, cur eſt quod [d] Oppianus eunuchos vocet his verſibus:

[a] L. 32. c. 11. — *Cur nidum faciat.* — *[b] Lib. de ſolertia anim.* — *Partus.* — *[c] Li 6. Hiſt. cap. 13.* — *An eunuchos vocauerit Oppianus.* — *[d] Lib. 1.*

—Καὶ φυκίδες ἅσ᾽, ἁλιῆες Ἀνδρὸς ἐπωνυμίην θηλύφρονος ηὐδάξαντο,

id eſt, vt Lippius interpretatur:

Phycides eunuchi vero de nomine dictæ. F

Saluianus cùm fœcundas eſſe non dubitaret, ac propterea locus iſte ipſi perobſcurus videretur, quatuor manuſcripta, eademq; veſtutiſſima Oppiani exemplaria Vaticanæ bibliothecæ conſuluit: primùmq; in eorum vno, in quo antiqui cuiuſdam Græci interpretis expoſitio extat, in eius loci explicatione, ita ſcriptum inuenit: *Hoc loco detrahit poëta cuidam eunucho, qui patrem ipſius ad regem detulerat, ob idq; in exilium miſſus fuerat:* in cæteris verò etiam tribus ſuper φυκίδες, gloſſematis loco λεπτίνας habebatur: poſtremò in omnibus ἅσ᾽ id eſt quaſque reperit & non ἄσσα id eſt, quædam, vt nunc in impreſſis codicibus legitur: vnde vti hic Oppiani locus ſic ad verbum verti debet; Phycides quaſq; vel quas (nam in vno prædictorum exemplarium ſupra θ quod ἅς ſequitur, gloſſema erat παρέλκει, id eſt, abundat) piſcatores, viri cognomine muliebris ſiue eunuchi, appellarunt: ita ſenſum (inquit Saluianus) eſſe arbitror, quòd Phycides à piſcatoribus λεπτίνας appellatur: quod quidem cognomen vir eunuchus eis impoſuit, & non quòd Phycides viri eunuchi cognomine, eunuchi appellentur. Viuit teſte [e] Ariſtotele luto, alga, muſco & eo quod caulion vocatur, & enaſcente materie, & quanquam cætera abſtineat carne, tamen ſquillas ſæpenumerò appetit. Ex Apollonidis tamen epigrammate diſcimus ex Amiæ piſcis carne eſca etiam capi. Caulion autem quòd ſit, non ſatis conſtat. Mihi non diſplicet, vt ſit marini phyci ea ſpecies, quam recentiores nonnulli phycum ferulaceum & ramoſum vocant, vt καυλίον dicatur à καυλός, id eſt caule ſiue ramo. Gregalis eſt, gregatimq; natat, argumento quòd plures ſæpè ſimul capiantur. G

Oppiani locus conſideratus. — *Cibus.* — *[e] Li 8. Hiſt. cap 2.* — *Caul. ō quid.*

VSVS IN CIBIS, ET MEDICINA.

PHycis ab Antiphane & Archeſtrato nominatur inter alios lautiſſimos cibos, & in Cotyjs Thracum regis conuiuij deſcriptione. Nunc verò teſte Iouio procerũ patinas rarò implet, quia ſit inſipidiſſimus piſcis, ſed is verum Phycidem non intelligit. Inſipidus tamen & hic exiſtit & vilis nunc vbiq; habetur, licet carne ſit tenerrima, minimeq; viroſa, vt Diphilus & Diocles apud Athenæum ſcribunt, & propterea vt Galenus affirmat, ſaluberrimum hominibus alimentum præbet, ita & [a] Fracaſtorius in morbo Gallico fluuiatilibus, paluſtribuſq; ac lacuſtribus piſcibus interdictis, ſaxatiles & qui aduerſis nituntur fluminibus concedi poſſe exiſtimat, dum canit: H

Phycis vilis eſt. — *[a] Lib 2. de morbo Gall.*

Quod ſequitur, victus ratio tibi maxima habenda eſt,
Nec ſit cura tibi, neve obſeruantia maior.
Principio, quoſcunq; amnes, quoſcunq; paludes
Quoſq; lacus liquidi paſcunt, quoſq; æquora, piſces
Omne genus procul amoueo. Sunt quos tamen vſus
Liberius, quum res cogit, concedere poſſit.
Omnibus his eſt alba caro, non dura, tenaxq;,
Quos petra & fluuiorum aduerſa mariſq; fatigant.
Tales nant pelago Phycides, rutilaque per vndas
Aurata, Gobijq; & amantes ſaxea Perca.

Paratur vt Perca. Ius ipſius authore [b] Dioſcoride, modò per ſe, modò vini comitatu aluum mollit. Coqui debet ſimpliciter ex aqua, oleo addito & aneto.

Apparatus. — *[b] Li. 2. c. 32.*

DE PERCA

A

DE PERCA MARINA. Cap. IX.

ORDINIS. RATIO. SYNONYMA. ETYMVM.

PErcæ marinæ Phycidem adeo aſſimilari dictum eſt præcedenti capite, vt pro eiſdem Romæ veneat: iiſdemq; fermè nominibus gaudeat: quocirca cùm ob hoc, tùm quod à Galeno inter verè ſaxatiles recenſeatur, & Phycidi annectatur, nos quoq; hoc loco de ea agemus. Pleriſq; Græcis Πέρκη dicitur, Dioſcoridi verò & Paulo Æginetæ περκὶς: licet Plinius in piſcium catalogo pro diuerſis habuiſſe videatur, & vtriq; varia tribuerit, illam amni & mari
B communem, hanc mari peculiarem faciens. Apud Græcos enim veteres eiuſdem piſcis nomina eſſe, vel ex eo innoteſcit, quòd ſicuti Dioſcorides περκίδα, ita Ariſtoteles & Galenus πέρκην inter verè ſaxatiles numerant. Apparet autem huic piſci id nominis impoſitum eſſe à colore, quem Græci περκὸν, nonnunquam & πέρκον dicunt: quo modo apud Ariſtotel. accipitres quidam πέρκοι vocantur: quem colorem interpretantur docti nigrũ aut nigris maculis diſtinctum, qualem in hoc noſtro piſce & in illo Accipitrum genere videre licet: quo ſenſu Heſychius περκώματα exponit, τὰ ἐπὶ τοῦ προσώπου ποικίλματα, id eſt maculas faciei. Apud Græcos noſtri temporis nomen hodieq; retinuit, vt Rondeletius teſtatur. Romæ Perchia dicitur, Gallis Perche de mer, id eſt Perca marina, ad differentiam alterius, qui in aquis dulcibus degit.

Πέρκη, & περκὶς non differunt.

Etymum.

Accipitres perci qui.

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

PErca non ſolùm reliquo corpore, ſed & capite vario eſt, vnde αἰόλας dixit hos piſces Epicharmus apud Athenæum; vt interim taceam πέρκην dici ab eadem varietate.
C Color ei viuax, à quo Matroni Parodo apud eundem ἀνθοσίχροας, quaſi florido prædita colore appellatur. Quia verò notam habet peculiarem, vel ſaltem cum pauciſſimis piſcibus communem, videlicet quòd lineis per tergus tranſuerſis conſpergatur, Ariſtoteli, citante eodem Athenæo γραμμοποικίλας, hoc eſt virgulis & lineis quibuſdam varia vocatur. Channæ quæ ſimiliter ποικιλόγραμμος dicitur, & Phycidi figura, magnitudine, ac fermè colore etiam ſimilis eſt. Ad multam magnitudinem non excreſcit: nunquam enim pedem ſuperat: vt inde περκίδιον diminutiua forma fortaſſis Antiphanes dixiſſe videri poſſit. Quibus autem notis à Phycide diſtinguatur, in Phycide diximus, quibus item à Channa, in huius hiſtoria dicemus. Iouius dum Athenæi authoritate ſcribit, ſpinis coronatam eſſe Percam, inſigniq; varietate conſpicuam, ſummoperè decipitur. Hic enim de Phycide, non de Perca id ſcribit: eſt tamen varia etiam (vt diximus) Perca, & non minus quàm Phycis ſpinis vallatur. Duo eius genera, marinum vnum, quo de hîc agimus, fluuiatile alterum, de quo ſuo pòſt loco. Differunt non ſolùm corpore, ſed & pinnis. Marina enim vnam duntaxat, eandemque continuam in tergore habet: fluuiatilis verò binas: marina item ex colore veluti ſanguineo
D nigricat, cùm ferè cineraceo colore ſit fluuiatilis: nunquam deniq; ad eam, ad quam fluuiatilis magnitudinem excreſcit. Breuiter eam ſic delineauit Saluianus. Prominenti, acutiſſimoq; roſtro eſt, ore mediocri, dẽtibus exiguis, ſerratis, quales Mneſimachum ei attribuiſſe credendum eſt, cùm τῶν καρχάρων Percam eſſe ſcripſerit, hoc eſt, è numero piſcium, qui ſerratos dẽtes habent: capite tenui, branchijs vt [a] Philoſophus voluit, vtrimq; quaternis & duplicibus, nouiſſima excepta: pinnis iuxta eas binis, & totidem ſub ventre alijs: vna item longiuſcula tenuibus armata aculeis in dorſo; nec non alia parua à podice in imo ventre. Tergus & venter cùm æquè promineant, totus piſcis figura ouata efficitur. Cauda in vnam & latam pinnam degenerat. Squamis tergitur paruis: venter liuet, latera purpurant, tergus ex flauo nigricat, paucis quibuſdam ac rufis maculis nonnullas partes eius & maximè dorſi, ventris & caudæ pinnas pinguentibus. Eandem quidem Bellonium & Rondeletium depingere non dubito, licet haud ſimiliter pingant. Bellon. & Salu. pinnam dorſi totã exprimunt aculeis horridam. Rondeletius prope caudam abſque aculeis. In pinnæ, quæ ab ano eſt, principio Saluianus duos præpoſuit aculeos, quibus Bellon. & Rond. icones carẽt, neq; ille etiam in deſcriptione meminit,

Color.

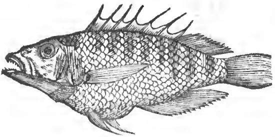
Vt à Phycide differat, & vt a Channa.

Percæ duo genera.

[a] Li. 2. Hiſt. cap. 13.

Digitized by Google

Perca Rondelet.

meminit, nec in meis E
Percis eos videre eſt: vnum verò habet icon hîc propterea etiã addita, Geſnero olim Venetijs cùm alijs miſſa, qui tamen & ipſe, cùm vt aliàs, tum propter maculas tranſuerſas, fuſcas, punctis nigrioribus notatas, vt pictura præ ſe fert, interuallis rubicundis; item ex colore ad latera ex ruffo ſubflauo Percam marinam eſſe iudicaret, aculeum cum ipſi conuenire negat. Noſtrarum Percarum prior numero pinnarum, corporiſq; figura cum Saluiani Perca conuenit: colore non item. Caput, pinnæ, cauda ex rubro flaueſcunt, ſeu potius aureo perfunduntur. Oculi parui ſunt. quorum nigram pupillam aureus ambit circulus. Pinnarum tergoris nerui argẽteo colore, reliquarum & caudæ aureo. Supremum dorſum ferè ferrugineum, deinceps flaueſcit, mox per latera & ventrem albicat quidem, cæterùm maculæ quas icon oſtendit, amethiſtinæ albedinem operiunt. Os intus album, labra rubicunda, mentum album. Lineæ tranſuerſales quæ à dorſo per latera deſcendunt adinſtar labentis ex alto aquæ, argento emicant. Os quidem (vti & ſubſequentis) edentulum pictor expreſſit, verùm dentatum ne ſit an non, haud ſatis memini. Altera cognomẽto maioris miſſa, roſtro intus & extra rubet, in ambitu flaueſcit. Toto tergore color rufus: idemq; color, ſed remiſſior in tranſuerſalibus lineis. Latera & venter albicant: ſquamarum extremitates rubent. Dorſi pinna tota, & cauda ferè in extremo croceæ: qua enim vropygio hæret, dorſo concolor eſt. Pinnæ pectoris rubent: quæ ab ano eſt, candicat: quæ ad branchias variæ, partim nempe albæ, flauæ ſeu croceæ & rufæ. Branchiarum opercula flaua, latis, vermiculatiſq; lineis cineritijs conſperſis ſugillantur. Linea a branchijs ad caudam vſq; excurrens & corpus ceu per medium diſſecans, exilis, nigra. Tertia inſigniter G dentata eſt. Pinnæ & cauda nigricant. Tergus & caput ex cinereo flaueſcunt. Latera ferè cærulea, venter ad ametheſtinum inclinat. Lineæ laterales obſcurè rufeſcunt: quæ verò rectà à branchijs ad caudam feruntur, in dorſo rufæ ſunt, reliquæ virides. Nigram oculorum iridem circulus ambit ruber.

Percarum authoris deſcriptio. (F)

Perca altera.

Perca tertia.

L O C V S.

Ovidius Percam mari gaudentibus accenſet, ſed pelagijſnè an litoralibus, an ſaxatilibus dubitari poteſt. Saxatilem autem eſſe ex Galeno, Plinio & Diocle clarum eſt. Degit autem circa ſaxa muſcoſa atque algoſa, vt Oppianus teſtatur, cuius verſus aliàs citauimus. Albertus cùm ad litora Oceani Germanici ſcribit reperiri, non ita eſt intelligendus, vt in quouis litore reperiri voluerit innuere, ſed aſpero tantùm ſaxis & petroſis promontorijs, vt alios omnes, qui propriè ſaxatiles dicuntur. Sic & Iouius, inquiens: Percas pelagias Romæ raro videri, pelagias ſimpliciter pro marinis dixit. H

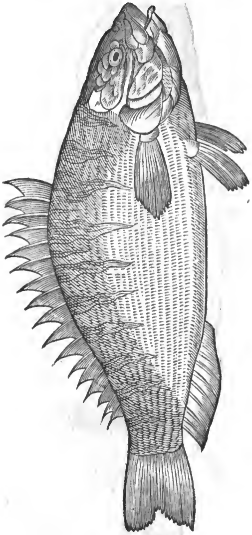
N A T V R A. M O R E S.

Piſcis gregalis eſt, carniuorus, & helluo. In piſcitia & cancellos graſſatur. More cæterorum ſaxatilium tam mas quàm fœmina conditur, quo tempore & fœtificat, vt [a] Ariſtoteles tradit, & Plinius quoq; Percam in ijs habet, qui per hyemen latent. Marſilius [b] Ficinus laudari ſcribit piſces celerrimi curſus, eiuſmodique eſſe Lupum & Percam, ſed quo authore non video. Cur verò ſocium ſibi aſſumat Melanurum mox inter prouerbia explicabitur.

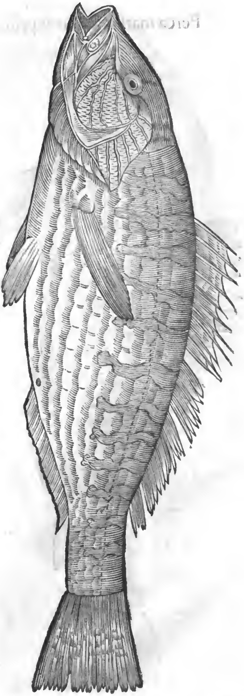
[a] Li. 8. Hiſt. cap. 15.
[b] Lib. de vit. victus ſalubris.

PRO-

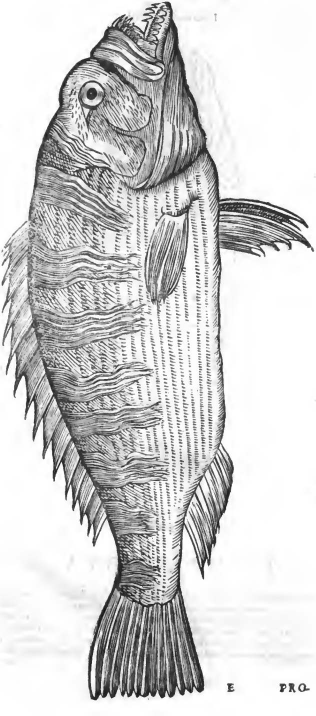
Perca marina authoris prima.

Digitized by Google

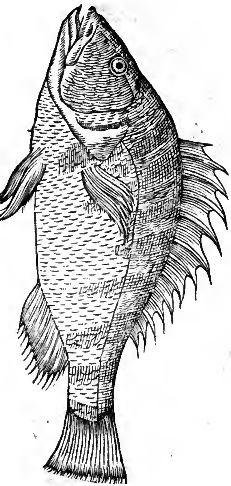

Perca marina noſtra tertia.

Digitized by Google

Perca marina Geſneri.

PROVERBIA.

[a] Lib. 7.

Melanuri, & Perca amicitia.

A[a] Thenæus ſe vulgatum in ore hominum adagium eſſe ſcribit, ἕπεται πέρκη μελανούρῳ, hoc eſt *ſequitur Perca melanurum.* Sed in quem vſum ſoleat vſurpari, non addit. Conijcit author adagiorum dici de improborum ſocietate, quaſi nimirum Percarum & Melanuri innata quadam ſit affinitas: quod idem Athenæus duobus in locis non obſcurè indicare videtur, ſemel non longè a præcitato loco, πέρκαισι, inquiens, καθηγετὴν μελάνουρον, hoc eſt, *Percis ducem eſſe Melanurum*, iterum in obſcuro quodam gripho, vbi hæc Euboli verba refert.

Βυλομένῳ

A *Βυλόμενῳ ἕπεται πέρκη μελανούρῳ*, id eſt, *volentem ſequitur Perca Melanurum*. Familiaritatem autem & cognationem quãdam naturæ his piſcibus inuicem intercedere nihil mirum, cùm ſit vterque ſaxatilis, & iiſdem ferè locis degere ſoleat. Quoniam itaq; vtriq; à nigro colore nomen inditum eſt, nigrum verò infauſti vel improbi ſignum ferè habetur, improborum hominum familiaritatem, vel vitium aliquod alterum natura ſubſequens, vt ebrietatem, libidinem, vel contumeliam, ſignificare licere. *Niger color infauſtus.* Manutio verò & Rondeletio adagium videtur quadrare in prudentes homines & callidos, qui alieno periculo ſuis rebus cauent, aut ex vnius patrocinio & ſententia toti pendent, vnum obſeruant: natumq; ex ingenio vtriuſq; piſcis. Idem Manutius haud rectè de improborum ſocietate dici poſſe iudicat, quoniam ex Numenij verbis Melanurum præuium Percarum agmini ducem ſe præbere, eaſq; vt tutiores ſint, comitari illum, (inquit) liqueat, ſed Numenius quidem Percarum ducem facit Melanurum, ſed quod à periculis ſecuras tutaſvè reddat, non addit. In eo verò ſummoperè lapſus eſt adagiorum author, quòd Melanurum ſepiam reddiderit, citans neſcio ex quo hoc hemiſtichium, *Comitem ſibi ducit Sepia Percam*. *Adagiorum authoris lapſus.* Sepia enim toto genere Melanuro differt. *Α'ντι πέρκης σκορπίον*, id eſt, pro Perca Scorpium. Adagium accommodandum (vt idem adagiorum author ait, ex Suida, vt apparet.) vbi quis optima captans, peſ- *Pro Perca Scorpium.*
B ſima capit: nam Perca (inquit) piſcis eſt vel maximè laudatus: Scorpius lethalis eſt, quanquam eſt & piſcis huius nominis contempti ſaporis, de quo magis ſentire videtur adagium. Cæterùm eſt quidem Scorpius piſcis duræ carnis, haud tamen aſpernendus, ſiquidem à Galeno, vt patebit, in ſaxatilium penuria ſubſtituitur, quare non à carne, ſed ab ictu eius qui lethalis eſt, adagium ortum fuerit.

VSVS IN CIBIS.

Diocles medicus in libro de ſalubribus, Percam & Phycidem (vt Athenæo placet) inter ſaxatiles qui teneriores habent carnes, minimè viroſas, & corruptu faciles, multùm commendat, Diphili item ſententia Channis (Chamis legunt quidam) tenerior exiſtit; Channas autem carne tenera & friabili eſſe mox patebit. Vt itaq; ſalubritatis laude reſplen- *Salubris eſt ſed inſuauis.*
C det, ita propterea ſaporis gratia valere nolim tibi lector perſuadeas, cùm communi omnium conſilio inſuauis potiùs habeatur. Aegrotantibus in albo iure; ſanis aſſatam aut in ſartagine frixam *Apparatus.* Saluianus conuenire tradit: Rondeletius optimam reddi ſi farinâ conſperſa in ſartagine frigatur, vel in craticula aſſetur, elixam verò totam diffluere: ita & quidam apud Athenæum, ad ſartaginem emi (inquit) Gobium, Percam, Sparum &c. Ius in Percam deſcribitur ab [a] Apicio ſapidum. *Piper, Ligusticum, cuminum frictum, cepam, pruna Damaſcena enucleata, vinum, mulſum, acetum, oleum, & defrutum coques.* [a] *Li. 10. c. 6.*

VSVS IN MEDICINA.

Fit quoq; authore Dioſcoride ex Perca ius priuatim ad alui ſubductionem, ſiue per ſe, ſiue cum vino: Coquitur autem ſimpliciter in aqua addito oleo & aneto. [a] Plinius *cinerem è capite Percæ ſalſæ, addito melle, verendorum puſtulas diſcutere* tradit; & [b] alibi *eundem cinerem admixto ſale, cunila & oleo vuluæ mederi, & ſuffitione ſecundas extrahere*: & mox, *coercere*
D *carcinomata Percarum ſalſarum capita efficaciùs, ſi cineri earum miſceatur ſal & cunila capitata, oleoq; ſubigantur.* [a] *Li. 32. c. 9.* [b] *Ibid. c. 10.*

HISTORICA.

Vt Perca ſacrificulo cuidam parca fuerit, breuem hanc apud recentiorem quendam reperio hiſtoriolam. Quidam ſacrificulus piſcandi & natandi peritiſſimus, cùm manu in quodam profundo gurgite Percam cepiſſet, oriq; mordicùs inſeruiſſet, vt ad ſodales enataret: Perca in gulam illapſa, miſerum ſacrificulum in manibus ſodalium, nihil non tentantium, exanimauit. *Sacrificulus à Perca ſuffocatus.*

Digitized by Google

DE CANNE. Cap. X.

ORDINIS RATIO. SYNONYMA. ETYMVM.

[a] *Li. 8. Hiſt. cap. 13. Aequinocatio.*

CHannem, Phycidem & Percam Speuſippus apud Athenæum ſimiles faciens, nobis anſam præbuit, vt & ipſi horum piſciū hiſtorias ſimul coniungeremus, quamuis [a] Ariſtoteles, quem aliàs vbiq; ſequimur, Channam pelagiam faciat; ſecus enim ſeſe rem habere mox apparebit. Cæterùm monendus eſt lector, Maſſilienſibus, vt notauit Rondeletius, Channem vocari piſcem à veterum Channe diuerſum licet ſimilem; item alium eſſe qui à Martegue vulgò vocati ſtagni accolis Cannadella ſimiliter appellatur. Græcè χάννη ſi fæmina, ſi mas χάννος rectè dicitur, etſi in quibuſdam Ariſtotelis codicibus χαύνη & χαύνος legatur, & alicubi etiam χάνη. Deprauatos enim hoſce codices eſſe, non ſolùm ex manuſcriptis Vaticanæ bibliothecæ, quos Saluianus conſuluit, cōſtat, verùm etiam nominis id indicat ſignificatio: Sic enim Euſtathius: à verbo χάινω fit χλὼ & χανδὸν & χάννος piſcis, liquida Aeolicè duplicata, vt ſciunt etymologi. Hoc & Gaza animaduertit, qui Hiatulam conuertit, nimirum ab hiando; ſed cùm & pro Chama hiatulam reddiderit, præſtiterit Græca vti nomenclatura (quod & Plinium & Ouidium feciſſe videmus,) ne res diuerſiſſimę confundantur. Apud [b] Athenæum Diphilus χάννας pro his piſcibus dicit, quo loco in manuſcripto eiuſdem bibliothecæ Athenæo χάνναι, eodem Saluiano teſtante legitur. χάννα verò cum alpha in fine alias neſcio quàm bene dicitur. Interpres [c] Galeni qui χαμλὼ hiatulam reddidit, non eſt arguendus, vt arbitratur Saluianus, ſed ille qui eiuſdem authoris libris annotationes aliquas in margine aſperſit, qui Channas concharum genus eſſe annotauit, nominis, vt opinor, ſimilitudine falſus. Ab hiando autem nomen ei inditum, non quòd moriens tantùm hiet, vti Bellonius credidit, ſed quia mandibulas ita ferè conſtitutas habeat, vt perpetuò hiare videatur, vt Saluiano quoque & Rondeletio placet, qui hanc ob cauſam ab Epicharmo μεγαλοχάσμονας, id eſt multùm hiantes, dictas fuiſſe conijcit. Apud Venetos, & noſtri temporis Græcos vetus nomen, teſte Gillio retinet, Bellonius verò in opere quidem de aquatilibus nunc Græcorum vulgo Channo, ſed in ſingularibus obſeruationibus in Lemno inſula Cano vocari ait, Genuenſibusq; Boloſſos: contrà Saluianus his Serranas dici teſtatur: quo nomine & apud Hiſpanos, Maſſilienſes & Prouinciales audit. Incolæ portus Veneris Barquetas dicunt, vt Bellonius notauit, ruſtici apud Neapolitanos Orcannas, vt Niphus.

Hiatula. — [b] *Lib. 8.* — [c] *Lib. 7.* — *Etymum.* — *Aliarũ gentiũ nomina.* — F — G

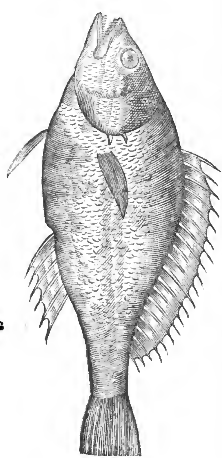
FORMA. DESCRIPTIO.

CHanne cùm à Speuſippo Percæ & Phycidi aſſimiletur: Phycis autem & Perca piſces ſint colorum varietate inſignes, figuraq; inuicem ſimiles, idem quoq; de Channe ſtatuendum fuerit, & Speuſippum præter colores, de figura quoq; intellexiſſe: quod & Rondeletium, Saluianum item & Bellonium crediàiſſe mihi videtur: Ille enim varium, hic Percæ ſimillimum piſcem exhibet, Bellonius verò propter ſimilitudinem ſummam, Channam pingere dedignatus eſt. Alioqui de Channæ figura apud veteres nihil inuenio. Ob colorum verò quæ in ea elucet, varietatem, Ariſtoteles citante Athenæo ποικιλέρυθρον μέλαιναν appellauit, & ποικιλόγραμμον, quòd partim rubro, partim ruſo, ſiue rubente colore varia ſit. Tantam autem Channæ cum Perca marina ſimilitudinem eſſe Bellonius tradit, vt piſces penè eoſdem eſſe credas, ideoq; pro eiſdem publicè vendi ſoleat: differre tamen, quòd maior ſit Perca, & lineis latis, tranſuerſis ex ruſo nigricantibus tergora diſtincta habeat, Channe verò promiſcuè tranſuerſas & rectas lineas ferat. Saluianus quoq; Channen diligentiſſimè deſcribens, quomodo à Perca & Phycide diſcerni queat, docet his verbis: Channe vti roſtri acuitate, pinnarum ſitu, numero & figura; oculis, branchijs, cauda atq; picturato corpore, æquè vtriſq; ſimilis eſt; mediocritate verò oris, paruitate dentium, tenuitate capitis, exiguitate ſquamarum, atq; ouata totius corporis figura Percæ ſimiliter: Ita inferiore maxilla, branchiarum aculeis, atq; colorum varietate, ab vtriſque manifeſtiſſimè differt. Maxilla enim inferior, præter Percæ & Phycidis morem, non ſolùm rubet, ſed ſuperiore etiam prominentior eſt: quò fit vt Channe perpetuò hiare videatur; vnde forſan & nomen ei inditum

Vt à Perca differat. — H — *Cur hiare videatur.*

A

Channe Saluiani.

B

C

ditum fuit. In poſteriore præterea branchiarum operculi parte, dúo ſunt aculei albi & acutiſſimi; etſi non ſatis magni, quibus prorſus Phycis & Perca carent. Poſtremò differunt & pictura. Tergus enim Channæ ex rubro minus quam illarum nigricat: venter & latera violacea quadã albedine notata ſunt; Pinna dorſi flauet, quæ verò in imo ventre eſt & cauda, rufis quibuſdam maculis inſigniuntur: Ab ore per branchiarum opercula atque latera, rubræ quædam lineæ, neque æqualis latitudinis, neq; æquis diſtinctæ interuallis vſque ferè ad caudam deducuntur. Hactenus Saluianus. Eundem piſcem pro Channe Gillium agnouiſſe conijcio: Channe (inquit) ſpinas in dorſo robuſtas & acutas habet. Eius labrum inferius & rubet & eminet. Exiguis eſt dentibus & acutis, itemque aculeatis branchijs: Verùm eundemne Rondeletius pingat, dubito. Huius enim Channæ figura caudam oſtendit lunatam: *Chãna Rondeletij.* atq; ipſe aculeorum quas in branchijs eſſe ex Saluiano & Gillio diximus, in deſcriptione non meminit. Lupum (inquit) corporis habitu refert, & oris ſciſſura. Maxillam inferiorem ſuperiore prominentiorem habet: ob quam cauſam ore ferè ſemper eſt aperto. Dentes acutos, oculos paruos. Pinnis, cauda, aculeis, branchijs, interniſq; partibus cæteris ſaxatilibus eſt ſimilis, ſed ventriculo eſt maiore & laxiore. Colore eſt vario: dorſum ex rubro nigreſcit: lineæ à capite ad caudam ductæ rufæ ſunt. Cauda maculis rufis notata, item prima à podice ad caudam. Pinna dorſi rufa eſt. Channen genuinam eſſe ex eo affirmat, quòd in plurimis diſſectis vuluas ſemper obſeruauerit, quod de Channe Ariſtoteles prodidit. Addit Saluianus non ſolùm amplum Channæ ventriculum eſſe, ſed talia eſſe inteſtina. *Partes internæ.* Hepar item ſubalbidum habere, lienem ſubrubrum. Gerit deniq; & calculos in capite, vt Bellonius teſtatur.

D

L O C V S.

PElagijs accenſetur ab Ouidio & [a] Ariſtotele, quibus ex nouiſſimis Gillius ſubſcribere videtur, cùm in ſaxoſis potius locis eam degere piſcatorum experimento conſtet, idemque teſtetur Oppianus, ijſdem quibus Iulides, Percæ & Turdi, locis agere canens. Authoritatem eius aliàs citauimus.

[a] *Lib. 8. cap. 13.*

E

NATVRA. MORES.

[a] L. 8. H. c. 2. — Ariſto. locus explicatus. — [b] Lib. 2. Hi. cap. 17. — Piſcium ventriculus cur procidat.

CHanna ſolummodo carne veſcitur, vt [a] Ariſtoteles teſtatur, inquiens: *Alij enim carniuori tantùm ſunt, vt cartilaginei, vt Congri, Channa, Thunni, Murana, Lupi, Dentices, Amia, Cernua.* Quod verò paulò infrà ait, *Dentici & Channa plerunq; euenire, vt cùm piſces minores inſequuntur, venter procidat, propterea quòd piſcium venter iuxta os poſitum eſt, nec gula ſubeſt:* explicatione eget. Dicimus itaq; ſi carere gula; & propterea ori propinquum ventriculum habere, in cauſa eſſet, vt ventriculus procideret, id piſcibus ferè omnibus accideret, quando eodem [b] Ariſtotele authore, *gula paucis piſcibus ineſt, vt Congro & Anguilla, ijſque exigua.* quamobrem non ſolùm ventriculi cum ore viciniras, ipſius ventriculi procidentiæ, ſufficiens cauſa eſt, ſed ſi vnà cum huiuſmodi vicinitate, maxima cibi appetentia concurrat: vt idem ipſe Ariſtoteles ibidem explicatiùs docuerat his verbis: *Piſces enim magna ex parte gula carent, vt dictum eſt, vt qui annexum ſtatim ori ventriculum habeant: quocirca ſapius euenit grandibus nonnullis, vt dum per impetum inſectantur minores, ventriculus in os procidat:* Vbi non ſolùm præter ventriculi cum ore vicinitatem, illã etiam impetuoſam ſectationem (quæ aliundè non prouenit, quàm à maxima cibi auiditate) ventriculi procidentiæ cauſam ſtatuit: ſed in os etiam procidere explicat: Vnde etſi loco ſuprà citato ventriculum ſibi procidere dixerit, neutiquam illum extra os etiam procidere ſolere credendum eſt. In eadem ſententia eſt [c] Galenus, Ariſtotelis verba aſcribens, ſed longè diffuſiùs quàm nunc in noſtris exemplaribus leguntur. *Ergò ex iam dictis* (inquit Galenus) *patet, internam gula & ventriculi tunicam, cui recta ſint fibra, qua ab ore in ſe attrahat, eſſe conſtitutam, eoq; in deglutiendo operam ſuam nauantem. Clariſsimè ſubſcribit ijs qua dicimus, & quod in Channis & quod in ijs qui Gracè συνόδοντες appellantur, accidit, vt quorum ventriculus interim in ore inueniatur, veluti Ariſtoteles in libris de Animalium hiſtorijs prodidit, reddita etiam cauſa, pra guloſitate id inquiens illis contingere. Ita enim ſcribit: In vehementiore appetentia, ventriculus omnibus animalibus ſurſum procurrit, adeo vt nonnulli cùm primùm incipere manifeſtè eum affectam ſentiunt, foras repere ſibi ventrem dicant: alij verò cibos quos adhuc mandunt, nec dum ſatis eos confecerunt, eripi planè inuitis. Ergò in ijs animalibus qua natura ſunt guloſa, quibuſq; oris laxitas eſt multa, ac ventris ſitus propinquus, (veluti in Synodonte ac Channa cernitur) nihil mirum eſt, cùm in admodum vehementi eſurie, minorum piſcium aliquem proſequuntur, ac iam in eo propè ſunt vt comprehendant, ſi auiditate perurgente venter eorum in os ſurſum rapitur. Fieri autem id aliter prorſus nequit, niſi venter cibos per gulam, veluti per manum ad ſe trahat; ſicuti & nos pra ſtudio aliquando nos toto cum manu extendimus, quò promptiùs corpus quod petimus, apprehendamus: ita & ventriculus cum gula, veluti cum manu vnà extenditur. Proindè in quibus animalibus hac tria ſimul incidunt, vehemens nutrimenti auiditas, gula parua & oris laxitas ampla, in his paulum extenſionis momentum, totum ventriculum ſurſum in os agit.* Hucuſq; Galenus ex Ariſtotele cauſam, quam quærebamus, reddens, cur ſcilicet Channis, & Synodonti ventriculus in os excidat.

[c] Li. 3. de facult. natur.

F G

SEXVS. PARTVS.

[a] Li. 4. Hiſt. cap. 11. — [b] Lib. 6. Hi. cap. 13. — [c] Lib. 9. c. 16. — [d] Li. 9. c. 52. — [e] Li. 9. c. 16.

IN Teſtaceis atq; ſtirpibus (inquit idem [a] Ariſtoteles) *quod pariat & generet eſt: quod autem maris fungatur officio, deeſt: Sic etiam inter piſces genus Paſſerum eſt & Rubellionum & Hiatularũ.* (Chãnarum.) *Oua enim in ijs omnibus reperiuntur.* Et [b] alicubi in eadem ſententia. *De coitu piſcium ſatis dictum iam eſt: Sexu autem eos quoq; diſtingui apertum eſt. Pars enim piſcium maxima conſummatur mare & famina: de Rubellione & Hiatula* (Channa) *ambigitur: omnes enim granida capiuntur.* Item [c] rurſus: *Nunc verò partim conceptacula habent ſeminis genitalis, partim vuluas, atque in omnibus (excepto Rubro & Hiatula) hoc diſcrimen eſt, vt aut conceptacula ſeminis prolifici habeant, aut vuluas.* Ex quibus Philoſophi locis conſtat, apud [d] Plinium vbi habet: *Erythrini & Channa vuluas habere traduntur*, deſiderari, *omnes*: nam cùm omnes vniuſcuiuſq; piſcium generis fæminæ vuluas habeant, ſi ipſe, vt nunc legitur, ſcripſiſſet, nihil planè notatu dignum protuliſſet: Quod ſi verò legamus, *Omnes Erythrini & Channa vuluas habere traduntur*; non ſolùm aliquid animaduerſione dignum edocebit; ſed quod & Ariſtoteli, ex quo id mutuo accepit, & ſibi ipſi congruat: nam & [e] ante ſcripſerat: *In quodam genere non ſunt mares, ſicut in Erythrinis & Channis: Omnes enim ouis granida capiuntur.* Atque hinc eſt quod Ouidio appelletur —*Ex ſe Concipiens Channe, gemino, fraudata parente.*

H

Iam

A Iam verò rem ita ſe habere Rondeletius in ſua Channa,ex plurimarum ſectione didicit: returque *Cur ex ſe pariat.*
inuſitatum hunc conceptum plurimæ horum piſcium fœcunditati aſcribendum eſſe, [f] Ariſtotelis *[f] L. 6. Hiſt. cap 13.*
authoritate fretus qui ſimile quid de Perdicibus,& Phoxinis piſcibus ſcribit. *Formantur* (inquit)
oua per coitum in ijs,qui Venere vtuntur: ſiunt & ſine coitu. Oſtendunt id fluuiatilium quidam: nam *Phoxini ex ſe generant.*
ſtatim atque nati ſunt, propè dixerim, & parui adhuc Phoxini oua habent. Iam verò perdices non ſolùm
Cypenemia oua, ſed etiam fœcunda concipere aiunt,ſi quo tempore gliſcunt, & ad Venerem incitantur,
aduerſæ maribus ſteterint,vento inde flante. Et equas quaſdam in Luſitania ſine coitu parere ſunt,qui af-
firment. Quæ naturali, & inſigni animalium iſtorum fœcunditati tribuere oportet, inquit Ronde-
letius,nam ſunt & mulieres tam fœcundæ natura,vt primo ſtatim concubitu concipiant; vnde pro-
uerbium, *τίκτει κόρη, ὅταν κακῶς ἀνδρὶ πειρείῃ*, id eſt, *Parit puella, etſi malè adſit viro.* Ex quibus
efficitur vt minus mirum videri debeat in mari, in quo fœcundiſſima ſunt animalia, Erythrinos & *Maris fœcunditas.*
Channas ex ſe concipere, & ſine mare oua parere, quæ poſtea mare diuina & procreatrice ſua vi
perficit,maſculique vicem gerit. Cæterùm dicet fortaſſis aliquis Erythrinos & Channas vtroq; ſe-
xu præditos eſſe, quod de Leporibus terreſtribus quidam tradunt quodq; in quibuſdam etiam pi-
ſcibus obſeruari aiunt,vt in Mugilibus,in quibus modò oua,modò lac videri ferunt, (ſemen autem
B lac vocant) idque ſibi affirmaſſe ait Rondeletius peritiſſimum & in piſcandi arte exercitatiſſimum
quendam virum ſenem. Hanc autem ſententiam improbat, quandoquidem refragatur Ariſtoteli,
qui oua ſemper in ijs reperiri affirmat. Si itaq; ſexu non diſtinguuntur,quomodo Channas libidi-
noſos piſces Aelianus dicere potuerit,haud percipio.

CAPIENDI RATIO.

Piſcem iſtum, inquit Bellonius,irretitum non capiunt, ſed calamo fallunt & hamo, & maxi-
mè ſi carcinis pro eſca vtantur, eos enim appetunt auidiſſimè; ſicuti rurſus Channis gaudet
Phagrus, vt canit Oppianus:

— *Phagrus Channi ſeducitur eſca.*

C VSVS IN CIBIS

Tenera carne eſt,duriori tamen quàm Perca, vt Diphilus [a] apud Athenæum teſtatur: Eſt *[a] Lib. 8.*
itaque ſatis boni ſucci,haudque concoctu difficilis:cæterùm inſipida,& propterea nullibi
non vilis cenſetur teſte Saluiano. Paratur vt Perca & alij ſaxatiles. Xenocrates ſartagi- *Apparatus.*
ne coctam ori gratam eſſe ait,ſed ſtomacho noxiam.

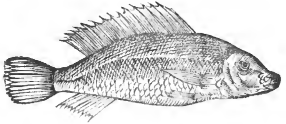
DE CANADELLA, SEV POTIVS CHANNADELLA.
Cap. XI.

D

Monuimus præcedente capite,alium eſſe piſcem Channæ ſimilem,ideoq; Maſſilien-
ſibus ſimiliter Channam nuncupari; item alium qui Martegue ſtagni accolis Ca-
nadella vocatur,& Rondeletium reri id fieri propter ſimilitudinem, ideoque cum
Channis genuinis confundi. Quamobrem antequam è manibus elabatur, de Ca-
nadella agere oportuit. Huius nobis hiſtoriam tradidit Bellonius, hac appoſita
piſcis icone. Liguſtico mari (inquit) cognitiſſima Canadella, elegantem ac va- *Deſcriptio.*
rium habet colorem,bona tamen ex parte purpureum,neq; vnquam ad eam magnitudinem extu-
berat, ad quam alij piſces ſaxatiles. Sachetum Veneti vocant, qui dum viuus capitur, ſpinoſum *Sachetus.*
quiddam è branchijs vibrat, quo manus contrectantium ferit. Labijs eſt magnis vt Cinædus, ſed
dentibus ab hoc & à Phycide longè diſſimilibus;quorum cùm anteriores acutos, & ferè caninos ha
beat,poſteriores tamen obtuſos oſtendit. Pinnam dorſi continuam, & (vt in Scorpione marino)
crenatam:reliquas branchiarum pinnas vtrinq; luteas; qui color etſi vt in alijs ſaxatilibus, vt pluri-
mùm

mùm euariet, eadem tamen corporis moles, eadem forma huic permanet. Squamas habet lituris viridibus, cinereis, rubris & interdum caſtanei coloris variegatas, atque extremam branchiam (quæ illi oſſea eſt) crenatam, vt Lupus. Roſtro eſt acutiore quam Lambena, optimumq; vt reliqui piſces ſaxatiles, alimentum præbet. E

Canadella vulgo Geſner.

F

DE HEPATO. Cap. XII.

ORDINIS RATIO. SYNONYMA.

Sachetus. Vlgus Venetorum hunc piſcem Bellonio Hepatum veterum putatum, indifferenter cum Canadella Sachettum appellat, ob ſimilitudinem; quæ tanta eſt, vt ipſe Hepatum non pinxerit, ſolius Canadellę icone contentus: quamobrem non incongruè, cùm de illius, tùm de Rondeletij Hepato agetur, maximè cùm vtriuſq; piſcis ſquamoſus ſit, & ſaxatilis. Græcis Ἥπατος aut Λεβίας appellatur, quanquam apud Athenæum Λεβιάς ſcribatur, librariorum incuria. Λεβια verò Heſychio & Varrino præterea ſunt piſces lacuſtres. Apparet autem Lebianos piſces intelligere, quorum mentio fit G

[a] Lib. 3. Lebias eiuſque etymũ. apud [a] Athenæum his verbis: *Euthydemus libro de ſalſamentis ait: Delcanum piſcem vocatum à Delcone fluuio* (Caſaubonus magis probat, à Delco lacu, quem Heſychius piſcoſum vocat) *in quo capitur, ſale inueteratum gratiſsimum eſſe ventriculo. Dorioni libro de piſcibus* Λεπτινὸν λεβιανὸν ὀνομάζων, *& quorundam ſententia eundem eſſe ait cum Delcano.* Sed Caſaubonus Λεβιάν legit, & temerè poſteriores duas literas addi putat, quoniam Lebiæ piſcis alibi mentio, Lebiani nuſquam. Lebiam dictum fuiſſe & Leptinum ſcriptũ alibi non eſt: ſed quamuis Hepatum & Lebian eiuſdem piſcis diuerſa nomina inueniri non ignorem, hic tamen quomodo Caſaubono conſentire queã, non video. Nam Dorion Delcano Lebianum eundem putat, Delcanus autem fluuiatilis eſt, Lebias ſiue Hepatus marinus tantùm. Hunc autem quo de nunc agimus, Bellonius Λεβίαν vocari ait à colore rutilo & ſuboſcuro: Hepatũ verò à colore & magnitudine hepatis. Hermolaus modò Iecur marinum, modò Hepatum appellat, & Hepar pro piſce legitur apud Plinium in piſcium catalogo; ſicq; hunc H
Iecur piſcis. Iecorinus. Iecorarius. piſcem Kiranidæ interpres vertit. Theodorus verbum è verbo reddens Iecorinum interpretatus eſt, Galeni interpres ſimiliter Iecorarium. Rondeletius & Bellonius Græcum nomen retinent, quod probamus.

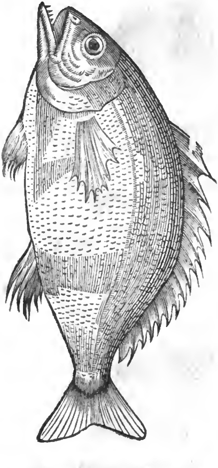
FORMA. DESCRIPTIO.

Apud Athenæum Ariſtoteles, Speuſippus item in ſecundo ſimilium, & Dorion, Phagrum, Erythrinum & Hepatum, ſimiles eſſe profitentur. Alicubi rurſus Athenæus tres hoſce piſces ſimiles eſſe tradit, Phagros verò breuiores eſſe roſtro. Alicubi Hepatum ſcribit ſine felle eſſe, vt mox patebit, & nigram in cauda maculam habere: cuius in ſuo Hepato

Bellonius

A Bellonius non meminit, quod tamen in ſuo facit Rondeletius. Nos vtriuſq; & eiconem & deſcriptionem damus. Hepatus, inquit Bellonius & Canadella ſuo colore (qui paulò magis in Hepato fuſcus eſt) inter ſe differunt. *Ex Bellon.* Eius dentes obtuſiores ſunt, quàm Phycidis & pectinatim coëunt, vt in Cinædo: ſquamis integitur aſperis, colore cum Phagro aut Erythrino ſimili: Calculos in capite gerit, vt ſaxatiles omnes. Hæc ille ſine icone, quam nos ex Geſnero (capite de Turdis) excerpſimus, quandoquidem Bellonius hunc piſcem ſuis coloribus expreſſum apud eum cùm vidiſſet, Hepatum ſuum affirmaret. Ipſe verò Geſnerus cùm in Bellonij ſcriptis (antequam cum eo colloqueretur) legiſſet, Venetijs Sacheti nomine tum Hepatum, tum Chānadellam appellari, & Hepatum magis fuſcum eſſe, alium ab eo piſcem, cuius hîc quoq; damus ex eo eiconem, Sacheti nomine Venetijs ſibi miſſum, quia ſubfuſcus appareret, Hepatum Bellonij eſſe ſuſpicabatur, quam ipſe poſtea ſuſpicionem in eo conuentu excuſſit. *Ex Geſne.* Colores (inquit Geſnerus) varios oſtēdit, pinna ad branchias & cauda flaueſcit, ſed cauda innumeris etiam maculis ruffis diſtinguitur. Pinnæ binæ in ventre Indici coloris ſunt: illa quæ podicem ſequitur, primùm Indica, deinde flaua, in extremo rubicunda &c. Idem Geſnerus deſcribit nobis Hepatum Bellonij his verbis: *Hepati Bellonij alia deſcriptio.* Piſcis eſt vndequaq; fermè rubicundus, magis quidē circa dorſum, circa ventrem albicat. Dorſum dimidia ſui poſteriore parte tribus maculis atris deinceps notatur, ita vt macula vltima caudā attingat. Oculorum pupillam nigram circulus ruber ambit, iſque rurſus includitur cæruleo, vt pictura præſefert. Reliqua ex Hepato Bellonij pete. An verò Turdorū generis ſit, non habeo quod affirmē. Rondeletij tantùm Turdo vndecimo ſimilem aut cognatum vt putarē, ſimilitudo aliqua effecit, vt prominentia labra, color rubricæ, pinnæ conſimiles. Noſter tamen latior videtur, Rondeletij oblongior, qui etiàm (vt ipſe ait) multis nigris & liuidis maculis aſperſus eſt, quas in noſtro non video, niſi quod dorſum ternis, vt dixi, atris maculis notetur. *Vt à Rond. Hepato differas.* Itaq; iudiciū illis relinquo qui piſces ipſos tractandi ad mare, & quantum voluerint, contemplandi occaſione & cōmoditate non deſtituuntur. Hæc itaq; omnia de Hepato Bellonij; cum quo non exiguam ſimilitudinem habet, quem nos damus totum ex ametheſtino ruffeſcentem, præter lineam à branchijs ad caudam vſq; ductam, quæ cærulea eſt. Habet tamen nonnihil cærulei in vertice capitis & tergoris; nunc de Ronde. Hepato dicamus. Piſcis eſt (inquit) Pagro ſimilis: oculis maioribus, quam pro ratione *Ex Rondel.*

Channadella. Sachetus Venetis.

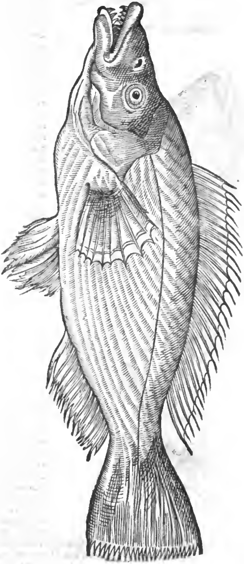

B

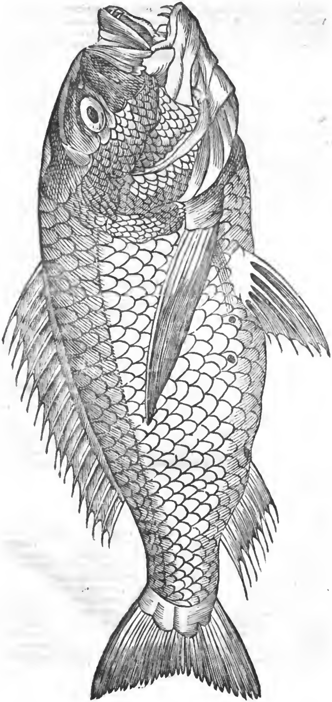
C

D

Hepatus Bellonij.

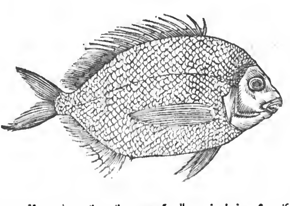
Digitized by Google

Digitized by Google

corporis,vt Melanurus;colore obſcuro,ſeu ex cæruleo nigreſcente,pinnarum numero, ſitu, aculeiſq; Pagro ſimilis, latiore maioreque cauda;nigram in ea maculam habet Melanuri modo, ad quam alludit ille,qui apud Athenæum dicit ſe bilem non habere, vt nec Hepatus habet, ſeq; ex ijs eſſe qui μελανόπυγοι (μελάμπυγοι) ſunt. Dentes non latos,ſed rotundos,& acutos, ſerratos; E

Hepatus Rondelet.

ventriculum magnum cum appendicibus quatuor, inteſtina tenuia, hepar album ſine felle, cor angulatũ,branchias quaternas, vtrimque in cerebro lapides duos. Hunc piſcẽ veterum Hepatũ eſſe, notis omnibus diu multumq; conſideratis, & cũ alijs frequẽter collatis,mihi (inquit) perſuadeo, & æquos rerum æſtimatores mihi aſſentiri cogunt notæ omnes Hepato à veteribus tributæ: quarũ nulla omnino huic noſtro piſci repugnat. Primùm Pagro ſimilis eſt,deinde colore eſt nigro,poſtremò ſine felle, quæ tres præcipuæ ſunt Hepati notæ: quas ne comminiſci videamur, audiamus [a] Athenæum de Hepato loquentem: *Diocles hunc ex ſaxatilibus eſſe dicit,Speuſippus autem ſimilem Pagro Hepatum. Eſt autem ſolitarius,vt ait Ariſtoteles, carne veſcitur, ſerratis eſt dentibus,colore nigro,oculis habita totius ratione maioribus, cor trigonum, album*. Et [b] alio in loco Athenæus ex Archilocho ſcribit *eum felle carere*, ex Hegeſandro *duos lapides in capite habere*. Huc accedit, quòd paucas ventriculi appendices tribuit [c] Ariſtoteles,ſicuti in hoc quatuor tantùm inuenimus,vt prius eſt dictum. Quod ſolitarius ſit,id ipſimet piſcatores fatebuntur,qui & rarò vel potius nunquã multos ſimul capiunt,quòd carniuorus,oſtendunt ea,quæ in ventriculo & inteſtinis reperiuntur. Dentibus eſſe ſerratis, colore nigro, oculis maioribus,αὐτοψία ipſa docet. Quod cor angulatum habeat, hoc illi cum multis commune eſt: quum verò album eſſe dicit, mendum ſubeſſe opinor. cùm enim in corde maximè abundet & perfectiùs concoquatur ſanguis, ne in candidiſſimis quidem piſcibus album eſſe poteſt, niſi partem ſupremam cordis accipias,quam αὐλὸν φλεβονευρώδη vocat Ariſtoteles,quare legendum eſſe puto ἧπαρ λευκόν. Huic enim piſci hepar eſt huiuſmodi,vt prius diximus. Sed argutiùs quiſpiam fortaſſis hic obſtrepet,& nos noſtro iugulabit gladio: cum enim dicet in hepate ſit ſanguinis officina,cur non rubrum erit vt cor, vel qui candidum dici poterit? Animaduertendum eſt hepar in piſcibus nonnullis,vt in Muſtela marina, in Aſellis & alijs multis album ab authoribus dici, non certè quòd de candore cum niue poſſit contendere, ſed quòd cum aliorum piſcium vel animantium hepate collatum,candidum dici poſſit,& vt magis exprimamus,ex rubro albeſcat.Qui enim branchijs ſpirant,minuſq; calidi ſunt,ſanguinem magis pituitoſum & magis album gignunt, non aliter quàm qui anaſarca laborant,quòd pituitam pro ſanguine gignant,candidiores fiunt. Quare in iſtis hepar minus rubeſcit. Cor verò multò calidius ſanguinem coquit, perficit, rubrumq; efficit: Splen verò quia ſanguinem atrum trahit, non poteſt non rubere,quouis ſanguine cum atro permiſto. Hæc omnia me impulerunt, vt apud Athenæum legendum putem, καρδίαν τρίγωνον, ἧπαρ λευκόν. Hactenus itaq; Rondeletius, qui huius ſui piſcis nullum vulgare nomen neque in Gallia neq; in Hiſpania, neq; in Italia potuit à piſcatoribus extorquere, ſed à ſolis Græcis huius temporis didicit Σεί-τυρον hodie vocari:cæteri omnes anonymum dicebant ob raritatem & pro Mana vendebant,à qua tamen plurimùm oculorum magnitudine,corporis latitudine, & colore differt.Quibus omnibus rationibus moti nos,Rondeletij potiùs quàm vel Bellonii,vel noſtrum piſcem pro Hepato genuino accipimus,lectori interim ſuum relinquentes iudicium: quem item admonere non deſiſtemus,longè alium eſſe piſcem qui [d] Aeliano Hepatus vocatur. *Eſt & paruus* (inquit) *piſcis Muſtela qui nullam cum Muſtelo dicto piſce communitatem habet. Hic enim cartilagineus eſt & pelagius,& magnitudine præſtans, ſimul & Canicula piſcis ſpeciẽ ſimilitudinemq; gerit*.

Veterũ Hepatum eſſe. F

[a] *Lib. 7.*

[b] *Lib. 3.*

[c] *L. 2 Hiſt. cap. 17.*

Solitarium eſſe. G

Athenæus correctus.

Hepatis color examinatur.

Branchiotorum ſanguis qualis. H

[d] *L. 15. c. 17*

Digitized by Google

A *gerit. Muſtelam verò diceres eſſe Hepatum: nam piſcis eſt breuis & oculis conniuentibus. Pupillæ oculorum ad cyaneum colorem accedunt. Eius barba quàm Hepati maior eſt & minor quàm Chremetis.* Alio verò in [e] loco ait in ſpecubus (ἐν τοῖς μύχοις τῆς θαλάττης) abditas latere maris incolas Oues & Hepatos, & à piſcatoribus Prépontes nominari ſolitos: & quanquam maximi videantur, tamen ad natandum ſegnes eſſe: non enim à ſuis latibulis longè aberrare: imo verò circum ea ipſa volutari, infirmioribuſq; piſcibus inſidias adnatantibus ſtruentes; longè alios intelligere videtur, eoſdem nimirum quos [f] Oppianus, qui & ipſe πρόβατον καὶ ἥπατον in fundo & ſaxis cauis deliteſcere ſcripſit. Sitnè modò is poſterior Hepatus, idem vel cum Hepato Bellonij, vel Rondeletij, vel noſtro, haud facilè iudicare licet. nullas enim notas appingunt quibus innoteſcat. Bellonius ſuum Hepatum ſaxatilem facit & in cauernis in alto mari latitare ſcribit, vti & Diocles apud Athenæum, & Rondeletio ſuus quidem piſcis etiam ſaxatilis eſt, at ijs annumerandum contendit, qui propriè ſaxatiles non ſunt. non enim tam molli carne eſſe, & friabili, vt illi ſunt quos medici propriè ſaxatiles vocant, qui ſunt omnium optimi. Aelianus itaque Hepati nomine duos diuerſos piſces agnouit, vnum cui id nominis ſit ab hepatis commendatione, alteri ab Hepatis colore quem Oppianus & fortaſſis etiam cæteri Græci intelligunt.

[e] Li. 9. c. 38.

Hepatus Aeliani alius idem cũ Oppiani.

[f] Lib. 1.

B

LOCVS. NATVRA. MORES.

QVæ maris loca incolat Hepatus, iam proximè dictum eſt. De natura eiuſq; moribus reperio nihil, niſi quòd moribus videatur eſſe inſulſis, & parum ad vindictam pronus, quod apud Athenæum facetè innuit Eubulus in Laconibus, his verbis: ——Οὐκ ᾤου δὲ μὴ χολὴν ἔχειν, ὡς ἡπάτῳ μοι διέλεγου. Ἐγὼ δὲ γ' εἰμὶ τῶν μελαμπύγων ἔτι, id eſt. *Rebaris carere bile me, nec mecum aliter quam cum Hepato piſce loquebaris. Ego verò nondum Melampygus eſſe deſij.* quaſi diceret, Mitionem me putabas, qui adhuc ſum Demea. Melampygus nimirum pro homine duro, forti & ſeuero accipitur, vt leucopygus pro effæminato Si quis verò Melampygum feſtiuitatis gratia accipiat pro Melanuro, ego nequaquam reclamauerim, nam piſcis iſte, licet natura ſit timidiſſimus, in verſutia tamen & aſtu nulli alteri ſecundus eſt, vt modò patebit.

Ignauia vin dicta.

Melampygus.

C

VSVS IN CIBIS, ET MEDICINA.

G[a] Alenus Iecorarios (ſic interpres Hepatos reddidit) & Citharos ſcribit in medio eſſe carnis duræ & mollis: iiſque quoſdam in ſartagine frixis veſci; alios aſſare aut in patinis condire: cæterùm iſtos coquorum apparatus, cruditatis in totum cauſas eſſe. Illos verò celeris euadere coctionis, qui albo iure condiuntur, quod ad hunc modum fit. Copioſam aquam prius inijce, deinde olei quod ſatis eſt affundito, cum pauco anethi & porri; deinde cùm piſces ſemicocti fuerint, ſalis tantum inſpergito, quoad totum ius ſalſum nondum appareat. Hæc præparatio vel ægrotis ipſis eſt accommoda: quibus verò inculpata eſt ſanitas, ijs piſcium in ſartagine frixorum: ſecundo loco ſuper craticula aſſorum, pręparatio eſt accommoda: verùm hęc ſanè oleum garumq; cum pauco vino expoſcit: frixis verò plus vini gariq; addere conuenit, minus olei. Quod ſi quibus id ſtomachum ſubuertat, paratum habeant acetum, modicum in ſe gari piperiſq; continens. Qui enim ad id condimentum tranſeunt, melius concoquunt; & deiectio nihil eis deterius procedit; cuius potiſſimùm gratia ex vino & garo quidam frixos piſces mandunt, pleriq; piper immittunt, pauci oleum. Nonnulli autem ex D memoratis piſcibus (qui mediæ nimirum carnis ſunt) cum frixi fuerint pauco ſale inſperſi, in cibo ſũt ſuauiſſimi, pręterea ad coquendum fiunt meliores, ac ſtomacho vtiliores, quàm ſi alio quouis modo eſſent apparati. Hepar huius piſcis teſte Kiranide tritum & emplaſtri modo impoſitum omnem tumorem & podagram ſanat: & capitis eius combuſti & triti cinis inſperſus antiqua vlcera & depaſcentem carnem ſanat. Fel cum melicrato potum, hepaticos ſanat, cùm tamen ex Athenæo conſtet, hunc piſcem felle carere.

[a] Lib. 3. de Alim. fac.

Vt cito concoquantur.

Hepatis facultas, & fellis.

F DE ME-

DE MELANVRO. Cap. XIII.

ORDINIS RATIO. SYNONYMA. ETYMVM.

Etymum. Nigricauda. Atricilla.

SEquitur Perca Melanurum, vt in veteri eſt adagio, quamobrem & ſubinde à Perca eius hiſtoria nobis erat pertractanda, niſi prius Hepatus ſeſe obtuliſſet. Eſt enim Melanurus etiam ſquamoſus, & quod nonnulli negant, ſaxatilis. Nomen ei à caudæ nigredine, quaſi dicas Nigricauda, vel Atricilla, vt Iouius interpretatur, Feſti exemplo, qui Melancoryphum auem Atricapillam reddidit. Quamobrem Marſilius Ficinus, vt ſcribit Lilius Gregorius Gyraldus, quòd illum fugeret, Melanurum ex piſciũ genere eſſe, ſymbolum hocce Pythagoræ, μὴ γεύεσθαι τῶν μελανούρων, id eſt, *ne guſtato Melanurum* haud rectè vertit, *Ab eo quod nigram caudam habet: abſtine*. Secutus videtur Marſilius Guarinum in Plutarchi libello de liberis inſtituendis, ſimiliter interpretatum. Marſilium & Guarinum eſt author adagiorum æmulatus & Reuclinus. Eſt & ſerpens, Melanurus vocatus, Dipſas nempe; vt videre licet apud Aelianum, item apud [a] Nicolaum Leonicenum, & [b] Cælium Rhodiginum, quem ſerpentem ſic dictum apparet, quòd cauda eius (vt ferunt) lineis diſtinguitur duabus nigriſque. Ad quod F Melanuri piſcis etymum alluſit Oppianus. ——*Laude inſignis cauda Melanurus.* tiam vocabulum laude, ſimpliciter pro nomine accipi debet, quod docet præ cæteris [c] Macrobius, inquiens: *Laudare ſignificat priſca lingua appellare nominareq́;* : & ſic in actionibus ciuilibus author laudari, id eſt, nominari dicitur, teſte Budæo, id eſt, nominatim citari. Theodorus Gaza, vt vulgare, quo apud Italos audit, nomen exprimeret, Melanurum interpretatus eſt Oculatam. Romæ enim Ochiata nominatur. Cornelius Celſus quidem & Plinius inter piſces Oculatę dicti meminerunt, cæterùm nunquid Melanurum intellexerint, nulla firma ratione affirmari poteſt. Vti enim ex [d] Corn. Celſo nihil colligitur certi dicente: *deinde qui quamuis teneriores, tamen duri ſunt, vt Aurata, Coruus; Scarus, Oculata:* ita Plinius in ſuo piſcium catalogo diſertiſſimis verbis diſtinxit, & Melanurum ab Oculata ſeparauit his verbis: *Melanurus, Mana, Meryx, Myllus, Myſtus, Murex, Oculata*. Quapropter ſi oculata Melanurus eſt, vt Theodoro placuiſſe apparet, videretur erraſſe Plinius, inquit Hermolaus, qui paulò pòſt de Oculata quaſi diuerſo piſce loquitur, vt alter eorum neceſſariò ſit lapſus. Cùm itaq; Celſus & Plinius veterum ſoli Oculatæ piſcis mentionem fecerint, nullamque omnino peculiarem in eo notam expreſſerint, qui piſcis iſte ſit, arduum fuerit iudicare. Alibi Hermolao Oculatus (ſic habet) is videtur eſſe piſcis, quem [e] Plautus Ophthalmiam appellauit; ſed quis tandem ille piſcis ſit, non ſolùm non exprimit, ſed rem ignotam per ignotiorem explicat. G Sunt qui Oculatam Plinij Torpedinem eſſe cōijciunt, quoniam hæc Romæ ob quinas illas notas, quibus dorſum depictum habet, oculis ſimillimas, Ochiatella quaſi Oculata vocetur: quorum item coniecturam Plinius peſſundare videtur, Torpedinem in eodem catalogo paulò poſt Oculatam nominans, tanquam diuerſum etiam ab Oculata piſcem. Sitné modò Ophthalmia Plauti, cuius meminit his verbis: *Pernam, Ophthalmiam, Horaum, Scombrum, Trygonem, Cetum*, eadem cum Oculata, vt Hermolaus opinatur, aut Torpedo, aut alius piſcis, vt ingenuè fatear, necdum didici, rogoq; eruditos vt ſi quid ſolidi habeant, id in medium proferant. Probè noui Rondeletium Oculatam & Ophthalmiam Melanuri ſynonymas appellationes facere, eò quòd Plinius alijs etiam piſcibus diuerſa diuerſis locis nomina tribuat: ſed is dum Ophthalmiam Plauto ab oculorum magnitudine dici putat, opinionis ſuæ authorem (quod equidem noui) non habet. dumque omnes Græcis exceptis ab oculis huic piſci nomen impoſuiſſe ait: non aduertit ſuo ſe gladio iugulare. Ophthalmia enim ab oculis quidem nomen obtinuit, ſed Græca, non Romana vox eſt. Hoc interim certum eſt Melanurum ab oculorum magnitudine Romanis nũc Ochiatam appellari, Siculis Ochiadam, Venetis Ochiam, Genuenſibus Oiam: quo modo & circa Niceam Oijatam nominari Bellonius teſtatur, & Auguyatam, nomine fortè à Germanis accepto, quibus Augh oculus eſt. H Maſſilienſes Obladam, vel vt Rondeletius habet Obladum, & non Olhada, vt Gillius legit. Idem Rondeletius Nicenſibus Ibladam, Monſpelienſibus Nigr'oil, id eſt Nigrum oculũ dici aſſerit. Sed reuertor ad Plauti locum, in quo Dionyſius Lambinus alijs ſcribit Ophthalmiam intelligi carnem oculis vicinam, & oculos ipſos certo modo conditos. Præterea alios Ophthalmia legere numero multitudinis, alios Optaleam. Iam verò apud Plinium, inter alios ex Ouidio piſces Labrum cauda placentem nominantem, Geſnerus conijcit legendum eſſe Melanurum, quandoquidem Labrum pro piſce nemo alius dixerit, & Labrax Lupus ſit proximè ab eo nominatus: nec refert (inquit) quod hunc Ouidij piſcem ceu nouum proferat, prius quoq; ab eo nominatũ, cùm in alijs quoq; idem fecerit vel obliuione vel ignorantia, vt Orpho & Erythrino. Nominatur quidem ab Ouidio in eo, quod extat, fragmento, *laude inſignis cauda Melanurus*, at Labrus nuſquam. Rondeletius tamen Labrum Ouidij (Plinij potiùs dixiſſet, aut corruptæ lectionis Plinianæ) Chelonem è Mugilum genere eſſe opinatur, quem Theodorus Labeonem tranſtulit, in qua ſententia quoq; Saluianus eſt.

[a] L. de Dipſade. *[b] L. 25. Antiq. lect. c. 33* *[c] L. 6. Satur.* *Oculata.* *[d] Li. 2. c. 18.* *Ophthalmia.* *[e] In Captiuis.* *Torpedo.* *Ophthalmia vnde dicta.* *Optalea.* *Labrus piſcis.*

FORMA.

A

FORMA. DESCRIPTIO.

MElanurum cum Aurata proportionem habere apud [a] Athenæum tradit Diphilus. Quam proportionem de ſimilitudine intelligi oportere putat Saluianus: ſimilitudinem verò quæ ſit ad Coracinum à Speuſippo in ſecundo ſimilium apud eundem, adeo exiguam eſſe, vt propterea hunc locum mendosè nunc legi credat, vel ſaltem de ſolo colore accipiēdam eſſe, eò quòd vti Ariſtophanes ob nigras alas μελανοπτέρυγον Coracinum, ita Melanurum ob nigras lineas latera eius pingentes Athenæus μελανόγραμμον vocat. Præterea ſicuti Coracinum ob varias ſuas lineas αἰόλον vocauit Numenius: ſic apud [b] Athenęum Melanurus πολύγραμμος, id eſt, multarum linearum dicitur: vt Oppianus Coracinum à nigro colore cognominauit, ſic à nigra cauda Melanuro nomen eſt: poſtremò cùm Hiceſius apud eundem Sargum & Melanurum ſimiles faciat, hanc iterum ſimilitudinem tum ad eandem nigram caudæ notam qua vterq; inſignitur, atq; ad ſubnigras lineas vtriuſque latera pingentes, tum ad corporis figuram referri debere. Cognito itaq; Sargo, haud erit difficile Melanurum agnoſcere.

[a] Lib. 8. — *Vt Coracino ſimilis dictus.* — *[b] Lib. 7.*

B Aduertit tamen lectorem Rondeletius, præter Melanurum & Sargum, ipſum præterea Sparum ὀρροπυγόστικτον eſſe, hoc eſt, notam in cauda habere, hacq; nota deceptos multos à ſimilibus neſciuiſſe diſtinguere, & propterea ex hac ſola nota non eſſe iudicandum Melanurum: verùm & alijs quoq; notis à reliquis ſecernendum eſſe: Aſſimilatur denique Melanderino ab eodem Athenæo, pro quo piſcem nobis exhibuit Rondeletius Melanuro non abſimilem. Nos quid de Melanderino ſentiamus, ſuo pòſt loco aperiemus. Melanurus autem ex diligenti Saluiani delineatione, paruum os habet, paruis item ſed robuſtis dentibus munitum: (Dentatum etiam eſſe Rondeletius & Bellonius teſtantur. Pictor itaque in noſtro dentes ob paruitatem omiſit). Oculos ſecundum magnitudinis ſuæ proportionem maximos, vnde omnes eius vulgares nomenclaturæ deductæ ſunt. Pinnarum numerus, ſitus & figura, branchiæ atq; cauda cum Aurata, Sparo & Sargo ei conueniunt. Ventre eſt ſubalbido, dorſo ex cæruleo nigricante. In cauda latam atque nigerrimam notam habet, vnde nomen. Lineis demum nigricantibus à branchijs ad caudam deductis, latera eius non ſolùm Sargi inſtar, ſed euidentiùs etiam pinguntur. Interanea Sargo ſimilia habet. Haud multùm augetur. Palmi namq; magnitudinem nunquam ſuperaſſe vidimus. quod item Rondeletius tradit, & Bellonius quoq; mediocri, aut eſſe magnitudine, nec amplius quàm vnam vel ſeſquilibram ad ſummum pendere.

Macula nigra quibus in cauda. — *Deſcriptio ex Saluian.* — *Partes interna.*

C Interanea autem ex Rondeletij obſeruatione ita ſe habent. Hepar magnum eſt, ex quo fellis veſica pendet. Ventriculus medius, cor angulatum: in ventre veſica aëre plena, craſſa, denſaque. Toto corporis habitu item & colore ferè cum iam deſcripto Melanuro conuenit, cuius nos iconem damus. Totus enim ex cæruleo, ametheſtinoq; nigricat, præter ſquamarum extremitates, & extimum oculorum circulum, caudæq; initium, quæ auro reſplendent. Pinnæ nigricant. Vropygium ſupinum candicat, pronum intensè violaceum, & velut nigram maculam conſtituit.

LOCVS.

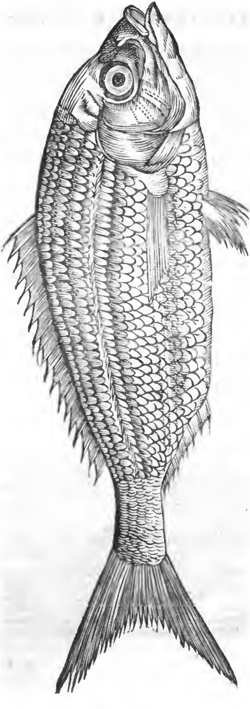
MElanurus Ariſtoteli ſaxatilis eſt, & prope litora in locis arenoſis, alga veſcitur. Ita & [a] Columella ſenſit, inquiens: *Optimè ſaxoſum mare, nominis ſui piſces nutrit, vt ſunt Merulæ, Turdiq; nec minus Melanuri.* Idem etiam clariſsimum eſt ex veteri prouerbio: *Perca ſequitur Melanurum.* Perca enim niſi ſaxoſa incolit. Non puto tamen ex verè ſaxatilibus eſſe Melanurum, ſed ſaxatilem ob authoribus dici, latiore loquendi modo, nam & in arenoſis litoribus degere diximus,
D idq; conſtat ex hiſce Oppiani verſibus:

[a] Lib. 16. — *Non eſt verè ſaxatilis.*

Nonnulli fuluam piſces in litore arenam / *Et Cithari Triglæq; ſimul, tenues Melanuri,*
Mandunt & terra quicquid nutritur in alta / *Trachurorumq; greges, Bugloſſaq; & Platanuri*
Hippi, Coccyges celeres, flauiq; Erythrini, / *Tæniaq; imbellis, pictus quoq; Mormylus, atq;*
Scombri & Cyprini ſtabulantur litora iuxta.

Imò verò [b] Aelianus, vt ex mox citandis eius verbis patebit, varias ſedes habitare tradit, vnde fortaſſis Ouidius ſimpliciter marinum piſcem fecerit. nam ex eo pelagijſnè an ſaxatilibus, an litoralibus annumerari debeat, vix colligas. Bellonius in Oceano Gallico perrarum eſſe author eſt, in Adriatico verò & Mediterraneo mari frequentiſſimum. Iouius tamen Romæ rarum eſſe ait, contrà Neapoli frequentem. Ennius in carminibus, quibus qui piſces & vbi præſtantiores reperiantur, explicat, Melanurum quoq; nominat, citante [c] Apuleio, ſed codices noſtri ſunt deprauati, nec expreſſum regionis nomen.

[b] Li. 2. c. 17. — *[c] Apolog. I.*

Digitized by Google

A

CIBVS. NATVRA. MORES.

SIcuti de loco, ita quoq; de cibo quo paſcitur Melanurus, Oppianus & Aelianus cum Ariſtotele
haud ſatis conueniunt. Hic enim alga veſci eum tradidit, illi cœno. *Cùm maris tempeſtates ſunt*
(inquit Aelianus) *ex his viuunt cibis Melanuri, quos è ſaxis partim eruunt, partim è terra euellunt,*
nec tamen niſi ſordidis paſcuntur & abiectis, quibus non facilè alius piſcis, niſi fame oppreſſus veſceretur:
Cùm maris tranquillitas viget, in ſolo ſabulo pabulum inquirunt, hincq; paſcuntur. Oppianus verò hoc
ſic breuiter attigit: —*Semperq́ gulosis*
Abſtinet à cœnis, nimirum ne in naſſas incidat, vt mox docebitur. Quamobrem cùm vagabundum
piſcem eſſe ſtatuerimus, non vno etiam ſoloq; pabulo contentum eſſe veriſimile exiſtit. Panem etiam
comedit, vt meminit [a] Plinius his verbis: *In Stabiano Campaniæ ad Herculis petram, Melanuri in mari* [a] Li. 32. c. 2.
panem abiectum rapiunt: ijdemq́ ad nullum cibum, in quo hamus ſit, accedunt. Quibus poſterioribus ver- Aſtus.
bis Plinius aſtutiam ſagacitatemq; huius piſcis tetigit, quam tamen Oppianus & ex hoc Aelianus ali-
B ter narrant: Cùm enim ſua natura timidiſſimi & imbelles imbecilliq; ſint piſces, (vnde Oppianus eos
ἀνδρανίας & *ἀναλκίδας* & *οὐτιδανοὺς* vocat, diuina prouidentia timiditatem & imbecillitatem ingenio
aſtuque compenſauit. Nouit enim Melanurus, ſi vel retibus vel naſſa piſcator eum captat, & inſidias
molitur, à ciborum illecebris ſibi euſque temperare, donec ille ea abſtulerit, paratas ſibi præuidens
inſidias. Eandemq; ſagacitatem præterea oſtendit, dum tranquillo mari in arena aut in petris deſes,
& ocioſus deliteſcit: turbato verò liberè ſecureq; ſpaciatur, perinde ac ſi intelligeret mare à piſcatori-
bus tunc non adiri. Quæ omnia ſic ſcriptis mandauit Aelianus: *Timidiſſimi piſcium Melanuri, ſuæ ti-*
miditatis teſtes habent piſcatores: neq; enim capiuntur naſſa, neque ad eam accedunt. Si quando verò ſa-
genam eis circundederis, imprudentes comprehenduntur. Iidem cùm placidum & quietum eſt mare, ad
imam maris ſedem in petris aut algis (malim arenis, vt Oppianus habet, ex quo hoc Aelianns tranſtu-
lit) *quieſcunt, tegumentoq; proteguntur, quocunque corpus occultari poteſt. Contrà cùm aduerſa tempeſtas*
eſt, piſceſq; alios vident in altitudinem ex fluctuum impetu deſcendere, hi tum fiducia implentur, ſimul &
ad litus appropinquant, & ad petras adnatant, ſpumamq́ ſuperfluctuantem, atque ipſos cooperientem ſatis
eſſe ad ſe tuendum arbitrantur. Neſcio quomodo enim pernoſcunt eo die nocteuè, cùm feritas maris & im-
manitas efferueſcit, tum à piſcatoribus non adiri mare. Ac cùm maris tempeſtates ſunt, ex his viuunt ci-
C *bis, quos è ſaxis partim eruunt, partim è terra euellunt, nec tamen niſi ſordidis paſcuntur, & abiectis, quibus*
non facilè alius piſcis, niſi famè oppreſſus veſceretur. Cùm maris tranquillitas viget, in ſolo ſabulo pabu-
lum inquirunt, hincq́ paſcuntur.

CAPIENDI RATIO.

MElanuros ad nullum accedere cibum, in quo hamus eſt, ex Plinio diximus, ſicuti neque ad
naſſam, ex Aeliano: quo teſtante ſagena capiuntur. [a] Oppianus verò ſic capi ſcribit: Cùm [a] Lib. 3. Halieut.
mare tempeſtatibus agitatur, & hi piſces profunditate relicta circa petras oberrant; piſca-
tor ſuper ſaxo prominente, vbi vel maximè furit mare, caſeum mari permixtum influctus diſpergit,
donec Melanuri complures huius eſcæ cupidi congregentur. Auertit autem corpus in obliquum, ne
vmbra ſui vnquam in aqua comparens, piſcibus terrorem incutiat. Ijs collectis à parua arundine exi-
lem & ſimplicem lineam multis inſtructam exiguis hamis eadem refertis eſca, in æſtuantis maris vn-
das demittit: illi adproperant, & ſuum exitium glutiunt. Subinde autem ille, nunquam ferè quieſcen
D te manu è vorticibus hamos extrahit, ſæpe etiam vacuos: neq; inter æſtus maris facilè dignoſcit, piſcis
në aliquis hæreat, an temerè ab vndis agitetur linea. Quod ſi quis hamo transfixus inhæreat, repen-
te extrahitur, ne dolo cæteri animaduerſo perterreãtur. Cùm itaq; Plinius ad hamum accedere Me-
lanurum negat, intelligi debet, cùm mare eſt tranquillum. Tarentinus ad Melanuros capiendos eſ- Eſca qua ca
cam præſcripſit hepar caprillum, additq; ſeſe & aliam inueniſſe, cuius ſit vſus tranqnillo exiſtente ma piantur.
ri, aut dum capere varios piſces eſt animus, eam autem vngulam eſſe aſininam aut caprillam. Idem
ad Thracuros & Melanuros capiendos: Vrticas (inquit) madefaciens ſucco viridis coriandri, ex eiſq;
cum ſimila paſtas conficiens, vtitor.

E

PROVERBIA, SYMBOLA.

VEtus prouerbium: *Sequitur Perca Melanurum*, explicauimus in Perca. Inter Pythagoræ verò ſymbola legitur: Μὴ γεύεσθαι τῶν Μελανούρων .i. *Ne guſtato Melanuros*. Symbolū ſic Plutarhc. explicat: Pythagoram eo monere voluiſſe auditores ſuos, ne cum improbis commercium haberent: quare & Antiphanes Poëta ſuo ænigmate à Melanuro & Mugile cauendum ſuaſit: & noſtri quoq; ſcriptores (inquit [a] Lilius Gregorius Gyraldus) malos & improbos, nigros & atros vocant, vt illud Catulli: *Albus an ater*: & Horatius: *Hic niger eſt, hunc tu Romane caueto.* Quidam peſſimè ad Sepiam referunt, quin & Sepiam ipſam Melanuron vocatam autumant (Adagiorum authorem intelligit) quos inter Laërtij eſt interpres. Suidas certè alijq; nõnulli Melanurum piſcis genus eſſe aiunt, à quo abſtinẽdum voluiſſe Pythagoram, ſed ſecretiore occultioreq;, eo quem ſuprà diximus, ſenſu. Hæc itaq; Gyraldus, ſed apud Suidam ſymboli huius explicatio non reperitur & in Pythagoræ mentione ſimpliciter, ipſum nequis vel Erythrinum, vel Melanurum vel Mullum ederet, acerrimè interdixiſſe refert. Citat idem ſymbolum quoque [b] Cælius Rhodiginus his verbis: Monuit ſcienter Pythagoras, animal cauda nigra non attingendum: innuens eſſe declinandū vitium, F cui ſuccedat mentis nigredo, & voluntatis conflictatio moleſta: ſiquidem vitij facilitatem vitæ mox miſerabilis conſequitur difficultas. At Tryphon grammaticus Græcus, vt citat author adagiorum inter ænigmatis exempla, hoc quoq; commemorans, interpretatur hoc modo: Ne mendacem ſermonem protuleris: mendacium enim in extremis nigreſcit, obſcuraturq;.

[a] In ſymbol. Pythag. — *Nigri qui dicantur.* — *[b] L. 15. Antiq. lect. c. 33.* — *Mendacij natura.*

VSVS IN CIBIS, ET MEDICINA.

MAtron Parodus in deſcriptione cænæ Atticæ apud [a] Athenæum non minus facetè quàm eleganter Melanurum ceu plebeium, vilemq; olim piſcem, & à popinonibus haud magni æſtimatum his verſibus ſignificat:

Πέρκην τ' ἀνθεσίχροα· καὶ δημότικος Μελάνουρος, Ὅς καὶ θνητὸς ἐὼν ἕπετ' ἰχθύσιν ἀθανάτοισι, id eſt *Ac Perca florida cute*, id eſt *purpuraſcentibus lineis diſtincta, populariſq. Melanurus: Qui mortalis cùm ſit, id eſt vilis paruiq. pretij immortales piſces comitatur, id eſt, maximæ dignitatis, & numinis loco adorandos.* Et [b] Hippocrates curationem præſcribens hominis laborantis tertio genere tabis: *Quarto menſe* (inquit) *obſonia eius ſint caſeus & carnes ouillæ* &c. *inter piſces autem abſtineat Mugile, Anguilla & Melanuro.* Rurſus Xenocrates Melanurum ſtomacho gratum facit, probiq; ſucci, & qui facilè digeratur, abundeq; nutriat, atq; haud difficulter excernatur. Et Hiceſius referente [c] Athenæo ſucci bonitate & ſaporis ſuauitate dum Sargo inferiorem eſſe ait, modiceq; aſtringere & nutrire, Melanurum non omnino aſpernandum eſſe innuit, cùm Sargus laudatæ carnis ſit, vt ſuo loco conſtabit. In qua ſententia etiam Diphilum inuenio apud eundem, qui Melanurum cum Aurata proportionem habere ſcribit. Huius diuerſitatis cauſa eſt locus & victus ratio: ſi enim in petris degit & alga veſcitur, laudatam: ſin cœno & ſordidis maris excrementis, illaudatam carnem habere ratio ipſa dictat. Paruus cùm ſit piſcis non elixatur, ſed Auratæ modo in craticula aſſus aut in ſartagine frixus comedi ſolet. Aſſus teſte Kiranide viſum acuit, ius verò colicos ſanat.

[a] Lib. 4. — *[b] Lib. de intern. affect.* — G — *[c] Lib. 7.* — *Carnis diuerſitatis cauſa.* — *Apparatus.*

DE ALPHESTE SIVE CINÆDO.
Cap. XIV.

H

ORDINIS RATIO. SYNONYMA. ETYMVM.

NVmenius apud Athenæum ἀλφηστὴν, Diocles ἀλφηστικὸν appellat, item Ariſtot. apud eundem. In cuius verbis vitium ſubeſſe ſuſpicatus eſt aliquando Caſaubonus, donec non ſolùm Alpheſtam, ſed & Alpheſticum hunc piſcem fuiſſe nominatum ex Diocle didiciſſet, qui & ſaxatilibus accenſet: verùm ſquamoſuſnè ſit, an leui cute præditus, non addit. Cùm verò genuinum à Rondeletio & Bellonio exhiberi arbitremur, qui ſquamoſus eſt, hunc ei in opere iſto noſtro locum dedimus. Ἀλφηστὴς Græcis inuentorem ſignificat, eſtque hominum epitheton apud Homerum qui multa inueniunt, quæ ab alijs animalibus

Etymum.

Digitized by Google

A malibus inueniri nequeunt. Apparet autem hunc piſcem ita dictum, quòd ferè ſemper bini incedant; alter alterum à cauda ſiue natibus inſequens, tanquam quærens & inueniens. Quam inſecutionem cùm in malam partem interpretarentur alij, factum eſt, cur alio nomine Cinædum dicerent (quo vtitur Plinius) quaſi præpoſteræ libidinis ſtudioſum, ſiue ſodomitam: cuius etymologiæ meminit [a] Athenæus his verbis: *Eos fama eſt capi binos ſemper, & videri alteri alterum comitem eſſe ad caudam. Quod igitur ad nates alter comes alterius ſit, ex antiquis nonnulli Alpheſtas vocarunt incontinentes & ad Venerem propenſos*. Eodem modo Cinædus teſte Euſtathio dicitur παρὰ τὸ κινεῖν τὴν αἰδῶ τὸ σωματικὸν μόριον, hoc eſt, *à mouendo partem corporis verecundam*, vt eos labi conſtet qui hanc vocem à principio ſcribunt per ypſilon, & Bellonius vim vocis haud quaquam aſſecutus eſt, hunc piſcem quòd firmis inſtructus ſit dentibus, à dentibus caninis Cynædum appellatum eſſe exiſtimans, nam ſi à caninis dentibus veteres nomen indidiſſent, non Cynædum dixiſſent, ſed Cynodonta, ſicuti ipſis alius eſt à dentibus Synodon nuncupatus. Monendus interim lector eſt, eiuſdem nominis auiculam eſſe, quæ & Iynx nominatur, in veneficarũ ſuperſtitionibus olim infamis, qua de in noſtra Ornithologia abundè egimus. Monſpelienſes communi ſaxatilium nomine Rochau quaſi ſaxicolam dicunt, peritiores verò piſcatores Canus teſte Rondeletio, & Maſſilienſes Canudo, corrupto vocabulo quaſi Cinædum. B Bellonius tamen Maſſilienſibus appellari ait vn Sanut. Quomodo autem in noſtris vocetur litoribus, necdum intellexi.

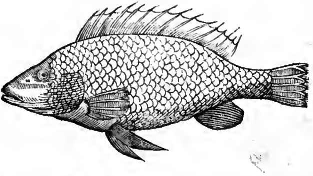
Cinædus, eiuſq; etymũ. *[a] Lib. 7.* *Bello. error.* *Cinædus auis.* *Rochau.*

FORMA. DESCRIPTIO.

PRo Cinædo eundem piſcem cùm pingant Bellonius & Rondeletius, ex vtroq; etiam eum deſcribemus. Saxatilis eſt, inquiunt: Color vt reliquis ſaxatilibus euariat; & peculiaribus quibuſdam notis ab alijs diſtinguitur. Dorſo eſt purpureo, cæteris in partibus luteo, quales colores Alpheſtæ aſcripſit Athenæus, dum inquit: Ἀλφησταί. τὸ μὲν ὅλον κηροειδεῖς, πορφυρίζοντες δὲ κατά τινα μέρη. id eſt: *Piſces quidam ſunt Alpheſtæ, omnino quidem cerei coloris, purpuraſcentes tamen quibuſdam in partibus*. Bellonius ait, vt plurimùm totum lutei aut cerei coloris eſſe, quibuſdam tamen ſui corporis partibus admixtum rutilum colorem habere, & Plinius Cinædos ſolos piſcium luteos eſſe teſtatur. Cæterùm cùm Ariſtoteles citante Athenæo κιῤῥὸν, Numenius ἐρυθρὸν, id eſt, rutilum & rubrum vocet, Rondeletius κιῤῥὸν [a] Galeni authoritate Hippocrati idem quod ξανθὸν id eſt, flauum eſſe C oſtendit, & Salpam ἐρυθρόγραμμον vocari, quę tamen non rubris ſed aureis lineis exornetur: eſſe autem hunc luteum colorem qualis in optima & minimè adulterata cera cernitur. Solam tamen Alpheſten ſiue Cinædum lutei coloris eſſe contra Plinium negat: quoniam & cancros, cancellos & leones alibi eiuſdem coloris inuenerit: quare Plinij locum ſic legendum eſſe credit: *Cinædi toti piſcium lutei*. Ego nihil moueo, nam præterquam quòd abſurdus videtur loquendi modus, Plinius piſcis nomine ſanguineos, non exangues alios, intelligere potuit, Piſcis enim propriè de branchiatis prædicatur ab Ariſtotele. Caſaubonus priori item loco ex eodem Athenæo allato pro κηροειδεῖς, κιῤῥοειδεῖς, qua voce vtitur Dioſcorides, legi poſſe putat; tũ quòd ita ferè ſcriptũ ſit in Excerptis, nec aliter legat Euſtathius, tum quòd in eo ſenſu ſequitur ex Ariſtotele: quare ſuſpicor non eundẽ omnibus piſcem Cinædum eſſe. namque quem ego Cinędum eſſe conijcio, totus ferè Pagri modo rubet. Rondeletij Alpheſti corpus ſtrictius quàm vel Auratę vel Pagro. Figura Mænis ſimilis, alioqui maiore & ſpiſſiore corpore, pedali magnitudine, ore mediocri. Labra habet & dentes ſerratos, caninis ſimiles: nulli

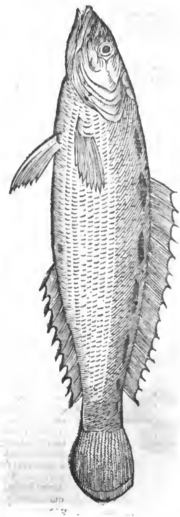
Cirrhus color qualis. *[a] Li. 5. de ſanit. tu.* *Plinij locus cõſideratus.*

Cinædus Rondeletij & Bellonij.

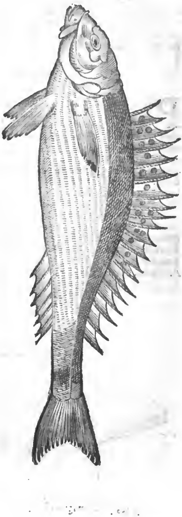
D

nulli ex ſaxatilibus æquè firmi, ac Alpheſti, teſtante Bellonio. Squamas habet in gyrum crenatas multa horrentes ſcabritie: A ceruice ad caudam ſpinas tenui membrana connexas, non diuiſas, vnde *μονάκανθος* ab Ariſtotele, vt citat Athenæus, dictus eſt. Bellonius eundem quidem quem Rondeletius piſcem pinxit, ſed minus latum, craſſioribus labris inſigniter dentatis, corpore maculoſo & punctis diſtincto, non expreſſis ſquamis, cùm ſquamoſum tamen eſſe profiteatur, quamobrem iconem ex Rondeletio libentiùs accepimus. Cum hoc eundem aut ſimillimum piſcem Geſnerus iudicat, qui
Bruſola. Venetijs, ſi bene meminit, Bruſola nominatur, à colore fortaſſis, & à Luſitanis Salmoneta, quem ver-
Salmoneta. no tempore optimum eſſe aiunt. Ruffus eſt piſcis toto corpore: cauda lutea maculis fuſcis diſtincta, extremitate, vt ſaxatilium ferè æquali, non arcuata, maculæ nigra ad pinnarum (quæ luteæ ſunt) iux-

Cagniza vulgò Alpheſtis authoris prior.

Alpheſtis Authoris alter.

ta branchias

A ta branchias initium habentur : alia in pinna podicis, alia in extremo dorſo prope caudam. Linea à branchijs ad caudam tendit ruffa, punctis intercepta nigris. Oculorum pupilla atra iride lutea ambitur, ea rurſus circulo albo. Ab hiſce Cinædis longè diuerſus eſt, quem nos hic damus. Totus Pagri *Cinedus anthoris.* modo rubet, aureis & argenteis maculis, exiguis, rotundis reſperſus. Caudæ nerui primùm argentei, mox aurei ſunt. Ipſa in extremo cærulea eſt. Quæ in tergore ſunt, lōgæ, & ſtrictæ maculæ, atræ ſunt. Superciliæ oculorum aurea, vt in Aurata. Cinædum autem eſſe conijci poteſt ex vulgari apud Sebenicenſes Illyrij populos nomenclatura. Cagnizam enim dicunt, quaſi catullientem aut libidine pru- *Cagniza.* rientem catellam, quam canes à tergo pertinaciſſimè inſequuntur, & auelli ab ea nequeunt. Altero loco pictus Cinædi nomine miſſus, toto tergore coloris amethestini, lateribus ferè cæruleis, ventre candicante, punctis cæruleis notato. Pinna tergoris & quæ retro anum eſt virideſcunt, illa etiam rotundas maculas habet omnino virides. cæteræ pinnæ & cauda ex aureo rubeſcunt. Roſtrum habet oblongum, os paruum & dentatum.

VSVS IN CIBIS, ET MEDICINA.

B

DE Natura & moribus huius piſcis, quod dicam, non habeo. Rondeletius carne & ſubſtantia *Caro eius qualis.* eadem eſſe dicit, qua cæteri ſunt ſaxatiles, nimirum tenera, molli ac friabili, minimeq; glutinoſa. Ius ex eo ventrem lenire : coctum in ſartagine præferri aſſo in craticula aut elixo : hunc enim molliorem fieri, illum quia tener eſt & friabilis, in tenues partes facilè ſolui. Præparari au- *Apparatus.* tem ſic : Exemptis interaneis, ſale aſpergitur & farina quæ partes continet & ſolui prohibet, deinde in feruens oleum inijciendus. Refrigeratus cum ſucco mali Aurantij editur. Aegrotis ſalubre alimentum. Facilè enim coquitur, & temperatum ſanguinem gignit. Cinædiæ gemmæ vt Plinius tradit candidæ & oblongæ, euentuq; mirandæ, ſi modò eſt fides, præſagire eas habitum maris nubiloſi colore aut tranquillitate. Kiranides hunc lapidem alio nomine Opiſianum & Draconiſium vocari tradit, eiuſq; vſum deſcribit ad philtra & œſtrum Veneris.

DE CORACINO. Cap. XV.

C

SYNONYMA. ETYMVM.

THeodorus cum κόρακα id eſt Coruum à Coracino diuerſum eſſe, facilè aduerteret, nihilominus vel quòd intellexiſſet Coracinum vulgò Coruum aut Coruulum nuncupari, vel quòd Coracinum diminutiuam vocem a Corace crederet, apud Ariſtotelem *Gazæ error.* κορακῖνον Coruulum, alicubi etiam Gracculum tranſtulit, & in hoc poſteriori nomine *Coruulus.* inconſtans: [a] alias enim κολιὰν Gracculum reddidit, idq; rectiùs, nam & Plinius, dum *Gracculus.* Gracculo ſimilem Draconem marinum dixit, Colian Gracculi nomine intellexſt. Eo- *[a] Lib. 6. Hi. cap. 17.* dem errore interpretes Galeni Coracinum Gracculum tranſtulerunt, vt Bellonius quoq; obſeruauit. Rondeletius Gazæ verſionem examinans, rectè quidem ſuſpicatur Coruulum reddidiſſe, quòd τοῦ κόρακος hypocoriſticon eſſe crederet : ipſe interim, dum illius vocis hypocoriſticon non κορακῖνον, ſed *Rond. error.* κορακονίδιον eſſe contendit, in conſimilem planè errorem impegit, nam hoc non τοῦ κόρακος, ſed τοῦ κορακίνου diminutiuum eſt: nam à Corace deducuntur κοράκιον, κορακίδιον, κοράκισκος. Saluianus item *Salu. error.* aliàs Græcæ linguæ non imperitus, quòd Coracino legiſſet à nigredine nomen inditum; κορακῖνον ad-

D iectiuum eſſe retur, ideoq; Coruinum potiùs (quaſi atrum piſcem) quàm Coruulum Gazæ vertendum fuiſſe opinatur, ſed & ipſe imprudenter fallitur, nam κοράκινος adiectiuum, id eſt, coruinus, ater, proparoxytonum ſcribitur, κορακῖνος verò pro piſce ſemper penanflectitur, & ſemper penultimam producit. Piſcium enim nomina à colore impoſita mutant accentum, ſicut à γλαύκος γλαῦκος, à λεύκος λεῦκος. Adde quod licet Oppianus Coracinum à nigro colore dici tradat hoc verſu :

Καὶ κορακῖνον ἐπώνυμον ἄϑοπι χροιῇ, hoc eſt, vt Lippius vertit: *Et nigro cui nomina dicta colore Coracinus,* non ſatis conſtat, certumnè ſit hoc etymum. Athenæus enim longè aliud, idq; ex peculiari pi- *Etymum duplex.* ſcis natura depromptum prodidit his verbis: *Coracinis inditum nomen eſt, quòd aſſiduè* τὰς κόρας κινοῦσι, *[b] Lib. 7.* id eſt, *pupillas mouent, nec vnquam ceſſant.* Ad hæc non omnes Coracini nigri ſunt. Poſtremò Κάρκινος id eſt Cancer, dictus eſt, quòd oculos totos habeat mobiles, quaſi κορακῖνος, vt in Cancro quoque monuimus. Video tamen pleroſque, ex quibus & Caſaubonus eſt, Oppiani potiùs quam Athenæi *[c] Lib. 8 c. 3.* etymum probare, fortè quòd apud [c] Vitruuium Coracinum colorem pro nigro accipi legerint : nam *Coracinus color.* quod Saluianus cauillatur, vix credibile eſſe, vt quiſpiam obſeruare potuerit, Coracinum crebrò adeo

pupillas

pupillas mouere, vt inde nomen duxerit; leuiſſimum planè argumentum eſt, cùm id in recens capto E
piſce etiam à minus oculato præſtari poſſit. Quid ſi vtrumq; etymum approbemus, addita hac diſtin
ctione, vt cùm Coracinorum alij dulces, alij ſalſas aquas habitant, vt modò oſtendemus, Oppianus de
marinis, (ſaxatiles enim eos facit) de Amnicis Athenæus intellexerit, de quibus proximè erat locutus.
Saperdes. Athenæo, vt citat Rondeletius Coracinus etiam Σαπέρδης, & πλατιςακὸς dictus fuit, & Nili item ac-
Platiſtacus. colis πέλτη, Alexandrinis ἡμίμηρος. Arbitraturq; Rondeletius idem in hoc piſce vſu venire, quod in
Pelte. *Hemineros.* Aurata, vt pro ætatis ratione diuerſa nomina ſortiatur, maioreſq; Coracini πλατιςακοὶ, mediæ ætatis
Myllus. μύλλοι, minimi γνωτίδια nominentur. At oſcitantiùs quàm decuit, Athenæi loca, percurrens exami-
Gnotidion. nauit. Σαπέρδης enim in primis quidem Coracino idem eſt, ſed illi tantùm qui in dulcibus aquis viuit,
[d] *Lib. 3.* Sic enim [d] Athenæus: *Dorion in libro de piſcibus ex quorundam ſententia, Coracinum à multis Saperdam nominari, ac præſtantiſsimum eſſe ex omnibus piſcibus quos ſalſos mittit palus Mæotis:* Nec obſtat quod
[e] *Lib. 7.* Euthydemus libro de ſalſamentis ſimpliciter Coracinum teſtetur apud [e] eundem à multis Saperdam
vocari, idq; etiam tradat & Heracleon Epheſius, & Philotimus in opere de obſoniorum præparatio-
ne. non enim dubito quin & hi de amnico intellexerint, licet id non ſatis clarè oſtendat Athenæus,
qui tamen ex Parmenone Rhodio libro primo de diſciplina coquinaria Saperdam à Coracino, nimi-
rum marino diſtinguit, vtrumq; Platiſticum etiam nominari affirmante, & paulò etiam antè ex Ar- F
cheſtrato Saperdam Ponticum obſonium vocauerat: Ponticum autem, propter paludem Mæotidem,
vti item Perſius hoc verſu: *Et quid agam rogitas? en Saperdam adueho Ponto.* Quo loco expoſito-
res quidam imperitè Saperdam interpretantur conchæ genus mali ſaporis, & nonnunquam pro ſter-
quilinio poni. Ad hæc quod & Apua ſalita, vt Hermolaus citat ex Photione, id eſt Etymologo, Sa-
perda vocetur. Poſtremò Ariſtoteli Saperdis (σαπερδὶς rectius fortè legetur σαπερδὴς) à Coracino
diuerſus eſt, & fluuiatilibus annumeratur, cum Coracino tamen conueniens, quòd vterq; cùm graui-
dus eſt, saporis gratia commendetur. Μύλλος item non ſolùm non eſt mediæ ætatis Coracinus, vt
Rondeletius credit, ſed etiam à Coracino diuerſus, quod ibidē Dorion clariſſimè oſtendit: poſtquam
enim de Saperda ſiue Mæotico Coracino locutus eſſet, & de optimis item Mugilibus, addit: *Quos autem Myllos vocant, à quibuſdam Gnotidia, ab alijs Platiſtacos nominari,* (ſubaudi Dorion ſcribit) *cùm ijdem ſint: eueniréq; hoc ipſum in appellationibus Chellariæ, quem & Oniſcum nuncupant, & Bacchum & Chellaren piſcem ſcilicet vnum, ſed adeptum multa nomina. Huius ergo generis maiores Platanisti dicuntur, ætatis mediæ Mylli; parui autem & corporis mole puſilli Gnotidia.* Platiſticus itaq; cùm dicatur teſte
Dorione maior ætate Myllus, ſi quis Saperdam & Coracinum iam prouectæ ætatis Parmenoni Rho-
dio Platiſticos appellari velit, ego illi non reclamauerim: quod tūc nimirum in latitudinem quàm de- G
bebant, excreuerint: quomodo Alexandrini Coracinos aquarum dulcium Plataces nominarunt, ni-
mirum ἀπὸ τοῦ περιέχοντος hoc eſt, vt Natalis de Comitibus vertit, à contingente: niſi cum Dalecham-
pio periphraſticè vertere placet, ob rotundam & latam figuram qua ambiuntur. Πέλτης quoque &
Coracinis. Ἡμίμηρος priuatim ad Niloticum Coracinum pertinent. A Tarentino rei ruſticæ ſcriptore κορακῖνος vo
Coraceus. catur piſcis quidam, quem cum Coracino vt facilè eūdem eſſe credo, ita verò diſtinguo ab eo qui He-
ſychio & Varrino κορακεὺς appellatur, alijs verò κόραξ, id eſt Coruus. Vtrumque enim Plinius in ſuo
[f] *Lib. 8.* Catalogo tanquam diuerſum recenſet, & Diphilus apud [f] Athenæum Miluum Cuculum & Coruum
eodem ſimul loco nominans, eorum ſimilitudinem quodammodo oſtendit, Cuculo autem & Miluo
alatis plurimùm piſcibus Coracinus diſſimillimus. Nec obſtat quod Coracinus hodieque Corax, id
eſt Coruus in Græcia dicatur. Nam prçterquam quòd vtrique nomen eſt à nigro colore, alicubi etiam
Coralcidia. teſte Bellonio Coralcidia nominatur.

GENVS. DIFFERENTIÆ. LOCVS.

H

Rond. error. Rondeletius Coracinum in eorum piſciū genere reponit, qui mare ſimul & flumina frequen-
tant, idq; Athenæi, Plinij, & Strabonis (quorum mox verba adſcribam) authoritate fretus:
Duo diuerſa Coracinorum genera. quos tamen minimè aſſecutus eſſe videtur. Eiuſdem ſententiæ fuit Bellon. Contrà Franc.
Maſſarius ex ijs authoribus elicit, duplex eſſe genus Coracinorum, vnum mari, alterum Nilo flumini-
buſq; peculiare; quo modo nimirum Percarum alia marina, alia fluuiatilis eſt. Maſſarij verba non aſ-
cribo, quòd paulò ſuſiùs, at dilucidiùs tractet Saluianus, in eadem cum nobis opinione. Plura eſſe
[a] *Lib. 7.* Coracinorum genera, (inquit ille) [a] Athenæus teſtatur, inquiens: *Gignit autē Nilus & complura alia piſcium genera, eaq; omnium ſuauiſsima, & maximè Coracinorum: multa enim & horum genera ſunt.* Sed
[b] *Lib. 32. cap. 11.* cùm quæ hæc Coracinorum genera ſint, nemo explicauerit, nitemur nos ea declarare. Cùm igitur
Coracini fluuiatiles tantum. authore [b] Plinio, *amni & mari communes ſint Coracini,* cumq; aliquod piſcium genus duobus modis
mari & amni commune eſſe ſoleat: Coracini non quia aliquo anni tempore mare, alio verò flumina
incolant, ſed quia eorum nonnulli prorſus marini, alij verò prorſus fluuiatiles ſunt, mari & amni com-
munes

A munes eſſe dicuntur. Fluuiatiles autem Coracinos ex mari ad flumina non adnatare, ſed ibidem exoriri, ac eorum peculiarem quandam eſſe ſpeciem, ex Niliacis Coracinis clarè intelligi poteſt: nam cùm Strabonis, Martialis, Plinij, Diphili, ac aliorum authorum teſtimonio, in Nilo Coracini reperiantur, Ariſtobuli verò authoritate teſtetur [c] Strabo, nullum piſcem ex mari in Nilum aſcendere, [c] *Lib. 17.*
præter Mugilem, Aloſam, & Delphinum propter crocodilos: Niliacos Coracinos à marinis, ſpecie diſiungi, fateri oportet: quod non ſolùm Strabo innuere videtur, inquiens: *Piſces in Nilo permulti ſunt ac diuerſi, qui propriam quandam & ſuam formam habent, ſed maximè noti ſunt Oxyrinchus, & Lepidotus & Latus, & Alabes, & Coracinus*: ſed [d] Plinius etiam ſcribens: *Coracini piſces Nilo quidem peculiares ſunt:* [d] *L. 32. c. 5.*
quibus verbis in ſolo Nilo reperiri, haud intellexiſſe credendum eſt, cùm præter alios ſcriptores, qui Coracinos marinos eſſe teſtantur, ipſe quoq; mari & amni, vt diximus, communes eos fecerit, ſed Niliacos Nilo peculiares eſſe, quippe qui à marinis diſtinguantur. Vnde hæc erit prima Coracinorum differentia, vt aliqui marini, aliqui verò fluuiatiles ſint: & cùm Diphilus ſcribat apud [e] Athenæum, *Coracinus autem Nili minor* (alij peior legunt) *niger albo*, Niliacos Coracinos in albos & nigros diuidit, quod non ſolùm in Niliacis, ſed in marinis etiam verum eſſe, quomodo Saluianus comprobet, mox patebit. Quibus omnibus adde, ſi fluuios ſubiret marinus Coracinus, vt Rondeletius credit, quomo- [e] *Lib. 8.* *Coracinorũ Niliacorum differentia.*
B do ſaxatilis dicetur [f] Oppiano, & [g] Ariſtoteli, cùm ſaxatiles ſemper in eadem aqua, ac loco ferè eodem verſentur? Fluuiatiles præterea reperiuntur teſte Plinio in lacu non procul Oceano è monte inferioris Mauritaniæ originem trahente, ſtagnante, quam Nilidem vocant ac Nili ortum credunt: & nos ex Dorione oſtendimus paulò antè in Mæotide palude quoq; degere. [f] *Lib. 1.* [g] *Li. 5. Hiſ. cap. 9.* *Coracinus fluuiatilis non ſolùm in Nilo.*

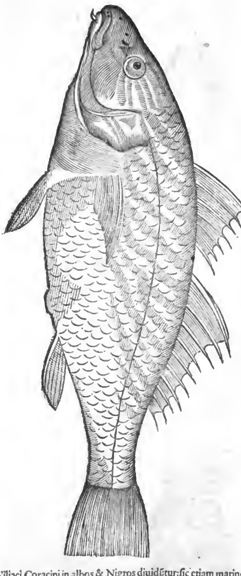
FORMA. DESCRIPTIO.

Coracinum Speuſippus Melanuro ſimilem eſſe dixit: cæterùm ſitnè iſthæc ſimilitudo vel ad figuram, vel ad colorem referenda, ambigitur. Saluianus aut ſuſpectam debere cenſeri eam ſimilitudinem, aut de ſolo colore intelligi exiſtimat, propterea quòd vti & Ariſtophanes ob nigras alas Coracinum μελανοπτέρυγον, itaq; Melanurum ob nigras lineas quæ latera eius pingunt, μελανόγραμμον vocet: præterea ſicuti Coracinum ob varias ſuas lineas αἰόλλω vocauit Numenius, ſic & apud Athenæum Melanurus πολύγραμμος dicatur. Poſtremò vt Oppianus Coracinum à nigro colore denominauit, ſic à nigredine caudæ Melanurus nomen inuenerit. Poſſit tamen ſimilitudo ad *Vt Melanuro ſimilis dictus.*
C magnitudinem quoq; referri, nam & Coracinus ex minoribus piſcibus eſt, quod teſtatur [a] Ariſtoteles, inquiens: *ſed præcipuè Gracculus* (κορακῖνος) *inter minora*. Atque hinc fortaſſis diminutiua voce à Pherecrate apud Athenæum κορακινίδιον appellatus fuerit. Quis itaq; genuinus veterum Coracinus ſit, haud ſatis tutum eſſe reor affirmare, ſuntq; diuerſæ ſuper hoc piſce recentiorum ſententiæ. Bellonius pro eo nobis exhibuit piſcem mari æquè ac fluuijs familiarem, ex Glaucorum, vt vult genere Maſſilienſibus Pes Carpa, Comenſibus qui lacum Lemanum incolunt, peſce Scarpa nominatum, de quo (quia huc non pertinet) ſuo dicetur loco. Rondeletius duos pinxit, magnitudine, ac reliqua, vt apparet, ſpecie diuerſos, vnicam interim deſcriptionem duntaxat ponit, & maiorisnè an minoris, ex verbis eius haud percipias. Ipſe enim ſimpliciter tanquam de vno loquitur, hoc modo: Coracinus piſcis eſt marinus, maris ſtagna etiam aliquando ſubiens & Nilum fluuium & Mæotidē lacum, ex ſquamoſorum genere, Auratæ vel Melanuro quodammodo ſimilis, cubitali magnitudine, aliquando multò maior, dorſo repando, colore ſubnigro, circa caput vario, maximè enim cùm è mari extrahitur, caput ſubaureo eſt colore, ad purpureum exaturatum, vel ad nigrum accedente, ita vt aurum ſubeſſe videatur, colore ex purpureo nigreſcente perfuſam. Squamis tegitur magnis & latis: oculos magnos habet: prope hos duo foramina ad odorandum vel ad audiendum. Ore eſt mediocri, dentibus par- [a] *Lib. 5. Hi. cap. 10.* *De Coracino diuerſæ opiniones.* *Scarpa peſce.* *Ex Rondel.*
D uis. In ſummo roſtro & inferiore maxilla foramina quædam parua apparent. Ad branchias pinnæ magnæ & latæ: in ventre maiores, nigræ, qua nota ab alijs ſquamoſis diſſidet. Podex magnus & rotundus: quem ſequitur pinna longa & nigra, aculeis nigris & robuſtis innixa. In dorſo alia longiſſima eſt, conſtans aculeis tenui membrana reuinctis, duas eſſe poſſis dicere. His maiores, pro corporis magnitudine nullas equidem vidi. Cauda in pinnam vnicam latam deſinit. Ventriculum magnum habet, cum appendicibus octo vel nouem. Omnia inteſtina tenuia, hepar magnum, fel in hepate, ſplenem oblongum & rubrum. In poſteriore capitis parte lapillos albos, veluti Lupus, quos ad morbos quoſdam vulgus vſurpat. Hæc ille cuius ob allatam rationem icones reliquimus. Totidem quoque pinxit & delineauit Saluianus, quorum primùs Romæ, vt teſtatur ſimpliciter & abſolutè Coruo & Coruetto, alter Coruo cognomento de fortiera nuncupatur. Prior roſtrum breue habet & retuſum. Os (quod ad ventrem vergit) mediocre & edentulum. Labrum vtrumq; quibuſdam conſpicuis foraminibus inſignitum, ex quorum inferiori carnea quædam appendix breuis, ſed craſſa & rotunda pendet: Oculos magnos & rotundos & ante eos auditui & olfactui inſeruientes meatus admodum patulos: bran- *Ex Salu.* *Coruo.* *Coruetto.* *Coruo di fortiera.*

chias

Digitized by Google

Coracinus Saluiani.

chias vtrimque quaternas. In dorſo E
duæ ſunt pinnæ,& duæ ad branchias,
vtrinq; ſcilicet vna;& rurſus binę aliæ
in ventre,vna etiam vtrinq;: & poſtre
mò vna alia valido innixa aculeo, ab
ano imo ventri ſubnectitur. Cauda
lata eſt,& non lunata. In capite binos
lapides gerit. Vētriculus magnus eſt:
appendices eius octonę: Inteſtina me
diocria,multa pinguedine obducta ac
plerisq; gyris conuoluta: Hepar palli-
dum,in duas diuiſum fibras, è quarū
dextra exigua fellis veſicula longiori
& tenui meatu appenſa eſt. Squamis
tegitur latiuſculis. Ventre eſt argen-
teo. Dorſum & latera depicta ſunt la F
tioribus lineis, obliquis & vndātibus
flauis quibuſdam,liuētibus verò alijs,
à dorſo per latera caput verſus, ita al-
ternis deductis, vt ſicuti quamlibet
flaueſcentium,ſtatim liuentium vna
ſequitur:ſic hæ,illarum vmbræ eſſe vi
dentur. Extrema operculorum bran-
chiarum pars valdè nigricat;atq; pin-
næ quoque, & maximè quæ ad bran-
chias quęq; in ventre ſunt,nigrę cōſpi
ciuntur. Vnde vti ob id iure apud A-
thenæum Ariſtophanes μελανοπτέ-
ρυγον Coracinum,id eſt,nigras haben
tem alas; ſic ob pinnarum, branchia-
rum operculi, atq; liuentium linearū G
nigredinem,meritò Oppianus (vt ci-
tauimus) nigrum eum cognomina-
uit: Nec etiam ab re apud eundem
Athenæum Epicharmus dixit κηρόβα-
διας κορακῖνως, id eſt cerei coloris Co-
racinos, cùm flaueſcētibus illis lineis,
verè cereum colorem repræſentent:
Poſtremò cùm totus piſcis varijs adeo
depictus ſit coloribus,haud immeritò
apud eundem etiam Athenæum, Nu
menius Coracinum αἰόλον, hoc eſt,
varium vocauit. Coracini dorſum re-
pandum eſt, quapropter totius piſcis
figura longitudinis ratione ſatis lata
redditur: vnde forſan apud Athenæū H
Parmeno Rhodius Coracinum πλα-
τιςακόν appellari teſtatur. De altero
Coracino qui Coruo di fortiera vul-
gò Romæ vocatur,non minus diligen
ter idem Saluianus, quemadmodum
(inquit) à Diphilo apud Athenæum

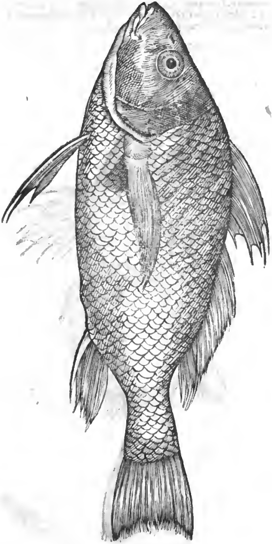
Coracini alterius deſcriptio.

Niliaci Coracini in albos & Nigros diuidūtur:ſic etiam marinorum nonnullos albos,alios verò nigros eſſe aſſeueramus;etſi id veterum nemo (quod ſciam) notauerit vnquam. Nam cùm hic,de quo nunc pertractamus,in Coracinorum genere ſtatui debeat, (non ſolùm propterea quòd vt præcedens Romæ vulgò Coruo & Coruetto,ita hic Coruo di Fortiera vocetur,ſed etiam quia corporis forma adeo, vt infrà monſtrabimus conueniant,vt ambos eiuſdem generis eſſe,nemo non intelligat,)ſic ille (quippe qui multò minus nigricet) albus: hic verò (vt qui nigrior appareat) niger iurè cenſendus eſt.

Etſi autem

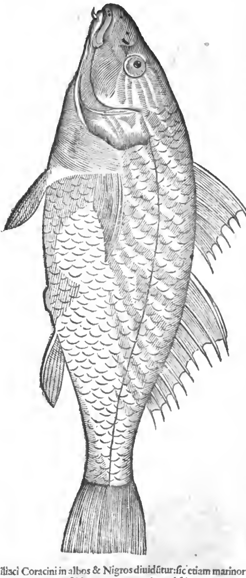
Digitized by Google

Coracinus niger Salulani.

Digitized by Google

Coracinus Saluiani.

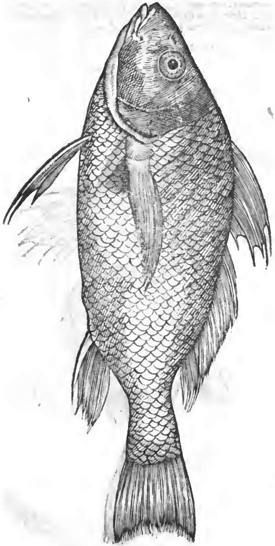
chias vtrimque quaternas. In dorſo E
duæ ſunt pinnæ,& duæ ad branchias, vtrinq; ſcilicet vna;& rurſus binę aliæ in ventre,vna etiam vtrinq;: & poſtremò vna alia valido innixa aculeo, ab ano imo ventri ſubnectitur. Cauda lata eſt,& non lunata. In capite binos lapides gerit. Vētriculus magnus eſt: appendices eius octonę: Inteſtina mediocria,multa pinguedine obducta ac plerisq; gyris conuoluta: Hepar pallidum,in duas diuiſum fibras, è quarū dextra exigua fellis veſicula longiori & tenui meatu appenſa eſt. Squamis tegitur latiuſculis. Ventre eſt argenteo. Dorſum & latera depicta ſunt la F
tioribus lineis, obliquis & vndātibus flauis quibuſdam,liuētibus verò alijs, à dorſo per latera caput verſus, ita alternis deductis, vt ſicuti quamlibet flaueſcentium,ſtatim liuentium vna ſequitur: ſic hæ,illarum vmbræ eſſe videntur. Extrema operculorum branchiarum pars valdè nigricat;atq; pinnæ quoque, & maximè quæ ad branchias quęq; in ventre ſunt,nigrę cōſpiciuntur. Vnde vti ob id iure apud Athenæum Ariſtophanes μελανοπτέρυγον Coracinum,id eſt,nigras habentem alas; ſic ob pinnarum, branchiarum operculi, atq; liuentium linearū G
nigredinem,meritò Oppianus (vt citauimus) nigrum eum cognominauit: Nec etiam ab re apud eundem Athenæum Epicharmus dixit κηριώδεας κορακῖνως, id eſt cerei coloris Coracinos, cùm flaueſcētibus illis lineis, verè cereum colorem repræſentent: Poſtremò cùm totus piſcis varijs adeo depictus ſit coloribus,haud immeritò apud eundem etiam Athenæum, Numenius Coracinum αἰόλον, hoc eſt, varium vocauit. Coracini dorſum repandum eſt, quapropter totius piſcis figura longitudinis ratione ſatis lata redditur: vnde forſan apud Athenæū H
Parmeno Rhodius Coracinum πλατιστακόν appellari teſtatur. De altero Coracino qui Coruo di fortiera vulgò Romæ vocatur,non minus diligenter idem Saluianus, quemadmodum (inquit) à Diphilo apud Athenæum

Coracini alterius deſcriptio.

Niliaci Coracini in albos & Nigros diuidūtur: ſic etiam marinorum nonnullos albos,alios verò nigros eſſe aſſeueramus;etſi id veterum nemo (quod ſciam) notauerit vnquam. Nam cùm hic,de quo nunc pertractamus,in Coracinorum genere ſtatui debeat, (non ſolùm propterea quòd vt præcedens Romæ vulgò Coruo & Coruetto,ita hic Coruo di Fortiera vocetur,ſed etiam quia corporis forma adeo, vt infrà monſtrabimus conueniant,vt ambos eiuſdem generis eſſe,nemo non intelligat,) ſic ille (quippe qui multò minus nigricet) albus: hic verò (vt qui nigrior appareat) niger iurè cenſendus eſt.

Etſi autem

Coracinus niger Saluiani.

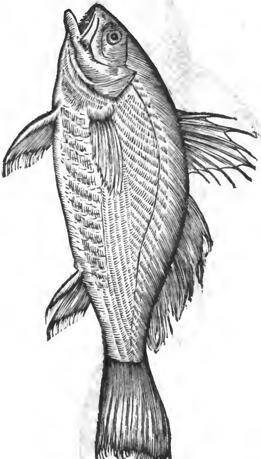

Digitized by Google

Etſi autem roſtro, ore, capite, oculis, pinnis, cauda, totius corporis figura, atq; interaneis omnibus, cum E præcedenti conueniat, adeo, vt eiuſdem generis eſſe inficiari non poſſit, quibuſdam tamen notis ita diſcrepant, vt eiuſdem generis diuerſas eſſe differentias manifeſtiſſimè conſtet: Cùm enim ille cereus atq; varius ſit, hic totus ferè nigricat: Aculeus, cui ani pinna hæret, maior atque validior multò in hoc quàm in illo conſpicitur. Multò etiam minus hic excreſcit; pedalem enim magnitudinem nunquam ſuperaſſe vidimus. Saporis etiam ſuauitate, atque carnis teneritudine illo inferior eſt. Reliqua verò omnia vtriſq; ſunt communia. Hæc quoq; Coracini ſpecies videtur, colore ex albo nigricans. Geſnerus bis pingere videtur. Idem etiam Coruuli nomine ſibi in Italia pictum ſcribit, & à Cornelio Sittardo miſſum colore rubro, cuius effigies ſequenti pagina dabitur.

Ut à priori differat.

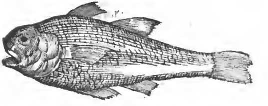
Coracinus Geſner.

MORES.

Coruulus Geſneri.

A

B

MORES. NATVRA. PARTVS.

Piſcium complures, inquit [a] Ariſtoteles, *hyeme latent, ſed apertiſſimè Hippurus & Coracinus: nam hi non capiuntur niſi ſtatis diebus, eiſdemq́; ſemper*. Quamobrem apud Plinium, vbi traſcribit hunc locum, *præterquam æſtatis paucis diebus*, mendum irrepſiſſe videtur, & *ſtatis diebus* legendum. Ex quibus Rondeletius, piſcem quem depingit (depingit verò duos, nec intelligas, cuinam deſcriptio debeatur) verum veterum Coracinũ eſſe probat quòd plerunq; in ſuo mari, nimirum iuxta Monſpelium capiatur, quoniã ea eſt, inquit, noſtra piſcandi ratio per ſagenam, vt omnes piſces qui in ijs ſunt locis ad quos ſagena pertingit, quouis tempore capi poſſint. Eodem [b] Ariſtotele teſtante gregalis eſt Coracinus: quod vel inde patet, quoniam ſemper, non vnicus, ſed multi ſimul capiantur, eſtq; haud vagabundus, vt Athenæus addit. De partu hæc inuenio apud Ariſtotelem. *Coracini nunquam meſſe Tritici pariunt:* Et rurſus: *Coracinus & Mullus pariunt autumno: ſed ille poſt Mullum fœtificat inter algas, vtpotè qui locis ſaxoſis degat: fert vterum longo temporis ſpatio:* Et [c] alibi: *Coracinus præcipuè inter minora genera piſcium celeri incremento perficitur. Solet hic parere iuxta litora, algoſis*

C *denſiſque locis*. Quem nouiſſimum locum Athenæus repetijt, ſed intereſt nonnihil. Συμβαίνει μὲν ἂν (Athenæus addit σχεδὸν, id eſt prope) πᾶσι ταχεῖαν γίνεσθαι τὴν αὔξησιν τοῖς ἰχθύσιν, οὐχ (Athenæus negationem non habet) ἥκιστα δὲ κορακίνῳ τῶν μικρῶν &c.

[a] Lib. 8. Hiſt. cap. 15.
[b] Lib. 9. Hiſt. cap. 2.
Partus.
[c] Lib. 8. Hiſt. cap. 10.

CAPIE DINRATIO.

AElianus Coracinos tradit, alioſq; piſces in Iſtro congelato, ſcrobe putei excauata, facilè capi: ſed hoc ad fluuiatiles Coracinos reducendum exſtimo. Eſca apud Tarentinum ad capiendos Coracinos, magnitudine tantùm præſtantes; recipit lenticulę torrefactæ ſcrupulos octo, cumini torrefacti drachmam vnam, vuæ immaturæ, betonicæ viridis, ana drachmas quatuor, coronopodis herbæ tantundem, anthyllidis amaricantis, hoc eſt, viridis, drachmam vnam, palmularum iam flacceſcentium drachmas quatuor, caſtorei drachmam vnam. Omnibus probè contuſis addens ſuccum anethi, trochiſcoſq; fingens, eis vtitor.

D

VSVS IN CIBIS.

Coracinus Niloticus inter nobiliores piſces habetur, vt ſuo loco patebit: Contrà minus probatur marinus. Diphilus Niloticum marino comparans κορακῖνος (inquit) δ' ἐκ τοῦ Νείλου, ἥττων δ' ὁ μέλας τοῦ λευκοῦ, καὶ ὁ ἑφθὸς τοῦ ὀπτοῦ. οὗτος γὰρ καὶ εὐστόμαχος καὶ εὐκοίλιος. hoc eſt, vt vertit Natalis de Comitibus; *Coracinus è Nilo, peior niger candido, ac elixus aſſato. Hic ſiquidem ſtomacho ventriq; conducit*. Rondeletius verò pro ἥττων legit κρείττων, cui ſubſcribit Geſnerus, qui præterea pro δὲ ſequente reponit καὶ, vt legatur ſic: κορακῖνος δὲ ὁ ἐκ Νείλου κρείττων: καὶ ὁ μέλας τοῦ λευκοῦ: vt ſcilicet ſic latinè vertatur: *Coracinus è Nilo præſtantior eſt* (quàm marinus) *& niger quàm albus, & elixus quàm aſſus. Elixus enim tum ſtomacho tum ventri conducit*. Niloticum marino anteferri dubium non eſt: elixo verò aſſum ſalubriorem eſſe, quoniam duriuſculæ carnis eſt (præſertim adultior paulò) & ventrem magis mollire (quod Diphilus εὐκοίλιον eſſe dixit, hoc eſt, bonam aluum facere, nemo etiam negauerit. Ἥττων etiam non modò minus & inferius magnitudine, ſed etiam bonitate, hoc eſt, deterius ſignificat, & in eodem ſenſu eadem voce vtitur idem Diphilus. Amphis igitur,

Athenæi locus correctus.

cùm apud eundem Athenæum ſcribit, *haud ſanæ mentis eſſe, qui præſente Glauco Coracinum edit*, de B
marino intellexerit potiùs quàm de Nilotico; & Archeſtratus, dum ait: *Quantum Thunnus viliſsimis Coracinis præfertur, tantundem Conger cæteris piſcibus præſtat*: nam & Galenus Coracinum marinum Myllo inferiorem facit, quem iam ex Athenæo Nilotico Coracino poſtpoſuimus. Vterq; autem teſte Ariſtotele, tum melior eſt, cùm vterum gerit. Seruabantur etiam saliti, quod de fluuiatilibus

Quãdo melior.

oſtendimus; de marinis non obſeruauimus. Rondeletius de ſuis loquens Caracinis: Monſpelienſes

Apparatus.

ait, cùm paruus eſt, preparare vt Auratam, vel in ſartagine frigere vel in craticula aſſare; magnum verò, elixum in aqua, aceto & vino albo apponi & cum ſucco oxalidis vel aceto edi. At ſi diutius ſit ſeruandus, aceto & pauco pipere condiri, additis folijs lauri, vel myrti, vel iuglandis. Saluianus ſic conſeruat: Feruente oleo ad mediam cocturam mergit, extractos verò ſale acetoq; conditos, in vaſculis, myrti folijs certo ordine ſubſtratis reponit, hacq; induſtria aduerſus omnem caloris contumeliam per hebdommodas aſſeruari aſſeuerat.

VSVS IN MEDICINA.

Lapidum in capite vſus.

SCribit Rondeletius lapides in capite Coracini repertos valere ad nephriticum dolorem vel colicum à vulgo exiſtimari, ab alijs item ad morbum regium: ſeſe verò in nephriti id quidem verum eſſe, experimento didiciſſe, (comminuere ſiquidem renum lapides, vel pituitam, ex qua calculi gignuntur, & retinentur, exiccando, vel pondere ſuo pellendo, inſtar lapidis Iudaici, Indi, vel Lyncis.) qua verò ratione & facultate morbum regium curare poſſit, ſeſe ignorare, experientiam autem falſum id eſſe docere. Sed duos cùm pingat piſces, vnumq; tantùm deſcribat, deſcriptionemque neutri priuatim applicet, præſtiterit, è Saluiani Coracino lapillos petere. Docent item veteres Coracini vſus aliquos medicos, ſed ij ad fluuiatilem quo de ſuo loco, pertinent.

ANTIPATHIA.

Pix Coracina.

SCitu non indignum eſt, inquit Cælius Rhodiginus, ab eruditis obſeruatum, vbi Palladius ſcripſit, Coracinam picem aduerſus arborum formicas pollere, reponendum Coracinum piſcem & id ex agricolationum magiſtris in Græcorum ſcientia. At contrà Rondeletius ſe experiri voluiſſe tradit, num piſcis iſte antipathia quadam formicas ab arboribus arceat, quemadmodum cancer G
boues ab arboribus, ſed rem aliter ſe habere experientia comperiſſe: quare Coracinam picem, vt à reſina (inquit) quæ nihil aliud eſt, quàm pix alba, differat, legendum eſſe iudicat, vt & Vitruuius Coracinum colorem dixit pro nigro. Cæterùm Rondeletio reſponderi poterit, piſcem ſuum, in quo periculum fecit, genuinum Coracinum non eſſe; quare rurſus res in alio piſce diſcutienda fuerit.

DE EXOCOETO, VEL ADONIDE. Cap. XVI.

ORDINIS RATIO. SYNONYMA. ETYMVM.

H

EXocœtum ſiue Adonidem, quibus nominibus potiſſimùm audit, ſaxatilem eſſe, Athenæi quidem teſtimonio conſtat, ſed ſquamoſuſnè qualem Rondeletius pinxit, an læui & lubrica tantùm cute præditus, vt Bellonium apparet crediſſe, qui talem nobis

Etymum.

exhibuit, haud ſatis clarum eſt. Exocœti etymum tradidere Athenæus, Plinius atq; Oppianus: ab eo nomen inueniſſe dicentes, quòd in ſiccum ſomni cauſa exeat: Sic enim Oppianus:

Ἄλλοι δ' ἐξωκοῖτον ἐφήμισαν, οὕνεκα κοίτας Ἐκτὸς ἁλὸς τίθεται, μοῦνος δ' ἐπὶ χέρσον ἀμείβει: id eſt,
Multi Exocœtum dicunt, quòd proſilit vndis, In litus, ſicco ponens tellure cubile.

Adonis cur dictus. Cirrhis.

Quia itaque mare & terram amicam habeat, ſimiliter Adonim, vt Aelianus arbitratur, dixerunt, ad Adonidis, qui Ciniræ regis filius fuit, fabulam alludentes, quem duabus in amore deabus fuiſſe fabulantur, alteri marinæ, alteri terreſtri. Κίρρις (fortè Κιρρὶς) inter alia apud Varrinum eſt apud Cyprios ὁ Ἄδωνις,

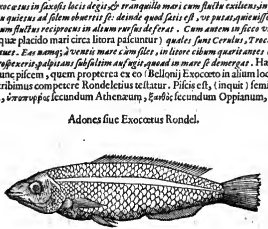
Digitized by Google

A A'δωνις,& apud Lacones ὁ λύγνος,quod poſtremum nomen hodieq; in Arcadia retinet,vti ab Arcadiæ
incolis didicit Maſſarius.Cirris verò à colore κίρρῷ qui ſubflauus eſt,qualis Adonidi tribuitur,dici po-
tuit,& ipſe Varrinus in exordio Cirrhidis ſignificationum,Cirrhidem dixerat piſcem eſſe,ἐπειδὴ κίρρος
ἐςι τὴν χροίαν,id eſt quòd colore ſit cirrho Oppianus verò Adonim ſiue Exocœtum à Cirrhide diſtin-
guit. Κηρὶς apud Diphilum Siphnium & Alex. Trallianum piſcis nomen,à cereo vt apparet, colore, à *Ceris.*
quo & pruna quædā cæreola dicimus;qui color Adonidi quidem conuenit: non videntur tamen eun- *Pruna cæ-*
dem piſcem intelligere:Diphilus enim molli carne Ceridem eſſe ſcribit, Trallianus verò in colico af- *reola.*
fectu aſſumi iubet piſces duriore carne præditos, vt eſt (inquit) Ceris, Orphus, Glaucus. Cerrhis *Cerrhis.*
(κεῤῥίς) item Suidę nomen piſcis eſt, vt & κίῤῥα Heſychio & Varrino. Κιῤῥύλος Varrino piſcis & *Cirrhulus.*
auis: Κίρυς eidem & Suidæ piſcis,fluuius & proprium. Quæ nomina tam vario modo ſcripta,tutò pro
Adonide vſurpanda non putamus.

DESCRIPTIO. LOCVS. NATVRA. HISTORIA DENIQ. TOTA.

B A[a] Thenæus ex Clearcho multa de Exocœti natura prodidit in hæc verba: *Clearchum peripa-* *[a] Lib.8.c.1.*
teticum libro quem inſcripſit de aquatilibus, non me latet,hæc de Exocœto piſce tradidiſſe, huic
piſci,quem & Adonin quidam appellant nomen inditum fuiſſe,quòd ſæpinſculè extra maris aquā *Etymum.*
dormitans quieſcat. Eum verò piſcem colore ſubruffum eſſe: ab eius branchijs vtraq; parte corporis lineam *Deſcriptio*
albam vnam continuo tractu ad caudam vſq; duci,corpore minimè lato,ſed tereti, litoralis & puſilli Ceſtrei
magnitudine, cui digitorum octo longitudo maxima eſt, piſciculo quem Hircum nominant, vt paucis com- *Hircus pi-*
plectar,omnino ſimillimum,præter nigram ſub aluo maculam quam hirci barbam vocant. Saxatilis quidem *ſcis.*
Exocœtus in ſaxoſis locis degit,& tranquillo mari cum fluctu exiliens,in paruulis cautibus iacet: ac in ſicco
diu quietus ad ſolem obuertit ſe: deinde quod ſatis eſt, vt putat,quieuiſſe, in mare ſe deuoluit, quoad exce-
ptum fluctus reciprocus in altum rurſus deferat. Cum autem in ſicco vigilat, ab auibus quas Parendiſtas *Parendiſta*
(quæ placido mari circa litora paſcuntur) *quales ſunt Cerulus, Trochilus, ac Elorius ſimilis Creci, ſibi* *aues.*
cauet. Eas namq; à ventis mare cùm ſilet, in litore cibum quæritantes & ſæpius inuadere ſolitas ſtatim ac
proſpexerit,palpitans ſubſultim aufugit,quoad in mare ſe demergat. Hæc itaq; Athenæus, quæ omnia in
hunc piſcem, quem propterea ex eo (Bellonij Exocœto in alium locum reiecto) depingimus & de-
C ſcribimus competere Rondeletius teſtatur. Piſcis eſt, (inquit) ſemipedali magnitudine,forma tere- *Exocœti Rõ*
ti, ὑποπυῤῥος ſecundum Athenæum, ξανθὸς ſecundum Oppianum, id eſt,colore aureo:partibus qui- *delet.deſcri-*
buſdam vireſcente, alijs magis *ptio.*

Adones ſiue Exocœtus Rondel.

rubeſcente. A branchijs ad cau-
dam,lineam candidā continuam
habet. Corpore ſimilis eſt Mæ-
nis iam fœtis aut Gobionibus.
Paruas habet branchias. Huius
piſcis nullum vulgare nomen
apud ſuos comperit,ſed commu-
ni aliorum ſaxatilium nomine
appellari. Et licet ceu rarus ce-
lebretur à Plinio, dum[b] inquit: *[b] Li.9.c.19.*
Miratur Arcadia Exocœtum ſuum,
reperiri tamen nonnunquam in
D litore Monſpeliano: ibique in ſaxis ſtertentem aliquando conſpexiſſe. Et ſunt certè piſces à pecu-
liaribus locis celebres, qui tamen in alijs etiam reperiuntur. Sed obſeruandum eſt à Clearcho Exo-
cœtum τράγῳ, id eſt Hirco aſſimilari,quem Rondeletius eum facit,qui Venetijs vulgò vocatur vn
Gò, id eſt Gobius, Niger is eſt,& ſquammoſus, quamuis lubricus. Ariſtoteles tamen τράγον vocat
Mænam marem quo tempore dat operam ſoboli:quare quæri poteſt, inquit Caſaubonus,an eundem
piſcem Clearchus intellexerit.quod ille facilè ſibi perſuadet, propterea quòd ἰχθύδιον, id eſt piſcicu-
lum, Hircum iſtum Clearchus appellet,& Mæna Gobione minor ſit. Adde (inquit) quod Clearchus
Ariſtotelis fuit deſcipulus inter primos & γνησιώτατος; à quo didicerat & res & proprias rerum appel-
lationes.Idem Rõdel. ſcribit Exocœtum Pauſaniæ Ποικίλον vocari,ſed in eo decipitur,vt modò ex ad- *Pœcilus.*
ducendis Pauſaniæ verbis manifeſtè cõſtabit. Plinius Exocœtum ſcribit, circa Clitorium vocalem tra-
di,& ſine branchijs. Quod fieri non poteſt,inquit Rond. ſed qui brãchias breues,imperfectas nec val-
dè manifeſtas habent,ijs carere exiſtimantur,veluti Hippocampo propter paruitatem & ſitũ deeſſe vi-
dentur:quam Rond. ſententiam quidem etiam approbo;exemplũ verò de Hippocampo improbo:hic

Digitized by Google

namq; exanguis cùm ſit, branchiatus eſſe nequit; deinde cùm Pauſaniæ authoritate fabuloſum eſſe E
oſtendit, vocalem haberi Exocœtum, quia Pauſanias, vt ipſe citat, ſcribat ſe captos quidem Exocœtos vidiſſe, vocem verò nullam audiuiſſe, cùm tamen illic vbi capiuntur, ad ſolis vſq; occaſum commoratus eſſet, quod eo maximè tempore vocales eos piſces dicerent: Pauſaniæ aſcribit, quod apud eum
In Arcadicis. neutiquam inuenitur. Ipſe enim nulla Exocœti aut Adonis facta mentione, ſic de vocalibus creditis
Vocales piſces qui. piſcibus loquitur: *Exonerat ſeſe Clitor in Aroanium, in quo piſces ſunt tum alij, tùm qui à varietate Pœcilia appellantur: hos vocem emittere tradunt, turdi volucris ſimilem. Captos quidem vidi: ſonum autem nullius audiui, quanquam in ripa ad ſolis occaſum permanſerim, quo potiſsimùm tempore vocem edere dicebantur.* Vt non ſit dubitandum, quin Pœcilia piſcis, ſiue (vt ille citat) ποικίλος, (Pauſanias habet ποικιλία) ſit ab Adone ſiue Exocœto diuerſus, præſertim cùm fluuiatilem eum faciat Pauſanias, &
[c] *Li. 9. c. 19.* Exocœtus ſit marinus. Neque à ſententia mouere nos debet [c] Plinius, *Exocœtum ſine branchijs, & citra Clitorium vocalem eſſe ſcribens:* Apparet enim imperitè vel ſaltem oſcitanter (vt aliàs non rarò) ex Græcis tranſtuliſſe. Nam Athenæus ex Clearcho cùm Exocœti hiſtoriam recitaſſet, mox tanquam de diuerſis piſcibus circa Clitorem vocalibus & ſine branchijs meminit, quorum nomen nullũ exprimit, quæ fortè in eodem quo Athenæus, ſcriptore, Plinius cùm ſic coniuncta legeret, ad eundem
Cur in ſicco viuat. piſcem pertinere exiſtimauit. In qua ſententia etiam eſt Caſaubonus. Cur modò Exocœtus in ſicco F
diutius viuat, in cauſa eſt (inquit idem Rondeletius) quòd magna aëris copia, à qua ſuffocari poſſit,
[d] *Lib. 4. c. 9.* affatim non trahatur ad branchiarum ſtructuram, hoc eſt, [d] vt aliàs exponit, ob rimæ branchiarum anguſtiam (paruas autem branchias ſuo Exocœto tribuit,) idq; in primis Anguillæ exemplo comprobat, cui parua branchiarum rima eſt: diutiſſimeq; extra aquam viuit, & in riuulis exiccatis & in are-
Hirũdo cur extra aquã viuat. na menſes aliquot, atq; etiam ſub terra, vnde & viua nonnunquam eruitur. Ita & Hirundinem extra aquam volare poſſe, quòd branchiarum opercula arctiùs connexa habeat, ideoq; parum aëris attrahat, attractuſq; aliquantulum retineatur & coaleſcat.

VSVS IN SACRIS.

[a] *Lib. 7.* APud [a] Athenæum legimus Apollini κίθαρον, Mercurio Βόακα, Dioniſio ſiue Baccho κιττὸν ſacrum habitum fuiſſe. Repetit hunc locum Maſſarius, ſed paulo aliter legit: Cittulum (inquit) Libero patri ſacrum fecerunt Græci. Geſnerus vocem corruptam putat, & aliàs Cantharum inter piſces Baccho potiùs conſacrandum ait, quia vt conijcio, cantharus item poculi genus G
ſit, Baccho ſacrum. Caſaubonus vulgi ſcripturam non ſolùm in antiquis Athenæi codicibus, & in Epitome, verùm etiam apud Euſtathium legi teſtatur, mendo tamen carere non dubitat, legitq; κιττάν: quo nomine piſcem veteres agnouiſſe Heſychianæ Gloſſæ arguunt. κίσσα (inquit) ἰχθύς ποιός. Veteres Grammatici; ἀνάκειται Διονύσῳ κίσσος κίσσητος ὁ οἶνος, ἢ δοτὴρ ὁ Διονύσος: id eſt *Baccho ſacra habetur hedera ſiue κίσσος, quia vinum cuius ipſe largitor, eſt κίσσητον auideq; expetitur.* Quæ lectio vt mihi maximoperè arridet, quia ſermo ibi eſt de animalibus, quæ occaſione nominis alicui deûm ſacra habita, ita contrà Bellonij coniectura à mente Athenæi omnino aliena videtur, qui legiſſe σκύμνον videtur, nam Catulum vertit: item & Dalechampij, qui legit ἐξώκοιτον, cùm nemo veterũ aut Catulum, aut Exocœtum ſiue Adonidem Baccho ſacrum fecerit, & lectio longius nimio petita ſit.

DE SCIÆNA, SIVE VMBRA.
Cap. XVII.

H

ORDO. SYNONYMA. ETYMVM.

COracino haud malè hic pingendus & deſcribẽdus piſcis annectetur ob ſimilitudinem, quæ tanta eſt, vt ichthyopolæ cùm Romæ, tum alibi, Coracinum pro ipſo, ipſumq; pro Coracino vendant. Græci Σκίαιναν dicunt. Plinius hoc nomen retinuit, alij Romani Vmbram vocant, Græcum nomen Latinè exprimentes. Ex recentioribus verò
Vmbra. Lumbrina. Etymum. Platina Lumbrinam, niſi mendoſus ſit codex, appellat, Saluianus & Ioann. Raſarius Xenocratis interpres Vmbrinam. A colore nomen accepit, vt Varro author eſt, colore autem nigreſcente, quem vmbroſum appellat Iſidorus, Ouidius liuentem, *Tum corporis vmbra liuentis.*

Digitized by Google

A *uentis*. Rondeletius verò ſic potiùs dictum arbitratur à lineis quibuſdam obliquis, à dorſo deſcendentibus aureis & obſcuris, quæ aliarum (inquit) apparent vmbræ: vna enim manifeſta eſt, ſequens obſcura, & ſic deinceps à capite ad caudam vſq;: ſignificantiùs fortè Bellonius, quòd quippiam habeat inter Coruum & Lupum adumbratum; vel quòd dum mouetur, adumbrantem quendam oculis colorem, iridis in morem rutilet. Aliud deniq; etymum excogitauit Saluianus, Vmbram ſic dictam eſſe ſcribens, quia celeri ſuo natatu oculos effugiens vmbra potiùs, quàm verus piſcis intuentibus appareat, vt Auſonius (inquit) innuere videtur, inquiens;

Effugiens oculos celeri leuis Vmbra natatu.

Sed Auſonius Vmbræ fluuiatilis tantùm meminit, toto genere diuerſæ. Quid ſi ad piſcis nobilitatem ac præſtantiam referatur etymum. Σκιάς, id eſt vmbræ prouerbiali ioco olim dicebantur ij, qui venirent ad conuiuium non ipſi quidem vocati, ſed comites eorum qui vocati fuerant, ſic illos ſequentes velut vmbra corpus vltrò ſequitur, vt videlicet de hoc delicato piſce ederent, ſuper qua re luculenta narrabitur hiſtoria. Bellonius Græcis item Σκινίδα appellari teſtatur, Galenum puto intelligẽs apud quem σκινίδες per ſyncopem leguntur pro σκιαινίδες. Σκιαινὶς autem fit à σκίαινα, vt à τρίγλη τριγλὶς, à πέρκη περκὶς, ὕαινα ὑαινὶς. Vnde vbi Epicharmus Sciathidem vocat, cuius hæc verba citantur ab

B Athenæo: Α'ιλίαι (aliàs αἰόλιαι) πλᾶτές τε, κυνογλωσσοί τε: ἐνηλιάδες (aliàs ἐν ἧι δὲ καὶ) σκιαθίδες, Geſnerus legere mauult σκιαινίδες: monetq; inſuper, ne Sciænam cum Syæna ob nominis vicinitatem lector confundas, cùm legatur apertè apud Oppianum diſtinctio. Sunt verò qui Sciænam & Scinida diuerſorum piſcium nomina eſſe velint: illamq; veram eſſe Vmbram, hanc verò Vmbræ ſimilem: ſed ſcrupulum (inquit Rondeletius) adimit Galenus, qui nimirum præcitato loco ſic habet: οὐ μὴν ὁμοίως μαλακὴν ἔχουσι σάρκα τούτοις, καὶ τοῖς πετραίοις ἰχθύσιν οἱ κωβιοί, καθάπερ ἤδε σκινίδες ἢ σκιαίναι: διττῶς γὰρ ὀνομάζονται. hoc eſt: *Non ſimiliter mollem carnem habent Gobiones ac iſti (Aſelli) & ſaxatiles piſces: ſicut nec Vmbra quæ Scinides & Sciæna duplici nomine appellantur.* Appellatur item Σκίας vt Xenecrati, cui & Σκιαδὴς, & σκιαδῆα dixit hoc verſu Numenius;

Ἠ᾽ὲ φάγρον λοφίην, ὀτὲ δ᾽ ἀγρόμενον σκιαδῆα.

Inuenitur & in Varini lexico Σκιαδεὺς. Græci noſtri tẽporis nunc Σκίον dicunt teſte Gillio, quod item Rondeletius affirmat, addens alicubi & Μηλοπόπιον, alicubi etiam Ouem marinam nuncupari. Italis Ombrina vocatur, licet Rondel Italis & Maſſilienſibus, & toto deniq; illo tractu qui eſt à Maſſilia Neapolim vſq; Vmbrino dici velit Venetis, vt Geſnerus ſeſe ait intellexiſſe, Nembrella, fortè Ombrella, quo nomine vulgò intelligimus vmbraculum quo ſolis feruorem arcemus, & vmbram induci-

C mus. Bellonius author eſt minorem quandam ſpeciem, quę argentei coloris ſit, Vmbrinottam vocari. Alibi verò etiam ſcribit Glaucum prouectiorem adeo Vmbram marinam referre, (præſertim cirro quem ſub labro inferiore erectum habet, ipſe autem in ſuo piſce eum non exprimit) vt à pleriſq; alter pro altero ſumatur: ideoq; Maſſilienſes & Romanos Glaucum Vmbrinam nominare: alibi deniq; tradit Chromin ſimilem piſcem cum Vmbrina confundi; cum ipſemet Chromin & Vmbram videatur confundere. Idem mediterranei maris accolis ceu Damam vocari ait vn Daing: Pariſinis non alio quam macri nomine cognitum, du Maigre, à carnis (quæ in tranſuerſas taleolas, vt Sturionis & Salmonis, diſſecta venundari ſolet) candore atq; albedine, quam vulgus (inquit) maciem appellat; nullo enim ea eſt ſanguine colorata. Baionæ referente Rondoletio Borrugat dicitur quaſi verrucata à verruca, quam ei in mento eſſe dicemus, in Gallia verò Narbonenſi Daine; nonnullis Peis rei quaſi piſcis regius: peritiores autem Dainam à piſce regio & Coracino ſic diſtinguunt, vt Piſcis regius is ſit, qui Latus Rondel. dicitur, Daina verò σκίαινα, Coracinus deniq; Corb. Minus corruptè pro Daine quidam pronunciant Caine omiſſo σ: id quod Galli plerunque faciunt in nominibus quorum initium eſt ſ. qua litera ſublata & κ in d mutando, Daine fecerunt.

Scinis.
** Lib. 3. de Aliment.*
Sciathis.
Syæna.
Scias.
Sciades i
Sciadeus.
Ouis marina.
Glauci ſimilitudo cum Vmbra.
Dama.
Macer.
Borrugat.
Daine.
Regius piſcis.

D

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

VMbram in marinam & fluuiatilem diuidunt. De marina hîc tantùm. Huius color qualis ſit nomen ipſum indicat, Is vt ex Iſidoro diximus, fumoſus eſt, Ouidio liuens. Squamoſum piſcem eſſe ex Plinio diſcimus, qui eius ſquamis vtitur ad pannos diſcutiendos. Alias notas Vmbræ attribui apud veteres non reperio. Nam quod ſcribit Ariſtoteles, Vmbram *in capite lapides gerere, ideoq; frigus ipſi infeſtum eſſe*, nihil certi conſtituit, cùm id alijs multis quoq; ſit commune. Non dubito tamen, quin Saluianus genuinę Vmbræ iconem dederit: cæterùm eademnè ſit cum Belloniana & Rondeletiana, ſicuti affirmare non audeo, ita inficiari nolo: Video enim in deſcriptionibus, iconibuſq; conuenire multa, multa item diſcrepare. Rondeletius ſuam Vmbram dentibus carere tradit; Bellonius eoſdem ei attribuit, & in icone ſatis magnos exprimit. Dentatam ſuam quoq; facit Saluianus; ſed in icone dentes non appingit. Verrucam ſub mento Rondeletius & Saluianus euidenter exprimunt;

Color.
Squamarũ vſus.
Picturarum Vmbræ diuerſitas.

Digitized by Google

primunt; Bellonius eam omiſit & in deſcriptione non meminit: meminit tamen aliàs, Glaucum puſillum cirro, quem ſub inferiore etiam labro erectum habet, Vmbræ aſſimilari dicens. Ruſus Rondeletij Vmbra lineam oſtendit à branchijs ad caudam vſq; rectà ductam, qua Saluiani & Bellonij deſtituta eſt. Poſtremò Rondeletius ſuo piſci obliquas alias lineas aurei coloris tribuit, quarum neq; Bellonius neq; Saluianus meminere. E

Chromis & Glaucus Bellonij examinati.

Geſnerus in corollario ſuo Chromin Bellon. & eiuſdem Glaucum, præſertim cùm puſillus eſt, eundem eſſe arbitratur: in qua tamen ſententia non perſeuerat: nam mox eodem loco ſubiungit. Glaucus Bellonij Vmbræ cognatus eſt, vel ſpecies Vmbræ, à Rondeletio non deſcripta quod ſciam, quanquam à Venetis Corbetam quaſi Coruulum vocari ſcribat. Vmbra Rondeletij & Bellonij vnus eſt piſcis, & iiſdem nominibus ab vtriſq; nominatur, ſed non ſimiliter deſcribitur. Rondeletio enim dentibus caret, Bellonio dentes habet in oris ambitu raros, firmos, acutos. Et rurſus in capite de Glauco Bellonij: Hic piſcis (inquit) quamuis Vmbræ cognatus ſit, à Rondeletio tamen deſcribi non puto, nec Vmbræ, nec Coracini, nec Lati nomine, quos piſces tres cognatos & ſimillimos facit. Ne itaq; tam ſimillimi piſces, potiſſimùm Vmbra & Coracinus, (qui tam ſimiles ſunt Rondeletio, vt magnitudine potiùs quàm alijs notis diſcernantur, & piſcatores aliqui ætate tantùm differre exiſtiment) inuicem confundantur, quod plerunque in nominibus fieri dictum eſt, nos hîc Vmbram ex omnibus deſcribemus; mox Glaucum Bellonij, licet pelagius potius quàm ſaxatilis piſcis ſit, ſubnexuri, Chromin verò cum conſimilibus alijs inter pelagios, Latum inter eos reijcientes F qui fluuiatiles æquè & marini ſunt.

Vmbra deſcriptio ex Rondel.

Rondeletius itaque ſuam Vmbram ſic deſcribit: Vmbra in multis Coracino ſimilis eſt, verùm ab eo differt magnitudine. Coracinus enim ad cubitalem aut paulò maiorem magnitudinem peruenit, Vmbra in multò maiorem molem accreſcit, præſertim in mari Oceano: habet & verrucam in mento, qua nota à Coracino & Lato facilè diſtinguitur. Cæterùm foramina duo ante oculos habet Coracini modo, in ſummo roſtro, & inferiori maxilla foramina aliquot parua, ſed manifeſta, quæ partes has aſperas reddunt. Dentibus caret. Pinnas quoq; ſimiles habet, ſed minus nigras & breuiores, maximè quæ in ventre ſunt, & dorſo, caudam ſimilem. Vmbræ alius eſt color quam Coracino ob lineas obliquas, quaſdam aureas manifeſtas, alias aliarum, veluti vmbras, vt dictum eſt. Corpore quoq; eſt minus lato, ſed longiore, dorſum minus repandum. Oculi in vtroque ſimiles. In Vmbra ſquamæ capitis multæ & paruæ. Operculi branchiarum extrema nigreſcunt. Partibus internis Coracino ſimilis, ventriculum ſimilem habet, totidem appendices, ſplenem, hepar, fel, ſimilia. Inſunt & in capite lapides. Hæc Rondeletius.

Ex Bellon.

Bellonius ſuam Vmbram deſcribit ſic: Cetaceus piſcis eſt, ſexaginta plerunq; librarum ponderis, quatuor plus minus cubitos longus, ſquamoſus, pro quo Glaucum Romani ichthyopolæ plerunq; ſupponere ſolent.

Vt à Glauco differant.

Sed hoc à Glauco differt, G quòd hic dentes habet in oris ambitu, raros, firmos, acutos, prominentes, teretes, caninis longiores, graciliores: quorum ſuperiores, inferioribus maiores, ſic maxillæ inhærent, vt ipſius pars eſſe videantur. Glaucus autem labra tantùm habet aſpera: præterea Vmbra in ea pinna, quæ ano proxima eſt, aculeo caret, caudamq; veluti in angulos deſinentem gerit, vt Scari & Iulides, non autem bifurcam, vt Lupi, nec circinatam vt Rhombi.

Squamarũ varietas.

Cæterùm huius piſcis ſquamæ veluti obliquæ apparent, in Oceano nigriores & veluti opacæ: in Mediterraneo argentei, aurei, atq; interdum ab his varij coloris, iridem dum piſcis circumagitur, imitantes. Duabus in tergore pinnis præditus eſt, quarum anterior octonis præmunitur ſpiculis, poſterior nullis: ad branchias verò vtrimq; vnam, & duas ſub ventre, vt in Lupo. Calculos hic piſcis in capite gerit prægrandes, quos aurifices noſtri argento incluſos vulgo diuendere ſolent &c.

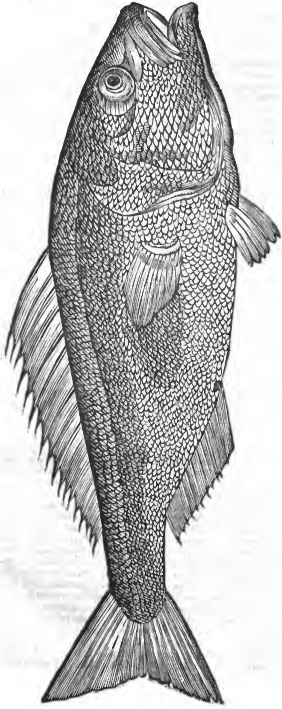
Ex Saluian.

Vmbra Saluiani roſtrum habet incuruum & retuſum potius quàm extenſum & acuminatum. Os mediocre & denticulatum. Caput ſatis magnum: In dorſo duas gerit pinnas, priorem octonis aculeis, alteram nullis, munitam: Ad branchias etiam (quas vtrimq; quaternas habet) vna vtrimq; enaſcitur pinna, duęq; alię in ventre conſpiciuntur; & poſtremò imo quoque ventri ab ano, vna alia hæret. Cauda lata eſt, & non falcata. Squamis latioribus & obliquis tegitur. Totius piſcis figura paulò longior eſt quàm lata ſit, aut craſſa. Ventriculum magnum habet & carnoſum: H Inteſtina mediocria & pinguia; iecur pallidum, ex quo fellis veſica pendet: Lienem ſubatrum: Et [a] vt Ariſtoteles atq; [b] Plinius teſtantur, lapides in capite gerit. Dum parua eſt, argentea ferè tota apparet: maior facta, ventre argenteo, dorſo verò & lateribus ſubliuentibus, ac veluti opacis conſpicitur. Ad multam molem excreſcit: ſexaginta enim libras crebrò excedit. Cùm hac Saluiani Vmbra, noſtra quo ad corporis habitum ſatis conuenit, ſed ferè vnicolor eſt, tota videlicet ferruginea, in dorſo ſupremo capite, pinnis & cauda obſcurior color is eſt, dilutior in ventre & lateribus & in branchiarum oſſibus, vbi ad ametheſtinum inclinat. Oculi magni ſunt & ferè cærulei, ſicut & pinnarum quæ ſunt ad branchias, extremitates. Squamæ mediocres. Os magnum, palatum album. Pinna in dorſo vna tantùm, Verruca item ſub mento nulla, nulli dentes. Suſpicor autem haſce partes haud ſatis à pictore examinatas fuiſſe.

[a] Li. 8. Hiſt. cap. 19.
[b] Li. 9. c. 16.

LOCVS.

Vmbra marina author.

Digitized by Google

LOCVS. E

*Li.8.c.16. Marinum piſcem eſſe Vmbram profitentur omnes; ſed in quibus maris locis degat, diuerſimodè tradunt. * Columella de piſcinis loquens, arenoſos gurgites colere ſcribit his verbis: *Arenoſi gurgites, planos quidem non peſſimè; ſed pelagios melius paſcunt, vt Auratas, Dentices, Vmbras*. Ouidius pelagiamnè an ſaxatilem faciat, dubitari poteſt. Oppianus petræam, id eſt ſaxatilem cognominat, & ſaxa herboſa incolere aſſerit. Et Bellonius à Galeno inter ſaxatiles haberi ait: hic tamen minus mollem quàm ſaxatilibus carnem ei tribuit. Negant Saluianus & Rondeletius ad flumina adnatare. Iouius itaq; dum circa oſtia fluuiorum frequenter, & in alto etiam capi dicit, *Dulci aqua gaudet.* non ita intelligi debet, vt flumina etiam ingrediatur, ſed quòd dulci aqua aliquo pacto gaudeat, cùm circa fluuiorum oſtia marina aqua minus ſalſa perſentiatur: crediderimq; altum vocare non altum pelagus, ſed loca longè à fluuiorum oſtijs remota.

NATVRA. MORES. CIBVS. F

Soliuaga potiùs eſt (inquit Saluianus) quàm gregalis: perrarò enim plures vnà capiuntur. In verſu hoc Numenij apud Athenæum Ἠ̓ὲ φάγρον λοφίλω, ὅτε δ' ἀγρόμενον σκαδῆα, ἀγρόμενος non tam gregalem, quàm qui ad eſcam colligitur, interpretari licet. Apparet enim de eſcis piſcium ipſum loqui, id quod Natalis de Comitibus aduertens ἀγρευόμενον legit, & irretitum vertit. Iouius agilem eſſe tradit & voracem: Saluianus carniuorum. A frigore læditur, propter lapides in capite, ſicut ex Ariſtotele dictum eſt. *Stultitia.* In Struthionis & Phaſiani hiſtoria diximus, cùm metuunt, caput recondere, totoſq; ſe latere exiſtimare, idem de Vmbra retulit * Oppianus, *Lib.4.Halieut. ideoq; ſimiliter ac illæ volucres, facili negotio quin ipſiſmet manibus capi: Canit enim.

Aſpera ſed poſtquam pauido ſub corde Sciæna
Bubali ſtoliditas. *Horrorem ſentit, ſubit in ſpelæa recurua,*
Vel quærit luſtrum, vel molles currit ad herbas
Struthionis. *Ponti, vel viles lymphæ ſe claudit in algas*
Contemnit totum latebris abſcondere corpus,
Et caput atq; oculos aliquos ſub tegmine claudens,
Quàm ſtultè credit ſic cætera membra latere
Non aliter ſylua in denſa caput occulit ater
Bubulus immanem cernens à fronte Leonem,
Quadrupedi inſipido demens cuſtodia curæ
Nam capite occulto ſperat non poſſe videri,
A diro donec lanietur dente Leonis;
Et pecus alatum Libyæ quod colla repanda
In longum porrecta mouet, ſub pectore vanos G
Aſtus molitur, vanaq; eluditur arte
Sic ſpe fruſtratur piſcis, nam raptor ab alto
Emergit, piſcemq; canis ex æquore palmis
Attrahit, & cunctis fraudes oſtentat inanes.

VSVS IN CIBIS.

Nobilem piſcem eſſe. *In Apol.* Vmbram à veteribus nobilem piſcem habitum fuiſſe (inquit Saluianus) eorundem intelligi poteſt teſtimonijs. Ennius nanq; (vt ex * Apulcio habemus) nobiliores piſces connumerans inquit: *Melanurum, Turdum, Merulamq; Vmbramq; marinam.*

Et apud Athenæum Epicharmus in Nuptijs Hebes, *Aeoliæ, Flutæq; & Cynogloſſi, marinæ Vmbræ.*

Numénius verò apud eundem. *Quo cupidus veſci expeteres, vel magno Synodonte, vel vrinatore Hippuro, vel Phagro criſtato, vel capto Sciadeo*, Vnde noſtris quoq; temporibus vbiq; ferè multi æſtimatur; Romæ verò (dempto Sturione) piſcium omnium communi ferè conſenſu ſapidiſſimus atq; nobiliſ- H
Quo tempore melior. ſimus cenſetur. Et licet omni anni tempore quo capi ſolet ſuauis ſit, canicularibus tamen diebus, vti pinguior capitur, ita ſuauior deguſtatur. *Quæ partes præſtent.* Iouius tunc tempore pari ferè pretio cum Siluris (Sturiones intelligit) venundari ſcribit Et quamuis qualibet ſui parte celebris ſit, abdomine tamen ex capite, maximè commendatur, ſicut & Sturiones, vnde etiam vtriuſq; capita triumuiris rei Romanæ conſeruatoribus, (vt Iouius & Saluianus teſtantur,) dono dantur. (quemadmodum Delphinorum & Glaucorum capita Epiſcopo Monſpelienſi tributi nomine penduntur, vt refert Rondeletius.) Super *Hiſt. de capite Vmbræ.* qua re Iouius elegantem hanc & lepidam refert hiſtoriam. Extat adhuc in ore quorundam facetorum ridicula fabula de T. Tamiſio, qui Romanis aulicisq; ſalibus erat inſignis, ſed gulæ adeo proſtitutæ, vt infamis haberetur. Is cùm per ſeruum, qui in foro piſcario in eam curam intentus excubare ſolebat, ingentis Vmbrinæ caput Triumuiris delatum eſſe cognouiſſet, in Capitolium protinus aſcendit, vt ſimulato apud magiſtratum negocio ſermoneq; de induſtria protracto, prandium captaret. Verum illud Triumuiri iam Riario Cardinali donandum decreuerant: ita Tamiſius cum limine curiæ,

ingenti

Digitized by Google

A ingenti coronataq; patina caput illud nobile perſpexiſſet, primo conceptus conſilio, illud ſubſecutus
eſt, præmiſſo ſeruo, qui veſtigijs deferentium miniſtrorum inſiſteret: Nec multò pòſt, cùm Riarinis
ædibus inferretur, benè habet, ſalua res eſt, inquit Tamiſius: opiparè excipiemur: erat enim in primis
menſæ Riarianæ, quæ omnium ſemper lautiſſima fuit, familiaris: Riarius, vt erat natura munificus, *Riarij Cardin. ſplēdor.*
maximum, inquit, hoc Triumuirale caput, maximo debetur Cardinali, ſtatimq; Federico Sanſeueri-
no proceritatis admirandæ Cardinali tranſmittitur; colligit extemplò togam Tamiſius, Riarium in-
tempeſtiuæ munificentiæ incuſans, in mulamq; reſilit, & munus ad Sanſeuerianam domum conſe-
quitur. Idem pari liberalitate facit Federicus, caputq; ipſum ſplendidis exornatum verbis, aurataq;
illatum patina Chiſio publicano ditiſſimo deferri iubet, quod ei multo ære alieno, grauibuſque vſuris
obſtrictus eſſet; Volitat tertia iam ſpe auidam fruſtratus gulam æſtuans Tamiſius, feſtinabunduſq;
incaleſcente iam die in tranſuberinos hortos quos ipſe Chiſius magnificentiſſimè extruebat; conten-
dit: ibiq; feſſus admodum, & multo ſudore madidus, quòd grauis erat abdominis, quartò à fortuna
decipitur, quippe qui Chiſium caput illud recentibus floribus redemitum adamato ſcorto, cui ab for-
ma, eruditiſq; illecebris Imperiæ cognomen fuit, vt extemplo deferretur, curantem reperit; Flectit in-
dignabundus habenas retrò, nec tamen ſubiratus gulæ, quæ Herculeos labores attulerat, & ad Impe-
B riam iam multo ſole Siſtini pontis ſemitam exurente, adequitat; Ad extremum anhelantis gulæ ea vis
atq; libido fuit, vt qui per totam vrbem fuerat raptatus, idem & togatus & ſenex cum ſcorto, admi-
rante noui hominis aduentum, nullo pudore diſcubuerit. Hucuſq; Paul. Iouius. Tradit autem Sal- *Apparatus.*
uianus, Vmbram quouis modo condiatur, ſuauem eſſe, elixam tamen & cum leucophago comeſtam,
aut transfixam caryophyllis, ac verubus aſſatam, frequente olei & omphacij conſperſione, dum aſſa-
tur, irrigatam, ſuauiorem, gratioremq; multò reddi. Platina eodem modo quo Stirio (Sturio) coqui
& condiri ait, minus tamen cocturæ, (quia tenerior eſt) requirere. Rondeletius ab alijs in ſartagine
frigi, & eum ſucco mali arantij edi diuiſam quoq; in aſſulas & caryophyllis transfixam, in craticula
aſſari, oleo frequenter irrigatam. Apud Pictones elixam ex aceto & cæpis minutim cōciſis edi: Con-
ſeruari verò farina probè ſubacta concluſam, caryophyllis, cinnamomo, ſale conditam. Ex hoc
item piſce ius album, optimū paratur, item quæ gelatina vulgò dicitur. Caput edi ex aceto idē Rond. *Gelatina ex*
tradit, in aqua & vino deductū. Iouius ſcribit Archeſtratum gulæ procerum ſuo tempore principem, *Vmbra.*
apud Athenæum Vmbrini capitis nobilem quandam conditurā, multis carminibus expreſſiſſe, quem
tamen locum apud Athenæum non reperio. Quod modò ad carnis pertinet ſalubritatem, idem Io- *Carnis ſalu*
uius eandem propè Vmbrinæ ac Sturioni carnium conditionem eſſe iudicat, vtraſq; enim non medio- *britas.*
C cre imbecillioribus ſtomachis negocium faceſſere. Iouio fauere apparet [c] Galenum, qui Philotimum, [c] *L. 3. Alim.*
quòd Gobiones, Aſellos, & Vmbras piſcibus mollis carnis adnumeraſſet, ait non debuiſſe hos piſces
cum ſaxatilibus confundere, quòd hi ſemper ſint optimi; Aſellos verò, ſi probo vtantur alimento &
mari puro, cùm ſaxatilibus quidem conferri poſſe, ſed variare pro locorum diuerſitate non mediocri-
ter: Gobiones verò non perinde mollem ac Aſelli & ſaxatiles, carnem haberi, ſicut nec Vmbras. At-
tamen Xenocrates bonum ex Vmbra ſuccum generari, facilè digeri, ſaporis eſſe iucundi, nutrimen-
tumq; præbere non admodum copioſum author eſt. Xenocrati ſubſcribit Saluianus, addens inſuper
non admodum excrementitiam eſſe.

VSVS IN MEDICINA.

SCiænæ, id eſt Vmbræ, interanea & ſquamæ combuſtæ, pannos teſte [a] Plinio diſcutiunt. Lapi- [a] *Li. 32. c. 9.*
des qui in capite ſunt, eandem facultatem quam Coracini habere dicuntur, nimirum ad dolo-
rem colicum. In Gallia teſte Bellonio aurifices argento incluſos vulgò diuendere ſolent, ap-
D pellantq; Piere de Colique, quaſi lapides colicis vtiles. Aiunt enim, inquit, geſtatos ac collo appen-
ſos, non ſolùm colicos dolores abigere, ſed etiam vetare, ne amplius redeat, atque hoc præterea com-
miniſſi ſolere nullas (ſi dijs placet) eos calculos vires habere, ſi empti fuerint, ſed dono datos eſſe
oportere.

DE GLAVCO BELLONII. Cap. XVIII. E

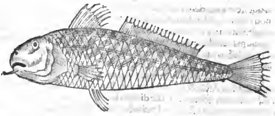
SYNONYMA.

Etymum. DE Glauco ſuo (alios enim genuinos veterum Glaucos ſuo pòſt loco dabimus) Vmbræ cognato piſce hæc prodidit Bellonius. Glaucus pelagius piſcis, à ſquamarum colore dictus ex eorum piſcium numero, qui in partes diuiduntur, pluresq; patinas implent, Fegarus. Lutetiæ inuiſus, Genuenſibus frequens, apud quos Fegarus appellatur: Venetis Cor- Corbetus. betus quaſi Coruulum dicerent: Maſſilienſibus & Romanis, nullo alio quàm Vm- Vmbrina. brinæ nomine cognoſcitur: quamuis ab hac quibuſdam notis diſſideat, vti poſtea oſtendemus.

DESCRIPTIO. HISTORIA RELIQVA. E

PVſillus dum eſt, tranſuerſis atq; vndantibus lituris ſuggillatur: in quo Chromidi adeo ſimilis eſt, vt pro ea plerunq; diuendatur. Prouectior autem adeo Vmbram marinam refert (præſertim cirrho quem ſub labro inferiori erectum habet) vt à pleriſque veluti iam dictum eſt alter pro altero aſſumatur. Color. Cæterùm huius piſcis color ex liuido in aureum effulget: roſtroq; eſt obtuſo, cuius labri pars inferior quinq; exiguis foraminibus, ſuperior tribus tantùm peruia eſt: G Oculi magni & nigri, ſub quorum canthis, gemina ſunt vtrinq; foramina. Dentes in maxillis confuſi atque exigui: lingua rotunda: ad cuius radicem quæ ad fauces eſt, circa epiglottidem aſperitas quædam oſſea aliorum quorundam dentium formam præſefert: atq; ob hoc magis expetitur Glauci caput, quòd in eo lapillos duos gerat medicamentis vtiles. Tergoris pinnam non habet continuam, vt Coruus (Coruum pro Coracino ſuo dixit) ſed diuiſam vt Chromis, & Vmbrina. Laterum quoq; pinnas acutas non habet, verùm quæ ab ano ad caudam fertur: ea certè robuſto aculeo vallata eſt, quo ſe aduerſus piſces defendat. Caudam gerit ſubrotundã, ani foramen magnum ac diſtentum: multas intus lactes: omentum admodum pingue, circumfuſa ac multis in gyrum reuolutionibus complicata & nodulis intercepta inteſtina complectens. Partes internæ. Hepar habet ſpõgioſum, in duos lobos diſtinctum, quorum ſiniſter latior eſt: à dextro autem lobo veſicula fellis parua, piſi magnitudine, velut ex filo trium digitorũ longo dependet, atq; in fundo ſtomachi quan- H dam apophyſin in nullo alio piſce à me conſpectam gerit, præter quinq; alias in pyloro ventriculum obſepientes. Porrò veſica non caret, vt nec etiam renibus, atq; ab his ad hanc productis vreteribus, Cibus. filis tenuiſſimis haud abſimilibus. Veſcitur hic piſcis carcinis, ſcolopendris, caridibus & alga: quorum reliquiæ in eius ſtomacho nonnunquam reperiuntur. Hactenus Bellonius, cui neſcio ſitne fides habenda in eo quod de veſica dicit & renibus, cùm ex ijs quæ oua pariunt aues piſceſq; ijs partibus deſtituantur.

Glaucus Bellonij.

DE AN-

A

DE ANTHIIS. Cap. XIX.

SYNONYMA. ETYMVM.

QVamquam pro certo & affirmato non habeam, num ex ſquamoſorum genere ſint quos Græci Ἀνθίας nominant, quia tamen tales ſunt, quos ego vel eos eſſe, vel ſaltem cognatos piſces conijcio, itaq; non incongruè de ijs hoc loco agetur. Anthias apud Græcos nomen accepiſſe volunt à corporis floriditate, id eſt pulchritudine. Sed quid ſi tum inde, tum verò etiam quòd in potentiorum menſis florerent, ac inter alios reſplenderent, tanquam roſa quædam inter alios flores, dictos dicamus? Erat enim in ſummo pretio Anthias: nam alioqui omnes floridos, pulchroſuè piſces Anthias dici poſſe non dubito: Sicque magna oriretur confuſio. Neutiquam verò Bellonij ſententiam probo, qui

[*Etymum.*]

[*Bellonij error.*]

B omnes latos piſces Anthias Græcis appellari profitetur, nã præterquam quòd hoc ſine idoneo authore ſcribit, ita etiam non omnes lati tam pulchri ſunt, vt vel Anthiæ, vel Callichthydes vel Callionymi dici poſſint. Apparet autem Bellonium in hanc ſententiam veniſſe, ex his Plinij verbis: *Certiſſima eſt ſecuritas vidiſſe planos piſces, quia nunquam ſunt, vbi malifica beſtia, qua de cauſa vrinantes, ſacros appellant eos:* cùm videlicet de ſuo Anthia id ſcribat [a] Ariſtoteles inquiens: *Quo loco Anthias ſit, ibi nullam belluam eſſe confeſſum eſt, quo indicio vſi ſpongiarum piſcatores vrinantur, & ob id hunc ſacrum piſcem appellant.* Vbi præterea notandum Bellonium latos vocare, quos Plinius planos dixit, quos tamen alias ipſe ſic diſtinxit, vt plani ſint qui veluti in planum expanſa manu natant, lauore vocabulo Græcis (inquit) Pſettæ, id eſt, Paſſeres appellati; lati qui quanquam ipſo ſuper ſolo expanſi, ſitu quoq; plani appareant, tamen dum natant, ita quidem feruntur, qualis eſt in rectum contentæ atq; erectæ manus figura, pollice ſurſum eminente, reliquorum ſquamoſorum formam ac naturam retinentes; tales autem planos à Plinio intelligi, ex eo conſtat, quòd ipſe alibi planos nominat communi nomine Rhombos & Paſſeres, & cartilagineos, Raias, Paſtinacas. Credendum itaque Plinium alio quàm Ariſtotele authore vſum fuiſſe, cùm Ariſtoteles ſimpliciter Anthiæ tribuit, quod ille piſcibus planis, qui ſunt plurimi. Meminit tamen etiam Anthiæ, eiq; eandem quam alij natu-

[*a Lib. 9 Hiſt. cap. 37.*]

[*Lati & plani piſces vt differant.*]

[*Plani, qui Plinio.*]

C ram, & ingenium aſcribit. Suſpicari autem liceret non eundem Anthiæ nomine ab antiquis memorari: Oppianus enim ſuos Anthias ſaxatiles eſſe clariſſimè teſtatur; Ariſtoteles verò cùm quo loco Anthias eſt, ibi nullam eſſe beluam dicit, pelagium eſſe, & in alto mari degere innuit. Ibi enim degunt beluæ. Adde quòd tam inſignem, & omnino memorandam cum beluis antipathiam non erat taciturnus. Sed hanc ſuſpicionem tollit idemmet [b] Ariſtoteles, qui Αὐλωπίαν Anthiæ eundem facit his verbis: τίκτει δὲ καὶ ὁ αὐλωπίας, ὃν καλοῦσιν ἀνθίαν τοῦ θέρους, id eſt, *Parit & Aulopias quem Anthiam vocant, æſtate:* (Gaza ibi ſimpliciter Sacrum reddidit): nam & Oppianus vnum ex ſuis αὐλωπὸν vocari aſſerit. Scribit Bellonius Anthias ab alijs candidos piſces, ab alijs Pompilos, alijs Auratas nominari. Ego candidos piſces vocari non reperio: ſed Oppianus, vt modò patebit Anthiarum quatuor genera faciens, alterum ἀργεννὸν id eſt argenteum (interpres album reddidit) cognominauit. Pompilos verò nemo etiam Anthias (quod ſciam) dixit, ſed Pompilum ſui generis piſcem quidam ſacrum quoq; piſcem dicunt, nomine cum Anthia communi. Auratæ quidem Anthiæ dici queunt, tanquam floridi pulchriuè piſces; non ſunt tamen Auratæ Antijs eidem. Rurſus cùm dicit à nonnullis Græcorum ἱυάπας & αὐλωπὰς vocari, Anthijs tribuit vniuerſaliter, quod Oppianus

[*Anthias an antiquis idē omnibus.*]

[*b Lib. 6 H. cap. 17.*]

[*Sacer Gaz.*]

[*Candidi piſces.*]

[*Callichthys.*]

D quarto eorum generi peculiariter. Dicitur verò Anthias teſte Athenæo, & κάλλιχθυς, id eſt pulcher piſcis: item καλλιώνυμος, id eſt, pulchri nominis: quod poſtremũ nomen ei cum Vranoſcopo commune eſt Vocarunt item alij ἔλλοπα: quanquam & alius ſit huius nominis piſcis, cui ſquamæ contra aliorum piſcium morem ad os verſus tribuuntur: & Epicharmus in Muſis apud Athenæum ibidem Ellopem commemoret, Callichthyn verò, & Callionymum, tanquam eundem tacet. Dorion Anthian & Callichthyn differre ait, item Callionymum & Ellopem. Sacri verò qui piſces ſint appellati, ibidem recitat Athenæus. Telchiniacæ hiſtoriæ author, ſacros ait piſces eſſe Delphinos, & Pompilos: Theocritus verò Syracuſanus in Berenice Leucũn, id eſt, Album appellatum piſcem, Sacrum nominat his verſibus:

[*Callionym.*]

[*Sacri qui dicti.*]

Σφάζων ἀκρόνυχος ταύτῃ θεῷ ἱερὸν ἰχθὺν Ὃν λεῦκον καλέουσι, ὁ γὰρ θ' ἱερώτατος ἄλλων

Si veſperi immolet huic deæ ſacrum piſcem, Quem Leucũ appellant, eſt aũt omniũ is ſacerrimus.

Callimacus Auratam Sacri piſcis titulo dignari videtur, cùm ſcribit χρύσειον ἐν ὀφρυσιν ἱερὸν ἰχθὺν. Idẽ & Hyccam ἱερὸν ἰχθὺν nominat. Alij Sacrum piſcem interpretantur deo cuipiam dicatũ, quo modo & Sacrum bouem dicimus conſecratum: alij magnum, vt ſacrum robur Alcinoi, quidã aquæ fluenis

[*Bos ſacer*]

Digitized by Google

[c] Iliad. Π. auidum, vel ſecundum aquam natantem. Patroclus apud Homerum [c] Theſtorem Troianũ Enopis filium haſta transfixum, ita è curru extrahit, A

— ὡς ὅτε τις φὼς Ἐκ πόντοιο θύραζε λίνῳ καὶ ἤνοπι χαλκῷ
Πέτρῃ ἔπι προβλῆτι καθήμενος ἱερὸν ἰχθὺν Ὣς εἷλκ᾽ ἐκ δίφροιο κεχηνότα δουρὶ φαεινῷ id eſt,
— Sicut quando aliquis Ex ponto foras trahit lino, & ſplendido ferro,
Petra in prominenti ſedens Sacrum piſcem Sic traxit ex curru hiantem haſta lucida.

Citat ibidem Athenæus poëtæ locum ex Dionyſio cognomine Iambo in opere de dialectis, qui ſe ex piſcatore quodam & remige, alijsq; multis piſcatoribus audiuiſſe ſcripſit, Sacrum piſcem Pompilum vocari, eumq; intelligi fortè apud poëtam, niſi fortè (inquit) alius ſit ſimiliter vocatus. Equidem

Homeri locus de Sacro piſce.

Pompilum intelligere non potuit, vtpote procul à litore degentem, & magnum piſcem, Pelamydi ſimilem. Plutarchus verò *Anthiam Homero Sacrum piſcem* vocari author eſt, *tametſi magnum* (inquit) *quidam ſacrum intelligunt, quomodo os ſacrum magnum: & comitialem morbum magnum, ſcilicet, ſacrum vocant.* Cæterùm cùm & Aurata litoralis ſit, & ſacer piſcis etiam vocata, ſi quis hanc apud poëtam intelligeret, ego ei non reclamauerim: Poſtremò Hiceſius Anthiam à quibuſdã λύκον vocari tradit. Rõdeletio locus videtur mendoſus, quia (vt putat) nemo alius λύκου piſcis meminit, quare ex præcitato Theocriti loco λύκον legit. Iſaaco verò Caſaubono mendæ ſuſpitione caret, putatq; An- B

Lycus.

Anthias cur Lycus dict᷒.

thiam Lycum dici à violentia qua vtitur aduerſus alios piſces. Eſt enim (inquit) σαρκοφάγος, vt ex Ariſtotele refertur. Reuera quod Rondeletius affirmat, piſcem nullum Lyci ſiue Lupi nomine fuiſſe Græcis notum, perſpicuè falſum eſt: Nam Crates Comicus apud eundem [d] Athenęum poſt Teſtudinem & Cancros in mentione ſalſamenti elephantini ταυντίρους λύκους nominat. Quod ſi verò quis & hunc locum corruptum velit, is Heſychium inſpiciat, qui ἰχθὺν ποιὸν ſcribit λύκον appellari. Cùm modò qui Leucus ſit vocatus piſcis, hactenus tradiderit nemo, veteres critici ſuſpicati ſunt ſcribendum eſſe, γλαῦκος, vt in Glauco dicetur.

[d] Lib. 3.

Leucus.

GENVS. DIFFERENTIÆ. DESCRIPTIO.

[a] Li. 1. Hal.

SEcundum [a] Oppianum quatuor ſunt Anthiæ ſpecies: Canit enim

Τέσσαρα δ᾽ Ἀνθιέων μελαχήτεα φῦλα νέμονται Ἄλλους δ᾽ ἔνοπάς τε καὶ αὐλωπὺς καλέουσιν
Ξανθοί, ἀργεννοί τε, τὸ δὲ τρίτον αἷμα μελαινός Ἥνεκα τοῖς καθύπερθεν ἑλισσομένη κατὰ κύκλον
Ὀφρὺς ἠερόεσσα περὶ βρομεὺς ἐστὶ φάνωται. C

id eſt; vt Lipius vertit.

Quattuor Antheion ſpecies verſantur in vndis Enops atq; Aulops, alios hoc nomine dicunt
Sunt flaua & niuea, ſunt atro ſanguine fuſca Namq; ſupercilium circum reſcratur in orbem.

Totidem pinxit Rondeletius, quorum tamen nullum probo, (licet interim nullum habeam quem verum ac genuinum in Anthijs affirmare audeam) quoniam omnes dentati ſunt, cùm edentulos faciat

Anthia edentuli ſunt.

Callichtys.

Oppianus duobus in locis, quorum alter modò citabitur, altero ϛόμα ἄοπλον, id eſt os inerme habere dicit. Putabat verò doctiſſimus ille vir, Oppianum pugnare Ariſtoteli, quoniam hic Callichthyi qui idem (inquit) eſt Anthiæ, ſerratos dentes tribuat. ſed in eo fallitur, nam licet Callichthys etiam vocetur quibuſdam Anthias, Ariſtoteles tamen cùm ſynonymijs non vtatur, videtur alium ab Anthia piſcem intelligere; nam & Oppianus quoq; diſtinguit, item Dorion apud Athenæum. Geſnerus in primo eiuſdem Rondeletij Anthia obſeruat, quod is ſpinæ nomine non dorſum aut ſpinoſam eius pinnam accipiat, ſed aculeum (pingit enim ſpinam in eo longam & acutam in exordio pinnæ dorſi,) cùm Plinius, & Ouidius ſpinæ dorſi tantùm meminerint, quamquam in Plinio locus reſtitui debeat ex Ouidio: *Piteas* (inquit) *id tradit idem* (legendum, Anthiam tradit idem, nempe Ouidius) *infixam* (infixum) *hamo inuertere ſe, quoniam ſit dorſo cultellato, ſpinaq; lineam præſecare.* Ouidius D namq; quem citat, ait:

Plinius correctus.

Anthias his tergo, qua non videt, vtitur armis, Vim ſpina nouitq; ſua, verſoque ſupinus
Corpore lina ſecat, fixumq; intercipit hamum.

[b] Lib. An terrena beſtię prudent.

Anthias prior Rõd. forte Mulli imberbis ſpecies, alter verò Aſelli.

Capelan.

Meminit & [b] Plutarchus, Anthiam captiuo Anthię ſuccurrere, reiectumq; in humeros funiculum ſurrectis aculeis reſecare, ſpinæq; ſuæ aſperitate refringere aſſerens. Iſtiuſmodi ſerrata ſpina in paucis piſcibus obſeruatur, talemq; in priore ſuo Anthia eſſe negat Rondeletius, neq; etiam ſerratam, ſed aſperam & acutam ſpinam habere ait. Apparet autem hunc Rondeletij piſcem ad imberbes Mullos referri poſſe. Totus enim, corpore ſcilicet & pinnis rubet, Pagri aut Cinædi modo. Id quod nomen eius vulgare apud Gallos etiam indicare videtur. Barbier enim vocant: Barbarim autem ipſis Mullus eſt. Alter etiam eius Anthias pro ſecundo, qui Oppiano ἀργεννὸς, ideſt argenteus, ſiue, vt, ipſe vertit, albus & ſplendidus, vocatur, exhibitus, Aſelli non Anthiæ ſpecies eſt, id quod præter corporis figuram, etiam Gallica nomenclatura indicat. Capelan enim vocant, Belga maiorem

Aſellum

A Aſellum Capeliau, nec obſtat, quòd ſuum piſcem neq; ſale neque exiccatum ſeruari poſſe profiteatur, cùm Aſellus maior vento copioſiſſimè induretur, & ſale condiatur, nam calidiori in Gallia cœlo vel potiùs occultæ alicui rationi id adſcribendum videtur. Appinxit eidem à branchijs mox infra pinnam aculeum, quo iſte piſcis omnino caret, neq; ipſe etiam Rondeletius in deſcriptione meminit. Tertium ad Turdos pertinere ſtellulæ quas in ea pinna gerit, quæ ad anum eſt, item corporis forma teſtantur. Saxatilis eſt (inquit), totus purpurei coloris vel Indici, corporis forma Scaro vario ſimilis, corpore longo, cauda craſſa, ſerratis & acutis dentibus. Labra habet, oculos admodum rotundos, purpureos & rubros. Podicem magnum, è quo inteſtinum rubro viridiq; diſtinctum excidit. Partibus internis cæteris ſaxatilibus ſimilis eſt: carne item tenera fragili, ſicca, optimiq; ſucci. quod verò hæc verba Oppiani, τὸ δὲ τρίτον αἷμα κελαινοί, id eſt *tertij generis* Anthiæ) *ſunt atro ſanguine fuſci*, non ad piſcis ſanguinem, ſed ad totius corporis colorem referri oportere dicat, & per atrum ſanguinem, nigrum ſiue purpureum exaturatum ſiue Indicum intelligi, approbo. Rurſus cùm in quarta ſpecie, quæ Oppiano, vt oſtendimus, ἰνωπὸς & αὐλωπός dicitur, αὐλωπὸν intelligi vult κοιλόφθαλμον, id eſt, cauis ſiue profundis oculis præditum, quaſi acutùm cernentem, contrà ac facere ſolēt quibus oculi prominent, quoniam Oppianus etiam ἰνωπὰς vocat, improbo, vti & explicationē Scho-

Capeliau.

Anthias tertiꝰ Turdi genus.

Aulops, & Enops cur dictus quartus Anthias.

B liaſtis, cui αὐλωποὶ ſunt μακροὺς ἔχοντες ὀφθαλμοὺς δίκην αὐλοῦ, id eſt, *longos habentes oculos tibia inſtar*: quamquā [c] Cælius hanc interpretationem ſecutus videatur, inquiens Aulopis oculos eſſe cuiuſmodi ſunt Pagurorum & Aſtacorum, quibus proprium eſt forinſecus oculos protrudere inſpectandi cauſa: tales enim oculos in piſcibus non reperias. Mihi autem hęc Anthiæ ſpecies ſic vocata videtur, à peculiari ſuperciliorum figura, quaſi pulchris prædita oculis, aut magnis, qualibus ſuum Aulopium deſcribit Aelianus, tales autē Homerus bubulos eſſe canit, vnde & Iuno βόωψ vocatur, pro ἴνοψ, aut ἰνόφθαλμος. Εὖ enim in compoſitione & magnitudinem & pulchritudinem ſignificat. Ariſtoteles Aulopiam, alio nomine Anthiam dici ſcribens, de tertio Oppiani Anthia intelligere mihi videtur, nec alium Aulopiam ab Aeliano deſcribi arbitror, licet cetaceum facit: & Oppiani Anthias magnæ molis piſces eſſe appareat, quòd eſcam eorum faciat Coracinos, & niſi magno robore è mari extrahi poſſe dicat, vt modo patebit in capiendi ratione. Vnde credidi aliquando magnos piſces eſſe, ſed cùm poſtmodum aduerterem Hiceſio Pagrum, Chromin, Anthiā, Orphum, Synodontem, Synagridem & Acarnanem genere ſimiles eſſe, ſententiam mutaui: nam etſi de alimento quod præſtant potiſſimum intelligat, ſunt nihilominus & figura, & magnitudine ſimiles, vt patebit, ſed Aelianum audiamus. *Qui circum* (inquit) *inſulas Tyrrenicas nuncupatas in maritimis rebus verſantur, cetaceum*

[c] Lib. 2. lect. antiq.

Bubuli oculi quales.

Ariſt. Oppiani & Aeliani Aulopias eoſdem eſſe.

C *quempiam piſcem Aulopiam appellant: cuius vim & naturam explicare non eſt alienum: magnitudine maximum. Alopiam maximi Thynni ſuperant: at robore Aulopias cum illis collatus primas fert. Quamuis enim Thynnorum natio fortiſſima eſt, aduerſarij tamen Aulopia promptè repugnantis, ne primum quidem impetum ſuſtinet, ſed ſanguine ei (per metum) refrigerato cedit: vnde reſolutus mox vincitur. Aulopia verò cùm omni conatu ei reſiſtit, perdiù pugnam tolerat, ac nimirum contra piſcatores quoq; decertat, & ſæpiſſimè victoriam reportat, ſeſe premens: & capite in profundum nutans. Sua enim natura, ore ac ceruice eſt robuſtus. Cùm captus eſt, eximia forma ſpectatur: oculis eſt patulis, rotundis, magnis, cuiuſmodi Homerus bubulos canit: Maxillæ non ſolùm robuſtæ, ſed etiam pulchræ ſunt. Dorſo eſt ceruleo, coloris ſaturati & ventre candido. A capite ad caudam aurea quadam linea in orbem deſinit:* Hæc itaq; Aelianus. Apparet autem ipſum cetaceum & magnum aliquem piſcem Aulopium eſſe credidiſſe quia Thunnis maximis piſcibus pugnat: ſed & Amia idem præſtat; aculeatus nimirum piſcis, vt & Aulopius. Quod verò ore etiam robuſtum eſſe dicat, id haud verè intellexit: edentulus enim eſt Aulopias. Nec propterea differre putem, nam eandem planè qualem Oppianus Aulopios capiendi rationem memorat. Rondeletius pro quarto Oppiani Anthia piſcem pinguit ſquamoſum, latumq; & vt apparet vel Sparo vel Pagro cognatum; ipſe autem eum non deſcribit, ſed ex vnica nota, quod

Aulopia cū Tunnis pugna.

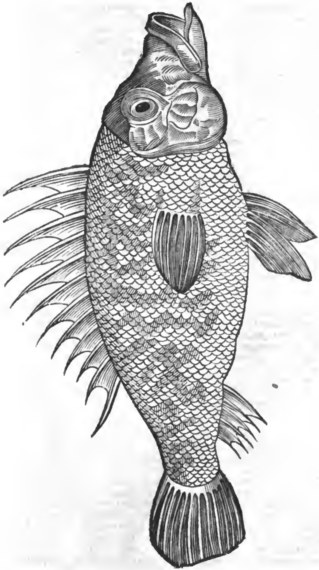
De quarto Rond. Anthia indiciū.

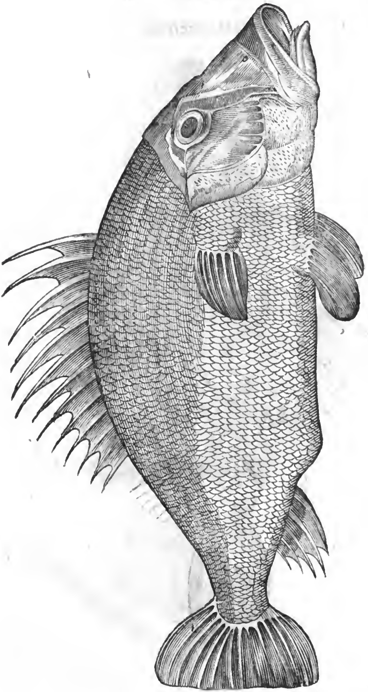
D nigra videlicet ſupercilia oculos ambiant, quin verus ac genuinus ſit Aulopias non dubitat. Habes hîc humaniſſimè lector quatuor marinorum, & fortaſſis ſaxatilium vel ſaltem litoralium, ſquamoſorumq; piſcium icones, mihi quidem Anthiæ nomine diuerſis è locis tranſmiſſorum, ſed quos tamē pro genuinis tibi non obtrudo, ſed iiſdem quibus mihi miſſa ſunt, nominibus libenter impartior, gratiam habiturus ei ſummam, qui veriores in medium attulerit. Principe itaq; loco piſcis pingitur cuius vēter totus argenteis ſquamis reſplendet, vti & latera, quibus tamen aureæ præterea intermiſcentur. Maculæ quas icon præſefert traſuerſales cæruleæ ſunt. Dorſi color fuliginoſus: in quo vnica tantùm pinna duodecim armata ſpiculis, magis nigricans, vti capitis item vertex. Branchiarum opercula ex aureo & violaceo variant: Ventris pinnæ ad caſtaneum vergunt: minus verò quæ ſunt ad branchias, minuſq; ipſa cauda. Notam habet peculiarem, quòd labrum inferius, tum intus, tum foris ex flauo vireſcat. Oculorum ambitus violaceus: pupilla nigra, iris aurea. Altera icon piſcem oſtendit toto dorſo Pſittaci more & Merulæ noſtræ virentem, item pinnis duabus, videlicet dorſi & quæ retro anum eſt: quæ verò iuxta branchias ſunt, & in pectore & tota cauda nigricant: ſed pinnarum nerui albent,

Anthia authoris.

Anthias viridis ſine ſecundus.

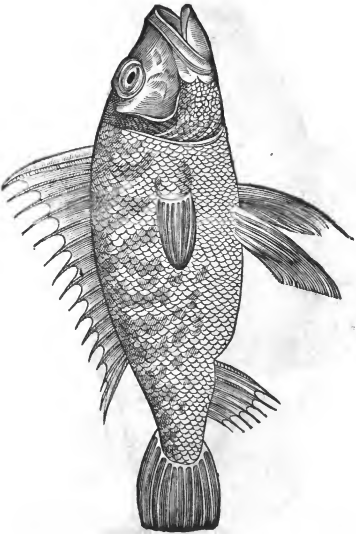
Anthias authoris prior.

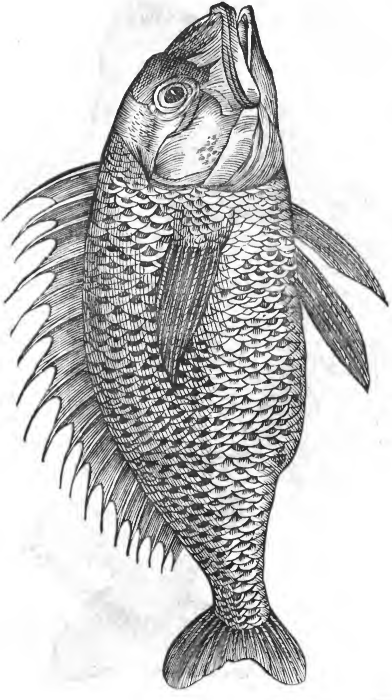

Digitized by Google

Anthias tertius.

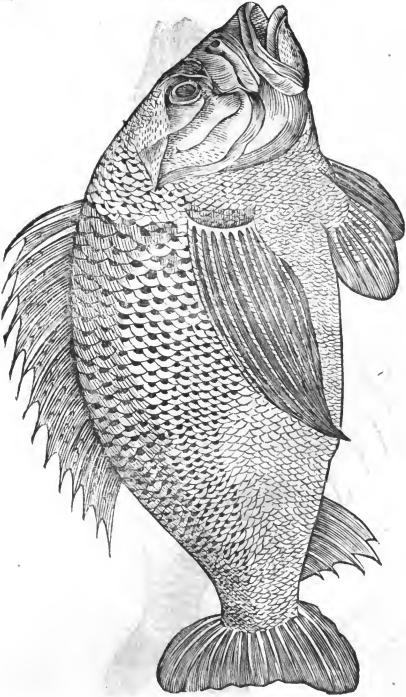

Digitized by Google

Digitized by Google

Anthijs Congener.

Digitized by Google

A caudæ verò virent. Maxillæ item nigricant. Vertex capitis aterrimus eſt. Oſſa branchiarum auro reſplendent. Ceruix & labrum inferius interna parte purpuraſcunt. Venter totus argenteus, purpura permixtus. Oculorum iridem nigram aureus ambit circulus. Qui modò tertio loco datur, inde tertium etiam Oppiani Anthiam eſſe conijcio, vel ſaltem affinem piſcem, quòd cum viridis quodammodo ſit, tam amplis tamen toto corpore violaceis maculis variet, vt violaceus quaſi totus videatur. Numero pinnarum cum ſuperioribus conuenit, figura verò non item. Quæ in ventre ſunt pinnæ colore cum ea conueniunt quæ eſt vnica in dorſo, ex nigro nempe ad ferrugineum vergēte, quæ verò ad branchias vergunt ad violaceum, & in extremo roſeæ ſunt. Cauda pro corporis portione magna, leuiter purpuraſcit. Iris oculorum & mentum roſeo ſanguineové colore, ſpecificam & quam ob ſolam cæteris dignoſci poteſt, notam in eo conſtituunt. Ob oculorum ac præſertim pupillæ inuſitatam magnitudinem pulchritudinemq; (iridem enim ex aureo roſeoq; permixtam habet) eum qui quarto loco pingitur, quartum Oppiani Anthiam conſtitui poſſe puto. Differt à præcedentibus pinnarum numero, nam retrò anum, nullam habet. Cæteræ omnes nigreſcunt. Sicut & caput ſupra oculos, retrò enim eos & in ceruice, item ad branchias, ametheſtino, aureo, argenteo, cæruleoque variat. Os latum habet, intus rubicundum. labrum ſuperius ſubuiride, inferius cæruleum: lin-

Anthias tertius.

Anthias quartus.

B guam maximam candicantem. Dorſum & latera ex cæruleo violacea: ſed color intenſior eſt in dorſo, remiſſior in lateribus. Venter primùm viridis, dein argento reſplendet & auro ad podicem vſque, nam deinceps vſque ad caudam ſanguineus roſeuſvé eſt. Cauda verò coloris eſt ametheſtini. Pſittacū vocant in Hiſpania. Anthijs hiſce noſtris cōgener eſt, nouiſſimo loco pictus. Ceruicem habet rubicundam. Dorſum ad caudam vſq; ex cæruleo viride Venter pallidus eſt: Latera rubent: ſubcæruleis maculis varia, vt pictura oſtendit. Pinna dorſi & quæ retrò anum eſt, ſunt ferè ferruginei coloris: branchiarum & ventris nigricant. Oſſa branchiarum aurea. Caput pronum atrum eſt: ſupinum ferrugineum. Labrum inferius interna parte rubet. Cauda lata quidem ſed breuis nigricat & in vnam tantùm pinnam degenerat.

Pſittacus Hiſpanicus.

LOCVS. NATVRA. MORES.

C ANthiarum genera in ſaxis habitare teſtatur Oppianus: ea tamen aliquando explendæ gulæ gratia deſerere: Voraces enim eſſe, dentibus tamen carere. Canit enim:

Voracitas.

Ἔξοχα γὰρ περὶ πάντας ἀδηφάγος οἶστρος ἐλαύνει Κείνους, καὶ νωδόν περ ὑπὸ στόμα χῶρον ἔχοντας.

id eſt, vt Rondeletius vertit:

Supra alios omnes ciet inſatiata libido Veneris, non etiam munito dentibus ore.

νωδὸς enim, inquit Suidas, eſt ὁ μὴ ἔχων ὀδόντας, id eſt, non habens dentes. Vbi Anthiæ ſunt, beluas non conſpici, antè dictum eſt, indeq; ſacros nuncupari, quod quidem peculiari antipathiæ adſcribendum eſſe vti non dubito, ita rurſus haud conſtare puto, beluęné illas, vt Leo Gallum, elephas murem, perrhorreſcant, an illi beluas timore perculſi fugiant, nec cùm famelici ſunt, eouſq; in altum euagentur, vt in illas incidere queant, vt ſcilicet nauigantes cōſpectis Anthijs cognoſcant, ſeſe iam beluarum euaſiſſe pericula, & terræ appropinquare. Magis tamen inclinat animus in priorem ſententiam: nam ſimiliter ſerpens quidam ſacer vocatur, à quo fugiunt cæteri: & auis ſacra in Falconum genere, à qua reliquæ omnes ſibi timent: quanquam & Anthias Sacer dici potuerit, quòd piſcatores nauganteſq; alij ob præſtitum beneficium (quòd præſentibus illis iam in portu (quod dicitur) nauigare cognoſcant,) abſtinere etiam ab illo & pro ſacro habere voluerint: quo ſenſu & ἱερὸς ἰχὺς, id eſt *Sacer piſcis* prouerbialiter dicebatur, cui nemo nocebat, ſed ſui iuris erat. In cuius prouerbij explicatione author adagiorum: Suidas (inquit) indicat eſſe apud Homerum. Quicquid enim ingens ac præclarum ha-

Cur non ſint beluæ vbi Anthiæ.

Serpens ſacer vocatus.

Sacer piſcis qui dicatur.

D beri volebant veteres, ἱερὸν appellabant: per iocum dici poterit in hominem prægrandem & in pretio habitum, cùm ſit ſtupidus & infans. Suidas verò id non tanquam prouerbium recitat. Mirum modò quod de hiſce piſcibus prodidit Aelianus, captos miſerabile præbere ſpectaculum: mortem nimirum lugere ſuam, & quodammodo ſupplicare videri: ac quemadmodum homines, qui in latrones immiſericordes & cædis auidos incurrunt, fugam tentant, ſic illos retibus inſultantes, inſidias tranſilire conari: eos autem qui hoc genus mortis euadunt in terram antea eis inimicam exilire, atq; ibidem mortem obire malle quàm gladio perire. Antè verò Ouidij ac Plutarchi authoritate oſtendimus aſperitate dorſi ſui lineam diſſecare, captiuoſq; ſocios ita libertati reſtituere: quod meminit etiam [a] Aelianus his verbis: *Vt homines fidi & commilitones veri, perinde piſces inter ſe vlciſcuntur, quos Anthias nominant: ex his quilibet cum nouerit conuictorem ſuum captum eſſe, celerrimè adnare feſtinat, ac dorſi ſui nixu ad eum inhæreſcit*. Nouit item captiuus auxilium, auxiliantiq; vt res fœlicius faciliùſque ſuccedat, ſeſe hamumq; offert, quod nō obſcurè innuit [b] Plinius, inquiēs: *Anthiæ cùm vnum (è ſuis) hamo teneri viderint, lineam ſecare traduntur, eo qui tenetur, extendente, vt præcidi poſſit*. Meminit huius Anthiarum in

Lugent mortem ſuam.

Aſtus.

[a] *Lib. 1. c. 28.*

[b] *Li. 9. c. 59*

Digitized by Google

Lib. 3. Var. 126. rum in ſodales amoris etiam * Ioan. Tzetzes, ſed auxiliantes tradit lineam quidem conari ſecare, ſed E
cùm id propter dentium infirmitatem perficere non poſſint, pondere ſuo illum adeo grauare, vt à fau-
cibus ita compreſſi hamus euellatur, aut linea rumpatur. Vt vt autem res habet, Oppianus raró ſic
euaſiſſe captiuos concedit, imo dum iuuare cupiunt, dorſis ad eos coniunctis & temere conglobatos,
impedire magis: non raró veró acutam ſupra ſpinam reſecta linea euaſiſſe.

CAPIENDI RATIO.

IN patria mea (inquit idem Oppianus) ſupra litus Sarpedonis, quicunq; Hermupolin & Eleu-
ſam habitant, Anthias hoc modo capiunt. Piſcator prope terram obſeruat petras cauernoſas
Gaudēt ſtrepitu. quas incolere ſolent Anthiæ; & magnum orbibus ligneis inter ſe colliſis ſtrepitum excitat. Eo
gaudent Anthiæ. itaq; emergēti alicui, Percas aut Coracinos in aquam proijcit: epulatur ille raptim.
Piſcator quotidie illic redit, & tanquam inuitatis conuiuis, qui ſemper plures apparent, cibum præ-
bet. Manent illi eodem in loco, & nauim velut nutricem expectant, quam cùm appellere ſenſerint,
mox omnes obuiam læti & ludentes adnant: demum ita manſueſcunt, vt contrectantis etiam manum F
& porrigentis cibum non refugiant: & quocunq; manum egerit, ceu ſigno dato, illuc ſtatim, tan-
quam pueri in gymnaſio morigeri magiſtro, ſe recipiant, continentem verſus, ante nauim, retro. Sic
cicuratis illis, tandem hamum inijcit mari. primùm manu ſignificat omnibus recedendum, & ſimul
lapidem proijcit, quem illi eſcam eſſe rati ſequuntur. Vni alicui relicto hamum (eſca obtectum) ſu-
pra mare porrigit: quo miſer ille vorato, mox ambabus piſcatoris manibus rapitur, vt reliquam tur-
bam lateat. nam ſi cæteri captum aut viderent, aut ſtrepitum extrahendi audirent, nullis amplius
eſcis reuocari poſſent, ſed fraudem atq; inſidias fugerent exoſi, quam ob rem piſcator validus & agi-
Alius capiendi modus. lis ſit, oportet, aut etiam à ſocio adiuuetur. Alij non eſcis aut vlla ſimulatione, ſed ſuis freti viribus
Anthias adoriuntur. Hamun ex ære aut ferro faciunt, dupliciter alligatum valido funi. hamo Lupum
piſcem inſerunt viuum: aut in os mortui indunt plumbum, quod Delphinum vocant: cuius pondere
caput ita inclinat & reclinat, ac ſi viueret: & remigantibus cæteris vnus à puppi, cùm iam appa-
rent Anthiæ, hamun in mare leniter circumactum inijcit. Sequuntur illi certatim nauim & eſcam
ceu fugientem. Piſcator veró obſeruans, Anthiæ quem præſtantiorem viderit, eam admouet. qui
captus, vix magno labore & contentiſſimo niſu retinetur, remigantibus interim cæteris. Neq; ſocio
capto deſunt gregales reliqui piſces, & dum iuuare cupiunt, dorſis ad eum coniunctis & temere G
conglobati, impediunt magis. Aliquando & funiculum roſtro, ſed fruſtra præmordere conantur.
dentibus enim carent. itaq; tandem ægrè defeſſum labore ac vulnere, & remigio nauis ſuperatum
Anthiæ robur. extrahit piſcator, qui ſi vel paululum ei concederet, non amplius attracturus foret. adeo ingens eo-
rumvis eſt. Nec raró acutam ſupra ſpinam, reſecta linea euaſit Anthias. Eundem ferè Anthias ca-
piendi modum ante Oppianum prodidit Plinius: *De Anthia piſce* (inquit) *ſileri conuenit quæ pleroſq;
aduerto credidiſſe. Chelidonias inſulas diximus Aſiæ, ſcopulis maris, ante promotorium ſitas: ibi frequens
hic piſcis, & celeriter capitur, vno genere quarno nauigio & concolori veſte, eademq; hora* (alias ora) *per
aliquot dies continuos piſcator enauigat certo ſpatio, eſcamq; proijcit. Quicquid in eo mittitur, ſuſpecta
fraus prædæ eſt: cauenſq; quod timuit, cùm id ſæpe factum eſt, vnus aliquando conſi.etudine inuitatus
Anthias, eſcam appetit. Notatur hic intentione diligenti, vt author ſpei, conciliatorq; capturæ. Neq; enim
difficile cùm per aliquos dies ſolus accedere audeat. tandem & aliquos inuenit, paulatimq; comitatior,
poſtremo greges adducit innumeros, iam vetuſtiſſimis quibuſq; aſſue tis piſcatorem agnoſcere, & è manu
cibum rapere. Tum ille paululum vltra digitos in eſca iaculatus hamum ſingulos inuolat veriùs quàm ca-
pit, ab vmbra nauis breui conatu rapiens, ita ne cæteri ſentiant, alio intus excipiente centonibus raptum,
ne palpitatio vlla aut ſonus cæteros abigat. Conciliatorem noſſe ad hoc prodeſt, ne capiatur. Parcit piſca- H
tor fugituro in reliquum gregem. Ferunt diſcordem ſocium duci inſidiarum pulchrè noto ceſiſſe maleſi-
ca voluntate: agnitum in macello à ſocio, cuius iniuria erat, &. dati damni formulam editam, condem-
natumq;, addidit Mutianus, æſtimata lite decem libris.* Sic Plinius, ſed eſcam qua alliciuntur non ex-
Aulopij captura. preſſit, quod quidem præſtitit Aelianus, ſed peculiariter hanc capturam ad Aulopiam tranſtulit, & ”
rem ipſam pauló aliter recitat inquiens: Aulopios quàm inſidioſis captionibus comprehendatur, mi- ”
hi ſicut auditione accepi, exponendum eſt. Homines ad piſcandum prudentes, loca vbi domeſti- ”
cas ſedes & commorationes arbitrantur Aulopias tenere, ex ſpeculatione præcipiunt & præſumunt. ”
Deinde poſtquam permagnum piſcium Coracinorum numerum retibus ceperunt, & nauem ſuam ”
firmauerunt, ſtrepitum quendam more veſparum faciunt, & Coracinos ad illitiones eos præten- ”
dunt. Vbi veró ij ſtrepitum exaudiuerunt, & eſculentam illecebram animaduerterunt; alij aliunde ”
eó ire pergunt, & gregatim circum nauim piſcatoriam errant: atq; eatenus & plauſu & cibo ad piſca- ”
tores manſueſcunt ſiue meo iuditio eſcæ cupiditate capti: ſiue quemadmodum piſcatores inquiunt, ”
ſuo

E ſuo permulto robore nitentes, vt non ab hominum contactu refugiant. Nonnulli ex eis cicures ſunt,
» quos ſanè piſcatores vt beneficos ab alijs internoſcunt, fœdereq;, cum ijs deuinciuntur, pacemq; ſer-
» uant. Eos tanquam duces ſectantur alij feri Aulopiæ, quos vt piſcatores & capiunt & occidunt, ita à
» manſuetiorum (quos columbis allectricibus contulerim) captura ſe abſtinent, quaſi fœdus quod- *Aulopias Columbæ allectrici ſimilis.*
» dam cum ijs ſancitum habentes. Nec verò piſcator bene peritus quantalibet inopia prematur, man-
» ſuetum Aulopiam prudens & ſciens comprehendit. Quinimo ſi eum ipſum imprudens ceperit, non
» mediocri dolore afficitur. Capitur autem hamo transfixus, aut mortifero vulnere ictus. ſed & alijs
» modis hi piſces capiuntur.

VSVS IN CIBIS ET MEDICINA.

PRetioſos piſces ab aliquibus ἀνθρωποφάγους id eſt hominum deuoratores appellari tradit Euſtathius, nempe propter magnitudinem ſumptus, qua ganeonum opes exhauriuntur, ab alijs verò etiam θεοὺς id eſt Deos, quaſi pretioſiſſimos ac ſummo honore condignos: in quibus An- *Piſces hominum deuoratores, & dij dicti.*
F thiam quoq; recenſet. Equidem piſces à nobis pictos qui miſerunt, gulæ illecebras eſſe affirmabāt. Hiceſius author eſt, Phagrum, Chromin, Anthiam, Orphum, Synodontem, Synagridem, Acarnanem genere ſimiles haberi, nimirum quo ad nutritionem, vtpote dulces, modicè aſtringentes, multi nutrimenti, & vt par eſt, difficiles excretu; pluſq; alere ex ijs qui carnoſi ſunt, magiſq; terreſtres, & minus adipoſi. Eodem teſte Anthias χρυδώδης eſt, pro qua voce, vt apparet, corrupta Rondeletius legendum retur ἐρυθρώδης vel ἐρυθρος, vt ruber color intelligatur, nec putat χονδρώδης, poſſe legi, id eſt cartilagineus, quia Anthias ex cartilagineis non eſt: ſed non aduertit, impropriè cartilagineum dici potuiſſe, non vt cartilagineus ſit piſcis, ſed vt carnem voluerit indicare eſſe ſolidiuſculam, quo ſenſu nonnunquam ſolida apud alios etiam cartilaginea vocari cernimus, vt radicem paſtinacæ cartilagine placere. *Athenæi locus conſideratus.* De vſu in medicina apud Kiranidem hæc reperio. Anthiæ fel cum melle inunctum exanthemata curat & floridum vultum facit. Adeps verò eius cum cerato carbunculos, ſteatomata, tubera, ſcrophulas & dothienas ſanat. *Fellis vſus, Adipis.* Lapides capitis ad collum ligati cephalalgiam ſanant, & omnes capitis & colli paſſiones. *Lapidum in capite.*

DE GOBIIS SQVAMOSIS, SAXATILIBVS. Cap. XX.

ÆQVIVOCATIO. SYNONYMA. ETYMVM.

DE Gobijs multa inuenias inuicem pugnantia, vndè eſt quod eorum hiſtoriam multi non potuerint aſſequi. Error inde naſcitur, quòd cùm & loco quo degunt, & corporis tegumento differant, hæc huic, illa illi conuenire non aduerterent. Nos hîc quæ potiſſimùm ad ſaxatiles & litorales (nam ſunt, qui ſtagna maris etiam habitant, item qui flumina & paludes) ſquamoſoſq; pertinere exiſtimamus, referemus, nominaq; quæ omnibus communia credimus, explicabimus, vt eſt apud Græcos κωβίος, apud
H Latinos Gobius ſiue Gobio, ſiue Gouius, vt apud Ouidium, ſiue Cobio, vt apud Plinium, Græcorum (vt videtur) imitatione, pro qua poſtrema voce in Garioponto medico Cubio ſcribitur, typographi puto incuria. *Cobio. Cubio.* Ita nobis quoq; Italis Go vel Guo, vel gouo ad omnes Gobios voces videntur eſſe communes. Numenius teſte Athenæo κώθον vocat, cæterùm generatimnè omnes Gobios, vt Geſnerus vult, an ſaxatiles tantùm vt Bellonius & Maſſarius, conſiderandum. *Cothus.* Pro Geſnero ſtat Varrinus, cui κώθος, ſimpliciter κωβίος eſt: pro Maſſario & Bellonio Nicander & Apollodorus, qui ſaxatiles a Siculis Cothonas vocari tradiderunt. Marini omnes Genuenſibus teſte Bellonio Guigionies: Romanis Miſſori vocantur, quanquam Miſſoris vox (inquit) ad alios piſces transferatur.

GE-

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA. DESCRIPTIO. E

Appēdices circa vētriculum.
** Lib. 2. cap. 50.*

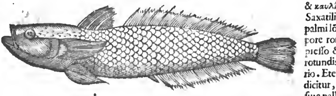
GObij ſi qui alij loco viuendiq; ratione quàm maximè variant. Alij enim marini ſunt, & horum rurſus alij ſaxatiles, litorales alij, alij in ſtagnis marinis degunt: alij fluuiatiles, alij denique lacuſtres. Sumuntur item quędam differentiæ ab eorundem ſubſtantia, colore, & magnitudine, vt proinde patebit. Ariſtoteles Gobioni ſcribit complures appendices supernè circa ventriculum exire: ſed litoralibuſnè, an ſaxatilibus, an vtriſq; ex ſectione obſeruent, qui maritima loca habitant. Piſces quidam, referente Aeliano, pungendo venenum inferunt, vt Gobio (inquit) Draco, Hirundo, non tamen lethale. Apparet autem ex * Oppiano id mutuaſſe, apud quem ſic lego, interprete Lippio: *Noxia labuntur ſtrigmenta è corpore toto, Gobius in fulua nimium contentus arena Horrendus curuo qui gaudet Scorpius antro, Et Canis atq; Draco, volucriſq; per æquora Hirundo Hi duris pungunt ſtimulis, funduntq; venenum.*

Venenū pro dolore.

Accepit itaq; vterq; venenum pro dolore, quamuis Draco, quem vna nominant, & Scorpius lethaliter vulnerent. F Gobionem enim Ouidius innocuum vocat. *Lubricus & ſpina nocuus non Gobius vlla.* Iam verò aculei quibus percutiendo dolorem inferre poſſint, haud omnibus Gobijs communes ſunt, ſed quantum ex iconibus (omnes enim videre haud licuit) conijcere queo, ſaxatilibus potiſſimùm. Ridet Maſſarius eos qui Gobios pro ſquamis variam cutem & valde lubricā habere ſcripſerūt, (Niphum & Iouium intelligens,) ſed quàm bene & ipſemet omnes varios & ſquamoſos eſſe affirmet, ipſus viderit. Quod ad magnitudinem attinet, apud nos ſiue marini, ſiue alijs in aquis viuentes, ſemper parui ſunt, vti fortè & in Græcia. Inuenio enim κωβίδια Sotadi, κωβιδάρια Anaxādri nominari, niſi velimus minores ab eis intelligi: Tzetzes author eſt fāmā eſſe & cubitales & tricubitales etiā reperiri, ſed Aelianus, ex quo id fortaſſis excepit, id priuatim de ijs ſcripſit, qui in mari rubro generantur. Habes hîc primum Venetorum Paganellum, tāquam ſaxatilem Gobium partim ex Bellonio, partim ex Rōdeletio deſcriptum, deinde alium marinum à me obſeruatum, Bellonius itaq; Gobium album nominat, Rondeletius flaueſcentem, Græciſq; χλωρὸν & καυλῖνον vocari aſſerit. Saxatilis eſt (inquit hic) G palmi lōgitudine, toto corpore rotundo, non compreſſo & ſpiſſo, ſquamis rotundis tecto, colore vario. Etenim χλωρὸς eſt & dicitur, id eſt flaueſcens ſiue pallidus, maculiſque nigris conſperſus, oculis ſurſum potius quàm deorſum ſpectantibus. Ad branchias pinnas duas habet, in ventre non duas cæterorum modo, ſed vnicam (conijcio Rondeletium ad picturam deſcribere, vel non rectè expreſſerit Bellonius, in cuius Paganelli icone, duæ ſunt ad branchias, vtrinq; nimirum vna, tres in uentre, in pectore duæ, vtrinq; videlicet vna, ab excremētorum meatu deniq; altera) non diuiſam, qua nota Gobij maximè à reliquis piſcibus internoſcuntur, à podice aliam. In dorſo non vnicam velut alij ſaxatiles, ſed duas, quarum prior minor eſt, altera ad caudam vſq; extenditur. (Hoc rurſus non cōuenit cum figura Bellonij, nec cum ea quam Venetijs pictam exhibet Geſnerus, in quibus multò breuior eſt,) Caudam latam habet, non diuiſam. Labijs caret. (Hic quid dicere velit, neſcio,) H Dentes habet paruos, (nullos in pictura expreſſit, vti nec Bellonius, nec Geſnerus.) Os magnū, ventriculum ſatis capacem cum multis appendicibus: Hepar album & in eo fel. Bellonius Hiceſio album vocari retur, non ſine manifeſto errore. Si enim præ cæteris magis ad ruffum vergit, vt ipſe fatetur, non video qua ratione albus dici queat. Rondeletij ſententiam magis probo, qui Athenæo, vel quiſquis ille fuerit apud illum, χλωρὸν, id eſt pallidum aut flaueſcentem, non viridem vt nonnulli ſomniarunt, nuncupari non vna veterum authoritate demonſtrauit. Bellonius itaq; poſt nigri marini Gobij hiſtoriam, Cute (inquit) integitur ſcabriore, neq; vnquam ita adoleſcit, craſſiorq; eſt capite. Ac quod ad inſigne vtriuſq; diſcrimen attinet, aduertendum eſt, Gobios unicam in tergore pinnam gerere, Paganellos geminam (ſecus oſtendit niger Gobius Rondeletij, & qui quinto loco pingitur ab And. Matthiolo, qui ſex ſpecies pinxit, ſed more ſuo nullam deſcripſit, Priori autem loco uidetur Paganellum expreſſiſſe) Præterea vt Paganelli ſaxatiles ſunt, ſic magis ad ruffum colorem vergunt, teneriorémq; habent carnem, vt Diocles prodidit. Hactenus Bellonius. Alter Gobius nobis quoq; Venetijs miſſus pinnas habet in tergore binas, coniūctas, quarum prior, vt in Paganello, aculeis riget,

Nō oēs ſquamoſi ſunt.
Magnitudo.
Cobidia.
Cobidaria.
Vbi cubitales & qui.
Paganelli Venetorū deſcriptio.
Gobius alb⁹.
Gobius flaueſcens.

Gobius marinus Rondel.

Vt à reliquis piſcibus diſcernantur.

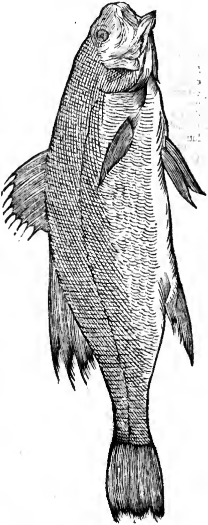
χλωρὸς color qui.

altera

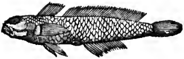
Gobius alter ab authore obſeruatus.

Paganellus ſeu Gobius maior ex Geſnero.

Gobius niger Rondel.

Gobius albus Rondel.

altera verò leuis eſt: binæ item in pectore, totidemq; ab ano, omnes nigræ. Cauda etiam nigra eſt, E & ſuperior pars corporis. Venter verò candidat. Non incongruè etiam hîc de nigro Bellonij, & Rondeletij Gobione, licet vterque litoralis ſit, dicemus, cùm ſaxatiles omnes litoralibus etiam eoſdẽ faciat [b] Ariſtoteles, ne tribus pluribusvè locis de Gobijs agere cogamur. Eminẽtes ac turgentes ſupra caput (inquit Bellonius) oculos gerunt, cornea tunica, alba, & vt Serpẽtibus dura obductos: aduerſus aquarum impetum aut vt ſurſum faciliùs (quemadmodum Vranoſcopus) cernant. Vix excedunt duorum pollicum craſſitiem, aut palmi longitudinem. Rarò enim pedales & brachiales euadunt. Etſi autẽ lubrici ſunt, tamẽ ſquamis integuntur hirtis, pinnamq; habent vnam in tergore, continuam, mollem & ſine aculeis. Pinnas utrinq; quatuor, latas atq; obtuſas: ac præter has ſub ventre etiã duas: ſed ea quæ caudam conſtituit, rotunda eſt. Dentes præterea exerunt paruos, tenues & ſubrubros. Corpus teres eſt, paucis ſpinis refertum, color varius. Etenim qui Gobiones circa algas verſantur, ad viridem inclinant, alij ad cinereũ colorem accedunt, nonnulli albicant: alij ex fuluo in nigrũ degenerant. Oẽs grandiore ſunt capite, & lata ceruice. Ac quod ad internas eius piſcis partes attinet: peritonæũ Gobionibus foris album eſt, intus nigerrimũ. Hepar dextro lateri magis incumbit, pallidum, de quo fel pendet, veluti ianthinũ: inteſtina multis circumuolutionibus inflectuntur. Stomachus illi eſt oblongus, pylorus multis apophyſibus præditus: vulua vndecunq; ouis referta. Rondeletij uerò niger Gobio is eſt, qui à F Venetis Gò nuncupatur, à ſuis Boulerot. Digiti eſt magnitudine & craſſitie, corpore ferè rotundo, non compreſſo, priori ſimilis niſi minor eſſet & nigri coloris maximè parte anteriore. Loco binarũ pinnarum, quæ cæteris ſunt in uentre, unicam habet nigram, barbam eſſe (inquit) diceres: Quæ nota facit ut [c] credat, hũc eſſe piſciculum quẽ [c] Athenęus τράγον uocat, id eſt, hircum, cui Exocœtum confert his uerbis: *Exocœtus omnino ſimilis eſt piſciculo qui Hircus dicitur, præter nigrũ illud quod ventriculo ſubeſt, quod hirci barbam vocant*. Quòd hic [d] Athenæi Hircus non poſſit is eſſe qui ab Ariſtotele Męna mas dicitur cùm fœmina fœtu impleri incipit, perſpicuum eſſe ait, quæ de Mæna ſcripſit. Neq; enim Mæna barbæ (inquit) nigræ ſimile quid habet, ſed duas in uẽtre pinnas, cæterorum piſcium modo: neq; rotundo eſt corpore, ſed lato & cõpreſſo. At ſi ſimilis ſit hic Hircus Exocęto, rotundo corpore eſſe debet. quare diſtinctionis gratia, alium Ariſtotelis, alium Athenæi Tragum ſiue Hircum concludit. ſed cùm ſimilitudo illa piſcium ipſe ſit Clearchi, qui fuit ex Ariſt. diſcipulis, credi poteſt eundem quem ipſe Tragũ intellexiſſe. Viuit niger iſte Gobius in litoribus & ſtagnis marinis. Depingit deniq; & alium marinum Gobium Rondeletius cognomine album (λευκὸν) Græcis vocatum, non tamen ita candidum, vt cum aliorum multorum piſcium candore poſſit contendere, ſed quòd cæteris Gobionibus candidior ſit.

Gobiorum litoraliũ deſcriptiones.
[b] Lib. 8. Hi. cap. 13.
Gobiorũ coloris varietas.
Partes internæ.
Gò Venetorum.
Boulerot.
[c] Lib. 8.
Tragus ſiue Hircus Athenæi qui.
[d] Lib. 8. Hi. cap. 20.
Męna mas.

LOCVS. PARTVS. G

ARiſtoteles Gobios aliàs ſaxatiles, aliàs litorales facit: ſed fieri poteſt quod de diuerſis non de eiſdẽ intelligat, ſaxatiles enim dari & litorales iam oſtenſum eſt, ſingulorũ additis iconibus quamuis [a] Galenus litorales tantũ faciat, cuius verba modò recitabo. Fallũtur enim qui in ſaxatiles & litorales, marinos Gobios diſtinxiſſe arbitrantur, Cùm enim de ſaxatilibus dixiſſet, mox Gobionem litoralẽ facit, aitq; loca frequentare arenoſa, glareoſaq; litorũ aut ſaxoſa promõtoria cauteſq;, ideoq; eis qui aut amnes ſubeunt aut maris ſtagnantes aquas inhabitant, facilè pręfert: quã bonitatis differentiam penes locorum diuerſitatem in ſaxatilibus reperiri negat, vt qui loca nunquam mutant. Comparat autem totum litoralium genus Gobionum exemplo cum ſaxatilibus piſcibus alijs vt vel ex eo cõſtat quod poſtquã litorales dixiſſet Gobiones, ſi comparatio fuiſſet ad ſaxatiles Gobios non comparaſſet πετραίοις ἰχθύσιν, id eſt petręis piſcibus, ſed dixiſſet κωβιοῖς ideſt Gobijs, vel ſimpliciter πετραίοις. Idq; clarius aliàs oſtendit libello de renũ affectibus: De aquatilibus (inquit) qui ſaxatiles nominãtur comeſti, erunt tibi vtiles, erũt etiã Gobij, Mulli &c. piſces nimirũ nõ ſaxatiles, ſed horũ vicẽ ſupplẽtes. Ipſe verò dũ tradit Gobiones in ſalſis ęquè ac dulcibus aquis viuere, de omnibuſnè an H de ſpecie aliqua priuatim dicat, quęri, imo dubitari poteſt. Habemus & ex Ariſt. Gobios in fluuijs quoque pingueſcere, nec cõſtat fluuiatileſnè an marinos intelligat, nã hîc quoq; capi apud Galen. cõſtat. Quid ſi dicamus fluuiorum oſtia vtrumq; innuere. Ouidio litorales ſunt. Diocli ſaxatiles. Oppiano & Simeoni Seth in petris & arenis degunt, Sineſius etiam ſaxatiles facit his verbis. *Piſcantes circa Africę quoddam litus loco petroſo commeatu deſtituti nauigatione*, οἱ μὲν ἐντελεῖς, Μυραίνας τε, καὶ καράβους εὐμεγέθεις ᾕρουντο: τὰ δὲ μειράκια Κωβιοὺς ἐντελεῖς καὶ Ἰούλους, id eſt, *Qui adulti ſunt, Murenas & ingentes capiunt Locuſtas: pueri verò leues Gobios & Iulos*. Theophraſtus in libello de piſcibus, cùm de foſſilibus dixiſſet, qui in terra torpidi manent, nec mouentur, donec effodiantur, ſubdit: *Huic ſimile contingit circa piſces quoſdam in Ponto qui glacie occupati gelantur, neq; mouentur prius quàm in patinas coquendi inijciantur, quod vel in primis Gobio accidit*: de lacuſtri vel fluuiatili, potius quàm marino mihi loqui videtur: quamuis neutrum colligas ex Plinio, qui ſic vertit. *A Theophraſto proditur in Ponto regione apprehendi in glacie piſciũ maximè Gobiones non niſi patinarum calore vitalem motũ fatentes*. Idẽ Plinius recitante Marcello Virgilio Gobium paulò minus quàm in eo genere numerauit, in quo terre-

Gobius Marinus albus Rondeletij.
[a] Lib. 3. de Aliment.
Pingueſcũt in fluuijs.
Gobij congelati patinarum calore mouentur.
Gobio terreſtribus fermè annumeratus.

A terreni piſces cenſentur, quoniã paluſtris & quaſi incola terræ ſit contra aliorũ piſcium naturam: cæ-
terùm hîc quoq; non rectè Gobio vniuerſaliter tribuitur, quod priuatim ad lacuſtrem pertinet. Pariũt *Partus.*
iuxta litora, ſuaq; oua lapidum amplexibus mandant latiuſcula & arenida, vt Ariſtoteles prodidit.

VSVS IN CIBIS.

MArcellus Virgilius ex hoc Iuuenalis verſu:

Nec Mullum cupias cùm ſit tibi Gobio tantùm In loculis,

Gobium viliſſimum piſcem eſſe iudicauit. Quod ſi id intellexerit poëta, de paluſtribus &
cœnoſis loqui dicendum fuerit. Mihi comparatio videtur Gobij ad Mullum, qui ſummo apud gulæ *Gobij comparatio ad Mullum.*
proceres erat in pretio: ad hæc Mullus Gobio quintuplo ac ſextuplo maior eſt. Apparet itaq; iube-
re poëtam, vt ſi delicatum quis velit mercari piſcem, ſi non ita ſit nummoſus, vt Mullum magnum
ſcilicet & pretioſum, palatoq; gratiſſimũ emat, is Gobium accipiat, ob paruitatem minoris quidem
pretij, ſapore verò, & bonitate haud inferiorem. Docet enim ibi poëta in omnibus rebus ſeruandã eſ-
ſe menſuram, cùm ſuperfluas impenſas nulla non comitẽtur mala, ac ſit tandẽ, vt poëtæ verbis vtar,
morte magis metuenda ſenectus. Fuiſſe autem Gobios apud veteres in honore, clariſſimè oſtẽdit [a] Mar- *[a] In Xenijs.*
B tialis, inquiens. *In Venetis ſint lauta licet conuiuia terris Principium cænæ Gobius eſſe ſolet.*
Et Anaxandrides Gobios elixos nominat in Cotyis Thracum regis conuiuio. Antiphanes item in Ti-
mone Gobios laudat, & vnde optimi aduehantur apud [b] Athenæum docet, cuius verſus Græcos, ad- *[b] Lib. 7.*
ſcribam lepidiſſimos, quòd interpretes, vt Caſaubonus teſtatur, ſenſum eorum aſſequi non valuerint
Inquit itaq; Antiphanes.

Ἥκω πολυτελῶς ἀγοράσας εἰς τοὺς γάμους
Λιβανωτὸν ὀβολοῦ τοῖς θεοῖς καὶ ταῖς θεαῖς
Πάσαισι, τοῖς δ' ἥρωσι τὰ ψαιστ' ἀπονέμων·
Ἡμῖν δὲ τοῖς θνητοῖς ἐπριάμην κωβιούς.
Ὡς προσβαλεῖν δ' ἐκέλευσα τὸν τοιχωρύχον,
Τὸν ἰχθυοπώλην προστίθημι φησί σοι
Τὸν δῆμον αὐτῶν, εἰσὶ γὰρ φαληρικοί.
Ἄλλοι δ' ἐπώλουν ὡς ἔοικ' ὀτρυνικούς.

Vertit Dalecampius (*ſunt nuptias,*

Iam aduenio ſumptuosè mercatus ad has quæ opus
Obolo dijs ac deabus thura
Omnibus, mellita liba heroibus deſpertior.
Nobis verò mortalibus emi Gobios
Quos vt inſpiciundos admouere iuſsi effractarium
Ac ſceleſtũ piſces qui vendebat: en, inquit, propono tibi
Illorum gentem ac populum: ſunt enim Phalerici;
Alij verò vt manifeſtum eſt, vendunt alienigenas.

C Caſaubonus acutiùs Antiphanis mentem perſcrutatus in verbo προσβαλεῖν omnem ſententiæ venu-
ſtatem ſitam eſſe monet: ſenſumq; eſſe: cùm in emendis Gobijs iuberem piſcarium, velut auctarij lo-
co & ἐπιδόσεως aliud adijcere, vt fieri ſolet in foro: reſpondit ſceleſtus piſcarius: Ego verò, προστίθημι
σοι τὸν δῆμον αὐτῶν, id eſt, auctarij loco adijcio tibi Gobionum quos emiſti patriam: ſunt enim Phale-
rici: quo nomine cariùs indicari debuerunt. δῆμον (inquit) accipe, vt in hiſtoria Attica paſſim. nam
vnus τῶν δήμων agri Attici Phalerum fuit, qui & Phalereus dicebatur. Alius etiam pagus Atticæ erat
Otryna ſiue Otrineus, ſed obſcurus & præ illo altero ignobilis. Inter cætera quæ Phalareum nobili-
tabant, præter portum & alia multa, fuere etiam Gobiones Phalerici, qui tantùm cæteris pręſtare cre-
debantur, quantum Otrynici Gobiones, ab alijs vincebantur: ideo ſubijcit: Ἄλλοι δ' ἐπώλουν ὡς ἔοικ'
Ὀτρυνικούς. Putares, inquit, qui piſces emerat ſolum hunc eſſe piſcario foro, qui Phalericos Gobio-
nes venderet, alios omnes vendere Otrynicos. Vt modò vnde digreſſa eſt, reuertatur oratio; in eo-
dem ibi Athenæo quidam apud Menandrum in Epheſijs, *è piſcarijs* (inquit) *vnus nuper quatuor drach
mis Gobios æſtimabat.* Reſpondet alter, *nimio*, nempe ob paruitatem. Non minus eleganter quàm iu-
cundè Gobiorum laudem tetigit etiam Machon apud eundem Athenæum de Archephõte paraſito *Archephõ paraſit.° cur à Gobijs ſibi temperarit.*
agens. quem ſcribit cùm à Ptolomæo rege inuitatus ad cęnam in Aegyptum nauigaſſet ex Attica, ſa-
D xatili varioq; impoſito menſæ obſonio, admotis multis & grandibus Locuſtis, allataq; patina confer-
tiſſima, in qua Gobiorũ fruſta erant tria, viſa non ſine ſtupore conuiuis omnibus; Scaris tamen Mul-
liſq; ac Phycidibus, valdè quidẽ libenter ſed auſterò vultu, Mænidibuſq; ac Membradibus & Apua
ſe expleuiſſe Phalerica: Gobijs verò abſtinuiſſe pertinaciſſimè. Id autem cùm præter omniũ opinionẽ
faceret, Rexq; Alcenorẽ interrogaret, an hallucinans Gobios minimè vidiſſet Archephon; reſpondiſ-
ſe gibbum illũ, contrà prorſus rem habeto Ptolomæe: primus vidit: ſed hoc obſonium, quia veneratur
ac reueretur, non attigit: præterea more patrio non licet, cùm cænat abſq; ſymbolo, ſine ſuffragijs ſciẽ
ter alicui facere iniuriã. Ridet interim obiter comitia & ſuffragia Athenienſiũ, inquit Dalecãpius, vel *Suffragia Athenienſiũ.*
de leuiuſculis rebus: & affectũ iri Gobionẽ iniuria dicit, ſi Archephon cibo tam exquiſito indignus eo
veſceretur. Guſtu enim perſuauis eſt, & pingui teneritudine (vt Iouij verbis vtar) delicatus: ad hęc ſiue *Suauitas.*
litoralis ſiue ſaxatilis ſit, boni ſucci & facilis cõcoctionis eſt, nimirum illis cõparatus qui in oſtijs degũt *[c] Lib. 2. de Aliment.*
fluuiorũ. [c] Galenus eleganter diſtinguit: *Gobiorum caro* (inquit) *vt Aſellorum & ſaxatiliũ piſcium carnẽ* *Gobiorum carnis diſtinctio.*
*durior, ita mollior eſt quã Mullorũ: craſſitudine verò & tenuitate mediocrem ſuccum generat. Præſtantiſ-
ſimus autem eſt Gobio, tum ad voluptatem, tùm verò ad concoctionem, digeſtionemq; & ad probum ſuccum*

I 2 gignen-

Candidi nigris praſtãt. *Ut robur addere dicantur.* *a Lib. de inter. affect.*

gignendum, is qui in arenoſis litoribus aut inter ſaxa viuit: qui verò in fluuiorum oſtijs aut paludibus marinis degunt, diuerſam planè carnem habent ab ijs qui in puro mari victitant. Neque enim aquè iucundi ſunt ſaporis, neq; etiam ſuccum tam bonum præſtant. Quod ſi limoſa fuerit aqua, aut vrbem fluuius expurget, deterrimus euadet, qui in illa aqua gignitur Gobio. E Hiceſius, cui copioſum quidem ſed non bonum ſuccum generant, ſapore grati ſunt, facilè excernuntur, & non multùm nutriunt, candidos nigris gratiores eſſe tradidit, flaueſcentium (τῶν χλορῶν) autem carnem, ſubſtantia eſſe rariore, magiſq; putredinis expertem, ſuccum item præſtare tenuiorem, neq; adeo copioſum, obq; magnitudinem magis alere. Diocles etiam teneriorem ſaxatilibus carnem tribuit; nec non Mneſitheus ſaxatiles ait corporibus noſtris ſiccum præbere alimentum, ſed εὐογκως eſſe & τρόφιμως, hoc eſt ſolidioris nutrimenti & corpulentiæ ſatis addere. Aetius deniq; in curatione colici affectus a frigidis & pituitoſis humoribus Gobios teſtatur tenerimos eſſe, facileq; ſecedere, alimẽtum autem plurimũ roburq; corpori addere: vbi notandum tenerrimos dicere, facta comparatione ad duos piſces, nam alioqui tenerum eſſe & plurimum corpori robur addere non conueniunt, idq; ratio diſſuadet. [b] Hippocrates verò dum eandem ferè alimentariam uim Scorpio, Draconi, Cuculo, Callionymo, Gobio, uſum eorum in moribus pituitoſis & craſſis concedens, tribuere uidetur, ita intelligendus fuerit, quòd deficientibus Gobijs, cæteri etiam illi licet duriores, concedi poſſint. F

VSVS IN MEDICINA.

Ad aluum ſoluendũ ius ex Gobio. *Ad dorycnium.*

Paulus Aegineta citante Marcello Virgilio Gobium in pila contuſum decoqui iubet in aqua ad aluum deijciendum: marinum videlicet: nam alijs ſal addendum: Kiranides: Gobij cocti in aqua & ſalibus donec ſoluatur, potum ius, maximè cum lacte, ſolutionem ventris facit. Aſſus & ſine ſale manſus, dyſenterias, lienterias & nimia egerendi deſideria, quæ cum dolore fiunt, ſanat Simeone Seth teſtante. Dioſcorides Gobium recentem ſuillo ventri inſutum decoqui iubet in aquæ ſextarijs duodecim, donec duo tantùm ſuperſint: dein percolatum & ſub dio expoſitum propinari, vt quis aluum leuiter molliterq; deponat: additq, hunc piſcem illitum, canum rabidorum ſerpentiumq; morſibus prodeſſe. Scholiaſtes Nicãdri quo authore neſcio, tradit Gobium ſimileſq; alios piſces qui in litore & marinis petris degunt, contra dorycnium iuuare ſiue crudi, ſiue elixi, ſiue toſti comeduntur. G

DE SPHYRÆNA SIVE SVDI.
Cap. XXI.

ORDINIS RATIO. SYNONYMA. ETYMVM.

Cur in hunc locum reiecta. *Plinij oſcitantia.* *Ceſtra.* *a Lib. 7.* *Sphyra.* *Malleolus.*

Sphyræna petroſis ſaxatilibusvè ab Oppiano accenſetur: in hunc autem locum meritò reiecta, quòd licet ſquamis ſit prædita, eas tamen toto (vt patebit) corpore præcedentium more non habeat, vnde nec ſquamoſa omnino, nec leui cute prædita rectè dici poſſe videtur, ſed inter vtroſq; quodammodo ambigere, ac ſi ſpurius quiſpiam ac nothus piſcis eſſet. Eius præter Ouidium, nullum alium meminiſſe Plinius dũ ſcribit, fallitur, nam inter Græcos, vt Athenæum prætercam, Ariſtoteles, ex Latinis M. H Varro meminere. Σφύραιναν ferè Greci dicunt, Attici verò priuatim κέστραν, vt [a] Athenæus affirmat his verbis: *Dorion Sphyrænam ait, quam vocant Ceſtram. Epicharmus autem in Muſis Ceſtram cum nominauerit, non iam Sphyrænas dicit, vtpote quæ eadem ſint. Et Attici ſæpius Sphyręnam vocant Ceſtram, rarò autem Sphyrænæ nomine vſi ſunt.* Quorum nominum eandem inuenio etymologiam, ſicq; appellari hunc piſcem à figura corporis. Κέστρα ſtimulus eſt aut ſtylus, item teli genus Perſico bello inuentum, pro quo & σφύρα ſumitur: Phauorinus: Κέστρα ἀμυντήριον ὅπλον, σφύρα, καὶ εἶδος ἰχθύος, id eſt *Ceſtra telũ quo vis repellitur, Sphyra, & genus piſcis.* Apparet itaq; eadẽ ratione hũc piſcẽ Ceſtrã dici, qua aliũ in Mugilũ genere Ceſtreũ dicũt: à σφύρα fit σφύραινα. σφυρὰ verò Heſichio pro ipſo piſce ſumitur, ſed quã benè neſcio. Quã Sphyrę ſignificationẽ cũ nõ aduerteret Theodorus Gaza, eademq; vox etiã malleũ ſignificet, fabrile inſtrumentũ, pro Sphyræna Malcolum Latinè reddidit, niſi à σφύρον deduxerit, vt Hermolao placet, quod eſt malleolus pedis, à σφύρα deductũ. ſunt aũt malleoli

in

A in ima tibia, qui ceu capitula duo in extremo malleo ad latera prominent: quod ſi aduerterit Ga-
za, minus fuerit ridendus, nam alioqui piſcis noſter nihil minus quàm malleum repræſentat. Si-
gnificantiùs ex [b] Plinio Sudim vertiſſet, qui ſuæ item verſionis cauſam reddit his verbis: *Sunt præterea* *Sudis.*
à nullo authore nominati, Sudis Latinè appellata, à Græcis Sphyræna: roſtro ſimilis, nomine, magnitudi- *[b] Lib 9 c. 2.*
ne &c. Vocatur autem Latinis Sudis, ſimiliter ac Græcis Sphyræna, nempe à figura. Sudes enim
apud Latinos etiam teli militaris genus eſt, item paxillus, ſiue palus acutus, qui in terra defigendus *Sudes.*
præurebatur, vt vel robuſtior eſſet, vel vt tardiùs putreſceret, [c] Virgilius: *[c] Lib. 7. Ae-*
Stipitibus duris agitur, ſudibuſ'uè præuſtis. *neid.*
Atq; hinc fortè eſt, quòd etiamnum Gallis vulgò vocetur vn Spet quaſi veruculum. Romæ ab ſimili- *Spet.*
tudinem quam aliquo modo habet cum Lucio, marinum Lucium dicunt, item in Græcia, vt Bello- *Lucius ma-*
nius teſtatur. Lesbij verò Mitylenes incolæ velut antiquo nomine Sphyrnas, Aſiatici Græci Zarga- *rinus.*
nes, cùm hoc nomen Bellonæ piſci debeatur. Idem Bellonius tradit eſſe qui putant appellari Oxy- *Sphyrna.*
rinchum quia acuminato valdè roſtro eſt, quorum ſentētiam improbat. Grauior verò error Gillij eſt, *Z... anes.*
Sphyrænam Zygænæ eandem arbitrantis. Interpres verò ſeu Scolaſtes Ariſtophanis in Scholijs in *O... inch°.*
Nubes Ceſtras exponens Muræṇas inde deceptus videtur quod apud Athenæum & Oppianum pro *Gillij error.*
B σμύραινα non ſemel σφύραινα legatur.

FORMA. DESCRIPTIO.

SPhyrænam ſiue Sudim longum & acutum piſcem eſſe, iam ex etymologia ipſius nominis oſten-
ſum eſt. Accedit veterum authoritas, Oppiani in primis, qui δολιχὸν, id eſt longum vocat, item
Plinij & Speuſippi apud Athenæum: quorum hic acui aſſimilauit, longo & tenuiſſimo corpore
piſci: ille, *Sudis* (inquit) *Latinè appellata, à Græcis Sphyræna, roſtro ſimilis nomine, magnitudine inter am-* *Vt roſtro ſi-*
pliſſimos rarus, ſed tamen non degener &c. roſtri nomine partem in naui ſic dictam intelligens, cū qua *milis dicta.*
ſuo quoquè roſtro (ſi ita vocare liceat) ſimilitudinem piſcis iſte habet.[a] Rondeletius apud Ariſtotelem *[a] Lib. 2. Hi-*
vbi ex longis piſcibus eſſe ait, Anguillam, Acum & Zygænam: pro Zygæna (longo quidem & ma- *cap. 15.*
gno piſce, ſed tamen minimè cum Anguilla, & Acu nominando) Sphyrænam legit congruente ſenſu *Ariſtoteles*
& re ipſa; attamen Smyræna ſimiliter legi poſſit, id eſt Muræna, piſcis nimirum etiam longus, & vt *correctus.*
Anguilla, qua cum & aliàs ab Ariſtotele nominatur, lubricus. Placet tamen magis Rondeletij lectio,
C quia Acum Ariſtoteles proximè hîc nominauerat, cui Sphyræna, non Muræna ſimilis eſt. Pinxere
& deſcripſere Sphyrænam Saluianus, Bellonius & Rondeletius, ſed illi vnam tantùm, hic duas, tot
ſpecies dari arbitratus, hiſce Oppiani verbis motus: Σκορπίος αἰχ... δίδυμον γένος, ἀμφοτεραί τε Σφύ- *An duæ*
ραιναι, id eſt vt Lippius vertit, *Ambæ Sphyrænæ lōgæ.* Equidem pręter Oppianum id nemo aſſerit alius. *eius ſpecies.*
Rondeletij verò Sphyrænæ diſſimiles ſunt, & haud ſcio an ex eodem genere. Priori enim ſquamoſam
à capite ad caudam vſq; lineam tribuit, alteri verò ſquamas omnino demit: prior item duas in ter-
gore pinnas gerit, altera vnam dumtaxat. Bellonius quidem etiam duas ſpecies obſeruari ſcribit, quę
tamen minimè (inquit) inter ſe diſſidere comperirentur, niſi vetuſtas indicio eſſet: altera ſiquidem
Trachurum colore refert, atq; eodem modo ſub ventre albicat: altera autem ſeneſcens Mormyri la-
terales picturas colore aſſequitur. Habes hîc Sphyrænæ veræ exactam ex omnibus collectam deſcri-
ptionem. Roſtro eſt foris cælato, in extremo nigro, cuneato, prominente & acuto: imo toto capite *Sphyrænæ*
velut in mucronem deſinente, ore valde reſciſſo. Maxilla ſuperior, obtuſa, inferiori breuior: inferior *exacta de-*
contrà acuta & longior: vtraq; ſic coit, vt vix oris roſtrivè ſciſſuram vllam eſſe diceres, quam tamen *ſcriptio.*
magnam eſſe oportuit, tum ob roſtri tenuitatem, tum ob piſcis voracitatem. Eſt tamen in ipſo oris *Dentes.*
hiatu dens, cæterorum longiſſimus & acutiſſimus, qui ore clauſo in foramen anterioris, ac membra-
D naceæ partis, ita ſuſcipitur, vt extrinſecus etiam paululum emineat. Vtrimq; dentes habet, ſed
in parte ſuperiori maiores, in inferiori minores; & ſi ſecus icon noſtra oſtendat, omnes acutiſſimos,
& vt Murænæ in os recuruos, vt Rondeletius notauit, qui item addit in palato duos eſſe dentium
ordines. Lingua teſte Bellonio ſcabra eſt, denticuliſq; aſpera, quod tamen in ſui piſcis icone non *Lingua.*
expreſſit: Saluianus quidem linguam euidentiſſimè pinxit, ſed ſine vlla aſperitate. Oculi magni ſunt,
& vt Bellonius meminit, cæſij. Ante hos foramina dari Rondeletius ait vel ad audiendum, vel ad
olfaciendum deſtinata, quorum nec Saluianus, nec Bellonius faciunt mentionem, nec ipſe etiam
pictura oſtendit. Branchiæ vtrinq; quaternæ, ſatiſq; patulæ. Linea quæ à branchijs ad caudam vſq;
per latus deducitur, non ſola, vt Rondeletius vult, ſquamis obtegitur, ſed dorſum præterea ſqua-
moſum habet, vt & Saluianus obſeruauit. Eſt verò ea linea ſquamulis mira arte contecta paruulis *Squamæ*
& duriuſculis, ſimiliter & dorſum non vt in alijs piſcibus, ſed ferè vt in Serpentibus, quod fortaſſis *quales.*
Rondeletius non examinauit. Pinnas quatuor pro portione corporis ſatis breues idem Sphyrænæ tri- *Pinnæ.*
buit, plures tamē mox enumerat, & plures etiam pingit. Saluianus quinq; enumerat, totidemq; at non

Digitized by Google

eiſdem,vt in deſcriptione memorat,locis oſtēdit. Duas enim ait ad branchias, vnam in ventre poſt excrementorum orificium: duas deniq; in dorſo, priorē in medio (hanc pictor in principio ventris poſuit) poſteriorem verſus caudā. Rurſus Rondeletius priorē dorſi pinnam quinq; ait conſtare aculeis, alteram verò ijs carere, Bellonius & Saluianus poſteriorem pariter ceu aculeatā pingunt,ita aculeatanè ſit, an nō, in deſcriptione omittūt. Ab ijſdē aculeata pingitur quę ab ano eſt, cùm alioqui aculeis carere Bellon. profiteatur. Rei veritas ex mea icone eluceſcit. Quod modò ad colorem attinet: Aſellum,inquit Rondeletius

Color. æmulatur. Eſt enim ventre alba,dorſo nigricantem vel potiùs cinereo. Linea prædicta flaueſcit initio & oris interna pars. Earum autem quę crebriùs Romam deferuntur,quaternæ vix libram implent, inquit Saluianus, qui dorſum & quicquid in vtroq; latore ſuperius eſt, ſubcineraceum eſſe ſcribit: ventrem verò, & quicquid eadem linea inferius eſt, candida. Vidit tamen etiam aliquando, ſed perraro bilibrem: quamobrem magnis piſcibus annumerari nō poteſt,quod Plinius dixiſſe fortaſſis voluit his verbis: *Sphyręna piſcis magnitudine inter ampliſſimos rarus, ſed tamen non degener*. Noſtra verò Sphyræna per

Pōdus, magnitudo. dorſum nigricat:cætera ad ametheſtinum vergunt:& eiuſdem coloris maculis, interſtinguuntur. Linea flaueſcit, ruberrimis infrà ſupraq; punctis exiguis notata eſt. Caput cæruleum eſt. Oculi & Pinnæ palleſcunt. Cor oblongum eſt ex Bellonij ob-

Partes internæ. ſeruatione, ſub quadā alba veſicula incluſum,quam multis piſcibus pro auriculis cordis ſubſtitutam eſſe ait. Pylorus à ſtomacho conſurgit,tam multiplici apophyſium ſeu cæcorum cæſarie inter textus,vt penitus ſtomachum contegāt,quos nemo numerari poſſet. Fel ab hepatis lobo dextro latere in folle oblongo dependet: reliqua inteſtina adnumerari poſſunt. Natura huic follem vēto plenum, ne ad imum ſideret,donauit oblōgum, anteriori parte bifidum, vtrimq; in acutum exeuntem. Spina dorſi raris vertebris coagmentatur.

LOCVS. NATVRA. MORES.

AElianus,vt in communi textu eius legitur, Sphyrænas pelagias eſſe ſcribit: verendum autem ęſt non Sphyrænas,ſed Smyrænas ibi legi oportere, quæ pelagiæ ſunt, nam alioqui ſphyrænas Oppianus,ex quo pleraq; ipſe tranſcribit, ijs annumerat, quæ circa ſaxoſa & arenoſa loca vi-

[a] Lib. 9 Hiſt. cap 2. ctitant. Gregatim degūt teſte [a] Ariſtotele, idq; piſcatores experientia ſua comprobant:numeroſas enim vnà capi dicunt. Captæ retibus euadere tentant, vt Saluianus, & Bellonius, ex hiſce Oppiani verbis colligunt.

Si Sphyræna ſinu retis claudatur in amplo
Latum perquirit laqueum, quo lubrica terga
Serpentum in morem labatur retibus amplis.

Sed hic quoque non rectè Sphyręna legitur,inquit Geſnerus, legendumq; Smyræna vel Muræna,quomodo in argumentis

Oppianus correctus. Halieuticorum authoris innominati quæ vitæ Oppiani ab initio editionis Aldinæ ſubijciuntur Græcè, rectè legitur. Lubrica enim membra & penetratio ſerpentis inſtar Muręnę,nō Sphyrænæ conueniunt. Error autem iſte in Oppiani poëmate anti-

[b] Lib. 1. c. 31. quiſſimus, quem & [b] Aelianus euitare neſciuit. Plurima enim ille ab Oppiano mutuatur. *Sphyræna* (inquit) *piſcis eſt pelagius, qui cùm ſe reti incluſum ſenſit, circumquaq; natat, & quà euadat, vbi vel rariores laxioreſuè ſunt maculæ, vel etiam diſruptæ,* calidi-

Sphyræna ſiue Sudis.

Digitized by Google

A *callidiſsimè querit. Vbi verò vna quapiam ſic euaſerit, reliquæ etiam eiuſdem generis ſi quæ pariter captæ fuerint, eadem elapſæ, illam ſeu via ducem ſequuntur.* Apparet autem Oppianum vel ex Ouidio, uel ex Plinio excepiſſe, quorum verba in Muræna recitabimus.

VSVS IN CIBIS.

ROmæ Sphyræna ſiue Sudis, Saluiano teſte ceu vilis ac plebeius piſcis negligitur, nec peculiarem habet condituræ modum. Tamen κίϛρας ὀσφὺς, id eſt Ceſtræ lumbus cum alijs laudatiſsimis obſonijs nominatur ab Antiphane, & Rondeletius carne ait eſſe candida ſuauiq; dura & ſicca, ſed quodammodo friabili, & Aſelli carnem referente, cui ſimul cum Lupo præcipuam authoritatem fuiſſe Cornelius Nepos, & Laberius poëta minorum tradidere. Miratur itaq; Rondeletius Hiceſiũ, qui apud [a] Athenæum σφυραίνας τροφιμωτέρας εἶναι τῶν γόγγρων, ἀπειθεῖς δὲ τὴν γεῦσιν καὶ ἀϛόμως, ἰυχυλίᾳ δὲ μέσως, ſcribit, id eſt *plenius nutrire quàm Congros, guſtui tamen ingratos eſſe, oriq; inſuaues, ac ſuccum generare mediocriter laudabilem.* Quibus (inquit) apertè ratio repugnat.

Lumb. laudatus.

[a] *Lib. 7.*

B Quì enim Sphyrænæ plus alimenti pręſtare poſſent Cõgris, qui ex cartilagineorum ſunt genere, dura, ſicca, lenta, glutinoſaq; carne? vnde δυσκατεργαϛέρυς eſſe dixit Philotimus, quod approbat Galenus. Omnes autem non ſolùm piſces, ſed & carnes & quæcunq; alia quibus veſcimur propter duritiem & ſucci contumaciam difficiliùs conficiuntur: vt verò difficilioris ſunt concoctionis, ita plurimùm nutriunt. Non eſt itaq; vera hęc Hiceſij ſententia, neq; ἀπειθεῖς τὴν γεῦσιν, ſed ἀνδεῖς τὴν γεῦσιν legendum, id eſt guſtui iucundas eſſe. Geſnerus locum reſtituit, pro σφυραίνας legens σμύραινας, quod rationi conſentaneum ſit Hiceſij comparationem eſſe in eiuſdem generis piſcibus, vt ſunt Smyrænæ, ſiue Murenæ, & Congri, quare culpam in librarios reijcit. Caſaubono verò Athenæi potius, vel Hiceſij fides ſuſpecta eſt quàm librariorum, quandoquidem ſtent ab edita lectione omnes codices, & quæ plurimi facit non iniuria, Auguſtana Excerpta. præterea quæ ſtatim ſubijciuntur, niſi de Sphyræna capiantur, ecquem (inquit) hic locum habebunt. Adde quod de Muræna ſuo loco in elemento M. tractatum eſt. Σμύραιναν autem & μύραιναν tanquam diuerſos piſces παρὰ ἰυγραμμα ſeparatim explicare cuius fuerit ſtuporis? Non igitur librarij culpam hic vllam, ſed vel Athenæum minus fideliter alienam ſententiam recitaſſe autumat: & ſi quod de Muræna dixerat Hiceſius, aut deprauatum ſecutum codicem, aut aliud agentem Sphyrænæ tribuiſſe: vel Hiceſium ipſum contra aliorum ſen-
C tentiam ſic ſenſiſſe perperam: quod in eo argumento nemo (inquit) mirabitur, qui fuerit in medicorum ſcriptis paulò verſatior. Extant quidem in ſuperioribus ex eodem Hiceſio verba hæc, τροφίμως τας μύραινας εἶναι φησὶν ὁ Ικέσιος ὐκ ἧττον τῶν ἐγχέλεων, ἀλλὰ καὶ τῶν γόγγρων. ſed ex iſtis non rectè colligas, quod voluit Geſnerus, dixiſſe Hiceſium, Murænas plus alimenti quàm Congros præſtare. Huc uſque ferè Caſaubonus. Ego & in librarios & ipſum quoq; Athenæum, non in Hiceſium culpam reijcio: in illos, quòd præter Hiceſij mentem Sphyrænas poſuerint pro Smyrænis, in hunc quod non animaduerſa librariorum, aut ſcriptorum incuria, quod Murænæ debebat, Sphyrænæ tribuat, id quod in octauo rurſus facit in Diphili Siphnij verbis iſtis: αἱ δὲ σφύραιναι τῶν γόγγρων ἐισὶ τροφιμωτέραι. Diphilus enim eo loco ſimillimos inuicem piſces, inuicem etiam comparat, & ſubinde à Cõgro, Anguillam nominat. Errorem autem iſtum in Oppiani poëmate antiquiſſimum etiam eſſe Aelianumq; eum euitare non potuiſſe, antè oſtenſum eſt.

Athenæi locus examinatus.

DE ACV ARISTOTELIS. Cap. XXII.

D ORDINIS RATIO. SYNONYMA. ETYMVM.

POſt Sphyrænam non incongruè ſequetur Acus, eadem teſte Oppiano, quæ illa loca incolens, & nonnullis ſine ſquamis & glaber, alijs ſquamoſus ex parte deſcriptus, & vt Sphyræna longus, tenuis, exiliſq; piſcis. Græcis Βελόνη appellatur, item Ῥαφὶς, vt teſtatur Athenæus his verbis: *Dorion in libro de piſcibus βελόνην, inquit, quam nonnulli ῥαφίδα vocant. Ariſtoteles βελόνην appellat libro quinto de animalibus: at in opere περὶ τῶν ζωικῶν ſiue de piſcibus ῥαφίδα nuncupat.* In omnibus quæ nunc extant Ariſtotelis operibus ſolummodo βελόνη appellatur. Oppianus quoq; aliquando ῥαφίδα nominauit. Eſtq; vtriuſq; nomenclaturæ eadem ratio. Vt enim βελόνη apud Græcos, & acus apud latinos (fœminino

Belone.

Raphis.

Etymum.

genere

Digitized by Google

In Gloſsis. Ablennes. Aculeus. Aculeatus. Acicula.

genere, nam Acus maſculino genere piſcis eſt, Martialis. *Et ſatius tenues ducere credis Acos*) inſtrumentum mulicbre ſuendi, ſic ῥάφιον Hippocrati Subucula eſt* (Galeno κέντηριον quoq; vocata à pungendo,) qua præpunguntur coria, vt filum inſeratur, vulgus noſtrum Leſinam vocat. Vtriq; huic inſtrumento piſcis iſte ſimilis eſt cùm totius longitudine & tenuitate, tum potiſſimùm proceri roſtri acie. Teſtante eodem Athenæo Ἀβλεννής quoque dicitur, ſed alio ſenſu, nimirum quaſi ſine muco. vt diſtinguatur fortaſſis ab Anguillis, Congris & Murænis, piſcibus nimirum ſimiliter longis ſed multa blenna ſiue muco refertis. Sunt qui & βλεννὸν dicunt, vt Varrinus citat, item qui βελλὰν dici volũt, non βελόνην, vt Heſychius refert. Interpres Auicennæ modò Græcam vocem peruertit, modò Aculeum latinè interpretatur, Aculeatum potiùs cum Plinio nuncupaturus. *Belone*, (inquit) *quos Aculeatos vocamus*. Vocauit tamen & Acum his verbis: *Acus ſiue Belone vnus piſcium &c.* Platina Aciculam dixit, vt fortè magis corporis tenuitatem nomine ipſo exprimeret. E

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA. DESCRIPTIO.

F

Species quot. Typhline. Typhle. Cæcilia marina. Sphondile. Herophidia. Serpẽs marinus. Acus Ari. deſcriptio.

VNam duntaxat Acus ſpeciem agnouit Saluianus: Bellonius & Rondeletius duas, ſed non eaſdem. Rondeletio verus ac genuinus Ariſtotelis Acus, ille piſcis eſt, quem Bellonius Typhlinen vel Typhlen, vel Cæciliam marinam dici poſſe arbitratur ob corporis figuram, & Plinij Spondilem eſſe: aitq; nunc in Græcia vulgò Herophidiam dici, id eſt aquæ ſerpentem, Maſſilienſibus Gagnolam, propterea quòd quoties piſcationi indulgent, vbi hunc alios piſces præcedere viderint, lucrum ſe facturos portendant. Fuit & Petro Gillio notus Acus iſte, ſed parùm peritè, & indiſtinctè ſerpentem marinum vocitabat. Cæterùm Saluianus verum Acum eſſe negat, ſed cur neget, nullas rationes in medium affert. Pingitq; pro Acu, eundem quẽ Bellon. atq; ipſe etiam Rondeletius primo loco. Bellonius Acum maiorem vocat, pro minori exhibens alium longo quidem & tenui roſtro piſcem, ſed recuruo. Nos hîc de Belona ſiue Acu Ariſtotelis priuatim dicemus, mox de alijs dicturi. Piſcis eſt longus, tenuis, cubiti longitudine, digiti craſſitudine. Magna eius eſt cum Tiphlope terreſtri (inquit Bellonius) ſiue Typhline ſimilitudo. Vterq; enim teſta tegitur dura, cui natura vtrinq; in lateribus rimam fecit cutilarem, cõtra aliorum naturam, ut eius aluus diſtendi poſſit in prægnantibus. Ambæ ſquamis carent. Rondeletius quoque non ſquamis, ſed ſerpentum modo ſcribit integi cortice pulchrè cęlato & duro. Quod ſi tamẽ diligentiùs corium examinaſſent, ſquamas in eo inueniſſent, quas & Saluianus vidit, eaſdemq; non vt in piſcibus, ſed vt in ſerpentibus ait committi. Caput habet exiguum, roſtrum oblongum durum, non tenue ſi cum reliquo corpore conferatur, nec acumiuatum, vt in Acu communi: extrema namq; ſiue anterior eius pars, latiuſcula exſtat: cuius quidem rictus non in tranſuerſum, ſed in altitudinem dehiſcit. Figura eius tubam æmulatur, vnde à Gallis Trompette nuncupatur. Vnicolor eſt, ſubflauus nempe. Branchias vtrinq; habet quaternas. Saluianus pinnas ei eſſe negat, pręter vnam paruam ac tenuiſſimã, quę in medio dorſo apparet. Bellonius verò duas preterea ei tribuit in lateribus iuxta branchias vt in Congro. Has quidem pingit, in tergo verò nullam. Idẽ & Rondeletius comfirmat, additq; inſuper eam quæ in tergo eſt, vix cõſpici, niſi cùm viuit, aut in aqua mouetur. Meus piſcis Saluiano ſubſcribit. Longitudo corporis cũ tenuitate, aliarum pinnarum vicem gerit. Cauda in tenuem & ſimplicem pinnã terminatur. Oculos habet adeo exiguos, vt vix grani milij magnitudinẽ æquent. Maris & fęminę diſcrimen ſuſcipit. Vtriq; corpus anguloſũm, oblongũ, à capite ad meatũ excrementorum ſemper craſſeſcit, ſexangulumq; nõ quadrangulum vt Bellonius ait, deinceps verò vt tenuius efficitur, ſic pro ſexangula quadrangulam formam induit. podex in medio ferè corpore eſt. Gulam, qua plurimi piſces carent, ei ineſſe idem Rondeletius affirmat, ventriculum paruum, oblongum, hepar magnum, inteſtina gracilia, recta, non in ſpiras contorta. Contrà Bellonius vnicum tautùm habere ait inteſtinum, idq; album & rectà ex porrectum multaq; pinguedine circumſeſium: addit item fel ſub hepate pallido, oblongo, parte dextra contineri, cæſium, grani hordei magnitudine: Cor vix milio quoq; maius eſſe: vuluam habere bicornem cæterorum piſcium more, ouis plenam grani ſeſami magnitudine, rotundis, rubris, tranſparentibus, quę ipſo vêre excludat. Hunc modo inſolentis figuræ piſcem Ariſtotelis Acum eſſe conſtanter cum Rondeletio affirmari audeo. Ipſe enim in libro de Animalib. recitaute Athenæo ἀνοδον eſſe dixit, id eſt, edentulum, quod huic noſtro piſci competit, vulgari verò ſiue Oppiani Acui minimè, qui nimirum admodum dentatus eſt: noſtro non modò nulli inexiſtunt dentes, ſed vix vllam etiam oris ſciſſuram habet, verùm foramen ſolùm veluti in extremo tubæ, tam puſillum, vt tum propter ipſius paruitatem, tum propter roſtri longitudinem anguſtiamq; ne minimus quiſpiam piſciculus ingeri poſſit. Eo autem foramine velut per fiſtulam quampiam ex humore alimentum trahit. Ad hæc rimam,

Squamas habere. Trompette. Pinna. G

Gulam habere. Verum Acũ eſſe. Oris anguſtia. H

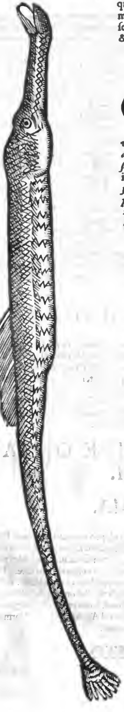
quam

A

B

C

D

quam ſub ventre Acui eſſe Ariſtoteles prodidit, ipſi ineſſe modò ex Bellonio dicebam, moxq; iterum ex Rondeletij obſeruatione oſtendam. Serpentem marinum non eſſe ex huius, & Congri hiſtoria innoteſcet.

PARTVS.

Qvi autem *Acus vocatur* (inquit [a] Ariſtoteles, Theodoro interprete) *vnus tempore pariendi, vtero dehiſcente oua emittit. Habet enim hic rimam quandam ſub imo ventre, vt cæciliæ ſerpentes: A partu autem viuit & vulnus coaleſcit.* Ita & Plinius: *Acus ſiue Belone vnus piſcium dehiſcente propter multitudinem ouorũ vtero parit. A partu coaleſcit vulnus, quod & in Cæcilijs ſerpentibus tradunt.* De eadem re in eodem piſce aliàs iterũ Ariſtoteles: *Acus verò appellata ſerò fœtificat, compluresq; eius generis diſrupto ac dehiſcente vtero pariunt, non tam multitudine ouorum, quàm magnitudine: & modo phalangiorum proles parentem offuſa circundat: quippe quam diſcedere ſtatim prolis amor nõ ſinat, & ſi tetigeris, fugiũt:* In his verbis ſi conuerſionem Gazæ conferat diligens lector cum verbis Ariſtotelis, intelliget poſtremam ſententiam corruptam eſſe, atq; Gazam aliter legiſſe (inquit Rondeletius) quàm nos in vulgaribus noſtris codicibus. Quì enim congruunt verba iſta, *quippe, quam diſcedere prolis amor non ſinit* cum ijs: ἐτίκτει γὰρ πρὸς αὐτήν. Verùm vt mendoſam eſſe hanc partem non eſt dubitandum, ita & ipſe quoq; Rõdeletius nõ aduertit, Gazam Plinij verſione, vt apparet, deceptum, vtero tribuiſſe, quod rimæ illi debebat, quæ ſub ventre eſt, in qua oua reponi ille ipſemet autopſia edoctus ſcripſerat Cùm enim huiuſmodi piſcem hyemis initio aliquando ſecaret, in ea rima multa oua reperit, fideq; digniſſimis viris oſtendit. Aliasq; rurſus cùm non procul ab Aquis mortuis locus in mari turris ædificandæ deſtinatus vndis vacuaretur, illicq; maris purgamenta diligentius perluſtraret, duos iſtiuſmodi Acus reperit diuerſi coloris, viridem vnum, alterum pullũ, in quibus cum rimam illam inſpiceret, oua vidit in eis iam excluſa, multoſq; fœtus iam perfectos, quorum alij maiores erant ac mouebantur, parteſq; omnes perfectas habebant; alij minores, alij tam exigui & tenues, vt oculi duntaxat & roſtrum cernerẽtur; vnde fortaſſis eſt, quod nõnulli ſerpentẽ marinum eſſe crediderint, & quodammodo viperæ modo parere, cuius fœtus matre interempta ventrem in eruptione perrumpere veterum nõ pauci nugãtur, eoq; maximè cùm Acum viuiparũ faciat, [b] Aelianus his verbis; reddita etiam rei ipſius ratione: *Marini Acus* (inquit) *quod ſint prætenues, minimè tortuoſum & ſinuoſum vterum fœtumq; capacem habent, ideoq; catulorum ſuorum non ſuſtinentes incrementum, diſrumpuntur.* Non igitur pariunt catulos ſed expellunt atq; eijciunt. Verùm præter id quod diſrumpi Acum ſimpliciter dixit, neć vteri meminit, ita quoque vterum eius in partu diſrumpi dehiſcereq; poſſe credendum non eſt, etenim dehiſcente vtero non extra ſed in ipſam ventris capacitatem emitterentur oua. Cùm itaq; ad rimam illam quæ in ventre eſt, diſruptio iſta ſiue dehiſcentia pertineat, etiam non ad vterum, cauſa huius rei quæ ipſi cum cæcilia ſerpente communis eſt, referenda eſt. Plinius, vt verba eius manifeſtè indicant, ad ouorum multitudinem refert, cùm tamen omnia quæ ſuper hac re ſcribit, ab Ariſtotele accepiſſe videatur, qui tamen non multitudine quàm magnitudine ouorum

id

[a] Lib. 6. Hi. cap. 13.

Gazæ error.

Rimę in ventre vſus.

Cur ſerpens marinus creditus.

[b] Lib. 11. c. 13.

Vterum in partu no dehiſcere.

Digitized by Google

id fieri teſtatur: Hic enim, *pro multis* (inquit) *maiuſculos habet conceptus: quod enim natura numero* E
ademerat, id magnitudini addidit. Saluianus non omnes in partu diſrumpi arbitratur, ſed vt Ariſtote-
les loquitur, eorum plurimos, illos videlicet, in quibus oua ad multam magnitudinem excreuerint,
ſi tamen in vllis augeantur ita oua, inquit, nam cùm frequenti diſſectione id ſæpius experiretur, in
omnibus ſemper plurima & pauca, nunquã parua & magna obſeruare potuit. Sed is de Acu Oppiani,
non Ariſtoteles loquitur. Iam verò ſi magnitudinem ouorum rimæ cauſam ſtatuamus cum Ariſtote-
le: quærit Rondeletius cur in Hippocampi vẽtre rima non ſit, cuius tamen & plura & maiora ſint oua
quàm Acus? quare & corporis tenuitati (quam & Aelianus refert, vt modò oſtendebamus) potiſſi-
mùm verò corticis duriciei aſcribendum quod diximus, iudicat: nam cùm vſq; adeo duro cortice in-
Corij duri- tegatur Acus, vt acuto gladio ſecari vix poſſit, fieri nimirum vt venter diſtendi nequeat, quemadmo-
ties. dum Hippocampi venter qui mollis eſt. Emittere itaq; Acum oua ſua, atq; in rima illa tamquam in
alio ſinu fouere, donec excluſerit: quod in cruſta intectis quibuſdam videre eſt, velut in locuſtis, Squil
lis & Cancris omnibus: quæ omnia in appendicibus ad caudam poſitis oua ſua racematim compa-
cta ſeruant & fouẽt, donec excludant. Natura itaq; ſagax & prouida (inquit) in Acu rimam poſt po-
dicem dilatat, donec pepererit, quæ poſt partum ita coit, vt coaleſcere videatur, quanquam fieri poſ-
ſit, vt coaleſcat, vt Ariſtoteles & Plinius exiſtimaſſe videntur. Hoc qui Angliam peragrarunt, & fa- F
Lucij cultro ciliùs credere & alijs certiùs perſuadere poſſunt. Illic enim ichthyopolæ Lucios cultro diſſecant, vt
diſſecti ſpõ- pingues eſſe empturis oſtendant, quos non emptos rurſus in viuaria conijciunt, in quibus vulnus coit
tè coaleſcũt. & coaleſcit: quod naturæ periti Tincis attribuunt, quia ijs ſi Lucios affricant, vt illarum mucum vul-
neri illinant, atq; ita eius labra in vnum conducantur. Sed idem in Acu euenire non poteſt ob cutis
tenuitatem & ſiccitatem: verùm ſic rimæ oræ committuntur, vt propius etiam inſpicienti coaluiſſe
[c] *Lib. 5. Hi.* videri poſſint. Hæc itaq; ille. Iouius cùm dicit Acum æſtate parere, de vulgari intellexerit: nam [c] Ari-
cap. 11. ſtoteli hyeme parit, & aliàs ſerò fœtificare tradit. Quærendum item nunquid vulgaris æſtate pari-
[d] *Lib. 6. Hi.* at. [d] Rondeletius quidem æſtate ventrem ouis multis refertum conſpexit, quare & eo tempore pa-
cap. 17. rere coijcit, ſerò tamen & ſine vlla ventris ſciſſura.

VSVS IN CIBIS ET MEDICINA.

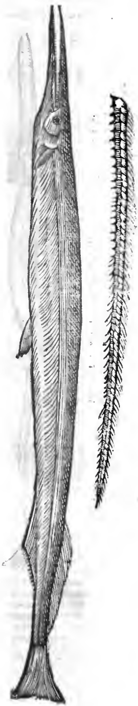
Diphilo apud Athenæum Raphis ſiue Acus difficilis eſt coctionis, humidus, εὔχυλος, id eſt bo-
ni ſucci, timendum verò ne ἄχυλος potius ſit legendum, vt Hiceſius apud eundem habet. G
Acus (inquit) *& Triſſæ piſces ſunt* ἀχυρώδεις, id eſt *aceroſi*, id eſt *ariſtis ſpiniſuè pleni, minimè*
An boni ſuc *pingues &* ἄχυλοι, id eſt *ſine ſucco*. Ale. Benedictus tempore peſtis inter piſces etiam Acum commen-
ci. dat, ſed huncne an vulgarem, quærendum. Eſt certè vulgaris Acus ſicca & dura carne, vt Ronde-
Ad ſtillici- letius ſcribit. Ad ſtillicidium vrinæ [a] Galenus Raphida marinum comburi iubet & in potu cinerem of-
dium vrinę. ferri. Totus cum irino vnguento vehementer inſpiſſat (inquit Kiranides) & cinis (Peronæ hic habet,
[a] *Lib. 3. Eu-* lego Belonæ) vulneribus inſperſus, omnes eorum putredines ſanat.
por. 277.

DE ACV VVLGARI SIVE OPPIANI.
Cap. XXIII.

SYNONYMA.

Dvobus potiſſimùm argumentis, velut Aiacis clypeo munitus vnà cum Rondeletio H
Acum ſiue Belonen Ariſtotelis, ab Acu Oppiani diſtinximus, quòd edentulum ſuum
Acus Op- Ariſtoteles, Oppianus, vt modò patebit, dentatum faciat ſuum, quòdq; rimam ſuo,
piani vt ab in ventre tribuat idem Ariſtoteles, qua Oppiani aut vulgaris Acus caret. Hæc Acus
Acu Ariſt. ſpecies recentioribus Græcis hodieq; Belone appellatur, vel Aiulone. Rondeletius
differat. verò nunc corrupto nomine βελονίδα vocari aſſerit. Bellonius, & Saluianus Zarga-
Belone. nes, pro loci, vt puto, diuerſitate. Veneti non Aciculam, vt Rondeletius credit, ſed Anguſiculam di-
Anguſicu- cunt, Romani Acucellam, Genuenſes Acuin, Hiſpani Aguillas vel Aguidas piſcado, Normanni, Lu-
la. tetiani, & circa Rothomagnum Orphies. Nos Aguſellos dicimus.

GE-

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

Bellonius hunc Oppiani ſiue communem Acum in maiorem & minorem diuidit. Quærendum quem pro minori exhibet, an idẽ ſit cum Sauro Rondeletij, vel ſaltem cognatus piſcis, maximè propter pinnas illas paruas quas verſus caudam ei appingit. Prior longus & tenuis piſcis eſt, vt Oppianus ait, nõ tantæ tamen lõgitudinis, vt Anguilliformes, ideoq; nõ in ſpiras vt illi, colligere ſe poteſt. Roſtrum habet acutum, tenue, longum, & durum, vt ait Athenæus. Caput triangulare, viride. Inferior maxilla ſuperiori longior eſt, & in mollem quandam ſubſtantiam degenerans. Dentes vtrinq; parui & frequentes. Oculi magni, rotundi, lutei. Ante hos vt Rõdeletius obſeruauit, meatus ad audiendum vel odorãdum, trianguli figura. Branchię quaternæ duplices. Pinnæ duæ paruæ ad branchias, duæ aliæ breues ſub ventre, quas rurſus alia ſequitur, longè à podice ad caudam ſe extendens: è cuius regione in dorſo alia eſt. Rondeletius vtranq; ceu aculeatã pingit, contrà ac Saluianus. Mea icon huic fauet. Cauda breuis eſt in duas pinnulas terminata. Podex non admodum conſpicuus. Saluianus rimam illam quam Ariſtoteles Acui tribuit circa podicem huius Acus foris conſpicuam quidem eſſe, ſed intus minimè videri author eſt, miraturq; quod in Ariſtotele Græcè legatur eam ſub imo ventre eſſe ἔσω, id eſt, intus, quare cõjicit hanc voculam ab aliquo in textum accitam eſſe, quod etiam (inquit) cenſuiſſe videtur Theodorus qui eam in ſua traductione omiſit. Cæterùm apparet tamen Ariſtotelem hanc voculam neceſſariò poſuiſſe, vt quæ foris oculis ſubijcitur rima, eã quoq; intus manifeſtam eſſe indicaret. Nunquid modò in hoc Acu rima ea conſpicua ſit, dubitari poteſt. Rondeletius enim diligentiſſimè quæ ad eam ſpectant, inueſtigauit, & ex hac nota præcedentem piſcem, verum Acum eſſe oſtendit, eiuſq; in præſenti piſce non meminit. Ait autem ventre plano eſſe, reliquo corpore quodammodo quadrato, ob lineam vtrinq; protenſam è ſquamis contextam, reliquis partibus læuibus & ſine ſquamis. Dorſum eius cœruleum ad viride inclinans, venter candidus, argenteuſvè. Spina dorſi viridis. Partes interiores longæ, vt ventriculus, hepar, & inteſtina. Hæc appendicibus carent. Hepati veſicula fellis oblonga etiam adhæret. Cor anguloſum. Haud excreſcit in multam magnitudinem: ex illis enim qui crebro capiuntur, ſeni vix libram implent. Aliquando tamen etſi perrarò eorum aliquem bilibrem, ac trilibrem ſe vidiſſe teſtatur Saluianus. Geſnerus aliam Acus figuram Venetijs acceptam exhibet, ſine vlla deſcriptione. Habes eam ſequenti pagina.

Saurus Rõdeletius.

De rima in ventre locus Ariſt. conſideratus.

Partes internæ.

LOCVS. NATVRA. MORES.

IN arenoſis ſaxoſiſq; locis teſte Oppiano degit. Vbi forte in retia incidit, eiſque euaſit, dum velut ira percitus, dentibus ea lacerare conatur, denuo in laqueos impingit, vt idem Oppianus indicat his verſibus,

Stultitia.

Quin

Acus Geſneri Venetijs miſſa. E

Quin etiam tali dicuntur mente Belonæ
Cùm ſunt erepta limo, duroq; periclo
In laqueos fundunt bilem, morſuq; reſcindunt
Inq; ſinus rurſus tentant irrumpere dente.

VSVS IN CIBIS.

Apparatus. CArne eſt dura & ſicca, vt Diphilum apud Athenæum de hoc Acu loqui minimè ſit dicendum, qui nimirum humidam carnem Acui tribuit, vt diximus. Frixus, & omphacio, vel ſucco mali aurantij irroratus edi ſolet, & haud ingratus palato eſt.

DE ACV MINORI BELLONII. Cap. XXIV.

F

Deſcriptio. EST aliud (Acus) genus, inquit Bellonius magnitudine tantùm à prioribus differens, tenuibus etiam veſtitum ſquamis: linguam exilem & dentes molares obtuſos in ore habens, non vt prædicta: branchias quoquè vtrinq; quatuor, ſeptem etiam vt in maioribus supernè ac infernè & in cauda propendentes pinnulas, caudam bifurcam habet nunquam digito craſſior eſſe ſolet, nec pede longior euadere. *Vbi frequēs.* In inſula nomine Liſſa, olim Phana affatim capitur, qua indiginæ cùm multa dolia ſale condierint, & impleuerint, nauigio inde transferunt, vt externis maximo quęſtu diuendant. Eſt enim conditura admodum ſuauis: ſiquidem ſale inueterata, cruda cum pane edi ſolita eſt. Vnicam tantùm amborum dedimus effigiem, vt puta quòd ambobus notę eædem ferè conueniant, nec niſi magnitudine diſcrepent. Rondeletius verò hunc piſcem Lacertum vel Saurum Acubus similē vocare videtur, aitq; à quibuſdam è ſuis vocari Aiguille, ab alijs Beccaſſe, à roſtri nempe longitudine. *Laceratus ſiue Saurus Acui ſimilis.* Piſcis (inquit) eſt marinus, pedis magnitudine, Acubus breuior & craſſior: Roſtro acutiore ſed breuiore, & ſurſum recuruo (Bellonius contrario modo pingit, in meo rectum eſt

G

Acus minor altera Bellonij.

& longius, non dubito tamen quin ijdem ſint.) Huic dentium loco, maxillæ ſunt ſerratæ: branchiæ quaternæ: quibus & oculis & ante hos foraminibus, ventriſq; ſquamis ac lineis, quæ ventrem ferè quadratum efficiunt, firmantq;, Acubus eſt ſimilis: reliqua verò corporis parte à podice ad caudam, caudaq; ipſa Scombris par, ſiue partis huius, caudæq; figuram, ſiue eiuſdem pinnulas ſpectes. *Partes internæ.* Ventriculò eſt oblongo, inteſtinis gracilibus, longis, in gyrum non conuolutis. Hepate longo, rubeſcente: in eo fellis veſica eſt. Fel & ſplen nigricant. Carne eſt pinguiore quàm Acus, nec à Scombris differente. Quare cùm & carnis ſubſtantia & poſteriore corporis parte Scombris, qui etiam Lacerti dicuntur, ſimilis ſit, roſtro verò & priore corporis parte Acubus, exiſtimaui Acubus ſubiungendam eſſe, & ob ſimilitudinem Saurum nuncupandum. Rarus eſt admodum piſcis, & piſcatoribus noſtris veluti nouus aliquãdo ad me delatus. Hactenus ille. Ego Acus potius quam Lacerti, aut Trachuri genus fecerim. Is cuius ego picturam dedi: toto corpore ſubuiret maculis varians ex ametheſtino & ceruleo mixtis, in dorſo intenſiùs, remiſſius in pectore.

H

A

DE FABRO. Cap. XXV.

ORDINIS RATIO. SYNONYMA. ETYMVM.

DVbitauit aliquando Rondeletius, in quam piſcium claſſem, hunc quo de hîc agitur, piſcem referret. Neque enim (inquit) inter ſquamoſos, neq; inter cartilagineos, neq; inter beluas rectè collocari poteſt, quoniam ijs omnibus diſſimilis eſt; neque inter ψηττώδεις, quippe qui vna parte candidus, altera nigricans non ſit, ſed corpore concolore dempta vnica macula. A planis verò oculorum ſitu differt. Cæterùm cùm plano tamen ſit corpore & figura, capite tenus Rhombo quodammodo

Quibus piſcibus annumerandus.

B ſimili, non incongruè retur planis annumerari poſſe. Ego verò hunc ei locum aſſignaui, quòd & ipſe inter ſaxatiles ſquamoſos & lęui cute præditos ambigere videatur, vt eius mox hiſtoria docebit. Quibus modò nominibus apud Græcos Latinoſque veniat, difficillimum eſt iudicatu. Varias enim ſuper hac re reperio recentiorum ſententias. Fuere in primis, qui Chalcidem (Gaza Æricam reddidit) eſſe arbitrarentur, vt Iouius refert: quorum opinionem erroneam eſſe Rondeletius, & Saluianus oſtenderunt, quòd Chalcis inter viles piſciculos à Collumela, ab Ariſtotele verò inter fluuiatiles connumeretur, cùm hic noſter piſcis marinus ſit, & carne præſtans.

Vt vocetur antiquis.

Chalcidem non eſſe.

Ridenda verò omnino ac explodenda hæc Niphi verba: *Chalcidem* (inquit) *Theodorus Aericam interpretatur, alij Fabrum: ſed piſcis eſt ſpurius, ex diuerſis generibus genitus, ſicut Mulus.* Apparet autem eò dementiæ peruenisse ex peruerſa ac ridicula Gazæ verſione, qui alicubi apud [a] Ariſtotelem Chalcides, non vt aliàs Aericas, ſed Spurias tranſtulit.

Niphi error.

Gaza error.

[a] Lib. 5. Hi. cap. 9.

Fallitur item Iouius, dum Acanthiam eſſe credit, nam etſi non parum ſpinoſus ſit hic noſter piſcis, cum veterum Acanthia ſiue Spinace, qui Galei, ſiue Muſteli ſpecies eſt, nullam planè ſimilitudinem obtinet: rotundi enim & cartilaginei Galei ſunt, hic figura quaſi plana.

Acanthiam non eſſe.

Idem Iouius addit ſeſe aliquando dubitaſſe, an ſit Citharus, quem ſæpius (inquit) Galenus cum Rhombis nominauit, aſſerens Rhombos ſapidiores, & meliores eſſe Citharis: cæterùm

Citharus an ſit.

C nec hic rem acu tetigit. Nam licet ob nomenclaturæ Cithari aut Citulæ (vt Romæ appellatur) affinitatem, & ob corporis item cum Rhombis quampiam ſimilitudinem, in eam ſententiam animus inclinare poſſet: res tamen aliter ſe habet. Piſcem enim Rhombo ſimiliorem, talemque cui omnia quæ de ſuo Citharo veteres prodiderunt, ſuo loco dabimus. Quod verò addit Iouius inuenire ſe apud Athenæum, Citulum piſcem dicari Libero patri, Citharum, Apollini, Triglam Hecati, Apuam Veneri, ideoq; ſi nominis coniecturam ſequemur, profectò Citulam Romanorum, Græcorum antiquorum Citulum eſſe poſſe: multò minus ei aſſentiendum eſt. Non enim Citulum [b] Athenæus, vt ille citat ſed Cyttũ (Κυττόν) Baccho dicari ſcribit, ſiue vt nos ex Caſaubono emendauimus, Cittã.

[b] Lib. 7.

Fuere deniq; qui hunc piſcem teſte Rondeletio Orthragoriſcum Lacedæmoniorum, & Latinorum Porcum marinum eſſe putent, nec ſine ratione (inquit) nempe quòd grunniat, dum capitur. [c] Plinius: *Appion maximum piſcium eſſe tradit Porcum, quem Lacedæmonij Orthragoriſcum vocant: grunnire eum dum capitur.* Eandem ſententiam confirmant dorſi ſpinæ, quas idem [d] Plinius Porco marino tribuit. *Inter venena ſunt piſcium* (inquit) *Porci marini ſpinæ in dorſo, cruciatu magno læſorum. Remedium eſt limus ex reliquo piſcium eorum corpore.* Sed cùm Porcus marinus vel Orthragoriſcus in maximis piſcibus habeatur, is iuditio Rondeletij eſſe non poteſt, de quo nunc loquimur, etſi ſatis magnum in Oceano captum Antuerpiæ viderit.

Orthragoriſcus.

Porcus Marinus.

[c] L. 32. c. 2.

[d] L. 32. c. 5.

D Ipſe autem, vt & Saluianus hunc noſtrum piſcem, eum eſſe volunt, qui Oppiano & Athenæo χαλκεὺς appellatur, à Chalcide differens, vt hic oſtendit his verbis: διαφέρει δὲ τῆς χαλκίδος ὁ χαλκεὺς, περιφερὴς καὶ κυκλοειδής, id eſt, *differt à Chalcide Chalceus, rotundus & orbicularis*: ſed Rondeletius qua ſuam ſtabiliat coniecturam, rationem adducit nullam. Saluianus verò id ſe non temerè ait aſtruere. Primùm enim (inquit) vt procedente hiſtoria monſtrabimus, ea paucula quæ Chalceo ipſi tribuunt, huic probè reſpondent: deinde cùm hic (vt iam iam declarabimus) à Latinis Faber vocetur, iure illorum χαλκεὺς creditur; cùm χαλκεὺς Græcis propriè ærarium, aliquando verò ferrariũ etiam ſignificet fabrum.

Chalceum eſſe.

Fabrũ eſſe

Cæterùm vt Salu: atq; item Rondel. & Bellonio facilè cõcedi poteſt, noſtrũ piſcem Latinorũ Fabrũ eſſe, ita argumentũ Saluiani, quod à conſimili quodammodo nomine ſumit, non ſufficit. Illis interim non reclamo, cùm & alijs argumentis eorum opinio confirmari poſſit. Athenæo Chalceus rotundus eſt & orbicularis, & noſter piſcis latus cùm ſit ac quaſi planus, vel ſaltem corpore admodũ compreſſo, reliquorũ

ferè planorũ in morem rotundus eſt & velut orbicularis, nõ ſphæricus: adhæc Oppianus Chalcea in petris degere tradit, & noſter haud lõgè à litoribus capi ſolet. Latinorũ autem Fabrum eſſe inde etiã E
Faber cur dictus. conijcit Saluianus, quoniam hodieq; apud Dalmatas vulgo Fabro dici à multis intelixiſſet. Cauſam huius nominis cùm aliquando ex Dalmatis ſciſcitaretur Geſnerus, reſponderunt, inquit, quia omnia in eo fabrilia inſtrumenta reperiuntur, idq; vetum eſſe ſe periclitatum didiciſſe. Idem affirmat Saluianus, videlicet Dalmatas Fabrũ appellare propter multiformes dorſi ac ventris aculeos atq; varia capiũs oſſa, quibus fabrilia omnia inſtrumenta repræſentãtur, vt ea propter Græcos quoq; χαλκέα appellaſſe, arbitrari non ſit inconueniens. Faber vt Columella & [e] Plinius teſtantur, alio nomine Zeus nuncupatur: Collumelæ teſtimonium mox recitabo. [f] Plinius: *Faber ſiue Zeus*: & aliàs *Zeus idem Faber appellatur*. Quæ poſteriora verba cùm non bene perciperent, nonnulli, [*] Zeum cum Coracino, de quo proximè locutus erat Plinius, confuderunt, vt puta qui Plinij verba ſic legerent, *Coracinus in Aegypto. Zeus idem, ſcilicet Coracinus, qui & Faber Cadibus appellatur*: ſed ſenſus iſte peruerſus eſt, & prærer intenſionem [g] Plinij, qui alias Coracinum à Zeo ſiue Fabro apertè diſtinxit. Verus autem ſenſus Plinij talis eſt: *Coracinus in Aegypto principatum inter piſces obtinet: ſimiliter Zeus qui & Faber appellatur, obtinet principatum Gadibus*: atque ita legi oportere Columella Plinio antiquior indicat his verbis: *Vt litorum, ſic & fretorum differentias noſſe oportet, ne nos alienigeni piſces decipiant: non enim omni mari poteſt omnis eſſe, vt Elops in Pamphylio profundo, nec alio paſcitur, vt Atlantico Faber, qui & in noſtre Gadium mancipio generoſiſsimis piſcibus adnumeratur, eumq; priſca conſuetudine Zeum appellamus*. Quibus verbis dum ſententiam noſtram aſtruere corroborareq; conamur, nos noſtro quodammodo gladio iugulare videbimur. Si enim Faber ſiue Zeus Atlantico & Gaditano freto proprius & peculiaris piſcis eſt: apparet diuerſum intelligi a noſtro, quem capiti præfiximus piſce, vt qui in nullo non mari capitur. Obiectioni reſpondent Rondeletius & Saluianus: verba Columellæ ſic accipienda eſſe, vt maximè in Atlantico mari & Gaditano freto reperiatur Faber, illicq; potiùs quam alibi principatum obtineat, non quòd nullo in alio loco naſcatur, idq; [h] Plinij authoritate confirmari: *Et hac natura vt alij alibi piſces principatũ obtineãt, Coracinus in Aegypto; Zeus, idem Faber Gadibus.* F

[e] *Lib. 8.*
Zeus.
[f] *Lib. 32. c. 11*
[*] *Lib. 9. c. 18.*
[g] *Lib. 32.*
[h] *Lib. 9. c. 18.*

Non inficiatur interim Rondeletius quoſdam piſces eſſe, qui quibuſdam in litoribus ſolum aut fluuijs aut lacubus reperiantur, ſed cùm plurimos alios piſces eſſe conſtet, certis locis à veteribus aſſignatos, qui tamen alijs in partibus maris & iam tum capiebantur, vel poſtea capti ſunt, non dubitat, quin ita ab antiquis proditum fuit, vel quia horum locorum piſces optimos & frequentiſsimos, alibi rariſſimos celebrare voluerint; vel quia indigenarum incuria aliarum maris partium ſiue aliarum aquarum quas ipſi non perluſtrarunt, piſces ignoti fuerint. Reperiri autem in Cyzicenorum regione etiam Athenæus teſtatur, dum modò Chalceus idem eſt cum Fabro, vt oſtendebamus. Cyzicus enim Bithiniæ non ignobile fuit emporium. Quod ſi tamen quiſpiam Columellæ verbis pertinaciter innixus, eorum vi, in ſolo Atlantico atq; Gaditano mari Fabrum reperiri, & propterea hunc noſtrum piſcem, quippe qui locis alijs vt diximus, per multis naſcitur, Fabrum non eſſe obſtinaciùs contendat: dicemus & nos (inquit Saluianus) neq; rei piſcatoriæ neq; locorum omnium tam peritum fuiſſe Columellam, vt in re adeo lubrica, labi non potuerit & vel maximè cùm eodem etiam loco Ellopen in Pãphylio profundo nec alio paſci aſſeueret; quem tamen Archeſtratus apud [i] Athenæum in Syracuſano mari natum ceu aliorum locorum præſtantiorem celebrat. Quod ſi deniq; Ouidium nobis aduerſari quis dixerit, qui rarum vocat, is quoq; parum profecerit; non enim rarum appellat poëta propterea quod vno aut altero ſolùm loco naſcatur, ſed quoniam rarò capi conſpiciatur. Quare cùm nulla ſatis firma ratio eſſe videatur, quæ præpoſitam ſententiam poſſit euellere, in ea cum alijs viris doctis permaneo. Videamus itaq; cur Zeus & Faber nuncupetur. Fabrum dici ab oſſibus quæ fabrorum inſtrumentis ſimilia habere fertur, dictum eſt. Fuere tamen qui ab atræ fuliginis colore, ac ſi nomen haberet à ſimilitudine fabri ferrarij, qui fuliginoſus eſt, etymologiam deduxerunt, id ab Oppiano indicari exiſtimantes his verſibus: G H

[i] *Lib. 7.*

> Πέτραις σαργὸν ἔχυσιν ἐρίσιον, ἠδὲ σκίαιναν,
> χαλκέα, καὶ κορακῖνον ἐπώνυμον αἴθοπι χροιῇ.

id eſt, vt Lipius vertit:

> *Et Faber & nigro cui nomina dicta colore*
> *Hæc Coracinus habet, &c.*

Cur Faber, & Zeus dicatur.
Cur in templis ſuſpendatur.

cæterum hæc verba non ad Chalcea ſiue Fabrum, ſed ad Coracinum referenda ſunt. Multæ tamen eius partes cùm nigricent, ea nominis ratio tolerari etiam poteſt. Zeus verò id eſt Iupiter, cur dicatur à nemine hactenus traditũ inuenio. Solus Geſnerus conijcit vocẽ eſſe detortã à χαλκέος, ablata priori ſyllaba, & κ in ζ mutato. Sed quid ſi ita dictũ diuinemus, quòd vt nunc fit, olim etiã in tẽplo Iouis ſuſpẽderetur, tanquã ſacer aliquis piſcis, hanc enim in tẽplis ſuſpenſionẽ neſcio quid antiquitatis ſapere aparet: etſi ideo in Chriſtianorũ tẽplis ſuſpẽdi ſit veriſimile, propter maculas eas pulcherrimas

quas

A quas vtrinque vnam, in lateribus habet, digitorum D. Chriſtophori, vt aiunt, veſtigia, quæ Saluatorẽ
noſtrum humeris geſtans fretumq; traijciens, in apprehenſo piſce reliquiſſe dicitur, vnde hodieq;
Græci χριςόφαρον nuncupant: vel quòd eum eſſe credant quem iuſſu Saluatoris D. Petrus cepit, opi- *Chriſtopſarus.*
nione inde nata, quòd prædictæ illę maculæ numiſmatis illius quodammodo, quod ex ore piſcis tribu
ti nomine pendendum extraxit, figuram elegantiſsimè exprimant: quare & piſcem D. Petri in mul-
tis Italiæ locis ac Romæ potiſſimùm vocant. Ζαῖος Heſychio & Varrino piſcis nomen eſt, nõ alterius
puto quàm qui Zeus. Vocatur Romæ aliàs Citula ſeu potius Cetola quaſi vt conijcio Setola, ab ere- *Citula.*
ctis in dorſo ariſtis ſimilitudine ſetarum in ſuibus. Ligures Rotulam dicunt, Incolæ Lerini inſulæ & *Rotula.*
Antipolitani ſimiliter Rode, quòd rotæ in morem ferè rotundus ſit, roſtro non exerto, nec hiante, &
in medio corpore ceu centro maculam habeat, eo nimirum loco quo in rota foramen eſt, per quod
axis impellitur. Monet nos h c Rondeletius, ne propterea hunc piſcem cum Rota Plinij confunda- *Rota Plinij.*
mus: vt quam hic inter vaſtiſſimas beluas commemorat. *Apparent* (inquit) *Rotæ appellatæ à ſimilitu-*
dine, quaternis diſtinctæ radijs modiolos earũ oculis duobus vtrinq; claudentibus. Iouius verò Liguribus *Zaphirus.*
Zaphirum vocari tradit, cùm tamen de Aurata ſcribens, Scarumq; ei ſimilem faciens, apud Romanos
Zaphirum appellari ſcripſiſſet. A Maſſilienſibus Truie dicitur quaſi ſcrofa cùm ob tergoris veluti ſe- *Truie ſiue*
B tas, vt diximus, tùm quòd dum capitur, ſuum more grunniat. Hiſpanis & Monſpelienſibus Gal *Scrofa.*
quaſi Gallinaceus, à dorſi ſpinis ſurrectis veluti ſunt gallinaceorum criſtæ, vel ab aureo atq; mican-
te colore quem habet cum adulti galli maioribus plumis communem: à quo aureo colore alicubi etiã
in Gallia Doree quaſi Aurata aut auratus piſcis nominatur. Santones & Baionenſes ſimiliter ac Mõ- *Gallus marinus.*
ſpelienſes Iau vel Cocq, id eſt, Gallum dicunt, item Hollandi ceu Zee haen quaſi marinum gallum.

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

FAbrum noſtrum ex latis, non ex planis eſſe à principio dictum eſt. Eſt tamen inter alios latos
corpore quàm maximè compreſſo, ac quaſi plano. Quo ad colores varius eſt, Caput & dorſum *Color.*
obſcura ſunt, pinnę nigricant: latera partim ex cæruleo virent, partim aurea ſunt. In medio cor-
pore nigrã maculam habet, minoris alicuius numi magnitudine, orbicularem, vt ait Saluianus, in mea
icone oblonga eſt & ouata, colore cæleſti, & in ea tres imagunculæ, figura quodammodo Hippocã-
pi, colore aureo. Squamis tegitur quidem, ſed tam exiguis tenuibuſq;, vt niſi inquit, Rondeletius) di- *Squamæ.*
C gito ſcalpas, vix appareant, læuiq; corpore eſſe videatur. Caput compreſſum, extenſum, oſſeum, oſſi-
bus quàm plurimis varijs, angulofis, tenuibus atq; perlucidis conſtructum, maculis quibuſdam exi-
guis, purpureis exornatum, quæ ibidem ad branchias non deſunt. Linea obliqua à capite ad caudam
ducta eſt. Os latiſſimum, plurimùm hians, edèntulum, etſi quodammodo dentatum pinxerit Bello-
nius. Oculi magni, rotundi, aurei. Branchiæ vtrinq; quaternæ, quarum oſſea opercula in aculeos de-
ſinunt. Pinnæ duę mediocres ad branchias; duæq; aliæ in anteriore ventris parte, paulò longiores, ac *Pinnæ.*
in quinos velut longos pilos aut potius ſetas porcinas degenerantes. Ab ano rurſus duæ aliæ quarum
prior quinq; duntaxat aculeis conſtat; altera multò longior, & ad caudam ferè vſque extenſa, acu-
leis caret. In dorſo vnica tantùm, & magna, vt quæ paulò ante medium dorſum exorſa ad caudam
ferè vſq; extenditur, figura huic piſci propria, & aliorum piſcium dorſi pinnæ diſsimilis. Primùm
namq; in longiſsimos pilos, eius ferè modo quàm in anteriori ventris parte conſpici diximus, termi-
natur, deinde plurimis robuſtiſsimis aculeis intertextis, armatur: poſtremò alijs etiam aculeis oſ-
ſeis multo breuioribus, bifidis atq; recuruis, ſecundum eius exortum in dorſo præmunitur. Pars
ventris vtrinq; oſsibus inſtar acuti cultri ſecantibus firmatur. Cauda in vnam pinnam deſinit. Ven- *Partes interna.*
D triculum habet mediocrem, gulam manifeſtam: inteſtina parua tenuiùs in gyros conuoluta: inter
quæ oua rubra latere Rondeletius ait: hepar candidum ſine felle, Lienem rubeſcentem, exiguum
meſenterio hærentem. Cordis pars infima rubet, ſuprema & media ex albo rubeſcit, quod in pau-
cis piſcibus ſpectatur.

Digitized by Google

Faber:

A
LOCVS. NATVRA. MORES.

CHalcea, id eſt Fabrum Oppianus ijs accenſet piſcibus, qui in ſaxis degunt,
Ἄλλαι δ' ἂν ποίησιν ἐπίχλοοι ὑγρὰ μέτωπα
Πέτραι σάργον ἔχουσιν ἐφέστιον, ἠδὲ σκίαιναν
χαλκέα, καὶ κορακῖνον ἐπώνυμον αἴθοπι χροιῇ
Καὶ σκάρον, id eſt, vt Lippius vertit,
Sunt vda cautes herbis à fronte virentes
Hic domus eſt Sargis, hæc ſtatio læta Scianis
Et Faber, & nigro cui nomina dicta colore,
Hac Coracinus habet, hęc Scarus ſaxa frequētat.

Quomodo autem Atlantico & Gaditano freto celebretur Columellæ, ſuprà indicauimus.[a] Ariſtoteles alicubi ſcribit *Chalcidem quamuis carne paſcatur, non tamen vagari*, quod ad Chalceum ſiue Fabrū pertinere conijcio: vti & quod *Chalcidem vocem ſiue ſonitum edere* dicit, nam & Chalceus ſiue Faber inde Sus ſiue Scrofa nuncupatur, & Faber noſter vorax eſt & carniuorus, licet non ſolis piſciculis, ſed alga etiam atq; alijs maris purgamentis & ſordibus veſcatur. *Piſces* (inquit ille), *vocis quidem expertes ſunt, quippe qui neq; pulmonem, neq; arteriam aut guttur obtineant, ſed ſonos quoſdam ſtridoreſq; mouent, qui vocales eſſe exiſtimantur, vt Lyra, vt Chromis. His enim quaſi grunnitus quidam emittitur. Aper*
B *etiam quem amnis Achelous gignit, vocalis habitus eſt, & Chalcis & Cuculus. Alter enim quodammodo ſtridet, alter deinde vt Cuculus auis ſtrepit, vnde nomen accepit: quæ omnia creditam illam vocem emittunt, aut attritu branchiarum quas horridiuſculas continent, aut interioribus quæ circa ventrem habent. Spiritus enim incluſus in his eſt, quem dum atterunt, atq; agitant, ſonos illos elidunt.* Eodem modo apud [b] Aelianum, vbi χάλκις ſcribitur συρίττειν id eſt ſibilare, lego χαλκεύς. Sunt enim Fabro branchiarum opercula adeo horrida, vt vehementius dimota, facilè ſonitum edere vero ſit conſentaneū. Soliuagus, non gregalis piſcis eſt. Natat erectus, & non (vt quiſpiam fortaſſis ſibi perſuadere poſſet) Paſſerum more in latus conueſus.

[a] *Lib. 4. Hi. cap. 9.*

Ariſtoteles emendatus: Piſces vocales.

[b] *Lib. 16. cap. 11.*

V S V S I N C I B I S.

ROndeletius Fabrum ſcribit carne eſſe minus dura, quàm Rhombus: Saluianus ſatis tenera & friabili, concoctu facili & ſatis etiam boni ſucci, ideoq; iure inter ſalubres piſces recenſeri poſſe, eſſeq; item ſuauem, & nobilem piſcem haberi, ac à principium menſis non aſpernari:
C cum Rhombis nanq; ſapore & pretio non ſolùm contendere, ſed eos etiam multorum iudicio ſuperare: & reuera apud veteres in multa fuit æſtimatione, vt ex præcitatis Columellæ verbis conſtat, quibus generoſiſſimis piſcibus adnumeratum fuiſſe teſtatus eſt. Cùm verò ob corporis tenuitatem commodè aſſeri nequeat, aut frictum & omphacio aut Aurancij mali ſucco irroratum, aut in aqua & vino partibus æqualibus, oleo, ſale, beneq; olentibus herbis, atq; aromatibus additis elixum comedi Saluianis tradit.

Carnis ſucciq; qualitas.

Apparatus.

DE SAXATILIBVS LÆVI CVTE PRÆDITIS, ET PRIMVM DE ALAVDIS.

VErè ab Ariſtotele ſcriptum eſt, pauciſſimos piſces eſſe qui leui cute obteguntur. Ego ſaltem inter ſaxatiles ſiue in ſaxoſis aut petroſis locis degentes, præter ſubſequētes hic ordine deſcribendos, qui planè ſquamis carent, nullos obſeruaui, nec ab alijs obſeruatos reperio. Qui
D hoc capite exprimuntur, anonymi aliàs, Rondeletio Gallorum inuitatione, quibus Coquillade, Alaudæ appellantur: cùmq; alter ceu criſtatus eſſe videatur, alter verò criſta careat, illum Alaudā criſtatā, ſiue Galeritam; alterū Abaudam non criſtatam nominauit; ſicuti nimirum inter aues Alauda eſt criſtata quam Galeritam dicunt, alia non criſtata, & ſimpliciter Alauda nuncupata. Poſſis etiam (inquit) optimo quidem iure eum qui criſta caret, Simiam appellare, quia capite ſimiam refert. Eſt enim capite paruo & rotundo; vel ſi noſtrorum (Monſpelienſium) appellationem ſequi velis, qui Percepiere nominant, non abſurdè Empetrum vocaueris, nam vt Empetrum herba marinis locis prouenit, & maximè ſaxoſis, imo nudo etiam ſaxo ſæpe exiſtit, ita piſciculus iſte in petrarum cauernulis degit, & illic confugiens, ſe in abditiſſimis earum rimis occulit, vt piſcantium inſidias fugiat, vnde Percepiere nomen impoſuerunt. Prior ſiue criſtatus piſciculus eſt Scorpioidi (ſic vocat litoralem & muco veſcentem piſcem, capite Scorpio marino ſimilem, Gallis Lebre de mer, id eſt leporem marinum vocatum) ſimilis admodum corporis ſpecie. Digiti eſt magnitudine, aut paulò maiore: tenui corpore, læui, lubrico, ſine ſquamis, ore paruo, dentibus anterioribus ſerratis,

Leui cute pauci pręditi.

Alauda cur dicti.

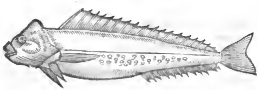
Simia.

Empetrum.

Percepiere.

Criſtata deſcriptio.

Alauda criſtata Rond.

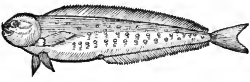

poſterioribus excrtis (hi in icone non exprimuntur) oculis paruis cęruleis : in vertice dum viuit , erecta eſt criſta, mollis, & cęrulea. Pinnę ad branchias latę, ſed breues: in vētre paruę & tenues. Cauda vnica pinna conſtans breuis & rotūda (ſicus figura oſtēdere videtur). Podex non procul à branchijs diſtat, à quo pinna ad caudam protēditur, alia in ceruice ad caudam continua. Corpus colore eſt fuſco, multis tamen maculis partim rotundis, partim oblongis, & tortuoſis notatur. Peritonæum ex nigro viride eſt. Cor angulatum. Hepar ex albo rubet, E

Partes interna. à quo fellis veſica pendet, perſpicuitate & coloris iucunditate ſmaragdū referens. Inteſtina lata ſunt, coloris lutei : ſatis diu extra aquam viuit ob paruam branchiarum ſciſſuram. Carne eſt molli, ſed ob paruitatem negligitur.

Alauda nō criſtata deſcriptio. Alauda non criſtata ſuperiori ſimilis, capite paruo & rotundo, ore paruo oculis paruis, dentibus anterioribus ſerratis, poſterioribus longiuſculis, acutis, exertis. Pinnulas duas habet ad brāchias, duas F

Alauda non criſtata Eiuſdem.

in vētre, aliam ſtatim à capite ad caudam continuam, item aliam à podice ori ſatis propinquo ad caudā vſq; ductam. Cauda in vnicam deſinit ſaxatilium modo (aliter hîc quoq; figura monſtrat). Maculæ multę medię corporis parti aſperæ ſunt. Corpore eſt

Cibus. læui & lubrico. Aqua, muco, paruis Atherinis & Aphyis veſcitur. Carnis ſubſtātia & mollitudine Galeritæ ferè par, & nullius apud nos (Monſpelienſes) pretij. Piſcatores mordet; vnde Iulidem eſſe, aliquando ſum ſuſpicatus, ſed cùm minimè venenatum eius morſum comperiſſem, veramque Iulidem tandem cognouiſſem vtrumq; piſcem rectè mihi videor diſtinxiſſe.

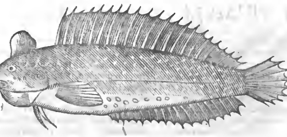
Ad criſtatam Alaudam pertinere videtur qui tertio loco exprimitur, cùm propter criſtā capitis, tum G

Gutturoſus piſcis. reliquā corporis ſpeciem ſimilem, Venetijs Gottoroſola quaſi Gutturoſam vocant à prominente opinor ſub faucibus tumore. Hunc cùm Geſnerus Gallo cuidam aliquando oſtenderet, Gallinam maris

Gallina maris. appellabat: alius Iulidē ſuſpicabatur. Nigricat ferè undiquaq; niſi quod pūctis diſtinguitur cæruleis, & color luteus viſitur, per totam ſuperiorē partem dorſi pinnæ & circa branchias & ſummo ventre: reliqua ex pictura apparent. Litoralis eſt, & ferè ſubit foramina lapidum aut parietum ædificiorum,

Locus.

Piſcis gutturoſus vulgo

quę in litore extructa fuerint, vnde ſi quis ei Troglodytæ nomē affingere voluerit, quod nō tantùm nationi cuidam hominum, ſed etiā auiculæ caua ſubeunti tribuitur, non ineptè fecerit. Facile capitur, vel H carne in vas impoſita mox extracta. A piſcatoribus ferè abijcitur, quoniam lubrica eſt, nullus ferè pretij,

Exocœtus Bellonij. carne dura, & vilis in cibo. Huc item pertinet Exocœtus ſiue Adonis Bellonij, quem Genuenſibus Bauecam, Comaſci incolis Folpe vel Volpe quaſi Vulpeculam, Maſſilienſibus vn Gauot, Conſtantinopolitanis Glinon vel Clinon nominari ſcribit, & à Romanis cum alijs minutis piſcibus confundi,

Cōgri vt facile capiantur. modo Cernam, modo Miſſorem, ſed falsò nominantibus. Frequentiſſimus eſt Oceano, neq; quiſpiā eſt qui indigenis Oceani Congrorum piſcationi magis faueat. Nam cùm vrticis plurimum delectetur, atq; Vrticæ circa litora inter cautes hereant, ille mari profundiùs mergi recuſat. Quamobrem recedente mari ſub petris & formaminibus, aqua refertus contineri mauult. Agricolæ autem loca ſaxoſa adeuntes,

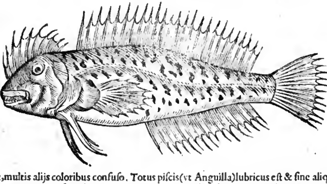
Digitized by Google

A adeuntes, antequam æſtus reciprocetur, lapides dimouent, vt inter ſcopulos, in quibus deliteſcunt, Adonides captent, & hamos quos chordis alligant, ineſcent, quibus ita ad cautem ligatis aduentantes cùm æſtu Congros ac Galeos illuc capere poſſint. Exocœti ſub lapidibus vel in cauis cautium quieſcentes, in rupibus Bononiæ penè innumeri reperiuntur: quos ſi quiſpiam manu imprudens attrectauerit, ſentiet horum dẽtibus magnam feriẽdi vim ineſſe. Species habet plures, quarum vna criſtata eſt, Maſſiliæ frequẽs primo aſpectu aliquatenus Gobium referens: cute enim glabra obducitur. Firmos dentes, vt Scarus habet. Colore eſt ſubrufo, vt ſcorpæna, multis alijs coloribus confuſo.

Vbi frequẽs.

Adonis ſiue Exocœtus Bellonij.

B

Totus piſcis (vt Anguilla) lubricus eſt & ſine aliqua ſquama ac ſpina; præterquam ſpondylorum. Hinc vulgus Græciæ Glinos nominauit. Non excedit craſſitudinem quam pollex & index amplecti poſſint. Continuam habet tergoris pinnam, ac neſcio quid ſupra oculos, quod veluti à pellis laxitate procedit. Cæterùm laterum pinnæ reliquorum piſcium formam non ſeruant: nam hæ veluti inuerſæ conſpiciuntur. Pinnas quæ illi ſub ventre ſunt, duobus tantùm cirrhis radiatas habet: dentes ordine diſpoſitos. Sparo frequentiores & numeroſiores, maxillis firmiter inſertos. Interanea ad Scarum accedunt. Criſtati porrò Exocœti caput ad Chamæleonem accedit, in cuius cacumine pinnam videas Galli criſtam prorſus referentem. Caudæ pinnam & laterum rotundam habet, duas præterea ſub ſterno: alteram in tergore, continuam, admodum latam,

Glinus cur dictus.

C quemadmodum & ea quæ illi ſub cauda eſt. Dentibus anterioribus acutiſſimis præditus eſt, quales ſunt canini noſtri: Cute integitur laxa, multis coloribus, vt Draco, variegata, vt primo aſpectu Draconem eſſe iudices. Viuax ſupra modũ eſſe comperitur: triduum enim vel quatriduum abſq; aqua viuit. Chamas quoq; conficit & conchylia, atq; interdum vrticas paſcitur. Branchias tectas habet, & paruo foramine peruias: ſed & detectæ vtrimq; quatuor numerantur. Tertium Exocœti genus & ſi Byſantinis piſcatoribus non alio quam Glini nomine pernoſcatur, ac nonnullis Chelidonius appelletur: tamen à Glino ac criſtato Exocœto hoc differt, quòd rarò ſex digitorum longitudinem & duorum pollicum craſſitudinem excedat. Squamis caret; lituras per tergus melinas, cyanæas & fuluas habet, & continuam tergoris pinnam, mollem: caudæ autem latam; vti & laterum, omnes varij coloris. Branchias contectas vt Muræna, quam notam cùm ego ſemel piſcatoribus oſtendiſſem, id eos coegit proferre aliud quiddam a Glino eſſe. Spinea branchia exterior, vt in Dracone marino, duobus aculeis obfirmatur: ſed ab eo diſſidet, quòd quilibet aculeus duobus ſerratis denticulis ſurſum repandis & aduncis fulcitur. Caput multis coloribus polymitum habet, os grande, inferiorem maxillam latam & planam, dentes Glino priori aliquantum minores. Is dum ſcinditur, branchias non oſtẽdit integras ſed rudimenta coloris paulò magis rubro quàm in Muræna. Si quis modò criſtatos ac

Cibus.

Chelidonius.

D quodam modo coronatos piſces vel aliquem ex ijs ad Baſiliſcos [e] Oppiani quos circa petras leprades ſiue litorales degere ſcribit, referre velit, is meo iudicio, mihi nihil abſurdum ſtatuerit: Vt namq; à criſta ſuum piſcem Rondeletius Galeritam, & veteres auiculam quandam puniceis in capite ſurrectis plumulis decoram, Regulum ſiue baſiliſcum, nec non & ſerpentem candida in capite macula inſignẽ ſimiliter nominarunt, veriſimile itidem apparet ob ſimilem ferè in capite notam Baſiliſcos piſces appellaſſe.

[e] Li. 1. Hal. Baſiliſcus Oppian.

Digitized by Google

DE PHOLIDE. SYNONYMA. ETYMVM. A

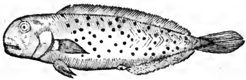
Etymum. Myxus. PHolis nomen accepit à muco, vnde ſunt qui à Myxone, cui inde etiam nomen eſt, diſtinguete neſciunt. Sed Myxon ex Mugilibus eſt. Diuerſimodè item vtriq; à muco nomẽ eſt, Myxoni quod ſuo muco viuat: Pholidi quòd intra ſuum mucũ, veluti pholeum quendam id eſt latibulũ ſe contineat, id quod * Ariſtoteles inſinuat his verbis: *Τὴν δὲ καλουμένην φωλίδα, ἣ μύξαν ἀφίησι, περιπλάττεται περὶ αὐτὴν καὶ γίνεται καθάπερ θαλάμη*, hoc eſt *Quæ autem Pholis appellatur, mucorem quem ipſa emittit, ſibi obducit, ita vt in eo quaſi cubili quieſcat.* φωλεύειν autem vel φωλεῖν nidificare eſt. φωλεὸς item & θαλάμη ſynonyma ſunt. περιπλάττεσθαι verò eſt, vndiquaq; adhæteſcere emplaſtri aut reſinæ inſtar.

** Lib 9. Hi. cap. 37.*

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

Tinca Auſonij. Bauoſa. MVcoſus itaq; piſcis eſt. Rauiſius Textor è Rhomborum genere facit, ſed ſine authore. Pierius Valerianus dubitat, an is ſit qui & Auſonio, & nobis itẽ hodie Tinca appellatur, quòd plurimo obſita ſit muco, potiſſimum in limoſis paludibus, vnde etiam multis in locis contemnitur. Rondeletius verò, cui libenter ſubſcribo, eum eſſe conijcit, qui Antipoli etiamnum Bauoſa quaſi mucoſus nuncupatur. Baua enim ibi mucus eſt, & nos bauonem vulgò dicimus linteum quod mento ſubditur mucoſorum infantium, & coriza laborãtium, ad ſubiectarum veſtium, ne conſpurcentur, tutelam: B

Pholis Rondeletius.

Deſcriptio. Alauda (inquit) paulò maior eſt, dorſo fuſco, ventre pallido, cute læui & ſine ſquamis, ſed maculoſa, pinnis alijſq; partibus à ſuperioribus non differens. Molliſſima eſt carne & glutinoſa. *Cur lubrica ſit.* Squamarum loco prouida rerum natura muco inuoluit, veluti multos alios non ſquamoſos lubricos effecit, vt lubricitas natationem adiuuet.

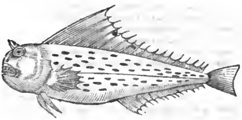
HIEROGLYPHICVM. C

Hominis frugi typus. HOminem (inquit Pierius Valerianus) qui quæ proprio ſudore compararit, fruentem indicaturi, Pholim (Pholidem) piſcem pingebant. Ea enim mucorem quem ipſa emittit, ad altam craſſitiem ſibi obducit, vt tota viſco dilibuta videatur, ita vt in eo quaſi cubili conquieſcat, vnde illi nomen.

DE SCORPIOIDE RONDELETII.

Lepus marinus. HVc deniq; referri debet Scorpioides à Rõdeletio appellatus, vulgò apud ſuos Lebre de mer id eſt Lepus marinus, quia roſtrum terreni leporis προτομῇ ſiue ſciſſura admodum ſimile habeat. Cæterùm cùm alius ſit & toto genere ab hoc diuerſus, qui antiquis Lepus marinus vocatur, vtpote inter Mollia, hoc nomine vocandũ minimè cenſuit, ſed Scorpioidẽ, quòd item capitis forma Scorpioni marino ſimilis ſit, totidemq; ſuprà oculos apophyſes licet molles habeat. *Nominis ratio.* Differt à Scorpio dentibus quos ſerratos quidẽ (inquit) habet, ſed tenues & denſos admodũ, & in ſuperiore maxilla duos exertos, cuiuſmodi Galeritę ſunt dẽtes. Pręterea differt à Scorpione & Galerita pinnę dorſi magnitudine, duabuſq; maculis nigtis eiuſdem pinnæ. Cutis læuitate Galeritæ ſimilis eſt & carnis ſubſtantia, non autem Scorpioni. Litoralis eſt, muco veſcitur & aqua. D

Scorpioides Rondl.

Finis Libri primi.

Digitized by Google

A

VLYSSIS ALDROVANDI
PATRITII BONONIENSIS
DE PISCIBVS LIBER II.

B
QVI EST
DE PISCIBVS LITORALIBVS SQVAMOSIS,
Et primùm de Mullo. Cap. I.

ORDINIS RATIO.

INTER ſaxatiles Scaro ceu omnium celeberrimo, ac pretioſiſſimo principatum dedimus, ſimiliter inter litorales Mullus, ſi pretia, honoreſq; , quibus apud veteres decantatiſſimus eſt, ponderemus, cęteris extra omnem controuerſiam fuerit præferendus. Equidem [a] Plinius cùm Scaris ſuo tempore principatum dari dixiſſet, ſubdit: *Ex reliqua nobilitate, & gratia maxima eſt & copia Mullis.* [a] *Li.9.c.17.*
C ſcribitq; [b] Galenus celebrari Mullum apud homines tanquam voluptate cibos reliquos ſuperantem. Fuit autem prodigo veterum luxu adeò inſignis & pretioſus, vt idem Galenus ingenti pecunia venundari ſolitum teſtetur; imo verò vt argenti puri pondere ſæpius à priuatis etiam Quiritibus (inquit Iouius) emeretur, cùm pedis longitudinem ſuperaret. Quid? nonne Plinius ibidem author eſt, Aſinium Celerem è conſularibus hoc piſce prodigum, Claudio principe, vnum mercatum fuiſſe octo millibus numm, id eſt quadringentis plus minus Caroleis? Addit [c] Macrobius luxuriam illius ſæculi eò magis licere æſtimare, quòd Plinius ſuis temporibus neget facilè Mullum repertum qui duas libras excederet. [d] Iuuenalis verò etiam Criſpini illius Aegyptij, qui ex ſeruili conditione ad equeſtrem dignitatē Domitiani principis indulgentia euectus fuit, cùm alioqui nullo non vitiorum genere famoſus eſſet, adultor nempe, ſtuprator, gulæq; indulgentiſſimus, exemplo, Domitiani crudelitatem & gulam ſatyricis perſtringēs aculeis, irridenſq; quòd infra imperatoriam dignitatem nimium contulerit ſtudium ad piſcem condiendum, ſuper quo etiam Senatorum conſilium tentatum fuerit, canit:

[b] Lib. 3. de Alimět. facult.

Mulli pretia apud Romanos proceres.

[c] Lib. 3. Saturnal c. 16.

[d] Satyra 4.

Criſpini & Domitiani gula.

Sed nunc de factis lenioribus, & tamen alter
Si feciſſet idem, caderet ſub iudice morum,
D *Namquod turpe bonis Titio Seioq; decebat*
Criſpinum, quid agas, cùm dira & fædior omni
Crimine perſona eſt? Mullum ſex millibus emit,
Aequantem ſanè paribus ſeſtertia libris,
Vt perhibent, qui de magnis maiora loquuntur,
Conſilium laudo artificis, ſi munere tanto
Præcipuam in tabulis ceram ſenis abſtulit orbi,
Eſt ratio vlterior magnæ ſi miſit amicæ,
Quæ vehitur clauſo latis ſpecularibus antro,
Nil tale expectes, emit ſibi: multa videmus
Quæ miſer & frugi non fecit Apicius: hoc tu
Succinctus patria quondam Criſpine papyro
Hoc pretium ſquamæ? potuit fortaſſe minoris
Piſcator quàm piſcis emi? prouincia tanti
Vendit agros, ſed maiores Apulia vendit.

Senſus eſt, ſi Criſpinus Mullum emit, vt ſenis cuiuſpiam diuitis & ſine liberis hæreditatem captaret, vel amicæ dono mitteret; conſilij eius ratio non eſt damnanda: cæterùm ipſe (inquit) in gulam emit ſuam, in hoc Apicio, quem tamen omnium nepotum altiſſimum gurgitem Plinius vocauit, monſtruoſior, quòd tot in vnum piſcem profuderit ſeſtertia, quibus agri emi poſſent, qui integris ſufficiant familijs. Hæreditatis autem captatores, lautis aliquando cænis eos excepiſſe, quorum hæredes ſcribi optabant, diſcimus ex hoc [e] Martialis:

Hæreditatis captatorum cænæ.

[e] Lib. 12. Epig.

Bole-

Boletos; & aprum, ſi tanquam vilia ponis, E
Et non eſſe putas hæc mea vota; volo.
Si fortunatum fieri me credis, & hæres
Vis ſcribi propter quinq; Lucrina: vale.
Lauta tamen cœna eſt, fateor, lautiſſima, ſed cras

Nil erit, immo hodiè, protinus imo nihil.
Quod ſcias infelix damnata ſpongia virga,
Vel quicunq; canis, iunctaq; teſta via.
Mullorum Leporumq; & suminis exitus hic eſt,
Sulfureuſq; color, carnificeſq; pedes,

Gula voluptatis exitus.

Monet interim etiam poëta, gulæ voluptatem ſtatim finiri, omniaq; licet lautiſſima mox conuerti in ventris emiſſionem, quæ ab obuijs canibus lambitur, aut in lotium verſa funduntur in teſtam viç proximam; quodq; grauius eſt, hoc vnum in lautiſſima cœna manet, vt colore ſimus ſulfureo & podagroſi, Mullos item ſimileſq; gulæ illecebras amicis ſcortisvè miſſitatos fuiſſe docemur ex eodem poëta, qui[f] Phylldi, omnia quæ poſceret, donans rogat, vt & ipſa quæ peteret, non negaret: Inquit enim:

[f] Lib. 11. Epig. 50.

Nulla eſt hora tibi, qua non me Phylli furentem
Deſpolies, tanta calliditate rapis.
Nunc ploras ſpeculo fallax ancilla relicto,
Gemma vel à digito, vel cadit aure lapis.

Nunc vt emam grandemq; Lupum, Mullumq; bilibrẽ
Indixit cœnam diues amica tibi,
Sit pudor & tandem veri reſpectus & æqui,
Nil sibi Phylli nego, nil mihi Phylli nega.

Octauij Luxus.

Sed vt ad pretia reuertamur, quibus a nepotibus Mullos veniſſe dicebamus: de alio quodam Mullo à Tiberio principe, in macello vænum expoſito, & quinq; ſeſtertijs ab Octauio empto, ſic legimus F apud[g] Senecam: *Eadem res ſi gulæ datur, turpis eſt, ſi honori, reprehenſionem effugit. Non enim luxuria, ſed impenſa ſolennis eſt. Mullum ingentis formæ (quare autem non pondus adijcio & aliorum gulam irrito? quatuor pondo & ad ſelibram fuiſſe aiebant,) Tyberius Cæſar miſſum ſibi cùm in macellum deferri & vænire, iuſſiſſet: Amici (inquit) omnia me fallunt, niſi iſtum Mullum aut Apicius emerit, aut Pub. Octauius. Vltra ſpem illi coniectura proceſsit. Licitati ſunt. Vicit Octauius, & ingentem inter ſuos conſecutus eſt gloriam, cùm quinq; ſeſtertijs* (id eſt quinq; millibus ſeſtertijs, vt Budæus ex alijs colligit) *emiſſet piſcem quem Cæſar vendiderat, ne Apicius quidem emerat. Numerare tantum Octauio fuit turpe. Nam ille qui emerat, vt Tyberio mitteret (quamquam illum quoq; reprehenderim) admiratus eſt rem, qua putauit Cæſare dignum.* Idem imperator, referente Suetonio, tres Mullos triginta millibus numm[.]m veniſſe grauiter conqueſtus, annonam macelli, Senatus arbitratu quotannis temperandam cenſuit, dato Aedilibus negocio, popinas ganeaſq; vſq; eò inhibendi, vt ne opera quidem piſtoria venalia ſinerent. Ineffabiles itaq; illorum fuerint impenſæ qui viuarijs piſcinisvè eos incluſerunt, cùm conſtet teſtimonio Columellæ, rarò vnum aut alterum de multis millibus clauſtra pati potuiſſe Caſſiodorũ quendam ridet[h] Epigrammatarius, qui vt benè lauteq; cœnaret, mille ducentis quibus ſeruum vendiderat, numis mercatus erat Mullum, & ſic in gulam eius inuehitur. G

[g] Epiſt. 96.

Sumptus in alendo.

[h] Lib. 10. Epig. 31.

Addixti ſeruum numis here mille ducentis.
Vt benè cœnares, Calliodore, ſemel.
Nec benè cœnaſti, Mullus tibi quatuor emptus

Librarum cœnæ pompa caputq; fuit.
Exclamare libet, non eſt hoc improbe, non eſt
Piſcis: homo eſt, hominem Caſstodore voras.

Quibus modò quantiſque cæremonijs in Mullo necando & eiuſdem apparatu vterentur Romani illi ganeones, aliàs[i] idem Seneca fuſiſſimè docuit in hæc fermè verba. *Quanto crudeliora ſunt opera luxuriæ, Quoties naturam aut mentitur, aut vincit? In cubili natant piſces & ſub ipſa menſa capitur, qui ſtatim transferatur in menſam, Parum videtur recens Mullus, niſi qui in conuiuæ manu moritur. Vitreis ollis incluſi offeruntur, & obſeruatur morientium color, quem in multas mutationes mors luctante ſpiritu vertit. Alios necant in garo, & condiunt viuos. Hi ſunt qui fabulas putant, piſcem viuere poſſe ſub terra, & effodi, non capi. Quàm incredibile illis videretur, ſi audirent, natare in garo piſcem, nec cœnæ cauſa occiſum eſſe ſuper cœnam, cùm multùm in delicijs fuit, & oculos ante quàm gulam pauit. Permitte mihi quæſtione ſepoſita caſtigare luxuriam. Nihil eſt inquis Mullo expirante formoſius. Ipſa colluctatione animam afficiente rubor, deinde pallor ſuffunditur, quàm æquè variatur, & in cæteras facies inter vitam & mortem coloris eſt vagatio longa, ſomniculoſæ inertiſq; luxuria. Quàm ſerò experrecta circumſcribi ſe & fraudari tanto bono ſenſit. Hoc adhuc tanto ſpectaculo & tam pulchro piſcatores fruebantur, qui coctum piſcem & exanimem in ipſo ferculo etiam experirentur. Mirabimur tantum in illis eſſe faſtidium, vt nollent attingere niſi eodem die captum piſcem, qui (vt aiunt) ſaperet ipſum mare. Ideò curſu aduehebatur: ideo gerulis cum anhelitu & clamore properantibus dabatur via. Quò peruenre deliciæ? Is pro putrido iam piſcis affertur, qui non hodiè eductus, hodie occiſus eſt. Neſcio de re magna tibi credere. Ipſe oportet mihi credam: huc afferatur, coram me animam agat. Ad hunc faſtum peruenere ventres delicatorum, vt guſtare non poſsint piſcem, niſi quem in ipſo conuiuio natantem, palpitantemq; viderint. Quanto ad ſolertiam luxuriæ plures eunt, tanto ſubtilius quotidie, & elegantius excogitat furor, vſitata contemnens. illa audiebamus nihil eſſe melius ſaxatili Mullo: at nunc audimus: nihil eſt moriente formoſius. Da mihi in manus vas vitreum, in quo exultet, in quo trepidet: ubi multum diuq; laudatus in illo perlucido viuario extrahitur, tunc vt quiſq; peritior eſt, monſtrat. Vide quomodo exarſerit rubor omni acrior minio. Vide quas per latera venas agat. Ecce ſanguinem putes ventrem, quàm lucidum quiddam cæruleumq; ſub ipſo tempore effulſit. Iam porrigitur & pallet, & in vnum colorem componitur. Ex his nemo morienti amico* H

[i] L. 3. quæſt. nat. cap. 17.

Cæremoniæ in occidẽdo Mullo.

Coloris in moriẽte varietas.

Recens quæritur.

Morientis commendatio.

aſſe-

A *aſsidet: nemo videre mortem patris ſui ſuſtinet, quam optauit. Quotus quiſq; funus domeſticum ad rogum proſequitur? fratrum propinquorumq; extrema hora deſeritur: ad mortem Mulli concurritur: nihil enim eſt illo formoſius, Non ſunt ad propinam dentibus & ore contenti, oculis quoq; guloſi ſunt.* Hæc itaq; [i] Seneca, ex quo (vt apparet) ſic breuiter Plinius: *Mullum expirantem verſicolore quadam & numeroſa varietate ſpectari, proceres gulæ narrant, rubentium ſquamarum multiplici mutatione palleſcentem, vtiq; ſi vitro ſpectetur incluſus.* Huc quoq; reſpexit [k] Martialis, dum canit: [i] Lib. 9. cap. 17. [k] Lib. 14.

Spirat in aducto ſed iam piger æquore Mullus, Langueſcit, viuum da mare fortis erit.

Quemadmodum verò Mullus tam inſanis emebatur pretijs, ita quoq; qui bene parare ipſum noſſent coci erant pretioſiſſimi, quod teſtatur Plinius: nam cùm dixiſſet Mullum octo millibus nummum ab Aſinio emptum, ſubdit: *Quæ reputatio aufert tranſuerſum animum ad contemplationem eorum qui in conqueſtione luxus cocos emi ſingulos pluris quàm equos quiritabant. At nunc coci triumphorum pretijs parantur & equorum piſces, Nulluſq; prope iam mortalis æſtimatur pluris quàm qui peritiſſimè cenſum domini mergit:* Mirari itaq; ſubit quod neq; Seneca neq; Plinius meminerint, quibus vaſis iam coctus piſcis iſte inferretur; nam tam monſtruoſi pretij piſcem, lance etiam haud vulgari inferre decebat, quòd non obſcurè docet idem [l] Martialis, Chryſendetum appellans hoc verſu, quo apponebatur: *Cocorũ pratia.* *Vas quibus inferretur.* [l] Lib. 2.

B *Immodici tibi flaua tegunt chryſendeta Mulli, Concolor in noſtro Cammare lance rubes.*

Chryſendeta enim viri docti vaſa exponunt cruſtis aureis illigata & exornata; [m] Adrianus Tunebus verò gẽmata eſſe putat, quorũ gemmę auro cõſertę & cõteſtę tenerentur, id quod* Plutarchus ſatis indicat, inquiens: ἰδωρεῖτο χρυσένδιτος σμαράγδον τῶν πολυτελῶν. [n] Plinius item hoc vaſorum genus innuere videtur his verbis: *Turba gemmarum potamus & ſmaragdis teximus calices, ac temulentiæ cauſa tenere Indiam iuuat, & aurum iam acceſſio eſt,* ſed & illud * Maronis: *Chryſendetum quid.* [m] L. 14. c. 1. *In Lucullo. [n] Lib. 33. à principio. * Georg. 2.

Vt gemma bibat & Sarrano dormiat oſtro.

Cæterùm vti chryſendeton pretioſum quoq; calicem quo potamus, dici poſſe non negauerim, ita hîc propriè laux eſt, quo Mullus infertur; Idem Epigrammatarius quotieſcumq; huius piſcis meminit, cum alijs ſemper gulæ illecebris nominat, vt in [o] Cæcilianum inuectus, quod inuitatus ab ipſo, præ auaritia & ingluuie multa ex menſa ſubrepta, domum mitteret: [o] Li. 2. c. 37. *Græcos Mullum in delicijs habuiſſe.*

Quicquid ponitur hinc & inde verris
Mammas ſuminis, imbricemq; porci,
Communemq; duobus Attagenam,
Mullum dimidium, Lupumq; totum
C *Murænæq; latus, femurq; pulli*
Stillantemq; alica ſua palumbum,
Hæc cùm condita ſunt madente mappa,
Traduntur puero domum ferenda,
Nos accumbimus otioſa turba:
Vllus ſi pudor eſt, repone cœnam
Cras te Cæciliane non vocabo.

Ait poëta ſeſe non paraſſe haſce lautitias in ſequentem diem, ſed in præſenti menſa, & ſe velle eum conuiuam hodie, non cras. Cæterùm ne quis apud Romanos tantùm in delicijs habitum fuiſſe putet, Græci quoquè in Mullo fuere guloſi, vt ex Philoxeni poëtæ à Dionyſio rege ad cœnam vocati facetiſſimo, quod ſuo loco recitabitur, reſponſo notum eſt: & in Lampone vate voracitatem Comici notantes, Calias in vinctis, Lyſippus in baccantibus fœminis, Cratinus in fugitiuis his verbis:

Lampan quem velaminorum feruens cæna Arcere hominum decreta nequeunt:

Mox ſubnectit: *Rurſum ille nunc ructat* (nimia videlicet ſacietate) *Nullum profectò edulium apponitur, quod non mordeat. Cum Mullo etiamnum pugnabit:* quamuis ſcilicet cibo diſtentus, Mullum tamen ſi adferatur, is inuadet. Ne verò in Mulli laudibus nimius fortaſſis ſim, & in ijs recitandis faſtidiũ tandem lectori pariã, & vt [p] Ligurinus ille apud eundem Epigrammatarium, qui cænam eius auerſabatur, licet lautiſſimis cibis refertam, quòd verſus ſuos intempeſtiuè recitaret, malè audiam, itaque iam vela mihi contrahenda puto. [p] Li. 3. c. 45

D *Fugerit an menſas Phœbus, cœnamq; Thyeſtæ*
Ignoro, fugimus nos Ligurine tuam,
Illa quidem lauta eſt, dapibuſq; inſtructa ſuperbis,
Sed nil omnino te recitante placet.
Nolo mihi ponas Rhombum, Mullumvè bilibrem
Nec volo boletos, oſtrea nolo, tace.

Non ſubticuerim tamen gulam [q] Tongilij, qui vt lautè cænaret, Mullumque ederet, deceptis medicis ſeſe ægre habere ſimulabat, vt alibi apud eundem poëtam legimus facetiſſimum: [q] Lib. 2.

Vri Tongilius malè dicitur hamitritæo
Noui hominis fraudes: eſurit atq; ſitit
Subdola tenduntur caſsis modo retia Turdis
Hamus & in Mullum tenditur atq; Lupum.
Cæcuba ſiccentur, quæq; annus coxit opimi,
Condantur paruo fuſca Falerna vitro.
Omnes Tongilium medici iuſſere lauari,
O ſtulti, febrem creditis eſſe? gula eſt.

Quid? Heliogabalum etiam tacebimus inter altiſſimos gurgites altiſſimum? qui vt omnes prodigos ſuaq; dilapidantes ſuperaſſe videretur, palatinis ſuis inter alia quæ dedit, prodigioſa fercula, non integros Mullos appoſuit, ſed quod præcipuè ſtupendum eſſe Lampridius ſcribit, barbas eorum plenis diſcis. Quæ obſecro in barbis iſtis voluptas? Hoc non lautè cænare eſt, ſed totius velle orbis terrarum imperium dilapidare. Neſciunt noſtra quidem tempora, tam monſtruoſa obſonia, tamq; *Mullorum barbæ pro obſonio appoſitæ.*

inſa-

Digitized by Google

inſana piſcium pretia. Quis enim octo millibus nummũm Mullum emat? Quis ſanæ mentis barbas E
Pretioſum noſtro etiã tẽpore eſſe. tantùm apponat? eſt nihil nihilominus in tanta hódieque æſtimatione, vt propter pretij magnitudinem vulgari adagio dicamus, Non mangia la Triglia chi la piglia, hoc eſt, Non edit Mullum qui cum capit: quò alludens Marcellus Virgilius: lautioribus cænis (inquit) Mullum ſeruari, quæ de eo iactatur vbiq; vox indicat, *non comedi à piſcatore Triglen*. Prudenter itaq; Hollandi Mullum, maris
Maris regulus. regulum nuncuparunt.

SYNONYMA. ETYMVM.

a L.9. c.17. *Mulleus quid.* *b L.7. Orig.* FEneſtella authore [a] Plinio Mullum dictum fuiſſe ſcripſit à colore mulleorum. Erant autẽ mullei calcei quibus priores Albanorum reges, deinde patricij vſi ſunt, vt ex hoc Titinnij in Seciaria aſſerit Feſtus: *Iam cum mulleis te oſtendiſti, quos tibiatis in calceos*: & [b] M. Cato: *qui magiſtratum* (inquit) *curulem cepiſſet, calceos mulleos alutatos; cæteri perones*. Cæterùm ſi Mullus à mulleis nomen obtinuit, vt Feneſtella voluit: quæram ego, quo nomine piſcis iſte antè mulleorum inuentionẽ
Mullei vnde dicti. *c Lib.43.* veniret? hoc enim erat explicandum. Quid ſi itaq; cum Turnebo mulleos à Mullo, & non à mullando F
id eſt ſuendo, vt feſtus voluit, dictos fuiſse dicamus, cùm teſte [c] Dione rubri eſsent, In qua opinione etiam Iſidorum fuiſse idem Turnebus tradit. Mullumq; cum illo à mollitie deduxerimus, molliſſimũ hoc genus eſse indicantes, non quidem in cibo, ſed ſeruitutis indignantiſsimum, Columella teſte; & in piſcinis nihil vel parum ſaltem creſcens. Non enim laudo quod indocti pleriq; & ex doctis Hermo-
Mullus quaſi mollis cur dicatur. *Mullus.* *Mulio.* *d Lib.7.* laus, Perottus & Iouius Mulũ ſimplici l ſcribunt. Mullulum diminutiua voce M. Tullius eleganter dixit: *Et videant aliquem ſummis populi beneficijs vſum, barbatulos Mullulos excepeantem de piſcina & pertractantem*. Mulio piſcis eſt [d] Garioponto, non alius, puto quàm Mullus: Græcis τρίγλη, non τρίγλα dicitur, vt docet Athenæus quoniam fœminina nomina in λα deſinentia alterum λ. poſtulant, vt σκύλλα: quæ verò γ annexum habent, in η. deſinunt, vt τρώγλη, ἄγλη, ζεύγλη. Athenæo ſubſcribit Varinus, nullumq; fœmininum nomen in λα deſinens reperiri tradit, ſed omnia in λη, præter ea quæ λ. duplex habent, idq; Herodiano etiam placere. Suidas tamen ex epigrammate quodam citat hunc verſum.   Τρίγλαν ἀπ' ἀνθρακιῆς, καὶ φυκίδα σοι λιμνῆτιν:
& apud Oppianum legitur τρίγλα vltima breui: Καὶ κιθάρη, καὶ τρίγλα, καὶ ἀδρανὲς μελάνουροι.
poſtremò lego in indice in parecbolas Euſtathij τρίγλαν vocari communiter, Atticè verò τρίγλην. vt
Triglis. non malè apud Ariſtotelem τρίγλα legi ſit dicendum. Τριγλὶς Oppiano etſi diuerſus à Mullo videa- G
tur piſcis: nam à τρίγλα ſubinde ait Τριγλίδες ἐν πηλοῖσι, καὶ ἐν τενάγεσσι θαλάσσης φέρβονται, id eſt Triglides in cænoſis, & arenoſis litoribus verſantur: nihilominus idem quod τρίγλη ſignificare poteſt, & ſexum peculiariter diſtinguere. Sunt enim non paucorum piſcium nomina, quæ præter terminationem propriam, aliam quoq; in ίς. fœminini generis cum accentu acuto accipiunt, vt Cantharus, Cantharìs, Thynnùs, Thynnìs. Rurſus cùm τριγλὶς, per ſyncopen etiam dici poſſit à Τριγλίτις,
Triglitis. & Triglitides Apuarum generis faciat Dorion, & alias quoq; τριγλίδας μίκρας vocet, ſuſpicandum & Oppiani Triglides à Mullis diuerſas eſſe, præſertim cùm locus conueniat. Non enim Saluiani opinionem probo, Triglidem Mullum lutarium Plinij exponentis: nam hunc cum communi Mullo
Trigles etymum. eundem eſſe, paulò infrà ex Ariſtotele oſtendam. Cur modò Mullus Græcis τρίγλη vocetur, docet ex eodem philoſopho Athenæus his verbis. *Scribit Ariſtoteles in quinto de animalibus Mullum ter parere, piſcatores id conijcere ex eo quòd quibuſdam in locis ter fœtura appareat*. Ter autem parere
e L.12. c.21 teſtatur etiam [e] Aelianus, vt modò patebit: item & Oppianus, qui inde etymologiam nominis deducit, inquiens.

Τρίγλαι δὲ τριγόνοισιν ἐπώνυμοι εἰσὶ γονῆσι   *Accipiunt Triglia terno cognominia partu.*

Apud Artemidorum itaq; eandem Triglæ etymologiam ex Ariſtotele, & Ariſtophane Grammati- H
co, qui in philoſophi libros eius argumenti commentarios ediderat, recitantem his verbis: Τρίγλη γυναιξὶν ἀτέκνοις ἐστὶν ἀγαθή. Τρεῖς γὰρ τίκτει, ὅθεν αὐτῇ καὶ τοῦ ὄνομα εἰκότως φασὶ κεῖσθαι καὶ Ἀριστοτέλης ἐν τοῖς περὶ ζώων καὶ Ἀριστοφάνης ἐν τοῖς εἰς Ἀριστοτέλην ὑπομνήμασι, lego τρὶς, non enim tres, ſed ter parit, vt Athenæus habet. Non igitur quòd triformis ſit, aut quòd Hecatæ quæ triformis eſt, dicetur, vt multi voluerunt, ſed quòd ter pariat, Trigle dicta: cæterùm ternus iſte partus quotanniſné, an ter tantùm tota vita in Mullo intelligendus ſit, ſuo pôſt loco ventillabimus. Γενειάτας Heſychius & Varrinus exponunt Mullos vel hircum. Sed cùm vtriq; barbati ſint, rectiùs fortaſſis ibi γενειάτας legemus
Aliarũ gentium nomẽclatura. *f Lib.10. de honeſta diſc. c.3. & c.31* ſicet Triglas Græci γενειάτιδας cognominant. Noſtri temporis Græci etiamnum Triglam dicunt. Romanis ſimiliter ferè Trigla, Maſſiliæ & in Liguria Triga appellatur, Nicenſibus corruptiùs Strilha: & [f] Platina neſcio quàm benè ſeparatis capitibus agit de Mullo & de Trillia tãquam de diuerſis piſcibus: quo poſtremo nomine tanquam Latino medici quidam & vetus Galeni interpres pro Mullo vtuntur. Inuenio in quobuſdã Italiæ locis Roſſignuolo quaſi Luſciniam, à colore nimirum nũcupari.

Vene-

Digitized by Google

A Veneti à gemina, quæ à mento, pendet, appendice, Barbonem dicunt, Burdegalenſes Barbaeu; Galli item alicubi Barbetz, alicubi item Barbarin, quaſi barbatum piſcem: verùm cùm & fluuiatilis ſit, qui ſimiliter Barbaeu, & Barbel Anglis, Auſonioq; Barbus appellatur, rectè huic marini cognomen addetur, ne cum fluuiatili illo confundatur: rurſus cùm Mullus de marino Barbo tantùm vſurpetur, Alexander Benedictus vir alioqui doctiſſimus, & Adrianus Iunius, fluuiatilem Barbum, Mullum quoq; nominant. Volaterranus verò dum credit Mullum eſſe, quem alij hodie Barbum dicunt, rectè ſentit, ſe de marino intelligit: contrà ſi de fluuatili. Alicubi præterea in Gallia Rouget nuncupatur à rubeo colore, quod nomen ei cum alijs quibuſdam eiuſdem coloris commune eſt. Galli, inquit Rondeletius, Cuculum Rouget appellant, non diſtinguentes à Mullis, quòd eiuſdem ſint coloris. Alibi etiam Mullum, Cuculum, Lyram à Gallis indiſtinctè Rouget vocari ſcribit, itemq; Lucernam: monetq; ne quis Gallica cum Græcis temerè confundens, illos Erythrinos, qui propriè à rubro colore nomen habent, eſſe putet. Pariſienſes itaq; vt Mullos à rubris alijs diſtinguant, Mullos Rougetos barbatos teſte Bellonio dicunt. Surmulet quoq; in Gallia alicubi Mulli nomen eſt, cæterùm maioris in hoc genere tantùm. Poſtremò eſt vbi apud Gallos Moil vocatur, quaſi Mullus, licet Rõdeletius Perdicem maris exponat. Στριγλιμπαρπόνι Cretenſium vox compoſita eſt, partim ex Græca, partim ex veneta. Illi enim β per μπ efferunt. Amatus Luſitanus Hiſpanis Salmonetos vocari ſcribit. Atqui alij in Hiſpania Báruo de la mar dici volunt quaſi Barbũ marinum. Hollandis eſt een Zeekoninck, ideſt maris regulus, quaſi pretioſus alijſq; præferendus piſcis.

Barbus fluuiatilis.

B

Salmonetus

GENVS. DIFFERENTIÆ.

MVllorum (inquit Plinius) *genera plura, nam & alga veſcuntur, & Oſtreis & limo, & aliorum piſcium carne*: quaſi verò victus differentia, generis diſcrimen faciat. Rondeletius rectiùs ex Sophrone in barbatos, & imberbes diſtinxit, bonitateq; inuicem differre ait, videlicet non barbatis præſtare barbatos. Hos γενειάτιδας vocat, illos ἀπώγωνας ſimiliter dici poſſe arbitratur. Barbatorum verò differentias inueniri quoq; tradit, à loco & ſucci bonitate: alios enim in alto mari degere, qui omnium ſint optimi, alios in marinis ſtagnis & cœnoſis litoribus, indeq; lutarios dictos, vel quòd lutum oleant, vel quòd luto veſcantur. Quam diuiſionem ſi admittimus, ordinem
C inuertemus qui Mullum (quo nomine barbatum intelligimus potiſſimùm, & quæ ab antiquis Mullo attribuuntur huic, non imberbi, tribuenda credimus) primo loco inter litorales piſces collocamus. Rondeletius profectò paulò pòſt longè aliter ſcribit. nam cùm Mullum à Galeno inter pelagios recenſeri videret; Ariſtotelem verò, Pliniumq;, & Oppianum inter litorales; barbatos inquit, in litoribus capi, imberbes in alto mari: quamobrem barbati non differant inuicem loco, ſed & in hoc quoq; differunt imberbibus. Barbati verò inter ſe ſola ſucci bonitate, ſiquidem alij alga, alij cœno, alij carne veſcuntur, vt ex Plinio dictum eſt: qui Lutarium Mullum non tanquam ſpecie differentem, vt nonnulli arbitrantur, nominat: ſed oſtendit tantùm, aliquos eſſe, qui ſedem non mutant, ſoloq; cœno lutoué gaudent, & rurſus cùm litoralibus gratiam eſſe negat, eos intelligit qui litora nunquam deſerunt. Iam verò imberbes Mullos dari Saluianus negat: nam Sophron (inquit) etſi barbatum Mullum vocauit, non propterea imberbem reperiri ab ipſo innui opinandum eſt, quando, licet quiſpiam riſibiles homines aliquid feciſſe dixerit, non propterea irriſibilem etiam reperiri, inferri debet. Ego Rondeletij ſententiam probo, nec benè verba Sophronis examinauit Saluianus, quæ ſic ſe habent: ἐπεὶ τὸ γένειον ἔχουσαι ἡδιόνες εἰσὶ μᾶλλον τῶν ἄλλων, id eſt, *quoniam qui barbam habent, cæteris ſunt ſuauiores*. Quid enim hoc aliud eſt dicere quàm barbatos Mullos ſuauitate præſtare ijs qui barba carẽt?
D Fallitur præterea Saluianus imberbium Mullorum præter Sophronem, neminem ex veteribus alium meminiſſe cùm dicit: nam & Xenocrates pelagios Mullos diſtinguens, inquit. *Mullus pelagius qui & optimus, perquã rubicundus eſt, igneoq; fulgore & veluti minio auroq; ſplendeſcens, quo à ſaxatili genere maximè differt: barbam quoq; gerit*, manifeſtè indicans ſaxatilem Mullum barba carere. Quem locum Rondeletius non viderit: cùm barbatum litoralem eſſe dicat, imberbem verò pelagium. Xenocrati tamen non ita adhæreſcendum exiſtimo, vt Rondeletij diuiſionem vt falſam refutemus: nam de loco quo degit, diuerſæ ſunt veterum ſententiæ, alij enim pelagium, alij litoralem, alij ſaxatilem faciunt Mullum, & licet Mulli ſimpliciter dicti nomine barbatos potiſſimùm intelligi non dubitem, tamẽ eum & de imberbis loco nihil certũ inueniam, vtroſq; incerta ſede vagari, & modò in hac, modò in illa maris parte viuere, capique exiſtimo. Imberbes hoſce Mullos ſunt qui τριγόλας Sophroni vocari velint, his verbis: τριγόλας ὀμφαλοτόμῳ, καὶ τριγόλαν τὸν εὐδιαῖον, id eſt *Trigolã vmbilico diſciſſo, & Trigolã tranquillũ*. Dalecãpius ὀμφαλοτόμον vocari conijcit, quòd ei vmbelicus, podexué quàm alijs congeneribus magis pateat, aut minus rotundus ſit: εὐδιαῖον verò quod in ſummo mari natans trãquillitatem promittat. Equidem probabile eſt Sophronem, cùm ſuauiorem eſſe dicat, cui barba pro-

Mulli, vt diſtinguẽdi.

Barbati vt inuicẽ differant.

Plinius explicatus.

Imberbes etiam dari.

Trigola an Mullus imberbis.

pendet, imberbem peculiaribus illis quæ citauimus, epithetis indicaſſe. Adde quod Trigola Cuculo E
adeò ſimilis dicatur, & forma & partium poſteriorum duritia, (quam indicat idem Sophron, cùm ait.
τρίγλας γε πίονας, τρυγόλαν δ' ὀπισθίαν, id eſt Mullos pingues & Trigolarum poſteriora,) vt Typhon
Mullaſter, & quot eius ſpecies. in opere de animalibus, quibuſdam Cuculo eundem eſſe dixerit, Cuculo autem ſimilis quoque
eſt Mullus, vt patebit, igitur & Trigolas, quem non incongruè Mullaſtrum quaſi degenerem Mul-
lum dicemus. Huius rurſus duas ſpecies Rondeletius exhibet, quarum priorem Mullum imberbem
nominat, alterum verò Mullum aſperum à ſquamarum, vt ait, aſperitate, quòd aliud nomen, imo
ne mentionem quidem vllam huius piſcis, apud antiquos legiſſet. Saluianus verò barbatum in toti-
dem genera diſtinxit: Et licet quis ex iconibus magnitudine tantùm differre iudicauerit, colore ta-
men prætcrea variare ait.

FORMA. DESCRIPTIO.

a Lib. 7. SPeuſippus authore [a] Atheneo ſimiles eſſe tradit Cuculum, Hirūdinem & Mullum. Quam ſimi-
litudinem Saluianus improbat, quoniam Mullus neq; cum Cuculo, ſi modiculam (inquit) co- F
loris conſimilitudinem exceperis, neq; cum Hirundine vllam habet ſimilitudinem. Mullus
Dentes. enim os paruum habet, ac edentulum: etſi Athenæus falsò ſerratos dentes tribuat. Quid ſi negantis
voculam deſiderari hîc dicamus? Duo cirri cutacei, albi, vt inquit Rondeletius, (in meo Mullo ru-
Barba. bri ſunt) molles, rotundi, longi atq; barbę ſimilitudinem gerentes ex inferiori labro pendent, vt non
b L. 9. c. 17. ſolum [b] Plinius inquiens: *Mulli barba gemina inſigniuntur inferiori labro*, ſed etiam M. Varro, & Ci-
Caput. cero, Sophron item & Xenocrates barbatum Mullum cognominantes teſtati ſunt. Capite eſt repan-
do, multis veluti cancellis aureis exornato: in quo ſpinam reperiri ſcribit Marcellus Empyricus, ca-
ni ſimilē quæ renibus apposita vel alligata, miro ſit remedio: ore paruo, edentulo, oculis mediocribus
Squama: rufis. In meo piſce nigricant, qui ex Hiſpania miſſus eſt, vbi Salmonete dicitur. Squamis magnis &
tenuibus tegitur, ſerratis, & vt Rondeletius aduertit, obliquo ſitu diſpoſitis, facilè deciduis alioqui, vt
apparet, robuſtis: Author enim eſt Suetonius Tiberium Cæſarem piſcatori, qui ſibi ſecretum agenti
grandem Mullum inopinanter obtulerat, perfricari eodem piſce faciem iuſſiſſe: non tamen ſuppli-
cij cauſa quàm dehoneſtamenti, inquit Beroaldus, addens inſuper & ſquamas poſſe lacerare facien,
& concidere: quod Suetoniū intelligere ex eo conſtat, quòd ſubinde gratulanti dicat inter pœnam
quòd non & Locuſtam quam prægrandem ceperat, obtuliſſet, Locuſta quoq; os lacerari imperaſſet. G
Figura. Totius piſcis figura oblongiuſcula eſt, dorſum repandum, vt vel inde fortaſſis Epicharmus in nuptijs
Hebes *τρίγλας κύφας*, id eſt Mullos gibbos dixerit. Venter planus albicat, cætera purpureus: vnde
Color. tenui ſuffuſum ſanguine Mullum dixit Ouidius, & Oppianus *Τρίγλη; δὲ ῥοδόχροα φῦλα νέμονται* id eſt

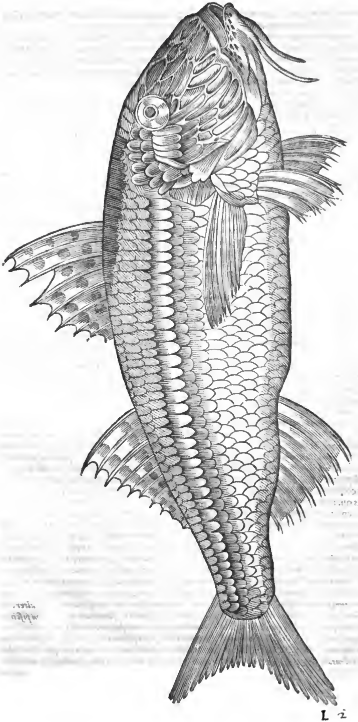
His addas roſeo ſplendentes corpore Mullos:

& Auſonius:

Solus puniceis auſus contendere Mullis,

dixerunt: & Matron Parodus *τρίγλην μιλτοπάρηον*, id eſt colore miniatio. Expirantem verò verſico-
Morientis color. lori quadam & numeroſa varietate ſpectari, à gulæ proceribus narrari, rubentiumq; ſquamarum
multiplici mutatione palleſcere, vtiq; ſi vitro ſpectaretur incluſus, ex Seneca Plinioq; diximus. Ron-
Lineę aureę deletius ſcribit à capite ad caudam aureas eſſe lineas, quæ euulſis ſquamis euaneſcant: quarum &
Maſſarium apparet meminiſse. Inquit enim Mullum eſſe ſquamis pallentibus, ſeu ad viredinem
vergentibus, virgis quibuſdam aureis paralellis; & ſi viuus deſquametur colorem ſanguineum reci-
pere, vt hinc *χρυσωπὸς* Plutarcho, & Nauſicrati *ξανθοχρόος* cognominetur: ita & Brodæus in epigram
mate Theætetis ſcholaſtici Troglen *ἀνθεμόεσσαν*, exponit ſquamis vndiq; pallentibus, ſeu ad viredinē
Branchia. vergentibus. Branchias habet vtrinq; quaternas: ad quas pinnæ ſunt duæ aurei coloris: in ventre to- H
Pinna. tidem candidæ: à podice rurſus alia: in tergore duæ prior ex firmioribus, poſterior mollioribus acu-
leis cōſtat. Cauda rubet, & in lunatam pinnam degenerat, ac propterea laterum pinnas veluti in acu-
Cauda. tum tendere Bellonius autumat. Gula parua eſt: paruus item ventriculus innumeris cū appendicibus.
Partes internæ. Hepar ex albo rubeſcit: Splen nigricat, exiguuſq; eſt; inteſtina mediocria; cor triangulare. [*] Scaliger au-
** Exer. 226. 15.* thor eſt Mullo, Fucę & Agono iecur ſiniſtro ventriculi adiacere lateri: Lienem ad dextram partē, quod
ſi verum eſt, mirum cur nec Rondeletius nec Bellonius, nec Saluianus meminerint. Vt verò pleraq;
quę diximus, minori Mullo Saluiani quoq; conueniunt, ita colore tamen & magnitudine, manifeſtè
Mulli minoris Saluiani deſcriptio diſcrepat. Maior enim rubro, minor purpureo pingitur: & vt maior à capite ad caudā aureis lineis inſi
gnitur; ſic iſte iſtiuſmodi lineis carens, lituris quibuſdam flauis atq; liuentibus notatur; quare haud ab
re Mullum Athenæus totū maculoſum eſſe ſcripſit: Huius præterea ſquamæ, vel modico contactu de-
Squamæ. ciduæ ſunt, cùm illius firmius hæreant: poſtremò cùm hic nunquam palmum excedat, ille ad pedalē
etiā magnitudinē excreſcit, vt nō abſurdè quis conijciat minorem iſtū, veterum Mullum eſſe, quādo-
quidem

Digitized by Google

Digitized by Google

Magnitudo quidem mediocrem admodum magnitudinem illi tribuere videntur. Plinius enim author eſt binas libras ponderis rarò admodum exuperare, quod & Martialis comprobat, cùm ait: E

Nolo mihi ponas Rhombum, Mullumvè bilibrem. Aliàs & trilibrem vocauit, nec non Horatius: *Laudas*

[c] *L. 2. Serm.* *inſane trilibrem Mullum.* [c] Seneca verò qui quadrilibris & Iuuenalis qui ſex librarum, Mulli meminere, non aduerſantur, vel enim tales ceu rariſſimos ac monſtruoſos celebrarunt, vel aſſentatorum figmenta fuiſſe oſtendunt, tanti ponderis eſſe fingentium, vt bene pecuniam ſuam proceres illi impendiſſe viderentur, id quod Iuuenalis clariſſimè indicat, cùm ait:

Vt perhibent qui de magnis maiora loquuntur.

Quamobrem ſi verum eſt octuaginta librarum Mullum in mari rubro captum, vt Licinius Mutianus prodidit, referente Plinio, ſuſpicari ſubit alterius generis fuiſſe. Nam & Xenocrates inquit: *Mulli & Phagri ex India duri exiſtimantur, ſuntq́; cetaces, nec inter puriores adnumerati.*

LOCVS.

[a] *L. 9. c. 17.* *In Oceano eſſe.* NEgat [a] Plinius Septentrionali Oceano & proxima Occidẽtis parte, Mullos gigni. Secus verò ſeſe rem habere argumento eſt Hollandia, vbi non minus quam alibi, copioſè capiuntur. Galenus pelagios facit; Seneca, ac Aelianus interprete Gillio ſaxatiles: Zenocrates Mullos ſaxatiles quomodo a pelagijs diſtinguat, oſtendimus. Oppiano modò circa humilia litora degunt, F

[b] *L. 5. Hi. 9.* modò ſaxatilibus etiam annumerat: quod & [b] Ariſtotelem feciſſe quis ſuſpicari poſſet, vt qui interprete Gaza ſic habet: *Sarda quoq; & ſaxatiles bis pariunt, excepto Mullo*: ſed Ariſtoteles cùm ſuſaneos ſemel anno parere dixiſſet, ſubdit, Trichias, & ſaxatiles bis pariunt; τρίγλα μόνη τρίς, id eſt: *Mullus verò ſolus ter &c.* Aliàs enim diſertiſſimis verbis literalem eſſe ſcribit, & in arenoſis ferè litoribus vi-

[c] *L. 8. Hiſt. cap. 13.* uere: attamen cùm idem [c] Ariſtoteles omnes ſaxatiles litorales eſſe dicat, Mullum quoq; extra omnẽ controuerſiam, ſaxatilem eſſe intelligit, inquiat aliquis: hoc tamen non voluit dicere philoſophus, ſed omnes etiam ſaxatiles non longe a litoribus verſari: non quòd ſaxatiles propriè vocatos litoreis

[d] *L. 1. Hiſt. cap. 1.* eoſdem faciat, nam alibi litorales & ſaxatiles inuicem diſtinxit. Pro nobis eſt [d] Plinius, qui & ipſe a ſaxatilibus Mullum ſeparat, præcitatum philoſophi locum vertens his verbis: *Bis anno ſaxatiles pariunt*

[e] *L. 9. c. 51.* *Vt ſaxatilis Senecę dicatur.* *omnes: Mulli ter.* [e] Seneca verò inquiens nihil melius eſſe ſaxatili Mullo, in ſolis ſaxis, vt vere faciunt ſaxatiles, viuere non innuit, ſed qui ibi viuit, meliorem haberi, atq; ita etiam hoc Martialis accipio:

Ad ſua captiuum quàm ſaxa remittere Mullum *Viſus erit libris qui minor eſſe tribus?* G

[f] *Lib. 10. Epig. 37.* *Vt Pelagius Galeno dictus.* quamuis aliter ſenſerit [f] Xenocrates, cui imberbis Mullus ſaxatilis eſt: & Galenus pelagios ideo vocare potuerit, quòd carnem habeat quàm multi alij litorales, ſolidiorem. Aelianus modò etiam ſaxatilibuſnè an litoralibus accenſeat, haud ſatis intelligas: *Mullorum* (inquit) *nonnulli λεπρώδεις appellantur, à locis quæ incolunt, nomen trahentes, quæ quidem loca habent minuta & rara ſaxa (πέτρας λέπτὰς καὶ ἀραιὰς) crebraſq; algas inter hæc interiectas ac intermedias, vbi ſubſidet limus vel arena.* Gillius

[g] *L. 2. c. 41.* *Mulli cur Leprodes dicti.* interpres λεπρώδεις ſaxatiles reddidit, Geſnerus aſpratiles quaſi aſperas petras incolentes, quales humiles eſſe canit Oppianus circa mare arenoſum, vbi de petris marinis loquitur: Ἄλλαι γὰρ χθάμαλαι ψαμαθώδεις ἄγχι θαλάσσης λεπράδες: Quales petras Aelianus de Cantharo agens, ἄσπρα videtur nominare: *Canthari* (inquit) *piſces gignuntur in locis quæ ἄσπρα nominantur*: & Oppianus Cantharũ ſcribit ἐν πετρῆσι λεπρῆσιν degere; Cãtharus autẽ Ariſtoteli litoralis, & in litoribus iſtiuſmodi petrę numeroſæ colliguntur. Λεπὰς verò teſte Euſtathio ſaxum eſt, cui λεπάδες id eſt, Patellæ innaſcuntur. Vt vel hinc colligere etiam liceat litorales potius quàm vel ſaxatiles vel pelagios eſſe, & in litoribus frequentiùs quàm in alto, aut ſaxoſis promontorijs obuerſari. Adde quod & Ouidius Mullum inter eos piſces recenſet, qui in herboſa arena degunt: Quod ſi tamen λεπρώδεις cum Gillio ſaxatiles vertere lubet, non erunt adhuc omnes Mulli Aeliano ſaxatiles, ſed quidam tantummodo, qui in ſimilibus H locis ſaxoſis degunt. Ex his itaq; omnibus clarum eſſe arbitror, Mullos cùm pro ſedibus ſuis habe-

[h] *L. 8. Hiſt. cap. 31.* ant potiſſimùm litora marina, per alia etiam maris ſpacia vagari, adeo vt teſtante [h] Ariſtotele, in marinis etiam lacubus procrectur. Incertæ autem ſedis piſcem eſſe mox ex eodem Ariſtotele rurſus oſtẽ-

[i] *L. 9. c. 17.* *Clauſtra pati.* dam. Licet verò piſcis ſit marinus, & [i] Plinius inficietur in viuarijs, piſcinisuè creſcere, clauſtra tamen, quamuis cum ſumma difficultate & multorum morte, pati, non obſcurè diſcimus ex hoc [k] Columellæ:

[k] *L. 8. c. 17.* *Neq; enim ſi velimus, vt in mari nonnunquam conſpeximus: in viuario multitudinem Mullorum paſcere queamus, cum ſit moleſtiſſimum genus & ſeruitutis indignantiſſimum: raroq́; ita vnus aut alter de mul-*

[l] *L. 3. de re ruſt. c. 17.* *tis millibus clauſtra patitur:* [l] Clarius M. Varro: *Hortenſius* (inquit) *familiaris noſter cùm piſcinas haberet, magna pecunia ædificatas ad Baulos, ita ſepe cum eo ad villam fui, vt illum ſciam ſemper in cœnam piſces Puteolos mittere emptum ſolitum: neq; ſatis erat illum paſci piſcinis: niſi eos ipſe paſceret vltrò, ac maiorem curam ſibi haberet, ne eius eſurirent Mulli, quam ego habeo, ne mei in roſca eſuriant aſini:* Et aliàs: *Celeriùs voluntate Hortenſij ex equili educeres redarios, vt tibi haberes Mullos, quàm è piſcina barbatum*

Mullum

Digitized by Google

A *Mullum.* Clariſſimè [m] M. Tullius: *Noſtri autem principes digito ſe cœlum putant attingere, ſi Mulli barbati in piſcinis ſunt, qui ad manus accedant:* Et rurſus: *Et videant aliquem ſummis populi beneficijs vſum, barbatulos Mullulos exceptantem de piſcina, & pertractantem.* Ad manus accedere Martialis, etiam innuit, & diſciplinæ quodammodo capaces, dum ait.

[m] L. 2. Epiſ. ad Attic. 16 In Paradoxis.

Natat ad magiſtrum delicata Muræna — *Nomenclator Mugilem citat notum,*
Et adeſſe iuſſu prodeunt ſenes Mulli,

Domitio placet, vt ſenes dicantur propter barbam, aut quia diu fuerant in piſcina, quod probo.

NATVRA. MORES. CIBVS.

MVllus gregalis eſt, vt Ariſtoteles tradit, & ex eo Athenæus. Eodemq; Ariſt. teſte viget autumno. Pamphagus eſt, & nihil non attingit, quod his verbis Aelianus oſtendit: *Mullus piſcis edaciſſimus eſt, omnia ſibi obuia promiſcuè immodeſta quadam intemperãtia helluari cupit.* Enumerat autem iſthæc [a] Plinius: *Mulli* (inquit) *& alga veſcuntur & oſtreis, & limo, & alio-* B *rum piſcium carne:* ex [b] Ariſtotele nimirum, qui interprete Gaza ait: *Carne alga, concha, & cœno Mullus veſcitur.* Cæterùm etſi Plinius hunc Ariſtotelis locum de carne, priuatim interpretetur de carne piſcium, vt reuera interpretandum eſſe non dubito, humanis tamen cadaueribus etiam non abſtinere voluit, idq; ſubinde ab allatis verbis Aelianus aſſerit, *hominũ* (inquiens) *& piſcium cadaueribus veſcitur & ſordidiſſimis maleq; olentibus delectatur:* idq; iã ante Aelianũ etiã ſcripſerat Oppianus, hoc præterea addito, quòd Mullus propterea fœtidis eſcis facilè alliciatur, ſed verſus ex Lippij verſione adſcribã:

[a] L. 9. c. 17. [b] L. 8 Hiſt. cap. 2. Qua carne veſcatur.

Trigla vorat fœdas ſordes & mergit in aluum — *Hinc illam prædo ſordem malè olentibus hamis*
Omnes illuuies ponti, non vlla natantum — *Attrahit, & tetro ſemper conuellit odore.*
Agmina tam turpi victus maculata pudore, — *Affectu ſimili porci Triglæq; trahuntur*
Infeſtas & ſola eſcas malè gliſcit olentes: — *In ventrem, & paſtum tanta feritate ſequuntur,*
Atq; hominum cupidè corrupta cadauera paſcit, — *Spurcitie cedunt Triglis, quantum agmina ponti*
Obruta cùm vaſto fluctu voluuntur in æquor. — *Tantum terreſtres ſuperat ſus fœda cateruas.*

Athenæus itaq; Mullum ſimpliciter carniuorum vocans, herbis alijſq; obuijs quibuſq; abſtinere non indicat. Apparet autem inter alios piſces, Orphos præcipuè proſequi, quod [c] Oppianus videtur dicere his verbis: Τρίγλη δ' ὀρφον ἔπεφνε καὶ ἔσπασε, hoc eſt: vt [*] Scaliger interpretatur. Prouchit ſeſe ad C Orphi prædam, quem etiam interficit. Cæterùm ſi carniuorus quoq; eſt Mullus, vt tot fidelium ſcriptorum authoritate oſtẽſum eſt, cur eſt, quòd [d] Ariſtoteles Mullum ijs annumeret, qui cùm carniuori non ſunt, per mare tamen vagantur? ſed locum adſcribam quandoquidem Theodorus quædam reliquit: Cùm itaq; philoſophus dixiſſet, *Aquatilium tum ea quæ loco mouentur, tum ſtabilia ijs maximè locis paſci, in quibus nata ſunt,* ſubdit: πλανᾶται γὰρ μάλιστα τὰ σαρκοφάγα, πάντα δὲ σχεδὸν ἐστὶ σαρκοφάγα (quę verba Gaza non reddidit) πλὴν ὀλίγων, οἷον κεστρέως, καὶ σάλπης καὶ τρίγλης καὶ χαλκίδος; id eſt, *Vagantur maximè & oberrant piſcium qui carne aluntur: ſunt autem carniuori illi ferè omnes, præter paucos, vt Ceſtreum, Salpam, Mullum, & Chalcidem, ſiue Aericam.* Ceſtreum autem carne abſtinere & Calcidem quamuis in mari oberret, tamen non carniuoram eſſe, ſuo loco oſtendemus. Ariſtoteles itaque hoc loco Mullum ex ijs exemit ſarcophagis, qui præter carnes nihil aliud attingunt, quiq; viua tantùm maris animalia venantur, vt Mullum etiam oſtenderet per nulla non maris ſpatia oberrare, non ad inſequendos piſces, cùm mortuorum cadauera ad litora, vbi propria eius ſedes, propellantur, ſed loci mutandi tantùm gratia. Quod verò Oppianus, & ex eo Aelianus humanis etiam cadaueribus veſci Mullum dicunt, id à veritate alienum eſſe puto. Antiphanes enim in Butalione paruos piſces commendat, magnos quia homines deuorant, è contrario damnat; eoque D Mullos ait & Mænas Helenæ fuiſſe cibos, quòd homines non inſectarentur. Miratur Rondeletius, cur Plinius laudatiſſimos eſſe ſcripſerit, qui Conchylium ſapiunt, quòd conchylia multò duriore ſpiſſioreq; ſint teſta, quam vt Mulli (inquit) ea diffracta carnem internam vorare poſſint. Verùm ij apertis fortaſſis inſidiantur conchis: apparetq; Plinium id dixiſſe, Leporis mortiferi, id eſt marini cauſa, quem non ſolùm deuorat, vt Aelianus, & Athenæus tradunt, ſed conficit etiam, idq; vt ipſe [e] Plinius addit, piſcium ſolus; licet enim inde omnino noxius non euadat, nihilominus dicente eodem Plinio ingratior viliorq; fit. Quia verò cœno etiam veſcitur, Sargus authore Ariſtotele eius reliquas ſequitur: nam vbi Mullus lutum excitat; fodere enim poteſt, Sargus deſcendit & paſcitur. Quem locum transferens Plinius non paucis errandi anſam præbuit. *Lutarium* (inquit) *ex ijs viliſſimi generis appellant. Hunc ſemper comitatur Sargus nomine alius piſcis, & cœnum fodiente eo, excitatum deuorat pabulum.* Hiſce enim verbis nixi Lutarium Mullum ceu ſpecie ab alijs diuerſum diſtinguunt, cùm vnus idemque Mullus diuerſis pabulis vtatur, vt ex Ariſtotele eodemque Plinio dictum eſt. Inter herbas maximè folia appetit betæ, vt ijs ineſcatus facilè etiam capiatur.

[c] L. 3. Hal. [*] Exer. 222. [d] L 9 Hiſt. cap. 37. Ariſtotelis locus emendatus. Ceſtreus. Chalcis. Cadauere humano non veſci. Leporẽ marinum deuorat. [e] L 9 c. 37. Sargus cur Mullum ſequatur. [f] L. 8. Hi. c. 2 Mulli lutarij ſpecie nõ diſtingui.

L 3 PARTVS

PARTVS. E

Vt ter parere dicatur.

TEr parere Mullum, indeq; Τρίγλην Græcis nominari, notauimus antea. Sed quomodo ternus iſte partus ſit intelligendus, ab alijs aliter traditum inuenio. Aelianus, Mullum vbi ter peperit, ſterilem reddi ſcribit, ac ſi ter tantùm ventrem tota ferret vita; gigni enim illi in vtero vermiculos quoſdam qui ſemen eius deuorent. Verùm cùm hoc præter Aelianum nemo tradiderit alius, & contrà Athenæus Ariſtotelem interpretatus quotannis ter parere teſtetur, multi illud Aeliano nō concedūt. *Ariſtoteles*(inquit ille) *in quinto de animalibus Mullū ſcribit ter anno parere, cuius rei eo argumento vtuntur piſcatores quòd eius partus quibuſdam in locis ter paruus videatur*. Locum hūc Ariſtotelis paulò antè emendauimus, & ſic legimus. *Fuſanei ſemel anno pariunt excepto Lupo, qui ſolus eorū bis parit. Trichias etiā & Saxatiles bis pariunt: Mullus verò ſolus ter, quod ex fœtu ipſo intelligitur: ter enim aliquibus in locis partus apparet*: Et ſic quoq;[a] Pliniū legiſſe apparet, qui ſic tranſtulit: *Mulli pariunt ter anno: his certè toties fœtura apparet*: Et [b] rurſus: *Bis anno pariunt ſaxatiles omnes; Mulli ter*. Iā verò ſi ſic intellexerit [c] Ariſtot. videbitur ſuo ſe aliàs iugulare gladio, *Mullū* inquiēs, *& Coracinū vltimos gregaliū & in autumno parere, diutius enim frigus continere in limo*: nā licet hoc de tertio & vltimo partu intelligi velimus: quid attinebat à philoſopho addi, frigus diutius in limo continere? ſi enim propter limi frigus partus tēpus differtur, vt ipſe innuit, vère quo tēpore limus adhuc valdè frigidus eſt, parere non poterit, ſed cùm a ſolis calore excalfactus aër, rurſus temperiem quandam induerit: niſi dicamus hoc priuatim pertinere ad Coracinum, quem ibidem longo temporis ſpatio vterū ferre ſcribit. Tetigit quidem iſthæc Rondeletius, cæterùm nihil definiuit. Mihi inclinat animus, vt ter quotannis quidem pariat, ſed bini partus propter limi frigus magna ex parte intereant, tertius autem ſuperſtens ſit. F

[a] L. 9. c. 17.
[b] L. 9. c. 51.
[c] L. 6. Hiſt. c. 17.

Ariſtoteles defenditur.

Coracinus quoties pariat.

SYMPATHIA. ANTIPATHIA.

Cum lepore marino.

Cum ſpeculis menſtruo infectis.

Cum torpedine.

LEpotem marinum qui nobis, alijſq; animalibus lethalis eſt (ab eo enim abſtinent) non ſiue occulto aliquo naturæ priuilegio à Mullo deuorari conficiq; credendū eſt: quo ſine etiam fieri non poſſe videtur, quod cùm hebetata aſpectu fœminarum quæ menſes patiuntur, ſpecula nitorem non recipiant, reſoluatur ea omnis vis, ſi ſecum habeant Mullum piſcem, vt Bythus Dyrrhachinus apud Plinium author eſt: addens inſuper contra omnia maleficia quæ menſtruis mulierum inſunt (ſi ineſſe credi poſſit) auxiliari Mullum. Eſt item peculiaris ei cum Torpedine antipathia; cuius meminit [d] Alexander Aphrodiſæus his verbis: *Nemo ignorat Torpedinem marinam per funiculum corpori ſtuporem inducere, cui Trigla contrectata contraria vi reſiſtit*. G

[d] In præfat. lib. 1. probl.

VSVS IN CIBIS.

Vbi laudatiſſimi.

QVàm luxurioſè coleretur Mullus, ab exordio diximus. Vbi addendum etiam erat, quòd, licet vbiq; locorum natus in pretio haberetur, eſſent tamen loca quæ præcipuè laudatos darent. Celebranturq; præ ceteris apud priſcos teſte Polluce Ionici; ab Actio Syncero qui ad rupes caperentur Herculeas, vt indicat inquiens:

Dat Rhombos Sinueſſa, Diarchi litora Pagros, Herculeæ Mullum rupes.

Varrinus omnium optimos Aexonicos ſcribit vocari. Laudatq; hoſce Nauſicrates apud Athenæum his verbis: *Sunt inter Mullos, præſtantiores quidam, flaui coloris, quos Aexonicum mare omnium optimos in illis locis alit*. Cratinus contra eorum eſum improbat. Aexonia Magneſiæ vrbs eſt. Archeſtratus cùm commendaſſet Mullos qui iuxta Tichiuntem capiuntur, ſubdit: H

Κἂν Θάσῳ ὀψώνει τρίγλην κἂν ψεῖ μωνα λήψῃ Ἐν δ' ἐρυθραῖς ἀγαθὴ θηρεύεται αἰγιαλῖτις.

Eſt Tichius caſtellum prope Tachinam Campaniæ oppidum. Erythræ verò ciuitas Aſię non longè à Chio. Corſica quoq; & Taurominitanæ rupes celebrantur à [e] Iuuenale:

[e] Satyra 5.

Mullus erit domino quem miſit Corſica, vel quem
Taurominitanæ rupes, quando omne peractum eſt,
Et iam defecit noſtrum mare, dum gula ſæuit
Retibus aſſiduis penitus ſcrutante macello
Proxima, nec patitur Tyrrhenum creſcere piſcem,
Inſtruit ergo forum prouincia &c.

Optimi colore.

Taurominium Siciliæ vrbs erat. Nunc ſi Perrotto credimus præſtantiſſimi capiuntur in mari Tirrheno iuxta Corniculum & Tarquinios: Iouius verò etiam Romæ, hyeme[& ſuburbano in mari captos maxime prædicari ſcribit, & Liguſticis Venetiſq;, ac Neapolitanis non eam ſaporis gratiam eſſe, quanquam multò ſæpè grandiores in conuiuia veniant. Rurſus quò longiùs à litoribus capitur, eò magis præſtat, argumēto eſt corporis color rubicundus, igneuſq; fulgor & aureus. Illic enim purior

aqua

A aqua eſt, mareq; haud herboſum, haudq; limoſum. contrà qui luto viuunt, ſiue vt Plinius vocat Lutarij, omnium peſſimi ſunt: damnanturq; à Galeno, vti etiam, qui cancellis victitant. *Optimi* (inquit) *Mulli ſunt, vt & alij piſces omnes, tum propter mare purum; tum maximè propter alimenta, nã qui cancellos vorant, grauiter olent, & inſuaues ſunt, & ad coquendum difficiles, & mali ſucci. Dignoſcuntur ſi prius quidem quàm veſcare, ventrem reſeraueris: inter veſcendum verò ipſe ſtatim guſtus & olfactus iudicium adfert.* Laudatiſſimi, vt ex Plinio diximus, conchilium ſapiunt. Erat præterea reddenda ratio, cur gulæ proceres magnos paruis præferrent, cùm vel ipſo Galeno teſte paruis ſint inſuauiores, & ad coquẽdum difficiliores. Reddit eam Iouius, videlicet quòd maioribus & maiora capita, & ampliora iecinora ad condienda varia pulmenta ſint, Citat autem hoc Horatij. *Laudas inſane trilibrem Mullum, in ſingula quem minuas pulmenta neceſſe eſt.* Vt verò rationem à Iouio allatam non improbo, ita mihi tamen longè quid aliud poëta dicere videtur: addit enim:

Vbi peiores, & qui.

Cur maximi minoribus ꝑtioſiores.

Horatius explicatur.

Ducis te ſpecies video. Quò pertinet ergò *Proceros odiſſe Lupos? quia ſcilicet illis*
Maiorem natura modum dedit: his breue pondus,

Trilibrem itaq; Mullum dixit, non quòd magnitudinem iuuare iudicaret, ſed quia ſubtilioribus palatis & faſtidioſis ſtomachis, Mullus maior, Lupus verò paruus, vel mediocris delicatior videretur, licet

B vtriq; commune ſit, vt quo maior, eo durior euadat. Illud modò, *in ſingula quem minuas pulmenta &c.* Acron ſic intelligi vult, ac ſi diceret, totum ſuaue eſt quod finitur, quod in partes diuidi non eget: cæterùm cùm & ex hac interpretatione, quid certi vix intelligi poſſit, crediderim poëtam hoc dicere velle: Ideonè Mullum maiorem præfers, Lupum verò minorem, quòd natura ipſa hunc maiorem, illum minorem eſſe voluerit; vt ſcilicet ironia ſit, & gulæ iudicium plerumq; naturæ aduerſari oſtẽdatur. Caput autem & iecur maximi habita fuiſſe, Galenus quoq; teſtatur his verbis: *Mulli hepar propter voluptatem à guloſis ſummoperè expetitur:* & mox: *Guloſi caput quoq; laudant, & ſecundas poſt iecur ferre prædicãt:* & rurſus paulò inferius: *Cum quendam aliquando* (inquit) *interrogaſſem, qui ingenti pecunia prægrandes Mullos emerat, quid eſſet quòd illos tantoperè expeteret, reſpondit ſe primùm illos propter hepar tanti emiſſe, tùm autem & propter caput;* vt conijcere liceat, hinc Matronem Parodum, Mullum ἱπποδάμον, id eſt magnum (nam ἵππος in compoſitione auget, niſi dicamus ſic cognominaſſe, quòd in eius emptione nõ aliter, ac circa τῶν ἵππων, id eſt, equorum curam ingens eſſet ſumptus; vel equeſtrem dixiſſe pro magnifico, vt fieri videmus in nobiliorum hominum nominibus, vt ſunt Hipparchus, Hippocoon, Philippus.) κάκὸν: id eſt malum, hoc eſt, emptoribus propter pretij magnitudinem noxium, & eorum ſubſtantiam vtcunq; magnam (qualis equeſtris cenſus erat) perdat

Gulę iudiciũ naturæ contrarium.

Caput & iecur in pretio fuiſſe.

Mullus cur equeſtris.

C atq; conſumat. Inuenio autẽ magnos voluiſſe eſſe Mullos, vt inexplebilẽ in pretioſiſſimo obſonio gulam explerent. Huc enim ſpectat illud Senecæ. *Quare autem non pondus adijcio, & aliorum gulam irrito?* idq; monet Philoxenus poëta, piſcium delicias mirè appetens. Cùm namq; apud Dionyſium aliquando cænaret, Dionyſioq; magnum, & ſibi paruum appoſitum Mullum cerneret; auribus eum admouit, vt ex Phania recitat Athenæus: quærentiq; facti cauſam [a] Dionyſio, reſpondit, ſe cùm hoc tempore Galateam conderet, voluiſſe à piſce de rebus Nerei aliquid cognoſcere: illum verò reſpondiſſe, ſe natu minorem captum eſſe, neq; dum his de rebus aliquid nouiſſe: maiorẽ autem [b] Dionyſio appoſitum, ex quo reſcire omnia poſſit. Tum ſolutus in riſum Dionyſius grandem ſuum Mullũ Philoxeno miſit. Idem etiam innuit Martialis inquiens,

Philoxeni argutum dicterium.

[a] *Lib. 1.*

[b] *L. 10. Ep. 37.*

An Laurentino turpes in litora ranas, *Ad ſua captiuum quam ſaxa remittere Mullum,*
Et ſatius tenues ducere credis Acos? *Viſus erit libris, qui minor eſſe tribus?*

Quod modò ad carnis ſucciq; qualitatem attinet: plus æquo ab antiquis celebratos fuiſſe hos piſces, vel ex eo cõſtat, quòd nec ſucci bonitate, nec ſaporis gratia cum plurimis alijs, vt Lupis, Vmbris, Sturionibus, ſimilibuſq; delicatis alijs, nulla ex parte comparandos eſſe Galenus cẽſeat, inquiens nequa-

Carnis qualitas examinata.

D quam ſibi tantæ videri ſuauitatis, neque tantam corpori vtilitatem adferre, vt tantoperè ſint concupiſcendi. Adde quòd non pauca etiam in ſe habeat nocumenta, quæ modò enumerabimus. Xenocrates verno tempore, ait præſtantiores eſſe, quòd tunc oua pariant. Aliàs Mullum obſoniorũ præſtantiſſimum eſſe dixit, & ſtomacho idoneum, & boni ſucci, & ori gratum, carne plana, difficilem ad corrumpendum, & mediocrem ad excernendum. Cornelius Celſus, Mullos, & Lupos, inter eos enumerat, qui medij ſunt inter teneras duraſq; carnes habentes: cæteri ferè probatiſſimi ſcriptores duram carnem Mullo tribuunt, vt Diocles apud Athenæum, Philotimus apud Galenum, qui (Philotimus) Mullos omneſque alios durioris carnis piſces non ſolùm concoctu difficiles eſſe ait, & craſſos ſuccos, ſed & ſalſos procreare, quod poſtremum tamen Galenus refellit. Pſello etiam difficilè concoquuntur, ſed multum alunt. Qualitatem autem carnis omnium diſertiſsimè indicauit [c] Galenus; *Mullus* (inquit) *omnium fermè aliorum piſcium carnem habet duriſſimam & valdè friabilem, quod idem ſignificat ac ſi dicas, nihil in eo lentoris eſt atq; pinguedinis: nutrit certè cùm probè confectus fuerit: diximus autem antea quod cibus durior, & craſſiorum partium, & (vt ſic dicam) terreſtris alimentum præſtat copioſius quàm humidior aut mollior, præſertim quando præter id ſubſtantiam habeat corpori alendo*

[c] *Lib. 3. De alimentis.*

Alimẽta copioſiora ex quibus cibis

idoneam

idoneam ac familiarem : quæ ſubſtantia voluptate indicatur. Nam alimenta quæ tota ſubſtantia ab alendis animalibus ſunt aliena, ea aut non prorſus aut inſuauiter manduntur : ex familiaribus verò quemadmodū humidius minus nutrit, ita coquitur faciliùs & deſtribuitur. ergò Mulli caro iucunda quidem eſt, vt quæ alimentū quidē eſt hominū naturæ accōmodum; & quanquā alijs piſcibus ſit durior, mandi tamen quotidie poteſt, propterea quòd friabilis eſt, & pinguedinis expers cū quadam acrimonia, nā pinguia & lenta cibaria ſtatim vt ſumpta ſunt, celeriter implent, & appetentiam euertūt. Eadē fermè repetit Aetius, qui pariter in curatione colici affectus à frigidis & pituitoſis humoribus, Mullos, Scorpios, & Paſſeres, nutrimenti quidem & roboris gratia omnium ait gratiſſimos eſſe : grauiorem verò omnem habitum reddere, ideoq; frequentiorem eorum vſum vitari oportere. Diphilus; quoq; carnē Mulli ſtomacho gratam eſſe tradit, modicè aſtringentem, duram, & ſi aſſetur, aluum ſiſtentem; frixam verò grauem, & coctu difficilem. *Ad faliendū inepti.* Alibi etiam Galenus Mullos, quòd dura ſit eorum caro, & excrementorum expers, negat ad faliēdum idoneos eſſe, quia nimirùm macri ſunt, vt mirari ſubeat cur Sophron pingues eos vocauerit. Suadet idem Galenus, vt niſi exenterati coquantur, non quòd ſordida depaſcantur, *Apparatus moderuus.* ſed quia item marinum Leporem : abiectis enim inteſtinis ventriculoq; minus periculoſos eſſe. Veneti cùm ſciant duriori carne eſſe, Mullos, vt Bellonius teſtatur, incoquunt, & in ſucco acido piperatoq; immergunt, quo modo incorruptos diutius conſeruantes per vrbem vænales circumferunt. F Iouius ritè ſalubriterq; incraticula coqui ſcribit, futurumq; multò ſapidiorem, ſi petroſelini ſubfrixa folia atq; inſtillatus cum oleo arancinus ſuccus acceſſerint : quem apparatum commendari quoq; tradit Saluianus : frictos tamen & eodem ſucco irroratos etiam edi ſolere ait; Quod ſi verò fricti ſtatim in acętum aromatibus & croco conditos immerſeris, non ſapidiores ſolùm, ſed dies etiam aliquos duraturos reddi.[d] Platina captos & vulneratos ferula verberādos monet, aliterq; percoqui poſſe negat: ſicq; elixari & aſſari : Vult autem vt elixentur, ſimiliter ac Thunnus ſolet : aſſos verò pipere, ruta, nucleis (allij nempe) tunſis, acetoq; aut agreſta perfundi. Aliàs verò Trilliam curti capitis piſcem eſſe ſcribit & groſsi, caudamque in acutum ducere : Integram nec exenteratam aſſandam eſſe, ac muria aſpergendā. Ad dies octo, aut decem duraturam ſi patina altera ſupra alteram poſita, ſalimola conſperſa fuerit. Bartholomæus Scappus cocus Pontificius, ſi lutarius fuerit, inteſtina per vmbilicum eximi iubet, iecur relinqui, quòd in hoc ſit ſumma piſcis gratia : ſin ex pura aqua gaudentibus, non ſolùm non vult exenterari, verùm etiam ne ſquamas auferri, integrumq; ſale modico, aceto, fœniculo conſperſum ſuper craticulam lento igne coqui, iiſdemq; rebus ſæpiuſculè irrigari, moxq; affuſo mali aurantij ſucco inferri. Squamis verò ſpoliari ſi in ſartagine coqui placeat. Antiqui ganeones, ac inter eos culinariæ artis ad omnem luxum archimagirus, Mullos in garo enecatos ſapidiores fieri docuerunt: quod meminit Plinius his verbis : *M. Apicius ad omne luxus ingenium mirus in ſociorum garo (nam ea quoq; res cognomen inuenit) necari eos præcellens putauit.* Saluianus arbitratur ſic legendum fortè eſſe, *ſiccare eos præcellenter.* Ego nihil moueo. Nam & ex Seneca dixi, alios necare Mullos in garo, & condire viuos, & in eodem ſenſu Plato Comicus, ἐν σαπρῷ γάρῳ (inquit) βάπτοντες ἀποπνίξουσί με, id eſt, *in putrido garo mergentes ſuffocant me.* *Hepatis præparatio.* Galenus item author eſt, quoſdam Mulli hepar, neper ſe quidem etiam mandere dignatos eſſe, ſed garulæum quod vocant, in vaſe cum paxillo vini præparantes, in eo viſcus ipſum tantiſper comminuere, quoad totum ſimul & humidis præparatis, ſuccus vnus fiat ſimplex ad ſenſum ac ſimilaris, & in ea tinctas Mulli carnes edere. Idemq; Apicius, vt ibidem Plinius refert, ex iecore Mullorum alecem excogitauit : & ipſe quoque inquit. *Alex peruenit ad oſtreas, echinos, vrticas, Cammaros, Mullorum iecinora.* Ius in Mullo taricho conditaneo apud eundem: Piper, rutam, cepam, dactylum, ſinapi trito commiſcebis echino oleo, & ſic perfundes piſcem frictum, vel aſſatum ſalſum, ſine ſalſo. Aliter: ſine ſalſo, iecur coques, teres & mittes piper, aut liquamen, aut ſalem, addes oleum, iecur leporis, aut hædi, aut pulli, & ſi volueris, in formella piſcem formabis, oleum inſuper viride affundes. Aliter, vicem gerens ſalſi : Cuminum, piper, liquamen teres & H paſſi modicum vel careni, & nuces tritas plurimas admiſcebis, ſimulq; conteras, & ſalibus imbue, fundes oleum quod modicè inſtillabis & inferes. Aliter : ſalſum in ſalſo : Cumini quantum quinque digitis potes tollere, piperis dimidiam eius quantitatem, & vnam ſpicam allij purgatam teres, liquamen ſuperfundes, olei modicum ſuper inſtillabis. Hoc ægrum ſtomachum valdè reficit, & digeſtionem promouet. Ius in Mullos aſſos ex eodem: Piper, Liguſticum, rutam, mel, nucleos, acetum, vinum liquamē, & olei modicum, calfacies & perfundes. Aliud ius in Mullos aſſos eiuſdem habet rutā, mentam, coriandrum, fœniculum, omnia viridia, piper, liguſticū, mel, liquamen & olei modicum. Quod ſi verò quis hoc piſce careat, vt fit in locis procul à mari diſſitis, patinam Mulli vicē expletitem ex eodem [f] Apicio accipiat. Salſos piſces radet, in patina nuda componet, & adijciet olei quantum ſatis videbitur, faciet vt ferueat: cùm ferbuerit, mulſum mittet aut paſſum, piper aſperget & inferet. Nunc quibus proſit, quibuſq; noceat, dicamus.

[d] L. 10. c. 3.

[e] Cap. 31. Trillia.

[f] Lib. 4. c. 2.

Apparatus antiquus.

E G

Digitized by Google

A

VSVS IN MEDICINA.

AEtius frequentem, vt dictum eſt, Mullorum vſum interdixit in colico affectu à frigidis & pituitoſis humoribus. Noxius præterea eſt, qui hæmorrhoidas aliaſq; ſanguinis patiuntur fluxiones: ſanguinem enim teſte Diphilo attenuat, & hæmorrhoidum excretionem mouet. *Quibus noceat.* Aliàs tamen carnem Mulli modicè aſtringentem eſſe ait & aluum ſiſtentem, maximè ſi aſſetur. Ita & aloe ſua natura aſtringit cùm intra aſſumpta, tùm foris applicata: cùm multus & frequens eius vſus ora venarum, ac maximè hæmorrhoidum reſeret. *Aloës contraria facultas.* Oculorum acies cibo horum piſcium hebetari Plinius author eſt, cæterùm hoc quoq; Dioſcorides frequenti eſui aſcribit, ex quo fortaſſis Plinius id acceperit. Inhiberi eo etiam libidinem inuenio. Terpſicles in libro de Venereis, vino in quo ſuffocatus fuerit Mullus, virum ad Venerea impotentem reddi tradit, mulieremq; non concipere: cuius maleficij in viris potiſſimùm cauſa videtur eſſe, quòd neruos lædat: lædere autem neruos Mullorum eſum, *Veneri inimicus.* Plinius ſeſe apud authores inueniſſe aſſeuerat, vt è contrario quæ ad Venerem incitant, ea fermè neruos vel roborant, vel inflant & intendunt. Conceptus verò fœminarum à menſtruis depẽdet, quibus

B cùm Mullus naturali quadam vi aduerſetur, non mirum ſi item conceptum impediat. Huc ſpectat itaq; illud Platonis Comici, ſeu potius Philoxeni, ex quo id Plato, apud [a] Athenæum: *[a] Lib. 1. & 7*

Τρίγλη δ' οὐκ ἐθέλει νεύρων ἐπήρατος εἶναι Σκορπίος αὖ, παίσει γέ σου τὸν πρωκτὸν ὑπελθών.
Παρθένου Ἀρτέμιδος γὰρ ἔφυ, καὶ σώματα μισεῖ. Vertit interpres:

Iam Mullus nullo vult ſeſe fune ligari *Compreſſus odit caſtæ ſacer ipſe Dianæ*
Scorpius in ventrem delapſus te ſatiato.

cæterum prioris verſus alius, qualem nimirum innuebam, ſenſus eſt. νεῦρα enim non funem, ſed neruum intelligit id eſt, vt Euſtathius exponit, membrum genitale, etſi interim cæteris quoq; neruis ſit inimicus, vt Plinius teſtatur. Tradit autem Albertus eos qui Mullis veſci conſueuere, ad libidinem refrigeſcere: eã enim extinguere, tantaq; vi homini comedent vim ſuam infundere, vt ipſum quoq; olere ſentiatur. Aliud deniq; nocumentum adfert in vino necatus, nam bibentibus vini tœdium inducere Athenæus affirmat, & ante eum Plinius, qui pariter in ueteratos tritoſq; vomitiones concitare tradit. Atq; hæc de nocumentis: nunc de iuuamentis dicendum. Prodeſt in cibo ſtomachicis, vt [b] Archigenes meminit apud Galenũ: Aſsus peculiariter torminoſis, teſte [c] Marcello Empirico. Alex. Trallianus agens de dyſenteria hepatica ex intemperie frigida, *ex piſcibus dare* (inquit) *conuenit præ cæteris* *[b] L. 3. 1. c. 10* *[c] L. 8. de cõp. med ſec. loc. cap. 4.*

C *Mullos: hi enim aſſi omnibus proſunt, magiſq; ſi in prunis aſſi ſint.* Gariopontus Sargos, & Mulliones, (Mullos interpretor) præſcribit hydropicis. Alex. Benedictus tempore peſtis commendat ex piſcibus Mullum barba inſignitum, & marinum, & fluuiatilem, cùm ſit longè diuerſa vtriuſq; natura, fluuiatiliq; ne nomen quidem Mulli conueniat. Cinis ſalſamentorum Mulli authore Plinio diſcutit. Galenus tamen Mullos ſalſamentis idoneos eſſe negat, Marcellus ſcribit carnes ex eorum capitibus decoctas, & cum melle ſubactas vitijs ani plurimùm prodeſſe. quidam etiam capite vtuntur cum melle ad carbunculos diſcutiendos, vt Plinius refert, cui & cinis è captie dolores ſedis iuuat. Teſteq; [d] Dioſcoride Mullus recens diuulſus imponitur morſibus Draconis marini, Scorpionis, & Aranei: quem locum [e] Galenus citare videtur his verbis: *Animalia quædam viua diſſecta locis diſſecta imponi aiunt, vt Draconem marinum aduerſus ictum proprium, & ſimiliter etiam Mullum aduerſus Draconis ictum.* Plinius item meminit, ſed paullo aliter quàm Dioſcorides: *Auxiliatur* (inquit) *Mullus contra Paſtinacas, & Scorpiones terreſtres marinoſq; & phalangia illitus ſumptuſuè in cibo*: Et alibi: *Percuſſis à Paſtinaca medetur Mullus, ac laſer.* *[d] L. 2. c. 9.* *[e] L. 11. de Simpl.*

D

VSVS IN SACRIS.

MVllum piſcem (inquit Hermolaus) Proſerpinæ, item Dianæ ſacrum fecêre Græci. Cur non etiam dixit Hecatæ? Erat enim Athenis, teſte Athenæo locus quidam Trigla, id eſt Mullus vocatus: vbi hîc piſcis Hecatæ Triglathenæ, aut vt communiter legitur, Triglanthenæ, ſacratus erat. *Mullus qui bus ſacer eſſet.* Cæterùm ſunt vnius eiuſdemq; deæ nomina, nimirum Dianæ: quam in cælo Lunam vocari volunt, in terra Dianam; apud inferos Proſerpinam, ac Hecaten; vndè veteres cænam perparcam, & impendiò frugalem, Hecatę cænam appellabant, quòd apud inferos tenuiſſimo victu minimoq; cibo, eoq; viliſſimo viuitur, iuxta poëtarum theologiam. *Diana nomina.* *Hecatæ cæna quid.* Cur modò hiſce deabus, ſeu huic potius deæ ſacer haberetur Mullus, alij aliter referunt, vti ex Athenæo conſtat, qui tres diuerſas ſententias recitat. *Cur Dianæ ſacer.* Cùm enim ad declarationem Platonis Comici verſuum:

Τρίγλην δ' οὐκ ἐθέλει νεύρων ἐπήρατος εἶναι, Παρθένου Ἀρτέμιδος γὰρ ἔφυ καὶ σώματα μισεῖ.

Mullus non vult neruorum amicus eſſe:

Eſt enim

Eſt enim Dianæ ſacer, proptereaq; arrectum pudendum odit: dixiſſet: *nam Hecatæ ob affinitatem nominis Mullus tribuitur*. Τριοδῖτις γὰρ καὶ τρίγλωνος, καὶ τριακάσι δὲ αὐτῇ τὰ δεῖπνα φέρουσι, id eſt, *Triuia enim eſt* (Hecate) *& tres oculos habet* (ſic cum Caſaubono alijſq; eruditis τρίγλωνον verto, non autē à τρίγλη, id eſt Mullus, deduci puto vt Dalechāpius, qui vel à piſce, vel à loco in quo Triglantinæ Hecatæ ſacrificia fiebant, Hecaten ſic appellari annotauit. γλῆναι enim ſunt oculi. ſed cùm τρίγληνος Hecate dicitur, γλήνη eſt facies, à parte eius præcipua) *ac trigeſimo ei cuiuſq; menſis die canam apponunt*: idq; ex Apollodori libro de dijs confirmaſſet, qui & ipſe dixit Hecatæ ſacrificari Mullum ſiue Triglam ob nominis congruentiam, quia triformis dea ſit: addit item Melanthij & Hegeſandri Delphi ſententiam quorum ille in libro de myſterijs Eleuſinijs Dianæ Triglam, & Mænida ſcribit immolari, quoniam etiam marina eſt Hecate. Et ſanè Diana etſi ſyluicultrix, marino tamen colebatur ſimulacro. Atq; huc refero Antiphanis ſententiam de Hecates epulis: E

Mull⁹ Dianæ immolatus.

Magnos enim hos omnes exiſtimant *Anthropophagos? Qui enim homo comederet?*
Anthropophagos piſces. Quid ais amiciſſime *Profectò hæ ſunt Hecates epulæ,*
Quas hic Manas, & Mullos vocat.

Hegeſander verò in eiuſdem feſtis & ſacris Mullum ideo offerri, quòd illum exiſtiment venenatum & mortiferum leporem marinum ſtrenuè perſequi, & conficere: quamobrem cùm ſalutis hominum cauſa id faciat, venatrici deæ venatorem Mullum dicari. Simile quid tradit etiam Plutarchus his verbis: *Mullum Eleuſiniæ ſacerdotes colere, & Iunonis apud Argiuos antiſtitem ob animalis reuerentiam ab eo abſtinere: marinum enim leporem exitialem homini Mulli necant, comprimuntq; infeſtant: quare tanquā hominum amantia & ijs ſalutaria animantia ſecuritatem obtinere*. Addit huic rationi aliam præterea Aelianus, quòd ter anno pariat Mullus. Quid ſi & nos addamus, quòd Venerem extinguat, cùm ſit virginitatis ſtudioſa & amatrix dea. Pythagoram itaq; qui à Mullis quoq; abſtineri voluit, vt Suidas, & Laertius tradunt, vel ad Hecatæ deæ ſacra, reſpexiſſe Lilius Gregorius Gyraldus autumat, vel quòd per eum ternionis numeri myſterium coleret, cùm eum numerum in ſacris adhibendum putauerit, vt ex Ariſtotele, Euſebioq; ac Auſonio ipſe demonſtrauit. F

L. 9. c. 51.

Pythagoras cur à Mullis abſtineret

GRIPHVS.

AEnigma Antiphanis de Pinna, & Mullo recitatur ab Athenæo

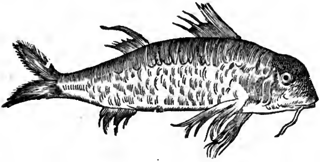
Πίννη καὶ τρίγλη φωνὰς ἰχθύδι' ἔχουσαι, *Οὐκ ἐλάλουν. οὐδὲν γὰρ ἐμάνθανεν ὥς τε πρὸς ὃν μὲν* G
Πόλλ' ἐλάλουν, περὶ ὧν δὲ πρὸς ὄντ' ᾤοντο λέγειν τί, *Ἦν αὖ ταῖς ὁ λόγος, πρὸς δ' αὐτὰς*
πολλὰ λαλούσας, *Αὐτὰς ἀμφοτέρας ἡ Δημήτηρ ἐπιτρίψει.*

Griphus eſt obſcurior, quam vt inde quicquam certi conſtitui poſſit. Difficultas in his potiſſimum verbis ἐλάλουν, ἐπιτρίψει, & Δημήτηρ. Λαλεῖν Dalechampius interpretatur ſtridere, quia piſces cùm in ſartagine coquuntur, ſtridere ſolent: & Δημήτηρ ἐπιτρίψει, farina obuoluentur, vt ſolent plerumq; qui in ſartagine friguntur. Ceres enim fæarinæ præſes eſt, legit namq; ἐπιθρέψει, & vertit, nutriet. Cęterùm hæc expoſitio ſenſum non habet. Nam piſces in ſartagine coquendi, priuſquam ſartagini inijciuntur, farina obuolui ſolent, deinde frigi: & Mullis quidem is coquendi modus conuenit: pinnę verò non item: ex conchylijs enim eſt, iiſdemq; maximis, quę in craticula coqui ſolent, vel elixari: nec ſtrident iſtiuſmodi Conchylia, nec deniq; farina obuoluuntur. Quamobrem in tam obſcuris tenebris, ſi Oedipi potius quàm expoſitoris partes egero, lector beneuolus boni cōſulet. Conijcio itaq; pro Πίννη legendum eſſe ῥίνη, id eſt ſquatina (quanquam reuera omnes codices quos videre licuit habeant πίννη) vt ænigma ſit de duobus piſcibus, delicato, ac pretioſo vno, altero vili, & abiecto, qui in ſartagine ſtridentes, ceu fortunam ſuam deplorantes, quia iam proxima menſa ſint dilacerandi, quamuis ille Hecati ſacer ſit, & humano generi vtilis, vt qui leporem marinum venatur, & conficit; hæc verò ob carnis malitiam cibo ſit ineptus. lego enim etiam ἐπιτρίψει, id eſt conteret, vt ſit totius Griphi ſenſus: Squatina, & Mullus, cùm aliquando piſciculi eſſent voce præditi; Multa loquebantur; de quibus verò ſe putabant aliquid dicere, non dicebant: nec vllus intelligebat cùm quibus ſermonem haberent. Eos autem ambos, vtcunq; loquaces Ceres confeſtim atteret. H

DE

A

Mullus Geſneri, qui minor Saluiani videtur.

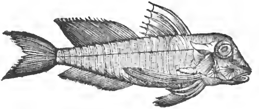

B

DE MVLLIS IMBERBIBVS. Cap. II.

Mberbis Mullus (inquit Rondeletius) is eſt qui à noſtris Imbriago dicitur ab inſigni rubore: ebrioſis enim, quos imbriagos noſtri vocant, ſæpius rubet facies. Ab hoc igitur exaturato, & ſplendido rubore piſci iſti nomen à noſtris datum eſt. *Nomen.* Piſcis eſt marinus, rarus, Hirundini, & Cuculo corporis figura ſimilis, colore magis rubro. *Deſcriptio:* capite magno, ſtellulis celato. Oculis magnis. Ore paruo, cuius pars interna cinnabaris colore eſt, vt in Hirundine, ſine dentibus. Os branchias operiens in aculeos terminatur ad caudam ſpectantes. Ad branchias pinnæ ſunt duæ rubræ cum appendicibus aliquot, vt in C Hirundine, & Cuculo diximus: in ventre duæ aliæ. Cute aſpera contegitur & rubra in dorſo & lateribus; nam ventre eſt candido, ad quem è dorſo lineæ multæ ductæ cernuntur. A capite ad caudam dorſo medio ſunt acutorum oſſiculorum ordines cauum efficientes: è cuius medio pinna rubra aculeis conſtans erigitur, cuius pinnæ aculei parum ſerrati videntur, id quod in nullo alio piſce præterquam in eo qui Sagittarius vocatur, comperi, quamquam Anthiæ idem tribuant veterum ſcriptorum nonnulli. *Sagittarius piſcis.* Sequitur alia pinna veluti è mollioribus pilis conſtans. Cauda rubra eſt, Scorpionis caudę ſimilis. Ventriculum paruum habet cum appendicibus multis & longis. Deniq; partibus omnibus internis Mullo barbato ſimilis eſt. Vère ouis multis diſtentū ventrem habet. Carne eſt dura ſiccaq;. Hunc piſcem ex Mullorum genere eſſe, certiſſimo ſunt indicio tum maxima cum Hirrundine, Cuculo, Mullo barbato ſimilitudo, tum inſignis ſplendiduſque rubor: nihilq; omnino reclamat, niſi quòd veteribus parum notus fuiſſe videtur, qui de ſolo Mullo barbato videntur ſcripſiſſe.

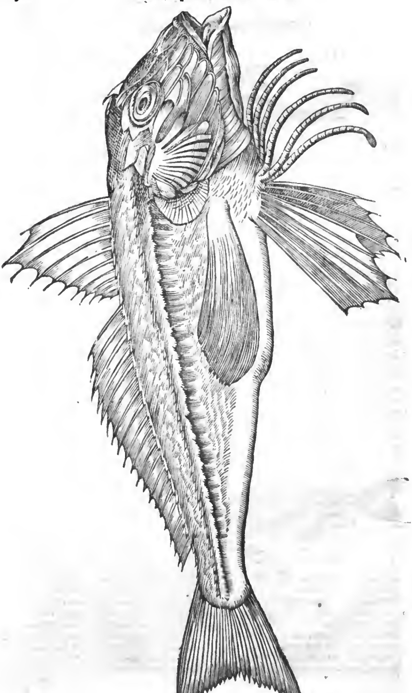
Mullus imberbis Rondel.

D

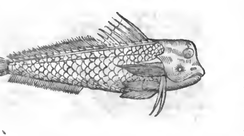
Hæc ille; cuius Mullus imberbis alter, ſuis Cauillone dictus à lignei claui, qui cauille ipſis vocarur, corpore eſt breui, terete, digiti magnitudine; colore minij, vel valde purpureo. *Alterius deſcriptio* Capite, branchijs, pinnis, Mullo proximo deſcripto ſimilis: ſed ſquamas habet paruas, ſerratas, obliquè ſitas. A capite ad caudam lineam ex ſquamis contextam. Pinnarum quæ ad branchias ſunt, color eſt varius: nam parte exteriore candidæ ſunt, interiore ex viridi nigreſcunt, quemadmodum Milui pinnæ. Ventriculo eſt paruo cum appendicibus paucis. Hepar habet candidum, ſine felle longius quàm in alijs huiuſmodi piſcibus: ſplenem paruum ex rubro nigricantem. Branchias quaternas duplices. Carne eſt dura ſiccaq; à Cuculi carne non diſcrepante. A ſquamarum aſperitate Mullum aſperum nominauit.

Ab

A

Mullus aſper Rondel.

Ab hoc aſpero Mullo plurimùm differt, piſcis noſter, quadruplo maior, capite Mulli barbati modo aureis cãcellis ornato, in cuius vertice aculeus eſt, ruber vt totum caput, totumque dorſum & pinnę omnes & tres poſteriores cutaceę appendices, nam anteriores purpuraſcunt. Latera & branchiarum opercula partim cæruleis lituris notãtur. Dorſum planum eſt, & aſperum. Venter candicat: in quo pinnam ab ano pictor reliquit. Pinnæ branchiarum cæruleis ſtrijs pinguntur, cætera flaueſcunt.

Mullus aſper authoris.

B

DE HIRVNDINE.

Cap. III.

ORDO. HIRVNDO QVÆ ANTIQVIS.

C

Hirundo Mullum, Hirũdinem Cuculus ſequatur. Hos enim tres ſimiles facit Speuſippus apud Athenæum. Nos Lyram, Miluum, & Coracem addemus, nam & his multa cum ijs ſunt communia. Corpore ferè tereti, capitibus craſſiores, poſticis partibus exiliores, aſperi & aculeati, præſertim circa caput & branchias, infra quas etiam cartilaginei cirri peculiares eis dependent, pleriq; etiam verſus binos ſpinoſos per dorſum habent, pinnas in dorſo duas omnes, quarũ prior breuior, altiorq; & maioribus munita eſt aculeis. Geſnerus omnes λυροειδεῖς, id eſt Lyriformes vocari poſſe exiſtimat, & Galli Rogeti (Rouget) nomine Mullum, Lyram, & Cuculum ob conſimilem ferè colorem (rubrũ) comprehendunt, vt in Mullo etiam monuimus. Cæterùm quis piſcis ſit Græcorum Hirundo, ſiue vt illi vocant χελιδὼν, nemo hactenus meo iudicio declarauit aptè; errore inde nato, cũ quòd haud ſatis authores ſcrutatus ſit quiſpiam, tùm quòd qui pro Hirundine piſces demonſtrant, vulgares nomenclaturas, quæ ſæpenumerò fallaces ſunt, ſecuti ſint. Rondeletius in primis longiſſimis latiſſimiſq; pinnis ceu alis præditum piſcem, Adriatici maris accolis ac Romanis; pariter & Maſſilienſibus Rondelam quaſi Hirundinem vocatum pro veterum Hirundine propoſuit, & Hirundinem cum Lucerna Plinij eãdem fecit,[a] Plinijq; verba de Lucerna nunc malè legi arbitratur: nam cùm in vulgaribus exemplaribus legatur: *Volat Hirundo perquam ſimilis Hirundini* (volucri.) *Item Miluus: ſubit in ſumma maria piſcis ex argumento appellatus Lucerna linguaq; ignea per os exerta tranquillis noctibus relucet*: iſta verba: *Item Miluus ſubit in ſumma maria*, loco ſuo mota eſſe ſuſpicatur; atque hoc pacto legendum. *Volat Hirundo* D *perquam ſimilis Hirundini, piſcis ex argumento appellatus Lucerna.* Alij verò legunt ſic: *Volat Hirundo perquam ſimilis volucri Hirundini: item Miluus*: vt hic ſit finis capitis, deinde alterius principium, *Subit in ſumma maria piſcis ex argumento appellatus Lucerna*: vt ſcilicet tres ſint diuerſi piſces, Hirundo, Miluus & Lucerna: quam lectionem improbant etiam Vuottonus, & Maſſarius, quoniam Plinius in catalogo piſcium, Lucernam nominet, Miluum ſubticens. Approbat verò eam Sigiſmundus Gelenius, qui ex vetuſtis codicibus ſummo iudicio in Frobeniorum Baſilienſi editione ab initio capitis 27. ſic annotat. Has voces, *item Miluus*, adiunximus fini præcedentis capitis, quas inde reſectas neſcio quis non ſuo loco aſſuit. Fefellit Rondeletium, quòd ſua Hirundo etiam noctu luceret: quæ tamen meo iudicio neque Lucerna Plinij eſt, neque etiam Chelidon ſiue Hirundo Græcorum, cùm Mullo, & Cuculo ſimilis eſſe debeat, vti ex Speuſippo diximus, cum quibus præter rubedinem, & pinnarum longitudinem nihil præterea commune obtinet. Ego ſimilitudinem hanc intelligo de appendicibus, quæ Mullo barbæ inſtar ex mento binæ cutaceæ, Cuculo, & Hirundini (vt in noſtra videre licebit) velut ex pectore ſub branchijs dependent vtrinque ternæ. Rondeletij itaque Hiruhdinem vnà cùm Bellonio, & Saluiano Miluum Plinij eſſe

Piſces conſimiles.

Lyriformes, qui.

Hirundo veterum examinatur.

Hirũdo Rõdeletij.

Rondela.

[a] *L. 9. c. 16.*

Plinij locus examinatur.

Hirũdinem Rond. nõ eſſe veterum.

Hirũdo Saluiani, & Bellonij exploſa.

M non

Hirūdo authoris. *b L. 9. c. 52.* *Piſcium volatus diuerſitas.* *c Lib. 2.* *Hirundo an duros habeat ſtimulos, quibus pugnet.* *Gobi⁹ an ſtimulis armatus.* *d Lib. 11.* *Oppiani interpretis error.*

non dubito: horum tamen etiam Hirundinem improbo. Quæ enim cum Mullo ſimilitudo huic? Mugil eſt alatus Rondeletij. Mihi itaq; vera Græcorum, ac genuina Hirundo eſt is piſcis, quem pro Corace ſiue Coruo Saluianus, Geſnerus pro Lucerna, Bellonius (ni fallor) pro Cuculo exhibuit: quãuis longè breuiores alas habeat, quàm vel Miluus, vel Lucerna. Nec verundum deſtrui noſtram opinionem ab [b] Aeliano, qui nimirum ex Oppiano de volatu Hirundinis ſic ſcribit: *Ex piſcibus volantibus Loligines ſublimiùs & longiore tractu per aerem feruntur. Hirundines humiliùs volant: Accipitres verò paulò ſupra ſummam aquam maris tolli ſolent, vt natentnè an volitent dubites.* Etenim ex his verbis non ab re colligat quiſpiam alas Accipitris, ſiue Milui breuiores, contrà Hirundinis longiores, & ad volatum exercendum aptiores eſſe: ſed pro nobis ſtat ipſa Loligo, quæ inter volantes hoſce piſces breuiſſimas habet, ſublimiùs tamen & longiore tractu per aëra fertur. Nobis verò non parum fauet [c] Oppianus, duris ſtimulis pugnare Hirundinem aſſerens, quos noſtra Hirundo cum Rondeletij Hirundine communes habet, licet ipſe eos in icone non ſatis expreſſerit. Saluianus, cùm eos in ſua Hirundine deſiderari cerneret, Oppiani fide authoritateque ſtandum eſſe nequaquam autumat, quandoquidem loco citato recenſurus piſces, qui duris dimicant ſtimulis, ijs quoq; Gobium annumerat: qui tantum abeſt (inquit Saluianus) vt vllo armatus ſit ſtimulo, vt ſit etiam Ouidio authore E

Lubricus & ſpina nocuus non Cobius vllis, F

quamobrem fieri potuiſſe credit, vt & Hirundinem non benè ijs accenſuerit, eoq; maximè, cùm ipſemet [d] Oppianus alicubi mitem Hirundinem cognominet, ſed non aduertit Ouidium cùm dicit Gobium ſpinis nemini nocere, non propterea ſpinoſum eſſe inficiari: Oppiano verò Hirūdinem mitem vocari falſum eſt: eam enim vocem interpres de ſuo addidit: quare & Bellonius deceptus fuiſſe videtur. Piſcem (inquit) Romæ Nibio dictum (id eſt Miluum, & pro Miluo etiam exhibet) multi contendunt vocari debere Hirundinem, ſed cùm ferat minaces aculeos & pinnas ſpinis munitas, non video quod rectè ita eſſe poſſit. Apparet enim hunc quoq; Hirundinem ſine aculeis intelligere ex falſa Oppiani interpretis additione. Cùm itaq; aculei, qui in veterum Græcorum Hirundine requiruntur, & noſtræ & Rondeletij Hirundini communes ſint, non propterea credendum illius piſcem æque ac noſtrum recipiendum eſſe, deeſt enim in illo præcipua nota, qua cum Mullo & Cuculo conuenire debet, appendices nimirum illæ cutaceæ. Iam verò ſi hic piſcis etiamnum ex argumento Venetijs Lucerna, & modernis Græcis Chelidòn appellatus, ſit Græcorum Hirundo, vt ſtatuimus, vel Hirundo Plinij fuerit diuerſa, vel Lucernæ nomine alium ab eo qui nunc Lucerna vocatur, intellexerit; tres enim volatiles piſces ſimul nominat, Hirundinem, Miluum, Lucernam. Mihi eò inclinat animus, vt Hirundo Plinij differat ab Hirundine Græcorum, illeq; nimirum ſit quem Rondeletius pro Mugile G alato, Bellonius, & Saluianus pro vera Hirūdine oſtenderūt ex eo, vt apparet, inducti quòd hodieq; peſce Rondine, ideſt Hirundo piſcis appelletur: Lucerna verò Plinio ſit, qui hoc eodē nomine Venetijs & omnibus Adriatici maris accolis perquam celebris exiſtit, nobis Græcorum Chelidon, ſiue Hirundo putatus, eſt Saluiano perperam Coruus, Corui etymologiam ineptè cum Iſidoro ex Latina voce depromenti, à cordis nimirum voce, cùm dictum conſtet à nigro colore. Bellonius item non benè Cuculum eſſe putauit, vt ſuo quoq; loco manifeſtabitur.

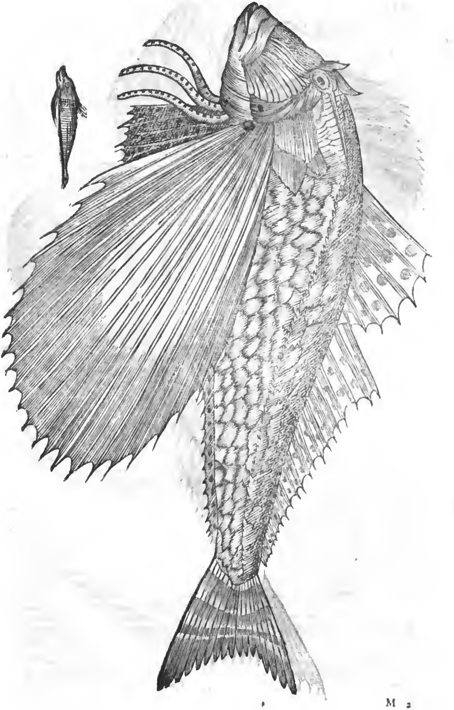
Lucerna vt idem cum Lucerna Plinij. *Hirūdo Plinij qui.* *Lucerna Plinij.* *Coruus vnde dictus.*

SYNONYMA. ETYMVM.

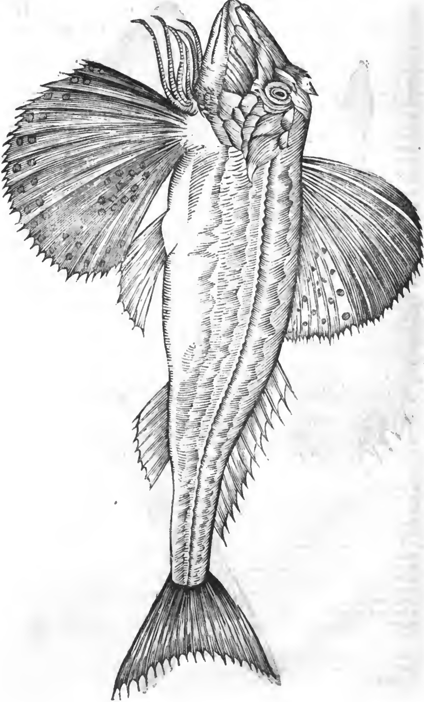
Lucerna vnde dicta. *a Lib. 2. De par. animal.* *Peſce Capone.* *Beluga.* *Peſce voladòr.*

VEneti cæteriq; qui litora incolunt maris Adriatici Lucernam vocant, antiquo nomine. Plinius ſic dici tradidit, quòd lingua eius per os exerta tranquillis noctibus luceat. ſed hoc (inquit Gillius) piſcatores omnes negant: quin & linguam ab ea exeri veritati conſonum non videtur, & [a] Ariſtoteli repugnat qui linguam piſcibus explanatam eſſe inficiatur, quod ceu ratum ex eodem ipſemet Plinius repetens aſtruit: Quamobrem conijcit Gillius, Lucernam potius appellatam fuiſſe, vel quòd pinnę verſicolores noctu fulgorem quendam mittunt, vel quia antiquæ Lucernę H ſpeciem ſimilitudinemq; gerit, cæterùm cùm certum ſit oculos eius noctu lucere, idq; non tantum in viuo piſce, ſed in recens capto etiam, ego hinc etymologiam deduxerim. Græci quoq; antiquo nomine Chelidonem dicunt, Romani nomine cum Lyra & Cuculo communi Caponem, non quòd carnem albam, & friabilem habeat, vt aui eius nominis aſſimilari poſſit, ſed à capitis magnitudine, ac potiſſimū aſperitate: Maſſilienſes Belugam. Nomen Hiſpanicum Peſce voladòr huic æquè ac alijs volantibus attribui poteſt. Anglorum item Gyldempole non alius videtur piſcis quam Lucerna noſtra ſiue Hirundo. Pole ipſis ſynciput eſt, quo lucet noctu nimirum vt aurum quod gylde vocant.

GENVS.

Digitized by Google

A

GENVS. DIFFERENTIÆ. DESCRIPTIO.

Forma.

BEllonius, qui Lucernam ſeu potius Hirundinem noſtram pro Cuculo poſuit, duas eius ſpecies deſcribit, vnam tamen tantùm pingit. Habes hîc vtriuſque iconem. Multa cum Cuculo habent communia, adeo vt ei congeneres non ab re dici poſſint: Ore namq; , roſtro, capite oſſeo, anguloſo, & cęlato; aculeorum, pinnarum, cirrorum cartilagineorum numero & loco, totaq; demum corporis figura, exactiſſimè Cuculum repreſentant: Rebus tamen nonnullis ab eo differunt: binæ namq; roſtri eminentiæ, quæ in Cuculo longiuſculæ ſunt, in hoc vtroq; piſce vix ſunt conſpicuæ. Aculei etiam non ſolùm capitis & branchiarum, & prioris pinnæ dorſi, ſed illorum etiam priorum à capite per dorſum vſq; ferè ad caudam excurrentium longè minores quàm in Cuculo. Pręterea pinna quæ vtriuſq; lateribus hæret, non ſubrubra, vt Cuculi, ſed primùm viridis, in extremo cęrulea. Poſtremò tergus, non vt in illo rubrum, ſed varium. Partibus reliquis tum externis, tum internis Cuculo admodum ſimilis. Magnitudo tamen etiam differentiam facit. Cuculus ſæpe trilibris, Hirundo ſaltem minor, nunquam ad binas libras excreſcit. Scribit Geſnerus, Lucernam pro ſquamis aſperam habere cuticulam: quod ſi verum eſt, ad hunc locum, vbi de ſquamoſis potiſſimùm agimus, non pertinebit: poſſitq; reuera inter non ſquamoſos rectiùs referri; attamen cum ijs ſit præditus licet valdè exilibus ac tenuibus, quod Bellonius quoq; animaduertit à Speuſippi ſimilitudine abire noluimus. Bellonius autem cùm dixiſſet Cuculum ſuum priorem, qui Hirundo, ſeu Lucerna noſtra maior eſt; membranaceo integi corio, ſquamis carente; ſubdit: niſi hæ ſint admodum ſubtiles, atq; in dorſo minus quàm in ventre: Duos habet ordines aſperitatum in tergore, veluti ſquamas in ſe inuicem incumbentes, inter quas duæ pinnæ tergoris continentur. Idem Bellonius Cuculum ſuum dentibus carere aſſerit, eorumq; loco aſpera tantùm habere labia, quod noſtro etiam piſci conuenit. Saluianus tamen dentatum pinxit, dentium tamen non meminit. Alter eiuſdem Cuculus latas habet pinnas ad latera cęruleas, quas vtrinq; (inquit) per medium ferè corpus expandit Miluinis breuiores: duas præterea in tergore. Corpore eſt craſſiore ac recuruo, ventreq; grandiore. Hæc item omnia in maiori noſtro piſce conſpicua ſunt: cæterùm quod dicit Anglis Gournautam vel Grandinum, Genuenſibuſq; Orgam vel Organum nuncupari, fallitur. Hæc enim nomina vero ac genuino Cuculo, cuius pinnæ rufæ ſunt, competunt.

Cuculo in quibus ſimiles, & diſſimiles.

B

Squama.

Dentes.

C

LOCVS. NATVRA. MORES.

MArinus tantùm piſcis eſt vtraq; noſtra Hirũdo, ſiue Lucerna: neutra enim ad dulces adnataſſe hactenus obſeruata eſt: cùm litora potiſsimùm frequentent, ad profundum tamen etiam pelagus excurrunt: etſi Maſſarius ex Strabone ſcribat Hirundines in quodam Mauritaniæ flumine gigni ſeptenûm cubitorum. Hirudines enim, non Hirundines dicere debuit, βδίλλας enim Græcè legimus. Carne veſcuntur; piſciculos, cancellas, tellinas captantes. Solitarios piſces eſſe inde cognoſcitur, quòd ſinguli ferè, aut perquam pauci vnà capi ſoleant. Inuenio tamen in nauigatione Hamburgenſis cuiuſdam, cùm inter Breſiliam, & Portugalliam nauigaret, inueniſſe paſsim plurimos volantes piſces, denſis agminibus, ita vt cateruæ aliæ circiter centenos, aliæ ad millenos caperentur: neq; eſt quòd hoc vel de Miluo, vel de Hirundine Plinij intelligendũ eſſe quis exiſtimet, ſiquidẽ nauigationis illius author, cùm volantium vnus aut alter in nauim incidiſſet, læui eos cute præditos fuiſſe aſcrit; Miluus enim & Hirundo Plinij, vt patebit, ſquamoſi ſunt. quamobrem iuxta litora ſolitarij, in alto verò ac profundo pelago gregales fuerint. Quomodo & cur volatum exerceant, docet [a] Aelianus his verbis: *Accipitres marini, & Hirundines pelagia cùm quippiam metuunt, ex mari exilire dicuntur: ac Hirundines quidẽ pinnarum longiſſimo & ſublimi tractu gregatim more auium efferri: Accipitres verò paulò ſupra ſummã maris aquam, vt ad indicandum ſit difficile, natentnè aut volitent.* Accepit hoc vt pleraq; alia Aelianus, ex Oppiano, qui de hoc volatu interprete Lippio ſic canit:

Hirundines maxima.

D

Cur volent, & quomodo

[a] *L. 12. c. 59*

Loligo Miluuſq; rapax & mitis (βυθίη, id eſt, marina) *Hirundo.*

Cum timeãt magnum venientem è marmore piſcem, *Turmatim fertur ponto, geſtitq; volare.*
Ex mare proſiliunt ſcindentes aëra branchis *Inferius multò ſe tollit mitis* (βυθίη *Hirundo*
Non volucrum ſpecies; non eſt Loligo natantum, *At radunt ſummam Milui lati æquoris vndam*
Hos nanti ſimiles dices, ſimileſq; volanti.

[b] Ariſtoteles cùm ſublimes volitant, haud quaquam mare attingentes, ſtridere ſentiri reſtatur: vt verò per volatum auium ſtrepitus quem alæ excutiunt, nulla vox eſt, ita nec iſtiuſmodi ſonum, vocis

[b] *L. 4 Hiſt. cap. 9.*

Stridentia volata.

nomine dignum iudicat. Volatilem hunc piſcem ſi quis aridum in naui ſecũ ferat, velociter iter confecturum pollicetur Kiranides, votiq; ſui in omnibus rebus compotem fore : cuius rei fidem penus ipſum eſſe volo. E

VSVS IN CIBIS.

Carnis qualitas. HIrundo noſtra vti corporis forma, ita etiam ſapore, & carnis qualitate Cuculo ſimilis eſt, Vterque autem neque omnino plebeius ac vilis, neq; etiam nobilioribus comparandus. Chelidonias tamẽ nominat Epicharmus in nuptijs Hebæ, & Diphylo Chelidon polypo ſimilis eſt, ſucco ſuo bonum colorem faciens, & ſanguinem mouens: ſed apparet hîc de Heledone Diphilum loqui, vt videlicet duo congeneres piſces inuicem comparentur.

DE CVCVLO. Cap. IV.

SYNONYMA. ETYMVM.

F

QVem Latini Cuculum, Græci pariter κόκκυγα nuncupant à ſono, quo auis eiuſdẽ nominis more obſtrepit, vt Ariſtoteles, & Aelianus atteſtantur, quanquã Rondeletius, cùm retibus capitur, voce κυ exprimere dicat. *Cocco. Coccygium.* Siculis, & Neapolitanis velut antiquum Græcũ nomen exprimẽtibus Cocco dicitur, vel vt Rondeletius tradit, Cocchou. Pſellus κοκκύγιον diminutiua voce vocauit: ſicq; Iacob. Goupylus apud Trallianũ reſtituit pro κόγκισον, in curatione colici affectus. Cũ verò ſit Mullo ſimilis, id eſt τῇ τρίγλῃ, Typhon in libris de animalibus author eſt, referẽte Athenæo, aliquos putare τρίγολας, *Trigola.* eundẽ eſſe Cuculo piſcẽ cùm propter ſimilitudinẽ formę, tum verò etiam propter partiũ poſteriorum ſiccitatem. Nominat & Sophron Trigolã cum Trigla, ſiue Mullo, vt in Mullo oſtendimus, vbi quoq; quid de Trigola ſentiamus, aperuimus. Cuculum Romani, nec non & Lyram Caponem cur dicant, *Capone.* ſuperiori quoque capite dictum eſt. Saluianus Venetis Lucernam appellari arbitratur falsò, cùm ſit *Organo.* Venetorum Lucerna Hirundo Græcorum, & Lucerna Plinij, vt ibidẽm oſtendimus, Liguribus G eodem Saluiano teſte peſce Organo vocatur, ſicuti & maris Illyrici accolis, vt Rõdeletius ait, Monſpelienſibus Morrude, quia morre (inquit) vocant os cum prominentibus labris: *Gallica nomina.* Maſſilienſibus Galline (quod nomen ei commune eſſe ait cum ſuo Corace, ſiue Coruo) Santonibus Perlon, Agatenſibus Rondelle, à corporis, vt arbitratur, rotunditate : ſed quid ſi à ſimilitudine cum Hirundine ſic nominari dicamus, quaſi Rondinellam, quo nomine iſtiuſmodi volatiles piſces plerumq; audiunt. Pleriq; verò alij Galli nomine cum alijs etiam piſcibus rubris communi Rouget, ſiue Rouchet dicunt : alicubi tamen etiam Refait, quaſi dicas bene curatum ac ſaginatum, ac ſi πολυσαρκίαν ſignificare volentes, magnos enim & carnoſos habet muſculos: Angli, aut hũc, aut ſimillimum piſcem Gurnarde : cuius vocis homonymia deceptus Geſnerus, Belgarum Gaernart eundem eſſe credit, cùm hoc nomine Squillas gibbas intelligant, Cuculum verò appellent een Zeehaen, id eſt Gallum marinum, vt Adrianus Iunius quoq; teſtatur in ſuo nomenclatore.

DESCRIPTIO.

H

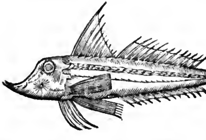
QVæ cum Hirundine, ſiue Lucerna noſtra communia habeat, & in quibus præterea differat, in illius hiſtoria demonſtratum eſt. Diphilus rebus pleriſq; Miluo ſimilem eſſe tradidit, videlicet pinnarum longitudine, corporis rubore, & carnis qualitate, imo & corporis ſpecie, ſi *Squamæ.* os, alarum magnitudinem, ſquamarum copiam exemeris: toto enim corpore glaber apparet, præterquam in medio latere, in quo virga protenditur, ex tenuibus ſquamis contexta, & in dorſo, vbi à capite ad caudam duo itidem ſquamarum ordines deferuntur. *Caput.* Reliquo deniq; corpore ſquamas quoq; habet, ſed adeo exiles, vt ijs carere videatur. Capite eſt magno, oſſeo, toto cælato, anguloſo, alicubi etiam aculeis munito. Nam præter id quòd roſtrum in duas longiuſculas eminẽtias ſemicirculum conſtituentes terminatur, ſuper vtrumq; oculum ſupercilij loco, vt in Lucerna, breuis quidem, ſed acutiſsimus ac duriſsimus aculeus extat, poſteriorq; ac ſuperior capitis pars duobus alijs conſimilibus aculeis horret : ac vtrunq; branchiarum operculum alio, ſed longiori aculeo armatur, ſtatimq; à branchijs alius omnium longiſsimus vtrinq; prominet. Aliquibus etiã capitis

partibus

A partibus argentum æmulatur, vnde Epicharmus ſplendidum Cuculum dixiſſe potuit. Oculi nigri ſunt. Os etiam latiuſculum, quod edentulum Saluianus eſſe ſcribit, cùm dentatum pinxiſſe videatur: maxillæ verò extrema ſui parte aſperiores dentium vice funguntur. In vtroq; latere à branchijs ſub maiore illo aculeo pinna eſt ſubrubra, maior quam in alijs piſcibus, minor quàm vel in Hirundine & Miluo; ex cuius regione in ventre altera minor vtrinq; & minus rubra exoritur. Ante has vtrinq; terni, cartilaginei cirri dependent. A capite per dorſum vſque ferè ad caudam duo acutiſſimorum aculeorum ad caudam ipſam ſpectantium ordines deducuntur. In quorũ medio duæ pinnæ conſpiciuntur, vna capiti proxima, breuior ſed latior, nonnq; latiſſimis aculeis horrida; altera longior, ſed ſtrictior, nulliſq; armata aculeis. Ventre eſt plano, Milui noſtri inſtar candido. Orificium excrementorum in medio ventre eſt, à quo alia exorta pinna ferè vſque ad caudam extenditur. Capite, dorſo, lateribus, & pinnis rubet, vnde rubrum Cuculum Numenius appellauit. Totus piſcis rotundus eſt, carnoſuſque. Branchias habet vtrimq; quaternas & duplices, ventriculum ſatis carnoſum cum multis appendicibus; inteſtina admodum lata, inter ſe conuoluta, & multa pinguedine obducta; hepar ſubalbidum, ſine felle, vt Rondeletius obſeruauit, ſplenem rubrum & paruum. Eorum quos vidit Saluianus, maximus tres libras haud exuperauit.

Oculi. Os. Pinna. Venter. Color. Figura. Branchiæ. Partes internæ. Magnitudo.

Cuculus Rondel.

B

LOCVS. NATVRA. MORES.

C CVculum Oppianus litoralibus accenſet, Ariſtoteles verò & Aelianus, qui inter eos, & pelagios ambigunt, hoc eſt qui ex proprijs locis ad profundius etiam mare enatant. Eodem Oppiano teſte celeris eſt, pinnarum nimirum magnitudine in nando adiutus, quarum opera volatum inſuper exercere non ab re quiſpiam credat. Quomodo autem vocales illiuſmodi piſces dicti, vocem ſeu ſonum edant, ex præcedenti capite pete.

VSVS IN CIBIS.

HAud inſuauis piſcis eſt, neutiquam tamen cum ſuauiſſimis conferendus. Carnem habet plurimam, eandẽq; albam, duram, & ſiccam, quod Philotimus apud Galenum teſtatur his verbis: *Dracones & Cuculi omnibus ijs qui ipſis veſcuntur, duram habere carnem manifeſtè apparent*. Præfertur tamen tanquam minus dura Miluo, Diphilo apud Athenæum authore: & licet dura
D ſit eius caro, cùm tamen etiam friabilis ſit, haud temerè ſalubris à multis cenſetur: [a] Hippocrates eandem ferè vim alimentariam tribuit Scorpio, Draconi, Cuculo, Callionymo, & Gobio, in morbis craſſis & pituitoſis vſum eorum concedens. Ad apparatum quod attinet, Epicharmus, & Dorion diſſectos aſſari, & condiri iubent, dorſo nimirum aliquot per trāſuerſum ſectionibus inciſo, condiri autem herba (χλόῃ, apio nimirum aut ruta) caſeo, rhoe, ſilphio, ſale, oleo, & inter aſſandum verſos inungi, & ablatos aceto conſpergi: quo loco Natalis de Comitibus pro rhoe, vertit malo punico, quem errorem ſequitur deinde Saluianus, qui nunc quoq; frixos, & arancij mali ſucco irroratos Romæ edi ſcribit; eſſeq; qui item elixos non aſpernentur. Rondeletius ſpiſſiora eorũ latera commodè in ſartagine frigi negat, ideoq; Italos in duas partes ſectos frigere, hancq; preparandi rationem per manus ab antiquis accepiſſe. Monſpelienſes in aqua & vino elixos ex aceto, vel ſucco oxalidis inferre, vel in olla coquere, omphacioq;, croco, pipere, folijs apij condire.

Carnis qualitas. [a] L. de inter. affect. Apparatus.

DE

DE MILVO. Cap. V.

E

ORDO. SYNONYMA. ETYMVM.

Miluus, qui authori.

TRes volatiles piſces Plinius ordine numerat, Hirundinem, Miluum, Lucernam. Lucernam & Hirundinem Rondeletius ſynonyma facit, Saluianus cõtrà Lucernam, & Miluum. Nos verò Plinij Lucernam veterum Græcorum Hirundinem eſſe, à Plinij Hirundine diuerſam, cùm ex notis quibuſdam, tũ ex hodierna Græcorum nomenclatura oſtendimus: Nunc qui ſit Miluus eidem Plinio, deinde qui Hirundo, declarandum. Diximus itaq;, idemq; iterum affirmamus, genuinum Miluum eſſe eum quem doctiſſimus Rondeletius pro veterum Græcorum Hirundine proposuit, eo (vt apparet) argumento motus quòd alicubi in Gallia Volant, alicubi etiam Rondole, Romæq; peſce Rondine, Hiſpanis Voladòr, alijs Papilio, alijs Ratte pennade, hoc eſt Mus alatus quaſi Veſpertilio nuncupetur, cùm ſint hæc omnia nomina volaciſſimo piſci potiſſimùm congruentia. Veruntamen cùm eadem, & Lucerna, ſiue veræ Græcorum Hirundini; item Plinianæ, piſcibus nimirum æquè volatum exercentibus conueniant, Rondeletij argumentum non ſufficit. Plinius ſuam Hirundinem volucri eiuſdem nominis ſimilem facit, quæ ſimilitudo Hirundini Saluiani, & Bellonij, quam ipſe pro Mugile alato pinxit, meo iuditio longè exactiùs quadrat. Corpus enim habet lõgè exilius tenuiuſq; & alas longiores anguſtioreſq;, vt Hirũdinem volucrem toto corpore multò exactiùs referat exprimatq; quam Rondeletij piſcis, qui multò eſt craſſiore, longéq; latiore alas, eaſdemq; pictas Milui auis inſtar obtinet. Adde quod Hirundo auicula eſt inermis planè; contrà è rapacibus Miluus, & vncunguis, ſicuti vnguium vice Hirundo Rondeletij ſpinis armatus acutiſſimis. Quid ni itaque Miluum dicamus? idem etiam eſt, qui aliàs [a] Plinio Miluago vocatur, Græcis verò Ἱέραξ, Oppiano etiam ἱέραξ, id eſt Accipiter, quia nimirum Accipitris ſpecies inter aues Miluus eſt: Alicubi in Italia etiam Nibio dicitur, id eſt Miluus. Bellonius Maſſiliæ Landolam vocari ſcribit, quod nomen Hirundini alij tribuunt.

F

Hirundo Plinij conſideratur.

[a] L. 32. c. 2.

DESCRIPTIO.

G

Caput. *Branchiæ.* *Pinnæ.*

PInnis caudaq; expanſis Miluum auem omnino refert, latis nimirum & maculoſis. Caput habet oſſeum, quadratum, durum, aſperum, cuius pars poſterior duobus, ijſdemq; magnis & robuſtiſſimis ad caudam ſpectãtibus aculeis armatur. Branchiæ vtrinq; quaternæ, tectæ, quarum opercula quoq; oſſea ſunt, & in duos aculeos nõ minus acutos ac robuſtos deſinũt. Iuxta eas binæ sũt pinnæ, vtrimq; nimirum vna; longiſſimæ (vt diximus) latiſſimæq; ad caudam fermè pertingentes, nigreſcentes, ſtellulis maculiſq; varijs aſperſæ, vt papilionum alæ: ante quas pendent veluti pinnarum appendices, quas cum præcedentibus duobus, & cum proximè ſequentibus communes habet. In dorſo aliæ ſunt duæ erectæ eiſdem coloribus notiſq; depictæ; anterior minor, maior poſterior. Cauda vnica atq; lata pinna terminatur. Corporis figura rotunda & oblonga eſt. Squamis oſſeis, aſperiſq; & triangularibus inter ſe ſerpentium more commiſſis tegitur: quæ cùm nõ æquè omnes aſperæ, & triangulares ſint, læuium ſquamarum ordinibus (non ſecus quàm pleriq; ſerpentium) lineis quibuſdam piſcis pingitur; aſperarum ſtriatus, aſperrimarum verò anguloſus, & ferè quadrangulus efficitur. Color totius corporis maiori ex parte ex nigro rubeſcit. Aliquando omnino ruber Romæ eſt referente Rondeletio, ſui verò, id eſt, qui circa Monſpelium capiuntur, magis nigricant, maioreſq; ſunt. Saluianus quoq; capite, & lateribus ſubrubere ait, dorſo verò ex rubro nigricare, ideoquè Ouidium dixiſſe: *Et nigro tergore Miluus.* Maculis præterea ex cæruleo virentibus dorſum, & grandiores pinnas notari. Oculi magni ſunt, rotundi, rufi vel rubeſcentes. Lingua, palatum & reliquæ internæ oris partes item rubræ: coloris iucunditate, & ſplendore ſandaracam, vel cinnabarim ſuperãtes. Hiſce partibus noctu lucere, videriq; veluti candentes carbones ore cõtinere Saluianus, & Rondeletius teſtantur: ſed quàm bene inde Lucernam Plinij eſſe aſſerant, ipſi viderint. Ventriculus eſt mediocris, multis munitus appẽdicibus; hepar pallidũ, cui fellis veſica cõmiſſa eſt: Lien oblongus & ſubruber: vterus bifidus, ouis rubentibus refertus. Cor angulatum. Totus piſcis ſeſquipedalẽ menſuram vel maximè auctus, nunquam ſuperat. Cùm hoc Miluo meus piſcis Hirundinis nomine ex Hiſpania miſſus partim conuenit, partim non conuenit. Capite enim Mulli ferè inſtar cancellato eſt, vt icon oſtendit: vertice & branchiarum operculis aureis: ſub oculis ex violaceo albicat exceptis cancellis quæ ad aureum vergunt. Os intus ſanguinei coloris. Dentes albi, & acuti. Alæ longiſſimæ ac latiſſimæ ex cæruleo virideſcunt maculis plurimis rotundis cæruleis conſperſæ, quarum aliæ paruæ ſunt ac totæ cærulei

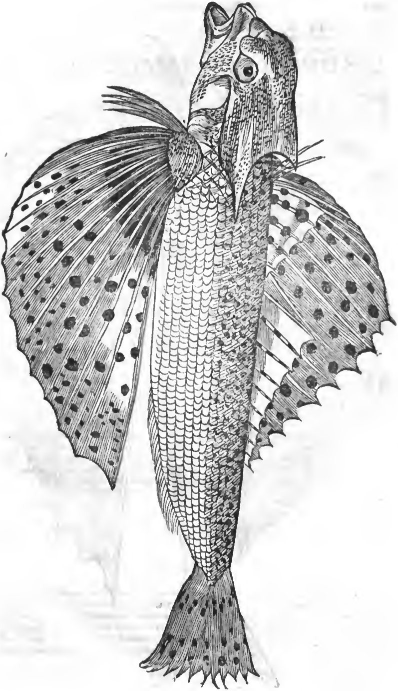
Figura corporis. *Squamæ.* *Color.*

H

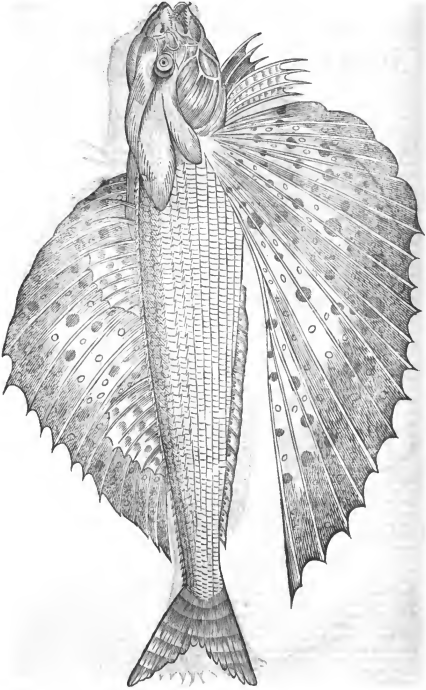
Oculi. *Quibus partibus noctu luceat.* *Partes internæ.*

coloris

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

A coloris, altera maiores, & aureis punctis ambiuntur, oculorum, qui Pauonis caudam decorant ſimilitudine: reliqua puncta quę paſſim per alarum extremitates conſpiciuntur, etiam aurea ſunt. Pinnæ tergoris coloris ſunt carnei, rotundiſq; maculis ad ferrugineum vergentibus conſperguntur. Pinna quæ ab ano eſt, partim cærulea eſt, partim carnea. Apophyſes cutaceæ membranam habent interſeptam: minores planè rubram, maiores auream, maculis orbicularibus cæruleis. Venter vt Mullo rubet, latera ſubuirent, tergus quod aſperum eſt, partim aureo, partim ferrugineo colore eſt.

LOCVS. NATVRA. MORES.

SOlo in mari degit, nunquam flumina ſubire viſus. Ouidio pelagius eſt dicenti:

Deſcripſit ſedes varias natura profundi, *Nam gaudent pelago, quales Scombriq; Bouesq;*
Nec cunctos vnà voluit conſiſtere piſces: *Hippuri celeres & nigro tergore Milui.*

Saluianus quòd Romæ in foro, (quod alias toto anno piſcibus abundare ſolet) vix deni quoquo anno conſpici ſoleant, alijs quoq; locis raros eſſe aſſerit, nec ſolitarios tamen propterea dicendos, quin- *Cur rarò capiantur.*
B contrà gregales eſſe. Quemadmodum enim quia pelagij ſunt, rariſſimè ad litora, (iuxta quæ maxima ex parte piſcantur piſcatores) ſinguliq; adnatant; ſic pleriſq; locis (inquit) per altum mare magno agmine volare videntur. Rondeletius quoq; vt extra aquam volare probaret, teſtes eius rei ait eſſe, qui ad Herculis columnas nauigarunt, qui affirmant tantam nonnunquam, ibi volantium iſtorum piſcium turbam conſpici, vt non piſces, ſed aues aquatiles eſſe videantur. Cur autem, & quando volitent, in Hirundine ex Oppiano, & Aeliano dictum eſt. Saluianus tradit ad lapidis iactum volare conſueuiſſe, ex Gillio, (vt apparet) qui quatuor cubitis extra ſummam aquam piſcem hunc eminentem, in Gallico litore maris interni vidit ad lapidis iactum volatum proferre. Talem etiam ferè volatum Oppianus & Aelianus Accipitri ſuo tribuunt, paulò ſupra aquam maris efferri inquientes, adeo vt iudicatu ſit difficile, natetné an volitet. Nec eſt quòd quiſpiam ex hoc humili volatu ſuſpicetur, hunc quem depinximus, piſcem Miluum non eſſe, vt quem ex Rondeletio turmatim per aëra ferri auium more modò dicebamus. Vero enim conſonum eſt iuxta litora, vbi minor inſequentium piſcium timor eſt, humilem volatum, altum verò vbi maior is eſt, exercere. Volatu enim, vt ijdem (Oppianus & Aelianus) tradunt, vbi de piſce aliquo timent, ſaluti ſuæ conſulunt, etſi Trebius Niger [a] Plinio teſte Miluaginem (Miluum (puto) intelligit, nullus enim alius præterea meminit,) quoties cernatur extra
C aquam volitans, tempeſtates mutari prodiderit. Quod ad cibum attinet, Miluus noſter, licet edentulus, tamen corniuorus eſt.

Vbi abundet — *Volatus deſcribitur.* — *a L. 32. c. 2.* — *Cibus.*

VSVS IN CIBIS, ET MEDICINA.

QVemadmodum ob pulcherrimam oculiſq; gratiſſimam corporis ſpeciem Miluus ab omnibus expetitur, ita è contrario ob carnis ſuæ ingratitudinem in cibo contemnitur: vnde etiam eſt quòd vt intuentium oculos potiùs quàm ventrem paſcat, exiccatus conſeruari conſueuit. Gillius author eſt à nautis templis offerri, ibiq; ob raram eius formam ſuſpendi. Caudam habet valdè paucam, valdeq; duram, vt verè Diphilus apud Athenæum Cuculo duriorem tribuiſſe videatur: ſi quis tamen edere volet, elixandus potius quàm aſſandus fuerit. Rondeletius huius piſcis fel contra oculorum ſuffuſiones efficax eſſe, experimento didicit. *Cur templis offerant.*

D DE HIRVNDINE PLINII. Cap. VI.

SYNONYMA.

CHelidon, ſiue Hirundo Græcorum qui ſit, ex ſuperioribus habes. Nunc de Plinij Hirundine dicendum. Differre enim ibi quoq; oſtendimus. Eam itaq; illum piſcem eſſe non dubitamus, qui Romæ hodieq; peſce Rondine nuncupatur, Agatéſibus teſte Rondeletio Falco marinus, Maſſilienſibus, vt Bellonius ait, Landola, alicubi etiam in Gallia Arondelle de mer, quaſi Hirundo marina. Hic enim piſcis ſe Hirundini aui & alarum longitudine, & corporis tenuitate ſimillimus exiſtit. *Falco marinus.*

DESCRI-

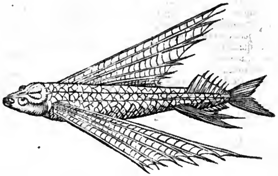
Digitized by Google

DESCRIPTIO.

Corporis figura. *Caput.* *Branchiæ.* *Pinnæ.*

ALis explicatis, imo verò & earundem longitudine, corporiſque exilitate vt Hirundinem elegantiſſimè refert, ita ſi alas auferas, ad Mugilis figuram, quàm proximè accedit, quare alatū Mugilem vocauit Rondeletius, cùm alioqui non conſtet, è mari flumina ſubire, quod Mugilem facere ſuo loco oſtendemus. Caput habet rotundiuſculum, roſtrum acutum, os paruum, prorſus edentulum. Inferior maxilla, ſuperiore paulò eſt prominentior. Oculi rotundi ſunt & maximi. Branchiæ vtrimq; quaternæ; iuxta quas binæ ſunt illæ pinnæ quarum opera volatum exercet, latiſſimę longiſſimæq;, ita vt totum ferè corpus longitudine adæquent. Ventris pinnæ inferiore loco quàm in alijs ſitæ, magnæ ſunt, ad caudam vſq; extenſæ. Alia eſt à podice parua, vt Rondeletius ſcribit, Saluianus verò quaſi valde proceram in ſua icone expreſſit, paruam tamen eſſe, in deſcriptione etiam aſſerit, eiq; quæ in dorſo eſt vnica, magnitudine æqualem. Caudæ pinna lata eſt, magnaq;, lunata, & ceu in duas pinnas deſinēs, quarum inferior ſuperiore maior eſt. Linea quæ in cæteris piſcibus a brāchijs, vel a capite per latera ad caudā ducitur, in hoc piſce à pinnis ventris orta per imum ventrē ad caudam fertur. Squamis contegitur magnis latiſq;. Venter albicat; dorſum quod Mugilum more latiuſculum habet, ex cæruleo nigricat: Cubiti magnitudinem attingit; Ceſtreum autem ex Mugilibus potiſſimùm habitu, colore, figuraq; refert: internę verò partes cum cæteris Mugilibus conueniunt. Quodſi verò quis hunc Rondeletij Mugilem alatū pro Plinij Hirundine nolit recipere, is ſubſequentē accipiat, qui Milui alati, & Lucernæ nomine quoq; miſſus eſt. Duos in vertice capitis aculeos habet, cum ſuperioribus Lucernis cōmunes. Alæ itē rotundę ſunt: ſed colore plurimùm, oriſq; figura ab illis diſſidet. Alæ intus virent, extrà nigricant: Pinnæ pectoris & cauda fuſcę ſunt. Venter argenteus eſt, latera & branchiarum oſſa, item ſinciput auro reſplendent: cætera caput ferruginei coloris eſt. F G

Hirundo Plinij.

Cauda. *Squamæ.*

LOCVS. NATVRA. MORES.

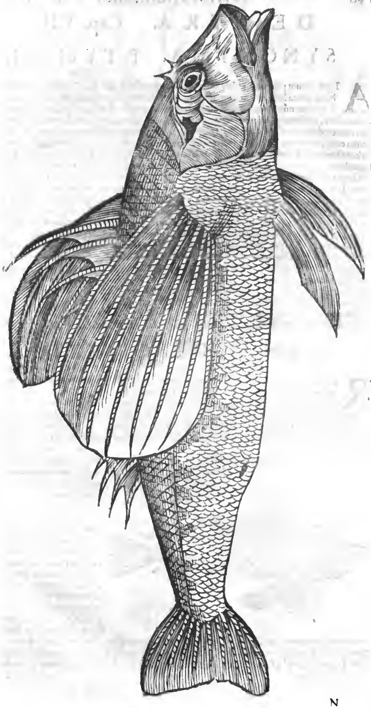
PIſcis eſt marinus: & vt Rondeletius teſtatur, litoralis: Haud tamen omnibus maritimis locis capitur: Romæque teſtante Saluiano rariſſimè conſpicitur. Carne abſtinet, alga & alijs maris quiſquilijs viuens. Volatu ſeſe extra aquam per aëra efferre, nemo eſt qui inficiari poſſit, idque nomenclaturæ apud diuerſas gentes atteſtantur, approbante pariter experientia. H

VSVS IN CIBO.

SAluianus cùm Hirundinem à veteribus haud ſatis commendari ſciret, hunc quoque piſcem, vt quem non ſolùm Plinij, ſed veterum Græcorum quoq; Hirundinem eſſe arbitratur, inter ſapidos piſces habendum eſſe negat, prorſus tamen non contemnendum arbitratur. Carnem (inquit) habet duriuſculam, & propterea non facilem concoctu, ſed vbi concoquatur, plurimùm nutrientem. Addit item elixam aſſæ præferri. Atqui Rondeletius, vt toto corporis habitu Mugiles, vt diximus, refert, ita quoq; ijſdem carne & ſucco ſimiles eſſe ſcribit. Mugiles autem vt ſuo loco dicetur, haud illaudatam carnem habent. Subſequentis piſcis caro cum Lyriformibus alijs ferè conuenit.

Carnis qualitas.

DE LYRA

Digitized by Google

DE LYRA. Cap. VII. E

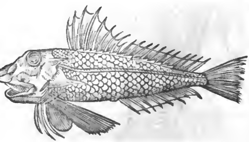
SYNONYMA: ETYMVM.

A Lyra aliquot piſces λυροειδεῖς, id eſt Lyriformes dici poſſe, ſuprà à nobis dictum eſt, quòd haud pauca habeant inuicem communia. Nunc de eo agimus qui propriè Lyra nominatur. *Etymum.* Cui nomenne cornuum figura, quibus ſumma roſtro bifurco, Lyram veterum quodammodo refert, an ſonus quem edit, fecerit, dubitari poſſit: parum tamen intererit, hincné vel inde quis nomen deriuet, cùm & cornibus anterioribus lyræ ſimilitudinem repræſentet, & veluti lyræ ſonum edat, vt mox ex Ariſtotele dicemus. Eſt autem ſonus ille ceu grunitus quiſpiam, vnde Monſpelienſibus teſte Rondeletio Gronau, vel Grougnaut appellatur quaſi grunniens piſcis Idem tradit Liguribus Organo vocari, fortè ab eodem ſono: Saluianus verò ibi, atq; etiam Maſſiliæ Malarmat vocari ſcribit. *Gallus marinus.* Addit etiam Rondeletius inferioribus Germanis Lechan dici, quaſi Gallum marinum, cęterum Lechan apud Belgas nihil eſt, & Gallus marinus ipſis Zechaen nũcupatur, quo nomine Cuculum, vt diximus, intelligunt: Lyra tamen non ab re etiam Gallus marinus dicetur propter pinnam in dorſo, Gallinacei criſtæ perquam ſimilem, vel etiam quòd iſtiuſmodi piſces aridi ſuſpendi ſoleant, vt pro vario corporis motu & capitis obuerſione ventos ac tempeſtatis mutationes, ſicut cantu Gallinaceus, vel item templorum ædiumq; vertici infixus, indicent. F *Capito.* Galli pleriq; ob rubrum colorem, Rochettum dicunt, Romani Caponem à magnitudine, vt Iouius iudicat, capitis quaſi Capitonem: vnde fortaſſis argumentum ſumpſerint, qui hunc piſcem quem ſubinde pro Lyra deſcribemus, Cephalum ſiue Capitonem eſſe crediderunt, qui tamen ex Mugilibus eſt. *Orphus. Erythrinus.* Non defuere etiam qui teſte Rondeletio Orphum, itẽ qui Erythrinum eſſe crederent, ob corporis rubedinem; ſed hos Pagro ſimiles eſſe, nequaquam verò λυροειδεῖς ſuo loco oſtendetur. *Citharus.* Aliqui deniq; videntes Lyram nomen obtinuiſſe à muſico inſtrumento, exiſtimarunt eundem eſſe cum eo qui κίθαρος vocatur; quos conſtat etiam falli, cùm quòd Ariſtoteles, qui vtriuſq; meminit, ſynonymis vti non ſoleat, tum verò etiam quòd [a] Galenus Citharum ſcribit Rhombo ſimilem, qui ex planis eſt, & toto genere à Lyra diuerſus. *[a] Lib. 3. de Aliment.*

GENVS DESCRIPTIO. G

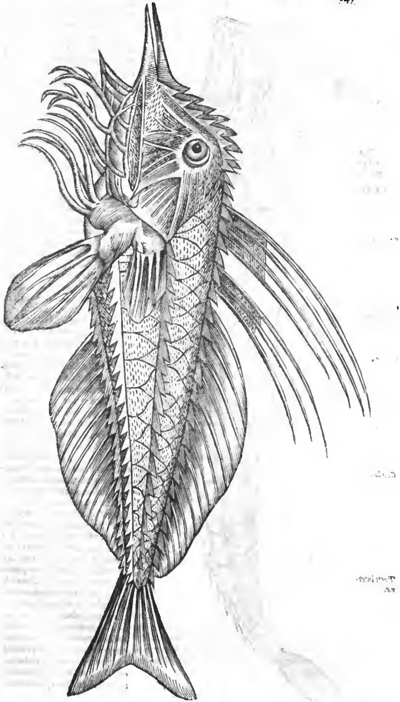
ROndeletius duas Lyrę ſpecies deſcribit, totidemque depingit Bellonius: Saluianus vnam tantùm; illius nimirum alteram, quam cornutam cognominat, & pro genuina veterum Lyra non habet: *Lyra veteris examinatur.* Talem enim primam eſſe exiſtimat, argumento quod roſtri cornua lyræ antiquæ figuram referant, vt comprobant (inquit) cùm multa antiquorum monumenta, quæ Romæ hodiè viſuntur, tum illud maximè quod vidi ibidem initio pontificatus Iulij tertij, in quo Atlas cæli globum humeris ſuſtinens, ſigna cæleſtia, & in his lyræ antiquorum figura expreſſa erant. *Lyram cornutam eſſe.* Lyram autem cornua habere, teſtis eſt Plinius, de teſtudinib. loquẽs: *Troglodytæ corniger as habẽt, vt in Lyra, annexis cornibus latis ſed mobilibus, quorum innatando remigio ſe adiuuant:* Deinde vocalis (ſonora) eſt, qualem Lyram eſſe affirmat [a] Ariſtoteles. H *Piſces ſtrepitus ſtridoresq; edunt, quos vocales eſſe dicunt, vt Lyra & Chromis: hi enim veluti grunnitum quẽdam edũt.* *[a] L. 4. Hiſt. cap. 9.*

Lyra prior Rondeleti j.

Lyræ prioris deſcriptio. Piſcis eſt marinus, teres, ruber, capite oſſeo, magno: in poſteriore eius parte in oſſe brãchias tegẽte & in dorſo aculeis magnis, & robuſtis armatus. Roſtrum in duo cornua lata protenditur, quibus Lyræ antiquæ formam refert. Squamis paruis & aſperis contegitur. Plus oſſium quàm carnis habet. *Lyræ alterius deſcriptio.* Alteram modò Lyram, quam Bellonius, & Saluianus ſimpliciter Lyram vocant [b], *Cornuta Plinij.* Plinio cùm de volantibus loquitur, Cornutam dici aſſerit (licet item in *[b] L. 33 c. 11*

Ceta-

Digitized by Google

in Cetaceis ei ſit alius eodem nomine appellatus) quæ cornua attollit è mari, & volare nititur. A noſtris (inquit) Malarmat, id eſt malè armatus vocatur per antiphraſim, quamobrem ipſe cataphractum, vel ὁλόϛεον, quòd vndique armatus totuſque oſſeus ſit, nominauit, quibus quoque nominibus dignum Bellonius adiudicauit. A Romanis peſce Forca nominatur à cornibus, item Capone, vt Saluianus teſtatur. Sunt qui ſuperioris Lyræ marem eſſe arbitrantur, quod Rondeletius improbat, quoniam & in huius quoque ventre rubentia oua ſæpenumero reperiũtur. Ipſemet quoq; Rondeletius veram antiquorum Lyram eſſe aliquando credidit, verùm cùm non ſit vocalis, etſi cornua maiora habeat, Cornutam rectiùs dici poſſe iudicat. Nec obſtare putat, quòd de Cornuta ſcripſit [d] Plinius, ſeſquipedalia ferè cornua habere, cùm ſit fortaſſis legendum ſemipedalia. In Plinij codice Baſileæ impreſſo ſeſquipedanea legitur. Caput habet oſſeũ, angulosum, aculeis & eminẽtijs plurimis aſperum, cuius anterior pars in duo longa, lata, & retuſa cornua degenerat: ſub quorum exortu os eſt ſatis amplum, rotundum & edẽtulum. Ex inferiore maxilla cirri quidã breues, molleſq; & carnoſi dependent. Oculi magni ſunt, ſuperiore parte aculeis multis muniti. Brãchiæ vtrinq; quaternæ, quarum oſſea opercula, non ſolùm media ſui parte longa & aſpera oſſea eminentia armantur, ſed etiam poſteriora aculeis muniuntur. Ad branchias vtrimque pinnam vnam habet paruam & rubentem; è cuius regione in ventre etiam vtrinq; vna alia minor, & minus rubra exoritur. In dorſo duæ ſunt, quarum prior breuior eſt, ſed in longas & rubentes ſetas degenerans; poſterior verò longior: a medio enim dorſo ad caudam vſq; deducitur; vtraque inermis, nullaque munita aculeo. Sub ventre ab ano, alia eiuſdem penè magnitudinis & figuræ cum poſteriore dorſi, ad caudam perducitur. Cauda in vnicam pinnam eandemq; paruam deſinit. Oſſearũ atq; grandium ſquamarum (quæ media ſui parte acutiſſimo, recuruo, atq; ad caudam ſpectante aculeo muniuntur,) octonis ordinibus tegitur, vnde ſicuti aſper totus, ita etiã octangulus redditur, paucamq; admodum carnẽ habet. Ventre eſt ſubalbido, pinnis, cauda, & corpore ferè rubet. Rondeletius totum corpus rubrum eſſe ſcribit, dum viuit, extincto colorem euaneſcere. Ventriculum paruum habet, cum paruis pauciſq; appẽdicibus: Hepar magnum pro corporis ratione, album & in eo fellis veſicam: ſplenem etiam paruum & ſubrubrũ. Carnis parum habet, quamobrem facilè exiccatur, fitq; leuiſsimus. Qui Romam deferuntur eiuſdem omnes ſunt magnitudinis, teſte Saluiano: ſicuti enim ſemper ad palmi (inquit) menſurã accedunt, ſic etiã excedunt ferè nunquã. Geſner in paralipponis ſuis eandẽ Lyrã ad ſceletõ effictã exhibet, qualẽ hic dedimus.

Non eſſe veram Lyram.

[d] L.9.c.27.

Squamæ. Caput.

Oculi. Branchiæ.

Pinnæ.

Cauda.

Parte interna.

LOCVS

A

LOCVS. NATVRA. MORES.

VTraq; Lyra peculiaris maris piſcis eſt, litora potiùs quàm altū pelagus frequentans. Veſcitur maris excrementis; carneque abſtinet. Gregalis eſt, vnde plures vnà capi ſolent.[a] Ariſtoteles Lyram non ſolùm vocalibus dictis piſcibus adnumerat, ſed quo etiā modo ſonum grunnitui ſimilem, quem vocem nonnulli nuncupant, efficiat, docet, inquiens: *Piſces vocis quidem expertes ſunt, quippè qui neq; pulmonem neq; arteriam, neq; guttur obtinēt: ſed ſonos quoſdam, ſtridoreſuè mouēt, qui vocales eſſe exiſtimantur, vt Lyra, vt Chromis; his enim quaſi grunnitus quidam e mittitur. Aper etiam Aerica, & Cuculus &c. Quæ omnia creditam illam vocē emittunt aut attritu branchiarum, quas horridiuſculas continēt; aut ſuis interioribus quæ circa vētrem habent: ſpiritus enim incluſus in his eſt, quem dum atterunt, atq; agitant ſonos illos elidunt.*

[a] L. 9. Hiſt. cap. 9.

Piſces vocales, vt ſonum edant.

VSVS IN CIBO.

B PRior Rondeletij Lyra, carnem habet, vt ipſe teſtatur duram & ſiccam, attamen ſatis ſuauem, ſi elixa ex aceto comedatur. Vbi verò poſtea Lyram à Citharo diſtinguit, hūc ait carne eſſe dura & friabili; Lyram itidem dura ſed glutinoſa. Altera quoq; dura eſt & ſicca, adeoq; excarnis, vt ferè in cibis damnari ſoleat: cùm tamen ad cibum paratur, frigi (inquit Saluianus) atq; aurancij mali ſucco condiri debet: ſed feliciùs fortaſſis etiam elixabitur.

Carnis qualitas.

DE PAGRO, SEV PHAGRO.
Cap. VIII.

SYNONYMA.

C EX rubris, & litoralibus piſcibus quoq; eſt qui Græci πάγρος, vel φάγρος nuncupatur: quod poſtremū nomen Dalmatę ac Luſitani hodieq; retinent. Itali quoq; Pagro, ſeu potius, vt Bellonius ſcribit, Fagro, alicubi Fagorio dicunt. In toto quoq; Galliæ Narbonenſis litore Pagre vocatur teſte Rondeletio, etſi Bellonius apud Gallos propriam appellationem habere neget. Facit hoc (inquit) affinitas quam hic piſcis habet cum Bremma fluuiatili, qui latinorum, & Græcorum eſt Cantharus; vnde non Galli ſolùm, ſed & Angli quoq; Cantharum, & Pagrum (quamquam falsò, plurimùm enim inter ſe diſſident) Bremmam fluuiatilem appellant, ſed cùm Cantharum proprio loco marinum, non fluuiatilem faciat, quo argumento hæc probare poſſim, non video. Noſtri temporis Græcis, vt idem Bellonius tradit, Fangro dicitur, Hiſpanis quibuſdam Bezogo. In halieutico Ouidij Pagur legitur; fortè Pagrus, vel Pager legendum. Iſidorus autem non bene Fagrum nominauit. cùm alioqui παρὰ τὸ φάγειν dici inſinuet. Dicitur enim φάγρος, quaſi φάγος, id eſt, vorax, aut helluo, inſerendo ρ. quemadmodū ab ὄστεον, fit ὄσρεον: Quæ etymologia huius piſcis naturæ optimè conuenit. Quamuis autem Italorum Fagro ex Græco nomine detortum videatur, nihilominus Bellonius, ſic vocari in Italia piſcem arbitratur à colore fragorum; eſt enim ipſe etiam ruber, vt diximus. Inuenio apud Heſychium,
D & Varinum pro eodem φάγωρος.

Cantharus.

Pagur.

Etymum.

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

ROndeletius videns ab [a] Athenęo, & [b] Strabone Pagros celebrari inter Niloticos piſces, credidit eos ab eo quo de hic ſermo eſt, non differre. qua in re ſummoperè decipitur; nā neq; fluuios ſubit Pagrus noſter, neq; Niloticus Pagrus marinus eſt, cùm idem Strabo tradat ex Ariſtobuli authoritate, nullum piſcem ex mari in Nilum aſcendere præter Mugilem, Aloſam, & Delphinum. Tanta modò Pagro cum Erythrino, ſiue Rubellione ſimilitudo eſt, vt cùm eiuſdem ſunt magnitudinis, non ſolùm ab imperitis inuicem non internoſcantur, verùm etiam Ligures Rubelliones Pagros communiter nuncupent; totaque prouincia Narbonenſis, atque Hiſpania Pagellos quaſi paruos Pagros. Maior enim Pagrus eſt. Periti piſcatores alias addunt diſtinctiones;

[a] Lib. 7.
[b] Lib. 17.

Pager Niloticus.

Similitudo cū Erythrino.

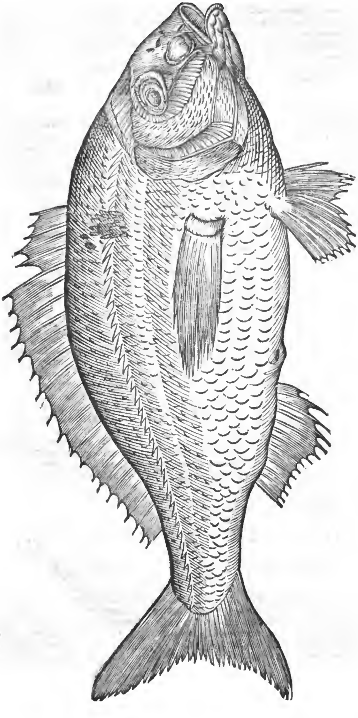
Digitized by Google

Pagrum enim inquiunt capite eſſe rotundiore, Rubellionem longiore. Hunc item tenuiore corpo- E
ris habitu eſſe, & longiore cauda: extremâque parte attenuari, cùm illius larga ſit, ac admodum
craſſa. Adhæc Pagri pinnæ in imam ventris partem inflexę, Rubellionis contrà in dorſum magis
Cum Cantaro. eminent. Bellonius Pagrum & magnitudine, & craſſitie Cantharo perſimilem eſſe ſcribit, & den-
tibus etiam ab Erythrino diſſidere: peculiaremque ipſi lituram eſſe, qua maximè à cæteris piſcibus
atque Erythrino diſtinguatur, vtrinq; nigram, latamque in lateribus circa ceruicem, vbi linea eſt,
quæ piſcium corpora interſecat; eam nigricantis coloris nonnihil obtinere, tactuque aſperam
perſentiri. Addit inſuper Pagro tergori pinnam craſſiorem quàm Erythrino eſſe, Pagroq; oculorum
pupillam criſtallinam, iridem verò rubram eſſe: è contrario in Erythrino iridem albere, nigreſcere ve-
rò pupillam. (Antea tamen dixerat Pagri pupillam nigram eſſe; iridem verò coloris aurei.) Pagrum
Sargi inſtar recuruum eſſe, Erythrinum magis protenſum inſtar Auratæ. Rondeletius quoq; corpo-
Vt Auratę ſimilis. ris forma, pinnis, earumq; numero & ſitu, aculeis, cauda, paruæ Auratæ ſimilem eſſe ſcribit, colore
autem diſſimilem, vtpotè ruffo: qua nota (inquit) cum Erythrino conuenit, cum eo capitur, & pro eo-
dem vẽditur. Diſſidet tamen ab hoc, quia è ruffo ad cæruleum hyeme magis vergit, Erythrinus ſem-
Os. per rubet. Pagrus roſtro eſt ſpiſſiore, rotundiore, ad aquilini naſi formam accedente, toto corpore
Roſtrum. latiore & rotundiore. Superiorem maxillam Bellonius cum labio in tubi modum ceruici veluti infar- F
ctam neq; cranio inhærentem habere ait, eamq; dum oſſitat, exerere, poſtea verò contrahere. Fora-
mina vtrimq; duo eſſe ad oculorum fontes; dentes acutos, quorũ quatuor anteriores, tenues quidẽ &
Dentes. parum falcati, caninos referrent, niſi breues (inquit) & ſerrati eſſent, quos vtrimq; alij tenuiores ſub-
ſequuntur: ac poſtremò molares duplici ordine diſpoſiti, rotundi, obtuſi, ſed inferiores ſuperioribus
breuiores; eſtq; illi in ore veluti linguæ rudimentũ. Squamas gerit rotũdas, tenues, & vt Mullus latas.
Squama. Caudã bifurcã, atq; ob id pinnas in acutum deſinentes. Ore ac faucibus adapertis totam eius partem
Cauda. internam ruberrimam ac ferè ſanguineam contemplari licet. Argenteam vtrinque inter oculos ha-
bet oſſiculorum maculam: oculoſq; admodum grandes. Ventriculum maiorem, ſplenem minorem
Partes interna. Erythrino habet, veſicam quoq; aëre plenam maiorem. Appendices, & inteſtina eadem quæ Aura-
tæ: hepar ſine felle, cor angulatum, lapides in cerebro, quam ob cauſam frigus pertimeſcit, vt Lupus,
Chromis, Vmbra, cæteriq; omnes quibus lapides ſunt in capite, vt philoſophus teſtatur. Numenius
apud Athenæum Phagrum λοφίαν dixit, quaſi criſtatum, nimirum quòd ea corporis pars quæ ceruici
reſpondet, alta ei & ſublimis ſit. Pagrus à nobis exhibitus, pinnis omnibus, tergore, caudaq; rubet
ventre candicat. Branchiarum oſſa ſubuirent. Os intus item rubicundum eſt. Oculos habet maximos,
quorũ ambitus ruberrimus argenteis lituris conſpergitur. Iris aurea eſt, pupilla nigra. Lituram habet G
Cur criſtatus dictus. ad latera iuxta dorſum, non longè à brãchijs nigram argenteis maculis decoram. Ab iiſdem branchijs
linea ad caudam vſque exurrit, aurea, ſerrata. Edentulus eſt, niſi fortè pictoris incuria dentes di-
camus omiſſos.

LOCVS. NATVRA. MORES.

Piſcis eſt marinus, litoralis, & vt Bellonius & Rondeletius teſtantur, aliquando etiam pelagius,
vt rectè ſcripſerit Ariſtoteles inter litorales & pelagios ambigere. Mneſitheus pelagium facit,
inquiens: *Maiorum piſcium genus ab alijs τμητὸν, id eſt, diſſectum, ab alijs pelagium appellatur,
vt Aurata, Phagrus:* ſed cùm Auratas etiam litorales eſſe conſtet, ego & de Pagris ita ſtatuo, ideoq;
magis cùm & Oppiano in petris degant, & Numenius φάγρον πέτρῃ ἁλωόμενον dixerit, id eſt ad ſaxa
captum. Haud me latet interim apud Oribaſium etiam legi, Phagros ex Indico mari afferri ſale con-
ditos, duros & cetaceos: Apparet autem Oribaſium de alio quàm quo de nos, piſce loqui, cùm ex
Rondeletio dixerimus Pagrum paruæ Auratæ ſimilem eſſe, tanquam non magnum & nequaquam H
Pagrus, qui in Aegypto ſacer. cetaceum piſcem, & fortaſſis ille fuerit, quem Syenitæ in Aegypto ſacrũ exiſtimant, eoq; abſtinent,
quod vnà cum increſcente Nilo appareat, eiuſq; incrementum veluti nuncius ſua ſponte accedens,
omnibus exoptatum denunciet, vt * Plutarchus ſcribit, de quo & Mneſitheum loqui dicerem, niſi vnà
** Lib. de Iſide &c.* cum Aurata Phagrum nominaret, ſiquidem Phagrus tam magnus non eſt, vt in partes diſſectus in
ſalſamenta, vt magni piſces ſolent, condiatur, niſi τμητὸν dixiſſe velimus quòd diſsectus in patinis mi-
Vbi optimi. niſtretur, quanquam interim integer fermè inferri ſoleat. Actius Syneſius, ſiue Sanazarus Pagros
celebrat ex Dicarchi litoribus, *Dat Rhombos Sinueſſa, Dicarchi litora Pagros,*
quæ celeberrima olim vrbs in ora Lucanię, nunc Puteoli vocatur. Antiphanes verò Eretricos. Solita-
Mores. rius eſt & ſarchophagus, vt tradit Athenæus Ariſtotelis teſtimonio, in cuius tamen, quę nunc extant,
ſcriptis, hoc non reperitur. Carniuorum quidem eſſe nemo ambigit: ſolitarium verò eſſe, vix quiſ-
Cibus; piam credat, cùm non niſi multi ſimul capiantur, niſi quis πανάγρῳ, id aſcribat, id eſt, retis generi quo
omnia capiuntur, omnia nempe obuia, & ad quæ rete ipſum pertingit. Rondeletius luto veſci ſcribit,
algaq;

Pagrus authoris à Rondel. Pagro diuerſus.

Digitized by Google

algaq; & carne, vt ſepiolis, ſquillulis, loligunculis & coclelis: eſſeq; qui & echinis veſci potent, ſed an propter aculeos poſsit attingere, dubitat, quamuis latas maxillas, & dentes anteriores acutos habeat. Iſidorus autem dentes Pagro tam duros tribuit, vt & oſtreis in mari ali queant. Ineſcatur chamis, teſtante Oppiano. Latet hyeme, cuius rei cauſam Plinius reddens: *Prægelidam* (inquit) *hyememen ſentiunt omnes, ſed maximè qui lapidē in capite habere exiſtimantur, vt Lupi, Pagri, cùm aſpera hyemes fuere, multi cæci capiuntur. Itaq; his menſibus latent in ſpeluncis conditi.* Pagro Brinthum inimicum eſſe Philes tradidit. E

Ordinum.

P A R T V S.

Athenæi locus correctus.

ARiſtoteles, vt præcitato loco recitat Athenæus, Pagrum ſcripſit ἀκμάζειν τε ἔαρος, id eſt, vigere vére: Quibus verbis quid ſibi velit, quidq; hoc ſit, ſatis (inquit Rondeletius) ambiguum eſt: num vere vigere dicit, vt ſignificet eo tempore edendum eſſe, quòd tunc ſit veluti in ætatis flore, ideoq; carnoſior, ſucci plenior, ſuauior, minuſq; excrementis abundās ob crebras exercitationes, & natationes? At Archeſtratus ad omnem luxum ingenioſiſſimus apud eundem Athenæum ait exoriente Syrio edendum eſſe Phagrum. Quo fit vt mendoſum eſſe locum ſuſpicetur: cumq; piſcium alij uêre, alij autumno, alij æſtate, alij hyeme, alij vére & autumno, alij vêre, æſtate & autumno, vt Mullus, pariant, ſitq; Pagrus ex his qui vére pariant. (Certum eſſe enim ait, circa vêris finem parere) legendum eſſe putat, τίκτει δ᾽ ἔαρος, id eſt vére parit. F

Quādo pariant.

CAPIENDI RATIO.

TArentinus eſcam ad Pagros marinos (dantur enim etiam Nilotici) hanc præſcribit: *Acridas atq; lūbricos cum frumēti polline, & decocto melanthij contundito: dein verò infundens aquam producito ad craſsitudinē mellis & ineſcato.* Oppianus (vt diximus) Chamis ineſcari ſcripſit.

V S V S IN C I B O.

Carnis qualitas.

LIlius Gregorius Gyraldus Pagrum ex Simeone Seth piſcem teſtatur eſſe difficilis concoctionis, quique pituitam gignit; & quò natu maior, eò peior ſit, & concoctu difficilior, ideoq; ſatius eſſe menſæ adhibere, qui ætate & magnitudine minores ſunt: cæterùm hoc in Græco Simeonis de alimentorum facultatibus libro, nunc non legitur: Duram interim carnem habere non negauerim: nam & Galenus & ante eum Philotimus Pagros durioris carnis eſſe prodiderunt. Hiceſius verò de iiſdem, & conſimilibus alijs hæc prodidit. *Phagri, Chromis, Anthias, Acarnanes, Orphi, Synodontes, Synagrides, genere quidem ſimiles ſunt, ſiquidem dulces & aſtringentes, ſatis nutrientes, & pro ratione etiam difficilè excernuntur; magis autē nutriunt carnoſi, & magis terreni, minuſq; pingues.* G

Dulcia non aſtringunt.

Dulces quidem & ſuaues & palato gratos accipere oportet, inquit Rondeletius, nam quod dulce eſt, vt mel, ſapa, ſaccarum, tantum abeſt, vt aſtringat, vel aluum ſiſtat, vt potius leniat: conſtringentes verò non auſteri aut acerbi, ſed qui non facilè excernantur: Sunt itaq; Pagrus & ſimiles ſuaues, media carne, vel ſatis ſicca, vnde fit, vt aluum non cieant, vt molles & præhumidi, & ſatis nutriant. Gillius quoq; Pagrum inter laudatos, ac delicatos piſces habuit, inquiens: Quis ex noſtris, non tam lautus atque vrbanus, ſed etiam agreſtis eſt, qui poſt Acipenſerem ex omnibus piſcibus præcipuam authoritatem Aſellis, ſicut Plinius, daret? Ego potius Pagris alijſq; non paucis ſapientiùs attribuerem. Marinus fluuiatili præſtat, Diphilo authore.

H

DE ERYTHRINO. Cap. IX.

SYNONYMA. ETYMVM.

ᵃIn Halieut.

Rubellio.

ETſi plures ſint rubri piſces, hic tamen, quo de nunc ſermo inſtituitur, peculiariter apud Græcos ab eo colore nomen inuenit, ἐρύθρινος, ſeu potiùs ἐροθρῖνος nuncupatus, ſiue vt Oppianus, & Euſtathius habent, ἐρυθῖνος, ρ. in penultima ablato, euphaniæ cauſa: quam poſteriorem vocem[a] Ouidius pariter Latinè vſurpauit, vt in Gryphij & Aldina editione videre licet. Maſſarius itē ſic legit apud Plinium, cùm in omnibus aliàs editionibus ferè Erythrinus in eo legatur. Eſt tamen vbi Plinius Latinè Rubellionem vocet, Romano,

vt

A vt apparet, nomine, quo nimirum Apicius eo antiquior etiam vſus eſt: & ſic Theodorus apud Ariſto-
telem reddidit, quandoq; tamen etiam Rubrum. In vulgatis philoſophi codicibus ἐρυθικὸς legitur,
ſed mendoſè. Paulus Iouius Rubeculam vocat: ſed cùm Theodorus apud Ariſtotelem Rubeculam *Rubecula.*
reddiderit Erythacum auiculam, præſtiterit euitata æquiuocatione, vel Rubellionem cum antiquis, *Rubeo.*
vel Rubeonem, vel Rubrum, vel Rubellum nuncupare. Rubeonem autem quibuſdam dici Bellonius
tradit. Niphus Rubellum piſcem vulgò Rubellam nuncupari ſcribens, haud alium quam hunc intel-
ligere videtur. Ruburnus quoq; & Ruſcupa à Murmellio barbaris nominibus nominantur inter pi- *Ruburnus.*
ſces, neſcio an hi. Græci noſtri temporis corrupto ab ἐρυθρῖνος nomine λίθρινον dicunt. Cyrenæi au- *Ruſcupa.*
thore Zenodoto apud Athenæum, vbi ex profeſſo de hoc piſce agit, ὕκκλω vocarunt; authore verò
Clitarcho, δύκλω. Inuenio itidem ὗκος apud Heſychium pro hoc piſce, nec non apud Varrinum, qui
primam circumflectit, verùm rectiùs fortaſſis hîc quoq; ὕκκης ſcribetur. In exceptis teſte Caſaubono
deprauatiſſimè legitur in [b] Athenæo δίκλω. Romani vulgò Frangolinum, vel Fragolinum, quaſi par- *[b] Lib. 7.*
uum Pagrum dicunt: hincq; forſan in Hiſpania & Gallia Narbonenſi Pagel, ſiue Pageau, vel Paget *Hycca.*
dictus fuerit, vel quòd impuberes pueri, vt Bellonius autumat, principibus ſeruientes Paggi dicantur. *Dyce.*
Maſſilienſes enim (inquit) Pagium intelligunt ad diſcrimen Pagri, quem etiam Pagre nominant: vt
B ſcilicet Pagro minorem eſſe indicarent, cæteraq; ſimilem. In Luſitania ſimiliter Pargo nominatur,
& in Liguria Pagro, quod Iouio impoſuit, qui Pagros Romanis Frangolinos vocari ſcripſit: Liguri- *Frangolino*
bus verò antiquo nomine Pagros. Rondeletius monet, vt diligenter obſeruemus, ne Rouget Galli- *Iouij lapſus.*
cam vocem, qua ruber color indicatur cum Græca confundamus, Erythrinum ea indicari arbitrantes
peculiariter, cùm ſit ad rubros omnes communis. Venetijs Arboro & Albore appellãt, quam nomen- *Arbor pi-*
claturam Michael Sauonarola Latinam fecit, Arborem hunc piſcem nuncupans. Siculis Saroſano, *ſcis.*
Iſtriæ incolis Rybon dicitur.

FORMA. DESCRIPTIO.

Athenæus teſtimonio Ariſtotelis, (in cuius ſcriptis quibus nunc fruimur, id non legitur,)
Speuſippi item in ſecundo de ſimilibus, ac Dorionis in libro de piſcibus ſcribit Erythrinum,
Pagrum, & Hepatum inter ſe ſimiles eſſe. Pager (inquit Bellonius) Erythrino maior eſt: cę- *Quibus ſimi-*
tera ſatis inter ſe conueniunt. Quo modo autem inuicem præterea diſtinguantur, quibuſq; ſimiles *lis.*
C ſint, in Pagro dictum eſt. Quod itaq; ad formam attinet & ad colorem: ruber eſt, vt Mullus; (in hoc *Forma.*
tamen color eſt intenſior; languidior in Erythrino) latus eſt, vt Aurata. Roſtrum habet acutum, ſed *Color.*
non valdè extenſum: Os paruum, mediocribus dentibus munitum: Caput vtrimq̃ue compreſſum: *Caput:*
Oculos magnos, & ante eos foramina patula: branchias vtrimq; quaternas, & iuxta eas pinnam *Pinna.*
vtriq; latere vnam longiuſculam & cuſpidatam: binaſq; alias & minores in ventre: in dorſo vnicam
longam, & multis aculeis horridam: Bellonius duodecim aculeos eſſe ait: in Rondeletij icone quin-
decim numerantur; Geſnerus decem & nouem expreſſit, Saluianus viginti & duos: alia denique pin-
na eſt à podice, imo ventri hærens, breuior, tenuioribuſq; munita aculeis. Cauda in lunatã pinnam de- *Cauda.*
ſinit. Squamis tegitur mediocribus, frequẽtibus & firmiter inter ſe cõiunctis. Venter eſt ſubalbidus; ca- *Squama.*
put argenteum, cætera rubeſcens, vnde rubentem dixit Ouidius. *Caeruleoq; rubet Erythinus in vndis.* *Venter.*
Nec obſtat, quòd ξανθὸν eundem cognominarit Oppianus, id eſt, flauum: nam hunc colorem pro ru- *Color.*
bro quandoq; vſurpari in Alpheſte docuimus: adde quòd languida valde (vt diximus) ac diluta ſit in
hoc piſce rubedo, vt quoquo modo flauus quoq; dici poſſit. Intus candidiſſimus eſt. Ventriculum *Partes inter-*
habet mediocrem, appendices paruas: inteſtina magna, hepar album, cui fellis veſica commiſſa *na.*
eſt: ſplenem magnum & ſubnigrum. Lapides habet in capite. Vulua in omnibus reperitur: qua de *Magnitu-*
D re mox: Palmi menſuram rarò excedit. Altera icon piſcem oſtendit, totum rubri coloris, Rotfiſch *do.*
propterea Germanis vocatum, ſed vereor ne dulcis aquę piſcis ſit. Id enim non ſatis memini.

LOCVS NATVRA. MORES. CIBVS.

Plinius [a] Erythrinũ inter piſces enumerat, qui maris peculiares ſunt ac proprij, hoc eſt, qui nun- *[a] L. 32. c. 11*
quam ad dulces aquas accedunt: vt alium intellexerit Simon Paulus Suerinenſis, Erythri-
num in lacu Suerinum alluente nõ procul Oceano Germanico capi ſcribens: licet fluuiatilem *An fluuia-*
quoq; [b] Ariſtoteles facere videatur, inquiens: *An in piſcibus quoq; fiat conceptus ſine mare, non æquè* *tilis.*
apertum eſt, ſ. d potiſſimùm in fluuiatili genere Rubellionibus, id accidere viſum eſt. Hic enim perperam *[b] L. 3. de Gẽ. Animal c. 1*
ἐρυθρῖνος pro φοξίνυς legi, vel ipſa meridiana luce clarius eſt ex ijs quæ ſubſequuntur: Subdit enim *Ariſtoteles*
Philoſophus, ἔνιοι γὰρ, id eſt, aliqui enim (& non, *etiam nonnulli*, vt vertit Theodorus) ſtatim videntur *correctus.*
oua

oua habere, vt de his in hiſtorijs ſcripſimus.[c] Sicuti itaq; Rubelliones ab ipſo ortu oua habere nullibi, nec dum in hiſtorijs ſcripſit, ſic id de Phoxinis in ipſis hiſtorijs teſtatum reliquit his verbis: *Cõſiſtunt itaq; per coitum in his qui venerẽ norunt, ſed non in coitu tantum, verum etiam ſine coitu, quod cõſtat argumẽto nonnullorum fluuiatilium: nam Phoxini ſtatim propè dixerim cùm nati ſunt & admodum parui adhuc, oua habẽt.* Nõ itaq; fluuiatilibus Rubelliones accenſuit Philoſophus: imo verò alicubi pelagij ipſi piſces ſunt, repugnante tamen quotidiana experiẽtia, quæ litoralem potius eſſe demõſtrat, cui &[d] Oppianus aſtipulatur his verſibus.

[c] *L. 9. Hiſt. cap. 13.*

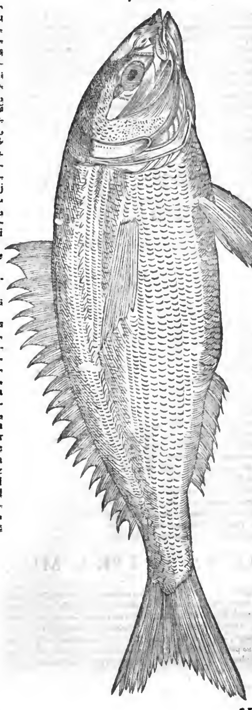
Phoxinorum ortus.

[d] *L. 8. Hiſt. cap. 13.*

Nonnulli flauam piſces in litore arenam,
Mandunt & terra quicquid nutritur in alta,
Hippi, Coccyges celeres, flauiq; Erythrini.

Conciliari poteſt Ariſtoteles cum Oppiano & experientia, ſiquidem hyeme, vt Rondeletius teſtatur, in alto mari degunt; æſtate verò terram petunt & circa litora capiuntur. Sunt item quædam profunda litora, in quibus & quouis anni tempore degere poſſunt, atq; hinc eſt quòd magis æſtate quàm hyeme capiãtur. Carniuori ſunt, cancelloſq; atque alios piſciculos venantur: item vt Bellonius tradit; cicadas & locuſtas, puta cùm paruæ adhuc ſunt. Gregalis eſt, quod & Athenæus Ariſtotelis authoritate meminit. Suntque ex ijs, qui nec vagantur, nec oberrant.

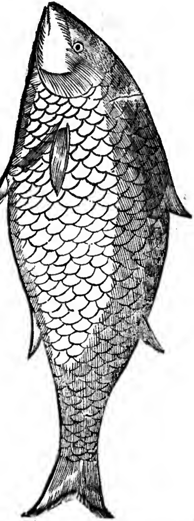
Cur æſtate capiantur.

SEXVS

A

Erithrinus Rotfiſch Germanis dictus.

B

C

D

SEXVS. PARTVS.

Sexu nō diſtingui, ſed omnes in hoc genere fęminas eſſe [a] Ariſtoteles author eſt. *In teſtaceis* (inquiens) *atque ſtirpibus quod pariat, atq; generet, eſt; quod autem maris fungatur officio, deeſt. Sic etiā inter piſces genus Paſſerum, Rubellionū & Hiatularum;* (Channarum.) *Oua enim in ijs omnibus reperiuntur.* Et alio in loco: [b] *Sexu autē diſtingui apertū eſt: pars enim piſciū maxima conſumitur mare & fæmina, de Rubellione & Hiatula ambigitur: omnes enim grauidæ capiūtur.* [c] Itē rurſus alicubi: *Si quod genus eſt, quod fæmina ſit & marem diſtinctum non habeat, id ex ſeipſo generare poteſt, quod etſi nondum fide digna exploratum habemus, tamen facit, vt in genere piſcium dubitetur. Eorum enim quos Rubros ſiue Rubelliones vocant, mas nullus adhuc viſus eſt, ſed fęminæ omnes fœtu plenæ reperiuntur. Verùm de his nondum compertum habemus quod fidem faciat ſatis.* Ac rurſus: *Nunc verò partim cōceptacula habent ſeminis genitalis, partim vuluas, atq; in omnibus (excepto Rubro & Hiatula) hoc diſcrimē eſt, vt aut conceptacula ſeminis prolifici habeant, aut vuluas.* Plinius[d] iſthæc breuiter tranſcripſit, inquiens: *In quodā genere omnino non ſunt mares, ſicut in Erythrinis, & Channis, omnes enim ouis grauidæ capiuntur.* [e] Quamobrem cùm aliàs *Erythrinos, & Channas vuluas habere* dicit, locus mancus eſt, & ex Ariſtotele ſupplendus hoc modo: *Omnes Erythrini, & Channæ vuluas habere creduntur.* [f] Iouius itaq; hoc argumento motus ſummoperè dubitat, nunquid iſte piſcis, cuius iconem huic capiti inſeruimus, verus ſit ac genuinus Erythrinus, quoniam pluribus anni temporibus ſine vllo ouorum veſtigio comedantur: ſed non aduertit, ſeſe ex Ariſtotelis, Plinijq; verbis inferre, quod ne ſomniaſſe quidem videntur, videlicet quòd Erythrinos, vel Rubeculas (vtor eius verbis) grauidas & ouis plenas toto anni tempore capi aſſerant: hoc enim illi non dicunt, ſed ſexu non diſtingui, idq; ex eo cognoſci, quòd quo tempore vterum ferunt, nullum ſit inuenire, qui ouis non ſit prægnans.

[a] L. 4. Hiſt. cap. 11.

Piſces maſculino ſexu carentes.

[b] L. 6 Hiſt. cap 13.

[c] Lib. 2. de generat. c. 4.

[d] L. 9. c. 16

[e] L. 9 c. 52

[f] L. 1. c. 13. Iouij oſcitantia.

Quis

Digitized by Google

Quando pariat. *An in Dentices abeant.*

Quis enim tam fœcundus detur piſcis, qui omni tempore grauidus capiatur; ne Mullus quidem (inquit Rondeletius, quem ter quotannis parere oſtendimus. E Pariunt autem Erythrini ineunte æſtate, eoque tempore omnes in vtero habent. Idem Iouius Erythrinos, cùm ſeſquipalmi magnitudinem exceſſerint, in Dentices, ſiue Synodontas abire, communi piſcatorum conſenſu credi aſſerit, quod etiam falſum eſſe Rondeletius oſtendit, errorem inde natum eſſe inquiens, quòd cùm maiores fiunt ad Denticis formam coloremq; accedant, minuſq; ſolito ruffi ſint, ac veluti caneſcant: quem colorem (inquit) refert minium pauco candido dilutum.

V S V S IN CIBIS.

Carnis qualitas.

RVbelliones mirantur nonnulli à veteribus non celebrari, cùm recentiorum omnium iudicio ſuauitate carniſq; bonitate nō parum commendetur, Inuenio tamen apud Xenocratē Erythrinum ſapore eſſe iucūdo, copioſumq; præbere alimentum. Mediam eius ſubſtantiā glutinoſi humoris expertem, ſi quis (inquit Rondeletius) conſideret & deguſtet, is Murænis & Buglotto, alijſq; permultis qui & apud veteres fuerunt, & apud nos ſunt nunc in magno pretio, præferet: nam F neq; dura carne eſſe, vt Cuculus, Draco, neq; molli, vel diffluente, vt Aphya, neq; tenaci glutinoſoq; ſucco, vt Anguilla, ſed Auratæ, alijſq; mediæ ſubſtantiæ piſcibus ſimili, ideoq; bonum ſuccum generare, ſatis alere, nō difficilè coqui, aluum nō ciere, quia mediocriter ſiccæ eſt carne, inueniet. Iouius quoq; Phragolinos ex his qui aſſantur, piſcibus, longè ſapidiſſimos eſſe teſtatur, ſtomachoq; minimè moleſtos, vtpotè qui rationabiliter febricitantibus (inquit) conceduntur: nam præter id quod de omnibus

Quibus proſit eorum eſus.

ſaxatilibus Auicenna intellexit, Pagri (ſic Erythrinos vocat) nullam viſcoſi lentiq; humoris exuperantiam habent, qui etiam ipſo iure conceduntur; quoniam cùm vniuerſum piſcium genus frigidæ atq; humidę ſit naturæ, humida frigidaq; cibaria febricitantibus Hippocratis authoritate debentur, vt aliquando mirer quoſdam ſcrupuloſiores medicos, cùm febris adſit totum prope piſcium genus per-

Quando & quomodo ſapidior. *Apparatus.*

damnare. Hyeme autem longè ſapidiſſimos eſſe idem Iouius atteſtatur, adq; ſummam ſaporis gratiam accerſendam, ganeonum iudicio tres omnino conditiones requiri, vt videlicet ſint recentes, frixi & frigidi (*freſchi, fritti, & freddi*) ita tamen vt Arancij mali ſucco, ac modico pipere, torpeſcentes eorum pulpæ alia ex parte molliantur, & excitentur. Commendantur item aſſi ſiue ſubinde calidi comedantur, ſiue aceto atq; aromatibus conſperſi, dies aliquot conſeruentur. In Gallia, vt ex Rondeletio colligitur, paratur, vt Aurata, frigitur etiam, & aceto, folijs lauri, myrti, citri, iuglandis aſpergitur, G diutiuſq; aſſeruatur. Idem tradit æſtate ex aceto roſacco ſuauiſsimè edi. Ius in piſce Rubellione ex

[a] L. 10. c. 7.

[a] Apicio: *Piper, liguſticum, careum ſerpyllum, apij ſemen, cepam ſiccam: vinum paſſum, acetum, liquamen, oleum, amylo obligas*, Xenocrati in cibo aluum ſiſtit, & ſi in vino ſuffocatus fuerit, Venerem ciet, ſi vinum illud ebibatur. Plinius verò etiam Erythrinos in cibo ſumptos Venerem quidem concitare aſſerit & aluum ſiſtere; in vino verò putrefactos ijs qui inde biberint, vini tædium afferre.

S Y M B O L V M.

Pythagoras cur Erythrinis veſci noluerit. *[a] L. de ſymbolis Pythagoræ.*

DIogenes Laërtius author eſt Pythagoram ſuper omnia Erythrinos, & Sepias in cibo prohibuiſſe. Quid autem eo ſymbolo indicare voluerit, explicat [a] Lilius Gregorius Gyraldus, inquiens: Cùm Erythrinus piſcis genus ſit coloris rubri, nos à ſanguine & vindicta abſtinere monet Pythagoras, imitatus Hebræos quibus ideo præceptū eſt, ne ſanguine veſcantur. Marſilius Ficinus hoc Pythagoræ ſymbolum, *μὴ ἐρυθῖνον ἐσθίειν*, haud rectè trāſtulit, Rubrum quid ne ſuſcipias. H

DE ACARNANE. Cap. X.

[a] Capite de Orpho. *[b] L. 32. c. 11. L. 8. c. 2.* *[d] L. 8. c. 19.*

HIceſius apud Athenæum piſces aliquot eiuſdem generis enumerans, inter eos Acarnanen etiam recenſet, vt in Phagro diximus. Quam ſimilitudinem [a] Rondeletius ad formam corporis referre videtur, cùm de conſimili nutrimento potiùs intelligi debeat, licet forma etiam ferè ſimiles ſint, quare Rondeletij Acarnanen haud reprobo. Diphilo Ἀκαρνὰν vocatur, alicubi etiam apud [b] Athenæum ἄχαρνος ex Callia. Etymologo ἀχάρνα, Plinio in catalogo piſcium Acarne. [c] Ariſtoteles ſcribit Mugilibus infeſtum eſſe piſcem quendam: cuius nomen ob Græcorum exemplarium varietatem tripliciter ſcriptum reperitur. In aliquibus enim exemplaribus ἀρχάνος legitur, & ſic legit etiam [d] Theodorus: in alijs autem ἀχάρνος; in alijs deniq; ἀράχνης. Vetat Saluianus in capite de Mugilibus, ne in tāta exemplarium

Digitized by Google

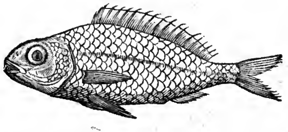
A planum varietate, legamus ἀράχνης, quoniam cùm aliàs apud eundem, vbi hunc piſcem æſtate laborare ac extenuari dicit, triplex rurſus in nomine ſit ſcriptura, & in aliquibus codicibus ἀρχάρας, vti legit & [d] Theodorus, in alijs ἀκάρνας in nullo autem (quod equidem viderit) ἀράχνης reperiatur. Idem Saluianus, cùm videret Mugilibus à [e] Philoſopho infeſtum dici huius nominis piſcem, alibique tradat Lupum & Mugilem mutuo odio flagrare, Lupus verò Heſychio ἀκάρναξ nuncupetur, Acharnum, cæteraq; quæ enumerauimus ſynonyma ad Lupum pertinere arbitratur, non ſine graui lapſu. Sicuti enim Ariſtoteles ſynonymis non vtitur, ita quoq; Hiceſius, vt oſtendimus Acarnanen inter eos recenſet qui marini tantùm ſunt, ac ferè litorales: Lupus verò & Mugil flumina è mari ſubeunt. Quapropter Rondeletij piſcem, donec quis alium oſtenderit, qui rectiùs reſponderit, accipiam, eoq; maximè cùm in eo obſeruauerit, quòd æſtate laboret atq; extenuetur, quod Ariſtotelem de ſuo tradere diximus, Adde quòd & carnis qualitate & corporis item ſpecie, Pagros, Orphos, Synadontas, &c. referat; marinuſq; & litoralis piſcis ſit. Pagrum autem & Erythrinum, potiſſimùm refert; colore verò differt. Cum Erythrino alioqui tanta ei ſimilitudo, vt Romæ pro eo vendatur; eodemq; nomine vocetur. Eſt tamē albus, ſquamis argenteis, ore mediocri, tenuibus dentibus, roſtro aquilino Pagri modo, ſpatio quod inter oculos eſt compreſſo, oculis magnis pro corporis ratione, aureiſq; pinnis candidis. Ad primarum radicem macula eſt ex nigro rubeſcens, caudæ extrema rubeſcunt, linea recta à branchijs ad caudā protenſa, partibus internis à Phagro non differt: eiq; & Erythrino adeo ſimilis eſt, vt pro eiſdem vendatur, vt dictum eſt, horumq; trium nomina confundantur Romæ. Omnes enim Fragolini dicuntur. Capitur æſtate & hyeme. Carne eſt candidiſſima, media ſubſtantia, facilè concoquitur & diſtribuitur, & bonum ſuccum gignit. Hiceſius quoq; Acarnanem carnem habere ſcribit dulcem, & ſubaſtringentem, ſatiſq; alere & pro ratione etiā difficulter excerni. Apud Diphilū itaq; cui εὐέκκριτος eſt, hoc eſt facilis excretu, lego δυσέκκριτος, id eſt difficilis excretu: nam quæ aſtringunt, quæq; multum alunt, ægriùs contrarijs & minus id efficientibus excernuntur.

Acarnanem Rondeletij cur probet author

Deſcriptio.

B

Acarnane Rondel.

C

Carnis qualitas.

DE ORPHO. Cap. XI.

INter piſces à Iulio Polluce nominātur Ὀρφὸς, vel magis Atticè (inquit) ὄρφος, Quem locum corruptum eſſe neceſſe eſt, cùm Atticè dicatur ὀρφὼς, oxytonum cum ω in fine. Cùm adhuc puſillus eſt, Dorioni Ὀρφανίσκος vocatur. [a] Plinius inter eos piſces recenſet, quorum præter Ouidium, alij non meminerunt, cùm tamen quæ aliàs de eodem ſcripſerat, ex [b] Ariſtotele ſit mutuatus, in ijs Orphum collocans, qui hyeme conditi iacēt in ſpeluncis. Theodorus Gaza Orphum, eum fortè eſſe credens, qui à Siculis Cernha, Maſſilienſibus Ernha, Venetijs, vt inuenio, Chergna nominatur, Latinè apud Ariſtothelem, Cernuam eſt interpretatus: quod & interpretes Galeni, Aetij & Pauli fecerunt; item Niphus, inquiens. Piſces, qui vulgò Cernuæ, Græcè Orphi dicuntur. Bellonius rectè quidem vetus Orphi nomen retinēdum eſſe conſulit, ſed quàm benè Cernuam à Latinis ſcriptoribus fluuiatilis piſcis nomen eſſe affirmet, viderit ipſe. Fallitur item Rondeletius, qui Cernuæ ſcribit mentionem ab Auſonio factam in ſua Moſella.

D

[a] L.32.c.11

[b] L.9.c.16.

Cernua.

FORMA. DESCRIPTIO.

E

Tinca, Orphus paluſtris dicta.

Non eſſe Capitonem.

Orphus, qui nunc in Gręcia.

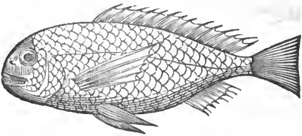
Magnum piſcem non eſſe.

Magnum eſſe.

QVis modò veterum Orphus ſit, difficile eſt iudicare, quòd quæ ad cognitionem eius faciant, apud illos non reperias. Alexander Benedictus de victu agens podagricorum, Tincis ſimilem piſcem eſſe crediſiſſe videtur, eas namq; Orphos paluſtres nuncupat. Galenus (inquit) Orphos nominans, pelagicos puto intellexit, nec improbat, etſi duriores piſces habeantur, nam Orphi lacuſtres, quas Tincas vulgò vocamus, impuri & damnati ſunt alimenti. Alij Orphum, vt tradit Niphus, voluerunt eſſe Capitonem, ab oculorum aſpectu & rubro colore: alij verò quia Orphus (inquit) eſt maior Capitone, voluerunt Orphum eſſe piſcem ſui generis, quoniam vnica eſt traiectus ſpina, quod non accidit in Capitone: tardiſsimè etiam moritur, licet cultro medius diuidatur, vt veteres tradunt, quod nec ipſum Capitoni conuenit. Pet. Gillius ab eo, qui hodieque in Græcia Orphus vocatur, non diſtinguit. Rondeletius verò hunc à veterum Orpho diuerſum eſſe profitetur, argumento quòd longè maior ſit (ab eo, videlicet quē ipſe oſtendit) & viginti libras pondere æquet, nec item litoralis ſit, quod tamen de ſuo Ariſtoteles prodidit. Reuera magnus piſcis eſſe non poteſt. Deuoratur enim teſte Oppiano à Mullo: niſi dicamus duos piſces Orphi nomine apud authores intelligi, magnos enim contrà eos facit Tarentinus inquiens: *Eſca ad omnes piſces magnos in mari, quales ſunt Glauci, Galei, Orphi, atq; id genus alij.* Bellonius Gillio vt apparet ſubſcribens, pro Orpho piſcem oſtendit, quem nunc Græci Rophum (Orphum forte) dicunt. Nos & hunc, & Rondeletij etiam Orphum damus, incerti huicné an illi ſit aſſentiendum. Rondeletij Orphus piſcis eſt Pagro quodammodò ſimilis, colore ex purpureo rubente; vnde rubentem appellaſſe putat Ouidium, (ſed Bellonij piſcis etiam rubet) Oculis magnis, dentibus ſerratis, pinnarum ſitu, numeroq; & aculeis Pagro ſimilis, podice admodum paruo, vtpotè, qui paruam riuulam tãtùm habeat, quam vix animaduertas: ſeminis meatibus caret. Hunc verum veterum Orphũ eſſe inde Rondelet. colligit, quòd omnia ei conueniant, vt affirmat quę [a] Athenæus, & [b] Ariſtoteles ſuo Orpho tribuunt, breui ſcilicet tempore magnum fieri, carniuorum eſſe, ſerratis dentibus, ſolitarium: proprium huic eſse ſeminis meatibus carere, item hoc quod diſſectus diutius viuat; vnde ὀψιμόρων γένος ὀρφῶν, ideſt tardè morientium genus Orphorum [c] Oppianus dixit. Hæc ferè ille. Bellonius, cùm prius rubere ſuum Orphum dixiſſet, mox eum ſic deſcribit: Magis compreſsus eſt quàm teres, hoc eſt, plus in latum quàm in largum effuſus, vt Phycis. Os habet paruum, vt Cantharus: ſquamas quibus cõtegitur, aſperas, corpori firmiter inhærentes, ita vt vix poſſit deſquamari. Pinnæ tergoris, laterum, ventris & caudæ, varijs coloribus inſignes ſpectantur. Pinnam aliam in tergore continuam, decem aculeis (innumeros ferè pingit) munitam habet: caudam minimè bifurcam, item laterum pinnas & ventris obtuſas: labra vt Scarus, carnoſa, dentes quoq; Scaro perſimiles (quos in icone vel non, vel ſaltem admodum obſcurè expreſſit)

F

Orphus Rondelet.

Orphi Rondeletij deſcriptio.

Verum Orphum eſſe.

[a] Lib. 7.

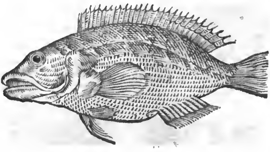
[b] L. 5. Hiſt.

G

[c] Lib. 1.

Orphi Bellonij deſcriptio.

Orphus Bellonij.

H

A ſit) minores tamen. branchias vtrinque quatuor. A media ſui corporis parte ſecundum dorſum liuet, ac nigricat, albicat ſub ventre. Caput eſt illi penè rubeum, vt Charinæ. Herbis veſcitur, vt Salpa & Sparus. Maculam in radice caudæ, vt Melanurus, nigram gerit. Lautiores Græcorum epulas honorare ſolet, apud quos ſiue frigatur, ſiue elixetur, aut aſſetur, ſemper eſt magno in precio. Vulgus Græcorum multa ei nomina imponit, ſed quia in litore Gallico videri non ſolet, nomen Gallicum non inuenit. Cretenſes Cheludam, alij Acheludam, pleriq; Petropſaro nominant. *Carnis bonitas. Cheluda. Acheluda. Petropſaro.*

LOCVS. NATVRA MORES.

ORphus Ariſtotelis, vt diximus, litoralis eſt, & Athenæus eiuſdem teſtimonio ſcribit magis litoralem quàm pelagium eſſe. Aeliano marinus eſt, & circa continentem libenter obuerſatur. Numenius thalamis & cauernis delectari eum innuit his verſibus:

Τοῖσι κεν ἐυμαρίως θαλάμης ἀπὸ μακρὸν ἀείροις   Σκορπίον ἢ ὀρφὸν περιτρηχέα. τῶν γὰρ ἐπ' ἄκρης.

B *Hiſce* (eſcis) *facilè à ſummo cubili procul Scorpium aut Orphum vndequaq; aſperum ſublatum abduxeris.*

Fallitur Bellonius, Oppiano pelagium eſſe dum ſcribit: nam Ouidium dicere debuit, qui quidem pelagium facit; Oppianus autem in petris degere ſcribit cauernoſis, quæ plenæ ſunt chamis & patellis, quibus veſcitur. Carniuorum autem eſſe, ex Athenæo diximus: idem Amipſias quoque indicat hoc verſu: *Cibus.*

Ὀρφοῖσι, σελαχίοις τε, καὶ φάγροις ἐστὶ βορά.

Quem verſum ferè citat Plato comicus in Cleophonte:

Σὲ γὰρ γραῦ συγκατῴκισε σαπρὰν   Ὀρφοῖσι σελαχίοις τε καὶ φάγροις βοράν.

Te namq; domum reduxit, ò anus, putrem,   Orphis, Phagris, & Cartilagineis deuorandum.

Hyeme teſte Athenæo, latet, & vt Aelianus ait, in ſpeculis ſe continet. Longiùs quàm in biennium huius vita non prorogatur, vt idem Athæneus ibi tradit. *Viuacitas.*

VSVS IN CIBIS.

ORphum apud gulę proceres, ganeonesvè in ſummo olim honore fuiſſe reperio. Dorion opſophagus, id eſt piſcium helluo, cùm puer piſces aliquando non emiſſet, eum flagris primùm cecidit, mox iuſſit optimorum piſcium nomina dicere: cùmq; puer Orphum, Glauciſcum, *Præſtantia.*

C Congrum & ſimiles alios commemoraſſet: piſcium iuſſi te (inquit) non deorum nomina dicere, atq; hi piſces veluti dij quidem inter alios haberentur. Apparet autem alios ex ijs Glauciſcum, alios Orphum prætuliſſe: quamobrem Lynceus Samius authore Athenæo piſces aliquos Rhodios Atticis comparans, Attico Glauciſco, Ellopem & Orphum Rhodios oppoſuit. Ariſtophanes Orphos indicat regios tantùm & tyrannicos piſces, Membrades contrà plebeios eſſe. Inquit enim in Veſpis:

Ἢν μὲν ὠνῆταί τις ὀρφὼς, μεμβράδας δὲ μὴ θέλῃ   Εὐθέως εἴρηχ' ὁ πωλῶν πλησίον τὰς μεμβράδας,
Οὗτος ὀψωνεῖν ἔοιχ' ἄνθρωπος ἐπὶ τυραννίδι.

Orphos ſi quis emat, nolit autem Membradas,   Statim propinquis dicit qui vendit Membradas
Tyranni modo obſonari videtur hic homo.

nempe quòd regius piſcis Orphus ſit, Membras plebeia. De carnis ſucciq; Orphi ſalubritate hane [a] Athenæi ſententiam: Ὀρφὸς εὔχυλος, πολύχυλος, γλίσχρος, δύσφθαρτος, πολύτροφος, οὐρητικός: τὰ δὲ πρὸς τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ γλίσχρα, εὔπεπτα. Τὰ δὲ σαρκώδη, δύσπεπτα, βαρύτερα: ἁπαλώτερον δὲ τὸ οὐραῖον. φλέγματος δ' ἐστὶ δραστικὸς ὁ ἰχθὺς, καὶ δύσπεπτος, id eſt *Orphus boni & multi ſucci eſt, glutinoſus corruptu difficilis: multum nutrit, vrinam ciet: partes circa caput glutinoſæ, faciles concoctu: carnoſæ verò difficiles concoctu, magiſq; grauant, tenerior eſt cauda: pituitam gignit piſcis iſte & difficile coquitur.* *[a] Lib. 8. Salubritas.*

D Rondeletius cùm rationi philoſophicæ repugnãtem eſſe videret, (nam partes circa caput ſi glutinoſę ſunt: qui poſſint eſſe concoctu faciles? glutinoſa enim hærent inter ſe tenacius, & ob id maiore caloris vi, longiore tempore incidenda, attenuandaq;, quare & grauant magis & difficiliùs concoquuntur,) oſtendit quædam à loco ſuo tranſpoſita eſſe, legitq;: τὰ δὲ πρὸς τῇ κεφαλῇ, γλίσχρα, βαρύτερα: τὰ δὲ σαρκώδη, εὔπεπτα, hoc eſt, partes circa caput, glutinoſæ, concoctu difficiles: carnoſæ verò coctu faciles: arbitraturque οὐρητικὸν eſſe, quoniam multam gignat pituitam, vt ſunt reuera multa alia, quæ ob ſolam humoris copiam, vrinas cient: alioqui cùm ſit glutinoſus, neque ſubſtantiæ tenuitate, neque acrimonia id præſtare poteſt, Ob eandem glutinoſi humoris copiam, vniuersè quidem difficilis concoctu rectè dicitur, etſi aliæ partes alijs collatæ concoctu ſint faciliores. Hiceſius quoque apud eundem Athenæum Orphos, Phagros, & alios quoſdam genere ſimiles eſſe ait; nimirum dulces, ſubaſtringentes, multi nutrimenti, ideoque etiam difficiliter excerni: magis autem alere ex ijs, qui carnoſi ſunt, magiſque terreſtres, ac minus pingues. Philotimo apud *Athenæus correctus. Cur vrinas cieat.*

[a] L. 3. Alim. cap. 30. [b]Galenum Orphi, Glauci, Canes &c. omnes duræ carnis ſunt, difficiles concoctu, & craſſos ſalſoſq; E
ſuccos procreant: cuius cætera quidem verba Galenus approbat, ſed quòd piſces, aliaq; durioris nu-
trimenti, ſuccos ſalſos reddant, non item. Etſi enim duriora diutius coqui deſiderant, multa coctione
tamen non cibus ipſe ſolidus ſalſior euadit, ius verò & liquor, in quo aliquid diu coquitur, ſalſius ama-
riuſvè redditur. Galeno ſubſcribit Trallianus in curatione doloris oculorum ex bilioſo, & acri humo-
re, veſci iubens ęgrum alimentis mitibus, incraſſantibus, minimè mordacibus, vt Orpho & alijs durio-
ris carnis piſcibus, Glauco, Buccinis, &c. Item in colico affectu Ceridem, Orphum, Glaucum, Scor-
pium præſcribit, quòd duriore carne ſint præditi: & rurſus in diabete, ex piſcibus, inquit, dari poſſunt
Orphus, aut alius quiſpiam dura carne præditus.

VSVS IN SACRIS.

ARchippus in piſcibus apud Athenæum, Orphum oſtendit eſſe piſcem ſacrum, inquiens.

Ἱερεὺς γὰρ ἦλθ' αὐτοῖσιν ὀρφὸς τοῦ θεοῦ. *Dei ſacerdos Orphus illi aduenit.*

Euſtathius in Licia ait fuiſſe ἰχθυομάντεις, id eſt vates è piſcibus diuinantes, apud quos ſacer- F
Vaticinātes ex piſcibus. dos reſponſa dabat, cùm vel Orphi, vel Balenæ, vel Priſtides (Priſtes fortè) magnæ multaq; appare-
[a] L. 12. c. 1. bant. Quam rem fuſiùs refert [a] Aelianus his verbis: *In Myrenſi Lyciæ ſinu Apollinis templum eſt, ad cu-
ius ſacerdotem vitulinas carunculas diſpergentem Orphi gregatim adnatant, & tanquam ſanè conuiuæ ad
epulas inuitati carnes comedunt: & verò immolantes ex eo magna voluptate afficiuntur quòd piſces ſua
ſacrificatione paſcantur: quod quidem ipſum res ſuas bene & feliciter caſuras eſſe ſignificare ſibi perſua-
dent: idcircoq; propitiū ſibi deum eſſe dicunt, quòd ſuis cibis piſces expleātur. Quodſi caudis carnes in terram
eÿciant, tanquam ſordidas à ſe deteſtantes; inde ſibi iram dei portendi arbitrantur. Huiuſmodi ſanè piſci-
um genus ſacerdotis vocem & agnoſcit, & ſi ad eos à quibus appellatur, acceſſerit, ſic incredibilem ipſis læ-
titiam adfert, vt ſi contrà fecerit, magnum dolorem iÿſdem inurit.*

DE SYNODONTE, SIVE DENTICE.
Cap. XII.

G

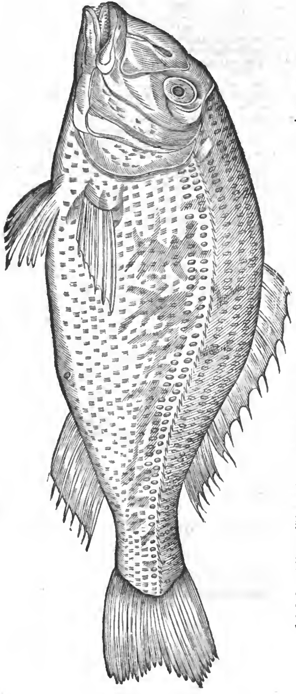
SYNONYMA. ETYMVM. ÆQVIVOCATIO.

VItanda hîc in primis homonymia, ne duo piſces toto genere inuicem differentes con-
fundantur, Συνόδων, ſiue Συνόδους, nimirum Græcis dictus cum eo qui Συνοδοντὶς nomi-
Synodonte & Synodontis, vt differant. natur. Συνοδοντὶς enim piſcis eſt cetaceus, ex Pelamidis, ſiue Thunni ſpeciebus, vt
ſuo loco pòſt patebit fuſiùs: Συνόδων verò doctiſſimorum virorum omnium iudicio,
ille eſt, quo de nunc agitur, piſcis, παρὰ τοὺς ὀδόντας, id eſt à dentibus nomen habens,
vnde & Columellæ Apicioq;, eoſq; vt apparet, ſecuto Theodoro Gaza Dentex lati-
Dentex: Dentalis. Dentatus. nè appellatur, quibuſdam Dentalis, Alberto etiam Dentatus, Maſſilienſibus Dente, Italis & Platinæ
Dentale. Plinius & Ouidius Græcam nomenclaturam retinuerunt. Monet nos Athenæus primam
huius nominis etiam per iôta ſcribi à Dorione & Archeſtrato: quo modo & apud [b] Ariſtotelem bis
[b] L. 8. Hiſt. c. 13. & lib. 9. cap. 2. ſcribi reperio; nec deeſt cur ſic ſcribatur, ratio, videlicet παρὰ τὸ σίνεσθαι καὶ βλάπτειν τοῖς ὀδοῦσι, quòd H
dentibus noceat, quod Platina non ignorauit: Dentale (inquit) noſtra ætate dictum putant, quòd
dentes ferè exertos habeat, quibus & piſcatores aliquando lædere conſueuit. Senſêre Antiâtis cica- »
trices in digito acceptæ, à Dentali vulnera infligi: Συνόδους, verò ſiue συνόδων dici videtur quaſi κυνόδους »
à caninis dentibus: caninis enim ſimiles habere dicemus, vt mirum ſit cur non κυνόδοντα potiùs Græ- »
ci vocauerint; ſynodon alioqui piſcem indicat, cui coniuncti denſiq; dentes ſunt: à qua dentium con- »
iunctione, tùm item magnitudine Scarus alicubi vulgò Dente vocatur. »

FORMA.

Digitized by Google

A Dentex, idem fortè cum Dendce aliorum.

B

C

D

FORMA. DESCRIPTIO.

ETſi dicente Hiceſio, *Phagum, Chromin, Anthiam, Acarnanen, Orphum, Synagrum & Synagridem genere ſimiles eſſe*, ad ſaporem, & nutriēdi facultatem (vt diximus) referri debeat ea ſimilitudo: Dentex tamen (inquit Saluianus, corporis figura, ac partibus ferè omnibus Phagro ſimilis adeo eſt, vt non facilè ab inuicem internoſcantur. Suntq; qui credant eos ſola ætate, atq; magnitudine differre, ita vt vnus, & idē piſcis minor, & iunior exiſtens, Phagrus; ad ſeſquipalmi verò magnitudinem adultus, Dentex appelletur. Iouium videtur notare, qui Fragolinos (ſic Phagros nuncupat) cum ſeſquipalmi magnitudinem exceſſerint, in Dentices, ſiue Synodontes euadere communi piſcatorum conſenſu exiſtimari tradit. Qua autem ratione inuicem diſtinguantur, in hiſtoria ſeſe edocturum idem Saluianus pollicetur. Haud mirum itaque ſi Albertus atq; author de natura rerum inuicem piſces iſtos confuderint. Ariſtoteles Synodōtes forma Auratis ait eſſe proxima ſed maiores. Platina item, & Bellonius Auratę ſimilem eſſe inquiunt, necnon Rondeletius: corporis (inquit) forma Auratæ, vel Erythrino ſimilis

Vt Phagro ſimilis.

Aurata, vt ſimilis & diſſimilis.

O 3 eſt

eſt, pinnis quoq; & aculeis & ſquamis, & colore, nã ex albo rubeſcit, ſed maculis veluti punctis aſpergitur, & capite magis eſt compreſſo quàm vel Aurata, vel Pagrus. Bellonius ait diſcrimen inter Denticem, & Auratam mox apparere, nam exteriores branchias ſpinoſas percipi, præterea tegumentum Dentici perpetuò rubere, neq; cilia habere aurea: ſed notandum eſt iconem à Bellonio exhibitam E
Icones examinantur. cum ea quam pingunt Rondeletius, & Saluianus, ſatis quidem conuenire, ſi pinnam dorſi excipiamus, quam ipſe vniformem, qualem Geſnerus quoq; dedit, illi verò quaſi geminam, vel ſaltem iuxta caudam minimè aculeatam pinxerunt. Ad hæc Bellonius in ſua deſcriptione venas, ſeu lineas in lateribus octo eſſe ait, rectas varij coloris, id eſt ex leui ruſſo nigricantes atq; in fuſcum elangueſcentes: quarum neuter illorum meminit: diuerſos tamen piſces eſſe non puto, nam quòd ad lineas iſtas attinet, fieri poteſt Bellonium hac in parte illis fuiſſe diligentiorem: pinnam autem in tergore Saluianus & Rondeletius haud rectè expreſſerunt. Saluianus enim viginti (quot nimirũ Bellonius quoq; tribuit) aculeis ferè munitam eſſe, in deſcriptione monet, duodecim tamen tantũmodò, reliquam partem ſine aculeis delineauit.
Deſcriptio integra. Quibus ſic conciliatis integram nunc deſcriptionem afferramus. Dorſum habet repandum, latera ſatis compreſſa, vnde non oblonga ſed latiuſcula redditur corporis figura:
Dentes. Caput nonnihil faſtigiatum, roſtrum acutum, os ſatis amplum, valdeq; denticulatum: præter enim minores ac ſerratos dentes quibus maxillæ armantur, carũ ſuperior quinis alijs, inferior verò octonis permagnis, validiſſimis, caniniſq; ſimillimis, & non latis vt falsò aſſeuerat Iouius Albertum, & authorem de natura rerum, vt apparet, ſecutus, horret, vt Saluianus & Bellonius teſtantur, quamuis Rondeletius quaternos duntaxat vtrinq; eſſe, qui caninis ſimiles ſunt, dicat, non integrum fortè piſcem deſcribens. Oculi magni ſunt; branchiæ vtrinq; quaternæ. F
Pinna. In dorſo pinna vnica, longa, viginti ferè aculeis munita, vt dictum eſt: Alia imo ventri ab ano hæret, binę item alia ad branchias, vtrimq; ſcilicet vna, in ventre deniq; alia: Cauda falcata, venter argenteus, vnde album vocaſſe Numenium credendum eſt: lateribus verò & dorſo ex albo rubet, vt hinc quoq; rubrum potuerit appellare Ouidius: ſicuti ἐρυθροποικίλον Epicharmus, id eſt rubro varium quòd rubicundis præterea maculis ſit conſperſus.
Lingua. Linguam teſte Bellonio mollem habet, quam & Saluianus in ſua icone expreſſiſſe videtur. Lapides gerit in capite, qui Synodontites rectiùs quàm Synodontitæ, vt Saluianus, & Rondeletius loquuntur, dicentur; ſic enim [a] Plinius: *Synodontites gemma è cerebro piſcium eſt, qui Synodontes vocantur.*
[a] L. 37. c. 10. Synodotites gemma.
Ad partes internas quod attinet, nihil notatu dignum ac peculiare habet, ſed omnes ferè cum pleriſq; communes. Vulgarium pondus (inquit Bellonius) trium aut quatuor librarum eſſe ſolet,
Magnitudo & in tantam plerumque magnitudinem excreſcit, vt ſex libras pendat. Saluianus decem librarum pondere obſeruauit. Teſtatur item Rondeletius in Adriatico mari in inſignem magnitudinem excreſcere, ſuo verò (Monſpelienſi) in litore non ſuperare Auratam. G Cum hoc Dentice corporis forma, pinnarumq; numero Dentex noſter prior conuenit, colore verò non item. Totus enim ferè viret, magis in tergo, minus in ventre, & lateribus, in quibus lituras habet nigricantes. Synciput aureum eſt, branchiarum oſſa ferè violacea ſunt. Oculi vt in Aurata aurei. Habes hic & alterius piſcis iconem ex Illyrico Denticis nomine miſſi. Oris ſciſſuram magnam habet, dentibus inſtructam peracutis; Color ori intus atque extra ſubater, item pinnæ tergoris, quæ tamen caudam verſus rubet in extremitate; cæteræ pinnæ ad caſtaneum inclinant. Tergus quoque atrum eſt, retro tamen branchias, & ſub harum pinnis macula eſt inſignis purpuraceus aureis decorata ſquamis. Venter flaueſcit, ſed ſquamæ argenteæ ſunt. Super os macula eſt cærulea. Linea exilis, nigra à branchijs ad caudam vſque fertur. Cætera icon oſtendit: quam habes ſequenti pagina.

LOCVS.

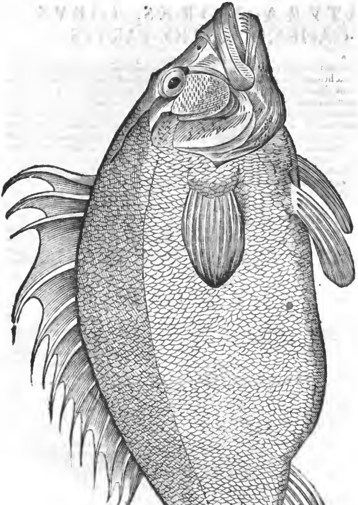
[a] L. 8. c. 16. SYnodontem Ouidius ijs annumerauit piſcibus, qui pelago gaudent. Pelagiumque eſſe [a] Columella oſtendit, inquiens: *At arenoſi gurgites planos quidem non peſſimè, ſed pelagios melius paſcunt, vt Auratas ac Dentices.* Cæterùm cùm Auratas litorales eſſe conſtet, vt ſuo deinceps H
[b] L. 8. Hiſt. cap. 13. loco dicetur, & Denticem quoque litoralem faciat [b] Ariſtoteles, eique ſuffragetur Oppianus, qui in petris & arenis paſci Synodontes ait, cogor à Columella recedere, eoque magis cùm diuturna piſcatorum obſeruatio, vt Saluianus teſtatur, Ariſtoteli atque Oppiano calculum addat. Probantur ex Illyrico Dalmatiæque litore teſte Iouio, præſertim ex Salona atque Tragurio. Amalphis quoq; celebratur hoc piſce ab Actio Syncero Neapolitano, hoc verſu.

Herculea Mullum rupes, Synodontas Amelphis.

Fretum Siculum ab Archeſtrato. Columella de piſcinis ſcribens Dentices Punicas, & indigenas nominat.

NATVRA.

Dentex alter ab authore obſeruatus.

Digitized by Google

NATVRA. MORES. CIBVS. CAPIENDI RATIO. PARTVS. E

[a] L. 8. Hiſt. cap. 2. DEnticem carne tantùm veſci teſtatur[a] Ariſtotels, & μαλάκια, id eſt, mollia appetere, guloſumq; ac helluonẽ eſse, vel inde conſtat, quòd & ipſi eueniat, quod alijs quibus dum nimia auiditate alios minores inſequuntur, venter in os procidit, vt ibidem docet philoſophus.
Polypo pugnat. Apparet autẽ inter alia mollia polypi carne præcipuè delectari. Scribit enim Albertus cũ polypo pugnare, & quoniam extra foueam (cubile) eum extrahere non poteſt, fluctuat (inquit) ante oſtium antri tanquam mortuus: quod incautus videns polypus ad eum extẽdit vnũ ex brachijs, vt attractum
[b] Lib 3. deuotet: id brachium ſubitò morſu corripit Dentatus. Bòce quoq; ineſcari[b] Oppianus author eſt, tanquam & huius carni inhiet. Graſſatur præterea in oſtrea & piſces innoxios, vt loquitur author de na-
[c] L 9 Hiſt. cap. 2. tura rerum, hoc eſt, inermes. Sunt tamen teſte Ariſtotele gregales; adeò verò, vt[c] Oppianus, & ex hoc Aelianus hanc ſocietatẽ pernitioſam ipſis eſſe ſcribant. *Dentices* (inquit hic) *tam congregabiles* F
Aequalis æqualem delectat. *ſunt, vt nec ſibi eſſe à gregalibus ſuis æqualibus ſolitudinem & ſegregationem ferant. Solent autem iuxta ætatum diſcrimina degere; ac nimirum peradoleſcentes ſeparatim à reliquis natant, qui verò ſunt confirmatiore ætate, etiam inter ſe vita communitate, illo prouerbio coniunguntur, Aequalis æqualem delectat, & præſentes præſentibus tanquam ijs quibus cum ſocietas, amicitiæ coniunctio ex conſuetudine vſq; frequẽti coaleſcit, delectantur. Aduerſus piſcatores autem ſic machinantur, vt cùm piſcator in eos cibum demiſerit, congregati & in orbem conſiſtentes, inter ſe conſpiciant, atq; in hunc ordinem inſtructi permaneant. Sin autem ſolinagus ex alio grege acceſſerit, hamumq; deuorauerit, ac ſua ſolitudinis præmio accepto ſubtractus fuerit, confidentiores efficiuntur, tanquam capi non poſſint: ſicq; præ nimia fiducia negligentiores facti capiuntur.* Pariunt circa ſaxoſa loca.

VSVS IN CIBIS.

Carnis qualitas. DEntex ab omnibus vulgò tanquam laudatæ carnis piſcis commendatur. Συνόδων ἐν πτός ab Antiphane cum alijs recenſetur lautiſſimis obſonijs, & ab Hiceſio cum alijs palato gratiſſimis piſcibus, qui item modicè aſtringunt, copioſumq; præbent alimentum, ſed haud facilè excernuntur, licet Xenocrates recitante Vuottono facilè in corpus digeri, aluumq; mouere tradat: G eodemq; authore duram quidem carnem habet, ſed bonum ſuccum creat, mediocriterq; nutrit. Ego
Apparatus Hiceſij potiùs ſententiæ ſubſcripſerim. Coquitur (inquit Platina, vt Stirio. In aqua verò, oleo & ſale iniectis elixi, aut etiam aſſi crebra olei, & aceti, vel omphacij inſperſione irrorati comedi plerumq; ſolent. Saluianus eſſe etiam dicit, qui eo condimento parant, quod vulgò amarinare dicimus, cuius pa-
Amarinare, quid. randi modus talis eſt: Piſces recens capti, exteriùs à ſquamis, interiùs verò ab interaneis repurgati, ac modico ſale conſperſi, vbi ſic ſex, vel ſeptem horas permanſerint, optimo, & copioſo oleo in ſartagine friguntur: frixis verò ac in fictilem patinam diſpoſitis, priuſquam refrixerint, acerrimum acetum, in quo antea aromata & crocus bullierint, ſuperinſpergitur; & demũ poſt quatuor aut quinq; horas, in vaſe alio abſq; ſuperiniecto aceto, lauri, aut myrti, aut citri folijs, ſi libeat interpoſitis, cancellatim, ac decuſſatim componuntur. Ita quoq; Iouius, cùm Synodum (Synodontem potiùs) probari dixiſſet ex Illyrico, Dalmatiæq; litoribus & præſertim ex Salona, atq; Tragurio, eas gentes tradit conciſum in fruſta & ſemicoctum multo croco & perſpicuo gelu condire, cadiſq; includere, ita vt toto fermè anno per omnem Italiam, & Romæ idem aduentitius, & recentiſſimus habeatur. Id autem genus obſonij medici (inquit) magnoperè deteſtantur, & ante alios Petrus Aponenſis. Is enim piſces ſemel coctos aſſeruatoſq; & præſentim vaſorum concluſos operculis mortiferam qualitatem acquirere, mandenteſq; certo plerumq; veneno inficere, ratione autem atq; experimento deprehendiſſe affirmauit. H

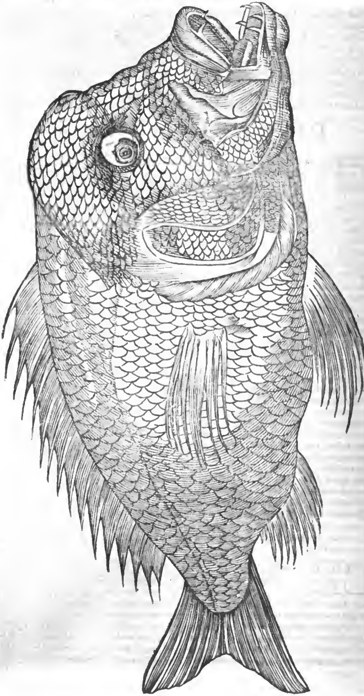
DE SYNAGRIDE. Cap. XIII.

Ordinis ratio. An ſynodon te differre. DE Synagride etſi nihil habeam certi, hæc tamen omnino mihi agendum eſt, cùm quòd Hiceſius eiuſdem generis, quo ad nutrimentum, videlicet, vnà cum præcedentibus ſubinde à Synodonte nominet, tum verò maximè quòd cum hoc ferè confundatur. nam Theodorus Gaza in primis Synagridem æquè ac Synodontem, reddidit Denticem, vnius eiuſdemq; piſcis ſynonyma eſſe arbitratus, Maſſarius verò & Gillius, licet ſpecie diſtingui à Synodonte facilè aduerterent, tamen adeò inter ſe ſimiles eſſe voluerunt, vt vix diſcerni

Digitized by Google

A ſcerni queant, ſed verba eorum adſcribam: Synodontes (inquit ille) Latinè Dentices vocantur:
quorum alterum eſt genus ſimile Synagris Græcè vocatum, quam item Denticem Theodorus inter-
pretatur. Hic verò: Synodontes, & Synagrides Latinè Dentices dicuntur: tam ſimiles ſunt, vt Ligu-
res & Maſſilenſes vtroſq; Dentices: contra Græci eoſdem vtroſq; Synagrides nominent: Hiceſius di-
cit Pagrum, Chromin, Anthiam, Synodontem & Synagridem ſimiles eſſe, ſed non aduertit nec for-
ma ſimiles, nec magnitudine pares hoſce omnes piſces, ab Hiceſio dici, & non aliter inuicem cōparari
quam ratione nutrimenti, vt ſæpius diximus. Solet enim ipſe non corporum formarumq; ſimilitudi-
nes tractare, id quod Speuſippus facit in libro ſimilium. Non me latet interim, imo id antè etiam in-
ſinuaui, & forma aliquo modo ſimiles eſſe, ſunt enim lati ferè, & loco non multum differre, ac in lito-
ribus ferè degere. Haud tamen ita ſimiles puto Synagridem & Synodontem, vt diſtingui non poſ-
ſint. Diuerſos autem piſces eſſe, præ cæteris indicat Ariſtoteles, qui diuerſis in locis, his duobus no-
minibus vtitur. Eiſdem enim de vna re vocabulis vti ſolet, ac nunquam ſynonymia aut copia vocabu-
lorum ludere. Idem docet quoq; Epicharmus his verbis: Συναγρίδας μαζύς τε, Συνόδοντας ἐρυθροποι-
κίλως. Adhæc nunquid Synodon nunc Græcis Synagris vocetur, & Synagris apud Ligures & Maſſi- *Vt Synagris*
lienſis Dentex, vt Gillius ait, ſummoperè dubito. Etenim Bellonius natione Gallus, qui magnam *nunc vocetur.*
B Græciæ partem vidit, Græcos ſcribit Synagrides à Denticibus diſtinguere, negatque Synagridem
apud Latinos nomen habere, & nullum etiam Gallicum, aut aliarum Europæ nationum nomen, vti
ſolet, addit, tāquam rarus admodū ac ferè ignotus piſcis ſit. Quamobrē quomodo & Rondeletij (qui
& ipſe Gallus erat) opinionem probare queam, non video. Cùm enim Synagridem & Synodontem *Rondeletij*
ſola differre ætate putat, vt Synagris dicatur minor & iunior, Synodon maior, ideoq; Synagridas *opinio improbata.*
ab Epicharmo μαζύς, id eſt (inquit) delicatas & teneriores vocari, quandoquidem minores piſces,
& qui ætate non multum proceſſerunt, molliores ſunt & delicatiores grandioribus, Synodontem
verò ἐρυθροποικίλον, id eſt cum varietate rufum ſiue rubrum, quem Numenius vocat μέιγαν & λιυ-
κόν, &c. ſine authore μαζύς delicatas reddit, μαζὸν enim pro adiectiuo ſumi non inuenias, quam-
obrem Geſnerus locum mēdoſum eſſe ſuſpicatur, legendumq; μέζως, id eſt maiores, argumēto quod
idem author aliàs etiam μεζονες pro μειζονες recitante Athenæo dixerit. Apparet autem Rondeletium *Athenæus correctus.*
crediſſe μαζὸν adiectiuum eſſe ἀπὸ τῆς μάζης, id eſt placenta; nam licet [a] Athenæus ſcribat μάζαν *a Lib. 14.*
initio vocatam fuiſſe vulgarem quendam, & communem cibum ex farina, cùm verò poſtea delica-
tiùs & maiori cum luxu pararetur, μαγτύλω appellatam, nihilominus nonnunquam pro delicata pla-
centa accipitur, vnde hodieque Mazapanes vocamus placentas ex amygdalis & ſaccharo confectas *Maza quid.*
C quæ in feſtis Natalitijs pro ſtrenis offerri ſolent, ſed à μᾶζα μάζινος nō μαζὸς componitur, μαζὸς verò *Synagridis*
ſubſtantiuè acceptus, mamma eſt, & papilla, & ſic reddidit Natalis Comes, quo ſenſu, viderit ipſe. Ego
Bellonij obſeruationi acquieſcā, ita tamē ne quid Antonio Giganti viro doctiſsimo, ſimul & humaniſ-
ſimo præiudicē, qui mox deſcriptū pictumq; Synagridis nomine cōmunicauit, eoq; maximè cùm Bel-
lonium præter vulgarem, qua nunc apud Græcos audit, nomenclaturam, nullum aliud argumentum
habere videam: Synagridem (inquit, nullam exhibens iconem) vulgus Græcum optimis notis à Sy- *Deſcriptio.*
nodonte diſtinguit. Dentex enim magis recuruo corpore, Synagris Cyprini in modum, veluti circino
ita circunductus, vt pro longitudine ac latitudine magis craſſus appareat. Caput vtrimque compreſ-
ſum habet, pro ſua craſsitudine planum ac latum, oculos quemadmodum in ſerpentibus elatos: ter-
gus aciei oculorum ſubiectum, quod huc atq; illuc, ſi quando commoueat, varios colores edit. Caput
habet veluti aurum & lineas verſicolores complures per ſquamas, quarum nonnullæ cæruleæ ſunt,
aliæ aureæ, deinde ſubnigræ, mox virides, vel his coloribus commixtæ. Verùm ea quidem linea quæ
latera interſecat, eo modo non variat. nigra enim eſt. Proinde ſquamis contegitur Corui, rotundio-
ribus & latioribus, ſed tenuioribus. Caudam gerit admodum bifurcam, & pinnas laterum valde in
acutum deſinentes, Hirundinis alæ in modum oblongas. Pinnam aliam in tergore continuam gerit, *Pinna.*
D vicenis ariſtis communitam, quarum quę capiti finitimæ ſunt, firmiores atq; acutiores conſpiciuntur.
Vmbilici pinna denis ariſtis conſtat: quarum duæ priores, alijs fortiores comperiuntur. Narium fora-
mina circa oculorum fontes illi ſunt peruia. Dentes canini vt Synodontis, in ſuperiori & inferiori ma-
xilla, quorum quatuor præcipui alijs longiores eminent. Quum autem maxillas coniungit, dentes
pyxidatim in alterutram coëunt. Linguam exerit albam, oblongam & modicè compreſſam. Cor *Partes internæ.*
habet ſub branchijs anguloſum, diaphragmate interſeptum: hepar pallidum, in duos lobos diuiſum:
quorum dexter ſiniſtro maior eſt, ſub quo fel includitur, duos digitos longum, gracili veſicula inclu-
ſum. Lutea ſunt eius inteſtina præter rectum, quod inter cętera candicat. Stomachus quoq; illi eſt ob-
longus, per ventrem protenſus, ex cuius ſumma parte propter œſophagum tres tantùm appendices,
ſiue apophyſes numerantur. Lienem vt Iuniperi bacca, orbicularem habet, à ſtomacho dependen-
tem, firmis venis alligatum. Vuluam vtrinque bicornem, per longitudinem ſpinæ exporrectam, ouis
innumeris refertam. Synagrides circa Corcyram (qui in loco nomen antiquum apud vulgum reti-
nent) calamis decipi conſpexi. Rarò enim naſsis decipiuntur, ſæpius tamen euerriculis. Synagridibus *Capiendi ratio.*
veſicæ

Digitized by Google

Digitized by Google

A veſicæ ventoſæ (quæ piſcibus datæ ſunt, ne mergantur) geniculo interceptæ comperiuntur: quod cæteris piſcibus marinis, aut ſaltem paucis, minimè accidit. Quum itaque Synagris latinum nomen non habeat, non eſt quòd eum Denticis nomine ob confuſionem nominemus. Hæc itaque Bellonius. Ab hoc Synagride planè differt, quem his verbis breuiter deſcriptum Antonius Gigas donauit. Piſcis eſt inſigniter dentatus (pictor paucos dentes expreſſit) & ſquamis tectus vndiq; latiſsimis & facilè deciduis. Colore variat. Pinnæ omnes & cauda ex caſtaneo ad ametheſtinum vergunt. Caput ſuperius ſanguineo colore eſt, inferius ex albo & ceruleo variat. Venter ex albo flaueſcit: latera candicãt, ſed ſquamæ in ijs in extremitatibus rubent, cùm cæteræ nigricent. Tergus ſub ipſa pinna cæruleum eſt. Linea nigra ab oſſibus branchiarum ad caudam vſq; defertur. Cætera icon oſtendit. Sic ille.

Veſica ventoſa.

DE CHROMI. Cap. XIV.

Χρόμις, χρέμης, κρέμυς & χρέμψ, quamuis nomina ſint ſymphona, haud tamen omnia vni piſci conueniunt, vt nonnulli crediderunt. Bellonius licenter admodum Chromidem,
B Chremydem, Chremitem & Chempem latinè dixit: dicturus rectiùs Chromin, Cremyn, Chremetem & Chrempem. χρεμὶς quidem ab Heſychio oxytonum ſcribitur, ſed ineptè: Chremps ſemel nominatur ab [a] Ariſtotele his verbis: *Sunt inter piſces, qui liquidius audiunt Mugil, Chremps* (Gaza hanc vocem reliquit, ſicuti & Plinius in huius ſententiæ tranſlatione,) *Lupus, Salpa, Chromis*: Cremyn verò nuſquam, licet eius teſtimonio Athenæus lapidem ei tribuat in capite. Quare cùm hoc de Chromi ſcribat Ariſtoteles, conijcere liceat tum ob hoc, tum ob nominum ſimilitudinem Cremyn & Chromin eundem piſcem eſſe. Chremetis meminerunt Oppianus atq; Aelianus, ſed qualis ſit piſcis ex Oppiano diſci nequit, ſolummodo enim de eo ſcribit, quod propter aquæ dulcis cupiditatem mare amet fluuijs proximum: quo loco interpres Lippius Chremetem placidam cognominat, cùm ſimpliciter Chremetem nominet Oppianus. Aelianus verò Muſtellæ ſimilem facit ac barbatum, liceatq; ſuſpicari à barba ipſi id nominis impoſitum eſſe. Chremes enim in comicorum fabulis barbatus introduci ſolet. Qui autem nobis Chremes iſte videatur, in Aſellorum hiſtoria aperiemus: hoc loco de Chromi tantùm acturi, cuius quater apud Ariſtotelem fieri mentionom reperio, terq; per o breue, ſemel per o magnum, ſed corruptè ſemper oxytonum ſcribi puto; nam licet genus quidem ex verbis philoſophi non comprehendatur, oxytonum tamen neceſſariò fæmininum foret,
C cùm ſit apud alios maſculinum, vt conſtat ex hoc Archeſtrati: *Τὸν χρόμιν ἐν Πέλλῃ λήψῃ μέγαν.* Ex quo etiam hemiſtichio, item ex hoc integro Numenij verſu:

Τ' ἐγχέλυν ἢ καλλιχθυν, ἠὲ χρόμιν, ἄλλοτε δ' ὄρφον,

diſcimus primam corripi, ideoq; non bene per o magnum ſemel apud Ariſtotelem ſcribi. Haud me latet tamẽ Ouidium immundam Chromin dixiſſe, contra ſcilicet Græcorum authoritatem. Vnde modò Chromis nomẽ acceperit, authores nõ referunt: ſuſpicantur tamen nonnulli per onomatopœiam ſic appellari: Aiunt enim veluti grunitum quendam edere: & Bellonius ſuam Chromin hodieque Maſſilienſibus vocari teſtatur vn Chrom, vel vn Grau, vt hanc poſtremam vocem à grunitu quoque detortam ac deprauatam eſſe ſuſpicari liceat, eſſeq; Chromin eundem cum Coruo marino Iſidori, quem à cordis (fortè Corui) voce dictum eſſe ſcribit quia pectore grunnit. Nec alium intellexerit Iorath, inquiens: Piſces qui dicuntur Corui cum pariunt, voce ſua produntur, quia ſemper gemitus, vel grunitus proferunt. Quod ſi itaq; à grunitu Chromin dictum eſſe admittamus, Bellonij potius quàm Rondeletij piſcis pro Chromide fuerit accipiendus, ſin Hiceſij ſimilitudinem, quæ de conſimili nutrimento eſt, ad corporis quoq; formam referamus, Rondeletij Chromin minimè improbauerim.
D Ego vtrumq; ex vtroq; dabo, ſuum cuiq; in re ambigua iudicium relicturus.

Chromis. *Chremes.* *Cremys.* *Chremys.* [a] *L. 4. Hiſt. cap. 8.* *Chremes Aeliani.* *Etymum.* *Coruus marinus.*

FORMA. DESCRIPTIO.

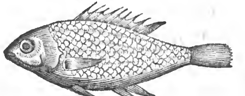
CHromis Rondeletij qui in ora Liguriæ, Antipoli, & in Lerino inſula quæ nunc à D. Honorato nomen habet, frequentiſſimus eſt, & à Liguribus à caſtaneo colore Caſtagno, ſiue, vt Bellonius habet, Caſtagnola, appellatur, ſicuti & Maſſiliæ, atque incolis portus Veneris, vt idem Bellonius teſtatur: piſcis eſt figura, pinnis, & ſpinis Melanuro ſimilis, ſed oculis minoribus, nota nigra in cauda caret, ſed totum corpus nigricat, lineas habet rectas à branchijs ad caudam, ore eſt paruo, ſquamis paruis. Interna omnia Auratæ ſimilia habet. Poteſt etiam non ineptè corporis figura & colore Cantharo aſſimilari, niſi quòd Chromis nigrior eſt. Lapides habet in cerebro: ob id hyeme malè habet. Hæc Rondeletius. Bellonius hunc piſcẽ non paruas ſed latas ſquamas habere ſcribit, & caudam longam & bifurcam, quam integram pinxit Rondeletius. Additq; branchias illi eſſe vtrimq; ternas,

Caſtagnola.

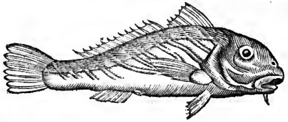
ternas, quarta dempta quæ clauicula ipſi corpori iungitur: hepar vnius tantùm lobi, ſtomacho incum- E
bens: ſtomachum rotundum & duodenum ſine apophyſibus inhęrentem ieiuno: colon admodum gracile, ter tantùm cum alijs inteſtinis obuolutum; vêre & æſtate copioſiſſimè capi; nihili tamen à piſcatoribus fieri, vtpotè popularem. Rōdeletius item paruū eſſe, & vilem haberi ait, humidioremq; eſſe propterea; in craticula aſſandum. Piſcis eſt litoralis; qualem ſuum quoq; Chromin eſſe Bellonius aſſerit, ſed gratiſſimi ſucci, & qui non minus iucūdam exhibeat quàm piſces ſaxatiles. Tenuibus ſquamis (inquit) veſtitur ex auro nitentibus ac cæruleum interdum colorē concinnè vibrantibus. Binas gerit pinnas in tergore, quarum anterior, quæ minor eſt, nouē obfirmatur aculeis: alias quoq, ad latera, etiam puſillas, ac acutas habet, atq; vnam etiam ſub ano ad caudam vnico aculeo roboratā. F Huius item exterior brāchia ſpinea eſt atq; in gyrum nigra, &, vt in Lupo, denticulata. Caudam habet ſubrotundam, veluti Vmbra & Glaucus. Atq; hoc pręſertim à reliquis piſcibus diſtinguitur quòd vndātibus ac tranſuerſis veluti lituris ex ceruleo in cinereū colorem abeūtibus ſit aſperſus, quas tamē (etiā) puſillum Glaucum habere diximus: nam hæ quidem in prouectiore Glauco euaneſcunt. Cæterùm caput habet obtuſum, maxillamq; in ſuperiore labro veluti infarctam, ac quoddam ceu linguæ rudimentum, dētiumq; loco ſcabritiam ſub labijs apparentem. Multis abundat lactibus circum inteſtina, ac folliculum tergori annexum gerit, medio geniculo interſeptum: Vuluam bicornem: ouis vtrinque plenam. Hepar ſubrubrum, in quod fel vaſculo tenui contentum, à duodeno incipiens, deferri videtur: Lienem ſtomacho inhærētem, oblongum, tenuem, rubrum. Cor triquetrum, albo pericardio contentum: Stomachum per tergoris longitudinem protenſum, cuius pylorus octonis apophyſibus, ſeu appendicibus ambitur. Hucuſq; Bellonius. G

Quando capiatur: Locus. Chromis Bellonij. Partes internæ.

Chromis Rondel.

Chromis Bellonij.

LOCVS. CIBVS. PARTVS. MORES.

Litoralem piſcem Chromin eſſe habemus ex Ouidio, in herboſa arena degere ſcribente. Idē & immundā cognominat, fortè in cœnoſis alijſq; immūdis litorum locis etiam obuerſari innuēs, niſi cōtrà ſic vocaſſe velimus à voce qua immundā ſucm imitatur. Bellonij Chromis herbis veſcitur virentibus, piſciſq; eſt litoralis ac fuſaneus. Fuſaneus (χυτὸς) itē Chromis eſt Ariſtoteli, & ſemel H
anno parit. Plinius haud rectè Chromin ex Ouidio tradit in aquis nidificare, & imprudenter cum ſequitur Bellonius. Sic enim Ouidius.

Plinij lapſus.

Atq; immunda Chromis, meritò viliſsima Salpa, Atq; auium dulces nidos imitata ſub vndis.

Qui poſterior verſus periphraſis eſt Phycidis, vt ibi quoque annotauimus: ſin minus, verſus idem ad Salpam (minimè ad Chromin) vtpotè ad vltimùm nominatum piſcem foret referendus. Aliàs quoq; Ariſtoteles Chromin inter eos recenſet, qui exquiſito ſunt auditu, quod Plinius ac Aelianus quoq; repetunt: aliàs deniq; grunitum quendam edere teſtatur, vt antea monuimus.

Auditus.

VSVS IN CIBIS.

Vt Chromis Rondeletij vilis eſt ac popularis piſcis, ita contrà Chromis Bellonij laudatiſſimam carnem habet. Equidem Hiceſius inter probatos piſces Chromin recenſet, quos ordine enumerauimus

Digitized by Google

A meratiimus; Haud tamen omnibus ęquè locis probatur, nec eiuſdem eſt magnitudinis, quod indicat Archeſtratus lurconum popinonumq; princeps: *Qui, & vbi melior.*

Τὸν χρόμιν ἐν Πέλλῃ λήψῃ μέγαν. ἐςι δὲ πίων Α'νθερίος, ἢ καὶ ἐν Ἀμβρακίᾳ. id eſt,

Maiorem Chromin in Pella cape, tempore meſsis: Pinguis enim eſt, vel in Ambracia.

DE AVRATA.
Cap. XV.

SYNONYMA. ETYMVM.

B TOtius forma, & loco habitationis cum ſuperioribus conuenit, qui Græcis χρύσοφρυς. Latinis Aurata ſiue Orata nuncupatur à metallo præſtantiſſimo, quod illi χρύσον, hi aurum, & orum appellant; vnde & orichalcum dicunt pro aurichalco, & oriculam pro auricula notante Feſto. Vindicauit autem hoc nomen, iſtiuſmodi piſcis, ab aureis, vt volunt ſupercilijs, ſeu potius quòd in ijs locis, vbi in cæteris animantibus ſupercilia eſſe ſolēt, aureo colore reſplendeat: piſces enim ſupercilijs & palpebris carēt. *Aurata. Orata.* Ouidius Græco nomine Latinè vſus eſt, *& auri Chryſophrys imitata decus*: ex quo Plinius circa finem libri trigeſimi ſecundi Chryſon piſcem nominet, corruptè, vt apparet, pro Chryſophrys. Ab Epheſijs teſte Archeſtrato apud [a] Athenæum Ἰωνίσκος dicebatur. Ἱερὸν ἰχθῦν, id eſt Sacrum piſcem apud Homerum alij aliter interpretantur, vt in Anthia monuimus, quidam verò etiam Auratam, vnde Callimachum χρύσεον ἐν ὀφρύσιν ἱερὸν ἰχθῦν, id eſt, aureum in ſupercilijs ſacrum piſcem dixiſſe apparet item Eratoſthenem: *Chryſos. Joniſcus.* *[a] Lib. 7.* *Piſcis ſacer Homero qui.*

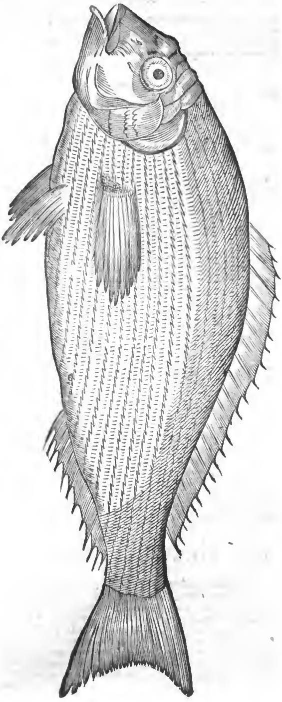
Ἠ' δρομίλω χρύσεον ἐν ὀφρύσιν ἱερὸν ἰχθῦν,

niſi velimus ad Pompilum pertinere, quem χρύσοφρυν, id eſt Auratam quibuſdam etiam appellari inuenimus. Ε'τελὶς Heſychio idem eſt quod χρύσοφρυς, nimirum quo de hîc agitur piſcis. Rondeletius *Pompilus.* *Stelis.*
C inter ignotos ſibi recenſet, eoſq; ego authorem habere non puto, ex quo Chryſophryn exponunt. Meminiſſe eius ſoluminodo reperio Ariſtotelem, cuius piſcis eſt ſquamoſus & ouiparus. Niphus ex his duabus notis eum eſſe non ſine eruditorum riſu eſſe iudicauit, quem ruſtici Cacalonem dicunt, cùm ſint ſquamoſi ac ouipari piſces innumeri. Quod modò ad aliarum gentium nomina attinet, Romæ antiqua appellatione Orata dicitur: Venetijs detracta poſteriori ſyllabâ Ora, Hiſpanis Dorata, & alicubi Doradilla. Bellonius Galliæ hunc piſcem incognitum eſſe ſcribit, nihilque habere cum Dorada Maſſilienſium commune, quam inter Anthias ſuos Fabrum, ſiue D. Petri piſcem eſſe dixerat. Idem teſtatur Saluianus. Rondeletius tamen Gallis Brame de mer, quaſi Cyprinum marinum appellari ait, eodemque nomine Sparum, Cantharum, conſimiliſque figuræ piſces alios venire: addens item in Gallia Narbonenſi pro ætatis differentia, quæ magnitudine diffinitur, diuerſa nomina obtinere: qui namque palmi magnitudinem non attingit, Sauquene, qui ad cubitum accedit Daurade; qui inter hos medius eſt, Meiane quaſi medium: ſuis denique piſcatoribus maximam Auratam, Subredaurade nuncupari, quaſi ſupra Auratam, quòd communem magnitudinem ſuperet. Aſſerit tamen in Oceano rariores eſſe melioreſque ex mediterraneo mari adferri. Gallos Belgæ imitantes Auratam appellant zen Zeebraeſſem, id eſt marinum Cyprinum, Angli verò ab eodem aureo capitis colore à Giltheade vel Gildenpole. *Cacalo vulgò.* *Dorada Maſſilienſium.* *Cyprinus marinus.*

D

FORMA. DESCRIPTIO.

REpandiuſculum huius piſcis dorſum, valdeque compreſſa eius latera, latam potius quàm longam corporis figuram reddunt. Colore variat. Dorſum ex cæruleo (inquit Rondeletius) nigreſcit: latera argentea ſunt, venter lacteo colore. Partes oculis ſuperiores, quas ſupercilia in alijs animantibus vocari diximus, auro reſplendent, & vel maximè ei, qui adultior factus eſt piſcis. Roſtrum habet breue, & retuſum, os mediocre, maxillas latas & robuſtas, labra craſſa, dentes anteriores oblongos, rotundiuſculos, & ſerratos, internas verò vtriuſque maxillæ partes plurimis oſſeis tuberculis duris atque inæqualibus munitas, quibus vice dentium molarium Pectines, & Tellinas frangere Rondeletius ait. Oculi grandiuſculi ſunt, branchiæ vtrinq; quaternæ, duplices: quarum opercula oſſea alia parte purpureo ſunt, alia nigro colore perfuſa. Ariſtoteles *Figura. Color.* *Branchiæ.*

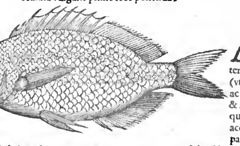
ſtotel. & Plinius binas ei pinnas parte prona,toti- E
Pinnæ. dẽque ſupina habere tradunt. Has Rõdeletius rectè illas eſſe iudicat, quę ſunt ad brãchias,duæ lõgiores, & totidẽ breuiores in ventre, quas ſolas nominaſſe illi videntur, quòd harũ potiſſimùm opera natet:nam præter has quatuor, duæ ſunt aliæ,vna à podice ad caudam ferè deducta, duobus tribusvé armata aculeis: altera dorſum ferè totũ occupat, anteriori F
parte plurimis, iiſdemq; acutis ſpinis horrens; cętera obtuſa, & minimè pungens. Cauda lunata eſt:ſquamæ latiuſculę & mediocres. A capite ad caudã lineę ſunt aliquot ſubobſcurę ductę.
Pondus. Ad denas libras cùm maximè adoleuit,vix peruenit vnquam.
Partes internæ. Ventriculũ habet amplum cũ paucis, vt [a] Ariſtot. notauit, appendicibus: inteſtina etiam ampla,pinguedine inuo- G
luta: iecur magnum & pallidum,à quo fellis veſicula pendet,longa,pinguedine obducta, ſplenem ſubatrũ. Habes hîc & alterius Auratę genus πολύγραμμον, cuius linęę partim aurei,partim argẽtei ſunt coloris. Cętera priori ſimilis eſt, niſi quòd ore intus ſit roſeo, eiuſdemq; coloris liturã habeat in branchiarum operculo.
H

[a] L.3.Hiſt. cap.17.

LOCVS.

A

Aurata vulgaris primo loco ponenda.

LOCVS.

AVratam & Denticem, [a] Columela, vt oſtendimus, pelagios facit, inter quos & Ouidius numerat, & (vt apparet) Mneſitheus: contrà ac piſcatores quotidie obſeruãt, & Ariſt. atq; Oppianus teſtãtur: quorum ille litoralibus Auratã accenſet, hic in petris & arenis paſci ſcribit his verſibus:

Cautibus & bubula multi pacuntur arena *Aurata fulua ſplendoris nomine dicta.*

Quamuis autem talis ſuapte natura ſit, naſcitur tamen etiam in lacubus marinis teſte eodem [b] Ariſtotele, vnde nobis Bononienſibus Comachium Auratas ſubminiſtrat; imo verò dulces quoq; aquas ferunt: Veteres enim Romanos Auratarum ſimiliumq; piſcium ſemina atq; viuaria in mediterraneos lacus detuliſſe legimus, idq; præ alijs atteſtatur Columella his verbis: *Sed etiam quos rerum natura lacus fecerat, connectis marinis ſeminibus replebant: inde Velinus, inde etiam Sabatinus, & item Vulſinienſis, & Ciminus Lupos Aurataſq; procrearunt, ac ſi qua ſint piſcium genera dulcis aquæ tolerantia.* Inuenio etiam apud Athenæum ex Ptolomæo Euergete circa Berenicem Libyæ, fluuium eſſe, qui λήθων dicatur, in quo Labrax, id eſt Lupus, & Aurata naſcantur, ſed de Lupo quidem id admittunt eruditi, vtpote qui flumina ſubit è mari, de Aurata verò dubitant. Notandumq; alium eſſe fluuiatilem, qui Ferrariæ alijſq; ferè Padi accolis Aurata nominatur.

B

In Lacubus naſci. [b] *L. 8. Hiſt. cap. 13.* *Dulces aquas ferre.* *Lethon fluuius.* *Aurata fluuiatilis.*

NATVRA. MORES. CIBVS. PARTVS.

C

SAluianus ceu Ariſtotelis teſtimonio æſtate latere Auratam ſcribit Plinius quidem ita ex [a] Ariſtotele reddidit, cùm tamen quo anni tempore lateat, ex philoſophi verbis haud colligas: *Piſcium* (inquit) *nonnulli æſtate etiam latent, vt Glaucus. Hic enim per id tempus ſe abdit circiter dies ſexaginta: Aſellus etiam latet, & Aurata plurimum temporis.* Quæ ſic tranſtulit [b] Plinius: *Quidam rurſus æſtus impatientia, medijs feruoribus ſexagenis diebus latent, vt Glaucus, Aſelli & Auratæ*: Cùm inter eos, qui per æſtiuos calores latent, ſolum Glaucum nominet [c] philoſophus: qui & anteà ſcripſerat hyeme laborare, & alicubi æſtate parere circa fluuiorum oſtia. Frigore autem lædi mirum non eſt, cùm lapides habeat in capite. Iouius quidem æſtate raro, hyeme frequentiſſimè capi ſcribit, quare licet æſtate latere non negem, Ariſtotelem tamen id dicere non conſtat. Idem [d] Ariſtoteles author eſt, tam profundo nonunquam ſomno Auratas interdiu premi, vt fuſcina etiam capiantur, cùm aliàs ſic capi poſſe non credatur. Timidiſſimus piſcis eſt, quámq; exitialis ſit ipſi timiditas, modò dicetur ex Aeliano. Venatur tellinas aliaq; parua conchylia, quæ robuſtis ſuis frangit maxillis. Cibus enim ei ſola carò, vt [e] Ariſtoteles teſtatur, Præter autem conchylia piſces alios etiam captat, authoremque habeo Oppianum, Mænide, tanquam huius eſu potiſſimùm oblectetur, capi ſolere. Rondeletius Auratam Scari modo ruminare aſſerit, ſed vt puto, ſine authore. Cur verò etiam Veneri ſacra ſit exiſtimata, vt Archippus apud Athenæum indicat his verbis: ἱέρος Ἀφροδίτης χρύσοφρυς κυθηρίας, apud neminẽ quoq; inuenio, ſed ſi quis hinc Sacrũ piſcem vocatã fuiſſe velit, ei ego minimè reclamauerim.

D

Quando lateat. [a] *L. 8. Hiſt. cap. 19.* [b] *L. 8. Hiſt. cap. 8.* [c] *L. 6. Hiſt. cap. 17.* *Vbi pariat.* [d] *L. 4. Hiſt. cap. 10.* *Somnus.* *Timiditas.* *Cibus.* [e] *L. 8. Hiſt. cap. 2.* *An Ruminet.* *Cur ſacer piſcis dicatur.*

VSVS IN CIBIS.

NIceſius apud [a] Athenæum Auratam omnium piſcium ſuauiſſimam palatoq; gratiſſimam eſſe memoria prodidit, & Matron Parodus (apud eundem) in deſcriptione cænæ Atticæ κάλλιστον ἐν ἄλλοις, id eſt præ cæteris pulcherrimum: imò verò Eupolis apud eundem Lupis pretioſiores fuiſſe haud obſcurè innuit, inquiens: *Piſces centum drachmis emptos, ſolum octo Lupos, Auratas duodecim*: quanto autem in pretio honore Lupus eſſet; ſuo pòſt loco oſtendetur. Sergium Romanum patritium Oratæ cognomentum ſibi adſciuiſſe tradunt M. Varro, [b] Columella, [c] Valerius Maximus, & [d] Macrobius, quòd cariſſimæ ipſi eſſent Oratæ: qua de re tamen dubitari queat. Etenim Feſtus Sergium quendam prædiuitem Oratã appellatum fuiſſe ſcribit, quòd duobus annulis aureis & grandibus vteretur: præterea Plinius Sergium Oratam, L. Craſſi oratoris ætate Oſtrearum viuaria, omnium primum inueniſſe ſcribens Auratarum mentionem non facit. Vt vt eſt, Aurata non in minori apud noſtræ ætatis proceres exiſtimatione habetur, vnde quidam Marianus homo facetus & perridi-

[a] *Lib 7.* *Carnis laus.* *Sergius Orata cur dictus* [b] *L. 3. de re ruſt.* [c] *L. 8. c. 16.* [d] *L. 3. Satur.*

P 2 culus,

Mariani de Aurata diuerium. culus, qui Leonis decimi ſummi Pontificis conuiuijs frequẽtiſſimè intererat, cùm piſces apponi videret, arrepta ſemper Aurata, ſibiq; adiudicata, referente Saluiano, facetè dicere ſolebat. . . . . . . E

Vbi melior. Vt verò inter alias Archeſtratus celebrauit Epheſiam hoc verſu:

Χρύσοφρυν ἐξ Ἐφέσου τὸν πίονα μὴ παράλειπε. *Auratam ex Epheſo ne prætermittito pinguem.*

Et[c] Martialis ait:

[c] L.13. Epigram.

Non omnis laudem pretiumq; Aurata meretur, Sed cui ſolus erit concha Lucrina cibus.

ita noſtro hoc æuo laudant, quæ hyeme capiuntur, quæque in mari, nam quæ in ſtagnis marinis degunt, licet pinguiores ſint, lutum tamen olent, vel quòd in luto degunt, vel quia conchulis piſciculiſque luto viuentibus veſcuntur, tum etiam limo lutulentaque aqua. Non ſunt tamen iſtiuſmodi etiam Auratæ aſpernandæ in marinarum inopia, ſed euiſceratæ coquendæ ſunt & fœniculi vel origani, vel alterius odoratæ herbę ramulis infarciendæ, vt viroſus ille odor euincatur. *Apparatus* Rondeletius apud ſuos in pretio eſſe ſcribit quę capiuntur in ſtagno, vulgò Martegue nuncupato, item in eo quod Latera appellatur: omnium optimas quæ in ſtagno ad montem Ceſtium pingueſcunt: eligendas autem eſſe quæ in profundo & puro ſtagno vel in mari mediterraneo capiũtur; nam in Oceano rariores eſſe durioreq; carne. *Nutrimenti qualitas. Lib. 8.* Nunc quale nutrimentum præbeat, dicendum. Mneſitheus Atheniẽſis teſte [f] Athenæo difficulter coqui Auratã voluit, ſed tamen vbi concocta fuerit, multùm alere. A Corn. Celſo ſimiliter inter durioris concoctionis piſces ea recenſetur. F *Multum nutrit. [g] Lib. 7.* Quòd verò multum nutriat, Hiceſius apud eundem [g] Athenæum quoq; affirmat, Diphilus verò ait Melanuro proportionem habere. Melanurus autem ſucci bonitate & ſaporis ſuauitate Sargo inferior eſt Hiceſio iudice, minuſq; aſtringit & minus nutrit: nec eſt quòd hanc proportionẽ ad figuræ corporis ſimilitudinem referamus, nam ad nutrimẽti rationem referendam eſſe, ex ſubſequentibus Diphili verbis clariſſimè conſtat. In hac itaque opinionum varietate Rondeletius ſic ſtatuendum eſſe iudicat, vt dicamus Auratam carne eſſe media, neq; molli, neq; dura, optimumq; ſuccum gignere, & ſaxatilium paulò eſſe duriorẽ, nihilominus pro ratione ætatis locorumq; in quibus degit, ſucco eſſe diuerſo, nam quas medias ſuprà nominauimus, eas & ſucci bonitate, & ſuauitate cæteris præſtare: *Quæ meliores.* quare qui cõcoctu difficiles eſſe dixêre, eas quæ maiores ſunt & ſeniores, intellexiſſe. *Apparatus.* Quamuis verò inter cæteros piſces peculiari quadam dote, ſingularẽ & ſaporis, ſimul & ſalubritatis gratiã obtineat, tamen pręparatur & cõditur multifariam. *Vt elixetur.* In Gallia, teſte Rondeletio in aqua & vino elixatur, item in aqua & aceto, eſtq; palato grata; gratiſſima ſi elixetur in oleo, pauca aqua, croco, pipere, aceto, vuis paſſis additis. Saluianus præterea herbas addit ſuauè olẽtes. Sale itẽ cõdita in aqua dulci elixatur & cũ aceto editur; Suntq; qui aqua maceratã ad minuẽdã ſalſuginẽ, in ſartagine frigunt, & ſapa, aceto, cepiſq; cõdiendo ſaporẽ optimũ ei cõciliant: ſapa enim ſalſuginẽ dulcedine ſua temperat, acetũ acorẽ iucundũ, cepa nidorẽ gratũ addit: G *Vt aſſetur.* Aſſatur etiã, ſed crebra olei & aceti, aut olei & omphacij cõſperſione irriganda. Platina ſi pinguis eſt, elixã, ſi macra aſſat, moretoq; viridi ſuffundit. Quod ſi vẽtri inſeratur umbella fæniculi, vel ramus Libanotidis coronariæ, fit odoratior & melior. Farinâ benè ſubacta & piſtâ concluſa, oleo, omphacio, aromatiſq; delicatioribus condita, optima etiam euadit, maximè ſi è maioribus ſit. Iouius rectè, & ex Galeni præcepto coqui exiſtimat, ſi in craticula ſubditis mitioribus prunis, oleo & ſale, acetoq; conſperſeris. *Condimentum in piſcẽ Auratam* (inquit [h] Apicius) *ſic facies: Piper, Liguſticum, careum, origanum, rutæ baccam, mentam, myrti baccã, oui vitellum, mel, acetum, oleum, vinum, & liquamen calefacies & vteris.* Condimentum in Auratam aſſatam, ex eodem: *Ius piſcem Auratam ſapidiorem* (inquit) *faciens, conſtat pipere, coriandro, menta arida, apij ſemine, cepa, vua paſſa, melle, aceto, vino, liquamine, & oleo.*

[h] L.10.c.5.

CAPIENDI RATIO.

Stagna marina vẽre cateruatim ſubeunt Auratę, vt illic æſtatem tranſigant: deinde cùm in mare remeant, noſtri (inquit Rondeletius) ex tamaricum ramis ſepes contexunt, trianguli figura, cuius extremũ & acutum angulum ingredientibus aperiunt, regredientibus occludunt, naſſiſq; adhibitis vel retibus, vel verriculo quo tempore carnium obſonijs nobis omnino interdictũ eſt, incredibilẽ Auratarum multitudinẽ capiunt: quæ piſcãdi ratio tertiò quoq; anno tantùm repeti ſolet. H Haud multùm diſsimilem Auratarum capiendarũ modũ ex vſu fuiſſe veteribus videre eſt apud [a] Aelianum, qui ſic ſcribit: Timiditatis ſummę eſſe fertur, nã ſub Arcturi tẽpus, cùm maris acceſſus & receſſus maximè fiũt, & eò altiùs exagerata arena, ad litus relinquitur, vt naues ſępè ab omnibus aquis nudę in terra manẽt: Tũ piſcatores poſtquã arborũ ramos frondibus cõueſtitos paxillorũ modo in mucrones acutos in arenam defixere, deſcẽdũt. Poſt autem rurſus accedens mare ſecum imbellem Auratarũ multitudinem attrahit: quę vbi æſtus reciprocauit & receſſit, in exigua aqua cõcauis locis retẽta relinquuntur, & verò ramorum metu quieſcũt: Adeò nimirũ ramos vẽto agitatos exhorrẽt, vt ne loco quidem ſemouere audeãt: quãobrẽ primo cuiq; magnũ meticuloſorũ piſciũ numerũ capere & ferire licet: neq; modò ab vſu piſcãdi inſtructi, ſed etiã totius piſcationis rudes, atq; adeò pueri & fœminę capere poſsũt.

[a] L.11.c.34

DE

A

DE SARGO. Cap. XVI.

ÆQVIVOCATIO. SYNONYMA: ETYMVM.

Σαργὸς, vt in vulgatis Ariſtotelis exemplaribus legitur, duos diuerſos piſces ſignificat, cum nimirum quo de hîc agetur, & alium ex genere Mugilum, quem Theodorus Gaza Sargonem reddidit, ne cum Sargo cõfunderet, in hoc quidem cautus, ſed non aduertens, locum Ariſtotelis correptum eſſe (vt mox ex Rondeletio oſtendemus) & pro σαργὸς, σαργῖνος legendum, quam poſtremam vocem ille Sardiacum vertit. In catalogo Tarentini σάργυαι corruptè legi credendum eſt etiam pro σάργοι. Hiceſius apud [a] Athenæum Melanurum ait adſimilem eſſe σάρχῳ, quod vocabulum non ſolùm ſyncerum genuinumq; eſſe Rondel. arbitratus eſt, ſed piſcis huius etymologiam inde deducit, à multa carne nomen habere inquiens, quia σάρχος caro eſt, quod nimirum piſcis ſit pro corporis magnitudine ſpiſſus, & plus carnis habens quàm vel Sparus vel Cantharus. Putauerim tamen hîc quoq; σάργῳ pro σάρχῳ legi oportere. Veterem nomenclaturam vbiq; ferè locorum ſibi reſeruauit. Illyrij teſte Bellonio piſcium affinitate decepti, Aprum Chiergner dicunt, ſed ea vox (inquit) Sargo debetur. Aper enim Sargi modo corpus tornatũ habet. Monet etiam Rondeletius Scarum Romanis ſuiſque non ſatis notum eſſe, alioſq; ob ſimilitudinem cum Dentice Dente, alios Sargo vocare, & à ſuis item piſcatoribus pro Sargo venundari.

Sargo Mugilis ſpecies. *Ariſtoteles correctus.* [a] *Lib. 7.* B *Athenæus correctus.* *Cum Scaro confundi.*

FORMA. DESCRIPTIO.

NOtas cum Sparo, (inquit Bellonius) peculiares habet. Ambo enim tenuibus ſquamis contectę ſunt, planoque (lato potius) ſunt corpore. Linea ambobus à branchijs arcuata vtrinqe per medium corpus deducitur. Pinnam continuam in corpore, gerit; caudam bifurcam, in extremo, vt Melanurus, nigram. Eſt item Auratæ ſimilis. Diſtinguitur ab vtriſque quòd dorſo multò magis ſit repando, ventreq; prominentiore, vnde latior rotundiorq; eius figura efficitur: roſtro etiam acutiori, oreq; minori dentibus latis humaniſq; ſimillimis & non ſerratis quales illorũ ſunt, ordine diſpoſitis in ſuperiore & inferiore maxilla, numero octo, munito. Latera itẽ lineis quibuſdam ſubnigris, à branchijs ad caudam ductis pinguntur; & à dorſo ad ventrem aliæ ſunt itidem nigræ: ita diſpoſitæ, vt prima latiſſima ſit ac maxima, ſecunda minor, minuſque conſpicua, tertia primę ſimilis, quarta ſecundæ, & ſic deinceps ad caudam vſq; vt in Mormyro videre eſt; à quibus notis πολύγραμμος; ſicuti ob nigram iuxta caudam maculam μελανόγραμμος, & ὀρροπυγόστικτος Ariſtoteli, vt citat Athenæus, dictus eſt, ſicuti & Melanurus, cui cùm ob hoc, tum ob conſimilem corporis figuram Hiceſius ſimilem eſſe dixit Priores lineas Ouidius quoq; notaſſe videtur, inquiens:

Similitudo cum Sparo. C *Cum Auratà.* *Figura.* *Linea in lateribus.*

Inſignis Sarguſq; notis, inſignis & alis.

Colore aliàs eſt argenteo. Pinnæ quæ ad branchias ſunt, rubeſcunt & caudæ extrema, quæ in ventre nigreſcũt. Pinna quæ conſpicitur à podice ad caudam maior eſt quàm in Aurata, vnico inſtructa aculeo. Caudam habet lunatam, & velut in duas pinnas valdè à ſe diſtantes deſinentem. Branchiæ vtrinq; quaternæ, quarum exterius tegumentum ſpineum, nigrum eſt. Oculi magni, rotundi, cæſij. Ventriculus ſatis magnus cum aliquot appendicibus: inteſtina mediocria: hepar ſubrubeſcens: à quo fellis veſica pendet: lien ſubniger. Quamuis autem Sparum magnitudine ſuperet, nihilominus non aſſolet ad multam magnitudinem excreſcere. Sargus noſter prior ὀρροπυγοστικτος pinnas habet omnes aureas præter eam quæ ab ano eſt quæ nigricat. Lineæ etiam præter nigras, plurimæ aurei ſunt coloris: Macula iuxta vropygium, non nigra ſed violacea, qualis alia ſimilis eſt in ceruice. Totum etiam ferè caput ad violaceum vergit. Altero loco pictus etiam πολύγραμμος eſt, lineis aureis elegantiſſimè condecoratus, item argenteis quæ ſerræ figuram exprimunt. Venter albus eſt, tergus verò nigrum, Cauda item, & branchiarum pinnæ: Cætera ad rugineum vergunt. Geſnerus in mortuis linea euaneſcere tradit, & Venetijs miſſum Sargum, ſic expreſſit, vt ſequenti paginâ dabitur.

Pinna. D *Partes internæ.* *Magnitudo*

Mariani de Aurata di ſterium. culus, qui Leonis decimi ſummi Pontificis conuiuijs frequẽtiſſimè intererat, cùm piſces apponi videret, arrepta ſemper Aurata, ſibiq; adiudicata, referente Saluiano, facetè dicere ſolebat. . . . . . . E
Vt verò inter alias Archeſtratus celebrauit Epheſiam hoc verſu:

Vbi melior. Χρύσοφρυν ἐξ Ἐφέσου τὸν πίονα μὴ παράλειπε. *Auratam ex Epheſo ne prætermittito pinguem.*

Et [c] Martialis ait:

[c] L. 13. Epigram. *Non omnis laudem pretiumq; Aurata meretur, Sed cui ſolus erit concha Lucrina cibus.*

ita noſtro hoc æuo laudant, quæ hyeme capiuntur, quæque in mari, nam quæ in ſtagnis marinis degunt, licet pinguiores ſint, lutum tamen olent, vel quòd in luto degunt, vel quia conchulis piſciculiſque luto viuentibus veſcuntur, tum etiam limo lutulentaque aqua. Non ſunt tamen iſtiuſmodi etiam Auratæ aſpernandæ in marinarum inopia, ſed euiſceratæ coquendæ ſunt & fœniculi vel ori- *Apparatus* gani, vel alterius odoratæ herbę ramulis infarciendæ, vt viroſus ille odor euincatur. Rondeletius apud ſuos in pretio eſſe ſcribit quę capiuntur in ſtagno, vulgò Martegue nuncupato, item in eo quod Latera appellatur: omnium optimas quæ in ſtagno ad montem Ceſtium pingueſcunt: eligendas autem eſſe *Nutrimenti qualitas.* quæ in profundo & puro ſtagno vel in mari mediterraneo capiũtur; nam in Oceano rariores eſſe du- *Lib. 8.* rioreq; carne. Nunc quale nutrimentum præbeat, dicendum. Mneſitheus Atheniẽſis teſte [f] Athenæo difficulter coqui Auratã voluit, ſed tamen vbi concocta fuerit, multùm alere. A Corn. Celſo ſimiliter F
inter durioris concoctionis piſces ea recenſetur. Quòd verò multum nutriat, Diceſius apud eundem *Multum nutrit. [g] Lib. 7.* [g] Athenæum quoq; affirmat, Diphilus verò ait Melanuro proportionem habere. Melanurus autem ſucci bonitate & ſaporis ſuauitate Sargo inferior eſt Hiceſio iudice, minuſq; aſtringit & minus nutrit: nec eſt quòd hanc proportionẽ ad figuræ corporis ſimilitudinem referamus, nam ad nutrimẽti rationem referendam eſſe, ex ſubſequentibus Diphili verbis clariſſimè conſtat. In hac itaque opinionum varietate Rondeletius ſic ſtatuendum eſſe iudicat, vt dicamus Auratam carne eſſe media, neq; molli, neq; dura, optimumq; ſuccum gignere, & ſaxatilium paulò eſſe duriorẽ, nihilominus pro ratione æta- *Quæ meliores.* tis locorumq; in quibus degit, ſucco eſſe diuerſo, nam quas medias ſuprà nominauimus, eas & ſucci bonitate, & ſuauitate cæteris præſtare: quare qui cõcoctu difficiles eſſe dixêre, eas quæ maiores ſunt *Apparatus.* & ſeniores, intellexiſſe. Quamuis verò inter cæteros piſces peculiari quadam dote, ſingularẽ & ſapo- *Vt elixetur.* ris, ſimul & ſalubritatis gratiã obtineat, tamen pręparatur & cõditur multifariam. In Gallia, teſte Rondeletio in aqua & vino elixatur, item in aqua & aceto, eſtq; palato grata; gratiſſima ſi elixetur in oleo, pauca aqua, croco, pipere, aceto, vuis paſſis additis. Saluianus præterea herbas addit ſuauè olẽtes. Sale itẽ cõdita in aqua dulci elixatur & cũ aceto editur; Suntq; qui aqua maceratã ad minuẽdã ſalſuginẽ, in ſartagine frigunt, & ſapa, aceto, cepiſq; cõdiendo ſaporẽ optimũ ei cõciliant: ſapa enim ſalſuginẽ dul- G
Vt aſſetur. cedine ſua temperat, acetũ acorẽ iucundũ, cepa nidorẽ gratũ addit: Aſſatur etiã, ſed crebra olei & aceti, aut olei & omphacij cõſperſione irriganda. Platina ſi pinguis eſt, elixã, ſi macra aſſat, moretoq; viridi ſuffundit. Quod ſi vẽtri inſeratur umbella fœniculi, vel ramus Libanotidis coronariæ, fit odoratior & melior. Farinâ benè ſubacta & piſtâ concluſa, oleo, omphacio, aromatiſq; delicatioribus condita, optima etiam euadit, maximè ſi è maioribus ſit. Iouius rectè, & ex Galeni præcepto coqui exiſtimat, ſi in craticula ſubditis mitioribus prunis, oleo & ſale, acetoq; conſperſeris. *Condimentum in piſcẽ Auratam* *[h] L. 10. c. 5.* (inquit [h] Apicius) *ſic facies: Piper, Liguſticum, careum, origanum, rutæ baccam, mentam, myrti baccã, oui vitellum, mel, acetum, oleum, vinum, & liquamen calefacies & vteris.* Condimentum in Auratam aſſatam, ex eodem: *Ius piſcem Auratam ſapidiorem* (inquit) *faciens, conſtat pipere, coriandro, menta arida, apij ſemine, cepa, vua paſſa, melle, aceto, vino, liquamine, & oleo.*

CAPIENDI RATIO.

STagna marina vêre cateruatim ſubeunt Auratę, vt illic æſtatem tranſigant: deinde cùm in mare remeant, noſtri (inquit Rondeletius) ex tamaricum ramis ſepes contexunt, trianguli figura, cu- H
ius extremũ & acutum angulum ingredientibus aperiunt, regredientibus occludunt, naſſiſq; adhibitis vel retibus, vel verriculo quo tempore carnium obſonijs nobis omnino interdictũ eſt, incredibilẽ Auratarum multitudinẽ capiunt: quæ piſcãdi ratio tertiò quoq; anno tantùm repeti ſolet. Haud *[a] L. 11. c. 34* multùm diſsimilem Auratarum capiendarũ modũ ex vſu fuiſſe veteribus videre eſt apud [a] Aelianum, qui ſic ſcribit: Timiditatis ſummę eſſe fertur, nã ſub Arcturi tẽpus, cùm maris acceſſus & receſſus ma- »
ximè fiũt, & eò altiùs exagerata arena, ad litus relinquitur, vt naues ſępè ab omnibus aquis nudę in ter »
ra manẽt: Tũ piſcatores poſtquã arborũ ramos frondibus cõueſtitos paxillorũ modo in mucrones acu »
tos in arenam defixere, deſcẽdũt. Poſt autem rurſus accedens mare ſecum imbellem Auratarũ mul- »
titudinem attrahit: quę vbi æſtus reciprocauit & receſſit, in exigua aqua cõcauis locis retẽta relinquun »
tur, & verò ramorum metu quieſcũt: Adèo nimirũ ramos vẽto agitatos exhorrẽt, vt ne loco quidem ſe- »
mouere audeãt: quãobrẽ primo cuiq; magnũ meticuloſorũ piſciũ numerũ capere & ferire licet: neq; »
modò ab vſu piſcãdi inſtructi, ſed etiã totius piſcationis rudes, atq; adeò pueri & feminę capere poſsũt. »

A

DE SARGO. Cap. XVI.

ÆQVIVOCATIO. SYNONYMA: ETYMVM.

Σαργὸς, vt in vulgatis Ariſtotelis exemplaribus legitur, duos diuerſos piſces ſignificat, cum nimirum quo de hîc agetur, & alium ex genere Mugilum, quem Theodorus Gaza Sargonem reddidit, ne cum Sargo cõfunderet, in hoc quidem cautus, ſed non aduertens, locum Ariſtotelis correptum eſſe (vt mox ex Rondeletio oſtendemus) & pro σαργὸς, σαργῖνος legendum, quam poſtremam vocem ille Sardiacum vertit. In catalogo Tarentini σάργιοι corruptè legi credendum eſt etiam pro σάργοι. Hiceſius apud [a] Athenæum Melanurum ait adſimilem eſſe σάρκῳ quod vocabulum non ſolùm ſyncerum genuinumq; eſſe Rondel. arbitratus eſt, ſed piſcis hu-
B ius etymologiam inde deducit, à multa carne nomen habere inquiens, quia σάρκος caro eſt, quod nimirum piſcis ſit pro corporis magnitudine ſpiſſus, & plus carnis habens quàm vel Sparus vel Cantharus. Putauerim tamen hîc quoq; σάργῳ pro σάρκῳ legi oportere. Veterem nomenclaturam vbiq; ferè locorum ſibi reſeruauit. Illyrij teſte Bellonio piſcium affinitate decepti, Aprum Chiergner dicunt, ſed ea vox (inquit) Sargo debetur. Aper enim Sargi modo corpus tornatũ habet. Monet etiam Rondeletius Scarum Romanis ſuiſque non ſatis notum eſſe, alioſq; ob ſimilitudinem cum Dentice, Dente, alios Sargo vocare, & à ſuis item piſcatoribus pro Sargo venundari.

Sargo Mugilis ſpecies. *Ariſtoteles correctus.* *[a] Lib. 7.* *Athenæus correctus.* *Cum Scaro confundi.*

FORMA. DESCRIPTIO.

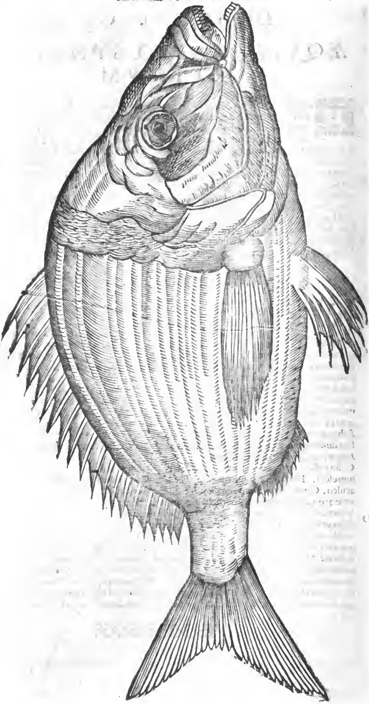
Notas cum Sparo, (inquit Bellonius) peculiares habet. Ambo enim tenuibus ſquamis contectę ſunt, planoque (lato potius) ſunt corpore. Linea ambobus à branchijs arcuata vtrinqe per medium corpus deducitur. Pinnam continuam in corpore, gerit; caudam bifurcam, in extremo, vt Melanurus, nigram. Eſt item Auratæ ſimilis. Diſtinguitur ab vtriſque quòd dor-
C ſo multò magis ſit repando, ventreq; prominentiore, vnde latior rotundiorq; eius figura efficitur: roſtro etiam acutiori, oreq; minori dentibus latis humaniſq; ſimillimis & non ſerratis quales illorũ ſunt, ordine diſpoſitis in ſuperiore & inferiore maxilla, numero octo, munito. Latera itẽ lineis quibuſdam ſubnigris, à branchijs ad caudam ductis pinguntur; & à dorſo ad ventrem aliæ ſunt itidem nigræ: ita diſpoſitæ, vt prima latiſſima ſit ac maxima, ſecunda minor, minuſque conſpicua, tertia primę ſimilis, quarta ſecundæ, & ſic deinceps ad caudam vſq; vt in Mormyro videre eſt; à quibus notis πολύγραμμος; ſicuti ob nigram iuxta caudam maculam μελανόγραμμος, & ὀρροπυγόστικτος Ariſtoteli, vt citat Athenæus, dictus eſt, ſicuti & Melanurus, cui cùm ob hoc, tum ob conſimilem corporis figuram Hiceſius ſimilem eſſe dixit Priores lineas Ouidius quoq; notaſſe videtur, inquiens:

Inſignis Sarguſq; notis, inſignis & alis.

Colore alias eſt argenteo. Pinnæ quæ ad branchias ſunt, rubeſcunt & caudæ extrema, quæ in ventre nigreſcũt. Pinna quæ conſpicitur à podice ad caudam maior eſt quàm in Aurata, vnico inſtructa aculeo. Caudam habet lunatam, & velut in duas pinnas valdè à ſe diſtantes deſinentem. Branchiæ vtrinq; quaternæ, quarum exterius tegumentum ſpineum, nigrum eſt. Oculi magni, rotundi, cæſij.
D Ventriculus ſatis magnus cum aliquot appendicibus: inteſtina mediocria: hepar ſubrubeſcens: à quo fellis veſica pendet: lien ſubniger. Quamuis autem Sparum magnitudine ſuperet, nihilominus non aſſolet ad multam magnitudinem excreſcere. Sargus noſter prior ὀρροπογοστικτος pinnas habet omnes aureas præter eam quæ ab ano eſt quæ nigricat. Lineæ etiam præter nigras, plurimæ aurei ſunt coloris: Macula iuxta vropygium, non nigra ſed violacea, qualis alia ſimilis eſt in ceruice. Totum etiam ferè caput ad violaceum vergit. Altero loco pictus etiam πολύγραμμος eſt, lineis aureis elegantiſſimè condecoratus, item argenteis quæ ſerræ figuram exprimunt. Venter albus eſt, tergus verò nigrum, Cauda item, & branchiarum pinnæ: Cætera ad rugineum vergunt. Geſnerus in mortuis linea euaneſcere tradit, & Venetijs miſſum Sargum, ſic expreſſit, vt ſequenti paginâ dabitur.

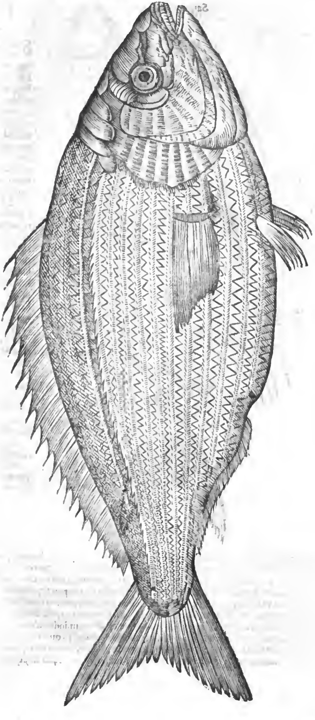
Similitudo cum Sparo. *Cum Aurata.* *Figura.* *Linea in lateribus.* *Pinna.* *Partes internæ.* *Magnitudo*

Sargus noſter primus ὀρροπυγόστικτος.

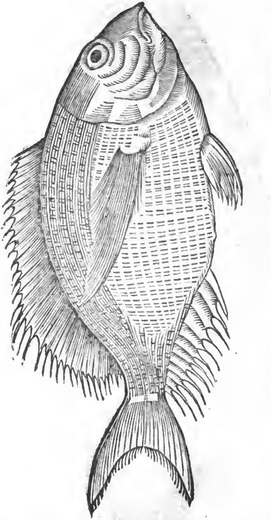
Digitized by Google

Sargus alter πολύγραμμος.

Digitized by Google

Sargus Geſneri.

LOCVS.

SOlum inter veteres inuenio Ouidium, qui Sargũ inter pelagios enumeret. Bellonius ſaxatilem faciens, Aelianum ac Oppianum ſequi videtur, quibus Sargus ſaxatilis eſt. Sargis piſcibus (inquit [a] Aelianus) idonea domicilia ſaxa & cauernæ ſunt, quæ non latis luminibus illuminantur, ſed tanquam feneſtellas paruulas habent, tanto interuallo diſtantes quò pertinere & permeare ſolis ſplendor earumque diſtantiam lumen ſolis complere poſſit: cùm enim omni luce Sargi delectantur, tum verò ſolis radios ſitienter expetunt: in loco multi eodem habitant. Apud paludes & breuia vitam agunt, vicinam proximam continentem habere gaudent. Hæc ille, ex quo Philes eadem fermè repetit, ſicuti ipſe ea accepit ab [b] Oppiano, qui Latinus factus ſic canit:

[a] L. 1 c. 23.

[b] Lib. 4.

Piſcoſas gemino quæ ſurgunt vertice cautes,
Non lõge a terra diſtãtes æquore paruo
Contectas clari fulgentes lumine ſolis,
His habitãt Sargi ſcopulis: hæc ſaxa frequentant,
Nam ſolis gaudẽt radijs & luce nitenti.

Idem eodem libro inquit:

Polypus & Sargus ſaxi ferus accola duri.

Et in primo dixerat.

Sũt vdæ cautes herbis à fronte virentes,
Hic domus eſt Sargis, &c.

Quapropter ſi ita eſt, vt ſaxatilem eſſe concedamus, non benè hoc in loco de eo agetur. Ego quidẽ à Sargo ſaxoſa iſthæc loca frequẽtari non negauerim, cæterùm ea propter omnino ſaxatilem dicendum eſſe non putârim: imo verò ad ea loca abire, quòd cõmodiùs ad ſolis radios, quos ardentiſſimè amat, apricetur: alioqui enim vel ipſo Ariſtotele teſte litoralis eſt: apparetq; idem euenire in Sargis, quod Mullis: nam vt horum alij maxima ex parte in luto verſantur, indeq; lutarij nominantur, moxq; inde rurſus ad puriores aquas, & ad altum etiã pelagus ſeſe conferunt; ſic Sargos ex cænoſis etiam litoribus ad herboſas illas cautes cõmeare à ratione non eſt alienum, indeq; ſuauiores ſalubrioreſq; reddi: traditq; Rondeletius Sargos ſeſe alijs alios meliores deguſtaſſe; quare etiam quoſdam in ſaxis ad litora (herboſas illas cautes apud Opianum, ſaxa quæ in litoribus ſunt, interpretatus) degere, alios magis in luto exiſtimat, quemadmodum nimirum Mullus, qui cancellis alijſque ſimilibus animalculis, viuit

Non omnino ſaxatilẽ eſſe.

Cur alij alijs meliores.

Digitized by Google

A gis in luto exiſtimat,quemadmodũ nimirum Mullus,qui cancellis alijſq; ſimilibus animalculis viuit, alios ſaporis gratia multùm vincit. Litoralem autẽ eſſe Sargum eo potiſſimùm loco oſtendit [c] Ariſtoteles,vbi cum Mulli aſſerit reliquias ſequi, vt modò patebit. Mullus enim,is ſaltem,cuius hic ſequitur reliquias,lutum nimirum, Ariſtoteli litoralis eſt. Feſtus author eſt Sargum piſcem eſse, qui ferè in Aegyptio mari naſcitur, citant hunc Lucilij Satirici verſum: [c] L. 8. Hiſt. cap. 17.

Quem præclarus Elops, quem Aegypto Sargus mouebit.

In mari Adriatico haud infrequens eſt, & in Mediterraneo vbiq; ferè naſcitur: ſed qui Romæ habentur, Auratam teſte Iouio, vix excedunt: cùm Brunduſij,vel Ennij teſtimonio longè optimi ſint. In Oceano Gallico & fortè etiam Germanico ignoti ſunt. Vbi frequẽs.

NATVRA. MORES. CIBVS.

QVodammodo pamphagum eſſe Sargum apparet,ac in primis carniuorum,nam Lycoſtomo piſce ineſcatur,vt mox ex Aeliano dicemus: eſtq; firmis ſatis dentibus inſtructus. Cœno & Victus.
B luto ſæpe etiam contentus eſt, quod his verbis docuit Ariſtoteles: *Sargus Mulli reliquias ſequitur: nam vbi Mullus luto excitato abit (fodere enim poteſt,) Sargus deſcendit & paſcitur,imbecilioreſq; ne eodem adnatent,arcet.* Quem philoſophi locum Plinius, de Mullo agens, ſic videtur reddidiſſe: *Lutarium ex ijs viliſsimi generis appellant. Hunc ſemper comitatur Sargus nomine alius piſcis & cœnum fodiente eo, excitatum deuorat pabulum.* Gregaleſnè an ſolitarij ſint, apud antiquos non inuenio, niſi quòd Aelianus vno in loco multos ſimul degere, confarctoſq; capi ſcribat: quanquam ex nuperrimis Iouius (quo authore,neſcio) Sargum ſcribat alios minimè comitari, tanquam ſuperbum. Oppiano νωθὴς, id eſt, piger,tardus,ignauuſq; cognominatur, à corporis, vt arbitror,motu, nam & [a] Aelianus ad ſaltandum inidoneum eſſe ait, ſi enim ad animum id referamus, & veluti ſtudium intelligamus, piſcis naturæ non quadrabit, qui nimirum in euitandis periculis ingenio pollet,aſtuq; ſeſe tuetur,vt Numenius in libro de piſcibus meminit apud [b] Athenæum, inquiens: *Sargus in euitandis piſcatoris inſidijs aſtutus eſt, &* λινοπληγίστατος ἰχθὺς, id eſt, vt exponit Athenæus πανοῦργος περὶ τὰς θήρας, hoc eſt, *vafer, callidus, veteratorius circa ferarum capturam*: rarum alioqui id vocabulum, cuius poſitiuus eſſe videtur λινοπλὴξ ἀπὸ τοῦ πλήκτειν, quanquam Euſtathius, vbi compoſita omnia ab hoc verbo recitat, nihil tale habeat: ponitur autem id verbum aliquando pro
Mullus lutarius. Motus. [a] L. 1. c. 11. Ingenium. [b] Lib. 7.
C κρέειν & πελάζειν, id eſt, pulſare & appropinquare, vt Sargus in hoc aſtutus ſit, dum alias alijs circa retia locis quamquã proximus eis, apparet & illudit. Λίνον enim pro reti potiùs accipitur, quàm pro linea cui hamus annectitur,quam [d] Oppianus ὁρμιὰν vocare ſolet: Et Aelianus inſtrumenta piſcatorum enumerans, cum ea quæ retibus fit, piſcatura λίνον nominat. [e] Euſtathius verò id diſertiſſimè docet, exponens hoc Homeri —— Ὡς ὅτε τις φὼς Linum pro reti. [d] L. 12. c. 43. [e] Iliad. π.

Πέτρῃ ἐπὶ προβλῆτι καθήμενος ἱερὸν ἰχθὺν Ἐκ πόντοιο θύραζε λίνῳ καὶ ἤνοπι χαλκῷ Ἕλκει.

» Λίνον (inquit) nunc vocat lineam è lino, quanquam frequentiùs hoc vocabulum pro reti ſumitur. [f] Et [f] Odyſſ. B.
» rurſus alibi. Lina (inquit) tum retia dicuntur, tum vela,idq; nomen hodieq; ſeruant cùm alibi,tùm Linaria.
» circa Pamphyliam,vbi Linaria vocant retia venatoria, &c. Quod ſi verò λινοπλῆγα, quis cum Rondeletio ex [g] Plinio interpretari velit, quòd lineam Sargus ad ſcopulos atterat, cum eo non contenderim. *Inter Sargos* (inquit Plinius) *ipſe qui tenetur ad ſcopulos, lineam terit.* Linea enim æquè, ac retibus capi mox oſtendemus: & λίνον quandoq; pro linea, licet à communi diuerſa ſumitur, vt conſtat ex [h] Polluce, qui inter piſcatoris inſtrumenta primùm numerat σπυρίδα, λίνον, πάραγον: deinde ὁρμιὰν, ἄγκιστρα, τρίχας, λίνα, σπάρτα: vbi apparet lina accipi pro filis, ex quibus hami pendẽt: nam [g] L. 9. c. 59. Linum pro linea. [h] Lib. 10.
D quæ hamis fit piſcatio duplex eſt, vt docet [i] Oppianus, aut enim calamo ſiue arundini annexa eſt linea,ex ſetis equinis fieri ſolita: aut manui vel naui, contortus ſcilicet è lino funiculus τώμιγξ Oppiano vocatus, à quo vel plures dependent hami, ſi parui piſces ſint capiendi,vel vnus καθέτης appellatus, maior ſcilicet & eſcam maiorem continens,ad Cetaceos piſces capiendos. Iam verò vt ad naturam moreſq; Sargi, vnde digreſſa eſt, reuertatur oratio: piſcis iſte ex auibus gallum in eo imitari videtur, cùm vt ille haud vna contentus ſit uxore, ſed plures ſibi pariter adſciſcat, quod teſtatur Oppianus,inquiens Hamis dupliciter piſcatur. [i] Lib. 3. Salacitas.

Vxores Sargi multas & Merulæ . . . . . *Ducunt,aſt alij contenti coniuge ſola.*

Aliàs etiam propter vxores mares inuicem pugnare ſcribit:

Rurſus amor Sargos carpit ſub tempore verno. *At ſi quis tanto fuerit certamine victor*
Pro tedis ſimul & cara pro coniuge certant. *Coniugibus cunctis vir tantum ſufficit vnus,*
Decernunt miſeri dura connubia pugna. *Fœmineos fœtus claudens ſub caute marina.*

vt & in hoc gallinaceos imitentur,in quibus ſimiliter dimicantibus, victori accedunt gallinæ,copiam ſui facientes.

SYMPATHIA

SYMPATHIA. E

ᵃAmor ſargi & Capræ. *ᵃL.11.c.11*

DE reciproco Sargorum & caprarum amore verſus Oppiani, alioqui facundiſſimos breuitatis cauſa relinquo, ſed ſenſum tantùm eorum repeto. Sargi tantoperè inquit) capras amant, vt cùm illæ à paſtoribus in magnis æſtibus ad litora vbi lauentur, aguntur, Sargi mox adnãtes conferti eas circundent ac circumſilientes mirifico gaudij argumento lambant: nec aſpernantur eos capræ tanquam amantes. Vbi verò è mari iam exeunt capræ, tum Sargi mœrentes vniuerſis ad extremum vſq; litoris marginem comitantur, & inuiti deſerunt. Meminit huiuſce etiã amoris ᵃ Aelianus, licet paulò aliter: Capras (ait) vehementiſſimè amant Sargi, namque cùm caprarum proximè & ſecundum litus paſcentium vnius aut alterius vmbra in mari apparuerit, protinus gaudio exilientes, ſummo ſtudio adnatant, ac ſaltu, non admodum ad ſaltandum idonei, capras contingere affectant, ſenſum caprini odoris percipiunt, etiamſi ſub fluctibus natent, itaque voluptate geſtientes, ad eas accedere ſtudent.

CAPIENDI RATIO. F

Libidinis pęnas dare. *Vt manibus capiantur.* *ᵇL.11.c.13* *ᶜL.11.c.20* *Vt apud Cares capiantur.*

QVantoperè capras ament, dictum eſt: cuius rei cùm conſcij ſint piſcatores, amor ille non benè Sargis aliquando cedit. Obſeruant enim illi, vt ſubdit Oppianus, geminos ſcopulos & anguſto inter eos ſpatio ſolem admittente, quod multi pariter Sargi incolunt: Solis enim radijs admodum delectantur: ibi pellem induti caprinam eminentibus ſupra caput cornibus, manent: & inijciunt in mare farinam carni adipiq; caprinæ permixtam. Allecti itaq; Sargi ipſos mare ingreſſos ceu capras amplectuntur: illi verò calamo è corno arbore extenſo, lineam è lino cano demittũt & hamo carnem de vngula caprina inſerunt, & mox quem cêpere Sargum, celeriter manu retrahunt: nam ſi dolum animaduerterint piſces, ſimul omnes trepidi refugiunt: ſin clam & celeriter pergant, nullus quin carpiatur, eos effugiet: Hęc Oppianus, qui etiam libidinis ſuæ pęnas dare piſcatoribus docet, capi ſcilicet, cùm propter fœminas inuicem dimicant. Piſcator enim naſſam amplam & rotundam, multis circa introitum myrti, aut lauri alijsvè frondibus obumbratam in mari deponit, cumq; è Sargis victor aliquis euaſerit, fœminas omnes in eam tanquam petræ latibulum quidam colligit; victoremq; repulſis alijs maribus, mox ad eas ingredientem pariter capit. Quomodo item manibus capiantur, habemus apud eundẽ Oppianum. G Eos enim cùm trepidi in anguſtum aliquem maris locum ſeſe recipiunt, cateruatim collecti, licet rigentibus dorſi ſpinis ita horreant, vt tractabiles non ſint, peritũ tamen vrinatorem explorato capitis caudæq; ſitu in ſingulis, à capite primùm eos contingere, dein ſpinas permulcendo, ac deprimendo, vtraq; manu ſingulum apprehendere Sargum: manereque illos donec omnes ſint capti. Huius capiendi rationis meminit quoque ᵇ Aelianus his verbis. *Manu etiam capiuntur, ſiquis ſpinas quas ad tuitionem ſui excitant, à capite ad partem inferiorem reuocando & flectendo declinet, premendoq; ex lapidibus, in quos ad latendum ſe compellunt, extrahat.* Cares verò Sargos capiunt, vt idem ᶜ Aelianus tradit, hoc modo: Cùm molles & remiſſas auras Auſter afflat, & ad arenas moderatè & leniter fluctus reſonant, tum ad piſcatum arundine piſcator nihil eget, ſed ſpinę regiæ bene robuſta virga, ex qua ſumma linea appendit, atq; ad hamum eſcam Muris piſcis conditi accommodat, deinde in piſcatorij nauigij puppe ſedens, inſidias tendit, eaſq; in mare demiſſas leuiter mouet, ſimul & ei puer probè tenens, vt ſenſim pedetentimq; nauis impellenda ſit, ad terram verſus remigat, tum Sargi permulti & exultantes & geſtientes, eſcam aſſequi ſeſe ex ſuis latibulis incitãt & proſiliunt, atq; eſcę illecebra allectati, in hamum congregantur, cumq; propius à terra ſint, cibi auiditate capti facilè comprehenduntur. H

PARTVS.

ᵃL.5 Hiſt. cap 9. *Ariſtoteles correctus.* *ᵇLib. 7.* *ᶜL. 9.c.51.* *ᵈL.5. Hiſt. cap.11.* *ᵉL.6 Hiſt. cap 17.*

BIs anno Sargum parere, vêre nimirum & autumno teſtatur ᵃ Ariſtoteles, apud quem eo loco pro σάργος mendosè σάρδος legebatur, vti ex ᵇ Athenæo conſtat, hunc philoſophi locum repetente atque citante: cui item ᶜ Plinius aſtipulatur bis verbis: *Pariunt Scorpiones bis & Sargi verè, & autumno.* Alicubi tamen aliter ſenſiſſe ᵈ Ariſtotelem apparet, dum ait. *Pariunt quedam hyeme, quedam eſtate: hyeme quidem Lupus, Mugil, Acus: & incipiunt vterum ferre ex Mugilibus Chelones menſe Decembris, & Sargus (ὁ σάργος) & qui μύξων dicitur, & Cephalus. Ferunt autem in vtero triginta dies.* Quam poſtmodum ſententiam videtur repetere; inquit enim: ᵉ*Sargus menſe Decembri concipit, vterum ferit dies triginta, & ex Mugilibus Chelon & Myxon* eodem

Digitized by Google

A *eodem & æquali tẽpore cum Sargo vterum ferunt.* Aduertit quidem Theodorus iſthæc controuerſa eſſe, ideoq; vtroq; hoc poſteriori loco Sargonem non Sargum reddidit, vt à Sargo qui vêre parit & autumno, diſtingueret. Sed placet Rondeletij correctio, qui vtrobiq; legendũ cenſet σαργῖνος, quem [f] Ariſtoteles in Mugilum genere habuiſſe videtur (vbi Gaza tranſtulit Sardiacum,) ſed verba tranſpoſita ſunt & corrupta. Enumerans enim piſces gregales, inter eos nominat σαρδῖνυς βελόνας, μυκώνυς, legendum βελόνας, σαρδῖνυς, μύξωνυς, id eſt, Acus (in alijs codicibus legitur τεῦθοι, id eſt, Lollij, & ſic Theodorus quoq; legit) Sardiacos (ne à Gazę voce recedamus, quanquam rectiùs nomẽ Græcum reſeruari poſſit,) & Myxones qui tertia Mugilum ſunt ſpecies. Nec ſibi aduerſari Ariſtotelem credendum eſt, qui alio deniq; loco Sargum autumno parere ſcripſit nulla verni partus mentione facta: etenim hoc loco Sargum nominat vnà cum Salpa, cui vernus partus non cõ uenit, vt quę ſemel tantùm parit. [f] *L. 8. Hiſt. cap. 2.* *Ariſtoteles iterum correctus.*

VSVS IN CIBIS, ET MEDICINA.

B SArgi & Sargini meminit Epicharmus in nuptijs Hebes, tanquam optimorum ac delicatorum piſciũ, hodieq; inter ſapidos palatoq; gratos piſces recenſentur, maximè verò autumno & hyeme, & qui in ſaxoſis locis capti ſunt: adhęc ſtomacho grati ſunt, probumq; generãt ſuccũ, & facilè digeruntur, atq; abundè nutriunt, magis verò etiam quàm Melanurus, vti bis apud Athenæum teſtatur Hiceſius, magiſq; aſtringit: cæterùm ægriuſculè concoquitur, carne enim conſtat duriuſcula, vt apud eundem tradit Archeſtratus, aſſatum calidumq; & caſeo atque acero conditum propterea probans, ſicuti vno edicto omnes ſiccioris pulpæ piſces condiendos præcipit, ſecus ac in præpinguibus & teneris fieri oportet, quos ſolo ipſe ſale atq; oleo inditis in craticula ſapidiſſimè percoqui aſſerit. Gariopontus Sargos cum Turdis alijſq; quibuſdam piſcibus, præſcribit hydropicis. Rauiſius carnem Sargi ad præſteris morſum commendat, ſed ſine authore. Dentes denique Sargi geſtatos, dentium omne tormentum auertere Kiranides prodidit. *Bonos piſces eſſe.*

HIEROGLYPHICVM.

C HOminem ex aliorum laboribus ſibi fructus & gloriam vſurpantem, & alienam vt ita dicam meſſem (inquit Pierius Valerianus) demetentem, ſignificare qui volunt, Sargum & Mullum pingunt. Sequitur enim Sargi reliquas, Mullus, imo Sargus reliquias Mulli, vt ex Plinio, atque Ariſtotele oſtendimus. *Ex alieno labore diteſcẽs*

EMBLEMATA.

HIeroglyphicum proximè recitatum Alciatus reddit hoc epigrammate quod inſcribitur Aemulatio impar:

Altiuolam Miluus comitatur degener Harpam
Et prædæ partem ſæpe cadentis habet.
Mullum proſequitur, qui ſpretas Sargus ab illo
Præteritaſq; auidus deuorat ore dapes.
Sic mecũ Oenocrates agit: at deſerta ſtudẽtum
Vtitur hoc lippo curia tanquam oculo. *Aemulatio impar.*

Aliud eiuſdem Alciati emblema in amatores meretricum:

Villoſa indutus piſcator tegmina capræ,
D *Addidit, vt capiti, cornua bina ſuo,*
Fallit amatorem ſtans ſummo in litore Sargum,
In laqueos ſimi quem gregis ardor agit.
Capra refert ſcortum, ſimilis fit Sargus amanti
Qui miſer obſcæno captus amore perit.

DE SARGO ALTERO. Cap. XVII.

AThenæus [a] mox à Melanuri hiſtoria ſubiungit, (prout nunc in omnibus exemplaribus legitur) Μελανδέρινος, ὅμοιον εἶναι τῷ Μελανούρῳ φησί. Σπεύσιππος δ' ἐν δευτέρῳ ὁμοίων, τὸν καλούμενον ψύγρον, ὃν Νουμήνιος καλεῖ ψόρον, οὕτως. [a] *Lib. 7.*

Ἤ ψόρον, ἢ Σάλπας, ἢ αἰγιαλῆα Δράκοντα.

Melanderinus. Similem eſſe dicunt Melanuro. Speuſippus in ſecundo ſimilium, illum qui vocatur ψύγρος, *quem Numenius vocat* ψόρον, *ſic.*

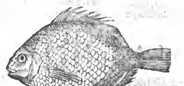
Aut Pſoron, aut Salpas, aut litoreum inde Draconem.

Ex quibus verbis Gillius, Rondeletius, Bellonius, & Saluianus, Melanderinum, Athenęo piſcem eſſe volunt

volunt, Melanuro ſimilem, ſed eundemnè omnes intelligant, dubitari poteſt, nam Saluianus in primis in capite de Melanuro negat ſe toto eo opere de Melanderino quicquam traditurum, & quem pro eo habeat, non explicat. Bellonius Melanurum longè à Melanderino diuerſum eſſe aſſerit, ſed nec ipſe addit, quem Melanderini nomine intelligat. Quod ſi autem Pſorum ſuum, cum Melanderino eundem eſſe credidit, piſcem reuera Melanuro diſſimillimum intellexerit. Pſorus enim eius piſcis eſt ſaxatilis, picturatus, & nulli alij in colorum diuerſitate ſecũdus, quo de ſuperiori libro ex eo egimus. Rondeletius verò nigri Melanderini nominis omine, vt apparet, fretus, piſcem toto corpore, vt ait nigreſcentem, qui ob corporis ſimilitudinem apud ſuos, vt affirmat, pro Sargo venundatur, pro eo nobis oſtendit, eum nempe quem & nos hic ex eo depinximus. Sed præſtat eius verba adſcribere. Melandetini (inquit) nullam, quod ſciam, mentionem fecerunt, Ariſtoteles, Plinius, & Oppianus, ſed Athenæus duntaxat, qui ſignificare videtur Melanderinum à Speuſippo ψύγρον, à Numenio ψόρον appellatum; quod ſi ita res habet, vtrobiq; mendum eſſe ſuſpicor, atq; in priore loco legendum dum ψογερὸν, id eſt αἰσχρὸν, id eſt turpe; in altero ψόθον, id eſt, nigrum & ſqualidum. Quam Rondeletij lectionem quamuis pro vera ac certa probauerit doctiſſimus Iacobus Dalechampius Athenæi interpres, Geſnero tamen, & Iſaaco Caſaubono ſummoperè improbatur. In alia omnia tranſituri ſunt (inquit Caſaubonus) quicunq; maiorem vſum in literis Græcis habuerint, nam piſcem eſſe Græcis vllum ψογερὸν, dictũ aut ψόθον quaſi ſqualidũ, aut ſordidũ, vt ille interpretatur ſine idoneo fideiuſſore, credere debemus nemini, ψογερὸς reuera adiectiuũ eſt: adiectiua autẽ non ſolent pro piſciũ nominibus vſurpari, præter pauca admodum, quorum tunc mutatur accentus, vt γλαῦκος, λεῦκος. Itaq; Caſaubonus Hæſchelianæ epitomæ authoritate fretus ſubſcribit coniecturæ Geſneri, qui vocem Μελανδέρινος in textu Athenæi abundare ex eo coniecerat, quòd eo loco piſcis nomen poneretur, nullo cuiuſpiam authoris teſtimonio adhibito, quod nullibi aliàs negligit Athenæus. quare cùm proximè de Melanuro dixiſſet, ψύγρον ei ſimilem eſſe ſubiungere ex Seuſippo & Numenio ψόρον nuncupari exiſtimat, & vt conſtructioni verborum & ſententiæ integritas magis conſtaret, legit ſic: Ὅμοιον δ᾽ εἶναι τῷ μελανούρῳ φησὶ Σπεύσιππος ἐν δευτέρῳ ὁμοίων τὸν καλούμενον ψύγρον, &c. In epitoma etiam Hæſcheliana quam ſæpiſſimè commendat Caſaubonus, ſublata voce Μελανδέρινος ſic legitur: Ὅμοιον δὲ μελανούρῳ Σπεύσιππος φησὶ τὸν καλούμενον ψύγρον, ὃν Νουμήνιος καλεῖ ψόρον. Addit item Caſaubonus in antiquiſsimis membranis pro ψύγρον ſcribi ψύρον. Melanderini itaq; vox alijs omnibus ſcriptoribus inuſitata, fortè ad marginem fuerit, & tandem in textum ab aliquo aſcita. Iſthæc itaq; omnia me impulerunt, vt hunc piſcem quem pro Melanderino depinxit Rondeletius, Sargo coniungerem, pro quo, vt dictum eſt, ob conſimilem figuram venditur. Melanuro (inquit ille) ſimilis eſt, ſed corpore paulò rotũdiore. Toto ferè corpore nigreſcit: circa caput ex nigro purpuraſcit, ſicuti viola. Dentes habet acutos, paruos ſicut Pagrus. Pinnarum etiam ſitu & numero Sargo ſimilis: cauda differt, quia in duas pinnas non deſinit, ſed in vnam latam ſaxatilium ritu. Ventriculum gulamq; habet, circa ventriculum appendices quatuor magnas: hepar ex rubro candidum, à quo fellis veſica pendet: ſplenem magnum, nigrũ Scari vel Lati modo: fel aqueum. Lapides habet in capite. Carne eſt, non ita molli, ſed ferè media, vt aurata, aut Sargus præparandus. Hæc Rondeletius appoſitã hac icone.

Pſorus Bellonij. *Melãderinus Rondeletij.* *Athenæus correctus.* *Pſygrus & Pſorus qui.* *Melanderini Rond. deſcriptio.* *Carnis qualitas.*

Melanderinus Rondel

DE SPARO. Cap. XVIII.

SYNONYMA. ETYMVM.

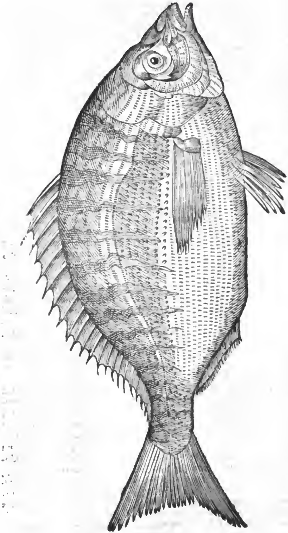
Sparolus. *Rhyas.*

QVem Græci Σπάρον ἀπὸ τοῦ σπαίρειν quod eſt palpitare teſte Euſtathio, Latini pariter Sparum dicunt: Ouidius, & Martialis diminutiua voce Sparulum: nec propterea Latinum vocabulum eſſe ſtatui debet, ſicuti Iſidorus & Albertus crediderunt, qui Sparum nomen accepiſſe volunt à telo miſſili ruſtico, quod ſpargitur, quando iacitur, habereq; eandem figuram, quaſi à ſpargendo dicatur Sparus piſcis, vti Sparum minimi generis iaculum. Ariſtoteli Sparus, vt Rondeletius credit, ῥυὰς vocatur, & Aeliano Aſpargus, ſed neutrum benè. Rhyas enim philoſopho particularis alicuius piſcis nomen

A nomen non eſt, ſed ad multos generale, quemadmodum ex hiſce illius locis luce clariùs oſtēdi poteſt,
quæ omnino mihi hoc loco recitanda videbantur, quòd Theodorus Gaza latinitatis nonnunquam
nimis ſtudioſus, & ſui etiam, vt apparet, immemor, in huius dictionis verſione variet, & ludat. Eſt ita-
que vbi [a] Ariſtoteles Rhyades ſcribit, quoties piſcium lotura, vel nauis ſentina eiecta eſt, fugere ceu [a] *Lib. 4. Hi. cap. 8.*
odorem ſentientes. Gaza hic Flutas conuertit; nam vt ῥυὰς videtur deduci ἀπὸ τοῦ ῥεῖν, id eſt fluere,
ita latinè à fluendo Flutas interpretatus eſt: quo nomine alij πλωτὰς Græcis dictas vel Anguillas vel *Fluta.*
Murænas quæ ſupernatant ſole torrefactæ, intelligunt. Vbi verò rhyades per æſtatem parere tradit
[b] Ariſtoteles, ille Spargos reddidit, ſimili quodammodo ſenſu, quaſi ſparſos ac diſſeminatos. [c] In hoc [b] *L. 5. Hiſt. cap. 17.*
verò loco: οἱ δὲ τόκοι γίνονται τοῖς μὲν ῥυάσι τοῦ ἔαρος, id eſt *partus fiunt in rhyadibus vere*: rectè
& ad mentem Ariſtotelis vertit: *Parit ſolitariorum genus in vere*: cæterùm hic aduertendum eſt, ſo- [c] *L. 6. Hiſt. cap. 17.*
litarios vocari à philoſopho ſiue rhyades, non illos piſces qui ſoli vagantur, ſed qui gregatim qui-
dem ſed ſine duce, quemadmodum alibi ipſe docet his verbis: [d] πλεῖστοι τῶν ῥυάδων τε καὶ ἀγελαίων [d] *L. 8. Hiſt. cap. 13.*
ἰχθύων: εἰσὶ δὲ οἱ πλεῖστοι ἀγελαῖοι. ἔχουσι δὲ οἱ ἀγελαῖοι ἡγεμόνα. hoc eſt: *plurimi rhyadum & gre-
galium piſcium* (ſubaudi Pontum ſubeunt) *Sunt autem plurimi gregales: habent verò etiam gregales
aliquem ducem.* Gaza tranſtulit: *Plurimi fuſanei & gregatilis generis. Eſt ſanè plurima piſcium pars*
B *gregatilis; nec vllus grex caret duce.* Rhyades hîc itaque fuſaneos reddidit, eoſdem, vt apparet, ar-
bitratus τοῖς χυτοῖς, nam χυτὰς alicubi vocatos [e] Ariſtoteli, fuſaneos etiam interpretatus eſt, addita [e] *L. 5. Hiſt. cap 9*
interpretationis ratione, quòd fuſim (in Græco textu nihil eſt quod huic dictioni reſpondeat) retibus
capiantur. Quam poſtremam & verſionem atque opinionem probo, nam eodem loco philoſophus *Fuſanei piſces qui.*
χολίας paulò poſt inter ῥυάδας nominat, quos ſuprà inter χυτὰς nominauerat, vt ſint nempe χυτοὶ, &
ῥυάδες, qui licet multi & frequentes ſimul natant, fuſimque & retibus (præſertim cùm migrant) ca-
piuntur, ſed ducem non habent; ἀγελαῖοι verò propriè gregatiles, quia quem ſequantur ducem
habeant. Quod modò ad Aſpargon attinet, quo nomine Rondeletius, vt diximus Aeliano Sparum *An Aeliano Aſpargus vocetur:*
vocari arbitratur: equidem Aſpargi mentio nulla eſt apud [f] Aelianum, ſed Gillius apud eum Rhya-
des interpretatus eſt Aſpargos: notandumque eſt Rhyades Aeliano ſimiliter quidem, ac Ariſtoteli
piſces eſſe fuſaneos, ſed de peculiari accipi ſpecie, quod ab initio capitis oſtendit his verbis: Ῥυάδες
ὄνομα θαλάττιον ζῶον. cùm alioqui quæ de ijs ſcribit, nimirum quòd quieſcentes ſimul maneant, [f] *Li. 9. c. 46.*
ſeque mutuò tepefaciant; verno autem tempore longiùs migrent, vniuerſim ad fuſaneos omnes *Rhyas quid Aeliano.*
» transferri poſsit. Saluianus exiſtimans quoque Sparum in Aeliani codice Aſpargon dici, haud for-
» ſan ab re (inquit) eſſet mendoſum locum eſſe, Sparoſque corrigendum ſuſpicari, cùm nemo vn-
C quam præter eum ἀσπάργον inter piſces recenſuerit: quòd ſi mendum abeſſe velimus, cùm ea ſuis
» Aſpargis tribuat, quæ ex nullo authore Sparis debentur, vt in procedente hiſtoria probabimus, haud
» facilè iudicatu eſt, num ἀσπάργος eius aliorum σπάρος ſit: verùm cùm Spari (etſi aliorum ferè om-
» nium piſcium meminerit) mentionem nullam fecerit, cùmque immediatè poſt Aſpargos de Aurata
» pertractet, quæ, vt infrà docebimus, Sparo ſimillima eſt, aliorum Sparos ab eo vocari Aſpargos iu-
dicari poſſe videtur. Hactenus Saluianus, Gillij interpretatione etiam deceptus, ſed in hoc magis
quam Rondeletius peccans, quòd eam vocem Græco ac ſi Græca eſſet, exarauerit charactere: con- *Saluiani error.*
trà in eo Rondeletio prudentior, quòd aduerterit, ea quæ de Aſpargis Gillius, Aelianus de Rhyadi-
bus, ad Spari noſtri naturam haud pertinere. Aduertit item idem Saluianus Rhyades Ariſtotelis à
Sparo differre, ſed quòd peculiarem aliquem piſcem eo nomine ab eo intelligi putat, quodque duo-
bus tantùm locis nominari ab eodem credit, ſummoperè falli ex ijs quæ à me dicta ſunt, ſatis ſuperq;
» conſtat. Cùm apud Ariſtotelem (inquit ille) σπάρος non legatur, eius ῥυὰς (Ariſtoteles nuſquam
» in ſingulari nominauit, ſed in plurali ſemper) Sparus eſſe creditur à nonnullis; id haudquaquam ex eo
» coniectantibus quòd illa eadem quæ ſuis rhyadibus tribuit Ariſtoteles, Sparis aſcribant alij. Nam
» cùm bis tantùm ῥυάδος meminerit, vno loco inquiens: Quin etiam Rhyades (vel vt vertit Theodo-
D rus) Flutæ quoties vel piſcium lotura vel nauis ſentina eiecta eſt, fugiunt, vt odorem ſentientes: &
» alibi: Rhyades etiam (vel interprete Theodoro) Spargi per æſtatem pariunt: horum neutrum ab vl-
» lo ſcriptorum Sparo tribuitur, ſed Theodori potiùs verſione deceptis. Is enim Græcæ voci alludens,
» vt Ariſtoteles ῥυάδας priori loco Flutas interpretatus eſt (ſicuti namq; à verbo ῥέω, id eſt fluo Flutas
» latinè vocauit Theodorus) ſic altero loco eadem ratione à verbo Spargo Spargos & non (vt illi oppi-
» nantur) à Spari piſcis nomine appellauit. Nec ſi Ariſtoteles Spari nomine vſus non eſt, ob id hunc pi-
» ſcē noſtrum Sparum ab alijs vocatum, ῥυάδα ab eo contendendum non eſt, quando complures etiam
» alij ſunt piſces, quorum nulla apud Ariſtotelem mentio habetur: eadem coniectura ſiue ratione non
» ſolùm quemlibet alium Ariſtotelis piſcem nobis incognitum Sparum exiſtimare, ſed eorum etiā vnum
» quemq; quos ab Ariſtotele nominatos eſſe neſcimus, eius ῥυάδα eſſe arbitrati poſſemus. Quemad-
» modum igitur Aeliani ἀσπάργον, σπάρον eſſe poſſe, non inficiamur; ſic Ariſtoteli ῥυάδας, Sparos
» non eſſe conſtanter aſſeueramus: quos autem piſces ῥυάδας eſſe cenſeamus, alibi ſumus explicaturi:
» Hucuſq; itaq; Saluianus, qui tamen ſuo piſci, quem pro Sparo pinxit, ῥυάδος nomen præfixit. Nunc

Q cætera-

Sparus authoris.

Carlinus.

Similitudo.

Vt à Sargo differat.

cæterarum nationum, ſi quę E
sũt nomina Spari noſtri addamus. Romę teſte Saluian. Sparo dicitur, & Venetis fortè, nã Maſſarius Venetus, Spari (inquit) ſunt qui nũc quoq; Spari appellantur, quãquam Bellonius Sparo Romæ vulgo dici neget, tametſi (inquit) quotidie ex mari in forum piſcatorium afferantur, tamen piſcatorũ nemo hunc piſcem Spari nomine agnoſcit. Promiſcuè autem cum Auratis, & Sargis vendi ſolet, Carlinotum vel Carli- F
num vocant: quibus poſtremis nominibus quibuſdam Italis venire etiam Rondeletius teſtatur. Genuenſes Sparlo dicunt. Monſpelienſes Sparallon, Hiſpani Spargioll.

FORMA. DESCRIPTIO. G

NOn paruam huic piſci ſimilitudinem eſſe cũ Aurata & Sargo, ex Bellonio dictum eſt. Quomodo autem à Sargo differat, idem docet his verbis. Solo colore diſtinguuntur. Sparus enim ex auro refulget, & lituram in cauda habet, vt Sargus, ſed os habet multum diſſimile, proinde Sargus veluti circinato dorſo apparet, Sparus verò H
protẽſo, & capite ad Mormyrum accedente. Ambobus peritonæum nigricat, vt Salpæ: Sparo tamen magis albicat. Branchias ambo eaſdẽ habent, vt etiam dentes inciſorios: ſed caninos ad latera, vt Dentalis. Sparus prætereà gyrum, qui eſt ſupra pupillam, luteum habet: ſquamis contegitur latiuſculis, quanquam eędem ambobus: & eodem numero ſpinas & pinnam in tergore ferant. Sparus tres habet aculeos ſub ſpina quę eſt vicina ano. Cordis figura Sparo & Sargo eadem: triquetrum enim eſt, ſed Sargo minus & paulò pallidius. Lienem quoq; Sparus habet rubrum, gracilem, oblongum, rectum, in dextro late- C
ſitum

A ſitum : Sargus verò ſubnigrum & ferè circinatum. Stomachum vterq; oblongum habet. Inteſtina
» etiam vtriq; ſimilia eſſent, niſi Sparus candidiora & pinguiora oſtenderet. Manifeſtè quoq; ab Aura- *Vt differat*
» ta internoſcitur : nam licet numerus, ſitus, figuraque pinnarum, branchiæ, oculi atq; cauda, Sparo *ab Aurata.*
cum ea conueniant, notis tamen alijs euidentiſſimè diſtinguuntur. Primùm enim corpore non ſolùm
minori eſt Sparus, (palmi enim menſuram excedere non conſueuit,) ſed magis eſt rotundo, atq; in
latera compreſſiore, longioriq; & acutiore roſtro, atq; ore etiam minore : præterea circa brãchias nul-
la neq; purpurea neq; nigra macula, quales in Aurata reperiri diximus, conſpicitur : poſtremò locus
oculis ſuperior, non aureo colore micat vt in illa, ſed ex viridi flaueſcit, vnde dixit Ouidius :

Et ſuper aurata Sparulus ceruice refulgens,

Quæ notę cùm huic piſci ſoli excepta Aurata conueniant, eumq; antiquum hodie ferè nomen reti-
neat, quin veterum Sparus ſit, eruditi haud ambigunt. Hactenus de Sparo aliorum. Noſter lineas ha-
bet rectas Sargi & Salpę modo aureas omnes pręter vnam in lateribus quę viridis eſt. Aliæ item trãſ-
uerſaliter à tergo ad ventrem deſcendunt, vt in Mormyro & marina Perca, nigricantes. Os vt in Sar-
go dentatum. Caput ferè violaceum. Venter albus. Pinnæ omnes, & cauda fuſcæ ſunt.

LOCVS. NATVRA. MORES. PARTVS.

SParum [a] Plinius inter marinos piſces recenſuit, Ouidius pelagium facit, Rondeletius litoralem. [a] *L.32.c.11*
Litoralem autem eſſe item [b] Oppianus docet, cuius magni fit apud me authoritas, licet nunc [b] *Lib.1 Ha-*
cùm in Gręco, tùm in latino exemplari Scarus legatur, quemadmodum in Scari hiſtoria ex Sal- *lieut.*
uiano, cui hanc lector reſtitutionem debes, oſtendimus. Gaudet item ſtagnis marinis : in quibus fre-
quenter capitur. Marino minor eſt, qui in ijs viuit, quare Rõdeletius ceu à marino differat, iconẽ eius
dedit : Gregalis eſt, gregatim enim natat, & viuit: quare plures ſimul capi ſolent : Aeſtate parit circa
ſaxoſa litora. Carniuorus eſt, at non ſolùm piſcitia, verùm & marinos venatur pulices pediculoſque. *Cibus.*

VSVS IN CIBIS.

C HAud ignobilem, haudq; plebeium apud antiquos piſcem fuiſſe Sparum, ex recitandis cla-
rum eſt authorum teſtimonijs. Coquus quidã apud Anthippum comicum recitante Athe- *Laudata*
næo, publicano apponit Glaucum, Anguillam, Sparum, tanquam lautos nimirum ac delica- *carnis piſcē*
os piſces: & Epicharmus in nuptijs Hebæ, *Piſcamur* (inquit *Sparos & Scaros, quorum ne ſtercus qui-* *eſſe.*
dem fas eſt dijs abijcere, quanquam iſta lautitia, vt fimus etiam dijs, id eſt, locupletiſsimis, non ſit reij-
ciendus, ad Scaros priuatim pertinere videatur; Sparos tamen tanquam lautiſsimos quoque nomi-
nat : item [a] Martialis ad Ponticum : [a] *L.5. Epig.*

Res tibi cum Rhombo eſt: at mihi cum Sparulo.

Item Matron Parodus apud eundem Athenæum, cùm delicatiſſimos nominaſſet, addit: *His admixti
fuere Sargi, Hippuri, Glanies, Mormyrus, & magnus Sparus quos coquus adhuc è ſartagine ſtridentes attulit
domumq; nidore perfudit: ego verò cibum eſſe illum mulierculArum putaui : alia poſt adortus ſum.* Græcè
legitur; Μόρμυρος, ἄντα δ' ἴδω μεγάλην σπάρος, ἥς ὁ μάγειρος Σίζοντας &c. Scaligero placet, Μορμύ-
ρος ἄντα δ' ἴδω γαλὴν σπάρος, ὥς ὁ μάγειρος &c. Acutiſſimi viri coniecturam (inquit Caſaubonus)
adiuuant Excerpta, in quibus disertè ſcriptum ἄντα & ὥς. Noſtra verò tempeſtate tãti nequaquam fit:
Licetq; non omnino aſpernentur eum ditiores, Lupis tamen, Aſellis, Denticibus, Auratis, ſimilibuſq;
gratioris palati alijs comparandum eſſe minimè cenſent. Miratur Hiceſium Rondeletius quòd Mæ- *Carnis qua-*
D nis ſucci bonitate Sparum prætulerit, cùm Mænæ, quantum ipſe iudicat, ſint carne ſicciore & melioris *litas.*
ſucci: huncq; Diphili locum Σπάρος δριμὺς, ἁπαλόσαρκος, ἄβρωμος, εὐστόμαχος, οὐρητικὸς, οὐκ ἄπε-
πτος, ταγηνιστὸς δὲ δύσπεπτος, id eſt, *Sparus acris eſt, tenera carnis, virus non reſipiens, ſtomacho gratus,
vrinam ciens, haud difficilis concoctu: in ſartagine verò coctus difficilis:* mutilum eſſe iudicat, id quod
reuera aſteriſcus appoſitus etiam indicat: quare ante οὐκ ἄπεπτος addit ἑφθὸς, ideſt, elixus, vt ſcilicet
elixus coctu facilis ſit, frixus contrà difficilis. Saluianus quoque Sparum mediæ carnis eſſe aſſerit in-
ter duram & mollem, arbitraturq; in ſalubribus, licet non ſaluberrimis habendum eſſe. Ob paruita- *Apparatus*
tem rarò elixatur. Frequentiùs vel in craticula aſſatur, vel in ſartagine frigitur.

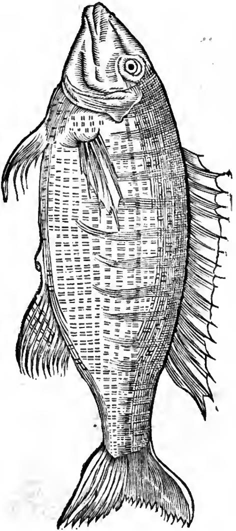
DE MORMYRO. Cap. XIX. E

SYNONYMA. ETYMVM.

Mormyrus. Mormylus Mormyr. Mormur.

CORporis forma, locoq; natali cũ præcedentibus vt in progreſsu hiſtoriæ patebit, quoq; conuenit huic capiti inſertus piſcis, quem cum eruditis eum eſse remur, qui Græcis Μορμύρος, Oppiano μορμύλος, Plinio Mormyrus, Ouidio Mormyr, Theodoro Gazæ Mormur, Romæ & Venetijs Mormiro, in Liguria & Maſsiliæ Mormo, Hiſpanis Marmo appellatur. Falli autem Bellonium conſtat, dum veteres ſcribit à marmoreis maculis, eiuſdemq; albedine huic piſci nomen impoſuiſse. Ita enim Marmarum, non Mormyrum ſcribi oporteret, cum marmor μάρμαρος Græcis nominatur. Euſtatius ἀπὸ τοῦ μορμύρειν deducit, id eſt, murmu- F
rare, id quod aqua æſtuans facere videtur, ſtrepitum ac fragorẽ excitans cùm rapidè fertur, vnde & μορμύρειν Heſychio exponitur inũdare, quod ab inundantibus, vel fluuijs, vel mari aqua murmuret ſtrepituſq; ingẽtes edat. Cur modo hinc etymologiam deducat Euſtatius, planè nõ video, neq; ipſe rationem reddit, niſi dicamus alludi ad lituras, quę deorsũ à tergo per latera tranſuerſaliter, vndarum aut flu- G
ctuum inſtar feruntur,

Mormyrus Geſneri.

FORMA. DESCRIPTIO.

TAmetſi perpauca de Mormyro veteres, eademq; alijs inſuper piſcibus fermè cõmunia, ſcripta reliquerint, vt ex ijs quem hîc exhibemus piſcem verum ac genuinum Mormyrum eſse, certò affirmare non H
liceat: nihilominus cùm pi-

Verũ Mormyrum eſſe.

ctum cognominet Ouidius, & Oppianus αἰόλον, id eſt, variũ, (Lippius reddidit; *& pictus Mormylus ore,*) taliſq; ſit hic pictus, & eodem non ſolùm Conſtantinopoli, vt Bellonius tradit, ſed in omnibus ferè alijs Europæ regionibus, nomine veluti per manus tradito hodieque vt oſtendimus, veniat haud temerè pro veterũ Mormyro accipi poterit, eoque magis,

Digitized by Google

A magis, cùm quæ de ſuo illi tradunt, huic conueniãt omnia. Piſcis eſt corpore quàm Aurata, Sparus, Sargus & Melanurus longiore, & minus ad latera compreſſo: capite item tenuiore & cælato, roſtroq; acutiori. Os autem mediocre habet, dẽtes exiguos, labia craſſa, oculoſque medios: branchias vtrimq; quaternas: ad quas binæ etiam ſunt pinnæ, vtrinq; ſcilicet vna: & binas alias minores in ventre: in dorſo verò vnam tantùm, ſatis longam, totamq; aculeis horridam; aliamq; deniq; retro anum iuxta caudam, exiguam. Cauda in lunatam pinnam degenerat. Venter eſt argenteus: dorſum ex albo ad cæruleum vergens denis duodeniſvè lineis latiuſculis, nigris à dorſo ad ventrem tranſuerſis, æqualibuſq; interuallis diſtinctis depingitur. Ventriculum habet magnum, inteſtina alba, triplici inflexione conuoluta: hepar grandiuſculum ſubrubrum atq; ventriculum ambiens; lienem exiguum & ſubnigrũ quæ omnia nigerrimo continentur peritonæo. Pedalem magnitudinem raró attingit. Figura hæc Geſneri eſt, Venetijs adumbrata. Ea verò quam Rondeletius ponit denticulos labris deductis oſtendit; & à ſuperiore labio perbreuem ſurſum eminentem cirrum. Bellonius anguſtiorem hunc piſcem pingit, nec ſatis latitudinis proportionem ſeruat.

Pinnæ. Color. Partes internæ. Magnitudo

B

LOCVS. CIBVS. NATVRA. MORES. PARTVS.

MArinum tantùm piſcem eſſe omnes fatentur, Ouidius ſaxatilibus, vel pelagijs accenſere videtur, cùm litoralem eſſe præter Archeſtrati apud Athenæum, & Oppiani authoritatem (qui in litoribus ex arena & ijs quæ in arena proueniunt, victitate eum ſcribit,) cotidiana piſcatorum experientia etiam atteſtetur. Soliuagus eſt, nam pauci ſimul capiuntur. Pamphagus eſt nullum non cibum attingens, licet interim parua tantùm venetur animalcula, piſcitia, conchulas, & minora cruſtacea: neq; tamen à terreſtribus ſordibus immunditijſq; abſtinet. Parit æſtate teſte Ariſtotele; capitur verriculis & plagulis, vt Plutarchus ait. In euitãdis retibus ingenioſus & ſolers eſt, ijs enim incluſus, non aliter ac Lupus, imis in vadis ſulco crebro caudæ motu, depulſis arenis facto ſubterlabitur: quod memorat Oppianus his verſibus:

Mores. Cibus. Partus. Ingenium.

At fuluam Labrax alijs effodit arenam
Conatur foueam branchijs aptare capacem
Corporis, vt magnos ſub terris occulat artus
C *Ac veluti lecto iaceat, per litora grypos*
Piſcantes verrunt, hic cæno immerſus in alto
Effugit exitium præda, fugit humida lina.
Aſtutus talem meditatus Mormylus artem
Tenſas ſub bibula maculas declinat arena.

Lupi aſtus.

VSVS IN CIBIS.

HIceſius apud[a] Athenæum Mormyrum tradit eſſe τροφιμώτατον, id eſt plurimùm nutrientem, quod Saluianus & Rondeletius improbant, cùm ſit carne molli, præhumida, lutumq; olente, atq; adeo inſipida, vt non ſolùm hoc noſtro tempore vilis optimo iure habeatur, ſed ab alijs etiam veteribus plebeius contemptuſque habitus fuerit, quod ex hoc Archeſtrati apud eundem Athenæum conſtat:

[a] Lib. 7. Carnis qualitas.

Μορμύλος αἰγιαλεύς κάκος ἰχθὺς, οὐδέποτ' ἐσθλός. *Mormylus eſt paruus piſcis, non vtilis vllo Tempore.*

Quamobrem monet Saluianus, vt ægri prorſus ab eo abſtineant: ſani verò non niſi inſapidorum penuria eo vtantur: & licet quouis modo conditus malè ſapiat: in craticula tamen crebraq; ex aceto, & oleo irrigatione conſperſus, minus ingratus eſſe ſolet.

Apparatus

D

DE CANTHARO. Cap. XX.

SYNONYMA. ETYMVM.

Κάνθαρος Plinio & Ouidio Latinè etiam Cantharus nuncupatur: Gaza verò, vt vim nominis explicaret, Scarabæum tranſtulit, nam Scarabæus in genere inſectorum vaginipennium κάνθαρος appellatur. Qui plura volet, huius vocabuli ſignificata, hiſtoriam noſtram Scarabæis dicatam in opere de Inſectis adire poterit. Vt verò Cantharus idem piſcis videtur, qui aliàs fœminino genere κανθαρὶς dicitur: ita contrà κανθαρὶς & κάνθαρος inter inſecta differunt, vt ibidem fuſiùs oſtendimus. Bellonius Cantharum piſcem rectè quidem ſit dictum negat, quòd eius nominis vaſis exprimat effigiem, aut quòd cantharo, ſiue Scarabæo ſimilis ſic, vel item quòd cantare ſciat: cæterùm cùm inde ſic dici arbitratur, quòd Apollini (vt ait Apollodorus) ſacer ſit, in grauiſsimum imprudenter incidit errorem. Non enim Cantharus, ſed Citharus (quo cum non

Cantharus. Scarabæus. Cantharis. Cantharus vnde dicatur.

ſine intolerabili errore Cantharum confundit) Apollini ſacer habitus fuit. Rondeletius Canthari nomen huic piſci inditum exiſtimat, quòd non aliter in cœno maris verſetur quam in fimo terreſtris ſcarabeus. Mihi magis probatur, vt à conſimili colore dicatur, non tamen Canthari ſiue Scarabæi pilularij, ſed magni illius qui ex nigro rubeſcit, à quo nimirum colore hodieq; Liguribus Tanado appellatur, quaſi fuſcus aut pullus, item bæticus & ferrugineus, qui color huic piſci conuenit: quare cùm Gillius Liguribus hunc piſcem Tamidum vocari dicit, forſan Tanadum, vt Rondeletius habet, dicere voluit, licet Bellonius Genuenſibus Cannam nominari ſcribat, qui interim in titulo ſuo Cãtharo propoſito Tauna habet, & in Gallico de piſcibus Tanua. Teſte eodem Bellonio vulgus Lutetianorum apud quos tritiſſimus piſcis eſt, ex Oceano dalatus, Brẽma marina vocatur. Maſſilienſibus verò Cãtherta, Rondeletius habet Cantheno, & hoc nomine in Gallia Narbonenſi, Prouincia & Hiſpania venire ſcribit. Idem deniq; Bellonius Romanis Zaphile dici ait, à ſquamis ex indico ſplendentibus, forſan à Sapphyri lapidis colore; teſtatur enim eſſe è Cantharis quoſdam cyaneis lineis variegatos: ſed Iouius Sapphyrum piſcem Romæ à cyaneo colore dictum, Scarum interpretatur. Græci noſtri temporis Cantharum corruptè *σκάταρον* dicunt. E

Brẽma marina.

Sapphyrus piſcis.

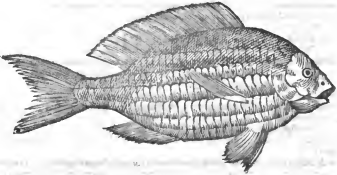
FORMA. DESCRIPTIO. F

CVm ex antiquæ nomenclaturę veſtigio, coloreq; taneo, à quo apud Ligures etiam nomen obtinuit, congruente cum eo quem Canthato Ouidius tribuit hoc verſu:

Cantharus ingratus ſucco, & concolor illi Orphus,

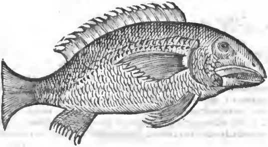
tùm ex ijs quæ de Canthato prætereà veteres alij memoriæ prodiderunt, hîc depictum piſcem Cantharum genuinum eſſe, eruditi iudicarũt, quibus facilè aſtipulor. Piſcis eſt corporis forma, brãchijs, pinnis, aculeiſq; Auratę vel Sargo ſimilis. G Squamis integitur paruis, ex indico ſplendentibus, vti ex Bellon. diximus. Caput & quæ circa oculos ſunt partes, ex nigro rubeſcunt, quę permiſtio (inquit Bellonius) pullũ ſiue fuſcũ colorem efficit. Ore eſt minore quàm Aurata, aut Sparus, H inferiori maxilla lata, dentibus paruis confuſo ordine diſpoſitis: Labro ſuperiori velut in calua infarcto. Supercilia nigricant: oculi cæſij ſunt, quorum pupilla nigra eſt, in ambitu pallida. A branchijs ad caudam lineas duci ait Rondeletius ſubaureas, nõ manifeſtas, vt in Salpa, ſed obſcuras, Bellonius verò lineam arcuatam vtrinq; in lateribus cyaneam eſſe

Canthatus Authoris.

Quibus ſimilis.

Canthari icon alia ex Geſnero.

A eſſe tradit: nec propterea credendum non eundem ab vtroque nobis piſcem depingi. Variare enim cum ex hoc etiam cognoſcitur, quòd Bellonius in foro piſcario Londinenſi obſeruârit quoſdã lineis albicantibus variegatos, alios cyaneis, alios ex luteo nigricantibus, rectis quidem, ſed non ita conſpicuis, vt in Salpæ tergore videas. Internis partibus non differt à Sparo. Lapides habet in cerebro. Pictura noſtra Canthari eſt, Genuæ adũbrati, colore totius corporis taneo, præter lineas quæ candicãt, & oculos qui ſunt aurei. Geſnerus in paralipomenis altera ſecundo loco exhibita: Piſcis hic (inquit) à Bellonio pro Coracino exhibitus, Cantharus videtur, nam & Rondeletius Cantharum eſſe docet piſcem a Liguribus Tanado dictum, non Coracinum, & Gillius piſcem Maſſiliæ à colore caſtaneæ nominatum, Coracinum Neapoli vocari, audiuiſſe ſe ait, quæ nimirum errandi fuit occaſio Bellonio, qui Cantharum bis pinxiſſe videtur, primùm pro Coracino, vbi dentes non expreſſit, deinde pro Canthąro dentatum. Hæc ille. *Lineæ in eo variant.*

LOCVS. CIBVS. NATVRA. MORES.

B CAntharum Ouidius inter pelagios habuiſſe videtur. Ariſtoteli tamen litoralis eſt, & in cœnoſis litoribus ac portubus, in quę loca maris ſordes fluctibus pelluntur, cœnumq; ex proxima terra, pluuijſq; confluit, verſari Rondeletius tradit, indeq; Cantharum nominatum fuiſſe arbitratur.* Aelianus verò in locis gigni teſtatur quæ ἄσπρα appellantur (de quibus in Mullo à nobis dictum eſt) ex Oppiano, vt apparet Κάνθαρος ὃς πέτρῃσιν ἀεὶ λιτρῇσι μέμηλε. **Lib. 3.*

Veſcitur (inquit Rondeletius) aqua & ſtercore, quo nomine ſordes etiam omnes intelligit, quæ partim ex proxima terra pluuijs in portus & litora, partim ex ipſo etiã mari propelluntur. Bellonius verò herbis veſci ſcribit, carne item, pane & caſeo ex nauibus in mare proiectis, vt pamphagus haud malè dici queat. *Turgent amore fœminarum & quia Zelotypi ſunt acerrimè* (inquit Aelianus) *pro ſuis coniugibus pugnant, ſed non more Sargorum pro multis, ſed non aliter quàm Menelaus cum Paride pro vna tantùm.* Idem ante Aelianum tradit Oppianus, inquiens: *Cibus.* *Amor, & Zelotypia.*

Vxores Sargi multas & Merulus . . . . Ducunt, aſt alij contenti coniuge ſola,
Cantharus, Aetnaus ſpernentes agmina lecti.

C

CAPIENDI RATIO.

INeſcantur authore eodem Oppiano, polypo aut carabo aſſo, in naſſam vimineam amplam indito ad ſaxum aliquod inclinatam, cuius nõ modò venter ſit bene capax, ſed os quoq; ſatis amplum. Ingredietur enim (inquit) primùm Cantharus aliquis & mox poſtquam paſtus eſt, tanquam ſibi metuens, rurſus exibit. Piſcator nouam ſubinde eſcam reponet, donec multis magniſq; tandem collectis, hos iam ceu domicilio gaudentes, operculo ori tractu obfirmato, capiat.

VSVS IN CIBIS.

XEnocrates hunc piſcem inter grata, boniq; ſucci edulia, & quæ abundè nutriunt, facileq; in corpus digeruntur, & aluum modicè cient, connumerat, vt Bellonius exiſtimat: cæterùm ad Citharum iſthæc, non ad Cantharum pertinent: quem vt ingratum ſucco Ouidius dixit, ita etiam teſte Rondeletio boni ſucci non eſt, carneq; nimium molli, præhumidaq;, atq; meritò viliſ- *Carnis qualitas.*
D ſimus habetur, nec niſi tenuioris fortunæ hominum cibus. Ventrem mollit elixus: in ſartagine coctus, vel etiam elixus cum croco, cinamomo, pipere, zinzibere, vel cepa, & oleo, vel exiccatus, multò melior redditur. *Apparatus*

DE SARPA. Cap. XX.

SYNONYMA ETYMVM.

INter cæteros piſces (inquit Bellonius) non eſt alius qui ſuã conſtantiùs retinuerit antiquam appellationem, quàm quo de nunc ſermo inſtituitur: ſiquidem vulgo Græco, Italico, & Gallico, nihil de priore nomenclatura immutauit. Ait tamen Maſſilienſibus Sopi appellari, & Romæ non Salpam, ſed Sarbam. quod poſtremum nomen non ſatis fortaſſis, vel intellexerit, vel meminerit, nam Saluianus, qui Romæ vixit & medicinam fecit, ibi & vbique ferè *Sopi.* *Sarba.*

gentium

gentium antiquo nomine Salpam appellari teſtatur. Salponi (quem vocem Geſnerus in Italico libello pro ſalpis ſe legiſſe ait) maiores in hoc genere dici poſſunt. Luſitani Salema dicunt. Σάλπη Græcis omnibus quidem vocatur, Archippo tamen apud Athenæum etiam in maſculino ὁ Σάλπης, per iocum piſcis nomen efferens tanquam viri, ἦ κῆρυξ μὲν ἡ βόαξ, σάλπης δ' ἐσάλπιγξ ἑπτὰ ὀβολοὺς μισθὸν φέρων, id eſt, *Præco Boax fuit, Salpes verò tuba cecinit, obolorum ſeptem mercede conductus.* Heſychius & Varrinus alijs etiam Βοῦν, id eſt, Bouem vocari ſcribunt, nimirum ex eodem Athenæo, qui hoc Pancratis ex operibus marinis verſus citat. E

Salema. *Salpes.* *Bos cur dicta.*

—Σάλπαι τ' ἰσομήκεις ἰχθῦς Ἅς τε βόας πόρκεις Ἁλίζωνι καλέουσιν.
Οὕνεκα γαστέρι φῦκος ἀεὶ ἀλέγουσιν ὀδοῦσιν.

—*Salpæ piſces æqualis magnitudinis Quas quidem Boues, Halizoni, piſcatores nominant*
Quoniam algam, ventri cibum, dentibus molunt.

Rondeletius pro πόρκεις reſtituendum arbitratur πόρτιες, quoniam boues dicantur αἱ τέλειαι, id eſt, iam adultæ, quaſi Salpæ non ſimpliciter Boues vocari debeant, ſed addito epitheo πόρτιες, id eſt paruæ. Quam correctionem meritò Geſnerus improbat, quòd neq; carminis ratio admittat, & ſi admitteret, πόρτιας in accuſandi caſu dici oporteat, ſicuti & βόας: præterea Salpas Pancrates βόας πόρκεις coniŭctis vocabulis, vt ille arbitratur, non dicit, ſed πόρκεις Ἁλίζωνες, id eſt piſcatores Haliſonos, πορκεὺς enim piſcator eſt, non quilibet, ſed propriè retiarius, nam πόρκος genus retis eſt. Sic igitur poëtę (inquit) ſenſus fuerit. Salpæ piſces à piſcatoribus Halizonorum (quos Strabo Aſiæ populos eſſe putat extra Halym,) Boues appellantur, quoniam ſemper algam in ventre dentibus ſuis conterunt. Dalechampius in alijs codicibus ἁλίζωοι legi innuit, & vertit, in mari vitam agentes, in ſuo tamen exemplari Ἁλίζωνοι legi teſtatur, quam lectionem (inquit) ſi probamus, Halizoni maritimi populi ſunt vicini Cariæ, Myſiæ, Lydiæ, aut, vt alij malunt, gens Pontica. quare poëta ex his populis aliquos potiùs, quàm eos quos Geſnerus ex Strabone in Indiam vſque reijcit, intellexerit. Cæterùm ſicuti ob allatam rationem Salpa Bos vocari poteſt, ita aduertendum eſt alium eſſe à Salpa toto genere diuerſum, vtpote planum & cartilaginem, qui propriè Βοῦς, id eſt Bos appellatur. Syluaticus Criſopleurum piſcem dictum Salpam interpretatur, ſed rectiùs Chryſopleurus dicatur ab aureo quo per latera Salpa reſplendet, colore. F

Bos alius à Salpa. *Cryſopleurus.*

FORMA. DESCRIPTIO.

G

Veram Salpã eſſe quæ hic deſcribitur. *Lineæ.*

PRæfixum huic deſcriptioni piſcem, veram ac genuinam Salpam eſſe, vetus vbiq; fermè terrarum nomenclatura, omniaq; ab antiquis Salpæ attributa, ac deniq; eruditorum omnium conſenſus teſtantur. Piſcis eſt aſpectu iucundiſſimus. A ceruice (vt Iouij verbis vtar) in caudam per argentea latera, aureæ rubenteſq; lineæ certis diſtinctæ interuallis decentiſſimè eum depingunt: à quibus Ariſtoteli apud Athenæum πολύῤῥαβδοι, πολύγραμμοι, & ἐρυθρόγραμμοι cognominantur, & Oppiano αἰολόνωτοι, hoc eſt vt Lippius vertit, *varijs diſtincta tergora ſignis.* Meminit & aliàs earundem linearum Athenæus ex Philone his verbis: *Salpa ſimilis naſcitur in mari rubro piſcis Stromateus appellatus, vt Philon narrat, virgas habens per totum corpus extenſas, auri ſpeciem referentes.*

Stromateus. *Genera duo* *Vergadelle.* *Virgatus piſcis.*

Aduertendum interim eſt, duo eſſe Salpę genera, vnum commune & omnibus notum, alterum minus, quod in Narbonenſi Gallia perappoſitè Vergadelle, id eſt virgis, ſiue lineis diſtinctum teſte Rondeletio appellatur: Virgas enim (inquit) appellamus tenues & longos ramos, ſiue baculos, quas Græcis ῥάβδους nominant, vnde δίρραβδα, id eſt, duabus virgis, ſiue lineis diſtincta, & πολύρραβδα quę pluribus, vt Salpa & piſcis de quo hic loquimur, quem non ineptè Virgatum inde dici poſſe putat. Differt, vt ait à Salpa communi ætate tantùm, Virgatus minor eſt, & ad eius magnitudinē nunquam excreſcit. At ſi hoc verum eſt, non ſola differet ætate: progreſſu enim ætatis in magnam Salpam euaderet, quod cùm inficietur Rondeletius, apparet ſpecie omnino diſtingui: nam præterea, vel ipſo teſte; tenuior etiam eſt & rotundior. Meminit eiuſdem in libro de Piſcibus ſtagni marini, & à Salpa iterum diſtinguit, inquiens: In ſtagnis noſtris marinis frequentior eſt ea quæ Vergadelle à noſtris dicitur, id eſt, Virgatus piſcis à virgis quibus Salpæ ſimilis eſt, figura verò non item, ſed Auratis, vel Sparis potius. Ab ijs Virgati noſtri neq; partibus internis, neq; ſaporis inſuauitate, neq; carnis mollitie, neq; victus ratione differunt, ſed Virgati in ſtagno ſolùm reperiuntur, Salpæ & in mari, & in ſtagno. H

Salpæ deſcriptio. *Pinnæ.*

Sed Salpæ deſcriptionem proſequamur. Caput habet paruum & rotundum; roſtrum acutum, labra non ita infarcta, vt in alijs piſcibus, os exiguum, dentes firmos, (eos pictor noſter omiſit,) in ſuperiori maxilla ſedecim, in inferiore octodecim, ſerratos, quales etiam Athenęus illi aſcribit: oculos aureos, ſuper cilia quodammodo vireſcentes: pinnam in tergo vnicam, longam, multis ſpinis aſperam: Quæ retro anum verſus caudam conſpicitur, duobus tantummodo ſed robuſtis aculeis communita eſt: cæteræ vt in alijs ferè piſcibus. Cauda bifurca eſt. Lingua mediocris. Squamis tegitur latis &

vari j

Digitized by Google

Partes interne. varij coloris: ventre & lateribus candicat, dorſo ex cineraceo nigricat. Interanea nigerrimo peritonæo continĉtur, Ventriculus oblongus eſt & latus: Hepar magnum, ſubrubrum, in tres lobos diuiſum, E
Magnitudo. cui fellis veſica appendet. Splen nigricat. Vulua bifida eſt, ouis innumeris plena. Bellonius rarò duas libras excedere ſcribit, quod & Saluianus confirmat, ſed vbi adoleuêre, ſemper ad libram accedere ait, ita vt in nullo alio piſcium genere æquè atque in Salpis, eadem ferè ſemper ſeruari magnitudo videatur, indeq; fortaſſis à Pancrate ἰσομήκεις, æquales magnitudine, longitudineuè appellari. Dalechampius verò ſic Pancrati vocari putat, facta comparatione ad eos piſces, quos antea nominauerat.

L O C V S. C I B V S.

OVidius Salpam ijs accenſet qui *herboſa laxantur arena:* Oppiano verò teſte

In vaſtum pontum, ſcopulos quos abluit vnda Alga conſperſos, & multo murice tectos
Salpæ habitant, varijs diſtincta tergora ſignis.

Ariſtoteli non ſolùm in mari, ſed in lacubus marinis quoque gignitur, quod Rondeletius autopſia
Cibus. edoctus aſtruit. Idem Ariſtoteles Salpam inter eos quoque recenſet, qui cùm non ſunt carniuori, tamen vagantur, & oberrant: quæ verba Saluianus aliàs per ſe clariſſima non aſſecutus, eam vagari negat, carniuoram verò philoſopho haberi aſſeuerat: ſed verba philoſophi adſcribam: *Vagantur* (inquit) F
maximè & oberrant quæ carne aluntur, ſunt autem carniuori ij ferè omnes, (quæ verba Theodorus reliquit) *præter paucos, vt Mugilem, Mullum, Salpam, Aericam ſiue Chalcidem.* Xenocrates eà propter aliàs in alto mari capi tradit, aliàs ad litora, vt modò repetemus: quæ tamen omnia non prohibent,
Litoralem eſſe. quo minus litoralis eſſe poſſit, quin litora propriam eius ſedem eſſe, cibus quo maximè delectatur, argumento eſt. Alga enim & ſtercore ali [a] Ariſtoteles binis in locis teſtatum reliquit: & alicubi: *Fœtida* (inquit) *nonnullis piſcium pro eſca accõmodantur, vt Salpæ ſtercus,* vnde σκατοφάγον, & βδελυγρὰν,
[a] Li. 8. Hi. cap. 2. item 4. Hiſt. c. 8. id eſt merdiuoram & fœtidam Salpam Epicharmus in nuptijs Hebę, & Plinius obſcęnum piſcem agnominauit: quemadmodũ inter volucres Vpupam, obſcænam paſtu auem dixit, quam nonnulli in
Vpupa auis. ſtercore humano commorari, & fœtente fimo paſci ſcribunt. Pręter algam cucurbita tantoperè etiam delectatur Salpa, vt vtraq; herba pro eſca vtantur piſcatores, vt mox patebit. Alga autem, & fęces in litoribus vrbibus proximis, copioſiùs reperiuntur. Porrum deniq; etiam depaſcitur, vt Ariſtoteles ait,
Porrum. marinam aliquam herbam hoc fortaſſis nomine intelligens.

N A T V R A. M O R E S. G

SOlitarium piſcem eſſe ex Ariſtotelis authoritate tradit Athenæus. Bellonius tamen turmatim ab imo gurgite ad litora ferri, moxque alga alijſque marinis herbis paſtas, celerrimè in mare demergi ceu oculatus teſtis tradit, & Saluianus, cùm perraro (inquit) vnam ſolam,
Gregalē eſſe creberrimè verò complures ſimul capi videamus, gregalis potiùs quàm ſoliuaga cenſeri debet. Cla-
Auditus. riſſimè audire proditur, vti ex Ariſtotele Aelianus & Plinius recitant. Oppianus pauidam vocat, quaſi
Ingenium. piſcatorum timentem inſidias. Iouius natura aſtutum perhiberi; ſed quo authore ignoro, tradit.

P A R T V S.

Quando pariat. SEmel anno parit, vt [a] Plinius refert, & Athæneus, videlicet autumno, paulò ante æquinoctium, vt [b] Ariſtoteles ait, qui tamen id aliàs vbiq; terrarũ facere negat his verbis, *Salpa æſtatis*
[a] Lib. 5. Hi. cap. 9. *initio locis plurimis; nonnuſquam & autumno parit.* Multi non intellectis hiſce Ouidij verſibus:

[b] Lib. 6. Hi. cap. 17. *Atque immunda Chromis, merito viliſsima Salpa Atque auium dulces nidos imitata ſub vndis,*

Salpam voluerunt ſibi nidum more auium ſub aquis conſtruere, ibiq; parere, cùm id ſoli Phycidi Ariſtoteles tribuat, cuius periphraſis eſt poſterior verſus, nequaquam ad Salpam, minuſque ad Chromi- H
[c] L. 32. c. 11 dem referendus, quod tamen [c] Plinius aliquando credidit. Salpam tamen in alga parere monet Oppianus, inquiens:

Obſcæni madida Salpa naſcuntur in alga.

CAPIENDI RATIO.

[a] Lib. 8. Hi. cap. 2. CVcurbita capitur; quod ex omnibus vni ei euenire [a] Ariſtoteles tradit; gaudere enim hac eſca. Idem repetit ex eo Athenæus. Ineſcatur eodem Ariſtotele teſte ſtercore. Capi & alga ex Oppiano recitauimus. Id autem fit hoc modo. Piſcator aliquis per dies quatuor »
vnum ad locum aliquoties nauigans, lapides alga circundatos demittit: quinto poſtea die Salpis iam »
illic

Digitized by Google

A illic congregatis naſſam lapidibus obtectis alga immiſſis ponit, & circa introitum herbas marinas alligat, quibus Salpæ, alijq; herbiuori piſces delectantur. Vbi iam incluſos piſces ſenſerit, tacitè mox ad nauigat, viris remiſq; ſilentibus, & naſſam extrahit. Silentium autem cùm ad alias piſcationes, tum Salparum in primis vtilis eſt, vt quæ natura pauidæ ſint. Eſca ad eaſdem ex Tarentino: *Bryon viride ex ſaxis oleo interens, vſui exponito.*

MORALIA.

Homo varius.

HOminem varium, varijs rebus ſeſe oblectantem, non inconcinnè Salpam dicere poſſimus: quomodo Mnaſeam quendam Locrenſem vel Colophonium, familiares Salpam cognominarunt propter varietatem argumenti libri παιγνίων, id eſt de Ludis ſiue luſibus à ſe côditi: qualem & à Salpe ſcriptum aiunt, muliere Lesbia, à iocorum fortaſsis varietate ſic nuncupata.

VSVS IN CIBIS.

B

Carnis qualitas.

QVemadmodum hoc noſtro tempore Salpa, quam tam eleganter Natura depinxit, tamq; iucundis coloribus adornauit, ab optimatum menſis, vt inſulſa & mendax repudiatur, plebeiuſq; omnino atque ignobilis piſcis habetur, ita quoque apud veteres in nullo planè pretio æſtimationeq; fuiſſe comperimus. Ouidio enim, *meritò viliſsima Salpa* dicitur, Oppiano & Plinio obſcæna, Epicharmo merdiuora fœtidaque, Archeſtrato ſemper mala, & Diphilo dura & inſuauis: & vt Platina ait, ſylueſtre quid ac ferinum reſipiens. Quod ſi tamen circa Ebuſum inſulam (quæ nunc Euizza nominatur,) capta fuerit, haud ſpernendam eſſe Plinius ait: Alexandrina pariter maximè ſi in autumno nata fuerit, humidum quid & album, idq; non viroſum emittit, vt Diphilus refert. Id tamen Rondeletio improbatur, quandoquidem piſces omnes vterum ferentes meliores cùm ſint, Salpa æſtate grauida, melior quoque dicenda fuerit: parit enim (inquit) autumno, & ſemel tantùm: qua in re falli conſtat Rondeletium, nam ex Ariſtotele bis parere Salpam oſtendimus; & Epicharmus de illa intelligit, quæ iam æſtatis initio pepererat; ſicuti de illa quæ autumno Archeſtratus: cui circa Mitilenen capta tempore meſsis guſtui quoque minus ingrata eſt. Omnium autem C tam dura caro eſt, vt [a] Plinius percoqui poſſe neget, niſi ferula prius verberetur (quare fuere qui Belgarum Stocfiſch Salpam eſſe voluere, quorum opinionem ſuo loco refellemus) vnde ægrè conficitur à ventriculo, ſuccumq; gignit prauum, etiam quocunque modo præparata. Platina inteſtinum vult per branchias euelli, quia ſcilicet impuriſſimo cibo veſcitur, hominique omnino deteſtando abominandoque. Aliàs etiam bene exenteratam, ſed quàm fieri poteſt, exigua inciſura, aſſaturam requirere & moretum tradit. Saluianus per dorſi longitudinem diſſectam, exemptis interaneis, paſſulis, ſale, allio, olentibuſq; herbis conciſis & ſimul mixtis infartam, ſi aſſetur, ſapidiuſculam euadere tradit.

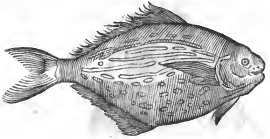
Vbi melior, & quando. *Carnis qualitas.* *[a] L. 9. c. 18.* *Apparatus.*

DE STROMATEO. Cap. XXII.

[a] Lib. 7. *Etymum.* *Stromata quæ.* *Stromateus Rond.* *Fiatola.*

ATHenæus [a] ex Philone in mari rubro piſcem naſci tradit Salpæ ſimilem, qui Stromateus (Στρωματεὺς) nominatur, vniuerſo corpore lineis aureis productis diſtinctus, à quibus nomen ei impoſitum eſſe credi poteſt. Sunt enim Græcis ςρώματα ſtragula D & tapetes elegantiores, varijs colorum imaginumq; differentijs ſpectabiles: quo fortè ſenſu Clemens Alexandrinus libros ſuos ςρωματεῖς inſcripſit, quaſi lectionis varietate lectorem oblectantes. Pro hoc Stromateo Rondeletius ſubſequentē piſcem pinxit, ſed nō deſcripſit, monens tantùm, ſi in aliqua mediterranei maris parte reperiatur, nec mari rubro tantùm proprius ſit, cū eſſe qui Romæ Fiatola nūcupatur, eò à Salpa diſſidens, quòd lineas aureas breuiores habeat, nec ad caudam vſque productas. Ipſe tamen Fiatolam longè aliam facit, piſcem videlicet, qui contra aliorum morem nullas in ventre pinnas habet: quo modo & ab alijs depingitur, vt mox patebit: & in capite de Fiatola Stromateum ſuum. Romæ etiam ab ichthyopolis nomina piſcium propria, ſimilibus ſæpenumerò communia facientibus, Fiatolam dici tradit: quare licet ſquamoſuſnè ſit, an læui cute præditus, huic tamen loco ob allatam rationem inſerere eum placuit.

Stromateus Rondel. E

DE FIATOLA ROMÆ DICTO. F
Cap. XXIV.

SYNONYMA. ETYMVM.

Callionymus. Ellops. Lycos. Callichthys Bellon. BEllonius piſcem Romæ Fiatola vulgò dictum, quibuſdam videri ſcribit veterum Callionymum, alijs Ellopen, alijs denique Lycon: ipſe verò eum eſſe conijcit, qui Græcis κάλλιχθυς nuncupatur, facta coniectura ex nomine ipſo, quò piſcis pulchritudo indicetur, cùm ſit Fiatola Romanorum totus pulcher piſcis, aureo nimirum & argenteo colore inſignis, multiſq; lituris variegatus: ſed inefficax ſatis id argumentum eſt: neq; etiam veteres id de Callichthye tradunt. Rondeletius Callichthyn ab Anthia alium non facit; [a] Oppianus diſtinguit; cùm enim rationem tradidiſſet capiendi Anthiam, ſubiungit:

[a] Lib. 3. Callichthys Ariſt.

— Τοῖον καὶ κάλλιχθυς ἔχει σθένος, ἠδὲ γενέθλη Ὀρκύνων.

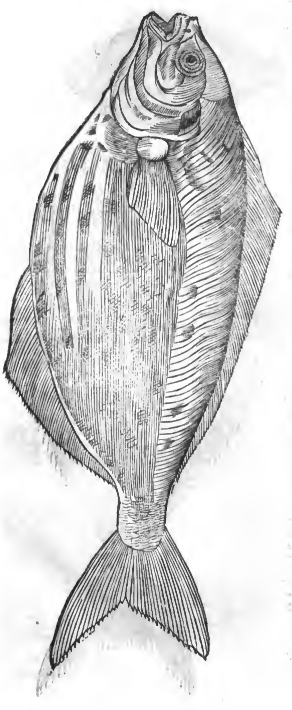
Anthiæ tamen ſpeciem eſſe, dici poterit: nam quod Oppianus ait nullum animal noxium reperiri, vbi Callichthys conſpicitur, id Ariſtoteles tradidit de Anthia. Callichthys Ariſtotelis dentes ſerratos habet, & gregatim degit: Oppianus Cetaceis adnumerat, & alibi Thũno eſca eum capi ſcribit, quæ omnia Fiatolæ conuenire non puto, neque etiam id aſſerit Bellonius. G

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

ROndeletius cùm nullis alijs commodiùs, quàm cum Cæruleis (ſic vocat Glaucos ſuos, Hippurum, Seſerinum) connumerari poſſe credit, haud alio (vt apparet) argumento nixus, quàm quòd dorſum & latera habeat cærulea. Iam verò eundemne cum Fiatola Bellonij *Pictura examinantur.* depingat, dubitari poſſit. Lineæ enim ſiue ſtriæ & maculæ longè aliæ ac aliter in vtriuſque pictura exprimuntur. Forma verò & pinnarum ſitus, item iuxta Romam frequentem eſſe, vt vterq; ſcribit, & *Deſcriptio ex Rond.* Fiatolam dici, ad vnum eundemque pertinent piſcem. Rondeletius ſic breuiter deſcripſit. Dorſum lateraq; cærulea ſunt, venter candidus, labra purpurea. Ferè rotundus & compreſſus, Seſerino non H valde abſimilis; niſi quòd lineas ductas non habet, ſed vnicam duntaxat. A dorſo autem ad hanc li- *Ex Bellonio* neam & ab hac ad ventrem lineæ demiſſæ ſunt, perbellè inflexæ. Bellonius fuſiùs: latus eſt, (inquit) ac plauus, caudam lunatam habens, linguam carnoſam, Delphini modo, ad humanam accedentem, ſuiſque partibus omnino abſolutã, quod inter cæteros branchijs præditos ſolus habere mihi viſus eſt: *Nota peculiaris.* quemadmodum & hoc ſibi etiam peculiare quòd præter omnium piſcium morem pinnis ſub ventre careat: eſtque prorſus inermis: Branchias vtrimq; quatuor gerit: ſiquidem eam quam capiti coniun- *Maxilla.* ctam habet, annumeres: Superiorem maxillam fixam ac immobilem, vt Scarus & Exocœtus habet, Cantharo quidem ſimilis eſt, ſed eò maior euadit, non tamen æquè craſſus. Lineam habet à capite *Squama.* ſub ventre ad vmbilicum extenſam atque vtrimq; in ceruice nigram maculam. Squamis vndiquaq; caret, præterquam in eo lineæ ductu, qui piſcis huius latera diſtinguit: ventrem quoque paruum habet, vt & Lechia & Lampuga: quamobrem ei arctè inter ſe cohærent, quæ tam numeroſis ſpiris in or- *Hepar.* bem circumductis, ita inter ſe complicantur, vt globulum eſſe dicas. Hepar vnius tantùm lobi, nullo

felle

Fiatola vulgò Romæ.

A

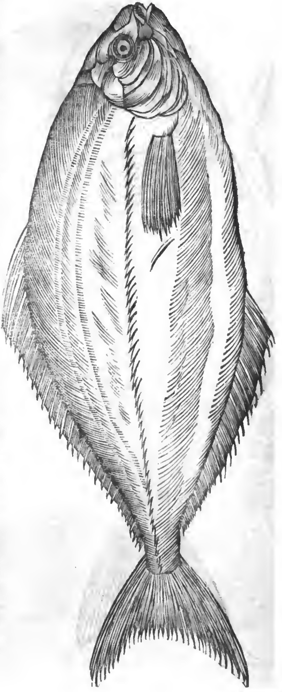
B

C

D

ſelle prænditum : ſtomachum in V litteram effor matũ : cuius infima pars in mucronem terminatur, atque ad eius pylorum tam numeroſas videas appendices, vt (quẽ admodum nec in Thynno, Pelamyde ac Scombro) nullis artibus numerari poſſint, Inteſtina fulcit glandulosũ pancreas. Lien illi ſtomacho ſubeſt. Geſnerus Fiatolæ à Bellonio exhibitam iconem ſtudio omiſit, quòd formâ (inquit) & circumſcriptione corporis, ac pinnis cũ ea quam Rõdeletius dedit, conueniat. Lineas tamen, ſeu ſtrias & maculas lõgè alias ac aliter in vtriuſque pictura eſſe ait, vt piſces eſſe diuerſos aliquis exiſtimaret, ſicuti etiam ex vtriuſque deſcriptione idem nõ videtur. Rurſus verò propter formam & pinnas, vt dixi, & quoniã vterq; circa Romam frequentem eſſe & Fiatulam vocari ſcribit, vnus videri poteſt. A nobis poſitã figura (eſt autem ea quę hic primo loco exprimitur) quàm à Corn. Sittardo cum alijs piſcibus Romæ depictis olim accepi cum Belloniana ferè per omnia congruit, niſi quòd rudimenta quædam dentium oſtendit, cùm Bellonius omnino edentulam faciat : & lineam mediam rectam à brãchijs ad caudam non exprimat (cuius tamen in deſcriptione Bellon. non meminit) nec aliam ſuperiorem Bellonio memoratam, incuruam, & ſquamoſam, cùm reliquũ corpus ſquamis careat. De ea doctiſſimus Sittardus ad me ſcribebat. Hic piſcis Fetolo vulgò dicitur, Romanis

Lampeca. **Fertur naſci ex** pulmone marino, delicatiſſimus piſcis, nec excedit hãc magnitudinẽ. Erat autẽ miſsa ab eo pictura, vno alterouè digito lõgior, quã à nobis hîc propoſita eſt. Ex pulmone marino eam naſci, alioué Zoophyto, quis facilè credat. Hactenus Geſnerus. Idem puto piſcis eſt Romæ itidem mihi depictus, qui altero loco ponitur; Auream habet lineam à brãchijs ad caudã, aliaſq; eiuſdem coloris per tergus: cætera aureo & cæruleo pulcherrimè varius, vt Callichthys ſiue pulcher piſcis iure optimo vocari poſſit. Idem Geſnerus alterum piſcem cuius hîc quoq; iconem adijcemus, Venetijs pictum, primùm Hepatum eſſe conijciebat, quoniã à Venetis Figo nominatur, & Italicè iecur fegato, quaſi ficatum, ideſt συκωτὸν. (forte quòd nõ minus ſapidus ſit piſcis, quàm animãtis alicuius ſicub. paſtæ, vt Anſeris aut Suis iecur,) & figura Hepati à Rõdeletio poſita, ad hanc proximè accedere videbatur, color nigricans (inquit) etiã conueniebat. Sed cùm Bellonius aliquando per Heluetiam iter haberet, admonuit me, piſcẽ hunc potius eſſe Callichthyn ſuũ (Rõdeletius Stromateum facit) quanquam non ſint eidẽ colores & maculæ: idq; animaduerti cùm ex figura eius, tùm quòd, vt dicebat, & in Callichthye etiã ſcribit, ſolus hic piſciũ pinnis ſub ventre careat, nec aliam parte ſupina habeat quàm quæ ab ano eſt. Rotundior etiam apparet, magiſq; rhomboides, quàm Hepatus Rondeletij, à quo & capitis figura multũ differt, & qđ ſquamis careat, vt pictura oſtendit, cùm ille ſquamoſus ſit. Superior corporis pars magis fuſca

B

F

G

H

A

B

eſt,in ſumma ſubcærulea:inferior ex cinereo albicat(ſicut & cauda quam gerit lunatam) perbreuibus etiam lineis candicantibus aliquot parallelis diſtincta. Venetijs, vt dixi, vulgare ei nomen eſt Figo, vel etiã Truellia: A Græcis vulgò Goſidaria vocatur,vt audio:& à Luſitanis Pampano.Hactenus ille.

LOCVS. ORTVS. VSVS.

ROmæ frequens piſcis eſt:alibi rarus & incognitus. Rondeletius ſuis litoribus nunquam viſum aſſerit. Fertur naſci ex pulmone marino,quod tamen mihi non perſuaſerint. Delicatiſſimum piſcem eſſe inquiunt. Rondeletius à Glauco ſubſtantia parum differre ſcribit; eſſe enim carne paulò molliore.

C

DE SCORPIO. Cap. XXV.

SYNONYMA. ETYMVM.

QVi Græcis Σκορπίος, Ouidio cæteriſq; Romanis latinè quoq; Scorpius nuncupatur,
Plinio nonnunquam item Scorpio, prout nimirum inſectum venenoſum, à quo huic *Scorpius vnde dictus.*
piſci nomen inditum, Scorpius & Scorpio latinis promiſcuè nuncupatur. Accepit
autẽ piſcis iſte ab eo inſecto nomen,nõ quòd vel corporis figura id vel colore,vt nõ-
nulli voluere,æmuletur,ſed quòd vt aculeo Scorpius terreſtris, quem habet in cauda,ita piſcis quibus in tergore & capite armatus eſt,venenum vulnerando infligat,vt
mox oſtendetur. Genuenſes veterem nomenclaturam retinent:alicubi etiam in Italia Peſce Spin,vel
Spino,vel Spinoſo vocari Geſnerus tradit; & Aggregator Spinulam piſcem memorari à Galeno in *Spinula piſcis.*
tertio de aliment. facult. ſcribens,non alium quam Scorpium intelligit: hunc enim ibi nominauit Ga-
lenus: & Syluaticus pro Sabot Hebraica aut Arabica voce,piſcem Spinulam reddit. Romæ Scroſano *Sabot.*
D dicunt,Luſitani Coeſſo.Gillius in nonnullis Italiæ regionibus Scorpium & Scorpænam(de qua mox)
promiſcuè Scorpenam vulgò appellari teſtatur,& à Græcis Scorpium:apud Maſſilienſes Scorpænam *Scorpena.*
rectè quidem vetus nomen retinere: Scorpiũ verò parũ Maſſilicè Raſcaſſam nominari,ſiue vt Bellon. *Raſcaſſa.*
habet,Reſqueſſam. Rondeletius verò eum qui niger eſt, Scorpeno, qui flauus eſt, Scorpena vocari
author eſt. Fallitur itaq; Saluianus,Scorpium Scorpenam,Scorpænam Raſqueſſam appellari exiſti-
mans. Iam verò Σκορπὶς, & Σκορπίος cùm ſeparatis locis nominentur ab Ariſtotele, non ſolùm noſtri *Scorpis an*
temporis eruditi, verùm etiam ipſe quoque Athenæus dubitant,eorundemne an diuerſorum piſcium *idem cum*
ſint noma. Sic enim ille. *Ariſtoteles in quinto de animalibus cap. 9. & 10. Scorpios, & Scorpidas diuer-* *Scorpio.*
ſis in locis nominat: incertum autem an eoſdem eſſe intelligat. Rondelet. Saluianus, & Geſnerus eiuſ-
dem quidem piſcis nomina eſſe arbitrãtur,iiſdemq; ſexum diſtingui,Scorpio nimirum marem, Scor- [a] *Li 2. Hiſt. cap 17.*
pide fœminam denotari: quod ſe colligere ait Saluianus non ſolùm ex ipſorum Græcorum nominum
ratione;ſed ex [a] Ariſtotelis etiam verbis:nam vbi philoſophus,inquit,de appendicibus ventriculi, [b] ac [b] *Li 8. Hiſt. cap. 13.*
differentia à loco,in quo piſces degunt, deſumpta pertractat (quippe quæ tum maribus,tum fœminis [c] *Li. 5. Hiſt.*
Scorpionibus æquè cõmunia ſunt) σκορπίος nomine vtitur: vbi [c] verò de loco in quo pariũt agit, (cùm *cap. 10.*

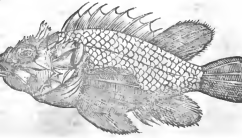
parere propriū fæminis ſit) non σκορπίυς ſed σκορπίδας appellat, eas vt Orcinas in alto fœtificare di- E
d L.5.c.9. cens. Quod ſi obijciatur d Ariſtotelem pauló ſuperiùs, Scorpionem bis āno parere teſtantē, σκορπίυ, & non σκορπίδος vocabulo vſum eſſe, reſpondendum eſſe cenſet, aut non ſemper & locis omnibus eadem loquendi proprietate ſcriptores vti, aut corruptum eſſe locum: nam cùm nunc (inquit) legatur Σκορπίος τίκτει δίς; σκορπὶς forſan legendum eſſet; facillimè enim σκορπὶς in σκορπίος corrumpi potuit. Nec obſtat quòd Athenæus etiam (vt ex loco præcitato colligitur) ibì σκορπίος legerit: nam poſt tot annos Ariſtotelem ſecutus eſt Athenæus, vt eo quoque intermedio tempore σκορπίος pro σκορπὶς mendosè ſcribi potuerit. Hæc itaque Saluianus, cuius rationes meo iudicio frigidiuſculæ exiſtunt. Ego quidem nihil immutauerim; imo verò non ſexu Scorpidem à Scorpio, ſed ſpecie etiam diſtinguo,
Scorpæna. eumque eſſe reor, qui Athæneo σκόρπαινα nominatur, & à Scorpio diſtinguitur. In qua ſententia Saluianus quoque fortaſſis fuerat antea, nam cùm Scorpænam à Scorpio ſpecie etiam diſtinguat, Scorpænæ hunc titulum præfixit, Σκορπὶς, Scorpæna, vulgò Scrofanello. Idem & Geſnerus fecit, contrà
Euſtathij error. Euſtathius Scorpænam Scorpij fæminam eſſe aſtruit ex his Athenæi verbis: *Scorpænas & Scorpios nos comedimus*, Apparet autem imperfectam Athenæi ſententiam percurriſſe Euſtathium, quæ enim ſubſequuntur, manifeſtiſſimè differentiam conſtituunt: ea ſunt: *Diſtare ſucco & colore piſces eos* (Scorpium & Scorpænam) *non eſt qui neſciat*. Quamquam autem in pleriſque piſcibus ſexu tantùm dif- F
ferentibus, coloris etiam aliquod diſcrimen eſt, id tamen tam exiguum eſt, vt à peritis tantùm agnoſcatur: Eſt denique & in magnitudine differentia, minor enim Scorpæna.

GENVS. DIFFERENTIÆ. DESCRIPTIO.

Hiceſius apud Athenæum duo facit Scorpij genera, loco, colore, & carnis bonitate inuicem differentia: inquit enim: *Scorpionum alter pelagius eſt, alter τεγανώδης: & hic quidem rufus alter nigricans. Præſtat ſapore & nutrimento pelagius*. Rondeletius pro τεγανώδης vertit Lutarius, ex Etymologo cui τέγανος propriè (inquit) eſt γῆ ἐπὶ πόλαιαν ὕδωρ ἔχουσα, ἢ πηλῶδες ὕδωρ, id eſt terra ſupernatantem aquam habens, aut cœnoſa aqua: ſed commodiùs circumloquemur, vertemuſque, qui in cęnoſo litore degit, aut in cęnoſis aquis (marinis nempe vt Dalechampius reddidit) nam lutarium ſignificantiùs dicemus quod Græci τελματιαῖον: quemadmodum Ariſtoteli Rana &
Rana. Cordylus. Cordylus ſunt animalia τελματιαῖα, & Teſtudo quædam lutaria dicitur, nam τέλματα ſunt paludes
Scorpius teganodes qs. paruæ & diſtinctæ, τέγανος verò quod continuatum eſt, vt ſunt marina litora. Hunc teganodem Scorpium idem Rondeletius atque ipſe quoque Saluianus Scorpænæ eundem faciunt; qua in re ab vtroq; G
rurſus diſſentio, exiſtimo enim idem Scorpio accidere quod Mullo: eſſe ſcilicet eundem cum pelagio, hoc eſt, eſſe quidem omnes Scorpios litorales, ſed alios ad altum etiam ſe efferre, alios in cœnoſo ſemper litore verſari, tanquam lutarij Mulli faciunt, ideoque & nigriores & inſuauiores haberi, vt ratio ipſa dictat. Totidem Scorpij genera Oppianus refert, vtraque in arenis & petris paſci ſcribens, nec aliam diſtinctionis peculiarem notam addens, additurus, puto, ſi quæ fuiſſet. Eſt itaque Scorpius ma-
Caput. gno capite piſcis, eoque anguloſo, duro, oſſeoq; plurimis iiſdemque acutiſſimis & robuſtiſſimis aculeis munito, quod inter alios meminit quoque Ouidius hoc verſu:

Et capitis duro nociturus Scorpius ictu.

Scorpius Rondel.

Os ipſi magnum & in eo exigui dentes, & confuſi, dēſique: quos in inferiori maxilla trianguli figuram habere Rōdeletius ait:
Oculi. Oculi item magni & rotundi, excrti, vt in Bufone, in ſuprema ſede tēporum collocati: Superciliorum loco aculeum vtrimque acutiſſimum Cuculi inſtar habet, item apophyſem ſiue appendicem cutaceam, mollem: branchias qua- H
Pinna. ternas vtrimq; oſſeo aculeatoq; operimento contectas: & iuxta eas, binas latas pinnas, totidemque ex harum regione in ventre ſed minores: in dorſo vnicam, ſed latam longamque à ceruice ad caudam vſque excurrentem, anteriore ſui parte vndecim aut duodecim duris firmiſque aculeis horridam, cætera obtuſam & innoxiam:

A xiam: aliam denique quæ à podice ad caudam vergit, breuem, at latiuſculam tribus hiſpidam aculeis.
Cauda vnicâ ac latâ pinnâ conſtat. Totum corpus rotundum eſt, anteriore parte craſſiſſimum, po- *Cauda.*
ſteriore tenue. Squamæ quibus tegitur, adeò ſunt exiles tenueſque, vt niſi aduertas, ijs carere videa *Figura.*
tur: Sunt enim cortici ſerpentum potius quàm ſquamis vulgaribus ſimiliores. Solus venter ipſius *Squamæ.*
albicat cætera rubet, quamobrem Plinio rufus, Numenio apud Athenæum ἐρυθρός, Hiceſio πυῤῥός, *Color.*
Diphilo κιῤῥάς cognominatur. Nigras interim quaſdam notas per corpus diſperſas videas, vt non
ab re Epicharmus ποικίλον dixiſſe videri queat. Lapidem gerit in capite. Ventriculum habet ma- *Partes interna.*
gnum, cum multis circa pilorum appendicibus, vti & [a] Ariſtoteles meminit: inteſtina lata: hepar albũ
a quo fellis veſicula pendet: ſplenem verò ſubrubrum. Trilibris quandoq; datur: maior nunquam. [a] *L. 2. Hiſt. cap. 17.*
In mari verò rubro, duûm triumuè cubitorum Scorpios & Gobios gigni [b] Aelianus ſcribit, & Io. Tzet- *Magnitudo*
zes apud [c] Indos eadem magnitudine. [b] *L. 17 c. 6.* [c] *Lib. 7. Variar. 144.*

LOCVS.

B SCorpium marinum quidem piſcem eſſe omnes profitentur, ſed quam maris partem habitet,
confuſè traditur. Ouidius ijs annumerat, qui pelago gaudent; & Ariſtoteles in alto tra-
dit fætificare Scorpium. Hiceſius (vt oſtendimus) alios facit pelagios, alios in cœnoſis litori-
bus verſari ſcribit: [a] Oppianus bina quoque genera dari inquiens, vtraque tamen in petris & arenis [a] *Lib. 1.*
paſci ait, canens:

Cautibus & bibula multi paſcuntur arena, | *Aurata fulua ſplendoris nomine dicta,*
Et Symij & Glauci & denſato dente Dracones, | *Scorpius in pugna fortis:*

Et [b] aliàs rurſus: [b] *Lib. 2.*

Horrendus curuo qui gaudet Scorpius antro.

Mneſitheus quoque apud Athenæum ſaxatiles eſſe Scorpios teſtatur: Bellonius rufos tantùm. Sal- *Litorales eſſe.*
uianus verò litorales putat, & recitata veterum teſtimonia controuerſa eſſe inficiatur, quoniam [c] Ari- [c] *L. 8 Hiſt. cap. 13.*
ſtoteles ſcripſit, *piſcium nonnullos litorales eſſe, alios pelagios, & alios rurſus vtrumque locum indifferen-
ter habitare.* Quam ſententiam paulò antè Mulli exemplo approbaui, & Ariſtoteles inter litorales
ne ſit, & pelagios ambigi aſſerit, litoralium piſcium nomine eos item complectens, qui impropriè
& latiori loquendi modo, ſaxatiles appellantur, ſicque ſaxatilem dictum eſſe Oppiano & Mneſitheo
C dubitari non debet.

NATVRA. MORES. VENENVM.

VItam viuit ſolitariam, vt teſtatur Athenæus & Saluianus paucos admodum vnà capi ait, vt ſo-
litarium eſſe non ſit dubitandum, quandoquidem gregales fuſaneique numeroſè vnà capi
ſolent. Quamuis verò ibidem Athenæus phyco, id eſt, alga paſci Scorpium dicat, attamen *Cibus.*
carniuorus quoque eſt, & ſi Alberto credimus cancris mirum in modum inhiat; apud quem hoc in-
uenio ſecretum: *Fertur, ſi decem cancri colligati in maris locum aliquem proiecti fuerint, ad eum omnes
Scorpios congregari.* Bellonius caridibus, id eſt ſquillis Aphyis, Sparulis, Gobionibus, ſimilibuſque pi-
ſciculis omnibus veſci monet: plurimoſque piſciculos in Scorpij ventriculo ſeſe inueniſſe teſtatur Sal-
uianus. De caſtitate huius piſcis mox aliquid dicemus in Scorpæna. Aculeis, quibus in capite & *Aculeorum*
in tergore armatus eſt, tum ad ſui tutelam, tum item ad nocendum, venenoque inficiendum vtitur, vt *vſus.*
teſtatur [a] Oppianus his verſibus: [a] *Lib. 2.*

D *Horrendus curuo qui gaudet Scorpius antro,* | *Gobius in fulua nimium contentus arena*
Et Canis atq; Draco, volucriſque per æquora Hirundo, | *Hi duris pugnant ſtimulis, funduntq́; venenum.*

Venenatum autem peſtiferumq́ue Scorpij ictum eſſe multi ex veteribus præterea teſtantur. Qui à *Ictus venenoſitas.*
Scorpione & Dracone marinis (inquit [b] Dioſcorides) infliguntur ictus, grauiſſimos dolores inferunt, [b] *L. 6. c. 61.*
nonnunquam etiam nomas, id eſt vlcera depaſcentia. [c] Auicenna exiſtimat ex ictu (interpres morſu, [c] *Li. 4. Fen.*
habet) inflationem ventris fieri, & formam hydropicam, & quandoque inde accidere exitum inuo- *6. tract. 5.*
luntariæ ventoſitatis. Ouidius quoque ad venenum quod ictu ſuo infligit, reſpexit, dum canit: *cap 23.*

Et capitis duro nociturus Scorpius ictu.

Item Plinius: *Sic & Scorpio lædit, dum manu tollitur: tot enim aculeos habet in capite, vt ſine noxa tra-
ctari non poſſit, niſi cauda arripiatur, vel duobus tantùm digitis mediũ corporis apprehendatur.* Cæterùm
non viui tantùm piſcis ictus venenoſus eſt, ſed & mortui quoq; vt Arnoldus Villanouanus teſtatur.

PARTVS. E

Ariſtoteles explicatus. *a L. 5. Hiſt. cap. 9.* *b L. 9. c. 51.*

FOEtificat in alto mari, vt paulò antè ex Ariſt. dicebamus: quibus verbis fretus Saluianus, negat Scorpium circa litora & fluuiorum oſtia, vbi pleriq; aſſolent, parere: ſed cùm Ariſtoteles inter litorales & pelagios ambigere tradat, haud obſcurè meo iudicio vtrobique etiam fœtificare inſinuat: id tamen ſæpiùs in alto fieri facilè conceſſerim. Pariunt autem eodem[a] Ariſt. teſte bis anno, vére videlicet & autumno, quemadmodum ex ipſo etiam repetunt[b] Plinius & Athenæus, vt mirari ſatis nequeam Oppianum quater parere Scorpium ſcribentem.

At bis Lucinam Labrax toto inuocat anno, Quattuor at partus horrendus Scorpius edit,
Accipiunt Triglæ terno cognomina partu.

CAPIENDI RATIO.

AD Scorpiones capiendos ineſcatio ex Tarentino: *Scobis de ligno mori, caulocinara, ſandaraca, ana drachmæ octo, erucæ braſsicæ numero quinque. Hæc cum tritico optimè læuigato arenaque aſſuſa aqua miſceantur, & paſta inde ſubacta illiciantur.* F

PROVERBIA.

Piſcator ictus ſapit.

P*Ro Perca Scorpium*, adagium in Perca à nobis explicatum. Aliud ex Scorpij ictu natum, olim in Græcia celeberrimum, quamuis Scorpium aliàs adagium non nominet, ἁλιεὺς πληγεὶς νόον οἴσει, id eſt *piſcator ictus ſiue percuſſus ſapiet*. Ferunt (inquit adagiorum author,) ab huiuſmodi quodam euentu natum: Cùm piſcator quiſpiam piſcibus, quos intra rete tenebat, manum admouiſſet, atque à Scorpio piſce feriretur, ictus (inquit) ſapiam: itaque ſuo malo cauit in poſterum. Zenodotus ait paræmiam extare apud Sophoclem.

VENENI CVRA. G

Dioſcoridis locus animaduerſus.

PAulus Aegineta aduerſus Draconem marinum priuatim quædam recenſet remedia, quę Dioſcorides atque alij Scorpij quoque ictui communia faciunt. Dioſcorides à Scorpio ictis propinat abſynthium vel ſaluiam, vel ſulphur cum aceto tritum, potum, inquit Ruellius, & ſic verba Græca præ ſe ferunt, veruntamen meliùs fortè legetur, illitum, vt Aetius habet, & Paulus aduerſus Draconis marini ictum imponi iubet. Abſynthium interim Plinius quoq; ex vino Draconibus marinis & Scorpionibus (nimirum marinis) aduerſari tradit: item alibi mentæ ſuccum per ſe; aliàs item ocimum per ſe prodeſſe tradit ex Dioſcoride, qui & ſaluiam offert. Plumbum integrum, id eſt nec lotum, nec vſtum, plagis affrictum prodeſt, eodem authore: eodemque modo ceruſſa ſtanni vſurpata iuuat, vt Auuicenna ait: & vt Aegineta vult, ſulphur viuum cum aceto tritum & illitum. Ictus & humana vrina ex Dioſcoridis ſententia ſaluberrimè fouetur. Hali Abbas vult, vt vrina ſit pueri. Mullus piſcis diſſectus vulneri applicatus ſanat, vt Paulus & Aetius tradunt, & vt Plinius addit, etiam in cibo ſumptus. Teſtatur Rondelerius ſeſe puerum ab hoc piſce miſerè ictum, dum eum in ſinu recondere vellet, curauiſſe diſſecto Mullo & impoſito cum eiuſdem Scorpionis hepate, adhibito ad vulneris ambitum lentiſco contuſo; quod ideo (inquit) cõmemorare volui, vt Scorpionis ictuum antipharmaca à veteribus tradita vera eſſe & à me experientia comprobata omnibus indicarem. Principio H verò nullum eſt venenatum animal, quod veneni ſui antipharmacum non contineat: cùm enim partes diuerſæ ſint, diuerſo quoque temperamento, inter ſe aduerſati neceſſe eſt: deinde duplex antipharmaci genus eſſe comperio: antipathiam (imo ſympathiam) & ſimilitudinem ſubſtantiæ; vt hepar venenatorum animalium vulneri impoſitum ſimilitudine ſubſtantiæ venenum retrahit, maximeque confert ea parte qua fel continetur. Carnes verò impoſitæ idem præſtant per antipathiam (ſympathiam dicere voluit,) vt viperarum caro morſui viperarum medetur. Terreus Scorpius ictibus ſuis remedio eſt. Sic Mullus marini Draconis, Aranei, ac Scorpionis morſibus (ictibus) medetur, ſi crudus atque diſſectus admoueatur, authore Dioſcoride: quod (vt dixi) experti ſumus.

Antipharmaci duo genera.

Digitized by Google

A

VSVS IN CIBIS.

Marini Scorpij caro, etſi ab antiquis, recentioribuſq; non ſatis commendetur, non eſt tamen in poſtremis habenda, maximè ſi hyeme, locis ſaxoſis & puro mari piſcis captus fuerit. Cœnoſo enim loco peior omnino eſt teſte Hiceſio & nigrior. Philotimus inter duræ carnis piſces Scorpium numerat: cuius ſententiam aſtruit* Galenus: qui aliàs in ſaxatilium penuria eundem ſubſtituit: *Cùm ſaxatiles* (inquit) *deſunt, Aſellos, Mullos, & alios eiuſdem generis pelagios poſſumus exhibere, atque eos potiſſimum qui cum ſinapi manduntur, cuius generis eſt Scorpius.* Quare vt non omnino probo Mneſithei Athenæi ſententiam, ità etiam non omnino (quod pleri que faciunt) improbo, qui ſaxatiles dictos Gobios, Scorpios, Paſſeres & ſimiles alios ſiccum præbere alimentum ait, idq; copioſum & ſolidum & facilè concoctu, nec excrementis redundare, nec flatus parere, nimirum ſi quę ad præparationem requiruntur, adhibeantur. Saxatiles autem hoſce piſces vocari puto, non propriè ſed quòd iuxta ſaxa quoque obuerſentur, quemadmodum paulò antè de Scorpio ex Oppiano dice-

Carnis qualitas.
** L. de Atten. victu.*

B bamus. Adhæc Scorpius vel Hiceſio teſte, Scorpęnam ſaporis ſuauitate & nutrimento vincit: Scorpæna autem iuxta Xenocratem, licet & ipſa duram habeat carnem, ſapore tamen haud eſt ingrato. Ex ſententia eiuſdem Hiceſij, Scorpius abſtergit, excretu facilis eſt, multi ſucci, plurimi nutrimenti, quam ſententiam, vt aſtrueret, ſubdit, χονδρώδεις γάρ εἰσι, hoc eſt cartilaginei ſunt, hoc eſt dura ac ceu cartilaginea carne: quæ poſteriora Hiceſij verba plurimùm negocij præbuerunt Saluiano & Rondeletio, adeo vt vitiatum vterque hunc locum eſſe voluerit: legeritq; Rondeletius pro χονδρώδεις σαρκώδας. At non aduertit cartilagineos vocari ab Hiceſio hos piſces, non quòd ſint ex genere eorũ qui ſic propriè nuncupantur, & σελάχη & χονδράκανθα, ſed à carnis ſuæ qualitate, quæ ei, vt diximus, firma ſolidaq; eſt, calloſa ac velut cartilaginea, quo item ſenſu idem Hiceſius Anthiam quoque χονδρώδη eſſe prodidit, quanquam vulgaris ac vitiatus Athenæi codex χρυδρώδη habeat. χόνδρος autem Græcis non modò cartilaginem propriè dictam, ſed in alijs etiam rebus ſolidius quid compactiuſque ſignificat, vt lexica paſſim docent. Quam duritiam emendabimus, ſi non ſubinde ac captus eſt, edatur; ſed paulò diutius mortuus aſſeruetur: tenerior enim redditur, quod omnibus item in alijs ſimiliter dura carne prædiis contingit. Calore enim naturali, qui partes continet, ac regit, euaneſcente, & calore externo in carnem agente & colliquante, humidior ea efficitur, fitque ad putrefactionem

Scorpius vt cartilagineus.
Chondrus quid.
Apparatus.
Vt durities corrigatur.

C via. Item ſi in aqua & oleo, bene olentibus herbis & aromatibus iniectis elixetur, non modo tenerior, ſed & ſalubrior & palato etiam gratior fiet: eandemque ob cauſam Rondeletius aſſum Scorpium improbat. Platina paruum tanquam teneriorem aſſat, magnum verò, vtpote durum elixari iubet. Et eſt profectò magnitudinis ætatiſuè ratio obſeruanda: nam & Archeſtratus in Thaſo emendum monet Scorpium non longiorem pygone, à maiore autem omnino abſtinendum. Pygo menſura eſt viginti digitorum. Quid mirum? Maior teſte Hiceſio, in cœnoſo litore degit.[b] Ius in Scorpione elixo ex Apicio: *Piper, careum, petroſelinum, cariotam, mel, acetum, liquamen, ſinapi, oleum, defrutum.*

Pygo quid.
[b] L. 10. c. 13

VSVS IN MEDICINA.

Cato in deſcriptione iuris ad aluum molliendam deijciendamque inter cætera requirit piſcem Capitonem & Scorpium vnum &c. Vt autem omnium marinorumm ius aluum emollit, ita optimum teſte [a] Plinio fit ex Scorpione, iubet autem coqui cum anetho, apio, coriandro,

D porro, additis oleo & ſale. Dioſcorides verò coquit ſimpliciter in aqua, additque tantùm oleum & acetum.[b] Hippocrates in morbis craſſis, & pituitoſis vſum eorum concedit, eandem fermè vim alimentariam tribuens quam Draconi, Cuculo, Callionymo & Gobio: cuius imitatione [c] Trallianus Scorpium Merulamque tanquam duriore carne præditos præſcribit: & Aetius de eodem morbo agens à frigidis & pituitoſis humoribus: *Mulli* (inquit) *Scorpij & Paſſeres, nutrimenti quidem ac roboris gratia omnium gratiſsimi exiſtunt; grauiorem autem omnem habitum reddunt, vt ob eam cauſam frequentiorem eorum vſum vitare oporteat.* Fel huius piſcis præcipuum in medicina vſum habet, & cæteris teſte Dioſcoride præferri ſolet. [d] Hippocrates id ad menſes vel ſecundas, vel humores ex vtero educendos lana exceptum & in vmbra ſiccatum vſurpat. Alij eo ad oculos vtuntur. *Animaliũ quorundam fel* (inquit Galenus) *ſingulariter apud medicos laudatur ad acuendum viſum & initia ſuffuſionum diſcutienda, vt Callionymi piſcis, hyenæque & marini Scorpij &c.* Meminit Marcellus Empiricus, hoc felle oculos inunctos caligine atque albugine quauis craſſa, citò liberari tradens. Plinius hanc vim priuatim ad rufi coloris Scorpium tranſtulit: *Fel* (inquit) *marini Scorpionis rufi cum oleo vetere*

Ius ad aluũ molliendam.
[a] L. 32. c. 9.
[b] L. de inter. affect.
[c] L. 1. c. 15.
Fellis vis.
[d] L. de morb. mul. 1. & lib. de nat. mul.
[e] Lib 10. de comp. med. ſec. loc. c. 15

tere aut melle Attico incipientes ſuffuſiones diſcutit. Inungi ter oportet intermiſsis diebus. Eadem ratio albugines oculorum tollit. Alicubi etiam rufi Scorpionis felle verrucas tolli tradit, & aliàs [f] denique felle marini Scorpionis cutem (in alopecijs) repleri & vnguium ſcabritiam extenuari. Lapillum in cauda eius reperiri ſcribit Marcellus Empyricus, malim in capite, vt & Rondeletius reſtituit, cumque à ſtrangurioſo vtiliter bibi, vt nimirum veſicæ vitia & calculos ſanet, vt Plinius addit. Is qui euporiſticōn libros Galeni nomine edidit, ad exterēdos calculos experimento cognitum ait hoc remedium: *Scorpios marinos exiguos integros tres comburito & cinerem ex condito propinato.* Marcellus quoque aſſatum Scorpium in cibo aſſumptum calculoſo optimè prodeſſe tradit, vt in hoc cum terreſtri Scorpio conueniat, ex quo ſimilia remedia tutiùs petas. E

[f] L. 32. c. 10. Lapidis eiuſ vſus.

Aſſi vis.

VSVS IN EXTERNIS.

Lex Athenienſium in adulteros. Raphanidoſis.

LEgibus Athenienſium, adulterorum ἐν ἔργῳ ſiue opere ipſo deprehenſorum pœna fuit ῥαφανίδωσις, hoc eſt, vt exponit Scholiaſtes Ariſtophanis in Pluto, raphani in podicem impulſio, vnde ῥαφανιδοῦσθαι dicebantur qui tali pęna excruciabantur. Nonnunquam verò raphani loco, Mugile & Scorpione piſcibus eos vſos fuiſſe comperio. De Mugile notiſſimum illud Iuuenalis: F

—— *Quoſdam mœchos & Mugilis intrat.*

Ad Scorpij vſum alludit Plato comicus, ſeu potiùs Philoxenus apud Athenæum hoc verſu: Σκορπίος αὖ παύσειεν γε σοῦ τὸν πρωκτὸν ὑπελθών, id eſt: *Scorpius* (inſtar peſſi nimirum) *per anum ſubiens facilè extinguat in te,* Venerem ſcilicet, aut neruum intenſum aut ſimile quid. Virum eruditum (inquit Caſaubonus) qui τὸν πρωκτὸν ὑπελθών, vertit, in ventrem delapſus, pudeat facti, ſi reuiuiſcat. Cùm itaque ingenti quidem dolore ex raphanidoſi afficerentur adulteri, maiorem tamen ex Mugile, omnium ſæuiſsimum ex Scorpio paſſos fuiſſe ratio ſuadet: Vt enim impulſus in anum raphanus facili negotio retrahitur, ita vterque piſcis propter renitentia branchiarum opercula, quæ dura ſunt, ac quodammodo oſſea retrahi nequeunt; & Scorpius præterea validiſsimis ac lethalibus, ſimulque reflexis & dorſum verſus ſpectantibus, quos ſupra oculos habet, aculeis podicem & laceraret, & veneno etiam afficeret. Quamobrem lubet ſuſpicari, mœchorum pœnam ſecundum peccati grauitatem apud ſapientiſſimos eos populos inſtitutam fuiſſe, vt nempe ex raphano pęnas darent, qui cum plebeia aliqua mœchati eſſent: Mugilem verò paterentur, ſi cum honeſta aliqua matrona: Scorpio denique excruciarentur, ſi cum conſanguinea, vel ſacerdote res fuiſſet. G

Cur ex Scorpio ſæuior dolor quàm ex raphano.

DE SCORPIDE SIVE SCORPÆNA.
Cap. XXVII.

SYNONYMA. ETYMVM.

[a] Lib. 5. Hiſt. cap. 10. Scorpis à Scorpio ſpecie differt.

DVbitat Athenæus nunquid Scorpis, cuius mentio eſt apud [a] Ariſtotelem, idem piſcis ſit cum eo quem alijs in locis Scorpium appellat. Rondeletius, Geſnerus & Saluianus, ſolo ſexu diſtingui putant, vt in Scorpio etiam monui. Mihi ſpecie differre videntur. Infirmum enim ac planè inefficax eorum argumentum eſt, quòd de Scorpide loquens philoſophus, de partu agat, qui fœminis debetur: nam & Scorpium aliàs parere ſcribit, Scorpij vocabulum pro vtroque ſexu vſurpans. Quamobrem cùm alius ſit Scorpio perquam ſimillimus, niſi minor eſſet, nigricans, durioreque carne, Scorpæna vel illorum quoque iudicio, Athenæo nuncupatus, hunc ego Ariſtotelis Scorpidem eſſe non dubito; Neque aliam ob cauſam vterque ita vocauit hunc piſcem quàm vt ſimiles eſſe indicarent, ſpecie tamen diſtinguerent. Falſò enim Volaterranus, item Iouius & Matthiolus Ariſtotelem Scorpænā nominaſſe tradunt: Scorpænam autem à Scorpio ſpecie diſtingui Plinius non obſcurè in ſuo piſcium catalogo oſtendit, vtrumq; memerans, tanquam differentem, clariſſimè verò [a] D. Ambroſius, cuius verba ſubinde recitabo; atque ipſe etiam Athenæus, inquiens: *Scorpænas & Scorpiones edimus ſæpe, eoſque & colore & ſucco differre nemo non cognoſcit.* Quæ verba manifeſtè nos docent, hunc quem pingimus piſcem, genuinam Scorpænam eſſe: ſicuti enim ſucco tantùm, coloreq; diſtinguit eam à Scorpio, H

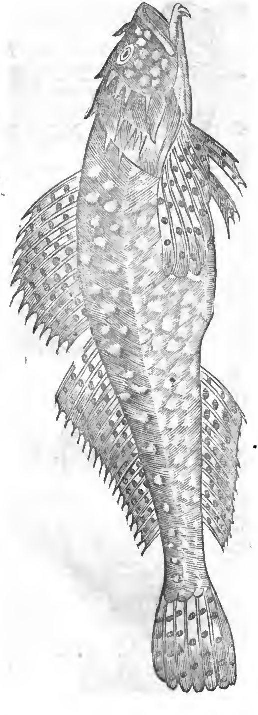
Scorpæna eadem quæ Scorpis.

[a] Lib. 5. Hex. c. 2.

ita

Digitized by Google

A

B

C

D

ita cętera illi ſimillimam eſſe oſtē dit: alias diſcriminis notas, ſi quæ fuiſſent,poſiturus. Pſellus Scorpidio duram carnē tribuens Scorpidem ſiue Scorpænam intelligere videtur. Recentiores Græci teſte Bellonio Scorpinam dicunt, ad Scorpionis differētiam, quem Scorpidi dicunt: Maſſilienſes antiquo nomine Scorpenam, Genuenſes Strafinā, Romani Scrofanellū quaſi paruum Scorpium. *Scorpidion.*

FORMA. DESCRIPTIO.

Scorpęna(inquit Bellonius) cineritia eſt: Scorpius autem rufus,& multò maior. Vterque pinnam in tergore continuam, duodecim aculeis munitam gerit. Caput habent admodum grande,oculis acutis præmunitum:pinnas vtrimque ad branchias admodum latas. Omnino Scorpio vincit Scorpænam: Caput enim huic eſt paulò maiuſculum reliquū corporis in acutum tendit. Vterque admodum viuax eſt: nam exenteratus & corde carens, moueri tamen non deſinit. Sic ferè ille ſine icone, quā nos exactiſſimam damus. Cui aliam adiecimus, piſcis Epidaurij Scorpina dicti capite rubente, ſine barbulis, quæ in priori conſpicuæ, dorſo cæruleo, maculis albicantibus inſperſo. Nigra linea à capite ad caudam delata, corpus medium diuidit. Iconem habes proxima pagella. *Caput.* *Viuacitas.*

LOCVS. NATVRA. MORES.

Eiſdem quibus Scorpius, locis degere non dubito,& licet cęnoſa litora frequentare etiam nō inficier,cum tamen Scorpium eſſe nego, quem Hiceſius in cęno hærere ſcrib ſit: Cænoſus enim ille Scorpius pelagio maior eſt, Scorpæna verò ſiue Scorpis *Scorpius cœnoſus.*

Scorpis minor, vt icones ab authorib. exhibitę omnes docent. Piſcis eſt gregalis quod vel inde cognoſcitur, quòd numeroſè ſimul capi ſoleant. Veſcitur alga & ſordibus marinis. Ferit quidem Scorpionis more, ſed ictus minus noxius ac pernitioſus eſt, q̄d teſtatur quoque D. Ambroſ. his verbis: *Scorpæna caſtitatem immaculati connubij generi ſuo ſeruat: itaq; habet pudicitiam ſui generis, ſed venenum ſui generis non habet: non enim percutit Scorpæna ſed reficit.*

Cibus.

Ictus.

Caſtitas.

E

F

VSVS IN CIBIS.

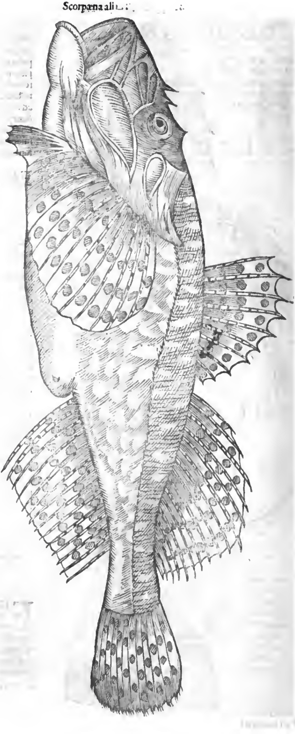
SCorpænã Scorpio in cibo poſt habuit Athen. & Scorpidia Pſello difficulter cõcoquũtur, item Xenocrati, qui tamen nõ ingrati ſaporis eſſe ait, de illo, puto, intelligẽs, qui in puriori aqua obuerſatur: nã alioqui inſuauis eſt & plebeius piſcis. Ob paruitatem neq; ad elixandum, neq; ad aſſandum ſatis idoneus, ideoq; ferè frixus comeditur.

Carnis qualitas.

Apparatus.

G

H

A

DE BLENNO. Cap. XXVIII.

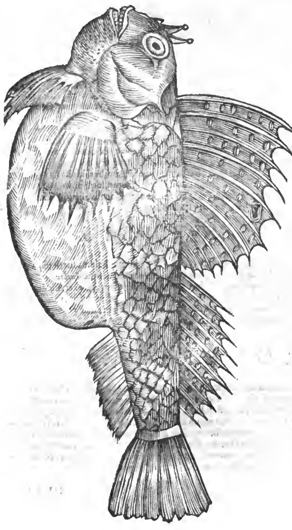
SYNONYMA. ETYMVM.

INter piſces qui in herboſis degunt litoribus, ab Oppiano Βλέννος nominatur, quem eruditi eum eſſe volunt, qui à Sophrone apud Athenæum Βέλεννος dicitur (niſi ſic mendoſè pro Βλέννος ibi ſcribi velimus, vt Saluianus arbitratur, quandoquidem alij omnes Βλέννον dicunt.) Varrino Βλῖνος, à Suida Βλινός. Nomen autem piſci inditum ab ignauia & ſegnitie, quia Βλέννα mucus eſt. Cumqne ſubinde à Blenno Athenæus nominet Βαίωνας ex Epicharmo, inſuaues eſſe inquiens, non alios quàm Blennos intelligi etiam conijciunt, nomenq; factum, quod pre corporis craſſitie, breues ſint, cùm ſit Βαιὸς. dem;, quod minutus. Ineptè quidam Blennium, Blembum, aut Blemmum ſcribunt.

Belennus. *Blinus.* *Baiona.*

Blennus Bellonij meliùs depictus.

B

FORMA. DESCRIPTIO.

BElennus ſiue, vt reſtituimus, Blennus à Sophrone κωθιῷ ſpecie ſimilis eſſe traditur. Viri docti pro κωθιῷ legunt γωβιῷ ſiue κωθῷ, quia Gobius etiam κώθος appellatur, non tamen omnis, ſed marinus tantùm, vt ſuo loco indicauimus: (etſi Theodorus Gobium fluuiatilem Cottũ latinè reddiderit.) quo ſimiliter modo Varrinũ apud Athenæum legiſſe apparet, nam βαίων ei eſt piſcis qui & βλῖνος, Gobio ſimilis. Rondeletius Theodori verſionem ſequens, nobis pro Blenno cum oſtendit, qui à Tholoſatibus Peis de Menage vel Grauan nuncupatur, Gazæ Cotto (vt ait) adeo ſimilis, vt idem planè videatur. Cæterùm cùm hic pelagius ſit piſcis, & ſquamis carens: Gobius verò ſit ſquamoſus, litoralis Oppiano Blennus, ego Saluiani & Bellonij Blẽnum huc uſque approbo, cum nempe qui Corcyrenſibus & Zacynthijs Cepola à cepæ ſimilitudine propter turgidum ventrem appellatur, à quo Bellonius conijcit Plinij Bulbum piſcem eſſe, quem alicubi litoralem facit, diætam cardiacis obſeruandã præſcribens. Romæ teſte Saluiano Meſſore dicitur,

C

Cottus qui. *Cottus Gazæ.* *Blennus Rõdeletij.*

D

Blennus Salniani & Bellonij. *Cepola.* *Bulbus piſcis.*

Lepus marinus. dicitur,quod nomen cum Vranoſcopo & Cito commune habet: in Prouincia Lebre de mer,quaſi Lepus marinus. *Scorpioides Rondel.* Rondeletius puto Scorpioidem vocat. In capite ſupra oculos Leporis marini inſtar duas cutaceas appendices habet,quas ille & Bellonius in icone ſua expreſſerũt, Saluianus verò omiſit. *Caput.* Caput magnum eſt: Oculi quoque magni & eminentes,nigri,os mediocre,deforme,vt in Scorpio. Labrum ſuperius capiti ceu tubus quidam infixum eſt. Dentes ſerrati, validi, ſed adeò exigui tenueſque, vt os aſperum potius quàm denticulatum videatur. Lingua alba & conſpicua, vt Bellonius ait. *Branchiæ.* Branchiæ vtrimq; quaternæ, & ad has pinna vtrimque vna,lata,rotunda,craſſa & ſatis magna: *Pinna.* duæ aliæ in ventre multò anguſtiores, & capiti valdè propinquæ. In dorſo vna quidem tantùm (Bellonius binas pingere videtur) ſed quæ ſicuti totum tergus fermè tegit, à ceruice ad caudam propemodum excurrens,ita anterior eius pars latiſſima,& tenuibus quibuſdam aculeis munita eſt,poſterior multò anguſtior & ſine aculeis:ſicuti quoque ea quæ retro anum eſt, vt non bene omnes pinnas aculeatas expreſſerit Bellonius. In latiore pinnæ tergoris parte, macula nigra, albicante circundata circulo,parui argentei numiſmatis magnitudine,figura verò oculorum in caudæ pauonis conſpicitur. Cauda in vnam pinnam deſinit. *Cauda. Squama.* Squamis tegitur paucis, tenuibus & facilè deciduis, vt tum ob hoc, tùm quòd adeo lubricus ſit ob plurimum mucum quo ſemper oblinitus capitur,vt vix manibus aſtringi poſſit, Rondeletius ſquamis carere putauerit. *Color.* Colore variat. Nam licet totus ferè liueat, pleriſq; F tamen locis rubet, quibuſdam etiam flaueſcit. *Magnitudo* Non multum excreſcit, Gobium magnitudine rarò ſuperans. Bellonius totam eius molem quadrantalem longitudinem negat excedere. Cùm itaque non ſolùm magnitudine ſed craſſitie etiam capitis, tereti figura, corporiſque lubricitate cum Gobio conueniat,haud fruſtra ei ab Athenæo aſſimilatus fuit.

E

LOCVS. NATVRA. MORES.

[a] *Lib.1.* NOn pelagius, ſed litoralis piſcis eſt, herbis in algoſo litore victitans, vt teſtatur [a] Oppianus, dum canit interprete Lippio:

Per molles tantùm ripas, herbasq́; virentes Smarides, Blenni,cum Sparis, Boces vtrique
Manides & Tragi,ſimul Atherina vagantur.

Rarus piſcis eſt. Amat & cænoſa litora. Non vbiuis capitur,pleriſque locis rarus. Romæ vix denos quotannis venales conſpici Saluianus teſtatur: in Græcia frequentior. *Motus.* Tardus eſt & piger, nec longè à loco quo degit,euagari ſolet. Ignauus item & timidus,quare frequenter inter algam,herbaſque latitat;vorax G interim admodum & gulosſus. Stolidum autem etiam eſſe indicat [a] Plautus, inquiens: *Stulti, ſtolidi, fatui, fungi, bardi, Blenni, Buccones* [a] *In bacchidibus* Veſcitur ſquillis, Apuis, ſimilibuſq; piſciculis alijs, quos inter herbas latens captat, *Cibus.* & in horum inopia ipſas depopulatur herbas.

V S V S   I N   C I B I S.

Vilis eſt. SI *βάιων* Blenno idem eſt, vt nos ſentimus, vilis omnino plebeiuſque habitus fuerit piſciculus: nam Epicharmus in nuptijs Hebæ *ἀχαρίςυς*, hoc eſt, ingratos inſuaueſque *βαιόνας* cognominauit; idque ratione recta. *Carnis qualitas.* Carnem enim habet mollem, glutinoſam, ac excrementitiam, ideoq; mali ſucci, & coctu difficilem. Eſtque inſipidus adeoq; guſtui ingratus piſcis, vt niſi (inquit *Apparatus.* Bellonius) multo ſale condideris,nullius vbicunque ſit pretij, ſoleatq; infima etiam plebs eum aſpernari,& niſi in quorumcunque aliorum penuria veſci. *Cineris vis.* Cinis horum piſcium cum ruta veſicæ vitia & calculos ſanat,vt [a] Plinius refert. [a] *L.32.c.9.*

H

P R O V E R B I A.

ATticorum vetus apud Athenæum adagium, *Μή μοι βάιων κάκος ἰχθύς*, id eſt, *Ne mihi Baioni malus piſcis*. Ipſe autem adagij vſum non explicat. Haud ineptè quibuſdam eruditis dici poſſe videtur,de homine voluptuario,deſidioſo, qui ocia ſectetur, nec ſuis negocijs incumbat: *In otia ſectantem.* Deſes enim & ignauus eſt Blennus,& inter algam latitans,piſciculis inſidians,ocioſè voluptatibus ſuis fruitur. Poſſit & de inſulſo ſtolidoque dici,qualem & Blennum eſſe diximus, & inſulſos homines Plautus Blennos dixit,vt enim piſcis iſte totus blenna, id eſt muco obſitus eſt, ita quorum ce- *In fatuos.* rebrum muco pituitauè plenũ eſt,præ cæteris minus ſolertes,minuſq; ſapere ſolent, quare & ouis pecus eſt ſtolidum,& homines non multò prudentiores ab ea *κριόμυξοι* appellantur. *Ouis cur ſtolida.*

DE PE-

A

DE PECTINE ROMANORVM. Cap. XXVII.

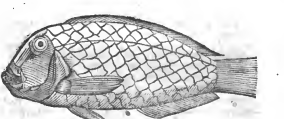
SYNONYMA. ETYMVM.

PEctinem vulgò Romæ dicunt, qui modò datur litoralis & ſquamoſus piſcis, quòd poſteriore corporis parte Bugloſſum & Paſſerem quos vulgus noſtrum in Italia, & ex latinis Albertus Magnus, Pectines vocant; cùm ſit alioqui apud veteres Pecten ex teſtaceis, vt ſuo loco oſtendimus. *Pecten veterum.* Quis modò ſit iſte quo de agimus, in antiquorum ſcriptis, ſeſe ignorare, ingenuè fatetur Saluianus: cæterùm cùm pleriſq; alijs in locis Raſon vocetur, Rondeletius Plinij Nouaculam eſſe conijcit, quia raſon apud ſuos *Nouacula Plinij.*
B nouaculam ſignificat. *Nouacula piſce* (inquit [a] Plinius) *quæ tacta ſint, ferrum olent.* Meritò autem huiuſmodi piſcem Nouaculam vocari putat Rondeletius, quòd dorſo ſit cultellato, quo maiorem nouaculam aptè (inquit) repræſentat. *[a] L. 32. c. 2.* Sed Plinius non à corporis figura Nouaculæ nomen inditum indicat, ſed quòd ea quæ ad eam atteruntur, ferrum oleant. Simili aliàs coniectura Numenio Aconiā dici credi queat, nam acóne Græcis cos eſt, ad quam nouacula acuitur. *Aconia.* Scribit Geſnerus hunc eundem piſcem Romà ſibi trāſmiſſum Pauonis nomine; quod quidem nomen vti propter pulcherrimos colores, quos quis ſcribendo vix aſſequatur, ei haud malè conuenit, ita alius eſt ibi Pauo vulgò appellatus, quem inter ſaxatiles ex Saluiano dedimus. *Pauo piſcis.*

FORMA. DESCRIPTIO.

FIgura corporis à cæteris ferè piſcibus omnibus differt, eademque inter alios facilè dignoſcitur. *Forma.* Capite eſt magno, valdè tamen, (non ſecus quàm toto corpore) compreſſo, & omni prorſus roſtro carente. Linea namq; anteriorem capitis totiuſq; corporis partem terminans, longa ſa- *Os.*
C tis & recta, atq; ferè ad perpendiculum è ſummo capitis vertice ad inferiorem vſq; maxillam defertur; in cuius anterioris atq; ferè perpendicularis partis inferiori loco os poſitum eſt paruum, dentibus acutiſſimis, recuruis, exiguis, præter quatuor anteriores & longiores, munitum. Oculi parui ſunt & in ſuperiore capitis ſede locati. *Oculi.* Branchiæ vtrimq; quaternæ: iuxta quas binæ ſunt pinnę latiores, & totidem in ventre: in dorſo vna, haud multùm lata, ſed ſatis longa: ferè enim à capite ad caudam vſq; excurrit: alia deniq; ſingnlaris ab ano ad caudam etiam vſque producta. *Branchiæ.* *Pinnę.* Cauda vnica & lata pinna conſtat. *Cauda.* Ventriculum habet mediocrem, inteſtina valde pinguia, *Partes internæ.*

Pecten Romæ Nouacula Rondel.

D

multiſq; gyris circumacta - hepar pallidum & fellis veſicam ei annexam. Piſcis eſt latus & Fabri inſtar compreſſus, ſquamis magnis contectus & varijs & pulcherrimis coloribus depictus. Caput enim, maxillæ & branchiarum opercula plurimis cæruleis lineis inſignita apparet; ſyncipur verò coloris eſt punicei ſaturati: latera, hoc eſt partes ſub oculis & branchiæ albicant. *Color.* Oculorum pupilla nigra, ambitus luteus. Imi ventris & caudæ pinnæ ſubflauis & virentibus lineis inter ſe cancellatim commiſſis, decenter admodum depictæ ſunt. Pinna dorſi rubra eſt, nonnullis cæruleis conſperſa maculis: dorſum verò ipſum puniceum: cætera ex albo flaueſcit. Ad multam molem non excreſcit: palmi namq; menſuram excedere non ſolet. *Magnitudo.*

E

LOCVS. NATVRA. MORES.

Rarus eſt. *Mores.* *Cibus.*

PIſcis eſt marinus,litoralis, minimè pelagius; eorum verò maximè litorum, quæ ſaxis abundant, incola, vt Saluianus ait. Rondeletius verò in arena viuere ſcribit. Haud omni mari communis eſt: imo in quamplurimis maritimis locis ne reperitur quidem, & in multis etiam rarus eſt. Romæ quoque rariùs capitur, authorque eſt Saluianus vix denos aut duodenos quotannis in foro ibi venales conſpici: in Rhodo verò, Siculoque ac Hiſpano mari frequentiorem eſſe, & Rondeletius in Maiorica & Minorica Hiſpaniæ inſulis capi tradit, item in Melita inſula. Soliuagus eſt,imbelliſque ac infirmus: carniuorus tamen; vnde cùm ob imbecillitatem corporis ac paruitatem oris maiores inuadere non audeat piſces,loligunculis, Sepiolis, Apuis, ac reliquis eius farinæ piſcitijs inſidiatur & veſcitur.

VSVS IN CIBIS.

F

Caro qualis.

CArne aiunt eſſe tenera,friabili,boni ſucci,concoctu facili & delicatiſſima, & in ijs quas recitaui inſulis,ſummo haberi in pretio, ideoque in ſaxatilium inopia ægris ac valetudinarijs vtiliter præſcribi poſſe. Nullis ferè alijs ſpinis quàm ijs quæ dorſi pinnam conſtituunt, interciditur, planorum more,vt hinc Pectinis nomenclaturam fortaſſis Romæ etiam obtinere potuerit.

DE APHYIS SIVE APVIS, Cap. XXVIII.

ORDINIS RATIO.

G

Aphyas nõ eſſe negligẽdos. *[a] Lib. 1. de Part. c. vlt.*

APhyarum etſi viliſſimorum, vtpote minutiſſimorum piſciculorum hiſtoria nequaquam negligenda eſt,cùm in ijs etiam animantibus, quæ minus grata noſtro occurrunt ſenſui,natura,parens & author omnium, miras, vt ait [a] Ariſtoteles, excitat voluptates hominibus qui intelligunt cauſas, atque ingenuè philoſophantur: Abſurdum enim,nullaque ratione probandum eſt, ſi imagines quidem rerum naturalium non ſine delectatione propterea inſpectamus, quòd ingenium vnà contemplamur quòd illas condiderit,id eſt, artem pingendi aut fingendi: rerum autem ipſarum naturæ ingenio miraque ſolertia conſtitutarum contemplationem non magis proſequamur atque exoſculemur, modò cauſas perſpicere valeamus. Quamobrem viliorum animalium diſputationem perpenſionemque faſtidio quodam puerili ſpreuiſſe,moleſteque tuliſſe,dignum nequaquam eſt, cùm nulla res ſit naturæ,in qua non mirandum aliquid inditum habeatur. Quod modò ad paruos iſtos piſciculos attinet, hiſtoria equidem eorum cùm ob nominum uarietatem, tum ob diuerſimodam generationem, ualdè implicita eſt atque intricata,adeo ut cùm uulgò dici ſoleat: *In magnis voluiſſe ſat eſt*; nunc non inſulſè dicere queamus: *In paruis voluiſſe ſat eſt*, vel (vt poeta ait) *in tenui labor*. Diuidetur hiſtoria in generalem & particularem generalemque præuertemus, de ſingulis Apuarum ſpeciebus deinceps dicturi. H

Animalia vilia etiam contemplanda eſſe. *Hiſtoriæ difficultas.*

SYNONYMA. ETYMVM.

[a] Lib. 7. *Aphya vnde dicta.*

APua ſiue vniuerſaliter pro quouis paruo piſcitio,ſiue pro peculiari aliqua ſpecie tantùm accipiatur, Græcè ἀφύη nuncupatur potius quàm ἀφύα, vt Suidas & Scholiaſtes Ariſtophanis pronunciant. Attici plerunque in plurali ἀφύας, rariſſimè teſte Euſtathio in ſingulari dicunt, argumento quòd cumulatim edi ſoleant:nec aliam ob cauſam ἀφύδια vocauit Ariſtophanes. Appellationẽ autem teſte [a] Athenæo acceperunt, ὡς ἂν ἀφυεῖς οὖσαι, τουτ' ἐστι διςφυεῖς, hoc eſt *quaſi non natæ*, hoc eſt *bis natæ*. Hermolaus, eumque vt apparet,ſecutus Rondeletius pro διςφυεῖς legunt δυςφυεῖς: quam lectionem quidem approbat Geſnerus, ſed ei non placet, vt δυς priuatiua ſit particula, vt α στερητικόν, quod Rondeletius arbitratur, ſed quòd imminuat aliquando,vt α quoque interdum:

vt δυς-

A vt δυσφυεῖς intelligantur αἱ κακοφυεῖς, ἢ ὀλιγοφυεῖς: nam vt bene pro valdè (inquit) accipitur, ſic malè
& malignè pro parum, vt malè gratus, herba malignè creſcens. Sic mala punica quædam ἀπύρηνα
dicuntur, non quòd pyrénas non habeant, ſed quod eos minimos & minus duros. Sunto igitur δυσ-
φυεῖς qui malignè & nimis puſillo corpore nati ſunt; vel qui malignè aut omnino non creſcunt. Acce-
dit & Euſtathij authoritas, apud quem legimus, ἀφυὰς ἀντὶ τοῦ μικροφυὴς, ὅθεν καὶ ἀφύη ὁ ἰχθὺς λέγεται
ὡς μικροφυὴς, ὡς ἐν ἰχθύσιν, hoc eſt, *Aphyes pro eo quod paruum natum eſt, quemadmodum etiam Aphya*
piſcis dicitur quaſi puſillus natus inter piſces. Quam expoſitionem etſi non improbauerim, libentius *Opinio pro-*
tamen Rondeletij adhæreſco ſententiæ. Videntur enim piſcitia iſthæc ſic dici quaſi non nata, id eſt, *pria.*
nullis nata parentibus: neque enim gignunt, neque gignuntur: vnde Liguria hodieq; Non nate vul-
gò dicuntur Aphyæ propriè dictæ. Quod ſi quis verò vulgatam Athenæi lectionem ſequi velit, &
tanquam διφυεῖς, id eſt bis natas appellari, quòd vt author eſt [b] Ariſtoteles breui temporis ſpatio pe- *[b] L.6.Hiſt.*
reant, & denuo naſcantur, illi ſimul cogitandum eſſe monet Geſnerus, ſic non ἀφύας, ſed ἀναφύας po- *cap.15.*
tius appellandas fuiſſe à renaſcendo: nec ſentit (inquit) Ariſtoteles, ex ijs quæ intereunt, alias re- *Ariſtoteles*
naſci: verùm aliquando interire & quodam tempore non reperiri, deinde ex eadem ſemper materia *explicatur.*
alias naſci. Aliter rurſus hanc vocem (ἀφύην) interpretatur Plinius, nimirum ἀπὸ τοῦ ὕειν, quod eſt *Aliud ety-*
B pluere, his verbis: *Aphyen Græci vocant, quoniam is piſciculus è pluuia naſcitur*: quamobrem & Theo- *mum*
dorus, quia ſcilicet haud alio fermè principio quàm ex pluuia generetur, Apluam latinè reddidit. Ve- *Aplua, &*
runtamen cùm item ἀφρὸς & ἀφρίτης & ἀφρύη appelletur, docti quidam minimè nos peccaturos cre- *cur ſic dicta*
dunt, ſi per ſyncopen Aphyen pro Aphrue, id eſt ſpuma, ex qua ab imbri excitato oritur, dici volueri-
mus. Suidas autem à colore candido etymum deducit: candida autem ſpuma eſt. Ἑψητὸς pecu- *Hepſetus.*
liaris quidem piſciculi nomen eſt, quòd præ cæteris docet Clitarchus, vbi Thebanos ſcribit fuiſſe de-
licijs & luxui deditos, ſolitoſque in conuiuijs parare τρία καὶ ἑψητὰς, καὶ ἀφύας: item Nicoſtratus; βεμ-
βράδ' ἀφύην, ἑψητόν. Item alij, quorum verba longum eſſet recitare. In Eubuli tamen his verſibus
Ἀγαπῶν τε κἂν ἑψητὸν ἐν τεύτλοις ἴδῃ. Δια δωδεκάτης ἐρόμενον ἡμέρας ἤδη: lego cū Caſaubono ἴδοι,
hancque voculam cum ſuperiobus cōiungo, vt ſit ſenſus Contentus ſi vel Hepſetum vnum coqui vi-
deat betis inuolutum, poſt duodecim dierum abſtinentiam. Meminit quidem huius vocis Ariſtote-
les etiam, ſed neque cuius ſit piſcis nomen, ab eo quoque intelligas. *In nonnullis* (inquit) *Aſiæ amni-*
bus quæ illi in mare influunt, piſciculi quidam magnitudine inteſtinorum Hepſeti (ἰχθύδια μικρὰ ἡλίκα
ἑψητοῦ ἔντερα, Gaza reddidit magnitudine naricarum) *eodem modo proueniunt quo alibi Mugilibus co-*
gnata Apua. Bellonius Hepſetos ab Apuis quas Cobites veteres cognominant, non diſtinguit, au- *Hepſetus*
C thoritate (vt credit) Dorionis, qui tamen disertè diſtinxit. Hepſetum minutum piſciculum non eun- *ab Apua Co*
dem ſpecie cum Cobite, ſed eiuſdem generis eſſe ſcribens: docetque ex eodem Dorione Athenęus *bitide dif-*
τῶν ἑψητῶν nomine multa parua & tenuia piſcitia comprehendi, & circa Naucratim patriam ſuam an- *fert.*
tiquis Hepſetos vocari ſolitos piſciculos, qui poſt Nili inundationem in foſſis relinquebantur: extuliſſe
autem numero plurali ſæpiùs quàm ſingulari, & ἀπὸ τοῦ ἕψειν, quod eſt, coquere ſiue elixare, nomi- *Hepſetus*
naſſe, quòd nimirum multi ſimul coquantur, nec propter paruitatem ſeligantur. Eleganter Hippo- *vnde dictus*
crates, & diſtinctionis (vt puto) gratia Hepſetum in ſingulari de priuatim ſic dicto, ἑψητοὺς verò de
conſimilibus in plurali dixit. Λιπαρὰ à Varrino redditur ἡ ἀφύη, nimirum à pinguedine, qua Phaleri *Lipara.*
ca Apua maximè abundat: Sed apud Ariſtophanem λιπαρὰ Apuæ epitheton eſt. Aliuſque eſt qui *Liparis.*
λιπαρὶς vocatur, de quo ſuo loco. Γόνον, & vt Athenæus habet, γόνον θαλάττιον, quidam etiam pro *Genitura.*
Apuis dixerunt, haud incongruo nomine: nam cùm ſemper exigui ſint, ſemper γόνος, id eſt, fœtura
aut fœtus recens exiſtimari poſſunt. Epicharmus tamen ab Apuis τὸν λεγόμενον γόνον diſtinxit, vt
Athenæus teſtatur. Saperdam Photion (inquit Hermolaus Etymologum intelligens) capit pro *Saperda.*
Apua inueterata & arundinibus infixa: cuius verba recitaui in Coracino. Scholiaſtes Ariſtophanis *Engraulis.*
in Equites & ex eo Suidas Apuam à multis ἐγγραύλιν quoque vocari tradunt, & Oppiano ἐγγραύλεις
D ſunt ἀβληχρῆς ἀφύης ἀδινὸν γένος, id eſt confertum Apuæ genus. Poteſt autem vel pro ſpecie vnius
generis accipi, vel per periphraſim potiùs (inquit Geſnerus) vel exegeſin pro eodem piſce: nam
paulò poſt eoſdem tum ἐγγραύλεις, tum ἀφύας ſimpliciter nominat: alioqui ἐγγραύλις idem eſt pi-
ſciculus qui ἐγκρασίχολος, à quo per ſyncopen ἐγγραύλις deriuare potuit. Terentius alicubi minutos *Minuti pi-*
piſciculos memorans, non alios quàm Apuas videtur intelligere, ſimiliaque piſcitia alia, licet Bello- *ſciculi qui*
nius priuatim de Cobite Apua interpretetur. [c] Iunius Stinckviſch apud Hollandos reddit pro Apua *Terentio.*
Cobite, ſed æquè extendi poteſt ad aliàs Apuas, quæ cumulatim veneunt, vnde fœtorem à quo no- *[c] In Nomen*
men, facilè acquirunt. *clat.*

 E

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

Ortus. *Caput.* *Oculi.* *Color.* *Meretrices Aphyę cur dictę.* *Forma.* *Squamę.*

PLura Aphyarum genera à veteribus recenſentur; quarum ferè nomina ſunt, Apua vera, Apua Cobitis, Gobionaria Gazæ nuncupata, Engraulis ſiue Encraſicholus, Apua Phalerica, Apua Mugilum, Mænidum, Mullorum, item Hepſetus, Aherina & Membras. Differre autem haſce omnes crediderunt ipſo ortu: alias ex ſemine, alias ſponte generari tradentes. Contrà commune omnibus eſt, vt Bellonius docet, caput habere maiuſculum, oculos elatos & nigros: item quòd candidæ ſint, vnde (inquit) Oppianus πολιὸν γένος, id eſt incanum genus eas nominauit, & apud Athenæum ab Apollodoro meretriculæ duæ Stragonium & Anthis Aphyæ dictæ ſunt, quòd candidæ eſſent, graciles, & prægrandibus oculis. Candidum autem hunc colorem ipſa etiam Aphyæ vox indicat, & ortum quoque, vt oſtendimus: vnde apud Hippocratem ἀφύην Galenus in Gloſſis interpretatur ὥσπερ ἀφυὲς τὸ χρῶμα ἔχειν, id eſt colorem non natiuum aut vitalem habere, & ἀφυώδης color qualis in ea hydropis ſpecie cernitur quæ leucophlegmatias appellatur. Archippus apud Athenæum στρόγγυλας, id eſt rotundas vocat à corporis forma: non ſunt tamen omnino rotundæ, ſed ex parte etiam compreſſę: & F cutim etiam habent glabriorem quàm vt verè ſquamoſæ dici poſsint: facillimè enim decidunt earum ſquamæ.

LOCVS. CIBVS. NATVRA. MORES.

Cibus. *Gregales eſſe.* *Imbecillas eſſe.* *Natatus.* *Aphyarum perfugia.*

APhyæ omnes litorales ſunt, & in ſcopulis ad litora victitant. *Capiuntur ſæpè vnà cum lepore marino*, vt Aelianus ait, *& cibo non indigent, ſed ſufficit ipſis, vt inter ſe lambant.* Gregales eſſe ſeu potius fuſaneas ex Oppiano manifeſtum eſt, qui tam denſis agminibus natare eas ſcribit, vt totum quà natant, mare albicet, non aliter quàm area niue operta, adeo vt nullum terræ veſtigium in ea appareat. Idem Oppianus ἀβληχράς eas nominat, id eſt, viribus infirmas, imbecillaſue, aitque omnium prædæ expoſitas eſſe, ideoque ſemper timere ſibi, & in globos ſeſe conglomerare, atque ita implicare, vt vix diſſolui queant: & quod mirum eſt, earum in tantum aceruum compactarum occurſu, nauium curſus retardari. In natatu autem non parum valent, vt Aelianus teſtatur, tumque G mirabili cauſa quadam ad ſalutaria (inquit) impelluntur, eo nimirum vbi ad tegendam vitam perfugia & ad tuendam propugnacula habeant. Sunt autem ea perfugia ſcopuli magni & in ſublime eminentes, & cribani à piſcatoribus dicti; hoc eſt, petræ in multiplices ſinus, tremebundorũ fluctuum & ſaxifragarum vndarum verberatione, multo tempore excauatæ. Hæc ideo abdita eis natura perfugia indicauit, ne fluctibus conuellerentur aut perirent; debiles enim ſunt ad reſiſtendum, & infirmę contra fluctuum incurſiones.

ORTVS.

Ortus ex limo. *Ex ſpuma.* *Ex ſemine.* *a L. 6. Hiſt. cap. 15.*

IDem Aelianus Apuas ex ſeſe nec procreare, nec procreari teſtatur, ſed è limo oriri: cum enim cœnum in mari concreuerit, valde & limoſum & atrum effici, atque ex ſua quadam voluptate, mirabili natura & vitali tepeſcere, atq; in permulta animalia nimirum Apuas immutari. Eas au- H tem ſic in putrido & ſordibus tanquam lumbricos generatas, ad natandum maximè valere. Naſcuntur tamen etiam ex maris ſpuma, vnde ἀφρὸς vocari dictum eſt, idque in primis teſtatur Oppianus his verbis: *Apuæ ſponte naſcuntur ſine coitu ex imbribus, ſpumeſcente mari: aliæ naſcuntur è limo, putreſcente ſcilicet & ipſo, vel quicquid in fundo collectitium eſt.* Ariſtoteles verò aliàs αὐτομάτως ſiue ſponte ex putri, aliàs ex ſemine procreari author eſt; nam cùm oſtendiſſet, etiam [a] ex ijs qui per coitum & ex ouo generantur, ex limo & arena generari, ſubdit: *quæ verò nec ouum, nec animal pariunt, ijs ortus vel ex limo, vel ex arena, & per ſumma facta putredine agitur: qualis etiam Apuæ origo, ſpuma nuncupata ex terra arenoſa conſiſtit: Quod quidem Apuæ genus nec incrementum capit, nec prolem adfert, & temporis longioris ſpacio perit, ſed denuo renaſcitur. Vnde fit, vt breui quodam tempore excepto, omnibus ferè anni temporibus generetur: quippe cùm ſpuma illa ab Arcturo autumnali ad ver vſq; eduret, vtpote quod de humo ad ſumma, teporis gratia veniat. Quin & ſolo agitato, detractaq; eius colluuione, copioſior & melior exit. Cętera Apuę genera deteriora propterea ſunt quia citò augētur. Fiunt locis vmbroſis apricisq;, quoties tēporis beneficio ſolū tepeſcit, vt in Attica terra apud Salaminē, et iuxta Themiſtoclem & in Marathone. Locis enim*

huiuſ

A *huiuſmodi ſpuma conſiſtit & tẽpore tali apparet, ſed nonnuſquã vel cum aqua de cœlo inceſsit. Oritur piſciculus hic in ſpuma quæ imbre admiſſa caluerit, vnde nomen ſpumæ accepit. Ferturque interdum per ſumma maris, cum cœlum tepidum eſt, & ſpuma fluitante, perinde ac in fimo vermiculus voluitur. Quamobrem in loca complura genus id Apuæ adfertur ex alto, & copiosè quoque generatur & capitur anno quieto & humido. Reliqua Apua fœtura piſcium eſt: quæ enim Cobitis* (Gobionaria Gaza) *dicitur, Gobiorum paruorum & prauorum qui terram ſubeunt* ſubaudi, fœtus aut fœtura eſt, Theodorus ſenſum verborum Ariſtotelis peruertit, innuens paruos illos & ignobiles Gobios ex Aphyis iſtis procreari, quod ne ſomniauit quidem philoſophus, cuius hanc eandem ferè ſententiam repetijt [b] Athenæus, inquiens: *Alia autem Aphya Cobitis dicta gignitur ex paruulis & vilibus Gobijs qui in arena degunt.* Fefellerunt Gazam ſequentia Ariſtotelis verba, quibus ex Phalericis alios piſces naſci ait) *Quam verò Phalericam vocant, Membradas gignit ex quibus τριχίδες* (Sardinæ, Gaza) *ex his τριχίαι* (Sardæ, Gaza) *oriuntur. Genus Apuæ quod in portu Athenienſium naſcitur, Encraſicholos* (Encraulos, Gaza,) *dictos procreat. Quin etiam genus aliud Apuæ eſt, quod Mænidum* (Alecum, Gaza,) *& Mugilum ſit fœtura. Spuma autem altera illa ſterilis humida eſt, breueque (vt dictum eſt) tempus edurat. mox capita & oculi reſtant.* Hæc omnia Ariſtoteles, quibus reclamans, (vt apparet) Bellonius, ſunt (inquit) qui Apuas ſui generis eſſe aſ- *In qua ſpuma oriatur* *Quæ ex alijs piſcibus.* [b] *Lib. 7.* *Membradũ ortus. Trichidum. Trichiarum Encraulorũ.*

B ſeuerent, non autem alterius progeniem, & quod maiores euadere non poſſint, hoc argumentum adferunt, quòd omni tempore anni piſcari (capi) ſoleant, ferantur que eiuſdem perpetuò magnitudinis in forum, quod tamen falſum eſſe comperi. Multi enim horum piſcium, ter, quater aut quinquies eodem anno pariunt, vt Thriſſa, Trigla, Cyprinus, ac ſi quis attentiùs aduertat, inter eos annumerabit etiam Gobios, Mænas, Cephalos, Sargos, Sparos & id genus piſces, quos ideo ſeorſum deſcribere proprijs capitibus operæpretium fuit. Hæc ille, cuius profectò ſententiam minimè aſſequor: quid enim hiſce quos recenſet, piſcibus cum Apuis? Ego Oppiani ſententiam probo, omniumque Apuarum originem ex putredine eſſe ſentio, nullam ex ſemine: atque eas quas aliorum piſcium freturam vocat Ariſtoteles, ſic à ſimilitudine potiùs quam cum ijs habent, denominari quàm quòd reuera ita eſſe, philoſophus arbitratus ſit: Etenim [c] antea piſces ex diuerſæ ſpeciei piſcibus generari manifeſtè inficiatur. Species ſiquidem procederent in infinitum. *Sententia propria.* [c] *L. 6. Hiſt. cap. 11.*

CAPIENDI RATIO.

C

Aphyæ cùm ſint fuſanei piſces, fuſim etiam capiuntur, idque verriculis, vt ait Aelianus tenui filo contextis, adeoque exiguis, vt ad aliorum piſcium capturam planè ſint inutilia.

VSVS IN CIBIS.

ABundantia in quibuſcunque rebus faſtidium parit, remque omnem vilem reddit, quod in hiſce exiguis piſcitijs potiſſimùm vſu venit, quæ cumulatim, imo maximis capiuntur agminibus, præſertim autumno: quamobrem in maritimis vrbibus, à pleriſque negliguntur. Chryſippus philoſophus apud Athenæum Aphyam ſcribit Athenis (maritima vrbe) nullo in honore habitam fuiſſe, ſed contemptam, mendiciſque pro obſonio relictam, nimirum ob nimiam copiam, cùm alioqui alijs in locis Athenienſis Apua non parui fieret, mediterraneis nempe & procul à mari *Cur vileſcant.*

D diſſitis: imo verò Athenas ab hiſce piſciculis pingues cognominatas fuiſſe reperio, indeque celebratas, quoniam multo pingui madet ea Aphya, vt mox dicetur; Ariſtophanes namque apud Suidam ſic canit: Εἰ δέ τις ὑμᾶς ὑποθωπεύσας, λιπαρὰς καλέσειεν Ἀθήνας, Εὕρετο πᾶν ἄν, διὰ τὰς λιπαρὰς, ἀφύων τιμὴν περιάψας. quo loco corruptè legitur, εὕρετο πανιυδίῳ τὰς λιπαρὰς &c. Interpretatur autem λιπαρὰς ἀφύας, ἀντὶ τοῦ λιπαρὰν τιμὴν, ἤτοι εὐτελῆ. Senſus enim verborum Comici hic videtur: Si quis per adulationem pingues Athenas nominauerit, idem quo Apuæ celebrari ſolent, elogium eis attribuens, ille nihil non facilè conſequetur. Locus eſt in Acharnenſibus. Idem in Equitibus: Οὐ πώποτ᾽ ἀφύας εἶδον ἀξιοτέρας, id eſt, *nunquam vidi Apuas vilioris pretij*, nam ἄξιον Atticis eſt εὔωνον, id eſt, vile, vt & Scholiaſtes vertit, qui etiam ſuo tempore Apuam aphritin Athenis valde expetitam fuiſſe ſcribit. Item rurſus in Veſpis: ἢν δὲ γήτειον προσαιτῇ ταῖς ἀφύαις ἡδυσμάτι, tanquam de cibo lautiſſimo. Clitarchus item Thebanos teſtatur recitante Athenæo, delicijs fuiſſe & gulæ deditos & in conuiuijs parare ſolitos θρία (edulia ſunt ex lacte & adipe ſuillo ac ſemidalide, quæ ficulneis folijs incoquebantur. θρῖον enim alioqui eſt folium ficus) *Athenæ cur pingues dictæ.* *Thrion q l*

E

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

Ortus. Caput. Oculi. Color. Meretrices Aphyę cur dictę. Forma. Squamę.

PLura Aphyarum genera à veteribus recenſentur; quarum ferè nomina ſunt, Apua vera, Apua Cobitis, Gobionaria Gazæ nuncupata, Engraulis ſiue Encraſicholus, Apua Phalerica, Apua Mugilum, Mænidum, Mullorum, item Hepſetus, Aherina & Membras. Differre autem haſce omnes crediderunt ipſo ortu: alias ex ſemine, alias ſponte generari tradentes. Contrà commune omnibus eſt, vt Bellonius docet, caput habere maiuſculum, oculos elatos & nigros: item quòd candidæ ſint, vnde (inquit) Oppianus πολιὸν γένος, id eſt incanum genus eas nominauit, & apud Athenæum ab Apollodoro meretriculæ duæ Stragonium & Anthis Aphyæ dictæ ſunt, quòd candidæ eſſent, graciles, & prægrandibus oculis. Candidum autem hunc colorem ipſa etiam Aphyæ vox indicat, & ortum quoque, vt oſtendimus: vnde apud Hippocratem ἀφύων Galenus in Gloſſis interpretatur ἄνευ τοῦ ἀφυὲς τὸ χρῶμα ἔχειν, id eſt colorem non natiuum aut vitalem habere, & ἀφυώδης color qualis in ea hydropis ſpecie cernitur quæ leucophlegmatias appellatur. Archippus apud Athenæum στρογγύλας, id eſt rotundas vocat à corporis forma: non ſunt tamen omnino rotundæ, ſed ex parte etiam compreſſę: & cutim etiam habent glabriorem quàm vt verè ſquamoſæ dici poſsint: facillimè enim decidunt earum ſquamæ. F

LOCVS. CIBVS. NATVRA. MORES.

Cibus. Gregales eſſe. Imbecillas eſſe. Natatus. Aphyarum perfugia.

APhyæ omnes litorales ſunt, & in ſcopulis ad litora victitant: *Capiuntur ſæpè vnà cum lepore marino*, vt Aelianus ait, *& cibo non indigent, ſed ſufficit ipſis, vt inter ſe lambant.* Gregales eſſe ſeu potius fuſaneas ex Oppiano manifeſtum eſt, qui tam denſis agminibus natare eas ſcribit, vt totum quà natant, mare albicet, non aliter quàm area niue operta, adeo vt nullum terræ veſtigium in ea appareat. Idem Oppianus ἀβληχρὰς eas nominat, id eſt, viribus infirmas, imbecillaſuè, atque omnium prædæ expoſitas eſſe, ideoque ſemper timere ſibi, & in globos ſeſe conglomerare, atque ita implicare, vt vix diſſolui queant: & quod mirum eſt, earum in tantum aceruum compactarum occurſu, nauium curſus retardari. In natatu autem non parum valent, vt Aelianus teſtatur, tumque mirabili cauſa quadam ad ſalutaria (inquit) impelluntur, eo nimirum vbi ad tegendam vitam perfugia & ad tuendam propugnacula habeant. Sunt autem ea perfugia ſcopuli magni & in ſublime eminentes, & cribani à piſcatoribus dicti; hoc eſt, petræ in multiplices ſinus, tremebundorũ fluctuum & ſaxifragarum vndarum verberatione, multo tempore excauatæ. Hæc ideo abdita eis natura perfugia indicauit, ne fluctibus conuellerentur aut perirent; debiles enim ſunt ad reſiſtendum, & infirmę contra fluctuum incurſiones. G

ORTVS.

Ortus ex limo. Ex ſpuma. Ex ſemine. a L. 6. Hiſt cap. 15.

IDem Aelianus Apuas ex ſeſe nec procreare, nec procreari teſtatur, ſed è limo oriri: cum enim cœnum in mari concreuerit, valde & limoſum & atrum effici, atque ex ſua quadam voluptate, mirabili natura & vitali tepeſcere, atq; in permulta animalia nimirum Apuas immutari. Eas autem ſic in putrido & ſordibus tanquam lumbricos generatas, ad natandum maximè valere. Naſcuntur tamen etiam ex maris ſpuma, vnde ἀφρὸς vocari dictum eſt, idque in primis teſtatur Oppianus his verbis: *Apuæ ſponte naſcuntur ſine coitu ex imbribus, ſpumeſcente mari: aliæ naſcuntur è limo, putreſcente ſcilicet & ipſo, vel quicquid in fundo collectitium eſt.* Ariſtoteles verò aliàs αὐτομάτως ſiue ſponte ex putri, aliàs ex ſemine procreari author eſt; nam cùm oſtendiſſet, etiam [a] ex ijs qui per coitum & ex ouo generantur, ex limo & arena generari, ſubdit: *quæ verò nec ouum, nec animal pariunt, ijs ortus vel ex limo, vel ex arena, & per ſumma facta putredine agitur: qualis etiam Apuæ origo, ſpuma nuncupata ex terra arenoſa conſiſtit: Quod quidem Apuæ genus nec incrementum capit, nec prolem adfert, & temporis longioris ſpacio perit, ſed denuo renaſcitur. Vnde fit, vt breui quodam tempore excepto, omnibus ferè anni temporibus generetur: quippe cùm ſpuma illa ab Arcturo autumnali ad ver vſq; duret, vtpote quod de humo ad ſumma, teporis gratia veniat. Quin & ſolo agitato, detractaq; eius colluuione, copioſior & melior exit. Cętera Apuę genera deteriora propterea ſunt quia citò augẽtur. Fiunt locis vmbroſis apricisq;, quoties tẽporis beneficio ſolũ tepeſcit, vt in Attica terra apud Salaminẽ, et iuxta Themiſtoclẽ & in Marathone. Locis enim* H

huiuſ-

A *huiuſmodi ſpuma conſiſtit & tẽpore tali apparet, ſed nonnunquã vel cum aqua de cœlo inceſſit. Oritur piſciculus hic in ſpuma qua imbre admiſſa caluerit, vnde nomen ſpumæ accepit. Ferturque interdum per ſumma maris, cum cœlum tepidum eſt, & ſpuma fluitante, perinde ac in ſimo vermiculus voluitur. Quamobrem in loca complura genus id Apuæ adfertur ex alto, & copioſè quoque generatur & capitur anno quieto & humido. Reliqua Apua fœtura piſcium eſt: quæ enim Cobitis* (Gobionaria Gaza) *dicitur, Gobiorum paruorum & prauorum qui terram ſubeunt* ſubaudi, fœtus aut fœtura eſt, Theodorus ſenſum verborum Ariſtotelis peruertit, innuens paruos illos & ignobiles Gobios ex Aphyis iſtis procreari, quod ne ſomniauit quidem philoſophus, cuius hanc eandem ferè ſententiam reperije [b] Athenæus, inquiens: *Alia autem Aphya Cobitis dicta gignitur ex paruulis & vilibus Gobijs qui in arena degunt.* Fefellerunt Gazam ſequentia Ariſtotelis verba, quibus ex Phalericis alios piſces naſci ait) *Quam verò Phalericam vocant, Membradas gignit ex quibus τριχίδες* (Sardinæ, Gaza) *ex his τριχίαι* (Sardæ, Gaza) *oriuntur. Genus Apuæ quod in portu Athenienſium naſcitur, Encraſicholos* (Encraulos, Gaza,) *dictos procreat. Quin etiam genus aliud Apuæ eſt, quod Mænidum* (Alecum, Gaza,) *& Mugilum ſit fœtura. Spuma autem altera illa ſterilis humida eſt, breueque (vt dictum eſt) tempus edurat. mox capita & oculi reſtant.* Hæc omnia Ariſtoteles, quibus reclamans, (vt apparet) Bellonius, ſunt (inquit) qui Apuas ſui generis eſſe aſ-

In qua ſpuma oriatur

Quæ ex alijs piſcibus.

[b] *Lib. 7.*

Membradũ ortus. Trichidum. Trichiarum Encraulorũ.

B ſeuerent, non autem alterius progeniem, & quod maiores euadere non poſſint, hoc argumentum adferunt, quòd omni tempore anni piſcari (capi) ſoleant, ferantúrque eiuſdem perpetuò magnitudinis in forum, quod tamen falſum eſſe comperi. Multi enim horum piſcium, ter, quater aut quinquies eodem anno pariunt, vt Thriſſa, Trigla, Cyprinus, ac ſi quis attentiùs aduertat, inter eos annumerabit etiam Gobios, Mænas, Cephalos, Sargos, Sparos & id genus piſces, quos ideo ſeorſum deſcribere proprijs capitibus operæpretium fuit. Hæc ille, cuius profectò ſententiam minimè aſſequor: quid enim hiſce quos recenſet, piſcibus cum Apuis? Ego Oppiani ſententiam probo, omniumque Apuarum originem ex putredine eſſe ſentio, nullam ex ſemine: atque eas quas aliorum piſcium freturam vocat Ariſtoteles, ſic à ſimilitudine potiùs quam cum ijs habent, denominari quàm quòd reuera ita eſſe, philoſopſius arbitratus ſit: Etenim [c] antea piſces ex diuerſæ ſpeciei piſcibus generari manifeſtè inficiatur. Species ſiquidem procederent in infinitum.

Sententia propria.

[c] *L. 6. Hiſt. cap. 11.*

CAPIENDI RATIO.

C

Aphyæ cùm ſint fuſanei piſces, ſuſim etiam capiuntur, idque verriculis, vt ait Aelianus tenui filo contextis, adeoque exiguis, vt ad aliorum piſcium capturam planè ſint inutilia.

VSVS IN CIBIS.

Abundantia in quibuſcunque rebus faſtidium parit, remque omnem vilem reddit, quod in hiſce exiguis piſcitijs potiſſimùm vſu venit, quæ cumulatim, imo maximis capiuntur agminibus, præſertim autumno: quamobrem in maritimis vrbibus, à pleriſque negliguntur. Chryſippus philoſophus apud Athenæum Aphyam ſcribit Athenis (maritima vrbe) nullo in honore habitam fuiſſe, ſed contemptam, mendiciſque pro obſonio relictam, nimirum ob nimiam copiam, cùm alioqui alijs in locis Athenienſis Apua non parui fieret, mediterraneis nempe & procul à mari

Cur vileſcant.

D diſſitis: imo verò Athenas ab hiſce piſciculis pingues cognominatas fuiſſe reperio, indeque celebratas, quoniam multo pingui madet ea Aphya, vt mox dicetur; Ariſtophanes namque apud Suidam ſic canit: *Εἰ δέ τις ὑμᾶς ὑποθωπεύσας, λιπαρὰς καλέσειεν Ἀθήνας, Εὗρε τὸ πᾶν ἄν, διὰ τὰς λιπαρὰς, ἀφύων τιμὴν περιάψας.* quo loco corruptè legitur, *εὕρετο πάνυ δι᾽ ἰῶ τὰς λιπαρὰς* &c. Interpretatur autem *λιπαρὰς ἀφύας, ἀντὶ τοῦ λιπαρὰν τιμὴν, ἤτοι εὐτελῆ.* Senſus enim verborum Comici hic videtur: Si quis per adulationem pingues Athenas nominauerit, idem quo Apuæ celebrari ſolent, elogium eis attribuens, ille nihil non facilè conſequetur. Locus eſt in Acharnenſibus. Idem in Equitibus: *Οὐ πώποτ᾽ ἀφύας εἶδον ἀξιοτέρας*, id eſt, *nunquam vidi Apuas vilioris pretij*, nam *ἄξιον* Atticis eſt *εὤνον*, id eſt, vile, vt & Scholiaſtes vertit, qui etiam ſuo tempore Apuam aphritin Athenis valde expetitam fuiſſe ſcribit. Item rurſus in Veſpis: *ἢν δὲ γήτειον προσαιτῇ ταῖς ἀφύαις ἡδύσματι*, tanquam de cibo lautiſſimo. Clitarchus item Thebanos teſtatur recitante Athenæo, delicijs fuiſſe & gulæ deditos & in conuiuijs parare ſolitos *θρία* (edulia ſunt ex lacte & adipe ſuillo ac ſemidalide, quæ ficulneis folijs incoquebantur. *θρῖον* enim alioqui eſt folium ficus)

Athenæ cur pingues dictæ.

Thrion q[illegible]

καὶ ὑψητὰς, καὶ ἀφύας καὶ ἐγκρασίλοχυς, lego ἐγκρασίχολυς. Et Suidas refert Apitium obſcœniorum E
Aphya ex rapis confi-cta. illum archimagirum Nicomedi Bithyniorum regi, cùm aliquando Aphyarum edendarum flagraret deſiderio, longè verò à mari abeſſet, piſciculorum iſtorum figuras ex rapis fœminis in longiuſcula ac tenuia fruſta ad Aphyarum ſpeciem diſſectis imitatum, ex oleo coctas ſaleque & papauere conditas, vt veras Aphyas appoſuiſſe, regiſque cupiditatem expletam eorum eſu fuiſſe. Idem tradit Athenæus, ſed artificij non Apitium, ſed alium quendam coquum inuentorem facit, & Euphronis Comici verſus ſuper ea re adducit, in quibus Dalechampius ἀφύας ſemper Haleces reddidit. Ex hiſce itaq; quæ iam dicta ſunt, manifeſtum eſſe puto, non tam abiectas vbicunque terrarum fuiſſe Apuas, quin
Apparatus. ſuos quoque habuerint cultores. Sunt modò adeo molles, teneræ, tenueſque vt quàm citiſſimè coquantur, & exiguo egeant igne, quare Archeſtratus, vt ex eo ſcribit Clearchus Peripateticus, eas in calidam tantùm patellam inijci voluit, moxque cùm ſtridere incipiunt, auferri; ſtrident autem, vt primùm ſenſere ignem, ſicut & oleum, quod optimum illarum condimentum eſt; hincque ex ſartagine edi iuſſit Pherecrates apud Athenæum, & coquus quidam recitante apud eundem Sotade Comico, vix cyathum aquæ affundit, olei verò multò plus, nempe ad duas cotylas, & paucas etiam herbas addit minutatim inciſas. Archeſtratus item cùm omnem Apuam μίνθη, id eſt oleti inſtar aſpernatus eſ-
Aphya vbi melior. ſet, Phalericâ quæ Athenis capitur, & Rhodiacâ exceptis: quod ſi guſtare (inquit) eas deſideras, F

— ὁμοῦ χρὴ Κνίδας ὀξυφυλλεῖν τὰς ἀμφικόμους ἀκαλήφας
Εἰς ταυτόν. μίξας δ' αὐτὰς ἐπὶ τηγάνῳ ὄπτα Εὐωδη τρίψας ἄνθη λαχάνω ἐν ἐλαίῳ, id eſt

— Vndique oportet Vrticas folijs comantes obſonari (ſimul nempe)
Deinde vbi triueris in oleo fragranti eum florem oleris In vnũ miſcẽda ſunt omnia, & in ſartagine aſſãda

Matron Parodus in deſcriptione Atticæ cœna, Acceſſit (inquit) Phalerica Apua, Tritonis amica, ſor-
Patina de Apua. dida, cuius genis prætendebatur infula. Garum intelligit (inquit Dalechamp.) quod ad intinctus adhi-
a Li. 4. c. 2. bent. Platina de Apua (in codice Lugduni impreſſo legitur de Apobadialide) ex [a] Apicio: *Apuam lauas, ex oleo maceras, in cumana compones, adycies oleũ, liquamen, vinũ. Alligas faſciculos rutæ & origanũ,*
Patina de Apua ſine Apua. *& ſubinde faſciculos cum Apua elixabis: cùm cocta fuerit, proyeies faſciculos, & piper aſperges & inferes.* Aliter patina de Apua ſine Apua: *Pulpas piſcis aſsi vel elixi minutatim facies, ita abũdanter, vt patinam qualẽ voles, adimplere poſsis. Teres piper & modicũ rutæ: ſuffundes liquamen quod ſatis erit, & olei modicum & cõmiſces in patina cum pulpis; ſic & oua cruda confracta, vt vnũ corpus fiat: deſuper leniter cõpones vrticas marinas, vt non cũ ouis miſceantur. Impones ad vaporẽ, vt cum ouis bullire poſsint; & cùm ſiccauerint,*
Patina de Apua frixa. *ſuper aſperges piper tritũ, & inferes ad menſam. nemo agnoſcet quid manducet.* Patina alia de Apua frixa ex eodem. *Apuam lauas: oua confringes, & cũ Apua commiſces. Adycies liquamen, vinum, oleum. facies* G
vt ferueat, & cùm ferbuerit, mittes aquam: cùm duxerit, ſubtiliter verſas, facies vt coloret, œnogarum
Carnis qualitas. *ſimplex perfundes, piper aſperges, & inferes.* Quod modò ad Apuarum qualitatem attinet, Rondeletius ab omnibus humidum alimentum præberi dicit: flatulentaſq; eſſe ex Athenæo Mneſitheo, vt apparet, qui Apuas, Membrades, Trichides & quorum ſpinas ſimul edimus, inflare omnes, & humidũ nutrimentum corpori addere teſtatur: cùm enim carnes citò admodum (inquit) concoquantur, ſpinæ verò tardè diſſoluantur (præſertim in Apuis valdè ſpinoſis) inæqualis & impedita concoctio peragitur. Diphilus quoq; grauis & difficilis coctionis eſſe putat; præferendas verò inter cæteras veram Apuam, quæ & Aphritis appellatur. Omnes eodem Mneſitheo authore ventrem æqualiter ſoluunt: ſuadetq; vt elixentur.

PROVERBIA.

Aphya ad ignem. Ιδε πῦρ ἀφύη, hoc eſt, *ignem vidit Aphya*, vel ἀφύη ἐς πῦρ id eſt, *Aphya ad ignem*. Vtrumque adagium deſumptum eſt à celerrima iſtorum minutiſſimorum piſciculorum coctione, quæ H ob illorum exilitatem vel viſo tantùm igne perficitur; diciturque teſte Suida· ἐπὶ τῶν τέλος ὀξὺ λαμβανόντων, id eſt, vt Adagiorum author vertit, de ijs quæ celeriter intereunt & abſumuntur, ſiue quæ facilè ac citò conficiuntur: itaque ſi puella (inquit) iam nubilis ſtatim ſponſo viſo incaleſcat, conueniet; ἴδε πῦρ ἀφύη. Si quis verò Suidæ interpretationem diligentiùs examinet, facilè aduertet, non bene de ijs rebus intelligi quæ facilè intereunt, ſed de ijs tantùm quæ citò perficiuntur.
Citiùs quàm aſparagi. Auguſtus adagium aliter extulit, dicere ſolitus in eodem ſenſu, *Citiùs quàm aſparagi*, ſubaudi coquuntur, qui & ipſi vel viſo tantùm igne cocti ſunt: eidemque proximum eſt illud Græcorum ab Atheneo adagij loco recitatum, τάριχος ὀπτὸς εὐθὺς ἂν ἴδῃ τὸ πῦρ: id eſt, *Tarichus aſſus mox vt ignem viderit*.
Aphyarũ honos. Ἀφύων τιμή, id eſt, *Aphyarum honos*. Dicitur (inquit idem prouerbiorum author) quoties humilibus exiguus quiſpiam honos contingit: nam Aphya piſciculus eſt vilis, cui coquendo nihil adhibetur
Aphya honos oleum. præter oleum, quo frigitur: vnde iactatum illud ἀφύης τιμὴ τοὔλαιον, id eſt, *Aphyæ honos oleum*. Meminit Scholiaſtes Ariſtophanis in Equites. Οὐτ' ἀφύη νῦν ἐστὶν ἔτι σαφῶς, Οὐτ' ἂν βέβρας κακοδαίμων,

A *μων*, id eſt: *Nunc apertè nec Apua quidem mihi eſt: Nec rurſum Bebras: heu me miſerum*. Verſus eſt Ariſtonymi apud Athen.ęum, quem tanquam prouerbio dici poſſe arbitratur Geſnerus, de eo qui ſpe adquirendi quidpiam, quo tamē non eſt potitus, charum aliquid amiſerit; vel item de eo qui ex duobus diuerſis conſtet, aut partibus diuerſis ſe accommodet, ita vt neutrius ſit omnino: veluti ſi Iudæus à ſua religione diſceſſerit, Chriſtianam tamen non ſit amplexus totam. Hoc quoq; Hermippi apud eundē Νῦν δὲ οὐδὲ ἀφύην κινεῖν δοκεῖς, id eſt, *Nunc autem ne mouere quidem Aphyam videris*, prouerbij locum habere videtur, eidemq; Geſnero dici poſſe, quaſi rem viliſſimam tractare, vel in hominem viribus adeo infirmum, vt rem minimam & nullius ponderis tractare, locoq́; mouere nequeat. Ἅλις ἀφύης μοι, παρατέταμαι γὰρ ἐσθίων. id eſt, vt Hieronymus Muoletus vertit, *diſtentus enim venter eſt, edendo*. Videtur & hoc, prouerbiali quodam ſenſu in hominem prolixè inepteq́; loquacem torqueri poſſe. Citatur à Suida ſemel ex Antagoniſtis Ariſtophanis, nempe in ἅλις; iterùm in Θαπτίνᾳ ex Tagoniſtis, & ſic legitur etiam apud Scholiaſtem eiuſdem comici.

VSVS IN SACRIS.

B VEneri ſacras fuiſſe Aphyas author eſt Athenæus, rationemq́ue reddit, quòd ipſa ſimiliter ex maris ſpuma nata credatur, quare etiam Ἀφροδίτης nuncupata eſt. Tradit & Phalarida eidem deæ conſacratam fuiſſe, ex Ariſtophane in Auibus. Meminitq́; Euſtathius in primum Iliados. Sed timendum eſt, ne de eiuſdem nominis aue locus ſit intelligendus, de qua nos inter Mergos egimus, niſi velimus vocem corruptam eſſe, & Phalericam Apuam legendum quam aliàs Veneri ſacram fuiſſe ſcribit. Cur verò Neptuno item conſacrarint, rationem non inuenio, fuiſſe autem ei ſacram, idem Athenæus refert. De Stilpone Philoſopho Megarico memoriæ proditum eſt; cùm aliquando Megaris Neptuni ſacerdos eſſet, Neptunoq́; de more ob rei familiaris anguſtias, taurum nō immolaſſet, ſed puſillum quiddam & domi natum animal, illi deum ſuccenſentem in ſomnis viſum aſtitiſſe, minacibuſq́; verbis ſpretam ab eo haud rectè maiorum conſuetudinem obieciſſe: ipſum verò nihilo ea re perterritum contumaciter reſpondiſſe, quid tibi vis Neptune, annè mecum vt puer conqueſtum hunc acceſſiſti quòd rei meæ parcens, fęnoriſq́; declinans iacturam, vrbem hanc nidore non repleuerim, ſed tibi domeſticis ex rebus puram ſacrificij hoſtiam obtulerim? Quibus dictis Neptunum ſubriſiſſe viſum, Stilponiſq́; apprehenſa dextera, illius gratia eo anno Megarenſibus magnum ſe C Apuarum prouentum exhibiturum promiſiſſe. Secutaq́; poſtea res inſomnio illi indubitatam feciſſe fidem perhibetur. Nic. Leonicus lib. 2. de var. hiſt. cap. 47. *Quibus ſacra.*

DE APHYIS, SIVE APVIS IN SPECIE, ET PRIMVM DE APVA VERA.
Cap. XXX.

MVlta generatim Apuis attribuimus, quæ de hac potiſſimùm intelligi volumus: quam nempe Græci propriè ἀφρόν, Athenæus ἀφρίτην, aliqui item ἀφρύην nuncupant, à ſpuma, ex qua ortum ſuum ducit, vnde Non nata Liguribus, Ariſtophanis Scholiaſti, & Suidæ ſimiliter ἀφύη ἡ προγεγυμένα, quaſi nullis orta parentibus dicitur. Gaza modo Apluam, modò ſimpliciter Spumā reddidit apud [a] Ariſtotelē. Piſciculus eſt admo-D dum exiguus, vix vnquam minimi aut auricularis digiti longitudinem adæquans: oculis nigricantibus. Duo eius genera, album vnum, frequentius, in Hollandia Pen, Bononiæ Acquadello, alibi Bianchetto nuncupatum: alterum rubicundum, Romæ teſte Bellon. peſce nuouo, alieubi Roſsetto dictum. Hoc poſtremum Aphyam Triglitim eſse idem Bellonius iudicauit; Rubra enim Triglę eſt.

Synonyma. *Spuma piſcis.* [a] *Lib. 6. Hiſ. cap. 15.* *Deſcriptio* *Aphya Triglitis.*

Aphya Cobitis. Aphya vera.

DE

DE APHYA PHALERICA. Cap. XXX.

E

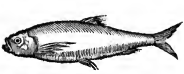
Etymum. APuam Phalericam ab Atticæ portu qui Phalereus appellabatur, dictam eſſe Scholiaſtes Ariſtophanis tradit: veruntamen cùm τὰ φάληρα Græcis etiam ſint τὰ λευκὰ καὶ ἀφρίζοντα, id eſt alba & ſpumea, Rondeletius hinc quoq; ſic dici potuiſſe arbitratur. *Synonyma.* Hoc genus Apuarũ illud eſſe opinor quod Hollandis Spirinck appellatur: ſunt enim veris Apuis maiores, cætera verò ſimiles, & μεγάλας id eſt magnas τὰς φαληρικὰς dixit Ariſtophanis Scholiaſtes. Rondeletius ſuis Nadelle vocari ſcribit, vel Melete ad differentiam, vt apparet, Atherinæ, quam Melet genere, ni fallor, maſculino dicunt. *Membras Bellonij.* Bellonius haud rectè Membradem facit; aitq; Rhotomagenſibus, & qui in litore Oceani, vbi Sequana in mare ſe exonerat, Crado appellari, à Genuenſium vulgo Arachia. *Deſcriptio.*

DESCRIPTIO. VSVS.

F

Squama. PIſcis eſt (inquit Rondeletius) Sardinis ſimilis, minor, tenuior, ſed latior. Squamas in mari habere certum eſt, ſed ſtatim excidunt, remanẽtibus earum veſtigijs, iiſq; ſquamis quæ ventrem firmant, & aſperum efficiunt, vt in Aloſis & Sardinis videre licet. *Pinguedo.* Mollis eſt, & adeo pinguis piſciculus iſte, vt ſi aliquandiu digitis tractetur, liquefiat, aut ſi magna copia in nauicula vehatur, ſupernatãtem pinguedinem colligant piſcatores, qua olei vice ad lucernas vtuntur (vt has fortè Græci ἀφύας λιπαράς, id eſt pingues vocantes, priuatim intellexerint). Maxima huius copia præſertim in autumno, capitur, eſtq; meritò viliſſimus; vidimus tamen piſcatores duos vnius diei capturam quinquaginta aureis coronatis vendidiſſe. G Hæc Rondeletius. Bellonius tradit incolas ad litora maris mediterranei ſale eas condire, & adſeruare: in Oceani autem litore piſcationi inſeruire, vile veſcentibus edulium, inquit. Erat tamen apud veteres in pretio, vt Pollus teſtatur, & innuit Archeſtratus apud Athenæum ille opſodædalus hoc verſu:

Aphya Phalerica.

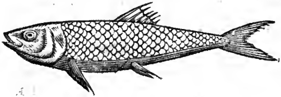

Honor. Τὴν ἀφύην μίνθον πᾶσαν πλὴν τὴν ἐν Ἀθήναις *Stercus omnis Aphya eſt præter Athenienſem,*

DE MEMBRADE. Cap. XXXI.

a 6. Hiſt. c. 15 *Synonyma.* MEmbradas ex Aphya Phalerica naſci author eſt [a] Ariſtoteles, quo loco in deprauatis codicibus ἀράδας legitur. Eoſdem piſciculos Phrynicus apud Athenæum βεβράδας, Epicharmus & Sophron βεβραδόνας, Attici βεμβράδας dicebãt. Trallianus μεμβρίδια appellaſſe videtur. Enumerantur ab Ariſtotele citante Athenæo inter μονίμους piſces, id eſt, haud migrare ſolitos. H Cùm verò Phrynichus χρυσοκεφάλους quaſi aureum habentes caput cognominet, ac Ariſtophanes πολιόχρωτας, id eſt cano corpore, *Deſcriptio.* Rondeletius eos piſciculos eſſe conijcit qui à Gallis Celerins vocantur: ſunt enim (inquit) corpore admodum candido, capite verò auri colorem æmulante, Sardinis valde ſimiles: vel qui Agathopoli magna copia ſæpe capiuntur, paruis Aloſis ſimiles, vocanturque ibi Calliques vel laſchetz: Maſſiliæ Harengades. Ego hos poſtremos à Sardinis nõ diſtin-

Membras Rondel.

A diſtinguo: Celerinos verò Membrades eſſe non dubito, licet Bellonius hos quoque à Sardinis maris mediterranei ſola tantùm magnitudine diſtinguens, Chalcides eſſe velit. Coquuntur ex præcepto Dorionis mutulato capite ſi corpulentiores fuerint, & lotæ ſale minuto & aqua, eodem nimirum modo, quo Triglitis. Additque fieri ex ſola Bebrade apparatum quẽdam qui βεβραφύη vocetur, tanquam ex Bebrade Aphya, vtpote cibus ex vtroque compoſitus piſciculo, cuius (inquit) meminit Ariſtonymus, citat autem eos Ariſtonymi verſus quos nos inter prouerbia ſuprà recitauimus. Viles autem ac contemptos fuiſſe eleganter oſtendit Antiphanes in Cyrenſidea:

Chalcis Bellonij.

Vt coquantur.

Vilem fuiſſe

Abſurdo (inquit) *de piſcibus præconio,* *Alta voce proclamat nunc quiſpiam,*
Habere ſe melle dulciores Bembradas. *Hoc ſi ita eſt, nihil prohibet*
Eos qui mel vendunt, dicere ac denunciare populo, *Mel ſe vendere putidius Bembradibus.*

Clariùs paraſitus quidam apud Alexin, indignè ferens quod barbarè & ineptè loquentibus conuiua fuiſſet, inquit:

Moleſtiori, ita me Bacchus amet, conuiuio *Non interfui, ex quo paraſitari cæpi.*
Membradas ſatius fuit habere me, *Et Attice poſſe colloqui. Hoc ſcilicet iuuaſſet.*

Nos quoque alimentum humidum atque flatulentum ex Membradibus haberi ſuprà diximus.

B

DE APHYA COBITE.
Cap. XXXII.

Sicuti Membradem generat Apua Phalerica, ita è contrario Cobitin Apuam, ignobilis quidam ac paruus & terram ſubiens Gobius; licet Ariſtoteles interprete Theodoro ex hac Apua Gobium procreari tradat, inuerſo ſenſu, inuerſaque authoris ſententia, vt antea quoque monuimus, vbi item quid ſuper hac generatione ſentimus, aperuimus. Vocatur autem iſthæc Apua κωβῖτις & non κωβίτης, vt Rondeletius ſcribit, Theodoro Gobionaria, quia κωβιός idem eſt, qui latinis Gobius ſiue Gobio. Bellonius memoria, vt videtur, lapſus quod magnis viris ſæpe euenire ſolet, Hiceſio Cibotin vocari ſcribens, Cobitin dicere debuit. *Sunt* (inquit Hiceſius citante ipſo) *in Aphyarum genere quidam albi & admodum tenues ac ſpinei, quos Cibotides (Cobites) nonnulli appellant.* Pro quibus idem Bellonius

Ortus.

Nomina.

C nobis illos proponit piſciculos, quos Veneti Marſiones, Ligures à candore Bianchettos appellãt, neq; ab Hepſetis eas diſtinguit: quod quidem ferendum eſt, ſi Hepſeti nomine conſimiles piſciculos generaliter intelligat; alioqui enim Hepſetus propriè dictus à Cobite Apua differt in veterum ſcriptis, vt antè oſtendimus. Iam verò ſi Marſionis imago cum Gobijs conferatur (quam nobis communicauit Geſnerus) nullam, vel ſaltem valdè exiguam ſimilitudinem ſui ortus ſeu potiùs generis oſtendit: quare neque Gillij probo ſententiam qui Marſionem veterum Cottum eſſe exiſtimauit, & ex Apuarum genere non remoueo. Rondeletij itaque Cobitin recipio, illum ſcilicet piſciculum, qui Gallis vulgò Loches de mer ad differentiam fluuiatilis cuiuſpiam Gobij qui ſimpliciter Loches appellatur, tãta ſimilitudine, vt collati vix diſtinguantur. Ait tamen ille diſtingui inuicem corporis figura: Cobitin enim Apuam Gobiorum inſtar rotundam eſſe, Gobionem fluuiatilem depreſſum & longiuſculum: ſed notandum eſt hanc depreſſionem perquàm exiguam eſſe oportere, nam Rondeletius Lochem fluuiatilem primùm (tres enim depingit) ad quem eſt ſimilitudo, corpore ſubrotundo deſcribit: & ipſe mox, cùm dixiſſet

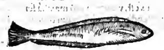
Aphya Cobitis q̃ Bellonio.

Hepſetus.

Marſio non eſt Cobitis Apua.

Cobitis Rondeletij.

Marſio Venetorum.

D in ſtagno marino etiam frequentiſſimam eſſe, coloreque & figura à Gobionibus non differre, ſed magnitudine, paruam enim ſemper permanere, Gobiones multo magis augeſcere, à fluuiatili differre, ait; quòd breuiori & craſſiori ſit corpore, contrà fluuiatilis longiore & graciliore. Vbi rurſus notandum icones quas exhibet, contrà indicare, & rectiùs equidem ad tertiam ſpeciem, quam barbatulam cognominat fiat aſſimilatio: ſic enim pinnarum numero etiam conueniet. Eſt itaque piſciculus nunquam ad Gobionum magnitudinem accedens: alioqui marinis Gobionibus ſimillimus: corpore rotundo, pellucido, dorſo latiuſculo, colore candido, nigris aliquot maculis aſperſo; cauda varia; oculis quodammodo ſupra caput poſitis. Pinnæ eædem illi ſunt, quæ Gobionibus; maximè illa Gobionibus peculiaris, barbæ inſtar propendens ex ea ventris parte, in qua binæ ſunt in alijs piſcibus. Hepar lactei coloris & in eo fellis veſica. Splen rubet: inteſtina & peritonæum ex albo nigricant. Cor ex albo rubeſcit. Grauis eſt, & difficilè coquitur veluti reliquæ Aphyæ. Aphyæ Cobitis iconem habes ex Rondel. pagina 211. Quæ verò h c expreſſa eſt, Marſionis eſt Venetorum.

Deſcriptio.

DE EN-

DE ENCRASICHOLO. E
Cap. XXXIII.

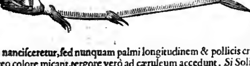
SYNONYMA. ETYMVM.

APuis quoque annumeratur ἐγκρασίχολος, ſic dictus παρὰ τὸ χολὴν ἔχειν ἐν τῷ κρανίῳ ἤτοι κεφαλῇ, quòd bilis folliculum gerat in capite, hoc eſt quòd eius caput impensè amarum ſit: vnde eo mutulari aſſolet, nam fel, vt Bellonius ex ipſius ſectione didicit,
Fellis locus. inteſtino annexum habet. Latinè non ineptè Fellicipitem dixerimus. Bellonius
Felliceps. Haleculam vocare maluit, Romanum (vt apparet) vulgus ſecutus, cui Aliczi voca-
Halecula tur, quaſi Haleces (inquit) diceret. Sed Halec ſiue Haleculam, vilem & abiectum
Bellonij. piſciculum eſſe poſt oſtendam; contra pretioſus laudatuſq; eſt Encraſicholus, vt modò patebit. Apud F
Suidam alicubi perperam ſcribitur κρασίχολος, & non ſatis diſtinctè Apuæ epitheton eſſe dicitur.
a L.6. Hiſt. cap. 15. [a] Theodorus quoque apud Ariſtotelem Encraulos vocat, cùm potiùs Engraules dicere debuerit, nam & Aelianus Εγγραύλεις dicit, ſed Theodoro Suidas fortè impoſuit, apud quem alibi ἐγκραύλεως, pro
Lycoſtomus ἐγγραύλεως legitur. Alio nomine λυκόστομος, quaſi os lupi habentes dici Aelianus author eſt: quod
Hiatus. nouiſſimum nomen Græcia hodieq; retinet, vt Gillius teſtatur. Vocari autem ſic Bellonius retur,
b L.31.c.8. quòd dum oſcitat, amplum os aperiat, vt ſerpentis potius (inquit) quàm piſcis os videatur. [b] Plinius
Lupus. ſimiliter multorum eruditorum iudicio Lupum nominaſſe videtur, & mutilatum piſciculum. *Capit*
Mutilatus *garum* (inquit) *priuatim ex inutili piſciculo, mutilatoq;* (alij legunt *minuto*, alij *minimo*) *confici*, *Apuam*
piſciculus. *noſtri vocant, Foroiulienſes piſcem, ex quo faciunt, Lupum appellant*. Reuera conuenit nomen, genus, & garum optimum. Quamobrem etiam Enchraſicholum, illum volunt eſſe piſciculum quem Galli præſertim Prouinciales Anchoies, vt ſcribit Rondeletius, potior Italiæ pars Enchioue, Hiſpania En-
Enchioue. chugas appellat, Veneti teſte Bellonio Sardonos, ad Chalcidum differentiam, quas (inquit) Sardellas vocant; contrà ac Romani qui pro Sardonis Sardas intelligunt. Idem Bellonius tractus Liguriæ accolis atque ipſis etiam Genuenſibus vocari ſcribit Cucuri, Cucunari, vel Cucuneuri: cùm alioqui circa Genuam Enchioue vel Anchioue dicatur. Ab Anchioue barbari quidam Ancludas nun- G
Anclude. cuparunt. [c] Callimachus libro de diuerſis gentium nomenclaturis apud Athenæum Encraſicholum
Eritymus. Chalcedonijs ἐρίτυμον nominari ait, Eritymum verò Athenienſibus dici, qui alijs ἴοψ vocetur: Iopem
Iops. autem inter minimos piſciculos nominauerat.

FORMA DESCRIPTIO.

Squamæ. HVnc piſciculum ſquamis carere tradunt Bellonius & Rondeletius, quod falſum eſſe autopſia docet, nam & in ſale aſſeruatis argenteas ac adprimè ſplendentes obſeruare licet. Roſtro
Caput. eſt acuto, amplo, vt dictum eſt, ore ac rictu. Edentulus eſt, vtraque verò maxilla ſerræ modo aſpera. Branchiæ paruæ, duplices. Pinnæ eo ſitu, vt icon oſtendit. Cor oblongum & acutum, he-
Venter. par rubrum: maculis rotundis conſperſum. Ventriculi appendices multæ & nigræ: venter molliſſimus, ideoque plerunq; abſumptus in ſalitis conſpicitur. Ouis

Encraſicholus.

Magnitudo ſcatet rubentibus. Spinis ca- H
Spina. ret, ea excepta quę in dorſo eſt & ipſa tenuis, adeo vt dentibus vix negociū faceſſat. Magnitudine eſt plerunq; digiti, aliquando paulò maiore. Scribit Bellonius ſeſe enixiùs ſtuduiſſe, vt ex longioribus craſſioribuſque nanciſceretur, ſed nunquam palmi longitudinem & pollicis craſſitudinem aſſequi comperiſſe.
Color. Argenteo colore micant, tergore verò ad cæruleum accedunt. Si Soli opponantur, tranſparent, dem-
Forma. pta argentea linea, quæ ſpinæ vertebras comitatur, quæ ſanguinem continet. Corpore magis tereti, quàm lato præditi ſunt.

LOCVS

A

LOCVS. CIBVS. MORES.

Litorales piſciculos eſſe vel ex eo conſtat, quòd ſpurcitijs, arena atque etiam cœno veſcantur, vt Bellonius annotauit: & quemadmodum (inquit) Anates & Anſeres roſtris cœnum mouēt, eoque ſeſe exaturant, ſic etiam Haleces (ſic Encraſicholos vocat) quæ cum Sardinis ſæpe capi ſolent, arenis & ſpurcitijs exaturatæ conſpiciuntur. Capiuntur autem hyeme potiſſimùm à Decembri ad quadrageſimam vſque, in Prouincia numeroſiſſimè teſte Rondeletio, noctu è nauiculis igne accenſo, nec non etiam Baione, ſed hos maiores eſſe, illos ſuauiores & molliores. Ariſtoteles (vt recitat Atheneus) inter monimos, id eſt, iiſdem locis manentes piſces, eos enumerat. Verùm etſi puſillò ſint corpore, ſuum tamen etiam habent ingenium. Etenim Aelianus cùm candidiſſimos & fecundiſſimos eſſe dixiſſet, ſubiungit: *Quod ab alijs piſcibus* (ob paruitatem) *exedi & conſici valdè metuant, idcirco ad inſidias quibus ſunt oportuni vitandas, eatenus confertis turmis denſi natant, vt eorum quiſque ad vicinum proximum adhæreſcant, vt ne ſcaphæ quidem incurrentes, eos diſſocient, nec ſi quis remis diſper-*
B *gere conetur, eorum ſocietatem dirimere poſsit: ita verò inter ſe reſtrictè & pertinaciter tanquam contexti contrahuntur, vt tanquam ex aceruo frumentorum aut ſabarum ſi quis in eos immiſerit manum, accipere queat. non tamen ſine vi abſtrahuntur, quin perſæpe diſtrahantur, vt & eorum alteram partem abruptam capias, & alteram relinquas, & in pleriſque caudam retineas, in alijs non aſſequaris; ex alijs caput reportes, & alteram partem in mari reliquam facias.* Hanc tam confertam & continentem Lycoſtomorum natationem à rei maritimæ peritis βόλον tradit appellari, qui permultas piſcatorias naues aliquando implet, vt illi (inquit) teſtantur. Nos ſuprà de Apuis ſimpliciter dictis diximus denſis etiam adeò agminibus natare, vt neque ferro aut ſecuri percuſſæ deijci, aut retibus circumdatæ ad litus extrahi poſſint.

Litorales eſſe. *Cibus.* *Quando capiantur, & quomodo.* *Natura.* *Ingenium.* Βόλος *quid*

ORTVS.

Duplicem huius piſcitij ortum inuenio. Suidas & Athenæus ex Apua Cobite generari Encraſicholum volunt: contrà [a] Ariſtoteles ex Apua quæ in Athenienſium portu naſcitur. Mihi verò piſcis ſui generis videtur. Si enim ex Cobiti Apua gigni permittamus, ſpecies
C procedent ad infinitum, nam & illam volunt ex paruo procreari Gobio: ſi ex Apua quæ naſcitur in portu Athenienſium, ex hac duos diuerſos piſces generari concedamus oportebit, quod videtur abſurdum. Ea enim Apua eadem eſt cum Phalerica, quia Phaleros vocabatur Athenienſium portus, ex qua Membradem oriri ibidem philoſophus teſtatur.

[a] *L. 6. Hiſt. cap. 15.* *Piſcem eſſe ſui generis.*

VSVS IN CIBIS.

Clitarchi verba quibus Encraſicholi quoque celebrantur, ſuprà recitaui. In multis quoque Europæ regionibus, potiſſimùm vbi alienigenæ ſunt, in magno habentur pretio. Comeduntur vel ſale aſſeruati, vel crudi. Crudi in ſartagine cum oleo vel butyro friguntur, vel in craticula aſſantur, etiam cùm ſuis viſceribus: ſuntque teſte Bellonio, optimi ſaporis: Rondeletius crudos edi teſtatur cum oleo & petroſelino. Sale aſſeruati per ſe eduntur. Sunt qui minutatim concîdunt & cepam pariter tritam addant, & ex oleo & aceto, aſperſo pipere edunt. Saliuntur autem truncato ſemper capite, & fel aufertur ſimul, quod hoc modo fit (inquit Bellonius,) Altera manus caput tra-
D hit, vt cum ea manu viſcera quibus fel hæret, eximantur. Sale ita aſſeruati in garum vertuntur, quod ex ijs potiſſimùm fieri tradit Rondeletius, ſi ſoli exponantur, donec diſſoluta caro fuerit: cuius gari vice ipſe domi hoc modo parandos iuſſit: primùm piſciculos vt aſſolet, conditos & illotos cum aceto, oleo, & petroſelini folijs in patinam inijci, deinde ſuppoſitis prunis, tam diu agitari, donec omnino in liquorem abeant: id oxelæogarum meritò nuncupari poſſe ait, præſtantiſſimumque condimentum eſſe: hancque parandi rationem longè meliorem videri, quàm quæ veteribus in vſu fuit: nihil enim vitij aut putredinis oxelæogarum iſtud contraxiſſe (ait) poteſt, cùm ſæpe ſupputri garo origano ſit opus, iuxta veterum prouerbium: *putre ſalſamentum amat origanum*, quòd hodie quoque Romæ obſeruari videmus: nunquam enim Encraſicholos vendunt ſalſamentarij ſine origano. Hinc optimum remedium ad deiectam appetentiam recreandam, ad craſſæ pituitæ attenuationem, citandamq; aluum: quamobrem in febri phlegmatica curanda iure conceduntur.

Apparatus. *Caput truncatur & fel eximitur.* *Vt garum ex ipſis fiat.* *Oxelaogarũ*

DE RE-

Digitized by Google

DE RELIQVIS APVIS. Cap. XXXIV.

E

Apua Triglitis.

DE Aphyis Mugilum diecmus inter Mugiles, quia & ipſæ fluuios ſubeunt. Super Triglite ſiue Mullorum Apua ſententiam Bellonij ſuprà recitauimus. Rondeletius verò exiguos admodum Mullos eſſe arbitratur qui in ſtagnis marinis ex putredine naſeuntur. Eodem modo Aphyam Mænidum eſſe iudicat piſciculum Mænidum ſpecie ſine mare & fæmina ſponte naſcentem, etſi contrà ſentiat Ariſtoteles, hanc nempe Mænidum, illam Mullorum fœtum eſſe. Neutrius iconem dedit, quòd cùm ex Mænidis, tum ex Mulli icone facilè ea mente concipi queat, magnitudinis ſolius ratione habita.

DE HEPSETO RONDEL. Cap. XXXV.

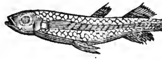
F

Piſcem peculiarē eſſe.

Deſcriptio.

HEpſeti nomen ad multos paruos piſciculos extendi, ſuprà oſtenſum eſt. Apparet tamen ex verbis Athenæi fuiſſe peculiarem ſpeciem aliquam quæ propriè Hepſetus vocaretur. *Aphya* (inquit) *grauis eſt & difficilis concoctu: huius generis alba Cobitis appellatur, & Hepſetus paruus piſciculus eiuſdem generis eſt*. Hunc piſciculum Rondeletius eum eſſe opinatur, qui à ſuis Iuoil appellatur. Piſciculus eſt digiti magnitudine, argentei coloris, corpore pellucido, dempta ea virga quæ à branchijs ad caudam extenditur: oculis depreſſis magnis pro corporis paruitate, ore ita ſciſſo & conformato, vt inferior maxilla protenſa maior ſit ſuperiore, ſitque velut oris operculum. Hæc ferè Rondeletius, addita hac icone.

Hepſetus Rondel.

G

DE ATHERINA. Cap. XXXVI.

SYNOYMA. ETYMVM.

Ariſta Gazæ.

Ἀθερίνην vel ἀνθερίνην aliquot locis nominat Ariſtoteles. Gaza Ariſtam & Ariſtulam reddidit, quia ἀθὴρ, vel per pleonaſmum literæ ν ἀνθὴρ idem eſt quod ἀθὴρ, id eſt ariſta, id eſt, pars ſpicæ acuta, ſiue vt Galenus exponit, id quod in hordeo acuminatum eſt, ſiue vt Erotianus, tenuiſſimum illud, quod in eodem frumento acuminatum eſt: in qua ſignificatione hanc vocem vſurpat Dioſcorides de auena loquens: quamobrem cùm planè inutiles ſint ſpicarum iſtarum acutæ partes, ſumitur quoque eadem vox, pro ſpicis quibuſlibet degeneribus quas ſpicilegæ mulierculæ poſt ablatam ſegetem colligunt à meſſoribus neglectas: vnde eleganter Græci ἀθερίζειν dicunt pro καταφρονεῖν & ἀφροντίζειν, id eſt, flocci pendere, vili facere, valde contẽnere: atque hinc Etymologus piſciculo huic nomen Atherinæ factum tradit, eò quòd nimirum ἀθερίζεταί πως καὶ αὐτὴ διὰ τὸ εὐτελὲς, id eſt, *quia negligitur ob vilitatem*, quaſi Atherina à veteribus intelligatur vile & contemptum piſcitium. Gillio verò nomen traxiſſe videtur à tranſuerſo, quem alterum Atherinæ genus, in ventre habet, aculeo. Rondeletius autem ſic dictam conijcit ab ariſtis quæ per metaphoram (inquit) pro ſpinis ſumuntur, quas multas Atherinæ eſſe atteſtatur, durioreſque quam Sardinæ, Aphyis ac reliquis huiuſmodi piſciculis. Additque Romæ veterem etiamnum nomenclaturam retinere, Latharinam enim vulgò appellari.

Etymum.

Ariſtæ pro ſpinis.

Latharina.

E

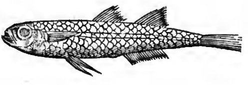
Idem

A Idem teſtatur Bellonius, ſed Latharinum ſcribit, cùm alioqui alium quàm Rondeletius piſciculum pingat, quemadmodum ex adiectis cùm vtriuſq; deſcriptionibus, tum iconibus cuilibet manifeſtum eſſe poteſt, licet rurſus vterque ſuum piſciculum Maſſilienſibus Sancletos nominari profiteatur. Acerinæ piſcis mentio eſt apud Plinium medicum. Bellonius recentiorum Cernuam eſſe credit: ſed fortè nomen corruptum eſt pro Atherina, ſicuti item Acerima apud Syluaticum. Ictar Callimacho *Acerina.* ἐν ἐθνικαῖς ὀνομασίαις, id eſt, *in nomenclaturis diuerſarum gentium* Atherina eſt teſte Athenæo, ex quo *Cernua recentiorum.* (vt apparet) hunc Varrini locũ: Ἴκταρα, ἐθνικῶς ἰχθῦς, ſic reſtituit Geſnerus, ἰκτάρα, ἐθνικῶς ἰχθύς τις: *Ictar.* id eſt, *Ictara quibuſdam gentibus dictus piſcis quiſpiam*, videlicet certa quædam ſpecies: vt ἐθνικὸν vocabulum ſit non alium quàm communi linguæ inuſitatum. Dictus autem inquit Ictar vel Ictárá videri poteſt hic piſciculus à paruitate, nam ἴκταρ aduerbium Græcis ſonat propè, breui, aut paruo interuallo, & ἴκταρ τοῦ ψελλοῦ interpretantur τὸ σύντομον, id eſt præciſum, de eo qui prope & quaſi balbus eſt.

FORMA. DESCRIPTIO.

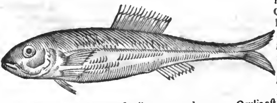
B ROmæ (inquit Rondeletius) idem nomen ſeruatur. In litore noſtro rarò capitur, diciturque Melet (ad differentiam, vt videtur Apuæ Phalericæ, quam dixit Meletam vocari, ipſe verò etiam mox addit Atherinam ſuis piſcatoribus Melet vocari, quòd eius Aphyarum generis quod Melete dicunt, marem eſſe credant,) Maſſiliæ & in ſtagno quod Martegue vocatur, frequentiſſimè, & Sauclez nominatur. *Nomina.* Piſciculus eſt marinus, litoralis: reperitur & in marinis ſtagnis, Aphyis *Locus.* ſimilis, dodrantali magnitudine, parui digiti craſſitudine, dorſo ſpiſſo, vētre leuiter depreſſo, ore paruo ſine dentibus, oculis magnis. Colore eſt vario: nam venter argēteus eſt, dorſum fuſcum, *Color.* circa caput, ex flauo rubeſcit Sardinarum modo. Locus qui inter oculos eſt, cælatus videtur. Pinnas habet quatuor, duas ad bran *Pinna.* chias, duas in ventre, áliam à po-

Atherima Rond.

C dice, præter has, alias duas in dorſo. Omnes candidæ ſunt. Cauda duabus pinnis conſtat. (contrà oſtendit appoſita icon.) Pro linea in medio corpore à branchijs ad caudam protenſa, ſpiſſum quid habet ſub cute, quod non poſſum aliter quàm faſciam per ſimilitudinem vocare, quæ cùm cocta Atherina editur, euidentiſſima eſt; & cùm lumini obijcitur; quia reliquo corpore pellucida eſt, hac parte opaca. Aphyæ Meletæ vocatæ mas non eſt, vt noſtri piſcatores volunt: nam Aphyæ huius generis ſponte ſine mare & fæmina naſcunrur. Atherinarum verò genus & mare & fæmina conſtat: prætere *Sexu diſtinguuntur.* a quamuis vtcunque ſimiles ſint, tamen Atherina ſolidiore & ſpiſſiore eſt corpore, Aphya verò illa molliſſimo depreſſoque. Vero ſimilius fuiſſet, Encraſicholorum marem dixiſſe, quos piſciculos eſſe *Similitudo* oſtendimus Anchoies appellatos: ad hos enim propiùs accedunt, qua de cauſa pro Encraſicholis ſæ- *cum Encraſicholo.* pe venduntur, ſed qui propiùs inſpexerit, facilè diſcerner. Nam Atherinæ ſquamæ ſunt frequentiores & duriores, os minus, caro ſiccior, Encraſicholis mollior. Quare ex Atherinis garum bonum confici *Cur garum* non poteſt, quia non poſſint ita diſſolui & contabeſcere, veluti Garus piſcis vel Encraſicholus. Hæc *ex eis minus* omnia Rondeletius. Bellonij Atherina eſt piſciculus, quem adhuc Græcum vulgus ſic vocat, Roma- *bonum.* num Latharinum, quamquam eorum nonnulli (inquit) cum alio piſce confundunt, quem Lauarolum *Atherina* D nominant, de quo poſtea dice- *Bellonij nomina & de-* tur. Veneti Angoellam, Maſ- *ſcriptio* ſilienſes Sencle, Genuenſes Quennaro appellant. Piſciculus eſt digiti craſſitudinem excedens, neque extenſo digito longior: Argētei coloris, tran- *Color.* ſlucente corpore, & quod ſoli obiectũ, vt vitrum tranſpareat lineamq; oſtendit internè obſcuram, rectã, à capite ad cau-

Atherina Bellonij.

dam, à ſanguine qui in ſpina profunditur, prouenientem. Oculis eſt grandibus, lingua candida. *Oculi.* Pinnam vtrinque in lateribus, & geminam alteram habet ſub ventre, quæ piſcem in partes æquales *Pinnæ.* T ſecat:

Cor.

ſecat: ac præterea tenuem aliam & paruam fert in medio tergore pinnulam. Cæterùm cor gerit vt E ſemen oxalidis triquetrum & oblongum, pericardio perbellè incluſum: branchias vtrimque quatuor: coſtas item vtrimq; decem omni capillamento tenuiores: vertebras adeo exiles, vt vix ab acie oculi perſpicaciſſima diſcernantur.

LOCVS. NATVRA. MORES.

a Lib. 1.

Atherinæ paſcuntur in algoſo litore, vt [a] Oppianus teſtatur, inquiens:

Θῖνα δ' ἀνὰ πρασόεσαν ὑπὸ χλοραῖς βοτάνῃσι Βόσκονται Μαινίδες, ἠδὲ τράγοι, ἠδ' Ἀθερῖναι.

Gregales ſũt.
b L. 6. Hiſt. cap. 17.

Et Rondeletij Atherina quoque litoralis eſt, & in ſtagnis marinis etiam capitur vêre, maxima copia. Ariſtotele teſte gregales ſunt: Theodorus tamen alicubi, vbi idem philoſophus Atherinam inter rhyades enumerat, ceu ſui oblitus, ſolitarias eas reddidit. [b] Pariunt eodem teſte inter rhyades circa æquinoctium vernum iuxta terram (πρὸς τῇ γῇ) non in terra, vt Rondeletius vertit, atterentes aluum arenæ.

VSVS IN CIBO ET MEDICINA. F

Carnis qualitas.

Atherina Rondeletij carne eſt ſatis ſicca, media ſcilicet, & optima, ſaporiſque grati, quicquid (inquit) dicat Phauorinus, qui pro vili piſciculo habet, quod ſi cum ſpinis edi poſſet, multò ſuauior foret. Teſtaturque cùm aliquando Auenione eſſet, Atheriniſque frequenter veſceretur, vnum id ad ſuauitatem & ſaporis gratiam illis deeſſe expertum eſſe, quòd ſpinæ inter edendum negocium faceſſant: à quibus ſpinis ariſtis ſimilibus, Atherinas itaque nominatas fuiſse ſuſpicatus eſt, nec ob aliam puto cauſam viles eſse Phauorinus voluit. Bellonius item ſuam Atherinam delicatiſſimum piſciculum eſse ſcribit, eiuſque apud quoſdam quæſtuoſiſſimam piſcarionem fieri ſolere.

Garum.
Iuris facultas.

Quomodo ex hiſce conſimilibuſque alijs garum conficiatur, recitaui in Encraſicholo. Ius earum authore Kiranide, ventrem mollit, & renibus prodeſt.

DE LAVORONO BELLONII. G
Cap. XXXVII.

Lauaronus.
Cabaſſonus.
Pretium.
Deſcriptio.

Alium piſciculum (inquit Bellonius) Romanum vulgus agnoſcit, quem Lauaronum vel Lauonum, Maſſilienſes Cabaſsonum, Genuenſes Capaſsonum à capitis magnitudine vocant: magnamque habet cum fluuiatili Lauareto affinitatem. Eiuſdem pretij Romæ Lauoroni eſse ſolent cum Atherina: illicque cum Sardinis & Alecis (Alecibus) mixtim ferri conſueuerunt. Grandiore ſunt capite, quàm Atherinæ, magis recurto ac compreſſiore ad ventrem corpore, & paulò latiore trāſparent, vt Atherinæ, maximamque habent cum ijs affinitatem.

Squamæ.
Pinnæ.
Partes internæ.

Squamis multis integuntur, quæ detectæ argenteum colorem præ ſe ferre videntur. Duas in tergore gerunt pinnulas, vtrimque ad latera vnam. Dentibus carent, vt Harengus: cor exiguum, oblongum, triquetrum, habēt: hepar pallidum, cui ſtomachus ſubeſt, piſciculis & Caridibus paruis nonnunquam refertus. Inteſtina ad anum tribus reuolutionibus reflectuntur. Fel ob eius exiguitatem conſpicuum non habent: ſpinas quoque ferunt nullas.

Caro.
Etymum.

Carnem albiſſimā & leuiſſimam. Calculos duos in capite gerunt, Seſamino minores: ſquamas paulò quàm Atherina latiores & numeroſiores. H Proinde cùm berula Romæ frequens edi ſoleat & vulgo Lauarona dicatur, ac circa hanc frequens piſciculus, de quo ſermo eſt, reperiri ſoleat, meritò Lauoronum ab herbæ ſibi peculiaris nomine dixerunt: alioqui nullum occurrit mihi nomen antiquum, quo ego hunc piſcem exprimere poſſim. Hactenus Bellonius: qui quidem marinum hunc piſciculum facit, a fluuiatili Lauareto eum diſtinguens, & Genuenſibus ac Maſſilienſibus familiarem eſse inſinuans, à dulcis aquæ tamen herba etymologiam deducit, & circa eam obuerſari inquit, niſi aliam intelligat, quàm quæ nunc Laueris aut Lauaronæ nomine celebratur ab herbariæ rei profeſsoribus quibus aliàs paſtinaca aquatica nuncupatur cùm ab odore tum à ſapore, quos cum ſatiua communes ferè habet.

Lauer ſiue Lauarona herba quæ.

A

DE SARDA, SIVE SARDINA. Cap. XXXVIII.

SYNOYMA. ETYMVM.

SArdellas nos vulgò dicimus quædam alia piſcitia, quæ niſi ſale quoque aſſeruata ad
nos perferuntur. Hæc alijs Italiæ locis Sardinas nominari tradit Rondeletius, cùm *Sardella.*
nedum adolerint, Sardas verò vbi adulta fuerint. Vtraque vox antiqua eſt: Sardi- *Sardina.*
nam enim nominat Columella, apud [a] quem tamen corruptè Sardinia legitur. Iam *Sarda.*
verò Sardinas cum Sardellis eoſdem piſciculos eſſe, nemo eſt qui dubitat: de Sardis *[a] L.8. c.17.*
quæſtio eſt. Sarda Græcis æquè ac Latinis vſitata nomenclatura eſt, quam nempe *Sarda an ea*
reperias apud Athenæum & Galenum, & inter Latinos apud Plinium, ſed pro diuerſis piſcibus. Di- *dem Sardi-*
philus enim apud Athenæum agens de ſalſamentis, ἡ Σάρδα (inquit) προσέοικε τῷ κολίᾳ μεγέθει, id eſt *na.*
B *Sarda Coliam magnitudine refert.* [b] Plinius verò Sardam vocari ſcribit Pelamydem longam. Fieri ta- *Aequiuoca*
men poteſt, vt idem hic ab vtroque piſcis intelligatur: magnitudo namque reſpondet, ſaltem illi quē *tio vocis Sar*
nunc in Græcia Coliam appellari Bellonius teſtatur: apparetque Sardæ nomen genericum eſſe pro *da.* [b] *L.32. c.11*
quolibet ferè piſce qui ad ſaliendum aptus eſt, id quod haud obſcurè nos docet [c] Galenus his verbis: *[c] Lib. 3. de*
Præſtantiſsima omnium quæ mihi experientia cognoſcere licuit, ſalſamentorum ſunt, quæ à veteribus Sardi- *facultate*
ca ſalſamenta nuncupantur, hodiè Sardas vocant, & Mylli ex Ponto. Paulò autem antè Sardas & Sarde- *Aliment. c.*
nas (σάρδας καὶ σαρδήνας) nominauerat his quoque verbis: *Piſces tum molliores, tum ſicciores ad ſalien-* *penult.*
dum idonei non ſunt: Coracini verò & Pelamydes & Mylli, Sarda & Sardena &c. ad ſalſuram ſunt appoſiti. *Sardica ſal-*
Ex priori verò Galeni ſententia conijcere præterea liceat Sardas & Sardinas, ſiue peculiares piſces *ſamenta.*
ſiue alios ſale aſſeruatos, ita veteribus vocatos fuiſse quod Sardinia mitterentur in alias regiones: &
quamuis in poſterioribus verbis Sardas & Sardenas ſeorſim ceu diuerſos piſces nominet, non tamen *Sarda &*
ſpecie propterea diſtingui dicendum eſse arbitror, ſed ſi adulti condirētur iſtiuſmodi piſciculi, Sardas, *Sardina vt*
Sardinas, ſi ætate minores, appellaſse: Sardas autem maiores Sardinis intelligi non obſcurè etiam *differant.*
colligitur ex Apicio, qui Sardam farciri ſolere docet, quod Sardinæ ob paruitatem non conuenit. Nec
propterea me proprio (vt aiunt) gladio iugulare dicendum eſt, vt qui pro Sardis & Sardinis ſiue Sar-
C dellis maiuſculos etiam piſces propono, nam hi ex Oceano ſunt, & Galeno (ni fallor) incogniti. Iam
verò cùm idem Galenus Trichides & Trichias nominet nunſquam; è contrario Ariſtoteles Trichias *Trichis &*
& Trichides, Sardas verò & Sardenas nunquam, viri docti, cùm tam frequentem Europę vrbibus pi- *Trichia.*
ſcem, & alendæ plebi tantoperè vſitatum philoſopho in inueſtigandis animalium omnium ſpeciebus
diligentiſſimo, ſingulorumque naturis perſcrutandis exercitatiſſimo, incognitum fuiſse non ſit nec ra-
tioni, nec veritati conſonum, voces haſce ſynonymas eſse conijciunt: eiuſq; ſententiæ in primis Theo
dorum Gazam fuiſse conſtat, qui Trichias Sardas, Trichides Sardinas reddidit. Quod tamen [d] Ari- *[d] L. 6. Hiſt.*
ſtoteles ſcribit, ex Apua Phalerica Membrades, ex Membradibus Trichides, ex his denique Trichias *cap.15.*
procreari, id ad ſimilitudinem quæ inter ſe maxima eſt, pertinere, nos ſæpè indicauimus. Apparet-
que Trichias ætate adultas, minores Trichides appellari, ſimiliter ac de Sardis ac Sardinis diximus.
Cuius opinionis fuit Dorion in libro de piſcibus, qui Trichida, etiam Trichiam appellat, atque ipſe
etiam Athenæus qui Trichiarum exempla ex veteribus proferens eas à Trichidibus non diſtinguit.
Videnturque veteres Sardas & Sardinas Τριχίας & τριχίδας appellaſse παρὰ τῶν τριχῶν, quaſi à *Trichis &*
capillis, videlicet à paruis illis & capillaribus, quibus abundāt, ſpinulis, à quibus item Θρίσσας dicunt *Trichia vn-*
quos recentiores Aloſas, ſimiliter ſpinoſiſſimos piſces: vnde etiam Thriſsa, Trichis & Trichias à qui- *de dicantur.*
D buſdam confunduntur, vt ab Etymologo, Scholiaſte Ariſtophanis & Euſtathio. Cæterùm ſi Tri- *Thriſſa.*
chis & Trichia ſunt Sarda & Sardena vti nos opinamur, videbuntur nobis aduerſari tres clariſſimi *Aloſa.*
ſcriptores, quorum omninò authoritate aliàs ſtandum eſset, Plinius, Ariſtoteles & Epenetus in li-
bro de piſcibus apud Athenæum. Scribit enim [e] Plinius; *Intrantium Pontum ſolos non remeare Tri-* *[e] L.9. c.15*
chias: ſed hos ſolos Iſtrum amnem ſubire; ex eo ſubterraneis eius venis, in Adriaticum mare defluere,
itaque & illinc deſcendentes nec vnquam ſubeuntes videri. Sic ille, ex [f] Ariſtotele (apud quem tamen
non τριχίας ſed τριχαῖος legitur, Gaza ſimiliter Sardas tranſtulit.) *Sarda* (Inquit hic) *vna cùm adit* *[f] L.8. Hiſt.*
(Pontum) *videtur & capitur, ſed exiens viſa nuſquam adhuc eſt. Quod ſi qua apud Byzantium ali-* *cap.13.*
quando capiatur, piſcatores ſua retia luſtrant, propter exitus inſolentiam: cuius rei cauſa eſt, quòd
ſolę ipſę ſubeunt Iſtrum amnem, vnde (ſiſſo flumine per abditum terra meatum: hoc in Græ-
co textu non legitur) *defluunt in Adriaticum ſinum. Argumento eſt quòd ibi contrà euenit quàm*
in Ponto. Exeuntes enim ſemper capiuntur, ſubeuntes nunquam. Hac (inquam) Sardinis noſtris

nequaquam conueniunt,quas nempe amnes intrare nunquam aliquis obſeruauit. Sed locus vtriuſq; E
Ariſtoteles & Plinius correcti.
ſuſpectus eſt viris doctis,creduntq; apud Ariſtotelem legendum eſſe αἱ θρίσσαι, id eſt Aloſæ:hæ enim ex mari flumina ſubeunt & mox ad mare reuertuntur; quod mendum ſimiliter in Plinij codicem facilè irrepere potuit. Epenetus modò etiam nõ aduerſabitur Chalcides aliquibus Sardinos (σαρδίνους) vocari tradens,cùm clarum ſit Chalcides alijs alios piſces eſſe.
Chalcis non vnius piſcis nomen.
a L.8 Hiſt. cap.20.
a Ariſtoteli fluuiatiles ſunt: Oppianus verò marinis accenſuit,eiſdemq; vagis qui nunc pelagus,nunc petras, nunc litora ſequuntur, & cum Thriſſa id eſt Aloſa ob ſimilitudinem ſemper ferè nominat: ſed & præter ſimilitudinem multa etiam alia habent communia. Nominis enim ratio eadem eſt, (vtroſque enim Celerinos dicunt) piſces parui ſunt,ariſtoſi,viles,gregatim capiuntur. Athenæus Thriſſam & Trichidem Chalcidibus ſimiles faciẽs, Chalcides vel cum Ariſtotele fluuiatiles, vel cũ Oppiano marinas potuit intelligere: Columella verò dum ait: *Piſcibus in piſcinis præbere oportet tabẽtes Haleculas & ſalibus exeſam Chalcidem,putremq́ Sardinam:* Chalcidem lacuſtrem, Sardinam marinam intellexit: nam & lacuſtris etiam ad hunc vſq; diem ſale aſſeruatur,& Sardella lacuſtris appellatur mutato nomine,poſtquam ſalſi ſunt, licet Fracaſtorius diſtinguat,dum canit: *Sardellarumq́ cateruæ, His eſt maior Aquo.*
Sardella lacuſtres.
Videtur enim ærare diſtinxiſſe,& Sardellas vocaſſe qui ob paruitatem ſaliuntur, Aquones verò qui adultiores facti per ſe comeduntur. Platina quoque Sardellas ex Benaco admodum laudari ſcribens, Agones aut Aquones F intelligit. Haſce itaque ob rationes Epenetus Chalcides Sardinos nominauit, marinos nimirum, ſed quod id quoq; philoſophus dicat,vt Athenæus voluit,qui hoc Ariſtoteli aſcripſit,falſum videtur,nam in omnibus quæ nunc extant,Ariſtoteles nuſquam Sardinos nominat. Contrà Epeneti locum correctè legi nulli dubium eſſe debet,nam & Callimachus vetuſtiſſimus quoque ſcriptor in gentium nomenclaturis,Chalcides teſtatur Sardinas aut Trichias,ſiue vt ipſe habet τριχίδια appellari:quamobrẽ in hoc Varrini loco;τριχθάδες αἱ χαλκίδες,legit Geſnerus τριχάδες,aut potius τριχίδες vel τριχίαδες. In
Varrini locus reſtitutus.
Eritimus.
uenio & à Dorione χαλκιδικὴν dici. Fallũtur verò qui Eritimũ Sardinis eundẽ volunt,ex Epeneti hoc loco:χαλκίδας τὰς (legendum ἃς) καλοῦσι καὶ σαρδίνους, ἐριτίμους, ἴεραχα, cùm hic manifeſtiſſima fiat diſtinctio. Bellonius rectè quidem Sardinas Chalcidibus eaſdem putat,ſed adhibenda erat diſtinctiò, falliturq; dum fluuiatiles eas Sardinas à Celerinis ſola magnitudine differre,ſpecie verò eaſdam eſſe credit,argumento ſumpto quòd Galli qui ad Oceanum ſiti ſunt,nullum piſcẽ Sardinæ nomine agnoſcant,præter eum qui aliunde ſale aſſeruatus ad eos perfertur,Celerinus verò in Gallia tam ſit popularis quàm in mediterraneo mari ipſa Sardina.
Celerini nomine duo piſces.
Sunt enim Gallorum Celerini ab Allobrogum Celerinis diuerſi,illi marini ſunt,& noſtro & Rondeletij etiam iudicio marinis Membradibus in Apuarum genere,non Chalcidibus ſiue Sardinis ijdem;hi lacuſtres,& Chalcides Ariſtotelis,Sardella, & Aquo G Fracaſtorij. Anglorum Sprat,& Hollandorum Sprot,ad quos fumo ſiccatus adferri ſolet, haud alium puto quàm Sardam aut Sardinam; ſicuti & illum quoq; quem Rondeletius ſcribit Agathopoli magna copia capi ſolere,nominarique Calliques vel Laſchez, & Maſſiliæ Harengades, licet ipſe Membradem eſſe velit:
Nomina Gallica.
Vt enim Calliques ex Chalcis corruptum eſſe videtur, ita etiam Laſchez ex Laccia quo nomine in multis Italiæ locis Aloſa appellatur,cui ſimillima eſt Sardina,& ipſe quoq; eum Aloſę ſimilem eſſe profitetur: Harengades verò etiam dici videtur, quòd & Harengo ſimilis ſit,& ſimiliter ſalita per mediteranea loca venalis efferatur.

FORMA. DESCRIPTIO.

PIſciculus eſt (inquit Rondeletius) Aphyæ Phalericæ omnino ſimilis, niſi paulo maior & ſpiſſior eſſet. A parua Aloſa,ore,branchijs & oculis,pinnarum numero,ſitu,ſquamis,cauda minimè diſcrepãs,ſed in hoc tantùm quòd Aloſa ſit latior. Sardina igitur ſquamas magnas, tenues H habet:colore eſt vario,nimirum capite aureo,ventre albo,dorſo cum viridi cæruleo,vtroq; ſplendido, rutilanteq́; dum viua è mari extrahitur:vnà enim cum vita viridis euaneſcit, cęruleo manente, eoque hebeſcente & ſplendorem ſuum amittente. Inteſtina habet parua & recta, Aloſarum inteſtinis ſimilia.
Aloſæ quibus ſimilis & diſſimilis.
Squamę.
Color.
Partes internæ.
Altero loco picta, in qua pictor pinnas nullas expreſſit,capite eſt rubicundo,corpore toto ſubuiridi,præter duas quæ in ea conſpicuæ ſunt,lineas, quæ ſunt cæruleæ. Cauda ad caſtaneum in extremo vergit. Sardæ Flandricæ nomine miſſa eſt. Tertia eodem quoque nomine, ſed maioris cognomento communicata pinnas habet nigras, quarum ſitus (dummodo pictor rectè expreſſit) alterius ſpeciei piſcem eſſe indicat. Colore eſt vario, viridi nimirum violaceo, palcari,& ruffo. Maculæ in lateribus ſunt nigræ:in pectore croceæ. Habes & duas hîc alias ſpecies,dorſo viridi, ventre argenteo. Prior in extremitatibus oſſium quibus branchiæ teguntur,rubet.

LOCVS.

Sardina fumo indurata, Sprot Hollandis.

Sarda Flandrica minor.

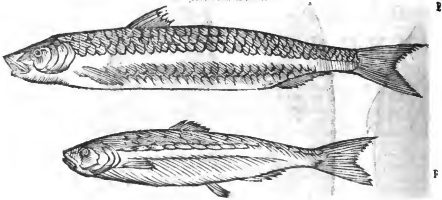

Sarda Flandrica maior.

Digitized by Google

Sardinæ aliæ virides. E

F

L O C V S. C I B V S. N A T V R A. CAPIENDI RATIO.

OPpianus, vt diximus, Chalcides ijs marinis accenſet piſcibus, qui hinc inde per mare gregatim vagantur, modò petras, modò pelagus, modò litora petentes: canit enim:

Chalcides & Thriſſa paſsim Abramidesq́; ferūtur, Atque cateruatim percurrūt æquoris vndas
Et curuis habitant ſcopulis & litora viſunt, Alternantque imas ponti, curruntque per æquor.
Hoſpitium mutant ſemper, pontoque vagantur.

Eſca quaca piuntur. Idem Oppianus Thriſſas naſſa capi ſcribit, in mari ſuſpenſa, cui incluſa ſit eſca, maza videlicet ex eruis G
frictis, & myrrha vino odorato excepta, & ſimiliter Chalcides; vt liceat conijcere, carniuoras minimè
eſſe, ſed maris recrementis veſci: Adde quòd & Leonides tradit, rei marinæ peritos, Trichides facilè
capere folijs betæ: hoc enim olere & mirificè delectari & deprehendi, vt Gillius recitat.

VSVS IN CIBIS, ET MEDICINA.

CHalcides, Thriſſæ, Acus & Tragi Hiceſio apud Athenæum piſces ſunt ἀχυρώδεις καὶ ἀλιπεῖς, καὶ ἄχυλοι, id eſt, ſqualidi, non multùm pingues, nec copioſum ſuccum in alimentum præbentes. Atq; hinc eſt, vt conijcio, quòd vbi adultiores eſſent, à Romanis farcirentur, quam

Cur farcirētur. farciendi rationem docet [a] Apicius in hæc verba: *Sardam farſilem ſic facere oportet. Sarda exoſſatur:*
[a] L. 9 c. 10. *& teritur pulegium, cuminum, piperis grana, menta, nuces, mel. Impletur & conſuitur; inuoluitur in char-*
Sarda farſilis. *ta, & ſic ſupra vaporem ignis in operculo componitur: conditur ex oleo, carano, alece.* Edebatur tamen
etiam non farſilis, vt ipſe rurſus inſinuat, inquiens: *Sarda ita fit: Coquitur Sarda & exoſſatur, teritur pi-*
Sarda nō farſilis. *per cum ligustico, thymo, origano, ruta, caryota, melle: & in vaſculo ouis inciſis ornatur.* Non enim ita exuc- H
cæ ſunt Sardinæ, vt per ſe edi non poſſint: nam qui valdè exucci ſunt piſces, ad ſaliendum ſunt inepti,
Piſces qui ſalitura inepti. vt ex Galeno diximus, qui Sardas & Sardenas ad ſaliendum perquā idoneas eſſe tradidit. Omnium
autem ſalſamentorum cibus prodeſt, teſte Plinio, à ſerpente percuſſis, priuatim contra preſteris mor-
Ad preſteris morſum. ſum Sarda. Marcellus [b] Empyricus ad ſtrumam & ea, quæ intra os dolent, puluerem conficit, eique
inter alia Sardarum ſalſarum capita trita adijcit. Et rurſus: Sardas vel ſalſamentum ſine oſſe exu-
[b] Cap. 15. ſtum & confrictum ſi apponatur naricibus, ſtatim prodeſſe teſtatur. Et [c] rurſus alibi cuidam medica-
[c] Cap. 11. mento ad nimium gingiuarum tumorem fœtoremque & carcinomata, caput Sardæ combuſtum ad-
Ad gingiuarum tumorē. miſcet. Braſauolus Ligulas (quas perperam & Sardellas & Anchioas vocari ait) ac ceteros ſalſos
Ligula piſcis. piſces in prima menſa ſumptos, aluum tradit ſubducere: ſeque nonnunquam Sardellæ ſiue Ligulæ ca-
pite, balani loco, cùm alia deficerent, vſum fuiſſe in puero, qui inde egregiè excreuerit.

A

DE MÆLA. Cap. XXXIX.

SYNONYMA. ETYMVM.

MÆna in latinorum ſcriptis nuncupatus piſcis Græcis *Μαινὶς* appellatur. Theodorus Gaza tamen apud Ariſtotelem Alecem reddidit & *τὰ μαινίδια* Aleculas. Quam verſionem improbat Rondeletius, quoniam Alec potius vel generis nomen videatur ad omnes viles piſciculos qui muria condiuntur, vel ipſa piſcium fæx. Priorem ſignificationem probat authoritate Columellæ, qui tabentes Aleculas incrementi minuti piſces iubet præberi ijs qui in viuarijs ſeruãtur, piſcibus: alteram ex Horatio:

Alec et Alecula Gaza. *Alec quid.*

—— Facem primus & Alec Primus & inueni piper album.

Item ex Plinio, qui Alex muriæ vitium eſſe oſtendit his verbis: *Laudatur & Clazomene garum, Pompeijq; & Leptis: ſicut muria Antipolis ac Thuria: iam verò & Dalmatia. Vitium huius eſt Alex, imperfecta nec colata fex.* B Rondeletio in priori ſignificatu fauet Hermolaus, qui pariter Aleculæ vocabulum genericum exiſtimauit, idemque apud nos eſſe, quod apud Græcos Anthracides, hoc eſt, vt alibi exponit, prunarij & carbonarij piſces, hoc eſt quicunque in pruna & craticula commodè coqui poſſunt, cuiuſmodi ait eſſe Smarides & Mænas: item Chalcides, & Sardas & Trichides &c. qui omnes muria condebantur: eiuſdemque ſortis arbitrabatur Hepſetos à coquendo ſcilicet nominatos: hiſque generibus denique proximas eſſe Thriſſas. Quod modò ad Columellæ authoritatem attinet: is Aleculæ nomine mihi peculiarem piſciculum intelligere videtur, quod ex ipſius verbis facilè intelligi poteſt. *Datur* (inquit) *Cammarus & riualis Halecula, vel ſi qua ſunt incrementi parui fluuiorum animalia:* Et [a] rurſus: *Præberi conuenit tabentes Haleculas: nam id genus piſces qui ſunt incrementi minuti, maiores alunt.* Horatij verò etiam locum citans Nonius, Alecem piſcem ſignificare dicit. Fuiſſe autem hoc nomine piſcem peculiarem haud obſcurè colligitur ex Plinio, qui cùm garum ex eiuſdem nominis piſce, deinde ex alijs diuerſis factitatum dixiſſet, ſubdit: *ſic Alex peruenit ad oſtreas, echinos, vrticas, cammaros, mullorum iecinora:* quaſi dicat, ita & Alex quod fit peculiariter ex Alece peruenit ad oſtreas &c. quare etiam addit: *innumeriſque generibus ad ſaporem gulæ cœpit ſal tabeſcere.* Cato inquiens: *vbi olea comeſæ erunt, Alecem & acetum dato*, [b] & Plautus: *Qui mihi olera cruda ponunt, Alec danunt.* item C [b] Martialis:

Anthracides. *Piſces prunarij.* *Alecula qd Columellæ.* [a] *L.18.c.15* *Alec quid Horatio.* *Garum ex Garo piſce.* *Alec ex Alece.* [b] *In Aulul.* [c] *L.3.Epig.*

Capparin & putri cepas Alece natantes Et pulpam dubio de petaſone voras.

De liquore loquuntur, vilemque fuiſſe oſtendunt, & ex vili fiebat piſciculo, quod idem innuit [d] Martialis, de piſciculo loquens.

[d] *Lib.11.*

Cui portat gaudens ancilla paropſide rubra, Alecem, ſed quam protinus illa vorat.

Quemadmodum itaque ignorare planè me profiteor, marinuſnè an dulcium aquarum piſcis fuerit, qui Garum vocatur, ita contrà ſatis manifeſtè ex Columellæ verbis præcitatis Alecem ſiue Aleculam conſtat, fluuiatilem vel ſaltem dulcium aquarum piſcem fuiſſe. Quare vt neutiquam Gazæ interpretationem probo, ita etiam Hermolao ſubſcribere nec poſſum, nec debeo, omnes prunarios aut carbonarios piſces, Aleculas interpretanti, multoq; minus illis qui Harengum vulgò vocatum, Halecem eſſe volunt, Piſcis nimirum hic eſt omnino marinus, qui inde ſibi Alecis nomenclaturam aſciuit, quod numeroſiſſimè muria condiri ſoleat, vt ad alias regiones mediterraneas commodè etiam exportari poſſit. Apparet autem Gazam Alecem reddidiſſe quòd generis nomen eſſe crederet, ſicut Mænidis nomen eſt apud Græcos: quorum exemplo omnes conſimiles piſciculos latinè non incongruè D Mænas nuncupabimus. Mæna verò ſiue Mænis, qua de nunc agimus priuatim, Romæ, in Liguria, Venetiſque ſimiliter Menola dicitur, Maſſilienſibus Mendola, vel (vt Gillius habet) Medola, alicubi in Gallia Cagarel, quod aluum cieat, in Narbonenſi Gallia Iuſcle.

Garum qui piſcis fuerit, ignorat author. *Harengus nõ eſt Alex.* *Mænis nomen generis.*

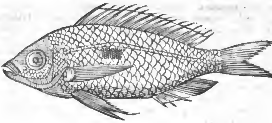
GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

MÆnam (inquit Gillius) non modò ſpeciei, ſed etiam generis nomen eſse conijcio; quòd varium & multiplex eſt earum genus. Aliæ in vtroque latere nigram maculam orbiculatam habent, quas ij, qui Adriaticum ſinum accolunt, vulgò Mænas ſclauas appellant: aliæ leucomænides, hoc eſt, albæ Mænæ à Græcis ſiue Smarides nuncupatæ: itemque ſunt Mænæ Boopes appellatæ. Bellonius duas obſeruauit differentias in colore: alias enim luteo, alias lituris cyaneis aut azureis conſperſas eſse ait. Speuſippus Mænidi ſimiles facit Boacem & Smaridem: idem tradit Ronde-

Mænarum differentia. *Mæna ſclaua.* *Leucomænis* *Mæna beops.*

Rondeletius, nec non Bellonius, niſi (inquit hic) paulò latiores & breuiores cernerentur, & ſquamis E
Smaride tenuioribus contegerentur, breuioriq; eſſent capite, rariſſimè ſiquidem palmum excedere. (Antiphanes quoq; Mænas exiguos piſces eſſe dixit, & Martialis breues.) lineam in lateribus rectam habere, quæ in Smaride arcuata eſt: pinnas tergoris, laterum, & caudæ diaphanas eſſe, & maculatas. Os ſi clauſum contineat, minimum quidem apparere: ſed dum hiat, rictum magnum oſtendere, labrumq; ſuperius tubi in modum, vt in Harengo infractum eſſe: oculos habere rotundos, iridem ſubrubram: maxillæ aſperitatem quandam dentium vicem præſeferre: ſi deſquametur albiſſim m argenteamq; ſpectari: ſed tergus liuore quodam ſub oculis in purpureum gemmante depingi. Addit Rondeletius vtrimq; magnam & rotundam maculam habere in medio corpore, quam etiam in icone expreſſit, Bellonlus omiſit, & in deſcriptione non meminit, niſi eam intellexerit, dum inquit, vtrimque lituris notari, quod tamen non aſſero, quandoquidem icon mea cum Belloniana ſatis conuenit, & eiuſdem coloris lituras habet, item circum oculos. Pinnæ omnes etiam verſicolores. Venter candicat.

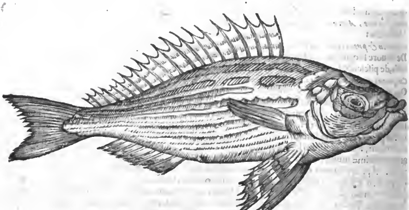
Mæna Rondelet.

F

Mæna authoris, & Bellonij fortè.

G

H

Colorem mutat.
Mas vt à fœmina differat.

Cauda fuſca eſt. Idem Rondeletius hyeme candidam eſſe ſcribit, vêre & æſtate variam: maculis cæruleis toto corpore & potiſſimùm in capite & dorſo ſparſis: item lapides habere in capite: maremq; in eo fæminæ diſſimilem, quòd latior ſit & porrectior, fæmina rotundior: cum fœtura fæmina impleri incipit, maris colorem in varietatem quandam & nigrorem mutari. Ariſtoteles verò hanc mutationem tempori adſcribit, & de Mæna ſimpliciter id tradit, nec fæminæ nec maris facta mẽtione. *Mænæ & Smaris* (inquit) *mutantur; vt ex albedine rurſus æſtate ad nigredinem rẽdeant, idque maximè ſuis pinnis & branchijs declarant* Ita & Plinius: *Mutant colorem candidæ hyeme Mænæ, & fiunt æſtate nigriores.* Quem locum Maſſarius explicans: dixit (inquit) æſtate nigriores: quia ſuſcipiunt colores cæruleos,

qui

A qui quod ad albedinem ſunt obſcuriores & nigriores. Et rurſus: Mæna piſciculus eſt digitalis longi-„ tudinis, hyeme candida, æſtate varia, picturis cæruleis obliquis. Quomodo autem colores mutent, „ in Merula ac Phycide (ni fallor) explicatum eſt. Teſtatur denique Rondeletius, cùm aliquando Roma Venetias veniſſet, Mænas ſe tanta colorum varietate conſpexiſſe, vt vix primo aſpectu agnoſceret, quòd ſuo in litore minus pictæ ſint. Quod ad partes internas attinet: Mænæ hepar (vt Bellonius obſeruauit) fungoſum ex lacteo palleſcit: ſub cuius lobo dextro fel luteum oblongo vaſculo includitur: Splen niger, ſtomachus oblongus. *Partes internæ.*

LOCVS. NATVRA. MORES.

OVidio Mænæ inter piſces, qui in herboſa arena victitant, enumerantur: Oppiano qui inter herbas in litore algoſo paſcuntur. A carne tamen non omnino abſtinere mox apparebit. *Cibus* Gregales ſunt, vt Ariſtoteles annotauit, eodemque referente omnium piſcium fœcundiſſima eſſe videtur, quod & Ouidius innuit, inquiens: *Fœcundumq; genus Mænæ, Lamyruſque Smariſque,* *Fœcunditas.* B Parit bruma, vt idem Ariſtoteles ait, itemque Rondeletius; Bellonius tamen poſt brumam parere tradit. De Apua Mænarum fœtura ſuo loco dictum eſt. Eodem Bellonio teſtante, in Oceano rarò capitur: in mari verò ſupero inferoq; frequentes eſſe nomenclaturæ apud vtriuſque maris accolas indicant. Numeroſiſſime verò in Mænaria inſula, quæ ab horum piſcium frequentia nomen obtinuit.

SYMPATHIA. ANTIPATHIA.

VEſpæ Mænas occulto quodam amore proſequi videntur. Apiarij enim veſpas (quod apibus ſint infeſtæ) hoc capiunt modo, vt inquit Aelianus: Ante earum nidos naſſam, in quam prius paruulam Mænam aut Membradem cum Chalcide imponunt, appendunt. E contrario Xiphiam, id eſt Gladium piſcem exedunt, quod quoque naturali, ac inſito, vt apparet, odio quia ſolæ faciunt. Xiphias Balænam conſpicatus vſque adeo metu conſternatur, vt gladium ſuum in terram aut ſaxum aut obuium alium quemcunque vadi locum impingat, & ita capite infixo ſe contineat. Balenæ verò truncum aut aliud quippiam eſſe putans, negligens prænatat. Solæ autem Mænides eum conficiunt, eò quòd pellem tenuiſſimum habeat, nam cùm viderint eum, adproperant & C exedunt, vt Oppianus teſtatur, & ex eo fuſiùs paraphraſtes. *Veſpæ Mænas amant. Gladium oderunt.*

VSVS IN CIBIS.

SMarides & Mænæ (inquit Manardus) piſciculi ſunt plebei ac viles, adeo vt non numero & pondere, vt ferè reliqui: ſed aceruatim, inuitato etiam emptore, Venetijs vendantur. Vilitatis huius duplicem cauſam fuiſſe video, paruitatem nimirum piſcis, & eiuſdem fœtorem, qui tamen mari proprius, neque id quouis tempore, ſed cùm fœtu fæmina impleri incipit, quo tempore teſte Ariſtotele τράγος, id eſt, Hircus vocatur, & deterrima in cibo efficitur: Ad priorem cauſam reſpexit Manardus: poſteriorem eleganter tetigit [a] Martialis hiſce haud ſatis intellectis verſibus: *Viles ſunt. Mæna mas quando fœteat.* *[a] L. 12. Epig.*

Fuiſſe Gerres & inutiles Mænas *Odor impudicus vrcei fatebatur.*

Rondeletius ob allatam ex Ariſtotele rationem pro vrcei legit Hirci: ſed vrcei legendum eſſe, vt in omnibus exemplaribus legitur, & carminis ratio, & ſenſus ipſe requirunt. Non enim poeta de qui- *Martialis locus conſideratus.* D buslibet Mænis loquitur, vt vulgò creditur, ſed de illis tantùm, quarum malignitatem fœtidus odor inter alias prodit: nam alioqui laudati, imo laudatiſſimi fuere olim piſciculi, maximè ſi ex Lipara eſſent, vt Athenæus & Clemens Alexandrinus annotarunt, vel [a] Cariſtiæ, vt Antiphanes, qui Mullos & Mænas Helenæ fuiſſe cibos tradidit, quòd anthropophagi non ſint, cùm piſces magni deuorent homines: itaque hos damnat in cibo, illos commendat. Quem Antiphanis locum explicans Geſnerus, magnos piſces hominum deuoratores, interpretatur, qui ganeonum opes conſumunt, Euſtathium ſecutus qui ſic ſcribit: Piſces pretioſos & magnos aliqui anthropophagos nominabant, propter impenſas quibus lurconum & prodigorum opes abſumuntur: ſed iſtiuſmodi explicatio hic locum non habet, quia Mullus ex ijs erat qui multos perdidere; & ipſe Geſnerus oſtendens contra Aelianum & Oppianum Mullum à cadaueribus abſtinere, eundem Antiphanis locum pro teſtimonio adducit: Iam verò fuiſſe cõmendatas in cibo Mænas, ſicuti fuiſſe diximus Mullos, oſtendit his verbis M. [b] Tullius: *Qui enim voluptates ipſas contemnunt, eis licet dicere, ſe Acipenſerem Mænæ non anteponere:* item idem Antiphanes aliàs rurſus inter lautiſſimos cibos Mænidem nominãs. Succi bonitate Gobijs præſtare Hiceſius teſte Athenæo, *Vbi meliores.* *[a] In pædagogo.* *Piſces hominum deuoratores qui.* *[b] Lib. de finib. bon. & mal.* *Carnis qualitas.*

Athenæo,author eſt,minus tamen ſuaues eſſe,aluumq; minus promouere : & haud bene Rõdeletius E
Hiceſium falli credit argumento,quòd Gobij friabili ſint carne, & ſaxatilibus non multo inferiores :
nam de illis loqui puto Hiceſium, quæ in litore petroſo aut arenoſo, & ſuo tempore captæ ſint : tales
enim & carnis & ſucci bonitate laudabiles eſſe & ratio ipſa dictat, & Rondeletius ipſe media carne eſ-
Apparatus ſe concedit,boniq; ſucci. Magis autem probat,vt in ſartagine frigantur quàm elixentur. Fiebat olim
Liquamen ex Mænis. ex Mæna quoq; ſimiliter ac ex alijs alecularijs piſcibus liquamen aut gari ſpecies, quod Plinius meminit his verbis : *Sal etiam è muria ſalſamentorum recoquitur, iterumq; conſumpto liquore ad naturam*
[c] Saty. 3. *ſuam redit,volgò è Mænis iucundiſſimus* : & ante Plinium [c] Perſius, inquiens:

Diſce,neq; inuideas quod multa fidelia putet *In locuplete penu defenſis pinguibus vmbris*
Mænaq; quod prima nondum defecerit orca.

Liquamen vt fiat. Vbi poëta Mænam vſurpat pro ipſo liquore. Fiebat aut hoc modo, vt Tarentinus ait: Viſcera piſcium in vas aliquod inijciantur, vbi condiuntur ſale,ac ſimiliter tenues piſciculi,potiſſimùm Atherinæ, Mulluè exigui aut Mænæ aut Lycoſtomi &c.

VSVS IN MEDICINA. F

LIquoris muriæuè de qua proximè dictum eſt, tum ipſorummet piſcium, maximè capitis uſti, freqüens apud medicos vſus eſt,vt apud [a] Galenum, qui ex eo quòd capitibus Mænidum inueteratarum vſtis ad ſedis fiſſuras vteretur quidam, & is ipſe ad columellam diu inueteratã, induratamq; ; vim illarum videri propterea deſiccatoriam,ſed non admodum acrem tradit. Ad vuam diu iacentem ſupprimens medicamentum ex Marcello Empyrico: *Galla, floris æris, ana denarios duos, Mænarum ſine ouis,id eſt piſcium ſalſorum,capita decem : hæc comburuntur, & ita cæteris bene tritis tritæ admiſcentur: ſed poſtea nihilominus in vnum diutius teruntur. Oportet autem tangi digito humido medicamentum ; & ſic vuam ab imo rectam ſupprimi ſurſum verſus* : Eodem authore cinis de capitibus Mænarum ſalſarum vſtarum ex melle illitus faucibus anginam cohibet. Plinius autem proſerpinacam cum Muria ex Mænis & oleo tritam vel ſub lingua habitam anginæ mederi ſcribit : item vlcera quæ ſerpunt, & quæ ex ijs excreſcunt, Mænarum vel Siluri cinere coerceri : & licet Smaridis inueteratæ vſto capiti id tribuat Dioſcorides,eadem tamen facultas Mænis quoq; ineſſe videtur : nam & [b] Galenus cum muriam (ἅλμην, id eſt, ſalſuginem) ſalſorum piſcium putridis conuenire dixiſſet, addit ſeſe ad putrida oris vlcera aliquando vſum fuiſſe: & idem quoq; Plinius eandem ferè facultatem Mænis G
& Smaridibus ſimul aſcribit : Cinis ex capite Mænarum verendorum puſtulas diſcutit : item carnes decoctæ & impoſitæ: proſunt & Smarides illitæ. Idem cinis calloſas ſedis rimas abolet teſte Dioſcoride,& Plinio ad rhagadas & condilomata vtilis eſt: & Mænarum muria & capitum cinis cum melle ſanat ſtrumas : Capitis Mænarum cinis (inquit aliàs) cum allio tritus verrucas tollit : ad thymia crudis vtuntur. Alicubi deniq; Percarum vel Mænarum capitis cinerem,admixto ſale, & cunila, oleoq; vuluæ mederi teſtatur,& ſuffitione quoq; ſecundas extrahere. Nicolaus Myrepſus cariei medicamentum expertum ait eſſe,Mænarum capitum cinerem cum melle exceptum & impoſitum. Muria ſalſorum piſcium, præcipuè tamen Silurorum Mænularumq; quidam medici (inquit Galenus præcitato loco) vtuntur ad dyſenteriam, & coxendicum dolores: ſic apud illum Andromachus alicubi in curatione dyſenteriæ clyſterem præſcribit huiuſmodi : Sandarachæ drachmas ſeptem, calcis viuæ recentis drachmas decem,chartæ vſtæ drachmas ſeptem (alij drachmas triginta) malicorij, gallarum, acaciæ ſingulorum drachmas quinq; , Mænarum aceto conditarum ad dies viginti unum atq; vſtarum drachmas tres, auripigmenti drachmas ſedecim. Vtuntur Mænæ in olla cruda, & aliqui arido medicamento vtuntur,aliqui in paſtillos cum myrti baccarum decocto cogunt. Si verò non mouetur pharmacum retentum ante eius vſum, polygoni ſuccum aut muriam infundito. E contrario eaſdem Mænas ſalſas,ſi cum felle tauri vmbilico illinantur,aluum ſoluere Plinius tradit: item ius earum aſſumptũ: quamobrem fortaſſis à Prouincialibus (inquit Rondeletius) Cagarel Mæna à cacando dicta eſt. H

Marginal notes: [a] Lib. 11. ſimpl. — Temperamentum. — Ad vuam iacentem. — Cineris capitis vis. — Ad anginã. — Ad vlcera ſerpentia: — [b] Lib. 11. ſimpl. — Ad vlcera oris. — Ad puſtulas verẽdorum — Ad ſtrumas. — Ad verrucas. — Ad cariem — Ad dyſenteriam. — Ad aluum molliendam

VSVS IN SACRIS.

ANtiphanes Mænas & Mullos Hecatæ cibos vocat his verſibus :

A. Τοὺς γὰρ μεγάλους τούτους ἅπαντας νενόμικα Ἀνθρωποφάγους ἰχθῦς. B. τί φῄς ὦ φίλτατε
Ἀνθρωποφάγους, πῶς ὅταν ἄνθρωπος φάγοι. Δηλονότι ταῦτα ἐστιν Ἑκάτης βρώματα,
Ἅφησιν οὗτος μαινίδας καὶ τριγλίδας. id eſt

A. *Hos ſanè magnos piſces omnes exiſtimaui* *Hominum deuoratores*. B. *Quid ais amiciſsime?*
Hominum deuoratores? quid ita? an quia homo comedit? Ea quidem certè ſunt Hecates cibaria,
Quæ iſte narrat, Mænides & Triglides.

Rationem

A Rationem cur Hecatæ ſacræ ſint, reddit ibidem Athenæus, διὰ τὴν βραχύτητα, hoc eſt, propter breuitatem, quòd ſcilicet, vt inſinuat poëta, homines non inſectentur, ſicuti faciunt magni piſces. Melanthius verò in libro de myſterijs Eleuſinijs ſcripſit recitante eodem Athenæo, Hecatæ hos piſces ſacrificari, quoniā dea hæc etiam marina eſt, vt in Mullo quoq; meminimus. Probabilior tamen ratio eſt Euſtathij & Varrini, Hecatæ ſiue Dianæ, id eſt Lunæ quæ μήνη quandoq; etiam Græcis vocatur, Mænam rem ſacram fieri arbitrantium, eò quod hæc dea quibuſdam videatur inſaniæ cauſa eſſe illis qui vulgò lunatici dicuntur, alluſione Mænidis piſcis facta ad verbum μαίνεσθαι, quod eſt inſanire: vt ſcilicet Mænis piſcis ſacer ſit maniam aliquando concitanti deæ: quare etiam ſi quis hominem, quem parum mente conſtare, tacitè innuere volet, Hecatæ Mænam vouere aut ſacrificare iuſſerit, argutiùs id fecerit (inquit Geſnerus) quàm ſi vel helleborum bibere, vel Anticyras nauigare conſulerit.

Cur Hecatæ ſacræ. — *Luna inſaniæ cauſa.* — *Hecatę mænam vouere quid.*

DE SMARIDE. Cap. XL.

SYNONYMA. ETYMVM.

B SMarides ex Mænarum genere eſſe ex præcedenti capite notum eſt: quare & λευκομαινὶς, id eſt, Alba Mæna Græcis vocata eſt. Speuſippus vt placet Athenæo ſic Boces vocat, nam tanquam in hoc ſignificatu mox hos Polyochi verſus citat: Ὅπως σε πείσῃ μηδεὶς πρὸς τῶν θεῶν Τὰς βόακας ἄν ποτ᾽ ἔλθῃ λευκομαινίδας καλεῖν id eſt: *Hoc tibi per deos aliquis ne perſuadeat, Eò cùm veneris, Leucomænidas, vt appelles Boacas*, Cæterùm Polyochus contrarium potius docet. Videntur enim alicui dici iſta: cui pro Bocibus, piſcibus ſatis magnis, minuti piſciculi Leucomænides exhibebantur. Smaris autem Leucomænis dicta eſt, quia ſemper alba eſt, cùm Mæna colorem immutet. Apparet autem iſtiuſmodi piſciculos Græcis prius Marides, non Smarides appellatos fuiſſe. Scribit enim idem Athenæus etiam Marides nominari, & multa apud Græcos à μι inchoata, aliquando cum σ. præpoſito reperiuntur, vt pro μύῤῥα σμύῤῥα, pro μίκρον σμίκρον, pro μύραινα σμύραινα, quare vbi apud Epenetum in libro de piſcibus legitur, Σμυρνίδα quam aliqui vocant κυνὸς εὐνὰ, legit Geſnerus Σμαρίδα, quoniam eodem libro de Mænidibus ſcribens Athenæus Epeneti ex Obſartico hæc verba recitat: Σμαρίδα ἣν ἔνιοι καλοῦσι κυνὸς εὐνὰ.
C Aduertit hoc quoq; Maſſarius, ſed eius codex perperam habet Cynoſeuma. Smaridem autem eum piſciculum docti eſſe volunt quem Antipolitani hodie Garum vocant, Veneti Girrulā ſeu Gerrulam, Maſſilienſes Giaret, in Gallia Narbonenſi, & Hiſpania Picarel, quòd ſalitus & fumo exiccatus linguam acrimonia quadam pungat, Neapolitani Cerrem, Romani Spigarum ad differentiam Spigolæ, id eſt Labracis ſiue Lupi (licet ſint qui Roſonetum (inquit Bellonius) dicere malint, affinitate decepti, quia hoc nomen ad Boopem pertinet,) Hic enim in hoc piſcium genere candidior eſt: vnde ab hac piſcis qualitate homines, vbi præ metu aliquo exangues pallidiq; & quaſi albi fiunt, ſmaritos quaſi obliuioſos aut ſui oblitos, vulgò nominare ſolemus. Hunc tamen, cui iſthæc nomenclaturæ conueniunt, Smaridem eſſe Hermolaus negat, Plinij motus authoritate qui diſertiſſimè Gerres à Smaridibus diſtinxit. Sed Hermolao reſponderi poteſt, [a] Plinium hoc imprudenter feciſſe, & ſeparatim meminiſſe quòd diuerſorum piſcium nomina eſſe crederet, quod non ſemel ipſum feciſſe illis notum eſt qui in eius lectione verſati ſunt. Certè tot regionum nomina conſimilia Smarides & Gerres eoſdem piſces eſſe ſatis indicant: adde quod hodieq; Siculi Smarides appellent. Bellon. item Græcos Anconæ ſe conueniſſe ſcribit, qui hoſce piſciculos ementes vulgò Maridas vocarent: & pauciſmox interpoſitis, ait ſeſe intellexiſſe Græcos vulgò Smaridas dicere quos Veneti Girolos. Theo-
D dorus Cerrum reddens, Neapolitanorum nomenclaturam ſecutus fuiſſe videri poteſt, niſi dicamus Gerrem reddidiſſe, & nunc librariorum culpa Certum apud Ariſtotelem legi. Cerrus alioqui arbor eſt ex quercus ſpeciebus, Græcis ægilops vocata. Rondeletius tum earundem nomenclaturarū affinitate, tùm quòd ex eo garum fiat, quod optimum ex Garo piſce [b] Plinius teſtatur fieri, Garum veterū eſſe ſuſpicatur. Ego qui Garum & Smaridem apud Græcos ſynonyma faciant, vidi neminem, neq; ipſe etiam authorem, puto habet: Garum tamen Smaridi congenerem eſſe non dubito.

Mæna alba. — *Box alba Mæna dicitur.* — *Maris.* — *Athenæus correctus.* — *Smaris qui ſit piſcis.* — [a] *Lib. 32. & vlt.* — *Cerrus.* — *Garum piſcis qui.* — [b] *L. 31. c. 7.*

GENVS. DIFFERENTIÆ. DESCRIPTIO.

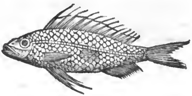
SMaris, Mæna, & Boops ſimillimi quidem ſunt piſciculi, notis tamen quibuſdam inuicem diſtinguuntur. Boops lituris caret; quibus prædita Smaris eſt. Boopi roſtrum quaſi receſſum, Smaridi longiuſculum. Boops item quàm Smaris rotundiori eſt corpore, quamobrem Rotundetus Romæ nominatur. Differt verò à Mæna etiam quod & aſperiores & paulò latiores ſquamas habeat.

Smaris vt à Boope differat. — *Vt à Mæna differat.*

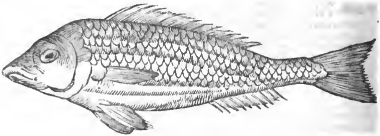
Lineæ laterum vtriq; rectę, ſed in Smaride quadam ſerie, in Mæna nullo planè ordine diſpoſitæ: ſuntque argenteæ & ſubaureæ obſcuræ à capite ad caudam ductæ. Eſtq; Mænâ minor, digitum nimirum vix ſuperans, corpore item ſtrictiore. E

Nota peculiaris. Eſt deniq; peculiaris ei nota qua & à Mæna & à Boope diſcernitur. Cùm enim os aperit, labia exerit tanquam ex tubo pyxidatim infarcto. Pinnis alioqui, aculeis, cauda, partibuſq; internis Mænæ ſimilis eſt: eodemq; modo colorem teſte Bellonio mutat. Altero loco exhibitus piſcis Smaris Bellonij videtur. Capite eſt ferè violaceo, prono nempe, nam ſupino albicat. Eodem colore totum corpus, ſed multò dilutiore tinctum eſt. Lineæ quinq; inſignes flaueſcentes à capite ad caudam perferuntur. Pinnæ etiam flaueſcunt. Exiguam habet & vix conſpicuam lituram. Tertius Smaridis peregrinæ nomine miſſus, tergore eſt cæruleo, cætera ſubuiridi, nigris & argenteis punctis F conſperſus. Prono capite ad violaceum vergit, ſupino verò candicat. Pinnæ omnes ferè crocei coloris ſunt: punctis conſperſæ nigricantibus.

Smaris Rondelet.

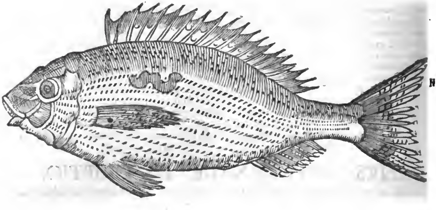

Smaris alia, Bellonij fortè.

G

Smaris altera peregrina.

H

LOCVS.

A

LOCVS. NATVRA. MORES. CAPIENDI RATIO.

EOdem fermè quo Mænæ loco degunt, inter herbas nimirum in algoſo litore, vt & ſimili quoq; cibo veſci ſit veriſimillimum. Celebratur earundem etiam ab Ouidio fęcunditas, inquit enim.

Fœcundumq́; genus Męnæ, Lamyrusq́; Smarisq́.

Eſca ad eas capiendas ex Tarentino: *Cum pane, caprillo caſeo, & puriſsimo polline ſimul allia cõtundens, paſtaſque formans, eas inſpergito,* ſcilicet vbi Smarides degunt.

VSVS IN CIBIS.

B BOces, Apuæ & Smarides ſimul nominantur apud Athenæum ex Epicharmo in nuptijs Hebe. Heſychius optimos piſciculos eſſe ſcribit, vt eodem ſucco, eademque carnis qualitate prædi- *Carnis qualitas.* tas eſſe credendum ſit cum Mænis. Parantur vt illæ, & vt ſquamoſi plerique alij. Sale con- *Apparatus.* ditas aëri exponi à piſcatoribus ſcribit Rondeletius, vel in camino etiam ſuſpendi & exiccari: eſſeque qui veterum more in muria tabeſcere ſinant, vt garum faciant: & vidiſſe ſe ex eis optimum ac ſuauiſſimum apud Gulielmum Pelicerium Epiſcopum Monſpelienſem, virum laude digniſſimum.

VSVS IN MEDICINA:

EAdem quæ Mæna in medicina quoque præſtant: quam ob rem Galenus mox poſt Mænam de Smaride nihil prodidit. Aegineta Mænis Smarides ſubiungens: *Smaridis* (inquit) *caput toſtum ad pilorum defluuia cum adipe vrſino confert.* *Capitis vis.* Dioſcoridi excreſcentes vlcerum oras idem *Carnis vis.* cinis reprimit, thymoſque & clauos abſumit. Idem addit carnem huius piſciculi, non ſecus atque ſalſamentum prodeſſe à Scorpio percuſſis & à Cane demorſis. Plinius Smaridi ea quæ Męnæ Dioſcorides tribuit: & alicubi cum ptiſana ſumptas, vel cum fœniculo decoctas, mulieribus lactis copiam fa-
C cere ſcribit: & alibi tritas illitas, verrucas tollere, & verendorum poſtulas diſcutere, quas facultates Mænæ etiam attribuit.

DE BOOPE SIVE BOCE. Cap. XLI.

SYNONYMA. ETYMVM.

TErtia Mænidis ſpecies, Ariſtoteli in librō qui inſcribitur de animalibus, vel de piſcinus citante[a] Athenæo, βῶξ appellatur, Numenio βόηξ, (qua appellatione Oppianus *Box.* etiam vtitur.) Speuſippo & alijs Atticis βόαξ. Athenæus ita vocari putat παρὰ τὴν *a. Lib. 7.* βοὴν id eſt à voce, ideoque Mercurio ſacrum piſcem haberi, citatque Pherecratē, in *Boex.* Myrmecanthropis: εἶπ᾽ ὢν ἄλλον φωνὴν οὐχ ἔχειν ἰχθὺν φασὶ τὸ παράπαν, ἐπίφερε, νὴ τὼ *Boax.* θεὼ οὐκ ἐστὶν ἄλλος ἰχθὺς οὐδεὶς ἢ βόαξ. A. *Alium omnino piſcem vocem habere negant:*
D B. *Nullus per deos alius piſcis vocalis eſt quàm Boax.* Verùm Ariſtophanes Byzantius (inquit idem *Boops.* Athenæus) malè nos piſcem hunc βῶκα nominare contendit, ex eo quòd paruus corpore μεγάλους ὦπας, id eſt magnos oculos habeat, dici ſic putans quòd βοὸς ὀφθαλμοὺς ἔχει, quòd bubulis oculis, id eſt, amplis ſit præditus, ideoq; βόωπα dicendū. At reſpondendū, (inquit) id malè ſi nos appellamus cur *Coracinus.* Coracinū & non Corocinū dicimus, cùm nomen inditū ſit ἀπὸ τοῦ κόρας κινεῖν, quòd pupillas frequen- *vnde dictus* ter moueat? Cur itidē σίλουρον & nō σείουρον pronūtiamus, cùm nomen inditū ſit ἀπὸ τοῦ σείειν τὴν οὐρὰν *Silurus.* id eſt, quia caudam aſſiduè quatiat? Hæc Athenæus. Tetigit eandem etymologiā Archippus apud eundem ex congruentia nominum, piſcibus officia diſtribuēs: Κῆρυξ μὲν ἦν βόαξ, σάλπης δὲ σάλπιγξ ἑπτ᾽ ὀβολοὺς μισθὸν φέρων. id eſt, *Præco Boax fuit, Salpes verò tuba cecinit, Obulorum ſeptem mercede conductus.* Feſtus item Pompeius *Bocas* (inquit) *genus piſcis à boando,* id eſt, *vocem emittendo appellatur.* *Bocas:* Seru tamem vtriuſque nominis (βόωψ & βόαξ) manifeſtiſſima veſtigia apud diuerſas nationes. *Nomina aliarum gentium.* Nunc enim in Græcia Boopas, Veneti Boobas dicunt, quaſi βόωπες, reliqua Italia, Liguria, Gallia Narbonenſis Bogue, Romani Boga quaſi Bocas.

V FORMA.

E

FORMA DESCRIPTIO.

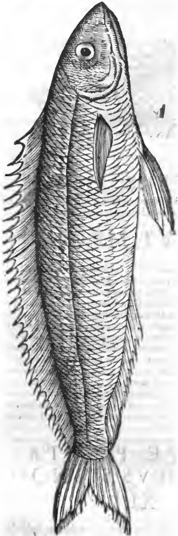
SPeuſippus Boacem & Smaridem Mænidi ſimiles eſſe inquit, vtpote congeneres. Ex his maiores Maſſarius facit Boces, & Rondeletius pedis magnitudine deſcribit: quamobrem cùm Bellonius Boces ſemper paruas eſſe profiteatur, ideoque dubitē eundemnè hoc nomine an alium intelligat piſcem, vtriuſque deſcriptionem ſeorſim repetam. [a] Oppianus duas ſpecies agnoſcere videtur hoc verſu:

[a] Lib. 1 Halieut.

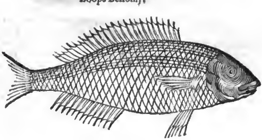
Καὶ σμαρίδις καὶ βλέννος, ἰδὲ σκάροι ἀμφοτερόπι Βῶκες. Bellonius quoque duas pingit, ac deſcribit, Rondeletius tres; quarum certè tertia, cùm ſquamis careat, Boci meo iudicio non bene annumerari poteſt, ideoque in alium locum reijcienda. *Bocis Rond. prioris deſcriptio.* Prioris autem deſcriptio hæc eſt. Piſcis eſt marinus, litoribus gaudens, ex Mænarum genere, pedali magnitudine, corpore ſatis rotundo, non compreſſo, quale ferè eſt Mugilum. Capite breui, & paruo. Oculis maximis pro corporis magnitudine, vtpote qui totam ferè capitis regionem occupent. *Color.* Colore eſt vario. In dorſo à brāchijs ad caudam lineas ductas habet, alias aureas, alias argenteas, minus quàm in Salpa illuſtres: ob quas ab Ariſtotele in libro περὶ ἰχθύων, νωτόγραπτος, id eſt, in dorſo pictus cognominatus eſt. In ventre nullæ apparent lineæ, ſed hic ſquamis tegitur argenteis. F *Pinna.* Pinnæ ſunt Spari, Canthari, Sargi, pinnis ſimiles. Cauda ſubaurea. Ventriculus magnus cum multis appendicibus: inteſtina tenuia admodum, hepar rubrū, ſplen ex rubro nigriſcens. *Cibus.* Nutritur alga, carne, luto. Hæc Rondeletius. Figura appoſita non Rondeletij, ſed Geſneri eſt Venetijs facta, eiuſdem puto piſcis. *Bocæ prioris Bellonij deſcriptio.* Bellonius de priore ſua Bocæ ſpecie, neſcio an eadē ſic ſcribit: Boces vel Boopes Maſſilienſiū vulgus Bogas, vt & Romanū vocat: apud quos multùm frequētes ſunt. Venetijs non item. Duæ huius piſcis cognoſcuntur differentiæ: ſiquidem earū altera minor eſt, & perpetuò parua, altera paulò maior. *Vt à Mænis diſtinguantur.* Boces à Mænis ita diſtinguere poteris, quòd Mænam videas eſſe latiori corporis compage, nigriore colore, & vtrinque lituram vnam habere. Boca perpetuò parua eſt, & pro ſua magnitudine craſſiori conſtat capite, corpore magis tereti. Boces & Mænæ ſeu Gerres eandem corporis conſtitutionem, hoc eſt, pinnas, ſquamas & capita habent. Boopes nulla litura variantur, ſed ambo tereti corpore præditi ſunt. Giruli autem ſeu Smarides magis nigricant & lituris variegantur. *Color.* Boces teretiores ſunt, Giruli magis plani. Bocum color hilari ac quodammodo aureo fulgore nitet, vt tergora colore ad aurum inclinante micare credas. Gregalis eſt, & litoralis piſcis, herboſis gaudens. Piſcis eſt paruus, oculos pro corporis ratione grandes habens. G Duos habet in capite calculos, non prorſus rotundos, vt in Paſſeribus, ſed oblongos, vt in Merlangis. *Boopis altera ſpecies Rond.* Altera modò Boopis Rondeletij ſpecies in multis priori ſimilis, ſuis Bogue rauel appellatur, cuius cognominis ſignificationem, non omnino aſſequi ſe potuiſſe ait; peritiores tamen piſcatores credere, ſic dici quia cum Rauallè vulgò vocatis piſcibus, id eſt, (inquit) minutis, quique ſimul elixantur & apponuntur, nec propter paruitatem ſeliguntur, capiatur & vendatur. *Color.* Boopi (inquam) vel Mænæ ſimilis eſt: roſtro magis acuto. dorſo ex cæruleo rubeſcente: oculis magnis & varijs, nimirum circa pupillam nigram circulo ex aureo vireſcente: *Forma.* corpore toto latiore quàm Boops ſed breuiore. Boopis hæc noſtra ſpecies peregrina dorſo ferè eſt violaceo, aut ametheſtino, lateribus & ventre candicantibus punctis ametheſtinis, conſperſis: pinnis omnibus flauis præter eam quæ in tergo eſt, cuius quidem ariſtæ flauę ſunt, membrana verò margin viridеſcit. *Bocis altera ſpecies Bellonij.* Ab hac longè diuerſa videtur altera Bocis ſpecies Bellonij, & fortaſſis Orpho aut alij ex rubris cognata, vt ex deſcriptione conſtabit. Litoralis (inquit) piſciculus, qui Bogue & Renaeu (cum icone ſcriptum eſt Bogue Renaeu ſine copula) Maſſilienſibus dicitur, is Genuenſibus Ruello vocari ſolet. *Color.* Coloris eſt eiuſdem cum Erythrino piſce, dentibus, pinnis ac capite conſimilibus, ſed reliquo corpore differunt. Nam Box vulgarem Bocam refert, eodemque circino tornata eſſet niſi magis ad Erythrinum accederet. H Verùm linea quæ corpus Erythrini interſecat, per medium vtrinque arcuata eſt. In hoc autem recta prætenditur, neque Erythrini gibbam habet. *Dentes.* Dentes præterea anteriores breues & acutos oſtēdit, ſed tam ſuperiores quàm inferiores molares ſunt, vt Sargo, quod etiam Pagro & Erythrino accidit. Hanc quoque peculiarem notam inſignem habet, quòd eius branchiarum exterior ſpina ad radices nigra eſt: Idem Bellonius nihil vetare putat quo minus ſit qui Ouidio Bogyrus, in ſcopulis viuens, appellatur: *Bogyrus.* quoniam Maſſilienſes à Boopa (inquit) & Gyro, id eſt Smaride, idem ei nomen indiderunt, ac Bopgyrum, quaſi dicas, Bocem Smaridem appellarunt. Cæterùm Bogyrum piſcem ex Ouidio nominat quidem Plinius, ſed corrupta à librarijs voce. *Cercyrus.* nam apud Ouidium eo in loco Cercyrus legitur, & κέρκυροι Oppiano circa petras conchulis plenas degunt.

LOCVS.

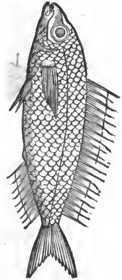
Bocæ ſpecies Venetijs picta.

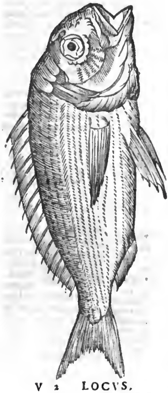
Boops Bellonij.

Boopis altera ſpecies Rondel.

Boopis ſpecies peregrina.

Digitized by Google

A ſimpliciter Paſſerem verti debere mox definit, Latinamque etiam vocem (Paſſer) genericam poſſe conſtitui ad omnes planos, in hoc quoque (vt apparet) Gazam imitatus, qui vbi philoſophus ait, [b] τῶν ψηττῶν γένος ſine maris opera parere, vertit genus Paſſerum: quamobrem alij quoque piſces iſtos Paſſerinos vocant, aut Paſſerina ſpecie piſces: Mauelim ego vel Pſettas vel Pſettaceos piſces cum Ariſtotele, vel cum Plinio latinè planos nuncupare, nam quòd à colore Paſſerum auium, piſces iſtos Paſſeres dici volunt, eò quòd ſupina parte candidi, prona verò terrei, vt Paſſeres aues ſunt, coniecturæ ſuæ authorem (quod equidem ſciam) non habent.

Paſſer an nomen generis.
[b] *L. 4. Hiſt. cap. 11.*
Paſſerini piſces.

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA.

PSittaceorum ſiue planorum duo ſunt genera, ſpinoſum vnum, ſelache ſiue cartilagineum alterum, ſic dictum, quòd pro ſpina cartilaginem habeat. Spinoſi ouipari ſunt, cartilaginei oua quidem intus concipiunt, ſed viperæ more fœtus poſtmodũ viuos excludunt. Sed notandum non omnibus hoc ſenſu cartilagineos piſces vocari. Artemidoro enim atque Aeliano ij vocantur cartilaginei, qui ſquamis carent, *vt ſunt* (inquit hic) *Muræna, Conger, Torpedo, Paſtinaca, Bos, Muſtelus, Delphinus, Balena: hæc enim ſola ſunt de aquatilibus viuipara*. Muræna quidem, ſi fluuiatilem intelligit, cartilaginea eſt, ſi marinam, minimè: Congrum ſpinoſum, & Anguilliformem ouiparumque piſcem eſſe, ex Ariſtotele notiſſimum eſt, & Delphinis Balenisque quis neſcit ſolida oſſa eſſe terreſtriũ more? [a] Ariſtoteles verò illos dicit cartilagineos qui ſpinam cartilagineam, vel ſi mauis dicere pro ſpina cartilaginem, habent, quorum omnium nomina [b] alicubi recenſet, nam cùm de coitu Raiæ, Paſtinacæ, atque Squatinæ ſcripſiſſet, ſubdit: *Cartilaginea verò præter ea quæ enumerauimus, ſunt Bos, Lamia, Aquila, Torpedo, Rana, omneq; genus Muſtelorum*. Quamobrem locus ille Ariſtotelis lib. de animalibus apud Athenæum, in quo cartilagineis Bugloſſam, & Pſettam accenſet, iure meritò ſuſpectus & præter mentem Ariſtotelis ſcriptus haberi debet, cùm eos piſces ſpinoſos eſſe cõſtet: atque Plinius, [c] cùm prius dixiſſet, marinorum alij plani ſunt, vt Rhombi, Soleæ (ſic Bugloſſas vocari ſuo pòſt loco patebit) ac Paſſeres; diſtinctè ac prudenter (vtinam ſic vbique) ſubdit poſtea; [d] *Planorum piſcium alterum genus quod pro ſpina cartilaginem habet, vt Raiæ, Paſtinacæ, Squatinæ, Torpedo*. Nunc de ſpinoſis tantùm dicemus, quorum alij læui cute præditi ſunt, vt qui Latinis Paſſeres & Rhombi appellantur, alij ſquamoſi, vt Bugloſſæ ſiue Soleæ, & qui Rondeletio Paſſeres ſquamoſi dicuntur. Illos ſi quis Ariſtoteli
C ψῆττας, hos verò ψρῶδες vocari velit, ego ei non repugnauerim. Differunt etiam corporis ſitu. Quibus enim dexter reſupinatus eſt, Plinio Rhombi dicuntur & Soleæ, Paſſeres verò quibus læuus: Sunt autem capita in ipſis contrario modo ſita: Rhombis nimirum & Soleis, ſi ita in latus cõponas, vt oculi in cęlum ſuſpiciant, & mentum deorſum verſus ſpectet, pars ſupina erit dextra; ſi verò ſimiliter Paſſerem conſtituas, ſupina pars erit læua. Columella hanc differentiam inter ſolos Rhombum & Paſſerem referens his uerbis: *Limoſa regio planum educans piſcem, vt Soleam, Rhombum & Paſſerem, qui poſtremi hoc differunt, quod Rhombo reſupinato dexter corporis ſitus, Paſſeri læuus apparet*, Plinio non aduerſatur, ſed Soleam præterea ab ijs corporis longitudine differre innuit. His Galenus Citharum, Speuſippus in ſecundo ſimilium Tæniam addidit. Videntur omnes è duabus pellibus compoſitam habere corporis ſpeciem, & ſpina per medium diuidi: ad quod fortaſſis Suidas reſpexerit, inquiens: Ἐγὼ δὲ κἂν αἰσχρὸν ᾖ ψῆτταν δοκῶ [illegible] παρατμηθῆναι τὸ ἥμισυ, pro eo quòd etiamſi medium me ſecari oporteret, volo. Omnes item quaternas pinnas habent, more ſquamoſorum, duas in prona, totidem in ſupina parte, ſed præter aliorum morem pinnæ earum in gyrum circumuallantur. Branchiæ vtrimq; quaternæ, lingua nulla, oculi in ſupina corporis parte. Dentium loco maxillæ in pleriſque rogaſa quadam ſcabritie aſperæ ſunt. Gula veluti ingluuiei cuiuſpiam perſimilis, ventriculo conti-
D gua eſt. Os quamuis pro corporis portione exiguum omnibus, qui tamen in hoc genere maiores ſunt, nullum non concharum aut cruſtatorum genus deglutiunt integrum, ſicuti minores, qui in vtroque genere minora ſunt. Nullæ ad pylorum apophyſes: cor ab vna parte gibbum, huic quædam caruncula atra quadrangula puluini modo ſubſidet: ad cuius ſuperiorem partem veſiculam annecti Bellonius teſtatur, & pulmonis officio fungi arbitratur. Hepar latum eſt & ventriculum amplectitur. Veſicula fellis ab eius extrema parte dependet. Lien ater, ſub ventriculo ſitus, qui latus eſt & cum inteſtinis anfractuosè circumducitur.

Cartilagineorum partus.
Cartilaginei qui.
[a] *L. 2. Part c. 9. & lib. 3 Hiſt. cap. 7.*
[b] *L. 5. Hiſt. cap. 5.*
[c] *L. 9. c. 20.*
[d] *Cap. 24.*
Spinoſorum planorũ duplex genus.
Situ vt differant.
Citharus.
Tænia.
Quæ omnibus conueniant.
Pinnæ.
Os.
Partes internæ.

E

S E X V S.

a L.4 Hiſt. cap.11.

ARiſtoteles [a] docens aliquot exemplis, in omnibus animalibus ſexum maſculinum & fæmininum eſſe, cùm in teſtaceis atq; ſtipitibus quod pariat atque generet, eſſe quidem, ſed quod maris fungatur officio, deeſſe, dixiſſet, ſubiūgit: *ſic & inter piſces τῶν ψιττῶν γένος & Rubellionum & Channarum,* nimirum mas deeſt: *Oua enim* (inquit) *in omnibus reperiuntur*. Cæterùm hoc non ſatis clarum eſt: nam ſi de omni Pſittaceo genere loquitur, falſum eſt, argumento quòd Paſſeres propriè dicti, necnon Rhombi oua & ſemen (lactes vocant) poſſident; ſin de peculiari quodam genere, id nondum notum eſt, aut obſeruatum.

L O C V S.

Fleſus Bellonii.
b L.8.c.17.
Differentia à loco.

IStiuſmodi plani ſpinoſi, piſces quidem ſunt marini, ſtagna tamen & fluuios etiam frequentant, dulcis aquæ amantiſſimi. Haud rectè tamen Bellonius ſuum Fleſum, quem Rondeletius tertiam Paſſeris ſpeciem facit, fluuiatilem vocat: in mari enim, non fluuijs naſcitur. Stagna verò potiſſimùm petunt, quia commodiſſimè ibi pariunt, & lutum amant, quo hæc abundant, vt rectè [b] Columella ſcripſerit, *cænoſam regionem planum educare piſcem*. Idem item docet, quomodo his piſcibus fiant piſcinæ, inquiēs: *Soleis ac Rhombis & ſimilibus animalibus, humilis in duos pedes piſcina deprimitur, in ea parte litoris, quæ proſluo receſſu nunquam deſtituitur.* Periti quo loco capti ſint, notis peculiaribus diſtinguunt, inquiuntq; in ſtagnis marinis captos molliore eſſe carne, lutumq; redolere, minus maculoſos eſſe, & minus flaueſcentes quàm ſint marini. Soleaſque ibidem paruas eſſe & prætenues, nigriores, lutumque redolentes; tametſi arenoſa aliàs magis quàm Paſſeres loca quærant. Rhombos verò qui ad fauces ſtagnorum capiuntur, vbi piſcibus inſidiantur, à marinis non multùm odore, ſubſtantia, ſuccoque differre.

NATVRA. MORES. PARTVS.

G

Quando facilè capiantur.
Pſettarum aſtus.
Rhōbi aſtus.
Securitatis à magnis piſcibus ſignum.
Natatus.

LAtent in arena & limo, quamobrem reciprocante mari facilè capiuntur, cùm alibi, tum potiſſimùm in Oceano, vnde in totius fermè Belgij emporijs multas videre licet tabernas officinaſq; tanta planorum iſtorum piſcium copia inſtructas, vt vniuerſo terrarum orbi ſatis eſſe poſſint. De ingenio nihil quicquam memoriæ proditum comperio, niſi velimus, aſtum illum obruendi ſe arenis, quem Pſettis in piſcium venatione Ariſtoteles tribuit, vniuerſo generi conuenire, *Obruunt* (inquit) *ſeſe* (arenis) *Aſellus, Rana, & Pſetta & Squatina, cùmque ſe totos occultauerint, verberant τοῖς ἐν τῷ στόματι, ἃ καλοῦσιν οἱ ἁλιεῖς ῥαβδία,* hoc eſt (vt Theodorus vertit,) *oris ſui virgulis, vt vocant piſcatores: ad quas piſciculi adnatant tanquam ad algas, quibus veſcantur.* Cæterùm Plinius hanc ſententiam mutuatus, Rhombum conuertit, dicens: *Simili modo Squatina & Rhombus abditi, pinnas exertas mouent, ſpecie vermiculorum.* Carniuoras tamen omnes eſſe certum eſt. Idem Plinius *certiſſimam ſecuritatem* eſſe tradens, *vidiſſe planos piſces quia nuſquam ſint, vbi malefica beſtia, eaque de cauſa ab vrinantibus ſacros appellari*; ac ſi naturali quodam inſtinctu maleficas beluas fugent, planis tribuit quod Ariſtoteles Anthijs. Ita & Iouius fideiuſſorem non haber, idem de Soleis ſcribens. Cùm verò figura corporis à cæteris piſcibus differre eos voluerit Natura, ita diuerſum etiam voluit exercere natatum, quod meminit quoque Ariſtoteles in eo volumine quod de animalium inceſſu conſcripſit. *Piſces* (inquit) ψιττώδεις, id eſt *Pſittacei*, ſiue (vt Gaza & Rondeletius vertunt) qui Paſſeris ſiue Rhombi effigiem repræſentant, *eo modo natant, quo coclites alteroque oculo capti incedunt, quia natura eorum tranſuerſa diſtortaq; eſt, itaque tranſuerſi natant, conuoluuntq; ſe ſtrabonum more, ſuaque prorſus latitudine, quàm pinnarum adminiculo, curſum dirigunt.* H

Cibus.
Carnis qualitas.
Partus.

Cibus eorum conchylia & cruſtata, vt diximus, item piſcitia, magna magnis, parua paruis, ideoque omnes boni ſucci, optimique nutrimenti, & molli carne præditi. Pariunt teſte Ariſtotele ſemel anno.

DE PLA-

A DE PLANIS SPINOSIS IN SPECIE. ET PRIMVM DE SQVAMOSIS, AC INTER HOS PRIMVM DE SOLEA. Cap. XLIII.

ORDINIS RATIO. SYNONYMA ETYMVM.

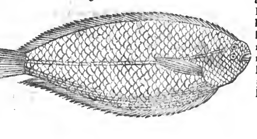
PLanos piſces in ſquamoſos & læui cute præditos diſtinximus: illoſque Ariſtoteli στρω-τὰς fortè, hos ψῆττας nominari coniecimus De Squamoſis primùm dicemus, non aliam ob rationem quã vt ſquamoſis ſuperioribus ſubnectantur: nam alioqui Rhom-
B bus qui lęui cute præditus eſt, omnium planorum in veterum ſcriptis celeberrimus. Squamoſorum duplex potiſſimùm genus eſt, oblongo corpore vnum, rotundo alterum. Inter oblongos, qui Latinis Solea, Græcis βούγλωττος, aut βούγλωττα vocatur, principatum facilè obtinet, propter ſaporis ſalubritatiſque eximiam gratiam, vnde Gallis Bellonio teſte Perdix marina nuncupari meruit, & apud nos in lautioribus quoque conuiuijs, in ſumma etiam aliorum piſcium copia, magnam obtinet claritatem. Soleam autem Latini dicunt à figura quæ ſolo pedis ſubijcitur, ad quam alludit perquam facetè Chalinus ſeruus apud Plautum, Cùm enim Stalinus ſenex iuſſiſſet emi *Soleas*, reſpondet ille: *Quì quæſo, potius quàm ſculponeas, quibus batuatur tibi os ſenex nequiſsime*. Eodem ſenſu Galli atque Angli etiam Sole dicunt: quare cùm σανδάλιον muliebris calceameni genus ſit, σανδάλιον piſcis memoratus ab Alciphrone in epiſtolis piſcatorijs, non alius, quàm Solea intelligi poteſt. Matroni verò Parodo in deſcriptione cœnæ Atticæ σανδάλον generis vocabulum eſt ad omnes planos delicatiores. Inquit enim. *Appoſuerunt* & Σάνδαλα, (Dalechampius Sandalia reddidit) *æterna deorum immortalium; E quibus Solea in æquore frementi habitabat*. Græci hodie γλῶτταν dicunt, quaſi linguam, cuius quoque ſimilitudinem exprimit, cui βου particulam additam fuiſſe Rondeletius exiſtimat, ob magnitudinem potiùs (quomodo nimirum & βουλάπαθον dicunt)
C quàm bubulæ linguæ figuram. Hinc & Lingulacam Varroni dici volunt eruditi his verbis: *Vocabula piſcium pleraq; tranſlata à terreſtrium, vt Anguilla, Lingulaca*: item Plauto: *Vin' Lingulacas?* S. *Quid opus eſt, quando vxor domi eſt? ea Lingulaca eſt nobis; nam nunquam tacet*. Hermolaus aduertit quidem Lingulacam piſcem aut Soleam eſſe, vel conſimillimum alium, ſed haud rectè Ariſtoteli Glottidam nuncupari credit, cùm ſit Glottis philoſopho auis genus, non piſc is; Theodorus etiam Lingulacam reddidit, vt in Ornithologia noſtra oſtendimus. Solea Hiſpanis ſimiliter Linguado, Romanis Linguata, Hollandis Friſijſq; Tonghe vocatur, fallanturque qui Scholle ibi dici arbitrantur: Venetis, nobiſq; Bononienſibus Sfoia quaſi folium, quòd cùm tenuitate, tùm planitie latitudineq; plantarum folia æmuletur. Saxaulis inter piſces ſalubres nominatur in regimine Salernitano; Arnoldus interpres, interpretatur, de Gallorum Sola id eſt Solea.

Pardix marina. *Solea vnde dicta.* *Sandalion.* *Lingulaca.* *Glottis Ariſt.* *Saxaulis.*

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA. DESCRIPTIO.

D Rondeletius ſex nobis Bugloſſi ſiue Soleæ aut Lingulacæ ſpecies exhibuit, magnitudine, maculis, ſquamis & carnis qualitate differentes: ex quibus omnibus vnam ſimpliciter Soleam appellat, eamq; ſi in ſtagnis capiatur à marina diſtinguit, quòd minor ſit, odoreque lutum reſipiente: Hæc longiore contractioreq; corpore eſt, quàm Paſſer: alteram Soleam oculatam, quòd licet corporis habitu & internis partibus ſuperiori ſit ſimilis, in prona parte maculas habeat magnas, oculorum effigiem cum iride & pupilla referentes. Huius nullam à veteribus mentionem eſſe

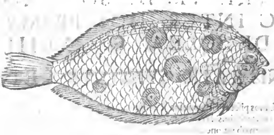
Bugloſſa vel Solea Rond.

Solea oculata.

Digitized by Google

Solea oculata Rond.

eſſe factam putat, niſi quis (inquit) eã eſſe dicat, quam Atheneus [illegible] vel κόρη ex Dorione vocat: quod tamen alijs æſtimandum relinquir. Suis Pegouſe dicitur à ſquamarum (vt conijcit) tenacitate, tam enim tenaciter hærent, vt niſi diu in aqua calida maduerit, deſquamati non poſſit. Tertia à prima vt Rhõbus a Paſſere, ſitu corporis differt, ſi enim iuxtà eodẽ ſitu cõponas, os eius in ſiniſtrũ, prioris in dextrũ latus vergere cõſpicies. Haud tamen ex Rhõbis aut ex Paſſerib. eſſe, forma ipſa, qua planè Soleæ ſimilis eſt, ſatis arguit, Galli Polã dicunt: ipſe Epicharmo apud Atheneum Cynogloſſon appellari conijcit, vel ſi Cynogloſſos huius nõ ſit (nihil enim certi ex tã paucis verbis, quæ citat Athenæus, colligi poteſt) optimo tamen iure, vt à cæteris Bugloſſi generib. diſtinguatur, Cynogloſſon nũcupari poſſe, neq; aliud eſſe genus, cui hoc nomẽ aptiùs quadret. Nã cùm vera Solea ſuauitate ſaporis Perdici cõparetur, hanc ferino planè eſſe ſapore, viſcidamque, duram contumacemq; coctioni, inſuauẽq; quid. & graue olere. Nec probat Rondeletius eos, qui pabuli tantùm ratione differre credunt, quandoquidem pabuli varietas, etſi ſaporem ſuccumque immutare poteſt, ad corporis tamen habitum formamque immutandam nullam vim habet. Frequens eſt in Oceano. Bellonius in Mediterraneo mari etiam capi ſcribit, & à Maſſilienſibus Seruantin appellari, quod tamen falſum eſſe Rondeletius aſſerit. Icon noſtra Cynogloſſi Rond. non eſt, ſed ſi non eiuſdem, ſaltem conſimillimi piſcis. Totus, vt ipſe etiam ait, fuſco colore eſt. Quarta eidem Rondeletio Arnogloſſos ſiue Arnogloſſus læuis dicitur, quòd quemadmodum plantagini herbæ à figura vel foliorum læuitate arnogloſſi, id eſt, agninæ linguæ nomen impoſitum eſt, ita ſpecies iſthæc Soleæ Arnogloſſus à læuitate vel figura rectè (inquit) nominabitur; ſquamis enim carere videtur prorſuſque læuis eſſe. Suis Perpeire vocari ait, & ex Solearum genere eſſe, ex corporis habitu figuraque cognoſci: Differre autem ab alijs, quòd multis ſquamis tenuiſſimis & ſtatim deciduis, integatur: corpore eſſe valde gracili, candido. Quintam diminutiuo nomine Ligulam dicit, quod ſit in hoc genere omnium minima; negatque maiorum Solearum fœturam eſſe, quandoquidem ſemper parua ſit, nunquam dodrantalem magnitudinem excedens. Lineam quæ corpus dirimit, ſpinamq; firmat vel tuetur, huic ex ſquamis ait eſſe cõpoſitam longè eminentioribus, quàm in toto corpore, dempta ea parte quæ circa maxillam inferiorem eſt: duriore carne eſſe quàm Bugloſſus læuis, glutinoſiq; nonnihil habere: ſatis rarum eſſe piſcem & ob corporis tenuitatem vilem. Sextam ac poſtremam Gallis Flettam dictam quòd fluitando natet, antiquis (vt putat) incognitam, ſoliſque Oceani accolis notam, Græcorum imitatione, qui rei magnitudinem βου & ἱππο particulis indicant, Hippogloſſum apellat, quòd cæteras non ſolùm Soleas magnitudine vincat, verùm etiam quatuor cubitorum longitudine quandoque inueniatur. Eſſe autem ex Solearum genere vel ex primo aſpectu iudicari poſſe ſcribit: Oblongo enim (inquit) contractoque eſt corpore, parte altera candida, altera nigricante, in qua oculi ſunt. Ore eſt contorto, dentibus munito Cithari modo, quibus Bugloſſi carent. Carne eſt dura, ſed ſuaui, ad Rhombi naturam proximè accedente. Oſſa habet ſpongioſa, quibus ineſt medulla, quæ a cupediarum amatoribus expetitur. Piſcis eſt maris Oceani, Antuerpiæ [illegible] & in fruſta diſſectus venditur. Capitur etiam ſępe in Oceano iuxta Galliæ Bononiam: Ibi huius fruſta farinæ maſſa probè ſubacta & piſtã incluſa, aromatiſque condita in furno coquuntur, vt diutius ſeruari poſſint & exportari. Habes aliud hîc Hippogloſſi genus, ſquamis præditum minoribus, vndique ſibi concolor, flaueſcens ſcilicet. A latere vno lituras habet nigras. Pinnæ & cauda in extremo ſunt cæruleæ. Addidi denique & alterius Soleæ genus, quam latam potius quàm planam dixeris. Squamas habet latiſſimas in hoc genere. Vnicolor eſt, & albicans. Eſt præterea quæ Bellonio Tenia (Tænia rectiùs nominatur, Romæ (vt ipſe teſtatur Sfolia, cũ qua (puro) dẽ eſt, quam Hiſpanis Azediã vocari Gillius tradit. Longè aliam Tæniã oſtendit Rondel. quam genuinã Ariſtotelis Tæniã eſſe non dubito: cæterùm fieri poteſt, quod Ariſtotelis Tænia à Speuſippi &

Eſchatus. Coris.

Cynogloſſus Epicharmi.

Arnogloſſos Plantago.

Ligula.

Hippogloſſus.

Carnis qualitas.

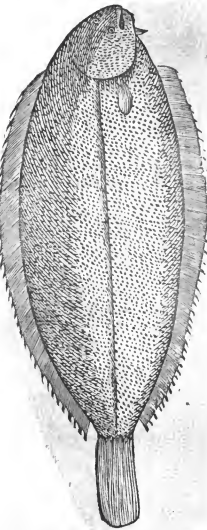
Tęnia Bellonij. Tænia Ariſtot.

F G H

Epich.r-

A

Cynogloſſus Rondelet. fortè.

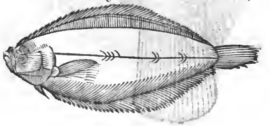

B

C

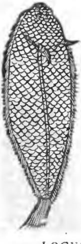
D

Arnogloſſus Rondel.

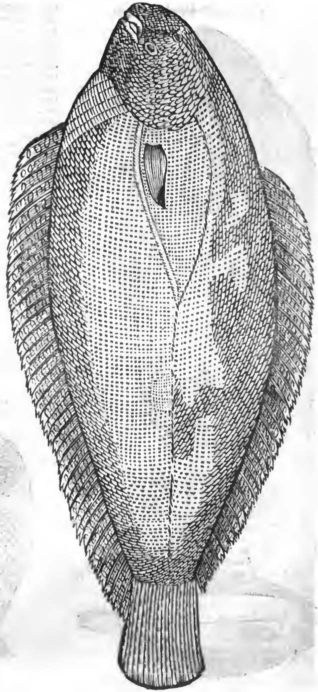
Epicharmi differat: ille enim ſimiles inter ſe facit, Paſſerẽ, Bugloſſum, Tęniam; planum piſcem eſſe innuens: hic verò Tænias perquam tenues gra cileſq́; piſces, nihilominus gra tiſſimas ſuaueſq́; eſſe prædicat, quod Rondeletij Tænijs non conuenit, vel ipſiſſimo te ſte. Adhæc Bellonius ſuam Tæniam, Alexandriæ, Canopi & Seleuciæ in Anthiochia frequentem eſſe ſcribit, id quod de Tænijs quoq; Athenæus: *plurimæ* (inquit) *& optimæ, naſcuntur ad Canopum iuxta Alexedriam & in Seleucia quę iuxta Anthiochiam eſt.* Quo minus autẽ Tænia Ariſtotelis eſſe non poſſit, prohibet pinnarum numerus, qui in hac cum Anguillis conuenit: ſic enim [a] ille: *Piſces plurimi pinnas quaternas habent, longi autem, vt Anguilla, binas iuxta branchias & Mugiles lacus Sipharum itidem binas, ſimiliter & quæ Tænia dicitur.* Lib.2.Hiſt. cap.13.

Solea parua, ſiue lingula Rondelet.

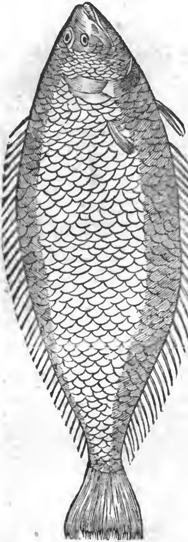
LOCVS.

Hippogloſſus ab authore obſeruatus.

A

Solea lata authoris.

B

C

D

LOCVS. NATVRA. MORES.

SOlea communis omnium optima, omnium marium ferè piſcis eſt. Negat eam Plinius intrare cum Rhombis Pontum. Ad flumina è mari tranſeuntes multùm pingueſcunt ac craſſiores euadunt, quod Londini ſeſe didiciſſe Bellonius aſſerit ex ijs qui in Tameſi capiuntur. Stagna quoq; petunt, deterioreſq; ibi euadunt. Marinus tamen piſcis eſt, ſicuti cæteri quoq; plani omnes. Oppiano & Alberto litoralis eſt, Ouidio in herboſa arena degit. Terra hoc eſt, vado maris excauato condi per hyemem creditur, referente Plinio, vti etiam Pſitta. Frigus itaq; perhorreſcit, tùm quia lapides habet in capite,

Vbi magis pingueſcat.

Cur frigus fugiat.

Digitized by Google

caplte, tum quia corpore eſt tenui. Tradit Iouius maleficos piſces diffugere, eaque ſolùm loca frequentare, in quæ beluę minimè accedunt; ita vt argumento ſint, maleficas non reperiri beluas, vbi ipſe velut ſolutæ metu omni vagantur. Sed Soleis ille priuatim, quod Plinius planis vniuerſaliter; atq; hic rurſus planis, quod Ariſtoteles Anthijs tribuit, E

VSVS IN CIBIS.

Carnis qualitas.

HAud temerè perdicibus aſſimilantur Soleæ, ſuauiſſimo enim ſunt ſapore, id quod Matron Parodus in Atticæ cœnæ deſcriptione præ cæteris docet inter Sandalia (ſic planos omnes nominat) ſolam recenſens Soleam: ſuccumque gignunt, neque craſſum, neque tenuem, ſed qui vſquequaque mediocritatem obtineat. vnde cùm ſaxatiles deſunt, eorum vicem ſupplere poſſunt, vt docet[a] Galenus, qui aliàs Paſſere molliorem ciboque ſuauiorem eſſe ſcribit atque omnino præſtantiorem; quod non vſque adeo verum eſt; Suauitate quidem enim & alimenti copia, ſuccique bonitate Paſſere præſtantior eſt, ſed carne duriore ac ſolidiore eſſe, experientia ſenſuſque conuincunt, inquit Rondeletius: facilè tamen concoquitur, & minimè excrementitia eſt. Duram autem atque nonnihil glutinoſam eſſe vel ex hoc etiam cognoſcere licet, quòd haud facilè corrumpatur, quòdque diutius incorrupta conſeruetur, nec longa vectura putreſcat, imo verò melior efficiatur, atq; ſalubrior, quod qui diligentiùs omnia expendunt, quibus nempe palatum ſapit, in mediterraneis vrbibus experiuntur, nam cùm caro omnis externo calore primùm tenereſcat, tandem verò putreſcat, fit etiam, vt ſapor, qui prius erat quodammodo inſipidus, primò læuem, ac gratiſſimam, poſtmodum moleſtam acrimoniam acquirat. Accedit & Xenocratis authoritas, duram quoq; Soleæ, corruptioniq; minimè obnoxiam carnem tribuentis. Hic & aluum mediocriter mouere tradit. Probatur autem maximè hyeme, ſiq; frixa ſucco mali aurantij piperiq; aſperſa comedatur. Platina frictam petroſelino minutim conciſo & ſucco eodem ſuffundit. Patina ex Soleis ex[b] Apicio: *Patina Solearum ita fiet: Soleas battues & curatas* (aliàs duratas) *compones in patinam, adijcies oleum, liquamen & vinum dum coquitur, teres piper, liguſticum, origanum fricabis, ius ſuffundes, oua cruda, vt in vnum redigatur corpus, ſuper Soleas refundes, lento igne coques: cùm duxerit, piper aſperges & inferes.* F

a Lib. de Ci[illegible] bon. & [illegible] ſuc. ca. [illegible] lib. 3. de alim.

Carnem ſo[illegible] [illegible] eſſe.

Quando & [illegible].

b L. 4. c. 4.

DE CITHARO. Cap. XLIV. G

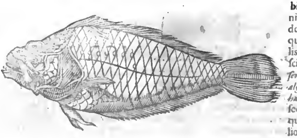
SYNONYMA. ETYMVM. DESCRIPTIO.

Citharus aut Citharœdus vnde dictus. Fidicula.

KIϑαρος ſiue κιθάρῳδος, vt Aelianus habet, ſiue κίϑαρη, vt Oppianus, cui litoralis piſcis eſt, nomē inuenit a lineis, quibus à ſummo capitis vertice ad extremam vſq; caudam diſtinguitur. Theodorus ex Ariſtotele, qui inter eos Citharum nominat, quibus complures appendices circa ventriculum exeunt, Fidiculam reddidit. Huius autem nominis quatuor piſces eſſe, omneſq; ex planorum genere, luculenter admodum oſtendit Rondeletius. Galenus etiam Citharum planum & Rhombo ſimilem eſſe ſcripſit, Aelianus Bugloſſo, id eſt Soleæ, ſed hic Citharœdos ſuos peregrinos & in rubro mari deſcribit, ille noſtro orbi ſuos non ignotos eſſe inſinuat, dum Philotimum miratur, quod inter μαλακόσαρκους omiſerit, cùm Rhombis ſit adſimilis. Hunc Galeni Citharum Rondelet. eundem eſſe arbitratur cum eo, quem Athenæus ex Ariſtotelis libro de animalibus & piſcibus ſic delineauit: *Citharum ſerratis eſſe dentibus, ſolitarium, alga veſci, linguam ſolutam habet, cor album & latum:* eſſeq; illū Pſittaceum piſcem, qui Romæ ſatis frequēs, Folio nominatur. Cùm enim lingua H

Citharus Galeni qui.

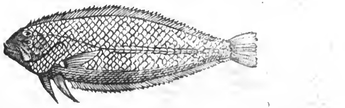
Citharus Rondelet.

Lingua eius [illegible]

A

Citharus flauus ſiue aſper Rond.

lingua piſcibus à natura data ſit oſſea, & non ſoluta; vel dura, ſpinea & adherens: iſque vnicus ſit ex B planis, cui lingua ſoluta ſit teſte Ariſtotele, contra omnium aliorum piſcium naturam: haud temerè ſeſe iudicaſſe exiſtimat cùm ex hoc, tùm quòd reliquæ memoratæ notæ ex aſſe reſpondeāt, hunc verum ac genuinum Citharum eſſe. Quod ſi verò quis hunc Rondeletij piſcem pro Citharo non accipiat, quoniam ſquamoſus cùm ſit, ex Rhombis vtpote læui cute præditis, quibus à Galeno aſſimilatur, eſſe nequeat; huic reſponſum eſſe volo, aſſimilationem ad Rhombum, non ad corpus, ſed ad carnis qualitatem, referendam eſſe: Aelianum verò ſuos Citharœdos ſquamoſos facere: quamobrē etiam admiror Rondeletium ſuum hunc piſcem Rhombo quodammodo ſimilem eſſe dicere, cùm neque tegumento, ſquamoſus enim eſt, neque figura, oblongus enim, reſpondeat: quare prudenter ſubiunxit, Bugloſſo ſimiliorem eſse, ſi ſquamas excipias, quæ Citharo magnæ ſunt, Rhombi inſtrumenti figura. Ab hoc Ariſtotelis Galeniq; Citharo differre putat idem Rondeletius, eum qui Archeſtrato apud Athenæum rufus ſiue ſubflauus cognominatur, aſſanduſque & caſeo multo, oleoque condiendus eſſe dicitur, quique ſine ſumptu apparari non poteſt: eſſeque eum quem alij verum Bugloſſum eſſe volunt, non ob figuram ſolùm, ſed etiam ob aſperitatem: Eſt enim bouis lingua magna & aſpera, quomodo bugloſſum herba etiam nomen inuenit. Superiori ſimilis eſt figura, lingua magis ſoluta, oris ſciſſura magna, dentibus ſerratis, ſquamis intectus rotundis, à quarum aſperitate Citharum aſpe- C rum etiam appellari poſſe exiſtimat, bugloſſiq; nomine comprehendi. Virgam habet à capite ad caudam protenſam, latiuſculam, maioribus ſquamis conſtantem. Partibus internis ſuperioribus ſimilis eſt. Venetijs optimus reperitur. Verſus Archeſtrati, qui ſatis mendoſè legebantur ſic reſtituit:

Obiectio. *Reſponſio.* *Citharus Archeſtrati.* *Citharus aſper.*

——Κίθαρον δὲ κελεύω,
Ἕψειν εἰς ἅλμην καθαρὰν καὶ φύλλα καθέντα
Ὀρθῇ κεντήσαντα δέμας νεοθηγεῖ μαχαίρᾳ,
Ἂν μὲν λευκὸς ἔῃ σάρκας, στερεός τε πεφύκῃ
Ἂν δ' ᾖ πυῤῥὸς ἰδεῖν, καὶ μὴ λίαν μέγας, ὀπτᾶν
Καὶ πολλῷ τυρῷ καὶ ἐλαίῳ τοῦτον ἀλείφειν,
Χαίρει γὰρ δαπανῶντας ὁρῶν, ἐστὶ δ' ἀκόλαστος.

——id eſt: *Citharum iubeo*
Elixare, in puram muriam cum oleribus deiectam
Corpus gladio recto & nuper excauato vbi compũxeris;
Albus quidem ſi fuerit ac carne dura,
Sin aſpectu rufus eſt, nec valde magnus, aſſare,
Caſeo poſtea multo & oleo inungendus eſt.
Impenſa profuſa is gaudet: eſt enim intemperans.

In pictura huius piſcis, quam ex Italia ſeſe accepiſſe Geſnerus tradit, diuerſi apparebant colores pleriſque in locis ſubflauus, cæruleus maiori ex parte oculorum, circa branchias & infrà: maculæ per ſingulas ſquamas, albæ, ſingulæ: poſt oculos & poſt branchias ruffus &c.

D

VSVS IN CIBIS. ET SACRIS.

Citharus Galeno carne eſt inter duram & mollem media. Xenocrati ſtomacho ingratus, malumque procreat ſuccum, & haud facilè corrumpitur. Haud ſatis etiam probatur Diphilo, dicenti Capriſcum viroſum durumque & concoctu difficiliorem eſſe Citharo. Contrà innuere Pherecrates videtur.

Carnis qualitas.

A. *Suauis piſcis eſt Citharus; hunc eme:* B. *Id per Apollinem valdè me conturbat quod aiunt,*
Eſt & in Citharo mali quidpiam, ò boni viri.

Quibus verbis Dalechampius hoc addidit ſcholiolum: Prouerbij ſpecie id docet nihil eſſe tam lautum, cui non ſit adiuncta quædam moleſtia. Rondeletius quoque inſuauiori carne eſse ait, quàm Bugloſsum, additque rationem quòd Salpæ modo alga paſcatur. Quare cum duæ Cithari ſint ſpecies, alius de alia intellexerit. Commendatur autem aſſus, vt conſtat ex hoc Dioclis: *Elops, Citharuſque aſſus, Raia & hoc Thunni caput.* Apollini ſacrum eſse hunc piſcem, ob nominis affinitatem cum Cithara ſcribit Apollodorus teſte Athenæo, ex quo id Euſtathius & Varinus repetunt.

Prouerbium

 E

DE RHOMBOIDE RONDEL. Cap. XLV.

ROmæ planum quendam piſcem ichthyopolæ Rhombi nomine vendunt, ob conſimilem cum veris Rhombis corporis figuram: Ex Rhombis tamen haud eſſe ſenſus viſus arguit: Squamoſus enim eſt: neque ex Paſſeribus eſt: ab his enim ſitu differt: quamobrem Rondeletius Rhomboidem appellauit; ſed quid ſi rotundum Bugloſſum, rotundamuè Soleam aut Lingulacam vocemus. Squamis paruis integitur. Oculi multùm inuicem diſtant. Linea à capite ad caudam per medium corpus ducta, initio ſinuoſa, dein recta corpus in duas æquas partes dirimit. Corpore eſt exiguo & breui: nunquam enim palmi magnitudinem ſuperat, quantum Rondeletio licuit obſeruare. Internis partibus à Rhombo non differt. Carne eſt media, neque molli nimium, neque dura. Eius nullam à veteribus mentionem factam fuiſſe credit. Iunius in ſuo nomenclatore Belgicè vocat Scarde. F

DE PASSERIBVS SQVAMOSIS. Cap. XLVI.

Limanda.

Deſcriptio.

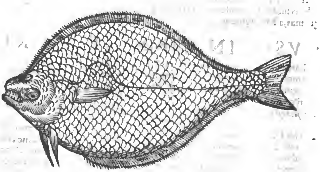
IDem Rondeletius tres Paſſeris ſpecies ſquamis (quibus ab alijs differunt) tectas ex Oceano deſcribit, (vti & Bellonius) duas verò tantùm pingit, quòd binæ ex ijs ſola differant magnitudine. Priorem Limandam Galli dicunt, ob corporis tenuitatem, vt Bellonius conijcit, quam cum diffiſſis dolabra aſſeribus communem habet, Angli vn Brut. Hic teſte Iunio Batauorum Grieta eſt. Ego enim id non ſatis memini. Flauas in pinnis, quæ corpus ambiunt, & in reliquo corpore maculas habet. Lineæ corpus interſecans, ſinuoſa. Magnitudine ad Quadrantulum (de quo mox) accedit. Lucidiori aëri expoſitus, pellucidus videtur. Dentes teſte Bellonio inter cæteros ſui generis piſces, longiores habet: ſquamas conſpicuas valdè tenues atq; aſperas, quæq; difficillimè cute adimuntur: quod cum Solea G quidem magis, cum cæteris verò minus, commune habet. Vento indurati ingenti quæſtu ad mediterranea loca Germaniæ ſuperioris venales feruntur. Gallis ex Britannico litore recentes adducuntur. Italiæ planè ignoti ſunt. Carne aiunt eſſe candida, humida, molli, parum glutinoſa: non multùm Bugloſſis ſiue Soleis inferiore. Altera ſpecies Gallis Flez, Anglis Phlonder teſte Bellonio, qui Fleſum fluuiatilem vocat, verùm impropriè; & contra piſcis naturam: non enim in fluminibus naſcitur, ſed in mari, ex quo in flumina migrat, cæterorum planorum more.

Locus.

Carnis qualitas.

Fleſus fluuiatilis Bellonij.

Paſſer aſper ſiue ſquamoſus Rondel.

H

Corpore

Digitized by Google

Corpore eſt,quam vulgaris paſſer,paulò longiore , & vbi adoleuit,craſſiore. Squamis integitur par-
A uis: colore eſt nigro. In corpore pinniſque id ambientibus maculas rufas habet. Oſſiculis munitur *Deſcriptio.*
in capite , medioq; corpore,in parte ſupina. Tertium Britanni Helbut dicunt , Hollandi Heilbut vel
Eelbut,Germani Heiligbut,Galli Fletelet,nomine (vt apparet) diminuto à Flez,cùm alioqui ſit maior
cætera ſimilis eſt. Vtraque in Anglia & Belgio frequens:nobis, Galliſq; & fortaſſis antiquis etiam in-
cognita , quia ad Oceanum vſque non peruenerunt,nec in Oceani piſcibus cognoſcendis multum
operæ ſtudijque poſuerunt. Vtriuſque caro candida & mollis : ſalubris & delicata, Fletuletus ta-
men paulò durior eſt.

DE PASSERE LÆVI. Cap. XLVII.

SYNONYMA. ETYMVM.

B

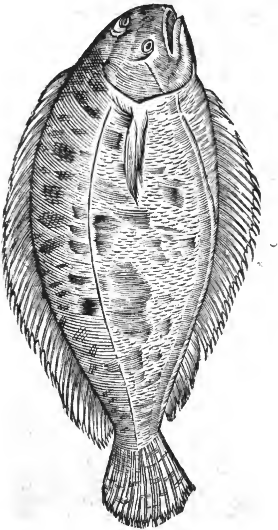
Ψῆτ|τας Ariſtot. dictũ eſt Rhõbos eſſe,cæteris verò Græcis eos qui Latinis,Romæq; ac nobis
in multis alijs Italiæ vrbibus Paſſeres nuncupantur , læui cute præditi piſces,nam qui in
hoc genere ſquamoſi ſunt , philoſopho ϛρωτὰς appellari coniecimus. Imperito Alberti
Magni tempore vocabant iſtiuſmodi piſces Pectines, non aliam (vt videtur)ob rationem, *Pectines.*
quàm quòd ſpinæ eorum rectę & paralellę pectinis inſtrumenti ſpeciẽ prę ſe ferãt:idemq;
nomen apud imperitos pædagogos in triuialibus ſcholis & collegijs in Hollandia retinet: alioqui Pe-
cten animal eſt ex biualuium conchyliorum genere,vt in opere noſtro conchylijs deſtinato indicaui-
mus. Auſonius quoque ficto nomine vel a Græcorum πλατύς, vel à Belgarum plat,hoc eſt,planum
& compreſſum,vel potiùs à Gallorum Platuſe (erat enim Gallus) nimirum à plana corporis figura
Plateſſas,Arnoldus Plagitios vocauit: à qua pariter origine Germani Platyſſe, alicubi Belgæ Pladijs,
Angli Plaiſe dicunt: Galli alibi Plane : plerique verò Plye vocant , Hollandi Scholle: quod nonem *Plateſſa Auſonij.*
qui ad Soleas pertinere putant,omnino falluntur ; has enim Tonghen id eſt, Linguas dicunt. Paſſe-
rem ab auis eiuſdẽ nominis colore Latinis dictum eſſe,velle nonnullos antea monuimus. Pronè enim
C vterque nigricat,ſupinè candicat : nec Ouidius obſtat inquiens : *Fulgentes Soleæ candore & concolor illi Paſſer*. nam hoc de ſupina parte,vtriuſque intelligendum eſt.

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA.

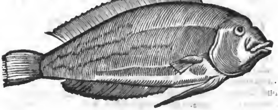
Bina apud Gallos horum læuium Paſſerum genera ſunt; vnum quod communiter Plya voca-
tur,magnitudine excellens teſte Bellonio:alterum quod alibi Carlet, alibi à quadrata corpo-
ris figura Quarrelet,quaſi Quadratulum appellant. Sunt tamen ſimillimi piſces,adeò vt Ron
deletius eſſe ſcribat,qui ætate tantummodo differre inuicem velint, primò nimirum quadratulos , vbi *Quadratulus.*
verò adultiores facti ſint , Plyas vocari. Ipſe verò re diligentiùs inſpecta,ſpecie differre oſtendit ex
corporis figura,quæ magis quadrata Quadratulo: adhæc maculas rufas ſiue ſubflauas plures (inquit)
habet;quas tamen in icone ſua non expreſſit. Vulgaris Rhombo atque ipſo etiam Quadratulo con-
tractior,Bugloſſo verò aut Solea latior. A Rhõbis vt ſitu differat, ſupra dictũ eſt. Geſnerus hanc pri-
mã iconem Venetijs acceptã,pro Solea dedit: mihi potiùs ex Paſſerib. videtur. Paſſeris quidem ge-
D nus videri etiã poſſit,qui ſecundo loco pingitur piſcis,ſi pinnæ (inquit idem Geſnerus ,) extenderen-
tur,& oculi ambo, ita vt in Paſſere,vno latere prono apparerent. Romæ Pecten , vulgò Pectenorſio
vocatur. Corn. Sittardus olim indicabat doctis quibuſdam videri eſſe Tæniam,ſed pinnarum nume-
rus facit,vt Tænia eſſe non poſſit. Addita eſt & lapidis icon,in quo Paſſeris ſpecies,aut conſimillimus
piſcis à ludente natura expreſſus cernitur, Pletitem nuncupaui. Alphonſus Secundus Ferrarię Dux
ſtudiorum noſtrorum promotor ſplendidiſſimus dono dedit.

Digitized by Google

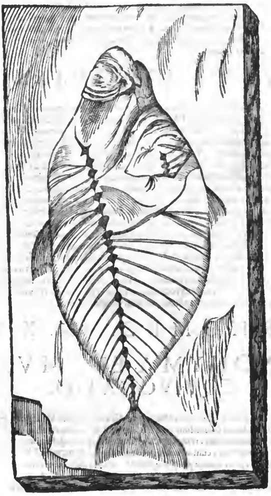
Solea Geſneri, Paſſeris potius genus.

Digitized by Google

Pſettites lapis.

Digitized by Google

LOCVS, NATVRA. E

CAPIENDI RATIO.

PAſſer omnium marium piſcis eſt, ſtagnaque petit & fluuios, aquarum dulcium ſtudioſiſſimus. In Oceano multò numeroſior quam vllibi. Iuxta Liuoniam aiunt pinguiſſimos eſse, indeque vti ex multis alijs vtriuſque Germaniæ litoribus ad mediterranea loco vento indurati efferuntur. Mneſitheus apud Athenæum Paſseres ſaxatilibus accenſet. Ouidio in herboſa arena degunt, Oppiano, ψήτ]αι ἐν πηλοῖσι καὶ ἐν τεγανοῖσι θαλάσσης φέρβονται. vnde vagos nec vnius loci piſces eſse credi poteſt. Scribit Albertus Paſserem cùm piſcatorem ſenſit, vadum petere, terræque adhæreſcere, & aquam ne videatur, turbare: aſtum verò & ingenium iuuari à corporis ſui colore quiterreus eſt.

Aſtus.

Ut capiantur. *a L. 14. c. 3.*

Quomodo autem ſine naſſis, hamis ac retibus capiantur, oſtendit in hæc verba [a] Aelianus: *Sinus maris multi deſinunt in paludes quaſdam, quæ quidem vadoſæ ſunt. Ad hæc loca periti piſcatores, eo tempore cum à procellis & tempeſtatibus conquieſcunt, multos mortales adducunt, eoſque iubent inambulare, & arenam eatenus proterere & conculcare, quoad ex vehementi pedum impreſsione, benè alta veſtigia faciant: quod ſi nec ipſa veſtigia concidens arena confundat, neque ventorum perturbatione aqua concitetur: non longo interuallo eò ingreſſi in veſtigijs impreſsis planos piſces conſopitos, Pſettas, Rhombos, Paſseres (ψηττὰς) Torpedines & pleroſque alios capiunt.* F

VSVS IN CIBIS.

Carnis qualitas.

PHilotimus apud Galenum inter molles piſces & qui facilè concoquuntur, Paſseres enumerat. Diocles verò inter ſicciores apud Athenæum. Xenocrate quoque authore carnem habent duram, corruptionique minimè obnoxiam, & probum ſuccum gignunt, & aluum mediocriter mouent. Galeno caro eorum media eſt inter duram ſcilicet & mollem: atque hinc fortaſsis Mneſitheus ſaxatilibus annumerauerit. Trallianus in curatione epilepſiæ inter alios piſces ſuperfluitate vacantes, Pſettam quoque exhiberi permittit. [a] Aetius verò in colico affectu à frigidis & pituitoſis humoribus, grauiorem omnem habitum reddere arbitratur, ideoque frequentiorem eorum vſum licet nutrimenti ac roboris gratia omnium gratiſsimi (inquit) ſint, vitare oportere. G Differunt inuicem pro loci atque alimenti varietate. Optimi marini ſunt, quia firmior, ſicciorque & delicatior eorum caro eſt: cognoſcuntur, ex colore nigriore: ſecundum bonitatis locum obtinent, qui in ſtagnis capiuntur quales ſunt qui nobis Comachio deferuntur, marinis albicatiores, molliores, & lutū etiam reſipientes; omnium molliſsimi fermeq; inſipidi, qui in fluuijs aliquandiu vixerunt: Nonnulli referente Geſnero, hoc genus piſcis in cibo ſumptum cùm iam putreſcere, maleque olere incipit, in cibo ſumptum, aluum valde perturbare aſſerunt.

a L. 9. c. 30.

Apparatus.

Platina Paſseri elixo petroſelinum: aſso mali aurantij ſuccum addi iubet. Hollandi quoque elixos detracta prius tergoris pelle, ex buturo & aceto addito petroſelino edunt: nos frixos & mali aurantij ſucco irroratos. Vento indurati triduo ferè aqua præmacerantur, affuſa cotidiè recenti; dein elixi vel ex butyro & aceto, vt apud Hollandos, vel ex oleo cùm ieiunia obſeruantur, inferuntur: alicubi pipere aut zinzibere etiam conditos edunt.

DE RHOMBO. Cap. XLVIII.

H

SYNONYMA. ETYMVM. ÆQVIVOCATIO.

RHombus cùm apud Latinos, tum apud Græcos propriè intelligitur figura quadrata, cuius latera omnia ſunt æqualia, anguli verò omnes obliqui. Inſtrumentum erat incantatorium, rem magicam adiuuans, quo maleficæ mulierculæ vtebantur manu voluentes, cùm ad lunam deducendam, (vt meminit [a] Martialis his verbis:

a L. 9. Epig.

Numerare pigri damna quis poſſit ſomni? Dicere quot æra verberent manus vrbis,
Cum ſecta Colcho Luna vapulat Rhombo?

a Lib. 2. Egl. 19

Quatiebant enim æs etiam ad Lunam deducendam, tum ad amaſios illiciendos: [a] Propertius.

Straminea

A *Straminea Rhombi ducitur ille rota*. Ab hac figura piſci nomen eſt, qui tamen nonnullis ψῆττα etiam vocatur, ac in primis Ariſtoteli, apud quem nimirum dicentem ψῆτταν obruere ſeſe, Plinius Rhõbum reddidit, & Maſſarius apud Lynceum Samium Pſettas dicentem circa Eleuſina pulcherrimas eſſe, Rhombos ſignificari tradit, & Athenæus ipſe Romanis Rhombum vocari teſtatur Græco nomine piſcem, qui alijs Græcis ψῆττα vocatur: alias etiam Cratini teſtimonium adducit, ψῆτταν etiam Rhombum, non Triglen ſignificare, & Gillius denique refert Rhombum hodieque Græcis Pſettam nuncupari. Aliorum verò Pſettas ſiue Paſſeres[b] Ariſtoteli ϛρωθὰς puto vocari, vbi de felle piſcium loquitur; Alij (inquit) fel inteſtino annexum habent; hi propiùs, illi remotiùs à iecore, οἷον βάτραχος, ἔλλοψ, συναγρὶς, σμύραινα, ξιφίας, χελιδὼν, ϛρωθός, id eſt, ſicut Rana, Ellops, Synagris, Muræna, Gladius, Hirundo, Paſſer. Vbi Gaza duo iſthæc nouiſsima verba more ſuo non reddidit: & Rondeletius fallitur, cùm expungenda eſſe contendit, auiumque non piſcium nomina: nam & Aelianus, vt oſtendimus ϛρωτὰ; inter planos piſces enumerat: nec obſtat quod Aelianus ψῆττας, ῥόμβους & ϛρωτὰς ceu diuerſos piſces vocet, nam ψῆττα ipſi fortaſſis Bugloſſum eſt, ſiue Solea, hanc enim Atticis Pſettam dici Athenæus teſtatur, & apud Suidam & Varinum Pſettam & Bugloſſum inuicem confundi inuenio, & Galenus Philotimum taxat, quòd Pſettæ vocabulum ad Bugloſſum nulla ſpeciei habita ratione te-
B merè retulerit; vel fortè Pſettam vocare potuit Rhombi ſpeciem alteram. In Italia, item apud Maſſilienſes & Monſpelienſes veterem etiamnum nomenclaturam retinet. Hiſpanis Rodouallo: in Gallia alicubi Lozange, alicubi Turbot vocatur, quaſi Turbinatus, vt exponit Bellonius, vel à Germanorum Thornbut, id eſt Paſſer aculeatus: Belgis alibi Tarbut, alibi, vt in Hollandia Tarbot. Arnoldo Villanouano Latina terminatione Turbotus. *Turbotus.*

[b] L. 2. Hiſt. cap. 15.

GENVS. DIFFERENTIÆ.

DESCRIPTIO.

Bina Rhombi genera, aculeatum vnum, læue alterum: illud prona parte multos habet aculeos, maximè circa caput, & à capite caudam verſus, quibus hoc prorſus caret, cætera ſimile, niſi quòd tenuius eſt, capiteq; & Bellonius ait, magis elato ac grandi. His Rondeletius Rhom- *Rhombus aculeatus.*
C boidem addidit, nos hunc inter ſquamoſos dedimus. Vt verò Rhombi à Paſſeribus differant, oſtenſum eſt: quibus addi poteſt, quod maiores ſint, rotundioreſque & palato gratiores. Differunt inuicem magnitudine, nam qui in Oceano capiuntur, cæteris omnibus maiores ſunt, & quamuis ab Ouidio dicitur *& Adriaco mirandus litore Rhombus*, & in mediterraneo mari maximi etiam capiantur, nunquam tamen attingunt magnitudinem eorum qui in Oceano cùm apud Anglos, tum apud Belgas capiuntur, & in hos rectiùs quam alterius cuiuſcunque loci Rhombos illud [a] Martialis dixeris quadrare: *Vt à Paſſeribus differant.*

[a] Lib. 13.

Quamuis lata gerat patella Rhombum:
Rhombus latior eſt tamen patella.

Item Rhombum illum quem Iuuenalis ſcribit Domitiani temporibus captum fuiſſe:

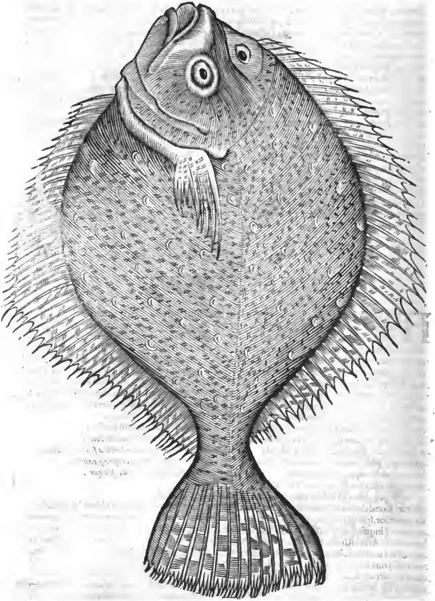
Cùm iam ſemianimem laceraret Flauius orbem,
Vltimus, & caluo ſeruiret Roma Neroni;
Incidit Adriaci ſpatium admirabile Rhombi
Ante domum Veneris, quam Dorica ſuſtinet ancon,
Impleuitque ſinus: neque enim minor heſerat illis
Quos operit glacies Mæotica, ruptaq; tandem
Solibus effundit torpentis ad oſtia Ponti
Deſidia tardos & longo frigore pingues.

Nam inter alia quæ de hoc piſce ſcribit, ait,

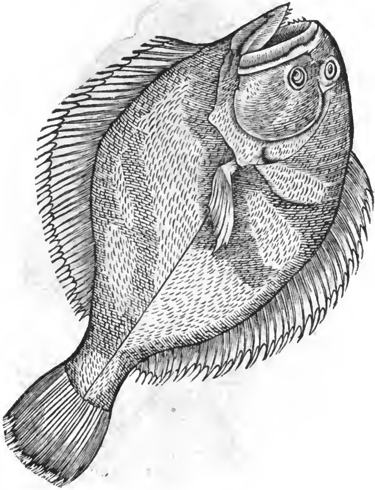
—— *peregrina eſt belua: cernis*
Erectas in terga ſudes.

Teſtatur Rondeletius Rhombum ſeſe vidiſſe in Oceano captum, qui quinque cubitos longus eſſet,
D latus quatuor, ſpiſſus pedem vnum. Sed vt in Oceano maior eſt, ita in Adriatico melior, maximè qui Rauennæ (inquit Iouius) capitur, & Platina ex hoc mari veterum menſas exornaſſe arbitratur. Celebrantur & Attici Rhombi circa Eleuſina à Lynceo Samio Pſettarum nomine: item Sinueſſani, vt Sanazarius meminit, inquiens: *Dat Rhombos Sinueſſa*. In hoc genere mas eſt, & fœmina: alij enim ſemen: alij oua habent. Rhombus aculeatus iſte Geſnero Venetiis depictus, cum noſtro quem ad viuum depictum habemus, item Læuis quoque ex eodem potius quàm ex Rondeletio acceptus eſt, quoniam hic læuem ſuum aculeato per omnia parem facit, dempto quod aculeis caret. Penultimo loco pingitur Rhombus læuus verus, ni fallor, cuius pinnæ & cauda in extremo rubeſcunt, cætera vnicolor eſt, ſubuiridis, rotundis punctis, ſtellulisq; vndique plenus. Habes denique lapidis iconem, quem ob expreſſam à natura in eo iconem, Rhombitem vocaui. *Vbi melior.*

LOCVS.

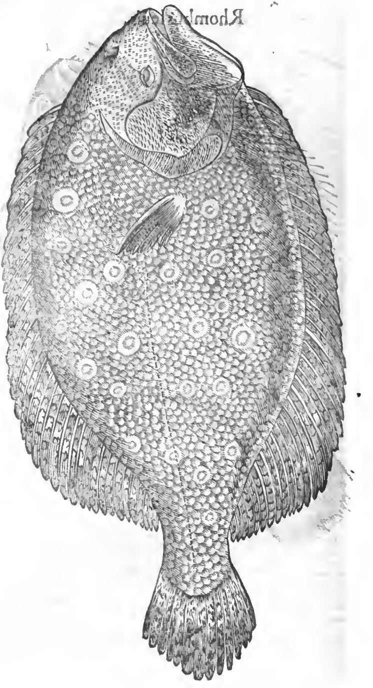

Rhombus leuis.

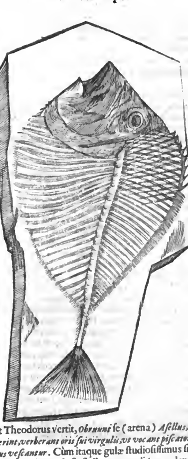

Digitized by Google

Rhombus læuis verus.

Rhombites lapis.

B

C

LOCVS. NATVRA. MORES.

OMnium locorum, temporumq́ue piſcis eſt. Ouidius inter eos numerat, qui in herboſa arena degunt: & Iouius quoque circa pinguiorem arenam, extremoſque litorum margines verſari tradit. In fluuiorum oſtijs frequentiſſimi, piſcibus inſidiantes. Albertus hoc genus piſcium rectè quidem & verè pigrum eſſe ait ad natandum propter corporis latitudinem, verùm, quòd omnium ait eſſe tardiſſimum, quodq́; Mugil omnium velociſſimus in ipſius ventre reperiatur ſæpiſſimè, id quidẽ ſine authoritate & falsò ſcriptum eſt: hoc enim de Paſtinaca tradidit Plinius. Hic & Pſettam (Rhõbum interpretor) terra, hoc eſt, vado maris excauato, condi per hyemem, tradi ſcribit. Vorax eſt, carniſque auidus: cancros potiſſimùm venatur, magnumque piſcium aliorum numerum abſumit, & ad gulæ libidinem explendam multùm illi confert piſcandi ſolertia à natura data, de qua [a] Plinius: *Nec minor ſolertia Ranæ, quæ in mari piſcatrix vocatur, eminentia ſub oculis cornicula turbato limo exerit, aſſultantes piſciculos pertrahens, donec tam prope accedant, vt aſsiliat. Simili modo Squatina & Rhombus abditi pinnas exertas mouent ſpecie vermiculorum, itemque quæ vocatur Raia.* vbi pinnas exertas vocat, τὰ ἐν τῷ ςόματι ῥαβδία, quæ Theodorus, oris virgulas: Ex Ariſtotele enim ſumpſiſſe dubium non eſt, qui ſic habet: καταμίζουσι δ' ἑαυτοὺς καὶ Ὄνος καὶ βάτραχος, καὶ ψῆττα, καὶ ῥίνη, καὶ ὅταν ποιήσῃ ἑαυτὰ τὰ ἄδηλα, εἶτα ῥαβδίζονται τοῖς ἐν τῷ ςόματι, ἃ καλοῦσιν οἱ ἁλιεῖς ῥαβδία, τὰ δὲ μικρὰ ἰχθύδια προσίχονται ὡς πρὸς φυκία, ἀφ' ὧν τρέφονται, id eſt, vt Theodorus vertit, *Obruunt* ſe (arena) *Aſellus, Rana, & Rhombus & Squatina, cumque ſe totos occultauerint, verberant oris ſui virgulis, vt vocant piſcatores: ad quas piſciculi adnatant, tanquam ad algas, quibus veſcantur.* Cùm itaque gulæ ſtudioſiſſimus ſit, fit vt facilè capiatur. Capitur autem hamo. Quomodo verò in vadoſis finibus more aliorum planorum capiatur, antè ex Aeliano oſtendimus.

Motus.

Cibus.

[a] L. 9. c. 42.

D

VSVS IN CIBIS.

APparet ex hoc [a] Horatij:

Longè diſsimilem noto celantia ſuccum
Nos, inquam, cenamus aues, conchylia, piſces
Vt vel continuò patuit, cùm Paſſeris atque
Ingustata mihi porrexerit ilia Rhombi:

Et Rhombum & Paſſerem inter delicatiſſimos cibos in veterum luxu fuiſſe: Rhombum tamen Paſſeri prælatum facilè mihi perſuaſerim, cùm ex veteri prouerbio, *Nihil ad Rhombum*, de his quæ minimè conferenda ſunt, tum ex hoc [b] Iuuenalis.

—— Olim ex quauis arbore menſa fiebat
At nunc diuitibus cœnandi nulla voluptas,
Nil Rhombus, nil dama ſapit, putere videntur
Vnguenta, atque roſa, niſi latos ſuſtinet orbes
Grande ebur &c.

Horatius item Rhombum non vno in loco delicatioribus pretioſioribuſque obſonijs accenſet, vt cùm ait [c]

[a] L. 2. Ser. 8.

Rhombum Paſſeri prælatum fuiſſe

[b] Sat. 11.

[c] L. 2 Ser. 2.

Porrectum

Porrectum(Mullum)*magno magnũ ſpectare catino* E
Præſentes Auſtri coquite horum obſonia: quamuis
Aegrum ſollicitat ſtomachum, cùm rapula plenus,
Pauperies epulis regum. nam vilibus ouis
Galloni præconis erat Acipenſere menſa
Tutus erat Rhombus, tutoq́; Ciconia nido,
Vellem ait Harpyis gula digna rapacibus: at vos
Puret aper, Rhombuſuè recens malæ copia quando
Atq; acidas mauult inulas; necdum omnis abacta
Nigriſq; eſt oleis hodie locus. Haud ita pridem
Infamis: quid tum Rhombos minus æquora alebant?
Donec vos author docuit prætorius.

Prodigorũ exitus infelix.
Et mox infelicem prodigorum exitum eſſe indicans inquit:
Das aliquid famæ? quæ carmine gratior aurem
Occupat humanam? grandes Rhombi patinæq;
Grande ferunt vnà cum damno dedecus.

d Li. Ser. 2.
d Et aliàs antè dixerat
——Num eſuriens faſtidis omnia præter
Pauonem Rhombumq́?

Phaſianus aquatilis.
Iouius denique Rhombis inter planos principatum tribuit, teſtaturque nobilem quendam aulæ procerum circa popinales delicias ingenioſiſſimum, Rhombum, aquatilem phaſianum appellare ſolitum fuiſſe, non abſurda (inquit) appellatione: ſicuti & Soleas Externis, Lampetras Coturnicibus, Sturiones verò Pauonibus adæquauit, vt ex coquinarijs commentarijs, quæ eius coci nomine conferuntur, licet intueri. Hoc interim me angit, duo cùm ſint Rhombi genera, aculeatum videlicet vnum, læue F alterum, cui ex his prærogatiuam tantam veteres attribuerint. Vtrumque enim & ſapore & ſalubritate commendatur. Galeno authore mollem carnem habet: e inquit enim: *Piſces quorum mollis eſt caro, non indigent aceto, aut ſinapi aut origano, veluti pingues, lenti, & duri: quibus frixis in ſartagine veſcuntur, alij aſſant, aut in patinis condiunt, vt Rhombos & Citharos: verùm hi coquorum in patinis apparatus, cruditatis in totum ſunt cauſa.* Idem Philotimum taxat, quòd inter piſces qui molli ſunt carne, cùm Citharos numerarit, eis ſimilem imo molliorem Rhombum prætermiſerit. Verùm qui Rhombum, præſertim aculeatum (inquit Rondeletius) guſtauerit, is proculdubio dura carne eſſe iudicabit, maximè ſi grandior ſit, nam parui humidiores molliores q; ſunt. Equidem Xenocrates duram carnem Rhombis tribuit, facileq; corrumpi negat: iubetq́: ſi magnus piſcis eſt, die integro aſſeruari, poſtmodum coqui: ac deniq; teſtatur ægrè coctionem in ventriculo ferre, at nutrire abundè. Et ex recentioribus medicis Arnoldus Villanouanus multò inferiores optimis piſcibus ad ſanitatem eſſe aſſerit; craſſoſq; & viſcidos, difficiliores concoctu, magiſq; excrementitios, atq; adeo robuſtis tantùm iuuenibus conuenire, hiſq; niſi cùm condimentis, quę viſcoſum eorum craſſamq; & frigidam naturam emendare queant. Vt itaq; Rondeletius Galenum defendat, conijcit locum illum de Rhombo læui intelligi debere, qui carne (inquit) molliore eſt, quàm aculeatus, ſuauioreq; quàm Paſſer: vel fortaſſe (inquit) G non abſurdè quis exiſtimauerit, Rhombum læuem Galeni Citharum eſſe, quod is mollis ſit carnis, cuiuſmodi Rhombum læuem eſſe conſtat, quodq; eum Rhombo ſimilem faciat. Ego affatim & ſalubriter alere non dubito, modò in prima coctione quæ celebratur in ſtomacho, ſuperfluæ eius partes perfectiſſimè ſecernantur: ſunt enim pulpæ eius candidæ & preſſo quodam humore ſucculentæ. Idem Galenus conualeſcentibus Rhombos coquebat in iure ſimplici cum modico ſale, porro & anetho: ſanis verò & qui ſenſum appetẽtis ſtomachi deiectum habuiſſent, apponebat toſtos in crate, acetoque conſperſos, vel frixos cum garo ac vino. Nunc vel elixus, vel in ſartagine frixus editur, cum mali arancij ſucco. Platina author eſt, ſi in cacabo coquatur, facillimè diſrumpi, neceſſeq; eſſe vt lento igne ferueat, coctumq; cum leucophago & aromatibus, & tutò & ſuuauiter edi. Vt in Hollandia paretur, in præcedentibus oſtenſum eſt. Rhombus viuus impoſitus medetur lieni, ſi deinde remittatur in mare. Author eſt Plinius.

Galenus defenditur. — *Apparatus.* — *Vſus in medicina.*

DE SANDILZ ANGLORVM.
Cap. LXIX. H

SYNONYMA. ETYMVM.

Anguilla de arena. Ammodites. Callionymus pſammodites dictus.

PErappoſitè litoralis iſte piſcis Anglis Sandilz quaſi Anguilla de arena, ſeu potius arenam ſubiens, nuncupatur; hoc enim nomine & formam & naturam eius exprimunt: lõgus enim pro corporis ratione eſt, & ſeſe occultaturus, ſub arena ſe quàm citiſſimè mergit. Geſnerus ab hac natura Ammodyten vocare voluit appellatione Græca, quandoquidem & ſerpens ſit ſimiliter vocatus, & ſimiliter ſe occultans, & Callionymus piſcis teſte Heſychio Pſammodites appelletur quòd in arena ſe abdat. Huius piſcis iconem nobis primùm communicauit Saluianus, quam ipſe, ſicuti & vniuerſam quę ſequitur hiſtoriam

A ſtoriam Danieli Barbaro, Aquilienſium Patriarchæ Reuerendiſſimo, ſplendoreq; Barbaræ familiæ, præclaraq; eruditione ac doctrina, nec non virtutum omnium probitate illuſtriſſimo acceptam refert.

FORMA. DESCRIPTIO.

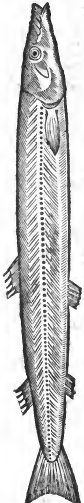
CApite eſt tenui ac rotundo, roſtro longiuſculo & acuminato: Ore paruo: corpore reliquo oblongo, ſi latitudini conferatur. Nam cùm eius medium (caput enim & cauda arctiores ſunt) pollicis craſſitudinem non ſuperet, longitudo ad palmi menſuram extenditur. Quamobrem ſicuti longis, ſic etiam & paruis annumerari piſcibus debet: cùm neque pollicis latitudinem, neq; palmi longitudinem excedat vnquam. Dorſo præterea (in quo pinnæ duæ reperiuntur, in eo medio vna, ac prope caudam altera) ſubcæruleus. Ventre verò in quo præter binas, quas vtrimq; habet pinnas, vna etiam alia poſt excrementorum artificium ſubſiſtit) argenteus conſpicitur. Alter piſcis Merſuuyn id eſt, Porci marini nomine miſſus, quod Porci more roſtro terram fodiat, lituris & ſpecie corporis Lucium imitatur, ſed aculeum rectum in fronte gerit. Lituræ omnes nigræ ſunt. Pinnæ ventris, caput B ſupinum & cauda rubent: cætera flaueſcit. Marinuſné verò, an dulcium aquarum piſcis ſit, non ſatis memini. quamobrem hiſtoria ad priorem piſcem pertinet. Marinum tamen eſſe nomenclatura docet. *Forma.* *Dorſum.* *Venter.*

LOCVS. NATVRA. HISTORIA TOTA.

SEptentrionalis Oceani piſcis eſt. Frequentiſſimè enim in Britanniæ (quam nunc Angliam dicimus) litoribus capitur. Reperiturq; & in Bononienſi litore, vbi Sandilz quoq; vocatur. Quibuſdam anni temporibus, ſiue maiorum piſcium iniuriam fugiens, ſiue ſuapte naturæ impulſu aqua derelicta, ſub arenam ipſam penetrat. Quod cùm nonnullæ longioris roſtri aues aduertant, ad illa litora aduolantes, eos ex arena expiſcantur. Quibus accolæ illorum locorum admoniti, lineis ſacculis aut ligneis vaſculis, in quibus captos piſces condant, acceptis, ad litora frequentes veniunt, ibiq; C ſingulum ſuum quoddam pedale lignum pectinatim inciſum habentes, pariq; interuallo, ac certo ordine per rectam lineam omnes collocati, pectinata ligni parte in arena defixa, eam paulatim ſemper retrocedentes ſubleuant, piſceſq; vna cum arena ſubſilire coactos, capiunt. Vnde cùm Illuſtriſs. Daniel Barbarus in Anglia pro Sereniſſima ſua Veneta Republ. Orator eſſet, circaque eam Scotiæ partem, quæ ad Irlandam vocatam inſulam ſpectat, Septembri menſe nauigaret; videns quamplurimos homines certis ordinibus in litore diſpoſitos, quid illic rei agerent, nautas percontatus, illos in arena Anguillas expiſcari reſpondit, quamobrem illuc deferri iuſſit: quò cùm peruenifſet, quàm facilè ac copiosè illos piſces quiſque caperet, aduertens, ipſe quoque euaginato gladio, modico quidem tempore (vt mihi deinceps communicauit) illorum ferè ducentos cepit. Hic piſcis ſi ex piſcatorum manibus in arenam fortè delabatur, celerrimè ac profundè adeo ſub arenam penetrat, vt nullo prorſus modo capi rurſus queat. Quam ſub arenam penetrandi facilitatem, etſi *Ariſtoteles ſerpenti marino tribuit; non ob id tamen hunc marinum ſerpentem eſſe arbitrari poſſumus, cùm Congro corpore & colore proximus non ſit: ſicuti eodem Ariſt. teſte, corporis & forma & color, marino ſerpenti cum Congro conuenire debet. Piſcis eſt Sandilz ſapidus ſatis, & ſua copioſa captura haud mediocriter pauperum neceſſitatibus ſuccurrit. Hæc itaque omnia Saluianus.

Natura. *Vt capiātur.* *Li. 9 Hiſt. cap. 37.* *Marinum Serpentem non eſſe.*

Santilts Anglorum.

Merſuuyn Germanis dictus.

DE RELIQVIS LITORALIBVS NON SQVAMOSIS, ET PRIMVM DE DRACONE. Cap. L.

SYNONYMA. ETYMVM.

INter litorales erectos piſces, qui ſquamis carent & læui tantùm cute præditi ſunt, paucos admodum comperio, Draconem, Dracunculum, (hunc enim a Dracone cum Rondeletio diſtinguo) Vranoſcopum ſiue Callionymum, Scombrum, Trachurum, Coracem & Miluum Rondeletij: de quibus deinceps dicemus, exordio à Dracone ſumpto. Hic Græcis Δράκων θαλάσσιος, Latinis Draco marinus vocatur: Græcis verò noſtri temporis Δράκαινα, Siculis, Neapolitanis atque Romanis deprauata ex Græco nomine voce Tragine: quod cùm non ſatis aduerteret Paulus Iouius,[a] videretque eandem vocem accedere ad Trachurum quodammodo, Trachurum eſſe hunc piſcē non ſine grauiſſimo lapſu coniecit, reclamente ei ſua ipſius deſcriptione, & Trachuri etymologia. Trachina (inquit ipſe) & ipſa etiam in fricturæ numerum refertur, quam Trachurum, vt Oppiano videtur, eſſe putamus, vel vt Athenæo placet, Trachidam, eo argumēto quòd infeſtam & prope lethalem ſpinam habet, & binas etiam alias, & quidem acutiſſimas ab auribus prominentes. At Trachurus non in ceruice aculeos habet, ſed in cauda, à cuius aſperitate nomen inuenit, vt deinceps patebit. Draco pleriſque alijs Italiæ locis Peſce Ragno, Maſſilienſibus Aregne, Hiſpanis peſce Arana, quaſi Araneus piſcis nominatur. Plinius tamen ſeparatis locis de Dracone & Araneo, tanquam de diuerſis piſcibus agit, cùm alioqui eadem ferè Araneo quæ Draconi tribuat: qui error ipſi, omnia ſua ex diuerſis ſcriptoribus qui vni eidemque rei diuerſas ſæpe nomenclaturas imponunt, tranſcribenti, familiaris eſſe ſolet. Fallere verò etiam potuerunt ipſum venenati piſcis aculei, qui ab alijs ad branchias ad caudam ſpectantes Draconi, ab alijs Araneo in dorſo attribuuntur, ignarum vtrobique piſcem hunc aculeatum eſſe. Quod ſi tamen Plinij quis defenſurus, Ariſtoteli quoq; velit Araneum Draconi non eundem eſſe, is ſimiliter hallucinabitur, quando Aranei marini nullibi meminerit Ariſtoteles, etſi meminiſſe velint Gillius & Rondeletius. Qui ab Ariſtotele Araneus (inquit Gillius) vocatur, nulli Græci authores venenatum eſſe tradunt: Draconem verò omnes ſcriptores atque ætatis noſtræ piſcatores, cùm à Paſtinaca diſceſſerunt, omnium venenoſiſſimum eſſe aſſerunt. Apparet autem Gillium id ſcripſiſſe & falſum eſſe ex deprauato quodam[b] Ariſtotelis loco, in quo Mugili quendam piſcem infeſtum eſſe ſcribit, pro quo piſce in quibuſdam exemplaribus ἀρχάνος legitur, vt Gaza etiam legit, in quibuſdam ἀχάρνα, in alijs ἀράχνης id eſt Araneus: nos hunc locum reſtituimus in Acharne. Rondeletio qui Araneum Ariſtot. vt credit dictum, ex malacoſtracorum ſiue cruſtatorum genere putat, impoſuit aſſimilatio à philoſopho facta in cancello ad araneam. Cancellus enim araneæ inſecto ſimilis cum ſit, non eſt neceſſe Araneam ex cruſtatis eſſe arbitrari. Iſidorus Plinium ſecutus Araneum & Draconem ſpecie diſtingui arbitratus eſt, Araneam (rectiùs Araneum vocaſſet) tamen etiam genus piſcis eſſe ait ſic dictum eò quod aure feriat. Habet enim (inquit) in ea ſtimulos quibus percutit. Et fortaſſis eiuſdem Vipera marina non alius ipſi piſcis intelligitur quàm Draco vel Araneus marinus: Ait enim *paruum eſſe piſcem, paulò plus quàm cubiti vnius: in capite ſuper oculos vnum cornu ferre, paruum, acutum & mortiferum: eo namque quemcumcunque vulnerat, veneno inficere, piſcatores itaque id cauere volentes, capto piſce caput ei amputare, reliquum verò corpus in vſum hominum cedere*. Quæ omnia piſci quo de agimus, conuenire hiſtoria ſubſequens indicabit. Iam verò Plinius Draconis marini nomine duos diuerſos piſces intelligere mihi videtur; nam Draconem marinum, *quem* alibi[c] *captum atque immiſſum in arenam, cauernam ſibi roſtro mira celeritate excauare* tradit, hunc quo de hîc ſermo eſt, eſſe non puto, etſi Rondeletius hunc quoque captum arena ſe obuoluere ſolere tradit: aliud enim mea quidem ſententia (vt Matthioli verbis vtar) deſignat Plinio, roſtro in arenam immiſſo mira celeritate cauernam ſibi excauare: aliud verò Rondeletio in arena ſe obuoluere, vt ferè cæteri faciunt piſces, qui viui è retibus ad litus à piſcatoribus deuoluuntur. Quamobrem hæc Plinium Draconi tribuere non dubito, quod ſerpenti marino[d] Ariſtoteles, *quem* ſcribit *ſi capeus dimitteatur foris, in arenam roſtro quàm primùm adacto terebrare, ſubireq́ totum*. Differt autem Serpens marinus & Draco quòd hic vel ipſo[e] Plinio teſte Gracculo ſimilis ſit: ſerpens verò Congro, qui & ipſe anguilliformis eſt, & toto genere à Gracculo diſcrepat. Nunc reliqua quibus apud alias gentes Draco nominatur, nomina proſequamur. Galli

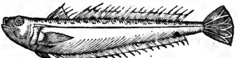
[Marginal notes: [a] Cap. 1 piſc. Tr. qui Iouio. — Araneus piſcis. — Error Plinio familiaris. — [b] L. 8. Hiſt. cap. 2. — Aranea Iſidoro qui. — Vipera marina. — Draco marinus Plinio diuerſus. — [c] L. 9. c. 27. — [d] L. 6. H. ſt. cap. 7. — [e] L. 32. c. 11]

Viue dicunt, quòd præter aliorum piſcium naturam, diu extra aquam captus viuat: Angli à Viuer, ſiue vt Iunius ſcribit à Quauyuer, neſcio an ob eandem rationem, an potius quam Feuer, aut Fiuer appellant à febre, quam venenato ſuo ictu ſubinde excitat: Hollandis & Zelandis een Pieterman. E

GENVS FORMA. DESCRIPTIO.

SAluianus marini Draconis duo genera, magnitudine, corporis forma, coloriſque diuerſitate inuicem differentia & deſcribit & depingit; negatque id cùm à veterum, tum recentiorum ullo
Duo eſſe genera. unquam fuiſſe animaduerſum. Nam licet Plinius Draconem à nonnullis à Dracunculo diſtingui dicat, cùm tamen neque eos qui id ſenſerint, nominatim referat, nec differentias quibus illi eos ab inuicem ſeparauerunt, doceat, nullis rationibus hanc quam obſeruat differentiam, illis quoque cognitam fuiſſe, affirmare poſſit: Atqui meo iudicio nihil peccauerit ille qui hunc minorem Saluiani
Draco & Dracunculus ſpecie differunt. Draconem, Dracunculum cum Plinio uocauerit, & ſpecie Dracunculum à Dracone diſtinxerit; quod & Rondeletius fecit, licet longè diuerſum ab Saluiani minore Dracone pro Dracunculo nobis oſtendat. Bina quoque Draconis genera eodem ferè tempore dedit Geſnerus, Venetijs acceptis iconibus: F
Araneus q̃ Venetijs. Dracanis. quorum minorem Peſce Ragno id eſt, Araneum piſcem, ibi ſimpliciter uocari ait: maiorem uerò Peſce Ragno pagano. Cùm itaque ab Ephippo apud Athenæum δράκαινς nominetur inter piſces, haud incongruè Dracunculum ſiue minorem Draconem, ut Hermolaus quoque reddidit, ipſi intelligi cre-
Draco maior Saluiani. di poterit, Maior Saluiani Draco is eſt, qui alijs ſimpliciter Draco appellatur. [a] Aelianus hunc reliquo corpore alijs piſcib. ſimilẽ eſſe ſcribit: caput uerò & oculorum magnitudinẽ terreni draconis ſpeciem
[a] L. 14. c. 12. ſimilitudinemq; gerere: magnos enim eſſe & uenuſtos: maxillas item ſimilitudinem quandã habere cũ terreſtribus, & eius pellem nõ procul abeſſe à terrena palpanti uideri, ſquamarũ ſcilicet aſperitate:
Aculei vbi. quin & infeſtis & uenenatis armatum eſſe aculeis. Plinius loca, vbi aculei ſunt, diligenter adnotauit,
[b] Cap. 11. ſemel ubi Araneum uocat, iterum ubi Draconem, ignarus eundem piſcem eſſe. [b] In trigeſimoſecundo integram Draconis deſcriptionem ponens: *Draco* (inquit) *quidam aliud uolunt eſſe Dracunculum. Eſt*
Draco Bellonij & Rondel. examinatur. *autem Gracculo ſimilis. Aculeos in branchijs habet ad caudam ſpectantes.* Quibus poſterioribus uerbis motus Geſnerus, dubitat de iconibus Rondeletij & Bellonij, quorum Draco non unum aculeum ſed quatuor aut quinque paruos habet, eoq; maximè cùm icones ipſi Venetijs miſſæ unum eundemque magnum oſtendant, unumque tantùm etiam uideatur tribuere Dioſcorides, τὴν ἐκ τῆς ἀκάνθης αὐτοῦ πληγὴν nominans, hoc eſt, ex aculeo eius plagam: & Iouius denique Trachinam Romæ dictam ſcribit infeſtam & propè lethalem ſpinam in ceruice habere. Ego iſthæc non ſatis exactè ab hiſce ſcriptoribus notata reor: nam Rondeletij & Bellonij icones exactiſſimè conueniunt cum noſtra, item cum utroque Saluiani: Geſneri uerò icones uitio carere alia præterea arguunt. Quòd autem non ſatis diſtinctè iſthæc, à Plinio ſaltem obſeruata ſint, uel ex hoc etiam colligere licet, quòd Draconi aculeos tribuat in branchijs ad caudam ſpectantes: ibi enim unicum tantùm habet, etſi Rondeletius branchiarum opercula in aculeos terminari ſcribat, quaſi plures uno forent, cùm alioqui unum tantùm in ico-
Deſcriptio. ne, ut debebat, expreſſerit. Piſcis eſt oblongus, & ut Bellonius ait, forma pugionis modo compreſſa, unde à quibuſdam Gallis Poignaſtre uocatur quaſi pugio. Saluianus ſquamis carere dicit, item
Squamæ. Bellonius, vel ſaltem exiliores habere quàm ſint ſerpentium. Rondeletius paruas ei tribuit actenues, Aelianum (ut apparet) ſecutus, qui aſperas habere ſcribit φολίδας, quæ ferè ſerpentibus tribuuntur, &
Caput. Os. ipſe etiam Rondeletius ſine ſquamis & planè nudum Draconem pingit. Percam marinam quodammodo refert capite, magno ſcilicet & rotundo. Os non in longitudinem, ſed in obliquum, nec recta ſed curua ſciſſura fiſſum habet: Conuexa enim latera inferioris maxillæ (quę paulò longior eſt ſuperiore, nec rectà nec obliquè ſurſum porrigitur) à concauis ſuperioribus lateribus, dum illud clauditur, ſuſci- H
Oculi. piuntur. Dentibus ut in Dracone ſerpente id communitum eſt. Oculi magni ſunt, quibus magnitudine ſupercilia reſpondent, ſurſum ſpectantes ac adeò ſplendidè uireſcentes, ut ſmaragdum pulcherrima uiriditate ſuperent, ijdem breui interuallo à ſe diſtant, in quo triangulum expreſſum & aculeos
Branchiæ. paruos cernas. Branchiæ utrimque quaternæ, quarum exteriora opercula aculeo ad caudam ſpectante armantur, ut dictum eſt: quæ opercula poſt articulationem cum oſſibus capitis, tenui membranæq; ſimili ſubſtantia potiùs quàm oſſea conſtant, quamobrem Draco ea cùm extra aquam aërem trahit, inflat, non aliter quàm nos buccas inflamus. Ad branchias pinnæ

Draco Rond.

A pinnæ duæ, eo ſitu, vt in fluuiatilibus, hoc eſt, inferiores multò quàm in marinis eſſe ſolent: inter has
& ſciſſuræ oris finem in parte ſuperna duæ aliæ minores, candidæ. In ceruice vel dorſi principio quin- *Aculei venenati.*
que habet aculeos tenues, nigros, præacutos, tenui membrana anteriori parte nigra, poſteriori verò
alba connexos, quibus venenatum vulnus infligit, multoque pernitioſius quàm branchiarum aculeis.
Ab hac pinna alia incipit ad caudam vſque continuata, quæ magna eſt, lata, atque adeo bifurca. Alia *Podex.*
denique eſt à podice ad caudam etiam vſque: qui diuerſo in hoc quàm in alijs piſcibus loco ſitus eſt:
cùm enim alij in medio eum habeant ventre, alij verò inferius verſus caudam, in Dracone non procul
à branchijs diſtat: vnde fit quòd breuis admodum ventris eius ſit capacitas interna, cùm tamen car- *Venter.*
noſus ſit & ſatis amplus ventriculus. Colore eſt vario. Dorſo enim fuſco eſt, ventre candido, lateri- *Color.*
bus lineis aureis tranſuerſis pulchrè diſtinctis. Minor modò Draco in nonnullis (inquit Saluianus *Draco mi-*
differt:) cùm enim maior crebrò ad libræ vnius & duarum etiam aliquando magnitudinem excreſcat, *nor vt a ma-*
(Rondeletius in Oceano aliquando cubiti magnitudinem attingere tradit.) minor nè dimidiam qui- *iori differat.*
dem libram implet: præterea capite & corpore reliquo, non rotundo, vt maior; ſed in latera compreſ-
ſo eſt: cuius denique latera non ſubluteo ſolùm colore, quo maior ille inſignitus eſt, ſed frequentibus
etiam & obliquis, ad cæruleum colorem vergentibus lineis pulcherrimè depicta ſunt. Habes hîc can-
B dide lector Aranei ſiue Draconis quatuor alias ſpecies: quarũ prior aculeo ad branchias, pinnarumq;
numero cum præcedenti conuenit, colore verò & maculis lineiſque differt. Oſſa branchiarum colo-
re ſunt roſeo, ſed in extremitatibus aureo. Aculeus item aureus, ſicuti & pinnæ quæ ſunt ad brãchias:
quæ verò in pectore conſpiciuntur, albicant, cæteræ ſubuirent. Os pronè quoque viride, ſupinè albi-
cat. Dorſum ex ſubuiridi fuſceſcit, maculis rotundis ad caſtaneum vergentibus denſiſſimis conſper-
ſum, Venter argenteis lineis craſſiuſculis contrario inuicem ordine oppoſitis decoratur. Cauda tota
ex cæruleo ad amethestinum tendit. Altera ſpecies in vertice inſignem habet aculeum; colore eſt
in dorſo ſubcaſtaneo, ventre albo, valde maculoſa. Pinna ceruicis inter quatuor priores aculeos in
ſummitate atra eſt, cætera fuſca: quæ verò ad caudam vſque protrahuntur, & cauda etiam ipſa, colo-
ris ferè ſunt violacei. Tertia capite eſt caſtaneo, præter os quod pronè ſupineq; ferè violaceum eſt.
Oculi in vertice ferè vt in Callionymo, inter duos locati aculeos, Pinnæ branchiarum & pectoris, item
quæ in ventre eſt, roſeo ſunt colore: Quæ verò in ceruice cernitur, ad quartum vſque aculeum viola-
ceo, cætera albicat, & rotundas, fuſci coloris maculas oſtendit, quemadmodum & ſubſequens, quę ad
caudam vſque excurrit. Dorſum ad caſtaneum vergit, & nigricantibus maculis inſignitur. Latera
& venter virideſcunt. Quarta ac poſtrema magna ex parte caſtanei eſt coloris, dilutioris in capite,
C intenſioris in dorſo. Lineæ quæ à branchijs ſunt ad caudam vſque planè ferrugineæ. Tota pars ſu-
pina candicat. Pinnæ ad branchias & ad pectus, rubræ ſunt: cæteræ cæruleæ, ſed ariſtas habent ru-
bras. Cauda præterea in extremo ferruginea eſt.

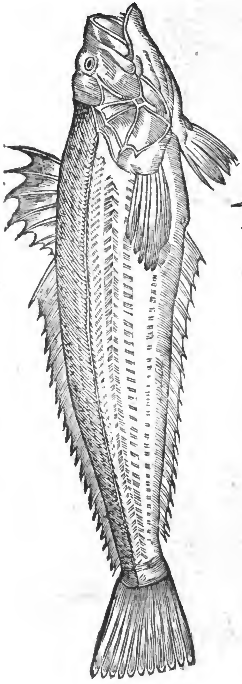
LOCVS. NATVRA. MORES.

BEllonius Draconem marinum pelagium æquè ac litoralem eſſe ſcribit. Ariſtoteli [a] ſimpliciter *[a] L.8.Hiſt.*
litoralis eſt: [a] Oppiano in petris & arenis paſcitur: *cap.13.*

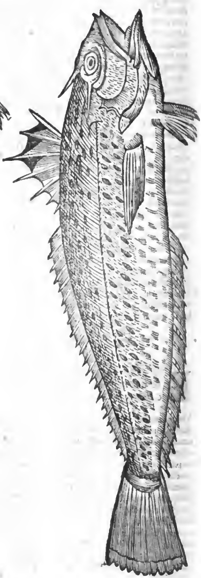
Cautibus & bibula Mulli paſcuntur arena, Auratæ fuluæ ſplendoris nomine dictæ,
E Symij & Glauci, & denſato dente Dracones.

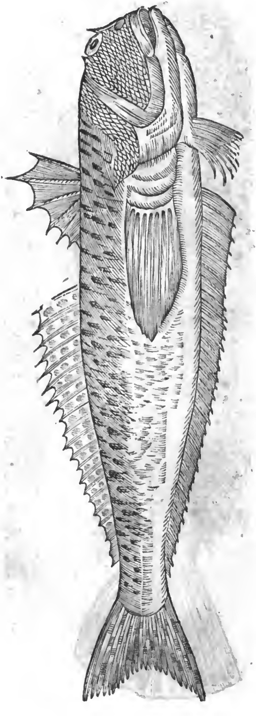
Vbi notandum à Lippio interprete Dracones denſato dente vocari contra poëtæ Oppiani mentem, *Lippij error*
qui hoc epitheton Synodonti tribuit, Græcè enim ſic legitur: ἠδὲ δράκοντες καὶ ἀπισται συνόδοντες.[b] Ni- *[b] In Theria-*
cander δράκοντα ἁλιρραίστην, id eſt maris vaſtatorem nominauit, propterea quod (vt Saluianus expo- *cis.*
nit) peſtilens venenum ſuo ictu infligat, ſuper qua re addubito; cùm enim δράκοντες ἄλκιμοι etiam in-
D ter piſces ab Epicharmo dicantur, id eſt, fortes, robuſti, ſtrenui, aut robore tum corporis tum animi
præditi, fortaſſis non malè ad gulam quis referat, quod ſcilicet inter paruos piſces ſtragem faciat; Lo- *Cibus.*
ligunculis enim alijſque minutis piſcibus teſte Rondeletio veſcitur. Idem Saluianus ſoliuagum po- *Soliuagum*
tiùs quàm gregalem eſſe vel inde conijcit, propterea quòd nunquam plures vnà capiantur, vti piſci- *eſſe.*
bus gregatim degentibus contingere ſolet. Capiuntur demiſſis (vt inquit Bellonius, in profundum *Vt capian-*
lineis ſetis: plurimi inter inſulas maris Aegæi. Mirum quod de hoc piſce prodidit [b] Aelianus: *ſi manu* *tur.*
dextra attrahere eum coneris, non ſequi, imo violenter reniti, ſi verò ſiniſtram inijcias, cedere & capi. Nec *[b] L.5.c.28.*
minori etiam admiratione dignum eſt quod Gillius ex multorum (vt aſſerit) piſcatorum relatione ac
teſtimonio narrat; eo tempore cùm piſcium genus amore tenetur, in vulnere quod marinus Draco
inflixiſſet, piſciculos illi ſimiles procreatos fuiſſe.

Araneus primus ab authore obſeruatus.

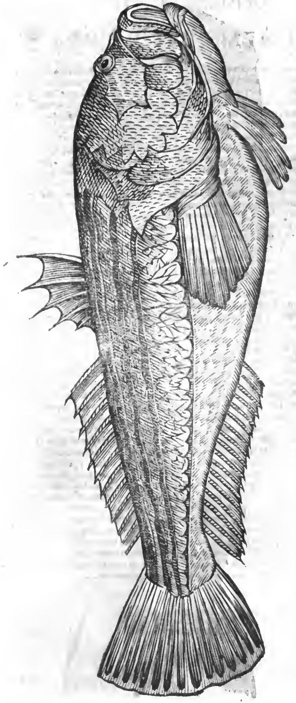

Araneus authoris alter.

Digitized by Google

Digitized by Google

A

VENENVM: EIVSQ. CVRA.

DRaconis marini ictum, non autem morſum vt Albertus loquitur, venenatum eſſe non ſolùm Oppiani, Dioſcoridis, aliorumque teſtimonio comprobatur, ſed piſcatorum omnium quotidiano etiam periculo; qui (vt Gillius ſcribit) cùm à Paſtinaca diſceſſerunt, omnium marinorum venenatiſſimum eſſe aſſeuerant, ideoque alij alijs in locis in captis aculeos amputant, alijs capita eorum lapidibus conterunt, deinde hamum ab ore auferunt: in alijs denique truncato capite menſis inferunt; vt non ſatis mirari queam [a] Aelianum, qui Gobionem & Draconem marinum pungendo venenum quidem emittere, ſed minimè id mortalem eſſe ait. Moleſtos quoque cruciatus ipſe ictus parit, & interdum etiam noma excitat; inflammationes verò, & febres ſemper. Teſtatur Rondeletius ſeſe aliquando vidiſſe partem à marino Dracone punctam in tumorem erigi & cum doloribus vehementiſſimis inflammari, quæ (inquit) ſi negligatur, facile gangræna corripitur. Aiunt autem viuentis piſcis puncturam formidabiliorem eſſe, quam demortui: nam & à demortuis inflictum vulnus multum dolet. Aduerſus modò hoſce ictus peſtilentes Natura multa nobis eademque præſentia quoq;

B remedia largita eſt, quorum alia intra corpus aſſumuntur, alia foris ictui applicãtur: alia deniq; vtrumque præſtant: vt Mullus teſte Plinio, illitus nimirum, aut ſumptus in cibo. Dioſcorides atque ipſe etiam Plinius abſynthium in vino potum aduerſari Draconi marino aſſerunt. Ipſe verò Draco proprio ictui applicatus, remedio eſt, vt Dioſcorides & Galenus teſtantur: item ſi cerebrum eius in potu aſſumatur, vt Aegineta: quare vbi Plinius habet: *Draco marinus ad ſpina ſua qua ferit, venenum, ipſe impoſitus, vel cerebro toto prodeſt*, lego *poto*. [b] Aetius locum percuſſum fricari iubet cum plumbo, ipſumque Draconem diſſectum plagæ imponi: ſerpyllum item tritum aut lenticulam coctam pro cataplaſmate imponi: in potu verò abſynthium cum vino diluto præberi aut Saluiam cum paſſo. Mirè etiam ictis conducere ex bryonia & eruo paſtillum cum vino potum. Aegineta præterea (ex Dioſcoride) ſulfur cum aceto imponit, aut ipſum Draconem piſcem apertum, & vrina humana fouere ſeu perfundere, vt Dioſcorides quoque conſulit. Cæterùm Marcellus Virgilius, quærens an eundem Draconem illum qui vulnerauit, medicinam vulneri à ſe facto facere authores innuant; an ex eodem genere quem potuerit aliquis habere: ipſi, ſicuti & mihi, in priorem ſententiam animus inclinat: quo nimirum modo morſus canum faciliùs curari obſeruamus, ſi eius qui momordit, vulneri crines imponantur: & Bello-

C nius ſcribit, credere nonnullos remedium puncturæ eſſe, ſi ab eodem aculeo iterum atque iterum vulnus pungas, quaſi vnico ictu venenum euomens, ipſe in ſe veneni remedium habeat. Piſcatorum nunc conſilio iecur illius illinitur, vt dolor ex ictu ilico mitigetur. Allium commendat Auicenna & Serapio ſecundum Dioſcoridem vt citat Aggregator cum folijs ficus agreſtis & cumino emplaſtri modo impoſitum. Idem Serapio ficus aridas cum hordeo & vino emplaſtri more impoſitas commendat. Dioſcoridi quoque ocimum probatur, Auicennæ ocimum fluuiale applicatum. Plumbum integrum ſiue ſimplex, id eſt, nec lotum nec vſtum, vtiliter etiam affricatur, ſecundum Dioſcoridem, ex quo tamen Serapio plumbum vſtum tritum & illitum quoque laudat, quod apud illum (quod equidem ſciam) non reperitur. Carnes ſtellæ impoſitæ, item ſalſamenta vel Cybium ex aceto proſunt, vt Plinius tradit, qui & alteram tuſſilaginem, quæ (inquit) quibuſdam ſaluia appellatur, ſimilem verbaſco, efficacem eſſe ſcribit: apparet autem Sclaream vulgò vocatam intelligere, quæ nimirum nonnullis ſaluia ſylueſtris aut maior vocatur. Nec eſt negligenda theriaca, quin hac commodè propinatur ex aqua abſynthij. Scribit Rondeletius patriæ ſuæ piſcatores in hoc malo ad lentiſci folia, tanquã ad ſacram anchoram refugere, iiſq; partem vulneratam affricare: rectiùs tamen ſibi conſulturos, ſi diſſecti Draconis carnes vel cerebrum imponerent. Genuæ in ipſiſmet litoribus exiguum naſcitur genus

D thlaſpios à nobis ſuo aliquando loco depingendum, quo nihil præſtantius ibi piſcatores inuenere, vt me admonuit, communicata etiam ſtirpe, Bernardinus Caſtellettus Genuenſis, vir cùm humaniſſimus, tum ſecretorum Naturæ indefeſſus inueſtigator. Notandum interea, omnia iſthæc remedia conferre, antequam gangrena partem ictam occupauit: aliàs enim gangrenæ cauſa locus affectus ſcarificandus eſt, garoq; & aceto fouendus, & ſaliti Mulli caput imponendum.

Ictum venenoſum eſſe.

[a] L. 13. c. 7.

Ictus ſymptomata.

Remedia ad ictum draconis.

Mullus.

Abſynthiũ.

Draco ipſe.

Plinius corrigitur.

[b] L. 13. c. 36

Paſtillus ex eruo et bryonia.

Sulfur.

Iecur.

Allium.

Carica.

Ocimum.

Plumbum.

Stella marina.

Tuſſilago altera.

Saluia ſylueſtris.

Therica.

Thlaſpi.

VSVS IN CIBIS ET MEDICINA.

Carnis qualitas. *a Lib. 2. de Alim. fac.* *Cineris facultas.* *Oſſium vſus*

PHilotimi dicentis Draconis marini carnem duram eſſe,& ſiccam, ſententiæ ſubſcribit Galenus, inquiens *qui Draconibus marinis veſcuntur, omnes duram ſibi videri dicere.* Non ſunt tamen valdè duræ carnis,imo verò quouis modo conditi ſatis grati ſunt,multumq; nutriũt, & bonum ſuccum generant. Recentis huius piſcis è capite cinis, vt Rondeletius teſtatur,neſcio an proprio experimento edoctus,vel alterius authoritate nixus,contra omnia venena prodeſt, cæca quadam naturarum diſcordia. Plinius autem oſſibus marini Draconis ſcarificatis gingiuis, dentium dolores ſedari ſcribit.

DE DRACVNCVLO RONDEL. Cap. LI.

SYNONYMA.

Lacertus

DRacunculi piſcis ſolus quod ſciam (inquit Rondeletius) Plinius meminit, quẽ à Dracone differre ſcripſit, vt proximo capite oſtendimus. Atqui proximo capite dixerat,Plinium ſcripſiſſe (ſicuti reuera ſcripſit) quibuſdam Dracunculum aliud vocari à Dracone: ipſe interim ex propria ſententia non diſtinguit. Inclinat tamen nobis etiam animus,vt differant,ſed ſitnè,quem minorem Draconem vocauit Saluianus,(quod magis crediderim) an iſte à Rondeletio propoſitus,arduum, imò temerarium fuerit definire,quandoquidem Plinius diſtinctionis notam nullam præter ſolum nomen aſcripſit. Rondeletij iſte Dracunculus ſuis Lacert quaſi Lacertus appellatur, quòd Lacertis terrenis figura ſimilis ſit

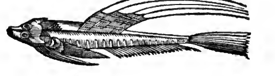
FORMA. DESCRIPTIO.

Forma *Caput.* *Oculi.* *Pinnæ.*

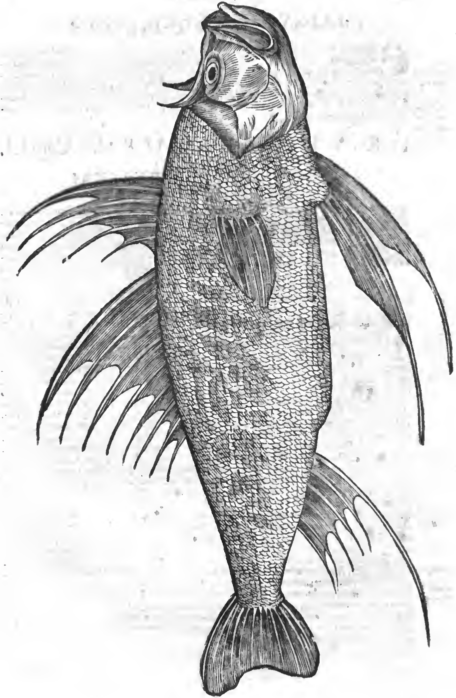
ESt piſcis marinus (inquit) dodrantali magnitudine, Cotto fluuiatili non multùm abſimilis, roſtro acutiore,& capite latiore, Ranæ etiam piſcatrici quodammodo ſimilis,ſed Rana piſcatrix ore eſt maiore,pinnis concoloribus,quæ in Dracunculo variæ ſunt. Capite eſt magno, compreſſo,roſtro prominente,ore paruo ſine dentibus,ſine vlla ad branchias ſciſſura: ſed huius vice ſupra caput vtrimq; foramen eſt,vt in Hippocampo,quod,niſi dum piſcis viuit,eoq; aquam trahit, & emittit,manifeſtiſſimum eſt. Oculos magnos ſupra caput poſitos habet:capitis os in aculeos definit ad caudam ſpectantes. Pinnas longiſſimas pro corporis magnitudine habet,partim aurei,partim argentei coloris æmulas. Quæ ad branchias ſitæ, aureæ ſunt, in radice argenteæ. Quæ in ſupina parte, à cæterorum marinorum piſcium pinnis,ſitu magnitudineq; diſſident:nam & ori propiores ſunt & longiores ijs quæ ſunt ad branchias, In dorſo duæ eriguntur:prior (hæc in pictura vix apparet) parua eſt,aurea & argenteis lineis diſtincta;poſterior magna admodum in medio dorſo,papilionum alis nõ valdè diſſimilis,radijſq; quinq;, hordei ariſtis ſimilibus,membranaq; conſtans. Radij priores longiores ſunt,poſteriores breuiores,contrà quàm in membrana, quæ ſingula radiorum interualla, veluti intertexta occupans paulatim creſcit. Eadem quoq; varia eſt, lineis enim argenteis in medio duarum nigrarum ſitis diſtinguitur. Hæc in medio dorſi cauo veluti in vagina conditur. Alia eſt à podice ad caudam,etiam aurea,demptis eius fimbrijs quæ nigricant. Corpus totum ſenſim gracilius fit, & in pinnam longam terminatur, cuius fimbriæ nigricant. Eſt & picto corpore: nam ab huius medio argenteæ lineæ ad ventrem ductæ ſunt. In maxillis partibuſq; anterioribus veluti punctis argenteis notatur. Ventre eſt lato,plano,candido, Cuticula tantùm tegitur. Habes hîc & alterius piſcis iconem, Vranoſcopi nomine mihi communicati,à quo tamen plurimum differt. Capite Dracones refert,pinnis Dracunculum,corporis cùm figura,tum colore & lituris Lucium. Differtq; à Draconibus & Dracunculis,quia ſquamis tegitur:quibus Lucium quòq; planè refert.

Color corporis. *Cutis.*

Dracunculus Rondel,

LOCVS.

Digitized by Google

LOCVS. NATVRA. VSVS. E

Quando capiatur. Carnis qualitas. Ictus veneneſitas.

Capitur in Agetenſi littore,alioqui rarus eſt: & tum ob raritatem, tum ob venuſtatē ſummumq́ omnium rerum opificis Dei in hoc piſce artificium,piſcatores admirantur, & amicis qui naturæ contemplatione delectantur,dono dant. Capitur autem maximè caniculæ vigentis tempore,cuius ſideris vim omnia ferè animantia ſentiunt,etiam piſces ipſi, quorum alij è profundo ſurſum ſe efferunt,alij in profundum ſecedunt, alij ad ſaxorum latebras confugiunt. Carnis ſubſtantia Gobionibus paruis ſimilis eſt, iiſdemque alimentis veſci traditur. Minus venenatus huius quàm Draconis ictus. Hactenus Rondeletius.

DE VRANOSCOPO. Cap. LI.

SYNONYMA. ETYMVM. F

Callionymus. Vranoſcopus. Pulcher.

Qui Ariſtoteli, Dioſcoridi, ac Aeliano καλλιώνυμος, pleriſque alijs etiam οὐρανοσκόπος dicitur,quaſi cęli ſpeculator, (vt interpres Galeni quoque tranſtulit,) ab oculis quibus cùm ſupra caput à natura collocati ſint,rectà cœlum intuetur. Apud veteres Latinos Latinum nomen non iuenio. Plinius Græcis vtitur. Theodorus verò apud Ariſtotelem καλλιώνυμον interpretatur Pulchrum,ac ſi καλλίχθυν legiſſet, qui nempe rectiùs Pulcher Latinè dicetur, nam Callionymus nulla eſt corporis aut coloris pulchritudine ſpectabilis,imo verò aſpectu potius ingratus ac deformis. Apparet autem hunc piſcem Callionymi nomenclaturam ſibi aſciuiſſe ob οὐρανοσκόπου appellationem, quæ (vt vtar verbis Rondeletij) pulcherrima eſt,& homine quàm piſce dignior: Hominis enim proprium eſt ſurſum aſpicere,id eſt,mente naturam rerum & cælum contemplari: fragilia & caduca quæque falsò in bonis à vulgo habentur,deſpicere,atque infra ſe poſita eſſe arbitrari. niſi velimus Callionymum dici ab aliqua ſimilitudine pudendorum: nam Maſſilienſibus teſtante eodem Rondeletio vulgò Tapecon appellatur quod peſſi inſtar conformatus eſſe videatur, & Raſpecon quòd caput ob aſperitatem ad ſcalpenda muliebria pudenda accommodari poſſit, vnde eſt quòd ibi matronæ honeſtæ ac pudicæ eum vix nominare audeant: & καλλιώνυμος, vt Varrinus & Heſychius tradunt,metaphoricè pro vtriuſque ſexus genitali accipitur. G

Tapecon. Raſpecon. Caſtus.

Idem Rondeletius hunc piſcem Athenæo etiam Ἁγνον, id eſt Caſtum vocatum fuiſſe tradit, quanquam de eius caſtitate apud veteres inuenerit nihil. In eadem ſententia eſt Saluianus: Geſnero verò,& meo iudicio meritò ſuſpecta eſt hæc appellatio: ſi enim bene legitur ille Athenæi locus Agnus ab Vranoſcopo,& à Callionymo differet: legitur enim ſic: Οὐρανοσκόπος καὶ ὁ ἅγνος καλλίμιτος, καὶ καλλιώνυμος, βαρεῖς: id eſt, *Vranoſcopus & qui Agnus vocatur, ſiue etiam Callyonymus, graues ſunt*: tres nimirum piſces nomine & ſpecie diſtincti. Sed Rondeletius pro βαρεῖς legit βαρὺς id eſt, grauis, ſed ſi ſic legendum eſſet, tum etiam hæc verba καὶ ὁ ἅγνος tranſponenda eſſent, legendumque ὁ καὶ ἅγνος.

Callionymus etiam de alius piſcibus. Hemerocœtus. Nycteris ſiue Veſpertilio. Hammodytes. Cairion. Nomina vulgaria.

Callionymus autem pro alio etiam piſce, nimirum Anthia accipitur teſte Heſychio, & ab Epicharmo Ellops Callionymus etiam creditur. Oppianus eleganter hunc noſtrum piſcem vocauit ἡμεροκοίτην ab officio quòd videlicet interdiu in arena dormiat,noctu vigilet prædæ quærendæ cauſa: quare eidem νυκτερίς, id eſt Veſpertilio,& non noctua,vt Lippius verit,quæ γλαῦξ vocatur,nuncupari meruit; vt vel hinc adagiorum authorem cæcutiſſe conſtet, qui Hemerocœtum Phocam interpretatur in hoc Suidæ loco: ἡμερόκοιτος, ἰχθύς τίς, καὶ ὁ κλέπτης: id eſt, *Hemerocœtus piſcis quidam & fur*. Poſſit tamen idem nomen impropriè Phocæ etiam tribui,quandoquidem & ipſe noctu in terram exit. Perquam appoſitè H etiam Heſychius & Varrinus ψαμμοδύτην vocarunt quaſi dicas,arenarium, quòd, vt Oppianus ait, Αἰὲν δ' ἐν ψαμμάδοισι πανημέριος τετανυσμένος εὕδει, id eſt, *quòd ſemper interdiu arenis immerſus dormiat, aut quòd in arena ſe occultet*. Cairion barbaram vocem Syluaticus exponit piſcem qui oculum habet in capite. Apparet autem Vranoſcopum intelligere, quem nimirum Plinius ſimiliter dictum ſcribit,quaſi verò oculum habere in capite huic ſit peculiare. Romani Meſſoro dicunt,item peſce Prete, Genuenſes ſimiliter vn Preue quaſi præsbyterum vel ſacerdotem ab oculorum nimirum ſitu, id eſt ab eo quòd cœlum ſuſpiciat, vt ſolent qui preces ad deum fundunt, quod ſacerdotum præcipuè officium eſt, Veneti Bec in cao, fortè quòd roſtro careat, Monſpelienſes vn Rat. Inuenio etiam quibuſdam Italiæ locis vocari Lucerna di petre ad differentiam fortaſſis illius qui ſimpliciter Venetis Lucerna appellatur. Holandis vocatur Hoſemont ob oris inuſitato ſitu quaſi Hoghemont, id eſt in altiori loco os ſitum habens.

FORMA

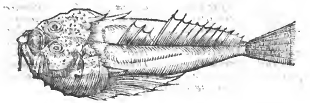
A

FORMA. DESCRIPTIO.

VRanoſcopus ſiue Callionymus piſcis eſt leui cute eaque dura & quæ facilè excoriari poteſt, *Cutis.*
prædirus: Corpore ferè rotundo: capite magno oſſeoque & duobus aculeis ad caudam ſpectantibus aſpero, quocum Ranam piſcatricem quodammodo refert: vertice admodum lato. Roſtro quodammodo caret. Os alio quàm in alijs piſcibus fieri ſolet, loco ſitum eſt, nimirum ſupra caput, & (vt Oppianus ait) inter medios oculos; eſtq; magnum & valde patulum & inferiore maxilla ſurſum maximè attracta clauditur. *Os.* Dentes habet exiguos, linguam breuem ſed latam, quæ internas oris partes ita occupat, vt niſi digito eam comprimas & ſubmoueas, non videantur. *Dentes.* *Lingua.* Ex ea parte quæ inter linguam eſt & maxillam inferiorem oritur, teſte Rondel. membrana in principio latiuſcula, ſenſim in carnoſam rotundamq; apophyſin deſinens, extra os propendens qua piſciculos allicit,

Vranoſcopus Rond.

B

allectos deuorat. Eandem cùm vult, retrahit & exerit, veluti ſerpens linguam. *Vt piſces venetur.* Pars inter oculos interiacens depreſſa eſt & concaua. Branchiæ vtrimq; quaternæ ſunt, quarum oſſea opercula poſteriore parte aculeo robuſtiſſimo ad caudam ſpectante horrent. *Branchiæ.* Iuxta branchiarum ſciſſuram pinnæ duæ magnæ & robuſtæ, craſſæ & mucoſæ & variæ exoriuntur. *Pinna.* Subſunt in parte ſupina duæ aliæ minores albæ, maxillæ inferiori propinquæ. Has pinnas ſequitur os veluti ſternum, quod tribus aculeis hor-
C ret. Succedit pinna alia à podice ad caudam. In dorſo duæ ſunt, quarum prior capiti propior parua eſt & nigra, vt in Araneo: poſterior ad caudam vſq; porrigitur, dorſo concolor. Cauda in pinnam latam deſinit, Pauonis caudæ dum piſcis viuit, æmulam, fimbriæ purpuraſcunt. *Cauda.* *Color.* Venter eſt ſubalbidus: dorſum verò ac partes reliquæ ex cineraceo fuſcæ apparent, qui colores, dum viuit, manifeſti ſunt, alioqui vnà cum vita pereunt. *Venter.* *Dorſum.* A capite lineæ duæ ex ſquamulis conſtantes ad caudam protenduntur. Ventriculus amplus eſt, craſſus ac carnoſus, cum appendicibus plurimis, inteſtina ter reuoluta, hepar candicans, à cuius exteriore parte fellis veſica pendet, admodum magna pro corporis ratione, felle valde diſtenta, quod ſubſtantia & colore oleum æmulatur: cuius rei meminit [a] Plinius, nulli piſcium hoc copioſius eſſe ſcribens; citat autem Meandri authoritatẽ in comœdijs, immemor fortaſſis eiuſdem mentionem fieri ab [b] Ariſtotele, qui nempe Callionymo in iecore fel ineſſe tradidit pro portione corporis omnium copioſum: addit [c] Aelianus hunc philoſophi locum recitans, iecur ipſum tradere ad dextrum latus collocatum eſſe, Meandrumque huic rei teſtimonio eſſe in Meſenia, his verbis: *Facio ac fel habere Callionymo copioſius*: item Anaxippum in Epidicazomeno dicentem, *niſi moueas & ſic vt Callionymi feruere efficias omne fel*. *Partes internæ.* Lien exiguus, rotundus atque rubens ventriculo hæret. Vulua bifida eſt & longa. *Magnitudo* Non multum excreſcit & rarò pedalem longitudinem excedit.

[a] *L.32.c.7.*
[b] *L.2. Hiſt. cap.15.*
[c] *L.11.c.34*

D

LOCVS.

PLanè marinus piſcis eſt, Rondeletio, imò uerò ipſi [a] Ariſtoteli inter litorales connumeratus. Verùm cùm perraro, adeo ac ſolus ferè ſemper capi ſoleat, Saluiano pelagius potiùs quàm litoralis videtur, quoniã litorales & crebriùs & ſimul plures, pelagij verò & rariùs & vnà pauciores capiantur: vt qui ad litora, circa quæ maximè piſcatio exercetur, non niſi rarò & temerè (& ob id ſoli potius quàm gregatim) adnatent. Quod ſi tamen Ariſtoteli (inquit) ſubſcribendum ſit, rarioris eius capturæ eam reddemus cauſam, quòd die dormiat, & noctè (quo quidem tempore non piſcantur piſcatores) vagetur. Quieſcentes enim piſces multò minus, vagantes verò multò magis capi, certiſſimum eſt, & piſcantium omnium teſtimonio comprobatum.

[a] *L.8. Hiſt. cap.13.*

NATVRA. MORES. E

Viuacitas. Ignauia. Voracitas. Aſtus.

PIſcis eſt ſoliuagus,carne veſcens: adeo viuax (inquit Bellonius) vt ſi internis omnibus ſpolies, nihilominus adhuc moueatur. Eſtque omnium piſcium & ignauiſsimus & voraciſſimus,quare vt ventrem ſuum famelicum ſaturet,ad aſtum refugium habet, paruiſque piſciculis inſidias molitur apophyſi illa,quam extra os propendere diximus. Eam enim ex ore demittit, & piſciculos tanquam ad vermem,ad eam adnatantes,eamque prehendentes vnà cum ea deglutit: nunquam tamen inſaturabilem ſuam rabiem explere poteſt,quin eò vſque progreditur eius inexhauſta cibi helluatio,quoad cibo onuſtus,in terram ſe abijciens,pœnas det maiori aliqui piſci, qui humi ſtratum in ventrem demittit ſuum. Eſſe autem inſatiabili abdomine,vel hoc declarat, quòd ſi edendum cibum capto obieceris,eò vſque veſcatur,donec cibus exaggeratus, ad ipſum os redundet.Quæ omnia Oppianus interprete Lippio ſic expreſſit.

Stultitia excellit cunctis ferus Hemerocœta,
Eſt pecus ignauum capitis cui vertice ſummo
Sunt inuerſa ſupra radiantia lumina: rictus
Eſt inter medios oculos: Inceſque profundo
Conterit in ſomno ſolidas, proſtratus arena, F
Et ſolus nocte vigilat, noctuque mouetur,
Hinc piſcis nigra fertur cognomine noctis
Noctua, ſed ventris ſortitur damna voracis.
Non modus eſt luxus, non eſt menſura ciborum:
Indomitam ſeruat rabiem ſub ventre rapaci.
Quam ſaturare poteſt nunquam, ſed creſcit edendo.
Donec cum rapido diſrumpat viſcera ventre,
Inuerſus tento moriatur corpore in vndis,
Vel nimio paſtu vita ſpolietur onuſtus.
Eſt tanta ſignum crapulæ,ventriſq; rapacis,
Appendat ſi quis piſcem, vel porrigat eſcas
Eſt cibus ore tenus,paſtu ſumma ora replentur,
Non tamen eſt ardor tantus compreſſus edendi.

MORALIA.

Luxuriæ deteſtatio.

VRanoſcopus itaque tanto ciborum pondere abdomen ſuum replens, vt nimiū tento diſrumpatur,triſti atque infelici voracitatis exitu,omnes quidem à luxu crapulaque deterret,& ad temperantiam adhortatur, ſed eos potiſſimùm,quorum deus venter eſt, quemadmodum G his verſibus quos ſuperioribus ſubnexit idem Oppianus docuit:

Aduertat mortale genus, cognoſcere ventris
Ediſcat finem,luxum crapulamq́; ſequuntur
Innumeri morbi,domito ſunt ventre fuganda
Menſarum illecebræ, manibus pedibuſque reuincta
Pellenda ingluuies, epulis menſura tenenda,
Plurima nen varijs ponantur fercula menſis,
Et ventris mortale genus diſſoluit habenas,
Per luxum rapitur præceps,ruit impete vaſto,
Talia proſpiciens finem fugit Hemerocœta.

VSVS IN CIBIS, ET MEDICINA.

a L.11.c.34

Carnis qualitas.

NOnnulli (inquit [a] Aelianus) Vranoſcopum dicunt eſculentum eſſe: alij plerique negant. Poëtæ quidem vbi conuiuia & epulas deſcribunt, eum videntur præterire, cùm pleroſque quorum in menſa vſus eſt,ſuis verſibus celebrent. Diphilo apud Athenæum (cuius verba ſuprà recitaui) βαρὺς vocatur,à graui viroſoque odore: talique item ſapore vt ſit, neceſſe eſſe Rondeletius ſcribit,quòd carne cænoſaq; aqua veſcatur: atqui carne quidem veſcitur,ſed viuorum (vt oſtendimus) piſculorum,à quibus vti virus illud contrahere nequit, ita aqua cænoſa veſci nemo veterum tradit. Viroſum verò eſſe certiſſimum eſt, ideoque paſſim negligitur, & inerti relinquitur plebeculæ. H

b Lib. de affect. int.

[b] Hippocrates victus rationem præſcribens, Callionymum non ſolùm concedit,verùm etiam vti iubet *Qui pituita alba laborat* (inquit) *ex piſcibus veſcatur Scorpio, aut Dracone, aut Callionymo, aut Gobio, aut alijs piſcibus,qui ſimilem facultatē habēt.* Et rurſus: *Qui ægrotat morbo craſſo à pituita putrefacta,obſoniū habeat ex piſcibus Scorpium aut Callionymum,aut Cuculū.* In morbo ſplenis. *Dentur* (inquit) *piſces Scorpius,Draco,Gobio,Cuculus,Callionymus.Hos coctos & frigidos dato.* Et alibi: *A pituita maximè in aquā intercutē tranſitus fit &c.In hac qui curabilis eſt,ex piſcib.vtatur Gobione,Callionymo,Cuculo & Scorpio,& alijs huiuſmodi,omnibus coctis nō recentibus & frigidis. Hi enim ſicciſsimi ſunt, & in inſulſū ne intingat & inſulſi ſint piſces.*

Temperamentum. Fellis vis et vſus.

Fellis huius piſcis in medicina frequēs admodū vſus eſt:cùm enim omne fel mordeat, excalſaciat plus minus,prout animalium differentiæ ſunt, præſtantiſſima in effectu, Dioſcoridis ſententia

A tentia exiſtimantur è Scorpione marino, è piſce qui Callionymus dicitur; è marina teſtudine, ex hiæna, Perdice, Aquila, Gallina alba, capra ſylueſtri. Galenus quoque vbi de fellibus ex profeſſo loquitur, fel Callionymi quoque inter alia efficaciſſimum prædicare videtur, inquiens: *Taurorum his valentior bilis, inferior tamen bile hyænarum, & hæc quoque inferior bile Callionymi & Scorpij marini, & marinæ teſtudinis.* [b] Aliàs etiam ad oculos ſuffuſos primam ferè omnium compoſitionum eſſe ait, quæ ex fœniculi ſucco, & hyenæ felle ac melle Attico conſtat; quoſdam verò etiam caprinum fel addidiſſe: ſed & alium poſtea aliud fel admiſcuiſſe, galli, aut viperæ aut teſtudinis marinæ aut Callionymi: ſuo verò tempore in pretio haberi fel Scarorum. Aliàs item inquit: animalium quorundam fel ſingulariter à medicis extollitur, tanquam aciem exacuat oculorum & ſuffuſionum initia digerat, veluti piſcis quem vocant Callionymum. Quamobrem ſunt qui Thobiæ oculos huius piſcis felle curatos fuiſſe volunt. Quibus autem peculiaribus alijs etiam in affectibus iſtius fellis vſus ſit, docet [c] Plinius, cicatrices ſanare & carnes oculorum ſuperuacuas conſumere tradens; item auribus vtiliſſimum eſſe, cum roſaceo infuſum. Et Apollonius [d] apud Galenum ad auditus grauitatem ſenecta anguium cum felle bubulo aut caprino, aut teſtudinis marinæ aut Callionymi diluta vti præcipit.

[b] Lib. 4. de comp. med. ſec. loc.
Fel quibus proſit.
[c] Li. 32. c. 7.
[d] Lib. 3. de comp. med. ſec. loc.

B DE TRACHVRO. Cap. LII.

SYNONYMA. ETYMVM.

Τράχουρος, ſiue vt Oppianus & Galenus ſcribunt, τραχοῦρος, quo nomine apud Latinos veniat, neſcio: hoc ſaltem ſcio, non vocari Lacertum, vt nonnulli voluerunt, nam hic κολίας potius eſt, ſi pro peculiari ſpecie accipias, pro peculiari, inquam ſpecie, quandoquidem Plinius varia aquatilia Lacerti nomine comprehendit. Falluntur item qui Trachurum eundem rentur cum Sauro, licet huius vocis veſtigia verus ac genuinus Trachurus Romæ, & in alijs quibuſdam Italiæ locis obtineat, Suuaro enim Romæ & Maſſiliæ Suuero nominatur. Σαῦρον enim & Τράχουρον tanquam diuerſos piſces ſeparatim Oppianus appellat: Neque etiam σαῦρος, licet Lacertum ſignificet, & à figura terreſtris Lacerti nomen habere nō dubitem, haud rectè tamen Latinè Lacertum, vt Gaza fecit, verteris, ob allatam prius
C rationem, qua de re ſuo loco. Gallis Trachurus Maqueraeu baſtard quaſi Scomber ſpurius, Sanſonibus Cicharau, alicubi Gaſcon dicitur. Minores Romæ fricturę nomine veniunt, vt Iouius & Saluianus tradunt. Sunt enim multa piſcium genera quæ ob paruitatem in ſartagine ſeruenti oleo coquuntur, ſicut Triglæ, Bocæ, Scombri, Dracones, Pagri & Auratæ.

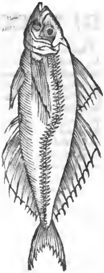
Lacertus. Colias.
Saurus.
Scōber ſpurius.
Frictura.

FORMA. DESCRIPTIO

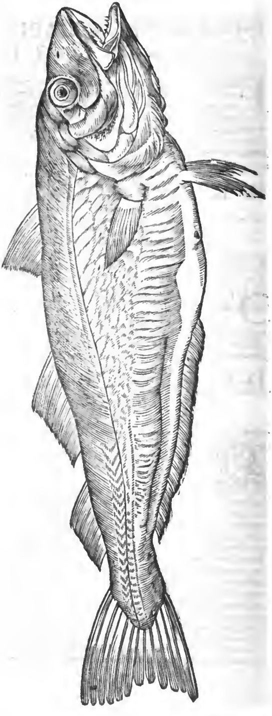
TRachuri forma, niſi paulò longior eſſet, ouata dici poſſit: Cùm enim eius medium corpus latiuſculum ſit, deinde vtroq; verſus arctatur, donec roſtrum ore clauſo, atque extrema pars caudæ carnea, acuetur. Inferior autem maxilla, quæ ſuperiore paulò longior eſt, cùm os clauditur, non rectà ſed obliquè ſurſum excurrit, vnde os etiam non in longitudinem ſed in obliquum ſciſſum eſt, dentibus adeo paucis & minutis munitum, vt edentulum videatur: reuera tamen maxillarum pars denticulata eſt. Eſt autem vt Scombri admodum magnum: item oculis, vt in Melanuro Branchiæ vtrimq: quaternæ. Pinnis natat quatuor, quarum duæ maiores ad brāchias ſitæ ſunt, duæ
D aliæ minores in ventre: aliæ item duæ in dorſo eriguntur; prior latior & breuior, in eminentiore dorſo: altera paulò inferius arctior, ſed longior, nam per dorſum reliquum ferè vſq; etiam ad caudam porrigitur. Podex in medio ventre eſt, à quo alia deniq; pinna ad caudam vſq; demittitur. Cauda autem biſurca eſt, ſimilis Acus vulgaris. In medio corpore lineam habet à capite ad caudam deductam, multis oſsiculis, ita horridam, vt ſerra eſse videatur, non rectam quidem ſed media ſui parte inflexam & obliquam, in cauda eminentiorem aſperioremq; quàm in alijs partibus, quæq; ob id caudam quadratam efficiat. Squamis caret, læui tantùm cute præditus: Dorſo ſubcæruleus, ventre verò & lateribus argenteus eſt, purpuramq; aliquantulum ementitur, vt inde αἰλλοτρίαν, id eſt varium fortè dixerit Numenius. Trachurus, cuius hîc iconem damus, colore ferè eſt albicante, aureis vbiq; lituris vatius. Cauda ex violaceo ferè ad cæruleum vergit. Ad pedalem magnitudinem perrarò excreſcit.

Forma.
Os.
Branchiæ.
Pinnæ.
Podex.
Cauda.
Cutis.
Color.
Magnitudo.

Trachurus Rond.

Trachurus ab authore obſeruatus.

A LOCVS. MORES. CAPIENDI RATIO. ANTIPATHIA.

TRachurum Oppianus ijs annumerat, qui circa litora verſantur. Numeroſè ſimul capiuntur, etſi parui ſint, Romæ Fricturæ nomine per vrbem venundantur, vt gregales eſſe, tutò liceat conijcere. Capiuntur autem omnibus anni temporibus, ſemperque Romæ (teſte Saluiano) proſtant. Veteres naſſis eos capiebant, vt idem [a] Oppianus declarat his verſibus: *Naſſis capi.* [a] *Lib. 3.*

Chalcidibus fraudes aut omni tempore prædo
Trachurum, naſſam ſparti de vimine texens,
Claudit & aſperſum vino, miſcetque puellæ
Thiantis patris longæuo immiſſa parente
Exuit humanam fatali numine formam,
B *Deflens concubitum lachrymis aſperſa nefandum.*
Talis odor ſubitò ſpirat per marmora lata,
Inſtruit & Thriſſas prendit, genteſque proternas
Et vili miſtam vitta ſub vimine maſſam
Aſſyriæ lachrimas, quæ turpi accenſa furore
Infandum irata patrauit Cypride crimen. *Myrrhe fabula.*
Arboris in faciem verſa eſt cognomine myrrhæ.
Hos ſuccos miſcet, naſſam ſub fluctibus aptas:
Alliciens ſpecies varias, & naſſa repletur,
Et fortunata ſuccedunt munera prædæ.

Nunc verò multò minori negocio retibus capiuntur, & quibuſuis alijs frequentiores. Miram profectò & nos planè latentem caudæ Trachuri facultatem tribuit [b] Aelianus, *equam nimirum in vtero habentem, ſi ei appendatur, & piſcis mox liber in mare dimittatur, non multò poſt, abortum pati.* *Cauda mira facultas.* [b] *L. 11. c. 5*

VSVS IN CIBIS.

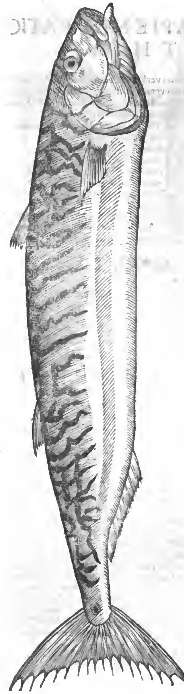
DIocles apud Athenæum, Trachurum aridum piſcem vocat, & Philotimus, cui ſubſcribit Galenus, inter piſces duræ carnis, & qui ob id ægrè conficiuntur, quique craſſos ſuccos gignunt Trachurum numerat; talemque eſſe vſus docet, niſi externa aliqua pinguedine aut iuſculo tener ac iurulentus fiat. Aſſi verò aut frixi, ſi priuſquam deferueant, in acetum acerrimum, croco antea alijſque aromatibus conditum inijciantur, moxque poſt binas horas in vaſe alio abſque aceto *Vt ſapidiores fiant.*
C cōponantur, nō ſolùm palato gratiores reddētur, ſed aliquot etiā diebus incorrupti conſeruari poterūt.

DE SCOMBRO. Cap. LIII. SYNONYMA. ETYMVM.

NOtiſſimus vbique terrarum, qui Græcis σκόμβρος, Latinis Scomber aut Scombrus appellatur.[a] Horatius piſcem Iberum videtur dixiſſe hoc verſu: *Piſcis Iberus* [a] *L. 2. Ser. 8.*

His miſtum ius eſt oleo, quod prima Venafri Preſſit cella, garo de ſuccis piſcis Iberi Vino &c. Garum enim liquamenuè optimum (vt modo oſtendetur) in Iberia ſiue Hiſpania ex Scombro fiebat. Apud Venetos antiquam planè nomenclaturam hodieq; retinet. Romani Lacertum vocant teſte Iouio, quod ita refutat Saluianus, ac ſi Iouius antiquis Romanis ita appellatum ſignificare voluerit; quod tamen non puto: nam & Neapoli vel ipſo Saluiano referente, Lacertum nominant: ipſe interim Saluianus Romæ vulgò Macarel
D vocari tradit, nomine ferè cum Gallis, Belgis & Anglis communi, quibus Maqueraeu appellatur: vnde Albertus Macarellum, Arnoldus Villanouanus Maquerellum appellarunt. Iulius Cæſar Scaliger *Macarellus* nomen hoc Græcæ originis eſſe iudicauit: nec plura addidit: quod nonnullis non placet, quoniam ſi piſcium vlli μακάριοι vocari debeant, ij quos veteres opſophagi deos vocarunt, ſic appellandi potius ſint, ad quam prærogatiuam Scombri non peruenerunt, niſi in paucis regionibus, vt Eleuſiniaci: quare Gallicam à Bellonio indicatam etymologiam recipiendam volunt, qui Scombros vulgò Maquerellos nominari ſcribit quaſi lenones, quòd verno tempore paruas Alauſas quas virgines dicunt, ſubinde ſubſequi ſoleant: ſed fortaſſis Scaliger non ad piſcis præſtantiam reſpexerit, ſed ad garum, quod apud ganeones illos in ſummo erat honore ac pretio: Ego tamen ita dictos ſuſpicor à corporis macritudine, quaſi vulgò Magarellos: Sunt enim oblongi & exiles in extremo. Maſſiliæ Auriol, Genuæ Oreol ab aureis oculis, Monſpelij peis d'Auriou quaſi piſcis Aprilis, quòd eo menſe maximè capiatur, item Vierat dicitur, quaſi vitri inſtar ſplendens, in Hiſpania, vt Rondeletius ait, Cauallo: alij verò ibi Aláche nuncupari aiunt, quo nomine etiam vtuntur pro Alece, quod gari quodammodo genus eſt.

Digitized by Google

Forma.
Caput.
Oculi.
Branchiæ.
Pinnæ.
Cauda.
Color.
* *Lib 35.*
Squamæ.
Magnitudo.

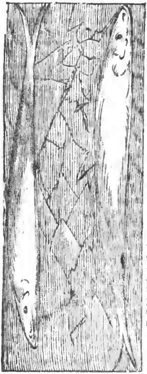
FORMA. DESCRIPTIO. E

SCombrus corpore eſt terete, denſo, carnoſo, vtrimque in acutum deſinente, roſtro ſcilicet atque corporis extremo, cui cauda annectitur: & ſi parua magnis comparare licet, Thynno (vt Scholiaſtes Ariſtophanis ſcribit) ſimilis. Oris ſciſſura ingens pro corporis portione; dentes exigui; caput rotundum; inferior maxilla in ſuperiorem recipitur, & clauditur pyxidis modo. Oculi magni, aureo colore micantes. Branchiæ vtrimque quaternæ: iuxta quas pinnæ binæ, totidemque in ventre.
A podice alia eſt, eique ſuprapoſita in dorſo ſimilis: F
quas ordine certiſque interuallis, aliquot aliæ pinnulæ ſubſequuntur, quod tamen huic ſoli proprium non eſt, ſed cum Thynnis, Pelamydibuſuè commune. Alia denique eſt in dorſi initio aculeis nonnullis horrida. Cauda in lunatam pinnam degenerat. *In ipſis aquis ſulphurei coloris eſt, extrà non qui cæteris* (vt Plinius ait) *ſed ferè cærulei.* Sulphureum autem colorem quem intelligat, * aliàs explicat, inquiens: *Fulmina & fulgura, ſulphuris odorem habent, ac lux ipſa eorum ſulphurea eſt.* Eſt verò cæruleus ille eorum color potiſsimùm in dorſo: nam venter lateraque argentea ſunt. Totus lineis nigricantibus, obliquis, inſignis eſt: ſquamiſque caret, licet apud Athenæum ſquamatum eſſe quiſpiam velit, negandi vocula videlicet à librarijs omiſſa: nam qui vnà G
nominantur, Conger, Pelamys &c. omnes ſquamis carent. Ad cubiti magnitudinem accedit. Quid itaque Hiceſio reſpondebimus, cui Scomber Coliâ minor eſt? Qui nunc in Græcia antiquo nomine Colias vocatur, noſtro Scombro minor eſt, cætera totus totus ſimillimus: vt Hiceſius quem nos alijq. Scombrum nominamus, Coliam nuncupare potuerit, vel nondum adultum Scombrum adulto Coliæ comparare. Altera icon quæ ſequenti pagina exprimitur, duos oſtendit Scombros naturę luſu in marmore Veronenſi expreſsos. In hoc verò Scombro H
pinnas in ventre deſidero.

* * *

LOCVS.

A Scombri piſces à natura ſculpti in marmore.

LOCVS.

PLinius [a] Scombrum inter eos recenſet, qui maris peculiares ſunt: nunquam enim flumina intraſſe obſeruatus eſt. Victitat iuxta arenoſa litora, vt teſtatur Oppianus, [b] non tamen ſemper, nam & idem author paulò poſt inter alios rurſus Scombrum enumerat, qui degunt in petris, quæ plenæ ſunt chamis & patellis. Albertus Macarellos, id eſt Scombros in litore maris Germanici copioſè capi tradit: verùm ſicuti in nullo nō mari capi ſolent, ita haud æquè vbiq; laudati. In Oceano quàm in mediterraneo mari maiores ſunt, ſicciores que & duriores, & ob id deteriores. Ibidem tanta craſſitudine proficiunt, vt pari cum Pelamydibus magnitudine plerumque (inquit Bellonius) euadant. Romæ etiam
B licet parui, ſicci ſunt & duri, Venetijs optimi, nimirum molles, pingues, delicatioreſque. Hermippus tamen vult ex Helleſponto Scombros peti. Sunt autem in Adriatico etiam parui. Scaliger huius differentiæ penes magnitudinem, rationem reddidit inquiens: *Scombri in Oceano Britannico ingentes ſunt, vt & Rhombi: in Adriatico vterque paruus. Exiſtimaris autem aliquis in minore maris ambitu frequentes prædas exerceri: non ergo creſcere. Vix ad Tergeſte ac proximum ſinum comparent Scombri: atque ilico capiuntur. In Oceani laxitate fuga moram, mora parit incrementum: Itaque grandeſcere, quia non capiantur.* Licet verò Oceanus abundet Scombris, eorum tamen nullibi maior in eo copia eſt, quàm iuxta Herculis inſulas prope Carthaginem nouam, adeo vt earum vna Scombroaria teſte Strabone dicta ſit (interpres quatuor ſyllabis Scombra-
C riam reddidit) ipſi verò Scombri ſale conditi, ſalſamentū Sexitanum, à Sexitania ibidem ciuitate. Sunt item Scombri Thraciæ gens, ſed num ab hoc piſce ſic dicti ſint, haud conſtat. Totum interim Hiſpanicum Oceanum Scombris abundare, ex hoc Plinij quoque diſcimus. *Hiſpania cetarias Scombris implent, Thynnis non commeãtibus:* hoc eſt (vt Maſſarius interpretatur) quòd Thynni ad ea loca non commeant: & rurſus: *Scombros & Mauritania, Bæticaq; & Carteia ex Oceano intrantes capiunt.*

[a] *L 32 c. 11*
[b] *Lib. 1.*
Vbi maiores & vbi meliores.
Cur in Oceano maiores.
Scombroaria inſula.
Salſamentum Sexitanum.

NATVRA. MORES. PARTVS.

GRegales ſunt teſte Ariſtotele, [a] item Athenæo Mneſitheo. Diſcedunt à locis frigidioribus calidioribuſque, antequam Thunni, vt qui imbecilliores ſint: quod ſcribit idem Ariſtoteles [b] alicubi his verbis: *Piſces alij ex Ponto, aut in Pontum tranant, alij per hyemem ex alto in litora*
D *teporis gratia veniunt: contrà æſtate ex litore in altum vitantes æſtum diſcedunt: ſemperque qui imbecilliores ſunt, prius vtramis ratione diſcedunt, vt Scombri antequam Thynni.* [c] Et mox: *Sæpe etiam flatu Auſtrino vehementiùs occurſante: fit vt cum Colijs & Scombris exeant è Ponto Thunni in mare.* [d] Plinius verò aliam huius migrationis rationem reddit, vt ſcilicet dulciori fruantur pabulo: *Cum Thynnis* (inquit) *Amiæ & Pelamydes in Pontum ad dulciora pabula intrant gregatim cum ſuis quæque ducibus, & primi omnium Scombri.* Fuerit autem hoc genus piſcium gratitudinis, acceptique beneficij memoriæ typus exemplarq; dummodo verum eſt, quod de ijs ceu gratiſſimis erga altores ſuos ſcribit Aelianus, [e] his verbis: *In mari Ionio prope Epidamnum (vbi & Taulantij habitant) inſula eſt, quæ Athenas, id eſt, Mineruæ appellatur: eam piſcatores incolunt: & lacus eſt, vbi Scombrorum, qui ad piſcatorum conſuetudinem aſſueuerunt, & manſueſacti ſunt, aluntur. Iis ſanè cibaria edenda piſcatores idcirco obijciunt, quòd cum ijſdem fœdus quoddam ſanctum habent, atque adeo firma pace deuinciuntur. Nam hoc piſcium genus ab omni captura tum liberum eſt, atque ad errandum ſine vlla exceptione ſolutum: tum verò cæteri us ætate procedit, vt viuat ibidem ad ſummam ſenectutem. Nec tamen ætatis tempus ignauiter traducit, neque in ſuos*

altores

[a] *L. 9 Hiſt. cap. 2.*
[b] *L 8 Hiſt. cap. 12.*
[c] *Cap. 15.*
[d] *L. 9. c. 15.*
Gratitudinis typus
[e] *L. 14 c. 1.*
Scombri manſueſacti.

Digitized by Google

altores ingratum eſt. At enim de piſcatoribus paſtum cùm manè acceperit piſcatricem mox capeſcit, vt ſe nutricantibus præmium pro nutrimento perſoluat. Quare ex portu ſoluens, ad feros Scombros gentiles ſuos natare contendit, ac ſimul vt ad eos peruenit, cum ipſis ita continuo tanquam cum aliqua phalange ſuorum popularium errat: & nimirum cùm eiuſdem generis ſint, non inter ſe fugiunt, ſed ſimul natant. poſt autem cicures circum feros concurſantes in orbem conſiſtunt: & ſuorum corporum obſtructione, eos fuga exituq; intercludentes, ſuorum nutritiorum (vt pro ijs quibus expleti ab his fuerint, illos remunerentur) aduentum acerrimè tam diu expectant, dum piſcatores eò profecti, captorum permultas cædes fecerint. Cicures verò maturè properantes ad portum regrediuntur: atque ibidem intra cauernas abditi, à piſcatoribus cœnam expectant: quam quidem ipſi eis quotidiè largiuntur, ſi ipſos ad piſcatum adiutores atq; amicos fidos habere velint. Coëunt authore [f] Ariſtotele menſe Februario poſt idus; pariunt Iunio ante nonas. Edunt ſua oua condita quaſi vtriculo: incrementum autem partus præcipua ſumit celeritate. E

Scombri gratitudo erga ſuum altorẽ. — *Coitus. Partus.* — [f] *L. 6. Hiſt. c. 17.*

CAPIENDI RATIO.

SCombrorum captura (inquit Bellonius) multum eſt diuerſa in Oceano ab ea, quæ in Ponto, Propontide, Helleſponto, mediterraneo & Adriatico mari eſse ſolet. Solent enim in Oceano piſcatores ſua retia in procellas & fluctus demittere, & quò vehementiores ſunt fluctus, nauiſque celeriùs fertur, eò plures irretiunt. Quo modo autem in ijs Orientis locis capiantur, non explicat; ſed Oppianum Ponti capturam deſcribere monet, qui Scombros (vt & alios quoſdam piſces) temeritatis & imprudentiæ ſuæ pœnas captiuos luere tradidit. nam cùm alios vident retibus incluſos, ad eos ingredi (inquit) cupiunt: ingreſſi autem alij (minores nempe) per maculas rurſus euadunt, alij (maiores) detinentur: & dum rete ad litora trahitur, multos in reti Scombros hærentes, ac inſtar cunei impactos videas vtrimque, alijs ingreſsum, alijs exitum molientibus. Quomodo prope Epidamnum in mari Ionio cicures Scombriferos capiendos ſeducant, paulò antè ex Aeliano recitatum eſt. F

Temeritas ac imprudentia punita.

VSVS IN CIBIS.

DIphilus hoc genus piſcium leue eſse teſtatur citoq; à ſtomacho deſcendere: contrà Hiceſius multum nutrire, melioriſq; quàm Colias ſucci eſſe, minus verò facilè excerni iudicauit. Mihi neutrius probatur ſententia, nam, vt Arnoldus quoque teſtatur, à ſalubrioribus piſcibus plurimùm degenerant, vtpotè multo craſſiores, viſcoſiores, concoctu difficiliores, magiſq; excrementitij, ideoq; niſi iuuenibus robuſtis, & tunc cum embammatis, quæ viſcoſum craſſumq; eorum ſuccum emendare queunt, conueniunt. Cuius ſententiæ quoq; Trallianum fuiſſe obſeruo, nam ijs qui epilepſiæ obnoxij ſunt, aduerſari ait pingues & cetaceos piſces, vt Scombrum, Pelamydem, &c. Hi enim (inquit) omnes craſſum terreſtremq; & inimicum naturæ ſuccum congregant. Athenæus item Mneſitheus, Scombros, Thynnos, & Thynnides, atq; huiuſmodi gregales piſces alios, ſuaues quidem, vtpotè pingues, eſſe, ſed quia graues & ventriculo inobedientes ſunt, ταριχεύεσθαι ſcribit, id eſt, ſale inueterari poſſe, & inter ταριχηρὰ optimos haberi: præſtare autem etiamſi aſſentur, quod ſic pingue eorum liquetur. Venetijs verno tempore quo pinguiores ſunt, inter delicatiora obſonia reputantur, vt ex Iouio diximus, Romæ verò ab innata quadam ſiccitate ſunt ignobiles. Recentes in craticula aſſi comeduntur; Quod ſi verò ita parentur vt alij ſolent, quos vulgò amarinatos vocamus, ſapidiores redduntur, & per dies aliquot incorrupti ſeruantur. Sale etiam condiuntur, maximo tum in Propontide, tum in tota Græcia prouentu, more ab antiquis recepto, apud quos quàm maximè saliebantur: H [a] Columella: *Itaq; præberi conuenit ſalibus exeſam Chalcidem, Scombri, Carchariæq; & Elacatæ ventriculos, & ne per ſingula omnia enumerem, ſalſamẽtorum omnium purgamenta, quæ catariorum officinis euerruntur.* Meminit item [b] Plinius. *Hiſpania catarias Scombris replent, Thynnis non commeantibus.* Hinc Scombri Cheræphili ſalſamentarij filij dicti ſunt, vt meminit [c] Athenæus his verbis: *Pythionica ſalſamentum fuiſſe perquam gratum Antiphanes ait, quòd eius amatores fuerint Cheræphili ſalſamentarij filij, vt in Acarijs Nicocles ait:*

Anitus obeſus, cùm ad Pythionicem profectus comederit:
Quippiam, illum enim vt rumor eſt, tum inuitat
Cum lata Cherephili duos filios Scombros
Excipit hoſpitio.

Habebant item veteres ex Scombris garum quoddam, rem quidem origine ſpurcam, atq; fœdam, verumtamen tunc pretioſam & in luxu habitam, & vt cum Epigrammatario dicam, nobilem: *Nobile nunc ſitio luxurioſa garum.* Putrilago enim eſt, ſanieſuè piſcium nõ autem halme ſiue muria ſiue ſalſugo piſcium inueteratorum, aut ſale conditorum, hoc eſt, ius ſalſum, in quo ſeruatur, quod vulgo Salimuriam vocamus, neq; etiam halec eſt, vt ex hoc [d] Plinij etiam manifeſtum eſt.

Carnis qualitas. — *Cur ſaliãtur.* — *Apparatus.* — [a] *L. 8. c. 17.* — [b] *L. 9. c. 15.* — *Garum ex Scombris.* — [c] *Lib. 8.* — *Garum quid*

Eſt etiam

A *Eſt etiamnum liquoris exquiſiti genus, quod garum vocauere, inteſtinis piſcium cæteriſque, quæ abijcienda*
eſſent, ſale maceratis, vt ſit illa putreſcentium ſanies. Hoc olim conficiebatur è piſce quem Græci Garum
appellabant (vt ſuprà oſtendimus.) *Nunc è Scombro piſce laudatiſsimum in Carthaginis Spartaria ceta-*
rijs: ſociorum appellatur, ſingulisque millibus nummûm permutantibus congios penè binos: Nec liquor vllus
penè præter vnguenta maiore in pretio eſſe cœpit, nobilitatis etiam gentibus. Scombros quidem & Maurita-
nia, Bæticaque & Carteia ex Oceano intrantes capiunt, ad nihil aliud vtiles. Laudantur & Clazomenæ
garo, Pompeijq; & Leptis, ſicuti muria Antipolis ac Thurij: iam verò & Dalmatia. Vitium huius (gari nem-
pe, non muriæ, vt Rondeletius vult) *eſt alex, imperfecta nec colata fæx. Cœpit tamen & priuatim ex inu-*
tili piſciculo, minimoq́; confici, Apuam noſtri vocant: Foroiulienſes piſcem ex quo faciunt Lupum (ſuper quo *Apua.*
noſtrum iudicium ſuprà diximus) *appellant. Tranſijt deinde in luxuriam, creueruntq; genera ad infini-* *Lupus.*
tum; ſicuti garum ad colorem mulſi veteris, adeòque dilutam ſuauitatem, vt bibi poſſit. Aliud verò ad ca-
ſtimoniarum ſuperſtitionem, etiam ſacris Iudæis dicatum, quod fit è piſcibus ſquama carentibus (legendum
apparet non carentibus, nam Iudæi hodieq; niſi ſquammoſos edunt, & nõ ſquamoſis abſtinent, vt duo *Gari duo ge-*
gari ſint genera, vnum è ſquamoſis, vt ex Lupo ſiue Encraſicholo, Mænaque & Smaride conſimili- *nera.*
buſq;, alterum ex læui cute præditis, vt ex Scombris) *hic alex peruenit ad oſtrea, vrticas, gammaros,*
B *Mullorum iecinora, innumeriſque generibus ad ſaporem gulæ cœpit ſal tabeſcere. Hæc obiter indicata ſint*
deſiderijs vitæ, & ipſa tamen nonnulli vſus in medendo. Hucuſque Plinius [e] Eandem gari originem, *[e] Lib. 13.*
eundem compoſitionis modum indicauit Martialis hoc diſticho: *Epig.*

Exſpirantis adhuc Scombri de ſanguine primo *Accipe faſtoſum munera cara garum.*

Fœcoſum autem ac penè fœtidum fuiſſe aliàs facetè admodum indicauit, inquiens:

Vnguentum fuerat, quod onyx modò parua gerebat *Nunc poſtquam olfecit Papilus, ecce garum eſt.*

Apparet præterea ex eodem Plinij capite liquaminis hocce genus, certo ſalis condimentarij genere, *Garũ ex quo*
præparatum fuiſſe, vt ex eo & iucunditas & gulæ inuitamenta ſint quæſita. Ipſius de ſale hæc ſunt ver- *ſale.*
ba: *Conditur etiam odoribus additis, & pulmentarij vicem implet, excitans auiditatem, inuitanſque in*
omnibus cibis, ita vt ſit peculiaris ex eo intellectus inter innumera condita. Ita eſt in mandendo quæſitus
& garo. Deſijt quidem gari vſus apud nos: apud Turcas verò, potiſſimum Conſtantinopoli non de-
ſijt, vt Bellonius teſtatur, nam cùm piſces pleroſq; frixos vendant, ijs inteſtina & branchias eximunt,
immituntq; muriæ, vt in garum vertantur: nec diu eſſe videtur, quòd nos quoque garo caremus,
quandoquidem eius vocis vulgò ad huc extant veſtigia, nã qui piſces ſale inueteratos vendunt, com-
poſito ex piſcibus & garo nomine, piſcigarolos appellamus, & in gari locum ſucceſsêre ſale conditi
C Encraſicholi, fortè quòd minus oleant. Vt modo oratio, vnde digreſſa eſt, ad Scombros reuertatur,
ex his quoque præſtantiſsimum garum fiebat, quod ſociorum (vt ex Plinio oſtendimus) appellaba- *Garum ſocio-*
tur: non enim Ioan. Langio aſsentior, qui in epiſtolis ſuis eruditiſsimis ſanè & lectu digniſsimis, aſso- *rum cur ſic*
ciorum legendum contendit, quaſi aſotorum, id eſt helluonum, ſiue prodigorum, qui cibariorum & *dictum.*
potus luxuria, paterna bona decoxerunt. Etenim præter Plinium, ita legunt Martialis, Apicius, Sene- *Aſoti qui.*
ca, alij. Et ſi Aſotorum legendum intelligendumque, quorſum attinebit ſcribi aſsociorum? Scholia-
ſtes [f] in libros Galeni de compoſit. medicam. ſecundum locos, non ſolùm legit ſociorum, verùm etiam, *[f] Cap. 3.*
vbi apud illum in compoſitione Aſclepiadis ad aurium fœtorem, vlcuſque depaſcendo proſerpens,
Hiſpanorum appellata communis textus habet γάρυ μέλανος ῥωμαϊστὶ λεγομένου ὀκιτόρυ, id eſt gari ni-
gri Romanis nuncupati ocitari, legendum iudicat σοκίορουμ, cùm nulla ſit in Romana, & Latina lin-
gua ocitari vox: & Garum Hiſpanicum, Sociorum ſit appellatum; quòd ganeones & gulæ dediti lur-
cones ſociatim eo vterentur, ipſumque in maximis delicijs haberent: citatque Plinium de Mullo lo-
quentem. [g] *M. Apicius ad omnem luxum ingenio mirus in ſociorum garo (nam ea quoque res cognomen* *[g] L. 9. c. 17.*
inuenit) necari eos præcellens putauit. Vbi tamen obiter notandum eſt, in codice Galeni, qui Baſileæ
impreſsus eſt, pro ὀκιτόρυ legi ὀξιπορυ quo nomine gari genus intelligi, quod aliàs oxygarum dicatur, *Oxiporum*
D Hermolaus ex Columella tradit. Quod verò ad etymologiã vocis ſociorum attinet, eidẽ doctiſsimo *quid.*
viro non ſubſcribo; putauerimq́; id cognominis obtinuiſſe garum, quòd à ſocijs populi Romani, ni-
mirum Hiſpanis Romam deferretur. Socios enim Romani, appellabant, quos ita fœdere coniunctos *Socij qui Ro-*
habebant, vt & belli & pacis eſsent participes, quales Hiſpanos Apicij Senecæque (ante quos eius *manis dicti.*
cognominis mentionem non inuenias) temporibus fuiſſe Romana hiſtoria teſtatur. Idem Galeni
Scholiaſtes in hoc Plinij loco: *Nunc è Scombro piſce laudatiſſimum in finibus Carthaginis Spartariæ ceta-* *Plinij locus*
rijs &c. legit, in finibus Carthaginis & Hiſpaniæ: hancque lectionẽ probat ex alio Plinij loco, vbi ait: *conſideratur*
Hiſpania cetarias his implent. Nec placet quod nonnulli Spartariam Carthaginis epithetum eſſe vo-
lunt, atque ita ibi vocetur ob ſparti abundantiam. Et ſi quis hanc lectionem non admittat, & tamen
coniecturæ ampliorem locum concedat, audet credere, Scombroariæ pro Spartariæ legi oportere:
[h] quoniam Strabo Scombroariam inſulam eſſe ait, à noua Carthagine ſtadijs vigintiquatuor ſitam, *[h] L. 3. Geog.*
quæ à Scombrorum captura, nomen acceperit.

VSVS.

E

VSVS IN MEDICINA.

Ad arquatum. *a L. 12. c. 46* *Ad aurium dolores.* *b L. 32. c. 10*

SI laborantibus ex iecore atque arquato morbo Scombrus edendus præbeatur, [a] Aelianus ex piſcatoriæ rei peritorum obſeruatione, ad ſanitatem redituros tradit. Sunt qui præcipuè aduerſus omnia aurium vitia commendant, gari ſociorum cyathum in calice nouo decocti, deinde ſpuma pennis deterſa poſtquam deſierit ſpumare, tepidè infuſi. [b] Plinius author eſt Scombros in aceto putrefactos, mulieres ſtrangulatu oppreſſas excitare.

DE COLIA SIVE LACERTO. Cap. LIV.

F

SYNONYMA. ETYMVM.

Monedula. *a L. 9. Hiſt. cap. 2.* *Lacertus veterum.* *Elecatenas* *Etymum.*

NOmen huius piſcis diuerſimodè in vulgatis Ariſtotelis exemplaribus ſcribitur, κολίας, κοιλίας, κοχλίας, quæ duo poſteriora vocabula corrupta eſſe doctiores autumant; Theodorumque κολοιὸν legendum eſſe voluiſſe iudicant, Monedulam enim reddidit: in quam charybdim Plinius (qui alias Græcam (Colias) vocem retinuit) aliquando etiam impegit, Graculum qui Monedulæ idem eſt, transferens, vbi Draconem marinum Graculo ſimilem eſſe dicit. Alibi [a] idem Gaza Coruulum interpretatus eſt, ſiue Gracculum. Rondeletius ſuadet, vt Græca vtamur nomenclatura, idque ego non improbo; Latinis tamen, vt Corn. Celſo, Columellæ, ac Martiali Lacertum vocari non dubito: quamquam hoc vocabulo Plinius comprehendere videatur qui Lacerti quadrupedis ſimilitudinem habēt, hoc eſt, qui antè & retrò tenues ſunt & acuti, in medio craſſi & rotundi. Colian enim Lacertorum generis minimum eſſe inquit: apparetque iſtiuſmodi ſpeciei piſces ad ſaliendum idoneos eſſe, nam & idem Plinius Elecathenas Lacertorum generis facit, quos Athenæus cetaceos eſſe ait & ad ſaliēdum aptos. Colias autem quo de hic agimus, apud hodierni temporis Græcos, nomen teſte Bellonio, antiquum retinet. Quamobrem nunquid nunc Scombrum κολίον dicant, vt Saluianus tradit, dubitari poteſt. Idem Bellonius exiſtimans picam variam Græcis κολίον aut κολίαν nūcupari, Colian piſcem ab aue eiuſdem nominis (noſtri, inquit, vocant vn gay,) quòd eius latera ſimiliter ac ea auis multis coloribus variegata conſpiciantur, dictum putat. Quam etymologiam ſicuti non improbo, inde enim κολιογραπτον Athenæus vocaſſe videtur; ita tamen Bellonio authorem eſſe non puto, qui picam vel aliam auem Colian aut Colion uocet; & quæ κολοιὸς uocatur, Gracculus eſt, ſiue monedula. Maſſilia eodem Bellonio teſte Cogniol appellat, Genua, ut apparet Lacertum, nam Bellonius in capite de Lacerto, Scombri quoddam genus, cuius tergus multò magis quàm in alijs uiret, & uenter uariegatus eſt, ibi uulgò Lacertum uocari ait, quem reuera Coliam eſſe ex Scombrini corporis paruitate liquet. G

FORMA. DESCRIPTIO.

Quibus ſimilis. *a L. 9. Hiſt. cap. 2.* *b L. 8. Hiſt. cap. 13* *c L. 3. c. 17.* *Vt Scombro ſimius.* *Scomber paruus.* *Plinij locus expenditur.*

QVanta ſit Lacertorum cum Scombris & Pelamydibus ſimilitudo, facilè ex authoribus licet colligere, qui ferè ſemper hos piſces ſimul nominant, ſic [a] Ariſtoteles, gregales enumerans, ijs, mox accenſet Pelamydes, Scombros, Colias: & [b] alias de migratione piſcium agens, ubi de Thunnis, & Pelamydibus dixiſſet, ab his ſubinde, Scombros nominat & Colias. Sic ex Latinis Columella: [c] *itaque præberi conuenit tabentes Halleculas vel quicquid inteſtini Pelamys aut Lacertus gerit, tum Scombri ventriculum.* Tanta autem Coliæ ſiue Lacerto cum Scombro ſimilitudo eſt, ut Bellonius Coliæ tantùm iconem dederit, Scombrumque fuſius nō deſcripſerit, quòd & icon & deſcriptio ex Colia manifeſtiſſimè haberi queant. Inquit autem, cùm aliquando à Lemni inſulæ incolis ſciſcitaretur, quid Colias eſſet, reſpondiſſe idem cum Scombro non eſſe; ſeſe uerò præter magnitudinem aliam differentiam non inueniſſe: ideoque libenter ſe Coliam Scombrorum puſillorum generis ſtatuere: quare & paruum Scombrum nominauit, Hicceſiumque miratur, quòd Scombro maiorem eſſe ſcripſerit Coliam, Pro Bellonio, nobiſque idem ſentientibus ſtat Plinius, Coliam Lacertorum minimum faciens: ſic enim legendum arbitramur contra uulgarem lectionem, quæ minima legit ſine ſenſu. Scio interim eſſe qui legunt minima genera, item qui genera ſimpliciter, cùm Plinius H

A nius loquatur in ſingulari, hoc modo: *Colias ſiue Parianus, ſiue Sexitanus à patria Bætica, Lacertorum minima:* nec obſtat, quòd mox ſubiungat, *Helecathenes ſunt Lacertorum genera*: Helecathenes namque in plurali æquè ac ſingulari efferri poſſunt. Abſurdum quoque videtur & præter Plinij loquendi modum, eandem vocem (minima) interpretari pro eo quod minimi eſt pretij, vel bonitate aut præſtantia infimum, vt Rondeletius arbitratur. Minorem autem Scombro Coliam eſſe, etiam habemus ex Athenæo, qui Sardam Coliæ magnitudine æqualem eſſe ſcribit, vt in Sarda diximus.

LOCVS. NATVRA. MORES. VSVS IN CIBIS.

Nihil ferè de Scombro dictum eſt, quod Coliæ ſimiliter competere non poſſit.[a] Ariſtoteles optimos eſſe ſcribit in Propontide, antequam pariant, cùm cæteri ſuſanei (quibus alias[b] Colias etiam annumerat, ſemelque anno parere teſtatur,) Pontum adeuntes proximè Aegeum
B ſint pinguiſſimi. Commendantur ab Athenæo Amyclani, atque Hiſpani, qui Sexetani cognominantur, vnde in hoc[c] Martialis: *[a] L. 8. Hiſt. cap. 13. [b] L. 5. Hiſt. cap. 9. Vbi meliores.*

Cùm Saxetani ponatur cauda Lacerti, Et bene ſi cœnas, conchis inuncta tibi eſt. *[c] L. 7. Epig.*

Legendum Sexetani: & apud Galenum,[d] vbi ſcripſit *piſces mollis carnis & excrementis vacui, vt Saxatiles & Aſelli, ad ſaliendum non ſunt accommodi: Coracini verò & Pelamydes, Myli, Sardæ, Sardenæ, quæque Saxitana vocant ſalſamenta, ad ſaliendum ſunt apposita:* & paulò pòſt: *præſtantiſſima ſunt Sardica ſalſamẽta, hodie Sardas vocant, & Myli ex Ponto, ſecundum autem poſt illa locum habent Coracini & Pelamydes & quæ Saxitana appellant*, Sexitana legendum & de ſale inueteratis Colijs intelligendum eſt. Sexi enim authore Plinio, Beticæ Hiſpaniæ oppidum eſt. Nec aliud, puto, eſt ſalſamentum Gaditanum memoratum ab Hippocrate in primo ſplenis morbo, niſi mauis de Scombro intelligi hoc. Laudantur & Parij ſiue Pariani, ſicuti cùm ex allato Plinij loco, tum ex hoc Archeſtrati qui inter opſophagos lurconeſque facilè primas habuit,[e] conſtat: *[d] Lib. 3. Alim. Salſamentũ Gaditanum. Colias Parianus. [e] Athenæus lib. 3.*

Καὶ Πάριον κολίαν (κολιῶν potius) κυδρὴ τροφὸς ἔστι πολίχνη. id eſt
Parium oppidum Coliarum nutrix inclyta.

Quod modò ad carnis qualitatem attinet, Xenocrates author eſt, Scombrum & Coliam carnem ha-
C bere, non aliter ac ipſi Thunni habent, ſtomacho ingratam, aridam, malique ſucci, & quæ non facilè aluo excernitur, ſed quæ copioſè nutrit; minuſque ori gratam eſſe Coliæ carnem, & minus etiam ſucci habere. Scombrum Athenæus quoque leuiter & ſubito è ventriculo deſcendere tradit, Coliam verò glutinoſum, acrioremque eſſe & mordaciorem, deterioris ſucci, multum nutrire. Sic & Lacertum (quem eundem cum Colia eſſe diximus) Cornelius Celſus, inter grauiſſimi alimenti piſces recenſens: *piſcium eorum* (inquit) *qui ex media materia ſunt* (hoc eſt, mediocriter alunt) *quibus maximè vtimur, tamen grauiſſimi ſunt, ex quibus ſalſamenta quoque fieri poſſunt, qualis Lacertus eſt.* Lacertos autem ſaliri ſolitos non ſolùm etiam ex ijs quæ ex Galeno diximus, verùm etiam habemus ex Martiale, qui ſic canit: *Carnis qualitas. Scõber Coliæ præſtat. Lacerti ſaliendi ſoliti.*

Mox vetus & tenui maior Cordyla Lacerto, Sed quam cum rutæ frondibus oua tegant.

Et rurſus alibi:

Secta coronabunt rutatos oua lacertos, Et madidum Thynni de ſale ſumen erit.

Item rurſus:

Vel duo fruſta rogat Cybij, tenuemue Lacertum, Nec dignam toto de Botryone putas.

Quo loco botryonem Hermolaus interpretatur vuas ollares & condititios racemos, quales diebus
D quibus caro interdicta eſt, hodieq; vſurpamus. Inuenio & muriæ Lacertorum vſum apud medicos ad dentium dolores, ſi quis ea ſubinde os colluat, vt meminit Marcellus. Cæterùm licet Lacertus ſiue Colias per ſe minus palato ſapiat, ab eius eſu nihilominus Romani nequaquam abſtinuerunt, vt præ cæteris docet Apicius qui multa nobis de apparatu ipſius memoriæ prodidit: Patina ex Lacertis & cerebellis, ex eo.[f] *Friges oua dura, cerebella elixas & eneruas, gigeria pullorum coques. Hæc omnia diuides præter piſcem. compones in patina præmiſſa. ſalſum coctum in medio pones. Teres piper, Liguſticum. Suffundes paſſum vel mulſum, vt dulcis ſit. Piperatum mittes in patinam: facies vt ferueat. cùm ferbuerit, ramo rutæ agitabis, & amylo obligabis.* Et paulò pòſt. Patina de Lacertis: *Lacertos rades, lauas. oua confringis, & cum Lacertis commiſces. adijcies liquamen, vinum, oleum. facies vt ferueat. cùm ferbuerit, ænogarum ſimplex perfundis, piper aſperges & inferes.*[g] Ius in Lacertos elixos ex eodem: *Piper, liguſticum, cuminum, rutam viridem, cepam: mel, acetum, liquamen, vinum, oleum, defrutum: calefacies & agitabis rutæ ſurculo, & obligabis amylo.* *Botrys q. Muria Lacertorum. Apparatus. [f] Lib. 4 c. 2. Ius in Lacertos elixos. [g] L. 10 c. 9.*

Digitized by Google

DE SAVRO. Cap. LVI. E

Saurus à Lacerto differt. *A Trachuro.* *Lib. 7.* *Saurus qui. Tarantola.*

Σαῦρος & pro piſce quo dedicetur, & pro quadrupede, quod Latinis Lacertus appellatur, accipitur, quamobrem Theodorus Gaza, & vetus etiam interpres Galeni, eoſque ſecuti alij hunc piſcem Latinè Lacertum dicunt, cùm ſit veterum Latinorum Lacertus, Græcorum Colias. Vitandæ itaque æquiuocationis cauſa, Græcam nomenclaturam retinebimus, Latinèque ſimiliter Saurum appellabimus. Rurſus Saurum à Trachuro, qui tamen Romæ Suaro & Maſſiliæ Suuero, nomine vtroque (vt apparet) à Saurus detorto, appellatur, differre, in Trachuro dictum eſt, quoniam Oppianus de Trachuro & Sauro tanquam de diuerſis piſcibus agat diuerſis locis: cui rationi addendum, quòd Speuſippus apud [a] Athenæum ſcribit Saurum ſimilem eſſe Acui & Sphyrænæ: nam hæc ſimilitudo Trachuro neutiquam conuenit. Proſtat autem nonnunquam in foro piſcatorio Romæ piſcis quidam longus capite terreſtris Lacerti, egregiè dentatus, Tarantolę nomine, quo & exiguum terreni Lacerti genus intelligunt, cùm ſit Apulorum Tarantula peſtiferum, venenoſiſſimumq; phalangium, cuius venenum ſola curatur muſica. Hunc itaque piſcem Lacerto ſimillimum quadrupedi Hippolito Saluiano verum ac genuinum Saurum eſſe profitenti libenter aſſentior, quòd omnia ei quæ de Sauro veteres ſcribunt, exactè conueniant. F

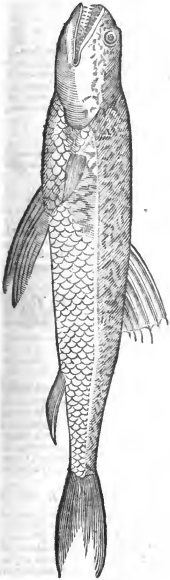
GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

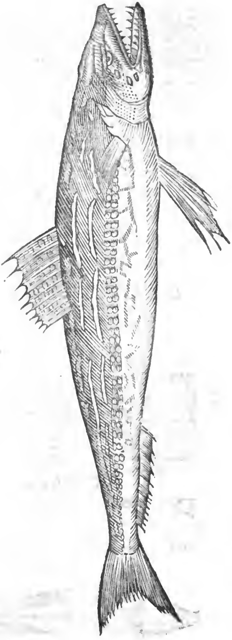
L. 11. c. 49. *Caput.* *Pinna.* *Anus.* *Cauda.* *Forma.* *Color.*

DVo Sauri genera eſſe [a] Aelianus tradit, videlicet noſtras, & peregrinum, in rubro mari naſcẽs. Noſtras caput habet (inquit Saluianus) tenue & rotundum; roſtrum oblongum & acutum. Os magnum plurimis atque exiguis dentibus munitum: Oculos mediocres, rotundos & aureos: Branchias vtrimque quaternas: prope quas binæ & paruæ ſunt pinnæ, vtrimque ſcilicet vna: aliæ duæ & maiores in ventre; in medio dorſo vna haud magna quinis ſeniſuè aculeis horrida erigitur aliaque vna multò minor in medio dorſo caudæ vicina reperitur: è cuius regione ab ano, qui in hoc piſce caudæ ſatis proximus eſt, alia paulò maior imo ventri hæret. Cauda in vnam & lunatam pinnam degenerat. Corpus oblongum eſt & rotundum. Vnde non ineptè à Speuſippo in ſecũdo ſimilium, Sphyræna, Acus & Saurus ſimiles eſſe dicuntur. Sphyrænæ enim ſatis ſimilis eſt hic noſter Saurus: G ſimilis & Acui, ſi Acus illam roſtri dempſeris tenuitatem. Ventre eſt ſubalbido, lateribus luteis, dorſo ex viridi nigricante, maculis quamplurimis virentibus, rubeis, cæruleis, luteis atque nigricantibus dorſum, caput, & latera, nonnullorum ſerpentum inſtar, variè admodum pingentibus: Quamobrem non ſolùm ore, roſtro, capite, atq; reliqua corporis figura, ſed colorum etiam varietate proximè adeo ad terreſtris Lacerti accedit ſimilitudinem, vt ei ſimillimus, ſi pedes exceperis, videri poſſit. *Partes interna.* Ventriculum habet oblongum & ſatis magnum: appendices non multos: inteſtina mediocria: hepar bifidum, & ſubrubeum: Lienem ſubatrum. *Magnitudo.* Pedali menſura maiorem adhuc non vidimus. *Saurus peregrinus.* Ab hoc noſtro Sauro aliquantulum diuerſus eſt, qui in rubro mari reperitur, quem his verbis deſcribit Aelianus: *Rubri maris Saurus* (interpres reddit Lacertum) *eſt, cuius magnitudo ei qui naſcitur apud nos, æqualis eſt, virgatus ſpectatur, lineis nimirum aureolis circundatur à branchijs ad caudam pertinentibus, quas media argentea diſtinguunt: ore eſt hiante, maxilla inferior eminet in ſuperiorem, virides oculos habet, quos aureo fulgore palpebræ ambiunt.* Ab hac delineatione non omnino abhorret peregrinus iſte piſcis, ſupinè ſubuiridis, pronè caſtaneus, lineis ſiue lituris, maculiſque orbicularibus ſubuiridibus decoratus. Rictũ oris habet maximum Lacertorum terreſtrium planè æmulum, & validiſſimis dentibus inſtructum. Branchiarum opercula flaueſcunt, punctis referta ferrugineis. Pinna tergoris & branchiarum & cauda ex ferrugineo rubent. H Quæ verò in ventre ſunt, eiuſdem ferè cum ventre ſunt coloris.

LOCVS

Digitized by Google

Digitized by Google

NATVRA. MORES. E

Viuacitas. Ignauia. Voracitas. Aſtus.

PIſcis eſt ſoliuagus, carne veſcens: adeo viuax (inquit Bellonius) vt ſi internis omnibus ſpolies, nihilominus adhuc moueatur. Eſtque omnium piſcium & ignauiſsimus & voraciſſimus, quare vt ventrem ſuum famelicum ſaturet, ad aſtum refugium habet, paruiſque piſciculis inſidias molitur apophyſi illa, quam extra os propendere diximus. Eam enim ex ore demittit, & piſciculos tanquam ad vermem, ad eam adnatantes, eamque prehendentes vnà cum ea deglutit: nunquam tamen inſatur. biliem ſuam rabiem explere poteſt, quin eò vſque progreditur eius inexhauſta cibi helluatio, quoad cibo onuſtus, in terram ſe abijciens, pœnas det maiori aliqui piſci, qui humi ſtratum in ventrem demittit ſuum. Eſſe autem inſatiabili abdomine, vel hoc declarat, quòd ſi edendum cibum capto obieceris, eò vſque veſcatur, donec cibus exaggeratus, ad ipſum os redundet. Quæ omnia Oppianus interprete Lippio ſic expreſſit.

Stultitia excellit cunctis ferus Hemerocœta,
Eſt ſpecus ignauum capitis cui vertice ſummo
Sunt inuerſa ſupra radiantia lumina: rictus
Eſt inter medios oculos: luceſque profundo
Conterit in ſomno ſolidas, proſtratus arena, F
Et ſolus noctu vigilat, noctuque mouetur,
Hinc piſcis nigræ fertur cognomine noctis
Noctua, ſed ventris ſortitur damna voracis,
Non modus eſt luxus, non eſt menſura ciborum:
Indomitam ſeruat rabiem ſub ventre rapaci,
Quam ſaturare poteſt nunquam, ſed creſcit edendo.
Donec cum rapido diſrumpat viſcera ventre,
Inuerſus tento moriatur corpore in vndis,
Vel nimio paſtu vita ſpolietur onuſtus.
Eſt tanta ſignum crapulæ, ventriſq; rapacis,
Appendat ſi quis piſcem, vel porrigat eſcas
Eſt cibus ore tenus, paſtu ſumma ora replentur,
Non tamen eſt ardor tantus compreſſus edendi.

MORALIA.

Luxuria deteſtatio.

VRanoſcopus itaque tanto ciborum pondere abdomen ſuum replens, vt nimiũ tento diſrumpatur, triſti atque infelici voracitatis exitu, omnes quidem à luxu crapulaque deterret, & ad temperantiam adhortatur, ſed eos potiſſimùm, quorum deus venter eſt, quemadmodum G his verſibus quos ſuperioribus ſubnexit idem Oppianus docuit:

Aduertat mortale genus, cognoſcere ventris
Ediſcat finem, luxum crapulamq; ſequuntur
Innumeri morbi, domito ſunt ventre fuganda
Menſarum illecebra, manibus pedibuſque reuincta
Pellenda ingluuies, epulis menſura tenenda,
Plurima neu varijs ponantur fercula menſis,
Et ventris mortale genus diſſoluit habenas,
Per luxum rapitur praceps, ruit impete vaſto,
Talia proſpiciens finem fugit Hemerocœta.

VSVS IN CIBIS, ET MEDICINA.

[a] L. 11. c. 34. Carnis qualitas.

NOnnulli (inquit [a] Aelianus) Vranoſcopum dicunt eſculentum eſſe: alij plerique negant. Poëtæ quidem vbi conuiuia & epulas deſcribunt, eum videntur præterire, cùm pleroſque, quorum in menſa vſus eſt, ſuis verſibus celebrent. Diphilo apud Athenæum (cuius verba ſuprà recitaui) βαρὺς vocatur, à graui viroſoque odore: talique item ſapore vt ſit, neceſſe eſſe Rondeletius ſcribit, quòd carne cænoſaq; aqua veſcatur: atqui carne quidem veſcitur, ſed viuorum (vt oſtendimus) piſculorum, à quibus vti virus illud contrahere nequit, ita aqua cænoſa veſci nemo veterum tradit. Viroſum verò eſſe certiſſimum eſt, ideoque paſſim negligitur, & inerti relinquitur plebeculæ. H

[b] Lib. de affect. int.

[b] Hippocrates victus rationem preſcribens, Callionymum non ſolùm concedit, verùm etiam vti iubet *Qui pituita alba laborat* (inquit) *ex piſcibus veſcatur Scorpio, aut Dracone, aut Callionymo, aut Gobio, aut alijs piſcibus, qui ſimilem facultatẽ habẽt.* Et rurſus: *Qui ægrotat morbo craſſo à pituita putrefacta, obſoniũ habeat ex piſcibus Scorpium aut Callionymum, aut Cuculũ.* In morbo ſplenis. *Dentur* (inquit) *piſces Scorpius, Draco, Gobio, Cuculus, Callionymus. Hos coctos & frigidos dato.* Et alibi: *A pituita maximè in aquã inter cutẽ tranſitus fit &c. In hac qui curabilis eſt, ex piſcib. vtatur Gobione, Callionymo, Cuculo & Scorpio, & alijs huiuſmodi, omnibus coctis nõ recentibus & frigidis. Hi enim ſicciſsimi ſunt, & in iuſculũ ne intingat & inſulſi ſint piſces.*

Temperamentum. Fellis vis et vſus.

Fellis huius piſcis in medicina frequẽs admodũ vſus eſt: cùm enim omne fel mordeat, excalfaciat plus minus, prout animalium differentiæ ſunt, præſtantiſſima in effectu, Dioſcoridis ſen-

tentia

A tentia exiſtimantur è Scorpione marino, è piſce qui Callionymus dicitur; è marina teſtudine, ex hiæna,
Perdice, Aquila, Gallina alba, capra ſylueſtri. Galenus quoque vbi de fellibus ex profeſſo loquitur,
fel Callionymi quoque inter alia efficaciſſimum prædicare videtur, inquiens: *Taurorum bis valentior*
bilis, inferior tamen bile hyænarum, & hæc quoque inferior bile Callionymi & Scorpij marini, & marinæ te-
ſtudinis. [b] Aliàs etiam ad oculos ſuffuſos primam ferè omnium compoſitionum eſſe ait, quæ ex fœni- [b] *Lib. 4. de*
culi ſucco, & hyenæ felle ac melle Attico conſtat; quoſdam verò etiam caprinum fel addidiſſe: ſed & *comp. med.*
alium poſtea aliud fel admiſcuiſſe, galli, aut viperæ aut teſtudinis marinæ aut Callionymi: ſuo verò *ſec. loc.*
tempore in pretio haberi fel Scarorum. Aliàs item inquit: animalium quorundam fel ſingulariter à
medicis extollitur, tanquam aciem exacuat oculorum & ſuffuſionum initia digerat, veluti piſcis quem *Fel quibus*
vocant Callionymum. Quamobrem ſunt qui Thobiæ oculos huius piſcis felle curatos fuiſſe volunt. *proſit.*
Quibus autem peculiaribus alijs etiam in affectibus iſtius fellis vſus ſit, docet [c] Plinius, cicatrices ſa- [c] *Li. 32. c. 7.*
nare & carnes oculorum ſuperuacuas conſumere tradens; item auribus vtiliſſimum eſſe, cum roſaceo
infuſum. Et Apollonius [d] apud Galenum ad auditus grauitatem ſenecta anguium cum felle bubulo [d] *Lib. 3. de*
aut caprino, aut teſtudinis marinæ aut Callionymi diluta vti præcipit. *comp. med. ſec. loc.*

B DE TRACHVRO. Cap. LII.

SYNONYMA. ETYMVM.

Τράχουρος, ſiue vt Oppianus & Galenus ſcribunt, τραχοῦρος, quo nomine apud Latinos *Lacertus.*
veniat, neſcio: hoc ſaltem ſcio, non vocari Lacertum, vt nonnulli voluerunt, nam hic *Colias.*
κολίας potius eſt, ſi pro peculiari ſpecie accipias, pro peculiari, inquam ſpecie, quan-
doquidem Plinius varia aquatilia Lacerti nomine comprehendit. Falluntur item
qui Trachurum eundem rentur cum Sauro, licet huius vocis veſtigia verus ac ge-
nuinus Trachurus Romæ, & in alijs quibuſdam Italiæ locis obtineat, Suuaro enim
Romæ & Maſſiliæ Suuero nominatur. Σαῦρον enim & Τράχουρον tanquam diuerſos piſces ſeparatim *Saurus.*
Oppianus appellat: Neque etiam σαῦρος, licet Lacertum ſignificet, & à figura terreſtris Lacerti no-
men habere nō dubitem, haud rectè tamen Latinè Lacertum, vt Gaza fecit, verteris, ob allatam prius
C rationem, qua de re ſuo loco. Gallis Trachurus Maquerau baſtard quaſi Scomber ſpurius, Sanſo- *Scōber ſpu-*
nibus Cicharau, alicubi Gaſcon dicitur. Minores Romæ fricturę nomine veniunt, vt Iouius & Saluia- *rius.*
nus tradunt. Sunt enim multa piſcium genera quæ ob paruitatem in ſartagine feruenti oleo coquun- *Frictura.*
tur, ſicut Triglæ, Bocæ, Scombri, Dracones, Pagri & Auratæ.

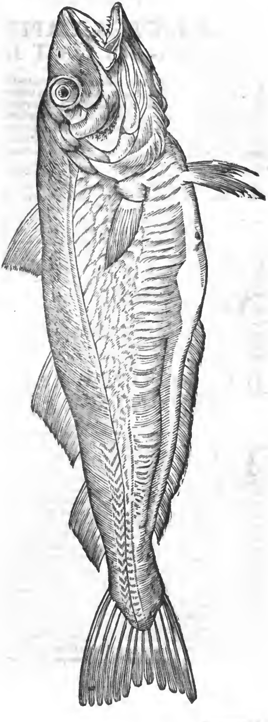
FORMA. DESCRIPTIO

Trachuri forma, niſi paulò longior eſſet, ouata dici poſſit: Cùm enim eius medium corpus la- *Forma:*
tiuſculum ſit, deinde vtroq; verſus arctatur, donec roſtrum ore clauſo, atque extrema pars
caudæ carnea, acuetur. Inferior autem maxilla, quæ ſuperiore paulò longior eſt, cùm os
clauditur, non rectà ſed obliquè ſurſum excurrit, vnde os etiam non in longitudinem ſed in obliquum *Os.*
ſciſſum eſt, dentibus adeo paucis & minutis munitum, vt edentulum videatur: reuera tamen maxil-
larum pars denticulata eſt. Eſt autem vt Scombri admodum magnum: item oculis, vt in Melanuro
Branchiæ vtrimq: quaternæ. Pinnis natat quatuor, quarum duæ maiores ad brāchias ſitæ ſunt, duæ *Branchiæ.*
D aliæ minores in ventre: aliæ item duæ in dorſo eriguntur; prior latior & breuior, in eminentiore dorſo: *Pinnæ.*
altera paulò inferius arctior, ſed longior, nam per dorſum reliquum ferè vſq; etiam ad caudam porri-
gitur. Podex in medio ventre eſt, à quo alia deniq; pinna ad caudam vſq; demittitur. Cauda autem
bifurca eſt, ſimilis Acus vulgaris. In medio corpore lineam habet à capite ad caudam deductam, *Podex.*
multis oſſiculis, ita horridam, vt ſerra eſſe videatur, non rectam quidem ſed media ſui parte inflexam *Cauda.*
& obliquam, in cauda eminentiorem aſperioremq; quàm in alijs partibus, quæq; ob id caudam qua-
dratam efficiat. Squamis caret, læui tantùm cute præditus: Dorſo ſubcæruleus, ventre verò & late-
ribus argenteus eſt, purpuramq; aliquantulum ementitur, vt inde αἰλλοπίαν, id eſt varium fortè di- *Cutis.*
xerit Numenius. Trachurus, cuius hîc iconem damus, colore ferè eſt albicante, aureis vbiq; lituris *Color.*
varius. Cauda ex violaceo ferè ad cæruleum vergit. Ad pedalem magnitudinem perrarò excreſcit. *Magnitu-do.*

Trachurus Rond.

Trachurus ab authore obſeruatus.

Digitized by Google

A

LOCVS. MORES. CAPIENDI RATIO. ANTIPATHIA.

TRachurum Oppianus ijs annumerat, qui circa litora verſantur. Numeroſè ſimul capiuntur, etſi parui ſint, Romæ Fricturæ nomine per vrbem venundantur, vt gregales eſſe, tutò liceat conijcere. Capiuntur autem omnibus anni temporibus, ſemperque Romæ (teſte Saluiano) proſtant. Veteres naſſis eos capiebant, vt idem [a] Oppianus declarat his verſibus: *Naſsis capi.* [a] *Lib. 3.*

Chalcidibus fraudes autumni tempore prædo
Trachuron, naſſam ſparti de vimine texens,
Claudit & aſperſum vino, miſcetque puellæ
Thiantis patris longæuo immiſſa parente
Exuit humanam fatali numine formam,
B *Deflens concubitum lachrymis aſperſa nefandum.*
Talis odor ſubitò ſpirat per marmora lata,
Inſtruit & Thriſſas prendit, genteſque proteruas
Et vili miſtam vitiæ ſub vimine maſſam
Aſſyriæ lachrimas, quæ turpi accenſa furore
Infandum irata patrauit Cypride crimen.
Arboris in faciem verſa eſt cognomine myrrhæ. *Myrrhæ fabula.*
Hos ſuccos miſcet, naſſam ſub fluctibus aptas:
Alliciens ſpecies varias, & naſſa repletur,
Et fortunatæ ſuccedunt munera prædæ.

Nunc verò multò minori negocio retibus capiuntur, & quibuſuis alijs frequentiores. Miram profectò & nos planè latentem caudæ Trachuri facultatem tribuit [b] Aelianus, *equam* nimirum *in vtero habentem, ſi ei appendatur, & piſcis mox liber in mare dimittatur, non multò poſt, abortum pati.* *Caudæ mira facultas.* [b] *L. 11. c. 50.*

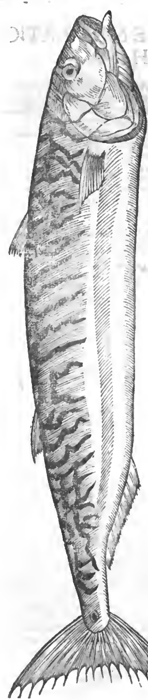
VSVS IN CIBIS.

DIocles apud Athenæum, Trachurum aridum piſcem vocat, & Philotimus, cui ſubſcribit Galenus, inter piſces duræ carnis, & qui ob id ægrè conficiuntur, quique craſſos ſuccos gignunt Trachurum numerat; talemque eſſe vſus docet, niſi externa aliqua pinguedine aut iuſculo tener ac iurulentus fiat. Aſſi verò aut frixi, ſi priuſquam deferueant, in acetum acerrimum, croco antea alijſque aromatibus conditum inijciantur, moxque poſt binas horas in vaſe alio abſque aceto *Vt ſapidiores fiant.*
C cōponantur, nō ſolùm palato gratiores reddētur, ſed aliquot etiā diebus incorrupti conſeruari poterūt.

DE SCOMBRO. Cap. LIII. SYNONYMA. ETYMVM.

NOtiſſimus vbique terrarum, qui Græcis σκόμβρος, Latinis Scomber aut Scombrus appellatur. [a] Horatius piſcem Iberum videtur dixiſſe hoc verſu: *Piſcis Iberus* [a] *L. 2. Ser. 8.*

His miſtum ius eſt oleo, quod prima Venafri Preſsit cella, garo de ſuccis piſcis Iberi Vino &c. Garum enim liquamenuè optimum (vt modo oſtendetur) in Iberia ſiue Hiſpania ex Scombro fiebat. Apud Venetos antiquam planè nomenclaturam hodieq; retinet. Romani Lacertum vocant teſte Iouio, quod ita refutat Saluianus, ac ſi Iouius antiquis Romanis ita appellatum ſignificare voluerit; quod tamen non puto: nam & Neapoli vel ipſo Saluiano referente, Lacertum nominant: ipſe interim Saluianus Romæ vulgò Macarel
D vocari tradit, nomine ferè cum Gallis, Belgis & Anglis communi, quibus Maqueraeu appellatur: vnde Albertus Macarellum, Arnoldus Villanouanus Maquerellum appellarunt. Iulius Cæſar Scaliger nomen hoc Græcæ originis eſſe iudicauit: nec plura addidit: quod nonnullis non placet, quoniam ſi piſcium vlli μακάριοι vocari debeant, ij quos veteres opſophagi deos vocarunt, ſic appellandi potius ſint, ad quam prærogatiuam Scombri non peruenerunt, niſi in paucis regionibus, vt Eleuſiniaci: quare Gallicam à Bellonio indicatam etymologiam recipiendam volunt, qui Scombros vulgò Maquerellos nominari ſcribit quaſi lenones, quòd verno tempore paruas Alauſas quas virgines dicunt, ſubinde ſubſequi ſoleant: ſed fortaſſis Scaliger non ad piſcis præſtantiam reſpexerit, ſed ad garum, quod apud ganeones illos in ſummo erat honore ac pretio: Ego tamen ita dictos ſuſpicor à corporis nacritudine, quaſi vulgò Magarellos: Sunt enim oblongi & exiles in extremo. Maſſiliæ Auriol, Genuæ Oreol ab aureis oculis, Monſpelij peis d'Auriou quaſi piſcis Aprilis, quòd eo menſe maximè capiatur, item Vicrat dicitur, quaſi vitri inſtar ſplendens, in Hiſpania, vt Rondeletius ait, Cauallo: alij verò ibi Alachc nuncupari aiunt, quo nomine etiam vtuntur pro Alece, quod gari quodammodo genus eſt. *Macarellus*

FORMA. DESCRIPTIO. E

Forma. Caput. Oculi. Branchiæ. Pinnæ.

SCombrus corpore eſt terete, denſo, carnoſo, vtrimque in acutum deſinente, roſtro ſcilicet atque corporis extremo, cui cauda annectitur: & ſi parua magnis comparare licet, Thynno (vt Scholiaſtes Ariſtophanis ſcribit) ſimilis. Oris ſciſſura ingens pro corporis portione; dentes exigui; caput rotundum; inferior maxilla in ſuperiorem recipitur, & clauditur pyxidis modo. Oculi magni, aureo colore micantes. Branchiæ vtrimque quaternæ: iuxta quas pinnæ binæ, totidemque in ventre. A podice alia eſt, eique ſuprapoſita in dorſo ſimilis: F quas ordine certiſque interuallis, aliquot aliæ pinnulæ ſubſequuntur, quod tamen huic ſoli proprium non eſt, ſed cum Thynnis, Pelamydibuſuè commune. Alia denique eſt in dorſi initio aculeis nonnullis horrida.

Cauda. Color. * Lib 35.

Cauda in lunatam pinnam degenerat. *In ipſis aquis ſulphurei coloris eſt, extrà non qui cæteris* (vt Plinius ait) *ſed ferè cærulei.* Sulphureum autem colorem quem intelligat, * aliàs explicat, inquiens: *Fulmina & fulgura, ſulphuris odorem habent, ac lux ipſa eorum ſulphurea eſt.* Eſt verò cæruleus ille eorum color potiſsimùm in dorſo: nam venter lateraque argentea ſunt.

Squamæ.

Totus lineis nigricantibus, obliquis, inſignis eſt: ſquamiſque caret, licet apud Athenæum ſquamatum eſſe quiſpiam velit, negandi vocula videlicet à librarijs omiſſa: nam qui vnà G nominantur, Conger, Pelamys &c. omnes ſquamis carent.

Magnitudo.

Ad cubiti magnitudinem accedit. Quid itaque Hiceſio reſpondebimus, cui Scomber Coliâ minor eſt? Qui nunc in Græcia antiquo nomine Colias vocatur, noſtro Scombro minor eſt, cætera totus totus ſimillimus: vt Hiceſius quem nos alijq. Scombrum nominamus, Coliam nuncupare potuerit, vel nondum adultum Scombrum adulto Coliæ comparare. Altera icon quæ ſequenti pagina exprimitur, duos oſtendit Scombros naturę luſu in marmore Veronenſi expreſsos. In hoc verò Scombro H pinnas in ventre deſidero.

* *
*

LOCVS.

A Scombri piſces à natura ſculpti in marmore.

L O C V S.

PLinius [a] Scombrum inter eos recenſet, qui maris peculiares ſunt: nunquam enim flumina intraſſe obſeruatus eſt. Victitat iuxta arenoſa litora, vt teſtatur Oppianus, [b] non tamen ſemper, nam & idem author paulò poſt inter alios rurſus Scombrum enumerat, qui degunt in petris, quæ plenæ ſunt chamis & patellis. Albertus Macarellos, id eſt Scombros in litore maris Germanici copioſè capi tradit: verùm ſicuti in nullo nõ mari capi ſolent, ita haud æquè vbiq; laudati. In Oceano quàm in mediterraneo mari maiores ſunt, ſicciores ſque & duriores, & ob id deteriores. Ibidem tanta craſſitudine proficiunt, vt pari cum Pelamydibus magnitudine plerumque (inquit Bellonius) euadant. Romæ etiam

B licet parui, ſicci ſunt & duri, Venetijs optimi, nimirum molles, pingues, delicatioreſque. Hermippus tamen vult ex Helleſponto Scombros peti. Sunt autem in Adriatico etiam parui. Scaliger huius differentiæ penes magnitudinem, rationem reddidit inquiens: *Scombri in Oceano Britannico ingentes ſunt, vt & Rhombi: in Adriatico vterque paruus. Exiſtimarit autem aliquis in minore maris ambitu frequentes prædas exerceri: non ergo creſcere. Vix ad Tergeſte ac proximum ſinum comparent Scombri: atque ilico capiuntur. In Oceani laxitate fuga moram, mora parit incrementum: Itaque grandeſcere, quia non capiantur.* Licet verò Oceanus abundet Scombris, eorum tamen nullibi maior in eo copia eſt, quàm iuxta Herculis inſulas prope Carthaginem nouam, adeo vt earum vna Scombroaria teſte Strabone dicta ſit (interpres quatuor ſyllabis Scombra-

C riam reddidit) ipſi verò Scombri ſale conditi, ſalſamentũ Sexitanum, à Sexitania ibidem ciuitate. Sunt item Scombri Thraciç gens, ſed num ab hoc piſce ſic dicti ſint, haud conſtat. Totum interim Hiſpanicum Oceanum Scombris abundare, ex hoc Plinij quoque diſcimus. *Hiſpania cetarias Scombris implent, Thynnis non commeãtibus:* hoc eſt (vt Maſſarius interpretatur) quòd Thynni ad ea loca non commeant: & rurſus: *Scombros & Mauritania, Bæticaq; & Carteia ex Oceano intrantes capiunt.*

[a] *L. 32. c. 11.* [b] *Lib. 1.* *Vbi maiores & vbi meliores.* *Cur in Oceano maiores.* *Scombroaria inſula.* *Salſamentum Sexitanum.*

NATVRA. MORES. PARTVS.

GRegales ſunt teſte Ariſtotele, [a] item Athenæo Mneſitheo. Diſcedunt à locis frigidioribus calidioribuſque, antequam Thunni, vt qui imbecilliores ſint: quod ſcribit idem Ariſtoteles [b] alicubi his verbis: *Piſces alij ex Ponto, aut in Pontum tranant, alij per hyemem ex alto in litora*

D *teporis gratia veniunt: contrà æſtate ex litore in altum vitantes æſtum diſcedunt: ſemperque qui imbecilliores ſunt, prius vtranis ratione diſcedunt, vt Scombri antequam Thynni.* [c] Et mox: *Sæpe etiam flatu Auſtrino vehementiùs occurſante: fit vt cum Colijs & Scombris exeant è Ponto Thunni in mare.* [d] Plinius verò aliam huius migrationis rationem reddit, vt ſcilicet dulciori fruantur pabulo: *Cum Thynnis* (inquit) *Amia & Pelamydes in Pontum ad dulciora pabula intrant gregatim cum ſuis quæque ducibus, & primi omnium Scombri.* Fuerit autem hoc genus piſcium gratitudinis, acceptique beneficij memoriæ typus exemplarq; dummodo verum eſt, quod de ijs ceu gratiſſimis erga altores ſuos ſcribit Aelianus, [e] his verbis: *In mari Ionio prope Epidamnum (vbi & Taulantij habitant) inſula eſt, quæ Athenas, id eſt, Minerua appellatur: eam piſcatores incolunt: & lacus eſt, vbi Scombrorum, qui ad piſcatorum conſuetudinem aſſueuerunt, & manſuefacti ſunt, aluntur. Iis ſanè cibaria edenda piſcatores idcirco obijciunt, quòd cum ijſdem fœdus quoddam ſanctum habent, atque adeo firma pace deuinciuntur. Nam hoc piſcium genus ab omni captura tum liberum eſt, atque ad errandum ſine vlla exceptione ſolutum: tum verò cæterus ætate procedit, vt viuat ibidem ad ſummam ſenectutem. Nec tamen ætatis tempus ignauiter traducit, neque in ſuos*

altores

[a] *L. 9 Hiſt. cap. 2.* [b] *L. 8 Hiſt. cap. 12.* [c] *Cap. 15.* [d] *L. 9. c. 15.* *Gratitudinis typus.* [e] *L. 14. c. 1.* *Scombri manſuefacti.*

Digitized by Google

altores ingratum eſt. At enim de piſcatoribus paſtum cùm manè acceperit, piſcatiouem mox capeſcit, vt ſe E
nutricantibus præmium pro nutrimento perſoluat. Quare ex portu ſoluens, ad feros Scombros gentiles ſuos
Scombri gratitudo erga ſuum altorē. *natare contendit, ac ſimul vt ad eos peruenit, cum ipſis ita continuo tanquam cum aliqua phalange ſuorum popularium errat: & nimirum cùm eiuſdem generis ſint, non inter ſe fugiunt, ſed ſimul natant. poſt autem cicures circum feros conuerſantes in orbem conſiſtunt: & ſuorum corporum obſtructione, eos fuga exituq; intercludentes, ſuorum nutritorum (vt pro ijs quibus expleti cibis fuerint, illos remunerentur) aduentum acerrimè tam diu expectant, dum piſcatores eò profecti, captorum permultas cædes fecerint. Cicures verò maturè properantes ad portum regrediuntur: atque ibidem intra cauernas abditi, à piſcatoribus cœnam expectant: quam quidem ipſi eis quotidiè largiuntur, ſi ipſos ad piſcatum adiutores atq; amicos fidos habere velint.*
Coitus. Partus. Coëunt authore [f] Ariſtotele menſe Februario poſt idus; pariunt Iunio ante nonas. Edunt ſua
[f] L. 6. Hiſt, c. 17. oua condita quaſi vtriculo: incrementum autem partus præcipua ſumit celeritate.

CAPIENDI RATIO.

SCombrorum captura (inquit Bellonius) multum eſt diuerſa in Oceano ab ea, quæ in Ponto, F
Propontide, Helleſponto, mediterraneo & Adriatico mari eſſe ſolet. Solent enim in Oceano piſcatores ſua retia in procellas & fluctus demittere, & quò vehementiores ſunt fluctus, nauiſque celeriùs fertur, eò plures irretiunt. Quo modo autem in ijs Orientis locis capiantur, non explicat:
Temeritas ac imprudentia punita. ſed Oppianum Ponti capturam deſcribere monet, qui Scombros (vt & alios quoſdam piſces) temeritatis & imprudentiæ ſuæ pœnas captiuos luere tradidit. nam cùm alios vident retibus incluſos, ad eos ingredi (inquit) cupiunt: ingreſſi autem alij (minores nempe) per maculas rurſus euadunt, alij (maiores) detinentur: & dum rete ad litora trahitur, multos in reti Scombros hærentes, ac inſtar cunei impactos videas vtrimque, alijs ingreſſum, alijs exitum molientibus. Quomodo prope Epidamnum in mari Ionio cicures Scombriferos capiendos ſeducant, paulò antè ex Aeliano recitatum eſt.

VSVS IN CIBIS.

DIphilus hoc genus piſcium leue eſſe teſtatur citoq; à ſtomacho deſcendere: contrà Hiceſius G
Carnis qualitas. multum nutrire, melioriſq; quàm Colias ſucci eſſe, minus verò facilè excerni iudicauit. Mihi neutrius probatur ſententia, nam, vt Arnoldus quoque teſtatur, à ſalubrioribus piſcibus plurimùm degenerant, vtpotè multo craſſiores, viſcoſiores, concoctu difficiliores, magiſq; excrementitij, ideoq; niſi iuuenibus robuſtis, & tunc cum embammatis, quæ viſcoſum craſſumq; eorum ſuccum emendare queunt, conueniunt. Cuius ſententiæ quoq; Trallianum fuiſſe obſeruo, nam ijs qui epilepſiæ obnoxij ſunt, aduerſari ait pingues & cetaceos piſces, vt Scombrum, Pelamydem, &c. Hi enim (inquit) omnes craſſum terreſtremq; & inimicum naturæ ſuccum congregant. Athenæus item
Cur ſaliātur. Mneſitheus, Scombros, Thynnos, & Thynnides, atq; iſtiuſmodi gregales piſces alios, ſuaues quidem, vtpotè pingues, eſſe, ſed quia graues & ventriculo inobedientes ſunt, ταριχεύεσθαι ſcribit, id eſt, ſale inueterari poſſe, & inter ταριχηρὰ optimos haberi: præſtare autem etiamſi aſſentur, quod ſic pinguedo eorum liquetur. Venetijs verno tempore quo pinguiores ſunt, inter delicatiora obſonia reputantur,
Apparatus. vt ex Iouio diximus, Romæ verò ab innata quadam ſiccitate ſunt ignobiles. Recentes in craticula aſſi comeduntur; Quod ſi verò ita parentur vt alij ſolent, quos vulgò amarinatos vocamus, ſapidiores redduntur, & per dies aliquot incorrupti ſeruantur. Sale etiam condiuntur, maximo tum in Propontide, tum in tota Græcia prouentu, more ab antiquis recepto, apud quos quàm maximè ſaliebantur: H
[a] Columella: *Itaq; præberi conuenit ſalibus exeſam Chalcidem, Scombri, Carchariaq; & Elacatæ ventri-*
[a] L. 8. c. 17. *culos, & ne per ſingula omnia enumerem, ſalſamētorum omnium purgamenta, quæ cetariorum officinis euerruntur.* Meminit item [b] Plinius. *Hiſpania cetarias Scombris replent, Thynnis non commeantibus.* Hinc
[b] L. 9. c. 15. Garum ex Scombris. Scombri Cheræphili ſalſamentarij filij dicti ſunt, vt meminit [c] Athenæus his verbis: *Pythionica ſalſamentum fuiſſe perquam gratum Antiphanes ait, quòd eius amatores fuerint Cherephili ſalſamentarij filij,*
[c] Lib. 8. *vt in Acarijs Nicocles ait: Anitus obeſus, cùm ad Pythionicem profectus comederit:*
Quippiam, illum enim vt rumor eſt, tum iuuitat Cum lata Cherephili duos filios Scombros
Excipit hoſpitio. Habebant item veteres ex Scombris garum quoddam, rem quidem origine ſpurcam, atq; fœdam, verumtamen tunc pretioſam & in luxu habitam, & vt cum Epigrammatario dicam,
Garum quid nobilem: *Nobile nunc ſitio luxurioſa garum.* Putrilago enim eſt, ſanieſuè piſcium nō autem halme ſiue muria ſiue ſalſugo piſcium inueteratorum, aut ſale conditorum, hoc eſt, ius ſalſum, in quo ſeruatur, quod vulgo Salimuriam vocamus, neq; etiam halec eſt, vt ex hoc [d] Plinij etiam manifeſtum eſt,

Eſt etiam

Digitized by Google

A *Eſt etiamnum liquoris exquiſiti genus, quod garum vocauere, inteſtinis piſcium cæteriſque, quæ abijcienda*
eſſent, ſale maceratis, vt ſit illa putreſcentium ſanies. Hoc olim conficiebatur è piſce quem Græci Garum
appellabant (vt ſuprà oſtendimus.) *Nunc è Scombro piſce laudatiſsimum in Carthaginis Spartariæ ceta-*
rijs: ſociorum appellatur, ſinguliſque millibus nummûm permutantibus congios penè binos: Nec liquor vllus
penè præter vnguenta maiore in pretio eſſe cœpit, nobilitatis etiam gentibus. Scombros quidem & Maurita-
nia, Bæticaque & Carteia ex Oceano intrantes capiunt, ad nihil aliud vtiles. Laudantur & Clazomenæ
garo, Pompeijq́; & Leptis, ſicuti muria Antipolis ac Thurij: iam verò & Dalmatia. Vitium huius (gari nem-
pe, non muriæ, vt Rondeletius vult) *eſt alex, imperfecta nec colata fæx. Cœpit tamen & priuatim ex inu-*
tili piſciculo, minimoq́; confici, Apuam noſtri vocant: Foroiulienſes piſcem ex quo faciunt Lupum (ſuper quo *Apua.*
noſtrum iudicium ſuprà diximus) *appellant. Tranſijt deinde in luxuriam, creueruntq; genera ad infini-* *Lupus.*
tum; ſicuti garum ad colorem mulſi veteris, adeoque dilutam ſuauitatem, vt bibi poſsit. Aliud verò ad ca-
ſtimoniarum ſuperſtitionem, etiam ſacris Iudæis dicatum, quod fit è piſcibus ſquama carentibus (legendum
apparet non carentibus, nam Iudæi hodieq; niſi ſquammoſos edunt, & nō ſquamoſis abſtinent, vt duo *Gari duo ge-*
gari ſint genera, vnum è ſquamoſis, vt ex Lupo ſiue Encraſicholo, Mænaque & Smaride conſimili- *nera.*
buſq;, alterum ex læui cute præditis, vt ex Scombris) *hic alex peruenit ad oſtrea, vrticas, gammaros,*
B *Mullorum iecinora, innumeriſque generibus ad ſaporem gulæ cœpit ſal tabeſcere. Hæc obiter indicata ſint*
deſiderijs vitæ, & ipſa tamen nonnulli vſus In medendo. Hucuſque Plinius [e] Eandem gari originem, *[e] Lib. 13.*
eundem compoſitionis modum indicauit Martialis hoc diſticho: *Epig.*

Exſpirantis adhuc Scombri de ſanguine primo : *Accipe fæcoſum munera cara garum.*

Fœcoſum autem ac penè fœtidum fuiſſe aliàs facetè admodum indicauit, inquiens:

Vnguentum fuerat, quod onyx modò parua gerebat *Nunc poſtquam olfecit Papilus, ecce garum eſt.*

Apparet præterea ex eodem Plinij capite liquaminis hocce genus, certo ſalis condimentarij genere, *Garū ex quo*
præparatum fuiſſe, vt ex eo & iucunditas & gulæ inuitamenta ſint quæſita. Ipſius de ſale hæc ſunt ver *ſale.*
ba: *Conditur etiam odoribus additis, & pulmentarij vicem implet, excitans auiditatem, inuitanſque in*
omnibus cibis, ita vt ſit peculiaris ex eo intellectus inter innumera condita. Ita eſt in mandendo quæſitus
& garo. Deſijt quidem gari vſus apud nos: apud Turcas verò, potiſſimum Conſtantinopoli non de-
ſijt, vt Bellonius teſtatur, nam cùm piſces pleroſq; frixos vendant, ijs inteſtina & branchias eximunt,
immituntq́; muriæ, vt in garum vertantur: nec diu eſſe videtur, quòd nos quoque garo careamus,
quandoquidem eius vocis vulgò ad huc extant veſtigia, nā qui piſces ſale inueteratos vendunt, com-
poſito ex piſcibus & garo nomine, piſcigarolos appellamus, & in gari locum ſucceſsére ſale conditi
C Encraſicholi, fortè quòd minus oleant. Vt modo oratio, vnde digreſſa eſt, ad Scombros reuertatur,
ex his quoque præſtantiſsimum garum fiebat, quod ſociorum (vt ex Plinio oſtendimus) appellaba- *Garum ſocio-*
tur: non enim Ioan. Langio aſsentior, qui in epiſtolis ſuis eruditiſsimis ſanè & lectu digniſsimis, aſſo- *rum cur ſic*
ciorum legendum contendit, quaſi aſotorum, id eſt helluonum, ſiue prodigorum, qui cibariorum & *dictum.*
potus luxuria, paterna bona decoxerunt. Etenim præter Plinium, ita legunt Martialis, Apicius, Sene- *Aſoti qui.*
ca, alij. Et ſi Aſotorum legendum intelligendumque, quorſum attinebit ſcribi aſſociorum? Scholia-
ſtes [f] in libros Galeni de compoſit. medicam. ſecundum locos, non ſolùm legit ſociorum, verùm etiam, *[f] Cap. 3.*
vbi apud illum in compoſitione Aſclepiadis ad aurium fœtorem, vlcuſque depaſcendo proſerpens,
Hiſpanorum appellata communis textus habet γάρυ μέλανος ρωμαῖσὶ λεγομένου ὀκιτόρυ, id eſt gari ni-
gri Romanis nuncupati ocitari, legendum iudicat σοκίορουμ, cùm nulla ſit in Romana, & Latina lin-
gua ocitari vox: & Garum Hiſpanicum, Sociorum ſit appellatum; quòd ganeones & gulæ dediti lur-
cones ſociatim eo vterentur, ipſumque in maximis delicijs haberent: citatque Plinium de Mullo lo-
quentem. [g] *M. Apicius ad omnem luxum ingenio mirus in ſociorum garo (nam ea quoque res cognomen* *[g] L. 9. c. 17.*
inuenit) necari eos præcellens putauit. Vbi tamen obiter notandum eſt, in codice Galeni, qui Baſileæ
impreſsus eſt, pro ὀκιτόρυ legi ὀξιπορυ quo nomine gari genus intelligi, quod aliàs oxygarum dicatur, *Oxiporum*
D Hermolaus ex Columella tradit. Quod verò ad etymologiā vocis ſociorum attinet, eidē doctiſsimo *quid.*
viro non ſubſcribo; putauerimq́; id cognominis obtinuiſse garum, quòd à ſocijs populi Romani, ni-
mirum Hiſpanis Romam deferretur. Socios enim Romani, appellabant, quos ita fœdere coniunctos *Socij qui Ro-*
habebant, vt & belli & pacis eſsent participes, quales Hiſpanos Apicij Senecæque (ante quos eius *manis dicti.*
cognominis mentionem non inuenias) temporibus fuiſse Romana hiſtoria teſtatur. Idem Galeni
Scholiaſtes in hoc Plinij loco: *Nunc è Scombro piſce laudatiſsimum in finibus Carthaginis Spartaria ceta-* *Plinij locus*
rijs &c. legit, in finibus Carthaginis & Hiſpaniæ: hancque lectionē probat ex alio Plinij loco, vbi ait: *conſideratur.*
Hiſpania cetarias his implent. Nec placet quod nonnulli Spartariam Carthaginis epithetum eſſe vo-
lunt, atque ita ibi vocetur ob ſparti abundantiam. Et ſi quis hanc lectionem non admittat, & tamen
coniecturæ ampliorem locum concedat, audet credere, Scombrariæ pro Spartariæ legi opertere:
[h] quoniam Strabo Scombroariam inſulam eſſe ait, à noua Carthagine ſtadijs vigintiquatuor ſitam, *[h] L. 3. Geog.*
quæ à Scombrorum captura, nomen acceperit.

VSVS.

Digitized by Google

E

VSVS IN MEDICINA.

Ad arquatum. *[a] L. 12. c. 46* *Ad aurium dolores.* *[b] L. 32. c. 10*

SI laborantibus ex iccore atque arquato morbo Scombrus edendus præbeatur, [a] Aelianus ex piſcatoriæ rei peritorum obſeruatione, ad ſanitatem redituros tradit. Sunt qui præcipuè aduerſus omnia aurium vitia commendant, gari ſociorum cyathum in calice nouo decocti, deinde ſpuma pennis deterſa poſtquam deſierit ſpumare, tepidè infuſi. [b] Plinius author eſt Scombros in aceto putrefactos, mulieres ſtrangulatu oppreſſas excitare.

DE COLIA SIVE LACERTO. Cap. LIV.

SYNONYMA. ETYMVM.

F

Monedula. *[a] L. 9. Hiſt. cap. 2.* *Lacertus ueterum.* *Elecatenas* *Etymum.*

NOmen huius piſcis diuerſimodè in vulgatis Ariſtotelis exemplaribus ſcribitur, κολίας, κειλίας, κοχλίας, quæ duo poſteriora vocabula corrupta eſſe doctiores autumant; Theodorumque κολοιὸν legendum eſſe voluiſſe iudicant, Monedulam enim reddidit: in quam charybdim Plinius (qui alias Græcam (Colias) vocem retinuit) aliquando etiam impegit, Gracculum qui Monedulæ idem eſt, transferens, vbi Draconem marinum Graculo ſimilem eſſe dicit. Alibi [a] idem Gaza Coruulum interpretatus eſt, ſiue Gracculum. Rondeletius ſuadet, vt Græca vtamur nomenclatura, idque ego non improbo; Latinis tamen, vt Corn. Celſo, Columellæ, ac Martiali Lacertum vocari non dubito: quanquam hoc vocabulo Plinius comprehendere videatur qui Lacerti quadrupedis ſimilitudinem habēt hoc eſt, qui antè & retrò tenues ſunt & acuti, in medio craſſi & rotundi. Colian enim Lacertorum generis minimum eſſe inquit: apparetque iſtiuſmodi ſpeciei piſces ad ſaliendum idoneos eſſe, nam & idem Plinius Elecathenas Lacertorum generis facit, quos Athenæus cetaceos eſſe ait & ad ſaliēdum aptos. Colias autem quo de hîc agimus, apud hodierni temporis Græcos, nomen teſte Bellonio, antiquum retinet. Quamobrem nunquid nunc Scombrum κολίον dicant, vt Saluianus tradit, dubitari poteſt. Idem Bellonius exiſtimans picam variam Græcis κολίον aut κολίαν nūcupari, Colian piſcem ab aue eiuſdem nominis (noſtri, inquit, vocant vn gay,) quòd eius latera ſimiliter ac ea auis multis coloribus variegata conſpiciantur, dictum putat. Quam etymologiam ſicuti non improbo, inde enim κοιλιόγραπτον Athenæus vocaſſe videtur; ita tamen Bellonio authorem eſſe non puto, qui picam vel aliam auem Colian aut Colion uocet; & quæ κολοιὸς uocatur, Gracculus eſt, ſiue monedula. Maſſilia eodem Bellonio teſte Cogniol appellat, Genua, ut apparet Lacertum, nam Bellonius in capite de Lacerto, Scombri quoddam genus, cuius tergus multò magis quàm in alijs uiret, & uenter uariegatus eſt, ibi uulgò Lacertum uocari ait, quem reuera Coliam eſſe ex Scombrini corporis paruitate liquet.

G

FORMA. DESCRIPTIO.

H

Quibus ſimilis. *[a] L. 9. Hiſt. cap. 2.* *[b] L. 8. Hiſt. cap. 13* *[c] L. 3. c. 17.* *Vt Scombro ſimius.* *Scober paruus.* *Plinij locus emendatur.*

QVanta ſit Lacertorum cum Scombris & Pelamydibus ſimilitudo, facilè ex authoribus licet colligere, qui ferè ſemper hos piſces ſimul nominant; ſic [a] Ariſtoteles, gregales enumerans, ijs, mox accenſet Pelamydes, Scombros, Colias: & [b] alias de migratione piſcium agens, ubi de Thunnis, & Pelamydibus dixiſſet, ab his ſubinde, Scombros nominat & Colias. Sic ex Latinis Columella: [c] *itaque præberi conuenit tabentes Haleculas vel quicquid inteſtini Pelamys aut Lacertus gerit, tum Scombri ventriculum.* Tanta autem Coliæ ſiue Lacerto cum Scombro ſimilitudo eſt, ut Bellonius Coliæ tantùm iconem dederit, Scombrumque fuſius nō deſcripſerit, quòd & icon & deſcriptio ex Colia manifeſtiſſimè haberi queant. Inquit autem, cùm aliquando à Lemni inſulæ incolis ſciſcitaretur, quid Colias eſſet, reſpondiſſe idem cum Scombro non eſſe; ſeſe uerò præter magnitudinem aliam differentiam non inueniſſe: ideoque libenter ſe Coliam Scombrorum puſillorum generis ſtatuere: quare & paruum Scombrum nominauit, Hicesiumque miratur, quòd Scombro maiorem eſſe ſcripſerit Coliam, Pro Bellonio, nobiſque idem ſentientibus ſtat Plinius, Coliam Lacertorum minimum faciens: ſic enim legendum arbitramur contra uulgarem lectionem, quæ minima legit ſine ſenſu. Scio interim eſſe qui legunt minima genera, item qui genera ſimpliciter, cùm Plinius

nius

Digitized by Google

A nius loquatur in ſingulari, hoc modo: *Colias ſiue Parianus, ſiue Sexetanus à patria Bætica, Lacertorum minima:* nec obſtat, quòd mox ſubiungat, *Helecathenes ſunt Lacertorum genera:* Helecathenes namque in plurali æquè ac ſingulari efferri poſſunt. Abſurdum quoque videtur & præter Plinij loquendi modum, eandem vocem (minima) interpretari pro eo quod minimi eſt pretij, vel bonitate aut præſtantia infimum, vt Rondeletius arbitratur. Minorem autem Scombro Coliam eſſe, etiam habemus ex Athenæo, qui Sardam Coliæ magnitudine æqualem eſſe ſcribit, vt in Sarda diximus.

LOCVS. NATVRA. MORES. VSVS IN CIBIS.

Nihil ferè de Scombro dictum eſt, quod Coliæ ſimiliter competere non poſſit.[a] Ariſtoteles optimos eſſe ſcribit in Propontide, antequam pariant, cùm cæteri fuſanei (quibus alias[b] Colias etiam annumerat, ſemelque anno parere teſtatur,) Pontum adeuntes proximè Aegeum
B ſint pinguiſſimi. Commendantur ab Athenæo Amyclani, atque Hiſpani, qui Sexetani cognominantur, vnde in hoc[c] Martialis:

a L. 8. Hiſt. cap. 13.
b L. 5. Hiſt. cap. 9.
Vbi meliores.

Cùm Saxetani ponatur cauda Lacerti, *Et bene ſi cœnas, conchis inuncta tibi eſt.*

Legendum Sexetani: & apud Galenum,[d] vbi ſcripſit *piſces mollis carnis & excrementis vacui, vt Saxatiles & Aſelli, ad ſaliendum non ſunt accommodi: Coracini verò & Pelamydes, Myli, Sardæ, Sardenæ, quæque Saxitana vocant ſalſamenta, ad ſaliendum ſunt appoſita:* & paulò pòſt: *præſtantiſſima ſunt Sardica ſalſamẽta, hodie Sardas vocant, & Myli ex Ponto, ſecundum autem poſt illa locum habent Coracini & Pelamydes & quæ Saxitana appellant,* Sexitana legendum & de ſale inueteratis Colijs intelligendum eſt. Sexi enim authore Plinio, Beticę Hiſpaniæ oppidum eſt. Nec aliud, puto, eſt ſalſamentum Gaditanum memoratum ab Hippocrate in primo ſplenis morbo, niſi mauis de Scombro intelligi hoc. Laudantur & Parij ſiue Pariani, ſicuti cùm ex allato Plinij loco, tum ex hoc Archeſtrati qui inter opſophagos lurconeſque facilè primas habuit,[e] conſtat:

c L. 7. Epig.
d Lib. 3. Alim.
Salſamentũ Gaditanum.
Colias Parianus.
e Athenęus lib. 3.

Καὶ Πάριον κολλιῶν (κολιῶν potiùs) χυδρὴ τροφὸς ἴσκε πολίχνη. id eſt
Parium oppidum Coliarum nutrix inclyta.

Quod modò ad carnis qualitatem attinet, Xenocrates author eſt, Scombrum & Coliam carnem ha-
C bere, non aliter ac ipſi Thunni habent, ſtomacho ingratam, aridam, malique ſucci, & quæ non facilè aluo excernitur, ſed quæ copioſè nutrit; minuſque ori gratam eſſe Coliæ carnem, & minus etiam ſucci habere. Scombrum Athenęus quoque leuiter & ſubito è ventriculo deſcendere tradit, Coliam verò glutinoſum, acrioremque eſſe & mordaciorem, deterioris ſucci, multum nutrire. Sic & Lacertum (quem eundem cum Colia eſſe diximus) Cornelius Celſus, inter grauiſſimi alimenti piſces recenſens: *piſcium eorum* (inquit) *qui ex media materia ſunt* (hoc eſt, mediocriter alunt) *quibus maximè vtimur, tamen grauiſſimi ſunt, ex quibus ſalſamenta quoque fieri poſſunt, qualis Lacertus eſt.* Lacertos autem ſaliri ſolitos non ſolùm etiam ex ijs quæ ex Galeno diximus, verùm etiam habemus ex Martiale, qui ſic canit:

Carnis qualitas.
Scõber Coliæ præſtat.
Lacerti ſale cõdiri ſoliti.

Mox vetus & tenui maior Cordyla Lacerto, *Sed quam tum rutæ frondibus oua tegant.*

Et rurſus alibi:

Secta coronabunt rutatos oua lacertos, *Et madidum Thynni de ſale ſumen erit.*

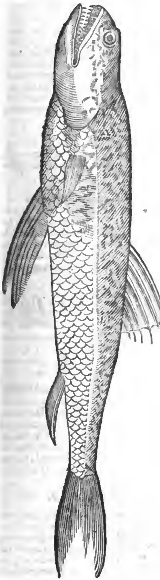
Item rurſus:

Vel duo fruſta rogat Cybij, tenuemne Lacertum, *Nec dignam toto de Botryone putat.*

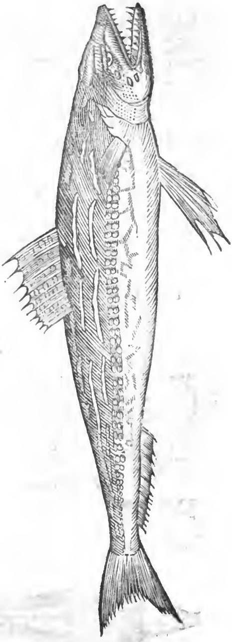
Quo loco botryonem Hermolaus interpretatur vuas ollares & condititios racemos, quales diebus
D quibus caro interdicta eſt, hodieq; vſurpamus. Inuenio & murię Lacertorum vſum apud medicos ad dentium dolores, ſi quis ea ſubinde os colluat, vt meminit Marcellus. Cęterùm licet Lacertus ſiue Colias per ſe minus palato ſapiat, ab eius eſu nihilominus Romani nequaquam abſtinuerunt, vt præ cęteris docet Apicius qui multa nobis de apparatu ipſius memoriæ prodidit: Patina ex Lacertis & cerebellis, ex eo.[f] *Friges oua dura, cerebella elixas & eneruas, gigeria pullorum coques. Hæc omnia diuides præter piſcem. compones in patina præmiſſa. ſalſum coctum in medio pones. Teres piper, Liguſticum, Suffundes paſſum vel mulſum, vt dulcis ſit. Piperatum mittes in patinam: facies vt ferueat. cùm ferbuerit, ramo rutæ agitabis, & amylo obligabis.* Et paulò pòſt. Patina de Lacertis: *Lacertos rades, lauas. oua confringis & cum Lacertis commiſces. adijcies liquamen, vinum, oleum. facies vt ferueat. cùm ferbuerit, ænogarum ſimplex perfundis, piper aſperges & inferes.*[g] Ius in Lacertos elixos ex eodem: *Piper, liguſticum, cuminum, rutam viridem, cepam: mel, acetum, liquamen, vinum, oleum, defrutum: calefacies & agitabis rutæ ſurculo, & obligabis amylo.*

Botryo q. ſ.
Muria Lacertorum.
Apparatus
f Lib. 4 c. 2.
Ius in Lacertos elixos
g L. 10 c. 9

Saurus Saluiani.

Saurus maris rubri Aeliani fortè.

Digitized by Google

LOCVS. NATVRA. MORES. E

MArinus piſcis eſt Saurus,nec vllibi(quod ſciamus) ad flumina adnatat: neque etiam omnibus aut pleriſque maris locis, ſed in quibuſdam duntaxat reperiri ſolet, cænoſoque loco delectatur, vt Oppianus his verſibus aſſerit:

a Lib. 2.

Aſt alij cæno turpi: fædaq́ palude Paſcuntur, Patideſij &c.
Cibus. *Atq; Lacertorum* (Saurorum) *gentes quæ putrida paſcunt, Inter cænoſas voluentes corpora ſordes.*

b L. 9. Hiſt. cap. 2. Carne veſcitur, neque putridis abſtinet, vt ex poſtremo Oppiani verſu conſtat. [b] Ab Ariſtot. inter gregales piſces numeratur. Verùm cùm in noſtro ſuburbano mari ſinguli ſemper capiantur; ſoliuagus potius quàm gregalis videri poteſt: niſi dixerimus, non propterea quòd ſolitarij, ſed quia captu ſint difficiles, eos ſingulares capi ſolere: quod eò maximè veriſimile fit, quia non ſolùm ſinguli ſed rariſſimè capi videntur. *Cur ſolitarij capiantur.* Vix enim annis ſingulis in noſtro piſcatorio foro bis denos captos videmus. Hæc Saluianus.

VSVS IN CIBIS.

a L. 3. Alim. PHilotimus apud [a] Galenum, Saurum piſcibus annumerat molli carne præditis. Galeno verò inter mollis & duræ carnis piſces medius quodammodo habetur. *Carnis qualitas.* Satis item euchymus eſt, mediocriterq́; concoquitur. F Et licet ſaporis ſuauitate cum ſapidiſſimis conferendus non ſit; ſuauis tamen dici poteſt, eſtque minimè aſpernandus piſcis. *Apparatus* Editur aſſus & frixus. Alexis verò apud Athenæum, Saurum, branchijs exemptis, cæſis ſpinis, lotum atque inciſum, & laſere probè pulſatum, caſeo, ſale & origano implendum eſſe docet. Trallianus in curatione podagræ pituitoſæ vetat inter cætera cancros, aſtacos, ſepias, Smylas, betas &c. *Smyla. Mylla.* Quem locum explicans Iacobus Goupylus; Legimus (inquit) in Grammaticorum commentarijs σμύλλαν, qua voce ſignificatur piſcis σαῦρος. Ego σμύλλαν non inuenio, μύλλα verò Heſychio non piſcis ſed ſimpliciter σαύρα eſt, quam vocem pro lacerta quadrupede cuipiam potiùs acceperis. Adde quòd apud Trallianum per λ. ſimplex ſcribitur. Fortè legendum ὀσμύλας, vt piſces polypo cognati intelligantur ex mollium genere, ex quo & ſepiæ ſunt, quas proximè nominauerat.

DE CORACE RONDELETII.
Cap. LVII. G

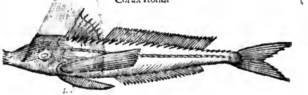
SYNONYMA. ETYMVM.

Corax & Coracinus differunt. COracem ſiue Coruum marinum multi Coracino eundem eſſe volunt, ſed Athenæus & κόραχος & κορακῖνος tanquam diuerſorum diuerſis meminit locis. Coracis verò ſiue Corui carnem duriorem eſſe ſcribens quam Milui, tacitè inſinuare videtur ei cum Miluo nonnullam eſſe corporis ſimilitudinem, videlicet in alarum longitudine. Suprà veram Milui iconem dedimus, & quem pro Miluo Rondeletius pinxit, tanquam ſpurium in hunc locum, tanquam Coraci congenerem, quod & ipſe profitetur, reiecimus. Corax itaque ſecundum Rondeletium eſt, qui Romæ nomine cum Lyra communi, Capone vulgò à capitis magnitudine, ſuiſque ſimiliter Cabote appellatur, Burdigalenſibus verò Perlon, vt reliqui conſimiles.

FORMA DESCRIPTIO. H

PIſcis eſt (inquit) marinus, corporis forma Miluo (ſuo) ſimilis, aculeorum pinnarumq́; magnitudine diſcrepans. *Pinnæ.* Oſſa branchijs integentia cælata in aculeos deſinunt. Pinnæ quę ad branchias, minores quàm in Hirundine (ſua) maiores quàm in Miluo ſunt, ex viridi nigricantes parte interiore, exteriore albeſcunt, cum maculis rubeſcentibus. *Color.* Dorſum ex cæruleo nigricat, latera rubeſcunt. Venter lactei eſt coloris. *Caput.* Caput eſt magnum: locus inter oculos cælatus. In dorſo virgas ex

Corax Rond.

oſſiculis contextas, inſtar Cuculi habet: in eodem pinnas duas; prior eſt breuior cum aculeis longioribus, acutioribuſque: poſterior longior cum

Digitized by Google

A cum longè minoribus aculeis. Linea ſimplex à capite ad caudam ducta eſt. Palato minus eſt flauo quàm Miluus. *Partes interna.* Ventriculum paruum habet cum multis appendicibus, inteſtina tenuia, hepar ex albo rubeſcens. Hunc autem piſcem Coracem ſiue Coruum eſſe hiſce argumentis probat Rondeletius: *Etymum.* Coruo piſci à nigrore nomen eſt datum, ſic Coruus noſter, omnium huius generis piſcium nigerrimus eſt. Præterea carne eſt multò duriore, quàm Miluus, quod Coruo tribuit Athenæus. Miluus verò poſt Coruum minus cæteris rubet, per ſummum mare volitat vt ſæpe vidimus. Neque melatet alios aliter huiuſmodi piſces diſtinxiſſe, vt eum qui à nobis Coruus dicitur, Cuculum eſſe aſſerant, non animaduertentes Cuculum ἐρυθρὸν, id eſt, rubrum dici, eum verò quem pro Cuculo exhibent, nigrum eſſe. Deinde Miluum eſſe quem Coruum appellamus, ob pinnarum, quæ ad branchias ſunt, longitudinem. Sed ſatius eſt ob prædictas cauſas ita diſtinguere, vt nos diſtinximus. Hæc itaque ille.

VSVS IN CIBIS.

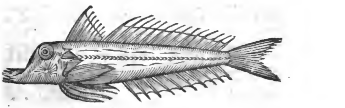
Athenæus (vt diximus) Coraci carnem tribuit duriorem: non eſſe tamen contemnendum omnino piſcem, ex hoc Corn. Celſi innoteſcit: *Piſcium eorum qui ex media materia ſunt* (hoc B eſt, mediocriter alunt) *quibus maximè vtimur, tamen grauiſſimi ſunt, ex quibus ſalſamenta quoque fieri poſſunt, qualis Lacertus eſt, deinde quamuis teneriores ſunt, tamen duri ſunt, vt Aurata, Coruus, Scarus, Oculata.* *Carnis qualitas.* Hi enim piſces omnes ſaporis gratia ſommoperè commendantur.

DE MILVO EIVSDEM. Cap. LVIII.

Genuinum veterum Miluum & ex ijs hiſtoriam ſuo nos loco dedimus; nunc Rondeletio Miluum creditum, Coraci ſuperiori ſimilem hîc ex eo deſcribimus. Ait ſuis Lucernam vocari, quòd noctu ſplendeat, *Lucerna.* eandemque ob cauſam à Prouincialis Belugo à beluguez, id eſt à fauillis. Piſcis (inquit) eſt marinus corporis forma Coruo perſimilis, corpore magis rubro, capite minus lato, vtrinque compreſſo. Pinnarum numero caudaque ſimilis, magnitudine & colore diſſidens. Quantum ad colorem atti- *Color.* C net, parti pinnarum quæ ad branchias ſunt externæ, nullæ maculæ rubræ inſunt: interna ex viridi non nigricat, ſed pinnæ iſtæ partim flaueſcunt, partim nigricant. Linea à brauchijs ad caudam ducta ſimplex non eſt, neque læuis vt in Coruo: ſed ex acutis breuibuſque aculeis horret. Non ſquamis ſed cute aſpera contegitur. Partibus internis Mullo imberbi ſimilis. Palatum parum flauum eſt. *Partes interna.* Carne eſt dura & ſicca.

Miluus Rond.

D

E

DE BOOPIS RARA SPECIE Ex eodem. Cap. LIX.

BOops (vt oſtendimus) litoralis eſt & ſquamoſus piſcis, ex cuius ſpeciebus eſse Rondeletius credidit hunc rariorem piſcem, quod etſi nobis non videatur, quia genere diſcrepat, vtpotè leui cute præditus, quo nomine tamen apud antiquos veniat, ignorantes, idem nomen reliquimus. Rarus eſt piſcis (inquit) cuius nomen neq; à piſcatoribus noſtris, neq; ab alijs potui vnquam extorquere propter raritatem. *Magnitudo.* Palmi maioris eſt longitudine, totus à ſquamis nudus, ore paruo, oculis valde magnis pro corporis ratione; in pronis partibus pinnam habet ad caudam vſque continuam. *Pinna.* Cauda lata ſpiſſaq; eſt. Ad branchias & in ventre binas pinnas habet. Sapore, carnis ſubſtantia, oculis Boopem refert.

F

Finis Libri ſecundi.

A

VLYSSIS ALDROVANDI
PATRITII BONONIENSIS,
DE PISCIBVS LIBRI III.

B

QVI EST
DE PISCIBVS PELAGIIS SQVAMOSIS, ET PRIMVM DE ASELLIS. Cap. I.

IN QVO ORDINIS RATIO.

C PELAGIORVM, hoc eſt in alto pelago degentium piſcium non paucos & ſaporis & ſalubritatis gratia non ſolùm commendari,ſed pleriſque etiam litoralibus præferri poſſe,ex ſubſequentibus aliquot patebit hiſtorijs. Inter quos ſi ab Aſello *tam deformi non digno nomine* piſce, vt Ouidij verbis vtar, exordium ſumpſerimus,nemo (opinor) vitio vertet. Hunc enim in maxima ſemper prærogatiua,atque pretio fuiſſe apud antiquos,inter alios oſtendunt Cornelius Nepos & Laberius poëta minorum, qui teſte Plinio, Aſellis & Lupo præcipuam poſt Acipenſerem, fuiſſe authoritatem tradiderunt: Deberentque etiamnum Hollandi atque Britanni in eadem veneratione Aſellos ſuos habere, qua veteres habuere Acipenſerem,& niſi coronati,cumq; tubicinis cantu inferre,quaſi quadam non deliciarum,ſed numinis alicuius pompa: quandoquidem incredibilem ex ijs quæſtum faciunt:nam poſt ſuorum ſaturitatem, nõ ſolùm circumiacentes,uerumetiam remotiſſimas regiones non ſine quàm maximo uectigali, recentibus, ſalitis,& aridis ſaturant.

Cur ab Aſello exordiatur.

Aſelli in quo olim pretio.

SYNONYMA. ETYMVM.

QVos itaque Latini Aſellos,Græci ὄνος & ὀνίσκος nominarunt:non tamen omnes indifferenter, ut Galenus exiſtimauit,inquiens, *Quos Philotimus ὄνος, alij ὀνίσκος dicunt.* Latiùs enim apud
D Latinos,puto,ſumitur Aſelli nomen quàm τοῦ ὄνου aut ὀνίσκου apud Græcos,utpote & τοῦ ὄνου, & ὀνίσκου complectens,ut ſubindè oſtendetur in generis examine. Duplex Aſelli etymum reperitur,unum apud [a] Varronem: alterum apud [b] Oppianum. Varro à colore dictum uoluit, Aſini colorem referre innuens: Oppianus uerò à torpore ac ſegnitie,qua maximè famoſus eſt aſinus, dictũ inſinuat,cui quodammodo ſubſcribens Aelianus,cùm nominaſſet prægrandes ac pigros piſces, qui in latebris maris abdi ſolent,nec longè ab eis natando recedere, Aſellum inquit ijs etiam annumerari poſſe. Bellonius uerò omnes tam marinos quam fluuiatiles aut ſtagnorum piſces, dummodo ſegnes ſint & ignaui, Aſellos ab antiquis nuncupari exiſtimans,aſſertionis ſuæ authorem nullum habet.

Aſelli nomen latius quàm ὄνος apud Græcos.

Aſellus cur ſic dictus.

[a] *Lib. 4. de ling. lat.*

[b] *Lib. 3. de piſcibus.*

E

GENERA. DIFFERENTIÆ.

IN enumerandis Aſelli generibus inter veteres haud ſatis conuenit. Ariſtoteles vnius tantùm meminit & ὄνον vocat: quamquam Athenæus ὀνίσκον quoque ab eo nominari teſtetur, in libro (vt citat) de animalibus, ut alius fuerit ab ijs, quibus nos fruimur. [a] Plinio duo genera cognita; *Callariæ minores & Bacchi, qui non niſi in alto capiuntur, adeoque prælati prioribus.* [b] Et rurſus. *Callarias Aſellorum generis, niſi minor eſſet.* Totidem quoque receuſuit Dorion in libro de piſcibus apud Athenæum, videlicet ὄνον, quem vocari alijs Gadon teſtatur: & Galleridam, quam alij vocent ὀνίσκος & μάξενος. Oppianus verò etſi tria facere videatur; Onon, Oniſcon & Clariam (ſic Callariam per ſyncopen metri cauſa nuncupat, ſiue Gallariam, ſiue Galleridam, vario enim modo ſcribitur hoc nomen.) & Clariam ab Oniſco diſtinguit in eodem verſu, addita hac diſtinctionis nota, quòd Onos in profundo degat in aliquo latibulo, Clariæ verò & Oniſci in cœno & paluſtribus maris locis, non plura tamen quam duo facere opinor, & Oniſcum meo iudicio vocat Aſellum ſiue Onon nondum adultum; Tradit enim nondum exploratum eſſe, quoties anno pariat, ac ſi nemo hactenus obſeruarit parere ob ætatis nimirum defectum. Hiſce plura genera addidere recentiores, quorum alia ſquamoſa ſunt, alia ſqamis carent. Nos de ſingulis quibuſque agemus, ab Ono ſiue Aſello ſimpliciter dicto ſumpto exordio.

[a] Lib 9. c. 7.
Callaria.
Bacchus.
[b] L. 32. c. 11.
Gadus.
Gallerias.
Clarias.
Vt differãt.

F

FORMA. DESCRIPTIO.

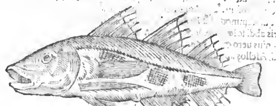
QVi itaque Ὄνος ſiue Aſinus ſiue Aſellus ſimpliciter vocatur, & nonnullis etiam Ὀνίσκος, vt ex Galeno diximus, & Plinio Bacchus, (non Banchus vt nonnulli ſcribunt,) quod Libero patri ſiue Baccho ſacer eſſet, vt ille ait, fortè ob tumidum ventrem, eum eſſe certum eſt, qui iunior adhuc Oppiano Oniſcus, Hollandis Bolck, adultus Cabellaeu, Gallis Capellan nuncupatur, omnia enim quę de Ono & Aſello veteres ſcripſere, ei conuenire ſubſequens hiſtoria oſtendet, & quod ad formæ corporiſque notas attinet, [a] Ariſtoteles cirrum ante os tribuit (radiolum vocat Gaza) de cuius vſu poſtea, eum Capellanus habet; caret verò Merlucius quem alij pro vero Aſello obtrudunt. Nec obſtare arbitror Athenæum, qui ex authoritate eiuſdem Ariſtotelis in libro, quem citat, de animalibus ſcribit Onon & Oniſcon os habere ἀναῤῥογὰς ὁμοίως τοῖς γαλεοῖς id eſt, *patulum ſiue hians more Galeorum.* Hunc enim locum corruptum eſſe non dubito, legendumq; ταῖς γαλιαῖς, quas Grammatici, vt erat etiam Athenæus, cum τοῖς γαλεοῖς ſæpenumerò confundunt. Ταῖς γαλεαῖς os excauatum eſt, ideoque hians ac patulum, quale omnino etiam eſt Capellano: τοῖς γαλεοῖς verò pro corporis (magni enim ſunt) ratione, paruum, anguſtumque & nihil vel parum ſaltem hians. Quod ſi iſt quis Epicharmũ ſaltem nobis aduerſari dixerit qui ποικιλογάστορας ὄνας cognominauit apud eũdem Athenæum, id eſt, *varios ventre Aſellos*, cùm vnicolor ſit noſtri piſcis venter; huic quoque reſponſum volo, & hunc quoque locum viris doctiſſimis ſuſpectum eſſe, cùm in toto Aſellorum genere nulli maculatus venter ſit: legitq; [b] Adrianus Iunius ἐκπρατελογάστορας, id eſt ventrem habentes portentoſum, eo nimirum fretus argumento, quoniam Athenæus huic piſcium ſoli cor in ventre eſſe dixerat: quod cùm cordatis viris haud veriſimile ſit, libenter illi ſubſcribo qui πελογάστορας legendum cenſuit, id eſt, vẽtricoſos, cùm noſter Onos in ventrem ſummopere excreſcat. Eſt itaque Onos noſter ſiue Aſellus maior, piſcis Oceano peculiaris, tumida admodum ventre, amplo capite, ore item grandiſſimo, corpore proximè caudã tenui, magnitudine inſignis, binos treſuè cubitos crebrò excedens, colore in tergore nigricãte, ad latera & in vẽtre albicãte, ſed ſquamoſuſnè ſit, an leui cute præditus, haud ſatis memini.

Bacchus.
Banchus.
[a] L. 9. Hiſt. cap. 17.
Os.
Athenæi locus correct.
Alter Athenæi locus correctus.
[b] In adagijs.
Deſcriptio.

G

H

Tertia Aſellorum ſpecies Rond. Aſellus maior authori, in quo barbulam ex inferiori mento propendentem pictor non obſeruauit.

LOCVS

A

LOCVS. NATVRA. MORES.

ONos (vt Oppianus teſtatur) in alto mari degit, in quodam latibulo, quod Capellano noſtro
conuenit, qui pariter, vt de Ono ſcripſit Ariſtoteles, plurimum temporis latet, longoque in-
terpoſito tempore non capitur. Quo verò tempore non videatur, oſtendit Aelianus, *Cani-* *Quando lateat.*
culæ exortum extimeſcere tradens: clarius Athenæus ex Ariſtotele, ſolum (inquiens) calidiſſimis fla-
grante Sirio diebus occultari, cùm alij per ſummum hyberni temporis frigus ſe abdant. Solum ta-
men id Aſinum facere negat [a] Plinius his verbis: *Quidam æſtus impatientia medijs feruoribus ſexage-* *a L.9.c.17.*
nis diebus latent, vt Glaucus, Aſelli, Aurata. Arenæ etiam ſeſe obruere, cirroque tanquam vermiculo
quodam inſidiari alijs piſcibus veriſimillimum eſt, cùm cirro eo (vt diximus) præditus ſit: quod nem-
pe de Ono prodidit Ariſtoteles his verbis: *Obruunt arena ſeſe, Aſinus, Raia, Paſſer, Squatina, cùmque nul-* *Vt piſcibus inſidietur.*
lam ſui corporis partem non tectam reliquerint, verberant radiolis oris ſui, quos piſcatores virgulas vocant,
quas piſciculi cùm aſpexerint, adnatant quaſi ad algas quibus veſci ſoliti ſunt. Quare eundem quoque *Sanda Danorum.*
cum hoc eſſe conijcio, qui apud Danos & Boruſſos Zandet vel Sandat vocatur ab Arena, qui pleriſq;
B Septentrionalibus populis Sant vel Zant nominatur. Ventre enim albicare inquiunt, nigricare dorſo,
carnem ſale condiri, conditam tenaciorem euadere, ingentique copia dolijs clauſum in exteras regio-
nes mitti. Quia verò tam ocioſus arenis obrutus iacet, tum quòd tanto tempore latet, deforme Aſi-
ni nomen obtinuiſſe reor, deſidemque & ſegnem cognominatum fuiſſe. Solitarius denique piſcis eſt, *Etymum.*
quod & Athenæus teſtatur: & Oppiano hamo capitur, quem ancillæ in captis ſæpe eximunt.

VSVS IN CIBIS.

IEcur habet maximum, idemque delicatiſſimum & quod cæterorum piſcium iecinoribus recta
ratione præfertur. Carne item alba eſt, & friabili, palatoque gratiſſima, maximè ſi elixi affuſo re- *Iecur.*
centi butyro, & ſinapios condimēto addito inferatur, vt apud Hollādos fieri aſſolet. Magni A- *Apparatus.*
ſellum feciſſe veteres ab exordio dictum eſt. Galenus ſi probo vtatur alimento & mari puro nam *Carnis qualitas.*
ſunt qui cœnoſis etiam locis degunt, minores natu nimirum, vt ex Oppiano oſtendimus carnis boni-
tate, hoc eſt, ſalubritate cum ſaxatilibus contendere aſſerit. Alias etiam mollem & friabilem carnem
C habere teſtatur, etſi non æquè ac ſaxatiles; ideoque vbi horum inopia eſt, Aſellos ſuccedere poſſe. eos
verò qui prauo vtuntur alimento, aut in aquis mixtis & potiſſimùm ſi vitioſæ fuerint, degunt, carnis
quidem mollitiem non deponere, ſed pinguitudinem ac lentorem acquirere, & ob id neque ſuaues, vt
antea, amplius manere & alimentum excrementitium reddere. Quare cùm & Diphilus boni quidem
ſucci Aſellos eſſe dicat, ſed haud faciles concoctu, viroſumq; aliquid in ſe habere, de poſtremo loco à
Galeno recenſitis loqui arbitramur, atque adeo bene à Plinio ſcriptum, Bacchum quòd in alto pela-
go degat, Callarijs præferri. Idem Galenus recentes in albo iure iubet elixari, quod ita docuit parari. *Ius album vt fiat.*
Copioſa aqua in ollam inijcitur, deinde olei quod ſatis eſt, affunditur, cū pauco anethi aut porri, dein-
de cum piſces ſemicocti fuerint, ſalis tantum inſpergitur, quo ad totum ius ſalſum nondum appareat:
quam præparationem ægris accommodam eſſe ait. Exiccatus ipſe piſcis oſſeam ferè duritiem induit, *Indurati apparatus.*
quare robuſto aliquo baculo prius verberatus coquitur, haud ingratus guſtui, ſi elixatus butyro inna-
tans inferatur. Stockfiſch inde vocatur per vtramq; Germaniam quaſi fuſtuarius piſcis, vt eruditus,
quidam latinè expreſſit. Sale item inueteratus commendatur, ſi nocturna diurnaq; maceratione, ſal-
ſugine ablata ex noua affuſa aqua elixetur, & eodē quo exiccatus, modo comedatur, mutatq; iterum *Piſcis fuſtuarius.*
nomen, Aberdanum enim tūc nuncupant: cōditur autem non integer, vt exiccatur, præciſo tantùm ca- *Aberdanus*
D pite, ſed in fruſta diſſectus, & ligneis vaſculis clauſus ad exteras regiones ab Hollādis, ac potiſſimùm *Piſcis Rheni*
Germaniam ſuperiorem mittitur, vbi Rheynfiſch quaſi Rheni piſcis nuncupatur, quòd eò per Rhe-
num fluuium conducatur.

DE CALLARIA SIVE ASELLO MINORE. Cap. II. E

SYNONYMA. ETYMVM.

Callarias. Oniſcus. Galaria. Galaxia. Muſtelæ vulgares. Merlucius. Piſcis capitoſus. Piſcis Rheni.

MInorem Aſellum Plinius Callariam vocat, item apud Athenæum Dorion, cui & ὀνίσκος dicitur. Oppianus verò Oniſcum à Claria ſiue Callaria diſtinguit, vt modò oſtendebamus, vbi hoc vocabulum diuerſimodè apud veteres ſcribi dicebamus. Sunt qui rectiùs Galariam vocari volunt & Galaxiam nimirum παρὰ τὰ γάλακτος, id eſt à lacte, non quòd piſcis ſit lactei coloris, ſed quòd lacteum planè eius ſit iecur; Alij tamen dici volunt ἀπὸ ταῖς γαλεαῖς, quòd his quodammmodo ſimilis ſit, ideoque quoidam Aſellorum generis Galeas id eſt Muſtelas vulgares quidam nuncuparunt. Hunc ego F Callariam ſiue Galariam Aſellum arbitror eum eſſe, qui apud Ligures, & huius temporis Græcos, antiquum hodieque nomen habet. Aſello enim ſiue Naſello dicunt Ligures; illi Gaidaron, id eſt Aſinum quaſi γάδον, quo nomine Dorioni vocatur Aſellus maior: Romani & Galli Merlucium, quaſi maris Luciũ, Hollandi, apud quos copioſiſſimè capiuntur, ideoq; plebei ferè haberi ſolent, nam copia faſtidium plerumq; parit, Scheluiſchs non à Schaldi fluuio proximè Antuerpiam in mare ſe exoneran te, vt nõnulli ſibi perſuaſère, ſed à Latino Aſelli nomine quaſi ſeluis ablata prima litera à, niſi dicamus à verſutia ac aſtu, nam verſutos & nequam pueros Scheluiſchs dicunt. Murmellius Piſcem capitoſum ficto nomine latino appellare voluit, à capite, vt apparet, quod maiuſculum eſt, latum & preſſum. Coloniæ alibique per Germaniam ſimiliter ac maior, Rheijnfiſch quaſi Rheni piſcis appellatur, ob allatam ibi rationem.

FORMA. DESCRIPTIO. G

Magnitudo. Forma. Caput. Dentes: Cor. Squama. Ventris capacitas. Ventriculus. Pinnæ. Podex.

LOngitudine plerumque pedali aut cubitali eſt, teres, ventricoſus tamen, capite maiuſculo, & (vt monui) lato, preſſoque, oris rictu maximo. Inferior maxilla quæ paulùm prominet, vno dentium, eorumdemque acutiſſimorum ordine, ſuperior duplici munitur. Oculi maximi ſunt, branchiæ vtrimque quaternæ, duplices: inter quas cor ſitum eſt figura oſſis dactylorum, pericardio contectum. Squamis tegitur minutis in lateribus ac dorſo ad cineritium colorem vergentibus. Lapillos in capite habet duos, non molari figura, vt Athenæus ait, ſed oblonga, ſimiles qui in Sparo reperiuntur, vt Bellonius teſtatur. In interiore oris parte poſt linguam oſſa ſunt, parte interna ſupernaq; aſpera, & in gula regione cordis duo alia reliquis longiora, quæ obſtant atque præpediunt, ne piſces dum deuorat, in gulæ anguſtias compulſi, aculeorum aſperitate cor vulnerent. Interna ventris capacitas, tenuiſſima ac nigerrima, vndique oblinitur membrana, quæ ſola digiti admotione diuellitur. Ventriculum habet magnum, craſſum, ſuperiore parte latum, inferiore in acutum deſinentem, album: iecur eiuſdem coloris, cui fel committitur: inteſtina tenuia & rubentia, vterum bifidum nec admodum oblongum. Pinnis natat quatuor: quæ in ſupina parte ſunt, fluuiatilium quorundam modo ori propiores ſunt, quàm quæ ad branchias poſitæ ſunt. Podex non multùm infra locatus eſt, à quo ad caudam H pinna continuatur: hac rurſus alia breuior, mox à capite ceruicis loco. Linea à ſuperciliorum loco ad caudam ducitur.

An Oniſcus ſit Dorionis. Muræna fluuiatilis. Sturionem non eſſe Onon aut Oniſcum. Merlucio vnica tantũ ſpina.

Cæterùm Rondeletius Dorionis Oniſcum non eſſe hic pictum piſcem, ſed qui vulgo Sturio appellatur contendit, argumento, quòd vnicam tantùm ei ſpinam tribuat his verbis. *Fluuiatilis Muræna vnam tantùm habet ſpinam, ſimilem Aſello qui vocatur Gallaria.* quodq; os non habeat ſupina parte, quod Ono ſiue Aſello maiori Athenæus ex Ariſtotele (vt putat) tribuit, os habere inquiens ἀντίρρυγχος ὁμοίως τοῖς γαλεοῖς. Verùm doctiſſimi huius viri ſententia iſthæc admodum erronea eſt. Dorion quidem teſte Athenæo Onon id eſt Aſinum ſiue Aſellum maiorem, ab Oniſco qui ipſi Gallerias & Maxinus etiam nominatur, diſtinguit ſpecie, non item genere. Locùm verò de ore nos ſuprà reſtituimus: & ſi nihil ibi mouendũ quis cõtẽdat, nondũ fuerit neceſſe, propterea ſtatuere, os Ono ſiue Aſello in ſupina parte eſſe, ſed ęquè ac in Galeis hians ac patulũ, vt ſcilicet cibi indicetur auiditas. Sturio flumina ęquè ac mare frequẽtat. Onos ſiue Aſellos marinos tãtũ ueteres agnoſcũt. Ad hęc qđ de ſpina dicit, neſcio quã ſedulò rẽ ipſã inſpexerit. Equidẽ Merluciũ noſtrũ, unicã tantũ ſpinam habere

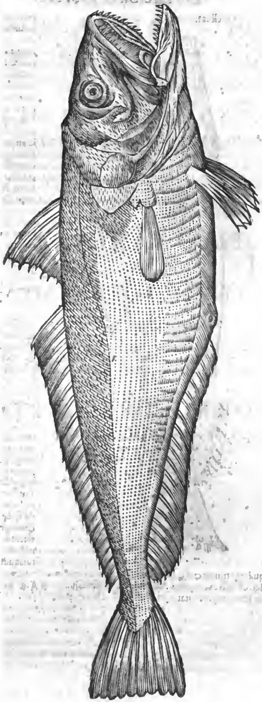
ex diſſe-

Aſellus minor.

A ex diſſecto piſce didiciſſe ſe profitetur Saluianus, inquiens: Quod autem ei vnica ſpina ſit, non ſolùm ex eo verum eſt, quòd præter eam vnam, quæ à capite per dorſum ad extremam vſq; caudam perducitur, nullæ aliæ, (vt in quamplurimis alijs piſcibus contingit) per carnem conſperſæ apparent; ſed ob id etiam, quòd ab alijs cæterorum piſcium dorſi ſpinis, diuerſa adeo ratione fabrefacta ſit, vt verè vna dici poſſit. B Cùm enim piſcium omnium dorſi ſpina multis conſtituatur vertebris: in piſcibus reliquis, ex vtroq; quamplurium ſuperiorum vertebrarum latere, tranſuerſales ſpinæ, acutæ, longæ, incuruæq; adeo, vt vniuerſam ventris capacitatem amplectantur, atq; conſtituant, enaſcuntur: quæ quidem ſic vertebrarum lateribus committuntur, vt modicula quauis elixatione, earum ita iunctura ſoluatur, vt non vnam ſed plures ſpinas eſſe, C conſpicuum fiat. Ex Aſelli verò noſtri vertebris, nullæ profectò huiuſmodi ſpinæ, ſed earum vice tranſuerſales ſolùm quidam proceſſus, externa parte conuexi, interna verò concaui exoriſitur: qui quidem diuerſæ à dorſi ſpina, ſpinæ cenſeri nõ poſſunt, cùm neq; (eò quòd prorſus vertebris connati ſunt) vlla à dorſi ſpina diſſolui elixatione poſſint: neq; aliquam ſpinæ formam præſeferant: quippè qui nõ ſolùm breuiſſimi ſunt (vix D enim mediam ventris capacitatem ſepiunt) ſed præter ſpinarum etiam rationem, in retuſas admodum deſinunt extremitates, ex quibus vtrimq; craſſa ſuboriens membrana capacitatem inſignem, intus vacuam extuberantemq; adeo efficit, vt ventrioſus Aſellus ipſe reddatur; qua quidem membrana diſſecta ad amuſſim adeo ſcaphæ forma repræſentatur, vt nihil ſuprà. Hæc itaq; Saluianus.

LOCVS.

Digitized by Google

A

LOCVS. NATVRA. MORES.

CLarias ſiue Callarias cænoſis ac herboſis litoribus gaudet, teſte Oppiano: quamobrem haud rectè à nobis pelagijs annumerari videri poſſit, niſi Aſelli alterum genus eſſet, à quo temerè ſeparetur. Veſcitur Gobionibus, Atherinis ac marinis deiectamentis, vt Bellonius tradit. Solitarium eſſe aiunt, licet copioſè capiatur. Capitur autem hamo.

Cibus.

VSVS IN CIBIS.

VIlis in Hollandia piſcis eſt, carne aliàs præditus candida friabiliq́ʒ, atque optimi etiam ſucci. Apud Vueſtphalos, ad quos per Rhenum fertur, in delicijs habetur, & circumiacentes populos alios. Elixatur in aqua pura modò ſalis adiecto, tum butyro ſalſo aut recenti feruido & petroſelino conditur: plerique Hollandorum ſinapios condimentum adijciunt. Icon quam dedi- B mus, Geſnero lector debes, in qua maxillam inferiorem ſuperiori longiorem, & vtramque rurſus dentatam deſidero: qui exactiorem velit, Rondeletium adeat, & Saluianum, cum quorum tamen icone, noſtra altero loco expreſſa ferè conuenit.

Carnis qualitas.
Apparatus.

DE ASELLO MINORI ALTERO. Cap. III.

SYNONYMA ETYMVM.

OCeano Gallico frequens eſt Merlucio non abſimilis piſcis, inde fortaſſis Merlan illic vocatus, ſiue vt Rondeletius habet Merlanus, aut vt Bellonius habet, Merlangus. Byzantini teſte eodem Bellonio Muzum vel Mazum dicunt, Veneti piſcem mollem, Ro- C mani vulgò Ficum: etſi Rondeletius alium ab hoc eſſe dicat, Venetis ac Romanis ſic nominatum. Monet enim Bellonius Fici vocabulum ad permultos alios Aſellos transferri à Romanis.

Merlanus.
Merlangus.
Mazus.
Piſcis mollis.
Ficus.

FORMA. DESCRIPTIO.

HAbitu corporis Merlucio ſiue Callariæ ſimilis eſt: oculis magnis, perſpicuis, argenteis: ſquamis paruis, adeo vt viſum fugiant, tegitur, ore eſt medio. Dentes paruos habet in maxillis, albos, acutos, ordinatos: ventrem prominulum, vt & omne Aſellorum genus. Albus eſt ac mollis, argentei coloris. In pinnarum numero Rondeletius & Bellonius, quibus hũc piſcem debemus, diſſentiunt. Ille enim numero ſituque eas cum Merlucio conuenire aſſerit, hoc dempto quòd Merlucius duas tantùm in dorſo habeat, hic tres: Bellonius verò, tres quidem etiam in tergore, ſed duas ab ano ad caudam tribuit, atque in lateribus ad branchias, vtrimque vnam. Linea à branchijs ad caudam ſinuoſa ducta eſt. Spina tergoris ſexaginta vertebris conſtat ex Bellonij obſeruatione. Ventri- D culum magnum habet cum multis appendicibus, hepar ex candido rubeſcens: vuluam bifariam tantùm diuiſam affirmat Rondeletius contra Bellonium, qui quadrifariam diffindi ſcripſerat, id quod certè non comperiet (inquit) ex anatome diſſecandi peritus, qui pro vuluæ partibus vaſa ſpermatica temerè non acceperit. In capite calculos oblongos habet, non omnino rotundos, quales nimirum plurimi alij piſces.

Squamæ.
Venter.
Color.
Pinnæ.
Partes internæ.

LOCVS. NATVRA. MORES.

OCeani piſcis eſt, ex alto ad litora etiam aſcendens, vt inde licet colligere, quòd in ventriculo eius Aphyæ, carides, Gobioneſque parui & ignobiles, ſimileſque piſciculi litorales reperiantur: quos integros deuorat, nec dentibus (vt Rondeletius ait) in fruſta diuidit: dentes enim habet non ad incidendum, ſed ad retinendam prædam. Illi verò in ventriculo diſſecti in fruſta, ideo reperiuntur, quod cibi in ventriculo cùm à calore natiuo immutantur & concoquuntur, comminuuntur & atteruntur.

Cibus.

VSVS

VSVS IN CIBIS. E

Carnis qualitas. *Ouis aut pecus piſcis.* *Aries.* *Apparatus.*

CArne quidem (inquit Rondeletius) eſt friabili & molli,ſed non perinde ac Phycis (ſic vocat perperam qui Romæ Fico & Tenca marina vocatur, de quo mox ſuo loco) vnde hos piſces comeſos non maiori oneri eſſe ventriculo quàm ſi è zona appenſi geſtarentur, vulgò Galli dicunt,qui duræ carnis piſces probant,cæteriſq; præferunt. Bellonius hoc prouerbium citat paulò aliter,nimirum ſic:Galliæ tam frequens eſt Merlangus,vt à carnis leuitate, vulgari prouerbio locum fecerit,hominem duodenis Merlangis probè paſtum,minore ab his pondere in curſu fatigari, quàm ſi ſenos tantùm Zonæ appenſos geſtauerit: dubitatq; Bellonius,an itaq; is ſit piſcis,qui à carnis mollitie & candore antiquis Græcis Πρόβατον, hoc eſt, ouis aut Pecus dici conſueuit:in qua tamen ſententia inconſtans eſt,nam & Egleſinum, (vt ſuo loco dicetur) Πρόβατον etiam eſſe contendit, & ſi dijs placet,eundem eſſe cum Ariete:qua de re mirum eſt, quantum ipſum exagitet Rondeletius. Merlangus autem ob mollitiem carnis aſſus melior eſt quàm elixus, quare in ſartagine frigendus, farinaque aſpergendus,vt partes contineantur,neque diffluant. F

DE GOBERGO. Cap. IV.

Locus. *Magnitudo.* *Color.* *Forma.* *Carnis qualitas.*

ALia eſt Aſinorum ſpecies,quæ vulgò (inquit Rondeletius) Goberge dicitur. Maris Oceani piſcis eſt,qui ex terræ parte nuper reperta ſalitus ad nos aduehitur, Morhua ſiue Molua (de qua mox) latior & maior. Hæc enim cubiti eſt magnitudine, aut non multò maiore: ille duorum cubitorum magnitudinem ſuperat. Colore eſt cinereo,ventre falcato. Squamis tegitur. Ore eſt mediocri ſine dentibus,oculis ſatis magnis. Pinnarum numero ſituq; duobus ſuperioribus (Egleſino & Merlano) ſimilis eſt. Cauda in vnicam deſinit. Linea à branchiarum ſuprema parte ad caudam obliquè ducitur. Partibus internis Aſino (Merlucio) ſimilis eſt. Carne conſtat duriore quàm Aſinus, minus glutinoſa quàm Molua. Piſcis iſte in aqua maceratus, vel fuſte contuſus, pauperiorum & ruſticorum cibus eſt.

DE MOLVA MAIORI, SEV ASELLO Vario. Cap. V. G

ESt inter Oceani Aſinos,nonnullis Gallorum Molua,alijs Moſchebout à macularum ſeu punctorum varietate nominatus,aliiſq; ſimiliter Leopard,Rondeletio Aſinus varius.

FORMA. DESCRIPTIO.

Color. *Pinnæ.*

PIſcis eſt ſquamoſus, Gobergo proximè deſcripto ſimilis,ſed maior. Dorſo cinereo multis maculis nigris conſperſo,ventre candido,falcato. Pinnas tres habet in dorſo, à podice vnicam, duas ad branchias,duas in ventre,quæ magis ab ore ſunt remotæ,quàm in Aſino (Merlucio) & Gobergo:in quibus duobus hæ ventris pinnæ,fluuiatilium piſcium modo, ori propiores ſunt & loco firmiori innixæ. Ore eſt magno. Dentes habet in maxillis. Oculis minoribus quàm Gobergus. H Internis partibus Aſino ſimilis eſt. Hanc Moluam maiorem eſſe putat Rondeletius:ei enim ſimilis eſt (inquit) hic piſcis & eodem modo maculatus. Subſtantia carnis ferè eadem;nam glutinoſus eſt, ſed minus quàm Molua.

A

DE MORHVA, SIVE MOLVA ALTERA. Cap. VI.

MOlua vel Morhua à Gallis, ab Anglis Morhuel Aſellorum teſte Bellonio ſpecies eſt
maxima, & vt plurimùm ſeſquicubitalis longitudinis, latitudinis verò pedis vnius. *Magnitudo.*
Ore eſt magno, & dentes habet in maxillis. Ex inferioris maxillæ extremo appen-
dix carnoſa, ceu pilus è barba propendet. Oculi illi aiunt eſſe magnos, & ab his apud *Oculi.*
Gallos parœmiam eſſe in ſtolidos, vt vult Bellonius, ſed in eos quibus infirmior ac
hebetior eſt viſus acies: ſic enim ferè ſemper (inquit Rondeletius) accidit, vt qui ma- *Oculi magni*
gnis ſint oculis & prominentibus, maximè quibus lata eſt pupilla, parum acutè cernant ob maiorem *parum cernunt.*
ſpirituum diſſipationem. Pinnas habet ad branchias & in ventre binas, parte prona tres, à podice *Pinnæ.*
duas. Dorſum cinereis fuluiſq; maculis notatur, Venter falcatus. Partes internæ Muſtelæ marinæ *Color.*
B ferè ſimiles.

VSVS IN CIBIS.

ROndeletius recentem hunc piſcem carnem eſſe ſcribit multò meliore, quàm cùm ſalitus aut
exiccatus fuerit: quippe cuius caro glutinoſa adeo ſit; vt etiam butyro diu immerſa (quod, *Carnis qualitas.*
vt pinguia omnia glutinoſarum rerum adhæſionem impedit) digitis ita hæreat inter eden-
dum, vt vix reuellatur. Cùm contrà (inquit) fieri oportere ratio ipſa ſuadere videatur, quòd ſal ca-
lefaciat, extenuet, & incidat. At cur glutinoſior Morhua tempore fiat, in cauſa eſſe putat tenuis humo- *Cur tempore glutinoſior fiat.*
ris conſumptionem. Quemadmodum in farina multa aqua diluta euenire videmus, quæ ſi aliquan-
diu coquatur, tenuioribus partibus ab igne abſumptis tam ſpiſſa glutinoſaq; redditur, vt ea ad multa
ferruminanda vtamur. Idem in ſaccharo aqua diſſoluto experieris: coctione enim multò glutinoſius
fiet.

C

VSVS IN EXTERNIS.

INteſtina huius piſcis & folliculi ichthyocollæ cõficiendæ inſeruiunt, vnde fuere qui veterum Ich- *Inteſtinorum vſus:*
thyocollam (accipitur enim pro piſce & glutine) eſſe credidere: quorum opinionem non teme-
rè redarguit Rondeletius; vt ſuo aliquando loco patebit.

DE ASELLO NIGRO. Cap. VII.

PRofitetur Bellonius ſeſe ignorare, qua ratione Britanni hunc piſcem Colfiſch dixe-
rint; niſi (inquit) dicas eidem hunc illis eſſe vſui, quo in Ponto id Sturionis genus, *Etymum.*
ex cuius folliculo ichthyocolla cõfici ſolet, quaſi col ipſis ſit colla ſiue gluten: cùm
rem aliter ſeſe habere inquiant Anglicæ linguæ periti, qui col Anglis carbonem eſ-
D ſe aiunt; vt inde piſcis hic, Aſellus niger, ſiue carbonarius dicatur, quòd præ cæteris
tergore nigricet, Defertur ad Gallos ex eo Britanniæ tractu, qui Hollandiam ſpe- *Locus.*
ctat. Vbi prouectus eſt, aliquo eſt in pretio: nam paruus adhuc, carnem habet planè inſipidam. Squa- *Carnis qualitas.*
mis contegitur latioribus, quàm quiuis alius ſui generis. Hæ tamen in icone quam Bellonius no-
bis dedit, non exprimuntur, Tergore eſt nigricante, ventre candidiore. A capite ad caudam a- *Squama.*
tram lineam productam habet, ad latera aliquantulum inflexam pinnaſq; reliquis ſui generis piſci- *Color.*
bus duriores ac robuſtiores. Popularis eſt, & omnium ſalitorum inferioris notæ. Pinxit eum acepha-
lum, quòd capite mutilus in Angliam, vbi etiam peregrinus eſt, perferatur.

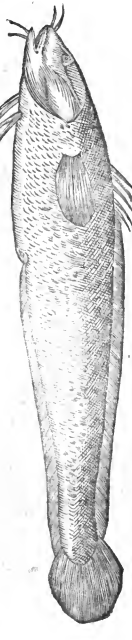
Digitized by Google

DE MVSTELA VVLGO GENVÆ DICTA.

Cap. VIII.

Muſtela. ASellorum generis piſcem hũc Genuenſes & Maſſilienſes, vulgò Muſtelam vocant, impropriè certè, cùm ſint Muſtelæ leues, contrà ac hic qui ſquamoſus eſt: Illyrici Pegorcilam, vulgus Crctenſe Gaideropſarum, nos (inquit Bellonius) *Gaideropſarus.* Aſinum piſcem vertere poſſumus. Arbitratur autem Ariſtotelis & Galeni Callariam eſſe, cùm neuter (quod equidem ſciam) Callariæ meminerit. Rondeletius verò quæ Aſino notæ inſignes & euidentiſſimæ tribuuntur ab Ariſtot. huic magis competere exiſtimat, quàm Merlucio, quẽ omnes (inquit) hodie Aſellum veterum eſſe iudicant: maximè verò virgulæ illæ ad alliciendos & capiendos piſces, quibus prorſus caret Merlucius, quòd lapides molares in capite habeat, quòd lateat. Sed cùm omnes iſtæ notæ Capel- *Deſcriptio.* lano quoq; competant, ego in mea opinione firmus permaneo. Piſcis eſt marinus Merlano quodammodo ſimilis, Græco & Italico litori teſte Bellonio frequentiſſimus, inter mollis carnis piſces connumeratus: trium interdum palmorum *Color.* longitudinis, ac cruris humani craſſitici: colore ex liuido in opacum abeunte, ſquamis Polam vulgarem referentibus. Duas in tergore pinnas gerit: quarum minima capiti vicina eſt: præter quos aliam rurſus ad caudam vſque protenſam habet: ac rurſus ad latera vtrinque vnam, rotundam, ſub quibus poſtremis craſſiores ac carnoſi quidam cirri bifidi conſpiciuntur: huius quoq; caudæ pinna rotunda eſt: cirrũm ſub mento habet, quod Rondeletius quoque teſtatur, qui tamen duas in icone ſua expreſſit. Idem & Bellonium notat, quòd ſine ſquamis ſquamoſum hunc piſcem deſcribat, cum is ſquamis Polam vulgarem referre dicat, vt oſtendimus: Maxillas habet mobiles, dentes confuſos, vt & Aſinorum reliquum genus. Sed hoc ab ijs differt, quòd in labro ſuperiore, maculam oſtendit in cordis figuram, denticulis circumfultam, linguam albicantem & in cuſpidem efformatam. Proinde branchias diſtendit vtrinq; quatuor, ſub quibus cor deliteſcit triquetrum, pericardio, vt in cæteris piſcibus obuolutũ. *Partes internæ.* De diaphragmate hepar pallidũ ac ferè lacteũ appẽſũ eſt, in tres lobos diuiſum: cuius pars ſiniſtra, cæteris maior, veſiculam fellis oblongã admittit: tertius lobus ſuperficiei ſtomachi incũbit. Liẽ illi eſt ſanguineus, gracilis, oblõgus, dorſo incũbens, à ven-

Muſtela vulgaris Rondel.

E

F

G

H

à ventriculo dependens:quem propter voracitatem prægrandem vidimus, eius ferè figuræ, cuius eſt
A paſtorum inſtrumentum,cui cornutæ muſæ nomen eſt. In pyloro admodum multæ ſunt apophyſes,
vt quinque & triginta facilè connumeres. Eius inteſtina non amplius quàm tribus reuolutionibus
circumflexa ſunt,antequam ad rectum pertingant: præter quæ, veſicula quadam cæteris Aſinis com-
muni præditus eſt,gemino veluti ſolliculo tergori coniuncta, quæ illi commodioris natationis vſum
exhibere creditur. Cæterùm hic piſcis Sardellis, Boopis, Trachuris atque alijs piſciculis ſe exaturat. *Cibus.*
Hæc omnia ferè Bellonius.

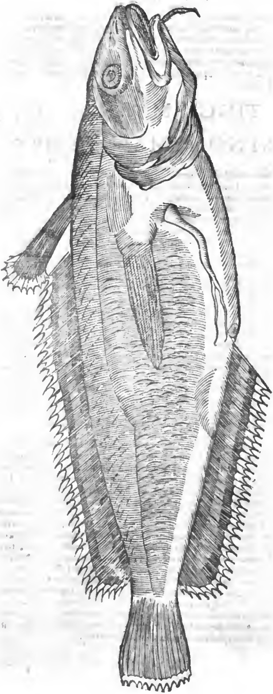
DE TINCA MARINA. Cap. IX.

SYNONYMA. ETYMVM.

PRæcedenti Aſello,vulgò Muſtella dicto congener omnino videtur piſcis iſte qui Ro- *Tenca marina.*
B mæ duabus inſignis nomenclaturis, vulgò Tenca marina & peſce Fico nuncupatur.
Rondeletius pro veterum Phycide exhibuit veteris nomenclaturæ veſtigium, puto, *Peſce Fico.*
ſecutus,cùm neque varijs depictus ſit coloribus,neque ſpinis vallatus, & nihil minus *Phycidem non eſſe.*
quàm Percæ & Channæ ſimilis: quas notas in Phycide requiri ſuo loco oſtendimus.
Apparet autem Tincam marinam vulgò nominari propter corporis quandam cum
paluſtri Tinca ſimilitudinē: Ficique nomen ſibi vendicauit,quòd maturioris paſſique fici inſtar mollis
ſit,flaccidus,ac ſucci plenus. Saluianus Aſellum Callariam eſſe contendit,ſed quàm frigidis ne dicam *Callariam non eſſe.*
friuolis rationibus,lecturus iſthæc diiudicet.[a] Plinius (inquit) cùm inquiat: *Calarias Aſellorum gene-*
ris,niſi minor eſſet: vti Callariam Aſelli congenerem & minorem eſſe teſtatur: ita nos hunc piſcem no- *a L.32.c.11*
ſtrum,quippe qui Aſello (ſic vocat Merlucium) ſimilis eſt,atque minor, Callariam eſſe iure cenſe-
mus,nec ſi[b] Plinius,dicens alibi: *Aſellorum duo genera,Callariæ minores & Bacchi qui non niſi in alto ca-* *b L.9.c.17.*
piuntur,ideo prælati prioribus: atque Dorion ſcribens apud Athenæum, *Fluuiatilis Muræna habet vnam*
ſpinā ſimilem Aſello qui vocatur Gallarias, Callariā & Aſellum non ſimiles ſed vnum & eundem piſcem
facere videantur,non hunc ſed Merluciū,quem Aſellum eſſe ſtatuimus,Callariam appellare oportet.
Nam cùm Callarias valde ſimilis ſit minori Aſello,mirum non eſt Plinium(haud multùm in rebus in-
ternoſcendis diligentem & peritum,hoc loco Aſellum minorem Callariam vocaſſe, atque vnum &
C eundem piſcem feciſſe. Dorion verò pro noſtra pugnat opinione:nam ſi minorem Aſellum & Cal-
lariam vnum & eūdem piſcem arbitratus eſſet,habere dixiſſet ſpinam ſimilem τῷ ὀνίσκῳ aut τῷ γαλ-
λαρίᾳ & nō τῷ ὀνίσκῳ τῷ καλυμένῳ γαλλαρίᾳ id eſt minori Aſello vocato Gallariæ: quibus verbis tum
piſcem vnum qui ſimpliciter ὀνίσκος,tum alterum qui non ſimpliciter, ſed ὀνίσκος γαλλαρίας vocetur,
manifeſtè innuit reperiri. Noſtræ præterea ſententiæ ſubſcribit Oppianus,quippe qui Callariam me-
tri ratione per ſyncopen κλαρίαν vocans,ab Aſelloque ſeparans,inquit:

ψῆτται καὶ κλαρίαι καὶ τρίγλιδες ἔγρατ' ὀνίσκων.

Quamobrem vti Merlucium ὀνίσκον ſiue minorem Aſellum, ita hunc Callariam Plinij & γαλλαρίαν
ſiue ὀνίσκον καλυμένον γαλλαρίαν Dorionis,atque κλαρίαν Oppiani iure arbitramur. Quod ſi forſan
in hiſtoria Merlucij hæc ita abſolutè diſtincta non ſint,ea ad huius hiſtoriæ cenſuram reuocamus. Ha-
ctenus Saluianus. Quod verò ad Plinij verba attinet,ea tam clara ſunt, vt nihil planè opponi queat,
eademque in Merlucij hiſtoria,& rectè citauit, & rectè explicauit: hicq; non bene palinodiam canit.
Dixerat aſſerere videri Plinium quadruplici inter ſe differētia differre Aſellos: primùm enim (inquit) *Aſelli quomodo inter ſe differant.*
priores quos Callarias vocat,minores facit: ſic alteros quos Bacchos appellat,maiores eſſe innuit:eo-
dem præterea authore,loco etiam differunt,inquiens enim Bacchi, quos magnos cenſet, non niſi in
D alto capi,Callarias quos minores ſtatuit,litorales eſſe inferre videtur. Præſtantia deinceps eos ſepa-
rat,dicens,ideo Bacchi prælati prioribus. Poſtremò nominibus etiam diuerſi ſunt,nam minores Cal-
larias,maiores Bacchos appellat. Quod modo ad Dorionis locum,de ſpina Oniſci Gallariæ nuncupa-
ti loquentis:idemmet Saluianus talem in Merlucio dari ex propria obſeruatione oſtendit; eius verò
in hoc piſce non meminit:præterea Dorion duo tantùm Aſelli genera facit,vt antè dicebamus, vnum
quod Gadum vocat,maius: alterum minus, quod Gallaridam. Oppianus denique etſi Clariam ab
Oniſco diſtinguat,haud alium tamen quam alij authores Clariæ nomine agnoſcit, & Oniſcum vocat
maiorem Aſellum,vbi necdum adoleuit. Sicuti itaque marina iſtæc Tinca,tùm ob hęc,tùm quòd bo
nitate carnis à veris Aſellis degeneret, Callarias eſſe non poteſt, ita tamen de ea hoc loco agendum
erat,quòd corporis forma præcedentem Aſelli ſpeciem referat.

Digitized by Google

A

FORMA. DESCRIPTIO.

CApite(inquit Saluianus)eſt lato & preſſo,ore magno & valdè denticulato,atque oculis etiam
magnis & aureis. Ex inferiore maxilla appendix vnà cum barba pendet; qua minor caret *Caput.*
Aſellus. (Merlucius) Branchias habet vtrinque quaternas, & ad eas, binas latiuſculas pin- *Appendix ſiue barba.*
nas,vnam ſcilicet vtrimque. Ex anteriore verò ventris parte binarum pinnarum vice; quæ eo loco pi- *Pinnæ.*
ſcibus alijs notæ ſunt,bini longi admodum atque rotundi cirri propendent. In primo dorſo pinna
parua erigitur;poſt quam alia vna enaſcitur,per dorſumque totum ad caudam ferè vſque extenditur.
Inferiori ventri,ſingularis pinna ab ano orta atque ad caudam etiam vſque producta ſubnectitur. *Cauda.*
Cauda in vnicam & rotundam pinnam degenerat. Corpus totum oblongum eſt, latiuſculum, ſqua- *Forma.*
mis minutis contectum & colore Aſelli inſtar,cineraceo. Lapillos duos non teretes quam Aſellus habet *Partes internæ.*
in capite,ventriculum amplum, inteſtina lata, hepar magnum & ſubalbum; cui felis hæret veſica.
Minore magnitudine eſt,quàm Aſellus; vix enim pedalem excedit menſuram, cùm cubitalem Aſellus *Magnitudo*
B ſuperare ſoleat. Icon appoſita Geſneri,non Saluiani eſt, alioqui ſatis ſimilis:ſed dorſi pinna & quæ
à podice incipit ſupinam, digitus ferè citra caudam terminat:qui itaq; accuratiorem deſiderat, eam
petet ex Saluiano.

LOCVS.

MArinum piſcem eſſe certum eſt:cæterùm nunquid litoralis potius quàm pelagius ſit, & in
cœnoſis litoribus degat,vt Saluianus tradit,dubitari poſſit. Apparet enim id ipſum ſcri-
pſiſſe,quia de Claria ſic ſcripſit Oppianus,cuius verſus recitat.

VSVS IN CIBIS.

HAud ſuauis piſcis eſt,ideoque vbique ferè plebeius & parui pretij (inquit Saluianus) eſſe ſo- *Carnis qualitas.*
C let. Carnem habet ſatis mollem,ſed non friabilem,concoctu facilem, ſed excrementitiam. *Apparatus*
Frixus aut aſſus minus quàm elixus palato ingratus eſt.

DE HARENGO. Cap. X.

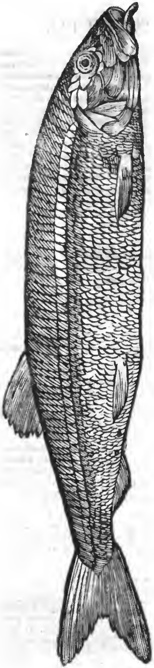
SYNONYMA. ETYMVM.

QVi apud antiquos ſit & vocetur, in ſuperiori Germania Herinck, in inferiore
Harinck nuncupatus,nomine vt apparet à Græcorum τάριχος, id eſt ſalſamentum,
detorto (nam præ cæteris quàm numeroſiſſimè ſale conditur) vt ingenuè loquar,af-
affirmare non auſim,ſatiuſq. eſſe iudico ex uulgari latinum, licet barbarum nomen
in Græci & Latini penuria fingere,Harengum vel Herengum,quàm cùm Iſidoro, *Harengus.*
Albertoque nonnullíſque alijs Alecem ſiue Halecem nuncupare,cùm ſit Halec uel *Halex.*
D Alec vel Alex,res ab hoc nobiliſſimo piſce longè diuerſa,vti ſuo loco antea oſtendimus. Sigiſmūdus
Gelenius in Lexico ſymphono Germanicum nomen à Græco ἄραξ deducit,quod tamen vocabulum
apud nullum nunc authorem inuenias. Idem quatuor iſthęc nomina inter ſe componit, Haraca La-
tinum,Haring Germanicum,Ἀ'ραξις Græcum,Herinck Illyricum vel Bohemicum. Sed quoties no-
men piſcis iſtę mutet,modò dicam in vſu.

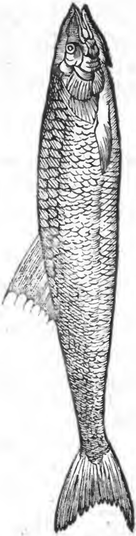
GENVS. DESCRIPTIO.

QVi Chalcîdi marinæ ſiue Sardinæ congenerem faciunt Harengū,ijs ego libentiùs ſubſcripſe-
rim quā qui Thriſſis ſiue Aloſis. Sardinis enim necdū adultis ita ſimilis eſt, ut multi paruas *Quibus congener ſit.*
Sardinas Harēgis nequeant diſtinguere. Thriſſis interim ſimiles eſſe nō inficior, ſed hę flu- *Color.*
uios ſubeunt,qđ Harēgi nō faciunt. Dorſo Harēgus eſt quodāmodo cęruleo, uētre albo,
argēteoq.ſalcato,ſquamis acutis,pinacitei q.cuti hęrētib.cū cęterę facilè decidãt ſint. Dodrātalis,ſępe

Harengus Flandricus.

Harengus minor.

Digitized by Google

A etiam pedalis eſt longitudinis. Branchiarum ſciſſuram pro corporis ratione magnam habet, ideoq; citiſſimè aqua extractus emoritur. Vnicum tantùm habet inteſtinum, quod ieiunum eſſe aſſerunt Albertus, eiuſque farinæ ſcriptores alij. Habes hîc iconem Harengi adulti & nondum adulti.

Branchiarum ſciſſura. Inteſtinum.

LOCVS.

EIdem Alberto Harengus litoralis eſt, cùm alioqui niſi in alto capiatur. Eſtque Oceano peculiaris, nec tamen omni. Hollandi enim & Zelandi & circumuicini alij, etſi ex huius piſcis piſcatione incredibilẽ quæſtum faciant, in ſuo Oceano eum non capiunt, ſed longiùs abire coguntur, & Angliam iuxta, Scotiam, Irlandiam, Noruegiam, Daniam, Germaniam obnauigare; quam Oceani partem Germani ab Harengorum copia, Haringſee id eſt, mare Harengorum cognominarunt. Fallitur que Bellonius cùm Romæ venales proſtare ſibi perſuadet, & in mediterraneo mari etiam capi, formæ ſimilitudine (vt inquit Rondeletius,) deceptus: qui enim Harengi ſpecie non ſolùm Romæ, ſed etiam Maſſiliæ & Venetijs videntur, non ſunt Harengi, (inquit Rondeletius) ſed Thrattæ

Oceani, ſed non totius piſcem eſſe.

B (ſic vocat Thriſſas ſiue Aloſas) paruæ, Harengis & Sardinis adeo ſimiles, vt eas pro Harengis facilè etiam accipiant Galli, quibus hi notiſſimi ſunt, ſed his notis diſtinguuntur. Thriſſis ſiue Aloſis ſpinæ multò aſperiores ventrem firmant, Harengis minus aſperæ: quam ob cauſam ſi paulò diutius aſſeruentur, diſrupto ventre inteſtina procidunt: præterea ſpinæ in his tenuiores & edendo minus moleſtæ, in illis multò moleſtiores. Denique Aloſæ paruæ maculas habent, quibus Harengus caret.

Harrengi et Aloſæ differentia.

NATVRA. MORES. PARTVS.

AVthor de natura rerum Harengum tradit aqua viuere, omnium autem piſcium ferè eâ tantummodò: & niſi in ea viuere poſſe, nam ſtatim (inquit) vt aëris ſerena contigerit, expirat; nec vlla mora eſt inter contactum aëris & expirationem. Non defuere qui ex puro aquæ elemento nutriri voluere, quòd in ventre eius nihil reperiatur, quorum opinionem refellit Albertus his verbis: *Inteſtinum ieiunum duntaxat habet, & ideo in ventre eius nihil inuenitur, propter quod quidam falsò dixerunt, Harengum ſolo & ſimplici elemento viuere: quod nos alibi falſum eſſe oſtendimus.*

Sola aqua viuit.

C Gregalis eſt, & tam magnis ſimul agminibus natant, vt præ multitudine capi non poſſint. Capiuntur autem cùm poſt æquinoctium autumnale acies ſe diuidunt, tumque aliquando (vt eiuſdem Alberti verbis vtar) in magnis & multis ſagenis colliguntur, adeo vt funes retium incidi oporteat, eò quòd trahi retia non poſſint. Addit author de natura rerum, vbicunque ſuper aquas lumen vident, gregatim adnatare, dictiſque, hoc eſt, certis temporibus, nempe autumno, dum hoc aſtu alliciuntur, quaſi paratos ad retia diuino munere in vſus hominum deduci: hybernis autem temporibus ſecretos mari vſq; ad debitum tempus abſcondi, & hoc circa Germaniam maximè. Ipſi etiam piſces noctu lucent, quam lucem licet cum ipſo moriente emori nonnulli dicant, per aliquot tamẽ dies poſt mortem noctu adhuc lucere alij aſſerunt. Lucent autem in aqua, ventribus verſus ſummum æquor obuerſis, tantum de ſe (ſquamis nempe, maximè quæ circa oculos ſunt) ſplendorem emittentes, vt mare fulgurare videatur; atque hinc etiam eſt, quòd facilè à piſcatoribus deprehendantur. Pariunt ſemel anno teſte Alberto. Mirum verò eſt quod nonnulli narrant de terræ ſanctæ Oceani Germanici inſulæ incolis, nempe cùm circa annum poſt Virginis partum M. D. XXX. ex Harengorum bis mille hominum vitam ſuſtinerent, per petulantiam verò aliquando vnum ex captis, virgis cecidiſſent, adeo imminutos ibi fuiſſe

Quando & quomodo capiantur.

Noct. lucent.

Temeritatis pœna.

D hoſce piſces, vt poſtmodum vix centum ex eo quæſtu vixerint.

VSVS IN CIBIS.

CArdanus author eſt Harengorum copiam in Oceano incredibilem eſſe, vt ad CC. millia coronatorum in ſingulos annos capturæ pretium aſcendat, ſæpe etiam multò amplius: & verè quidem: longè enim maiorem quæſtum ſola ex Harengorum piſcatione facit Hollandia, cùm alioqui recentibus careat ferè, & in alieno capiat mari. Bona inſulæ pars ex hac piſcatione familiam ſuſtinet, Alij piſcantur eos, alij retia & vela texunt, veteraque reficiunt, alij nauibus, & vaſis parandis & reparandis ſunt intenti: ſed hoc parum eſt, longè maius quod vbi incolas omnes exſaturarint, incredibilem vaſorum ſale conſeruatis refertorum numerum ad alias regiones emittant. Tripliciter in cibum cedit, recens, muria conditus, & fumo exiccatus. Recentes in Gallia teſte Rondeletio,

Hollandia quæſtum quem faciat ex Hal. pis.

tio, albi vocantur ad differentiam ſuſpenſorum in fumo, quos nigros (inquit) Gallicè Sorez, ſiue nocturnos, vel à nigrore, vel quia quæ noctu fit piſcatio felicior, & ijs diutius ſeruandis accommodatior, meliorq; iudicatur. Piſcis eſt pingui & molli carne. Recens in butyro in ſartagine frixus, delicatiſſimus, & maximoperè ab Hollandis expetitus. Fumo exiccatus in Italia ſimpliciter Aringa nuncupatur, quod ex hoc Iouij quoque innoteſcit. Ex Cimbricis litoribus Aringhæ pedales piſces, in cratibus ſale ac fumo inueterati ad nos afferuntur. Germania Buckling, Belgium Bucking vocat. Editur in craticula fumatus Harengus aſſus, & in fruſta ſectus ex oleo & aceto, vt apud nos, vel ſimpliciter per ſe, vel etiam addito butyro, vt in Hollandia: vbi & bibaculi nonnulli exemptam per ſe ſpinam, ſimiliterq; aſſam deuorant, eius falſedine ſitim prouocantes, vt alacrius, ſapidiuſq; potent. In muria conditus in ſuperiori Germania Pickelhering, in inferiori Peeckelharing dicitur; apud nos verò (quod ſciam) nomen non habet, quia rarò huc perfertur. Editur ſic vel ſimpliciter crudus capite, cute, ac pinnis detractis, vel cæpæ condimentum additur. Sunt qui exempta ſpina carnem minutim terunt, vnà cum cæpis ac pomis, atq; ex aceto & oleo inferant, quo obſonio vix aliud inuenias palato gratius. Mirumq; cur bona ſuperioris Germaniæ pars ab eſu iſtiuſmodi Harengorum abſtineat, cum qui proximi ſunt Oceano, æquè diuitum & pauperum menſis expetantur, & à Liuonibus & Rutenis vna cum muria deuoretur, & quanto putidior eſt, tanto magis appetatur ac probetur. Præterea ſalitus Harengus aqua maceratus, donec ſalſuginem depoſuerit, & in craticula aſſus editur, palato non ingratus. E F

Harengus albus.
Niger.
Carnis qualitas.
Apparatus Harengus fumo exiccatus.
Harengus muria conditus.

DE LIPARI. Cap. XI.

NOMEN. ETYMVM.

LIparis piſcis memoratus à [a] Plinio, nomen à pinguedine habere videtur, quaſiq; λιπαρὸς dici, id eſt, pinguis, nam & [b] Liparis ipſi genus lapidis eſt, qui ſuffitu omnes beſtias euocat; in qua ſententia etiam ſunt Bellonius & Rondeletius. Ille enim cum à pinguedine nomen ſuo piſci indidiſſe dixiſſet, rationem reddit, quòd vel leuiori ignis calore appoſitus, totus ferè in pinguedinem reſoluatur. Hic verò ſuum ſe piſcem a Plinij Liparim nominaſſe, quòd cùm aliquando eum ſeruare vellet, totus in oleum abiret, aſſerit. Haud tamen eundem Liparim vocant. Bellonius piſcem in Macedoniæ lacu, de quo ſuo loco, Rondeletius marinum, de quo nunc. G

[a] L. 32. c. 12.
Denominatio & Etymum.
[b] Lib. 37. cap. 11.

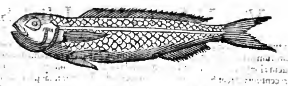
FORMA. DESCRIPTIO.

CApite terreſtrem cuniculum refert (inquit Rondeletius) ore eſt paruo, ſine dentibus, ſed maxillis aſperis. Virgam habet ſatis latam à capite ad caudam. Squamis paruis tegitur. Pinnas ad branchias, & in ventre binas habet, aliam à podice ad caudam: aliam à ceruicis loco ad candem continuam, ſine aculeis. Cauda in duas deſinit. Adeo pinguis eſt, vt non ventri inteſtiniſq; ſolùm infarcta ſit pinguedo, veluti in Mugilibus & Lupo, ſed etiam ſub cute, carnis loco nihil aliud eſſe videatur, quàm pinguedo. Succo eſt molli, pingui, inſipido, quo ventriculus euertitur, aluuſque cietur.

Squama.
Pinnæ.
Cauda.
Carnis qualitas.

Liparis Rond.

H

DE

A

DE APRO RONDELETII. Cap. XII.

NOMEN, EIVSQ. RATIO.

Κάπρον & καπρίσκον Rondeletius diuerſos piſces eſſe, duobus aſtruit argumẽtis, quoniam nimirum Oppianus Capriſco dentes tribuit acutiſſimos, & validiſſimos, quibus (inquit) κάπρος caret, & quia Capriſcus ab Athenæo ex Diphilo dicitur durus, & virus olens, κάπρος verò ex Archeſtrati periſſimi artis obſonatricis ſententia ſummoperè laudatur: cæterùm quo authore dicat carere dentibus τὸν κάπρον, planè ignoro. Apparet autem ita iudicaſſe Rõdeletium ex hoc ſuo, qui pingitur, piſce, qui omnino edentulus eſt, quem, cùm ob hoc, *Caprus & Capriſcus.*

B tùm quòd roſtrum habeat oblongũ & obtuſum Suis modo, & aculeos in dorſo ſimilitudine quodammodo ſetarum, κάπρον eſſe coniecit, cùm hic à grunnitu apud veteres id nominis obtinuerit. Iam verò Oppianus Capriſco dentes non tribuit, ſed Muri, quem tamen cum Capriſco eundem eſſe Diphilus apud Athenæum oſtendit his verbis: Capriſcus vocatur etiam Mus, virus reſipit, & durus eſt, Citharoq; concoctu difficilior, cutem εὔστομον, id eſt, ori gratam, ſiue (vt Maſſarius reddidit) ſuauem, & non duram, vt Rondeletius arbitratur, εὔστομον ἀπὸ τοῦ στομῶσαι, vel στομοῦν deriuans, quod inter cætera ſignificat σκληρῦναι, id eſt indurare, nam ſic non εὔστομον (inquit Geſnerus) ſed εὐστόμωτον dicendum erat: nec prohibet cutim duram ſimul & palato gratam eſſe, cùm durities coctione mitigari poſſit, & ipſe Diphilus in eodem de piſcibus ſermone, contrario ſenſu vocabulum ἄστομον aliquoties vſurpãs pro eo quod inſuaue eſt & ori ingratum, ineptè ſanè εὔστομον alia quàm contraria ad ἄστομον ſignificatione poſuiſſet. Et ob hanc εὐστομίαν ſiue adlubeſcentiam palati oriſq; commendationem, quæ in dura Capriſci cute eſt, tantopere commendatus fuerit Caprus ab Archeſtrato. Præterea piſcis iſte Rondeletij marinus eſt, vel ipſo teſtãte; cùm Ariſtoteles κάπρον fluuiatilem & in Acheloo amne vocalem faciat: nec debebat locus iſte Ariſtotelis Rondeletio ſuſpectus eſſe, quoniam eius teſtimonio Athenæus ſolos σκάφρον dicat φθέγγεσθαι καὶ τὸν ποτάμιον χοῖρον, hoc eſt *Scaphrum loqui ſeu ſtrepitum edere, & fluuiatilem Porcum*; *Aper cur ſic dictus.* *Mus piſcis.* *Carnis qualitas.*

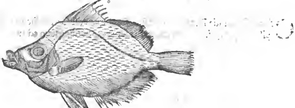
C nam corruptum potius Athenæi locum eſse vel ex eo conſtat, tùm quòd nec fluuiatilem Porcum nullibi nominet philoſophus, tùm quòd plures piſces recenſeat vocales, ſed hac de re in Capro. Vt itaq; hunc Rondeletij piſcem veterum Aprum eſſe inficiamur, ita Aprum tamen cum ipſo nominabimus, quòd in tergore veluti ſuillas (vt diximus) ſetas gerat, oreq; ſit oblongo, & vt eius nominis quadrupes, obtuſo.

FORMA. DESCRIPTIO.

Piſcis eſt (inquit Rondeletius) ſquamoſus, nihilominus præduro, & veluti aſpera & villoſa cute tecto corpore, ferè rotundo, compreſſo; rubeſcente, oculis magnis, roſtro oblongo & obtuſo Suis modo, ſine dentibus, mox à capite ſecundum dorſi longitudinem aculeos habet præacutos, duros, longos, rectos, ſetas eſſe diceres, inæquales: nam primi breuiſſimi ſunt, medij longiſſimi, poſtremi medijs minores, & primis maiores. Pinnas duas ad branchias, in ventre duas alias, multis firmiſque aculeis & à ſeſe disiunctis conſtantes. A podice tres aculeos, breues & acutos. Cauda in vnam pinnam deſinit. *Cutis.* *Aculei.* *Pinna.*

D

Aper Rondelet.

DE

E

DE SCOLOPACE ROND. SERRA Plinij Geſneri. Cap. XIII.

SYNONYMA. ETYMVM.

PEregrinum,rarumq́; ac inſolentis figuræ piſcem,quem modò exhibemus,nullo aptiori nomine exprimi poſſe arbitratur Rondeletius quàm Scolopacis aut Aſcolopacis, propter roſtri longitudinem, quæ ei cùm Scolopace ſiue Aſcolopace aue, quæ ſimiliter Gallis Beccaſſe vocatur,ſimilis eſt: *Beccaſſa* *Elephas:* Perperam enim Elephãtem dici ab aliquibus, tùm quòd roſtrum,licèt prælongum id proboſcidis modo habeat,rigidum ſit,extendiq; & contrahi vt proboſcis,nequeat,tùm quòd Elephas ſit ex cruſtaceis apud Plinium. *Sagittarius Aeliani.* Neq; Sagittarium Aeliani eſſe poſſe,etſi aculeum longum & durum, & præacutum ad caudam habeat. F *Serra Plinij.* Geſnerus Plinij Serram eſſe conijcit,diuerſumq́; à Græcorum Priſti,quem Rondeletius Serram facit, Equidem Serra Plinij Cetuſné ſit,vt Rondeletius arbitratur,an piſcis; item totoné corpore, an parte dumtaxat aliqua ſerram referat,non conſtat. Sic enim [a] Plinius de rerum in mari varietate loquens. *Rerum quidem non ſolùm animalium ſimulacra* (in mari) *eſſe licet intelligere intuentibus Vuam, Gladium, Serras.* Cùm itaq; Scolopax Rondeletij,radium caudam verſus (vt icon oſtendit,) planè ſerratum habeat, Serram potius eum appellari poſſe exiſtimat,quàm qui & Priſtis ipſi nominatur, eoq́; mãgis cùm ſerra in hoc piſce ſit aculeus longus,durus,præacutus,altera tantùm parte ſerratus, denticulis planè ferram referentibus, vtpotè contiguis baſibus quæ latiuſculæ ſunt. Adhæc [b] Plinius Priſten latina voce aliàs reddidit. Ego in re dubia iudicium nunc cohibeo,pluribus rem examinaturus in Priſti.

[a] *Lib. 9. c. 2.*

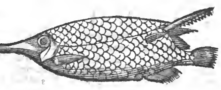
[b] *L. 9. c. 3.*

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

Magnitudo.

PIſcis eſt marinus, & ob peregrinam formam nulli ferè congener, ſed ipſe ſibi genus faciens. Semper ferè paruum eſſe, Rondeletius inde conijcit, quòd tres viderit eiuſdem omnes magnitudinis, & ouis diſtentos,ne quis non ſatis prouectæ ætatis fuiſſe ſuſpicetur. G Corpore eſt rotundo rubeſcente Erythrini modo, ſquamis aſperis tecto. De aculeo quem in dorſo gerit, dictum eſt, Caudam habet tenuem.

Scolopax Rondel.

H

VSVS IN CIBIS.

CArnis ſubſtantia Pagro ſimilis eſt. Boni igitur eſt ſucci & facilis concoctionis: ſed cùm rarus ſit piſcis & peregrina forma,exiccatus ſeru atur potiùs quàm editur.

DE MO-

Digitized by Google

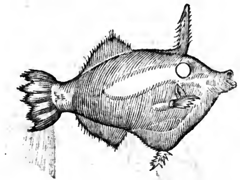
A

DE MONOCEROTE CLVSII. Cap. XIV.

QVamuis,qui modò exprimitur piſciculus,aſpero corio ſit prædirus,& quamuis etiam
planè ignorem mariſnè an alterius aquæ ſit incola, ob conſimilem tamen ferè cum
Scolopace Rond. formam, non alium quàm hunc ſibi in hoc opere locum poſtula-
re videbatur.[a] Carolus Cluſius Batauos ex Orientali India anno à Chriſti natiui- *[a] L.C. Exo-*
tate milleſimo ſexcenteſimo primo reduces, attuliſſe author eſt, mercatoremque *tic. cap. 27.*
cuius erat,tanti æſtimaſſe,vt niſi ingenti pretio redimi non poſſe putaret. Ipſe Vni-
cornem non incommodè poſſe appellari arbitratur,& his nobis verbis eum delineauit (vt aſſolet)dili-
gentiſſimè. Ab extimo ore vſque ad caudæ pinnas, paullò longior erat tribus vncijs, medio corpore *Longitudo.*
paullò plus vnciâ latus: à ſummo capite, vbi ſupra oculos cornu eminebat, ad infimam alui partem,
B quæ etiam in paruum aculeum deſinebat,ſeſcunciam latus: corio fuſci coloris & limulę inſtar ſcabro, *Latitudo.*
totum corpus tectum erat:os præterea habebat prominulum, anguſtum, ſemunciam longum, binis *Corium.*
oſſeis denticulis præditum,qui in denos ſupernè ſecti videbantur;infernè verò in pauciores, niſi ij fue- *Os.*
rint abrupti. Oculos,qui eruti fuerant,ſatis magnos habuiſſe videbatur: ſupra quos in capite corni- *Oculi.*
culum gracile eminebat quadrangulare,penè vnciam longum, decem ſpinulis inſtar hamuſculorum
deorſum ſpectantib. binis lateribus armatum,à quo ad pinnā,quæ à medio dorſo continua ad caudam *Pinnæ.*
vſque porrigebatur,interſtitium erat vncialis longitudinis,depreſſum inſtar ſulci cuiuſdam: in quem
corniculum dum natat,inclinare exiſtimo,ne natationem impediat: à podice ad caudā, aliam pinnam
continuam minus ſemunciâ latam:ſub oculis, longiuſcula illi vtrimque pro branchijs ſciſſura, quam *Cauda.*
pinnula vtrimque ſequebatur: Cauda ſemunciam lata: eius verò pinna, vnciâ latior, ſemunciamq;
longa,in verſicolores fimbrias deſinebat.

Monoceros Cluſij.

C

D

DE REVERSO INDICO SQVAMOSO. Cap. XV.

QVi de in nouum orbem nauigatione ſcripſerunt, duos diuerſiſſimos piſces Reuerſi no-
mine celebrant, vnum Hiſpaniolæ incolis Guaicano appellatum, Anguilliformem, *Guaicano.*
quo de ſuo loco alterum figura ſquamoſorum aliorum, cuius nomen Indicum non
inuenio,vti neque figuram: ego qualem depictum in muſæo reſeruo, libentiſſimè
alijs impartior. Vterque Reuerſus nominatur ab officio, quòd ſcilicet reuerſus, *Reuerſus cur ſic dict.*
hoc eſt retractus venetur, vt modò oſtendemus. Squamis contegitur rugoſis, ſpiniſque acutiſſi-
mis & maximè in dorſo & ab vmbilico ad caudam munitus eſt. Aiunt in cibis bonis haberi, quod
neque

Digitized by Google

Reuerſus Indicus ſquamoſus.

A neque ſicca ſit nimium, neque etiam glutinoſa carne. De mira eius alios venandi natura ſi ſcripſero *Vt piſces venetur.*
aniles omnino nugas nugari videbor, maximè ſi piſcis cùm ſit palmi tantum magnitudine, magnos
capere dixero. Ingenti animo atque intellectu præditus eſt, & (vt Rondeletius ait,) eodem quo *Natura, ingenium.*
Elephas ingenio præditus: nam facilè cicuratur, docilisque eſt, & loquentes intelligere videtur. Haud
quouis tamen in venatione vtuntur Indi, ſed paruum & necdum adultum (inquit [a] Cluſius) diligunt, *[a] L.6. Exotic.c.18.*
& in aqua marina, eſca eius naturæ conueniente alunt, donec eam, quam dixi magnitudinem attingat.
Venationi iam aptum alligato tenui ſed valido funiculo, ſecum in cymba ad mare deferunt,
conſpectoque aliquo Manati (de quo ſuo loco) aliouè piſce ſumma aqua natante, illico Indus ſumptum
in manus Reuerſum piſcem alterâ demulcet & blanditur vernaculo ſermone, admonens, forti
& valido ſit animo, maximumque quem conſpexerit piſcem, alacriter aggrediatur, atque cùm commodum
videtur, eum in magnos piſces conſpectos emittit. Reuerſus ſumma celeritate in Teſtudinem,
aliumuè quemlibet magnum piſcem impetum faciens, eius lateri vel ventri ſeſe affigit & validè
ſtringit. Piſcis ſe ictum & comprehenſum ſentiens à paruo illo piſce, nunc in hanc, modo in alteram
partem ſe conuertens, per mare fugit: interea piſcator Indus funiculum multas orgyas longum laxat
& tandem demittit, quia in extremo vel lignum, vel ſuber annexum habet, ne ſubſidat, ſed ſui inditiū
B præbeat. Poſt modicum temporis Manati aut Teſtudo, vel alius quilibet captiuus, cui Reuerſus adhæret,
defatigatus verſus litus fertur: piſcator autem ſenſim funiculum in ſuam cymbam colligit,
paucarum orgyarum tenus quibus paulatim Reuerſum cum ſuo captiuo trahit, donec terram attigerit,
vndis etiam ipſum propellentibus. Illico Indi piſcatores in arenam deſiliunt, atque ſi teſtudo capta
eſt, eam conuertunt, vel etiam in ipſa aqua (nam periti ſunt natatores) & in ſiccum pertrahunt: ſi
verò Manati, eum feriunt, donec mactetur. Præda in litus pertracta, ſumma cum animaduerſione,
& ſenſim amoliendus eſt piſcis Reuerſus: nam adeo fortiter prædæ adhæret, vt ſi quis vi adimere vellet,
in partes diſcerperet. Indi blandis id verbis peragunt, magnas gratias agendo pro præda adquiſita.
Adeo autem ſtolidi ſunt iſti Indi, vt iſtum piſcem eorum ſermonem & blanditias intelligere *Indorum ſtoliditas.*
exiſtiment, nec animaduertant, hanc eſſe piſcis iſtius naturalem proprietatem, cùm plerumq; contingat
Tuburones & Teſtudines in eo Oceano capi, quibus affixi & inhærentes reperiuntur Reuerſi: vnde
apparet, poſteaquam alicui piſci ſeſe affixerunt, ſeſe ab eo liberare non poſſe, niſi cum temporis interuallo.

C DE GLAVCO VETERVM. Cap. XVI.

SYNONYMA. ETYMVM.

Γλαῦκος ſeruato nomine Græco Latinè quoque Glaucus appellatur à colore qui Græcis
γλαυκὸς dicitur, id eſt cæruleus & cyaneus, Græcis interdū etiam ὑπόλευκος, id eſt ſubalbus,
vt teſtatur Euſtathius. Haud propterea probandum vt à ſubalbo colore huic
piſci nomen inditum eſſe cum Iſidoro arbitremur: non enim γλαυκὸς quilibet ſubalbus
color eſt, ſed ille tantùm qui in cyaneo aut cæruleo minus eſt intenſus & ad album inclinans,
qualis in folijs oleæ aut potiùs in felium oculis conſpicitur, quos latini cæſios dicunt, qualibus
Mineruam Homerus depingit, indeque γλαυκῶπιν cognominat. Amphis pro Glauco Glaucidium *Oculi cæſii.*
voce diminutiua dixit apud Athenæum. Alium verò exiſtimat Maſſarius qui Diphilo, Eudoxo, a-
D lijſque apud eundem vocatur Glauciſcus, & reuera Glaucus teſte Ariſtot. & Ouidio æſtate latet, cùm
Glauciſcus, vt Damoxenus Comicus in tertio apud eundem teſtatur æſtate atque hyeme ſit laudatiſſimus. *Glauciſcus.*
Introducit enim coquum loquentem quo anni tempore piſces ſint meliores. Dalechampius
vetat hoc loco vt Glaucus vertatur, paucis tamen interiectis, ipſe Glauciſcum Glaucum interpretatur.
Quamobrem cùm ſexaginta tantùm lateat diebus, ijs quibus cernitur, laudari potuiſſe,
quid vetaſtis. Acq; eńim ac Glaucus, ceu pretioſus laudatuſq; piſcis commendatur, vt modò hiſtoria
docebit. Falluntur autem & toto cælo errant, qui Mugiles Glauciſcos vocârunt; etenim Leuciſcos *Leuciſcus.*
dicere debuiſſent.

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO. E

ATHenæus Mneſitheus Glaucum reponit in genere magnorum piſcium, qui τμητὸς, Id eſt ſecti ſiue inciſi & pelagij nominantur. Volaterranus Ariſtotelis teſtimonio è ſerratorum genere & carniuororum facit, & colore nigrum eſſe tradit, quod tamen teſtimonium apud Ariſtotelem non legitur: Carniuorum tamen eſſe, & ſerratos dentes habere à vero nō eſt alienum, nam

Color. piſcibus ineſcari ſubinde ex Oppiano dicemus. Ad colorem eius quod attinet, equidem Glaucus quandoq; cæruleum ſignificat exaturatum & veluti nigricantem ac obſcuriorem, qualis cernitur in mari, cùm turbatum fuerit. Laceſſita enim & turbata ſuperficie, paucis in eam incidentibus radijs, luce iam diuulſa atq; diſſipata vmbroſum nigricans ſeſe offert, vt docet Ariſtoteles in libro de colori-

ᵃ Li. 9. c. 36. bus: item ᵃ Plinius his verbis: *Color auſterus in glauco & traſcenti mari ſimilis.* Ariſtoteli autem Glaucus piſcis eſt ſquamoſus & paucas habet appendices supernè circa ventriculum exeuntes. Bellonius

Glaucus Bellonij. pro hoc Glauco eum oſtendit qui Genuenſibus Fegarus, Venetis Corbetus nominatur, Vmbræ apprimè ſimilis piſcis, ideoq; à nobis Vmbræ tanquam cognatus, annexus, & nequaquam Glaucus creditus, quod ex liuido in aureum (vt ipſe loquitur) effulgeat, cùm Glaucum à colore dictum eſſe ſit

Glauci Rondeletij. notiſſimum. Quare magis probamus Glaucos Rondeletij, quos Bellonius veterum Anthias facit, F non aliam puto ob rationem, quàm quòd lato ſint corpore. Prior Rondeletij Glaucus is eſt qui ſuis Derbio, Prouincialibus Biche & Cabrolle & Damo appellatur, Illyricis Polauda, Romanis Lechia, vbi excreuit, adultuſq; eſt Lopida reſtante Bellonio, qui Maſſilieſibus Lampugam nominari ait, con-

Lampuga. trà ac Rondeletius ſcribit, cui Lampugo maris Hiſpanici piſcis eſt, quem ipſe Hippurum facit. Glaucus iſte piſcis eſt (inquit Rondeletius) in mari degens corpore longo, compreſſo ventre, dorſo falcato. A branchijs ad caudam linea recta protenditur. Tricubitalem aliquando vidimus. Nitida eſt cute, ſquamis paruis tecta, ſed vix apparentibus, niſi cute exiccata. Dorſo eſt planè cæruleo, ventre can-

Color. *Aculei.* didiſſimo, ore paruo, maxillis aſperis potius quàm dentibus munitis, oculis medijs. Statim à capite aculeos habet, quorum primus in anteriorem partem vergit: quinq; alij ad caudam ſpectant, breues ſed acuti, nulla membrana connexi. Iuxta anum duo alij ſunt, qui veluti in vagina conduntur. Aculeos pinna ſequitur ad caudam vſq; continua, initio magna, macula nigra lata notata, inde breuis & tenuis, non aculeis ſed tenuibus tanquam villis conſtans. Corpus à capite ad podicem latius eſt. A

Forma. *Cauda.* *Pinna.* podice ſenſim gracilius fit, in caudam deſinens inſtar ſemicirculi rotundatam, deinde duabus pinnis terminatam. Pinnæ aurei coloris breues & latæ ad branchias ſitæ ſunt. Aliæ duæ in ventre paruæ &

Partes interna. tenues. Rima potius quàm foramen eſt pro podice. Ventriculo eſt magno cum vnica appendice. G Hepar felle caret. eius enim veſica inteſtino adhæret. Splen paruus eſt, caro candida, pinguis & ſua-

Squamæ examinantur. uis. Verum autem ac genuinum Glaucum eſſe quatuor validiſſimis argumentis aſtruit, nimirum ex colore, vnde piſci nomen, ex appendicibus ventriculi paucis, quas Glauco tribuit Ariſtoteles, quòd æſtate lateat, vt idem de Glauco ſcribit, quòd deniq; προτομὴ illa, id eſt pars corporis anterior cum capite, olim ab Archeſtrato, delicatioriſq; gulæ hominibus tantoperè celebrata, in hoc etiam piſce (vt mox dicetur) pinguis ſuauiſſimaq; ſit. Quodſi tamen quiſpiam hunc piſcem verum Glaucum negauerit, quoniam ſquamis caret, vt Iouius ait, cùm ſquamoſus (vt dictum eſt) Ariſtoteli ſit Glaucus: huic reſponderi poterit, glabram quidem cutim ipſi eſſe, primoq; intuitu ſquamoſum videri, nihilominus ſi impacto vngue ſcarificetur illa, ſquamulas quaſdam exilire ijs quodammodo ſimiles, quibus

Glaucus alter & eius deſcriptio. (vt Bellon. notauit) Dryinus ſerpens præditus eſt. Alterū Rondel. Glaucum, piſcatores Romani Stellam dicunt, ſui Palamide vel Vadigo. Differre ait à priore quòd eius magnitudinem nunquam attingat, vnde γλαυκίδιον apud Athenæum eſſe conijcit, ſed cum Glaucidij caput æquè ac Glauci ab opſophagis commendetur, ego pro diuerſo piſce non acceperim, ſi quis tamen hunc Glauciſcum faciat, qui ſimpliciter pro lauto piſce prædicatur, cum eo non multum contenderim. Differt præterea

Vt à priore differat. quod hic ſeptem aculeos in dorſo habeat ad caudam ſpectantes, prior quinq; duntaxat. In hoc Glau- H co à ſuperiore branchiarum parte ad medium corpus linea tortuoſa admodum demittitur, hinc rectà ad caudam protenditur, in illo à branchijs ad caudam rectam lineam duci diximus: pinnæq; poſteriores tā ſuperna quàm inſerna parte maculam nigram habent, qua hic caret. Ille corpore eſt latiore,

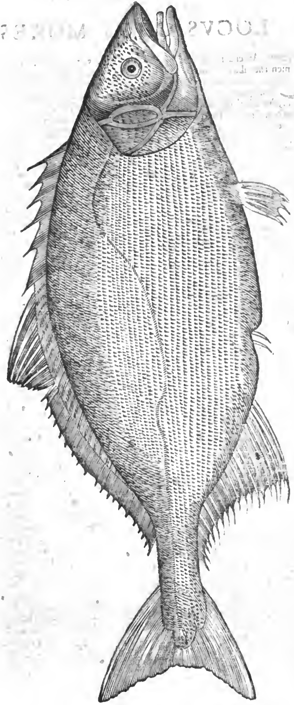
Glaucus tertius. hic ſtrictiore: alioqui corporis figura reliquiſq; partibus, tum internis, tū externis valdè ſimilis. Ab hoc ſecundo genere, non multum differt (inquit idem Rondel.) tertius, niſi quod huic dentes ſint acuti, linea a branchijs ducta, longè magis flexuoſa, tortuoſaq; eſt, nimirum inſtar ſerpentium aut vermium corporis flexibus gradientium, vel vndarum ſeſe attollētium, & mox deprimentium, vnde Glaucum

Color. ſinuoſum appellauit. Dorſum ex cæruleo nigreſcit ad lineam prædictam vſq;, lineæ pars ſubiecta candidiſſima. Pinnis, aculeis, cauda, partibus internis, alijs Glaucis planè ſimilis. Saluianus priorem veterum Amiam eſſe arbitratus eſt, item Iouius qui aliquibus Centrinam ab antiquis memoratam videri teſtatur, quòd pugnaciſſimus piſcis ſit, atriſque & ſolidioribus aculeis, quanquam non omnino longis

Centrina. circa dorſum armatus, vt Oppianus de Centrina expreſſit. Ego vnicam tantùm ſpeciem vidi, quæ cū ſecundo Rondeletij Glauco ſatis conuenit: niſi quod in vētre duos habeat aculeos, quibus illius piſcis caret: adhæc pinna anterior in dorſo nullū habet aculeū qui verſus caput vergat, qđ de ſuis ille tradit.

LOCVS.

Digitized by Google

LOCVS. CIBVS. MORES. E

[a] Lib. 1. Non procul à litore degere. [b] Lib. 3.

QVamuis Athenæus, Ariſtoteles ac Ouidius Glaucos, pelagios piſces faciant, non procul tamen à litoribus [a] obuerſari, inde licet colligere, quod Oppianus in petris & arenis paſci eos ſcribat, niſi dicamus Oppianum de prioribus duobus intelligere, qui dentibus carent, Ariſtotelem verò de tertio, qui dentibus præditus eſt, iiſdemque peracutis, quod tamen non videtur, cùm aliàs [b] Oppiano carniuorus ſit Glaucus, Mugilem eius eſcam eſſe ſcribens: & apud Athenæum Numenius verſari tradit *κατὰ μνία σιγαλόεντα*, hoc eſt, vt Natalis Comes reddidit, per algas varias, vel, vt Dalechampius, per algas molles, hoc eſt, vt in margine exponit, minimè fluctibus agitatas, quietas, quod probo, nam fluctus in ipſis litoribus maximè ſæuiunt, ad quos Glaucum accedere non puto, cæterùm *μνίον* non ſolum alga eſt, verùm etiam *βρύον*, id eſt muſcus, vt Heſychius teſtatur, & Suidæ *μνία* ſunt *τὰ τῆς θαλάσσης ἀνθήματα* ſiue *βρύα*, reperioque apud [c] Nicandrum *μνιόεντα θρῖα*, pro *τὰ φύλλα τῶν βρύων*. vt muſcumne hîc an algam reddere debeamus, haud ſatis clarum ſit: vtcunq; eſt, *θάλασσα*, id eſt mare inde *πολυμνία* nũcupatur. Tarẽtinus certè eſcã ad Glaucos capiẽdos præſcribẽs, eã partim ex muſco & farina, partim ex piſcium carne cõponit, ſed verba adſcribã: *Ad Glaucos: Amias, Callychthyas & Alauſas marinas aſſans, exoſſansq; bryon illis, hordeaceamq; farinam adijcito, iiſq; in paſtam coactis vtitor ad ineſcandũ.* Teſtatur Oppianus, item Aelianus, ac Io. Tzetzes Glaucum vbi metuit, fœtum ſuum ore recipere, rurſumque emittere: ſed hoc non ad Glaucum ſimpliciter dictum, ſed ad Glaucum Galeum pertinet, nam quemadmodum [d] Ariſtotele authore ſolus ex Galeis Acanthias fœtus ſuos non recipit propter ſpinam, ita & hi noſtri Glauci ſpinoſi cum ſint, fœtus intus recipere non poterunt. Latet Glaucus, vt idem Ariſtoteles teſtatur, æſtate circiter ſexaginta dies, quod & Ouidius meminit hoc verſu: F

Mnion qd. — *[c] In Alexip.* — *Eſca ad Glaucos.* — *Fœtus ore non recipere.* — *[d] L. 6. Hiſt. cap. 16.* — *Quando lateat.*

Ac nunquam æſtiuo conſpectus ſydere Glaucus.

[e] L. 32. c. vl. — *Plinij memoriæ lapſus*

[e] Plinius cùm piſces ab authoribus nominatos enumeraſſet, *his* (inquit) *adijciemus apud Ouidium poſita nomina, quæ apud neminem alium reperiuntur: & inter cæteros Glaucum dicit æſtate nunquam apparere*, quaſi neq; ab Ariſtotele alijſuè eius mentio facta fuiſſet, oblitus ſeſe aliàs præcitatũ Ariſtotelis locũ ſic reddidiſſe. *Quidam æſtus impatientia medijs feruoribus ſexagenis diebus latent, vt Glaucus, Aſelli.*

VSVS IN CIBIS. G

Capitis laus

GLaucus ſiue veterum ferat, ſiue non, ſemper eiuſdem eſt bonitatis, teſte Ariſtotele; contra aliorum ſquamoſorum morem, qui omnes grauidi, deteriores ſunt. Fuit olim in maximo honore, quod inter alios oſtendit Epicharmus in nuptijs Hebæ, *σαῦρος* nominãs & Glaucos pingues, & Eubulus Anguillam Bœotiam, Glaucum & Thynni abdomẽ inter delicatiſſimos cibos recenſent. At quamuis totus piſcis ſaporis gratia ſit laudatiſſimus, caput tamen potiſſimùm in eo commendabatur: Anaxandrides in Nereo *ὁ πρῶτος εὑρὼν πολυτελὲς τιμίου μέγα γλαύκου πρόσωπον*, id eſt *qui primus inuenit Glauci ora exacta, grandia, magni pretij*: periphraſis eſt ipſius capitis. Amphis in ſeptem ad Thebas: *γλαύκου δ' ὅλου ῥάχιστα κρανίου μέρη εὔσαρκα*, id eſt integri Glauci, eorundem ſecamenta capitis carnoſæ partes: & coquus quidã apud Sotadem Comicũ, *γλαῦκον* (inquit) *φέρω κεφάλαια παμμεγέθη δύω Ἐν λοπάδι μεγάλῃ, ταῦτα λιτῶς προσαγαγὼν χλόην, κύμινον, ἅλας, ὕδωρ, ἔλαιον.* Eleganter autem ac facetè Sotias Epicureus indicaturus ſeni philoſophorum voluptates aſpernantium partes agenti in tractandis quæſtionibus & negocijs ſolere rei caput peti, inquit. *οὕτως ἐπὰν γλαυκίσκος αὐτοῖς παρατεθῇ, Ἴσασιν οὐ δεῖ πρῶτον ἅψασθαι τόπου, καὶ τὴν κεφαλὴν ζητοῦσιν. Si Glaucus appoſitus in menſa fuerit, ſciunt eius qua pars prima attingi debeat; Et caput inuadunt.* Id ipſum confirmat *παραμιαΐδες* iſtud apud Antiphanem: *Difficilius cepta deſeram, quàm Callimedon Glauci caput.* Maior adhuc capitis laus erat, ſi in Olyntho & Megaris piſcis captus eſſet: Archeſtratus: *Ἀλλά μοι ὀψώνει γλαύκου κεφαλὴν ἐν Ὀλύνθῳ Καὶ Μεγάροις.* Ariſtophanes in Lemnijs, vt citat eius Scholiaſtes in Equitibus, cranium Lupi piſcis nominat, ceu rem lautiſſimam, ſicut & Glaucorum (inquit) cerebrum eſt: ego verò cerebrum peculiariter in hoc piſce laudari nõ inuenio; conijcioq; anteriorem capitis partem intelligere, quam Antiphon cum quibuſdam alijs lautiſſimis cibis *προσωπὴν* appellat. Euſtathius oculos præcipuè commendari ſcripſit, ſed nec hoc inuenio. Eadem capitis laus ad noſtra vſque tempora durat, dummodo Lechia Glaucus eſt, vt ſtatuimus. Hæc enim licet laudatiſſimo ſit ſumine, & ſapore præpinguium pulparum pretioſiſſima, caput habet delicatiſſimum, quodque Romæ Sturionum Vmbrarumq; capitibus, omnium iudicio præfertur. Refert Iouius Ottobonum Fliſcum genere & hoſpitalitate illuſtrem, cùm Genuæ eſſet, feſtiuo matronarum conuiuio tricubitalem ſibi appoſuiſſe H

Lupi craniũ — *De' Lechia hiſtoria.*

A ſuiſſe Lechiam: quæ non modò Romanorum, ſed pelagiorum piſcium omnium laudes magno interuallo ſuperauit, ita vt aliqui ſubtilioris gulę homines pulparum ſuauitate allecti ſemeſa ex Lechijs obſonia, in contumeliam auium, atque quadrupedum, in alterum diem reponi ſibi plerumq; præcipiant. Atque hactenus de Glauci nobilitate ac præſtantia. Quòd ad ſalubritatem modò attinet, Mneſitheus *Salubritas.*
difficulter ait concoqui, concoctum verò permultum præbere alimenti, ſicuti ſolent & alij pelagij, & magni piſces. Xenocrates autem non minus Glaucum à Lupo vinci prodidit, quàm ipſe ſuperat Sparum. Trallianus quoque inter durioris carnis piſces Glaucum recenſet. Qui (inquit) *dolore oculorum ex benioſo & acri humore laborat, veſcatur alimentis mitibus, minimè mordacibus, & incraſſantibus, vt Orpho, & alijs durioribus piſcibus, Glauco, &c.* Et rurſus: *In colico affectu ſumantur piſces duriore carne præditi, vt Ceris, Orphus, Glaucus.* Et Archigenes apud [a] Galenum ſtomachicis in cibo conuenire ſcribit, ex ijs qui dura carne ſunt, Mullos, Smarides, Glaucos.

[a] Li. de cōpi med. ſec. loc. cap. 4.

VSVS IN MEDICINA.

B PLinius Glaucum, vel (vt in alijs codicibus legitur) Glauciſcum è iure ſumptum, copiam lactis mulieribus facere author eſt, & iecur Glauci (Hermolaus hic legit Glani) verrucas tollere.

DE HIPPVRO. Cap. XVII.

SYNONYMA. ETYMVM.

Ιππύρον Theodorus Equiſelim reddidit, Plinius Græcum nomen retinuit: cæterùm ſitnè nomen piſci impoſitum à ſimilitudine cum equina cauda, vt nomen ipſum indicare videtur, vtq; Rondeletius arbitratur, an verò διὰ τὸ ἱππηδὸν ὁρμᾶν καὶ ἐξάλλεσθαι, hoc eſt, quòd equi more feratur, & ſaliat, vt Geſnerus conijcit, argumento quod & ἀρνευτὴς vocetur, id eſt vrinator, definiri vix poteſt; Mihi quidem poſterius etymum magis probatur, haud tamen propterea ἀρνευτὰν appellari à Numenio exiſtimem: aliud enim equi inſtar ferri, aliud vrinari: illud celerem indicat natatum, quo ſenſu celeres vocari Ouidio non dubito, hoc quòd fre- *Arneutes.*
C quenter exiliat, vel vrinetur. Iam verò celeri natatui apta debet habere inſtrumenta, pinnas ſcilicet præ cæteris longas, quæ longitudine quodammodo equinam caudam (vt de ſuo Hippuro tradit Rondeletius) imitentur. Dicitur autem ἀρνευτὴς ἀπὸ τῶν ἀρνῶν, id eſt, ab agnis, ſaltus vrinantibus ſimiles exercentibus, demiſſo nempe capite, parte poſteriori ſublimi, vt ſolent piſces exilientes. Dorion & Epenetus κορύφαιναν etiam vocari ſcripſerunt, quaſi pinnicipitem, à pinna, vt Rondeletius autumat, quæ à vertice incipit, in eoq; veluti criſta erigitur, videlicet ἀπὸ τῆς κορυφῆς. Eſt enim κορυφὴ vertex, pars capitis inter occiput & ſynciput, & per metaphoram cuiuslibet rei ſummum & extremum. Hiceſius Hippuream nuncupat. *Celeritatis inſtrumẽta.* *Coryphæna.*

FORMA. DESCRIPTIO.

ROndeletius cum piſcem qui Hiſpanis, (apud quos frequentiſſimus) Lampugo appellatur, verum ac genuinum veterum Hippurum eſſe aliquot oſtendit rationibus, quarum aliæ ex ipſo nomine, aliæ ex piſcis ipſius natura (vt mox patebit) deſumptæ ſunt. Retur enim (vt *Lampugo.*
D diximus) à cauda equina nomen obtinuiſſe, idq; Lampugini conuenire, quoniam pinna quæ in prona parte ipſi vnica eſt, à capite incipiens, caudæ equinæ ſimillima ſit, id eſt (inquit) longa continens, villiſq; multis conſtans, cuiuſmodi in nullis alijs piſcibus reperitur, nec credendum putat à cauda piſcis, equi caudæ ſimili Hippurum nominatum; hoc enim hominis fore partium vſum ignorãtis, quandoquidem cauda cùm ſit ad dirigendam natationem claui inſtar à natura cõdita, ſi tam longa propenderet, villiſq; à ſeſe ſeiunctis conſtaret, non facilè huc illucq; flecti poſſet, neq; ſolùm natationem non iuuaret, ſed ei maximè obeſſet; Inter cæteros itaq; piſces facilè dignoſcitur illuſtri ac ſpectabili nota, quod ſtatim à capite veluti criſta erigitur pinna quam diximus ad caudam vſq; protenſa. Huic ſimilis alia eſt à podice ad caudam etiam vſq;, ſed breuior. Pinnæ branchiarum breues, latæ, auri æmulę: quæ in ventre ſunt longiores, nigricantes, podicem fermè attingentes, qui in medio corpore ſitus eſt. Os mediocre eſt; dentes exigui acuti, in maxillis, palato, & lingua. Oculi magni. Squamæ minutiſſimæ. Glauco colore, interniſq; partibus ſimilis eſt, ab eo diſſidens, quòd hic à capite ſenſim tenuior fit ſtrictiorq;, ille à podice tantùm, donec in latam caudam deſinat. *Cauda piſcium vſus.* *Pinna.* *Squamę.*

B

Hippurus Rondelet.

LOCVS. VICTVS. MORES.

F

Vbi melior. HIppurus Oppiano & Ouidio pelagius piſcis eſt. Caryſtius ab Archeſtrato optimus celebratur, quod mirum videtur, cùm cæteri ibi piſces viles eſſe ſoleant. Mediterraneo mari teſte Rondeletio (dummodo Lampugo Hippurus eſt, vt iudicauimus) incognitus, qui in Hiſpania tantùm natos vidit. Carniuorum eſſe conſtat ex Oppiano, vbi capiendi eum rationem docet, quod Lampugini etiam cùm ſit dentatus, conuenire videtur. Hiſpani ſi paruos capiant, naſſis incluſos cuſtodiunt, in quibus tantoperè creſcunt, vt in dies incrementum cepiſſe videantur, quod de Hippuris quoq; teſtatum reliquit [a] Ariſtoteles, ex minimis breui tempore in maximos euadere tradens. *Vt creſcant.* *[a] L. 5. Hiſt. cap. 10.* Eodemq; authore Hippuri vêre pariunt, & manifeſtiſſimè hyeme latent: quas item notas Lampugini quadrare non dubitat Rondeletius, quòd cùm in Hiſpaniam huius piſcis gratia frequentiùs ſcripſiſſet diuerſis anni temporibus, nunquam niſi autumno ad eum miſſus ſit, id omni aſſeueratione affirmantibus piſcatoribus, nunquam niſi certis diebus capi. In natatu celerem eſſe antea oſtendimus.

CAPIENDI RATIO.

G

SI quid in mari vagum, & fluctibus obnoxium viderint, omnes ſtatim frequentes proximè comitantur Hippuri (inquit Oppianus) maximè ſi naufragæ nauis deiecta oberrent fragmenta: in quæ cùm inciderit piſcator, facilè vbetem horum piſcium prædam conſequitur. Capiũtur item *Alius capiẽdi modus.* hoc modo: Conferctos arundinum faſces lapide inferius alligato quo deprimantur, in mare deijciuntur: circa hos illico Hippuri vmbræ amantes congrẽgantur & dorſa arũdinibus affricare gaudentes manent. Tum piſcatores hamos eſcis inſtructos demittunt: quos illi certatim apprehendere feſtinãt, ita vt permultos deinceps facillimè capiant: magis enim auiditas piſcium nimia in hamos propera ruit, quàm piſcatores ipſi feſtinare hamis immittendis & extrahendis queant.

VSVS IN CIBIS.

EPicharmus Hippurum in nuptijs Hebæ nominat tanquam ſuauem aliquem piſcem, & Matron Parodus in deſcriptione conuiuij Attici. Ita & Hiſpanorum Lampugo pingui ſuauiq; carne eſt, ſed dura, qualis Glaucorum Thynnorumq; eſt. H

A DE PISCIBVS PELAGICIS NON SQAMOSIS. ET PRIMVM DE THVNNO. Cap. XVIII.

SYNONYMA. ETYMVM.

OBſcurè quidem multa de piſcibus priſci, ceterùm in nullo alio craſſiores profundioreſq;
B tenebræ quàm in Thũno, ob tam longum ſynonymorum elenchum, quæ partim ad
viuentẽ ipſum piſcẽ, partim ad diuerſas eius partes in cetaria diſpartitas pertinẽt. Nos
hic ſingula ordine ventillabimus, à vulgatiori ſumpto exordio. Θύννος, Thynnus quo- *Thynus.*
q; pleriſq; Latinis nominatur, Gaza tamẽ υ in u verſo Thũnum potius dicere maluit: *Thunnus.*
quo modo & apud [a] Horatium hanc vocem ſcribi inuenimus, niſi typographorum *[a] L. 2. ſer 4.*
fortè incuria;

Plures annabunt Thunni & cetaria creſcent.

Nos indifferenter ſcribemus. Rondeletius velut generis nomen eſſe aliquando, probè oſtendit ad
multas ſpecies. Mihi ad omnes Cetaceos piſces extendi poſſe videtur, quos œſtrum ſiue aſilus exa- *Thynnus un*
gitat, id quod vocis etymologia indicat, ſiue à Græcorum θύνειν, quod eſt magno impetu moueri, ſi- *de dictus.*
ue ab Hebræorum Tannin ſeu Thannin quo Cetum, ſeu potius magnum & Cetaceum piſcem intel-
ligunt, deriuemus: nam licet Thunni Ceti propriè dici nequeãt, vt qui pulmonibus carẽt, Cetos tamen
impropriè vocare liceat, cùm plurimum excreuerunt: Iam verò cùm piſcis, quo de priuatim ſermo
eſt, toto vitæ ſuæ curriculo, Thunnus dici poſſit, ita tamen certum tempus eſt quo ſic propriè vocatur, *Thunnus*
eſſe id cum primum vitæ ſuæ annum expleuit, Plinius oſtendit, inquiens: *& cùm annum exceſſere* *quando ſic*
C *tempus, Thunni*, ſubaudi vocantur. Veruntamen ſi exactè ponderemus integram Plinij ſententiam, *propriè dica*
temporaq; quibus nomina mutant, ſedulò computemus, aliter ſeſe rem habere, manifeſtiſſimè vide- *tur.*
bimus. Cùm enim hoc piſcium genus ſub ſolſtitium æſtiuum fœtificet in Ponto, fœtuſque Cordy-
la (de qua voce mox) vocatus, ſet is ſuas redeuntes in mare comitetur autumno, & proximo vêre rur-
ſus reuertatur in Pontum iam Pelamys factus vt Ariſtoteles teſtatur, ex quo illud Plinius [b] tranſcri- *Pelamys.*
pſit, completo primo ætatis anno, Thunnus dici non poterit: quandoquidem prioribus ab ipſo ortu *[b] L. 6 Hiſt.*
menſibus ad minus ternis Cordyla vocatur, quouſque nimirum cum fętis ſuis ex Ponto ad mare *cap. 17.*
redijt, vbi Pelamys fit, & hoc (Pelamydis) nomine reuertitur in Pontum, quod fit proximo (vt oſten- *Cordyle.*
di) vêre, cùm iam nonum ætatis menſem compleuit: Atqui Thynnus authore Ariſtotele videtur an-
no vno Pelamyde maior: ex quibus verbis manifeſtè colligitur, non antea inducere Thynni nomen,
quàm cùm iam altero rurſus vére ad Pontum migrant: non puto tamen Plininm malè id ex Ariſto-
tele reddidiſſe, ſed nunc totam eius ſuper hiſce nomenclaturis ſententiam mendoſè legi, quemadmo-
dum mox oſtendetur, cùm cætera proſequemur. Θυννίς non eſt ſemper in hoc genere fæmina, vt mul-
ti arbitrantur, neq; etiam Pelamys, ſed Thynnus ſimpliciter ſiue mas ſiue fæmina, Pelamyde maior, *Thynnis qd*
Thynno propriè dicto minor. Theodorus apud Ariſtotelem Thunnam vertit. Vbi verò philoſo- *Thunna.*
D phus ait, [c] *cùm aliquando vno anno Thynnides nullæ eſſent, inſequente anno quoque Thynni nulli fue-* *[c] L. 6. Hiſt.*
re, vertit Limarias ac ſi Pelamydes legiſſet, Soſtrati imitatione, qui apud Athenæum Pelamydem *cap. 17.*
Thynnida vocari aſſerit: ſed hic Pelamydem intelligit iam maiorem factam, ex qua nimirum mox
Thunnus fit, vt ipſe ſcribit & Xenocrates Thynnides à Pelamydibus ſeparat. Accipitur tamen etiam
pro fæmina Thunno, vt docet Athenæus his verbis: *Ariſtoteles ſcribit à maribus differre Thynnidas*, id
eſt, generis eius fæminas, *quòd pinnam habeant ſub ventre*. Iam reliqua nomina proſequamur, inter
quæ, ſi ordo ſecundum ætatem inſtituendus eſt, vt operæ pretium videtur: Cordyla primùm occurret:
ſic enim recentiſſimum ex ouo fœtum appellari à Plinio diximus, licet cùm in impreſſis, tum in manu- *Cordyla.*
ſcriptis Ariſtotelis codicibus Σκορδύλη, & σκορδύλη legatur, & ſic Gaza quoque vertat, nulla quod
equidem ſciam, nominis ratione, quæ in Cordyla ſeu Cordyle eſt ſatis euidens: ſic enim teſte Scho-
liaſte Ariſtophanis vocatur à Cyprijs inuolucrum capitis: & in inuolucro Thynni fętum ſiue Cordy-
lam venundari ſolere, habemus apud [d] Martialem, dum ait: *[d] L. 3. Epig.*

Ne ni-

Ne nigram citò raptus in culinam,
Cordylas madida tegas papyro.

id eſt, inuoluas, vt ſale inueterati ſolent: & rurſus:

Ne toga Cordylis, ne penula deſit oliuis.

Nec probo qui à capitis magnitudine nomen habere volunt, argumento quòd κορδύλη quoque clauę caput ſignificat; nam hoc alijs etiam pleriſque conuenit. A Cordyla Thynni nimirum fœtu pluri-
Cordylus. mùm differt κορδύλος, ſiue vt Oppianus habet σκορδύλος, Ariſtoteli etiam κορδύλη dictus: Gaza reddidit Cordyle & Cordylus: Quadrupes enim eſt, & inter quadrupedes ſolus branchijs præditus:
Auxis. de quo ſuo loco. Byzantij iſtiuſmodi Thynni fœtus αὐξίδας dicunt, διὰ τὸ ἐν ὀλίγαις ἡμέραις αὐξά-
Auxumas. νεσθαι, vt teſtatur Ariſtoteles, id eſt quòd paucis diebus augeſcant, quamobrem Theodorus Auxumas vertit: Plinius verò hæc reliquit. Hic idem fętus, vbi reuertitur ex magno mari in Pontum, Cordy-
Pelamys. læ & Auxidis depoſito nomine πήλαμυς vocatur, vti ex Plinio & Ariſtotele diximus, παρὰ τὸ ἐν τῷ πηλῷ μύειν, id eſt, quòd in limo ſe abdat, quamuis Plutarchus dici velit, διὰ τὸ πίλειν ἅμα, id eſt, quòd gregatim degant; magnam enim anni partem in gregali migratione abſumunt: prior enim ety- F
mologia videtur præferenda, cùm quòd prior ſyllaba ſcribitur per η, tùm quòd re ipſa cęnoſa lutoſaq; loca Pelamys amet, ac Plinius quoque hanc comprobet, à luto nomẽ habere inquiẽs, quamuis quæ
Plinij locus de Pelamyde & Thynno ſcribit, corruptè nunc apud ipſum legantur, vt modò monebamus, cùm
obſcurus cor- emendationem polliceremur. *Cordyla* (inquit) *appellatur partus, qui fœtas redeuntes in mare autumno*
rigitur. *comitatur. Limoſæ verò à luto Pelamydes incipiunt vocari, & cùm annuum exceſſere tempus, Thunni:* De Cordyla quæ dicuntur, benè ſe habent: ſed quomodo limoſæ dicentur à luto Pelamydes, ſi Limoſa idem eſt Latinis, quod Græcis Pelamys? Profectò Plinius aliàs nuſquam hanc vocem habet, ſed vbique Græca vtitur. Non inficior tamen, quin Limoſa etiam nominari queat, nam & Theodorus
Limoſa. aliquando ſic vertit; aliquando item Limariam & Hermolaus ſimili ſenſu Lutariam. Eruditus qui-
Limaria. dam pro *Limoſæ* legit *maiores* vel *deinde* & pro *verò vere:* quam poſteriorem lectionem probo, nam
Lutaria. & ex Ariſtotele oſtenſum eſt, ex mari fętus reuertit in Pontum verno tempore: ſed pro *Limoſæ* lego *in Ponto:* poſtremò cum dicit, *et cùm annuum exceſſere tempus*, lego, & cùm rurſus annuum exceſſere tempus; quandoquidem Thunnus Pelamyde anno vno maior. Lego itaque ſic. *Cordyla appellatur fœtus qui fœtas redeuntes in mare comitatur autumno. In Ponto vere à luto Pelamydes incipiunt appellari, & cùm rurſus annuum exceſſere tempus, Thunni.* Sic enim ſi legamus, ſingula cum Ariſtotele, ex G
quo deprompta ſunt, conueniunt. Pelamys quandoque generis etiam nomen eſt, vt idem [f] Plinius
Pelamys innuit, inquiens: *Triton Pelamydum generis magni.* & rurſus: *Pelamys: earum generis maxima Apolectus*
vox generi- *appellatur*. Item rurſus: *Orcynus Pelamydum generis maximus*. Clara hucuſque omnia: in ſequenti-
ca. bus Oedipo opus eſt. Quis enim certò definire audeat, quando, quoue ætatis tempore Apolectus,
[f] *L.23.0.11* Orcynus, Sarda, Synodontis, Cybia, Cete, Melandrys, Triton, Chelidonias, Xanthias, (tot enim ſynonyma, ſi non plura, reperio) Thynnus ſiuè Pelamys dici debeat? Soſtratus apud Athenæum,
Orcynus. Thunnum vocari ſcribit (vt modò dicebamus) magnam Pelamydem, & vbi adhuc maior euaſiſſet,
Cete. Orcynum; ac tandem mirum cùm in modum accreuiſſet, Cete. Sed apud eundem Archeſtratus Orcynum & Cetum prægrandis Thynni ſynonyma facit, his verſibus:

Ad Sacram Samon & populis famaque celebrem
Prægrandis capitur Thunnus, quem nomine dicunt,
Orcynon, aſt alij Cete.

Et Heracleon Epheſius Thynnos ab Atticis Orcynos vocari ſcribit. Rurſus Plinio Orcynus præci- H
tato loco Pelamydum generis maximus eſt, nec redit in Mæotim, ſimilis Tritoni, vetuſtate melior. Quare cum Attici Thynnos ſimplicer vocant Orcynos, ita cùm multum excreuerunt, vocare eos credendum eſt. Contra ſi Orcynus prægrandis aliquis Thunnus eſt, Thunnus verò teſte Ariſtotele
Orcina. & Plinio niſi in Ponto fętificet, quid Ariſtoteli reſpondebimus qui Ὀρκύνας (Orcynas reddidit Gaza) in alto fętificare ſcribit, quid item Plinio, qui redire in Mæotim negat, vbi tamen referente Strabone etiam pariunt. An Orcynes Ariſtoteli alij ſunt? Ego quidem propter magnam corporis mo-
Orcynus lu- lem mutare naturam non puto: Lutum enim etiam Orcyni amant, vnde βορβορώδεις, id eſt, lutulen-
to gaudet. tos eos vocat Diphilus, & per diuerſa alia maria vagantur, ſi Dorioni fides habenda, qui Orcynos dicit è mari quod ad Herculis columnas eſt, in mediterraneum meare, ideoque plurimos capi
Cur in Mæo- in Iberico & Thyrrheno mari, indeque per reliqua maria diſpergi, quod de maioribus Thyn-
tim non re- nis etiam ſcribit Oppianus. In Mæotim fortaſſis non redierit, quòd iam prægrandis factus
uertatur.

aquam

A aquam quæ omnino dulcis eſt, fugiat, ut qui iam carne ſicca eſt & arida, ut Diphilus teſtatur: neque id repugnat Plinio, qui Orcynum uetuſtate meliorem eſſe dixit, cùm in hoc piſce ipſa caro, ſeu potius partes carnoſæ, quæ procedente ætate aridiores & per conſequens peiores redduntur, commendentur, ſed ubi pingui abundat, abomen ſcilicer & iugulus. Sic enim Hiceſius: Abdomina Orcynorum quòd pinguia ſint, multò cæteris partibus ſuauiora ſunt, clidijs tamen inferiora. Vetuſtate autem Thunnos pinguiores euadere Ariſtoteles teſtatur, adeo vt præ pinguedine rumpantur. Plinij lectioni aſtipulatur Archeſtratus, opſophagotum Heſiodus, Orcynum ſiue Cetum vel deorum cõuiuijs dignum eſſe inquiens. Cetũ etiam appellari, vbi valde admodũ excreuit, ſuprà diximus. Orcyno idem videtur Apolectus: vterque enim Plinio Pelamydum generis maximus, & Xenocrates apud Oribaſium Apolectum inficiatur in Mœotim redire, quod de Orcyno diximus ex Plinio. Reſpondet item nominis ratio. Ἀπόλεκτος enim Græcis eſt eximius ſiue electus παρὰ τὸ ἀπολέγεσθαι, quòd quemadmodum Apolecti apud Aetolos erant ſenatores ex ſelectis viris, ita potiores in hoc piſce partes tanquam inſigniores gulæ cupedias, & vt ex Archeſtrato dictum eſt, dijs condignas, eligi ſolitas inter alia cetaria ſuadet ipſa ratio. Nec obſtat quòd Orcynum Plinius Tritoni ſimilem faciat, Apolectumque Tritone dicat eſſe duriorem: nam hoc ad carnis qualitatem, illud ad formæ corporiſque ſimilitudi-

Partes quæ in Orcyno laudata & quæ non.

Apolectus qui.

B nem pertinet. Triton itaque Orcyno & Apolecto idem eſſet, niſi minus dura carne eſſet: vnde conijcio ijs ætate minorem eſſe, Thynno verò propriè dicto maiorem: aliàs eidem Plinio, cæteriſque authoribus monſtrum marinum eſt, à capite ad medium corporis humana ſpecie ſimilitudineque, cætera piſcis: Cur verò Thynnus noſter Triton vocetur, à nemine quod equidem ſciam, traditum eſt hactenus. Haud abſurdè tamen quis coniecerit, ſic vocari quòd eo tempore quo triton vocatur, capite ſit maximo, iuguloque ſeu clidio craſſiſſimo. Τριτὼ enim Aeolorum & Cretenſium lingua caput, vt Scholiaſtes Ariſtophanis tradit, vnde Mineruam τριτογένειαν vocari nonnulli volunt, quòd ex capite Iouis prognata feratur. Tritoni Hermolaus eundem eſſe conijcit Chelidoniam (quem Diphilus Synodonti ſimilem, & Pelamyde duriorem, & carnis ſiccitate cum Orcyno conuenire ſcribit) Synodontida Apolecto: Priori coniecturæ aſſentitur Maſſarius: poſteriori Rondeletius, argumento quòd vt Synodontis Diphilo Pelamys maior eſt, ita Apolectus Plinio Pelamys maxima. Idem Rondeletius Chelidoniæ nomen pro piſce apud neminem vel veterum, vel recentiorum extare putat, ideoque legit χελιδών. Cùm enim (inquit) ibidem ſemel χελιδὼν legatur, cui alij piſces comparantur, cur in eadem comparatione perſeuerante ſententia non χελιδὼν deinceps, ſed χελιδονίας legatur? Atqui veriſimilius (inquit Geſnerus) contrarium dixiſſet Rondeletius: Cùm enim in hoc Diphili loco Che-

Triton qui & quando dicatur.

Minerua tritogenia cur dicta.

Chelidonias

Chelidon.

Athenæi locus conſideratur.

C lidonias bis legatur, Chelidon ſemel, probabilius fuerit, in eo quod ſemel eſt, quàm in eo quod bis, errorem eſſe. Quid? quod χελιδὼν fœminini generis vocabulum eſt, χελιδονίας maſculini: Rondeletius lectionem emendans, Chelidonias quidem mutat in χελιδὼν fœmininum, attributa verò ei maſculina nomen ac participium relinquit. ſic enim legit: ἀναλογῶν μεν ταύτῃ (τῇ συνοδοντίδι) ἡ χελιδών, τῆς πηλαμύδος σκληρότερος ἐστι: cùm ἀναλογοῦσα καὶ σκληροτέρα dicere oporteret. Sed neque hoc approbarim quod Rondeletius ait, Diphili ſententiam in eadem comparatione perſeuerare, tanquam omnia de Pelamydis tantùm generibus ſint, cùm ipſe interim Chelidonem genere differre fateatur, nutrimenti verò ſuccique ratione accedere eam ad Pompilum, ſic enim legit, non Polypum. Ego potius dixerim Diphilum à Pelamydum genere diſcedentem, de Eledone loqui, quæ & ſpecie & viribus Polypo ſimilis eſſe, & ſanguinem mouere, & bonum colorem facere dici poteſt, Chelidon non poteſt: quamobrem apud Diphilum ego ſic legerim, ἡ δὲ ἐλεδώνη ἡ τῷ πολύποδι ἐοικυῖα: neque enim tam perſeuerationis in vno genere apud authores, quam ſæpe negligunt, quàm rerum ipſarum habenda eſt ratio. Mihi quidem non temere videntur verba authorum immutanda, ſed omni ſtudio quærendum, quo pacto ea quæ poſita ſunt, tueamur. Hæc itaque ille. Vt verò filum modò orationis recipiamus, ego Hermolai, Maſſarij & Rodeletij de Chelidonia & Synodontide iudicium non

Eledone.

D probo: cùm aliter Hermolaus citet Athenæum, quàm in omnibus eius exemplaribus legitur: Citat enim ſic: *Maior Pelamys Synodontis appellatur, durior quàm Chelidonias:* Atqui Athenæus habet ſic: *Pelamys maior Synodontis appellatur ſimilis huic Chelidonias, Pelamyde durior.* quamombrẽ ego Synodõtida potius eũdem Tritoni fecerim, Chelidoniã verò Apolecto ſiue Orcyno, eoque magis, cùm ſubinde Diphilus affirmet, Chelidoniam carnis duritie Orcyno ſimilem eſſe: potuitque Synodontis appellari quaſi dentibus nociuus, aut valens, aut valere incipiens, ea nimirum ætate. Chelidonias verò cur dicatur, incerta planè ratio eſt; nam vel à colore, qui & Chelidonijs leporibus, ficubus, ac lapidibus idem nomen fecit, purpureus Columellæ dictus, vel à figura, hacque vel pinnarum vel cauda Chelidoni ſiue Hirundini ſimili, vel à nandi modo quo hanc auiculam fortè imitatur, vel quòd vêre ad nos reuertatur cum ea, quo modo etiam Chelidoniam herbam, & Chelidoniam ventum dixere antiqui, vel deniq; à Chelidonio promõtorio aut à contrà poſitis Chelidonijs inſulis, quòd ſcilicet copioſè forsã ibi capiantur. Ab Apolecto, Orcyno, & Chelidonia Melãdryn quoq; differre nõ puto. Eſt enim teſte Athenæo maximorũ Thunnorũ genus: idq; Dorio etiam haud obſcurè docet de Orcynis verba faciẽs,

Synodontis cur ſic dicī.

Chelidonias

Melandrys

ex Orcy-

ex Orcynis qui Melandrya vocantur, (οἱ λεγόμενοι μελανδρύαι) *ſale condiuntur*. Oppianus Melanthynum dicere videtur, nec refert, quòd hic inter Cete reponat: nam Orcynus maximus Cete etiam vocatur, vt oſtendimus, non quòd Cete ſit, ſed ob conſimilem magnitudinem; apparetque à nigredine ſic appellari. Nec alium eſſe Elacatenam, ſiue (vt Plinius habet) Helacathenen ſatis clarè oſtendit Feſtus, Elacatenam genus ſalſamenti eſſe ſcribens, quod Melandrya vulgò vocatur, adde quòd Cetaceus piſcis etiam eſt, vti ex Mneſimacho declarat Athenæus, σκόμβρος, θύννος, κωβιὸς, ἠλακατῆνες, εἰσὶ δὲ κητώδεις ἐπιτήδειοι εἰς ταριχείαν, hoc eſt, *Scombrus, Thunnus, Gobius, Elacatanes: ſunt autem Cetacei, ad ſaliendum idonei*. Rondeletius nouiſſima verba ad ſolos Elacatênas pertinere arbitratur; cùm alioqui Scomber & Thunnus non minus quàm Elacatena ſale indurari ſoleant: quòd verò pro κωβιὸς legit κολίας, probo: nam Gobio Scombris Thunniſque & vita & corporis forma diſſimilis eſt, & ſale aſſeruari non ſolet, κολίας verò eiuſdem generis cum Scombris, & inueterari ſolitus: Quare vt in citatis verbis ſimillimi piſces inuicem coniungantur, vt Mneſimachum feciſſe eſt veriſimile, Colias Scombro coniungi debet: vt verò Elacatenes ſoli Cetacei intelligantur, vt Rondeletius contendit, ea verba εἰσὶ δὲ κητώδεις, parentheſi erunt includenda, addendumque οἱ hoc modo: σκόμβρος, κολίας, θύννος, ἠλακατῆνες (εἰσὶ δὲ οἱ κητώδεις) ἐπιτήδειοι, εἰς ταριχείαν. Geſnerus non ſolùm pro κωβιὸς κολίας legendum cenſet, verùm etiam apud Plinium, vbi in vulgatis codicibus legitur, *Helacathenes. ſunt Lacertorum genera*; continuo orationis ductu legendum cenſet, *Helacathenes ſunt Lacertorum genera*. Quam lectionem etiam tueri poſſim: nam Lacertus & Helacathen in hoc conueniunt, quòd ad ſaliendum ſint idonei, & Colias ſatis aptè Cetaceus dicetur, quòd ſale condiatur Cetaceorum aliorum more. Apparet autem nomen piſci inditum à figura, quòd vel ipſe, vel aliqua eius pars & ſalſamentum fuſi ſeu coli qui ἠλακάτη dicitur, ſpeciem aliquo modo referat, in extremis tenuior, in medio craſſior, vti Thunnus eſt, Colias, & Scomber; niſi velimus ſic vocari à loco, cùm ſit ἠλακάτη Heſychio etiam δόναξ, id eſt, arundo, quæ cænoſis gaudet locis, vti ipſa etiam Pelamys, quæ nomen inde traxit, & cænoſus Diphilo Orcynus eſt. Apud Columellam tamen Elacata legebatur, nunc ex reſtitutione Hermolai Elacatena legitur, cæterùm ſi à colo nomen habet, ego antiquam lectionem non mouerem. E F

Elacatena ſiue Helacatene. *Plinij locus correctus.* *Elacatena vnde dicatur.*

Cybias, vel Cybios.

Multò minor ætate videtur, qui Feſto Cybios, Oppiano κυβείας vocatur hoc verſu:

> Ὀρκύνων γενεὴ, καὶ πηλαμύδες, ἠδὲ κυβεῖαι.

Plinius enim puſillam Pelamydem eſſe ait, *Ab his* (Lacertis, Sexitano & Pariano) *Mæotici* (ſubaudi, ſequuntur, nimirum quod ad pretium & ſaporis bonitatem) *Cybium: ita vocatur conciſa Pelamys, quæ poſt quadraginta dies à Ponto in Mæotim reuertitur. Cordyla & hæc Pelamys puſilla, cùm in Pontum è Mæotide exit*. Cordylam Mæoticum piſcem vocat, non quòd in Mæoti naſcatur; naſcitur enim in Ponto, vt oſtendimus, ſed quòd inde exeat, ſub migrationis tempus, quo fætas ſuas comitantur ad mare. Cybiam verò appellare videtur puſillam iſtam Pelamydem, cùm ſecũda vice Mæotim intrat; vtitur enim Plinius verbo reuertitur: & cùm rurſus exit, iterum Cordylam: Dictus eſt Cybios authore Feſto, quia piſcantes id genus piſcium, velut aleam ludunt: aliam verò etymologiam habet Cybium, vt modò dicemus. Quoties verò ex Oceano veniens Sardiniam præternatat, Sarda (ni fallor) dicebatur: hoc enim indicant [g] Galeni verba: *Pelamydes optimis quibuſcunque ſalſamentis certare poſſunt: adferuntur autem plurima ex ponto, ijs tantùm inferiores, quæ ex Sardinia Iberiæ adferuntur, & Sarda iam vulgò ab omnibus vocantur. Meritò autem hoc ſalſamentum maximo in pretio habetur, propter ſuauitatem ſimul & mollitiem carnis*. Ita tamen propriè vocabatur cùm longitudine excreuit, & ex Oceano redit, vt teſtatur Plinius his verbis: *Sarda: ita vocatur Pelamys longa, ex Oceano veniens*; & Xenocrates apud Oribaſium: *Sarda* (inquit) *vocatur Pelamys longa ex Oceano veniens: Ori grata eſt, acrimonia Cybio præſtans, appetitum excitans, facilè aluum ad excretionem mouens*. Hanc longam Pelamydem à Thynno propriè dicto parum differre exiſtimo, Ariſtoteliq; vocari Thynnida. Ab hac Sarda alia eſt, qua de ſuo loco egimus. G

Sarda. *[g] L. 3. Aliment.*

Xanthias.

Sardam à Xanthia ætate ſuperari veriſimile eſt: viroſus enim eſt aliquantulum teſte Diphilo, tenerior verò Orcyno. Cùm verò hoc nomen apud alios non reperiatur, Rondeletius Xiphiam id eſt Gladium legendum eſſe cenſet, at quàm probè, neſciò. Vt enim Sarda à Sardis, ita Xanthias à Xantijs populis nomen accepiſſe potuit, quos Strabo [h] ſcribit Scythiam vltra Mæotim incoluiſſe, quò quotãnis redeunt iſti piſces, antequã in Orcynos abeant: quærendumq; ſintné Xanthijs ijdem, Oppiano πρηνάδες dicti, quod prona corporis parte contra cæterorum morem commendarentur, niſi velimus ſic dici per antiphraſim, quaſi dorſum eorum eſui eſſet ineptum: Athenæus πρημάδας, vel (vt alij legunt) πρημνάδας vocat, (quo modo apud Oppianum legi in antiquiſſimo manuſcripto Vaticanæ bibliothecæ codice, Saluianus teſtatur,) & Nicocharis authoritate ſic Thynnides appellari ait. Heſychius & Varinus etiam πρημάδες & πρήπτας dicunt, eſſeque volunt εἶδος θυννώδους ἰχθύος, id eſt piſces Thunnis cognatos. Nec alij videntur, qui Ariſtoteli [i] ſtatim poſt Thynnorum mẽtionem πρημαδίαι vocantur, Theodoro triſyllabo tantùm vocabulo Primadæ. Ait enim in ca no abdi, eiuſque rei argumentum eſſe, quòd neque eo tempore capiantur, & dorſo fæculento, pinniſque adductis oppreſſiſque ſpectentur: Verno autem tempore prodire & appropinquare ad terram coeuntes H

[h] Lib. 11. Geogr. *Prenades.* *Premnades.* *[i] L. 8. Hiſt. cap. 15.* *Primadæ.*

patien-

A parienteſq́; , eoq́; tempore fœtu grauidas capi,tempeſtiuoſq́; tantiſper eſſe putari. Autumno verò & hyeme deteriores eſſe. Simul enim mares plenos ſemine genitali lacte appellato per id tempus cerni: itaque præſtare ad vſum,prole adhuc parua difficilè capi;aduluore iam largâ capturam propter incetti Aſili ſtimulum eſſe. Hęc itaq; ſunt nomina, Thynnis pro ætatis diuerſitate impoſita. nunc de ijs diſſerendum quibus variæ eorum partes ſale aſſeruatæ ſignificantur. In quibus non minores teperio difficultates. Scireq; in primis licet,horū quædā totis integriſq; tribui piſcibus,quædā partibus tātùm. Cordylam integram ſaliri ſolitā notum eſt ex precitatis Martialis verſibus; tùm item ex hoc: *Mox vetus & tenui maior Cordyla Lacerto.* *P. rtium ſali tarum nomina.*
Cùm verò Diphilus inter non pinguia ſalſamenta,optima inquiat eſſe Cybia & Horæa,atque omnia huius generis ſimilia:inter pinguia Thynnęa & Cordylam, Saluianus integerne hic piſcis, an ſalita aliqua tantùm pars intelligi debeat,definire non audet,ſed rem in dubio relinquit: cæterùm quid nos cogat,vt fruſtum ali quod ibi Cordylam intelligamus,non video. Hermolaus pro integro piſce accepit, ſed ex quo authore ipſi Corydelis vocetur,ignoro. Corydelis (inquit) ſalſamentarius piſcis eſt, quem nos Cordyllam (ſic in quibuſdam Plinij codicibus etiam ſcribitur) vocamus,Græcis & Cordylida & corylū: fortè Cordylum dicere voluit, ſed is alius eſt, vt oſtendimus. Pro integro item piſce Cordylam accepiſſe videtur Cornarius,nam μήλα πόλιχα Gal.[k] vocata ſalſamenta,Cordylas exponens,addit, Thynnorum fœtus eſſe. Nos cum Cor- *Cordyla.* *Corydelis.* *[k] Lib. 2. Alimen.*
B dyla inter pinguia ſalſamenta præſtantiora, θυνναῖα nominauimus paulò antè ex Diphilo, quod & Diocles teſtatur,cui θύννια dicuntur,quo modo & apud Diphilum legerim; ſubiungit enim: Fit autem τὸ θύννιον ex maiori Pelamyde. Poſſunt tamen etiam θυνναῖα appellari. Athenæus θύνναια τάριχη vocat, Maſſarius Thunnina ſalſamenta vel Thunnia reddidit. Inuenio item θυννάδες dici. Diphilus autem Pelamydem maiorem, videtur Thynnum vocare,à quo θύννιος & θυνναῖος adiectiua fiunt. Duæ huius ſalſamenti ſpecies, bonitate differentes, cùm & in piſce ipſo totidem partes ſaporis gratia commendantur, quemadmodum inter alios oſtendit Plinius,inquiens: *Thynni membratim cæſi, ceruice & abdomine commendantur, atque clidio, recenti duntaxat & tum quoque graui ructu, cætera parte plenis pulpamētis ſale aſſeruantur.* Caue lector ne ita Plinij verba accipias,vt negare ipſum intelligas abdomen,ceruicem,clidiumq; ſale condiri ſolere,ſed cæteras tantùm partes. Cæteras enim partes recentes eſui planè inutiles eſſe innuit, abdomen verò & clidium & ceruicem,recentia quidem edendo eſſe, attamen & ipſa inſalubria. Notandum verò clidium diſtinguete à ceruice: atque ita vocare eam Thynni partem quæ pectus a ceruice diſterminat; Latini iugulum dicunt, quanquam piſces collo quod arteriæ cauſa factum eſt in animalibus reſpirantibus, careant atque humeris. θύννιον itaque ſiue θυνναῖον de ceruice,clidio ac abdomine intelligi poteſt; de abdomine verò potiſſimùm, quia hoc pinguitudine in qua ſaporis gratia eſt,abundat: nam clidium ceruixq; ſalita omotarichum potius *Thynnęa.* *Thynnia.* *Thunnina ſalſamenta.* *Clidium & ceruix vt diſferant.*
C vocari exiſtimo,id quod nimirum teſtatur Xenocrates,& nomen ipſum indicat, παρὰ τῆς ὤμους id eſt, ab humeris impoſitum:rectéq; quidem Braſauolus Omotarichum interpretatur Tunninam, verùm haud rectè ſalitum Thynni ventrem eſſe arbitratur; hic enim Tarantellum, macrior caro Tunnina vulgò ab ichthyopolis nuncupatur,fallitur q; Bellonius, dorſum Thynni Italis magis carnoſum ac macilentum Tarantellum vocari,minoriq; pretio vendi. Dioſcoridi[l] verò Omotarichus caro eſt Thynni τεταριχευμένη, id eſt ſale indurati: cæterùm cùm omotarichus ſiue vt alij Græci vocant, tarichus,vocabulum ſit vniuerſale ad alia non ſolùm piſciū, ſed etiam aliorum animalium ſalſamenta, mirètur aliquis cur Thuni caro inueterata tātùm ſic vocetur. An quia(inquit Marcellus Virgilius, Dioſcoridis interpres) fortè cruda præ cæteris edebatur? vt Harengos & Salmones(infumatos præſertim) aliqui crudos ingerunt. Aliqui κήτημα vocant teſte Diphilo; cui graue eſt,viſcoſum, & difficile concoctu. quibus vitijs Tarentelluin quia pinguius minimè etiam caret; Huic à Tarento nomen eſſe apparet, quòd præter communem ex ipſa voce coniecturam, etiam Euthydemus in libro de ſalſamentis apud[m] Athenæum oſtendit inquiens: *Omotarich'* *[l] Lib. 2.* *Cetena.* *[m] Lib. 3.*

Ἴόνιον δ᾽ ἀνὰ κῦμα φυγὸν Γαδείραθεν ἄξει, Βρέττιος, ἢ Καμπανὸς, ἢ ἐξ ἀγαθοῖο Τάραντος
Ὀρκυνοῖο τρίγωνα τὰ τ᾽ ἐν σάμνοισι τιθέντα Ἀμφάλλαξ δείπνοισιν ὀπηδεῖ, id eſt:

Ionios verò fluctus fugiens è Gadibus adducet *Brutius quiſpiam, vel Campanus, vel ex opulento*
D *Tarēto, triāgula Orcyni præciſa, quę verò in orcis recōdūt* *Salſamenta, hilares viciſſim hominū cœnas comitātur.*

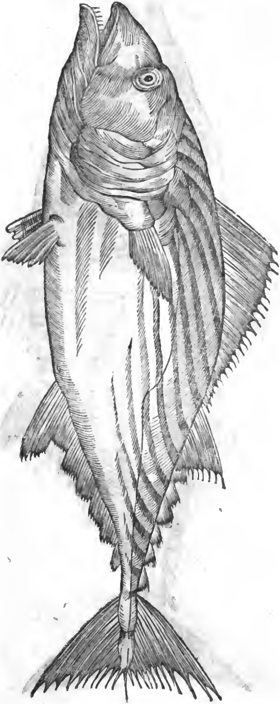
Quos verſus Paulus Iouius, quodammodo declarans, Thynnorum(inquit)quos Gadit mi capiunt, recentibus pulpis ſaturantur circumfuſę gentes: reliqua eorum multitudo cetarijs infertur,ſaliturque: aſſeruati verò membratim cadis celebri mercimonio per omnem ferè Europam diffunduntur. Verùm ſolo abdomine valent:quæ pars à Romanis Tarantellum dicitur,quòd etiā Tarētino in ſinu, vbi optima piſcium omniū captura eſt,Thynni ſale aſſeructur: reliquę corporibus partes,vtpote quæ pingui ſucco admodum careant,in ignobilis populi vſum veniunt,quæ Melandrya à Plinio nuncupantur. Hæc Iouius: Mihi verò Plinius Melandrya vocare videtur vniuerſaliter omnes Thunni ſalitas partes,ſiue ea pingues ſint,ſiue macræ, dūmodo diſſectæ quernis aſſulis aſſimilarentur:cùm enim Thunnos abdomine,ceruice atque clidio laudari dixiſſet,cæteraque parte plenis pulpamentis ſale aſſeruari,ſubdit: *Melandrya vocantur,cæſis quernis aſſulis ſimillima,viliſſima ex his quæ caudæ proxima,quia pingui carent:probatiſſima quæ faucibus.* Ex pinguibus autem ſalſamentis etiam intelligi,oſtendit Pamphilus in libro de nominibus, Melandryn genus eſſe tradens maximorum Thunnorum,quorum ſalſamenta ſunt pinguia,& Martialis[n] de pube ſiue abdomine fortaſſis intellexerit,cùm Melandryjs cenam pellem, id eſt albicantem quæ prona parte nigra eſt,tribuat: *Melandrya ſiue.* *[n] I. 3 Epig.*

Teque iuuant Cerres, & pelle Melandrya cana. Quamobrem rectiùs Iouius Xenocratem citaſſet, qui (vt Vuot-

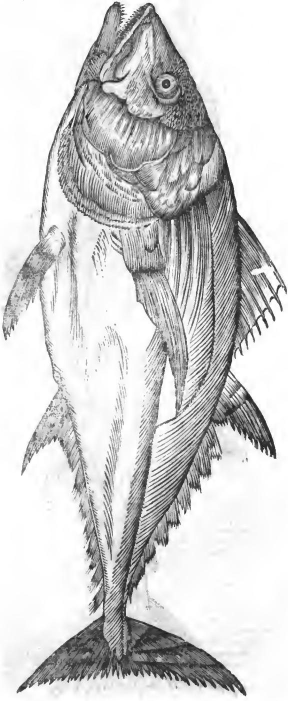
(vt Vuottonus citat) cęteras Thunni partes præter collũ & abdomem, Melãdrya nominauit, quòd nigris
quercuum radicibus ſimiles ſint: vel Dorionem, qui apud Athenæum ſcribit, in Gadiris Orcynorum claui- E
Melandrya cur ſic dicta. culas ſolas ſaliri, & ex his Melandrya vocata fieri ſalſamenta. Vt itaq; Iouio facilè conceſſerim macilentiorũ
partiũ ſalſamenta fuiſſe Melandrya, ita cur ſic vocentur, certã atq; firmã rationẽ non reperio. Plinius.n. à ſi-
militudine quernarũ aſſularum, Xenocr. nigrarum quercus radicũ, ſic dici innuunt, Pãphylus ab ipſo piſce.
Si Plinio adhęreſcimus, non multùm differet à Tarantello: ſi Xenocr. nigra cute veſtiri arbitrandũ, caro .n.
° Li. 5. Hiſt. cap. 4. ſalita rubeſcit, nigra cutis, vnde piſci nomen, & Melãdryon ° Theophr. rotunda eſt & ſpiſſa quercus medul-
la, inſigni duritie (ni fallor) prædita; Inuenio.n. calices ex ea factos, apud ᵖ Athen. ex Eubulo in aleatoribus:
ᵖ Lib. 11. Ἄρτι μὲν μελανδρυχὴν τῶν θηρικλείδων ὑπεραφρίζουσαν παρὰ χωθωνόχειρος ψοφοπεριβομβῆ &c. i. *Calicem nuper è*
Cybia. *Melandryo factum Thericleũ, in temulentorũ manibus frequentẽ, fremente ſono circumſtrepentẽ &c.* Inter non
Horæa. pinguia primò occurrũt Cybia vocata & Horæa. Cybij latior ſignificatio. Horæa (ὡραῖα) dicta videri poſſint
Vræa. tãquã pulchra & ſpecioſa, aut potiùs matura, vtpotè nec recẽtia, nec vetuſta nimis quàm par eſt, nã & Stra-
ᑫ L. 7 Geog. bo, cùm Pelamydẽ haud ᑫ copioſè capi dixiſſet propter paruitatẽ, ſubdit: εἰς δὲ Σινώπην ποιοῦσα, ὡραιοτέρα
πρός τε τὴν θήραν καὶ τὴν ταριχείαν ἐστι: & Archeſtr. cùm nobilẽ Thynnũ circa Byzantiũ (vbi & Horæa op
tima eſſe Hiceſius teſtatur) ſed longè nobiliorẽ circa Hipponiũ Italiæ capi dixiſſet; inde migrãtes in alia ma-
ria ἀώρους, i. immaturos capi ait. Alij tñ ὡραῖα dici volunt παρὰ τὴν οὐρὰν, i. à cauda quaſi οὐραῖα. Mihi Vræa
ab Horæis diſtingui poſſe videtur, vt vręa intelligãtur partes caudę proximę in oib. cuiuſcũq; ętatis huius ge F
neris piſcib. Horæa verò eadẽ quidẽ, ſed & dorſo viciniores (nam Athen. Horęi ſalſamenti ſpondylũ alicubi
cõmendari ſcribit, ſpõdyli nomine partẽ ſolidiorẽ magiſq; calloſã, qualis nimirũ circa ſpõdylos .i. vertebras
ſpinę ac dorſũ eſt, idq; in pſtantioris electæq; ætatis Thunnis: quãobrẽ inter nõ pinguia ſalſamẽta Hiceſius
Cybia quæ. Tunnina. ijs principatũ tribuit, vnà cũ Cybijs, quorũ nomine intelligit meo iudicio dorſi partes, eaſq; potiſſimũ q̃ cer-
uici clidioq; pximę ſunt, Tũninã noſtri ichthyopolæ vocant: nam aliàs lata huius vocis vr̃ ſignificatio, ad oẽs
ʳ Li. 9 c. 15. fortaſſis partes ſeſe extẽdens: quẽadmodũ haud obſcurè indicat Plin. ʳ his verbis: *Pelamydes particulatim cõ-*
ˢ L. 32. c. 11. *ſectæ i genera Cybiorũ diſpartiuntur*: itẽ ˢ alias: *Cybiũ: ita vocatur conciſa Pelamys*: & rurſus: *Tritõ Pelamydũ gene-*
ris magnis: ex eo Vręa Cybia fiũt. Et Hiceſius Pelamydes ait eſſe magna Cybia. Idẽ quoq; nominis idicat ety-
mologia. Dictũ .n. Cybiũ eſt teſte Feſto, ꝙ eius medium æquè pateat in oẽs partes, qđ genus figurę à geo-
metris κύβος appellatur: qua figura ſalſamenta iſthæc hodieq; venundant. Atq; hæc de varijs nominibus.

GENVS, DIFFERENTIÆ, FORMA, DESCRIPTIO.

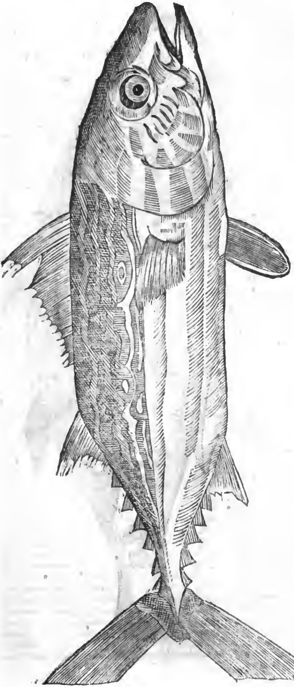
THunnos Plinius lubricos vocans, ex genere illorum eſſe inſinuare videtur, qui lęui cutę prediti ſunt.
Thunnus lubric⁹ cur dictus. Gaza apud Ariſt. læues conuertit, hoc eſt, nec ſquamis nec aſpera cute obtectos: quamobrem in
hiſce verbis Mneſithei apud Athenæum: *piſces ſquamati, vt Thunni, Scombri, Thunnides, Cõgri &*
Athen. correctus. *huiuſmodi*, vocula negatiua deſideratur, cùm & Scõbri, & Congri læues ſint. Scribit tamen Rondeletius ſuũ G
piſcem ſuis Ton vocatũ, quem Pelamydis verę ſeu Thunni Ariſt. nomine exhibet: item ſuũ Orcynum, ſqua
mis magnis tegi, ſed ita adamuſſim compactis, vt ijs carere videatur, coctione verò dehiſcere, tuncq; perſpi-
cuè apparere tenui membrana connectas. Pelamydẽ verò Sardam (ſic vocat alium Thũnum ſuis & Hiſpanis
Bize nomine cõmuni cum Amia ob ſimilitudinẽ, nonnullis Pigo vocatũ) cute lęui eſſe & ſine ſquamis, exce
pta ea parte, quæ à pinnis, quæ ad branchias ſunt, hacque nota à priori Pelamyde ſeu Thynno differre.
Maris & fœminæ diſtinctio. Eodem Ariſt. teſte mas à fęmina dignoſcitur, qđ hęc ſub ventre pinnulã habeat quæ ἀφαρέυς vocetur, qua
mas careat. Idẽ & Athenęus & Plin. tradunt. Rondelet. verò in vtroq; ſemper pinnã ſub ventre deprehen-
di ait: differre tamen quòd in mare ea non ſit diuiſa, in fęmina diuiſa, vt podicis foramen dilatari, fœtuſq; cõ-
modiùs edi in lucem poſſit. Quantoperè differant Thunni, nominaq; mutent pro diuerſis ætatis tẽporibus,
ex ijs quæ ſuprà dicta ſunt, innoteſcit. Gillius verò teſtatur piſcatores Ligures & Maſſilienſes apertè ſibi o-
ſtendiſse, ex Pelamydib. nunquã fieri Thunnos: idẽ ſcribunt Bellon. & Scalig. & quo inuicẽ differant, oſten
Thunus & Pelamys vt differant. dunt. Ligures piſcatores (inquit hic) nunquã aiunt è Pelamyde Thunnũ fieri: ſicuti neq; ex Coliade Scom-
brum, aut è contrario. Et ſanè corpulentia diuerſa eſt aliquantulũ, ſubtiliùs intuẽti: Productior Pelamys; &
linearũ filamẽtis tęniatim varia, quæ in Thynno ſunt nulla. Bellon. quoq; Thunnum, cùm eſt iunior, Pela-
mydem magis quàm Scõbrum referre ait; à Pelamyde autẽ hoc vnum diſtare, quòd Thunnus liuidis eſt la- H
teribus: hęc verò vndantibus maculis trãſuerſis, atque obliquis diſtincta gerit latera: cæterùm vtrumq; piſcẽ
eiuſdem ferè eſſe magnitudinis, tergoris pinnis, cauda, a, ppendicib. turbinataq; figura ita alterũ alteri ſimilẽ,
vt cinentes vnius & alterius magnitudinis incertos plerumq; decipiat. Hiſce adde quod Ariſt. Pelamyde
tradens anno vno ſeniorem eſse Thunnum, id non affirmet, ſed ex mera referat piſcatorũ relatione: Inquit
enim: *Pelamydes vno anno minores natu putantur eſſe quàm Thunni.* Veruntamen cùm præter philoſophum
& alij priſci, qui rerum profitebantur naturas, quæ de Thunni permutationibus dicta ſunt, rata fecerint, ne-
fas fuerit reclamare. Rondel. equidem & Saluianus Ariſt. tuentur: cęterùm ille, dum negat dixiſse philoſo-
phum, Pelamydes in Thunnos mutari, ſed eiuſdẽ piſcis diuerſa tantùm nomina oſtendiſse, haud ſatis illius
ſententiã confirmare videtur. Bellon. duas exhibet icones, unam Thũni, alteram Pelamydis nomine, addi-
ta diſtinctione quã ex eo recitauimus. Rondel. tres, Thunni ſeu Pelamydis veræ; Pelamydis Sardæ ſeu Sar
dæ ſimpliciter, & Orcyni. Nos quatuor icones damus, quarũ prima cum Sarda Rondel. & Thunno Saluia-
ni ex aſse quadrat. Altera Orcynus vr̃ eiuſdẽ Rondel. colore ferè amethestino. Tertia cęrulęę Pelamydis
nomine miſsa eſt. Quarta piſcem oſtendit circa Herculeũ ſiue Gaditanũ fretũ captũ, & monſtrifici Thunni
nomine (in cuius minorũ pelle integra claſſis delineata conſpicitur,) à D. Io. Virtuoſo regiæ Maieſtatis nota
rio ex Hiſpania miſsũ. Captũ fuiſse affirmabat die 13. Maij, anni à partu ſalutifero 1565. exq; eo Salſamẽta
confecta Thunni ſpeciẽ eſſe indicaſse & ſubſtantia, & ſapore carnis: longũ fuiſse pedes 32. latum 16.

Orcynus Rondel. fortè.

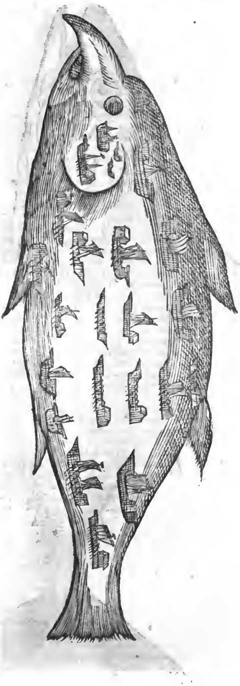

Digitized by Google

Digitized by Google

Thunnus ex freto herculeo, in cuius corio triremes exſculptæ ſunt.

Digitized by Google

A

LOCVS.

THunni (inquit Iouius) multitudine ſua omnibus litoribus noti ſunt, Tyrrheni tamen & Mediterranei maris accolis notiores, quam ijs qui Adriatici litora inhabitant: ideoq; Romanis, Maſſilienſibus, Liguribus ac Byzantinis magis quam Venetis noti. Addit Bellon. Oceano vicinis, vt Parrhiſinis: ex non ſatis intellecto fortaſſis Plinij loco; *Scombris Hiſpania replens cetarias, Thunnis non coeuntibus*. Cùm ſit hoc de tempore quo non commeant eò Thunni, intelligendum. Primi enim migrant Scombri, vt idem Plinius teſtatur his verbis; *Cùm Thunnis Amia & Pelamydes in Pontũ ad dulciora pabula intrant gregatim, cùm ſuis quæq; ducibus, & primi omnium Scombri.* Thunnos autem ex Oceano in mediterraneum mare venire, cùm vêre ad ſobolis propagationem inſtigantur, author eſt Oppianus, qui præterea eadem de maioribus Thunnis, quæ Dorion narrat de Orcynis, nempe quòd ex Oceano per fretum Gaditanum ingrediatur mare mediterraneum, ideoq; fieri, vt plurimi in Iberico Tyrrhenoq; capiantur, poſtea verò reliquum mare pererrent: & ex noſtris Iouius Thynnos teſtatur Maio menſe irrumpere in mare noſtrum ab Atlantico Oceano cogentibus Xiphijs piſcibus. Idem Oppianus Thynnos pelagijs piſcibus annumerat, cum Ouidio, Pelamydes verò ijs qui æquora fluuio aut paludi vicina incolunt, quia nimirum dulci pabulo delectantur, quare in Pontum migrare ex Plinio diximus: Adde quòd omnium piſcium maximè gaudeant tepore teſte Ariſtotele, qua de re is quoq; arenam & litora adire ait, perq; ſumma etiam maris innatare, quò teporis potiantur, nec aliam ob cauſam flumina aliquando ſubeunt. Tradit enim Rondeletius Agathopoli viſos eſſe qui ad pontem vſq; conſcenderint, qui à mari (inquit) aliquot paſſuum millibus diſtat, & Platina ſcribit naſci etiam in amnibus, vt in Nilo, Rheno, & Pado, adeo vt à veritate non fuerit alienum, quod Plinius amni mariq; communes hoſce piſces faciat. Alibi etiam Mæotim paludem intrare inſinuat: loquens enim de Orcyno, cùm hunc negat in eam redire, alterius ætatis Thunnis commune id eſſe oſtendit, id quod & Oppianus manifeſtiſſimè teſtatur, Pelamydes (ſic vt diximus Cordylas nominat) ad Ponti Euxini finem & initium Mæotidis generari aſſerens. *Eſt autem receſſus quidam Thracij maris* (inquit) *profundiſſimus, vnde & Melas, id eſt, Niger cognominatur, idemq; ventis minus expoſitus. In eo loco multa ſunt caua & cœnoſa, vbi multa piſcibus paruis alendis idonea naſcuntur. In hunc primum immigrant Pelamydes: tempeſtates enim & frigus, vnde oculi earum hebetantur, apprimè oderunt. Itaq; immorantur & creſcunt vſq; ad vernum tempus: quin etiam coëunt, & ad patrias inde vndas reuertuntur, vt pariant.* Et Strabo in Mæoti Pelamydes generari teſtatur, cuius mox verba recitabo. Apparet item algoſis locis delectari, nam [b] Ariſtoteles ex Phœnicum relatione ſcribit Gaditanos cùm extra Herculis columnas per quatuor dies ſubſolano vento nauigaſſent, in loca quædam ſolitaria, alga & fuco repleta perueniſſe: quæ modò maris æſtu procedente, aquis obruantur, modò recedente, deſtituantur: in hiſce reperiri miram Thynnorum copiam, magnitudine & craſſitie incredibili: quos ſalſos Carthaginem mittant, Carthaginenſes verò ſibi retineant, & conſeruent ceu lautiſſimos in cibo, nec aliò diuendant. Quamuis verò nullo non in mari Thunnus diuerſis anni temporibus capi poſſit, nullibi tamen quàm a Byzantinis maiorem copiam intercipi reor. Ratio eſt, quòd terreat eos latens in mari albicans petra, ſiue vt Plinius habet, miri candoris ſaxum. Viſus enim hebetudine laborant. Strabo hæc diligentiſſimè annotauit his verbis: *Byzantinorum cornu vocatur, Byzantij mœnia attingens; ibi ſinus in occaſum extenſus ad ſtadia ſexaginta, cornu ceruino perquam ſimilis eſt. Nam in plures ſinus perinde ac ramos quoſdam ſcinditur; in quos irruentes Pelamydes facilè capiuntur. Id fit cùm propter earum multitudinem, tum vim & impellentis fluxus impetum, tum propter ſinus anguſtiſſimos, quare vel manibus capiuntur. Earum generatio in Mæoticis paludibus fit: inde cùm modicùm increuerint, erumpunt, grege facto, per os ipſum, ac propter litus Aſiaticum vſque ad Trapezuntem ac Pharnaciam excurrunt. Hinc primum earum venatio exiſtit, non tamen copioſa: nondum enim conueniens eſt piſcis magnitudo. Vt verò ad Sinopen propiùs acceſſerint, & capi & ſaliri iam maturiores ſunt. Poſtquam verò ad Cyaneas* (inſulas) *attigerint, tranſierintque ex ripa Chalcedonia, albicans occurrit petra quædam, tantumque beſtijs ipſis terrorem incutit, vt è veſtigio in vlteriorem conuertantur ripam. quas cùm præceps aquarum curſus corripiat, & innata locorum aptitudo maris fluxum ad Byzantium, cornuque Byzantij deflectat, & eò natura impetu propellat, copioſum Byzantiis populoque Romano ſuppeditat prouentum. Etenim Chalcedonij in vlteriore prope conſiſtentes litore, in nullam eius vbertatis communionem accedunt: quoniam ad eorum portus Pelamys ſe non applicat.* Hæc ille: Plinius illud Byzantinorum cornu Auricornu vocat, atque eo nomine vocari ſcribit, quòd eius aſpectu territi Thunni, ſemper aduerſum Byzantij promontorium, præcipiti petant agmine: Græcè

Margin notes: *Vbi notiores* — *Oceani accolis notos eſſe.* — *Thunnus & Pelamys loco diſtinctis.* — *Dulces aquas amant.* — [b] *L. 7 Geog.* — [a] *Lib de ad mir. narrat.* — *Cur à Byzantinis plurimi capiantur.* — [a] *L. 7 Geog.* — *Chalcedonij cur nullos capiant.*

Margin letters: B (at "pe quòd ex Oceano"), C (at "tus. In eo loco"), D (at "piuntur. Id fit").

c L.4.c.15. Chryſoceras dicitur,vt præter Strabonem alioſq; ipſe quoq; [c] Plinius meminit. Doctus quidam con- B
ijcit ab auro dici, quòd circa illud ex Thynnorum captura, magna auri & pecuniæ vis colligeretur,
quod haud obſcurè indicatum eſſe volunt oraculo Apollinis. Memoria enim proditum eſt, vt idem
Strabo teſtatur,cùm Byzantij conditores poſt ædificatam à Megarenſibus Chalcedonē,oraculū con-
ſulerent reſpōdiſſe,vt contra cæcos habitationē collocarent. Cęcos autem ideo Chalcedonios vocabat,
quia cùm priùs ad ea loca nauigaſſent,omiſſa tam locuplete ripa,tenuiorem accepiſſent. Archeſtra-
tus ille qui orbem terrarum habitatum nauigiò circumijt & ventris cauſa, & eorum quæ ventri ſub-
ſunt,nobilem Thunnum circa Byzantium, Caryſtum, & Siciliam naſci author eſt, & eo etiamnum
Thunnus vbi melior. præſtantiorem circa Cephalem & Tindaridem oram, ſed longè præſtantiſſimos circa Hipponium
Italiæ inde migrantes in alia maria,capi immaturos: circa Samum verò ingentem conſultò capi, vel
deorum conuiuijs dignum. Celebrantur & Megarici ab Antiphane, & Pollux author eſt, olim
eximiè placuiſſe Tyrium Thunnum,vt rectè dixerit Aelianus non in Ponto tantùm capi, ſed & in Si-
Byzantini quando eos capiant. cilia quoq; & alijs locis. Byzantini autem licet numeroſiſſimè capiant, vt dictum eſt, eos tamen niſi
Pontum intrantes capere Plinius author eſt. Cùm verno tempore ex Oceano mediterraneum ma-
re ſubeunt,primùm eos capiunt Iberi (inquit Oppianus), deinde Celtæ circa Eridani oſtia, & vetu-
ſti incolæ Phoceæ, tertiò Phocæi & Siculi,inde per immenſos gurgites diſperguntur, & totum mare F
replent. In Indico mari tantam Thynnorum multitudinem Plinius eſſe teſtatur, vt Magni Alexan-
dri claſſis haud alio modo quàm hoſtium acie obuia contrarium agmen aduerſa fronte direxerit: Au-
thores verò Græci Cete & Phyſeteres,non Thunnos Alexandri claſſem terruiſſe tradunt.

NATVRA. MORES. CIBVS.

Gregales eſſe. PElamydes Thunnoſq; gregales piſces eſſe ex Ariſtotele, Plinioq; cæteriſq; claſsicis ſcriptori-
bus notiſſimum,qui gregatim è magno mari Pontum intrare memoriæ prodiderunt; idque pi-
ſcatores confirmant,qui maximo collecto agmine vagari,migrareq; eos conſpiciunt. Nume-
Fuſaneos etiam eſſe. rantur & inter χυτὰς ab Ariſtotele,id eſt,vt Theodorus vertit,fuſaneos. Sunt autem fuſanei qui reti-
bus fuſim capiuntur. Idem Ariſtoteles Dromades appellat omnes eos à curſu qui in Pontum aliun-
Dromades piſces qui dicti. dè excurrunt,quiq; vix vno loco conquieſcunt,quibus hoc genus piſcium quoque accenſet. Theodo- G
rus [a] Curſores reddidit,item Curſiones. Cur verò Pontum ſubeant,æſtatemq; in eo traducant, modò
dictum eſt. Multi & in Propontide æſtiuant teſte Plinio, Pontum non intrantes. Cùm ex vno in
a L.1.& 6. Hiſt. aliud mare vagantur,aſtu vtuntur & ingenio, Sentiunt temporum mutationes: Solſtitia præclarè no-
Cur pontum ſubeant. ſcunt,nihilq; ijs ad hanc rem cæleſtium rerum peritis opus eſt: vbi eos hyemis initium deprehende-
rit,ibi libenter commorantur,& ex eo loco ad vernum æquinoctium non ſe commouent, vt Ariſtote-
les tradidit,& Plinius quoq; teſtatur. *Bruma* (inquit) *non vagantur,vbicunq; deprehenſi vſq; ad aqui-
noctium ibi hybernant.* Ventorum quoq; flatus intelligere videntur,nam idem Plinius teſtatur, ope-
Ventos intelligunt. riri eos Aquilonem,vt ſecundo fluctu exeant ex Ponto. Pontum autem aliter intrant, aliter exeunt.
Vt Pontum intrent & exeant. Dextrorſum enim ſecundum [b] Ariſtotelem terram contingentes cùm ſubeunt, remeant contrà: læ-
uum enim in latus ſe admouent,quod propterea facere (inquit) dicuntur, quia dextro oculo clariùs
vident ſua natura,læuo hebetiùs. Idem legere eſt apud Plinium,Athenæum,Solinum & Aelianum.
b L.8. Hiſt. cap. 13. Cæterùm cùm [c] Plinius dicat Thynnos *dextra ripa intrare, exire læua,idq; accidere, quia dextro oculo
plus cernant,vtroq; natura hebete,* Saluianus pro vtroque reponit læuo: quia præter Ariſtotelem, Athe-
c L.9.c.11. næū,& Aelianum,Aeſchyli verba apud [d] Aelianum: τὸ σκαιὸν ὄμμα παραβαλὼν θύννου δίκην, id eſt,
Viſus. *Siniſtrum oculū Thunni more applicans,* vel potius detorquēs,id clarè oſtendāt. Ex quibus verbis neſcio H
d L.9.c.42 quomodo colligat Aelianus,Aeſchylū conſentire,Thynnos altero tantùm oculo videre,cùm & ipſe-
met citatis Aeſchyli verbis Thynnos à dextro latere acriùs videre profiteatur. Sic enim ait: *Pontū enim
ingredientes ad dextrum latus,vnde acriùs vident, terram habent, egredientes verò ad contrarium litus
ſe accomodant,& terrā ſecundū oculū quo clariùs videns,habentes nauigant.* Thynni itaq; dextro quidē
oculo clariùs vident,vtrumq; tamen hebetē habere videntur: quamobrem apud Plinium nihil mutan-
dum exiſtimem. Sic & Thynni more prouerbialiter videre dicuntur, qui limis aut altero oculo ob-
Thynni more videre quid. liquè inſpiciunt. Author adagiorum exiſtimat poſſe prouerbium & ad eos referri,qui acriter & dili-
genter inſpiciunt, Perſius:

Non ſecus ac ſi oculo rubricam dirigat vno.

Interpretaturque in Aeſchyli verſu παραβαλὼν admoliens: ego neutrum probo,cùm παρα in hac
compoſitione obliquum aliquid & detortum ſignificet,vnde & Euſtathius recitato hoc verſu, addit,
ſic & λεταὶ παραβλῶπες ἤγουν στραβοὶ καὶ ὄμματα παραβάλλουσαι dicuntur. Eadem oculorū debilitas
in cau-

A In cauſa eſt, quòd ob leuia quælibet obiecta expaueſcant, ſicut ex ijs notum eſt, quæ paulò antè de albicante illo iuxta Chalcedonem lapide ex Strabone diximus, & hic rurſus Plinij authoritate corroboramus: *Eſt in Euripo* (inquit) *Thracij Boſphori, quo Propontis Euxino iungitur, in ipſis Europam Aſiamque ſeparantis freti anguſtijs, ſaxum miri candoris à vado ad ſumma perlucens iuxta Chalcedonem in latere* (litore legunt alij) *Aſiæ. Huius aſpectu repentè territi Thunni ſemper aduerſum Byzantij promontorium ex ea cauſa appellatum Auri cornu, præcipites petunt agmine. Itaque omnis captura Byzantij eſt, magna Chalcedonis penuria. D. paſſ. medij interfluentis Euripi.* Quomodo autem ſplendore ſimul & ſonitu territi capiantur, mox recitabimus ex Oppiano. Quærendum nunquid ob eandem viſus hebetudinem nocte quoque eant fauente luna? Teſtatur eos noctu proficiſci antiquiſſimum hoc Amphilyti vatis apud [c] Herodotum oraculum.

Cur noctu eant.
[c] *Lib. 1.*

Ἐῤῥιπται δ' ὀβόλος τὸ δὲ δίκτυον ἐκπεπέτασται,
Θῦνοι δ' οἰμήσουσι σεληναίης διὰ νυκτός

Laurentius Valla vertit:

Eſt nummus proiectus, item ſunt retia tenta
Nocte meant Thunni, claro ſub ſidere Lunæ.

B Sed non aduertit non eſſe legendum ὀβολὸς, quod eſt genus numiſmatis, ſed ὁ βόλος, id eſt rete, aut retis iactus. Eiuſdem nocturnæ Thunnorum migrationis typus eſſe videtur antiquiſſimus quidam numus, qualẽ teſtatur Bellonius ſeſe Lutetiæ vidiſſe apud Grolerum quæſtorem, in quo altera parte ſpica, altera Thunnus conſpiciebatur, & ſupra hunc Luna cum inſcriptione PHILIPPENΣΣ. Dormiunt tamen, idq; adeo profundè, vt ſomno obruti ſæpe capiantur. quod præ cæteris teſtatur [f] Ariſtoteles, inquiens: *Thunnos dormientes ſæpè Thunnarij circumretiunt: dormire autem eos argumento conſtat, quia admodum quieſcentes leuiterque pandentes albida oculorum capiantur. Noctu potius quàm interdiu dormiunt, ita ſopiti, vt ne iacta quidem fuſcina moueantur, & magna ex parte vel ad arenam, vel ad terram, vel ad lapidem aliquem procumbentes: quieſcunt imis gurgitibus, vel ſub ſaxo aut litore abditi.* Plutarchus verò de ſomno huius piſcis agens, eius naturam num ſatis perſpectam habuerit, quæri poteſt: Cùm enim Delphinum dormientem paulatim ad vadum deferri, & impingentem expergiſci dixiſſet, moxque iterum ad ſummum tendere, rurſusq; dormientem demitti: idem & Thynnus (inquit) ac eadem etiam de cauſa, facere fertur: cæterùm ſomni cauſa & quietis Delphinus ad gurgitem in alto demittitur, reſpirationis verò cauſa ad ſummum rurſus effertur: qua cùm non indigeat Thynnus, ijs locis quibus ex Ariſtotele dictum eſt, quieſcere veriſimilius eſt. Latere eoſdem

Thũnos dormire.
[f] *L. 4. Hiſt. cap. 10.*

C hyeme præaltis gurgitibus legimus apud eundem Ariſtotelem, pingueſcereque à latibulo maiorem in modum: capi ab ortu Vergiliarum ad occaſum Arcturi: reliquo tempore latentes quieſcere. Plinius verò latere quidem etiam hyeme ait, ſed exire aliquando è latebris addit; *Thynnorum* (inquit) *captura eſt à Vergiliarum exortu ad Arcturi occaſum: reliquo tempore hyberno latent in gurgitibus imis, niſi tepore aliquo euocati, aut pleniluniјs.* Vt hinc fortaſſis luna etiam in prædicto Philippenſium numo depicta fuerit. In nando tamen mirus eorum ordo eſt, vt arithmeticæ peritus numerum eorum eminùs exactè cognoſcere poſſit, vt Plutarchus refert, his verbis: *Quod ad coeundam ſocietatem & mutuũ inter ſe amorem, Thunnus arithmetica rationes opus ſunt: idcirco arithmeticam diſciplinam exactè tenent, vt gregatim natantes ſemper figuram quadratam* (cubicam) *efficiant, atque ſex lateribus comprehenſi ſoliditatem ex ſemetipſis omnibus conſtituant, & quadratum ordinem ex omnibus lateribus in nando ſeruent, vt ſi ſpeculator eminentes Thunnos probè numerare ſciat, ſtatim totius gregis numerum ineat, quod ſanè præclarè teneat, altitudinem latitudini & longitudini æquali ordine reſpondere debere.* Aelianus verò cùm ad promontorium Bubonicum innumeras Thunnorum gentes verſari dixiſſet, eorum maximos ſimiliter vt Sues ait, ſolos & ſeparatim natare: alios more Luporum binos proficiſci alios more Caprarum quæ in latis paſtionibus gregatim paſcuntur. Exoriente verò Canicula

Quando lateant, & capiantur.
Ordo in natando.
[g] *Lib. verum animal. &c.*

D & ingraueſcente æſtiuo calore, in Euxinum natare contendere; & marinis fluctibus ab feruidè radiato ſole caleſcentibus, inter ſe velut conſertos contextoſque conſertis turmis natare & corporum coniunctione ad perfruendam vmbram ſe inuicem opacare. Sunt natura ſimpliciſſimi, necnon temerarij, vt qui dum retia dentibus impetunt, iiſdem intricati capiantur, verùm ætate prudentiores euadere videntur: Oppianus [g] namque, atque ex eo [h] Aelianus Orcynum prouidentia præditum eſſe aſſerunt, & natura, non arte, quæ è re ſua eſſe queunt, intelligere: itaque cùm hamo transfixus fuerit, in maris altitudinem ſeipſum impellentem ac deprimentem, ad ſolum allidere, hamumq; oris pulſatione expellere conari: id ſin minus ſuccedat, vulnus ab eo inflictum, dilatare, atq; exiliendo id quod ſibi moleſtiam exhibet, expuere: inuitumq; ſi id non aſſequitur, ad piſcatoris prædã ſubſequi. Simplicitati ſocia eſt timiditas, quæ & ipſa perniciẽ ipſis ſæpè parit, piſcatoribus verò incredibile emolumentũ, vt mox dicetur. Sub caniculæ exortum nõ aliter ac Gladij exagitantur Aſilo: Vermiculus hic eſt (inquit Ariſt.) effigie Scorpionis, magnitudine aranei, tanto infeſtãs dolore, vt nõ minus interdũ quàm vel Gladius vel Delphinus exiliat, vnde fit, vt vel in nauigia

[h] *Lib. 3.*
Lib. 1. c. 40.
Orcyni prudentia.
Oeſtro agitantur.
Aſilus qui.
[h] *L. 8. Hiſt. cap. 19.*

ſæpe

ſæpe incidat. Latet autem ſub pinna Oeſtrum illud ſiue Aſilius, vt ibidem teſtatur philoſophus, ac Plinius, inquiens: *Animal eſt paruum Scorpionis effigie, aranei magnitudine: hoc ei & Thynno, & ei qui Gladius vocatur, ſub pinna affigit aculeo:* quamobrem Saluianus in hiſce Athenæi verbis: *Thynnus piſcis impetuoſus eſt, eo quod certo tẽpore œſtrũ in capite habeat;* in capite expũgi debere autumat; cui facilè accederem, etſi alias apud Euſtathiũ lego, œſtrum habere circa pinnas, & certo tempore etiam in capite, nam hoc nouiſſimum quin ex Athenæo Euſtathius repetierit, non dubito. Eleganter itaque & appoſitè Oppianus [i] hanc Thunni ac Gladij calamitatem depingens, œſtrum πτερύγιον quòd videlicet παρὰ τὰ πτέρυγια lateat, ἰσταμενον ἄγριον οἶστρον appellat, & de hac agitatione Latinus factus ſic canit: B

Athenæi locus emendatus.
[i] L. 2. Hal.

Dum Canis ardenti turbatur ſidere cælum,
Et Thynni & Gladij diro vexantur aſilo,
Qui fixus madidis illos contundit in alis:
Non arcere queunt, non hanc propellere peſtem:
Incutit hæc celeres vires ſtimuloſq́; feroces
Concitat, armantur rabie, furiuntq́; dolore,
Inuitoſq́; agitat peſtis furibunda natantes,
Exhorret vulnus, bacchantur in æquore lato.
Hi tereti ſtimulis incurſant nauibus altis,
Et ſæpè in terram ſaliunt è gurgite vaſto,
In tanto voluunt luctantia membra dolore,
Et vitam in tanto mutant cum morte furore. F

Cur ſub pinna hæreat aſilus.
Cibus.
[k] L. 8 Hiſt. cap 2.
[l] Lib 34.
[m] Lib 7.
Sues marini.
[n] Lib 3.

Quod autem ſub pinna magis quàm alijs corporis partibus aſilus hæreat, fit, ob cuticulæ eo in loco tenuitatem, ideoque ad erodendum facilem. De cibo quò hoc genus piſcis vtitur, hæc paucula inuenio, Ariſtoteles [k] primùm accenſet Thunnum ijs qui carne tantùm veſcuntur, mox verò ibidem magna quidem ex parte carne nutriri ſubdit, ſed algam quoque tangere, noſque paulò ante algoſa loca in Oceano habitare, ex libro qui ei attribuitur, de admirandis narrationibus tradidimus. Polybius Magalopolitanus, vbi [l] agit de Luſitania quæ in Iberia eſt, ſcribit, referente [m] Athenæo, Thynnos quercuum ibi in mari naſcentium glandibus pingueſcere, vt nullus (inquit Athenæus) aberrauerit, qui marinos ſues illos nominauerit. Idem habemus apud [n] Strabonem, qui ſimiliter Polybium citat. *Querna etiam* (inquit) *quadam glande ſaginatur, qua ad mare naſcitur, humilis admodum, at fertilem ingentemq́; impendio producens fructum, qua quidem copioſa & ipſa generatur terra Hiſpana, ingentes ſanè radices perinde ac integra quercus habens, qua profectò ab humili radice tollitur minus. Tantum verò fructum affert, vt poſt maturitatem litora & extra columnas & intra, glande referta ſit, quam æſtus aquarum eiectat: cæterùm intra columnas ſemper minus ac minus reperitur. Vt autem author eſt Polybius, vſque ad Latinam ipſæ glandes emittuntur, niſi Sardinia quoque inquit, & huic vicina regio ferat. Verùm Thunni ipſi quo magis columnis propinquant, ex anteriori delati pelago, eo amplius eſca deficiente macerantur. Hac in mari belua ſemper adeſt, plurimùm glande gaudens; cuius cibo eximiè pingueſcit: cumq́; glandium fuerit vbertas, & Thynnorum fit vbertas.* Hactenus Strabo. Pingueſcere autem in tantum Thynnos ait Ariſtoteles, [o] vt etiam dehiſcant. helluoneſque ac valdè voraces eſſe ex eo licet colligere, quòd ne ab ouis proprijs fœtibuſque ſibi temperent, quemadmodum teſtatur idem Ariſtoteles his verbis: *Thunni omnium maximè piſcium gaudent tepore & ob eam rem arenam & litora adeunt: per ſumma etiam maris innatant, quo teporis potiantur. Piſciculi autem propterea ſeruari poſſunt, quia ſpernuntur: maiora enim magni ſequuntur, ſed ouorum & prolis magna pars proinde abſumitur: Cùm enim piſces deſiderio teporis, loca fœtura adeant: liguriunt, quicquid attigerint.* Hinc dirus & ſceleratus appellatur ab Oppiano, eandem voracitatem, inque prolem impietatem deſcribente: G

Vt pingueſcant.
[o] L. 6. Hiſt. cap 17.
Voracitas & impietas.
Teporem amant.
Cur ſceleratus dictus.

At diro Thunno non eſt ſceleratior alter,
Et nullus piſcis tanta impietate notandus,
Offendit quicquid, rapidam demergit in aluum,
Namque ſoluta parens partu, priuata dolore
Non paruis parcit natis ſæuiſsima mater.

Et rurſus:

Collecti pariunt calamis, parenq́; ſoluto
Oua vorant ſubito, & lacerant ſub dentibus atris,
Multa occulta tegunt, hæc læti tempore veris
Pelamydes gignunt. H

ÆTAS.

Quàm diu viuant.

VIta Thunnis (inquit Plinius) longiſſima biennio: ex Ariſtotele nimirum, qui præ nimia pinguedine dehiſcere ait, nec poſſe plus quàm biennio viuere, eiuſq; rei argumentũ piſcatores inde deducere, quòd cùm aliquando Thynnides (Gaza Pelamydes vertit, nos eos intelligi diximus, qui Pelamydibus maiores, Thynnis verò minores ſunt) anno vno defeciſſent, Thũni quoq; ſubſequẽte defecerint. Verũ vterq; ſibi ipſi refragatur. Quis enim ſibi perſuadeat hoc genus piſcis intra biẽnij

ſpatium

A ſpatium ad tantam excreſcere magnitudinem, ut quindecim talenta pendeat, caudaque duo cubita & palmum latitudine expleat, quod tamen de Thynno illi tradunt, quanquam apud Ariſtotelē caudæ interuallum, non ad duo ſed quinque cubita fuiſſe legimus, proportione inæquali. Quod ſi itaque biennium uitæ non excedunt, quo modo euadent tanti? Quotidiana experientia (inquit Saluianus) Thynnos capi uidemus, quos corporis magnitudine, ſquamarum craſſitie, & carnium duritie, biennio multò prouectiores eſſe fateri oporteat. Nec piſcatorum quo utitur, argumentum multum habet efficacitatis, nam cùm Thunni, increſcente ætate, Thynni nomine derelicto, in alias ferè ſpecies euadere conſueuerint, nō, niſi ſuperiore anno deficientibus Pelamydibus, deficiunt, & anno ſequenti Thynni vocantur, non eos ob id obijſſe, ſed in aliam potius velut ſpeciem quandam, vel priori nomine poſthabito, mutatos eſſe credendum eſt. In qua ſententia Iouius quoq; eſt: completo nempe bimatu non quidem deficere, ſed alijs nominibus appellari.

SYMPATHIA. ANTIPATHIA.

B AQuilam comitantur degeneres auiculæ, vt ex prædæ eius paſcantur reliquijs. Simile quid de Cepphis auibus & Thunnis memoriæ prodidit [a] Oppianus: haſce nimirū volucres ſeſe Thunnis præbere comites, quòd ab his piſciculorum quos dentibus ſuis diſcerpunt, carunculæ aliquot in aquis relinquantur, quæ ab ipſis abſumuntur. Sunt autem Cepphi ex Larorum genere, vt in tertio Ornithologiæ noſtro tomo oſtendimus. Apparet etiam Thunnos humani generis amatores eſſe, maximè verò qui inter eos Pompili vocantur, cùm tanta dulcedine per aliquot horarum ſpatia & paſſuum millia, nauigia velis euntia comitentur, vt ne tridente à gubernaculis quidem in eos iacto ſeparari queant, vt antea [b] ex Plinio diximus. Strabo author eſt, cùm gregatim præter Italiam acti elabuntur, & Siciliam attingere prohibentur, in maiores incurrere beluas, vt puta Delphinos, Canes, aliosq; Cetaceos, & ex eorum venatione Canes & Galeotas, quos (inquit) Xiphias, id eſt, Gladios appellant, pingueſcere ferri. Et Iouius (ex hoc fortè Strabonis) tradit Thunnos Maio menſe irrumpere in mare noſtrum ex Athlantico Oceano, cogentibus Xiphijs piſcibus, qui telo a roſtro prominente inſtructi, eos toto mari proſequantur. Et Andreas Matthiolus tradit non aliter ab ijs gregatim in fugam agi quàm ouium greges a Lupis. Balænas quoq; permultas in Taprobanæ mari eſſe aiunt, qui vt [c] Aelianus tradit, Thunnis inſidiantes in terram non exeant.

[a] In Ixenticis. *Homines amant.* *[b] L. 1. Geog.* *Gladij inſequuntur Thunnos.* *[c] L. 16. c. 18*

C

CAPIENDI RATIO.

THunnorum piſcationem Itali Siculiq; teſte [a] Aeliano κητίαν appellare ſolent: locum verò vbi reponi ſolent magna retia, cæteraq; inſtrumenta quibus captari aſſueuerunt κητοθηρίας (magnos enim Thynnos in Cetaceorum numerum refert) Vlpianus Thynnariam, Plinius Cetariam, locum vbi capiuntur. Thunnarij verò Theodoro ſunt ipſi piſcatores, Varroni Cetarij, Græcis θυννοθῆραι. Olim alios alio modo hoc genus piſcium cepiſſe inuenio. Thraces ſupra Melanem ſinum per hyemem teſte Oppiano ſic capiebant. Lignum craſſiſſimum, non longius tamen cubito, plumbo ex altera extremitate & crebris vncis fune longiſſimo ligatum, nauigantes piſcatores, qua profundiſſimus eſt ſinus, ad ſundum maris immittunt. Fertur id magna vi pondere ſuo, & quæcunque circa vada in limo contigerit, Pelamydes configit. Tum illi celeriter extrahunt cum transfixis miſerabiliter piſcibus lignum. Alij vero retibus eas capiunt noctu, quo tempore propter timiditatem (metuunt enim quicquid in mare inciderit) circa vadum congregantur. Itaque piſcatores diſpoſitis D retibus, remis & contis ſummum mare verberantes, quantum poſſunt, ſtrepitum cient. Pelamydes verò ſplendore ſimul & ſonitu perculſæ, in rete ceu refugium quoddam trepidæ confugiunt & extrahuntur, in anguſtum præ metu collectæ, dum funes quibus trahitur rete commotos timent. Interea piſcatores dijs vouent, ne quid exiliat & cæteris viam monſtret. Hoc enim viſo, mox omnes euadūt. Quod ſi nihil aduerſi eueniat, pleruumq; in ipſam terram Pelamydes retia relinquere nolentes extrahunt. Aelianus verò, cùm Thunni circumretiti tenentur, piſcatores tradit Neptuno malorū depulſori vota facere, ne Gladius piſcis, neue Delphinus in captiuorum numero ſit: quoniam ſæpe Gladius magnus lacerato rete, Thynnorum grege irretito, exeundi ex laqueis facultatem dedit. Delphinus etiam ad moliendas retibus inſidias acerrimus, ijs pernitiem affert, ac dentibus conficit. Qui verò Heracleam, Tion, Amaſtriam, Ponticas vrbes incolunt, planè ſciunt (inquit idem [b] Aelianus) quo anni tempore eiuſmodi piſces eò accedant, quare permulta contra eos inſtrumenta comparant, naues, retia, ſpeculam in excelſum excitatam, quam in litoris eminenti loco, & circumſpectum facilem habenti, defigunt: cuius conficiendi rationem moleſtum mihi non erit explicare: Tigna bina proceriſſima

[a] L. 13. c. 16 *Vt à Thracibus caperentur.* *Vt retibus inuoluantur* *[b] L. 15. c. 5.*

Digitized by Google

riſſima abiegna excitant,intercepta & iuncta inter ſe,trabibus latis & crebris immiſſis,& facilem aſſen- E
ſum ſpeculatori præſtantibus.Singulæ naues vtrinque ſex iuuenes expeditè remigantes habent. Retia bene longa ſunt,non admodum leuia & quæ magis deprimantur plumbo, quàm leuentur ſuberibus. Copioſi autem iſtorum piſcium greges in ea feruntur. Itaque verno Sole illucente,ventis placidè & tranquillè flantibus,cælo læto & quaſi ridente,conquiſcente à tempeſtatibus mari, frequentes Thynnorum piſcium greges appropinquant,quod quidem ipſum ſimul ex ſpecula prudenter & acutè ſpeculator proſpexit,piſcatoribus vnde veniant, denunciat. Hi ad vocis ſignificationem retia tendunt. Iam ſi intra retia ingrediantur, ſicut dux exercitus, vel choro præfectus, hoc ipſum ſigno dato edocet. Itaque ſæpe totum gregem capit, & non aberrat à ſcopo, nec deſiderio fruſtratur. Cũ verò Thynnorum cohortes in altum ſeſe incitauerint, is qui ex ſpecula acerrima oculorum acie horũ actiones obſeruat,contenta voce exclamat, rectà ad altum remigationem contendendam, illucque inſequendos eſſe:hi porrò alligato ad alterum tignum quod ſpeculam ſuſtinet,perlongo retium fune, naues ordine remis propellunt,ita vt inuicem non ſeparentur: nam & rete in ſingulas diſtributum eſt naues. Et prima nauis, ubi ſuam retis partem eiecit,diſcedit. hoc idem facit deinceps ſecunda, & tertia & quarta. Qui quintam remis impellunt,interim ſeparant,ut mox eiecturi uideantur. Reliqui verò nunquam laxare debent. Deinde alij alio remigant & pro ſe quiſque retis partem trahit, po- F
ſtea quieſcunt. Thynni verò circumuallati per ignauiam & timiditatem non ſe loco mouent, itaque conferti comprehenduntur:& remiges tanquam ciuitate aliqua in poteſtatem redacta,totum piſcium populum capiunt. Norunt hæc & teſtantur tum Eretrienſes, tum Naxij hac piſcatione inſignes, vt Herodotus & alij referunt. Noſtris temporibus à Gaditanis non longè ab Herculeo freto Maio & Iunio menſibus ſumma ſpectantium voluptate capiuntur, nam cùm ſimpliciſſimi ſint ſimul & timidiſſimi,à Gladijs piſcibus haud aliter quàm ouium greges à lupis gregatim aguntur; facilèque vadis ac litoribus intruſi retibus inuoluuntur, maximè verò ſi populi ad iucundiſſimam iſtam piſcationem accurrẽtis accedat clamor,tympanorum ſonitus,ac bellica puluere & igne concrepitantia terriculamẽta. Quin adeo timidos eſſe reperio, vt demiſſis tantùm funibus dum ad litora acceſſerint, ad altum conuertere ſe non audentes, tandem ſeſe capi ſinant. Haud peruulgatam, nec à ſeria conſideratione alienam,ideoque minimè ſilentio inuoluendam capiendi Pelamydes rationẽ habemus apud eundem Aelianum: Decem iuuenes ad ſummum ætatis vigorem floreſcentes expeditam nauem & celerem conſcendunt,& ſimulatque ſe cibo expleuerint, pariter continuò æqualiterque in vtrumque nauis latus diſtributi remigare contendunt, atque huc illuc errant. Eorum vnus aliquis ad puppim ſedens, armatas hamis lineas (binas nempe)quibus & aliæ annectuntur,ad vtramque nauis partem demittit, tum ad ſingulos hamos eſcam ex Purpura Lacæna confectam ſtrictè religat. Tum Lari marinæ auis pennam ad hamum quemque alligat, vt ab occurrente aqua ſenſim ac leuiter agitetur. Pelamydes G
autem eſcæ ſic inſtructæ illecebra illinitæ in hamos innatant. Cùm autem ex ijs aliqua liguritione apprimè ſtimulata,os in eſcam impegerit, tum reliquæ conſequentes hamis configuntur, vt hami ob multitudinem vno eodemque tempore transfixorum piſcium vexentur. Iuuenes verò remigare deſiſtentes,de tranſtris ſurgunt ad ſubtrahendas lineas multitudine piſcium onuſtas: quos poſteaquã in nauem ſubduxerunt,fecundiſſima piſcatio ex permagno piſcium numero apertè oſtenditur. Idem tradit ſeſe audiſſe Celtas,& Maſſilienſes, atque omnem Africam maximis & firmiſſimis hamis ferreis Thynnos comprehendere ſolere. Oppianus Coracino eſca capi tradit: & ad Thynnos tantummodo eſcam hanc reperio apud Tarentinum: *quinque nuces regias comburens,cineremque conuertens cum ſampſycho & puriſsimo pane,perfuſo aqua,cumque caprillo caſeo contundito, quibus vtitor, poſtea inſtar paſtæ confectis* Magnos verò Thunnos fuſcinis quoque vulneratos capi ſolitos,Suidas annotauit,idque θυννάζειν appellari; quod & Ariſtophanis Scholiaſtes meminit in Veſpis, vbi explicans hæc verba: Εἶτ' ἑσπόμεθα θυννάζοντες εἰς τοὺς θυλάκους: οἱ δ' ἔφυγον τὰς γνάθους καὶ τὰς ὀφρῦς κεντούμενοι: θυννάζειν interpretatur pungere per metaphoram ab illis qui Thynnos fuſcinis punctos capiunt. Huc quoque H
alluſerit potius Lucianus[d] his verbis, εἴτ' ἅμα οὕτως ὑμῖν ἀποτεθύννισται, id eſt, *ſi mea ita vobis expuncta ſunt,* quam vſurpauerit per iocum pro eo quod eſt contemni,tanquam piſcis vilis ſit & parui pretij, vt author adagiorum contendit; qui θυννάζειν interpretatur ſtimulare vel pungere, vel quòd hic piſcis, quò palato ſit gratior,pungi ſoleat,vel quòd ipſe piſcis adurat, pungatque contactu: neutrum enim apud bonos authores inuenias. Ad eandem capturam reſpexit Ariſtoteles, dum ait: *Thynni dormiũt præſertim noctu ita ſopiti, vt ne iactu quidem fuſcina moueantur.* Athenæus author eſt difficulter capi, cùm paruus adhuc fœtus eſt, vbi verò excreuit,& œſtro infeſtatur, facilè.

Vt nunc à Gaditanis capiantur.

*L.10.c.11

Fuſcinis feriebantur.

Θυννάζειν quid.

d *In Ioue Tragœdo.*

VSVS

A

VSVS IN CIBIS.

ETſi ſuauiſſimis piſcibus Thynnus non ſit conferendus, (inquit Saluianus,) ſapidus tamen & haud negligendus vbique ferè cenſetur: cæterùm non quouis anni tempore æquè laudabilis. *Quando melior.*
Athenæus tum cibo eum aptum eſſe ſcribens, cùm ab aſilo agitari deſierit, alijs tēporibus ineptum eſſe non innuit, ſed tantùm tunc meliorem eſſe, quod vel Ariſtoteles[a] etiam teſtatur, qui propterea æſtate deteriorem eſſe ait, meliorem verò poſt Arcturum, cùm ab ea peſte requieuit: imo verò magna ex parte ſuauiſſimi ſunt, cùm latent, vt Plinius tradit, pingueſcūt verò a latibulo maiorē in modum, vt Ariſtoteles. *[a] L. 8. Hiſt. cap. 13.* *Quando pingueſcant.*
Rurſus totus piſcis haud æquè ſapit, nam (vt antea ex eodē Plinio diximus) membratim cæſi, ceruice & abdomine commendantur, atque clidio. Abdomen celebratum fuiſſe habemus etiam apud Athenæum his verbis: Laudatur imus venter Thynni, ſicut Eubulus teſtatur in Ione: *poſtea ad te opulenti aſſatorum Thynnorum nauigant ventres imi.* Ariſtophanes in Lemnis: *Non Bœoticam Anguillam, non Glaucum, non imum Thynni ventrem.* Strattis in Atalanta: *Abdomen Thynni, extremaſque partes drachma emes ò fili.* Eriphus in Melibœa. *Hac quidem inopes non poſſunt emere,* *Abdominis laus.*
B *Thynni imum ventrem, Lupi caput, Congrinè, aut Sepias: quæ ne Deos quidē valde deſpicere cenſeo.* Et Lynceus Samius, cùm quidam Thynnorum abdomina laudaret, *Omnino,* (inquit) *Verum ita edere oportet, vt ego ſoleo: Et cùm is de modo interrogaret; libenter reſpondit.* Aliàs idem Athenæus à veteribus commendari ſcribens τῶν παχύνων θύννων τὰς ἠτριαίας, videlicet σάρκας, abdomina intelligit: ἦτρον enim Suidæ & Scholiaſtæ Nicandri eſt pars vmbilico ſubiecta, idem quod ὑπογάστριον, vt ſcribit Pollux; qui hinc ἠτρίδια τεμάχη comicis vocari ibi annotauit. Celebratur autem imus huius piſcis venter, quòd (vt de Orcyno priuatim annotauit Diphilus) tener ſit, orique gratus, & (vt Hiceſius ait) quòd cæteris partibus pinguior ſit, ſaporeque melior. *Cur abdomē laudetur.*
Hinc apud Gellium, Lucilij hunc locum citantem: *Abdomina Thynnia venientibus primabo,* lego Thynnia vel Thynnæa. Clidium laudat Ariſtophanes in Peritho; Orcyni Hiceſius & Diphilus: Alexis verò caput (cuius & in Attica cæna Parodus Matron meminit,) Antiphanes caudam. *Clidium.* *Caput.* *Cauda.*
Iam verò ſi ſanitatis ratio habenda eſt, ſalſamenta potius quàm recentis piſcis quamlibet partem, præferemus. nam licet ſuaues quidem in cibo ſint, vtpote pingues, graues tamen ſunt, & difficiles concoctu, vt alia quoque gregaria non ſquamatorum piſcium genera, ideoque maximè ſaliri (inquit Mneſitheus) poſſunt, & inter ſalſamenta optima ſunt. Diphilo quoq; Thynni & Thynnides graues ſunt, & multùm alunt, Plinio graui ructu, etiamſi laudatiſſimæ edantur *Salſamenta.*
C partes, Xenocrati apud Oribaſium ſtomacho inepti, mali ſucci, flatulenti, ſcabri, difficiles ad excernendum, Pſello crudos humores generant. Nicolaus Myrepſicus inter alia podagricos Thynnis & Pelamydibus abſtinere iubet, & Trallianus in epilepſia ex piſcibus præſcribit, qui ſuperfluitate vacant: pingues verò interdicit & Cetaceos, vt Scombrum & Pelamydes. Sed quid alios cito? quando medicorum princeps Galenus id duobus in locis teſtatum reliquerit. *Ex piſcibus* (inquit) *qui Cetacei generis habentur, vt Thunni, craſſo, tenaciq; ſucco ſunt: Pelamydes verò magis ad mediocritatem accedunt.* Et aliàs: *Ex genere piſcium dura carne præditorum ſunt etiam Balenæ, Delphini, & Phocæ, ad quos proximè magni Thunni accedunt, quanquam non æquè ac prædicti in cibo ſunt iucundi. Inſuaues enim ſunt hi & præſertim recentes, nam ſalſi euadunt meliores. Thunnorum autem caro qui & ætate & corporis mole ſunt minores, non perinde dura eſt, eoq; hi faciliùs etiam concoquuntur: & ijs adhuc magis Pelamydes quæ laudatiſſimis ſalſamentis non cedunt.* Quò itaque ætate minor eſt Thunnus, eò teneriori eſt carne, contrà ac Plinius indicare videtur, Orcynum, qui aliàs ob ingentem corporis molem Cete nonnullis vocatur veruſtate meliorem eſſe inquiens: ſed hic ad ſaporis gratiam, ille ad ſalubritatem reſpexit; quare non probo, vt apud Plinium pro melior legamus, vel maior, vel peior, vt Rondeletius & Saluianus volunt, nam & Archeſtratus Orcynū deorū conuiuijs dignū eſſe dixit: Adde quòd vel maius euadere, vel quo *Orcyni caro qualis.*
D ad alimentū deterius pleriſq; animalibus cōmune ſit, ſi idem Orcyno accidere dicit Plinius, quid quæſo dicit rari? rarū uerò notatuq; dignum, uetuſtate meliorē euadere piſcem. Scio tamen Orcynum Diphilo piſcem eſſe lutoſum, durioremque Chelidonia, ſed hoc ille de eo ſimpliciter dicit: nec obſtat, talis cùm ſit, meliorem ac pinguiorem ætatis progreſſu fieri. Xenocrates ſimiliter ac Plinius Orcynum Tritoni ſimilem faciens, inſignem veruſtatem ferre dixit, idque intelligi, quia difficiliùs virietur. Eodem authore Pelamys exigua ori grata eſt, facilè corrumpitur, facileq; excernitur. Inter ſalſamenta Pelamydes & quæ Saxitana appellantur, iudicio Galeni primas obtinent. *Pelamydis caro.*
Ad apparatum modò quod attinet, Mneſitheus præſtare ait, ſi aſſentur, propterea quòd eorum pingue ſic liquetur. Platina recentem Thynnum pipere, cinnamomo, coriandro tritis, cæpa cocta & conciſa, aceto, melle & oleo condiri præcipit. Similiter & Saluianus fruſta recentis Thunni contrito coriandro & ſale prius conſperſa & verubus aſſata, continuataque cùm aſſantur aceti & olei inſperſione fœniculi vmbella irrorata, ſapidiſſima effici teſtatur: huicq; recentium Thunnorum conditura (qua locis pleriſque, inquit, vtuntur) haud abſimilem conſcripſiſſe Archeſtratum his verſibus; ex Natalis de Comitibus verſione. *Apparatus*

Poſtremam Thynnæ partem, quam Thynnida dico, E
Concidens rectè, hanc aſſato prouidus omnem
Tingito adhuc acri calida in ſalſugine fruſta,
Huic ſimilis ſuperis ſpecies naturaque Thunnæ

Ingentem, cuius Byzanti eſt fertilis ora
Et ſale conſpergas tenui, hinc vngantur oliuo,
Nam ſi ſicca velis edere, hæc generoſa videbis,
Quæ mox deperijt, ſi conſpergatur aceto.

Platina Palmitam (ſic Pelamydem vocat) coqui condiriq; ſcribit, vt Stirio ſolet. At ſi parua admodum fuerit, iubet vt frigatur, ac petroſelino, ſuccoque mali aurantij aſpergatur. Iouius verò recentes pulpas rectiſſimè coqui affirmat in vino Corſicano & oleo, pipere etiam cum cepis minutatim cæſis ſu- *Azeminū.* peraddito, idq; genus condimenti Liguribus Azeminum vocari. Et Athenæus Thunnum alicubi ce- *Myttotum.* teris piſcibus præferri ſcribit ἐν μυττωτῷ. Ita Græci vocant intritum ex allijs & quibuſdam alijs acrioribus condimentis. Falconius Hetruſcus referente Iouio plebeius ganeo ſed eruditioris gulæ, cùm in Hiſpania cetarijs præeſſet, nouum & ſapidiſſimum obſonij genus è Thynnorum ventre commen- *Obſonij nouum è ventre.* tus eſt: circumciſo abdomine vmbilicos enucleando, & ſale acetoq; & fœniculo incluſos cadulis condiendo, ita vt mox id cibarij genus plerique appeterent, ac propter iucunditatem mirarentur, quem (vmbilicum) modò vt inutilem ex officinis euerrere conſueuiſſent. Salitæ verò partes ſiue pingues, quas vulgus noſtrum (vt monuimus) Tarantellum vocat; ſiue macræ, quas Toninam dicunt, fuerint, octo aut decem horis macerantur in aqua, vt ſalſedinem deponant, mox elixantur, effuſa priori aqua, F & ex oleo & aceto inferuntur. Platina vt ſalſadinem melius exuat Tarantellum, aquæ, qua maceratur, furfures miſcet, dein bene lotum ac repurgatum in aqua haud multum coquit, exemptum & aceto bene maceratum edi iubet, monetque eſſe qui aromata dulcia inſpergant. Tunninam verò in aqua tepida ſex horas innatare oportere, ſi purgatam velimus, elixam parum admodum, ex aceto comedi: *Ius in Cordylam.* eſſeque omnia iſthæc peſſimi alimenti ſalſamenta. Cardanus vulgò ferri ait, hæmorrhoides inducere. *b L.9.c.10.* Ius in Cordylam aſſam condiendam apud [b] Apicium habet, piper, liguſticum, cuminum, cepam, men- *c Ibidē c. 11* tam, rutam caluam, careotam, mel, acetum, ſinapi, & oleum. [c] Ius Pelamydem, & Thynnum ſalſos *d L.10.c.4.* ſapidiores faciens, habet piper, liguſticum, cuminum, cepam, mentam, rutam caluam, careotam, mel, acetum, ſinapi & oleum. [d] Eodem authore Thynnus hoc iure ſapidior euadit: Piper, cuminum, thymum, coriandrum, cepam, vuam paſſam, acetum, mel, vinum, & oleum calefacies, & amylo obligabis, ac menſis inferes. Ius in Thynno elixo, ex eodem: Piper, liguſticum, thymum, condimenta mortaria, cepam, careotam, mel, acetum, liquamen, oleum & ſinapi, obligabis.

VSVS IN MEDICINA. G

Recens ſalituſque editur Thunnus, ſimiliterque in medicinæ vſum cedit: Sanguinem, fel, & iecur ſiue recentia ſiue ſeruata, pſilotri vim habere Plinius [a] author eſt: Iecur verò etiam tri- *Iecur.* tum, mixtaque cedria, plumbea pyxide aſſeruatum: ita pueros mangonizaſſe Salpen *a L.32.c.10* obſtetricem. Ab alijs ſanguis celebratur. Symeon Sethi genis illitum, barbæ ac pilorum exortum prohibere ferri tradit. Et Aelianus eum qui extremam pueritiam nondum exceſſerit, non *b Lib. 4 de.* pubeſciturum pollicetur, ſi Thynni ſanguine illinatur. Inuenio etiam apud [b] Galenum nonnul- *comp. med.* los cicutæ ſemine trito, ac Thynnæ ſanguine excepto ad pilos palpebrarum pungentes, præ- *ſec. loc.* uulſis pilis illeuiſſe. Cardanus cauſam reddit huius facultatis, quòd frigidus & craſſus hic ſanguis ſit. Attalus adipe ad vlcera teſte Plinio [c] vſus eſt, ſiue, vt alij legunt, ad vlcera oris. Idem author eſt Pe- *A deps.* *c L.32.c.8.* lamydum capitis cinerem verendorum puſtulas diſcutere. Inueteratam Thunni carnem (omota- *d L.2.c.30.* richum) tradit Dioſcorides [d] ijs auxiliari quos Præſter ſerpens momorderit, verùm oportere ſalſamentum id largiùs ſumi, copioſo vino ſubinde hauſto, atque vomitionibus reddito: (Hoc alij Sardæ priuatim aſcribunt,) ijſque etiam accommodatiſſimam eſſe, qui acrioribus cibis ad ciendum vomitum *e L.32.c.5.* indigent: canum denique morſibus vtiliter imponi. Plinius [e] verò contra canis rabidi morſum, con- H traque Draconem Cybium dixit auxiliari: & Galenus quoque vocatum Cybium vulneri à cane inflicto vtiliter imponi alibi refert. Eundem omotarichon Archigenes apud [f] Galenum ad ſugillata in *f L.5.de cōp. med.ſec.loc. cap.1.* oculis diſcutienda, exprimit, dein in vino odorato tritum imponit. Plinius Pelamydum ſalſarum capitum, vel Cybiorum cinerem cum melle conferre ait ad condilomata. Vrendi modum docet Marcellus Empyricus, commendatque pro dentibus. Cybium (inquit) optimum ac vetuſtiſſimum ollæ inditur, atque argilla circumlinitur, & furno ardenti obijcitur, vt ad cinerem Cybium excoquatur. Tunc adiecto Pario lapide contuſo, ſalſamenti ſupradicti fauilla conteritur. Hoc dentibus ita bonum eſt vt ad inanitatem dentes non ſinat peruenire. Cybia vetera eluta in nouo vaſe, deinde trita pro- *g L.32.c.7.* deſſe dentibus diſcimus ex eodem Plinio [g] item aluum purgare, priuatimque pituitas bilemque ex- *h Ibid.c.9.* trahere: [h] nec non vlcera cacoëthe & nomas & putreſcentia vetere Cybio ſanari.

DE POMPILO. Cap. XIX.

SYNONYMA. ETYMVM.

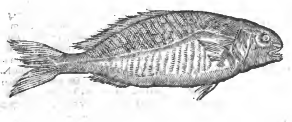
QVi Græcis Πομπίλος vocatur, nomen inuenit ab officio, nimirum παρὰ τῆς πομπῆς,
hoc eſt, deductione, qua tranſmittendum aut tranſuehendum curamus eum, qui no
biſcum aliquandiu eſt verſatus. Pompilum enim hominem fuiſſe aiunt, πορθμέα *Pompili fabula.*
id eſt portitorem, vt Aelianus, vel vt Athenæus habet, θαλασσουργὸν, id eſt, piſcato-
rem, qui ab Apolline, quòd Ocyrhoën puellam tranſieciſſet, in nominis ſui piſcem
immutatus ſit: niſi dicamus ſic dictum hunc piſcem quòd nauigantibus in alto mari
ad continentem ferè vſq; comitetur, quod Oppiano placuiſſe video his verbis: Πομπὴ δ' ἐπιφήμισαν
ἀνθρώποι ναυτῶν, vnde & ἱερὸς ἰχθὺς, id eſt ſacer piſcis nomine cum alijs quibuſdam piſcibus communi, tan- *Piſcis ſacer.*
quã ſeruator nauigantiũ dicitur. Imprudẽter autem huius appellationis authorem citat Callimachũ.
Hic enim Pompilum nõ nominat, ſed ſimpliciter ἐν ὀφρύσιν ἱερὸν ἰχθὺν: Verba Athenæi citantis Calli-
B machum ſunt hæc: Καλλίμαχος τὸν χρύσοφρυν, ἢ μᾶλλον χρύσεον ἐν ὀφρύσιν ἱερὸν ἰχθὺν, ſubaudi καλεῖ,
id eſt: Callimachus Chryſophryn (id eſt, aureis ſupercilijs piſcem) aut magis aureum in ſupercilijs
ſacrum piſcem appellat: quare cùm Aurata ab aureis ſupercilijs, Græcis χρύσοφρυς nominetur, Aura-
tam hic potiùs intelligi docti volunt, & quidam etiam Pompilum Auratæ eundem eſſe hinc credide-
runt. Plinius Latinè Pompilum bis nominat, ſemel pro Nautilo, (vbi non Pompilus, ſed Polypi ouũ
legendum eſſe in Nautili hiſtoria indicauimus) ſemel pro hoc, quo de agitur, piſce. Hermolaus etiam *Pomphilus.*
Pomphilum dici ſcribit. Inuenitur & apud [a] Aelianum πόμφυλος; cæterùm meo iudicio mendoſè, [a] *L. 2. c. 15.*
nam alias [b] πόμπιλος apud ipſum ſcribitur. [b] *L. 15 c. 23*

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

POmpilum è Thunnorum genere eſſe Plinius docet nos his verbis: *Thunni ſæpe nauigia velis*
euntia comitantes, mira aliqua dulcedine per aliquot horarum ſpatia & paſſuum millia à guberna-
culis non ſeparantur, ne tridente quidem in eos ſæpius iacto territi. Quidam eos qui hoc è Thunnis *Quomodo*
faciunt, Pompilos vocant. Non itaque Plinius Pompilum à quibuſdam inter Thynnos numerari ſcri- *ex Thynnorum genere.*
C bit, vt Rondeletius arbitratur, ſed ipſemet inter Thunnos numerat, & eorum qui naues comitantur,
peculiariter à quibuſdam Pompilos appellari ait, Thunnos fortaſſis vocans omnes Cetaceos piſces:
nam Thunnos propriè dictos nauigantes comitari apud alios non reperio, arbitrorq; id alijs etiam Ce-
taceis commune eſſe, & ſi Thunnos proprie dictos intelligit, ſolus ex eorum genere eſſe dixerit. Athe
næus quidem Pelamydi ſimilem eſſe inquit ex Dionyſio Iambo, ſed agnatum eſſe non inquit. Idem
& ποικίλον id eſt, varium vocat. Rondeletius cùm ob has notas, tùm quòd pelagium piſcem eſſe ve- *Pompili Rondelet deſcriptio.*
teres teſtentur, tùm verò maxime quod experientia comprobatum habeat naues comitari, genuinum
Pompilum eſſe arbitratur, cuius hic icon expreſſa cernitur, Thunnis Pelamydibuſq; ſimilis eſt, pela-
gius, rarus tamen apud ſuos, adeo vt vulgare nomen non inuenerit. Squamis caret: à brãchijs ad cau-
dam linea magna, curua ducta, a qua ad ventrem lineæ multæ tranſuerſæ interpunctæ deſcendunt:
ſupra lineam dorſum varium eſt & maculoſum. Os eſt medium, dentes parui pro corporis magnitu-
dine. Pars quæ ſupra & inter oculos eſt, flaueſcit, auriq; colorem imitatur. Pinnas habet quatuor, duas
ad branchias, duas in ventre: aliam a podice ad caudam: in dorſo aliam. Cauda in vnicam deſinit non
diuiſam, neq; creſcentis lunæ figura Thynnorum Pelamydumque more.

Pompilus Rondel.

D

Ee LOCVS.

LOCVS. NATVRA. MORES. E

[a] *Lib. 2.* Pompili (inquit [a] Oppianus) *pelagij piſces, quos venerantur nautæ, à comitatu nauium ſibi nomen inuenerunt. Mirificè enim & peculiari quodam ſtudio erga naues in alto vectas afficiuntur, & curſum earum ſubſiliunt, alij ad latera, alij ad puppim, ad proram alij: perſeueranté, adeo, vt non ſponte eos comitari putares, ſed vinculo ad nauim aſtractos trahi. Vbi verò terram præſenſerint, rurſus vniuerſi retrorſum (tanquam à meta ad carceres) redeunt relictis nauigijs. Hinc nautæ terram propè eſſe certò cognoſcunt.* Eadem ex Oppiano mutuatus eſt [b] Aelianus. Pompili piſces pelagij omnium maximè piſcium quos auditione accepimus, in ima ſede maris verſari ſolent: ſiue ipſi terram malè oderunt, ſiue hæc illorum odio tenetur. Hi autem ſic circa naues altum ſecantes, tanquam amicas cõcurſant, eaſq; huc illuc ſaltantes ſtipant. Et homines quidem qui naui vehuntur, quantum a terra abſint, prorſus ignorant: & ipſi etiam nautæ à vero aberrare ſolent. At Pompili tanquam ſagaciſſimi canes, qui propinquam præſentiunt prædam, ſic terram non longè abeſſe, antè multò ſentiunt: idcirco non tanto amplius ſtudio nauium tenentur, longiùs eos vt perſequi comitando velint: ſed quaſi ſigno ad abeundum ſublato, frequentes in altum redeunt: vnde nautæ continentem, tametſi faſcibus eam non aſſecuti, ſed a Pompilis eruditi, propinquam eſſe ſentiunt. Meminit item Ouidius, inquiens: F

[b] *L. 2. c. 15.*

Pompili nautis prudentiores.

Tuque comes ratium, tractiq́ per æquora ſulci *Qui ſemper ſpumas ſequeris Pompile nitentes.*

Et Nicander libro ſecundo Oetaicorum apud Athenæum.

Πομπίλος ὃς ναύτῃσιν ἀδημονίῃσι κελεύθους Μηνύσαι φιλέρωσιν καὶ ἀφθογγός περ ἀμείνων, id eſt,

Pompilus qui nautis anxijs viam tutam *Indicare libenter ſolet, vel quouis vocali animante melius.*

Sine idoneo itaq; authore Nic. Leonicenus Pompilii nauigia vſque in portum comitari & deducere perhiberi ſcribit; nam ex ijs quæ diximus, cùm terram etiam à longè præſenſerit, naues deſerere conſtat. Gaudet vmbra, idq; ipſis malè ſæpè cedit, vt modò patebit.

CAPIENDI RATIO.

[a] *Lib. 4.* Cvm vmbra gaudeant, fit (inquit [a] Oppianus) vt piſcatores proiectis in mare faſcibus arundinum appenſo lapide quo firmentur, ſub illis collectos hamis facilè capiant.

ANTIPATHIA. G

[a] *Lib 7.* Pancrates Archas referente [a] Athenæo ſcribit Pompilum hoſtili odio à Delphino perſequi, neque hoc tamen hunc impunè facere: deguſtato enim Pompilo diſcrutiari & cõuelli continuò, furoreq; inflammatum conſiſtere non poſſe, ſed in litora expelli, ibiq; à mergis aut cornicibus marinis Gauijſq; cædi, & confici, nonnunquamq; ab hominibus, qui ad cetarias aſſident, capi.

Delphinus Pompilum deuorat.

VSVS IN CIBIS.

De vſu huius piſcis nihil inuenio: cæterùm cùm pro Thunno vendatur, vt Rondeletius ſcribit, ſimilem in cibis vſum habere poſſe credi poteſt.

FABVLA.

Fabula Pompili diuerſimodè refertur. Qui Telchiniacam hiſtoriam cõdidit, ſiue Cretenſis Epimenides (inquit Athenæus) ſiue fuerit Teleclides, ſiue alius quiſpiam, Pompilum ſcripſit, animal fuiſſe amatorium (ζῶον ἐρωτικὸν, Nicol. Leonicenus [a] interpretatur animal ad amoris philtra efficax exiſtimatum) vtpotè ſimul cum Venere genitum è cæli ſanguine. Pancrates Arcas verò narrat non modò Neptuno hunc piſcem ſed etiam incolis Samothraciæ dijs ſacrum & charum eſſe: ob eamq; cauſam piſcatorem olim nomine Epopeum ex Icaro inſula profectum, iam ætate affectũ, quòd aliquando cùm nihil aliud piſcium præter Pompilos cepiſſet, eoſdemque cum filijs comediſſet, protinus huic piſci meritas impietatis pœnas perſoluiſſe. Etenim cetaceam beluam facto in eius piſcatoriam impetu ipſum in conſpectu filiorum deuoraſſe. Apollonius Rhodius ſiue Naucratites rurſus aliter, inquiens, Pompilum aliquando hominem fuiſſe, & cùm Ocyrrhoës pulcherrimæ puellæ amore teneretur Apollo, rapereq; eam conaretur, hæc verò fugiens Miletum veniſſet, & Pompilum precibus obſecraſſet, vt ſe traijceret, iſque paruiſſet, ab Apolline ſeſe oſtendente virginemque rapiente, nauim in ſaxum, Pompilum in ſui nominis piſcem conuerſum fuiſſe. H

[a] *L. 3. Var. cap. 9.*

Epopeus deuoratus à Pompilo.

Pompilus in piſcem.

—— αἰγιάλον νήεσσιν ἀλιπόνα δοῦλον, id eſt, Per mare celeriter natantẽ, æquoreũ nauibus famulũ.

DE

A

DE AMIA. Cap. XX.

SYNONYMA. ETYMVM.

CVm Thunnis, Pelamydibuſque Pontum ſubit Amia, cõſimilis, vt patebit, planè piſcis. Latino nomine caret. Nugas namque nugantur Iſidorus, atque author de natura rerum, dum Hamionem vocant, atque ſic nominari contendunt, quòd niſi hamo capiatur. *Hamionem non dici.* Dictam autem Ἀμίαν fuiſſe teſtatur Athenæus, quoniam οὐ κατὰ μίαν φέρεται, ἀλλὰ ἀγεληδὸν, id eſt, quòd non ſolitaria ſit, ſed gregatim viuat: ſiue (vt ex Ariſtotelis ſententia idem tradit) παρὰ τὸ ἅμα ἰέναι ταῖς παραπλησίαις, id eſt, quòd vnà cum ſui generis piſcibus eat: quam poſtremam etymologiam approbat [a] Plutarchus, inquiens: ἀμίαις δὲ καὶ τοὔνομα παρέσχηκεν ὁ συναγελασμός, eſt enim Amia teſte Ariſtotele συναγελαστική, id eſt, gregalis. [a] *Lib. Utra animal.*
B Hũc piſcem Aeliano Troctam dici in progreſſu hiſtoria patebit: nimirum ἀπὸ τοῦ τρώγειν, quod eſt vorare; quod eũm nõ aduertiſſent Volaterranus ac Iouius, nominis vicinitate decepti, quæ Aelianus Troctæ tribuit, imprudenter ad Truttam dulcis tantùm aquæ piſcem tranſtulerunt. *Troctа, & vnde dicatur.*

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

INeptè nos dixerit quiſpiam Pelamydibus coniungere Amiam, quandoquidem Ariſtoteles in quinto de animalibus citante Athenæo inter cartilagineos Amiam numerat. Cui reſponſum volo, legendum ibi ex Ariſtotele Lamiam, de qua inter cartilagineos planos agetur. Amia eodem Ariſtotele authore, Pelamydi ſimilis eſt. *Forma.* Idem teſte Athenæo dentes ei tribuit ſerratos, (validos etiam tribuit in ijs quæ nunc extant, & Aelianus Troctæ frequentes continentes, quibus quicquid inciderit, perfringere poſſit,) & branchias opertas: Plutarchus os anguſtius. *Dentes. Os* Colore eſt cyaneo, vt Matron Parodus ſcribit apud Athenæum, qui & magnam cognominat. *Color.* Magnam autem eſſe Epicharmus etiam inſinuat, duas pingues Amias per medium diſſectas appoſitas eſſe inquiens, cùm Mulli, *Magnum piſcem eſſe.*
C Palumbi & Scorpij per ſe apponerentur. Quis modò ſit iſte piſcis haud benè inter recentiores conuenit. Iouius eum eſſe ſuſpicabatur, qui Romæ vulgò Lechia vocatur; ſed cùm veterum teſtimonio Amia gregalis perhibeatur, Lechia verò ſit ſolitaria, iudicium ſum cohibens, nihil definit. *An ſit Lechia.* At Saluianus ſtrenuè hanc coniecturam tueri conatur, obiectioniq; huic reſpondet, quòd ſicut non omnis maris locus ſingulis piſcibus accommodus eſt, ſic haud vbique gregales appellati piſces, gregatim reperiuntur, nec eorum qui incongruis ſibi locis gregales habentur, in locis alijs ſolitarios nonnullos reperiri inconuenit. Eſt autẽ Lechia, quã nos inter Glaucos à Rondeletio edocti dedimus. Alij verò pro Amia oſtenderunt, quam Sphyrænam eſſe docuimus. Alij denique qui Hiſpanis Lampugo vocatur, argumẽto quòd citò augeſcat, quòd gregalis ſit, quòd Scombris quodãmodo ſimilis. Quorũ quoq; opinionẽ refutauit Rondel. quandoquidem dentes, quamuis magni ſint, & validi, vt Delphinũ (quo cum pugnat Amia) vulnerare poſſint, repugnent, non ſunt enim in os recurui, inquit, quales Amiæ ſunt. Ego Amię dentes in os recuruos eſſe, qui dicat ex veterib. inuenio neminẽ: Rondeletij tamen Amiã, vtpotè Pelamydi ſimillimam, eiuſdemq; de Lampugine iudicium probo. *Amia Rondeletij.* Amia itaq; ſuis atq; Hiſpanis Byza quaſi Byzantia, (vt conijcit, quia Byzantia in pretio habebatur) ab alijs Bonita appellatur. Piſcis eſt Pelamydi vel Thunno, vel Scombro, corporis ſpecie, pinnis, cauda ſimilis: & fortaſſis eorum
D vnus quem in Thunnis oſtendimus. Eſt enim roſtro acuto, ventre craſſo, cauda tenui, in figuram lunæ in cornua curuatæ, pinnis eius conformatis, dorſo cæruleo atque ſplendente, dum viuit, ventre argenteo. A dorſo ad ventrem lineæ ductæ ſunt obliquæ, nigricantes, certis interuallis à ſeſe diſtantes. Oculi parui ſunt, auri æmuli. Cutis læuis dempta ea parte quæ circa branchias eſt. Dentes habet ſerratos, acutiſſimos in os recuruos: branchias opertas: Ventriculum rugoſum, longum, ferè ad podicem vſque demiſſum, cuius appendices ſunt innumeræ Scombrorum appendicibus tenuiores. Inteſtina gracilia, hepar rubeſcens, ſplenem nigricantem: fellis veſicam toti inteſtino attextam, authore etiam [a] Ariſtotele: vel vt alio loco [b] ſcribit, cum toto inteſtino extenſam, ex æquo longam, ſæpe etiam conduplicatam, (replicatam aliquatenus.) Hæc Rondeletius.

[a] *Lib. 4. de partib. c. 2*
[b] *Li. 2. Hiſt. cap. 15.*

E

LOCVS.

DIxerit rurſus aliquis Amiam hic non pertinere, quoniam Ariſtoteles, quem vbiq; ſequimur, diſertè ſcribit, non ſolùm fluuios & ſtagna è mari ſubire, verùm etiam in ijs præſtare, ſiuè vt Rondeletius vertit, commodè delectabiliterq; degere, hoc enim *εὐθηνεῖν* (inquit) ſignificat. Cæterùm cùm Oppianus hac in re diligentiſſimus id neget, inquiens Amiam mare vicinum fluuijs & ſtagnis amare ob dulcem aquam & limum, Lupum verò fluuios etiam ingredi: id quod alias [a] Ariſtoteles innuere videtur, Thunnos, Pelamydes, Amias vêre Pontum ſubire ſcribens, atq; ibi æſtatem traducere, (Plinius addit, cum ſuis quoſque ducibus,) petere autem Pontum paſtus gratia, qui vberior & melior ibi (inquit) propter dulcium aquarum permiſtionem ſuppeditatur. Beluæ magnæ ibi quoque pauciores. Hîc enim aqua dulci delectari Amias quidem ſcribit, fluuios tamen qui in Pontum ſeſe exonerant, ſubire non dicit, dicturus meo iudicio, ſi ſubirent. Item alibi, [b] celeriter piſces omnes augeſcunt; in Ponto celeriùs; indies enim Amiæ multũ manifeſtè augentur. Augmenti cauſam reijcit Plinius [c] in multitudinem omnium dulces inferentium aquas. Idem Ariſtoteles tradit, Amiam in Alopeconneſo reperiri. Multas verò in Prouincia capi Rondeletius teſtatur, in maris anguſtijs, quas inſulæ frequentes efficiunt, in litore verò ſuo paucas ob maris vaſtitatem. F

[a] *L. 8. Hiſt. cap. 13.*
[b] *L. 6. Hiſt. cap. 13.*
[c] *L. 9. c. 15.*

NATVRA. MORES. INGENIVM.

Cibus.

AMiam gregalem eſſe, non ſolùm ex Ariſtotele, Plinio, atque Aeliano, ſed ex ipſa etymologia nominis clarum eſt. Ariſtoteles [a] carne tantùm veſci ſcribit, idque Athenæus ex eo repetit: ſubdit tamen mox Ariſtoteles, magna quidem ex parte carne ali, algam verò etiam tangere. Amant ſe inuicem, quare & opem mutuam ferunt, cùm neceſſe eſt, acerrimè ſeſe defendendo. G
Audaces enim & celeres ſunt teſte Oppiano, & Trocta Aeliano [b] ſaltu valet. Et licet Ariſtoteles rationes reddens, cur per æſtatem in Ponto degant, inter cæteras hanc quoque adferat, quòd ibi beluæ magnæ pauciores ſint, inſinuans potius timidas eſſe; nihilominus alias [c] non ſolùm beluis magnis pugnare Amias profitetur, ſed & acici inſtruendæ peritas eſſe indicat, dum ait: *Cùm beluam viderint aliquam, colligunt ſeſe, & quæ magnitudine præſtant, luſtrantes gregem circumuallant: & ſi qua violatur, defendunt. Dentes his validi: & iam cùm alia belua, tum Amia aggreſſa, vulnera accepiſſe acriùs viſa eſt.* Vbi Geſnerus pro Amia (niſi ſit error typographi,) habet Lamia: quam nos Ariſtotelis authoritate ex planis cartilagineis eſſe docebimus, contra Rondeletium, cui Lamia Cani Carchariæ eadem eſt. Probè noui & inter planos eſſe magna corporis mole, vt is qui ob id Bos vocatur: cæterùm cur ob huius aduentum, gregem Amiæ maiores circumuallere debeant, planè non video, vtpote quæ Delphinis acriter pugnare nõ verentur, cetis robore pariter & velocitate præſtantibus, cùm ſit planorum genus in natando tardum, & ad decertandum quodammodo ineptum. Illarum contra Delphinos pugnæ perquam accurata deſcriptio ex Oppiano, interprete Gillio, hæc eſt. Cum Delphinis (inquit) magnum & hoſtile certamen ineunt ſolæ Amiæ, corporis magnitudine Thynnis inferiores: quibus etſi carnes infirmæ & molles, dentes acutiſſimi ſunt, ijs maximè confidentes potentem piſcium regem, H
tam præclarè contemnunt, vt cùm ſolum quempiam ab alijs ſegregatum obſeruauerint, vndique tanquam ſigno dato, frequentes in eum ipſum inuadant. Delphinus ſuo robore nitens, primum hoſtium impetum negligit, & longè lateq; inſequens partim earum lacerat, partim exedit & conficit. Poſtremò harum magna multitudine circumſeſſus, dolet, quòd ſe vnum ſolum contra tantam multitudinem videat. Itaque reuocatis omnibus viribus, ab his ingreditur ſe fortiſſimè defendere. Hæ contrà Delphini membris circumfuſæ atque ad eadem pertinaciter inhæreſcentes, dentes defigunt, ſimul & partim ex his illius latera conuellunt, partim roſtrum & pinnas, partim ventrem acerbis morſibus affligunt, partim ſummam caudam comprehendũt, partim dorſum exedunt: tum aliæ ex vertice, aliæ ex collo pendent. Is autem vario & multiplici dolore refertus, inſtar turbinis mare concitat: & permulto furore agitatus, in omnes partes ſe verſat; & ſaltanti ſimilis, nunc tanquam procella fluctus ſummos concurſat, nunc in profundum defertur, ſæpè magna maris interualla deſaltans reijcere conatur examen audacium piſciũ. Hæ verò nihil de violentia remittentes magis magiſq; in eũ

[a] *L. 8. Hiſt. cap. 2.*
[b] *L. 8. Hiſt. cap. 13.*
[c] *L. 9. Hiſt. cap. 37.*
Amiarum & Delphinorũ pugna.

A incumbunt,& cùm demergitur,eandem viam ipſæ conficiunt: cùm rurſus extra aquã eminet, eædem quoque tractæ vnà cum ipſo in ſublime feruntur. Diceres Neptunum nouum quodpiam monſtrum ex Delphinis & Amijs finxiſſe. Adeo enim ſanè dentium pertinacia colligantur, vt ex illius corpore nunquam dentes tollant,niſi partem apprehenſam abſtrahant. Cùm autem aliquod ſpatium ei dãt reſpirandi à certamine,tum videas rabiem ducis irati,tum mortifera Amijs pernities infertur. Hæ quidem in fugam ſe impellunt;ille verò fulmini ſimilis,has acriter inſequitur,& diſcerpit & lacerat,ſimul & effuſo multo ſanguine, purpuraſcit mare. Hæc itaque Oppianus de Amiarum & Delphinorum pugna,ex quibus facilè cognoſcas, quæ de Troctis & Delphinis Aelianus [d] ſcribit his verbis: *Trocta ſui generis grege coacto Delphinos inuadunt, maximè ſi quem ſegregatum circumuenire poſsint. Planè enim ſciunt Delphinum ſuis morſibus verberari aſperè ſolere. Itaque Troctæ ei acerrimè inſtant,Delphinus contrà reſilit,ſubſilit,atque indicat,vt ex dolore torqueatur: idcirco tenaciter vrgent,ſimulque ad ſaltum Delphini tolluntur,hic eas repellere conatur: illa verò nihil remittentes viuum lacerant; poſtea verò cùm pro ſe quaq; aliquam eius partem vulnerarit, diſcedit.* Fama eſt teſte Athenæo Amiam captam proſilire, arroſaq; linea aufugere. Aelianus Troctam ſolam ex piſcibus hoc facere teſtatur,inquiens: *Trocta capta ſola ex piſcibus non ſe ab hamo retrahit, ſed impellit ſeſe in ferrum chordam conſumere cupiens: piſcatores contrà machinantur longas anſas: illa verò quoniam valeat ſiliu,anſas ſæpè tranſilit, ac linea*

[d] L.12.c.53

Capta vt ſe liberet.

B *qua agitur conciſa ad piſcium domicilia reuertitur.* Atqui Oppianus, ex quo id quoque accepit Aelianus,non ſoli hoc Amiæ tribuit,ſed etiam Vulpeculæ, mirorq; non aduertiſſe id vel Rondeletium, vel Saluianum.

Aſt Amiæ celeres & Vulpes fraude reuinctæ | *Præueniunt ſummas morſu confringere ſetas,*
At piſcatores longam,ex qua pendeat hamus, | *Conficiunt virgam,dentes quæ arroſa retundat.*

Iam verò non ſolùm ad inferendam iniuriam, aut etiam vt lineam præſcindant, validis ſerratiſque dentibus Amias Natura armauit,verùm etiam quòd cum ab alijs piſcibus, qui earum carnem tanquã illecebram quandam,gulæq; cupediam appetunt, inuaduntur, tueri ſeſe poſſint. Eſſe autem piſces qui eſcam ex Amia maximè capiunt,author eſt [e] Ariſtoteles. Inter alios verò Glaucus hac eſca capitur,vt conſtat ex Tarentino. Ad ipſas verò Amias capiendas hamis vtuntur curuis, vt Plutarchus ſcribit,quia os illis anguſtius,tum quia rectas vitant.

[e] L.4. Hiſt. cap.8.

VSVS IN CIBIS.

C AMias pingues Archippus & Epicharmus cognominant, & tanquam ſuaues & delicatos piſces celebrant. Habenda verò & loci,& anni temporis ratio eſt. Etenim Archeſtratus ille opſodædalus,qui vniuerſam terram,omniaque maria luſtrauit, ventris deliciarum cauſa, optimas eſſe ſcripſit autumni tempore poſt Vergiliarum occaſum, Byzantiaſq; præ cæteris commendauit,& procul à mari Helleſpontiaco deteriores eſſe ſcripſit; item ſi vicinum pertranſieris Aegæi maris tractum, non amplius ſimiles gigni, ſed priſtinam ſuam gloriam maculare. Haud inſalubrem piſcem eſſe Hiceſij teſtimonio conſtat. Ait enim boni ſucci eſſe,tenerum & ad excernendũ medium, ſed parcè nutrire. Quid itaque Galeno [f] reſpondebimus,qui ex Philotomi ſententia Amiam bis inter duræ carnis piſces enumerat. Reſpondent Rondeletius & Saluianus, corruptè vtrobique pro ἀμίας legi χαμίας, quas ex duriſſimis, vtpote cartilagineis eſſe nos etiam mox ſuo loco oſtendemus. Loca autem ea Galeni corrupta eſſe, ex eiuſdem alio loco ex Philotomi quoque ſententia, in quo Amiam inter teneræ carnis piſces enumerat. Paratur optimè,inquit Archeſtratus, in folijs ficus & origano copioſo,supernè funiculo alligato, abſque caſeo & id genus alijs nugis, ſub calidis cineribus, cura addita,ne comburatur. Saluianus periphraſticè vertit, ſi conſperſa origano & inuoluta iunco; D cucurbitæuè folijs ad prohibendum ſucci delicatioris effluuium mitioribus flammis torreatur: pro συκῆς, σικύας,quæ tamen potius cucumis eſt,legens,& χοίνον iuncum reddens,ſed abſque ſenſu.

Vbi & quando melior.

Salubritas.

[f] Lib.3.de Alim.fa.

Apparatus

 E

DE XIPHIA, SIVE GLADIO. Cap. XXI.

SYNONYMA. ETYMVM.

Xiphias. Gladius. Ξιφίας cùm Græcis à roſtri mucrone, vt apud Ariſtotelem inquit Theodorus, nomen acceperit, Latinè ſimiliter ab eadem roſtri figura Gladius dicetur: quam etymologiam eleganter expreſſit Ouidius hoc verſu:

Ac durus Xiphias ictu non mitior enſis.

Et Plinius quoque huc reſpexiſſe videtur, cùm ait: *Rerum quidem non ſolùm animalium ſimulacra ineſſe mari, licet intelligere intuentibus vuam, Gladium, Serram.* Nec aliam etiam ob cauſam *Sciphias.* Oppianus φερώνυμος cognominat, quàm vt verè à gladij ſimilitudine ſic dictos innuat. Epicharmus F
** L.13.c.4.* apud Athenæum σκιφίαν nominat; Menander apud * Ælianum ξιφίον: Citat enim hoſce poëtæ verſus ex Meſſenia:

Ἐὰν μὲν κνῇς καὶ ποιήσῃς τὴν χολὴν   Ἅπασαν, ὥσπερ καλλιωνύμου ξίσαι
Ὄψει διαφέροντ' οὐδὲν ξιφίου κύνος.

Sed verendum eſt, ne vtrobique mendum ſit, licet vtrumque in Heſychij lexico legatur, in quo innumera corrupta ſunt, ſicut & σκίφος, ξίφος & ξιφίος. Strabo [b] ex Polybio de Thunnis agens, γαλεώτας, ξιφίας id eſt Gladios vocari teſtatur, & (vt Euſtathius, & Hermolaus, Gyllius item & Rondeletius volunt,) etiam κύνας id eſt Canes. Quorum ſententiam Saluianus refellit, quoniam Canis à Gladio diuerſiſſimus ſit piſcis: Verba Strabonis ſunt: Ἐκ δὲ τῆς θήρας αὐτῶν πιαίνεσθαι τοὺς γαλεώτας, οὓς καὶ ξιφίας λέγεσθαι καὶ κύνας φασί, hoc eſt, *ex venatione eorum* (Thunnorum) *pingueſcere Galeotas, quos & Gladios vocari & Canes dicunt.* Hæc itaque ſic partitur & diſtinguit Saluianus, vt πιαίνεσθαι id eſt, pingueſcere pertineat æquè ad Geleotas ſiue Gladios, & ad Canes, illa verò οὓς καὶ ξιφίας λέγεσθαι parẽteſi includantur, & à Canibus diſtinguantur: Straboniſque ſententiam eſſe, Galeotas etiam Gladios vocari, & æquè ac Canes ex Thunnorum venatione pingueſcere. Ego iudicium meum cohibeo: nam ſicut Canes à Gladijs differre & ex Galeorum genere eſſe, probè noui: ita hoc nomine hîc abuſiuè ac G
impropriè vocari, inficiari non audeo; ſi enim ita legendum eſt, vt Saluianus contendit, non λέγεσθαι, ſed λέγουσιν, erit legendum, & fortaſſis κύνας ſiue Canes vocauerit, quòd ſimiliter ac Canes Galei ſiue Muſteli cæteros piſces, ita hi Thũnos potiſſimùm proſequantur, vt & inde Galeotas vocari non ſit dubitandum: nec alios quàm Gladios κύνας vocaſſe videtur [c] Homerus hoc verſu:

[a] Lib. 1. — *Galeota. Canis.* — *[c] Odyſſ. M.*

Δελφῖνάς τε, κύνας τε καὶ εἴ ποθι μεῖζον ἕλῃσι   Κῆτος.

Nam Polybius, vt eodem loco recitat Strabo, inde Vlyſſis errores circa Siciliam contigiſſe colligit, quòd venatio horum piſcium, quos vnà cum alijs Cetis à Scylla deuorari fabulatur poëta, fieri ſoleat, vt ſuo loco oſtendemus, circa nimirum Scyllæum Siciliæ promontorium. Haud puto tamen hunc Ho-
Thurſio. meri marinum Canem, eum eſſe, cuius fruſta Thurſionis nomine olim vẽdebantur, ut Hermolaus arbitratus eſt, cùm ſit Thurſio (θυρσίων) teſtante Atheneo, Canis Carchariæ pars, ſuauitate admodum commendata. Idem Hermolaus ubi apud Plinium legitur, *Tynnus Tranus quem aliqui Xiphiam vo-*
Plinij locus emendatus. *cant,* legendum cenſet Thomus Thurianus: quod Saluianus improbat, atque Hermolaum Plinij uerba deprauaſſe, non reſtituiſſe ait, argumento quòd nemo vnquam Tomum peculiariter dixerit pro piſce, legendumque Thynnus; cùm non ſit uero conſonum à Plinio tam celebrem piſcem in ſuo catalogo præterijſſe: pro Tranus uerò (quam uocem omnino corruptam eſſe inquit) non Thurianus, ſed H
Thranis. Tholoneus, reſtitui oportere, quandoquidem Heſychio & Varino θυρωνεὺς ſit ξιφίας ἰχθύς: Mihi contrà hæc uox apud Grammaticos iſtos corrupta uidetur ex Latino: & licet potius Thranis legerim uocabulo uiciniori, & à Xenocrate apud Oribaſium uſurpato, Thranis (inquit) aut Xiphias piſcis Cetaceus &c. Hermolai tamen lectionem non improbo, nam licet Tomus de parte ſeu ſegmento piſcium propriè dicatur, totus tamen etiam piſcis ſynechdochicè Tomus Thurianus dici potuerit, quoniam ſegmenta tantùm uendi ſoleant; quemadmodum & Cybium & ſegmentum eſt, & Cybeias Oppiano ipſe piſcis: fierique potuit, quòd Thurianus cognominaretur a Thurijs Italiæ oppido, ceu illuc primùm conuectus ex Sicilia ubi frequens eſt: ſed quòd Tomum Thurianum eundem faciat Thurſioni ſiue Thyrſioni, improbo, ſicuti quòd hunc noſtrum piſcem præterea Scyllam, Lamiam & Carchariam à nonnullis appellari credit: ſummopereque falli ipſum reor cùm ob nominis ſi-
Sturio vnde dictus. militudinem Thurionem à Sturione aut non differre, aut ſaltem ab ipſo ſeu delicato & cupediario piſce nomen accepiſſe conijcit: ea enim uox Belgio debetur, quibus Stoer uocatur. Idem Sal-

uianus

A uianus Maſſarium (vt apparet) ſecutus, hunc piſcem Plinio [d] Galeum vocari exiſtimat, vbi videlicet [d] *L. 32. c. 2.*
hic ſcribit, *nihil eſſe vſquam venenatius, quàm in mari Paſtinacam, vtpote cùm radio eius arbores necentur. Hanc tamen perſequi Galeum.* Maſſarius aſſertionis ſuæ teſtem adducit Oppianum, ſcribentem Paſtinacam & Gladium diras inter ſe committere pugnas: ſed falsò. nullibi enim hoc Oppianus ait, ſed ſimpliciter & Gladio & Paſtinacæ ſua utrique arma à naturâ data eſſe, huic in cauda, illi in roſtro: parumq; rectè γάλεως, à quo γαλεώτος gignendi caſus procedit, in recto, vt Maſſarius profert, dicitur, cùm apud nullum probatum authorem reperias. Albertus Gladium à ſuis Militem vocari tradit, ſed *Miles.*
eodem nomine Barchoram (ſic Teſtudinem maris vocat) alibi dici ait, hanc puto quòd velut ſcuto quodam, illum quòd mucrone enſiformi armatus ſit. Romanis ſimiliter Peſce Spada, quaſi Gladius aut gladiatus piſcis, nominatur, item Maſſilienſibus: (quibus tamen alius etiam ex Galeorum genere piſcis hoc nomine venit, quòd cauda gladij ſpeciem ſimilitudinemque gerat) & Belgis Suueerduiſch, Germanis Schuueerdfiſch, Anglis Schuuerdefiſshe: Genuenſibus Imperador, quòd nempe gladiũ vt picti imperatores gerat.

B

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

Xiphiam ſiue Gladium ex piſciũ, non ex Cetorũ genere eſſe, notum eſt ex Ariſtotele, qui bran- *Piſcem eſſe.*
chias ei tribuit, quare non malè Cetaceum piſcem ob magnitudinem dicemus. Affinitas ei non parua cum Thunnis videtur. Conueniunt corporis craſſitie, pinnis lateralibus, caudaq; *Thunnis vt*
lunata & internis partibus. Vterque item œſtro exagitatur. Differunt præter inſolentem in hoc *ſimilis & diſ-*
piſce roſtri figuram, qua & inter cæteros facilè dignoſcitur, colore etiam cutis, quæ minus huic nigri- *ſimilis.*
cat, & præter aliorum piſcium morem plurimas ſub cute latentes ſquamas habeat, vt Bellonius teſtatur. Ad tantam molem quandoque excreſcit, vt non ſolùm Delphini magnitudinem excedat, vt Pli- *Magnitudo.*
nius ait, verùm etiam nauiculas æquet, vt Strabo author eſt. Vtraque maxilla roſtrata eſt, breuis tamen & triangularis inferior, ſuperior magis oſſea, durior, multoque longior, bicubitalis namque nonnunquam. Nugas enim nugari eos puto, qui ſex pedes cum tribus dodrantibus longum deſcribunt: quanquam Athenæus Ariſtotelis teſtimonio ſcribat totius corporis magnitudini æqualem eſſe, quandoquidem hoc in ijs, quæ nunc extant, Ariſtotelis operibus, non legitur; atque Aeliano fides præſtanda *Mucronis*
non eſt, triremis roſtro ſimilem eſſe inquiens, ſi ad magnitudinem reſpexit, ſin ad ſimilitudinem, verè *longitudo.*
C dixit. Rondeletius piſcem ipſum ad decem cubitos nonnunquam accedere tradit, ſuperiorem verò maxillam ad cubitos duos: verùm in pictura, quam exhibet, eadem maxilla (ſi à mucrone ad oculum vſque & inferiorem oculi angulum metiaris) paulò minus (cauda dempta) quàm tertiam totius longitudinis partem explet: ſi verò accuratiùs conſideres, ita ſe habet maxilla ſuperior ad totam longitudinem, vt tria ad decem; inferior verò, vt vnum ad decem. Mucro quem in muſæo reſeruo, licet integer non ſit, ſed è regione extremitatis inferioris roſtri amputatus; longus eſt dodrantes quatuor. Pugionem noſtratum ruſticorum diceres. Iſtiuſmodi gladium teſtatur *Pugionis Bo-*
Oppianus ferro acutiorem eſſe, eiuſque horribilem mucronem haud quaquam a duro licet lapi- *nonien. effi-*
de ferri poſſe, ſed extincto piſce, ſimul etiam corrumpi, nec cum eo quicquam effici poſſe. Gil- *gies.*
lius tamen cùm ad portum Monœci Herculis à piſce huius gladij iam abſciſſi robur tentaret, du- *Dentes.*
ra ſaxa, mucrone ipſius teſtatur excauaſſe; duriſſimumque eſt cuius ego iam memini. Reuertor ad piſcem. Dentibus caret, at eorum loco oſſa oblonga & aſpera in palato habet, quanquam Aelianus, dentes Xiphiæ tribuat, inquiens, nec admodum curuos eſſe, neque immanes. Veriſimile enim eſt materiam omnem quæ dentibus cedere debuerat, in tantum gladium eſſe abſumptam, ſicut in ruminantibus quadrupedibus ſuperioris maxillæ dentes primores deſunt, in cornua nimirum ma-
D teria eorum conuerſa. Oculi orbiculati ſunt & prominentes & ante eos foramina. Branchiæ (vt tra- *Oculi.*
dit [a] Ariſtoteles) octonæ & duplices. Quas ita ſe habere confirmant Rondeletius & Saluianus: Gil- [a] *L. 2. Hiſt. cap. 13.*
lius verò quadruplices eſſe aſſerit. Pinnæ iuxta has binæ, in medio verò ventre vnica: magna item *Branchiæ.*
alia in medio dorſo, & parua non procul à cauda. Corpore eſt tereti, à capite ſtatim valdè craſſo, *Pinnæ.*
deinde ad caudam vſq; tenuiori ſenſim facto; in cuius extremo ante caudæ exortum, non ſecus quàm *Forma.*
in Thynno vtrimq; eminentia quædam extuberat. Corium ipſius caudam verſus ducta manu læue *Corium.*
eſt, os verſus, aſperum. Venter argento micat, tergus ex cineraceo nigricat, ſplendetque ſerici inſtar. *Color.*
Fellis veſicula teſte Ariſtotele inteſtino committitur. Præpinguis eſt, adipemq; in dorſo habet plu- *Fel.*
rimam ſuis more. Pellis eſt tenuiſſima. *Adeps.*

LOCVS.

LOCVS.

L. 32. c. 11.

PLinius *Gladium inter maris peculiares piſces enumerat. Ouidio pelagius eſt, & rarò litora adit, vt teſtatur his verſibus:

Deſcripſit ſedes varias Natura profundi,
Nec cunctos vnà voluit conſiſtere piſces,
Nam gaudent pelago, quales Scombriq;,
Bouesque
Hippuri celeres & nigro tergore Milui,
Et pretioſus Elops noſtris incognitus vndis,
Ac durus Xiphias ictu non mitior enſis.

Ouidio ſubſcribit Oppianus, inquiẽs:

Innumeros addas iſtis, qui à litore longè
Veliferos habitãt fluctus tellure relicta,
Sunt celeres Thunni qui piſces impetu vaſto
Pellunt, & Gladij diro mucrone potentes.

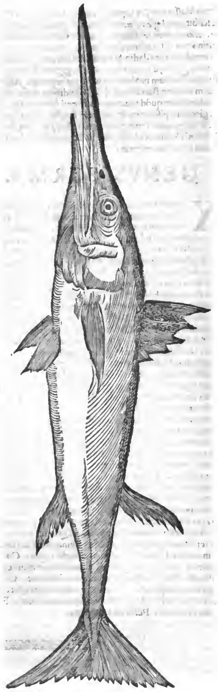
Aelianus verò vnus (ni fallor) inter veteres hunc piſcem nõ marinum ſolùm ſed fluuiatilem etiam facit, inter Iſtri ſiue Danubij piſces eum recenſens, capiq; tradens in mari & Danubio, quia dulci æquè ac ſalſa aqua delectetur. Inuenio apud recentiores in Dania, in lacu Sueriñenſi, & paſſim ad Oceanũ Germanicum notiſſimos piſces eſſe. Veteres verò apud Siculos iuxta Scillæum promontorium copioſiùs quàm alibi capi tradunt, indeque Polybius, (vt monui) ibi quoq; erraſſe Vlyſſem ex Homero colligit, quoniam Gladiorum capturæ tribuit, quæ Scyllæo tractui vſitata eſt. Iouius author eſt capi circa Zophyrium, quod extremum Italiæ promontoriũ eſt, Spartiuentum à nautis hodiè nuncupatum: Romana verò litora rarò adire, veluti qui perpetuis maris æſtibus, vt in freto (inquit) accidit Siculo, gaudere videantur.

NATVRA. MORES.

TEnuiſſima cùm ſit præditus pelle, vt ait Oppianus, adeo vt ab imbecillis, & quàm maximè imbellibus piſciculis, quos Mænides vocari dictum eſt, corpus eius exedatur, approperantibus vbicunque viderint: peculiari quopiã telo armatum eſſe decuit, quo tamen in homines potius quàm in beluas ſæuire eum apparet. Strabo de venatione Gladij agẽs

inter-

Gladius authoris.

Digitized by Google

A interdum contingere tradit,& remigem in ſcapha per magnum Galeotarum gladium vulnerari, & cùm inſtar apri beluæ vigeat impetus, aſperrimè fieri ipſam venationem. Idem annotauit Oppianus, dum ait: *Gladij venatio.*

Cum ſunt perfoſſi ſua membra tricuſpide telo *Sæpe repellentes hoſtem, mucrone carinam*
Irati penetrant,

Mirum verò, ne dicam à vero alienum eſt, quod Aelianus narrat: quoſdam nempe gloriari ſeſe ſpectauiſſe nauem Bithynicã in litus expulſam atque eiectam vetuſtate aut vacuitate oneris, atque in eam Gladij caput vidiſſe infixum, cuius cùm in nauem mucronem ſuum defixiſſet, & nullis viribus retrahere ipſum potuiſſet, corpus colli neruis retentum eſſet, & roſtrum infixum, vt à principio inciderat, remanſiſſe. Quis quæſo caput amputauerat? Roſtri autem duritie ac mucrone acutiſſimo naues perforari nulli non notum. *Roſtri duritia.* Teſtatur Iouius Xiphias in Oceano Indico in tantam augeri magnitudinem, vt validiſſimis roſtris Luſitanorum nauium latera ad ſeſquipalmum aliquãdo perforent: & Geſnerus ex amici relatu, viri docti & fide digni quendam cùm in Syriam nauigaret, natantem iuxta nauem vidiſſe ſcribit, medium ab hoc piſce roſtro deſciſſum. *Cur piſcatores eum timeant.* Veruntamen non ob hoc tantùm piſcatoribus timori eſt maximo, verùm etiam quòd ſi in retia inciderit, roſtro, corporiſque niſu omnia diſrumpat,
B multoq; plus damni afferat quàm lucri, quod ex captura eius ſperare queant: quamobrem cùm olim Thunnos circumretitos tenerent, Neptuno malorum depulſori, vota faciebant, vt idem [a] Aelianus refert, ne Gladius piſcis, neue Delphinus in captiuorum numero eſſet, ne retia dilacerando ad exeundum ex laqueis facultatem darent. *[a] L. 15. c. 6.* Fit tamen vt ſinuoſis nonnunquam retibus capiatur, & ſtolidus oblituſque roboris ſui ad maculas trepidet, nec audeat oppropinquare, vt Oppianus aſſerit, dum canit: *Gladij oſcitantia.*

Obliquis ſeptum linis dementia fortem *Interimis piſcem, ſalit atque euadere certat,*
Contextas fraudes credit, nec mente reuoluit *Quo pacto telo ſeſe componat in hoſtem*
Territus in ſepto retis, totuſque remiſſus *Eſt animo, donec miſerum per litora voluat*
Piſcator, Gladijque caput diuerberet haſtis, *Multis & piſcis peragat crudelia fata.*

Balænam quoque ſummoperè exhorreſcit, verùm eam conſpicatus, aſtu ſe defendit, gladium ſuum in terram aut obuium quemcumque vadi locum impingendo, atque ſic infixo capite ſeſe continens. *Balænam timet ac vt ſe defendit.* Balæna enim aut truncum eſſe rata, aut aliud quippiam, negligens præternatat. Apparet itaque hoc genus piſcium ignorare ſua ipſius arma, quibus ſe aduerſus Balænam, aliaſque maris beluas tueri poſſet: cùm tamen rem aliter ſeſe habere diſcamus ex Aeliano, [b] cuicunque animali præclarè notum eſſe *An arma ſua cognoſcat.*
C ſcribens, qua in corporis parte inſitum robur habeat, cuius fiducia, vel alteri inſidias ponens, vel ipſum ſe defendens, nitatur; *[b] L. 9. c. 40.* Gladiumque ſuo ſe gladio, Paſtinacam radio, Murænam dentibus naturæ inſtinctu tueri. Cæterùm in hoc Aeliani loco in Græco textu mendum eſt, & pro τῇ πτέρυγι id eſt, pinna legendum τῇ γένυι id eſt, maxilla, qua nimirum voce alijs [c] vtitur in deſcriptione huius piſcis. Teſtatur ibidẽ Aelianus, Gladium cùm famelicus eſt, cibiq; inopia laborat, mucronati roſtri incurſu non ſolùm interficere piſces alios, & deuorare, verùm etiam ingentia Cete propellere & vlciſci, & vbi magnitudine profecerunt, contra nauẽ, in eam verſo defixoq; mucrone venire audere. *Aelianus correctus.* *[c] L. 14. c. 23.* Quamobrem Balęnã peculiariter timuerit, cætera Cete audenter inuaſerit. Scribit Oppianus non comedere piſcem aliquem, niſi prius ſpiculo transfixerit. Cùm verò Plinius [d] de Paſtinaca loquens, ſcribat: *hanc tamen perſequitur Galeos, idem & alios quidem piſces ſed Paſtinacas præcipuè, ſicut in terra ſerpentes Muſtelæ, tãta eſt auiditas ipſius veneni,* *[d] L. 32. c. 2.* Galeum eundem eſſe quidam arbitrantur cum Gladio, quoniam Strabo, vt diximus, Galeotem vocauit, opinionemque ſuam ſtabilire ſeſe poſſe putant, authoritate Oppiani, qui vt arbitrantur, Paſtinacam & Gladium diras pugnas inter ſe committere tradidit: qua in re ſummoperè decipiuntur, nam Oppianus ſimpliciter & Gladio & Paſtinacæ ſua cuique arma eſſe ait, illi in roſtro, vt modò ex Aeliano diximus, huic in cauda. Retulit Ioan. Marius Cataneus Noua-
D rienſis multarum literarum notitia inſignis, qui Locrenſi in litore Xiphiarum piſcationi interfuit, eos tanta eſſe ingenij docilitate, vt Græcanicum ſermonem, quo ille magnæ Græcię tractus vtitur, ab Italico diſtinguere videantur, idque admirandis argumentis deprehendi, cùm Græcas voces minimè reformident, ad Italicum verò ſonum repentè diffugiant, quod complures Brutij teſtati ſunt, vt Iouius annotauit. *Docilitas.* Exortu caniculę ab œſtro ſiue aſilo ita diuexatur, vt in terram, naueſque ſe quandoque præcipitet. *Oeſtro infeſtatur.* Sub pinna id hæret, quia cutis illic mollior teneriorque, tanta pertinacia, vt nulla corporis motione excuti poſſit. Quale animalculum illud ſit, in Thũno, oſtenſum eſt. Authores huius rei ſunt Ariſtoteles & Plinius, ſed variante nonnihil ſententia, cùm enim Ariſtoteles [e] dicat tanto dolore infeſtare, vt non minus interdum Gladius quàm Delphinus exiliat, indeque fiat, vt vel in nauigia ſæpe incidat: *[e] L. 8. Hiſt. cap. 19.* ille non Delphinum [f] exilire meminit, ſed Gladium ſæpe magnitudinem Delphini excedere. *[f] L. 9. c. 15.* *Animal* (inquit) *eſt paruum, Scorpionis effigie; aranei magnitudine. Hoc ſe & Thynno, & ei qui Gladius vocatur, crebrò Delphini magnitudinem excedenti, ſub pinna affigit aculeo, tantoque infeſtat dolore, vt in naues ſæpenumerò exiliat.* Haud tamen iſthæc nunc corruptè apud Ariſtotelem legi credendum, etſi

Oppianus

Oppianus quoque Delphini non meminerit; Athenæus namque eadem ex philoſopho repetit, eundemque authorem citat. Oppiani verſus quibus immanis iſte in maximo piſce ab exiguiſſimo animalculo inflictus cruciatus, elegantiſſimè deſcribitur, nefas ſit præterire. E

Dum Canis ardenti turbatur ſidere cælum
Qui fixus madidis illos contundit in alis
Incutit hac celeres vires ſtimuloſque feroces
Innitoſque agitat peſtis furibunda natantes
Hi torti ſtimulis incurſant nauibus altis,
In tanto voluunt luctantia membra dolore
Et Thunni & Gladij diro vexantur aſilo,
Non arcere queunt, non hanc propellere peſtem,
Concitat; armantur rabie, fremuntque dolore
Exhorret vulnus, bacchantur in æquore lato
Et ſæpè in terram ſaliunt è gurgite vaſto,
Et vitam in tanto mutant cum morte furore.

CAPIENDI RATIO.

* *Lib. 3.*
Vt nudo hamo capiatur

SInuoſis retibus Gladios quandoque capi ex Oppiano * modò oſtendebamus: ſcribitq; ibidem, & hamis capi, licet nulla eis appenſa ſit eſca. Nudus (inquit) hamus, nec occultatus à linea dependet, duplici recuruus vnco: ſupra cum verò mollis aliquis piſcis è genere alborum, palmos circiter tres ſuperius, ſummo labro artificioſè alligatur; Hunc inuadens Gladius deuorat, moxque in ſubiectas partes hamo affixas impetum faciens, non animaduerſo dolo retentus capitur & extrahitur. Alibi Hippuro tanquam eſca Gladium capi tradit. Circa mare Tyrrhenum, Maſſiliam & Galliam, vbi ingentes Xiphias reperiri teſtatur, piſcatores nauiculas piſcibus ipſis tum corpore tum gladio & mucrone roſtri ſimiles fabricant, vt idem tradit Oppianus; Xiphiæ ſui generis alios videre ſeſe rati, non refugiunt, donec a nauiculis circundati, fuſcinis feriantur, effugiumque eis intercipiatur. Fit tamen nonnunquam, vt gladio ſuo belua in nauim facto impetu eam perforet, ſed non ſine proprio vitæ damno: piſcatores namque ſecuri ilico maxillas eius confringunt, nauique clauo aliquo obturata, viribus iam exhauſtum è mari extrahunt. Iucundior quidem, verùm periculoſior capiendi modus erat, quæ eodem Oppiano & Strabone referentibus circa Scyllæum tractum ſic inſtituebatur. Manentibus in ſtatione frequentibus duorum remorum ſcaphis, ſpeculator quidam communis ſupernæ inſtar, duos ſingulæ ſcaphæ tenent, alter remigat, alter haſtam habens manet in prora. Cùm primùm verò ſpeculator ſuper eminentiam Galeotam ſigno indicat, beluæ verò ſupra mare pars tertia eminens fertur, ſcapha propius appellitur, deinde iacto manu telo, vulnus infligit, tum euulſa ſine cuſpide de corpore haſta, quod telum ſanè eſt hamatum, vt educi facilè queat apteq; infixo ei funiculo appenſum ſauciatæ acclinant beluæ, donec agitata ſuffugienſque laſſetur: tunc in terram ſubducunt, aut intra ſcapham accipiunt, niſi prorſus immenſum corpus exiſtat. Quodſi in mare telum exciderit, haud ſanè perit: eſt namque vel è quercu, vel ex abiete compactum, adeo vt querna grauitate demerſum, deinde in ſublimè relatum facilè poſſit apprehendi: Contingit autem interdum & remigem in ſcapha per magnum Galeotarum gladium vulnerari, & cùm inſtar apri beluæ vigeat impetus, aſperrimè fit ipſa venatio.

Nauiculæ Gladijs ſimiles. (beside "tur. Alibi Hippuro…")
Iucunda captura. (beside "viribus iam exhauſtum…")

F (beside "pendet, duplici recuruus vnco…")
G (beside "de corpore haſta…")

VSVS IN CIBIS.

Carnis qualitas.

GLadium præpinguem piſcem eſſe, ſuiſque inſtar in dorſo adipem habere, dictum eſt. Carne eſt arida, concoquitur difficulter, ſed plurimùm nutrit, ſi rectè conficiatur, ſicuti & cæteri grandiores piſces omnes, vt inquit Mneſitheus. Simeon Sethi mali ſucci piſcem eſſe aſſerit, coctuque difficilem & nauſeabundum, conſultumq; eſſe homini, vt prorſus ab eius eſu abſtineat: ſi quis tamen veſci eo velit, acrioribus condimentis nocumenta eius corrigenda eſſe, vinumque ſuper bibendum valdè annoſum ac tenue. Cùm œſtro infeſtatur, præ cæteris temporibus menſæ interdicendus: & vt ætate grandiores, reliquorum Cetaceorum more duram ac inſipidam carnem habet, ita juniores teneriores ſunt & palato gratiores, quin vel nobilioribus piſcibus ſaporis gratia aſſimilandi, carnis verò teneritudine, friandique facilitate, & ſalubritate multò inferiores, vt mirari ſubeat Iouium qui bonitate & pretio Sturionibus fermè æquales eſſe tradidit, niſi de ſalſamentis eorum intellexerit, quæ ſummoperè commendantur, tomi Thuriani titulo, vt ex Athenæo dictum eſt. Archeſtratus apud eundem Byzantinum celebrat, caudaq; commendari teſtatur: cùm alioqui ratio ſuadeat, caput & abdomen cæteris partibus præferri oportere. H

Vbi melior. (beside "pud eundem Byzantinum…")

A

DE REMORA. Cap. XXII.

SYNONYMA. ETYMVM.

MAximam ſibi apud poſteros famam compararunt Lupus, Mullus, Scarus, alij; ob delicatæ
carnis gratiam: Longè verò maiorem qui à remorandis, etiam dùm altè tument vela, pro- *Remora.*
celloſumq; mare eſt, nauibus quamuis maximis, apud latinos Remora & Remiligio, Græ- *Remiligio.*
cis παρὰ τὸ ἴχειν καὶ κρατεῖν τὴν ναῦν, Echineis, & Naucrates appellatur, vt Ouidius ele- *Echeneis.*
ganter expreſsit hoc verſu: *Parua Echeneis adeſt, mirum, mora puppibus ingens.* *Naucrates*

B

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA.

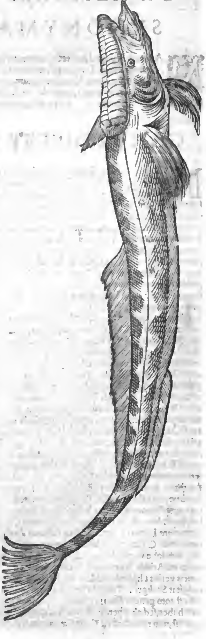
NVlli non in ore eſt Remora, cæterùm quo de piſce loquantur, ignorant, etiam illi qui ſe Phi-
loſophos profitentur. Ratio eſt, quòd vel nominum vicinitate decipiantur, vt ille qui (vtor
Hermolai verbis) de nihilo cognomentum Magni meruit: vel quòd non aduertant diuer-
ſos eſſe Remoræ ſiue Echineidis nomine celebres piſces, quemadmodum ex ijs, quæ ſubſequuntur,
clariſſimum euadet. Plinius cum primis quàm diuerſimodè eius forma à veteribus tradatur, nos ad- *Forma.*
monuit. Cùm enim [a] Limaci magnæ ſimilem eſſe dixiſſet, teſtimonio eorũ qui eam viderunt, quę Caij [a] *L. 32. c. 1.*
Principis quinquiremem tenuit: ſubdit; *Nos plurimorum opiniones poſuimus in natura aquatilium,*
cum de eo diceremus. Locus is eſt in noni capite vigeſimoquinto. *Eſt paruus admodum piſcis aſſuetus*
petris, Echineis appellatur: hoc carinis adhærente naues tardius ire creduntur, inde nomine impoſito, &c. [b] *L. 2. Hiſt.*
Pedes eum habere arbitratur Ariſtoteles, ita poſita pinnarum ſimilitudine. (Ariſtoteles [b] refellit eos qui *cap. 14.*
pedes Remoræ tribuunt: tantum abeſt, vt habere arbitratus ſit: eſſe autem pedibus pinnas ſimiles,
hincque fieri, vt pedibus inſiſtere videatur. Piſciculum eſſe ſaxis aſſuetum, in cibis non admittendũ,
adeo vt vel perperam intellecto Ariſtotele id exarauerit Plinius, vel locus ſit corruptus, vt Maſſarius
C exiſtimauit, qui legit: pedes habere arbitrantur ex Ariſtotele, ita poſita pinnarum ſimilitudine.)
Mutianus muricem eſſe latiorem purpura, neque aſpero, neque rotundo ore, neque in angulos prodeunte ro-
ſtro, ſed ſimplici concha vtroque latere ſeſe colligente &c. *Trebius Niger ſeſquipedalem* (alij & fortaſſis me
liores codices habent, pedalem) *& craſſitudine quinque digitorum.* Oppianus pelagus amare ait, cu- *Remora Op*
biti eſſe longitudine, colore ſubfuſco, Anguillæ ſimilem, os habere ſubter, acutum, contortum, ro- *piani.*
tundi hami cuſpidi ſimile. Nec aliam Remoram agnoſcere videtur Aelianus: [c] inquit enim pelagiũ [c] *L. 2. c. 17.*
piſcem eſſe, aſpectu nigrum, longitudine cum mediocri Anguilla æquandum. Ex his itaque clarum
eſt, tres potiſſimum piſces Remoræ nomine celebrari, vnum quem Ariſtoteles & Plinius paruum eſſe *Remora Ari*
aiunt & ſaxis hærere, alterum ex genere concharum, hunc concham Veneream vocari ſuo loco oſtẽ- *ſtotelis.*
dimus; tertium cubitalem, & reſpectu prioris magnum, Anguilliformem: qui nunquid Lampe-
tra ſit, aliàs ventillabimus: vt mirari ſubeat quomodo grauiſſimi quique viri, quique in veterum ſcri-
ptis euoluendis ætates conſumpſere, vt de vulgo nihil dicam, tres iſtas deſcriptiones in vnum transfe-
rant piſcem. Albertus verò nominis vicinitate deceptus, & obſcurum de rerum naturis authorem ſe-
cutus Echineidem Echino eundem facit, duorumq; piſcium figuram formaſque in vnum ceu mon-
ſtrum confundit: longè tamen grauior error eſt Cardani, [d] qui iſthæc indigna profectò vt audiantur, [d] *Lib. 10.*
D euomuit: Sunt & piſces viribus clari, vt Torpedo quam Ianuenſes vocant Tremorizam. (Apparet *de ſubtil. re-*
hanc vocem ei impoſuiſſe.) Frequentiſſimus eſt & ex Echinorum genere, qui ſpinis abundat, quorum *rum.*
captura piſcatorum manus hebeſcunt & obſtupeſcunt innata quadam vi, quæ tamen ſolùm viuenti-
bus ineſt. Sed eſt alius Echinus non è genere ſpinoſæ Torpedinis, ſed ex concharum genere, quem
Remoram Latini vocant. Dictus Echinus ἀπὸ τοῦ ἴχειν τὴν ναῦν, quòd naues ſiſtat, fundo earum hę-
rens: vnde C. Caligulæ Cæſaris triremem moratus eſt, malo illius omine. Limaci magnæ perſimilis
eſt, raruſque vt qui poſt ea tempora non viſus ſit; vnde Remoram aliam eſſe à Torpedine conſtat,
quamuis Ariſtoteles nominis ſimilitudine & effectus, vnum genus exiſtimarit. Hæc ille: quibus tam
paucis verbis plurimos eoſdem intolerabiles errores commiſit; quare mirè, iucundè tamen hominem
exagitat Scaliger. Torpedo primùm ex planis cartilagineis eſt, ab Echino marino qui ex teſta inte- *Torpedo.*
ctis eſt, toto genere diuerſa, ſpiniſque planè expers. Secundò Echinus non ἀπὸ τοῦ ἴχειν τὴν ναῦν no-
men habet, ſed ab aſperæ caſtaneæ fructu, qui echinus vocatur. Tertiò Remora quæ ex concharũ ge-
nere eſt, non remorata eſt Caligulæ nauem, ſed quæ limaci magnæ ſimilis eſt. Deniq; Ariſtot. nullibi
Torpe-

Torpedinem cum Remora implicauit, ſed clarè diſtinctéq; de vtroq; ſcripſit. Nos hic de Remora Ariſtotelis tantùm agemus: ad cuius figuram ſpeciemque quod attinet, Rondeletius rarò hodiè cerni pauciſſimiſque cognitum ait, ideoque inter peregrinos ac ignotos piſces reponit. Gillius nunquam ſe eam vidiſſe profitetur, nullibiq; piſcatorem inuenire potuiſſe, qui aut vidiſſe ſe diceret, aut viſam ab alio intellexiſſet. Bellonius verò in Corcyra frequentiſſimè è verriculis extrahi teſtatur, diligenterq; deſcribit, nullam tamen eius iconem exhibet, cùm omnino in communẽ ſtudioſorum gratiam debuiſſet. Piſcis eſt, (inquit) minimè edulis, totus exoſſis & mollis: Vulgus Græcum partum Delphini vocat: Limacis rubri teſta carentis effigiem refert: Lubricus eſt: ſerpit circa ſaxa in mari, ſed lentè & iter prætendit cornibus: ad ſpithamæ longitudinem & ad manubrij ligonis craſſitiem plerumque excreſcit: coloris eſt herbacei, interiorem partem planam habet, dorſum repandum, in gibbum conuexum (à qua ſpecie forſan eſt Delphini partus appellata) lentoremque aut mucaginem, vt limax, ſerpendo relinquit. Ac quod ad eius interanea pertinet, in eo reperies hepar, ſtomachũ, inteſtina, lienem, fel & reliqua terreſtris animalis potius quam aquatici effigiem ac naturam referre. Hactenus Bellonius: qui reuera multa in ſua peregrinatione in Oriente vidit ac ſcripto mãdauit. Veruntamen ſi hoc animalculum Remora eſt, cum nulla veterum Remora conueniet. Serpit enim Limacis more, cùm Ariſtoteles Pliniuſque (excipio Mutiani concham) pinnas pedum ſimilitudine tribuant, natare, non repere inſinuantes, & Oppian. Remorã deſcribens ſimilitudine Anguillę, pinnas ei nequaquam adimit. Lubricam tamẽ aut potius viſcidã eſſe à ratione alienum non eſt. Sic enim naui faciliùs hærebit. Habeo ego duas icones Remoræ nomine tranſmiſſas. Prior Bellonij deſcriptioni nõ malè quadrãs: Lubricum, rotundumque Limaci nudo aut muri etiam ſuã potiſſimum caudã, quæ nuda eſt, ſimilem namq; denotat piſciculum, colore ferrugineo. Pinnæ ei nullæ, vel ſaltem malè à pictore expreſſæ. Capite eſt acuminato. Et fortaſſis hanc intellexerit Plutarchus, ſcribens Chetemonianum oſtenſo piſciculo capite paruo & acuminato, affirmaſſe ſimilem ei Echeneidem fuiſſe, quam in mari Siculo viderat. Altera à diligentiſſimo pariter ac docto pharmacopola D. Ferrante Imperato Neapolitano luculenter etiã depicta inter alia quę in ditiſſimo ſuo naturę theatro reſeruat, rariora, addita hac deſcriptiuncula: Capite ſupino acetabula habet ſimilitudine cirrorum ſiue acetabulorum polypi, quibus naues magnoſque ac Cetaceos piſces apprehenderis, pertinaciter hæret. curſumque eorum remoratur, & pro libitu arbitratuq; ſuo retinet. Ad magnitudi-

Delphini partus.

Remora fortè Bellonij. In ſympoſijs. Remora vetor. Imperati.

Remora Imperati & authoris.

E

F

G

H

A gnitudinem corporis içon expreſſa eſt; Sieille, cui cùm & noſtra reſpondeat, non errauerim fortè, ſi *Magnitudo.*
perfectum adultumq; piſcem eſſe aſſeuerarim. Color toto ferè corpore ad violaceum inclinat. Late- *Color.*
ra candicant: medium corpus ſubuiridis linea interſecat, Cauda ad cæruleum vergit. Pinnæ toto cor- *Pinna.*
pore ſex; ad branchias vtrimq; vna, qua corpori hæret, rubicunda, in ventre tres, binæ è regione ven-
triculi, vna ab ano; in dorſo deniq; vna. Cauda in vnicam pinnam degenerat. D. Baſilius Remoræ
quatuor pinnas tribuens, vt Suidas citat, pinnas branchiarum tanquam pleriſq; communes tacuiſſe *Roſtrum.*
videtur. Roſtrum canino non abſimile, niſi inferior maxilla ſuperiorem longitudine ſuperaret, con-
trà ac in Galeis fieri cernimus. Hanc veriorem eſſe exiſtimo. Idem vel ſaltem ſimillimus piſciculus
Emdæ in Friſia ad Oceanũ repertus eſt, vt ſcribit Geſnerus ex amici ſui relatione, quatuor digitos lon
gus, cuticula tenuiſſima, ſine ſquamis, capite pro corporis magnitudine maximo, oculis paruis, reliquo
corpore turbinato, ſub mento quiddam habebat figura acetabuli, quo probabile (inquit) eſt, ipſum
ſaxis adhærere, nam cùm cauitatem illam digito premeret, qui hæc narrauit, ita adhærebat, vt cir-
cumferri poſſet.

B

LOCVS.

MArinum, non fluuiatilem piſcem eſſe, vel ex eo colligi poteſt, quòd in fluuijs naues fir-
maſſe, apud nullum legitur, ſed in mari tantùm, vt modò hiſtoria docebit. Ouidius etiam
inter pelagios recenſet; Ariſtoteli verò ſaxatilis eſt, ſaxis nimirum hærens.

OCCVLTANE AN MANIFESTA VI NAVES REMORETVR.

REmoram nauibus ſeſe applicantem, remorari earum curſum dictum eſt; vnde Latini quam- *[a] In Trinũmo.*
libet retardationem, remoram quoq; dixerunt. Lucilius apud Feſtum; *Quenam vox te re-* *[b] L. 32. c. 1.*
C *ſonans meo gradu Remoram fecit.*[a] Plautus, *Quæ in rebus multis obſtant, odioſeq; ſunt, Remo-*
ramq; faciunt, rei priuatæ & publicæ. Admiratur admirandam hanc facultatem inter alios diuerſis in
locis[b] Plinius, maximè verò vbi medicinas ex aquatilibus inchoatur: *Ventum eſt* (inquit) *ad ſummam*
Naturæ exemplorumque per rerum ordinem, & ipſum ſua ſponte occurrit immenſum potentiæ occultæ docu-
mentum, vt prorſus nec aliud vltra quæri debeat, nec par aut ſimile poſſit inueniri ipſa ſe vincente na-
tura, & quidem numeroſis modis. Quid enim violentius mari ventiſuè & turbinibus ac procellis, quo ma-
iore hominum ingenio in vlla ſui parte adiuta eſt quàm remis veliſq;? Addatur his & reciproci æſtus ine-
narrabilis vis, verſumq; totum mare in flumen. Tamen omnia hæc pariterq; eodem impellentia, vnus ac
paruus admodum piſciculus, Echineis appellatus in ſe tenet. Ruant venti licet & ſæuiant procellæ, imperat
furori, vireſq; tantas compeſcit, & cogit ſtare nauigia, quod non vincula vlla, non anchora pondere irreuo-
cabili iactæ. Infrænat impetus, & domat mundi rabiem nullo ſuo labore, non retinendo, aut alio modo adhæ-
rendo. Hæc tantillia eſt ſatis contra tot impetus, vt vetet ire nauigia. Sed armatæ claſſes imponunt ſibi tur *Nauis Antonij retinetur.*
rium propugnacula, vt in mari quoq; pugnetur, velut è muris. Heu vanitas cùm roſtra illa ære ferroq; ad
ictus armata, ſemipedalis inhibere poſſit ac tenere deuincta piſciculus. Fertur Actiaco Marte tenuiſſe præ *Caligulæ nauis retenta.*
D *toriam nauem Antonij properantis circuire & exhortari ſuos, donec tranſiret in aliam. Ideoq; Cæſariana*
claſſis impetu maiore protinus venit. Tenuit & noſtra memoria Caij principis ab Aſtura Antium remigan-
tis, vt res eſt auſpicalis etiã piſciculus; ſiquidem nouiſſimè tum in vrbem reuerſus ille imperator, ſuis telis
confoſſus eſt. Nec longa fuit illius moræ admiratio, ſtatim cauſa intellecta, cùm è tota claſſe quinquiremis
ſola non proficeret, exilientibus protinus qui id quærerent circa nauem, inuenere adhærentem gubernaculo, *Remora figura.*
oſtenderuntq; Caio, indignanti hoc fuiſſe quod ſe reuocaret, quadringentorumq; remigum obſequio contra
ſe intercederet. Conſtabat peculiariter miratum quomodo adhærens tenuiſſet, nec idem polleret in nauigium *Odinolyontes*
receptus. Qui tunc poſteaq; videre, eum limaci magnæ ſimilem eſſe dicunt. Nos plurium opiniones poſuimus *Franciſci Turonenſis Cardinalis nauis retenta.*
in natura aquatiliũ, cùm de eo diceremus. Nec dubitamus idem valere omnia genera eum celebris & conſe-
crato etiam exemplo apud Gnidiam Venerem, conchas quoq; eiuſdem potentiæ credi neceſſe ſit. Mirumq; è
Græcis alij lubricos partus atq; procidentes contineri ad maturitatem alligato eo, vt diximus, prodiderunt:
alij ſale adſeruatum adalligatumq; grauidis partus ſoluere, ob id alio nomine Odinolyontem appellari. Quo-
cunq; modo iſta ſe habeant, quis ab hoc tenendi nauigia exemplo de vlla potentia naturæ atq; effectu, in re-
medijs ſponte naſcentium rerum dubitet? Hæc itaq; Plinius. Ne verò quis nugati credat veteres, paren-

tum noſtrorum memoria nauem Franciſci Turonenſis Cardinalis, cùm aliquando è Gallia maritimo itinere in Italiam pergeret, ferunt, narrante [b] Petro Melara Bonon. equite fortiſſimo ſimul ac eruditiſsimo, à perexiguo piſciculo remoratam fuiſſe in medio curſu. Manifeſtané modò an occulta ſit iſtiuſmodi facultas age examinemus. Rõdeletius videns Plinium ſcribere circa clauum adhærentem inuentam fuiſſe, quæ Caij principis nauem retinebat, manifeſtam eſſe, Ariſtotelis (vt putat) doctrina nixus, contendit, quandoquidem [a] philoſophus, quærẽs cur clauus cùm ſit paruus, & in extrema naui tantum poſſit, vt ab exiguo temone & ab hominis vnius viribus alioqui modicè nitentis magnæ nauium moles moueantur, præter alia reſpondet, facillimum eſſe mouenti ab extremo, mouere aliud, quia prima pars fertur celerrimè, ac quemadmodum in his quæ feruntur, in fine ceſſat impetus, ita in continui quod mouetur fine, maximè imbecillis motus eſt, qui verò maximè imbecillis eſt, facilè dimouetur; vel vt dilucidiùs loquar, in puppi (extrema ſcilicet nauis parte) rectè collocatur clauus, quoniam moles omnis continua ab eo extremo, cui id quod mouet, coniunctum eſt, celerrimè fertur: alterius verò extremi imbecillis admodum eſt motio & renixus. Imbecille autem omne in quamlibet partem leui momento impellitur: ex quibus efficitur, ſi in hanc vel illam partem clauus moueatur, proram quoq; vel dextrorſum vel ſiniſtrorſum ferri, in rectum verò remorum impulſu. Quare ſi rectà & celerrimè currat nauis, & Echeneis ore clauo vel puppi affixo caudam vel ſe F
totam modò in dextrum, modò in ſiniſtrum moueat, neceſſe etiam eſſe putat in prora motionem hanc percipi, & ad Echeneidis motum ambiguum, ambiguè quoq; moueri, ac proinde impetum eius inhiberi, cùm ab Ariſtotele demonſtratum ſit & experientia comprobatum, ad exiguã vnius motionem, extremum alterum atq; adeo totam molem continuam nutare. Lampetra igitur, verbi gratia, vel quæuis alia Remora, non in ipſa naue, neq; ipſius lateribus ſed puppi vel gubernaculo adhærente & caudam vel reliquum corpus motitante fluctuat nauis, nec progreditur, nec vltra fertur, non aliter quàm ſi tranquillo mari in proſpero & celeri nauis curſu gubernator imperitiorem ad gubernandum admittat, qui clauum rectè tenere non poſſit. Firmiſſimè enim in curſu tenendus eſt, alioqui mox retardabitur impetus. Eadem validis retinaculis ad puppim clauus alligatur, etiam in fluuiatilibus nauigijs, libero in obliquum motu non impedito, atq; in rapidis amnibus in terram altè defixis palis in vtraq; ripa funes alligantur ad dirigendum iter, ne aquarum vi fluctuante naue progreſſus inhibeatur, neque rectà fluuius traijci poſſit. Cæterùm vt hoc Rondeletio conceſſerimus, quòd ob allatas ab ipſo rationes, nauis mouetur minus velociter; ita tamen quæſtio nõ ſoluitur. Aliud enim nauẽ eſt impedire, quò minus celerẽ exerceat curſum; aliud eſt, ruant venti licet, & ſæuiant procellæ, imperare furori, vireſq; tantas compeſcere & cogere ſtare nauigia, quod non vincula vlla, non anchoræ pondere irreuocabi- G
li iactæ, vt ex Plinio diximus. Neq; etiam verum puto, quod contra Cardanum affirmat Rondeletius, contra veterum ſententiam eſſe, quod Remora naues ſiſtat, fundo illarum adhærens, nam licet pro Rondeletio ſtet Plinius, Cardano patrocinatur Oppianus hoc verſu:

b L. de cardinalib. fol. 99.

Rondeletij opinio.

a In Mechanicis,

Rondel, opinio improbatur.

Ἰχθὺς ἀμφιχάνων ὀλίγον στόμα νέρθεν ἐρύκει Πᾶσαν (ναῦν) ὑπόδρομος βεβιημένος, id eſt, *vim naui ſub carina inferens, mordicùs totam tenet.* Ac Plutarchus quoq; ad latus nauis hærentem Echeneidem, nauem eſſe remoratam aſſerit. Si quis verò Plutarchum Remoram non quidem retentionis cauſam eſſe dicẽtem, ſed cauſæ efficientis accidens, nobis occultam hanc vim eſſe arbitrantibus aduerſari contendat, cum ego præcipitanter Plutarchum legiſſe dixerim, vtpote qui rationem duntaxat reddit, cur tardiùs progrediatur nauigium, non cur ſubinde immobilis fiat: Cheremonianus Trallianus (inquit) piſciculis aliquando varijs appoſitis vnicum, oblongum, capite paruo acutoque oſtendebat, cui ſimilem Echineidem dicebat quam in mari Siculo vidiſſet, eiuſque vim admiratus eſſet, cùm non parum impedimenti & moræ nauigationi attuliſſet, donec à proreta lateri nauis forinſecus adhærens caperetur. Tum alij Cheremonianum irridebant, ceu qui rei fabuloſæ abſurdæque fidem adhiberet. Alij alias quoque mirabiles in rerum natura diſcordias commemorabant (tanquam ad confirmationem potentiæ Echineidis) vt ſunt, quòd aries conſpectus elephan- H
tum furentem compeſcit, quòd viperam ramulus fagi admotus ſuo contactu immobilẽ reddit, quòd taurus ferus ad ficum arborem alligatus, quietus & placidus manet: quod ſuccinum leuia omnia, præter ocimum & oleo madida, mouet & extrahit, quòd ſiderites lapis non attrahit ferrum, ſi allio inungatur. Hæc enim cùm ſic ſe habere indubitatis experimentis conſtet, eorum tamen cauſas eruere vel difficile, vel etiam impoſſibile eſſe dicebant: Ego verò hanc quæſtionis depulſionem magis quàm ſolutionem eſſe dicebam, quin ita potius vſu venire exiſtimandum eſt, ſicut alias ſæpe fit, vt quæ rebus quibuſdam accidunt, cauſæ ipſarum eſſe non rectè iudicentur, veluti ſi quis ex vulgari dicto ἡ ἄγνος ἀνθεῖ, καὶ ὁ βότρυς πεπαίνεται, id eſt, Salix Amerina floret, vua coquitur: ipſam Salicis Amerinæ florum germinationem, maturitatis vuarum cauſam faciat, vel propter fungos lucernarum aërem denſari, & obnubilari exiſtimet, vel vnguium curuationem, cauſam non accidens eſſe vlceris pulmonis. Quemadmodum enim quæ iam diximus, ſingula ad aliud quidpiam conſequuntur, propter communem aliquam efficientem cauſam: ſic ego ſimiliter vnam eſſe cauſam dicebam,

c L. 2. Symp. probl. 7.

quæ

A quæ & tarditatem nauigio inferat, & Echineidem ad idem alliciat: nempe cùm ſiccior nauis eſt, neque admodum grauatur humore, conſentaneum eſt carinam leuitate ſua facilè per mare delabi, & aquas ligno puro meanti facilè cedere: contrà cùm humidior eſt & aquę nimium imbibit, multa alga & muſco innaſcenti obducitur, quibus hirſutum lignum & aquam obtuſiùs ſecat, & aqua ipſa ligno tenaciori adiuncta difficiliùs ſeparatur: quamobrem nautæ latera nauium abradere ſolent, vt muſcum atque algam abſtergant: quibus adhæreſcentem Echeneidem propter earum viſcoſitatem (quaſi ſucci eiuſdem appetens) tarditatis nauigij non quidem cauſam eſſe, ſed cauſæ illam efficientis accidens, eique ſuperuenire iudicandum eſt. Loquitur itaque etiam Plutarchus de tarditate motus nauigij, non de abolitione: cæterùm ei probandum erat, motum duntaxat impediri, non autẽ aboleri omnino, de quo diſputatio eſt. Quamobrem ſi & Leuino Lemnio [d] fidem non præſtitero, nemo puto, vitio verterit, roſtratas naues dicenti cùm ex longa peregrinatione reuertuntur, muſcum & algam, teſtacea & Echineidem piſciculum adhæreſcentia habere, iiſque remorari, retardariq; earum curſum. Longè diuerſa ſententia eſt Hier. Fracaſtorij. Hic enim [e] non ab Echineide cohiberi nauem arbitratur piſce, ſed Echineidem eſſe ſignum ſcopuli, qui ſubſit ſub aquis: cuius ſaxi vis nauem retinere valeat: quaſi velit dicere, ſcopulum illum eſſe ex Herculeo lapide, qui clauos auellere nequeat, nauem tenere queat.

Leuini Lemnij opinio.
[d] Lib. 4. de occult. nat. mirac. c. 9.
Fracaſtorij opinio.
[e] Lib. 8 ſympath.

B Verùm aliter videri; maiore namque robore opus eſſe ad nauim retinendam quàm ad extrahendum clauum: argumento quòd hoc ſanè faber vnus fecerit, illud multi tentauerint fruſtrà: Ad hoc, cùm plurimæ naues vna fecerint iter, vna tantùm fuit immobilis, idque plenis velis, cùm aliæ puſillo remorum nixu tranſmitterent: quocirca ad aliam cauſam tranſit, Echineidem ita naui adhæreſcere vt auelli nequeat propter vacuum. Echineidem verò habere cum ſubiectis illis cotibus affinitatem, vt mutuo atomorum illorum quos emitti aiunt, nexu coniungantur. Ego verò quid vacui ſubſequi poſſit, amota exigua beſtiola, neſcio. Tum ſi cum illis cotibus eam habet coniunctionis neceſſitudinem: quibus naturæ nouis legibus veterem illam propriamque erga ſcopulos illos propenſionem, cum hac aduentitia nouitiaque nauis cohæſione commutauit? Ab illis enim ſeſe abſtulit ſuis familiaribus, vt inferret naui peregrinæ. Cùm itaque certa ratio non detur, ad ſacrum illud aſylum occultæ proprietatis recurrerit Scaliger, & reuera ad manifeſtas qualitates omnia deducere velle, non ſolùm impoſſibile, ſed etiam vt eius verbis vtar, ſumma impudentia eſt, id quod Alexandrei multi & fruſtra conati ſunt, & temerè (inquit) inſtituerunt. At ſaltem in venenis exempla noſtra decuit conquieſcere. Eorum namque multa diuerſas habent ab elementorum qualitatibus proprietates, quæ omnino lædunt animos temperatos, illudunt curioſis. Idemque iſti qui ſe putant, cuncta ad certas cauſas reducere manifeſtas, tandem huc ſe deuoluunt, vt dicant, in hominis oculis & Catoblepæ eſſe principia contraria,

Opinio authoris & Scaligeri.
Venena.

C & tamen irrident illi ſalutare aſylum illud occultæ proprietatis. De nomine ac vi Echineidis etiam apud Aeſchylum idem videre poſſumus. In Perſis enim voce vſus eſt hac quaſi adiectiua; *μή τινας ἀλιτρὸν Δαναοῖς χρείας ἰχενηίδας ἀπλοίας τεύξῃ*. Opinatur itaque doctiſſimus Scaliger, quod quemadmodum à Torpedine impingitur manibus, etiamſi non tangatur, etiam per lineam ſubiens (neque enim fabulæ ſunt) ita & motui nauis illa beſtia. Neque verò ſine ſubtilitate ſunt hæc prætereunda. Propter officium ſunt immobilia quædam ſemper, vt poli: quædam ratione loci veluti terræ pars, quę eſt in centro: nunquam enim mouebitur naturaliter. Contra officio quædam ſemper mobilia vt cęlum; quædam natura loci, vt flumina. Ita quibuſdam mouendi eſſe poteſtatem, vt magneti: alijs cõtrariam facultatem: videlicet eiuſmodi ſunt quæ motu priuant, vt Echineis. Ratio autem in principijs: quia ſicut quies & motus ſunt contraria. Neque reddi poteſt ratio, cur calori frigus aduerſetur. Sic ne in illis quidem: cur ea quæ principia in ſe habent effectiua motus, moueant: quæ quietis, faciant quieſcere. Nemini comperta ſunt in igne caloris principia. Ita in Echineide quæ ſint principia quietis. In eadem ſententia, nimirum nullam illius potentiæ in Echineide cauſam naturalem aſſignari poſſe, eſt Adamus Lonicerus, opinionemque ſuam hiſce verbis nobis exaratam reliquit; Non immerito [f] (inquit) tantas in tantillo piſciculo vires aliquis miretur.

D Magneti quidem ſua eſt in ferrum facultas, adamantem ferunt coram toxico madere, turcheſiam appetente periculo aut ſcindi aut omnino rimam aut maculam aliquam concipere, ſed longè alia natura venit admiratio in noſtra Echineide. Lapidibus ſcilicet & metallicis naturalis pro materiei varia conflatione, cæleſtiumque corporum in ea elaboratione quadantenus cauſa aſſignari poteſt, partim etiam naturæ ſecretis eſt relinquenda. Baſiliſcum ſerpentem adeo venenatum eſſe ſcribunt, vt viſu etiam in hominẽ virus transfundat. Torpedo piſcis non tangenti piſcatori per hamum & virgam torporem (vnde nomen etiam accepit, ſicut & Græcis *νάρκη* dicitur) immittit, ac totum deinde corpus occupat, in quibus veneni ea vis tribuitur. Sed quid de hoc piſciculo afferemus in medium? quam eius viribus & potentiæ aſcribemus rationẽ? Hic ſicuti & reliqui piſces in aquis agit: non alibi quàm in aquis vires ſuas exercet, (Hoc quidem verum eſt, quantum ad naues retinendas, nam aliàs etiam extra aquam ſuas vires habet, vt modò patebit, etiam ex Plinio dictum eſt) nulla adeſt magnitudinis in eo violentia, minutulus ipſe naui ſe adiungit, nulla vis contra ipſum ſatis eſt, nullus impetus loco mouere nauem poteſt niſi piſciculus hic naui

Adami Loniceri opinio
[f] Lib. de aquatil.

adhærere inuentus eſſet. Adſcribi illud poteſt, cur non aliæ ſimiliter naues fixæ manent? cur hæc tantùm cui piſciculus hic ſe adiunxit? cur inuento hoc & amoto plenis mox velis nauis procedit, nec impedimentum ampliùs ſentit? Fatendum eſt rationem hîc naturalem adferri nullam poſſe. Sic ille. Et Plinius quoque tam mirandi effectus cæcam planeq; occultam eſſe videtur voluiſſe tum alijs, tum ijs quæ & antea recitauimus verbis, *& ipſum ſua ſponte occurrit immenſum potentiæ occultæ documentum.* E

PRÆSAGIA.

Periandri legati retenti.

ECquis non videt (inquit idem Lonicerus) in eodem piſce (Remora) fatale quiddam indicium & præſagium quaſi futuri mali præſcium, periculum imminens cupiens auertere? Tenuit legatos Periandri de caſtrandis pueris nobilibus, tanquam indignum iudicante natura homini id quod conſeruationi ipſius donatum eſſet, auferri, & idcirco nauem inhibuit & à curſu reuocauit, ſed ſecurum & improuidum genus hominum velut rem nihili flocci pendit. Tenuit nauem Caij Cæſaris, non multò pòſt Romæ interfecti: condolens miſero Cæſaris exitio, ipſa natura cupit ab ipſo malum auertere, atque à curſu infauſto & infelici reuocare. Hæc ille. Item Remoræ præſagium auguriumuè ſi intellexiſſet Antonius, fuga ſibi conſulere, Martemque rurſus reparare potuiſſet. Plinio ob hæc auſpicalis piſciculus vocatur. F

VSVS.

Ad venerã inhibendam

Ad fœtus retinendos.

PLinius atque Ariſtoteles Echeneidem in cibos admitti negant, nulla addita tamen ratione, cùm alioqui ſaxatilem hic faciat. Plinius Venerem inhibere; aliqui item abortus prohibere, fœtumque ad maturitatem continere, ſi alligetur, arbitrati ſunt, opinione inde (vt apparet) nata, quod ἀπὸ τοῦ ἔχειν nomen habeat, ac ſi non ſolùm naues retinere, ſed omnino arcana quadam cohibendi vis ei inſit, quam vim tamen ſal immutare videtur. Diximus enim ex eodem Plinio, è Græcis alios ſale adſeruatum adalligatumque grauidis partus ſoluere, & ob id alio nomine Odinolyontem appellari. Alios præterea vſus Remoræ tribuit Ariſtoteles: vti videlicet ea quoſdam ad iudicia & philtra, quòd clariùs declarat idem Plinius his verbis: *Amatorijs quoque veficijs infamis eſt, & iudiciorum & litium mora*: quæ vero parum conſentanea eſſe mihi videntur, neque id affirmant illi: apparetque qui hoc crediderunt, & ipſas facultatem nauium curſum inhibendi, ad amantes firma amicitia deuinciendos tranſtuliſſe, ſicuti innuere etiam videtur Lucanus,[a] de venefica quadam agens necyomantiam exercente: G

Lib. 6. de bell. Phar.

Non (defuit) *puppim retinens Euro tendente rudentes,*
In medijs Echeneis aquis, oculiq; draconum.

EMBLEMATA.

EMblema Alciati inſcriptum, in facilè à virtute deſciſcentes:

Parua velut limax ſpreto Remora impete venti,
Remorumque, ratem ſiſtere ſola poteſt.
Sic quoſdam ingenio & virtute ad ſidera vectos, H
Detinet in medio tramite cauſa leuis.
Anxia lis veluti eſt: vel qui meretricius ardor
Egregijs iuuenes ſeuocat à ſtudijs.

Aliud eiuſdem, ſub lemmate, Maturandum.

Maturare iubent properè, & cunctarier omnes,
Ne nimium præceps, neu mora longa nimis.
Hoc tibi declaret connexum Echeneide telum,
Hæc tarda eſt; volitant ſpicula miſſa manu.

DE

DE CETORVM DVCE. Cap. XXIII.

OPpianus,[a] & ex eo Aelianus [b] immanibus maris beluis duce viæque comite opus eſſe aſſerunt, qui nimirum anteeat, viamque monſtret: ideoque adeo ijs gratum eſſe, vt quò is velit, ſequantur, in eoque vitæ ſalutiſque ſpem omnem ſitam habeāt. Neceſſitatis duplicem cauſam Oppianus aſſignat, tum quia nimia corporis mole, & pondere oppreſſæ tardè mouentur, tum quia omnes demptis Canibus parùm acutè cernentes, facilè poſſint impingere. Cur verò habeti ſint viſu oſtendit Plinius [c] Balęnæ exemplo, quòd prægraui ſuperciliorum pondere obruantur oculi, niſi hoc ſolummodo Balęnę conuenire velimus, nam Aelianus Cetorum fermè omne genus cæcutire ſemper, innuit, cùm ad nimiā pinguedinem peruenit, amplius nec videre, nec audire poſſe aſſerēs, addita etiam ratione, quòd carnium moles & videndi & audiendi viam intercludat, horumque ſenſuum meatus obſtruat. Cæterùm ducemnė Cetaceis Natura dederit, an is amicitia quadam adductus Cetos vltrò aggrediatur, haud planè ſe ſcire ait idem Aelianus: factum id tamen naturæ potius vi arbitratur, argumento quòd nunquam ſeparatim ab illis natet, ſed ante caput antecedens, ipſorum dux ſit atque clauus. Etenim cuncta

B illis (inquit) & prouidet & præſentit, caudæque extremo præmonſtrat ſingula: hac parte Cetum contingit ac monet, ſic horribilia formidoloſaque inhibet, ſic cibaria conciliat, inſidiaſque à piſcatoribus poſitas ſigno quodam oſtendit, atque quem locum propter magnitudinem ipſum adire non oporteat, præſignificat, ne quando latenti alicui alliſus petræ aut affixus, funditùs intereat. Nunquam autem Cetus ſine hoc duce apparet. Quod ſi is piſciculus quo ad neceſſaria vtitur, perit, illi quoque pereundum eſt. Hæc itaque Aelianus. Plinius verò ad occultam aliquam amicitiam hæc retulit, ſed priuatim de Balęna (vt dictum eſt) loquitur, inquiens: *Amicitiæ exempla ſunt, Balęna, Muſculus, quando prægraui ſuperciliorum pondere obrutis eius oculis, infeſtantia magna vada, prænatans demonſtrat, oculorumque vice fungitur.* Plinio [d] ſubſcribit Plutarchus, amicitiam hanc reciprocam eſſe declarans; qui inſuper teſtatur, Cetis quidem cæteris præire & amicum eſſe iſtiuſmodi ductorem, ſed Balęnæ præcipuè. *Et grandiorum Cetorum cuipiam* (inquit) *ſemper hæret, præitque curſum dirigens, ne vel in breuia cœnumue impingat, vel in anguſtias incidat, vnde exitus non detur. Hunc Balęna lubens ſequitur, veluti temonem nauis. Ac cæterorum quidem quicquid intra barathrum beluæ venit, animal ſeu ſcapha ſeu ſaxū, peſſum it peritque in alui profundum merſum. Hunc autem agnitum, ore velut ancoram recipit, intra fau-*

C *ces eius dormiturum, & quieſcente quieſcit; progrediente rurſus, vt antea eum ſequitur, haud vſquam diù noctuque deſiſtens, hoc niſi facit, errare impingereq́; certum eſt. Periere multæ dum velut gubernatore carens nauigium, delatæ ad terram ſunt, quod ipſi quoque circa Antyciram vidimus, ac prius etiam haud ita procul à Bunis Ceto eiecto & putreſcente, peſtem inuaſiſſe narrant.* In eadem ſententia [e] Claudianus:

Sic ruit in præceps amiſſo piſce ſodali
Belua ſulcandas qui præuius edocet vndas,
Immenſumque pecus parua moderamine caudæ
Temperat, & tanto coniungit fœdera monſtro.

Addit inſuper author quidam innominatus Græcus qui ex Oppiano de piſcibus veluti paraphraſim conſcripſit, hoc piſciculo viuo neminem facilè Cetum capere, ideoque piſcatores ſummo ſtudio huic piſci inſidiari, nam hoc capto, nullo negocio iam oberrantem Cetum inſtar cæci circa litora & petras capi: Appellari autem ὁδηγὸν id eſt, viæ ductorē, vulgò γαλλῶ id eſt Muſtelam, quod tamē nouiſſimum nomen Ceti ductori non competit, ſed Lampetræ, quam Oppiani Remoram quibuſdam eſſe meminimus: verendumq; ne Muſtelam pro Muſculo poſuerit. Sic enim Plinius, vt dixi, vocauit, nomine quidem æquiuoco, cùm ſit ipſi aliàs [f] Muſculus genus Ceti, quē meo iudicio non bene Balęnæ ductorem facit: hoc enim eſſet cæcum ducere, ſeſeque ipſos in ſcopulos inſidiaſque præcipitare, neque etiam hoc dicit Ariſt. quem tranſcripſit, inquiens: *Dentes nullos habet, ſed pro ijs, ſetis intus os hirtum:* hoc

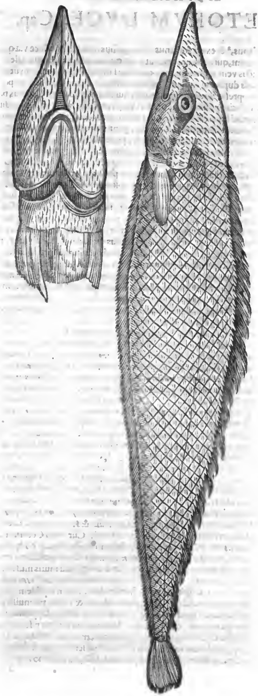
D enim ſimpliciter [g] Myſticeto tribuit Philoſophus, quem ille, & ſecutus illum Theodorus Muſculū vocant, ſed præſtiterit homonymiæ cauſa, Græco nomine vti. Cur verò Cetorum iſte ductor ſociuſuė Muſculi nomen ſibi acquiſiuerit, (qui Oppiano & Aeliano ἡγητὴρ, Plutarcho ἡγέμων vocatur) vt ingenuè fatear, necdum didici: conijcere licet à paruitate nomen factum: puſillum enim piſciculum Aelianus & Plutarchus eſſe teſtantur: puſilla autem maximis comparata muris muſculiuė nomine indicari, haud obſcurè indicat hoc Horatij:

Parturient montes, naſcetur ridiculus mus.

Hermolaus item Iulum vocari ſcribit, at quo authore, neſcio. Iulum equidem Oppianus ab Hegetere (Interpres ἡγητῆρα Muſculum reddidit) diſtinguere videtur: & Iulum nonnullis à Iulide nō diſtingui in Iulidis hiſtoria meminimus. Quod modò ad piſcis notitiam attinet, Oppianus paruum quidem aſpectu eſſe aſſerit, ſed longo corpore, cauda tenui. Aeliano item longus piſcis eſt, colore albo, capite prælongo, anguſta cauda. Cùm autem Aelianus plurima, tùm verò iſthæc ex Oppiano mutuatus ſit ſuſpicatur Rondel. Oppiani locum mendoſum eſſe, quoniā ſenſum non habeat (vt putat) paruū quid dici, quod longo ſit corpore, ideoq; legendum pro βαιὸς ἰδεῖν, ex Aeliano λευκὸς ἰδεῖν, vel quid ſimile.

Marginal notes: [a] L. 3 Hal. — [b] L. 10. c. 6. — *Cete cur duce egeant.* — *Cete cur hebeti ſint viſu.* — [c] L. 9. c. 62. — *Amicitiæ exemplum.* — [d] Lib. Vtra animal. — [e] In Eutrop. — *Odegus.* — *Muſculus.* — [f] L. 32. c. 11 — [g] L. 3. Hiſt. cap 12. — *Myſticetus Muſculi etymum.* — *Iulus.* — *Deſcriptio.*

Myſticetus authoris.

Digitized by Google

A Mihi nihil mouendum videtur. Quid enim vetat, vt piſcis ſit paruus, & longo & tenui corpore? Bellonius verò in craſſiſſimo verſatur errore, dum Ariſtoteli & Oppiano Balenæ partem, Muſculum appellari ſcribit, cùm ne per ſomniū quidem id cogitarint ipſi: imo verò neuter eorū ea voce vſus eſt, ſed Gaza Myſticetum apud Ariſtotelem; Oppiani interpres ἡγητῆρα (diuerſiſſimos piſces) Muſculū reddiderunt, vterque Plinium ſecutus, cui Muſculus de duobus prædicatur piſcibus. Partem eam Bellonius ante oculos ſitā eſſe ait, at quo authore pretenturas vocari dicat, quòd his ſibi prætendat iter, neſcio: contrà ex Plinio diximus, qui prægraui ſuperciliorum (hæc enim intelligere Belloniū apparet) pondere obrui eius oculos teſtatur, ſed hac de re dicemus rurſus in Balæna, vbi iſtiuſmodi partem, ſuperioribus annis Balenæ vel immani alij beluæ detractam in litore Cæſenate exhibebimus. Qui verò Cetorum ducem vel deſcribat, vel depingat, inuenio neminem. Rondeletius fabulam arbitratur, piſcatorum quos conſuluit, authoritate fultus. Habes hîc candide lector, dodrantalem aut paulo maiorem piſcem, roſtro acuto, capite prælongo & plano, cauda item anguſta & tenui. Toto corpore aſpero, ac fermè oſſeo corio tegitur, ſquamis expers.

Muſculus quid Bellonio.

Muſculi authoris deſcriptio.

B

DE SERPENTE MARINO.

Cap. XXIV.

SYNONYMA. ETYMVM.

QVemadmodum in terra Serpentium longè diuerſa eſt figura ab ijs quæ gradiuntur, animalibus, ita & in aqua facilè inter cæteros piſces dignoſcuntur, qui terreſtrium ſerpentium ſpeciem repræſentant: de quibus tamen omnibus hoc loco non agam, ſed de ijs tantùm priuatim qui maris peculiares ſunt, cæteros ſuis proprijs locis reſeruaturus. Quia verò ab eadem corporis forma recentioribus nonnullis appellentur ſerpentinæ ſpeciei piſces, nemo opinor vitio mihi vertet, ſi ab eo inchoauerim, qui priuatim [a] Ariſtoteli ὄφις θαλάττιος, id eſt Serpens marinus appellatur: Plinio, vt in progreſſu hiſtoriæ patebit, etiam marinus Draco. Bellonius & Saluianus huic Ophidion item dici rentur. Rondeletius
C verò diuerſos eſſe oſtendit, & meo iudicio rectè, nam Ophidion licet Congro (cui corpore & colore Serpentem marinum aſſimilat Ariſtoteles) ſimilem eſſe dicat, piſciculus ipſi ſit, id eſt, exiguus piſcis, Serpens marinus non rectè dicetur, vtpotè qui magnus piſcis iure omni merito potius ſit dicendus. Idem Saluianus ſcribit Serpentem marinum Aeliano [b] planè fuiſſe incognitum, cùm μῦρον etiam, vt credit, dicat appellari: cæterùm non aduertit, ita vocare ob conſimilem figuram potiùs ipſum ſerpentem marinum, quod & hodiè facere piſcatores teſtatur Rondeletius. Idem Aelianus Serpentes marinos, item aquarum dulcium Hydros videtur nominaſſe; quo nomine Plinius, [d] nec non & Solinus vtuntur, addita à mari differentia, ſed de maximis ſerpentibus quos Ariſtoteles [c] Angues, appellauit: nam Hydrus aliàs ſerpens eſt aquæ dulcis. Viperam marinam Iſidori & Alberti non alium piſcem eſſe, quàm Araneum, in huius hiſtoria dictum eſt.

Ordinis ratio.

[a] L. 2. Hiſt. cap. 15.

Draco marinus.

Ophidion an ſerpenti marino idē.

[b] L. 18, c. 18

Myrus.

[c] L. 16. c. 8.

Vipera marina.

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

D SErpentini generis piſcem eſſe, quo de hîc peculiariter agimus, ipſa figura formaq; piſcis arguit: Cuius cùm multa genera eſſe teſtetur [a] Ariſtoteles, lubet hîc nonnihil digredi, nonnullaque quæ de Serpentium marinorum magnitudine obſeruaui, in medium adferre, licet ad hunc forṫaſſis haud rectè pertineant. In Africa referente Ariſtotele magnitudo Anguium mira eſt, nonnulli enim (inquit) vbi triremi applicuiſſent, oſſa boum multorum vidiſse narrant, quos abſumptos eſſe ab anguibus non dubitarent, cùm triremes productas in altum, quamprimùm angues inſectarentur, & nonnulli aggreſſi triremem euerterent. Et Olaus Magnus tradit circa Noruegiā interdum apparere ad centum aut ducentos pedes longum, vt deſcriptio habet (vel etiam trecentos, vt numerus iconi adiunctus præſefert) tranquillo mari, nautis infeſtum, adeo vt hominem quandoque è naui abripiat. Nauim ab eo inuolui tradunt tantam, quantæ ferè in noſtris fluuijs aut lacubus maiores fieri ſolent, quæ mercium vecturę deſtinantur, inuolutam ſubuerti; ſpiras ſupra mare tantas aliquando erigere, vt nauis per vnam tranſire poſset. Figuram qualis in Olai tabula eſt, apponam. Idem & alterius marini Serpētis iconem dedit, quem in Balthico vel Suecico Oceano eſse ait flaui coloris, triginta aut quadraginta pedes longum, qui niſi irritatus, neminem lædat. Simillimus is quo ad corporis figuram cum

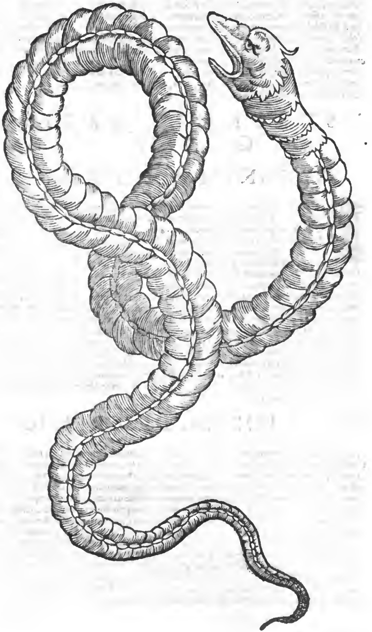
eo quem

[a] L. 2. Hiſt. cap. 15.

Angues Africani.

Serpentes Noruegiani.

Serpens marinus mari Noruuegico familiaris longus quandoq; centum, quandoq; ducentos pedes,

Digitized by Google

A eo quem veri ac genuini Serpentis marini nomine quoque expreſſi. Plinius [a] quoq; teſtatur apud in-
ſulas quaſdam ante Perſidem, Hydros marinos vicenum cubitorum terruiſſe claſſem. Et Solinus in-
ter Carmaniæ promontorium & Arabiam quinquaginta millia paſſuum interiacere, deinde tres ait in-
ſulas eſſe, circa quas Hydri marini egrediuntur vicenum cubitorum longitudine. Sinthum fluuium
maximum eſſe eorum qui circa mare rubrum ſunt & plurimum aquæ in mare emittere, ita vt procul
ab eo in pelagus aqua candicans profluat. Arrianus teſtatur in nauigatione maris rubri: cæterùm na-
uigantibus è pelago verſus hanc regionem (qua ſe exonerat Sinthus) coniecturam de loco facere à
Serpentibus qui ex alto eis occurrunt. Siquidem Serpentes Graas (γραίας) dictos locorum circa ſu-
praque Perſidem indicium facere. Et paulò pòſt. Sinus qui Baraces appellatur, valdè (inquit) pe-
riculoſus eſt nauigantibus & vitandus &c. Ad eum autem è pelago tendentibus, loci indicium faciũt
Serpentes, qui prægrandes & nigri occurrunt. Nam in ſequentibus locis & circa Barygazam mino-
res & colore luteo & ad aureum inclinantes obuij ſunt. Et rurſus: Barare vicus ſitus eſt ad fluuium
illic ſe exonerantem &c. & hæc etiam regio è pelago adnauigantibus prænoſcitur ex Serpentibus qui
illic obuij ſunt, nigri & ipſi minores, capite quale Draconum eſt, oculis ſanguineis. Meminit item Vir-
gilius [b] maximi Serpentis marini. Laocoon enim Neptuni ſacerdos, vt canit,

[a] L. 6. c. 23. — *Hydri marini maximi* — *Graæ ſerpentes.* — *Serpentes nigri capite draconis.* — [b] L. 2. Aeneid.

B *Solennes taurum ingentem mactabat ad aras,*
(Horreſco referens) immenſis orbibus Angues
Pectora quorum inter fluctus arrecta ſubæque
Pone legit, ſinuatque immenſa volumina tergo
Ecce autem gemini à Tenedo tranquilla per alta
Incumbunt pelago, pariterque ad litora tendunt,
Sanguineæ exuperant vndas, pars cætera Pontum
Fit ſonitus ſpumante ſalo.

Quod modò ad Serpentem marinum propriè dictum attinet, is eleganter deſcribitur ab Ariſtotele
duobus in locis. Inquit [c] enim Serpentibus terreſtribus ſimilem eſſe, niſi caput haberet Congri item
colore & corpore Congro ſimilem eſſe, oreque quàm ſunt terreſtres, acutiore, vt mirari ſubeat Gilliũ
qui, cùm aliàs in variarum rerum ſcientia non mediocriter verſatus ſit, imprudenter marinum Serpẽ-
tem eſſe credidit eum qui omnium aliorum doctorum iudicio eiuſdem Ariſtotelis Acus eſt, cuius ca-
put in fiſtulam definit, roſtrumq; tubam imitatur, vnde hodieq; Trompete Gallis nuncupatur. Adde
quòd Acus a capite ad podicem corpore eſt exagono, à podice ad caudam quadrato; quæ forma neq;
Serpentibus, ſiue terreſtres ſint, ſiue marini, neq; Congro conuenit. Decepit Gillium, quòd Ariſto-
teles marino Serpenti tribuat os acutius quàm eſt terreſtribus. Genuinum exhibent Bellon. & Sal-
uianus, eundẽ nimirum quem nos, multis implicitum ſpiris, non quòd in mari ita inuolutus ſit, ſed ad
longitudinem exprimendam. Eundem puto pingit Rondeletius quanquam quibuſdam velut emi-
C nentibus aculeis aſperum pictor finxerit, eorum enim ipſe in deſcriptione non meminit. Addidit Ari-
ſtoteles præterea colorem inquiens, eſſe Congro ἀμαυρότερον, id eſt, vt Gaza vertit, obſcuriorem. Bel-
lonius hunc obſcuriorem colorem interpretatur nigriorem, & Saluianus, idipſum quoque à pleriſq;
omnibus, quibus iſtos piſces viſos nunquam eſſe intellexit, comprobari ſibi videri aſſerit: affirmare
enim Congris nigriores eſſe: nec cum hoc pugnare arbitratur quod priori citato loco ab eodem Ari-
ſtotele dictum eſt, complura eorum eſſe genera colore numeroſæ varietatis. Nam etſi plures cre-
brioreſq; (inquit) ſunt qui Congrum colore, ſed aliquantulum obſcuriore referunt; nihil prohibet ta-
men, cur minus inter diuerſa illa genera, alterius etiam coloris reperiantur. Ipſe interim ſuum Ser-
pentem marinum dorſo ait eſſe ſubrubro, lateribus ſubflauis, imò ventre ſubalbido. Qui Græcæ lin-
guæ peritiores ſunt ἀμαυρότερον colorem, cùm inter ſe alijs conferuntur, minus intenſum, minuſque
ſplendidum in eodem genere ſignificare putant. Rondeletius ſic deſcripſit: Is (inquit) quem de-
pinximus, terreno vel fluuiatili ſimillimus eſt, ad trium vel quatuor cubitorum longitudinem accedit.
Corpore rotundiore eſt quàm Anguilla: capite Congro ſimilis. Maxilla ſuperior inferiore longior eſt.
Dentes habet in maxillis & in palato Murænæ modo ſed rariores. Pinnulas duas ad branchias veluti
Anguilla. Colore eſt fuluo, venter & roſtrum cinereo. Oculi flaueſcunt. Internis partibus à Mure-
D na non differt. Nullus eſt omnino qui primo aſpectu hunc Serpentem eſſe non iudicet. Hæc ille.
Sceleton quod iam amplius triginta annis in muſæo appenſum parieti reſeruo, fuluum adhuc eum co-
lorem retinet. Addita eſt alterius marini ſerpentis icon, pro genuino ſerpente marino nobis commu-
nicata, à D. Bernardo Caſtelletto Genuenſi, arcanorum naturæ peritiſſimo, cuius opinioni libenter
ſubſcribo. Colore enim etiam Congro ſimilis, ſed ad cæruleum inclinante. Sub mento apophyſis
barbæ modo propendet, altera ad ani orificium. Os internum rubet, dentibus inſtructum acutiſſi-
mis.

Serpẽtis marini propriè dicti deſcriptio. — [c] L. 1. Hiſt. cap 14. & lib 9. c. 17. — *Acus Ariſtotelis.* — *Color.* — *Longitudo.*

LOCVS.

Serpens marinus.

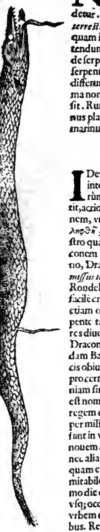

Digitized by Google

A

LOCVS.

Serpẽs marinus pro vero ac genuino miſſus.

NOn omnium maris locorum incola eſt. Negat enim [a] Ariſtoteles in altiſſimis naſci gurgitibus. Cæterùm nunquid preterea in fluuijs quoque habitet, in dubium verti poteſt. Id enim hiſce uerbis innuere uidetur. *Sunt ſerpentum alij terreſtres, alij aquatiles quanquam maxima pars ſit terreſtris, exigua ferè aquatilis*, ſcilicet fluminum incola. Attamen cùm nuſquam in fluuijs alijſque aquis dulcibus inuentus ſit, marinum tantùm eſſe fatendum eſt: neque hoc præcitatæ Ariſtotelis ſententiæ repugnabit, ut quæ non de ſerpente marino, quo de hîc agimus, ſed de fluuiatilibus ſiue aquæ dulcis ſerpentibus quos Hydros propriè uocat, ſunt intelligẽda, qui toto cælo ab hoc differunt. Hunc enim Congro corpore coloreq; ſimilem eſſe ait, illos verò forma non differre ab aſpide, ſed colore qui ipſis plerumque in cinereo candidus ſit. Rurſus Hydri nullis venenoſitate cedunt ſerpentibus, cùm Serpens marinus planè ſit innoxius: Hydrus denique reſpirat & pulmones habet; Serpens B marinus branchiatus eſt, & reſpiratione caret.

[a] *L. 2. hiſt. cap. 14.*

Hydrus vt à Serpente marino differat.

NATVRA. MORES.

IDem Ariſtoteles Serpentem marinum non ſolum ἀμαυρότερον, id eſt, vt interpretantur peritiores, colore minus intenſo (quàm eſt Congrus) uerùm etiam σφοδρότερον, id eſt, uehementiorem ait eſſe, ſiue ut Gaza uertit, acriorem: ad mores enim ea uox referenda eſt, non ad corporis longitudinem, vt Bellonius exiſtimauit. Si captus, dimittatur foris (ἐὰν δὲ φοβηθῇ καὶ ληφθῇ, Vuottonus vertit, ſi timeat, atque piſcatores euertat) in arenam roſtro quàm primùm adacto terebrat, ſubitque totus. Plinius, cùm alibi Draconem [b] Ariſtotelis, Araneum appellet; ex hoc tamen loco pro Serpente marino, Draconem marinum tranſtulit, inquiens: *Draco marinus captus atque immiſſus in arenam, cauernam ſibi roſtro mira celeritate excauat*. Et quanquam Rondel. Draconẽ ſiue Araneum piſcem idem facere tradit (quod tamen haud C facilè crediderim, vt qui non ſolùm nullo roſtri mucrone ſit inſtructus, verùm etiam obtuſa capitis magnitudine impeditus) certum eſt tamen Ariſt. de Serpente tantùm illud prodidiſſe: quod monendum fuit, ne quis hac occaſione res diuerſas confundat, id quod Albertus feciſſe videtur, vt in Aranei ſiue Draconis hiſtoria oſtendimus. Geſnerus ex Germanico Schiltbergeri cuiuſdam Bauari Monacenſis libro de peregrinationibus ſuis, quas captiuus à Turcis obiuit, pugnam Serpentium marinorum & terreſtrium deſcribit, quam etſi pro certo non habeam, an noſtro piſci ea conueniat, hîc adſcribere libuit, quoniam ſimpliciter Serpentes marinos nominat: In regno Genyck vocato vrbs eſt nomine Sampſon. Eam quo tempore ego apud Vueiaſitam Turcarum regem eram, Colubri aquatiles & Serpentes terreſtres innumeri circumquaq; per miliaris ferè ſpacium circundabant. Venerant autem hi è ſyluis quæ multę ſunt in vicina regione Trieuſiæ dicta; illi verò è mari. Hi dum colliguntur, per nouem dies nemo præ metu ex vrbe egredi aubebat, quamuis nec hominem D nec alia animalia læderent. Quamobrem vrbis aut regionis princeps, ne quiſquam etiam hominum eos læderet, edicebat; non ſine iuſſu diuino rem adeo mirabilem & magnæ alicuius mutationis ſignum euenire interpretatus. Decimo die duo hæc Serpentium genera inchoatum diluculo conflictum ad Solis vſq; occaſum produxerunt; quo animaduerſo, princeps cum paucis equitibus vrbem egreſſus, pugnam ſpectare voluit. Cedebant autem aquatiles terreſtribus. Reuerſus in vrbẽ ac poſtridie ſũmo mane denuo egreſſus nullos amplius viuos, ſed occiſorũ tantùm ſerpentiũ octo milia reperit, quos omnes ſcobe defoſſa, humo tegi curauit, & Vueiaſitæ regi, nuper ea vrbe potito, rem omnẽ literis nunciauit, qui hoc oſtento tanquã proſpero ſibi & felicia portendente gauiſus eſt. Hæc ille. Serpẽtes autẽ marinos, in terra aliquãdiu degere poſſe, ex Ariſt. probari poteſt, cuius verba recitabo in Cõgro, dariq; Serpẽtes qui è terra in mare exeant, teſtatur [c] Bellonius his verbis: Cùm circa Abydũ obambularẽ, in paruis quibuſdã alueis ſeu canalibus ſalſis inueni ſerpẽtis terreſtris ſpeciẽ qui toto ferè die in mari viuit, quẽadmodũ Coluber in dulci aqua: ſomni verò cauſa in terrã egreditur. Colore fermè rubet, ſed maculis etiã fuſcis aut cinereis varius eſt.

Vt ſe occultet.

[b] *L. 9 c. 27.*

Pugna ſerpentiũ marinorum & terreſtrium.

[c] *In ſingul. obſeruat.*

Serpens terreſtris mare frequentãs.

VSVS

E

VSVS IN CIBIS, ET MEDICINA.

Cur non edatur. Ad vrinæ incontinentiā. [a] L. 32. c. 2.

BEllonius in libello ſuo Gallico de piſcibus ſerpentem marinum eſui quidem ſcribit eſſe aptum, ſicut alij ſunt lõgi lubriciq; vt Congri, Anguillæ, Muſtelę; verùm propter nimiam cum terreſtri ſerpente ſimilitudinem, pleroſq; ab eo viſo, tanquam non piſce abhorrere. Vrinæ incontinentiam cum lilij radice teſte [a] Plinio emendat.

DE CONGRO. Cap. XXV.

SYNONYMA. ETYMVM.

Gongrus. Bronchus. Etymum. [a] L. 6. Epidem. Gryllus.

CONGRO Ariſtoteles Serpentem marinum aſſimilat: quamobrem contiguam voluimus eſſe vtriuſque hiſtoriam. Is latina terminatione Conger, Græca Congrus dicitur: Plinius etiam Gongrum dixit, quòd nomen hodieq; apud Venetos teſte Maſſario retinet: Galli Congre, Maſsilienſes verò non Maſſilicè (vtor Gilij verbis) ſed planè barbarè Phialaſſum (Filat, Rondeletius: Fiela vel Fielaz, Bellonius) dicunt, Luſitani Cromgo, Angli à Counger, Belgæ Congerael, Hiſpani Congrio: Antiates Bronchum teſte Platina, quo item nomine Romæ audire Saluianus ſcribit. Gręcis ſimiliter & κόγγρος & γόγγρος nuncupatur: in Heſychij codice etiam κόγρος, quod tamen doctis improbatur. Nomen inuenit a voracitate, à verbo γρῶ, quod eſt voro, vt Varrinus ſcribit ex Etymologo, qui tamen ideo voracem dicit Congrum quia polypi cirros rodit, cùm potius toto genere voracem dixeris. Geſnerus conijcit γόγγρον fortaſſis etiam dici potuiſſe, quaſi γογγύλον, id eſt (inquit) rotundum aut potius teres, cùm ſit & γόγγρος arborum morbus, eminentia videlicet quædam rotunda in trunco arboris, à cuius item ſimilitudine dicitur γογγρώνη, ἢ βρογχοκήλη tumor quidam in gutture apud Hippocratem. Magis tamen placet à γρῶ γόγγρον dici, nam haud aliam puto ob cauſam Nicander in libro de linguis apud Athenæum γρύλλον vocauit, id eſt Porcum. Græcis noſtri temporis vulgò Cauorofas dicitur, vt Saluianus notauit.

F

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

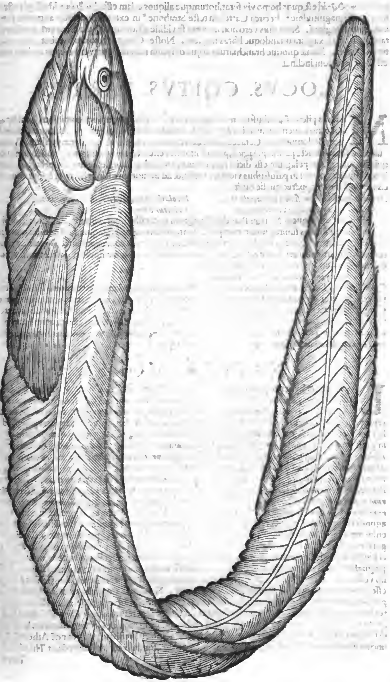
G

[a] L. 8. hiſt. cap 13. [b] L. 9. c. 20. [c] L 1 hiſt c. 3 & 2. hiſt. c 13 & 3. hiſt c. 10. [d] L. 2. hiſt. cap. 13. [e] L 2. hiſt. cap. 13. [f] L. 6. hiſt. cap. 17. Pinna. [g] L 1, hiſt. c 5. & 4. de part c. 13. [h] L 9 c 30 Anguilla marina. Vt ab Anguilla differat Dentes. Longitudo.

COngrum ex Serpentinæ ſpeciei piſcibus eſſe ex præcitata Ariſtotelis comparatione notiſſimum eſt. Duo eius genera teſte eodem [a] Ariſtotele, loco & colore inuicem diſcrepàntia: vnum videlicet album & pelagium; nigricans alterum, quod haud rectè vel litorale, vel pelagium dixeris; ambigit enim. Recentiores vnum duntaxat agnoſcunt, in quo omnes notæ, quæ à veteribus Congro attribuuntur, reperiuntur. Longus enim eſt & lubricus, vt Plinius, ſiue vt [b] Theodorus loquitur, læuis; Græcè enim apud [c] Ariſtotelem legitur λεῖος. Athenæus verò cùm ſimplicer cute tegi dicit, læuem eſſe indicat. Binas vtrimq; habet branchias, & vt [d] Ariſtoteles ſcripſit alteras ſimplices: alteras duplices, licet vtraſq; duplices eſſe aſſerat Maſſarius. Gula item ei exigua, quod & [e] Ariſtoteles vidit, contra aliorum ferè piſcium morem; qui ea carere ſolent. Quod verò fel in quibuſdam ad iecur, in alijs infra hoc ſitum eſſe ſcribat, id non ſemper verum fuerit, nam Rondeletius fellis veſicam ſemper ab hepate pendere obſeruauit. Adhæc oua inter ſe pinguedine obducta longa ſerie continere idem Rondeletius obſeruauit, ſimiliter atq; [f] Ariſtoteles ſcriptum reliquit his verbis. *Habent Congri fœturam, ſed non in omnibus locis æquè conſpicuam, neq; enim ob pinguedinem apparet. Fit autem in longum protenſa quemadmodum in ſerpentibus: verùm in igne conecta manifeſta fit: quod enim pingue liquitur & in vaporem abit; oua verò exiliunt, & ab igne eliſa crepitant. Præterea ſi digitis contrectas, & teras, ſubeſſe pinguedinem leuem, oua craſſiculas* (aſperiuſcula forte, inquit Geſnerus, vertendum fuerat, nam ad λεῖον non παχὺ, ſed τραχὺ opponitur, Gaza vertit duriuſculum) *ſentias. Congri itaq; alij pinguedinem ſolùm habent; ouum nullum: alij contrà pinguedinem nullam, ouum autem quale modò expoſui.* Poſtremò binas tantùm pinnas habet, vt idem [g] Ariſtoteles de ſuo Congro prodidit, & [g] Plinius repetijt. Quibus adde ſimilitudinem cum [h] Anguilla, quam Diphilus apud Athenæum Congro tribuit. Imitatur enim eã tũ corporis forma, tum etiã colore, vnde eſt quod nonnulli Anguillã marinã nũcupent. Facilè tamẽ ab hac internoſcitur. Oculos enim habet longè quã Anguilla maiores, amplis itẽ & cãdidis in lateribus & dorſo maculis variat, quibus Anguilla caret. Eſt itẽ linea nigra in exteriori parte mẽbranaceę pinnę, quę per dorſũ extẽditur cõſpicua. Habet deniq; duo breuia, cutacea cornicula in extremo roſtro. Dẽtes parui ſũt, pectinatim coeuntes. Sępe in quatuor aut quinq; cubitorũ lõgitudinẽ excreſcit. Eudoxus lib. ſexto de terræ motu ſcribit apud Athenæũ Cõgros multos in Sicyone

H

Digitized by Google

Digitized by Google

Vbi maximi *L. 3. Geog.*

capi ἀνδραχθεῖς, id eſt, quos homo vix ferat, horumque aliquos etiam eſſe ἁμαξιαίους id eſt, plauſtrales E
ſeu plauſtri magnitudine: Et circa Carteiam teſte Strabone * in exterioribus locis augentur ſupra minarum octoginta. Saluianus verò non maiores ſe vidiſſe ait, quam triginta librarum: intellexiſſe tamen ab alijs ſexaginta quandoque libras implere. Noſter Congrus toto dorſo rubet, ventre & lateribus pallet. Pinnæ quoqne branchiarum atque os ipſum rubent: quæ verò corpus ambit, fuſca eſt & ad ceruleum inclinat.

LOCVS. COITVS. PARTVS.

MArinus piſcis eſt, nulliuſque non maris, vt ex diuerſarum gentium nominibus conſtat. In Oceano tamen quàm alibi copioſior & fortaſſis etiam corpulentior. Authorem enim habeo Bellonium ferè Cetaceos inde deferri, minores verò alijs anni temporibus. Vuottonus haud ſatis diſtinctè partim pelagios, partim litorales eſſe ait, nam Ariſtoteles (vt oſtẽdimus) eorũ qui albicant, genus pelagium eſſe dicit, nigricantes verò ambigi litoraleſne ſint, an pelagij. Idem

Aqua dulci gaudet.

Vuottonus frequenter in paluſtribus victitare tradit, & ad fluuiorum oſtia, vbi copia influit aquæ dul- F
cis ex Oppiano, vt apparet, qui ſic canit:

Aequora quæ flumo quæ ſunt vicina paludi — *Incoluiſſe iuuat, qua dulcis terminus vnde*
Et fluctus cano commixtus vortice multo — *Voluitur è terra.*

a Lib. 4.

Et Athenæo [a] apud quem Matron Parodus Congrum vocat illuſtrem paludis alumnum. Vbi obſeruandum eſt fluuios ſubire tantùm cùm puſilli ſunt, adultos verò nequaquam. An in terram exeãt mox diſcutiemus.

Coitus.

Quod verò ad coitum attinet, idem Oppianus cùm expoſuiſſet Anguillas mutuo corporum internexu inter ſe coire, & ex his lentorem quendam ſpumæ ſimilem deſtillare in arenam & limum, ex quo Anguillæ procreentur, ſubdit.

Τοῖν καὶ γόγγροισιν ὀλισθηροῖσι γενέθλη.

Quod ſi ita intelligas (inquit Rondeletius) vt ex ſtrigmentitio quodam humore arena limoque excepto concipiantur, gignanturuè Congri, quemadmodum & Anguillæ, id vero conſentaneum non eſt. Congri enim oua pariunt, ex quibus aliorum piſcium modo qui oua concipiunt, Congri alij procreantur, vt in mutuo corporum innexu complexuque coire accipimus, id verum eſt: ita enim longi piſces corpora commiſcent: [b] Ariſtoteles: *Quæ pedibus carent & quæ longo ſunt corpore, vt Serpentes & Murena circumplexu mutuo ſupinarum partium coitum peragunt.* G

b L. 5. Hiſt. cap. 4.

NATVRA. MORES.

a L. 8. Hiſt. cap. 13. *b Li. 9. c. 16.*

LAtet Conger hybernis menſibus, vt vim frigoris fugiat, teſte [a] Ariſtotele & Plinio [b] *Multi* (inquit hic) *hoc tempore* (hyemali) *in ſpeluncis conditi latent, maximè Hippurus & Coracinus hyeme non capti, præterquam ſtatis diebus paucis & ijſdem ſemper: item Murana, Conger &c.* In ſiccum repit, vt quidam recitant tanquam ex Plinio, apud quem tamen id non inuenio; apparet autem id colligi poſſe ex Ariſtotele, qui cùm docuiſſet Serpentes quaternis impelli ſignis, per quæ motum cieant, impulſuſque eſſe flexuoſos propter corporis longitudinem; ſubiungit: *Ad hunc certè motum ex aquatilibus Anguilla, Congri, Murana & reliqua Serpentis faciem referentia ludunt: ſed tamen in aquatilibus aliquot habentur, quæ nihil tale habeant quales pinnulæ ſunt, vt Murena, quippe quæ perinde in mari agitantur, vt Serpentes in terra & mare. Serpentes enim eodem natant modo, quo in ſicco reptant: Neque verò deſunt, quibus pinnulæ duntaxat bina applicentur, vt Congris, vt Anguillis vt Mugilibus qui in lacu Siphavum naſcuntur. Ob eamque rem qui vitam in terra agere conſueuerunt, vt Anguillæ, minus flexuoſo corporum impulſu in humere atque in terra exæquant notas.* Hæc ille. Si itaque Anguillæ in terra vitam H
agunt, cur non id de Congro admitti poteſt & Serpente marino, alijſque conſimillimis? Anguillæ enim æquè branchiatæ ſunt.

Longorum piſcium motus.

Cibus. *c L. 8. Hiſt. cap. 2.*

Plinio Congri ſunt carniuori. Ariſtoteles [c] præter carnem aliquid attingere negat, neque eſt quod ſuper eo aliquis dubitet, quoniam circa fluuiorum oſtia ex aqua dulci pingueſcere ab Oppiano tradantur, authorq; de natura rerum ſcribat vento vehementiore ſpirante pingueſcere, nam eo tempore numeroſiores piſciculi è fluuijs mare intrant, vel è mari fluuios, quibus illi veſcuntur.

Gregalis an ſolitarius.

Gregatimné an ſolitarij degant, dubitari poteſt. Hiceſius enim dum ſcribit Congros eſſe σκληροτέρους τῶν ἀγελαίων, diuerſimodè traducitur. Natalis de Comitibus vertit, aſperiores gregalibus, ſecundum quam interpretationẽ ſolitarius erit, Rondel. verò gregalẽ credidit, &, vertit, duriores inter gregales: quæ verſio magis probaretur, ſi Græcè legeretur σκληρόταλης: Volaterranus pro ἀγελαίων legit ἐγχελέων, id eſt Anguillis, quod probo, rationem mox ex Geſnero allaturus. Videtur autẽ Cõgrus inter ſolitarios & gregales ambigere, nã Mneſith. Athenięſis apud [d] eundẽ Atheneũ Piſces (inquit) ſquamis (addẽda eſt negatio, nã Thũni, Cõgri &c. ſquamis carent) contecti, vt Thũni, Scõbri, Thyn-

d Lib. 8.

Digitized by Google

A Thynnides, Congri ſolent etiam gregarij eſſe: cæterùm illi qui neq; ſolitarij apparent, neque rurſus gregarij ſunt, faciliùs concoquuntur, vt Congri, Carchariæ & ſimiles. Vbi notandum locum eſſe deprauatum, & priori parte, vbi Congrum gregarijs annumerat, Congrum eximendum eſſe: quid enim attinebat repetere, ſi gregalis erat? Pugna ipſi eſt maximè cum Muræna, Locuſta & Polypo. Muræna enim teſte Ariſtotele [e] ei caudam mordicùs amputat: ſed non impunè, ipſe enim Murænæ talionem reddit, vt Plinius [f] teſtatur, inquiens. *Ipſe & Muræna caudas inter ſe prærodunt.* *Pugna.* *[e] L. 9. Hiſt. cap 2.* *[f] L. 9. c. 62.*

Haud moritur tamen amiſſa cauda: ſuperuiuere enim, etiamſi meatu tenus excrementitiario abſciſſa fuerit, teſtatur ibidem Ariſtoteles. Et licet magno & valido ſit corpore: ſuperatur tamen a Locuſta, cùm alioqui Locuſtæ victorem eius ſuperet Polypũ, quanquã ſecus ſentire Plinius [g] videatur his verbis: *Polypum tantùm Locuſta pauet, vt ſi iuxtà viderit, moriatur; Locuſtam Conger: rurſus polypum Congri lacerant.* Sed locus ex Ariſtotele, ex quo deſumptus eſt, vel emendandus, vel explicandus eſt. Ariſtotelis autem verba diuerſimodè etiam citantur. Locuſtæ (inquit) magnos etiam piſces ſuperant, & mirabilis quidem caſus horum nonnullis accidit. Locuſtas enim polypi ſuperant, vt ſi iuxtà in iiſdem retibus polypos ſenſerint, præ metu locuſtæ moriantur: οἱ δὲ γόγγροι τοὺς πολύποδας κατεσθίουσιν, οὐδὲν γὰρ αὐτοῖς διὰ τὴν λειότητα δύναται (Geſnerus legit δύνανται, & ſic reſtituendum eſſe, ex *Locuſta Congrum vincit.* *[g] L 9. c. 62.*

B manuſcripto codice Saluianus aſſerit) χρῆσθαι; hoc eſt, vt Theodorus vertit: Congri polypos ſuperãt, ſed edere non poſſunt, læue enim & laxum polypi corpus vſum hoſtis effugit: quam verſionem refellit Saluianus, & ſic reddit: Congri autem polypos deuorant, nulli enim ipſis propter læuitatem vſui eſſe poſſunt. Nam læuitas (inquit) haud efficit quò minus polypi à Congris deuorentur. Hi enim cùm dentati ſint, illos etſi non comprehendant, lacerare poſſunt. Polypis verò nihil comedentibus quod brachijs ſuis firmè comprehenſum non detineatur, nihilque lubricum (propterea quod læues ſint) retineri valentibus, iure Congrorum læuitas cauſa eſt, quòd ipſi Polypis nulli vſui ſint, id eſt, quod à Polypis edi non poſſint, etſi ab ipſis polypi lacerentur. Quamobrem aptiſſimè ad ſenſum vertit Geſnerus, Congri polypos deuorant: polypi enim Congros propter corporis lubricitatem prehenſare aut retinere non poſſunt. Rondeletius verò dum vertit: neque enim Congris propter corporis læuitatem polypi reſiſtere poſſunt, obſcurior etiam eſt, minuſque mentem authoris exprimit: non enim non poſſe reſiſtere polypum Congro Ariſtoteles voluit, ſed apprehendere ipſum & retinere non poſſe; etiamſi ſenſus eodem recidit, nempe vt polypus vincatur. Sic igitur res ſe habet (inquit Geſnerus) Polypus quicquid ſuis cirris aut flagellis comprehendere poteſt, id etiam vincere poteſt, comprehendendo videlicet, quod validiſſimè facit: itaque Locuſtam vincit, quæ cùm aſpera ſit, elabi *Polypus cur à Cõgro vincatur.*

C ab eius cirris non poteſt. Congrum lubricum & incomprehenſibilem ſibi, non vincit, ſed vincitur. Rurſus Conger quicquid dentibus & morſu impetere poteſt, vincit; polypum autem qui mollis eſt, mordere poteſt: Locuſtam cuius dura eſt cruſta, non poteſt, quare ab hac vincitur, illum vincit. Ex his itaque liquet, falſum eſſe, Locuſtam à Congro lacerari, vt præcitata Plinij verba videbantur indicare; Quare Rondeletius vel legendum in eo putat: Locuſta Congrum, rurſus polypum Congri lacerant: vel ſic diſtinguendum & intelligendum eſſe contextum: Polypum in tantum locuſta pauet, vt ſi iuxta viderit, moriatur. Locuſtam Conger, ſubaudi pauet; rurſus polypum Congri lacerant. Alibi etiam polypum ſibi brachia rodere, falſam ait eſſe opinionem: id enim à Congris euenire ei, ex eodem nimirum Ariſtotele, qui recitato loco ſubdit Congri polyporum brachia erodunt. Falluntur aũtem qui aiunt, polypum ſeipſum eſse. Oppianus verò quod Ariſtoteles & Plinius Congro tribuunt, Murænę aſcripſit, quæ ſimiliter læuis eſt. Ibidemque etiam teſtatur in piſcium genere alterum ab altero ſui generis deuorari excepto Mugile, idque maximè Congrum facere. Cæterùm ſi & alijs piſcibus id ferè commune eſt, quid eſt quòd inde malè audiat Lucius? quid item Congrum propterea immitem vocauit Ouidius hoc uerſu? *Immitiſque ſuę Conger per vulnera gentis.* *Plinij locus conſideratur*

Ego profectò id paucis conuenire exiſtimo.

D

CAPIENDI RATIO.

Congros (inquit Bellonius) ita decipiunt piſcatores. Minores piſces funibus copulatos (quorum ſinguli ſingulos hamos habent) maioribus ſcopulis, qui ſicci, poſteaquam mare deceſſit, remanere ſolent, alligant: quos cùm maris fluctus redijt, à Congris deuoratos comperiũt, & eos in ſiccis ſcopulis altera die relinquit mare, ipſoſque Congros ob eſcam deuoratam relictos reperiunt. In Anglia uerò puſilli qui ex Oceano fluuios aſcendunt, capiuntur noctibus obſcuris, maximè in Sabrina fluuio prope Gloceſtriam & Teuxberiam, ita enim aiunt eſse aggregatos, vt reticuli quodam genere ex aqua ueluti hauriantur.

E

VSVS IN CIBIS.

Quibus præbetur & quibus non.

IN Gallia teſte Rondeletio vel ſaltem apud ſuos nullo in pretio eſt. Hiſpanis verò ſatis probatur & Iouius ſolis Hiſpanis qui Romæ viuunt, exoticis quibuſdam pultarijs incoctum, ſcribit in ſummo honore haberi; ipſis verò Romanæ aulæ proceribus Italis parui ipſum fieri. Hiſpani itaque veterum id faciunt Græcorum exemplo, apud quos plurimùm celebrari Congrum inuenio. Dorion

Optimi piſces.

opſophagus, id eſt helluo piſcium, cùm piſces puer non emiſiſſet, eum flagris cecidit, iuſſitque optimorum piſcium nomina dicere; cumque puer Orphum, Glaucíſcum, Congrum & ſimiles alios commemoraſſet: Piſcium iuſſi te (inquit) non deorum nomina dicere. Archeſtratus & hic popino ingenioſiſſimus teſtatur in Italia optimum capi Congrum, tantumque cæteris præcellere, quantum pinguis Thynnus, viliſſimis Coracinis, vt recitat Athenæus. Ad Congri verò prærogatiuam potiſſimum hoc Antagoræ poëtæ referendum, aut ſi mauis Antigoni regis apophthegma ex [a] Plutarcho: *Cùm Antagoras poëta Congrum coqueret, & ollam ipſe moueret; Antigonus rex à tergo aſsiſtens, Putaſne ait Antigora Homerum Agamemnonis geſta deſcribentem, Congrum elixaſſe? cui ille: Tunè verò putas ò Rex* F *Agamemnonem tantis rebus intentum, adeo curioſum fuiſſe, vt quiſnam in caſtris Congrum coqueret, non ignorare voluerit?* Repertio denique tanti fuiſſe æſtimatum hunc piſcem, vt obſonium dijs immortalibus condignum fuerit habitus. Euphron enim in Adelphis Nircum quendam Chium dijs Congrum elixaſſe ſcribit, licet & aſſus quam iucundiſſimè ſapiat, adeo vt coquus quidam apud Philemonem recitante eodem Athenæo in hæc verba prorumperet: *Inuaſit me terra caloque narrare quantam voluptatem ceperim ex egregio illo Congro, quem paraui nullis conditum caſeis, nec vllis denique floribus aſperſum: ſed qualis viuus, talis etiam aſſus erat, tener omnino & mollis igne toſtus &c. & ſicuti Gallinæ*

Congri aſſi laus.

proſequuntur ſui generis auem, quem cibum ore tenet maiorem quàm deuorare queat: ſic illum qui primus Congrum ex olla arripuit, cùm quàm delicatus eſſet hic piſcis primùm cognouiſſet, alij (conuiuæ) *perſecuti ſunt, quod ſi illi qui vilioribus veſcuntur piſcibus, Scarum haberent &c. aut è Sicyone Congrum, quem Neptunus ipſe dijs affert, omnes ſanè eo guſtato facti fuiſſent dij. nam ſi vel mortui hunc odorentur, reuiuiſcũt.*

Apparatus.

Apparet autem aſſo elixum prælatum fuiſſe, nam Diocles interrogatus Conger an Lupus præſtaret, hic aſſus reſpondit, ille elixus. Et Antiphanes Anguillam in aqua ſale & origano condita elixari iubet, ſimiliterque Congrum. Maiores quoque paruis præferebant: Sic enim Terentius: [b] *Dromo Congrum iſtum maximum in aqua ſinito ludere paulisper, vbi ego venero, exoſſabitur, prius nolo.* Vbi exoſſare idem eſſe videtur, quod Plautus exdorſuare dixit: *Machærio Congrum, Murænam, exdorſua quantum potes.* Exdorſuare tamen quidam interpretantur, dorſum confringere, dum apparantur piſces & exenterantur Geſnerus fortè pro eo accipi poſſe exiſtimat, quod eſt ſpinam dorſi eximere, aut G

[b] In Adelphis.

[c] In Aulularia.

Exdorſuare quid.

pro detrahere pellem: detrahitur certè ſemper pellis in huiuſmodi piſcibus Serpentinis, ſed ſpina non eximitur, niſi in iam coctis, dum manduntur. Iouius tamen Sangam Romanum poëtam lepidum, cùm Pyrgorum in litore piſcarentur, docuiſſe ſcribit, Murænas ab antiquis exoſſari ſolere Plauti authoritate, vt earum carnes nullis impeditæ ſpinis gratiores redderentur, ingentemque illum Murænam binis bacillis vtraque manu comprehenſis mediam aſtringendo detergendoque, rectè & feſtiuè admodum exoſſaſſe. Saluianus verò exoſſare interpretatur purgare & in fruſta (vt fieri ſolet) diſſecare; Mihi etiam nihil aliud dicere voluiſſe videntur, quàm ad cocturam apparare: quo ſenſu Platina item videtur accepiſſe; Coquitur (inquit) Muræna exoſſata more maiorum, vt Anguilla ſublato corio, capite & cauda. Commendabatur verò præcipue Congri caput, quod vnum cum fruſtis prioribus, id eſt capiti propioribus quidam coquus apud Archedicum ſcribit ſeſe quinque drachmis emiſſe: additque dignam coquo facetiam: quod ſi aliunde (inquiens) mihi caput & ceruicem aliam acquirere vel emere liceret, ſtrangularem me potiùs quàm has lautitias conuiuis inferrem: nihil enim H tam cupiebat, quàm ipſum deuorare. Vt non mirum ſit, ſi Strattis negauerit, Congri Lupique &c. capita pauperibus emi poſſe. Præcipua verò laus erat, ſi piſcis è Sicyone erat, vt teſtatur Archeſtratus in Gaſtronomia.

Congri capitis præconium.

Ex Sicyone caput Congri capiatur amice,
Fragrantis, fortis, pinguis, tum concaua cuncta
Spargendum coquito inde herbam in ſalſugine multa.

Parui vbi æſtimentur.

In Anglia vero puſillos aiunt haberi in pretio, captos & elixos conuolui ac vendi, ac cum aceto ferè ac ſinapio edi. Veteres quoque magnos elixos potiùs quàm aſſos ediſſe modò dicebamus. Platina Congrum in fruſta conciſum eo modo coqui iubet, quo coquitur Anguilla, inſerique fruſtis, ſaluiæ aut lauri folia: Sic autem Anguilla ferè in veru aſſatur. Saluianus in fruſta diſſectum aut in tegano, vino, oleo, ſale, anetho, porro vel cepa aut aromatibus impoſitis excoqui; aut verubus torreri ait, aut in ſartagine frixum pipere & mali aurantij ſucco condiri. Ius in Congrum aſſum ex Apicio:

Piper,

A Ophidion Plinij.

Piper, Liguſticum, cuminum frictum, origanum, cepam ſiccam, ouorum vitella cocta: vinum, mulſum, acetum, liquamen, defrutum, & coques. Quod modò ad carnis qualitatem attinet, de ea diuerſimodè authores ſentire inuenio. Etenim Mneſitheus Athenienſis, cuius verba pauló antè recitaui ex Athenæo, facilè cõcoqui ſcribit: Galeno duram carnem habet, Hiceſio itẽ raram ideoque & parcè ipſo authore nutrit. At eũm duræ carnis eſſe admittat, quomodo etiam raræ eſſe poſſit, non video, atque Congros σκληροτέρους εἶναι τῶν ἀγελαίων, id eſt duriores gregarijs, minuſque alere, ſucci bonitate multò inferiores, ſtomacho tamen gratos: Quem locum ſuprà reſtitui, & ex Volaterrano pro ἀγελαίων legendum eſſe ἐγχέλεων, id eſt, Anguillis, oſtẽdi. Nam & Diphylus quoque de Gryllo ſcribit, ſimilem eſſe Anguillæ, ἄστομον δὲ, id eſt, ſed ori minus gratum: Gryllus autem Conger eſt Nicandro: Et conuenit, ſimiles ſpecie naturaque B inter ſe piſces, quod ad nutrimenti ex eis rationem attinet, comparari. Vterque item vocem claram reddit, vnde Clearchus apud Athenæum hæc Citharœdi ad Citharam canentis verba recitat: *Carnis qualitas.*

Γόγγρον τε λευκὸν πᾶσι τοῖς κολλώδεσι
Βρόχθιζε. τούτοις γὰρ τρέφεται τὸ πνεῦμα, καὶ
Τὸ φωνάριον ἡμῶν πιόσαχυγον γίνεται. id eſt:
Candido Congro, & omnibus viſcidis
Tu piſcibus veſcere: his alitur ſpiritus,
His celerior fit vox, & expedita magis.

C DE OPHIDIO PLINII. Cap. XXVI.

Saluianus & Bellonius Ophidion & Serpẽtem marinum ſynonyma faciunt, nominis (vt apparet) ſimilitudine decepti: ex ſerpentinæ ſpeciei piſcibus tamen eſſe, ipſiſsimum nomen & Plinius etiam indicat, inquiens Congro ſimilem eſſe, cùm Serpenti marino Congrum aſſimilet Ariſtoteles. Serpẽtem marinum eſſe antea negauimus argumẽto quòd Ophidion Plinio ſit piſciculus, hocque nomine nemo aptè permagnum piſcem nominet. Ego Rondeletio ſubſcribo, qui pro Ophidio, iſtiuſmodi longum & ſerpentinum piſciculum oſtendit, quem Bellonius haud rectè inter Aſellos connumerauit. His enim corporis habitu, capite, pinnis, diſſimilis eſt. Grilli nomine pleriſque in Italia notum eſſe ſcribit. Atqui hæc nomenclatura mouere ipſum quodammodo debe- D bat, quominus in Aſellis reponeret, nam Gryllus, vt oſtendimus, Nicandro Conger eſt, cui vel ipſomet teſte adeo ſimilis eſt, vt ab ichthyopolis Romanis ſæpenumerò pro eo vendatur. Ait item Venetis & hunc & Oppiani Clariam, Galeam vocari; Muſtelam tamen eſse non poſse, quoniam pinnæ ipſius caudam ambientes ac nigricantes, ipſaque carnis iucunditas reclament. Poſtremò audire ſeſe qui Tragum antiquorum eſse iudicent: de quo Oppianus, *Manides & Tragus, ſimul & Atherina vagantur*, quorum (inquit) ſententiæ facilè aſsentirem, niſi planè mihi eſset ignota ex antiquorum ſcriptis, piſcis Tragi deſcriptio. Rondeletius apud ſuos vulgò Donzelle vocari teſtatur. Hic & binas eius ſpecies obſeruauit, atq; ſic ferè delineauit. Prior piſciculus eſt longus & læuis. Pinnas duas habet, in dorſo & in ventre (nimirum ſingulas) ſitu, figura, ſubſtantia Congri pinnis ſimiles. (Nos Congro duas tantùm pinnas eſse ex Ariſtotele diximus quæ ſunt ad branchias) A Congro gemina barba (quam pictor imprudentèr reliquit in noſtra icone.) (Bellonius caput eius quaternis cirris barbatum eſse aſserit, totidemque pingit) è maxilla inferiore

Genus. *Non eſſe eundem ſerpenti marino.* *Ophidion. Rondel.* *Grillus.* *Galea.* *Muſtelam non eſſe.* *Tragus.* *Deſcriptio.*

99

propendente differt,& oris rictu,qui in Congro maior eſt. Binæ lineæ tenues à capite ad caudã producta ſunt. Altera Ophidij ſpecies circa Lerinum inſulam & Antipolim ſæpè capitur,ſuperiori ſimilis corporis ſpecie & carnis ſubſtantia:eò differt quòd cirri carnoſi barbæ inſtar è maxilla inferiore non propendent. Colore etiam à ſuperiore diſſidet. Eſt enim flauus: quam ob cauſam Ophidion flauum,vel Ophidion imberbe,vt à ſuperiore diſcernatur, appellauit. Hic itaque ille fuerit,cuius ego iconem dedi, & cirros à pictore omiſſos eſſe putabam. Bellonius in mediterraneo captum, palmum non excedere teſtatur: pinnas carnoſas eſſe, integram in gyrum caudam ambire & multa nigredine perfundi: pellem lubricam eſse Anguillæ ac Congri modo, ſed reliquis notis ad Anguillam accedere: porrò linguam habere paruam,acutam:cor trigonum,rubcrrimum: hepar ad ſiniſtrum latus exporrectum, ſtomachum oblongum, pylorum permultis apophyſibus circundatum: à quo tres inteſtinorum reuolutiones ad anum pertingere, lienem rubrum atque oblongum: cætera ad reliquos Aſellos atque adeo ipſa voracitate accedere. Caro eſt candida teſte Rondeletio & dura, veluti Draco,& vt Bellonius ait,admodum delicata, & quæ Romanis antiſtibus in ſummis habetur delicijs. Quod verò apud Plinium aduerſus vrinæ incontinentiam prodeſse cum lilij radice legitur, mendoſum eſſe ſuſpicatur Rondeletius,ſubſtituendumque ſeminis incontinentiam cum rutæ radice, idque etiam rationi conſonum eſſe putat,atq; ita in vetuſto ſe quodam codice legiſse meminit. Ruta quidem ad retinendum ſemen à Dioſcoride,alijſq; commendatur, ſed radicis vſum non inuenio.

Ophidion alterum. (margin) E

Carnis qualitas.

Rutæ vis ad ſeminis incontinentiam. F

DE MVRÆNA. Cap. XXVII.
SYNONYMA. ETYMVM.

MVræna (inquit M. Varro) Græcè myrena dicitur. Scribitur item cum σ. à principio σμύραινα. Athenæus: Epicharmus μύραινα ſcribit abſque σ. item Sophron: Plato verò vel Cantharus in Symmachia cum σ. σμύραινα. Multaque alia apud Græcos vocabula à μ. inchoata aliquando cum σ. præpoſito reperiuntur, vt pro μίκρον σμίκρον; pro μύῤῥα σμύῤῥα, pro μύκτηρ, σμύκτηρ. Euſtathius item docet multas dictiones quę ab σμ. incipiunt, olim ſcribi ſolere per ζμ. ceu compoſitas à ζα. particula intendente, vt σμερδῶ pro ζαμέρδω: alibi verò ſimpliciter quæ per σμ. inchoantur, veteres per ζμ. ſcripſiſse, vt ζμινύη pro σμινύη, ζμύρνα pro σμύρνα, ita & ζμύραινα pro σμύραινα apud Kiranidem legitur. Iſidorus Murænam Græcis vocari ſcribit, quòd plicet ſe in circulos: cæterùm nihil iſtiuſmodi ex Græca etymologia conſtat: nec ſatis intelligo, quid circulos in hoc piſce vocet: ſi torques forſan aut monilia intellexit quæ à Muræna murænulæ appellantur, fallitur, non enim contrà Muræna nominatur à murænulis. Murænulam autem colli aurum vocat vulgus, tradente Hieronymo, quod ſcilicet metallo in virgulas lenteſcente, quadam ordinis flexuoſi catena, contexitur, ex priſcis vtique imagine (vt Cęlius ait) conformata. Myręna verò & Myrus παρὰ τὸ μύρειν vel μύρεσθαι deducuntur Euſtathio, id eſt, fluere, quod (vt Macrobius ſcribit) præ pinguedine in ſumma aqua fluitent, & (vt Maſsarius addit) mergere non poſſint, Sole nimirum torrefactæ, vt ait poëta iucundiſſimus:

Etymum. G

Murænula quid.

Murænæ vnde dictæ.

Quæ natat in Siculo grandis Muræna profundo, Non valet exuſtam mergere Sole cutem.

Quanquam hoc de optimis in hoc genere potiſſimum dicatur, quæ inde etiam Latinis Flutæ, Græcis πλωταὶ, quaſi nauigabiles (vt Maſsarius exponit) dicuntur. Notandum interim Theodorum apud Ariſtotelem non ſolum Murænas & Anguillas plotas cùm ſole torrefactæ (cur enim mergere ſe vel vt mergantur, curuare ſe nequeant, plerique cutem à Sole toſtam cauſantur, id quod iſtiuſmodi piſces faciliùs patiuntur, cùm nullis muniantur ſquamis) ſupernatant, verùm etiam rhyades piſces Flutas conuertiſſe, vt in Chalcide oſtendimus. Πλῶτες quidem (cuius vocabuli numerum ſingularem necdũ inueni,) Ceſtrei, id eſt, Mugiles alicubi dicuntur: & Oppianus [a] omnes piſces ſic vocauit hoc verſu: H

Fluta.

Pletes qui piſces dicantur.

Πάντες δὲ πνοιῇσιν ἐναλίγκια καὶ ῥοθίοισι Πλῶτες ἁλὸς θύουσιν. Et iterum:

Η γὰρ ἀεὶ πλωτῶν σιφλὸν γένος ὑγρὰ θεόντων.

[a] *L. 3 Hal.*

Rurſus Smyræna & Sphyræna piſces longè diuerſi ſunt: quæ tamen nomina à librarijs Græcis olim confundi propter facilem tranſitum φ. in μ. & contrà, ex aliquot bonorum authorum locis in Shyrænæ hiſtoria oſtendi, & mox iterum oſtendam. Arnoldus Villanouanus Draconem marinum ſcribit etiam Morænulam nuncupari, ſed rectiùs dixiſſet Murænulam ſeu potius Murænam etiam marinum Draconem vocari propter corporis nimirum ſpeciem, qua Dracones ſeu Serpentes æmulatur, quanquam id nomen Myro potiùs priuatim competat, quem hodieque piſcatores in Gallia, nominis eius ignari, Serpentem vocant teſte Rondeletio, & Aelianum authorem habemus Myrum, Serpentem marinum eſſe. Draco autem marinus, idem eſt marino Araneo, vt ſuo loco indicauimus. Murænam vbiq; gentiũ in hunc diem veterem nomenclaturã reſeruare teſtãtur Maſſarius Italus, & Gillius Gallus. Ego quo nomine apud Germanos, Belgaſq; alioſq; Oceani Septentr. accolas veniat, nõ reperio.

Draco marinus.

Myrus, ſerpens marinus dictus.

GENVS.

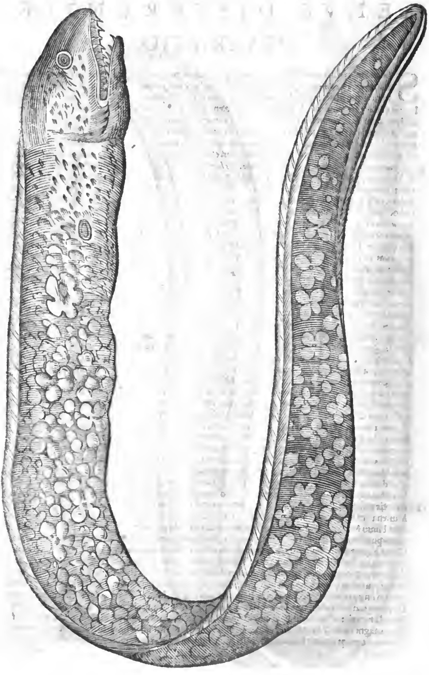
GENVS. DIFFERENTIÆ.

DESCRIPTIO.

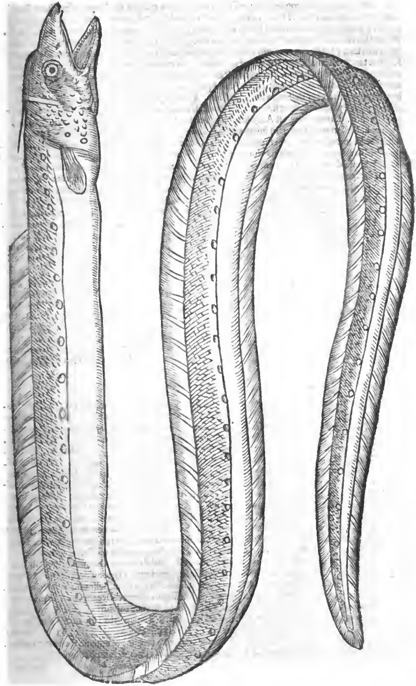
SVidas Smyrenam, ideſt Murænam cartilagineis annumerat, dũ inquit: *Σελάχια ſunt, quæ ſquamis carent (vt Smyræna, Bos, Torpedo, Paſtinaca) nec oua pariunt*. Sed Suidas vel quiſquis ille fuit, ex quo id deſcripſit, quanto in errore verſetur, modò patebit, niſi dicamus mendoſum eum locum eſſe & pro Smyræna, legendum eſſe Zygæna vt Geſnerus conijcit: ſed & ab Aeliano, & Artemidoro idem error commiſſus eſt. *Selachia ſiue Cartilaginea quæ.* Murænam autem longum piſcem eſſe & ſerpentis ſpeciem referre, [a] Ariſtoteles non vno in loco docuit. Ouidio quoq; piſcis teres eſt & lubricus.[b] Plinius molli cute tegi tradit, læuem potius quàm mollem nominaturus, & ſic ibi legendum eſſe Maſſarius pluribus docet ex Ariſtotele, vnde (inquit) Plinius mutuatur. *Cutis* (inquit Ariſtoteles) *alijs ſquamata, alijs aſpera,*
B *vt Squatinæ, Raiæ & reliquis generis eiuſdem: alijs læuis ſed pauciſsimis*: intelligendo Anguillas, Cõgros, & Murænas, quæ omnia ſæpenumerò inter lõgos & læues enumerauit, vt in primo de hiſtoria, inquit enim: *Pinnas alij tantùm binas habent qui longi læueſque ſunt, vt Anguillæ, vt Congri, aut nullas omnino habent, vt Murænæ:* quod Plinius quoque fecit, quamuis piſces eos non læues ſed lubricos appellauerit hoc libro, vbi de pinnis piſcium loquitur: *binæ* (inquit) *omnino longis & lubricis, vt Anguillis & Congris, nullæ vt Murænis*: quod in trigeſimo ſecundo volumine etiam confirmare videtur, cùm dicit, Murænam maculas appetere ipſas, conſciam teretis ac lubrici tergi, ex Ouidio: læui igitur legendum potius cenſeo: neque enim ita proprium fuiſſet dictum, Murænam mollem, hoc eſt, teneram habere cutem, cùm ex Ariſtotele mollem cutem etiam habeant, quæ mollia appellantur, vt Loligo, Sepia, Polypus: qui ad tactum etiam molliores ſunt, quàm Murænæ: qui & lacertorem & ſerpentum corticem, interdum cutem mollẽ appellauit, quod & Plinius in vndecimo Serpentibus potius tribuiſſe videtur, vbi de palpebris loquitur, dicens: *ſed quadrupedi in ſuperiori tantùm gena, volucribus in inferiore, & quibus molle tergus, vt ſerpentibus*: vbi non intellexit piſces illos longos & læues Serpentibus ſimiles: nam piſces genis omnino carent. Hucuſque ille. Eſt verò Murænæ cutis eodem Plinio [d] teſte tenuiſsima, ſecus ac Anguillæ, quæ (inquit) craſsior eſt. Eſtque Murænæ cutis non vnicolor, ſed varia, vt Ari-
C ſtoteles ait.[e] Bellonius marem paucioribus maculis diſtingui aſſerit, & quibuſdam veluti ſtellis conſpergi: fæminam pluribus aureis notis ac veluti guttis vndicunque variam. Ouidius item notas auratas ei tribuit: contrà Rondeletius albicantes, & marem con colorem eſſe teſtatur; ſed hic maris nomine Myrum intelligit, Bellonius Myrum nuſquam nominat. *Maris à fæmina diſtinctio.* Rurſus Rondeletius colore dicit eſſe fuſco, ideoque κελαινὴν vocari Oppiano, cui Saluianus aſtipulatur, ſubnigram eſſe inquiens. *Color.* Bellonius verò colore ait, vt plurimum eſſe fuluo, taliſque eſt, quam ego hîc dépingo, Murænæ fæminæ nomine miſſam, nam quę altero loco datur, & maris nomine communicata eſt, flaueſcit. Fæmina maculis varia eſt, blattarię floribus ſimillimis, & Ouidius quoque haud aliunde ardentem cognominauit. Apparet autem Murænam non ſolùm colore cutis ſed & macularum ipſarum variare, nam Gillius teſtatur Murænarum aliam colore eſſe ſubnigro, luteis aliam, albo nigris maculis diſtinctо. Et Maſſario piſcis eſt haud diſſimilis Anguillæ, varius maculis luteis & nigris. (Nullum ordinem habet) niſi dicamus alium viuis eſſe colorem, alium vbi mortui ſunt, nam vel Plinio [f] teſte, in Gallia Septentrionali Murę̨nis omnibus in dextra maxilla ſeptenæ maculæ ad formam Septentrionis, aureo colore fulgent duntaxat viuentibus, pariterque cum anima extinguuntur, quas Iouius cùm indifferenter omnibus Murænis ineſſe ſcribit, fallitur: quandoquidem neque hoc dicit Plinius, nec Murę̨nis ab omnibus
D receptis reſpondet. Adhęc Plinij ſententia de macularum ſitu haud temerè ſuſpecta eſt. Nihil enim Muræna in Oceano rarius teſte Bellonio. Cùm itaque maculoſum Murę̨næ corpus ſit, hinc puto eidem Plinio Muræna vocatur vitium ligni in menſa ex Cedro, nigro tranſcurrens limite, varijſque corticum punctis apprehenſus papauerum modo, & in totum atro propior color, maculæué diſcolores. *Muræna in ligno quid.*
Caput habet rotundum, tenue & acuminatum, rictum oris latiſsimum, ſeu (vt Gillij verbis vtar) non aliter quàm Anſeres largiſſimum, dentibus inſtructum quàm plurimis acutiſſimis atque ſerratis, vt Athenæus quoque notauit, item στερεοῖς, id eſt ſolidis teſte Oppiano (qui eoſdem ἀγκύλον ἕρκος vocat, id eſt, recuruum vallum,) non in maxillis ſolùm, ſed in ima quoque faucium parte diſpoſitis: quam ob cauſam lingua carere videtur, adeo illa imperfecta eſt, ſed huius loco carnoſum palatum obtinuit. Dentium ordinem duplicem inde fortaſſis Aelianus dixit, atque ideo commodiùs ſeſe defendere. *Caput. Dentes. Lingua.*
Maxilla ſuperior aquilina eſt, & in eius extremo duæ ſunt breues apophyſes, vel verrucæ, vt in Cõgro. *Maxilla.*
Oculi magni ſunt, & in vtroque latere vnicum & rotundum foramen branchiarum, quas haud rectè Plinius, [g] eumq; ſecutus Gillius habere negauit, cum quaternas & ſimplices habere Ariſtoteles ſcripſerit, *Branchiæ.*

[a] L. 2. Hiſt. c. 13. & L. 4. de Part. c. 13 & L. de com. animal greſſu.
[b] L. 9. c. 11.
[c] Lib. 4. Par. cap. 13. *Piſcium differentia à cute.*
[d] L. 9. c. 23.
[e] L. 5. Hiſt. cap 10.
[f] L. 9. c. 23
[g] L. 9. c. 23

Muręna fœmina.

Digitized by Google

Digitized by Google

ſperit, idque experientia cognoſcatur, etſi non vt cæterorum piſcium διηρθρωμένα ſint, hoc eſt, articulatæ, non autem integræ, vt Gaza, eiuſque aſſecla Rondeletius vertunt. Etenim non minus Murænarum (vt diſſectio ipſa monſtrat) quàm cæterorum piſcium integræ ſunt, ſed verè minus, vel nullo prorſus pacto articulatæ, cuiuſmodi reliquorum ferè piſcium eſſe ſolent, conſpiciuntur. In vtroque enim eius latere (vt diximus) vnum eſt exterius branchiarum orificium paruum, rotundum, ac cuti in ſeipſum tanquam in orbem collecta ferè occluſum. In intima etiam ſede, non oblongis oris, vt alijs accidit piſcibus, ſed quaternis orbiculatis oſculis quaternæ aperiuntur branchiæ, quas haud ab re paruas propterea Athenæus vocauit. Idem Plinius pinnis carere teſtatur: Addendum ex Rondeletio, quibus natare poſsit, vel vt Bellonius ait, lateralibus. Cute quàm Anguilla faciliùs exuitur. *Dorſum.* Dorſo eſt cultellato, vt Pytheas ait, hoc eſt, vt exponit Rondeletius, ſpina acuta & ferè, vt in Congro pinnulam conſtituente. Latior tamen eſt Anguilla. *Partes interiores.* Quantum ad interiores partes, œſophagum (inquit Bellonius) habet latum ab eius rictu incipientem, in cuius orificio hamuli leuiter vncinati ad gulam circa fauces ſpectantes, linguæ vicem ſupplent, ac ſtatim à branchijs folliculus teres ſpinæ incumbit, flatu turgidus, natationis commodioris vſum præbens. Hepar ſubfuluum, oblongum, ſtomacho incumbens, longiuſculum, cui fel cyaneum magnitudine auellanæ contentum inhæret. (Ariſtoteles[c] inteſtinis hærere, non iecori ſcribit, cæterùm ab hoc meatibus quibuſdam tenuibus tantùm dependere, & Rondeletius à iecore fellis veſicam longam pendere inteſtino annexam obſeruauit.) Lienem oblongum ſtomacho annexum (nigricantem, Rondeletius.) Vertebras minus frequentes, ſed oblõgiores quàm Anguillæ. In quibus hoc etiam animaduertendum eſt, proceſſus ineſſe tranſuerſos ac ſurſum ſpectantes, præter aliorum piſcium naturam. *Caro.* Carnem habet candidiſſimam ſub cute ductibus obliquis & tranſuerſis, vt in Muſtelo (Muſtela, puto) diſpoſitam varijs muſculis hinc & inde abeuntibus communitam, ſuauem ac delicatam, *Spinulæ.* ſed multis ſpinulis breuibus & recuruis conſperſam, quæ manducantibus plurimum faſtidij adſerre ſolent. Hiſce addit Rondeletius longum eſſe ventriculũ, & ab eius medio oriri inteſtinum ſine ſpiris ad anum protenſum, iuxtaque eum cellulas habere inſtar inteſtini eius quod in terrenis animalibus κῶλον vocant Græci. *Longitudo.* Idem ad duorum cubitorum longitudinem accedere ſcribit. Saluianus ad decem libras augeri, ſed neque maiorem ſe vidiſſe, neque ab aliquo viſam audiuiſſe: etſi Strabo[f] (inquit) ſcriptum reliquerit, circa Carteiam locis exterioribus minarum ſupra octoginta Murænas reperiri. Idem equidem ſcribere Strabonem Maſſarius ait: cæterùm ille Cete & oſtracoderma multò maiora fieri tradens quàm in mediterraneo mari; quin & Congri (inquit) ἀποθηριοῦνται, hoc eſt, (vt exponit Geſnerus) efferantur, vt ita dicam, vel beluarum inſtar grandeſcunt multò noſtris maiores factæ: item Murænæ & alij complures huius generis piſcium. *Vbi maior & melior.* Veteribus autem cùm ob magnitudinem, tùm ob bonitatẽ celebris erat Muræna Tarteſia teſte Suida.

[c] *L. 2. Hiſt. cap. 15.*

[f] *Lib. 3.*

LOCVS.

MVræna neq; in ſtagnis gignitur, nec temerè fluuios ipſam ſubire inuenias; vt Galenus[a] tamen teſtatur, qui rurſus alicubi in mari & aqua dulci victitare ait his verbis: *nonnulli prætereà piſcium duplici ex humore viuunt, tum marino, tum dulci, vt Lupi, Capitones, Cancri, Gobij, Murenæ, Anguillæ.* Quam contradictionem aduertens Vuottonus, nonnunquam fieri putat, vt in vtroque degant: *Galenus declaratur.* Saluianus verò non aliam ob cauſam inter piſces duplici ex humore viuentes connumerari à Galeno hoc loco putat, quàm quòd fluuiorum oſtia petat, vt priori recitato loco dixerat, licet flumina non ſubeat: quippe qui in fluuiorum oſtijs (vbi marina dulci ſe immiſcet aquæ) degentes piſces, vt qui ab illis differant, qui in puro ſolùm mari viuunt, ex duplici humore viuere dixerit: quamobrem marinas tantùm cenſendas eſſe Murenas. Rondeletius quoque fluuios intrare negat, victitare tamen etiam circa fluuiorum oſtia. At meo iudicio haud iure Galenus, vt Saluianus retur, illis qui vtrobiq; viuunt, accenſet. Ariſtoteli & Oppiano tantùm marinus eſt, ille enim inter pelagios & litorales piſces ambigere tradit: hic petrarum caua habitare, item in petris degere quæ plenæ ſunt chamis & patellis, quod & Syneſius[b] commemorat, inquiens: piſcantes circa quoddam Africæ litus, loco petroſo οἱ μὲν ἐντελεῖς, μύραινάς τε, καὶ καράβους εὐμεγέθεις ἠρεῦντο: τὰ δὲ μειράκια, κωβιοὺς ἐνθελεῖς καὶ ἰούλους. Haud omnium marium piſcis eſt. Nihil enim in Oceano rarius Muræna, *Vbi rara, & vbi maiores.* vt ex Bellonio dictum eſt, quanquam Plinius in Gallia Septentrionali (quæ ad oceanum eſt) Murænis omnibus dextra in maxilla ſeptenas maculas eſſe referat. Negat idem Bellonius in ſuis obſeruat. in Gallia Murenas eſſe, eam (opinor) Galliæ partem intelligens, quæ ad Oceanum eſt, nam quæ ad mediterraneum mare ora eſt, ijs minimè caret. Tarteſia magnitudine celebris eſt, ſed & ſaporis gratia commendari eam inuenio; Sic enim Gillius: Habet etiam delicatam vrbs Hiſpaniæ Tarteſſus (alij ſimplici ſ ſcribunt) nomine Murænam, adeo vt inter cibos electiles connumerata ſit. Pollux quoque Tarteſiam antiquis in pretio fuiſſe ſcribit. E' Siculo verò freto maximè commendabantur, vt meminit Clemens Alexandrinus, & apud[c] Athenæum Archeſtratus, voluptuarius philoſophus.

[a] *Lib. 2. de cib. bon. & mal. ſucci.*

[b] *In epiſt.*

[c] *In pædagogo.*

Ιταλίας

A *Ἰταλίας δ' μεταξὺ καλὰ στεινούμενα πορθμὸν* *Ἡ πλωτὴ μύραινα καλουμένη ἄν ποτε ληφθῇ,*
Ὠνῶ. τοῦτο γάρ ἐστιν ἐκεῖ θαυμαστὸν ἔδεσμα.

Inter Italiam quà fretum anguſtum & fluctuoſum eſt, *Si quando capta Muræna fuerit, quam Flutã vocãt,*
Illam emas: edulium ſcilicet admirabile.

Et M. Varro: [d] *Non enim ſi Muræna optima fluta, ſunt in Sicilia, & Elops in Rhodo, continuo hi piſces omni mari ſimiles naſcuntur.* Eaſdem laudauit Columella: poëtæ item: Iuuenalis: [d L. 2. de re ruſt.]

Virroni Muræna datur, quæ maxima venit *Gurgite de Siculo.* Et Martialis:

Quæ natat in Siculo grandis Muræna profundo. *Non valet exuſtam mergere ſole cutem.*

Quamobrem accerſebantur olim ex eo freto, quod Rhegyum à Meſſana diſpeſcit, ad piſcinas Romanæ vrbis. Viuunt enim etiam maritimis piſcinis incluſæ, vt mox patebit. Minus verò probabantur ex Tarſenſi & Carpathio mari, quod his verbis indicat Columella: [e] *Sola ex pretioſis piſcibus Muræna quãuis Tarſenſis Carpathijque pelagi, quod eſt vltimum, vernacula, quouis hoſpes freto peregrinum mare ſuſtinet.* [e L. 8. c. 16] Exit etiam in terram, frequenterq; in ea capitur teſtante [f] Ariſtotele. [f L. 5. Hiſt. cap. 10.]

COITVS. PARTVS.

B Licinius Macer referente Plinio [a] ait Murænas omnes fæminas eſſe; concipere autẽ è Serpẽtibus, [a L. 32 c. 2.] idq; piſcatoribus notũ eſſe, qui illorũ imitatione ſibilo edito è mari Murænas euocãtes capiãt. Idem opinatus eſt [b] Oppianus, qui amorẽ iſtiuſmodi reciprocũ eſſe addit, venenoſoſq; eſſe eos [b Lib. 1.] Serpẽtes: cæterùm nũquã in Murænarũ amplexus ruere, niſi prius proximis in petris venenũ euomuerint, & niſi mox pacto coitu venenũ inuenerint, præ dolore emori: ſed verſus ex Lipp. verſione recitabo.

Quæ Muræna facit, non fama obſcura feruntur, *Serpenti nubit, prompteq; ex æquore ſaltat*
In litus: petit à cupido cupidos hymenæos: *Ardet amans ſerpens, & multo exæſtuat igne*
Concitus in rabiem furibundus quærit amores. *Et cauum ſubitò ſaxum ſpeculatur, & omne*
Lethiferum ponit virus, quod geſtat in atris *Dentibus, & bilem ſaxo deponit amaram,*
Vt tedas capiat tranquillo pectore mites, *Littore conſiſtens, horrendùm ſibilat ore,*
Concubituſque petit: ſubitò Muræna profundo *Excita voce furens, ruit ocyor illa ſagitta.*
Ex terra ſerpens ponti deſcendit in æſtum, *In Venerem prompti gaudent complexibus ambo,*
Serpentis caput ore tenens ſtat ſponſa proterui. *Sic ambo tædis læti, Muræna profundum*
Deſilit in pelagus, ſerpens per litora repens, *Omiſſum repetit virus, quod dentibus atris*
Fuderat: at bilem nigram ſi forte viator *Iecerit in pontum, iactat per litora corpus*
C *Et non ſperata clauduntur lumina morte* *Priuatus ſerpens armis, quibus ipſe putabat*
Se fortem & tanto Serpentis nomine dignum, *Et vitam & tetrum perdit propè ſaxa venenum.*

Cæterùm Orus Apollo [c] non ſimpliciter Serpentes cum Murænis coire, ſed Viperas tradit, haſq; non in mare, ſed piſcem in continentem prodire. [c In Hierog.] Ita & [d] Aelianus, *Cùm libidinis* (ait) *impetu plena eſt Muræna, in aridum progreditur, & ſponſi iniquiſsimi deſiderio permota latibulum Viperæ intrat, ibique ambo inuicem colligantur, atque coitu implicantur, vt vulgi quidem hominum opinio eſt. Vipera quoque mas ſtimulis libidinis concitata ad mare accedit: & vt adoleſcens in amoribus diſſolutus, cum tibia fores pulſat amatæ: ſic Vipera mas ſibilo edito amatam euocat: ea è mari exit, natura diuerſorum locorum incolas in cupiditatem vnam & cubile vnum cogente.* [d L. 1. c. 50.] Et rurſus: [e] *Cùm proximum eſt, vt Vipera mas complexu Venereo iungatur cum Muræna, venenum vomitione eijcit, atque expellit, vt blandus decoruſque ſponſus videatur. Poſtea edito ſibilo (tanquam hymenæo quodam ante nuptias miſſo) ſponſam appellat, atq; vbi mutuam Veneris libidinem inter ſe expleuerunt, hæc quidem ad mare regreditur, illa verò exſorpto veneno & recollecto, ad domeſticam ſedem reuertitur.* [e L. 9. c. 66.] Serpens itaq; ſiue is vel Vipera ſit, vel alius quiſpiam, mas eſt, Muræna fæmina, vt mirari ſubeat Cælium [f] Rhodoginum, qui à Vipera fæmina Murænam marem ad congreſſum euocari ſcribit. [f Li. 6. lect. antiq. c. 13.] Credebant item priſci Viperarum catulos paternæ necis vindices, maternum ventrem erodere. D Similiter & eos facere, qui ex Muræna prognaſci putabantur, priſcos aliquot ſibi perſuaſiſſe inuenio. Hierax enim in libro de iuſtitia ex Nicandro Colophonio & Archelao phyſico ſcribit, referente Stobæo in libro de iniuſtitia his verbis: *Quemadmodum ignis non poteſt præterita ſine damno materia, in qua primùm conceptus eſt, priuſquam prorſus ipſam conſumat, ad aliorum noxam conuerti: neque Muræna prius aquaticos ſerpentes in alienam perniciem parere poteſt, quàm proprium ventrem, in quo concepti fuerant, eroſerint.* Alij deniq; non pauci, cùm obſcuri quidam ſcriptores, vt Iorath: tum alij illuſtres authores eadem ferè de horum animantium coitu, vulgi opinionem, vulgaremq; quorundam ſcriptionem ſecuti, literis mandarunt. Atqui falſa iſthæc eſſe, non ſolùm ex hoc Plinij [g] manifeſtũ eſt: [g L. 9. c. 23.] *In ſiccum litus elapſas, vulgus coitu ſerpentum impleri putat:* item ex hoc Nicandri apud Athenæum: *Fama eſt, ſi modò vera, Murænam maris paſcuo derelicto, in continenti cum venenũ iaculantibus viperis coire.* Verùm ex hoc Andreæ in lib. de his quæ falsò credũtur, apud eũdẽ Athen. *Mentiũtur, qui aiunt Murænã in lutulẽtã maris orã progredientẽ cũ vipera miſceri, quæ in cœnoſis nõ verſatur, ſed nemorũ ſolitudines amat.*

Adhæc

Digitized by Google

Adhæc cùm in quàm plurimis litoribus marinis frequentiſſimæ Murænæ degant, nec piſcatorum, nec eorum qui ibi aſſiduè verſantur, aliquem inuenimus vnquam, qui vel ſemel, nedum ſæpius (vti par eſſet) eas cum viperis coire obſeruârit. E

Opinio vnde orta. Ne tamen temerè quis arbitretur natum eſſe hanc opinionem; viſum aliquando eſſe Saluianus putat, quòd Vipera Murænam iniret, id quod Andræas etiam (inquit) innuere videtur in libro de venenatis, inquiens: ex Murænis illas interficere quæ viperæ ſatu procreantur, eſſeque minores ipſas, rotundas, maculoſas.

Dipſas ſerpens. Dipſades Græcis peculiariter vocantur maritimæ Viperæ, quas ob carnis ſalſedinem à theriaca compoſitione abdicauit Galenus: Muræna autem ſerpentibus ſimillima, & ipſa vel Ariſtotele teſte in terram exit; vt hinc potius orta fuerit fabula, quàm (vt Saluianus contendit) quòd fieri potuerit, vt Vipera cum Muræna ſit viſa coire: nam ſi catuli parenti ſimiles eſſent, vt Andreas ait, id exercitatos piſcatores non lateret.

Myrus. Alij vt Maſſarius & Rondeletius, Murænam volunt concumbere cum piſce qui Ariſtoteli σμύρος, Gazæ Murus vocatur, & nonnullis Murænarum maſculus creditur; Plinius: [l] *Ariſtoteles Myrum vocat qui generat.* Sed Ariſtoteles poſitis quibus Myrus & Muræna differunt, notis, ſubiungit: φασὶ δὲ ὥσπερ καὶ τὰ ἄλλα, τὸν μὲν ἄρρενα, τὴν δὲ θήλειαν εἶναι: id eſt: *Aiunt hunc, vt in alijs marem eſſe, Murænam fœminam.*

[l] L. 9 c. 23.

Philoſophus itaque relator tantùm huius opinionis, non aſſertor eſt: neque fortè vero etiam conſona. Mirum enim, cùm frequentiſſimæ & vbiq; ferè ſint Murænæ, tam rarus ſit Myrus. Neque eſt, quòd propter multam ſimilitudinem inuicem difficulter diſtingui quis cauſetur. F

Myri & Murænæ diſcrimen. Differunt enim manifeſtiſſimis notis. Ariſtoteles: *Differunt Myrus & Muræna. Eſt enim Muræna multis modis varia & infirmior, Myrus concolor & robuſtior, colore larici* (τῇ πίτυϊ, rectius dixeris Piceæ) *ſimilis. Huic ſunt dentes intrinſecus & extrinſecus. Aiunt hunc, vt in alijs marem eſſe, Murænam fœminam.* Quod Plinius ſic tranſcripſit: *Ariſtoteles Myrum* (in quibuſdam codicibus legimus Myrinū ſed falsò) *vocat marem qui generat: Diſcrimen eſſe quòd Muręna varia & infirma ſit, Myrus vnicolor & robuſtus, denteſque extra os habeat.* Idem & eiuſdem Ariſtotelis teſtimonio tradidit Athenæus, apud quem tamen quædam nunc aliter leguntur, quæ mox in Myri hiſtoria excutiemus:

Myri diuerſitas. Poſtremò Dorion apud Athenæum teſtatur Myrum, quod ad carnem pertinet, ſpinis carere, totumque bonum & tenerum ſupramodum eſſe, binaque genera reperiri, nigros nempe alios, alios ſubrufos, nigricanteſque. Quæ cùm ita ſint, vel minimo etiam negocio Myrus à Muræna internoſci poterit. Adde & Saluiani teſtimonium, profitentis multis ſeſe annis inquiſitum Myrum nunquam inuenire potuiſſe, nemineinque vel vidiſſe, vel audiuiſſe, qui ſibi viſum diceret, cùm alioqui Romæ Muręna frequentiſſima ſit & vilis. Arbitratur itaque Saluianus credendum potius eſſe, Murænas vt plerique alij piſces, in marem & fœminam diſtingui, opinionis ſuæ incertus, cuius alioqui ex aliquot diſſectis certiſſimus eſſe potuiſſet, nam cùm cæteri piſces ſtato pariant tem- G

Quando pariat. pore: omnibus anni temporibus teſte Ariſtotele, [k] & Plinio [l] parit Muręna. Inclinabat itaque aliquando animus, vt omnes in hoc genere fœminas eſſe crederem, & ex ſeipſis concipere, quemadmodum de Rubellionibus & Channis ſcripſimus, ſed aduerſatur Ariſtoteles, Murænas coire ſcribens more ſerpentum, vt marem non deeſſe eis ſit certiſſimum; per marem enim & fœminam coitus peragitur.

[k] L. 5. Hiſt. cap. 10. [l] L. 9 c. 23

Oua. Parit autem oua parua, vt ex Ariſtotele recitat Athenæus, eademque non vt piſces ſquamoſi ψαθυρά, id eſt, friabilia, ſiue (vt Gaza vertit) arenida, vt idem [m] Ariſtoteles prodidit. Quæ quidem oua etſi Plinius præcitato loco citiſſimè creſcere, verè ſcribit; mentem tamen Ariſtotelis, quem interpretatur, haud aſſequitur. Non enim oua, ſed recens ortas Murænulas ex paruo, celeri adoleſcere incremento dicit, ſicuti non ſolùm clarè eius verba indicant, verùm & Athenæus aſſerit, Ariſtotelem citans his verbis: *Ariſtoteles inquit in quinto de animalibus Murænam ipſam ex paruo celerem auctionem capere*: neque hic etiam docendum erat, Murænarum oua citiſſimè augeri, cùm aliàs [n] omnium piſcium oua celeriter creſcere non docuerit ſolùm, ſed cauſam etiam reddiderit.

[m] L. 5. Hiſt. cap. 10. [n] Lib. 3. de Generat. c. 4

NATVRA. MORES. H

[a] L. 8. Hiſt. cap. 15. [b] L. de greſſu anim. & lib. 4. de Partib. cap. 13.

LAtitat hyberno tempore Muræna teſte Ariſtotele. Plinius [a] quoque hyeme capi negat, præterquam diebus paucis. Cùm verò pinnis careat, flexuoſo corporis impulſu, ita mari vtitur, vt & cæteri longi & ſerpentis ſpecie piſces, vt idem [b] Ariſtoteles docet, nimirum vt ſerpens in terra. Cùm enim omnia animalia ſanguine prædita quatuor tantùm notis moueantur, aut malè aut omnino non mouerentur huiuſmodi longi piſces, ſi quatuor pinnas, & Serpentes ſi quatuor pedes haberent, Nam ſi iuxta ſe poſitas haberent pinnas, ſiue longiùs diſſitas, moueri uix poſſent. In illis enim altera alteri impedimento ad motum eſſet: in his, ob longius interuallum, nullo adiumento. Si plures mouendi notas haberent, animalia ſanguinis expertia forent. Pinnis autem carentes piſces longos, vt ſerpentes pedibus ob longitudinem, flexuſque corporum, quatuor tamen moueri notis ibidem oſtendit Ariſtoteles.

Cur extra aquā viuāt. Cùm ob hoc itaque, tum ob paruitatem branchiarum in terram aliquando exit, ut Theophraſtus in libello de piſcibus, citante Rondeletio, uel ut citat Maſſarius, libro quinto

de ijs

A de ijs quæ degunt in ſicco. *Longiori* (inquit) *tempore extra aquam viuunt Murænæ, & ſi quod aliud eſt ſerpentibus ſimile, quia paruas habent branchias, & parum aquæ admittunt*: item Ariſtoteles præcitato loco: *Anguilla & quæcunq; ſerpentis ſpeciem referunt* (vt Murænæ) *quoniam branchias habent pauciores, minusq; continentes, diu extra aquam viuere poſſunt: non enim multum refrigerationis deſiderant.* Præter carnem nihil in cibum admittit aliud; quamobrem in petris degere, quæ Chamis plenæ ſunt & Patellis ex Oppiano dictum eſt. *Cibus.* Feroxq; eſt, atq; morſu plurimùm valens eodem teſtante Oppiano; Ouidio item & Plinio: In ſquamoſos autem quàm maximè ſæuit, adeo vt Columella ſcribat, nonnullis commiſceri eas cum alterius notæ piſcibus non placere, quia ſi rabie vexantur (quod huic, inquit, generi velut canino ſolet accidere) ſæuiſſimè perſequuntur ſquamoſos, plurimoſque mandendo conſumunt. *Rabie tentantur.* Dixerat antè piſcinam ſi ſemper influente gurgite riget, habere debere ſpecus iuxta ſolum; eorumq; alios ſimplices & rectos, quò ſecedant ſquamoſi greges; alios in cochleam retortos, nec nimis ſpacioſos, in quibus Murænæ delitеſcant. Humanæ quoq; carnis ſunt auidiſſimæ: cuius rei gnarus Vedius Pollio eques Romanus, & ex amicis Auguſti, inuenit (inquit [c] Plinius) in hoc animali documenta ſæuitiæ, viuarijs earum immergens damnata ſeruitia, non tanquam ad hoc feris terrarum, nõ ſufficientibus, ſed quia in alio genere totum pariter hominem diſtrahi ſpectare non poterat. *Vedij Pollionis crudelitas.* Hoc item copioſè ſcribit Septimius Tertullianus in libro, quem de Pallio fecit, vt [d] Petrus Crinitus recitat [e]. *[c] Li. 9. cap. 23.*

B Annæus verò Seneca, cùm Cæſarem Neronem ad clementiam inſtruxerat, ſic inclamat: *Quis non Vedium Pollionem peius oderat, quàm ſerui ſui? quod Murænas ſanguine humano ſaginabat, & eos qui ſe aliquid offenderãt, in viuarium quid aliud quàm ſerpentibus obijci iubebat? O hominem mille mortibus dignum, ſiue deuorandos ſeruos obijciebat Murænis quas eſurus erat: ſiue in hoc tantùm illas alebat, vt ſic aleret.* [f] Et rurſus: *Cùm D. Auguſtus apud Vedium Pollionem cœnaret, fregit vnus è ſeruis cryſtallinum: ex quo rapi eum ad mortem Vedius iuſſit, nec vulgarem quidem. nam Murænis obijci iubebat, quas ingens piſcina continebat. Quis non putaret, hoc illum cauſa luxuriæ facere? Sæuitia erat. Sed euaſit è manibus puer, & ad Cæſaris pedes confugit, nihil aliud petiturus quàm vt aliter periret, nec eſca* (piſcium) *fieret. Motus eſt nouitate crudelitatis Cæſar, & illum quidem dimitti; & cryſtallina antè omnia coram ſe frangi iuſſit, compleriq; piſcinam. Fuit Cæſari ſic caſtigandus amicus, bene vſus eſt viribus ſuis.* *[d] Lib. 6. de hon. ſtu. diſcip. c. 10.* *[e] Lib. 1. de clem.* *[f] Li. de ira.* Mirum verò etiam eſt quod narratur à Nicandro de piſcis audacia, ſæpiùs nimirum prodeuntem è viuario, laborioſos piſcatores in ſalum fugientes mordere, & è nauibus in mare pronos deijcere. *Audacia.* In morſu maleficum quiddam eſſe [g] Ambroſius teſtatur, idq; veterum, (vt apparet) authoritate. Plinius enim Murænæ morſus, earundem capitis cinere ſanat, Kiranides, vt citat Aggregator, Lumbricis terreſtribus. *[g] Li. 5. Hexa. cap. 2.* Et teſte [h] Aetio

C ab ea morſis, eadem accidunt, quæ morſis à vipera, ideoq; ſimilia eis adhibenda remedia: Dari verò etiam iubet ſuccum fici cum ſerpyllo. *Morſus venenoſitas, eiuſq; cura.* Eadem ex eo repetijt Auicenna. Paulus Aegineta denique à Paſtinacea aut Muræna morſis præſcribit liquoris è fico guttas quatuor aut paullò plures cum ramulis ſerpylli tribus aut quatuor in potu: & quæcunq; ad viperas commendantur. *[h] L. 13. c. 38* Kiranides verò non ſolùm venenatam ait eſſe Murænam (ſubaudi morſu) ſed impetuoſam quoq; in homines, idq; Petrus Gillius proprio aſtruit periculo, his verbis: Dentibus maleficam non ſolùm legi, ſed etiam expertus ſum, cùm Maſſiliæ illius naturam perſcrutans, temerè lubricum roſtrum cepiſſem, non ſine magno dolore vulnus accepi. Hinc eſt quod piſcatores, circa Monſpelium, vt Rondeletius ſcribit, dentium Murænæ maleficam valdeq; noxiam vim reformidantes, viuam non niſi forfice arripiant. Negat Rondeletius partem ab illa demorſam, niſi tota amputetur, à morſu liberari poſſe ob vncinatos dentes, maximeq; in os recuruos. Aeacus apud [i] Ariſtophanem iratus Dionyſio qui ad inferos deſcenderat, Herculem eſſe ratus (propter clauam & exuuium Leonis quibus erat indutus) à quo Cerberus antea eis abductus erat, ſic ei interminatur: *[i] In Ranis.* Ἔχιδνα δ' ἑκατοντακέφαλος ἣ τὰ σπλάγχνα σου διασπαράξει πλευμόνων τ' ἀνθάψεται Ταρτησία μύραινα. Vbi Scholiaſtes, Murænam (inquit) nominat pro dæmone aliquo terribili. *Muræna pro dæmone.* Imitatur autem Euripidem qui ſimilia in Theſeo protulit. Tarteſiamq;

D cognominat (inquit Geſnerus) vt maiorem metum incutiat, ob loci longinquitatem. Non eſt tamen ſemper maleficus pernitioſusq; Murænæ morſus, quin è contrario ſalutaris aliquando, ſi Aeliano fides eſt præſtanda. Refert [k] enim virum quendam nomine Ciſſum Serapidis cultui deditiſſimum, cùm mulieris cuiuſdam quam prius amatam, dein vxorem duxerat, inſidijs oua ſerpentis deuoraſſet, miſerè adeo afflictum fuiſſe, ita vt à morte parum abeſſe videretur. *[k] L. 11. c. 34* Deum verò ab eo rogatum, vt viuam mercaretur Murænam, & manum viuario ſeu vaſi in quo aſſeruaretur, immitteret: cumq; ille pareret, & Muræna mordicùs manui inhæreret, vnà cùm ipſo malo auulſa eſt. Rurſus ferox licet ac immanis ſit ſua natura, mirum tamen quantum nonnunquam miteſcat, feritatemq; exuat. *Docilitas.* Id quod illius Murænæ exemplo in primis conſtat, quam L. Craſſus qui cum Cn. Domitio cenſor fuit, inauribus & gemmis diſtincto monili, tanquam ſanè eximiam formæ pulchritudine puellam exornaſſe Macrobius, [l] Aelianus, & ex hoc [m] Ioan. Tzetzes [n], Plutarchus item & alij memoriæ prodiderunt. *[l] L. 3. Satur. cap. 15.* *[m] Li. 8. Var. cap. 173.* *[n] Lib. Variar. animal.* Hæc inquam appellantis vocem Craſſi cognoſcebat, & ad eum adnatabat: cumq; quippiam ei porrigebat, gaudio exiliens, prompto paratoq; animo accipiebat; ideoq; ſic ab eo amata fuit, vt mortuam

fleuerit vberiùs,atque honore ſepulturæ affecerit;& cùm aliquando Domitius in eum acerbiùs dixiſ- E
ſet: Stulte Craſſe Muranam fleuiſti mortuam,reſpondiſſe fertur: equidem ego de beſtiæ morte fleui:
tu verò nullos,ne ex trium quidem vxorum interitu, quas ad ſepulturam dediſti, luctus percepiſti.
Quod poſtremum Plutarchus ſic refert: Cùm obijceret Domitius, an tu Muranam luxiſti ò Craſſe?
° Lib. 3. de abſtin. ab animat. retorſit ille; at tu vxores tres cùm extuleris, nunquam fleuiſti [o]. Porphyrius verò Craſſum tradit adeo
commotum fuiſſe Murænæ illius morte, vt eam luxerit, cùm trium prius liberorum amiſſionem mode-
ratè tuliſſet. Idem quoque (videlicet Murænas diſciplinæ capaces eſſe) docuit Muræna Antoniæ
Druſi in villa apud Baulos in parte Baiana (vbi & Hortenſius orator piſcinam habuit, & Murenam
ita dilexit, vt & ipſe teſte [p] Plinio exanimatam illachrimaſse dicatur) inaures item admittens, cuius
p L. 9. c. 55. Ingenium & aſtus. propter famam nonnulli Baulos videre concupiuerunt. Miro inſuper ingenio aſtuque in euitandis
periculis natura eas donauit. Non enim ignorant vires proprias tam nocendi, quàm ſibi ipſi opem
ferendi, in morſu ſitas eſse: neque vim mordendi remittit, donec vel abroſerit lineam, vel omnino de-
bilitata ſe captam & victam fateatur atque hoc eſt quod dicebat poëta:

Nec proprias vires neſcit Muræna nocendi, Auxilioq́ ſibi, morſu: nec eo minus (forte nimis) *acri*
Deficit, aut animos ponit captiua minaces.

Ut rete capta euadat. Circundata rete, maculas ipſas appetit, conſcia teretis ac lubrici tergi, tum multiplici flexu laxat, do- F
nec euadat, vt Plinius ſcribit ex eodem Ouidio, qui ſic cecinit:

Et Muræna ferox, teretis ſibi conſia tergi, Tandem per multos euadit lubrica flexus:
Exemploque nocet, cunctis interuenit vna,

q Lib. 3. Oppianus correctus. Geſnerus legit, cunctis quod præuenit; Apud [q] Oppianum itaque, vbi Sphyrænas lubrico corpore
eluctando penetrandoque per maculas retium euadere ſcribit, Smyræna vel (vt aliàs ſcribere ſolet)
Myræna legi debet. Lubrica enim mēbra & penetratio ſerpentis inſtar, Murænæ potiùs quàm Sphy-
rænę conueniunt, & in argumentis halieuticorum authoris innominati, quæ vitæ Oppiani ab initio,
editionis Aldinę ſubijciuntur; Muræna ſcribitur, hoc modo, vt citat Geſnerus: περὶ πανουργίας κεστρέων,
r L. 1. c. 31. μύραινης, καὶ τῶν ἄλλων: ſed iam olim error iſte in Oppiani poëma irrepſit, quem nimirum [r] Aelianus
imprudenter æmulatus eſt. Plurima enim hic ex Oppiano mutuatus eſt. *Sphyræna* (inquit) *piſcis eſt
pelagicus, qui cùm ſe reti incluſum ſentit, circumquaque natat, & quà euadat, vbi vel rariores laxioreſque
ſunt maculæ, vel etiam diſruptæ, callidiſsimè quærit. Quod ſi talem aliquem locum inuenerit, è reti elapſa,
priſtinam natandi libertatem recuperat. Vbi verò vnaquæpiam euaſerit, reliqua etiam eiuſdem generis, ſi
Vt ab hamo ſeſe liberet.* *quæ pariter captę fuerint, eadem elapſæ, illam ſeu vita ducem ſequuntur.* Vt verò hęſit in hamo, alio aſtu
vtitur. Amplius enim quàm hamum deuorat, admouetque dentibus lineam atq; ita erodit. Pytheas G
s L. 32. c. 2. id tradit, vt citat [s] Plinius; Idemque infixas hamo inuertere ſeſe ſcribit, quoniam ſint dorſo cultellato,
ſpinaque lineam pręſecare: ſed poſterior iſte locus Saluiano ſuſpectus eſt, mendoſuſque videtur, cùm
id Anthiæ, (inquit) non Murænę à Plinio tribui ſit credendum, vti clarè ex Ouidio, quem ad verbum
eo loco ſequitur, conijcere poſſumus. Muręna ęquidem ſpinam qua lineam pręſecet, non habet; dor
ſum verò cultellatum, qua ſe explicet, habet: ſpinâ famoſus eſt Anthias. Plinius verò Pytheam non
Ouidium ibi citat, ſed hunc antea citauerat. Obſcurus quidam author haud rectè ex Plinio, Muræ-
nam ſcribit libenter ſe tenere inter arundines & ligna, vt ſi fortè rete includatur, multiplici flexu eua-
dat. Eaſdem & Thriſſas ſcribit Pierius Valerianus concentu & tintinnabulis euocari, vulgò explora-
An muſica delectetur. tum eſſe: verùm ſi id Plinij teſtimonio fultus credit, qui ex Licinio Macro ſibilo à piſcatoribus tanquā
à ſerpentibus, quibuſcum coire dicebantur, edito euocari capique tradit, fallitur, ſin verò ſibilo tan-
quam harmonia aliqua delectari intellexerit, id quidem ſine fideiuſſore tradit, & quod à ſene aliquo
peritoque piſcatore petendum eſſet. Illud verò non temerè in hoc piſcium genere miremur, quod ex
eodem Pythea ibidem Plinius narrat: *certum eſſe, animam habere in cauda, hacque icta celerrimè exa-
Anima an in cauda. nimari, contrà capitis ictu difficulter.* Etenim ſi verum eſt, Congrum & Muręnam inuicem caudam
t L. 9. c. 62. prærodere, quod idem [t] Plinius teſtatur verum eſſe, illud vero conſonum minimè fuerit, niſi dicamus, H
u L. 9. Hiſt. cap. 2. vel Congrum prærosâ à Muræna caudâ ſuperuiuere, hanc verò mox emori, quod tamen ille non di-
cit, vel negemus reciprocam eſſe hanc caudę eroſionem; ſiquidem [u] Ariſtoteles Cōgro caudam à Mu-
ræna abſcindi ſcripſit; Congrum verò illi talionem reddere, non dixit: quare & huius quoque rei ve-
ritas ab experimento pendet; ſubitque mirari, viros alioqui diligentiſſimos qui ſua de aquatilibus cō-
mentaria in locis maritimis, vbi quotidiè ferè Muręnę capiuntur, conſcripsére, cur planè ſicco pede
rem hanc ſcitu pulcherrimam & ſumma dignam ſpeculatione prætcrierint.

ANTI-

A

ANTIPATHIA. PVGNA.

M*Alum ingens*(inquit [a] Aelianus)*& morbus agreſtis & inhumanus inimicitia, atq; odium inhærens penitusq; inſitum: quod etiam ratione carentib. natura ingenuit inexpugnabile. Muræna cũ polypo capitali odio diſsidet. Polypus cum Locuſta capitales gerit inimicitias. Murænæ autem teterrima hoſtis eſt Locuſta atq; infeſtiſsima. Muræna polypo brachia præſcindit, dentium firmitate: poſt autẽ in eius ventrẽ ſubiens, his malis eum, quibus veriſimile eſt, afficit. Hæc enim è genere nanſtum eſt, ille verò Serpentium more graditur. Quod ſi polypus in ſaxorum colorem ſe vertat, nihil ei aſtutiæ hæ fallaces proſunt. Muræna enim eius veteratoriam planè tenet. Cùm verò polypus Locuſtas à ſe comprehenſas ſtrangularit, exugit carnes, atque earum ſuccum exhaurit, ac nimirum locuſta cornibus erectis iracundia furens, in eum modum Murænam mulier irata ſimilem laceſſit. Hæc igitur aculeos quibus hoſtis præmunita eſt, mordicùs tenet: illa verò pedes acutos tanquam manus prætendens, vtrimque cuti inhærere fortiſſimè non intermittit. Muræna indignatur, ſeſeque huc & illuc verſat & acutas teſtas amplectitur, quibus confixa remolleſcit & ſuccumbit: denique remiſſa iacet. Locuſta ex hoſte inſtituit prandium.* Hæc itaq; Aelianus, ex primo Halieuticorum Oppiani, cuius poëtæ paraphraſim copioſiùs à Pet. Gillio redditam adſcribere non piguit. Odio (inquit) inimicitiarum capitaliter inter ſe diſſident, Polypus, Muræna & Locuſta, & mutuis inter ſe ſedibus differunt. Cùm Muræna ex ſaxo ad cibum inquirendum prodiẽs, polypum inſpexit, in ſumma aqua paulatim erraticis flagellis natantem, ſtatim incredibili gaudio elata, hanc iucundam appetit prædam. Is ſentiens ſe in proximum diſcrimen eſſe adductum, ſeſe in fugam impellit. At nulla machinatione tardus in natando effugere poteſt Murænam, expeditiſsimo lapſu natantem. Itaque mordicùs eum premens, inuitum pugnare cogit. Hic igitur coactus magnum & difficile inire certamen primùm varium & multiplicem gyrum agens, brachia huc illuc verſat, conans horum iactatione ipſam à ſe depellere: at enim nulla arte euadere poteſt. Contra Muræna polypi lubricis membris circumplicata, facilè ex his tanquam aqua effluens, elabitur. Is verò modò dorſum illius, modò collum, modò caudam circumplectitur, modò in os eiuſdem incurrit: ac nimirum quemadmodum in luctatione homines ſuas oſtentat vires, donec tandem defeſſi, manibus inaniter fluctuent: ſic polypi acetabula non palæſtricè iacta, Muræna acutis dentibus diſcerpit & lacerat, & partim ex his mandit, partim ſemicomeſta & palpitantia huc illuc diſtrahit. Nec prodeſt polypo hærere

a L. 1. c. 32.

Cum polypo

Cum Locuſta.

B — *Locuſta vt Murænam ſuperet.*

Vt polypum inuadat.

C ſaxis, eorumq; vt lateat, imitari colorem. Nouit enim eius dolum Muræna. Iam rurſus magna fiducia Locuſta Murænam ad pugnam laceſſit, extenſis tanquam irritans, iuxta petram, cuius incola eſt Muræna, geminis cornibus. Hæc irritata, in certamen deſcendit: at etſi animo infeſto hanc contra venit, tamen ipſam duro tegmento circũmunitam tam parum lædit, & fruſtra ideo dentes defigit, quòd tanquam à ſilice repulſi, ſic eius duriſſimo tegmine retuſi, hebeſcunt & debilitantur. Veruntamen Muræna magis magiſque tantiſper animo incitatur, dum ſuum collum tantoperè ſtrictè longis illius brachijs quam ferreis forcipibus teneri ſentit, nihilq; remitti quantumlibet violenter in fugam ſeſe impellere conetur, & ſummo doloris ſenſu affecta quoquo verſum corpus ſuum intorqueat. Cùm enim aculeatum Locuſtæ dorſum temerè inuadit & circumplectitur, interea aculeis transfigitur, tandemque multis vulneribus acceptis, ſua imprudentia conficitur. Iam porrò Locuſtam ſilicеis forcipibus & robuſtis aculeis armatam & velocem tardus polypus & molliſſima pelle obductus expugnat. Hic enim cùm eam in ſaxea aliqua cauerna morantem deprehenderit, in eius dorſum latenter inuadit & vincula circumiacit, & fortibus acetabulis fauces intercludit, ne ſpirare poſſit. Locuſta verò illius circumplicatione vicina ad moriendum, nunc quieſcit, nunc mouetur, nunc ad ſaxa eliditur. Is verò non intermittit tam diu oppugnare quoad exederit & confecerit, nec aliter carnes ſu-

Locuſta vt Murænam vincat.

Locuſta cur vincatur à polypo.

D gendo ex eius teſta exhaurit, quàm infans aliquis ex vberibus nutricis lac. Meminit eiuſdem pugnæ & Plutarchus is verbis: Locuſta Murænas, & Congros intra brachiorum complexum nactus, conficit quidem, nil læuore aduerſus aſperitatem proficiente. Ipſe verò intra polypi acetabula compulſus, perit. Kiranides hanc Locuſtæ & Murænæ inimicitiam tantam facit, vt non erubuerit ſcribere, euaneſcere & non apparere amplius Murænam, ſi vnà coquantur, ac ſi in mortuis odium adhuc perſeueret. Iam verò bellum Murænis eſſe cum polypo etſi ſimpliciter hactenus oſtenſum ſit; eſt tamen inter polypos quæ priuatim Ozæna vocatur, quam odore illecta Muræna inquirit, vt Plinius teſtatur, inquiens: *Polyporum generis eſt Ozæna, dicta à graui capitis odore, ob hoc maximè Murænis eam conſectantibus.* De Congri cum eiſdem inimicitia ante dictum eſt: quibus adde oculatam Perotti fidem, ſæpenumerò ſeſe Puteolis Congrum cum Muræna acriter pugnantem vidiſſe aſſerentis. Sunt prætereà alia quibuſcum non benè conuenit Murænæ. Fiunt teſte Plinio [b] aceti guſtu præcipuè in rabiem agi. Rabie autem affici, ex Columella oſtenſum eſt. Idem author eſt, ferulam contactu Murænas occidere: & alibi: *Natura ferularum* (inquit) *Murænis infeſtiſsima eſt, tacta ſiquidem ea moriuntur.* &

Cum ozæna

Cum Cõgro.

Cum aceto.

b L. 9. c. 23.

Cum ferula.

[a] L. 1. c. 37.

rurſus: *Licinius Macer Murænas ait pingueſcere iactatu,* (aliàs lactatu) *fuſte non interrimi, eaſdem ferula protinus.* Mirum verò præcipuè eſt, quod tradit Aelianus,[c] nimirum quòd Muræna quæ plagam vnā acceperit, torpeſcens perſtet: ſin plures inferas, funditus ira accendatur. Similia idem de Serpentibus ibidem tradidit, ſi feriantur atundine. E

HIEROGLYPHICA.

Concubitus alienigenarum appetens.

Adulterij typus.

Crudelitatis occultæ typus.

PIetius Valerianus ex hieroglyphicis Ori Apollinis ſcribit per pictam Murænam Sacerdotibus Aegyptiacis hominem procum vel alienigenatum concubitus appetentem, externiſve matrimonio copulatum, intelligi. Idem & à D. Ambroſio, Murænas a viperis ſibilo euocari dicente, ac ſi hieroglyphicum eſſet, interpretari aſſerit: id ſcilicet ex hoc innui, vt mulieres admoneantur, ferendos eſſe mariti mores, ſit licet fallax vir, aſper, inconditus, temulentus, lubricus, multaque in hanc ſententiam. Baſilius ex hoc congreſſu anguis & Murænæ, adulterium interpretari videtur. Admonet enim eos qui nuptijs inſidiantur alienis, diſcant cuinam feræ, cui reptili ſint ſimiles, cùm naturæ quoddam adulterium Viperæ Murænæque coniunctio videatur: atque huc potiùs reſpicit Aegyptiorum hieroglyphicum. F Non etiam incongruum erit hieroglyphicum, ſi occultam quandam ſignificaturi, ſanguinariam quippè crudelitatem, in molli alioqui atque effæminato homine, per irritatam Murænam expreſſerimus, inmani Romanorū procerum exemplo, qui ſeruitia olim Murænis exponebant excarnificanda: cùm ea alioqui beſtia exedentula ſit, vt diceret Tertullianus, atq; etiam exanguis & excornis. Huc pertinet emblema Alciati inſcriptum, REVERENTIAM IN MATRIMONIO REQVIRI.

Cùm furit in Venerem pelagi ſe in litore ſiſtit
Vipera: & ab ſtomacho dira venena vomit.
Murænamq́; ciens ingentia ſibila tollit,
At ſubitò amplexus appetit illa viri.
Maxima debetur thalamo reuerentia coniunx
Alternum debet coniugi & obſequium.

VSVS IN CIBIS. G

In honore fuiſſe.

Veterum frugalitas.

QVo in honore atque æſtimatione apud veteres ac potiſſimùm Romanos proceres Muræna fuerit, non vno licet indicare argumento. Columella oſtenſurus priſcorum Romanorum frugalitatem ac in victu temperantiam, eos piſcium quidem curam celebraſſe tradit, adeo vt dulcibus aquis marinos etiam includerent piſces, cæterùm eadem curà Mugilem, Squalumque (viles nimirum piſces) nutrijſſe, qua nunc Muræna & Lupus (maximæ impenſæ piſces) educantur. Quantum verò huius piſcis curæ impenderint, non obſcurè indicat Varro, inquiens. *C. Hirrius circum piſcinas ſuas ex ædificijs duodena millia ſeſtertia capiebat. Eam omnem mercedem eſcis quas dabat piſcibus, conſumebat. Non mirum. Vno tempore enim memini hunc Cæſari ſex millia Murænarum mutuo dediſſe in pondus, & propter piſcium multitudinem quadragies ſeſtertio villam veniſſe.* Idem Plinius tradidit, cuius verba alioqui obſcura ex recitatis ex Varrone, facilè dilucidantur. *Murænarum viuarium* (inquit) *priuatim* (nimirum ab alijs piſcibus, aliqui legunt primus, ſed hoc per ſe etiam intelligitur in verbo excogitauit, & rurſus in verbis, ante alios,) *C. Hirrius excogitauit ante alios, qui canis triumphalibus Cæſaris dictatoris ſex millia numero Murænarum mutuò appendit. Nam permutare quidem* H *pretio noluit, aliaue merce: Huius villam intra quam modicam quadragies piſcina venierunt. Inuaſit deinde ſingulorum piſcium amor.* Meminit & Macrobius[a] Hirrij villam (inquit) quamuis non amplā aut latam, conſtat propter viuaria quæ habuit quadragies ſeſtertium venundatam. Fiebant autem viuaria Murænarum tantùm, quòd hæ fęcundiſſimæ ſint: nec vlli alij piſces niſi cibi gratia inijciebātur, ob voracitatem; ſed ne id quidem ſine magno ſumptu fieri potuit; vt veriſſimè ſcripſerit Varro, viuaria ædificari magno, ſecundò impleri magno, tertiò ali magno: Satis etiam conſtat Licinios, Muręnas cognominatos, quod hoc piſce effuſiſſimè delectati ſint, vt eiuſdem Varronis authoritate teſtatur ibidem Macrobius, aſſerentis Licinios eodem modo appellatos Muręnas, quo Sergius cognominatus eſt Orata, quod ei piſces qui Oratę vocantur, chariſſimi fuerint. Vulgati codices Varronis nunc haud rectè pro Licinius Muręna habent Lucius. Idem deniq; legimus apud[b] Columellam: quanquam Licinius iſte L. Craſſi oratoris ætate prior reliquorum (prætet oſtreas) piſcium viuaria inueniſſet.

[a] Lib. 3. Saturn. cap. 15

Licinij Murænæ.

[b] L. 8. c. 16

Plinius

A Plinius de fictilium vaſorum pretio & luxu agens, tripatinum ex Feneſtella appellari ait, ſummam cę- *Tripatinum*
narum lautitiam, vnamque fuiſſe Muræn arum, alteram Luporum, tertiam Myxonis piſcis. M. Tullius
verò, vt ſuam in cibo modeſtiam atque temperantiam Gallo indicaret, inquit;[c] *qui me oſtreis & Murænis* [c] *L. 7 epiſt.*
facilè abſtinebam. Contra Heliogabalus, qui in eo totus erat, vt totum perderet Romanum imperiũ, *fam. 27.*
Murænarum lactibus, referente [d] Lampridio, & Luporum in locis mediterraneis pauit ruſticos. In [d] *In Helio-*
conuiuio Attico quod Matron Parodus deſcripſit, apponitur Muræna tam grandis, vt menſam operi- *gabalo.*
ret, & circa ceruicem cinctum læta geſtans: Et in conuiuio Cotyis Thracum regis nominatur ab Ana- *Quando me-*
xandride Muræna elixa. Commendabatur autem potiſſimùm prægnans, quòd haud obſcurè oſten- *lior.*
dit [e] Horatius, inquiens: [e] *L. 2. Serm.*
ſat. 8.

Aſſertur ſquillas inter Muræna natantes *In patina porrecta: ſub hoc herus: Hæc grauida, inquit,*
Capta eſt, deterior poſt partum carne futura.

Quærat itaque aliquis, cur in tanto honore haberetur Muræna, cùm copioſè eam præberet vicinum
mare, & copia plerumque faſtidium pariat. In promptu reſponſio eſt, Siculas, non ſuas viuarijs inclu-
ſiſſe, vt ex rubrica de loco conſtat, authorque eſt Galenus ſuo tempore, Romæ Murænis nihil vilius
fuiſſe. Illæ enim pinguiſſimæ & ſaporis gratia commendatæ plurimùm; quamuis Iouius veteres Ro-
B manos à viuacitate potius quàm à ſaporis præcellentia æſtimaſſe velit, quoniam magna earum copia
in quotidianos vſus viuarijs incluſæ diutiſſimè poterat aſſeruari, cæteris piſcibus aut tædio carceris, aut *Viuacitas.*
vitio piſcinarum facilè pereuntibus. Et ego reuera non paucos Murænis prætulerim, non ſaporis pre-
cellentia, ſed quòd mandentibus ſuis ariſtis plurimum pariat faſtidij. Carnem habent mediocrem *Carnis qua-*
inter duritiam & mollitiem, quare & ſuccum gignunt, neque craſſum neque tenuem, ſed mediocrem *litas.*
& bonum, vt docet Galenus, niſi in vitioſis aquis degant, cuiuſmodi ſunt fluuiorum oſtia, qui la- [f] *L. de cib. bo.*
trinas expurgant, aut culinas aut balneas, aut veſtium aut linteorum ſordes, aut ſi qua ſunt alia in vr- *& ma. ſuc.*
bibus per quas medias fluunt, expurganda, & potiſſimùm ſi populoſa vrbs fuerit, qualis eſt Tyberis
Romam præterfluens. Innoxiæ verò ſunt, quæ in ea maris parte verſantur, quæ dulci ſe aquæ
non immiſcet. Philotimus apud [g] eundem Murænas piſcibus molles carnes habentibus adnu- [g] *Lib. 3. de*
merat, quod genus faciliùs concoqui ait. Ipſe verò Galenus addit diſtinctionem, ſi in puro mari ver- *Alim. fa.*
ſentur. Saxatiles enim (inquit) ſemper ſunt optimi, quod Aſellis minimè contingit, nec Murænis, vt
ne Gobionibus quidem. Etenim quidam ex his in fluuijs & ſtagnis, alij autem in mari naſcuntur,
alij in ſtagnis maritimis quę vocant, aut omnino in aquis permiſtis, vbi magni fluuij oſtium mari com-
mittitur, plurimùm certè particulatim inter ſe diſſident, vt Mugilis & Muræna. Hiceſio apud Athe-
C næum Murænæ non minus alunt, quam vel Anguillæ vel Congri. Aetius verò [h] etiam in curatione *Vt nutriant.*
colici affectus à frigidis & pituitoſis humoribus, Murænas & omnia mollia, vt quæ difficulter conco- [h] *L. 9. c. 30.*
quantur inflationes, pariant noxios humores generent, reprobandas cenſet; atque Iouius ait ob inna-
tam eaſdem duritiem quandam & tenacẽ humorem, laborioſiſſimè digeri, ſed a lactibus eximijs ſum-
mam commendationem accepiſſe. Quomodo exoſſetur, binis bacillis vtraque manu comprehenſis *Apparatus*
mediam aſtringendo detergendoque, in Congro ex eodem Iouio diximus: ſic modò exoſſatam, co-
rio atque interaneis detractis, capiteque atque extrema cauda (circa quam plurimæ ob exoſſationem
congeſtæ ſunt ſpinæ; abſciſſis atque proiectis, in plura fruſta ſecato, & in tegano, vino optimo, oleo,
ſale, aromatibuſque ac benè olentibus herbis impoſitis ad mitiores prunas excoquito, vel in oleo fri-
ctam aurantij mali ſucco condito. Apitius [i] condebat iure ex Pipere, Liguſtico, Satureia, crocomag- [i] *L. 10. c. 2.*
mate, cepa, prunis Damaſcenis enucleatis, vino, mulſo, aceto, liquamine, defruto & oleo ſimul coctis. *Iura in Mu-*
Idem iuſculum in Murænam aſſam ſic fieri iubet; Piper, Liguſticum, pruna Damaſcena, vinum, mul- *ranam.*
ſum, acetum, liquamen, defrutum, & oleum coques. Ius aliud pro eadem aſſa ex eodem, Piper, Ligu
ſticum, nepitam montanam, coriandri ſemen, cepam, nucleos pineos, mel, acetum, liquamen & oleũ
coques. Ius aliter præparatum ad condiendam Murænam elixam, Piper, Liguſticum, careum, apij
D ſemen, coriandrum, mentam aridam, nucleos pineos, rutam, mel, acetum, vinum, liquamẽ, & olei mo-
dicum calefacies & amylo obligabis. Aliud ad elixam condiendum: Piper, Liguſticum, careum, apij
ſemen, coriandrum, careotam, ſinapi, mel, acetum, liquamen, oleum & defrutum præparabis. Aliud
in elixa; Piper, Liguſticum, acetum, apij ſemen, rhun Syriacũ, careotam, mel, liquamen, oleum, ſinapi
& defrutum, inferes.

VSVS IN MEDICINA.

KIranides Smyrænam, id eſt Murænam ſi edatur ex iure piperis, nephriticos ſanare aſſerit, le-
pramque & ſcabioſas paſſiones perfectè. Item dentes eius ſuſpenſos (è collo puto) con- *Dentium v-*
uenire dentientibus pueris. Plinius [a] verò lichenes & lepras tolli cinere Murænarũ cum *ſus.*
mellis obolis tribus. Reperio & apud Marcellũ Empyricum Murænarum pellium cinerẽ ex aceto ſtẽ- [a] *L. 32. c. 7.*
ti illitum prodeſſe aduerſus capitis dolorẽ. Quomodo contrà morſus earum curetur, ſuprà oſtẽdimus. *Cineris pellis*

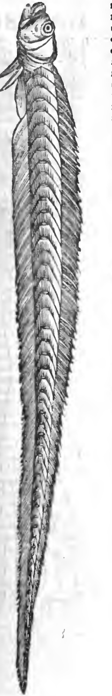
CAPIENDI RATIO. E

SIculæ tanta abundant pinguedine, vt dum mergere ſeſe nequeunt, faciles captu euadant. Ari-
ſtoteles [a] tradit ſæpè etiam capi, dum in terram exeunt. Quod verò Licinius Macer referente
[a] L.5. Hiſt. cap.10. Plinio, ſibilo à piſcaroribus, tanquam à ſerpentibus euocari & capi tradit, id an verum ſit, dubi-
tari poſſit, ſiquidem falſum eſt, ſibilum ſerpentium ſequi: quamobrem ſi id verum eſt, quod edito ca-
piatur ſibilo, dicendum fuerit, eam eo tanquam harmonico aliquo ſono delectari. Capiuntur autem
retibus, naſſis atque hamis: ineſcanturque teſte Oppiano polypis; quorum eſu, vt dictum eſt, ſummo-
perè afficiuntur. Eſca alia ex Tarentino: Aeluri (Geſnerus legit Siluri) fluuiatilis drachmas ſedecim,
ſeminis rutę ſyluestris drachmas octo, adipis vitulinæ tantundem, ſeſami drachmas ſedecim. Con-
terens omnia, ex eiſque paſtillos fingens, vtitor.

DE MYRO. Cap. XXVIII. F

MYrum æquè ac Myrænam παρὰ τὸ μύρειν ſiue μύρεσθαι id eſt, fluere, dici, quòd vide-
Etymum. licet præ nimia pinguedine mari ſupernatet, in Muræna diximus. Vt verò pro μύ-
Oculata. ραινα σμύραινα, ſimiliter pro μύρος etiam σμύρος ſcribitur. Volaterranus Plinio &
Murus. Gazæ Oculatam vocari ait, Plautoque Ophthalmiam: quod falſum eſt. Gaza enim
Murum reddidit, & Oculata ſiue Ophthalmia Melanurus eſt. Plinius Græcam
nomenclaturam retinuit, licet in quibuſdam codicibus Myrinus legatur; quam le-
Myrinus. ctionem ſi quis (inquit Rondeletius) tueri velit Ariſtotelis [a] ipſius authoritate, à quo Myrini piſcis
[a] L.8 Hiſt. cap.19. alibi fit mentio: reſpondet hunc locum Ariſtotelis mendoſum eſſe & pro μύρινος legendum eſſe μύ-
ξινος, id quod contextus ipſe & Ariſtotelis ſenſus apertè docent. *Plurimis* (inquit) *piſcibus imbres
conducunt. Mugili tamen & Capitoni*, καὶ ὃν καλοῦσι τινες μύρινον, *& ei qui Myrinus vocatur, nocent.*
Mugilum enim hîc ſpecies recenſet, in quibus Myxinus eſt (quem aliàs etiam μύξωνα vocat) Sitnè
An Muræ-narum mas. modò Murænarum mas, vti Plinius Ariſtotelem citans & recentiorum nonnulli, item ex Grammati-
Deſcriptio. cis Heſychius volunt, præcedenti capite diſputatum eſt. Quod ad eſſentiam piſcis attinet, Murænis
ſimilem eſſe, ex Ariſtotele, Plinio & Atheneo conſtat. *Differunt* (inquit Ariſtoteles) *Myrus & Mu-* G
ræna. Eſt enim Muræna multis modis varia & infirmior, Myrus concolor & robuſtior colore πίτυος, id eſt
picea, (Gazæ non benè laricis hîc reddidit,) *Huic ſunt dentes intrinſecus & extrinſecus.* Quem locum
[b] L.9. c.23. reddens [b] Plinius, quæ hîc de colore & dentibus intra os dicuntur, reliquit, inquiens: *Ariſtoteles My-
rum vocat marem qui generat. Diſcrimen eſſe, quòd Muræna varia & infirma ſit, Myrus vnicolor & ro-
buſtus, denteſque extra os habeat.* Citat eundem philſophum Athenæus, in quo tamen nonnulla etiam
paullo aliter quàm in illo leguntur: nam cùm Myrus ei ſit vnicolor, & colorem habeat ſimilem τῇ πί-
τυϊ, Athenæus habet λεόχροας, id eſt colore leonis & ἴυγγος id eſt Iyngis, ſiue vt Gaza apud Ariſtote-
lem vertit, Torquillæ, cuius auiculæ color, vt Leonis fuluus eſt, Rurſus cùm Ariſtoteles dicat dentes
(ὀδόντας) habere intus & extrà, ipſe habet ὅλον, τάτε ἔσωθεν, καὶ ἔξωθεν, ſine ſenſu. cæterùm reliqua
benenè apud Ariſtotelem, vel apud Athenæum legantur, quæri poſſit. Rondeletius ex Ariſtotele
Athenæum reſtituit, colorem interim & dentium poſituram in ſuo Myro ſubticet. Saluianus, quòd
piſcem nunquam vidiſſet, qui Myrus eſſe poſſet, iudicium ſuum cohibet. Quod ad Iyngis colorem
Myri duo genera. attinet, Vuuottonus huic lectioni veterem Ariſtotelis interpretem conſentire videri tradit. Et Do-
rion duo Myri genera eſſe ait; nigrum vnum, ruſum alterum, quod ſit deterius. Priorem à Rondel.
infeliciter pictum nobis nonquam viſum piſcatores in Gallia non peculiariter agnoſcentes, ſerpen- H
tem vocant, antiqua (ni fallor) nomenclatura. Aelianus enim ex alijs Myrum ait eſſe ſerpentem
Natura. marinum, nec vnde nomen habeat, facilè conſtare. Idem ait tradi de eo ſi oculus alteruter capto erua-
tur, ipſo viuo dimiſſo, & pro amuleto geſtetur, ophthalmiam ſiccam ſanare, piſci verò ſicco renaſci:
Deſcriptio prioris. præterea altero eum capi lumine, qui viuentem eum non dimiſerit. Rondeletius priorem ſuum My-
rum ſic deſcribit. Myrus ſerpenti magis ſimilis eſt quàm Murænæ, roſtro acuto, longo, corpore
nigricante, rotundo, ſine maculis, ſine ſquamis. Vnicum vtrinque foramen branchiarum imperfe-
ctarum habet. Pinnulas valdè exiguas, cutis ſubſtantia, vnam à ceruicis loco ad anum vſque, & alte-
ram ab ano ad eandem, quarum ora nigra eſt, vt in Congro. In vtroque latere à ceruice punctis ali-
quot aureis notatur, quæ magis in viuentibus apparent, quàm in mortuis. Gulam ventriculo præ-
poſitam habet, inteſtina longa, rectà ad podicem porrecta; iecur longum, rubeſcens, ſine felle; ſple-
Caro. nem longum, tenuem. Carne eſt tenera ſine vllis ſpinis, aut certè pauciſſimas habet. Dorion verò
apud Athenæum Myro ſpinas per carnem ſparſas omnino negat, & totum vtilem eſſe ait & ſupra
modum

Digitized by Google

modum tenerum. Alter Myrus rariſſimus eſt piſcis, ſerpens *Alterius*
A rubeſcens Rondeletio appellatus, nonnullis, vt ipſe teſtatur, *Myri deſcri-*
etiam Myrus putatus eſt, ſed falsò, vt ipſe exiſtimat, quando- *ptio.*
quidem deſcriptioni non reſpondeat; Nam branchias (inquit) oſſeo operculo ſquamoſorum more intectas habet, pinnaſque ad natandum maiuſculas, quibus Myræna & Myrus (Huic tamen exiguas tribuit) carent: ſed Dorionis Myrum alterum eſſe ὑποπυρίζοντα, id eſt, rubeſcentem non abſurdè quis exiſtimauerit. Corporis ſpecie Serpentibus terrenis ſimilis eſt, colore rubro vel phœniceo, lineis obliquis & ſinuoſis à dorſo ad ventrem ductis, eam lineam, quæ à capite ad caudam protenſa eſt, ſecantibus. Sciſſura oris non admodum magna, dentes habet acutos, ſerratos: brãchias opertas ſquamoſorum piſcium inſtar. In dorſo à capite ferè ad caudam veluti capillamenta tenuia à ſeſe diſiuncta, in ventre ſimilia. Cauda in pinnam vnam deſinit.

Myrus alter Dorionis

B

DE REVERSO INDICO ANGVILLIFORMI.

Cap. XXIX.

DE Reuerſo Indico piſce aculeato, eiuſque nouo ac inſolenti piſcandi genere, dictum eſt. De hoc quem ex tabula quadam nauigationum in nouum orbẽ, deſumpſimus, hæc refert Pet. Martyr.[a] Non aliter ac nos canibus Gallicis per æquora campi lepores inſectamur, illi (nimirum piſcatores Cubæ inſulæ in cymba, id eſt, caua arbore piſcantes, vt Chriſtophorus Columbus ait) venatorio piſce piſces
C alios capiebant. Piſcis erat formæ nobis ignotæ, corpus eius Anguillæ grandiori perſimile, ſed habens in occipite pellem tenaciſſimam, in modum magnæ crumenæ. Hunc vinctum tenent, in nauis ſponda funiculo, ſed tantum demiſſo quantum piſcis intra aquam carinæ queat inhærere: neque enim patitur vllo pacto aëris aſpectum. Viſo autem aliquo piſce aut teſtudine quæ ibi ſunt magno ſcuto grandiores, piſcem ſoluunt. Ille cùm ſe ſolutum ſentit, ſagitta velociùs piſcem aut teſtudinem, qua extra teſtam partem aliquam eductam teneat, adoritur; pelleque illa crumenaria iniecta, prædam raptam ita tenaciter apprehendit, vt exoluere ipſum eo viuo nulla uis ſufficiat, niſi extra aquæ marginem paulatim glomerato funiculo extrahatur. Viſo enim aeris fulgore, ſtatim prædam deſerit. Præda igitur iam circa aquę marginem euecta, in mare ſaltat piſcatorum copia tanta, quanta ad prædam ſufficiat ſuſtinendã, donec è naui
D comites eam apprehẽdant. Pręda in nauim tracta, funiculi tantũ ſoluunt, quantũ ſatis eſt venatori, vt ad locum ſuæ ſedis intra aquam redeat, ibique de præda ipſa per alium funiculum eſcas ei demittunt. Piſcem incolæ Gaicanum, noſtri Reuerſum appellant, quòd verſus venetur. Quatuor teſtudines eo modo captas, quę nauiculam illis ferè implebant, noſtris dono dant. Cibus enim eſt apud eos non illautus. Hæc ille. Quæ omnia fermè Columbus quoque narrat.

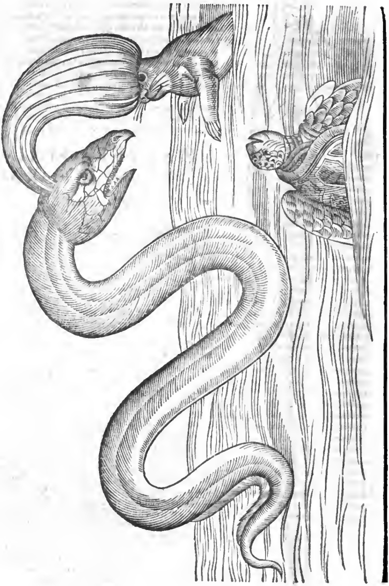
[a] Lib. 3. Ocean. deca. 1.

Venandi modus.

Gaicanus.

DE TÆ-

Reuerſus Indicus Anguilliformis.

Digitized by Google

A

DE TÆNIA ARIST. Cap. XXX.

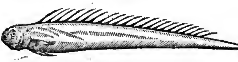
ÆQVIVOCATIO. ETYMOLOGIA.

TÆniæ nomine duos diuerſos piſces celebrari, ſuprà meminimus, vnum ex Pſittaceis Soleæ
ſpeciem à Speuſippo & Epicharmo apud Athenæum, alterum ab Ariſtotele, quo de nũc.
Theodorus Vittam reddidit, Plinius Græcam nomenclaturam, quæ tamen etiam Latina *Vitta.*
eſt, retinuit. Nomen habet à ſimilitudine, quòd ſcilicet teniæ, ſiue faſciæ, ſiue vittæ inſtar,
longus, tenuis & latus piſcis ſit, vnde vermes quidam ſimiliter tæniæ nuncupantur.

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

SVperioribus marinis ſerpentis ſpeciem referentibus commodè annectetur hoc genus piſcium.
Illorum enim more binas tantùm iuxta branchias pinnas habet, vt Anguillæ exemplo oſtendit
B *Ariſtoteles his verbis: *Piſces plurimi pinnas quaternas habent, longi autem vt Anguilla, binas iux-* **Lib. 2. Hiſ.*
ta branchias, & Mugiles lacus Sipharum, ſimiliter & quæ Tænia dicitur. Hanc Rondeletius eum piſcem *cap. 13.*
eſſe retur, qui ſuis piſcatoribus Flambo vocatur, id eſt Flamma, à ruffo ſiue flammeo colore, vel quia *Flamma.*
cùm natat flammæ modo mouetur & flectitur. Quibuſdam verò Spaſe, id eſt, enſis nominatur à fi- *Enſis.*
gura. Capite enim lato eſt, reliquo corpore in acutum paulatim deſinente. Faſciæ (inquit) ſimilis
eſt, id eſt, longo, tenui, ſtrictoq; corpore, ac flexili longorum piſcium inſtar: corporis tenuitate, carnis
ſapore & candore Bugloſſo ſimilis. (Hic ſibi aduerſatur, nam mox craſſum lentumq; ſucum gigne-
re ſcribit.) Capite eſt depreſſo, oſſibus multis conſtante. Oculis magnis, rotundis, pupilla exigua. Ad
branchias pinna vtrinq; vnica, ad natandum data. In prona parte villos habet ad caudam vſque &
in eoſdem cauda terminatur. Tantæ eſt tenuitatis, vt oſſa vertebrarum ſpinæq; quibus firmatur, carne
non tecta appareant. Altero loco pictum piſcem, ſimilitudinis cauſa, Tæniam alteram vocat, nomen- *Tænia Rondel. altera.*
claturamq; aptiſſimè ei quadrare ait: eſſe enim tenuem & longiſſimum, ad duûm nimirum triumvè cu
bitorum longitudinem excreſcere: corporiſq; item ſpecie priori ſimilem eſſe, eò verò differre, quòd
præter pinnas, quæ ad branchias ſunt ſitæ, duas alias habet ſub maxilla inferiore rufas, cuius coloris
(inquit) ſunt villi dorſi caudaq;: præterea quinq; maculas habet in parte prona purpureas, rotundas,
C certo ſpacio à ſe diſtantes, quales ferè in Solea oculata. Squamis caret aculeiſq;. Ob id fortaſſe de hac
intelligendus Oppiani locus ταινίαι ἀβληχραὶ, id eſt, Tæniæ imbecilles. Colore eſt argenteo. Ventri-
culum magnum habet & longum, inteſtina recta, ſine vllis gyris ad anum porrecta. Cor cõpreſſum.
Hepar ex albo rubeſcens. Lien & fel vix ob paruitatem apparent. Huc referendus eſt etiam qui Ve-
netorum vulgo à figura qua meſſoriam falcem imitatur, Falce nuncupatur, alibi Marmotto, quaſi Si- *Falx.*
mia, nimirum ob capitis turpitudinem. Bellonius apud Tenedum intellexit, vulgò Græcè falsò An- *Simia.*
thiam nominari, & alicubi in Italia Colpiſcem, à ſucco videlicet glutinoſo, in quem reſoluitur, dum co
quitur, nam colla gluten eſt. Cùm vlnam longus ſit, palmi latitudinem non excedit. Polypi modo
mollis eſt, glaberq; ac oblongus, ita tamen cartilagineus vt perfrixus vel aſſus, in quoddam veluti glu
tinum, vt dixi, reſoluatur, vnde ab omnibus ferè menſis exploſus eſt. Vnicam in tergore pinnam, eam-
que continuam, duas ſub branchijs, totidemq; ſub ſterno oſtendit. Totus in gyrum quibuſdam veluti
crenis ſerratus eſt, atq; in lateribus lineam habet aſperam. Subrubra eſt eius tergoris pinna, grandes
oculi, deforme caput, vt Simiam eſſe dicas. Addidi deniq; lector amantiſſime alterius tenuiſſimi pi-
ſcis, hoc eſt, ſolis quodammodo ariſtis & cute conſtantis, ſeu excarnis planè iconem, quam doctiſſimo
Ferranti Imperato acceptam feres. Piſcis eſt, vt icon ad viuum ſuis expreſſa coloribus oſtẽdit, pulchri-
D tudine & colorum elegantia nulli cedens. Ita enim rubro, amethiſtino, ceruleoq; ac aureo variat, vt
planè cæleſtem æmuletur arcum, nec errauerit, qui marinam appellarit iridem. Rectiùs verò quam
proximè præcedens Tænia falcata dicetur.

Tænia Rond.

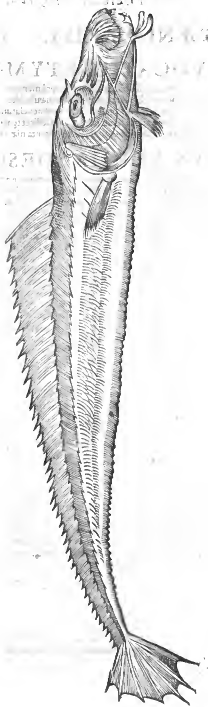

DE

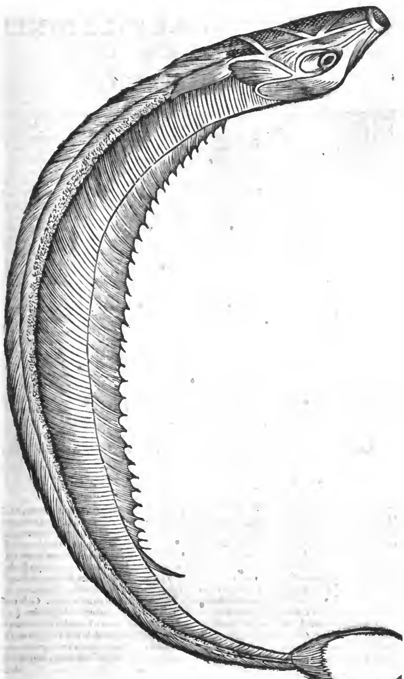
Tænia altera Rond.

Tænia meliùs quàm à Bellonio expreſſa.

Digitized by Google

Digitized by Google

DE PISCIBVS CARTILAGINEIS IN GENERE. Cap. XXXI. E

NOMINIS RATIO.

PRiuſquam de cartilagineis vocatis piſcibus agamus, operæpretium eſt explicare, cur eo nomine veniant. Hoc inter alios clariſſimè nos docuit, qui omnia, Ariſtoteles; [a] cuius verba quibus nominis ratio redditur, mox recitabimus. Scire verò licet, animalia quæ ſanguinem habent, etiam ſpinam habere, cæterùm haud omnia eiuſdem ſubſtantiæ. Quibuſdam enim oſſea eſt, alijs velut ſpinea, alijs denique cartilaginea. Quæ itaque oſſeam eam habent, eadem & oſſa habent; quæ ſpineam, ſpinas, quę cartilagineam, cartilagines, quibus nimirum haud ſecus atque oſſibus partes omnes ſuſtinentur, ſicut idem philoſophus teſtatum reliquit [b] his verbis: *Sanguineis autem non viuiparis* (viuipara ob robur oſſibus conſtare dixerat) *natura aliquantulum degenerat, vt volucribus, quamuis enim habeant oſſa, ſunt tamen imbecilliora. Inter piſces ſpinam qui oua pariunt, habent: ſerpentibus etiam natura oſsium ſpinacea eſt, præterquam magnis: robur enim eorum validiora exigit firmamenta, eadem qua & viuiparis ratione. At cartilaginea nomine, ſpinam ex cartilagine habent: motum enim eorum eſſe molliorem neceſſe eſt; itaque fulcimenti genus non rigidum, ſed mollius eſſe oportuit. Adde quòd terrenam omnem materiam ad eorum cutem conficiendam natura abſumpſerit: pluribus tamen locis ſimul tantundem exuperantiæ diſpenſare natura non poteſt: quoniam etiam in viuiparo genere oſſa cartilaginoſa complura habentur, ſcilicet in ijs quibus expedit molle mucoſumque eſſe quod ſolidum habetur, ratione carnis obductæ; vt auribus & naribus euenire apertum eſt. Prominentiora enim ſi rigida ſint, frangi celeriter poſſent. Natura verò eadem oſsis & cartilaginis eſt, quamquam pluris minoriſue ratione intereſt: quapropter neutrum præciſum recreſcere poteſt. Vacant medulla cartilagines terreſtrium animalium diſcreta: quod enim in os diſcretum continetur, ad mixtum per totum facit, vt cartilago res mollis mucoſaque conſtituatur. At in cartilagineo genere ſpina dorſi quamuis cartilaginoſa, medullam habet: vicem enim oſsis hæc pars tenet in eo genere.* Aduertendum itaq; etſi in ſanguineis alijs ſuæ etiam dentur cartilagines, nullum tamen eorum cartilagineum dici poſſe, ſed ſolùm ex piſcibus illos, qui pro dorſi ſpina ſpinea cartilagineam habent. G Græci χονδράκανθα olim vocabant, deinceps σελάχη & σελαχώδη dici cęperunt, &(vt Saluianus addit) σελάχια; à ſplendore cutis, vt teſtatur Galenus, qua noctu lucent. Latini ſimile nomen non habent, quod vel Plinius [c] profitetur inquiens: *Cartilaginea Græcè in vniuerſum Selache appellauit Ariſtoteles primus, hoc nomine eis impoſito: nos diſtinguere non poſſumus, niſi cartilaginea appellare libeat.* Nos itaque cum Plinio cartilaginea, ſeu potiùs cartilagineos piſces nuncupabimus.

[a] L. 3. Hiſt. cap 7. — *[b] L. 2. Part. cap 9.* F — *Serpentium ſpina.* — *Cartilagineorum.* — *Os & cartilago non renaſcuntur.* — *Cartilaginea quæ dicenda.* — *[c] L. 9. c. 24.*

GENVS. DIFFERENTIÆ.

SYNONYMA.

PIſcium cartilagineorum Ariſtotele [a] & Plinio [b] teſtibus duo ſunt genera, vnum planum, vt Torpedo, Raia, Squatina, Aquila, Paſtinaca, Lamia, Bos; quorum alij aſpera; alij leui cute prædi- H ti ſunt; alijque rurſus ſpinis armantur; alij planè ijs carent: alterum longum eſt & rotundum, qui Galeno γαλεοὶ & γαλεώνυμοι, Ariſtoteli item γαλεοὶ, γαλεοειδεῖς, aliquando & γαλεώδη appellantur, nimirum ἀπὸ τῆς γαλῆς, id eſt, à muſtela terreſtri, non ſolùm quòd hanc beſtiolam corporis & rotunditate & longitudine referant, ſed ob alia quædam nonnulla quæ cum ea communia habere creduntur: nam ſicut muſtela terreſtris venenatos in terra proſequitur ſerpentes, ita Galeus ſiue Muſtelus piſcis Paſtinacam peſtiferum in mari piſcem. Iecur item vtrique adipoſum & in oleum reſoluitur. Et vtrumque ore parere nonnulli fabulantur. De hoc poſteriori genere prius. Galeum ſemel tantùm nominat Plinius [c], Paſtinacam in mari proſequi tradens. Saluianus Maſſarium (vt apparet) ſecutus, nomen ibi eſſe contendit ſpeciei, non generis, & ſi dijs placet, Gladium piſcem eo indicari, qui Straboni, vt oſtendimus, Galeotis appellatur, cùm tamen paulò antè in hoc Plinij loco: *Planorum piſcium alterum genus eſt quod pro ſpina cartilaginem habet, vt Raia, Paſtinaca &c. quo in numero ſunt Squali quoque quamuis non plani,* nunquid pro Squali, legendum ſit Galei, dubitet, itaque legendum

[a] L. 2. Hiſt. cap. 13. — *[b] l. 9. c. 24.* — *Etymum.* — *[c] L. 32. c. 2.* — *Plinij locus emendatus.*

dum

A dum eſſe in capite,de Squalo profiteatur: quo modo & ego lego,quicquid dicat Vuottonus, eumque ſecutus Rondeletius;nam licet aliàs idem Plinius [d] Squalum nominet,ſcire licet hunc quoque locum admodum ſuſpectum eſſe,quandoquidem Ariſtoteles , ex quo ille eum tranſtulit, pro Squalo habet Rhinam id eſt , Squatinam. Squalum verò peculiarem piſcem eſſe , ſuo loco oſtendemus. Nam quod dicunt Galeos dici Squalos quaſi ſqualidos , propter corij videlicet aſperitatem , probare non poſſum: cùm ſit aliud,ſordidum eſſe , aliud aſperum & horridum. Aſper & horridus viſu tactuque eſt echinus omnis,ſqualus tamen ſiue ſqualidus,ſordiduſque non eſt. Plinius itaque Galeos potius, quàm,vt nunc apud eum legitur, Squalos , hoſce longos rotundoſque cartilagineos piſces nuncupauerit. Theodorus Gaza Muſtelos latinè nominare voluit, & Muſtelinum genus. Nos promiſcuè modò Græca,modò Latina voce vtemur. Apud Oppianum & Aelianum κύων, id eſt Canis , latiùs quàm γαλεὸς extenditur, τῶν κυνῶν ſiue Canum marinorum tria genera eſſe profitentes , vnum maximum,quod Cetis annumerari poſſit, pelagium & in alto degens ; bina alia in cœno hærentia , quorum vnum Galeus,alterum Centrina vocetur : ſed vtriuſque verba adſcribam : *Canicularum* (κυνῶν, malim Canum) *marinarum* (inquit [e] Aelianus) *tria ſunt genera, quarum maximæ quædam inter Cete robuſtiſsima numerari poſſunt: ex reliquis duobus generibus,aliud Galeos,aliud Centrina appellari ſolet. Quod colore varium eſt , Galeus nominatur : reliquum genus qui Centrinas appellauerit , non errabit : eis innati*
B *ſunt aculei duri & aduerſus omnia reſiſtentes,quorum alter in ſummo vertice,alter in cauda eſt , atque venenatum quiddam habent. Poſtrema duo genera paruarum Canicularum in cœno capiuntur.* Hæc ille ; in quibus ab Oppiano differt,quòd eos tantùm Canes Galeos vocari ait,qui in hoc genere varij ſunt : item quòd Centrinæ nomine eos omnes comprehendat,qui in hoc eodem genere, aculeis armantur, cùm inter Galeos, ἀκανθίας etiam nominet Oppianus,qui ex Lippij verſione ſic canit :

[d] *L. 9. c. 5.*
Muſtelus. Canis.
[e] *L. 1. c. 55.*
Galeus quid Aeliano & quid Centrina.

Atque pudenda Canum gens & furibunda propago
Diuiſa in gentes ternas: hæc horrida viſu
Cum Cetis numerata furit per marmoris vndam:
Quæ reſtant aliæ cœno merguntur in alto,
Pugnaces inter piſces Centrina vocatur
Altera quòd ſtimulis credatur noxia nigris :
Tertia dicetur Galeorum nomine turba.
Aſt Galeis alias gentes numeramus, Acanthas ,
Et leos (Læueſq;) *& Catulos,Squatinas adiungimus iſtis*
Vulpes & Varios;cœno merguntur in alto.

Cæterùm cùm poeta ῥίνας,id eſt, Squatinam,quæ ex latis eſt cartilagineis , reliquis longis rotundiſq; hîc annumeret, ſuſpicandum eſt, in textum Oppiani mendum irrepſiſſe. Geſnerus itaque conijcit pro ῥίνας legendum eſſe εἰσιν,id eſt,ſunt,ſic ſuadente ipſo ſenſu,

—— γαλεῶν δ' ἑτεροτρόπα φῦλα
Σκύμνοι, καὶ λεῖοι, καὶ ἀκανθίαι, ἐν δ' ἄρα τοῖσι
C Εἰσιν ἀλωπεκίαι, καὶ ποικίλοι. id eſt:

Oppiani locus emendatus.

Alterum genus (nimirum tertium) vocatur Galeus,quibus annumeramus Acanthias , id eſt, Spinaces,Læues, & Catulos ſiue Caniculas : & ex his ſunt Vulpes & Varij. Sic quoque Athenæus citans Ariſtotelem eadem nomina Galeorum refert,nulla de Squatina facta mentione. Quòd verò ad Canis nomen vniuerſaliſſimum attinet;ego potiùs cum Ariſtotele omnes iſtos piſces, Galeos aut Galeorum generis dixerim;vt nempe latiùs patet Galei , quàm Canis vocabulum. Fallíturque Saluianus, dum maximum illum & pelagium Canem ex Cetis eſſe credit;piſcis enim eſt, iſque quem Aelianus, aliàs ceu ſui oblitus Galeum vocauit,vt videlicet ex Galeorum genere eſſe indicaret : *Galeus* (inquit) *pelagius eſt & magnitudine præſtans: ſimul & canis figuram gerit :* Geſnerus addit , Cetacei nimirum ; quod non probo;nam Canis Cetaceus ei hîc Galeus vocatur. Et Athenæus Galeos & Canes teſtatur piſces eſſe cartilagineos. Apparetq; Canes dici iſtiuſmodi piſces dici quòd terreſtrium Canũ more mordeant,& dentibus noceant,quod & Varro innuit his verbis: *Vocabula piſcium pleraque tranſlata ſunt à terreſtribus ex aliqua parte ſimilibus rebus,vt Anguilla,Lingulaca,&c. alia à vi quadam,vt Lupus, Canicula , Torpedo,* etſi alioqui Varro Catulum hîc priuatim intelligere potuerit. Quamobrem omnium differentias ita conſtitui poſſe cum Rondeletio arbitror,vt alij Galei ſimpliciter , alij Galei Ceta-
D cei appellentur, quibus Galenus [f] Canes & Libellas ſubijcit. Aliàs verò etiam Galeis ſiue Muſtelis congenerem eſſe ait,qui apud Romanos ſuo tempore erat in pretio,Galaxia appellatus : Philotimum verò eum prætetijſſe,propterea quòd in Græco mari naſci non videatur ; qui an idem ſit Galeo Rhodio,quem Athenæus Galeis accenſet,& Cani pingui Syracuſanorum,ſuo loco ventilabimus. Differunt authore Ariſtotele [g] nonnulli mares cartilaginei generis à ſuis fœminis ; eò quòd maribus bina quædam circa excrementi oſtium pendent , quibus fœminæ carent , vt perſpici (inquit) in Muſtelino genere poteſt: In his enim,quod dixi,omnibus eſt. Sunt & fœminæ Muſtelini generis maiores quàm mares , quod cum rapacibus itaque auibus habuerint commune. Qui verò in hoc genere minores ſunt,ij teſte Aeliano , ad cubiti magnitudinem excreſcunt. Ariſtoteles [h] Galeos priuatim intelligit , vbi cartilaginea ſcribit ſquamis carere,cute verò aſpera muniri , quoniam ſpina cartilaginea conſtant, & terrenam portionem natura inde ad cutem tranſtulit,inque eius aſperitatem abſumpſit : eoſdemq; tantùm intelligit Galenus , cartilagineorum animalium aſperam cutem eſſe inquiens : nam ſicuti veriſſimum eſt,omnes cartilagineos piſces verè ſquamis carere;ita haud verum eſt,omnes aſpera cute

Canes qui piſces.
Canes cur dicti.
[f] *Lib. 3 de Fa. Alim.*
Galaxia.
Differentia maris à fœmina.
[g] *L. 5. Hiſt. cap. 5.*
Magnitudo
[h] *L. 4 Part. cap. 13.*
Non omnia cartilaginea eſſe aſpera.

operiri;nam ex Galeis λεῖος id eſt Læuis,ex planis Rana,Torpedo,Paſtinaca,Aquila & Læuiraia,læ- E
[l] L.4.Part. cap.13. ui,non aſpera teguntur;quamobrem alias idem Ariſtoteles [l]cartilagineorum alia læuia, alia aſpera
Oris ſitus. eſſe dixit. Rurſus os vt Delphinis ſupina parte eſſe,quod cartilagineo generi item tribuit, haud conuenit omnibus. Squatina namque & quæ in mari Rana vocatur, id in extremo roſtro habent. Qui verò id ita ſitum habent,niſi conuerſi reſupinentur,cibum corripere nequeunt,quod natura,vt philoſophus arbitratur,non modò ſalutis gratia cæterorum piſcium feciſſe videtur; dum enim iſti ſeſe conuertunt,mora intercedit,qua piſcis,quem inſectantur,euadere poſſit,(nam omnia id genus rapina piſcium viuit) verùm etiam ne nimis ſuam deuorandi auiditatem explerent: cùm enim faciliùs caperẽt, breui per immodicam ſatietatem perirent: & propterea cùm roſtrum eorum ſtructura tereti ac tenui
Branchiæ. *[k] L.1.Hiſt. cap.5. & 2. Hiſt. c.13. & 4.de par. cap.13.* ſit,facilè ſcindi in oris hiatum non poteſt. Branchiæ omnibus (cartilagineis) eodem teſte [k] detectæ ſunt:cauſa (inquit) eſt quòd cartilagine,earum tegumenta conſtent. Spina item omnibus cartilaginea: motuſque lentus & piger eſt,quoniam non ſpina aut neruo corroboratur. Contrà genus ſpinatum celeriter fertur. Tegumentum autem quod branchias operiat, celeriter moueri oportet, cùm branchiarum natura quaſi ad ſpirandi vſum piſcibus data ſit. Quamobrem in ſpinatis non modò te-
Motus. gumentum,verùm etiam ipſi branchiarum meatus contrahuntur, vt celeriùs agatur. Locus earundem variat;nam quæ plana ſunt,parte inferiore ſupinaque habent, vt Torpedo, Raia &c. oblongis F
verò in lateribus adhærent,vt in quouis Muſtelino genere cernitur,& tegumenti loco quinque habẽt foramina. Quod verò eiſdem Muſtelini generis branchias tribuit duplices,& vtrimque quinas, id in
Pinnæ. planis quoque manifeſtum eſt. Pinnæ Galeis iuxta branchias binæ totidemque à podice. Atheneus
Cor. Acanthiæ ſiue Spinaci peculiariter tribuit cor pentagonum,cęterùm id ei cum reliquis Galeis commu-
Iecur. *[l] L.5. Hiſt. cap.5.* ne eſſe Rondeletius aſſerit. Iecoris ſubſtantia quàm in pleriſque diuerſa eſt. Ariſtoteles [l] enim adipeum eſſe ſcribit, & ex eo colliquato oleum fieri; ipſa tamen cartilaginea nullo diſcreto adipe carni
Fel. ventriuè adhærente pingueſcere. Idem & geminum iecur eſse, ipſoſque piſces pinguedine & ſeuo
Vulua. carere aliàs tradit recitante Athenæo. Fel in iecore ſitum. Galeis appendices complures supernè circum ventriculum exeunt. Vulua item ab alijs differt: Qui enim oua pariunt, vuluas habent te-
Ouorum locus. ſtante eodem philoſopho bifurcatas,atque inferiùs poſitas; cartilaginei eâ potius ſpecie,qua aues habent,ſed intereſt,quòd oua non iuxta præcordia omnibus, ſed infra nonnullis ad ſpinam conſiſtant, ſed aucta in alium transferantur locum. Differunt verò inter ſe, tum etiam à planis ratione eiuſdem vteri: habetque eorundem vulua paulò à præcordijs inferius, veluti mammas albidas, quæ non niſi
Mammæ. grauidis inſunt. De ouis,pariendique diuerſitate mox rurſus, cùm de partu dicemus. Atque iſthæc de nominibus,generibuſque cartilagineorum,deque partibus, quæ omnibus communes ſunt, dicta G
ſunto.

LOCVS. PARTVS.

Differentiæ à loco. CArtilaginei omnes marini ſunt:cæterùm planorum alij pelagij ſunt,alij in cœno obuerſantur; & ex Aeliano atque Oppiano diximus Canes minores,hoc eſt,Galeos ſiue Muſtelos in profundo degere cęno,maximos verò ſiue Cetaceos pelagios eſse. Ariſtoteli Galei omnes pelagij ſunt,lituſque & vada repetunt, cùm pariendi tempus inſtat. Iſque omneſnè Galeos, an Spina-
An ore pariant. cem ſolum in Euripo non gigni inquiat, ſuo mox loco ventillabimus. Galeos ore parere priſca ætas, Aegyptijque ſapientes ſibi perſuadebant,argumento quòd fœtui ſuo timentes ea parte eos recipiant, reddantque eâdem viuos & incolumes timore depoſito: ſed falſum id eſſe, nullumque animal ore concipere parereque poſſe in priori Ornithologiæ noſtræ tomo in Coruini generis hiſtoria oſtendi-
[a] L.6.Hiſt. cap.10. mus. Ariſtoteles [a] itaque cùm dixiſſet Cartilaginea vuluas habere ea ſpecie,qua aues, ſed intereſſe quòd oua non iuxta præcordia omnibus,ſed infra nõnullis per ſpinam conſiſtant,vnde aucta in alium H
locum transferuntur; ſubdit; omnia cartilaginea ſimul & oua parte ſuperiore circa præcordia continent,alia minora,alia maiora;& inferiore animalia iam excluſa: vnde fit,vt genus id piſcium ſæpe in
Cur ſæpe pariant. menſe & pariat & coeat; quippe quod non vniuerſa edere ſoleat,quæ conceperit, ſed particulatim repetens ſæpe & diu peragens;vt dũ ſuperiùs oua contrahit,inferius oua concoquat, atque perficiat.
Seminis inopia. *[b] Lib. 3. de Generat animal.cap.7* Anne ob ſeminis id ſit inopiam? Hac enim laborare cartilagineos piſces,habemus apud eundẽ [b] Ariſtotelẽ: Cartilagineorũ nec fœminæ ſuos conceptus,nec mares ſuũ ſemen ſpargere viſuntur, cùm generis nõ viuipari piſces oua,& mares ſemẽ ſpargere ſoleãt:cauſa verò eſt quòd genus cartilagineũ ſemine minimè abũdat: Vuluas etiã fœminæ ad ſeptũ poſitas cõtinent: atquè enim mares à maribus, fœ-
Coitus. minæ à fœminis differũt: Sunt enim cartilaginei minus copioſi genitura. Coitus eorũ hunc in modum
Plani vt coeant. peragitur. Cùm piſces omnes admotis inuicẽ partibus ſupinis copulentur,plani aliter faciunt. Hi enim qui caudã habent, vt Raia & Paſtinaca & reliqua huiuſmodi, non ſolùm admotis ſupinis,ſed etiã tergo fœmminarum ſupinis mariũ ſuperpoſitis,modò cauda impedimẽto nullo,ob craſſitudinẽ ſit, coeũt.

At

Digitized by Google

A At Squatina & quibus plenior eſt cauda, his attritu mutuo tantùm partium ſupinarum coitus agitur.
Sunt qui ſe vidiſſe affirment (inquit [c] Ariſtoteles) nonnulla ex cartilagineis auerſa canum more ter- [c] *L. 5. Hiſt.*
reſtrium cohærere. Sed omnia cartilaginea hunc in modum coire apertiùs notatum à pluribus eſt. *cap 5.*
Morantur enim in cocundo diutius omnia, quæ animal generant, quàm quæ oua. Superfœtant eo-
dem teſtante philoſopho [d], & ferunt vterum menſibus complurimùm ſenis: & cùm tempus pariendi *Superfœta-*
inſtat, repetunt litus, & vada, pelago & alto relicto gurgite, vt neq; tepore careant, & progeniem tu- *tio.*
tiùs collocent. Partum eorum viperino ſimilem eſſe non vno [e] in loco tradidit, nempe oua viperæ [d] *L. 6. Hiſt.*
more cùm intra generarunt, mox animal foris excludere, perfectumq; generare ouum: ita enim ex *cap. 11.*
ouo animal gigni: ex imperfecto autem nullum: Oua verò non extrà edere, quia natura frigida ſint, [e] *Lib. 1. de*
non quia calida, vt quidam volunt. Meminit huius partus etiam Theophraſtus [g] ex Theodori ver- *Gen cap. 10.*
ſione, inquiens: *Aparine flores in orbiculis ſuis aſperis continet, concoquitq; fructum deinde parit, vt illis* *& l. 1. Hiſt.*
ſimile ſit, quòd in Galeis ac viperis euenit (ἐπὶ γαλεῶν καὶ χελωνῶν (Theodorus legit κιδνῶν vel ἐχιδνῶν; *c. 1 & lib 2*
Geſnerus legendum cenſet κυνῶν, quoniam Canes ſint ex Galeorum genere, quod non probo, quid *capit. 13 &*
enim attinebat, ad ſpeciem deſcendere, ſi toto generi id conuenire indicauerat, quare Theodori ver- *lib 6. c. 10.*
ſionem probo) *illa enim, vbi intra ſe oua pepererunt, mox animalia gignunt.* Haud omnibus tamen car- [g] *L. 7. Hiſt. cap. 14.*
B tilagineis, idem partus eſt. Non enim viuos parit Rana, vt binis in locis teſtatum reliquit Ariſtoteles, *Partus diuerſitas.*
& [h] Plinius quoq; his verbis: *Et cùm cæteri piſces oua pariant, cartilagineum genus ſolum & ea quæ Ce-* [h] *L. 2. Hiſt.*
te appellant, animal parit, excepta quam Ranam vocant. Rurſus eorum qui viuos pariunt, & vteri & *cap. 13. &*
excludendi ratione differunt, ſicuti fuſiùs docet [i] Ariſtoteles, inquiens: Diſcrimen autem inter ſe ipſi *lib. 3. de*
piſces oſtendunt, vt Muſtelini, qui tum inter ſe, tum etiam à planis ratione vteri differunt. Nonnullis *Gen. cap. 1.*
enim medio vuluæ circa ſpinam oua adhærent; quemadmodum dictum eſt, vt Caniculis: quę cùm ac- [i] *L. 6. Hiſt*
creuerint, abſoluta feruntur per vuluam bifurcem, annexamq; ad præcordia, quomodo & cæteris ge- *cap. 10.*
neris eiuſdem, in vtramq; partem transferuntur. Habet tam eorum quàm cæterorum Muſtelini ge-
neris vulua paulò à præcordijs inferiùs, veluti mammas albidas, quæ nonniſi grauidis habentur. Ca- *Caniculæ &*
niculæ & Raiæ teſtacea quædam gerunt, in quibus humor ad oui ſimilitudinem conſiſtit. Figura eius *Raię partus*
teſtæ, ſimilis tibiarum ligulis eſt; meatuſq; fiunt capillamentorum ſpecie in teſtis. Sed Caniculis quas
aliqui ab hinnulo Nebrios Muſtelos appellant, fœtus rupta dilapſaq; illa teſta proueniũt. Raijs, cùm
pepererint, rupta teſta excluditur fœtus: Spinaces verò Muſteli, ſic à ſpina quam habent, nuncupati, *Spinax vt*
oua ad præcordia continent ſuper mammas; quibus vt deſcenderint, iam abſolutis, fœtus innaſcitur. *pariat.*
Idem hic generandi modus & Vulpeculis eſt. Muſteli autem læues vocati, oua per vuluam mediam, *Vulpeculæ*
C vt Caniculæ geſtant, quæ poſtea in vtrumq; vteri ſinum deſcendant. Mox animal gignitur, non ali- *partus.*
ter quàm in quadrupede contineri videtur. Adhæret vmbilicus ille prolixus capite altero ad partem
vuluæ inferiorem, veluti acetabulo annexus: altera ad medium fœtum, qua in parte iecur eſt. Cibum
ſi reſeces, fœtum ad oui ſimilitudinem videris, etiam ſi non præterea ouum habeat. Secundæ, mem-
branæq; ſingulæ fœtus ſingulos modo quadrupedum continent. Caput prolis in vtero nouæ adhuc
partem ſpectat ſuperiorem: auctioris iam & perfectioris, inferiorem verſus transfertur. Mares in læ-
ua, fœminæ in dextra ingenerantur; atq; etiam parte eadem vna, fœminæ & mares. Viſcera etiam fœ-
tus habet, vt iecur; perinde atq; in quadrupede magna, cruentaque reſecto cernuntur. His addemus
quæ Bellonius & Rondeletius in hoc eodem piſcium genere obſeruârunt. Ille ſenos vel octonos at- *Bellonij &*
que interdum etiam plures fętus ſuis partibus abſolutos, pedali longitudine diuerſis temporibus pa- *Rõdeletij ob-*
rere ſcribit, & perſæpe viuo emergente fętu, ouis adhuc crudis & excluſis ſcatere vterum, ſuperiorem *ſeruationes.*
eius partem quæ ad ſeptum eſt, occupantibus: (Athenæus Galeum vt plurimùm tres parere ſcribit.)
eorumque alia dextro matricis cornu, alia ſiniſtro concludi: at in Catulis hoc præcipua admiratione
dignum eſſe viſum, quòd nulla contegantur ſecundina, atque ab vmbilici venoſa quadam parte nu- *Catulorum*
triantur. Cùm enim oua, (inquit) foras non exeant, certiſque vinculis matrici obuinciantur, ammio *oua.*
D tantùm tunica opus habuiſſe videntur: quo iam efformato fętu, & rimam quandam in ſterno inter pin
nas, quæ ad branchias ſunt, ducente, alimentum à matrice per vinculum ſeu vmbilicum ſuſcipit, adeo
quidem tenuem, vt Lyræ fidiculam non exuperet. Id autem alimentum ſecundum tenuem & exi-
lem fidiculam in quandam veluti perulam fertur, quam ventriculum eſſe diceres, quo tanquam oui
vitello perpetuò repleta eſſe conſpicitur: cuius poſitio eſt in ventre medio, duobuſque hepatis lobis
ſubijcitur. Ac quod ita res habeat, Catulum à matris vtero exectum, ſi per ventrem diſſeces, verum
eius ventriculum perpetuò vacuum & ieiunum comperies: nihil enim per os aſſumit aut deuorat. Re-
ctum verò inteſtinũ recrementis liuidis turgere conſpicies: quin etiam uiuum piſciculum à matris vte-
ro ſi quando illæſum exemeris, atq; in aquã proieceris, protinus uiuere ac natare cernes: ac nihilomi-
nus in uteri profundo oua permulta reperies, quorũ ſena, interdum octona, craſſiora, mollia, lutea, te-
nuiſſima membrana contecta ac coaceruata, ad nouos fętus producendos iam eſſe deſtinata conijcies:
ſuper quibus infinita alia minora ac futurorum ouorum rudimenta cernes quæ nuſquam interituræ
Galeorum prolis tibi ſpem aliquam adferre poſſint. Hæc itaque Bellonius, qui & aliàs aſſerit ſe ui-

Ii 2 diſſe

Digitized by Google

diſſe aliquando Canem exigui corporis fętus vndecim vno partu edidiſſe, ita vt caput, vt in alijs etiam animalibus primò naſceretur, non tunicis inuolutos, vt in Delphinis, ſed vmbilicali tantùm in ea cum vtero matris coniunctos. Secuit eandem Ariſtotelis Caniculam Rondeletius, & in medio vteri ad ſpinam adhærere oua obſeruauit, & cùm accreuerint, in vtrumque vteri ſinum transferri; cùm cæteri Galei ad ſeptum tranſuerſum oua concipiant, non in vuluæ medio, vt ex Ariſtotele dictum eſt prius. Eſſe autem huius Caniculæ oua, teſtacea quædam, in quibus ſimilis ouis humor continetur colore & perſpicuitate cornu, figura verò puluinaribus quæ capiti ſupponimus dormituri, ſimilia: ex angulis dependere meatus longos, tenues, quos [k] Ariſtoteles πόρυς τριχώδεις vocat, id eſt, meatus capillares, lyræ fidibus haud abſimiles, inſtar capreolorum vitis conuolui, ſed dum explicantur, duorum cubitorum longitudinem æquare. Teſta intus rupta dilapſaque fœtum exire, atque ita ex ouo viuum animal parere Caniculam. At rectiùs & ſignificantiùs, teſtaceum ouum quod vocat, teſtaceum oui inuolucrum vocaſſet, quo nomine vocandum eſſe ſua ipſius icon demonſtrat. Pinxit item in diſſecto piſce mammas illas candidas, bifidamque vuluam, vt Ariſtotelis locus perſpicuè intelligi poſſit; cui (inquit) maior adhuc lux accedet, ſi diligentiùs duo hæc expenderimus, ſcilicet figuram teſtaceorum ouorum Caniculæ ſimilem τοῖς τῶν αὐλῶν γλωτταῖς, id eſt, tibiarum ligulis: Et, ſint meatus, an non tenues illæ & capillares conuolutæque apophyſes ex ouorum angulis dependentes; ἡ γλῶττα præter notum ſignificatum, lingulam ſiue ligulam ſignificat, quæ tibijs adhibetur, à figura ſic vocatam, quæ ex amplo ad ſtrictius tendit, fieri ſolitam ex arundine. Teſtis eſt Dioſcorides. [l] *In arundinum genere quadam naſtos*, id eſt, *farctior vocatur, ex qua ſagittæ fieri ſolent: alia fœmina, ex qua αἱ γλῶτται τοῖς αὐλοῖς κατασκευάζονται*, id eſt, *tibiarum ligulas efficiunt*. Eædem ligulæ hodie quoque tibijs adhibentur; abſque ijs enim ſonus edi non poteſt. Huiuſmodi ligulas referunt anguli teſtacei oui Caniculæ, qui in anguſto in amplum latumque euadunt, vt ſi quatuor ligulas coniungas, teſtacei illius oui figuram conſtituiſſe videaris. Iam verò πόρυς τριχώδεις Ariſtoteles quos vocet, idem Rondeletius declarat, ex piſcis eiuſdem anatome: Degenerant ij in tantam (inquit) tenuitatem, vt nullum meatum ineſſe putem, fruſtraque ſi aliquis eſſet, illic à natura mihi conditus videretur. Nam vt aliundè aliquid hauriatur, quod ad nutritionem accretionemque neceſſarium ſit, aut vt aliquid ex ouo exhauriatur, meatus illic ineſſe neceſſe eſt. Si per hos trahendum aliquid eſſet, eorum capita vteri venis adhærere alligarique oporteret, quemadmodum in quadrupedibus vteri cotyledones cum ſecundarum venis coaleſcunt. Præterea meatuum capita, quibus in eos aliquid primùm influit, ampliora eſſe, ſenſim verò anguſtari neceſſe eſt. Quare cùm neque capita vtero adhæreant, ſintque anguſtiora qua parte ampliora eſſe deberent, neque eſſe meatus, neque dici poſſunt: nihil verò per hos ex ouo effluere perſpicuum eſt ex humoris ipſius conſiſtentia, qui craſſior eſt, quàm vt per tam tenues meatus permeare queat. Non ſunt igitur meatus, ſed ouorum appendices, capreolorum vitis modo intortæ, ad retinendum & firmandum vndiquaque in vtero ouum, vt neque ſurſum neque deorſum loco moueatur, quoad in eo, calore vteri formatus fœtus ſtato tempore in lucem exeat. Depinxit & Bellonius idem inuolucrum teſtaceum, matriculæ marinæ nomine, & Gallis vulgò Crapault de mer vocari aſſerit. Similiter ſeſe oua Raiarum habere idem Ariſtoteles tradit: qualia in litore ipſi ſæpe legimus.

[k] L. 6 Hiſt. cap. 10.

Oui inuolucrum.

[l] Lib. 2. cap. 115.

Matricula marina.

E F G

NATVRA. MORES. CIBVS.

OMne genus cartilagineorum ex aliorum piſcium rapina viuere, cibumque niſi conuerſa reſupinentur, capere non poſſe, præcedenti rubrica ex Ariſtotele diximus, vbi inſolentem oris in ipſis poſitum deſcribebamus, addita etiam ratione. Plinius id præterea reſtatur his verbis: [a] *Omnia autem cartilaginea ſunt talia & ſupina veſcuntur, vt in Delphinis diximus.* Latent omnia diebus frigidiſſimis, vt idem Ariſtoteles teſtatum reliquit. Aelianus [b] omnia Canum genera ſpecie, moribus & victu conuenire author eſt. Galeos (vt oſtendimus) intelligit, qui teſte [c] Ariſtotele, fœtus ſuos intra ſeipſos recipiunt, & rurſus emittunt: quod item & Squatinæ & Torpedines faciunt: & quidem viſam Torpedinem ait grandem, quę fętus intra ſe circiter octoginta haberet: cæterùm Spinacem vnum ex Galeis recipere prolem ſpinæ impedimento non poſſe; nec Paſtinacam & Raiam propter caudæ aſperitatem: hanc verò etiam tum propter capitis magnitudinem, tum propter aculeorum impedimentum. Quo verò loco, & cur recipiant, philoſophus non addit. Ore id fieri, plerique veterum aſſerunt, Athenæus: *Parit Galeus vt plurimùm tres, eoſque recipit ore, & rurſus emittit: in primis quidem Varius & Alopecias, cæteri non item propter aſperitatem.* Aelianus: *Galeus in mari ore parit; & fœtum eodem denuo recipit, redditque eadem via viuum & incolumem.* Idem & aliàs cùm quòd ore pariat, immundum cibum eſſe dixiſſet: *quidam* inquit) *ipſum non ore parere dicunt, ſed inſidiarum timore perculſum, vt occultet catulos ſuos, deuorare: deinde, cùm nihil ab inſidiarum comparatione timet, viuos euomere.* Vbi & cauſam habes, cur recipiat: quemadmodum & ex hoc [d] Plutarchi: *Galei paterna quadam*

[a] Li. 9. c. 24. Quando lateant.

[b] Li. 8 Hiſt. cap. 15.

[c] Li. 6. Hiſt. cap. 10. Quę fœtus recipiant, et quæ non.

[d] Lib. vtra anim. &c.

H

Digitized by Google

A *dam indulgentia nulli animalium vel ſuauitatis vel bonitatis ſumma palma cadunt. Oua pariunt primùm, mox animal, non foris, vt cætera: ſed in ſeipſis edunt, tum educant, geſtantque, ceu partu ſecundo quodam, ac vbi iam adoleuere, foris emittunt: ludere & natare circa ſe docent, mox in ſe rurſus per os recipiunt: inhabitandum incolendumque corpus præbent: locum, cibum, refugium, tantiſper dum ipſis ex ſeſe præſidium certum ſit, ſuppeditantes.* Aelianus [q] verò Canem marinum ſimul atque peperit, nulla mora interpoſita, ſuos paruulos ſecum natantes habere ait: ſi quis verò eorum timeat, ingredi rurſus per genitalia in vẽtrem matris, & vbi timor abierit, denuò prodire, tanquam rurſus eſſet editus: quod & Oppianus tradidit, canens, *Amor inſeſtus.* *[q] L. 1. c. 17.*

Et Canis æquoreus fœtus (mirabile dictu)
Cuſtodit; catuli teneri poſt terga ſequuntur,
Fœtibus eſt ſcutum genetrix, illoſque tuetur,
Sed cùm formidant (pelago ſunt multa timenda)
Accipit in ventrem natos, iterumque recurrunt,
Vnde prius lapſi fuerant, & ventre teguntur.
Et quamuis partus fuerit cruciata dolore.
B *Vt mater leto perpeſſa eſt omnia vulta,*
Atq; iterum charos fœtus in viſcera condit,
Atq; parit rurſus, cùm reſpirare timore
Ceperit, & tutas ſpeculetur marmoris vndas

Quibus poſterioribus locis Saluianus, non Canem Carchariam, ſed Caniculam intelligi debere contendit, argumento quòd nemo hoc Carchariæ, omnes Caniculæ aſcripſerint: ego cur id & Carchariæ conuenire quoq; non poſſit, non video: Id & Tzetzes crediſſe videtur,[r] Glaucum, Galeum & Canem, ingruente periculo prolem ſuam abſcondere ſcribens; cæterùm priores duos ore, Canem verò vtero recipere, rurſuſq; eos parere ſublato metu. Minorum mirus eſt in ſuos amor, qui aliàs ipſis ſæpè pernitioſus eſt, & vt capiantur cauſa, neq; enim latet is piſcatores, qui album piſcem ad eos captandos teſte [s] Aeliano demittunt: ex quibus ſi quis capitur, cæteri omnes hoc videntes, circa captum aſſiliunt, eumq; dum hamo ex profundo extrahitur, ad nauem vſq; inſequi non ceſſant. Inuidia quadam (inquit) hoc eos facere exiſtimares, quaſi ille qua captus eſt, ſibi vni eſcam aliquam prædatus alicundè eſſet: atque ex ipſis nonnullos in nauem inſilientes, ſæpè ſua ſponte capi. Et [t] Oppianus qui hoc præ ſtudio & amore quo inter ſe mutuo ardent, Caniculas facere canit. Vnum aliquem (inquit) C hamo captum, cæteri omnes ſtatim tam auidè inſequuntur ad nauim vſq; ceu ſimul volentes perire: nec antè fugiunt quàm ſocium extractum viderint. Quare magnus eorum numerus partim reti (hypocha) concluſi, partim tridente ſaucij, partim alijs decepti dolis capiuntur. *[r] L. 3. Var. 126.* *Amor in ſuos.* *Vt capiantur.* *[s] L. 1. c. 55.* *[t] Lib. 4.*

ANTIPATHIA.

MVſtela terreſtris inteſtino quodam odio Serpentes in terra proſequitur: ita & Muſtelus piſcis in mari Paſtinacam maleficum piſcem, vt teſtatur [a] Plinius his verbis: *Nihil eſt venenatius vſquam quàm in mari Paſtinaca, vtpote cùm radio eius arbores necari diximus. Hanc tamen perſequitur Galeos. Idem & alios quidem piſces ſed Paſtinacam præcipuè, ſicut in terra Serpentes Muſtela. Tanta eſt auiditas ipſius veneni. Percuſſis verò medetur & hic quidem ſed & Mullus & laſer.* Quo loco Maſſarius, deinde & Saluianus Galeoten, id eſt Xiphiam ſiue Gladium intelligi volunt, cùm alioqui Gladius à recto γαλέωτις non γάλιος appelletur. *[a] L. 32. c. 2.*

D

 E

HIEROGLYPHICA.

Vomentis ſymbolum. AEgyptij ſacerdotes (inquit Orus Apollo) hominem qui ſumptos cibos vomitu reddit, & auidè rurſus ſe ingurgitat, ſignificantes, γαλεὸν ἔνυδρον (id eſt Galeum piſcem, non felem aquaticum, vt quidam vertit) pingunt. Hic enim ore parit, & natans (denuo) fœtum abſorbet. *[a] L. 9. c. 15.* Aelianus[a] verò Galeum piſcem à deorum ſacerdotibus edi negat alibi, quandoquidem ore pariens, mundus cibus eſſe non poſſit. Deorum (τοῖν θεοῖν) nomine quidam doctus Cererem & Proſerpinam intelligit, quos Athenienſes (inquit) θεὼς (θεὼ) vocant: cuius iudicio facilè acquieuerim. Id enim & *[b] Lib. vtra animal.* Plutarch. tradidit: & quos[b] Aelianus μύστας τοῖν θεοῖν, hic τὰς Ἐλευσῖνι μύστας vocat, ab Eleuſi ciuitate Atticæ, Athæniſq; proxima, vbi Eleuſinæ Cereris templum fuit teſte Strabone & phanum myſticum. Hic Eleuſium regnaſſe ferunt, qui cùm Cererem filiam quærentem liberaliſſimè hoſpitio excepiſſet; illa pro beneficio accepto oſtendit ei omne genus agriculturæ; filium etiam eius Triptolemum recens natum per noctem igne fouit, per diem diuino lacte nutriuit, cùmq; grandiuſculus factus eſſet, currui ſuo impoſitum per totum orbem miſit ad vſum frumentorum hominibus indicandum; ob cuius bene F ficij memoriam Eleuſini Cereri ſolennia ſacra inſtituerunt, quæ Theſmophoria appellantur. Horum itaq; ſacerdotes Plutarchus intelligit: cæterùm Galeos ore parere qui dicũt, nugas nugantur aniles.

VSVS IN CIBIS, ET MEDICINA.

Carnis qualitas. DIphilus apud Athenæũ cartilaginea omnia carnem teſtatur concoctu habere difficilem, ſuccumq; gignere flatuoſum, & ex diuturno eorum eſu viſum reddi hebetiorem. Aliàs qui inter Galeos Aſterias vocatur, cæteris ſuauiorem eſſe ait, teneriorемq; & meliorem. Galeno quoq; Galei dura carne ſunt, & quæ ventriculo inobediens eſt, quæq; ſuccos generat craſſos, excepto Galaxia. *Apparatus.* Eos hoc modo parabat coquus quidam apud Sotadem comicum; Γαλεὸς εἰλημ-ται μέγας. Ὤπτησα τὰ μέσα· τὴν δὲ λοιπὴν γρυμεὰν ἕψω ποιήσας τρίμμα συγκείμενον. Apparet autem G partem Galei mediam & meliorem, magiſq; carnoſam ipſum aſſauiſſe; reliquas verò minutiores eius partes, quas grymeam appellat, elixaſſe, moretoq; condiuiſſe. Timocles verò ex oxyliparo condiri ſolere indicat his verbis: γαλεοὺς καὶ βατίδας, ὅσα τε τῶν γενῶν ἐξ ὀξυλιπάρῳ τρίμματι σκευάζεται: Galei & Raiæ, & quotquot huius generis, in intrita oxyliparo præparantur. *Sale conſeruari ſolita.* Conijcio item ſale aſſeruari ſolita cartilaginea, niſi omnia, aliqua ſaltem, ex hoc Ephippi: θύννου τεμάχη, γαλεοὺς, ῥίνης. Eſt enim Galeus τεμαχίτης ἰχθὺς qui fruſtatim diuidi ſolet, muriaque indurari, & τέμαχος plerumque de grandiorum piſcium fruſtis dici ſolet. Inuenio & eorundem nonnullos recentes non edi, ſed exenteratos inſolari abſque ſale; item Raias. Etſi verò cartilaginea omnia minus grata ſunt palato, carneque concoctu contumaci, ſi quis tamen eam confecerit, plurimum enutrient, ideoque *Quibus vtiles.* *[c] L. de inter. aff.* dimus[c] Hippocrat. eis qui laborant tertio genere tabis, edere conſulit Torpedinem, Squatinam, Raiam, & Galeum, tanquam cibos videlicet, ſi concoquantur, multùm ſolideque nutrientes. Et rurſus: Hepaticus quidam (inquit) morbus eſt pleuritidi non diſſimilis, quod ad dolentes locos &c. In hoc æger poſt indicationem morbi ex piſcibus veſcatur Galeo, Torpedine, Paſtinaca, & Raijs paruis, omnibus coctis. Item rur- H ſus: Ab hepate laborans aqua intercute &c. poſt præſcriptam decem dierum diætam inter alios cibos vtatur Galeo & Torpedine aſſatis.

DE GA-

Digitized by Google

A DE GALEIS SIVE MVSTELIS IN SPECIE, ET PRIMVM DE MAXIMO SIVE CANE ARIST. Cap. XXXII.

INTER cartilagineos longos, de quibus primùm dicemus, ab eo exordiri lubet, qui
Ariſtoteli ſimpliciter κύων, id eſt Canis appellatur, quòd hic meo iudicio omnium *Canis Ariſt.*
in hoc genere ſit maximus. Qui autem hic ſit, nec Rondeletius, nec Bellonius, nec *qui.*
Geſnerus etiam meminit. Saluianus verò, dum arbitratur cum Oppiani Cane Galeo
eundem eſſe, & à Galeo Aeliani diuerſum, quòd hic Galei nomine eum tantùm in-
telligat, qui maculoſus eſt, in binos impegit errores. Galeus Canis enim Oppiano
idem eſt cum eo qui Ariſtoteli (quod mirum eſt, aduertiſſe neminem) ſimpliciter Galeus [a] nomina- *[a] L. 5. hiſt.*
B tur, nempe vbi de Cartilagineorum partu loquitur circa finem: οἱ μὲν οὖν γαλεοὶ καὶ οἱ γαλεοειδεῖς, *cap. 11.*
οἷον ἀλώπηξ καὶ κύων καὶ οἱ πλατεῖς ἰχθύες &c. ζῳοτοκοῦσιν ὠοτοκήσαντες, id eſt. *Galei ſiue Muſteli,*
genusq́ omne Muſtelinũ, vt Vulpecula & Canis & plani &c. gignunt animal cùm oua intra ſe pepererint.
Ecce Galeus ſiue Muſtelus hic à Cane diſtinguitur, & tamen pro peculiari in hoc genere ſpecie acci- *Galeus pro*
pitur: Ita & Oppianus Canes omnes enumerans, vnum omnium maximum & cetaceum pelagiumq́; *ſpecie Gale-*
eſſe ait; cæteros verò in cœno verſari, & horum rurſus alios Centrinas dici, alios ſimul ſiue coniunctim *orum.*
Galeos; quibus (inquit) annumero Acanthiam, ſiue Spinacem, Læuem, Vulpeculam & Varium.
Vbi niſi Canis Galeus, etiam ſimpliciter accipiatur pro peculiari ſpecie, in enumeratione omniũ Ga-
leorum, eum prætcrijſſet, quod abſurdum eſt ſtatuere. Ita & Aeliano Galeos primùm generis nomẽ *Galeus quid*
eſt, omnes comprehendens qui aculeis carent; deinde ſpecificum pro maculato tantùm. Bellon. κύνα *Aeliano.*
Græcis, Latinis Caniculam nominari aſſerit, Galeorum (vt ait) maximum & minimè aculeatum, vo- *Canis qui*
racem ac cæteris piſcibus infenſiſſimum, dentibus omnium maximis, acutioribusq́;, latioribus atque *Bellonio.*
crenatis, aſpera admodum cute, adeo vt fabris lignarijs propterea non minus quam Squatina expe-
tatur. Sed hic Ariſtotelis σκύλιον eſt, id eſt, Canis minor, Gaza Caniculam reddidit, nos ſuo loco *Canis minor*
Catulum vocabimus & duo eius genera eſſe oſtendemus. Opinor itaque Canem Ariſtotelis eun- *Ariſtotelis*
C dem eſſe cum Cane Oppiani & Aeliani, & Canicula Plinij, & Theophraſti Carcharia. Etenim Nican *qui.*
dro Colophonio teſte in Gloſſis, vt recitat Athenæus, καρχαρίας etiam vocatur Σκύλλα, & Ariſtoteli *Canicula*
inter Galeos σκύλιον (Gazæ Canicula, malim Catulus, ne quis cum Plinij Canicula confundat) re- *Plinij.*
cenſetur. Rondeletius verò dum eiuſdem Nicandri authoritate Carchariam, Lamiæ eundem facit, *Carcharias*
fallitur. Licet namq; Carchariam hic alio nomine Lamiam vocari dicat, non propterea tamen ſic *Theophra-*
Ariſtoteli & Plinio vocari aſſerendum exiſtit, cùm vterq; Lamiam planis cartilagineis annumeret: il- *ſti.*
le Raia, Paſtinaca atq; Squatina nominatis, [b] ſubdens: *Cartilaginea præter ea quæ numerauimus ſunt* *Lamia Ari-*
Bos, Lamia, Aquila, Torpedo, Rana, omneq; Muſtelinum genus. Ecce inter planos recenſet, & à Muſtelino *ſtotelis, à*
genere omnino diſcernit. Idem & hic facit manifeſtiſſimè, inquiens [c] *Planorum piſcium alterum genus* *Nicandri la*
eſt quod pro ſpina cartilaginem habet, vt Raiæ, Paſtinacæ, Squatinæ, Torpedo & quos Bouis, Lamiæ, Aquilæ, *mia diuerſa.*
Ranæ, nominibus Græcis appellant. Adde quod Oppianus Canes aliquoties numeret inter Cete: cùm *[b] L. 5. hiſt. cap 5.*
de Lamijs priuatim agat, tùm alias, tum in quinto vbi diuerſum vtroſq; capiendi modum deſcribit. *[c] L. 9. c. 24.*
Quamobrem fieri poteſt, Nicandro Carchariam Lamiam vocari, quia ſic alicubi etiam vocetur pro-
pter aliquam naturæ ſimilitudinem, ſed quod Rondeletius de tergoris latitudine ait, friuolum & pla-
nè nullius momenti eſt. Quis enim ſibi perſuadeat, Ariſtotelem tantæ magnitudinis piſcem, qui lori-
D catos homines etiam deuorat, planis accenſere? Bouem ibidem vterq; nominat ante Lamiam. Illum *Bos planoris*
ex planis eſſe ſi Rondeletius concedit; cur non & Lamiam concedet? Lamiam hodieq; vel Bellonio *generis*
teſte Genuenſes & Neapolitani vocãt planorum piſcium longè maximum, vt & inde quoq; conſtet *Lamia quæ.*
Carchariam non vbiq; Lamiam vocari, vt Rondeletius credit. Quid. Rana marina Siculis etiam La-
mia dicitur, vt Gillius teſtatur. Idem Rondeletius Caniculam Plinij à Canicula (Catulo, σκύλιον)
Ariſtotelis rectè quidem diſtinguit, at cum Cane Galeo haud rectè eundem facit, leui argumento
quòd ex inferiori oculorum parte tunica enaſcitur, quæ totum oculũ operit, palpebræ auium modo
quam Plinio nubem in Canicula appellari arbitratur; tum quòd ceu humani generis auidiſſimum, na
dos appetere auidiſſimè, obſeruaſſet. Nam Caniculam Plinij eandem eſſe cum Carcharia, vel ex hoc
conſtat, quòd is integrum hominem abſumere poſſe manifeſtè innuat, quòd Canis Galeus ob corpo
ris paruitatem facere non poteſt: etſi interim perſequi homines facilè conceſſerim. Adhæc alias
idem [d] Plinius Carchariam latinè reddit Caniculam his verbis: *In mari rubro, ſyluæ viuunt, Laurus ma* *[d] L. 13. cap. 15.*
ximè & oliuæ fruticum magnitudo eſt ternorum cubitorum, Caniculis referta, vix vt proſpicere è naui tu-
tum ſit

L. 4. hiſt. plantar. c. 8. *tum ſit, remos plerumq; ipſos inuadentibus.* ex [e] Theophraſto, qui ſic habet: *Mare rubrum beluis refertum eſt, plurimaſq; Carcharias* (Caniculas hîc quoq; reddidit Gaza) *habet in tantum, vt mare tutum non ſit.* Ad tunicam eam quam oculos operire tradit Rondeletius, quod attinet, mihi cum Plinij verbis conuenire non videtur. Hic enim ait nubem ferri, ſuper capita craſſeſcere, planorum piſcium ſimilem: ille ex parte inferiore oculorum tunicam enaſci quæ totum oculum operiat. Quod ſi tamen id dicere voluit Plinius, haud propterea ſtatuendum eſt Caniculam eſſe. Fieri enim poteſt, quòd id vtriq; conueniat. E

Obiectio. Quod ſi autem mihi obiecerit, Canem diſtingui à Carcharia apud Athenæum, ei ego reſponderim typographi errore interpoſita virgula ea vocabula diſtingui, nam & Archeſtratus apud eundem τῦ καρχαρία κύνος dixit. Idem & Canes & Galeos diſtinxit, vtroſque tamen cartilagineos piſces eſſe docuit. Ammianus Marcellinus & Solinus non alios Canes marinos intelligunt quam Carcharias. Inquiunt enim: *Margarita frequentari ſueta litora propter piſcantium inſidias declinantes, vt quidam conijciunt, circa deuios ſcopulos & marinorum Canum receptacula delitеſcunt.* Hoc enim cum Theophraſti allato loco quo ad latebras, quodammodo conuenit.

Canis cur carcharias dictus. Καρχαρίας autem rectè dicetur Canis iſte λάβρος, ἀναιδὴς & ἁρπακτὴρ Oppiano vocatus, quòd voraciſſimus, impudenſque ſit & fur, quòdq; dentibus plurimùm valeat, acutoſq; habeat. κάρχαρος enim acutum aſperumq; ſignificat, vnde καρχαρόδοντα animalia, quibus acuti, pectinatimq; coniũcti dentes ſunt, Ariſtoteli nuncupantur. F

Carcharus. Columella latinè Carcharum dixit his verbis: *Eſca iacentium piſcium in piſcinis mollior eſſe debet, quàm ſaxatilium: itaque praberi conuenit Scombri, Carcharique ventriculos &c.* niſi cum Maſſario legamus Carchariæ. Σκύλλα hic idem piſcis dictus fuerit & λαμία, quòd nulli parcat, vt de eiuſdem nominis monſtris in fabulis eſt, quæ ſcorta interpretatur Anaxilas apud Athenæum: & apud Home-

[f] Ecloga. 6. rum Scylla piſcatur [f] Delphinos & Canes [g], vel quòd Scylla Niſi filia in hoc genus piſcis conuerſa

[g] Lib. 5. de nat. rer. fuerit, id quod diuinus poeta indicaſſe videtur, dum canit:

Scyllias vrinator.

Quid loquar? aut Scyllam Niſi quã fama ſecuta eſt — *Candida ſuccinctam latrantibus inguina monſtris*
Dulichias vexaſſe rates, & gurgite in alto — *Ah timidos nautas canibus laceraſſe marinis.*

Lib. 8. Item Lucretius, vbi probat nullum animal poſſe ex duorum generum animantibus procreari, proinde nec Centauros, nec Scyllas.

Aut rapidis canibus ſuccinctas ſemimarinis — *Corporibus Scyllas & cætera de genere horum*
Inter ſe quorum diſcordia membra uidemus.

niſi velimus ſic vocari à latendo atq; vrinando, à quo & Scyllias apud Herodotum vir quidam Scionæus dictus fuit, omnium ea tempeſtate optimus vrinator. Hunc Pauſanias Scyllin vocat, & anchoras claſſis Xerxis vrinando præcidiſſe tradit. Eſt verò & alius Scylla dictus piſcis ex cruſtaceis, quem G rectiùs puto Squillam appellari: quare cùm Plinius in ſuo catalogo Scyllam nominet, Squillamné an Canem intelligat, incertum eſt. Carcharias verò etiamnum teſte Bellonio apud Aſiaticos Canis marinus appellatur Noruegianis Perkfiſch quaſi montanus (inquit) piſcis: cæterùm cùm eius cuti ſub-

Porcus marinus. ſit pinguedo, ſicut illi Galeo quem inde Porcum marinum Veneti dicunt, fortaſſis Porkfiſch vocauerint, nomine nimirum vel ab Anglis, vel Gallis, vel Italis mutuato: Quid enim illi cum montibus? Angli nihilominus vocant à Doggefiſche quaſi canarium aut caninum piſcem, ſicuti & cæteros generis Muſtelini, quos ſimiliter Germani, vnà cum Carcharia Hundfiſch dicunt, Græcorum imitatione, qui omnes κύνος nomine comprehendunt.

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

Piſcem eſſe. CArchariam Canemvé ſimpliciter dictum Cetaceum branchiatumq; piſcem, haud verò Cete eſſe diximus aduerſus Saluianum, cui alioqui fauet Euſtathius, qui apud Homerum vbi Scylla piſcatur Δελφῖνας τε κύνας τε καὶ εἴποτε μεῖζον ἕλῃσι Κῆτος. Delphines enim (inquit) & Canes non ſunt piſces ſed Cete. Fauet & Aelianus & Oppianus, quorum ille Canem maximum inter Cete robuſtiſſima ſcribit enumerari: hic inter alia Cete nominat. H Fauet ipſi deniq; author libelli de vtilitate reſpirationis Galeno attributi, qui Canem piſcem, Phocam, Delphinum & Cete omnia pulmonem habere & plus caloris quàm cæteros piſces teſtatur.

Cete quæ Ariſt. Cæterùm cùm vel philoſopho teſte illa tantùm Cete ſint, quæ abſq; ouificatione viuos excludunt fœtus, & verè reſpirant, vero reſpirationis inſtrumento, pulmone (inquam) prædita, Canis iſte nequaquam Cete dici poterit, Licet enim viuos excludat, cæterorum tamen cartilagineorum more prius oua concipit, & branchias habet, (vt & cæteri Canes) non pulmonem, vt falsò tradidit author ille quiſquis fuit, de vtilitate reſpirationis. Apparet autem hunc Cetis accenſiſſe Canem, ex malè intelle-

[a] L. 3. Aliment. cto [a] Galeno, qui inter Cete Canes etiam enumerat, vnà cum magnis Thũnis & Zygænis, hos quoq; Cete vocans, non quòd Cete ſint, ſed quòd ad eorũ magnitudinẽ excreſcant, alioqui & Thunnus & Zygæna eſſent Cete, cùm vel ipſo Saluiano teſte branchiati ſint. Sic eoſdẽ Thunnos vbi iam grandiſſimi euaſerunt, Soſtratus apud Athen. Cete vocat; atq; ſic Aelian. quoq; & Oppian. ſunt intelligendi.

Eſt itaq;

Digitized by Google

A Eſt itaque Canis Galeorum omnium maximus, magnitudine Thunnos ipſos uincens, & in tantum aliquando excreſcens teſte Rondeletio, ut currui impoſitus uix à duobus equis uehi poſſit, quare euiſceratus, & in fruſta diſſectus, duobus aliquando curribus imponendus fuit. Addit Rondeletius uidiſſeſe mediocrem mille librarum pondere. Nicenſes uerò teſtatos ſibi eſſe refert Gillius, ſeſe iſtiuſmodi piſcem ad quatuor millia librarum accedentem cepiſſe, & quod magnam admirationem habet, in eiuſdem uentre ſolidum hominem reperiſſe; ſimileq; quid Maſſilienſes ſibi narraſſe, comprehendiſſe (inquam) aliquando, in quo loricatum hominem inueniſſent. Vidit item Rondeletius in Santonico litore, alium cuius os & gula, tanta erant uaſtitate, ut hominem etiam obeſum commodè capere potuiſſet: imo uerò ſi os ita hians conſeruetur, reliquo corpore contecto, Canes terreſtres piſcium reliquias deuoraturos, uentriculum per id ſubire poſſe. Quamobrem ſuſpicatur idem Rondeletius hũc fuiſſe illum piſcem, in quem Ionam Prophetam ingreſſum, illicque triduo diuina prouidentia conſeruatum, tandemque incolumem eiectum ſacra pagina teſtatur, licet hæc in uentre Ceti dicat, Cetum fortè uocans maximum & immanẽ piſcem. Bellonius quoq; tam uaſto & capaci ore eſſe ait, ut quodlibet eius latus ſex & triginta dentibus munitum ſit. Tam amplum itaq; & uaſtum os, ampliſſimum etiam latiſſimumq; caput requirebat. Os autem non in roſtro eſt, ſed vt alijs Canibus, ſupina parte,

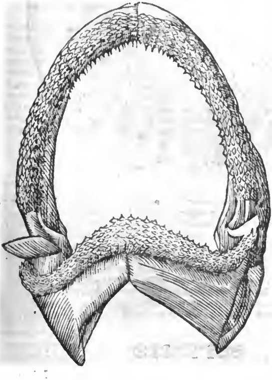
Magnitudo. *Homo in Cane inuentus.* *Oris magnitudo.* *Ionas Propheta in vẽtre piſcis.* *Caput.* *Roſtrum.*

B Bellonius roſtrum in mucronem exporrectum facit. Eius ſciſſura maxima eſt, & in eo dentes duriſſimi, acutiſſimi, trianguli figura, vtrimq; ſerrati: ſeno ordine diſpoſiti, vti ex iconibus iſtis videre liquet: quarum prior in noſtro cõſeruatur muſço; alteram Fabius Dondulus ciuis noſter, antiquitatum ſtudioſiſſimus communicauit. Qui in priori ordine ſunt, extra prominent, & in anteriorem partem vergũt: ſecundi ordinis rari ſunt: tertij, quarti, quinti & ſexti in os recurui maximè ex parte, in vtraq; maxilla carne molli, fungoſaq; contecti. Quælibet autem maxilla duos & ſeptuaginta comprehendit; quæ ſumma eſt in vtraq; centum quadraginta quatuor dentium. Dorſum breue & ad cæteros Muſtellos comparatum, latiſſimum. Laterum & tergoris pinnas longè quàm in quouis ſui generis maiores habet. Binæ earum haud procul à cauda, vna ſuperior; altera inferior: ad brãchias & podicem binæ aliæ: alia rurſus in medio ferè dorſo. Cauda ſi reliqui corporis magnitudinem ſpectes, minus craſſa ſpiſſaque, in lateribus compreſſa, duabus conſtans pinnis, cubitalem longitudinem (vt Bellonius ait) æquans; hocq; ei cum Vulpecula (ſic Cẽtrinen vocat) commune habet, quòd ſuperior eius pars quæ vertebris cõmunita eſt, altiùs attollitur quã inferior, quæ (inquit) creſcentis lunę figuram exprimit, quarum intercapedinem dimidia linea explere poteſt. Podex inter ſupinas pinnas latet. Cute aſpera integitur. Vnde prouerbialiter quodãmodo Varinus: *ἅμα δὲ καὶ κυνείῳ σε δέρματι παίσω. ἐςὶ γὰρ τραχύτατον*, id eſt, *ſimul verò & Canino te pelle ludam; eſt enim aſperrima*. Oculi maximi, rotundi, quorũ muſculi qui ſurſum, deorſum, dextrorſum, ſiniſtrorſum mouent, manifeſtè conſpiciuntur. Qui oculos quodammodo intrà trahunt, & veluti in contemplantibus diligenterq; aliquid intuen-

Dentes. *Maxillæ.* *Dorſum.* *Pinnæ.* *Cauda.* *Cutis.* *Oculi.*

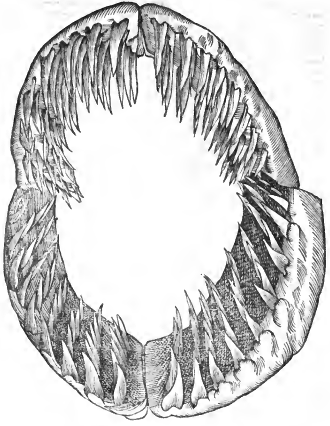
Carchariæ rictus ex noſtro muſæo.

C

D

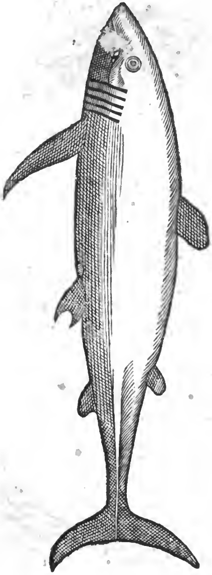
Canis Carchariæ dentium ſenis ordinibus expreſſorum imago à D. Fabio de Dondulis.

intuentibus fixos immotoſq; tenent,non radicem neruorum opticorum ambiũt, ſed à ſuperiore parte oſſis regionis oculorum orti, in longum extenduntur. Similis huiuſmodi muſculorum ſitus etiam in humanis oculis eſt. Eſt & aliud in Carchariæ oculis obſeruatione digniſſimum. Neruorum opticorum loco qui in hominibus cæteriſq; animantibus inſunt,ſubſtantia eſt cartilaginea, dura, omniſq; mollitudinis expers. Tunica cornea parte anteriore poſterioreq; dura eſt: parte etiam anteriore exquiſitiſſimè perpolita. Cæterùm in oculis conſpiciuntur humores omnes tunicæq; longè manifeſtiùs quàm in bubulis,maximè quæ humorem cryſtallinum inuoluit, telis aranearum tenuior, maximeq; pellucida. Ventriculum habet vaſtiſſimum gulamq; ampliſſimam. Hepar adepatum, in duos maximos lobos diuiditur. Quæ ſecundo loco additur icon, piſcem oſtendit ſuperiori ſiue Cani Carchariæ vulgari ſimilem,ſed qui in medio dorſo,vbi alijs pinna eſt,Serram,qualem Preſtis in fronte,gerit. Dabitur præterea Canis Carchariæ alia figura in capite de Cane Galeo, quocum pictor ita implicauit,vt ſeparari non poſſit.

LOCVS.

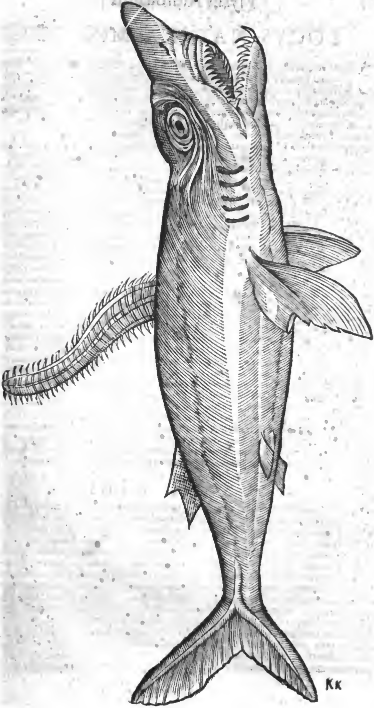
Canis Carcharias.

Digitized by Google

Canis Carcariæ ſpecies alia.

Digitized by Google

E

LOCVS. NATVRA. MORES.

ᵃ L.14.c.14

An amnes ſubeat.

Vt prædam adoriatur.

CAnis Cetaceus degit in alto, teſtantibus Oppiano atque Aeliano. Haud tamen ſemper ibi moratur.: nam vt & alia maris alumna animalia quibus audaciam natura inſeuit, cùm ſummus per æſtatem viget calor, ad litora (inquit [a] Aelianus) ſe recipiunt & verſus præcipitia natant,& expoſita fluctibus promontoria ſubeunt,& anguſtis profundiſque fretis ſe inſinuant. Refugiunt enim pelagus,& quæ in eo ſunt,paſcua negligunt. Litora autem petere, mox rurſus etiam apparebit ex epigrammate Auſonij,in quo leporem in mare ſe præcipitantem capere ſcribitur. Teſtatur ex nuperis Vuottonus amnes nonnunquam ſubire,fortè dum prædam quandam inſequitur. Hãc autem ex inſidijs adoriri Plinius innuere videtur de ſyluis,quæ in mari rubro ſunt,loquens. *Fruticum magnitudo* (inquit) *ternorum eſt cubitorum,Caniculis referta, vix vt proſpicere è naui tutum ſit, remos plerumque ipſis inuadentibus*. Et margaritæ frequentari ſueta litora propter piſcantium inſidias declinantes,circa deuios ſcopulos & marinorum Canum receptacula deliteſcunt,vt ex Ammiano Marcellino & Solino recitauimus, & hinc fortè *ἁρπακτῆρα*,id eſt furem vocauerit Oppianus. Canum omnium maleficentiſſimus eſt & robuſtiſſimus,ſuperbus,contumelioſus,impudenſque adeò,vt ſæpe in ipſis etiam retibus & naſſis piſces adoriatur ac deuoret, ſuo tamen ſæpè etiam malo: nam dum ventri indulget, piſce aliquo ei grato pro eſca in hamũ infixo à piſcarore capitur, vt ſcribit idem Oppianus. F

Pugna cum vrinantibus.

ᵇ L.9.c.46.

Carnis humanæ præ cæteris ſunt auidiſſimi, quod tùm aliàs conſtat, tum quòd *ἀνθρωποφάγος* Archeſtrato apud Athenæum dicatur,tum verò potiſſimùm ex pugna eorum cum vrinantibus, quam nobis deſcriptam reliquit [b] Plinius. *Canicularum maxima multitudo circa eas* (ſpongias ſubaudi,de quibus proximè peregerat) *vrinantes graui periculo infeſtat. Ipſi feruntur, vt nubem quandam craſſeſcere ſuper capita animaliũ,planorum piſcium ſimilem,prementem eas* (alias eos) *arcentemque à reciprocando,& ob id ſtylos præacutos lineis annexos habere ſeſe,quia niſi perfoſſa ita non recedant, caliginis & pauoris, vt arbitror,opere. Nubem enim & nebulam (cuius nomine hoc malum appellant) inter animalia illa haud vltrà comperit quiſquam. At cum Caniculis atrox dimicatio, inguina & calces omnemque candorem corporum appetunt. Salus vna in aduerſas eundi, vltroque terrendi. Pauet enim hominem aquè ac terret. Et ſors aqua in gurgite. Vt ad ſumma aqua ventum eſt: ibi periculum anceps. Adempta ratione, contrà eundi,dum conetur emergere,& ſalus omnis in ſocijs: funem illi relegatum ab humeris eius trahunt. Hunc dimicans, vt ſit periculi ſignum, læua quatit,dextra apprehenſa ſtylo in pugna eſt,mordicùs aliàs tractus* G *Vt prope carinam ventum eſt,niſi præceleri vi repentè rapiant,abſumi ſpectant. Ac ſæpè iam ſubducti,è manibus auferuntur,ſi non trahentium opem,conglobato corpore in pilæ modum,ipſi adiuuere. Protendunt quidem tridentes alij,ſed monſtro ſolertia eſt nauigium ſubeundi,atq; ita è tutò præliandi. Omnis ergo cura ad ſpeculandum hoc malum inſumitur*. Hactenus Plinius. Profuerit verò piſci item natatus velocitas,qui alioqui cæteris Caniculis tardus eſt, vt Oppianus teſtatur. Nautis etiam infeſtus eſt, vt ex Virgilio oſtenſum eſt:& ad hoc alludit fortaſſis M.Tullius Verrem eiuſdem piſcis ſymbolo proſcindens: Hoc infeſtior nautis Varres quàm Scylla quòd multò ſe pluribus & maioribus canibus cinxerit. Inter piſces,Thunnos in primos perſequitur, & ex eorum venatione, cùm gregatim præter Italiam acti elabuntur,& Siciliam attingere prohibentur,pingueſcunt vt in Thunno ex Strabone diximus.

Natatus.

VSVS IN CIBIS.

Carnis qualitas.

CArne (inquit Rondeletius) eſt candida, neque ferini ſaporis, & ob id multorum Galeorum carni præferenda,haudque ideo reijcienda,quòd hominum cadaueribus veſcitur. Id quod eleganter apud Athenæum indicauit Archeſtratus diuinum hunc cibum vocans: H

Mortalium pauci diuinum hunc cibum nouerunt, Atque adeo veſci eo volunt homines leuis
Stupidaque mentis,& prorſus attoniti, Quòd ea bellua humana carne paſcatur: quiuis ſanè
Piſcis hominum carne gaudet; eam ſi adipiſcatur. Certè quicunque ſtolidè hæc nugantur, puriores vt ſint
Relegare ad olera conuenit,& ad Diodorum Ire ſapientẽ,vt tẽperantes apud illũ Pythagora præcepta diſcãt.

Mneſitheus ijs annumerat,qui facilè concoquuntur,inquiens: *Piſces qui neque ſolitarij apparent,neque rurſus gregarij ſunt,faciliùs concoquuntur,vt Congri & Carcharia & ſimiles.* Galenus [a] verò Canis Cetacei carnem quòd prædura atque excrementitia ſit,in plebis cibum cedere,ſale macerari; ingratique ſaporis eſſe ait, atque muccoſam: ideoque non niſi raro abſque ſinapi aut exelæo, aut alio id genus acri quopiam condimento edi ſolitam. Alibi etiam [b] carnem hanc ſale induratam ſanguinem ſcribit generare melancholicam. Et Alexander Benedictus multos ex damnato victus genere ſtultos effectos eſſe teſtatur,vt ex carne (inquit) ſuilla,bubula,aſinina,canina, ſalſamentis continuis, Canibus marinis,Cetarijſque omnibus. Cæterùm,vt Galeno facilè adhæſerim,ita etiam fieri poteſt,

ᵃ L.3.Alim.
ᵇ Lib. 3. de loc.aff.

vt culpa

A vt culpa in apparatum referenda ſit, de quo idem Archeſtratus obſonatorum Heſiodus aut Theognis, in hunc modum ſcripſit: *Apparatus*

In Toronaeorum ciuitate Carchariæ Canis oportet *Caua obſonari ſubdita infernè abdomina,*
Deinde cymino conſperſa, ſaleque non multo aſſare, *Quibus, ò charum caput, addendum inſuper nihil*
Præter glaucū oleum: vbi verò aſſata iam fuerint *Ea cum intrito ſuaui afferenda ſunt.*
Quotiens autē in pleno lancis alueo iuruléta coques *Nec aqua gelidæ fontem, nec confectum è vino acetum,*
Commiſce, verùm oleum affunde ſolum, *Arido cum cymino & olentibus ſuauiter herbarū folijs*
At ſuper pruna id elixa, nec flammam admone, *Agita crebrò, ne te inſcio exurantur.*

VSVS IN MEDICINA.

Dentes huius piſcis argento includunt aurifices, ſerpentis dentes nuncupantes. Eos mulierculæ è collo puerorum ſuſpendunt, quoniam dentitionem iuuare vulgò creduntur, puerorumque arcere pauores. Ex eiſdem dentifricia parari optima Rondeletius tradit, eorumq; aſperitate dealbari dentes, ſiccitate conſeruari & firmari, ne quis (inquit) à cæco quopiam effectu id *Dentium vſus. Dentifricia.*
B prodire putet. Apparet autem ipſum hæc accepiſſe à Plinio, qui tamen ſic habet: *Infantium gingiuis dentitionibuſque multum confert Delphini cum melle dentium cinis & ſi ipſo dente gingiua tangantur. Alligatuſque idem pauores repentinos tollit. Idem effectus & Caniculæ dentis.* Eandem facultatem dentibus Canis Galei idem Rondeletius tribuit: item dentibus Galei glauci, vt omnibus Galeis communem eſſe ſit credibile. Aliàs etiam Plinius dentium dolores ſedari dixit, Cerebro Caniculæ in oleo decocto, adſeruatoq; vt ex eo dentes ſemel anno colluantur. Succedaneorum incertus author & Raſis pro crocodili adipe, adipem Canis marini in remedijs ſubſtitui volūt. Hic ſi coquatur cum aqua & aceto, & os colluatur, ſedat dolorem dentium. *Cerebri vis.*

EPIGRAMMATA.

IN Leporem qui dum canem terreſtrem concitatiùs fugit; in mare deuolutus è rupe quadam, à Cane marino laceratus eſt, extant epigrammata duo Germanici Cæſaris & vnum Tiberij. Eſt & [a] Auſonij ſuper eodem tetraſticon huiuſmodi: *[a] L. 1. Anthol. Græ. 33.*

Trinacry quondam currentem in litoris ora *Ante canes, Leporem cęruleus rapuit.*
C *At lepus: In me omnis terrę pelagique rapina eſt.* *Forſitan & cęli, ſi canis aſtra tenet.*

DE CANE GALEO, VEL GALEO ARIST. Cap. XXXIII.

SYNONYMA. ETYMVM. ORDO.

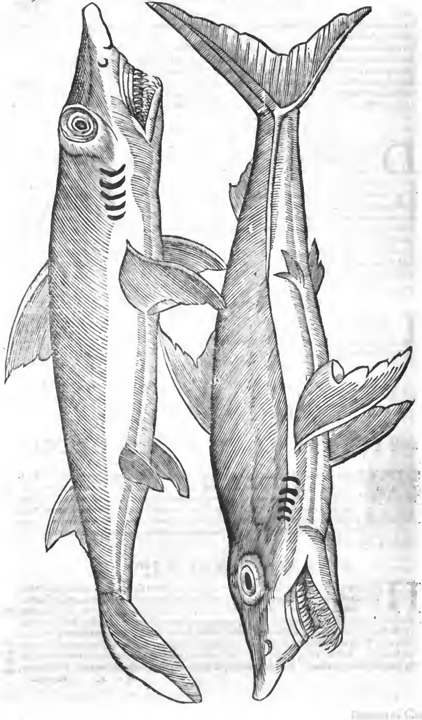
ARiſtoteli γαλεὸν ſimpliciter vocari præcedenti capite oſtendimus, quem Oppianus γαλεὸν κύνα, id eſt Galeum ſiue Muſtelum Canem vocat, inquiens: ἄλλο δ᾽ (φῦλον κυνῶν) ὁμαρτῆ κλείονται γαλεοί, id eſt: Alterum (Canum genus) vnum vocatur Galeus. Inter minores Galeos hic non immeritò primum locum obtinebit, quandoquidem generis nomen quoq; ſubit, cæteroſque complectitur. Apud Latinos cùm nomen non habeat, *Galeus ſimpliciter dictus.*
D poterit ad Ariſtotelis & Oppiani imitationem vel ſimpliciter Muſtelus, aut Galeus, aut Galeus Muſtelusué Canis vocari.

FORMA. DESCRIPTIO.

HUnc cum uiris doctiſsimis eum eſſe reor, qui Græcis noſtri tēporis σκυλλόψαρο appellatur, Romanis communi quibuſdam alijs Galeis (Spinaci ſcilicet & lęui) nomine, peſce Palūbo, & propriâ appellatione Canoſa appellatur, Maſſiliæ uerò Pal fortè à pali quadam ſimilitudine circa roſtrum acuminatum, ut in Sphyræna, ſeu potiùs decurtata uoce à Palūbo. Alicubi in Gallia teſte Rondeletio Milandre dicitur, & Cagnot, quaſi paruus Canis. Corporis ſpecie alijs Galeis ſimilis eſt. Roſtrum enim acutum habet & rotundum; oculos mediocres & oblongos, & retro eos bina foramina, auditui inſeruientia. Os in ſupina parte, ualde denticulatum, & ante ipſum duo alia foramina olfactui dicata. Branchias utrimque quinas detectas habet, & iuxta eas, duas pinnas, *Canoſa. Roſtrum. Oculi. Os. Branchiæ.*

Canis Galeus vulgaris.

Canis Carcharias alius ſuo antè loco referendus.

Digitized by Google

A vtrimq; vnam: aliæq; rurſus duæ ſupina parte, ex vtroque nempe podicis latere vna enaſcuntur: pręter quas maribus duæ appendices, vtrimq; vna, ex podice pendent. In dorſo etiam binæ ſingulares pinnæ eriguntur, prior & maior, in eo ferè medio, poſterior & minor, caudæ proxima; è cuius regione altera etiam ſingularis imo ventri hæret. Cauda in geminam & inæqualem pinnam degenerat: ſuperior namq; pars eius maior, inferior verò minor eſt. *Cauda.* Corpus totum oblongum eſt & rotundum, à podiceq; in extremam vſque caudam ſenſim graciſcit. Non ſquamis ſed corio tegitur. *Cutis.* Ventre eſt albo, corpore reliquo cinereo. *Color.* Ventriculum habet magnum & inteſtina etiam ampla, hepar bifidum & pallidum, cui fellis veſica ſubnectitur: ſplenem verò ſubrubrum. Ad multam magnitudinem excreſcit, ita vt aliquando centenas etiam libras excedere ſoleat. *Magnitudo.* Scribit Rondeletius ex parte inferiore oculorum huius piſcis tunicam enaſci, quæ totum oculum operit palpebræ auſum modo, non quòd reuera palpebra ſit; nam authore etiam [a] Ariſtotele palpebris carent piſces, & palpebræ ex cute fiunt: hæc autem membrana eſt tantùm. *[a] Lib. 2. de Par c 13.*

LOCVS. NATVRA. MORES. PARTVS.

B Piſcis eſt marinus tantùm, mariſque potiùs cænoſa quàm ſaxoſa loca habitans, cæterorum minorum Canum more. Oua gignit vitellis ouorum Gallinæ ſimillima, ex quibus fœtus nutriuntur, donec tandem perfecti foris excluduntur. *Oua qualia.* Saluianus gregalem eſſe ſcribit; quod haud facilè crediderim. *An gregalis.* Non ſolùm enim carne veſcitur, ſed famelicus admodum atq; helluo, quales natura gregarios facere non aſſolet. Cùm verò dentes habeat acutiſſimos, ſimul & validiſſimos, ipſeque fortis ſit ac robuſtus, non ſolùm maiores piſces, verùm etiam natantes homines adoritur, vnde hodieque piſcatores & litorum marinorum accolæ eum formidant; *Robur.* appetit enim calces, inguina poplitesq; tam auidè (inquit Rondeletius) vt aliquando in terram exiliat: quam ob cauſam ipſe Plinij Caniculam, quæ cum vrinantibus (vt recitauimus) pugnat, eſſe conatus eſt oſtendere.

VSVS IN CIBIS.

INſuauem duramq; carnem habet, & propterea ægrè concoquitur. *Carnis qualitas.* Negligitur itaq; ſordidæque plebi relinquitur. Editur autem elixus ex alliato, id eſt intinctu ex allio. *Apparatus.*

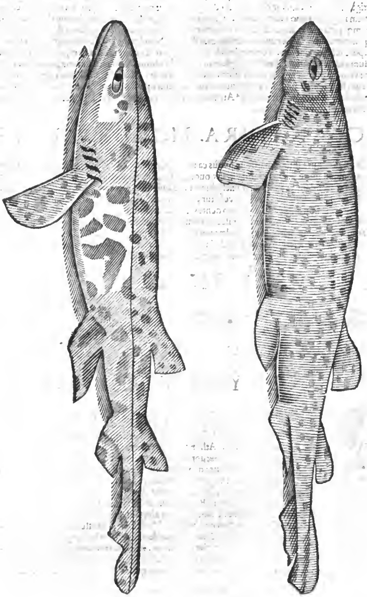
C

DE CATVLIS. Cap. XXXIV.

SYNONYMA. ETYMVM.

ARiſtoteles [a] agens de Galeorum partu, τὰ σκύλια, ſiue vt Gyllius ſcribit, σκύλλια, & Raias ait teſtacea quædam gerere, in quibus humor ad oui ſimilitudinem conſiſtit. *[a] L. 6. Hiſt. cap. 10.* Gaza reddidit Caniculas, ad differentiam nimirum τῆς σκύλλης, id Scyllæ ſiue Canis maioris, de quo dictum eſt. Athenæus non vocem (vt Rondeletij verbis vtar) ſed ſignificationem ſecutus σκύμνους appellauit, vtraq; voce (dixerat Ariſtoteli τὰ σκύλια vocari) à terrenis animantibus ad marinas tranſlata, illa à ceruorum, hac à leonum catulis. *Scymnus.* Ita & Oppianus vocat, apud quem interpres Catulum reddidit, & ſic nos quoq; vocabimus, *Catulus.*
D ne cum Canicula Plinij, quæ Canis maior eſt, ſiue Carcharias, implicetur. Ariſtoteles hoſce piſces etiam νεβρίους γαλεοὺς vocari teſtatur. Bellonius, Rondeletius & Saluianus Hinnulos vertunt, Theodorus Græcam vocem retinuit, & ſic vertit: *Hinnulus.* Caniculæ quas aliqui ab hinnulo Nebrios Muſtelos appellant, quaſi νεβρίας legiſſet: Quare vel cum hoc Nebrios Muſtelos, vel Muſtelos ſiue Galeos hinnulares appellauerim: non enim dubito quin νεβρίας ſit legendum à recto νεβριάς, non νέβρις, vt Bellonius habet, nam & alios quoſdam Galeos ἀστερίας, ἀκανθίας, ἀλωπεκίας vocant: quomodo & aquilam quandam hinnularem idem Gaza nuncupauit, quam Ariſtoteles νεβροφόνον, etſi hinnulares dicantur iſti Galei à maculis, quas toto corpore diſperſas habent, aquila verò quòd hinnulos occidat. *Aquila hinnularis.*

Catulus maior Saluiani. Catulus minor eiuſdem.

Digitized by Google

A
FORMA. DESCRIPTIO.

BEllonius pro Galeo Nebria, ſiue Muſtelo hinnulari, cũ pingit, qui Maſſilienſium vulgo, (apud quos frequentiſſimum eſſe ſcribit) Niſſola appellatur; ob albas nimirum maculas quas per dorſum diſperſas habet. Sed cùm de memorabili ac peculiari partu non meminerit, nos cum ipſo etiam Bellonio hunc Galei læuis alteram ſpeciem faciemus. Galli duos alios huius generis piſces Rouſettes vulgò dicunt, magnitudine & loco quo degunt potiſſimum differentes. Maiorem Romani Scorzonem (ſic à maculis viperam vel ei congenerem ſerpentem à quo Scorzonera herba nomen inuenit dicimus) appellant, minorẽ peſce Gatto quaſi Catum: quod tamen poſtremum nomen Maſſilienſes maiori tribuunt quodammodo, nam Guat aughier ſiue rochier dicunt. In vtroque diſſecto mammas illas candidas & teſtaceum illud inuolucrum, de quo ſuprà multa ex Ariſtotele, qui hæc generationi deſtinata membra priuatim Scylio tribuit, ſcripſimus, Saluianus & Rondeletius obſeruarunt: quamobrem Saluianus vtrumq; Catuli nomine & deſcripſit & pinxit, ſola magnitudinis addita differentia. Rondeletius verò minorem peculiariter Scylij, ſiue (vt ipſe Gazam ſecutus vertit) Caniculæ Ariſtotelis nomine propoſuit: maiorem verò quòd in ſaxis & in alto mari frequentiùs verſetur, Saxatilem Caniculam appellauit. Maioris dorſum & latera ſubnigricant nigerrimiſq; & latiſſimis maculis inſigniuntur. Minoris verò læuiſſimè ſubrubent, notis liuentibus, & multò quàm in maiori minoribus conſperſa. Vnde Maſſarius atq; Gyllius hos piſces non σκύλια, ſed ἀστερίας eſſe voluerunt, cùm hic alius ſit, vt modò patebit. Saluianus verò cùm hos priuatim κύνος γαλεῦ nomine Aeliano intelligi velit, quia hic dixit, *Canum genus quod varium eſt, Galeus vocatur*, fallitur: nam Aelianus præter hos ibidem ſtellarias etiam, qui & ipſi varij ſunt, intelligit. Vt verò pariendi modo & partibus internis conueniunt, ita vita, magnitudine, cutis aſperitate duritiaq; differunt. Minor in cœno, & litoribus degit: maior in ſaxis & alto mari frequentiùs, vnde fit vt ille ſæpius, hic rarò capiatur. Saluianus maiorem ad cubitalem menſuram excreſcere ſolere ait, minorem nunquam ferè cubitum implere: Rondeletius verò minorem in ſuo mari ad ſummum cubitalem eſſe refert, maiorem binos cubitos aliquando ſuperare, cuteq; adeo aſpera & dura eſſe, vt ea lignum eburq; perpoliri poſſint, non aliter quàm cute Squatinæ, eademq; enſium capulos muniri: minorem quidem cute etiam admodum aſpera eſſe, ſi à cauda ſurſum ad caput manũ ducas, ſin à capite ad caudam, minimè. Eſt tamen aliàs etiam ita aſpera, vt Bellonius, qui pro Aſteria pinxit, fabris eum lignarijs, ad perpolienda opera vſurpari teſtetur. Oculis, ore, branchijs, pinna, caudaq; ſimiles, iiſdemq; ab alijs nihil vel parum differentes.

Scorzon.

B

Canicula ſaxatilis.

Differentia.

Magnitudo.

C

LOCVS. PARTVS. NATVRA. MORES.

QVem maris locum vterq; incolat, iam diximus: de partu verò ſuprà: vbi de Galeorum partus diuerſitate ex Ariſtotele agebamus. Vterque licet ſit carniuorus reliquorum Galeorum more, minor tamen (inquit Saluianus) gregalis eſſe creditur, propterea quòd maior ferè ſemper ſingularis: ille verò vnà cum alijs pleriſq; ſui generis capi ſoleat.

VSVS IN CIBIS.

D

VTerq; vix vſum in cibis habet: nam & infima eos plebs etiam aſpernatur, non tam ob inſignem carnis duritiem ac viſciditatem, quam ventriculus conficere non poteſt, quàm quòd virus omninò redoleat. Maior tamen teſte Rondeletio paulò eſt meliore carne, ſed quæ & ipſa tamen ferinum quendam odorem edat.

DE GALEO, SIVE MVSTELO LÆVI. E
Cap. XXXV.

SYNONYMA. ETYMVM.

Galei læuis ſpecies ex Geſnero.

Galeus glaucus.

A[illegible] Galeos, id eſt læues, non à læuitate cutis Grecis appellari apparet, cùm qui Ariſtoteli Stellaris vocatur, & qui Aeliano glaucus, læuitate ipſum ſuperent; ſed vt ab Acanthia ſiue Spinace, cui aliàs perquàm ſimilis eſt, diſtinguatur. At ne quis Aeliani glaucum læui Ariſtotelis eundem exiſtimet, refragatur generationis modus, quem Muſtelo læui ex Ariſtotele aſcripſimus. Læuem itaq; Rondeletius ex anatomica inſpectione oſtendit, eum eſſe qui Ro- F
mæ vulgò Peſce Colombo, ſeu potiùs Palumbo appellatur; quod nomen licet Romani alijs quibuſdam Galeis etiam tribuant, eo tamen peculiariter & propriè læuem teſtante Saluiano intelligunt. Galli Emiſſole dicunt.

FORMA. DESCRIPTIO.

Vt à Cane Galeo, & Stellari differat.

ROſtro, branchijs, pinnis, cauda, corporis forma, colore, interaneiſq; cum Cane G
Galeo & Stellari conuenit. Ab vtroq; verò non tam partus modo, quàm alijs etiam eui dentiſſimis notis diſtinguitur. A Cane Galeo in primis differt ore. Hoc enim huic valde dentatum, cùm læui planè ſit edentulum, dentiumque vice aſperæ tantùm maxillæ: deinde corio, quod læui lęuius eſt: poſtremò magnitudine, nam cùm Canis Galeus vltra centenas etiam libras excreſcere ſoleat: læuis Muſtelus vix ad viginti peruenit vnquam: A Stellari verò maculis quibus hic per dorſum ſtellarũ ſimilitudine varius eſt, quibus læuis planè caret. Diſtinguitur item à glauco Aeliani, colore, qui huic glaucus nimirum eſt, vnde nomen, illi albicans, vel ſaltem ci- H
nereus. Foramina pro naribus habet: quibus minora ſunt alia poſt oculos. Quæ hîc poſita eſt icon, ſi non eiuſdem eſt Galei ſaltem ei coniungenda videtur, inquit Geſnerus, cui eam lector debes.

Vt à glauco Galeo Aeliani differat.

A

LOCVS. NATVRA. MORES. PARTVS.

CVm ſit itaque ex minoribus Muſtelis, haud dubio in cœnoſis potiùs quàm ſaxoſis maris locis obſeruabitur. De peculiari inter Muſtelos eius pariendi modo, antea diximus ex Ariſtotele, vbi de pariendi varietate in hiſce piſcibus agebamus in genere. Quamuis verò dentibus careat, carniuorum tamen cæterorum Galeorum more eſſe certum eſt, piſceſq́ue maxillarum aſperitate atterere. Apparetq; gregalem eſſe: plures enim vnà capti conſpiciuntur.

VSVS IN CIBIS.

ET hic quoque plebi relinquitur, propter duram inſuauemque carnem. Editur elixus ex allia-to.

B

DE GALEO ASTERIA. Cap. XXXVI.

SYNONYMA. ETYMVM.

GAleus ſiue Muſtelus, qui Ariſtoteli ἀστερίας, Gazæ modò ſtellatus, modò ſtellaris appellatur, ab albis maculis (inquit Rondeletius) lentis magnitudine quibus depictus eſt, vnde ſuis forſitan Lentillat dictus fuerit. Sunt autem etiam aſteriæ aues in ardearum, item aquilarum & accipitrum genere, ſimiliter maculis ceu ſtellis quibuſdã variæ. *Aſteriæ aues.* Oppianus ποικίλον, ideſt, varium, Aelianus ſimpliciter γαλεὸν vocat, vt indicat his verbis: [a] *Canum minorum alius Galeus, alius Cẽtrina appellatur: qui colore varius* *[a] L. 11. c. 8.*
C *eſt, Galeus vocatur:* niſi dicamus, Galeos ipſi appellari omnes maculatos Galeos, vt Geſnerus opinatur. Bellonius Muſtelum ſtellarem Oppiano à verſicolori cute Pardalionem, (Pardalim dicere voluit, nam Pardalio apud probatos authores non legitur) *Pardalio Panthera.* alijs verò Pantheram (ſic Lippius Pardalin apud Oppianum reddidit, vt pro pardali quadrupede etiam plerique reddere ſolent) vocari ſcribit, cùm Pardalis ab eo primùm inter Cete & belluas marinas ſeparatim numeretur, mox Galeus ποικίλος inter Canes. Adde quòd vel ipſo Bellonio teſte dentium Pardalis morſus non ſecus Oppiano lethalis eſt, quàm aculei Draconis marini ictus: vnde illud poëtæ: ex Lippij verſione:

Exitiale facit vulnus Panthera tremendis *Dentibus in terra, fluctu magis aſpera ponto.*

FORMA. DESCRIPTIO.

IDem Bellonius Galei ſiue Muſteli ſtellati duas exhibet ſpecies, ſed has Ariſtotelis τὰ σκύλια, ſiue Catulos eſſe ex peculiari pariendi modo dictum eſt. Saluianus Aſteriam non depingit, propterea quòd tam internis, quàm externis partibus ſimillimus adeò læui Muſtelo ſit, vt facillimè
D ex illius icone cognoſci poſſit, ſi dorſum maculas habere tibi imagineris, quibus ſolis ab illo diſtinguitur. Rondeletius ait cute tegi læuiore quàm eſt Galeo læui, dorſiq; memoratas maculas, alias ſtellarum ſpeciem referre; vnde illi (inquit) nomen: alias rotundas eſſe: Hæc ille addita hac icone.

Galeus Aſterias Rondeletij.

LOCVS.

LOCVS. PARTVS. NATVRA. MORES. E

Loco cum alijs minoribus Canibus conuenit, De partu & ſuperfœtatione ſuprà diximus ex Ariſtotele. Moribus, victu, naturaq; ab alijs minoribus Galeis non differt.

VSVS IN CIBIS.

Carnis qualitas. Hiceſius apud Athenæum author eſt Galeorum optimos & tenerrimos eſſe, qui Stellares appellantur. Cæterùm reuera Muſtelo læui, neq; tenerior, neq; ſuauior eſt: ſimiliterq; ac cæteri plebeculæ in cibum cedit, paraturq; eodem quo illi modo.

DE GLAVCO ÆLIANI. Cap. XXXVII.

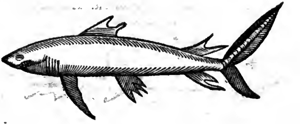
Glaucum Aeliani à ſuis Glaucis eleganter Rondeletius diſtinguit. His enim fœtus ore recipere, & rurſus abſq; vlla læſione euomere, propter aculeos quos in dorſo gerunt F
acutiſſimos, non conuenit, quod ſuo Glauco tribuit Aelianus his verbis: *Glaucus piſcis pater factus, quos ſuſtulit ex coniuge, diligentiſſimè canet, ne inſidijs impetantur, & ne permittes vlla eis inferatur: itaq; donec læti ac ſine timore natant, tam diu cuſtodire ille non intermittit, nunc à tergo cum eis natans, nunc verò non à tergo, ſed adnatat modò ad vnum eorum latus, modò ad alterum. Si quis verò ex paruulis timere cœperit, ille timore cognito, ore hiante paruulum excipit: deinde timore præterito, quem deuorauerat, reuomit, qualem acceperat; ille rurſus natat.* Cùm ob hanc itaq; naturam merito omni iure Galeis eum accenſuit Rondeletius, tum quòd tota corporis figura cæteros Galeos referat, & piſcis item ſit cartilagineus. Adhæc ſæuitia audaciaq; Cani Galeo non cedit: quin æquè atq; ille carnis humanæ eſt auidiſſimus, cuius rei ſeſe oculatiſſimum teſtem eſſe ſcribit. Cùm enim æſtate puer qui militi cuidam erat à pedibus, in litore ambularet, cum diu ſecutus Glaucus, calces tibiaſq; quin arriperet, parum (inquit) abfuit, & à puero gladio confoſſus in litus eiectus eſt. Piſcis eſt quatuor aut quinq; cubitorum magnitudine. Dorſum cærulei eſt coloris exaturati, vnde illi cognomen, venter candidi. Roſtro eſt acuto, oculis ſatis magnis, ex quorum G
inferiore parte enaſcitur membrana candida, quæ ad oculos ſurſum attollitur, eiſq; veluti nubes caliginem offundit. Os habet in ſupina parte. Dentium acutorum, latorum, quodammodo ſerratorũ, ad latera ſpectantium ordines duos. In palato ſubſtantiam quandam fungoſam, & mollem, digitiſq; cedentem, quæ ſupernam internamq: oris partem replet. Linguam craſſam, latam, aſperamq;. Ventriculum ampliſſimum ac longiſſimum: huic ſplen annectitur longus, ex multis particulis carnoſis, rotundiſq; inſtar racemi compactus, renum Delphini modo. Inteſtina primùm gracilia ſunt, deinde lata, ſine vllis ſpiris. Ex venis meſaraicis rami duo oriuntur: quorum alter ad hepar, alter ad ventriculum perducitur, in eo in alios multos ramos diuiſus. Hepar adipoſum in lobos duos diſſectum, quorum alteri veſica fellis hæret, fel viride eſt, cor angulatum. Ventris parte infima in maribus ſeminis vaſa in partes duas diuiſa conſpicias, in fœminis vuluam. Præterea in maribus ſubſtantiam quandam carnoſam, digitali magnitudine, penis ſpecie. Branchiæ detectæ ſunt: prope has pinnæ duæ magnæ, ad podicem aliæ duæ minores. Aliæ duæ ſunt in tergore: prior in medio ferè maior: poſterior prope caudam minor. Cauda ex duabus conſtat: ſuperior multò longior eſt, quàm inferior, ſurſumque ſpectat. Cute læui tegitur.

Amor in filios.

Ex Galeorũ genere eſſe.

Deſcriptio.

Galeus glaucus Rondelet. H

DE MALTHA.

A

DE MALTHA. Cap. XXXVIII.

MA'λθη inter marinas beluas enumeratur ab Oppiano. Et Suidas aliquando Preſti eandem facit his verbis: πρῆςις εἶδος κήτους θαλασσίου, ἡ λεγομένη μάλθη: id eſt, Preſtis genus eſt Ceti marini, quod vocatur Maltha: De qua belua dicemus in Phyſetere: aliquando à Preſte diſtinguit, beluamq; δυσανταγώνιςον, id eſt, inexpugnabilem, vel expugnatu difficilem eſſe ſcribit: κῆτος (inquit) θαλάσσιον θηρίον πολυειδὲς: ἐςὶ γαρ λέων, ζύγαινα, πάρδαλις, φυσάλος, πρῆςις ἡ λεγομένη μαλθα, ὁ καὶ δυσανταγώνιςον ἐςὶ καὶ κρίος. Deſumpta eſt autem ſimplex iſta Cetorum enumeratio ex Oppiano, & poſt πρῆςις rectè ponitur comma. Dicitur μάλθη teſte Rondeletio quaſi μαλθακή. *Maltha qui ſit piſcis.*

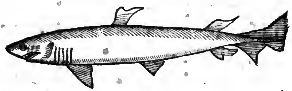
Oppianus: Μάλθη θ' ἡ μαλακῇσιν ἐπώνυμος ἀδρανίῃσι. *Etymum.*

[a]Plinio maltha eſt limus flagrans, qui cùm quid attigit ſolidi, adhæret, quem in Comagenes vrbe Samoſata ſtagnum emittit: [b]Alicubi ipſi etiam permiſtio quædam eſt ad lapideam duritiem accedens, ex rebus tamen mollibus compoſita: *Maltha* (inquit) *ex calce fit recenti, gleba vino reſtinguitur: mox tunditur cum adipe ſuilla & fico, duplici linimento: quæ res eſt omnium tenaciſſima, & ad duritiem lapidis accedens: quod malthatur, oleo perfricatur antè.* Maltha etiam veteribus dicebatur mollis teſte Nonio: Lucilius; *Inſanum quem maltham & fœminam dici iubet.* Sanè malthacia Græcis, mollities Latinis eſt, & malthacus mollis, effæminatus: Proinde etiam maltham vocant ceram mollitam, ac quicpiam ſimile ad tabularum ferruminationem aptum, vt promptuarij conſarcinator tradit: vt à mollitie ſeu potius à molliendo Maltha piſcis nomen inuenerit: quamobrem Rondeletius hunc Cetaceum piſcem ex Galeorum genere, Maltham eſſe conijcit, quòd caro ipſi ſit laxa molliſque, non ſenſu modò, ſed & facultate: aluum enim (inquit) mollit cietque ſucci lentore: Noſtri Sorrat, Romani Lamiolam vocãt. Roſtro eſt breui, dentibus latis & acutis, Carchariæ modo. Os habet in ſupina parte non multum infra roſtrum, dentium multos ordines. Pinnis, cauda, internis partibus à Cane galeo non differt, niſi quòd alba oculorum nebula caret. *Maltha quid Plinio.* *a Lib. 2.* *b Lib. 32.* *Maltham eſſe depictũ hic piſcem.*

B

Maltha Rondelet.

C

DE VVLPECVLA MARINA. Cap. XXXIX.

D

SYNONYMA. ETYMVM.

GRæcis ἀλώπηξ vocatur, Latinis Vulpes aut Vulpecula, Oppiano etiam ἀλωπηκίας γαλεὸς, & non ſimpliciter ἀλωπηκίας, quaſi Vulpinus Galeus. Nomen ei non à caudæ longitudine, vt Rondeletius retur, verùm vel ab inſuaui ingratoq; eius guſtu, vt Diphilus tradit, vel ab aſtu ingenijq; calliditate, vt Ariſtoteles innuit, quibus terreſtrem Vulpem æmulatur. *Etymum.*

GENVS,

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO. E

Simia Bellonij. Vulpecula Bellonij. Vulpes Archeſtrati. Forma corporis & caudæ. Color. Pinnæ. Os. Veram Vulpem eſſe. Athenæi locus emendatur. Zygænæ pinna.

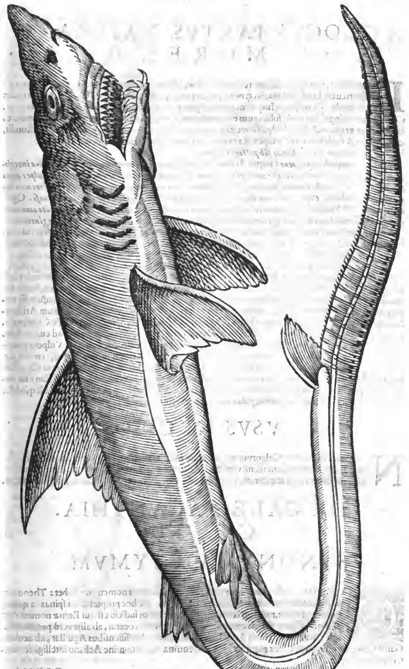
INter cæteros Galeos ab Ariſtotele Oppianoque enumeratur. Rondeletius & Saluianus veram ac genuinam Vulpeculam eſſe profitentur, quem Bellonius à vultus (vt ſic dicam) ſimilitudine, Simiam marinam vocari teſtatur (longè tamen alia eſt marina Simia Aeliani.) quique Romæ & plerìſque alijs locis ob longam falcatamq; caudam peſce Spada quaſi Gladius piſcis nuncupatur, nomine cum vero Gladio, & Tæniæ quadam ſpecie communi. Quibus aduerſatur Bellonius: cui nimirum Vulpes veterum eſt, quem illi Centrinam faciunt. Ego illis omnino acquieſcendum eſſe non dubito. Galli Ramart, quaſi Vulpem dicunt. Notandum interim eſt, alium eſſe, quem Archeſtratus apud Athenæum circa Rhodum omnium ſapidiſſimum eſſe tradit & alio nomine *κύνα πίονα*, id eſt Canem pinguem appellari, licet ſecus arbitretur Rondeletius. Huius itaque & Saluiani Vulpeculam inter reliquos Galeos notiſſimam reddit caudæ proceritas, & totius inſuper corporis habitus. Craſſior enim eſt & breuior, ita vt cauda, quam falcatam & quodammodo enſiformem eſſe diximus, reliquum corpus magnitudine non ſolùm adæquet, verùm etiam ſuperet. In cuius caudæ exortu pinna F conſpicitur. Cute tegitur. Ventre eſt candido, dorſo verò cineraceo. Ventriculum habet amplum, inteſtina lata, iecur vt in alijs in duas fibras diuiſum & pallidum: cui fellis veſica commiſſa eſt, & ſplenem ſubatrum. Haud minus quàm Canis Galeus augetur, adeo vt aliquando non ſecus quam ille, vel ad centenas libras excreſcat. Cum illo item oculis, foraminibus auditui & olfactui inſeruientibus, & branchijs quoq; conuenit. Rondeletius pinnas quæ ad branchias ſunt & ad anum, longiores eſſe ait ijs quæ ſunt in dorſo: videturque diuerſum à Saluiani Vulpe piſcem pingere, nam & caudam ita exprimit, ac ſi ex binis conſtaret pinnis, quarum vna quæ ſurſum abit, toto corpore longior eſt, altera decuplo minor: cùm Saluiani piſcis vnica tantùm pinna anguſtiſſima conſtet, pinnaſque tam in prona parte quàm in ſupina habeat. Idem Rondeletius os paruum tribuit, idque non multùm infra roſtrum eſſe aſſerit, dentibus acutis inſtructum: cuius roſtri poſitus Saluianus non meminit, attamen ex roſtri proceritate aliter ſuſpicari poteſt. Anne fortaſſis duo ſunt genera? Rondeletius autem hunc ſuum piſcem, verum ac genuinum Galeum Vulpinum eſſe, cùm ex tetro ingratiſſimoque eius odore, vnde nomen inuenit, tum ex moribus quos veteres ei aſcribunt, pulchrè oſtendit: ſed vnicus eſt (inquit) Athenæi locus, qui nobis obijci poteſt: *Ariſtoteles plura Galeorum genera eſſe tradit &c. Vulpem vnam habere pinnam ἐν οὐρανῷ, in dorſo verò nullam.* At locum hunc mendo non vacare conſtat: nam ſi ad omnes Galeos qui hîc numerantur, poſtremam ſententiam referas, nullam ſcilicet eos habere in tergo G pinnam (λοφιᾶς enim nomine metaphoricῶs pinnam ſignificari in Muſtelo Centrina docuimus) id procul à vero abeſſe, omnibus qui vel Galeos viderunt, vel de eis aliquid legerunt, notiſſimum eſt. Si ſoli Vulpi id tribuas, quid id ſibi vult, vnicam habere pinnam πρὸς τῷ οὐρανῷ? nam οὐρανὸς in animantibus dicitur palatum quaſi oris cælum, quod etiam οὐρανίσκος & ὑπερῴα appellatur. Quod ſi dicas pinnam in palato eſſe, quid abſurdius? Legendum itaque cenſet πρὸς τῷ οὐραίῳ id eſt, ad caudam. Cæterùm nullam in cauda pinnam eſſe, neque de Vulpe, neque de vllo alio Galeo verè poſſis dicere, præterquam de Zygæna, quæ neque in ceruice neque in dorſo, ſed πρὸς τῷ οὐραίῳ λοφιὰν ἔχει, id eſt ad caudam pinnam habet: quo fit, vt in Galeorum enumeratione poſt ἀλωπηκίαν, ζύγαιναν addendum putet, ad quam referantur iſta: *μίαν δὲ ἔχειν φησὶ λοφιὰν πρὸς τῷ οὐραίῳ, ἐπὶ δὲ τῆς ῥάχεως οὐδαμῶς*, id eſt, vnam dicit habere pinnam iuxta caudam: in dorſo verò nullam: quod tamen Zygænæ etiam non quadrat, nam & hæc in tergore pinnam habet, eamque in ſua icone eleganter etiam expreſſit Saluianus. Ad Rondeletij Vulpē proximè accedit icon noſtra, quam veræ ac genuinæ Vulpeculæ marinæ nomine communicauit nobis Bernardus Caſtellettus Genuenſis, cuius viri induſtriæ plurimum debet tota ſtudentium reſpublica. Ad eandem Vulpeculam potius quàm ad alium quemuis ex Galeis H referri debere videtur ob caudæ proceritatem qui ſecundo loco pingitur.

Vulpecula marina.

LOCVS.

Digitized by Google

Digitized by Google

E

LOCVS. PARTVS. NATVRA. MORES.

Marinum piſcem eſſe. INter marinos, mariq; peculiares refertur à Plinio, idq; merito iure. Dulces enim aquas omnino aſpernatur. Loca autẽ maris cœnoſa potius quam petroſa, & a littoribus remota potius quàm vicina incolit. Concipit, paritq; eodem quo Spinax modo, de quo ſupra ex Ariſtotele diximus. *Solitarium eſſe.* Capitur fermè ſingularis, vnde foliuagum eſſe conijcitur. Carniuorus eſt, feroculuſq; & in grandiores etiam piſces graſſans, & ſicut Vulpes terreſtris πανοῦργος eſt, καὶ κακοῦργος, vt verbis vtar Ariſtotelis, *Aſtutia.* id eſt callida & malefica, ita & Vulpes iſta marina vel ipſo etiam atteſtante [a] vaſerrima eſt, &

[a] *Lib. 9 Hi. cap. 17.*

Aſtutam vapido ſeruat ſub pectore Vulpem.

Qui autem Centipeda appellatur (inquit Ariſtoteles) *vbi hamum deuorauerit, euomit foras ſua interiora, donec hamum eyciat; tum recipit intrò ac vales eadem qua antè ſalubritate &c. Piſces qui Vulpes appellantur, cùm ſe deglutiſſe hamum ſenſerint, ſibi opitulantur, vt Centipedæ: longiùs namq; ſeſe efferentes hami lineam abrodunt. Capiuntur enim locis nonnullis hamo multiplici, gurgite prealto & fluctuoſo.* Quod F ſic tranſcripſit [b] Plinius: *Scolpendra terreſtribus ſimiles quas Centipedas vocant, hamo deuorato omnia interanea euomunt, donec hamum egerant, deinde reſorbent. At Vulpes marina ſimili in periculo glutiunt amplius vſq; ad infirma* (malim infima, ſicut & Oppianus dixit ἄκρας χαίτας, & idcirco hami ceruicem longiorem fieri) *linea que* (alij legunt quam) *facilè prærodant.* Oppianus autem latinus factus ſic canit:

[b] *Li. 9. c. 43*

Aſt Amia celeres & Vulpes fraude reuincta Præueniunt ſummas morſu confringere ſetas
Hinc piſcatores plumbum de cuſpide nectunt Plumbum, quod piſces cruciaret dente remoto.

[c] *L. 12. c. 60.* Quare cùm [c] Aelianus marinæ Vulpi machinationem quandam atque ſolertiam ad declinandas inſidias tribui ſcribat: principio nimiram ad hamum non accedere, aut ſimul vt hunc deuorarit, ſtatim tanquam veſtem inuertere, Vulpi tribuit, quod Ariſtoteles & Plinius Centipedæ, vt ſuſpicandum ſit memoria lapſum id potius prodidiſſe, quàm quòd rem ita ſe habere obſeruauerit. Verborum Ariſtotelis alius ſenſus eſt, Vulpem nempe cùm ſe deglutiſse hamum ſenſit, opitulari ſibi more Centipedæ, hoc eſt, cùm in ſimili periculo (vti & Plinius conuertit) vtraq; conſtituta eſt, vtramq; ad euitandum hamum, ſuo aſtu vti: Centipedam interiora ſua euomendo donec eiecerit hamum; Vulpem prærodendo lineam. *Amor in prolem.* Aliorum verò Galeorum more, cùm de ſobole timet, eam recipit, rurſuſq; emittit, cuius rei oculatum ſe teſtẽ eſſe Rondeletius aſſerit: Cùm enim (inquit) in litore diſſecaretur iſte piſcis, G in eius ventriculo catulos vidimus, quos pro cibo deuoraſſe piſcatores exiſtimabant, ſed cùm viui atq; illæſi inuenti eſſent, eos in metu intrò receptos à parente dubitandum (inquit) non eſt. Neq; obſtat caudæ longitudo: etenim cùm adhuc parui ſunt & tenelli fœtus, mollis ea eſt & flexilis.

VSVS IN CIBO.

Caro qualis. NOn ſolùm reliquorum Galeorum more duram excrementitiamq; ac concoctu difficilem carnem habet, verùm etiam planè viroſam. Adeo enim grauem, ferinumque dum manditur, odorem edit, vt ſanè terreſtrem Vulpem edere videaris, vt nõ temerè id nominis obtinuerit.

DE GALEO ACANTHIA. Cap. XL.

H

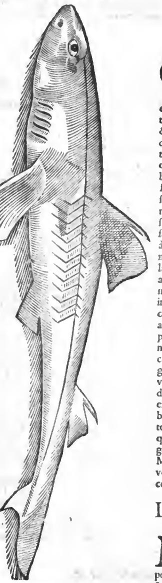
SYNONYMA. ETYMVM.

QVi Græcis γαλεὸς ἀκανθίας appellatur, apud Latinos nomen non habet: Theodorus in Ariſtotele Muſtelum Spinacem tranſtulit. De hoc propter dorſi ſpinas, à quibus nomen obtinuit, nulla eſt controuerſia: omniumq; iudicio eſt qui Romæ nomine cum alijs quibuſdam Galeis communi, peſce Palombo vocatur, ab alijs verò peculiari nomine Scazone, Venetis Azio, Liguribus Aguſeo, Maſſilienſibus Aguillar, ab aculeis, Gallis Chien de mer, quaſi Canis marinus. Hunc Centrinæ etiam nomine Aeliano intelligi, ſequenti capite apparebit.

FORMA.

A

Galeus acanthias ſiue Spinax.

B

C

D

FORMA. DESCRIPTIO.

QVamuis tùm ad Canis Galei, tùm ad Galei lęuis figuram proximè admodum accedat, ab vtroque tamen manifeſtiſſimis notis interſtinguitur, vti ex procedenti hiſtoria patebit. Roſtrum huic primò latum, mox in acutum deſinens. Oculi mediocres & oblongi; retrò quos bina ſunt foramina auditui dicata. Os in ſupina parte, dẽtibus magnis & acutiſſimis armatum, quibus à læui Muſtelo differt, quippè quem edentulum eſſe diximus. Ante os bina alia ſunt foramina, quæ olfactui inſeruiunt. Branchiæ à lateribus, vtrimq; quinæ & detectæ ſunt, cętorum Galeorũ more. Has ſequuntur pinnæ duæ natatui deſtinatæ: in parte ſupina nullæ ſunt: præterquam ex podicis vtraq; parte, quę in fæmina minores, in mare maiores ſunt; qua nota à cæteris Galeis omnibus differt, quando in omnibus inter podicem & caudam imo ventri ſingularis pinna commiſſa conſpiciatur. Pręterea mas appendices paruas illic habet, qua nota potiſſimùm à fæmina diſtinguitur. In dorſo pinnæ, vt in alijs Galeis, binæ ſunt: hoc tamen à cæteris excepta Centrina differt, quòd huius vtraq; pinna, anteriore parte aculeum longum, triangularem potiùs quam rotundum, annexum habeat, vnde nomen inuenit. Corpus ſenſim gracilieſcens in caudam deſinit geminam, cuius ſuperior pars lõgior eſt, inferior breuior. Venter albicat, dorſum verò cinereum apparet. Rondeletius author eſt, dum in mari viuit, colore ferè argenteo eſſe, cùm expirauit, ex cinereo rubeſcere: ſplenemque habere in duos lobos diuiſum: cæteris partibus internis cum alijs Muſtelini generis conuenit; & quamuis huic Athenæus peculiariter cor pentagonum attribuat: hoc tamen & ipſi cum cæteris Muſtelis commune eſt. Magnitudine nũquam vel ad Canem Galeum, vel ad Vulpeculam accedit. Nunquam enim viginti libras implet.

Roſtrum. Oculi. Os. Branchiæ. Pinnæ. Maris & fæminæ diſcrimen. Aculeus. Cauda. Color. Partes internæ. Magnitudo

LOCVS. PARTVS.

MOre aliorum Galeorum minorum cęnoſa maris loca habitat, & flumina nunquam ſubit. Negat hos in Euripo Pyrrhæo reperiri [a] Ariſtoteles his verbis: *Muſteli etiam & Spinaces in eo mari* (Euripo Pyrrhæo) *nequaquam gignuntur*. Quo loco particulam & expungandam eſſe volunt, quoniam ſi id de omnibus Galeis dicit, nihil attinebat, & Spinaces dicere, quando Spinaces ipſi ex Galeis ſiue Muſtelis ſint. Nos Galeum ſimpliciter dictum peculiarem ſpeciem eſſe ſuprà oſtendimus: & hîc ea particula in omnibus codicibus legitur. Huic eodem [b] Ariſtotele teſte oua continentur ſupra ſeptum tranſuerſum, ſupra mammas, in quibus iam abſolutis, cùm deſcenderint, fœtus naſcitur, quem poſtea re

[a] Lib. 9. Hiſt. cap. 31.

Ouorum ſitus & locus.

[b] L. 6. Hiſt. cap 10.

liquorum cartilagineorum more parit. Rondeletius teſtatur ſeſe ſex in ventre perfectos fœtus obſeruaſſe, quos ex ouis per venam quam anatomici vmbilicalem vocant, excludat, pendentes, multis alijs ouis nondum excluſis: oua autem nullo vinculo alligata eſſe: itaque ex ouis alimentum trahi ab illis, donec perfecti foras emittantur. E

NATVRA. MORES.

Gregalē eſſe. Sit licet Spinax cæterorum Muſtelorum more carniuorus, gregalis tamen eſt, & propterea plures ſæpenumerò vnà captos conſpicimus. Cùm verò cæteri Muſteli fœtus ſuos & recipiant & rurſus emittant, ſicuti Squatinæ quoque & Torpedines: Spinax id facere non poteſt, propter memoratæ ſpinæ impedimentum, vt ſuo loco ex [a] Ariſtotele oſtendimus.

[a] L. 6. Hiſt. cap. 10.

VSVS IN CIBO.

Dura quidem inſipidaq; & huius caro eſt, cæterùm longè minus quàm Vulpecula virus reſipit, quare & minus faſtidiri & à menſis arceri aſſolet. Plebeius interim viliſque piſcis eſt. Editur vt cæteri ex alliato. F

DE CENTRINE. Cap. XLI.

SYNONYMA. ETYMVM.

Cētrina ſerpens. Qui Græcis κεντρίνης quaſi aculeatus piſcis vocatur: à recentioribns Centrina redditur: quod improbat Geſnerus: & rectè quidem: cùm ſit Centrina (κεντρίνα) teſte Scholiaſte Nicandri, dipſas, è viperæ ſpeciebus, & ſpecies etiam culicis apud [a] Theophraſtum. Vitandæ itaque æquiuocationis cauſa, nos quoque Centrinem vocabimus hunc aculeatum piſcem, qui ab aculeis nomen accepit, vt Oppianus teſtatur his verſibus ex Lippij verſione: G

[a] L. 2. Hiſt. cap. vlt

Pugnaces inter piſces Centrina vocatur Altera, quòd ſtimulis credatur noxia nigris.

Centrines quid Aeliano. Dixi autem aliquoties Aeliano hac voce non vnum & peculiarem piſcem intelligi, ſed omnes qui inter minores Canes, id eſt, Galeos ſiue Muſtelos aculeis præditi ſunt: hoc enim manifeſtè innuunt hæc eius verba: *Ex reliquis duobus generibus Canum, alius Galeos, alius Centrines appellari ſolet: quod colore varium eſt, Galeos nominatur: reliquum genus qui Centrines appellauerit, nō errauerit; eis innati ſunt aculei duri & aduerſus omnia reſiſtentes; quorum alter in capitis ſummo vertice, alter in cauda eſt, atque venenatum quiddam habent.* Quamobrem præter eum quo de hîc agitur, Spinacem Muſtelum quoq; intelligere arbitramur, nam & ipſe quoque eodem loco aculeos gerit, cum quo ne confundatur, hunc *Hyæna.* Græco nomine retento Centrinem appellabimus. Hunc nonnullis eundem cum Hyæna videri teſtatur Hermolaus: cæterùm diuerſa planè animalia eſſe ex Oppiano conſtat, cui Centrines minoribus accenſetur Muſtelis, Hyena verò beluis marinis, epitheto etiam ab immani magnitudine adiecto, ἀπαίσιον ἄχθος ὑαίνης. Alij item Centrinen eum eſſe voluerunt, qui Romæ Lechia appellatur, quem Rondeletius Glaucum eſſe oſtendit, non quidem Muſtelini, ſed ſui generis piſcem. Idem Rondeletius & Saluianus verum & genuinum Centrinem eſſe docent, qui Romæ & tota fermè Italia peſce H Porco, Maſſiliæ Porc nominatur, nec id ineptè (inquit Rondeletius) vel quia ſpeciem porci referat, vel *Porcus piſcis.* quia porci more in cœno ſe volutet: Vocatur & alicubi in Gallia Bernadet, alicubi item Humanthin, alicubi denique etiam Renart, id eſt Vulpes, vt hoc poſtremum nomen fortè Bellonio impoſuerit, qui hunc piſcem nobis pro veterum Vulpe obtruſit.

GENVS.

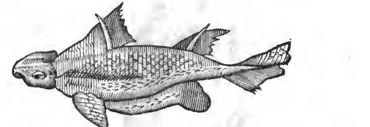
A

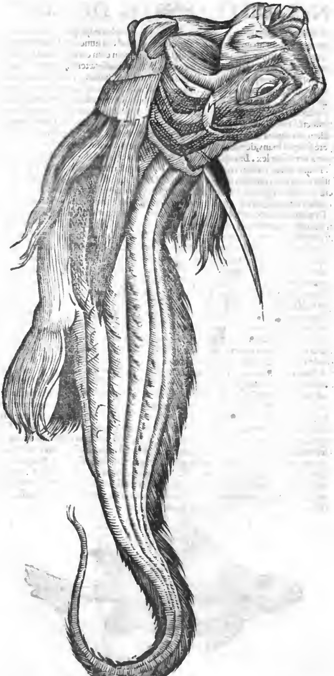
GENVS. DIFFERENTIÆ. DESCRIPTIO.

PLinius nuſquam huius piſcis meminit: neq; etiam Ariſtoteles in ijs, quæ nunc extant, licet eum
Athenæus teſtetur ab eo inter Galeos enumerari: quod etſi nunc apud eum nõ legitur, haud
malè tamen Centrinæ aliorum, (noſtriſq;) conuenit: nam cùm cartilagineus ſit, & ferè teres,
& pleriſq; item notis alijs cum reliquis Galeis conueniat, haud malè cæteris annumerabitur. Cum ijs *Ex Galeis*
autem collatus, quod ad corporis formam, breuis eſt, craſſus, & ſpiſſus. A capite ad podicem trian- *eſſe.*
guli eſt figura, ventre nimirum plano latoq;, vnum trianguli latus; partibus quæ vtrinque dorſo adia- *Forma.*
cent, reliqua duo latera conſtituentibus: itaq; in ſuperiori dorſo vnus eſt angulus, reliqui duo in ven-
tris dextro ſiniſtroq; latere. Roſtrũ habet neq; admodũ extenſum, neq; valdè acutum: caput exiguũ *Roſtrum.*
& depreſſum: oculos mediocres & ſplendentes, & poſt eos duo foramina auditui deſeruientia: duo
item ad eoſdem alia ſupina roſtri parte pro naribus. Os vt in alijs Galeis ſupina parte, rotundum, *Os.*
magnum, ferè ſemper hians, dentibus latis acutiſq; armatum: quorum in ſuperiori maxilla triplex or-
do eſt, in prona verò ſimplex. Branchias vtrinq; quinq; in lateribus, eaſdemq; detectas, vt in alijs Ga- *Branchiæ.*
leis, habet. Pinnæ ad eas vtrinq; vna, totidemq; ad podicem, & rurſus in dorſo totidem, quarum prior *Pinnæ.*
B à capite ſtatim enaſcens, multùm ſurrigitur criſtæ inſtar, aculeo armata longo & ad caput ſeſe incli-
nante: altera è podicis regione minor eſt, minoremq; habet aculeum, & ad caudã vergentem. Vterq;
aculeus in radice latus eſt, membrana circuntectus, colore albo: vnde cùm iſtiuſmodi aculeos nigros *Aculei.*
appellarit Oppianus, vt antea oſtendimus, Rondeletius id ob tegumentum factum fuiſſe arbitratur:
intus enim (inquit) candidi ſunt, foris nigra membrana obtecti: ſed meo iudicio nigros potiùs voca-
uerit, quaſi pernitioſos: nam nigredo pro pernitie ſæpè apud poëtas accipitur, atque ita Oppianum in- *Nigredo pro*
terpretatur Aelianus: vtrumq; venenatum quid habere ſcribens. Quod ſi quis dixerit Aelianum non *pernicie.*
de hoc ſed de alio piſce loqui, vtpotè qui iſtorum aculeorum alterum in capitis ſummo vertice: alte-
rum in cauda eſſe dicat: reſpondemus impropriè capitis verticem accipere pro pinna, quæ in principio
dorſi eſt, quomodo & Athenæus ſcribit Centrinem cognoſci ex eo, quòd iuxta primam λοφίαν, id eſt
ceruicis criſtam, aculeum habeat: quo quæ eiuſdem ſunt ſpeciei carent: Λοφία verò de Sue propriè di-
citur, vt χαίτη, id eſt iuba de equo & leone, eſtq; in Suis ceruice ſurrecta ſeta: λόφος verò apex ſiue id
quod in auium quarundam capite eminet. Metaphoricè itaque Athenæus etiam τὴν πρώτην λοφίαν
huius piſcis appellat, pinnam illam quæ ceruicis loco eſt erecta. Sic λόφος aliquando ceruicem & ga-
learum criſtam & quicquid aliud eminet, ſignificat. Licet verò Galeus Spinax ibidem ſpinam ha-
C beat, ſuſpicari tamen nemo queat, huncné etiam ijs verbis intelligat Athenæus: diſertiſſimis enim ver
bis diuerſis de vtroq; locis egit. Cauda in pinnam inferiore parte latam, ſuperiore verò in acutum *Cauda.*
angulum deſinentem degenerat. In caudam verè & podicis pinnas imo ventri nulla alia pinnula
ſubnectitur; quod ei cum Muſtelo Spinace commune eſt: nam reliquis omnibus Muſtelis inter podi- *Vt Spinaci*
cem & caudam imo ventri ſingularis pinna ſubnaſci ſolet. Neq; dorſi quoq; aculeis illi abſimilis eſt. *ſimilis.*
Vt verò aculei vtriuſq; different, ex vtriuſq; icone peti poteſt. Cute integitur aſperrima, nempe bre- *Cutis.*
uibus crebriſq; aculeis horrida, qui in capite & dorſo robuſtiores ſunt. Hæret ea duræ atq; muccoſæ
eius carni tam firmè ac pertinaciter, vt acuto vix cultro ab ea ſeparari ac diuidi queat. Colore eſt ex *Color.*
cinereo nigricante. Ventriculum habet oblongum & craſſum: inteſtina ampla, haud multis gyris re- *Partes in-*
flexa. Hepar albicat, præpingue, magnum, in duos lobos ad infimam ferè vſq; ventris ſedem exten- *terna.*
ſos diuiſum, quorum dextro lata ſatis fellis veſicula committitur. Fel album eſt & aquoſum: Splen ſi-
militer in duos lobos diuiſus colore carnis eſt. Cor compreſſum ex rubro albicat. Addidi & duas
alias Centrines icones tum aliàs, tùm caudæ potiſſimum tenuitate à vulgari differentes: poſteriorem
Bernardus Caſtellettus Genuenſis veræ ac genuinæ veterum Centrines nomine miſit. Vtraque ad
ſceleton effiſta eſt.

Centrina Rondelet.

D

E

LOCVS. PARTVS.

Rarò capitur

MVſtelus Centrines planè marinus piſcis eſt,& nuſquam in dulci aqua viſus:pelagius potius quàm litoralis,quod vel inde licet colligere, quia rariùs capitur. Capitur autem & verſatur in cœnoſis maris locis, vti Aelianus & Oppianus teſtãtur. Oua primùm intra ſe gignit numeroſiſſima,vitellis gallinaceorum ouorum ſimillima, deinde reliquorum cartilagineorum more animal excludit.

NATVRA. MORES.

Venenoſum eſſe.

PIſcis eſt carniuorus & ſolitarius. Aculeis ſuis armatus nulli non reſiſtit, quin inuadit etiam ac lædit,inficitq; veneno. Oppianus[a] enim inter alios venenatos recenſens, ſic canit:

Horrendus curuo qui gaudet Scorpius antro — *Gobius in curua nimium contentus arena*
Et Canis,atq; Draco,volucriſq; per æquora Hirũdo, — *Hi duris pugnant ſtimulis,funduntque venenum.* F

Interpres quidem ſimpliciter Canem reddidit,cùm Canem Centrinen reddere debuiſſet, nam Græcè ſic legitur: Καὶ κύνες, οἱ κέντροισιν ἐπώνυμοι ἀργαλέοισι: id eſt,& Canes qui ab aculeis feris nomen habent. Meminit &[b] Aelianus, ſed venenum hoc negat eſſe lethale. *Venenum* (inquit) *quidam piſces pungendo immittunt,non tamen lethale,vt Gobius,Draco,Hirundo*. Cæterùm vt Hirundinem & Gobium pungendo innocuum venenum effundere, facilè credo, ita è contrario Draconis ictus lethalis eſt,quocum fortaſſis Centrines numerandus fuerit. Licet verò ex Galeorum genere ſit, fętus tamen eorum more intra os aut vterum recipere non poteſt, vt de Spinace etiam dictum eſt, propter præfatos videlicet aculeos.

[a] Lib.2.

[b] L.2.c.50.

CAPIENDI RATIO.

CApitur Centrines eodem quo alterũ Galeorum genus modo, vt Aelianus ait: Album piſcem illecebram ad eos capiendos demittunt,ex his ſi qui capitur, cæteri omnes hoc videntes, in captum inſiliunt,eumque niſi repellantur, hamo ex profundo extractum ad nauem vſque inſequuntur, vt ſuprà dictum eſt. G

VSVS IN CIBIS ET MEDICINA.

Carnis qualitas. Hepar,eiuſque vſus.

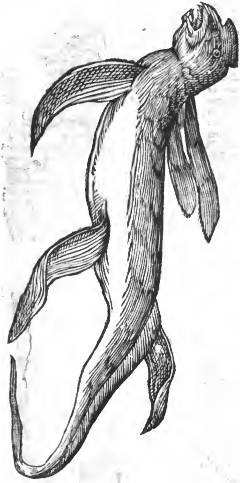
VIx alius piſcis datur,qui Centrine duriorem carnẽ habeat, vtpotè quæ neruea potiùs quàm carnea ſubſtantia conſtat: eſtque inſuper viſcoſa admodum ac glutinoſa, & vt Epænetus ait in libro de re coquinaria,non ſolùm inſuauis, ſed grauis etiam viroſiq; odoris: quamobrem ſi quæ alia,difficillimè coquitur,& peſſimi ſucci eſt;ideoq; recta ratione ſpernitur, vixq; ab infima plebecula attingitur. Hepar quidem tenerrimum ſed ingratum eſt: quod dum frigitur, copioſum oleum effundit. Hoc ad duritiem humani hepatis emolliendam conferre, idque ſubſtantiæ ſimilitudine corroborare author eſt Rondeletius,maximè ſi aſtringentia quædam admiſceantur, vt cyperus, ſpica nardi,abſynthium,ladanum, ſtyrax, at ſic minus emollire; dolores item articulorum leuare; vtrumque magno cum ſucceſſu expertum eſſe. Eodem oleo (inquit) ad lucernas vti poſſumus. Fel ſuffuſiones delet,melli permiſtum & palpebris illitum. Cute item artificum opera poliri poſſunt. Cinis ad pſoras & capitis vlcera manantia detergenda,exiccanda, miraq; celeritate percuranda valet cum cedria admotus. Vrinas non minùs mouet quàm cancrorum & erinaceorum cinis. H

Fel. Cutis.

DE

A

Simia marina Danica.

B

C

D

DE SIMIA MARINA. Cap. XLII.

BEllonius, vt meminimus, Simiam marinam facit, quem nos cum Rondeletio alijſque in Galeorum genere Vulpeculam: De Simia verò marina, ſolus, quod equidem nouerim, mentionem facit [a]. Aelianus, inquiens: Eſt etiam in mari rubro Simia, non piſcis quidem hæc, ſed beſtia cartilaginea, veluti ſquamarum expers, eaque ipſa non magna. Colore eſt terreſtri ſimilis, tum facie ſpeciem ſimilitudinemque eiuſdē gerit. Non piſceo tegmine reliquum corpus, ſed illiuſmodi circumueſtitur, cuiuſmodi teſtudinis inuolucrum eſt. Eadem ſimiliter atq; terreſtris leuiter reſima eſt: eius reliquum corpus inſtar Torpedinis latum eſt, vt dicas auem eſſe alas explicantem. Cùm natat, volare videtur. In hoc verò à terreſtri differt, quòd variè diſtinguitur, & ruffa eſt

[a] L.12.c.27

ceruice,

Simia marina alia, Serpens Indicus Cardani. E

ceruice, vt branchijs quoque. Os verò non in ſumma facie oblongum ei prominet; ſed hac etiam parte modicè ſimiã terreſtrem repræſentat ſibi cognatam. [b] Hæc ille, & rurſus: In media natura quędam communitas retruſa leoni eſt, & affinitas cum Delphino: non ex ea parte ſolùm, quod vterque imperat, ille quidem terrenis beſtijs, hic verò aquatilibus: ſed quòd ſiue ſenectute, ſiue morbo infirmis ambobus, illi terreſtris ſimia medetur, huic marina quoq; ſimia remedio eſt. Nam vt in terra, ſic etiam in mari aliquod eſt ſimiarum genus, quod ſimiliter huic, vt illi terrenum, medicinam morbi affert. Eadem ex Aeliano Philes repetijt. Cùm verò cũ hiſce Aeliani deſcriptionibus minimè cõgruat piſcis ille Bellonio Simia marina putatus, Galeorum generis: Geſnerus propiùs accedere putat, cuius iconem, qualem ipſe Ioann. Kentmanno acceptam refert, híc exhibui. Vulgò alicubi (inquit) Simia marina vocatur (ein Meeraff.) hoc enim nomine è Dania ſibi allatum ſcribit. Pinnas tanquam volans extẽdit, vt pictura præ ſe fert, & inter duas in ſummo dorſo pinnas aculeum retrò tendit, ceu Galeus Centrines. Os ſimum habet, non vt Galei in longitudinem protenſum roſtrum. Branchiarum foramina quina apparent, obliquo inter os & oculos deſcenſu. Color ei viridis corpore toto: ſed in dorſo magis fuſcus, ad latera pallidus: dentes lati & continui. Reliqua ſatis apparent in icone: quæ cùm ad ſceleton facta ſit, in viuo animali non omnia ſimiliter ſe habere ſuſpicamur. Teſtudinem inuolucrũ ſi accederet, Aeliani hanc ſimiam facerem. Hucuſq; Generus: qui iſtiuſmodi monſtrum, cuius picturam Hier. Cardanus ipſi communicauit, marinis Simijs adiunxit. Cardanus Serpentem Indicum (inquit) eſſe ſcribit, Mediolani in macerie quadam repertum, nec aliud addebat: ſed cauda videtur animalis aquatilis eſſe: caput πιθηκοειδὲς, id eſt Simijs cognatum aliquid preſefert, vt & digiti pedum, quos binos tantùm oſtendit, manuum inſtar oblongi. Vix equidem auſus hoc animal proferre fuiſſem, niſi à tanto viro accepiſſem.

[b] L. 15. c. 17

Simia marina Geſneri.

F

G

H

DE

Digitized by Google

A

DE ZYGÆNA. Cap. XLIII.

ORDO. SYNONYMA. ETYMVM.

INſolentis iſtiuſmodi figuræ piſcem, cùm haud pauca habeat cum Galeis communia, non incongruè, iis ſubnectemus. Nomen inuenit ab inuſitata ac monſtruoſa penè dixerim capitis figura, qua τὸ ζυγὸν imitatur, quo tranſuerſum librile ſignificatur, ex quo lances dependent: item iugum quod, vt tranſuerſum boum ceruicibus imponitur, ita in hoc piſce caput ex tranſuerſo ſitum eſt: qua de cauſa alicubi in Italia Peſce *Baleſtra.* baleſtra, & Peſce Martello appellatur, quòd arcum malleumque itidem imitetur: *Martello.* vnde eſt quòd Gillius hunc piſcem veterum Sphyrenam eſſe crediderit, quoniam σφύρα malleus eſt. Aduertendum autem Aprum quoque Romæ peſce baleſtra vocari. Theodorus ζύγαιναν apud Ari- *Libella.* B ſtotelem Libellam interpretatur, ſcdhaud appoſitè, imò ignorata nominis libellæ proprietate, vt Saluianus arbitratur, cùm ſit (inquit) libella fabrile inſtrumentum ab Italis Arcopendolo vocatum, ad cuius ſimilitudinem nequaquam iſte piſcis accedit. Cęterùm fallitur Saluianus, & Italus cùm ſit, maternæ atque inquilinæ huius vocis vim non intelligit. Arcopendolo enim impropriè pro eo accipitur inſtrumento fabrili, è quo dependente perpendiculo rectas parietum & lignorum facies, oculorum nictu cognoſcunt fabri: propriè verò illud eſt, quo rerum in plano poſitarum æquilibrium ſiue libramentum, & neutram in partem propendens ſitus exigitur. Huic arcus ferè figura eſt, & Arcopendolo quaſi ex arcu pendens (nimirum plumbum) appellatur, alias item liuello nomine à libella detorto. Fit item ex ligno tranſuerſo, & altero in huius medio erecto, ex cuius ſummo filum annexo plumbo demittitur. Id quóque piſcis noſter tranſuerſo capitę & reliquo corpore in huius medio ſito aptè refert, vt appoſitiſſima voce Gaza Libellam vertere potuerit: nō enim Libellam quaſi paruam li- *Cur libella dictus Gazæ.* bram ſeu paruam bilancem appellauit, vt Saluianus credit, ſed à capitis ſimilitudine cum eo inſtrumento. Alio nomine Romæ Ciambetta dicitur: Maſſilienſibus à dentium ſæuitia Cagnola teſte Bellonio: item peis Iouziou, id eſt piſcis Iudæus, non à feritate, vt Bellonius ait, ſed a ſimilitudine tegu- *Iudæus piſcis.* menti capitis, quo olim (inquit Rondeletius) Iudæi in Prouincia vtebantur. Hiſpanis peis Limo, C Limada, Toilandolo.

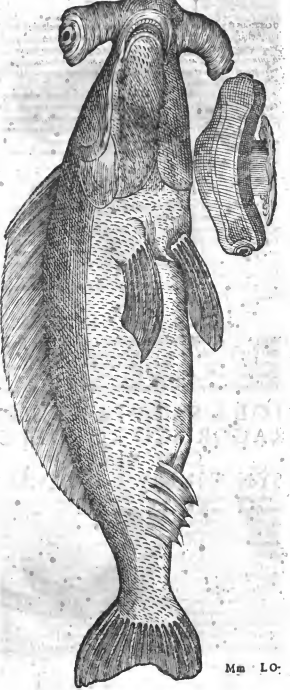
GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

ZYgænam Oppianus, eumque puto ſecutus Suidas Cetis annumerant: item Galenus, Aelianus & Paulus Aegineta, cùm reuera piſcis potius ſit Cetaceus, & ad Cetorū magnitudinem quandoq; excreſcat. [a] Ariſtoteles enim inter piſces enumerat longos. Quare cùm ob lon- *[a] L. 2. Hiſt. cap. 15.* gitudinem rotunditatemq; corporis, tùm quòd os habeat in ſupina parte, ſi Galeis eam accenſuerim, *Galeis cur annumeretur.* nemo, opinor, vitio vertet. Differt verò non ab his tantùm, ſed etiam cæteris piſcibus omnibus monſtruoſa capitis figura: Eſt enim id non rotundum (inquit Saluianus) non roſtratum, non faſtigiatum, neq; in latera compreſſum, quale in piſcibus reliquis eſſe ſolet, ſed (quod ei peculiare eſt) in latera ex- *Caput.* tenſum, atq; tranſuerſum habet. Cuius quidem frons, anteriorue pars (quæ vtroq; clauditur oculo) vti anterius in ſemicirculum ferè extuberat, ſic ita in aciē acuitur, vt dum celeriter piſcis natat, obuios piſces ſecare poſſe credatur. In medio extremæ vtriuſq; lateralis partis capitis, ſunt oculi magni, ro- *Oculi.* tundi deorſum potius quàm in latus aut ſurſum ſpectantes. In vtroq; præterea vltima frontis parte, D oculis proxima, oblongum inſculptum eſt foramen, auditui olfactuiue aut vtriq; (vt arbitror) ſubſeruiens. Os ſubtus inferiore parte permagnum habet, dentibus validiſſimis, planis (latis, Rōdeletius) *Os.* in latuſq; ſerræ modo vergentibus, tripliciq; (quadruplici, Bellonius) ordine digeſtis armatum: Lin- *Dentes.* guam latam, humanæ haud abſimilem: branchias vtrimque in lateribus quinas & detectas, cæterorū *Lingua.* Galeorum inſtar in dorſo pinnas duas, vnam capiti proximam & maiorem, alteram prope caudam & *Branchiæ.* minorem (licet in dorſo nullam, prope caudam verò duas paruas eſſe Rondeletius ſcripſerit) binaſq; *Pinnæ.* alias vtrimq; priores & maiores ad branchias: poſteriores verò & minores in medio ventre; poſt quas rurſus alia vnica & parua prope caudam è regione alterius minoris in tergo exiſtentis, imo ventri ſubeſt. Cauda pinnis duabus inæqualibus conſtat, quarum ſuperior vertebris fulcitur, ac multò longior eſt: inferior verò vertebris caret, breuiorque extat. Non ſquamis ſed corio tegitur. Venter albus eſt, *Cutis.* tergum verò cineraceum: pro ſpinis cartilagines habet. Rondeletius ceruicem gulamque habere *Color.* ſcribit. Ab iſtiuſmodi Zygæna plurimùm differt, vt icon ipſa præ ſe fert, quæ altero loco depicta eſt, ventre candicante, cætera nigra. Os miniacei coloris eſt.

LOCVS.

Zygæna.

LOCVS. E

[a] L. 10. c. 2. LIbella, vti cetaceus piſcis eſt (inquit idem Saluianus) ita etiam pelagius, non litoralis, quemadmodum Aelianus[a] quoque teſtatur his verbis: *Ad litora aut minimè profunda loca aut breuia ex Cetaceo genere nullum appropinquat, ſed in alto & profundo verſantur. Eximia autem magnitudine exiſtimantur Leo, Libella, Pardales, Phyſeter, Preſtis, Maltha belua inexpugnabilis, Aries vel ipſo*
[b] Lib. 1. *aſpectu infeſtiſsimus: procul enim licet compareat, maris procellas ciet & agitat.* Hæc ille, ex[b] Oppiano nempe qui interprete Lippio ſic canit:

In litus pauca exiliunt, quæ corpore vaſto | *Sunt, hæc veliferis ſemper voluuntur in vndis.*
Magno horrore Leo, poſt hos horrenda Zygæna, | *Panthera varia maculis, Ranæque furentes,*
Atque Melanthion gentes & dente timenda | *Preſtis, lethiferum Lamiæ, fædumque barathrum,*
Molliſe nomen Malthà quæ ferre videtur | *Cornu Aries pugnax, & ſacrum pondus Hyænæ*
Atque pudenda Canum gens & furibunda propago.

Quamobrem cùm haud longè à litore piſcari ſoleant piſcatores, eas perraro & minores ſolùm (vt quæ fortuitò ad litus adnatarint) capi videmus.

NATVRA. MORES. F

IDem Oppianus terreſtres cum aquatilibus animantes quod ad magnitudinem & vires comparans, Leoni Zygænam opponit & præfert.

Qui tantùm fului præſtant virtute Leones? | *Quantum ſub fluctu fertur præſtare Zygæna.*

[a] Hex. Homil. 7. Terribilem autem piſcē eſſe D. Baſilius[a] quoque aſſeuerat. Non ſolùm enim piſces reliquos, etiam magnos, atque natantes homines ſi qui obuij occurrant, ſuæ frontis acie vulnerare ac ſubuertere, ſed amplo etiam ore & valde denticulato dilaniare ſolet. Vnde qui piſcandi aut quauis alia cauſa longiùs à litore per pelagus natant, haud ab re eam exhorreſcunt: quin cùm ſit aſpectu ipſo horribili trucique, occurſus eius nauigantibus & natantibus infauſtus inauſpicatuſque olim habitus fuit, vt idem Aelianus memoriæ prodidit.

VSVS IN CIBIS.

Caro qualis. [a] L. 3. Alimen. [b] L. 1. c. 94. CArne eſt dura & inſuaui, ferinique odoris: ideoque[a] Galenus, eumq; ſecutus Paulus[b] Aegineta inter Cetaceos numerandam cenſuere, quibus dura caro eſt, inſuauis, muccoſa, excrementitia, mali ſucci. Haud ſecus quàm reliqua Cete (inquit Galenus) ſale prius induratur, vt tenuius corpori alimentum præſtet, coctionique & ſanguini faciendo accommodatius. Nam recens caro, niſi valdè probè concoquatur, crudorum ſuccorum magnam in venis copiam congerit. G

DE MOLA SALVIANI SIVE ORTHRAGORISCO RONDELETII.

Cap. XLIV.

SYNONYMA. ETYMVM.

ZYgenæ inter cartilagineos ob capitis inſolentem figuram quodammodo monſtruoſæ monſtruoſiſſimus iſte toto corpore cartilagineus piſcis haud incongruè adijcietur. Molam in pleriſq; Italiæ locis, item Maſſiliæ vocant, quòd ſanguineā informemq; opinor, H
Mola cur dicatur. eam molem quam aliquando mulieres ſine maris congreſſu, in vtero concipiunt, quodammodo referat: Ex ſolo enim capite conſtare piſcem apparet, ob corporis breuitatē: ſeu quòd rotunditate coporis, molæ molendinariæ ſimilis, ſit vt Rondeletius exponit. Hiſpani neſcio
Luna piſcis. cur Bout appellant. Roneletius ſuis, id eſt Monſpelienſibus ſcribit Lunam dici, quoniam extrema corporis parte quæ pinnis ſubeſt, lunæ creſcentis figuram aptiſſimè referat, vel quia demptis pinnis toto corpore rotundo eſt Lunæ plenæ inſtar, vel propter corporis extremum quod lunæ in cornua curuatæ ſimile eſt, vel propter rotundam corporis figuram lunæ in orbem ſinuatæ, vel denique quòd noctu
Non eſſe Lunā antiquorum. [a] L. 15. c. 4. ſplendeat. Lunam tamen antiquorum eſſe negat, quoniam Aelianus ex[a] Demoſtrato viro à piſcandi ſciētia eatenus inſtructo, vt probè rem piſcatoriam interpretaretur, ſcripſerit piſcem formę pulchritudine eximium appellari Lunā, exigua magnitudine, lata figura: Idemq; aſſerebat cyanei coloris ſpeciē ſimilitudinemq; gerere: in dorſo pinnas habere molles & leues (id eſt, nō duras, aut aſperas)

eaſdemq;

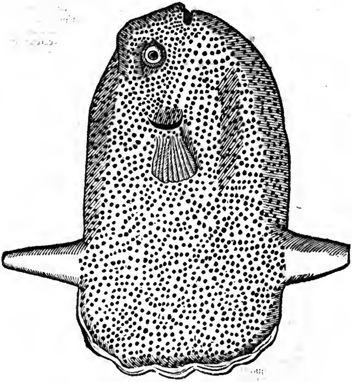
A eaſdemq; in natãdo explicare,& ad ſimilitudinem lunę ſemicirculum efficere:ſimul & eum ipſum (vt
Cyprij piſcatores aiunt) quum eſt plena luna exiccari atque interire: ac ſi ad plantas admoueris,eas
marceſcere & euaneſcere: item ſi iam plena vel creſcente luna,in id æque,quod in perfoſſis puteis re-
peritur,quis hunc piſcem eiecerit,aquam iugem ac perennem fore:ſin extrema & decreſcente luna,
aquam exareſcere. Quòd ſi hunc eundem in fontem ſcaturientem conieceris, quomodo dixi de pu-
teo,is ad rationem lunæ modò euaneſcet, modò implebitur. Cùm itaque in his multa lunæ piſci tri-
buantur,quæ huic noſtro deſunt,Aeliani Luna (inquit Rondeletius) dici non poteſt. Hic enim noſter
magnus eſt & cetaceus,argentei coloris in mari,non cyanei:pinnis dorſi mollibus caret, neq; cum lu-
na impletur, neq; mirabilia alia efficit,quæ narrat Aelianus:à quibus cùm deceſſeris, nullus piſcis eſt
cui meliùs reliqua quæ ſcribit Aelianus,competunt,quàm Seſerino. Exiguus enim eſt & rotundus, *Seſerinus i*
latuſq; cyanei coloris,pinnas molles leueſq; in dorſo habet. Quare cùm piſcis hic noſter Aeliani Luna
dici non poſſit;quærit idem Rondeletius,num Rota Plinij eſſe poſſit,cui Maſſilienſium ac Italorum ap *Rota Plinij.*
pellatio affinis eſt:ſed cùm & ea quæ [b] Plinius Rotæ tribuit, ab hoc noſtro piſce alieniſſima ſint, aliter *[b] Lib.9.c.4.*
ſentit: *Apparent* (inquit Plinius) *Rotæ appellatæ à ſimilitudine quaternis diſtinctæ radijs,modiolos earum
oculis duobus vtrinq; claudentibus*. Neq; enim noſter hic quatuor radijs conſtat,neq; tam magnos ha-
B bet oculos,vt ſi quatuor radijs diſtingueretur,totum rotæ modiolum,id eſt, medium id cui radij rotæ
affixi ſunt,occupare poſſint. Quocirca cùm rem attentiùs conſideraſſet, coniecit hunc noſtrum pi-
ſcem eum eſſe qui Orthragoriſcus veteribus dictus eſt;de quo hæc [c] Plinius: *Appion maximum piſcium* *Orthrago-*
eſſe tradit Porcum quem Lacedæmonij Orthragoriſcum vocant:grunnire eum,cùm capiatur. In quam opi- *riſcus.*
nionem tres potiſſimùm coniecturæ ipſum induxerunt. Prima eſt, quia Plinius ex Appione piſcium *[c] Li.32.c.2.*
maximum eſſe dicit, quod certè noſtro aptiſſimè quadrat,nam ad mirandam molem accreſcit, vtpotè
qui quatuor aut quinq;, vel ſex cubitorum molem æquet, neq; quicquam obſtat quòd beluæ multæ
marinæ multò ſint grandiores, vt Balenæ, Phyſeteres, Priſtes, Scolopendræ Cetaceæ:cum reliquis
enim piſcibus,non cum beluis marinis,quæ propriè piſces non dicuntur teſte Ariſtotele, Appion Or-
thragoriſcon contulit. Altera coniectura eſt,qua magis mouetur,quòd porci modo grunniat, dum *Cur grun-*
capitur, cuius rei ſe auritum teſtem profitetur,eiuſq; ſoni cauſam eſſe rimam branchiarum ſtrictam: *niat.*
id quod (inquit) cùm de alijs piſcibus ſonum edentibus tractaremus,ex Ariſtotele expoſuimus: Non *Vt porco ſi-*
ſolùm porcum grunnitu,ſed etiam aſpectu,cauda porci,pedibuſq; demptis, ſimilis eſt. Quod ſi quis *milis.*
[d] Plinij obijciat authoritatem,qui alio in loco de Porco marino hæc prodidit: *Inter venena ſunt Porci* *[d] Li.32.c.5.*
marini ſpinæ in dorſo, cruciatu magno læſorum: remedium eſt limus ex reliquo eorum piſcium corpore. Re- *Porcus ma-*
C ſpondet alios eſſe præter Orthragoriſcum qui Porci dicti ſunt, vt Capriſcus, qui Porcus à Strabone *rinus.*
etiam dicitur,& Aper,quibus ſunt in dorſo ſpinæ acutiſſimæ & noxiæ,de quorum alterutro Plinij cita-
tum locum intelligendum eſſe arbitratur. Sunt item alij,vel à figura, vel ab aliqua cum porcis morũ
affinitate, Porci marini appellati. Suſpicetur verò rurſus quiſpiam Ariſtoteli notum fuiſſe hunc no-
ſtrum piſcem,& Molarem nuncupari ob allatam rationem. Sic enim ille in Gazæ verſione *Sacer aſta-* *Molaris.*
te parit, mox Aurata, Lupus, Mormur, Molaris. Cæterùm in omnibus Græcis codicibus,cùm impreſſis, *[e] Lib.6.Hiſ.*
tùm manuſcriptis nihil eſt, quod huic voci reſpondeat. Quare & nos vel cum Saluiano vulgari no- *cap.17.*
mine Molam,vel cum Rondeletio Orthragoriſcum nuncupabimus, donec alius aptius naturæq; eius
conuenientius inuenerit.

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

D SVi planè generis piſcis eſt,nulliq; ob inuſitatam corporis formam aſſimilandus; hic tamen haud
malè referendus, quià pro oſſibus cartilagines habet: licet cartilagineorum alij longi ſint, alij
plani:ipſe verò neq; planus, neq; longus dici queat. Non enim in dorſum & ventrem plano-
rum more,ſed in latera compreſſus eſt,neque vt Galei longus eſt,ſed breuis adeò, vt ſolum caput po-
tius quàm integrum piſcem repræſentare videatur. Quid dicam? Informe horrendumq; monſtrum
eſt: Vnde cùm à Luca Ghino medico clariſſimo huius piſcis iconem Piſis accepiſſet Saluianus, cæte-
ris piſcium imaginibus addere recuſauit, veritus ne pictoris alicuius impoſtura eſſet, donec tandem
ipſiſſimum piſcem in foro Romano quindecim argenteis mercatus multis viris eruditis inſolen-
tem corporis figuram admirantibus oſtendiſſet. Exiguum (inquit hic) os habet: dentes tantùm *Os.*
geminos(quos pictor eius elegãter expreſſit,noſter omiſit)ſuperius vnũ, inferius alterũ, vtrumq; ma- *Dentes.*
gnũ, latũ,atq; vniuerſam oris partẽ munientẽ,quotũ inferior retuſior, ſuperior verò magis acutus ac ſe *Oculi.*
cans eſt. Oculi parui ſũt,ac orbiculares. Brãchiarũ internũ orificiũ vtrimq; vnũ eſt paruũ & ſemicircu *Pinna.*
lare; ꝓpe qđ etiã vtrimq; pinna vna parua & rotũda ſita eſt,quæ alia prorſus ratione quã aliorũ piſciũ

 E

Mola Rondeletij.

F

G

lateralcs pinnæ, mouentur. Cùm enim illæ in piſcibus à cauda ad caput, in hoc noſtro à dorſo in imũ ventrem deducuntur, atque mouentur. In extremo præterea dorſo prope caudam alia multò maior pinna, non rotunda, ſed oblonga, erigitur: è cuius regione altera eiuſdem magnitudinis & figuræ imo ventri ſtatim ab ano ſubeſt, quæ alio etiam modo quàm dorſi & ventris aliorum piſcium pinnę, mobiles ſunt. Non enim vt illæ à cauda ad caput eriguntur, & à capite ad caudã inclinantur, ſed in vtrumq; latus mouentur. In caudam carneam non degenerat: nam poſtrema eius æquè ac latera lata ſunt: pinnata tamen cauda non oblonga ſed lata, atque omnem poſtremam piſcis partem amplexante, in lateraque mobili munitur. Cute tegitur aſpera, non ſecus ferè quàm *Squatina*. Ventre eſt ſubalbido, dorſo verò cineraceo. Caro eius candidiſſima eſt, ita vt nerueam potius quàm carneam ſubſtantiam præſeferat. Carni corium firmiter adeò hæret, vt non niſi maximo labore acutiſſimiſque cultris ſeparari queat. Iecur habet pallidum, magnum & tenerrimum, quod dum coquitur, pro maiori parte in oleoſam pinguedinem liquatur. Noctu partes internas ita ſplendentes habet, vt cæruleus atque oculis gratus ex eis ſplendor è longinquo etiam eniteat. Ad maximam excreſcere magnitudinem intelligo. Quem nos vidimus atque pertractauimus, centenas libras ſuperabat. Hæc Saluianus. Addam & aliam deſcriptionem ex Rondeletio, ne quid reliquiſſe videamur, quod ad partium figuram vſumuè pertinere poſſit. Piſcis eſt (inquit) maximus, longus, latuſque, terete vel potius ouata figura. Etenim pars anterior acutior eſt, poſterior latior & rotundior. Cute integitur aſpera, argentei coloris. Ore eſt paruo, dentibus latis continuiſq;: oculis paruis & rotundis. Pro branchiarum ſciſſura foramen eſt in medio circuli veluti centrum. Ad branchiarum foramina pinnæ ſitæ ſunt breue

Cauda.

Cutis.

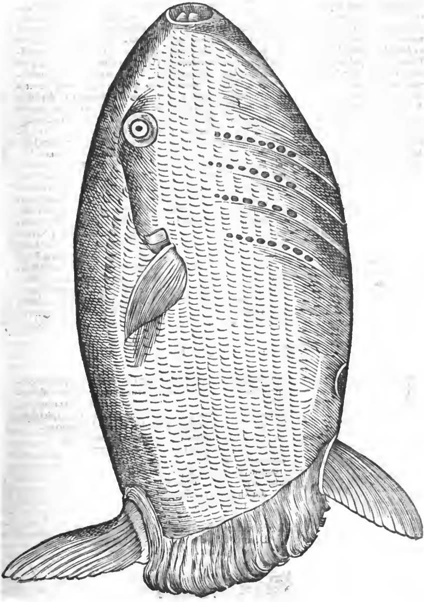
Color.

Iecur.

Ex Rondel.

H

Mola peregrina.

Digitized by Google

breues & rotundæ & latæ: quæ pinnarum conſtitutio ad ſurſum deorſumuè impellendum corpus accommodata eſt. Prope caudam aliæ duæ ſunt aliter conformatæ, nempe longiores & ſtrictiores, quibus corpus dextrorſum ſiniſtrorſumq; mouetur: altera harum in dorſo eſt; altera prope anum. Cauda creſcentis lunæ figura eſt. Superiore inferioreque parte articulata eſt, vt tum in dextrum, tum in ſiniſtrum moueatur, iterque dirigat. *Caro. Adeps.* Caro huius cocta glutinum ex tergoribus boum confectum refert, vel ſepiarum ſalſarum & coctarum carnem. Præter carnem adipis multum habet porci modo. Partes internæ, ob totius corporis rotunditatem conglobatæ ſunt. Alius item multò maior ex Megalenſi ſinu ad me delatus eſt. Noctu quibuſdam partibus ita lucet, vt ex ijs ignis ſplendidiſſimus, vel aliquod aliud illuſtriſſimum lumen emicare videatur, ita vt ſeruus aliquando meus, cùm noctu in locum, in quo Orthragoriſcus erat, incidiſſet, territus inde fugerit. Icon noſtra cum Rondeletiana magis quàm cum Saluiana conuenire videtur. *Orthragoriſci alterius deſcriptio.* Alterius huius ſpeciei piſcis iconem Venetijs ad viuum depicti à nobili viro Gallo ſibi miſſam, addita hac deſcriptione, Geſnerus hanc depinxit. Piſcis Cal. Martij anno ſalutis 1552. non longè à Venetiarum ciuitate captus eſt, qui primo aſpectu maſſa carnea potius exiſtimabatur, quàm piſcis. Forma in orbem vergebat. Corio ſine ſquamis & pilis tectus erat. Os in arctum colligebatur, vt pro beluæ magnitudine, miraculo fuerit. Oculi patentes, prominentes & ampliores quàm bobus. Branchiæ detectæ. (non apparent in pictura) carnoſæ læueſque. Pinnæ in lateribus dodrantales. Tuberculum habebat in fronte duriſſimum. Maxillæ vtrinque dentium vice continui oſſis ſoliditate armabantur. Lingua inferiori maxillæ adhærēs, vt multis elinguis viſus fuerit. Cauda paulò minus pedes quatuor longa erat. Pinnæ in cauda tres, ita vt in altitudinem cauda cum pinnis nouem pedes efficeret. Longitudo piſcis pedum octo erat: altitudo quinque pauloque amplius, & quamcumque in partem volueretur, ſuā ſeruabat altitudinem. Duo foramina quæ ante oculos vides, non profunda erant. Exenterati cor, hepar, lien, bubalo maiora reperta ſunt, ac unicum inteſtinum perueniens ad meatum excrementarium ſub aluo collocatum. In imo inteſtini glomus quidam erat ex neruis quaſi contuſis inſtar fidium contuſarum. (Neruos contuſos vocat, quòd non teretes, ſed lati & plani eſſent) Caro lactea ſolidaque tanquam in ſue, lardo quinque aut ſex digitos craſſo veſtitá, nimirum vt in Balænis. Hæc ille. *Color.* Color in ea quam miſit pictura, partim fuſcus eſt ad ruffum accedens, quales præcipuè in vtroque latere lineæ quaternæ non ſine latitudine apparent; reliquæ partes ferè albicant, præſertim pinnæ in cauda, ita tamen vt fuſcus ille, quem dixi, color nuſquam omnino deſit. Eundem hunc piſcem alius quidam à ſe viſum retulit, quem magnitudine dicebat fuiſſe duplici fermè bouis, nulli ne doctiorum quidem cognitum, emptum à quodam drachmis aureis quadraginta, pinnis laterum etiam naues ab eo ſubuerti. Idem puto eſt piſcis cum eo quem ego altero loco pictum exhibui, in quo oris figuram rectiùs expreſſam deſidero.

VSVS VARIVS.

Caro qualis. TOtus piſcis ferini odoris eſt, inſuauiſſimuſque. Carnem habet Centrinæ inſtar, piſcium omnium duriſſimam, vt quæ nerueam potiùs quàm carneam, vt diximus, præſeferat ſubſtantiam, & propterea coctu difficillima, peſſimique ſucci eſt. *Iecur.* Attamen ipſius iecur tenerum eſt, idemque haud inſipidum. Id frictum atque mali aurantij ſucco pipereque aſperſum, à pleriſque teſtante Saluiano, experti ſolet. *Pinguedo.* Pinguedo verò ad lucernas valet, ſed hoc habet incommodi (inquit Rondeletius) quod piſculentum fœtorem redolet, veluti Balenę adeps. Eandem pinguedinem ad dolorem articulorū & neruorum contractionem ſiue rigorem valere experti ſumus. Cum farina frumenti, abſceſſibus impoſita ſuppurationem promouet. Tumoribus duris hepatis, vel aliarum partium molliendis confert, ſtyrace addita. *Dentes.* Dentes vſti ſpodij vice eſſe poſſunt.

DE

Digitized by Google

A DE CARTILAGINEIS PLANIS. ET PRIMVM DE TORPEDINE. Cap. XLV.

ORDO. SYNONYMA. ETYMVM.

EXpedita cartilagineorum longorum, monſtruoſorumq; hiſtoria; plani ſequuntur, car-
tilaginei videlicet, nam de ſpineis dictum eſt aliàs. Inter illos Torpedo recta ratio- *Cur à Tor-*
ne primum locum obtinebit. Præ cæteris enim, ſola excepta Paſtinaca, meliori ſa- *pedine exor*
lubrioriq; carne prædita eſt. Et licet tarda ſit, & viribus infirmis, natura tarditatem, *dium.*
B viriumq; debilitatem miro aſtu compenſauit, vt in procedenti hiſtoria declarabitur. *Cur ſic di-*
Nomen inuenit à facultate, ſiue (vt Varro ait) à vi quadam, qua cùm piſcium quos *ctus.*
captat, tùm piſcantium membra torpida, immobiliaq; reddit. Vnde eſt quod Torpedo ſimiliter apud
Latinos, ac apud Græcos νάρκη (quo nomine apud hos audit,) accipiatur pro pigritia, torpore, atque
ſtupore. A νάρκη fit, νάρκωσις, ſiue νάρκησις, hinc ναρκωτικὰ pharmaca, quæ ſtupefaciendi vim habent:
quo modo Alberto hoc genus piſcis Stupefactor appellatur, alijſq; nonnullis mixobarbaris Stupor, *Stupefactor*
Stupefaciens & Stupeſcor, vt Auicennæ interpreti. Inuenitur & apud alios Torpigo, & Terpigo.
Athen. author eſt ſoli Menandro νάρκαν per α pro νάρκην dici: ipſe tamen mox ex Diphilo hæc recitat:
μὴ πᾶν τὸ ζῷον νάρκαν ἐμπησεῖν μέρος δέ τι αὐτῆς: & apud [a] Trallianum quoq; νάρκαν legimus. Syl- [a] *Lib. 11.*
uaticus Narcon habet, corruptè pro Narce aut Narca. Cùm itaque tam apud Latinos, quàm apud
Græcos piſcis ipſe, affectioq; quam inducit, eodem nomine veniant, Plato, Dioſcorides, nonnullique
alij, piſcem diſcernendi cauſa νάρκην θαλασσίαν, id eſt Torpedinem marinam nominarunt, niſi ſic, vel
à fluuiatili Torpedine diſtinxiſſe velimus. Alio nomine recentioribus Græcis vſitato Τυρπαινα voca-
tur, quod nomen à latino deflexum eſſe Geſnerus conijcit, id quod ex nominis (inquit) ſimilitudine, *Torpæna.*
tùm remedij ad podagras, affirmare non vereor. Hermolaus cùm de Torpedine dixiſſet, ſubdit: Eſt
C & Torpæna piſcis marinus, à quo cerati quoddam genus ad duritias emolliendas appellatum eſt à
medicis, vt eſt apud Paulum Aeginetam, tanquam à Torpedine diuerſum eſſe ſentiens. Diuerſum
etiam Maſſarius arbitratus eſt. Cæterùm ceratum non fit ad emolliendas duritias, ſed ad podagræ
dolores mirabiliter leniendos. Vulgus Græcorum nunc teſte Bellonio Margotirem vocat, fortè Nar- *Margotir.*
cotirem dicere voluit. Iorath obſcurus author Rahas vocat, nomine, vt apparet, Arabico, nam & Syl-
uaticus Rahadar dicit, alij ex Auicenna legunt Rahadat, Geſnero verò magis placet, vt cùm articulo
Alrahade vt Bellunenſis habet, vel Rahade ſcribatur. Harada Hebræis ſtuporem ſignificat, vt docet
author lexici trilinguis, à verbo harad vel charad, quod eſt ſtupuit, horruit. Interpres Serapionis
Thead interpretatur Torpedinem. Venetis ab eadem affectione vulgò Tremulo vocari Matthiolus *Tremulo.*
tradit apud Dioſcoridem, ſiquidem membro ſtupefacto, ſubinde tremorem incutit. Liguribus qui- *Tremoriza.*
dem Tremorizam dici inde certum eſt, Venetis verò Sgramſum dici teſtantur Bellonius & Iouius, *Sgramſus.*
qui hoc nomine torpeſcentis membri affectum indicari tradit, cùm ſit ſgramſus ſiue gramſus conuul-
ſionis ſpaſmivé potiùs ſpecies, nobis ſaltem Bononienſibus: à torpeſcente tamen affectu ſic Venetis
vocari non dubito, quo ſenſu item Burdigalis in Gallia Tremble teſte Bellonio, cæteris Gallis Torpil-
le, Hiſpanis Tremielga, & Maſſilienſibus Dormiliouſe appellatur, vt Rondelet. teſtatur. pedem enim
D torpidum ſiue ſtupefactum endormi (inquit) dicimus. Romanis verò cur Battipotam & Foteriſiam
(ita ipſis vocari Iouius & Matthiolus tradunt) obſcœnis appelletur nominibus, non reperio. An ideo
membro inſatiabili mulierum allidendum innuant priori vocabulo, vt inducendo torpedinem, deſi-
derium ſatiet? Foteriſia verò vel potius Foteria dici etiam fortaſſis potuerit, quaſi vilis piſcis & con-
temptus. Frequentiùs verò Oculatellam teſte Iouio, ſiue (vt Saluianus ait) Ochiatellam vocant: *Ochiatella.*
cæterùm hoc nomen peculiari tantùm Torpedinis ſpeciei conuenit: vt ſubinde patebit.

GENVS.

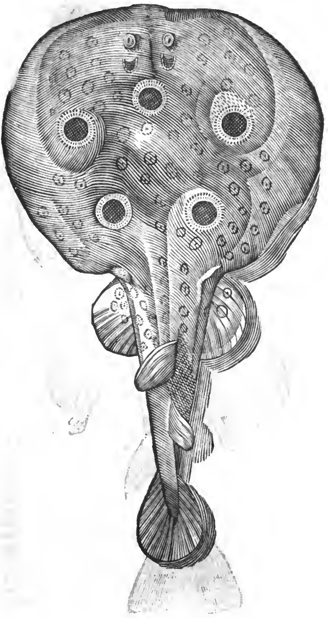
GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA. DESCRIPTIO.

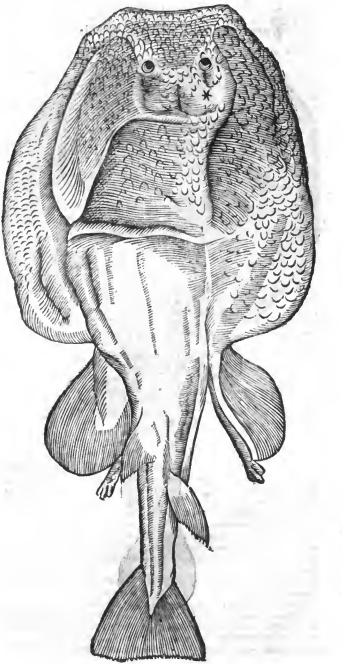
ATHenæus authoritate Ariſtotelis (ne quis temerè quid nos ſtatuiſſe arguat) Torpedinem
ex cartilagineis eſſe ait, ijs autem quæ catulos, non oua pariuriunt. Verùm addendum erat,
[a] Lib. 5. Hiſt. cap. 5. ex planis; quòd idem [a] Ariſtot. & ex eo [b] Plinius ſcripſerunt. Iam qui piſcis ex planis reuera
[b] Li. 9. c. 24. Torpedo ſit, ex notis quas de ea veteres reliquerunt, peti debet. Inter quas ceu præcipua eſt, peculia-
Diuerſitas. ris & cum nullo alio cõmunis narcotica ſiue ſtupefaciens facultas. At hæc non ſufficit. Inuenio enim
[c] L. 7. de variet. rer. c. 37 Torpedinem ab alijs ſpinoſam, ab alijs planè læuem deſcribi. Ex recentioribus Hieronymus [c] Car-
danus Torpedinem aculeatam facit his verbis: Solo tactu omnia congelat. Vis in alis quæ etiam
aculeis munitæ ſunt. Quod ſi quis Cardano Torpedinem omnino ignotam fuiſſe dixerit, vti reuera
fuit, vtpotè qui Echino ſimilem eſſe dicit: vnde meritò cùm ob hoc, tùm ob alia abſurdiora Scaliger
An ſpinoſa. hominem ridiculum expoſuit: nondum tamen controuerſia tollitur: nam & antiquis ſpinoſa videtur F
[d] Lib. 4. de Part. c. 13. Torpedo, ac in primis [d] Ariſtoteli dicenti: *Cauda verò ipſa non omnibus ſimilis eſt, ſed cùm cæteris
non euariet, planorum nonnullis ſpina conſtat & longa eſt. Incrementum enim eius partis ad piſcis lati-
tudinem tranſit, vt in Torpedine, Paſtinaca, & ſi quid aliud huiuſmodi cartilagineum eſt. Horum igi-
tur cauda ſpinoſa & longa eſt.* Quibus verbis diſertiſſimè ſpinoſam facit Torpedinem. Sed locum
corruptum eſſe, ſequentia declarant. *Quorundam carnoſa quidem* (cauda) *ſed breuis, eadem cauſa
qua & Torpedini: nihil enim refert, breuis carnoſaq; ſit, an longa, an rigidior: adeo natura quantum corpulen-
tiæ priori ademerat, tantum poſteriori & caudæ addidit.* Senſus itaq; verborum Philoſophi eſt, dupli-
cem eſſe caudæ diuerſitatem in cartilagineis planis, vnam longam & ſpinoſam, qualis Paſtinacę ſimi-
libuſq. alijs, alteram breuem & carnoſam, quæ differat in Torpedine & Rana, quòd hæc cùm natu-
ra anteriorem latitudinem corporis ademerit, vel ſaltem diminuerit, Torpedine craſſiorem carnoſio-
remq; obtinuerit: Torpedo tenuiorem macilentioremq;, quia latitudine corporis cum longicaudis,
vt ſic dicam, conueniat. Quamobrem priori loco Torpedo eximenda eſt. Quid enim attinebat, ite-
Læuem eſſe. rum ſolam nominare Torpedinem? Læuem autem piſcem veteribus eſſe quidam apud Atheuæum
elegantiſſimè indicat, inquiens: *Torpedinem emi, cogitans quòd mulier* (apparatura ad cibum) *teneris
Differentia à loco. eam digitis tractans, nihil ab vllis ſpinis lædi poſſet.* Differt modò Torpedo loco. Pręter marinam enim G
fluuiatilis etiam eſt, quam Athenæus & Strabo in Nilo degere tradunt: de qua nec hîc quicquam,
nec alibi velim expectes, cùm ſit marinæ vndiquaq; ſimilis. Marinæ vnumne genus veteres dunta-
Torpedo nigra. xat, an plura agnouerint, non ſatis conſtat. Reperio tamen nigram Torpedinem priuatim ad dolorem
capitis commendari, vt aliam à communi quæ ſubruffa eſt, ad rubricæ fabrilis quam vulgò pro ter-
ra Armenia vendunt, colorem accedens, vt Rondeletius annotauit. Non plures tamen quàm vnam
depinxit Saluianus; Bellonius noſq; duas, Rondeletius quatuor, tres maculis varias, vnam ſine macu-
lis, quam quartam facit, primæq; & ſecundæ concolorem eſſe ſcribit: priores verò etiam tres, quia ſo-
lis duntaxit maculis, non autem viribus & corporis ſpecie differant, eodem capite perſtringit ac con-
cludit. Apparetq; eaſdem Saluiano etiam non fuiſſe incognitas. Inquit enim in nonnullis (etſi ve-
terum nemo id annotauerit vnquam) quinas maculas rotundas, nigricantes, oculoſque egregiè re-
præſentantes & pẽtagoni figura collocatas, in alijs verò alias minores ſed plures, albicantes, & nullo
ordine digeſtas, depingi: in reliquis verò ſubflauum dorſum his omnibus maculis carere. Bellonius
ſuam priorem Torpedinem, ſimpliciter Torpedinem vocat, cùm alioqui admodum maculoſa ſit, vi-
Torpedo Oculata. deturque eadem cum ea quam tertio loco exhibet Rondeletius, & quam magis variam eſſe ſcribit.
(Habet enim maculas diuerſarum figurarum, huc & illuc, & ſine ordine ſparſas). Alteram cogno- H
mento oculatam, fallique mirum in modum eos retur, qui Plinium reprehendunt, quòd Torpedinis
id genus, quod in tergore ſex atque interdum ſeptem (Saluianus in ſua icone quinque tantum huiuſ-
modi maculas pingit ceu per angulos pẽtagoni digeſtas: & Rondeletius ſimiliter in duabus ſuis prio-
ribus,) aut eò minus, maculas, quoſdam quaſi oculos referentes gerat, Oculatam appellauit: atque
id cognomen ad Melanurum potius referendum eſſe autumant. Sin verò ab oculorum pulchritudi-
ne, & magnitudine Melanurus Oculati apud Latinos nomen acceperit, nihil vetare ait, quò minus à
multorum oculorum ſpecie, Torpedinis hoc genus etiam Oculatam appellemus, cùm ipſa dictio ocu-
lorum multitudinem potiùs quàm magnitudinem ſonet, quanquam etiam vtrumque (inquit) ſigni-
[e] Li. 4. Part. cap. 13. ficare poſſit. Ac quantum illi cenſores paulò (vt mihi videtur) rigidiores fallantur, ipſum vulgus Ro-
manum ſatis indicat, à quo adhuc hodiè Occhiatella dicitur. Omnium corpus ſi caudam excęperis,
Forma. orbiculare eſſe [e] Ariſtoteles innuit his verbis: Duas iuxta caudam pinnas habet, pro reliquis latitudi-
Caput ne vtitur, & vtroq; ſui corporis ſemicirculo quaſi geminis pinnis natat. Capitis nullum ferè in hiſce

piſcibis

Digitized by Google

Torpedo Saluiani maculoſa.

Digitized by Google

A piſcibus videas veſtigium. In ſuperiore tamen parte, anterius oculos habent exiguos & ſubinde retro eos foramina duo, ipſis oculis grandiora ſemper patula, & in palatum peruia. Os verò eſt in ſupina parte, paruum, dentibus quidem munitum ſed minutis, vt propterea Mneſimachus apud Athenæum piſcibus καρχάροις, id eſt, ſerratos dentes habentibus Torpedines annumerarit. Cerebro item non caret, nam ex hoc remedia quædam etiam præſcribuntur. Ante os bina alia ſunt foramina olfactum deferentia. Lingua prorſus caret. Branchiæ in medio ſunt corpore, quia ob corporis tenuitatem ad latera, vt in Galeis & Squatina collocari non poterant. Sunt autem vtrimq; quinæ & detectæ, quarum orificia parua ſunt, ſemicircularia, tenuiq; quadam cuticula ferè contecta. Podex in caudæ exortu eſt. Poſterior corporis pars in carnoſam & breuem caudam, & latiuſculam degenerat, vt ex Ariſtotele oſtendimus: quo authore duas iuxta caudam pinnas gerit, vtrimque ſcilicet iuxta caudæ exortum vnam, craſſiuſculam & ſemicircularem. In medio verò ſuperioris partis caudæ aliæ duæ eriguntur pinnæ, vna ſuperior & maior: altera inferior & minor. Partes quæ ad caudam ſunt, teſte Galeno, medijs partibus ſunt corpulentiores: nam partes mediæ videntur in ſeipſis habere velut cartilaginem quandam tabidam. Molli & lubrica cute teguntur. Venter ſubalbidus eſt, dorſum verò ſubflauum, ad rubricæ fabrilis colorem accedens, illi ſaltem quam Romanis Oculatam diximus appellari. Magnum & carnoſum habet ventriculum inteſtinum verò breue & amplum. hepar pallidum
B in duos lobos diuiſum. Fellis veſica quæ pro piſcis mole ſatis magna eſt, hepati commiſſa eſt: dextro enim lobo annexa cùm ſit, in ſiniſtrum quoque meatus ſiue venulas quaſdam immittit. Lien paruus eſt, & ſubrubens. Vterus oblongus & bifidus. Haud multum excreſcunt: authorq; eſt Saluianus, ſeſe nunquam obſeruaſſe quæ ſenas libras excederent, etſi [f] Ariſtoteles & [g] Plinius grandem Torpedinem viſam eſſe referant, quæ fœtus intra ſe circiter octoginta haberet.

Os. *Dentes.* *Cerebrum* *Branchiæ.* *Cauda.* *Pinnæ.* *Cutis.* *Color.* *Partes internæ.* *Magnitudo* [f] *L. 6. Hiſt. cap. 10.* [g] *L. 9. c. 5.*

LOCVS. PARTVS.

FAllitur Saluianus, exiſtimans ſolùm Athenæum ſcripſiſſe, Torpedinem etiam fluuiatilem eſſe. Non enim hoc dicere voluit Athenæus, ſed dari aliam quoq; ſpeciem, Nili incolam, quod videlicet præter ipſum Strabo quoq; teſtatur, & poſt vtrumq; Aetius fluuiatilis Torpedinis quoque meminit, quamobrem vna cum Rondeletio in marinam & fluuiatilem modò diſtinguebamus. Marina autem fluuios nunquam ſubit, in cœnoſis maris locis ſemper degens, cum alijs quibuſdam,
C quos hic ordine recitat [a] Oppianus: [a] *Lib. 1.*

Aſt alij cœno turpi, fœdaque palude / *Paſcuntur Raideſque, Boum genus vſque proteruum*
Difficilis Trygon, Torpedo nomine vero, / *Et Clariæ, Pſettæ, Scepani, Triglis, Aſellus,*
Atque Lacertorum gentes quæ putrida paſcunt / *Inter cœnoſas voluentes corpora ſordes.*

Parit autumno circa æquinoctium, vt [b] Ariſtoteles & [c] Plinius teſtantur, reliquorum cartilagineorum more, oua autem præmollia, in alium vteri locum transferens atque ibi excludens, vnde catulos parit, vt Athenæus ex eodem Ariſtotele tradit, eoſdemque admodum numeroſos, nam ex Ariſt. habemus inuentam fuiſſe Torpedinem quæ octogenos haberet.

Quando pariat. [b] *L. 5. Hiſt. c. 12. & 6. Hiſt. c. 11.* [c] *L. 9. c. 51.*

NATVRA. MORES.

AElianus [a] & Athenæus authoritate Theophraſti in libro de Latentibus, Torpedinem hyeme propter frigus in terra ſe abdere tradunt. Natat latitudine ſua & vtroque corporis ſui ſemicirculo quaſi geminis pinnis, vt ex [b] Ariſtotele dictum eſt: vnde eſt quod pigram eſſe alicubi inquiat; item & [c] Oppianus his verbis:

Natatus. [a] *L. 12. c. 5.* [b] *Lib. 4. de part. cap. 13* [c] *L. 9. Hiſt. cap. 4.*

D *Hæc grauis & mollis, ſunt nullo in corpore pigro* / *Vires, & nimium premitur grauitate, natantem*
Non credas, liquidis ita clam ſubrepit in vndis. / Et paulò pòſt.
Hæc celeri properat quamuis tardiſſima greſſu.

Quamobrem cùm Natura carniuoram eam fecerit, & ex raptu viuere voluerit, omnino ipſi fuiſſet nouerca, niſi cùm ob tarditatem piſces aſſequi non poſſet, corporis defectum aſtu compenſaſſet: quare vt eiuſdem Oppiani verbis vtar:

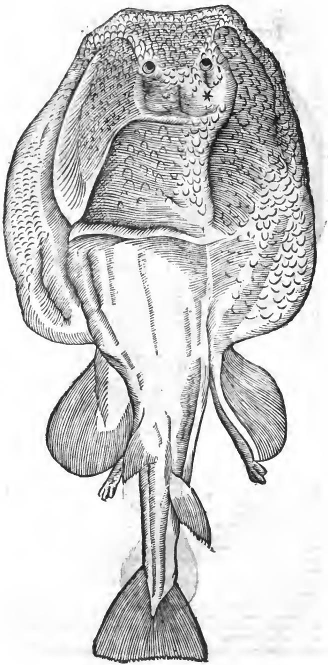
Cui deſunt vires, cui deſunt ſpicula, magnum / *Ingenium natura dedit: ſe fraude tuetur*
Atque dolis, magnum piſcem, forte mque trucidat: / *Turpe veneficium tenero ſub corpore ſentit*
Natura Torpedo datum, proprium quoque membris.

Et vt Plinius ait, *Nouit Torpedo vim ſuam*. Turpe veneficium vocat poeta ipſam ſtupefactionem ſiue torporem, vti vocauit M. Tullius [d] inquiens: *Atramenti effuſione Sepiæ, Torpore Torpedines ſe tutantur*, vnde nimirum ipſi nomen eſſe diximus, & pulchrè docet Claudianus dum canit: [d] *Lib. 2 de nat. Deor.*

Quis non edomitam miræ Torpedinis artem / *Audit & emeritas ſignatas nomine vires.*

Aſtum

Torpedo non maculoſa.

A piſcibus videas veſtigium. In ſuperiore tamen parte, anterius oculos habent exiguos & ſubinde retro
eos foramina duo, ipſis oculis grandiora ſemper patula, & in palatum peruia. Os verò eſt in ſupina *Os.*
parte, paruum, dentibus quidem munitum ſed minutis, vt propterea Mneſimachus apud Athenæum *Dentes.*
piſcibus καρχάροις, id eſt, ſerratos dentes habentibus Torpedines annumerarit. Cerebro item non *Cerebrum*
caret, nam ex hoc remedia quædam etiam præſcribuntur. Ante os bina alia ſunt foramina olfactum *Branchiæ.*
deferentia. Lingua prorſus caret. Branchiæ in medio ſunt corpore, quia ob corporis tenuitatem ad
latera, vt in Galeis & Squatina collocari non poterant. Sunt autem vtrimq; quinæ & detectæ, qua-
rum orificia parua ſunt, ſemicircularia, tenuiq; quadam cuticula ferè contecta. Podex in caudæ exor-
tu eſt. Poſterior corporis pars in carnoſam & breuem caudam, & latiuſculam degenerat, vt ex *Cauda.*
Ariſtotele oſtendimus: quo authore duas iuxta caudam pinnas gerit, vtrimque ſcilicet iuxta caudæ *Pinnæ.*
exortum vnam, craſſiuſculam & ſemicircularem. In medio verò ſuperioris partis caudæ aliæ duæ
eriguntur pinnæ, vna ſuperior & maior: altera inferior & minor. Partes quæ ad caudam ſunt, teſte
Galeno, medijs partibus ſunt corpulentiores: nam partes mediæ videntur in ſeipſis habere velut car
tilaginem quandam tabidam. Molli & lubrica cute teguntur. Venter ſubalbidus eſt, dorſum verò *Cutis.*
ſubflauum, ad rubricæ fabrilis colorem accedens, illi ſaltem quam Romanis Oculatam diximus ap- *Color.*
pellari. Magnum & carnoſum habet ventriculum inteſtinum verò breue & amplum. hepar pallidum *Partes inter*
B in duos lobos diuiſum. Fellis veſica quæ pro piſcis mole ſatis magna eſt, hepati commiſſa eſt: dextro *næ.*
enim lobo annexa cùm ſit, in ſiniſtrum quoque meatus ſiue venulas quaſdam immittit. Lien paruus *Magnitudo*
eſt, & ſubrubens. Vterus oblongus & bifidus. Haud multum excreſcunt: authorq; eſt Saluianus, ſe- *f L. 6. Hiſt. cap. 10.*
ſe nunquam obſeruaſſe quæ ſenas libras excederent, etſi [f] Ariſtoteles & [g] Plinius grandem Torpedi- *g L. 9. c. 5.*
nem viſam eſſe referant, quæ fœtus intra ſe circiter octoginta haberet.

LOCVS. PARTVS.

Fallitur Saluianus, exiſtimans ſolùm Athenæum ſcripſiſſe, Torpedinem etiam fluuiatilem eſſe.
Non enim hoc dicere voluit Athenæus, ſed dari aliam quoq; ſpeciem, Nili incolam, quod vi
delicet præter ipſum Strabo quoq; teſtatur, & poſt vtrumq; Aetius fluuiatilis Torpedinis quo
que meminit, quamobrem vnà cum Rondeletio in marinam & fluuiatilem modò diſtinguebamus.
Marina autem fluuios nunquam ſubit, in cœnoſis maris locis ſemper degens, cum alijs quibuſdam
C quos hîc ordine recitat [a] Oppianus: *a Lib. 1.*

Aſt alij cœno turpi, fœdaque palude | *Paſcuntur Raideſque, Bouum genus vſque proteruum*
Difficilis Trygon, Torpedo nomine vero, | *Et Clariæ, Pſetta, Scepani, Triglis, Aſellus,*
Atque Lacertorum gentes quæ putrida paſcunt | *Inter cœnoſas voluentes corpora ſordes.*

Parit autem vno circa æquinoctium, vt [b] Ariſtoteles & [c] Plinius teſtantur, reliquorum cartilagineorum *Quando pariat.*
more, oua autem præmollia, in alium vteri locum transferens atque ibi excludens, vnde catulos parit, *b L. 5. Hiſt.*
vt Athenæus ex eodem Ariſtotele tradit, eoſdemque admodum numeroſos, nam ex Ariſt. habemus *c. 12. & 6.*
inuentam fuiſſe Torpedinem quæ octogenos haberet. *Hiſt. c. 11.* *c L. 9. c. 51.*

NATVRA. MORES.

Aelianus [a] & Athenæus authoritate Theophraſti in libro de Latentibus, Torpedinem hyeme *a L. 12. c. 5.*
propter frigus in terra ſe abdere tradunt. Natat latitudine ſua & vtroque corporis ſui ſemi- *Natatus.*
circulo quaſi geminis pinnis, vt ex [b] Ariſtotele dictum eſt: vnde eſt quod pigram eſſe alicu- *b Lib. 4. de*
bi inquiat; item & [c] Oppianus his verbis: *part. cap. 13*

D *Hæc grauis & mollis, ſunt nullo in corpore pigro* | *Vires, & nimium premitur grauitate, natantem* *c L. 9. Hiſt.*
Non credas, liquidis ita clam ſubrepit in vndis. | Et paulò pòſt. *cap 4.*
Hæc celeri properat quamuis tardiſſima greſſu.

Quamobrem cùm Natura carniuoram eam fecerit, & ex raptu viuere voluerit, omnino ipſi fuiſſet no-
uerca, niſi cùm ob tarditatem piſces aſſequi non poſſet, corporis defectum aſtu compenſaſſet: quare
vt eiuſdem Oppiani verbis vtar:

Cui deſunt vires, cui deſunt ſpicula, magnum | *Ingenium natura dedit: ſe fraude tuetur*
Atque dolis, magnum piſcem, fortemque trucidat: | *Turpe veneficium tenero ſub corpore ſentit*
Natura Torpedo datum, proprium quoque membris.

Et vt Plinius ait, *Nouit Torpedo vim ſuam*. Turpe veneficium vocat poeta ipſam ſtupefactionem ſiue
torporem, vti vocauit M. Tullius [d] inquiens: *Atramenti effuſione Sepiæ, Torpore Torpedines ſe tutantur,* *d Lib. 2 de nat. Deor.*
vnde nimirum ipſi nomen eſſe diximus, & pulchrè docet Claudianus dum canit:

Quis non edomitam miræ Torpedinis artem | *Audit & emeritas ſignatas nomine vires.*

Aſtum

Digitized by Google

[e] *L. 9. Hiſt. cap. 37.*

[f] *L. 9. c. 42.*

Aſtum notauit præ cæteris [e] Ariſtoteles (ne quis fabulã eſſe ſuſpicetur) Abdere ſe in arena (inquiẽs) & limo, tum piſces qui adnatantes obtorpuerint, corripere, idque pleroſque à ſe conſpectum ſibi retuliſſe. Dixerat autem Torpedinem quos appetit, afficere ea ipſa quam in ſuo corpore continet, facultate torpẽdi, atque ita retardatos præ ſtupore, capere & veſci. Meminit item [f] Plinius, aitq; ipſam non torpentem, merſam in limo ſe occultare, piſcium qui ſecuri ſupernatantes obtorpuere, corripere: ſed nemo diſertiùs Oppiano: E

Dona deum & proprios membris cognoſcit honores, Porrecta in flaua diſtendit corpus arena,
Immota exanimi ſimilis, cui piſcis inhæret Oppreſſus torpore graui, ſomnoque ſolutus,
Hæc celeri properat, quamuis tardiſsima greſſu: Semineces lacerat piſces, & ſæpe natantes
Offendit tactu virus, curſumque moratur Perculſi torpore graui, victique rigore
Atq; fugæ immemores ſunt, immemoreſque viarũ. Hæc manet, auxilio caſſos opibuſque trucidat.
Et velut obſcuris terrent ſimulacra figuris In ſomnis homines, quatiuntur membra pauore,
Cor ſalit, & fruſtra tentant contendere curſu Et fruſtrà properare fugam, nam vincula dura
Impediunt viſu pauidos, ſomnoq; grauatos, Tales Torpedo meditatur piſcibus artes.

Mugilem capit.

Vt autem hoc aſtu Torpedinem, Ariſtoteles & Plinius ex eo cognoſci ſcribunt, quòd ipſa cùm ſit omnium piſcium tardiſſima, Mugilem omnium velociſſimum in ventre habens ſæpe capiatur. At verò non ſolùm contactu ſuo inficit, ſed etiam eminus & à longè per aliquam rem, verbi cauſa per ligna & fuſcinas, vt ſcribit Theophraſtus in libro de ijs, quæ morſu vel ictu venenum infundunt, citante Athenæo, ita vt manus tenentium obſtupeſcant. Idem & [g] Galenus teſtatur, ea potentia Torpedinem inquiens præditam eſſe, vt ſi fuſcina attingatur à piſcatore, tranſmiſſa qualitate per haſtam ad manum, eam repentè obſtupefaciat: item Plinius his verbis: *Torpedo etiam procul & è longinquo, vel ſi haſta virgauè attingatur, quamuis prævalidos lacertos, torpidos, & quamlibet ad curſum veloces pedes, alligatos reddit.* [h] Aelianus verò, cùm dixiſset, manum hominis, qui Torpedinem contigerit, torpore affici, dùm etiamnum puer eſset, à matre ſua frequenter audiuiſse, addit, ſe præterea à viris peritis accepiſse, illum qui rete in quo fuerit capta, attigerit, omnino paſsurũ torporem: item ſi quis eam viuam in vas impoſuerit, & marinam aquam infuderit, ſiquidem grauida fuerit, parituram ſuo tempore: eam deinde aquam ſi ex vaſe in hominis aut manum aut pedem infuderit, membra hæc non dubitanter obtorpeſcere. Infici autem veneno eius aquam, idque piſci non ignotum eſse, eaque inſidiantes ſibi piſces capere teſtatur Plutarchus his verbis: [i] *Torpedo quam vim habet, nemo neſcit, nempe qua non ſolùm tangentes alligat, ſed per ipſum etiam rete, obſtupefacientem grauedinem piſcatorum manibus inducit. At narrant quidam periclitati ſæpe, ſi quis eùm viua elabitur supernè, interea manibus agitet aquam, vim ad manus remeantem & tactum obſtupefacientem penetrare, aqua prius omni, vt videtur, mutata infectaq;. Hanc igitur vim ſuam quoniã exploratam habet, certamen quidem cum nullo ſuſcipit, nec periculum adit: inſidiatorem verò circumiens, & tanquam ſpicula vim iſtam ſuam tacitè interim mittens, primùm aquas, mox ipſum per aquas animal inficit, ſic vt iam nec tueri ſe, nec fugere poſsit, ceu vinculis conſtrictum alligatumque.* Minorem tamen vim aquæ imprimere quàm duriori alicui rei arbitratur Pierius Valerianus, inquiens: Vehemens hoc Torpedinis virus inſuperabili frigore præditum, vbi duriorem aliquam materiam nactum fuerit, quippe vel vimen vel funem, illi pertinaciùs & copioſius adhæreſcere, circumfuſumque aëra faciliùs contaminare, atque ita prorepere, non ſecus ac flamma ipſa per incenſum filum vehementiùs tranſmeat, quàm ſi cum torre iactetur. Cæterùm ſi piſcatorum manus eius contactu ſic obſtupeſcant, quomodo torpidis manibus capi poteſt? An mortua tantùm capitur? Secus indicat Galenus qui viua vtitur ad intenſos capitis dolores pro medicamento narcotico: *Torpedinem totam* (inquit) *capitis dolores ſanare, capiti admotam, ſedemque euerſam coercere, à quibuſdam eſt proditum. Verùm ego cùm vtrumque eſſem expertus, neutrum verum comperi. Eam igitur cùm cogitaſſem viuam eſſe applicandam, cui caput doleret, (poſſe enim fieri, vt hoc medicamen anodynon ſit ac dolore liberet, ſimiliter alijs quæ ſenſum ſtupefaciunt) ita habere comperi: putoque eum qui primus eſt vſus, tali quapiam motũ ratione, experiri aggreſſum.* Idem ex eo tranſcribentes Paulus & Aetius, ita etiam ſenſiſse credendum. Ex quibus duo diſcimus, & viuæ tantùm eam vim ineſse, (quod item ex Aeliano paulo antè oſtendebamus) & eandem tam magnam non eſse, vt præcitati authores innuere videntur. Summa enim ſi ea eſset, nec capi poſset, nec medicamentum fieret: torpidos enim omnes efficeret & immobiles. Exiguam autem eſse, ex proprio periculo ſic ſcribit Pet. Gillius: Huius piſcis torporem meæ manus tactione periclitatus ſum: ſed haud quaquam mihi manus tantoperè obtorpuit, quàm ſcriptores decantant. Torpor non modò læthalis non eſt, ſed non ita multò pòſt euaneſcit. Id etiam eleganter, vt omnia oſtendit Scaliger pater, Remoræ vim à Torpedinis vi diſtinguens. *Remora* (inquit) *tollit motum, Torpedo non tollit, ſed deprauat. Non enim quieſcit piſcatoris, ſed tremit manus, vnde Tremulam vocant Iſtri.* Vt falli omnino dicendum ſit Albertum, qui tantam huic piſci vim ſtupefaciendi tribuit, vt hoc veneno & viuus & mortuus hominem interimat. Hic quicunque modò eſt torpor, à cęca quadam & occulta potiùs quàm manifeſta qualitate proficiſcitur, vt ratione, & probatiſſimorum authorum F G H

[g] *Lib. 6. de loc. aff.*

[h] *L. 9. c. 14.*

[i] *Lib. vtra animal. &c.*

Vt in diato rem vincat.

Viem ſtupefaciendi paruam eſſe.

Remoræ & Torpedinis virium differentia.

Digitized by Google

A thorum authoritate comprobari poteſt. Cùm namq; viua ea facultate polleat; mortua verò eâdem
deſtituatur, clariſsima ratione intelligitur (inquit Saluianus) eam ſtupefaciendi vim non à manife-
ſta qualitate, frigiditate ſcilicet, quæ multò maior in mortua (extincto natiuo calore) dubio procul
reperitur; ſed à cœca & nobis incognita (cuius viuens ſolùm particeps eſt) emanare. Quod Galeni
quoq; confirmatur teſtimonio, qui cùm torporis cauſas enumerans, inquiat: *Torpor verò qui ex tam
motus quàm ſenſus difficultate eſt compoſitus, in toto corpore & maximè in artibus manifeſtè videtur à
frigore & compreſsione neruoſorum corporum, incidere. Ad hæc etiam à Torpedinis marinæ contactu:* Si
Torpedinem frigiditate ſolùm ſua torporem inferre arbitratus eſſet; cùm primo loco, torporis cau-
ſam, frigiditatem poſuerit: fruſtrà rurſus tertio loco, ac ceu tertiam cauſam ipſius torporis, Torpedi-
nis contactum ſtatueret. Diſertè verò alias in libro de vſu reſpirationis, occultam qualitatem facit;
qua Torpedo ſtupefacit. Auerrois cæteriq; philoſophi ea quoq; qualitate manus afficere exiſtima-
runt, qua ferrum à magnete lapide pertrahitur. Idem Simocatus ſcribit, & addit, quoniam aër me-
dius εὐπαθὴς, διηχὴς, διαφανὴς & δίοσμος eſt, idq; dei conſilio, vt per aërem terra cœleſtibus iungere-
tur. Plinius item de Echineide locutus ſubdit: *Quis ab hoc tenendi nauigia exemplo de vlla potentia
naturæ atq; effectu, in remedijs ſponte naſcentium rerum dubitet? Quin & ſine hoc exemplo per ſe ſatis ef-*
B *ſet ex eodem mari Torpedo, etiam procul & è longinquo, vel ſi haſta virgaue attingatur, quamuis prævali-
dos lacertos torpeſcere, quamlibet ad curſum veloces alligari pedes. Quodſi neceſſe habeamus fateri hoc
exemplo eſſe vim aliquam, quæ odore tantùm & quadam aura ſui corporis afficiat membra, quid non de
remediorum omnium momentis ſperandum eſt?* Iam verò videndum totinè piſci, an alicui parti pecu- *An in toto piſce vis ſit ſtupefacto-*
liariter hæc occulta uis inſit? In eo enim diſſentire authores inuenio. Diphilus Laodiceus in libro de *ria.*
theriacis Nicandri recitante Athenæo, non totum hoc animal, ſed partem eius quandam torpefacere
ſcribit, ſed quænam ea ſit, non exprimit. Nominat eam Oppianus his verſibus:

At duo ſe tollunt diſtenta per ilia rami *Qui fraudem pro robore habent, piſcemq; tuentur*
Quos ſi quis tractat, perdit per membra vigorem, *Sanguine concreto, rigidos nec commouet artus,*
Soluuntur ſubito contracto in corpore vires.

Cardanus verò ex recentioribus vim in alis eſſe voluit. Verùm cùm hi rami ſiue radij (vt magis Græ-
ca vox ſignificare videtur, χειρίδες enim ab eo vocantur) nulli in Torpedine appareant (niſi ſemicir-
cularia eius latera, χειρίδας, id eſt, radios vel ramos vt vertit interpres, ab ipſo impropriè admodum
appellari credamus,) cumq; reliqui ſcriptores omnes, vt qui nunquam alicui tantùm piſcis parti vim
eam ineſſe notauerint) totum piſcem torporem inferre arbitrari videantur: nos quoq; (inquit Saluia-
C nus) non aliquam tantùm partem, ſed ipſam Torpedinem totam torpefaciendi vi præditam eſſe, cen-
ſemus: & reuera vis illa torporans à toto piſcis corpore emanare videtur, nam vel felli, quæ pars ca- *Fellis vſus.*
lidiſsima in animalibus eſſe ſolet, facultatem eandem ineſſe ex eo conijcimus, quod Plinius ſcribit,
fel viuæ Torpedinis, genitalibus illitum, Venerem inhibere.

CAPIENDI RATIO.

CApiuntur piſces (inquit ᵃ Aelianus) etiam ſine naſsis hoc modo: Sinus maris multi deſinunt ᵃ *L.14.c.3.*
in paludes quaſdam, quæ quidem vadoſæ ſunt. Ad hæc loca periti piſcatores, eo tempore
cùm à procellis & tempeſtatibus conquieſcunt, multos mortales adducunt, eosq; iubent
inambulare, & arenam eatenus proterere & conculcare, quoad ex vehementi pedum impreſsione
bene alta veſtigia faciant. Quod ſi nec ipſa veſtigia concidens arena confundat, neq; ventorum per-
turbatione aqua concitetur, non longo interuallo eò ingreſsi in veſtigijs impreſsis planos piſces con-
ſopitos, Pſettas, Rhombos, Struthos, Torpedines & pleróſq; alios iſtiuſmodi capiunt. Quam ca-
D piendi rationem hic repetij, vt abſq; manuum ſtupefactione piſcator Torpedines capere noſcat: alio-
qui enim retibus capi ex allatis de ſtupefactoria vi ſatis clarum eſt.

HIEROGLYPHICA.

ORus Apollo ᵃ Aegyptios tradit quando hominem, qui multos in mari ſeruaſſet, ſignificare ᵃ *L.2.Hier.*
velle̋t, Torpedinem piſcem pinxiſſe. Hæc enim (inquit) vbi piſces multos viderit, qui nata-
re non poſsint, ad ſe trahit, ac eos ſeruat: contra nimirum aliorum omnium authorum au-
thoritatem, qui vno omnes ore ipſam piſciculis inſidiari ſcribunt, & torpore affectos, ita vt natare non
poſſint, deuorare, niſi de proprio fœtu intelligere Orum arbitremur, quem vt diximus, numeroſum &
viuum parit, & in metu intra ſe recipit. Quin etiam (inquit Pierius Valerianus) vnà cum piſcibus alijs *Alios piſces*
in verriculo deprehenſa, vt ipſi Aegyptij tradidere, omnes plerumq; ſoſpitat (per accidens nimirum) *liberat.*

Digitized by Google

cùm ne vis quidem hominum innumera poſsit verriculum educere, manibus & pedibus penitus ob- E
torpeſcentibus veneno, quod effundit per retia dilapſo &c. Si quando tamen piſcibus alijs obuolutæ
extrahuntur è mari, torporem experti ſunt multi, quàm primùm piſcem virga tangere voluerint:
quare in Anconitano mari maximè cauent, ne rete in altum iaciant, piſcatoribus ea incommoda ſæpe
ſubeuntibus. Quæ quidem vis torporem infundendi non attingentibus modò, verùm etiam è lon-
Ignaui typus. ginquo, argumentum dedit, vt hominem ignauia egregiè præditum, per Hieroglyphicum eius indi-
cari commodiſsimè poſſe pleriq; dicerent. Hæc ille. Poterit item piſcis iſte pictus accommodari pro
eo qui apertonè an clandeſtino Marte pugnet, non curat, dummodo potiatur victoria, quod his ver-
bis indicat etiam Marcellus Virgilius: Ignaui ingenij piſcis & qui quam alij manifeſtam & genero-
Doloſi typus ſam venationem faciunt, clandeſtinis dolis & quaſi veneno quodam hæc ſibi acquirat; quaſi Maro-
nis illud ad vitam magis laudauerit,

—— *Dolus an virtus quis in hoſte requirat?*

Poterit præterea ſymbolum Hieroglyphicum eſſe hominis qui in diſputationibus & congreſsionibus
Arguti. ſit accrrimus, quiq; difficilibus & argutis argumentis hoſtem irretit; quo nimirum ſenſu Menon So-
cratem apud Platonem Torpedini aſsimilem eſſe dicebat, quòd eos quibuſcum diſputaret, ita argu-
mentationibus irretiret, vt tanquam ſtupidi facti, nihil omnino reſiſtere poſſent. Et videris mihi, F
(inquit) ſi quid te cauillis perſtringere licet, tum ſpecie, tum alijs huic latæ marinæ Torpedini ſimilis
Narciſſus. eſſe &c. Alias torporis ignauiæq; typus eſt, ſicuti & narciſſus flos, à Narce ideſt Torpedine dictus,
[b] *L. 3. Sympoſ.* quòd videlicet ſuo odore torporem veternumuè inducat, vt meminit [b] Plutarchus, vnde furijs infer-
nalibus è narciſſo coronam attribuebant teſte Euſtathio & Sophocles narciſſum vocauit magnorum
deorum ſubterraneorum coronamentum, quoniam hi torpeant, vt mortui. Symboli deniq; aut pro
uerbij locum habere poterit hoc Varini ex Euſtathio, νάρκη μαλθακὴ μὲν ἦν ἁφᾶσθαι, ναρκᾶν δὲ τὸ πε-
λάσαν ποιεῖ, id eſt, Torpedo mollis quidem ad tactum eſt, appropinquantem ſeu potiùs contingen-
tem torpore afficit. Poterit enim ad voluptatis animum effœminantis & ratione ceu ſenſu motuq;
priuantis ſymbolum trahi.

VSVS IN CIBIS.

[a] L. 3. Alim. Carnis qualitas. TOrpedo & Paſtinaca (inquit [a] Galenus) *inter cartilaginea, carnem habent mollem & iucundam*
& mediocriter per ventrem ſubeuntem, nec concoctu difficilem. Nutriunt item mediocriter, G
ceu alia etiam omnia quæ carne molli ſunt prædita. Et rurſus alibi ſolam inter cartilaginea lau-
dari ait, poſſeq; nonnunquam ſaxatilium vice fungi. Alibi deniq; ſolam ex cartilagineis Torpedi-
[b] *Lib 4.* nem epilepticis conuenire ſcribit. [b] Plato quoq; apud Athenæum Torpedinem cibum ait eſſe gra-
tum. Ab Epicharmo cum alijs cibis lautis cenſetur in nuptijs Iunonis, & ναρκίον ideſt, Torpeduncu-
la ſeu parua Torpedo nominatur in conuiuio, quod Philoxenus Cythereus deſcribit, quaſi parua præ-
Quando melior. ſtet adultiori, quod & Diphilus teſtatus eſt, & νάρκη πνικτὴ id eſt ſtrangulata aut ſuffocata memoratur
ab Antiphone inter alias lautitias, ac ſi ita palato gratior euadat. Hiceſius item exiguum quidem ab
ea in cibo ſuccum præberi ait: at cartilagineum quiddam habere, quod ſtomacho valdè gratum ſit.
At verò Diphilus concoctu vult eſſe difficilem, præter eas partes quæ circa caput ſunt; quæ (inquit)
Quæ partes in ea meliores. teneræ ſunt, ſtomacho gratæ, & concoctu faciles; aliæ verò minimè. Quod verum eſſe, nos etiã expe
riri, idq; Galeno minimè aduerſari arbitratur Saluianus, quippe qui (Galenus) dum huius piſcis par
tes medias, cartilagines & molles; inferiores verò & caudæ proximas magis carnoſas eſſe teſtatur; il-
Iecur. las teneriores concoctuq; faciliores: has verò duriores, coctuq; contumaciores innuit. Iecoris eius
[c] *L. 9. c. 42.* nulla deniq; teneritas præfertur teſte [c] Plinio. Nihilominus Rondeletius eos rectiùs iudicaſſe putat,
qui Torpedinem in cibo damnarunt, cùm alioqui, qui ex toto eam à menſa reijciat, adducat nemi- H
nem: miraturq; Galenum, quòd tanti eam fecerit, cùm ſit (inquit) mali ſucci, inſuauisq;, humida,
molli, fungoſaq; carne, adeo vt à noſtris reijciatur, quòd ſi quando edatur, abiectis capite partibusq;
quæ circa caput & branchias ſunt, allijs cæpisq; condita editur. Et Venetijs, ne in foro piſcario ven-
datur, authoritate præfecti ſanitatis cautum eſt. Ego quidem Torpedinis eſum non laudauerim; Ve-
netijs tamen, Genuæ, Maſsiliæ, atq; vbiq; gentium edi Gillius teſtatur, à plebe fortè ac tenuioris for-
Apparatus. tunæ hominibus, ſicuti & Iouius ait. Quod ad apparatus modum attinet, Diphilus ſimpliciter eli-
xas laudat; Archeſtratus verò in oleo & vino, cum beneolentibus herbis & modico caſeo trito inco-
quendam eſſe inquit. Si pro attenuante medicamento ea vti velimus, Galenus cum beta trita aut al-
bo iure, porrum prolixius miſcendo & piperis portiunculam, parandam eſſe monuit. Alioqui cùm
communiter editur, frixa & arancij mali ſucco conſperſa, ſuauior euadit.

A

VSVS IN MEDICINA.

CEdit torpedo in medicinæ vſum,quandoq; tota,quandoq; parte quadã: ſumiturq; vtroq; mo do vel intus,vel foris applicatur. Sumpta in cibo,aluum teſte [a] Plinio emollit. [b] Hippoc. in quodã morbo hepatico nõ diſſimili pleuritidi,iubet vt æger ex piſcibus veſcatur Galeo, Torpedine, Paſtinaca & Raijs paruis,omnibus coctis &c. Ibidem laboranti ex tertio genere tabis, tertio menſe præſcribit pro cibo Torpedinem,Squatinam, Raiam. Et rurſus pro eodem:poſt reliquam victus rationem,obſonium, fruſtum Torpedinis aut Squatinæ aut Galei. Item, ab hepate laborantem aqua intercute &c. piſcibus vti vult Galeo & Torpedine aſſatis. Dioſcorides ad diuturnos capitis dolores, capiti admotam, mulcere eos author eſt, & euerſam ſedem prociduamq; coercere. Galenus verò,eumq; ſequentes Paulus Aegineta,Auicenna & Kiranides,eadem quidem ex Dioſcoride tranſcripſere,ſed facto periculo,viuam Torpedinem applicandam eſſe docuerunt. Id quod ex latinis quoque ſcribit Marcellus Empyricus,qui præterea nigrâ vtitur. *Capitis dolorem* (inquit) *quamuis veterem & intolerabilem,protinus tollit & in perpetuum remediat Torpedo nigra, viua impoſita ei loco qui in do*

[a] Li. 32. c. 9.
[b] L. de inter. affect.
Ad capitis dolores.
Nigra Torpedo.

B *lore eſt,donec deſinat dolere & obtorpeſcat pars: quod cùm primùm ſenſerit,qui dolet, remoueatur remediũ, ne ſenſus auferatur eius partis. Plures autem paranda ſunt Torpedines eiuſdem generis, quia nonnunquam vix ad duas treſve reſpondet curatio,id eſt,torpor, quod ſignum eſt remediationis.* Cæterùm alij ad alios pariter dolores mulcendos vtuntur hoc piſce,maximè verò articulares, aduerſus quos idem Marcellus,ſiue a podagra fiãt calida ſiue etiam frigida, Torpedinem nigram viuam, cùm admonuerit dolor, ſubijci pedibus iubet in litore non ſicco, ſed quod adluit mare, & tam diu premi, donec ſentiatur torpor per totum pedem & tibiam vſq; ad genua. Hoc & in præſenti ait tollere dolorem & in futurum præſidio eſſe: eodemq; modo Anteroen Cæſaris libertum ſupra fidem podagram curaſſe, quod & Scribonius Largus teſtatur. [c] Aetius tum marinam, tum fluuiatilem commendat, non in paruis tantùm, verùm & in magnis inflammationibus. Naturali enim (inquit) facultate quadam ſtuporem inducit,& dolores è corporibus tollit: ideoq; ipſam viuentem aſſiduò admouere in flãmatis locis oportere. Idem viuam in oleo coctam,deindeq; extinctam & modica cera cum oleo eliquata,commodiſſimum remedium omnibus dolore afflictis podagricis reddi aſſerit. Extat & apud [d] Aeginetam ceratum ad podagram,dolorem mirabiliter leniens,quod Diaturpænes appellatur, à Turpæna, id eſt, vt monuimus,Torpedine,cuius in eo libra imponitur. Idem ceratum ex eo repetijt Nicolaus Myrepſi-

Ad dolores articulares.
[c] L. 12. c. 35.
[d] L. 7. c. 17.
Diaturpane.

C cus inter emplaſtra, & [e] Trallianus, qui paulò pòſt aliud docuit medicamentum præſeruans a podagra & morbo articulari,quod tale eſt: *Torpedinem in vas æreum aut cacabum cum oleo & aqua (ne oleũ vſtum,nidorem reſipiat) conjicito ac herbam narciſſum* (tanquam & Narciſſus vt nomine, ita & vi medica,cum Narce piſce conueniat,narcen ſcilicet,id eſt, ſtuporem & indolentiam conciliando) *Luna deſinente collectã adiungito,ipſamq; cũ animali incoquens,vſq; dũ tota diſſoluatur, & oſſa nudentur: tunc tandem oleũ ab aqua paulatim ſeparabis. Omnia facito luna deſinente: vngitoq; ægrũ ter die: & ſiquidẽ articuli dolent,patiuntur,q; curantur: ſi verò non dolent, præſeruat ea,ne vnquã doleãt. Id autẽ facito,vngitoq; ad dies tres,luna omnino deſinente: nam ſi in alio tempore hæc facias,non ſuccedet.* Cùm verò iſtiuſmodi medicamentũ in maritimis tantùm locis componi poſſit; (viua enim in eo Torpedo requiritur) in mediterraneis tam in articularibus quàm capitis doloribus mulcendis,inflãmmationibuſq; ſedandis Tincę adhiberi poterunt,vel aliud quidppiam ſummoperè refrigerans. Tradit Iacobus Hollerius nouiſſe ſe podagricos,qui ſæuiente malo dolentem pedem frigidiſſima perfundant,alios hybernas reponere niues eidem remedio; ſed vbi frigore dolor obtorpuit, petroleo fouere & paroxiſmis liberari, ſed redeamus ad Torpedinem. Miratur Plinius quod ſcriptum inuenerit, ſi capiatur,cùm luna in libra fuerit,triduoq; aſſeruetur ſub dio,faciles partus facere poſtea,quoties inferatur. Id autem non alia vi fie-

[e] Lib. 11.
Tincæ.
Ad partum facilitandũ.

D ri conijcit Hollerius, quàm quòd velut inducijs dolorum datis, natura ad excludendum fœtum confirmetur. [f] Aelianus carnem Torpedinis in aceto putrefactam & mento aſperſam pilos fugare perhiberi tradit: quare vbi apud Nic. Myrepſicum ſcribitur; Ad oculos quos pili pungunt,probatum. Aluminis ſciſſi,cerebri arces marinæ viuæ (nimirum portiones æquas) ſubigito ſimul,illinito prius euulſis pilis,pro arces legendum narces,id eſt Torpedinis, nam & Plinius cerebrum huius piſcis cum alumine illitum ſextadecima luna pſilothrum eſſe ait [g]. Aetius corium Torpedinis nuper decorticatum, ſi parti matricis prolapſæ inuoluatur,ipſam reducere,eſſe qui dicant ſcribit. Fel genitalis membri arrectionem prohibere [h] Galenus aſſerit,viuæ nempe,nam & Plinius genitalibus illitum, Venerem inhibere teſtatur. Eſt quidem fel calidiſſima animalium pars,& è Torpedine non ſimpliciter,ſed viuente tantùm,id eſt,recens exemptum,ſtuporem partibus quibus illinitur,inducere putarem: ſicut & ipſa Torpedo viua tantùm id præſtat,quod ipſo nomine præſefert. Sed leporis quoq; fel vim quoque ſoporiferam habere à Nicolao traditur è vino potum: Quamobrem eorum opinionem non refutauerim,qui narcotica occulta facultate agere in nos exiſtimant.

[f] L. 13. c. 27.
Cerebrum.
[g] L. 16. c. 88.
Fel.
[h] Euporiſt. 2. 75.
Leporis fel.

E

DE PASTINACA MARINA. Cap. XLVI.

SYNONYMA. ETYMVM.

a L. 5. Hex. cap. 10.

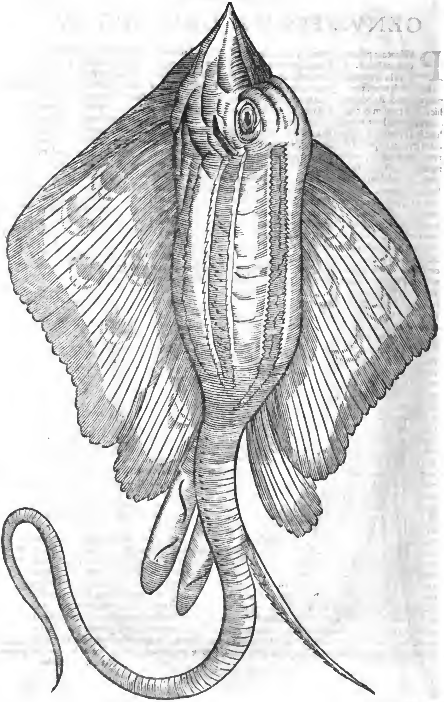
NOmine cum Turture aue communi τρυγὼν Gręcis vocatur,quem nunc in manibus aſſumpſimus:quamobrem Diuus [a] Ambr. Latinè Turturem appellauit; quem deinceps alij ſecuti ſunt,vt Martinus Gregorius aliàs Græcè & latinè doctiſſimus, in libello Galeni de attenuante victu,quem latinum fecit. Turtur autem auis Gręcis τρυγὼν appellatur παρὰ τὸ τρύζειν, id eſt, murmurare,quod huic piſci neutiquam conuenit, qui nimirum ab alarum expanſarum ſimilitudine,id nominis obtinuit, vnde hodieq; Veneti teſte Maſſario piſcem columbum dicunt, non autem à conſimili cum turture colore, vt Bellonius credit,nam piſcis hic flaueſcit. Plinius Latinè Paſtinacam reddidit, & antè ipſum [b] Corn. Celſus his verbis: *Plani piſcis,quem Paſtinacam nostri, τρυγόνα Græci vocant,aculeus &c.* Admonet autem lectorem hîc Rondeletius Paſtinacam marinam eidem Celſo,etiam pro herba ſumi,vt hoc loco: *Italiæ frigidiores regiones,hac quoq; parte ſalubritatem habent,quòd minus terribiles angues edunt,aduerſus quos ſatis proficit herba betonica,vel cantabrica,vel centaureum, vel argemone, vel triſſago, vel perſonatia, vel marina paſtinaca,ſingulæ binæuè tritæ, & cùm vino potui datæ, & ſuper vulnus impoſitæ.* Quare cùm & herba ſit eiuſdem nominis,rectè pro Paſtinaca marina, Paſtinacam piſcem Latinè dicemus. Paſtinacam autem Latinis appellatam idem Rondelet. arbitratur, cùm à colore, tùm à rotunditate eius caudæ,paſtinacæ herbæ (non marinæ ſeu potiùs maritimæ) radici ſimili. cæterùm Geſnerus quærẽdum proponit,an potiùs ſic dicatur,quòd radio ſuo ceu paſtino inſtrumẽto foſſorio fodiat & pungat. Cùm enim paſtinacam herbam ſeri ſolo quam altiſſimè effoſſo Plinius ſcribat,(vt radix nimirum altiùs deſcendat,& laxa ſuſpenſaq; terra incrementum amplius capiat) ijs verbis etiam nominis rationem inſinuare videtur;nam & paſtinacare Columellæ eſt agrum fodere, vnde & paſtinator apud eundem & vinitorium inſtrumentum paſtinum,quod Grammatici interpretantur ferramẽtum bifurcum quo ſemina panguntur. Vineæ veteres repaſtinabantur,id eſt,refodiebantur. Paſtinum inſtituere Palladio eſt agrum viribus deſtinatum fodere,frutices & arbores inutiles remouere. Idem Columella paſtinatum (ſubaudi ſolum) ſubſtantiuè genere neutro vocitat. Hæc ille; Macrum aut quiſquis eſt author huius carminis, *Quod paſtum tribuat, eſt Paſtinaca vocata.* non laudans. [c] Plautus Græcam nomenclaturam retinuit: *Pernam,atq; Ophthalmiam,Horæum,Scombrum,& Trygona, Cetum & mollem caſeum.* Theodorus Plinium & Celſum ſecutus in Ariſtotele Paſtinacam reddidit. Rondelet. Epicharmo quoq; ὀπισθόκεντρον vocari ait, quòd in poſteriori parte aculeo armata ſit,ſed hoc epitheton potiùs, quàm nomen abſolutum eſt. Quis modò piſcis ſit,nulla penes recentiores controuerſia eſt. Vnanimi .n. ſententia eum eſſe volunt,quẽ hîc expreſſimus. Romanis Bruco nominatur; quærendũ an veluti branchus,ab ore prominente? Venetis peſce Colombo, vt Maſſarius, vt Saluianus ait, Palumbo;In Liguria Ferrazza,ſiue vt alij ſcribunt Ferraſa,à ferro,vt apparet, quòd videlicet eius cauda mucrone oſſeo ad vulnerandum,vt haſta ferreo muniatur: Plinius: *Arma vt telum perforat vi ferri, & veneni malo.* Siculis Latini nominis veſtigio Baſtonaga,Monſpelienſibus Paſtenago, & nonnullis Prouincialibus Baſtango vel Vaſtango, Burdigalis Tare ronde, ad diſcrimen Aquilæ, quam Tarantancam vocant, vt Bellonius annotauit. Taræ autem nomen à Turture forſan factum fuerit, quæ auis Hebræis Tor uocatur,Italis Tortora. Maſſiliæ Bougnette quia farina conſperſa, & in ſartagine fricta itrij genus quod vulgari lingua bougnette vocatur, (inquit Rondeletius) referat. Gillius verò ibidem Glorinum vocari ſcribit. Apparet autem Glorinum dici quaſi glorioſum,ſeu ambitioſum,fortè quòd caudæ radium erigat,vt ceruicem & criſtas ſuperbi & ambitioſi milites ſolent, & pleroſq; cæteros piſces facilè pręſe contemnat; vel fortè quòd & maiorem Paſtinacam glorioſam nominent. Cęteri Galli Raiam dicunt, ob ſimilitudinem quam cum Raijs habet, Dalmatæ Laccizam: Flandri ſuo idiomate,muris caudam,vt huius nominis quadrupes caudam habet longiſſimam,lęuem,flexibilem, initio craſſam,paulatimq; in eam tenuitatem terminantem, vt filum eſſe dicas, quod tamen nomen Genuenſes Aquilæ tribuunt,vt ſuo loco dicetur. Hollandi een Pylſteert quaſi caudam ſagittalem, non ab aculeata iaculi in modum cauda, vt Iunius exponit, ſed quòd venenoſo ſuo radio, tanquam iaculo aut ſagitta percutiat.

Margin notes: *Paſtinaca.* — *b Lib. 6. c. 7.* — F — *Paſtinacare quid.* — *Paſtinum.* — G — *c In Captiuis* — *Quis piſcis ſit.* — H — *Raia.* — *Cauda muris.*

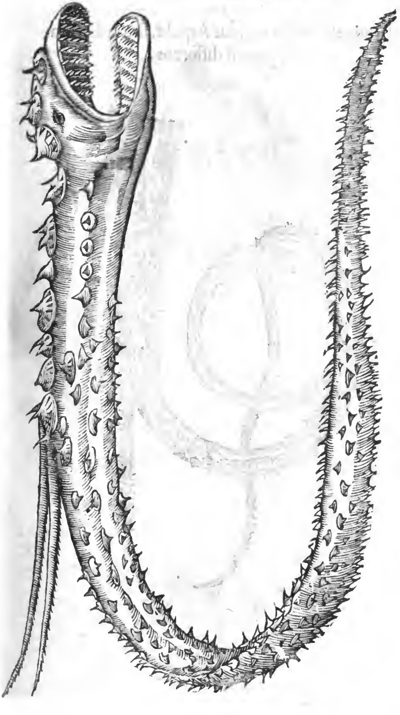
GENVS.

A
GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

PAſtinacam piſcem planum & cartilagineum eſſe, præter Ariſtotelem & Plinium, Galenus quo-
que ateſtatur. Torpedini autem ex eodem genere non incongruè ſubnectetur, quandoqui-
dem læui quoque cute prædita eſt, æquè in cibo à Galeno probatur, & vt illa torpore, ita vene-
no hęc inficit mortifero. Quamuis autem vnius tantùm Paſtinacæ piſcis veteres meminerint, Bello- *Species.*
nius tamen & Rondeletius duas ſpecies agnouerunt, ſed alius alias. Ille in læuem & aſperam diuidit:
hic roſtro tantùm & capite differre ait. Læuis (inquit Bellonius) cute glabra ac perpolita integitur
cuius dorſum liuet, in corticis platani modum: venter autem albicat, pluribus veluti ſtrijs per carnem
hinc inde deductis. Aſpera Paſtinaca tota horret aculeis, atque ad caudam præſertim permultis vnci-
nis in gyrum diſpoſitis ſcatentem. Vtraque verò Paſtinaca pinnas latiores exerit, quas in alarum mo-
rem, cùm natat, expandere ſolet, in quo Turturem imitari crediderunt. Proinde dentibus caret, ſolaq;
maxillę aſperitate, vice dentium vtitur, ac branchiarum foramina vtrimque quina, in oris parte ſupina
B gerit. Rondeletij verò altera Paſtinaca eſt, quam Bellonius & Saluianus Aquilam putant, qua de *Paſtinaca al-*
ſequenti capite. Mihi aſpera Bellonij Paſtinaca non alia eſſe videtur, quàm cuius hîc ſeparatim cau- *tera Rondel.*
dam exhibeo, & ante me etiam exhibuit Geſnerus ab amico acceptam. Longa eſt (inquit ille) hæc *Bellonij Pa-*
cauda in pictura quam habeo, dodrantes ſex cum palmo: lata circa initium digitos ferè tres. Radius *ſtinaca aſ-*
maior (duos enim etiam appingit) longus palmos duos, vel paulò plus. Ego hanc meam à circumfo- *pera.*
raneo emi, qui ſi bene memini, ex Sicilia attuliſſe dictitabat. Longa eſt dodrantes ſex: radij haud
eiuſdem longitudinis, licet ita pictor expreſſerit. Cæterùm Aquilæne an Paſtinacæ cauda ſit dicenda,
definire non poſſum, vt qui piſcem ipſum non viderim. Addita eſt ſaxi icon, in quo ſimilis Paſtina-
cæ radius naturæ luſu exſculptus eſt. Cõmunicauit eam Io. Pona pharmacopola Veronenſis diligen-
tiſſimus, ſimplicium medicamentorum ſi quis alius peritiſſimus, de quo ſaxo aliàs fuſiùs ſcribam.
Bellonius Paſtinacæ caudæ aliquando ſimplicem, aliquando duplicem, aliquando item triplicem acu-
leum ineſſe teſtatur. Paſtinaca vulgaris corporis figuram non orbicularem, vt Torpedo, ſed vt Raia,
quatuor laterum habet: ſicuti enim anterior & poſterior pars eius, ſic & latera in acutum deſinunt, te-
nuibuſque atque quàm plurimis lateralibus ſtrijs inſignitur. In ſuperiore corporis parte anterius
aliquod capitis veſtigium cernitur, capiti paluſtris ranæ non abſimile: in quo tamen non niſi oculi ob-
C longi & grandiuſculi ſiti ſunt; & ab eis ſubinde bina foramina, vtrimque vnum, oculis grandiora, ſem-
per patula, in palatumque, vt in Torpedine peruia. Pars reliqua oculis anterior, cùm maximè exte-
nuetur, in carnoſum roſtrum acuitur. Inferiore parte os eſt, paruum & edentulum, viceque dentium *Os.*
maxillæ aſperæ ſunt, & ante os foramina olfactui inſeruientia: poſt illud deinde in medio ferè ventre
quinæ ſunt brãchiæ: partes verò in quibus ſitæ ſunt, flaccidæ & carne vacuæ; quamobrem [a] Galenus *[a] L. 3. Alim.*
cartilagineis planis hoc commune eſſe ſcribit, vt partes quę circa caudam ſunt, carnoſiores ſint medijs
partibus, quod Torpedinibus maximè ineſt. videntur enim mediæ earum partes, veluti cartilaginem
quandam tabidam habere: illud eſt circa branchias mucoſum, vel vt modò diximus, flaccidum, quod
χόνδρον ταχίρον, id eſt cartilaginem tabidam vocat. nam paulò infra quina branchiarum foramina, alia
eſt cartilago dura, ac ferè oſſea quæ naturales partes à ſpiritualibus ſeparat: quam & in Torpedinibus,
Raijſq; licet videre. Cauda (vt dixi) longiſſima eſt, muriſq; caudæ perſimilis, hoc eſt, quæ craſſa pri- *Cauda.*
mùm, paulatim in magnam tenuitatem contrahitur, vnde tenuiter caudatum hunc piſcem eſſe Ariſto-
teles ſcripſit. Idem alibi caudam longam & ſpinoſam ei eſſe tradidit; alibi etiam propter eandem aſpe-
ritatem prolem non recipere aliorum cartilagineorum more, ſpinarum & aſperitatis nomine intelli-
gens aculeum illum, qui ſuper caudam in eius medio ferè, & priuſquam maximè extenuetur, eminet,
D & non ad radicem caudæ, vt Bellonius aſſerit, falſus fortè interpretatione Lippij, qui hunc Oppiani
verſum: Τρυγόνι δ' ἐκ νεάτης ἀνατέλλεται ἄγριον οὐρῆς Κέντρον, vertit:
Naſcitur extrema cauda impenetrabile telum, cùm *νεάτη* pro epitheto potiùs caudæ etiam
accipi poſſit. Eſt autem aculeus iſte oſſeus, longus, acutiſſimus, & vtrinq; ſerratus. Hunc itaque acu- *Aculei no-*
leum Oppianus, itemq; Dioſcorides *κέντρον*, Orus Apollo *τὴν ἐν τῇ οὐρᾷ ἄκανθαν*, id eſt, in cauda ſpi- *mina.*
nam appellauit, Marcellus Empiricus latinè ſpiculum, vel acum oſſeam, Plinius radium. Hic & quin-
cunciali magnitudine eſſe ait. Dioſcorides de eo loquens, planè impropriè *ἀνεστραμμένον ταῖς φολίσιν*,
id eſt, aduerſis ſquamnis inflexum eſſe: vel enim (inquit Rondeletius) aculei ſerrati dentes ad caput
ſpectantes *φολίδας* appellat, vel Paſtinacæ tegumentum, id eſt ſquammas ſiue corticem: quorum al-
terum *φολίδος* nomine ſignificari non poteſt: alterum Paſtinacæ minimè competit: *φολίδες* enim pro-
priè ſunt *τῶν ὄφεων λεπίδες*, id eſt Serpentum ſquamæ vel cortex meliùs, vt in Ariſtotele vertit Gaza:
vnde *φολιδωτὰ* animalia vocat cortice intecta, quæ hyeme latent. Id apertiſſimè oſtendit Alexander *Animalium*
Aphrodiſienſis in problematis: *πεζοῖς δὲ ζώοις τρίχας ἡ φύσις περιέβαλε· ἑρπετοῖς δὲ φολίδας· ἐνύδροις* *tegumenta.*

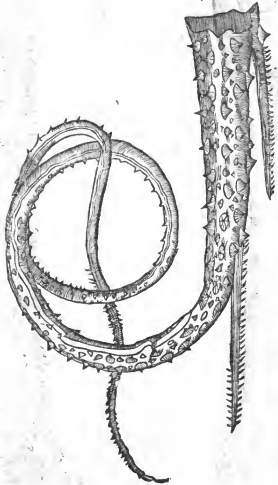

Digitized by Google

Digitized by Google

Cauda alia Paſtinacæ, aut Aquilæ, ſitu radiorum à ſuperiori differens.

Digitized by Google

Saxum, in quo ſpina Paſtinacæ marinæ, à natura ſculpta eſt, colore albo.

ᾗ λεπίδας, ἢ ὄστρακα: id eſt, Pilis gradientes beſtias natura texit, ſerpentes cortice, aquatiles ſquamis vel teſta. Quare cùm neque aculei ſerrati dentes, φολίδες dici poſſint, quòd ſubſtantia ſint dura, planeque oſſea, neque Paſtinaca cortice, vel ſquamis intecta ſit, aduerſus quas à capite ad caudam verſus radij dentes reflectantur, non poſſum non exiſtimare, vel Dioſcoridis locum inemendatum eſſe, vel improprio vocabulo, aut radij dentes, aut cutem læuem Paſtinacæ eum expreſſiſſe. Quæ reprehendendi eius authorrs cauſa, cuius maximè ſum ſtudioſus, nemo à me dicta eſſe putet, ſed annotandi tantùm loci gratia, ne vnica vocula à piſcis huius cognitione lector diligens retardetur. Hactenus ille. Eſt verò & alter ipſius Dioſcoridis locus excutiendus, qui ad os ipſius piſcis pertinet. Ille enim dentatum facere videtur, denteſque venenoſos eſſe dicere; Inquit [b] enim Τοῖς δ' ὑπὸ τρυγόνος θαλασσίας δηχθεῖσι, hoc eſt Paſtinacæ marinæ morſibus: & [c] aliàs rurſus inſcribitur caput, περὶ τῶν ὑπὸ τρυγόνος θαλασσίας δεδηγμένων, id eſt de ijs qui à Paſtinaca marina morſi ſunt. At verò ſi diligenter legatur

[b] Lib. 6.

[c] Lib. 8.

tur Dioſcorides, dentatam eſſe minimè dicere velle videbimus, ſed impropriè tantùm loqui, nam cùm E
poſteriori loco περὶ τῶν δεδηγμένων caput inſcripſerat, mox in ipſo textu remedia præſcribit τοῖς πλη-
γεῖσι, id eſt percuſſis; prioriquc loco cùm enumeraſſet ſymptomata, quæ morſum ſequuntur, addit αὐ-
τὸς δὲ ὁ πληγεὶς τόπος μέλας γίνεται id eſt, *Locus autem ictus niger euadit*. Adde quod δάκνω ſiue mor-
[d] Lib. 5. de Cõpoſ. med. ſec. gen. deo latiùs patet, nam & Heras apud [d] Galenum σκορπιοδήκτας dixit; item Abſyrtus: τῷ δὲ ὑπὸ σκορπίου
δηχθέντι &c. rurſus: ἄριστον δ' ἐπὶ πάντων θηριοδήκτων τὸν πεπληγότα τόπον ὥσαν τις αἴθυλαι διακάειν: vbi
[e] Lib. 5. τὸ δάκνεσθαι & πλήσσεσθαι promiſcuè accipiuntur. Paulus [e] Aegineta, τοῖς ὑπὸ τρυγόνος καὶ μύραινης
δηχθεῖσιν remedia præſcribit; ſed h c πληγεῖσιν in propria ſignificatione non quadraret Murænæ, quæ
[f] L. 1. Hiſt. c. 9. & lib. 9 cap 20. mordet, non percutit. Iam reliquas partes proſequamur. [f] Ariſtoteles cùm dixiſſet Paſtinacam latitu-
dine ſua natare, addit id fieri quia pinnas ei natura non dederit; quem locum ſic vertit Plinius: *E pla-
nis aliqua non habent pinnas, vt Paſtinaca. Ipſa enim latitudine natant.* Habet tamen circa caudæ exor-
Pinna. tum pinnam vtrimque vnam orbiculalarem. Sed Ariſtoteles & Plinius, cùm de piſcium pinnis lo-
quuntur, eas quæ ad natandum impellendumque corpus datæ ſunt, intelligunt, non eas quæ vel ad
Color. tuendum corpus, vel ad dirigendam natationem conferunt. Ventre albicat, dorſo verò liuet. Oris in-
Partes internæ. terna regio ampla; contrà ventriculus paruus, anguſtus ſatis ab ore diſſitus, quo circa ſtomachus eſt
proponitur. Ventriculus idem in ecphyſim deſinit, à qua gracile breueque inteſtinum dependet. F
Sequitur aliud initio anguſtius, quod ſenſim latius fit, ſed priuſquam maximè amplificetur, rurſus an-
guſtatur, poſtremò in rectum inteſtinum deſinit, vnde excrementa porracei coloris excernuntur, qua-
lia in morbis quibuſdam & à pueris reijci videmus. Iecur amplum in duos lobos diuiſum, quorum
dexter latior eſt & maior, ſiniſter breuior & minor. Ex albo flaueſcit; Fel ei adhæret ex viridi flaue-
ſcens. Iecore in dolium coniecto piſcatores pro oleo vti teſtatur Bellonius, ſuaq; ſponte eliquari.
Vterus eſt oblongus, quo ouo continentur. Latera in tenuem quandam ſubſtantiam, & branchiarum
ſubſtantiæ ſimilem deſinunt. Ad denas quandoq; libras auctam Paſtinacam ſe vidiſſe Saluianus re-
Magnitudo fert, maiorem verò nunquam; ad quam neque crebrò magnitudinem excreſcit.

LOCVS. PARTVS.

Coitus. ARiſtoteli Paſtinaca piſcis, vt & reliqui cartilaginei, pelagius eſt. Oppianus verò in lutoſis cœ-
noſiſque maris locis degere ſcribit, nec longè à litore. Coit (inquit Plinius) vt Raia. Hæc
autem coit admotis inuicem non ſolùm partibus ſupinis, ſed etiam tergo fœminarum ſupinis G
marinum ſuperpoſitis, vt Ariſtoteles docet, qui & ipſe alibi Paſtinacam Raiæ inſtar coire ſcripſit: quã-
[a] L. 5. Hiſt. cap. 3. obrem integrum hunc & genuinum eiuſdem [a] Ariſtotelis locum arbitror: *Pedeſtrium quadrupedes quæ
oua pariunt, eodem coeunt modo quo ea quæ animal generant, mare ſuperueniente. Habent verò, in quod
meatus* (genitales) *contingant, & quo per coitum adhæreant, vt Rana & Paſtinaca & reliqua eiuſdem ge-
neris*: licet Geſnerus hoc loco pro τρυγόνες, reſtitui debere arbitretur φρυνοὺς id eſt rubetæ, exiſti-
mans de ſolis quadrupedibus loqui Ariſtotelem.

NATVRA. MORES.

LAtitudine ſua natare aliorum planorum more, iam dictum eſt. At non ſolùm natare, ſed vola-
tum etiam exercere Aelianus Paſtinacam teſtatur: *cùm enim natandi* (inquit) *cupiditate affe-*
An volitet. *cta eſt, natare poteſt: cum rurſus volandi ſtudio tenetur, ſurſum verſus ſublimis volat*. Cæterùm
falſum id eſſe Gillius exiſtimat, & Saluiano quoque veriſimile non videtur, quandoquidem ob cor-
poris grauitatem ad volandum inepta videatur. Fortè Aquilæ cui latiores alæ ſunt, id potius conue- H
Cibus. niat. Sed Aquilam vulgò creditam Rondeletius Paſtinacæ ſpeciem eſſe probat. Carniuora eſt &
Aſtus. & ex rapto viuit: & ſi quos piſces ob motus ſui tarditatem aſſequi non valet, aſtu aggreditur, atque ex
[a] L. 9. c. 42. inſidijs, quod his verbis meminit [a] Plinius: *Paſtinaca latrocinatur ex occulto, tranſeuntes radio (quod
telum eſt ei) figens*. Idem quoque dicere voluit [b] Ariſtoteles his verbis. *Paſtinaca etiam ſeipſam oc-*
[b] L. 9. Hiſt. cap. 37. *cultat, ſed non ſimili modo*, nimirum vt Torpedo. Quoſcunque autem capit, ſiue viuos ſiue mortuos,
eos non attingit, niſi telo ſuo vulnerarit, quod teſtatum reliquit Oppianus.

Non viuum quicquam; non quicquam morte peremptum
Trygones Gladÿxi vorant, niſi ſpicula figant *Antea, purpureo lanientque cadauera telo.*

Solerter autem & ex inſidijs venari argumento eſt, quòd vt Ariſtoteles & Plinius tradunt, capta ſæpe
ſit Paſtinaca, quæ cùm ſit tardiſſimi motus, velociſſimum piſcium Mugilem in ventre haberet; quan-
quam hoc argumentum haud ſatis efficaciæ habeat, quãdoquidem iam mortuum deuorare potuerit.
Ingenio verò valere eam, vel ex eo cognoſcitur, quòd radij ſui veneno tueri ſeſe calleat. Præhenden-

tis

A tis enim manum ſubinde ea vulnerat, venenumq; peſtilentiſsimum infundit. Gaudet muſica, ſalta- *Muſica gaudet.*
tionibus & dicterijs, quibus vt capiatur, mox ex Aeliano dicemus: cur verò aliorum cartilagineorum more fœtus non recipiat, antea dictum eſt.

CAPIENDI RATIO.

Bellonius Paſtinacas capi ſcribit eodem modo quo Raiæ ſolent, nempe hamo & euerriculis. Quomodo autem retibus capiantur, oſtenſuros nos modò pollicebamur ex[a] Aeliano; Inquit itaq;: *Piſcatores ſaltant & canunt, quàm poſſunt ſuauiſsimè. Paſtinaca verò oblectata adnant propius. Illi ſenſim ac pedetentim recedunt. ibi tum dolus in miſeras ſtructus apparet, quæ ſaltatione & cantu allectatæ fuerant, retibus iam extenſis incluſæ capiuntur.*[b] Et rurſus: Cũ *paſtinacam ſubnatantem piſcator intuitus fuerit, ridiculum quiddam in piſcatoria naucula ſaltat, & dicteria & conuitia aliqua iactat, & inſuper ad tibiam (ſi norit) quàm tanquam illecebram fert, canere incipit: hac ex ea re magnam lætitiam voluptatemq; capit. Etenim ſicut ferunt, tum aures habet muſica, tum ſaltationis oculos intelligen-* B *tes: atq; hac permulſione illecta ſenſim ad ſummam aquam effertur. Interea verò dum hic cantat, & ſaltatione illecebras egregiè machinatur, alter quiſpiam naſſa imprudentem ſubducit.*

[a] Lib. 1. cap. 39.
[b] Lib. 17. ca. 18.

VENENI VEHEMENTIA ET CVRA.

IDem[a] Aelianus radium huius piſcis venenatum eſſe ſcribit, vt ab omni medicina inuictus exiſtat. Quandoquidem primùm ac pungit, ſtatim interficere, ideoq; eius telum maritinæ rei peritiſsimos perhorreſcere, quoniam neq; alius quiſpiam piſcis, neq; ipſa etiam vulneratrix medicinam facere poſsit, hoc ſcilicet dono ſoli haſtę Pelei conceſſo. Sed iſtac falſa eſſe cum ex alijs remedijs, tum ex ipſa Paſtinaca, atteſtantur. Eſſe item vehementiſsimum hoc venenum, idem[b] Aelianus, & periculoſiſsimum hoc argumento oſtendit, quòd ſi aculeum quis in arborem virentem & florentem infixerit, non longo interuallo emarceſcat, ſed potiùs è veſtigio exiccetur. Idem & Plinius teſtatus eſt, C inquiens. *Nullum* (inter marina animalia venenata) *vſquam execrabilius quàm radius ſuper caudam eminens Paſtinacæ, quincunciali magnitudine. Arbores infixus radici necat: arma, vt telum perforat, vi ferri & veneni malo.* Ictum autem ipſius mortiferum eſſe homini, habemus ex duabus hiſtorijs, quarum Dictys Cretenſis vnam, item Oppianus, alteram[c] Aelianus memoriæ prodidit. *Leonides Byzantius* (inquit hic) *hominem piſcium naturam & diſcrimina ignorantem è reti ais Paſtinacam arripuiſſe. Putabat infelix ille Paſſerem eſſe; ſimulq; vt ille rapuiſſet, in ſinum ſuum abdidiſſe, clamq; ſe ſubduxiſſe, tanquam quiddam lautum & pretioſum fuiſſet. Vbi Paſtinaca ex compreſsione dolere cœpiſſet, aculeo eum, qui ſe diripuiſſet, confixiſſe, atq; infelicis furis ventrem adeo vulneraſſe, vt inteſtinis effuſis mortuus inueniretur, & cum eo piſcis, vnde quidnam imprudens ille patraſſet, facilè conijectari potuit.* *Furti pœna.* Dictys Cretenſis verò in fine hiſtoriæ ſuæ ſcribit Telegonum Vlyſsis filium, dum patrem quęreret, & non agnoſceret, nec agnoſceretur, haſtili, cui ſummitas Paſtinacæ piſcis oſſe armabatur, eum vulnerauiſſe, indeq; illum triduò pòſt mortuum eſſe. *Vlyſsis mors.* Hunc radium Telegono dediſſe Circen[d] Oppianus tradit, vt eo aduerſus hoſtes vteretur, eò verò incautum necauiſſe parentem, ſed & hos & alios eius verſus, quibus immanitatem, maleficamq; vim huius radij proſequitur, adſcribere non piguit.

[a] Lib. 1. cap. 56.
[b] Lib. 2. cap. 56.
[c] Lib. 2. cap. 50.
[d] Lib. 1

Nil tam peſtiferum, ſæuo nil vulnere maius
Trygonis; quæcunq; viri Mauortia tela
D *Sunt fabrefacta manu, vel dura incude polita,*
Spicula quæ à Perſis nigro ſunt tincta veneno,
Nec tales faciunt plagas, nec vulnera tanta
Trygonis vinæ quantum eſt horrenda ſagitta:
Eſt nobis audire timor vel dicere verſu,
Indomitas ſeruat vires Trygone perempta
Inuictumq́, tenet robur; non corpora ſolum
Mortalis capit iſta lues, ſed ſaxa peredit,
Et virides lædit ramos, ſi cominus illos
Attigerit; pereunt plantæ, ramiq; virentes,
Germina vere nouo contacta labe necantur:
Arboreiq; cadunt autumni tempore fœtus
Si radix ſæuo fuerit mucrone notata,
Ac primo virides labuntur ſtipite frondes
Siccatur truncus, fluit & velut ægra labaſcit
Arbor, corrupti languent cum robore rami:
In iaculo mater donauit Dædala Circe
Telegono nato telum, vt proſterneret hoſtes.
Hic Itacæ appulſus magni genitoris abegit
Armenta, & clarum belli virtute parentem
Lethifero incautus miſit mucrone ſub Orcum
(Hunc quærens Itacæ luſtrabat paſcua læta)
Emenſum terra & mille pericula ponti,
Et paſſum duros longo ſub Marte labores
Et multa expertum Trygon mactauit Vlyſſem.

Idem

Idem refert Euſtathius,at paulò diligentiùs exponens hoc Tireſiæ vaticinium ad eundem Vlyſſem E
apud Homerum: ——θάνατος δέ τοι ἐξ ἁλὸς αὐτῷ
Ἀβληχρὸς μάλα τοῖος ἐλεύσεται ὅς κέ σε πέφνῃ Γήραϊ ὕπο λιπαρῷ ἀρημένον:
Duplex (inquit) lectio; vna ἔξαλος pro eo quod eſt,extra mare, in continente; altera ἐξ ἁλὸς duabus dictionibus,id eſt,ab ipſo mari. Aiunt enim Telegonum Vlyſſis & Circes filium haſtam à Vulcano

Haſta Telegoni.

fabricatam habuiſſe,cuius ſpiculum (ἡ ἐπιδορατὶς) adamantinum fuerit: cuſpis verò (ἡ αἰχμὴ) aculeus Paſtinacæ marinæ: haſtile verò (ὁ σύραξ) aureum. Sic inſtructum Tyrrhenis relictis ad inquiſitionem patris profectum, poſſeſſiones quaſdam patris in Epiro inſcium mulctaſſe, & patrem ſe opponentem interfeciſſe. Porrò aculeum illum Paſtinacæ, fuiſſe aiunt de huius generis piſce,quem Phor-

**In Alexandra.*

cys interemerit graſſantem in piſces Phorcidis ſtagni. Huc reſpexit* Lycophron,inquiens: *Occidet autem* (Vlyſſem) *haſtile pernitioſum,aculeo præpilatum ægrè curabilis piſcis veneuati,vulnere coſtis impacto.* Cæterùm venenum iſtud alias ſæuiſſimum,tam vehemens, tantæque potentiæ non eſſe, vt ſubinde vulneratum interimat,ex ſequenti hiſtoria colligi poteſt, quam his verbis de quodam ruſtico narrat Rondeletius oculatus rei teſtis. Ruſticus quidam è Cemenijs montibus cùm Paſtinacā à ſe furto ſublatam veſte tegeret,telo femori infixo vulneratus eſt:ſed ne furtum deprehenderetur,ad vulneris dolorem exclamare non auſus,clam ad me venit,rem omnem aperit, telum adhuc infixum monſtrans: F
quod dilatato vulnere extractum eſt, atque interea dum cremaretur, atque in cinerem redigeretur,

Curatio vulneris.

vulneri iecur Paſtinacæ imponendum curaui,nec id ſine ſucceſſu: paullò pòſt enim ſedatus fuit dolor, cœpitque tumor ſubmitti:nihilominus tamen cùm non ignorarem piſcem iſtum ſui veneni habere in ſe antipharmacum,radij cinerem cum aceto vulneri admoui;quo & veneno medicatus ſum & vulnus recens planè exiccaui. Sunt & permulta alia huius veneni remedia,de quibus mox,poſt enumerata,

Signa ictus Paſtinacæ.

quæ ictum ſequuntur,ſigna. Ea recenſet Dioſcorides in ſexto. *Protinus* (inquit) *fiunt moleſti dolores, aſsiduæ conuulſiones,laſsitudo & imbecillitas. Mens percuſsis labat,poſtea obmuteſcunt,oculi caligant. Percuſſus autem locus in ambitu cum vicinis partibus denigratur,& ita obſtupeſcit,vt tangentem non ſentiat. Hunc ſi quis premat,atra ſanies,craſſa & malè olens excernitur.* Actuarius hæc eadem tranſcripſit: Aëtius nonnihil variat,inquiens: *Qui à marina Paſtinaca percuſsi ſunt,his vulneris locus manifeſtè apparet. Sequitur autem dolor pertinax & totius corporis ſtupor. Acutum enim & firmum habet aculeum, quo vehementiſsima vi in altum impulſo nerui ſauciantur.* Quapropter in aliquibus derepente totum conuellens corpus comitatur. Paulus Aegineta verò ſignis deſcribendis haud opus eſſe credidit, quòd pi-

Remediorū farrago.

ſcis ipſe notiſsimus omnibus eſſet. Remediorum aduerſus hunc maleficum ictum, alia ſimplicia ſunt, compoſita alia: aliaq; intra corpus aſſumuntur, alia foriuſecus applicantur. Inter ſimplicia quæ foris G

ᵉ Lib.8.
ᶠ L.32.c.2.

admouentur, haud vltimum locum habet ipſemet piſcis,diſſectus & vulneri impoſitus, vt [e] Dioſcorides teſtatur. Plinius verò Paſtinacam aduerſus ſuum quidem ictum ſuum remedio eſſe tradit, [f] ſed cinere ſuo ex aceto illito, vel alterius, nimirū Paſtinacę. Tarentinus ſtercus columbinum aqua perfundi iubet, idq; ex ſimilagine læuigari: Aliàs etiam lactucæ ſemen,butyrum & ſimilaginem vſurpari iubet. Si ſtupor & refrigeratio totius corporis percuſſum conſequatur, auxilium feret ex calidis illitionibus,inquit Aetius,& conſimilibus cataplaſmatis. Propriè autem furfures aceto cocti, & pro cataplaſmate impoſiti, auxiliantur:& ipſum adeo acetum affuſum pro fotu valde prodeſt. Magis autem conuenient attractoria,& quæ tenuium partium ſunt & calida;quò nimirum per attractoriam facultatem venenum ex profundo attrahatur, & per calorem frigiditas mitigetur, & quæ tenuium ſunt partium in altum prorepent. Ad hanc igitur rem in promptu habebis apta; ſulphur viuum vrina veteri rigatum,marrubium,lauri folia,echium,radicem panacis,ſaluiam & ſimilia. At verò ſi his careas, fer-

Medicamēta cōpoſita.
ᵍ Lib. 5. de comp. med. ſec. gen.

mentum acidum cùm liquida pice emollitum imponito. Ex compoſitis laudatur eodem Aetio teſte emplaſtrum piſcatoris; quo & Heras apud [g] Galenum ſeſe aliquando vſum teſtatur in homine percuſſo ab hoc piſce & miſerrimè afflicto,& admirandam eius opem ſenſiſſe, ſimiliterque & in ictis à ſcorpione. Idem Heras medicamentum Epigoni dictum, ab alijs Iſin ad extrahenda Paſtinacæ & H
aliorum marinorum venena commendat. Aetius paſtillos ex bryonia tum impoſitos, tum ex vino lymphato potatos, è veſtigio vtilitatem ſuam demonſtrare aſſerit. Idem & lauri decoctum laudat, aut ſuccum Cyrenaicum cum myrrha magnitudine fabæ ac modico pipere trito ſi detur cum vino, aut ſylphium aut laſer ex vino;aut ſucci fici guttas cum tribus ſerpylli granis. Quod nouiſſimum remedium etiam habet Paulus Aegineta, ſed pro tribus ſerpylli granis ponit tres aut quatuor eiuſdem herbæ ramulos,additque (ex Dioſcoride nimirum) omnia prodeſſe quæ ad viperas ſolent. Dioſcorides & ſaluiæ commendat decoctum; cuius etiam Plinius meminit his verbis: Elliſphaci ſiue lentis ſylueſtris genus alterum folia habet cotonei mali effigie,ſed minora & candida, quę cum ramis decoquuntur: Paſtinacæ marinę ictus ſanat: torporem autem obducit percuſſo loco (nempe radius Paſtinacæ ſuo ictu, non eliſphacus herba, Geſnerus) ſanat & ſerpentium morſus: noſtri qui nunc ſunt herbarij eliſphacon Græcè, latinè Saluiam vocant. Vult & Matthiolus bibi continuè decoctum eiuſdem herbæ; quin & ſcordium in puluerem tritum & ex ſui ipſius decocto potum probat,

itemque

A itemq; verbenacam prodeſſe aſſerit; theriacam interim & Mithridatis antidotũ non negligi oportere
ait. Laudat & ſuam quam vocat, quintam eſſentiam; additque Nicandrum quoque nonnulla recen-
ſuiſſe remedia, nimirum anchuſæ folia, quinquefolium, rubi flores, arctium &c. Atqui Nicander in the
riacis poſt phalangiorum & Scorpionum & aliorum quorundam non magni veneni animalium men-
tionem, marina quoque venenata nominat, Murænam, Draconem, Paſtinacam: demum remedia
ſubiungit communia, aduerſus prædictas leuioris ferè veneni animantes, anchuſæ folia, quinquefo-
lium &c. nihil verò priuatim neque contra Paſtinacam, neque contra aliorum venena. Celebratur *Galeus Paſtinacã odit.*
à Plinio etiam Mullus piſcis ſiue illitus ſiue ſumptus in cibo, nominatque ibidem cum eodem piſce
etiam Galeum; quod poſtremum repetijt Aggregator, additq; intus & extra. Geſnero hoc ex Galeo
remedium ſuſpectum eſt; mihi minimè. Galeus enim naturali & inteſtino quodam odio inter cæte-
ros piſces hanc inquirit, proſequitur, capit, interimit, veſcitur, quod idem teſtatur Plinius: *Nihil eſt* (in-
quit) *venenatius vſquam quàm in mari Paſtinaca, vtpotè cùm radio eius arbores necari diximus: hanc ta-
men proſequitur Galeus; idem & alios quidem piſces, ſed Paſtinacas præcipuè, ſicut in terra ſerpente Muſte-
la: tanta eſt auiditas veneni.* Si itaque Paſtinaca ipſa ſuo medetur veneno, cur non & Galeus, qui eo-
dem veſcitur? Coagulum leporis vel hœdi vel agni drachmæ pondere eodem tradente ex vino pro-
B deſt. Refert Aetius, ſi quis Paſtinacæ caudã quæ ictum intulit, auferat, & in arborem, maximè quer-
cum infigat, aut ſuſpendat, ipſam quidem arborem areſcere, ægrum autem ſanari; atque id quidem
iuxta contrariæ affectionis & remedij rationem contingere.

VSVS IN CIBIS.

PAſtinacæ venenum (inquit Rondeletius) noſtris piſcatoribus notum eſt. Capti enim eã cau-
dam amputant, niſi aliquando in forum piſcarium integras deferant, in gratiam medicinę ſtu-
dioſorum, qui à me & de piſce & de eius in medico vſu admoniti eas emunt & exiccant. Bel-
lonius tamen & ipſe Gallus in Propontide quidem captis Paſtinacis caudas præſcindi teſtatur, à ſuis
verò ad Oceanum piſcatoribus id negligi. Lutetiam enim & Rhotomagum vnà cum aculeis afferri. *An ſit edendo.*
Nunc illud diſquirendum, num à menſis reijcienda ſit, neque in cibis numerãda Paſtinaca, quod non-
nullis (inquit Rondeletius) viſum, quia radio venenato ictus inferat. At omnia quæ vel ictu vel mor-
ſu venenum infundunt, omnibus partibus venenata non ſunt, ſed vel aculeos duntaxat, vel dẽtes ve-
nenatos habent, reliquas verò partes veneni expertes. Et, vt terrena omittamus, in marini Aranei
C ſiue Draconis aculeis, qui ad branchias ſunt & dorſi initio, venenum ineſt. Sic & Scorpio ictu lædit;
illis tamen citra vitæ vel valetudinis periculum veſcimur. Idem de Paſtinaca ſentiendum, cuius ra- *Carnis qualitas.*
dius duntaxat venenatus eſt, quo reſciſſo citra incommodum vllum quilibet ea veſci poteſt. Haud
tamen multum probo quæ Galenus [a] de carnis ſubſtantia qualitatibuſque memoriæ prodidit, mol- *[a] Lib. 3. Aliment.*
lem iucundamque eſſe inquiens, [b] aliaſq; ſaxatilium loco ſubſtituens. *Sola* (inquit) *cartilagineorum* *[b] L. de vict. attenu.*
*Torpedo & Paſtinaca laudantur, poſſiſque nonnunquam in ſaxatilium penuria ijs vti. Satius tamen fue-
rit, eos piſces præparari aut albo iure, porrum prolixius immiſcendo & piperis portiunculam.* Ea enim pre-
paratio ſatis arguit Paſtinacam Torpedinemque ſucco & ſubſtantia, ſaxatilibus minimè ſimiles eſſe:
porrum enim piperque non niſi ad glutinoſi humoris craſſique attenuationem in cibis permiſcentur.
Quod ſi certius huius rei iudicium facere volueris, ſenſum guſtatus iudicem adhibeas, carnem Paſti-
nacæ mollem, inſuauem, ferinum quid reſipientem, malique ſucci eſſe comperies. Quare non ſine *Apparatus.*
ratione etiam à plebe reijcitur, nec niſi in ſumma aliorum piſcium inopia emitur. Editur autem ex a- *[c] L. 32. c. 5.*
ceto elixa, & farina conſperſa frigitur. Plinius aliam apparandi rationem docet. [c] *Cibi cauſa extrahi
debet è dorſo Paſtinacæ quicquid ſimile eſt croco, caputque totum. Et hanc modicè collui in cibis, quia ſapo-
ris gratia perit.* Per id quod croco ſimile in dorſo Paſtinacæ eſſe dicit, nihil aliud (inquit Saluianus)
D intelligit, quàm branchias ipſas croco verè ſimiles.

VSVS IN MEDICINA.

HIppocrates laborantem tertio genere tabis, quarto menſe Raias & Paſtinacas iubet edere, vt
in Torpedine diximus: eoſdemque piſces in morbo hepatico, qui pleuritidi ſimilis eſt, præ-
ſcribit. Quomodo ictui proprio medeatur, paulo antè, etiam dictum eſt; necnon etiã iecore *Iecoris vſus.*
eius in oleo decocto lichenas & lepras tolli. Abſyrtus id equo percuſſo in vino tritum infundit. Pli-
nius [a] pruritum ſcabiemque non hominum modò ſed & quadrupedum efficaciſſimè ſedari tradit, ex *[a] L. 32. c. 10.*
oleo decoctum. Radio dentium dolores mitigari author eſt Dioſcorides: frangere enim eos & ex-
trahere: quod non ſolum Paulus Aegineta, Plinius & Celſus etiam tradunt; ſed quo etiam modo eo *Radius.*
vti debeamus, perdocent. Paulus enim denti affecto impangi vult; Plinius gingiuas eo iubet ſcarifi-
cari, conterique & cum elleboro albo illini, eoq; modo dentes ſine vexatione extrahi pollicetur. Cel-
ſus verò de eodem dolore agens, aculeum teſtatur torreri, mox conteri, reſinaque excipi. Hac dente

Digitized by Google

circundata,dolorem ſolui. Plinij locum de ſcarificatione Cardanus quodammodo explicans: dolorem (inquit) tollit,ſi eo gingiua ſcarificetur. Affert enim magnum dolorem, adeo vt acris dolor gingiuæ,dolorem dentis hebetet. Auocat & ob propinquitatem doloris cauſam, quæ plerumque eſt in neruo denti inſito:nec hoc ſemper,neque omnibus contingit. Nouiſſe ſe quendam narrat Geſnerus, qui dentem è caluaria denti dolenti admoueret aliquandiu, manu occultans, vnde ſiue credulitate, ſiue vi aliqua occulta,dolor in aliquibus ceſſabat. Aetius [b] eodem aculeo ſi cum ſucco hyoſcyami illinatur,matricem prolapſam reduci pollicetur. Plinius verò partus adiuuare & faciles facere æſtimari vmbilico alligatum ſcribit,at non cõmuniter quemlibet, ſed illũ tantùm qui viuenti Paſtinacæ ablatus ſit,ſed nec cuiuſlibet,ſed illius quæ detracto radio iterum in mare demiſſa ſit. [c] Alibi denique ſtrumas hoc eodem radio pungi rradit,ita ramen,vt non vulneret,idque faciendum quotidie,donec percurentur. Idem ferè etiam reſtatur Marcellus Empiricus his verbis: *Acu oſſea, id eſt ſpiculo Trygonis quæ Paſtinaca dicitur, ſtrumam ſæpius punge, ſtatim areſcit.* E

[b] L.16.c.38

[c] L.32.c.8.

HIEROGLYPHICA.

HOminem qui cædis (φόνου, parricidij, Picrius Valerianus,) admiſſæ pœnas dederit, quemque pœnituerit, diſignare volentes Aegyptiorum ſacerdotes, Paſtinacam hamo implicitam pingunt, inquit Orus Apollo. Hæc enim capta, ſpinam quam in cauda habet, abijcit (ῥίπτει, idem Pierius periphraſticè vertit, in raptorem eiaculatur (ictu maximè lethali) id quod ῥίπτω quoq; ſignificat. Alicqui quod Paſtinaca capta aculeũ abijciat, nemo alius tradidit, & ſi velit, nõ poſſit, nam tenaciſſimè caudæ hæret, atq; altè ei impacta eſt. Quærit Geſnerus an Paſtinacã Orus ſymbolũ puniti & pœnitentis faciatè an potius piſcatorem? quoniã prouerbio celebratur, *piſcatorem ictum ſapere.* F

Pœnas parricidij dantis typus.

DE AQVILA. Cap. XLVII.

SYNONYMA. ETYMVM.

AQuilæ nomine vnà cum Saluiano & Bellonio hunc planum & cartilagineum piſcem exhibemus, non quòd profiteamur, reuera genuinũ Ariſtotelis ἀετὸν, Plinij Aquilam eſſe: hoc enim haud inualidis argumentis nixus inficiatur Rondeletius, ſed quia Romæ hodieq; Aquilone, Neapoli Aquila nuncupatur, alicubi etiã in Gallia Ratte pennade quaſi Veſpertilio aut Mus alatus ſiue volãs, alicubi item Falco: alas enim ad volandum latiſſimas habet, vt in deſcriptione patebit. Genuæ duobus audit nominibus, Roſpo ſcilicet & Peſce ratto, quorum hoc à caudæ longitudine ſimilitudineq; cũ cauda muris domeſtici, illud à capitis figura quæ bufonem imitatur, depromptum eſt. In Gallia pariter nomina variant, nam Monſpelienſibus Gloieuſe, Aquitanis Tare Franche ad differentiam Paſtinacæ quæ Taretonde vocatur, alibi Erango & Ferraza. G

Veſpertilio.
Falco.

FORMA. DESCRIPTIO.

SAluianus nihil omnino in hoc piſce deeſſe putat, quò minus veterũ Aquila eſſe poſſit: cæterùm nullum ſatis validum aſſertionis ſuæ argumentum adducit. Nec ſi caudam (inquit) aculeo (de quo mox) Paſtinacæ inſtar armatam habeat, Paſtinacæ ſpecies & non Aquila (vt nonnulli contendunt) exiſtimari debet: quando haud dedecet conſimili radio vel aculeo diuerſas piſcium ſpecies munitas eſſe: Neque etiam obijciendum eſt, apud nullum veterum ſcriptorum legi, Aquilæ caudam radio armari, nã cùm veteres nil aliud de Aquila teſtatum reliquerint, quàm quòd plana & cartilaginea eſt, atq; duram carnem habet, quid obſecro mirum eſt, ſi caudam eius radio muniri nõ notauerint? Quin imo (quod maius eſt) neq; etiam radij in Paſtinacæ cauda eminẽtis, cuius quàm plures H alij veterum mentionem fecerunt, vſquã meminit Ariſtoteles. Hæc ille. Contrà Rondel. hunc piſcem alteram Paſtinacæ ſpeciẽ facit, quia Paſtinacę vita, moribus, partibus internis & externis omnino ſimilis ſit, niſi quòd capite magis (inquit) eſt exerto, roſtro non angulato, ſed rotundato &c. Aquilam verò non eſſe vel propterea inficiatur, quòd nemo vnquã apud Ariſtot. Pliniumuè aut vllũ alium veterem ſcriptorem legerit, Aquilã in cauda aculeũ venenatum gerere. Ego Rondel. ſententiã probo, & fortè Aquila fuerit, ille qui in hoc genere caudã habet aculeatam quidẽ, ſed lęuem, hoc eſt, nullis ſerris aſperam, cuius duas obſeruaui ſpecies, vnã cui vnicus tantùm eſt radius, ſiue aculeus, alterã cui duo, qualẽ olim antè nos exhibuit Geſnerus, quæ hæc eſt, ex qua alteram quoque facilè mente queas concipere. Cæterùm ne quis diuerſos piſces à Saluiano & Rondeletio depingi exiſtimet, itaque vtriuſque verba recitabimus. Capite eſt (inquit hic) magis quàm Paſtinaca exerto, roſtro nõ angulato, ſed rotundato; deniq; capite bufonem planè refert. Latera veluti alæ expanſæ magis in angulum acutum

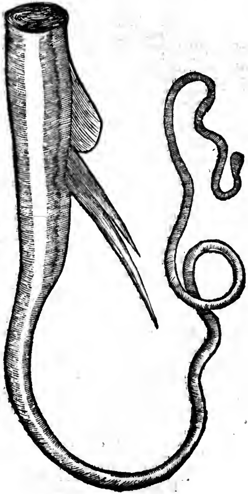
Paſtinacæ ſpeciem eſſe. Aquilam nõ eſſe.

Aquilæ ſpecies duæ.

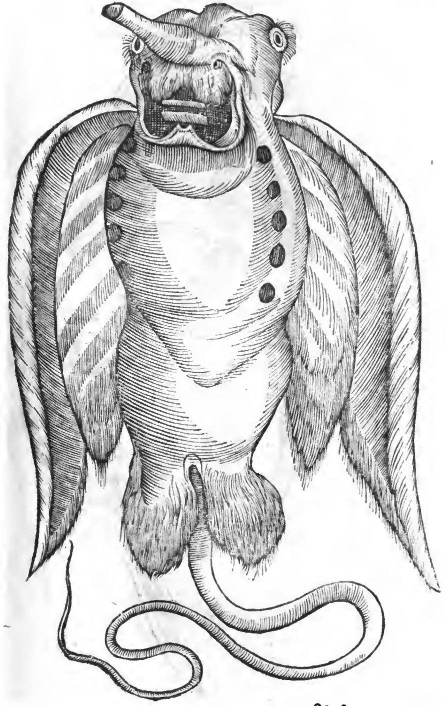
deſinunt

A deſinunt, quàm in Paſtinaca. Cauda verò eiuſdem radio & veneno minimè ab ea diſſidet. Saluianus
cùm Ariſtotelis, Plinij atque Athenæi teſtimonio docuiſſet, Aquilam ex cartilagineis eſſe, ſuam dein-
ceps ſic deſcribit. Licet autem reliqui plani & cartilaginei piſces aut ferè nullum aut modiculum ca- *Caput.*
pitis veſtigium habeant; Aquilæ tamen caput expreſſum exertumque eſt, atque bufonis capiti ſimil- *Oculi.*
limum: in quo oculi ſatis magni, rotundi atque prominentes conſpiciuntur & poſt eos bina magna &
patula foramina (non ſecus quàm in alijs planis & cartilagineis) inſculpta ſunt. Os habet ſupina parte *Os.*
mediocre & valdè denticulatum. Latera vti latiora, ita etiam magis acuta ſunt, quàm in Paſtinaca,
ita vt expanſas volantis Aquilæ alas egregiè æmulari videantur. In caudæ exortu vtrimque vna par-
ua & rotunda pinna exorta eſt. In maribus verò ex vtroque podicis latere, qui circa caudæ principium
extat, vna appendix pendet. Caudam multò tenuiorem atque longiorem habet, quàm Paſtinaca, *Pinna.*
vnde forſan alicubi (vt dictum eſt) Peſce ratto appellatur, quia marinam caudam habere videatur. *Cauda.*
In caudæ dorſo paulò poſt principium, pinnula vna parua primùm erigitur; ab hac verò deinceps acu-
leus, oſſeus, longus, acutiſſimus, atque vtrimque ſerratus eminet. Leui & molli cute tegitur, inferio-
re parte alba, ſuperiore verò liuida. Ventriculum habet mediocrem, inteſtina ſatis magna, iecur ſubfla- *Partes interna.*
uum, Lienem ſubatrum. Quæ in Romano foro piſcario conſpici ſolent Aquilæ, depictæ iconis magni
B tudinem non excedunt: audiuimus tamen alicubi ad trecentas libras etiam excreſcere conſueuiſſe. *Magnitudo*
Hactenus Saluianus. Bellonius iudicio Rondeletij monſtrum potius quàm verum piſcem depingit,
Bufonem enim capite minimè refert, quod tamen ipſe aſſerit. Alieno quoque ſitu radium locatum *Aquila Bellonij.*
habet, alæque à naturali figura diuerſiſſimæ ſunt, & totum denique corpus aliena prorſus ſpecie & à
naturali prorſus diſtante. Olim charta quædam in Italia impreſſa per Europam circumferebatur,
in qua Bellonianæ ſimilis icon depicta erat, ſine tamen aculeo, ſiue quòd reuera eo careat, ſiue quòd
à piſcatore (vt fieri ſoler) ademptus fuerit. Hinc ſuam accepiſſe figuram Bellonium Geſnerus ſu-
ſpicatur. Legebatur in eadem charta exacta piſcis deſcriptio Italico ſermone conſcripta, quam Latio
donatam idem Geſnerus ſuis corollarijs inſeruit, & ſi vera eſt, non dubitat, quin Aquila marina iſte
piſcis nominari poſſit: fierique poteſt, vt in ſceleto aliquid peruerſum fuerit, vt ſolent circulatores, alij-
que in animalibus, quorum ſeruaturi ſunt & oſtentaturi cadauera, aliqua interdum admirationis au-
gendæ cauſa mutare. Piſcis hic rarus (inquit) & ignotus omnibus, duobus millibus paſſuum ſuprà
Clodiam (inſulam) captus eſt, anno Salutis M. D. X L I I. menſe Iunio: de genere planorum. Lon-
gus à capite ad initium caudæ pedes quatuor & amplius: latus verò à pinna extrema extenſa ad op-
poſitam extremam duplò ferè: craſſus pedem. Colore ventris albo, vt & plani omnes. Dorſum verò
C tum colore, tum ſpecie pellis Thunnum refert. Caput ei mirabile: oculi parte prona ferè: & ſub eis
duæ magnę ceu auriculæ, vel potiùs foramina caua, ita vt non viſum modò, ſed etiam ſolidum aliquid
reciperent. In extremo capite roſtrum eſt acutum & carnoſum & ſub eo labrum cartilagineum, mo-
bile, in quo nares duę maximæ latent. Vtrimque foramina quinque, ſeptenis illis quæ in Lampreda
conſpiciuntur, ſimilia. Poſt pinnas maiores, aliæ binę minores ſpectantur, vtraque magnitudine ma-
nus: inter quas exoritur cauda neruoſa, ſubtiliſſima, tres vlnas longa; quæ & ipſa in primo ſui exortu
pinnam breuiſsimam habet. Depinximus nos hunc eundem monſtruoſum piſcem ex Ambroſio
Paræo, qui item ſic breuiter deſcripſit. In mari Veneto inter Venetias & Rauennam duobus
ſupra Quiozam (Clodiam ſiue (Chiuozam) miliaribus anno D. 1550. captus eſt piſcis
volans, valde horribilis & monſtroſus, quatuor pedes longus: Capite erat craſ-
ſiſsimo, binis oculis ad pendiculum, non è regione poſitis, duabus auribus & ore
duplici, roſtro valdè carnoſo & viridi, alis geminis, quinque in gula fora-
minibus, Lampetræ foraminũ æmulis, cauda vlnam longa, in cuius
ſummo duæ viſebantur aliæ exiguæ. Viuum id monſtrum
Quioxam allatum eſt & vrbis primatibus, ut nunquam
D antea uiſum, oblatum. Aquila noſtra prior contrà
ac Saluiani quodammodo videtur ἀκέφαλος.
Latiſsimas habet alas, quà corpori hæ-
rent cæruleas, in extremitate verò
rubras. Alter capite cum
Saluiana conuenit, niſi
quod ſupra ocu-
los &
in
fronte ſit aculeata. Differt
item quod binos in
cauda gerat ra-
dios.

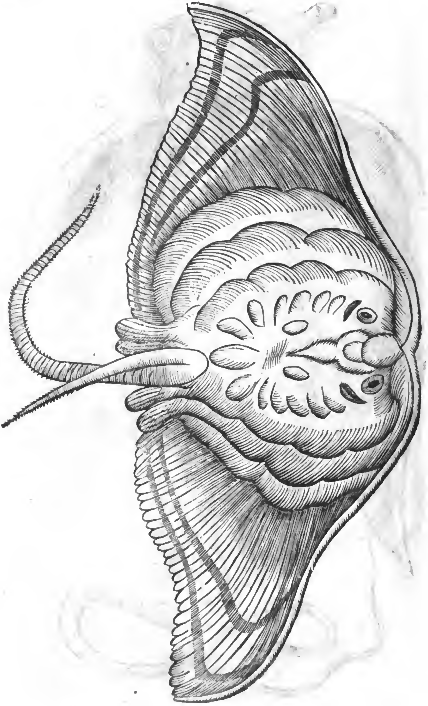
Aquilæ cauda ex Geſnero.

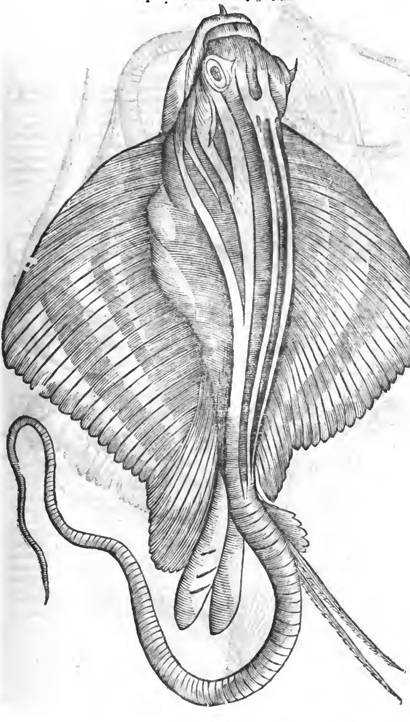
Digitized by Google

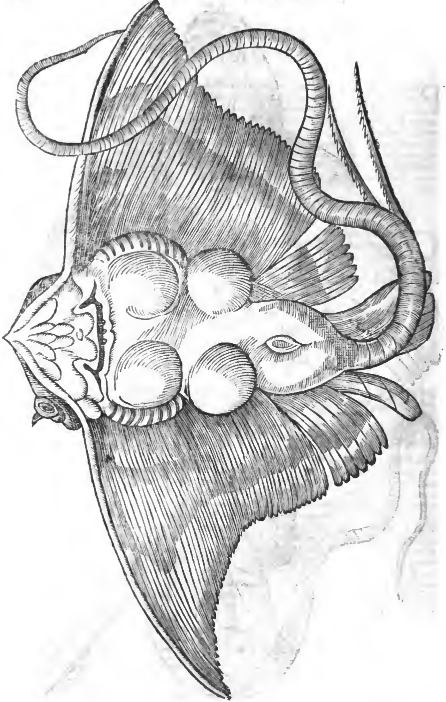
Digitized by Google

Digitized by Google

Aquila duorum radiorum ſupinè picta.

Digitized by Google

A

LOCVS. PARTVS. NATVRA. MORES.

PIſcis noſter maris duntaxat incola eſt, & in cœnoſis locis degens. Viuos fœtus parit, aliorum cartilagineorum more, quos tamen intrò recipere in timore, vt nec Paſtinaca non poteſt. Solinagus eſt, & carniuorus, & cùm os ſupina habeat parte in ipſo ferè vẽtre, reſupinatus etiam veſcitur: quare tum ob id, tum quia haud admodum celer eſt, cùm piſces quibus veſcatur, difficulter aſſequi poſſit, aſtu eos venatur, inquit Saluianus. Nam Paſtinacæ inſtar latrocinatur ex occulto, tranſeuntes radio caudæ figens: quem quidem radium, non ſecus quàm Paſtinacæ pernitioſum atq; peſtiferum non ſolùm piſcibus, ſed & hominibus eſſe arbitrantur. Vnde captis cauda non minus quàm Paſtinacis, vbiq; à piſcatoribus amputari ſolet, ne eius radio temerè pertractantes lædantur. Addit Bellonius ijs locis quibus frequens eſt, arctiſſimo interdicto vetitum eſſe, ne publicè cum aculeo diuendatur.

Aſtutia. *Radij venenoſitas.*

B

VSVS IN CIBIS.

CArnem habet præhumidam mollemq;: vnde Rondeletius ſumpto argumento, Aquilam eſſe negat, cui Philotimus duram tribuit, quod Galen. approbat. Addit Bellonius grauem teтrumq; ſpirare odorem, ideoq; qui hunc piſcem eduut, alliatis intingere ſolere condimentis, vt acutiſſimus allij ſapor alterum obtundat. Saluiano item piſcis eſt inſuauis palatoq; ingratus, vilis item, nobilibuſq;, quin ipſi quoq; plebi exoſus.

Caro qualis.

DE RAIA IN GENERE. Cap. XLVIII.

C

SYNONYMA. ETYMVM.

LAtini nulla ſexus habita ratione Raias vocant, de quibus nunc agimus, piſces. Ariſtoteles verò marem in hoc genere *βάτον* vocat, fœminam *βατίδα*: quia poſtrema voce vtitur tantùm, vbi de ijs loquitur quæ ſoli fœminæ conueniunt, quod Rondeletius quoq; aduertit, & inter Lexicographos Heſychius & Varrinus, apud quem tamẽ nõ bene *ἡ βατία* pro *ἡ βάτις* ſcribitur. Pleriq; tamen Græci ſimpliciter *βατίδα* hunc piſcem dicunt, vt conſtat ex hoc Athenæi: *Βάτις σέλαχος ἐστι*: item ex hoc Aeliani: *βατίδες* Argolico clypeo non minores gignuntur in India. Apud Iulium Pollucem *Θάτις* deprauatum eſt pro *βάτις*. Conijciunt eruditi *βάτον* hoc piſcium genus appellari ob quandam ſimilitudinem cum rubo frutice, quem ſimiliter Græci *βάτον* dicunt, quemadmodum enim recuruas ſpinas ſupina parte habet rubus, ita quoq; Raiæ dorſo aſperę ſunt. Quare non placet, quòd nonnulli à caudę aſperitate ſic dictas velint. Quid enim rubo cum cauda ſimilitudinis? Rubum nos vulgò Ragiam dicimus, nomine (vt apparet) a Raia detorto, vel à Venetis accepto, qui Raiam Ragiam appellant. Vnde autem

Thatis. *Etymum.*

D Raiæ vocabulum fluxerit, traditum non inuenio, niſi à radendo dictam exiſtimes, inquit Rondeletius. Hic ſcribit, fuiſſe aliquando qui ſibi negaret Raiæ nomen latinum eſſe, præſertim cùm [a] Plinius in piſcium catalogo eo minimè ſit vſus, ſed Græco: *Box, Batis, Branchus, &c.* Vtitur tamen Latina etiam voce, nimirum, vbi ex planis cartilagineis eſſe oſtendit. D.[b] Ambroſius vel quòd Latinũ nomen ignoraret, vel vt Græcum exprimeret, Rubum appellauit, quod haud probo, niſi Rubum piſcem diceremalis. Hiſpanis ſimiliter ac Latinis Raia nominatur, Gallis Raye, Arnoldo Villanouano Rex, Hollandis Roch, Germanis Rech, Anglis à Thornebacke à ſpinoſo tergo. Bellonius fœtus adhuc puſillos Gallis Papiliones vocari teſtatur.

Raia vnde dicta. [a] *L. 32. c. 11* [b] *Li. 9 c. 24.* *Rubus piſcis* *Rex.* *Papilio.*

GENVS.

E

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

a Cap. 5.

ATHenæus authoritate Ariſtotelis Raiam cartilagineum piſcem eſſe ſcribit. Legitur ea cùm aliàs, tum potiſſimùm quinto hiſtoriæ, vbi [a] Raia, Paſtinaca & Squatina recenſitis; ſubdit, *Cartilaginea verò præter ea quæ numerauimus, ſunt Bos, Lamia, Aquila, Torpedo, Rana, omneque genus Muſtelorum*. Cæterùm ſi hoc loco tradenda eſt eius hiſtoria, planum piſcem eſſe oportebit. Hoc quoque teſtatur idem [b] Ariſtoteles his verbis. *Quæ tegumento branchiarum carent, cartilaginea dico, ijs ſi plana ſunt, parte inferiore ſupinaque habentur branchiæ, vt in Torpedine & Raia, ſed ſi oblonga ſunt, eorum lateribus adhærent, vt in quouis Muſtelino cernitur*. Idem & Plinius [c] ſua authoritate ratum fecit: *Planorum piſcium alterum genus eſt, quod pro ſpina cartilaginem habet, vt Raia, Paſtinaca Squatina, Torpedo & quos Bouis, Lamiæ, Aquilæ Ranæ, nominibus Græcis appellant*. Author quidam obſcurus de natura rerum, item Albertus, cum Raias ex Pectinum genere eſſe dicunt, idem indicant; nam Pectines vocare ſolent, quos Græci φυτώδης, nos Pſittaceos appelauimus, cùm Pectines alioqui ſint ex biualuium teſtaceorum genere. Raiarum tria tantùm genera apud veteres reperio, duo apud Ariſtotelem & Galenum, quorum vnum ſimpliciter βάτον, id eſt Raiam, alterum λειόβατον compoſito vocauerunt vocabulo: tertium apud Athenæum βάτις ἀστερίας, id eſt Raia ſtellaris aut ſtellata nuncupatum. Et ſi verò plures differentiæ præterea dari videantur, non ſolùm tamen ad tria iſtæc genera, verùm ad duo priora tantùm reduci poſſe cenſet Saluianus: nam cùm omnes Raiæ (inquit) aut aſpera aut læui cute intectæ ſint, quæcunque aſperam cutem habent, quouis modo illa ſit aſpera (multifariam enim, vt infrà declarabimus, Raiarum exaſperatur cutis) ſimpliciter βάτοι, id eſt Raiæ: quæ verò læui cute teguntur λειόβατοι, hoc eſt Læuiraiæ appellantur. Cùm præterea Raiæ nonnullæ dorſum (vt infrà latiùs explicabimus) notis quibuſdam depictum habeãt, has Stellares Raias vocauit Athen. Verùm cùm hæ quoq; aut aſpera aut læui intectæ ſint cute (vtrumq; enim accidit) vel ad Raiarũ, vel ad Læuiraiarũ genus reduci debẽt. Et propterea vt Athenæi laudanda eſt diligentia, quippe qui paulò exactiore vſus ſit diuiſione: ſic Ariſtoteles & Galenus, cùm eam fecerint geminam partitionem quæ neceſſario Raias omnes complectitur, damnandi ceu diminuti non ſunt, vt Rondeletius credidit, qui antiquos vel neglectis aliquot differentijs vel quòd fortaſſis nominibus deſtituerentur, ita Raias partitos eſſe ſcribit. Ipſe verò clarioris doctrinæ gratia Raiã primùm etiã in læuem & aſperam diuidit; deinde in Raiam ſtellulis notatam & ijs carentem. Aſperarum aliæ tactum modicè ſolùm vellicante lanugine; aliæ aculeis robuſtis ſed raris: aliæ aculeis robuſtiſſimis & denſiſſimis aſperantur. Cauda non omnibus æquè aculeata eſt: nonnullis enim triplex aculeorum ordo eſt: in alijs ſimplex duntaxat. Eadem in nonnullis ſola horret aculeis; in nonnullis item dorſi ſpina, in nonnullis præter ſpinam ipſum quoque dorſum: in nonnullis denique ſupina pars, roſtri nimirum & ventris. Eſt & in ipſis aculeis differentia: Quidam enim molles & imbecilles ſunt, pilorum vel lanuginis modo; nonnulli paulo validiores, alij robuſtiſſimi ex oſſea planè ſubſtantia: rurſus alij longi & tenues, alij parui & vix ſupra cutem extantes, alij medio modo ſe habent: denique in nonnullis frequentiores, in alijs rariores. Omnes ferè ad caudam ſpectant, longi tamen ferè ad caput. Differunt præterea dentibus: aliæ enim eos habent, aliæ carent, ſed eorum vice, os habent aſperum & rugoſum. Partes internæ non eodem in omnibus modo ſe habent. Hepar enim in quibuſdam magis rubeſcit, in quibus magis flaueſcit. Sexus denique etiam differentiam conſtituit nam mari, vt in alijs cartilagineis, binæ appendices ex lateribus podicis pendent, quibus fœmina caret. Rurſus earum quæ ſtellulis inſigniuntur, aliæ binas duntaxat maculas habent, aliæ plures. Illæ binis maculis circumiectos circulos habent, vt in Buglosſi & Torpedinis ſpecie. Harum nonnullæ rotundæ ſtelliſque pictis ſimiles notas multas habent, quædam albis nigriſque prona parte conſperſæ ſunt. Caudam cùm Ariſtoteles Raiæ tenuem tribuit, de omnibus intelligi poſſe videtur: de aſperis verò duntaxat illud Plinij: *Cutis ei aſpera eſt*. Cauda omnibus procera atque aſpera, vnde Hollandi malum alicui imprecaturi, Raiæ caudam augurantur in œſophago gulauè. In caudæ dorſo duæ ſunt pinnulæ, totidemq; ſed exiguæ & orbiculares (non aliter quàm in Paſtinaca) iuxta eiuſdem exortum: vtrimque nempe vna: neque id Ariſtoteli aduerſatur, (vt Saluianus [d] ſibi perſuadet) ſcribenti, *cartilaginei generis aliqua pinnis carere, videlicet quæ plana ſunt, & caudam habent, vt Raia & Paſtinaca, ſuaque latitudine natant*; nam philoſophus de ijs loquitur pinnis, quod & Rondeletius aduertit, quibus piſces natando corpus impellunt, quemadmodum in Paſtinaca quoque annotauimus; non autem de ijs quæ non natandi, ſed dirigendi tantùm itineris cauſa datæ ſunt, quales ſunt, quæ iuxta caudam ſunt. Latitudine enim ſua natare planos piſces aliàs docet. Aduerſari tamen ibidem ſibi videtur, vt qui ſequente mox ſententia dicat: βάτος δὲ ἔχει, καὶ ὅσα τὸ πλάτος μὴ ἔχει ἀπολελεπτυσμένον, id eſt, vt vertit Gaza: Raiam tamen pinnas habere videmus, & quæcumque ſuam latitudinem non colligunt in mucronem: cæterùm hunc locum mendoſum eſſe Saluianus

b L. 2. Hiſt. cap. 13.

c L. 9. c. 24.

Teſtẽ quid Alberto.

F

Raia ſimpliciter dicta.

Læuiraia.

Raia ſtellaris.

Diuiſio ſecundũ Rondeletium.

G

Cauda.

Aculeorum diuerſitas.

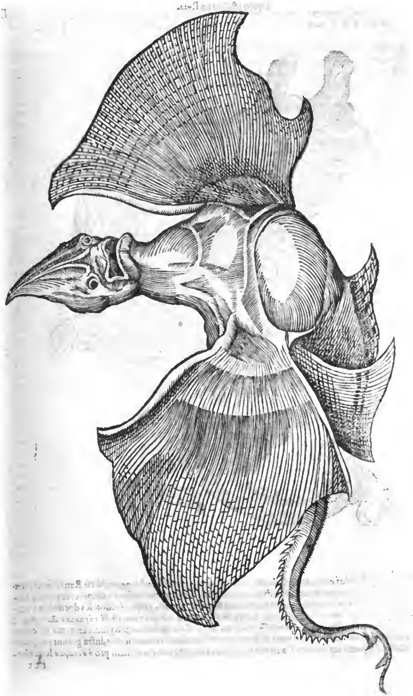
Differentia à dentibus.

A ſexu.

Cauda.

Ariſtoteles defenditur.

d L. 1. Hiſt.

Digitized by Google

Draco effictus ex Raia.

uianus & Rondeletius quoque oſtenderunt, legendumque pro βάτος βάτραχος, id eſt Rana, nimirum marina ſiue piſcatrix, quæ quemadmodum & Squatina, quamuis piſces ſint cartilaginei & plani, tamen pinnas habent ad natandum, nec ſolùm ſua latitudine natant, vt ipſe Ariſtoteles docuit his verbis: οἱ δὲ βάτοι καὶ τὰ τοιαῦτα, ἀντὶ τῶν πτερυγίων τῷ ἐσχάτῳ πλάτει νέουσι: ἡ δὲ νάρκη καὶ βάτραχος τὰ ἐν τῷ πρανεῖ κάτω (ἔχουσι) διὰ τὸ πλάτος τῶν ἄνω, id eſt Raiæ & ſimiles pro pinnis extrema ſui corporis latitudine natant. Torpedo verò & Rana pinnas lateribus accommodatas, infra gerunt propter amplitudinem partis ſuperioris. Cæterùm & iſte locus mendo non caret, nam pro ἡ δὲ νάρκη legi debet

bet

A bet ἡ ῥίνη, id eſt Squatina, vt & Gaza reddidit, vel quòd meliore vteretur codice, vel quòd rem di-
ligentiùs examinaret, cùm mox Ariſtoteles Torpedini (τῇ νάρκῃ) alias binas tribuat, nimirum iuxta
caudam. Omnibus membranula quam nebulam vocant, oculis obtenditur: & iuxta oculos foramina
ſunt magna amplaq;, ad oris intima vſq; patentia, quibus operculum interiore parte à natura addi-
tum eſt: quæ foramina ore aperto dilatantur, clauſo verò magna ex parte occluduntur; neque enim
maximè in mortuis Raijs ab operculo toto obturantur. Foramina alia pro naribus omnes ante oris ri-
ctum obtinuerunt. Branchias detectas in ſupina parte eodem ſitu ordineque omnes habent: ſuntq; *Branchiæ.*
teſte Ariſtotele non ſpineo tectæ operimento, ſed cuticulari. In hepate omnium, fellis eſt veſica: ſplen *Cutis.*
in verticuli plexu; inteſtina craſſa, in ecphyſi & recti inteſtini extremo anguſta. Genitale Vitulæ mari- *Genitale.*
næ ſimile, vt idem Ariſtoteles obſeruauit. Quod ad magnitudinem attinet; hac quoque inuicem dif- *Magnitudo*
ferre conſtabit. Pleræq; plurimum exereſcunt. Scribit Saluianus ſe bicubitales aliquando vidiſſe, au-
diuiſseq; alicubi multò maiores reperiri. Et nos ex * Aeliano diximus, non minores Argolyco clypeo
in India gigni. Circulatores ex Raijs exiccatis diuerſimodas figuras confingunt, ignaroque vulgo *L. 13. cap.
vel pro draconibus, vel pro baſiliſcis, ſimilibusq; feris minus notis obtrudunt. Libuit duas adijcere 4.
quarum alteram volantem draconem, alteram Baſiliſcum vocabant, quòd galli gallinacei (fingunt
B enim ex eius ouo ortum ducere) typum etiamnum quodammodo præſeferat.

LOCVS. CIBVS. COITVS. PARTVS.

PLinius [a] Raiam recenſet inter piſces maris peculiares; Oppianus inter eos qui in cœnoſis maris
locis degunt, haud procul à litore. Aelianus quoque præcitato loco Indicas Raias non longè
à litore degere ſcribit. Carniuoræ ſunt. Quo verò ingenio atque aſtu prædentur, modò oſten- [a] L. 32. cap.
demus. Saluianus gregales eſse tradit, argumento fortaſsis inde ſumpto, quòd ſatis numeroſè capian 11.
tur. Hyeme teſte Ariſtotele latent; quod licet in impreſſis codicibus Græcis non legatur, in Theodo-
ri tamen traductione, & in manuſcripto vetuſto exemplari legi teſtatur Saluianus. Coëunt eodem
[b] Ariſtotele teſte non ſolùm admotis inuicem partibus ſupinis, ſed etiam tergo fęminarum ſupinis ma *Mores.*
rium ſuperpoſitis, vt cæteri cartilaginei plani caudam habentes. Ex quo philoſiphi loco, Plinij iſte re- *Coitus.*
ſtitui poteſt: *Plani piſcium* [c] (inquit) *quibus cauda non eſt, aculeatiq; vt Teſtudines, in coitu ſuperueniũt.* [b] L. 5. hiſt.
legendum: Plani piſcium quibus cauda non obeſt, aculeatiq; &c. Cæterùm non cum ſui generis pi- cap. 5.
ſcibus tantùm, verùm & cum Squatina coire, authorem habemus eundem Ariſtotelem, vt in Squa- *Plinius correctus.*
C tinoraiæ hiſtoria oſtendetur. Gerunt vtero teſtacea quædam, vt idem [d] ſcribit, cuius teſtæ ſimilis figu [c] L. 9. cap.
ra tibiarum ligulis eſt; etſi hæc ſententia nonnullis ſuſpecta ſit, quoniam in veteri Ariſtotelis tradu- 51.
ctione non habetur. Parit aliorum cartilagineorum more animal, cùm primùm oua intra ſe pepere- [d] L. 6. hiſt.
rit, vt idem [e] philoſophus prodidit: ex quo loco duo alij reſtituendi, nimirum vbi ait: *Raia non vt reli-* cap. 10.
qua cartilaginea ouum intra ſe parit & excludit: item, cùm dicit, *vna ex cartilagineis non parit animal,* *Partus.*
ſobolemq; emiſſam non recipit, tum capitis magnitudine, tum aculeorum impedimento & propter aſperita- [e] L. 6 hiſt.
tem. Vtrobiq; enim pro Raia ſcribendum Rana, nempe pro βάτος βάτραχος. Parit autem vnum aut cap. 11.
ſummum duo oua, vt Rondeletius tradit, eamq; ob cauſam vnicum duoſuè fœtus edit. Quod ne mi
rum alicui videretur, cùm maximus vbique Raiarum ſit proueutus, & ita mare Raijs, vt rubis, tribu- *Cur Raiarũ copio ſit.*
lis, rhamnisq; ac alijs ſentibus ac ſpinis terra abundet, luculenter admodum tantæ fœcunditatis cau-
ſam nobis reddidit; inquiens; non ſolùm magnum horum piſcium prouentum eſſe, quia vix piſcis ſit
tam lato oris rictu, Lamia (ſic vocat Canem Carchariam,) excepta, qui Raiam deuorare poſſit: vel
quia ob totius corporis, vel certè caudæ aculeos reliqui piſces ab his abſtineant: ſed alia eſt certior
fœcunditatis cauſa, quæ non facilè ab omnibus intelligetur, niſi Raias grauidas aliquando diſſecue-
rint, & diligenter contemplati fuerint. De Raiarum ouo [f] Ariſtoteles: *Caniculæ* (Catuli potius) *& Ra-*
D *iæ teſtacea quadam gerunt, in quibus humor ad oui ſimilitudinem conſiſtit: figura eius teſtæ ſimilis tibia-* [f] L. 6. hiſt.
rum ligulis eſt, meatusq; ſiunt capillamentorum ſpecie in teſtis. Canicularum quidem quas nonnulli Ne- cap. 10.
brios (Nebrias) *Galeos vocant, fœtus rupta dilapſaq; teſta proueniunt, Rajs cùm peperint, rupta teſta ex-* *Ouum quale.*
cluditur fœtus. De Catulis, & eorum ouo & partu ſuo loco dictum eſt: nunc de Raijs tantùm. His te-
ſtaceum ouum vnum tribuit Ariſt. quale reuera habent. Fœtum igitur vnicum aut ſummum duos vno
partu edunt, quod verum eſt, ſed pręter ouum teſtaceum, quod hic depingendum curaui, aut duo, quę
perfecta in inferiore vuluæ parte cernuntur, ex diſſectione cõperi permulta alia, & ferè infinita in ſu-
periore vuluæ parte haberi, quæ tempore perficiuntur, ex quibus ſæpius iteratis partibus fœtus ex-
cluduntur. Atq; hęc fœcunditatis cauſa eſt eadem quæ in Gallinis, vt quotidiè experimur, quæ vnicũ *Fœcunditatis cauſa.*
ouum vnico partu ponunt, cùm plurima alia in vtero geſtent, quorũ ſingula poſtea, vt prius abſoluta
fuerint, ita prius eduntur. Hæc de Raiarũ fœcũditate. Nunc vt pictura, ita oratione earundẽ oua repræ
ſentemus. Oua qualia in pręfixa capiti pictura ſuperiore loco ſpectantur, ſine teſta primùm conſpiciun
tur, in ſuperiore vuluæ parte, quorũ aliæ gallinæ ouorũ magnitudinem æquant, alia his minora ſunt,

quædam vix ciceris ſunt magnitudine. Equidem plura centenis aliquando in Raijs ſingulis numeraui. Ex his quæ à perfectione propriùs abſunt, in inferiorem vuluæ partem demiſſa, teſta operiuntur, in qua albumen & vitellus continentur, quemadmodum in Gallinarum & aliarum auium ouis primùm conformatis, quæ tum vitello ſolo videntur conſtare, cùm tamen poſtea albumen à vitello ſecernatur. Quam rem cùm vehementiùs admirarer, cauſamq; eius ſolicitè inueſtigarem, oua gallinarum recens formata, in quibus ne veſtigium quidem albuminis apparebat, coxi, tum caloris vi (cuius proprium eſt quæ eiuſdem ſunt generis congregare & cogere, quæ diuerſi, diſſipare & diſcutere) candidum à luteo ſecretum vidi. Quamobrem initio quidem vtrumq; commiſſum eſt & confuſum, ſed paulatim calor magis ac magis vires ſuas exerens ſeparat, & ex craſſiore parte indurata, teſta circundat. Tale eſt igitur in teſta ſua Raiarum ouum, quale Gallinarum & auium initio. Teſta verò ouum ſuum cõcludens ſub pictura ouorum teſta nudatorum expreſſa, quæ in figura puluinar à quibuſdam hodiè vocatur, quadrati forma eſt, demptis angulorum appendicibus, quæ variæ ſunt. Vnius enim lateris appendices longiores ſunt ſimiles folijs gladioli herbæ; alterius breuiores, latiores, replicatæ, quibus vndique ſummotis laterum anguli tibiarum ligulis ſimiles ſunt, vt ſcribit Ariſtoteles. Qua de re plura & (ni fallor) notatu digniſsima, cùm de Galeis diceremus. Teſtaceum ouum (ſic & oua ſingula nominare videtur, quæ vna communi ceu teſta continentur, & ipſam quoq; continentem F
teſtam) Raiarum à Canicularum (Catulorum) ouo differt: illarum enim magis fuſcum eſt, harum
[a] L. 6. hiſt. cap. 17. magis flauũ. Hæc omnia ille, reſtituto prius hoc Ariſt. loco: *Raia* (inquit [a] philoſophus ſecũdũ vulgarem literam) *inter cartilagineos fœtificat numeroſiùs: verùm quia facilè pereunt, hinc efficitur, vt appareant pauca.* Legit ille hic quoque Rana, quoniam Græca exemplaria βάτραχον habent, non βάτον.

NATVRA. MORES.

Aſtus. [a] L. 9. cap. 42.

Raia cùm & ipſa ſua natet latitudine, celerem natatum exercere non poteſt: quamobrem carniuora cùm ſit & ex rapto viuat, eãq; quam captat, tarditate motus ſui impedita, aſſequi nequeat, aſtu doloq; vtitur, quod [a] Plinius indicat, ſubinde à Ranæ quæ in mari piſcatrix vocatur, ſolertia, his verbis: *Similiter Squatina & Rhombus abditi pinnas exertas mouent ſpecie vermiculorum: item quæ vocatur Raia:* quem locum explicans Maſſarius: Verùm Raia (inquit) cùm pinnis careat ex Ariſtotele, primo de hiſtoria & quarto de partibus animalium, non videtur eſſe verum quod dicit Plinius, ſcilicet quod pinnas exertas moueat, quod de Squatina & Rhombo concedimus. Hæc enim pinnis prædita ſunt. Attamen Ariſtoteles non pinnis hoc ſed radiolis ſui oris eiuſcemodi piſces
[b] L. 9. hiſt. facere teſtatus eſt. Ait [b] enim. *Obruunt & arena ſeſe & Aſelli & Raia & Pſitta & Squatinæ, cumq; nullam ſui corporis partem intectam reliquerint, verberant radiolis ſui oris, quos piſcatores virgulas vocant, quos piſciculi cùm aſpexerint, adnatant quaſi ad algas quibus veſci ſoliti ſunt,* niſi quis dixerit in Plinio legendum eſſe Rana non Raia, hoc modo. Simili modo Squatina & Rhombus abditi pinnas exertas mouent ſpecie corniculorum, itemq; quæ vocatur Rana. Paſtinaca latrocinatur ex occulto &c. vt nam iungatur cum verbo præcedenti, & non legatur Raia, nam ſed Rana: vt ſit ſenſus: Vt illa (ſcilicet Rana piſcatrix) corniculis ſuis piſcatur, ita Squatina & Rhombus quamuis corniculis careant, pinnis ſuis vice corniculorum vtuntur, quod ſimiliter & eadem quæ vocatur Rana, facere videtur: nam quãdo præpilatis illis capillamentis ſiue corniculis caruerit (vt inquit Ariſtoteles eodem loco) eorum vice vtitur pinnis, quamobrem macilentior capitur, quia non ita commodè piſcari poteſt. Nec obſtat quod paulò antè Plinius de Rana meminerit, cùm intellexerit ibi, quando cornicula ſua habuerit, & pòſt, cùm ijſdem caruerit. Hucuſq; Maſſarius, certior futurus opinionis ſuæ, ſi apud Ariſtotelem præcitato loco in omnibus codicibus Græcis cùm impreſſis, tum manuſcriptis βατράχος pro βάτος legi in ijs animaduertiſſet. Sic autem legi teſtatur Saluianus, opinionis primùm Maſſarij aſſertor; ſed cùm deinceps rem diligentiùs ponderaret, aduerteretq; quod Ariſtoteles paulò antè eodem capite eandẽ machinationem Ranæ attribuiſſet, mutata opinione, Græcos codices omnes quotquot vidit, vitiatos H
eſſe non dubitabat, & pro βατράχος βάτος legi ibi oportere (cùm non ſit vero conſonum Ariſtotelem bis eodem capite eadem repetere) quo modo & Gaza legit, vel quòd correctiori exemplari vteretur, vel quòd mendum ipſum ex præcedenti ſermone cognoſceret, quare Maſſarius Ariſtotelis locum ex Plinio potius quam Plinij ex Ariſtotele reſtituere debuerat. Saluianus verò dum ex hoc Ariſtotelis loco, vbi vna cũ Raijs nominat Aſellos, Pſettas (nõ Paſſeres, ſed Rhõbos, vt Plinius reddidit) & Squatinas hoſce manifeſtos oris radiolos ſiue virgulas habere negat, argumẽto quòd in Raijs manifeſti non ſunt, fallitur; nã Aſelli (quos ille non agnouit) eos habent manifeſtiſſimos, item Rhombus, vt oſtendimus: item Squatina, vt in huius quoq; hiſtoria declarabitur. Itaque rurſus quæſtio eſt, cur radiolis piſces venari Raias Ariſtoteles, Plinius verò pinnis dicat, cùm neutris prædita ſint. Plinium impropriè pinnas vocare, quas Ariſtoteles virgulas ſiue radiolos certum eſt. Ad Ariſtotelem nulla reſponſio eſt, quando ex tot Raijs quæ à Rondeletio diligentiſsime deſcribuntur, nulla eſt, quæ apophyſes eas iuxta os habeat, quanquam habere ſcribat Pierius Valerianus.

An

Digitized by Google

An itaq; roſtri quod acutum habent, extremitate pro ijs vtitur? ideoq; Ariſtoteles ijs immiſcuit? E
Nam aliàs receptos pro Raijs piſces, veras ac genuinas eſſe, certo certius eſt. Quod ſi verò quis fal-
sò hanc venationem Raijs ab Ariſtotele aſcribi velit, Alberti fretus authoritate, qui nimirum tradit,
Raias demergere ſe in profundo & turbare aquam & piſces qui acceſſerint, incautos confodere, ita
quòd velociſſimum piſcem Mugilem in ventre habere videatur: reſpondebo Albertum memoria la-
Fœtum non pſum Raijs tribuere quod nos ſuprà Paſtinacæ & Torpedini ex Ariſtotele. Ex quo item oſtendimus,
recipere. cùm pleraq; cartilaginea plana prolem quotieſcunq; de ea metuunt, intra ſe recipiunt, id tamen Pa-
ſtinacam ob caudæ aſperitatem facere non poſſe. Idem quoq; de Raijs ſcribit, quod cùm Iouius fi-
deliter ex eo repeteret; immeritò à Geſnero erroris inſimulatur, qui Ariſtotelem non Raias ob hanc
Lib. 6. hiſt. cap. 10. cauſam, ſed Ranas piſces propter amplum & ſpinis aſperum caput ſobolem ſuam ore non recipere,
ſcribere contendit, immemor huius qui apud eundem Ariſtotelem legitur, loci; quem Græcè recita-
bo, quandoquidem in Latino mendum irrepſit. Τῶν δὲ πλατέων τρυγὼν καὶ βάτος ὐ δέχονται διὰ τὴν
τραχύτητα τῆς κέρκυ. ὐκ εισδέχεται δὲ ὐ δὲ βάτραχος τὺς νεοττὺς διὰ τὸ μέγεθος τῆς κέφαλης, καὶ τὰς ἀκάν-
θας, id eſt: Ex planis autem Paſtinaca & Raia non recipiunt propter caudæ aſperitatem. Neque
etiam fœtus recipit Rana propter capitis magnitudinem & aculeos. In quibus poſtremis verbis in lati
na Theodori verſione non tamē ipſius, ſed typographi errore pro Rana, perperā legitur Raia. Olaus F
Magnus in Tabula Septētrionali ſua, paullò vltra Daniæ fines in Oceano pingit Raiam, quę hominē
natantem, qui a multitudine Canum in profundum trahi periclitabatur, naturali quodam affectu
aliquandiu defendit, & tuetur. Eius icon præcedenti pagella data eſt.

VSVS IN CIBIS.

GAlenus, cumq; ſecutus Pſellus Raias & Læuiraias, duriores eſſe & concoctu difficiliores,
copioſioriſq; nutrimenti quàm eſt [a] Torpedo & Paſtinaca, tradunt. Alias idem Gale-
Vt nutriant. nus, ſola (inquit) cartilagineorum Torpedo & Paſtinaca laudantur. Ita & Mneſitheus: pi-
ſcium genus quoddam διαρτὸν vocatur, cuius cutis aſpera & ſine ſquamis quales Raiæ & Squatinæ
[a] Li. de vict. attenu. ſunt. Hi omnes friabiles quidem (εὔθρυπτοι) ſunt, ſed haud boni odoris & alimentum humidum
præbēt, elixati aluum maximè omnium ſoluunt: aſsi verò deteriores ſunt. Quomodo itaq; Diphilus
Siphnius εὐστομαχον, id eſt ori gratam eſſe dixit? cur poëtarum nonnulli lautiſsimis aliquando cibis
annumerarunt? Eupolis in Adulatoribus: παρὰ τῷ δὲ Καλλίᾳ πολλὴ θυμηδία, ἵνα παρὰ μὲν κάραβοι G
A quibus laudetur. καὶ βατίδες, καὶ λαγῷ, καὶ γυναῖκες εἰλίποδες: id eſt, apud hunc Calliam multum voluptatis fuit:
Aderant enim, Locuſtæ, Raiæ, Lepores, ac mulieres tolutim incedentes, id eſt curuatis & inuerſis pe
dibus ob fœmora implicata faſcijs: Epicharmus in nuptijs Hebes: fuiſſe ſcribit Torpedines, Raias,
Zygænas, Preſtes, Squatinas. Sannurion: Ὦ βατίδες, ὦ γλαύκων κάρα, O Raiæ, ò Glauci caput.
Ariſtophanes in Acharnenſibus: Οὐδὲ χαίρω βατίσιν, οὐδ᾽ ἐγχέλυσιν. Glaucorum enim caput ſummo-
pere commendari ab opſophagis oſtendimus. Λαγὸς verò non venenoſum illud malachion, hîc in-
[b] Lib. 2. Serm. telligitur, ſed de quo [b] Horatius. *Nec ſcarus aut poterit peregrina iuuare Lagois,*
vbi Acron dubitat, an Lagois ſit genus piſcis quod in Italo mari non reperitur, aut auis, quæ carnem
Lagois quid Leporis habet. Porrò quantoperè quoq; celebrentur Anguillæ quibuſcum poſtremo loco nominan
tur Raiæ, ſuo loco patebit. An ab aliqua parte celebratur? nam & Antiphanes βάτυ νῶτον, id eſt
Raiæ dorſum, βάτραχυ verò γαστρίον, id eſt, Ranæ ventrem inter lautiſsimos cibos prædicat: Suntq;
qui Raiæ ſcapulas laudant ex Archeſtrato: & Geſnerus ſeſe intellexiſſe ſcribit, dimidias laterum ex-
tremas partes de Raijs edi à diuitibus: reliquam partem plebi & familiæ relinqui. An verò potiſſi-
mùm iecur intelligunt? hoc enim maximè delicatum habere Rondeletius teſtatur, idq; alios ex ace-
Iecoris deliciæ. to tantùm comedere, alios primùm elixum, deinde in ſartagine frixum aceto vel oxalidis ſucco cum H
pipere condire. An & temporis anni rationem habuerint, & non quouis tempore edi voluerint?
nam & Archeſtratus ille obſonatorum coryphæus hyeme potiſsimùm eas maximè comedendas eſſe
Quo anni tēpore meliores. ſuadet, caſeoq; & ſylphio condiri. Alijs enim temporibus multò grauiùs olet & multò duriori carne,
ſiccioreq; & exucciore (ita quæſo mihi liceat loqui) prædita eſt; quamobrem cùm aliquādo nonnul-
li in conuiuio de ſucco & ſubſtantia Raiarum Rondeletium interrogaſſet, reſpondit idem quod Do-
rion tibicen apud Athenæum, qui cùm quidam diceret Raiam bonum piſcem eſſe, perinde ac ſi quis
(inquit) pallium elixum comedat. Euaneſcit odor ille ferinus marinuſuè fœtor in diutiùs ſeruatis.
Quare Lutetiæ meliores ſunt Raiæ (inquit Rondeletius) quàm Rhotomagi, & Lugduni quàm Maſ-
ſiliæ. Longa enim vectura tenereſcunt. Noſtro item æuo vbiq; locorum vilis plebeiuſq; piſcis eſt.
Apparatus. Gallis tamen, qui duris & firmioris carnis piſcibus delectantur, in delicijs eſt. Hollandi potiſſimùm eli
xant, butyroq; & aceto affuſis, addito ſinapi inferunt, in aliorum inopia. Romæ maiores teſte Saluiano
elixas ex alliato, minores frixas & ſucco mali aurancij pipereq; conſperſas comedunt, at plebei tantū.

A

VSVS IN MEDICINA.

AVribus vtiliſsimum eſſe Bati piſcis fel recens, ſed & inueteratum vino [a] Plinius tradit. Rondeletius in penuria hepatis Paſtinacæ, ſe Raiæ hepate vſum eſſe ad pruritum (ſic lego, nam deprauatè apud ipſum legitur priuatum abſq; ſenſu,) non exempto felle ſcribit, idq; cum ſucceſsu. Idem, quod Plinius oſsiculo de cauda Ranæ marinæ tribuit, de oſsiculo ideſt, aculeo caudę Raiæ intelligendum conijcit. *Manarum* (inquit Plinius) *muria & capitis cinis cum melle ſanat ſtrumas. Pungi piſcis eius qui Rana in mari appellatur, oſsiculo de cauda, ita vt non vulneret, id faciendum quotidie, donec percurentur.* Neq; enim aculeos in cauda habet Rana marina, vt ex eius deſcriptione poſtea perſpicuum fiet, neq; oſsa, cùm cartilaginea ſit: neq; de Paſtinacæ radio locus intelligi poteſt: de eo enim mox ſequitur. *Eadem vis & Paſtinacæ radio.* Quamobrem non video (inquit Rondeletius) quò meliùs iſta referri poſſint quàm ad Raiarum aculeos: ex his enim ſunt quæ magnos habent & firmos planeq; oſseos, præſertim cùm ex Raia in Ranam facilis lapſus fuerit, qui ſæpiùs & in
B conuerſione librorum Ariſt. reperitur.

Fel. / [a] *L. 32. ca. 7.* / *Hepar.* / *Plinius correctus.*

DE RAIIS IN SPECIE. ET PRIMVM DE LÆVI. Cap. XLIX.

SYNONYMA. ETYMVM.

QVAE ex Raijs apud Græcos λειόβατος appellatur, licet apud Latinos nomen non habeat, verbo reddito, Latinè Raia læuis, vel vt recentioribus placet, coniunctis dictionibus, Læuiraia vocari poterit. Nec obijciendum eſt (inquit Saluianus)
C ſimul ſtare non poſſe, læuem eſſe & βάτον vocari, cùm βάτος piſcis (vt ſuprà monſtrauimus) ob recuruos aculeos, quibus rubi inſtar horret, dicatur: nam etſi dorſum huius piſcis eiuſmodi aculeis careat, iiſdem tamen munita eſt cauda. Vnde cùm aculeatam & horridam caudam habeat, dorſum verò læue, iure λειόβατος à Græcis, à noſtris verò Læuiraia vocatur. Athenæi locus, in quo λειόβατος etiã ῥίνη vocatur, neceſſario mendoſus iudicari debet, vel Athænæus præcipitanter ita ſcripſerit, cùm Rhine Squatina ſit & aſperrima cute præditus piſcis: Ita autem in chirographis codicibus legi Caſaubonus atteſtatur. Lęuiraiam Romani à muco quo abundat, Mucoſam, & à lata faſcia qua mucus ſeu potiùs coriza, in coriza laborantibus atq; in infantibus excipi ſolet, Bauoſam appellant: bauum enim iſtiuſmodi faſciam dicimus, vt Bellonium falli conſtet, qui Romanis Falſam velam à carbaſorum forma nuncupari ſcribit. Idem etiam Maſſilienſibus Flaſſadam vocari teſtatur à lecti tegminis ſimilitudine, quod & Saluianus confirmat. Rondeletius verò hoc nomine dictam Raiam, Oxyrinchum alteram facit; huiuſce verò Lęuiraiæ nomẽ apud Maſſilienſes ſubticet: eſſe tamen ait qui in Gallia raſam vocant à glabra cute, & alicubi, vt apud ſuos, à colore fumat & Fumado. Sunt enim (inquit) colore fuſco, quem exfumat vocamus, quòd eo colore ſint quæ fumigantur, priuſquàm maximè denigrentur. Hiſpanis quoq; à cute læui & pellucida
D Liuda nominatur.

Læuiraia. / *Mucoſa.* / *Bauoſa.* / *Falſa vela.* / *Color.*

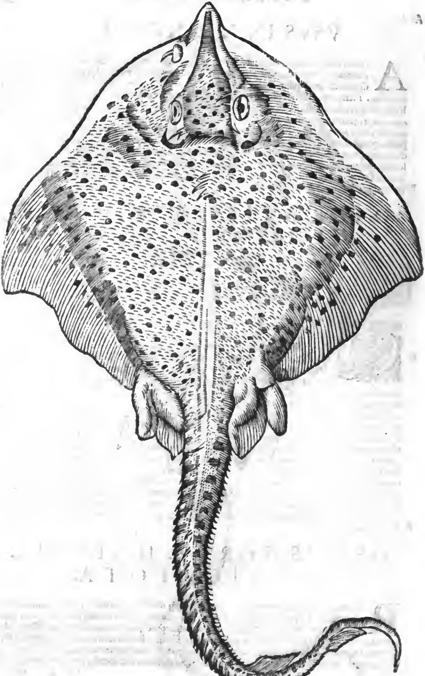
GENVS. FORMA. HISTORIA. DENIQ; TOTA.

RAiarum læuium non vnum genus eſt; poſſuntq; diſtingui in acutum, & obtuſum roſtrum habentes. Ex poſtremis eſt, quæ inter omnes læues generis nomen obtinet, quam nunc deſcribimus. Piſcis eſt cartilagineus, planus, corpore quidem tenui ſed in ampliſſimas alas expanſo, omnium ſui generis piſcium poſt Bouem (ſic vocat Raiam eam quam Rondeletius Oxyrhynchum maiorem) teſte Bellonio maximus, à quo (inquit) ipſa corporis tenuitate, roſtro, ſpinis vncinis, cute, dentibus & ore diſtinguitur. Dixerat autem dentibus eſſe obtuſis, cute ſubtus læui, Paſti-

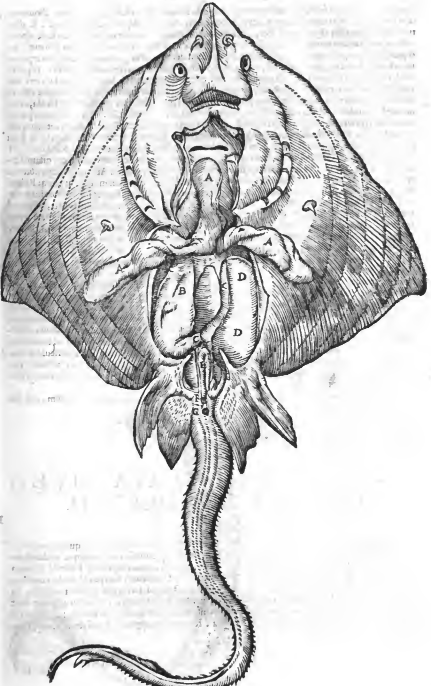
Diuiſio. / *Magnitudo.* / *Dentes.*

Digitized by Google

Raia læuis ſeu Barattula Venetis.

Digitized by Google

Digitized by Google

nacæ modo, roſtro in faſtigium aſſurgente: prona parte albida, ſupina ſubnigra, tactuiq; aliquantu- E
lum ſubaſpera. Nos ſuprà omnes Raias dentibus carere diximus, idq; Saluianus teſtatur, & dentium loco in maxillis aſperitates habere, & Rondeletius quoq; Læuiraiæ os latum eſſe ait, & aſperis oſſibus pro dentibus munitum, cùm alioqui cartilagineus piſcis oſſium loco cartilagines à natura acceperit, vt impropriè loqui vtrumq; conſtet. Idem Rondeletius cutem glabram læuemq; interpretatur, ab aculeis nudam, præterquàm in locis prope oculos, quorum vterq; aculeo munitus eſt; item media dorſi linea & cauda. In illa enim infixos ait eſſe aculeos paruos raroſq;: in cauda verò tres eorundem ordines, rariores, tenuioreſq; quàm in alijs generibus: in ſupina item parte aliquot eſſe in os recuruos, cibi, vt opinatur, retinendi gratia. Roſtrum tenui cartilagine conſtat & pellucida, eſtq; mediæ longitudinis. Rima pro podice eſt, pudendo muliebri non abſimilis. Alæ vtrimq; expanſæ tenues ſunt, prona parte nigricant, vt & cauda, dempta quadam parte candida: ſic etiam tota pars ſupina alba eſt. Diphilus cùm Raiam ori gratam eſſe dixiſſet, Raiamq; ſtellarem teneriorem & boni ſucci; addit Læuiraiam aluo difficiliorem eſſe & virus olere: quem locum exponens Saluianus, vt Raiam minus inſuauem (inquit) Raiam verò Stellarem minus duram ac minus mali ſucci, quàm Læuiraia (quæ reuera omnium deterior eſt, etſi carnem albam habeat, vt apud Athenæum Epænetus in re coquinaria aſſeuerat) eſſe, ei aſſentiri poſſumus & debemus, ſic neq; Raiam ſuauem, neq; Raiam F
ſtellarem teneram boniq; ſucci eſſe concedendum eſt, quando omnes inſuaues ſint, atque duræ carnis ſolumque hepar tenerum atque ſapidum habeant. Noſtra Læuiraia à ſummo roſtro, vſque ad caudæ extremum longa erat tres dodrantes. Roſtri pars in obtuſum angulum tendit figura depreſſa, & quaſi quadrangula. Oculos habebat parte ſupina, oblongos, pupillam nigram, iridem albam. Supra oculos bini vtrimq; eminebāt aculei. Parte ſupina ſupra os bina erāt foramina olfactus organa, rima quadam ad os vſq; deducta. Maculis ſupina parte nigris vndiq; variabat, quod ei in Raiarum genere peculiare eſt. Branchias habebat detectas, quinas. Inter cutem & peritonæum albida caro mucoſa panniculi carnoſi vicem obtinet. Hepar in latitudine ventris, tribus diſtinctum lobis longiuſculis habebat, ſed quorum medius eſſet breuiſſimus; qui ſinguli linguarum figuram referebant, colore ex albo rubeſcente. Sub hepate ventriculus ad ſiniſtrum latus figuræ planę, vniuerſam occupabat capacitatem. Eius pars conuexa in latus vergebat ſiniſtrum, concaua in ſpinam. Pylorum excipiebat inteſtinum latum, rotundum & occupabat dexteram partem vniuerſam, definebatque ad inferiorem ſpinam, anguſtum in proximo ſupra ipſam ſpinam cæcum habens inteſtinum tenue admodum. Nullum cernebatur meſenterium ad ipſum inteſtinum ſecundum ipſius longitudinem, niſi ad connectionem ventriculi & inteſtini, cuius beneficio medio hepatis lobo colligebatur. Sub ventriculo in me- G
dia eius regione caro cernebatur rubicunda, quæ fortaſſis lien fuerit. Pars inferioris pectoris ſubſtantia oſſea. Cor thoracis ſinu exiguo triangulari continebatur exiguum, quale Lucio, trunco vnico veluti pediculo appenſum.

Cutis. — Roſtrum. — Carnis qualitas.

AAA. Hepar tribus diſtinctum lobis.
B. Ventriculus.
CC. Ventriculi pylorus oblongus & rotundus, recurrens ad ſuperiora.
DDD. Inteſtinum rotundum, amplum, abſq; menſenterio.
E. Inteſtinum cæcum tenuiſſimum, ad ſpinam.
F. Exitus inteſtini.
G. Os pudendi.
H. Lien.

DE RAIA VNDVLATA, SIVE CINEREA RONDELETII. H
Cap. L.

Aliquot Raiarum ſpecies Rondeletio debemus, ex quibus & hanc, quam à colore cineream, à maculis verò flexuoſis, vndulatam cognominauit, additque quibuſdam Coliart vocari. Eſſe autem ex læuium genere, corpore minus ad Rhombi figuram accedente, quàm in reliquis Raijs, ſed oui potius forma: Corpus ab aculeis nudum, præterquàm in linea dorſi, in qua pauci ſunt, parui, rari: circa oculos nonnulli. In cauda ſunt triplici ordine diſpoſiti, maiores & denſiores. In eadem pinnulæ ſunt duæ. Ore, oculis, foraminibus, branchijs, partibus internis, carnis duritie alijs ſimilis, ſed colore eſt cinereo, prona parte multis ſinuoſis lineis deſcripta. Iconem non appoſui, quòd facilè ex alijs haberi poſſit.

Nomen. — Forma. — Aculei. — Pinnæ. — Color.

DE

A

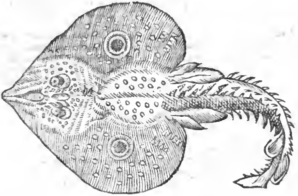
DE RAIA LÆVI ALTERA SIVE OCVLATA. Cap. LI.

PRAETER Raiam aſteriam ſiue ſtellarem binæ ſunt aliæ, quas ab oculorum maculis idem Rondeletius oculatas nuncupat, ſed quia altera læuis, altera aſpera eſt, hac itidem differentia addita, vtramque diſtinxit. *Nomen.* Illam nonnullos (Gillium intelligit, ego & Saluianum in eadem opinione fuiſſe inuenio) aſteriam eſſe exiſtimaſſe tradit, macularum cauſa motos, quorum opinionem refellit, argumento quòd Galeus aſterias ab Ariſtotele à maculis ſtellatim diſpoſitis nominatus ſit, quales in iſta Raia minimè ſunt, verùm in alia ſpecie maximè euidentes & conſpicuæ; *Aſterias quorundam.* quamobrem hanc rectiùs videor (inquit) mihi oculatam nominaſſe: aliam à ſtellis manifeſtis in toto corpore ſparſis Aſteriam. Præterea veterum Aſterias tenerior eſt, boniq; ſucci, quod de hac, de qua nunc agimus, dici non poteſt.

B Galli in Prouincia hoc Raiæ læuis genus Mirallet dicunt, à ſpeculorum paruorum ſimilitudine, vt Rondeletius teſtatur. Quo Gallico nomine vtitur Bellonius, Miraletum vocans, Rondeletius verò neglecta vulgari appellatione oculatam appellare maluit, quòd in maculis, à quibus ei nomen, maior cum oculis ſit ſimilitudo, quàm cum ſpeculis. Nobis incognita eſt.

Raia oculata, & læuis Rond.

C

DE BOVE BELLONII. OXYRINCHO MAIORE ROND. Cap. LII.

D

SYNONYMA. ETYMVM. ÆQVIVOCATIO.

BOVIS nomen pro piſce admodum varium eſt, deq; diuerſis piſcibus prædicatur, quod beneuolus lector omnino aduertendus eſt, ne homonymia intricatus, authores haud clarè percipiat. Strabo inter Nili piſces Bouem recenſet. *Boues qui piſces dicantur* Salpa (vt diximus antè) Bos vocatur, quòd marinis herbis ita veſcatur, vt terreſtribus bos quadrupes, vt Pancrates teſtatur apud Athænæum. Seruius verò Phocas interpretatur *Phoca.* Boues marinos: quos alij communiter marinos Vitulos dicunt. Maſſilienſes item & Genuenſes Boues marinos hodieq; nominant. Celebrantur & alij marini piſces ſeu potius beluæ

marinæ,

Boues marini quadrupedes vbi. marinæ, Bouis nomine, quæ quadrupedibus ſimiles eſſe dicuntur. Scribit quidam Hamburgenſis in ſua nauigatione peracta anno Domini 1549. in mari iuxta Arabiam nigram varias degere animantes terreſtribus ſimiles ſed breuioribus cornibus, iiſdemq; pinnatis: corpore pilis obtecto perbreuibus, nempe Aſinos, Canes, Boues. Cæterùm haud ſatis intelligo, ſoloſnè Boues cornutos eſſe innuat; an etiam Canes & Aſinos. Aſinos quadrupedes cornutos inuenio; Canes minimè. *Vacca marina cornuta.* Vacca marina cornuta ab Olao depingitur in tabula regionum Septentrionalium: & Cornuta Plinio inter beluas eſt; & Albertus deniq; teſtatur peritiſſimorum piſcatorum authoritate, in profundo ſui maris marinos Boues degere. Nos modò iſtiuſmodi ſiue piſces ſiue beluas non intelligimus, ſed Raiarum generis maximum piſcem, qui non à ſimilitudine quadrupedis, ſed à magnitudine Bouis nomen apud Græcos obtinuit, quomodo item bulapathum quidam dicunt, quod Dioſcorides hippolapathum ab equi magnitudine maluit appellare; magnus enim vterq; quadrupes. *Nomina vulgaria.* Vnde eſt quòd Ligures teſte Bellonio etiamnum Vaccam, vocent, Dalmatæ verò, vt Gillius ſcribit, Bouem. Rondeletius quibuſdam è ſuis Flaslate dici ait quaſi lecti ſtragulum: quod nomen antea ex Bellonio & Saluiano Læuiraiæ tribuimus: ſed fieri poteſt, quòd vtraq; Raia ſic vocetur: vtraq; enim latiſsimo corpore eſt. Pariſinis eodem Bellonio ſcribente, non alio quàm Raiæ nomine agnoſcitur, quòd eius quidem caro, non modò ſapore, ſed etiam colore atq; adeo inſertis cartilaginibus, maiorem Raiam præſeferat. Alibi in Gallia *Subula.* Elerio dicitur, nomine cum Oxyrincho communi, quaſi ſubula, nimirum à roſtri figura. Eſt autem ſubula inſtrumentum cerdonum quo ad perforandos ſuendosq; calceos vtuntur: cæteri Galli aleſne dicunt, nos Leſinam: quare & piſcis nobis ita vocari poterit: qualis enim eſt ſubula, id eſt acuta, tenuis, latiuſcula, nō rotunda; tale eſt huius piſcis roſtrum. Venetijs Stramazzo vocari ſeſe intellexiſſe ſcribit Geſnerus, aliquoſq; Lamiam interpretari.

(Right margin: E beside the first line; F beside "ſapore, ſed etiam colore …")

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

a Lib. 5. Hiſt. cap. 5. *Planum piſcem eſſe.*

ARiſtoteles [a] manifeſtè inter planos cartilagineos Boues nominat: cùm enim Raiam, Paſtinacam, planos & cartilagineos piſces nominaſſet, ſubiungit. *Cartilaginea verò præter ea quæ numerauimus, ſunt Bos, Lamia, Aquila, Torpedo, Rana, omneq; genus Muſtelorum.* Si enim ſimpliciter cartilagineum piſcem eſſe innuere voluiſſet, vt quidam contendunt, quid attinebat addere, & omne genus Muſtelorum, cùm omnia cartilaginea vel Muſteli ſint, id eſt longi piſces, vel plana. Ad hæc omnes quos ibi nominat, plani ſunt, quanquàm Lamiā Rondel. longam faciat; cùm alioqui hanc G *b L. 9. c. 24.* Ariſtotelis ſententiam veluti pro nobis fideliter reddiderit [b] Plinius his verbis: *Planorum piſcium alterum genus eſt, quod pro ſpina cartilaginem habet, vt Raiæ, Paſtinacæ, Squatinæ, Torpedo, & quos Bouis, Lamiæ, Aquilæ, Ranæ, nominibus Græcis appellant.* Poſtremò accedit Oppiani ac Aeliani authoritas quorum ille omnium latiſſimum eſſe ſcribit, ſæpè enim ad vndecim vel duodecim cubitos latitudinis accedere tradit, his verſibus.

Incola Bos cæni qui vaſta mole mouetur *Corporis, & latos ſeſe diffundit in armos*
Biſſenis magnos cubitis porrectus in artus.

Aelianus verò longitudine & latitudine inſignem eſſe: ex quibus tamen verbis longum piſcem eſſe credere non debemus, ſed longitudinis etiam meminiſſe, ne quis latitudinem eam enormem in monſtruoſitatem conuerteret. Duo eius genera Rondeletio nota, & Raiæ oxyrinchi maioris & minoris *Maioris deſcriptio.* nomine deſcripta ac depicta. Minorem ſubinde ab hoc capite deſcribemus. Maior (inquit) illi ſimilis eſt, alis quidem valdè amplis & extenſis, ſed ipſo corporis trunco ſtrictiore, acutioreq;, dorſo longiore. Aculeos nullos omnino habet, præterquam in cauda, in qua vnicus eſt eorū ordo. Partibus cæte*Aculei.* ris ab alijs non differt. Bellonius quoq; aculeis carere tradit, coloreq; eſſe totius corporis liuido: contrà Aeliano, dorſo, facie, & lateribus admodum niger eſt, & ſupinæ partes albicant. Idem Bellonius H *Dentes.* dentes habere ait truces, atq; in hami modum inflexos, triplici ordine in maxilla diſpoſitos, eoſq; mobiles; qua in re cum Oppiano atq; Aeliano non conuenit: ille enim dentes habere ait obſcuros exiguoſq;; hic incluſos haud in conſpectum venire aſſerit, Rondeletius Oppiani verſus recitat, eiq; ſubſcribens, ſunt (inquit) qui Bouem antiquorum eſſe putent, quòd in maximam molem accreſcat, quòd in ore latentes habeat dentes, paruos, inualidos, vtpote qui mobiles eſſe videantur: quamobrem colligo Bellonium hunc piſcem ad ſceleton deſcripſiſſe, cui aliquis, vt piſcem truculentum eſſe oſtenderet, ſæuitiamq; magnitudini corporis competere, dentes affinxerit. Adde quòd & amplum ei rictum *Os.* tribuat, cùm os exiguum eſſe Aelianus teſtetur: item ad latera capitis aculeos permultos & ad caudam recuruos, quorum Rondeletius non meminit; ſed minorem ſuam oxyrinchum iuxta oculos, quatuor aculeos habere aſſerit. Saluianus pro Raia læui exhibere videtur, niſi ſint tres oxyrinchi ſpecies.

LOCVS

A

LOCVS. PARTVS. NATVRA. MORES.

BOues Ouidio pelagij ſunt: Oppiano verò in cœnoſis lutoſiſq; locis degunt: & Aeliano in limo gignuntur. Gignunt non ouum ſed ſtatim animal, vt Ariſtoteles tradit. Magno autem licet ſint corpore, viribus nihilominus planè ſunt imbecilli, & corpore molli, & vorax eſt, vt Oppianus & Aelianus tradunt, & cùm piſces plurimos voret, tùm humanam potiſsimùm appetit: porrò *Cibus.* cùm virium ſuarum infirmitatis omnino ſit conſcius, ſola corporis mole fretus eſt: Itaq; ſi fortè natantem aut piſcationi intentum aliquem obſeruauerit, adnatans in altum ſe tollit & incuruatus deſuper ſe inijcit, ac ſuo pondere deprimit, & corpore toto grauis, tecti inſtar ſupereminens, & membris ſuis omnibus ceu vinculis impediens, emergere hominem & reſpirare prohibet. Quamobrem ho *Vt hominem ſuffocet.* mo ſpirandi facultate erepta extinguitur, Bos præda fruitur. Quæ cùm Pet. Gillius lègeret, Bouem ab Ariſtotele inter Cetarios numerari ſcribit, taleſq; intelligi ab Oppiano & Aeliano. Verùm ego eum Ariſt. locum non inuenio: quod ſi tamen is alicubi legitur, non alium quàm hunc cartilagineum
B piſcem planum ab eo intelligi, non dubito; Ob corporis enim molem, vnde Bouis nomen ſibi vindi- *Vt piſcatoris euadant manus.* cauit, Cetaceis annumerari optimè poteſt, vt & Thunnus, magniq; alij & duræ carnis piſces. Eadem corporis mole piſcatorum manus euadunt, vt idem Oppianus notauit, inquiens: Boues, oues, Raiæ &c. appenſa mordicus eſca hamo infixa, ſequi nolunt, & magni corporis mole ad aquæ fundùm adhærentes, trahentibus renituntur, & ſic elabuntur interdum ab hamo.

VSVS IN CIBIS.

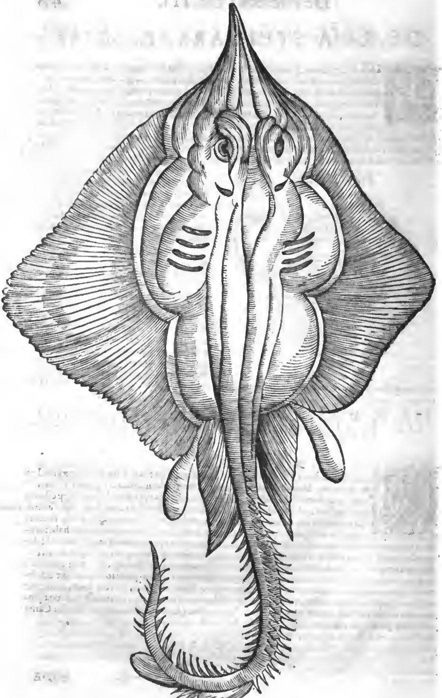
BOs authore Diphilo ex cartilagineis carnoſus eſt, ſed præfertur illi Muſtelus cognomine ſtellaris. Vbi Galeus ſiue Muſtelus fortaſsis expungi debet, vt comparatio ſit in ſolis planis cartilagineis. Aliàs enim ſtellarem Raiam præ cæteris (vt oſtendimus) commendauit, vt videlicet Bos inter Raias non poſtremum bonitatis locum obtineat; nam & Rondeletius, carne (inquit) eſt molliore quàm cæteræ, maximè ſi non ſenuerit. Eodemq; referente piſcatores hoc genus Raias ſale conditas in fumo ſoleque exiccant, multis primùm vulneribus, lateribus inflictis, quò mulius citiùsq; exiccentur. Exiccatæ diù incorruptæ ſeruantur, tum ob humiditatem ſuperuacuam & excrementitiam à ſole abſumptam, vt nullum ſit putredinis periculum, tum ob carnis ſubſtantiam glutino-
C ſam & viſcidã. Nam qui piſces carne nimium pingui molliq; ſunt, ſalituræ idonei non ſunt, quia in ea contabeſcunt & diſſoluuntur.

DE RAIA OXYRINCHO MINORE. Cap. LIII.

RONDELETIVS (vt diximus) à roſtri acumine binas Raiæ ſpecies, oxyrinchos nominauit. De maiore iam dictum eſt. Minorem Italis Raſam peroſam vocari tra- *Nomen.* dit (ad differentiam nimirum alterius quæ ſimpliciter peroſa vel petroſa appellatur, quæ aculeata eſt,) ſuis ſimili de cauſa Eleno quaſi ſubulam, alijs Sot, alijs Gilioro. *Deſcriptio.* Corpore eſt (inquit) maximo, maculis multis lentis ſpecie in parte prona notata; qua de cauſa à noſtris piſcatoribus Lentillade dicitur. Ad oculos quatuor habet aculeos: in cauda tres eorum ordines qui diuerſi ſunt & inæquales, vt primus medij ordinis maior ſit ſe-
D cundo, tertius primo, quartus ſecundo reſpondet, & ſic deinceps, donec ad caudæ pinnulas ventum ſit, circa quas aliter ſiti ſunt. Vtrimque enim per tranſuerſum recti ſunt, ad latera conuerſi, qui per hos ſequuntur in cauda extremi, in caput recuruantur. In ſupina parte roſtri, alij ſunt acutiores, alij in os recurui ad capiendos vel retinendos piſces. Dentes habet in os vergentes, Squatinæ dentibus ſimiles, non in lateribus ſed in medio maxillarum. Oculis, ore, foraminibus, caudæ pinnulis, alijſque partibus & internis & externis, ſuperioribus (Læuiraiæ & vndulatæ) ſimilis: Carne eſt non æquè dura. Hæc ferè ille.

DE

Oxyrinchus minor.

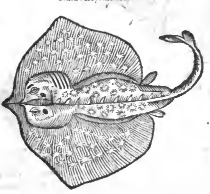
A

DE RAIA STELLARI. Cap. LIV.

GILLIVS eumq; ſecutus Saluianus Stellarem ſiue Aſteriam, eam eſſe arbitrantur (vt monuimus) quam nos ex Bellonio & Rondeletio Raiam læuem oculatam vocauimus, qua cum vera Aſterias comparata veluti purpura cum purpura (vt dici ſolet) certiùs dignoſcetur. Vtraq; ex læuibus eſt, ſed rarior Aſterias, ideoq; multis minus cognita. Corporis ſpecie ab omnibus primo aſpectu Raiæ ſpecies eſſe iudicabitur: *Deſcriptio.* tamen ab alijs diſtinguetur aculeis quos in dorſo habet mox à capite incipientes & in priorem caudæ pinnulam deſinentes. Præter hos nulli alij ſunt in toto corpore. Dorſi pars prona, alæq; expanſæ, ſtellulis eleganter ſunt depictæ, à quibus Aſteriæ nomen inuenit. Cauda tenuis eſt & breuior in hac ſpecie quàm in reliquis. Caput Paſtinacæ quàm alijs Raijs ſimilius. Eſt enim *Locus.* craſſius & latius. In alto mari & puriore *Caro.* aqua degit; ob id rarior eſt & in litoribus minus frequens: quamobrem meliore eſt carne quàm reliquæ, ſcilicet molliore, teneriore, facilioris concoctionis, melioriſq; ſucci. Rectè igitur Athenæus: Stellata Raia tenerior eſt & εὔχυλος, id eſt boni ſucci (Geſnerus legit εὐχόιλιος, id eſt quæ facilè deſcendit.) Nec dubium eſt quia ſaxatilibus ſubſtitui poſſit, Torpediniq; & Paſtinacæ præferenda, quas tamen Galenus Raijs præfert. Hanc quæ ex Rondeletio hîc oſtenditur, genuinam veterum *Verã Aſteriam eſſe.* Raiam ſtellarem eſſe, tum ex carnis ſubſtantia, tum ex maculis pictarum ſtellularum ſpecie, à quibus & Galeus ſtellaris nominatus fuit, iudicari indubitanter poteſt, liceretq; plura addere, niſi res meridiana luce clarior foret, cùm nullus ſit, qui non ſtatim primo intuitu maculas pro ſtellulis agnoſcat.

Raia Aſterias Rond.

B

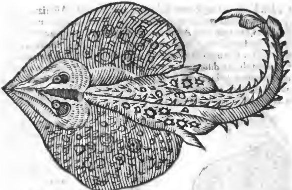
C

DE RAIIS ASPERIS, ET PRIMVM DE STELLARI. Cap. LV.

ENARRATIS Læuibus Raijs accedimus ad aſperas: inter quas primùm dicam de maculatis, quarum Aſteriam ſiue Stellarem vnam, alteram oculatam Rondeletius cognominauit: hanc quòd oculatæ læuis modo duos in tergore ceu oculos gerat, illã quòd læuis aſteriæ inſtar, ſtellarum ferè ſimilitudine in lateribus caudæq; principio notata ſit. De Oculata mox. Stellatã à Gallis (inquit ille) Raie eſtelee, ab Italis Rometa vocatur. *Etymum. Nomen.* Tota aculeis plurimis horret. In oculorum interuallo multi ſunt, breues, frequentes, peracuti, in medij dorſi linea alij, magni: in cauda tres magnorum ordines, alijs plurimis & minutioribus diſtincti. *Aculei.* Infiniti ſunt alij huc illucq; ſine ordine toto corpore inſperſi. Pro dentibus oſſa dura & aſpera habet. *Dentes.* Carne eſt dura ſiccaq;. *Caro.* Bellonius hoc genus Raiæ Aſteriam ſiue ſtellatam ſimpliciter facit, eademq; quæ Rondeletius nomina tribuit, aitq; Miraleto ſuo (Raia oculata læui) maiorem eſſe, multaſq; in tergore maculas rotundas, illius lituris perſimiles gerere: cute tamen eſſe aſperiore, craſſioreq; corpore; & caudam item permultis veluti ſpinis horrere; cæterùm guſtu ac ſapore nihilo eſſe aſperis Raijs inferiorem. Addit deniq; huius ſtellatæ Raiæ quoddam genus à Romano vulgo Arzillam (ſic ibi vocari ſcribit Saluianus eam, quam ille Raiam ſimpliciter vocat) vocari, cuius dentes (inquit) obtuſi ſunt, quemadmodum & Fleſſadæ id eſt læuiraiæ, à qua hoc præcipuè differt, quòd cute ſit aſperiore & ſtellas multò quàm Rometa latiores & pauciores habeat. Huius generis ſpecies duæ eſſe videntur; vna quæ ſtellulas habet in medio albas, ſed quas ambit circulus ex nigris punctis conſtans, totumq; corpus aculeis horridum eſt: altera ſtellulas prorſus candidas cum multò paucioribus aculeis.

D

Raia Aſterias aſpera Rond.

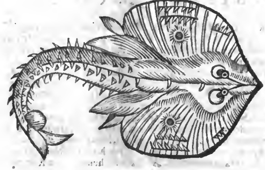

B

DE RAIA ASPERA OCVLATA. Cap. LVI.

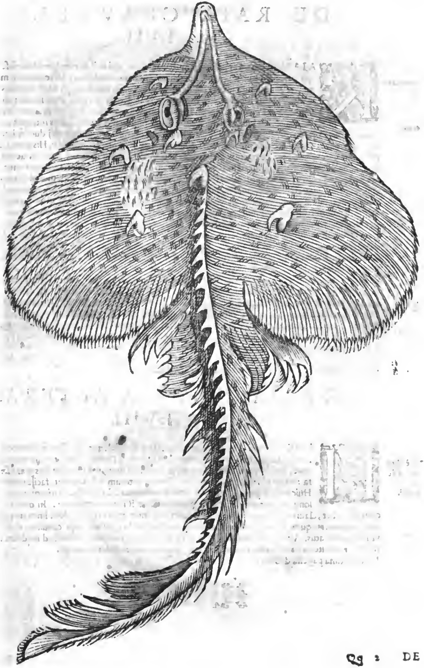
Aculei. OCVLATAE læui maculis ſimilis eſt: differt verò aculeis; quos in alis extenſis è regione macularum vtrimq; habet, alios in lateribus capitis vtrimq;, alios in dorſo, alios in cauda maiores, validiores & frequentiores. Colore non differt. Ne verò quiſpiam ſexu differre ſuſpicetur, addit Rondeletius, ſe in vtraq; & marem & fœminam ex lacte & ouis comperiſſe. C *Caro.* Carne eſt dura maliq; ſucci.

Raia oculata aſpera.

D

DE

E

DE RAIA CLAVATA.
Cap. LVII.

Nominis ratio.

Aculei.

RAIAM clauatam appellat idem Rondeletius (qui in Raiarum ſpeciebus obſeruandis atq; diſtinguendis fuit & diligentiſſimus & oculatiſſimus) ab aculeorum magnitudine & ſimilitudine cum clauis æreis ſiue ferreis, qua de cauſa Maſſilienſibus Clauade, à Gallis Raie bouclée vocatur, quia aculeos habet fibularum ſpecie: ab Italis Petroſa ſiue Petroſa. Corporis ſpecie reliquis ſimilis eſt, ſed multo breuiore & minus acuto, aculeis longè diſſimilibus & ſitu & figura: ij enim in oſſibus rotundis extant, vnciq; ſunt. Horum vnus ſuperiorem & ferè roſtri partem occupat: ſequuntur alij duo in lateribus anterioris partis procul à ſe diſtantes; alij duo in medio corpore minus à ſe diſiuncti. His forma & magnitudine pares duo ad radicem pinnulæ prioris in cauda. In media dorſi linea caudaq; aculei alij, quales in cæteris Raijs ordine locati ſunt vſq; ad priorem caudæ pinnulam: hanc ſequitur vnus duntaxat. In caudæ lateribus vtrimq; ordo eſt vnus aculeorum maiorum, clauorum ſiue fibularum ſpecie, ab initio caudæ ad medium eiuſdem tantùm, ne (vt opinatur Rondeletius) tot magnis aculeis rigidior commodè in omnem partem flecti non poſſet, tamen ne alicui caudæ parti arma deeſſent, maiorum aculeorum ordines ſequuntur parui alij, quales in cæteris Raijs cernuntur. Vidit item huius generis Raias quibus poſteriore parte corporis tantùm aculei illi magni eſſent, nulli verò parte anteriore, ſed horum ſitum diuerſum ſpeciem mutare non putat, quòd alia omnia reſpondeant. Monet deinceps ne nos decipiat Bellonij pictura, quòd in ea multa ſint à veritate aliena, ſicut (inquit) facilè iudicabit, qui illius deſcriptionem cum noſtra, & vtramq; cum ipſo piſce contulerit. Atqui Bellonius pictam quidem exhibet, atq; omnibus notis cum Rondeletiana eandem, piſcem verò non deſcribit, notiorem eſſe inquiens quàm vt deſcriptionem requirat. Hepar flaueſcens in duas partes ſectum eſt, in quo veſica, fel aqueum & tenue continens latet. Illud pro delicatiſſimo cibo habetur, pingue eſt, ideo in oleum reſolui poteſt, contra affectus hepatis vtile. Emollit enim citra magnam caliditatem. Fel aduerſus ſuffuſiones prodeſt. Poſſet (inquit idem Rondeletius) hæc Raiarum ſpecies Aquila antiquorum cenſeri (nihil tamen affirmat.) Colore enim nigricante eſt; incurui aculei vncis vnguibus reſpondent, alas valdè expanſas habet, veluti Aquila. Præterea in genere cartilagineorum & planorum numerarunt antiqui. Poſtremò dura eſt carne, cuiuſmodi carnem Aquilæ Philotimus eſſe ſcripſit, quod & à Galeno approbatur. Bellonius verò cæteris Raijs delicatiorem eſſe ſcribit. Maritimi experiri poterunt. Eius iconem præcedenti pagella dedimus.

F

Hepar.

Vſus in medicina.
Aquila.
Caro.

G

DE RAIA CLAVATA ALTERA.
Cap. LVIII.

Vt à ſuperiore differat.
Aculei.

HANC quoq; clauatam Raiam vocat idem Rondeletius. Sui Ronſe dicunt quaſi rubram, cùm alioqui colore ſit cinereo. A ſuperiore (inquit) differt, quia roſtro eſt acutiore, aculeoque illic caret. In ore dentes nulli ſunt, ſed pro dentibus maxillæ aſperæ: vnde qui hanc Raiæ ſpeciem Bouem veterum eſſe credunt, facilè refelluntur. Huic enim ſuprà ex Oppiano dentes tribuimus. In lateribus vtrimque octo ſpinas longas habet cuti ſuperpoſitas, quibus aliæ Raiæ omnes carent. In dorſo aculeos quatuor habet, clauis vel fibulis ſimiles, vt in ſuperiore, inter quos in media dorſi linea tres alij ſunt alterius generis, quos ſtatim ſequitur aculeorum ſimilium ordo, per mediam caudam ad pinnulas vſque continuatus. Vtrinq; in cauda aculeorum clauis fibuliſuè ſimilium ordo eſt ad medium vſque, reliqua pars alterius generis aculeis armata eſt. Carne eſt dura & ferini odoris. Icon proxima pagella dabitur.

H

Caro.

DE

A

Raia clauata Rond. altera.

B

DE RAIA SPINOSA. Cap. LIX.

HSTIVSMODI Raiam à ſpinis, quas non in alis ſolùm habet, vt clauata altera, ſed etiam in lateribus circa caput, Spinoſam cognominauit idem Rondeletius, Gallos imitatus, qui Cardaire eam vocant, quaſi (inquit) Lanificam, à ſpinis ſiue aculeis, cuiuſmodi multi infixi ſunt inſtrumentis ijs, quibus Lanifici lanas carpunt. Sunt & alij duo aculei oculis præfixi, & in media dorſi linea & ad priorem vſque caudæ pinnulam continuus eſt aculeorum ordo vnicus. Figura corporis Læuiraiæ ſimilis eſt, ſi longas cutis ſpinas excipias. Carnis item ſubſtantia & ſucco ab alijs non variat.

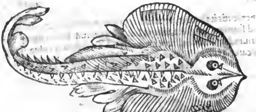
Nominis ratio.

C

Forma.

Caro.

Raia ſpinoſa Rond.

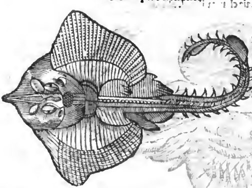

D

DE RAIA ASPERA. Cap. LX.

ASPERAM peculiariter ex omnibus Raijs vnam cognominauit idem Rondeletius quæ à cæteris eò differt, quòd aculeis paruis latera conſperſa habeat, corporis verò truncum nullis. In cauda tres ſunt longorum & firmiſſimorum aculeorum ordines ad extremum vſque caudæ. Roſtro eſt acutiore; carne dura, malique ſucci, vt cæteræ.

Raia Aſpera Rondelet.

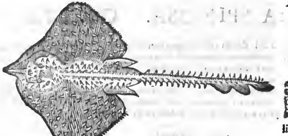

Nominis ratio.

DE RAIA FVLLONICA.
Cap. LXI.

HANC Räiarum ſpeciem vt ab alijs diſtingueret, Fullonicam appellauit perquã oppoſito cognomine, eò quòd vbiq; in alis, corpore, capite, & caudã, tota frequentiſſimis aculeis conſperſa ſit, inſtar inſtrumenti eius quo fullones pãnos curant poliuntq; quod totum aculeis ferreis cõſertum eſt. Roſtro ſatis longo eſt & acuto: caudæ aculei incurui ſunt, triplici ordine diſpoſiti. Hanc Raiam ait pugnaciſsimam eſſe, raramq; & carnis ſubſtantia ab alijs, non differre. F

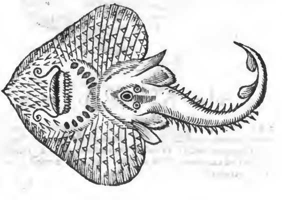
Raia Fullonica Rond.

DE RAIA ASPERRIMA.
Cap. LXII.

NOtiſſima iſthęc in ſupinum conuerſa proximè deſcriptę omnino ſimilis eſt, niſi quòd illa parte tantùm prona frequentiſſimos habeat aculeos; hęc verò non ſolùm prona, ſed etiã ſupina, tota aculeis peracutis ita horret, vt manu tolli non poſſet, niſi pinnulis cauda apprehẽſis. Hæc itaq; cauſa fuit, quòd ſupinam pingeret, tum vt huius, ita aliarum partes ſupini ſitus cognoſcerent ſtudioſi, ſcilicet oris, narium, foraminum, branchiarum, podicis, duorum vuluæ foraminum, formam & ſitum. Dentibus hæc caret, vt aliæ plurimæ, ſed horum vice maxillas habet aſperas & ferè oſſeas. G

Raia aſperrima Rondel.

H

A

DE LAMIA. Cap. LXIII.

LAMIAM Grammatici παρὰ τοῦ λαίμου, id eſt à gula deducunt, quòd magnam habeat gulam, quòd piſcis ſit voraciſsimus. A qua ingluuie quidam ſimiliter appellatas fuiſſe opinantur maleficas quaſdam mulieres, quæ cùm carnes humanas auidiſſimè expeterent, Veneris illecebris forma præſtantes iuuenes, quiq; optima eſſent corporis conſtitutione, delinitos atq; allectos deglutiebant, quod (vt aiunt) Menippo Lucio contigiſſet, niſi grauis & prudentis viri conſilium ab amore iuuenem amore auocaſſet, eumq; hoc dicto deterruiſſet, ὄφιν θάλπεις, καὶ σὺ ὄφις, id eſt ſerpentem foues & tu ſerpens, quod percommodè de eo dicitur, qui id amat, fouet, amplectitur, quod tandem certum exitium eſt allaturum: vnde fortaſsis iſtiuſmodi piſcis Oppiano ἀταρτηρὸς, id eſt noxius & damnoſus fuit cognominatus. Cæterùm Euſtathius Lamiæ nomen deriuari voluit à verbo λάπτω, quod eſt lambendo bibo, more canum, Luporum & animantium τῶν καρχάρων, id eſt acutos dentes babentium, Eſt autem λάπτω vox fictitia à ſono quem canes & Lupi bibendo edunt: ſed hoc piſci conuenire non puto. Eſt verò & λάψαι plenis ſe proluere poculis, confertim ſe ingurgitare mero, vt docet [a] Athenæus ex Ariſtophane, vnde τὸ λάπτειν teſte eodem Euſtathio eſt quoq; euacuare & inanire, quod piſci quadrat. Oppiano non λάμνης, vt Bellonius credidit, ſed λάμνη nuncupatur. Nicander Colophonius in libro de linguis recitante [b] Athenæo, Lamiam pariter Carchariam & Scyllam vocari ſcribit; cuius ſcriptoris authoritate fretus Rondeletius Lamiam Plinij & Ariſtotelis cum hac Lamia, id eſt, Cane Carcharia eandem eſſe voluit, vt in Cane dictum eſt, Pliniumq; inter planos enumeraſſe quòd hic inter Galeos dorſum latiſsimum obtinuerit: quam opinionem refutauimus, quandoquidem præter & ante Plinium Ariſtoteles planum, non longum piſcem eſſe oſtendit, & diſertis item verbis à Galeis ſeparauit, ſed verba vtriuſq; licet iam aliquoties recitata repetam, veniam à beneuolo lectore petens, ne velut cramben bis tervè coctam apponere me arbitretur, rideatq; vt citharœdum chorda qui ſemper oberrat eadem. Ariſtoteles [c] itaq; poſtquam nominaſſet Raiam, Paſtinacam & Squatinam, qui piſces & ipſi (vt oſtendimus) plani ſunt, ſubinde ſubiungit. *Cartilaginea verò præter ea quæ numerauimus, ſunt Bos, Lamia, Aquila, Torpedo, Rana, omneq; Muſtelorum genus.* Diuidit itaq; cartilagineos piſces in planos & longos, nimirum Muſtelos, & inter planos nominat Lamiam: atq; ita quoque ex eo tranſtulit [d] Plinius, planorum piſcium duo genera eſſe oſtendens, ſpinoſum vnum, cartilagineum alterum; nam de ſpinoſo cùm dixiſſet, addit: *Planorum piſcium alterum genus eſt, quod pro ſpina cartilaginem habet, vt Raia, Paſtinaca, Squatina, Torpedo, & quos Bouis, Lamiæ, Aquilæ, Ranæ, nominibus Græci appellant.* Oppianus item Lamias à Canibus diſtinxit, vt antea etiam dictum eſt. Quamobrem Lamiam cum Bellonio latum piſcem eſſe ſtatuo: cæterùm quid ſibi velit, Lamiæ vocem ad Hamiam accedere ſcribens, non video: neq; enim cum Amia piſce, quem Hamiam cum aſpiratione haud rectè videtur appellare, quicquam commune eſt Lamiæ præter literas quibus ſcribuntur: accentibus tamen etiam variant: ἀμία enim paroxytonum eſt, λάμια proparoxytonum. Ab eodem qua ratione Lamia latus planuſq; piſcis, & tamen generis Galeorum qui longi ſunt, eſſe dicatur, miretur aliquis. Ait autem maximæ molis euadere, cute integi ſcabra, os eſſe in anteriore capitis parte, vt in Squatina & Rana, & in eo hoc mirum videri quòd dentibus plus minus ducentis ſit refertum, in vtraq; maxilla per quaternos verſus diſpoſitis; ad radicem latis, in acutum ac pyramidem deſinentibus atq; ad latera crenatis, quibus noſtri (inquit) fabri aurarij plurimùm vtuntur: Linguas ſerpentinas falsò appellant. Lamias enim qui capiunt, ex earum dentibus ac maxillis magnum quæſtum facere ſolent. Aiunt aduerſus venena conferre; quamobrem auro & argento vulgus includere ſolet. Noſtris alioqui piſcatoribus incognitus eſt piſcis, Genuenſibus ac Neapolitanis veteri Lamiæ appellatione notiſsimus; cuius carne veſci minimè dedignantur. Hactenus ferè Bellonius, icone piſcis omiſſa. Cæterùm verendum eſt, quod de dentibus ſcribit, non huic Lamiæ, ſed Carchariæ conuenire, cuius nimirum dentes argento includi, & ſerpentinos vocari ex Rondeletio docuimus, vixq; mihi perſuadeo planis piſcibus tam amplos eſſe dentes, licet Lamiæ à voracitate nomẽ ſit, robuſtiſſimamq; ſuam Lamnam faciat Oppianus hoc verſu. *Et quis vaſtus aper ſuperabit robore Lamnam?* Rurſus Rondeletius Canem Carchariam in Italia Lamiam vocari reſtatur

Etymum. — *Lamia venefica.* — *Serpentem fouere.* — B — [a] *Lib. 11.* — [b] *Lib. 7.* — [c] *L. 5. hiſt. cap. 5.* — C — [d] *L. 9. c. 24.* — *Dentes eorumq; vſus.* — D

DE RANA MARINA, SIVE PISCATRICE. Cap. LXIV.

SYNONYMA. ETYMVM.

RANAE vocabulo duo diuerſiſſima animalia intelliguntur, amphibium vnum, quadrupes, alterum marinum; quod cùm obſcuri quidam authores non aduerterent, vtrumq; turpiſſimo errore confuderunt. Marinam Ranam de qua nunc agimus, *[a] L. 9. hiſt. cap. 37.* [a] Ariſtoteles ſæpius ſimpliciter βάτραχον, id eſt Ranam vocat, ſemel verò τὸ ἁλίαν καλούμενον, ſed hæc lectio ſuſpecta eſt, apparetq; legendum eſſe vel ἁλίεα, vt Gaza & Plinius legiſſe videntur, qui piſcatricem reddiderunt, aut ἁλίον, id eſt marinam, licet prior lectio magis placeat, quandoquidem & Aeliano & Plutarcho βάτραχος ἁλιεὺς nominatur, id eſt, piſcatrix: ἅλιος verò vocabulum eſt Ariſtoteli haud multùm vſitatum. Improbatur & βάτραχος ἀλικη, ſicut in Hermolai corollario legitur. Idem Ariſtoteles in Admirandis, & Theophraſtus in Libello de piſcibus βάτραχον θαλάττιον, id eſt Ranam marinam ad terreſtrium & in dulcibus aquis degentium differentiam vocant. *Rana marina.* Quomodo & Cicero marinas Ranas dixit, & Auicennæ interpres. Aduertendum verò in libris Ariſtotelis à Theodoro tranſlatis, quòd non ſemel Raia pro Rana legatur, vt Hermolaus & Maſſarius & poſt hos alij quoque obſeruarunt; quin & in Græcis exẽplaribus eiuſdem, nomina βάτος & βάτραχος quandoq; tranſpoſita ſunt, vt oſtendimus in Raia, iterumq; oſtendemus. Bellonius cùm nobis fictam planeq; portentoſam iconem pro iſtiuſmodi Rana obtruſiſſet, non minus etiam ridiculam nomenclaturæ rationem reddidit; dum Ranæ nomen ſibi acquiſiuiſſe *Etymum.* hunc piſcem ſomniat, à pedibus, quos ſub ventre geminos habeat ad Ranæ paluſtris ſimilitudinem membrana intertextis, quibus ſit veriſimile per vadum maris incedere. A Rana profectò ſiue paluſtri ſiue terreſtri nomen accepiſſe certum eſt, ſed cùm recens nata eſt & imperfecta & adhuc gyrinus appellatur. *[b] L. 9. c. 51.* Pariunt enim ranæ teſte [b] Plinio minimas carnes nigras quas gyrinos vocant, oculis tantùm & cauda inſignes; mox pedes figurantur, cauda findente ſe in poſteriores. *Ranarũ partus.* Ita marina Rana capite quoq; & cauda tantùm conſtare videtur. *Cur piſcatrix dicta.* Piſcatricis verò cognomen additum fuit à piſcandi venandiuè ſolertia, quod nomen hodieq; retinet apud Neapolitanos, aliàs Romæ Martino peſcatore, in Liguria Peſce peſcatore appellatur, & Burdigalæ in Gallia Peſchetaeu. Epidaurij, apud quos ingentes iſtiuſmodi piſces reperiri ſolent, ob deformitatem & fœdum atq; horridum corporis aſpectũ, Diabolum marinum teſte Bellonio nuncuparunt. Siculi, cùm ob eandem (ni fallor) rationem, tùm *Diabolus marinus.* ob voracitatem, oriſq; hiantis amplitudinem, Lamiam dicunt. Simili ferè ſenſu Maſſilienſes Baudroy dicunt, nimirum quaſi Baudrier, id eſt Marſupium, niſi cum Bellonio & Gillio à batracho hoc nomen detorqueamus. Monſpelienſibus Gallanga dicitur, in Luſitania Emxarrocco, in Iſtria teſte Maſſario Roſpus quaſi Buſo, quo nomine Aquilam piſcem quoq; vocari diximus. Bellonius hunc eundem piſcem, veterum Maltham eſſe arbitratur, vnico tantùm eodemq; nullius planè momenti argumento fultus, quòd mollem carnem habeat. *Maltha veterum.* Cùm autem hos Oppiani verſus

Molliſſe nomen Malthæ quæ ferre videtur, *Exitij ignaros piſces ſic Rana maligna*
Decipit, et belles magno deglutit hiatu.

citat, lectorem decipit; diuerſis enim ex Poëtæ locis, quibus de diuerſis piſcibus agit, exceptos falsò coniunxit ſine vllo verborum ſenſu.

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

ARiſtoteles [a] inter cartilagineos planos Ranã quoq; enumerauit, & à longis planè ſeparauit *[a] L. 5. hiſt. cap. 5.* Idem & [b] Plinius fecit, atq; item Athenæus, cùm alioqui & hæc & Squatina multis corporis *[b] L. 9. c. 24.* partibus à cæteris planis euarient, vt deinceps patebit, corporiſq; figura haud ſatis conueniant, (Sunt enim longiore contractioreq; corpore, & cauda ſpiſsiore,) quamobrem Rondeletius inter longos & planos medias conſtituit, nos qui à longis inchoauimus, vtramq; in poſtremum locum *Deſcriptio ex Bellonio* reiecimus, & cum antiquis ob capitis ceruiciſq; latitudinem planiciemq; planis addidimus. Rana marina (inquit Bellonius in quadrupedum ranarum hiſtoria) ad paluſtrem accedit; ſed cartilagines habet oſsium loco, eſtq; paluſtri procerior, atq; æſtuarijs frequens, vt ſuo loco tractabitur. Atqui de alia nulla quam piſcatrice, ſcripſiſſe ipſum reperio, quam paluſtri ſimilem eſſe ait, & quadrupedem pingit, *Caput.* non ſine doctorum virorum riſu. Vera autem Rana marina caput habet toto corpore longè grandius,

(ci

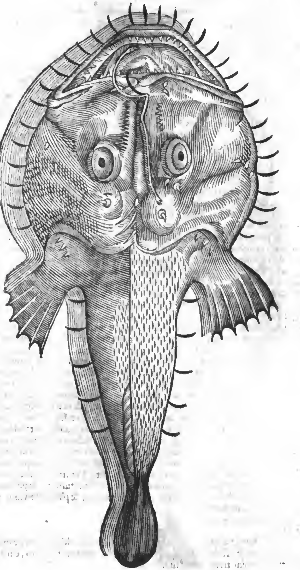
A (ei enim cauda duntaxat ſine corpore affixum eſſe videtur, vt nihil ferè præter caput & caudam in
hoc piſce conſpicias (vt [c] Ariſtoteles & [d] Aelianus teſtantur, idq; aculeatum valdéq; aſperum, or- [c] L. 3. de generat. cap. 3.
biculatumque atque depreſſum: Os non in ſupina parte, vt in cæteris planis cartilagineis, ſed [d] L. 13. c. 2.
(vt Rondeletij verbis vtar) in promptu, hoc eſt in anteriori roſtro, quod ipſi cum Squatina commu-
ne eſt, vaſtum & pro corporis portione grandiſsimum, ac quàm maximè hians; dentibuſq; permultis, Os.
magnis, acutiſsimiſq; in os recuruis; atq; non ſolùm in vtraq; maxill, verùm etiam in duobus palati Dentes.
oſsibus & in linguæ radice infixi. Hos Bellonius mobiles eſſe ait, alboſq; & confuſis ordinibus diſpo- Maxilla.
ſitos, Mneſimachus apud Athenæum ſerratos vocat his verbis; τῶν καρχαρώνι ἄρχη, βάτραχος, πέρκη.
Maxillæ non exporrectæ ſed retuſæ potius & ſemicirculares; quarum ſuperior breuior eſt, inferior
longior & prominens; quò fit (inquit Rondeletius) vt ſemper os hiet pateatque. Lingua quoq; ma-
xilla ſuperiore longior, lataq; eſt & magna pro maxillæ magnitudine. Eſſe & membranam quandam Lingua.
gingiuarum interiore parte enatam & in os complicatam. quæ à maxilla ſeparari, niſi diligenter inſpi
cias, non videtur, Rondeletius annotauit, ſed vſum non edocuit. Oculos habet amplos in capitis ver- Oculi.
tice potius quàm in temporibus ſitos & aculeis ſeptos; ante quos duæ propendēt appendices, tenues,
albæ, tetrique odoris, ſi Oppiano credimus, cui paruæ ex roſtro albicantes carunculæ appellantur,
B Plinio eminentia ſub oculis cornicula, Ariſtoteli fila capilli ſpeciem referentia, poſtremis rotundis
quibuſdam præpilatis, Bellonio gracilia quædam cornua, Gillio pili, Saluiano geminæ rigidæ albæq;
ſetæ. Vſum poſt aſſignabimus. Branchias neque detectas teſte [e] Ariſtotele (apud quem tamen in la-
tina verſione Raia pro Rana legitur) neq; ſupina parte cæterorum planorum cartilagineorum more, Branchiæ. [e] L. 2. hiſt.
ſed in lateribus intectas, non tamen ſpineo operimento, vt quæ non cartilaginea ſunt, ſed cuticulari cap. 13.
habet. A capite ilicò cauda ſequitur rotunda, & vt [f] Ariſtoteles ait, breuis & carnoſa; quod enim la-
titudo eius parte priore minus carnoſa eſt, ideo natura quantum corpulentiæ priori ademit, tantum Cauda.
poſteriori & caudæ addidit. Deſinit autem in pinnam rotundam, craſsiuſculam & latam. Habet item [f] Lib. 4. de
contra aliorum planorum cartilagineorum morem pinnas duas in medio corpore, nimirum vbi cau- part. c. 13.
da capiti iūgitur, membranaceas ac craſſiuſculas, quod & Ariſtoteles ibidem meminit his verbis, ad- Pinna.
dita etiam ratione: *Pinnas præterea lateribus accommodatas infra gerit, propter amplitudinem partis ſu-
perioris, quæ autem parti ſupinæ commiſſa ſunt, eas iuxta caput adiunctas habet: nihil enim latitudo impe-
dit, quò minus moueantur; ſed pro ſuperis illis has gerit, minores ijs; quæ ad latera applicantur.* Eſtque alia
in ſuperiori caudæ parte non admodum lata ſed longiuſcula. Ex caudæ capitiſq; lateribus appendi-
culæ quædam carnoſæ dependent, certis interuallis à ſe diſtantes, quæ natante Rana ſupernatant. Cutis.
C Cute (capitis aculeis exceptis) lubrica & molli, inferna parte ſubalbida, ſuperna verò ex nigro flaue-
ſcente tegitur, vnde *molles tergore Ranæ* etiam dicuntur Ouidio. Intus peritonæum nigrum eſt, ventri- Partes internæ.
culus magnus & carnoſus, appendicem vtrimq; vnicam breuem habens: inteſtina multa, gracilia,
multis gyris circumuoluta, quod neceſſe fuiſſe arbitratur Rondeletius ob voracitatem & ventris ca-
pacitatem paruam. Hic & iecur paruum eſſe tradit contra voracium ac guloſorum piſcium naturam,
negatque ſectum eſſe in lobos; contra Saluian. & Bellon. ſcribunt, quorum hic in quinq; lobos diſtin-
gui profitetur, eorumque vtrimque binos ad latera protrahi. Color ei rubeſcens. Fellis veſica lon-
go meatu ex hepate propendens, inteſtinis annectitur, vt Ariſtoteles tradit, apud quem hîc quoque
in Gazæ verſione, librariorum culpa pro Rana Raia legitur, & vt Rondeletius addit, meſenterio.
Splen ſubnigricat. Vulua bifida, anfractuoſa, duas vlnas longa teſte Bellonio, qui & veſicam ei tri-
buit, quàm in Delphino multò minorem; at quàm verè neſcio: additque totidem in Rana numerari
cartilagines, quot in quouis ſceleto, oſſium terreſtrium animalium formam referentes, ſed prorſus
medulla carere præter vertebras. Totidem item neruorum coniugamenta in eius cerebro (multùm
tamen liquido) numerari quot in reliquis animalibus. Magnitudo piſci vbique ferè cubitalis & peda- Magnitudo.
lis, alicubi verò quandoque tricubitalis, vt Saluianus aſſerit. Ventriculus interaneaque omnia ſi per
D os ei eximantur, corpuſq; quoad eius fieri poteſt, diſtendatur, totum euadit pellucidum, immiſſoque
lumine laterna apparet, horrendo aſpectu, quemadmodum & piſcis ipſe viuus tetro fœdoque eſt
contuitu, vel vt Oppiannus ait.

Eſt turpis viſu molliſsima corpore Rana
Os aperit latum.

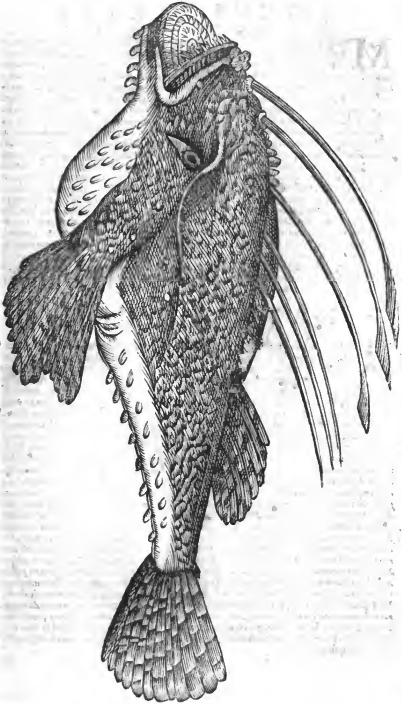
Ab vulgari iſthac Rana piſcatrice longè diuerſa eſt, quam ego addidi, ventre candicante, cætera ca-
ſtanei coloris: cuius puto ſceleton eſt quod vltimo loco pingitur ex Geſnero, cui à Georgio Fabritio
Ranæ piſcatricis nomine tranſmiſſum fuit.

LOCVS

Rana piſcatrix vulgaris.

Digitized by Google

Digitized by Google

LOCVS. PARTVS. E

MArinum tantùm piſcem eſſe vel ex ipſo nomine notum eſt. Ouidius inter eos piſces enu-
a L.10.37. merat,qui in herboſa arena degunt. Et a Martialis *turpes in litore Ranas* dixit. Etſi verò pi
ſcis ſit cartilagineus, contra tamen cæterorum cartilagineorum morem oua, non animal
Partus. parit, vt his verbis Ariſtoteles b teſtatur: *Piſces haud omnes parere oua, dictum iam eſt: genus enim car-*
b L. 2. hiſt *tilagineum animal generat, reliqua oua pariunt, ſed nec cartilagineis quidem fœtus ſine ouo: pariunt enim*
cap. 13. *intra ſe oua & augent, atq; excludunt, præterquam Rana*; Quo in loco in Gazæ verſione Raia legeba-
tur,& nequis legitimam eam lectionem eſſe cauilletur,is c Plinium qui hanc ſententiam ex eo in ſuam
c L.9.c.24 hiſtoriam tranſtulit, audiat dicentem: *Et cùm cæteri piſces oua pariant, cartilagineum genus ſolum,vt*
Cur oua pariat. *ea quæ Cete appellant, animal parit, excepta quam Ranam vocant.* Idemq; d Ariſtoteles huius rei aliàs
rationem reddidit, inquiens in cauſa eſſe naturam corporis: quandoquidem caput longè grandius re-
d Lib. 3. de generat.c 3 liquo corpore habet, idq; aculeatum, valdeq; aſperum, quamobrem (inquit) nec poſtea ſuos catulos
intra ſe recipit, nec principio animal parit: capitis enim magnitudo & aſperitas, vt aditum, ſic exitum
e L 6. hiſt cap. 10. impedit. Idem e & alio loco ſcribit, & f Aelianus quoq; ex ipſo. Licet verò rariores ſint Ranæ, non F
f L.13.c.2. propterea parciùs fœtificare eam credendum eſt, nam aliter ſeſe res habet, numeroſiùs enim teſte
g L 6 hiſt. cap. 17. eodem g Ariſtotele fœtificat, verùm quod de facili pereant, hinc (inquit) efficitur, vt appareant pau-
cæ; cùmq; ouum, non fœtum edat, vt reliqua cartilaginea, neceſſe etiam fuit, ab aliorum ouis, huius
Oua qualia. ouum differre, nam cùm aliorum cartilagineorum oua cute molli operiantur; quòd enim frigidiora
h L.3.de generat. c. 3. quàm aues ſint, nequeunt partem circundantem indurare, ideo ouum vnum Ranarum h (inquit) ſo-
lidum durumq; eſt, vt foris ſeruetur: cæterorum humida ſunt natura & molli: operiuntur enim intus
i L. 6. hiſt. cap. 17. corpore ſuæ parentis. Docet præterea, vbi & quo modo pariat,oua ſimul vniuerſa edere inquiens,ea-
Vt pariat. demq; iuxta terram; vbi aduertendum in latino exemplari pro vniuerſa, mendosè diuerſa legi. Po-
ſtremò qualis eius ex ouo ortus ſit, idem quoq; oſtendit, eundem eſſe ſcribens cum ijs,quæ extrà per-
ficiuntur, & ijs quæ intus.

NATVRA. MORES.

RAna marina ſolitaria eſt, non gregalis; quod vel ex eo liquet, quòd plures vnâ capi non ſo- G
leant. Carniuora eſt, voraciſſimaq; vnde fortè Lamiam Siculi vocauerint. Refert Geſne
rus ſeſe intellexiſſe, hominum veſo cadaueribus, & natanti inſidiantem aliquando, mem-
bro virili apprehenſum ad profundum detrahere & vorare. Plana autem licet ſit, vt ex Ariſtotele &
Cibus. Natatus. Plinio oſtendimus, non ſola tamen latitudine, vt cæteri plani, natat, ſed pinnulis etiam, quas in late-
a L. de communi animal. greſſu. ribus habere dictum eſt, quare apud a Ariſtotelem hoc loco: Piſces qui plani omnino ſunt, vt *βάτος* id
eſt Raia ipſis pinnulis & extremis rotundationibus ſeſe dirigentes & flectentes natant, pro *βάτος*, le-
gendum puto *βάτραχος*, id eſt Rana, nam Raia pinnulis non natat, ſed ſola duntaxat latitudine. Eſt
Vt piſcibus inſidietur. tamen Rana ſimiliter ferè pigra ſi cum alijs comparetur, ideoq; cùm ex rapto ipſi ſit viuendum, ma-
litiosè aſtuq; piſces inuadit, deceptoſq; capit. In lutum enim abiecta, ſicut lineam piſcator, ſic pilos
b L.9.c.24. ante ora Rana prætendit, eoſdemq; cùm piſces capere vult, ſenſim ad os adducit, vt eleganter b Aelia-
nus his verbis declarauit: *βάτραχος ἁλιεύς*, id eſt *Rana piſcatrix ante oculos quaſdam piſciculorum capien*
dorum illecebras habet, longiuſculos nimirum pilos ſiue appendices quaſdam, quorum extrema claſsis glo-
bulis præpilantur. Hos in turbidiſsimis & refertis limo locis abdita, porrigit & prætendit, & adnatantes
piſciculos veluti ad eſcam, pilis ad ſe ſubductis (ſubducuntur enim occultis quibuſdam vijs) cùm proximè
c Lib. Vtra animal. &c. *acceſſerint, comprahendit ac helluatur.* Eadem planè etiam ſcribit c Plutarchus, nimirum ex d Ariſtotele, H
qui, *Rana* (inquit) *his quæ gemina ante oculos ſuos dependent, quorum fila capilli ſpeciem referunt, ſed po*
d L. 9. hiſt. cap. 37. *ſtrema rotundis quibuſdam præpilantur, quaſi eſca cauſa additis, his inquam, vbi in locis arenoſis aut fæ-*
culentis obturbato ſolo ſe abſconderit, piſcatur, attollens illa ſibi pendentia fila: dum enim piſciculi accur-
runt & capita machinamenti penſilis pulſant, ipſa ſubtrahens fila, allicit, donec eos ſuum in os adducat.
Hoc omnino verum ac certum eſt. Meminit etiam Plinius: *Nec minor ſolertia Ranæ quæ in mari piſcatrix*
nominatur; eminentia ſub oculis cornicula turbato limo exerit: aſſultantes piſciculos (Saluianus legen-
dum cenſet, *aſſultantibus piſciculis*) *attrahens, donec tam propè accedant, vt aſiliat.* Meminit denique
M. Tullius, ſed in cuius verbis mendum irrepſiſſe non dubito; inquit enim: *Ranæ marinæ dicuntur ob-*
ruere ſe arena ſolere & moueri prope aquam, ad quas quaſi ad eſcam piſces cùm acceſſerint, conficiuntur
atq; conſumuntur. Lego prope algas, non prope aquam: non enim prope aquam, ſed in aqua turba-
ta piſcatio fit. Iuuat piſcationem oris hiatus, quod & Oppianus tetigit, qui præ cæteris diligentiſſimè
iſthæc deſcripſit, his verſibus.

Eſt

A

Eſt turpis viſu molliſsima corpore Rana,
Artibus in cœno putri deiecta recumbit
Albicat ex roſtro, tetrum quæ ſpirat odorem.
Eſcam piſciculi credunt, prædamq; capeſſunt
Non veriti occultam fraudem, labuntur in ora
Sic puer inſidias auibus molitur opertas
Intendit caſſes; at illos ſana cupido
Nullus & in cænam properata morte trahuntur:
Os aperit latum, cui ſunt alimenta doloſis
Occulitur q; luto, ſed parua caruncula Ranæ
Rana latet, pars quæ cœno ſupereminet atro
Illa trahit placido motu, piſceſq; ſequuntur
Fallacis Ranæ & pigra merguntur in aluo.
Ante fores grana aſpergens & limine in ipſo
Paſcendi in laqueos pellit, datur vnde regreſſus
Exitij ignaros piſces ſic Rana maligna
Decipit, imbelles magno deglutit hiatu.

Idem Sepiarum aſtus eſſe fertur, item Callionymi, qui ſpecie quoq; , capitis præſertim Ranam refert, ex obſeruatione Rondeletij. Similiter & Ceraſtes ſerpens aues venatur. Ranam autem hac ſolertia in piſcatione vti, [c] Ariſtoteles duobus aſtruit argumentis, nimirum quòd ipſa tardiſſima cùm ſit, Mugilem velociſſimum piſcem in ventre habens ſæpius capiatur, item quòd Rana quæ caruerit præpilatis illis villorum capitibus, macilentior capiatur. Scribit Rondeletius extra aquam aliquandiu viuere poſſe, ſeq; aliquando vidiſſe in litore inter herbas dies duos vixiſſe, vulpeculæq; terrenæ noctu paſtum quæritantis pedem dentibus arripuiſſe & ad auroram vſq; detinuiſſe; ex quibus oris dentiumq; robur colligere licet.

Ceraſtes ſerpens.
[c] L. 9. hiſt. cap 37.
Extra aquã viuit.

B

VSVS IN CIBIS.

CArdanus Ranam marinam edulem eſſe negat. Rondeletius & Saluianus carnem mollem, inſuauem, ferini ſaporis, mucoſam, excrementitiam, inſulſam, virus reſipientem & mali ſucci tribuunt, & ex antiquis [a] Martialis Ranam cum plebeis & vilioribus cibis nominat, vt non mirũ ſit, ſi ab ex infima plebe hominibus negligitur. Quid itaq; Anaxandridem mouit, vt Ranam in Cotyis Thracum regis conuiuij deſcriptione nominaret? Iecur puto, quod teneritudine Torpedinis iecori cedere Rondeletius negat: aut venter, qui cum alijs lautiſſimis cibis recenſetur ab Antiphane, laudaturq; ab Archeſtrato hoc verſu.

Βάτραχον ἔνθ᾽ ἴδῃς, καὶ γαστρίον αὐτοῦ σκεύασον.

An edulis ſit.
[a] L. 10. 37.
Iecoris delicia.

C

VSVS IN MEDICINA.

PIlos oculis moleſtos ſi penitus extirpare volueris (inquit Marcellus Empiricus) loca eorum, cùm prius eos euulſeris, Ranæ marinæ felle continge; quòd ſi fel eius repoſitũ aruerit, aquam marinam ei modicè admiſce. Rondeletius verò fel eius aduerſus ſuffuſiones vtile eſſe ſcribit. Strumas vtiliter pungi piſcis eius qui Rana in mari appellatur, officulo de cauda, ita vt non vulneret; idq; fiat quotidiè, donec percurentur, legimus apud [a] Plinium: ſed cùm in Ranæ cauda, vt quæ cartilaginea eſt, nullum prorſus officulum reperiatur, Rondeletius ad Raiarum aculeos, (vt dixi) eam vim retulit. Aliàs idem [b] Plinius Ranarum marinarum, ex vino & aceto decoctarum ſuccum contra venena bibi ſcribit, nominatim contra venenum Ranæ rubetæ & contra Salamandras. Qui locus Geſnero etiam admodum ſuſpectus eſt; nam cum Græci Ranas marinas ſæpè Ranas ſimpliciter vocent, fieri potuiſſe arbitratur, quòd Plinius marinarum cognomentum non probè adiecerit, quando iſtiuſmodi remedium apud Græcos non inuenitur; quare fluuiatilium potius ſiue edulium è dulcibus aquis ranarum ſuccum contra venena illa daret. Idem tamen Plinius poſt remédia aliqua ex rana aquatica ad dentes, mox ſubdit; omnia ſupraſcripta ex marina rana efficaciora; quamobrem iudicium meum cohibeo.

Pilorum extirpatio.
Fellis vſus.
[a] L. 37. c. 8.
[b] L. 37. c. 2.

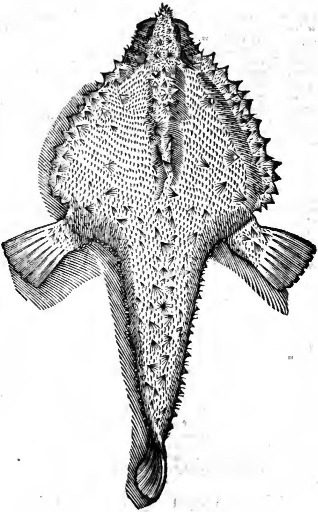
D

HIEROGLYPHICA.

CAptatorem hominem notari ſi vellent (inquit Pierius Valerianus) Raiam pingebant. Geſtat enim ante oculos gemina fila &c. Verùm hoc ad Ranam piſcatricem pertinet, quanquam & Raia & alij ferè piſces ſimiliter captent. Rana tamen præ cæteris.

Captatoris typus.

Rana piſcatrix minor.

Digitized by Google

A

DE RANA MARINA MINORE. Cap. LXV.

QVAE de hoc piſce dicam, non habeo. Nudum enim ſceleton mihi communicauit Bernardus Caſtellettus Genuenſis, vir cùm humaniſſimus, meique amantiſſimus, tum naturalium rerum omnium indagator indefeſſus, qui tamen meo iudicio haud rectè ad Squatinoraiam, cuius genuinæ ſceleton aliàs miſerat, redigendum eſſe mo nebat: nam Squatinoraiæ cauda à Squatinæ cauda non multum differt, cùm hic piſcis non aliter atq; ipſa Rana anteriori corpore, ventre nimirum & dorſo ſit latiſſimis & planis, cætera rotundus & exilis. Ranam necdum adultam eſſe putabam, ſed cùm diligenter inuicem conferrem, toto eos cælo differre animaduerti. Ranæ os vaſtiſsimum & valde dentatum; huic exile & planè edentulum, & dentium loco maxillas aſperas habet. Ranæ caput omnino planum, huic erectum, & procerum velut cornu in extremo: ſub quo cutei cuiuſdam nerui latebat veſti-

B gium, quo fortè piſces Ranæ more captat. Eum veluti è vagina exerere rurſuſq; contrahere videtur. Ranæ oculi parte prona; huic ad latera, vbi anguſtum valde caput, velut in fouea quadam latent. Foramina olfactui deſtinata ſupra os ſub cornuta extremitate; auditui verò inſeruientia, oculis ferè contigua; vbi & rima eſt, branchijs inſeruiens. Totus tam ſupinè quàm pronè aſpera cute tegitur, ſed ſupina parte inſuper aculeatus eſt, maximè quo loco ſpina eſt in piſcibus, quæ huic nonnihil eleuatur. Pronè color cinereus, ſupinè albicat. A lateribus ſicuti Ranæ, vtrimq; pinna, quæ natatum exercet eo planè loco quo paluſtres ranæ habent, eiuſdem cum caudæ pinna latitudinis. Haud longè à corporis latitudine in ipſa cauda, alia pinnula eſt, ſed vix ob exiguitatem conſpicua, atri coloris. Prona parte in medio ventre, binæ rurſus aliæ ſunt longiuſculæ ſed anguſtæ; alia deniq; anguſtiſsima, non longè à pinna caudæ. Magnitudinem & latitudinem ex ipſa icone beneuolus lector petat, quam iam dedimus.

Cauda. [illegible] à Rana differat. Caput. Oculi. Pinnæ. Magnitudo.

DE SQVATINA. Cap. LXVI.

SYNONYMA. ETYMVM.

C

THEODORVS apud Ariſtotelem pro ῥίνη reddidit Squatinam, Plinium (vt Rondeletius ait) ſecutus. Plinij enim (inquit) in catalogo piſcium hæc verba ſunt: [a] *Rhina quam Squatinam vocamus.* Atqui in pleriſq; exemplaribus ibi legitur, quem Squatum vocamus, qua voce etiam vtitur aliàs [b] *Sargi, Torpedo, Squati circa æquinoctium pariunt*; quo loco nunc pro Squati perperam Squali legitur, cùm ſit depromptus ex [c] Ariſtotele, apud quem Squatina habetur. Vtiturq; eodem vocabulo Iſidorus Hiſpalenſis, additq; Squatum dici, quòd ſit ſquamis acutis, vnde & eius cute lignum poliatur. Poterit itaq; æquè Squatus nominari, contrà ac Saluianus voluit, qui quòd videret Plinio alijs in locis Squatinam dici, priorem locum qui legitur in piſcium catalogo, mendoſum arbitratur, & vtroque Squatina legit. Georgius Valla ex Pſello Limam tranſtulit, nam ῥίνη etiam Lima eſt: ſed Rondeletius diſtinguit; acuit enim, cùm pro lima accipitur, penacuit cùm pro piſce. Apparet autem ita vocari propter cutis aſperitatem, qua ceu lima fabri vtuntur, vt pòſt dicetur. Vnde & Squatinam à ſqualore dictam Perottus inſinuans; cute Squatinæ (inquit) propter ſqualorem, ligna & ebora poliun-

D tur. Ineptè enim Iſidorus à ſquamis etymum deducit, ijs enim caret. Profitetur Caſaubonus ſeſe huius piſcis aliud nomen inueniſſe, affinis tamen ſignificationis ex priſcis Gloſſis, Celtis. ῥίνα ἰχθύων εἶδος. Propriè (inquit) Celtis eſt celum, γλύφιον. Vetus interpres ſacrorum librorum Iobi cap. 19. Quis mihi det, vt exarentur in libro ſtylo ferreo & plumbi lamina, vel Celte ſculpantur in ſilice? In recentibus libris etiam Antuerpienſibus, editum certè. Quin etiam doctiſſimi viri ita ſcribi iubent quos certum (inquit) eſt falli. Vide librum Hieronymi ad Pammachium aduerſus errores Ioannis Ieroſolymitani. Romanis nomine vt apparet à Squato detorto Squadro dicitur, alicubi Squadra, alicubi Squaia, Venetijs Squaquam. Galli appoſitè Angelum marinum vel Angelottum appellant, quòd alis ſuis expanſis pictum angelum imitari videatur. Rondeletius Græcis huius temporis ῥίνην καὶ ῥινόβατον dici ait. Sed Gillius, ex quo id mutuaſſe videtur ῥίνην & ῥινόβατον ait vocari ῥίνην. Impoſuit Rondeletio malè diſtinctus Gilij codex. Adrianus Iunius Squatinam Germanicè interpretatur Meerſkate, Belgicè Scoerhaye, Anglicè Skate.

[a] L. 32 c. 11. Squatus. [b] lib. 9. c. 51. Plinij locus animaduerſus. [c] L. 5. hiſt. cap. 5. Squatus vnde dictus. Lima piſcis. Squatina vnde dicta. Celtis.

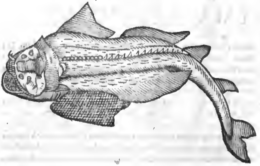
GENVS. FORMA. DESCRIPTIO. E

[a] L. 5. hiſt. cap. 5. ARiſtoteles [a] Squatinam cum Raia, Paſtinaca, alijſq; planis cartilagineis nominat, Pliniuſque hunc locum transferens diſertiſſimis verbis planum & cartilagineum piſcem eſſe profitetur: contrà Oppianus cartilagineis longis accenſet his verſibus.

Tertia dicetur Galeorum nomine turba,
Et Catulos, Læues, Squatinas, adiungimus iſtis
Aſt Galeis alias gentes numeramus, Acanthas,
Vulpes & Varios.

Vnde forte eruditus quidam, vt Rondeletius refert, Galeum Cato rochiro vulgò dictum Gallis, prò Squatina habuit, piſcem nimirum longum, Galeis reliquis ſimilem; Squatinam verò vulgò receptam pro Squatinoria, vtpote latiorem & Raiæ aliqua ex parte ſimilem. Aelianus in paraphraſi huius poëtæ loci Squatinarum non meminit, dubius (vt apparet) nunquid rectè Galeis annumerentur. Rondeletius (vt in Rana oſtendimus) inter Muſtelos & planos, medias eſſe docuit, nec aliam ob cauſam in hunc locum à nobis reiectæ, Ariſtoteli potiùs quàm Oppiano adhærentibus. Anterior capitis pars lata, circularis, atq; retuſa eſt, vt roſtro prorſus careat. Caput. Os non habet ſupina parte, nec infra roſtrum Os. Raiarum more, ſed in promptu, parteq; primùm obuia, veluti Rana piſcatrix, atque Squamoſi, Bre- F Dentes. uibus id ſed acutiſsimis dentibus munitum eſt; quos aliter quàm in vllis alijs, piſcibus diſpoſitos eſſe Rondeletius docet. Sunt (inquit) eorum ordines interuallis dentibus vacuis à ſeſe diſtincti & diſtantes. Horum ordinum ſinguli tam arctè connexis cohærentibuſq; dentibus conſtat; vt non plures, ſed vnicus planus latuſq; eſſe videatur; verùm vnguibus, vel cultelli mucrone inſerto facilè ſeparantur: quiq; à reliquis ſeparatus eſt, reliquis immotis mouetur & loco eximitur. In inferiore maxilla, linguæ extremo acuto locus dentibus vacuus cedit naturæ prouidentia: dextra ſiniſtraq; ſunt dentium ordines, quinq; dentibus conſtantes, tertius & quartus ordo quatuor duntaaxat dentibus conſtat. Ordines qui hos ſequuntur, quiq; in anteriori parte ſiti ſunt, tribus tantùm: contrà in maxilla ſuperiore: ea enim in parte quæ maxillæ inferioris parti dentibus vacuæ reſpondet, ordo eſt ex quinq; dentibus: vtrimq; ſimiles duo ordines. Quartus, quintus, ſextus & ſeptimus ex quatuor dentibus, qui ſubſequuntur, ex tribus tantùm. Omnes in os ſunt recurui. Maxillarum. oſſa in angulum obtuſum deſinunt, lingua verò in acutum, in cuius extremo carneum tubercu- G lum eſt. Superioris maxillæ extremum cute non integitur; ex eo apophyſes duæ in os demittuntur, in alias diuiſæ, de quarum vſu poſtea dicetur; quarum Saluianus, quod miror, non meminit. Oculi. Oculi parui ſunt, in ſuperiori capitis parte ſiti, non ſurſum, vt in Vranoſcopo ſpectantes, ſed ad latera, poſt quos foramina ſunt, quæ ad os vſque patent, velut in Raijs. Branchiæ. Branchiæ non in ſupina parte, ſed præter aliorum planorum morem in lateribus, vt

Squatina Rond.

Pinnæ. Muſtelis. Pinnæ vtrimq; binæ ſunt, & vtræq; in lateribus: priores circa caput, & maiores, quaſi in eas [b] Lib. 4 de part. c. 13. corporis latitudo degenerauerit; poſteriores, ante caudæ exortum, & minores. Quas pinnas ipſi cum H Rana communes eſſe meminit [b] Ariſtoteles his verbis: *Squatina atq; Rana pinnas lat ribus accommodatas infrà gerunt propter amplitudinem partis ſuperioris: quæ autem partis ſpina commiſſa ſunt, eas iuxta caput adiunctas habent: nihil enim latitudo impedit, quò minus moueantur, ſed pro ſuperis illis has gerunt* Cauda. *minores ijs quæ ad latera applicantur.* Sunt item præter illas binæ aliæ pinnulæ in caudæ dorſo. Ipſa ve- [c] L. 5. hiſt. cap. 5. rò cauda, quæ vti longiuſcula, ita eodem [c] Ariſtotele teſtante plenior eſt; in aliam lunatam pinnam deſinit. Rondeletius è media dorſi ſpina paruos aculeos exire tradit, atq; alios prope oculos. Parti- Partes internæ. bus internis ab alijs cartilagineis nihil ferè differt. Ventriculum enim & inteſtina magna habet: hepar in duos lobos diuiſum, in quo fellis veſica latet, felle viridi plena, vt [d] Ariſtoteles quoq; obſerua- [d] L. 2. hiſt. cap. 15. uit. Lien mediocris, ex rubro nigricat. Cor angulatum, compreſſum vnico tantùm ſinu donatum. Sexus diſtinctio. Partes pronæ coloris ſunt cinerei ad fuſcum vergentis, aſperrimæ, pars ſupina alba & læuis. Diſtinguuntur à fœminis mares appendicibus quibuſdam cartilagineis circa anum, quibus fœminæ carent. Magnitudo. Ad multam molem excreſcit, ita vt non ſolùm vel centum libras ſuperaſſe viſa ſit, vt Saluianus notauit,

A uit, verùm etiam, vt Rondeletius teſtatur, ad hominis magnitudinem quandoq; excreſcat: qui & Squatinam vidit, centum & ſexaginta librarum.

LOCVS. COITVS. PARTVS.

MArinus duntaxat piſcis eſt, & inter maris peculiares à Plinio [a] numeratus, ob Oppiano inter eos qui cœnoſa loca incolunt: Rondeletius verò in alto mari verſari ait. Coitum eius diuerſum eſſe à ciotu Raiæ, Paſtinacæ & iſtiuſmodi aliorũ, docuit [b] Ariſtoteles: nam cùm illa non ſolùm admotis ſupinis, ſed etiam tergò fæmmarum ſupinis marium ſuperpoſitis, modò cauda impedimento nullo ob craſſitudinem ſit, coeant, Squatina & quibus plenior cauda eſt, attritu mutuo partium tantùm ſupinarum coeunt: Et licet cæteri piſces niſi cum proprio quilibet genere coëant, Squatina tamen cum Raia coire creditur, cuius rei veritatem in ſequenti capite excutiemus. Vna cartilagineorũ teſte [c] Ariſtotele bis anno parit. Verùm cùm & Muſteli quoq; qui & ipſi cartilaginei ſunt, vt ipſe aliàs profitetur, bis anno pariant, [d] Saluianus coñijcit priori loco non ſimpliciter *τῶν δὲ σελαχῶν*, B ſed *τῶν δὲ σελαχῶν πλατέων*, id eſt, cartilagineorum planorum, legi oportere, vt & Plinius (inquit) aduertiſſe videtur, vt qui eundem [e] Ariſtotelis locum ita vertit: *Ex planis Squatina ſola bis parit.* Quæ modò duo illa anni tempora ſint, idem [f] Ariſtoteles declarauit his verbis. Squatina etiam autumno, occaſu Vergiliarum parit, qui partus ſecundus eſt; primus enim verno fit tempore, ſed ſecundus felicior eſt. Vnde cùm & [g] alibi dicat, *ἡ ῥίνη τίκτει δίς, τίκτει δὲ ἀρχομένου τοῦ φθινοπώρου, καὶ περὶ πλειάδος δύσιν, εὐημερεῖ δὲ ἐν τῷ φθινοπώρῳ*, hoc eſt, vt Theodorus vertit. Squatina parit bis, nam & incipiente autumno, & circa Vergiliarum occaſum, ſed per autumnum feliciùs; priorem eius partum non incipiente autumno fieri, alterum verò Vergiliarum occaſu, id eſt autumno finiente, aſſerere philoſophum credendum eſt, vt verba indicant, & [h] Plinius videtur teſtari, vt qui hunc locum ſic vertit. *Squatina bis parit autumno & Vergiliarum occaſu*. Sed potius cùm paulò antè Ariſtoteles ſcripſerit. *Scorpio bis paret & Sargus, vere & autumno*; ac deinceps ſubdiderit: *Squatina bis parit: parit.n.* (Sic Saluianus vertit) *& autumno incipiente & Vergiliarum occaſu*, per autumnum autem feliciùs: omiſſo priori & verno partu (ceu notiſſimo, ac piſcibus omnibus ferè communi, vt ipſemet aliàs ſcribit, inquiens; Pariunt piſces plurima ſui parte menſibus his tribus, Martio, Aprili, Maio; autumno pauci, vt Salpa & Sargus & nonnulla alia generis eiuſdem, paullò ante æquinoctium, adde ijs Torpedinem & Squa- C tinam) ſecundi tantùm partus, tum ineunte facti autumno, tum occaſu Vergiliarum, meminiſſe videtur. Quam rurſus Ariſtotelis ſententiam cùm ibidem ſic tranſcripſerit Plinius: *Plurimi piſcium pariunt tribus menſibus, Martio, Aprili, Maio: autumno pauci, vt Salpa, & Sargus & nonnulla alia generis eiuſdem, Squali circa æquinoctium*, Squali pro Squati aut Squatinæ mendoſè legi, ex recitato Ariſtotelis loco Saluianus & Geſnerus oſtenderunt. Pariunt autem, vt idem [k] Ariſtoteles obſeruauit, ſingulis fœturis ſeptenos aut octonos, eoſdemq; cæterorum more cartilagineorum viuos.

[a] L. 32 cap. 11.
[b] L. hiſt. cap. 5.
Cum Raia coit.
[c] L. 5. hiſt. cap. 10.
[d] L. 6. hiſt. cap. 11.
[e] L. 9. c. 5.
[f] L. 6. hiſt. cap. 11.
[g] L. 5. hiſt. cap. 10.
[h] L. 9. cap. 51.
[i] L. 5. hiſt. cap. 9.
[k] L. 5. hiſt. cap. 10.

NATVRA. MORES.

SQuatina carniuora eſt & ſolitaria, nunquam enim plures vna capiuntur. Piſces cùm ob grauitatem corporis aſſequi nequeat, clam venatur & ex inſidijs, vt Ariſtoteles docet his verbis: *Obruit ſe arena, cumq; ſe totam occultauerit, verberat oris ſui radiolis (vt piſcatores vocant) quas piſciculi cùm aſpexerint, adnatant quaſi ad algas, quibus veſci ſoliti ſunt.* Tranſcripſit quidem hunc locum [a] Plinius, ſed mirum videtur, cur apophyſes illas quas ex ſuperioris maxillæ extremo in os demitti diximus, quas Ariſtoteles propriè *ῥαβδία* vocat, Theodorus radiolos & virgulas, pinnulas verterit: *Simili* D (inquit) *modo* (nimirum vt Rana, de qua proximè loquebatur) *Squatina & Rhombus abditi pinnas exertas mouent ſpecie vermiculorum, itemq; quæ vocatur Raia.* Vtitur item alio aſtu, quem cum Polypo communem habet, colorem vbi placet mutando, vnde *ῥινᾶν* Menandro & Pauſaniæ eſt decipere, metaphora ab ijs ſumpta qui olfactu aut decipiuntur, aut decipiunt: Cæterùm nunquid colorem mutet eandem ob cauſam, ob quam polypus, dubito; nõ enim id ſatis clarè dicit Philoſophus. Polypum quidem ita piſces venari aſſerit, ſed cur Squatina mutet, ſubticet. *Polypus fatuus quidem eſt* (inquit) *cùm ad manum demiſſam hominis accedit: ſed prudens rei familiaris, cùm omnia colligat, & ſuo in domicilio recondat, cùmq; conſumpſerit quantum vtile ſit, abigit teſtas & cancrorum cruſtas & putamina conchularum & ſpinas piſciculorum. Sui etiam mutatione coloris venatur piſces: trahit enim ſimilem colorem ijs quibus appropinquarit, ſaxis: quod idem etiam cùm metuerit, facit. Sunt qui Sepiam quoq; facere hoc idem autument: colorem namq; eam ſibi contrahere ſimilem loco, in quo verſatur, confirmant. Sed piſcium ſola Squatina ita affici ſolet: mutat enim hac more polypiſuum colorem.* Huc vſq; Ariſtoteles: cæterùm

Aſtus.
[a] L. 9. c. 42.
Polypus.
Quæ colorẽ mutant.

Rr 3 Ronde-

Rondeletius ignarus fortaſſe hæc ab Ariſtotele ſcripta eſſe, exiſtimat id rationi conſentaneum eſſe E
non poſſe, quandoquidem quæ colorem ſic mutant, id faciunt, vel quia corpore pellucido ſunt, vt
chamæleo, vel quia cute ita ſunt tenui, vt humorum ſpirituumq; perturbatione atq; agitatione varij
eorum colores perluceant, quorum neutrum de Squatina (inquit) dici poteſt, vtpote quæ cute eſt
aſpera, dura ac denſa. Ego in re dubia Ariſtoteli non contradixerim, qui cùm duplicem ob cauſam
polypum colorem mutare ait, nimirum, vt ita piſcibus inſidietur, & rurſus, vbi ſibi metuit, vt ſeſe oc-
Cur colorem mutet. cultet, nullam oſtendit in Squatina; quæ cùm ea qua dictum eſt, ſolertia piſces captet, crediderim
haud aliam ob cauſam colorem mutare quàm in metu, cùm videlicet & ſibi metuit & fœtui: quan-
[b] *Li 6. hiſt. cap. 10.* quam & tunc eos eodem [b] Ariſtotele teſte, intra ſe recipiat & rurſus emittat, non impedientibus na-
torum aculeis ob paruitatem: quod poſtremum quoq; teſtatur Oppianus, & ſi Vuottonus & Ronde-
letius Oppianum velint ſcribere, non recipere fœtus, ſed ſub pinnulis ſuis tueri. Sed poëtæ ver-
ſus aſcribam:

Τοίλω καὶ ῥίνη τεκέων πορσυνέται ἄλλω | *Α'λλ' ὐκ ἐς νηδὺν, κοίτοις δύσις, οἷα κύνεσσιν*
Α'λλὰ οἱ ἐν πλευρῇσιν ὑποσφαγὶς ἀμφοτέρωθεν | *Εἰσιν ὑπὸ πτερύγων, οἷν γένος ἰχθύσιν ἄλλοις . .*
Τῇσιν ἀτυζομένων τεκέων φόβον ἀμφικαλύπτει, Lippius vertit:

Obſeruant Squatinæ natos, nec ventre recondunt, | *Vt Canibus mos eſt, ſed pandunt ſubter hiatus* F
In madidis alis quantos aperire natantes | *Ore ſolent rictus, ſic fœtus alta vorago*
Sorbet & in tanta natos formidine ſeruat.

Gillius quoque non ſimpliciter ſub pinnis vertit, ſed in hiatum ſub pinnas ſubiectum fœtus ſuos me-
tuentes matrem occultare, & Brodæus poëtę ſcholiaſtes, eſſe ait iſtiuſmodi hiatus infrà velut iugulum
cauitates quaſdam (quæ & *σφαία* dicantur) ſub pinnis, cùm aliorum piſcium gula cõparandas, quæ-
que inſtar ventris illi ſunt. Quod autem ad verba ipſa attinet, Geſnerus Græcæ linguæ periti ſsimus,
hoc addidit ſcholium. *ὑποσφάγις* rectus pluralis videtur à ſingulari *ὑποσφὰξ*, idem nimirum ſignificã-
te quod *διασφὰξ* (vel etiam *διασφαγή*, vt in vulgari lexico ſcribitur) hoc eſt, interuallum, ſciſſura, di-
uortium. *Διασφαγας πετρῶν* pro *διαςάσεις* legimus (id eſt pro petrarum interuallo) apud Aelianum.
Oppianus emendatus. Ego in Oppiani etiam verſibus malim legere: *αλλά δὲ οἱ ἐν πλευρῇσι διασφαγὶς*, &c. *διασφὰξ, ὁ διεςὼς
τόπος, διατομὴ ὄρυς καὶ διασφάγις, αἱ διεςωσαι πέτραι τῶν ὀρων*. Varinus. Placet autem *διασφάγις* legi
paroxytonum potiùs quàm oxytonum. His ſcriptis reperi in parecbolis Euſtathij in primum Iliados,
quæ ſequuntur. A verbo *σφάζω* fit *διασφὰξ* de ſciſſura ſiue petræ, ſiue in corpore animalis, qualis & in
Squatina memoratur Oppiano, *καὶ ἡ τῦ (κατὰ τὰς κωμικὰς) αἰδοίυ*. Et rurſus in Iliados M. A verbo
σφάζω fit etiam *ἡ διασφὰξ ἐπὶ σχισμάτων λεγομένη*, vt Oppianus etiam maniſeſtiſſimè indicat, *καὶ ὁ τὸ* G
θῆλυ μόριον ὕτω καλέσας. Hinc & *ὑποσφὰξ* ſimilis & ipſa cauitas, qualem admittunt quæ mactantur
animantes, ea parte qua mactandis adigitur culter. Ex duobus his Euſtathij locis, apparet cum apud
Oppianum in Squatinæ mẽtione legiſſe *διασφαγίς*, quanquam & *ὑποσφὰξ* ei cauum ſub collo, vbi
animalia mactantur, vel ſimile ei ſignificet. *Σφαγὴ* Græcè dicitur Polluci, Latinè iugulus, cauitas me-
dia inter *κλᾶδας*, id eſt, oſſa quę clauiculas, aliqui iugulos, vt Celſus vocant, ab aliquibus etiam *θυμός*.
σφάσσειν enim & *θύειν* ſynonyma ſunt. Sunt qui *σφαγλὼ* quoq; appellent, & *ἀντικάρδιον*, illam quoq;
cauitatem, quæ in pectore medio anterius ſub ſterno oſſe, è regione cordis eſt, vel oris ventriculi, au-
thore Polluce, qui *σφάγιον* (vel *σφαγεῖον*) etiam appellat vas, quo ſanguis victimarum excipitur. Cæ-
terùm piſces & alia quę clauiculis dictis oſſibus carent animalia, *σφαγλὼ* quoq; vel *ὑποσφαγα* cauum
propriè dictum non habent; quanquam Thynni Orciniq; piſcium *κλεῖδας*, & *κλειδία* legimus. Hacte-
nus Geſnerus. Quamobrem cùm ſint & alia cartilaginea, quæ fœtus, non ore ſed ventre admiſſos
tuentur, vt in cartilagineorum generali hiſtoria oſtendimus, Squatina fortaſsis ex ijs fuerit, quæ fœ-
tus ventre, non ore recipiunt, & rurſus emittunt.

VSVS IN CIBIS. H

PIſcium genus *δαρτὸν* (excoriari ſolitum) vocatur (inquit Mneſitheus) cui cutis aſpera & ſine
ſquamis eſt: quales Raiæ & Squatinæ ſunt. Hæc autem omnia friabilia ſunt quidem; non ta-
[a] *L. 3. Alim.* men odorata & alimẽtum humidum de ſe præbent. [a] Atqui Squatina vel Galeno ipſo teſte,
[b] *Lib. 8.* dura & concoctu difficilis eſt, copioſiùs verò quàm Paſtinaca & Torpedo alit. Et Pſellus quoq; ægrè
concoqui teſtatur, quare apud eundem Athenæum, hunc Diphili locum mendoſum arbitror, *ἡ ῥίνη
καὶ αὐτὴ τῶν σελαχίων ὖσα, εὔπεπτος ἐςὶ καὶ κύφη, ἡ δὲ μείζων, τροφιμότερα*, id eſt, *Squatina & ipſa ex
cartilagineis eſt, concoctu facilis & leuis; quæ maior eſt, magis nutrit*; legendumq; *δυσπέπτος ἐςὶ καὶ
ὐκ κύφη*, id eſt, concoctu difficilis & minimè leuis. Subdit enim Diphilus, *κοινῶς δὲ πάντα τα σελάχια
φυσώδη καὶ κρεώδη καὶ δυσκατέργατα, πλεοναζόμενα τε τὰς ὄψεις ἀμβλύνει*: hoc eſt: Communiter au-
tem cartilaginea omnia flatus gignunt, carnoſa ſunt, concoctu difficilia, quorum multo vſu oculorum
acies hebetatur. Quod temerè dictum eſſe, nemo exiſtimare debet, inquit Rondeletius; cùm enim
cartila-

A cartilaginea flatuum craſſorumq; & glutinoſorum humorum magnum prouentum afferant, craſſos
ex his caliginoſoſq; ſpiritus effici neceſſe eſt, quorum perſpicuitatem & ſplendorem ad clariùs cernen-
dum neceſſarium eſſe certum eſt. Noſtro etiam tempore, ne à ruſticis quidem ac infimæ plebis homi-
nibus attingi, tum ob ferinum odorem, tum ob duritiam, carniſq; inſuauitatem, Saluianus & Ronde-
letius tradunt. Smyrnæ ſecundum Dorionem, circa Miletum ſecundum Archeſtratum orta cæteris *Vbi melior.*
præferebatur. Inuenio & ῥίνης τεμάχη apud Athenæum, id eſt fruſta: quaſi ſale olim etiã induraretur.

VSVS IN MEDICINA.

HIppocrates [a] de morbó craſſo à pituita agens, obſonium (inquit) ex piſcibus habeat Scorpium *[a] Li. de inter. affect.*
aut Callionymum, aut Squatinæ fruſtum cum condimentis coctum. Et rurſus: Laboranti
tertio genere tabis obſonium præſcribit, fruſtum Torpedinis, aut Squatinæ, aut Galei, aut
Raiæ. Rondeletius ex Squatinæ hepate oleum factum ad hepatis duritiam valere author eſt, addita *Oleum ex hepate.*
ſpica Celtica, vel ſtyrace vel abſynthio. Oua exiccata ad ſiſtenda alui profluuia multùm conferre ex-
B perientia compertum piſcatorum, qui ijs ad omnes alui fluores vtuntur. Ex cute optimum fit in pſora *Ouorũ vſus*
& ſcabie ſmegma, eiuſdemq; cinis contra alopeciam & vlcera capitis manantia proſunt. Archigines
verò apud Galenum corio piſcis, quale eſt Squatinæ aut folio ficulneo, aut pumice læui, ſupernè alo-
pecias cruentas facere iubet; deinde amygdalas amaras vſtas cum aceto mulſo illini: quod ſi aſſiduo
fiat, caputq; radatur, augeſcere ocyſſimè capillos pollicetur. [b] Authore Plinio Squatinæ illitæ mam- *[b] L. 32. c. 10.*
mas creſcere non patiuntur: addit Rondeletius duriuſculas reddi, & vtrumq; ſe experientia compro-
batum habere, at non manifeſta qualitate, ſed obſcura quadam vi id fieri putat, maximè cùm ſale aſ-
ſeruata idem non præſtet, cuius (ſalis) cauſa digerere & exiccare deberet. Hanc Squatinę facultatem
ſi reſciſcant mulieres, cultui & ornatui plus æquo deditæ, pluris eam empturæ ſint, quàm vlli Romani
vnquam Mullum, vel etiam Acipenſerem emerint. Earundem cutis, vt præcitato loco Plinius ait,
combuſta, pudendorum puſtulas diſcutit.

VSVS IN EXTERNIS. HIEROGLYPHICA.

C SQuatinæ cute lignum & ebora poliri idem Plinius tradit, & Bellonius piſcatores Italos pellem *Cutis vſus.*
eius deglubere foroq; venalem exponere: & aſſulis diſtentam & exiccatam fabris lignarijs ad
opera perpolienda, vtilem eſſe. Iouius item cultellorum & falcatorum enſium vaginas Turcas
barbaroſq; maritimos admodum pulchras conficere ſolere ait, & ſagrinas appellare. Apud Anglos
arcus & ſagittæ eodem corio poliuntur, vnde ῥινᾶν pro limare, id eſt, lima atterere, accipi poſſe docet
Geſnerus ex hoc Ariſtophanis in Ranis: Ἀστεῖόν τι καὶ καταῤῥινησμένον. Scholiaſtes enim interpreta-
tur politum, elimatum. ῥίνη enim (inquit) eſt inſtrumentum fabrile ᾧ ῥινῶσιν, aut vile quippiam, ὅτι
ἐξευτελίζομεν τῇ ῥίνῃ, ſed poſterior interpretatio non placet, & καταῤῥινησμένον haud bene cum σ ſcri-
bi puto: à quo enim verbo deducas? Rectiùs apud Suidam abſq; σ. legitur, vt præſens ſit καταῤῥινάω:
cæterùm ῥινῶσιν à ῥινάω fit, vnde & διεῤῥινημένος participium legitur pro limato. Hinc etiam Squatina
(inquit Pierius Valerianus) inter hieroglyphica ſignificata recẽſeri meruit, per quam fabrum ligna- *Fabri ligna-*
rium intelligi volebant. Eſt enim piſcis tam aſperæ ſcabræq; ac validæ cutis, vt eburnea, neq; non li- *rij typus.*
gna quantum libet dura poliantur; vt omittamus fabrilia inſtrumenta omnia (hoc alij de Fabro piſce
quoq; ſcribunt) in huius piſcis capite deprahenſa. (Mirum eſt neq; Rondeletium neq; Saluianum
qui aliàs diligenter tam internas quàm externas Squatinæ partes enumerant, non obſeruaſſe). Quin *Serra inuen-*
D & ſerram conficere didicimus ex huius piſcis oſſe ita crebrò mucronato, qualis longa annorum ſerie *tio.*
ſuſpenſa fuit tholo ante DD. Petri & Pauli conditorium, priuſquam à Iulio II. illa venerandæ anti-
quitatis monumenta ſolo æquarentur. Verendum autem, ne Squatinam cum alio quopiam piſce, &
(ni fallor) Fabro, qui in eccleſijs ſuſpendi ſolet, confundat.

DE SQVATINORAIA. Cap. LXVII.

QVi Græcis nomine compoſito ῥινόβατος appellatur, Latinè ſimiliter à Theodoro Squati- *Rhinobatos.*
noraia, à Bellonio Squatroraia, à Iouio Squatraia, à Geſnero & Saluiano molliore voca- *Squatroraia*
bulo Squatoraia. De quo piſce ſic [a] Ariſtoteles: *Piſcium cæterorum diuerſa genera coire vi-* *Squatraia.*
ſum à nemine eſt. Squatina ſola & Raia hoc facere creditur, argumento piſcis cuiuſdam qui no- *Squatoraia.*
men ex vtroq; compoſitũ trahit Rhinobati (quaſi Squatinoraiam appelles. Eſt enim parte priore Raiæ ſimilis, *[a] Li 6 Hiſt. cap. 11.*

poſteriore

Ortus. *poſteriore Squatina) tanquam ex vtroque proueniens genere*. Ita & [b] Plinius: *Piſcium diuerſa genera non* E
[b] Li.9.c.15. *coeunt præter Squatinam & Raiam, ex quibus naſcitur parte priore Raia ſimilis, & nomen ex vtroque*
compoſitum apud Græcos trahit. Cæterùm nunquid reuera iſtiuſmodi piſcis detur, diuerſimode tra-
An detur di inuenio. Rondeletius id ſtrenuè negat, quoniam ſibi licet diligenniſſimè inquirenti nunquam con-
tigerit videre, & ſenes etiam peritique piſcatores ſeſe nunquam vidiſſe affirmarint: quare nec Ari-
ſtoteli aut Plinio viſum fuiſſe arbitratur, piſcemque eſſe planè commentitium, quique reuera non
exiſtat: idque recitatis philoſophi verbis indicari, item ijs quæ alio in loco ſcripta reliquit: *In [c] mari-*
[c] Lib. 2. de *nis* (inquiens) *adhuc nihil exploratum habemus dignum memoratu: qui tamen Rhinobati appellantur,*
Gen. cap. 5. *maximè gigni creduntur ex Squatina & Raia*. Squatinam itaque cum Raia videri coire ait; quo qui-
dem loquendi genere & ſimilibus, vt ferunt, tradunt, aiunt, creditur, Herodotus, Theophraſtus,
Dioſcorides, alijque vtuntur, cùm ſe rem aliquam pro incerta habere ſignificant. Ad hæc, rationem
quam adducit Ariſtoteles, planè infirmam eſſe aſſerit: ſi enim ideo (inquit) coëunt Squatina & Raia,
quia piſcis qui Rhinobatus nominetur, vtrique ſimilis ſit; & Hippocentauros & Tragelaphos eſſe
poſſe dicemus, ſi centaurus cum equa, & hircus cum cerua commiſceatur. At vt ſcribit [d] Galenus,
[d] Lib. 3. de fieri ſecundum naturam non poteſt, vt tantoperè deſſidentia corpora commiſceantur: neque enim
vſu part. colores & figuras tantùm componi oporteret, quemadmodum à ſtatuarijs & pictoribus fieri ſolet, F
ſed totas ſubſtantias natura ab huiuſmodi permiſtione alieniſſimas. Neque ſi diuerſæ animantium
formæ non tamen vſque adeo diſſimiles, coëant, id animal gignunt, quod vna parte huic, altera illi
ſimile ſit, ſed quod vni tantùm procreantium ſimile ſit, vel tertium quoddam, vt cùm aſinus equam
inijt, mulus aut mula neutri per omnia ſimile animal gignitur. Si lupus cum cane vel vulpe congre-
diatur, canis vel vulpes alteri tantùm ſimilis. Quare meo quidem iudicio fides ijs habenda non eſt,
qui Rhinobati miſtumque genus prolemque biformem nobis obtrudunt. Hactenus Rondeletius.
Contrà Bellonius, Gillius, & Paulus Iouius non ſolùm viuere in mari iſtiuſmodi piſcem aſſerunt, ſed
Caro. nomina etiam formaſque dederunt, quanquam Bellonius (de Gillio & Iouio nihil dico, quia opera
ſua iconibus non illuſtrarunt) rem ipſam mihi ſuſpectam videtur reliquiſſe. Non enim piſcem pin-
xit, ſed figuram (inquit) apud te facilè conijcies; ſiquidem vtriuſque piſcis (Raiæ & Squatinæ nimi-
rum) hîc tibi depicti formam diligenter conſideraueris. Adde quòd candidam ei & edulem carnem
tribuat, cùm tamen Iouius vt fœdum aſpectu, ita eſu admodum iniucundum, & inter ſordidæ plebis
atq; paſtorum obſonia cenſeri profiteatur. Deniq; ſi verum eſt Venetis Squatrolinum vocari, vt ille
affirmat, mirari ſubit, cur id nominis ad aliorum aures non peruenerit. Rurſus in Iouij verbis locum,
in quo venalem vidit, ſemper deſideraui; nam ſi Romam intelligit, de cuius vrbis piſcibus ſcripſit, & G
hic quoq; ſuſpectus mihi habebitur, Etenim Saluianus, qui ibidem diu vixit, opuſq; ſuum de piſcibus
conſcripſit, fatetur ſeſe nunquam Rhinobatum vidiſſe: quamobrem vt Gillio facilè crediderim noſtræ
ætatis Græcis & Rhinam & Rhinobaton vocari Rhinam, ita contrà non video, cur credere debeam,
vtrumq; Italis (ipſe Latinos vocat) Squainam ſiue Squadram, hoc eſt (vt ipſe exponit,) Squatinam
vocari. Quæ omnia non dixi, vt quid cum Rondeletio aduerſus Ariſtotelem ſtatuere velim, ſed vt ma
ritimos viros doctos aduerſus Rondeletium incitem, & genuini Rhinobati certiora nomina iconemq;
proferant. Quin enim reperiatur, haud dubito. Rondeletius profectò philoſophi verba, alioqui vel
meridiana luce clariora, dum recitat, ſenſum eorum non percepit. Licet enim vtroq; præcitato loco
vtatur dubitantis verbo *creditur*, id non ad piſcis ipſius figuram aut exiſtentiam, ſed ſolùm ad procre-
andi modum pertinet: imo verò cùm ex Squatina & Raia naſci videri ſcribit; tantum abeſt, vt ijs ver-
bis dubitet, an ſit, vt potius eſſe ſtatuat: Eſſe enim neceſſe eſt ſtatuamus; de quo quærimus quo mo-
do ſit, aut vnde generetur. Ad generationem verò quod attinet, locus Galeni quem Rondeletins ad-
ducit, quo fieri poſſe negat, vt magnoperè diſſidentia corpora commiſceantur, non aduerſatur, quan-
doquidem Squatina & Raia genere planè cõueniunt: vtramq; enim ex planis cartilagineis eſſe oſten
ſum eſt. Me vt coitũ iſtum verum eſſe credam, impellit piſcis raritas. Raritatis cauſam eſſe reor, quod
ipſe non amplius generet; quo modo mulus ſterilis eſt, ſterilis haliætus, & omnia quæ ex promiſcuo H
Cur ſit ra- coitu procreantur. Habes hîc candidiſſime lector genuini mea ſententia Rhinobati iconem pronè &
rus. ſupinè expreſſam, quam Bernardo Caſtelletto Genuenſi, viro humaniſſimo, naturæq; arcanorum
ſtudioſiſſimo acceptam referes, Eandem in ſuo Phytobaſano expreſſit Fabius Columna: qui ta-
men cùm prius Rhinobatum eſſe longa verborum ſerie aduerſus Rondeletium oſtendiſset, mox
nunquid Raiæ & Squatinæ partus ſit, ignorare ſe fatetur, fortè quòd ſexu diſtingui videret, & in fæ-
mina oua (vtrũq; enim teſtatur) deprehenderet. Ego verò à ſententia mea propterea non amoueor,
cùm dicendum foret, atq; oſtendendum fœcunda ea fuiſſe, hoc eſt fœtibus referta, quod tamen ille
non dicit, dicturus procul dubio ſi eos in ouis offendiſset, Diligentiſſimè enim cætera in hoc piſce exa-
minat: quamobrem etiam cùm nudum tantùm ſceleton Caſtellettus miſerit, nonnulla ex illo quæ ad
Magnitu- piſcis deſcriptionẽ pertinent, accipiam. Neapoli (inquit) frequens eſt (quod miror) & Cetola vocatur
do quaſi Cithara, quam corporis figura refert. Magnitudine vt à piſcatoribus accepit, quatuor pedes nõ
ſuperat:

Digitized by Google

Digitized by Google

Squatinoraia ſupina parte depicta.

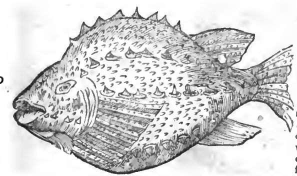
Digitized by Google

A ſuperat: pondere verò duodecim libras ad ſummum æquat: Colore eſt ſubflauo in ſupina parte al- *Color.*
bo. Cutis aſperitate Squatinam refert, & velut minutis quibuſdam arenulis compergi videtur; ve- *Cutis.*
rùm manu deorſum ducta læuis, à cauda verò caput verſus aſpera perſentitur. Roſtrum in longum *Roſtrum.*
protenditur, vt in Raia Oxyrincho. Alæ quàm in Raijs anguſtiores. Os in ſupina parte, ſquamis oſſeis *Os.*
dentium loco munitum. Ante id foramina duo oblonga, olfactus inſtrumenta. Branchiæ vtrinque
quina. Oculi parte prona, quorum membranula pupillam operiens, non vt in Raijs, ſed vt Squatinis.
Retro eos bina alia foramina auditui inſeruientia. Mox dorſum ſimplici aculeorum ordine, vt in cau- *Dorſum.*
da Squatinæ: alijq; ſunt in oſſeo diaphragmate poſt branchias, caput à ventre ſeparante. Iuxta quod *Aculei.*
binæ lineæ vtrinque ad latera dorſi poſitæ oriuntur, quorum duæ lateribus caudæ propinquiores in
ipſarum ortu ſunt curuæ, caudam à reliquo corpore ſecernentes; omnes verò cum cauda terminan-
tur. Genitalia mari inter caudam & cartilagineas appendices, vt in Raijs, quorum loco fæmina duas
tantùm cartilagineas appendices habet in modum pinnarum, vti Squatina. In ventre continentur *Oua.*
inteſtina omnia Raiarum inteſtinis ſimilia; oua diſtant à Raiarum ouis, ſed ſimilia ſunt ouis Squati-
næ, illaque gerit vtero ab hyemali ſolſtitio.

B DE ANGLORVM LVMPO. Cap. LXVIII.

GESNERVS vt huiuſmodi piſcem Orbis ſpeciem faceret, Lump ab Anglis voca-
ri tradidit per aphæreſim a Columbo ſiue Palumbo, quo nomine verus Orbis nun-
cupari ſolet, ſed Lump Anglis teſte Gul. Turnero Anglo eſt rude & informe fru- *Nominis ratio.*
ſtulum, indeq; piſci nomen eſſe affirmat, & ſic ferè in epiſtola ad Geſnerum deſcri-
bit. Plinij Orchin eſſe poſſe (Nos Orbem legimus, & ad Niloticum illum piſcem, vt- *Orchis.*
pote rotundiſſimum & planè ſphæricum hoc nomen pertinere cum alijs eruditis ar- *Orbis.*
bitramur.) commoda adhibita interpretatione non diffiteor; verùm Bellonij Orbis, quem ipſe pin-
git, eſſe nequit; nam piſcis edulis eſt Lumpus noſter, abſq; ſquamis, cartilagineus. Vera enim oſſa
aut ſpinas intus non habet, ſed eorum loco cartilagines. Eiuſdem eſt ſaporis cum Squatina. Duas tan *Sapor.*
tùm habet pinnas, & eas infra branchias. In ſingulis lateribus ternos habet aculeorum aut recurua- *Deſcriptio.*
C rum ſpinarum ordines, à capite caudam vſq; porrectos. In ſummo tergo vnicam talem habet ſpina- *Batus rotundus.*
rum ſeriem. Verùm aculei illi rari ſunt, intercedentibus interſtitijs non paruis ſeiuncti. Spinæ iam com
memoratæ rubi ſpinas mirè referunt, (Inde Batum rotundum appellare licebit) niſi quòd non ita re-
curuæ ſunt. Vmbilicus ei prominet in ventre portentoſæ magnitudinis. Sub mento rotundum quid-
dam circuli inſtar apparet: quo ſe ſolo aut lapidibus affigere interdum videtur. Caput habet ranæ ſi-
mile, & oculos admodum paruos. Tota cutis ſumma tactui aſpera eſt. Ex noſtris non deſunt qui hunc
piſcem nominant à See oul,
vel vt Scoti vocant, à Paddel. *Iconis conſideratio.*

Lumpus Anglorum.

Hæc Turnerus. Quod verò
ad iconem attinet huius pi-
ſcis, quam hîc ex Geſneri pa-
ralipomenis mutuatam exhi-
bemus, idem Turnerus, cùm
eam ad eum inſpiciendam
Geſnerus miſiſſet, in alia epi-
D ſtola, de ea hoc tulit iudiciū.
Imago quam ad me miſiſti,
Lumpi planè noſtratis eſt; ve
rùm duæ poſteriores pinnæ
abundant. nam tales in piſce,
quem ego recenter captum
vidi & poſtea comedi, nullæ
comparebant. Deeſt etiam
ſub mento, vt ita dicam, rotun
da cauernula, quam ego in
meo Lumpo vidi & contrectaui. Cætera omnia bene conueniunt. De eadem doctiſſimus medicus
Hieronymus Maſſarius Vicentinus, qui Argentinæ eo tempore artem medicam docebat, referente
eodem Geſnero, his ferè verbis ad eum ſcripſit: Angli quidam viri non mediocris doctrinæ, inſpecta

piſcis

Digitized by Google

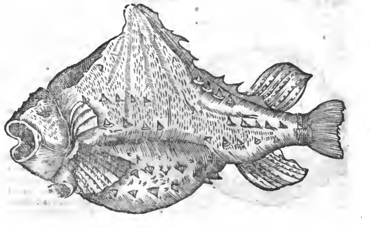
piſcis pictura, quam ad Turnerum mittis, retulerunt, piſcem huiuſmodi reperiri iuxta Cornubiæ (poſtremum Angliæ) promontorium, & ab incolis vocari Lump: prominentias autem illas, quæ oſſeæ fortè aliquibus putari poſſent ex pictura, calloſas eſſe, quibus ſcopulis adhærent, quod piſcatores teſtantur. Dorſum rubicundum, ventrem album haberi. Piſcem ipſum in magnis delicijs reputari. E

DE PISCE GIBBOSO. Cap. LXIX.

Nomen. PISCEM hunc præcedenti ferè ſimilem, niſi quòd in dorſo gibbus attollitur, ab eo ipſo piſcem gibboſum potius quàm Orbem gibboſum (ne cum Orbe piſce confundatur) cum Geſnero dicere libuit: Græcè Νωτιδανὸν (inquit) dixeris, à noto, id eſt dorſo eminente; ſic νωτιδανὸς Galeos nominatur ab [a] Ariſtotele, quem Epænetus Επινωτιδία vocat, authore Athenæo. *Deſcriptio.* Delineatam eius iconem Georg. Fabritius Geſnero olim communicauit, abſq; nomine. In Balthico Oceano reperiri aiunt. Corij portiuncula quam miſit Fabritius, craſſiuſcula & tenax eſt, multis punctis ſeu tuberculis potiùs exaſperatur. Eminent etiam ſpinæ quædam ceu rubi, ſed mucrone recto, pyramidis forma, aliæ magnæ, aliæ paruæ, è fuſco albicantes. Miſſa ad me pictura (inquit Geſnerus) à capite ad extremam F *Magnitudo* caudam longa eſt palmos circiter quatuor, id eſt, digitos ſedecim: lata verò ab imo ventre ad ſummum dorſi acumen, totidem digitos, nempe ſedecim & amplius vnum. Hanc magnitudinem viuum ipſum piſcem adultum latam manum non excedere ſcripſit Fabritius: & præterea. Huic piſci (inquit) vt pictura indicat, non planè duplo maior dorſi altitudo, quàm ventris eſt profunditas: ſed venter de more laxans, dorſum in aciem eſt acuminatum, in carinæ modum. Superior corporis pars figuram triangularem efficit, venter rotundus & amplus. Os minutum nec prominens: cauda parua, & pro reliqui corporis modo, ſatis craſſa. Corpus munitum ſpinis oſſeis, præduris & acutis, quæ Amazonicæ peltæ contractæ, ſed eminente vmbone, formam præ ſe ferunt. Earũ in vtroq; latere ſpinarũ ſunt tres *Spina.* ordines. Imus infra pinnas initiũ ſumens, vnà cum ventre terminatur: medius, à branchijs ad caudæ vſq; extremitatem extenditur: ſuperior à dorſi latere ſurſum incuruatus, ad caudæ finem prorſum reflectitur. Similes ſpinæ ſupra oculos incipientes per dorſum & dorſi acumen pinnatum tendunt, *Pinna.* & à pinna ſuprema geminantur ad vſq; proximam pinnam quæ caudæ eſt initium. Ipſæ pinnæ punctis illis ex eadem oſſea materia ordine diſpoſitis, ceu margaritis, cùm diſtinguuntur, tùm ornantur, nec non reliquum corpus cum ventre, eiuſmodi punctis aſperum, ſed neq; eodem ordine, nec orna- *Color.* tu, nec denſitate. Spinæ albæ & minutulis punctis aſperæ, vmbo læuigatus. Corpus in mortuo piſce G nigrum, cutis dura, & aſpera, venter flauicans.

[a] *Lib. 5. de Animal.*

Piſcis gibboſus.

H

Finis Libri Tertij.

VLYSSIS

A

VLYSSIS ALDROVANDI
PATRITII BONONIENSIS.
DE PISCIBVS LIBER IV.

B IN QVO AGITVR

DE IIS, QVI IN MARI ÆQVÈ, Ac in fluminibus degunt.

DE SALMONE. Cap. I.

ORDINIS RATIO.

MARINORVM piſcium, de quibus hactenus, non paucos eſſe diximus, qui, licet ſolius maris eſſent incolæ, dulcibus tamen aquis etiam oblectarentur, qua C les ſunt qui iuxta fluuiorum oſtia ſæpenumerò obuerſantur. Nunc de illis erit ſermo, qui vel relicto mari flumina aſcendunt, vel relictis aquis dulcibus ad mare deſcendunt. Horum pauciſſimi ſunt, (ego præter Anguillam alios non inuenio) illorum verò multi, quorum rurſus alij longiſſimè à mari recedunt, & ad fluuiorum origines ferè vſq; penetrant: alij in proximis maris locis nonnihil dimorantes, mox ad id regrediuntur. Vtrorumq; alij ſquamis, qui plurimi, alij læui cute, qui pauciſſimi, veſtiuntur. Inter ſquamoſos de principatu certant Salmo, & Lupus, ille noſtro tempore, hic apud veteres maximoperè celebratus. Salmonem nos præferemus, cùm quia ſaporis gratia Lupo non cedit, tùm quia piſcium apud Hollandos, vbi delicatiſſimorum piſcium ingens copia eſt, ſolus ad libram vendatur, tanquam omnibus præferendus, & inſigni quadam prærogatiua ſolis proceribus dignus; cæteros enim illic cumulatim licitant.

Piſcium dulces aquas amantium diuiſio.

Salmonis prærogatiua

SYNONYMA. ETYMVM.

D QVi ex antiquis delicatiſſimi huius piſcis mentionem faciat, præter [a] Plinium, inuenio neminem, cui Belgico Germanicoué nomine Salmo, non Sulmo, vt quibuſdam placet, nuncupatur. Auſonius quidem eodem vſus eſt vocabulo, cæterùm in iam adulto piſce tantum, quandoquidem qui iam adultior factus, & velut ex ephæbis exceſſit, Sarionem, ſiue vt alij legunt, Farionem nuncupat. Quam poſteriorem nomenclaturam probo. Vt enim Salmo Germanica vox eſt, ita Fario à Germanorum Faren ſeu potius Foren (Belgæ Voren dicunt, V. vocalem ponentes, vbi Germani F. conſonantē pronuntiant) quo nomine Truttam intelligunt, vbi verò etiamnum paruus eſt, Salarem vocat, vt ex hiſce eius verſibus luce clarius eſt.

[a] lib. 9 c. 18.

Sario. Fario.

Teq; inter geminas ſpecies neutrumq; & vtrumq; Qui necdum Salmo, nec iam Salar, ambiguuſq;
Amborum medio Fario intercepte ſub æuo.

Salar.

Cæterùm in eo poëta fallitur, quod Farionem Salmonem mediæ ætatis eſſe credidit, vulgus ſecutus, quod Truttam deguſtata aqua marina in Salmonem abire credit, vt fuſiùs in Trutta dicetur. Salares itaq; latinè rectè Salmulos appellabimus, aut Salmunculos. Apud Gallos, & Germanos no-

Sſ men

Richs. men quoq; pro ætate immutat. Illi magnos, & adultos Saulmons, paruos Tacons dicunt: hi maiores Salm, minores Selmling. Lachs diuerſimodè interpretari inuenio. Rondeletius, & Adamus Lonicetus, ſic vocari hunc piſcem volunt, cùm muria conditus eſt: alij ſemper, paruum, magnum, recentem, ſalſum, infumatum, apud Saxonicas gentes, maximè verò quæ iuxta Albim fluuium habitant: alij circa Rhenum, & apud Heluetios ferè tempore æſtatis, & veris nominari aiunt Salm, vſq: ad D. Iacobi diem, deinde mutato nomine Lachs vſq; ad D. Andreæ diem, vt Salmo vernus ſit, & æſtiuus, Lachſus autumnalis, & hyemalis, ſub partum, & à partu. Sunt qui ſic dici volunt quaſi laſſos, ſed Germanicæ voci latinam tribui etymologiam non placet, eoq; magis cùm à partu ea detorta videatur, vt Germanicæ linguæ periti fatentur, & Geſnerus quoq; docet, leich inquiẽs Germanis eſſe genituram; & apud Belgas leggen dicuntur aues cùm pariunt, quare eo tempore non ineptè Salmo Græcis quoq; λεχῶες dicetur, quibus nẽpe λεχὼ ſeu λεχῶσα puerpura eſt. Fit item vt in migratione quam exercent, cùm fruſtrà ſaltus quoſdam in fluminibus ſuperare contendunt, laſſi vadum petant, ibiq; ſub lapidibus deliteſcentes emacientur, & contabeſcentes maculis ruſſi ſeu ærei coloris impleantur, vnde Kupferlachs appellantur: nam æs Germani Kupfer, Belgæ Koper dicunt: Angli verò Salmonem à Kipper: cùm carnem habent deteriorem, & roſtrum curuare cœperunt. Georgius Agricola Salmo- E

Eſox. nem eundem eſſe arbitratur cum eo qui Plinio Eſox vocatur his verbis. *Præcipua magnitudine Thynni ſunt &c. Sunt & in quibuſdam amnibus haud minores, Silurus in Nilo, Eſox in Rheno.* Quo F

Antaceus. loco Rondeletius Exos legi vult, & Antaceum ipſum intelligi qui oſſibus caret: cuius ſententiam Geſnerus capite de Antaceo ſiue Huſone improbat, eiſq; ſubſcribit, qui Sachſum, id eſt, Salmonem eſſe volunt, quoniam Salmo Illiricè Loſos vocetur affini vocabulo: mox verò proprio loco, ſui (vt apparet) oblitus, Plinium de Salmone ſenſiſſe veriſimile eſſe negat, cùm eum piſcem ali-

Lucius. bi ſuo nomine appellet: quare conijcit Lucium eſſe, qui Rheni accolis infra Coloniam Snoech appellatur, haud abſimili nomenclatura, ſi articulus een, id eſt, vt nos, & Galli loquimur, vn, quem omnibus nominibus præponunt, decurtetur in e: apparetq; Plinium Germanicam ſeu potius Belgicam vocem quàm potuit, melius, expreſſiſſe. Lucios autem in Rheno maximos eſſe ſuo loco patebit, quamobrem & nos Exocem Lucium potius quàm Salmonem, aut Antaceum eſſe conijcimus: Hic enim Danubij, non Rheni piſcis eſt: & ſi Eſox Salmo eſſet, Elox potius ſcribendum foret, vt nimirum re-

a Anchorago. ſpondeat vocabulo Lachs, quo Salmonem indicari diximus. Anchorago nominatur quidam piſcis à

b lib. 12. Epiſt. 4. [b] Caſſiodoro in regij conuiuij deſcriptione. *Deſtinet* (inquit) *Carpam Danubius, à Rheno veniat Anchorago exormis. Tonſicula quibuslibet laboribus offeratur.* Robertus [c] Conſtantinus legit, à Rheno veniat Anchorago, ex Orinis Tonſicula. Quinam verò piſcis Anchorago ſit, incertum eſt. Geſnerus prius G

c In ſupplem. Linguæ Latinæ. Salmonem eſſe conijciebat, quoniam hic in Rheno præſtantiſſimus eſt, & certo tempore roſtrum anchoræ inſtar incuruat: cæterùm vbi de Salmone agit ex profeſſo, mutata ſententia, quòd eo tempore quo roſtrum incuruat Salmo, deterior habetur, ciboq; (vt mox patebit) ingratior redditur; Truttam

Trutta lacuſtris. lacuſtrem eſſe contendit, quæ immutata nonnihil forma, & nomen quoq; immutat, & Ynlanch appellatur. Verùm ſi lacuſtrem piſcem intelligit Caſſiodorus, cur eum ex Rheno, accerſit? Ego in priori ſententia perſeuerare mauelim, cùm in Rheno Salmo, non Trutta, lacuſtris ſaltem, celebretur. Græcam Salmonis nomenclaturam non inuenio, neq; eſt quòd id miretur curioſus lector, cùm in Oceano tantùm, fluminibuſq; in eum ſe exonerantibus reperiatur, ad quæ veteres Græci nunquam pe-

Salanx. netrarunt. Qui voluerit, Salangem appellare poterit. Σαλάγξ enim boni, ideſt, delicati piſcis nomen legitur apud Heſychium, nec præterea qui ſit, explicatur: aut à migrandi natura καταναδρομας, vel δρόμιας, vel δρόμας, fluuiatilis dicatur, nam Ariſtoteles in mari dromades vocat Thunnos alioſq: gregales, qui aliunde in Pontum excurrunt, & vix vno loco conquieſcunt; aut nomen fingatur à ſaltu, & ἅλμων dicatur; Non placet tamen, Salmonis nomẽ à ſaltu deduci, aut etiã à ſale, licet ſaliendi natura ei optimè quadret, ſaleq; aut muria inueterari etiam ſoleat, Non enim latina, ſed à Germanis Belgiſuè Rheni accolis, aut Gallis Aquitanicis accepta vox eſt. H

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

SAlmonem ſquamoſum piſcem eſſe fatentur omnes, item, & Auſonius, inquiens. *Tu loricato ſquamoſus pectore.* Verùm nunquid è mari flumina ſubeat, vel è fluminibus contra ad mare deſcendat, mox ventillabitur. Squamis autem tegitur exiguis, ſi cum piſcis magnitudine

Squamæ. conferantur. In magnam & longitudinem, & latitudinem excreſcit. Circa Coloniam ſeſquicubitalis

Magnitudo. eſt, vel etiam bicubitalis, apud Miſenos, & Daſſauiæ circa Albim fluuium maiores à libris vigintiquatuor vſq; ad triginta ſex accedunt: in Heluetia circa Tigurum triginta ſex librarum aliquando

A quando grauiores capiuntur. Eſt autem ibi libra vnciarum octodecim: circa Baſileam quinq; aut ſex pedes longi reperiuntur, vnum lati: vt non temerè Thunnos magnitudine æquare Rondeletius dixerit, & Bellonius Cetaceum piſcem dici poſſe. Vt plurimùm autem bicubitalis eſt. Squamæ eius ita maculis notatæ ſunt, vt piſcis ferè totus ſubrufis & luteis notis inſignis videatur, etſi dicat Auſonius *Maculæ.* *Præſignis maculis capitis*. Apparet autem ita poëtam ſcripſiſſe quia eę in Salmone quàm in Salare ſunt euidentiores; nam de hoc dixerat: *Purpureisq; Salar ſtellatus tergora guttis.*

Caput ſquamis caret, vnde *frontem lubricum* poëta dixit. Os habet amplum & valdè denticulatum; *Os.* nam præter id quòd maxillæ màgnis & validis armatæ ſunt dentibus, palatum etiam quadruplici eorumdem ordine munitur, linguaq; hamatis dentibus horret. Hunc quadruplicem dentium ordinem *Dentes.* Bellonius huic piſci præter aliorum fluuiatilium morem, peculiarem eſſe ait, & cum ceraſte ſerpente communem: additq; plures eſſe in inferiori maxilla, quàm in ſuperiori. Tergus colore ferè eſt cæruleo, aut ex cæruleo nigricat. *Tergus.* Oculi magni ſunt. *Oculi.* Narium foramina vtrimq; gemina: Branchiæ vtrimque quaternæ, quarum opercula lata, & rotundis puniceis maculis plena ſunt. Pinnæ iuxta eaſdem *Pinnæ.* binæ; totidemq; in dorſo, quarum prior in medio ferè dorſo eſt, altera caudæ proxima, cutacea, carnoſaque. In ventre tres ſunt, binæ ferè in medio, tertia à podice qui in imo ventre eſt. Caudam in vnam *Cauda.* latam & rotundiuſculam pinnam deſinere Saluianus ait; Rondeletius verò bifidam eſſe teſtatur, in-

B deq; Salmonem iure πλατύουρον nominari poſſe putat, cùm interim integram etiam depingat. Latam autem eſſe etiam Auſonius meminit, inquiens: *——Lata cuius vaga verbera caudæ*
Gurgite de medio ſummas referuntur in vndas *Occultus placido cùm proditur æquore pulſus.*

Quantum ad internas partes attinet. Cor angulatum eſt. (de mira huius viuacitate mox dicetur.) *Partes internæ.* ventriculus oblongus & anguſtus: hepar integrum, hoc eſt, in nullos lobos diuiſum: rubrum id eſſe Rondeletius tradit; Saluianus verò & Bellonius pallere; cui veſica fellis ex viridi nigricantis annexa eſt: Splen ex rubro nigricat: quamobrem cùm Auſonius dicat:
Nec te puniceo rutilantem viſcere Salmo *Tranſierim,*

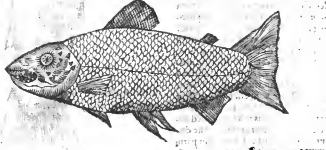
Saluianus de neutro hoc viſcere, ſed de carne intelligit, quæ priuſquam coquitur, albicat, cocta verò vel ſalita rubeſcit. Mirum eſt, quantum pingueſcat iſte piſcis, abdomine potiſſimum, quod minimè *Pinguedo.* præterijt poëta, inquiens: *——Cui prodiga nutat* *Aluus, opimatoq; fluens abdomine venter.*

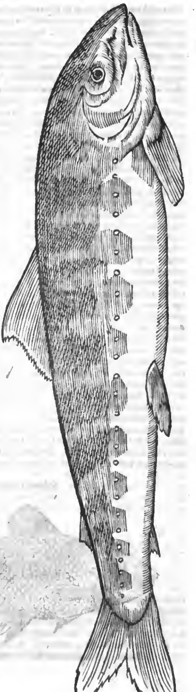
De inteſtino ait Albertus, quòd parte ſuperiore diuidatur in plures partes, ſicut manus in digitos. Geſnerus in diſſecto Salmone à faucibus patulis duos ſe obſeruaſſe meatus ſcribit, deorſum protenſos, vnum ad ventriculum, quem œſophagum vocant; alterum anonymum, (cuius vſum ignorat, quandoquidem nihil in eo reperit; niſi fortè ruminat (inquit) hic piſcis & alimenti ſui partem ibi repoſitā

C habet) qui cute candida & tenui conſtat. Fœminam à mare differre Rondeletius & Saluianus volūt, *Sexus diſtinctio.* quod illa roſtrum habeat magis aduncum, hami modo, indeq; vulgò in Gallia Beccard appellari. Bellonius verò dum dubitat, num ſit diuerſa ſpecies: fœminam eſſe interea inſinuat, inquiens: Eſt & alius prægrandis Salmo (fœminam eſſe autumant) quem vulgus Gallicum ab eius ore prægnandi Beccard vocare ſolet: alij à ferendis ouis Bortiere (Porticre fortè nimirum à portando). Differt is à mare Salmone, quòd labrum inferius in hami modum aduncum habeat. In ſuperiore enim labro foramen eſt ad palatum tendens, in quod hamus maxillæ inferioris ſe recipit, pyxidatimq; in tubi modū inſinuatur. Alij aliter de hac roſtri curuitate ſentiunt. Geſnerus teſtatur ſuos piſcatores in mare tātùm incuruari inſigniter, in fœmina perparum. Rondeletius quoque mari recuruum eſſe ait, ſed fœminę magis. Quidam verò eruditus in epiſt. ad Geſnerum, in qua de Albis fluuij piſcibus ad ipſum ſcribit

Salmo vulgaris.

D

Salmonis parui ſiue nondum adulti icon à Geſnero exhibita.

E

F

G

H

vt rumq; ſexum id ceu quid prętcr naturā pati arbitratus inquit: Salmo in Milda (hoc flumen ex Albi ingreſſus) ſi obſtaculum ſeu præcipitium aquæ iuxta Deſſauiam, ſecundò ac tertiò fruſtrà ſaltu ſuperare conatus fuerit, vadum petit, eoq; in loco ſub lapidibus & ſaxis deliteſcens, emaciatur, & contabeſcens maculis ruffi ſeu ænei coloris impletur & roſtrum inflectit in magnum hamum, eò quidem maiorem quò diutius manſerit. Veruntamen credit vir ille doctus idem ei tandem contingere, etiamſi obſtaculis omnibus ſuperatis ad ſummas fluuiorum partes eluctatus fuerit. Ex roſtri itaq; curuitate ſexus non ſatis tutò diſtinguetur; tutiſſimè verò ex ouis. Addit Bellonius fœminam crebrioribus mare, iiſque ſubrubris & rufis orbiculis in cute variegari: atq; in Lepradis (de quo ſuo loco diximus) modum multis coloribus ſugillari.

LOCVS.

Cur fluuiatilem Plinius dixerit.

SAlmonem Maſſarius fluuiatilem tantùm eſſe credidit, Plinium, puto, ſecutus, qui *fluuiatilem Salmonem in Aquitania marinis omnibus præferri* ſcripſit. Aqui hic fluuiatilem dixiſſe videri poteſt, quòd in fluminibus, potiſſimùm Aquitanicis, quàm in mari melior ſit, ſicuti de Salmone omnes ſcribūt. Aequè enim in mari ac fluminibus reperiri certo certius eſt; Albertus in ſtagnis reperiri negat. Iam verò cùm qui vtrobiq;, in mari videlicet & fluminibus degunt, alij ex mari flumina ſubeant, alij ex fluminibus ad mare deſcendant, hîcque vel illic pariāt, ex hiſne vel illis Salmo ſit, non ſatis inter doctos conuenit.

Vbi naſcatur aut pariat.

Rondeletius vtrobique parere putauit, ſed in mari natū fluuios ſubire, eorumque dulci aqua adeo affici, vt natali ſolo valedicto, in illis perpetuo viuat, nec amplius in mare reuertatur. Quam opinionem probat, quia in mari rariùs capitur. Quæ ſententia ſi vera eſt, in fluminibus etiam parient, id quod mox inſtituto de paruo Salmone capite hæſitanter admodum ſcribit: Paruos Salmones (inquit) qui pedem vnum vix ſuperant, Galli & Aquitani Tacons appellant, ſuntq; Truttis adeo ſimiles, vt vix à peritis internoſcantur, niſi propius inſpexerint: ſed aliquid eſſe quò diſcernantur, capite de Truttis docebimus. Cùm igitur parui iſti Salmones maioribus omnino ſint ſi-

miles

miles, non poſſum non exiſtimare Taconem Salmonem eſſe, qui in fluminibus, non in mari naſcatur:
quorum aqua cùm frigidior ſit, & ad procreandum minus idonea quam marina, breuiores gignit Sal-
mones. Adde quòd in proprio & natali ſolo fœliciùs omnia proueniunt, quam in alieno. Id in Lam-
petris cernitur, quæ in fluuijs genitæ ſemper marinis ſunt minores, nec in eam vnquam magnitudi-
nem accreſcunt. Quare aut Tacones neceſſe eſt eſſe Salmones in fluuijs natos, aut recens in mari
editos, qui patres ſecuti ſint: certum enim eſt Salmones in mari parere: Tacones autem vel minores
adhuc eſſe quàm vt pariant, vel imperfectos eſſe Salmones, & veluti abortu editos, id indicat, quòd
in ijs nunquam vel oua vel ſemen quod lac vulgus appellat, reperias. Hactenus Rondeletius, incer-
tus, vt vides, in marinè an in fluminibus (Garumna & Ligeri) parui illi Salmones gignantur. Saluia-
nus quidem in fluminibus quoq; parere admittit, crebriùs tamen in mari gigni ex eo clarè conijcit;
quòd recens orti rariſſimè in fluuijs videantur, putatq; haud veriſimile videri, quòd (vt Calepinus,
inquit, teſtatur, ex quo fortè id Rondeletius quoq; tranſcripſit) dulci aqua ſemel degustata, vix ad
mare regrediatur. Geſnerus contrà in ſolis parere fluminibus exiſtimat, & ex ijs in mare deſcendere,
idque ex piſcatorum omnium, à quibus id ſciſſitatus eſt, & authorum teſtimonijs quæ ſubijcientur.
conſtare aſſerit: cùm alioqui vnus tantùm ex omnibus id ſcribat Hector Boethius Scotus: cæteri enim
flumina ex mari petere affirmant. Autumno (inquit Boethius ille) riuulis plerumq; aut locis vadoſis,
B coëuntes Salmones iunctis ventribus oua pariunt, ſabuloq; contegunt; quo tempore maſculus adeo
lactibus, (genitura,) fæmina ouis exhausta eſt, vt macilenti euadant, nec quicquam præter oſſa ac
ſpinas pellemq; ſuperſit, ineptuſq; eſui ſit. Referunt eam maciem contagij loco haberi, cùm obuios
quoſcunq; ſui generis inficiant, qui ſic affecti ſunt: Cuius rei hoc eſt indicium, quòd perſæpè capiun-
tur vno latere extenuati, reliquo non ita. Cæterùm ex ouis illis arena obrutis, piſciculi ineunte vere
naſcuntur adeo molles, vt donec digiti magnitudinem non exceſſerint, manu compreſſi velut humor
concretus diffluant. Tum primum natura duce ad mare pergunt, vigintiq; dierum ſpatio aut paullò
maiore, incredibile dictu, qualem in magnitudinem excreſcant. Hæc itaq; ille, ex quibus quis non in-
telligit, iſtiuſmodi Salmones propter aliquod obſtaculum in fluminibus parere, mareq; proprium pa-
riendi & incrementi locum eſſe? Equidem ſi fluuiatilis piſcis eſt, cur in ijs tantùm reperitur flumini-
bus, qui in Oceanum ſe exonerant? cur non etiam qui in mediterraneum, quiq; in alia maria influũt,
Salmones habent? Nonne vni potius Oceano quam tot fluminibus quæ recipit, proprios dicemus?
Citat deinde Geſnerus viri cuiuſdam doctiſſimi epiſtolam quam in ſuam gratiam de Albis fluuij piſci
bus conſcripſit; qui tamen Salmones paruos æquè ac magnos è mari in Albim venire tradit, nec pro-
ficere in eo ſed contabeſcere ac emori, vt poſtea addit, inquiens obſeruaſſe ſe adeò tabidum, vt exan
C guis & nullis ferè inteſtinis appareret: natos verò ex eo piſciculos in Albi, nec longiores nec craſſio-
res digito euadere, quamdiu ibi vel iuxta ſtagnantibus aquis immorantur: creſcentibus verò, auctiſq;
fluuijs in mare properare, in hocq; proficere & augeſcere. Et mox rurſus ex relatu ſenis cuiuſdam pi-
ſcatoris Argentinenſis ait Salmunculos in Rheno genitos, niſi aquam marinam petant, nihilo gran-
diores euadere, neq; vnquam Salmones fieri, etiamſi pluribus annis in Rheno manerent. Poſtremò
alius quidam apud Miſenos uir diligens ipſi affirmauit per epiſtolam, Salmones, ſi ſupra annum in
fluuijs perſeuerârint, perquam inſipidos fieri, ſin diutius, poſt annum ſecundum, eos omnino ceu ſi-
deratos aridoſq; interire. Definiamus itaque marinos potiùs quàm fluuiatiles eſſe. Mirum tamen eſt
quantum dulci fluuiorum aqua afficiuntur & pingueſcunt: quare etiam eſt, quòd in illis Oceani locis
vbi copioſiores in eum influunt aquæ dulces, copioſiores etiam & meliores Salmones capiantur.
Tradit Olaus * Magnus vix alibi in tota Europa vberiorem eſſe horum piſcium capturam quam in
Bothnico mari verſus Lappones, è quorum montibus & terris vaſtiſſima flumina aquarum dulcium
deſcendunt, contra quæ pulcherrimo (inquit) ſpectaculo quaſi milites micantibus armis, ſub ſolari
æſtu aſcendere videntur Salmones tanto præſertim agmine, vt ſuperiores montium aquæ prædam re
ſeruent piſcatoribus ſuis. Nec tamen hoc genus piſcium quantumq; capiatur, deficere videtur in lo-
D co ſuo natiuo. Teſtaturq; idem Olaus circa ſolſtitium æſtiuum in extremis Bothniæ litoribus circa
Thornam adeo magnam eorum capi multitudinem, vt fortiſſima etiam retia pondere eorum rumpan
tur. In regionibus Oſtrogothorum & Veſtrogothorum plurimos item naſci, quoniam illic quoq; flu-
mina ſint viginti aut triginta pedes alta, maximè verò apud Veſtrogothos in prouincia Vuermelandia
dicta, quæ olim regio titulo coronabatur, vbi locus dulciũ aquarum centum millibus paſſuum in lon-
gitudine, & quadraginta latitudine patet, cui nomẽ Vener eſt, in quẽ viginti quatuor magna flumina
à montibus Noruegiæ illabuntur, vnum ſolum exitum verſus meridiem habentia qui Trolhetta, id
eſt, dæmonum caputium nominatur, in quibus magna quoq; eſt Salmonũ copia. In Viſtula etiam ac
Duna vel Dzuina Liuoniæ fluminibus iuxta Rigam magno pretio fumo indurantur, prout communiter
apud omnes Septentrionales aquas fieri ſolet. De Albi celeberrimo fluuio nonnihil antea dictum eſt,
Vultauia item Bohemiæ fluuius Pragã per mediũ diuidens, & in Albim influẽs: Sala item & Milda
apud Miſenos ijs abundant. Rhenus laudatiſſimos grandiſſimoſq; alit, & qui in eum exonerantur,

Salmones cur in fluminibus minores.

Cur in fluminibus pariãt.

Vt dulcem aquã amẽt.

* *L. 20. c. 3.*

Vbi fumo in[durantur].

minores fluuij alij, vt Moſella. Minus commendari aiunt in Scaldi propter Antuerpiam. Tameſis in Anglia; Garumna, Dordona, Sequana & Ligeris in Gallia; Elauer item Aruernos & Borbonienſes alluens abundantiſſimè Salmones præbent; cæterùm Aquitanici Plinio cæteris præferuntur, hoc eſt, qui in Dordona & Garumna capiuntur. Maſſarius tradit etiam optimos eſſe in Rhodano, idq; Ioan. Bruyerinus Gallus quoq; aſſerit: [b] Rondeletius verò falli eos ait, qui in Rhodano capi exiſtimant: defluit enim in mediterraneum mare, quod Salmonibus caret. Carere autem Rhodanum his piſcibus innuit etiam [c] Scaliger pater inquiens: E

Et Salmo pictus aureis frequens guttis
Extrema continentis ambiens Sera,
Qua proditores peierant Proamnates
Noſtraſq; dedignatus ingredi ripas
Aduerſus obluctatur amne Garumna.

Conzaluus Ouiedus dum in Indiæ Occidentalis fluminibus numeroſiſſimè Salmones capi ſcribit, de ijs itaq; intelligit, qui in Oceanum ſe effundunt.

[b] li.22.c.17.
[c] In Ata.
[d] Cap. 84. Hiſt. Indiæ Occident.

NATVRA. MORES. PARTVS.

F

Quando migrent.

CVm veteres nihil planè de Salmonum moribus, ac natura habeant, non incongruum fuerit, quædam ex Geſnero, quæ ex doctis Rheni ac Albis accolis, & à peritis etiam piſcatoribus accepta collegit, referre. Primo vére ex Oceano per Rhenum alioſq; magnos fluuios magnis copijs aſcendunt, ita vt Maio menſe in his locis inquam longiſſimè à mari diſſitis maximè abundent: aquis verò fluminum auctis & turbidis præſertim migrare audent. Eodem tamen menſe, Iunio item & Iulio ab hirudinibus infeſtantur in tantum, vt in ripa aliquando viribus prorſus exhauſti, aut etiam mortui capiantur. His exugentibus adeo dolent, vt ſupra aquam ad tres pedes vel amplius, ſeptem vel octo ad ſummum, exiliant; quanquam piſcatores quidam aliam cauſam horum ſaltuum eſſe ſuſpicentur, tanquam ad prouidendum cauendumq; ſibi ab inſidijs hoc faciant; complurimum enim, cùm ipſi in nauibus colloquuntur, ſic exilire Salmones aiunt, interdum capita tantùm proferre: ſed hoc doctis quibuſdam veriſimile non fit: alij per laſciuiam cùm corpore optimè habito ſunt vt Iunio menſe, exultare eos putant, quod veriſimilius apparet: ſed an alij quoq; piſces cùm maximè vigent, ſimiliter ſupra aquam ſeſe eiaculentur, quærendum. Altiorum ſanè ſaltuum non aliam quàm violentam aliquam cauſam fecerim, qualis maximè hirudinum ſtimulus eſt: Complures enim aliquando Salmonem inuaduut, caudam & palatum quandoq; implent & ad inteſtina quoq; deſcendunt: itaq; præ dolore non pergunt per flumina aſcendere Salmones, ſed ad ripas deflectunt, vbi in captis piſcatores rei cauſam facilè deprehendunt: & putant aliqui hirudines iſtas in ipſis Salmonum inteſtinis naſci, nutrimento quod continetur calefacto, aſſiduo nimirum & vehementi motu. Quòd niſi tempeſtiuè à piſcatoribus capiantur, hoc malo extinguuntur: vnde contingit, vt ſæpe Salmones iam putres inueniantur. Damnoſum verò adeò id eſt regionibus, per quas Salmones feruntur, vt Epiſcopus Lauſannenſis temporibus Felicis Malleoli (qui hoc narrat) contra Sanguiſugas tantoperè Salmonibus infeſtas & lætaliter pungentes, exorciſſimi dictamina de ſacris ſcripturis collecta dictari fecerit, & per certa dierum interſtitia publicari non ſine felici ſucceſſu. Lampetras quoq; Salmonibus infeſtas eſſe aiunt, cùm è mari flumina ſubeuntes comitantur eos. Adhærentes enim ventrem vel collum eorum agglutinato roſtro exugere. Lampetram cùm per ſe ad natandum inepta ſit, migraturo Salmoni ſe applicare ore, atque ita retinere, vt præcipitia quoque ſaltu ſuperantem illum quandoque ſequatur & ſuctu oris inflicta carni eius bene ampla veſtigia appareant. Eſt & alia ſaltus cauſa, loca abrupta conſcendendi cupiditas, aut cùm impedimenta fluminum ſuperare conatur. Teſtantur author obſcurus de natura rerum, & Albertus, cùm ſæpem vel ſimile aliud obſtaculum inuenerint, caput caudæ coniungere & ſic in circulum flexo corpore tranſilire. Alius item phyſiologus obſcurus, Salmo (inquit) dicitur à ſaltu: caudam enim ore replicat & reflectit, validè eam ore tenens, donec ſaltus agilitate locum etiam præruptum conſcendit. Quòd ſi verò obſcuris iſtis authoribus minus quis fidei adhibendum exiſtimet; audiat quid ex doctiſſimi cuiuſmodi medici in piſcium Albis deſcriptione verè ſcribat Geſnerus. Mildam flumen præ cæteris diligit Salmo, & (vt quidam putant) ab aqua Albis fluuij quacum permixta in mare ſe exonerat, diſcernit. Itaq; plurimi eo in loco, vbi Milda in Albim influit (Deſlauiam vocant, quod oppidum eſt principum Alhaltinorum) capiuntur, hoc modo: Ad Mildæ in Albim ingreſſum principes vallum ſiue obſtaculum quoddam excitarunt, vt ita redundans aqua ad molendina reuerteretur, octo cubitis aliquando altiùs: vallo graues & magnas arbores impoſuerunt, & perticis magnis intus cancellarunt, ne Salmo tranſiliat. Inter perticas alicubi naſſæ ſunt collocatæ. Hunc locum cùm attigerit Salmo qui per Albim aſcendit, ſaltu aduerſus aquæ præcipitium ſe proripit in altum, vbi vel in naſſam incidit & capitur, vel arborem

Ab hirudinibus vt infeſtentur.
Cur altè ſaliant.
Lampetra Salmonibus infeſta.
Saliendi modus.

G H

A borem pertica ſué contingit, indeq; violenter in Mildam ſe traijcit. Hoc ſi prima vice non ſucceſ-
ſerit, ſecundò etiam tertioq; experitur, & ſine tum quidem tranſilire aut aſſequi altitudinem
valli potuerit, vadum petit, inibiq; ſub ſaxis deliteſcens emaciatur ac conrabeſcit. Si tamen flu-
men Albis augeatur & creſcat, aduerſus illud ſubinde fontium & originis cupidus aſcendit,
parit, & conſumptus tandem macie ac ſiccitate moritur. Adeo verò natiuus huic piſci ſaltus eſt,
vt Salmunculi etiam, ſi in vaſe aliquo venales cum alijs permixti in aqua fuerint, aqua eis adempta
exiliant; vnde & ab alijs piſcibus dignoſcuntur. Quod ſi verò rurſus iſtiuſmodi ſaltus parum veriſi-
milis cuiquam videatur, argumento quòd Salmo piſcis eſt grandis & valdè grauis, cùm agilitas ma-
gnitudini, & ponderi videatur contraria, reſpondent Albertus & author de natura rerum, robore Robur.
multum valere, omnemque qua præditus eſt, agilitatem à viribus potius quàm à leuitate oriri. Quan
tum autem robore valeat, ex hoc non modò conſtat quòd aduerſis ſemper aquis moliatur, ſed quòd
ex altiſſimis præcipitijs cadentes aquas etiam ſuperet. Tradit Hector Boëthius Salmones ex mari
reuertentes (venientes) aduerſis vndis fluminis, in quo (vt putat) orti ſunt, mirabile de ſe ſpectacu-
lum præbere: Flumina enim (inquit) hinc atque illuc anguſtis preſſa rupibus, ac proinde veloci de-
miſſa curſu, vbi prærupto caſu deſcendunt, non per canalem ſtatim prodeunt, ſed incuruatæ vndæ
B impetu paululum per aëra feruntur, antequam cadant: Salmones verò contra tendentes maiore ni-
xu aquas ſuperare tentant, quanquam non omnes euadant, nam debiliores aut hærent in imo flumi-
nis, aut etiam ex alto iam euecti præcipitantur in aquas, atque tam procul excidunt quidam, vt à ſu-
biectis lebetibus qui valde prope aquam feruent, excipiantur, accolarum in hoc euentu, non læui vo-
luptate. Supra Baſileam ad quatuor miliaria catarrachtes & præcipitium Rheni eſt, ſtatim ſub pon-
te ad oppidum Lauffenberg, violentum valdè, ſimiliterque altum, per hoc quoque eluctari Salmo-
nes aiunt: inde rurſus aliud ſublimius eſt, paullò infra Scaphuſiam inſigne oppidum Heluetiorum.
Hoc indigete voce à rapidiſſimo fluminis decurſu den Lauffen dicunt, & à Salmonibus ſuperari ne-
gant. Circa finem Nouembris ad alta eiuſmodi fluminum tum maiorum tum minorum loca ferè
contendunt, & quoad eius poſſunt, aſcendunt, pariendi gratia, vt nonnulli arbitrantur, qui interim
in Rheno parere non inficiantur. Incipere autem aiunt non multò poſt ſolſtitium & ſubinde per au- *Quando pariant.*
tumnum ac hyemem parere, aliquos etiam ad vêris vſque (id eſt Martij) initium. Cæterùm hoc pa-
rum veriſimile eſt, niſi de illis intelligant, qui propter obſtaculum aliquod ad mare deſcendere non
poſſunt: nam alioqui circa vêris initium flumina repetunt, hyememque in Oceano, vel ſaltem bo-
nam eius partem tranſigunt. Partui locum idoneum quærunt, ſolutum, vt aiunt, ſabulonem, ſuper
C quo fluuius rapidus fertur. Ibi ſcrobem excauant longam ad tres quatuorné paſſus, latam circiter pe
des quatuor. In ea fæmina oua ponit magnitudine piſorũ, quę mas rore genitali ſuo irrigat. Conſtru- *Nidi in quo pariunt artificium.*
unt autem eam muniuntq; tum intus, tum ad latera lapidibus miro ingenio, vt in tuto ſint oua, obte-
ctaque, ne impetu fluuij diſpellantur. Sic igitur illa genitura maris perfuſa ad vernum vſq; tempus
iacent, tum demum ijs animatis piſciculi naſcuntur quos Salmulos vocant. Hoc dignum admiratio-
ne Salmulos mares aliquando genitura plenos reperiri & cum fæminis adultis coire, earum excluſa
oua rigare, cùm in Salmulis fæminis nunquam oua reperiantur. Pariunt autem libentiùs in minoribus
ac riuis, in quæ deflectunt, quàm in Rheno: cuius aqua eo tempore minus lenis & pinguis eſt, & va-
dum durius. Auctis aliquãdo fluminibus oua ſcrobibus commiſſa, diſſipantur: itaque pars perit, aut
à piſcibus deuoratur: pars aliqua ſeruatur: at ſi nihil impediat, oua paulatim augeſcunt, & ſpiritu vi-
tali inflata demum vltra per aquam deferuntur, formaturq; interim piſcis. Scrobes quas diximus, ali
quando imminutis fluuijs in ſicco relinquuntur: nec tamen pereunt oua, ſed reſtitutis aquis animan-
tur, non minus ac ſi nunquam deſtituta eis fuiſſent. Hæc itaq; de Salmonum generatione, qualia à vi-
ris doctis per literas accepit Geſnerus, beneuolis ego quoq; lectoribus recenſui, ſimiliterné in Oceano
proli incumbant, incertus. Abdere ſe hîc creduntur propterea, quòd quibuſdam anni tẽporibus nun-
D quam vel ſaltem rariſſimè capi ſoleant. Quònã cibo vtatur iſte piſcis & an vllo prorſus, adhuc (inquit *Cibus.*
Hector Boëtius) incertum eſt, cùm in ventriculo exenteratus nihil oſtendat, præter ſpiſſum quendam
humorem. Geſnerus cùm aliquando diſſectum inſpiceret, nihil in ventriculo & inteſtinis reperiſſe ſe
aſſerit præter mucum quendam ſubflauum & lapillum candidum: genituræ verò multum ſub finem
Nouembris, non in ipſis (vt appellant) lactibus, ſed in vaſis ſpermaticis. Idem ait piſcatores apud
ſuos tradere in maiorum ventriculis nunquam aliquid, in paruis neſcio quid reperiri. Maiores enim
(qui iam Salmones vocantur) non alio quàm aqua cibo victitare. Maio quidem menſe floribus ruris
eos frui dicere; tum enim quia optimi ſunt, ex ipſa cæli temperie (quam flores indicant) fructum per-
cipere videri. Aqua autem præcipuè turbida tanquam aptiore ad nutriendum, eum gaudere;
fluminibuſque turbatis altiùs migrando niti, veluti perſequentem huiuſmodi aquam; quæ craſ-
ſior dulciorque fieri videtur, niuium liquatione, herbis innatis & pinguibus agris. Addit tamen ſeſe ab
Argentinenſi ſene quodam & perito piſcatore accepiſſe: Salmonem dum Salmo eſt, (hoc eſt ante vi
geſimã quintam diẽ Iulij) pediculis aquaticis (vt vocant) veſci, deinde verò & à partu obuijs quibuſdã
piſcibus;

piſcibus; quiq; hæc ſæpius in diſſectorum inteſtinis ſe depræhendiſſe diceret. Saluianus quoq; carni- E
Viuacitas. uorum eſſe aſſerit, & gregatim degere. Viuax admodum piſcis eſt, adeo quidem, vt Albertus inquiat cor eius extractum, omnium animalium diutiſſimè viuere, itaq; ſub vno corde pulſante plures Salmones in fruſta diſſectos à piſcatoribus vendi, tanquam omnes recentes, cor adhuc pulſans oſtendentibus. Teſtaturq; Robertus Conſtantinus in ſupplemento ſuo linguæ latinæ ſeſe Baſileæ conſpexiſſe exenterati Salmonis cor aquoſa ſanie aſperſum vltra diem viuere.

CAPIENDI RATIO.

PRo ætatis diuerſitate, ratio Salmones capiendi variat. Paruos enim hamis, retibus & naſſis decipi aiunt; adultiores verò aliter, idq; quatuor aut quinq; modis, quos ex Geſnero referemus.
Vt in Rheno capiatur. Vbi rapidiſſimus Rheni fluxus ad ripam eſt, piſcator ſtructuram quandam inſtar valli è truncis & lapidibus, quæ in flumen promineat, excitant. Fundamentum eſt quercus & alnus. Ad hanc vnda impingens magno impetu retrò fertur, ita fit vt retrò locus aquæ tranquillior, idemq; profundior ſit. In eo nauicula eſt cum tigurio: vbi noctes & dies piſcatores duo manent, quo tempore Salmones F perpetua migratione aſcendunt & reti in aquam demiſſo Salmones expectant. Salmonē igitur aſcendentem obuius iuxta ſtructuram aquæ impetus in locum tranquillum reijcit. Id ſentit piſcator filo commoto, tenet enim manu fila aliquot, reti annexa, vel lignum paruum, funiculo alligatum reti, ita vt rigeat. Itaque mox paxillo quodam retracto, vt rete ſubito per machinam ſeu decipulam attrahatur, efficit. Huiuſmodi autem ſtructuræ magnis impenſis fiunt & conſeruantur: & qui eis vtuntur piſcatores, certam ſummam pecuniæ magiſtratui ſoluunt, & inſuper decimas. Habentur autem ſolùm inter Baſileam & oppidum Lauffenberg. Infra Baſileam nulla eſt, quod ſolum ſeu vadum ſolutius ſit, & Rhenus patentior, nec amplius ſimiliter in anguſtum ſaxis vtrinque coactus. Quod ſi Salmones omnes iuxta has ſtructuras aſcenderent, caperentur omnes, ſed multi longiùs ab eis & circa medium fluminis aſcendunt. Maio (vt diximus) Salmones ab hirudinibus infeſtantur atque exagitantur, adeo vt viribus exhauſti, ſolito per medium flumen aſcenſu relicto, ad ripas modò ſub aqua profundiùs, modò in eius ſummo, vt appareant, ferantur. Quo animaduerſo piſcatores nauicula adproperant & fuſcina quinis ferè aut ſeptenis cuſpidibus horrente, feriunt. Fuſcinæ ferrum perticæ ligneæ affixum eſt. Eſt quando ſcamnum oblongum Rheno imponunt, ita vt pars eius poſterior in ripa firmetur: G anterior verò pedibus duobus nixa in flumen promineat: huic inſiſtens piſcator Salmonem viuum valido funiculo alligatum tenet, donec alius adueniens morſu eum depellere conetur, Quod cum fieri videt, paulatim vinctum ad ripam retrahit; & alterum inſequentem, vbi commodum fuerit, fuſcina ferit. Circa Argentinam priuatim marem coitus deſiderio fæminam vinctam dum perſequitur, ſimiliter feriri aiunt. Circa medium Martij menſis, retibus ad Salmones comparatis vti incipiunt piſcatores. Id genus retis duplicatum eſt: altum ad duos paſſus, longum vt minimum trigintatres. Fiunt enim quædam multò longiora. Nam ſupra pontem Baſileæ rete vnum trahi ſolitum ad bis mille gradus (gradum vocat pro binis pedibus) longum eſſe putant: & aliud infra pontem longiſſimum, quod ferè ad pagum quendam proximum extendatur. Huiuſmodi reti extenſo piſcatores vtrinque bini in ſingulis lintribus per Rhenum deſcendunt: degrauatur autem inferius plumbo, ſuperiùs ſubere eleuatur. Ita ad vadum vſq; demiſſum Salmones obuios omnes implicat: qui verò ſuperiore in aquá loco natant, euadunt; vt ij etiam qui circa ſaxa aut ſub ſaxis ſunt. Implicati aliquando vi erumpunt: quòd ſi duo aut plures ſimul capti ſint & erumpere nequeant, vbi alter alterū ſibi propinquum ſenſerit, concurſu mutuo, ſi ſpatium detur, ſe inuicem conficiunt. Capiuntur item aliquando fortuito genere retis quod Spreitgarn appellant Hoc enim à piſcatore iniecto præter alios piſces, vt Naſos, H
Vt circa Argentinam capiatur. Barbos, Lucios, Capitones &c. ſæpè etiam Salmones pariter irretiuntur. Circa Argentinam hoc modo etiam capiuntur. Retia tria, ſingula circiter viginti paſſus longa coniunguntur: ea demiſſa vt non amplius tribus pedibus à vado abſint à piſcatoribus, qui in cymbis vtrinque ſunt à tergo Salmonum, non ante ipſos trahuntur. Exiſtimantur autem inutiles qui ſupra rete fuerint. Simili modo in Anglia capi audio in Tameſi fluuio. Quomodo valla & præcipitia ſuperaturi capiantur, ſuprà dictum eſt. Qui verò in mari capiuntur, non ipſo quidem patente Oceano capi aiunt, ſed æſtruarijs, & magnis maris canalibus.

VSVS

A

VSVS IN CIBIS.

SAlmo nulli planè piſci, ſiue marinus ille ſit, ſiue fluuiatilis, ſiue lacuſtris, ſaporis teneritudiniſque *Præſtantia.*
gratia cedit. Maſſarius fatetur nunquam ſe ſuauiorem lautioremq; piſcem comediſſe, ideoque
piſcibus omnibus præferendum eſſe iudicat. Moderatus tamen eius eſus eſto: Larga enim ple-
naq; manu deuoratus, propter nimiam pinguitudinem, moleſtam affert ſatietatem; vnde haud me-
diocriter imminui exiſtimationem eius putauit Saluianus, cùm potius augeatur inde, quòd minus ſe-
ſe replere edentes poſſint, quod corpori conſultum eſt. Salubriores tamen alios eſſe non inficior, at
ſuauiores eſſe pernego. Cæterùm non omnes æquè æſtimandi ſunt. Habenda enim ratio eſt ætatis, *Qui meliores.*
loci, & anni temporis. Salmunculos ſemper placere aiunt, ſed præcipuè Aprili & Maio, & cùm vltra
ſex ſeptemuè digitos non excreuerint: delicatiſſimos autem haberi, cùm ad quinti digiti menſuram
acceſſerint. Adulti in fluuijs teneriores & ſuauiores euadunt. Horum rurſus qui longiùs à mari receſ-
ſerint, diutinſq; in fluuijs degerint, eos qui neq; adeo longè flumina ſubierint, neq; tam diu in ijs ver-
B ſati fuerint, antecellere Saluianus & Rondeletius arbitrantur, contrà ac ratio ipſa ſuadere videtur,
docereq; experientia. Longè enim & bonitate & ſalubritate præſtant, qui mediocriter in dulci fluuio-
rum aqua verſati ſunt, ob mediocre exercitium: altiùs verò euecti vel ſimpliciter in dulcibus aquis im
morati propter nimios labores, & inediam ferè, deteriores macilentioreſque euadunt, quamobrem
circa Coloniam præſtantiſſimos capi rectè Albertus dixit, & Rondeletius minus probatos propter *Vbi meliores.*
Antuerpiam. Colonia enim ad Rheni ferè medium ſita eſt, Antuerpia mari proxima. Iam verò licet
Plinius Aquitanicos celebret Salmones, hoc eſt qui in Aquitaniæ fluminibus capiuntur, Garumna
& Dordona, nunc tamen eiuſdem Alberti teſtimonio Rhenani præferuntur. Optimi autem ibi ſunt
communi piſcatorum conſenſu Maio menſe. Miſeni Albis accolæ poſt Pentecoſten cùm auctiora ſunt
flumina, præferunt. Improbantur cùm partui vicini ſunt, quo tempore maculas multas ærei coloris, *Qui et quando peiores.*
& roſtrum valdè recuruum habere diximus. Angli Salmones iſtos porcis grandinoſis comparant,
ſimiliterq; eis abſtinentes vili plebeculæ relinquunt. Cæterùm boni & tempeſtiui ſicuti palato gratiſ-
ſimi ſunt, ita contrà ægris & quibus parum validus eſt ventriculus, minus conueniunt; viſcoſi enim
ſunt, & concoctu admodum difficiles, vt ſunt ferè omnes alij qui è mari fluuios & ſtagna petunt Mne-
ſitheo teſte: quamobrem Arnoldus Villonouanus in regimine Salernitano niſi à iuuenibus robuſtiſq;
C hominibus edi eos voluit: idq; cum embammatis quę craſſum, viſcidum, frigidumq; eius ſuccum
emendare queunt. Ad apparatum quod ſpectat; quouis modo coctus optimè (inquit Platina) ſapit. *Apparatus.*
Geſnerus ex medici doctiſſimi relatione recentes ſcribit in aqua bene elixari, tum vino calido perfun-
di, refrigerari, & in eodem quo elixus eſt iure, dies octo vel quatuordecim ſeruari: inde ſigillatim
cùm libuerit vnum aut alterum tomum eximi, aceto perſundendum. Eum cibum eſſe lautem & boni
ſaporis, præſertim cùm pinguis fuerit: Aliquos in vino coquere; alios æquales vini & aquæ partes mi-
ſcere, ſed ita carnem tenaciorem fieri, vt in mera aqua elixari præſtet. Spinam dorſi ſeparatim totam
excindi, eiuſq; partes aliquas ſupra craticulam aſſari, quæ menſis ſuper olere alioué ferculo imponun-
tur, in magnis delicijs. Oua quoq; & inteſtina (quæ ab ignaris negliguntur) vel ſeparatim vel cum *Oua.*
ipſo piſce elixa, condiri iure aromatico coloris è ruffo nigricantis, lautiſſimo apparatu: Cæterùm ſali-
tum Salmonem qui in dolijs toto anno ſeruatur, non aliter quàm recentem parari, præmaceratum ta-
men aqua. Eum ſpecie quidem & colore præferri recentem, ſapore verò ſicciorem & tenaciorem eſ-
ſe, quamobrem iure conditum, vt Sturio ſolet, optimè ſapere. Deniq; infumatum, præſertim qui Bre-
mæ capitur, vel crudum eſitari ſolere, Eſſe qui ſegmenta ex eo ſuper craticula aſſant. Bremenſes qui-
dem peculiari quodam modo eum infumare ſolere. Saluianus etiam eſſe tradit qui recentis fruſta
D caryophyllis prius infixis aſſant, atq; cinnamomo, ſaccharo & aceto condiunt, eoq; condimento mul
tò ſuauiorem reddi: ſalitũ verò (quorũ magnam vim inquit ex Iouio, Gallia Belgica mittit in Italiam
in plebis vſum, nam ſaliti priſtinam nobilitatem amittunt, etſi qui recens ſalitus fuerit, non ſit prorſus
ſpernẽdus) in aqua elixum, oleo atq; aceto conſperſum comedi. Portantur ad nos nonnunquã qua-
drageſimali tempore infumati, nullo prorſus ſapore commendabiles, vt verendum, autumnales vel
hybernos eſſe, quibus temporibus recentes quoq; improbantur. Ad Rhenum verò vbi plures ca-
piuntur, vt Lauffenberg, ſaliri in paruis dolijs ſolent, quæ libras (ſedecim vnciarum) circiter viginti
capiunt, & autumno & hyeme hæc vaſcula aliò vendenda mittunt: libram ferè quinq; obolis argen-
teis vendunt. Durant per annum & in cellis vinarijs cum ſua muria ſeruantur. Hollandi recentes
tantùm edunt, eoſq; vel elixos, vel ex butyro frixos.

DE LVPO. Cap. II.

SYNONYMA. ETYMVM.

SVMMO in honore pretioque (vt mox patebit) olim apud exquiſitioris palati Ro-
manos fuit, qui Græcis λάβραξ vocatur quaſi violentus & à ſuis viribus præſidium
petens, vt Calcagninus exponit, aut ab ipſa vehementia, vt Iouius, nimirum παρὰ
Labra cur dictus. τὴν λαβρότητα, vt Athenæus author eſt, vel vt Euſtathio placet, quaſi λίαν βόρος
hoc eſt, valde vorax, vel vt Suidas vult (ex Scholiaſte Ariſtophanis) διό τι κεχηνὸς
ἀυτοῦ τὸ ςόμα, καὶ ἀθρόως καὶ εὐχερῶς ἁλίσκεται, quia illi hiat os & repentè & cum im-
petu auideq; voret: vt rectè Latini rei naturam, non ipſum nomen imitati, Lupum (qui λύκος Græcis
eſt, quo nomine Blennum aliquando, item Anthiam vocari inuenio, at hunc piſcem nunquam,) di-
Lupi voracitas. xerint, quòd huius nominis quadrupes ore ſit ſemper hiante, & vt inexplebilem ventrem exaturet, F
ſumma audacia atq; impudentia nihil non tentare veretur, cùm ſit tanta auiditas voracitaſq;, vt de-
ficiente cibo, ne à terra abſtineat, in hoc quoq; Labraca referens, quem Lucilius inter duos pontes
Catillo. Romæ captum, Catillonem quaſi Liguritorem appellauit, quippe qui præter piſces, latrinarũ alijſq;
domuum recrementis famelicum ſuum ventrẽ impleat. Rectè itaq; Iſidorus ex moribus terreſtrium
piſces aliquos appellari ſcripſit, vt Canes marinos quòd mordeant, Lupos quòd improba voracitate
alios perſequantur, & Varro etiam à vi quadam dictum oſtendit. Cæterùm monendus etiam eſt le-
a L. 31. c. 8. ctor, [a] Plinij temporibus à Foroiulienſibus piſcem, ex quo garum fiebat, Lupum vocatum fuiſſe,
quem ſuo loco Encraſicholum eſſe oſtendimus. Notandum item Labros piſces cauda placentes ab
eodem Plinio nominari ex Ouidio, in cuius tamen de piſcibus fragmento (inquit Geſnerus) nullum
Labri nomen extat, ſed Melanuri laude inſignis caudæ: quare apud Plinium ſic quoq; legendum pu-
tat, nec eſt (inquit) quòd Labri nomine Labracem fortè aliquis accipiat, quoniam Labrax Lupus
eſt, paullò antè à Plinio nominatus: nec refert quòd Melanurum quoq; antea nominarit, cùm aliorum
etiam quorundam nomina repetierit, memoriæ nimirum lapſu, vt Orphum & Erythrinũ. Qui modo
celeberrimus iſte piſcis ſit, non bene inter noſtri tẽporis parentumq; noſtrorum doctos conuenit, va-
riantibus eorũ ſententijs. Simon Genuenſis eumq; ſecutus Franciſcus Philelphus voluerunt Lupum, G
De Lupo varia opin. eum eſſe piſcem, qui nunc materno tritoq; vulgi ſermone Lucius vocatur, coniectura ducti quòd Lu
pus piſcis Græcè Lycos (pudendo errore) appellaretur, vt y tenui in u verſo Lucus, ac deinde Lu-
b L. de peſte. cius cognominatus eſſet. [b] Alexander Benedictus Lucium fluuiatilem Lupum appellans, marinumq;
præcipue ſuauem eſſe inquiens, longo roſtro, nullis ſpinis intercurſantibus, haud alium quàm Sphy-
rænam intelligere videtur, quam nempe alij Lucium marinum etiam dicunt. Volaterranus & ante
eum Poggius Florentinus ſenior Lupum eum eſſe volunt, qui nunc Sturio dicitur, quandoquidem
Lupus Tyberinus longè omnium piſcium apud Romanos eſſet laudatiſſimus, & is maximè qui inter
duos pontes caperetur: cuiuſmodi cùm ſit nunc Sturio, omnium ſcilicet piſcium qui menſis apponun
tur, præſtantiſſimus, eum Lupum veterum dici oportere. At verò Platina Romanorum Lacciam,
noſtram Chiepam, Lupum eſſe contendit. Quas omnes opiniones partim Iouius, partim & Maſſa-
Lucium non eſſe Lupum. rius, Rondeletius item & Saluianus doctiſſimè refutarunt. Lucium in primis non eſſe tum ratione,
tum etiam veterum authoritate facilè oſtenditur. Lupus Græcè λάβραξ, non λύκος appellatur, ſed
λύκος quadrupes eſt; Lupum piſcem veteres omnes marinum faciunt, & ex mari fluuios ſubire aſſe-
runt: Lucius verò in fluuijs, lacubuſq;, in mari nunquam degit: adhæc vilis plebeiuſque ac inſipidus
eſt; Lupus ſaporis excellentia ſummoperè commendatur. Probabilior tamen hæc opinio Rondeletio
Sturionem non eſſe Lupum. videtur, quàm qui Sturionem eſſe voluerunt: quàm enim futilis vanaq; horum ratio (inquit) ſit, ne- H
mo non videt: Sic enim quicunque in Tyberi delicatiſſimi optimique eſſent piſces, Lupi dici poſſent:
præterea notæ vtriuſque valdè inter ſe pugnant: Lupus enim ſquamoſus eſt, & quatuor pinnis na-
tat, quorum neutrum Sturioni conuenit; Lupus carniuorus & voraciſſimus eſt; Sturio autem mini-
mè. Timauus fluuius Brentæ nomine nunc celeberrimus Lupis abundat teſte Martiale:

Eaneus Euganei Lupus excipit ora Timaui. is Sturiones (inquit Iouius) non habet qui nempe maio-
res fluuios tantùm intrare ſolent. Adde quòd Paulus Aegineta Cephalo Lupum ſimilitudine com-
parauit, cui Sturio diſſimillimus. Lupus authoribus Ariſtotele, Plinio & Athenæo Mugili caudam
prærodit, quod quoq; Sturioni, vtpote edentulo, oſque ſupina parte habenti nemo ſanæ mentis tri-
Non eſſe Lacciam. buat. Quare Laccia ſiue Chiepa, Lupus non fuerit, nã & hæc dentibus caret, quin & nullam omnino
in maxillis aſperitatem habet; neq; etiam veriſimile eſt, hanc tantoperè in delicijs fuiſſe, cùm ſit fre-
quentiſſimis, atq; adeo moleſtis ariſtis ſpinuliſvé referta, vt in conuiuijs harum tædio periculoque

ſuauitatis

A ſuauitatis (quæ, & ipſa haud multa eſt,) gratiam amittat. Hiſce itaq; viris doctiſſimis, qui recitatas ſententias refutarunt, aliumq; qui notis omnibus, veterum Lupo reſpondet, oſtendunt, libenter attentior, illum nempe qui Venetijs, nobiſq: Varolus, Romæ Spigola, in Hiſpania Lupo, Liguria ſimiliter Louazzo, & Gallis item Luppaſſon, & Lubin pro Lupin, vt Rondeletius exponit, a Lupo nimirum nominatur, in Hetruria Ragno quaſi Araneus, Anglis (vt Geſnerus ſe intellexiſſe ſcribit,) a Baſe, Gallis Cenomaris vn Var, vel vn Bar, voce mutila, & detruncata, vt Bellonius conijcit, a λαῦραξ, (ita enim Tarentinus, & Pollux ſcribunt, & in Galeni codicibus modo per υ. modò per β. ſcribi reperio,) niſi etiam (inquit) à vario colore nomen putes deductum. Adrianus Iunius Belgicè interpretatur een Zeeſnoeck, id eſt lucium marinum, quo de nomine dubito. Amatus Luſitanus Hiſpanis Robalum appellari tradit.

Lupus verus qui Varolus.

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

B LVpum ex marinis eſſe qui fluuios laeuſq; ſubeunt, mox veterum teſtimonijs aſſeretur, [a] Columella de piſcibus agens, duo Luporum genera facere videtur, maculatum ſcilicet vnum, ſine maculis alterum. Inquit enim: *tum ſine macula (nam ſunt, & varij,) Lupos includemus.* & vtrumq; genus hodieq; cognitum eſſe docti quidem volunt, quamquam diuerſimodè ſentiant. Iouius credit Lupos varios, eos eſſe, quos D. Ambroſius vulgarem nomenclaturam ſecutus Truttas, non Troctas, vt ipſe habet, (nam hoc nomine Aelianus Amiam intelligit,) quam opinionem refellit Rondeletius, tùm quòd Truttæ in Tyberi præſertim inter duos pontes non capiuntur, ſed earum copiam maximam ſuburbani amnes omni tempore ſuggerunt, vt ex Reatinis, Sublaqueaniſq; & ipſo Tyburtino amne quotidie videntur: tùm quòd Trutta in fluuijs fontibuſq; tantùm capitur, frigidioribuſq; locis gaudet; cùm Lupus in mari, & marinis ſtagnis degat, frigoriſq; iniuriam vehementer pertimeſcat, adeo vt præ frigore moriatur, vt modò oſtendetur; quamobrem ipſe varium Lupum Columellæ eſſe exiſtimat, cuius dorſum ex albo cæruleo eſt, venter candidus nigris maculis conſperſus; alterum verò ſine maculis eum eſſe qui [b] Plinio appellatur laneus ſiue lanatus à candore mollitieq; carnis. Duas itaq; habet icones, quarum prior maculis caret, & maior eſt, altera minor, valdè maculoſa. Iouio verò ſubſcribit Saluianus, & ne ſolis videatur niti conjecturis, Iſidori [c] Hiſpalenſis teſtimonium affert, qui varios vulgò (vixit plus octingentis ab hinc annis,) Truttas vocari ſcribit capite de Trutta, &

C mox capite de Lupo affirmat paruos eos Lupos maculatos, mox vbi adoleuerint, maculas deponere, qđ & Rondeletius concedit: quare ego Columellam præcitatis verbis duo Lupi genera indicare non puto, ſed hoc tantùm dicere velle, Lupos ſine maculis, id eſt, ætate prouectos, etiam dulci fluuiorum aquæ aſſuefactos, piſciiis potius quàm minores, includendos eſſe, Laneum verò etiam ſiue Lanatum Plinius meo iudicio, ſpecie non diſtinguit, ſed cæteris præferri ait, ob carnis videlicet candorem (mollitiemq;) qui in adultis maior eſt; & ipſe etiam Rondeletius, qui in mari degit, dorſo ait eſſe ex cæruleo candido, in oſtijs verò fluminum, totum ferè candidum. Piſcis eſt ſquamoſus teſte Ariſtotele, ſquamarumq; argentearũ candore cœteros omnes

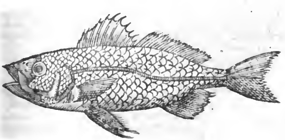
[a] li. 8 c. 17.

Lupus varius.

[b] li. 9. c. 17.

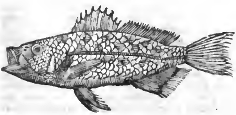
[c] lib. 12. etymol. cap. 16.

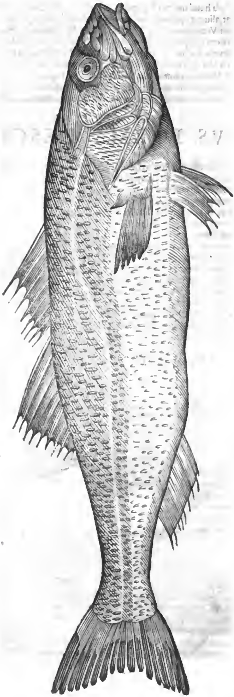
Lupus vulgaris Rondel.

D

Lupus varius Rondel.

Digitized by Google

A nes piſces ſuperans. Mediocres autem ſquamæ ſunt & ſerratæ, & non inter ſe ſolùm ſed ipſi etiam piſcis carni validiſſimæ commiſſæ ſunt. *Squamæ.* Roſtrum habet oblongiuſculum. *Roſtrum.* Os cùm hiat, valde patulum. *Os* Dentibus carere Maſſarius tradit, item Rondeletius, addita ratione, vel quia ob oris magnitudinem facilè prædam deuoret, vel quia ita voluerit natura, vt illi piſcibuſq; reliquis conſuleret. *Dentes.* Si enim os dentibus (inquit) armatum foret, vix piſces eius impetum effugerent, ipſeq; præ inſatiabili vorandi cupiditate interiret. Dentium autẽ loco oſſa habet aſpera in palato. Bellonius verò tenues denticulos confuſo ordine vndecunq; in ore haberi ait. Iouius quoq; ſerratos tribuit, quibus hamorum lineas abrodat, & Cælius Calcagninus Sturionem non eſſe Lupum probaturus, Lupus (inquit) dentibus ſæuit, quibus prorſus caret Sturio: Saluianus quoq; plurimis atq; tenuiſſimis denticulis multiplici ac vario ordine diſpoſitis (pectinum inſtar quibus lanarij vtuntur, quoſq; vulgò Cardi Itali appellant) muniri: ac deniq; huius eiuſdem piſcis effigies Venetijs depicta, Geſnero miſſa labra denticulata oſtendit, ſed tamen apud hunc maiores ſunt grauiſſimi conditores Rondeletius & Maſſarius, qui Lupum, vt diximus, edentulum faciunt. Meus domi meæ ad viuum pictus litem dirimit. *Lingua.* Linguam habet oblongam teſte Bellonio. Athenæus ex Ariſtotele oſſeam eſſe ſcribit & adhærentem. *Oculi.* Oculi magni ſunt. *Branchiæ* Branchiæ vtrimq; quaternæ. Harum operculum duobus oſſibus conſtat, quorum ſuperius poſtrema

B ſui parte ſquamatim committitur. A ſummis branchijs per vtrumq; latus linea ferè recta ad caudam ducitur. *Pinnæ.* Pinnas Ariſtotele teſte, binas habet parte prona, totidemq; ſupina. *Aculei.* Quæ prona parte capiti proxima eſt, octo vel nouem acutis & inæqualibus aculeis tenui membrana colligatis horret: altera vnico tantùm. Contrà ſupina parte caudæ vicina aculeos habet ternos. Cauda in vnicam pinnam degenerat. *Maculæ* In paruulo (vt diximus) nigræ apparent maculæ, quæ in paullò adultiore prorſus deliteſcunt, *Color.* Grandiuſculus enim argenteus eſt, dorſo tamen paullò minus quàm ventre candido. Locus etiam colorem mutat, nam qui in mari capitur, ex cæruleo candicat, in oſtijs fluuiorum, totus albus eſt. Qui hîc expreſſus eſt, tergore pinniſq; omnibus nigreſcit, ad latera pallet. Linea medium corpus diuidens aurea eſt. Caput ex aureo, ametheſtino & cæruleo variat. Cauda cærulea eſt. Branchiarum os ſupernum in extremo inſigniter rubet. *Figura corporis.* Dorſum æquè ac venter extuberat, vnde niſi totius corporis longiuſcula eſſet figura, ouata cenſeri poſſet. in capite (vt [d] Ariſtoteles & [e] Plinius annotarunt,) lapides habet. Scribit Calcagninus authores ſe habere piſcatores primi nominis, & ipſe (inquit) cominus annotaui, in Variolorum capite oſſiculum eſſe, dum primæ adhuc ſunt ætatis, quod deinde ætate ingraueſcente obdureſcat in lapidem. *Caro.* Carnium lactearum albore cæteros omnes piſces ſuperare Iouius tradit: Bellonius tamen ſuo Lupo carnem vt in Salmone rubeſcentem aſcribit, ſiue de ſpecie diuerſa

[d] *lib. 8. Hiſt. cap. 19.* [e] *lib 9. c. 16.*

C locutus, ſiue quòd Oceanus aliquid mutat, inquit Geſnerus. *Cor & aliæ partes internæ.* Cor habet trigonum, vt Athenæus ait: ventriculum amplum & longum, appendices binas maximè conſpicuas, iecur ſubflauum, in duos lobos diuiſum, quorum dextro fellis veſica committitur; Lienem rubrum & longum, inteſtina lata nec multis complicata anfractibus: folliculum plurimo aëre tumidum, ſpinæ dorſi validiſſimè annexum. *Magnitudo* Bellonius è puſillo magnum ac cetaceum, Salmonis more euadere ſolere teſtatur, vt ex Oceano libras quindecim nonnunquam pendere viſus ſit. Saluianus ad viginti libras, aliquando excreſcere obſeruauit. Vbi autem prægrandes capiantur, mox dicetur.

L O C V S.

MArinum piſcem eſſe, & in fluuijs nunquam quidem naſci, ſed ſubire tamen & ſtagna etiam inter alios [a] Galenus atteſtatus, inquit: *Lupum nunquam vidi natum in dulcibus aquis, è mari verò fluuios aut ſtagna* (λίμνας) *ſubijſſe vidi: Quamuis enim in profundo mari verſari ſit ſolitus, non refugit tamen ſtagna ſalſa,* λιμνοθαλάσσας, paludes marinas) *nec oſtia fluuiorum.* Et [b] Oppianus loca maris paludibus fluuijſq; vicina amare ait,

[a] *lib. 3. Alim.* [b] *lib. 1.*

D *Labrax, audaces Amia, placidaq; Chremites*
Aequora quæ fluuio, quæ ſunt vicina paludi
Et fluctus cœno commiſtus vortice multo:
Accipiunt, pingui diſtendunt membra ſagina,
Pelamydes, Congri, quem dicunt nomine Oliſton
Incoluiſſe iuuat, qua dulcis terminus undæ
Voluitur à serra, piſces hic paſcua læta
Ex ponto fluuij dirus petit oſtia Labrax.

Quare nunquid vſq; adeò verum ſit, quod ſcribit [c] Ptolomæus Euergetes apud Athenæum, circa Berenicem Lybiæ fluuiũ eſſe qui lethon vocetur, in quo Labrax naſcatur, Aurata &c. dubitari poteſt, & licet [d] Columella nõ ſolùm dulcibus aquis includi, ſed etiã procreari in ipſis dicere videatur, his verbis: *Piſcium curam maiores noſtri celebrarunt, adeo quidem vt dulcibus aquis marinos clauderent piſces, atq; eadem cura Mugilem Scarumq; nutrirent, qua nunc Muræna & Lupus educatur. Inde Velinus, inde & Sabatinus, item Vulſinenſis & Ciminus Lupos Aurataſq; procreauerunt, ac ſi qua ſunt alia piſcium genera dulcis vndæ tolerantia;* ſecus tamen ſequenti capite indicat, inquiens: *Frequenter animaduertimus intra ſepta pelagicos greges inertis Mugilis & rapacis Lupi, quare qualitatem litoris noſtri contemplemur, ſi vitemus ſcopulos, an probemus. Turdi complura genera, Merulaſq; & auidas Muſtelas; tum etiam ſine macula*

[c] *lib. 2.* [d] *li. 8. c. 16*

(nam ſunt & varij) Lupos includemus. Hîc enim loquitur de ijs qui in mari capti ſeptis includuntur: E
quare priori loco *procrearunt*, interpretor, tulerunt vel dederunt, vel ſubminiſtrarunt. Sunt verò in
Vbi meliores fluuijs meliores, id quod Martialis eleganter oſtendit; nam cùm laneus ſiue lanatus vocetur teſte
Plinio, omnium laudatiſſimus, à carnis nimirum albedine & mollitie, ille laneum vocat, qui in fluuijs
capitur; partimq; è mari, partimq; fluuijs nutritur.

Laneus Euganei Lupus excipit ora Timaui Aequoreo dulces cum ſale paſtus aquas.

Videmuſque qui in Tyberim ex alto mari aſcendunt, & pinguiores & meliores fieri; id quod & veteres omnes de Lupo tradunt. Plinius: *At in Lupis* (quidam legunt, at Lupi) *in amne capti praferuntur:*
maximè ſi inter duos pontes captus eſſet, vt aliàs teſtatur, inquiens: *Meliores ſunt Lupi piſces in Tyberi*
[*] *Serm. 2. 2.* *amne inter duos pontes.* [*] Horatius contra luxurioſos frugalitatem commendans:

Vnde datũ ſẽtis, Lupus hic Tyberinus, an alto Captus hiet, põteſuè inter iactatus, an amnis Oſtia ſub Tuſci.

[c] *lib 8. c. 16.* Extat apud [c] Columellam (inquit Iouius) dictum illud Philippi admodum luxurioſum qui apud hoſpitem Caſſino in oppido Lupum ſibi in cæna appoſitum guſtabundus expuit, addens: *Peream niſi piſcem putaui*, quaſi vellet innuere, ſolos Tyberinos Lupos, piſcis nomine dignos eſſe; cæteros autem Lupos inter quiſquilias potius quàm inter piſces eſſe reponẽdos. Addit Columella hoc Philippi periurium, multorum ſubtiliorem feciſſe gulam, doctaq; & erudita palata faſtidire docuiſſe fluuialem Lupum, niſi quem Tyberis aduerſo torrente defatigaſſet. Itaq; (inquit Terentius Varro) *Nullus eſt hoc tempore nebulo ac rhynton, qui non iam ducat nihil ſua intereſſe, vtrum eiuſmodi piſcibus an ranis frequens habeat viuariũ.* Lucilius acris & vehemens poeta inter duos pontes captũ quaſi liguritorẽ appel F
Catillones qui. labat teſte Macrobio Catillonẽ, qui propriè Catillones dictos ait quaſi catillorũ liguritores: Lucilij ver
ſus hi ſunt: *Fingere præterea afferri, quod quiſq; volebat Illum ſumina ducebant, atq; altilium lanx,*
Hunc pontes Tyberinos inter captus Catillo.

Idem Macrobius, cur Tyberinus iſte Lupus apud prodigos in honore tanto fuerit, & omnino omnes ex hoc amne piſces, ignorare ſe ſcribit. Iouius cùm dixiſset, etiamnum pluris illum quàm in alto captum, lautorum obſonatoribus vendi, ait admodum voracem ſubire cloacas ſolitum, obuia quæque deuorare, iiſq; de cauſis in Tyberi mirum in modum pingueſcere & adoleſcere. Cloacas autem
[e] *Satyra 5.* ſubire ex veteribus teſtatur [e] Iuuenalis, dum ait: *Vos Anguilla manet longa cognata colubra,*
Aut glacie aſperſus maculis Tyberinus (nimirum Lupus) *& ipſe,*
Vernula riparum pinguis torrente cloaca, Et ſolitus mediæ cryptam penetrare ſaburræ.

[f] *li. 16. c. 12.* Adde quod & maiores hiſce in locis euaderent. Tradit [f] Aelianus in Indico mari, quo tempore fluuij augentur & maiore iam profluentes impetu in agros exundant, hos piſces inundationem ſequi & per agros in pauca & tenui aqua ferri & oberrare: poſtquam verò imbres, ex quibus augentur fluuij, ceſſarint & confluentes ad ſuos redierint alueos, in humilibus planis, paluſtribus & ſinuoſis locis, vbi & G
Erineæ (vt vocant) reperiri ſolent, piſces vel octo cubitorum relictos & ægrè propter aquæ bonitatem tum natantes, tum vitam vtcunq; ſuſtinentes, ab agricolis capi. Et Maſsarius profitetur Lupos multò maiores reperiri (quàm apud nos) in dulci portu quem nunc Phanarium dicunt. Ibi enim (inquit) dulcis aqua eſt ex Acherõte amne ex Acheruſia palude profluente apud ſinum Ambraciũ: ſimiliterq; in Eloro amne, vt authore eſt Niphodorus Syracuſanus. Prægrandes item Lupos apud Miletũ Aſiæ vrbem & plurimos, Ariſtoph. Scholiaſtes & poſt hunc Suidas tradit, propter ſtagnum influens in mare, idq; antiquum prouerbium; *Labrax Mileſius*, indicat: & Archeſtratus apud Athen. θεόπαιδα quaſi prolem deorum vocauit his verſibus: Λάμβανε δ' ἐκ Γαίσωνος ὅταν Μίλητον ἵκηαι
Κεστρέα τὸν κέφαλον, καὶ τὸν θεόπαιδα λαβράκα. Εἰσὶ γὰρ ἐνθάδ' ἄριστοι. ὁ γὰρ τόπος ἐστὶ τοιοῦτος.
Miletum cùm adieris, ex Gaſone accipe Ceſtreum Cephalum & prolem deorum Lupum,
Hic enim optimi ſunt, ob loci eius proprietatem,

NATVRA. MORES.

A Lcæus apud Athenæum Lupum ait ſublimem natarè. Idem Athenæus Ariſtotelis teſtimo- H
Solitarium non eſſe. nio μονήρεις, id eſt, ſolitarios eſse ait, quod tamen in ijs, quæ nunc extant, Ariſtotelis ſcriptis non reperias, imò verò [a] Ariſtoteles χυτοῖς piſcibus (Saluianus fuſiles vocat, Theodorus fu-
[a] *Li. 5. Hiſt. cap. 2.* ſaneos, eò quòd fuſim retibus capiuntur,) eos annumerat. Ex quo mea quidem ſententia (inquit Saluianus) non minus gregales quàm ſoliuagos eſse, coniectare licet, quando fuſanei dici poſse non videntur, niſi grex, in quem ſe prius collegerant, in fugam fuſus fuerit. Ad quod accedit, quòd inter
[b] *Li. 9. Hiſt. cap. 2.* eoſdem χύτοις Thynnos, Pelamydeſq; receſset, quos [b] aliàs gregales eſse oſtendit. Rondeletius item vidiſse ſe ſe teſtatur Mugilum Luporumq; capturam vno retis iactu centum aureis coronis veniſse.
Cibus. Idem Athenæus ex eodem philoſopho carniuoros eſse Lupos teſtatur, & verè quidem: at quàm fi-
[c] *Li. 8. Hiſt. cap. 2.* deliter ſcribat hic: [c] *Reliqua victus ratio non eadem omnibus eſt: alij enim carniuori tantùm ſunt, vt cartilaginei, Congri, Hiatula, Thunni, Murana, Lupi, Dentices, Amia, Cernua:* haud ab re quæri poteſt:
nam

nam paullò pòſt ſubdit: *Amia, Thunnus, Lupus magna ex parte carne aluntur, ſed algam etiam tangunt.*
A Solere etiam ſubire cloacas & mediæ cryptas intrare ſaburræ ex Iuuenale oſtendimus. Iouius author eſt obuia quæq; deuorare, nec piſcibus vllis vel corruptiſſimis eſcis parcere, paucisq; antè menſibus cùm in foro piſcario ingens Spigola exenteraretur, oblongum ſerpentem in ventre repertum eſſe. Nos verò nominis rationem cùm redderemus, à voracitate qua terreſtres Lupos imitatur (quorum venter ſemper eſt famelicus) dictum eſſe oſtendimus: ſed & æquè rapax eſt atq; æquè in aquatile genus ſæuit, vnde *ἁλιμον ἰχθὺν* Oppianus, Columella rapacem, Ouidius rapidum, immanem & acrem cognominarunt. Solertiane & ingenio valeat, an ſtupidus ſit piſcis & hebes, haud temerè ſta- *Solers ne ſit an ſtupidus.*
tuas, nam licet adagiorum author Lupum Mileſium (quod legitur apud [d] Ariſtophanem: *ἀλλ' οὐ λά- [d] In Equitibus.*
βρακας καταφαγὼν Μιλησίους κλονήσεις vertit ille: *Haud cùm Lupos voraueris Mileſios Facies tumultum,*) in ſtolidum & auidum dici poſſe velit; poteſt tamen etiam in hominem voracem torqueri; & licet Lupus captu non ſit difficilis, ideoq; minus videatur ingenioſus, captus tamen ingenioſe ſeipſum liberare *[e] lib. 32. c. 2.*
nouit: & vt minus quàm Mugil in prouidendo ſolertiæ habet ([e] Plinij verba ſunt) ita magnum ipſi robur in pœnitendo: (Vuottonus legit in pernitendo; quam lectionem Geſnerus non probat, quoniam prouidere & pœnitere pulchrè opponuntur, quare in pœnitendo exponit, mox cùm pœnitendo ducitur, quod probo.) Nam vt hæſit hamo, tumultuoſo diſcurſu laxat vulnera, donec excidant inſidiæ. *[f] lib. vtra animal.*
B Idem teſtatur [f] Plutarchus; item Oppianus interprete Lippio:

Labrax deflexo pendens confoſſus ab hamo,	*Continuo in lymphis concuſſo vertice ſaltat,*
Et ſetas violentus agens ſua vulnera frangit,	*Et maiora facit, funeſtaq; fata repellit.*

Et ante hos dicebat Ouidius:

—— Lupus acri concitus ira	*Diſcurſu fertur vario, fluctuſq; ferentes*
Proſequitur, quaſſatq; caput, dum vulnere ſauus	*Quaſſato cadat hamus, & ora patentia linquat.*

Retibus verò etiam deprehenſi ludunt piſcatores, arenam infra ea fodientes ac quaſi per cuniculum *Vt è retibus euadant.*
effugientes. Plinius ex Ouidio Lupum rete circumdatum arenas arare cauda, atq; ita conditum tranſire rete ſcribit; Hic verò ſic canit:

Clauſus rete Lupus quamuis immanis & acer,
Dimotis cauda latitat ſubmiſſus arenis.

Idem tradit & Oppianus:

Et fuluam Labrax alis molitur arenam	*Conatur foueam branchijs aptare capacem*
Corporis, vt magnos ſub terris occulat artus,	*Ac veluti lecto iaceat, per litora grypos*
Piſcantes verrunt, hic cœno immerſus in alto	*Effugit exitium præda, fugit humida lina.*

C Clariſſimè Plutarchus: *Lupus* (inquit) *rete iam trahi ſentiens, ſolum interea magna vi ruendo, diuidendoq; cauat, ac vbi latibulum aduerſus inſultus communiuit, inijcit abditq; ſe & hic tantiſper hæret, dum rete præteruehatur.* Scribit præterea Cælius Calcagninus, quòd ſi rete ſe implicitos ſenſerint, quãto poſſunt impetu in rete graſſari, vt diſcerpant, atq; hæc omnia in Variolo ſe obſeruaſſe noſtros piſcatores magno conſenſu teſtari. Ego hoc poſtremum apud veteres non lego, vti neq; quòd hamorum lineas ferratis dentibus abrodat, quamuis alias Iouius id veteres omnes teſtari aſſerat, memoriæ fortè lapſu Lupum cum Anthia, quem aliqui Lycon ideſt Lupum dicunt, confundens, cui hanc ſolertiam ex Ouidio tribuimus. Haud immeritò itaq; Ariſtophani apud Athenæum *λάβραξ ὁ πάντων ἰχθύων σοφώτατος* dicitur. *Vita enim præſidia* (inquit) *ſolerter excogitat, ſeq; ipſum tuetur:* quid dicturus ſi doci- *Docilitas.*
les eſſe ſciuiſſet, id quòd Nymphodorus apud eundem teſtari videtur, cùm ſcribat in Eloro amne Lu- *[g] lib. 9 Hiſt. cap. 36.*
pos adeò manſuetos haberi, vt è manibus porrigentium cibum etiam capiant: quod item cum quadrupede Lupo commune habere videtur. Aiunt enim referente Ariſtotele apud Mæotidem paludem Lupos eſſe piſcatorum familiares & niſi partem ſuam à piſcatoribus acceperint, retia cùm in terra expanſa reſiccantur, lacerare; quòd Albertus haud rectè ad Lupos piſces tranſtulit. *λύκους* enim appellat Ariſtoteles. Aelianus deniq; audiſſe ſeſe tradit, præclarè intelligere hunc piſcem, in capite ſe poſſidere
D lapidem hyberno tempore perfrigidum, ſibiq; infeſtiſſimum. Itaq; illo ipſo anni tempore ipſum calefacere, haud quaquam inſcium, contra lapidis frigus remedium eſſe, ipſum tepefacere. Lapides autem in capite habere inter alios Plinius tradit his verbis: *Prægelidam hyemem omnes ſentiunt piſces ſed maximè qui lapidem in capite exiſtimantur habere, vt Lupi & Pagri: cùmq; aſpera fuerint hyemes, multi capiuntur cæci.* Ariſtoteles quoq; eandem ob cauſam Lupum in ijs numerat, qui à frigore infeſtantur. Ob lapides enim à frigore (inquit Rondeletius) congelantur & moriuntur: cui & aliam rationem addi poſſe putat, quòd in ſublimi natent, eoq; magis frigoris iniurijs opportuni ſunt, maximè ſeniores. Qua de cauſa frigoris vi mortuos ſæpè in ſuis ſtagnis reperiri piſcatores teſtantur. Idque ratio ſuadet, quandoquidem qui in abditis gurgitibus hyeme latent, minus à frigore læduntur, nec hyeme moriuntur, etiamſi lapides habeant in cerebro, vt Soleæ, Paſſeres, Aſelli, Coraci- *Auditus.*
ni, Scari, Lati, Vmbræ, Hepati. Cur verò inter alios piſces vnà cum Mugile, Salpa & *[h] lib. 3. Hiſt.*
Chromide clariſſimè audiat, vt [h] Ariſtoteles, & Plinius aiunt, rationem nullam inuenio: addit

[i] lib 9.c.70. Plinius[i]: *& in vado viuunt*: contra philoſophi (vt apparet) ex quo id tranſtulit, mentem: hic namq; E
cætera piſcium genera minus dicit audire, ideoq; imis potius gurgitibus verſari ſolere: ac ſi Lupum in
[k] lib 4. Hi. cap. 10. ſublimi verſari, dicere vellet, id quod Alcæus apud Athenæum quoq; teſtatur, & ex[k] Ariſtotelis hiſce verbis quoq; colligitur: *Lupi quoq; & Auratæ & Mugiles & id genus alij fuſcina interdum ſæpenumerò capiuntur dormientes, alioquin ex ijs nullus fuſcina capi poſſe exiſtimatur.*

PARTVS.

[a] li. 5. Hiſt. cap. 10. [b] li. 6 Hiſt. cap 17. [c] li 5 c. 11. [d] lib 5 c. 9. [e] li 9. c. 51.

LVpus (inquit[a] idem philoſophus,) *oua parit, idq; ijs maximè locis quà flumina exeunt in mare.* Alias[b] verò æſtate, aliàs hyeme parere ait: [c] & ne ſibi aduerſari videretur,[d] alicubi bis anno parere tradit (quod[e] Plinius quoq;, Oppianus item & Aelianus teſtantur) idq; inter fuſcæos (χυτὼς) facere ſolum, cæterùm poſteriorem partum infirmiorum eſſe.

ANTIPATHIA. CAPIENDI RATIO.

F

Inimicitia cum Mugile. MVtuo quidem odio flagrant Lupus & Mugil: verùm quanquam inimici ſunt capitales, tamen ſtato tempore, teſte Ariſtotele, & Athenæo ipſum citante congregantur; coëunt enim (inquit) in gregem ſæpius, non ſolùm quæ eiuſdem ſunt generis, ſed etiam quibus idem & ſimilis paſtus appetitur, dummodo ſit abunde cibarij. Sæpe Mugiles cauda abſciſſa viuunt. Abſcinditur autem Mugilis cauda à Lupo. Plinius Nigidium, non Ariſtotelem citans; *Nigidius* (inquit) *author eſt, prærodere caudam Mugili Lupum: eoſdemq; ſtatis menſibus concordes eſſe. Omnes autem viuere quibus caudæ ſic amputentur.* *Pugna cum ſquillis.* Perottus huius diſcordiæ oculatus teſtis tradit ſæpenumerò ſe Puteolis Beſſarione præſente Lupum & Mugilem acriter inuicem pugnare vidiſſe, Mugilemque in metu (timentem ſcilicet ſibi à Lupo hoſte) caput occultaſſe ac ſi ita totum ſe abſconditum eſſe exiſtimaret. quòd fortaſſis in cauſa fuerit, quod caudam potiùs quàm alias partes inuadat Lupus, eamq; potiùs victum ſe faſſus Mugil prærodi ſinat, gnarus ſcilicet, ea abſciſſa ſuperuicturum ſe. vt verò Mugilem vincit, ita à ſquillis paruis, imbellibuſq; & exanguibus piſcitijs vincitur. Deuorat quidem haſce, cùm neq; reſiſtere ei, neq; effugere poſſint: & tanta eius eſt ingluuies, vt feriri ſe ab ijs non ſentiat. feriunt autem illæ medium ferè eius palatum acuto quod in ſummo capite prominet cornu: quo poſtea ſerpente & depaſcente vulnere præ nimio cruciatu emoritur, helluationiſq; ſuæ pœnas luit: vti Oppianus hiſce verſibus teſtatum reliquit: G

Et magnum & ſaturum præclarum Labraca ventrē
Labrax piſciculis, qui paruo robore poſſunt
Occiſæ occidunt hoſtem, perimuntq; necantem,
Turmatim in medium deſcendit turba palatum,
Explet ſe præda Labrax, nec vulnera curat,
Et ſola tanti ceſſant in morte dolores,
Sunt Squillæ exiguæ, ſunt paruæ in corpore vires
Interimunt aſtu, properat geſtitq; teneri
Non dare terga fugæ, non æquo occurrere Marte,
Cum Squillæ rictu piſcis ſorbentur aperto,
Et feriunt cornu, quòd fronte exurgit, acuto,
Vulnera paulatim ſerpunt, domitantq; voracem
Et tandem ſentit victi mucrone perire.

[a] lib. 1. c 29. Aelianus[a] quidem iſthæc ex Oppiano, vt ſolet, tranſcribere videtur, ſed quia diligentiùs rem deſcribit, verba eius quoq; recitabo: Lupus piſcis (inquit) à Squillis ſuperatur, quamquam piſcium, vt ita dicam, maxima vorago eſt. Lupi igitur qui circa paludes maris degunt, ſquillis quoq; paluſtribus inſidiantur. Sunt enim & aliæ quædam ſquillæ, quæ algis victitant, & tertiæ ſaxatiles. *Squillarum differentia.* Cùm ergo ſeipſas defendere Squillæ non queunt, pro vltione extremum ſpiritum in victoria effundere non dubitant. Equidem earum aſtutias & fraudes non grauabor narrare: Cùm ſe interceptas ſentiunt, faſtigium quod eminet à capite, quodq; ſimile eſt acutiſſimo triremis roſtro, atq; etiam ſecturas habet modo ſerrulæ vncinatæ: hoc inquam animoſæ illæ beſtiolæ cùm incuruarint, ſumma leuitate ſaliunt, & tanquam ſaltatorium verſant orbem. Lupus ore maximè hiante atq; imminenti cùm ſit, pelle tenera & molli ſquillam ex laſſitudine viribus defectam comprehendit, atq; prandium fore arbitratur. Squilla primum in gutturis laxitate ſaltat, poſt aculeos in miſerum venatorem defigit; huic interiora exulcerantur, tumeſcentiaq; plurimum ſanguinis mittunt: deniq; ſuffocatione Lupum periclitantem interficiens interficitur. Quanta autem libidine ſquillas venetur, ex eo colligi poteſt, quòd eis pro eſca vtantur piſcatores, vt idem Oppianus author eſt, maximè ſi pinguis fuerit. Capiuntur teſte Plutarcho *Vt capiantur.* vericulis & plagulis, numeroſiſſimè verò retibus, vti ex Rondeletio oſtendimus, item hamis, ſed quo aſtu transfixi implicitiq; ſeſe liberent, iam etiam dictum eſt. H

VSVS IN CIBIS.

QVanti Lupum fecerint proceres Romani opſophagi, præ cæteris oſtendit Plinius teſtimonio Cornelij Nepotis & Laberij poëtæ minorum, poſt Elopen vel Acipenſerem præcipuam ei & Aſellis authoritatem fuiſſe tradens: item C. Titius vir ætatis Lucilianæ in oratione qua legem Fanniã ſuaſit, cuius verba non ſolùm de Lupo inter duos pontes capto, ſed etiam de moribus quibus pleriq; tunc viuebant, citat Macrobius, quæ bræuitatis cauſa relinquo. Archeſtratus verò Lupum Mileſium apud Athenæum θεόπαιδα cognominauit, quaſi deorum prolem, quòd non minus quàm pretioſi piſces teſte Euſtathio deus & anthropophagus ſit, διὰ τὸ πολύτιμον nimirum, quanquam τιμὴ ad deos cultus eſt aut honor, ad piſces pretium. Eundem Lupi honorem apud Plinium ferè oſtendit Feneſtella his verbis: *Atq; vt luxu quoq; aliqua contingat authoritas figlinis: Tripatinum appellabatur ſumma canarum lautitia. Vna* (patina) *erat Murenarum, altera Luporum, tertia Myxonis*. Vt verò totus piſcis in ſumma erat æſtimatione, ita neſcio quid delicatius perſentiebant peculiariter in cerebro ac lactibus. Hiſce Heliogabalus referente Lampridio, in locis mediterraneis ruſticos pauit; illud Strattis apud Athenæum inter cibos ne dijs quidem contemnendos enumerat: & Ariſtophanes in Lemnijs inquit, Οὐ λάβρακος κρανίον, οὐχὶ κάραβον πρίασθαι, tanquam magna Lupi cerebro authoritas fuerit. Eubulus verò Lupi cranium εὐμέγεθες quidem nominat, ſed inter apparatus non ſplendidos, ſed mundos numerat. Hepar quoq; aſſum & mali aurantij ſucco conditum delicatiſſimum eſt teſte Rondeletio, & neq; galli gallinacei neq; anſeris hepati tantoperè à veteribus celebrato cedit: Hinc Dalechampius ſceleſtiſſimum illum Aegyptium piſcium inſtitorem Hermæum apud Archippum Lupos exenteratos vendidiſſe conijcit, vt ſcilicet hepar ſeorſum venderet ſuauiſſimum. Ὠ'α τάριχα tum aliorum, tum horum quoq; piſcium, vt idem Rondeletius ſcribit, ſunt, & Amphis λαβρακίν τομαχία nominat. Rationem cur Romæ inter duos pontes captus, tantoperè commendaretur, ſuprà reddidimus: ſin verò ſanitati conſulendum eſt, in alto mari capto poſtponetur, eandem nimirum ob rationem, nempe propter ſpurciſſimum ex cloacis & latrinis alimentũ; ob vitioſam enim aquam grauiter olent, mucoſe ſunt, pinguis plus alijs habent, ac citò putreſcunt, vt author eſt [a] Galenus; contrà in mari puro, odore ſunt inculpato, ſuaues, pinguedineq; aut minima aut nulla, ac longiſſimè perdurant citra putrefactionem, præcipuè ſi quis eos in niue circumdet. Hoc planè nomine commendantur etiam magis qui duriores habentur, vt qui carne ſic fiant magis friabili, æquè ac ſaxatiles & Aſelli: quod enim natura his adeſt, id dura carne (inquit,) præditis conciliat nix. Quamobrem cùm Hiceſius boni ſucci Lupum eſſe dicit, ſed non multi nutrimenti (id quod Celſus quoq; teſtatur) de eo qui in mari captus eſt, intelligi debet, & apud eundem [b] Galenum dicentem alimentum quod tum ex hoc, tum ex alijs piſcibus prouenit, ſanguinem gignere conſiſtentia tenuiorem, quàm quod ex paluſtribus animalibus ſumitur, adeò vt non affluenter nutriat & celeriùs diſcutiatur, ſubaudi marinis, qui fluuios ſubeunt. Illaudati etiam teſte Xenocrate qui in piſcinis ſeruantur, inſulſiq; & minus grato ſapore. Anni tempus quoq; ſaporis differentiam facit. Ariſtoteles enim, vbi in vtero habet, deteriorem eſſe teſtatur, item Mugilem & omne genus ſquamoſum. Parere autem æſtate & hyeme diximus, ſub hyemem itaq; & æſtatem grauidi ſunt & deteriores. Contrà ſumma ineſt ſaporis gratia hyeme captis & Ianuario præſertim menſe, ſed quòd tunc & teneritudine, vt D. Ambroſius ait, & mollitie candoreq; vt Plinius, maximè commendetur, non placet, quandoquidem cùm hyemis iniuriam quàm maximè pertimeſcat, fit vt quàm maximè ſeſe exerceat, vnde ſolidior, non mollior caro redditur. Miratur Calcagninus cur Plinius lanatum à candore mollitieq; dictum putarit, cùm Lupus (inquit) nulla magis dote cenſeatur, quàm quòd callum habeat, quem frequenti natatu & aſſidua agitatione ſibi conquirit. Vetus enim dictum eſt, eos eſſe optimos piſces qui carni ſunt ſimillimi: optimas verò carnes quæ piſcibus proximæ ſint. Ad quod alluſit Philoxenus illo carmine:
Τῶν κρεῶν τὰ μὴ κρέα ἡδιςά ἐςὶ ; καὶ τῶν ἰχθύων οἱ μὴ ἰχθύες. ceu ex duobus illis contrarijs duritie carnis & mollitie piſcium, cinnus quidam fiat palato gratiſſimus. Forte Calcagnino reſponderi poterit, dupliciter carnem in hoc piſce conſiderari poſſe, vel in ventre, vbi mollis nimirum ob gratiſſimam palato pinguitudinem: vel in dorſo, vbi ſolida calloſaq; commendatur & candore ſpectabilis. Aetatis inſuper habenda ratio; Xenocrates namq; quo maior eſt, eò deteriorem fieri author eſt: optimumq; eſſe qui mediocri eſt magnitudine: tenellum enim boniq; ſucci eſſe, ſuauem, & ſtomacho gratum, copioſè nutrire, facileq; per corpus diſtribui, ac per aluum deferri. De magnitudine ſuprà dictum eſt. Quod ſpectat ad apparatum: quouis modo coctus ſapit: aſſum tamen præfert Diocles, & Archeſtratus cùm oſtendiſſet è Mileto Lupos eis præſtare, qui

Lactes fuiſſe in pretio.

Hepar.

Oa tarich.

[a] lib de ſuc. cor. boni. & vitio c. 9.

[b] l. 3. Alim. fac.

Quando peiores, & quando meliores.

Cur Lanatus dictus

Apparatus

ad Calidonem, Ambraciam, ſtagnumq; Bebeida capitur, *integros* (inquit) *illos cum ſquamis poſteaquam ſic aſſaueris, vt optimè tenereſcant, appone cum muria. ſed inter apparandum hoc obſonium nec Siculus, nec ex Italia quiſpiam interueniat, quia nobiliſsimos piſces condire neſciunt, & caſeo cùm infarciunt omnia, eos malè corrumpunt.* Platina Varolum paruum, vtpote quatuor ac quinq; librarum, nec exſquamatam nec exenteratum in oleo coqui iubet; ſi in craticula, monet vt continuò aſpergatur oleo ſalito & aceto, monetq; multam amare cocturam propter exuberantem eius humiditatem. Patina de lupo apud [c] Apicium. *Teres piper, cuminum, petroſelinum, rutam, cepam, mel, liquamen, paſſum, olei guttas.* Quia verò os Lupi viuentis ſemper hiat, ſolent obſonatores naturæ imitatores, mortuorum maxillas malo arantio adimplere. Si verò ægris fuerit exhibendus, in albo iure rectè & ſalubriter elixabitur, aut ex aceto: ſic enim febricitantibus conuenire ratio dictat. Oliua quoq; ſapidiores reddi [d] Martialis innuere videtur hoc exametro: *Appetitur poſito vilis oliua Lupo.* E

c lib 4. c. 10.

d li. 9. Epigr.

Aromatibus conditi Venerem cient, aliorum delicatorum piſcium more. Pythagoram ab hoc quoq; piſce abſtinuiſſe Gyraldus ſcribit, quòd ſint (vt Græci dicunt) σπερμολόγοι, id eſt ſeminum leguli &c. ſed ineptè (inquit Geſnerus) nam [e] Plutarchus expoſita primùm illorum ſententia, qui Pythagoram & Aegyptiorum ſacerdotes, mare, ſalem & piſces odio quodam proſecutos exiſtimabant, mox iiſdem patrocinatur, & nihil in piſcibus eſſe docet, quod tanquam odio, ſed potius amore dignis abſtinuerint. F

e lib 8 ſympos cap. 8.

VSVS IN MEDICINA.

VEnter Lupi eſitatus, digeſtionem authore Kiranide facit, idemq; præſtat geſtatus tantùm. Quæ facultas cum alijs edacibus animalibus ei communis eſt: Ipſe verò piſcis, ſi Marcello credimus Empirico, tanta eſt efficaciæ aduerſus ſtrumas, vt ad quamlibet corporis partem admotus, omne earum vitium perſanet. Lapillos in capite gerere dictum eſt: hi capitis dolorem leuant, & ad hemicraniā faciunt appenſi, dexter dextræ parti, ſiniſter ſiniſtræ vt Galenus, vel quiſquis eſt euporiſtōn author ſcribit. Creduntur, & aduerſus nephritim valere, ſicuti multorum aliorum piſcium lapides: cuius rei cauſam eſſe Rondeletius arbitratur, non cæcum aliquem lapidum iſtiuſmodi effectum, ſed grauitatem tantùm, à qua (inquit) deprimitur renum calculus. Fel cum melle illitum viſus acumen parat, & albugines oculorum curat, vt ait idem Kiranides. Quomodo autem ex eo molle fiat collyrium, faciens ad hebetudinem oculorum, ita vt triduo viſum exacuat, docet in hæc verba: Thuris maſculi drachmas quatuor, lyncurij lapidis drachmas duas, fellis vulturis drachmas ſex: omnia miſce. Eodem teſte oua Lupi eſitata ſiue recentia, ſiue arida omne faſtidium ſanant. G

Ad ſtrumas

Ad hemicraniam.

Ad viſum acuendum.

DE LATO Cap. III.

LATVM inter Nili piſces enumerat [a] Strabo (apud quem perperam λάτης legitur) aitque à Latopolitanis coli: eſt tamē etiam marinus, quod Archeſtratus teſtatur apud Athenæum his verſibus.

Arboribus fœcunda Latam celebrem Itala gignit
Terra ſinu Scyllæo, gratum & ſuaue alimentum.

Additq; Athenæus, qui in Nilo ſunt, tanta inueniri magnitudine, vt ducentarum librarum pondus ſuperent. Piſcem eſſe candidiſſimum; & quouis modo paratum, ſuauiſſimum, ſimilem Iſtri Glanidi. Quæ Athenæi verba Rondeletium in eam induxerunt opinionem, vt crederet piſcem Coracino ac Vmbræ ſimillimum & fortaſſis vel huic, vel illi congenerem, adeo vt nonnulli pro Vmbrina vendant, nonnulli etiam Coracinum album eſſe credant, verum eſſe Latum, propterea quòd non ſolùm nullibi frequentiùs quàm in Italia, eo potiſſimùm in loco qui Schilazo quoq; hodiè dicitur (Romam quoq; aduehi numeroſè ex Caieta, Neapoli & tota illa extrema Italiæ ora, quæ magna Græcia olim dicta eſt) verùm etiam candidiſſimus ſit & ſuauiſſimus, vt & apud ſuos, vbi minus frequens, peis rei quaſi regius aut regum menſis dignus piſcis vocari meruerit. Caterùm etſi reuera piſcem nullum habeam, quem pro Laro oſtendam, tamen Rondeletianum corporis forma & fortaſſis etiā natura & moribus ab Athenęi & Strabonis Lato differre facilè perſpicio, dummodo Iſtri Glanis eſt, quem pro Siluro Geſnerus (qui ſimilitudinem, non de corporis ſpecie, ſed de ſapore & bonitate in cibo accipit) propoſuit, vt cum Saluiano ſentio. Ad hæc Latus Rondeletij an fluuios ſubeat, non conſtat. Mirorque cùm in Italia ſit frequentiſſimus, nomenclaturas Italicas quas alias diligenter recitare ſolet, cur in hoc piſce ſubticeat. Latilus piſcis (λατίλος) nominatur à Tarentino: idemné ſit qui Latus, inquirendum. Cornarius Lamiam vertit, quod Geſnerus improbat: Andreas Lacuna vocem Græcam reliquit. Iconem Rondeletij dedita opera omiſimus quòd ea Vmbrina inſpecta facilè mente concipi poſſit. H

a lib. 17.

Forma.

Latus Rondel.

DE

A

DE ALOSA. Cap. IIII.

SYNONYMA. ETYMVM.

ALOSAM vocat Auſonius poëta hunc quo de nunc agitur, piſcem, vulgare in Gallia nomen, vt apparet, ſecutus, vbi Aloſe vocatur, licet non vbiq;: nam Burdigalenſes Coulac dicunt, Maſſilienſes Halachiam, vnde fortè Romæ Lacchia dicitur, cùm cæteris ferè Italis Chieppa nominetur. Hiſpani Sabogam dicunt aut Soualum, Hollandi Elſt, aut potius Helſt, quaſi dimidius, aut dimidio pretio dignus, ſi Sturioni comparetur. Maſſarius Italis Chiepam appellari putat quaſi Clupeam, Rondeletius verò Clupeam eſſe negat, argumento quòd ſolus [a] Plinius de Clupea hæc ſcripſerit, de Attilo Padi loquens; *Hunc minimus appellatus Clupea, venam quandam in faucibus eius mira cupiditate appetens, morſu exa-* *An ſit Clupea.* *[a] lib. 9. c. 15.*

B *nimat*. Et ante hunc Ennius, cuius verſus extat apud Apuleium:

Omnibus vt Clupea præſtat Muſtela marina. Ex his quomodo confirmari poſſit, Clupeam eſſe noſtram Aloſam, non video (inquit Rondeletius) maximè cùm Clupeam minimum eſſe piſcem Plinius dicat: Aloſa verò noſtra cubiti magnitudinem aliquando ſuperet. Geſnerus ſubſcribit Maſſario tùm ex Italica nomenclatura, tum verò ob ſpinarum ſiue ariſtarum multitudinem, quę Clupeę quoq; attribuitur, nam vt Calliſthenes Sybarita (inquit) author eſt citante Stobæo, *in Arari Galliæ fluuio naſcitur magnus quidam piſcis Clupea (κλυπαῖα) nominatus ab incolis, qui creſcente Luna albus eſt, decreſcente totus nigreſcit; & corpore minimum aucto à proprijs ſpinis interimitur. In huius piſcis capite lapis reperitur ſimilis grano ſalis qui optimè facit ad quartanas ſiniſtro lateri corporis alligatus decreſcente luna*. Cæterùm nunquid iſthæc Clupeæ in Arari accidant, viri naturæ ſtudioſi (inquit) quibus cognoſcendi facultatem fluminis vicinitas præbet, obſeruabunt. Dubitauit tamen aliquando an de Carpione hæc intelligenda eſſent. Quod autem Plinius Clupeam minimum piſcem eſſe ſcribit, excuſari poſſe putat, ad Attilum qui maximus eſt, comparatione. At verò vt hoc Geſnero condonemus, illud ſaltem adhuc obſtabit, quòd cùm ſub ventre, Sturionis modo, rotundum & fiſtuloſum os habeat Attilus, *Clupea Araris fluuij.*

C in maximo etiam modicè adeo hiat atq; patet, vt non mediocrem quidem, nedum magnum ad deuorandum in eius faucibus expetitam venam, intromittere hunc piſcem vllo modo poſſit. Adhæc ſi Clupea Attilum magnum adeo piſcem morſu, exanimat, Clupeam noſtram Chiepam eſſe non poſſe, nemo nō intelliget, quandoquidem planè edentula eſt, omniq; oris aut maxillarum aſperitate caret. Bellonius Aloſæ lineam ait eſſe aſperam & veluti cultellato mucrone ſcindentem, qua (Plinij teſtimonio) Attilum interimat, quòd tamen Plinius nuſquam meminit. Grauior error eſt Platinæ, qui hunc piſcem veterum Lupum eſſe arbitratus eſt: nam licet haud vulgaris ſit, nobilitate tamen cum Lupo celeberrimo piſce contendere minimè poteſt, cùm vel maximè frequentibus ac moleſtiſſimis ſpinulis eius eſus retardetur, vt in conuiuijs earum tœdio periculoq;, ſi quæ eſt, gratiam ſuauitatis perdat. Præterea cùm vel Ariſtotele Plinioq; teſtibus Lupus caudam prærodat Mugili, quomodo Aloſa dentibus omnino deſtituta Lupus erit? ſolus itaq; latinorum huius piſcis meminit Auſonius, & Aloſam (aliqui Alauſam ſcribunt,) nominauit. Ad Græcam verò nomenclaturam quod attinet, Gregorius Tiphernas ſua ætate doctiſſimus in Strabone, & Theodorus Gaza in Ariſtotele θρίσσαι interpretati ſunt Aloſam, & meritò (inquit Saluianus) cùm ea omnia quæ Thriſſæ ex veteribus debentur, Aloſæ noſtræ ad vnguem conueniant. Noſtræ ætatis Græci θ. in φ. mutando φρίσσαι dicunt, fortè inquit Geſne- *Nō eſſe Lupum.* *Thriſſa.*

D rus, quòd ſpinis ſiue aculeis aliquando ſoleat inhorreſcere, quòd Græci φρίσσειν dicunt. Rondeletius Athenęi, vt putat, authoritate Archippo & Mneſimacho θράτταν appellari tradit. Geſnerus verò Thraſſam à Thriſſa diuerſum piſcem eſſe docet, ex eodem Athenæo, cuius hæc ſunt verba. *Quoniam de Thriſſa prius diximus, nunc etiam quæ ſunt Thratta dicamus, quæ in fabulis Archippi, Mneſimachi & Antiphanis inter alios piſces nominantur. Anaxandrides etiam τραττίδια dixit. Atticorum verò nullus Thrattam dixit. Porro Dorotheus Aſcalonites θέτταν ſcribit in ſuo dictionario, ſiue quòd ita perperam* (apud Mneſimachum aut Hipparchum) *legit, ſiue vt vocem inſolitam emendaret. Eſt autem piſciculus quidam marinus*. Hæc Athenæus. Ariſtoteli Thraſſa piſcis varius eſt, vt Panthera & Pauo. Idem Geſnerus Trichidem cum Thriſſa eandem eſſe aut certè perſimilem natura ac ſpecie piſcem putat, & Bellonius grandes putat Thriſſas, maximè cùm ad iuſtam magnitudinem peruenerunt, Trichides verò diminutiua voce cùm nondum in perfectam molem excreuerint, tunc enim magis ariſtoſæ percipiuntur. Qua in re cum ijs non ſentio, vt in Trichidis & Trichiæ ſiue Sardæ & Sardellæ hiſtoria patet. *Thratta* *Thetta* *Trichis*

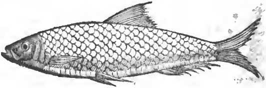
Digitized by Google

 A

FORMA. DESCRIPTIO.

SIcuti Trichidibus Thriſſas differre oſtendimus, ita capitis figura, ſciſſura oris, ſquamis, pinnarum ſitu numeroq; ſimiles ſunt, cæterùm maiores & latiores. Vniuerſi autem corporis figura, ſi cum latitudine conferatur, oblongiuſcula apparet,& in latera ita compreſſa, vt imus venter, recta linea præacutis aculeis & conſtructa, & propterea non aſpera ſolùm, ſed ſerræ etiam modo ſecan-
Spinæ te (ſi aduerſa deducatur manus) terminetur. Spinis ſiue ariſtis etiam ſcatet innumeris & inter veſcendum admodum moleſtis; quod cum Trichidibus quoq; commune habet, vnde Albertus & Murmel-
Ariſtoſus lius latinum eius nomen Ariſtoſium ſiue Ariſtoſum confinxerunt. Caput habet in latera valde compreſſum, roſtrum acutum, Os cùm maximè hiat, admodum patulũ, edentulũ, atq; omnis expers aſperitatis. Branchiæ vtrinq; quaternæ. Squamis tegitur magnis, tenuibus & facilè deciduis. In capite ſupra oculos vtrimq; veluti gemmæ ſmaragdinæ relucent. Lingua nigricat: ſuperiores mandibulæ deorſum prominent. Ventre & lateribus argentum æmulatur. Dorſo verò & capitis vertice, ex albo flaueſcit.
Thriſſa fluuiatilis. Romæ cùm maximè aucta bipedalem menſuram non ſuperat. Qui ſit fluuiatilis Thriſſa, cuius Dorion B
in libro de piſcibus meminit, apud Athenæũ, non habeo quid dicã. Habes hîc præter eam quam dat Rõdeletius, duas icones, quarum prior Clupeæ Tyberinæ nomine miſſa, altera pro Clupea Danielis Barbari: Prior dorſo eſt cæruleo, capite partim albo, partim rubro, ventre etiam rubicundo. Pinnæ & cauda pullæ ſunt. Altera pinnas habet rubicundas, ventrem album, dorſum viride: Caput ex cæruleo rubro & albo varium.

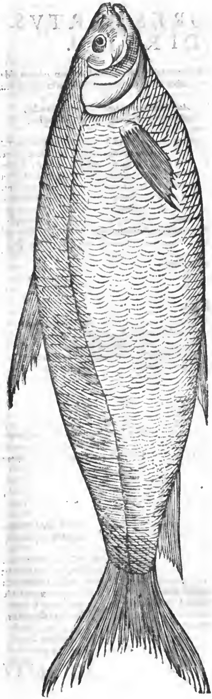
Thriſſa Rondel.

 C

L O C V S.

[a] lib. 15. Geogr. ALoſa marinus piſcis eſt, & è mari intrat fluuios, vt teſtatur [a] Strabo, ex Ariſtobulo tradens ex marinis piſcibus nullum in Nilum recurrere, præter Aloſam, Mugilem, & Delphinum propter crocodilos. Athenæus quoq; inter Niliacos piſces Thriſſas enumerat. Cæterùm non ſolùm Nilum aſcendunt, ſed cùm ſit omnium ferè marium piſcis, ſimiliter in omnibus fluminibus ma-
Quando in fluminibus degat. ioribus reperitur, quanquam haud omni anni tempore, ſed ineunte duntaxat vêre cùm in vtero habet, moxq; inchoante æſtate ad mare reuertuntur, quòd idem Strabo etiam teſtatur, præcitato loco ſubdens: *Aſcendunt itaq; Mugiles in vere cùm prægnantes ſunt, deſcendunt autem paulò ante Pleiadis occaſum vnà omnes pariter: tunc etiam in ſepta incidentes capiuntur.* Idem de Aloſa licet conijcere. D
Iouius ſcribit ſubire Tyberim amnem ad prima vêris ſigna, ſed tum ſtrigoſas eſſe & à quadam marinę ſalſuginis ariditate parum amabiles, mox paucorum dierum mora Tyberinis in vndis mirificè pingueſcere: Arnum item & Vmbronem in Hetruria, in Campania verò Lyrin & Vulturnum laudatiſſimas præbere: in Pado quoque reperiri haud ignobiles: in Gallia verò Hiſpaniæque am-
Vbi meliores. nibus longè maximas, ſed quas ſapientiores paraſiti Tyberinis minimè eſſe comparandas exiſtiment. Suauiſſimas etiam præbet Moſa in Hollandia. Quo longiùs à mari receſſerint, eò meliores ſunt: quamobrem Burdigalæ & Lugduni multò magis ſucculentæ, palatoq; gratiores venduntur quàm Maſſiliæ. In Aquitania tam frequens eſt, vt rectè plebis obſonium Auſonius vocauerit. In Aruerniæ fluuio tanta copia eſt teſte Rondeletio, iuxta Maringueſium oppidum, vt ſupra mille & ducentas vno retis iactu capiantur. Ariſtoteles negat reperiri in Euripo.

Clupea Tyberina.

Clupea altera Barbari.

NATVRA. MORES. PARTVS. CAPIENDI RATIO.

ATHenæus teſtimonio Ariſtotelis in libro de animalibus & piſcibus Thriſſam μόνιμον, id eſt, ſtabilem vocat, cùm alioqui Oppianus ſcribat Aloſis nullam eſſe ſtabilem in mari ſedem, ſed toto potius pelago vagari.

Chalcides & Thriſſæ paſsim, Abramidesq́; feruntur, Atq; cateruatim percurrunt æquoris vndas,
Et curuis habitant ſcopulis, & litora viſunt Alternantq́; vias ponti, curruntq́; per æquor,
Hoſpitium mutant ſemper, pontoq́; vagantur.

Veris indicium. Tonitrua timent. Cantu delectari. Oppiano piſcatores ſubſcribunt. Tradit Carolus Figulus Rhenanis & Moſelanis veris aduentum annunciare in menſe autem Maio & circiter, quàm primùm tonitrua audierint, in mare ſe ſe recipere, adeoq; tonitruis terreri, vt multi ex eis reperiantur in ripa Moſellæ & Rheni exanimati. Aelianus F Thriſſas cantu delectari authòr eſt, ſed delectationem ipſis pernitioſam eſſe. Qui lacum Maræotim (inquit) incolunt, Thriſſas illuc cantu & pulſibus teſtarum crepitantium conſonantibus piſcantur. Etenim tanquam ſaltatrices ſaltantes in piſcatoria ad ſe comprehendendas, explicata inſtrumēta incidunt, atq; cum ſaltatione & luſione Aegyptij ſplendidam prædam conſequuntur. Cæterùm Athenæus teſtimonio Ariſtotelis (quanquam id apud hunc non legitur) Trichidem etiam ſaltatione & cantu delectari, audientemq́; ex mari exilire aſſerit; An modò piſcis vterque ea præditus ſit natura, vel potius num alter eorum locorum mendoſus ſit, Saluianus in hiſtoria de Trichide, quam ſecundo libro promittit (Hunc quod equidem noui, nunquam edidit) excuſſurum ſeſe pollicetur. Rondelet. verò in Aloſis noſtris id expertum ſe eſſe profitetur; cùm enim in Aruerniæ oppido Maringueſio, & in fluuij ripa ſæpe animi gratia deambularet, ad teſtudinis ſonos Aloſas vidit adnatantes & ſaltantes, idque noctu manifeſtiùs apparuiſſe ait: quare Athenæi locum, quem ex Saluiano innuimus, qui talis eſt: Τριχίδα τὸν λεγόμενον, ὅτι ἥδεται ὀρχήσει καὶ ᾠδῇ, καὶ ἀκούσας ἀναπηδᾷ ἐκ τῆς θαλάσσης; deprauatum eſſe credit, quippe cùm de Thriſſa, Trichide & Trichia verba (inquit) fecerit, & veterum de his teſtimonia protulerit, his adiungit Ariſtotelis authoritatem de eo piſce qui ſaltu cantuq; gaudeat, & eo audito è mari exiliat. Sic igitur locum eum reſtituendum putat, Ὀρχηστρίδα τὸν λεγόμενον, ὅτι ἥδεται ὀρχήσει καὶ ᾠδῇ, καὶ ἀκούσας ἀναπηδᾷ ἐκ τῆς θαλάσσης. Quam correctionem Geſnerus improbat, G quoniam & Euſtathius hunc Athenæi locum citans τριχίδα legit. cæterùm fieri poteſt, vt muſica oblectari, vtriq; ſit commune. Nam & apud [b] Porphyrium inuenio τὰς θρίσσας ᾀδόντας ἀναδύεσθαι καὶ προϊέναι λέγουσι. Iam verò delectationem iſtam ipſis pernitioſam eſſe habemus apud Iſidorum his verbis: Alauſa ſic capitur: Retia tenduntur in longum aquæ, vel in tranſuerſum, & ante retia ſuper aquas inſtrumentum inſtar arcus, ita vt fluitet ſuper vndas: in ſuperiori autem eius parte nola ſuſpenditur: Eius ſonum piſcis audiens gregatim aduentat, tinnitum nolæ ſtultus ſequens, & hoc inditio patet, quòd ſenſum habeant auditus. Incidentes ergò in retia, capiuntur in multitudine magna. Oppianus verò naſſa capi ſcribit, cui incluſa ſit eſca, maza videlicet ex eruis frictis & myrrha vino odorato excepta. Pariunt in fine æſtatis, non in fluminibus, ſed in mari; quemadmodū Strabo teſtatur & vſus comprobat: in fluuijs enim neq; recens natæ, neq; effœtæ vllæ, ſed maiores omnes in vtero habentes fœminæ aut mares ſemine pleni capiuntur.

[b] li. 3. de abſtinen. ab animat.

Delectatio pernitioſa.

Partus.

VSVS IN CIBIS.

MArinas Aloſas Hiceſius, ſqualidas, exuccas & pinguedinis expertes eſſe ait, idq; nos quoq; H ſuprà diximus, cùm in fluuijs mirificè pingueſcere dicebamus: Verùm & has quoq; apud veteres non fuiſſe in pretio inſinuat Auſonius hoc verſu:

Stridenteſq́; focis obſonia plebis Aloſas. Vbi tamen pinguerunt, & ſuaues ſunt & ſuccum mediocriter bonum gignunt, quique facilè diſtribuitur, ſed frequentibus & moleſtis ſpinulis plenæ ſunt, vt in conuiuijs tædio earum & periculo, ſuauitatē, quæ aliàs non parua eſt, amittant, Addit Iouius vberrimè nutrire, ſed glutinoſioris alimenti excrementa in ſtomachis non facilè atteri: propterea ab ipſis exhalationibus intempeſtiuam ſomnolentiam induci, & ſitim augeri exiſtimari, præſertim ſi appetentibus ad explenda vel mediocris etiam gulæ deſideria, minimè defuerint; quod paucis, vel certè ipſis (inquit) tantùm in ſummo ordine nobilibus contingit. In piſcatorijs Bauarorum legibus interdicitur teſte Geſnero, ne breuiores duobus palmis vel ſeptem digitis capiantur, propter videlicet & multitudinem & paruitatem ariſtarum. Comeduntur (inquit Saluianus) aut in aqua modico aceto & ſale

Apparatus.

iniecto

A iniecto elixæ, aut aſſæ: dum autem aſſantur, aceto & oleo cum feniculi vmbella aut ſaluiæ aut roriſ-
marini ramuſculo, erebrò rorande ſunt. Platina aſſari ait in craticula auulſis branchijs, extractoq; per
eandem viam inteſtino. Aſſam ſalſa viridi ſuffundi iubet; quòd ſi elixam voles, leucophago inuolui;
vtroq; modò ſuauiſſimè edi aſſerens. Galli, vt Geſnerus intellexit, in partes ſciſſam torrent, deinde
imponunt butyro. Elixam etiam ex aqua, dein in butyro poni. Rondel. de apparatu nihil. Ait verò
cùm aliquando in conuiuio de polyporum, Luporum, Pagurorum differeretur apparatu, Hieronymũ *Vidæ de A-*
Vidam doctum poetam, dixiſſe nullam ſibi videri piſcem Aloſa prudentiorem, qui non niſi obeſus no- *loſa dictum.*
bis apparet, maximéq; idoneo tempore, cùm carnium eſu nobis interdicitur. Faceta ironia, cùm pru-
dentiſſimos eſſe piſces meritò dicamus qui non niſi quo tempore optimi ſunt, illiſq; minimè parcimus,
à nobis conſpiciantur. Sunt tamen Maio menſe longè gratioris ſaporis. Argentinæ elixatur primùm *Quando gra*
in aqua, deinde vino affuſo demum perfectè coquitur. *tiores.*

DE ZIGA ALBIS
B
FLVVII. Cap. V.

GESNERVS Ziege vel Zige vulgò vel Goldfiſch in Albi vocatum piſcem, vel ip- *Ziga.*
ſam Alauſam eſſe, vel adeo ſimilem natura ac ſpecie eſſe ſcribit in paralipomenis
ſuis, vt eodem nomine appelletur: id quòd ex icone eius (inquit) hîc addita, tum hi-
ſtoria à Io: Kentmano deſcripta liquidò apparet, Atqui ex hac hiſtoria ſpecie quidem
corporis ſimilem eſſe conſtat, moribus verò diſſimilem. Nam Aloſa, vt dictum eſt, in
fluuijs mirificè pingueſcit, & ſua ſponte eos ſubit, cum Ziga, vt patebit, in ijs conſu-
matur, & à Sturione migraturo pellatur, ſed Kẽtmanum audiamus. Zige (inquit) piſcis eſt tenuis &
ſiccus paucæ carnis: colore pulchro, argenteo, dorſo tamen ſubfuſco, Oblongus eſt, non ita latus, vt *Deſcriptio.*
ſolent eſſe piſces Goldfiſch dicti, qui in Marchia capiuntur: longitudo enim eius ad latitudinem quin-
tupla eſt. Caput eius ſi foris aſpicias, Harengi capiti non diſſimile eſt, niſi quòd in parte ſuperiore oris
ſciſſuram habet. Lingua ei parua, quæ colore nigricat. Dentes vtrinq; ad latera in faucibus, mandi-
bulis duabus duris adnati: ſicut in eiuſdẽ fluminis piſcibus (de Capitonum fluuiatilium genere) Ieſeno
& Dibelo, vt vulgò nominant. Caput & oculi ad aureum colorem, pauco viridi permixtum, acce-
C dunt. In ſummis lateribus vtrinq; maculæ quaternæ nigræ digeruntur, quarum prima ad ſummas
branchis, vltima paulò ſub initio pinnæ dorſi. Ex Oceano in Albim ſubit hic piſcis & paulatim conſu-
mitur ac deficit. Capitur vt plurimùm in hoc flumine, à feſto Pentecoſtes vſq; ad Diui Ioannis diem,
quo tempore Sturio migrat. A Sturione enim è mari in Albim pellitur. Quanquam autem ad veloci-
tatem & fugam, præ omnibus in Albi piſcibus, comparatus ſit, mollis eſt tamen & quam primùm ex
aqua in aërem ſubductus perit. Maximi huius generis in Albi apud nos (Miſenos) duabus cum dimi-
dia libris (ſedecim vnciarum) ad tres cum dimidia, (quòd tamen rarum eſt,) perueniunt. Siue aſſus *Apparatus.*
ſiue elixus, non boni ſaporis eſt. Si tamen præparatum, ſale intus aſpergas, tum in fumo aut ſole leui-
ter ſicces, & ita butyro inunctum ſuper craticula aſſes, melius (vt in hoc genere) ſapit. Et quoniam
aridi hi piſces ſunt, ſunt qui in aqua elixant, deinde exemptos condiunt iure è butyro, zinzibere, aqua
& modico aceti, ſicuti etiam alios quoſdam piſces ſiccatos condire ſolent, vt Truttas, Thymallos, Lu-
cios & Cyprinos latos. Quomodocunq; paretur, nullus tamen in Albi piſcis æquè ferini aut viroſi ſa-
poris eſt; & à quo etiam nomen ei impoſitum conijcio, vt zige, id eſt, Hircus dicatur. hircum enim,
præſertim inſolatus, olet. Hæc Kentmanus, ſed Geſnerus ab alio ſe accepiſſe ſcribit, zieg piſcem in Al- *Etymum.*
bi, alio nomine ab aureo ferè colore (circa caput) Goldfiſch appellari; album eſſe (carne nimirum) *Hircus.*
D & ita diſtincta ceu per laminas carne, ſicuti Salmo. Ferinum quid & ingratum olere, & niſi egregiè
aromatibus condiatur, in cibum non admitti. Capitur etiam in lacu Suerinenſi. Aduentantis Sturio-
nis comitem aut ducem eſſe aiunt. Sed Argentinæ alius etiam piſcis, nempe Perca fluuiatilis minor
(non ætate minor, ſed ſpecies peculiaris) Goldfiſch appellatur. Hactenus Geſnerus.

DE MVGILIBVS. Cap. VI. E

SYNONYMA. ETYMVM.

Nominum varietas. NOmenclaturarum diuerſitas obſcuram quidẽ reddidit Thunnorum Pelamydumque hiſtoriam. Eadem pœnè varietate hîc obruimur. Apud Ariſtotel. leguntur κεστρεύς, χελών (in quibuſdam codicibus perperam χαλλών) σάργος, μύξων, κέφαλος. Apud Athenæum ex Hiceſio, λευκίσκος, κέφαλος, κεστρεύς, χελών, βάκχος, μυξῖνος: ex Dorione in libro de piſcibus, κέφαλος, νῆστις, κεφαλῖνος, βλεψίας, ex Eutydemo σφηνεύς, *Ceſtreus.* δάκτυλευς. ex Polemone πλῶτες. Κεστρεὺς apud [a] Ariſtotelem modò nomen generis, *[a] Lib. 5. Hiſ. cap. 11.* modò in hoc genere ſpeciẽ denotat: id quod vel inde clarũ eſt, quòd cùm Ceſtreũ hyeme parere dixiſſet, mox pauciſſimis interpoſitis: *ex Ceſtreis* (inquit) *menſe Decembri concipiunt* χελῶνες, καὶ ὁ σάργος, καὶ ὁ μύξων καλούμενος, καὶ ὁ κέφαλος, *geruntq́; diebus tricenis*. Niſi enim priori loco ſpeciei nomen eſſet, fruſtra hîc repeteretur. Fallitur enim Saluianus qui Ceſtreum Ariſtoteli generis tantùm nomen *[b] li. 8. H. c. 2.* eſſe profitetur. Aliàs [b] enim idem philoſophus clariſſimis verbis pro ſpecie accipit, inquiens: *Mutuò ſe vorant* (piſces) πλὴν κεστρέος *(præter Ceſtreum) maximè verò Congri* (ſubaudi ſe deuorant,) *Cepha-* F
Etymum. *lus verò & Ceſtreus omninò à carne abſtinent*. Rectè autem hoc piſcium genus Ceſtreus dictum eſt παρὰ τοῦ κέστρου, quod erant genus teli Perſico bello inuentum, Suidæ κέστρος, Heſychio κέστρα, Latinis verriculum, quod piſce iſto teli modo in anum immiſſo publicè apud Athenienſes pœnas luerent a-*[c] Satyr. 10.* dulteri, cuius inter alios meminit [c] Iuuenalis ——*Necat hic ferro, ſecat ille cruentis*
Verberibus, quoſdam mœchos & Mugilis intrat. Meminit & Catullus ad Aurelium:
Ah tum te miſerum, maliq́; fati, *Quem attractis pedibus patente porta*
Percurrent raphaniq́; Mugileſq́;

Mugil. Mugilis. Ceſtra. Vide item in Scorpione. Theodorus itaq; Ceſtrea rectè Mugilem reddidit, licet Mugilis ſiue (vt Ouidius & Plinius habent) Mugil ex eo nomen habeat iuxta Iſidorum, quòd ſit multùm agilis. Caue autem ne Ceſtreum Ceſtræ eundem putes, nam hæc Sudis eſt ſiue Sphyræna, vt ſuo loco oſtendimus. Dorion quidem etiam Ceſtrea nomen generis facit, cæterùm longè aliter diſtinguit, in marinum ſcilicet & fluuiatilem: marinum rurſus in Cephalum & Neſtin. E contrario Hiceſio Ceſtreus *Leuciſcus.* ſpecies eſt, Leuciſcus verò genus. Ait enim Leuciſcorum plura eſſe genera, quoſdam namq; appellari Ceſtreos, quoſdam Cephalos, quoſdam Chelones, alios Myxinos. Rectè etiam λευκίσκοι dicen- G
Alburnus. Albulus. Glauciſcus. tur quaſi Alburni, ſiue vt Natalis vertit, Albuli, ab albo colore, quod teſtatur Euſtathius inquiens: *Et quoniam Myxini Leuciſcorum, qui ab albo colore denominantur, ſpecies ſunt; veriſimile eſt ipſorum quoque nomen à muco lacteo, vt Oppianus appellat, eſſe factum*, παρὰ τὴν γλαγόεσσαν μύξαν. Non defuere qui Mugiles etiam γλαυκίσκους dixerunt, ſed perperam (inquit Rondeletius) cùm λευκίσκους dicere oportuit: & Iſaacus Caſaubonus citato hoc Hiceſij loco, in ſimili (inquit) loco libro quinto (apud Athenæum nempe) Glauciſci nominantur: nam ait: γλαυκίσκοι, κέφαλοι, κεστρεῖς, μύξινοι, χελῶνες, ὅμοιοι εἰσὶ κατὰ τὴν προσφοράν. ſed vera lectio tum hîc, tum ibi eſt λευκίσκος, quod ex Euſtathio citante & explicante hunc locum intelligitur. χρῆσις (inquit hic) μυξίνου καὶ ἐν τῷ λευκίσκου πλείονα εἴδη, κέφα-*[d] L. 3 Alim.* λοι, κεστρεῖς, μύξινοι, χελῶνες, οἱ καὶ βάκχοι. Rurſus [d] Galeno λευκίσκος, piſcis eſt fluuiatilis: κέφαλος *Cephalus.* verò generis nomẽ, ſed omnes ne ſpecies Mugilis comprehendens, quas receſuimus, dubitari poteſt: *[e] L. 1 de nat. deor.* Si enim κέφαλοι vocentur à capite proportione maiuſculo, vt doctiores volũt, quomodo & capito [e] Ciceroni de homine dicitur, qui magnum caput habet, & duri capitones [f] Plauto, qui nunquam de ſen-*[f] In Perſa.* tentia ſua immutantur; apparet non omnes ſpecies agnouiſſe, quandoquidem caput haud omnibus magnum eſt. Cephalus enim teſte Rondeletio capite maiore eſt, quàm Labeo, at quàm reliqui alij Mugiles breuiore: vnde Eutydemus apud Athenæũ dictum ait παρὰ τὸ βαρυτέραν τὴν κεφαλὴν ἔχειν. H
Cephalus vnde dictus. niſi ſuſpicemur cum Perotto Cephalum ab eo Græcis nominatum quòd cùm caput in metu occultauit, totum ſe latere putet; Plinius namq; id Mugilibus vniuerſaliter tribuit, inquiẽs: [g] *Mugilum natura* *[g] lib 9. c. 17.* *ridetur, in metu capite abſcondito, totos ſe occultari credentium*. Ego reuera in menſa inſpectis ſæpe Ca-*Capito.* pitonum capitibus, neutiquam tantam in ijs potui aduertere magnitudinem, vt inde nomen habere, mihi perſuadere potuerim. Fieri autem poteſt, quod Galenus Ariſtot. ſit ſecutus, cui κέφαλος (Gaza *[h] li. 8. H. c. 2.* Capitonem reddidit, vt & Galeni interpres) aliquando peculiaris & vnica ſpecies eſt Mugilum, vt [h] cùm inquit, ὁ δὲ κέφαλος, καὶ ὁ κεστρεὺς ὅλως μόνοι οὐ σαρκοφαγοῦσι, id eſt, *Capito & Mugilis ſoli carne omnino abſtinent*: aliquando duas ſub ſe ſpecies complectitur, vt ibidem paucis interiectis; vbi contextus orationis malè diſtinctus, à Geſnero reſtitutus ſic legi debet. Ἔστι δὲ, ὁ μὲν κέφαλος, ὃν καλοῦσί τινες χελῶνα, πρόσγειος: ὁ δὲ, περαίας. οὐ βόσκεται δὲ ὁ περαίας, ἢ μύξαν τὴν ἀφ᾽ αὑτοῦ. διὸ καὶ νῆστίς ἐστιν ἀεί. οἱ δὲ

χελῶνες

A χελῶνες (in omnib. codicibus κέφαλοι, & ſic quoq; Gaza) νέμονται τὴν ἰλύν: hoc eſt, *Cephalus ſiue Capito quẽ aliqui Chelonẽ* (Gaza Labeonẽ vertit) *vocãt, litoralis eſt, ſiue litorib. gaudet: alter generis eiuſdẽ, trãſlitoranus eſt, hoc eſt, longiùs à litorib. degit, qui nõ niſi muco veſcitur ſuo, quãobrẽ ſemp ipſe ieiunus eſt. Labones paſcũtur limo.* Quæ lectio ab Athen. cõfirmat, hũc philoſophi locũ ſic repetẽte, etſi & apud hũc quoq; mihi quędã ſint ſuſpecta: Ἐστὶ δὲ ὁ μὲν τις κέφαλος, ὁ δὲ χελών, ὁ δὲ φεραῖος, καὶ ὁ μὲν χελὼν πρὸς τῇ γῇ νέμεται. ὁ δὲ φεραῖος οὐ. καὶ τροφῇ χρῆται, ὁ μὲν φεραῖος τῇ ἀπὸ αὑτοῦ γιγνομένῃ μύξῃ. ὁ δὲ χελὼν ἄμμῳ καὶ ἰλύϊ, id eſt, vt Natalis vertit. *Eſt autẽ alius Cephalus, alius Labeo, alius trãſlitoranus: ac Labeo paſcitur apud litorà, ſed trãſlitoranus cibo nõ vtitur, præter ſibi innatũ mucorẽ: Labeo verò & cęno veſcitur & arena.* Vertit Dalechãpius. *Ceſtreorũ autem ſpecies eſſe* (ſubaudi, dicit Ariſtot.) *Peræan, Cephalũ, Chelonem, qui prope terram paſcatur arena & limo, & Myxonem, qui alio cibo non alatur, quam muco eum oblinente.* Athenæus tamen Myxonem hic non nominat, eundemque à peræa ſiue tranſlitorano diuerſum eſſe mox oſtendetur. Si quis itaque apud Dorionem marinos Mugiles in Cephalos & νῆστις, id eſt, ieiunos diuidentem, cæteros Mugiles præter vtrumque Cephali genus ex Ariſtotele ac Athenæo iam memoratum, νῆστεις vocari velit, ego ipſi non reclamauerim. Certum tamen eſt & Cephalos neſtes dici poſſe, eſt enim νῆστις epithetum omnibus Mugilibus commune, quanquam vulgaris parœmia *Neſtes qui Dorioni.*
B κεστρεὺς νηστεύει, id eſt, *Ceſtreus ſiue Mugil ieiunat*, Ceſtreum peculiariter ſic cognominari innuat; item hoc Philemonis apud Athenæum: ἠγόρασα νῆστιν κεστρεῖ ὀπτὸν οὐ μέγαν, id eſt, *Mercatus ſum Ceſtreum neſtin aſſum, non magnum.* Equidem hæc paræmia Rondeletio impoſuit, vt Neſtin & Ceſtreum ſynonyma eſſe crederet, cùm alioqui ipſe tam ex Cephali quam ex Mugilis propriè dicti ventriculi conſtitutione, omnes ieiunos ſemper eſſe profiteatur, vt mox apparebit, vbi de ventriculo agemus, item vbi de moribus: fateturque Rondeletius ieiuni epitheton non ſolùm Ceſtreo, ſed & reliquis Mugilibus conuenire: omnes enim (inquit) carne abſtinent. Quod ſi tamen νῆστις peculiaris ſpecies eſt in hoc genere, hæc ea fuerit, quæ Ariſtoteli περαίας cognominatur; ſin cui hoc non placet, quoniam Archippus apud Athenæum Neſtin à Cephalis diſtinguit in Hercule vxorem ducente inquiens; νήστας, κεστρίας, κέφαλος: huic reſponſum volo Archippo Cephalum eſſe eundem cum eo qui Ariſtoteli modò ſimpliciter ſic vocatur, modò Chelon ſiue Labeo. Saluianus videns Neſtin Dorioni Ceſtrei ſpeciẽ eſſe, multis id veterũ Comicorũ authoritatib. ex Athen. cõfirmari poſſe arbitratur, in quib. tñ neſtis epitheton eſt, nõ nomen ſpeciei, vt deinceps patefiet. Eodẽ modo περαίας (in quibuſdã codicib. legitur περαῖος, quã lectionẽ probat Saluian. Geſner. improbat, & meritò cũ ſit περαῖος ſimpliciter trans locũ aliquẽ ſitus, περαίας verò qui nõ ſemel aut rarò, aut aliquoties ſed ſemper, vel vt plurimùm *Peraas.*
C in eo loco ſit; apud Athenæum hunc Ariſtotelis locum repetentem, φεραῖος legitur, ſed perperam) ſpeciei nomẽ nõ eſt, ſed ſpeciẽ alterã denotãs epitheton: Dixi ſpeciẽ Cephali alterã denotare quæ muco ſuo viuit, ideoq; ſemper ſtomacho eſſe ieiuno: cæterùm quæ ex memoratis Mugilũ ex Ariſtotele ſpeciebus ea ſit, haud facilè eſt iudicatu. Rondeletius primùm cum Ceſtreo & Neſti eandem facit, mox verò, quod ſi quis (inquit) cum Myxino eundem eſſe velit, non repugno, preſertim cùm dicat Ariſt. muco tantùm ſuo veſci: & rurſus in capite de Myxino idẽ ſentit. Idem ſentit & Saluianus. Geſn. verò rem diligenter ponderans, an idẽ ſit Myxinus cum peræa dubitari quidẽ poſſe ait; quod ſi idem eſt (inquit) cùm à muco denominetur, quo peræas alitur, duæ Cephali ſpecies ſolæ fuerint, Cephalus ipſe ſcilicet tranſlitoranus, idemq; Myxinus, & litoralis Chelon: ſed magis placet diuerſos eſſe Myxinũ & Peręam myxa victitantẽ: nam & Hiceſius diſtinguit, Leuciſcorum quatuor ſpecies ſtatuens, Cephalũ, Ceſtreum, Myxinũ & Chelonẽ, & [i] Ariſtot. ipſe. Obſeruandũ verò Ariſtotelẽ præter recitatas ex Hiceſio ſpecies etiã Sargum memorare. Sed idem Rondel. dubitat, ſitné peculiaris Mugilũ ſpecies, & ſi eſt, ieiuno (Ceſtreum intelligit) eundẽ eſſe iudicat, quoniã Ariſt. (vt putat) quo loco Sargũ nominat, ieiunũ præterit: quod falſum eſt, nã primò tradit, Ceſtreũ hyeme parere, mox de κεστρέων partu loquitur, & inter eos Sargũ nominat. Theodorus ne cũ Sargo ſui generis piſce implicaret, caute Sargo- *Myxinus.* [i] *L. 5. Hiſt. cap. 11.* *Sargus.* *Sargo.*
D nẽ reddidit. Rondel. verò pro σάργος, σαργῖνος legendum eſſe cenſet, quoniã [k] Ariſt. in enumeratione piſciũ gregaliũ σαργῖνον memoret cũ Myxone, quãquã & hic corruptè legatur μύξωνες pro Myxones, quã tñ vulgarẽ lectionẽ Gaza ſecutus Papaueres cõuertit; & pro Sarginis Sardiacos. Quod ſi verò pro σάργος cũ Rondel. legamus σαργῖνος, Athenæi locus, in quo Ariſtot. citat ẽt reſtituendus erit, apud quẽ quoq; σάργος legitur, quare iudiciũ meũ hîc cohibeo, expectaturus quid ſentiãt alij. Cheloni id eſt, Labeoni Hiceſius ſynonymũ facit Bacchũ, his verbis, καταδεέστεροι δὲ πάντων οἱ χελῶνες, οἱ λεγόμενοι βάκχοι. Quẽ locũ Saluian. mẽdoſũ eſſe cẽſet, legendũq; βάγχοι, propterea qđ inter Aſelli (inquit) ſpecies à Plin. Dorione, atq; ab Eutyd. Bacchus dinumeratur, & nõ inter Mugiles: Bãchus verò [l] Plinio inter Mugiles recẽſetur: verũtamẽ prior lectio tanquã genuina cõfirmatur ab Euſtat. hũc Hiceſij locũ repetẽte, atq; explicãte, λευκίσκων πλείονα εἴδη: κέφαλοι, κεστρεῖς, μύξινοι, χέλλωνες, οἱ καὶ βάκχοι. Rondel. cũ Plin. authoritate dicẽtis, *Bãchi quẽ quidã Myxona vocãt*, ad Myxonẽ id nomẽ trãſtuliſſet, ſic fortaſſis dictũ cõijciẽs, quia caput quodãmodo rubeſcit circa labia & brãchiarũ opercula, ſolemuſq; Bacchos ebrioſos vocare, vel q̃ a natãdo huc illucq; temerè ferũtur ebrioſorũ more; mox Ceſtreũ ſic vocari aſſerit. Pli- [k] *L. 9. Hiſt. cap. 2.* *Chelon ſiue Labeo.* *Bacchus.* [l] *L. 32. c. 7.*

nius quidem pręcitato loco de felle piſcium agens, id ſcribit, ſed Plinij locus Geſnero ſuſpectus eſt, & fuit Hermolao quoque, cuius hæc ſunt verba: Eſt & Aſellus marinus quandoq; Banchos appellatus [m] Plinio, propterea additum hîc putarim *quem quidam Myxona vocant.* Plinium quidem pleraq; ſua à Græcis tranſtuliſſe conſtat, hunc pręcipuè locum, vſitata enim Græcis nomina ſunt Banchus (vel Bacchus potius) & Myxon: ſed cùm neque Banchus per n. apud eos legatur, neq; Bacchum eſſe Myxonem, ſed Chelonem (vtrumq; Mugilũ generis) memoria ipſum lapſum, vel aliter locũ vitiatũ ſuſpicabimur; præſertim cùm hoc paſſim frequẽtiſſimũ Plinio ſit, in ijs maximè quæ à Græcis transfert. Idem Rondel. etſi in capite de Mugilib. in genere dixiſſet Chelones quoq; Bacchos dici Hiceſio teſte, mox tamen in capite de Chelone, Bacchũ Hiceſio quintã quandã ſpeciem eſſe inſinuat, nã cùm in his Hiceſij verbis; καταδεέστεροι δὲ πάντων οἱ χελῶνες, οἱ λεγόμενοι βάκχοι, εὔχυλοι δ᾽ εἰσὶ σφόδρα καὶ οὐ πολύτροφοι, καὶ εὐέκκριτοι, hoc eſt: *omnium infimi* (bonitate) *ſunt Chelones quos & Bacchos vocant, boni ſucci ſunt, & non multùm nutriunt, & facilè excernuntur*, non ſit ſenſus (ſi enim deterrimi omnium ſunt Chelones, boni ſucci eſſe &c. non poſſunt,) à Chelonibus Bacchos puncto diſtinguit, hiſque priuatim ſucci bonitatem conuenire arbitratur: non aduertens locum illum Hiceſij in vulgaribus exemplaribus malè diſtinctum legi, id quod optimè aduertit Dalechampius, qui eum ſic tranſtulit: *Chelones verò, quos & Bacchos vocant omnibus deteriores.* (ſubaudi ſcribit Hiceſius,) *Leuciſcos omnes parum alere, ſuccum bonum gignere, excerni facilè.* Quam lectionem approbat etiam Caſaubonus. Rondeletius itaque Bacchos piſces in eodem capite, quatuor facit, vnum Aſellorum generis; tres Mugilum, Chelonem nempe, Myxinum & Ceſtreum, ac tandem in capite de Chelone, tanquam ſpeciem ab omnibus diuerſam, ab omnibus ſecludit, & tanquam quintã aliquam ſpeciem ſtatuit. Σφηνεὺς (Saluianus cuneatam, Geſnerus cunealem vertit,) inter Mugiles à ſolo memoratur Eutydemo in libro de Salſamentis citante Athenæo; item δακτυλεὺς: σφηνέας inquiẽs vocari ὅτι λαγαροὶ καὶ τετράγωνοι: vertit Natalis, quia vacui ſunt & quadrati: Dalechampius verò, quoniam graciles, anguſti, adductoque ventre ſunt (Veſparum inſtar) & quadrati; vel vt alij (addit in margine) inſtar cuneorum craſſiorum ſuprà, infrà graciliũ & quadratorum. Non defuerũt (inquit Caſaubonus) qui ſcriberent σφηκίας, vt à σφὴξ (id eſt Veſpa) denominati ſint hi piſces, non à σφὴν, id eſt, cuneus.) Et profecto vel ita ſcribendũ (inquit) vel idem ſignificatur vocibus σφηνεὺς ac σφηκώδης, nam vt λαγαροὶ hi dicuntur piſces σφηνίες, ſic verſus quem vulgò Grammatici λαγαρὸν nominant, etiam σφηκώδη nuncupant ijdem: τὸν σφιγγόμενον, ἀπ᾽ ἐναντίας τῷ προκοιλίῳ, qui eſt ſubſtrictus, & quaſi coactus in anguſtius ſpatium legitimo; ſic homines σφηκώδεις & λαγαρὺς, qui concinna & expedita figura ſunt corporis, non obeſi, non ventriones. Comici interpres τὺς λαγαρὺς τοῖς σώμασιν ἀνθρώπυς καὶ μὴ προκοιλίυς, σφηκώδεις, ἐκάλυν. Opponuntur προκοίλιος & λαγαρὸς, vt obeſus & gracilis. An verò & Mugiles Spheneі λαγαροὶ hîc ſimili de cauſa dicantur, vt homines, autopſia ſola planum fecerit. Saluianus λαγαρὸς cum Natali exponens vacuus, iudicat Spheneum eundem eſſe Myxino, quem & neſtin facit: Geſnerus verò cum doctioribus gracilem reddens; ad corporis figuram refert, quandoquidem cuneus qua parte craſſior eſt, quadratus & quandrangulus potius apparet: in alteram verò partem gracileſcit & attenuatur. Pro δακτυλεὺς aliàs legitur διδακτυλεὺς, quæ lectio probatur Saluiano, argumento vt apparet, quòd Eutydemus præcitato libro ſic vocari ſcribit, quòd latitudinem duobus digitis minorem habeat: ſic enim Athenæus: τὰ μὲν τῶν διδακτυλέων τὸ πλάτος ἔχει ἔλασσον τῶν δυεῖν δακτυλέων. Caſaubonus verò legit cum Epitome Athenæi δακτυλέων, non διδακτυλέων. Nam ita (inquit) modò præceſſit. Sed quid ſi cũ Geſnero legamus, τὺς δὲ δακτυλέας διὰ τὸ πλάτος ἔχειν &c. Significantior enim ſenſus fuerit. Ipſe autem δακτυλέων ne an διδακτυλέων ſit legendum, ſubticet. Natalis legit δακτυλέων. Reuera ſi latitudo duos digitos non excedit, non video cur bidigitalis aut διδακτυλεὺς dici debeat. Idem Saluianus diuerſam aliquam Mugilum ſpeciem hoc nomine intelligi ab Eutydemo non putat, ſed minorem aliquem in eodem genere, cui facilè hac in re ſubſcribo, nec alij fortè fuerint, quos Padi accolæ & Comachienſes potiſſimùm Caniſtrellos vocant, quòd in caniſtris venales ferri ſoleant. Scribit Bellonius in ſuis obſeruationibus ab eodem Eutydemo nominari inter Mugiles Gelarios, quos eos eſſe conijcit, qui nunc Cyllari vocantur: circa lacum Conſum vel Piſcianum, qui à Siderocapſa dimidij diei itinere abeſt, à Theſſalonica biduo, in forum afferuntur, capti ad oſtium parui cuiuſdam fluuij: ſunt autem (inquit) exigui Mugiles, ab incolis Propontidis Cephalopola nominantur. Sed nec Eutydemus, nec veterum alius Gelarios inter Mugiles recenſet, ſed Gelarias qui & Galariæ & Callariæ vocantur, inter Aſellos. Dorion cùm Mugiles marinos diuidiſſet in Cephalos & Neſteis, addit à Cephalo differre Cephalinum, hunceque a quibuſdam Blepſiam nuncupari. Scribit Rondeletius, poſtquam diu ipſum hæc torſiſſet ſententia, neque de hiſce nominibus certi quicquam expiſcari potuiſſet, ſibi tandem in mentem ueniſſe, βλεψίαν ibi mendoſè legi, cùm nuſquam alias hoc uocabulum pro piſce reperias, neq; ulla ratione ab aſpectu Mugilem ullum βλεψίαν poſſis appellare. Quare Myxinũ dici κεφαλῖνον credit, quòd Cephalo capitis magnitudine ferè ſimilis ſit, eoque minus acuto quam Ceſtreus, & pro βλεψίαν legendum βλεννὸν uel

βλεν-

[m] *L. 32. c. 7.*

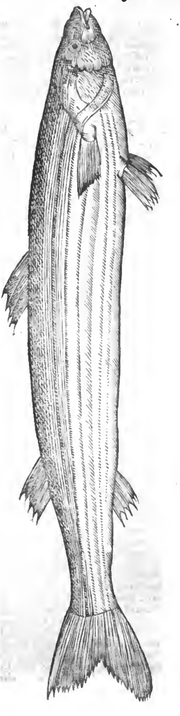
Margin notes: *Spheneus.* — *Dactyleus.* — *Caniſtrelli.* — *Gelary.* — *Cephalopola.* — *Cephalinus.* — *Blepſias.*

Margin section letters: E, F, G, H

A βλιωώδη, id eſt, inertem vel mucoſum: idem enim (inquit) ſignificat βλέννα, quod μύξα, vt ſcribit
[a] Galenus. Quod iudicium mihi non diſplicet, vt ſcilicet Cephalinus ſit ex ſpeciebus Neſtium. Po- *[a] Lib. 8. de vſu part. c. 6*
ſtremo Polemon in libro de fluminibus Siciliæ ſcribit Ceſtreos à quibuſdam πλῶτας appellari, eoſ- *Plotæ.*
demque ibidem (apud Athenæum) Epicharmus in Muſis ſic nominat: *Aeoliæ, Plotes, Cynogloſſique
aderant & Vmbræ.* Nos de hac voce egimus in Murænis, quæ inde Plotæ vocantur, quòd aquis inna-
tent, quaſi nauigabiles, vt Maſſarius exponit. Atque hæc de varijs, quæ reperi nomenclaturis: Nunc
ad quot ſpecies reduci poſſint, & quomodo inuicem differant, & nunquid omnes adhuc notæ ſint,
examinandum.

SPECIES QVOT. QVIBVSQVE DIFFERANT ET CONVENIANT.

EX ijs quæ hactenus dicta ſunt, ſatis clarum eſſe reor, maiorem vocabulorum hactenus decla-
ratorum partem epitheta eſſe, ſpeciesque Ceſtreorum ſiue Mugilum longè pauciores quam
B apparebat, non tamen quatuor tantùm, vt Rondeletius arbitratus eſt: Quatuor quidem *Plures quã*
namque ſunt Leuciſci ab Heſichio memorati, Ceſtreos verò Ariſtoteles quinq; recenſet; Ceſtreum *quatuor ſpe-*
propriè dictum, Cephalum cognomento Chelonem ſiue Labeonem, Cephalum peream ſiue tranſli- *cies eſſe.*
toranum, Sargum ſiue Sargonem, & Myxonem ſiue Muconem. Vt autem inuicem tam corporis
quibuſdam notis, quàm moribus & loco differunt; ita etiam quibuſdam conueniunt. Caput nonnul- *Caput.*
lis magnum & depreſſum, roſtrum verò breue ac retuſum: hoc Capitones vocant recentiores & ve-
terum Cephalos arbitrantur: alijs minus eſt & rotundius, roſtrumque magis extentum & acutius, vt
ei qui Chelon ſiue Labeo appellatur. Os omnibus paruum, rotundiuſculum & edentulum: quare *Os.*
cum Athenæus ex Ariſtotele Mugili ſerratos dentes tribuit, negandi vocula οὐ deſiderari videtur, cùm *Spina in ca-*
id nullibi apud Ariſtotelem ſit reperire. Marcellus in capite Mugilum & Mullorum ſpinam cani ſi- *pite quid.*
milem inueniri tradens, lapidem puto, intelligit, de quo mox. Squamis quidem omnes teguntur, *Squamæ.*
cæterùm æquené magnis ex autopſia diſcendum. Inuenio apud Scholiaſtem Ariſtophanis in Veſpis:
Ceſtreus eſt, qui dicitur Cephalus (Ceſtreum cum Cephalo confundit) *magnis & craſsis ſquamis præ-
ditus, quæ pro numiſmate aliquem fallere poſſent:* quo loco Philocleon conqueritur de Lyſiſtrato, quòd
C cùm drachmam cum eo diuiderer, pro tribus obolis dederit ei τρεῖς λοπίδας (pro λεπίδας, vt Scho-
liaſtes legit,) κεστρίων: quos ipſe obolos eſſe putans in os (ſeruandi gratia vt quidam, inquit, facere
ſolent) receperit, mox autem odore offenſus expuerit. Pinnas vtrimque binas habent, illis exceptis, *Pinnæ.*
quos lacus Sipharum gignit, quibus teſte [a] Ariſtotele, vna tantùm vtrimque eſt. Caret hoc Mugilum *[a] Li. 6 hiſt. cap 13.*
genus pinnis ſupinis, vt aliàs idem [b] Philoſophus tradit. Meminit eorumdem & in libro de communi *[b] Lib. 4. Part. c. 13.*
animalium inceſſu, vbi quo pacto natent, docet. Quærit Vuottonus ſintne hi Mugiles ex genere An-
guillarum? Sed quid attinebat Mugiles vocare, ſi ex Anguillis ſunt? Præter binas illas pinnas, quæ
vtrimque conſiſtunt, vnam habent ab ano; in dorſo duas, quarum altera aculeata eſt, altera aculeis
caret, ad caudam ſpectans. Omnes à branchijs lineas aliquot ſubobſcuras ad caudam deductas ha-
bere videntur, etſi haud æquè in omnibus ſint conſpicuæ. Dorſo ſunt ſubnigro: ventre verò candido. *Color.*
Ventriculus teſte [c] Ariſtotele carnoſus eſt: cui parte altera plures appendices exeunt: altera vna tan- *[c] Lib. 3 Par. cap. 14.*
tùm, vt idem [d] ait. Rondeletius longè alium eſſe ſcribit quàm in carniuoris piſcibus, denſum nempe *[d] L. 2. hiſt. cap. 17.*
& carnoſum inſtar ventriculi auium, foris planum, intus rugoſum, figura verticilli vitrei, quod mu-
lieres fuſis appendunt. Inteſtina quoque craſſa ſunt, pinguiaque & in gyros acta: in quibus ſplen la- *Partes in-*
ter, vt idẽ obſeruauit, & ſub pinna locum aëre plenum reperit. Hepar pallet; paruum, & tanquam ma- *ternæ.*
D nu ventriculum amplectens. Fel rufum ſiue flauum, aqueæ conſiſtentiæ. Ceſtreo eiuſdem Rondel. he-
par ex albo rubeſcit: caro mollior, laxior, minus candida, minuſq; pinguis quàm Cephalo. additq; gu
lam habere; ventriculũ in longam appendicem deſinere, ſemper inanem eſſe, vti & inteſtina: Lapides
habere in capite, idque ex Dorione proferre Athenæum: τὸν δὲ κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ κεστρέως λίθον, *Echinus in*
σπόνδυλον ὀνομάζει. Qui locus, vt intelligatur, ſciendũ (inquit) echinum hic pro lapillo echinata ſpe- *capite quid.*
cie accipi, id eſt aſpero: quemadmodũ etiam echinus præter alia ſignificata, partem fræni ſignificat, or
biculum ſcilicet echinatum, quo coërcetur equus contumax. Huiuſmodi lapidem σφόνδυλον appellat
Dorion à ſimilitudine verticilli, quo mulieres fuſos aggrauant: id enim eſt Græcis σφόνδυλος vel σπόν-
δυλος, nam vtrumq; dicitur. Inde etiã partes ſpinæ dorſi σπόνδυλοι nominantur. Sed & calculus æneus
quo ſuffragia ſua Athenis iudices dabant, ſpondyli vocabantur, vt eſt apud Iulium Pollucem. Lineæ *Lineæ.*
quæ à branchijs ad caudam ducuntur, Cephalo breuiores ſunt, qui verò Chelon ſiue Labeo ipſi vo-
catur, lineas nigricantes à branchijs ad caudam æqualibus ſpacijs diſtantes protenſas habet, vnde
Vergadelle à quibuſdã vocatur. Labra habet craſſa, ſpiſſa, prominentia, vnde χειλῶνος, ideſt, Labeo- *Labra.*

An in mari omnes gignãtur.
c L.8.H.c.2

nis nomen. Capite eſt paulo minore quàm
Cephalus, oculis prominentioribus, ſine E
pellicula illa concreta, quam veluti palpe-
bram habet Capito. Omnes quidem ma-
rini piſces ſunt, ſed an omnes ex mari flu-
uios ſtagnaq; ſubeant, & in his quoque na-
ſcantur, vt Galenus ait, dubitari poteſt. nam
[c] Ariſtoteles, Capitonum alium litoralem
facit, translitoranum alium, inſinuans in al-
to tantùm mari degere. Diſtinguit enim v-
trumque ratione pabuli, hunc inquiens non
niſi proprio veſci muco, illum verò cœno,
& (vt Athenæus addit) arena, nec fortaſſis
obſtiterit Galenus eam Cephalorum natu-
ram eſſe ſcribens, vt à mari longiſſimè diſce
dentes, aduerſo flumine natent: fieri enim
poteſt, quod hoc in cæteris obſeruarit. Ego F
eos qui longiùs à mari recedunt, Ceſtreos
propriè dictos eſſe conijcio, & de his intelli-
gendũ apud [f] Strabonem Ariſtobulũ dicen

[f] Li.15 Geogr.
Piſces qui Nilũ è mari ſubeunt.

tem: *nullum piſcem è mari in Nilum aſcendere
præter Mugilem, Aloſam & Delphinũ propter
Crocodilos: Delphinos quia præſtantiores ſunt:
Mugiles quia à Porcis ſecus terram ducuntur
ob quandam naturalem conuenientiam, quia
cùm rotundi ſint, & ſpinas ad caput habeant,
periculum beluis afferunt.* Rondeletius quo-
que de Ceſtreo id dici putat: & Oppianus
Cephalos & Ceſtreos mare fluuijs vicinum
aut ſtagnis amare teſtatur, propter dulcem
aquam & collectum illuc cœnum, quo pa-
ſcuntur. Quamuis verò aquam dulcem G
ſummoperè ament; ab imbribus tamen
ſummoperè læduntur. id quod oſtendit his
verbis [g] Ariſtoteles: *Capitoni, Mugili, & My-
xino* (non Murino, vt vulgò legitur) id eſt,

Imber mugilib⁹ noxius.
[g] Lib.8. Hiſ. cap.19.

*Muconi, imbres nocent, & facilè eos excæcant,
ſi modum exceſſerint. Solet autem per hye-
mem potius Capito ita affici. nam oculi eius
albeſcunt, & macilentus* (λευκὸς, Gaza legit
λεπτὸς) *per id temporis capitur, atque ad po-
ſtremum malo eodem interit. quod non magis
imbrium copia, quàm algore accidere vide-
tur. Iam enim cùm alibi tum in Nauplio agro
terræ Argiuæ in vadis* (περὶ τὸ τέναγος) *mul-
ti capti ſunt cæci, cùm hyems fuiſſet aſperri-
ma. Multi etiam albos habentes oculos capti H
ſunt.* Qui in marinis ſtagnis fluminibusvè
geniti ſunt, facilè eodem Galeno authore à
marinis internoſcuntur: numeroſis enim &
paruis ſpinis abundant, non ſecus (inquit)
quàm & reliqui ferè omnes in fluminibus
& ſtagnis geniti piſces: illi verò huiuſmodi
numeroſas ac paruas ſpinas non habeant,
ſicuti neq; vllus marinorum eas habet. Ve-
rùm cùm & Muræna & Aloſa marini piſces
iſtiuſmodi minutis ac numeroſis ſpinis pleni
ſint, iſthæc Galeni ſentẽtia ſuſpecta eſt; ve-
riuſq; diſcrimẽ apparebit ex ſapore, nam vt

& ipſe

A & ipſe ibidem ait, præſtantiam Cephali ſtatim indicat guſtus, qui enim præſtantior eſt, & ſuauior ſentitur & acrior, pinguedinisq; expers: at contrà qui pingues ſunt atq; inſipidi, ij tum in guſtu, tum verò ad concoctionem ſunt deteriores, ſtomachoq; aduerſi & malum procreant ſuccum. Non ſolùm ſe mutuò non deuorant, ſed & carne etiam omnino abſtinent, cuius rei argumentum eſſe ait Ariſtoteles, quòd neq; in ventre tale quid habentes vnquam capiantur, neq; eſca in eos ex carne vtimur, ſed μάζῃ, id eſt, vt Theodorus vertit, oſſa panis. Cibo tamen omnes eodem non vtuntur. Ariſtoteles interprete Theodoro ait Cephalos omnes limo paſci, ideoq; graues & mucoſos eſſe; ſed in contextu omnes non legitur, & Cephali ibi ſunt priuatim Chelones ſiue Labeones, vtantè admonuimus: Ceſtreū verò alga & fuco, quare cùm Oppianus Mugiles ait alga (μνίῳ) & limo veſci, eoſdem (puto) intellexit, nam tranſlitoranus Cephalus & Myxon, ſecundum Ariſtotelem, mucore viuunt ſuo: Attamen omnes carne abſtinere verum eſt, quanquam Maſſarius Mugiles terræ inteſtinis, hamis affixis piſcari; Oppianus alibi non ſimpliciter carne, ſed carne viuente abſtinere Mugilem dicat.

Cibus. — *Carne abſtinere.*

Non guſtare cibum, non hamum tangere promptus, Ni prius aduertat, ſi viua carnis odores
Percutiant nares, paſcit non corpora viua. Quamobrem iuſtos antea vocauerat & clementes.
In pelagi populis norit qui paſcua, ſolum *Ingenio mitem Cephalum, iuſtumq; vocabit.*
Non genus extremum lædit, propriaſq; cateruas, *Non mandit carnes, non cædis labe cruentum:*
B *Eiectam ſalo cum cœno paſcitur algam.* Et ex eo [h] Aelianus: Capito (inquit,) è piſcium genere eſt, qui in paludibus degunt: continentiſſimus ac in victu temperatiſſimus eſſe creditur. Etenim nullam animantem inuadit, ſed cum omnibus pacem ſeruare ſolet: ſi verò in quempiam iacentem inciderit, hunc in ſuum prandium conuertit; non prius tamen eum attingit, quàm caudam mouerit. tum ſi immobilis ſit, hunc prædam ſibi facit, ſi verò moueatur, eo intacto diſcedit. Aduerſatur enim ventriculi conſtitutio, in quem, ſi velint, nullus piſcis ingredi poteſt: quare neceſſe eſt omnino, vt vel limum vel mucum vel aquam ſubinde ingerant atq; intrudant, quo refici ſuſtineriq; poſſint, quoniam quæ liquida ſunt, citiùs permeant, nutriuntq; ac velociùs excernuntur: quare frequentiùs cibum ſumere coguntur, qui huiuſmodi veſcuntur cibis, ſicuti & ij qui lubrica ſunt aluo: contrà quę craſſa, denſa & ſolida tardiùs pertranſeunt, hærentq; diutiùs ac firmiùs, atq; diſſipatu difficilius nutrimentum partibus corporis ſuppeditant. Quibus qui veſcuntur, diutiùs famem ferre poſſunt, vt contrà qui liquidis viuunt, quamobrem Ariſtoteles Mugilem omnium piſcium maximè guloſum eſſe tradit & inſatiabilem, adeo vt ventre diſtento graueſcat, & quando ieiunus non eſt ſit iners, (φαῦλος) Vuottonus & Geſnerus vertunt, vilis, & ſic apud Athenæum, qui hunc philoſophi locum citat, vertit Dalechampius. Mihi Gazæ & Rondeletij verſio probatur, quoniam de moribus eum locum Athenæus exponere
C videtur. Eleganter apud eundem Athenæum Antiphanes in Lampone eandem horum piſcium helluationem ac inſatiebilitatē innuit, inquiens famelici militis exemplo: *Alij quos habes milites, Ceſtrei Neſtes, ſunt,* id eſt, famelici, malè paſti, malè curati: item Alexis in Phryge: *Ego verò Ceſtreus neſtis domum recurro.* Amcipſias in Cottabo ludentibus: *A. Rem conſpic atus, id facere conabor, vt in foro quicquam nihil ſit negocij B. Minus ergò: velut Ceſtreus, Neſtis, me ſequeris.* Euphron: *Midas ſanè Ceſtreus neſtis eſt: ieiunus obambulat.* Ariſtophanes in Gerytade: *Intus ne hominum Ceſtreorum Colonia eſt? Neſtias quidem eſſe à quouis cognoſcitur.* Anaxandrides in Vlyſſe: *Sæpius incænatus ſpatiatur, Ceſtrinus ille Neſtis eſt.* Eubulus in Nauſicaa: *Quartum iam diem in aqua mergitur, Miſelliq; Neſtios Ceſtrei vitam agit,* Heſperius vnus è Cynicis, inquit: *Ieiunium, ò amici viri, nos quoq; ne celeberemus, quod ſit medio Theſmophoriorum die: Ceſtreorum more profectò nunc ieiuno: nam vt ait Diphilus in Lemnijs: Hi cænarunt, ego verò miſer extremum ob ieiuniū Ceſtreus fuero.* Oppiano itaq; οἱ λίχνοι, id eſt, minimè guloſi dicentur contraria ratione. Quemadmodum verò guloſos inſatiabileſq; hos piſces efficit cibus liquidus frequentiſſimè ingeſtus, vt mucus vel aqua, ita etiam ſalaces (vt opinor) reddit, ob flatuum quos is cibus gignit, copiam. Quantoperè autem ſalaces ſint, habemus partim apud [i] Plinium
D & Ariſtotelem, partim apud Oppianum: *Mugilibus* (inquiunt illi) *tanta ſalacitas, vt in Phœnice & in Narbonenſi prouincia coitus tempore è viuarijs marem linea longinqua per os ad branchias religata emiſſum in mare, eodemq; linea retractum fœmina ſequantur ad litus, rurſuſq; fœminam mares partus tempore.* hic quomodo hac libidinis velut eſca ad eos capiendos vtuntur piſcatores, edocet. Facit eadem corporis vacuitas ad natatus celeritatem. Eſt enim Mugil teſte Ariſtotele velociſſimus, adeo vt tranſuerſa nauigia ſuperiactet, nempe cùm ieiunus eſt, hoc eſt, cùm ventrem nec aqua nec cœno diſtentum habet, tunc enim iners eſt, vt ex eodem diximus: maximè verò cùm aliorum vim timent. vt Plinius ait (Sunt enim naturæ timidi vt Aelianus ſcribit) vbi diſpoſitas ſenſerit piſcatorum inſidias, vt modò dicetur. Retia etiam cùm laſciuiunt, ſuperuolant, vt veluti ſagittæ arcu emiſſæ videantur, vnde Mugiles Grammatici quaſi multum agiles dictos volunt. Scit verò etiam in eſca hamum eſſe, inſidiaſq; non ignorat; auiditas tamen tanta eſt, inquit Plinius, vt cauda verberando excutiant cibos. Idem quoque legitur apud [k] Plutarchum, ſed diligentiùs enarratur. Hamis (inquit) στρογγύλοις (Gillius vertit anguſtis, Grynæus Plutarchi interpres curuis, Geſnerus rotundis) ad Mugiles

Famem diutius qui tolerent. — *Guloſum eſſe.* — *Salacitas.* — *Celeritas.* — *Ingenium.*

[h] *Lib. 1. c. 3.*
[i] *Li. 9. c. 17.*
[k] *Lib. vtra animal.*

 Amiaſq;

Amiaſq; vtuntur ideo, quoniam os illis anguſtius eſt, tum quia rectos vitant. Quanquam curuos E
Mugil ſuſpectos habens circumnatat diu, cauda ab omni prius parte percellens eſcam, ac tantùm quòd reuulſit glutiens. Quod quidem niſi ſucceſſit, ore in anguſtum collecto contractoq; ſummis tantùm labris ac vellicatim ſtringit eſcas. Meminit & Ouidius:

At mugil cauda pendentem euerberat eſcam Excuſſamq; legit.

Irretitus non ſe inſidijs circumuallatum eſſe ignorat, quare, Oppiano authore, in ſublime effertur, & nititur retia tranſilire, neq; à prudenti conſilio aberrat. nam ſæpe retium excelſitatem traijciens, ex mortifero periculo euadit. Iſidorus ſcribit, vbi ſenſerit inſidias, confeſtim retrorſum redire, atq; ita rete tranſilire, vt volare piſcem videas. Quòd ſi verò primi ſaltus aberratione, in rete rurſus dilabatur, non tentat poſtea amplius (inquit Oppianus) tranſilire, ſed anxius quieſcit, & proſtratus à prædone
Stupiditas. cædem expectat. Apparet itaq; ex verſipelle ſtupidum reddi. Eſtq; in metu ita ſtupidus, vt cùm caput celarit, totum ſe latere credat, quod Plinius & Ariſtoteles teſtantur. *Mugilum natura* (inquit ille) *ridetur, in metu capite abſcondito, totos ſe occultari credentium.* Rondeletius hanc naturam priuatim ad Capitonem tranſtulit; additq; ſic animantes omnes quæ multum humidæ, parum calidæ, magnoq;
Auditus. capite ſunt, ſtupidos hebeteſq; eſſe, vt de illo dici poſſit: O quale caput, ſed cerebrum non habet. Eſt F
[b] *Li 4. Hiſt. cap 8.* etiam Mugil ex eorum numerò, qui clariſſimè audiunt teſte Ariſtotele, item eorum qui autumno vigent. Apparet & natura lætum eſſe, Diocles enim apud Athenæum inquit: *In mari ſaltat Ceſtreus præ*
Hilaritas. *gaudio*, niſi dicamus præ gaudio ſaltare, cùm rete tranſilijt, periculumq; mortis euaſit. Apud eundem
Docilitas. Nymphodorus Syracuſanus Mugiles & Anguillas tantoperè cicures eſſe ſcribit, vt de largientium manu cibum ſumant; & in Arethuſa Chalcidenſi non ſolùm à largientibus cibos, à ſacerdotibus viſcera
Viuaria pati. ſumant, ſed etiam argento auroué ornati ſint. Piſcinarum clauſtra autem pati, author eſt M. Var-
Ortus. [l] *Lib. 6. Hi. cap. 15.* ro, & Columella. Quod ad ortum generationemq; eorum pertinet: ſcribit [l] Ariſtoteles, eſſe qui omnes ſponte oriri opinentur, quorum opinionem refellit, quoniam vnicum tantùm eorum genus ſit, quod non coitu, ſed ex limo arenaué enaſcatur: cæterorum verò fœminæ oua, mares ſemen genitale habeant. Pariunt autem eodem teſte ſemel anno: ſed an eodem omnes tempore, difficulter ex ipſo colligas; aliàs enim Capitonem vére parere tradit vltimum, quoniam nouiſſimè eius fœtus appareat; alias omnes Decembri menſe graueſcere ait, triceniſq; diebus gerere, & in ijs Capitonem quoq; enumerat, alias Ceſtreos ait inter primos partũ accelerare, parere hyeme, locis ijs maximè quà flumina exeunt. dum vterũ ferunt, præcipuè grauiter laborare, ideoq; fieri, vt tunc potiſſimùm ruant in terram ac excidant: feriri porrò graui ſtimulo agitatos in terram atq; omnino id temporis motu perpetuo incitari, donec pariant: ſed requieſcere à partu continuò. De pugna eorum cum Lupo, in huius hi- G
ſtoria diximus.

CAPIENDI RATIO.

Per fœminã. IN Libidinem valdè pronos eſſe dictum eſt. Quomodo autem hac veluti eſca quadam capiantur, docet Oppianus; monens interim piſcatores, formoſa ac bene pinguis vt ſit fœmina captiua, nam
Cum hamis. ſi macilenta ſit, & deformis, multos ea contempta diſcedere. Capiuntur verò & hamis, vt fuſiùs idem deſcribit, & quomodo eis vitatis eſca potiantur, ex eodem, alijſq; dictum eſt: item quales hami
Fuſcina. eſſe debeant, ex Plutarcho. qualis verò eſca eſſe debeat, docet Tarentinus, Folij Malabathri orbiculũ vnum, piperis grana decem, melanthij grana tria, ſchœni floris, nonnulli autem interioris partis, pauxillum: conterens omnia miſceto: dein verò medullam panis puriſſimi hemina vna Mareotici vini perfundens, ſicca ſimul excipito, in vnamq: redigens maſſam, diſpergito. Alia elegans; nec aliud quàm abſolutos Mugiles capiens. Recipe Thynni hepatis drachmas quatuor; caridũ marinarum drachmas octo, ſeſami drachmas quatuor, lomẽti fabacei, drachmas octo, anitorũ (*ἀνίτων*, Cornarius legit *ἀμιῶν*, H
id eſt; Amiarum) crudorũ drachmas duas; quæ quidẽ vbi contriueris, ſapã eis inſtillato, conficitoq; paſtillos, atq; ineſcato. Alia: Pudenda arietis in ollam crudã inijcito, cooperienſq; ex alia ſic conſtringito, vt nullatenus perſpirare poſſint: imponitoq; in vitreariam fornacem, vt ab aurora vſq; ad veſperam concoquantur. Ac tunc quidem inuenies ipſa inſtar caſei molliſſima: ex quibus tandem piſcibus eſcã parato. Alia: Sepiarum teſtulis cum ſiſymbrio viridi quod eſt bryon, aqua, farina & caſeo bubulo, vtitor dum retibus nauas operam. Sæpenumerò & interdiu dormientes, fuſcina occiduntur, vt Ariſtoteles tradit; cui & fuſanei ſunt hoc eſt ex illis qui retibus capiuntur: & Plutarchus verriculis & plagulis capi ſcribit. Tradunt etiam veteres, Delphinorum opera homines in Mugilum piſcatu vſos fuiſſe,
Per Delphinos. quod inter alios refert Plinius his verbis: *Eſt in Nemarſienſi agro ſtagnum, latera appellatum, vbi cum homine Delphini ſocietate piſcantur. Innumera vis Mugilum ſtato tempore, anguſtis faucibus ſtagni in mare erumpit, obſeruata æſtus reciprocatione. Qua de cauſa prætendi non poſſunt retia quæ molem ponderis vllo modo tolerent: Etiam ſi non ſolertia inſidietur tempori: ſimili ratione in altum protinus tendunt, quod*

vicino

A *vicino gurgite efficitur: locumq; ſolum pandendis retibus habilem effugere feſtinant. Quod vbi animaduertere piſcantes (concurrit antẽ multitudo temporis gnara & magis etiam voluptatis huius auida) totuſq; populus è litore quanto poteſt, conciet Simonem ad ſpectaculi euentum: celeriter Delphini exaudiunt deſideria, Aquilonum flatu vocem proſequente, Auſtro verò tardiùs ex aduerſo referente. Sed tunc quoq; improuiſo in auxilium aduolant: properè apparet acies, quæ protinus diſponitur in loco vbi coniectus eſt, pugnæ opponente ſe ex alto, trepidoſq; in vada vrgent. Tunc piſcatores circundant retia, furciſq; ſubleuant. At Mugilum nihilominus velocitas tranſilit. At illos excipiunt Delphini, & occidiſſe ad præſens contenti, cibos in victoriam differunt. Opere prælium feruet, includiq; ſe fortiſsimè vrgentes gaudent; ac ne id ipſum fugam hoſtium ſtimulet, inter nauigia & retia, natanteſq; homines ita ſenſim elabuntur, vt exitus non appareat. Saltu (quod aliàs blandiſsimum his) nullus conatur euadere, ni ſummittantur ſibi retia. Egreſſus protinus ante vallum præliatur. Ita peracta captura quos interemere, diripiunt. Sed enixioris opera quàm in vnius diei præmium conſcij ſibi, opperiuntur in poſterũ, nec piſcibus tantùm, ſed intrito panis è vino ſatiãtur.*

VSVS IN CIBIS.

B Mugiles non illaudatos piſces olim fuiſſe ex Athenæo licet colligere, apud quem Anaxilas in Monotropo, Matonem (Dalechampius hac voce hominem ſimplicem, ac minimè verſi pellem indicari notat, vt inde Italorum matto, id eſt, ſtultus, fluxerit.) ſophiſtam gulæ ac helluationis inſimulans ait. *Abreptum Ceſtrei caput deuorauit Matron, Ego verò nullus ſum.* Archeſtratus docens, vbi meliores capiantur: *Ex Aegina circumflua Ceſtreum eme, Cum viris lepidis ac vrbanis verſaturus.* Myrtillus Diphili hæc verba: *Hi cœnarunt; Ego verò miſer extremum obieiunium Ceſtreus fuero*, excipiens, *quòd* (inquit) *ait Theopompus: Adſtitit deinceps Ceſtreorum Neſtium ſuauis ac gratus cætus, oleribus Anſerum modo tractatus, ac cibatus.* Nobis quoq; habentur in delicijs; Romæ verò nunc maxima gratia eorum ouis teſte Iouio, quæ geminis folliculis circumciſa parte ſuminis, recentibus Cephalis eximuntur, quæ Græco nomine paſſim oà taricha, id eſt, ſalita nuncupantur. Lautos quoq; fuiſſe inſinuat Hippocrates, ſcribens ex Cephalorum & Anguillarũ guloſitate aliquando fieri inflammationem in pulmone, quoniam hi piſces pinguedinem habeant naturæ hominis infeſtiſſimam quòd tamen potiſſimùm intelligendum qui in cœnoſis locis, ſtagniſq; ac paludibus degunt, ac naſci dicuntur, quales ij ſunt, inquit Iouius, qui in Etruria in Prillino lacu apud Orbatellum ad mediterra-

Laudatum piſcem olim fuiſſe.

Oa taricha.

C nea deferuntur; ita vt illos vituperare liceat, quos Paduſæ atq; ipſi lutulenti Foſſæ Clodiæ canales viſcere prætenero Ferrarienſibus & Venetis copioſiſſimè præbent: Quibus & noſtros addere nos poſſumus, qui Comachio ac Rauenna deferuntur. Idem Iouius Cephalos omnes ſcribit, pleniùs in cæna comedentibus, dolorem capitis poſt paucas horas inducere, ſeſe ſæpè depræhendiſſe, maximè ſi ad lautiores cænas ſtomachi tenuiores acceſſerint. Cur itaq; Ariſtoteles in fluentis & lacubus præſtare dixit? quia cùm pinguiores ſint, linguæ palatoq; gratiores ſunt: Cœno enim & mari aquæ dulci permiſto teſte Oppiano pingueſcunt. Lynceus Samius hyeme laudat, nimirum poſt partum, nam cùm grauidi ſunt, Ariſtotele teſte ſunt deteriores. Adde quòd æſtate magis lutum oleãt quòd tunc ſtagna exiccentur ſalſioraq; fiant, minuſque dulcis aquæ contineant: tum enim luto putreſcente paſcuntur, pinguioreſq; euadunt, vnde menſe Septembri optimi quidem ſunt ſaporis, ſed valdè inſalubres, potiſſimum Chelon qui niſi in cœnoſo litore & prope paludes & fluuiorum oſtia victitat. Dorion omniũ optimos eſſe ait, qui circa Abdera capiuntur, deinde qui circa Sinopem, eoſdemq; etiam ſalſos ſtomacho vtiles eſſe. Eſt enim Cephalus ex ijs qui ſale indurati ſeruantur, quoniam ſtagnalis ſic conditus multò præſtantior ſalubriorq; efficitur: quicquid enim mucoſum aut viroſum guſtu refert, id totum

Vbi eiore ps.

Quãdo meliores.

D deponit. Verùm recens ſalitus melior eſt & ſuauior, hoc eſt qui captus ſubinde ſale conditur: quare cùm circa Decembrem eorum ſit captura, res feliciter ſuccedit, quandoquidem mox inſequitur tempus, quo ſublatis carnium obſonijs, ſolis piſcibus veſcimur, & in meliorum piſcium inopia ſalſamentũ hoc boni conſulimus, inquit Rondeletius, iuxta veterum prouerbium: *ſi non adſint carnes, ſalſamento contentos eſſe oportet.* Cùm itaq; Hiceſius Leuciſcos omnes ſiue Mugiles boni ſucci eſſe dicit, facileq; excerni, nec multum alere, ſubaudiri debet, ſi in mari puro capti ſint, quales & Galenus ſalubribus piſcibus accenſet, inquiens: *Vtilis eſt cibus è piſcibus: ſaxatiles omnes, nec minus Aſelli, proximè Aſellis ſunt Solea & Torpedo, iterumq; Lupus & Mullus, pòſt Mugil è pelago.* Mneſitheus item inquiens: *difficilè concoquuntur & grauiſsimi ſunt ex marinis piſcibus, qui è mari flumina lacuſq; ſubeunt, vt Mugil & in vniuerſum omnes piſces qui in vtriſq; aquis viuere poſſunt*, ita intelligi debet, vt qui in ſolo mari degunt, præſtantiſſimos eſſe indicaret. Saluianus vt recens captos edi debere probaret, hunc Auſonij verſum adducit: *Nec duraturus poſt bina trihoria menſis*

Qui ſalubriores.

Sed non aduertit, poëtam de eo loqui Cephalo, qui tantùm fluuiatilis eſt, de quo dicemus ſuo loco: quanquam & noſtri Cephali inducias non ferant, nam ſi paullò diutius mortui permanſerint (inquit Gale-

Digitized by Google

Apparatus. Galenus) ſtatim putreſcunt & peſſimè olent. Quouis modo cocti, bene ſapiunt. Platina magnos in cacabo coqui iubet; paruum in craticula, ſalimola continuo inſupergendo, ne deſiccetur: qui poſterior apparatus nobis familiaris eſt. Iubet etiam magnum cum leucophago ſiue albo iure, paruum cum muria comedi. Rondeletius ciues ſuos leucophago vice anethi & porri, folia apij (petroſelini) adijcere: ruſticos verò cepis allijſque condire. Coquuntur & in ſartagine, ſi exiles fuerint. Idem Rondeletius farina bene ſubacta & piſta concluſum additis ſuauibus aromatis optimum eſſe ait, & ob pinguem humiditatem ſatis diu aſſeruari. Veteres item aſſos ediſse inuenio, apud Athenæum non vno in loco: Sopater Paphius Ξανθαῖσιν ὀπτὸς κέφαλος ἀκτῖσιν πυρός, id eſt: *Flauis ignis radijs aſſatus Cephalus.* Philemon in commorientibus: Ηγόρασα νῆστιν κεστρέ' ὀπτὸν οὐ μέγαν. id eſt. *Emi Ceſtreum neſtin aſſum non magnum.* Saliti in ſartagine apud nos coquuntur, ſalſedine prius longa ablutione extracta, E
[a] *L.10.c.62* & ex ſapa inferuntur. Oua (inquit [a] Platina) ſale trito conſperges, reſeruata membranula illa, in qua oua ipſa tanquam in folliculis naſcuntur. Poſt diem à ſalitura inter duas tabulas per diem ac noctem opprimes, inde ad fumum ſuſpendes procul flamma, ne vehementem calorem ſentiant. Sicca, in vaſa lignea cum furfuribus repones. Edi hoc modo non inſuauiter poterunt. Verùm ſi cocta volueris, ſub cinere aut in foculari calido & terſo ſæpe voluta: concalefacies & peredes. Cum Sophiano meo hoc nihil ſuauius me ediſse memini. Delata è Græcia illa putârim, vnde optima ſalitura aduehi ſolet. Et Rondeletius teſtatur à ſuis piſcatoribus Mugilum ὠὰ τάριχα conſeruari, & à bibacibus magnoemi, quia deiectam appetentiam excitant, ſitim proritant, viniq; guſtum iucundiorem reddūt. F
Vulgus botargues (inquit) appellat. Nos botergas dicimus.

VSVS IN MEDICINA.

Cinis capitis. *Ventriculus* SEdis attritus ſanat Marcello authore cinis è capite Mugilum, ſi cum melle illinatur. Ventriculus eorundem (utpote compoſitus & craſſiuſculus, ut eſt animantium ferè omnium inſatiabilium) in cinerem redactus & in cibo ſumptus, uentriculi exoluti vires, non minus reficit (inquit Rondeletius) quam ventriculi gallinarum pellis interna: corroborat enim & redundantem humiditatem abſumit. Idem præſtat in furno ſiccatus ablutuſque vino albo & aqua abſynthij vel mentæ. Elixus in vino, & ex aceto ſumptus vomitus compeſcit. Idem efficiunt inteſtina ſublato pingui: nam
Lapides in cerebro. omne pingue ventriculum laxat. Idem Rondeletius lapides in cerebro Mugilum repertos aduerſus nephritim valere ait, ex Plinio, ni fallor, quandoquidem Ceſtreum alio nomine Bacchum dici exiſtimauit: ſic enim Plinius: *Inueniuntur etiam in Bacchi* (in vulgaribus exemplaribus legitur Banchi) *piſcis capite ceu lapilli. Hi poti ex aqua calculoſis præclarè medentur:* cæterùm de Mugilibuſné an de G
Aſellis, qui & ipſi Bacchi dicuntur, intelligi debeat, incertum eſt, cùm omnium fere lapillos, qui eos habent, piſcium ſimiliter ad calculos valere ſit credendum: niſi velimus Rondeletium reſpexiſse ad hoc Marcelli: *In capitibus piſcium, id eſt Mugilum aut Mullorum ſpina inuenitur cani ſimilis; hæc renibus appoſita vel alligata, miro remedio eſt.*

PROVERBIA.

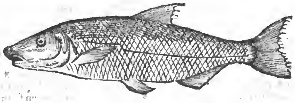
In famelicos. *In guloſos.* Κεστρεὺς νηστεύει, *Caſtreus ieiunat.* Author adagiorum de famelicis & voracibus dici ſcribit, ideoque qui fame oſcitant κεστρεῖς dici, & κεστρῖνος teſte Athenæo & Euſtathio. Apoſtolius ſimiliter interpretatur de guloſis, quoniam inſatiabile ſit hoc animal; quod conuitium in Anthenienſes iactum tradit Heſychius: vel de ijs qui vitam innocuam agunt, & ab inferendis iniurijs abſtinent, nec vllum emolumentum ex ſua innocentia ferunt, vt ait Suidas: in qua ſententia eſt Athenæus, quoniam piſces iſti minimè carniuori ſint, neque mutua deuoratione victitent. H

A

DE CAPITONE ANADROMO GESNERI. Cap. VII.

GESNERVS in paralipomenis Capitonibus aquarum dulciũ hunc piſcem adnu-
merat, propter ſimilem, vt ex pictura (quam Kentmano acceptam refert) conijcio,
corporis formam; differentiæ verò cauſa anadromum cognominauit, quòd ex
Oceano Albim ſubeat: quamobrem ego Mugilum hiſtoriæ coniunxi. Naſutus *Deſcriptio.*
(inquit) videtur, prominente & carnoſa ſuperiore oris parte, vt in noſtris fluminibus,
is quẽ Naſi nomine deſcripſimus: cui etiam reliqua corporis ſpecie per omnia adeò
ſimilis eſt, vt diſcrimen nullum animaduertam, ne colorum quidem ferè, niſi quòd Albinus hic Naſus
magis albicat, noſter (fluuiatilis) verò magis fuſcus eſt. Sed noſter planè fluuiatilis eſt, Albinus è ma-
ri aſcendit: præterea noſter vilis & plebeius eſt, Albinus verò inter laudatos, præſertim aſſus. Hoc
etiam notandum, cùm Albinus alio nomine Blicca dicatur, longè alium piſcem eodem nomine à no- *Blicca.*
B ſtris vocari, de quo egimus inter albos piſces. Miſeni etiam Zertam dicunt, quod nomen etiam Po-
lonis vſitatũ audio. Zerta (inquit Kentmanus) piſcis eſt longiuſculus, argentei nitoris, ſquamis par-
uis tegitur, dorſo ſubfuſco: pinnis quæ ad branchias ſunt & parte ſupina rutilis, pauco cæruleo admix-
to. Linea vtrinq; à branchijs ad caudam tendit, in qua puncta fuſci coloris digeruntur. Caput craſſiuſ-
culum; oculi pulchri, magni, albicantes: nares magnæ non procul ab ore. Os molle prorſus, in quo nec
dentes ſunt, nec alia aſperitas: ſed ab initio gulæ ſeu faucium, maxilla vtrinq; valida, dentibus ſenis
oblongis vallata. Maximi huius generis piſces qui apud Miſenos capiuntur, bilibres ſunt: libram XVI.
vnciarum dico. Anno toto ex Oceano in Albim aſcendit hic piſcis, maximè verò circa Pentecoſtem, *Mores.*
quo tempore parit, migrare ſolet: tunc etiam ad cibum præfertur, quòd fœminæ ouis plenæ ſint. Ma-
nent & pariunt in Albi, proficiuntq; ipſi & ſoboles: augentur enim & pingueſcunt. Veſcitur omne *Cibus.*
genus piſciculis, qui nullis præſertim ſpinis & aculeis rigent: item muſcis alijſq; inſectis, quibus intra
aut proximè ſupra aquam potitur. Habetur inter optimos qui in Albi ſunt, aſſari ſolitos piſces. Caro
enim eius optimi ſaporis eſt. Ritè etiam elixus non malè ſapit. Deſquamatus nempe, exenteratus *Vſus in cibis*
& elutus, in aquam feruere incipientem immittitur, condituſq; ac ſalitus ad iuris ferè conſumptionem
coquitur. quo modo permulti etiam alij fluuiatiles piſces elixari ſolent. Sunt qui iuri haud ferè con-
C ſumpto copioſum butyrum addunt, eoq; liquato piſcem inferunt. Poteſt & aceti aliquid affundi, &
zinziber aſpergi, pro cuiuſq; palato. Aſſus vel ſimpliciter, vel cum embammate è cæpis minutatim
concisis, vino, croco, ſaccharo & Zinzibere, ſapidiſſimè eſtur. Nec diſplicuerit deſquamatus, in
fruſtà conciſus, quæ in polenta aut ſecalis polline voluuntur, atq; ita in butyro ſiue crudo ſiue liqua-
to frixus. Hæc omnia Kentmanus. Addit Geſnerus non in Albi tantùm, ſed Sala etiam apud Miſenos
flumine zertam capi.

Capito anadromus.

D

DE CAPRO,

DE CAPRO, SIVE CAPRISCO. Cap. VIII.

SYNONYMA. ETYMVM.

RONDELETIO κάπρος & καπρίσκος differunt, ſed καπρίσκος, χοῖρος Strabonis & μῦς Oppiani & Aeliani ſynonyma ſunt: Aliàs tamen etiam dubitat, an χοῖρος Strabonis ſit ipſius κάπρος, vel καπρίσκος. Saluiano verò etiam κάπρος & καπρίσκος ijdē ſunt, item & ὗς: & ne citra rationem ita ſentire videatur, ſententiam rationibus ſtabilire conatus eſt. Κάπρον (cuius Ariſtoteles & Athenæus meminit, quemq; Plinius Græcam vocem imitatus Caprum; & Theodorus Latino vocabulo Græcam æmulatus ſignificationem Aprum eſt interpretatus) & καπρίσκον (cuius Diphilus apud Atheuæum meminit,) vnum & eundem piſcem eſſe, non ſolùm ex maxima nominum affinitate, ſed ex eo etiam intelligi (inquit) poteſt, quòd vterq; (vt infrà declarabitur) duram pellem habere traditur. Quòd præterea κάπρος & χοῖρος (cuius apud Strabonem & Athenæum habetur mentio) etiam ſit & dicatur; præterquam quòd vocum ſignificatu conijci poteſt, (vti enim κάπρος ſylueſtrem, ita χοῖρος domeſticum porcum ſignificat,) manifeſtiſſimè probatur ex Athenæo, qui Ariſtotelis κάπρον, χοῖρον vocat. Coniectura hæc Saluiani eſt ex eo quod cùm Ariſtoteles Caprum in Acheloo amne vocalem eſſe dicat, Athenæus Ariſtot. citans ſolos piſcium vocales eſſe dicat σκάφρον καὶ τὸν ποτάμιον χοῖρον. qui Athenæi locus viris doctis plurimum negocij facesſit, & ipſemet Saluianus mutilum eſſe profitetur. Rondeletius apud Ariſtotelem σκάφρος, an apud Athenæum κάπρος ſit legendum, dubitat; ego κάπρον apud Ariſtot. lego, quia & Plinius Caprum, non Scaphrum reddidit. Euſtathius Athenæi locum repetens pro σκάφρος legit σκάρον. Euſtathium ſequitur Caſaubonus. Scarus tamen Ariſtoteli, quem citat Athenæus, vocalis non eſt. Geſnerus cùm χοῖρον ποτάμιον apud Ariſtot. non inueniret, eundem eſſe coniicit cum Ariſtotelis Capro: alij Chalcidem intelligi hoc nomine volunt, piſcem videlicet Ariſtoteli vocalem, & dulcibus in aquis habitantem. Κάπρος enim Archeſtrato marinus eſt. Rurſus an χοῖροι ſiue Porci Niloi è mari in Nilum aſcendant, incertum eſſe puto; hoc enim neq; Athenæus, neque Strabo tradunt: & Saluianus ſuum piſcem marinum eſſe ait, & pelagi potius quàm litorum accolam: Rondeletius quoque marinum fecit. Quærit Geſnerus, an Nilous iſte Porcus, ſit potius Perca fluuiatilis minor, cùm piſcis (inquit) ſit rotundus, ſpinis in capite noxijs. Hæc enim illi attribuit Strabo. Quam coniecturam ſummoperè probo, nam quemadmodum crocodili Porco piſce in Nilo, ita hoc piſciculo Lucij, qui in cæteros tutò graſſantur, abſtinent. Adhæc Friſijs hodieque Porces, Hollandis corruptè Poſt nominatur, & à nonnullis ficto nomine Latino Porcellio, & Porculus. Pergit Saluianus, Ὗς verò, licet dubitare videatur Athenæus, an κάπρος ſit, vnum tamen & eundem piſcem eſſe, tùm eadem nominum ſignificatione, tum Ouidij teſtimonio, aſſeuerare poſſumus, nam quemadmodum alij καπρίσκον & χοῖρον, (vt dicemus deinceps) ferum eſſe tradunt; ita ipſe Sues diras appellat. Leue & hoc argumentum eſt χοῖρος quidem Nilous ſpinis horret, nec propterea meo iudicio ferus dicendus eſt. Alijs enim natura arma dedit ad iniuriam inferendam, vt Lucio & crocodilo, ſimilibuſque alijs, quæ ex rapto viuere voluit; hæc rectè fera dicimus: alijs verò dedit ad propulſandam, vt Porco Niloo, qui propter corporis rotunditatem & ſpinis ſuis crocodilo periculoſus eſt. Adhæc probandum fuit Saluiano ὗς Ouidio Sues eſſe, quod etſi non nego, incertum tamen eſſe exiſtimo. Athenæus dubitare videtur, vtrum tria hæc nomina ὗς, ὕαινα & κάπρος, trium vel duorum vel vnius piſcis nomina ſint. Vbi ὗς ex profeſſo nominat, ſimul loquitur & de hyænis, quas & Hyænides dicit, cùm antea de Capro ſcripſiſſet. Geſnerus Hyænam aliquando eandem cum Glani eſſe coniecit, quoniam eiuſdem nominis quadrupes alio nomine (vt apud Ariſtotelem legitur) Glanus appellatur. In capite verò de Glani, Bellonium taxat, quòd Glani Hyænam eandem faciat. Et ſi Hyæna & Hys ſynonyma ſunt, vt ex Athenæo apparet; Hys & Hyæna neque Glanis erunt, neque etiam Caper ſiue Aper; Numenius enim ὗν ψαμαθίδα vocat, quaſi in arena fodientem, quòd terreſtris Suis more roſtro is piſcis arenam fodiat, quod nec Glani, nec Capro, dummodo Caper ſiue Capricus eſt, quem cum doctis eſſe credo, non conuenit. Quamobrem nemo puto vitio verterit, ſi ὗν hoc ſaltem loco à Numenio memoratam, eandem eſſe coniecero συάκιῳ, cui Simeon Sethi eas in nutriendi facultate rationes attribuit, quas alij ferè Rhombo, & Gyraldus aliquibus Rhombum putari ſcribit; Rhombus autem teſte Ariſt. arena ſeſe obruit; quam coniecturam auget non parum authoritas Epicharmi in nuptijs Hebes, ſimul nominātis tanquam congeneres piſces, Hyænides, Bugloſſos & Citharos.

Margin notes: *Caper. Aper. Capriſcus.* — *Caper & Porcus Niloticus an idem.* — *Porcus fluuiatilis Athenæi quis. Chalcis.* — *Porcus Nilous Strabonis.* — *Hys.* — *Hyæna.* — *Hyæna. Glanis.* — *Syacion.* — *Rhombus.*

F G H

Digitized by Google

A Citharos. Quærendum etiam num Syagris vel cum hoc piſce vel cum Capro eadem ſit, ſiquidem & huic à Sue nomen. Eſt enim etiam Syagros Græcis fera, quæ Latinis Aper. Pergit Saluianus: Poſtremò quòd μῦς (cuius Oppianus atque Aelianus mentionem fecere,) & καπρίσκος vnus ſit piſcis, apertiſſimè declarat Athenæus dicens: καπρίσκος καλεῖται μὲν καὶ μῦς, hoc eſt, Capriſcus vocatur quidem & Mus. Nec eſt, vt vnà cum Hermolao Barbaro ὗς hoc Athenæi loco pro μῦς reſtituendum conijciamus, quãdo quæ μυὶ ab Aeliano & Oppiano tribuuntur, καπρίσκῳ optimè reſpondent. Quid itaque Athenæo reſpondebimus, qui μῦν (Dalechampius Porcum reddit) inter σελάχη, id eſt cartilagineos ex Ariſtotele recenſet, his verbis? Idem (Ariſtoteles) libro περὶ τῶν ζῴων, *Cartilaginei (inquit) vt Bos, Paſtinaca, Raia, Torpedo: ac præter eos, Solea, Paſſer, Mys.* Reſpondet Geſnerus apud Ariſtotelem hoc non inueniri, quare etiam id non approbat. Equidem Solea & Paſſer cartilaginei non ſunt, ſed ſpinoſi, plani tamen, ſicut cartilaginei priores, Bos, Paſtinaca, Raia & Torpedo: quamobrem ſi quis μῦν hoc loco cartilagineum planum intelligat, ego ei non contradixero, eum nempe quem Genuenſes Peſce Ratto, id eſt, Murem piſcem, alij Rattepennade quaſi alatum Murem dicunt. Eſt item μῦς Ariſtoteli, Oppiano, atque eidem Athenæo ex genere teſta tectorum. Monet præterea lectorem Saluianus, errorem non eſſe, ſiquis Thunnos appellet marinos Sues, propterea
B quòd non ſecus quàm Sues glandibus nutriantur: ſciendumque Iſidorum Hiſpalenſem non hunc de quo agitur piſcem, ſed Sturionem Suem vocare. Sunt tamen multa alia aquatilia Sues ſiue porci marini nuncupata, vel quòd adipe aut larido terreſtrium more plena ſint, vel quod grunnire dicantur, vel quòd ſpinas in tergore ſetarum inſtar erectas oſtendant, vel ab aliqua cum quadrupedibus alia affinitate. Appion teſte [a] Plinio maximum eſſe tradit Porcum, quem Lacedæmonij Orthragoriſcum vocant, grunnire eum dum capitur: ſed Saluianus hunc à Capriſco non diſtinguit; Nos vnà cum Rondeletio maximum & inſolentis figuræ piſcem pro eo dedimus, Molam nimirum Saluiani. De Hycca & Hyſca nonnihil etiam in Sturione dicetur, quem nondum adultum fluuioſque nondum ſubeuntem Veneti Porcellettum quaſi Porculum dicunt, & fortè hunc intellexerit D. [b] Ambroſius in Hexamero his verbis: *Gulo Porcellum amat, vt comedat.* Apparet enim Porcelli nomine lautum quendam piſcem intellexiſſe. Belgæ & Germani Oceani accolæ, Angli item & Galli, Delphinum, Suem marinum dicunt, Græcorum imitatione, quaſi δέλφακα, id eſt, Porcum adultum maſculum. Bellonius eodem apud Gallos nomine Phocænam appellari ait, Suis nomen huic potius quam Delphino conuenire, vtpote qui pinguior eſt. Albertus Phocam alibi ex genere marinorum Porcorum eſſe ſcribit, id eſt, Cetorum, ni fallor, cùm ſit omnibus ferè commune lardum habere: ita mercato-
C res Balænæ ſalſamenta porcinam dicunt teſte Scaligero: Facetè D. Ambroſius in Hexamero Iudæos ait marinis Porcis veſci, quibus terreſtribus non veſcantur, Ceti alicuius ſalſamenta intelligens. Nos & Centrinen Galeorum generis Maſſilienſibus, & in Italia Porcum vel Porcum marinum nuncupari diximus. Poſtremò Caper ſiue Capriſcus noſter vulgò à Gallis Siculiſque Porcus appellatur teſte Rondeletio, quarè cùm ob hoc, tùm quòd aculeis in dorſo armatur validis, aſperis, acutis; Geſnerus quærendum proponit, an idem fortè ſit [c] Plinij Porcus, de quo ſcribit: *Inter venena ſunt piſcium Porci marini ſpinæ in dorſo, cruciatu magno læſorum: remedium eſt limus ex reliquo piſcium eorum corpore.* In eandem ſententiam inclinat [d] Rondeletius: Saluianus verò quin ſit non dubitat. Ego nihil definio, cùm quòd an venenoſus ſit huius piſcis ictus non conſtet, tùm quòd corio tegitur duriſſimo, atque aſperrimo, vt lignum eo vel quicquid durius aliud poliri poſſit, cùm marinus Plinij Porcus, limo videatur obſitus, in hoc enim veneni medicina eſt. Capriſcus noſter Romæ Peſce Baleſtra, qua ratione dicatur, mox dicetur.

Syagris. Mus. Thunnus. Piſces Sues dicti. [a] L. 32. c. 2. Orthragoriſcus. Hycca. Hyſca. Sturio. [b] In Dominica piſcium ne. Delphinus. Phocæna. Phoca. Balæna. [c] L. 32. c. 5. Porcus venenoſus. [d] Cap. de Orthragoriſco.

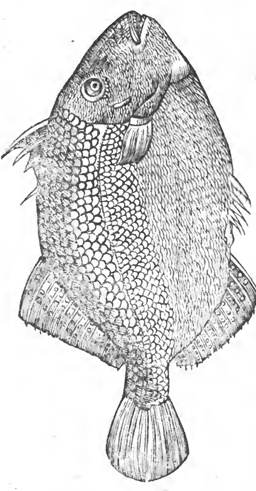
FORMA. DESCRIPTIO.

D Saluianus hunc piſcem diligentiſſimè deſcripſit in hæc ferè verba: Caper (Molæ piſcis inſtar) caput vtrinque admodum compreſſum habet: oculos rotundos atque in ſuperiori capitis parte locatos: Os paruum & valde denticulatum: vtraque enim maxilla octonis dentibus validiſſimis, magnis, latis, non ſerratis, ſed continuis atque humanis ſimillimis munita eſt. Branchias vtrinque quaternas non oſſeo & dearticulato (reliquorum ſquamatorum inſtar) operculo ſed cute contectas, nec lata, ſed modica ſciſſura (Molæ piſcis more) peruias habet. Nec ſi [a] Ariſtot. dicat: *Habent quibus pauciſſimæ ſunt, ſingulas branchias vtrinque eaſq; duplices, vt κάπρος,* (ſiue Aper vt Theodorus vertit) *alijs binæ vtrinque ſunt, alteræ ſimplices, alteræ duplices, vt Congro,* ſuſpicari debemus hunc noſtrum piſcem Caprum non eſſe, cùm neque etiam verum ſit, quòd binæ vtrinque branchiæ Congro ſint. Et propterea mirari potius conuenit, cur hæc ita tradiderit Ariſtoteles. Vtrinque vna tantùm pinna & rotunda ad branchias conſpicitur: nam illis quæ in piſcibus alijs vtrinque in ventre ſunt conſpicuę, prorſus caret. In dorſo ferè medio tres membrana inter ſe iuncti reperiuntur aculei

Caput. Os. Dentes. Branchiæ. [a] L. 2. hiſt. cap. 13. Pinna. Aculei.

robuſtiſ-

Caper ſiue Capriſcus.

robuſtiſſimi & magni, quorũ prior E
reliquorũ duorum triplus eſt, quoſ-
que omnes non ſolùm vbi vult, de-
primit, ſed in ſulcum etiam oſſeum
in dorſo ob id ſculptum, recondit.
Depreſſi autem & reconditi vti-
quam facillimè ſimul eriguntur, ita
eorum vnus duntaxat erigi nequit.
Et pari ratione erecti omnes depri-
mi poſsunt, cùm eorum vnus ne-
queat: ſuntque ea arte fabrefacti, vt
cùm prior & maior quantumuis im
pulſus deprimi nullo prorſus pacto
poſſit: poſtremi tamen depreſſio-
ne, quæ facillima eſt, ſtatim depri-
mitur, non ſecus quàm in arcubali-
ſtis vocatis, in quibus paruo ac in-
feriori ferreo vecte compreſſus, ten F
ſus ilico remittitur arcus: ob cuius
ſimilitudinem hic piſcis noſter Ro-
mæ Peſce baleſtra vocatur. Et
quod maiore dignum eſt admira-
tione, ſi poſtremus aculeus non
prorſus deprimatur, ſicuti prior
quoque proportione duntaxat de-
primitur, ſic ibidem etiam ita rurſus
conſiſtit atque obfirmatur, vt nullo
impulſu vlterius deprimi poſſit, niſi
reiterara poſtremi depreſſione. Hos
ternos aculeos pinna ſequitur, ad
caudã vſque deducta. Oſſe autem G
valido, lato & recuruo, ex cordis lo
co ad eam ventris partem, quæ è
branchiarum regione eſt primùm
reflexo, deinde per ventrem ſub cu
te vſque ferè ad podicem extenſo,
ibidéque poſtremò in acutiſſimum
& cõſpicuum aculeum deſinẽte, to
ta anterior ventris regio roboratur
atq; munitur. Quæ verò inter præ-
dictum aculeum & podicẽ ventris
portiũcula relinquitur, pleriſq; alijs
longè minoribus, ſed ſatis robuſtis
atque ſerratis aculeis armatur. A
podice per ventrem reliquum ad
caudam vſque alia ſingularis pinna

Cauda. deducitur. Cauda (quæ non ſenſim vt reliquorum piſcium, ſed repentè extenuatur,) in vnicam &
Partes interna. latam pinnam degenerat: Ventriculum habet amplum & craſſum: inteſtina lata & valdè reflexa: H
hepar ſubalbidum, cui fellis veſica hæret. Corio tegitur ſquamoſo, cuius tamen ſquamæ ſerpentis
potiùs quàm piſcis videntur; nam præterquàm quòd eo ordine ſunt commiſſę, vt lineas, cancellatim
ſeſe interſecantes conſtituant, firmè etiam & validè adeò hærent, vt deſquamari nequeant; vnde
ita durum & aſperum efficitur eius corium, vt vix diſſecari queat, (Rondeletius ſeſe expertum eſſe
ſcribit, ne acutiſſimo quidem gladio penetrari poſſe,) atque ligna & ebora eo poliri poſſint. Quam-
obrem iure Aelianus atque Oppianus marino Muri pellem prædurã tribuêre, & Athenæus Ariſto-
telis teſtimonio (etſi apud Ariſtot. id nunc non legatur) inter piſces qui aſpera cute teguntur, κάπρον
Color. recenſuit. Quod ad colorem attinet, ex liuido viret, nonnullis paruulis notis cæruleis conſperſus:
dorſi verò & ventris pinnæ nigricantes cæruleis & rubentibus maculis quàm plurimis inſigniuntur.
Eſtque totius piſcis figura valdè compreſſa & lata, atque ferè orbicularis. Ad multam magni-
tudinem

A tudinem non excreſcit, duas enim libras rarò excedit, vnde meritò Oppianus & Aelianus eum haud magno corpore eſſe dixerunt. Hactenus ille.

LOCVS. NATVRA. MORES.

DEſcriptus depictuſq; piſcis marinus eſt, pelagi potius quàm litorum accola, & Caprum Archeſtratus, Oppianus & Aelianus Murem, marinum faciunt, & Ouidius Suem. Cæterùm in fluuijs quoq; reperiri [a] Ariſtotelis & [b] Plinij teſtimonio tueri poteſt; Ille enim Caprum (Aprum Gaza) quem Achelous amnis gignit, vocalem eſſe ſcribit. Non vult autem philoſophus in eo amne tantùm naſci, ſed ibi tantùm vocalem eſſe: id quod Plinius etiam aduertit, hunc locum ſic reddens: *Et is qui Caper appellatur, in Acheloo amne, grunniſum habet.* Saluianus carne veſci ſcribit, cancris, ſquillis atq; teſtatis: Soliuagum eſſe, & rarò capi. Audacem verò etiam & bellatorem eſſe Aelianus oſtendit his verbis: *Marini Mures eſſi non magno ſint corpore, inexpugnabili tamen ſepti ſunt robore, quippe qui ad propugnandum duplici confidunt armaturæ, prædura nimirum pelli & dentium robori, cum valentibus enim piſcibus & rei piſcatoriæ peritiſſimis hominibus pugnant*: ex Oppiano nimirum qui interprete Rondeletio ſic canit: *Eſt quoq; præ reliquis ſæuum Muris genus, audet Bella inferre viris geus tantula, tergore duro Fidens, & denſis armato dentibus ore.*

[a] L. 4. Hiſt. cap. 9.
[b] L. 11. cap. 51.
Cibus.

B

VSVS IN CIBIS.

CArnem habet duram atq; inſuauem, vnde iure Athenæus (inquit Saluianus) inter σκληρότατα Capron connumerat. Et apud eundem de Capriſco βρομώδης δ' ἐστὶ καὶ σκληρὸς κιθάρου δ' ἐστὶ δυσπεπτότερος, δέρμα δ' ἔχει εὔστομον, id eſt, *Virus olet & durus eſt, difficiliuſq; quã Citharus cõcoquitur, pellem verò habet ſuauem*, Rondeletius εὔστομον, interpretatur, bene firmum & robuſtum. Saluianus locum deprauatum credit. Nos quid ſentiamus in Apro Rond. diximus.

DE STVRIONE. Cap. IX.

SYNONYMA. ETYMVM.

STVRIONIS nomen, quo nunc vbiq; terrarum hic nobiliſſimus piſcis audit, Gothicum eſſe teſtatur Scaliger pater, & ab ea gente in Europam inferiorem importatum. Sic enim etiamnum (inquit) vocant, Stur. Diuerſimodè tamẽ hoc vocabulum ſcribitur; apud Belgas & Anglos Steur, item & apud Germanos, qui & Stor pronunciant, apud nos Sturion, apud Gallos Sturgion & Eſturgion. Iouius verò Sturionem
C dici arbitratur, quaſi Iſtrianum piſcem; fuereq; qui Sturionem dicere maluerunt, vt Platina, & Sigiſmundus Gelenius Ciſalpinus, quaſi (inquit hic) πρώρα dicas, quòd roſtro ſuo proræ item roſtratæ ſpeciem gerat. Veneti ſi paruus eſt, Porcelletto, quaſi porcum nondum adultum, Hiſpani ſimiliter Suillum (non Sulium vt Iouius habet) vocant ab officio, quoniam cùm quid inquirit, Suis more terram ſub aquis fodit, vt inquit Iſidorus, & Storen Germanis teſte Geſnero, eſt cœnum aut vadum aquæ fodere & commouere. Ad Hiſpanicam nomenclaturam accedit Silluarion, quo nomine Aetio appellari Sturionem arbitratur Hermolaus. Burdigalenſes in Gallia Creac dicunt, quòd (vt ſuſpicatur innominatus quidam) eius caro quadrupedis carnem veriùs quàm piſcis referat. Illyrij Geſeter, Vngari Geczyge, vel Geeſchyge, Poloni Czetzugè, vel Ieſziotr, Turci Suruck vel Syrick: Græci noſtri temporis Ξυρίγι, quaſi Oxyrinchum, à roſtro nimirum acuto & oblongo, (quod nomen alijs etiam piſcibus tribuitur): Cyprij verò teſte Bellonio, Moronam, quod nomen cæteri Græci ad Huſonem referunt, vt Rondeletius & Calcagninus tradunt. Quo nomine modò apud antiquos, cùm Græcos tum Latinos piſcis iſte lautiſſimus appellatus fuerit, diuerſæ, nec dicam controuerſæ, ſunt recentiorum ſententiæ, quas omnes, vt veritas clariùs eluceſcat, examinare non piguit; Non enim cum Bellonio dicendũ arbitramur, ijs relinquendas eſſe, qui rebus obſcuris, paullò curioſiùs addicti, etiam
D interiora maris & flum num paullò liberaliore ingenio perſcrutantur: ſic enim bubulcum aliquem, non virum doctum loqui oportuit. Prior itaq; opinio eſt Volaterrani, qui Poggium Florentinũ aliosque illius æui eruditos ſecutus, Sturionem Lupum veteribus dici arbitratus eſt, argumento quòd Lupus Tyburtinus, iſq; maximè qui inter duos pontes captus eſſet, piſcium apud Romanos eſſet laudatiſſimus; quam nos opinionem capite de Lupo refutauimus. Altera opinio eſt Franciſci Philelphi, qui cùm apud Plinium legiſſet: *Sunt & in quibuſdam amnibus haud Thunnis minores, Silurus in Nilo, Eſox in Rheno, Attilus in Pado inertia pingueſcens ad mille aliquando libras catenato captus hamo, nec niſi boum iugis extractus*: his adductus verbis Attilum non poſſe eſſe alium à Sturione contendit: prægrandes illos Sturiones qui in Pado capiuntur, piſciũ eius amnis maximos eſſe arbitratus: quod tamen falſum eſt (inquit Saluianus) cùm Attilus is ſit, qui hodie ab accolis Padi veteri ſeruato vocabulo Attina, Adilo & Ladino (noſtris piſcatoribus Aden) vocatur piſcis ipſo Sturione amplior, effigie, ſapore, pretio, & tota ferè natura ab eo diſſimilis, atq; adeo diuerſus, vt in prouerbium Ferrariæ abierit, cùm duas inter ſe maximè diſtantes res ſignificare volunt, eas ſic differre, vt Sturionem ab Attilo dicunt. Tertia opinio, quæ Theodori Gazæ à pleriſq; fuiſſe creditur, Sturionem eſſe [a] Plinij Turſionem aſſeuerat; propterea quòd Plinius, qui ſolus Latinorum Turſionis meminit, ſcribens: *Delphinorum ſimilitudinem*

Sturio, vox eſt non Latina, & vnde dicatur.
Iſtrianus piſcis.
Suillus.
Silluarion.
Oxyrinchus.
Morona.
Vt veteribus vocetur.
Lupum non eſſe.
Attilum non eſſe.
[a] L. 9. cap. 9.
Turſio Plinij.

dinem habent, qui vocantur Turſiones: diſtant triſtitia quidem aſpectus: abeſt enim illa laſcinia, maximè E
tamen roſtris Canicularum maleficentia aſsimilati: Sturionis formam atq; naturã expreſsiſſe videatur: acceda tq; ad hoc, vt nouitiũ Sturionis nomẽ antiquo Turſionis, plurimùm eorũ iuditio alludat. Verùm quàm hæc quoq; , cuiuſcunq; ſit, opinio erronea ſit, facilè intelligi poteſt: nam cùm tum ex præcitatis Plinij verbis, tum ex [b] Ariſtotelis teſtimonio dicentis, *excepto Delphino & Phocęna* (quam Turſionem interpretor, inquit Theodorus) *nihil in Ponto maleficum*; maleficum eſſe Turſionem clarè conſtet, quod & Archeſtratus comprobat apud Athenæum, inquiens: *Qui à Romanis Turſio vocatur, Carcaria, id eſt, Canicula ſpecies eſt*: is Sturio eſſe non poterit, quippe qui paruo ac edentulo ore eſt: deinde cùm eiuſdem Ariſtotelis authoritate Turſio ſiue Phocæna in Ponto naſcatur, catulos pariat, ac lac habeat, quo ſuos nutrit fœtus; quomodo Sturio erit, qui vbiq; naſcitur, quiq; ouiparus eſt. Nec quiſquam pro hac opinione defendenda à Theodoro deficiens, qui ſemper Phocænam in Ariſtotele Turſionem vertit, Plinij Turſionem, Ariſtotelis Phocænam non eſſe dicat: nam ſi ea quæ Phocænæ tribuit [c] Ariſtoteles (inquit enim, Turſio (Phocæna) *Delphino ſimilis eſt, naſcens in Ponto, ſed intereſt, quod minor Turſio eſt, dorſo ampliore, colore cæruleo: complures eum eſſe genus* [d] *Delphini opinantur*: & alibi *maleficum* eum facit) cum ijs quæ de Turſione dicuntur à Plinio contulerimus, maleficum & Delphinis ſimillimum Turſionem, vnum atq; eundem eſſe dicemus. Quarta opinio eſt Hermolai Barbari, qui per epiſtolam Paulo Corteſio reſpondit Srurionem antiquitas Hyccam fuiſſe: cuius opinionis etiam F in corollario, quod Dioſcoridi appendit, non ſolùm meminit, ſed rationem quoq; reddere videtur, inquiens: ſunt qui Græcè Hyſcam ſiue Hyccam, hoc eſt, Porculum pro Sturione captant, quaſi ea coniectura Hyccam Sturionem arbitretur Hermolaus, quòd Hycca Porcum ſignificet, Sturio verò & præcipuè paruus Porcelletto vulgò tota ferè Italia vocetur. Qua in re docti Hermolao quoq; diſſentiunt, quandoquidem ex Athenæo, qui ſolus Hyccam nominat, non ſolùm nihil colligi poteſt, verùm etiam ipſemet ignorare videtur, qui piſcis Hycca ſit. Scribit enim Hyccam à Callimacho Sacrum piſcem vocari, & à Zenodoto annotari; & Erythrinum à Cyrænis Hyccam dici; ab Hermippo verò Smyrnęo Hyccam Iulidem. Geſnerus Hyſcã ab Hycca differre ait, exiſtimatq; hoc nomen niſi apud Symeonẽ Sethi reperiri in libro de alimentis. *Hyſca* (ὕσκα) inquit, *qui communiter* ὔγρα *nominatur* (Gyraldus interpres Porculum vertit) *ſuccum phlegmaticum & prauum generat, quanquam multi ſuauiter eo veſcantur, tanquam cognationem quandam cum noſtra natura habeat ac ſimile ac potius analogum in piſcium genere nutrimentum ex eo, vt inter quadrupedes ex porcis, homini accedat, vnde etiam nomen Hyſca factum videtur, ab Hys quod porcum ſignificat, &c.* Ex quibus Geſnerus colligit Hyſcam reuera Sturionem eſſe. In qua ſententia quoq; fuiſſe videtur in epiſtola ad eundem Geſnerum Sigiſmundus Gelenius, hunc in modum ſcribens: Hiſce diebus didici ſpecie modò, non item genere diſtare tres hos piſcis, Danubianum Marionem (de quo nomine mox) Padanum Attilum & Hyſcam, quem Tranſalpini Sturionem nunc vocant, nos Ciſalpini rectiùs mea quidem opinione Stirionem quaſi tu *ςυρίωνα* dicas, quòd roſtro ſuo prorę item roſtratæ ſpeciẽ referat. Atq; hos omnes nõ abſurdè fortaſſis Porcos fluuiales dixeris, quòd & Græcis placuiſſe liquidò apparet, duntaxat in duobus (Hyſca & Marione, qui Germanis Hus, Bohemis Vuijz vocatur ac ſi Græcè dicas ὗς.) quibus tertius (Attilum dico) totius corporis figura perſimilis eſt: & ſi quid inter illos paulùm euariet, ex diuerſitate regionũ accidere videtur, quod non in brutis ſolùm, ſed & in humano genere ſatis conſpicuum eſt. Omnino cũ Porco terreſtri hoc totũ genus quædam habet communia; præcipuè roſtrum, adipes, totiuſq; corporis obeſitatem, niſi quòd Hyſca aliquanto gracilior collata ad alterutrum apparet, ſicut & mole vtriq; cedit. Omnes tamẽ cetacei, vt inter fluuiatiles haberi poſſint. Hæc ille; & reuera Sturio licet marinus piſcis, Porcus fluuialis non malè dicetur, quandoquidem niſi in fluuijs augetur, & niſi in ijſdem pingueſcit plurimùm: vnde Cyprij Sturionem hodieq; Maronam vocant, cùm cæteri Græci hoc nomine Germanorum Huſonem appellent, ob magnam nimirũ inter ſe naturæ formæq; ſimilitudinem, & vtrinſque ad ichthyocollam conficiendam vſum. Placet itaq; Geſneri iudicium, inde Marionis nomen defluxiſſe, cuius mentio apud Plinium: nam & Cretenſes porcum *μάριν* appellant, Veneti verò Sturionem marinum ſiue paruulum, Porcellũ vel Porcellettum (vt & Parmenſes & alij teſte Grapaldo) H Plinius, vt arbitratur, Porculum marinum, his verbis: *Silurus graſſatur vbicunque eſt, præcipuè in Moeno Germaniæ amne propter Lisbonm, & in Danubio Mario extrahitur, Porculo marino ſimillimus.* Quæ lectio (inquit) nobis probatur (contra ſcilicet Rondeletium, qui pro Mario legit maior,) nam de Siluro Danubij nondũ nobis conſtat an ſit & quantus; & ſi eſt, an Porculo marino ſimilis; quod non puto. Ego item hanc vulgarẽ lectionẽ probo, ſed de Siluro Geſneri ſententiã mox refellã. Sturionem verò veteribus marinum Porcum vocatum fuiſſe, Saluianus colligit, ex Iſidoro [e] Hiſpalenſi, qui octingentis ab hinc annis vixit. *Porci marini* (inquit hic) *qui vulgò Suilli, qui dum eſcam quærunt, more ſuis ſub aquis terram fodiunt. Circa guttur enim habent oris officium, & niſi roſtrum arenis immergant, paſtum non colligunt.* Noſque ſuprà dicebamus, Sturionem in Hiſpania hodieque Sulio nuncupari. Quinta opinio eſt [f] Caroli Figuli, qui Sturionem Delphinum eſſe conatus eſt aſtruere, cùm alioqui Delphinus veterum omnium authoritate ex Cetis ſit. Haud pauca tamen quod ad formam, vtrique conueniunt, vt ſi quis Sturiones, fluuiatiles Delphinos vocet, (inquit Geſnerus) nihil abſurdi faciat, quanquam non omnino fluuiatiles ſint, ſed è mari in fluuios maiores ſubeant, Auſonius certè Figulo anſam præbuerit, vtpote qui Silurum, quẽ Sturioni eundem eſſe Saluianus oſtendere conatur, amnicolam

[b] *L. 8. Hiſt. cap. 13.*
[c] *L. 6. Hiſt. cap. 12.*
[d] *L. 8. Hiſt. cap. 13.*
Hyccam nõ eſſe.
Hyſca. Hychra.
Porcus fluuiatilis. Marona.
Sturionem Porcum marinum dici.
[e] *L. 16. c. 6.*
[f] *In lib. de piſcib. Moſella.*
Delphinum non eſſe. Delphin amnicola.

A colam Delphina vocat: vel etiam Solinus dum ait: *Delphinum genus eſt in Nilo, quorum dorſa ſerratas* *Delphin an*
habent criſtas. Hi Delphines crocodilos ſtudio eliciunt ad natandum, demerſiſq; aſtu fradulento tenera ven- *nicola.*
trium ſubternatantes ſecant, & interimunt: cruſtæ enim illæ dorſuales, non Delphinis marinis, ſed
Sturionibus conuenire videntur; quibus ſi crocodilorum ventres aliquando dilanient in Nilo, nō mi-
ror (inquit Geſnerus) quando & in Danubio etiam Huſonem piſcium maximū Sturio cruſtis illis ha-
matis ventrem ſubiens vulnerat ac vincit, vt fama eſt, ſiue id conſultò & pugnæ ritu facit, ſiue temerè
dum fugiens aut aliter impetu effertur, & in Huſonem fortuitò incidit. Ne verò quis ex recitatis Soli-
ni verbis omnino ex Delphinis id genus piſcium eſſe in animum inducat, is Marcellinum audiat, qui
non Delphinos vocat, ſed Delphinis ſimiles piſces eſſe teſtatur. *Crocodili quidam in Nilo* (inquit) *di-*
rumpuntur, ſubfoſsis aluis mollibus certis ferarū dorſualibus cruſtis, quas Delphinis ſimiles nutrit fluuius.
Conijcit itaque Geſnerus hunc Niloum Delphinum, eundem eſſe cum Sturione, eundêque Oxyrin-
chū ibi à Strabone, Aeliano & Plutarcho vocari, quando hodieque à Græcis Sturio Ξυρίχι nuncupa- *Oxyrinchus*
tur, ob roſtri ſcilicet proceritatem & acutiem, vt dictum eſt: Ego Niloum illum Delphina neq; Stu- *Niloticus.*
rionem neq; etiā Oxyrinchum eſſe puto. Sturionem tamen Oxyrinchum vocari poſſe facilè concedo;
ſed veteribus ſic appellari non puto. Plutarchus enim (quod & Geſnerus aduertit) Oxyrinchum in
Nilo carniuorum eſſe inſinuat, quòd Sturioni non conuenit: *Iſis* (inquit) *vt narrant Aegyptij, ex diſie-*
B *ctis à Typhone Oſiridis membris, pudendum ſolum non inuenit; mox enim vt in flumen abiectum fuit, guſta-*
runt de eo Lepidotus, & Phagrus, & Oxyrinchus, quos præcipuè deteſtantur. (Quamobrem nec fluuiatilis
Mugil fuerit, quem Oxyrinchum nominari Diphilus teſtatur apud Athenæum; nam nullus Mugil
carniuorus eſt:) Adhæc Oxyrinchus Nilous & retibus & hamo capitur, Sturio hamis nunquam, vt
ſuo loco patebit: Oxyrinchus Nili alumnus (inquit [g] Aelianus) ex acumine roſtri nomen trahit, vt *[g] L. 10. cap.*
apparet: & ab eo etiam præfectura quædam in Aegypto. Illic enim venerationem & religionem ha- *46.*
bet adeò, vt nullum hamo captum piſcem attingere velint, metuentes ne quando is piſcis apud eos ſa-
cer, & magna religione præditus, eodem fuerit hamo traiectus; atq; cùm piſces retibus comprehen-
duntur, diligenter etiam atq; etiam perſcrutantur, num quem horum piſcium imprudentes vnà cùm
alijs ceperint. Malunt enim nihil piſcium excipere, quàm hoc retento maximum piſcium numerum
aſſequi. Eum accolæ dicunt ex Oſiridis vulneribus eſſe prognatum. Oſirin autem ſentiunt eundem
cum Nilo eſſe. Adhæc ſcribit Ariſtobulus apud Strabonem præter Aloſam, Mugilem, & Delphinum,
nullum piſcem in Nilum aſcendere, Sturione itaq; Nilus caret, cùm Oxyrinchus & Delphin ille ſeu
potiùs Delphini ſimilis in Nilo celebrentur. Hic itaq; qui ſit, ignorari nunc puto. Oxyrinchus verò
Bellonio non alius videtur quàm Lucius, quem ſcribit in Nilo frequentem eſſe: eſtq; carniuorus, & *Lucius.*
C retibus ſimul & hamis extrahitur, & roſtro etiam eſt acuto. Ab hoc Oxirincho diuerſus eſt Oxyrin- *Oxyrinchus*
chus Caſpius eiuſdem [h] Aeliani, cui quæ tribuit, omnia exactè Sturioni conueniunt. In maximo *Caſpius.* *[h] L. 17. cap.*
(inquit) Caſpiæ lacu Oxyrinchi ab acumine roſtri nuncupati, magnitudine octo cubitorum procrean- *32.*
tur. Eos Caſpij captos diſtrahunt, & ſale cōditos atq; exiccatos Camelis dorſuarijs Ecbatana vehunt.
Quin & adipe detracto, farinas ex ijs conficiunt; & huiuſmodi ſalſamenta quidem vendunt: oleo ve-
rò pinguiſſimo & ſuaueolenti vnguntur. Atq; etiam exempta ex ijs viſcera excoquunt: vnde ad per-
multos vſus accommodatum fit glutinum: nam non modò ad quæcunq; applicatum fuerit, adhære-
ſcit, ſed & firmiſſimè retinet; vt & decem diebus madefactum nunquam poſtea diſſoluatur, neq; re-
mittat. Itaq; etiam artifices, qui circa ebur laborant, eo vtuntur, & opera conficiunt pulcherrima. In
eadem quoq; ſententia eſt Geſnerus; item Scaliger pater, non dubiū eſſe, inquiens, quin Circaſſi cæ-
teriq; Mæotidis accolæ Sturionē Oxyrinchū vocent: glutē enim (inquit) quod ex eo fit, Xyrinchi di-
citur ab illis. Sexta opinio Iouij eſt, qui Sturionem veteribus Silurū dici arbitratus eſt: cuius coniectu- *An ſit Silu-*
ras ceu nimis leues futileſq; reijcit Rondeletius, qualis (inquit) hæc eſt, quòd hac ætate quiſnam piſciū *rus.*
antiquitùs fuerit Silurus, penitus ignoremus, qui adeò in mari ac fluuijs teſtimonio Ariſtotelis, Plinij,
Athenæi & Auſonij ſit celebratus: ex aduerſo autē de Sturionis antiquo nomine plurimū dubitemus,
D qui ſit omniū ferè totius orbis fluuiorum incola longè notiſſimus: cùm tamē credendū non ſit, Sturio-
nē veteribus ignotū fuiſſe, aut Silurū veluti aliquo naturæ defectu, tota eius generis extincta ſobole
penitus euanuiſſe. Hoc quidē in alijs piſcibus euenit, præſertim lacuſtribus & fluuiatilibus, qui & no-
mine & alimenti præſtantia apud nos ſunt notiſſimi, à veteribus autem ne nominati quidem:
contrà à veteribus multi maximè commendantur, nobis planè ignoti. Non oportet tamen celeber-
rimorum quorumque apud antiquos piſcium nomina ponere ijs, qui apud nos quoque ſunt
in pretio, niſi id firmis rationibus, & à ſubſtantia naturaque piſcium ipſorum petitis inducti fa-
ciamus. Trutta hodiè & frequentiſſimus & optimus habetur piſcis, quo cùm lacus amneſque
Italiæ multi abundent, veriſimile non eſt, veteribus Romanis fuiſſe planè incognitum, quod tamen *Trutta qui*
antiquitùs verum ipſius nomen fuerit, affirmare non auſis. Sequitur alia (Iouij) non firmior conie- *antiquis vo-*
ctura. In Nilo, Boryſthene atque Danubio, vt Plinius de Siluris ait, etiamnum frequentiſſimos Stu- *cetur, igno-*
riones reperiri. Nam in omnibus Nili oſtijs & ſuperius prope Memphim Sturiones expiſcantur. In *tum.*

Boryſthene verò, qui hodie Neper eſt amnis, Phaſiq; & in ipſo Tanai apud Tanam emporium, tanta eorum eſt copia, vt cetariæ ibi inſtitutæ ſint officinæ, in quibus ea ſalſamenta ex Sturionum ouis ſalitis quæ Cauiaria dicimus, itemq; ipſa ſchinalia ex ſummo Sturionis ſpinali dorſo, ſale fumoq; inueterata conficiantur. Hæc quidem omnia fateor: præterea adeo frequentes eſſe & magnos in Danubio, vt eo minores etiam amnes ſubeant, qui in ipſum influunt, ſicuti Drauam, Sauum & Tybiſcum, vt mirum non ſit eos Moenum ſubire, ſicut Plinius ait. At præter Sturiones, in his etiam amnibus multi alij prægrandes piſces procreantur, ad quorum nonnullos eadem coniectura accommodari poteſt. quantum verò ad Athenæum attinet, à quo Iouius Silurũ Iſtrianum ſiue Danubianum honoris atq; excellentiæ cauſa nominatum fuiſſe ſcribit, vt ab eo Iſtrionem piſcem dictum putet, & inde fortaſſis Sturionem; reſpondeo: Athenæo non Silurum ſed Glanin ſiue Glanida Iſtrianum vocari, quem à Siluro diuerſum eſſe, firmiſſimis veterum & probatiſſimorum authorum ſententijs poſtea comprobabo, etſi ita conuerterit Gaza. Porro quæ ex Auſonij Moſella proferuntur de Siluro, pro Iouio non faciunt, qui Silurum deſcribit, *velut Actao perductum tergera olino*: cùm Sturioni tergum non flaueſcat, vt optimum oleum, ſed cæruleum ſit. Iam verò nec illud opinioni Iouij ſuffragatur, quòd Hiſpania omnis Sturionem hodie Sulium appellet, quæ vox à Siluro parum abeſſe videtur; nam quemadmodum veteribus piſcium nominibus gentium vocabula ob affinitatem accommodata nonnihil ad piſcium cognitionem conferre nõ negauerim: ita ex coniectura inde ſolùm petita nec cum alijs firmioribus coniuncta, certi aliquid colligi nemo dixerit. Lubrica enim eſt hæc ratio & ſæpè fallax. Quod ſi ex nominis ſimilitudine ſola, Sturionis vetus nomen quærendũ ſit, multò maior eſt Turſionis cum Sturione, quàm Siluri cum Sulio affinitas, vnica enim litera S. ex medio in principium tranſlata, ex Turſione, Sturionem efficies. Illam tamen Iouij opinionem libenter amplexus eſt in ſuis in Dioſcoridem commentarijs Amatus Luſitanus, & facilè cum Iouio credit, Silurum Græcorum noſtrum eſſe Sturionem, quòd Hiſpanicum nomen multùm ei fauere videatur: à Manardo verò & alijs reclamantibus ſine vlla ſententiæ illorum refutatione liberè diſſentit. His omnibus Iouij & aliorum idem ſentientium coniecturis vnicam rationem à natura & actionibus Siluri ſumptam opponimus: Silurum authore Plinio vbicunque ſit graſſari, omne animal appetentem, equos innatantes ſæpe demergentem &c. quæ in Sturionem nullo modo competere poſſunt; nam dentibus caret, neq; maleficus, neq; ferox eſt; à quibus moribus planè aliena eſt oris fabrica, vt neq; alia animalia petere, neq; demergere poſſit. Hæc itaq; Rondeletius. Contrà verò Hippolitus Saluianus Iouij opinionem acriter atq; eruditiſſimè tuetur, & cùm non ſolùm alij tanquam falſiſſimam reiecerint. verùm ipſe etiam Iouius ab eadem defeciſſe videatur, quippe qui totis triginta annis, quos poſt libri ſui de piſcibus editionem vixit, ceu manibus datis, ne vllo quidem modo defendere eam conatus fuerit, ſi nunc tanquam omnium veriſſimam & ab omni contradictione liberam in veritatis lucem (inquit) protulero, tota mihi accepta referenda fuerit. Et iure quidem optimo. Vt enim manifeſtiùs Silurum Sturionem eſſe declaret, contrarias rationes primùm excutit, quas videlicet ſic collegerat [i] Manardus: Primùm [k] Ariſtotele teſte Silurus *dentes adeo duros habet, vt morſu hamos frangat.* Nullos autem eſſe Sturioni dentes omnes ſciunt. [l] Silurus eodem authore *damnatur, cùm fert oua*, nos fœminas Sturiones ouis plenas, plus quàm enixas probamus; non vſq; adeò tamen, vt maribus, quod idem in Siluris facit, præferamus. [m] Silurus *canis exortu, quia ſublimis innatat, ſyderatur*, (eodem teſte) Sturiones eo tempore maximè commendantur. Silurus (Plinio teſte) *omne animal graſſando appetit, vt & innatantes equos quandoq; demergat*, quod facere nullus vnquam Sturiones vidit, ceu ſegnitiem potius quam tantam agilitatem præferentes, alioqui quo pacto magna animalia inſiliant, cùm non niſi minutiſſimis & ſugendo veſci poſſint. Mitto longam illam & quaſi ſingularem ouorum cuſtodiam, de qua [r] Ariſtoteles & eum ſecutus [o] Plinius: & quòd fluuiatilis ſemper ab [p] Ariſtotele dicitur, neq; inter eos piſces connumeratur, qui ex mari ad flumina aſcendunt, è quorum numero Sturionẽ eſſe certum eſt: Et quòd præcipuæ magnitudinis eſt Silurus, nec minus quindecim talentis aliquando pendet, teſte Plinio: ad quam molem nullus Sturio producitur. Vnum eſt (ſubdit Manardus) quod plurimùm apud me poteſt, quòd ſcilicet Plinius prope Padum natus, & qui propter Tyberis ripas vixit, Silurum, ſi eſſet Sturio, peculiarẽ Nilo non feciſſet, ſed Attilo potius Padano ſicuti magnitudine, ita natalibus aſſociaſſet. Hæ (inquit Saluianus) ſunt rationes, quibus Sturionem Silurũ eſſe non poſſe, non probari ſolùm, ſed certiſſimè etiam demonſtrari omnes credunt: quas tamen nos facillimè diluemus, ſi quædã prius parũ huc vſq; animaduerſa edocebimus. Sciendum itaq; primũ Siluri nomen Græcũ & non Latinũ vocabulũ eſſe, nã præter id quod Dioſcorides, Strabo, Galenus, P. Aegineta, Athenæus, Aelianus, ac Euſtathius σιλέρȣ meminerunt, ipſe etiã Athenæus atq; Euſtathius etymologiã edocẽt, dicẽtes Σιλέρος dicitur ἀπὸ τȣ̃ σείειν τὴν ȣ̓ρὰν συχνά, hoc eſt, quia crebrò caudã moueat. Aduertendũ præterea Ariſtotelẽ, qui nunquam σιλέρȣ meminit, γλανίδος mentionem feciſſe, cuius Pauſanias etiam, Athenæus atque Aelianus meminerunt: Poſtremò notandum quòd licet tum σιλέρον, tum γλανίδα fluuiatilem ac magnum piſcem ſcriptores faciant, non propterea vnum atque eundem piſcem eſſe, vt opinatus eſt Plinius, ea quæ ex Ariſtotele

Cauiaria vnde ad nos perferantur.

Color Sturionis.

Sturionem Silurũ eſſe.

[i] *L. 9. Epiſt. 2.*
[k] *L. 9. Hiſt. cap. 37.*
[l] *L. 8. Hiſt. cap. 30.*
[m] *L. 8. c. 20. & li. 9. c. 15.*
[n] *L. 6. Hiſt. cap. 14.*
[o] *L. 9. c. 37.*
[p] *L. 8. Hiſt. cap 30.*

Siluri etymum.

E F G H

A [q] Ariſtotele Glanidi debentur, Siluro tribuens: cuius errorem Theodorus Gaza, ac illi etiam qui nuper Pauſaniam Latinum reddidere, ſecuti ſunt: Ille enim Ariſtotelis, hi verò Pauſaniæ γλανίδα Silurum interpretati. Quòd γλάνις autem & σιλόυρος non vnus ſed duo piſces ſint, ex multis intelligi poteſt: & primò ex ipſo etiam Plinio, qui licet, vbi ea Siluro aſcribit, quæ Glanidi ab Ariſtotele tribuuntur, vnum atque eundem piſcem faciat, alijſque ita errandi occaſionem dederit, [r] alibi tamen eodem capite quibus morbis tum Silurus, tum Glanis medeatur, edocens, duos piſces eſſe arbitrari videtur, quòd [s] rurſus manifeſtiſſimè demonſtrat in ſuo piſciũ catalogo, in quo & Silurum & Glanidem commemorat: id haud facturus, ſi vnum tantùm piſcem arbitratus eſſet: Verùm cùm tanta ſit Plinij in hac re inconſtantia, vt nõ minus alteri falſæ opinioni (cuius ipſe primus, vti arbitror; author extitit) quàm huic veræ noſtræ ſubſcribat, Athenæum atque Aelianum de Siluro & de Glanide agentes conſulamus: Athenæus itaque cùm inquiat: *Qui verò in Nilo ſunt Lati, magnitudine excellunt, vltra ducentas libras. Eſt autem hic piſcis candidiſſimus & ſuauiſſimus omnibus modis conditus, ſimilis Glanidi, qui reperitur in Iſtro*: deinceps verò quatuor aut quinque interiectis lineis ſic ſubdat: *In Nilo ſunt Torpedo, Porcus, Simus, Phagrus, Oxyrinchus, Allabes, Silurus, Synodontis, Eleotris, Anguilla, Thriſſa, Abramis, Typhle, Lepidotus, Phyſa, Mugil, alijque plurimi:* manifeſtè Silurum & Glanidem, duos piſces eſſe indicat.

[q] *L. 9. cap. 16. & 31.*

Glanis à Siluro differt.

[r] *L. 31. cap. 10.*

[s] *L. 32. cap. 10.*

B Nam Latum Nili piſcem Glanidi aſſimilaturus, fruſtrà ad Glanidem Iſtri confugiſſet, ſi in ipſo etiam Nilo reperiretur Glanis, vti reperiretur certè, ſi Silurus (quem ipſemet Niliacis piſcibus annumerat) Glanis eſſet: Præterea ſi duo non eſſent piſces, iure culpandus eſſet Athenæus, vt qui non ſolùm eadem pagina, ſed eiſdem ferè lineis ineptè vſus eſſet ſynonymis nominibus, eundem piſcem Glanidem primùm, paulò verò pòſt Silurum appellans: Aelianus autem non ſolùm idem demonſtrat, cùm vtrique proprium caput fecerit, ſed ſcribens etiam: *Glanis piſcis accola Meandri & Lyci Aſianorum fluminum & Europæi Strymonis, ſpeciem Siluri ſimilitudinemque gerit*: omnem adeo ſcrupulum euellit; vt non niſi imprudenter admodum id negari poſſit amplius. Nec eſt vt quiſpiam obijciat, ſimiles ſaltem exiſtimari ab Aeliano, quando haud id noſtra interſit, quippe qui eos duos piſces eſſe (vt manifeſtiſſimè Aelianus teſtatur) comprobare contendimus, num magis minuſuè ſint (vt quod rationem noſtram non interturbet) nunc negligentes: quam tamen ſimilitudinem (quippe cuius ſolus Aelianus meminit) paulò pòſt excutiemus: Nunc verò alia etiam ratione, Silurum alium piſcem eſſe à Glanide declaremus. Cùm ſcriptores omnes qui de Glanide loquuntur, eum aut validiſſimis munitum dentibus, aut ferocem & ſæuum faciant, eundemque marem ſolum omnium ædita cuſtodire oua ſæpè & quinquagenis diebus, ne abſumantur ab alijs, & caniculæ exortu ſiderari & aliàs fulgore ſopiri teſtentur,

C nemo vnquam horum vllum Siluro tribuit: Et pari etiam ratione cùm omnes ferè authores qui de Siluro agunt, eum ſaliri conſueuiſſe aſseuerent, de Glanide id nemo teſtatum reliquit. Quibus ſic declaratis, nihil eorum eſse quæ Siluro iurè debentur, quod Sturioni non quadret, manifeſtiſſimum eſt. Nã quod ad Ariſtotelem attinet, *validos habere dentes, quibus hamum frangat; damnari cum ferè oua, fæminam præſtantiorem eſſe, canis exortu ſiderari, oua quinquaginta diebus cuſtodire & fluuiatilem tantùm eſſe*, non de Siluro (cuius vt diximus, nuſquam meminit) ſed de Glanide teſtatum reliquit ipſe: quem perperam Theodorus Plinium ſecutus, Silurum interpretatus eſt. Quod verò ad Plinium ſpectat, ipſe quoque γλανίδα Silurum vocans, ferocem maleficumque Silurum fecit. Nec ſi Plinius (vt nos quoque fatemur) modò γλανίδα, modò verò σιλούρον, Silurum nuncupare ſolitus eſt, cùm inquit. [t] *Silurus graſſatur vbicunque eſt, omne animal appetens, equos natantes ſæpe demergens præcipuè in Rheno Germaniæ amne*, σιλούρον & non γλανίδα ab eo Silurum vocari dicendum eſt: propterea quod ex Ariſtotele id Glanidi aſcribente, hoc non tranſcripſerit. Nam cùm nullus antiquorum ſæuum & ferocem Silurum eſſe teſtatur, Glanis verò ([u] Ariſtotelis teſtimonio) duriſſimis ſuis dentibus hamum rumpere, & (vt paulò infrà monſtrabimus) tum in Rheno, tum in pleriſque alijs fluminibus homines deuorare ſoleat: γλανίδα potius quàm σιλούρον, Silurum ab eo vocari arbitrandum eſt. Quod Glanides

[t] *L. 9. c. 15.*

[u] *L. 9. Hiſt. cap. 27.*

D autem in Rheno & in nonnullis alijs fluminibus hominum deuoratores ſint, teſtis eſt [x] Pauſanias, dicens: *Feras in pernitiẽ hominũ non ferunt Græcorũ amnes, quemadmodũ Indus & Nilus, præterea Rhenus & Iſtrus, Euphrates & Phaſis. Hi enim feras hominum deuorantes, ſimiles Glanidibus in Hermo & Mæãdro verſantibus, procreant, excepto colore nigriore & robore; nam his Glanides inferiores ſunt.* Verũ cùm verba hæc nihil minus probare videantur, quã feros & hominũ vorantes Glanides in Rheno reperiri, vti nos monſtrare cõtendimus, quippe qui illud idẽ quod prius de Glanide ſcripſerat Plinius, à Pauſania etiã cõfirmari aſſeueramus: quo pacto id certè ex illis probetur, innoteſcet, ſi quid ſibi velint hæc Pauſaniæ verba, haud omnibus (mea quidẽ ſentẽtia) probè nota diligentiùs excutiemus. Cũ igitur Pauſanias inquiat Rhenũ, Iſtrũ, Euphratẽ (Nilũ, Indũ) & Phaſim feras hominũ deuoratrices procreare, Glanidibus in Hermo & Mæãdro verſãtibus ſimiles, excepto colore nigriore & robore, nã robuſtiores ſũt quã Glanides, haud intelligendũ eſt (vt falsò opinãtur nõnulli) feras illas à Glanidibus ſpecie diſtinctas eſſe, quãdo ſolo colore nigriore ac robore diſtingui ſpecificã diſtinctionẽ nõ faciat, & maximè cũ nõ ſimpliciter à Glanidibus ſed ab illis ſolũ, qui in Hermo & Mæãdro verſãtur, colore nigriore & robore illas

[x] *Lib. 4.*

differre teſtetur: accedatque ad hoc, quòd cùm Athenæo authore in Iſtro etiam Glanis reperiatur, ſi E
feræ illæ à Glanidibus ſpecie differrent, eas Glanidibus aſſimilaturus Pauſanias, haud ad Hermi &
Mæandri Glanides confugiſſet: ſed illis, qui in eodem Iſtro reperiuntur, aſſimilaſſet. Nihil igitur
aliud ſæuæ illæ Rheni, Iſtri, Euphratis (Nili, Indi) & Phaſis Pauſaniæ feræ ſunt, quam Glanides, Her-
mi & Mæandri Glanidibus nigriores & robuſtiores: & ob id forſan feræ potius quàm Glanidis nomi-
ne appellata à Pauſania. Quamobrem vti Pauſanias Glanides Euphratis, (Nili, Indi) Phaſis, Rheni &
[y] L.5.Hex. Iſtri feras homines deuorantes; ita Plinius Glanidem Rheni omne animal appetentem & equos na-
tantes ſæpe demergentem, Silurum appellare videtur. Ad cuius [y] Plinij imitationem D. Ambroſium,
voraciorem minorum piſcium Silurum dixiſſe credendum eſt. (Item cùm inquit: *Captus eſt Silurus, &
inutilis præda deſecta eſt.* Verùm præter Ambroſium, alij etiam atque ipſe Aelianus & Athenæus meo
iuditio Glanin aliquando Silurum vocant.) Nec obſtat. vti videtur Manardo, quòd Sturionū noſtro-
rum nullus talenta quindecim pendeat: ad quam magnitudinem (Plinio teſte) aliquando Silurus
excreſcit, quando non vbique ſed in ſolo Nilo fluuiorum omnium maximo, maximos etiam pro-
creari piſces, maximè rationi eſt conſonum. (Ego hanc magnitudinem ad Glanidem quoque perti-
nere putem, quoniam num in Nilo Sturio ſit, non conſtat, & antè ex Ariſtobulo id negauimus. Nam
quod ad præcitatam Aeliani & Athenæi Silurum Nilois piſcibus annumerantium authoritatem atti- F
net, fieri poteſt, quòd vel ipſi Silurum pro Glanide imprudenter poſuerint.) Nec illud quod plurimū
apud Manardum poteſt, aliqua apud nos dignum eſt conſideratione: peculiarem ſcilicet Nili piſcem
Silurum cenſeri à Plinio, cùm Sturiones in Pado prope quem natus erat, & in Tyberi, propter cuius
ripas vixit, frequentes reperiantur. Nam haud Siluri Niliaci, ceu peculiaris Nili piſcis meminit Pli-
nius, vti opinatur Manardus, ſed ceu reliquorum Silurorum maximi, quemadmodum Plinij verba
contemplanti manifeſtum eſt. Quinimo & ipſemet eodem capite paulò infrà, in Rheno quoque Si-
[z] L.32.cap.10. lurum reperiri teſtatur. Et [z] alibi inquit: *Siluri fluuiatilis, qui & alibi quàm in Nilo naſcitur.* (Hæc quo-
que meo iudicio ad Glanin pertinent: Si enim ad Sturionem referri debent, quid attinebat fluuiati-
lem vocare, ſi marinus piſcis eſt.) Nec eſt quòd quiſpiam poſtremò obijciat, Sturionem quem Silo-
rum eſſe contendimus, ſimilitudinem nullam habere cum eo piſce, quem Glanidem fecimus: cùm ta-
men Aeliano authore (vt ſuprà citauimus) Glanis piſcis incola Mæandri & Lyci Aſianorum fluuio-
rum & Europæi Strymonis ſpeciem Siluri, ſimilitudinemque gerat. Nam Aelianus in authoribus de-
ſcribendis diligens certè, ſed haudquaquam in excutiendis eorum dictis induſtrius, cùm in citatum
Pauſaniæ (cuius etiam auditor fuit ſub Adriano principe) locum incidiſſet, ſæuaſq; illas Rheni, Iſtri,
Euphratis, & Phaſis feras à Glanidibus Mæandri & Hermi ſpecie diſiungi (vt prima facie verba ipſa G
monſtrare videntur) arbitraretur; eidemque prædictus etiam occurriſſet Plinij locus; videns illas
Rheni ac Iſtri feras, quarum meminit Pauſanias, à Plinio Siluros appellari; nec aduertens Glanidem
& Silurum hoc loco, vt alijs multis, vnum atque eundem piſcem exiſtimari à Plinio (imo confundi
potius) ſed opinatus potius ei, non ſecus quàm Græcis omnibus Silurum verè alium piſcem eſſe à
[a] L.11.cap.45. Glanide, rem ipſam magis interturbās ſcripſit [a] *Glanis piſcis incola Mæandri & Lyci Aſianorum flumi-
num & Europæi Strymonis, ſpeciem Siluri ſimilitudinemque gerit.* Quibus verbis ſicuti omnes Græcos
authores ſecutus, Silurum rectè alium piſcem à Glanide fecit, ſic perperam eos ſimiles eſſe aſſeuera-
uit: nam præter id quòd nullus alius ſcriptorum hos piſces ſimiles fecit, nec ipſe, niſi incuria Plinianæ
interpretationis deceptus, eos ſimiles exiſtimaſſet. (Alias idem Aelianus Silurum apud Myſos ad
Pontum hamo capi ſcribens, cui eſca aſſus tauri pulmo appendet, Glanin, non Sturionem quoq; in-
[b] L.14.c.35. telligit.) Sic [b] itaque rationibus, aduerſariorum iudicio inſolubilibus, non confutatis ſolùm argutis ver
bis, ſed re ipſa prorſus atque funditus peſſundatis; ne vllus dubitandi locus relinquatur amplius, eui-
dentiſſimis etiam veterum teſtimonijs Sturionem antiquorum Silurum eſſe confirmemus. Primùm
Sturionem Silurū eſſe. enim ſicuti Sturiones marini ſunt & fluuiatiles (vt monſtrauimus) ſic à Plinio inter piſces amnis &
maris communes recenſentur Siluri: idemque teſtatur Auſonius dicens: H

Nunc pecus æquoreum celebrare magne Silure, Quem velut Actæo perductum tergora oliuo
Amnicolam Delphina reor.

(Addi hîc poteſt, quòd Glanidem nemo marinum facit.) Et vti ex maiorum piſcium numero ſunt,
ſic inter magnos piſces à veteribus connumerantur Siluri. Et quemadmodum in pleriſque locis ſa-
liuntur Sturiones, ita à veteribus Siluros ſaliri conſueuiſſe proditum eſt (& hodie ſalitus vt olim affer-
tur.) Sed cùm hæ tres conditiones (etſi vix alicui alij piſcium conueniant) Sturionem Silurum eſſe
plenè ac indubitanter non comprobent: potiora & certiora iam proferamus teſtimonia, à Plinio
exordientes. Qui Siluri nomine modò Glanidem, modò Silurum (vt diximus) appellare ſolitus, cùm
perperam Siluro quæ Glanidi debentur, (vt ſuprà citauimus) dicens: *Silurus graſſatur vbicunque eſt
omne animal appetens, equos natantes ſæpè demergens, præcipuè in Rheno Germaniæ amne prope Lisbonum*
(quod poſtremum verbum vti mendoſum eſt certè; ita hactenus congruam eius caſtigationem non
habemus,) ſubiunxit: *& in Danubio* (*Mario* autem vt in impreſſis legitur codicibus, vel *mari*, vt in
manu-

A manuſcriptis habetur, ceu ſuperuacua & temerè addita dictio expungi debet, [nobis ſecus videtur]
Extrahitur Porculo marino ſimilis. Quibus verbis Silurum deſcribens, Sturionem clarè pingit. Arbitra-
tus namque maiorem Sturionem Silurum vocatum, à minori qui à nonnullis antiquis (vt infrà expli-
cabimus) Porcus marinus appellatur, ſpecie (vt ſuprà notauimus) differre; Silurum ſiue maiorem
Sturionem Porculo marino ſiue minori Sturioni ſimillimũ eſſe jure teſtatur. (Hæc cum ſuperioribus
haud firmiter cohærent, in quibus Silurum Rheni Glanidem eſſe dictum eſt. Et non benè locum
Plinij reſtituit, qui per ſe clarus eſt.) Nec quod mox ſubnectit ſcribens: *In Boryſthene memoratur præ-
cipua magnitudo, nullis oſsibus ſpiniſuè interſitis, carne prædulci* (ſi de Siluro intelligendum ſit, vti nos
certè credimus) Sturionem dedecet: quando in Boryſthene quarto Scythiæ fluuio, ſecundum Iſtrũ
omnium maximo, qui hodie Neper appellatur, non ſolùm maximus reperiatur Sturio, ſed etiam car-
ne ſit prædulci, vt quiſque Sturionem comedens animaduertere poteſt. Nec ſi Sturio quaſi oſſeam
dorſi ſpinam habeat, Silurum eſſe non poſſe obijciendum, ob illud Plinij: *nullis oſsibus ſpiniſuè interſi-
tis:* quando arbitrandum ſit, his verbis Plinium intellexiſſe, vna tantùm ſpina, quæ ferè oſſea à capite
per dorſum ad caudam traijcitur, munitum eſſe Silurum, nullaſque alias (quod in pleriſque alijs pi-
ſcibus accidit) ab hac oriri, quibus caro eius tota atque corporis ambitus veluti coſtis ſæpiatur. (Ego
B Plinium ijs verbis oſtendere voluiſſe putem, pro oſſibus & ſpinis cartilagines habere: Sturio enim ex
cartilagineis eſt, vt modò dicetur.) Nec etiam noſtra interturbatur opinio, propterea quòd prædictis
verbis Antaceum deſcribere videatur Plinius, cuius ſic antea meminerat [c] Herodotus: *Præbet Bory-
ſthenes ingentia Cete, ad ſalſuram ſpinis carentia, quæ Antaceos appellant,* nam hæc quoque Sturioni
quadrant, quippe qui prægrandis admodum in Boryſthene capi atque ſaliri ſoleat: nec inconuenit ibi
Antaceum vocari, etſi alij Silurum appellent. (Ego Antaceos à Sturione diuerſos eſſe non dubito.)
Poſtremò quod ſtatim addit, inquiens: *in Gange India Plataniſtas vocant, roſtro Delphini & cauda, ma-* Plataniſta.
gnitudine autem quindecim cubitorum: vti de Siluro dici certè videtur, ita pro noſtra opinione apertè
pugnat: cùm Sturio quem Gangis accolas Plataniſtam vocare dicit, roſtro & cauda abſimilis non ſit.
Quamobrem Auſonius etiam Gallus Silurum amnicolam Delphinum appellat, illumque deſcribens,
Sturionem egregiè repræſentat. Inquit enim.

Nunc pecus æquoreum celebrabere magne Silure
Amnicolam Delphina reor, ſic per freta magnum
Aut breuibus defenſa vadis, aut fluminis vlnis
Te virides ripæ, te cærula turba natantum
C *Aeſtus, & extremi procurrunt margine fluctus.*
Cùm vento motuuè ſuo telluris ad oras
Aequora; vicinique timent decreſcere montes.
Quem velut Actæo perductum tergore oliuo
Laberis & longi vix corporis agmina ſoluis
Aut cum tranquillos moliris in amne meatus
Te liquidæ mirantur aquæ, diffunditur alueo
Talis Atlantiaco quondam Balæna profundo
Pellitur, excluſum fundit mare, magnaque ſurgunt
Hic tamen hic noſtræ mitis Balæna Moſellæ
Exitio procul eſt, magnoque honor additus amni.

Quibus carminibus nihil certius exprimi potuit, quàm pro Sturione Silurus, cùm magnum fluuiatilem
ac marinum, Delphino ſimilem & mitem eſſe, atque tergore ipſo natiuum olei referre colorem, quæ
ab ipſo Auſonio Siluro tribuuntur, adamuſſim Sturioni reſpondeant. (Ego quidem Auſonij Silurum
Sturionem eſſe non dubito, ſed ab Auſonio Delphinum amnicolam vocari à ſimilitudine capitis, quæ
nulla penè eſt, & caudæ nõ puto, ſed vel à robore, vel potius à magnitudine, nam Sturio inter Moſel-
læ piſces, facilè maximus eſt. Antaceus verò Boryſthenis caput Delphino diſſimile non habet.) His
igitur cùm clarè ſatis (mea quidem ſententia) pateat Sturionem noſtrum veterum Silurum eſſe. Iam
declaremus (vt ſuprà polliciti ſumus) Sturionem, marinum etiam Porcum à veteribus vocatum fuiſ-
ſe: Cuius quidem rei optimus atque certiſſimus teſtis eſt [d] Iſidorus Hiſpalenſis, qui vixit plus octigen- *Porcum ma-*
tis ab hinc annis: nam ſcribens: *Porci marini, qui vulgo Suillæ, qui dum eſcam quærunt, more Suis terram* *rinum dici.*
ſub aquis fodiunt: Circa guttur enim habent oris officium, & niſi roſtrum arenis immergant, paſtum non [d] *L.12.c.6.*
D *colligunt*: præter id quòd ſub marini Porci nomine apertiſſimè Sturionem deſcribit, vt nullus relinque-
retur dubitandi locus, marinum Porcum in Hiſpania (is enim Hiſpanus erat) vulgo Suillo vocatum
fuiſſe teſtatur: vti & hodiè ab Hiſpanis (vt ſuprà retulimus) Solho aut Sulio vocatur Sturio. Hæc
itaque omnia Saluianus. Andræas Matthiolus in prioribus ſuis in Dioſcoridem cõmentarijs pro Silu-
ro exhibet ſquamoſum & bene dentatum piſcem, deceptus nimirum ab aliquo, qui hanc effigiem ceu
veri piſcis alicuius ei obtulit, ſed qualem ea pictura oſtendit, piſcem nullum reperiri puto, & ipſe in *Silurus Matthioli.*
poſterioribus commentarijs, Gazę interpretatione deceptum ſe fuiſſe profitetur, Saluianique ſenten-
tiam amplexus Sturionem pro Siluro depingit. Ab hac opinione recedit Geſnerus, verum Silurum *Silurus Geſ-*
eſſe autumans, qui Saluiano Glanis eſt Ariſtotelis & Silurus hominum, animaliumque deuorator. *neri.*
Bellonius Glanidem, Silurum & Hyænam, ſynonyma facit. Rondeletij de Siluro iudicium ridiculum
eſt, neſcioque quomodo vir tam grauis in tam grauem errorem impegerit. Pingit enim piſcem ex
Aſellorum (vt apparet) genere, tanquam à Geſnero pro Siluro miſſum, qui tamẽ non hunc ſed quem
ille capiti de Glanide ſubſequenti præfixit, miſiſſe ſe teſtatur. Idem Rondeletius Sturionem Dorioni

in libro de piſcibus apud Athenæum ὀνισκον vocari contendit, argumento quòd hic Muræna fluuiati- B
Omiſcus Dorionis. li vnam duntaxat ſpinam tribuit ſimilem Oniſco, ſpinam totũ vertebrarũ contextum vocans, negatq; præter Lampetram ſiue fluuiatilem Murænam & Sturionem, alium piſcem dari, cui vnica tantùm ſit dorſi ſpina & in nullas vertebras diuiſa: quam quoque opinionem in Aello refutauimus. Multo probabilior coniectura eiuſdem eſt [e] Sturionem Galeno γαλαξίαν vel γαλεξίαν vocari: dubitari tamen poteſt: corporis quidem ſimilitudo, oſque in ſupina parte ad Galeos ſiue Muſtelos quadrat, ſed Galaxian in Græciæ mari naſci negat Galenus, argumento quòd Philotimus eius non meminit, in quo Sturiones dari certum eſt; niſi dicamus, fortaſſis non meminiſſe Philotimum, quia Sturio in alto mari rarò capitur, at non longè à litore & fluuiorum oſtijs, & tunc cùm paruus adhuc eſt, & contemptus. Rurſus Sturio branchias contra Galeorum morem opertas habet, & valde pinguis eſt, pinguis tamen etiam Galeus Rhodius; Galeni verba ſunt: Galeorum (in quibuſdam codicibus teſte Rondeletio Galeonymorum legitur,) *non vna eſt ſpecies, nam piſcis qui in maximo habetur pretio apud Romanos Galaxias vocatus, ex genere eſt Galeorum, qui in Græcia mari naſci non videtur, quæ cauſa eſt cur Philotimus ipſum ignoraſſe videatur*. Idem denique Rondeletius fusè admodum, & vt mihi videtur (ingenuè loquor) eruditè docuit, Sturionem antiquis Acipenſerem (Feſtus Aquipenſerem ſcribit. Fortè & Acipenſis in recto caſu profertur, à quo accuſatiuum Martialis formauit Acipenſem, vbi tamen alij Acipenſera legunt.) vocari. F

[e] L. 3. Alim.

Galaxia ſiue Galexia Galeni.

Acipenſerẽ Sturionem eſſe.

Quod vt clariùs oſtendat, primò docet ex veterum teſtimonijs, Acipenſerem ab Elope & Anthia, quibuſcum implicatur, differre. Acipenſere quidem (inquit) cùm nullus alijs apud Romanos celebrior vnquam piſcis fuerit, tamen quis is ſit, hodie ambigitur; hac maximè de cauſa, quòd Elopem eundem eſſe & Acipenſerem exiſtimarunt permulti, qui cùm quæ Elopi à veteribus tribuuntur, vix vlli è piſcibus noſtris competere viderent, Acipenſere nos hodie carere, perinde ac ſi omnino è medio ſublatus eſſet, vel in rerum natura amplius non exiſteret, multis perſuaſerunt, ac proinde quis fuerit Elops vel Acipenſer apud veteres, nos penitus ignorare. Acipenſerem igitur & Elopem, eundem eſſe piſcem non recentiores ſed etiam veteres quidam opinati ſunt. Athenæus, *Appion Grammaticus in lib. de Apicij delicijs piſcem qui Elops nominatur, Acipẽſerem eſſe ſcripſit.* [f] Plinius: *Apud antiquos piſcium nobiliſſimus habitus Acipenſer, vnus omnium ſquamis ad os verſis contra aquam nando meat, nullo nunc in honore eſt, quod quidem miror, cùm ſit rarus inuentu. Quidam eum Elopem vocant.* Gaza quoque ἔλοπα Ariſtotelis Acipenſerem vertit. Ex his eundem eſſe (veterum nonnullis creditum) Elopem & Acipenſerem liquidò conſtat. Quibus duo alia teſtimonia opponimus, Ouidij nimirum & eiuſdem Plinij: ille enim in fragmento operis de piſcibus diuerſis in locis Acipenſeris & Elopis meminit;

[f] L. 9. c. 17.

Elops.

Et precioſus Elops noſtris incognitus vndis, G

Et circa finem: *Tuque peregrinis Acipenſer nobilis vndis.*

At ne videatur Ouidius eundem piſcem diuerſis nominibus appellaſſe, audi [g] Plinium citantẽ priorem locum: *Elopem quoque dicit eſſe noſtris incognitum vndis*, ex quo apparet falli eos qui eundem Acipenſerem exiſtimarunt. Elopi ſanè palmam ſaporis inter piſces multi dedere. Minimè autem veriſimile eſt Ouidio qui in optimatum & principum domibus plurimus fuerat, Acipenſerem diuitum tantùm menſis dignum habitum, ignotum fuiſſe. Ouidio aſſentitur [h] Columella, qui de Elope hæc ſcripſit: *Fretorum differentias noſſe oportet, ne nos alienigeni piſces decipiant, non enim omni mari omnes eſſe, vt Elops qui in profundo Pamphylio, nec alio paſcitur.* Idem [i] Aelianus tradidit in mari Pamphylio ſolùm, nec niſi rarò & vix capi. Varro tamen Elopem Rhodium etiam fuiſſe ſcripſit in ſatyra περὶ ἐδεσμάτων inſcripta citante Aulo Gellio. Quòd verò Anthias ab eodem Elope differat, docet ex Dorione Athenæus. Cùm enim dixiſſet; τὸν δὲ ἀνθίαν τινὲς καὶ κάλλιχθυν καλοῦσιν, ἔτι δὲ καλλιώνυμον καὶ ἔλοπα: aliquantò pòſt ſubdit: Δωρίων δὲ ἐν τῷ περὶ ἰχθύων διαφέρειν φησὶν ἀνθίαν καὶ κάλλιχθυν, ἔτι δὲ καλλιώνυμον καὶ ἔλοπα. Quare non ſine veterum authoritate ab Acipenſere & Anthia Elopem ſecernimus. Dicam quod maius eſt: Elopes etiam communi nomine piſces omnes dici, quòd voce careant: Athenæus: *Dic mihi ò Theſſale luctator Myrtile, cur piſces à poetis Elopes vocantur? Et ille: videlicet quia voce carent. Volunt enim ſecundum analogiam Illopas dici, quòd voce priuati ſint: nam* ἴλλεσθαι *ſignificat* εἴργεσθαι, *id eſt prohiberi, &* ὄψ *vox eſt.* Idem Phauorinus: ἔλλοπες, ἐλλείποντες τῆς ὀπὸς, τουτέστιν ἄφθογγοι, ἄφωνοι. Ellopes dicuntur qui voce deſtituti ſunt. Alij Elopas ſquamoſos piſces intelligunt, παρὰ τὸ ἐν λεπίσιν εἶναι. Et apud Theocritum ἐλλοπιεύειν pro piſcari. Acipenſer igitur Latinum nomen eſt, teſte Athenæo, ſimplici c. ſcribendum duabus primis ſyllabis breuibus, vt ex Lucilij verſibus liquet, quos Cicero [k] citat: H

[g] L. 32. cap. 11.

[h] L. 8. c. 16.

[i] L. 11. cap. 21.

Elopes dici omnes piſces aut ſaltem ſquamoſos.

[k] L. 2. de finib.

O Publi, ò gurges, Geloni es homo miſer, inquit,
Cœnaſti in vita nunquam bene, cùm omnia in iſto
Conſumis, Squilla atque Acipenſere cum decumano.

Et Martialis:

Ad Palatinas Acipenſera (aliàs Acipenſem) *mittito menſas,*
Ambroſias ornent munera rara dapes.

Ex his apparet Grammaticorum quorundam error, qui authore Sipontino Acipenſerem ab accipiendo dictum putant, quòd frequenter accipiatur: nam & rarus eſt piſcis & nomen duplici c. ſcribendum

foret

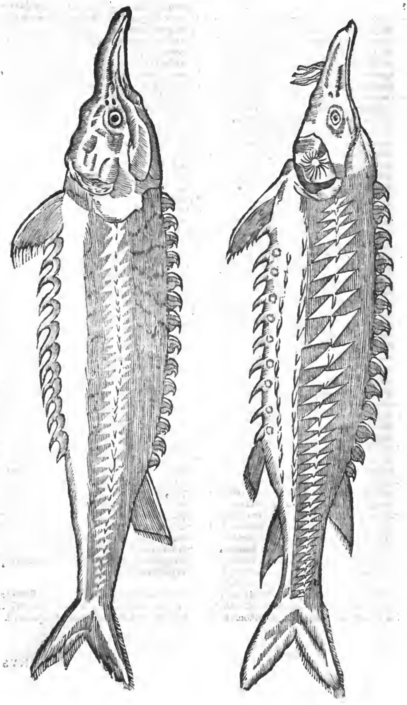
A foret. Quis vero ſit is piſcis, ex nullo veterum meliùs quàm ex Athenæo diſcere licet. Is cùm de Ga-
leis ex Ariſtotele locutus fuiſſet, poſtremò de Galeo vario & Vulpe, ſubiungit: *Archeſtratus qui Sar-
danapali vitam vixit, de Galeo Rhodio ſcribens, eundem eſſe opinatur, cum eo qui apud Romanos cum tibijs
& coronis in canis circumferebatur, coronatis etiam ijs qui geſtarent, vocatque Acipenſerem* (Geſnerus
Græcos codices quibus vſus eſt, teſtatur bis habere ἀκκιπένσιρα per κ. duplex: qui verò nuperrimè
impreſſus eſt, & cui animaduerſiones ſuas appendit Caſaubonus, bis habet ἀκκιπήσιον.) *ſed hic qui-
dem paruus & porrectiore roſtro eſt, & figura triangulari magis quàm ille* (μᾶλλον ἐκεῖνον. malim ἐκείνου
ἤγουν τοῦ ἐν ῥόδῳ γαλεοῦ: id eſt magis quàm ille, nempe Galeus Rhodius.) *Horum viliſſimus & minimus
non minoris venit quàm mille nummis Atticis.* Partim ex ijs partim ex alijs quæ mox dicentur colligo
piſcem eum marinum, qui à noſtris Sturio dicitur, à Gallis Eſtourgeon, à Burdegalenſibus Creac, ab
Italis Porcelletto Acipenſerem eſſe. Nam cùm Galei, vt Vulpes, roſtro ſint oblongo, huic multò ma
gis promineat roſtrum, vt meritò Vulpe Galeo μακρορυγχότερος dicatur. Huic notæ accedit alia certa
admodum & euidens, nimirum corporis totius figura triangularis. Centrina quidē corpore eſt trian- *Centrina.*
gulari, ſed roſtro non porrecto, eſtque piſcis planè ignobilis & inſuauis. Galei cæteri rotundo ſunt cor
pore, ſed Sturio ventre eſt plano, latera ob oſſa vtrimque poſita angulos duos, dorſum inter hæc emi-
B nens tertium angulum, conſtituunt. Adde quòd cartilagineus eſt piſcis, quam ob cauſam Athenæus
cum cæteris cartilagineis coniunxit. Quod ſi quis aliquem ex cartilagineis proferre poſſit, cui hæc Aci
penſeris figura magis conueniat, quàm Sturioni, libenter in eius opinionem diſcedam. Veruntamen
duo ſunt quæ ſententiæ noſtræ repugnare videntur. Vnum quòd Acipenſerem Athenæus paruum
eſſe dicat, cùm Sturiones noſtri ſæpe ad cetacei piſcis magnitudinem accreſcant. At de Sturione mari-
no verba facit, qui ferè cubiti magnitudinem non excedens cum Vulpe Galeo collatus rectè paruus
dicitur, in aquis verò dulcibus ſaginatus longè grandior fit. Olim Romā aduehebantur marini quod
etiam hodiè fit, vidique illic paruos tantùm Sturiones, quales etiam noſtri ſunt, qui in mari capiuntur. [1] *Lib. 3. Saturn.*
Ciceronis de eodem piſce hæc verba ſunt in dialogo de fato, citante [1] Macrobio. *Quum eſſet apud ſe ad
Linternum Scipio, vnaq; Pontius, allatus eſt fortè Scipioni Acipenſer, qui admodum rarò capitur, ſed eſt pi-
ſcis, vt ferunt, omnino nobilis, Cùm autem Scipio vnum & alterum ex ijs qui eum ſalutatum venerant in-
uitaſſet, pluresque etiam inuitaturus videretur, in aurem Pontius; Scipio (inquit) vide quid agas, Acipen-
ſer iſte paucorum hominum eſt.* Hæc poſtrema Pontij verba, & ad piſcis paruitatem & ad conuiuarum
dignitatem referri poſſunt, perinde ac ſi dicat, piſcem minorem eſſe, quàm vt tot conuiuis ſatisfacere
poſſit, vel præſtantiorem & delicatiorem, quàm vt quibuſlibet conuiuis apponi debeat. Alterum
C quod ſententiæ noſtræ reclamat, ex Plinio & Nigidio ſumitur: *Acipenſer* (inquit Plinius) *vnus om-
nium ſquamis ad os verſis contra aquam nando meat.* Et Macrobius: *Quod ait Plinius de Acipenſeris ſqua
mis, id verum eſſe maximus rerum naturalium Nigidius Figulus oſtendit, in cuius libro de animalibus quar
to ita poſitum eſt: cur alij piſces ſquama ſecunda, Acipenſer aduerſa ſit?* Quibus reſpondemus, de Acipen
ſere hæc dicta eſſe ab ijs qui eundem eſſe cum Elope crediderunt, vt quod Elopi conueniret (Pro-
bandum hîc foret Elopi id tribui à Græcis, alijſque antiquis, apud quos tamen id non inuenio.) id
Acipenſeri tribuerint. Præterea contra aquam nando meare, non eſt Elopi proprium, ſed cum alijs
omnibus cōmune: piſces enim modò ſecunda, modò aduerſa, modò obliqua, modò tranſuerſa aqua
natant, pro vt impetu, vel prædæ auiditate feruntur. Proprium quidem Elopi fuerit ſquamas ad os
verſas habere. At ſi ſquamas ad os verſas habet, quomodo peculiare illi eſt contra aquam nare?
Etenim huiuſmodi ſquamarum poſitus ſubeunte leuanteque eas aqua magno ad natationem impe-
dimento fore mihi videtur. Poſtremò ex Athenæo perſpicuum eſt, Acipenſerem non eſſe ex ſquamo
ſis ſed ex cartilagineis piſcibus, qui omnes ſquamis carent; nam Galeis eum coniunxit Athenæus &
Archeſtratus Rhodium Galeum eſſe exiſtimauit, à quo cùm roſtri tantùm longitudine corporiſque
triangulari figura diſſideat, efficitur cætera Galeis ſimilem eſſe, id eſt cartilagineum, longumque eſſe
D piſcem. Hactenus Rondeletius, cuius opinionem amplexus eſt Adrianus Iunius in ſuo Nomenclato-
re: in eademque ſententia eſt doctiſſimus Scaliger pater, cui tamen etiam Silurus eſt. Cæterùm cùm
in Latinorum ſcriptis & Siluri & Acipenſeris fiat mentio, dicendum fuerit ſynonyma nomina eſſe;
Ego itaque dixerim Aicipenſerem Romanis vocatum fuiſſe cùm recens eſſet, inque Italia viciniſque
locis captus: Silurum verò Græco nomine, cùm ex peregrinis, maximè Græciæ vicinis locis, & per
ipſam Græciam ſale aſſeruatus afferretur; Nec obſtare putem illud Ouidij.

Tuque peregrinis Acipenſer nobilis vndis.

Nam hic nobilis vocari potuit, quòd peregrè magnitudine ſimul & carnis præſtantia excellentior af-
ferretur. Paruos autem Romanos, hoc eſt, qui Romæ venundantur, eſſe, ex præcitatis Pontij ver-
bis clarum eſt. Adde quod vel Bellonio teſte Sturio Tyrrheno & Adriatico mari infrequens eſt.

GENVS

 Sturionis duo genera, quorum prius Venetijs Morana vocatur.

Digitized by Google

A

B

C

D

GENVS. FORMA, DESCRIPTIO.

Ut Galeis ſimilis & diſſimilis.

ROſtro, oris ſitu, pinnis, caudæ, tereti corpore, & cartilaginibus, quas pro ſpinis habet, Galeis ſimilis eſt: branchijs contrà diſſimilis, quæ videlicet in illis detectæ ſunt, huic vt in ſquamoſis oſſeo ſiue ſpineo operculo tectæ: adhęc illi marini tantùm ſunt, cùm ſit Sturio ex ijs, qui ex mari ad fluuios aſcendunt: cæterùm non in omnibus fluuijs æquè magnus eſt; maiorque ſemper in fluuijs quam in mari. Refert Bellonius Ponticorum, Adriaticorum, Gallicorum, & Germanicorum inter ſe eſſe differentiam, quæ magnitudine, craſſitie, cutiſq; aſperitate, & ſubnigro, ſubflauo, aut argenteo colore diſtingui poſſit: Sequanicum & Ligerinum adultum interdum tres orgyas excedere, Galeum piſcē pinnis & forma referentem, exili corpore, hirta ſurſum pelle, deorſum plana ac leui: apud Ferrarienſes & Bononienſes argenteo colore fulgentem, dorſum & latera tribus veluti carinis diſtincta oſtendere. Scaliger pater in Occa Sarmatiæ fluuio tria Sturionum genera tradi ſcribit: pro pretioſiſſimo illum celebrari qui Bielaribitza nominatur. Fortaſsè (inquit) hic ſit Latus antiquorum, candidiſſima carne Latus; non minus candida is ipſe, quem modò nominabamus. Hoc enim Slauis prima pars ſignificat nominis. Georgius Interanius Genuenſis, qui totam vitæ fabulam tranſegit apud Tartaros, in libello quem de Zygis ſcriptū reliquit; ait: Quos Antaceos piſces dicebant priſci: hoc nomine ſuis temporibus, id eſt, annis ante hunc (1557.) circiter quinquaginta, vocari conſueuiſſe; nihilque aliud quàm Sturionum ſpecies. Hæc Scaliger. Atqui Sigiſmundus Liber Baro, cùm tria Sturionum genera in Occa Moſcouiæ fluuio nominaſſet, Bielaribitzam, hoc eſt, album piſciculum ab ijs diuerſum facit. Latus etiam cum Sturione quid commune habeat, non video. Et Sturio Antaceis licet ſimilis, ex ijs tamen non eſt, quia maria Antacei non intrant. Quod modò ad Sturionis formam pertinet: Corpore eſt tereti, oblongoq; inter rotundos & planos ambigente, vt qui ſubtus quodammodò planus ſit, dorſo verò ſemirotundo. Caput (inquit Iouius) quadratum eſt, & ad effigiem paruæ pyramidis protenſum,

Differentiæ.

Latus qui Scaligero.

Forma.

Caput.

Os

Os. Os illi eſt ſine maxillis, ſine dentibus, diuerſum penitus ab reliquorum piſcium forma, idque ſub mento in ipſa prope iuguliem parte ad ſimilitudinem fiſtulæ arundinaceæ rotundum, ſemperque patens, & cartilagineum & ſummè candidum; cuius hiatum in procerioribus haſta brachij haud facilè impleret: cæterùm totum caput dura potius & calloſa cartilagine quàm certis oſſibus conſtat, quod ex lento quodam & prępingui mucore concretum eſſe videtur. Naribus omnino, quæ illi prætenues ſunt ſupra roſtrum, refrigeratur. *Branchiæ.* Sunt autem branchiæ vtrimque quaternæ oſſeo operimento, non ſecus quàm ſquamoſis piſcibus contectæ. Oculos habet paruos. Ex roſtro gemina barba, vt in Mullo dependet. *Dorſum.* Toto dorſo craſſiores quædam ſquamæ oſſea duritie certo numero ordineque diſtinctæ, intercurrente ſpinæ acie ad elegantiam eminent, vti in magnificentioribus valuis hodie videmus, quas ferrei atque inaurati claui certa ſerie confixi decentiſſimè figurant. Cæteræ corporis partes cuticulari & ſcabro admodum operimento potius quàm perperuis ſquamis integuntur; idq; ad ſubuiridis à trique coloris ſpeciem. Venter cute leui & argentea tegitur. Linguam habet etallam & duram, gulam vndequaque rugoſam. *Pinnæ.* Pinnæ ſunt ad branchias duæ & totidem in ventre ad podicem: præter quas in dorſo prope caudam alia vnica erigitur, è cuius ferè regione imo ventri alia etiam vna ſubnectitur. Cauda verò in duas pinnas degenerat, quarum ſuperior craſſior atque duplo longior extat. E

Partes internæ. Ventriculus eſt carnoſus ſolidúſque atque adeò pertinaciter inhæreſcens tergori, vt niſi diſciſſus diuelli inde poſſit. Oeſophagus in rugas contractus. Hepar in duos lobos oblongos pallidi coloris diuiditur, quorum dextro veſica fellis validiſſimè connectitur; Lien ſubtuber eſt: inteſtina craſſa & ternis gyris conuoluta. Magnis piſcibus annumerari debet, cùm crebrò & pleriſque in locis centum librarum, & alicubi longè maior capiatur. Ego aliquando Ferrariæ Sturionem mercatus ſum centum & quadraginta librarum, donauiq; Illuſtriſſimo pariter ac Reuerendiſſimo Ioan. Baptiſtæ Campegio Epiſcopo Maioricenſi, Domino meo nunquam ſatis celebrando, qui paucis antè diebus, vt labores meos promoueret, mille aureos donauerat. Icones duæ priores quas dedimus, Venetijs Geſnero depictæ ſunt; quarum inferiorem Moronam ibi dicunt. Tertia ſeparatim picta è Polonia à Martino Foxio eruditiſsimo medico Cracouienſi, pro vero & genuino Acipenſere miſſa eſt, colore tota fumoſo & fortaſsis ex piſce fumo indurato facta. F

LOCVS.

Quæ flumina ſubeat. STurionem fluuios è mari aſcendere dictum eſt; haud tamen quoslibet ſubit: nam niſi magnos tantùm: quamobrem in Tanai, Danubio, Pado, Rheno, Albi, Tibiſco, Viſtula, Occa, Rheno, Ligeri, Garumna, maximè capitur; in Tyberi verò rariſsimè; vnde Romæ parui ſunt, vt dictum eſt. Haud longè à mari enatat, ſed plerumque ad quinque, aut ſex dierum itinera. Hinc eſt quod Argentorati, ſimilibuſque alijs locis procul à mari diſſitis, niſi rariſſimè capiatur. G

Vbi verò capiatur. Rariſſimè tamen etiam in prçalto mari capi aiunt. Suntque in mari parui, vt dictum eſt, & in fluminibus quàm maximè proficiunt. Narrat Geſnerus teſtimonio cuiuſdam eruditi viri in Albi percelebri apud Cæſarem amne non proficere, ſed paulatim contabeſcentes perire. Circa pentacoſten plurimos & gregatim aduentare, maximè inter pentacoſten, & D. Ioannis diem. Ipſe tamen antea ſcripſerat, ibidem rantos quandoque capi, vt libras ducentas appendant, ſingulas ſedecim vnciarum, diciq; aliquando *Sturiones miræ magnitudinis.* captum ſexaginta ſupra ducentas librarum pondere, à Ioan. Friderico principe electore, totidem florenis (florenus denarios argenti ſeptem cum dimidio valet) emptum. Tyrrheno atque Adriatico mari teſte Bellonio infrequens: Ponto verò & circa Mæotidem paludem frequentiſſimus, quibus *Oua Sturionum vnde ad nos perferantur.* ex locis oua (de quibus poſt) in molem coacta, ſalita & cadis concluſa apud Turcas, Græcos & Venetos (imo per totam Italiam) diuenduntur. Antuerpiæ quoque multi quotidiè in fruſta ſecti, in vaſis (tonnas dicunt) ſale aſſeruantur, vt ibi quoque numeroſè capi ſit credendum. Idem Bellonius frequentiorem, delicatioremque ac proceriorem in Ligeri & Rheno quàm ex Oceano aut mediterraneo mari capi ait, vt noſtra memoria apud montem Argum Franciſco regi, decem & octo pedes longus aliquando fuerit oſtenſus. Fœturam in aquis dulcibus gliſcere negant. Negatque author de natura rerum in ſtagnis diutius viuere poſſe, niſi ad dulces fluuiorum aquas tranſire ei liceat. H

NATVRA. MORES.

Cibus. PIſcis cùm ſit planè edentulus, nullaſque vice dentium aſperitates habeat, ſit vt muco potius & ſordibus, minutiſſimiſque quiſquilijs, quas ſugendo ingerit, victitet, quàm vel piſcibus, vel cōchilijs aut alijs quibuſcunque animatis. Dum autem eſcam quærit, Suis more terram ſub aquis fodit, vt ex Iſidoro Hiſpalenſi dictum eſt. Scribit tamen Calcagninus paruis piſciculis victum

ſibi

A ſibi venari, quod haud facilè credendum. Tradit Albertus nihil ſolidioris cibi in ventre eius reperiri, ſed humorem viſcoſum quem exuxerit: imò verò author de rerum natura vel nihil vel tantillum duntaxat cibi admittere aſſerit, ſolam verò aëris ſerenam tranquillitatem ſufficere ad cibum, ideoque ventrem habere anguſtum & parua inteſtina: vnde apud Germanos quoſdam percelebre prouerbiũ eſt teſte Geſnero in hominem nullius aut pauciſſimi cibi, aëre eum veſci inſtar Sturionis, quòd Latinè (inquit) dixeris, rore eum paſci: Teſtatur Iuſtinus Goblerus, referente eodem Geſnero Sturionem captum cùm piſcatores reſtim denſam per os immiſiſſent, ita in Rheno alligatum piſcem diebus aliquot viuum detinuiſſe. Robuſtus alioqui piſcis eſſe fertur: magna ſiquidem vi cauda impellere moles non paruas, ſæpeq; ligna impetu caudæ quaſi diſſecare. Scribit idem Geſnerus ex eruditi & fide digni viri relatione, piſcem eſſe in aqua validiſſimum, & in terra quoque cùm ventri innititur: cauda concuſſa hominem vtcumque robuſtum proſternere, vbicunque contigerit, perticas etiam magnas & ligna per medium frangere: in terram extractum lapides aliquando tanta vi caudæ ferire, vt ignis exiliat, attritu nimirum oſſiculorum, quibus toto corpore mucronatis horret. Quamobrem cautè tractandum eſſe, ne vel crura eius confringat vel retia diſrumpat. Peritiores in aqua captum reti ad ripam impellere, ita vt rete non aduerſum, ſed ad latus ei ſit: ſecus enim rete vel ſextuplex laniaret: cùm
B ripam attigere, caput eius omni contentione in altum leuare, piſcemque totum in latus declinare: ſic enim robore ſuo nocere non poſſe. Vt autem retia frangat, mox dicetur. Naribus refrigeratur, cùm branchijs omnino latis careat, & ſi quam hauriendo recipit aquam, illam eodem prono ore ſtatim regerit.

In parum comedentem prouerb. *Robuſtum piſcem eſſe.* *Vt refrigeretur.*

CAPIENDI RATIO.

CApitur Sturio nullo non anni tẽpore retibus, hamo verò nunquam, præſertim ſi cubito maiores fuerint, eoſque piſcatores teſte Iouio, referunt magno impetu plagarum ſæpe maculas dilatare & abrumpere conſueuiſſe, propterea que accidere vt hamis non capiantur, quoniam Sturiones lambendo ſugendoque potius quàm vorando, inepto ad eſcam concipiendam ore ſine controuerſia alantur. Magnos in Pado ſic capiunt: Homines in tribus aut quatuor nauiculis conſpectum ipſum natantem tacitè ſequuntur, donec viderint eum eſſe iuxta locum aliquem, vbi tenuis aut vadoſa aqua eſt, nempe ripam verſus: tum ſublato magno poſt eum ſtrepitu & tumultu concitato, terrent, ita vt in vadum fugere compellant, vbi cùm natare non poſſit, comprehenditur. Albertus
C ait Sturiones in Danubio in arena dormientes tridente percuti.

Cur hamis non capiantur. *Magni vt in Pado capiantur.*

SYMPATHIA. ANTIPATHIA.

REfert Geſnerus Sturionem piſcatoribus quibuſdam regem ſeu ducem Salmonum appellari; vbi enim is apparet, multos affuturos Salmones, indicium facere, quaſi occulta aliqua inter eos intercedat amicitia. Salmones tamen altiſſimè ad fluuiorum vſque origines aſcẽdunt, cùm Sturio (vt diximus) latitudinem fluuiorum amet. E contrario Zigæ Germanis iuxta Albim vocato piſci (Geſnerus vel ipſam Alauſam eſſe ait, vel adeo ſimilem natura ac ſpecie, vt meritò eodem nomine appelletur, nos verò differre oſtendimus) valdè infeſtus eſt, eumque è mari expellens per flumina perſequitur: agilis ille & velox ſemper præuenit: eo capto viſoué piſcatores, quin in proximo Sturiones ſint, non dubitant. Idem ex relatione Kentmanni, qui multa ipſi de Albis fluminis piſcibus retulit.

Dux Salmonum. *Ziga piſcis*

D

VSVS IN CIBIS.

ACipenſer teſte Plinio omnium piſcium nobiliſſimus habitus fuit; ſed quia cum Elope confundit, qui & ipſe æquè nobilis habebatur, incertum eſt de Sturione nè an de Elope loquatur. Fuiſſe interim nobiliſſimum piſcem conſtat, Archeſtratus opſophagus & qui Sardanapali vitam vixit, ſcribit apud Romanos cum tibijs & coronis in cœnis circumferri ſolitum, coronatis etiam ijs, qui geſtarent. Elegarter verò & facetè facetiſſimus Comicus ex perſona paraſiti: *Quis eſt* (inquit) *mortalis tanta fortuna affectus vnquam; Qua ego nunc ſum? cuius hac ventri portatur pompa. Vel nunc qui mihi in mari Acipenſer latuit antehac; Cuius ego latus in latebras reddam meis dentib. & manibus.* Huc quoq; faciũt [a] Ciceronis verba, quę recitauimus ex [b] Macrobio;

Nobiliſſimũ piſcem fuiſſe [a] *In lib. de fato.* [b] *Lib. 3. Saturnal.*

Digitized by Google

Cùm ad Linternum eſſet Scipio, vnaque Pontius, allatus eſt fortè Scipioni Acipenſer, cumq́; Scipio vnum & alterum ex ijs, qui eum ſalutatum venerant, inuitaſſet, pluresque etiam inuitaturus videretur, in aurem Pontius: Scipio, inquit, vide quid agas, Acipenſer iſte paucorum hominum eſt. E

Gallonij menſa. Horatius quoque Gallonij menſam Acipenſere famoſam fuiſſe ſcribit, quod ex Lucilij poëtæ ſatyra mutuatus eſt, qui ipſum inde gurgitem appellat; verſus eius ſupra ex Rondeletio citauimus. Fuit autem Publius hic Gallonius poſtremæ gulæ homo & in cupedijs & lautionibus cibis aſſiduè verſatus: ad quod alluſiſſe Ciceronem in oratione pro P. Quintio annotauit[c] Petrus Crinitus. *Non vt dominentur illis, qui relicta virorum bonorum diſciplina & quæſtum & ſumptum Gallonij ſequi maluerunt.* Meritò autem quæſtum & ſumptum dixit, quandoquidem viliſſimus & minimus teſte Athenæo non minoris veniebat quàm mille nummis Atticis. Idem[d] Cicero citante Nonio: *Qui voluptates* (inquit) *ipſas contemnunt, iis licet dicere, ſe Acipenſerem Manæ non anteponere.* Et rurſus,[e] vt idem citat: *Si quem tuorum affectum mærore videris, huic Acipenſerem potius quàm aliquem Socraticum libellum dabis.* Cæterùm Macrobius authoritate Sammonici Seueri, temporibus Traiani tanto in honore fuiſſe negat, ſed rurſus fuiſſe ſub Seuero principe: Nec inficias eo (inquit) temporibus Traiani in magno pretio non fuiſſe teſte Plinio Secundo, qui in naturali hiſtoria, cùm de hoc piſce loqueretur, ſic ait: *Nullo nunc in honore eſt, quod quidem minor, cum ſit rarus inuentu:* ſed nec diu ſtetit hæc parſimonia. Nam temporibus Seueri principis, qui oſtentabat duritiam morum, Sammonicus Seuerus vir vt ſuo ſæculo doctus, cùm ad ſuum principem ſcriberet, faceretque de hoc piſce ſermonem, verba Plinij quæ ſuperius poſui, præmiſit & ita ſubiecit: Plinius vt ſcitis adusque Traiani Imp. venit ætatem, nec dubium eſt, vt ait, nullo in honore hunc piſcem temporibus ſuis fuiſſe, verum ab eo dici: apud antiquos autem in pretio fuiſſe ego teſtimonijs palam facio, vel eò magis quòd gratiam eius videam ad epulas quaſi poſtliminio rediſſe, quippe qui dignatione veſtra cùm interſum conuiuio ſacro, animaduerto hunc piſcem à coronatis miniſtris cum tibicine intrò ferri. Hactenus Macrobius. Diphilus etiam apud Athenæum inquit: Ἀστεῖον ὁ σιλουρισμός, id eſt, cibus Siluri res eſt valde vrbana & lauta. F

[c] L. 6. c. 4. de honeſta diſcipl.
[d] L. 2. de finibus.
[e] Lib. 1. Tuſcul.

Qui & quando meliores. Verùm licet lautiſſimus piſcis ſit, paruus, magnus, recens, ſalitus, tamen (vt in pleriſque fit) ſexus, temporis anni, loci, ac denique magnitudinis ratio habenda eſt: nam vt fœminæ ouis plenæ magis probantur, quàm cùm enixæ ſunt; non vſque adeò tamen commendantur, vt maribus præferantur. Haud omni etiam tempore teſte Iouio graniſſimi, vtpotè qui in medijs tantùm Solſtitij feruoribus (inquit) commendentur. Pinguioribus item aquis gaudent, tantoque ſapidiores ſunt, quanto magis à maris litoribus receſſerint. Ait tamen Iouius, lurcones & diligentiſſimos quoſque ganeonum paruos Sturiones quos Porcellettas appellant, repudiatis maioribus, ſectari. Præterea ſunt qui Sturionem vt inſulſum improbent, & caput tantùm extollant, vt Pogius doctoris Pogij filius, in ſenectute non modò eruditus, ſed vſq; ad iracundiam in conditura ferculorum moroſus & vehemens paraſitus, cùm Sturionem apud antiquos Lupũ eſſe & ipſe crederet, in pontificijs cænis dicere ſolebat, referente eodem Iouio, veteres inſulſum habuiſſe palatum, quòd tantoperè Lupum celebraſſent: eum enim carnes habere cùm præduras, tum multa glutinoſioris ſucci exuberantia inſuaues, quæ prius appetentes ſatient & expleant quàm delectent: propterea non domini ſed familiæ potiùs menſis apponendum eſſe cenſebat, vno tantùm excepto capite, cuius elixi & leucophago cõditi latebras & receſſus omnes ipſe furcula ſimul & digitis auidiſſimè ſcrutabatur. G

Capitis prærogatiua. Duriuſculam quidem carnem habet, vtpotè præpinguem & glutinoſam: propterea q; ægrè concoquitur; & craſsum ſuccum generat, quare neq; ægris, neque valetudinarijs apponendus eſt. Albertus tradit hepar adeo dulce eſse, vt niſi felle temperetur, nauſeam pariat.

Hepatis dulcedo. Non ſolùm autem recentes in cibum admittuntur, ſed ſale condiri etiam pleriſq; in locis aſsolent, maximè in Tanai ad Tanam emporium, vbi ob maximam copiam cetariæ inſtitutæ ſunt officinæ. authorque eſt Hermolaus Græcos tribus nunc nominibus ſale inueteratos condire, rachin dorſi portionem nominare, quo argumento nos (inquit) Schinale (quaſi dorſuale vt Iouius exponit, Platina Spinale vocat, quod ex dorſo & ſpina fiat) vocitamus: pleuram verò coſtas & latera, hypocelium deniq; aluum cum pube. H

Rachis. Schinale. Hypocaliũ. Legimus & apud Athenæum ταριχηρὺς σιλύρυς. Authorq; adagiorum in prouerbio: *Annulus aureus in naribus Suis:* adiungendum (inquit) illud Antiphanis (Sopatri puto dicere voluit, ex quo id recitat Athenæus) Σαπρὸν σίλυρον ἀργυρῦς πίναξ ἔχων. *Putrem Silurum quadra habens argentea.* Sale cõdiri apud antiquos ſolitos eſse Siluros clariſsimè oſtendit Dioſcorides, dum inquit: *Silurus recens in cibo nutrit, & facilem prabet aluum: ſalſus verò minimum ſuppeditat alimentum; arteriam expurgat, & vocem expedit.*

Apparatus. Quod ad apparatũ attinet: Captũ (inquit Platina) non ſtatim ſed poſt paululũ, in aqua dimidiata, vino albo & aceto coques. Sálem indere memento. Tantũ cocturæ quantũ vitulina caro requirit. Comedi leucophago vbi multũ Zinziberis inſit, vel ex alliato, vel ex ſinapio debet. Geſnerus ex relatione Kentmanni medici probè parari ſcribit croceo vel caryophyllorũ coloris iure, quod (inq;t) fit ex vino, ſaccharo, defruto (vt ſic dicam) ceraſorũ, pipere, zinzibere, caryophyllis, vuis paſſis maioribus & paruis. Si croceus color placet, pro ceraſorum defruto, amylum cum croco additur, vel placẽtæ ex farina cum melle ac piperis modico ſubactæ: Sacchari loco aliqui mel coctum addunt. Tomi

quidem

A quidem maiores aprugnam referunt aſpectu, eodemq; modo parati menſis locupletum aliquando
inferuntur. Salitum maximè ſchinale ſiue dorſuale, bonum eſſe Platina ait, cùm in teſſellas conciſum,
integrum & rubrum erit. Dum in craticula coquitur, aceto & oleo crebro inſpergi iubet, ne deſicce-
tur, vbi calorem penetraſſe crediderís, ab igne eximi, ac ſuffuſum reliquo aceti & olei cõuiuis apponi.
Hæc ſunt (inquit) potatorum calcaria. Idem Platina oua ſale condita, & in maſſam ingentem coacta,
cadiſque incluſa exemptis antea quibuſdam qui hæc intererant, neruis, Cauiare vocat, Iouius Cauià- *Cauiare.*
rium, vulgi ſcilicet vocabulum in Italiam vterque ſecutus. Ille oua iſtæc ex aceto & vino albo in tabu
lam extendi iubet, vt exiccentur; ſalita deinde in vaſe aliquo aut inuolura ſale, manu non rudicula, re-
frangi, in ſaccum raræ texturæ, vt inde humor exeat, conijci: poſtremò in ſeriam in fundo perforatam,
vt ſi quid humoris ineſt, inde exeat, ad vſum reponi, bene premendo & operculando: coqui
duobus modis poſſe, nam & in buccellas vel fruſta panis parum toſtas extenſum ad ignem cũ fuſcinæ
aut gladij cuſpide tamdiu retinendum eſſe, donec cruſtam fecerit coloratiorẽ: atq; ſtatim calidũ eden
dum, aut lotum aqua tepida, ne plus quàm ſatis ſalitum videatur, oleribus bene conciſis, excauato pa-
ni ac trito admiſcendum; addendum parum cepæ minutatim conciſæ ac frictæ, minimum piperis. Hãc
deinde impenſam in fricturæ modũ coquendã & Græcos eiuſmodi cibi auidiſſimos paſcendos. Iouius
B etiã cruda comedi ſcribit (quod & apud nos plerumq; fit, vel per ſe, vel ex aceto & modico oleo) vel in
panis cruſtulis ad prunas vſtulatis: modico.n. igne ſalſamenta vniuerſũ indigere, authoritate Athenęi,
qui cùm de celeriter factis loquimur, in prouerbium ceſſeſſet ait: *Citiùs quàm ſalſamenta coquantur:*
ſicuti de aſparagis latini vſurparunt. Idem author eſt Cauiaria Iulio II. Pont. Max. mirificè placuiſſe,
quòd deiectum ei ciborũ guſtum ſæpius alleuaſſent, & ſiti viniſque pariter, vt in ſenibus accidit, mirè
lenocinari viderentur. Notandũ verò duplex eſse cauiarium, vnum quod e hîc agimus, cui poſt oa ta- *Cauiarij duo*
richa (vulgò botarghe) prima laus eſt; alterum ex ouis Cyprinorũ in Iudæorum gratiam factũ, qui niſi *genera.*
ſquamoſis piſcibus veſcuntur. Differentia eſt, quòd huiuſmodi cauiarium rubrum eſt teſte Bellonio.
Fitq; ibidem à Tanais accolis, & Conſtantinopoli in vſu eſt. In Siluro ius vel condimentũ ex [b] Apicio; [b] *L. 9. c. 12.*
Piper, Liguſticum, cuminum, cepam, mentam, rutam, ſaluiam, caryotã, mel, acetum ſinapi, & oleum.
Cælius Aurelianus garum eſſe ſcribit liquamen ex Siluro piſce: ſed impropriè. *Garum.*

VSVS IN MEDICINA. ALII.

V*ocem* (inquit Plinius) *Siluri recentis ſalſiue in cibo ſumpti adiuuant.* Dioſcorides verò ſalito tã-
tùm eam facultatẽ aſcribit, vt ſupra citauimus; quòd & Aegineta clariſsimè teſtatur, inquiẽs: *Carnis ſalſa*
ſalſus eſitatus arteriam humidam perpurgat. Salſi caro eodem Dioſcoride teſte aculeos & in- *facultas.*
C fixa corpori ſpicula extrahit, maximè ſi ut Galenus ait, cõtrita imponatur plagæ. Plinius neſcio quàm
bene de fluuiatili Siluro id tradit, quo nomine Glanin, ni fallor intelligit, vimq; non ſolùm ſalſæ ſed &
recenti carni tribuit. Alicubi tamen Dioſcoridis locum ſic reddidit. *Siluri cinis inhærentia corpori tela*
extrahit: & cinis ſpinæ eius vicem ſpodij præbet. Idem inueterato Siluro & cum ſandaracha trito phaga
dænas ſanari tradit. Muria Siluri authore Dioſcoride, incipientibus dyſenterijs prodeſt, ſi in deſiden-
tium fotus adijciatur: fluxiones ſiquidẽ (inquit) ad ſumma cutis elicit. iſchiadicis infuſa medetur, per *Muria.*
clyſterem nimirum vt Plinius exponit, inquiens: *Dolores leuat iſchiadicorum muria Siluri clyſtere infu-*
ſa. Dantur autem conchæ (quærendum inquit Geſnerus, an hæc ad præcedentia pertineant, vt conchæ
pro menſura dicantur, & numerus deſideretur,) *ternis obolis dilutæ in vini ſextarijs duobus per dies quin*
decim. Sic & Galenus[a] Muria ſalſorum piſcium putridis vlceribus congruit, dyſentericiſq; ac coxendi- [a] *Lib. 11.*
cum doloribus injecta medetur: acrimonia.n. ſua infeſtos coxendici humores attrahit & per inteſtina *Meth.*
euacuat: præcipuè tamen Silurorum Mænularumq: Muria medici quidam ad huiuſmodi morbos vtũ
tur: quam nos interdum ad putrida oris vlcera accommodauimus. Aliàs rurſus Plinius ſalſamenta ex
Siluro infuſa clyſtere, euacuata prius aluo iſchiadicos liberare reſtatur, quo loco ſalſamentorum nomi *Adeps.*
D ne non ipſas piſcis carnes ſale conditas, ſed hálmen id eſt, ſalſuginem intelligere debemus. Eodem au *Colla.*
thore adeps Siluri (id eſt, vt ego puto, Sturionis ſalſi, quid enim recens hic præſtet?) perniones emen
dat. Tanais accolæ ex Sturionis folliculo, ſecundum ſpinæ longitudinem expanſo collam conficiunt.

DE GALEO RHODIO. Cap. X.

RONDELETIVS hunc piſcem, cuius modò icon exprimetur, Galeum Rhodium
eſſe eruditiſſimè oſtendit, propter maximam nimirum cum Acipienſere ſiue Sturione
ſimilitudinem, non ſolùm quo ad corporis ſpeciem & partes, verùm etiam
quod ad guſtum & ſaporem; dempta (inquit) vnica differentia, quæ non niſi ab *Quàm ſimi-*
ijs poteſt percipi, qui citra ingurgitationem hunc cibum ſumpſerint, quique exqui- *lis ſit in cun-*
ſito guſtatu fuerint: ferinum enim quid reſipit, quod tamen etiam non niſi pauciſſimum eſſe *ctis Acipẽ-*
ſeri.

poteſt:nan Archeſtratus qui in nullis non terrarum orbis angulis gulæ cupedias diligentiſſimè perquiſiuit,id obſeruaſſe in eo non videtur,quandoquidem Acipenſeri planè eũdem eſſe credebat, vt Athenæus tradit,qui illius ſententiam refellit. Athenæi verba non ſolùm Acipenſeris à Galeo Rhodio diſcrimen indicant, ſed verum Galeum Rhodium hic depingi comprobant: *Archeſtratus* (inquit) *qui Sardanapali vitam vixit, de Galeo Rhodio ſcribens, eundem eſſe opinatur cum eo, qui apud Romanos cum tibijs & coronis in canis circumferebatur, coronatis etiam ijs, qui geſtarent, vocansque Acipenſerem. At hic quidem Acipenſer paruus eſt, & porrectiore roſtro & figura triangulari magis quàm ille*. Et paulò pòſt: *Archeſtratus de Rhodienſi Galeo loquens; amicis patrio more conſulens, ait: Galeum in Rhodo quem Vulpem vocant, ſi tibi vendere noluerint, vel mortis periculo rape. Nominant illum Syracuſani κύνα πίονα*, id eſt, *Canem pinguem*. Hæc ille. Quod ſi Galeum Rhodium cum Sturione ſeu Acipenſere contuleris, nullum planè comperies, (inquit Rondeletius) qui ei ſimilior ſit eo quem propoſuimus; his exceptis quòd Sturio longiore eſt roſtro & corporis figura magis triangulari. Nam alioqui Sturionem totius corporis figura, tergi oſſibus acutis, & clypeorum modo efformatis, alijs item in lateribus diſpoſitis, pinnis, cauda, ore in ſupina parte ſito, omnino refert. Is quemadmodum Sturiones, relicto mari, amnes ſubit. Reperitur enim in Pado & in Rhodano & pro Sturione venditur; nec ab eo diſtinguitur, niſi ab exercitatiſſimis & exquiſiti guſtatus hominibus. Hanc differentiam docuit ipſum Gulielmus Pelicerius Monſpelienſis Epiſcopus, vir ſingulari doctrina præditus: tum ex capite craſſiore & roſtro breuiore, obtuſioreque, tum ex guſtu Galeum Rhodium ſiue Vulpem deprehendit. Ferinum quid recipit, quod de Sturione dici non poteſt, carneq; eſt duriore: à quo ſapore Galei & Vulpis nomen habet. Galei enim & Vulpes ex Galeorum genere ferini ſunt ſaporis & ingrati. Si tamen in dulci aqua diu natauerit, in cibis haud aſpernandus eſt. A nonnullis eodem Rondeletio teſte Cops vocatur, eoque nomine deſignatum atq; optimè figura expreſſum ad ipſum Ferrariã miſit doctiſſimus medicus Antonius Muſa Braſauolus. Alij nominis affinitate decepti Copſo appellant. Eſt enim id nomen alterius piſcis.

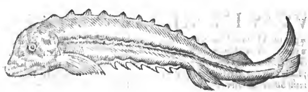
E F

Locus.

Cur Galeus & Vulpes dictus.

Cops.

Galeus Rhodius Rondel.

G

DE HVSONE. Cap. XI.

ORDINIS RATIO. SYNONYMA. ETYMVM.

Corporis figura ſimiles ferè ſunt Sturio, Galleus Rhodius, Attilus, & qui Huſo Germanis appellatur; ideoq; coniunctim de ijs tradendum foret, niſi natalis locus prohiberet. Attilum quidem piſcatores marinum quoq; eſſe inquiunt; contrà docti, qui rem diligentiùs indagarunt, amnicum tantùm, Padoq; proprium. De Huſone quoq; dubium eſt: Nos modò marinum eſſe oſtendemus. Sic vocari Germanis hyperbolicè Bellonius ait, ab ingenti & quaſi paruulæ cuiuſdam domunculæ magitudine. Haus enim Germanis piſcis iſte vocatur, eodemq; vocabulo domum intelligunt. De mira piſcis magnitudine mox. Cæterùm Bellonius pro Huſone Ichthyocollam Rondeletij nobis obtrudit, nonnullaque quæ ad Huſonem partinent, ei aſcripſit, deceptus puto quòd vterque Antaceus vocetur, ille nimirum Ponticus; hic Germanicus ſiue Danubianus, Æliano inter veteres fortaſſis non ignotus. Plinius de maioribus piſcibus loquens Marionem haud dubio vocauit his verbis: *Sunt & in quibuſdam amnibus haud minores* (Thunnis videlicet quindecim talentorum) *Silurus in Nilo, Eſox in Rheno, Attilus in Pado* &c. *Et in Danubio Mario extrahitur Porculo Marino ſimillimus: & in Boryſthene memoratur præcipua magnitudo, nullis oſsibus ſpiniſue interſitis, carne prædulci*.

H

Huſo vnde dictus.

Antaceus.

Mario.

Sed

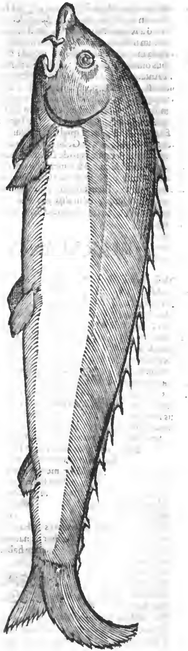
A Sed Rondeletius pro Mario legit maior, & ad Eſocem (ipſe pro Eſox legit Exos) pertinere vult. Quam lectionem Geſnerus capite de Acipenſere improbat; capite verò de Huſone eandem approbat; in eo verò à Rondeletio diſſentit, quòd maiorem Plinio in Danubio vocari velit innominatum piſcem, nimirum noſtrum Huſonem, cum quo item eundem putat, qui Plinio in Boryſthene memoratur præcipua magnitudine, niſi quis (inquit) Boryſtheneten illum piſcem, ſui quoq; generis, & à præcedētibus omnibus diuerſum faciat, vt fortè Porculo marino ſimillimus, ſit Sturio: Boryſthenites verò ſit Antaceus ſiue Huſo, quæ nobis ſententia magis placet. Hæc ille. Mihi Porculus marinus Sturio eſt, Mario Porculo ſimilis Huſo: Boriſthenites, Antaceus Boryſthenis Rondeletij, cetaceus nempe piſcis, roſtri longitudine Porculum ſiue Sturionem referens. Albertus Huſonem *Ezox.* quibuſdam Ezocem vocari ſcribit, authorem, ni fallor, de natura rerum intelligens, qui, Ezox (inquit) eſt piſcis Danubij maximus, ita vt vix biga trahi poſſit ab equis tribus aut quatuor. Ipſi verò Alberto Ezox piſcis eſt, quem quidam Lachſum vocant; Lachſus autem Salmo eſt. Alberto ſubſcribit Georgius Agricola, & Geſnerus in capite de Huſone, quoniam Salmo Illyricè Loſos vocetur affini vocabulo: in capite verò de Eſoce (ſic enim Plinio ſcribitur) Lucium eſſe contendit, quod mihi quoque potiùs videtur. Huſonem Bohemi & Illyrij Vuyz dicunt; Poloni Vuyzinam, Itali Mo- *Morona.* ronam (non Moro, vt Sigiſmundus Gelenius ait) teſte Cælio Calcagnino, noſtræ de Huſone
B ſententia aſſentiente. Idem teſtatur, idemque ſentit Petrus Gillius inquiens: In Danubio non modo extrahitur Mario, ſed in alijs plerisque fluuijs, quem non parua immutatione Moronem vulgò appellant. Vngari teſte Geſnero Tock dicunt, vocabulo per aphæreſim ab Antaceo facto, vt ipſe conijcit.

FORMA. DESCRIPTIO.

HVſo (inquit Albertus) eſt piſcis non ſquamoſus, ſpecie Sturionis, ſed pellis albæ & lenis abſque omni ſquama & ſpina. Idem ferè & author de natura rerum ait. *Cutis.* Figura verò quam hîc ex Geſnero damus dorſum habet aſperum. Hæc tamen quin genuina ſit, non dubito. Ex Pannoniæ enim viuam effigiem accepit. Idem Albertus nullum omnino os ait habere in capite. *Oſſa.* Legendum niſi in capite: ſic enim & author de natura rerum, ex quo ipſe multa tranſtulit: Oſſa (inquit) pauca & parua in corpore, cartilaginea potius quàm ſolida, ſed in capite multa fertur habere oſſa. Inuenitur eodem Alberto teſte longitudine vigintiquatuor pedum,
C quando perfectus eſt, & hac menſura tanto minor, quanto ætate inferior fuerit. *Magnitudo.* Vadianus verò in Epitome trium terræ partium, teſtatur ſeipſum vidiſſe pleroſque magnitudinis pondo quadringentorum, minimos quinquaginta, frequentem numerum circiter pondo centum, ducenta, trecenta, plus minus. Loco ſpinæ dorſi cartilago eſt, quæ foramen habet magnum & vacuum, à capite ad caudam, tanquam terebello perforatum. *Adeps.* Adipem habet immixtum pinguedini ſicut porcus. [a] Aelianus Antaceos cùm ætate proceſſerunt, ad maximi Thunni magnitudinem in Iſtro ſiue Danubio accedere ſcribens, & pinguiſſimo abdomine eſſe, vt eorum ventrem lactantis Scrophæ ſuos fetus vbera dicas, ſicque aſpero corio tegi, vt eo perpoliantur haſtæ; non alios fortè quàm Huſones intellexit: *[a] L. 14. c. 26 Antaceum Aeliani.* Addit item capitis medio à medulla (cerebro) ad caudam mollem & ſtrictam membranam pertinere; quam ad aſſum ſolem exiccatam, flagellum ad concitanda iumenta efficere poſſis:
D cuius recentiores in Huſone non meminerunt. *Inteſtinum.* Author de nat. rer. vnicum inteſtinum habere ſcribit.

LOCVS, NATVRA, MORES, CAPIENDI RATIO.

NEgat Albertus in alijs aquis quàm Danubio & influentibus in eum reperiri. Et Plinius Marionem in Danubio tanquam proprio loco extrahi ſcribit. *Marinum piſcem eſſe.* Piſcis tamen eſt marinus. E Ponto enim Danubiũ ſubit, vt Vadianus præcitato libro teſtatur; idemq; ait mirari ſe hac quoque in parte naturæ vim, vt non minus in vndis piſces quàm in terris volucres aut feræ migrent: Centum quinquaginta milliaribus Germanicis ex Euxino mari in eum vſque locum Pannoniæ, vbi illorum captura eſt, aduerſis ſuauibuſque vndis intrant. Et memoria teneo Antaceum duobus milliaribus ſupra vrbem inclytã Viennam captum, piſcatoribus magno miraculo. Hæc ille, & mercator, qui è Pannonia effigiẽ Geſnero miſit: Mitto tibi (inquit) Huſonis piſcis effigiem viuam. Is in Danubio, nec vbique, nec tempore quouis capitur, ſed quando migrat. Terra argilloſa & pingui gaudet. Capitur ferè ab autumno vſque ad Ianuarium, per ſpatiũ decem milliarium inter Viennam & Poſoniũ, Presburgum vulgò vocant: vbi ad inſulam Schutam nomine, cum arce munitiſſima, vltimus huius piſcis capturæ locus eſt. *Capturæ locus.* Viennæ die Veneris plerunque quinquaginta vel ſeptuaginta, & aliquando centum Huſones væneunt, qui integri ferè diſtrahuntur. Copioſiſſima eorũ captura fit in Vualachia iuxta Chiliam non procul ab oſtijs Danubij, quibus in mare Ponticum ſe exonerat. Inde ſalſi exportãtur in remotas regiones. Vadianus menſibus maximè Octobri & Nouembri captos inferiori Pannonia clariſsimæ vrbi Viennenſi magna copia inuehi tradit. *Timidũ eſſe.* Author de natura rerum piſcem eſſe ſcribit mitiſſimum, & timidum, quique vel aduerſus minimum piſciculũ ſeſe defendere vix poſsit, ſed ſtatim in fugam verti. Sturionem per luſum affricare ſe ei gaudere; quem

E

F

G

H

vt

A vt ſentit, ad latibula fugere, quæ ſibi tutelæ gratia fodere ſoleat: ſed quando Sturio importunus eijcit *Sturionem*
latitantem, ſequiturque fugientem; & quia magni ſunt ambo, nec etiam in copioſiſsimis aquis latere *timet.*
poſſunt, diſcurrendo, & ante ſe aquas agitando, ſæpe ſimul a piſcantibus capi. Piſcemque hunc ca-
ptum vino generoſo vel lacte potari: & vino inebriatum viuere poſſe pluribus diebus, quare ad lon-
ginquas regiones cibi gratia deferri. Bibere autem vini ſextarios quatuor, antequam inebrietur. *Vino inebriari.*
Geſnerus à Sturione ſuperari ait. Ventrem enim Huſonis ſubire, & ſpinis ſuis lancinare. Gregatim
natant, vt idem Geſnerus refert, & cantum ſequuntur tubarum, ad quem etiam ex aduerſa ripa acce-
dunt, & ſic irretiuntur, extrahunturque vncis. In aqua robore valent, & piſcatorem ſi cauda percuſ- *Robur.*
ſerint, naui eijciunt: vt primùm verò caput eis extra aquam fuerit, inualidi & tanquam mortui red-
duntur. Antacei, id eſt Huſones, vt ſuo tempore caperentur Iſtri flumine glacie aſtricto, & rurſus
initio vêris, docet Aelianus his fermè verbis: *Piſcatores alicubi glacie perfracta veluti puteum exca-* *Vt & quando olim caperetur.*
uant, & aperiunt; vbi cùm permulti alij piſces facilè capiuntur, tum Antacei quoque; & ij quidem teneri.
Nam qui ætate proceſſerunt; ad Thunni magnitudinem accedunt, ij ſanè pinguiſſimo abdomine ſunt &c.
Cùm eſt iuſta magnitudine, ſub glaciem ſubiens, nunquam ad cauum ſeu puteum glaciei peruenit, ſed aut
ſub ſaxa ſubijcitur, aut in imam arenam ad vitandum frigus abditur. Nam id temporis cùm gèlidum eſt
B *flumen, & perfrigida tempeſtas, nullis nec herbis nec piſcibus veſci neceſſe habet: tantùm inertia laboris*
gaudet, & alitur ex pingui ſuo ſucco. Et quemadmodum polypi, cùm præda deſtituuntur, brachia ſua cir-
cumrodunt: ſic is ſuam pinguedinem exedens viuit. Ineunte rurſus vere, iamque liberè fluente Iſtro, odit
ignauiam: itaque ſeſe ex latibulis ad ſummam aquæ incitans, aquæ ſpuma expletur. Vbi magno murmure
rapidus fertur, ibi à piſcatoribus ad hunc modum inſidias ei molientibus facilè capitur, vt hamus cum linea
in ſpumam demiſſus ſub alborem occultetur: & ferri ſplendor minimè perſpicuus ſit: is tum ore hiante atque
imminente, ligurriens inſidioſam eſcam deuorat, ex eoque perit, vnde prius alebatur. Hæc Aelianus.

VSVS IN CIBIS.

CAro Huſonis (inquit Albertus) in dorſo ſaporem habet vitulinæ, in ventre verò porcinæ.
Magna pars ſalſamentarijs cedit, ſed & recens coctis eximia ſuauitas. Negant horum la-
ctibus quicquam in cibo aut dulcius aut delicatius reperiri. Oua quoque in cibo expetun-
tur. Baltaſar Stendelius Germanis Hauſen rogen, Italis quibuſdam Cauiaro vocari ſcribit. Recen- *Cauiarium.*
C tem parari ad cibum in iure flauo cum cepis minutatim conciſis; ſalſum verò præmacerari aqua, tum *Apparatus*
iure nigro condiri: vel condimento è pomis, aromatibus, croco, vuis paſsis, &c. Cardanus quoque ex
Exoſsis (ſic hunc piſcem vocare videtur) ventre Moronam, è dorſo ſchenale, ex ouis quod vocant
cauiarium, haberi teſtatur: è capite, pinnis, cauda, corio, ventriculo & inteſtinis, quam vocant ichthyo-
collam. Cauiarium oua eſſe concreta, ſaleque condita, eſſeque ex eo nigrum & rubrum. Fieri &
hæc ex affinibus piſcibus, Atilo ac vero Sturione, Siluro & Oxyrincho. Nos rubrum cauiarium ex
Cyprinis pro Iudæis, qui niſi ſquamoſos piſces edunt, fieri ex Bellonio ſuprà docuimus.

DE EPERLANO. Cap. XII.

IN fluuiorum in Oceanum influentium oſtijs, vt Rhotomagi & Antuerpiæ frequens
eſt piſcis, teſte Rondeletio qui Eperlan (quam vocem vulgarem ſecutus Eperlanum *Nomen.*
ceu latinum nomen fecit) dicitur à nitido & ſplendido (inquit) colore, quo vnionem
(perlam) refert. Cæterùm ſi à perla ipſi nomen eſt, verendum eſt appellari een- *Etymum.*
D peerl; nam Eperlan Belgicum vocabulum non eſt: & Bellonius Epelanum nuncu- *Epelanus.*
pat: Ait tamen etiam, Atherinæ modo tranſparere. Hic Anglis Schmelt vocari
ſcribit ab odore (violam enim gratiſſimè redolet, quamobrem quidam Violam vocari poſſe cenſent, *Viola.*
argumento quòd Aelianus ab odore thymi Thymallum piſcem nominauit,) vel à pinguedine. Geſ-
nerus priorem etymologiam probat, quoniam Smelle Anglis ſit odorari. Smelt tamen apud Belgas
eſt liqueſcit, & propriè de pinguedine dicitur, à quibus Angli fortè nomen mutuauerint. Vterque *Genera.*
duo eius genera eſſe ſcribit, marinum vnum, fluuiatile alterum. Sed Rondeletius marinum litorale
eſſe, Bellonius ſaxatile dicit. Rurſus Rondeletius Eperlanum in marinum & fluuiatilem diſtinguēs,
figura corporis nihil vel parum differre innuit, ideoque vnicam iconem exhibuit: Bellonius contrà
duas, admodum diuerſas; quare ſuſpicari licet fluuiatilem Rondeletij à marino non differre. Bello-
nius marinum item, partim marina, partim fluuiatili aqua gaudere tradit, & Rondeletius quoque ex
mari ad fluuios aſcendere inſinuat, dum in Sequanæ oſtijs optimum eſſe ſcribit, & in Angliæ fluuijs, *Locus.*
Apud Neuſtricos Caudebeccanos Angliæ populos vberrimus eſt, maior tamen prouentus circa vin-
demias,

demias, quo tempore eſt delicatiſſimus. Tereti ac tenui eſt corporis compage, nonnunquam dimi- E
Forma. dium pedem æquante. Rondeletius ad pedis magnitudinem aliquando accedere innuit. Aſinos par-
uos refert, vnde ex eorum genere eſſe iudicarunt, quos refellit Bellonius, propterea quòd glabro ſit
Ex Aſinis non eſſe. Lingua. corpore. Oris hiatu ſatis magno eſt. Dentes habet in maxillis & in lingua. Truttam præter cætera

Eperlanus Rondel.

dentibus refert. Lingua, vt ait Bellonius quaſi gemina, hoc eſt, (inquit) in cuius radice poſterior quedam appareat, in qua multò plures dentes ſunt, quàm in anteriore. Pinnas habet eaſdē quas Salmonum genus, maximè poſteriorem illam dorſi pinnam ſubrotundam & pinguem. Prior totum piſcem in ęquales ferè partes diuidit. Cauda bifurca eſt. Branchiæ ſunt vtrimque quaternæ, decolores, & violam
Branchiæ. olentes. Tranſparenti eſt corpore, dempta linea nigra quæ ſpinæ internæ parti inhæret. Calculos ha-
bet in capite rotundos, albos, quoſq; facilè forinſecus propter piſcis tranſparentiam per cranium vi- F
deri poſſe Bellonius tradit (qui diligentiſſimè de internis Eperlani partibus egit) ſub poſteriore cere-
Partes internæ. bri parte ſitos, vbi medulla in cerebro deſinit. Cor branchijs ſemicircularibus & fimbriatis eſt admo-
dum vicinum ac ſcutiforme: deſinit quoq; in angulos, rubrumq; eſt, cui molles ac ſanguineæ ſubſunt
carnunculæ, quæ huic tanquam aures in terreſtribus famulantur. Illæ enim mouentur cū corde, quod
ſepto ab hepate dirimitur: vnius tantùm lobi, in longum demiſſi ad ſecundum latus. Stomachum de-
ſinentem in mucronem habet in V. literam efformatum: Lienem admodum rubrum, ſeminis Atri-
plicis in modum latum. Cumq; ſtomachi dextrum latus ſurſum vſq; ad hepar reflectit, illic geniculo
intercipitur: vbi apophyſes duas latas emittit, quæ veluti ſecundum ventrem conſtituuntur. Aliud
poſt hunc ſubſequitur, quod nec pylorum nec ieiunum, neq; ileon commodè nominare poſſis: ſiqui-
dem ſine anfractibus recta ad anum procedit. Sed rectum geniculo intercipitur, eſtq; ruberrimum.
Meſenterio nullam admixtam pinguedinem habet, qua ſtomachus & inteſtina obſidentur, vt nihil
aliud in ventre quàm adipem eſſe dixeris. Caridibus, culicibus, Aphyis, oeſtro, lendibus, millepedi-
bus, pediculis & eiuſmodi deiectamentis veſcitur. Carne eſt molli & friabili. Aeſtatis fine vel autu-
mni initio capitur. G

DE LAMPETRA. Cap. XIII.

SYNONYMA. ETYMVM.

APud pleroſque Europæ populos eodem appellatur nomine, licet variante aliquantu-
lum terminatione, Italis videlicet Lampreda, Hiſpanis Lamprea, Gallis Lamproye,
Germanis Lampret, Belgis Lampreye, item & Anglis, quibus & Lampraye, Lam-
An à lambendis petris dicatur. prell & Lampron. Qui itaque Lampetram dici volunt à lambendis petris, ijs erat
oſtendendum latinum nomen eſſe, quod tamen quin ex memoratorum aliquo fluxe-
rit, non dubito. Geſnerus alioqui eruditè ab Alabeta deriuaſſe conijcit. Fieri enim
Alabeta. Alabes qui. potuiſſe, vt ex Alabeta priori litera eliſa Labeta, mox Lambeta, ac tandem Lampetra dimanârit. Ala-
betam Plinius in Nilide lacu quem Nilus efficit, reperiri ſcribit & Ἀλαβῆς Straboni inter Nili piſces
nominatur. ἀλαβῆς autem dicitur, qui manu capi non poteſt, vnde & alabaſtro nomen, quod Lampe- H
trarum generi conuenit, quæ propter inſignem lubricitatem manu comprimi nequeunt. Fieri item
poteſt, vt Lampetra dicatur quaſi Langhe Prick id eſt longa, quod quàm Prick (ſic vocatur Lampe-
Muſtela. Lota. tra minor) longior ſit. Equidem latinū nomen non eſſe, doctiores oſtendunt, cùm Plinio atq; Auſo-
nio Muſtelam vocari volunt, ſolo excepto Pet. Gyllio, qui Muſtelam eſſe credidit, eū piſcem qui Lug-
duni Lota appellatur, quæ tantùm fluuiatilis eſt, cùm Muſtellam Auſonius è mari fluuios ſubire ſi-
[a] L. 9. c. 17. gnificet, & tam graphicè delineet, vt nemo tergiuerſari poſſit. Plinius [a] quoque id apertiſſimè ſua-
det his verbis: *Proxima eſt his* (Scaris, quibus eius tempore principatus dabatur) *menſa generis dun-
taxat Muſtelarum, quas (mirum dictu) inter alpes lacus quoque Rhetiæ Brigantinus æmulas marinis gene-
Plinij locus conſideratus. rat*. Quo loco in alijs codicibus pro marinis legitur Murænis, quam lectionem ceu legitimam eſſe
Maſſarius contendit, quoniam qui marinis legunt, inſigni (vt putat) mendacij vanitate dicere cogan-
tur, Muſtelas marinas fluuiatilibus & lacuſtribus meliores, quod tamen Plinij verbis minimè colligas,
ſed duo eſſe Lampetræ genera vnum quod mari æquè & dulcibus aquis commune eſt, alterum quod
dul-

A duicibus...ium,vt modò patebit;& marinis legendū eſſe Sigiſm. Gelenius ex antiquiſſimis exēplari-
bus aſſerit. Cęterùm duo h c obſeruāda;primò alias pręter Lāpetras eſſe Muſtelas marinas,& harum *Muſtela marina multiplex.*
rurſus alias veterib. notas,Aeliano potiſſimùm qui Iecorino ſimillimas eſſe ait,pupillis oculorū ad cya
neū colorē accedentibus,mento quam Iecorini maiore,quam Chremetis verò minore,algas depaſce
re, ſaxatiles eſſe, atque ſimiliter vt terrena omnium cadauerum,in quæ incurrit,oculos exeſſe & con-
ficere: alias recentioribus, de quibus mox ab Aſellis egimus. Quæ omnes marinæ tantùm,cùm Lam-
petra fluuios ſubeat. Præterea ſummoperè cauendum,ne quis Muſtelam cum Muſtelo confundat; *Muſtelus.*
quod doctos quoſdam feciſſe etiam video, cùm ſint Muſteli Gazæ, qui Ariſtoteli cæteriſq; Græcis
γαλεοὶ, piſces vt Lampetra cartilaginei, ſed qui neq; ad flumina aſcendunt, neq; etiam carne cōmen-
dantur, ſed contrà quaſi contempti planè habentur. Ab eodem tamen quadrupede vtriſq; nomen *Muſtela & Muſtelus vnde dicti.*
fluxiſſe facilè credo. ſed non quòd ſimiliter maculati ſint piſces,vt Bellon. & Rondel. volunt,(Non.n.
maculata eſt γαλῆ, ſiue Muſtela quadrupes,ſed albo ſubluteoq; varia)ſed à corporis lōgitudine , & vt
Iouius ait,candore ventris,& à tergoris ſuperioris ſubluteo colore,vti in quadrupedib. videmus. Bel-
lon. & poſt eum Saluian. videntes & Galeū ſiue Muſtelū & Muſtelā à Muſtela quadrupede nomē
inueniſſe , Muſtelamq; eſſe Lampetra , aſtruere conati ſunt Lampetram eſſe Galexiam Galeni : quā *Galexia Gal.*
vocem Saluianus cōpoſitam putat vel ex γαλῆ & ἀξία, vel quod magis probat ex γαλῆ & ἕξις: prima
etymologię dignitas,altera habitus piſcis exprimitur. In Græcis ſane Galeni exemplarib. primò Ga-
laxias,mox Galexias legitur. Veruntamen fieri poteſt quòd a lacte , quod γάλα eſt , nomen habeat
quaſi lactei coloris ſaporiſq; piſcis,vel apud Gal. non ex τῶν γαλεῶν, ſed τῶν γαλῶν genere dici debeat,
vel ſi γαλεῶν legere mauis,nō à recto γαλεὸς ſed à γαλέα formari. Quæ cōiectura ſi vera eſt, Saluian.
ex Muſtelarum,non Muſtelorum genere eſſe Lampetrā dicere debuit. Alij Galexian ſiue Galaxian
Sturionem,alij Galeum Rhodiū eſſe volunt. Quod verò idem Saluian. Lampetrā Dorioni apud Athe *Murena fluuiatilis.*
næum Murænā fluuiatilem (cui vnicā tantùm Spinam ſimilem Aſello qui vocatur Gallaria tribuit) vo
cari putat,etiam Rondel. ſententia eſt,& ego lubens aſſentior, cùm non ſit credēdum fluuiatilē dixiſ-
ſe,ac ſi in fluuijs tātùm degere,inſinuare velit,ſed vt à Muræna propriè dicta quæ marina tantùm eſt,
interſtingueret. Atq; hinc fortaſſis eſt,quod Albertus Lampetram cum Murena confundat. Non de-
fuerunt,qui Lampetram ob ſimilitudinem cū terrenis lumbricis,[a] Plinio de piſciū pinnis loquenti,lū- *a L. 9. c. 20.*
bricum marinum dici voluere his verbis: *Bina omnino longis,vt lumbricis & Anguillis & Congris : nul-* *Lumbricus*
la vt Murænis. Quam opinionem Rondel. & ante eum Alcyonius,vir doctus,vt Iouius notauit,elegā- *marinus.*
ter ac doctè refutauit,authoritate Ariſt. (ex quo id Plin. tranſcripſit) qui binas pinnas habere ſcribit,
C quęcūq; προμήκη & λεῖα ſunt, (Gaza vertit,piſces quicūq; longi & læues ſunt) vt Anguillæ & Cōgri,
aliā nullas omnino,vt Murænas,corruptum Plinij locum eſſe oſtendens & pro lumbricis , lubricis le-
gendum eſſe. Quòd ſi verò pertinaciùs quis vulgarem lectionem tueri velit, adhuc lumbrici Lampe-
tręnon erunt,quandoquidē pinnis omnino carēt. Idem Rondel. Caſtellano Epiſcopo Matiſconenſi
viro ſua ætate doctiſſimo & qui doctrinę cauſa maxima in gratia fuit apud Franciſcum Galliæ regem
optimum literatum patronum & alumnū ſubſcribit,opinanti Lampetram Vermem aquatilem eiuſdē *Vermis aquaticus.*
Plinij[b] eſſe,cuius meminit his verbis: *In Gange Indiæ Statius Seboſus haud modico miraculo affert , Ver-* *b L. 9. c. 15.*
mes branchijs binis ſexaginta cubitorum, cæruleos , qui nomen à facie traxerunt . His tantas eſſe vires , vt
elephantos ad potum venientes mordicùs comprehenſa manu eorum abſtrahant . Color cęruleus (inquit
Rondel.) Lampetrę;item mores quadrant,nam & petris & nauibus ita hærent Lāpetræ,vt auelli non
poſſint,neq; repugnat cubitorū ſexaginta longitudo . In India.n. omnia grandiora ſunt: Strabo βδέλ-
λας, id eſt Hirudines in quodam Lybiæ fluuio ſeptenum cubitorum perforatis branchijs , ita vt reſpi- *Hirudines maxima pro Lampetris.*
rare poſſint,naſci ſcribit. Has quoq; Rond. Lampetris eaſdē eſſe arbitratur, Nam Lampetrę (inquit)
ita ſaxis & nauium clauis hærent,vt optimo iure βδέλλας ἀπὸ τοῦ βδάλλειν, id eſt ab emulgendo dicā-
tur,quemadmodum ſanguiſugæ. Hermolaus Barbarus Lampetras , fontanas tineas vocari credidit ,
D Plinij quoq; authoritate opinor motus,qui, *limus* (inquit) *aquarum vitium eſt, ſi tamē idem amnis An-*
guillis ſcateat, ſalubritatis indicium habetur; ſicuti frigoris, Tineas in fonte gigni: nā vt Anguillas ibi no- *Tinea fontana.*
minat Plin. ita Hermolaus Tineas piſces Anguillis ſimiles eſſe opinatus eſt: niſi dicamus quòd Lam-
petras ideo tineas vocatas fuiſſe crediderit,quoniā & lumbrici præſertim in homine & Tineæ vocētur,
& Lampetrę quibuſdam ſuo tēpore ex corrupto Plinij codice ita appellarentur. Cæterùm tineas fōta-
nas ex inſectis eſſe aliās oſtendimus . Iam verò Rondel. inter alia Lampetræ ſynonima, eā (ob eandē
haud dubio ſimilitudinē) Plotam ſeu Flutam quoq; vocari ſcribit,atqui cùm in progreſſu,cæterorum
rationem vel authoritates afferat, Plotæ amplius non meminit . Eſt quidē Lampetra veluti fluuiatilis *Fluta.*
quędā Murena,fluuiatiliſq; Murena à Dorione dicta eſt , & niſi in ſumma aqua natat , vt aërem tra-
hat,facilè teſte eodem Rondel. ſuffocatur,vt haſce ob rationes Plotam ſiue Flutam dicere potuerit,au
thorem tamen idoneū non habet , præſtiteritq; confuſionis euitandæ cauſa hoc nomen Murænæ &
Anguillę relinquere,quæ tamē & ipſæ non ſemper Plotę aut Flutę (vt Gaza vertit) appellātur,ſed cùm
ſole torrefactę ſupernatant. Archeſtratus cùm omnem Anguillam laudat , tum maximè qui in freto
è regio-

Digitized by Google

è regione Rhegij capitur: ſed valde præſtantes etiam ſunt (inquit) Copaę & Strymoniæ; ſunt enim E
Anguilla Copaa. magnæ & perquam craſſæ, *ὅμως δ' οἶμαι βασιλεύει Ἔγχελυς, ἣ φύσει ἐστὶν ἀπύρηνος μόνος ἰχθύς*, id eſt, vt Dalechampius vertit: Omnium ſanè vt arbitror, quibus veſcimur, Anguilla tanquam regina voluptatis obtinet principatum, ſolaq; piſcium natura, omni ex parte tenera & ſuccoſi fructus inſtar, dum manditur, in ore liqueſcens. Apyrenos enim fructus (inquit) propriè dicitur, cui nullus ineſt nucleus. Ita ferè & Natalis. Euſtathius prolato iſto verſu obſeruari iubet, poëtam appellaſſe eleganter *πυρῆνα*, id eſt nucleum, oſſeam piſcium ſpinam: & rectè (inquit Caſaubonus) neq; eſt aliter eam interpretari vocem. Atqui falſum hoc, Anguillam eſſe penitus exoſſem, niſi de peculiari aliqua eius ſpecie, hodiè incognita loquatur poëta. Habere enim ſpinam hunc quoq; piſcem & *αὐτοψίᾳ* arguit, & teſtimonia ſcriptorum, vt paullò antè Athenæus de Epicureo Icadiſta: *Ἔγχελυς παρατεθείσης, ἐμβαλὼν ἐψίλωσε τὸ πλευρὸν, ἀγαγὼν εἰς ἄκανθαν*, id eſt, *appoſitam Anguillam arripiens, latus nudauit ad ſpinam vſque*. Sed vt hoc Archeſtrato concedatur, falſum eſt rurſus, Anguillam ex omni piſcium natura carere ſpi-
Piſces ſine ſpinis. nam & Antaceus eſt *ἀνάκανθος* & Huſo Danubij, qui eſt alius ab Antaceo Pontico. Verùm de Huſone Germanico facilis reſponſio; cum enim Archeſtratus notum non habebat: Antaceum illi non fuiſſe incognitum dicebamus capite ſeptimo: neque mutamus ſententiam. Hæc Caſaubonus. Quãobrem cùm falſum ſit Anguillam apyrenon ſiue exoſſem eſſe, de Lampetra id verum ſit, piſce aliàs F
Anguilla apyrenos. ſimillimo, & ſaporis gratia etiam præſtantiore, Geſnerus conijcit Anguillam apyrenon Archeſtrato Lampetram eſſe, qua in re ei non diſsentirem, niſi & Agatarchides libro ſexto Europicorum Anguillas Copaidas inuſitatæ magnitudinis eſse diceret, ideoque a Bœotis coronatas inſperſa mola dijs immolatas, & Dorion eaſdem in prodigioſam magnitudinem augeſcere ſcriberet, cui Lampetra, fluuiatilis Muræna eſt. Geſnero aſsentitur Dalechampius in ſchedis ſuis ad Plinium, additq; inſuper Lam-
Exormiſtos. petram Caſſiodoro in deſcriptione litoris Rhegini Exormiſton vocari. Sitnè poſtremò Echineis ſiue
An Remora ſit Oppiani. Remora Oppiani, vt Rondeletius arbitratur, examinandum. Video hanc opinionem quibuſdam improbari, quoniam neceſse eſset quotidie in locis, vbi dantur Lampetræ, lintres curſum tenere ab his retentos, quod tamen qui præter ipſum tradat, inuenio neminem, Ipſe quidem ſi triremis clauo os affinxerit, Lampetra, eius impetum retardari certũ eſse profitetur, idq; ſibi ipſi eueniſse Romã proficiſcenti cum Cardinale Turnonio. Optimæ enim triremis, cuius citiſſimo curſu vehebantur, impetum inhibitum: cuius incertam cauſam cùm vectores (inquit) perquirerent, tandem cõpertum fuit, Lampetræ ore clauo affixæ vi id effici: cuius rei locupletiſſimos teſtes habet nobiles & graues viros qui eadem naui vehebantur. Fuit autem eius ſententiæ Rondeletius, vt niſi clauo hæreat Remora, remorari nauẽ non poſſit, vt in Remora dictum eſt, qua in re fruſtrà ipſum laborare oſtendebamus. Bellonius G
Lãpetra eur nautis infeſta. quoque nautis præcipuè infeſtam eſse ait, temonibus triduum ferè inhærendo, caudamque in contrarium vertendo, recenſque picatæ nauis lateribus picem lambendo ſic infigi, vt nautas ab itinere remoretur. Lampetra equidem tam exactè notis omnibus, quas Echeneidi tribuit Oppianus, reſpondet, (dũmodo vera eſt Rondeletij obſeruatio quẽ virum mendacij arguere nefas duco) vt nullus ſit ſanæ
Remora Oppiani deſcriptio. mentis, qui pro ea Lampetram non accipiat. *Eſt* (inquit) *Pelago amica, longitudine cubiti, ſubfuſco colore, Anguillæ ſimilis: acutum eſt illi os ſubter, contortum, rotundi hami cuſpidi ſimile: de quo piſce nautæ rem mirabilem narrant, omnibus qui non viderunt, incredibilem. Nauem enim ſecundi venti vi impulſam, paſsisq́, velis per mare currentem, piſcis tanquàm eam voraturus ore admoto ſiſtit, inuitisq́, nautis retinet, perinde, ac ſi tranquillo portu quieſceret.*

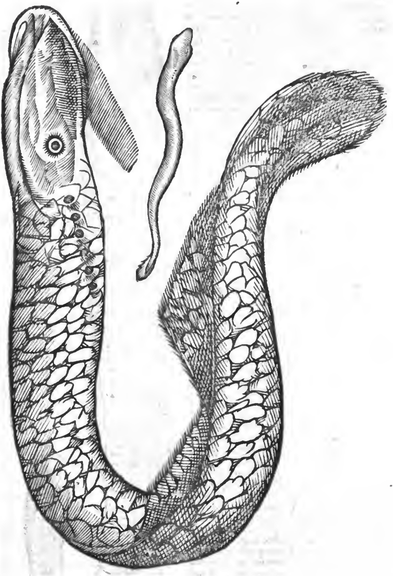
GENVS. DIFFERENTIÆ. DESCRIPTIO.

H

LAmpetram ex ſerpentinæ ſpeciei piſcium genere eſſe, ipſa figura eius loquitur. Sunt qui ex ge-
An Murænarum ſpecies. nere Murænarum eſſe voluerunt, (inquit Maſſarius) argumento quòd Lampetra pinnis caret, quod de Muræna teſtatur Ariſtoteles, cuius verba ſuprà recitauimus. Mouentur & alia conіectura, quòd Plinius dixit in Septentrionali Gallia *Muranis omnibus dextera in maxilla ſeptenas perſpici maculas*, pro foraminibus maculas interpretantes: ſed à vero maximè declinare videntur, vt branchiarum ratio ſuadet. Caret enim Muræna branchijs integris, vt Ariſtoteles & Plinius tradunt, quas Lampetra detectas velut cartilaginea obtinet, vt qui Lampetras branchias habere neget, eas è Murænarũ eſſe genere fateri omnino ſit neceſſe, cùm ex lõgis ouiparis nulli alteri generi præterquam Murænis branchię integræ deeſſe videantur, eiſdẽ tradentibus authoribus. Pręterea ſi maculę illæ quę Murænis in maxilla dextra ſunt, foramina eſſent; Plin. neq; Murænis Septentrionalis Gallię tantũ, ne-
Non eſſe ex Galeorum genere. que maxillæ dextrę dũtaxat viuentibus ineſſe maculas dixiſſet. Grauior error eorũ eſt qui ex Galeorũ ſiue Muſtelorũ genere eſſe voluerũt: cũ quib. duo tamen cõia habent, quòd cartilagineæ ſint, quodq;

detectas

Lampetra maior, & minima.

Digitized by Google

Lampetrarũ diuerſitas. detectas habeant branchias; ſuntq; oblongi Galei, ſed à ſerpentina ſpecie alieni, & ouiparæ tantùm Lampetræ, cùm Galei viuos excludant fœtus. Bina illa circa excrementi oſtium non pendent, quæ ab Ariſtotele omnibus Galeis ineſſe dicuntur. Iam verò Lampetræ non vnum genus eſt. Sunt qui è mari flumina ſubeunt; ſunt qui à ſalſis aquis omnino abſtinent. Marinarum triplex genus eſt, maius, medium Germanis & Belgis Prick dictum, & minus à Saluiano depictum, qui, licet ætatis ratione tantùm differre quiſpiam ſuſpicari poſſit, quoniam colore tantùm & magnitudine à maiori differt, differre tamen & ſpecie oſtendit, cùm maiores ſemper & maculoſæ & bicubitales; minores contrà ſine maculis & pedales tantùm reperiantur: Prick verò cubitalem magnitudinem haud ſuperet, tranſuerſalibuſq; & nigricantibus lineis ſolùm inſigniatur. Rurſus ipſi maiores haud vbiq; æquè magni. Teſtatur enim Iouius in Arno & Tyberi ad generoſum habitum adoleſcere: in omnibus autem Galliæ Ciſalpinæ riuulis, ipſiſq; præſertim Ticini atq; Adduæ emiſſarijs multas reperiri pretioſas admodum, quanquam minimi digiti craſſitudinem minimè ſuperent. Et Platina in Ciſalpina (Gallia) paruas, in Hetruria mediocres, Romæ ex Tyberi permagnas capi tradit: niſi dicamus, haud rectè ab hiſce ſcriptoribus iſthæc obſeruata

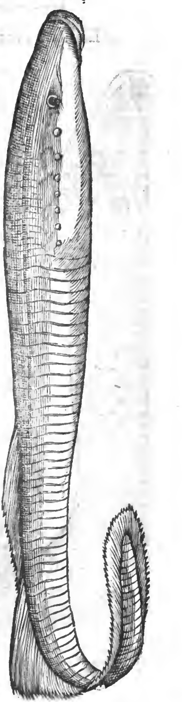
Fiſtula in ceruice. Spina. eſſe. Omnibus ſiue marinæ ſint ſiue fluuiatiles, commune eſt, Cetorum more fiſtulam in ceruice habere, per quã cùm nauibus aut ſaxis hærent, aquam ad branchias attrahunt. Spina item omnibus cartilaginea à capite ad caudam vſque deducta, chordam Galli vocant, quæ vêre tenerior, æſtate durior eſt & inſuauior. Branchiarum

Os. numero, figura & ordine conueniunt, ore item & pinnis & totius corporis figura. Murænis valdè ſimiles ſunt, ſi caput excipias. Os.n. neq; in longũ neq; in latum ſciſſum eſt, ſed excauatũ velut in hirudinib. quas ſanguiſugas vocãt. Geſnerus ab eo loculorum inſtar (qui ad ſeruandos nummos loro contracti clauduntur,) conſtricto lignum aut lapidem ita apprehendere ait, vt ſugere videatur, idq; tanta vi, vt ægrè auellatur, cucurbitularum medicinalium ſimilitudine. Marginem item oris rotundum fibris quibuſdam laciniosum eſſe,

Dentes. quæ nimirum vt firmiùs hæreat, ſugatq; efficiũt. In cauo illo ſparſi ſunt dentes, plurimi, flaui, acuti, hamati, quorum interiores maiores eſſe idem Geſnerus obſeruauit, eoſq; circiter viginti ordinibus diſtingui, & tanquam à centro ad circumferẽtiam digeri, ordinibuſq; ſingulis quaternos, quinos, ſenoſvé ineſſe. Eſſe & in ipſo oris receſſu duplicem dentium minorum ordinem, quorum maior (inquit) omnino ſerram denticulis vtrimq; denis refert. eos denticulos continuos eſſe, cæteros cutim habere interiectam. In eiuſdem caui imo teſte Rondelet. particula eſt contraria occurſu foramen interius occludens. Co.

habent

Pricka.

E

F

G

H

A habent ſub branchijs & foraminibus reconditum, cartilaginea membrana, ſpongioſa ac prætumida incluſum, ſubrotundum, ciceris craſſitie: hepar oblongum, cæruleum, vnius tantùm lobi. Felle carent. Inteſtinum omnibus vnicum, rectum, minimè complicatum; reliquũ corporis in fæminis matrix ouis referta occupat. Pinnis lateralibus carent; nullaſq; ad natandum habent, ſed flexuoſo corporis im- *Pinnæ.* pulſu aguntur, & pinnulis membranaceis iter dirigunt, quarum vna ferè ſupra caudæ extremum erigitur, altera paullo ſuperior eſt. Læui cute teguntur, quæ in maiori nigricat pronè, ſupinè candicat, *Cutis.* ad latera & in dorſo ſubluteis ac nigricantibus maculis conſpergitur, quibus minor caret. Maior itaq; potiſſimùm Auſonij Muſtela eſt, ſic enim de hac canit: *Muſtela Auſonij.*

Qui te naturæ pinxit color, atra supernè · *Puncta notant tergum, qua lutea circuit iris.*
Lubrica cæruleus perducit tergora fucus *Corporis ad medium ſarſim pingueſcis, at illinc*
Vſq; ſub extremam ſqualet cutis arida caudam.

Geſnerus maiori maculam ait eſſe albicantem in vertice in medio oculorum interſtitio; & contiguum ei anterius foramen paruum membrana parum prominente circundatum. Pricka cum maiori colore *Prickæ deſcriptio.* conuenit, ſed pro maculis quales diximus, tranſuerſales habet lineas. Omnes vtroq; gutturis latere *Lingua.* ſeptem foramina habent, quibus aquam acceptam reddunt. Platina linguam Lampetris tribuit, Ron- *Oculi.*
B deletius habere negat. Saluianus & Bellonius non meminerunt. Oculos rotundos & profundos habent. In maiori cæruleam pupillam aureus circumambit circulus.

LOCVS. NATVRA. MORES.

MVſtelas ſiue Lampetras maiores è mari ad fluuios aſcẽdere certum eſt, idq; cùm veterum, tum recentiorum teſtimonijs comprobari poteſt: Auſonius:

Quæq; per Illyricum per ſtagna binominis Iſtri *Spumarum indicijs caperis Muſtela natantum*
In noſtrum ſubuecta fretum, ne lata Moſella *Flumina tam celebri defraudarentur alumno.*

Saluianus tradit maiores rariores, contrà minores frequentiores flumina ingredi. Geſnerus à docto quodam Medico Miſeno ſe accepiſſe refert, vêris initio migrare, & circa D. Donati diem, qui eſt ſepti- *Quãdo migrent.* mus decimus Februarij, nullas amplius apparere, aut enim recedere, aut interire, corpore reliquo tabeſcente, licet capitis moles magna relinquatur. Idem & ex Argentinenſi perito quodam piſcatore *Quãdo meliores.* cognouit, Lampetras Salmonum è mari flumina ſubeuntium comites eſſe, adhærendo eis. Initio Maij optimas eſſe: ab eo tempore quotannis irrequieto motu & natatione adeo exhauriri & emaciari, vt
C pleræq; intereant, priuſquam pariant, circa finem Maij, aut poſtea. Quod ſi etiam fortè pariant aliquando (ouorum paruulorum congeriem) ſobolem euaneſcere, nec vnquam apparere fœtus earũ circa Argentinam. Adultas etiam quæ non pereunt, cum fluuio aqua ſecunda exacto Maio auferri, nec amplius toto anno apparere. Rondeletius quoq; veris initio fluuios ingredi aſſerit, ſed vt illic oua pariat, in mare deinde redituram: tuncq; magnam earum fieri capturam: aliàs in mari rariſſimè capi, nec vnquam ferè, niſi cùm roſtro nauibus adhærent. Contrà Saluianus Lampetras teſtatur eo tempore quo in fluminibus capiuntur, in mari etiam capi, reliquiſq; anni temporibus, vel in abditis latere locis, vel longè à litoribus in altum pelagus ſecedere: paruas verò in fine vêris, & in fluminibus, & in mari parere, idq; ex eo conſtare, quòd recens ortę vtrobiq; reperiuntur: magnas contrà ac maculoſas in remotioribus maris locis, cùm neq; in fluuijs, neq; in marinis litoribus paruæ aut recens ortæ inueniantur: vt hoc fortaſſis Rondeletio impoſuerit, minoreſque à maiorum fœtu non benè diſtinxerit. Rondeletium tamen ſequitur Cardanus. Veſcuntur eodem Rondeletio teſte aqua & muſco, & qui- *Cibus.* dam eſca quadam compoſita in fontibus & aquis dulcibus alijs eas nutriunt & ſeruant. Spumarum indicijs comperiri ſolent. captæq; perpetuò in aqua immergi, cum qua ex longinquis partibus in vrbes deferuntur.

D

VSVS IN CIBIS.

FVere olim in honore apud Romanos proceres Muſtelæ, quod præ cæteris indicat Plinius, proximam à Scaris, quibus ſuo tempore principatus dabatur, menſam ijs fuiſſe ſcribens. Eodem modo hodiè Romæ piſcium ferè nobiliſſimæ cenſentur, adeo vt nobilis quidam coquus (referente Iouio) aulæ Romanæ procerum coturnicibus eas cõpararit. Scribit Platina Romanæ aulæ fortaſſis offenſus, benè à natura actum eſſe, quòd Romæ ex Tyberi permagnæ capiãtur, & delicatiſſimæ, quoniam vallatæ ibi gulæ inter ſe auctis pretijs certant. Emi (inquit) frequenter Lampetras quinq; *Lampetræ ingens pretium.* ſex, ſeptem aureis, & olim à laticlauio viginti, cùm alter ſecum auctionaretur, emptá ſcimus: nec paſſa eſt ingenua gula tantam audaciam gratuitam eſſe. Diſpenſatori.n. quod ſuipſius arrogantiam & fa-

Digitized by Google

ſtum (nolo dicere ſtultitiam) imitatus eſſet, centum aureos dono dedit, ne ſecundò ad certamen ſingulare prouocatus, timidus ac infractus animo ſuccũberet. Cæterùm non quouis anni tẽpore, nec quouis loco tanti fiunt. Scribit.n. Iouius Romanis, id eſt Tyberinis præcipuam nobilitatem à magnitudine & ſapore eſſe adeò vt denis ſæpe aureis veneant, ipſo præſertim vére: & rectè quidem, quoniã incipiente æſtate ſpinalis medulla ijs nerui inſtar durior efficitur; & marinæ, hoc eſt quæ in mari capiũtur, aridæ ſemper ac velut agreſtes iudicantur. Iouius delicatiore condimento, multò maiorem quàm ab ipſis pulpis nobilitatem accipere ſcribit. Necari enim ſolere in vino Cretico, eiq; myriſtica nuce os claudi, & foramina illa (branchiarum vtrimque ſeptem) totidem caryophyllis adimpleri, in teganoq; conuolutam in ſpiras, additis auellanis tritis, medulla panis, oleo, vino Cretico, aromatibuſq; ad tẽperationes prunas certis momentis ſedulò excoqui, quo condimento (inquit) Leo X. in minore fortuna, ioci cauſa, vt conuiuium exhilararet, Marianum cucullatum, ſalſum, & ridiculum hominẽ decepit. Namq; funem inſtar Lampetræ incoctũ, multoq; illo iurulento immerſum, grandi in patina appoſuit, vt notã omnibus eius edacitatem, gulamq; eluderet; qui iam magna pultarij parte abſumpta pſeudolam petrã aggreſſus, diu multumq; cum ea maxillis ac dentibus inhærente colluctatus, cachinnum cunctis tollẽtibus, facetiſſimè reſpondit; vtinam ſic mihi ſæpius illudatis. nam in hoc condimento nõ modò funes, ſed & ipſas catenas (quibus inſani vobis ſimiles vinciuntur) & cum voluptate quidem abſumerem. E

Conditás melius ſapere.

Paraſitus illuſus.

F

Platina Lampetrã erutis dentibus & lingua, & extracto per obſcœnas partes ſolo, quod eò tendit, interaneo, cum aqua calida bene lauari iubet, nullibi comminuta pelle: colligi quoq; ſanguinem quo condimentũ fieri ſolet: in os eius nucem myriſticam; in foramina quæ circa aures (brãchias) habet, caryophyllos integros indi. Inuolutam deinde in ſpiram in tegano ad focum cum ſemuncia optimi olei, pauco agreſtæ, vini albi & optimi, ſalis quantum ſat erit, lento igne percoqui. Vbi feruere occæperit, ſanguinem è capite in teganum ipſum exprimi: aitq; Idem, antequam ferueat, fieri poſſe. Iubet autẽ moretum eius hoc modo fieri. Amygdalas aut auellanas cum ſua pelle toſtas ac terſas, ne cinis inſit, buccellam item panis vſtulatam, cum paſſulis (inquit) contundito: tunſa cum agreſta, defruto aut in parte coctura diſſoluito, ac per ſetaceum in catinũ tranſmittito, indendo ſemper parũ zinziberis, caryophyllorum, cinnami, & id ſanguinis, quod diximus colligendum. Hanc impenſam in teganũ infundes, donec Lampetra cocta videbitur, vna efferueant, ſinito. Aliter. Aſſam ſi voles (inquit idem Platina) dum coquitur, ſanguinẽ & adipem colliges, Hoc item, eo quo prædiximus modo, edulium condies. Sũt qui minimas, quas Lampetrocias vocant, in craticula lento igne percoquant, ſuffundẽdo cõtinuò ex oleo, agreſta, ſale, aromatibus ſimul mixtis. Angli maiuſculas paſtillis includunt. Inueterantur itẽ ſale, nec non & fumo indurantur: has Hamburgum mittit, illas dolijs incluſas Dantiſcum. Salubriſnè modò an inſalubris earum eſus ſit, alij aliter tradunt.[a] Alex. Benedictus optimi ſucci eſſe ſcripſit, eaſq; omnibus præfert, ſed quia raró capiuntur, quæ libram excedunt, à raritate laudem eripi. Contrà Albertus dulcem eſse piſcẽ ſed inſalubrem, & cũ editur calidis aromatibus & generoſo vino condiendũ. Author itẽ annotationum in Regimen Salernitanũ craſſum & viſcoſum ſuccum gignere ait, minus tamen quàm Anguilla, timendumq; eſse, ne quid his piſcib. veneni inſit, ideoq; in optimo vino ſubmergendas eſse donec moriantur, deinde vt præparentur cum gelu optimis condito aromatibus: præſtare tamẽ vt antea duabus vicibus ebulliant in vino & aqua, eaq; abiecta coquantur ad perfectionem & fiat gelu in patina vel paſtillus, vel aſsentur cum ſalſamento (embãmate dicere voluit) idoneo, vt ſalſa viridi cũ acribus aromatibus & vino hyeme, omphacio autem & aceto æſtate. Cæterùm Lampetrarum pulpis nullam vim noxiam ineſse Iouius oſtendit argumento quòd & duritie & lento pingui prorſus expoliatæ ſunt: quibus maximè conditionibus piſces ſtomachis incommodi eſse conſueuerunt. G

Apparatus

Moretum Lampetræ.

An ſalubris ſit.

[a] L. de peſte.

DE ANGVILLA. Cap. XIV.

ORDINIS RATIO.

SYNONYMA. ETYMVM.

H

ANGVILLA ab anguis ſimilitudine dicta anguiformẽ ſequatur Lampetram, non quòd huius more è mari fluuios ingrediatur, ſed quòd in dulcibus aquis nata, ex his ad mare deſcendat. Dictũ enim in exordio huius operis, piſciũ qui partim dulcibus, partim ſalſis aquis gaudent, alios è mari ad fluuios tranare, & ἀνάδρομους vocari, alios quòd in dulcib. aquis geniti ad mare deſcẽdant, καταδρόμους eſse appellandos. Græcis ἐγχέλυς dicitur, ἐκ τῆς ἰλύος, vt ait Athen. autoritate Ariſtoph. qui ſcribit piſcatores commoto cœno (τῆς ἰλύος) Anguillas feliciùs capere, quare ſuadet vt vltima ſyllaba terminetur in υς: cùm tamẽ antè Ariſt. ἔγχελις per iota in fine ſcribi dixiſset, & ipſe ẽt Ariſtoph. ibi ἐγχέλεις habet in accuſandi caſu, numero plurali: cęterũ Aelius Dionyſ. citãte Varino docet in ſingulari numero ἔγχελυς dici; in plurali ἐγχέλεις.

Anguilla ad mare deſcendit.

Encbelys.

Apud

Digitized by Google

A Apud Ariſtotelem verò librariorũ culpa ἔγχελις ſcribi Geſnerus autumat: propterea quòd in alijs caſibus per ypſilon apud illum (vt ſunt, inquit, αἱ ἐγχέλυες, τῶν ἐγχελύων, τὰς ἐγχέλυς) ſcribatur, etymologiæq; ratio ypſilon in fine requirat. Quare & apud Antiphanem qui eodem Athenæo teſte ἐγχελύδιον diminutiua forma dixit, antepenultima rectiùs per ypſilon ſcribetur, quemadmodum videlicet in alio ibidem Amphidis poëtę verſu ſcribitur. Heſychius, vt citat Geſnerus Anguillas λυκηλάτυς Lacedęmonijs vocari ſcribit. Hodie Græcis ἀχέλυ vocatur. Ex freto Siculo Plotæ ſiue Flutæ dicuntur, non aliter quàm ipſæ Murenæ. *Plota.* Apud Italos, Gallos & Hiſpanos Latinam nomenclaturam retinuit. Germani Aal dicunt, aliquando etiam Oll, Belgæ Ael, fortè quaſi Eel, nam & Angli Eele vocant, quod apud Belgas idem eſt quod Edel, apud Germanos Adel, id eſt, nobilis, quaſi nobilis & delicatus piſcis. Angli pro ætate & magnitudine nomen variant, prægrandem fauſen eele nominantes, minimam Grigge, mediæ magnitudinis Scaſling. Illyrij Augorz dicunt.

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA. DESCRIPTIO.

B

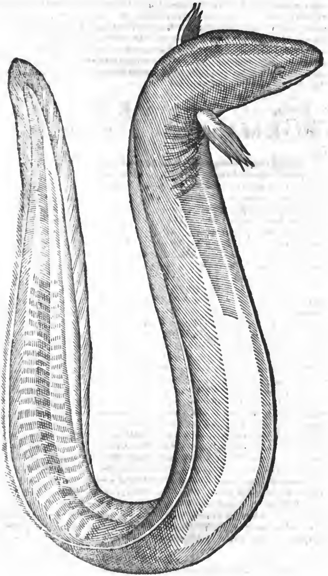
ANguillas ab anguis ſpecie dici, dictum eſt. Talem autem ſpeciem referre, Ariſtoteles teſtatur, item Iuuenalis: *Anguilla longæ cognata colubræ.* *Anguiformẽ piſcem eſſe.* Idem rurſus inſinuat Ariſtoteles, cùm Congro ſimiles facit; quem colore & corpore, marino Serpenti proximum eſſe ſcribit. Eodem authore Anguillæ, læues ſunt & lubricæ. Suntque adeo lubricæ, vt manu teneri non poſſint, & vt nonnulli aſſerunt, ſi incluſę teneantur, quacunque caudam exerere poſſunt, eâdem euadere totas. Vide mox inter prouerbia. Num verò Homerus Anguillas ab aliorum piſcium natura ſeparauerit, vt Athenæus & Euſtathius volunt, mox quoque ventillabimus. *Genera quot* Duo earum genera ſunt, maius nimirum & minus; illud nobilius præſtantiuſq; habetur, ideoq; noſtrarũ paludum incolis Meglioramento appellatur, Hollandis, neſcio qua ratione Palinck. Caput huic breuius, craſſius & latius, color fuſcus: in profundo degit, & aqua deficiente occultat ſe in limo, ita vt inde effodiatur ſæpè. Minus ſimpliciter nobis Anguilla, & cùm nondũ adoleuit, Boratello appellatur. Huic caput longius eſt & acutius. Galli teſte Rondeletio maiores mares, minores fęminas eſſe credunt, illoſq; Marguaignons, has Anguilles fines appellant. *Sexu non diſtingui.* Idem & veteres crediſiſſe ex Ariſtotele colligitur, qui ſexu diſtingui negans, inquit:

C *Quam autem maris & fœminæ Anguillæ differentiam notarunt, ſcilicet alteram caput habere amplius atque oblongius, alteram, hoc eſt, fœminam, repandius: hæc non maris & fœminæ differentia eſt, ſed generis.* Minores ad mare deſcendunt, maiores niſi in vallibus degunt. Ariſtot.[a] Anguillis quaternas vtrinq; branchias, ſed ſimplices tribuit. *Branchiæ.* Aliàs quoque branchias pauciores minuſque continentes habere ſcripſit. Athenæus verò ex Theophraſto exiguas. *Gula.* Cuticulæ qua hæ teguntur, paruula ineſt rima, quę cauſa eſt quòd in turbidis aquis facilè ſtrangulentur, & in aere diutius viuant. Teſte eodem[b] Ariſtotele gulam quæ paucis piſcibus contigit, habent, licet exiguam, ventreque ſunt exiguo.[c] Fel iecori hęret.[d] Hoc magnum eſt, illud aquæum. Pingue ineſt paucis; plurimæ eo carent. Hippocrates[e] tamẽ pinguedinẽ habere ſcribit, eandemq; naturæ hominis inimicam: cæterùm hęc pinguedo à carne ſeparata non eſt; quare aliàs[f] dicebat philoſophus: *ſeorſum enim à carne non pingueſcunt:* vnde paruum eis in omento ſeuum eſſe ſolet. *Pinguedo.* Tergus earum quàm Murænis craſſius teſte Plinio: cuius locum de pinnis huius piſcis, vbi lumbricis pro lubricis legebatur, reſtituimus in Lampetra ex Ariſtotele, qui longorum vel læuium alios vt Anguillam & Congrum binas pinnas, alios vt Murænam nullas habere ſcribit. *Pinnę.* Has iuxta branchias hærere idem aſſerit, ſupiniſque pinnis carere. A medio dorſo & ab excrementi meatu veluti limbus cutis potius quàm pinnarum ſubſtantia ſuperiores corporis partes ambit.

D Ventriculus & inteſtina in longum protenduntur. *Ventriculus.* Color omnibus haud idem. *Color.* Variat enim aquarum in quibus degunt, ratione. Quæ puram & defluentem incolunt, ventre (inquit Saluianus) ſunt candido, dorſoque cineraceo ſiue ſubcæruleo: quæ verò in impura & ſtagnante commorantur, ventre ſubalbo, dorſo verò ſubuiridi vel ſubnigro apparent. Os habent ſatis apertum, dentibus, paruis, acutis munitum, multiplici ordine. *Os.* Magnitudo quoque non vbique eadem. Plinio atque Solino teſtibus in Gange ad tricenos pedes augentur: & Athenęi Pauſaniæque teſtimonio Copaidæ, item Strymoniæ eximiæ magnitudinis eſſe dicuntur. *Vbi maxima* Archeſtratus Copaidas apyrenos quaſi ſpinas & oſſibus carentes vocat; Geſnerus & Dalechampius Lampetras intelligi volunt, quoniam hæ pro ſpinis cartilaginẽ habent. Magnas vel ad brachij craſſitudinem capi audio in aqua mortua (vt appellant) Galliæ Narbonenſis. In Italia ad viginti libras aliquando accreſcunt; ſed quæ ſuperant, nunquam inuentę ſunt.

[a] *L. 2. Hiſt. cap. 13.*
[b] *L. 1. Hiſt. cap. 2. & 2. Hiſt. c. 13. & lib. 4 de partib. c. 13.*
[c] *L. 8. Hiſt. cap. 2.*
[d] *L. 2. Hiſt. cap. 15.*
[e] *L. 8. Hiſt. cap. 2.*
[f] *L. 3. Hiſt. cap. 17.*

Anguilla.

Digitized by Google

A

LOCVS.

QVi Anguillas in omni aqua dulci reperiri volunt,ſiue ea defluat,ſiue ſtagnans ſit, falluntur. In Germania enim dum omnes amnes vel in Rhenum,vel in Danubium procurrentes ſeſe exonerent,experimento compertum eſſe Nauclerus ſcribit,mirabile dictu,quod amnes quique licet ex vno aliquando fonte ſcaturiant, ſi Danubio influunt, Anguillis carent, ſi verò Rheno illabuntur,Anguillas nutriunt. Idem & Albertus teſtatur,qui & alibi cauſam huius rei, frigiditatem aquæ Danubianæ eſſe ſcribit, hancque fieri eò quòd Danubius ante fauces alpium ob occidente in orientem fluit, & maior pars aquarum,quæ influunt in eum, ex alpibus profluit, & eſt fluxus eius ante alpes & parte Aquilonari. Contrà alia loca Anguillis maximè celebrantur. Archeſtratus & Dorion apud Athenæum Copaidas laudant,ille quòd [illegible] ſint, hic quòd in prodigioſam magnitudinem accreſcant. Eaſdem ſcribit Anaxandrides in ſexto Europicorum Bœotios hoſtiarum more coronare,aſperſaq; mola cum precibus dijs immolare,ac cùm peregrinus quiſpiam inopinato ſacri genere obſtupeſcens,cur id fieret, ſciſcitaretur, Bœotios nihil aliud potuiſſe reſpondere quam ſeruanda eſſe maiorum inſtituta, nec dedere rationem alijs ſe patriæ conſuetudinis reddere. Celebrantur tamen etiam inter delicatiſſima edulia, teſte Polluce, & Ariſtophanes de Pace *κωπαΐδων σπυρίδας* dixit,lautitias quaſdam ciborum enumerans. Hinc eſt quòd cùm Lyſiſtrata apud eundem poetam dixiſſet, præſtare Bœotios omnes perijſſe,calonice Anguillas excipiendas ſubiecit. Copais autē Bœotiæ lacus eſt,id quod Pauſanias oſtendit,inquiens: *Cephiſſis in Bœotia lacus eſt, quem & Copaida quidam vocant. In paludem fluuius Cephiſſus excurrit. Copæ oppidulum in palude eſt, cuius & Homerus in catalogo meminit. Piſces huius paludis nihil ab alijs piſcibus differunt. Anguillæ tamen, ibi ſunt ingenti magnitudine, eſuque ſuauiſſimæ.* Ptolomæus verò Euergetes apud Athenæum circa Berenicem fluuium eſſe ſcribit nomine Lethon, in quo naſcatur copia Anguillarum quæ regiæ dicantur, ſexquialteræ ad illas,quæ è Macedonia & ex Copaide lacu habentur. Idem Archeſtratus eas commendat quæ in freto e regione Rhegij capiuntur. Celebrantur & in Mæandro Phrygiæ fluuio, vt innuit [a] Clemens Alexandrinus,homines inquiens gulæ & ventri deditos,non deſinere celebrare

C ἐγχέλεις τὰς Μαιανδρίας. Harum meminit & Simonides apud Athenæum:

Ardea cùm inueniſſet Triorchim (Accipitrem) *Anguillam Mæandriam comedentem illi eripuit*

Strymonias quoque Anguillas in pretio fuiſſe oſtendit Antiphanes in Thamyra, his verbis: *Eſt eiuſdem tecum nominis mortalium fama celebratus, Thraciam irrigans fluuius, Strymonem vocant, Anguillas is maximas poſſidet.* Nobiles quoq; fuerunt ad Euclea fluuium, cuius meminit Antimachus in opere,quod tabellas ſiue pugillares inſcripſit, ad verticoſi Euclei fontes profectus. Demetrius Sceptius lib. 16.apparatus Troiani, has Anguillas tradit excellere.Magnæ quoq; ex Eloro amne habebantur, & ex Aegypto, quæ teſte Cælio Baſilicæ vocabantur, ſicut in Sicilia Plotæ, nam ex Siculo freto optimę capiuntur: & Ioan.Rauiſius tradit reperiri etiam in limoſis locis prope Syracuſas tanta multitudine,vt piſcari volentibus lata adſit præda. Ab Anguillarum copia quædam pars Britanniæ Anguillarum terra vocatur, vt ex Beda refert Albertus, quanquam toto ibi anni tempore non degant, vt modò patebit.Magnas & ad brachij craſſitudinem capi audio in aqua mortuo (vt appellant) Galliæ Narbonenſis: & in ſtagna Monſpelienſi quod Latera vocāt,trium vel quatuor cubitorum longitudinem æquare Rondeletius refert. Cæterùm nunquid & in mari naſcantur, dubitare aliquis queat. Cùm enim & ibi aliquando capiantur, & terræ inteſtina,ex quibus teſte [a] Ariſtotele eorum ortus eſt, in mari quoque vbi algæ ſunt, non minus quàm in fluminibus & lacubus proueniant, & Galenus quoque,Epicharmus item & Diphilus apud Athenæum marinas Anguillas palam nominent,& Pli-

D nius denique inter piſces mari peculiares recenſeat, in mari etiam generari dicendum videtur. Contrà cùm paucæ,& nondum adultæ nunquam,magnæ verò & adultæ etiam raró ibi reperiantur,contra Plinium rectè puto & verè cum Ariſtotele & Oppiano dicemus ex fluuijs in mari aſcendere, & vt marinorum multi dulcibus, ita Anguillas ſalſis aquis delectari, haſque Galeno, Diphilo & Epicharmo marinas nuncupari, non quòd à cæteris ſpecie differant, ſed quòd in cibo ſint ſalubriores. Ad terræ inteſtina quod attinet, quæ in mari ſunt, reſponder Saluianus,ita conſiderari poſſe, vt illa tantùm Anguillas procreent,quæ fluuiorum oſtijs propinqua ſunt.

Nō in omni dulci aqua reperiri.

Cur Danubius & fluuij in eum influentes Anguillis careant.

Loca propter Anguillas celebria.

Anguilla regia.

[a] *In Pedago go.*

Anguillarū terra.

An in mari etiam naſcantur.

[b] *lib. 6. Hiſt. cap. 16.*

Anguilla marina quæ Galeno.

ORTVS.

E

Cur Iouis filia dicantur

MAtron Parodus Anguillarum ortum incertum eſſe innuens (alij enim aliter de eo ſentiunt) ex Ioue natas eſſe dicebat referente Athenæo: quo modo & fungos & tubera deorum filios quidam dixerunt.[a] Ariſtoteles in hoc piſcium genere neque marem neq; fæminam eſſe, neque prolem ex ſe generare ſcribit, eorumq; refutat ſententiam, qui ex capitis figura, maris & fœminæ differentiam ſtatuebant, vt inter differentias ex eo recitauimus. Et alias inquit: *Non ſunt fœminæ, ſed quia aſpectu diſcrepant, fœminæ appellantur.* [b] Et rurſus: *Anguilla neque mas neque fœmina eſt, neque prolem ex ſe aliquam generare poteſt. Qui eam enim capillamentis & lumbricis ſimilia quadam interdum ſibi adnexa gerentem vidiſſe aiunt, inconſideratè id aſſerunt, antequam aduertant, qua parte illa gerantur. Neque enim aliquid eiuſmodi eſt quod animal creet, niſi prius generarit ouum, quod in nulla Anguilla viſum eſt: & quæ animal gignunt, ſuo in vtero fœtum continent, non in ventriculo, ita enim non ſecus quàm cibus concoquerentur primordia geniture.* Et rurſus: *Nec per coitum procreantur, nec pariunt oua. Capta enim nunquam aliqua eſt, quæ aut ſemen genitale, aut oua haberet. Meatus quoque vel ſemini vel vuluæ accommodatos, nulla reſciſſa oſtendit: ſed hoc vnum inter ſanguinea genus totum ſine coitu, ſine ouo procreantur. Quod ita eſſe eo conſtat argumento, quod in omnis fæculentis ſtagnis aqua omni exhauſta & limo detracto, Anguillæ denuo generantur, vbi aqua acceſſerit pluuia, nam ſiccis temporibus gigni nequeunt, etiam in lacu perenni: quippe quæ imbre viuant & alantur. Videntur tamen nonnullæ habere facultatem gignendi, eo quod in aliquibus lumbrici ſiunt: His enim anguillas generari creditur: quod error eſt. Nam certè ex his prodeunt Anguillæ quæ terræ inteſtina vocantur. Quæ ſponte in luto humeſcenteue humo proueniunt. Iam aliæ abſolui ex his viſæ ſunt, aliæ ſcalptis diſcerptiſq; intus apparuerunt. Oriuntur hæc inteſtina dicta, tum in mari, tum in fluuijs, tum in ſtagnis, putredinis maximè ratione, ſed in mari quà alga ſunt: in ſtagnis autem & fluuijs iuxta ripas. Calor enim amplius eas ſubiens partes, facit vt putreant.* Hæc itaq; omnia Ariſtoteles de Anguillarum ortu, cui Plinius ſubſcripſit his verbis: *Salamādris non eſt genus maſculinū, fœmineumue; ſicut neq; Anguillis, omnibuſq; quæ nec animal nec ouum ex ſe generant.* Hic tamen alias Anguillas ex ſui generis alijs oriri ait: *Anguillæ* (inquiens) *atterunt ſe ſcopulis & ſtrigmenta viueſcunt, nec alia eſt earum generatio.* Athenæus verò coire eas ſcribit complexas, deinde emittere ſtrigmentitium quid, ex quo cùm in limo fuerit, animal generetur. Idem & Oppianus credidit, qui interprete Lippio ſic canit:

Lib. 6. Hiſt. cap. 11.

Sexu carere.

lib. 4. Hiſt. cap. 11.

F

Vt ex inteſtinis terræ naſcantur.

Salamandrarum ortus.

Anguillæ ſpiris multiq; volumine nexæ
Concumbunt, lentor diſtillat corpore toto,
Qui ſpuma ſimilis bubula celatur arena
Accipit hunc cænum, quid enim fœcundius illo? G
Conceptu accepto, naſcuntur lubrica terga
Flexibus innumeris Anguillæ in litore repunt.

Teſtatur item Rōdeletius ſe vidiſſe Anguillas corporum complexu coeuntes, neq; putat partibus ad gignendū neceſſarijs prorſus deſtitutas eſſe, inferiore enim ventris parte & vuluam in fœminis & ſemen in maribus reperiri, ſed multa pinguedine circumfuſas has partes non apparere, quemadmodū neq; oua pinguedini permota, quamobrem credit idem Auguillis euenire, quod de Cōgris ſcriptum reliquit Ariſtoteles, quorum oua in ignē coniecta crepitāt & diſſiliunt, atq; ſic deprehenduntur. Credit itaq; alias in putredine, alias ex maris & fœminę cōmiſtione procreari. Ego Ariſtoteli Plinium & Oppianum aduerſari non puto. Ariſtoteles enim ex lumbricis eas generari ſcribēs, ex ſuis poſtmodū ſtrigmentis alias rurſus procreari non inficiatur, nam de primario tantùm ortu loquitur, illi verò dum ex ſtrigmētis generari dicunt, de ortu ſecundario, vt pote copioſiore loquntur. Appareтq; Anguillarū generationem Berniclarum auium generationi ſimilem eſſe. Nam vt hæ in Scotico oceano ex verme ortæ, mox oua pariunt, ita & Anguillæ ſimiliter natæ, ſtrigmentis ſpeciē conſeruant. Quod ſi quis coire ex Oppiani & Plinij allatis authoritatibus contendat, dicam impropriè coitum illum nuncupandum, rectiùs verò conglomerationem dicendam, ex qua neceſſe eſt ſtrigmenta fieri. Nec bene Rondeletius Cōgri exemplo oua in pingui latere arbitratur, cùm quo loco oua continentur in pingui, Anguilla pingui vel omnino caret, vel ſaltem pauciſſimum habet: ipſeq; cùm partibus generationi idoneis nō carere putat, habere tamen eas affirmare non audet, vt credendum ſit, glomeratim hærentes coire iudicaſſe, falſum nimirum Oppiani & Plinij verbis. Strigmenta iſthæc Cardanus appellabat humidū pingue his verbis: Anguillas generari, non ex Muſtelis certum eſt, quod natura & forma plurimum differant, nec ex ſemine ouiſve: hoc enim haud dubium eſt, ſed ex pingui humido quale etiā ſub terra inuenitur. Conſtat in Mintio amne quandoq; mille glomeratos capi: cur aūt tot glomerētur, aut ob timorē cōtigit, aut ob inopiā caloris, vel quia hoc loco coitus ipſis ſit: nā dum ſimul ſunt, genus earū reparatur. Veriſimile.n eſt quemadmodū quædā ſolo ſemine in proprio loco & ſemine velut quę primū ex putredine ſola fiūt: ita quędā ex ſemine, ſed nō in ꝓprio cōceptaculo, cuiuſmodi ſūt Anguillę. Semē aūt (Anguillarū nēpe) eſt pingue quoddā ꝙ nō ex certa parte deciditur. Perficitur tñ certis tēporibus velut Octobri menſe & coniunctione plurium. Hæc Cardanus: & paucis interiectis. Ergò primum Anguillæ ex ſola putredine pinguis humidi generantur, velut Apes & Veſpæ: deinde faciliùs multò è

Ariſtoteles cum alijs conciliatur.

Berniclæ aues.

H

Cur glomerentur.

ſucco

A ſucco vnius ſeu ſpuma, facillimè autem ex multarum colluuie. Itaque nihil mirum eſt ſub terra eas generari, quemadmodum & ſerpentes. Cùm enim ſub terra vbique fermè aqua, velut in ſpongia cõtineatur, velut ſerpentes ex terra humida, ita Anguillæ ex aqua ſub terra contentæ & vnà genitæ, aliæ generantur ex illa. Iſidorus verò etiam originem Anguillarum ex limo eſſe ex eo cognoſci vult, quod quando capiuntur, ita læues ſint, vt quanto fortius preſſeris, tãtò citiùs elabatur. Rondel. aſſerit equo mortuo, cùm aliquando in Megaloniæ ſtagnum inijceretur, paullo pòſt innumerabiles Anguillas, illic viſas eſſe, quod ipſe ita accipit, ac ſi non ex equi tantùm, ſed etiam ex aliorum animalium cadaueribus generarentur. Vbi obſeruandum eſt, prius vermes naſci, ex his demum Anguillas. Dixerit tamen aliquis ſimpliciter ex putredine & non ex vermibus, ſed vermium more procreari, id quod Ariſtotelis authoritate teſtatur Athenæus, inquiens, neque ex ouo neque ex animali procreare ſed ex putredine limi (ἐν τῷ βορβόρῳ καὶ τῇ ἰλύϊ γινομένης σήψεως, ſimiliter ac de lumbricis terræ fama eſt. Cæterùm cùm hoc apud Ariſtotelem non legatur, Athenæus verò eum citet, huius locum corruptum nũc legi conſtat, & ex Ariſtotele corrigendum. Geſnerus pro σήψεως legendum conijcit πέψεως, id eſt, concoctione, eo deceptus (inquit Cauſabonus) quòd in priorib. editionib. perturbata & mutilata philoſophi verba recitarẽtur: ſed Athen. iſta illius reſpicit, καὶ ἐν τῇ θαλάττῃ δὲ, καὶ ἐν τοῖς ποταμοῖς γίνονται τὰ τοιαῦτα, ὅταν ᾖ μάλιστα σῆψις; id eſt: *& in mari & fluuijs fiunt iſthæc, vbi maximè ſit putredo.* Cæterùm quo modo in generatione Anguillarum & aliorum quæ non fiunt ex ſeminibus & πέψις neceſſaria ſit & σῆψις quoque reperiatur, declarat aureus locus diuini philoſophi in aurea philoſophia, quem non poſſum quin adſcribam. *Nihil autem gignitur putreſcens, ſed concoctum. Putredo verò & putridum excrementum rei concocta eſt. Nihil enim ex toto conficitur, quomodo neque in ijs quæ ab arte conduntur. Nam niſi ita eſſet, facere non requirerent. Sed quantum inutile eſt, id autem à natura aut ab arte retrahitur. Generantur autem in terra humoreque animalia & plantæ, quoniam humor in terra, ſpiritus in humore, calor animalis in vniuerſo ineſt, ita vt quodammodo plena ſint animæ omnia.* Ex quibus omnibus ſatis conſtare arbitror, quo in errore verſetur vulgus piſcatorum noſtrorum, qui cum ſerpentibus coire Anguillas volunt. Eubulus quòd ſine coitu earum ortus ſit, innuptas nymphas eleganter vocauit.

Ex equo mortuo generari.

An ſimpliciter ex putredine generetur.

B

Nympha innupta cur Anguilla dicta.

NATVRA. MORES.

Cibus.

ALuntur Anguillæ (inquit Cardanus) ex quibus generantur. At Ariſtoteles radicibus veſci ſcribit & herbis, cunctiſque quæ in limo offendunt. Alicubi inquit, quaſdam certiſque locis veſci limo atque edulijs ſi quis apponat, plurimas verò dulci humore aliitem ſeinuicem deuorare. Albertuſq; aſſerit, ſe vidiſſe quod ranis veſcantur, vermibuſque & piſcium partibus, capique inſuper iſtiuſmodi eſcis. Paxamus in Geoponicis ab Anguillis in aquas iniectas hirudines abſumi teſtatur, Homerus & cadaueribus veſci innuit, Aſteropæum ab Achille interemptum inquiens:

C

Τὸν μὲν ἄρ᾽ ἐγχέλυές τε καὶ ἰχθύες ἀμφεπένοντο Δημὸν ἐρεπτόμενοι ἐπινεφρίδιον κείροντες, id eſt:

Hunc igitur quidem Anguillæque & piſces circundabant, Adipem comedentes renibus obtentam rodẽtes.

Quamuis autem limo lutoque gaudeant, vt inde nomen inuenerint, ortumque habeant, puriſſimam tamen aquam impenſiùs amant, & à turbida abhorrent, adeò vt teſte Athenæo per tempeſtates cum ventis aqua turbatur, ſuffocari ſoleant, quamobrem qui viuarijs Anguillarijs operam nauant, ſeruant quàm maximè, vt pura ſynceraque ſit aqua, effluens ſemper & affluens per ripas, vbi viuaria extruũt: nam niſi clara aqua ſit, breui ſtrangulatæ intereunt, cum branchias (vt diximus) habeant exiguas; quin authore [a] Ariſtotele, ſi exigua in aqua ſtabulentur, moriuntur, quod idem & cæteris piſcibus accidit: ſtrangulantur enim ſi ſemper eadem in aqua verſentur, quoniam ſpirantia animalia intereunt, ſi in aqua exigua claudantur. Plinius verò non ſimpliciter, vt Ariſtoteles, exigua in aqua ſtrangulari, ſed hyemem in ea negat tolerare: id quod teſtatur etiam Athenæus, & cauſam reddit, inquiens: *Per hyemem etiam cum aqua ventorum impetu perturbatur, ſæpius moriuntur.* Scribit Albertus ex Beda in quadam Britanniæ parte tantam Anguillarum copiam eſſe, vt inde Anguillarum terra vocari meruerit, ſed nõ omni tempore, ſed in ortu coſmico Pleiadum, hoc eſt decimoſeptimo Cal. Iunij: quoniã tunc aqua nunquam luto turbatur propter ventos oppoſitos qui è terra erumpunt initio veris, cùm iam terra aperiri incipit. Contrà circa Virgilias maximè capi conſtat, fluminibus tum præcipuè turbidis, vt Plinius ait. Huc fortè ſpectat & hoc eiuſdem: *Limus aquarum vitium eſt, ſi tamen idem amnis Anguillis ſcateat, ſalubritatis indicium habetur*; hoc eſt, limum non eſſe, quamobrem aquas turbare ſolent, qui eas captant, vt meminit facetiſſimus Comicus, inquiens:

Aquam puram amant.

[a] L. 8. Hiſt. cap. 2.

D

Quæ tempore numeroſiùs capiantur.

Namque accidit tibi, quod Anguillas qui aucupantur, Vbi quieta ſtat palus, nil piſcium reportant,
Contrà lutum ſi mouerint ſurſum atque item deorſum Capiunt, ita ipſe capis cum rempub. inquietas.

Quando in piſcinas trãſferenda.

In piſcinis quoque includi poſſunt, verùm ſi æſtate de lacu in piſcinam transferantur, [b] Ariſtoteles ſuperuiuere poſſe negat, è contrario hyeme facilè ſedis mutationem ferre ait: nullam denique vehementem mutationem tolerare, & quidem æſtate, etiamſi in frigidã aquam transfers, omnes plerunq; interire.

[b] L. 6 Hiſt. cap. 51. & L. 8. cap. 2.

interire. Qui eas nutriunt, dicunt teſte Athenæo, paſci eas noctu, interdiu verò in limo quieſcere. B
Interdiu quieſcere. Quamobrem credit Athenæus, item & Euſtathius Homerum Anguilas à piſcium natura ſeparaſſe hoc verſu:

Τείροντ' ἐγχελυές τε καὶ ἰχθύες οἱ κατὰ δίνας, id eſt, *In aqua verticibus Anguillæ & piſces vexabantur.*
An Homerus ex piſcium genere ſecluſerit. Quod Saluianus & Rondeletius ita intelligũt, ac ſi à piſcium genere ſeperarit Anguillam & piſcem eſſe negauerit. Quid enim attinebat hic peculiariter nominare Anguillam? Anne ſufficiebat dicere, in aqua piſces uexari, ſi Anguillæ piſces ſunt? Mihi poetam iure merito Aguillam priuatim nominaſſe videtur, nec tamen à piſcium aliorũ genere ſeparaſſe. Nam vt idem Athenæus tradit, Poeta bis enim huius eundem verſum recitat) vt fluuium ardentem vſq; ad profundum faceret, ita ſcripſit, gnarus
Separatim ab alijs piſcibus degunt. videlicet Anguillas ſeparatim ab alijs piſcibus (id quod Aelianus quoq; teſtatur) degere, neque cum ijs temerè inueniri, quamobrem & eas peculiariter nominare oportuit. Adde quod hę in profundo interdiu quieſcunt, cùm cęteri piſces pabulo inquirendo intenti ſunt. Sic enim profundiùs incędium deſcendiſse indicat. Eadem ratione idem poeta, vt noctu æquè ac interdiu Aſteropęi ab Achille occiſi cadauer ab omni piſcium carniuorum genere diſſipari in aqua ſignificaret, ſimiliter Anguillas priuatim, tanquam noctiuagas appellat inquiens:

Cur non ſuperfluitent mortua.

Τὸν μὲν ἄρ' ἐγχελυές τε καὶ ἰχθύες ἀμφεπένοντο F
Δημὸν ἐρεπτόμενοι ἐπινεφρίδιον κείροντες, id eſt,
Hunc igitur quidem Anguillæ, & piſces circundabant
Adipem comedẽtes renibus obtenſum rodẽtes.

Eædem Anguillę contra aliorum item piſcium morem, ſolæ teſte Plinio non ſuperfluitant, ex Ariſtotele, qui rationem reddit, quoniam uentre ſunt exiguo, pingue in paucis ineſt, plurimæ eo carent. Rondeletius (qui imprudenter id de viuis Anguillis ſcribit, quæ tamen in Siculo mari a ſuperfluitando Flutæ, vt diximus, appellantur.) has Philoſophi rationes haud ſatis efficaces arbitratur, argumẽto
Cur animalia mortua ſuperfluitẽt. quòd pinguedo etſi leuis ſit & aeriæ naturæ, ideoq; fiat, vt pingues piſces facilè ſuperfluitare poſſint, Galei tamen, qui neq; pingues piſces ſunt, neq; ſeuum habent, mortui ſuperfluitant, quare potior ipſi ratio eſse videtur, quæ ex ventris paruitate ſumitur. Ventre enim paruam cauitatẽ (inquit) qua viſcera continentur, intelligo, quę cùm parua ſit, parum quoq; aeris congeniti ineſse in ea neceſse eſt, à qua piſces in aqua in ſummo ſuſtinentur. Multo autem aere congenito Anguillæ opus fuiſse non putat in alto luto ſcilicet degenti, maximè cùm ob paruam brãchiarum rimam aerem hauſtum ſatis diu retinere poſſit, cùm neceſsarius ipſi fuerit. Quoniã igitur aer poſt mortem euaneſcit, haud mirum videri debere putat, ſi mortuæ per ſummam non ferantur. Nec aduerſari putat, quòd cætera animalia G
mortua ſuperfluitent, quoniam in his in cauſa ſint flatus ſub cute concluſi, à quibus ſurſum ferantur corpora, quod inde maximè colligas (inquit) quòd in aquis extincti non fluitant, quoad putreſcant. Ex ſanguine enim & humoribus alijs putreſcentibus flatus gignuntur, quibus diſperſis (hoc eſt, ventribus communicatis) intumeſcunt corpora & efferuntur, cùm nullus ijs putrefactis ſit exitus. Idq; probat exemplo, quod ſi acu pupigeris, tum deorſum ferantur, nec fluitent. Verùm Rondeletio reſponderi poteſt, Galeos etſi pinguis ſint expertes, ſupernatare, quoniam venter eorum capaciſſimus. Quod verò præter ventris anguſtiam, carentia etiam pinguedinis faciat, ne corpora ſuperfluitent, argumento ſunt ex eodem genere Lampredæ, Congri, Murænæ & Serpentes marini, qui omnes mortui ſurſum feruntur, & ſuperfluitant, propter ſuam qua præditi ſunt, pinguedinem. Quod verò de putrefactis cadaueribus ait Rondeletius, hîc puto locum non habet, nam & Anguillæ putrefactæ tandem enatant, vt author de natura rerum teſtatur, & ratio quoque ſuadet, quàm de cæteris
Efflãt aqua tranquilla. animalibus ille attulit. Sed redeamus ad viuas. Hæ cùm tranquilla eſt aqua efflare videntur: apparent enim bullæ paruæ in ſuperficie aquæ, vbi latent, quod piſcatores minimè latet, qui hoc indicio eas deprehendunt, feriuntque nonnunquam fuſcina ſeptem, vel nouem dentibus mucronata. Commendatur paſſim earum agilitas celeritaſque. Idem enim earum motus eſt teſte Ariſtotele qui ſerpẽtibus in terra; quamobrem nonnulli in equo generoſo cùm diuerſas aliorum animalium virtutes requirunt, tum etiam Anguillæ deſiderant agilitatem & celeritatem, quod verſipelles illos Cingaros & ad fraudes & impoſturas natos, quibus ſolis furari licet, non latet. Anguillas enim equis per anum inſe- H
Anguilla equis per anũ cur indita. runt, vnde illi inflati, obeſiores videntur, & cùm ob moleſtiam ſaliant, alacriores. Tanta autem earum eſt alacritas, vt dum Phalacrocorax integras deuorauit, illæ mox per inteſtina elapſæ, denuo deuorentur, idque vel nonies aliquando repeti Geſnerus ex Anglo ſe intellexiſſe ſcribit, priuſquam debilitatæ tandem retineantur. In ſinu detentæ teſte Cardano, quæ magnæ ſunt, ita circumuinciunt hominem,
Solem non ferre. vt nonnunquam ſuffocent. Si a ſole tangantur in terra, breui emori aiunt, quamobrem cùm Oppianus & Ariſtoteles in litore & terra, aquis exemptas, vel ad quintum ſextumuè diem viuere inquiunt, de loco loqui dicendum erit, vbi ſol minus afficere eas queat. Addit Ariſtoteles Aquilone etiam diutius, Auſtro minus viuere: quod Albertus expreſſit ſic: ſi ſit in loco vmbroſo, frigido, præcipuè ſi verſetur in gramine & non impediatur à motu idque magis ſi ventus Septentrionalis aſpiret,

Ratio-

A Rationem huiuſce extra aquam viuacitatis reddit Ariſtoteles, quoniam branchias habet pauciores, minuſque continentes, quamobrem non multum (inquit) refrigerationis deſiderant: addit *Viuacitatis ratio.*
Theophraſtus citante Plinio & Athenæo, quòd & parum humoris ad mittant. Aegerrime etiam moriuntur, nam non ſolùm excoriatæ, ſed in partes diſſectæ viuunt. Viuunt autem teſte Plinio octonis *Vita.*
annis. Ariſtoteles verò nonnullis vel ad ſeptem vel ad octo annos vitam protrahi ſcribit. Haud rectè itaque Platina octoginta annos viuere ſcripſit. Ad tonitru commouentur, vt author de natura rerum ait, Albertus tonitru territas de fundo ad aquæ ſuperficiem enatare ſcribit, ferèq; omnes, ſi tunc rete per ſtagna, in quibus ſunt Anguillæ, trahatur, capi. Frigoris quoque impatientes ſunt, adeo vt *Tonitru timent.*
anno natiuitatis Dom. 1125. cùm frigus per hyemem ingens eſſet, & plurimæ niues, & alij item piſces in viuarijs propter glaciem ſuffocarentur, in terram (vt citat Geſnerus ex annalibus Auguſtæ Vindelicæ) nimium frigus haud perferentes proreperent, & intra fæni cumulos ſeſe abderent, quamuis illic etiam perierint. Diſciplinæ verò expertes omnino eſſe non videntur. In Iouis Lebradij namque *Ingenium.*
fonte Anguillas è manu veſci & inaures additas, à veteribus proditum Plinius refert, & in Arethuſa Chalcidenſi Anguillæ & Mugiles manſueti inauribus tum argenteis tum aureis ornati accipiunt à largientibus cibos, à ſacerdotibus viſcera & caſeos, vt Athenæus ſcribit, & Aelianus: item Plutarchus qui
B ſacras haſce Anguillas vocari ait. Nymphodorus deniq; in Eloro amne tradit Lupos eſſe & Anguillas magnas adeò manſuetas, vt è manibus etiam porrigentium panem capiant: quod & Appollodorus ſcribit in Chronicis. Ex auibus hoſtes habent Ardeam, Stellarem potiſſimùm, Coruum aquaticum (Morficem puto vocat Albertus, nam hunc ex magnorum mergorum genere piſces magnos capere ſcribit, præcipuè verò Anguillas) & Phalacrocoracem; ex quadrupedibus lutram, quæ tamen amputato plerunq; capite diſcedit, vt ex peritis Hollandiæ, vbi Lutris diligentiſſimè inſidiantur) venatoribus piſcatoribuſque accepi. *Anguilla ſacræ quæ dictæ. Anguill. hoſtes qui.*

CAPIENDI RATIO.

QVemadmodum qui in viuarijs Anguillas ſeruant, aqua vt clara puraq; ſit, curant: ita piſcatori eam turbant: id quod in permultis Galliæ riuulis & fluminibus fieri Rondeletius ſcribit, in quibus turbata aqua autumnalibus pluuijs, naſſis & alijs excipulis innumerabiles capiuntur, quoniam videlicet tunc aqua & lutum aduerſis flatibus turbantur, alioquin ſatius eſſe quieſcere. Sicq; intelligi debet quod prodidit Plinius de Anguillis quæ Octobri menſe capiuntur *Vbi & quando copioſiſſimè capiantur.*
C in Mincio amne, fluctibus glomeratæ in tantum mirabili multitudine, vt in excipulis eius fluminis, ob hoc ipſum fabricatis ſingulorum milium globi reperiantur. Similiter incredibilem multitudinem ad egreſſum Martæ amnis capi Iouius aſſerit. Hollandi iiſdem quoque excipulis vtuntur in ſtagnantium aquarum anguſtijs. Albertus nobis excipulum iſtum deſcripſit his verbis: In noſtro fluuio Limago ſimiliter excipulis capiuntur propter Anguillas potiſſimùm fabricatis. In medio nempe fluminis ſæpes vtrimque excitantur, ſpiſſæ confertæque in viminibus & virgultis. Eæ ſuperius longè inter ſe diſtant, vt earum initia ſint quaſi duæ extremitates baſis in triangulo; deinde paulatim ad trianguli mucronem producuntur: illic in medio naſſa ſiue excipula (excipulus potius) ponitur, qua piſces & Anguillæ ſecundo fluuio deſcendentes excipiuntur. Supra excipulam caſula piſcatoria ſtruitur, qua inſtrumenta ſeruantur. Iucunda verò earundem captura terrenis peragitur lumbricis ſub noctem in *Vt Lumbricis capiãtur.*
Hollandia. Piſcator eos, quàm poteſt habere maximos, glomeratim colligatos è nauicula in aquam dimittit. Anguillæ numeroſè adnatant, ſingulæq; ſingulos amplexæ ex aqua in nauim extrahuntur, idq; tam frequenter, vt breui tempore maximam capiant multitudinem, ſed oportet locum eligere, in quo noctu frequentare ſolent. Apparet autem & iſtiuſmodi capiendi modum antiquis non incognitum fuiſſe, vt conſtat ex Oppiano, qui tamen aliter eum depingit, & puerilem vocat, dum canit.

D *Atq; puer ludens vaſti prope litora ponti*
Decipit Anguillas; longa inteſtina ſub vnda
Conijciens, hami ſetis æquata videres.
Vt videt, vtq; ruit longa inteſtina petentem
Arripit, atq; cito ſenſit tumefacta perire,
Namq; puer ſufflans anima inteſtina replenit,
Et ſubito ventus denſus percurrit in ora
Anguillæ & pueri flatu tumefacta laborat,
Et vento arctatur, fruſtraq; euadere tentat,
Inflatam penitus & toto pectore anhelam
Spiritus educit pueri ludentis in altum.

Oppianum periphraſticè explicauit Aelianus, Homo (inquit) piſcandarum Anguillarum vſu peritus ad ſinuoſum locum, vbi latiùs confluens dilatatur, vel in ſaxis ex aqua eminentibus, vel in arbore radicitùs ventorum turbinibus extirpata & iã putreſcenti ſedens, perpinguis inteſtini ouilli tria aut quatuor cubita patentis alterũ caput in aquã deijcit, quod aquæ vorticibus agitatum volutatur; idemq; illius alterum extremũ manibus tenet, in quod quidẽ ipſum arundinis truſtum perinde longũ atq; gladij capulum inſertum eſt. Neq; verò diu Anguillas eſca latet, quin continuò earum prima, quæq; fame ſtimulata hiante ore atq; imminenti hamatos ac vnciatos dentes ſuos in idipſum inteſtinum defigit,

git,atq; hoc idem crebra inſultatione detrahere conatur. At enim piſcator Anguillã intelligens,ad fluctuans inteſtinum inhęreſcere,arundinem ad quam alligatum eſt inteſtinum ori ſuo admouet,& quo ad poteſt,inteſtinum inflat,quod quidem ipſum defluente hominis aſpiratione & impletur & penitus intumeſcit;& vētus in Anguillam illapſus,illius faces opplet,atq; anhelitum eatenus obſtruit, vt ea non queat neq; reſpirare,neq; infixos dentes detrahere;quare ſuffocatur,& captiua ſubtrahitur. Ineſcari deniq; lumbricis hamo affixis Geſnerus ſe accepiſſe refert: & Albertus teſtatur vermibus, ranis & piſcium partibus ex hamo capi. Teſte verò Ariſtotele Anguilla ſic capitur: Vas ſalſamentarium ponunt obſtaculo in eius os indito,quod colum vocant. Tarentinus eſcam ad Anguillas hamo capiendas deſcribit: *Scolopendra marinæ, caridum fluuiatilium, ana drachmas octo cum ſeſami drachma vna exceptis vtitor.* Alia ex eodem: *Salis ammoniaci drachmas octo, cepæ drachmam vnã, adipis vitulini drachmas ſex:* quæ vbi miſcueris,hamos cæruleos confici iubet,eoſque ipſo pharmaco inductos, aquis immergi; ſtatimq; piſces vltrò odore illectos accedere dicit. Solent autem piſcatores cæruleis hamis vti, quoniã ſplendidi piſces terrent. Fiunt verò cærulei,ſi poſtquam expoliti ſunt,per cineres feruidos ducantur. E

Eſca Anguillar.

Hami cur ſint cærulei.

PROVERBIA. F

Cauda Anguillam tenere quid.

Lubricus vt Anguilla.

AB Anguillæ lubricitate aliquot fluxêre adagia, vt ἀπ' οὐρᾶς τὴν ἔγχελυν ἔχεις, id eſt, *cauda tenes Anguillam.* Author adagiorum in eos aptè dici poſſe ait, quibus res eſt cum hominibus lubrica fide, perfidiſque: aut qui rem fugitiuam atque incertam aliquam habent, quam tueri diu non poſſint. Rectè item quadrabit in eos qui quæſiti, inueniri ſe non ſinunt, & ſi inueniantur, ſubinde cauſam quærunt elabendi, quemadmodum Plautinus ille de ſeruo incomprehenſibili, *Anguilla eſt, elabitur,* λεῖος nimirum ὥσπερ ἔγχελυς, vt ait Ariſtophanes, id eſt, læuis, ſeu potius lubricus vt Anguilla, quod idem adagiographus prouerbij loco vſurpat, quo modo & nos vulgò ſolemus dicere, Egli è più lubrico d'vna Anguilla. Moraliter verò huic lubricitati aſſimilabitur vita humana, vt elegantiſſimis hiſce verſibus aliquando luſit Geſnerus:

Anguillæ ſimilis vita eſt, ſic lubrica fertur   *Et quo ſolicitè premitur magis, effugit illa*
Lubricitate ſua citius, tranſitque prementem.

Lubricitatis frenum.

Ficulneo folio Anguillam.

Lubricitatis iſtiuſmodi frenum eſt ficulnum folium, ſcabrum ſcilicet, & cui nomen ab aſperitate teſte Plutarcho factum eſt, & ob id ad retinendum Anguillam idoneum, vnde iſtud Græcorum: τῷ θρίῳ τὴν ἔγχελυν, id eſt, *ficulnō folio Anguillam,* ſubaudi, tenes. Dicitur vbi quis alioqui fugax & lubricus arctiore nodo tenetur, quàm poſſit elabi. Expreſſit hoc adagium eleganter Alciatus emblemate ſuo *in deprehenſum:* G

Iam dudum quæcunque fugis, te proſequor, at nunc   *Caſsibus in noſtris denique captus ades.*
Amplius haud poteris vires eludere noſtras   *Ficulno Anguillam ſtrinximus in folio.*

Anguillam venari qui dicantur.

Ἐγχέλεις θηρᾶσθαι, id eſt Anguillas venari aut captare dicuntur prouerbialiter, qui priuati compendij cauſa cient tumultus; inde ducta ſimilitudine, quòd cùm aqua ſtat immota, nihil capiunt, qui captant Anguillas: cùm verò ſurſum ac deorſum miſcent ac perturbant aquam, ita demum capiunt. Quadrabit in eos quibus tranquillo reipub. ſtatu, nihil eſt emolumenti: proinde ſeditiones gaudent exoriri, quo ciuitatis publicum malum in ſuum priuatum vertunt commodum. Prouerbium extat apud Ariſtophanem, cuius verſus ſuprà citauimus. Meminit & Suidas. Hinc illud Alciati emblema *in diteſcentes publico malo:*

Anguillas quiſquis captat, ſi limpida verrat   *Flumina, ſi illimes auſit adire lacus,*
Caſſus erit, luderque operam multum excitet ergo   *Si creta, & vitreas palmula turbet aquas,*
Diues erit. Sic ijs res publica turbida lucro eſt,   *Qui pace, arctati legibus, eſuriunt.*

HIEROGLYPHICA. H

Inuidia.

Solitarius.

Anguillæ cur prophanæ dictæ.

ANguilla (inquit Cęlius) Aegyptiorum literis inuidiã ſignificare videtur, quæ ita bonis infeſta omnibus eſt, vt Anguilla piſcibus, quorum omnium ſocietatem & cõmunionem fugit. Pierius verò hominem ea ſignificari ait, omnes alios auerſantem & ſeorſum ab aliorũ conſortio ſibi viuentem, propterea quòd eam nunquam cum vllo alio piſcium verſari, neque quidẽ coniugali inter ſe vſum miſceri deprehendiſſent. In diuinis Hebræorum literis eædem profanæ ſenſu myſtico dicuntur: neque enim ſquamoſæ ſunt, quique huiuſmodi ſunt piſces in aquæ profundum immerſari, & in cœno libenter volutari conſpiciuntur. Ad horum ſimilitudinem, animi qui terrena tantùm ſapiunt, idonei non ſunt, vt ad ſacra proponantur. Hominem in alieno cælo difficulter habentem intelligentes Anguillam in hydrijs duabus pingebant, capite ſcilicet in vnam, cauda in alteram demerſis. Anguilla ſiquidem nullam vehementem tolerat mutationem, vt dictum eſt.

VSVS.

A VSVS IN CIBIS.

INter delicatiſſimos piſces apud priſcos habitam fuiſſe Anguillam innumeris penè eorum teſtimo-
nijs notiſſimum eſt. Anaxandrides in primis apud Athenæum, cùm apud Aegyptios ſacras ha- *Laudatiſſimum piſ. cem olim fuiſſe.*
beri aduerteret, eos quodammodo ludens: *Vobiſcum* (inquit) *ego militare nequeo, Nec concordes*
mores noſtri ſunt; Nec leges, ſed ab inuicem diſſident plurimùm: Maximum eſſe numen Anguillam putas,
Obſonium verò nos multò lautiſsimum. Eoſdem Aegyptios ſimili comico ſale perſtringens Antiphanes
inquit. *Cætera prudentes eſſe ac intelligentes aiunt Aegyptios, quòd dijs parem Anguillam exiſtiment: Mul-*
to namque magis dijs eſt honoranda. Precibus enim ſolis ac votis propitiamus deos: At Anguillas drach-
mis cùm minimum duodecim, Vel pluribus impenſis odorari vix licet, Adeo ſancta prorſus eſt hæc beſtia.
Idem & aliàs: *Quæ nomen habet hoſpita, Anguilla Bœotia* (Copæa) *conciſa, in cauo fundo cacabi Te-*
pet, calet, feruet, excoquitur: Itaque ſi vel aneis naribus quiſquam intret, rurſus non exeat: Tantum nido-
ris huc illuc latè ſpargitur. Similiter & Matron Parodus in deſcriptione cœnæ Atticæ: *Congri* (inquit)
poſt veſtigia incedebat albis vlnis brachijſque dea Anguilla, quæ ſe in Iouis amplexus veniſſe gloriatur, Ac
eius concubitu agreſtium Anguillarum procreatum genus. Menander quoque inter paucas ſumptuo-
B ſiſſimi conuiuij, quæ talento ferè conſtarent, cupedias, Anguillas enumerat, & Philetærus miſeros di-
cebat diuites, qui parcè viuerent, & non guſtarent Anguillas. Apud Philippum poëtam in Obelia-
phoris adoleſcens quidam omnia extenuans obſonia inquit: *Sicubi locuſta fuerit, accipe, vna erit ſa-*
tis: Menſis lauta etiam ſunt Anguillæ. Archeſtratus item Anguillam dicebat tanquam reginam vo-
luptatis obtinere principatum; Denique Epicureus quidam cicadiſtes appoſita Anguilla: *adeſt* (in-
quit) *canarum Helena; at ego Paris futurus ſum, & cùm nullus adhuc manus intendiſſet, eam inuaſit, ar-*
reptumque latus nudauit ad ſpinam vſque. Quid mirum itaque ſi Sibaritæ hominum luxurioſiſſimi ijs *Sibaritarum de Anguillis lex.*
qui Anguillas piſcarentur aut venderent, immunitatem teſte eodem Athenæo decreuerint. Etſi verò
vbique terrarum ſint delicatiſſimæ, nihilominus quibuſdam locis præcipuè commendabantur, vt ſuo
antè loco oſtendimus. Credebant item ſalubres piſces eſſe. Hiceſius enim cæteris ſucci bonitate *Num ſalubres.*
præcellere ſcripſit, ſtomachoque admodum gratas eſſe, contra noſtrorum medicorum ſententiam,
qui Anguillas omni ex loco, omnique anni tempore, & præſertim circa ſolſtitium deteſtantur, Galeni
nimirum aſſeclæ, qui rem (inquiunt) diligentiùs expendens, Anguillas nunquam boni ſucci eſſe
ſcripſit, tametſi in puro humore verſentur, nedum in eo qui vrbium ſordes & purgamenta in ſe recipit.
Cur verò mali ſucci ſint, aliàs rationem reddit, quòd ſucco abundent lento & pituitoſo. Loquitur au- *Cur praui ſucci ſint.*
C tem de ijs quibus victus tenuans neceſſaria eſt, vt & hinc Hippocrates in tertio genere tabis, &
in primo ſplenis morbo ijs abſtineri iubeat. Quamobrem ſi in mari captæ fuerint, inſalubres multum
eſſe nequeunt: Et quamuis idem Hippocrates ex earum eſu quandoque inflammationem in pulmo-
ne fieri ſcribat propter pinguedinem humanæ naturæ inimicam, id de paluſtribus & fæculentis maxi- *Caput & cauda cur abſcindatur.*
mè intelligi debet. Caput & cauda extrema Anguillis coquendis abſcindi aiunt, ſiue quòd pulpæ eis
nihil inſit, ſiue quòd aliquid veneni habere exiſtimentur. Sunt qui ob eandem rationem, venam
eam oblongam eximant, quæ nigricans per dorſum fertur. Ego de veneno nihil apud antiquos le- *Quibus maximè noxiæ ſint.*
go. Stomachis & renibus, maximè ſi paluſtres fuerint, inimicas eſſe facilè crediderim, ſed præcipuũ
ſentire nocumentum ex earum eſu, qui arenulas mingere conſueuerũt, quoniam Anguillarũ illas glu
tino in calculos cogi & aſtringi certum eſt; niſi ars lentum id viſcidumq; excrementum corrigat. Ve- *Cur beta coctioni addetur.*
teres puto, betæ propterea inuolutam comedebant; hæc enim quia nitroſa, humidum excrementitium
detergit: Eubulus apud Athenæum.
Candida adeſt betis veſtito corpore Nympha Expers coniugii Anguilla. Et rurſus:
Paluſtres aderant Anguillæ Bœotiæ dea betis inductæ. Ariſtophanes quoq; aliquem inducit ſic Anguil-
lam alloquentem; *Neq; enim moriens à te vnquam ſim ſeparatus betis cocta*. Nec fortaſſis aliam ob cau- *Cur ſale condirentur.*
D ſam ſale condiebantur, quàm vt viſciditas attenuaretur, abſumereturq;. Et ne quis hoc recentiorum
inuentum eſſe credat, apud veteres quoque ex vſu fuiſſe, Hiceſius docet apud Athenæum inter alia
ſalſamenta Anguillas Macedonicas commemorans, & Euſtathio authore ἐγχέλεα ſunt ſalſamenta
ex Anguillis. Sunt verò ſalitæ recentibus inſuauiores. Recens toſta quàm elixa ſalubrior eſt, vitio-
ſi namque humores igne diſſipantur atque exhauriuntur: ſed cùm omnes cibus non ſatis coctus vi- *Apparatus.*
tioſus ſit, hic tamen præ alijs omnibus: quamobrem plus eius quàm reliquorum piſcium coctio tem-
poris requirit. Author regiminis Salernitani viuas in vino optimo ſubmergi debere ait, donec im-
moriantur, deinde præparari cum aromatibus inſtar gelu, præſtareque vt in aqua prius bulliant,
deinde ea effuſa coquantur ad perfectionem, atque ita fiat gelu vel paſtillus, vel aſſentur (inquit)
cum embammate idoneo, vt quod viride cognominatur, adiectis aromatibus & vino hye-
me, omphacio autem, & aceto æſtate. Noſtri fere excoriatam euiſceratamque in fruſta
ſecant, & ex veru aſſant, ſingulis tomis ſingula affigentes lauri folia, & pane trito ſaleque
prius, & aromatibus inſperſis circunquaq; incruſtatam inferunt. Platina ſimiliter paratam
coctu-

coɫturam muria,quam Salimolam (inquit) vocant,ſemper humectari iubet; elixam verò cum petro- E
ſelino, ſaluia & quibuſdam lauri folijs percoqui,agreſtaq; & pipere ſuffundi. Ius in Anguilla ex Api
Ius in Anguilla. cio: *Piper, Liguſticum, Apij ſemen, anethum, rhun Syriacum, caryotam, mel, acetum, liquamen oleum, ſinape, & defrutum.* Aliud: *Piper, liguſticum, rhun Syriacum, mentam ſiccam, ruta baccas, ouorum vitella cocta, mulſum, acetum, liquamen, oleum, coques.* Torta ex Anguillis, ex Platina. Anguillam decorticatam
Torta ex Anguillis. & in fruſta conciſam, parumper elixabis. amygdalarum ſuccum cum agreſta & aqua roſacea per ſetaceum in catinum tranſmittes. Non erit item ab re, quò ſpiſſius hoc fiat, paſſulas cũ tribus aut quatuor ficis contundere. Atriplices deinde cum petroſelino manibus disfractos, & in oleo parum frictos, paſſularum vnciam, nucleorum item pineorum vnciam, gingiberis, piperis, cinnami, crocique parum, ſupradicta manibus tamdiu admiſcebis, quoad vnum corpus fiant. Mixta, in patellam bene vnctam, & ſubcruſtatam indes, per quædam quaſi tabulata fruſta Anguillæ collocando, vbi ſemicocta fuerit, in ſuperiorem cruſtam pluribus in locis perforatam, modicum agreſtæ, aquæ roſaceæ ac ſacchari ſuffundes. Coctam demum hoſtibus appones. Nihil enim boni in ſe habet. Et rurſus: Anguilla in torta. Anguillæ elixæ & in fruſta conciſæ, aut lac alterius piſcis, aut adipem minutatim inciſum, parum mentæ, petroſelini conciſi, pineorum vnciam, tantundem paſſularum, modicum cinnami, gingiberis, piperis & caryophyllorum addes, miſcebiſque. In cruſtam deinde extendens, addendo pa- F
rum optimi olei. Vbi prope cocturam fuerit, duas vncias amygdalarum tunſarum in agreſta cum croco diſſolues, ac per ſetaceum tranſmittes, ſuperque totam leniter extendes. Idem Platina Anguillam ſalitam in fruſta iubet concidi, dein maceratam in aqua horis quatuor aut quinq; in cacabum ad focum poni: ſemicoctam in aquam recentem transferri, ſiniq; efferuere, donec omnino coquatur. Coctam petroſelino conciſo & aceto ſuffundi. Noſtri ſalitas integras ferè coquunt, coctas in tomos diuiſas ex aceto & oleo cum modico piperis inferunt.

VSVS IN MEDICINA. ALII.

Pinguedinis facultas. IN ſpurijs Galeni libris legimus pinguedinem quæ in elixatione Anguillarum in aqua ſupernatat, vnguentum ad plagas ingredi. Saluianus verò eam quæ ex eis, dum torrentur, deſtillat, auribus iniectam, harum antiquis doloribus mederi credi ſcribit, & Rondeletius in medicamentis ad aurium dolores & neruorum Anguillarum pinguedinem vſurpari poſſe exiſtimat. Idæi verò etiã promittunt, referente Geſnero, ſupernatantem adipem pinguis Anguillæ glabro capiti illitum, capil- G
los reſtituere. Idem ex Germanico manuſcripto libro, adipem de hoc piſce, vt dictum eſt, collectum & ſimiliter de Anſere miſceri ac ſubigi, cum ſuccis rutæ, abſynthij, hederæ terreſtris & cynogloſsi ad formam vnguenti, hoc vncta vulnera alio emplaſtro non egere, & breui perſanari. Ad ſurditatem ex eodem: Adipem ſimiliter de Anguilla cocta collectum, cum ſucco ſedi ſubige & inde guttam auribus inſtilla, & linteo calido obtura: deinde panem album bene calidum impone. Fel ad oculorum
Fel. ſuffuſiones Rondeletius vſurpari poſſe putat. Locus in quo euulſi ſunt pili, illinitur (vt inuenio) felle Anguillæ cum oleo roſarum vel ſanguine Veſpertilionis. Saluianus tradit fumum qui ex ſalitarum
Fumus ex ſalſarum cute. cute ſuper prunas proiecta exhalat, per podicem ſuſceptum torminibus ex dyſenteria efficaciſſimum eſſe dici. Paſſim etiam creditur Anguillam in vino putrefactam vini tœdium parere. Kiranides id de hepate propinato dicit. Marcellus ſanguinem Anguillæ cum vino rubello duplici menſura con-
Vini tædium. Sanguis. iungi iubet, & ex aqua tepida bibendum dat colico ieiuno, ſed ſub dolore dari (inquit) oportet, polliceturque præſenti eſſe remedio, ægrumque in futurum hoc morbo non laborare. Ad hæmorroides exeuntes & dolentes Anguillam euiſceratam abſciſſis extremis tundito & in olla vitreata coque & cum pinguedine ac liquore qui remanet in fundo vaſis, inungantur hæmorrhoides. Leonellus Fa-
uentinus Alberti experimentum eſſe ſcribit. Hippiatri quidam equo aſthmatico Anguillam viuam H
Anguilla deuorata viua reddita. ori inſerunt, vt per inteſtina elabatur. Alij & paruam imponi iubent purgationis cauſa. Nec propterea mortis periculum eſſe aiunt: quin Geſnerus aſſerit nautam ſibi notiſſimum viuam integram deglutijſſe, integrã per aluum viuam reddidiſse. Idem author eſt, aliquos aureum & cholobaphicum colorem ex felle Anguillarum, aliorumuè piſcium vel boum parare: miſcere autem aceti modicum &
Fellis vſus. Prætextatorum pæna. cum creta ſubigere in maſſam. Prætextatos earundem tergore verberari ſolitos Verrius teſte Plinio tradit, & ob id multam his negat inſtitutam. Prætextatos appellans impubes, eos nempe qui frugem aratro quæſitam nocte furtim ſecuiſſent, aut depopulati eſſent.

DE

Digitized by Google

A DE ORBE. Cap. XV.

SYNONYMA. ETYMVM.

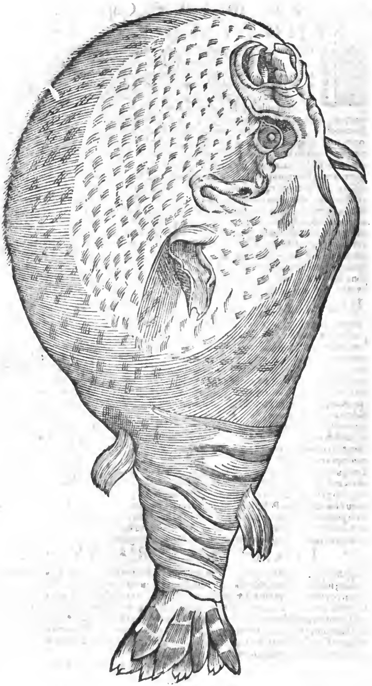
HVIVS nominis piſcis ſolam inuenio mentionem apud Plinium: in cuius tamen
multis codicibus Orchis legitur. Verba eius ſunt: *Duriſſimum eſſe piſcem conſtat, qui
Orbis vocetur: rotundus eſt & ſine ſquamis, totuſq; capite conſtat.* Eruditi noſtri tem- *Orbis Plinij*
poris vnanimi omnes conſenſu, eſſe volunt ventricoſum illum piſcem qui ſolo vide- *qui.*
tur conſtare venire, totus in orbem & rotundam ſphæticamq; figuram circumactus.
Græcum vulgus teſte Bellonio Flaſcopſarum, id eſt lagenam piſcem dicunt, Veneti *Flaſcopſa-*
(vtrumq; teſtatur etiam Rondeletius) piſcem Columbum, ſed Maſſarius Venetis Paſtinacam mari- *rus.*
nam hoc nomine apud Venetos venire author eſt, & Rondeletius alibi Galeum læuem Romæ ſimili- *Columbus*
ter vocari: ſed fieri poteſt, quòd Veneti vtroſq; ſic nominent, nam qui piſcium aliorumq; animantium *marinus.*
ſceletos per Europam vendunt, hunc piſcem marinam etiam Columbam nuncupant, nuncupaturi
fortaſſis aptiùs Gallum marinum, propterea quòd eius ſceletos (vt Rondeletius tradit) ſuſpenſus, à *Callus ma-*
B qua parte ventus ſpirat, roſtro ad eam conuerſo, indicet, ſicuti in turrium vertice ænei galli. Geſne- *rinus.*
rus in Germania inferiori, vt apud Hollandos putat vocari Snottolf, quaſi Mucoſum, & Rondeletius,
dum Orbem ſuum ſcutatum quem ſecundo loco pinxit, apud Hollandos Suetolt vocari ait, Snottolf
fortaſſis dicere voluit, cùm Suetolt apud illos nihil ſignificet: ſed Adrianus Iunius Hollandus Orbem *Cantharus*
in ſuo nomenclatore Belgicè & Hollandicè exponit Cruijckfiſch, quaſi Cantharum piſcem, addita *piſcis.*
nomenclaturæ ratione, quòd cantharum capace aluo referat. Idem Geſnerus Caluariam marinam,
cuius mentio eſt apud Apuleium apologia prima, ex Ennio fortaſſis, conijcit huic piſci eandem eſſe, *Caluaria*
quandoquidē haud aliū inuenias, qui ad cranij formā magnitudine, rotunditate, & dētibus humanorū *marina.*
ſimilibus magis accedat; & Luſitanicū huius piſcis nomē Talparia inde corruptū videri poſſit. Phyſa à *Talparia.*
Strabone & Athenæo inter Nili piſces memoratur, nomine (vt apparet) ab inflatione facto: & quoniā *Phyſa.*
Orbis noſter in Nilo quoq; capitur, vt modò dicetur, nihil obſtare putat, quò min⁹ Phyſa vocari poſſit.

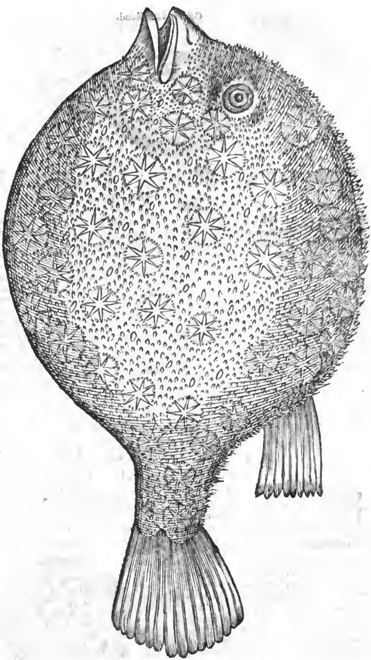
DIFFERENTIÆ. FORMA. DESCRIPTIO.

SAluianum huius generis piſcium, vnum duntaxat agnouiſſe apparet. Bellonius duo eius genera
eſſe tradit, ambo rotunda, duro corio contecta; cæterùm vnum tantùm depingit, eundemque
C quodammodo monſtrificum, ſquamis nimirum tectum, cùm ijs carere eum profiteatur, atque
ore item nimis prominulo. Rondeletius plura genera eſſe tradit, eorumq; primum ex Orientis, alia ex
Septentrionis plaga delata vidiſſe: tria verò depingit, quorum primum ſimpliciter Orbem nominat,
alterum cognomento ſcutatum, tertium ac poſtremum echinatum ſeu muricatum. His Geſnerus alia
addidit, licet minus rotundo corpore; & nos deniq; Orbem ſtellatum. Prior Rondeletij Orbis, idem
cum eo quem Saluianus delineauit, hoc eſt omnium vulgatiſſimus, figura, ſi caudam demas, ſphæri- *Orbis prio-*
ca eſt. Squamis prorſus caret, cuteq; tegitur admodum dura, quam aſperam efficiunt aculei duri, qui- *ris Rond. de-*
bus tota conſperſa eſt. Roſtro caret: capitiſq; nullum apparet veſtigium, quin (vt Plinius ait) totus *ſcriptio.*
capite (malim ventre) conſtare apparet. Os habet paruum, dentes verò magnos & latos, vtrinq; bi-
nos. Supra os duo exigua ſunt foramina, olfactus auditusuè inſtrumenta: Oculi mediocres. Circa cor
pus medium vnica eſt & ſemicircularis vtrinq; branchiarum ſciſſura; prope quam etiam vtrinq; vnam
haud magnam ſed rotundam pinnam habere Saluianus ait & in icone exprimit. Rondeletius vnicam
eſſe ait, vt in Capriſco. Hic & in ſummo dorſo pinnulam pingit qua Bellonij icon & Saluiani quoq; ca
ret, & ipſe in deſcriptione non meminit. Eam tamen etiam videre eſt in icone ad ſceleton efficta à Ge-
ſnero, quæ hîc exhibetur. Poſterior corporis pars in caudam breuem & rotundam, inq; latam & ferè
D lunatam pinnam deſinentem degenerat; in cuius parte media atq; ſuperiore, pinna vna erigitur, alte-
ra quoq; inferiori parti hæret. Color ei cineraceus, lineis quibuſdam latis & obſcurioribus ex piſce *Color.*
medio exortis poſteriorem eius partem ad caudam vſque pingentibus.

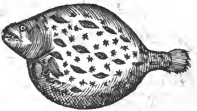
LOCVS. NATVRA. VSVS.

IStiuſmodi qualem delineauimus, Orbis non noſtri maris ſed Aegyptij accola eſt, ex quo Nilum
quoq; ſubit, & ad illud Nili oſtium maximè adnatat, quod Saiticum, vulgo el Saer, appellatur, in
eoq; potiſſimùm capi ſolet. Accepimus præterea in cibos non admitti, ſed non aliam ob cauſam
ab Aegyptijs capi, quàm vt ob inſolentem corporis figuram detractum corium tomento implentes,
externis vendant, qui domum reuerſi ornatus cauſa in domibus ſuis è trabibus ſuſpendunt. Habet ta-
men ita ſuſpenſus vſum, cæli partem à qua flat ventus, roſtro (vt modò dicebamus) ad eam conuer-
ſo, indicans. Quod verò ad cibum quo veſcitur, ad coitum, partum cæteramque Orbis naturam per-
tinet, vt ingenuè fatear, nihil à me obſeruatum hactenus.

Orbis ſcutatus Rond. E

DE ORBE SCVTATO RONDEL. Cap. XVI. F

RONDELETIVS, vt modò dicebam, tres Orbis ſpecies oſtendit, vnam ex Oriẽtis, (de qua diximus) duas ex ſeptentrionis plaga delatas. Affirmat & Saluianus ſeſe ab amicis accepiſſe, in Septentrionali etiam Oceano quoddam Orbis genus reperiri, verùm neque corium, neque iconem nunquam ad manus ſuas perueniſſe. Ego certè nunquam etiam hactenus vidi. Hunc itaque Orbem quem h c exhibemus, vt à ſuperiore, alijſque orbiculatis diſtinguatur, ſcutatum cognominauit, cuius nominis imponendi (inquit) cauſa fuit os illud ſcuti forma, quod in ea parte, in qua in terrenis animatibus pectus eſt, ſterni vice habet. Sunt qui ſcutiferum appellant, qua appellatione inductus quidam pro ſcutifero piſce, ridiculè hominem capite galea operto, ſcutum manu tenentem pinxit. Hollandi, apud quos piſcem hunc vidi Suetolt, alij Bufolt (fortè Snottolf) nominant à muco quem ore emittit. Eſt igitur hic piſcis corpore terete, mucoſo, capite magis exerto quàm ſuperior: oris ſciſſura maiore, dẽtes in eo ſunt plures & minores; oculi parui & exquiſitè rotundi. Branchiarum rimam multò maiorem habet: infra has, pinnas duas. Subeſt pro ſterno os illud, quod ſcuti ſpecie eſſe diximus. Neq; prona neq; ſupina parte pinnas habet, cauda in vnam latam deſinit. A capite ad caudam vſque oſſa oui figura diſpoſita ſunt, inter quorum interualla aculei interiacent. Piſcis eſt rarus & non edulis. Cum hoc Rondel. ſcutato Orbe quod ad oris figuram potiſſimùm cõuenit pulcherrimus ille à nobis prius depictus & ſtellatus cognominatus ſiue Aſterias, quòd totus totus conſperſus ſit ſtellis ſeu aſteriſcis: differtq; à cæteris quòd neq; ad branchias, neque in caudæ exortu pinnas habeat, ſed vltra tergoris medium, niſi pictoris id incuria factum ſit. Pinnæ etiam caudæ in extremo viridi ſunt colore. G

Nominis ratio.

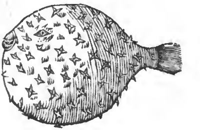
Deſcriptio.

DE ORBE ECHINATO SEV MVRICATO EIVSDEM. Cap. XVII.

TERTIVM Orbis genus quod etiam in Septentrionali Oceano capitur (inquit idem Rondel. exhibita hàc icone,) manifeſtis notis ab alijs diſſidet, nempe aculeis plures cuſpides habentibus, cui ob id echinati ſeu muricati nomen dedimus. Muricatis enim aculeis totus hic Orbis riget, vt manu tollere non poſſis, niſi cauda extrema apprehenſa. Capite eſt multò minus exerto quàm proximè deſcriptus; corpore magis rotundato & maiore, in quo nullæ ſunt pinnæ præterquàm in cauda, quæ in vnam deſinit. Sunt qui Hyſtricem ab aculeis, nòn ineptè appellent. Poſſet etiam nonnullis videri Aeliani * Sagittarius, quem rubri maris piſcem eſſe ſcribit. Sagittarius in eo mari procreatur, & quoniam erinacei ſpeciem & ſimilitudinem habet; firmis & bene longis armatur aculeis. Sed de hac re iudicent ij, qui maris rubri piſces viderunt. Nihil temerè de rebus parum compertis affirmare volo. Hæc ille. H

Hyſtrix.
Sagittarius.
** L. 11 c. 50*

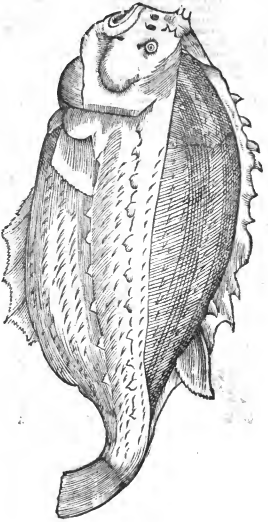
Orbis echinatus Rond.

DE

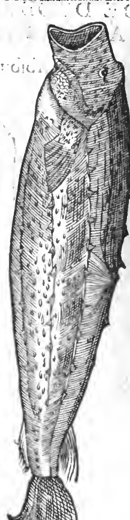
DE DVOBVS PISCIBVS, ORBIBVS ANNVMERANDIS. Cap. XVIII.

Orbibus annumerandus prior.

Digitized by Google

Orbibus annumerandus alter. E

F

G

H

QVanquam prima Orbis ſpecies, quę dẽtes quaternos planos oſtẽdit, hoc nomine dignior ſit, deinde ſcutatus, & echinatus Rondelet. necnon ſtellatus noſter, Geſnerus tamen iſtiuſmodi duos piſces, etſi oblongo potiùs quàm rotundo corpore, eodem nomine complecti poſſe putat, cùm quòd mucrones, vt illi, in corpore eminentes habent, tùm potiſſimùm quòd à muco quem ſimiliter ore emittunt, vulgò Snottolf quaſi Myxini aut Mucones appellantur.

Deſcriptio. Priorem qualem ab amico quondam accepit, ad viuum, vt aiebat, depictum ex eo iam dedimus. Color in huius (inquit) piſcis effigie erat, circa dorſum, qualis in terreſtribus ranis videtur: circa latera & inferius, ex ſubcæruleo & viridi permixtus. Antuerpiæ cinereo colore capi audio. Sic ille. Alterum & hic quoq; depictum, Snotolfi nomine miſſum, ex icone, ſiue ea (inquit) naturalis, ſiue aliquid etiam in ea artificioſum eſt, ſic delineauit. Longa eſt dodrantem & palmos duos, lata palmum vnum, circa medium præcipuè ad caput attenuatur, ſed magis ad caudam: dorſum medium faſtigiatur. punctis notatur varijs, ſubrotundis, & eminentijs exaſperatur triangulis, per tres aut quatuor ordines digeſtis per interualla. Oris aperti hiatus figurã ferè oualem refert. Pinnæ ad brãchias binæ, vna in fine dorſi, alter in fine ventris, inter quas corporis pars extrema veluti diſcreta, & articulo, diſtincta videtur Cauda tripartita, ſiue naturæ, ſiue potius arte. Mucoſus admodum eſt, inquit ille qui miſit: non oſſeum, non carneũ quicquã habet: mucoſo tantùm lentore expletur. Captu difficillimus. Nam vbi hamum vel retia

Aſtus. ſenſerit, ſuum illum mucum euomendo, lubrica reddit omnia, contractoq; in orbem exuuio proſilit. Mollem quidem & mucoſam carnem & eminentias trigonas cum alijs Snotolfis communes habere videtur. Hactenus Geſnerus. Mihi hi piſces huic potiùs quàm alij operis parti inſerendi viſi ſunt, etſi certi nihil habeam, an è mari fluuios ſubeant.

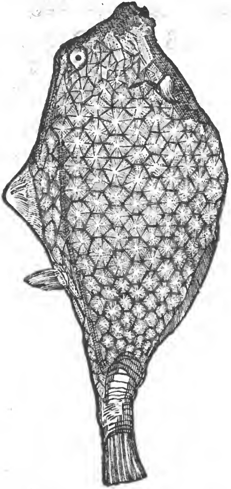
Digitized by Google

A
DE HOLOSTEO BELLONII, SIVE OSTRACIONE GESNERI. Cap. XIX.

HVnc quoq; è mari Nilum ſubire, etſi ignoremus, marinum tamen piſcem eſſe ex corij
duritie conijcimus, qua teſtam ferè oſtreaceorum imitatur, vnde cùm ob hoc, tùm *Nomen.*
quòd ὀστρακίων à Strabone inter Niloos piſces numeratur (in vulgarib. Strabonis co
dicibus impreſſis legitur στρακίων, ſed interpres Latinus ὀστρακίων legiſſe videtur, ver-
tit enim ex teſtaceis, imperitè: & in epitome ſcribitur ὀστρακίων.) Geſn. Oſtracionem
hunc piſcem nominandũ conijcit. Bellon. verò non aſpernẽdo nomine Holoſteon ap
pellauit, quaſi totũ oſſeum. Forma (inquit hic) ad pentagonum accederet, pedalis interdum longitu- *Deſcriptio.*
B dinis. Incolę ab interaneis protinus emundari curant, deinde verò teſtã eam duram (teſtaceũ corium)
qua cõtegitur, multos annos incorruptam ſeruant, vt inde lucrum conſequantur, quòd à negociatori-
bus externis nouitatis gratia huiuſmodi piſcis emi ſit ſolitus. Cæterùm dùm viuus eſt, penicillũ in cau-
da habet, & pinnas ſupra & infra caudã: ac rurſus pinnam aliam vtrinq;: oculos albos, os paruum. Co-
lor eius lacteſcit, & velut in pallidum languens. Is quem ego in muſæo iam multos annos inter ra-
riora reſeruo, & hîc depictum oſtendo, ab eo quod ſupra roſtrum conſpicitur tuberculo (naſum ap-
pellare liceat, piſcem ipſum ab eo Naſum Niloticum) ad extremam vſque caudam vix implet *Naſus Niloticus.*
duos dodrantes. Totus eſt pentagonus, totuſq; item ex articulis fermè pentagonis (vt icon oſtendit)
conſtat, qui coctione, imò per ſe temporis diuturnitate diſſoluuntur. Branchiarum ſciſſura ſemicircu-
laris: iuxta quas vtrinq; pinna eſt, parua quidem ſi corporis magnitudini comparetur, ſed perquàm ro
buſta: poſt podicem alia ſimilis planè ſed breuior. Vropygium totum cutaceo corio tegitur, & quod
mireris, in oſtreaceum totius corporis tegumentum ita inſeritur, vt à lateribus ei annecti nõ videatur;
quin haud aliter corpori affixum eſt, quàm naui clauus; oportuitq; cutaceum eſſe, vt motui promptus
idoneuſq; foret. Oris rictus pro corporis portione exiguus; in quo dentes vtrimq; ferè octo, non abſi-
miles dentibus murium. Vtraq; maxilla cutaceo etiam, nõ oſtreaceo corio quod ad motum ineptum
fuiſſet, conſtat. Habes hîc huius generis piſcem alium æquè duro tegumento præditum, ſed qui di- *Oſtracion alter gibboſus.*
midio minor eſt, non pentagono corpore, ſed ventre triplo quàm tergore latiore, lateribus quodam-
C modo concauis: cuius item articuli non pentagoni, ſed ferè rotundi & orbiculati, & in ſingulis aſteri-
ſcus venuſtiſſimè ſpectabilis. Eminentia quæ in medio dorſo eſt, non pinna, ſed planè oſſea ſubſtan-
tia gibbi ſpecie. Pinna verò in eius conſpicitur extremo. Cætera ſuperiori ſimilia habet præterquam
quòd naſo (vt vocabam) caret, & oculi ſub maioribus tuberculis latent.

Finis Libri Quarti.

Oſtracion alter.

Digitized by Google

VLYSSIS ALDROVANDI PATRITII BONONIENSIS, DE PISCIBVS LIBER V. QVI EST DE PISCIBVS FLVVIATILIBVS, ET PRIMVM DE ATTILO.

Cap. I.

ORDINIS. RATIO. NOMEN.

Ab Attilo cur exordiatur author.

INTER fluuiat les, (hoc eſt qui ſolos incolunt fluuios,) non ſquamoſos magnitudine, moleve corporis certant Antaceus Boryſthenis, Attilus Padi, Ichthyocolla & Glanis. Attamen Attilo ſi principatum dedero, nemo puto vitio vertet. Pado enim, propter quem ferè natus ſum, proprius à Plinio appellatur G his verbis: *Attilus in Pado inertia pingueſcens, ad mille aliquando libras, catenato captus hamo, nec niſi boum iugis extractus*. Loquitur de piſcibus peculiaribus fluuijs proprijs. Doctiores eum eſſe non dubitant qui Padi accolis vulgò Adena, ſiue Adeno, aut Adanò nuncupatur, cùm quòd magnitudo reſpondeat, ſimiliterq; vt dictum eſt, hodieq; extrahatur, Cælio Calcagnino teſte, tùm quòd piſcis huius figura nullibi quam in Pado viſa ſit; quod ſi namq; vel in Oceanò, vel in mediterraneo, aliovè mari, fluminibuſvè naſceretur, aliquando illic inuentum fuiſse neceſse foret, quod tamen nunquam quiſpiam memoriæ prodidit.

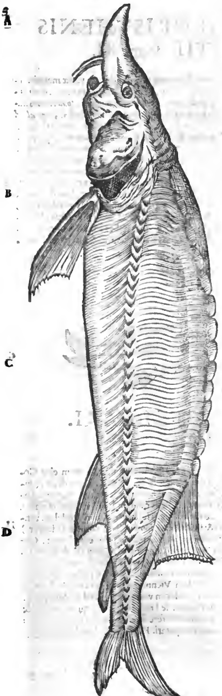
FORMA. DESCRIPTIO.

Oſſa. Pinna. Cauda. Os. Vt à Sturione differat.

PIſcis eſt cartilagineus, Sturioni magna ex parte reſpondens. Huius enim more oſsa gerit clypeata, ſed ea tempore dicitur abijcere, idq; in cauſa eſse, cur alij ſine oſsibus, alij cum oſsibus depingant: poſt quæ pinna dorſi eſt vnica, cui parte ſupina ſubiacent duæ, quales omnino ſunt H Sturioni. Cauda etiam in duas deficit. Os clauſum ad obliquam lineam inciſum eſt, ſed apertum & hians rotundum. Ante illud pendent è roſtro appendices carnoſæ & molles. Branchias opertas habet, ad quas pinnæ ſitæ ſunt. Quomodo verò à Sturione, quem Franc. Philelphus Attilum eſse credebat, differat, Cælius Calcagninus perquam eruditè docet his ferè verbis. Quod à me percontaris, an Attilus, quem Ladanum vulgaris nomenclatura ſolet appellare, is ſit quem Italia Moronem, Vſonem Pannonia vocat: paucis reſpondebo, me eundem non exiſtimare, vel ex Plinij teſtimonio, qui eũ Pado vult eſse peculiarem; quo loco de proprijs quorundam amniũ piſcibus agit. Sed ego, vt tecum agam liberaliùs, non modò te ad Plinij, ſed ad oculorum etiam tuorum teſtimonium prouoco. Totam itaq; Attili effigiem ac membraturam quanta potui breuitate perſtrinxi. Et quia non ſatis perſpicuè id fieri poſſet, niſi noti alicuius piſcis exemplo vteremur: Hyccam ſiue Sturionem, qui nullo fermè loco non naſcitur, mihi propoſuiſti. Qui licet in mari natales habeat, ſolet tamen aduerſus amnes mira ſubire voluptate, donec iam præpinguis redeat. Moronis ſiue Vſonis exemplo nondum dixi, quòd

neque

A

B

C

D

neque ij piſces non cognoſcantur, neque mihi eorum imago ſatis memoriæ inhæreat. Sic ergo accipe: Attilus hoc differt ab Hycca ſiue Sturione, quòd Sturio pelagius eſt: Attilus amnicus & Pado peculiaris. Sturio non temerè viſus æquare quatuor talenta Attica, id eſt trecentas libras. Plinius ſcribit Attilum ad mille libras, id eſt, ſupra XIII. talenta excreuiſſe. Quæ magnitudo ſanè inſignis & raró perſpicua. Attilus cùm ad certam magnitudinem excreuit, ſquamas hiſpidas abijcit, quas per quinq; verſus diſpoſitas gerit, in ſumma ſcilicet dorſi ſpina, ex vtroq; latere geminatas, & ſibi quaſi parallelas, extremus verſus pinnas attingit. His abiectis tactu læuis euadit, nec habet quod vnguem offendit. Contrà Sturio ſemper hiſpidas ſquamas ſuas tota æſtate retinet: Caro Sturionis callum habet, & mirificè palatum oblectat. Attili contrà, fluxa eſt & mollis, & palato parum iucunda. Exiſtimant piſcatores προτομήν, id eſt, partem priorem Attili, ad poſteriorem vix eam habere proportionem, quàm quatuor ad vnum. Tota enim vis huius piſcis ſita eſt in capite & parte capiti attigua. Quæ obſeruatio etſi ad Sturionem etiam, alioſq; piſces pertineat, authore Ariſtotele & Plinio: cuius verba ſunt, videlicet *Capita piſcibus portione corporum maxima, fortaſsis vt mergantur*, tamen in Attilo neſcio quomodo præter cæteros luculenta eſt atque admirabilis. Parui ſunt oculi Attilo in tanta mole capitis. Sturio & Attilus habent os in parte prona (ſupina dicere voluit,) eo propè in loco, cui in cæteris perfectioribus animantibus reſpondent omoplatæ. Os vtrique ſine dentibus, ſed Sturioni fermè orbiculatum: Attilo multò maius, & ad lineam obliquam inciſum, quo aperto, vaſto illo hiatu piſces deuorat, quos reſpirando κατὰ διαστολήν (ita piſcatores putant) contraxit. Loca piſculenta maximè frequentat, hyberno præcipuè tempore vorticoſas voragines, ad quas piſces frigoris impatientes, teporis gratia ſe recipiunt. Roſtrum Sturioni reſimum ac latiuſculum, ad imaginem ferè Delphini & Oxyrinchi; Attili planum, & paulò minus quàm in mucronem deſinens. Attilo tergi color albicans & lanoſus. Sturioni vergit in glaucum. Hæc itaque Cælius. Quid præterea de hoc piſce ſcribam non habeo, niſi quòd Rondeletius Ferrarienſes ſibi aliquando narraſſe ſcribit, Attilum capi ſagena per tranſuerſum amnem iniecta, ex cucurbitis exiccatis ſuſpenſa, in quam nauiculis vtrinque diſpoſitis vrgetur & impellitur.

Attilus vt à Sturione differat.

Oculi.

Roſtrum.

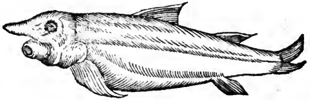
Color.

Capiendi ratio.

DE ANTACEO BORISTHENIS RONDELETII. Cap. II.

Antacei qui. ANTACÆI piſces (inquit Rondeletius) dicuntur prægrandes, & vaſtæ magnitudinis in Mæotide & Boryſthene; quos aliquando in oſtijs in glacie concretos effodi author eſt Strabo. (Nec alios, vt conijcio, Solinus intelligit, inquiens: *Apud Neuros naſcitur Boryſthenes flumen, in quo piſces egregij ſaporis, & quibus oſſa nulla ſunt, nec aliud quàm cartilagines tenerrimæ.* Nec dubito, quin Plinius de his loquatur his verbis: *Et in Danubio Mario extrahitur Porculo marino ſimilis. Et in Boryſthene memoratur præcipua magnitudo nullis oſsibus ſpiniſuè interſitis.*) *Mario.* Ex his ſalſamenta fiebant, præſertim ex maxillis & ijs quæ circa palatum ſunt partibus, quòd eæ partes alijs ſuauitate præſtarent. Ex his igitur vnus eſt, quem hic proponimus roſtro oblongo, acuto, oris vaſto & rotundo hiatu in ſupina parte. Bellonius ſimilem figuram exhibet Attili nomine, niſi quòd vnicam tantùm ei in dorſo pinnam appinxerit. Ingentis (inquit) eſt magnitudinis: cætera Sturionem tam internis quàm externis partibus refert, hoc dempto, *Vt à Sturione differt.* quòd pro eminentioribus ac calloſis illis elatis tuberculis, quibus Sturio quinis carinis præditus eſt, hic ſtigmatis tantùm liuidis ſeſſilibuſque maculis in cute minus aſpera, ad latera ſit diſtinctus: Præterea vnicam tantùm pinnam ab ano ad caudam gerit. Sturio autem duas habet. Cæterùm os Attilo prominet oblongum, fiſtuloſum, ſublongo etiam naſo. Hactenus Bellonius, qui deinceps nonnulla de hoc piſce ſcribit, quæ vero Attilo conueniunt.

Antaccus Boryſtenis.

G

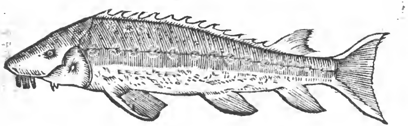
DE ANTACEO STELLARI. Cap. III.

Nomen. Color. ANTACÆI ſpeciem hunc piſcem eſſe, primus aſpectus loquitur. Iconem eius Geryon Seilerus ſummus & celeberrimus Auguſtanæ Reip. medicus ad me dedit, (inquit Geſnerus) ſine aliquo nomine. Straubichij in Danubio captum aiunt. Hunc Antaceum ſtellarem cognominare libet; ſicut & Galeus quidam ſtellaris cognominatur. Pictura in linteo ſatis magno expreſſa, colorem vbiq; ferè cæruleum oſtendebat: venter candidior eſt ad roſeum inclinans. Spinæ in dorſo & ſtellæ (quæ ſpinis delapſis relictæ videntur,) pallidi coloris ſunt: puncta etiam paſſim vel è pallido albicantis, vel fuſci Indiciuè coloris ſunt. Cognatus huic fuerit, qui in eodem flumine à Germanis Tick appellatur, quod nomen ab Antaceo videri poteſt per aphæreſin factum: Vugari Tock vel Tuck vel Tockhal (hal piſcis eſt) appellant. Idem aut ſimilis fuerit Zucca Caffæ, cuius in Ichthyocolla meminit Bellonius, Z. pro t. poſito. Quidam Tick vel Sick piſcem mihi retulit in Danubio capi, non quidem Viennæ, ſed inferius circa Peſtum, vt vulgò vocant, & Budam: mole corporis, quæ ad xxv. libras (ſedecim vnciarum) accedat: cute varia vndiquaq; & ſtellata ſimiliter, vt in exhibita hic à nobis icone: ſed roſtro differre: quod longius & gracilius ſit quàm vel in hac noſtra icone, vel in Huſone, anſerino ferè ſimile: cætera Huſoni ſimilem eſſe, ſed minorem, ideoq; ab imperitis Huſonem paruum eſſe putari. Hîc an ſit Galeus Rhodius quærendum. Hæc omnia Geſnerus. H

DE

A

Antaceus ſtellatus.

B

DE ICHTHIOCOLLA. Cap. IIII.

SYNONYMA. ETYMVM.

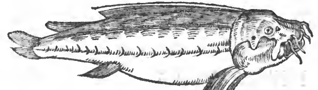
ETIAMSI ex multorum piſcium folliculis, corioque colla ſiue gluten fiat, hunc *Etymum.*
tamen, cuius modò exprimetur imago, peculiariter Ichthyocollā, quaſi glutine abū- *Collanus.*
dantem piſcem nuncuparunt, quemadmodum Ponticum vulgus ſimiliter Collanū
C Italique Colpiſcem, & vulgus Colabuccum teſte Bellonio, qui Bononienſibus Co- *Copſus.*
pſum quoque vocari aſſerit, cùm ſit Copſus nobis & Ferrarienſibus, quem veterum
Galeum Rhodium eſſe oſtendimus. Neque etiam Germanorum Huſo eſt, vt ille
credidit; nec denique Flandrorum Bollick; ſed Aſellorum tertiam ſpeciem ſic Flandris vocari ſuo lo- *Piſcis Iudai*
co diximus. Idem & Ferrarienſibus piſcem Iudaicum vocari ſcribit, alijs Copeſce. Ego piſcem Iu- *cus.*
daicum dici non puto. Zygænæ id nomen eſſe ſcio apud Pariſienſes. Quod verò Herodoto à ma- *Magnus.*
gnitudine qua cetaceos piſces æquare conſpicitur, Antaceum, & Pomponio Magnum vocitatum eſſe
velit, & Boryſthenis incolam, de hoc quoque dubitari poteſt, Mihi quidem ad Boryſthenis Anta-
ceum rectiùs pertinere videtur. Teſtatur denique Bellonius Tanais accolis vulgò Barbotam vocari, *Barbota.*
quòd quaternis veluti barbis ad labia ſit communitus: quod nomen ei cum fluuiatili quadam Muſte-
la commune eſt. Rondeletius quidem eorum ſententiam ritè improbat, qui Plinio Marionem dici
volebant, cæterùm pro Mario apud eum maior reddens, fruſtrà laborat. Non deſunt etiam alij, quo-
rum ſemel tantùm meminit, vt ſunt ferè omnes quos ibi ordine enumerat, Silurus, Eſox, Attilus, Ma- *Eſox.*
rio, Porculus marinus, & cuius in Boryſthene memoratur præcipua magnitudine. Idem Rondele- *Eſos.*
tius pro Eſox legit Exos, idque nomen huic piſci applicat, quoniam oſſibus ſpiniſque caret. qua in re
D rurſus ab ipſo omnino diſſentio. Eſox enim Plinio celebratur in Rheno, qui hoc piſce omnino caret.
Adde quòd piſcis iſte vel ipſo etiam aſſerente Rondel. Ichthyocolla [a] ipſi vocatur his verbis: *Ichthyo-* [a] *L. 32. c. 7.*
colla appellatur piſcis, cui glutinoſum eſt corium, idemque nomen glutini eius. Nec alium piſcem, ni fal-
lor, intellexit [b] Dioſcorides, inquiens, gluten ventrem, (*κοιλίαν*) eſſe piſcis cetacei, præſtareque candi- [b] *L. 2. c. 102*
cans, natione Ponticum: tale enim hodie quoque ex eius inteſtino ex Ponto mittitur. quanquam ex
diuerſis piſcibus aliàs fiat, quin teſte Ariſtotele animalibus omnibus in cute lentor quidam ſit mucoſus.
Marcellus Virgilius in quibuſdam antiquis Dioſcoridis codicibus pro *κοιλία*, ſcribit legi *κόλλα*, quod
eſt gluten. Non incongruè tamen *κοιλίας* ſiue ventris nomine communi veſica quoq; intelligi (in-
quit Geſnerus) poteſt. Ferè enim ex Huſonum tantùm veſica ichthyocollam Germani habent,
quare & Huſenblater appellant. Et Bellonius tradit Germanis hanc veſiculam in Ichthyocollam
exprimentibus Hauſenploſen nominari. de veſicæ ſitu mox.

FORMA. DESCRIPTIO. E

Oſſa. Barbæ. Vt à Sturione & Attilo differat. Pinnæ. Branchiæ. Cauda. Veſica.

ICHTHYOCOLLA piſcis eſt cetaceus, figura oblonga ac prope tereti. Oſſibus ac ſpinis caret, capite eſt craſſo & lato, ore magno & in promptu poſito: è ſuperiore maxilla quatuor apophyſes carnoſæ, velut barbæ dependent, vnde Barbotta dicitur. Oculos paruos habet pro corporis magnitudine. Bellonius ait hoc à Sturione atque Attilo præcipuè differre, quòd roſtro careat, magnum oris rictum præ ſe ferat, ſitq; ſublutea, dura, læui ac glabra cute conueſtita carne. Bina ante oculorum canthum, parua atque aperta foramina habet: pinnas in tergore duas (quas aliter Rondeletius, aliter Bellonius pingit) ad caudam erectas. Branchiæ veluti ſpineo tegmine communiuntur, Sturionis modo: cauda quàm huic magis biſurca; præcipua à cæteris piſcibus nota diſcernitur, quòd paulò ſupra ſpineum operimentum branchiarum, quodam ad eius latera impreſſo foramine peruius ſit. Folliculus ſiue veſica, ex qua glutinum fit à capite ad caudam per ſpinæ longitudinem extenditur.

Ichthyocolla Rondelet. F

VSVS IN CIBO. ALII. G

Carnis qualitas. Morona. Vſus in medicina. Geladia.

CARNE (inquit Rondeletius) eſt prædulci, & glutinoſa admodum, ob id ſalituræ idonea, quæ melior redditur & rubeſcens Salmonis modo, atque etiam durior, quam ob cauſam aliquandiu maceranda, priuſquam coquatur. Eam Tanais & Ponti accolæ Romam & Venetias tranſmittunt, illicq; in foro piſcatorio venditur. Bellonius Græcorum vulgo in delicijs eſſe ſcribit, & Moronam appellari, cæterùm verendum eſt, ne & hic cum Huſone confundat. Ichthyocolla authore Plinio *epinyctides tollit. Erugas cutem, extenditq́ in aqua decocta horis quatuor, dein contuſa, colluta & ſubacta ad liquorem vſque mellis. Ita præparata in vaſe nouo conditur, & in vſu quatuor drachmis eius, binæ ſulphuris, & anchuſæ totidem, octo ſpumæ argenteæ adduntur, aſperſaque aqua teruntur vnà. Sic illita facies poſt quatuor horas abluitur.* Idem alibi, *Lethargicos* (inquit) *coagulum vituli adiuuat in vino potum oboli pondere: item Ichthyocolla.* Valet ad conglutinandas omnis generis chartas, atque inſtrumenta muſica, reliquaque lignaria incruſtamenta, quæ teſſellato, imbricato, & vermiculato opere fiunt. Gelu ſiue ius glutinoſum, ſiue denſatum & aromatibus conditum, vulgò Geladia, rectiùs ichthyocolla quàm vel vitulinis, vel Caporum pedibus induratur. H Didymus in Geoponicis cimices non graſſaturos in te pollicetur, ſi glutine piſcium decocto lecticam vnxeris.

DE

A DE GLANIDE. Cap. V.

SYNONYMA. ETYMVM.

QVi Ariſt. Pauſaniæq; Γλάνις appellatur, Plinius, vt in progreſſu hiſtoriæ patebit, modò Silurũ, modò Glanidem, Glanũ & Glanium cõuertit, Theodorus in [a] Ariſt. Silurum ſemper: quem errorem Pauſaniæ interpres effugere quoq; non potuit. Gazæ cùm Plinius errandi occaſionem præbuit, tùm ipſe Ariſtoteles qui Silurum nuſquam nominat. Quin & Aelianus Silurum eum Glanide confundit, vt in Sturione oſtendimus. Alijq; paſſim qui poſt Plinium vixerunt, Glanidem vel Silurum nuncuparunt, vel ſimul implicarunt Albertus pro Glanide imperitè Garcanem ſcripſit, nec non etiam Solarem piſcem, fortè quaſi Silurum; quanquàm ipſe ſic dictum eſſe innuat, quod Soli in ripis fluminum ſe libenter exponat. Glanidem à fluuio eiuſdem nominis dici Stephanus Grammaticus ille regius tradit his verbis: Γλάνις *fluuius eſt Cunæ* (Italiæ & Cunæ Varrinus, apud quem vltima non rectè per ypſilon ſcribitur,) *cuius meminit Lycophron*; γλάνις (ſic habet codex impreſſus per ν. in fine) δι᾽ ἐρείθροις δινῶς τίγγον χθόνα. *Ab hoc etiam piſcis Glanis dicitur, qui nomina-*
B *tur* γλάνος. (hac terminatione apud nullum alium Græcum inuenias.) *Eſt & Iberiæ fluuius: item tertius Italiæ circa Tiberim amnem.*

[a] Lib. 4. de anim.

Solaris piſcis

FORMA. DESCRIPTIO.

QVi modò veterum Glanis ſit, non bene conuenit inter noſtri temporis eruditos. Saluianus eum eſſe docet, qui a Bohemis, Polonis & Illyricis Sum, Alberto Sumus, à Pannonib. Harcha, vel (vt teſtatur Manardus, ſi rectè, vt ipſemet proteſtatur, meminit) Acchia; (Hacchia potius) a Germanis Schaden quaſi damnoſus, nimirum propter voracitatem, aut Vualler, ſiue Vueller, a magnitudine, vt Geſnerus ait, item Vuelſz, & Salut, appellatur, cùm quòd Bizantinorum vulgus hodieq; vulgò Glagnum eodem Manardo teſte, appellet, quaſi Glanum, tùm quòd omnia Glanidi à veteribus attributa, ei egregiè reſpondeant. Geſnerus verò hunc Silurum facit, Glanidemq; Siluri ſpeciem putat eſſe minorem, iconeſq; duarum ſpecierum exhibet; moxq; ex Pauſania Glanidis duas ſpecies eſſe patebit. Rondeletius pro Glanide duos piſces pingit, inuicem diuerſiſſimos, vnum verò tantùm deſcribit, nimirum quem priori loco expreſſit: nam altera icon Glanidis eſt Saluiani. Bellonius iconem nullam edidit, ſed eundem quem Rondeletius deſcribere videtur, atq; Byzan-
C tino vulgo ab inſigni glabritie Glagnum etiamnum nominari. In ſingularibus verò obſeruationibus Silurum ad Strymonem fluuium vulgò hodie Glaignon aut Glanon vocari ſcribit; eundemq; piſcem alio nomine Hyænam vocari: & Conſtantinopoli in foro frequentiſſimum Glagnion appellari. Itaq; vel duos, vel tres diuerſos piſces in vnum confundere videtur. Glanidem enim & Silurum diuerſos eſſe ex Sturionis hiſtoria conſtat; à quibus & Hyænam, ſi quis Oppianum conſulat, differre etiam facilè concedet. Ego Saluiano ſubſcribo, quanquam me non lateat, Aeliano teſte Glanidem & Silurum ſimiles eſſe, cui (Sturioni nempe) omnino diſſimilis noſter piſcis eſt. Cæterùm Aelianus Silurum Glanidi, cuius duæ ſpecies ſunt Pauſaniæ, implicat inquiens: *Glanis piſcis incola Mæandri & Lyci Aſianorum fluminum & Europei Strymonis, ſpeciem Siluri ſimilitudinemq; gerit.* Apparet namq; hunc Pauſaniæ (cuius auditor fuit) locum exprimere voluiſſe: *Beluas hominibus pernitioſas Græcorum fluuij ferre non ſolent, ſicut Indus, Nilus Aegyptius, Rhenus, Iſter, Euphrates & Phaſis. Hi enim feras inter ſe ſimiles, & maximè hominum voraces alunt, ſimiles ſpecie Glanidibus Hermi & Mæandri alumnis, niſi quòd & color eis nigrior eſt & vires præſtantiores: Glanides & nigræ minus ſunt & imbecilliores.* Non enim beluæ illæ in homines ſæuientes à Glanidibus tanquam omnino diuerſis piſcibus, diſtinguuntur, (vt Geſnerus contra Gillium contendit), ſed Pauſanias Glanidis duas ſpecies eſſe inſinuat, colore &
D viribus pro loci, in quo degunt, diuerſitate. nam cùm vel Athenæo teſte in Iſtro etiam Glanis reperiatur, ſi feræ illæ à Glanidibus ſpecie differrent, eas Glanidibus aſſimilaturus Pauſanias, haud ad Hermi & Mæandri Glanides confugiſſet, ſed illis qui in eodem Iſtro reperiuntur, aſſimilaſſet. Caput habet rotundum, & ad reliqui corporis rationem mediocre; in cuius anteriore parte haud extenta, ſed retuſa & omni roſtro carente, tanquam in promptu os poſitum eſt, magnum, patulum, vitulino ori ſimillimum, & valde denticulatum: vtraq; enim maxilla paruorum dentium, ſed acutorum & validorum ordinibus, quàm plurimis armatur: præter quos innumeros denticulos maioribus etiam & robuſtioribus muniuntur fauces. Ariſtoteles quoq; Glanidi duriſſimos dentes tribuit. Ex ſuperiore maxilla duæ rotundæ atq; longiſſimæ carneæ ſiue membranaceæ appendices enaſcuntur; ex inferiore verò quaternæ multò minores, vtrimque ſcilicet binæ pendent. Oculi parui ſunt & rotundi. Et vt author eſt [a] Ariſtoteles, *branchias habet vtrimque quaternas, duplices, nouiſſima excepta*, & prope eas binas pinnas, vtrinque ſcilicet vnam, atque binas alias, vtrimque etiam vnam, in medio ferè ventre. In primo autem dorſo vno parua erigitur pinna. In ventre verò etiam vna quæ à podice ad caudam vſque excurrit. Cauda lata eſt & non lunata. Non ſquamis, ſed corio læui & duro tegitur. Caput &

Glani veterum qui.

Silurus Geſneri.

Glanides Rõdele. & Bellonij.

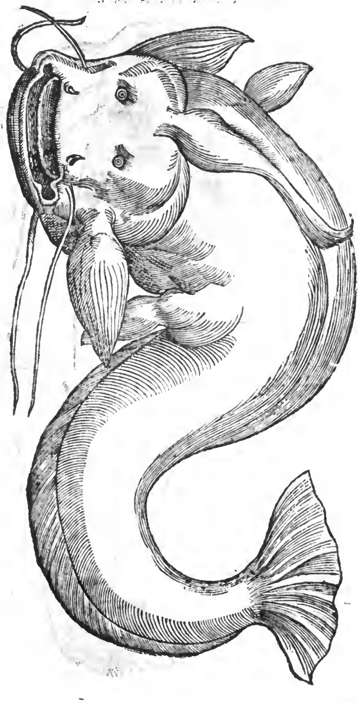
Hyæna.

Glanidis duæ ſpecies eſſe ex Pauſania colligi.

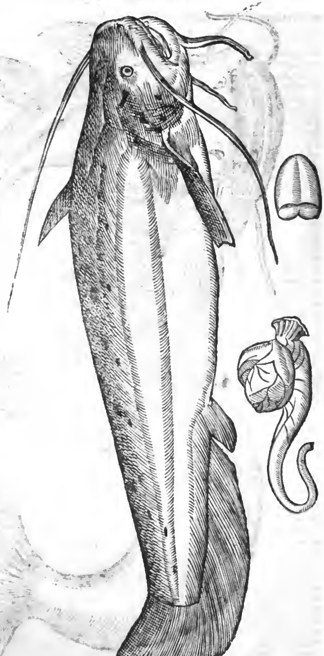
Ex Saluian. Caput. Os.

Color. dorſum nigricant,venter albus eſt,latera verò nonnullis nigrioribus,alijſq; ſubalbidis maculis cõſper- E
Partes interna. ſa liuent. Vnde iure nigricantẽ eſſe Glanidẽ teſtatur Pauſanias. Ventriculũ amplũ habet & craſſũ,inte
ſtina lata,nec multis gyris conuoluta:iecur ex albo rubens,cui fellis veſica hæret, vt notauit ẽt [b] Ariſt.
[b] Li.2.Hiſt. cap.15. lienẽ verò ſubatrũ. Oblonga eſt piſcis huius figura,eſtq; piſcis totus teres, etſi vẽter haud mediocriter
Forma. extuberet. Ad multã magnitudinẽ excreſcit:nõ ſolùm.n. ducentarum librarũ, ſed maior ẽt capi ſolet.
Magnitudo Geſn. teſtimonio eruditi cuiuſdã Vngari in Tibiſco (qui Daciæ fluuius Danubio miſcetur) aliquãdò
captũ fuiſſe ſcribit ſeptem vel octo cubitorũ,plauſtrũ occupantẽ: eũ in fluuio annis ſedecim ſub culina
viri cuiuſdã nobilis latuiſſe : hamo tandẽ ineſcatũ eſſe,dum fęturam ſuã cuſtodiret:vbi ſe captũ ſenſit,
exilijſſe, ſecutos impetum eius piſcatores ad miliaria duo,denīq; defatigatũ cepiſſe. barbas eum ſupra
infraq; os habere,rictum latum,caudam verſus attenuari. Dentes habere inſtar pectinis illius quo la-
Dentes. neæ vectes depectuntur,à carduis denominati vulgò , ſquamis carere:in aquis cænoſis verſari . Ipſe
verò Geſn. dentes habere negat,ſed labia limæ inſtar exaſperari,atq; ita prædam facilè retinere:retẽ-
tam mandere & cõminuere ei opus nõ eſſe , ſed faucibus & gula maximè patentib. integram vorare.
Idem & in Viadro apud Sileſios tantũ eſſe ſcribit,vt captus,impoſitus currui,plerunq; vltra currũ emi
neat. Tres verò icones exhibuit,quarũ duę priores vnius eiuſdemq; piſcis eſſe videntur; ipſe verò dif-
ferre inuicem putat,qm̃ (inquit) & color euariat,& pars ad caudam latior eſt proportione quàm in F
cæteris,quas habeo,huius piſcis imaginibus. Qui apud me hanc picturã viderunt peregrini, Velſo ſuo
vel Schaido ſuperiùs deſcripto,diſſimilem eſſe aiebant,ſpecie nimirum,non genere proximo. Quærẽ-
dum an pinna ab ano extenſa retrorſum,caudæ continua ſit:vel potius propter vicinitatẽ,continua eſſe
videatur non diligenter aduertenti . Ex picturis quas habeo diuerſas,quædã continuant;alię nõ item.
Hęc Geſn. qui exactiſſimam huuis ſpeciei piſcis deſcriptionem à Benedicto Martino , viro vndiquaq;
Alia exacta deſcriptio. erudito factam reliquit in hęc verba: Mitto iam tandem Saluth (ſic Sabaudi finitimi nominant circa
Moratum & Neocomum)piſcis imaginem:qui apud Bipennates captus eſt, & per amicos ad me miſ-
ſus,ac me præſente à pictore delineatus,vnà cum interiorib. quibuſdam partibus,quas ſecto piſce in-
ſpeximus. Eſt aũt Saluth piſcis mollis,ſine ſquamis,totus lubricus inſtar Anguillæ, ac inter lacuſtres
Voracitas. nocentiſſimus: Venatur enim reliquos & in omnes mira voracitate tanquam helluo graſſatur. Creſcit
etiam in ingentem magnitudinem. Superioribus annis in Moretano lacu captus eſt octo pedũ,& apud
Magnitudo nos Bernæ ad libram venditus,hic noſter paruus erat adhuc,ſeſquipedalis. Caput habet amplũ & be-
Color. ne latum:reliqua corporis pars eſt contractior,vt in acumen prope deſinat:os patentiſſimũ: inferius la
brum prominentius ſuperiori. Color ei nigricat,præſertim circa caput:latera ad cinereum inclinãt:vn-
Branchiæ. diq; per tergum & caput nigris maculis conſperſus eſt. Branchiarũ vtrimq; quatuor habet ordines: G
Cauda. imo ferè capite concurrunt. A branchijs ſtatim duæ pinnæ ſunt:inde venter laxus eſt, quem terminãt
duæ aliæ pinnę prioribus minores. Hinc cauda reliquo corpore multò prolixior,quæ inferna parte cõ-
tinuam vnam pinnam habet: in tergo vnica pinna eſt & erecta; hac tanquam velo,illa gubernaculi vi
Oculi. ce vtitur,motuq; fertur citatiſſimo. Oculi cinerei eminentiores reliqua cute,rotundi,parui . Ante ocu-
los vtrimq; cornu vnum pręlongum. Hæc cornua ante ſe extendit,ceu ad explorandum; interdum ad
latera cõprimuntur. Labium inferius quatuor cornua habet breuiora,quæ gulam vt barba ornãt. Ven
Os. ter totus albicat. Os patentiſſimum , vt dixi: labra aſpera frequenti dentium ordine. Sine lingua eſt
quiddam tamen tuberoſum,firmum,à branchijs ad inferius labrũ protenditur,ad latera vtrinq; liberũ
Ventriculus. extremitatib. contiguum,hinc labro inferiori,illinc branchijs ad guttur. Branchijs & gutturi contiguus
eſt ventriculus,extenſus & ſatis capax. Is cùm inflarẽ eum calamo in præſenti piſce ſeſquipedali,ęqua
bat renem porci magni,vndiq; diſcurſantib. venis rubris. Hũc tegit hepar:à latere ventriculi inteſtinũ
longũ prominet,quo ſtercora egeruntur,id ad poſtremas pinnas,vbi finitur venter, defertur. materia
(ſubſtantia tunicę ventriculi & inteſtinorum)tota eſt ſolidior,qualis in quadrupedibus venter eſt. Su-
pra eam eſt veſicula,quã media ſutura in duos torulos eminentes diuidit,longos.ante duo tubera mã-
marum inſtar vel quales ſunt vertebræ,rotunda. Poſterior pars in acumen ſenſim deſinit,vt tota veſi- H
cula non malè lyram videatur exprimere. Eſt autẽ ea candidiſsima nigra ſuperinducta mẽbrana,quę
cõmodè poteſt detrahi,vt veſicula tanquam ex culeo nigro candicans ipſa educatur. Cohæret.n. ſpi-
næ dorſi inter branchias. Per ſpinã autem dorſi vena trãſit candida nigro tenuiſsimo inuolucro tecta,
vt in Anguillis. hanc eximunt deliciarum ſectatores tanquam venenatã & noxiam. Hucuſq; ille. Ter-
Silari tertij Geſn. deſcriptio. tiam iconem Petrus Stuibus iuuenis eruditus affinis eius,eidem Geſnero miſit huiuſmodi:quã Lucas
Schan pictor partim ad piſcis ſub aqua narantis,partim extracti aliquantiſper aſpectum expreſsit. Pi-
ſcis(vt ex pictura apparet) totus ſimilitudinem aliquam cum Muſtelis fluuiorum & lacuum habet.
Oculi ſunt parui:barbulę fuſcę, nõ lõgę,è craſsiuſculis paulatim attenuãtur, binę ſuperiore labro,ternę
Pinna. inferiore. Pinnę ad branchias binæ, in dorſo nullã oſtendit pictura, ſed tantùm carunculam quandã
mucronatam eminentẽ,qualis & in Muſtela paluſtri maiore,eodẽ ferè loco viſitur. In ventre verò vna
& cõtinua longiſsima pinna ad caudã vſq; albicat,maculis diſtincta fuſcis. Corpus à capite retrorſum
ſubinde attenuatur:finis latiuſculus & obliquus eſt,& qđ mireris nullã caudę pinnã hẽt. Os magnũ &
latum

Digitized by Google

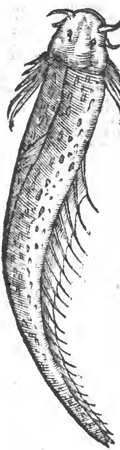

Silurus Geſneri ex lacu Bernenſi.

Digitized by Google

A Silurus tertius Geſneri ſeu Glanis alter.

B

C

latum. Capitis color è cæruleo ſubuiridis; reliquum corpus viridi & flauo colore mixto pingitur, & dmaculas etiam diuerſi coloris habet. Sed ipſa Stuibij verba adſcribam teſtis oculati: Piſcis (inquit) quam mitto effigies, licet coloribus per omnia non reſpondeat, formam tamen optimè refert. Nam cùm piſcem extra aquam diutius retinere non eſſet integrum, non licuit pictori tam citò omnia conſiderare. Huius generis duos in ſtagno ſuo ciuis quidam alit, qui cùm ante annos triginta ſex ad Hundsfelden in Rheno cum alijs piſcibus illis quos Argentinæ vocant Ruſelken, ſimul naſſa capti eſſent, vix digiti longitudine, & Argentinam in forum aduecti, à ciue quodam raritatis gratia empti, in piſcinam coniecti ſunt, in qua alter ab eo tempore vſque adeo excreuit; vt iam ſex cum dimidio pedes meos (hominis mediocris proceritatem aut amplius) longitudine contineat. Caput quà craſſiſſimum eſt, filo complexus, duorum pedum & dimidij ferè circumferentiam deprehendi. Alter huic per omnia conſimilis, ſed longitudine longè eſt inferior. Maior ille piſcibus quibuſuis excepto Carpione ſiue viuis ſiue mortuis, veſcitur. *Color.* *Cibus.* Hyeme nihil quicquã guſtare vnquam viſus eſt. Cornua quæ ſupra & infra os habet, quotannis decidunt, & rurſus noua ſuccreſcunt, ſicuti ceruis. Nomen cognoſcere non potui, niſi quod aiebant, olim quendã Scheid appellaſſe, eiuſque generis magnam in Danubio copiam eſſe, & Sabaudum quendam ſua lingua Salu. Hæc Stuibius. Speciem hanc a ſuperioribus eſſe diuerſam, coloris, barbularum & caudæ diuerſitas loquuntur. Geſnerus Glanidíne potiùs quàm Siluro cognatus idemné ſit, conſiderandum doctis proponit. In qua ſententia ipſum fuiſſe apparet: nam & in capite de Glanide. Quærendum (inquit) an Siluri è mari ſemper aſcendant in flumina maiora, Rhenum, Danubium, Viſulam, Albin &c. Glanides verò non item, minus nigri, infirmioreſque. Ego picturas quinque huius generis diuerſas habeo, vnam ex Murtio lacu Bernenſium, breuiore, craſſiore, & albidiore corpore: alteram nigriorem & longiorẽ è lacu prope Rauenſpurgum: tertiam ex Danubio. quartam ſine coloribus delineatam, neſcio ex Rheno an Oceano circa oſtia Rheni. quintam è
D ſtagno iuxta Argentinam. Pinnis inter ſe barbuliſque & reliqua ferè ſpecie omnes conueniunt: magnitudine, caudæ figura & coloribus differunt. Hæc ille.

LOCVS.

PLinius[a] oſcitantiùs certè quàm decuit, Glanidem maris peculiarem fecit, quandoquidem vel omnium veterum teſtimonio, fluuiatilis eſt; quin ipſe quoque Plinius aliquando fluuiatilem eſſe aſſerit. Ioan. Kentmannus medicus referente Geſnero, ex Oceano in Albin aſcendere Velſum (ſic ibi vocant) tradit. quod quoq; mihi veriſimile non eſt, cùm nunquam iſtiuſmodi piſcis in vllo mari captus ſit. Neque vnius tantum fluminis, ſed multorum incola eſt, id quod præ cæteris indicat Pauſanias, cuius verba ſuprà citauimus. Aelianus etiam in plurimis fluminibus Glanidem degere prodidit his verbis: *Glanis piſcis incola Meandri & Lyci Aſianorum fluminum, & Europæi Strymonis, ſpeciem Siluri ſimilitudinemque gerit.* In Nilo autem & Rheno inueniri præter Pauſaniam Plinius

[a] *L.32.c.11*

nius quoq; teſtatur inquiens: *Præcipuâ magnitudine Thunni ſunt &c. Sunt & in quibuſdam amnibus haud minores, Silurus in Nilo &c. Silurus graſſatur vbicunq; eſt omne animal appetens, equos innatantes ſæpe demergens, præcipuè in Mœno Germaniæ amne prope (aliàs propter,) Lisboum.* Quo loco ex vetuſtis codicibus aliqui (inquit Maſſarius) in Rheno, & aliqui in Mœno habent. Hermolaus verò in Aeno legendum cenſuit, quod non probamus; cùm, quòd Aenus tempore Plinij & priſcorum authorum non erat Germaniæ fluuius, cùm ea tantùm pars, quæ vltra Danubium eſt, tunc Germania appellaretur; at Aenus citra Danubium eſt, in quem influit prope Patauium nobilem ciuitatem Bauariæ, quæ pars Norici eſt; tùm etiam quòd non adeo magni piſces in Aeno reperiuntur: legendum ergò in Rheno, vel potius in Mœno, vti ſcriptum eſt. Mœnus namq; fluuius eſt, quem nunc Mangonum & Moganum Germani vocant, omnibus Germaniæ fluminibus curuior, ex pinifero monte orientalis Franciæ deſcendens iuxta Hercinium, & in Rhenum ſe exonerans. Geſnerus quoq; ex diuerſis illius fluuij, in quo Siluros præcipuè graſſari Plinius ſcripſit, nomenclaturis, Rhenum præ cæteris legere mauult; nam ſi in Moſella (inquit) eſt Silurus, vt Auſonius canit, (Auſonij Silurus Sturio eſt, vt oſtendimus) è Rheno in eum amnem ſubire poteſt; itemq; ſi in Mœno: & Pauſanias cùm in alijs fluuijs, tum in Rheno Iſtroq; beluas huiuſmodi, hominibus pernitioſas, reperiri tradit. Sed & ex Iſtro in Aenũ fluuium, à quo Acnipontem oppidum denominant, ſubire poteſt. Cæterùm pro his verbis, propter vel prope Lisboum, Barbarus corrigit, prope Visbium: neutrum probo (inquit Maſſarius,) Non enim veriſimile eſt Plinium indicaſſe talem amnem magis prope Visbium eſse, quàm prope alterum locum, cùm longiſſimus ſit: aut Silurum id magis facere prope Visbium cùm in omni eius parte Silurus hæc facere poſsit. Antiqua verò lectio: pro telis boum: quæ & mendoſa eſt, ſed aliquid omnino ad boues referre voluit, quoniam dixit omne animal appetens, equos innatantes ſæpe demergens. Cornarius ex codice antiquo ſic legit; *Silurus graſsatur &c.* præcipuè in Rheno in Germaniæ amne. Nos quoque ſuprà exiguos iuxta Argentinam captos ex Geſnero diximus. Visbium tamen teſte Ioan. Auentino, iuxta Ptolomæum ſicuti ex computatione partium & ſegmentorum exiſtimari licet, ad oſtia Aeni amnis conditum fuit, quem nunc literatores (inquit) Eneſum appellant. Quamobrem fieri poteſt, quòd eo loco magis graſsaretur, vtpote magis cœnoſo, vt ſunt plerũq; talia fluminũ loca propter recrementorum copiam, quæ ex oppidis propelluntur: quibus locis gaudere & per annos aliquot latere hos piſces mox patebit. Siluros verò ipſi hic Glanides eſse, tùm ex ijs quæ ex Pauſania diximus, conſtat, tùm quòd aliàs, vt patebit Siluro tribuit, quæ Glanidi Ariſtoteles, tùm potiſsimùm quòd alibi ex fluuiatili Siluro indicato remedio, addit, qui & alibi quàm in Nilo reperitur. Strabo quoq; & Athenæus Siluros in Nilo eſse ſcribentes, non alios quàm Glanides noſtros intelligere potuerunt; non autem Sturiones, vt Saluianus credit, nam qui è mari fluuios ſubeunt, præter Delphinum, Mugilem & Aloſam, nullus alius Nilum intrat propter Crocodilos, vt idem Strabo teſtatur, & alicubi ex Strabone ipſemet Saluianus: Paxamo verò Silurus Alexandrinus eſt Sturio, qui etſi Nilum non intret, in eius oſtijs tamen capi veriſimile eſt, cùm ſit omnium marium piſcis: idemq; [b] Iuuenali de Criſpino Aegyptio loquenti.

Plinij locus cõſideratus. (margin)

Silurus Straboni & Athenæo qui. (margin)

[b] *Sat. 4.* (margin)

——— *Magna qui voce ſolebat* *Vendere municipes fracta de merce Siluros.*

[c] Aelianus Siluros (Glanides) & in Cydno Ciliciæ fluuio procreari ſcribit, ſed eos quidem idcirco minutos, quòd eius confluens nitidus & frigidus ſit, quo ipſi (inquit) non delectantur, ſed turbido potius ac planè limoſo, eoq; pingueſcunt: & Pyramum quidem atq; Sarum Cilices fluuios, eos longè pleniores ferre, tùm Orontem Syrorum fluuium eos progignere. Ptolomæorum item fluuium, & Apamienſe ſtagnum maximos generare. Eodem etiam teſte in Bubaſto Aegyptia ſtagnum eſt, vbi cicures permulti aluntur. Et nos quoq; in ſtagno reperiri ſuprà ex Geſnero diximus, qui aliàs etiam inquit: Quanquam permulti ſint Heluetiorum lacus & ſatis magni, Siluri tamen in paucis capiuntur: & rariùs puto in maximis, per quos magna flumina tranſeunt: frequentius in minoribus, fortè quòd magis cœnoſi ſint illi. Amant enim aquas turbulentas. In Bernenſium duntaxat lacubus aliquando reperiuntur, vt Moretano & proximo Neocomenſi, qui etiam Iuerdunenſis dicitur. Et [d] Plinius author eſt, in Nilide lacu, ex quo Nilus oritur, Siluros reperiri. In Iſtro verò etiam naſci, præter Pauſaniam Athenæus prodidit, inquiens: *Latus piſcis ſimilis eſt Glanidi, qui in Iſtro naſcitur.* Alit & Tibiſcus, Viſtula, alijque in Iſtrum influentes.

[c] *L. 12. Animal. c. 29.* (margin)

[d] *L. 5. c. 9.* (margin)

PARTVS. NATVRA. MORES.

DE coitu & partu Glanidum ſic ſcripſit [a] Ariſtoteles; *Lacuſtres & fluuiatiles piſces quinto ſuæ ætatis menſe ouerum geſtare magna ex parte incipiunt: pariunt omnes intra annum, nec ſemen generationis ſimul omne emittunt; ſed modo marinorum, hic quoque ſemper intra ſe aliquid plus minus fœminæ ouorum, mares liquoris prolifici retinent. Pariunt temporibus æſtatis: Cyprini quinquies aut*

ſexies

[a] *L. 6. Hiſt. cap. 14.* (margin)

A *ſexies anno, partumq́ ſiderum ratione potiſsimùm faciunt. Aerica* (Chalcis) *ter; reliqui ſemel edunt oua*
in ſtagnis fluuiorum, & in arundinetis lacuum, vt Phoxini & Percæ. Glanides & Perca continenter emit-
tunt ſuum fœtum, vt Rana: adeo enim fœtus ipſe continuo filo ſibi cohæret, vt Perca quidem, quoniam latior
eſt, piſcatores in lacu arundine glomerent. Pariunt grandiores ſtagno altiore, quippè cùm nonnulli vel κα-
τοργυιὰς id eſt, *ſex pedum altitudine* (Theodorus vertit trium paſſuum altitudine, hoc eſt, quindecim
pedum) *pariant: minores breuiore contenti ſunt gurgite, præcipuè ad radices ſalicis, aut cuiuſuis arboris,*
atq; etiam inter arundines & algas & mucoſam congeriem. Non ſolùm pares cum paribus, ſed etiam admo-
dum grandes cum paruis veniunt, admotiq́ meatibus, quos aliqui vmbilicos vocant, fœmina ouum, mas li-
quorem Venereum depromit. Et oua quæ liquor ille vitalis contigit, candidiora extemplò cernuntur, maio-
raq́ reddi eodem die propemodum dixerim. Paulò autem pòſt oculi fœtus exiſtunt conſpicui, qui in quouis
piſcium genere, perinde vt in cæteris animalibus ſtatim pateſcunt, prægrandeſq́ apparent. Quæ ex ouis non
attigerit liquor maſculi ille vitalis, hæc ſterileſcunt & ſuperuacua ſunt, vt in marino etiam genere incidit.
Fœcundis iam ouis piſciculo increſcente detrahitur veluti putamen, quod membrana eſt ouum ambiens &
piſciculum. Oua ſacta à fœtifico maris ſemine, admodum glutinoſa redduntur, ad ceſpites cœnuſta, aut vbi
pepererint. Mas oua quæ edita ſunt cuſtodit, fœmina abit cùm peperit. Tardiſsimum Glanidis incrementum
B *ex ouo eſt: quamobrem mas ſæpe vel quadraginta vel quinquaginta diebus aſsidet, cuſtodiens oua, ne à pi-*
ſcibus occurrentibus abſumantur. Secunda tarditatis generatio Cyprinorum, pariq; modo oua edita à mare
ſeruantur. At minorum nonnulla vel tertio die ſpeciem piſciculi capiunt. Augentur oua, quæ ſemen maris
attigerit, vt dictum eſt, & eodem die & pòſt. Fit ouum Glanidis quantum eruum, Cyprini & reliquorum
generis eiuſdem magnitudine milij. Hæc ad hunc modum pariunt, atq; generant. Quibus quidem verbis
Ariſtoteles non ſolùm Glanidem fluuiatilem (vt ſupra diximus) facit, ſed eius etiam coitus & partus,
tempus, locum, atq; rationem omnem explicat, longamq; maris cuſtodiam ouis adhibitam indicat:
cuius cuſtodiæ alibi etiam ſic meminit: *Fluuiatilium* [b] *Glanis mas plurimum curæ proli impendit; fœmi-* [b] *L. 9. Hiſt.*
na, vt peperit, abit: ſed mas quo in loco plurimus fœtus conſtiterit, perſeuerans oua cuſtodit; nec alium præ- *cap. 33.*
bet vſum, niſi vt piſciculos, ne diripiant fœtus, arceat: idq; vel ad quadrageſimum & quinquageſimum di- *Quam diù*
em facit, donec ſatis iam aucta ſoboles ſe tueri à cæteris piſcibus valeat. Huius cuſtodiæ Plinius [c] quoque *oua mas cu-*
mentionem fecit, ſic Ariſtotelem tranſcribens: *Silurus mas ſolus omnium edita cuſtodit oua, ſæpe & quin-* *ſtodiat.*
quagenis diebus, ne abſumantur ab alijs, cætera fœmina in triduo excludunt, ſi mas attigit. Quo in loco [c] *Li. 9. c. 51.*
non ſolùm labitur Plinius, quòd Silurum pro Glanide reddidit, verùm etiam quòd ouorũ cuſtodiam *Plinij lapſus*
ipſi ſoli tribuat, cùm Ariſtoteles de Cyprino idem manifeſtiſſimè tradat. Poſſemus tamen (inquit
C Saluianus) dicere forſan, pro excuſanda hac ſecunda Plinij incuria, non ſimpliciter à ſola Glanide
oua cuſtodiri, ipſum aſſeuerare; ſed cuſtodiri quinquagenis diebus, quod verè ſola Glanis facit. Nam
Cyprinus, quippe cuius Ariſtotele teſte, ſecundæ tarditatis eſt generatio, haud tam diu ædita oua cu-
ſtodit. Eandem præterea Glanidis maris cuſtodiam notauit & Aelianus his verbis: *Ex piſcibus Glanis*
ſuorum fœtuum amantiſsimus eſt. Nam ſimul vt fœmina peperit, cura quidem illa de partu ſuo liberatur,
ac veluti puerpera quieſcit. At verò aſsiduum ſe præſtans mas cuſtodem, ad conſeruationem eius, quam pro-
creauerit, ſobolis, eam tuetur, & inſidias omnes arcet. Hæc ouorum cuſtodia noſtro piſci optimè conue-
nit, vel ipſo Geſnero referente teſtimonio eruditi iuuenis Vngari, captum aliquando eſſe profitentis,
dum fœturam ſuam cuſtodiret. Piſcis eſt carniuorus; nec ſolùm minorum piſcium viſceribus aluum *Cibus.*
replet, vt D. Ambroſius loquitur, ſed in magnos quoque graſſatur, omnibus æquè infeſtus vnde in
Bohemia, vt ſcribit Sigiſmundus Gelenius Bohemus in epiſtola ad Geſner. vulgare prouerbium eſt; *Voracitas.*
Piſcis piſci præda, at huic omnes. Graſſari in omne obuium animal, equoſq; natantes ſæpe demergere,
ex Plinio dictum eſt, item in homines ex Pauſania. Quamobrem vel hoc argumento piſcem quem
exhibemus, Glanidẽ eſſe (inquit Salu.) clarè ſatis conijci poteſt; Nam præter id quod ſcriptũ reliquit
[d] Manardus, in animalia quantũuis magna, in Tibiſco præſertim flumine, quod Iſtrum influit, audaciſ [d] *L. 9. epiſ. 3.*
D ſimè adeo eũ inſurgere, vt nec hominibus parcat: publicamq; apud Pannones famam eſſe, aliquando
captum in cuius viſceribus humana manus ornata annulis inuenta ſit: nobiliſs. etiam comes Hierony
mus Martinengus (qui, dum Viennæ apud Ferdinandum Regem Roman. põtificius erat orator, quo
hoſce meos piſcatorios labores, quæ ſua fuit humanitas, atq; erga bonas literas beneuolẽtia, iuuaret; *In homines*
non ſolùm huius piſcis ad viuum depictam iconẽ, ſed eiuſdem etiam exiccatũ caput, vt exactiùs ipſius *graſſari.*
mihi nota fieret ſtructura, ſumma diligẽtia ad me tranſmiſit,) puerum in Danubio ad Poſſoniã natan
tem, paucis ante annis ab hoc piſce deuoratum, ac in interaneis eiuſdẽ, poſt dies paucos Archiep. Stri
gonenſis cura capti atq; diſſecti, pueri fragmẽta reperta, à fide dignis Pannonibus ſe accepiſſe, me cer
tiorem fecit. Teſtatur item Geſn. ſe ex erudito iuuene Vngaro accepiſſe, iſtiuſmodi piſcẽ in eodẽ Tibiſ
co flumine aliquãdo captum eſſe ſeptẽ vel octo cubitorũ, plauſtrum (vt diximus) occupantẽ. Eum in
fluuio annis 16. ſub culina viri cuiuſdam nobilis latuiſſe. hamo tãdẽ inescatum eſſe, dum fœturã ſuam
cuſtodiret. vbi ſe captũ ſenſit, exilijſſe: ſecutos impetũ eius piſcatores ad miliaria duo, deniq; defatiga-
tum cepiſſe, & in oppidũ Nadlac vexiſſe: ibi in eius ventre caput humanum, cũ dextra manu & tribus
annulis aureis inuentum eſſe: cuius rei abominatione incolæ multis poſtea annis hoc genere piſcis,
non vilis alioquin abſtinuiſſe. Etſi verò [e] Ariſtoteles tantam Glanidi ferocitatem non tribuat, ipſum [e] *Li. 9. Hiſt.*
tamen dentibus plurimùm valere teſtatur, inquiens: *Glanis prehenditur ſæpè à piſcatoribus, vbi oua cu-* *cap. 37.*
ſtodit:

ſtodit. dum enim arcet piſciculos, quatit, proſilit, & ictum ſonumq; mouet: manet apud oua tam ardente animo, vt cùm ſæpè à piſcatoribus oua, ſi prealtis gurgitibus ſubſidunt, educantur, quoad magis fieri poteſt in vadum: ipſe tamen eodem ſtudio fœtum ſequatur, neq; deſerere vnquam patiatur: tunc ſi minor ſit natu, minuſq; vſu exercitatus, facilè hamo capitur: ſed ſi peritus & ἀγκιστροφάγος, id eſt, *hami deuorator, vel hamifraga*, vt Theodorus vertit, *morſu dentis ſui durißimi rumpit hamum, & fœtum aſsiduè cuſtodit.* E
Quod poſtremum Aelianus non ſatis clarè expreſſit, inquiens: ἱκανὸς δὲ ἐστὶ καὶ ἄγκιστρον καταπιεῖν, ὥς Ἀριστοτέλης φησί. hoc eſt, qui hamum deuorare aut deglutire poteſt. Aliud enim deglutiendo aliquid deuorare, aliud dentibus confringere: Quod piſcem noſtrum minimè dedecet, quamuis paruos dentes habeat: nam ita validi & frequentes ſunt, vt hamum ijs rumpere & grandia animalia lacerare poſſit, etſi Plinius aliter docere videatur: Inquit enim: *Cautius* (ſcilicet quam Vulpes marinæ aut Scolo-
[f] Lib. 9. c. 43. pendriæ faciunt) *qui Glanis vocatur, auerſos mordet hamos, nec deuorat, ſed eſca ſpoliat.* Non omnes tamen æquè robuſti ſunt. Hermi namq; atq; Mæandri Glanides (vt ex Pauſania diximus) robore inferiores ijs ſunt, qui in Rheno, Iſtro, Euphrate, Nilo & Phaſi reperiuntur. Cauda concuſſa piſces, præſertim minores ori admouere aiunt. Scribit [g] Ariſtoteles fluuiatile & lacuſtre piſciũ genus à peſte qui-
[g] Lib. 8. Hiſt. cap. 20. dem & ipſum immune eſſe, ſed nonnullis morbos incidere proprios. Glanidem enim Canis exortu potiſſimum (quòd ſublimis innatet) ſiderari & tonitruo ſopiri magno: eundemq; à Dracone angue gur- F
[h] L. 14. c. 18. gite parum alto interire. Plinius priorem locum ſic tranſcripſit. *Fluuiatilium Silurus Canicula exortu ſideratur, & aliàs fulgure ſopitur.*

CAPIENDI RATIO.

[a] L. 14. c. 25. HAmo capi, eundemq; rumpere quandoq;, dictum eſt. Aelianus quomodo Silurus apud Myſos hamo capiatur, docens, Glanidem meo iudicio intelligit. Myſi (inquit) nõ ij qui Telephi Pergamum incolunt, ſed inferiores qui ad Pontum; quiq; vicinorum Scytharum incurſiones propulſant, & ſuis viribus regionem ſuam defendunt. Ea prope Heracleam eſt, & circa Naxium flumen prope Tomin ciuitatem. Hi inquam piſcandi rationem obſeruant huiuſmodi. Iſtrianus natione piſcator ad Iſtri ripam boum par impellit, aut equorum, iugum ipſe humeris gerens, eum in locum, vbi commodum ſibi & ſedem & piſcationem arbitratur, atq; ad ripam iumentis pabulum apponit, vnde interea hæc complentur, dum ipſe funis bene robuſti alterum caput ad medium iugum alligat, ex
Pulmo tauri pro eſca. altero capite hamum validiſſimum acutiſſimumq; appendit: quẽ aſſo tauri pulmone inſtructum ad illiciendum Silurum (ſuauiſſimam eſcam) deijcit, poſtquam ex linea ad quã hamus alligatus eſt, quantum ſatis eſt plumbi ad moderandum tractum appendit. Vbi Silurus bubulæ eſcæ ſenſum percepit, ſtatim eſcam appetens, hamum incautè totis faucibus deuorat, & dum transfixus ex eo euadere cupit, omnibus viribus funem exagitat. quod quidem ipſum animaduertens piſcator, cum ſummo gaudio quàm mox à ſeſſione exurgit, & boues equoſuè admotis ſtimulis incitat, ac iumentis cum cetaceo piſce bene robuſto luctatio eſt: Nam hic Iſtri alumnus omni virium contentione ſe in altitudinem deprimit, illa contrà retrahunt: ſed piſcis vincitur, ex amborum tractu, atq; in ripam iugo extrahitur. Ha- G
ctenus Aelianus. Ferunt quendam molitorem hamum in Viſtulã ieciſſe, eoq; relicto ad quoddam
Anguilla & Glanis ſimul capti. temporis ſpacium abfuiſſe, interim verò Anguillam hamo captam eſſe: quam cùm Glanis deuorare vellet, lubricitate corporis adiuuante per branchias eiuſdem Glanidis tranſijſſe; ſimulq; cum Anguilla, vtrumq; mediocris magnitudinis captum eſſe, vt Cracouienſis quidam medicus ad Geſnerum ſcripſit. Idem, Marca (inquit) fluuius non longè ſupra Presburgum in Danubium exonerat, is quoq; Schados id eſt Siluros recipit: & alibi in Vngaria lacus Peiſo dictus, quem miliaria Germanica ſeptem longum eſſe audio, latum tria: inſulas quaſdam natantes ſuſtinere, ingentes ceſpites herba veſtitos, quibus etiam arbores innaſcantur: in ijs ceu puteos à piſcatoribus excindi, ad quos cùm ſe extulerint Si- H
luri, inſtrumento ferreo (ita fabricato vt quo magis renitũtur piſces, eò amplius cõprimatur) feriuntur.

HIEROGLYPHICA.

PAternam in filijs educandis diligentiam, eamq; accuratiſſimam, exprimere ſi vellent, (inquit
Paternæ in educandis liberis diligentiæ typus. Pierius Valerianus,) piſcem Glanim pingere inſtituerant. Oua enim is quæ fœmina deſtituerit, perſeuéranti cuſtodia tutatur ad quadrageſimum & quinquageſimum vſq; diem: ab ijs deniq; non abſcedit, donec ita coaleſcat ſoboles, vt ab reliquorũ piſciũ iniuria ſe tueri valeat. Eodẽ piſce picto helluonẽ & voracẽ hominẽ notari poſſe Geſnerus putat, cũ in omne animal obuiã graſſari ſoleat.
Helluonis typus.

VSVS IN CIBIS.

MAtron Parodus inter alios cõuiuij qđ elegantiſſimè depingit, piſces Glanies quoq; nominat apud Athen. Archipp. pariter Meotas, Saperdas, & Glanidas, & Ephippus & Mneſimachus τεμάχη γλάνιδος. Geſn. hęc eiuſdẽ Athen. verba: *Latus in Nilo albiſsimus eſt, ſuauiſsimuſque*
quoquo

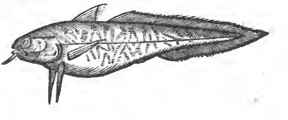
Digitized by Google

A *quoquo modo paretur, Glanidi Iſtriano ſimilis*, interpretatur de ſapore & carne: de corporis enim forma
intelligi non poſſe ait, quoniam Latus (vt arbitratur) ſit de genere Coracini, (quod & Rondeletius
addita ſimilis Coracini icone profitetur,) minimè tamen ſaporis gratia commendabilem eſſe contẽdit.
Aliàs tamen cùm quidam Polonus eruditus ipſi affirmaſſet vilem haberi, per fruſta diuendi, media
corporis eius præferri, reliqua nimis dulcia eſſe ac mollia; contrà alius diceret, carnem habere ferè vt
Lucius, ſolidiorem, vulgo lautam: ego (inquit) pro ætate diſcrimen eſse puto: minores lautos eſse,
maiores non item. Mihi quoq; eruditus quidem Polonus rei herbariæ ſtudioſiſſimus in cibo commẽ-
dari affirmauit, & ſolicitè nomenclaturam quæſiuit. Saluiano itaq; duram carnem, nec multum ſua-
uem habere ſcribenti, & propterea nullibi multi pretij eſse, haud omnino aſsentior: ægrè verò conco- *Suauem pi-*
qui, præcipuè maiores facilè credo, in quibus aliquando pinguedo per dorſum vel duos digitos craſ- *ſcem eſſe.*
ſa, ceu in porco apparet, vt Kentmanus Geſnero ſcripſit, qui & ipſe boni ſaporis eſse ait; laudarique
in cibo tum recentem, tum ſalſum. Solere enim eos in dolijs ſalire & per annum ſeruare. Paruos ad-
huc antequam ad tres libras accedant, ſimpliciter in aqua elixos placere, ſicut ſolent Lucij, Truttæ,
Muſtelæ fluuiatiles & alij. Oportere autem ritè præparatos, aquę cùm primùm feruere occæpit, inijce- *Apparatur.*
re, condire, ſalire, & ad iuris ferè conſumptionem decoquere: Vbi verò iam trilibres, maioreſq; fue-
B rint, partem dimidiam, anteriorem, optimè ſapere, ſimpliciter elixam primùm, deinde perfuſam iure è
vino & ſaccharo, cum cinnamomo, pipere, croco, cymino & modico amyli, vel panis albi indurati cõ-
fricatique: cuius modum (inquit) augebis, ſi ius denſare libuerit. Poſteriorem verò & ad caudã par-
tem placere ad carbones paulatim aſsatam; deinde conditã iure è vino, ſaccharo, cinnamomo, zinzibe
re, croco & malorũ diſsectorũ teſsellis: quale pro cæteris etiam piſcibus aſſis fieri ſolitum eſt. Eſse qui
aceti nonnihil affundant. Pro malis aliquos cepas minutatim confectas miſcere. Deniq; maximos, ſi-
ue recentes ſiue ſalſos, iure caryophyllorũ coloris vel crocei, Stúrionis inſtar conditos, laudari. Supra *Vena in dor*
hunc piſcem ex Benedicto Martino exactè deſcripſimus, is & per ſpinam dorſi venam tranſire candi- *ſo venenoſa.*
dam ſcribit, tenuiſſimo inuolucro tectam, vt in Anguillis; hanc eximere deliciarum ſectatores tanquã
venenatam & noxiam: de cætero præparare ad menſam, quo pacto Anguillæ parantur.

DE BARBOTA GALLORVM.
Cap. VI.

C AGLANI licet maximo piſce non malè de hoc paruo dicetur, ob corporis barbæque
ſimilitudinem. Galli vulgò Barbotam vocant, non à barbis (inquit Bellonius) aut
arunco, ſed ex hoc quòd Galli barborare, cœnum & lutum roſtro, anſerum modo, *Nominis ra-*
commouere dicunt. Ipſe Clariam fluuiatilem vocat, ſed cum Lota Lugdunenſium *tio.* *Claria flu-*
de quo ſuo loco, implicat. Anguillæ, aut Congri modo glabram cutem habet, at- *uiatilis.*
que idem caput. Cirro recto breuique & ſimplici in maxilla inferiori barbatur.
Continuam in tergo pinnam gerit mollem, ad caudam (quæ illi rotunda eſt) deſinentem. In non- *Pinna.*
nullis duas pinnas (vt in icone quam à Bellonio omiſsam ex Rondeletio exhibemus,) in tergo vi-
deas; quarum exigua eſt quæ capiti magis eſt vicina, ſed & inter anũ & caudam rurſus aliam pinnam
gerit; vnam præterea vtrimque in lateribus circa branchias, quas vtrimque quaternas habet; duas *Branchiæ.*
verò ſub ventre capiti multùm propinquas. Cæterùm duos in inferiori maxilla habet denticulorum *Dentes.*
ordines admodum paruos: atque in ſuperiori maxilla totidem, vt nihil quàm aſperitas in eis ſentia-
tur: nam alios etiam in fornice palati gerit. Tergus & latera fuluum vel ſubliuidum colorem habẽt; *Color.*
venter autem albicat. Semipedalem non excedit longitudinem. Hepar lobum oblongum ad ſini-
D ſtrum latus demittit, ſub quo eſt ſtomachus. In pyloro apophyſes, ſeu cœcos vigintiquinque con- *Partes in-*
numerare potes: lienẽ quoque videas, neque dextro neque ſiniſtro, ſed in medio ſpina ſtomacho in- *ternæ.*
hærentem. Anus eius propinquior eſt capiti, quàm caudæ. Inteſtina pluribus quàm tribus infle-
xionibus non circumducuntur. Oua in bicorni vulua fert vtrinque permulta. Hæc ferè Bellonius.
Vita & moribus cum Lota Lugdunenſium conuenit. Hepar magnum habet ac delicatum; Carnem *Cibus.*
quàm Lota glutinoſiorem: muco enim & cœno veſcitur, in eoque deliteſcit.

Barbota Rondelet. E

DE MVSTELLA FLVVIATILI ET LACVSTRI. Cap. VII. F

SYNONYMA. ETYMVM.

Triſius.
Botta.
a Lib 7. de variet.c.37.

LAMPETRAM veterum Muſtelam, marinum nimirum piſcem eſſe ſuprà ſuo loco oſtenſum eſt, quanquam iſtiuſmodi piſcis quo de hîc agimus, cùm alibi, tùm potiſſimùm apud Sabaudos Muſtellæ vetus nomen quodammodo retinuerit. Mouſtelle enim vel Mutto illi dicunt, qui verò ad lacũ Neocomenſem habitant, Mouſtoile: Inſubres Strinſios & Boterriſſias, circa Comùm Strinz, Boſtritz & Strinco, quare Benedictus Iouius inter Larij piſces Triſium latinè vocauit: hinc quoque Heluetiorum Truſch fluxiſſe videtur. Mediolanenſes ſimpliciter Bottam vocant, quòd vtri ſimilis ſit, vt [a] Cardanus ſcribit. Mediolanenſes enim vtrem (inquit) vocant bottam. Sed quid ſi Bottam vocari dicamus à capitis ſimilitudine cum ranis ſeu potiùs bufonibus, quos bottos vulgò vocamus. Capitis enim magnitudine, & rictus ſciſſura ranas eleganter æmulatur. Cæteri Germani adeò variant in huius piſcis nomenclatura, vt vix magis in vllo alio piſce. Circa Auguſtam vocant Rugget: in Auſtria, Carinthia, alijque Danubij accolæ Rutte, ad Rhenum inferius Ruffelchx vel Rufolcx, ab Algauijs & Sueuis Rofolcx: alibi Rup aut Raup, & præpoſito Anguillæ (quacum ſimilitudo ei quædam intercedit, quin ſunt qui ex ea Anguillas procreari velint,) Alrup, Olrup, vt apud Miſenos & Saxones: Coloniæ Oelrappe. Belgæ cùm à ranis tùm ab Anguillis Puijt dicunt, Pudde, Aelpuijt, Puitael; Similiterq; Angli Povute & Elepovvte. Polonicè vocatur Mientus, Bohemicè Mnicx. G

DIFFERENTIÆ. FORMA. DESRIPTIO.

Vt fluuiatiles à lacuſtribus differant.

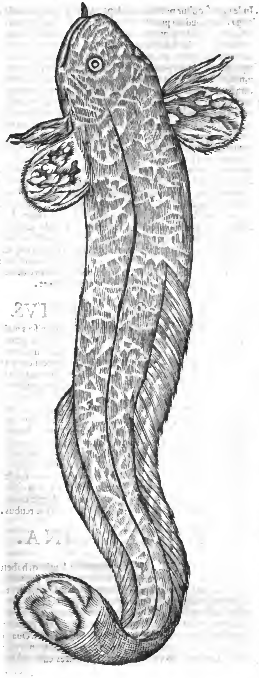
Pinna.

Caput.

Dentes.
Partes interna.
Botatriſsia fluuiatilis fæmina.

BOterriſſias fluuiatiles à lacuſtribus apud ſuos differre Geſnerus aſſerit ſpecie: eſſe enim minores, colore nigricare, carne albiore, ſolidioreq; in cibo lautiores; duabus per dorſum pinnis, quamobrem ſeparatim etiam deſcribit. Cæterùm corpus ait eſſe vtriſq; lubricum ſine ſquamis (licet in quibuſdam, inquit, ſquamulæ minimæ radendo appareãt) flexuoſum, quod caudam verſus attenuatur veluti in tæniam. Coloris varietas maculoſa. Pinna ab ano ad caudam ferè, oblonga, Binæ omnibus ad branchias, & binæ aliæ eodem circulo inter caput & ventrem. Pupilla oculorum alba, pars ambiens nigra. Branchiæ quaternæ ſimplices. Caput magnum, latum, & veluti compreſſum. In cerebro lapilli. Os grande, reſciſſum. Barbulæ circa os infrà ſupraque numero & magnitudine differentes in diuerſis generibus. Dentes nulli, ſed veluti in lima exaſperatum os. Voracitas piſcium quos deuorare poſſunt. Caro mollis & dulcis. Iecur magnum, in delicijs. Veſica (aut folliculus) nulla. Inteſtinum parum anfractuoſum, ferè ſimplex. Stomachus: ab eo ventriculus, & in circuitu multæ appendices. Iam verò Botatriſſiam fluuiatilem fæminam (eam intelligit quam nigricantem modò dixi.) Ianuario menſe diligenter contemplatus his verbis (ex quibus tamen etiam nonnulla alijs huius generis ſpeciebus conueniunt,) deſcripſit. Piſcis eſt forma & flexibus ſerpentem fermè referens: capite lato caudam verſus valdè attenuatur. Branchiæ ei quaternæ. Pinna ad latera H

branchiarum

branchiarum vtrimq; vna nigricat;
& aliæ duæ paulò inferius in pecto-
re paruæ albicant. A podice exorta
vna oblonga, paulò citrà caudam
deſinit: item in dorſo oblongior alia
vltra medium dorſum continua ten
dit: & alia ante eam minor caput
verſus, quam pictor in icone per in-
curiam non expreſſit. Pinnæ omnes
molles ſunt & ſine ſpinis. Caruncu-
la ſub mento pili inſtar prominet.
Cauda non biturca, ſed circularis; *Cauda.*
nuſquam omnino diuiſa, ſed vbiq;
ſibi inſtar membranæ continua: co- *Color.*
lore vario è fuſco & nigro. Dorſum
tenerum albicat: latera iuxta dor-
ſum minimis punctis nigris in colo-
re ſubalbido diſtincta ſunt. Os ape-
ritur hiatu rotundo. Totus piſcis ſi-
ne ſquamis & viſcoſus eſt. Maxillæ *Color.*
minimis denticulis ſerratæ. Color
ſubalbidus (linea ſubalba nimirũ)
à capite incipiens, obliquè per late-
ra caudam verſus procedit. Nam
cauda in colore nigricante variat.
Membranea verò caudæ extremi-
tas partim nigricat, partim ſubflaua
eſt. Lapillos duos in capite gerit al-
biſſimos & benè duros figura & ma
gnitudine granorum oryzæ. Lacu- *Lacuſtris*
ſtris modò Triſſia (in Griffio lacu *Triſsia.*
capta) ab eodem conſiderata, hu-
iuſmodi erat. Lõga dodrantes duos
cum palmo: filum ambiens ventrẽ,
trium palmorum. Denticuli mini- *Dentes.*
mi, frequentes, vt ſerpentium. Su-
perior pars oris duos ordines den-
tium habet, vnum ſcilicet interiùs in
medio, cui infrà nullus reſpondet.
Sunt & in intimo oris receſſu, duo
denticulorum ordines ceu in macu-
lis duabus. Branchiæ quaternæ.
Squãmulæ rotundæ minimæ, quæ *Squamæ.*
dum pellis cultro raditur, apparent:
(in paruis verò generibus, tum flu-
uiatili, tum lacuſtri luteo minore,
nullæ prorſus.) per cutim paſsim
ceu foramina, ſeu puncta caua ro-
tunda, conſpiciuntur; quæ ſi quis ca
put verſus validè radat, albiſsima
videntur: ſin iterum caudam ver-
ſus, rurſus obſcurantur. In ventre
meatus duo, vnus excrementi: al-
ter geniture: qui compreſſus lacteo
ſucco manabat. Et rurſus aliâs alia *Alterius la-*
ex eodem lacu, huiuſmodi: Subfla- *cuſtris de-*
ua punctis nigris. barbula à mento *ſcriptio.*
demiſſa, albicans. Ante initium pin
narum in dorſo carnoſa particula,

molliſ,teres,intuſque caua,prominet. Inde mox ſequitur pinna breuis,longitudine pollicis : deinde vna continua,octo vel nouem digitos longa . ab ea nudum pinnis dorſum eſt , per tres ferè digitos: tũ ſequuntur aliæ duæ paruæ,triãgulares ferè,inter quas digiti propemodum ſpacium intercedit : ex quibus infima & vltima,minor & caudæ coniuncta eſt . Fel ſubuiride: veſicula eius tum iecori , tum inteſtinis affixa. In ventriculo piſces duo integri erant,vterq; digitos ſeptem longus,tres latus: nec aliud quicquam . Pondus totius,venciæ quinquaginta . Coctæ pellis ſubuiridi & deformi colore erat. caro albiſſima,bona,ſatis ſolida. iecur album,non,vt in minoribus,ſubruffum,grande,ſuauiſſimum. In alia Triſſia parua,fluuiatili fortè digitos decem longa,pinnæ dorſi (inquit) ſic ſunt . Primùm , caruncula illa breuis non eſt,ſed pinnula digito breuior:& minimo ſpacio intercedente,alia duos digitos longa: deinde poſt ſpacium duorum digitorum,alia paullò breuior,media,& mox cauda . Rurſus ab hac differt alia,paullò longior(vt ſemel animaduerti: non enim ſimpliciter hæc accipi debent, quod ad magnitudines & colores:) cui minus erat flaui in corpore,plus nigri , & eius ſplendidioris . primùm enim pinna illa breuis eſt,deinde vna longa continua vſq; ad initium caudæ . Ergo magna Triſsia lacuſtris , præter carunculam illam,pinnas in dorſo quaternas habet: ex minoribus,nigricans binas,luteola verò maior ternas,minor binas: ſi modò ſpecies duæ ſint luteolæ : quod accuratiùs conſiderandum eſt . Minoribus lacuum Triſsijs pinnæ in dorſo binæ,adeò propinquæ inuicem ſunt, vt vnica putentur : colore fuſco,non pulchro . Differentia à pinnis certior: nam colores multas ob cauſas variare poſſunt . Hæc itaque omnia Geſnerus . Conſtantiæ captam iſtiuſmodi generis Muſtelam tantam fuiſſe idem tradit,vt drachmis duabus cum dimidia venderetur . Prægrandes quoque in Rheno capi ſupra Acronium lacum in valle Rhenana dicta . Ad duas aut tres libras ſedecim vnciarum aliquando accedere. Nigriores fieri circa ripas dici; in profundo autẽ,vbi minus alget aqua,magis ruffas . Muſtelas huius generis pulcherrimis diſtincti coloribus,flauo,croceo,candido,roſeo, atro , oculorum pupilla nigra , parte ambiente cerulea,ante paucos annos in Bohemia captas eſſe,& Pragæ propter pulchritudinem regi ſeruatas viuas in vaſe amplo aqua pleno , non ſine limo fundi . Earum unius iconem exhibet , quam ait maiorem eſſe proportione quam oportebat,& pinnulam dorſi anteriorem carere .

Pinna. *Triſſia fluuiatilis.* *Differẽtia à pinnis.* *Magna vbi.*

E F

NATVRA. MORES. COITVS. PARTVS.

Voracitas. PIſcis eſt voraciſsimus,nec vllus puto (inquit idẽ Geſnerus ,) pro ſua magnitudine piſces maiores deuorat . Sæpè in paruis etiam piſciculi integri inueniuntur. Profunda ſemper petunt : adeo vt Albertus ſcribat,in lacu circa Conſtantiam ad trecentos paſſus ſub aqua hamis extrahi. Piſcem doloſum & inſidioſum eſſe aiunt , fortè quia plerumq; in fundo degit , vel ex cauernis vel aliter latens ex improuiſo magna celeritate in prædam fertur,vt Muſtellæ etiam terreſtres ac feles ſolent . Scribit Chriſtophorus Encelius à piſcatoribus credi ore coire cum ranis aquaticis maioribus: ſicuti videmus ſæpè (inquit) animalia diuerſæ ſpeciei inuicem coire,&c. & neſcio quid ille ipſe piſcis ranini præ ſe fert ore , deinde pinnis inferioribus ad caput, colore, tempore coitus: poſtremò quod omnium maximum eſt,ſtomacho . Depingit autem uentriculum huius piſcis cuius tamen figuram, qualem exhibet,doctis minimè pro uera uiuaq; obtruſerit . E medio enim uentriculo tria quaſi brachia articulata extendit;& ſingulis brachijs manum addit,palmam uidelicet,id eſt,latitudinem quandam, quæ in digitos quinq; ipſos quoq; articulatos,quales omnino humani ſunt, & longitudine impares ſinditur . Cæterùm ranæ per hyemem aliquando reperiuntur circa tepidiores aquarum ſcaturigines in ipſis lacubus,& aliquando cum Muſtelis piſcibus in profundo agentibus extrahuntur , ore eis adhærentes,tanquam exugendi gratia cibi. vt hinc fortè ſuſpicati ſint quidam hos piſces cum ranis coire . Parere incipiunt menſe Decembri,aliàs tardiùs,aliàs citiùs in hoc menſe,pro caloris & frigoris ratione alicubi etiam in Ianuario. Soli piſcium ſenectute obcæcari creduntur . Capiuntur hamis ac retibus .

Aſtus. *Coitus.* *Encelij nugæ de coitu horum piſciũ.* *Partus.* *Vt capiãtur.*

G H

VSVS IN CIBIS ET MEDICINA.

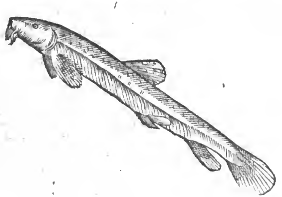
BOtatriſſa ribinis capta per ſe palato quidem gratiſſima,multò tamen gratior, lautiorq; habetur in puris rapidiſq; fluuijs capta , carneq; candidiore ac ſolidiore. Commendantur potiſſimùm Septembri menſe . Apud inferiores tamen Germanos , quorum amnes minus puri ſunt , tardioreſq; fluunt,in contemptu ſunt. Cõmendantur autem potiſsimùm propter iecinora, in quibus tanta ſaporis gratia eſt,vt apud Turingos olim comitis cuiuſdam Bichlingorum matronam , omnes dicãt principatus ſui reditus in eorum delicias conſumpſiſſe . Laudantur hæc præcipuè ante Natalem Dominicum:circa partũ improbantur,quòd hoc tempore nonnullis in aquis grãdinoſa fiant. Oua aiũt ſemper valde noxia eſſe quibuſdam in locis,vt circa Neocomenſem lacũ Sabaudiæ. Caupones aliqui exciſis iecinoribus piſces viuos aquæ reddũt , conſuto priùs vulnere . Coqui peritiores elixandũ hunc piſcem

Iecoris laus. *Oua noxia eſſe.*

A Piſcem in vino frigido igni imponunt. Stendelius qui de arte coquinaria Germanicè teſte Geſnero ſcripſit: Muſtelæ (inquit) in ſartagine, aquę frigidæ immiſſæ, nec multum ſalſæ, optimè elixentur: & & tandem modico aceto, aut potius vino affuuſo, parum adhuc ebulliant. Licebit autem vel feruidas apponere, vel in iure croceo frigidis. Ventriculum huius piſcis cum ſuis appendicibus miras habere vires tradit Encelius. *Ventriculi vires.* Inueteratum enim, vt fit (inquit) in Saxonia à matronis, trahere mirificè ſecundas hærentes aut relictas in partu, in potu datum: & magni momenti eſſe ad omnia vitia matricis. In Sueuia paſſim in cauponis & diuerſorijs parietibus hærentes hi ventriculi circa Zetarum fornaces viſuntur, ab edentibus illuc reiecti, vt exiccati ſeruentur, & cum potione aliqua hauſti à colicis cruciatibus liberent. Colligi aiunt & oleum ex hepate ad ſolem vel ad fornacis calorem ſuſpenſo intra vas vitreum: *Oleum ex iecore.* clarum id oleum & flauum eſſe, aduerſus oculorum ſuffuſiones vtile, item nubeculas & maculas, quæ ab angulis oculorum naſci incipiunt.

Muſtella foſſilis.

B

C

DE PISCE FOSSILI.

Cap. VIII.

GERMANI iſtiuſmodi genus piſcium quod non vno in loco ex terra effoditur, Beiſzker vel Beiſecker, Georgius Agricola Peiſker, alij Meerputten appellant. *Muſtela foſſilis.* Eruditi quidam Muſtelis cognatum putant, & Muſtellam foſſilem dicunt; ideoque nobis in hunc locum reiectus eſt. *Deſcriptio.* Longitudine eſt palmi, (vt Georgius Fabritius ad Geſnerum ſcripſit, addita hâc icone,) craſſitudine digiti: quanquam maiores etiam multò reperiuntur. *Color.* Dorſum coloris cinerei, cum punctis multis, maculiſque tranſuerſis, partim nigris, partim cæruleis. In lateribus linea vtrimque nigra & alba. Venter flauus cum maculis albis, & punctis rubris ac nigris, tã paruis ac ſi acu factæ eſſent. Ab ore carneæ particulæ eminẽt, *Locus.* D quas uando extendunt, extra aquam contrahunt. In Miſena trans Albim duobus locis, quod ſcio fodiuntur. Ad Polnitium amnem; prope Ortrantum: & ad Dobram riuum prope Hanam oppidum. Item in pratis ad Rederam fluuium copiosè effodiuntur, ſi flumen inundet. Ex terræ cauernis ingrediuntur etiam lacus & paludes. Cùm aquæ extra ripas excreſcunt, è terra prodeunt: aquis autem reſidendibus, in pratis campiſuè relinquũtur, & vbi greges ſunt, relicti vorantur à ſuibus. Sordes amãt, & in cloacas, quæ alia purgari ratione nequeunt, iniecti, omnia conſumunt. Cùm in riuis paludibuſuè capiuntur recentes, ſolent à tenuioribus etiam menſis adhiberi. *Vſus.* Seruiunt in primis fraudi agyrtarum, qui eos alunt & vitris incluſos multitudini oſtentant pro ſerpentibus, quia forma à paruo ſerpente non multùm figura differunt. *An ſpirent.* Sunt qui eos ſpirare putent. Vbi enim plures huius generis piſces ſimul ſunt, ſpuma ſuprà eos effertur. Vitro incluſi ore anguſto, creſcunt, & ſuo quodam ſucco viuunt vſq; ad ſemeſtre. Hæc ille. Cæterùm ne quis fabulam putet, Iubet pręterea aliorum rem teſtimonijs confirmare. Piſces foſſiles (inquit Georg. Agricola in libro de animantibus ſubterraneis) duorũ generum

Digitized by Google

inueniuntur, ſed intra terram nonnihil teretes, vt Anguillæ, ſed pelle carent tenaci: ſquamis etiam, vt E & Gobij: duramq; nec admodum iucundam guſtui habent carnem. Maiores craſſi ſunt ferè duos digitos; minores, digitum. illi longi, circiter palmos quatuor: hi tres. Sonum edunt acutum. Eos pharmacopolæ in vitrum incluſos de trabe ſuſpendunt, vt ſpectaculum hominibus præbeant: longoque tempore alunt pane & alijs quibuſdam. Ex fluminibus autem, quæ currunt in locis paludoſis egreſſi per riparum venas longiùs penetrant & interdum in proximi oppidi cellas vſque ſubterraneas, in quibus vinum vel zythum ſolet condi. Hæc Agricola, & rurſus poſt recitata Theophraſti verba de piſcibus foſſilibus, ſubdit: Verùm nullos piſces, qui in fluuijs verſari ſemper ſoliti fuerunt, poſt inundationes in locis ſiccis, relictos ſubire terram videmus, ſed omnes de vita decedere. Itaque cùm foſſiles piſces etiam in locis quos non inundauit aqua, ſoleant inueniri, certum eſt illos eò per venas & fibras penetrare. De qua re vltra Albim Orteranti, quod oppidum eſt ad Polſenicium fluuium, diligenter aduerti.

Carnis qualitas.

De natura & ortu foſſilium piſciũ.

De natura atq; ortu foſſilium piſcium multa Theophraſtus in fine libelli ſui de piſcibus habet, quæ licet planè ignorem, an priuatim ad hîc depictum piſcem pertineant, huc referre vel ideo operæ pretium puto, quod eius hiſtoriam non mediocriter illuſtrare queant. *Piſces* (inquit ex interpretatione Geſneri) *alicubi foſsiles ſunt, vt circa Heracleam & alibi in Ponto. Naſcuntur autem circa fluuios, & aquoſa loca, quæ cùm ſiccantur (certis temporibus) paulatim, piſces ſubinde humorem ſectando terram ſubeunt: qua demum ſiccata, remanent in ea, veluti viui ſepulti, vel vt animantia quædam in ſuis latibulis hyeme condita durant, ſine ſenſu ferè & motu torpida. Quòd ſi loca illa, priuſquam denuo aqua accedat, fodiantur, piſces illi mouentur. Sic & in Ponto contingit piſces glacie & gelu occupari, neque ſentire, aut moueri prius, quàm in ollas coquendi inijciantur. Præ cæteris autem Gobio hoc accidere videtur. Ferè autem foſsiles piſces fiunt, eò quòd ab inundatione fluuiorum, in locis quæ reſiccantur, vel oua, vel alia principia gignendis idonea piſcibus relinquantur. Nonnulla enim non ex ouis oriuntur, vt Anguilla & Centriſcus. Et hoc in Heraclea circa Lycum fluuium contingit. Principia autẽ hæc in terra relicta, perficiuntur, durantq;. Neque abſurdum eſt hos piſces durare. Multa enim huiuſmodi animantium exiguo egent nutrimento, ſicuti ſerpentes quoque, & quæ latibulis ſe abdunt. Primùm ſcilicet ipſa oua humore è terra manante, deinde eodem nati ex ouis piſces nutriuntur. Ad magnitudinem tamen aliquam eos excreſcere neque veriſimile eſt, neque fertur, cùm & loci anguſtia & alimenti penuria impediant. Cæterùm durare in aëre hi piſces non æquè valent, ac illi qui ab aquis ad paſtum egrediuntur; qui ſcilicet exigua refrigeratione, & quæ ab aere eis præſtari poſsit, indigent: nam vel ipſa branchiarum anguſtia indicat, non multa refrigeratione eis opus eſſe: quamobrem & Anguilla tum in aere multum temporis viuit, tum in aquis turbidis illicò ſuffocatur. Et ſimiliter foſsiles piſces à terra eos ambiente quantum ſatis eſt, refrigerantur. Sed quod circa foſsiles in* G *Paphlagonia piſces contingit peculiarem & abditam rationem habet. Illic enim profundè admodum multos & bonos piſces effodi aiunt: cùm neq; inundare aquam amnium ijs in locis neq; aliter colligi animaduertatur, vnde ſeminia & principia generationis relinqui dicimus. Reliquum eſt vt ſua ſponte naſcantur, idque continuò. Neq; enim coire inter ſe poſſunt. Aut igitur hoc fieri exiſtimandum eſt ratione loci, qui humidus ſit, & omnino ferax huiuſmodi piſcium propter certam calidi humidique commoderationem. Oriuntur autem quandoque & alij quidam piſces ſponte; aut humores quoſdam alicundè manare cogitandum eſt, qui generationis principia ſecum adferant: quæ mox locus idoneus & recipiat & alat. Præterea hoc inquirendum de vtriſque, tum illis qui in aere viuunt, tum foſsilibus, vtrum in aquam immiſsi viuere valeant, an in proprio duntaxat loco, quieis naturalis ſit, ſicuti ſua & marinis & fluuiatilibus aqua. Nam ex his quoque non niſi pauci mutationem ſuſtinent. Nam qui in aquis reſiccatis terram ſubeunt & qui glacie gelati detinentur, ijs familiarem eſſe humorem magis quàm alijs* (è foſſilium genere) *conſtat. Ergò piſcium alij ſimplicis naturæ videri debent, alij amphibij ſecundum Democritum, vt & alia quædam animantes. Vtuntur enim aere quidam* (ex aquaticis) *vt prædictum eſt.* Hucuſque Theophraſtus, ex quo multa tranſtulit [a] Plinius quæ quòd huius argumenti ſunt, omnino referam. *Circa Heracleam & Cromnam* (aliàs additur, & Lycum amnem: probe nimirum, mox enim ſequitur, *eodemq; Lyco amne,*) *& multifariam in Ponto vnum genus eſſe Theophraſtus prodit, quod extremas fluminum aquas ſectetur, cauernaſq; faciat ſibi in terra, atq; in his viuat, etiam reciprocis amnibus ſiccato litore, effodi ergo: motu demum corporum viuere eos approbant. Circa Heracleam eandem eodemq; Lyco amne decedente, ouis relictis in limo generari piſces, qui ad pabula petenda palpitent exiguis branchijs, quod fieri non indiga humoris, propter quod & Anguillas diutius viuere exemptas aquis. Oua autem in ſicco maturari, vt teſtudinum. Eadem in Ponti regione apprehendi glacie piſcium maximè Gobiones, non niſi patinarum calore vitalem motum fatentes. In his quidem, tametſi mirabilis, eſt tamen aliqua ratio. Idem tradit in Paphlagonia effodi piſces gratiſsimos cibis terrenos, altis ſcrobibus, in his locis, vbi nullæ reſtagnant aquæ, miraturque & ipſe gigni ſine coitu. Humoris quidem vim aliquam ineſſe, quam* (qualem &) *puteis arbitratur, cùm in nonnullis reperiantur piſces. Quæ quid eſt, hoc certè minus admirabile talparum facit vita ſubterranei animalis, niſi fortè vermium terrenorum & piſcibus natura eſt.* Sic Plinius.

Locus. F

Piſces congelati in patinis reuiuiſcunt.

Gobio.

Ortus.

Vt refrigerẽtur.

Non coire.

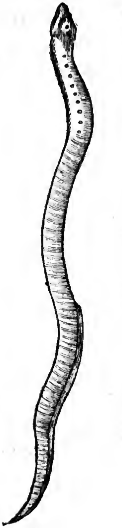
[a] *L.9.c.57.* H

A

DE LAMPETRA FLVVIATILI. Cap. IX.

NOMENCLATVRA.

Lampetra fluuiatilis Geſneri.

HAbent & fluuij nonnulli exiguas Lampetras, quas Galli ob paruitatem Lampryons & Lamprillons quaſi paruas Lampetras dicunt, Tholoſam apud quos abundant Chatillous, à titillatione, vt Geſnerus tradit, propterea quòd cùm manu tenetur, quaſi titillationis ſenſu varijs fluxibus videtur contorquere ſe & elabi. Germani nomine cum marina communi Neunaug, quaſi eneophthalmum, Bohemi & Poloni Neynox & Naijnox. Nobis puto incognitus piſcis eſt. *Lampetra parua.*

B

FORMA. DESCRIPTIO. LOCVS. CIBVS.

MArinis (inquit Rondeletius) partibus internis & externis & colore ſimiles, ſola magnitudine differunt: quædam enim magnitudine ſunt digitali: aliæ vermibus terreſtribus craſſioribus aſſimilantur. Caro eſt tenax, ſpina nulla; pro ſpina dorſi, vnus continuus neruus cauus quo humor albus continetur, ſimplex, abſque vllis neruorum coſtarumuè ramulis. Inteſtina tenuiſſima. Ventriculus vix apparet: nec mirum cùm ſolo ſuctu viuat. Foramen in capite ſuprà, ſicut Lampetræ maiores habet. In fluuijs & riuulis, in quibus capiuntur, naſci vel inde liquet, quòd nullis marinis Lampetris ibi aditus patere poſſit, cùm neque illi in mare confluant, neque mare cum ijs vlla parte ſit coniunctum. Capiuntur ſæpius reti cum Varijs ſiue Phoxinis piſciculis. Veſcuntur luto & aqua, ijſdemque locis degunt quibus vermes: Iconem à Rondel. exhibitam ſponte reliquimus, quòd marinæ ſimillimam eſſe dicat. Hæc autem Geſneri eſt, qui à Rondeletiana differre putat. Parum accuratè facta eſt. *Caro. Ventriculus. Locus. Cibus.*

C

VSVS IN CIBIS.

CArne eſt molli, glutinoſa, excrementia, ingrati ſaporis. Februario & Martio menſibus ad cibum præfertur. Exenterari non ſolet. Editur frixa & elixa, ſuauioribus aromatis, additis oleo & omphacio, condita. Sic apparata ab ijs qui gulæ delicias ſectantur, magis commendatur quàm à medicis. *Apparatus.*

D

DE VARIO, SEV PHOXINO LÆVI. E

Cap. X.

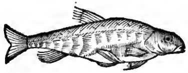
SYNONYMA. ETYMVM.

Phoxinus Bellonij. DE Phoxino Ariſtotelis verba infrà recitabimus, eademq; quibuſuis piſcibus qui ſine maris opera pariunt, aptari poſſe oſtendemus. Bellonius hic depingendũ piſciculum pro Phoxino exhibet. Romani Morellam dicunt, quòd nigris punctis & tenuiſſimis lituris ſugilletur, Florentini ſimiliter Pardellam. nam & Pardalis quadrupes maculo-ſa eſt, & eiuſdem nominis Cetus: (Galli item eandem ob cauſam Veronum) alicubi etiam in Hetruria Ionctium, fortè quòd inter iunceta & arundineta verſetur, Mediolanenſes Esbreſon, alibi Inſubres Sanguinerol a rubore: aliqui Fregarolũ, vt ſcribit Cardanus. Quod poſtremum nomẽ Bellon. indutum eſſe putat, quòd ferè ſemper ouis prægnãs ſit: ſed veriſimilius eſt, F ſic dici, quòd frigi oleo vel butyro ſoleat. Rondeletius à Græcis quibuſdam ἐρυθρόφθαλμον vocari tradit, cæterùm veteribusné an recentioribus, non addit. Ego hoc nomen apud neminem inuenio.

FORMA. DESCRIPTIO.

Color. DIuerſis toto corpore coloribus depingi hunc piſciculum ex diuerſis in primis nomenclaturis oſtendi poteſt. Dorſum (inquit Rondeletius) aurei ſplendoris eſt, venter argentei, latera purpuraſcunt. Cauda in pinnam auream & latiuſculam deficit. Cute læui integitur, punctis notata, nigris nempe. *Bellonius.* Pinnæ laterum multùm ad ventrem tendunt: quarum radices, quæ corpus pertingunt, rubro ſunt colore perfuſæ, inde Sanguinaria dictus. Nigricat quoque in tergoribus per interualla. Linea quæ latera vtrimq; ſecat, arcuata eſt. Digiti longitudinem ſeu palmum, nunquam excedunt.

Phoxinus Bellonij. G

LOCVS. NATVRA. VSVS IN CIBIS.

CIRCA lacuum & fluuiorum oras aquis ſtagnantibus capiuntur reticulis, Bellonius ouis ſemper prægnantes eſſe aſſerit, ideoque Ariſtotelis Phoxinum eſſe autumat. Geſnerus ve- H *An omnes fœminæ.* rò ſexu diſtingui dum ait, coire inuicem etiam inſinuat; quin, quod ſi (inquit) Phoxini, minimi iſti piſciculi ſint; nil mirum ſi propter paruitatem mediocres etiam ex eis nuper nati videantur. Verùm nec ipſe Ariſtoteles ſimpliciter nuper natos, ſed verbis, ὡς εἰπεῖν, id eſt, propè dixerim, additis, grauidos capi tradit. Veriſimile eſt autem tantillos piſciculos, ſicut & mures inter quadrupedes, bre-*Caro.* ui tempore perfici & generare poſse. Carne eſt molli & ſatis ſuaui.

A

DE SALMERINO. Cap. XI.

NOMEN. ETYMVM.

TRIDENTINI piſcem ſibi peculiarem, Salmerinum nuncupant, nomine, vt conijcio, à Salmone detorto, quocum carnis rubedine conuenit; atque fortaſſis Salmerinus dicitur, quaſi Salmo lacuſtris. Lacus enim Germani, ſimiliter ac ipſum mare, mer dicunt per e longum. Saluianus Salmarinum vocat, additque Salamandrinum quoque nominari. *Nominis ratio.*

FORMA. DESCRIPTIO.

B PIſcem hunc in ipſo natalis Saluatoris humani generis ieiunio, anno ſuperiori, qui fuit vndecimus ſupra milleſimū ſexcenteſimū, acceptum ab Illuſtriſſ. Cardinale Carolo Madrucio, Tridenti Principe, Domino meo colendiſſimo, ſic deſcribebam. Corporis forma, pinnarum numero ac ſitu cum Truttis ac Salmonibus ferè conuenit: cæterùm ſquamis caret; etſi ſquamoſum eſſe profiteatur Saluianus. *Forma. Squamæ.* Capite eſt rotundiuſculo, retuſo roſtro. Oculorum pupillam nigram aureus, qui in mortuo poſtea fuit ruberrimus, circulus ambit, ac quàm maximè ſplendens. *Caput.* Ante eos foramina duo, auditus vel olfactus inſtrumenta, rotunda, manifeſta. Oris maxilla inferior nonnihil recurua, vnco ſurſum vergente: eſtque tota ea mandibula alba. *Os.* Lingua eiuſdem coloris; item palatum. Totum os inſigniter dentatum. Piſcis ipſe rotundus potius, quàm latus eſt. Pinnæ ſunt numero ſeptem, omnes ſine aculeis, quinque ſupino, binæ prono corpore: iuxta branchias duæ, totidem in medio ventre, quinta ac poſtrema à podice, longæ omnes ac latæ. *Pinnæ.* Quæ ad branchias ſunt, triplici colore præditæ, vbi enim longiores ſunt, hoc eſt, in ipſo exortu, albicant, mox totę rubent, exceptis neruis qui nigricant, reliquæ tres ſicuti in exortu magis quàm illæ albent, ita quoque rubedo in his intenſior eſt, nigredine verò planè carent. Priores quatuordecim neruis conſtant, ſubſequentes nouem, nouiſſimę decem: quæ verò in medio ferè dorſo conſpicitur, duodecim neruos habet: altera non longè à cauda,
C ijs caret, mollis & cutacea, vt in Truttaceo genere; maleq; ceu neruoſa à Saluiano expreſſa eſt: vtraq; dorſo concolor, id eſt nigricans. Cauda lunata eſt, eiuſdem coloris, non rubra, vt ille ait. *Cauda.* Podex in imo ventre iuxta exortum poſterioris pinnæ. A branchijs ad caudam linea exilis, rectà ad caudam vſque fertur, aſperiuſcula. Latera nonnihil albicant, & nunc rotundis, nunc oblongis, iiſdemq; nunc maiuſculis, nunc exiguis maculis ſubfului coloris conſperguntur. *Color.* Totus venter coloris fermè crocei, aut vulgaris minij. Vterum habet admodum procerùm atque latiſſimum, vtpote qui totam corporis capacitatem occupat, ouis refertus eiuſdem ferè magnitudinis, fuluis auroque reſplendentibus, margaritas aureas diceres. *Vterus.* Inteſtina alba pluribus circumuolutionibus intorta. Iecur breue, latum, vnico duntaxat lobo conſtans, flaueſcens. *Inteſtina.* Veſicā fellis inuenire non licuit. Lien maiuſculus ex atro rubens. Ventriculus longus & carnoſus. Caro, vt in Salmone, rubra. Longitudo totius piſcis à capitis initio ad caudæ extremum ſpithamas binas explet. *Longitudo.* Addiderat Illuſtriſſimus heros, binos alios, quos mares eſſe per literas ſignificabat, deſcripta fæmina, & breuiores & exiliores. Iconem ſequens pagella dabit.

LOCVS.

D FLuuiatilis piſcis eſt (inquit Saluianus) in frigidiſſimis ac ſaxoſis fluminibus naſcens: Non tamen in omnibus aut quàm plurimis reperitur, ſed in paucis ſolùm quibuſdam. Naſcitur enim in flumine cuiuſdam loci vulgò Valde non dicti, circiter viginti millia paſſuum à Tridento diſtantis: atq; in alio fluuio quem Briſſinam, qui quadraginta millia paſſuum à Tridento diſtat, vbi etiam crebriores procreantur. Hæc ille. Atqui Illuſtriſſimus Cardinalis lacuſtrem piſcem eſſe mihi per literas affirmauit, & niſi in lacubus montium Tridentinorum capi, quare conijcio Valdenon & Briſſinam lacuum, non fluuiorum nomina eſſe.

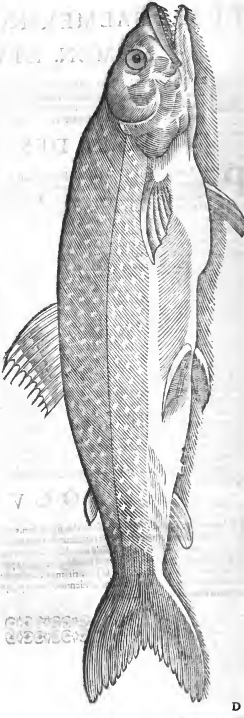
NATVRA.

NATVRA. MORES.

NOn coit verno tempore, vt idem Saluianus arbitratur, ſed in fine Nouembris, & menſe quoque Decembri, quare & æſtate parere, vt ille vult, vero haud ſatis conſonum videtur. Veſcitur piſciculis, & in eorum inopia aquarum recrementis. Singuli ferè capiuntur, vnde ſolitarium potius quàm gregalem eſſe credi poteſt.

VSVS IN CIBIS.

PIſcis eſt, ſi quis alius (inquit in literis ad me Cardinalis) delicatiſſimus. Caro ei tenera quidem, & quæ breui tempore putreſcit, pinguiſque, ſed minimè viſcida, ſatiſque friabilis, atque adeo boni ſucci & quæ facilè concoquitur à ventriculo. Parari vario modo poteſt: quouis autem modo paratus, ſuauiſſimus eſt, & lautiores diuitium menſas duntaxat dignatur.

A

DE FLVVIATILIBVS SQVAMOSIS ET PRIMVM DE TRVTA FLVVIATILI. Cap. XII.

SYNONYMA. ETYMVM.

FLuuiatiles cæteroſque dulciũ aquarum piſces licet antiqui ferè prætererint, tãquam marinis deteriores: ſunt tamen non pauci, quos noſtra ætas maximoperè celebrat, illiſq; etiam præferre non veretur, quales ſunt Trutta, Carpio, Salmerinus, ſimileſq; alij. Trutta, ſiue vt Platina ſcribit Truta, ſiue Trotta Italicum nomen eſt, à Gallis, quibus Troutte, vel potius Truette, vel ab Anglis quibus à Trute vel Trovvt appellatur, B acceptum. Rhæti qui Italica lingua corrupta vtuntur, Criues vocant, teſte Geſnero. Scoppa grammaticus Italus Torentinam nominat, rectiùs Torrentinam vocaturus, à torrentibus nimirum: in his enim & riuis montanis abundat. *Torentina.* Germani alijs in locis aliter atque aliter proferunt, ein Fore, Forhen, Forine, Forell: Belgæ verò Voren dicunt; Bohemi Pſtruh, Poloni Pſtrak. Truras Platina putat à trudendo quaſi truſiles vernacula lingua dictas; quoniam ſemper in aduerſum & impetuoſum flumen nitatur, aduenientes vndas ſuperare contendens. *Trutta vnde dicta.* Geſnerus Germanicum vocabulum arbitratur, quibus trut, gratum ac deſideratum ſignificat: & quamquam ipſi aliud (vt diximus) huius piſcis nomen (inquit) vſurpant, potuerunt tamen ab ipſis, vti & alia quædam olim, Itali & Galli hoc nomen mutuari, quo tempore Gothi præualebant. Noſtri ſpeciem Truttæ lacuſtris, quam Galli Vmblam, à rubicundo colore, Roote nominant: à quo colore, ſiue ſimpliciter, ſiue propter maculas in pleriſque, aut carnem in aliquibus, rubentes, genus totum Rotta, vel T. præpoſito Trotta, vt Itali proferunt, denominari potuit. Hęc ille. Cæterùm & D. Ambroſij tempore, quod fuit ante Gothorum imperium Truttam vocatum fuiſſe hoc genus piſcium vel ex ipſo Ambroſio conijci poteſt, qui vulgaris nomenclaturæ vicinitate deceptus veteribus Troctam, quæ Amia eſt, vocari credidit. Ipſe enim C Troctam vocat in Hexamero, vel, vt Geſnerus citat, Truttam. *Trocta D. Ambroſii.* Antiquis cognituſné ſit an non, alij aliter ſentiunt. Grapaldus nullam eius in veteribus ſcripis memoriam extare miratur: & Hermolaus quoque quid ſit, ignorare ſe profitetur, in epiſtolis Politiani. *An veteribus nota.* Eorum verò qui non incognitum fuiſſe putant, alij aliter ſentiunt: Maſſarius eorum ſententiam improbat, qui Truttam Auratam veteribus dici voluere, item qui Percam fluuiatilem Auſonij vocant, quoniã & in delicijs habeatur, & Pherca ferè quaſi Perca Germanis dicatur. Carolus Figulus eiuſdem Auſonij Thedonem eſſe ſuſpicabatur: cæterùm vnde & ipſe induci potuerit, neſcio (inquit Geſnerus,) niſi aliquam fortè literarum ſimilitudinem ſomniârit: quæ vt nulla eſt, ita ſi vel maxima eſſet, nihil concluderet. *Thedo Auſonij.* hoc enim abſurdum, quòd eundem piſcem non módò Thedonem (cuius tamen ſeorſim Auſonius meminit,) ſed Salarem quoque & Farionem ab Auſonio vocari putat. Gillius quidem, Bellonius, item Rondeletius & alij nonnulli docti eius poëtæ Salarem etiam pro Trutta habent. *Salar Auſonij.* Mihi, vti etiam in Salmone ſcripſi, Salar paruus Salmo eſt, id quod poëta clariſſimè indicat, inquiens:

Qui necdum Salmo, nec iam Salar, ambiguuſque Amborum medio Fario intercepte ſub æuo.

nam quod pro Trutta argumentum ipſi adferunt, —— *Purpureiſque Salar ſtellatus tergora guttis,* non minus Salmoni paruo quàm Truttæ conuenit: vterque autem in Moſella reperitur, etſi Saluia-D nus dempta Trutta, quę in Moſella ſatis frequens ſit, nullum reperiri piſcem in eo flumine dicat, cuius tergora ſtellata ſint purpureis guttis. Farionem quidem vel (vt plerique legunt,) Sarionem, Truttam lacuſtrem vel Salmonatam, vt vulgò aliqui nominant, Bellonius & Rondeletius eſſe ſuſpicantur; quòd ea, vt Auſonius ſcribit, magnitudine inter Salarem, & Salmonem media ſit. ſed cogitare debebant (inquit idem Geſnerus) Auſonium de Moſellæ fluuij piſcibus loqui: Truttam verò Salmonatã, piſcem eſſe lacuſtrem, non fluuiatilem. *Trutta Salmonata non eſt Sario.* Itaque ego (inquit) vt Salarem, Salmonem paruum interpretor: ita Farionem ſimpliciter Truttam, ſiue Truttam fluuiatilem. Ex hac enim ætatis progreſſu Salmonem fieri Auſonius exiſtimaſſe videtur, vulgarem quorundam perſuaſionem ſecutus; *Trutta in Salmonem abire creditur.* nam & obſcurus quidam author, cuius de animalibus libri extant: Trutta (inquit) vt fertur quamdiu minoris ætatis & corporis exiſtit, in aquis tantùm dulcibus nutritur: cùm autem excreuerit, & deſcendens vſque ad confinia maris de ſalſedine eius biberit; Salmo efficitur: quod tamen verũ eſſe nequaquam ab omnibus aſſeritur. Ergo ſi Salarem & Farionem, pro ijs quos dixi piſcibus, accipiamus, ſimplex fuerit Auſonij error, è Farione, id eſt Trutta, Salmonem fieri putantis, vt alij quidam. Sin Salarem Truttam,

Truttam, Farionem verò Truttam Salmonatam fecerimus, duplex illius error fuerit: tanquam è Trut- E
ta fluuiatili, Salmonata quæ lacuſtris eſt, naſcatur; & rurſus è Salmonata, Salmo: quorum vtrumque
vt falſum eſt, ita nec hodie à quoquam perito creditur, nec olim tam imperitos homines fuiſſe puto,
qui ita iudicarint. Fario etiam (ſi ita potius ſcribendum eſt quàm Sario, vt Figulus & alij quidam ren-
tur,) ipſo nomine ad vulgarem Germanis nomenclaturam accedit. Aliqui Truttam Latinè Varium
vocant, quod nomen ſimiliter & cum Germanico facit, & punctorum in hoc piſce varietatem deno-
tat: alij maiorem Varium: vt alium diuerſi generis piſciculum, Varium minorem, de quo in corolla-
Varius. rio de Phoxinis diximus. Galli enim Veronum nuncupant. Ab hoc etiam diuerſum piſcem, Gobium
fluuiatilem Auſonij, varium & maculoſum, Placentini Varon, Mediolanenſes Vairon appellant.
Alius etiam Græcorum Pœcilias à varietate dictus. Quamobrem vt declinemus homonymiam,
Truttam Varij nomine vocare non placet: vti neq; Turturis, quod nomen recentiores quidam ei at-
Turtur. tribuunt, ſine authore: cùm Paſtinaca etiam marina ſuperioribus ſeculis Turtur appellata fuerit. Hęc
itaq; Geſnerus, cuius de Farione ſententiam inuitus ferè amplector, inuitus inquam, quòd Auſonium
diſertiſſimum poëtam erroris inſimulare omnino erubeſcam: cæterùm cùm qui tandem alius ipſi
Trutta eſſe queat, quam tamen pręterijſſe vero non eſt conſonum, vtpote in Moſella haud infrequen-
tem, non conſtet, mutata ſententia (opinabar enim mediæ ætatis Salmonem eſſe, vt verba eius ma- F
nifeſtiſſimè indicant) cum Geſnero ſentio Farionem Truttam eſſe. Iouius ſuſpicabatur, Luporum
Lupus varius an Trutta ſit. alios varios à Columella dictos, fluuiatiles eſſe & in fluuijs naſci, neq; alios eſſe quàm Truttas: vnde
& Truttam (inquit) ab aliquibus inglorijs authoribus Varium maiorem appellari videmus. Certè
Trocta admodum varia eſt, nigricantibus (de lacuſtri ſentire videtur, nam fluuiatiles raræ vel raris
Varius maior. in locis maculis nigricantibus inueniuntur,) maculis totum dorſum ſpecioſè pingentibus. Spigolæ
(Lupi) verò vnicolores potius atq; argenteæ eſſe videntur. quanquam & ipſæ veluti ad retinendam
Lupini generis appellationem ſubatris punctis, ſed minoribus & languidioribus, quàm in Truttis vi-
deamus, notata ſint. neq; enim arbitrandũ eſt Columellam per Lupos traductos in Ciminum & Sa-
batinum lacus, vel Truttas vel Lucios intelligere voluiſſe. Superuacaneum enim fuiſſet Truttas in-
didiſſe, quarum maximam copiam ſuburbani amnes omni anni tempore ſuggererent, vt ex Reatinis,
Sublaqueaniſq;, vt ex ipſo Tiburtino Aniene quotidie videmus. Præterea neq; Romanæ luxuriæ;
neq; admirabilioris magnificentiæ fuiſſet, alios quàm pelagios piſces illis in lacubus diſſeminaſſe. de
marinis enim Columella loquebatur, & quidem nobiliſſimis, vt de Auratis & Murænis ſimul cum
Lupis ipſis clarè teſtatus eſt; quos tamen omnes deficiente paulatim eorum ſobole, cùm diù naturæ
repugnare nequiuerint, penitus interijſſe videmus. Improbumq; illud factum & dictum luxurioſum G
Philippi apud Caſſinatem hoſpitem, certiſſimam facit coniecturam, Lupum illum, quem vt inſulſiſ-
ſimi ſaporis exuperat, & probro ſubinde fuerit proſecutus, fuiſſe Truttam: cùm in illis amnibus Caſſi-
natium, Soranorum, & Arpinatium Trutta plurimæ capiantur, quas Spigolis Tyburtinis pinguiori-
bus minimè comparandas Philippus eſſe iudicabat. Plinius quoq; aliquos Lupos à candore Lana-
tos appellari dicit, & illud quidem propriè & eruditè. Nam Lupos, id eſt Truttas in vniuerſum ſe-
cundum carnes rubeſcere: Spigolas autem pelagias pariter ac Tyburtinas inſigni candore albicare
clariſſimè conſtat. Cæterùm Truttam non facilè in Tyberi reperies, ſicuti nec ipſam Spigolam alijs
in amnibus vrbi propinquis. Hucuſq; Iouius, cuius ſententiæ Saluianus etiam ſuffragatur: Truttæ pi-
Saluiani opinio. ſcis Græcorum nemo (quod quidem ſciam, mentionem fecit, inquit Saluianus) Latinorum verò etſi
nonnulli meminerint, non omnes tamen eodem eum vocarunt nomine. Columella enim inquiens:
Tum ſine macula (nam ſunt & varij) Lupos includemus; Lupos varios Truttas noſtras vocare videtur.
Nam vti nullum Luporum maculis ita inſignirum videmus, vt varius dici poſſit: ſic piſcium qui ma-
cularum ratione, quibus depicti ſunt, varij vocari merentur, nullus eſt qui potius quàm Trutta ad Lu
pi accedat ſimilitudinem. Verùm ne ſolis videamur coniecturis inniti, Iſidorum Hiſpalenſem, in re-
cenſendis rerum nominibus, quibus tempeſtate ſua vtebantur (vixit autem plus octigentis ab hinc H
Piſces à colore dicti. annis,) teſtem haud contemnendum conſulamus. Cùm enim ſcribat: *Piſcium nonnulli à colore appel-
lantur, vt Vmbra quia colore vmbra ſunt: & Aurata, quia in capite auri colorem habent; & Varij à va-
rietate, quos vulgò Truttas vocant*: apertiſſimè noſtræ ſubſcribit opinioni. Hic tamen (ne quiſpiam
nominum decipiatur ſimilitudine) animaduerti debet, piſcem etiam illum, τῶν γαλεῶν quem alij
Aſteriam, id eſt Stellarem vocant, ποικίλον, hoc eſt varium vocari ab Athenæo: (cognominatur is
potius quàm vocatur varius,) Pauſaniamq; & Euſtathium piſcem quendam vocalem in Aorno flu-
uio repertum, ποικιλίαν, id eſt, varium vocari, ſcriptum reliquiſſe: vt latiùs octageſima prima hiſto-
ria pertractabimus. (Atqui in ea hiſtoria de Turdo ſcribens, αἰολίαν cognominari meminit: vt & Co-
racinũ αἰολίαν, & Scarum αἰόλον, id eſt, varium: de Pœcilia nihil.) Præterea Plinius Valerianus ille
[a] L. 5. de remed. c. 43. qui librum de morbis atq; remedijs conſcripſit,[a] Truttam vocauit dicens, *Piſces de flumine qui petram
habent, v Trutti & Squalei, comede*. Deinde etiam D. Ambroſius Truttam appellauit, ſimiliter vt Iſi-
dorus, vulgarem nomenclaturam eſſe teſtatus, his verbis: *Piſcium alij oua generant, vt ij quos Truttas*

vocant

A vocant. Hæc Saluianus. Truttas verò noſtras non eſſe Lupos varios, ſeu maculatos, Rondeletius docet, tum in Lupi, tum in Truttæ fluuiatilis hiſtoria. Ego quid de Lupis varijs ſentiam, in Lupo expoſui. Geſnerus Rondeletij ſententiam à noſtra nonnihil variantem, at in hoc eandem quòd Lupus varius à Trutta differat, contra Iouium & Saluianum defendit. Saluianus Iſidori verbis nititur, quę ſunt: *Piſcium nonnulli à colore appellantur, vt varij à varietate, quos vulgò Truttas vocant.* Sed aliud eſt (inquit Geſnerus) varios dicere, aliud Lupos varios. Equidem Iſidori ſeculo piſces qui vulgò nominabantur Truttæ, ſicut hodieq; Gallis & Italis, à literatis hoc ceu barbaricum aſpernatis, Varios vocatos credo, non tamen priſcis Latinis idem nomen pro hoc piſce in vſu fuiſſe. Eidem Geſnero tamen [b]Aelianus in Aſtræo Macedoniæ fluuio piſces colore vario diſtinctos, (τὴν χρόαν καταςικτους) nomine ab incolis Macedonibus interrogando, gigni referens, qui peculiares quaſdam in fluuio muſcas, circa ſummam aquam volitantes, appetant, Truttas intelligere videtur; vtpote piſces (inquit) fluuiatiles, varios, & muſcarum etiam, ſicut & aliorum vermium, appetentes. poſſunt autem facilè, cùm ſaltu valeant præ cæteris piſcibus, muſcas quoq; extra aquam volitantes arripere. Addit Aelianus piſcatores pro his muſcis purpuraſcente lana hamum veſtire; & gallinaceas pennas duas cerei coloris addere, vt piſces decipiant, qualibus dolis etiamnum ad piſces quoſdam capiendos vtuntur, Thy-

b Li. 17. c. 1.
Varij Aeliani qui.

B mallos præcipuè & Truttas. Græcum equidem vetus Truttæ nomen, tum Aeliano, tum viris hactenus eruditis & ὀνοματοθήραις ignoratum omnibus, primus ego noſtro ſeculo deprehendiſſe mihi videor: vt ſuprà etiam oſtendi, hîc aliqua ex parte repetam, non ſine auctario philologiæ. Mneſitheus apud Athenæum in octauo Truttas appellauit Pyrûntas: *Ex fluuiatilibus (inquit) optimi ſunt qui in rapidiſſimis fluuijs verſantur, vt pyruntes* (οἱ τε πυρῶντες: malim ὡς οἱ πυρῶντες) *Hi enim non gignuntur niſi in rapidis & gelidis fluuijs, & faciliùs quàm cæteri fluuiatiles concoquuntur.* Natalis de Comitibus, nimium plerumq; fidus interpres, οἱ τε πυρῶντες legit & tranſtulit, quiq; rubeſcunt. Mihi placet ſubſtantiuum eſſe nomen, quo piſces quorum meminit, tanquam eorum qui vel præ cæteris præcipites, ac gelidas aquas ſequantur, appellentur. meritò autem Pyrûntas, id eſt Truttas præcipuè nominauit. Has enim ſcio in fluuijs quibuſdā ſeu riuis montanis aſperioribus, vbi nullus alius piſcis viuit, (ſiue propter locorum frigiditatem, ſeu potius præcipitia,) ſolas reperiri. Πυρόω verbum actiuum, vrere, incendere, vel igne examinare ſignificat; inde participium Πυρῶντες formari poteſt à recto πυρόων. Πυρῶντες verò piſces nomen eſt ſubſtantiuum à recto πυρόεις, qui contractus effertur πυρῶς: & vel adiectiuè calidum, ignitum, rutilum ſignificat: vel ſubſtantiuè accipitur pro ſtella Martis, quæ rutilat colore: pro Trutta piſce rutilo: pro ſtella enim ſubaudiri poteſt ἀστήρ, pro piſce ἰχθύς. Sic & placentarum

Pyruntas.

C nomina in όεις, vel ῶς contractè, Græci habent, vt genus, πλακόεις: vt ſpecies, τυρόεις, πυραμόεις, σησαμόεις: ſubauditur autem ἄρτος, id eſt, panis. Ὀπόεις ciuitatis nomen eſt, Σιμόεις fluuius: & hæc quidem contrahuntur ferè. alia non item, vt ἱρόεις & κηρόεις, ni fallor. vt neq; ea quorum antepenultima cùm ſit longa, in penultima quoq; pro o. breui, o. magnum accipiunt, quale eſt αἰτώεις, quod annotauit Euſtathius. A maſculinis in όεις, fœminina terminatio fit in όεσσα, contractè ῶσσα, vel Atticè, ῶττα, vt μελιτοῦττα, οἰνοῦττα. quo exemplo Truttam noſtram non ſolùm maſculino genere Pyrunta, ſed etiam fœminino Pyrûſſam aut Pyrûttam nominare licebit; & quidē ad Latinam inflexionem commodiùs. Videri ſanè poteſt Germanicum etiam nomen Forine, quaſi Furine ab igne factum hoc eſt, rutilantibus igneo colore maculis: quanquam & caro in nonnullis eodem colore eſt. Quòd ſi quis Germanicum nomen à Latino varius deducere malit, non refragabor, hoc tamen audiet, præſtare Germanicis nominibus de ſua lingua originem petere, præſertim cùm pleroſq; alios piſces proprijs ſuæ linguæ vocabulis Germani appellent. Hæc itaq; omnia Geſnerus. Ego Germanicum Belgicumq; nomen potiùs à Truttæ indefeſſo in eundo, ſeu aduerſa flumina aſcendendo labore deduxerim, nimirum à Fort per o longum, ſiue vt Belgæ pronunciant, Voert, ſubaudi gaen eſt iter incœptum proſequi, quod Truttis & Salmonibus ferè proprium eſt, ad fluuiorum ſcaturigines vſq; nempe progredi. Quod verò ad

D Græcam, quam ſibi deberi vult, nomenclaturam attinet; Iacobus Dalechampius ipſi ſubſcribit, vertitque. *Ex fluuiatilibus, primum bonitatis locum obtinent, qui verſantur in rapidiſſimis amnibus, vt Pyruntes* &c. id eſt, *Trutta noſtra*: ſic enim in margine interpretatur. E contrario Caſaubonus profitetur ſe ſe non aſſequi mentem Athenæi. Videbat enim in omnibus eius exemplariqus ſcribi, οἱ τε πυρῶντες, ſine ſenſu, nimirum hoc modo: Τῶν ποταμίων βέλτιστοι εἰσιν οἱ ἐν τοῖς ὀξυτάτοις τῶν ποταμῶν ὄντες, οἵ τε πυρῶντες. Quamobrem cùm in rapidiſſimis amnibus author inquiat, optimos piſces fluuiatiles eſſe, eoſdem etiam adhuc meliores eſſe inſinuare videtur, ſi ijs in fluminum locis verſentur, in quibus rapidiores fluxus ſunt, propter nimirum maius exercitium. Conijcit itaq; nec ſe falli putat Caſaubonus, pro οἱ τε πυρῶντες ſcribendū eſſe, οἱ τε ἐν τῷ ῥῷ ὄντες. ῥοῦς enim in flumine eſt, quà maximè vergit aquarū impetus, ea pars rapidiſſima, ibi igitur optimi piſces: quemadmodū docere author hic voluit, & to[...]s apud Galenum, alioſque medicos legere licet. Poteramus (inquit idem Caſaubonus) *pyruntas* piſces interpretari Empyros, de quibus vltimo capite dicturi ſumus: ſed id non probatur nobis. Sicuti igitur Geſnero facilè conceſſerim, locum illum Mneſithei, ad Truttas, vtputa, vbi rapidiſſima ſunt flumina, obſer-

Athenæi locus conſideratus.
Empyri piſces.

Digitized by Google

obuerſantes præcipuè pertinere, ita Pyruntes proprium Truttarum nomen eſſe, nequaquam crediderim. Nolim tamen lector antiquam aliquam à me nomenclaturam expectes. Hoc enim & in alijs piſcibus, potiſſimùm lacuſtribus & fluuiatilibus euenit vt qui & nomine & alimenti præſtantia nobis ſint notiſſimi, à veteribus ne nominati quidem ſint, id quod Truttæ exemplo Rondeletius probat, quam tamen, cùm lacus amneſq; Italiæ aliarumq; regionum copioſè ſatis alant, veteribus, Romanis potiſsimùm gulæ in primis ſtudioſis, incognitam omnino haud fuiſſe, ratio ipſa dictat.

GENVS. DIFFERENTIÆ.

FORMA. DESCRIPTIO.

Differẽtia à loco.

TRuttarum omnia genera in dulcibus tantùm aquis reperiũtur. cæterùm aliȩ fluuiàtiles ſunt, aliȩ lacuſtres, vt quæ Salmonata cognominatur, item quæ Vmbla vulgo dicitur. De fluuiatili hic ſermo eſt, quæ & ipſa tum magnitudine, tum maculis, tum etiam totius colore variat. Tradit enim Rondeletius quaſdam fluuiatiles Truttas paruas eſſe, & eas quidem albas, cuiuſmodi (inquit) multas Santonum & Boiorum fluuij alunt: Alias his maiores eſſe & flauas, quales in Erari (inquit) capiuntur, quas vulgus ob auri laminas, quas vnà cum arena hauriũt, flaueſcere credit. (Geſnerus ſcribit ſeſe audiſſe in Germania alicubi Truttam flaui coloris captam pleriſque admirationi fuiſſe.) Eſſe quaſdam ſubnigras maculis rubentibus notatas. Exiſtimat autem Rondeletius colorem illum ex ſenio contrahi, quandoquidem eæ omnium maximæ ſunt, & ijs ſimiles quas Salmonatas cognominari diximus. Has apud Miſenos Germanos Geſnerus ait vulgares eſſe; alias verò ibi vulgo Lachſzforen dici nomine ex Salmone & Trutta compoſito, earum carnem rubere vt in Salmonibus, palato quàm cæterarum gratiores eſſe, aureiſq; maculis pingi. Idem & alium fluuium Rutlingam Sueuiæ oppidum præterlabentem eſſe teſtatur, qui Truttas alat nigricantes ſed maculis rubentes, in cibo lautas, ſimileſq; haberi in riuo Martiæ ſyluæ prope monaſterium S. Blaſij. Et ſubnigris maculis Truttas in Miſena & in riuis ad Crotendorſum, & in fluuiolo quam Nigram aquam vocant, qui Suarceburgum (Miſenæ oppidum) præterfluẽs in Muldam infunditur, reperiri apud Geor. Agricolam legimus. Apparet itaque macularum diuerſitatem aquis aſcribendam eſſe, Bellonius certè quòd Trutta multigena ſit, id ex ſtellis (maculis) vix ſtatui poſſe putat, inquiens diuerſos amnes eiuſdem generis piſces diuerſo modo pictos habere. Ex Rilla enim Neuſtriæ flumine, Truttas varijs notis pictas videri, alijs atq; alijs multum diuerſas, tametſi in eodem tractu ceperis, idq; & in aliarum quoq; regionum piſcibus poſſe obſeruari.

Trutta flaui coloris.

Differentiæ à maculis.

Trutta Salmonata.

Quamuis autem Truttarum vna peculiariter Salmonata cognominari meruerit, quòd Salmonibus magnitudine ferè æqualis ſit, cæteræ tamen etiam multa cum Salmonibus communia habent, adeo vt Rondeletius Truttas Salmones vocare non ſit dedignatus; Salmones in marinos & fluuiatiles diuidens, idque [a] Plinij vt putat authoritate ſcribentis: *In Aquitania Salmo fluuiatilis marinis omnibus præfertur*. Ait autem hunc Plinij locum duplicem ſenſum habere poſſe, vel enim vt Salmo fluuiatilis marinis Salmonibus præferatur: de ijs enim piſcibus (inquit) Plinius loquitur, qui pro locorum varietate principatum obtineant, vel vt Salmo fluuiatilis marinis omnibus præſtet. (quam poſtetiorem interpretationem probat Geſnerus; Ego Salmonem fluuiatilem, non Truttam, ſed qui in fluuijs capitur, Salmonem intelligo.) Sed Salmones marinos eſſe experientia comprobat: in Ligeri enim, Garumna, Rheno, & alijs Galliæ & Germaniæ fluminibus certum eſt capi Salmones etiam nonnunquam miræ magnitudinis è mari illuc profectos, in quibus fluminibus aliquandiu enutriti, pinguiſſimi, ſuauiſſimi atque lautiſſimi redduntur. Qui in fluuijs reperiuntur, aliundè non profecti, Truttæ vocantur.

[a] L. 9. c. 18.

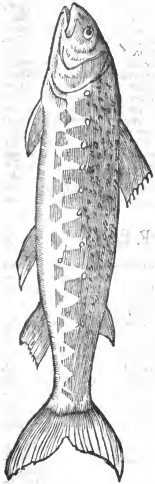
Trutta cum Salmone maximã eſſe affinitatem.

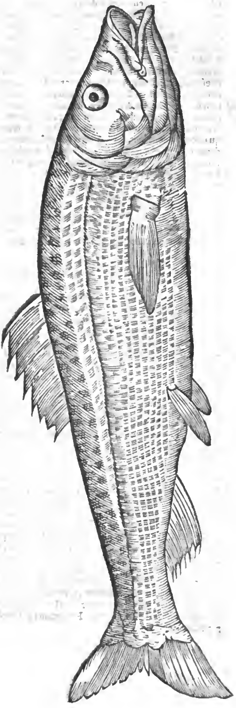
Quod ſi cui mirum id videatur, contempletur quæſo diligentiùs Salmonis ac Truttæ ſpeciem ac notas ſingulas, is procul dubio eas omnes adeo conſentire perſpiciet, vt facilè mihi ſit aſſenſurus. Hoc ego in Salmone & Trutta magna (quam Salmonatam vulgus noſtrum vocat,) ſum expertus, nec notam vllam qua diſtingui poſſent, comperi. Idem periculum feci in Salmone paruo & eiuſdem magnitudinis Trutta, atque eandem in his ſimilitudinem comperi. Id omnibus commune eſt, quòd poſteriorem dorſi pinnam paruam habent & ſubrotundã pinguemque. Hactenus Rondeletius. Sunt ſanè Truttæ & Salmoni multa communia; forma nempe tota, & corporis partes externæ & internæ: caro rubicunda, ſquamæ exiles, maculȩ ſeu puncta, magnitudo, formæ mutatio, circa roſtrũ præſertim, ac ſimul nominis: (in Truttis Salmonatis peculiariter) aſcenſus ad ſummas aquas, ſaltuum vis & agilitas, ſuauitas in cibo: quamobrem non eſt mirum ſi ex Truttis illis, quas Germani Lachſzforen appellant, aliqui ætatis progreſſu Salmones fieri putauerunt:

Vt à Salmone diſtinguatur.

Pinnis etiam quatuor natant, quemadmodum Salmo. Cauda verò maximè inuicem diſtinguuntur. In Salmonibus enim ea graciléſcit, in Truttis ſemper lata eſt: in illis pinna caudæ longa & bifida. vt in

Aloſis,

Aloſis,in Truttis breuis & non diuiſa. His accedit roſtrum acutius in Salmonibus, quàm in Truttis. E
Rurſus partibus internis à Salmone & Vmbra fluuiatili non differunt, niſi quòd ventriculi appendi-
ces plures & euidentiores habent. Cardanus formam Truttis omnibus communem eſſe tradit,quod
Forma. quidem de fluuiatilibus verum fuerit, nam quæ Salmonata cognominatur,non parum ab ijs differt,
vt cuilibet icones conferenti notum eſſe poteſt. Quæ flaueſcunt item & nigricant, ab albis differre
Rondelerius teſtatur,quoniam illis roſtrum ſit acutius, & veluti in fronte macula nigra. Præterea al-
bas minores eſſe & carne minus flaueſcente. Fluuiatilis corporis forma Lupo (inquit Salu.) perſimi-
lis eſt,roſtro tamẽ minus extẽto,magis retuſo & paululũ recuruo.Ore etiã paulo minore. Albæ teſtan
Dentes. te Rond.capite Mugilẽ quodãmodo referunt: breui nimirũ,ſubrotundo,carnoſo,vel potius pingui,co
[b] Lib. de diſ- loris lactei. Maxillæ & lingua acutiſſimis dentib. armantur.[b] Syluius ſex eorum ordines eſſe ſcribit,
ſect. corp. primum labris connatum,alios quinque à labro in pharyngem abſcedentes; in quo tamen dẽtes ſint
in contrarium hamati,& qui cibum ex ventriculo regredi prohibeant. Idem ait branchias vtrimque
quatuor dentibus hamatis & aſperis & duris,contumaces habere:quæ verba non ſatis percipio. Car-
danus & Bellonius ſex inquiunt in lingua dentes habere: addit Cardanus & certo ordine diſpoſitos:
ſcilicet duos antè,totidem in medio ad latera poſitos, reliquos iuxta radicem. Qui verò in oris rictu
ſunt,eorum Bellonius,quinque ordines in ſuperiori parte palati facilè poſſe ſcribit dinumerari. Pin- F
Pinnæ. nas duas ſub ventre ſuperiori tergoris oppoſitas,& duas ad radices branchiarum habet, vnam rurſus
verſus caudam,proximè ad anum, quæ item è regione eſt ſuperioris in dorſo, quæ longè minor eſt &
Squamæ. cutacea. Oculos habet rubentes. Corpus ſquamis paruis tegitur, & cute quæ facilè rugatur, & à
Color. carne diuellitur,abſceditque. Dorſum,imo totus ferè piſcis ex albo flaueſcit guttis, quales diximus,
Magnitudo Cauda in breuem & latam pinnam degenerat. Pinna tergoris, iiſdem quibus corpus maculis con-
ſperſa eſt. Cubitalem magnitudinem non excedit.

LOCVS. NATVRA. MORES. PARTVS.

Quibus a- TRuttæ fluuiatiles multis in locis optimæ reperiuntur: & quamuis in maioribus fluuijs etiam
quis gaude- reperiantur,in minoribus tamen,frigidioribus, ſaxoſis & inter montes delabentibus potiùs
ant. quàm contrà ſe habentibus naſci & degere conſtat. In alijs item montium riuis, etiam te-
nuibus & exiguis aquis,Truttæ ſatis magnæ & pulcherrimæ reperiuntur. Aſcendunt enim altiſſimè,
cùm & contra aquam luctari magna vi,& ſaltu ſe promouere, ad tres vel quatuor ferè cubitos inter- G
Aduerſis dum,in aſcenſu queant. Ex quibus efficitur, vt haud falſa eſſe credamus, quæ de iiſdem Paulus Io-
amnibus na uius ſcribit,eas aduerſos amnes,vel è prærruptiſſimis etiam cautibus decidentes incredibili impetu ſu-
tat. bire. Ab Nare enim fluuio in Velinum lacum,qui hodiè Pedelucus eſt, ſtupenda velocitate volucrũ
modo aſcendere credi: qui lacus ab altiſſimo montis vertice certis primo coarctatus anguſtijs, & mox
tota aquarum mole præcipitatus, nec ſubiectis quidem cautibus madefactis, velut è cælo in ipſum
profluentem Narem effunditur. Teſtatur etiam Rondeleris propter aquæ puræ frigidæque delecta
tionem aquarum ſcaturigines miro deſiderio conquirere, & in fontes amneſuè ex altis & præruptis
ſcopulis proruentes incredibili impetu ferri,id quod (inquit) in Gardonis Galliæ noſtræ Narbonen-
Potentiori- ſis fluuij præcipitijs fieri experientia compertum eſt:in ea enim ſubeuntes Truttas nonnunquam de-
bus cedendũ cidere in diſpoſita à ruſticis retia,quarum temeritate admoneri nos oportere, potentiorum viribus ce-
eſſe. dendum eſſe, vt illud prudentiſſimè dictum ſit.
—— *Felix qui nunquam direxit brachia contra Torrentem.* Semper enim loca ſublimiora petunt.
Non omnes Fallitur tamen Cardanus,commune eſſe inquiens omnibus Truttis aduerſus fluminum curſus ferri.
aduerſis flu- nam ſunt & lacuſtres & in ſtagnantibus aquis degentes, quæ contra aquas non nituntur. Bellonius
minibus na- etiam dum Truttas fluuiatiles ex ſaxatilium genere eſſe inquit, impropriè loquitur, cùm ſint verè ſa- H
tare. xatiles marini. Idem author eſt Aruernos, Burgundiones,ac Picardos aut Belgas, item Gebennen-
Tonitrua ti- ſes Truttas alere optimas,indeque ad alios Galliæ populos deferri,magniſq; in delicijs haberi. Toni-
met. trua tanto metu & ſtupore hoſce piſces afficere aiunt, vt quandoque loco manentes & erectæ prope-
Cibus. modum à piſcatoribus aut alijs vulnerentur & capiantur. Veſcuntur aquarum deiectamentis, phry-
ganijs videlicet,vermibus,locuſtis aquaticis,& limacibus. A piſcibus interim minimè etiam abſtinẽt,
inter quos Percarum fluuiatilium ſobolem in primis,& barbatulos Fundulos,& Phoxinos læues ap-
petunt,idque tanta ſæpe auiditate, vt dum ab ima aqua ad ſummam perſequuntur, nimio celeritatis
impetu,ita ſupra aquam efferantur,vt vel in ſcaphas aliquando incidant. An auro etiam veſcantur,
vt vulgus autumat,aliàs dicetur. Pariunt menſe Octobri. Tradunt eas, cùm partus inſtat, ſcrobes
modicas facere.

CAPIENDI

A

CAPIENDI RATIO.

SCribit Geſnerus legibus piſcatorijs apud ſuos, id eſt Tigurinos interdictũ eſſe, ne qua in fluenti-
bus aquis Trutta, quæ nondum iuſtam ac deſignatam longitudinem attigerit, capiatur: & apud *Leges de Truttis capiendis.*
Bauaros præſcriptam eſſe menſuram ad digitos ferè quatuordecim. Idẽ refert ab Anglo quo-
dam ſeſe accepiſſe, in Anglia Truttas vel manibus quandoque comprehendi, dum ſub radicibus alno-
rum & ſalicum ſtabulantur: à piſcatore enim palpari fricariq; ventrem, eaq; delectatione delectari vi- *Vt manibus capiantur.*
deri hos piſces, donec ille manum promouens, branchijs iniecerit, ac retinuerit. Eiuſdem capturę me-
minit Arnoldus Villanouanus. Inſtante partu modicas in vado ſcrobes excitare modò dicebamus.
Iuxta has commorantes, adhibita noctu face obſtupeſcere, neq; fugere aiunt, itaque fuſcinis feriri. *Vt fuſcinis.*
Sunt quoq; qui riuis montanis quibus Truttę aluntur, à ſolitis alueis diuerſis, piſces hos aqua deſtitu-
tos & in ſicco relictos capiunt. Ineſcantur verò vermiculis quibuſdam teſta dura incluſis, præſertim *Vt ineſcẽtur.*
qui in fontibus frigidis reperiuntur. Idem Geſner. ex libello Germanico de ineſcationibus piſciũ, eſcã
ad Truttas & Thymallos abundè capiendos præſcribit iſtiuſmodi: Gallinam nigram excauabis, & im-
mittes tria ouorum lutea; croci quantum eſt piſum, & foramine rurſus conſuto, gallinam in fimũ equi-
B num abdes per tres aut quatuor dies, donec putreſcat, & vermiculi flaui in ea appareant. De his vnum
cùm piſcari libuerit, in hamũ infiges; reliquos vaſculo incluſos ſeruabis. Rem miram experieris. Idem
denique ex alio libello quodam manuſcripto de piſcibus decipiendis, præſertim additis hamo figmẽ-
tis, quæ muſcas aut inſecta quibus piſces quique delectantur, quàm proximè referant: hæc ferè refert.
Ad Truttas (Aprili menſe, puto,) Muſcam finges, cui corpus è ſerico rubeat, caput vireſcat, additis alis
gallinaceis ruffis. Maio menſe, corporis alueum è ſerico, rubro & auro (filis aureis) effinges, caput ni-
grum: alas verò addes de pennis rubris caponum. Iunio corpus formetur è ſerico cæruleo & auro, ca-
put flauum eſto, alæ verò de pennis perdicum ſubalaribus. Iulio corpus è ſerico viridi & auro mentie-
ris, caput facies cæruleum, alas autem è pennis flauis. Auguſto, corpus fiat è pennis pauonum longio-
ribus (ſpeculis fortè vel oculis, & vocant in pennis caudæ pauonum) circumalligata penna aureola:
caput flauum, alæ de pennis medijs inter alas gallinæ ſyluaticæ illius quàm à corylis Germani deno-
minant. Septembri corpus fingatur de ſerico flauo & rubro, caput fuſcum, cùm alis de dorſo lagopo-
dis, quam perdicem albam nominant. Similem Truttas piſcandi rationem præſcribit [a] Aelianus his *[a] L. 15. c. 1.*
verbis: *Huiuſcemodi Macedonicam piſcandi rationem auditione comprehenſam habeo. In fluuio nomine* *Vt à Macedonibus capiantur.*
Aſtrao, qui inter Berœam, & Theſſalonicen medius fluit, diſtincti varijs colorib. piſces (nomine ab incolis in-
C *terrogando) gignuntur, qui indigenis muſcis in fluuio volitantibus paſtum ſibi comparant. Ea nec ſimile de*
ſpecie quicquam aliarum muſcarum habent, quæ vbiq; ſunt; nec ad apum ſimilitudinem accedunt, nec ve-
ſparum, nec denique Anthedonum (crabronum) *ſpeciem gerunt; harum tamen aliquam cuiuſque propriam*
particulam referunt nam in audacia quiddam ſimile cæterarum muſcarum habent, tum magnitudine An-
thedoni ſimiles ſunt, tum veſparum colorem reddunt, & ſimiliter quidem atque apes bombis ſtrepunt. Eas *Hippurus*
Hippuros appellant indigenæ. Ea ad ſummam aquam verſantes ſui gratia alimenti, piſcium nationem non *Muſcæ genus.*
latent. Nam vt ex his quiſpiam earum aliquam per ſumma apparentem conſpexit, ſilentio ſummas aquas
ſubiens, ne prædam aquæ agitatione loco moueat, proximè ad illius vmbram accedit: & quemadmodum vel
de grege ouem Lupus, vel anſerem ex cohorte Aquila rapit: ſic is ore hiante atque imminente eam deuorat.
Quod quidem ipſum etſi piſcatores haud quaquam ignorant, non ijs tamen muſcis ad ineſcandos piſces vtun-
tur: Simul enim ac hominis manu continguntur, & natiuum colorẽ perdunt, & pennæ euaneſcunt, & inepti
ad eſcam piſcium omnino redduntur. Quæ cauſa eſt, cur earum odio incenſi, ipſas à ſe deteſtentur. Verunta-
men qui piſcandi ſcientiam cognitionemque præclarè tenent, captioſa quadam machinatione atque ſolertia
eiuſmodi piſces circumueniunt: Purpuraſcente enim lana hamum circumueſtiunt, & ad eandem lanam gal-
linacei pennas duas è barba ſeu paleis cerei coloris ſpeciem ſimilitudinemq; gerentes, accommodant. Qua-
D *ternum cubitorum arundo eſt, totidem eſt linea: has abſtruſas inſidias in flumen deijciunt: piſces colore ille-*
cti, cupidè pergunt contrauenire. ac nimirum lautum cibum ſe habituros ex pulchro aſpectu arbitrantes,
hamatis eſcis configuntur, ijſdemque acerbis captiui fruuntur.

VSVS IN CIBIS.

TRutta, ſiue ea fluuiatilis ſit, de qua nunc ſermo eſt, ſiue lacuſtris, omnium qui in dulcib. aquis
generantur, æquali cunctarum gentium iudicio cenſetur, inquit Iouius, qui lacuſtrem potiſ- *Trutta quæ*
ſimùm intelligit, cuius maculæ nigræ ſunt, quapropter Gillius ſcribens Truttas quæ macu- *ſuauiores.*
lis purpuraſcunt, meliores exiſtimari, fallitur. Lacuſtres enim ſuauitate præcellunt. Rectiùs itaque ſa-
lubriores haberi dixiſſet, & ſunt certè, maximè ſi in frigidioribus & purioribus amnibus pro-
creatæ ſint: quæque aduerſo eorundem impetu fatigantur, atque occurentibus inæqualium
vadorum petris illiſæ caſtigatiora, (vt Iouij verbis vtar) fumina, & aridiuſculas carnes
oſtendunt. Grauior lapſus Cardani eſt, dicentis commune eſſe omnibus Truttis aduerſus flu-

minum curſum ferri;indeque carnem non ſolum ſuauiorem,ſed & ſalubriorem eſſe: Nam neq; Truttæ omnes fluuiatiles ſunt,& lacuſtres,cùm pinguiores ſint,ſuauiores ſunt,non autem ſalubriores. Sũt qui omni tempore bonas eſſe dicunt. Alij Aprili & Maio menſibus potiſſimùm: circa medium verò Octobris quòd tunc pariant,deteriores haberi. Recenter captæ comedi debent. Mortuæ enim pauciſſimis horis ſummam illam ſaporis gratiam amittunt: quoniam ob pinguem illam teneritudinem, quàm ocyſsimè putreſcunt. Coquuntur(inquit Iouius) conciſę in tabellas,in lebetibus lapideis torno fabricatis,ſimplici in aqua,multo ſale indito, aliaq; ſubinde accerſita condimenta penitus aſpernãtur, muſco enim quodam pruinæ ſimili paulò pòſt emiſſo,rubentes pulpæ protinus efflorefcunt,ita vt cùm refrixerint,multò gratiores eſſe videantur. Morus nobilis paraſitus,(eodem Iouio referente) qui plurima eruditaq; in obſonijs pulmenta commentus eſt, Truttam cubitalem in præpinguis capi iure coquendam eſſe cenſebat. Platina conciſam in fruſta ac ſalita,in cacabo, ita vt ſurſum vorſum inciſura vertatur,ex aqua & aceto ita moderatè impoſito,vt neque ſal diluatur, neque plus quàm duobus digitis aqua immineat, coqui debere arbitratur: vbi deſpumaueris, deinceps lento quoad fieri poteſt igne,efferuere: coctam & in pinace extenſam,non nihil exiccari,aromatibus dulcibus inſpergi,ac cum leucophago bene zinziberato comedi, paruam verò exenteratam & bene ſquamatam, integram, hinc dextra,hinc ſiniſtra,à capite ad caudam incidi; inciſuris ſalem indi ac per horas duas inter duas tabulas opprimi. Farina deinde inuolutam in oleo perlentè frigi. Coctam hoc modo ad quatuor, aut quinque dies ſeruari. Quouis autem modo edatur,duræ concoctionis eſſe. Saluianus eo condimento,quod vulgò Acarpionare dicunt paratas,non ſolùm iucundiſſimè ſapere ſcribit,ſed in multos etiam dies ſeruari poſſe. In Malaca Indiæ regione tanta eſt teſte Scaligero Truttarum copia, vt ſalitas ſeruent ad commeatus: Caiuba (inquit) vocant. Geſnerus quoque fluuiatiles è Ticino ſalſas ſe guſtaſſe ait: ſaliri verò ferè capite amputato. Idẽ ex libro Germanico manuſcripto ad mariſcas ſiuè ficus ani, hoc recitat remedium: Spongiæ portiuncula adipe Truttæ madens,certo experimento imponitur.

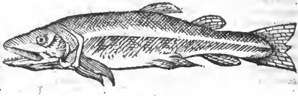
Recētes optimas eſſe. *Apparatus.* *Sale condiri.* *Vſus in medicina.*

DE TRVTTA FLVVIATILI ALTERA. Cap. XIII.

Nomen.

HVCH apud Bauaros(inquit Geſnerus) nuncupatur piſcis boni ſaporis, Truttis nõ nihil cognatus,cùm alias vt pictura oſtendit,quã ad viuum expreſſam Achilles Pyrminius Caſſarus,præſtantiſſimus Auguſtæ Vindelicorum medicus ad me miſit; tum quòd pinnulam illam adipoſam ſimiliter in fine dorſi habet,& punctis variatur: ſicut & icon noſtra,& quæ in libro Bauaricarum conſtitutionum publicato habetur,præ ſe ferunt: in quo etiam menſura huius piſcis proponitur,duodecim aut tredecim digiti; quibus breuior vendi non debeat. Auguſtæ, vt audio hic piſcis vocatur ein Rot,vel Rottle, à colore rubicundo, quæ nomina noſtri Vmblis (vt Sabaudi nominant) lacuſtribus tribuunt. Voracem eſſe aiunt,in cibo Truttis inferiorem. In Carinthia Huchæ rubræ (Rot Huechen) quædam cognominantur in fluuijs,eas Salmoni comparant: carne etiam rubra & boni ſaporis eſſe aiunt,& ſaliri vt inueterentur, ſolere: quod quomodo fiat Baltaſar Stendelius ad finem lib. 4. Opſopœię ſuę Germanicę docet.

Huch Germanorum.

Color.

Colores huius piſcis in pictura noſtra huiuſmodi ferè apparent, Aureolus color paſſim aſperſus eſt, copioſiùs tamen circa branchias & oculos. Pinnæ circa branchias rubicundæ ſunt: cæteræ omnes, ſicut & cauda, fuſcæ & maculoſæ punctis partim nigricantibus, partim aureis. Dorſum fuſcum eſt,vtrimq; ad Indicum vel cæruleum colorem vergens, vbi & punctis nigris creberrimis diſtinguitur. Linea nigra & recta ferè à branchijs ad caudam fertur. Latera media maculis quibuſdam ſubcæruleis per interualla diſtinguuntur. Venter candicat. Circa roſtrum & branchiarum opercula roſeus ferè color,&c. in capite etiam viridis aliqua ex parte. Huchas iſtas quidam icone noſtra inſpecta in quibuſdam Germaniæ locis ali in piſcinis nobis referebant: & in Traga flumine Carinthiæ reperiri; ætatis progreſſu in Salmones conuerti (ſpecie roſtri nimirum) ſicut & lacuſtres Truttæ, quanquam & aliæ Truttæ Salmonum ſpeciem præ ſe ferunt. Hucuſque ille appoſita hac icone.

A DE THYMALLO. Cap. XIV.

SYNONYMA. ETYMVM.

QVI nobiliſſimi huius piſcis ex antiquioribus mentionem faciat, inuenio neminem
pręter D. Ambroſium inter latinos, & Aelianum inter Græcos, qui Thymallum, nō *Thymallus.*
Thymalum, vt Saluianus contendit, appellant, & cur ſic appelletur, vterq; rationem
reddit, quod thymum oleat: vnde Gillius & Rondelet. ipſum quoque piſcem Thy- *Thymus piſcis.*
mum latinè dixerunt. Seruat etiamnum apud Ticinenſes, & in toto penè ſtatu Me-
diolanenſi veteris nomenclaturæ veſtigium: Temalo, Temelo, Temolo, & Temero
appellatus: quas voces nonnulli apud veteres nullam huius piſcis mentionem extare arbitrantes tan- *Temarus.*
quam Latinas protulerunt. Teſtatur Geſnerus fuiſſe qui in Italia Temarum vocatum eſſe conijcie-
bant, qu aſi temerarium, quòd ſtolidus ſit piſcis & facilè capiatur: quibus ipſe non aſſentitur, veri ſimi-
lius ſibi videri inquiens. vel à Thymo, vel à Thymallo detortum eſſe. Apud Albertum & Iſidorum
Tunallus, & Titimallus corruptè ſcriptum reperitur pro Thymallo. Sabaudi Vmbram dicunt: item *Vmbra.*
B Angli: Rondeletius verò & Bellonius alium ab hoc pro fluuiatili Vmbra exhibēt, vt ſubinde patebit.
Germanis Aeſch, vel Aſch vocatur, à colore cinereo (vt Geſnerus conijcit) qui eodem nomine ipſis
indicatur, cùm in hoc piſce minus (inquit) quàm cæteris pleriſque ſquamoſis candidus aut argenteus
ſit, ſed magis cinerens & punctis aſperſus nigris, vt cinis carbonum particulis aut fauillis nigris: At ve-
rò quid ſi quaſi delicatum quempiam piſcem eo nomine vocari dicamus, quo ſcilicet veſcentes, tan-
quam eſca piſces capiantur; nam Aeſch idem etiam eſt quod eſca. Idem Geſn. apud ſuos nomen pro
ætatis diuerſitate immutare ait: primoq; anno nominari Kreſzling vel Greſzling; hocq; nomen Go-
bioni fluuiatili etiam attribui; è quo Thymallum fieri quidam falsò (inquit) putant. Diſcernitur qui-
dem facilè, cùm aliàs, tùm quòd Thymallus vtcunque paruus pinnulam in dorſo poſteriorem paruam
oſtendit, ſicut Truttarum genera; qua Gobio fluuiatilis ſemper caret. Anno ſecundo, ein Knab, ein
Yſer, aut Iſerle. Tertio ein Aeſch. In Rheno circa Scaphuſiam anno tertio vocari quoque intellexit
ein Mittler: quarto demum ein Aeſch, vel Aeſcher, cùm parere incipit. Ex ſuis deniq; piſcatorib. Thy
mallū paruū alio nomine appellare ein Kornling, aut Churling. Angli, non ſolùm Omber, ſed alicubi
etiā à Graylyng nuncupari Turnerus tradit in epiſtola ad Geſnerum. Poloni Lipien, Bohemi Lipan.

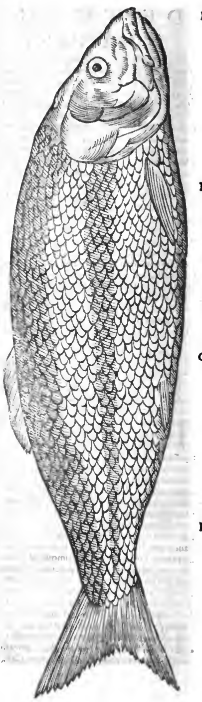
C GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

TRuttacei generis Thymallum eſſe cùm pinnarum ſitus, tùm totius corporis figura indicant.
Eratq; [a] Aelianus Truttis, ſi eas notas ſibi habuiſſet, potiùs quam vel Lupis vel Cephalis, [a] *L. 14. c. 22*
quorum communem & mediam ſpeciem ſimilitudinemq; gerere ſcribit, aſſimilaturus: quā-
quam & his non ſit abſimilis multùm: ſimilior interim Mugili, quàm Lupo. Caput pro corporis ratio- *Caput.*
ne paruum, in acutū tendit. Os aperitur nō longo, ſed quadrato ferè hiatu. Venter eſt prominentiore. *Os.*
Rondel. latiorem, magiſq; ventroſum pinxit, quàm par eſt. Pinnas duas habet ad brāchias, duas alias *Venter.*
in ventre inferiore, à podice vnam. In dorſo prior magna eſt, maculis multis pulchrè varia: infra par- *Pinnæ.*
tim nigris, partim ſubrubentibus, ſuprà rubicundis tantùm. Cauda in duas latas pinnas deſinit. Rōdel. *Cauda.*
corpore ait eſſe cæruleo: Bellonius verò tergus ex liuido in opacum tendere, & Geſner. fuſeum id, vel *Color.*
ſubcinereum facit: At qui hic exprimitur, Rondel. ſubſcribit: fieriq; poteſt, quòd vel loci, vel ætatis
ratione euanet. Lineas per latera rectas habet, quarum quæ ea diuidit à ſuperiori branchiæ angulo *Lineæ.*
ſpineo oritur, & rectà ad caudam defertur: ſunt & aliæ per totum corpus non paucæ, ſingulæq; per ſin-
gulos ſquamarum verſus, non rectæ, ſed innumeris veluti arcubus minimis triangulis vndatę; quod
D veluti operoſum pictores noſtri (inquit Geſnerus) non indicarunt. Obſcurè ſanè & in meo piſce quē
ad viuum depictum in muſæo reſeruo, pictor eas expreſſit. Latera præterea modò pluribus, modò
paucis punctis & lituris nigris temerè aſperguntur. Vidiſſe ſe idem Geſnerus in fine Decembris
aliquando ſingulis tantùm vtrimque ad branchias lituris inſignem ſcribit, aliumque initio Iunij,
vno aut altero puncto vix apparente. Squamæ ex eiuſdem obſeruatione, ſingulæ ferè ῥομβοειδεῖς *Squamæ.*
ſunt, hoc eſt rhombi figuram imitantur. Latera enim (inquit) earum vtrimque, circuli ſegmentum re-
ferunt, ſuprà verò infraq; in cunei acumen tendunt; quod tamen in iconibus ſuis expreſſum negat.
Branchias habet vtrimque quaternas, & vt Bellonius addit, Harengi & Sardinæ modo, ſolidioribus *Branchiæ.*
barbulis obſeptas; quæ etiam ad fauces circa orificium œſophagi aſperitatibus horrent, vncinatiſque
oſſiculis conſtant: Idem Bellonius linguam oſtendere albam ſcribit, dentibuſque carere, imo ne vl-
lis quidem rudimentis eorum præditum eſſe: è contrario Geſnerus pro dentibus, inferius ſuperiuſ- *Dentes.*
que labrum exaſperari, limæ inſtar, introrſum profitetur: & Bellonium haud benè iſtæc exa-
miniſſe apparet: nam aliàs Lauaretum Gallicè dictum piſcem oſſicula ad fauces atque œſophagi

ingreſſum vtrimq; habere ſenis hinc inde denticulis
ait, vt in Themolo communita; cùm alioqui in Thy- E
mallis & in Lauaretis ſuis nihil quicquàm tale repe-
Partes interna. rias. Ventriculum habet mediocrem, inteſtina craſ-
ſiuſcula, pinguedine multa obuoluta, & vt Belſonius
ait, apophyſes plures ex pyloro dependent, à quo ſta
tim ſequitur inteſtinum vnum gracile, rotundũ, quod
ad rectum tendit, in quo excrementa recipiuntur, &
ad anum deferuntur. Idem Bellonius cor tam exi-
guum habere ſcribit, vt ne ineſſe quidem ei credatur.
Splenem Saluianus ſubrubrum facit, Geſner. in ſuo
quem manibus tractabit, ferè nigricare aſſerit. Bello-
nio teſte hic tam magnus eſt ferè in hoc piſce, quàm
hepar, quod in nullo alio piſce (inquit) vnquam vi-
deram; oblongus, rubra pinguedine mixtus. Vnicus
hepati lobus eſt, vt idem Bellonius obſeruauit, ſtatim
vbi gula finit, ſtomachum amplectens. Saluianus fel- F
le carere putat: Bellonius verò tam exiguum id eſſe
tradit, vt vix rudimentum aliquod eius appareat: &
Geſnerus quoq; ſuum Thymallum felle caruiſſe ne-
gat, ſed flaui vel ſubaurei coloris id habuiſſe. Bellon.
folliculum, piſcium natationi accommodatum plenũ
Magnitudo. ſemper vidit, ac per ſpinam delatum. Cùm maximè
augetur, ad cubitalem magnitudinem, teſte Aeliano,
excreſcit: etſi qui crebriùs capiuntur, minores ſint, &
vt Saluianus ait, libram non excedant. Longitudo ad
latitudinem ferè quintupla eſt, cauda etiam compu-
tata, vt Geſnerus aduertit in eo quem manibus tra-
ctans deſcripſit, latus enim erat digitos tres, longus
quatuordecim.

LOCVS. NATVRA. MORES. G

THymallum (inquit Aelianus) Ticinus Ita-
liæ fluuius procreat: non tamen ſolus, ſed
Ticino proximi etiam alij, Atheſis ſcilicet,
Abdua (alias Addua.) Ambra, Padus. De Atheſi te-
a l. 5. Hex. cap 2. ſtimonium extat D.[a] Ambroſij: *Neq; te* (inquit) *in-
honoratum noſtra proſecutione Thymalle dimittam, cui
à flore nomen inuoleuit, ſeu Ticini vada te fluminis, ſeu
amœni Atheſis vnda nutrierit*, &c. In Abdua & Am-
bra pellucidis fluminibus frequentes quoq; eſſe Car
danus Mediolanenſis ſcribit. In Pado rariùs capi aiũt.
Alibi Saluianus capi negat, quod quidem ſi de Italia
loquitur, verum fortè fuerit; nam alioqui in alijs quo- H
que fluminibus capitur, vt in Limago in Heluetijs, &
pleriſque alijs teſte Geſnero, qui ex alpibus oriuntur
fluuijs, ſatis frequentes ſunt: abundatq; ijs Floha Mi-
ſenorum, vt Georg. Fabritius teſtatur. Reperiuntur
& in Rheno, ſed pauci, ſicuti & in magnis alijs flumi-
nibus, quos ex paruis & riuis etiã quandoq; ſubeunt,
vt & lacus quoſdam, Larium, Lemanum, Acronium,
vt idem Geſn. ſe intellexiſſe refert: in quibus tamen
niſi circa ſaxa reperiuntur, præſertim cũ minores ſunt.
Quas aquas potiſſimum ament. In mõtanis & præcipitib. fluuijs, ac riuis magis, quàm
vlli alij piſces Truttis tantùm exceptis capiuntur; pro-
pterea quòd puras, frigidas & ſaxoſas aquas ament,

vnde

A vnde hos piſces, item Truttas Albertus lapidoſos piſces vocauit: cæterùm toto cælo errat, cùm Thymallos marinos piſces eſſe ſcribit alicubi. Viuaces validoſq; piſces eſſe dicunt pro ſua videlicet magnitudine, etiam extra aquam iam captos. Dicunt & auro veſci, quod & de Vmbra fluuiatili ſcribit Rondeletius, & vulgò etiam de alijs quibuſdam piſcibus referunt, inquit Geſnerus, vt Carpione Benaci & Truttis quibuſdam lacuſtribus, quas Vmblas vocant Sabaudi; & Galli de Lauareto ſuo: quibus etiam Emblonem quendam Gallis aut Sabaudis appellatum Bellonius adnumerat in ſingularibus ſuis: ſed ſingulorum (inquit idem) ventriculis diſſectis inſpectiſq; curioſiùs interaneis, non auro, ſed alijs (peculiaribus) cibis eos viuere deprehendi: & rurſus in libro de aquatilibus: Veſcitur (inquit) non auro, vt plerique putant, ſed vt approbat Aelianus, inſectis aquatilibus, deiectamentis, millepedibus, pediculis, caridibus, pulicibus aquaticis ac terreſtribus: ego Scarabæum terreſtrem aliàs in eius ventriculi fundo reperi. Sic ille. Aelianus quidem alia quàm culice (quem Græci Conopen vocant) eſca Thymallum capi negat, vt modò apparebit. Geſnerus tamen fieri poſſe credit, vt minutulæ quædam auri micæ ab his deuorentur, appetentibus fortè propter ſplendorem: ſicut & calculi quidam ſplendentes & arenæ ab auibus (inquit) deuorantur; in primis quidem à Tymallis, qui in fluuijs montanis & auriferis degunt: exiſtimat itaque hos piſces alia ratione χρυσοφάγους, id eſt, auriuoros B appellari, quòd cùm lautiores, maiorique in pretio ſint, obſophagorum quorūdam aurum conſumāt, & loculos exhauriant, qua nimirum ratione alios quoque ἀνθρωποφάγους dictos fuiſſe non ſemel annotauimus. Saluianus piſciculis veſci profitetur, & Volaterrano fidem habendam eſſe iure optimo negat, qui Thymallum non alio cibo quam thymo herba viuere ſcribit: id enim nemo tradit alius, ſed thymum redolere duntaxat. Aelianus: *Piſcem Thymallum* (inquit) *ſic nominatum Ticinus Italiæ fluuius procreat, &c. Eius capti odor non indignam admirationem habet: non enim vt cæteri piſces piſculentum quendam mittit odorem: immò verò exiſtimes te eius gentilem herbam, recentem ex terra lectam manibus tenere. Tanta ſanè odoris ſuauitate fragrat, vt qui eum ipſum non videt, gratiſſimā apibus herbam, vnde nomen duxit, in manu latere putet.* De eodem odore D. Ambroſius: *Neque te inhonoratū* (inquit) *noſtra proſecutione Thymalle dimittam, cui à flore nomen inoleuit, ſeu Ticini vada te fluminis, ſeu amœni Atheſis vnda nutrierit, flos es. Denique ſermo teſtatior, quod de eo qui gratam redolet ſuauitatem, dictum facetè ſit: Aut piſcem olet, aut florem: Ita idem pronunciatus eſt piſcis odor eſſe, qui floris. Quid ſpecie tua gratius? quid ſuauitate iucundius? quid odore fragrantius? Quod mella fragrāt: hoc tu corpore tuo ſpiras.* Saluianus verò nunc quidem Thymallum thymum non redolere ſcribit, verè tamen ſuauiùs quàm piſces cæteros olere: Cardanus tamen Mediolanenſis branchijs thymum olere aſſerit: audioque piC ſcatores noctu præſertim, cùm in ripis ac nauiculis ſunt, ſuaui quodam & ſingulari odore hauſto, Thymallos piſces, priuſquam videant, adeſſe cognoſcere.

Piſces lapidoſi qui Alberto.

Auro an veſcatur.

Cur auriuorus dictus.

Thymum olere.

CAPIENDI RATIO.

RETIBUS (inquit idem Aelianus) *facillimè capitur; non item hamatis eſcarum illecebris, non adipe Suis, non ſerpho* (inſecto aut verme ſimili formicæ vel culici, Geſnerus) *non chama, non alterius piſcis inteſtino, non denique Strombi collo, ſed ſolo culice* (κώνωπι) *improba ſanè beſtiola, & noctes dieſque hominis tum morſu, tum ſtrepitu ſuo moleſta, quod hac ſola delectetur eſca, comprehenditur.* Verùm cùm id nec ſcriptores alij, nec noſtræ ætatis piſcatores aſſerant: nequeatque culex ob ſuam paruitatem hamis affigi; quanta hac in re fides Aeliano (inquit Saluianus) ſit habēda, haud ſcimus: nec etiam Raphaëli Volaterrano ſcribenti: Thymallus ad hamum non accedit, cùm non alium ſanè cibum ſectetur quàm thymum herbam qua viuit: plenè credendum eſt, cùm piſciculos etiam edat, hamiſque & retibus, vt experientia ipſa edocet, capiatur; cæteris quidem anni temporibus rariùs; SeD ptembri verò menſe frequentiùs, propterea quòd eo tempore Venereo ſtimulo agitatus, huc atque illuc imprudenter excurrat. Geſnerus audiſſe ſe refert, Lāpetris minimis, quibus vulgare nomen oculos nouenos tribuit, hamo infixis capi: item à viro ſe erudito nuper cognouiſſe plumis meleagridum pro eſca additis hamo fallī. Quo modo verò callidiores piſcatores ex plumis auium diuerſis anni temporibus diuerſa vermium & volucrium inſectorum genera mentientes, hamis tanquam eſcam addant, recitaui in Trutta.

Culice capi.

Quando magis capiatur.

VSVS IN CIBIS.

RECTA quidem ratione D. Ambroſius, Thymallum cùm in Ticino, tum in Atheſi captum, florem quaſi ex cæteris piſcibus præcipuè eligendum appellauit: Etenim cùm piſcium alij alijs partibus magis commendentur, ipſe vt & Trutta totus & vndiquaque laudari ſolet. Eſſe tamen aiunt, qui interiorem tunicam huius piſcis ceu cibum ſummè Apicianum prædicent. Scribit

Cur flos Ambroſio dictus.

Geſne-

Geſnerus circa Albim fluuium Truttis ipſis præferri ſe audiuiſſe: In Ticino, in Atheſi, in Adu a (inquit Saluianus) captus, (nam qui in Pado capitur, multò inferior eſt,) tenerrimus ac ſapidiſſimus omnium ferè fluuiatilium piſcium cenſetur: vnde non immeritò pluris, quàm quiuis alius piſcis venditur, vbi haberi poteſt. Et maximè Maio menſe, in quo quidem vti rarior capitur, ſic longe ſuauior exiſtimatur. Maiorem nonnulli, minorem verò alij celebrant, alij mediocres præferunt. Iam verò non E
Salubritas. ſolùm ſuauitate commendantur hi piſces, verùm etiam ſalubritate, quandoquidem in puriſſima, ac rapidiſſima aqua degunt, vnde à peritioribus medicis, etiam ægris conceduntur, & præ cæteris aquarum dulcium piſcibus, ſaxatilium marinorum loco in cibum dari poſſe videntur. Quouis modo percom-
Apparatus. modè coquuntur, fricturam tamen ſecundum Platinam magis requirunt. Elixandi in vinum frigidum vtiliter immittuntur. Pinguiores tamen meliùs ſapiunt aſſi, inquit Geſnerus. Saluianus verò maiores elixos, & maximè butyro conditos: minores verò aſſos ſapidiores credi ſcribit. Hic & interanea diſſecto ventre eximi non vult, ſed ſatis eſſe credit, ſi exteriùs ſolùm purgentur; exiſtimans ſelle carere hos piſces, quod tamen Geſnerus negat.

VSVS IN MEDICINA. F

Fellis vſus. IDem Geſner. ex libro Germanico manuſcripto fel Anguillæ, Thymalli, Tincæ & porcelli lactentis commiſceri ſcribit, ad aurium remedia. Hoc enim infuſo, pelliculas rumpi, fluxiones curari, vermes occidi. Multo item piſcatores Ticini accolæ adipem Thymalli teſtante Gillio auribus
Adipis. ſalutarem conditum ſeruant: & Saluianus, ſi pinguedo huius piſcis Maio menſe in vitreum vaſculum coniecta Soli exponatur, id quod ex ea diſtillat, ac in vaſculum reſidet, auribus inſtillatum, grauitatē auditus diſcutere, vulneribuſq; ſalutare exiſtimari aſſerit: Geſnerus verò etiam ex amici cuiuſdam ſui
Sanguinis. teſtimonio, narrare ait piſcatores ad Lemanum lacum, è ſenibus ſe audiuiſſe ſanguinem huius piſcis ſi in aures infundatur, ſurditati prodeſſe, ſi modò viuenti piſci ſanguis detrahatur: ipſe verò non de ſanguine, ſed adipe verum eſſe putat: & quoniam qui Gallicè loquuntur, hoc narrarunt: facili lapſu ſanguinem pro adipe (inquit) accepit, qui auſcultabat: hunc enim Galli Sain, quaſi Saginā vocant, illum ſang. Idem Geſnerus ad oculorum etiam remedia commendari eundem adipem annotauit; cumque aliqua lippitudo, rubor, feruor, aut pterygia vel vngues in oculis apparent, quotidiè binas guttas cum penna inſtillari iubere aliquos, idq; in pueris & equis conſuli. Vidiſſeq; ſe puellam chemoſi affectam, quod malum (inquit) aliquando exanthemata puerorum ſequitur, hoc remedio per ſeptuaginta fe- G
rè dies continuato, (vt quotidiè gutta inſtillaretur,) curatam, rubore mox primis diebus ſublato. Addit inſuper habere, & pharmacopolas apud ſuos hunc adipem; & ab ijs maximè ad oculorum remedia, vt maculæ in eis deleantur, peti ſolere, deinde etiam ad curandas igne vel aqua aduſtas partes. Plinius quidem omnium piſcium adipem oculis ſalutarem facit: Dioſcoridi verò fluuiatilium duntaxat, ad oculorum claritatem inungitur: in quem vlum liquatur in Sole, melq; illi additur.

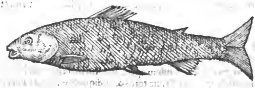
DE VMBRA FLVVIATILI.
Cap. XV.

SAluianus quòd in veterum ſcriptis vnum duntaxat piſcem, eundemq; marinum Vmbræ nomine celebrari videret, attamen apud Auſonium legeret:

Effugiens oculos celeri leuis Vmbra natatu.

Vmbra Auſonij qua. marinam vmbram ſubire aliquando Moſellam, arbitratum fuiſſe poëtam credit potiùs quàm aliquem fluuiatilium piſcium, Vmbræ nomine ab eo celebrari: contrà Rondeletius, & Geſnerus, fluuiatilem à poëta intelligi non dubitant: qui verò is ſit, non H
ſatis inter eos conuenit. Geſnerus enim videns Thymallum Sabaudis Vmbram (vn Vmbre) vocari, & Anglis Omber, Vmbram Auſonij, Aeliani Thymallum eſſe conijcit, eoq; potiſſimùm quòd Thymallum in Moſtella copioſè capi intelligeret: in primis verò abundare, vbi Moſella exonerat in Rhenum, adeo vt vix alij piſces capiantur. Rondeletius verò & ante ipſum Bellonius de Vmbra fluuiatili, & Thymallo

Vmbra Rondel.

A Thymallo ſeparatis agunt capitibus, tanquam de diuerſis ſpeciẽ piſcibus, Rondeletius vtriuſque
iconem lectoribus ob oculos præpoſuit. Bellonius verò Vmbræ iconem ſtudio omiſit, quòd ad Vm-
blam (Vmbram lacuſtrem) proximè accedat. Piſcis eſt (inquit Rondeletius) non ſolùm nomine, ſed *Vmbra Rõd.*
& colore marinis (Vmbris) ſimilis, à quo vtriq; nomen, corpus enim eſt opaci loci modo ſubfuſcum *& Bellonij*
& ſuboſcurum, cubitalem magnitudinem non excedens. Galli Narbonenſes, demptis Monſpelien- *deſcriptio.*
ſibus, Vmbram vocant. Piſcis eſt ex Truttarum genere, Carpioni Italico corporis aſpectu affinis.
Pinnis & earum ſitu à Trutta non differt. Duas itaque ad branchias habet, duas in ventre, ab ano
vnicam, in medio dorſo priorem maiorem, poſteriorem minorem, ſubrotundam & pinguem, ſqua-
mas paruas & maculoſas ſimiliter habet. Carnis ſubſtantiam, parteſq; internas omnes eaſdem habet.
Capite verò à Truttis differt, quo Carpioni (Italico, Geſnerus;) ſimilis eſt: capite enim longiore eſt *Vt à Trutta*
quàm Trutta, ore minore, nec tam hiante, roſtro non acuto, ſed obtuſo, maximè in maxilla inferiore; *differat.*
ſine dentibus, & ſine magna maxillarum aſperitate. Oculis eſt patulis, cornea tunica aurea, pupilla
nigra. Corpus à medio ſenſim gracileſcit, in caudam tamen latiuſculam & pinnam bifidam, latiſſimã
deficit. A branchijs ad caudam linea recta (Hanc in pictura non expreſſit,) per medium corpus pro-
ducta eſt. Branchiæ intus ſunt quaternæ, ventriculus longus & ſpiſſus, pinguitudine quæ lacte candi-
B dior eſt, obductus, à quo multæ apophyſes pendent. Hepar rubet, cui alligata eſt fellis veſica, fel ni-
gerrimum eſt, ſplen longus & niger. Inteſtina ſine gyris vllis ad anum demiſſa ſunt. Veſcitur terra, *Cibus.*
aqua, limo, vnaq; cum his & cum arena auri laminulas haurit: ob id vulgus auro nutriri Vmbram cre-
dit: & reuera in ventriculo & inteſtinis aurum reperiri certiſsimum eſt. Carne eſt ſicca & alba, qualis *Carnis qua-*
eſt Truttarum paruarum caro. Hyeme latet: æſtate cum Truttis capitur: cui cùm in ſucco & ſubſtan- *litas.*
tia, permultiſq; alijs ſimilis ſit, Truttarum generi & tractationi ſubiecimus. Pura aqua maximè dele-
ctatur. Hæc Rondeletius, nulla coloris facta mentione, quem Bellonius non tacuit: totum hunc pi- *Color.*
ſcem ſub ventre argenteum eſſe ſcribens: dorſum verò terſiſſimum habere, ex liuido opacum.

DE BARBO. Cap. XVI.

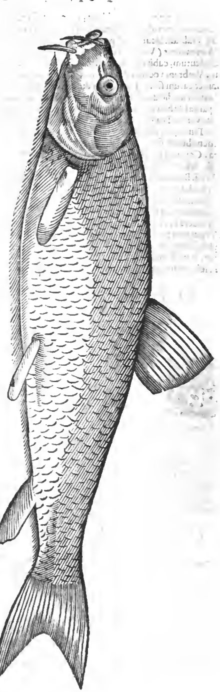
SYNONYMA. ETYMVM.

C CVTACEI illi cirri, quæ barbæ quodammodo ſimilitudine ex vtroq; huius piſcis la
bro dependent, vbiq; ferè terrarum, ei nomen fecerunt. Nobis enim atque Hiſpanis
Barbo appellatur: Gallis Barbeau, Barbet, & Barbario: Flandris Barbe; Germanis *Barbus cur*
Barb, Barben, Barbel, & Barbyl. Saxonibus priuatim Parme, vt Georgius Agricola *ſic dictus.*
recitante Geſnero interpretatur, cùm alibi Cyprinus latus, ſi bene (inquit) memini,
eo nomine appelletur. Idem Geſnerus idem vocabulum primò Illyricum quoq; fa-
cit, ſed mox Illyricè Toporeκ vocari hunc piſcem tradit. Bellonius Myſtum vocat haud incongruo *Myſtus.*
piſci nomine, & Mythum ſiue Myſtum Memphis vocari teſtatur, & Græcorum vulgo Muſtacatum, à *Muſtaca-*
myſtace nimirum, id eſt barbitio ſuperioris labri, nobis hodieq; muſtacchio nuncupato. Alius verò eſt *tus.*
Myſticetus, barbatus nimirum cetus, vt ſuo loco apparebit. Qui ex veteribus huius piſcis mentionem
faciat, præter Auſonium cui Barbus dicitur, inuenio neminem: quod cùm multi ignorarent, alij Bar-
bonem, alij Barbulum, alij Barbellum dixerunt. Albertus etiam Barborum, quidam ineptiſſimè Bal-
bum. Vulgus Mediolanenſe iam adultos Barbos aut Barbaros, minores Balberos, vt Bellonius an-
notauit. Sunt qui cum Mullis marinis piſcibus, qui & ipſi barbati ſunt, turpiter confundunt.

D GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

CORporis figura Mugiles ferè refert, aut Squalos; nam ſi latitudinem ſpectemus, oblongiuſcu-
lus eſt, rotudus, in latera modicè compreſſus. Differt à Mugilibus, quòd pinna quæ in medio *Vt à Mu-*
eſt dorſi, firmiori aculeo innixa eſt: pinnæ ventris magis ſunt flauæ; caudæ pinna rubeſcit; *gilibus dif-*
Roſtro item eſt longiore & acutiore, cartilagineo & pingui. A Squalo etiam perſpicuis quibuſdam *ferat.*
notis differt. Nam cùm in extremo roſtro Squalo ſit os, infra roſtrum in inferiore parte illud Barbus *Vt à Squalo.*
habet; vnde & ſuperior eius maxilla paululum prominet: Labra item longè craſſiora ſunt quàm Squa
lo caputque compreſſius. Poſtremò è ſuperioris roſtri extremo duæ appendices, ex lateribus duæ aliæ
propendent; quibus & Squalus & Mugiles carent, Eſt autem appendicum earum ſubſtantia cutacea *Barba de-*
quidem, ſed mollis, lubrica, teres, ſubrubra. Venter colore eſt lacteo, latera argenteo. Dorſum ex *ſcriptio.*
albo flaueſcit, nigriſque quibuſdam ac paruis maculis conſpergitur. Branchias habet quaternas: qua- *Color.*

rum

rum rima admodum parua eſt: quamobrem extra aquam ſatis diu viuit. Ab ijſdem linea ad caudam porrecta, minus euidens eſt, quàm in alijs. Dentibus caret. Oculi parui ſunt, pupilla nigra, quam ambit aureus circulus. Fel adhæret iecori. Inteſtina in ſpiras contorta, plurima pinguedine oblita. Vterus oblongus eſt & bifidus, ouis innumeris refertiſſimus, cùm prægnans eſt

Pondus. piſcis. Pondere plerunq; libræ vnius, quandoq; duarum, rarò trium. Saluianus ad octo libras excreuiſſe obſeruauit. Bellonius frequenter in Nilo capi teſtatur, ſed quo modo Lucius Italicus

Myſtus Niliacus. (inquit) à Gallico differt, ſic Nili Myſtus à noſtro diſſidet. Noſter enim Myſtus oblongus eſt, & quaſi teres: Niloticus verò craſſo & recuruo eſt corpore: Eiuſdem tamen coloris ſunt: & eodem modo barbis quatuor, ſeu myſtacibus exornantur. Niloticus noſtrum Cyprinum ipſa forma ferè æmulatur: ventrem enim habet expanſum. Tanta craſſitudine in Nilo proficit, vt eũ Mẽphis libras viginti pendentem viderim; quo in loco Mythus vel Myſtus dicitur.

LOCVS. NATVRA. MORES.

IN lacubus quidem etiam naſcitur, ſed cùm multò frequentiùs naſcatur in fluuijs, fluuiatilis potiùs quàm lacuſtris erit dicendus. Scribit Saluianus paucos eſſe lacus qui Bar

Fluuiatilẽ eſſe dicendũ. bis abundent: plurimos verò eſſe qui eis carent: contrà in omnibus fluuijs gigni atque ali: ideoque iure inter ſuos Moſellæ piſces Barbum recenſeri ab Auſonio. Albertus author eſt à piſcatoribus ſibi relatum, oua ab eo cuſtodiri, ne ab alijs deuorentur: additq; ſe obſeruaſſe in cauernis domus ſuæ ad Danubium ſitæ, quotannis poſt æquinoctium autumnale congregari hoſce piſces, tantaq; copia conuenire vt manibus etiam capiantur, ita vt meo tempore (inquit) incolæ loci aliquando decem plauſtra ferè manibus eiecerint. Nam hoc genus piſcis frigus non ſuſtinet: quare ſemper languidus hyeme inuenitur; æſtate verò mundus & ſanus eſt. Hæc ille. Veſcitur algis, co-

Frigus timet. chleis & piſcibus, & ne ſuo quidem ge-

Cibus. neri parcere dicitur. Albertus cada-

ueribus

A ueribus capi quoque ſcripſit. Degunt gregatim, pariũt ineunte æſtate prope litora. Geſnerus ex piſca- *Partus.*
torum obſeruatione, ſub collibus & ripis prominẽtibus libenter verſari aſſerit, & porcorũ inſtar fode-
re, ita vt aliquando in cauernis inhæreant & pereant: pinaſq; eorum ab hirudinibus nonnunquã infe-
ſtari, quas ſaxis affricantes in fundo aquæ depellant, aut rapidiora fluminis loca petant, vt aquæ impe-
tu elidantur. Apparet verò cum Squalis quandam occultã exercere amicitiam, nam quemadmodum *Amicitia*
in quouis lacuum, fluminumq; Barbus, ibidẽ ferè ſemper & Squalus reperitur; ita ẽ cõtrario vbi Squa- *cum Squa-*
lus, ibi ſemper etiam Barbus, vt Saluianus refert. Clauſtra fert, & in piſcinis æquè ac Squalus parit & *lis.*
pingueſcit.

VSVS IN CIBIS.

Hieronymus Cardanus Barbum frequentem Inſubriæ piſcem, vilem eſſe tradit, eſſeque de eo
adagium, quòd neque frigidus, neque calidus, neque elixus, neque aſſatus ſit bonus. Platina *Vilem eſſe.*
quoque inter bonos piſces, vel quouis etiam modo coctos, connumerandos negat. Verùm
B ſi in ſaxoſis & puris fluminibus capiantur, & benè ſapiunt, & teneri ſunt, concoctu faciles, & boni ſucci,
candidaq; & molli carne prædíti, ſed quæ plurimis ſpinis firmata eſt. Gancones labra præcipuè appe-
tunt, vt Geſnerus ait: Circa caput verò pingueſcit. Idem commendari Maio refert ex piſcatorum fide *Quando, &*
circa Rhenum & alia flumina, vſque ad Iulium: apud ſuos probari Auguſto. Saluianus verò ineunte *vbi melio-*
vere ſapidiores quàm reliquis anni temporibus credi ſcribit. Grandiores natu, maiore ſunt in pretio & *res.*
melius ſapiunt, vt teſtatur Auſonius his verſibus:

Tuque per obliqui fauces vexate Sarani,
Qua bis terna fremunt ſcopuloſis oſtia pilis
Cùm defluxiſti fama melioris in amnem
Liberior, laxos exerces Barbe natatus
Tu melior peiore æuo, tibi contigit vni
Spirantum ex numero non illaudata ſenectus.

Cęterum quia mollem & laxam habet carnem, vino feruenti prius imponendum aiunt, quàm eli- *Apparatus.*
xetur: & quia paruas ſquamas habet, Rondeletius cum ſquamis coqui tradit. Cùm aſſatur ex feniculi
vmbella, aut ſaluiæ ramuſculo, acri aceto & oleo, perſæpe irrorari, ſi verò frigatur, arancij mali ſucco
C conſpergi debet. Oua eorũ venenata eſſe dicuntur, vimque nimirum turbandæ alui & ventriculi ſub- *Oua an ve-*
uertendi habere, idq; Maio potiſſimùm tempore, vt Platina teſtatur. Scribit Ant. Gazius, cùm expe- *nenata.*
riundi gratia duos duntaxat de ouis hiſce bolos comediſſet, nihil inde aliquot horis poſtea noxæ per
cepiſſe: demum ſub horam cœnæ plurimam in ore ventriculi ſenſiſſe inflationem, quam vt diſſolue-
rem, (inquit) aniſum ſumpſi, ſed fruſtra. Poſt horam faciem apparuiſſe tanquam in ſyncope, ita vt *Sympto ma-*
aſtantes & admirari, & de mea ſalute timere inciperẽt. Se interim magnam non ſolùm in ſtomacho & *ta ex eſu*
ventre, ſed omnibus membris externis alterationem & inæqualẽ, quandam intemperiẽ in vnaquaq; *ouorum.*
carnis parte ſenſiſſe. Tum ſuperueniſſe paſſionem cholericam, donec infrà ſupraq; ſimul pluries oua
purgarentur, magna cum anxietate & virium proſtratione, & maximo vitæ periculo. Affirmat & Geſ-
nerus quoſdam deguſtatis his ouis ſimiliter ferè affectos ſe nouiſſe, & quendam intra duas horas ab
eis aſſumptis, ſuprà infraq; magna cum anxietate, vehementer exinanitum: Quamobrem ſuadet, vt
oua, cum piſcis exenteratur, ſtatim eximantur, nec vnâ cum piſce comedantur. Rondeletius & Saluia-
nus eſſe aiunt, qui credant, non per ſe ipſa Barbi oua hac malefica vi prædita eſſe, propterea quòd nõ *Oua an ſem-*
ſemper eorum eſum ea ſymptomata ſequantur, cùm conſtet nonnullos innoxiè veſci, ſed eo maximè *per venena-*
tempore malefica fieri, cùm ſalicum (qui ad fluuiorum ripas ſunt,) floribus in aquam decidentibus *ta.*
D veſcuntur. Cæterùm cùm eadem vis, neque ſalicum floribus, neque alijs ipſorum Barborum
partibus, quæ ex iiſdem aluntur, inſit; Rondeletius id idioſyncraſiæ potius tribuendum
putat, quàm manifeſtæ cuipiam qualitati: cui facilè ſubſcribo: Vtcumque
tamen eſt, præſtiterit omnino ouis ijs abſtinere, cùm ſciri ne-
queat, nunquid Barbi appoſiti vel ederint eos flo-
res, vel ab eis abſtinuerint.

DE CAPITONE AVSONII SIVE SQVALO VETERVM. E

Cap. XVII.

SYNONYMA. ETYMVM.

QVEMADMODVM omnium penè locorum piſcis eſt, quo de hîc ſermo inſti-
Cauedano. Capidon. tuitur, ita quoque vbiquè diuerſis appellatur nomenclaturis. Noſtri piſcatores Ca-
uedanum dicunt: Ferrarienſes alijque Padi accolæ Capidonem quaſi Capitonem;
Placentini iiſq; finitimi Cauezalem; circa Larium lacum Cauedum, Caueden, Co-
ueanum, vel potius Caueanum. Quæ omnia nomina à capite facta puto, quando- F
Capito cur dictus. quidem id cum reliquo corpore collatum, grandiuſculum ei contigit: vnde & Gallis
pleriſque vn Teſtard appellatur, & Auſonio inter Moſellæ piſces Capito. Romæ & ſinus Adriatici
accolis antiquo nomine Squaglio, aut Squalo, Venetijs etiam, vt Geſnerus ſcribit, Squadro, quòd ta-
men nomen ad Squatinam pertinere exiſtimo: Tridenti Squaio, & ætate minor Squalloto, Romæ, vt
Bellonius annotauit Cauedo. Galli præterea vocant vn Munier, à molendinis, vt Rondeletius ait, quod
circa eas plurimus ſit. Sed Bellonius Lugdunenſibus vn Muſnier dici ſcribit, quod nomen aliàs Go-
bio fluuiatili altero tribuit. Geſnerus inquirendum proponit, an à Mugile potiùs deductum ſit, cuius
(inquit) ſpecies eſt; Alicubi item in Gallia, & vt Bellonius ait, prouiſoribus aulicis, vn Vilain, quaſi
turpis ac fœdus, à victus nimirum ratione, quia ſtercore, cœno, ſordibuſque alijs delectatur: ali-
cubi denique Calliaſtro, Cenomanis & Andagauenſibus vn Chouan, Anglis ſimiliter Chieuen
vt Bellonius ſcribit, vel vt Geſnerus Cheuijn vel Chei i, item Polards ſi palmum non excedat, ſi paulò
maior, Chius. Carolus Figulus referente Geſnero Germanos ad Moſellam Monne vocare ait, nomi-
ne (vt apparet,) a Gallorum Mnnier, vel (vt Figulus ſcribit) Monnier deducto. Alij Mone (inquit
Geſnerus) ſcribunt ſimplici n. In regione Vueſterica & alibi ein Myn, vel Minvue. Coloniæ, ſi
bene meminit, ein Menechen, id eſt Monachus, quare conijcit Alberto qui Coloniæ vixit, Monachũ G
Monachus piſcis. vocari. Argentinæ eodem teſte nominatur vn Furn aut Forn: quòd nomen (inquit) alij, (vt piſca-
tores circa Acronium lacum) diuerſo piſci attribuunt, quem noſtri (Heluetij) vocant vn Schvual,
nos ſupra Leuciſci ſeu Mugilis fluuiatilis ſpeciem fecimus inter Albos piſces: ſic ille. Ego ſic Trut-
tam alicubi appellari oſtendi. Heluetij Alet vocant, Bauari Allt. Quis modò ſit hic apud veteres
Quis ſit apud veteres. piſcis, alij aliter ſentiunt. Bellonius ab Auſonio Thedonem vocari conijcit, non alio fultus argumento,
quàm quòd ea vox nonnihil accedat ad Gallorum Teſtard. Auſonius verò nihil aliud de Thedone
præter hunc verſum reliquit ſcriptum;

Thedo Auſonij. *Et nullo ſpinæ nociturus acumine Thedo.*

Ex quo faciè de quo piſce ſentiat, conijcere non licet. Ego Rondeletij ſententiam probo qui noſtrũ
Capito Auſonij. hunc piſcem eidem Auſonio Capitonem vocari exiſtimat, cæterùm cùm & marinus ſit Capito ſiue
Cephalus, ad hunc Capitonis nomen apud Auſonium referri non poſſe, vel hinc colligas, (inquit Rõ-
deletius) quòd ariſtis Capitonem abundare ſcribat; id quod fluuiatili, non marino conuenit. Idem
Squalus veterum. Rondeletius eorum ſententiam improbat, qui veterum Squalum eſſe volunt, quoniam Squali nomẽ,
a L. 9. c. 24. vt putat, ſolis Galeis conuenit, à ſqualore & cutis aſperitate. Equidem [a] Plinius cùm cartilagineos &
planos piſces aliquot recenſuiſſet: *Hoc in numero* (inquit, cartilagineorum ſcilicet) *ſunt Squali quoque,* H
quamuis non plani. verùm eo loco alij pro Squali legunt Galei, ex Ariſtotele, ex quo id Plinius tran-
b L. 9. c. 51. ſtulit. neque Rondeletius ſe alio [b] Plinij loco, in quo Squalum circa æquinoctium parere ſcribit, de-
fendere poteſt, quandoquidem & hic ex Ariſtotele tranſcriptus eſt, apud quem Squato tribuitur is
partus: quare & hîc Plinius ex Ariſtotele reſtituendus eſt, eoq; maximè cùm in catalogo ſuo piſcium
quem ordine conſcripſit alphabetico Galeum nominarit ſuo loco, Squali nulla facta mentione, & Rhi
nam ibidem Squatum interpretetur. Apparetque Squali nomen Capitoni marino æquè ac fluuiatili
conuenire: nam cùm ab Ouidio Squalus accenſeatur piſcibus in herboſa arena degẽtibus hoc verſu:

Et Squalus & tenui ſuffuſus ſanguine Mullus,

hoc de marino potius quàm de fluuiatili dixiſſe exiſtimo. Cùm itaque piſcis noſter Romæ & alicubi
in Italia, vt oſtendimus, hodieque Squalus vocetur, eique ex aſſe conueniant, quæ veteres ſuo Squalo
Alburnus Auſonij. attribuunt, quid impedire poſſit, quo minus pro vero ac genuino Squalo oſtendere liceat, non video.
Eiuſdem quoque ſententiæ fuit Saluianus, qui item conijcit ab Auſonio Alburnum vocari inter vi-

liores

A liores Moſellæ ſuæ piſces: ſed Capitonem eiuſdem eſſe, vt cum Rondeletio ſtatuimus, mox patebit. *Albur nus Auſonij.*
Idem denique Galeni Leuciſcum eſſe tradit, qua in re nec aſſentior, neque etiam omnino diſſentior, *Leuciſcus*
cùm rectè inter alios albos piſces recenſeri queat. *Galeni.*

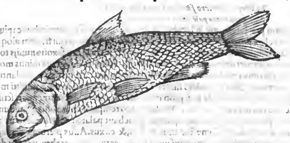
FORMA. DESCRIPTIO.

Fluuiatilis noſter Capito marino Capitoni Mugilibuſque alijs corporis figura ſimilis eſt, quod *Vt à Mugilibus differat.* Saluiano occaſionem præbuit, vt Galeni Leuciſcum eſſe crederet: dorſo tamen minus lato eſt, & compreſsiore corpore. In dorſo item vnicam duntaxat pinnam habet, Mugilum verò genus duas, vnam videlicet in eius medio, alteram inferiùs ad caudam. Mugiles denique lineas quaſdam *Caput.* habent ſubobſcuras à branchijs ad caudam productas, quibus carere omnino Squalum Saluianus ſcribit: Vnam tamen ei lineam eſſe Geſnerus profitetur, ſed quæ leuiter appareat. Idem Saluianus caput ait habere paruum, Rondeletius contrà craſſum & magnum: id quod pleræque etiam vulgares nomenclaturæ indicant. *Dentes.* Rurſus vterque dentes habere negat, Rondeletius os tantùm aſpe-
B rum eſſe ait: Geſnerus verò dentes eius latere in faucibus aſſerit, in maxilla ferè ſemicirculari, ſupernè leuiter aduncos, ordine duplici, exterius quinos, interius binos. Dentes etiam ei tribuit Albertus his verbis: Piſcium omnium dentes valdè acuti ſunt, exceptis perpaucis, qui in lateribus gutturis mandibulas habent, vt piſces fluuiatiles magnis veſtiti ſquamis, Barbellus (at huic ſquamæ ſunt exiguæ) Monachus, & alij quidam. Hi enim habent dentes latos aliquantulum magis ad conterendum cibum, quàm ad diuidendum idoneos: quamobrem etiam omnes æquales ſunt: & ideo natura abſcondit eos in gutture, vt clauſo ore aqua non ſuffocet mandentes hos piſces. Tales autem dentes maximè habet Carpo (Cyprinus) piſcis, hæc ille. Labra ſunt ſatis craſſa. Oculi nigri, in circuitu aureoli; tempora ſubflaua, os rubicundum, branchiæ vtrimque quaternæ, geminæ. Colore totus eſt ar- *Color.*
genteo: dorſum tamen minus quàm venter & latera pellucent. Squamæ ſplẽdidæ ſunt, albicantes, *Squamæ.*
anguloſæ, latæ, cute vltra medium obductæ, minimis variante punctis. Ariſtis in carne multis abundat, quarum etiam in Capitone meminit Auſonius, qui item à ſquamarum magnitudine ſquameum cognominauit, dum canit:

Squameus herboſas Capito interlucet arenas, Viſcere prætenero fartim congeſtus ariſtis.

Geſnerus cùm circa Octobris calendas vnum ouis grauidum, magnum item & præpinguem inſpi- *Partes internæ.*
C ceret, nullas in eo apparuiſſe ariſtas teſtatur, quare vel non omni tempore, vel non omni ætate in ijs reperiri credendum eſt. Ventriculum paruum habet, inteſtina parua, hepar ex albo rubeſcens, fel in medio viride, veſicam geminam aëre plenam, peritonæum nigricans. Circiter libram plerumque implet, aliquando tres & quatuor, aliquando ſed rariſsimè octo aut nouem.

Capito fluuiatilis ſimpliciter dictus.

D

LOCVS. NATVRA. MORES.

Etſi non ſolùm in fluminibus & degat & naſcatur Squalus ſiue Capito, rectà tamen ratione *Fluuiatilem potius quàm lacuſtrẽ eſſe.* fluuiatilibus tanquam fluuiatilem Moſellæ ſuæ piſcibus eum accenſuit Auſonius. Etenim neque in omnibus lacubus, neq; etiam in pleriſque, ſed in paucis tantùm reperitur. Geſnerus præterea maiorem ſuo in fluuio quàm in lacu eſſe refert: & in Rheno quoque magnum eſse: capi item in Lario lacu: in Conſtantienſi nullum, neque inferiore, neque ſuperiore. Bellonius alicubi Cephalum inter Strymonis fluuij piſces nominat: cæterùm marinumne an hunc intelligat, incertum eſt. Clauſtra quoque patienter fert, id quod non ſolùm experientia oſtendit, (dulci enim

Eee piſci-

Lib. 5. de re ruſt. cap. *Viuacitas.* *Cibus.* *Vt capiatur.* *Vbi & quãdo pariat.*

piſcina incluſus creſcit, pingueſcit, & prolem propagat,) ſed & M. Varro his verbis teſtatum reliquit: E *In tertia parte quis habebat piſcinam, niſi dulcem? & in ea duntaxat Squalos & Mugiles piſces?* Seruari diu quoque in pura aqua poteſt: ſed aqua ſæpius mutari debet, & vas ad ſummum vſque non implendum, neque mica panis, nec quicquam aliud in aquam inijciendum: alioqui ſuffocatos mori Rondeletius tradit. Veſcitur cœno & aqua, carne verò abſtinet, vt ex frequenti diſſectione & ventriculi inſpectione idem Rondel. didicit. Geſnerus quoque carnem & piſces attingere negat, ſed ſcarabæis & quibuſdam animalculis, quæ in aquæ ſuperficiè viderit, ſaltu mordicus apprehenſis paſci: quamobrem eum circa Argentinam ab aliquibus perperàm appellari ait ein Muſeſer, quaſi muriuorum: non enim mures ſed muſcas (inquit) captat, & cantharos quibus etiam ineſcatur. Piſcatores hamo inſerunt, vel gryllum campeſtrem, vel acinum etiam vuæ, vel muſcæ genus, quod propterea Altmuggen Heluetij dicunt. Muſca eſt magna, oblonga, nigricans, per hyemem in fluuijs latens, alia ſpecie apparens. Cerebro etiam bubulo delectari ait, eiuſque particulam à piſcatoribus hamo ſubtiliter alligari. In locis littoribus proximis, in fine vêris & ſub æſtatis initium parit. Geſnerus eſſe ait, qui dicunt, Maio menſe parere ab vno latere; ab altero verò poſtea, cùm ceraſa, quæ Amarella noſtri vocant, iam matura ſunt. Piſcis eſt gregalis, minimè ſoliuagus. F

VSVS IN CIBVS.

** Lib. 7. cap. 16.* *Vilis eſt.* *Columella correctus.* *Caro qualis.*

VIlis vbique & plebeus piſcis eſt, ſemperq; Squalus fuit, vt ex Columella clariſſimè innoteſcit, apud quem tamen Scarus perperam pro Squalus ſcriptum eſt. *Harum ſtudia rerum* (inquit) *maiores noſtri celebrauerunt, adeo quidem vt etiam in dulcibus aquis marinos clauderent piſces, atque eadem cura Mugilem Scarumq; nutrierunt, qua nunc Muræna & Lupus educantur.* Scarum autem mendosè hîc legi, Squalumq; reſtituendum eſſe, ex multis (inquit Saluianus) intelligi poteſt. Primùm enim Columella veterum frugalitatem cum perdito ſui temporis luxu comparans, vti Mugilem ac Scarum eadem cura maiores nutriuiſſe, qua poſtea Muræna & Lupus educarentur, ait: ſic hic illos viliores fuiſſe innuit: quod quidem ſicuti de Mugile verè, ſic nullo pacto de Scaro dici poteſt: cùm communi ſcriptorum omnium conſenſu, nobiliſſimus piſcis cenſeatur: vnde Squalum quippe quem vilem eſſe conſtat, reſtituere oportet. Deinde ſi hanc Columellæ ſententiam cum hoc M. Varronis loco, *(Quis habebat piſcinam niſi dulcem? & in ea duntaxat Squalos ac Mugiles piſces?)* in quo veterum laudat parſimoniam, vt qui dulces tantùm piſcinas, & in eis duntaxat Squalos ac Mugiles piſces haberent, diligenter conferamus: quemadmodum ex Varrone ſententiam illam ſuam Columellam tranſcripſiſſe, manifeſtiſſimè cognoſcimus, ita in hoc, vti in illo, Squalum, non Scarum, legendum eſſe, proculdubiò iudicabimus. G Carne quidem eſt candida, ſed inſipida ac molli, & quæ mox extra aquam flacceſſit, plurimis abundans ariſtis; Vtrumque tetigit Auſonius dum canit.

Viſcere prætenero fartim congeſtus ariſtis,
Nec duraturus poſt bina trihoria menſis.

Qui & vbi meliores, & quo tẽpore. *Apparatus.*

Improbantur præ cęteris, qui in lacubus, & in magnis cœnoſisq; fluminibus capiuntur; quamobrem Romæ, quòd vel ex proximis lacubus, vel ex Tyberi afferatur, parui fit, cùm aloqui Tyberinus in ligneis vaſis diu viuus conſeruetur. Contrà in limpidis, paruisq; ac ſaxoſis fluuijs torrentibusq; captus haud omnino aſpernari debet, maximè vbi adoleuit. Maior enim factus minus mollis eſt, vt hic etiã, ſicut de Barbo diximus ex Auſonio in ſenecta præferendus videatur. Cõmendantur apud nos verno potiſsimùm tempore, cùm prægnãtes ſunt: Alij tradunt per totam hyemẽ admitti menſis poſſe, & vêre etiã vſq; ad initium Maij: æſtate non probari. Geſnerus apud ſuos commendari ſcribit menſe Decembri, placereque etiam circa Calendas Octobris, quo tempore vnum ouis grauidum (inquit) reperi: H magnus is & præpinguis erat: oua quoque ſapiebant palato: nec vllæ apparebant ſpinæ. Idem caput in eo præferri aſſerit. Comeſtur aſſus, frictus, & elixus. Aſſus plerumque magis laudatur. Cùm aſſatur, ex fœniculi vmbella, aut ramuſculo ſaluiæ, aceto oleoq; crebro irrorari debet: cùm frigitur acido aliquo ſucco excipi. Si elixari placeat, Geſnerus ſuadet, vt vino frigido imponatur, & cum iam propè eſt, vt ſatis coctus ſit, butyro calido perfundatur. Idem ait eſſe qui hunc piſcem maiuſculum, in tres diſſectum tomos, ad quadrageſimale ieiunium reponant. Rondeletius verò ſale conditum meliorem effici profitetur, & à marino Capitone ſalito vix diſtingui.

DE

A DE CAPITONE FLVVIATILI SIVE SQVALO MINORE. Cap. XVIII.

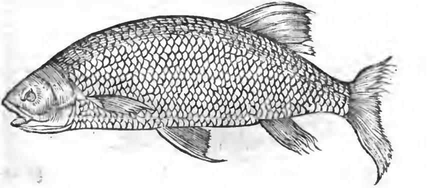
FRequens in fluuijs eſt, (inquit Geſnerus) vulgò nominatu s ein Haſzle, in lacu iuxta Tugium Ganghaſzle, vel communiori nomine Vuyſzfiſch, quaſi albus piſcis: circa Argentoratum Schnotfiſch, quaſi turpis piſcis; item alio nomine Meifiſch, à menſe Maio, quo præferuntur, quod nomen Alauſis, quoque attribui putat. Italicum huius piſcis nomen niſi Stretta ſit (à corpore longiuſculo fortè, & ſtricto, id eſt, minimè lato) in Lario lacu, & in Verbano Giauetta, aliud ſe neſcire profitetur. *Stretta. Giuetta.* Hæc verò cùm ſcripſiſſet, piſcator Lucarnenſis in Verbano vocari ei aſſeruit, Letta vel Aletta. *Letta.* Conijcitque eundem fortè eſſe qui Papiæ Cabacello dicitur. Germanicum Haſzle videtur lepuſculum ſignificare, fortè quòd agilitate ac celeritate natandi lepores repræſentent. Ipſe Cephalos aut Mugiles fluuiatiles minores vocat, quòd fluuiatilem Cephalum ſiue Squalum magis quàm Leuciſcos referat, adeo vt icone opus eſſe neget. *Deſcriptio.* Piſciculi (inquit) ſunt molles, duos aut tres palmos longi, albicantes, per dorſum in vi-
B ridi nigricantes, cauda & pinna dorſi glaucis; cæteris rubicundis: minimè lati. Squamulis tenuibus, argenteis, branchijs ternis. Caro eorum ariſtis referta eſt, vt & Mugilum fluuiatilium maiorum. Ex his qui in fluuio apud nos capiuntur, oculis rubere audio, qui in lacu non item. Obſeruaui poſtea lacuſtres ſuperna oculorum parte flauere. Dentes in faucibus vtrinque conditos habet, vt Capito fluuiatilis, in mandibula curua, exteriore ordine quinque maiuſculos, interius binos minores, omnes ferè in ſummo leuiter aduncos. Parere incipiunt medio Aprili, vel paullò antè. *Partus.* Suo tempore (Maio & Aprili præcipuè, deinde Iunio & Iulio: à Maio quidem menſe etiam Meifiſch alicubi nominantur,) ſatis grati in cibo, & ſalubres habentur. *Vſus in cibis* Aliquando verò vermes eis innaſcuntur, (Ligulas noſtri vocant, Neſtel,) & omnino inſalubres fiunt. Hyeme macri ſunt, ac minimè placent. Fluuiatiles etiam lacuſtribus præferuntur. Elixari debent in vino feruido. Circa initium Nouembris oua in hoc piſce reperi, quę magis quàm piſcis placebant. Hæc ferè ille.

DE CAPITONE FLVVIATILI CÆRVLEO. Cap. XIX.

C IDem Geſnerus Capitonem fl. Cæruleum cognominat differentiæ cauſa, quem Germani, Saxones potiſſimùm Ieſen appellant. Quidam Alauſam interpretantur, ſed malè, quoniam è mari fluuios non aſcendit. *Alauſam non eſſe.* Capitur in Albi, & in Danubio quoque, vbi Ientling vocatur. Cùm Capitone fluuiatili ſimilitudinem habet, ſed colore eſt in dorſo & in aliquibus capitis partibus cæruleo. Præfertur aſſus. Germani ad Viadrum Ieſitz appellant, Marchici ad Viadrum Ieſe ſcribunt: alicubi Bradtfiſch dicunt, hoc eſt piſcem aſſari ſolitum, per excellentiam. Poloni Iaiz vel Ieſien. Hungari Czompo. Non eſt in magno pretio: neutiquam ſalubris, quòd pinguiuſculus ſit, & non ſaxatilium modo friabilis: ſuauis tamen ſatis, quãtum ad guſtum. *Suauem ſed nõ ſalubrem eſſe.* Eſtur frigidus, aſſus potiſſimùm, quamuis & elixus, & alijs modis. Longitudo eius cubitum non excedit, nec latitudo tres aut quatuor digitos. Poſt Paſcha potiſſimùm capitur.

Capito fluuiatilis cæruleus Geſner.

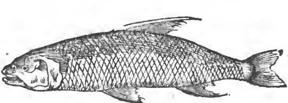
D

DE CAPITONE FLVVIATILI RAPACE EIVSDEM. Cap. XX. E

Coruus. HOc genus Capitonis Miſeni Rappe vocant, id eſt Coruum, vt Kentmannus Geſnero cõmunicata icone ſignificauit, quòd eius volucris inſtar vorax & rapax ſit, quamobrem Geſnerus rapacem cognominauit. *Deſcriptio.* Piſcis (inquit Kentmannus) eſt candidus, argentei ſplendoris, dorſo tamen fuſco & ſubcæruleo. Squamis tegitur latiuſculis, tenuibus, & perſpicuis, quibus pellicula tenuis argentei nitoris ſubſternitur, quæ per ſquamas tranſlucẽs, piſcem veluti argento illitum oſtẽdit, quales etiam cæteri piſces, quos communi nomine albos cognominamus (Vveyſfiſch) apparent. Piſcis eſt longus, craſſus & carnoſus: caro ariſtis plena. Longitudo ad latitudinem quintupla. Dentes ei non in ore, ſed in faucibus ſunt, (vt alijs quoque huius generis) longiuſculi, vtrinque ſepteni è mandibulis prognati. *Partes internæ.* Ventriculus & inteſtina ſimul, piſcis longitudinem non æquant. Reuolutio eorum triplex eſt, ita vt in ſummo ventriculus ſit, inde tenuius inteſtinum incipiens reuolui, duas ſub eo hélicas efficiat. Tegit hæc dextro F latere iecur, (in quo veſica fellis longa conſpicitur:) altero lien. Veſica in eo aëre plena, oblonga eſt, *Magnitudo* vt in Lucio, Cyprino, &c. Maximi qui apud Miſenos capiuntur, ad ſex aut ſeptem libras (XVI. vnciarum) accedunt. Addit Geſnerus ſeſe audiuiſſe branchias molles eſſe, vt in Salmone: pinnas coloris è fuſco punicei. Nomen à rapacitate tulit. Eſt enim veluti prædo vehemens in aquis: nec minus ferè *Voracitas.* quàm Silurus (Glanis) & Lucius, aut etiam amplius, damnoſus eſt vorandis piſcibus: quos dum perſequitur, in ripam aliquando expellit & ſimul etiam ipſe interdum impetu in ſiccum elatus relinquitur. Hic piſcis in Albi naſcitur, non aliũde ſubit, & toto ferè anno (ſed rariùs & per interualla quædam) *Quando pariat.* capitur. A partu valdè augetur & pingueſcit. Parit autem circa annunciationem Diuæ Virginis: quo tempore à ſtationibus ſuis cateruatim procedunt, magni & parui; duobus aut tribus diebus ante aut poſt illum diem: idq; ita fore certum eſt. Quòd ſi nihil impediat, ſexaginta, plus, minus, vno retis tra- *Natura.* ctu interdum capiuntur. Piſcis eſt callidus & extra hoc tempus, quo propter partum gregatim natat, difficilis captu; niſi vel nimij ventorum flatus, quo minus piſcatores & retia trahenda audiat, efficiat: vel aqua perturbata viſum eius impediat: alias enim inter ſcamna, quæ arenæ accumulant, manet nec *Vt capiatur.* facilè retibus includitur. Cæterùm extra pariendi tempus hamo ferè capitur, hoc modo. Quoniam vorax eſt piſcis, Phoxinus aliuſvé piſciculus hamo infigitur, & ſic linea per aquam vltrò citroq; agitur, eo G in loco, vbi huius generis piſces degere coniectura eſt: hi cum piſciculo pariter hamum deuorant & ca- *Optimum et ſuauiſſimum eſſe.* piuntur. Piſcis eſt admodum laudatus & boni ſaporis, tum aſſus, tum elixus. A pleriſq; tamen parui æſtimatur, quòd idoneum coquendi modum neſciant. nam niſi ritè coquatur, ſiue aſſes ſiue elixes, in partes aliquot dilabitur: quòd ſi integrum ſeruare velis, non in feruidam, vt alios pleroſq; piſces ſole- *Apparatus.* mus aquã, ſed ab initio ſtatim in frigidam pręparatũ immittes, vt pariter cum aqua concalfiat: eum condies, ſaliſq; & ad iuris ferè conſumptionem coques. Aſſandum verò, deſquamabis, exenterabiſq; ſimiliter: deinde ſale diligenter conſperges, & perfricabis, & per duas horas in ſale relictum, tandem aſſabis: ita bonus & grati ſaporis piſcis erit. Sunt qui piſces aſſari ſolitos, ſimpliciter aſſent, ouis (aut lactibus) ſolùm non exemptis, & ſaluia inſerta. Alij oua ſeu lactes, cum hepate & liene exempta minutatim concidunt; adduntque multum piperis ac caryophyllorum, ſalem, vuas paſſas minores, vitellum oui. hanc impenſam in piſcem infarciunt, & aſſant, putantq; ita ſalubriores fieri. Hæc Kentmannus ad Geſnerum.

Capito fluuiatilis rapax. H

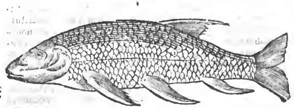
DE OR-

A DE ORFO GERMANORVM, CAPITONE FLVVIATILI SVBRVBRO EIVSDEM. Cap. XXI.

ORFVM Germani vulgò ein Orff, genus hoc Capitonis vocant (inquit idem Geſnerus) quod mihi videre nondum contigit, præterquam Auguſtæ Vindelicorum olim in piſcina quadam, vbi mihi intuenti Cyprini colorē præ ſe ferre videbatur, aqua forte viſum meum mutāte. Ibidem depictam iconem clariſſimus medicus Achiles Pyrminius Gaſſarus mihi communicauit. Dorſo eſt rubicundo, ventre albicante, ſquamis (vt apparet) magnis & latis. Aſſi laudantur, præcipuè Aprili, & Maio mēſibus. Linea à brachijs ad caudam, an probè adeò recta (præter plerorumq; piſcium morem) expreſſa ſit inquirendum. Germanicus liber qui Bauaricas conſtitutiones continet, eadem forma piſcem hunc delineatum proponit, digitos 12. *vel* 13. lōgum, qua longitudine inferiorem capi non liceat: cùm vulgarem Auſonij Capitonem vel nouem digitos longum capere conceſſum ſit: vnde hunc (Orſum dico, qui tamen B ab Orpho marino piſce toto genere differt) ad molem multò maiorem excreſcere coniecerim. In diuerſis Germaniæ partibus aliter, atq; aliter (proximis tamen inter ſe vocabulis) nominatur, Orff, Erſle, Norſling, VVürſling: alicubi etiam Elſt, idem ni fallor. (Apud Hollandos Elſt eſt Aloſa). Intempeſtiuè captum, ſpinulis ſeu ariſtis redundare aiunt. Duorum generum eſſe hunc piſcem audio: aſſatos

Color. *Nomina.* *Genera duo.*

Capito fluuiatilis ſubruber. Orſus Germanorum.

alios carne alba eſſe, qui Auguſtæ vulgò VVeiſſfiſch appellētur: alios rubicunda vel flaueſcente, Truttæ Salmonatæ inſtar. Piſcem Norimbergæ quoq; in Begniza fluuio frequētem eſſe aiunt; præferri genus illud, cuius caro rubeat: in ſuperficie diſcrimē non apparere: ſquamas paulò latiores eſſe, quàm in Thymallo: carnem ſiccam & friabilem, ſalubrem, vt vel puerperis concedatur, minus ſuauem quàm Truttarum. Bellonius quoq; viſa apud me huius piſcis effigie, forma ad Squalum, (id eſt, Capitonem fluuiatilem) cum accedere fatebatur. Piſcem audio lautum & in pretio eſſe; muſcis veſci. Cyprino minus latum eſſe, ſed craſſiorem: nō in aquis fluentibus, nec in lacubus, ſed in piſcinis fermè reperiri, apud Vindelicos & Norimbergæ & alibi. Sunt qui Pigo Picoué piſci Larij & Verbani lacus, eum comparent: & ſimiliter certo anni tempore è ſquamis ceu clauos quoſdam emittere mihi retulerint. Ad Cyprinoſnè igitur magis an Capitones pertineat, iudicandum illis relinquo, quibus in promptu hi piſces ſunt.

C

Caro qualis. *Nobilitas.* *Locus.*

DE LEVCISCO. Cap. XXII.

SYNONYMA. ETYMVM.

D LEuciſci nomen Hiceſio apud Athenæum, omne Mugilum genus comprehendere; Galeno [a] verò piſcem eſſe ſuæ ſpeciei, fluuiatilē & lacuſtrē, ſuo loco oſtendimus. Pro hoc Galeni Leuciſco Salu. Squalum oſtendit, vt dictō eſt. *Ex noſtris quidam* (inquit Gal.) *piſces quoſdam in fluuijs genitos λευκίσκους nominant, rati diuerſos eſſe à Mugilum genere; cætera quidem animal animali ſimile eſt, niſi quòd Leuciſcus paulò eſt candidior, caputque habet minus, & guſtu eſt acidiore.* Quas notas Squalo optimè conuenire itaq; Salu. arbitratur. Fluuiatilis enim eſt Squalus (inquit) Mugili magis quàm cuiuis piſcium ſimilis, candidior tamen, capiteque minori, & ſapore acidiori. Cæterùm quòd Galenus Leuciſcum ait guſtum habere acidiorem (τὴν γεῦσιν ὀξυτέραν,) id mendo non carere Rondeletius probè doctèque docet, legendumque eſſe κεφαλὴν ἔχει μικροτέραν καὶ ὀξυγχοτέραν. Quam germanam eſſe huius loci lectionem ratio ipſa primùm (inquit) ſuadet. Piſces enim omnes qui in aqua dulci gignuntur & aluntur, ſunt inſipidiores. marinis omnibus ſubeſt ſapor quidam acris, nec ita inſipidus. Id declarāt piſces marini qui

[a] Lib. 3. de Alim. fac. *Leuciſcus Gal. Saluiano qui.* *Galeni locus correctus.* *Piſces marini ſapore differunt à piſcibus aquarū dulcium.*

amnes petunt, qui in aqua dulci nutriti permultum guſtu ab ijs diſcrepant, qui in mari capti ſunt. E
His accedit Athenæi authoritas, qui Mugilem fluuiatilem appellatum fuiſſe ait ὀξύρυγχον, his verbis.
Κεστρεὺς δὲ γίνεται μὲν καὶ θαλάττιος, καὶ ὁ λιμναῖος, καὶ ποτάμιος. οὗτος δὲ καλεῖται ὀξύρυγχος, id eſt,
Oxyrinchus. *Mugil quidem eſt marinus & lacuſtris & fluuiatilis, hic autem vocatur Oxyrynchus.* Saluian. certè Squa-
lo fluuiatili acidiorem ſaporem, quàm lacuſtri tribuit, qualem tamen in neutro reperias. Quamobrem
cum Rondelet. & Bellonio Leuciſcos nominabo alios quoſdam albos piſces, quorum alterum, vul
Leucorinus gus Græcorum hodieque Leucorinum vocat, teſtante Bellonio, quanquam haud certò ſtatui poſſe
putem, hicnè an prior Rondeletij Leuciſcus, reuera Leuciſcus Galeni ſit dicendus, cùm quæ de
Albicilla. Leuciſco ſcribit, non paucis albis piſcibus attribui poſſint. Leuciſcum Bellonius Latinè Albicillam,
Albicula. vel Albiculam dici poſſe putat; Bellouij Leuciſcum præuertam. Is Inſubribus Streiam vocari ſcri-
bit, idemque nomen iconi appoſitæ præfixit: ſed in deſcriptione ipſum piſcem (Leuciſcum) Streia
vocato longiorem & anguſtiorem eſſe dicens, alium à Streia eſſe innuit; & alicubi Ferrarienſi-
Alburnus Auſonij. bus Stregiam vocari etiam ait illum piſciculum, qui eruditorum iudicio Alburnus Auſonij cenſetur.
Eſt tamen piſcis Italicum nomen (vt Geſnerus annotauit) Strigio, Strilato, & Stria, quo (inquit) cir
ca Tridentum Germanicè etiam loquentes vtuntur; factum fortè à ſtrijs rectis, quibus inter ſquamas
Strigilis. diſtingui videtur, vt ipſe Bellonius ſcribit. Grapaldus Italus Strigilem nominat piſcem, eumque F
inter veteribus ignotos recenſet; ſed quoniam frequenter per hyemes capi tradit, non alium, puto,
Vindoſa. intelligit, quàm quo de hoc agitur: Gallis Vandoiſe vocatur; Alberto Vindoſa, Ligeris accolis, vt
Santonibus & Pictonibus vn Dard, quaſi iaculum aut ſagitta, quòd ſagittæ modo ſe vibret: Monſpe-
lienſibus teſte Rondeletio Sophio, Lugdunenſibus Suiffe; accolis lacus Biſtonij, cuius aqua partim
dulcis, partim ſalſa eſt, Lilinga, Anglis Daces, Illyrijs Aukley: in Germania circa Argentinam ein
Ex Geſnero. Lauck, Heluetijs diminutiua voce Laugele, quo nomine Gelenius dici conijciebat (inquit Geſnerus)
quaſi λεύκιλλον, id eſt Albiculam, tanquam olim ſic appellaſſent Græci, & ab ijs mutuati eſſent Ger-
mani. In quibuſdam Heluetiorum lacubus, vt iuxta Tugium & Bielam Vuinger vocitatur, vt à Sa-
baudis circa Neocomum Vengeron. Diuerſus tamen ab hoc piſcis eſt Vangeron in Lemano dictus,
cui Heluetij a rubore pinnarum nomen poſuerunt. Bielenſes etiam Onhopt, id eſt, acephalos nomi-
nant hos piſces: amputatis enim capitibus ſiccatos aliò venales mittunt: Cùm minimi denſis agmi-
nibus natant, Heluetijs Seelen, id eſt animæ dicuntur. Acronij lacus accolæ nominibus variant; Gra-
ſig Lindauiæ vocant: Vberlingæ Laugele; Conſtantiæ dùm parui ſunt, Zienfiſche vel Graſing: adul-
tiores, Agonen, Agunen, Lagenen. Aiunt enim piſciculos eſſe vix longiores palmo, ſquamoſos, qui-
bus multi abſtineant, quòd circa latrinas paſcantur: ſuo tempore tamen commendari. Aeſtate (in- G
quiunt) innaſcuntur eis vermes, quos vulgus ligulas (Neſtel) nominant, quo tempore inſalubres
habentur. Oua gerunt vſque ad Iunium, deinde pariunt. Non ſolùm autem inter ſe, ſed cum illis
etiam piſcibus latis lacuſtribus, quos Heluetij Rotten vocant, & cum Scardulis ſiue Cyprinis latis
coëunt, vnde piſcis genus enaſcitur, inter vtrumque parentem medium, ein Drittfiſch. Sed alius eſt
Agonus in lacubus Italiæ, & Germanicum nomen Graſing cauendum ne quis cum diuerſo fluuiatili
piſciculo confundat, quem Greſz, Greſzling, vel Kreſzling nominant. In Dunenſi Bernenſium
Heluetiorum lacu Blavvling, id eſt, cæruleus hoc genus Leuciſci dicitur: noſtri longè aliud lacuſtre
tantùm genus ſic vocant. Glyſſen à ſplendore factum, commune eſt piſcibus illis qui vulgò dicuntur
Laugelen aut Svvalen. Hæc ferè ex Geſnero.

FORMA. DESCRIPTIO.

Squama. SSquamis medijs tegitur, quæ lineolis diſtinctæ ſunt. Nonnulli cum priore Rondeletij Leuciſco
confundunt, ſed corporis (inquit hic) latitudine differt, roſtroque eſt acutiore, alioqui pinnis, H
earum numero & ſitu ſimilis eſt. Romani piſcatores à Squalo, teſte Bellonio, non diſtinguũt:
neque enim adeò exactè piſces fluuiatiles, vt Galli, internoſcunt. Etenim Leuciſcus aſpectu multò
Vt à Squalo differat. hilarior, quàm Squalus, minoribuſque ſquamis contegitur. Albo colore nitet, & veluti inter ſqua-
mas ſtrijs rectis interſtinguitur. Caudam bifurcam & pinnas albas profert, neque ita latas, vt Squa-
lus. Hic præterea Leuciſco maior euadit. Alburnus eidem ſimilis eſt Leuciſco; tamen eſt paulo latio
Vt ab Alburno. re corpore, & ſquamis elatioribus, ac labro inferiore meliùs infarecto. Eſt etiam nonnihil diſcri-
minis in linea, quæ vtrinque corpus interſecat: ſiquidem Leuciſco non tam arcuata eſt, quàm Al-
burno, & Alburnus rotundiori corporis compage conſtat, ad Cephalum magis accedente. Bello-
nius nulla ait habere dentium rudimenta, verùm fortaſſis haud diligenter inſpexit; Geſne-
rus namque in faucibus vtrinque mandibulam curuam quinis armatam denticulis reperit, vt
Magnitudo in Ballero. Albertus vtrinque mobilem in faucibus mandibulam habere ait. In Pado (vt
Geſnerus obſeruauit) dodrantem nunquam excedit; craſſitie ferè æquali per totum corpus, à
capite

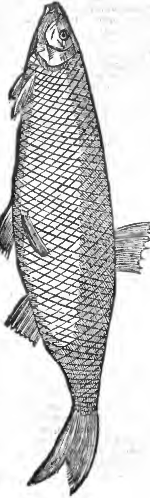
A capite ad vſque caudam. Os aperitur in oblongum, nec prominet mandibula ſuperior. Addit item Geſnerus apud ſuos paulò maiores capi in fluuio quàm in lacu; longiuſculos eſſe, non latos, Haſelis *Color.* non diſſimiles ſpecie, paulò breuiores, ſi bene meminit. Dorſi colore eſſe fuſco, flauo, & viridi ferè permixtum eſſe. Pinnas albicare, vel nihium ruffi admixtum habere, lineam qua terminatur laterum color inſtar iridis reſplendere ex flauo & viridi calore. Rondeletius quoque ex fuſco partim viridem eſſe, partim flauum dicit, vētriculumq; habere paruum, hepar magnum, & in hoc fellis veſicam: deniſque multum pingueſcere. Pro Rondel. icone poſui quam primò expreſſam habebam, & ſi for- *Vilis eſt.* taſſis minus exactè, qui exactiorem volet vel ipſum, vel Geſnerum adire poterit.

Leuciſcus ſecundus Rond.

B

C

D

V S V S I N C I B I S.

Piſcis hic (inquit idem Rondeletius) eiuſdem generis piſcibus, ſcilicet Mugilibus fluuiatilibus non admodum præſtat, neq; ab antiquis etiam ſi verus eorum Leuciſcus eſt, cæteris præfertur. Quare falsò id Galeno attribuit Bellonius, Leuciſcorum magnam copiam condiri ſolere, atque in magno haberi pretio. De Leuciſco enim vnico tantùm loco agit Galenus, ex ijs eſſe, inquiens, qui ſale condiuntur, & qui lacuſtris eſt, ita conditum ſeipſo meliorem effici: quicquid enim in ſapore eſt mucoſi, & vitus reſipiens, id omne abijcere: meliorem verò eſſe recentem diutius in muria ſeruato. Teſtatur Bellonius huius piſcis nondum prouecti magnum numerum vêris initio capi, modicoq; ſale conſperſum atque exiccatum, Byzantium deferri, vendiq; Maio, Iunio & Iulio mēſibus. Eorum capturam maiorem fieri ex Epiri lacubus, Venetoſque his maximè vti, ad ſeq; nauibus adferri curare, & eodem vocabulo cum Epirotica lingua, quæ Scou- *Scourancæ.* ranicos dicit, Scourancas nominare: quæ cùm Leucorinis (inquit) maiores ſint: ambo tamen piſces ſale conſperſi & fumo infecti atque exiccati, ad exteros mitti vt noſtri Harengi ſoreti, conſueuerunt. Sic Bellonius. Geſnerus commendari ſcribit Aprili & Maio mēſibus, Februarioque non inſuaues inueniſſe, quo tempore *Quãdo meliores.* lactes in mare pleni erant, eodemq; menſe à ſuis lau- dari. In Italia quidem hyeme in primis capi. Veru to- *Apparatus.* ſtos, ſale, aceto, oliuo, pipere & cinnamomo conditos Grapaldus laudat: & Rondeletius denique molli ſuauique carne eſſe tradit, & pinguedinem eius aurium doloribus ſuccurrere, & cum felle eiuſdem permiſtam *Fellis vſus medicus.* oculorum caliginem abſtergere.

DE

DE LEVCISCO ALTERO, SEV PRIMO ROND. Cap. XXIII. E

SYNONYMA.

HÆC Leuciſci ſpecies, quàm Rondeletius ſuperiori præpoſuit, in Italia Laſcha, vt ipſe & Bellonius etiam teſtatur, dicitur, quo nomine alij Alauſam intelligunt, ſed quæ Laccia potius nominatur. Circa Larium & Verbanum lacus, Trull, vel Troy dicunt, teſte Geſnero, Placentini Agullam, Mediolanenſes Oladigam, teſte Bellonio, alij Ocradigam, ſiue Oradigam, alibi Doradam, quod in eo tractu huius caput aureo colore fulgeat, Galli Gardon, à verbo Gallico garder, eò quòd ſeruari facile ſit in vaſculis aquatilibus per longum tempus: à Monſpelienſibus fortaſsè Siege, nonnihil enim (inquit Rondeletius) diuerſus eſſe videtur: ab Anglis Roſcies, Heluetijs, ein Svual: circa Acronium lacum, ein Fürn: & à rubro oculorum colore: ein Roteugle, quaſi rubioculus, aut erythrophthalmos, vt Figulus interpretatur: Polonicè Ploezicza. Bellonius Sargum Sargonemúe, Ariſtoteli vocari poſſe contendit his verbis: Cùm Gardonum iſtum (inquit) vbique prouenire & Cephalum Sargoni formam retinere videam, facilè quidem in eam ſententiam inclinaui, vt Gardonum, ſeu Laſcam crederem Sargonem Cephalum ab Ariſtotele vocatum eſſe. Nam cùm duo potiſſimùm ſunt Mugilum marinorum genera, Cephalus & νῆστις, id eſt ieiunus, (vt Dorioni placet) reliquæ ſpecies fluuiatiles aut lacuſtres eſſe cenſentur: quo in numero ſunt Sargones Cephali, latiore forma quàm alij præditi: vnde Sargi, vel (vt Theodoro placet) Sargones vocati ſunt. Hæc ille, cuius profectò hanc ſentẽtiam minimè probo; Sargum enim ſiue Sarginum inter marinos Mugiles, qui fluuios ſubeunt, recenſeri ab Ariſtotele, ſuo loco oſtenſum eſt. F

Sargus Ariſtotelis qui Bellonio.

FORMA DESCRIPTIO.

Color.

CApitoni ſiue Cephalo fluuiatili corporis aſpectu, pinnarum numero, ſitu, figura, ſquamis ſimilis: ſed capite eſt minore, corpore latiore. Dorſo cæruleo, ceruice vireſcente, ventre candido, oculis flaueſcentibus. Dentibus caret. Imo palato oſſa habet. Bellonius ad Cyprini magnitudinem vnquam accedere negat: aitq; corpore quàm Squalus, compreſſiore eſſe, & magis recurto, pinnaſq; habere ſubrubras, paruos item Gardonos pinnam caudæ longiorem exerere quàm Leuciſcum: (ſic vocat piſcem proximè præcedentem,) & antequam in extremum pinnæ (quæ bifurcata eſt) deſinat, rotundari: Latiuſculis ſquamis contegi, ipſoq; capite magis ad Leuciſcum quàm ad Squalum accedere. Oblongius & paulò craſſius habere corpus, quàm Abramis, ac denique tergore eſſe magis quàm Squali nigricante & auri colorem referente. Icon hæc noſtra eſt, minus tamen exactè quam à Rondeletio facta. Eam ſequens pagina dabit. G

LOCVS. NATVRA. VSVS IN CIBIS.

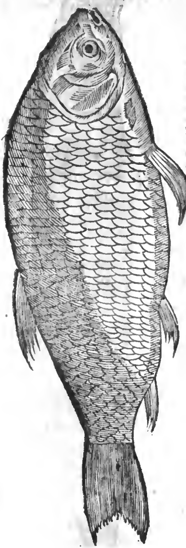
Valetudinis integræ typus. *Partus.* *Oua.* *Apparatus.*

TEſtatur idem Bellonius in Ambra Melignanum alluente numeroſè hunc piſcem capi: ſed & Peruſinum Italiæ lacum, omnium longè delicatiſſimos proferre. Alacris eſt & viuidus: vnde Galli (inquit Rondeletius) valetudinem integram deſignare volentes, hominem Gardone ſaniorem eſſe dicunt, quod ex piſcis iſtius agilitate & actionibus ſumptum eſt, non ex ſucco. Partum aiunt inchoari Aprili, & pergere vſq; ad medium Maij. Scribit Geſnerus, vulgò omnes huius generis piſces oua habere & fęminas eſſe credi. Oua ſolidiuſcula & ruffa habere, eademque multis in cibo grata eſſe: laudari ipſum piſcem antequam pariat, Ianuario, Februario & Martio, & tota etiam hyeme mediocriter, eſſe qui Aprili quoque & Maio commẽdent: denique haud inſalubrem exiſtimari: ſed elixari debere in vinum feruidum immiſſum. Rondeletio tamen carne eſt molli, fluxili, parum nutriente. H

DE

A

Leuciſcus Rondel.

B

C

D

DE OXYRINCHO RONDELET.

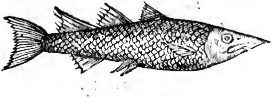
Cap. XXIV.

OXYRINCHI nomen perquàm polyſemum eſt. Diphylo apud Athenæum Mugil eſt, fluuiatilis,idem,vt Rondel.inſinuare videtur, cum ſuperiori Gallorum Gardono: Straboni, Aeliano,alijſque inter Nili piſces recenſetur:eidemque Aeliano rubri maris quoque piſcis eſt, ac denique maris Caſpij, vt in Sturione dictum eſt. A quibus omnibus differt (ni fallor) Oxyrynchus iſte Rondeletij,Antuerpienſibus Hautin vocatus,roſtro longo, tenui & maximè acuto, vnde Oxyrynchum rectè à ſe appellatum fuiſſe putat: niſi mauis (inquit) Sphyrænã fluuiatilem vocare, quia marinæ Sphyrænæ roſtrũ ſimile habet, ſed molle & nigrum. Sqamis mediocribus tegitur. Pinnas in dorſo tres habet, inæquali ſpatio à ſeſe diſtantes: totidem in ventre habet, quot Barbus. Quærendum nunquid idem ſit,qui Friſijs Snepel appellatur, à Scolopace aue, puto,quam Snepam dicunt; Galli verò a roſtri proceritate beccaſſam. Geſn. in Albi fluuio quendam quoque piſcem Sneppelfiſgen vocari tradit, ſed a ſuperiori diuerſum, paruum nempe, & candidũ, Capitoni fluuiatili ſimilem.

Nominis ratio.

†

Oxyrinchus Rond.

DE CORVO NILOTICO. Cap. XXV.

QVAMVIS inter Nili piſces memoratos cùm à Srabone, tùm ab Athenæo, Coruus non recenſeatur, hocq; marino piſci, quo de ſuo loco dictum eſt, debeatur, attamē cùm hoc nomine iſtiuſmodi piſcis miſſus ſit, atq; adinſtar auis eiuſdem nominis, ater ſit, nomen immutare nolui. *Deſcriptio.* Corporis figura Mugilibus ſimilis eſt, ſed caput pro corporis portione (longum enim dodrantes duos) paruum. Maxilla inferior ſuperiore breuior. Pinnæ ad branchias, vtrimque vna, breues: in tergore vltra medium alia oblonga: in ſupina parte à podice alia: in ventre vna; de Piſce hoc quod præterea dicam, non habeo.

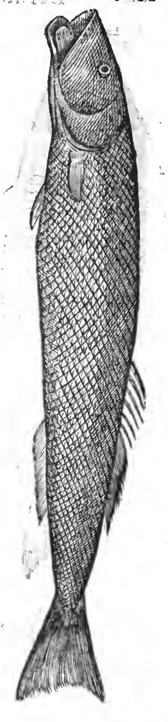
DE NASO ALBERTI MAGNI. Cap. XXVI.

SYNONYMA. ETYMVM.

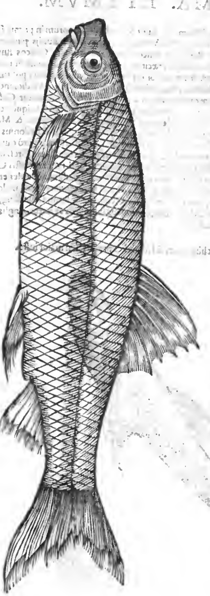
A PECVLIARI oris figura, ſeu (vt Alberti verbis vtar) à naſo valdè craſſo) Germani hîc exprimendum piſcē Naſen, Heluetij Naſzen quaſi Naſum appellant, niſi quis Naſonē (inquit Geſnerus) aut Naſutum (cum Adamo Lonicero) dicere malit. *Naſus. Naſutus. Simus.* Et quia labrū ſeu roſtrum ſuperius craſſum, ſimum obtuſumque habet, Latinè Simum & Græcè Σιμὸν dici poſſe putat, cùm eodem nomine piſcē inter Niloos legimus, nempe vt & fluuiatiles quidam Mugiles ſiue Leucisci à roſtri acumine Oxyrynchi vocantur: ita hunc ab eodem ſimo craſſoque, Simum & Pachyrinchū, rectè vocari poſſe. *Pachyrynchus.* Circa Tridentum Saueij vulgò dicitur duabus ſyllabis. Galli & Itali multi (vt putat;) nomina eius cum Capitonis fluuiatilis (cui aliquo modo ſimilis eſt,) confundunt: vt ſunt Villain, Cheuena, Muſiner. Mihi nuſquam in Italia viſus eſt. In Rheno inferius, vt circa Coloniam, Maxrill appellari credit, ſed Adamus Lonicerus de Macrilla & Naſo ſeorſim agens, diſtinguere videtur.

GENVS.

Coruus Niloticus nigerrimus

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

Genere Squalo ac Leuciſcis fluuiatilibus adſcribendum eſſe, & corporis totius figura indicat, & Albertus quoque atteſtatur, Monacho, hoc eſt, Capitoni fluuiatili ſimilem eſſe inquiens, ſed tenuiorem, naſo valdè craſſo. Et Geſnerus eſſe tradit, qui fluuiatilibus Barbis hunc piſcem comparant, quod ad corporis ſpeciem: aliquos piſcibus Erſien vulgò dictis apud Germanos. Ipſi verò ſpecie, ſquamis & colore Capitonem fluuiatilem referre videtur: ſed ad eam magnitudinem (inquit) non perueniunt, (Lonicerus duorum triumuè palmorum magnitudine eſse ait) & oris formam peculiarem habent. Venter eorum intrinſecus nigerrima membrana ambitur: vnde ioculari nomine Germani hunc piſcem, ſcribam cognominant. Os modicè deorſum vergit. Lapidem habet in capite teſte Alberto. *E Leuciſcorum genere eſſe.* *Magnitudo* *Scriba cur dictus.*

LOCVS. NATVRA. VSVS IN CIBIS.

Capiuntur in fluuijs & riuis. libenter enim in riuos aſcendunt, inquit idem Geſnerus, in lacum nō veniunt, niſi ad initium eius tantùm, præſertim vêre. Albertus Danubij piſcem eſſe ait, & aquarū in Danubium influentiū. Cœno & ſpurcitijs veſcitur. Caro alba & laxa eſt, ſpinulis referta, vt & Capitonis & aliorum multorum fluuiatilium, præſertim circa caudam. Verno tempore præferuntur & pingueſcunt. Apud Heluetios tamē Nouembri menſe laudantur: ſi modò vnquam laudandi ſunt. Nam caro eorum ſemper laxa & inſipida eſt: quamobrem aſſare eos potius quàm elixare coqui ſolēt. In Rheno præſtantiores habentur. In libello quodam Germanicè vulgato de piſcibus, Februario & Martio & cum ſalices ſtillant, eos præferri legimus. Hæc ferè Geſnerus. Lonicerus Barbatulorum (Barborum fluuiatilium) pœnè guſtu eſſe ſcribit. *Cibus.* *Caro qualis* *Apparatus* *Quando meliores.*

DE GOBIO FLVVIATILI Cap. XXVII. E

SYNONYMA. ETYMVM.

DE Gobijs mariuis ſuo loco dictum eſt. Sunt & fluuiatiles, quorum in primis Dorion apud Athenæum meminit, ac fortaſſis Ariſtoteles, Gobiones in fluuijs pingueſcere etiam cùm ſcribit: quamuis Bellonius priſcos tam Latinos quàm Græcos fluuiatilis Gobij meminiſſe neget, Ariſtotelisq; præcitata verba de marinis, non de fluuiatilibus intelligenda eſſe profiteatur. Idem Bellonius vulgus Italicum ad mare poſitum nullum putat agnoſcere Gobionem fluuiatilem ſub nomine Gobij: Mediolanenſibus verò Vairon vocari ait, quod nomen Latinæ originis videri à varietate factum arbitratur Geſnerus, quòd varius & vbique rotundis nigris maculis ſit diſtinctus piſciculus. Romanos denique negat piſciculorum minutorum vllum habere diſcrimen, ſed omnes ſimul commixtos vendere & Morellos vocare aſſerit. Gallis notiſſimus eſt, Goulon dictus, Lugdunenſibus Goiſon, vel (vt Bellonius ſcribit) Goiſor, Germanis Gob teſte Rondeletio; Carolus Figulus ſcribit ein Gobe, Geſnerus verò qui multas recitat Germanicas nomenclaturas, hanc non habet. A noſtris (inquit) vocatur ein Greſzling, ab alijs Kreſzling, Greſz, Kreſſen, Bachkreſſen: à quibuſdam Grundele, quod nomen noſtri Cobitidi barbatulæ Rondeletij attribuunt. Vterque piſcis forſan circa fundum ſeu vadum aquæ degere ſolet, vt ab eo Germanicè Grundele, id eſt Fundulus (ſic & Belgæ vocant) vt recentiores quidam loquuntur, denominetur, in ſuperiore noſtri lacus parte Grundelin, ab accolis Albis fluuij Grundling, aliquibus Lüteſſer, quaſi anthropophagus, quòd cadaueribus, hominibus ſubmerſis veſcatur. Anglis Goiô, vel, vt alij ſcribunt, Gougeon, Gogion, Gudgione. F

Vairon quaſi varius. *Locus. Fundulus.* *Anthropophagus.*

Gobius fluuiatilis à Geſnero meliùs quàm à Rondel. expreſſus, ſed maior iuſto.

G

A FORMA. DESCRIPTIO.

E Singulis labiorum angulis appendix veluti barba perbreuis propendet, vnde Auſonius Barbi iubas æmulari cecinit. *Barba.*

Tu quoque flumineas inter memorande cohortes Gobio, non maior geminis ſine pollice palmis,
Præpinguis, teres, ouipara congeſtior aluo Propexiq́, iubas imitatus Gobio Barbi.

Geſnerus exactiſſimè ſic deſcripſit: Gobio noſter (der Greſzling) quem nuper captum in lacu, inſpexi, mẽſe Ianuario ouis grauidus erat: barbatulus cirris ſingulis in angulis labiorum perbreuibus Pupilla oculorum nigra, ambitu candicante. Maculæ à capite caudam verſus per media vtrinq; latera nigricantes, rotundę, magnæ proportione, circiter decem, ſingulæ deinceps digeruntur: & ſimiliter per medium dorſum. Cauda etiam maculoſa eſt & dorſi pinna. Veſica bifida, magna proportione. Longus eſt plerumq; quinque aut ſex digitos. Fel habet ſubuiride, caudam bifurcam. Os cùm aperitur, rotundum & veluti è præputio ſe exerens, deorſum nutat. Lapilli in cerebro perexigui ſunt. Hæc ille: Squamis tegitur paruis. *Maculæ.* *Cauda.*

B LOCVS. NATVRA. VSVS IN CIBIS.

Q Vamuis ab Auſonio fluuiatilibus accenſeatur, in lacubus tamen quoque capitur. Degit in fundo & cæno, vnde Fundulos quibuſdam vocari etiam diximus. Veſcitur muſco vel alga, item arenulis, & hirudinibus minimis lacuum. Creditur cadauera hominum ſubmerſa depaſci, vnde nõnulli anthropophagũ dicunt: quæ res alijs fortaſſis anſam præbuit, vt ex cerebro equorũ procreari dixerint, quo quidem in aquas abiecto veſci à ratione non eſt alienum, nam & Bellonius teſtatur caluarijs bubulis in aqua proiectis oblectari, eiuſq; gnaros Ligeris accolas, caluarias eas ſtudioſè adſeruare, iiſdemq́; in Ligerim immerſis Gobios allicere, vt facilius eos poſtea capiant. Idem teſtatur Rondeletius. Capiuntur autem facilè & magna in copia (inquit Geſnerus) circa ripas lacus noſtri retis genere, quod Stoſzbären appellant. Aliquando bis aut ter anno pariunt. Æſtate vermiculis quibuſdam in ventre vitiari dicuntur, teſte Alberto. Rondeletius carne air eſſe molli inſipida, vires nonnunquam reſipiente: falliq; medicos qui Gobiones fluuiatiles ægris apponi volunt, his eam ineſſe ſucci bonitatem exiſtimantes quam Galenus in marinis commendat, ab hiſce enim illos hac dote multum ſuperari. C Cænum aliquando reſipiunt. Author de natura rerum ſalubriores eſſe ait, vbi aquas arenoſas in nutrimentum habent. Et Geſnerus elixum ſatis ſolidum eſſe teſtatur, nec contemnendum in cibo. *Cibus.* *Cerebro delectari.* *Pariunt.* *Caro qualis.*

DE GOBIONE FLVVIATILI ALTERO SIVE CAPITATO. Cap. XXVII.

SYNONYMA ETYMVM.

C Aput huic piſciculo pro corporis ratione maximum eſt, vnde Tridenti Capidono, quaſi Capito, & in Gallia Chabot & Teſte daze nuncupatur: vnde & recentiores quidam Capitonem vocarunt, quidam Capitellum, quidam Capitatum, quæ nomina cum & alijs piſcibus conueniant, Geſnerus diſtinctionis gratia & perſpicuitatis, Gobionem fluuiatilem capitatũ nominauit: atq; in diuerſis Italiæ locis aliter, atq; aliter nominari, D Scazon vel Scazion circa Comum, (Bellonius Mediolanenſibus vocari ſcribit vn Scatzot.) Maieron Veronæ, Marzon Vicentiæ: (Michael Sauonarola Marſiones dixit, quamuis codex impreſſus Manſiones habet.) Botto Cremonæ, (Mediolanenſes teſte Bellon. etiam Bot dicunt, hinc Botulũ Grapaldus appellauit,) alibi Iouians quaſi Gobianos, alibi etiam Lagiono, circa Neocomum Sabaudicè Chaſſo vel Chaſſot, iuxta Tholoſam Caburlaut, Cenomanis vn Muſnier teſte Bellonio, qui item Romanis Miſoris nomine appellari ſcribit. Germanicè Gropp inter Heluetios, Cop vel Kop in Carinthia, Kaolrapp in Franconia: alicubi Mul, circa Tridentum (qua parte Germanicè loquuntur,) Tholiman. Saxones & Miſeni à capite, quod ferè globi inſtar rotundum habet, ſed compreſſum, varia ei nomina fecerunt: Keuling, Kulinger, Kulheit, Kaulheupt. Anglicè à Bulhed, à capite taurino, quaſi Bucephalum dicas, nempe ob magnitudinem, non ſimilitudinem formę. Nam Bul Anglis taurus eſt: niſi fortè corruptum hoc nomen eſt à Saxonico Kulheit, hoc eſt Rotunditas. Alibi à Gulle, vel à Myllerſthombe, hoc eſt Molitoris pollex. Illyricè Glauoche, id eſt, Capitatus, Polonis *Capito.* *Capitellus.* *Capitatus.* *Gobio fluu. capitatus.* *Botulus.* *Ex Geſnero.* *Bucephalus*

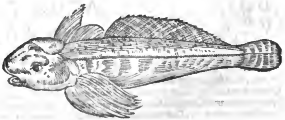
Boitus Ariſtot. Glouuacz. Rondeletius & Bellonius hunc piſcem volunt Ariſtoteli Βόἶτον vocari,(Geſnerus in ſua E æditione βοἶτον legi ait,duabus ſyllabis, in codice nuperrimè Aureliæ edito ex bibliotheca Iſaaci Caſauboni βοἶτος legitur,prout Rõdeletius & Bellonius ſcribunt,Gaza κόπτος vel κόττος legiſſe videtur, nam Cottum reddidit.) Cæterùm cùm Philoſophus de hoc piſce tantùm ſcribat, [a] quòd in fluuijs ſub ſaxis ſtabuletur, quod huic ſoli minimè competit,id puto pro affirmato definiri non poteſt. Accedit quidem ad hoc vulgare nomen Bot,quod tamen inde fluxiſſe non puto,ſed ſic vocari vulgò,quòd Bufonem qui Botto vulgò nominatur, patulo ac deformi oris rictu referat.

[a] *Lib. 4. Hiſt.cap. 8.*

FORMA. DESCRIPTIO.

Caput. Piſciculus eſt Ranæ piſcatrici ſimilis, ſi parua magnis (inquit Rondeletius) conferre licet, corporis figura & colore. Capite enim magno eſt, lato, & depreſſo: oris magno hiatu,ſine dentibus:ſed pro ijs labra inſtar limæ aſpera habet: pinnas binas ad branchias,rotundas & ambitu *Pinna.* pulchrè criſtatas:duas alias inferius paruas,longiuſculas,albicantes in medio ſummi ventris:aliam ab ano ad caudam:in dorſo quoq; geminas,non ſingularem, vt Rondeletius ſcribit, qui aliam fortè ſpeciem (inquit Geſnerus) nobis ignotam vidit: nam & cauda quam ſuo attribuit Cotto, proportione F multò longior eſt,quàm in noſtro. Ex his dorſi pinnis breuior,quæ capiti propior, altera longior caudam verſus,quam tamen non attingit:idq; in fluuiatili & lacuſtri genere ſimiliter. *Oculi.* Oculi ſurſum ſpectant. *Branchia.* Branchias quaternas habet, hepar magnum ſine felle. Si corpuſculum ſpectes, ventriculũ magnum. Fœmina ouis immodicè turget, quæ in pectore in globos collecta geminas veluti mamillas præ ſe ferunt, & membrana veſtiuntur nigricante. Lapillos in capite habet. Qui in lacubus degunt, (vt *Magnitudo* Tigurini lacus exemplo oſtendit Geſnerus) non ſolùm magnitudine inferiores ſunt fluuiatilibus: rarò enim vltra digiti medij longitudinem excreſcũt; ſed ſpecie etiam differũt,etſi vulgus fortè non diſcernat. Nempe colore magis albicant,cùm illi nigriores ſint.(Corpus varium eſt,partimque albicantibus partim fuſcis punctis, & maculis & iam nigricantibus tranſuerſis diſtinguitur.) Spinulis circa branchias pluribus & acutioribus, breuiſſimis tamen illis,& viſum penè latentibus horrent: quibus digiti etiam,ſi retrò ducas, configuntur. Pupilla oculorum aliqua ex parte pulchrè vireſcit, & gemmæ inſtar reſplendet,præſertim ad ſolem. E lacu in fluuium non migrant: neque fluuiatiles in lacum. Guſtus etiam ſuauitate fluuiatilibus longè ſunt deteriores. Icon quam dedimus Geſneri eſt,diuerſa nonnihil ab ea quam Rondeletius exhibuit, pinna dorſi ſingulari & cauda penicilli inſtar longiuſcula: vnde ſuſpicari licet,aliud genus Cotti circa Monſpelium haberi. G

Cottus Geſner.

H

LOCVS. NATVRA. MORES.

Fluuiatiles iſti piſciculi in riuis montanis præcipuè, aut frigidis, & fluuijs quanquam rapidis ac præcipitibus capiuntur. Deliteſcunt libenter teſte Alberto ſub lapidibus & inter ſaxa. Idem *Fundula.* piſces quidam (inquit) cauernas ſibi faciunt in arena,alij in luto, & extra eas non emittunt niſi os, vt puram aquam frigidam attrahant, reddantq; per branchias: vt piſcis ſimilis apud nos Anguillæ,quem Quappen vocant, & ſimiliter ferè piſciculi parui, quos Fundulas nominant,& alij quidam parui magnis capitibus. Sic ille pro poſterioribus Capitatos Gobios intelligens. In aquæ fundo non tam natare aiunt,quàm ſubito impetu,teli inſtar ſe vibrare,& quò volunt eiaculari & traijcere,magis *Cibus.* quàm vlli alij piſces. Creduntur carniuori eſſe: nam & à ſe mutuo etiam deuorari eos certum eſt. *Partus.* Parere incipiunt menſe Martio, ferè cira feſtum paſchatis.

CAPIEN-

A

CAPIENDI RATIO.

CApiuntur (inquit Geſnerus) naſsis per fluuios præſertim in lacu, longiſſimis retibus, quæ propter vmbras lacuſtres minores fiunt, & ad paſſus circiter quadraginta demittuntur. Fuſcina etiam in fluuiorũ ripis feriũtur à piſcatore, qui ocreatus circumit, & lapidibus cautè leuiterq; motis, eis inſidiatur, nempe interdiu: nam nocte ad lunæ ſplendorem latibula ſua relinquunt, vt facilè feriantur, nec opus ſit lapides dimoueri. In riuis montanis & hi & alij piſces, qui inſunt, nullo negotio affatim capiuntur, ſi diuertantur, ita vt aluei ſine aqua relinquantur. Idem Geſnerus teſtatur, legibus piſcatorijs licere, eos capi in flumine à Calendis Nouembris vſque ad Paſcha: extra verò illud tempus, nec retibus, nec fuſcina, neque alio modo licere: hamo autem nunquam. Naſſis vti permiſſum eſſe, à die D. Marci vſque ad exitum Maij, non arctiùs tamen contextis, quàm vt Gobij capitati euadere queant. *Leges de Gobijs capiendis.*

VSVS IN CIBIS.

ANdræas Matthiolus piſciculos eſſe ſcribit non modò coctu facillimos; ſed & ori ſuauiſſimos
B atque gratiſſimos, præſertim cùm ouis turgent. Hæc enim in his & pinguia & copioſa ſunt, *Oua commendantur.* guſtu verò (inquit) ſuauiſſima: ideoq; ſolertiſſimos piſcatores, horum fœturam obſeruantes, non minus expiſcandis ouis operam nauare quàm piſcibus ipſis. Idem Matthiolus iecur etiam eorum maximam cum palato inire gratiam ſcripſit: *Iecur.* id quod non Gobijs iſtis ſed Thriſſijs Muſtelarum generis conuenire Geſnerus oſtendit. Sunt autem teſte item Rondeletio carne molli, quamuis duram eſſe Albertus inquiat. *Caro qualis.* Geſnerus à veſcentibus capita reijci tradit, quòd ſpinis tantùm cuteq; ſine pulpa conſtent, apud ſuos quoque in delicijs haberi, propter ſaporis bonitatem, ſed fluuiatiles duntaxat, lacuſtres non item, idq; circa brumã & Ianuario menſe potiſſimùm: eſſeq; qui à Calendis Decembris vſque ad Calendas Aprilis eos cõmendent: alios verò circa Calẽdas Februarij optimos facere & *Quando meliores.* paulò pòſt vſque ad eundem terminum. Elixari debẽt in vinum calidũ impoſiti, non diu & tandem aceto *Apparatus.* modico affuſo ad eius ferè conſumptionẽ coqui. Placẽt etiam frixi. Alexander Benedictus in curatione inexplebilis auiditatis: Iuuant (inquit) etiam piſciculi recentes in cibo, fluuiatiles, Gobijs marinis ſimiles, ac præpingues auiculæ. Et in libro de peſte: Saxatiles piſces omnes à noſtris medicis maximè probantur, inter quos à magnitudine capitis Foroiulienſes noſtri Capitones vocant. Verùm hi propriè ſaxatiles non ſunt, quod Michael Sauon. etiã animaduertit, de nutrimento ex piſcibus ſcribens: Me-
C dici veteres cùm piſces paruos ſaxatiles laudant, non videntur mihi de Marſionibus (ſic hos piſciculos *Marſiones.* vocat) ſentire, vt quidam interpretantur. Marſiones.n. carent duabus conditionibus, vnde piſces boni cõmendantur. Nam & mucilaginoſi ſunt, & parũ exercẽtur, cùm in locis petroſis iaceãt ſub lapidibus.

DE ASPERO PISCICVLO, GOBIONI PERSIMILI, RONDEL. Cap. XXVIII.

ROndeletius hunc piſciculum ſuperiori Gobio perſimilem à maxillarum aſperitate, aſperum cognominauit, atque Lugdunenſibus Apron appellari propter ſquamarum aſperitatem, Rhodanoq; peculiarem, *Nominis ratio.* cæterùm non quouis eius loco, verùm in ea ferè parte reperiri, quæ inter Viennam & Lugdunum interiecta eſt. Piſciculus (inquit) eſt capite latiore, quàm Gobio, in acutum deſinente: *Deſcriptio.* ore medio, dentibus caret: ſed maxillas aſperas habet, foramina ante oculos. Colore eſt rufo, maculis nigris latis, à dorſo ad ventrem obliquè *Color.* deſcendentibus variato.

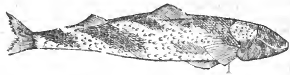
D Aſper piſciculus Rond.

Pinnas ad branchias & in ventre ſimiles cum Cottis habet, ſed in dorſo diſſimiles: duæ enim ſunt à ſeſe ſeiunctæ. Vulgus ait piſciculum hunc auro veſci, quia arenam, cum qua nonnunquam auri laminæ ſunt, haurit. Carne eſt ſicciore quàm Gobio. Altero loco pictum piſcem è Danubio Iulius Alexandrinus præſtantiſsimus Ferdinandi Auguſti medicus ad Geſnerum dedit, qui ſuſpicatur ferè eundem eſſe cum ſuperiori. Forma quidem tota & ſingulæ fermè corporis partes (inquit) in vtriuſque pictura conuenire videntur, niſi quòd pinna ab ano in noſtra icone nulla eſt, pictoris fortè incuria. Nulli enim piſcium, opinor, hæc pinna deeſt. Rondeletius Lacertum peregrinum ſuum ſine ea pinxit, quam Saluianus eidem addidit. Bellonius in ſola

Tænia hanc pinnam ſe non reperiſſe mihi retulit. Piſcis quem exhibemus, **Germanicum nomen eſt** E Zindel: vel vt alij ſcribunt, Zindc, Zindel, Zinne, Zingel. Vngari Kolcz appellant. Icon ad me miſſa, *Color.* digitos XII. longa eſt; quam longitudinem in hoc piſce mediocrem eſſe audio. Colore eſt, partim è fuſco ruffeſcente; partim nigris maculis ſatis magnis per interualla diſtinctus: quarum aliquæ à dorſo ad ventrem (qui cinereus eſt,) obliquè tendunt. Oculis color Indicus: & aliquid ſub eis rubri. Audio eum ad libræ pondus (id eſt, vnciarum XVL) accedere: (alij etiam trilibrem fieri retulerunt,) caudã adeò duram habere, vt vix amputari poſſit: pinnas in dorſo aculeatas in capite Percæ inſtar. (icõ noſtra pinnas molles, non aculeatas, præ ſe ferre videtur.) roſtrum acuminatum; carnem candidiſſimam. Sunt qui forma & colore Cani marino comparent: alij Lucio, præcipuè quidem capite: Abſq; F ſquamis eſſe aiunt, inſtar Anguillæ. (Rondeletius Aſperum ſuum a ſquamarum aſperitate vulgò Gallicè Apron dictum ait.) Lautiſſimum eſſe addunt ſimul & ſaluberrimum, omnium Danubij piſcium, ita vt vel puerperis apponatur, & diuitum duntaxat menſas oneret: quod equidẽ miror, ſi ſquamas nõ *Locus.* habet: ferè enim omnes qui ſquamis carent, minus ſalubres exiſtimantur. Ferunt eum Danubius & Tibiſcus. In Danubio prope Boſoniam magna eius copia capitur. Viennæ etiam non deeſt; & in Bauariæ fluuijs, vt Iſara, & Loiſaca: hic quidem è lacu Ammelſee fluit in Rachelſee lacum, & inde rurſus in Iſeram fluuium. In piſcinis ſeruari non poteſt. Eiuſdem piſcis effigiem illi quam dedimus, ſimilem, coloribus tantùm diuerſam (ventre & pinnis albicantibus) Raphael Seilerus Iuriſconſultus doctiſſimus, comes Palatinus, clariſſimi Auguſtanæ reip. archiatri Geryoni filius, ad me miſit: in qua ſimiliter nulla ab ano pinna, nullæ ſquamæ apparent.

Piſcis Danubianus.

DE COBITIDE FLVIATILI EIVSDEM. Cap. XXIX. G

Nominis ratio. IDEM Rondeletius fluuiatilem hunc piſciculum antiquis, qui de fluuiatilibus parum fuere ſoliciti, indictum, Cobiten (cobitidem) fluuiatilem nuncupauit, quòd marinæ (inquit) perſimilis ſit: cùm alioqui neque ſitu neque numero pinnarum cum marina conueniat; quare ſimilitudo iſthæc ad Cobitidem barbatulam potiùs pertinet: adhæc Cobitis marina læuis eſt, vn & Barbatula; contrà ſquamoſus quo de loquimur, piſciculus eſt, niſi figura exhibita nos fallat, quod quidem ſuſpicari licet. Ipſe enim Gallis Loche franche vocari aſſerit, vel quòd totus læuis ſit & aculeis careat; vel quòd mollior ſit & ſalubrior: quamobrem Cobiten fortè hunc piſciculum (inquit Geſnerus) vocat, quod ad Go *Locus. Color.* bionem fluuiatilem Auſonij accedat, non ad marinam Cobitin. Degit in riuulorum & fluuiorum ripis, digitali magnitudine, roſtro ſatis prominente. Corpus flaueſcit, & maculis nigricantibus notatur, ſubrotundum eſt & carnoſum. Pinnæ duæ ſunt ad branchias, duæ in ventre, vnica ab excrementi meatu, vnica in dorſo. Geſnerus cum hoc piſcitio idem putat, vel ſaltem ſimillimum, ſuis Ryſerle nuncupatum; Digiti (inquit) lõgitudinem paruum excedit, colore per dorſum è cæruleo vireſcente, per latera & ventrem candido. In Silo torrente capitur ad Tigurum circa lapides: & ex eo Limagum amnem H ingreditur, inter lautos piſciculos habitus. Rondeletio ſuus Cobites carne eſt humida & viſcida: ſi in aqua ſordida & cænoſa nutriatur, pingueſcit, ſed multò inſalubrior redditur. Pro Cobite Rondeletij nos aliam iconem dedimus, eiuſdem ni fallor, piſcis.

A

DE COBITIDE ACVLEATA. Cap. XXX.

SYNONYMA. ETYMVM.

VARIIS in Italia venit nomenclaturis paruulus iſte piſciculus, quem Cobitidem alteram vocauit Rondeletius. Mediolanenſes enim teſte Bellonio Vſel dicunt (nomine à Muſtella detorto, vt Geſnerus conijcit, ideoque latinè circumloquendo Muſtelam fluuiatilem paruam imberbem nominari poſſe exiſtimans; imberbem autem ad differentiam barbatulæ, de qua mox.) Placentini & Permenſes Gouſangle; Lodenſes Zedole, Ferrarienſes Squaiolam, alij Morellam, Romani Locham: Galli verò non ſolùm Loche, ſed etiam Percè, quòd cùm riuulorum indiginæ oblongo tereti ac lubrico ſunt corpore, *Muſtela fl. parua imberbis.*
B petras videantur perforare, (inquit idem Bellonius,) Duos enim habent in branchijs aculeos, vtrinque vnum, ad caudam ſpectantes, dentium ceraſtis longitudine, quibus ſeſe impellunt, vt minima inter lapides foraminula ſubeant: quo ferè ſenſu circa Vincentiam Venetorum in Italia Foragua dicitur: quòd reticuli illud genus, quod vulgò Gua appellatur, ſi includatur, & foras euadat, egredienſq; veluti perforet. A Sabaudis circa Neocomum & Bielam, Mort pierre, ſimiliterq; à Germanis Steinbeyſz aut Steinbyſſer appellatur, hoc eſt, vt Albertus interpretatur, mordens lapidem: qua pariter ſignificatione Græcè non ineptè Dacolithum dixerimus: attamen æquè aptè Cobites oxyrynchos dicetur, à roſtro quàm in præcedente & ſubſequente acutiore. *Foragua. Mordens lapidem Dacolithus. Cobites oxyrinchos.*

FORMA. DESCRIPTIO.

PIſciculus eſt (inquit Albertus) eodem calore quo Fundula. Non eſt autem rotundus, ſed quaſi columnalis compreſſus, & habet ſpinam acutam iuxta os, qua cum recuruato capite vulnerat manum ſe tangentis. Bellonius quoq; & Rondeletius aculeum in operculis branchiarum vtrinque vnum habere tradunt.[a] Albertus branchijs ipſum carere omnino ait; cuius errorem detegit nu- *Color.*
C per Georg. Fabritius, qui parua foramina circa oculos eis, ſicut in Lampredis ineſſe obſeruauit, teſte Geſnero, qui piſciculum eſſe ait exilem ſeu tenuem, & oblongum, Fundulo (de quo mox) ſimilem, paulò longiorem: nam quatuor aut quinq; digitos æquare ſolere: maculoſum, capite acuto & deorſum vergente. Rondeletius ſpinam internam duram quàm in præcedente rigidiorem eſſe monet, ideoque inter edendum moleſtiorem eſſe: ſæpius verò etiam icthyopolas parum cautis imponere & pro læuibus vendere, cæterùm impoſturam inter edendum facilè deprehendi.

[a] Lib. 2. de anim. tract. 1. cap. 7.

Cobites aculeata Rond.

LOCVS. NATVRA. MORES. VSVS IN CIBIS.

D DEgit in aquis fontanis & riuis præcipuè. Ex his verò migrans cùm alios fluuios, tùm Albim maximè ſubit, vt Geſnerus refert, qui & apud ſuos nullum aut certè rariſſimum eſſe ſcribit, circa Argentinam verò frequentem, & ex Georgij Fabritij teſtimonio in Miſena optimos capi in Mulda prope Doblam oppidum: in herbis, algis & cęno degere, atq; inde victitare. Maio menſe cum Fundulis parere; aliquando vel bis vel ter. Roſtro lapidibus mordicùs ſe affligere, & aliquando vaſis etiam, licet æneis, quibus in foro piſcario à mulieribus (inquit) inijciuntur, ita vt ſugere videantur. Eſſe quando complures gregatim hærentes inueniuntur. Retibus anguſtis (id eſt, quorum peranguſtæ ſunt maculæ) capi cum alijs piſciculis circa ripas fluminum. Bellonius piſciculum eſſe ſcribit admodum viuacem. Eidem delicatiſſimus eſt: contrà inſinuare nobis videtur Rondeletius incautis pro læui Cobitide obtrudi inquiens, fraudemque edendo detegi: & Geſnerus viliſſimos vocat, carne tenaci, Fundulis multò ignobiliores. Aprili menſe & Maio minus improbari: præferri grauidos: frigi debere butyro: Miſenos circa bacchanalia & Martio menſe eos commendare, antequam migrent, quòd tum ouis grauidi ſint: præſtantiores apud eoſdem non in Albi, ſed in Mulda capi. *Cibus. Partus. Vt capiatur Caro qualis Vbi et quãdo meliores.*

DE COBITIDE BARBATVLA. Cap. XXXI.

SYNONYMA. ETYMVM.

Nominis ratio.
** Lib. 7. de animal. tract. 1. c. 8.*
Fundula.
Fundulus.
Muſtela fluuiatilis minima.

RONDELETIVS exiguum hunc piſciculum Cobitidem barbatulam vocauit, à cirris tenuibus, è roſtro barbæ modo pendentibus, quemadmodum in Barbo: Bellonius * Lochiam pinguem, Albertus Magnus ſecutus vel Italicam vocem Fondola, vel Germanicam Grundlen vel Grundelin, Fundulam, recentiores potius Fundulũ, Carolus Figulus etiam Grundulum, Germanici ſcilicet vocabuli imitatione, à fundo aquæ, vbi degere ſolent. Geſnerus Muſtelam fluuiatilem quoque vocari poſſe exiſtimat, adiecta minimæ differentia. Muſtelam enim marinam (inquit) quodammodo refert, corporis F
longitudine, læuitate, barbulis. In Heſſia vel alicubi in Germania vocatur eodem Geſnero teſtante ein Moëſz vel Moſz, Brabantis Muſc: Sueuis, cùm adhuc tener eſt, & recens natus. Sengle vel Sengele: Polonis Kielb vel Slyſs, Bohemis Mrzen; Angli Gallicum nomen retinent, à Loche.

FORMA. DESCRIPTIO. DIFFERENTIÆ.

Color. *Pinna.* *Barba.*

INdicis digiti craſſitudine eſt (inquit Bellonius) quinque digitos longa (pinguis Lochia) tota puncturis ſeu punctis diſtincta: notaſque in tergore & lateribus habet, nunc grandes, nunc paruas ac nigricantes, quibus ipſa etiam quodammodo pulla apparet; ſed ventre eſt candido. Pinnam vtrimque vnam in lateribus gerit: item in ventre duas: in tergore verò ſummo vnam admodum paruam: item ſub cauda ad anum alteram. Pinna caudæ rotunda eſt: reliquæ omnes, obtuſæ & latæ.

Cobites.

Cirris quaternis (vtrinque) duobus (Barbi modo) tanquam myſtacibus G
inſignis eſt. Os habet paruum ſub longo naſo: eiuſque inteſtinum ſtatim à ſtomacho (quem hepar fouet) rectà per ventrem ad anum ducitur. Fel dextro hepatis lobo adſutum: Lienem inſignem, & rubrum habet. Cor ſub branchijs, ſuo pericardio obuolutum. Oua ſingulari veſicula, vt alijs piſcib. bicorni folliculo concluſa. Hęc ille. Duo genera eſſe huius piſciculi Geor. Fabritius Geſnerum in epiſtola monuit; vnum commune, quod in delicijs habetur, & inſigni magnitudine apud ſuos (Miſenos) capitur in Flohi amne: alterum & tenuitate corporis, & colore & ſapore diuerſum, quod à ſaxis nomen eſt conſecutum, Steinſmirlin.

Duo eius genera eſſe.

LOCVS. NATVRA. MORES.

Quo loco gaudeat.

LImpidis ac ſaxatilibus locis gaudent, vt Adamus Lonicerus teſtatur: Geſnerus verò apud ſuos circa ripas etiam, & in cœno degere ſcribit. Ipſe tamen Fundulum cùm circa ripas ſtagnan- H
tes & paluſtres degit, peculiariter ſuis Moſzgrundel, id eſt Fundulum cœnoſum vocári paulò antè dixerat, & Albertus quidem in eiſdem locis verſari ait, non tamen inde nutrimentum capere arbitratur. Piſces quidam (inquiens) cauernas ſibi faciunt in arena; alij in luto, & extra eas non emittunt niſi os, vt puram aquam frigidam attrahant, reddantque per branchias, vt piſcis apud nos ſimilis Anguillæ, quem Quappen vocant: & ſimiliter ferè piſciculi parui, quos Fundulas nominant: & alij quidam parui magnis capitibus. Hinc etiam eſt quòd plurimi capiantur in riuis, è quibus flumina maiora ingrediuntur. Capiuntur autem vêre præcipuè Februario, Martio, Aprili. Geſnerus medio Maij menſis captos, ouis grauidos vidit; atq; poſt paſcha parere incipere: quamuis non deſint, (inquit) qui vel ſingulis menſibus eos parere aſſerant.

Quando & vbi capiantur.

A

VSVS IN CIBIS.

TAm delicatus piſciculus eſt, vt Lonicerus inter omnes ferè primatum tenere ſcripſerit. Teneros tamen præſertim & nuper natos in delicijs haberi, Geſnerus ait, eoſq; cum iure coctos ex eodem (quod mireris) cum pane cochlearibus edi: quas delicias (inquit) aliquando circa ſummum Acronium lacum guſtaui. Salubres vulgò etiam exiſtimantur, ita vt medici etiam ægrotis alicubi eos permittant. Eſſe ſanè ſolidiuſcula carne & odore non piſcoſo, vt alij plerique ſed magis grato, idem Geſnerus aſſerit, & cùm exigui ſint, nec pingues, non multùm replere: præferri à Miſenis maiores, & qui à ſaxis denominantur: colore ſaporeq; differre, corpore tenuiore, carne duriore, & quæ in elixis tenaciùs ſpinis hæreat: Commendari maximè à natali Domini vſque ad Paſcha, quoniam tum parere incipiant: alios Februario, Martio & Aprili menſibus eos præferre, vſque ad initium Maij. Teneros verò nunquam non laudari, maximè ſi cum apio (petroſelino) edantur. Vino calido iniectos elixari debere, idque breui tempore & ſub finem modico aceto affuſo ad eius ferè conſumptionem coquendos, quo modo Gobij capitati etiam parantur.

Salubritas. *Caro qualis.* *Quid & quando meliores.*

B

DE PHOXINO SQVAMOSO. Cap. XXXII.

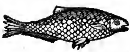
PHoxinus, φόξινος (alicubi oxytonum ſcribitur, alicubi etiam penanflexum, vitiato vtrobique, puto, codice.) ab [a] Ariſtotele bis potiſsimùm nominatur, tanquam fluuiatilis piſcis, his verbis: *Pars piſcium maxima conſummatur mare & fæmina. De Rubellione & Hiatula* (Channe) *ambigitur. Omnes enim grauidæ capiuntur. Conſiſtunt ergò oua per coitum in ijs, qui venerem norunt. Sed non coitu tantùm, verùm etiam ſine coitu; quod argumento conſtat nonnullorum fluuiatilium. Nam Phoxini ſtatim (propè dixerim) ac nati ſunt, ac admodum parui, oua habent.* Et paulò poſt: *Reliqui ſemel anno oua edunt in ſtagnis fluuiorum & arundineтis lacuum* (quæ πολιμυράδας vocant,) *vt Phoxini & Perca.* Hæc de Phoxinis Ariſtoteles, nullaque alia à veteribus nota tradita eſt, ex qua certi aliquid de eis ſtatuere poſsimus.

[a] Li.6.Hiſt. cap. 13. & 14. Fluuiatilem eſſe.

C Nihilominus Rondeletius hoc nomine duos ſquamoſos piſces, quibus ſemper vterum ouis habere refertum, magis quàm alicui alteri conuenire ait, nobis depinxit, quorum alterum ſæpè obſeruauit in Picardia, vbi Roſiere vocatur: dimidiati pedis longitudinem nunquam ſuperat: corpore lato & compreſſo, oculis magnis pro corporis ratione: Bramis minimis corporis ſpecie ſimilimus, colore eſt luteo. Quamlibet parui capiantur, ſemper ouis grauidi ſunt, adeo vt periti piſcatores cum ouis naſci affirment. Cum hoc Geſnerus eundem conijcit, qui ſuis Bambela nuncupatur, licet apud ſuos lutea non ſit; reliqua verò ſpecies naturaq; (inquit) conuenit, & circa Auguſtam Vindelicorum luteola capitur. Piſciculus (inquit) eſt tres aut quatuor digitos longus: ſex quidem digitis longiorem non vidi. Caput ei craſsiuſculum pro ſua magnitudine nigricans, iris oculorum crocea: qui color etiam ad pinnarum initia omnia ſpectatur, in pinnæ dorſi quoq; initio in maioribus & adultis. Pinnarum ad branchias articulus veluti caρunculam quandam habet, in alijs parum, in alijs valde croceam, (in alijs ſi bene memini, rubentem,) pro ætatis nimirum & ſexus differentia, fortaſsis & aquarum & regionum, in quibus degunt. Squamas habet albicantes. Linea fuſca obliquè à capite ad caudam fertur. Pinna in dorſo medio vnica eſt, binæ ad branchias, totidem in medio ventre, alia poſt anum. In principio caudæ macula atra notatur, & alijs minoribus ſingulis ad initia pinnarum vtrinque. Dorſum & latera nonnihil flaueſcunt. Sapor in cibo ſubamarus. Reperiuntur in fluentibus ſolùm aquis, vt audio: non etiam in lacubus & cœno, vt læues, quos è riuis lacus & flumina maiora ingredi diximus: vnde eos (læues) noſtri à riuis Bachbammele nominant. Iidem in Glatto flumine apud nos (Heluetios) paruo ac cœnoſo, ab ijs qui cancros captant, ſubinde inueniuntur & abijciuntur. A bacchinalium vel quadrageſimæ initio vſque ad Calendas Maij naſſas non anguſtiùs contextas, quàm vt Gobij capitati & Bambelæ ex eis euadere poſſint, in flumen immittere piſcatoribus noſtris licet. Bambelam noſtram Itali quidam, vt audio, eodem quo Gobium fluuiatilem nomine appellant, Varon. Verbani verò accolæ circa Lucarnum Stomazzo vel ſterniculo. Hæc itaque Geſnerus, cuius item ſententiâ eadem vel cognata eſt Bellonij Bubulca, de qua tamen agens, Auſonij Alburno ſibi cognatum videri piſcicu-

Phoxini Rondeletij. Roſiere. Color. Bambelæ eiuſq; deſcriptio. Locus. Bubulca Bellonij eiuſque deſcriptio.

D Phoxinus primus.

piſciculum tradidit. Sordidus (inquit Bellonius nulla propoſita icone) admodum & vilis piſciculus Gallico vulgo è re ipſa Bouuiera nuncupatur: alijs Peteuſe, etymologia à bombis obſcœnis tracta. Piſcis eſt Sequanæ alumnus, non tamen vſquequaq; frequens, vt qui non ſemper appareat. Nam quo modo Verones piſciculi nuſquam Auguſto, Septembri & Octobri tibi, aut ſaltem raro apparebũt; ſic Bubulca ſerò in conſpectum venit. Plurima vêre capitur. Bremmam aut Caſtagnolam marinam toto habitu æmularetur, niſi corpore eſſet minimo. Planus enim & latus eſt: ſed & argenteo nitore refulget, atque orbicularem magis habet formam, quàm in longitudinem protenſam. Trium digitorum longitudinem non excedit, neque ſeſquidigitalem latitudinem. Soli obiecta, nigri nihil habere comperitur, quàm in linea quæ ſpinam comitatur ad caudam. Paruam in tergore gerit pinnulam, oculorum pupillam, omnem nigredinẽ ſuperantem. Squamis tegitur magnis & latis. Carneum quiddam, vt Cyprinus (quatenus paruum magno licet conferre) in fornice palati oſtẽdit, branchias vtrimque quaternas ſimplices, ac ſub ventre totidem, caudam bifurcam. Ore eſt paruo, dentibus vacuo. Piſciculos iſtos reſpui credo propter fellis magnitudinem, quòd vix poſſint exenterari, quin eorum fellis veſica diſrumpatur: quo per totum corpus diffuſo, plurimum amari in veſcendo ſentiuntur: id autem ſub hepatis lobo dextro coloris Smaragdini, magnitudine piſi continetur. Folliculum vento plenum in vtero geſtat geniculo interceptum: lienem ſtomacho inhærentem, rubrum atque orbicularem. Huius etiam inteſtina multis in gyrum reuolutionibus & anfractibus circumuoluta ſunt. Hactenus Bellonius.

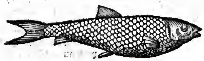
Cur reſpuatur.

Phoxinus alter Rondeletij.

Color.

Alter modo Phoxinus Rondeletij & nomine & figura ſuperiori non multum abſimilis eſt. Roſe (inquit) vocatur à rubore caudæ: reliquo corpore cæruleo eſt, paulò maior, minus lato corpore, ouis ſemper plenus eſt, etiam minimus. Hic quoque nobis ignotus eſt, id quod & Geſnerus profitetur; niſi (inquit) fortè ſit piſcis ille quem idem Rondeletius inter lacuſtres Lemano lacui proprios (vt ipſe putabat) Vangeron appellauit. Huic enim cauda & ventris pinnæ rubent: & in Normannia (vt accepi) Roſſe vocatur: neque enim in lacubus tantùm capitur, ſed etiam fluuijs, præſertim tardioribus, in quibus fortè non eandem magnitudinem, quam in lacubus attingit: & fieri poteſt, vt Rondeletius minus adultum viderit. Quod ſi piſcis idem eſt (vt ſuſpicor, & amplius in hiſtoria eius probabo) figura quoque non ſatis probè à Rondeletio expreſſa eſt: in qua etiam obſeruandum, quod ſuo loco non ſit expreſſa, eſt enim prior in ordine, cùm alteram eſſe oportuit, id quod Geſnerus quoque aduertit.

Phoxinus alter.

Icones in Rondel. libro tranſpoſitæ.

Deſcribit autem Rondeletius Vangeronem in libro de lacuſtribus cap. 9. vbi rurſus alterius piſcis Lemani lacus proprij ibique la Farra, vel Ferra vel Pala dicti exprimitur librariorum incuria, & quæ pro Farra pingitur, cap. 18. eiuſdem libri, Vangeronis eſt. Hunc & Bellonius, cùm Geſnerus icones ſuis coloribus ad viuum depictas ei oſtendiſſet, alijque peregrini, cum Roſa Gallorum eundem eſſe pronunciarunt. Ipſe verò Bellonius non Roſam ſed Roſſam vocat: quamobrem licet lacuſtris magis quàm fluuiatilis piſcis ſit, antequam è manubus elabatur, breuiter ex Geſnero eius hiſtoriam perſtrigam,

Roſſa.

Rutilus ſiue Rubellus fluuiatilis. Geſneri.

qui à rubro pinnarum colore Rutilum vel Rubellum fluuiatilẽ vocauit, ad differentiam Erydthrini veterum, quem Theodorus aliquando Rubellum redidit. Circa Comum in Lario lacu Piota, vt circa Verbanum quoque dicitur: à Germanis Oceani accolis Roddovu vel Roddau: Sabaudis circa lacum ad Bielam & Neocomum, Vingeron, vel Vengeron, vnde Germanorum Vuingeron, vel contrà, (quo tamen nomine Lucernæ accolæ Leuciſci ſpeciem intelligunt, eam quam Vendoſiam & Dardum Gallis dici indicauimus.) Anglis, Roche, Polonis, Vuſdrenka. Piſcis è foro ad Geſnerum delatus, latus erat ad quatuor digitos, longus duodecim.

Deſcriptio. Color.

Pupilla nigerrima, iride aurea, labijs ſubrubris: colore in cauda, pinniſq; in ventre & ab ano ſitis, cinnabarino: nam cæteræ minus rubri habent. Linea à ſummis branchijs caudam verſus obliqua; cauda bifurca: Supercilia & circa branchias locus aureolo colore nitent. Squamæ latæ, ſtriatæ validæ. Dorſum fuſcum, venter pallidus: pinnæ quaternæ: fel viride, veſica gemina: caro ariſtis plena. In faucibus maxillas vtrimque habet, recuruas dentibus munitas quinis, qui ab interiore parte ſinguli ſerræ inſtar aſperantur: quod in aliorum piſcium dentibus nondum memini animaduertiſſe. Piſcis hic apud nos (Heluetios) lacuſtris tantùm eſt, ſatis viuax. In noſtro & Acronio lacubus, abundè capitur. Piſcatores Conſtantiæ & circa Acronium aiunt eum aliquando cum Cyprino lato coire: inde Hybridam (ein Halbfiſch) gigni, qui inter vtrumque ambigat, Rutilo maior aliquantò, minor autem Cyprino lato. Parit Iunio menſe.

Coitus

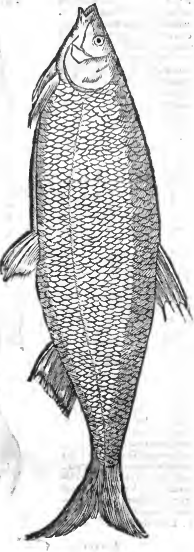
Vt capiatur.

Quando melior.

Muſcarum fluuiatilium (ſiue lacuſtrium) genus quoddam eſt magnum, oblongo, terete, varioq; corporis alueo, has infigunt hamis ad ineſcandos Rutilos. Februario Martioq; menſibus apud alios Germanos, Nouembri apud noſtros in cibo præfertur. Maio rurſus deterior fieri, & imminui incipit. Parari iubent peritiores,

tiores: inſtar Cyprini;& vino frigido immiſſum elixari. Hactenus ex Geſnero. Vangeron Rondeletij an modò idem ſit cum ſuo Phoxino altero & hoc Geſneri Rutilo ex collata vtriuſque deſcriptione non ſatis clarè colligas. Corpore Ballero, (de quo ſuo loco) roſtro Mugilibus ſimilem eſſe ait, roſtro tamen eſſe longiore. Dentibus carere: pinnas ad branchias duas habere ſubaureas, in medio ventre duas alias croceas;ab excrementi meatu vnicam,in dorſo aliam. Caudam in duas deſinere, haſque à ſquamis initio integi,etiamſi non adhæreant. Cyprino & corporis ſpecie & carnis ſubſtantia ſuccoque affinem eſſe,& vilem haberi.

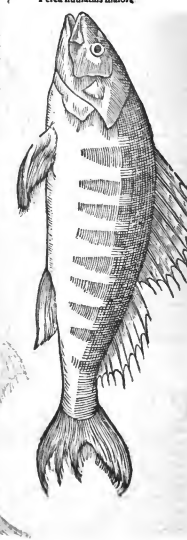
Rutilus Geſneri, rectiùs, quàm ab ipſo expreſſus.

DE PISCIBVS, QVI PRÆTER FLVVIOS alias quoque dulces aquas incolunt: & primùm De Perca Maiore. Cap. XXXIII.

NOMEN. EIVSQVE RATIO.

Perca fluuiatilis maior.

PERCA (πέρκη) vnde dicatur, in marinæ Percæ hiſtoria dictum eſt. Fluuiatilis ſiue aquarum dulcium Perca, nobis & in pleriſque alijs Italiæ locis peſce Perſico nuncupatur, nō quòd pomi Perſici ſaporem referat, vt Platina ſomniat, (qui vulgarem nomenclaturam ſecutus Perſicinum nūcupat,) ſed potiùs à Perca latino Græcoque nomine: à quo ſimiliter Berſich Germanis, Belgis corruptius Baers appellatur. Galli & Angli proximiùs ad Græcum nomen accedentes Perche vocant. Nomen Polonicum eſt Oxun, Bohemicum Oxaun. Hetruſci teſte Bellonio Perſegam dicunt, Romanum vulgus Cernam.

Perſico cur dicatur Perca.
Perſicinus.

FORMA. DESCRIPTIO.

Roſtrum.
Os.
Dentes.
Squamæ.
Color.
Pinnæ.

Corporis figura lata ac compreſſa eſt: roſtro prominenti nō aliter quàm marina, verùm non adeò acuto: ore etiam vt illa mediocri, imo pro corporis ratione paruo. Dentibus caret, ſed labia habet denticulis horridula, vt Bellonius teſtatur. Squamis tegitur paruis ac aridis, quæ difficillimè à corpore auelluntur, maximeq; ancillis faſtidio eſſe ſolent. Color ei varius, venter nēpe; corpus reliquum ferè cineraceum; nigricantibus quibuſdam ac latis maculis à dorſo deſcendentibus (non aliter ac in marina) latera depingentibus. Pinnæ & cauda rubeſcunt. In fœmina verò nihil, vel parum ſaltē. Pinnæ in tergore duæ, quarum quæ capiti proxima, maior eſt: & aculeata, poſterior minor ſine aculeis: totidem ad branchias, quas Rondeletius altiores eſſe putat, quam in reliquis fluuiatilibus: totidem item in ventre: quæ verò ab excrementorum eſt orificio aculeo crenato vallatur. Branchias habet vtrimque quaternas, eaſq; duplices, id quod Ariſtoteles quoque vidit. Cauda bifurcatim diuiditur. Ad maiorem magnitudinem excreſcit, quàm marina; nam & trilibris aliquando capi ſolet, inquit Saluianus: in Lario lacu ad pedalem etiam teſte Iouio magnitudinem creſcunt. In Suerinenſi verò lacu vlnam id eſt cubitum æquare Geſnerus intellexit. Ventriculū habent mediocrem; inteſtina pauca & tenuia, hepar ſubpallidum, à cuius maiori lobo veſica pendet, in qua fel eſt tenue & aqueum. Lien ſubrubet. Lapillos habet in cerebro.

Branchiæ.
Magnitudo.
Partes interne.

LOCVS.

A

L O C V S.

PLinius [a] in piſcium catalogo Percam prius amni marique communem faciens, moxque eandẽ maris peculiaribus piſcibus annumerans, ipſemet oſcitantiæ ſuæ teſtis eſt. Lapſus autem duplex eſt. Non enim rectè quis Percam aut marinam, aut fluuiatilem ſimpliciter dicat, cùm ſint ſpecie diſtinctæ duæ. Secundò Percam amni marique communem eſſe falſum eſt. Marina enim nũquam fluuios, fluuiatilis nunquam mare ingreditur. Hanc enim in dulci duntaxat aqua & gigni & viuere, non vſu tantùm, ſed [b] Ariſtotelis, Auſonijque poëtæ quoque teſtimonio comprobatur. Ille nempe eam nominat cum Cyprino, Chalcide, Phoxino, Glanide, qui fluuiatiles, aut lacuſtres piſces ſunt: hic cum cæteris amnicis Moſellæ ſuæ piſcibus. Aelianus item in Danubio capi ſcribit. In nullo non lacu aut fluuio capitur in Germania. Rhenus noſter tamen eum non habet, fortè quòd altiores aquas amet. Platina præcipuum in Verbano lacu, & Pado flumine produci tradit. Fama eſt Larij lacus Percecos fuiſſe aduectitios & inquilinos, tralatis ſcilicet ſeminibus è lacu Eupyli, qui Lambrum
B emittit amnem, vt meminit Benedictus Iouius frater in Larianis luſibus.

Eupylis exigua ſum Percecus ortus in vnda Meque peregrinum Larius inde tulit.

Sed Eupylis (inquit Geſnerus) multò minores quàm Larius Percecos producit; quoniam magna ex parte, vel influentium aquarum defectu, vel occultiore aliquo hiatu terræ hauſtus, multis antè annis exaruit, abijtque in tres minores lacus, aquis in depreſſiora loca ſubſidentibus: qui à Licino foro vetere oppido, quod & ipſum interijt, plebis Licini lacus hodiè nuncupantur.

[a] L. 32. c. 11. *Plinij lapſus.* *[b] L. 6. Hiſt. cap. 14.* *An in lario gignantur.*

NATVRA. MORES. PARTVS.

CElerrimum dicuntur exercere natatum; deuorare cùm alios piſces, tùm ſui generis ſobolem. Gregorius Mangoldus citante Geſnero ſcribit, in omnibus iecur grandine affectum eſſe, ſed vix aliunde quàm iecoris vitio laborare. Quod verò Lonicerus credit Percæ naturalem cum Lucio amicitiam eſſe: Luciumque læſum ab alio piſce difficulter ſanari: proinde quærere Percam; hic verò vbi læſum viderit, lenire vulnus eius, & ſic ſanari, ridiculum puto, nam vt in dulcibus aquis piſcẽ
C eſſe non puto, qui Lucio audeat congredi, ita apud alios lego Lucium Percis minimè parcere velle, ſed cogi, quod viſo ipſo pinnis horreant: præterea quid in Percis ſit quo ſe oblinat Lucius, non video; ſimile quid de Tinca lubrico ac viſcido piſce ſuo loco dicetur. Piſcatores in lacu Lemano, vt narrat Geſnerus, obſeruarunt Percas hyeme emittere per os veſiculam quandam rubram ex ore pendentem; quæ vel inuitas (inquit) ſupernatare cogit: coniectant autem id ab eis fieri præ iracundia quòd in retia inciderint: hoc enim tùm maximè pati, cùm retia trahunt piſcatores: ſed mirum eſſe, quòd hyeme tantùm id ipſis accidat. Parit circa litora & frutices, vt Ariſtoteles ſcriptum reliquit his verbis: *Reliqui piſces ſemel anno edunt oua in ſtagnis fluuiorum & arundinetis lacuum, vt Phoxini & Percæ. Siluri* (Glanides) *& Percæ continentem emittunt fætum, vt Ranæ: adeò enim fætus ipſi continuo ſibi cohærent, vt Percæ quidem fætum quoniam latior eſt, piſcatores in lacu arundine glomerent.* Geſnerus ſcribit in ſuo lacu parere Percas verno tempore, in profundo, præſertim Martio & Aprili menſibus.

Natatus. *Cibus.* *Morbus.* *An cum Lucio amicitiã colat.* *Iracundia.* *Vbi pariat & quando.*

V S V S I N C I B I S.

D PErca marina (inquit Rondeletius) molli eſt carne, tenera & friabili, concoctu facili, boni ſucci: fluuiatilis his omnibus ferè dotibus caret. Quare abſurdè faciunt, qui ea quæ de Perca marina dicta ſunt à Galeno, [a] ad fluuiatilem accommodant. Sic enim ſcribit: *Præſtantiſſimus inter ſaxatiles voluptatis cauſa Scarus eſſe creditur: poſt hunc Merulæ, Turdi; deinde Iulides, Phycides & Perca &c.* At fluuiatilis dura eſt carne, glutinoſa, difficili concoctu, nec commendanda, niſi ijs, quibus duræ carnis piſces probantur. Hanc Rondeletij ſententiam approbat Geſnerus, ſed hoc diſtinguendi gratia (inquit) addiderim: Percas noſtras quæ in fluuijs & lacubus maioribus purioribuſque verſantur, longè præferendas eſſe alijs, quæ in minoribus minuſq; puris aquis degunt: accedit in fluminibus noſtris, etiam velocior curſus; cuius ratione magis exercentur: Itaque è Rheno magno citoque flumine ſaluberrimæ putantur, prouerbio etiã inde facto, Perca Rhenana ſanior aut ſalubrior. Medici etiam atque chirurgi vulgò ægrotis illis, quibus piſces alios interdicunt, puerperis, vulneratis, Percas concedunt. Xenocrates citante Vuottono Rhenanam Percam marinis piſcibus ſucci probitate æqualem in eſſe tradit. Iouius quoque in Gallia Percas ſummam ſcribit obtinere dignitatem alendis febricitantibus:

[a] L. 3. Aliment. *Quæ meliores.* *Perca Rhenana ſanior, prouerbium.*

E

tantibus: in Italiam autem laudatiſſimos eſſe in Lario lacu: in eo quidem ad pedalem creſcere magnitudinem & matureſcentibus præſertim vuis, ab ipſo pingui & præteneris inreraneis magnoperè commendari. Medicos ferè omnes Galliæ Ciſalpinæ Percas ægris robuſtiotibus apponere non dubitare, præſertim ſi crudarum vuarum ſucco, quem agreſtam vocant, diligentiſſimè condiantur. Arnoldus denique in regimine Salermitano Percam & Lucium mediocris magnitudinis, dummodo ſint pingues, primum bonitatis gradum obtinere arbitratur. Item Anguillam prouectiorem ætate ſalubriorem minore eſſe ex quorundam ſententia iudicat: Lucios verò & Percas, contrà. In Germania quouis anni tempore teſte Geſnero laudantur, præterquam Martio & Aprili menſibus, quibus parit. Platina ſuauem quidem hunc piſcem haberi ait, & Auſonius in pretio habitam fuiſſe teſtatur, in omnibus tamen eius codicibus impreſſis inertẽ ei guſtum tribuit, manifeſta equidem cõtradictione, quamobrem Geſnerus apud Poetam hoc modo legit:

Qua ſalubriores.

Quando meliores.

Nec te delicias menſarum Perca ſilebo, Ammigenos inter piſces dignande marinis,
Solus puniceis facilis contendere Mullis: Nam neque guſtus iners, ſolidoq́; in corpore partes
Segmentis coeunt, ſed diſſociantur ariſtis.

Apparatus.

Platina Perſicinum maiorem exenteratum, nec exſquamatum, ex aqua aceto ſuffuſa coqui iubet, coctum ac mundum, conuiuis apponi: Paruum exenteratum & exſquamatum, in oleo, aut in craticula cum ſalimola coqui. Vterque iſte apparatus nobis & fortaſſis toti Italiæ familiaris eſt, niſi quòd in ſimplici aqua elixant, ſuccoque mali aurantij acidi ſuffundant. Hollandi more ſuo butyro & aceto innatantes inferunt. Tenella adhuc minimaq́; earum ſoboles gratiſſima (inquit Geſnerus) cibo eſt, & propter paruitatem plurimæ ſimul vna buccea ingeruntur: Sunt qui vnà cum pane cocto conditoq́; è iure apponant, circa Acronium lacum alicubi: apud nos enim tantillas capi lex vetat. Percas minimas quas Hornas cognominant, coqui peritiores vino calido immerſas elixant: maiuſculas frigido. Maiuſculæ propter ſpinas & aculeos pinnarum dorſi, veſcẽtibus moleſtæ ſunt: in minimis propter teneritudinem non curantur. Paruulæ etiam butyro frigi ſolent, frequentiùs quàm vlli alij piſces. Circa Verbanum lacum Percas modicè apertas, verubus lignis tranſuerſas inſerunt & aſſant: ſemiaſſas butyro illinunt. Ibidem omne genus piſciculorum ad ſolem inueterant, maximè verò Perculas. Vulnus aculei pinnarum dorſi inflictum, non facilè ſanatur.

F

Perca hornæ.

Vulneris ex Perca venenoſitas.

HIEROGLYPHICVM.

G

SAxones Orientales referente eodem Geſnero ex Georg. Fabritio, aliquando coluerunt Saturnum dextra tenentem vrceum roſis refertum, ſiniſtra rotam: nudis verò inſiſtentem pedibus Percæ, quo ſignificare voluerunt, vt in ipſorum Chronicis explicatur, Saxonem eſſe debere in perferendis ſuſtinendiſque periculis ſtabilem atque conſtantem. Habet enim ille piſcis ſquamas duras & tergum veluti ſpinulis aculeatum. Meminit huius ſymboli quoque Gyraldus his verbis: Saturnum Saxones effingebant, ſenen in piſce ſtantem, qui rotam vrnamq́; tenebat: quod ſymbolum apud ipſos arcanum vt in eorum hiſtorijs legimus.

Conſtantia in periculis typus.

DE PERCA FLVVIATILI MINORE. Cap. XXXIV.

SYNONYMA. ETYMVM.

H

QVi hunc Hollandiæ, Friſiæque ac Cimbris notiſsimum piſciculum Percam fluuiatilem minorem vocant, ijs ego libenter aſſentior, cum & corporis forma maiori ſimilis ſit, & dorſi ſpinis etiam ſimiliter rigeat. Bellonius Cernuam vocat, quo nomine Orphum piſcem marinum Theodorus apud Ariſtotelem conuertit, Siculos ſecutus qui eundem (Orphum) Cernam dicunt. Bellonius verò ſcribit, cùm aliquando Exocœtum ſuum Romanis piſcatoribus oſtenderet, vt vulgare eius nomen ab ijs ſuſcitaretur, Cernam vocaſſe, idem tamen vocabulum ad Percam fluuiatilem (maiorem) transferre ſolere. Haud tamen ob hoc Cernulam hunc piſcem vocaſſe videtur, ſed recentiorum Cernuam eſſe air, cùm alioqui hanc nomenclaturam neque apud veteres, neque apud recentiores inuenias, licet Rondeletius & Maſſarius eius mentionem eſſe dicant apud Auſonium. Idem Bellonius hunc piſcem Plinio medico Accrinam dici iudicat, fortè propter nominis cum Cernua ſimilitudinem, verùm hic piſcis

Cernua Bellonij.

Accrina Plinij medici.

Italiæ

A Italiæ ignotus eſt, verendumque Acerinæ nomen ab Atherina corruptum eſſe. Strabo, cùm Nili piſces recenſet, Crocodilos ait abſtinere à Porcis (τῶν χοίρων) qui cùm rotundi ſint, & ſpinas ad caput habeant, periculum beluis afferunt.

Porcus Niloticus.

Geſnerus Niloos iſtos Porcos conijcit, noſtras hasce minores Percas eſſe, cui lubens accenſeo, quandoquidem deſcriptio ea ex aſſe eis quadrat. Porcum enim mentiũtur, continente ſpinarum ſerie, ad modum ſetarum, capite & cauda eidem animali non diſſimiles: & quemadmodum à Nilois Crocodili, ita à noſtratibus abſtinere coguntur Lucij, alioqui in nullos non piſces graſſantes. Accedit vulgare apud Friſios nomen Porces à Latino Porcus haud dubio detortũ. Hollandi corrupto vocabulo Poſt dicunt, Colonienſes ſimiliter Poſch. Hinc & recentiores nonnulli Porcellionem vocârunt, Iunius Porculum & Porcellum.

Porcellio. Porculus. Porcellus.

Alicubi in Germania propter corporis rotunditatem dicitur ein Kaulparſs, alicubi Kutt, aut Kautt, alicubi Goldfiſch, quaſi aureus piſcis, à colore, nam extra aquam eductus (inquit Bellonius) ac ſuo humore deterſus, aureo fulgore in cæruleum abeunte inſignis eſt, vnde Hieronymus Tragus in epiſtola ad Geſnerum Auratam fluuiatilem vocauit.

Aurata fluuiatilis.

Sed alius eſt Goldfiſch, quem in lacu Suerinenſi capi Geſnerus refert, & alio nomine Zieg vocari, Sturionis è mari flumina ſubeuntis comes. Porculi nomen apud Anglos Ruffe vel Ruchl, ab aſperitate, niſi fortè Rochl ſcribendum ſit, nam Roch Belgis Raia quæ ab aſperitate Græcis βάτος appellatur, B ſed & Ruch Germanis aſperum eſt. Eſt enim toto corpore aſper, vnde Ioan. Caius Anglus Aſpredinem Latinè nuncupauit, & Geor. Pictorius Aſpratilem, ni fallor.

Aſpredo piſcis. Aſpratilis.

Qui gulam (inquit) magis quam ſanitatem curant, ſæpius etiam Aſpratili neglecta, Mugiles, Oculatas, Fundulos, & quos Mornas nominant, ſaturatim deuorant. Alij verò ſunt qui in Danubio Ruff vocantur, de quibus [a] Albertus; Piſces magni (inquit) non poſſunt intrare in cauernas, itaq; dormiẽtes in arena percutiuntur tridente: & ſic piſcatores venãtur in Danubio Ruffos, Huſones & Sturiones. A Polonis Ieſch appellatur, vel Iadz.

[a] Lib. 4. de Animalibus tract. 2. c. 3.

FORMA. DESCRIPTIO.

De corporis forma nonnihil dictum eſt. Paruus eſt piſcis (inquit Hieron. Tragus) non ignobilis, ſpithamæ longitudine. (In Hollandia ad tantam longitudinem nunquam accedunt.) Eius pinnæ ac caput, & branchiæ, aureo quaſi colore fulgent.

Magnitudo

Hunc ſi aureus color non diſcerneret, diceres omnino eſſe Percam. Paullò exactiùs eundem hunc piſciculum deſcribit Ioan. Caius Anglus in epiſtola ad Geſnerum his verbis. Aſpredo fluuialis piſcis eſt, toto corpore aſper, pin- C nis ſpinoſus, Percæ forma & magnitudine, colore per ſumma fuſcus, per ima cum pallore flauus; duplici per maxillas ſemicirculorum ordine notatus: oculo ex dimidio ſuperiori fuſcus, ex inferiori ſubaureus, pupilla niger.

Color.

Linea per dorſi longitudinem porrecta, & veluti filo tranſuerſo corpori affixa ſingularis: notis per caudam atque pinnas nigris maculoſus: quæ (pinnæ) cùm ira ſubeſt, inhorreſcũt: cùm animi conquieſcunt, reſidunt. Bellonius ſcribit nullum alium Channam exanimem meliùs exprimere: mortuum enim hiare & oris rictum apertum tenere. Idem ait recens captũ hilari quadam ac ſubuirenti opacitate ceu pauonis torques, refulgere: imo verò extra aquam eductum, ac ſuo humore deterſum, aureo fulgore in cæruleum abeunte inſignem eſſe. Percam plurimùm æmulari, niſi tranſuerſis lineamentis (quæ Percæ inſunt) careret, oreque eſſet magis recurto. Hoc potiſſimùm ſigno dignoſci, quòd ſpineum branchiarum tegumentum, crenatum vt in Lupo & ſua rima luxatum habet. Vbi autem linea quæ piſcium latera ſecat, ad branchias incipit, ibi aculeum ad caudam ſpectantem vt in Dracone marino videri. Sed & hoc à Perca diſſidere, quòd Perca duas in tergore pinnas habeat, Cernua (ſic vocat) vnicam tantùm: nulliſque dentibus, ſed neque lingua manifeſta præditam eſſe, ſquamaſque habere quadrangulas, robuſtas, crenulis tenuibus in gyrum inciſis, quæ piſcem ſcabrum admodum efficiant.

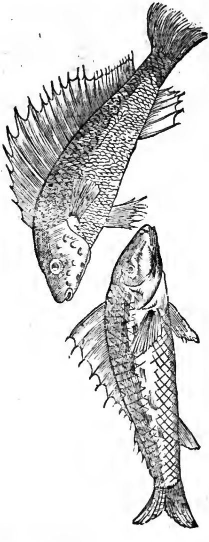
Vt à Perca differat.

Radijs denique ſolaribus obiectam, maculis nigris per dorſum D diſtingui percipi: at totam ſub ventre candicare. Cæterùm non aduertit Bellonius extremis branchijs, id eſt, branchiarum margini alterum paulò inferius aculeum adiunctum eſſe, quod obſeruauit Geſnerus, qui tamen neutrum in duabus quas dedit, iconibus expreſſit. Sunt enim (inquit) perexiles: vt in medijs etiam branchijs denticulatæ aliquot ſpinulæ crenatim (vt ita dicam) apparentes, ſi de proximo intuearis: ſuperiùs minores & frequentiores: inferiùs maiores, paucæ & maioribus interuallis. Sunt autem illæ (inquit) digeſtæ in margine portionis cuiuſdã branchiarũ, quæ à parte ſubiecta deduci & eleuari poteſt. Eſt & ſupra branchias ſpinea pars obliqua, vtrinq; verſus occipitiũ ſe colligens tantillis ſerrata denticulis, vt tactui magis quàm viſui pateãt. Itẽ alia pars ſupina triãgularis ſuperinnata, à branchiarum ſciſſura, ſtatim ſupra pinnas ibidem, retrorſum ſpectat, & in breuiſſimum ſed acutum ſpiculũ deſinit. Idem Geſnerus ſquamas rotundas eſſe negat, ſed rotundas eſſe ferè vt in alijs ait piſcibus.

Squamæ.

Pinnã etiam dorſi vnã eſſe oblongã & continuã, vt Bellon. dixit, & Caius in cõmunicata icone probè repræſentauit: differre tamen partibus: nã anteriorẽ aculeis conſtare quatuordecim; quorum primi duo breuiores & propiùs iuncti ſint, medij longiores, lõgitudine paulatim ad vltimum

Percæ minoris ſiue Cernuæ icones duæ, quarum alteram accuratiùs factam eſſe Geſnerus ait.

Cernua fluuiat. ſeu Perca minor ab authore obſeruata.

vſque decreſcente: partem poſteriorem, molliorem eſſe, fibris non aculeis diſtinctam, breuiorem & ab anteriore interuallo quodam inchoato diſcerni. Iam verò tres eſſe pinnas in ſupina parte, vnam poſt anum, & binas in ſummo ventre quæ nigris lituris, vt cæteræ omnes non diſtinguuntur. Pictor nullas expreſſit. Georgius Agricola binos tradit in huius piſcis capite reperiri lapillos, candidos, oblongos, planos, altera parte quodammodo in denticulos diuiſos. Addita eſt & alia icon, ſimiliter pro Perca minore olim communicata, à ſuperioribus in eo differens, quòd nigris punctis dorſi pinnam reſperſam habeat. Piſcis ipſe totus flaueſceret; niſi ventrem haberet argenteum.

LOCVS.

A

LOCVS. NATVRA. VSVS IN CIBIS ET MEDICINA.

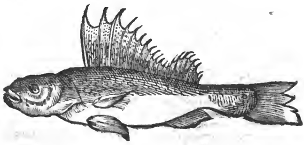
FErunt amare torrentia. In Hollandia tamen copioſè in ſtagnantibus aquis capi ſolet: nec ſemper nec in quouis flumine inuenitur. Bellonius rarum eſſe ſcribit ad Tameſim; plurimum verò in Ranello quod Oxonium præterfluit. Idem etiam ſaxatilem vocat,ſed admodum impropriè, cùm ſaxatiles tantùm marini ſint: & piſcis iſte non ſolùm in ſaxoſis fluminibus,ſed & in ſtagnis, paludibuſque degere ſoleat. Capitur tantùm æſtate,latet enim per totam hyemem. Cardanus, qui Angliæ peculiarem piſcem eſſe credidit, cùm natat, Gobij & Bottæ more, vniuerſas pinnas mouere tradit. In viuaria coniectus,piſces cæteros exurere dicitur,fortè quòd aculeis ſuis moleſtus eis ſit, quos videlicet & Lucius horret. Perčis maioribus & ſuauiores & ſalubriores eſſe omnes vno ore fa- *Quando capiatur.*
B tentur. Elixi, frigiq́ue placent. Circa bacchanalia & in quadrageſima potiſſimùm commendantur. Lapillos quos in cerebro gerere diximus, in quibuſdam Germaniæ locis, pharmacopolæ referente Geſnero,ſeruare & vendere ſolent,aduerſus calculos renum,& quæ in coſtis alibiue ſentiuntur dolores pungentes. *Salubritas & carniſ. bonitas.*

DE SCROLLO DANVBIANO PISCE Cap. XXXV.

IStiuſmodi piſcem, quem Schroll vel Schrollen, Danubij accolæ dicunt, ſuperioribus omnino adiungendum eſſe cenſuimus, quoniam & Geſnerus quærendum proponit, an vel idem, vel cognatus ſit Percæ fluuiatili minori. Etſi enim (inquit) colores differre videntur, ætati aut regioni id imputari poteſt; vt aliqua formæ differentia, pictoribus. Quod ſi hic alius, quàm Perca fluuiatilis minor eſt, ge-
C nus hoc Percę in Danubio non reperiri putàrim. Color in icone (quam nobiliſſimo I. C. Raphaeli Seilero, comiti Palatino refert) dorſo fuſcus eſt, lateribus ſubuiridis, plurimis punctis fuſcis interuenientibus: quales etiam in pinna dorſi (cuius aculei albicant) conſpiciuntur. Venter candidus eſt. Initium pinnarum ad branchias rubet, &c. Raròlongior fit, quàm figura oſtendit. Quoquo modo paratus, in cibo optimus eſt. *Color.* *Magnitudo*

Danubij incola piſcis Schrollus.

D

DE PVNGITIO PISCE ALBERTI, ACVLEATO RONDELET.

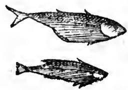
Cap. XXXVI.

Nominis ratio. Spinachia.

AB aculeis quibus horet, ſeque aduerſus aliorum piſcium iniuria tuetur, Albertus Pungitium, Rondeletius aculeatum, author de natura rerum Spinachiam, Germani Stachelfiſch vel Stichling, Itali alicubi Strazzariglam nũcuparunt. Piſciculus eſt (inquit Albertus) minimus, qui lanceolas (aculeos) binas habet in radicibus pinnarum ventris. Mas ſub gutture rubet, fæmina rubore caret. Squamas non habet. Piſcatores hoc genus piſcium ſponte generari aiunt, & ex ipſis alios omnes, hac obſeruatione inducti, quòd in lacunis nouis primo ſtatim anno inueniuntur & poſtea ſequentibus annis piſces alij diuerſi, quanquam nulli fuerint immiſſi. Rondeletius duo eius genera obſeruauit, maius, ſcilicet quod ex Alberto retulimus, & minus. Ait tamen ipſe tres eſſe in ventre aculeos coniunctos, quales cernuntur in ſemine Spinachij vulgò dicti. Aculeos eſſe acutiſſimos & firmos: quibus demptis Percas referre, ſed à ſquamis nudos eſſe. Fluuios & lacus quoſdam tanta interdum horum piſciculorum copia abundare, vt putent nõnulli ſeminarium eſſe reliquorum piſcium vel certè prædam. Exhauſtis etiam vel exiccatis ſtagnis quamplurimos relinqui, pauperibus colligendos. Alterum genus eſſe eorũ qui ſenos aculeos rigidos in dorſo habent, in lateribus ſingulos. Hoc genus piſciculorũ ſe in Nare obſeruaſſe & ex eo Tiberim ſubire. Accolaſ eis veſci.

Genus duplex.

Pungitius piſcis Alberti.

DE ALBVRNO AVSONII.

Cap. XXXVII.

SYNONYMA. ETYMVM.

Piſces candidi qui Plinio.

ETSI Plinio ſquamoſi omnes, candidi vocari videantur his verbis: *Piſces candidi dicti omnes oua pariunt, &c.* Et Ælianus inquiens: *Galeos tum varios, tum Centrinas piſcandi ratio hæc eſt: album piſcem illecebram ad eos capiendos demittunt, &c.* Album piſcem quemlibet, qui albo colore ſit, ita vocare potuerit: Auſonius tamen in ſua Moſella inter alios albos vnum priuatim ab eodem albo colore Alburnum nuncupauit. Hunc Pet. Gillius, eumque puto ſecuti Bellonius & Rondeletius eum eſſe conijciunt, qui hîc ſubinde depingetur, Able vel Ablette dictus. Bellonius circa Vercellas in amne Lagogna Ticinum influente Scauardinum à piſcatoribus appellari tradit: Geſnerus Coloniæ capi in Rheno & vulgo Albenn vel Alſſen nominari, pro quo nomine Rondeletius ſcribit Ablem, verùm haud ſatis Germanicè: Adamus Lonicerus Alblen rectiſſimè ſcribit, item Zvvibelfiſchlin (à cepis, inquit Geſnerus, quòd cum ijs fortè à vulgo coquatur.) pro qua voce idem Rondeletius Zumbelfiſchlin exarauit. Dicitur & alicubi in Germania Vveiſzfiſchlin quaſi candidus piſciculus: circa Acronium lacum ab oculis rubicundis Roteugle, id eſt, ἐρυθρόφθαλμος: quod tamen alijs etiam debetur, & à vilitate Snederfiſchle, quaſi Sartoribus condignus, alicubi Bliegg, Blieckt, Bliegle, quæ nomina eum Anglorum Bleſs aptè conueniunt. Belgis verò vel ſaltem Hollandis Bleye dictus, Rondeletij Ballerus eſt, ni fallor. Bellonius quibuſdam Agullam dici ait, Ferrarienſibus verò non alia venire appellatione quam Paſquerel vel Stregiæ: (cùm tamen Stregia (inquit) alibi ſit idem quod Leuciſcus.) Placentinis & Mediolanenſibus Arborinum vel Arbolinum.

Alburnus. Scauerdinus. Arborinus.

LOCVS. FORMA. DESCRIPTIO.

Color.

PIſcis non ſolũ fluuiatilis ſed lacuſtris quoq; ſicuti ex ſynonymis pcitatis facilè liquet. Alphyis albis ſimilis eſt, oculis magnis, rubeſcẽtib. dorſo vireſcẽte, vẽtre cãdido. Bell. lineã vtrimq; eſſe ait areuatã ꝗ eius latera diuidat. Sed Rond. duab. diſtingui lineis, pſitetur, altera à brãchijs ad caudã ducta

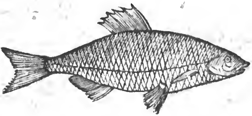
A **Alburnus Rondel.**

ducta medium corpus dirimi: alteram minus euidentem à radice pinnæ branchiarum orta deficere, priuſquam ad caudam perducta ſit. Nare eſt parum reſima. Pinnas eaſdem habet quas Gobio. capite eſt paruo: corpore latiuſculo, ſed depreſſo, vixq; ad duorum digitorum latitudinem extenditur. Felle caret. Argenteis tegitur ſquamis ac tenuibus. Carne eſt molli & parum pingui. Vorax eſt piſcis, quam ob cauſam hamo facilè capitur; vnde Auſonius prædam puerilibus hamis, rectè dixit. Obſeruaui Alburni duas alias ſpecies, quarum prior tergore ferè ad caſtaneæ colorem vergit; altera ad cæruleum. Vtriuſq; pinnæ & cauda etiam ad caſtaneum vergunt. Cætera argenteo colore reſplendent. *Forma.* *Voracitas.*

Alburni duo alij, ab authore obſeruati.

B

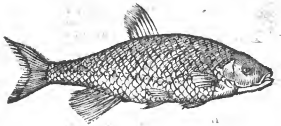
C

DE EPELANO FLVVIATILI. Cap. XXXVIII.

D FLVVIATILIS rectè dicetur, vt à marino, quo de ſuo loco dictum eſt, diſtinguatur. Bellonius Sequanicum cognominat à Galliæ fluuio, vbi abundat, additq; ſic vocari quaſi excellanum à præſtantia, qua cæteros ſui generis piſciculos excedit. Ferrarienſes Borbolum vocant, Alburno ſimillimum atque hoc tantùm ab eo diſſidentem, quòd ruffas radices pinnarum Gardonis & Veronis modo habet, ac lineam quę latera eius ſecat, verſus caudam admodum inflexam & velut arcuatam. Quinq; digitorum longitudinem, pollicis latitudinem interdum exuperat. Piſciculus eſt odoratus, de bonitate & principatu cum alijs omnibus contendens. Rothomagenſes Ouellam eo argumento nominant, quòd ſemper ouis prægnans ſit. Epelanum ſi ſuas ſquamas habentem conſpicias præ nimia albedinis terſitudine tibi refulgere videbitur. Squamis autem exutus tergus oſtendit varijs coloribus emicans in iridis aut arcus cęleſtis morem. Marino craſſior eſt & breuior. Hactenus Bellonius. *Nominis ratio.* *Bonus piſcis eſt.*

Epelanus Sequani Bellon.

DE LVCIO Cap. XXXIX.

SYNONYMA. ETYMVM.

An priſcis memoratus.

Lupum non eſſe.

Oxyrynchus Strabonis.

Eſox Plinij Lucius eſt.

HVNC noſtro æuo nulli non notiſſimum piſcem Auſonio Lucium vocari nemo eſt qui ambigit, nomine, vt Rondeletius opinatur, παρὰ τοῦ Λύκου, id eſt, à Lupo deducto: quanquam ſint qui à lucendo dici velint, quòd noctu luceat. Cæterùm ſitne Græcis, ac Auſonio antiquioribus memoratus, haud ſatis inter doctos nuperos conuenit. Saluianus apud veteres Græcòs mentionem eius reperiri negat, & veterum Lupum non eſſe aduerſus Franciſ. Philelphum probè docet, id quod & ante eum præſtitit Maſſarius, hic & aduerſus Simonem Genuenſem: & nos quoq; id oſtendimus in Lupi hiſtoria, quare hìc rationes non repetimus, ſuffeceritq; nunc cum Iouio dicere Luciũ vbiq; in ſtagnis & lacubus frequentiſſimè reperiri, nuſquam in mari, hacque vnica ratione, qui antiquitùs Lupum eſſe exiſtimant, manifeſtè conuinci. Bellonius in libro de aquatilibus, an ſit Oxyrynchus Strabonis, quem Niliaci piſcatores ſacrum habent, id ſibi controuerſum eſſe ſcribit: at in Singularibus Lucium in Nilo frequentem eſſe ait, eundemq; videri veterum Oxyrynchum. Veteres quidem Oxyrynchum carniuorum faciunt: ſed Plutarchus etiam marinum, tanquam è mari Nilum intret. Geſneri coniecturam de Eſoce Plinij, quem ſemel tantùm nominat his verbis. *Præcipua magnitudine Thunni ſunt, &c. Sunt & in quibuſdam amnibus haud minores Silurus in Nilo, Eſox in Rheno.* à me probari ſuprà etiam ſcripſi contra Rondeletium, qui pro Eſox legit Exos & piſcem Antaceum intelligit, qui ſine oſſibus eſt, ſiquidem hunc in Rheno non reperias. Apparet autem Eſocis vocabulum à Belgarum Snöck detortum eſſe ſi e literam proponamus, ſeu potius een Belgico more, vt & nos Galliq; vn dictionibus præponere ſolemus. Accedit Lucij magnitudo qui ſi alicubi, in Rheno maximo fluuio magnitudine excellit. Apud nos Latinum ferè nomen retinuit: & Burdigalenſes in Gallia quoque Lucz appellant: Angli item Lutz dicunt, vbi prouecta ſunt ætate, minores enim Pike vocare Bellonius tradit. Sed Geſnerus medios ita nominari ait, minimos Piereles. Galli quoque nomina pro ætate variant, vt Rondeletius notauit, inquiens: Aulici noſtri Lucium pede vno minorem Brocheton vocant: maiorem Lanceron, qui pedum duorum triumúe eſt magnitudine, Brochet. Bellonius verò Lanceron vel Lanzon Gallis dici profitetur, propterea quòd in conſpectam prædam protinus ſeſe emittat, atque eiaculetur: Brochet quòd oblongo ſit corpore, vt vera: Alijs item ab ore prægrandi Becquet aut Bechet appellari, quia bec Gallis (imo & nobis & Belgis) os ſit, vterque tradit. Noſtri (inquit Geſnerus) Hecht (ita & tota Germania) & differentiam à locis faciunt: eorum enim qui in lacu degunt, alios qui circa arundines verſantur, Rorhecht vocitant: alios qui in altiori gurgite, Seehecht. In Albi, alij à Martio menſe Meertzenhecht vocantur, alij poſt Paſcha, groſſe Hecht, id eſt, magni Lucij. Polonicum eius nomen Sczuka vel Stzuka, Bohemicum Sſcixa.

G

H

FORMA

A

FORMA. DESCRIPTIO.

Forma. *Dorſum.* *Venter.* CORporis figura oblonga eſt, eademq; ideo oblongior videtur, quoniam piſcis latera modicè dilatantur. Dorſum latum eſt, & ferè quadratum, perpetuoq; equale, donec ad poſtremas pinnas ventum ſit: & cùm reliquis ferè ſquamoſis piſcipus dorſum ipſum magis aut ſaltem æquè atque venter extuberare ſoleat: huic vni venter, quam dorſum magis extuberat, potiſſimùm vbi pinguior ſit factus, quod tamen aliquando ichthyopolarum impoſtura etiam fieri Romæ obſeruauit Rondeletius, piſcium quorundam ventres infarcire tradens vilibus herbis, atq; ita ceu pinguiores cariùs vendere. *Caput.* Caput habet macrum, oſſeumque ac quadratum. Oſſium ſeu ſpinnarum in capite formas diuerſas reperiri aiunt: vnam vulgò cruci comparant, aliam lanceæ, tres alias clauis ſeu paxillis, paſſionis Dominicæ inſtrumentis. Author obſcurus de natura rerum ſcribit Lucium in cerebro lapidem cryſtallo ſimilem gerere, ſed hoc cùm æuum in longum duxerit. Geſnerus verò teſtatur ſeſe in capite Lucij etiam parui lapillos geminos candidos reperiſſe. *Roſtrum.* Roſtrum habet longum & rictum ma- B ximum, Anſerino roſtro comparat Rondeletius. Maxilla inferior ſuperiore longior eſt, & cochlearis modo excauata. *Dentes.* Dentes in eo plurimi, haudq; vno modo diſpoſiti, & vt Albertus ait, diuerſarum acierum; nam in maxillæ inferioris anteriore parte dentes parui ſunt, in os recurui: in ſuperiore maxillas nulli ſunt, quia cùm ea latior ſit, dentes extra os prominentes, & inferioribus non occurrentes inutiles forent. Horum igitur loco natura (inquit Rondeletius) duos dentium ordines palato infixit. *Oculi.* Oculi coloris aurei ſunt æmuli, ante quos duo ſunt foramina in vnicã cauitatem coeuntia. *Squamæ.* Corpus ſquamis tegitur paruis tenuibuſque adeo, vt ijs carere videatur, & cùm ijs coquatur, & inter edendum, ſi paruus ſit piſcis, negligantur, ſin maior duriores & euidentiores abijciuntur. *Color.* Venter albicat, dorſum verò ex ſubflauo nigreſcit, à quo lineæ plurimæ latæ, non rectæ ſed multipliciter inflexæ, obliquæ potiùs quàm tranſuerſæ, in aliquibus magis, in aliquibus verò minus & flauæ & conſpicuæ deducuntur, totumq; piſcem pulcherrimè pingunt. *Pinnæ.* Pinnis natat quatuor, duo ſunt ad branchiarum ima: qui pinnarum ſitus eſt fluuiatilibus piſcibus communis, vt faciliùs in aqua ſuſpendantur & efferantur: contrà altiùs ſitæ ſunt eædem pinnæ in marinis, quia dulcis aqua tenuior eſt & liquidior. marina craſſior & ſpiſſior: ob id hæc pondus magis ſuſtinet, illa minus. Inferiore ventris loco duæ aliæ ſunt magnæ & validæ. In dorſo nulla eſt, ſed non procul à cauda duæ ſunt, vna ſuperior, altera inferior; ſuperior aurea C eſt nigris maculis notata. *Cauda.* Cauda breuis, in duas pinnas deſinit ſimiliter pictas. Linea medium corpus dirimens vix cernitur, quia ex minutis punctis conſtat. *Vẽtriculus.* Ventriculum ita gutturi continuatum habere Albertus ſcribit, vt aliquando eum reijciat auiditate glutiendi piſcem. Rondeletius permultas eius ait eſſe appendices, in quibus chylus confectus ſeruetur, ne ob gulæ laxitatem facilè reijciatur. Vidi ego magnitudine inſigni Lucium, qui alium, & ipſum inſigniter grandem ventre contineret, & hic rurſus murem aquaticum, vt latiſſimum habere ventrem neceſſe ſit, hoc genus piſcium. *Inteſtina.* Inteſtina tribus longis conuolutionibus conſtant. Hepar ventriculum amplectitur, in quo veſica eſt felle viridi diſtenta. Nullæ pulpis earum ſpinulæ intercuſant, vt aliis fluuiatilium pleriſque.

LOCVS.

IN mari nuſquam Lucium viſum eſſe diximus, nec niſi raró ipſis etiam fluuiorum oſtijs reperitur, niſi aut vndarum vi, aut ſuo impetu illuc feratur. *In oſtijs marinis cur macilentus.* Quas ob cauſas aliquando in oſtijs Rhodani, vel in ſtagnis marinis capi Rondeletius tradit, ſed prorſus exuccum & inſuauem, ac veluti tabi- D dum, non alimenti quidem penuria, nam ibidem per multi piſces commodè degunt & pingueſcunt, ſed quòd in alienum locum & à natiuo diuerſum vltrò compulſus ſit. In lacubus verò ac ſtagnis ferè vbique ac frequentiſſimè reperiuntur. Naſcuntur præterea deguntque in fluminibus quoque nonnullis, vt non ſolùm piſcatores, verùm etiam teſtatur Auſonius, vt qui eum inter fluuiatiles ſuæ Moſellæ piſces recenſet. *Rari in fluuijs Italicis.* Verùm in Itatia ſicuti in lacubus ferè omnibus frequentiſsimi, ſic in fluminibus haud multis, & in eiſdem etiam rari habentur. Qui verò in Tyberi capiuntur, non ſolùm perraros eſſe teſtatur Saluianus, & vix quotannis denos capi, ſed à lacuſtribus facilè etiam internoſci, Arctiori enim eſſe corpore, totos argenteos, ac flauis illis lineis carere, palatoque gratiores eſſe. In cœnoſis locis omnes libenter degunt, quod Auſonius quoque teſtatur inquiens:

Lucius obſcuras vlua cœnoq; lacunas
Obſidet.

NATVRA

E

NATVRA. MORES.

Voracitas et audacia.

LVcios gregatim degere Saluianus ſcribit,quod mihi veriſimile non videtur,cùm præ nimia voracitate ne à proprio ſuo genere abſtineat,vnde eſt quod ancillæ coquiuè Lucios exenterãtes, alios in ventre ſæpe reperiant. Eſtque audaciſſimus etiam, adeo vt non ſolùm in piſces ſed & ranas & quicquid ranarum more ſerpit,& in animalia alia etiam graſſari non vereatur; cuius rei exemplum alicubi profert Rondeletius; Narrauit mihi (inquit) vir fide digniſſimus,vidiſſe ſe mulæ, quam iter faciens in Rhodanum potatum duxerat, labrum inferius à Lucio dentibus apprehenſum, cuius demorſu cruciatam & territam inde fugiſſe,& crebra capitis quaſſatione Lucium in terram deieciſſe, quem ille palpitantem & in aquam redire conantem cepit, domumque tulit. Certum equidem eſt feles paruos & canes in viuaria Luciorum coniectos ab ijs deuorari. Scribit & Geſnerus Cracouienſem quendam Polonum ſibi narraſſe, Anſeris pullos duos in ventre Lucij à ſe viſos, & huius generis piſcem aliquando pedem ancillæ in piſcina apprehendiſſe. apud ſuos denique etiam fulicam in ventriculo Lucij repertam eſſe. Huc pertinet quod modò dicebam de aquatico mure. Sic & Albertus tradit aliquando paullò ſeipſo breuiorem piſcem glutire: & tunc capite interius verſo, ac aliquanta parte extra os dependente, ſicque digerere attrahereque partes piſcium ſecundum longitudinem, donec totum digeſſerit. Tam auidè verò piſces perſequitur, vt præ nimio celeritatis impetu (celertimè enim natat,) ita aliquando ſupra aquam efferantur, vt vel in ſcaphas interdum incidant. Percam minorem, ſiue Porculum rariùs inuadit; cùm verò inuaſit, tunc apprehenſo capite eam deuorat, quoniam ſi per caudam arriperet, tùm ob ſquamas, tùm ob ſpinas aduerſas deglutire non poſſet. Albertus tamen deuorari hunc piſciculum viuum ab eo negat, aſſerens ſeſe obſeruaſſe, quòd, vbi cepit, dentibus primùm conterat, ac mox mortuum in ventrem propellat. Cùm verò rariùs Percæ hoc genus inuadat Lucius, non defuere, qui eam Lucij ſociam eſſe exiſtimarint, ex eo id ſuſpicati, quòd illæſa circa eum plerumque degat. Sicut itaque voraciſſimus eſt, rapaciſſimuſq; & vt ex incerto verſificatore citat Arnoldus, *rex atque tyrannus aquarum*, ita etiam eſt viuaciſſimus, quod vel ex eo innoteſcit, quòd Britanni Lucios ligneis viuarijs innatantes vendentes, ventres illis vltrò cultris aperiant, vt Iouius tradit, ad oſtentandam eorum pinguedinem, quæ plagis exprimitur, vt emptores aſpectu ſuminis alliciantur; neq; refutati propterea commoriantur. Coëunt enim protinus patentia vulnera Tincarum contactu; quòd earum tenaci colluuie, veluti glutinoſo medicamine ſolidentur. G

Vt piſces perſequatur.

Vt Percam minorẽ deuoret.

Viuacitas.

Lucius vulneratus non perit.

F

Meminit huius rei etiam Cardanus his verbis. Mirum eſt illud quod à tot audiui viris, vt impudentius fuerit tot teſtibus mendacium non credere, quàm veritatem aduerſus eorum authoritatem tueri: Lucium ſciſſo ventre oſtendendi lactes cauſa; inde conſuto atque inter Tincas in viuarijs repoſito, ſanare humore earum, dum ſe illis Lucius ventre affricat. Hoc tamen cauſam habet manifeſtam, cùm viſcera non ſint oblæſa, & humor ipſe glutinoſus ſit, atque ad corruptionem minimè paratus, nec ſcio, an in Italia experienti hoc ſit ſucceſſurum. Teſtatur & Geſnerus ſe audiuiſſe ab oculato teſte, fieri hoc ſolere apud Anglos, ventrem Lucij dico ad duos & amplius digitos reſcindi; & ſi emptorem non inueniat, piſcem vulnere conſuto, reddi viuario, in quo Tincæ inſint. Sunt qui id amicitiæ tribuunt, quæ Lucijs eſt cum Tincis. Ego licet amicos inuicem eſſe facilè credo (Tincam enim à Lucio deuorari necdum obſeruaui) illud tamen lento quo obſepitur Tinca, humori potius adſcripſerim, vtpote quo vulnus facilè conſolidari poſſit, exemplo conſolidæ maioris, ſimiliumq; medicamentorum, quibus ſimiliter vtimur. Vita ei longiſſima id quod ex Lucio Friderici ſecundi Imperatoris cognoſci poteſt, quem in ſtagno quodam vixiſſe CCLXVII. ex annuli ærei, quem cùm ſtagno eum Imperator inderet, in branchijs ſub cute abdiderat, inſcriptione Græca colligitur. quæ talis eſt: *Εἰμὶ ἐκεῖνος ἰχθὺς ταύτῃ λίμνῃ πάντων πρῶτος ἐπιτεθεὶς διὰ τοῦ κοσμητοῦ φεδιρίκου β. τὰς χεῖρας ἐν τῇ ε ἡμέρα τοῦ Ὀκτωβρίου.* H id eſt. Ego ſum ille piſcis huic ſtagno omnium primus impoſitus per mundi rectoris Federici ſecũdi manus, die quinto Octob. Fuit enim inuentus iſte annulus in capto eo Lucio anno Salutis M.CCCC. XCVII. vt teſtatur Conradus Celtis referente Geſnero in ſua epiſtola nuncupatoria.

Tincæ cum Lucio amicitia.

Aetas.

PARTVS. ORTVS.

Quando pariant, & vt procreentur.

MArtio Aprilique menſibus ouis turgent & pariunt, perguntque ad Iunium ferè vſq;. Cardanus Lucios è Tincarum ſemine generari creditum eſſe tradit, ideoque etiam amicitiam inter illos intercedere. Cæterùm verius puto dixit, certum eſſe Lucios in piſcinis ex alieno ſemine generari, propterea quòd neque ſoli, neque ſati, ſponte procreentur in eis. Et veriùs etiam aliàs Tincæ & Lucij & abſque ſemine & ex ſemine generantur: nam in piſcinis non ſati inueniuntur.

Sunt

A Sunt qui Luciorum oua viuarijs immiſſa facilè prouenire ex eo iudicant, quòd ab Ardea deuorata, & de arbore in piſcinam aliquam excreta copioſè mutentur in piſces. Ego ab Ardea oua Luciorum deuorari non puto, & ſi deuorentur, tam dura eſſe non credo, quin alterentur aliquantum in eius calidiſſimæ auis ventriculo. Nugas etiam nugari arbitror Chriſtophorum Encelium, dum credit, Lucios, vt primùm ex ouo editi ſunt, à quibuſdam piſcibus ſuſcipi, atque intra branchias earum foueri: ideoque ne malam nutricibus ſuis referant gratiam, nunquam deuorare lædereque eos. *Encelij nugæ.*

CAPIENDI RATIO.

CApitur hamis, naſſis, retibuſque. Refert Geſnerus, eſſe qui lineæ hamos quatuor acutos annectant, & linea raptim ſurſum attracta Lucij quem ſtantem, id eſt, in loco manẽtem obſeruarint, (manere autem per horam (inquit) ferè ſolent,) ventrem configant, capiantque. Eſſe item qui Gobiones fluuiatiles hamis inſerant ad ineſcandos hos piſces. Apud Anglos capi ranis & piſciculis quos Blecas nominant, hamo affixis. Similiter etiam Hollandi eos capiunt. Hamus is duplex eſt, hoc eſt, duplicem habet vncum, vtrobique nimirum vnum. *Vt in Anglia & Hollandia capiatur* B In medio plumbo veſtitur, glandis ferè figura, tùm vt quando in aquam à piſcatore demittitur, quod fit continuò iteratis vicibus ab initio aquæ ad exitum ſæpè vſque, vel donec tandem in Lucium aliquem inciderit, rumore propter pondus excitato viuam quodammodo ex terra in aquam ſalientem ranam æmuletur, Luciumque inhiantem ad prædam excitet; tùm vt rana ipſa hamum faciliùs amplectatur: Inditur is ranæ per rictus hiatum in imum ventrem vſque, mox hiatus conſuitur, pedibuſque lineæ annectitur extremo quod ex metallo eſt, ne Lucius acutiſſimis dentibus inſtructus, dum ranam mordicùs in ventrem propellit, eam ſi è loro eſſet, amputet. Linea longiſsima eſt, propterea quòd Lucius, vbi ranam deuorat, quàm citiſſimo pede fugit, nunquamque quieſcit, niſi ſe ab hamo excruciari ſenſerit, vnde eſt quod niſi iam quieſcente defatigatoque piſce piſcator lineam colligens & in glomum torquens, ex aqua eum extrahat, & præda potiatur. Hoc modò maximi etiam capiuntur, ſed ob corporis animique robur, difficillimè ex aqua extrahuntur. Obſcurus quidam author ſcribit: Lucium, ſi quando naſſa, cui incluſus fuerit, ex aqua leuata lucem diei viderit, nunquam vel ſaltem rariſſimè remanere, ſed quæſita ſibi via euadere.

VSVS IN CIBIS.

C LVcij (inquit Iouius) inter obſonia plebeia cenſentur; ita vt nunquam, niſi in ſumma marinorum penuria, ſicut aliquando accidit, piſcatione tempeſtatibus ſublata, in menſam veniat; & id tum etiam ad honeſtandum potius patinam, quàm ad cõuiuas eo edulio conciliandos. Dicebat Pogius (huius viri aulici exquiſitiſſimum palatum aliquoties celebrat.) Lucio etiam ex Cymino lacu, & ei quidem præpingui, nullam vnquam ineſſe gratiam, niſi cùm ſolus in maxima conuiuaxum inedia prandijs apponeretur. Poſt Thraſymenum lacum, qui huius generis piſces eodem Iouio teſte longè maximos atque optimos nutrit, Cyminus (qui hodiè Ruſilloni lacus dicitur. Fuit is vicus antiquitùs rus Syllanum) laudatiores Romæ ſubminiſtrat. Nam quos præbet Bracciani lacus, qui olim Sabatinus fuit, & ſapore & magnitudine ſunt inferiores. Ignobilem quoque & nullo in pretio Auſonij tempore fuiſſe Lucium diſcimus ex his eius verſibus:

——Hic nullos menſarum lectus ad vſus, Feruet fumoſis olido nidore popinis.

Aſſerit idem Iouius noſtrates Lucios cùm Gallicis dignitate minimè eſſe comparandos, ideoque obſonatores Gallos, quòd agreſtem eorum ſaporem incompertum habeant, & ſola proceritatis ſpecie *Lucij Gallici optimi.* D ducantur, ſæpenumerò falli, inſulſoſque pro delicatis piſcibus Lucios conuiuis apponere. Neque mirum eſſe debet, quod in Gallia iucundiſſimè ſapiat, noſter verò inſipidus ſit, cùm idem quoque in alijs piſcibus euenire videamus, [a] Varroniſque authoritate comprobetur, dicentis. *Non enim ſi Murana optima fluta ſunt in Sicilia, & Elops ad Rhodon, continuò hi piſces in omni mari ſimiles naſcuntur.* Cæterùm ſi tam ignobiles noſtrates ſunt Lucij; cur eſt quod noſtris in piſcatorijs foris cæteris aquarum dulcium piſcibus præferri ſoleant? ſalubritas puto, quæ tanta eſſe prædicatur, vt Adamus Lonicerus ſcripſerit, eius eſum puerperis, cùm reliquorum ſit interdictus, concedi. Piſcium inſtitores quo ſunt maiores, maioris quoque æſtimant; medici contra minores, aut potius qui media ſunt ætate. Arnoldus: *Anguilla ætate prouectior, ſalubrior* (inquit) *eſt minore, vt quidam volunt; Lucij & Perca contrà.* Et rurſus: *Inter piſces dulcis aquæ conſideratis prædictis conditionibus, Perca & Lucius mediocris, primum gradum bonitatis obtinent, modò ſint pingues, deinde Vendoſia, tertiò Lopia.* Et *quamuis Carpa ſit ſquamoſior prædictis, carnem non adeo albam, friabilem & ſubtilem habet, ſicut Lucius & Perca, & ſæpius reperitur in ſtagnis.* Eſt tamen eidem Arnoldo duræ carnis. Albertus quoque Lucios, Truttas & Thymallos, pinguiores & ſa-

[a] Lib. 3. de re ruſt. c. 6.

Lucij cur apud nos in pretio.

& ſaniores (ſalubriores) autumat. Iulio menſe optimi exiſtimantur: alicubi etiam Octobri, peiores E vero cùm ſemina ſua ſpargunt. Sunt qui caudam & partem poſteriorem præferri in hoc piſce volunt.[b] Platina Lucium ætatis prouectioris exenteratum elixari iubet; cocto ſquamam cum pelle auferri, ac ex leucophago aut alliato, aut ſinapio comedi: paruum verò aſſari: id quod apud nos quotidie fieri videmus. Geſnerus ex libello Germanico Gregorij Mangoldi, laudari Lucium ait, elixū, aſſum & frixum. Cùm exenteratur & ad elixandum præparatur, felle eius ſuperficiem totam oblini debere: vt ſanguine ſuo Cyprinus; vel cum reliquis inteſtinis coquendum eſſe fel. Elixandum aquæ feruidæ immitti oportere, & ſalem affatim adijciendum: non amplius enim ſibi ſalis attrahere, quàm conueniat. Quòd ſi ita elixare libuerit, vt cæruleus in eo color eniteat, ſic fieri: Concides in tomos & ſanguinem diligenter ablues; deinde per horæ dimidium aut amplius in acetum acre infuſos ſines. Tum aquam (quæ ſit dupla ad acetum) in cacabo calefacies, benè ſalies: & cùm iam ſatis feruet, piſcem vnà cum aceto aquæ feruenti infundes & dequoques quantum ſatis eſt. Ita piſcem planè cæruleum, pulchrum & boni ſaporis habebis. Idem Geſnerus Lucium paruum ritè paratum, caudâ in os immiſſa, butyro (inquit) in ſartagine frigitur; & in iure menſis infertur, itaque paratus hodiè in delicijs habetur. Ius autem hoc modo fit: Acetum, aqua, vinum, ſaccharum, modicè miſcentur, cum polline aromatico ex caryophyllis ferè, cinnamomo ac pipere, aut Zinzibere, hæc omnium miſtura piſci F frixo, butyri parte cum eo relicto, ſuperinfunditur: & tantum adhuc temporis coquitur, quantum elixando ouo ſufficeret. Gelu optimum ex Platina: Gelu ex aqua, vino & aceto fit, & quò diutius ſeruetur, multa aromata indi oportebit. Ex iure Mænæ (Tincam ipſe Mænam vocat) aut Lucij præpinguis, exenterati tantùm, nec exſquamati, optimum fieri gelu. Sed is piſcis lento igne, & in tāta aqua, vt vix tegatur, coquendus eſt. Cocti & exempti pellem rurſum in cacabum pones, ac ebulliat aliquandiu ſines. Reliqua deinde quæ in gelu carnium facienda diximus, obſeruabis. Congelari ac conſtringi & reliqui piſces, elixi preſertim, tam marini quàm fluuiales, hac conditura poterunt. Oua Luciorum piſcatores circa Argentinam tanquam medicata abijciunt. Videntur enim (inquit Geſnerus) æquè noxia, vt Barbi oua; ſimiliterque cholericam affectionem inducere. Sunt qui arida trita purgandi aluum cauſa exhibeant. Noſtræ mulierculæ ſimul cum capite elixa & petroſelino, aromateque aliquo condita, vel item frixa apponunt, noxia verò eſſe nunquam intellexi.

Quando meliores. — *b L. 10. cap. 39. & 62.* — *Apparatus* — *Vt coct' fiat cæruleus.* — *Gelu ex Lucio.* — *Oua qu abijciant.*

VSVS IN MEDICINA.

G

Oſſa maxillarum Lucij à quibuſdam in medicamentis vſurpari vſta ſcribit Rondeletius in cinerem & in puluerem redacta, Drachmæ pondere ad calculos renum comminuendos valere credi, non alia (vt opinatur) ratione, quàm calculum in meatibus vrinæ morantem, deorſum pellendo, vel pituitam qua calculus retinetur, abſumendo (Iouius vtrobique calculum frangere dixerat.) Itaque (inquit) ad veſicæ calculum nihil prodeſt. Alij eodem referente, ex iiſdem maxillis cinerem mentulæ vlceribus aſpergunt ad exſiccandum, quod efficacius præſtant ſaliti Lucij oſſa, vt ſpodij vice eſſe poſſint, quemadmodum & Siluri ſaliti oſſa. Idem cinis ex vino potus vrinam ciet efficaciſſimè, vt tradit Alex. Benedictus. Farinam de iiſdem maxillis egregiè ſiccari Geſnerus ait, quare & inueteratis vlceribus inſpergi. Ad ficos ani: ex libro Germanico manuſcripto: Maxillas Luciorum inferiores, & quæ in capite gerit oſſicula peculiaribus diſtincta figuris, pariter cremabis ſuper teſta vitreata: inde læuigatum puluerem mariſcis inſperges, & linamenta vulſa inde, ſic biduo ſanabis. Aliqui oſſa faucium Lucij adusta compoſita ad alba mulierum profluuia medicamentis addunt: alij dentes eius tritos per ſe exhibent. Ad pleuritin vel puncturam laterum remedium experimento conſtans, ex incerto authore: Oſſa de ſolo capite Lucij & folia ilicis aquifoliæ trita mixtaque dabis. Ad ſecundas pellendas: Maxillarum Lucij, ſacchari ana vnciam vnam, lapidis ſpecularis, macis, ana vnciam ſemis: trita miſce & propina, proderit. Idem Geſnerus ex libro Germanico modus exhibendi non exprimitur. Videntur autem ſufficere (inquit) drachmę binæ. H

Oſſa maxillarum. — *Dentes.*

DE

A Lucius ponendus fol. 631.

B

C

D

DE CYPRINO Cap. XL.

SYNONYMA. ETYMVM.

NOMEN huius piſcis diuerſimodè apud Græcos ſcribitur. Varinus & Heſychius primam acuunt, Oppianus mediam circumflectit, atq; producit: Ariſtoteles quoque alijq; mediam pariter circumflectűt. Idem Oppianus κυπριανὸν quoque vocauit, aliquando quatuor ſyllabis vltimam acuens. Latini Græcam nomenclaturam retinuerunt, atque ita Ætolos adhuc vocare Bellonius tradit, Græcos verò, qui Turcis inſeruiunt, corruptè Saſan, Strimonis amnis accolas Grinadi. Cur verò Cyprinus hoc genus piſcis appelletur, qui rationem reddat, reperio neminem. Solus Geſnerus nomen ei à Cypride factum videri conijcit, id eſt, à Venere, tanquam fœcundiſſimo piſci: quinquies enim aut ſexies anno parit: & adeps eius, ſi verum Kiranides dicit, ad fœcunditatem facit. Dorion apud Athenæum λεπιδωτὸν manifeſtè vocat his verbis: λεπιδωτὸν, ὃν καλοῦσι τινὲς κυπριανόν. Rondeletius & Bellonius id nominis accepiſſe volunt à ſquamis, cæterùm ille, quòd ſquamas hebeat maximas & latiſſimas, (Vix enim reperias qui validiores & latiores habet.) hic verò, quòd earűdem ſerie tam firmiter valletur, vt lapidum ictus facilè repellant. In Italia pro locorum diuerſitate nomen huius piſcis quoque variat. Romani teſte Bellonio Burbarum, Mantuani teſte Platina Bulbarum, circa Larium lacum etiam Burbaro, aut Bulbers, Benedictus Iouius in Larij deſcriptione Bulbulum dixit; Placentini Carpanum, Ferrarienſes (vt & multi accolæ Padi) Carpenam, Veneti & Bononienſes Rainam, fortè quaſi Reginam: nam & [a] Braſauolus Reginã vocat, apparetq; ita vocari ob magnitudinem, qua inter fluuiatiles & lacuſtres facilè excellit, vel quod à ganconibus pinguiores eius partes præcipuè expetantur. Hiſpanis Cárpa, Gallis Carpa dicitur, Germanis inferioribus Carper (Flandris Carpel, Hollandis Corper,) ſuperioribus Karpff, Alberto Carperen, Anglis à Carpe, Bohemis Capr, Polonis Karp. Carpæ autem nomenclatura ſatis antiqua eſt, & à Caſſiodoro etiam vſurpata in epiſtolis his verbis.[b] *Deſtinet Carpam Danubius, à Rheno veniat Anchorago.* Quamobrem cùm ſit alius qui Carpio vocatur, lacuſtris piſcis, caueudum ne duo diſſimiles piſces inuicem confundantur, eoque maximè cùm Carolus Figulus Carpas, aliquibus Carpones & Carpiones vocari inquiat. Habent præterea Padi accolæ ad Comaſcum, piſcem marinum Cyprino perſimilem, quem piſcem Scarpam vocant teſte Bellonio, qui & hanc quoque æquiuocationem vitandam eſſe monuit.

Cyprianus. *Etymologia* *Lepidotus.* *Bulbulus.* *Regina.* [a] *Lib. de purgant. med.* *Carpa.* [b] *lib. 12. Epiſt. 4.* *Scarpa.*

FORMA. DESCRIPTIO.

ALbertus ait hos piſces, ſi proportio obſeruetur, craſſiores quàm longiores eſſe. Nulli piſcium magis quàm Tincæ ſimilis eſt. Superius enim labrum rotundum eſt ac croceum, ex quo vtrimque (Tincæ inſtar) gemina barba pendet, longior vna, mollis flaueſcens, in acutum deficiens. Μύσακας (inquit Rondeletius) poſſis appellare: breuior altera & ideo minus euidens, nigricans.

Forma. *Barba.* *Caput.*

gricans. Capite eſt breui pro corporis ratione, Tincis hac etiam parte ſimilis. Ore medio, labris adipoſis, carnoſiſque; lingua caret: ſed eius loco palatum carnoſum dedit natura ſaporum percipiendorum cauſa: quod euulſum linguæ formam adeò referre Saluianus & Rondeletius aiunt, vt non ſolùm vulgus, ſed etiam viri docti (Albertus linguam ſapidiſſimam eſſe dixit, impropriè itaque) linguam vocent, & linguam veram eſſe perfectè defendant. Adeò difficille eſt (inquit Rondeletius) opinionem euellere, quæ in animis hominum penitus inſedit. At qui in os viuorum Cyprinorum digitos immiſerit, qui viuos mortuosúe diſſecuerit, cernet ſuperiori oris parti ſiue palato carnoſam ſubſtantiam affixam, inferiori nullo modo hærentem, nec vllo pacto ſolutam aut liberam, vt lingua dici non debeat, niſi imperfecta incertaque. Itaq; non iam falſæ & inueteratæ opinioni nemo fidem adhibeat, ſed τῇ αὐτοψίᾳ, [a] Ariſtotelíq; ſic ſcribenti: *Aquatilium generi, quos piſces vocamus, data quidem eſt lingua, ſed imperfecta incertaq́, oſſea enim, nec abſoluta, ſed palatum nonnullis carnoſum pro lingua eſt, veluti inter fluuiatiles Cyprino, ita vt niſi diligenter inſpexeris, lingua id eſſe videatur.* [b] Et alibi rurſus: *Palatum piſcium etiam complures carnoſum habent, & quidem inter fluuiatiles, nonnulli admodum carnoſum & molle, vt Cyprini nomine, adeò vt ſi parum diligenter aduertas, lingua id eſſe videatur.* Repetit eandem Philoſophi ſententiam Athenæus: cæterùm cùm nunc apud eum legatur, τὴν δὲ γλῶτταν οὐχ ὑπὸ τῷ στόματι, ἀλλ' ὑπὸ τὸ στόμα κέκληται, deprauatum hunc locum eſſe vel inde conuincitur, quòd nullum habere ſenſum, manifeſtum ſit. Quid enim eſt dicere lingua ei nõ ſub ore, ſed ſub os eſt. Sic & Natalis reddidit. Geſnerus legi poſse putat: τὴν δὲ γλῶτταν οὐ κάτω ἐν τῷ στόματι, ἀλλ' ὑπὲρ τὸ στόμα κέκληται: hoc eſt: linguã non inferiore parte oris, ſed ſuperiore habet. Attamen Geſnerus atteſtatur ſeſe linguam (vt vocant) ſeparatam à palato, in parua etiam Carpa duos digitos latam vidiſſe, linguæ in quadrupedibus propriè dictæ figura: ſubſtantia quoque & guſtu ſaporeúe ſimili. Vſum quoque eius & facultatem guſtandi, ſimilem eſſe (inquit) dixerim. Quare linguam appellare, nihil prohibere putat, quoniam vt lingua ſit, vel dicatur, neque locus aut ſitus facit, cum aliæ etiam partes ſitu diuerſo nomen idem retineant. Dentibus carere hoc genus piſcis Rondeletius aſſerit, horumq; vice os palati medio infixum planum habere, læue, triangulare: ex aduerſo, in parte inferiore oſſa duo inciſa, in gulam recurua. Bellonius verò Cyprinum dentes quidem in ore non habere ait, ſed tantùm in ingreſſu faucium: & Geſnerus intra fauces eius dentes latere aſſerit, ſed neq; vel oculis diducto ore, neque tactui immiſſo digito apparere. Eſſe autem in maxillæ recuruæ medio dentes quinos ferè accumulatos, chæradum inſtar, ſitu & magnitudine inæquales, tres maiuſculos, duos exiguos prænduros, cauos, ſuperficie ſumma lata ſiue plana, obtuſa, ſed lineis quibuſdam exaſperata, vnum tantùm & candidiorem cæteris & ſuperficie læui in mucronem breuiſſimum faſtigiata. Idem Geſnerus lapillum in capite habere tradit iuxta linguam, candidum, durum, ad minimi numiſmatis magnitudinem, interdùm paulò maiorem. Habere & in medio capitis ſubſtantiam quandam maiuſculam, craſſam, cordis ferè figura, duram ſed tenacem & flexilem, dum recens eſt, ſub dentibus mordentis, tanquã in acetabulo quodam repoſitam, ſimiliter vt Leuciſcus fluuiatilis, quem Gardonũ vocant Galli. De hac fortè ſenſit (inquit) Encelius, & impropriè lapidis nomine appellauit, his verbis: In Carpæ faucibus reperitur gemma ſeu lapis, forma triangulari, magnitudine proportione piſcis, coloris candidi extrà, intus flaui, Oculis eſt medijs, ante quos ſunt foramina. Pinnis natat latis. Duæ ſitæ ſunt ad branchias magnæ, in medio ventre duæ: inter quas & caudam alia eſt vnica, quæ ſerrato aculeo & valido innititur: inter hanc & præcedentes eſt excrementi meatus. Ex medio dorſo vnica erigitur, ad caudam ferè continua, robuſto etiam inciſoque aculeo fulta. Cauda lata eſt ex nigro rubeſcens, vt & poſtrema pinna. Ipſe verò colore eſt flaueſcente, maximè cùm ſenuit. Iunior enim colore magis eſt ad fuſcum inclinante. Branchias vtrinq; quaternas, duplici ordine, nouiſſima excepta habere Cyprinum teſtatur Ariſtoteles. [c] Geſnerus verò quaternas in ea ſe reperiſse tradit, ſed omnes duplices. Squamis magnis, validiſq; tegi ante meminimus, ideoque Lepidotum Dorioni vocari. Eas etſi ἀργυφέας, id eſt, argenteas vocauerit Orpheus, docti haud neceſse propterea eſse putant, albas eſse ſtatuendum, cum de coloribus Poetæ ſæpè loquantur impropriè, & epithetis aliquando abutantur: creditque Geſnerns commune hoc ſquamarum epitheton eſse, quod vt facilè credo, ita hic ἀργυφέας, ſi quis ſplendentes vertat, eum peccaturum non puto. Ipſæ autem ad aureum inclinant. Sunt qui hunc piſcem pro ſua magnitndine, plus ſanguinis habere dicunt, quàm cæteri piſces, ideoq; minus frigidi temperamenti eſse probabile videri. Ventriculum mediocrẽ habet; Hepar ſubrubrum, cui ſubnigra fellis veſica hæret, & inteſtina admodum pinguia, ſplenem magnum. Crebro quinq; & ſex librarum pondere reperitur, aliquando etiam viginti: Iouio verò teſte in Lario lacu ducentarum quoque. Maximum etiam aiunt, qui in eo naſcuntur piſcinm. Vnde dicebat Benedictus Iouius in eiuſdem lacus deſcriptione.

Bulbulus; ante alios immani corpore piſces.

LOCVS

Lingua carere.

[a] *lib. 4. Hiſt. 8.*

[b] *lib. 2. de partib. cap. 17.*

Athenæi locus corrigitur.

Dentes.

Lapilli in capite.

Oculi.

Pinna.

Cauda.

Color.

Branchiæ.

[c] *lib. 2 Hiſt. cap. 13.*

Squama.

Sanguis.

Partes internæ.

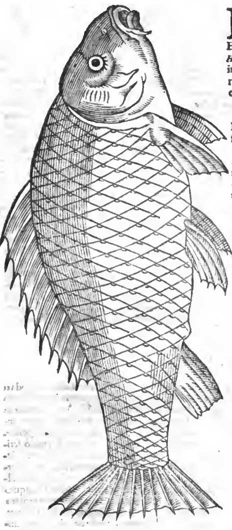
E

F

G

H

Cyprini icon ex Geſnero.

LOCVS.

De loco Cyprini haud benè inter veteres conuenit. Alij enim dulcis, alij ſalſæ aquę piſcem faciunt. Ex his inter Latinos eſt Plinius, inquiens: [a] *Hoc & in mari accidere Cyprino putant.* Idem in ſuo piſciũ catalogo, inter peculiares maris piſces eundem connumerat. Ex iiſdem eſt Oppianus, cui litoralis eſt, hoc verſu:

a lib 9. cap. 16.

Σκόμβροι, κυπρῖνοίτε, καὶ οἱ φίλοι αἰγιαλοῖσι.

Et aliquantò pòſt de partu marinorum piſcium loquens:

Πέντε δὲ κυπρίνοισι γόνοι μήνεσσιν ἔασι.

Athenæus item Ariſtotelem citans, à marinis non diſtinxit, Cyprianum inquiens ex carniuoris eſſe & gregalibus piſcibus. E cõtrario [b] Ariſtoteles, in ijs quæ nũc extãt, abſque vlla controuerſia, non vno in loco Cyprinos fluuiatiles fecit, vt vbi nonnullis piſcibus palatum carnoſum pro lingua eſſe oſtendit: item [c] vbi de fluuiatilibus & lacuſtribus agẽs, vt Glanim, ita Cyprinum magno tonitruo ſopiri teſtatur, ſed læuius: rurſus deniq; vbi de partu lacuſtrium & fluuiatilium agit. [d] Ariſtoteli experientia ſubſcribit; & quãtum ad Athenæi locum, reſpõderi poterit, integrum non eſſe. Falſum enim Cyprinum Ariſtoteli carniuorum eſſe, cùm herbis, muco, luto veſcatur. Sed Oppianus non Cyprinum ſolùm, verùm etiam alios omnes, quorum mentio apud Ariſtotelem, inter maris piſces recenſet. Apud Plinium deniq; in priori loco, pro *hoc & in mari accidere Cyprino putant*, fortaſſis legi poſſit, hoc & immani, &c. hoc eſt, inter fluuiatiles, lacuſtresúe in magnam molem excreſcenti. In catalogo verò maris peculiariũ piſcium Cyprino Chalcidem coniungit, quæ neque ipſa marina eſt, ſed inter fluuiatiles lacuſtreſq; ab Ariſtotele annumerata. Cyprinos Ælianus quoq; in Danubio capi ſcribit. Dorion quoq; eodem Athenæo citante inter fluuiatiles & lacuſtres collocat. In Lario lacu admirãdæ magnitudinis Cyprinos capi diximus; de quibus ſic Iouius: Larius lacus ob longitudinem à Virgilio maximus nuncupatus, piſces longè omnium maximos gignit. Troctas (Trutas) centum aliquando librarum pondere, & Bulbaros ducentarum; ſed Bulbari illi ingentes videri potius liquidis ac perſpicuis in vndis quàm capi retibus poſſunt, cùm ea impotenti impetu plerumque dilacerent. Subeunt ſolſtitij diebus vmbroſos ſpecus in rupibus Licinianis, quæ ſunt in aduerſa Larij ripa contra inſulam, Euripumque illum gemmeum à Cæcilio Plinio celebratum. Eos induſtrius quidam ſacerdos ſagittis arcubaliſta emiſſis, cùm in profundo quieſcentes fuſcinis atque tridentibus attingi non poſſent, vulnerare conabatur, neque tamen ſagittæ longo alligatæ funiculo, niſi auerſi officiebant, cùm illa ſquamarum ſerie thoracati earum ictus facilè repellerent. In lacubus Allobrogum maximi quoque proueniunt.

b lib. 4. Hiſt. cap. 8.

c lib. 8. Hiſt. cap. 20.

d lib. 6. Hiſt. cap. 14.

Plinius correctus.

Vbi maximi

ueniunt. Alicubi in piſcinis & viuarijs includuntur, alicubi in paludes & ſtagna conijciuntur, in quibus E
plurimum proficiunt. Vt vero ſcribit Albertus: *Hic piſcis in aliquibus aquis generat, & in aliquibus graſſatur & creſcit: ſed optimè valet in fundo argilloſo, tritico primò ſeminato, & poſtea argilla deſuper ſperſa & poſtea aqua ſuperfuſa.*

PARTVS.

a lib. 6. Hiſt. cap. 14.

Quoties pariunt.

DE Cyprinorum partu, & quæ circa ipſum eueniunt, iſthæc ferè prodidit [a] Ariſtoteles. *Cyprini quinquies aut ſexies anno pariũt, partumq; ſyderum potiſſimùm ratione faciũt.* (Oppianus quoque ſolos quinquies anno parere ait, Plinius ſexies.) *Vadis intrudunt ſeſe, cùm pariunt, & ſæpenumero ſingulas fæminas mares tredecim aut quatuordecim ſequuntur, mox fæmina oua procedendo emittit, mares ſectantes ſemen ſuum ouis reſpergunt: verùm plurima pereunt, quòd enim fæmina non ſtabilis, ſed mutans continuè parit, diſſipari oua neceſſe eſt, videlicet ea, quæ non materiam inciderint aliquam, ſed except a abunda ferantur. Neque eſt enim qui ſua oua cuſtodiat, excepta Glani & Cyprino,* F *ſed Cyprinus tunc ea cuſtodit, cùm congeſta reperit.*

Oua cuſtodit.

Cum itaque Cyprinus oua ſua cuſtodiat, vt ille teſtatur, & experientia piſcatorum in Carpa noſtra obſeruatum affirmat: mireris Plinium ſcribere, Silurum (Glanim dicere debuit) ſolum omnium ædita cuſtodire oua. Cumq; toties anno pariat Cyprinus quid mirum, ſi ouis ſemper ventrem diſtentum habeat. Illud verè notandum eſſe monet Rondeletius, non ſolùm maris & fæminæ commiſtione Cyprinos naſci, ſed etiam ſpõte ſine vllo maris & fæminæ ſemine, id quod experientia mihi *(inquit)* confirmauit. Vidi enim in aquis in caua loca & montibus ſepta receptis & collectis ſponte generatos Cyprinos, in quæ loca nec riuus, nec ſtagnum, nec palus, nec lacus, nec fluuius vllus, nulla deniq; aqua præter cæleſtem influxiſſet. Cardanus quoq; certũ eſſe aſſerit, Cyprinos, Tincas, Anguillas, Apuas è putredine, ſeu abſq; ſemine generari. Nec nõ & Geſnerus audiuit in piſcinis ſeu viuarijs quibuſdam hos piſces reperiri, in quibus neutrum ſexum agnoſcas; quæritq; an hæ ſint, quæ abſque ſemine procreantur. Author de natura rerum fæminam pariturajn à mare adiuuari tradidit hoc nimirum modo. Cùm illa paritura eſt, tunc illum lac loco ſeminis emittere, quod fæmina ſuſcipiens ore, ſtatim oua pariat in ſobolem profutura. Hincque piſci G Carper, nomen eſſe, quòd carpens videlicet maſculi ſemen pariat. Quam opinionem refellit Albertus his verbis: De Carpa fertur quòd cùm fæmina eius grauidam ſe ſentit & tempus pariendi inſtat, motu oris maſculum excitet, vt lac ſpargat, & ita demum eam parere. Eſt autem lac (genitura) huius piſcis valde ſpiſſum. Quod autem quidam dicunt fæminam lac ore ſuſcipere, & inde futura concipere oua, omnino falſum, & alibi à nobis improbatum eſt.

Sponte etiã naſci.

An mas fæminam parituram adiuuet.

Semen Cyprini quale.

NATVRA. MORES.

a lib. 8 Hiſt. cap. 20.

b lib. 9. cap. 16.

ATHenæus authoritate Ariſtotelis, carniuorum & gregalem eſſe Cyprinum teſtatur. Quod vti apud [a] Ariſtotelem non legitur, ita integrum Athenæi locum eſſe negauimus. Teſtatur verò Ariſtoteles Glanim canis exortu potiſſimùm (quòd ſublimis innatet) ſiderari, & tonitruo ſopiri magno, idq; & Cyprino euenire ſed leuiùs. [b] Plinius quidem hoc ex Ariſtotele repetit, in- H quiens: *Fluuiatilium Silurus* (Glanis dicere debuit) *canicula exortu ſideratur, & alias fulgure ſopitur. Hoc & in mari accidere Cyprino putant*, cæterùm mirantur docti, cur id in mari accidere Cyprino ſcribat, cùm Ariſtoteles in fluminibus vel lacubus Glanidem (Silurum ille reddit) & Cyprinum ſiderari atque ſopiri teſtatum reliquerit. Ego dixi paullò antè pro in mari fortaſſis immani legi poſse. Herbis, luto, mucoq; veſci quoque dictum eſt, herbas autem depaſci Platina ſcribit, cùm fluuij aucti alueos excedunt. Aſtu valere plurimum, & vt reti capiendus euadat, varia machinari Albertus atque author de natura rerum tradunt: primùm enim circumeuntem, foramen quærere: hoc non reperto tranſilire conari, vibrato in aerem corpore: aliquando ſub reti, ſuffodiendo ſcilicet in fundo, effugium quærere: aliàs herbam aliquam ore tenere, atque ita retinere ſeſe, ne trahatur à reti: aliàs caput fundo infigere, haud ignarum rete, dum niſi caudam tangit, elidi. Refert Geſnerus ſe cognouiſse ex homine fide digno, in Palatina regione Germaniæ, in loco cui nomen à Michaele & campo vel agro, in foſsa circa arcem Carpam eſse, quæ centeſimum vitæ annum attigerit, vnde longæuum piſcem eſse conijcere poſsumus.

Cibus.

Aſtus.

A

VSVS IN CIBIS.

VNiuerſè quidem carne ſunt molliore, humida, parum glutinoſa, ſatis inſipida, ſed pro locorum, in quibus proueniunt, & nutriuntur differentia, magis minuſúe ſalubres vel inſalubres ſunt. Qui in fluuijs magnis vrbibus vicinis, earumq; ſordes excipientibus degunt, mali ſunt ſucci, à quibuſdam tamen cupediarum amatoribus valdè probantur, quòd pingues ſint & prægrandes: magis probandi qui in rapidis & puris aquis naſcuntur & viuunt: qui in paluſtribus & ſtagnantibus aquis, lutum olent. Albertus pinguem, dulcem, & mollis carnis piſcem, ſed non ſanum (ſalubrem) eſſe dixit: at Iouius humidiores ipſum carnes habere, ſed tamen innoxias, propterea quòd non tenaci ſed aqueo potius humore abundent. Quamobrem etiam Saluianus eum qui in flumine, alioúe haud ſordido cœnoſoúe loco captus fuerit, etſi ſalubrioribus & optimis piſcibus annumerari nō debeat, noxijs tamen & improbis piſcibus annumerandum minimè exiſtimat. Commendari aiunt circa Martium menſem præcipuè: Maio verò & Iunio, cùm genituram emittūt, aut recens emiſerunt, improbari, præſtare marem fæminæ, vt etiam inter cœteros pleroſque; maiuſculum etiam minori præferri, id quod in alijs quoque molli carne præditis piſcibus obſeruari ſolet: minus item laudari, quorum corpus flaueſcit: Caput à ganeonibus in primis expeti, linguæ maximè gratia, quam prædulcem eſſe, præſertim ſi aſſetur, Albertus annotauit. Platina Carpanos groſſos (obeſos) & herbas, vbi flumina ob increſcentiam ex alueis exeunt, depaſtos, non inſuaues haberi ait cum leucophago aut alliato, paruos verò frigi. Cùm verò hoc genus piſcis præ cæteris piſcibus ſanguine abundet, itaque exenterata intrinſecus diligenti eget ablutione. Sunt qui vino illo abluant, in quo ſit elixandus, ab initio ſtatim frigida immiſſa, non vt alij molles feruida. Quod ſi gelu in patina facere libuerit, (inquit Geſnerus) ſquamæ eius linteolo illigatæ ſimul cum piſce coquantur, vt ius reddatur craſſius. Licet verò quouis modo coqui poſſit, crebriùs tamen ferè vbiq; in aqua & aceto elixus, comedi ſolet. Conficitur ex huius piſcis ouis cauiarium rubrum, quod Iudæis dicatum eſt, qui nigro, quod ex Sturionum ouis fit, tanquam ex læui cute præditis piſcibus, quorum eſum lex eorum vetat, confectò abſtinent. Quapropter qui ad Capham vrbem ad Tanaim ſiti ſunt, magnum ex hoc rubro cauiario lucrum faciunt.

Caro qualis. *Qui meliores & quando.*

B

Caput cur commendetur. *Apparatus.* *Gelu ex Cyprino.* *Cauiarium rubrum.*

VSVS IN MEDICINA.

C

ORpheus in opalij gemmæ mentione, tradit Lepidotum neruorum affectionibus mederi: ſed integérne ne piſcis, aut partium aliqua id præſtat, non explicat. Geſnerus conijcit de adipe inungendo fortè intelligendum, ad ſedandos dolores, præſertim in affectibus calidis — καὶ νεύρων ἀλγεινὰ πάθη λεπιδωτὸς ἀμύνει. Eundem adipem Kiranides ad Venerem excitandam vſurpans: hoc liquato (inquit) ſi quis in balneo ſexum ſe (fortè, pudenda ſibi) inunxerit, colorem (calorem, Geſnerus) bonum & poſt concubitum ſtatim conceptionem parit. Idem Kiranides fel huius piſcis oculis inunctum, omnem obſcuritatem ſanare promittit. Iouio verò teſte lingua Cyprini vim augendæ Veneris habet, ſicuti in Tincarum & Anatum linguis quoque experimur. Quod quidem de carnoſo piſcis palato intelligi debet. Denique lapillus de capite eiuſdem ad remedia quædam vſurpatur: quem extractum de piſce crudo efficaciorem putant. Rondeletius ægris in graui febris æſtu alleuamentum aliquod afferre tradi ait, quòd ſitim ſedet ac refrigeret. Eodem ſanguine è naribus fluxiones cohiberi, ſi ore contineatur, eſſe qui affirment.

Adeps. *Lingua.* *Lapilli capitis.*

D

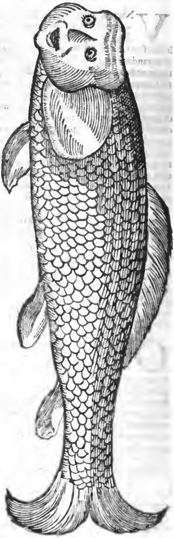
DE CYPRINIS MONSTROSIS.

Cap. XLI.

MIRAM hanc piſcis ſpeciem Lugduni in foro piſcario viuam aliquando venditam, nullus fuit, (inquit Rondeletius) qui non demptis capite & roſtro Cyprinum eſſe iudicarit. Nam ſquamarum figura & colore, pinnis, earundem ſitu, cauda idem planè eſt cum Cyprino. Pinna dorſi initio aculeum inciſum habet, vt in Cyprino. Eundem aculeū habet alia pinnā quę excrementorum meatū ſequitur, quæ rubeſcit, item caudæ pars ei reſpondens, Tota cauda lata eſt, vt in Cyprino. Duas alias pinnas habet ad branchias, ſimiliter duas in ventre. Caput habet non protenſum vt Cyprinus, ſed Delphini capiti ſimile, roſtrum ſatis longū ſed obtuſum, quale, reuera pictura repræſentat. Ex ſuperiore roſtri parte

Deſcriptio.

Cyprinus monſtroſus.

iuxta oris ſciſſuram appendix carnoſa vtrimq; vna dependet, vt in Cyprino, hæc ſuperior eſt alia breuis & vix apparens, niſi propiùs inſpicias vtrinq; etiam vnica. Hęc Rondeletius. Similem huic monſtroſo Cyprino, ſed barbulis inſignem, quas in ſuo Rōdeletius non expreſſit, Golbertum Cognatum Nozerenum ad ſe miſiſſe teſtatur Geſnerus, in Nozerethano ſtagno repertum, anno Salutis M.D.LIV. In Cognati viuario nouem tantùm diebus vixiſſe. Verùm longè pulcherrimum fuiſſe, nec ſpecie ſed coloribus rarum & admirandum Cyprinum illum, qui anno Domini M. D. XLVI. Omburgi

Cyprinus monſtroſus alter.

in ditione Comitis Palatini Marchionis Ioachimi Brādenburgenſis captus & Auguſtam miſſus eſt ad Carolum V. Cæſarem in comitijs illic agentem, qui eum ſorori Mariæ donauit. Coctum etiam colores retinuiſſe. Picturam eius ſibi communicaſſe Ioan. Thannmyllerum iuniorem chirurgum Auguſtanum peritiſſimum, in qua longitudo (inquit) apparet trium dodrantum: latitudo digitorum nouem, quæ eſt in medio dorſo ad ventrem medium. Pinnę dorſi initium partim aureo, partim rubro colore eſt, deinceps verò pulcherrimè cærulea: reliquis pinnis omnibus color aureolus, vt capiti etiam magna ex parte ac ventri, ſed paſſim etiam rubedo interuenit, quæ barbulas quoque quaternas tingit. Dorſum ex viridi cæruleum, latera ſuperiùs viridia, inferiùs aurea, &c. In ſumma ſuauiſſimis floridiſſimiſque coloribus vndiquaq; adeo eleganter pictus atq; diſtinctus eſt, vt vel cum rubri maris elegantiſſimis quibuſdam maximeque varijs piſcibus certare poſſet. Narrat item captum eſſe aliquando apud ſuos Cyprinum hermaphroditum, in quo vtriuſque ſexus notæ (hoc eſt &

Cyprinus hermaphroditus.

genituræ & ouorum vaſa) comparuerunt. In piſcinis verò contrarium quandoque reperiri, nempe neutrius ſexus Cyprinos, nec mares, nec fæminas, & hos fortè eſſe, quos ſponte naſci Rondeletius author eſt. Idem Geſnerus hac quoque forma Cyprinum alium captum eſſe teſtatur in Acronio ſiue Conſtantienſi lacu, prope Retz, duos ferè dodrantes longum in præſentia illuſtris

Cyprinus monſtroſus alius.

& generoſi viri comitis Vvolfi de Schamburg, anno ſalutis M.D. XLV. idibus Nouembris. Picturam ad ſe miſiſſe Archillem Pyrminium Gaſſarum medicum eo tempore præſtantiſſimum. Pronam partem nigro colore pictam fuiſſe, latera fuſco, ſupinam luteo. Spectabilem in eo præcipuè faciem, æmulam humanæ latitudi-

Color.

ne ſua, nec non oculis, ore, naſo, buccis ac mento. Hæc ſcripſerat, cùm eundē piſcem Raphael Seilerus iuuenis Auguſtanus clariſſimi medici Geryonis filius, cùm omnimoda eruditione, tùm iuris ſciētia & comitis Palatini dignitate nobilis, pictum ad eum dedit, cum deſcriptione huiuſmodi. Piſcem hunc omnino qualem depictum mitto, fuiſſe captum in flumine Auſtrię (quod vocant die Eirs) in ditione comitis Iulij de Hardegg prope vrbem Retz, anno 1545. mēſe Octobri, viri quidam eruditi & graues, mihi veluti teſtes oculati confirmauerūt. Faciem non auerſam, prout reliqui, vel obtuſam ſed repreſſam, ab obliquo in planum aſpectu tendente, cum temporibus vtrimq; latis, oculis binis, naribus, ore, mandibula, omnia effigie humana habuit. Pinnis, ſquamis, cauda, totoque corpore poſteriore, ipſaque adeò magnitudine atq; colore, Carpam præ ſe tulit. Rete captus eſt ſolus, & ob raritatem ac maximè quod ſenibus etiam ignotus eſſet, diu conſeruatus; & veluti miraculum quoddam paſſim aſportatus.

DE CY-

A

DE CYPRINO LATO RONDEL. Cap. XLII.

SYNONYMA.

PLERISQVE Italiæ locis Scardam ſiue Scardulam Placentinis Arbolicam, Venetis Ruſſatam teſte Bellonio, Gallis atque Anglis Braſme, Belgis Braſem, Saxonibus Praſem, circa Coloniam Aggrippinam Bryſem, alibi Preſem, vt circa Confluentiam, Tridenti Scarlen, appellatum hunc piſcem Rondeletius non ineptè ob ſimilitudinem cum vero Cyprino, huic cognatum piſcem facit, cùm ſit ſquamis, corporis ſpecie, & vita ſimilis, ſed quia corpore eſt quam hic latiore & compreſſo, Cyprinum latum defferentiæ gratia nuncupauit. B Bellonius veterum Abramidem eſſe arbitratus eſt, ſed cùm opinionis ſuæ nullum firmum habeat argumentum, imò planè nullum præter nudam nominis cum Braſme affinitatem, haud ab re à Rondeletio refellitur. Oppianus enim (inquit hic) & Athenæus, qui Abramidis meminerunt, Thriſſis ſemper coniunxerunt, vt ſuſpicari neceſſe ſit, Abramides Thriſſis ſimiles eſſe, vel eiuſdem generis, atque marinas, quæ ſtatis temporibus fluuios ſubeant, quæ de Brama dici non poſſunt.

Scardula. *Abramis veterum.*

FORMA. DESCRIPTIO. LOCVS.

PIſcis eſt maximus & latiſſimus, capite paruo pro corporis magnitudine, dorſo repando & cultellato, corpore cumpreſſo, ſquamis magnis tecto. Linea à branchijs ad caudam ducta curua eſt. Ad branchias pinnæ duæ ſunt, in medio vẽtre duæ aliæ, ab excrementi meatu alia ad caudam continua. Huiuſmodi piſces in lacubus maximis naſcuntur. Vidit Rondeletius in Aruerniæ lacu quodam iſtiuſmodi piſces, qui binûm cubitorum, pedum totidem latitudinem æquarent. Noſtro C in foro copioſiſſimè proſtant, minores Scardas, maiores propter dorſum inſigniter repandum Gobbos quaſi gibboſos nũcupant, ſuntque pedales plerunque, bipedales rariſſimi. Scribit Geſnerus vadum amare argilloſum, vel albicanti argillæ ſimile: ideoque in lacu Tigurino non paſſim, ſed ſuperiore eius parte capi. Stagnantibus autem aquis præcipuè delectantur, illicque muco, luto, herbiſque veſcuntur, quare in ijs tantùm capiuntur fluuijs, qui tardiùs fluunt, turbidaque ſunt, & craſſiore aqua, qualis eſt Araris, multi item in Gallia Belgica: nec in his ad eãdem vnquam magnitudinem accreſcunt, ad quam in lacubus & ſtagnis. Mirum quod narrat idem Geſnerus, nimirum quendam in Polonia permultos horum piſcium conieciſſe in piſcinam quæ mox ſuperueniente hyẽme tota congelata eſſet: & cùm parandi conuiuij cauſa remoto gelu piſces capere vellet, ne vnum quidem inuenire potuiſſe: ſequenti autem vẽre rurſus omes apparuiſſe. Ad hoſce latos Cyprinos referri debet piſcis huiuſmodi è Polonia miſſus, vbi Kleſſez dicitur, totus ex ſubcæruleo ad violaceum vergens, exceptis pinnis & cauda quæ albicant. Pinna quæ ab ano eſt longiorem & in exortu latiorem quàm pars eſt, à pictore putò, expreſſa eſt. Vtraq; icon ſequentibus paginis dabitur.

Caput. *Pinnæ.* *Locus.* *Cibus.*

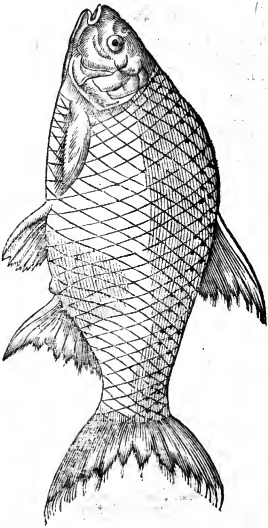
VSVS IN CIBIS.

D

QVouis modo coquantur (inquit Platina) inſipidi piſces ſunt, & plus moleſtiæ ob minutiſſimas ſpinas inter edendum, quàm voluptatis afferunt. A nonnullis tamen habentur in pretio, vt in Aruernia, vbi in lacu quodam magni & pingues capiuntur, & vulgò Gallicum hoc diuerbium teſte Geſnero vſurpatur: Qui ha braſme, peut bien braſmer ſes amis: hoc eſt ad lautum conuiuium, in quo opulentiam ſuam oſtentet, vocare amicos poteſt, qui Bramas habet. Cupediarum periti, vt Lucij caudam, Cyprini caput, ſic Scardulæ partem mediam expetunt. In craticula aſſatur, vel farina benè ſubacta & piſta includitur aromatis condita; ſed ſuauior eſt, quàm ſalubrior.

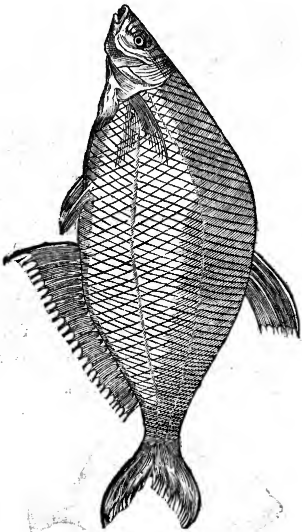
Inſipidi ſunt & viles. *Vbi commẽdentur.* *Apparatus.*

Cyprinus latus.

Digitized by Google

Cyprino lato congener, Polonis Kleſſez.

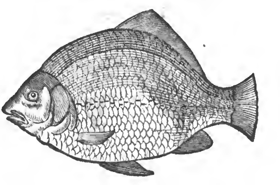

DE CYPRINO LATO ALIO Cap. XLIII.

E

Color. Magnitudo GESNERVS ex relatione Kentmani, tria huiuſmodi piſcis genera in Albi reperiri tradit. Primi generis piſces eſſe paruos, tenues, latos, colore ſubaureo, cui circa dorſum fuſcus admiſcetur. Dupla eis ad latitudinem longitudo, caput paruum. Pinna dorſi & cauda fuſci coloris ſunt: reliquæ verò quinq; pinnæ, è fuſco punicei. Squamę vt in Cyprino. Genus hoc Miſeni paruum cognominant, Klein Karaſs, vel à colore Giblichen. Viuaces ſunt admodum. E piſcinis & ſtagnantibus aquis in Albim veniunt. *Locus. Cibus.* Rarò octo digitos longitudine excedunt. Veſcuntur gramine & argilla, vt & reliqui huius generis piſces: quamobrem magis amant piſcinas, quàm fluentes & lapidoſas aquas, propter vadum herboſum & argilloſum. Itaque rariùs in Albi reperiuntur. In piſcinis quidem eos multiplicari non patiuntur domini, impediunt enim incrementa & saginationes Cyprinorum, quos a pabulo depellunt. F *Alterum Karaſi genus. Color. Caro.* Alterius verò generis Karas, aliquanto craſſiores & longiores ſunt. Squamas ſimiliter vt prædicti, vel vt Cyprini, è giluo ſeu flauo nigricantes habent. Vocantur autem Halbkaraſs, id eſt dimidij Caraſi, quoniam è Caraſo & Carpa veluti compoſiti videntur. Hi quoque vt primi generis Caraſi, è piſcinis aut ſtagnantibus aquis Albim ingreſſi, pariunt in eo & creſcunt. Vtriſque caro eſt ſubflaua, & in cibo viſcoſa, quomodocunque parata. Quò diutius verò in Albi immorantur, eò ſapidioris ſolidioriſque carnis euadunt. *Tertium genus. Color.* Tertij demum generis Caraſi tenuiores & latiores ſunt quàm dimidij nunc dicti, ſimiles primis ſed maiores & pulchri, candoris argentei, habentque pinnas parte ſupina rubentes. ſuperior verò pinna cum cauda obſcuriùs è fuſco punicea eſt. Hi piſces in Albi naſcuntur, non aliundè (vt prædicti) ingrediuntur. Pariunt primùm Iunio menſe, ſecundò Ianuario, ſicut & ſuperiores, quibus temporibus etiam præcipuè capiuntur. Mediocriter augentur, vt ſeſquilibres aliquando aut bilibres capiantur. Aſſari ſolent, & in pretio habentur. Fæminæ ouis grauidæ, *Apparatus.* elixæ etiam in aqua ad iuris ferè conſumptionem, vel copioſo butyro ad ius ſub finem adiecto, non diſplicuerint. Hucuſque Kentmanus. Idem Geſnerus ex epiſtola Stephani Laurei. Caraus piſcem ad viuum depictum mitto, in quo totus venter inferior ſubfului quodammodo coloris eſt, talis enim reperitur in lacubus & aquis ſtagnantibus; in recentibus verò & fluentibus aquis, ea pars eſt albi coloris. G Et rurſus ex epiſtola Gul. Turneri Cyprinum cum Bellonio Carpam vulgarem eſſe faterer, *Partus.* ſi vſpiam tam fœcundi reperirentur, qui ſexies aut quinquies in anno parerent. Verùm de tam frequenti partu Carpæ dubito. Eſt piſcis in Friſia Orientali, quem Carutz appellant, Carpa minor multis partibus, tergo magis arcuato, vt ita dicam & gibboſo, cætera illi ſimilis, quem omnes qui ipſum in viuarijs ſeruant, conſtanter affirmant ſexies in anno parere. Quare ſi Carpa, Cyprinus non ſit: hic meritò eſſe poteſt. Sed nihil definio.

Cyprimus Latus alius. Caraſſus Geſner.

H

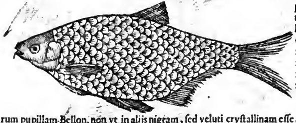
DE BAL-

A
DE BALLERO ARIST. Cap. XLIV.

ARISTOTELES Ballerum inter fluuiatiles & lacuſtres bis meminit. *Ballerus* (inquit) *& Cyprinus & cæteri ferè omnes, cùm parturiunt, vadis ſe intrudũt.* Et alibi: *Balero & Tilloni lumbricus canis exortu innaſcitur, qui debilitat, cogitq́; ad ſumma ſtagni efferri, quò æſtu intereunt.* Hunc Rondeletius eum eſſe conijcit, qui à Lugdunenſibus, & lacuum qui in Allobrogibus ſunt, accolis Bordeliére nominatur, quòd litora ſemper ſectetur & quærat: bord enim litus ſignificat. Cæterùm cur Ballerum faciat, nullum adducit argumentum, niſi quòd vita & moribus à Cyprino, quocum nominatur ab Ariſtotele, non differat. Vilis eſt piſcis. Strymonis amnis accolæ vulgò Pleſtyam teſte Bellonio vocant, in Macedonia ad Piſchiacum lacum, vbi plurimus eſt, modò Platanes, modò Pleſtyam, modò Platogniam. Hollandi, apud quos cùm ob copiam, tùm quòd per ſe inſipidus ſit, viliſſimus habetur, een Bleye. Bramæ (inquit Rondeletius) tam ſimilis eſt, vt parum cautis pro Bramis ſæpè vendatur, ſed ab ijs magnitudine corporis & ſquamarum differt & pinnarum & caudæ colore. *Deſcriptio.* Eſt igitur Ballerus capite breui, ore paruo, ſine dentibus, ſed horum loco oſſa habet aſpera: ſine lingua, ſed palato carnoſo: Pinnas

B duas habet ad branchias, duas alias in medio ventre, ab excrementi meatu vnicam ad caudam vſque in dorſo aliam. Poſteriores pinnæ cum cauda rubro colore perfuſæ ſunt, vt in Percis fluuiatilibus videre eſt: quæ in dorſo eſt, nigricat. Linea à branchijs ad caudam curua producta eſt. Branchias quaternas habet, os in medio palato, ex aduerſo ſita ſunt oſſa duo loco inferiore, altera parte ſerrata, quibus contrario occurſu cum palati oſſe herbæ atteruntur. Ventriculum paruum habet, inteſtina pinguedine oblita, hepar ex albo rubeſcens, in quo fel viride ſplenem rubrũ. *Partes internæ.* Hæc ille multis ſpinis abundat, frequentes ſquamas habet, rotũdas & tenues. Tergus eius nigricat, venter cãdicat. Oculo-

Ballerus Rondel.

C rum pupillam Bellon. nõn vt in alijs nigram, ſed veluti cryſtallinam eſſe aſſerit, iridem verò albiſſimam, ac tredecim ſquamarum ordines vtrinq; in lateribus habere.

DE TINCA Cap. XLV.
SYNONYMA. ETYMVM.

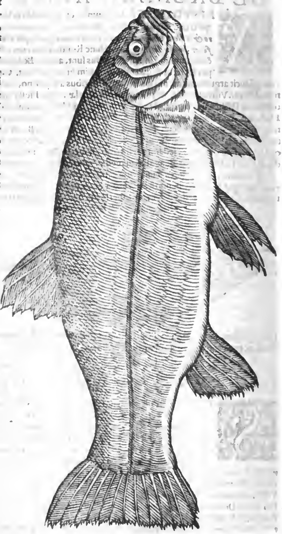
SITNE veteribus memoratus, vulgatiſſimus vbique terrarum iſtiuſmodi piſcis, vulgò in Italia Tenca, Auſonio in ſuo Moſella Tinca appellatus, dubitari poteſt. *An à veteribus facta ſit eius mẽtio.* Iouius nullo in pretio apud antiquos fuiſſe exiſtimat, & propterea nullis litterarum monumentis fuiſſe celebratum: ipſumq; plurimùm mouit Auſonius, qui Tincas & Lucios ignobiliſſimis piſcibus adnumerauit. In eadem ſentẽtia eſt Saluianus, veteres authores pretioſos potiùs quàm viles piſces ſcriptis conſecraſse inquiens authoritate Columellę dicentis: *Viles piſces ne captare quidem, ne dum alere conducit.* E contrario Bellon. Tincam putat eſse Ariſtotelis φύλλωνα, quem Fullonem reddidit Gaza, Dorioni verò apud Athenæum γναφεᾶ, id eſt Fullonem, non aliam puto ob cauſam, quàm quòd decocto Tincæ maculę eluantur, quod de Fullone *Fullo Ariſtotelis & Dorionis.*

D ſuo tradit Dorion. Cæterùm cùm id quoq; aliorũ glutinoſorũ piſcium decoctum, puta Ichthyocollæ, Anguillæ & cõſimilium aliorum præſtare queat, haud ſatis tuta fuerit hæc opinio. Adhęc Fullo Ariſt. teſte littora petit trãquilliora, marinus nimirũ piſcis, & Dorion marinos tãtùm memorat. Non immerito à Iouio Platina reprehẽditur, qui Tincas antiquitùs Mænas fuiſse arbitratus eſt, cùm & hę marinę duntaxat memorentur. *Mænam nõ eſſe.* Quid ſi verò Romanã vocem eſse dicamus, à qua ſentẽtia idem Iouiꝰ non videtur declinaſse. Celebratur.n. apud Ciceron. quidã facetus orator Placentinꝰ cognomine Tinca, fortaſſis (inquit) ab hoc piſce cognominatus, quemadmodũ Florentiæ Laurentiꝰ Medices ſenior, vti erat perurbanus, cuidã celebris familiæ ciui, ſe domi Tincã ingentẽ exquiſita arte coctã falſsò iactãti, Tincę cognomen, quod illi poſtea fuit æternũ, indidit. Quemadmodũ Merula ob ſimilitudinẽ cum Tinca, itẽ Callarias noſter, Tinca marina vocari meruerũt, quid vetabit, ſi Tincã etiam Merulam paluſtrẽ diximus? *Merula paluſtris.* Hoc ſanè nomine vſus eſt doctiſsimꝰ Scaliger his verbis: *Auſonius ſui temporis ſecutus plebẽ, vſitatis nominibus, pulcherrimum poema nõ eſt veritus inficere potiùs, quàm aut ipſe in ambiguo verſari, aut iactare authorem in obſcuro: ſic Aloſam pro Clupea ſiue Thriſſa, Tincam pro Merula fluuiatili poſuit.*

In ple-

In pleriſq; inferioris Germaniæ prouincijs vocatur een Seeldt vel Zeeldt: in ſuperiori Germania ein Schley, à lubricitate, vt Geſnerus teſtatur, vel potiùs muco, quem noſtri (inquit) Schleijm appellãt, vt Grecè My *Muco.* xonem, Latinè Muconem interpretari liceret, niſi Mugilum cuidam formæ iam prius hoc nomen deberetur. Idem teſtatur quendam virum doctum, Tincam vt vim eiuſdem Germanicæ nomenclaturæ exprimeret, *Limaria.* vocaſſe Limariam: ſed quoniam & hoc quoq; nomine Græcorũ potius Pelamys indicatur (πηλὸς enim limus eſt) ſuadet vt homonymiæ cauſa, hoc quoq; abſtineamus. Hollandi quoq; nonnunquã Schoenmaecker dicunt, quaſi ſutorem, ob cutis puto craſſitiem. Angli Gallica quodammodo voce Tenche dicunt; Poloni Lin vel Lijn, Bohemi Linie, & Sſvvecz quaſi ſutorem.

Tinca.

FORMA. DESCRIPTIO.

Quibus cũ Cyprino cõueniat, & quibus ab eo differat. Habet quibuſcum Cyprino ſimilis eſt, habet item quibuſcum plurimùm ab eo diſcrepat. Corporis enim ſpecie, pinnis, earũque ſitu, & palato carnoſo cum eo conuenit: ſquamis verò non item. Hæ Cyprino maiuſculæ, Tincæ verò perquam exiguæ tenueſque & muco ſemper obductę: adhæc Tinca iuxta oculos circulum habet rubrum, *Colore differre.* qui in Cyprino flaueſcit. Color omnib. haud idem: aliquæ enim ſubalbidæ ſunt; plurimæ ex albo flaueſcentes, nonnullæ virides, quæ verò in meris degunt paludibus, vt in multis Hollandiæ locis, ſubnigræ ſunt. Auſonius viridem *Roſtrum.* dixit, cùm plerunque flaueſcat potiùs. Roſtrum habet breue, ac retuſum: os ferè rotundum, ad ven- *Barba.* trem inclinans, planè edentulum, at pro dentibus ſerrata oſsa. Ex vtroque oris latere, vbi inferius labrum ſuperiori committitur, appendix pendet, vt in Cyprino, cutacea, rotunda, breuis, mollis, ac lubri *Oculi.* ca adeò, vt nunquam explicetur, conſpicuaue fiat, ni digitis comprehenſa extendatur. Oculi ſunt ma- *Pinnæ.* gni & aurei. Pinnæ binæ ſunt ad branchias, totidem aliæ in ventre, à podice vna, in dorſo alia breuis *Cauda.* ſine aculeo. Cauda in latam pinnam deſinit. Branchias habet quaternas duplices, lapillos in capite Auratæ & reliquorum marinorum more, binos, exiguos.

LOCVS.

A

LOCVS. NATVRA. MORES.

STagnantes potius quàm currentes aquas amat, ideoque in ſtagnis lacubus ac paludibus quàm in fluminibus frequentior, & inter arundines vluaſq; plerumque victitat, omniq; anni tempore hiſce in locis capitur. E riuis autem flumina maiora quandoque intrat, ſed degunt maximè, vbi vadoſa ſunt, vadumq; ipſum limoſum. Gregalis eſt, putreſcentis limi ſordibus veſcitur, carne nequaquam. De amicitia eius cum Lucio ſuprà dictum eſt, quibus ſi lubet, adde quod cùm Lucius in cæteros tyrannidem exerceat, à Tinca quaſi beneficij memor, prorſus abſtinet. Cùm occiditur, diù ſuperuiuere fertur.

Quas aquas amet. *Cibus.* *Amicitia cũ Lucio.*

VSVS IN CIBIS.

B TIncarum caro haud inſuauis eſt, ſed impurum damnantumq́; præbet alimentum, & niſi piſcis à ſordibus ac immunditie optimè repurgatus fuerit, ſæpè etiam noxium: quin medici omnibus vim quandam ineſſe ad progignendam febrim exiſtimant, quoniam maximè in cœnoſis degant, & putreſcentis limi ſordibus veſcantur. Eſtq; velut commune apud noſtras mulierculas diuerbium: Neſſuno mangia Tenca, che febre non ſente. Sunt verò diebus canicularibus præcipuè noxiæ. Falli itaque eum, iure dixerimus, qui Tincæ poſt Truttas primas attribuit hoc diſticho:

Carnis qualitas. *Quãdo maximè noxiæ.*

Tinca vocor, quare? maculoſum reſpice tergus.
Coctaq́ poſt Troctam, gloria prima feror.

Rectiùs verò aptiuſq; vulgi ſolatia appellauit Auſonius: ſunt nunc quoque viles planè ac plebei piſces, licet tamen nonnunquam lautorum quoque menſas honorent, ſicuti Romæ referente Iouio Marſicana è Fucino lacu qui nunc Celanus dicitur. Habent hæ peculiarem notam, qua à vulgaribus interſtinguũtur, labrum videlicet inferius tritum: quippe quæ plurimum ſaxoſo eius in lacus vado voluntentur. Fert & laudatiſsimas paruus ille lacus quartodecimo ab vrbe lapide apud Bacanam ſyluam, quibus non modo plebeis ſed ſplendidos etiam optimates veſci idem Iouius tradit, addens nobilem illum inter aulæ proceres longè omnium ætatis noſtræ popinalem lautitiæ ſtudioſiſſimũ, Tincas Bacanianas autumno captas, allio laridoq; contritis, additiſq; odoratis oleribus & multo aromate, in teganis ad vaporem tepidioris furni fœliciſſimè percoxiſſe. Fert & Tincas, quanquam minores, ſapore tamen minimè contemnendo ſanctæ Praxedis lacus, in Latij Sabinorumque finibus, quo Regillus antiquitùs fuit: ſed ea cum Raijs & Squatinis cæteriſq; viliſſimis piſcibus, apud Pantheon ignobili foro infimis hominibus venundantur. Laudatur denique Traſymena Tinca, de qua idem Iouius: Cùm in cæna Leonis X. Pontif. diſcumbentes, pelagios piſces vario iudicio certatim atque impenſiùs laudarent, nobilis quidam Florentinus Tincis fortaſſis ſolùm aſſuetus, extollatis (inquit) conuiuæ, vt lubet marinos piſces: ego certè Traſymenam Tincam conditam leucophago, his veſtris Triglis, Spigolis & Rhombis prætulero, quo ſuo inſulſo dicto lachrymas omnibus præ riſu excuſſit.

Vbi laudatiores. C *De Traſymena Tinca hiſtoriola.*

Porrò non ſolùm ægrè concoquuntur, ſed etiam mali, vt diximus ſunt ſucci, ideoque ritè apparandæ. Si groſſa erit (inquit Platina) eam benè exquamatam, ac per mediam ſpinam inciſam, ita inuertes, vt quod foris erat, intus demum fiat, infractis etiam coſtis ac conciſis interaneis, inditoque rurſum cum ouis ſex, petroſelini conciſi, piperis tunſi, allij diffracti, croci modico. Sunt qui Damaſcenas aut cerasia acria, aut paſſulas cum pineis mundis cum ouo diſfracto indant. Coquenda lento igne in craticula eſt, coctam ſalimola ex aceto, oleo, croco, ſapa ſuffundes. Aliter: Si groſsa erit, & elixam voles, ex agreſta, aromatibus, petroſelino minutim conciſo, conditam comedes. Aliter, ſi parua erit, eo modo ſcindes quo ſuperiorem & conſperſam farina, oleo friges: frictam aut agreſta, aut ſucco malarancij ſuffundes. Hoc etiam quouis modo cocto, nihil peius. Quidam allio, laridoque contritis, additiſque ſuauè olentibus herbis, multoque aromate Tincas condiunt, vti ſuprà ex Iouio recitauimus. Sunt qui allij laridique vice (inquit Saluianus) oleum cœpamq; conciſam, ac vuam quam paſsulam dicunt, inijciant, ac eodem modo coquant. Alij in eam, primùm (vt par eſt) purgatam, ac interaneis exemptis, paſsulas, mentam, petroſelinum, allium atque ſal conciſa & in ſimul mixta, per ſectionem quà prius interanea exemerant, infarciunt, conſutaq; ſectione aut veru infixam aut craticulæ impoſitam torrefaciunt, oleo ac aceto cum ſaluiæ ramuſculo aut feniculi vmbella, aſſiduè dum torretur, conſpergentes. Plebei verò eam oleo in ſartagine frictam, ac arancij mali ſucco conſperſam comedere ſolent. Nonnulli hunc piſcem in gelu, vt vulgò appellant, commendant. A noſtris mulieribus præſertim pellis in delicijs habetur, & carni longè præfertur.

Mali ſucci ſunt. *Apparatus.* D *Pellis carni præfertur.*

VSVS

VSVS IN MEDICINA.

Ad capitis dolores. *Ad æſtus febrium.*

VEteres medici (inquit medicus quidam apud Geſnerum) ad ſopiendos capitis & artuum dolores, Torpedines admouebant, quarum loco à mediteraneis Tincæ forſan vſurpari poterunt. Sunt qui non febricitium modò æſtus Tincis pedibus ſubditis, ſeu alligatis viuis, temperari, ſed idem remedium aduerſus arquatum etiam morbum proficere putent. Iouius quoque ſciſſas per dorſi longitudinem, pedum & manuum plantis applicatas, ardentis febris ardoribus plurimùm aduerſari quoſdam tradit putare ex ſecta Iudæorum, qui quanquam ſordidè admodũ (inquit) & ridentibus alijs talia experirentur, aliquando tamen ipſis æſtuantibus exoptata blandimenta feliciter attuliſſe comperti ſunt. Monet verò Rondeletius, vt id oportinè fiat, quòd alioqui non modò nihil profuerit, ſed contrà maximè obfuerit, frigiditate ſiquidem intrò repellente ac magis conſtringente augeri incendium. Alij ictericorum iecori aut vmbilico viuam imponunt. Ictericis aliqui Tincam vi- F

Ad icteri.

uentem alligant vmbilico, donec immoriatur, poſtridie rurſus aliam alligant, idque etiam tertio die repetunt. Tinca immortua intus ac foris veluti croco tincta redditur, & plerique hoc remedio reſtituuntur. De felle hoc ex libro Germanico manuſcripto habet Geſnerus: Fel de Anguilla, Thymallo, Tinca & porcello lactente miſce ad aurium remedia. Hoc enim infuſo, pelliculas rumpes, fluxiones curabis, vermes aurium occides.

Fellis vſus

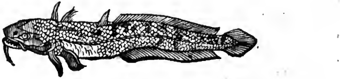
DE LOTA GALLORVM. Cap. XLVI.

Muſtella lacuſtris, aut fluuiatilis *Deſcriptio.*

LVGDVNENSES (inquit Rondeletius) piſcem qui in Arari inuenitur, Lotam vocant, qui à Gebennenſibus Motella quaſi Muſtella nominatur. Si quis Muſtellam lacuſtrem vel fluuiatilem appellauerit, non ineptè mea quidem ſententia fecerit, modò non eam accipiat, quæ ex mari fluuios petit, qualis eſt Muſtella Auſonij, qui Muſtellę nomine Lampetram noſtram deſcribere videtur. Lota piſcis eſt fluuiatilis & la- G cuſtris, Muſtellę marinę vulgari, de qua alibi diximus, ſimilis admodum, niſi eſſet corpere rotundiore & ſpiſſiore. Ex maxillę inferioris extremo pilus vnicus veluti ex mento barba propendet, nullus in ſuperiore eminet, vt in marina. (Geſnerus tamen in ſuis putat etiam ſuprà duos pilos eſſe, ſed in mortuis ferè latere, vt in maxima obſeruauit.) Pinnis quatuor natat, duę ſunt ad branchias ſitæ, duæ in ventre, ab ano vnicam continuam habet ad caudam, huic æqualem & ſimilem in dorſo, quam præcedit alia pinnula. Cauda mucroni gladij figura ſimilis eſt. Paruulis ſquamis corpus tegitur, quod è ruffo fuſcum eſt & maculis nigris vndulatim diſpoſitis cõſperſum. Dentes paruulos & tenues habet. Muco oblita & lubrica Lota eſt, vt Anguilla. Ventriculũ paruum habet cum multis appendicibus, inteſtina conuoluta; hepar albicans, in quo fellis veſica, quæ ex viridi flaueſcit, ſplenem rubrum, veſicam oblongam aere plenam, branchias quaternas & duplices. Naſcitur in lacubus & fluuijs leniter fluentibus, vt in Arari. Hepar pro corporis ratione magnum eſt, & delicatum habetur. Oua noxia, quemadmodum oua Barbi, quæ ventriculum lædunt & aluum turbant. Caro tota à H Lugdunenſibus habetur in pretio.

Barbæ. *Pinnæ.* *Cauda.* *Squamæ.* *Dentes.* *Partes internæ.* *Hepatis deliciæ.* *Oua noxia ſunt.* *Caro laudata.*

Lota Rondel.

DE LA-

A DE LACVSTRIBVS, ET PRIMVM DE VMBLA VVLGO DICTA Cap. XLVII.

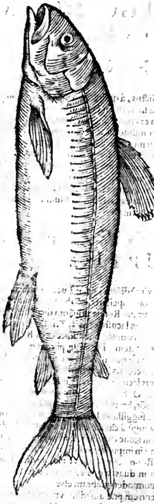
NOMEN.

CIRCA Lemanum lacum Vmble dictus, à quibuſdam vulgi hanc appellationem ſequentibus Vmbilicus dicitur, cùm ſit verò ſimilius Vmblam dici quaſi vmbram. Eſſe enim cum Vmbra fluuiatili non exiguam ſimilitudinem ex eo liquet, quòd Bellonius Vmbræ fluuiatilis iconem ſe omiſiſſe dicat, quandoquidem ad Vmblam proximè accedat. *Vmbilicus.* *Nominis ratio.* Quamobrem ſeriò etiam monendus eſt lector, ne nominis affinitate deceptus, Vmblam cum Vmbra ſiue fluuiatili ſiue marina confundat. Rondeletius
B Salmonem Lemani lacus vocat, quod corporis ſpecie, pinnarum numero ſituq; & partibus quoque internis Salmonibus potiſſimùm ſimilis ſit: caput tamen alijs etiam lacubus, vt modò patebit, & à Salmonum natura longius abeſt. *Salmo Lemani lacus.* Heluetij à colore circa ventrem rubicundo Rotele dicunt, nomine æquiuoco, cùm ſit apud eoſdem Heluetios Rottele quem ex Geſnero Rutilum vocauimus. Nonnulli ab eadem rubedine piſces iſtos Rubeculos vocare voluerunt. *Rubeculus.*

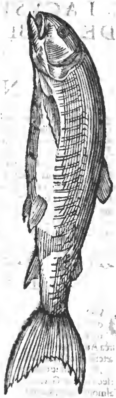
GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA. DESCRIPTIO.

DVo Vmblæ genera eſſe, magnitudine maximè differentia in Lucernẽſi lacu Geſnerus tradit. Maiorem circa Bielam Rott, alicubi Roote appellari: à Sabaudis Routte, circa Lemanum verò Vmble: minorem diminutiuo nomine Rotele priuatim dici (Eſt & alius in Sueuia & circa Auguſtam Rotele dictus, ſed fluuiatilis, non lacuſtris piſcis, Truttis quoque affinis, Ger- *Vmbla maior.* *Vmbla minor.*
C manis cæteris ferè Hüch nuncupatus, quo de ſuo loco diximus.) Sabaudicè circa Bielam Ronſon, vel Bondelle, illo nomine colorem indicari, hoc fortè bonitatem. Denique piſcem qui in lacu Bauariæ Ammerſee vocatur Germanicè ein Pitzling, non alium quàm Vmblam minorem videri: conferri enim Salmoni paruo, & à dorſo vſque ad media latera coloris lutei eſſe dici, adeoque tenerum, vt ſtatim extra aquam exſpiret, nec in alio vllo eius regionis lacu inueniri. Vmbla maior corporis forma partibuſq; omnibus Salmonibus & Truttis ſimilis eſt. *Maioris deſcriptio* Os habet magnum, dentes verò non ſolùm in maxillis, ſed etiam ſex magnos in lingua. *Os.* Caput liueſcit, branchiarum opercula argentei ſunt coloris in extremo aurei. *Caput.* Magis albicat, quàm minor. Nullis ſuggillatur lituris, Vnicam eſſe paruam tergoris pinnam Bellonius ſcribit: Rondeletius tamen non longè à caudæ exortu aliam ſed admodum exiguam depingere videtur, & ipſe Bellonius eandem in icone exprimit, & mox puto apophyſim carnoſam vocat. *Pinnæ.* Idem Bellonius iuxta ventrem pinnam (in impreſſis codicibus branchia legitur ſine ſenſu,) vtrinque vnam eſſe ait, ſed quam nec ipſe, nec Rondeletius quoque pingit: duas ſub ventre huic oppoſitas, omnes ſine aculeis: poſtremas piſcem in duas æquales partes interſecare, ſed par-
D tem quæ ad caput eſt, paulò longiorem eſſe. Cutim adeò glabram eſſe, vt ſquamis carere videatur. *Squama.* Tergus præ multo liuore opacum apparere: ventrem præ albedine vti argentum micare: apophyſim carnoſam habere ſupra caudam, Vmbræ, Truttarum, &c. more. Quaternis præditam eſſe dentium ordinibus in palato ſerpentium more, linguam oſtendere aduncis in gyrum dentibus, *Dentes.* crenatis, exertis & hamatis ſentis, vel eò pluribus communitam, præter hos maxillam etiam inferiorem paruulis alijs exertis & parum falcatis in ambitum vallari, branchias habere vtrinq; quatuor: latera eius virgula recta ſecari vtrinq; per medium corpus, parum repanda verſus ventrem. *Branchiæ.* Tres aut quatuor dodrantes plerumq; longa eſt. *Magnitudo* In Lucernenſi lacu brachij ferè longitudine excreſcere Geſnerus teſtatur, & Rondeletius duos aliquando cubitos longas à Lemano lacu Lugdunum aduehi. Minor Vmbla (vt idem Geſnerus refert) dodrantalis plerumque aut breuior, pedem raro excedit, aut ſi amplius increſcat, (vidi enim, inquit, aliquando palmos quinque longam, Octobri menſe in lacu noſtro captam corpore latiuſculo,) nunquam tamen Vmblæ maioris magnitudinem attingit. *Minoris deſcriptio.* Ventre turgidulo aliquando ſpectatur, propter veſicam nimium inflatam. Eſt autem veſica ei oblonga,

Vmbla minor prior Geſneri.

Vmbla minor alia eiuſdem.

Color. ut Albulis, non diſtincta per medium. Dorſum totum cum dimidia laterum parte ſubroſeum: inferiora latera albicant: Venter albiſſimus eſt: caudæ color idem qui dorſi pinnulam mollem & paruam, vt Truttæ, dorſo extremo gerit. Maxillis eſt dentatis. Spinas etiam ceu dentes in lingua habet. Pinnæ omnes partim ſubalbent, partim crocei coloris ſunt. Brãchiæ quaternæ. Lapillos in cerebro habet. Mares ventre, pinnis & cauda magis rubent, fœminæ candicant: eædem capite ſuperiùs & dorſo magis

Sexus diſtinctio. virent. Hæc ferè Geſnerus qui binas eius haſce icones exhibuit, vt à diuerſis pictoribus non eodem tempore delineatas atq; ſulptas. Maioris iconem data opera omiſi, quod hinc facilè mente concipi poſſet.

LOCVS.

A

LOCVS. NATVRA. MORES.

QVamuis Rondeletius Vmblam, Salmonem lacus Lemani vocet, capi tamen alijs in lacubus *Cibus.*
ſuprà in nominibus oſtenſum eſt, eſt autem lacuſtris tantùm. Veſcitur piſciculis. Debilem *Debilitas.*
tamen & infirmum piſcem eſſe aiunt, nam ſi vel parum lædatur, aut morſu ab alijs piſcibus
ſaucietur, mox veluti moribundum ſupernatare. Bellonius quoq; carniuorum eſſe ait, piſciculiſq; caridibus, phryganijs, quiſquilijs, & iſtiuſmodi ſpurcitijs veſci. Capta quàm primùm reliquerit aquas, expirare traditur.

VSVS IN CIBIS.

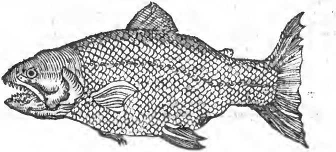
VMbla carne eſt ſuaui, ſicca, & cùm ſenuerit dura, & quæ multorũ iudicio Aſellis, imo ſaxati- *Caro eius*
libus ſuccedere queat. Pinguis potiſſimum apud Allobroges capitur tantiq; fit (inquit Bel- *qualis.*
lonius) quanti ditiorum burſa æſtimare poteſt. Commendatur ab Heluetiis Nouembri *Quando*
B menſe, & aliàs circa initium Decembris: quo tempore Geſnerus oua habere ait bona & ſolida, tardiùs *melior.*
verò caro eius inſulſa, pinguiuſcula & flaccida apparet & oua dilutiora ſunt. Tempore partus menſis
inepta eſt. Cùm elixatur, vino prius feruido inijcitur, ne nimis mollis reddatur. Apud Allobroges pa- *Apparatus.*
ſtitijs includi Bellonius refert.

DE VMBLA ALTERA RONDEL. Cap. XLVIII.

PISCES valdè inter ſe ſimiles (inquit Rondeletius, qui ſolus puto, huius piſcis meminit) non ſolùm tractatione, ſed etiam nomine coniunguntur, vt Thriſſæ, Thrichides & Thrichię: ſic ſimilis ſuperiori Vmblę hic quem exhibemus, Vmbla etiam vo- *Nominis*
catur, ſed diſcriminis cauſa cognomen additum fuit. Appellant enim Lemani lacus *ratio.*
accolæ Vmble cheualier, fortaſsè ob magnitudinem, præſtantiam & robur. Neque *Deſcriptio.*
C verò à ſuperiore ſolùm differt vel ſexu, vel ætate, vt ex ſequenti deſcriptione perſpicuum fiet. Eſt igitur hic piſcis Salmonibus & Truttis, quæ vulgò Salmonatæ dicuntur, ſimilis, roſtro recuruo, quo à ſuperiore differt, id enim longius habet & acutius. Maxillæ inferioris extremum incuruum in maxillam ſuperiorem, eius rei gratia excauatam recipitur, vt in Salmonibus videre eſt. Maxillæ lineis multis diſtinctæ ſunt. Dorſum ex cæruleo nigricat. Venter aureo colore eſt. Hepar flaueſcit, in eo fel: ſplen nigricat. Vētriculus gulæ ſubiectus eſt, longus, ſpiſſus, cuius innumerabiles ſunt appendices, quemadmodum in ſuperiore. In inſignem magnitudinem excreſcit. Carne eſt ſicca *Caro qualis*
& dura: in aſſulas diuiditur, quæ caryophyllis confixæ in craticula aſſantur, & oleo ſiue butyro irri- *& eius ap-*
gantur. Paratur etiam hic piſcis Truttæ modo. Caput maximè commendatur, vt Salmonis. *paratus.*

Vmbla altera, Rondel.

D

DE TRVTTA LACVSTRI. Cap. XLIX.

E

NOMEN.

Nominis ratio.

TRVTTAM lacuſtrem manifeſtiſſimis notis à fluuiatili, & Vmblis differentem, vt modò patebit; cùm Salmone verò communia multa habentem Galli Truitte Saulmonnee, id eſt Truttam Salmonatam vocant, Rondeletius etiam Salmonem lacuſtrem. Cumq; Truttis vulgaribus grandior ſit, Salmone autem minor, hoc eſt, inter vtrumq; mediæ magnitudinis, Bellonius, idemque Rondeletius Sarionem (Fario-nem) Auſonio nuncupari exiſtimant, dicenti:

Sario ſiue Fario.

Teque inter geminas ſpecies neutrumq́; & vtrumq́;
Qui nondum Salmo, nec iam Salar, ambiguuſq́;
Amborum medio Sario intercepta ſub æuo.

F

Quam opinionem ſuo loco refutauimus. Neque ſatis diſtinctè Truttam Salmonatam vocari Geſnerus autumat, propterea quòd in fluuijs etiam inuenire ſit Truttas cæteris fluuiatilibus maiores, carne ſimiliter, vt in lacuſtribus rubente, quas Germani (inquit) ſimiliter compoſito ab vtroq; piſce nomine, Lachſzforen quaſi Salmonatas Truttas vocant, nec eſt quod iſtiuſmodi Truttas lacuſtres, non fluuiatiles eſſe dicamus, quamuis ipſe Geſnerus lacuſtres è lacubus ad fluuios aſcendere profiteatur: nam lacuſtres cùm fluuios intrârunt Iinlancken eis vocari teſtatur. Idem cõijcit hanc lacuſtrem Truttam Caſſiodoro Anchoraginem vocari, quoniam & inter alios fluuios, Rhenum quoq; ſubit, ſed cùm Anchoraginem ceu delicatiſsimum piſcem Caſsiodorus è Rheno peti cupit, Trutta verò niſi pariendi tempore, fluuios ingrediatur, ego à ſententia mea, quam in Salmone recenſui, non recedo.

Anchorago Caſſiodori.

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA. DESCRIPTIO.

G

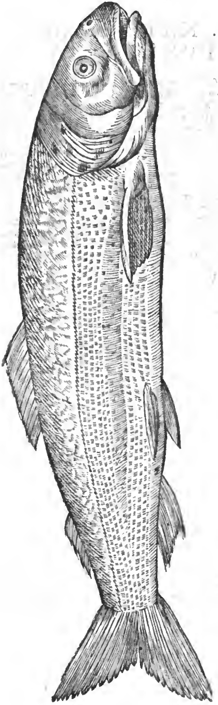
EX Truttarum genere eſse, Salmoniq; ſimilem cùm ex corporis forma, partiumq; externarum & internarum ſimilitudine, tùm ex nomenclatura Gallica notum eſt. Differt à Salmone magnitudine & maculis. Minor enim, & maculas in lateribus purpureas, multò quàm Salmo copioſiores habet. Truttæ item quæ in fluuijs rapidis & limpidis inueniuntur, non ſunt adeò maculoſæ, magnitudineq; , ſucco, carnis colore & ſubſtantia multò inferiores. Vmbla verò nullis, vt dictum eſt, ſtitis ſiggillatur. Geſnerus hunc piſcem diligenter intuitus, his verbis deſcribebat: Squamulis tegitur minimis, benè dentatus eſt, & lingua etiam vtrimque dentibus munitur. Caput colore nigro, cæruleoq; mixto, dorſum partim glauco, partim ſubnigro, partim cæruleo, partim ſubuiridi. In lateribus puncta nigra. Pinna in medio dorſo multis nigris maculis variatur, reliquæ albent. Habet & vltimam illam dorſi mollem pinnulam, vt reliquæ Truttæ: branchias quaternas. Appendices non toto circuitu inteſtini, ſed ab vna tantùm parte magnas, oblongas, bipartitas, vtrinq; circiter octodecim habet, & alias ſex ſeparatim ex oppoſito, ventriculum ſeu maius inteſtinum verſus. Hæc ille. Ad duûm triûmue cubitorum magnitudinem accreſcit, in Lario lacu ad quinquaginta, quinimo Iouio authore, ad centum etiam libras. Initio æſtatis caro eius rubere incipit, duratq; is color vſque ad Auguſtum, vel ſaltem ad diui Iacobi diem, quo tempore partu iam abſoluto, colorem rubicundum amittit. Geſnerus loco differre inuicem iſtiuſmodi lacuſtres teſtatur: alias enim in vado ipſius aquæ degere, præſertim argilloſo, haſque magis pingueſcere, & palato ſapidiores eſſe, alias circa ſummas aquas, vbi muſcas appetunt, minus pingues & vilioris pretij: illas apud ſuos Grundforinen, has Schvvabforinen appellari. Duo item genera capi in montanis lacubus quos Athеſis facit, quorum vnum ab aureo colore Goldforinen, alterum à nigridine Schvvartzforinen appelletur. Quæ hic exhibetur Trutta, lacus Benaci eſt: pinnis & cauda colore fermè caſtaneæ. Linea quæ corpus diuidit, crocea eſt. Prono corpore ferè cæruleo eſt, ſupino albicante. Oſſa branchiarum ad ametheſtinum vergunt.

Vt à Salmone differat, & à Truttis, & ab Vmbla.
Deſcriptio exacta.
Color.

H

Magnitudo.
Caro quando rubra.
Differentia à loco.

LOCVS

E

LOCVS. NATVRA. MORES. PARTVS. CAPTVRA.

Fluuios ſubit. *Iunipero cur conferatur.* *Capiendi ratio.*

LAcuſtris piſcis eſt,ſed qui ex lacubus fluuios quandoque ſubit certo tempore, inſtante nempe partu. E Lemano in Rhodanum aſcendere aiunt vêre (inquit Geſnerus) vt & circa Sedunum capi: at in Tigurino & Acronio lacubus neque tam procul, neque eodem tempore migrare putat. Acronij lacus incola paritura ad Rheni influêtis oſtium aſcendit, vbi cùm pepererit, rurſus deſcendit. Conferri aiunt hunc piſcem iunipero, nam ſicut hæc tertio demum anno fructum perficit, ita etiam eius fœtus ad tertium vſque annum creſcens perficitur: parere plerumque Iulio & Auguſto, aliàs citiùs tardiuſúe, prout cælum magis minuſúe calidum fuerit. Iam verò magno licet ſit corpore, ſua tamen natura agilis quoque eſt aliarum Truttarum more. Tradit Iouius ſeſe audiuiſſe maiores iſtas Truttas in Larij lacus ripis, laſciuo excurſu extremos arenæ margines aliquando luſtl paſſus longitudine proſulcaſſe. Cùm è lacubus fluuios petit, capitur miris ſagenis, quę in angulis riparum arte factis collocantur, nam eum per flumina maximè ſi ſunt rapidiſſima, quærunt diuerticulum aliquod quietius, vbi reſpirent: quare piſcatores ad ripam id arte faciunt. Infigunt enim palos aliquot ex alno, & ſpatia lapidibus explent. In huius valli aut veluti promontorij quietiore loco ſagenam pandunt, tantam vt longitudine non excedat ipſum vallum lapideum. Sagenæ adhærent ligella ſupernatantia, quæ ſtatim, vt irretitus eſt piſcis, deprimuntur, vel demerguntur infra aquam parum: vnde conſtat piſcem eſſe captum. F

VSVS IN CIBIS.

Nobilitas. *Quando ſapidiores.* *Caro qualis.* *Cur facile putreſcat.* *Inſalubritas* *Apparatus.*

OMnium qui dulcibus in aquis generantur, hic piſcis longè nobiliſſimus æquali cunctarũ gentium iudicio cenſetur, inquit Iouius, ſimpliciter quidem de Trutta: apparet autem de lacuſtri præcipuè ſentire. Et quidem omni alio (inquit idem) vel marino etiam piſce ſapidior, præſertim ſi Maio menſe & in Breſciæ torrentis oſtio capiatur. Soleo ego plerumq; mirari quoſdam, qui vt ſapientiores videantur, Benacinum Carpionem, Padanum Silurum (Sturionem) & è mari plures piſces Larianis Truttis vel anteponere vel exęquare ſolent, & item Soranæ Truttæ in eo genere principatum attribuunt, cùm maximè fallantur. Hæc Iouius: Geſnerus verò à ſuis Februario commendari ait, ab alijs ſimpliciter æſtate, dum pulpæ earum rubent, eum enim colorem amittere diximus, cùm flumina ſubeuntes pariunt, declinante Iunio, ſimulque ſpeciem & ſaporem: itaq; autumno & hyeme non laudari. In Veneto lacu, id eſt, inferiore Acronij parte captas, pręferri ijs quæ in ſuperiore parte capiuntur: item quę circa fundum paſcuntur ijs quę circa ſummam aquam, vtpote pinguiores. Caro harum Truttarum ſolida eſt, rubicunda, ſaporis optimi, & quę ad Carpionis Benaci naturam accedat: aliquando tamen præ nimía pinguedine, nonnihil faſtidij mouet, vt & Salmonum, quamobrem modicè ſumenda, qui ſanitati ſuæ conſultum volet. Iouius author eſt, mortuum hunc piſcem pauciſſimis horis ſummam illam ſaporis gratiam amittere, quoniam ob pinguem illam teneritudinem quàm ſæpiſſimè computreſcit. Qui delicias quærunt, pinnas eius & ventriculum ſeu inteſtinum ſuperius pręcipuè appetunt. Idem author iſtiuſmodi Truttas pinguiores, vt ſunt Larianę, multo ſucco replere ait corpora genitalemq; humorem copioſè ſuggerere dici, ægris tamen euidentiſsimè nocere, vtpote tardè laborioſeq; in ſtomachis atteri & ſecerni: contrà fluuiales Truttas medicos blandiores ægris non dubitare apponere. Coqui autem conciſas in tabellas in lebetibus lapideis, ſimplici in aqua ſale indito, aliaq; ſubinde accerſita condimenta penitus aſpernari. Muſco enim quodam pruinę ſimili paulò pòſt ſponte emiſso rubentes pulpas protinus eſfloreſcere, ita vt cùm refrixerint, multò gratiores eſſe videantur. Morum tamen nobilem paraſitum, Truttam cubitalem in præpinguis capi iure coquendam cenſuiſse. Mangoldus referente Geſnero Truttæ elixandæ fruſta macerari iubet prius per dimidium horæ in frigida fontana aqua: deinde in ferucns vinum æquali aqua dilutum iniectas coqui. Spinam dorſi & caudam aſsas, vel principum menſis inferri. G H

DE CAR:

A

DE CARPIONE Cap. L.

SYNONYMA. ETYMVM.

HIC quoque quî ſit apud veteres, ignoratur. Circa lacum Benacum, in quo ſolummodò reperiri eum aiunt, Carpione appellatur, à carpendo auro, vt nonnulli volunt. Aiunt enim auro veſci. Sic inter Pierij Valeriani poëmata in argumẽto in Carpionis fabulam, in qua fingit Catulli poetæ per Benacum nauigantis poëmata incidiſse in aquam, legimus; *Nominis ratio.*

Membrana namque piſcium id genus parit.
Ramenta in auri transferuntur litera:
Cognata quæ eſſe conſcij piſces ſibi,
B *Sola illa deinceps deſtinarunt carpere,*
Vnde hæc ſecuta Carpionum nomina.

Cæterùm aurum è loculis eorum qui veſcuntur his piſcibus, conſumi veriùs dixerimus, nam vt palato ſuo gratificentur, nec auro, nec ſumptibus parcunt: ſuntq; qui ablata priori ſyllaba Pione vocatum fuiſſe inquiant, ac tandem Carpione, propterea quòd quidam cum piſcem ediſſet, carèque ſupputanti ſoluiſſet, carè ſe Pione ediſſe diceret. Fracaſtorius verò in ſuo Carpione aliam adfert etymologiam, à Carpo nauta, à Saturno Benacum traiecturo, quòd aurum ipſi extorquere vi conaretur auxiliantibus ſocijs, in Carpionem cum eis immutato.

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

LAcuſtri potiſſimùm Truttæ congener ſtatui poteſt, nam & corporis figura, partium numero & carnis ſubſtantia ei ſimilis eſt: punctiſque ſimiliter nigris notatur, ac denique pinnulam dorſi poſteriorem mollem, vt illa habet, quam pictor in noſtro reliquit. Euidentibus tamen C ab ea interſtinguitur notis. Prominentiori enim roſtro, maioribus oculis, candidiore & turgidiore ventre, ac nigricantiore dorſo eſt: magnitudo Truttæ lacuſtri duorum triumue plerumque cubitorum, cum Carpio pedem excedere nunquam viſus ſit. Dentes habet non in maxillis ſolùm, ſed etiam in palato & lingua. Squamis tegitur tenuibus. Ventrem habet candidum atque argenteum, dorſum ſubnigrum. Qui à nobis exprimitur, lateribus ferè eſt rubicundis, intenſiùs verò rubet linea corpus diuidens. Ventre pinniſq; candicat, Tergus ad cæruleum inclinat. *Vt Trutta lacuſtri ſimilis & diſſimilis. Dentes. Squamæ. Color.*

LOCVS. NATVRA.

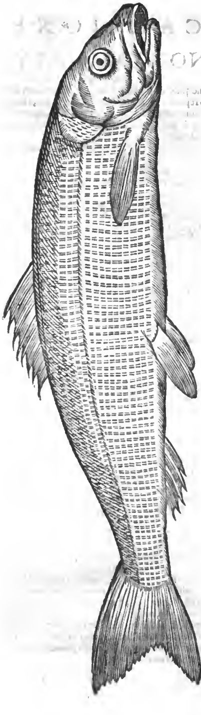
SOlus Benaci lacus alumnum eſſe omnes aiunt; negatq; Petrus * Bembus alibi capi, huncque piſcem capere atque cognoſcere Friderico Imperatori voluptati fuiſſe. Atqui Saluianus reuera reperiri naſciq; aſſerit in paruo & limpido lacu, haud procul ab Aluito Campaniæ oppido ex oriente (vulgò il lago della poſta appellato) ex quo Fibrenus fluuius exoritur: eſſe tamen Benacinis minores, & vix libram vnam implere. Profundiora aquæ loca amat. Piſciculis veſcitur & quibuſdam lacus recrementis. Bellonius phryganij edacem eſſe tradit. Auro veſci paullò antè negauimus. ** lib. 1 Hiſt. Venetæ. Cibus*

D

VSVS IN CIBIS.

TAnti faciunt (inquit Rôdelet.) piſcem hunc Itali, vt vix vllum alium vel marinum, vel fluuiatilem cùm eo conferendũ putent. Et eſt reuera piſcis bonus, carne duriuſcula, ſiccaq; minimè glutinoſa, rubeſcente, deníque omnino Truttis vel Salmonibus ſimili. Quę cùm ita ſint, iure omni meritò inter ſalubriores etiam connumerabitur ſiue aſſus, ſiue frixus, ſiue elixus fuerit, delicatiſſimus ſemper eſt. Verùm plus æquo ſeruatos cõtabeſcere & deteriores fieri aiunt, id quod & multis alijs piſcibus accidit, maximè ijs qui delicatiore & friabili ſunt carne: quamobrem Benaci accolæ, in ſartagine frixum, folijs inuolutum, aceto in quo aromata prius ebullierint, irrigatum per proximas vrbes circumferre, quem condiendi modum vulgus ab hoc piſce acarpionare, alij amarinare nuncupat. Platina ſpinam in capite gerere ſcribit pernitioſam, eamq; inter edendum cauendam: cuius tamen apud alios nulla mentio eſt. *Nobilitas. Apparatus. Ne citò putreſcat. Spina perniɔioſa in capite.*

DE LA-

A DE LAVARETO ALLOBROGVM. Cap. LI.

NOMEN. ETYMVM.

EST apud Græcos Sium inter aquæ familiares herbas παρὰ τὸ σείειν dictum, id eſt, à concutiendo, quia quatitur, vacillandoque perpetuò concutitur præterlabentibus vndis, atque ſemper abluentibus, Laueris inde etiam apud Latinos nomen obtinens. Haud ſimiliter huic piſci nomen inditum, ablui enim ab aquis, omnibus commune, ſed quòd nunquam ſordidus ſit, ſed bene ablutus, ob mundiriem & candorem hoc nomen habere videtur, inquit Rondeletius.

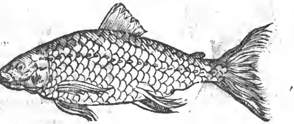
Sium ſiue Lauer.
Nominis ratio.

B GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

BEllonius ex Truttarum genere eſſe ait, at Rondeletius, Salmonum, Truttarumq; generi adiungendum eſſe ſuaderet (inquit) pinnula illa dorſi poſterior adipoſa Salmonum & Truttarum generi propria, niſi multa alia reclamarent, vt oris conſtitutio Thriſſis quàm Salmonibus ſimilior. Os ſine dentibus, caput compreſſum, corpus maculis carens, caro mollis & candida. Quamobrem Lauaretum inter Salmones (Truttaſque) & Aloſas ambigere iudicat. Bellonius exactiſſimè delineauit his verbis: Piſcis Lugduni ſatis cognitus, Vmbræ ſimilimus, niſi ſimus eſſet, dentibuſque omnino careret: Biſulam (Bezolam) tamen vulgarem magis refert: ſed Lauaretus nunquam pedem excedit, neque craſſior eſt eo quod pollex & index capere poſſunt. Capite eſt oblongo, ſquamis tenuibus, albis, atque vt in Trutta paruis. Exiguam in tergore gerit pinnam, duas ad ventris latera vtrimq; circa branchias, ac totidem ſub ventre ei oppoſitas, quæ tergoris faſtigium occupat: aliam quoq; paruam in eo interſtitio, quod eſt inter caudam & anum, quæ omnes nigricantes apparent. Linea à ſupercilio ſubrubra per latera ad caudam protenſa inſignis eſt: cauda bifurca, pinniſque ad extrema nigris, fimbriatis ac laciniatis. Ventre ex laxo & prægrandi, vt Trutta. Hoc item à cæteris piſcibus differt, quòd nare eſt recurta, atque (vt in Harengis ac Lochijs) oſſiculis quibuſdam pro-
C minentibus inſigni, labris nullum dentium rudimentum oſtendentibus, appendice glabra ac carnoſa caudæ inſidenti, in Vmbræ modum. Neque tamen dentibus caret: oſſicula enim ad eius fauces atque œſophagi ingreſſum vtrimque conſpiciuntur, ſenis hinc inde denticulis, vt in Themolo, communita. Branchiæ illi ſunt vtrinque quaternæ ac ſimpliciſſimæ, quarum extrema, quæ capiti inhæret, reliquis ſanè minor eſt, nullis in lateribus maculis eſt inſignitus, totumq; huius piſcis corpus dempto tergore argenteum eſt. Verumtamen ſi ad eius internas partes aduertas, coſtas quinque & triginta vtrinque connumerabis, carneſq; cor illi eſſe pallidum ac trigonum, pericardio incluſum: hepar album, vnius tantùm lobi, vt in Exocœto & Delphino, in cuius latere dextro fellis veſicula adſuta eſt. Lien à ſiniſtris apophyſibus & ſtomacho incumbit. Inteſtina nullas habent reuolutiones. Nam gula vſque ad ventriculi fundum deducitur, qui per piſcis longitudinem delatus, ac ſurſum quidem reflexus, duodenum parit adenibus ſuffultum, in cuius gibbo innumeræ apophyſes ſpectantur: ex quibus vena oritur, per quam ſanguis defertur ad hepar. A pyloro ſequitur aliud inteſtinum, quod nullis anfractibus circumductum, rectà ad anum tendit. Vuluam vtrinq; bicornem habet, tenuibus ouis conſpicuam. Cætera in congeneribus piſcibus deſcribentur. Hæc Bellonius, qui & alibi Lauaronum piſcem vulgò
D Romæ dictum, magnum habere ſcribit cum Lauareto fluuiatili (lacuſtri dicere oportuit) affinitatem.

Inter Truttas & Salmones medium eſſe.
Vt ab Vmbra differat.
Caput.
Squamæ.
Pinnæ.
Cauda.
Venter.
Dentes.
Branchiæ.
Color.
Partes internæ

Lauaretus Rond.

LOCVS

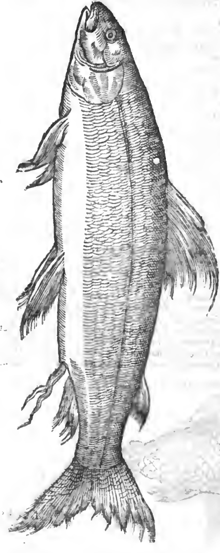
LOCVS. PARTVS. E

LAcuum Allabrogum (inquit Rondeletius) proprius eſt, vt Burgetij & Aequebeletij: nec vllus eſt, qui in Italia, Germania, Galliá, aut alibi vſpiam viderit. Atqui Bellonius non ſolùm ex ijs lacubus, verùm ex Lemano præterea ad ſuos adferri tradit. Autumno parit Rondeletio teſte.

VSVS IN CIBIS.

Nobilitas. QVemadmodum nulli non piſcium anteponunt Itali ſuum Carpionem, ita quoq; hunc piſcem Allobroges, Galliæ principibus teſte Bellonio in magnis delicijs habitum, adeò vt regiorum œconomorum chartæ frequentem (inquit) Lauaretum deſcriptum habeant. *Caro qualis.* Caro ei candida, mollis, ſuauis, minimè glutinoſa, boni ſucci, mediocriter nutriens.

Bezolá ex Geſnero.

DE BEZOLA Cap. LII. F

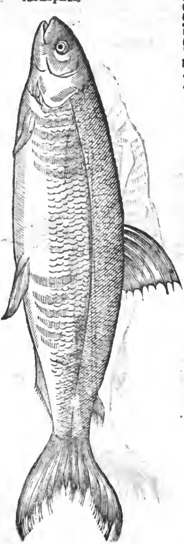
BEZOLAE nomine Sabaudis qui Lemanum accolunt vſitato, vſus eſt Rōdeletius, (inquit Geſnerus) *Biſula.* Bellonius Biſulam ſcribere maluit. Vulgus circa Lauſannam Biſſole profert, vnde diminutiuum Biſſolete. Etymologiam neſcio. Si Bezolam ſcribas, accedit ad Germanicum Butz, quo ſpecies vna huius generis nominatur. Latinum aut Grȩcum nomen nullum inuenio, vt neque Italicum. *Mugil lacuſtris.* Cephalum vel Mugilem lacuſtrem vel potiùs Leuciſcum Albulamúe lacuſtrē appellare licebit. Nam G & noſtri ſpeciem vnam vulgò Albelen à colore vocant. Hæc nomina generis, ſi admittantur, ſpecies pro magnitudine diſtinguentur, magnæ, mediocris, aut paruæ differentia Albulæ adiecta: vel coloris vel præſtantiæ, vel nobilitatis. Hæc ille. Bellonius ſemel tantùm huius piſcis meminit, Lauaretum Biſulam magis quàm Vmbram referre inquiens. *Deſcriptio.* Sed Rondeletius exactiùs, vt Lauaretum (inquit) lacus Burgetius & Aequebetius ferunt, ita Lemanus Bezolam vulgò dictam, non admodum diſſimilem, niſi quòd colore minus eſt cādido ad cæruleum inclinante: roſtro acutiore, capite minore, ventre latiore & prominentiore. H Nullum piſcem reperias, cum quo meliùs comparari poſſit, quàm cum Harengo, quem in marinis depinximus. *Caro qualis.* Carne eſt molliore quàm Lauaretus, & ab eo ſaporis ſuauitate & ſucci bonitate, multum ſuperatur, nec in pretio habetur. Proprius eſt Lemani lacus. Pro icone quam Rōdeletius huic capiti præfixerat, non ſatis proba Bezolȩ piſcis, ex Geſnero repoſuimus aliam piſcis apud ſuos à cȩruleo colore dicti, quòd eum à Bezola Lemani lacus nihil differre diceret. Admonet autem Geſnerus, pinnam, quæ à podice exit, in hac icone abundare.

DE FAR-

DE ALBVLA PARVA VEL SIMPLICITER DICTA GESNERI. Cap. LIII.

NOMEN.

Albula parua.

Nominis ratio.

ETSI omnes lacuſtres piſces albos (inquit Geſnerus) communi nomine Albulas nominare nobis viſum ſit: hunc tamen priuatim Tigurini mei Albulam indigetant, ein Albele, quare nos etiam vel ſimpliciter ſic vocabimus, vel paruæ diſcrimen adijciemus. De minima quidem proximè dicetur. Sigiſmundus Gelenius aliquando ad me ſcripſit Albulam (ſic appellans, haud ſcio an diuerſum piſcem) Illyricè dici Bila ryba. Nondum adultæ vt Bezolæ quoque, communi nomine Migling dicuntur. Alius eſt piſcis Albur in lacu Lario, & qui apud Sabaudos Able dicitur. Alburnum Auſonij Gallis Able vocari, piſciculum minimum, de quo ſuprà ſcripſimus, Rondeletius & Bellonius authores ſunt.

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

An piſcis ſui generis.

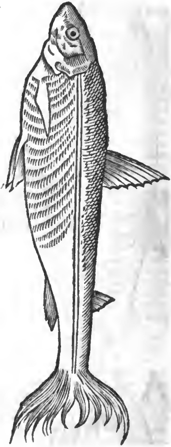
SVnt qui putant Albulam noſtram non ſui generis piſcem eſſe, ſed Albulam ſiue Bezolam cæruleam ſecundo tertioue ſuę ætatis anno ita vocari, quibus piſcatores noſtri contradicunt: quòd cęruleos obſeruarint ſecundo etiam ac tertio anno forma coloreque à genere Albularum (de quibus hîc loquimur) differre. Cognatus eſt hic piſcis cæteris lacuſtribus albis. Nam & ſpecies & ſapor ferè omniũ non diſſimilis eſt. Albula magis quàm Bezola albicat: cauda tamen & reliquæ pinnæ, præter eas quæ iuxta branchias ſunt, nigricant in extremitatibus. Dorſo color glaucus: alicubi tamen purpurei quiddam & cærulei mixtum videtur. Caput ex glauco cæruleum. Inter caput & dorſum color viridis, ceu gemma relucet. Branchię ei quaternæ. Hyeme aliquando memini videre me hunc piſcem ſquamis per latera exaſperatum, eminentibus per ſingulas ſquamas veluti tuberculis. Aiebant hoc indicium eſſe recentium & viuarum. *Color.* *Squama.*

LOCVS.

LOCVS. MORES. VSVS IN CIBIS. E

Quando & vbi capiantur. CApiuntur Albulæ in ſumma parte Tigurini lacus, iuxta locum quem Buchberg vocant, diebus ferè quatuordecim poſt diem diui Martini, & ad oppidum Rapperſuillam circa ipſum diui Martini diem. A partu in lacum noſtrum deſcendunt (ſed non tam procul vt cæteræ Albulæ) vſq; ad ver: deinde rurſus aſcendunt tota æſtate vſque ad diui Martini diem. Capiuntur etiam in Gryphio agri Tigurini, multò maiores quàm in noſtro, & in Haluillenſi Bernenſis agri. *Quãdo meliores.* Auguſto & Septembri menſibus præcipuè laudantur, quòd ſuauiores eo tempore ſolidioreſq; ſint. Poſtea enim pariunt, & mollior earum caro fit, & ſuccus in fœturam conſumitur. Hæc omnia Geſnerus.

Albula minima Geſneri.

F

DE ALBVLA MINIMA EIVSDEM. Cap. LIV.

NOMEN.

Halecula. ALBVLAM minimam hunc piſcem voco (inquit idem Geſnerus) quem noſtri Hagele vel Hagling; quaſi Haleculam appellant. Friburgi Heluetiorum (vt audio) Pfarren, Lucernæ Nachtfiſch, quòd noctu ferè irretiuntur, vt quidam putant. Sed mihi piſcator Lucernenſis affirmauit, Nachtfiſch vocari Albulam cæruleam anno primò, cùm circa diem diui Ioannis æſtate iam ad digiti longitudinem excreuit. G

FORMA. DESCRIPTIO.

ALbula minima, tota ſpecie accedit ad illam quam proximè Albulam paruam nominaui, ſed plerunq; minor eſt, & in capite minus viridis. Si piſcem erectum inſpicias per dorſum, aliquid *Color.* coloris purpuraſcentis in lateribus apparebit. Branchiæ ei quaternæ ſunt, pinnulæ albent. Ore aperto ſuperioris mandibulæ extremitas deorſum tendit. Os habet longiuſculum, dentes nullos. H

DE

A

LOCVS. NATVRA. CAPIENDI RATIO.

IVlio coeunt. Noctu tantùm capiuntur retibus ad paſsus quadraginta aut quinquaginta demiſſis. Cùm cœlum ſerenum eſt, altiùs deſcendunt, cùm nubilum, aſcendũt. Denſiſſimis gregibus præ cæteris Albulis capiuntur, non paſſim in lacu noſtro, ſed maximè à pago Vædeſuilla, vſque ad inſulam & verſus alteram ripam à loco Surenbach vſq; ad arborem longam. Diebus quatuordecim ferè à natali Domini capi incipiunt & immixtæ eis Albulæ cæruleæ aliquot, & mox expirant.

VSVS IN CIBIS.

B CVm captæ mox expirent, vt recentes habeantur, matutino tempore potius ad prandium coemuntur, & aſſi in craticula quàm calidiſſimi à gulonibus deuorantur, qui eam ob cauſam non vniuerſos, ſed paulatim alios aſsari iubent, vt ſtatim aſsumptis prioribus, feruidi poſteriores menſis afferantur. *Apparatus.* Embamma additur ex aceto, ſapa, pipere ſale & porri aut cepæ folijs conciſis. Placet item recens in iure albo frigido, apio copioſè inſperſo, maximè per menſem Decembrem. Sale item conditus infumatuſq; commendatur.

DE ALBO SALVIANI VEL CAPITONE LACVSTRI GESNERI.

Cap. LV.

NOMEN.

C CVM hic piſcis locis pleriſq; (inquit Saluianus) Albo vulgò vocetur, à Pet. Gyllio Auſonij Galli Alburnus creditur. (Atqui P. Gillius Alburnos non quos Itali, ſed quos Galli vulgò Ablos vocitant, eſse iudicat. Verùm Auſonij Alburnus fluuiatilis eſt, cùm Moſellæ tantùm fluminis piſces ab eo deſcribantur: hic verò noſter, lacuſtris. Quod ſi aliquis alicubi in fluminibus etiam eundem reperiri obijciat: ſicut id fieri non poſse, non contendimus: ſic cùm in Moſella (vt à quamplurimis illorum locorum accolis accepimus) non reperiatur, Alburnus eſse non poterit. (Poſt hæc coniecturas ſuas profert, Alburnum Auſonij eum eſse piſcem quem Galenus Leuciſcum vocarit, eumdemq; Squalum eſse, quam opinionem ſuprà refutauimus. Et mox ſubiungit.) Hunc igitur piſcem noſtrum, vulgò loquentium more Album, & non Alburnum, vocandum cenſemus, etſi ſub piſcis icone inciſoris incuria Alburnus nomen excuſum legatur. (Atqui idem error in tabulis eius piſcatorijs legitur.) eiuſque antiquorum Græcorum, Latinorumúe neminem, mentionem feciſse ſcimus.

FORMA. DESCRIPTIO.

D ALbus quamuis Squalo Alburnoúe appellato piſci perſimilis ſit, ab eo tamen euidẽtibus quibuſdam notis facilè internoſci poteſt. Primùm enim etſi vterq; latitudinis ratione oblongus appareat, eâdem nihilominus vtriuſque exiſtente latitudine, Albus paullò longior Alburno conſpicitur. *Vt à Squalo differat.* Deinde roſtro acutiore, oculis maioribus ac dorſo magis repando Albus eſt. Nam cum Alburni ſenſim atque modicè, Albi repentè ac plurimum à capite extuberat dorſum. Pinnarum autem tum in lateribus, tum in dorſo ac in imo vẽtre exiſtentium, ſitu ac numero ei cum Alburno conueniente, earundem colore ab inuicem diſcrepant: ſubnigras enim Albus: ſubrufas verò Alburnus eas habet. Poſtremò amplioribus ſquamis Albus tegitur: ventreq; atque lateribus, æquè atque Alburnus candidus atque argenteus eſt: capite verò ac dorſo magis quàm ille ſubuiridis. *Magnitudo* Magnitudine non differunt. Vti enim Alburnus, ſic & Albus pedalis, frequens: bipedalis verò aliquando tantùm reperitur.

Digitized by Google

LOCVS.

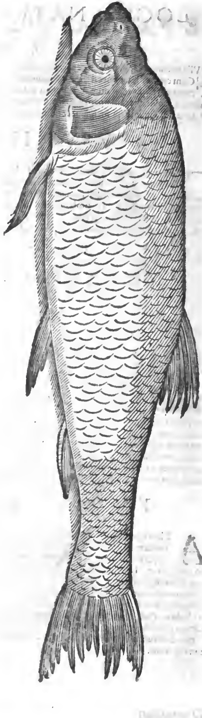
LAcuſtris piſcis eſt Albus, non tamen in lacubus omnibus, aut eorum quàm plurimis, vt Tinca Lucius, Squalus ac Barbus, ſed eorum nonnullis ſolùm reperitur. In Traſymeno enim lacu, vbi etiam Albo vulgo vocatur, frequens ſatis in fine veris capitur. In fluminibus eum reperiri huc vſque non obſeruauimus: eſtque aduertendum, ne quiſpiam eum in fluminibus etiam reperiri contendens, Squalum pro Albo nobis oſtendat. In mari nec naſcitur, neque ex lacubus fluminibuſúe ad id deſcendit.

Non vbi-que reperitur.

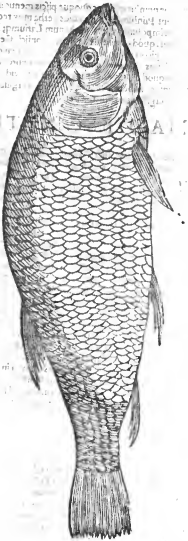
VSVS IN CIBIS.

DVram carnem habet Albus, & propterea ægrè coquitur. Inſipidus adeò eſt, vt piſcium ferè omnium iure vitiſſimus cenſeatur. Nec enim vlla condiendi ratione ſapidus effici poteſt. Torrefactus tamen paulò minus ingratus eſt palato, ſolumque in aliorum piſcium penuria eo veſci ſolemus. Hucuſque Saluianus.

Apparatus.

DE FARRA, VEL PALA VVLGO DICTO. Cap. LVI.

Farra vel ferra vel Pala.

EST & piſcis Lemani lacus proprius (inquit Rondeletius) qui ab accolis la Farra, vel Ferra, vel Pala dicitur: Lauaretos vel Thriſsas referens, magnitudine cubitali, ore paruo, ſine dentibus, vt in Thriſſis, colore cinereo, corpore depreſſo & lato, ſquamis, pinnarum ſitu & numero Lauaretis ſimilis, linea à branchijs ad caudam recta & candida ducta eſt. Pinnulam dorſi mollem pinguemque habet, caudam latiſſimam. Carne eſt candida & ſuaui, quæ Lauaretorum Truttarumque carni non cedit. Æſtate & autumno capitur, hyeme in altis gurgitibus latet. Sale conditur & ſeruatur in hyemem. Sic ille. Cæterùm monendus eſt lector in Rondeletij codicibus diuerſum piſcem, quem in Lemano Vangeronem vocant, huic capti haud rectè per librariorum incuriam præfigi. Ego pro Rondeletij icone hanc è Lemano lacu acceptam dedi. Tincæ ſpeciem diceres, niſi color obſtaret, qui ferè fulcus eſt.

Deſcriptio.

Caro qualis.

DE PIGO. Cap. LVII.

SYNONYMA, ETYMVM.

Nominis ratio. *Cyprinus clauatus.* *Vergiliades.*

PRÆTER Plinium, ex veteribus neminem huius quoque piſcis mentionem facere & Saluianus & Rondeletius aiunt, Pliniumq; ipſum, cuius verba mox recitabuntur, nullum tamen proprium nomen impoſuiſſe. Circa Verbanum Lariumq; lacum Pic, alijs Pigo, alijs Picquo nominatur, quòd clauis ſiue aculeis, vt conijcit Geſnerus, ſuis pungat, quaſi Picum. Nam & aui pico à roſtro pungenti (inquit) nomen eſſe factum arbitror. Rondeletius & Saluianus vulgarem nomenclaturam expreſſuri Pigum nominarunt; ille item Cyprinum clauatum, tùm quod ex Cyprinorum genere eſſe videatur, tùm quòd clauos habeat è medio ſquamarum eminentes: Albertus citante Geſnero, Vergiliades hos piſces dixit, quoniam, vt modò dicetur ex Plinio, Vergiliarum ortu apparent. F

GENVS, FORMA, DESCRIPTIO.

Similem eſſe Cyprino. *Deſcriptio ex Saluiano.*

RONdeletius ex Cyprinorum genere eſſe oſtendit, inquiēs: Cyprino ita ſimilis eſt, vt demptis aculeis Cyprinum eſſe affirmes. Eſt enim eodem corporis habitu, pinnas totidem eodem in loco ſitas, os, oculos, palatũ eodem modo carnoſum, interna omnia ſimilia habet. Vita item, moribus, ſapore, ſucco Cyprino ſimilis, niſi quòd paullò melior eſt. Saluianus diligenter ſic deſcripſit, Pigus piſcis capite eſt rotundo: roſtro obtuſo; nec admodum extento, ore mediocri & edentulo. Branchias habet vtrinq; quaternas, & iuxta eas, pinnas binas, vtrinq; vnam; aliaſq; duas in imo ventre, caudæ magis quàm capiti vicinas. In dorſo ferè medio vna haud magna, nullis aculeis armata reperitur; Imo ventri prope caudam alia vna etiam minor hæret. Cauda ipſa in falcatam pinnam deſinit. Totius figura ni paululo longior eſſet, ouata cenſeri poſſet. Squamis magnis tegitur, ex quarum medio albi & pyramidati aculei, in fine veris & ineunte æſtate, enaſcuntur. Quibus cùm primis quadraginta æſtiuis diebus horreat, æſtate procedente imminuuntur primùm, demumq; prorſus deliteſcunt. Quapropter primis illis æſtiuis diebus demptis, reliquo anni tempore prædictis pyramidatis aculeis omnino caret: vnde cùm [a] Plinius ſcribat: *Duo lacus Italiæ in radicibus alpium Larius & Verbanus appellantur, in quibus piſcis omnibus annis virgiliarum ortu exiſtunt ſquamis conſpicui crebris atq; praeacutis clauorum caligarium effigie, nec amplius quàm circa eum menſem viſuntur.* Dubio procul Pigum piſcem, etſi innominatum eum relinquat, deſcribit, cùm is (vt infrà monſtrabimus) Larij & Verbani lacus alumnus ſit, & (vti diximus) in prima æſtate (quo quidem tempore vergiliæ exoriuntur) eius ſquamæ parte media, clauorum caligarium inſtar, præacutæ fiant. Habent enim caligares claui, qui à caligis militaribus, quibus ſuffigebantur, dicti ſunt, pyramidata capita. Eiuſmodi autem aculeos, ſicuti Maio & Iunio tantùm menſibus, in dorſoq; ſolùm & lateribus, & non in ventre, Pigo enaſci aſſeuerant omnes, ſic non fœminas, ſed mares tantùm inhorreſcere, teſtantur nonnulli. Venter ex albo languidè rubet: tergus ex cæruleo nigricat. Quod ad interanea attinet, nil habet præ cæteris piſcibus peculiare atque animaduerſione dignum. Cùm maximè excreuerit, quinas aut ſenas libras non excedit. Hæc ille. G

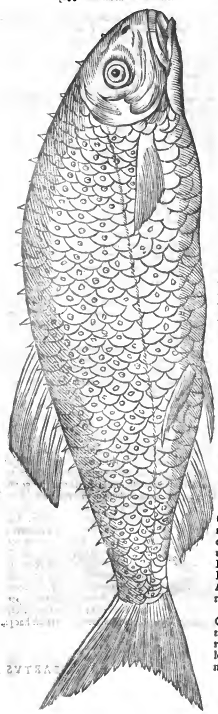
[a] lib. 9. cap. 18. *Plinium Pigi meminiſſe.* *Claui caligares.* *Color.* *Magnitudo.*

LOCVS. H

PIgus (inquit idem Saluianus) ſolius Larij atque Verbani lacus accola eſt. Nemo enim in alio lacu flumineue eum reperiri hucuſque (quod ſciam) animaduertit. Et licet frequentiores in prima æſtate, cùm clauis illis caligaribus inſigniti apparent, in ijs lacubus capi ſoleant, reliquis etiam omnibus ferè anni temporibus, in eiſdem etſi non æquè crebrò, capiuntur. Nec ob hoc, Pigos, eos piſces non eſſe, quorum Plinius ſuprà citato loco meminit, ſuſpicandum, propterea quòd ſcripſerit Plinius, eos in illis lacubus, omnibus annis Vergiliarum ortu exiſtere, nec amplius quàm circa eum menſem videri; quando his poſtremis verbis, non ſimpliciter & abſolutè, ſed ſolùm ſquamis illis crebris atque præacutis, clauorum caligarium effigie conſpicuos, non amplius quàm circa eum menſem videri eos piſces teſtari credendus ſit Plinius. Quod ſi alicui magis quàm par ſit, verborum obſeruatori hæc noſtra expoſitio haud quaquam Plinianis verbis aptari poſſe videatur; dicemus Plinium

Plinius explicatus.

Cyprinus clauatus authoris.

nium (ea ratione deceptum, quòd alijs temporibus rariùs atque abſque illis clauatis ſquamis hi capiantur piſces) non ampliùs quàm circa eum menſem, eos videri, falsò teſtatum reliquiſſe.

NATVRA. MORES. PARTVS.

Vita, moribuſque Cyprino ſimilem eſſe paullo antè ex Rondeletio dicebamus. Saluianus Maio menſe parere ait, circa lacus litora.

VSVS IN CIBIS.

Sapore etiam, & ſucco Cyprino quidem ſimilem idem Rondeletius eſſe ait, paullò tamen meliorem. Saluianus verò carnem ei tribuit teneram atque ſapidiſſimam, ideoque cum optimis quibuſcunque dulcis aquæ piſcibus conferri poſſe & maximè in æſtatis principio captum; hoc enim tempore nulli piſcium eſſe ſecundum, & quouis denique modo conditum, probè ſemper ſapere. *Caro qualis.*

DE SARACHO Cap. LVIII.

SYNONYMA ETYMVM.

SARACHVS vulgò Græcè, potiſſimùm apud Epirotas quos vulgus nunc Albanenſes vocat,) noſtris ichthyopolis Sarachinus, ab Inſubribus Acone & Aquone nuncupatur. Qui ſit apud antiquos, cùm difficile ſit iudicare, recentiores ex vulgari Italico Latinum nomen confinxerunt, Bellonius Agonum, Paulus Iouius & Saluianus Aconem, Fracaſtorius & Benedictus Iouius in erudito ſuo carmine quo Larij ſiue Comenſis lacus piſces deſcripſit, Aquonem, addita etiam nomenclaturę ratione, hoc verſu: *Aquo cur dicatur.*

Mollis Aquo vitam qui ſolis ducis ab vndis.

Quaſi ab aqua nomen habeat, quod illa ad vitam adeò neceſſaria ſit, vt ab ea ſemotus celerrimè omnium extinguatur: quæ tamẽ etymologia quibuſdam improbatur: conijcitq; Geſnerus nomen illud potius aſsecutum ab oſſi-

culis illis acutis, quæ aſperam ſpinoſamque in ventre eius lineam conſtituunt, & veluti acus quidam (inquit) ſunt: nec propterea referre exiſtimat Aconè an Aquo ſcribatur, cùm & aquifolia ilex ab acutis folijs, aquila ab acumine vnguium roſtrique aut viſus dicantur, & coquus aliter cocus ſcribatur. E

Chalcis ſiue Atrna Ariſt.

Rondeletius Chalcidem, quem Theodorus Aericam reddit, Ariſtoteli vocari autumat, cæterùm opinionis ſuæ rationem nullam affert, ſolumq; oſtendit Chalcidem lacuſtrem vel ſaltem dulcis aquę piſcem eſse, non marinum vt Oppiano. Apparet autem ita ſenſiſse Rondeletium ob maximam huius piſciculi cum Gallorum Celerinis quos Chalcides eſse Bellonius voluit, ſimilitudinem, vnde etiam Aco noſter Lugduni & alicubi etiam Celerin nuncupatur. Nec alius eſt qui alicubi in Italia Sardanella vocatur à maxima cum Sardinis ſimilitudine.

Sardanella.

GENVS. DIFFERENTIÆ. LOCVS. FORMA. DESCRIPTIO.

Magnitudine differre

IN quibus lacubus capiantur, quotque ſpecies ſint horum piſcium, indicauit Bellonius inquiens: F Tres ſunt apud Inſubres lacus, in quibus piſcem vulgari Mediolanenſium idiomate Agonũ nominatum capiunt, varium quidem eum: Larius enim lacus, qui hodie Comenſis cognominatur, Agonos educat exiguos ac magis populares, Sardis ſimiles, dempto quòd ventre ſunt latiore: neque aliò quàm Mediolanum transferuntur, aut ſaltem raro Mantuam prætergrediuntur. Eos dolijs muria conditos adſeruant, quanquam etiam mediocriter ſicci ſine muria comperiantur. Verbanus lacus, quem lacum maiorem cognominant, multò maiores Agonos quàm Larius educat. Indiginæ vrbium, quæ ad eius litus ſitæ ſunt, Aronan, Palencza, Cornobio, Locarna & Eugudre vocatos piſciculos magno prouentu capiunt, media magnitudine inter Larios & eos ex lacu Luganæ, quos Indiginæ vrbium nominant Campignon & Buiſson. Benacus autem lacus magnitudine inſignes Agonos profert. Sed nec Verbani aut Benaci Agoni muria condiri ſolent, vt minores. Hæc ille,

Sarachi differentia.

& mox rurſus de Saracho, duæ (inquit) treſue lacus ſunt in Epiro, in quibus Sarachi capiuntur, quos vbi ſale condierint, exiccauerint, & fumo infecerint, Venetias, Anconam & aliò nauigijs tranſuehunt. Quorum eos maximè in pretio habere ſolent, quos de la Boiane huius nominis flumine ac lacu cognominant. Horum verò duo comperiuntur genera, alterum minus, alterum autem Clupeæ ferè magnitudinis. G Minores Sarachi quadrante longiores non ſunt, maiores pedalem implent longitudinem. Ambo eadem linea ſub ventre præditi ſunt, qua Clupea inſignita eſt. Cæterùm Agoni omnes (inquit idem Bellonius) ſquamas habent leui contactu decidentes, tenues, latas & tranſparentes: corpora argenteo colore nitentia, ſed parum nigricant in tergo.

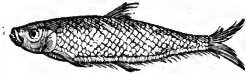
Color.

Deſquamati ſuper argentum terſiſſimum refulgent. Oris rictum habent grandiuſculum ſine dentibus: pinnam in tergo ſimplicem, paruam, duas in lateribus ſub branchijs, quarum omnium exterius tegumentum ſpineum in medio crenatum eſt. Oculos valdè grandes proferunt, caudam in penicilli modum diſciſsam. Vtrinq; nonnunquam lituris duabus, rotundis, ac nigris, interdum pluribus ſuggîllatur in tergo. Lineam ſub ventre habent ſerratam, ad anum deſinentem, quam ſi digito in aduerſum confrices, cultri modo acutam percipias. Branchias habent vtrinq; quatuor, interna parte veluti fimbriatas, quod etiam Harengis, Celerinis & id genus piſcibus accidit. Cor vt ſemen cicerculæ trigonum inter anteriores pinnas ſub branchijs occultatum.

Partes internæ.

Hepar ſubrubrum ſiniſtro ſtomachi lateri & œſophago incubans, ipſumq; pylorum amplectens. Stomachi figura in conum turbinatur, à cuius ſuperiore parte pylorus exit, multis apophyſibus cæcis ac longis circundatus. Lien H dextræ ſtomachi parti, inhæret ruber, à pyloro inteſtinum non reflectitur, ſed rectà ad anum tendit. Triginta ſub ventre oſſicula acuta, aſperam in hoc piſce lineam conſtituentia, connumerare potes. Hæc omnia itaque Bellonius, quibus addi poteſt hoſce piſces ita pingueſcere referente Rondeletio, vt cùm in craticula aſsantur, pinguitudo veluti oleum deſtillet, adeo vt ab hac pinguedine, ſint qui Liparim appellent.

Chalcis Rondel. Aquo vulgò.

Multum pingueſcere. Liparis.

PARTVS

PARTVS. NATVRA. MORES.

SAluianus Acones fœminas ouis grauidas, maribus ſemine refertis conſequentibus ad ſaxoſa litora Maio menſe adnatare tradit,ibique illas parere ſua oua,hos ſuo ſemine fœcundare,moxque puſillos inde procreari piſciculos, qui intra paucos dies ad digiti augeantur magnitudinem,tuncq; vulgò Anteſitos vocari. Idem etiã piſces ait eſſe timidos,ideoq; vel a quauis leui atq; tremula vmbra perterritos, trepidos aufugere: ſimplices etiam eſſe atque omni aſtutia carere, atque adeò temerè in retia incidere: gregatim viuere,& non niſi denſo agmine natare, quaſi ita tutiores ab iniuria & violentia maiorum piſcium reddantur. Cyprinos enim, Lucios & præ cæteris Truttas,eos tanto impetu inſectari, vt aliquando plura eorum millia inſequentem inimicum per lacum longo tractu pauidè fugientia,iucundum intuentibus ſpectaculum,lucroſam verò piſcatoribus occaſionem præbeant. Nam non ſolùm eo tempore innumeros ita perterritos Acones, ſed vnà aliquas etiam maximas Truttas capere. Ait item ipſos Acones carniuoros eſſe, pulicesq; aquaticos venari. Piſces minimè viuaces eſſe, atque aqua exemptos mox emori, id quod nos quoque ſupra ex Benedicto Iouio quem & ipſe citat,diximus, piſci tamen inde nomen eſſe negauimus. *Anteſiti.* *Quando copiſci capiantur.* B *Viuacitas.*

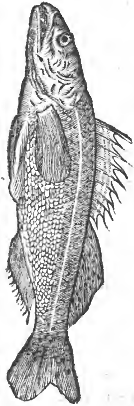
VSVS IN CIBIS.

PAulus Iouius Laccijs id eſt Aloſis ſapore perſimiles eſſe ait,vère quidẽ graciles, autumno autem quàm optimos. Saluiano quoq; haud ignobiles piſces ſunt, & præſertim Iulio,Auguſto, Septembri & Octobri menſibus:hocq; tempore teneriores & pinguiores factos,multò etiam ſuauiores eſſe tradit: haud facilè concoqui,craſſiuſculum ſuccum gignere,& mediocriter nutrire: tecentes variè apparari, in ſartagine enim oleo optimo frixos, minoreſq; aurantij mali ſucco, maiores verò aut ſapa, aceto,oleo,vino, aromatibuſque aut omphacio,cui commiſtum ouum ſit conſperſos, comedi ſolere. Nonnullos paullò adhuc grandiores,(vti ij [inquit] ſunt quos vulgò Agoni de Rozoli appellãt, propterea quòd quodam retis genere,vulgò Rozoli vocato, in medio lacu capiantur.) tum in aqua,oleo,olentibus herbis atq; aromatibus iniectis,elixos:tum aſſos crebroq; dum aſſantur,oleo & aceto cum ſaluiæ ramuſculo irroratos,parare. Verùm eorum præſtantiorem condiendi rationem, eam profectò eſſe,quæ vulgò acarpionare ſiue amaçinare dicitur, ita enim conditos non ſolùm ſapidiſſimos fieri, ſed in aliquot etiam dies conſeruari poſſe. Ad nos Bononienſes niſi ſale macerati afferuntur, plebis ſolatia potiùs quàm ditiorum. Aiunt cùm ſaliendi cauſa exenterantur,ex interaneis oleum ad lucernarum vſum colligi. *Quãdo meliores.* *Apparatus.* C *Olei vſus.*

DE SCHILO SIVE NAGEMVLO GERMANORVM Cap. LIX.

ICONEM hanc Iulius Alexand. præſtantiſſimus Ferdinandi Auguſti Medicus,è Praga Bohemiæ Geſnero miſit, neſcio ex quo flumine aut lacu, nomine Germanico Schill vel Schilln adſcripto: & aliam eidem per omnia ſimilem Achilles Pyrmius Gaſſerus Auguſtanæ reip. medicus clariſſimus,è lacu quodam Bauariæ, Nagmaul nomine adſcripto. Nagmaul (inquit Gaſſerus) piſcis eſt in Ambronis lacu Bauariæ, qui raro capitur, quoniam rarò altiùs natando euehitur. Longiſſimus vlnam æquat. Forma non diſſimilis eſt Lucio, niſi quòd in aqua ſubuiridis, extrà aquam verò dilutior apparet: oculis albicantibus, ore retrò iuxta maxillas minus lato. Squamarum magnitudine,ordine & aſperitate Percam refert. Pinnæ dorſi erectæ, aculeis tres ferrè digitis rigent. Prẹter dorſi ſpinam paucas alias & paruas habet. Parit Martio. In cibo quidem optimus eſt Maio & Iunio. Elixari, aſſari & fruſtatim conciſus etiam frigi ſolet. Pinguis eſt admodum, & carnem etiam coctus albiſſimam ſeruat. Hæc ille. *Locus.* D *Deſcriptio.* *Partus.*

Schillus vel Negemulus Germanis dictus, ex Geſnero.

Finis Libri Quinti.

Digitized by Google

VLYSSIS ALDROVANDI PATRITII BONONIENSIS. DE CETIS LIBER VNVS.

ET PRIMVM DE IIS IN GENERE. Cap. I.

ANIMANTIVM ſanguineorum, quæ reuera aquatilia ſunt, alia Ariſtoteli piſces, alia cetos nuncupari, in exordio huius operis dictum eſt. De piſcibus ha-
ctenus: ab ijs ceti non mole duntaxat, ſiue corporis magnitudine differunt: *Vt à piſcibus differāt.*
C nam ſunt & piſces grandiſſimi (& cetis aliquot multò maiores,) ideoq; cetacei (κητώδεις ἰχθῦς) appellati: verùm quia propriè dicatum reſpirationi organum habent, pulmonem inquam, arteriamq; & collum, multaſque partes alias cum terrenis quadrupedibus communes, quibus piſcium propriè dictorum genus omne caret, renes videlicet, veſicam, teſtes, penem, mammas, oſſa. Haud me latet interim ceti vocabulum cùm apud Græcos, tùm apud Latinos pro quouis cetaceo *Cete dicuntur magni*
ſiue magnæ molis piſce vſurpari: [a] Homerus:

Δελφῖνάς τε κύνας τε καὶ εἴποθι μεῖζον ἕλῃσι Κῆτος

piſces.

Sic [a]Plautus cetum cum Trygone, Scombro, & molli caſco nominans, peculiarem aliquem magnum *[a] Odyſſ. M.*
piſcem, ac potiſſimùm Thunnum, quem cùm ad ſummum peruenit incrementum, cetum appellari, *Cetus quid Plauto.*
ſuprà ex Atheneo ſcripſimus, intellexerit potiùs quàm cetum aliquem propriè dictum. Apud Aratum quotieſcunq; nominatur κῆτος, M. Tullius ſemper reddidit Piſtrix, quo vocabulo indicari tra- *Piſtrix.*
dunt Grammatici marinā immenſę magnitudinis beluam, cuiuſmodi nempe Heſione & Andromeda expoſitæ dicuntur. Eſt etiam vbi κῆτος appud Oppianum pro ſpecie peculiari κατ' ἐξοχὴν accipitur, *Cetus pro Balæna.*
Balæna fortè, nam & Feſtus, *Balenam* (inquit) *beluam marinam, ipſam dicunt eſſe Piſtricem, ipſam eſſe*
D *& cetum.* Latini etiam ſæpè beluas marinas dicunt, ab immanitate & magna cum terreſtribus beluis *Cur belua marina dicantur.*
ſimilitudine, vt Rondeletius retur. Plinius quidem beluam ſimpliciter pro ceto dixit, Feſtus beluam marinam, Horatius beluam ponti, Ouidius feram; putauerim tamen ita potiſſimùm vocari ea cete, quæ homini ſunt noxia, quemadmodum & Græci θῆρας & θηρία dicunt, cùm iſtiuſmodi noxios ſiue cetos ſiue piſces, tùm & quadrupedes & ſerpentes. Vulgus noſtrum Balænas, Hiſpani Valenas vocant, ſpeciei nomine pro genere accepto; ſimiliterque vtraque Germania atque Anglia Vvalviſch *Balena.*
nuncupat.

FORMA

FORMA, DESCRIPTIO.

Pellis. CEtos omnes corio duntaxat integi Plinius tradit. Inuenio tamen apud Arrianum de rebus Indicis, Macedonibus dum è Meſambria Tocam nauigarent, Nearchum authorem eſſe, viſum cetum in littus eiectum cubitorum quinquaginta, corio ſquammoſo tam craſſo, vt cubitum æquaret, innatis ei oſtreis, patellis & algis multis. Dicendum itaque hunc cetum monſtruoſum fuiſſe, *Cetij robur.* nam corio alioqui pleraq; cete integi certum eſt. Corium iſtiuſmodi robuſtiſſimum eſt, authorq; eſt Albertus lora ex eo fieri validiſſima, & quibus maxima pondera ſubleuantur per cochleas; Coloniæ *Nerui.* autem ſemper venalia haberi. Simili duritie neruos eſſe ex hiſce quoq; Aeliani verbis manifeſtatur. *Circa Cytherã inſulam* (inquit) *cete prædicant maiori granditate generari, eorumque neruos accommodatos eſſe ad conficiendas non ſolùm pſalteriorum & muſicorum aliorum organorum fidiculas, ſed ad bellica inſtrumenta ex his confectæ chordæ* (arcuum addit Gillius) *cenſentur optimæ.* Branchijs carere ſuprà *Fiſtula.* dictum eſt, eatumq; loco pulmonem accepiſse. Pulmonis cauſa fiſtulam habent, (inquit Ariſtoteles) qua humorem quem in ore acceperint, reſpuunt: nam & humorem admitti neceſse eſt, cum cibum F in aqua ſubmerſum capiant & admiſsum emitti neceſse eſt: nam branchiæ ijs quæ ſpirant, incommodæ ſunt, haud enim fieri poteſt, vt idem & branchias habeat, & ſpiret: ſed enim ijs ad reſpuendam *Cur pulmonem habeãt.* aquam fiſtula data eſt, ne poſtpoſita id interciperetur a ſpina. Cauſa verò cur pulmonem hæc habeant & ſpirent, quòd maiora animalia plus caloris ſibi requirunt, vt poſint moueri; quapropter pulmo ijs inditus eſt plenus caloris ſanguinei. Fiſtulam verò etiam ad reſpirationem datam eſse, vel indè conſtat, quòd multò citiùs moriuntur ea obturata, quam ſi os obturetur, id quòd in Delphino obſeruauit Rondeletius, ideoq; ichthyopolas cùm longiùs exportare volunt Delphinos & viuos ſeruare, in fiſtulam vinum inſtillare ſcribit: hoc enim fiſtulam non obſtruere, ſed per eam in os & ventriculum penetrare & diutius ſpiritus conſeruare. Plinius quoq; idem innuere videtur, cùm obturata fiſtula ocyus mori ſcribit. Vnde & Ouidius nares pro fiſtula dixit, loquens de Delphinis: *Et acceptum [a] lib 9. cap. 6. patulis mare naribus efflant.* Nec aliam ob cauſam Plinius aliquando ora vocauit, [b] Cardanus oſcula. Eſt autem huiuſmodi fiſtula meatus ſiue ductus ab ima palati parte ad extimam perforatus, duplex, ſeptoq; diſtinctus, nariumque noſtrarum foraminibus ad palatum deductis quodammodo proportione reſpondens. In extima parte vnicum foramen apparet, figura C. literæ, in quo opercu- *Fiſtulis qui careant.* lum eſt ex carne pingui fiſtulis impoſitum, quod eas aperit & operit. Non omnes verò ceti fiſtulas habent. caret enim ijs Vitulus marinus, qui earum vice narium rimas habet. G *Oris ſitus.* Ariſtotele [c] Plinioq; au- *[b] lib 9 hiſt. cap. 2. & 4. de part. cap. 13.* thoribus os ſubter eſt, ideoque omne reſupinati corripiunt eſcas, hoc eſt, minores piſces, Rationem inquiunt eſſe, vt dum reſupinantur hæ belluæ, piſcibus quos captant, interea euadendi tempus detur quandoquidem pauci admodum alioqui ſeruarentur. Quamuis verò os ita ſitum non habeant ſed in promptu, ita tamen cibos corripere verum eſſe Rondeletius credit, tùm propter cauſas quas reddit Ariſtoteles, tùm propter longam oris ſciſſuram, & multùm infrà deſcendentem, ob quam ſi proni veſcerentur, cibos vix benè corriperent, ſed hinc & inde deffluerent, nec rectà in oris fundum, ac *Dentes.* inde in œſophagum deferri poſſent. Dentibus quædam carent, quædam habent, quod Albertus quoque meminit, eſtq; in ijs haud exigua diuerſitas, in quibuſdam enim ſerrati ſunt, in alijs plani, humanis quodammodò ſimiles, (quales inter alia rariora in muſæo ſtudioſis oſtendere ſoleo) in alijs *Pectines ex dentibus quales.* longi, atque vt in apro exerti, vt in ſuis quibuſq; locis manifeſtabitur. Cardanus tradit adinſtar eboris candidos eſſe, ſed in opere longè firmiores, vnde fit quòd pectines ſimiliaque inſtrumenta, eburneorum æmula, & candoris ſui in multam ætatem tenaciora, ex ijſdem præcipuè commendantur, tùm ob hoc, tùm verò maximè, quòd & leuiora ſint, exq; halitu hominis ſudorem minus concipiant, & ſi terræ allidantur, minus fracturæ ſint obnoxia. Moſcouitæ referente Matthia à Michou ex ijſdem dentibus (Morſs appellant) manubria & tenacula enſium, framearum, & cultellorum conficiunt, H *[c] lib de Variet rer cap. 37.* ſicuti & Turcæ & Tartari, vt impetuoſiores ictus grauitate adiuuante impellant. [c] Idem Cardanus anteriores dentes latos eſſe ait, poſteriores verò acutos, redditque rationem, ne ſi anteriores acuti eſſent, hæreret cibus: in minoribus autem acutos eſſe propter imbecillitatem, ne videlicet effugiat præda, cetacea namque adeò robuſta eſſe, vt hoc periculo careant, rurſus poſteriores acutos eſse, vt carnes promptiùs diuidant, quandoquidem magnis, atq; ideo duris piſcibus veſcuntur. Fœminæ *Mammæ.* mammas habent, & lac, vt Ariſtoteles ſcribit; Meminit Rondeletius, in litore Aquitanico duos lactis cados è Balænę mammis eſse detractos. Cur verò mammas genitaliaque habeant, caliditati eorum refert Cardanus præcitato loco. In ſumma ſi pedes haberent & aures (nam & hiſce teſte Ariſtotele *Auditus organum.* carent) nihil à quadrupedibus different. Audire autem cetos omnes certiſſimum. Huius tamen ſenſus organum nullum manifeſtum reperiri poteſt, ne in Delphino quidem, vt putat [d] Ariſtoteles. At *[d] lib. 4. Hiſt. ca. 8.* audire ſine meatu vllo parteq; huic rei deſtinata cùm nullum animal poſſit, per quam ſoni voceſque

ad ce-

A ad cerebrum perferantur, Rondeletius hac ratione impulſus cùm Delphini cranium diligentiſſimè
contemplatus eſset, manifeſtiſſimum audiendi meatum, qui ad cerebrum vſque patet, inuenit: è re-
gione verò in viui Delphini capite foramen tam exiguum vt ferè oculorum aciem fugiat, ſtatim poſt
oculum: qui ſitus in cauſa (inquit) eſt, cur difficiliùs reperiatur. Sunt enim oculi & foramina illa in
eadem ferè linea cum oris ſciſſura. Idem Rondeletius odoratus inſtrumenta eſſe negat, foramina *Odoratus.*
illa quæ ante oculos ſunt narium loco, quoniam ad cerebrum vſque non permeant, ſed partim
obſepta & cœca mox deſinunt, partim ad branchias feruntur: per hos tamen odori ad cerebrum
aditus patere putat (licet ſint cœci,) vt qui tenuioris eſſentiæ ſit quàm humor. Pingui abundant *Pinguedo.*
plurimo, quod tamen nunquam concreſcit, vt reliquorum piſcium, ſed vt oleum manet liquidum,
quamobrem vſus eius in lucernis eſt: non concreſcit autem, quoniam nimis dilutum eſt, ob mul-
titudinem, alimentumque & locum, in quo degunt. Tantopere pingueſcere, qui piſcium car-
ne aluntur, minus mirum videri poteſt, ſed de ijs, qui aqua tantùm & ſpuma maris & alga nu-
triuntur, quique dentibus carent, non temerè miretur aliquis. Cæterùm ſi hic ſecum animo co- *Cur tanto-*
gitarit (inquit idem Rondeletius,) vitam ocioſam, corij denſitatem, alimenti copiam, tem- *pere pingue-*
peramentum, mirari deſinet. Etenim animalia inertia pingueſcere certum eſt, quod quotidie *ſcant.*
B experimur in ijs, quæ eam ob cauſam anguſtis locis concludimus, vt in ſuibus & capis, & in his
quæ hyeme latent, vt in gliribus & taſſis. Omnes autem ceti tardiſſimè ferè mouentur, ob corpo-
ris molem, & id modicum, quod tardo motu digeri poſſet, corij denſitate præpeditur. Sic & in
hominibus curis conſtipatio, corporis conſtitutionem plethoræ ſimilem efficit. Iam cùm voraci *Plethoræ*
animali alimentum ſemper in promptu eſt, id ad ſaginandum corpus multùm confert. Exem- *cauſa.*
plo ſunt luxui & crapulæ dediti, qui obeſi eſſe ſolent. His adde temperamentum calidum, quo
quæ præditæ fuerint beluæ, atque adeò animantes omnes, pinguiſſimæ redduntur: quòd ad ſan-
guinis copiam generandam ſit accommodatiſſimum. Iam partes internas ex eodem Rondeletio re-
feramus. Sub peritonæo partes quæ ad nutritionem & generationem conformatæ ſunt ad qua- *Partes in-*
drupedum terreſtrium magis quàm ad piſcium partes accedunt. Nam epiploum habent, ſed mi- *ternæ.*
nus pingue, quo ventriculus & inteſtina incaleſcunt & fouentur. Ventriculum magnum, cùm ad
iuſtam magnitudinem accreuerint: in recens natis exiguus eſt, & geminus videtur. Eius fundo *Inteſtina.*
pancreas hæret, deſinit in inteſtina, quæ in multos gyros conuoluuntur, eâdem ferè vbique
craſſitudine, præterquam in extremis, quæ medijs, paulò ſunt latiora. Meſenterium vertebris
annectitur, glandulas nigras, venas arteriaſque intertextas gerens. Renes venæ magnæ trun- *Renes.*
C co, arteriæque magnæ per emulgentes annectuntur, ſunt inter hepar & teſtes ſiti. Vrina per vre- *Veſica.*
teras in veſicam percolatur: quæ terreſtrium animalium veſicis ſimilis ſita eſt inferiore ventris par-
te. In ijs qui vtero adhuc geſtantur, in vrachum deſinit, per quem vrinam deponit in allantoidem
tunicam ad diem vſque partus. Editi in lucem per pudendum vrinam ſicuti terreſtria emittunt,
& per muſculum ſphincterem retinent. Vracho arteriæ vmbilicales adhærent, arteriæ magnæ
inferioribus ramis inſertæ. Vtrinque ſunt teſtes oblongi, quibus præparantia vaſa præpoſita *Teſtes.*
ſunt, infiniti ſcilicet venarum arteriarumque è magna vena & arteria ortarum ramuli, qui poſt va-
rios & multiplices anfractus in epididymin inſeruntur. Cùm enim magna ſanguinis copia mul-
to ſemini generando neceſsaria ſit, quæ longo vaſorum ductu ob ſpatij breuitatem tranſmutari
& elaborari non poteſt, ſolerter admodum natura gyros illos vaſorum conſtituit, vt illis, id quod
longitudini deeſt, penſaretur, & quibus ſinguli meatus capreoli intorti dependent, & in glandu-
loſa corpora radici pudendi adnata deſinunt, ex quibus meatu vrinario, neruo cauo genitale con-
ſtat humano ſimile, cuius extremum foris propendet, in glandem tenuem linguis auium ſimilem *Pudendum.*
deſinens, quæ præputio non omnino integitur, intus replicatum latet, ad Veneris vſum exeritur.
Venas ſuas, neruos, arterias idem pudendum habet, oſſi innititur, quod oſsi pubis proportione re-
D ſpondet. Thorax coſtis veris ac mendoſis, ſterno, vertebris, muſculis conſtat, cuius capacitatem
pulmones magni complent, denſiore ſubſtantia quàm in terreſtribus: craſsitudine & colore hepar *Thorax.*
quadrupedum referunt, tum ne aqua in rariorem ſubſtantiam altiùs penetrans eijci non poſſet, tum *Pulmo.*
ne in magnis expirationibus, quibus in aquis ferè ſemper vti coguntur, tenuior ſubſtantia facilè diſ-
rumperetur. Hi in duas partes diuulſi ſunt, parte inferiore adeò gracileſcunt, vt membranam eſse af-
firmes, vndiq; cor complectuntur pericardio concluſum, in medio thorace locatum, nulla in re por-
corum cordi abſimile: duos ſinus, totidem auriculas, denique ſimilia omnia habet. Ad hæc aſperam *Cor.*
arteriam, œſophagum, muſculos & quæcunq; in terreſtribus corporibus ſunt, clauicula exempta re-
perire eſt. Caput cum vertebris articulatur. Cerebri diſpoſitio diuerſa. Nam in anterius & poſterius *Caput.*
diuiſum eſt, non in dextrum & ſiniſtrum, vt in homine. Neruorũ coniugationes ex eo naſcũtur, plexus *Cerebrum.*
χοροειδὴς in eo, rete mirabile, meninges duæ pro integumento. Vulua in fœminis ceruicẽ palmum vnũ
longam habet: ea deinde in ramos duos diſtribuitur, veluti in quadrupedibus terrenis videre eſt, *Vulua.*
teſtes ad vteri cornua poſiti, pudendum inter vmbilicum & podicem. De enormi modò cetorum
magni-

magnitudine multa congerere poſſim, ſed de ſingulorum mole ſingulis dicetur hiſtorijs. Rationem E
Magnitudo magnitudinis reddidit [a] Cardanus, inquiens: ob humidum & calorem & alimentum vbique fermè
[a] *Lib. 10. de ſubtil.* præſens, tum quia abſque pedibus ſuſtinentur, & grandia ſuperant maris ſpatia abſque labore, ideo
maximi ſunt piſces terreſtrium animalium comparatione, auium autem longè magis. Nam finge vaſtum animal, & elephanto quadruplo maius, ſi eſſe poteſt in terra, nonne plurimo cibo indigebit, quo abſumpto cogetur magnum illud pondus maximo incommodo alias quærere terras? Itaque facilè contracto morbo peribit, aut inedia, ſi ſenſim & lentè ex vna regione in aliam tranſierit: deinde etiam ſi tutò tranſeat, & abſque labore, quis modus erit, ne hominum inſidijs capiatur? Horum nullum eſt periculum aut incommodum in mari: nam neque cibus deeſſe piſcibus nec tranſitus ex vna regione in aliam cum labore eſt, nec vllis hominum inſidijs medio mari, etiam ſi monarcha imperet, ſubijci poterunt. Ob id igitur piſces maximi inter animalia, aues minimæ: terreſtria magnitudine ſunt mediocria.

LOCVS.

Ceti ob maximam corporis molem, latiſſimis aquis indigent: quamobrem in fluuijs, ſtagniſq; F
lacubus & paludibus nuſquam, quin ne in omni mari reperiūtur: nullos enim dat Euxinum
præter paruos Delphinos, vt præter Oppianum, alij quoque prodiderunt. In exteriore ma-
Vbi maiores ri longè ſunt maiores (vt & piſces omnes) quàm in interiore, vt apud Arrianum refert Nearchus.
Præcipua verò ac immobili penè magnitudine adoleſcere eos ſcribit Plinius iuxta Cadaram rubri maris peninſulam ob loci quietem præcipuam. Vaſtum autem peninſulæ eius obiectu effici ſinum, duodecim dierum & noctium remigio enauigatum Ptolomæo regi, quando nullius auræ recipit flatum. Ad litora aut minimè profunda loca aut breuia haud appropinquant, ſed in alto verſantur.

NATVRA. MORES. PARTVS.

Circa ſolſtitia maximè viſuntur, inquit idem Plinius, addita ratione, quòd tunc illic ruant turbines, tunc imbres, tunc deiectæ montium iugis procellæ ab imo vertant maria, pullataſque ex profundo beluas cum fluctibus voluant. Aliàs in fundo maris degunt ferè molis ſuæ pon-
Vt generent. dere. Intra ſe generant, perfectumque animal pariunt; mammas (vt diximus) habent & lac, qui
bus catulos, interdum binos nutriunt. Hi teneri adhuc ſequuntur matrem, quod viſum eſſe à piſca G
toribus in diuerſis maribus, Germanico, Anglico, Flandrico, Illyrico, atque alijs Albertus tradit. De
[a] *L. 9. c. 13.* partu ex [a] Plinio obijci poteſt, ſic enim ſcribit: *Quæ pilis veſtiuntur, animal pariunt, vt Priſtes, Balænæ,*
[b] *Cap. 14.* *Vitulus.* Et [b] mox ibidem: *Pilo carentium duo omnino animal pariunt, Delphinus & Vipera:* quaſi nulla
ex ijs quæ pilo carent, pariant animal, præter Delphinum & viperam. Cæterùm cùm Myſticetus, Turſiones, Orcæ, Phyſeteres, pilo carentes animal pariant ex ſemine, non ex ouo, ſintque plures alij piſces, vt cartilaginei, Galei, ſine vllis pilis ex ouo animal procreantes, etiam ipſo Plinio authore, eodem modo quo vipera (nam hæc Delphini modo animal non gignit, ſed ex ouo prius conceptum,
Plinius corrigitur. Delphinus verò ex ſemine, ſine ouo) Rondeletius vtrumque Plinij locum, vt in excuſis codicibus legitur, falſum & inemendatum eſſe oſtendit, & ex [c] Ariſtotele reſtituendum, ex quo vtrunque, vt &
[c] *L. 1. Hiſt. cap. 5.* alia multa deſumpſit. *Procreant animal* (inquit hic) *homo, equus, Vitulus marinus, & reliqua quæ pilis integuntur, atque in genere aquatili, quæ cete appellamus, vt Delphini, & quæ cartilaginea appellantur, quorum alijs fiſtula data eſt, branchiæ deſunt vt Delphinis & Balænis.* Vides hîc Balænam ab eorum quæ pilis integuntur, genere ſeiunctam, & eadem ſententia cum Delphinis & cartilagineis comprehenſam, quæ ſine controuerſia pilis carent, vt fortaſſis apud Plinium ſic legendum ſit: *Animal pariunt Pri-* H
Motus & natatio. *ſtes, Balæna, & quæ pilis integuntur, vt Vitulus.* Motus natatioque pleriſque tardior, propter corporis
nimirum nimiam grauitatem, & cum ventris eorum vorago ſit maxima, nunquam non ſunt famelici:
Voracitas. quamobrem teſte Oppiano ſeipſos ſæpenumerò conficiunt. Apparet autem inter alios piſces Harengis potiſſimùm inhiare. Refert enim Albertus frequentes capi, cùm nimia auiditate perſequendi illos
in litus vadoſius breuiuſque prius impingant, quàm inde recipere in altum ſe queant: ſuiſque tempo-
Harëgis delectari. ribus beluam in litus Friſiæ impegiſſe, & cùm incolæ, ne cū maris refluxu euaderet, funibus quotquot offendere licuit, palis altùm in terram adactis, proximiſque ſcopulis atq; ædificijs alligaſſent, refluxu maris adiutum perrupiſſe omnia, vnaq; cum funibus euaſiſſe in altum mare: cæterùm cùm famelicùm ſuum ventrem non abundè exſaturaſſet, tertiaque deìn die Harengos rurſus inſequeretur, eodem quo prius loco hærentem inuentum eſſe vnà cum funibus, atque ita ceu capturæ idoneorem in-
Odore picis delectari. terceptum fuiſſe atque interemptum. Nauium recens picatarum odore adeò oblectantur, vt proximè accedentes ſeſe naui affricent. Nautæ de nauis ſubuerſione timidi, picata dolia eis obijciunt; vt

A nauim relinquant. Ludunt ceti cum dolijs,& aquam per fiſtulam capitis emiſſam in ſublime eructant. Cùm ventus lenior clementiorq; flat,præſertim Auſter,ludentes dorſi partem & caput ſuper aquam erigunt, modoq; eminent capite,modò eodem deprimuntur,ita vt dorſum paulatim totum appareat: quod quidem ſuauis auræ aſpirantis oblectatione facere creduntur. Strepitus contrà quam maximè auerſantur,authoremq; habeo Arrianum, qui res geſtas Alexandri Magni condidit,beluas in Indico mari clamore ac turbarum ſonitu exterritas fuiſſe ſcribentem,& Diodorus Siculus,*Macedones* (inquit) *narrabant in multa & in incredibilis magnitudinis cete ſe incidiſſe, vnde conſternati omnẽ ſpem vitæ abiecerint, quippe qui arbitrarentur viros omnes vnà cum nauibus ab illis ſubitò abſumptum iri: ſed poſtea animis reſumptis clamorem magnum omnes ſe pariter edidiſſe, ſimulq; armis colliſis & perſonantibus tubis tantum ſtrepitus feciſſe, vt perterrita belua ſubter aquam ſe dimiſerint.* [d] Philoſtratus quoque in Arabico mari naues tradit tutelæ cauſa tintinnabula quædam,tam a prora, quàm à pupi deferre,eorumque ſonitu terrefactas beluas nauibus non appropinquare. Viſus audituſq; pleriſque hebetior: quod incommodum reſarcitura ſagaciſſima rerum natura piſciculum quendam itineris comitem, imò ducem dedit, de quo ſuo loco dictum eſt. Hic ſingula illis oſtendit ſeu prædandum ſit,ſeu periculum aliquod immineat, ſeu breuia ſcopulique euitandi. Huic ad ſolam caudæ motationem parent, per

Strepitus odiſſe.

[d] lib. 3. de vita Apoll.

Viſus & auditus.

B hunc audiunt & vident, neque tantoperè vaſtis beluis vires proſunt, quàm aſtutia parui piſciculi. Quamobrem piſcatores qui beluas captant, varia & multiplici eſcarum illecebra, hunc primùm capiunt,nullo deinceps labore eas deprehenſuri: quandoquidem duce ſuo orbæ, nec maris amplius vias vident, nec proximum iam periculum ſentiunt, ſed veluti pondera quædam temerè vagantur, ignaræ prorſus, quonam fluctibus deferantur.

CAPIENDI RATIO.

QVomodo cete capiantur, docet Oppianus, cuius verſus periphraſticè ſic reddidit Gillius. Cùm duce priuata ſunt, (hunc piſcatores ingenioſè prius capiunt, vt dictum eſt,) aſpectus eorum propter carneam molem in oculos eminentem, tenebris circumfunditur, ipſa verò ad ſcopulos & litora offendunt, piſcatoribuſq; ad inſidiandum occaſionem præbent. Lineam ex frequentibus funiculis contortam faciunt, craſſitudine rudentis nauis mediocris, longitudine quæ ſufficere videatur. Huic addunt catenam ferream, quam hamo inſerunt, ne dentibus beluæ laceretur. Hamum magnum faciunt, quantus faucibus beluæ comprehendi commodè poſſit, adeò validum, vt ne ſaxo quidem cadat. In media catena orbes quidam frequentes ſunt, qui furioſos beluæ motus cohibeant,ne ferrum perfringat contorquendo. Cedunt enim illi in gyrum, vnde fit, vt catena loco non maneat. Eſca eſt iecur aut ſcapula tauri. Multi autem ſunt piſcatorum ſocij & opiferi, qui in promptu habent ſpicula, harpas ſeu falces, ſecures,& alia huiſmodi fabrorum arte incudibus confecta. Tum tacitè remigantes,nutu ſi quid opus eſt ſignificant & ſummoperè cauent, ne vllo ſono percepto belua in profundum refugiat. Vbi verò iam propè ſunt,eſcam è prora demiſſam beluæ offerunt. Hęc vt eſcam videt,nulla cunctatione interpoſita,effręni auiditate eam appetit, atque ſtatim ferro guttur eius transfigitur, cuius dolore incitata, catenam exedere & conficere conatur: quod ipſum poſtquam diu multumq; conata eſt, acerrimis doloribus affecta, in pelagi profundum demergitur. Tum omnem funem ei laxant, quòd nullis viribus humani retrahi poſſit,& facilè exagitata fera nauem cum remigibus in profundum detraheret,ſimul & amplos vtres venti plenos ex funibus belua mare ſubeunte appendunt. Illa vulneris dolore ſtimulata,vtres contemnit & reluctantes & ſummam aquam ſemper appetentes, in altitudinem maris deprimit. Cùm autem peruenit ad imam maris ſedem,defatigata quieſcit,ingentes fluctus anhelans: at enim quieſ-

Cur viſu ſint hebeti.

Eſca.

D cere cupientem vtres non permittunt, ſeſe in ſublime efferentes. Itaque contra hos renouat atque inſtaurat pugnam,& veluti animalia ſibi in feſta perſequitur, vlciſcendi animo, & iterum ac ſæpiùs fruſtrà vtres detrahit: Hi ſurſum verſus ſubuolant: illa verò grauiter dolens,ruſus profundum petit, & modò alieno impulſu, modò ſpontè trahitur, & tantopere furit, & aquarum procellas anhelando commonet, vt exiſtimes ſub fluctibus Boream ſtabulari. Tum piſcatorum aliquis illicò ad litus remigans, lineam ſaxo alicui alligat, & in mare redit. Tandem defeſſa & viribus exhauſta belua, vter aliquis victoriæ nuncius effertur ſublimis, mox etiam cæteri, & cum ijs cetus vel inuitus attrahitur. Mox piſcatores ſuis nauigijs congregantur,& cohortatione mutua tanquam in prælio,magnis animis,magno tumultu,feram aggrediuntur: alij haſtis ſeu iaculis,alij tridentibus, alij ſecuribus, falcibus,alijſue inſtrumentis armati cædunt vtcunq; renitentem flatuq; cientem procellas,& vulneribus, quibus inflictis mare rubeſcit,putridam ſentinam infundunt, aerem & ignis inſtar mordacem. Expugnatam deniq; in litus trahunt,atque eijciunt. Vbi illa nequicquam tam moribunda palpitat, pinnaſq; motitat, & grauè ſpirat. Et hoc quidem modo cete grandia capiuntur, minorum verò vt facilior

LII eſt ca-

Digitized by Google

eſt captura, ſic inſtrumenta, vt par eſt, minora: hamus, inquam, eſca & linea, & pro vtribus caprinis E
cucurbitæ aridæ adhibentur. Hæc itaque Oppianus. Albertus binos quibus in ſuis maribus capiuntur, modos recenſet: primus (inquit) eſt, cùm tres piſcatores paruis nauiculis vehuntur ad locum, in quo beluas eſſe ſciunt aut ſuſpicantur, ex illis duo remigant, tertius in naui ſtat paratus ad feriendum. Habet autem inſtrumentum, cuius haſtile eſt de ligno abiegno, leuitatis cauſa. In eius extremo qua comprehenditur manu, foramen eſt; cui inſeritur funis validus, longiſſimuſque, qui in orbem complicatus in naui iacet, ita aptè vt nullo impedimento ſtatim emiſſum haſtile ſequatur. Cuſpis inferius triangula eſt ſagittæ inſtar, mucrone perquam acuto politiſſimoq;, vt facillimè penetret. Duæ autem lineæ quæ ad medium mucronem vtrinque tendunt, non minus quam vel acutiſſima nouacula incidunt. Superficies tota tenuis (læuis) eſt & optimè polita. In medio lateris quod opponitur angulo inferiori acuto, erigitur perpendiculariter ferrum illi lateri continuatum, ad cubiti altitudinem, vel paullò plus, & ibi habetur foramen, cui infigitur haſtile. Porrò cùm iam cetus apparet, is qui haſtile manu extenſum tenet, alios quotquot poteſt ſimiliter inſtructos aduocat. Tum natantem in ſuperficie aquæ cetum, dum piſces ex alto perſequitur, quam poſſunt profundiſſimè feriunt, & mox relictis in vulnere inſtrumentis recedũt, quod ſi cetus percuſſus ſtatim in mare abeat, funes abſcindunt, & oleum atque operam ſe perdidiſſe conqueruntur. Sin ſtatim in fundum deſcendat, vtpote valdè læſus vulneribus fundo ſe affricat propter ſalſedinem vulneribus ſe inſinuantem: atq; ita magis magiſq; cuſpidẽ ſibi in corpus adigit altiùs, & mox laborẽ piſcis è profundo ebulliens ſanguis prodit. Ipſe debilitatus paulatim fundi ſolũ ſequens appropinquat litori, donec apparere incipiat: & tunc ab incolis turmatim collectis multitudine nauiũ & ſpiculorum circundatus occiditur. Huic alter venãdi modus ſimilis eſt, niſi quod ſpiculum non verbere (manu) ſed ictu validiſſimæ baliſtæ cetro infigitur, & in hoc quoq; funis immittitur, ſicut diximus. Huc vſq; ille. In Aquitanico litore, maximè ad oppida illa quæ lingua vernacula Biarris & Capreton & S. Iaen de Lus nominãtur, frequenter teſte Rondeletio capitur Balæna vulgi, quo modo circa Scyllæum tractum capi ſolitos olim Xiphias narrat Strabo. Manentibus in ſtatione multis biremibus ſcaphulis, binorum in ſingulis, alter remigat, alter in prora ſtat haſtam tenens, ſignificante autem ſpeculatore Xiphiã ſuperuenire (nam beluæ tertia pars è mari prominet) & propinquante ſcapha, ille è manu coniecto ferro haſtile extrahit: ferrum enim hami figura factũ eſt, & leuiter haſtili aptatũ de induſtria. Ex eo appenſus eſt funiculus longus, quem vulneratæ beluæ laxãt, dum diſcrutiata & effugiens mortua fuerit. Tum vel in litus trahunt, vel in ſcapham recipiunt, niſi omnino grandis fuerit piſcis. Nautæ & piſcatores eorum quæ antè dixi, oppidorum in capiendis Balænis admodum ſolertes & expediti, ſimili in harum piſcatu ratione vtuntur, niſi G
quòd pluribus cymbis opus ſit & celeriùs actis, atque vel ad fugiendum, vel ad inſequendum habilioribus. Illi igitur è turribus ſpeculati, ſi quas Balænas viderint, tympanorum ſonitu omnes conuocant, quo ſigno dato omnes tanquam ad vrbis excidium accurrunt, telis & omnibus, quæ neceſſaria ſunt inſtructiſſimi. In ſingulis igitur cymbis deni collocantur robuſti remiges, alij multa tela longa, cuſpide hamata, in beluam conijciunt, quibus infixis & altiùs inhærentibus funes longiſſimos telis annexos relaxant, vſque dum vitam cum ſanguine fuderit, tunc vnà cum funibus Balænam in litus retrahunt, adiuti maris vndis, prædam partiuntur, cuius pars vnicuique cedit pro telorum coniectorum copia, quæ proprijs notis & inſculptis internoſcuntur. Mares difficiliùs capiuntur, fœminæ faciliùs, maximè ſi fœtus ſequantur: cùm enim in his protegendis immorantur, fugiendi occaſio perit. Eadem ratione Orcæ, Phyſeteres, omneſq; ſimiles beluæ capiuntur, ideoq; hæc ſemel expoſita alijs locis non repetimus: ſuperuacaneum id enim foret.

Vt in Oceano capiatur.

Balæna vulgi vt capiatur.

Fœminæ cur facilius quàm mares capiantur.

VSVS IN CIBIS. B

Caro qualis.

CEtorum omnium carnem duram eſſe & concoctioni reſiſtentem, excrementitiamq; ac praui denique ſucci, medici omnes profitentur. Quamobrem [a] Galenus Philotimum reprehendens: *Poſt hac autem* (inquit) *Canem adſcribit, quem in cetaceorum genere numerare oportebat, vt qui carnem duram & excrementitiam habeat, Quapropter in partes ſecta atque ſalito vulgares homines veſcuntur, ingrati enim ſaporis ac mucoſus, ideoque cum ſinapi & ex oleo atque acribus condimentis eum mandunt. Ex hoc genere ſunt Balænæ, Delphini & Vituli marini, ad quos proximè magni Thunni accedunt.* Item alio in loco; *Diximus quidem iam antè de cetaceis animalibus, quæ marina ſunt, in quo numero ſunt Phocæ, Balænæ, Delphini, Libellæ, ac grandiores Thunni, & præter illa Canes, quæque his ſimilia ſunt. Nunc autem de ipſis in ſumma dicendum eſt, quòd omnia huiuſmodi duram & praui ſucci atque excrementitiam habent carnem. Quapropter ſale potiùs condientes ipſis vt plurimùm*

a lib. de Alim.

A *plurimùm vtuntur, alimentum quod ex ipſis in corporibus diſtribuitur, ea ſalitura tenuius facientes, eoq́; coctioni & ſanguini faciendo commodius. Nam recens eorum caro ni valdè probè coquatur, crudorum ſuccorum copiam magnam in venis congerit.* His addendum, eorum carnem, præterquam quòd dura ſit ac difficilis concoctu, etiam pinguem eſſe, quo fit vt ventriculum relaxet, & nauſeam moueat. Olim ex cetis panem factũ fuiſſe ab Ichthyophagis populis Alexandri Magni temporibus, qui huius res geſtas memoriæ prodiderunt, authores ſunt. Gedroſi (inquit Maſſarius) cùm fores è maxillis beluarum marinarum in domibus fieri, & tecta contignari præfecto claſſium Alexandri Magni retuliſſent: non à Gedroſis ipſis hæc fieri, ſed ab Ichthyophagis populis, qui circa Gedroſos habitant, non procul ab eis, ex Diodoro, Arriano, Straboneq; videntur prodidiſſe. Libro enim decimoquinto, Ichthyophagorum regio, inquit, ſecus mare eſt, & magna ex parte arboribus caret. Raritas in ea palmarum, acanthi, myricæ, aquarum & domeſtici cibi maxima eſt. Veſcuntur piſcibus tum ipſi, tum etiam eorum pecora, & aquas pluuiales foſſileſque potant, pecoribus carnes piſcium præbent: domicilia ex oſſibus cetorum ſcilicet, (vt Arrianus tradit) Balænarum & Oſtreorum conchis, magna ex parte faciunt. Nam trabium & fulcrorum vſum præbent, portarum maxillæ, vertebris fiunt mortaria, in quibus piſces ſubiguntur, ad ſolem aſſantur: poſtea ex his panem conficiunt, frumenti paululum admiſcentes, quos ſubactos Alexander Magnus iuſſit à piſcibus abſtinere, vt Plinius meminit libro ſexto, cùm antea ſolis piſcibus alerentur, à quibus nomen habent. Nunc de præparatione dicendum, cuius vniuersè duo ſunt potiſſimùm genera, vnum quo cibi vitium aliquod corrigitur, veluti cùm ſalitur, vt craſſus humor ſalis vi extenuetur, & generando ſanguini accommodatior fiat: vel cùm cibus decoquitur veterum more, cepa, porro, apio, anetho, atque alijs huiuſmodi coctioni additis ad craſſi humoris attenuationem, quæ præparatione meliora redduntur omnia, quæ craſſum glutinoſumq; ſuccum gignunt. Alterum eſt præparationis genus, quo ſæpius vtimur, voluptatis potiùs quàm valetudinis rationem habentes: cùm condimentis ea permiſcemus, quæ ad gulam irritandam titillandumque palatum faciunt. Sic cetorum carnes præparatas, in veru toſtas, quemadmodum & ſuillam recentem & mali aurantij ſucco intinctam quidam edunt, vel ex condimento, quod aceto, ſaccharo, & cinamomo conſtat: alij in craticula aſſant: alij farina benè ſubacta concludunt caryophilis, pipere, zinzibere, nuce moſchata condientes, quibus odor ille ingratus euincatur. Elixa magis quàm aſſa probanda eſt, modò in aceto & vino coquatur, iniectis apio, hyſſopo, origano.

Panis ex cetis.

Oſſium & coſtarum vſus.

B

Apparatus.

C DE BALÆNA. Cap. II.

ORDO. SYNONYMA. ETYMVM.

CETORVM omnium maxima & veluti cæterorum rex & princeps Balæna ab omnibus memoratur. Cur non itaque cæteris præferetur? Balænę enim nomen pro peculiari ſpecie Ceti cum veteribus accipio, quod nunc vulgus, atque piſcatores velut pro genere vſurpant, noſq; vulgò rem aliquam grauem difficilemque exaggeraturi Balęnæ aſſimulare ſolemus. Græci φάλαιναν dicunt, vnde Balænam apud Latinos fluxiſſe Feſtus author eſt, antiqua conſuetudine, qua (inquit) πυῤῥὸν burrhum, πύξον buxum dicebant, quam etymologiam magis probo, quàm Iſidori qui Balænam dictum eſſe voluit παρὰ τὸ βάλλειν, quod eſt emittere, quòd nimirum maris aquas per fiſtulas emittat: cæteris enim beſtijs maris (inquit) altiùs iacit vndas. Apparet tamen Græcis φάλαιναν dici ab ijſdem fiſtulis: nam & in galeis militaribus φάλον Græci vocant meatum cui plumas inſerebant: niſi cum Calepino ſic dictam velimus, quaſi conſpicuam beluam, propter corporis nempe molem, non autem propter albas maculas, vt Geſnerus conijcit, nam Germanorum paroceanitarum Brunfiſch, qui ijs reſplendet, Phocęna potius eſt quàm vera Balęna. Haud me latet interim Muſcam lucernis noctu aduolantem quam Phalænam quoque vocant à ſplendore nomen accepiſſe, vtpote παρὰ τὸ εἰς φῶς ἅλλεσθαι, quòd ad lucem aduolet: [a] & Ioannes Tzetzes non modò hanc muſcam inde nomen ſortitam eſſe dicit, ſed etiam Balænam, eademque ratione, quòd è mari egreſſa in luce Solis apricari gaudeat.

Phalæna.

Balæna vnde dicta.

D

Muſca phalæna.

[a] *Variar. chiliad. 9.*

Digitized by Google

FORMA. DESCRIPTIO.

Magnitudo. NOtas ſpecificas quibus exactè Balæna cognoſci queat, apud veteres non inuenio, vnde factum eſt, quòd alij alios Cetos pro Balænis oſtendant. Magnitudo potiſſimùm earum celebratur, Plinius, *Maximum animal in Indico mari Priſtis & Balęna eſt.* Et rurſus. *Plurima & maxima in Indico mari animalia, è quibus Balena quaternum, iugerum Priſtes ducentorum cubitorum.* Maſsarius quatuor iugera interpretatur nongentorum ſexaginta pedum longitudinem. Nearchus verò vigintitrium paſsuum Balęnarum magnitudinem conſtare tradidit, qui ex inſulis ante Euphratem Cetum mari eiectum centum & quinquaginta cubitorum ſe vidiſse refert. [a] Sunt & prægrandes in mari Britannico, Iuuenalis;

[a] Sat. 10.

Quantum Delphinis, Balæna Britannica maior.

Fiſtulam habent pro branchijs. Addit alias notas Plinius: *Branchiæ non ſunt Balænis, nec Delphinis: Hæc duo genera fiſtulis ſpirant: quæ ad pulmonem pertinent, Balenis à fronte, Delphinis à dorſo.* Quibus quidem verbis Balænas à Delphinis diſtinguit manifeſtiſſimè, cæterùm nunquid & alia Cete vel à fronte, vel a dorſo fiſtulas habeant, vel cæ notæ Balęnæ & Delphino ſint propriæ, dicendum eſset, ſi ex ijs vterque cognoſcendus fuerit. F

Os Balænæ quid. Per hunc tamen locum alius apud eundem Plinium alioqui perobſcurus à Maſsario exponitur. *Ora* (inquit Plinius) *Balænæ habent in frontibus, ideoque ſumma aqua natantes in ſublime nimbos efflant.* Ora enim exponit fiſtulas, quas Balęnæ vti retulimus, habent à fronte, quod & ſequentia (inquit) indicant: non autem ora quibus deuorant: ea namque non à fronte, ſed ſubter habent, vt ex [b] Ariſtotele ſuprà dictum eſt. Idem Plinius Balęnas & Priſtes enumerat inter pilo intecta & animal gignentia. Aelianus colore, quo ſit, docet, proprium tamen eſse non ait. *Balæna* (inquit) *quemadmodum Delphinus lac habet, colore quanquam nigro non eſt, maximè tamen cyaneo, qui medium inter nigrum & viridem locum tenet, conſpicitur.* Quamuis itaque propriæ a veteribus notæ traditę non extent, Balęnę tamen nomine Cetum vnum Bellonius, Rondeletius duos, vnum ex mente vulgi, alterum ex propria ſententia propoſuerunt.

[b] lib. 8. Hiſt. anim.

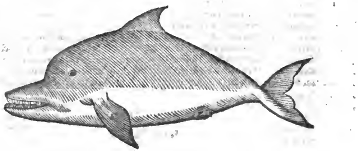
Pilus.

Color.

Balæna Bellonij. Bellonius ſuam Balęnam per inſignem denominationem Cete quibuſdam dici tradit, vulgo Italorum Capidolium quòd eius adeps velut oleum minimè concreſcat. Maximæ molis (inquit) eſt piſcis, viuiparus, roſtratus, pulmone præditus: branchiarum loco prægrandem fiſtulam in fronte gerens, haud exertam tamen, vt vulgò depingi ſolet, per quam humorem, quem ore exceperat, magno impetu effundit ac reijcit, vt eo vel onerarias interdum naues ſubmergere dicatur. Pinnas habet vtrinq; vnam, ac præterea tertiam in dorſo veluti alam, qua totum corpus dirigit, caudamque lunatam qua temonis vice huc atque illuc corpus inflectit. Corio glabro ac ſpiſso integitur, nigro, duro, firmo ac ſolido, ſquamis ac villis carente, cui pinguedo nonnunquam pedis altitudine ſubeſt, noſtratibus preſertim verno ieiunio, ſale condita, edulijs apta, laridum quadrageſimale appellant. Quin etiã Balęnę lingua multarum eſt librarum pondo, nobis in maximis delicijs haberi ſolita, reliquas eius piſcis carnes, etiam bubularum inſtar ſaitas, audio vel numeroſum exercitum integrum diem alere poſse. Prętenturas ante oculos habet, ob id appellatas, quòd his ſibi prętẽdat iter. Sunt autẽ tenues quędam aſsulę, quaternis vlnis longę, ac ſexquipedẽ latę, ac extrema in faſtigiũ acuminatę, lõgiſſimis villis ad latera prędite (ſetas aut barbã appelles per me licet) vulgus falsò interdum G

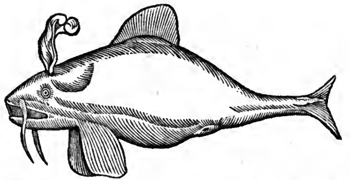
Laridum quadrageſimale.

Balęna Bellonij.

caudam

Balæna vera Rondel.

caudam, interdum coſtam Balenæ nominat; cuius perpolitis ac bene exiccatis fruſtulis, politiores
mulierculæ ſua pectoralia (quæ buſta vocant) communire, veſtiumque fibras rigidiores ac rotũdio-
res continere, atque apparitores publici, virgularum ac facium loco geſtare ſolent. Cætera quæ ad
interiorem tam ingentis animalis ſtructuram pertinent, puto æquè ad Orcam & Delphinum refer-
ri poſſe, cùm hoc viuiparum Cetacei genus exteriore forma illis reſpondeat, & ab ijs incredibili tan-
tùm mole diſcrepet. Huius rei teſtes ſunt oſſa tam vaſta, tamque numeroſa in pleriſque regionibus
conſpici ſolita, vt ijs ruſtici apud Britannos, Armoricos ac Scotos (quorum mare magna horum pi- *Oſtium magnitudo, & vſus.*
ſcium copia abundat) tanquam palis ſuos hortos prædiaque obſepire conſueuerint. Hactenus Bel-
lonius, qui poſtmodum fatetur ſe neq; huius piſcis, neq; ſimilium aliorum quos pingit, formam exa-
ctè exhibuiſſe, quoniam non tanta eius ipſi copia facta fuit, vt per opportunitatem ad viuum delineare
potuerit, ſed ab antiqua quadam effigie deſumptam propoſuiſſe, proximè ad naturalem ipſius piſcis
figuram accedere iudicans. Rondeletius veram Balænam eſſe arbitratur Ceti genus quod Santoni- *Balæna Rondel.*
C bus beluarum piſcatoribus Gibbar, à gibbero dorſo, id eſt, in tumorem eleuato nuncupatur. Balænis
vulgò dictis (de quibus in Muſculo dicetur) minor (inquit) non eſt, ſed minus ſpiſſa, minuſque obe-
ſa, longiore & acutiore roſtro, ob id fiſtulam habet. Pinnæ in ventre breuiores & minores: lingua
quoque minor, vtpote quæ quatuor duntaxat, vel quinque ſalſamentaria vaſa impleat. Minore pin-
guedinis ſaburra premitur; ideo celeriùs cæteris mouetur & natat. Frequens eſt in India & nouo
orbe. In fronte fiſtulam habet, fæmina mammas, vterum: viuos parit, lacteque nutrit, & paruulos
pinnis ſuis regit ac tuetur. Geſnerus verò genuinam Balænam arbitratur Cetum quem Germani ſu-
periores Oceani accolæ Braunfiſch quaſi nigrum piſcem nominant, ſed hic potiùs Phocæna eſt, niſi *Balæna Geſneri.*
diuerſum à Friſiorum Hollandorumque Bruijnfiſch ita vocent, id quod apparet ex deſcriptione. Ait
enim eius generis vnum captum eſſe anno 1545. longum ſupra viginti quatuor pedes: ad quam ma-
gnitudinem Phocæna, ni fallor, minimè accedit. In eius ventriculo (inquit) reperta eſt ingens copia
piſcium non concoctorum adhuc & inter alios Salmo viuus vlnæ longitudine: ita vt tria dolia (quæ
tonnas nominant) inde repleta ſint. Galli & Hiſpani Tinet appellant, Angli Hore. Eius imago ferè
talis eſt, qualem Rondeletius pinxit, ſed dentes oſtendit inter ſe contiguos & latos tanquam hominis:
caudam magnam & reliquo etiam corpore latiorem, ſuprà infraq; æqualem, & per margines elegan-
D ter criſtæ inſtar inciſam: in medio cauam & reductam. Pelle nigra vndique tegitur; niſi quòd macu-
læ duæ magnæ candidæ vtrinq; ſupra medium oculi incipiunt & retrò tendunt. maxilla etiam infe-
rior tota candida eſt, & pars quædam ſub ventre. Hæc vt icon miſſa præ ſe fert. Aliqui tria huius no-
minis piſcium genera eſſe retulerunt. Squamas (vt audio, Pelles malim) habent duriſſimas, quæ fer-
ro penetrari vix queant. Pars eis in ventre ſub collo (vel pectore) albicat, mari etiam altera ad pu-
denda. Cauda ſimilis eſt caudæ Hirundinis. Nimia pinguitudo earum faſtidiũ parit. Raro capiun-
tur in Germania inferiore, vt prodigij inſtar habeatur, ſi quando capi contigerit: circa Friſiam verò &
in mari Baltico multi. Caro pinguis eſt, odore graui & vitulinam quodãmodo refert. Lardum habet
in dorſo. Sunt qui barbam habere negent: genitale verò vlnæ ſeu brachij longitudine, craſſitudine
femoris viri corpulenti ei tribuant. Hæc belua Anglis, (vt dixi) Hore vocatur, & alio nomine Hor-
lepoole, & VVirlepoole etiam, ni fallor, earum nimirum omnium ſignificatione, quòd impetu ſuo
& flatu vorticoſas in mari tanquam palude procellas excitet. Oleum ex ea colligi aiunt.
Idem Geſnerus trium Germanici Oceani beluarum effigies aliquando ſibi à Valentino Gra-

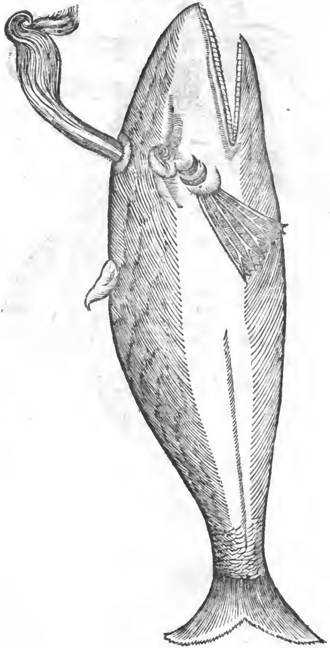
uio, viro clariſſimo, decimario & ſenatore Friburgenſi, cui librum de quadrupedibus ouiparis nuncupauit, de ſe & communibus literarum ſtudijs optimè merito miſſas ſcribit, ſed haud ſatis accuratè E
expreſſas, & ad ſceletos fortè capitum duntaxat, vt ſuſpicatur, factas, quod in duabus rimæ poſt oculos tanquam branchiæ apparerent, quibus Ceti carent; cætera propemodum inter ſe ſimiles fuiſſe, ideoque vnam tantùm ex tribus delineaſſe, quam ex eo dedimus. Caudam non probè expreſſam opinatur, magiſq; ad Delphinorum caudam debere accedere. Dentes omnibus planos fuiſſe, ſicuti in homine: maxillam inferiorem in duabus multò breuiorem ſuperiore, in tertia ferè parem. Pinnam in dorſo vnicam, capitis extremo quàm caudæ aliquanto propiorem: alias duas eo ferè loco quo branchiæ in piſcibus. Huius qui pingitur longitudinem fuiſſe pedes trigintaſex cum triente, altitudinem pedes nouem. Ex reliquis duobus vnum longum fuiſſe pedes tringintaquatuor cum dimidio, altum ſeptenos, alterum verò longum pedes vigintiſeptem, altum octonos.
Balæna autoris. Balæna noſtra prior colore ferè ſubcæruleo, tota maculis nigricantibus conſperſa, ventre candido. E ſuperiori maxilla binæ vtrinq; apophyſes tanquam in Barbo dependent. Dentibus, ſi rectè pictor expreſſit, caret. Altera quam Bufalinam vocant vulgò, tota nigricat. Habes hic item monſtroſæ Balenæ in Scaldi flumine captæ iconem quàm lector Paræo acceptam referes, qui ſic de ea ſcribit. In Scaldi fluuio decem ab Antuerpia miliaribus anno Dom. 1577. die 2. Iulij capta eſt Balæna hæc: Colore F
erat ex cæruleo nigricante; fiſtulam in vertice habebat, qua aquam eructabat magna vi.
Balena monſtroſa. Longitudo eius erat pedum octo & quinquaginta, altitudo autem ſexdecim. Cauda quatuordecim pedes lata, ab oculo ad extremum roſtrum interuallum ſexdecim pedum. Maxilla inferior ſenum in ſingulis lateribus pedum erat, vigintiquinque dentibus armata, qui totidem foraminibus, in ſuperiore, dentibus omnino carente, excauatis, recondi poterant: quo vel vno nomine monſtroſa hæc Balæna cenſeri debebat, quòd Balænæ natura dentes negauerit & quod in animalibus minimè cornutis ita ſit natura comparatum, vt cùm dentes ſubſunt in ore inferiori eorum ordini ſuperior ex oppoſito ad conterendos intercurrentes cibos reſpondeat. Tot dentium longiſſimus, ſex pollices non excedebat. Habes & pinnam depictam Balænæ ducem cum virgula equiſonis ex ea facta. Nec non & omoplatam longitudine pedum circiter ſexdecim, latitudine paulò plus vnius; alteriuſq; coſtam cum vertebra eiuſdem & ex hac cyphum. Præterea omoplatam incredibilis magnitudinis, quamque vix robuſtus homo humo ſubleuare poteſt. Denique & dentem alterius Ceti marini quem vulgò Mors dicunt.

LOCVS, NATVRA, MORES. G

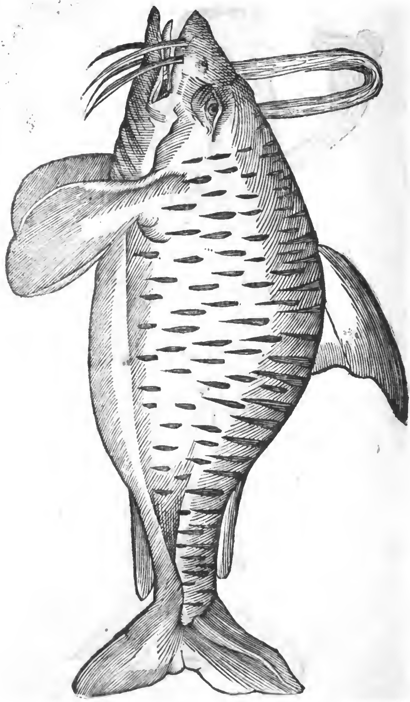
MAris loca amant Balænę longè à terra remota. In Taprobanæ inſulæ mari permultas eſſe aiunt, teſte Aeliano Delphinis inſidiantes. Plinius in Gaditano Oceano non ante brumam conſpici eas tradi ait, condi autem ſtatis temporibus in quodam ſinu placido & capaci, mirè gaudentes ibi parere.
Vt dormiant. Dormiunt ædita per ſumma æquoris fiſtula, teſte Ariſtotele, Plinius & ſtertentes audiri aſſerit. Oppianus & Aelianus in ſiccum exire tradunt, vt à Solis radijs caleſcant.
Quot pariat. Viuos excludit eorum more quæ pilo veſtiuntur, binos vberibus nutrit, aliquando tamen vnum tantùm, vt Ariſtoteles teſtatur, parit. Sunt qui comedere negent eo modo quo alij piſces ſolent, maſticando nempe, cibumq; dentibus comminuendo, ſed tantummodò quos venatur, piſces deglutire integros, hoſq; niſi paruos, propter internam gutturis membranam, quæ nihil magnum ingredi ventrem ſinat. Alius autor obſcurus de natura rerum, Balænam ſcribit fœtus ſuos etiamnum inualidos humeris ferre, & ſi parui ſint, in metu ore ſuſcipere, idque imminente quoque tempeſtate facere, poſtea illos euomere.
Amor in ſobolem. Sed hoc etiam apud nullum veterum lego, præterquam apud [a] Philoſtratum, qui faucibus ab ea filios abſcondi prodidit, ſi quando maiorem beluam fugere contigerit. H
[a] lib. 2. de vita Apoll. Idem author de rerum natura aſſerit matrem, quando propter aquæ defectum fœtus natare impediuntur, terræq; affixi hærent, aquam ore ſuo receptam inſtar fluuij ſuper eos eiaculari, ſicq; inhærentes terræ liberare, denique adultos longo tempore comitari. Cur verò Balenæ iter prætendat paruus piſciculus, antea à nobis dictum eſt.
Balenæ hoſtes qui. Delphino, Thunnis, atq; Orcę inimicam eſſe aiunt. Nos in Orcæ hiſtoria Balenam dabimus, quę ab inſequente Orca infeſtatur.
An gladium timeat. Gladium inſuper tanquam hoſtem capitalem metuere quidam arbitrantur. Nos verò ex Oppiani paraphraſte Gladium ſcripſimus, vbi Balenam conſpicatur, vſque adeò metu conſterni, vt gladium ſuum in terram aut ſaxum, aut obuium alium quemcunq; fundi locum impingat, atque ita infixo capite ſe continere, donec Balena cęcutiens, truncum aut aliud quippiam eſſe putans, negligens pręternatet.
Ne Balæna noceat. Contra pericula nauium à Balenis, ne ſubmergãtur. Iacobus [b] Zieglerus remedium nauigantibus eſſe refert caſtoreum aqua dilutum & in mare effuſum, hoc enim tanquam aconito quodam totum Balenarum gregem repente diſſipari & in profundum ferri: Periclitantur autem (inquit) naues, quæ vel in
[b] In Schõdia

earum

Balænæ ſpecies alia ex Geſnero.

Digitized by Google

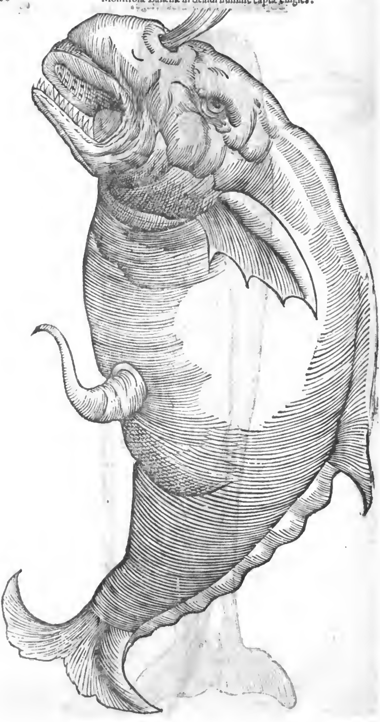
Digitized by Google

Balęna noſtra altera, Buffalina vulgo.

Digitized by Google

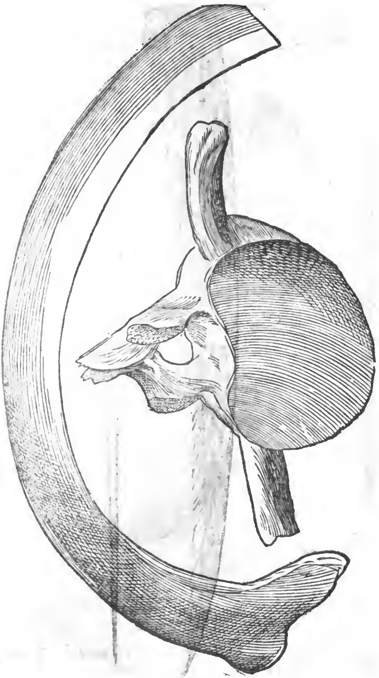
Monſtroſæ Balænæ in Scaldi flumine captæ effigies.

Digitized by Google

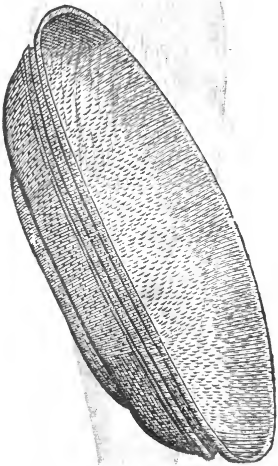

Digitized by Google

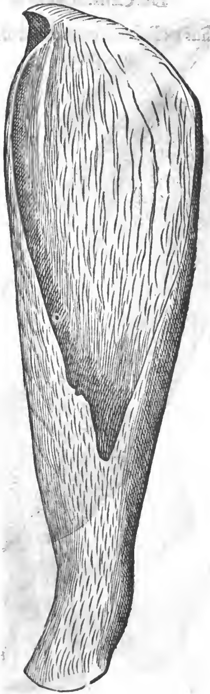
Digitized by Google

Cyphus ex Balænæ vertebra à Paſſarotto acceptus.

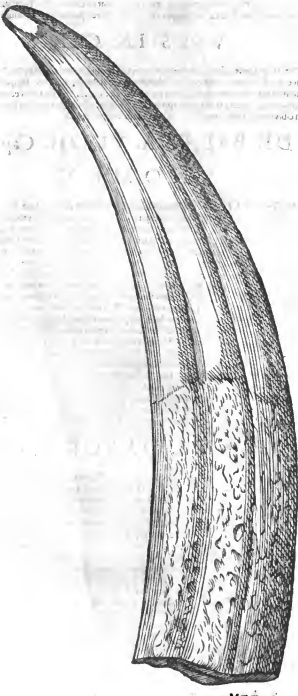

Digitized by Google

Balænæ omoplata.

Digitized by Google

Digitized by Google

earum corpora, vel in vortices aquarum (quos hæ faciunt inſtar charybdis agitatione ſua) delatę fuerint, Non paruum quoque ex vndis quas eflant, Phyſeteres prælertim, periculum eſſe putandum eſt. E

VSVS IN CIBIS.

a lib. 3. Alim.
b l. 3. de loc. affect.

SCribit Cardanus viſcera quorundam animalium, quia pinguia, grata eſſe, & non ſolùm ſapore, ſed & odore quaſi violæ commendari, inter quę Balænas quoq; & Delphinos recenſet. [a] Galenus ingratum mucoſumq; ſaporem eis tribuit: alicubi [b] etiam ſalſas earum carnes humores melancholicos procreare tradit. Sunt qui cubitis ſexaginta breuiores condiri in cetarijs inquiunt, maiores in cibis inutiles eſſe, propter non domabilem aſperitatem.

DE BALÆNA. VVLGI. Cap. III.

NOMEN. F

Balænam veram non eſſe.

a lib 3. Hiſt cap. 12.
Myſtucetus.
Muſculus.
b lib 11. cap. 37.
c lib 32. cap. 11.

GALLICVM vulgus iſtiuſmodi immenſam beluam quæ in maris Aquitanici litore & in India multoties capitur, Balanam nuncupat, impropriè, vt Rondeletius probè oſtendit, cùm Balænę veteres fiſtulam tribuant, qua hæc belua caret, id quod ipſi omni aſſeueratione affirmarunt, qui quotannis his belluis inſidiantur, & captas in partes ſecant. Quamobrem cùm reuera veterum Balæna non ſit, ipſe Rondeletius ex vnica nota, propria quidem & quæ nulli cum hoc communis ſit, μυςίκητον [a] Ariſtotelis eſſe colligit, quem Gaza Plinium ſecutus Muſculum latinè appellat. Ἔτι δὲ καὶ μυςίκητος ὀδόντας ἐν τῷ σώματι οὐκ ἔχει, τρίχας δὲ ὁμοίας ὑείαις. Gaza: Muſculus etiam piſcis pilos in ore intus habet vice dentium, quibus omnino caret, ſuillis ſimiles.[b] Plinius: *Muſculus marinus qui Balænam antecedit, dentes nullos habet, ſed pro ijs, ſetis intus os hirtum.* Alio in loco [c] Plinius inter beluas marinas Muſculum numerat. *Vt à beluis ordiamur, Arbores, Phyſeteres, Balænæ, Priſtes, Tritones, Nereides, Elephanti, Arietes, Muſculi, &c.* Quare cùm corneæ illæ laminæ in pilos ſuillis ita ſimiles deſinant, vt ſi inde auulſos ſeorſum cuipiam oſtendas, aliundè quàm ex porci dorſo auulſos eſſe neget, quibus pilis belua iſta os hirtum habet, quam notam nullis alijs tribui à veteribus comperias: cùm etiam belua ſit à piſcium forma aliena, non eſt quod dubitem (inquit) Ariſtotelis μυςίκητον, ſiue quod idem eſt, Plinij Muſculum appellare. Quam Rondeletij ſententiam facilè libenterq; approbo, cæterùm quòd exiſtimat hunc Muſculum eundem eſſe cum eiuſdem Plinij Muſculo quem Cetorum ducem facit, improbo, Cetum enim Ceto ducem eſſe quis ſibi perſuadeat? Nonne id cæcum à cæco duci eſſet? Plinius certè Muſculum cetum cum Muſculo cetorum duce confundit, quòd Rondeletio impoſuit. Ego Muſculum Cetorum ducem paruum piſcem eſſe oſtendi. G

Muſculi nomine non hanc tātùm beluam indicari.

FORMA. DESCRIPTIO.

Rondeletius.
Dentes.
Lingua
Oculi.
Pinnæ.
Cauda.
Pellis.
Cibus.

BElua hæc plurimùm triginta ſex cubitos longa eſt, octo alta, Oris ſciſſura ad duodeuiginti pedes porrigitur, dentes in eo nulli ſed horum loco in vtraque maxilla corneæ ſunt laminæ nigræ, ſenſim in pilos ſuillis ſimiles deſinentes, quæ in anteriore & poſteriore ſiue interiore oris parte breuiores ſunt, in media longiores. Ab interioribus lingua intus continetur & coercetur, H inde educta vel abſciſſa ita diffunditur, vt in eundem locum recipi poſtea non poſſit: maxima enim eſt, laxa admodum ſubſtantia. Sale conditur, & à plurimis in maximis habetur delicijs. Eſt enim omnium corporis partium tenerrima, ex ea vigintitria vaſa implentur, cuiuſmodi ſunt ea quibus in Gallia ſalſamenta conduntur, vt huc & illuc conuehantur. Oculi quatuor vlnarum ſpacio à ſe diſtant, foris parui apparent, intus capitis humani magnitudinem ſuperant. Quamobrem falluntur ij qui bubulis maiores eſse negant. Pinnas duas maximas in lateribus habet, quibus natat & catulos in metu occultat. In dorſo nullam habet. Cauda ſitu caudis Delphinorum ſimilis eſt, figurâ non multum abſimilis, quam cùm mouet, ita mare agitat, vt nauiculas ſubmergat, vel ſi cymbam attingit, euertat. Roſtro eſt breui, fiſtula caret. Corio duro, nigro, integitur, ſine pilis, cui lepades & oſtrea hærentia aliquando reperiuntur. Internæ partes veluti in Delphino, pulmones, renes, veſica, teſtes, pudendum. In huius beluæ ventriculo, mucus, ſpuma, aqua, alga fœtida inueniuntur, ſine vllis piſcium fruſtis: vt inde appareat carniuoram non eſse. In quarundam ventriculo ambra viſa eſt.

Digitized by Google

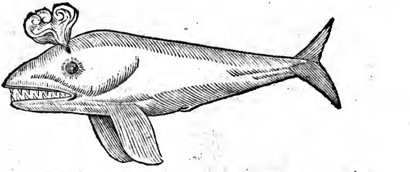
A eſt. Viuos catulos parit, id quod ex diſſectione certiſſimum eſt. Illud verò non ſine cauſa quis mi-
retur, quòd belua iſta pulmonibus ſpirans fiſtula careat, quam habeat Balæna vera, Phyſeter, Orca, *Cur fiſtulę*
quæ fiſtula cùm non ſolùm ad reijciendam aquam ſed ad reſpirandum data ſit, huius vice Muſculus *careat.*
rimas ſeu foramina habet, quòd roſtro ſit non oblongo ſed obtuſiore quàm cæteræ beluæ, quemad-
modum teſtitudines & Vituli marini. Hæc Rondeletius. Geſnerus cum hac belua eandem exiſti-
mat Britannicum quendam Cetum, cuius effigies publicata eſt in charta typis excuſa, Londini pri-
mùm, deinde in Italia, cui duo in capite erant foramina, per quæ veluti per fiſtulas aquam putabatur
plurimam eiectaſſe. Caro nullo eſt in pretio, lingua ſola commendatur.

DE PHYSETERE. Cap. IV.

ÆQVIVOCATIO. SYNONYMA. ETYMVM.

PHYSETER (φυσητὴρ) [a] Ariſtoteli fiſtula eſt, qua (vt ſuo loco diximus) aquam *[a] lib.6 Hiſt.*
cete reijciunt: item Heſychio & Varino, à quibus per duplex σ. φυσσητὴρ, neſcio *cap.12.*
quàm benè ſcribitur. Accipitur tamen prǽterea pro fiſtula Mollium, ut Polypi.
Hæc enim more cetorum mare admiſſum, dum cibum capiunt, obiter reddunt.
Dicuntur item polypi ab Ariſtotele & Athenæo τῷ φυσητῆρι qui meatus (inquiunt)
eſt in corpore, parere. Alijs Græcis φυσητὴρ peculiarem ſignificat cetum, qui præ
cæteris copioſiorem aquarum alluuiem efflando emittere dicitur, aut vt Iouij verbis vtar, frequenti
reflatu prǽaltas vndas euomere, vt plerumque etiam alueos nauigantium opprimat. Geſnerus alio
nomine Phyſalum nuncupari conijcit, quoniam & nomen & origo eius, παρὰ τὸ φυσᾷν, quod eſt *Phyſalus.*
flare, conueniunt. Vnde vtrumque rectè flatorem conuertas. In qua ſententia & Gillium fuiſſe
apparet, qui apud [b] Aelianum pro Phyſalo Phyſeterem conuertit. In Oppiani codicibus φύσσαλος *[b] lib.9 cap.*
haud rectè ſcribitur. Notandum verò ab hoc Phyſalo, toto cælo differre Phyſalum maris rubri me- *49.*
moratum ab Aeliano ex Leonide Byzantio, magnitudine adulti Gobionis, ſine oculis, ſine ore, cùm *Phyſalus*
branchias tamen habeat, perniitioſum ei qui guſtauerit, mox enim intumeſcere, tandemque ventrem *maris rubri.*
C cum extrema vitæ internetione abundè profluere. Idem Geſnerus Priſtin quoque eandem vel pror-
ſus cognatam Phyſeteri beluam eſſe, tùm à nomine, tùm ab ipſorum animalium natura petitis veri- *Preſtis.*
ſimilibus argumentis aſſerere conatus eſt: monetque, cùm varijs modis ſcribatur hæc vox apud *Priſtis.*
Græcos, videlicet πρίστης, πρίστις, & πρῆστις, apud Latinos Priſtes, Priſtis, vel Piſtris vel Piſtrix,
quòd optimè Græcis πρῆστις, latinè Preſtis vocari poſſit, propterea quòd deduci hoc nomen appa-
ret παρὰ τὸ πρήθειν vel πρῆσαι, quòd non ſolùm vrere, ſed etiam flare & ſpirare, ſicut φυσᾷν ſignifi-
cat, vt inde factum verbale nomen πρῆστις & πρηστήρ, idem quod φυσητὴρ ſonet: quamobrem &
fulminis non igniti omnino genus (inquit) πρηστῆρα phyſiologi Græci nuncupant, quod ventum

Phyſeter.

ſemper, & præcedere & comitari, & ſequi Olympiodorus docet. Videnturq; authores preſterem non pro fulmine aliquo, ſed turbine & vento vehementiore vſurpare. Dicit Nearchus apud Arrianum de cetis loquens φυσῶν ἐς ὕδωρ ἄνω ἀναφυσώμενον ἐκ τῆς θαλάσσης, οἷα πῦρ ἐκ πρηστῆρος βίᾳ ἀναφερόμενον, id eſt, aquam è mari in ſublime efflari viſum vi magna tanquam turbine quodam emiſſam: & ſimiliter Aelianus: Ὡς πολλάκις, ὅταν ἀναφυσήσῃ τοῖς μυκτῆρσιν, ἐς τοσοῦτον ἀναρρίπτειν τῆς θαλάττης τὸ κλυδώνιον, ὡς δοκεῖν τοῖς ἀπείροις πρηστῆρας εἶναι ταῦτα. Quibus verbis vterque de Phyſeteribus loquens, & verbo ἀναφυσᾷν vtens, & nomine πρηστήρ, quodammodo innuit eandem beluam, eademq; nominis ratione & Preſtin & Phyſeterem dici. Si quis verò hæc minus probet, propterea quòd non πρῆστις, ſed πρίστις potiùs vel πρίστις probè ſcribatur, & ſic Plinius quoq; legiſſe videatur, qui tranſtulerit Serram, huic licet magna ex parte per ea quę iam recitata ſunt, ſatisfactum iri exiſtimet, amplius reſpondet: maiorem eſſe Græcorum authoritatem, quàm Plinij aut aliorum Latinorum, in ijs quidem quæ hi ab illis tranſtulerunt. Aut igitur arbitratur Plinium Serræ nomen a Græcis non tranſtuliſſe; & aliud quodpiam marinum animal non Preſtin Priſtinve intellexiſſe, (in qua ſententia, inquit, Hermolaus fuit; &, vt conijcit, Gaza quoq;, qui Græcum Priſtes relinquere voluit, non Serram conuertere. Quanquam verò [inquit Hermolaus] Priſtis Græcè Serram ſignificat, aliud tamen genus piſcis eſt Serra quàm Priſtis) aut ſi animal idem putauit, Græcè forſitan, vel non rectè ſcriptum hoc nomen legiſſe, πρίστις: vel rectè quidem πρῆστις, ſed vim vocabuli non intellexiſſe. At diuerſa potiùs animalia Plinium nominibus iſtis diuerſis proximè inuicem vſurpatis accepiſſe credit. De rerum enim in mari varietate loquens: *Rerum quidem* (inquit) *non ſolùm animalium ſimulacra* (in mari) *eſſe, licet intelligere intuentibus Vuam, Gladium, Serras.* Mox autem ſequenti capite: *Plurima & maxima in Indico mari animalia, è quibus Balenæ quaternum iugerum, Priſtes ducenum cubitorum.* Ne verò quis in Oppiani verſibus erratum librariorum errore ſuſpicetur, quòd ſcribitur πρῆστις; admonet epitheton δαφοινὴ, id eſt cruenta vel ſanguinaria, genere fœminino appoſitum, cùm maſculinum eſſe oporteret, ſi πρίστης, vt apud Ariſtotelem, ſcriberetur. —— ἐν δὲ δαφοινὴ

Πρῆστις, ἀταρτηρῆς τε δυσαντέα χάσματα λάμνης.

Vbi carminis etiam ratione (inquit) πρίστις duabus longis admitti non poſſet, cùm πρίστις cum iota in vtraq; ſyllaba poſſit, vtpotè trochaicum & fœmininum nomen. Sed quorſum mutemus, cùm Aelianus quoq; & Suidas ita legerint? & ſimiliter Euſtathius ex octauo Athenæi, vbi tamen πρίστις leguntur. Iam verò cùm Phyſeter pro animali apud Ariſtotelem nunquam, ſed Priſtes nominatur: ab Oppiano, Aeliano & Suida Phyſali (Phyſeteres, inquit, interpretor,) & Preſtides ſimul inter cete nominentur, & pro diuerſis eos habuiſſe has beluas, obijci ei poſſit, nondum tamen prorſus euerſam ſententiam ſuam arbitratur, qua Phyſeterem Preſtidi vel eandem, vel omnino cognatam eſſe beluam dixit: propterea quòd Suidę nulla authoritas his in rebus, qui nimirum huiuſmodi ferè ex Aeliano alijſque tranſcripſit: Aelianus & hic & alibi plerumq; in his quæ ad piſcium ferè hiſtoriam pertinent, Oppianum ſequitur: itaq; tres illi oppoſiti authores ad vnum redigentur Oppianum; cui non inuitus concedit de parte ſententiæ ſuæ; partem retinet, cognatum duntaxat eſſe Preſtidi Phyſeterem; & fortè plus quàm cognatum (inquit) vt Phyſeter in Gallico Oceano non alius quàm in Indico Preſtis ſit; quod & Plinius ferè innuit his verbis: *Maximum animal in Indico mari Priſtis & Balena eſt, in Gallico Oceano Phyſeter*, &c. E Balænarum quidem genere Phyſeteras eſſe Rondeletius aſſentitur; quibus ſi Priſtis etiam, vt ipſi (Geſnero) videtur, affinis eſt, non erit cetus vel piſcis ille, quem roſtro oblongo ſerratoq; longè diſſimilem Balænis pro Priſtide pingit. Rondeletius verò pro Priſti beluam exhibuit roſtro ſerra inſigni: ſed Priſtin cùm tale habere vel roſtrum, vel partem aliam ſerræ ſimilem, nullus authorum ſcripſerit; deq; Serra Plinij, neq; an cetus ſit conſtet: neq; an corpore toto, an parte duntaxat aliqua ſerram referat, idem Geſnerus Rondeletij Scolopacem, cui radius quidam iuxta caudam planè ſerram refert, Serram potiùs Plinij, quàm beluam illam a Rondeletio pictam eſſe conijcit. Equidem Serra in Scolopace aculeus eſt longus, durus, præacutus, altera tantùm parte ſerratus, denticulis planè ſerram referentibus, vtpotè contiguis baſibus, quæ latiuſculæ ſunt; cùm in roſtro quod Rondeletius pingit, maiora ſint quàm ſerræ conueniat, interualla, & latus vtrunq; denticulatum. Bellonius quoq; eundem cetum Serram facit, ſed Priſtin ab eo diſtinguit, hanc eum volens quem Galli Calderonum vocant, quod anteriorem capitis partem fundo cacabi perſimilem habeat, Priſtimque Græcis dici contendit, quòd quemadmodum Priſtes dicitur ſerpens omnium ſui generis ſerpentium teretior ac pro lõgitudine corporis craſſior, ſic & hic Calderonus inter cæteros ſui generis piſces talis eſſe conſpiciatur. Ego Geſnero partim ſubſcribo, partim etiam aduerſor. Vt enim Preſtin (πρῆστιν) facilè cum Phyſetere eandem conceſſero, & παρὰ τὸ πρήθειν deduci, ita contra πρίστιν cum Rondeletio lexicographiſq; παρὰ τὸ πρίειν, id eſt à ſecando deriuo, & cum Oppiano à Phyſalo ſiue Phyſetere diſtinguo, nam & ſcientiſſimus Poëta nauem eiuſdem nominis, quamq; item piſtrin nominat, à ſecando denominari innuit, inquiens: ——*Sic ipſa fuga ſecat æquora Priſtis.*

quo loco ſecare nihil aliud eſt, quam perniciter velociterque properare, vnde aliàs velocem cognominauit.

Margin notes: Serra. — Lib. 9. c. 2. — Serra Plinij.

minauit; *Velocem Mneſteus agit acri remige piſtrim;* Sumpta eſt translatio ab auibus, quæ aërem inter volandum diuidunt. Quamobrem meo iudicio Priſtim (Cetum) non rectè Serram interpretabimur, ſed optimè ſectorem, quoniam quod ſerra ſecatur, tardè ſecatur: neque etiam rectè cum Bellonio Cetum eſſe arbitrabimur, amplo & obtuſo capite, talem enim fluctus, vt & nauem obtuſior prora, remorabitur.

FORMA. DESCRIPTIO. NATVRA.

Quis modò veterum Phyſeter ſiue Phyſalus, ſiue Preſtis ſit, nemo (puto) tutò certoq; affirmârit, cùm nullam peculiarem de eo nobis reliquerint notam. [a] Plinius quidem; *Maximũ* (inquit; *animal in Indico mari Priſtis & Balæna eſt, in Gallico Oceano Phyſeter, ingentis columnæ modo ſe attollens, altiorque* (ſic & Solinum legiſſe apparet, Rondeletius altioremq;) Addit Solinus *ſuper antennas ſe nanium attollere, namium velis diluuiem quandam eructans.* Sed nec hoc ipſi peculiare, nam [b] Strabo alijs etiam cetis communem facit his verbis: *In mari extero cete & plura & maiora ſunt; circa Turditaniam verò in primis, vt Orgyes, Balæna & Phyſeteres: quibus reſflantibus nebuloſa cuiuſdam columna viſio longè cernentibus apparet.* [c] Aliàs tamen ait Nearchum cum ſocijs in ſinu Perſico nauigantem, Phyſeterum turbaſſe magnitudines, fluctum maximum & cumulatum & caliginem tantam reſlationibus excitantes, vt quæ ante pedes erant, conſpici non poſſent. Quamobrem de Phyſetere alij aliter ſi ſentiant, mirum non eſt. Gulielmus Turnerus in epiſtola ad Geſnerum Phyſetêrem ab Anglis ſcribit à VVorpoul vocari: cetum eſſe portentoſæ magnitudinis, ad Balænæ tamen magnitudinem nunquam accedere: ſingulos ſe eorum tantum aquæ è fiſtulis, quas (inquit) in capitibus habent, eiaculantes vidiſſe, vt ſinguli ſingulas naues aquarum copia in profundum ſubmergerent. Gillius quoque ab eadem aquarum efflatione eum eſſe coijcit, qui vulgò Calderonus appellatur, quem Bellonius Priſtim facit, rectiùs Preſtim dicturus. Secundum (inquit Bellonius) locum à Balæna obtinet. Duo poſtremis annis allati ſunt Lutetiam, quorum alter nongentas libras grauis, populo Pariſino vænijt: alter Franciſco regi oblatus, atque ab ipſo ſui corporis cuſtodibus Heluetijs diſperſus, permultos in ſummam admirationem adduxit. Huius piſcis cùm talis ſit cutis, caro, lingua, pulmones, eiuſdemque ad eſum & victum naturæ, vt Balænam ementiatur, nihil præterea ſubiungere poſſum, quod non in Balæna dictum fuerit, atque in Orca & Delphino rurſus explicaturi ſimus. Hoc à Balæna differt, quòd nullas prætenturas habeat, neque tam vaſta corporis mole, figuraque ſit magis tereti. Itaque ex ſuperiore pictura nouam aliquam apud te confingere poteris, quam tibi proponas. Hæc Bellonius, cuius de Priſti opinionem ſuprà refutauimus. Rondelio Phyſeter eſt belua admirandæ magnitudinis ex Balænarum (vt aſſerit) genere: ore maximo, dentibus acutis, ferratis, quemadmodum (inquit) Orca: lingua intus magna & carnoſa: fiſtula longè ampliore quàm habent reliquæ beluæ: quam ob cauſam multò plus aquæ (inquit) reijcit & efflat, vnde illi nomen φυσητῆρος. Ab Orca differt, quòd multò longior ſit, & dorſi pinna careat. Pinguedine multa abundat, veluti Balæna & beluæ reliquæ. A ſuis Peis Mular, à Santonibus Sedenette vocari ait; ab Italis Capidolio: Iouio verò Capidolio Orca eſt, Gillio potius Balena, ego nomen cetis maioribus commune eſſe puto. Rondeletius quin verum Phyſeterem pinxerit, non dubitat, quòd ei fiſtula ſit multò amplior, quàm in cæteris, qua veluti nimbos aquarum efflat: eamque notam & totius beluæ figuram, ex ijs qui beluas venantur, magnumque ex his quæſtum faciunt, didiceſſe ſe profitetur; ſuamque hac etiam in re operam præſtitiſſe ſibi Capellanum medicum doctiſſimum, qui non procul à Baiona habitat, quo in ſinu quotannis beluæ capiuntur. Iconem iam dedimus. Cæterùm ſitne genuinus Phyſeter, non ſatis affirmauerim.

[a] L. 9. c. 4.

[b] Lib. 3. Geogr.

[c] Lib. 15.

De Phyſetere Turneri & aliorũ ſententia.

Calderonus.

Phyſeter Rondel.

DE PRISTI.
Cap. V.

PRISTIN à Phyſalo quem Phyſeteri & Preſti eundem eſſe oſtendimus, Oppianus & ex eo Aelianus diſtinguunt, & Plinius inter Latinos. Phyſalum, Phyſeterem & Preſtin à flando ſeu efflando hoc eſt aquam eructando nomen inueniſſe, Priſtin verò à ſecando, etiam diximus, quòd videlicet alijs cetis comparatus anteriori corporis parte aquam ſecet, id eſt præ cæteris perniciſſimè natatum exerceat, non aliter ac naues, quarum prora magis acuminata eſt, priſtes & piſtres etiam inde nuncupatæ Virgilio ad naturam feræ & nauis ſimul velocitatem reſpicienti, quare & iſtiuſmodi nauem velocem dixit, & immani corpore, aliaſque ad etymum alludens ait:

Priſtin velocem cetũ eſſe.

Priſtis nauis.

— Sic ipſa fuga ſecat æquora Priſtis.

Et Seruius priori loco: *Priſtis* (inquit, *à ſectione vndarum dicta eſt: Scindit enim mirum in modum fluctus propter tenuitatem.* De Bellonij Priſte dictum eſt, Phyſeterem ob capitis vaſtitatem (qua nimirum maximam aquæ molem reddere poſſit) ac rotunditatem, qua fundum cacabi refert, vnde Calderonum vocant, dicendum potius quàm Priſtim, cùm maris ſectio obtuſo capite piſci, vt ratio ſuadet, conuenire non poſſit. Adhæc magnitudo Calderono non tanta eſſe videtur, quanta in Priſte requiritur, & Calderonus Gallico mari haud infrequens eſt, cùm teſtante Plinio Priſtis in Indico mari maximum ſit animal, in Gallico Oceano Phyſeter. Falliturq; omnino Bellonius, dum Priſtim Græcis dici exiſtimat, quòd quemadmodum ſerpens (eius verba ſunt) qui Priſtes dicitur, omnium ſui generis ſerpentium teretior, ac pro longitudine corporis ſit craſſior. Apud neminem enim veterum Priſten ſerpentem reperias, ſed preſterem apud omnes, de quo Deo dante ſuo loco dicemus ſuſiùs. Rondeletij opinionem quoque refutauimus, qui videns Priſtim dici ἀπὸ τοῦ πρίειν, id eſt ſecare, Priſtimque & ſectorem, & ſerram, & cetaceum piſcem ſignificare, Cetum pro eo ac pro Plinij Serra pinxit, quem Indi, vt ipſe tradit, Viuellam appellant, & carne inſuaui & cibo inutilem eſſe dicunt. Mirabili (inquit) forma eſt, maximè ob roſtrum quòd valdè longum eſt, oſſeum, vtrinque aculeatum, roſtri modo figuraque. Eius aculei validi ſunt, & Delphinorum dentibus ſimiles, ſed longiores. Os cui infixi ſunt, latum, tenue, cute aſpera, cinerea. Quæ quidem deſcriptio Oſſi quod priori loco hic exprimitur, exactè quadrat, ipſe verò id ita pinxit, vt ad coniecturam finxiſſe videatur. Noſtrum, quòd in muſeo inter alia rariora peregrè acceptum reſeruo, tres circiter digitos latum eſt, vno latere albicans, altera cinereo, quatuor & amplius dodrantes longum, vtrinque dentatum inſigniter, dentibus vigintiduobus. Altero loco exhibitum minus quidem latum eſt, ſed dentes habet plures, ſeptem nimirum & viginti ab vtroque latere, color huic eſt ferrugineus. Apparet itaque dentium numero, coloreque variare. Geſnerus enim hoc idem os Francfordiæ obſeruatum triginta inſtructum dentibus fuiſſe aſſerit, ſed in icone triginta quatuor pinxit. Bellonius quoque noſtro priori ſimile pinxit, aitque Serram vt Xiphiam & Gladium appellari antiquis cetaceum & cartilagineum piſcem, quòd profectò vt eſt falſiſſimum, ita cetaceum eſſe & cartilagineum, planè contrarium eſt. Ex eo tamen hoc poſtremum repetiſſe Cardanum apparet, qui iſtiuſmodi os cartilagineum facit. Inutilis (inquit) eſt piſcis quem Viuellam vocant, quamuis magnus: nam caro eius haud iucunda eſt, forma tamen mirabilis eſt hic piſcis, vt qui enſis imagine cartilagineum quoddam in fronte ferat, palmorum quatuor longitudine, aut etiam ampliùs, ab imo vſq; ad ſupremum dentatum acutis robuſtiſq; dentibus. Aloyſius[a] Cadamuſtus puto Serram aquaticam vocat, inquiens in Madera inſula noui orbis aquaticas Serras eſse, ijſque in alſamenta ſecari ligna. Scribit Bellonius eſſe qui vulgari quodam errore linguam ſerpentis vocant, & Geſnerus Louanij in domo publica ſerpentem pendere audiuit, tali inſignem lingua, arte nimirum ſceleto inſerta. Hic item tradit Luſitanũ quendam viſâ apud ipſum icone, peſce Serra appellaſse, ſed ſpinam dorſi eſse, quod (inquit Geſnerus) non crediderim. Ego ſuprà Canis genus ſimili ſerra in dorſo depictum dedi: & Ambroſius Paræus alium ſiue cetum, ſiue piſcem pinxit, qui eam in vertice gerit capitis, vt icon appoſita, oſtendit, Vtilif (inquit) vocant, patria lingua. Citat autem Theuetum, qui (inquit) ſibi vi tempeſtatis per Oceanum Atlanticum vecto, viſum ſcribit hunc piſcem velut Serram in fronte habentem longitudine tripedali, & quatuor digitos latam, ſpiculis inde acutis munitam. Sed reuertar ad piſcem Rondeletij. Carolus Cluſius[b] in huius piſcis nomenclatura, lubens Rondeletij opinionem amplectitur, in piſcis autem figura exprimenda, quum ipſe (inquit) piſcem rariſſimè in Europam adferri ſolitum, nunquam conſpexerit, ſed eius duntaxat, vt ipſemet fatetur, roſtrum, deceptum fuiſse aſserit,

Priſten Bellonij potius Phyſeterem eſſe.

Preſter ſerpens.

Viuella.

G

H

[a] Cap. 6. ſuæ nauigat.

Serra aquatica

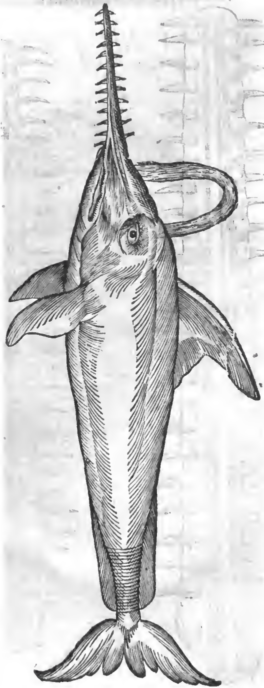
Linguæ de ſerpente.

[b] lib. 6 Exoticor. c. 19.

Ex Galeis eſſe.

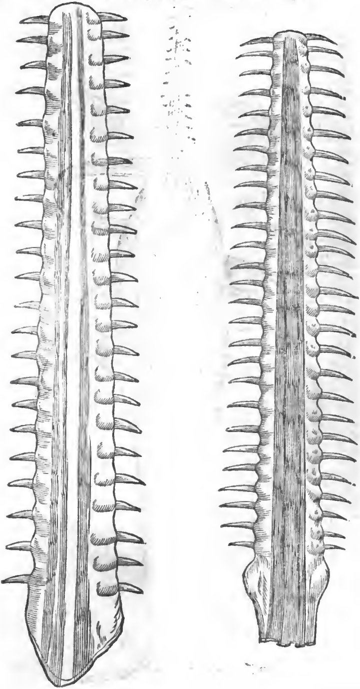
Digitized by Google

Priſtis ſiue Serra Rond.

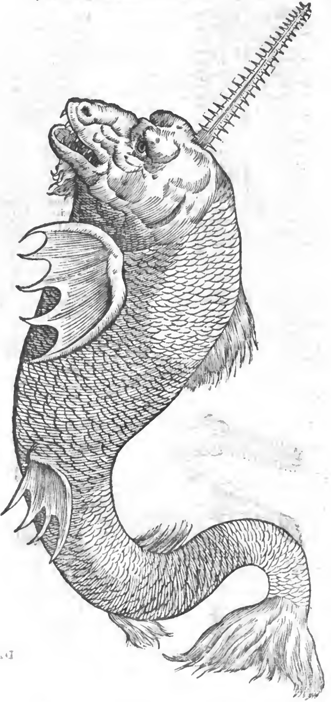

Digitized by Google

Priſtis Rond. roſtrum colore cinereo. Aliud colore ferrugineo.

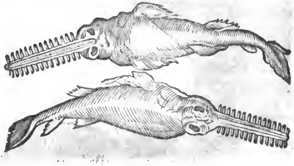
Digitized by Google

Digitized by Google

aſſerit, nobiſq; qualem apud ornatiſſimum virum Iacobum Plateau, qui muſeum omni rerum exoticarum copia inſtructiſſimum habet, integrum vidit, & depictum inſuper ab eo accepit, & deſcriptum & depictum exhibuit. Quanquam autem negare (inquit) non poſſum, hunc piſcem in ingentem magnitudinem creſcere, vt ex plerisque roſtris coniecturam facere licet, ipſius tamen formæ (*Ex Galeis eſſe.*) ratione inter Galeorum aut Canicularum potiùs genera referendus eſſe videtur, quàm inter cetaceos, cum quibus nullam corporis ſimilitudinem habet, quemadmodum non tantùm ex icone accepta, ſed ex integro piſce reſiccato obſeruabam, quem Amſtelredami conſpiciebam apud ornatiſſimum & humaniſſimum virum Henricum ab Os, ſic vt ex illo coniecturam facerem, in ea pictura ad me miſſa, nimiam corporis craſſitudinem fuiſſe expreſſam. (*Forma.*) Erat porrò hic piſcis corporis forma & colore Galeorum generibus aut Caniculæ Ariſtotelis valdè ſimilis: nullis tamen maculis, vt illa, conſperſam cutim habens, perinde tamen rudem, & inſtar Zygænæ cutis aſperam, fuſci in dorſo coloris (quem videbam cineracei erat) in ventre candicantis, & (*Pinnæ.*) ſex pinnas habebat, in lateribus, medio videlicet pænè corpore binnas (quibus in illo quidem quem conſpiciebam, vicinæ erant quinæ vtrinque anguſtæ oblongiuſculæque branchiæ, icon autem accepta nullas expreſſas habebat) ſub podice binas, ſupra caudæ initium, extremo ſcilicet dorſo, quintam, ſextam verò, in quam extrema cauda deſinebat, (*Caput.*) caput in longum & anguſtum, planum & firmum roſtrum porrigebatur, vtrinq; multis dentibus ſiue oſſeis firmiſq; & rectis ſpinis ex aduerſo ſitis ſerræ inſtar munitum, viginti vel etiam pluribus: certè piſcis illius quem conſpiciebam roſtrum, licet ſeptem vncias duntaxat longum eſſet, totus verò piſcis binos pedes cum triente, ſiue octo & viginti vncias non ſuperaret, duodetriginta oſſeis ſpinis valdè acutis in vtroque latere erat munitum. Quanta autem eſſet eius piſcis, cuius pictura ad me miſſa, longitudo, ignoro, ſed in roſtro numerus ſpinarum, qui in ſingulis lateribus erat expreſſus, vigeſimum non ſuperabat: binos verò oculos in prona capitis parte habebat, binas nares in ſupina & infra illas oris ſciſſuram, vt Zygæna ferè tranſuerſam, in qua nulli dentes expreſſi, nec in eius quem conſpiciebam, oris ſciſſura, tametſi diligenter requirerem, vllos obſeruare poteram. Reperitur hic piſcis, vt plurimùm, in Oceano occiduo: certè quotquot mihi videre licuit roſtra variæ magnitudinis, ingentia, mediocria, & exigua, inde relata dicebantur. Hæc itaque Cluſius: cuius quidem piſcis ex Galorum numero quin ſit, nemini dubium eſſe debet, nec propterea à me expreſſum cetorum figura, fictitium eſſe nolim quis ſibi perſuadeat: fieri enim poteſt, vt duo ſint ferræ, vna ex piſcibus, altera ex cetis, quibus talis promuſcis eſt ſiue mucro, cùm bipedalis tantùm aut paulò longior illius piſcis ſit, à quo tantæ longitudinis, ponderiſque mucronem, qualem depinximus, commodè ferri non putem.

Serra ſiue Priſtis Cluſij.

DE OR-

A

DE ORCA. Cap. VI.

SYNONYMA. ETYMVM.

HVIVS ceti Græcam nomenclaturam non inuenio, niſi fortè ὄρυξ ſit apud Strabonem,[a] pro qua voce apud [a] Heſychium & [b] Varinum haud rectè ὄρυγξ ſcribitur. *In mari extero* (inquit Strabo) *cete plura & maiora ſiunt: circa Turditaniam verò in primis, vbi fluxus & refluxus augentur, quæ cauſa nimirum & multitudinis & magnitudinis eſt, vt Oryges* (in Græco eſt genitiuus pluralis ὀρύγων) *Balenæ & Phyſeteres.* Calepinus pro Orca habet ὄρκυν, ſine, puto, vlla authoritate. Ὄρυξ verò foſſorem ſignificat, quod huic tamen ceto, niſi per antinomaſiam ſic vocari velimus, non conuenit, vt qui Latinis Orca dictus eſt à vaſis olearij aut vinarij ſimilitudine, quod præ cæteris Feſtus tradidit his verbis: *Orcæ tereſes* (rotundi) *ſunt atque vniformes, vnde & vaſa vinaria* (in multis codicibus ficaria) *dicta.* Hermolaus in hoc [c] Plinij loco: *Ceruſſa viſta caſu reperta eſt incendio Piræi, ceruſſa in orcis cremata,* Orcam (inquit) Probus in illo Perſei verſu: *Anguſto collo non fallier orca,* interpretatur amphoræ ſpeciem. Omnino veteribus & vinarium & olearium vas erat orca: item ſalgamarium, vt in quo fici quoque, vt Plinius inquit, aſſeruabantur. Alij in eodem Perſei loco orcam exponunt vas aleatorium, quo coniecti agitatiq; tali emittuntur in tabulam aleatoriam. Alij item vas interpretantur fictile, lata aluo, anguſto ore ac fundo, longiori collo, in quam inter ludentes pueros qui nucem iniecisset, victor erat. Bellonius Orcam Oppiano Orcynum vocari putat, cùm ſit hic Thunni genus maximum.

[a] lib. 3. Geogr. [b] Oryx. *Orca vnde dicta.* [c] lib. 35 cap. 6.

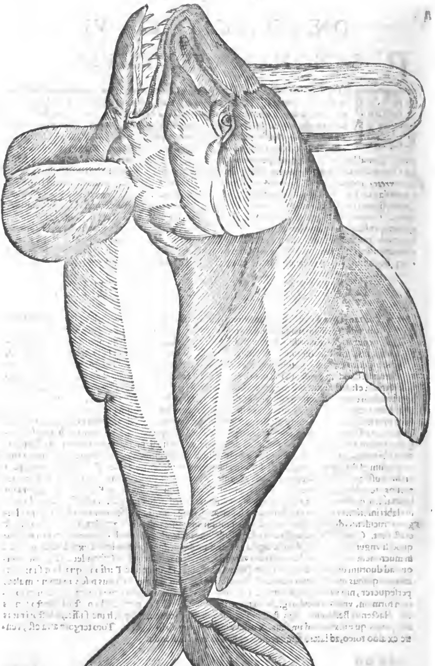
B

FORMA. DESCRIPTIO.

CVm itaq; Orca à vaſis olearij aut vinarij ſimilitudine nomen inuenerit, Rondeletius pro Orca oſtendit marinam beluam toto corpore valdè craſſo & rotundo, extremis non valdè prominentibus & tenuioribus. Santones Eſpaulars (inquit) vocant, ab humerorum ſeu potius ſcapularum latitudine & craſſitudine. Aitque roſtro & fiſtula, pinnis & cauda Delphino ſimilem eſſe, corpore vigeſies craſſiore, potiſſimùm circa ventrem: dentes habere valdè latos in acutum deſinentes, ſerratos. Eandem quidem Orcam oſtendit & deſcribit Bellonius, ſed in Rondeletij icone latitudo ferè dimidia eſt ad longitudinem. Bellonij Orca longior, Delphino ſimilior, & roſtro reſimo eſt. Craſſa admodum corporis compage eſt, inquit Bellonius, reliqua quæ ad nos perueniunt, cetacea, præter Balænam facilè excedens: vt alteram (quæ minor erat) octingentarum librarum pondus, alteram verò plus mille libras excedere aliquando viderimus, maiorem pedes amplius quàm octodecim longam, craſſam autem per medium decem & amplius: alteram porrò duodecim tantùm pedes longam, craſſam autem pedes ſex. Ambæ Delphino ita ac Turſioni ſimiles, vt non ſolùm Marſuini nomen ſibi vulgò vindicent, ſed & pro Marſione publicè exponantur. Orca cute quaſi corio integitur, admodum glabra ac politiſſima, ad dorſum liuente, ad ventrem albicante. Pinnas habet vtrinque vnam, puſillas quidem, ſi eum corporis magnitudine conferantur, quem admodum oculos etiam paruos: tertiam gerit alam (aliam fortè) in dorſo crectariam, Delphini ac Turſionis more, caudam lunatam, ac multum latam, vt mediam vlnam diſtenta excedat. Roſtro eſt ſimo, ſurſum repando: cuius labri inferioris tanta eſt craſſitudo, vt à ſuperiore ſeiungatur, dum piſcis pronus eſt, idque quadraginta truculentis dentibus armauit natura: quorum anteriores obtuſi & graciles, poſteriores acuti & craſſi ſunt. Cæterò Delphino ſimilis eſt, maſculuſque pudendum in medio ventre reconditum gerit: quòd ſi vnguibus primùm, deinde digitis exeras, duorum pedum longitudinem excedere comperies, in mucronem attenuatum. Fæmina pars verenda, ano vicina, muliebribus reſpondet, ad quam vtrinque ad duorum digitorum interuallum (quemadmodum Delphino ac Turſioni) quædam ſunt foramina, in quibus mammarum papillæ deliteſcunt. Cæterùm de interna huius piſcis anatome multa perſequerer, niſi ea ad Delphinum & Turſionem accederet, dempto liene tamen, qui contra ipſorum formam, vnico orbiculari globo in placentæ formam effictus, neque vllo ductu diſtincto ſimilis eſt. Hactenus Bellonius. Ego Bellonij & Rondeletij iconem reliqui, hanc ſufficere lectori ratus, niſi pinnis quæ iuxta caudam ſunt, & caudæ ipſius figura ab ijs differat. Toto tergore atra eſt, ventre ex albo roſeo, ad latera ferè cærulea, cætera icon ipſa oſtendit.

C · D

Magnitudo. *Cutis.* *Color.* *Pinnæ.* *Oculi.* *Cauda.* *Roſtrum.* *Pudendum.* *Partes internæ.*

Digitized by Google

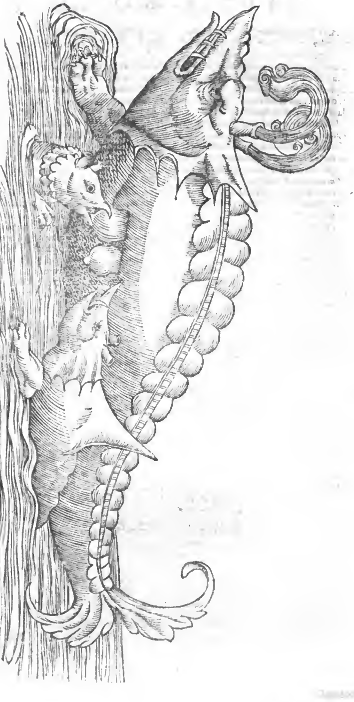
A

NATVRA. MORES.

Bellonius Orcam (ſuam puto) ſcribit retibus captam nihilo valentiorem eſſe quouis alio exiguo piſce, præſertim ſi cauda eius (inquit) impediatur. Pinnas enim habere nimis paruas comparatione ſuæ molis: itaque cùm iuuare ſeipſum & corpus ſuum aliqua vi impellere aut eiaculari nequeat, remanere infirmam, & ſi diutius reti detineatur, ſub aqua ſuffocari, vt & alia propriè dicta cete, quæ pulmones habent & reſpirant. Contrà Rondeletius dentibus tradit Balænam perſequi, hancq; cum mordet, veluti mugitum tauri à canibus comprehenſi cogere edere: itaque nautas qui piſcatus cauſa in nouum orbem nauigant, barbaros rogare, vel ſi liceat, imperare, ne Orcas lædant aut venentur, quoniam harum opera Balænas, Phocas aliaſq; beluas capiunt. Orcas enim truculentis dentibus beluas alias impetentes, maris gurgites cogere relinquere, & ad litora confugere, illicq; ſagittis teliſque alijs interficere. Ex quo (inquit) colligere licet, verum id eſſe, quòd de Balænarum & Orcarum pugna [a] Plinius literis mandauit his verbis: *Balena & in noſtra maria* *Virium robur.* *[a] lib. 9. cap. 6.*
B *penetrant. In Gaditano Oceano non ante brumam conſpici eas tradunt: condi autem æſtatis temporibus in quodam ſinu placido & capaci, mirè gaudētes ibi parere. Hoc ſcire Orcas infeſtā his beluam, & cuius imago nulla repræſentatione exprimi poſſit alia, quàm carnis immenſæ, dentibus truculēta. Irrumpūt ergò in ſecreta, ac vitulos earum & fætas vel etiamnum grauidas lancinant morſu, incuſſæque ceu Liburnicarum roſtris fodiunt. Illa ad flexum immobiles, ad repugnandum inertes, & pondere ſuo oneratæ, tunc quidem & vtero graues, pariendiue pœnis inualidæ, ſolum auxilium nouere in altum profugere, & ſe toto defendere Oceano. Contrà Orcæ occurrere laborant, ſeſeq; opponere, & cautium anguſtijs trucidare, in vada vrgere, ſaxis illidere. Spectantur ea prælia ceu mari ipſo ſibi irato, nullis in ſinu ventis, fluctibus verò ad anhelitus ictuſq; quantos nulli turbines voluunt.* Olaus Magnus in regionum Septentrionalium deſcriptione inter alia diuerſa marina monſtra hanc quoque exhibet picturam pro Orca Balænam oppugnante, quam etſi ex pictoris potius arbitrio, quàm ex authoris ſententia depictam ex aliorum ſimilium piſcium picturis conijcio, minimè mihi prætermittendam exiſtimaui, vt ſcilicet & Olaum oſtenderem in ea fuiſſe ſententia, quòd Orca Balænam præ cæteris cetis inſequatur. Cæterùm Orcam per fiſtulas plurimum quoque aquæ effundere, ex hiſce Plinij verbis clariſſimè licet colligere. *Orca in portu Oſtienſi viſa eſt oppugnata à Claudio principe. Venerat tunc exædificante eo portum, inuitata* *Orca & Balæna pugna.* *Aquam in altum effundere.* *Orca à Claudio Cæſare oppugnata.*
C *naufragijs tergorum aduectorum è Gallia, ſatianſque ſe per complures dies, alueum in vado ſulcauerat, accumulata fluctibus in tantum, vt circumagi nullo modo poſſet, & dum ſaginam perſequitur, in littus fluctibus propulſa, eminente* (alias emineret) *dorſo multum ſuper aquas carinæ vice inuerſa. Prætendi iuſſit Cæſar plagas multiplices inter ora portus profectuſq; ipſe cum prætorianis cohortibus populo Rom. ſpectaculum præbuit, lanceas congerente milite è nauigijs aſſultantibus, quorum vnum mergi vidimus reflatu beluæ oppletum vnda.*

D

Orca Balænam morſu lacerans.

A

DE DELPHINO Cap. VII.

SYNONYMA. ETYMVM.

DELPHINVS cùm in omne propemodum piſcium genus dominetur, & non modò robore præſtet, ſed & formæ pulchritudine & celeritate excellat, ac denique mãſuetudine amoreq; in omni marino genere reliqua facilè ſuperet, iure omni optimè merito principem locum inter cetos ſibi vendicabat, nec aliam ob cauſam nos Balænam prætulimus quàm quòd vulgus iſtiuſmodi ingentis molis aquatilia Balænas nuncupare ſolet. Apud Græcos nomen hodieque retinet, à vulgo enim δέλφινας effertur, ab antiquis δελφὶς vel δελφὶν, Latini Delphinem etiam dicunt, & Delphinum ſi adultus eſt, ſin minus, Delphinulum, quem Græci δελφινίσκον. Negat Bellonius in Gallico ſuo libro, quem de Delphino alijſque diuerſis maris piſcibus edidit, In Oceano vllum piſcem hoc nomine à piſcatoribus agnoſci, quamuis apud cæteras pleraſque Europæ gentes Delphini nomen audiatur: & Adrianus Iunius Delphinum Belgicè exponit Meerſvuyn, hoc eſt, Porcum marinum, quo nomine & à Gallis Oceani accolis vocari Rondeletius teſtatur, cùm ab accolis maris Mediterranei Delphin vel Dauphin appelletur, & à mediterraneis populis Beedoye, quòd prominentiore ſit roſtro, quaſi anſerino roſtro piſcem. Britanni quoque & Armorici ſeu Britones in Gallia Morhouch, idem quod Marſouin, id eſt Porcum marinum ſignificante vocabulo dicunt. Anglorum Porpoſe ex porco & piſce compoſitum etiam nomen eſſe Geſnerus arbitratur: alij Purpoſe ſcribunt. Poloni Morſka Svuinia eodem, vt putat, ſenſu nuncupant. Equidem appoſitè à pleriſq; gentibus marinus porcus appellabitur, cùm ſit animal pinguiſſimũ, terreſtrique porco pinguedine lardoque non cedat, eidemq; interiora ſimilia habeat, coſtas, iecur, inteſtina, & reliqua pleraque, Bellonius verò Marſouinum reuera Phocænam ſiue Turſionem eſſe teſtatur. Apud nos antiquum nomen retinetur, vti & apud Hiſpanos, quibus vnica etiam immutata litera Golfin vocatur. Albertus à nonnullis Berellos nominari ait, eò quòd ante naues aquam euomant. Nos vulgò Berillos dicimus lignea vaſa, quibus iumenta vinum ferunt, vt ab his potius Berilli dicantur.

Ordinis ratio.

Delphis. Delphin.

B

Porcus marinus.

Berellus.

C

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA. DECRIPTIO.

EX cetorum genere Delphinum eſſe inter alios Ariſtoteles quoque teſtatur inquiens: *Delphinus inter cete numeratur, branchijs enim caret: arteriam & pulmonem habet, itemque fiſtulam à dorſo, ſtatim animal generat.* Et aliàs: *Natura omnium maximo animalium ſuperflua peculiariſque Delphino, & ſi quid aliud tale in cetaceo genere vel reliquo aquatili ſit, vt Balena & quæcunque fiſtulam gerunt: nam & terreſtrium natura participant recipiendo aere & aquatilium quòd aquam recipiant, (in aqua degant.)* Duo eius genera circa Propontidem cognoſci author eſt Bellonius citante Geſnero, maiores ſcilicet & minores: Et in Oceano Indico maiores apparere, quàm in mediterraneo teſtatur ex antiquis [a] Arrianus. Phocænæ, hoc eſt Turſioni ſimilis eſt, vt [b] Ariſtoteles tradit, ſed maior, & à compluribus illa Delphini genus eſſe exiſtimatur: vt minus miremur Albertum qui Phocænam nobis pro Delphino deſcripſit, his verbis· Delphinorum in mari multa ſunt genera: Hoc autem quod frequentiùs videtur in mari, animal eſt nigræ pellis, caput habens breue, & dentes in ore continuos ſicut ſunt molares porci. Caput enim breue Phocænæ, non Delphino conuenit. Bellonius alias notas recitat, quibus inuicem defferant, nimirum quòd Delphini lien compactus non eſt, ſed in multos globulos diſtinctus, felliſq; folliculo, ac cæco inteſtino caret. quòd Delphini inteſtina multò graciliora ſint, itemque epiglottis, quæ in palati foramen inſeritur, triploq; minore ſit pudendo, maiore corde, liene, hepate, pulmone, ac ventriculo, lingua quoq; multò longiore ob roſtri prominentiam: præterea Delphini dentes in inferiore maxilla ſemipedem longa, ſerratos & acutos, vtrinque quadraginta, ſuperioribus minores conſpicies. Turſionis verò obtuſiores in latum ſe diffundunt, vt in pecudum anterioribus inciſorijs cernere eſt. Cauda etiam lunata Delphinis apparet, Turſionibus laciniata, magiſque quadrangula. Denique Delphinus vt plurimùm gracilior eſt, magis tamen carnoſus, ac minus pinguis. Quod modò ad formam & deſcriptionem Delphini attinet, Rondeletius diligentiſſimè cùm internas, tùm externas partes enumerauit ac deſcripſit, ſed cùm multæ earumq;

Ex cetis eſſe

Magnitudine differunt.

[a] *lib. 8.*

D

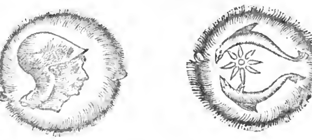
[b] *lib. 6. Hiſt. cap. 12*

Caput. Delphini & differentia.

Cauda.

Non eſſe incuruo corpore vt pingi ſolet. vſus cæteris quoque cetis ſint communes, nos in deſcriptione cetorum in genere de ijs egimus. Bellonius falli ait, qui tales eſſe putant Delphinos, quales in antiquis marmoribus & numiſmatis qualeſ hic depingitur, depictos vident, hoc eſt, repando dorſo incuruos atque inflexos: id enim (inquit) ſtatuariorum ac pictorum libido effecit potiùs, quàm vt aliqua nos ad id credendum ratio adducere poſſet. Verum quidem eſt, ingruente tempeſtate, dum ſaltantes Delphini atque ab undis exilientes, in mare præcipites ferri conſpiciuntur, noſtros oculos fallere ſolere, atque incuruum quiddam præ E

Delphini duo incurui dorſo repando ex antiquiſſimo numiſmate, Geſner.

F

ſe ferre: ſed ea ratio geometrica, qua oculus ob motus celeritatem plerumque decipitur, quemadmodum ſi rectum lignum in obliquum præceps trudas. Quamobrem ſtatuarijs ac pictoribus hoc concedendum eſt, quibus Gallica etiam lilia longè ab ipſa natura diuerſa primùm confingere placuit. Hoc tamen in antiquorum marmorum ac numiſmatum Delphinis placidiùs ferendum eſt, quòd dempta incuruata figura, reliquam totius corporis naturam probè imitetur. Hæc Bellonius, ſed Geſnerus reuera incuruare corpus eos putat, cùm ſaltu alioue impetu ſe vibrant, nam cùm pinnas ad natandum binas tantùm habeant, vi & contentione corporis neruorum ac muſculorum ſeſe quàm celerrimè promouent, cumq; in perpetuo ferè motu & agilitate ſint, ſiue per laſciuiam ludentes & ſalientes, ſiue piſces inſequentes venando, ſiue nauigia comitantes, plerunque tales apparere arbitratur, præſertim cùm capite prominente (ſæpius autem emergit & effert caput neceſſitate reſpirationis, aut etiam admiratione circumſpiciendi audiendiue aliquid, mox eo rurſus in gurgitem fertur pronus, vrinatori ſe demergenti ſimilis. Vnde & κυβιστητῆρα cum Oppiano cognominari, & ἀρνευτῆρα apud Homerum, alios vrinatorem, alios Delphinum interpretari. Partim igitur hanc Delphini vrinantis agilitatem & geſtum, partim quia viuacior elegantiorque huiuſmodi eius figura, quàm ſimplex & recta videbatur, curuum hoc animal pictores & ſtatuarios expreſſiſſe. Quamobrem & [b] Poetas pictorum exemplo curuos Delphinos dixiſſe putandum eſt. Ouidius: G

Quãdo curuo corpore eſſe videatur.

[b] *Metam. 1.*

—*Nec ſe ſuper æquora curui Tollere conſuetas audent Delphines in auras.*

Roſtrum. Plinius tamen repandum etiam ei dorſum tribuit: & antiquiſſimus author Pacuuius animalia hæc *incuruiceruicum pecus* appellauit. Roſtrum eis ſimum, vnde & Simonis nomine gaudere Plinius tradit. Hinc Vlyſſem à Lycophrone δελφινόσημον dictum volunt nonnulli, quòd (vt Philoſtratus ſcribit,) ſubſimus fuerit. Quanquam alij ſic dictum interpretentur, quòd in parma & annulo, (& enſe, Pierius Valerianus,) Delphinum inſigne habuerit, in memoriam Telemachi, quem puerum mari illapſum à Delphinis ſeruatum ferunt. Oris ſciſſura longa eſt, vt in Thunno, vt mirari ſubeat, cur Ariſtoteles & Plinius Delphino os parte ſupina tribuant. Rictus latus eſt, quod & Ouidius meminit, inquiens H

Os.

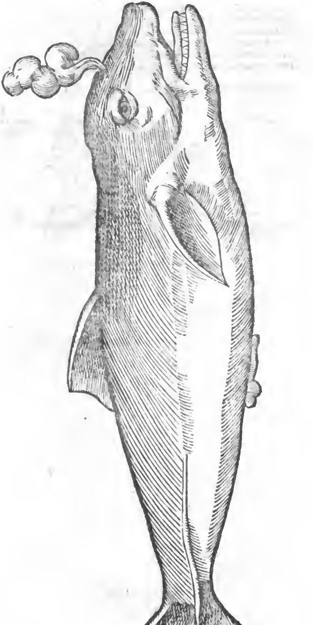
Corporeq; & preſſo ſpina curuamine flecti Incipit, & lati rictus ſunt.

Lingua. *Dentes.* *Oculi.* *Fiſtulæ ſitus.* Lingua mobilis, breuis & lata, vt ex Plinio paulò infrà, vbi de voce loquemur, dicetur, carnoſa, exerta, in ambitu parum ſerrata, ſuillæ non abſimilis. Dentes habet paruos & acutos, pectinatim coeuntes: Oculos magnos, ſed cute adeo tectos, vt pupilla ſolùm appareat, non longè ab oris ſciſſura, quin in eadem propemodum linea ſitos. Fiſtulam à dorſo eſſe Ariſtoteles ſcribit, Rondeletius ante cerebrum, Bellonius inter oculos. Plinius Ariſtoteli ſubſcribit, Vuottonus prope cerebrum habere eam putat, & apud Ariſtotelem πρὸς τὸν ἐγκέφαλον, quàm πρὸ τοῦ ἐγκεφάλου legere mauult: cæterùm præſtiterit cum viris doctis & oculatis teſtibus quos nominaui, ante cerebrum inter oculos habere credere. Rondeletius ideo à veteribus in dorſo dici putat, quia magis ad partem poſteriorem ſpectat quàm in Balæna, in qua magis (inquit) ad anteriora vergit. Pinnis natat duabus validis, quæ veluti hominis brachia cum omoplatis articulis iunguntur. Earum muſculi quatuor robuſti

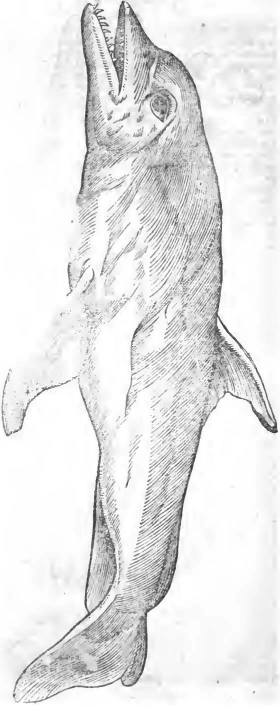
Pinna.

buſti

Digitized by Google

Digitized by Google

A buſti dorſo pectorique annectuntur. Hæ in ventre ſunt, ita ſitæ vt non ſolùm natatum, ſed etiam vt motum, quo ſurſum ſeſe effert reſpirandi cauſa, adiuuent. In dorſo vna tantùm. Hanc veterum nonnulli aculeatam faciunt, Appion, Plinius, & Pauſanias, dum inquiunt Delphinum, vt puerum à ſe adamatum dorſo reciperet, pinnæ aculeos veluti vagina condidiſſe, ne dilectum ſibi corpus laceraret. Verùm falſum id eſſe ſenſus ipſe conuincit, quandoquidem nullas omnino ſpinas, neque aculeos in vlla corporis parte Delphin habet: niſi dicamus aculeatam ideo hanc pinnam vocaſſe propter duritiam, qua puerum lædere potuiſſet, nam rigidam ſatis eſſe Rondeletius atteſtatur. Aliæ duæ pinnæ ſunt in cauda, quarum etiam magnus eſt vſus, & diuerſus ac in alijs ſitus. Non ex recto ſpinæ dorſi ductu oriuntur, vt altera ſurſum, altera dorſum ſpectet, ſed ex caudæ lateribus, altera dextram, altera ſiniſtram partem verſus, ita vt cauda ſua latitudine aquam verberet. Vis eius atq; robur in prouerbium abijt, quod ſuo loco referetur. Lunata eſt, vnde Ouidius:

Pinnã de ſi non eſſe aculeatam. — *Cauda.*

—— Falcata nouiſſima cauda eſt Qualia dimidiæ ſinuantur cornua Lunæ.

Icon tamen noſtra altero loco exhibita caudam oſtendit, qualis Galeorum eſſe ſolet. Ego vtramque iconem parum accuratè expreſſam arbitror. Quòd ad ſexus differentiam attinet, maſculo tamen quoddam apparet in medio ventre, è quo pudendum exerit quadrupedibus ferè ſimile: B fæminæ pudendi orificium ano vicinum eſt, etiam ad terreſtria animalia accedens. Maris pudendum perinde quaſi hominum arrigitur: non tamen ſemper patet, ſed occultatur; cùm autem ad coitum inflammãtur, extrà eminentem proferunt: atque ita fortè Ariſtoteles genitale foris eſſe dixit, teſtes intus ad aluum necti: nam aliàs etiam inquit, *Delphino meatus genitales ad ſpinæ locum adhærent, teſtes veri ſub aluo latent.* *Teſtes intus habet vltima conditos aluo: nec meatus, ſed penem pertendentem habet, vt boues.* Sunt autem teſtes teſte Plinio prælongi. Fæminę teſte eodem binas in ima aluo papillas tantùm gerunt, nec euidentes, & paullò in obliquum porrectas. Sed Ariſtoteles, cùm mammas ſuas non parte ſuperiore, ſed prope genitale dixiſſet continere, papillas quadrupedum modo conſpicuas habere negat, ſed velut alucolos quoſdam humoris duos eſſe ait, vtroque de latere ſingularem, è quibus lac (inquit) fluit, quod ore catulorum ſectantium parentem excipitur, idque iam a nonnullis perſpectum eſt. Vulua ceruicem palmum vnum longam habet: ea deinde in ramos duos diſtribuitur, veluti in quadrupedibus terrenis videre eſt: teſtes ad vteri cornua poſiti, pudendum inter vmbilicum & podicem. Felle caret, idque ſolus inter ea quæ pulmonem habent, & mare excipiunt. Teſtantur id Ariſtoteles & Plinius.

Sexus diſtinctio. — *Partes genitales.* — *Mammæ* — *Vulua.*

C

LOCVS.

OPpianus Delphinos & circa ſaxoſa litora & in alto pelago degere ſcribit, & nuſquam mare ſine Delphinis eſſe. Appareréque omnino omnium marium piſcem eſſe, nam & in Ponto, vbi nullum animal nec eſt, nec intrat piſcibus maleficum, Delphini ſunt, vt teſtatur Ariſtoteles, inquiens: οὐδὲν ἐςι ἐν τῷ Πόντῳ θηρίον ἔξω δελφῖνος καὶ φωκαίνης, hoc eſt, in Ponto nulla fera eſt præter Delphinos & Phocænas: quamuis Plinium aliter ſenſiſſe vel legiſſe appareat, vt pote qui vertit: *In Pontum nulla intrat beſtia piſcibus malefica præter Vitulos & paruos Delphinos.* Vbi rurſus pro paruos paucos reponerem ex Ammiano, qui quoque tradit nullam beluam immeare Ponto inimicam piſcibus, extrà quam paucos (inquit) Delphinos, quamuis Hermolaus Ammianum potiùs ex Plinio reſtituendum cenſeat, verùm & Oppianus de Ponto Euxino ſcribens παύρους Delphines ibi degere air, id eſt paucos, & faciles numeratu, vt lexicographi exponunt, ſed hunc Plinij locum aliàs ventilabimus. In Adriatico mari non niſi rariſſimè etiam capi Bellonius obſeruauit. Idem aliquando aquas dulces intrare tradit, ibiq; aliquandiu piſcibus paſci, non multum tamen temporis immorari, & Ariſtobulus apud Strabonem author eſt nullum piſcem ex mari in Nilum aſcendere, D præter Mugilem, Thriſſam & Delphinum, crocodilorum metu: Delphinos quia præſtantiores ſunt, Mugiles, quia à Porcis piſcibus (a quibus crocodili propter ſpinas abſtinent, ob naturæ quendam conſenſum ſecus terram ducuntur. Cæterùm vti hìc reuera Delphinos propriè dictos intelligi non dubito, ita de alijs loqui Solinum etiam arbitror: *Delphinum (inquit) genus eſt in Nilo, quorum dorſa ſerratas habent criſtas: Hi Delphines crocodilos ſtudio eliciunt ad natandum, demerſiq́ aſtu fraudulento, tenera ventrium ſubternatantes ſecant & interimunt.* Nam & Marcellinus non Delphinos ſed Delphinis ſimiles vocat, inquiens: *Crocod iliquidam in Nilo diſrumpuntur foſſis aluis mollibus certis ferarum dorſualibus cruſtis quas Delphinis ſimiles nutrit fluuius.* Geſnerus Sturiones eſſe conijcit, quod tamen mihi minimè videtur, vt in Sturione expoſui. Loca immutare, nec in eodem ſemper mari hærere vero non eſt diſſimile, ſcribitq; Bellonius ſeſe à Græcis, qui circa Propontidem habitant, accepiſſe, Delphinos etiam inſtar aliorum (quorundam) piſcium migrare, è mari mediteraneo videlicet Septentrionem verſus, Heleſpontum & Propontidem emetiri, & Euxinum ingreſſos certo tempore immorari, tum denuò loca prius relicta repetere.

Omnium marium piſcem eſſe. — *Vbi rari.* — *Aquas dulces intrare.* — *Delphinorũ in Nilo duo genera.* — *Migrare.*

NATVRA.

Digitized by Google

NATVRA. MORES. E

Delphini comites.

Delphini impetus in piſces.

DElphinus teſte Philoſopho tantùm carniuorus eſt. In minores piſces cùm cibum inquirit, quàm maximè & crudeliter graſſatur, eorumq; longam & latam fugam facit, omnesque maris meatus timore implet: nimirum optimum quemq; diripit & prædatur. Habetq; que ceu adulatrices venationem comitantur Cepphos aues, quæ ab illis occiſorum piſcium ſanguine paſcunur, vt Oppianus ſcribit. Impetum eius in piſces, piſciumque timorem elegantiſſime tetigit Papinianus nono Thebaidos, his verſibus:

Qualis cæruleis tumido ſub gurgite terror *Piſcibus; arcani quoties deuexa profundi*
Scrutantē Delphina vident, fugit omnis in imos *Turba lacus, viridesq; metu ſtipantur in algas*
Nec prius emerſi (emergunt fortè) *quàm ſumma per æquora flexus*
Emicet, & viſis malit certare carinis.

[a] Lib. 15.

Ad eundem impetum ac graſſationem quoque reſpexit [a] Silius, inquiens:

— rabidi ceu belua ponti F
Per longum ſtereli ad paſtus iactata profundo *Cum procul in fluctu piſcem malè ſaucia vidit,*
Aeſtuat, & luſtrans nantem ſub gurgite prædam, *Abſorbet latè permixtum piſcibus æquor.*

Viſu valere.

Velocitas.

[b] lib. 12. cap. 12.

[c] lib. 9. Hiſt. cap. 48.

Viſus enim ipſi acutiſſimus, ita vt piſcem etiam ſub lapide, vel in cauerna aliqua latitantem ab eo videri Oppianus referat. Cùm itaque in piſcium nationes ita dominetur, vt ne intueri ipſum, ne dum appropinquare ad ipſum audeant, Ariſtoteles τὸ θηρίον, Plinius maleficam beſtiam nominarunt. Iidem velocitate omnia animalia ſuperare teſtantur. *Velociſſimum omnium animalium* (inquit Plinius) *non ſolùm marinorum, Delphinus eſt, ocyor volucre, ocyor telo: Nam cùm fame concitati fugientem in vada ima piſcem, diutius ſpiritum continuere, vt arcu emiſſi ad reſpirandum emicant: tantaq; vi exiliunt, vt plerunque vela nauium tranſuolent ſaltu.* Idem ex [b] Ariſtotele recitat Aelianus, additq; & cauſam conari adferre huiuſmodi: Quemadmodum enim vrinatores animam continent, ſic illum primùm ſpiritum comprimere, deinde corpus ſicut ſagittam neruo expulſam iaculari: nam ſpiritus (ait) intus compreſſus, & illum & vrinatores compellit ac iaculatur. [c] Philoſophi verba ſunt: *Omnium tum aquatilium tum terreſtrium animalium velociſſimi mihi videntur eſſe Delphini: Superſiliunt enim nauigiorum magnorum malos: quod maximè faciunt, cum piſcem quempiam cibi cauſa perſequuntur: tunc enim ſi is fugit, ad fundum vſque fama vrgente inſequuntur: quòd ſi longior fuerit reuerſio ſpiritum continent, quaſi ſpatium apud ſe reputantes, & conuerſi ſagittæ modo feruntur, celerrimè itineris longitudinem emetiri volentes reſpirandi cauſa, quo impetu nauigiorum, quæ fortè illic fuerint, malos ſuperant. Hoc idem vrinatores faciunt, cùm ſe in profundum demiſerunt: pro viribus enim conuerſi, enixius efferuntur vt ſpirent.* G

Equorum Ibererorum velotitas.

Velocitas eiuſque cauſa.

Oppianus quoque admirabilem hanc velocitatem, velociſſimis animalibus aſſimilat, inquiens equis Iberis velociſſimis ſolam fortè Aquilam aut Circum in aëre volantem, aut in aquis natantem Delphinum contendere poſſe. Eandemque Bellonius ſeipſum in mari obſeruaſſe ſcribit, & nauem pleno velo & ventis ſecundis ocyſſimè inuectam, Delphinos celeritate vincentes animaduertiſſe tradit. Hic verò velocitatis cauſam eſſe exiſtimat non pinnas, quæ (inquit) ad tanti corporis molem exiguæ ſunt, ſed corporis duntaxat pondus, nam ſi pinnarum (inquit) magnitudo promoueret velocitatum, Hirundinem piſcem paruum, cuius pinnæ tamen nihilo quàm Delphini minores ſunt, celeriorem eſſe oporteret: cæterùm rectiùs vires & corporis robur, agilitatemque tam celeris natatus cauſam ſtatuiſſet: coniunxi autem robori agilitatem, quoniam illud per ſe ſufficere non videtur, niſi accedat agilitas, quæ ſimul cum robore in tendinibus & neruis maximè poſita eſt. Sicuti verò tam citus veloxq; natatus ad piſces perſequendos ipſis eſt vtiliſſimus, ita contrà nonnunquam perniciem eis adfert, id quòd potiſſimùm accidit, cùm velociores piſces, vt Mugiles perſequuntur: cùm enim H

In terram ferri, & quare.

[d] lib 9. cap. 8.

An tactæ terra moriantur.

citatum curſum inhibere non poſſunt, in terram vſque ſæpenumerò impelluntur, & præda hominum fiunt. Ariſtotéles & Plinius interdum incerta de cauſa in terram efferri ſcribunt. Sunt qui id ſepulturæ deſiderio facere eos credunt, quaſi nefas eſſe Delphini putent, maris regem inſepultum putreſcere aut piſcium eſcam fieri. Cæterùm vel aſilo infeſtati id faciunt, id quod Rondeletius obſeruauit in vno qui in litore iacebat, vel cùm nimio ſtrepitu piſcatorum eis inſidiantium grauantur, vt Ariſtoteles ſcribit.[d] Plinius tellure tactas mori ait, apparetque veterum pleroſque ita cenſuiſſe, nam & Ouidius inquit:

Quam poſtquam bibulis iniecit fluctus arenis, *Vnda ſimul miſerum vitaq; deſtituit.*

Et Pierius Valerianus hinc Horatium credit dixiſſe, *Delphinum ſyluis appingit.* Sed hoc falſum eſſe oſtendit Ariſtoteles qui Delphinum teſtatur extra aquam diu viuere poſſe mutientem & anhelantem, modo cæterorum ſpirantium. Ariſtoteli ſubſcribit experientia. Dummodo enim aere fruantur diutius extra aquam, quàm intra aquam, ſi prohibeantur reſpirare (nam & retibus incluſi aliquando

A quando ſuffocantur) non pauci obſeruarunt. Geſnerus Arimini captum tres dies in terra vixiſſe affirmat, & Rondeletius viuos à ſuis (Monſpelienſibus) Lugdunum vſque aliquando deportatos eſſe. Adhæc maiorem ferè ipſis aëris quàm aquæ neceſſitatem eſſe ex ſomno quoq; eorundem docemur. *Delphinus dormiens* (inquit [d] Plutarchus) *a ſummo per altum dimittitur, tantiſper dum in vadum impingat, ſolumq; ſentiat: Hic excuſſo ſomno, roncheque adito ad ſummum rurſus meat, rurſuſq; demittitur, ac pronus fertur, motu quodam mirabiliter compoſito quietem captans.* Sed clariùs Ariſtoteles, *Edita per ſumma aquoris fiſtula, reſpirationis cauſa, dormiunt: & iam Delphinum ſtertentem etiam nonnulli audiuere.* Idem coniugatim mares cum fœminis degere ſcripſit. Apud Plinium cùm ait: *agunt verè coniugia*, quidam ferè legunt, eamque lectionem probat Geſnerus, ego nihil mutauerim, nam & Solinus qui pleraque ex Plinio tranſcripſit, quoquo eant, coniuges euagari tradit. Haud tamen inde colligere licet, niſi bimatim natare, nam & alias gregatim natant, nunquam verò ſolitarij. Cùm gregatim natant, mirum ordinem ſeruare dicuntur, & in eo incredibilem in ſuum genus, maximè verò in fœtus ſuos amorem. Ex ætatum ratione diſpoſiti, gregatim (inquit [e] Aelianus) natant: etenim perparuuli etiamnum ex ætate infirmi in primo ordine locantur, hos natatione proximi ſequuntur, qui ſunt confirmata ætate. Nam Delphinus cùm catulorum ſuorum amantiſſimum animal eſt, tum

Aeris neceſſitas.
Vt dormiat.
[d] *lib Vtra animal.*
Coniugatim ire.
Ordo in natatu.
[e] *lib. 10. cap. 8.*

B de ijs vehementer metuens, diligenti cuſtodia eos conſeruat: ac nimirum ſic natant, vt tanquam in militari cuneo alij in prima acie, alij ſecunda, alij tertia conſtituantur: natu minimi antè prænatant, poſt verò hos fœminæ ſequuntur, deinde mares extremum agmen ducentes, filiorum & vxorum natationem inſpiciunt, atque obſeruant. Quid ad hos Neſtor bone Homere? quem ais ad inſtruendas acies principum ſuæ ætatis præſtantiſſimum fuiſſe? Hæc ille. Oppianus quoque non ſolùm gregatim natare ſcribit, minoreſq; præcedere & maiores ſubſequi, ſed neque recedere ab eis, non magis quàm à teneris agnis paſtores. Teſtantur & Ariſtoteles & Plinius magnam erga gnatos charitatem eſſe: nam & lacte prius nutrire eos, & geſtare infantia infirmos. Solinus addit teneros in faucibus recipere, ſed hoc verum eſſe aut fieri poſſe Rondeletius negat, propter roſtri & gulæ Delphinorum anguſtiam & catulorum magnitudinem. Id tamen etiam teſtatur Oppianus, & Geſnerus authoritate Ariſtotelis admitti poſſe putat, ſi catulos ore tantùm ab eis geſtari interdum, non penitus includi intelligamus. Quod ſi ex natis aliquem vel capi vel occidi contingat, illum vbique miſera & mœſta mater ſequitur, vt idem Oppianus refert, nec vſquam deſerit: alterum interim adhuc incolumem, à ſe propellere & vt fuga ſibi conſulat, hortari videtur: ſaucio verò adeò adhæret, vt nullo modo abſterreri, ne ictibus quidem, aut diuelli ab eo queat: itaq; ſimul cum filio capitur &

Amor in prolem.
An fœtus ore accipiat.

C occiditur. Hinc longè maiorem Delphini in ſobolem amorem quàm mulierum [f] Aelianus oſtendit, quandoquidem illi mortuo nato ſuperuiuere nolunt, hæ verò, licet liberorum ſuorum ſtudioſæ ſint, mox mitigata triſtitia, in doloris obliuionem veniunt. Non minorem erga parentes pietatem eſſe aiunt: Tradit Ioan. Tzetzes eos ſenio confectos alere, & natationem ipſorum corporis ſui niſu promouere. Quin totam ſuam nationem miro proſequuntur amore, cuius Thraciæ vrbs, cui nomen Aenos eſt; præclarum teſtimonium dare idem [g] Aelianus refert, nam cùm fortè eueniſſet, Delphinus vt vulnere accepto, non mortifero quidem, ſed ſanguinem mittenti caperetur, reliquos non comprehenſos, id ipſum vt ſenſerunt, maximis ſaltibus ad portum gregatim profectos, probè ſtudium ſuum captiuo nauaſſe tradit: piſcatores igitur de ſuis periculis pertimeſcentes, captiuum deſeruiſſe. Itaque Delphinos natu maiores, tanquam ſocium quendam homines genere ſe contingentem, ſic triſtes perrexiſse illum comitari & magno ſtudio ſubleuare, cùm vel homines ipſi cum intimis & neceſſarijs infelicibus ſuis ſtudium & curam (inquit) perrarò communicare ſoliti ſint. Simile quid etiam recitat [h] Ariſtoteles inquiens: *Fertur etiam Delphino apud Cariam capto atque ſaucio, ingentem reliquorum multitudinem conueniſſe ad portum, immoratamque donec piſcator dimiſerit eum quem ceperat, tum omnes ſimul recepto captiuo rediſſe.* Alicubi conſpectum quoque eſſe ſcribit Delphinorum gre-

[f] *lib. 1. cap. 18.*
Pietas erga parentes.
Amor erga ſuum genus.
[g] *lib 5. cap. 6.*
[h] *lib 9 Hiſt. cap. 47.*

D gem, maiorum & minorum promiſcuum, poſt quem duo quidam paullò poſt viderentur Delphinulum defunctum labentem in imum ſubire, & in ſumma pelagi dorſo euehere, quaſi miſerantes, ne ab aliqua belua deuoraretur. Aelianus verò eundem [i] Ariſtotelem teſtem citans; Delphini (inquit) etiam mortuorum memoriam non abijciunt, & eos quibuſcum conſuetudinem viuis habuerant, extinctos quoque non deſerunt. Itaque ſui generis cadauera ſubeuntes, ad ſummam aquam alleuant: tum ad continentem (velut funere) illos efferentes, hominibus ipſos ſepeliendos tradunt: poſt verò ſequitur magna Delphinorum multitudo, tanquam funeri operam dantium, atque in extinctos honorem conferentium, aut certè eos ab impetu aliarum beluarum ne deuorentur, defendentium. Oppianus verò mortem ſuam præſagire eos dicit, & ad littus ſe recipere, vt in terra expirent, & vel ab homine aliquo, vel inducta maris æſtu arena ſepeliantur, ne principem marinorum animantium inſepultum iacere quiſpiam videat. Iam verò vt ſuorum cadauerum curam habent, ita & humana inhumata eſſe non patiuntur. Pluribus enim Plutarchus in conuiuio ſeptem ſapientum tradit Heſiodi à latronibus interempti cadauer, cùm in mare inijcerentur, à Delphinis ſuſceptum & ad

[i] *lib. 16. cap 6.*
Mortuos ſepeliunt.
Mortem præſagiunt.

Rhium

Rhlum & Molycriam exportatum fuiſſe. Quod ſi verum eſt, nec illud mirum eſſe debet, quod Plinius ſcribit, Delphinum hominis amicum animal eſſe, nec hominem expaueſcere vt alienum, obuiam nauigijs venire, alludere exultantem, certare etiam, & quamuis plena præterire vela. Eleganter Ouidius: E

Hominis, vt homo eſt, amicum eſſe

Vndiq; dant ſaltus, multaq; aſpergine rorant,
Emerguntq; iterum, redeuntq; ſub æquora rurſus:
Inq; chori ludunt ſpeciem, laſciuaq; iactant
Corpora: & acceptum patulis mare naribus efflant.

[k] lib. vtra animal.

[k] Plutarchus gratam Dijs Delphini humanitatem putat, quòd ſolus hominem hoc quidem ſolùm nomine diligit, quia ſit homo, cùm cæterorum quæ per continentem degunt, vel nullum, vel quæ manſuetiora ſunt tantùm, canis, equus, elephas nutricatores modò & familiares colant ſuos: & Hirundines dum vmbra & opportunitate neceſſaria potiantur, commigrant cohabitantque nobis, per cætera hominem velut beſtiam fugere & auerſari ſoleant. Delphinis verò longè quàm cæteris ſecus illa ſummis Philoſophorum tantoperè deſiderata, ſordibus omnibus, omni fraude carens amicitia, ſolis cùm homine naturâ intercedat. Nam qui haud vllius vlla in re mortalis opus habent opera, benigni omnibus, omnibus amici, etiam opem tulere (inquit) multis. Scribit Bellonius nautis ſonum aliquem, ſibilumúe edentibus, diutiùs circa naues immorari, cumq; ad naues accedunt, ſonitum euidentem ex fiſtulis earum propter reſpirationem multo tempore ſuppreſſam audiri. Eodemque F referente hodieque perſuaſio quædam vulgaris eſt non inter Græcos ſolùm, ſed Italos quoque, præſertim Venetos nautas, ſi quiſquam coorta tempeſtate in naui ipſorum inueniretur, qui aliquando occidiſſet Delphinum, omnes circumquaq; Delphinos collectum iri, vt naui perniciem moliantur, in vltionem eius qui Delphinum peremiſſet. Itaq; religioſè eis lædendis aut etiam ſi alius interemerit, in cibo ſumendis abſtinent. Contrà verò, homines eorum generi innoxios ab ipſis amari putant, ideoque comitari eos naues, præſertim in periculis à tempeſtate, vt ſi opus eſſet, naufragos ſeruarent.

Cur Delphinus ab hominibus non occidatur.

Vulgus piſcatorum ait Delphinum Balænæ comitem eſſe & iter prænionſtrare, quod veteres Muſculo tribuerunt. Quam opinionem indè ortam arbitratur Rondeletius, quod vbi Balænæ ſunt, ibi Delphini & Lamiæ (Canes) frequentes ſint, à quibus Balænæ dilacerantur. Quomodo verò Delphini nauigationis duces ſe præbuerint, illuſtres narrantur hiſtoriæ à Plutarcho his verbis: *Dictynnæ Dianæ & Delphinij Apollinis aræ templaque per Græciam multa paſsim ſunt. Enimuerò quem locum ipſe ſibi deus peculiarem elegit, eum Creteſium poſteri Delphino duce tenuerunt. Neque enim quod fabulantur quidam, ſumpta Delphini ſpecie deus ipſe, ſed ab ipſo Delphinus miſſus perq; mare curſum dirigens, claſſem perduxit Cyrrham. Iis etiam quibus à Ptolomeo Sotere Sinopi relictis Serapidis & Dionyſij reuehendi negotium datum fuerat, ventorum vi præter animi ſententiam, ſupra Maleam abreptis & iam à dextra Peloponneſum habentibus, ac ob id perturbatis triſtibuſque, Delphinum ante proram conſpectum narrant, velutì vocantem, ac ducem ſe in ſtationem quandam leni curſu præbentem: illos verò de via iam nihil ſollicitos tantiſper prænatantem, viamque monſtrantem ſecutos, dum conſtituerentur Cirrhæ.* G

An Balænæ iter præmōſtret

[l] lib Vtra animal

Nauigationis comites eſſe.

Habere item cum piſcatoribus ſocietatem creduntur. Refert Oppianus ex Gillij verſione ſeſe audiuiſſe piſcatores Euboicorum hominum pariter æqualiterque cum Delphinis piſces quos ceperint, communicare: ad huiuſmodi autem piſcationem tempeſtatum quietem opus eſſe: id quod ſi acciderit, tum de prora laternas quaſdam piſcatores ſuſpendere, quæ etſi intra ſe ignem habeant, ſic tamen lucem tranſmittere, vt ignis quidem obtegatur, lumen verò tranſluceat, piſcibus ſplendor timorem faciat, & moleſtiam afferat, ideoque inſidiarum ignoratione obſtupeſcentes quid ſi velit quod vident, appropinquare aggredi, cauſam tantam ſui timoris cognoſcere ſtudentes. Huius rei conſideratione perterritos, aut ſaxum quoddam ſtare frequentes cum tremore & metu, aut ad litus impulſos exilire, ſic obſtupefactos, vt de cælo tacti eſſe videantur, facileque iam ſitridente percutere. Delphinos cùm ignem à piſcatoribus incendi animaduertunt, ſeipſos ſtatim ad ſubſidium iis ferendum comparare. Et illos quidem ſenſim & pedetentim remigare: eos verò formidine exterentes impellere piſces, eorumq; effugia reprimere, ne elabi queant. Eos igitur & ex Delphinorum natatu & piſcatorum remigatione vndiq; in anguſtias compulſos, quòd ſentiant ſibi nullum ex tantis anguſtijs exitum patere, idcirco ſtare & manere: hinc effici, vt eorum magnus numerus capiatur. At cùm Delphini velut repetentes communis laboris remunerationem ſibi debitam ex illa piſcatione, eò procedunt. Quibus prædæ auxiliatoribus ſi cum fide & grato animo piſcatores æquabilitatem diſtribuant, perſuaſum his haberi, qui in re maritima verſantur, ruſus ad piſcandum, etiamſi minus inuitentur, adiutores fore: ſin autem piſcatores prædam cum his communicare omiſerint, hoſtes experiri, quos antea amicos habuerant. Qomodo & in Mugilibus capiendis in Narbonenſi Gallia hominibus ſeſe ſocios præbeant, ex Plinio in Mugilum hiſtoria recitauimus. H

Societas cum piſcatoribus.

Cæterùm quamuis Delphinos piſcatoribus auxilium ferre tanquam de induſtria veriſimile quidem videri poſſit, cùm ingenio intellectuq; carere minimè videantur, vt modo oſtendetur, nihilominus Bellonius fortuitò id euenire exiſtimat, diuerſis in locis & portubus maris hæc obſeruaſſe ſcribens, & cum amico quodam ſuo homine induſtrio ſæpè in diuerſis inſulis Illyriæ aut Græciæ magna cum voluptate ſpectaſſe Delphinos, qui modò gregatim,

Non ſuopte ingenio ſed fortuito piſcatoribus auxiliari.

modò

A modò bini,mas & fæmina coniugati venantes , poſtquam minores piſces ex diuerſis partibus maris,
vbi liberiùs vagabantur,in anguſtiam aliquam, aut locum minus profundũ complures compuliſſent,
impetu tandem in eos graſſari,& obuijs quibuſq; promiſcuè paſci. Quod ſi in cõfer'ctos Celerinorum
aut Sardinarum gregres inciderint,immodica helluatione , capita tantùm expetẽtes,reliquo corpore
neglecto,detrimentum ingens populando afferre : Itaq; magnum ſæpè confectorum piſcium nume-
rum in ęquore fluitare. Eſſe qui irruentis Delphini impetu conſternari perplexiq; in aerem quantum
poſſunt,exiliant,vnde tam denſo agmine in mare relabantur, vt pluuiam repræſentent : itaq; partim
ab auibus Laris & alijs qui turmatim Delphinos ſequũtur,deuorari in aere,partim in mari à Delphi-
nis:partim etiam ſi piſcatores adſint,vel manibus vel retibus capi. Sic Delphinos venari manè,vt ien-
taculum ſibi parent, ſic in meridie,vt prandeant, ſic veſperi, vt cænent, totos ferè dies venando occu-
patos. Quamobrem non temerè à piſcatoribus amari,quoniam piſces vndequaque in retia ipſorum
compellunt. Pro quo beneficio hanc gratiam eis rependere piſcatores,quòd nunquam eos offendũt,
& retibus etiam incluſos liberant: in Græcia videlicet,& ijs locis, vbi Delphinis veſci religio eſt. Eun-
dem verò amorẽ quem erga nos ac potiſſimũ pueros habent , diuerſæ veterũ ſiue hiſtorię ſiue figmẽ-
ta indicant. Hinc ἱερὸς ἰχθὺς & παιδεραστὴς & φιλάνθρωπος cognominatur,& à multis etiã frater homi-
B nis: Nec aliam ob cauſam homines aliquando fuiſſe dicũtur,& à Dionyſio in piſces mutati, vt Oppia-
nus fabulatur. Fit verò etiam quòd inde malè apud aliquos audiant. Socion enim Philoſophus ait ,
Delphinum adulatorem eſſe , qui nimirum ciborum reliquijs, quæ à nauigantibus affatim in mare
proijciuntur,allecti comiterq; accepti ſaturatiq; natantes quamdiù affatim vnda ſubeſt ac ſupperit,
officioſè comitantur, in ſiccum verò littus nunquam excedunt. Sic adulatores quamdiu tranquillitas
affulget,permanent, amicos in hoc vitæ curſu dum plana faciliaque & proſpera omnia ſunt, adeunt, *Simonis no-*
deducunt,colunt:cùm verò ſcrupea difficiliaq; acciderint,ſtatim abſcedunt. Scribit Plinius nomen *men agno-*
Simonis omnes miro modo agnoſcere,malleq; ſic appellari , quod quidem ipſum non eſſe fabulam *ſcere.*
Gillius ſe expertum eſſe aſſerit,cùm ad Antipolim vrbem prouinciæ Narbonenſis nauigaret,& Del-
phinum vel longinquo interuallo cõtenta voce Simonem appellaret : confeſtim enim propè acceſſiſ-
ſe,vt manibus (inquit) attingere potuiſſem. Atqui longè maius eſt,quod de intelligendi prudentia
eorum Aelianus narrat,videlicet ſimul vt in retia Delphinus incidit , ſtatim primò quidem quietè & [l] *lib. 11.*
liberè manere,neque omninò fugere meminiſſe , ſed & epulari & alios ſecum captos depaſci, & tan- *cap. 12.*
quam huic indictum eſſet conuiuium,ex ijs exſaturari. Deinde cùm ſe extrahi,atque ad litus appro- *Prudentia.*
pinquare intelligit,dentibus,lacerato reti,è ſeruitute liberari. Iam ſi quando piſcatores poſteaquam
C captiui Delphini nares holoſchœno iunco traiecerint: quodam obſequio atq; indulgẽtia eum ex po-
teſtate idcirco demittãt,ſeruituteq; liberent,vt hac notionis nota inuſta,ſi iterum capiatur, aptiora det
indicia,ſe aliàs captum & ſeruatum fuiſſe : eum velut indiciũ & notam priſtinæ captiuitatis veritum,
non amplius ad ſagenam appropinquare. Eandem quidem etiam prudentiam recitat [m] Plutarchus, [m] *lib. Vtra*
ſed quod ſi fuga euadere primùm capto non datur,periculi tamẽ nihil eſſe ait: iunco quippe circa col- *animal.*
lum inſito ſignare,dimittereq; rurſus : deprehenſum poſtea verberibus,futuræ cicatricibus agnitum,
caſtigare: ſed hoc raro accidere: nam venia data,vitaq; ſimul reſtituta,pleroſq; omnes in poſterũ con-
tinere ſe,ac ab iniuria faceſſere. Cęterùm non tam ob religionem,quòd hominum ſtudioſi ſunt,vt di-
ctum eſt,parcere eis piſcatores conijcio,quàm quòd miſeratione fletus eorum tangantur. A captis *Fletus mi-*
enim tanti fletus gemituſq; fiunt,vt cùm in naui,vbi permulti Delphini tenebãtur,pernoctarẽ (inquit *ſericordiam*
Gillius) mihi acerbiſſimum dolorem inuſſerint. adeo eos animaduerti humano gemitu & lamenta- *mouet.*
tione & magna lachrymarum vi ſuam conditionem deplorare , vt ego huiuſmodi piſcium miſeri-
ſericordia lachrymas tenere non potuerim : vt proximum,quem magis gemere ſentiebam,dormien-
te piſcatore in mare abiecerim : malui enim lædere piſcatorem , quam mihi ad pedes ſtratum,quaſi
ſupplicantem non ſubleuare, ſed nihil promoui hoc abiecto , reliqui alij magis magiſq; gemitum au-
D xerunt,vt non obſcuris ſignis mihi viderentur petere ſimilem liberationem. Itaq; totam noctem in
acerbiſſimo luctu verſatus ſum. Quemadmodũ itaq; capti ploratu omnia miſcent, ita cùm liberi ſunt
& ſui iuris cantu mulceri præter Plinium nulli non alij veterum teſtantur , ac potiſſimùm Arionis hi- *Cantu &*
ſtoria quam mox ſuo loco recitabimus : extatq; Philippi cuiuſdam carmen Græcum inter epigram- *muſica ob-*
mata de luſcinia , quæ boream fugiens,cùm per mare volaret,Delphini dorſo ſuſcepta vectaq; ſit,& *lectari.*
illum nantem carminibus ſuis delectarit,vt vel hoc hiſtoriæ Arionis fidem faciat. [n] Plutarchus vero, [n] *lib. Vtra*
quia muſicam Delphinus amat, veriſimile eſſe ait charum eſſe Apollini, & hac quidem in re Pinda- *animal.*
rum conferentem, non Delphinum , (inquit) abditum elici :

Quem placido ponti pelago Exciuit amabile tibiæ melos.

Ne vero quis cantu moueri eum putet,ſed poetarum figmenta eſſe , Geſnerus Angli cuiuſdam exi-
miæ eruditionis viri teſtimonium citat , qui gregem Delphinorum ad buccinam ſe erigentium , ali-
quando ſibi viſum in ora Angliæ affirmaret.

Digitized by Google

A linguam mobilem habere, ſed non ita mobilem & ſolutam, vt vocem articulatam efferre poſſit, eſt enim breuis, vt ait Plinius. Atq; hunc eſſe germanum Ariſtotelis ſenſum confirmat ex ipſiuſmet teſtimonio, cuius paullo poſt hæc ſunt verba: *Pueri vt cætera ſua membra continere ac regere nequeunt, ſic etiam linguæ ſunt impotentes, & quidem imperfecti, & ſerò lingua abſoluuntur. itaq. magna ex parte balbutiunt, tortiq́; ſunt lingua.* Pueris igitur lingua nō deeſt, neq; adhærēs eſt, ſed mobilis & lata, quæq; exeri poteſt: ſed nondum ita libera, vt vocem diſtinctè articulateq; enunciare poſſint. Ita Delphinis lingua eſt lata, mobilis, quæ modò exeri, modo condi poſſit, non hærens palato, neque oſſea, non ita tamen ſoluta, vt vocem explanatè efferre queant. Porrò neque labra neq; palatum cameratum habet, quæ locutioni conferunt. Hæc ille:

Delphinorum vox cum pueris comparata.

SYMPATHIA. ANTIPATHIA.

HAbet Delphinus quibuſcum diſſidet, habet quibuſcum amicitiam quandam in mari gerit. Balænæ inimicum eſſe legimus apud Philen, & apud Aelianū in Gillij interpretatione, ſed in noſtris Græcis codicibus, non de Delphino, ſed de Thunno id ſcribitur, nimirum circa B Taprobanen permultas Balænas Thunnis inſidiari: & forte haud temerè Delphinos quoq; Thunnis inimicos eſſe dicemus, id enim de Pompilo qui ex Thunnorum genere, vel ſaltem cōſimilis piſcis eſt, tradit [q] Athenæus ex Pancrate, nec non idem [r] Aelianus his verbis: *Pompilum hoſtili odio Delphini perſequuntur, neq. hoc ipſum tamen impunè faciunt. Cùm enim hunc guſtauerunt, diſcrutiantur & cōuelluntur continuò: & quòd furore inflammati conſiſtere non queunt: idcirco in litora expelluntur atq; fluctu eiecti, à cornicibus marinis gauijsq́; exeduntur & conficiuntur.* De Amiarum cum Delphino atroci pugna ſuo loco dictum eſt. Idem [s] Aelianus retruſam quandam communitatem atque affinitatem Delphino eſſe putat cum Leone, idq; non ex ea parte ſolùm quòd vterq; imperat, hic quidem terrenis beſtijs, ille verò aquatilibus, ſed etiam quòd ſiue ſenectute, ſiue morbo infirmis ambobus ſimia medetur, huic terreſtris, illi marina. Alias [t] etiam ſcripſit, eſſe & in piſcium genere paraſitos, vt Pediculū appellatum, qui ex ſuperfluis & intercidentibus à Delphino comedente victitat, itaq; ex eius præda tanquam ex locupleti menſa refectum pingueſcere. Eo nimirum Delphinū tantopere delectari, vt cum ipſo libenter quæ cōpræhenderit, communicet. Cæterùm nolo te latere lector Pediculum hunc non eum eſſe quo de inter inſecta egimus, ſed reuerà piſcem eſſe, id quod [u] Ariſtotelis verba, quibus eiuſdem amicitiæ meminit, indicant. *Maris quod à Cyrena in Aegyptum panditur, piſcis, Pediculus nomine circa Del-* C *phinum eſt, qui omnium pinguiſſimus fit pabuli copia, quæ Delphini opera ſuppeditatur.*

Inimicitia cum Balæna. Cum Pompilo. q Lib. 5. r Lib. 15. cap. 23. Cum Amia. s Lib. 15. cap. 17. Amicitia cum leone. t Lib. 9. Hiſt. cap. 7. Cum Pediculo. u lib. 5. Hiſt. cap. 31.

CAPIENDI RATIO.

CApiuntur Delphini diuerſimodè. Retibus capti, breui tempore ſtrangulantur, inquit Ariſtoteles, nimirum cùm in vado retenti reſpirare non poſſint: nam alioqui capturam eam facilè ferunt, & vbi ad litora ventum eſt, laceratis retibus euadunt, vt Philes alijq; tradunt. Capiuntur & hoc modo, ex eodem Ariſtotele, Piſcatores repentè alueis vniuerſum circundāt Delphinorum gregem, indeq; obſtrepentes in mare, efficiunt vt territi erumpant vniuerſi in litora, capianturq; tentato grauatoq; capite, præ ſtrepitus inflicti nimietate. Atque hoc fortaſſis Plinius dicere voluit, dum ait: *Capiuntur attoniti ſono.* Quomodo verò tridente percutiantur à Thracibus qui circa Byzantium habitant, barbari & immanes, docet his verbis Oppianus. Tridentem ſiue iaculum biſulcum parant, longiſſimo funi annexum, & matrem alicubi cum geminis catulis oberrantem obſeruant, eiſq; adnauigant. Delphini ſine metu vllaue ſuſpitione loco manent, donec alter ex catulis iaculo feriatur. Per- D cuſſum piſcatores non attrahunt, neq; enim poſſent, ſed funem laxāt, & remigando celeriter ſequuntur, donec ille tandem viribus exhauſtus in ſummam effertur aquam: illum vbique miſera ſequitur mater & non ſolùm non deſerit, ſed occidendam ſe vnaq; capiendam præbet, vt ſupra dictum eſt.

Retibus non capi. Vt feriātur tridente.

PRÆSAGIA.

BEllonius ſe non aſſentiri ait, qui Delphinos ſalientes tempeſtatem præſagire ſcripſerunt, quòd pluries & diuerſis in locis diligenter per mare obſeruaret, eos non minus ſequi ventum, quàm contraire, nec minus turbato mari, quàm trāquillo placidoque apparere: ſubinde enim per æquoris ſumma ſe oſtendere reſpirationis cauſa, qua vt ſemper, ita & ante & poſt tempeſtates indigent: Sed aliud eſt apparere, (inquit Geſnerus) aliud ludere & laſciuire. Hoc autem certiſſimum tempeſtatis prognoſticum eſſe Rondeletius quoq; aſſerit: eiuſq; rei cauſam D. Thomā hanc reddere,

An ſalientes tempeſtatem præſagiant.

[a] L. 8. c. 35. *Hyemali* (inquit) *procella ingruente, ab imo maris conſurgunt exhalationes, quæ hyemi fomenta ſuggerūt, tuncque calor excitatur in Delphinis: quoniam verò calidi propria agitatio, inde contingit, id animal crebrius erumpere, ac ſeſe oſtentare*. Ex quo illud eſt [a] Plinij: *Delphini tranquillo mari laſciuientes, flatus ex qua veniunt parte præſagiunt: item ſpargentes aquam, item turbantes* (alias: item ſpargentes aquam turbato [ſcilicet mari] tranquillitatem) *tranquillitatem*: Id verum eſſe affirmant piſcatores quoque & nautæ. Iam verò cùm non ſolùm Delphini ſed & alia quoque animalia, de quibus alicubi idem [b] Plinius ſcribit, tempeſtatem præſentiant, Rondeletius arbitratur piſces in aqua aëris agitatione mutationeq; affici, non aliter, quàm imbecilli ſolent & valetudinarij ob auſtrinos inſtantes flatus, dolorem in capite & articulis ſentire, quòd euenit ijs qui cum Neapolitano morbo diu conflictati ſunt, vel arthriticis. Sic laterum vel thoracis doloribus obnoxij Septentrionales ventos pronunciant. Leues autem immutationes facilè ferunt, qui proſpera ſunt valetudine, magiſque externis cauſis morborum reſiſtunt. E

[b] Lib. 18. cap. 35.

VSVS IN CIBIS.

Vbi comeditur et qui eo abſtinent. AB Italis (inquit Albertus) Delphinus non comeditur, nec eum piſcatores venantur. in noſtro autem mari Germaniæ adiacenti capitur & comeditur, & ideo fugit homines. Quàm verò delicatus & pretioſus ſit apud Gallos Oceani accolas, & quàm opiparè ſoleat apparari, quæque gentes eo veſcantur, quæque abſtineant, prolixè narrat Bellonius operis Gallici de piſcibus lib. 1. capitibus 4. 5. 6. 7. 8. & 9. & Rondeletius in menſas principum venire, magnoque in pretio eſſe in eorundem aulis ſe vidiſſe tradit, & ſæpè ſe id miratum eſſe; cùm ferinus ille odor (inquit) omnem cibi gratiam, ſi qua ſit, ingratiſſimam reddat: ideoque foſſores atque infimam plebem omnino apud ſuos ab eis abſtinere, vtpote maris accolas, vbi piſcium copia eſt, & ad eos mitti, qui longiùs à mari abſunt, vt ad Auenionenſes & Lugdunenſes, quia extra mare diutiùs viuit, longiùſque exportari poteſt citra putrefactionem, quoniam dura eſt carne & corruptu non ita facili. Qualem autem ſuccum generet, & quomodo apparetur, in antiballomenis dictum eſt. *Partes quæ commendata.* Partes quæ magis commendantur in hoc ceto, ſunt hepar & lingua. Hepar tenera quidem eſt ſubſtantia, ſed malum ſuccum gignit. Lingua autem tenerior & pinguior, atque hepati præferenda. Cardanus viſcera non ſolùm ſapore, ſed & odore quaſi violæ commendari ſcribit. F

VSVS IN MEDICINA. G

[a] L. 32. c. 7. *Cinis.* CInis [a] Delphini inter medicamenta quæ lichenas & lepras tollunt, enumeratur à Plinio, ſi ex aqua illinatur: ſed exulcerationem (inquit) ſequi debet curatio, quæ perducit ad cicatricem. *Iecur.* Kiranides iecur huius ceti aſſum & in cibo ſumptum tertianam, quartanamque & omnem nocturnum typum integrè ſanare aſſerit. [b] L. 32. cap. 10. Plinius [b] verò febrium circuitus tolli ait, ſi iecur Delphini ante acceſſiones deguſtetur. *Adeps.* Quidam id in fictili torrent, donec pinguedo ſimilitudine olei fluat, quo ſe perungunt. Idem adeps medetur hydropicis liquatus & cum vino potus. Præterea eodē teſte linamenta accenſa excitant vuluæ ſtrangulatu oppreſſas. Infantium quoque gingiuis dentitionibuſque multùm confert Delphini cum melle dentium cinis, & ſi ipſo dente gingiuæ tangantur; alligatuſque idem pauores repentinos tollit. *Venter.* Venter eius ſiccus & tritus in potu ſpleneticos teſte Kiranide ſanat.

MYSTICA.

[a] Lib. 7. *Cur ſacri piſces dicti.* QVi Telchiniacam hiſtoriam compoſuit, (inquit [a] Athenæus) ſiue Cretenſis Epimenides fuerit (vt Maſſarius credit) ſiue alius quiſpiam, ſacros piſces vocari docet Delphinas & Pompilos. Hæc ille, rationem cur ſacri haberentur Delphini, nullam reddens. H Oppianus verò Delphinum capere nefas & impium fuiſſe tradit; & quiſquis ceperit, eum vtpore impurum neque ad deos accedere ſupplicem, neque aram attingere piè riteq; licuiſſe, & ſuos quoque contubernales polluiſſe; nec minus infeſtum dijs habitum fuiſſe, quàm homicidam aliquem. Addit rationem Oppianus, quoniam ſenſus & ingenium hominis habeant iſtiuſmodi cete; hominemque ideo amore proſequantur. Quamobrem ipſe Thraces qui ab eorum captura minimè abſtinebant, barbaros & immanes vocat, impietatemque grauiſſimis verſibus inſectatur. [b] Lib. 13. *Cur Neptuno ſacer.* Narrat [b] Athenæus Ceranum quendam Mileſium cùm fortè in piſcatores publici ritus, quo capti dimittebantur, Delphini, incidiſſet, qui captum Delphinum erant in fruſta diſſecturi, pecunia ſua vitam illius & libertatem redemiſſe. Erat verò in primis Neptuno ſacer Delphinus, & vt idem Oppianus ait quàm maximè charus, eò quòd Amphitriten aliquando connubium eius fugientem, & in ædibus Oceani latitantem ipſi prodiderit: vbi rapta ab eo Amphitrite coniux eius & maris

A regina ſit facta, & eam ob eauſam ſummus in aquatilium genere honor Delphinis decretus: Eratoſthenes verò Delphina hominem fuiſſe ait, vt inquit Hyginus, & à Neptuno inter ſydera relatum quòd quo tempore Amphitritem vxorem ducere vellet, hæc verò cupiens conſeruare virginitatem, ad Atlanta fugiſſet plures eam quæſitum dimiſiſſet, ſolus Delphin poſt multas peruagatas inſulas, eam inuenerit, perſuaſeritque vt Neptuno nuberet. Eleganter itaque Delphinos Oppianus *Ζηνὸς ἀλιγδούποιο προπόλους*, hoc eſt, Iouis marini, ſiue Neptuni miniſtros vocat: tales enim qui nimirum cętera marina animalia celeritate vincit, & rex maris iure optimo habetur, Neptuni maris domini, miniſtros eſſe decuit: quamobrem qui Neptuno ſimulacra faciunt, Delphinum aut in manu, aut ſub pede eius conſtituere videmus, & Neptunum legimus ſub Delphinis imagine multis in locis ac potiſſimum Sunij cultum fuiſſe, vbi *ἀραῖς* & precibus inuocabatur, & Poëtæ Deum ipſum in Delphinum aliquoties ſe immutaſſe, id quod exemplo ..... oſtendit Ouidius, inquiens:

Neptunus in Delphinum.

Et te (Neptunum) *flaua comes frugum mitiſſima mater*
Senſit equum, te ſenſit equum crinita colubris *Mater equi volucris, ſenſit Delphina......*

Cæterùm & Baccho appingitur Delphinus, non ſolùm ob Tyrrhenos in Delphinos ab eo conuerſos, quam metamorphoſim modò reſenſebimus, verùm etiam ob occultam vini cum marina aqua amicitiam, cùm vinum aqua marina mixtum faciliùs conſeruetur, vt Columella ſcribit ſe ab agricola patruo didiciſſe, nec aliam ob cauſam Dionyſius ad mare fugiſſe fingitur, vt apud Athenæum habemus. Cur verò aqua maris vino adeò conferat, rationem & Plinius & Dioſcorides & alij tradidere. Atqui non ſolùm Neptuno & Baccho, verùm etiam Apollini Delphini dedicabantur, multaſque eius aras apud Græcos Delphinis inſculptas fuiſſe Plutarchus atteſtatur. Adhæc nonnulli addunt, Apollinem Delphini ſpecie adnaſſe ad Delphos, apud quos præcipuè colebatur: (quanquam & Delphi fuerant antea Neptuno ſacri.) Cretenſium hoc commentum aiunt, qui Apollinem totius ſalutis authorem celebrarunt, neque vllum infortunium euadere quenquam arbitrabantur, niſi Apollinis ope ſoſpitaretur. Aliqui verò dicunt Apollinem ſub forma Delphini ingreſſum eſſe nauim Caſtalij è Creta ducentis Coloniam, & in eo loco, vbi Delphi ab eo vocati ſunt & Delphinius Apollo, in mare exiliſſe: Itaque Caſtalium illic occupata regione & Delphos à Delphino nominaſſe & Delphinij Apollinis templum extruxiſſe. Fuit & Delphinij Apollinis templum Athenis, vt Pauſanias meminit in Atticis.

B

Cur Baccho ſacer.

HIEROGLYPHICA.

PErvulgatum ſignum illud eſt (inquit Pierius Valerianus) quod maturè agendum ſignificat, ſi Delphinus anchoræ vel alligetur, vel vt veteres fecerunt, obuoluatur, vno contationem, altero celeritatem ſignificante: quæ ſimul iũcta, inuicemque temperata, maturitatem faciunt: & quod Horatius ait: *& properare loco & ceſſare* indicant. Sunt qui hieroglyphici huius inuentum Auguſto tribuant, quod & adagium & ſignum huiuſmodi ſolitus ſit identidem repetere. Habetur ea ſpecies, qua Delphinus anchoræ ſe circumuoluit, in Titi Veſpaſiani nummis. Sed fortè non diſpliceat in huiuſmodi ſignificatum trahere, quod in numo quodam æreo apud Maffæos inſpexi Romæ, bouem humana facie perſonatum, ſupra quem Delphinus imminet: per hunc enim celeritatem, per bouem tarditatem intelligimus, quæ illius animalis propria eſt. Actionem verò ex humana facie colligimus: quod hominum proprium in primis ſit res gerere. Hæc ille: & rurſus in anchora: Animaduertendum anchoram quæ in numo Titi habetur, extrema dentium in vomeris ſpeciem dilatare: cuiuſmodi figuram Aldus noſter imitatus eſt in omnibus quos impreſſit libris. alia verò forma eſſe, dentibus quippe in acutum recto ductu mucronatis, quam in numo veteri apud crudıtiſſimum virum Romulũ Amaſæum vidimus. Auguſtus verò, vt id obiter addamus, ſigno huic hieroglyphico hanc addebat ſententiam *σπεῦδε βραδέως*, id eſt *feſtina lentè*, quæ adeò ei arriſit vt non in ſermonibus modò quotidianis, verùm etiam in epiſtolis ſuis frequenter inſereret: admonens his duabus vocibus, vt ad rem agendam adhiberetur ſimul & induſtriæ celeritas & diligentiæ tarditas. Eadem ſententia ſignificanter admodum exprimetur, ſi papilionem cancri brachijs interceptum pinxerimus. Non temerè frænatus Delphinus, (inquit idem Valerianus) pictus incolumitatis inditium fuit: quod dubio procul ob multos ab vndis eius opera ſeruatos factum opinamur. In Neptuni ſiquidem templo, quod apud Iſthmon erat, viſebatur Palæmon puer ſuper Delphine ex auro & ebore contectus, quem Herodes Athenienſis dicauerat. Nam & Palæmoni nautæ pro incolumi nauigatione vota faciunt. Idem enim & Melicerta & Portunus eſt, cui vt apud Virgilium habentur:

Contatio celeritati coniuncta.

Bos tarditatis typus.

D

Auguſti dictum.

Incolumitat.

Seruati votum ſoluunt in litore nautæ,

Vt Glauco & Panopææ. Pulcherrimus in hoc ſenſu extat nummus, cuius inſcriptio eſt NERO CLAVDIVS CAESAR AVG. GER. P. M. TRI. P. IMP. PP. vbi Neptunum

Numus Neronis.

Digitized by Google

ipſum videas in portu ſedentem, id enim quietis indicium: dextera temonem terræ adprimentem, E
quod ſignum nauigationis eſt in portum feliciter, læua verò Delphinum amplectentem, quod maris

Numus Agrippæ.

blanditias & tranquillitatem oſtendit. Eſt & in numo M. Agrippæ L.F. COS.III. Neptuno reduci ſignum S.C. cuſum, in quo Neptunus læua tridenti altè innititur, dextera verò Delphinum exporrigit. In Q. Naſidij nummo nauis eſt cum ſtella & velo pleno, ab altera parte caput, tridente ab occipitio poſito, infra Delphinus eſt, inſcriptio, Neptuni, quòd tutam Q. Naſidij nauigationem Neptuni beneficio peractam indicat. Ex eodem Valeriano: qui & apud noſtros vulgò etiam

Tutus receptus.

Delphinum tuti receptus indicium habere ait, quippe qui quotiens futuram tempeſtatem præſentit, in portus accurrere, deque vndis exilire cernitur, quaſi velit reliquos inuitare, vt in ſtationes properè ſe recipiant, neque nauigia alto credant. Ita verò Delphinus (inquit idem) maris regem ſignificat, vt pro aqua mariq; ipſo paſſim in numis excudatur: Neptuno verò aquarum domino nullo non in ſigno eius adſculpatur. Ad huius hieroglyphici explicationem extat epigramma Græcum, cur Cupidinis ſignum vna manu Delphinum, altera flores contineat:

Οὐδὲ μάτην παλάμαις κατέχει δελφῖνα καὶ ἄνθος
Τῇ γὰρ μὲν γαῖαν, τῇ δὲ θάλασσαν ἔχει.

Non temerè quippe illum vna manu Delphinum, altera flores continere, vtpote qui ſit hinc terræ F
dominus, inde maris. Alciatus id epigramma periphraſticωs quodammodo expreſſit hoc emblemate de potentia amoris.

Nudus amor viden vt ridet, placidumq; tuetur? Nec faculas, nec quæ cornua flectat, habet.
Altera ſed manuum flores gerit, altera piſcem Scilicet vt terra iura det atque mari.

Amoris ſimulacrum.
[a] In Varijs ſ 11.

Pictores etiam amorem, formoſum adoleſcentem pingunt, (vt notauit Ioan.[a] Tzetzes) ſagittarium igniferum, alatum, qui manu altera Delphinum, altera herbam teneat: alis eum aëri dominari indicantes, herba terræ: Delphino mari. Quamobrem Phigalenſium ſimulacrum, cætera mulieri perſimile præter caput, quod cum coma erat equinum, adnexis draconum & ferarum id genus item iconibus, Delphin manu ſuſtinebatur, columba verò altera, Pierius Veneris potiùs quam Cereris (vt Cælius Rhodoginus voluit) eſſe conijcit: propterea quòd Delphinum amoris ſimulacrum eſſe, tam ex hiſtoria, quam ex tot Veneris ſignis, quibus id genus piſcis admouetur, conſtet: atque ſeſe inueniſſe, ex Delphini ſimulacro etiam amorem in ſimpliciorem ætatem ſignificari, quem puerilis ætatis amaſium non vno exploratum eſt exemplo, vt non immeritò tot in nummis (inquit) Delphinum cernere ſit ab alato Cupidine frænatum. Et Veneris ſtatuas pleraſque vidimus, quibus ad-
ſculptus eſt Cupido, qui vel Delphino inſideat, vel alio quoquo modo regat eum apprehenſum. G

ICONES.

[a] In Eliacis.

IN Olympicorum carcerum embolo, id eſt, roſtro Delphinus æreus in canone erectus viſebatur, teſte [a] Pauſania, & in medio ara, quæ aquilam ex ære alis longè extenſis ſuſtinebat: fuit autem machina huiuſmodi, vt ea commota Delphinus in terram caderet, aquila ſurſum proſiliret. Ait & in Iſthmo templum eſſe Neptuni, vbi inter alia ſimulacra puer viſitur Palæmon Delphino inſidens. Et [b] rurſus: In via quæ rectà ad Lechæum ducit, ſimulacrũ Neptuni eſſe & Leucotheæ,

[b] In Corinthiacis.

& ſuper Delphinum Palæmonis. Idem circa forum Corinthi fontem fuiſſe conſtructum ſcribit, & ſuper eo Neptunũ æreum, cuius ſub pedib. Delphinus aquã emitteret: ad cuius puto imitationem factus eſt, qui in hoc noſtro foro peregrinis ob operis elegantiam admirationi eſt. Tarentini iuxta Phalanthi Lacedæmonij ſtatuam, quam Delphis dedicarunt, Delphinum effinxere, in beneficij memoriam, quoniam nimirum Phalanthum, cùm in mari naufragium feciſſet, in terram exportaſſet.

[b] lib Vira animal.
[c] In Phocicis.

Similiter Vlyſſem aiunt teſte [b] Plutarcho in parma & annulo (& enſe, vt addit Valerianus) inſigne H
Delphinum habuiſſe in memoriam Telemachi, quem puerum mari illapſum à Delphinis ſeruatum narrant. Cor verò [c] Heſiodus in ſcuto Herculis argenteos Delphinos cælatos fuiſſe canit, alia ratio eſt. Author eſt idem Pauſanias Tarentinos conſecraſſe quaſdã de barbaris Peucetijs decimas: inter alia eſſe etiam Calynthi opera ſtatuas, tùm peditum, tùm equitum: Regem item Iapygum Opin, qui ſocijs Peucetijs venerat ſuppetias, ita eſſe effictum, ac ſi in acie cecidiſſet: Imminere ei heroem Taranta & Phalanthum Lacedæmonium & non procul à Phalantho Delphinum. Prius quàm enim

Galli cur in inſignibus Delphinum habuerint.
[d] In cõm. de rebus Britonum.

in Italiam appulit, facto in mari Criſſæo naufragio, in terram (inquit) aiunt exportatum Phalanthum à Delphino. Gallorum quoque reges Delphinum tanquam regem marinorum animalium in ſuis inſignibus habent, ita vt ſecundus ei poſt lilia locus attribuatur: quamobrem in numis diuerſis ex auro, argento, ære, picturis inſignium & vexillis eius effigiem repræſentant, quanquam falſam ferè ac monſtruoſam. In quanta autem exiſtimatione Delphini pictura in inſigni olim etiam fuerit, Bellonius ex eo colligit, quòd Athenæus (apud quem nihil tale legi puto) & Valturnus [d] ſcribunt

Cæſarem

A Cæſarem principi Delphinatus regionis Delphinum donaſſe, vt eo vteretur inſigni, quòd ad debellandos Gallos ſuppetias ei tuliſſet. Vt verò Delphin regioni nomen fecit in Gallia, (Delphinatum vocant) ſic filio regis primogenito: nam hunc etiam Galli Delphinum cognominare ſolent. In diuerſis item nummis Auguſti, Ruſſi, Tiberij, Domitiani & Vitellij repræſentantur Delphini, nec non & in Græcis quibuſdam, in quibus multò diligentiùs expreſſi ſunt. Scribit idem Bellonius ſeſe vidiſſe numos Claudij Cæſaris, in quibus exprimitur Neptunus cum tridente inſidens piſci Delphini ſimili. Sed Geſnerus rectiùs Orcæ effigiem eſſe conijcit, in memoriam illius, quam Claudium in portu Oſtiæ expugnaſſe ſuo loco diximus ex Plinio, & ſpectandam populo Romano exhibuiſſe. Sunt & alia numiſmata, in quibus Delphini figura conſpicitur, quos breuitatis cauſa prætereo, aliorumque iam inter hieroglyphica meminimus.

METAMORPHOSIS.

B AGlaoſthenes (vt inquit Higinus,) qui Naxica cõſcripſit, de Tyrrhenis à Baccho in Delphinos conuerſis, ait ipſos quoſdam fuiſſe nauicularios, qui puerum etiamnum Liberum patrem receptum, vt Naxum cum ſuis comitibus tranſuectum redderent nutricibus nymphis ſpe prædæ inducti nauem auertere voluerunt, quod Liber ſuſpicatus, comites ſuos iuſſit ſymphoniam canere, quo ſonitu inaudito Tyrrheni, cùm vſque adeò delectarentur, vt etiam in ſaltationibus eſſent occupati, cupiditate ſaltandi ſe in mare inſcij proiecerunt, & ibi Delphines ſunt facti: quorum cogitationem cùm Liber memoriæ hominum tradere vellet, vnius effigiem inter ſidera collocauit. Hæc ille, Delphinum muſicum ſignum in cælo faciens, quæ opinio inde fluxit, quia Delphini ſignum nomen ſtellis ſit inſignitus, vt Arati interpres ait; ſuut tamen qui decem in eo ſtellas recenſent. Alij autem dicunt hunc eſſe Delphina qui Ariona citharædum ex Siculo mari Tœnarum tranuexit. Oppianus verò, vt Delphinorum ingenium, ſolertiamque extolleret, ſcribit eos prius homines fuiſſe, & à Libero patre Delphinos factos. *Tyrrheni in Delphinos mutati.* *Delphinus muſicum ſignum & quare.*

Non ego Delphinis ſolertius eſſe creatum
Quicquam crediderim, liceat ſi vera referre.
Hi fuerant homines, atq; oppida celſa colebant
Inter mortales, diuino numine Bacchi
Delphini in formam verſi ſalière per æquor;
Nunc etiam humanam ſeruant ſub pectore mentem,
Ingenio celeres factis humana ſequuntur
Conſilia, &c.

C Eſt item de Neptuno in Delphinum immutato fabula hæc. Melantho Protei ſenis filia depoſitis veſtibus ſæpe dorſo Delphini inſidens per mare vagabatur: qua re cognita Neptunus ſe in Delphinum transformauit, illamque blandiendo illexit, vt dorſo ſuo inſideret, tranſuectæque in aduerſum litus ſtuprum obtulit. Meminit Ouidius. *Melanthus fabula.*

Et te (Neptunum) *flaua comas frugum mitiſſima mater*
Senſit equum, te ſenſit equum crinita colubris
Mater equi volucris, ſenſit Delphina Melantho.

HISTORICA.

DElphinos Venereos & amaſios eſſe (inquit [a] Aulus Gellius) non modò hiſtoriæ veteres, ſed recentes quoque memoriæ declarant. Nam & ſub Cæſaribus in Puteolano mari, vt Appion ſcriptum reliquit, & aliquot ſæculis antè apud Naupactum, vt Thophraſtus tradidit, amatores flagrantiſſimi Delphinorum quidam cogniti compertique ſunt. Neque ij amauerunt quod ſunt i. ſi genus: ſed pueros forma liberali, in nauiculis fortè aut in vadis litorum con- *[a] lib. 7. cap. 8.* *Delphinos amaſios eſſe.*
D ſpectos, miris & humanis modis arſernut. Verba Appionis ſubſcripſi eruditi viri ex Aegyptiacorum libro quinto, quibus & Delphini amantis & pueri non abhorrentis conſuetudines, luſus, geſtationes, aurigationes refert: eaque omnia ſeipſum, multoſque alios vidiſſe dicit: καὶ αὐτὸς δ' ὢν εἶδον περὶ Δικαιαρχίαν δελφῖνα ἐρῶντα παιδὸς, καὶ πρὸς παιδικὴν ἐπιτηκεῖσαν φωνὴν ἀτὰρ ὢν καὶ προστυχόμενος ὁ ἰχθὺς, ἀνεδέχετο τὸν παῖδα ἐπὶ τῶν νώτων, καὶ τὰς ἀκάνθας περιστέλλων, ἵνα μὴ τὸν ποθούμενον χρῶτα ἀμύξῃ, καὶ ἱππηδὸν περιβεβηκότα μέχρι διακοσίων ἀνῆγε σταδίων. Ἐξεχεῖτο δ' ἄρα ἡ Ῥώμη καὶ πᾶσα ἡ Ἰταλία θεασάθαι ἰχθὺν ἡνιοχόμενον ὑπ' ἔρωτος, id eſt: *Et nos quidem vidimus apud Puteolos Delphinum amantem mirè puerum, inclamatum à puero acciri. Quinetiam adnatans dorſo puerum admittebat, ita vt pinnæ aculeos velut vagina conderet, ne dilectum ſibi corpus laceraret, receptumq; equitis modo inſidentem per magnum æquor, per triginta ferè paſſuum millia deferret. Roma igitur tota, omniſq; Italia confluebat, vt piſcem amoris cauſa vectorem pueri ſpectaret.* Ad hæc adijcit rem non minus mirandam. *Poſtea,* inquit, *idem ille puer Delphino amatus, morbo affectus obijt ſuum diem: at ille amans, vbi ſæpè ad litus ſolitum annauit, & puer, qui in primo vado aduentum eius operiri conſueue-*

Delphinus in amati pueri ſepulchro ſepultus.

conſueuerat, vnſquam fuit, deſiderio tabuit, exanimatuſq; eſt, & in litore iacens inuentus ab ijs qui rem cognouerant, in ſui pueri ſepulchro humatus eſt. Sic fere Gellius. Plinius rem paulò aliter narrat. *Diuo Auguſto principe Delphinus Lucrinum lacum inuectus, pauperis cuiuſdam puerum ex Baiano Puteolos in ludum literarium itantem, cùm meridiano immorans appellatum eum Simonis nomine ſæpius fragmentis panis, quem ob id ferebat, allexiſſet, miro amore dilexit. Pigeret referre, ni res Mæcenatis & Flamani & Flauij Alfii, multorumque eſſet literis mandata. Quocunque diei tempore inclamatus à puero, quamuis occultus atque abditus ex imo aduolabat, paſtuſq; è manu præbebat aſcenſuro dorſum, pinna aculeos velut vagina condens, receptumque Puteolos per magnum æquor in ludum ferebat. Simili modo reuehens pluribus annis, donec morbo extincto puero ſubinde ad conſuetum locum ventitans, triſtis, & mœrenti ſimilis, ipſe quoque (quod nemo dubitaret) deſiderio expirauit. Alius intra hos annos in Africo litore* (verba ſunt eiuſdem Plinij) *Hipponis Diarrhyti ſimili modo ex hominis manu veſcens, præbenſque ſe tractandum & alludens natantibus, impoſitoſq; portans, vnguento perunctus à Flauiano Proconſule Africæ, & ſopitus (vt apparuit) odoris nouitate, fluctuatuſque ſimilis exanimi, caruit hominum conuerſatione, vt iniuria fugatus, per aliquot menſes, mox in eodem miraculo fuit. Iniuria poteſtatum in hoſpitales,* (aliàs in hoſpites, Delechampius legit in hoſpitales, hoc eſt (in quit) Hipponenſes, qui magiſtratus magno ſumptu excipiebant) *ad viſendum venientium, Hipponenſes in necem compulerunt. Ante hac ſimilia de puero in Iaſſo vrbe memorantur, cuius amore ſpectatus longo tempore, dum abeuntem in litus auidè ſequitur, in arenam inuectus expirauit. Puerum Alexander Magnus Babylone Neptuni ſacerdotio præfecit.* Hæc [b] Plini us, ſed hanc poſteriorem hiſtoriã alitet recenſet Athenæus his verbis: Delphinũ certè in Iaſo & fama eſt, & Duris ſcripſit libro nono, puerum amore proſecutum fuiſſe. De Alexandro author is loquitur ad hunc modum. Ex Iaſo puerum acciuit. Etenim in ea ciuitate Dionyſius puer è palæſtra (ludo, in quo corpus exercebant, præcipuè lucta, Dalechampius) rediens ad littus cum vrinaret, Delphinus mari accedens & obuius, tergo geſtabat, longiſſimè natans, in terramq; poſt reuehebat. In eadem vrbe Iaſo (inquit Plinius) Egeſidemus ſcribit, & alium puerum Hermiam nomine, ſimiliter maria perequitãtem, cùm repentinæ procellæ fluctibus exanimatus eſset, relatum, Delphinumq; cauſam lethi fatentem non reuerſum in maria, atque in ſicco expiraſse. Refert hanc eandem hiſtoriam [c] Plutarchus, & poſt reliqua: Sed enim (inquit) oborta iam aliquando tempeſtate, nymboq; & grandine validis incumbentibus, delapſus puer ſub vndis extinctus eſt. Delphinus re animaduerſa & cadauer quocunq; iactaretur, ſecutus in continentem impete ſe tandem vna eiecit, nec antè diuulſus eſt, quàm in ſicco expiraſset. Monumentum calamitatis Iaſenſium monetæ etiamnum inſculptum, puer Delphinum inequitans eſt. [d] Aelianus verò de Delphino Iaſenſis pueri ſiue ſuperioris ſiue huius nouiſſimi amatore longè aliter ſcribit, & fortaſſis cum Puteolani pueri Delphino implicat. Ad Iaſum vrbem (inquit) Delphini amores iam dudum decantati erga formoſum puerum non ſine mea commemoratione & literarum memoria relinquendi videntur. Itaque cùm Iaſium gymnaſium vbi pubes Iaſia exerceri ſolita eſset, mari adiaceret, vbi pueri, qui nondum ex ephebis exceſſiſsent, poſt exercitationes in curriculo ad mare venientes, antiquo more lauarentur, ex ijs natantibus ad vnum aliquem formæ pulchritudine præſtantem Delphinus quem ardentiſſimè amaret proximè profectus, primò exterruit puerum, pòſt verò conſuetudine vterque in alterius ſe amorem inſinuans, beneuolentia coniuncti fuerunt, atque inter ſe firmam amicitiam fecerunt, ac iam inuicem ludere cœperunt, modò adnantes inter ſe certabant, modò puer tanquam pullum equiſo, ſic in Delphinum ſubnatantem aſcendens & audaciùs exultans, in amaſio ſedebat: quod quidem facinus ſummam Iaſenſium & hoſpitum admirationem habebat. Enimuerò Delphinus puerum amores ac delicias vehens longiſſimè in mari procedebat, atque adeò tam longè, quàm puero inſidenti placeret, progrediebatur. Deinde ex alto reuertens, eundem illum litori reddebat, atque mutua dimiſſione vterque ab altero, hic quidem in maris altitudinem, ille verò domum ſuam diſcedebat. Iam porrò ad tempus cùm gymnaſia dimittebantur, ad excipiendum puerum Delphinus præſto erat. Puer autem cùm ex amaſij expectatione & eius colluſione voluptate afficiebatur, tùm ſupra humanam conditionem formoſus circumſpiciebatur, qui ſanè non modò hominibus, ſed belluis quoque ratione carentibus formoſiſſimus, & ſi non certè diù, videretur: ſiquidem fato quodam ſuccubuit. Nimium enim exercitatus & feſſus aliquando puer, cùm toto ventre in vectorum ſuum Delphinum temerè ſe inieciſſet, non animaduertens aculeatam ſpinam dorſi erectam eſſe, atque horrentem, acuminibus eius vmbilicum ſibi exulcerauit: exq; eo factum eſt, vt & venæ quædam abrumperentur, & permultus ſanguis efflueret, ibique puer extremum ſpiritum effunderet. Id Delphinus partim ex pondere ſentiens: non enim iam vt conſueuerat, tam leuis & expeditus inſidebat, nempè qui ſpiritibus ſeſe non ſubleuaret: partim ſanguine mare imbutum cernens, id quod res erat vt intellexit, amoribus ſuis ſuperſtes viuere noluit. Quamobrem multo robore, quemadmodum Rhodia nauis plenis velis propulſa, ſic ſimul cum defuncto in litus ſe eiecit: amboque, hic iam mortuus, ille animi defectione expirans, humi ſtrati iacuerunt. Iaſenſes ciues, vt eorum vehementem amorem cum honoris gloria compenſa-

Vnguenta fugit.

[b] Lib. 13.

[c] Vtra animal.

Iaſenſium monetæ.

[d] lib. 6. cap. 15.

Delphinus mortuo puero ſponte moritur.

E F G H

A compenſarent, ſepulchri monumentum commune amborum, & formoſi pueri & Delphini amatoris,
conſtituerunt: & ſtatuam quæ forma eximia puerum in Delphini dorſo ſedentem haberet, excitarũt;
atque etiam numiſmata ex argento atque ære fecerunt, & eorum imaginibus ſignauerunt. Hactenus
Aelianus, ex quo eadem repetijt [e] Ioan. Tzetzes. Sed & in Alexandria vrbe Ptolomæo ſecundo re- [e] Chil. 5. c. 117.
gnante Aelianus Delphinum amore ſimili flagraſſe ſe audiuiſſe ſcribit. Eademque Amphilochi &
Tarentini, quæ Iaſenſes, de pueris Delphiniſque narrant, teſte Plinio: *quæ faciunt* (inquit) *vt creda-* Arionis hiſtoria.
tur Arionem quoque citharœdicæ artis interficere nautis in mari parantibus, ad intercipiendos eius quæſtus
(vt pecuniam auferrent, quam is arte ſua quæſierat) *eblanditum, vt prius caneret cithara, congregatis*
cantu Delphinis, cùm ſe iecißet in mare, exceptum ab vno Tænarum in litus peruectum. Sed clariora erũt
hæc, ſi Herodotum de ijs dicentem audiamus. Hunc itaque Arionem ferunt, cùm per multum tem-
poris triuiſſet apud Periandrum, concupijſſe in Italiam Siciliamque nauigare: rurſus parta ingenti pe-
cunia voluiſſe Corynthum reuerti, & cùm profecturus è Tarento eſſet, quia nullis magis quam Co-
rynthijs fideret, nauigium virorum Corynthiorum conduxiſſe. Cùm altum tenerent, iſtos Arioni in-
ſidiatos, vt eo deturbato pecunia potirentur: hoc illum intelligentem oblata eis pecunia, mortem tan-
tùm fuiſſe deprecatum. Non perſuadenti nauitas iuſſiſſe, vt aut ſibi manus inferret, vt ſepulturam in
B terra naſciſceretur, aut ilicò in mare deſiliret: Arionem ad hanc neceſſitatem redactum obſecraſſe,
vt, quandoquidem ipſi ità placitum eſſet, cernerent ſe omni ſuo ornatu coopertum, ſtantemque ſu-
per foros audirent cantantem, & cùm decantaſſet, ſibi ſe manus illaturum, atque iſtos permittentes
(inuaſerat enim eos libido audiendi præſtantiſſimum inter homines modulatorem) è puppe in me-
diam nauem conceſſiſſe. Illum inducto ſibi ornatu ac ſumpta cithara ſuper foros inchoaſſe carmen
quod dicitur Orthium, eoque decantato, ſeſe vt erat ornatus, in mare iecisſe. Et hos quidem curſum
tenuiſſe in Corinthum, illum verò aiunt à Delphino exceptum in Tænarum fuiſſe tranſuectum. Et
cùm Delphino deſcendiſset, Corinthum eodem habitu perrexiſse. Et vbi peruenit, quicquid conti-
gerat enarraſse: & Periandrum (quia non crederet) tenuiſse hominem in cuſtodia, ne quò prodiret:
cæterùm curauiſse vt nautas haberet: eos accitos, vbi adfuerunt, percontatum ſi quid de Arione
memorarent: & referentibus illum ſoſpitem circa Italiam agere, fortunatumque Tarenti ſe reliquiſ-
ſe, Arionem apparuiſse eodem quo deſilijſset habitu: iſtos terrefactos nihil amplius habuiſſe quòd
conuicti inficiarentur. Hæc Corinthij & Lesbij aiunt: extatq; in Tænaro ingens Arionis ex ære
donarium ſuper Delphinum ſedens. Huc vſque [f] Herodotus. Eadem cecinit Oppianus. Plutarchus [f] Lib. Vera anim. &c.
ex Lesbio Myrtilo Enalum Aeolium, cùm Phenei filiam quam amauerat, Amphitrites oraculo mo-
C nitæ præficæ in mare mortuam abiecissent eodem loci dici ſcribit deſilijſſe & hinc à Delphinis Leſ- Enaly hiſtoria.
bum incolumem deportatum. Eandem hiſtoriam in conuiuio ſeptem ſapientum pauló aliter recitat:
vbi quoque Heſiodi à latronibus interempti cadauer, cùm in mare injiceretur, a Delphinis ſuſceptum
ad Rhium & Molycriam exportatum fuiſſe refert: & Nemeum quendam cùm fluctibus exanimis
iactaretur, à Delphinis exceptum, & mira eorundem alacritate ad Rhyum expoſitũ fuiſſe, vt iugu-
latũ oſtenderent. Nec non & Telemachum Vlyſſis filium adhuc puerulum, cùm fortè in mare quod
iuxta vorticoſum erat, per ludicra decidiſſet, excipientibus Delphinis ab imoque reuehentibus euaſiſ-
ſe. Ino Athamantis cùm mariti iracundiam fugiens in mare ſeipſam & Melicertem filium de rupe
Molunde abieciſſet, Delphinus puerum in Corynthiorum Iſthmum deportauit, quem mutato no- De Delphini gratitudine.
mine Palæmonem dicunt, author eſt Pauſanias in Atticis. Iam verò alias recitemus hiſtorias, ex
quibus non tam amor Delphini erga genus humanum, ſed & gratitudo beneficijq; accepti memo-
ria celebratur. Ad referendam gratiam Delphini hominibus (inquit [g] Aelianus) iuſtiores ſunt, cùm [g] L.8.c.3.
tamen lege Perſarum (quam laudibus tollit Xenophon) minimè teneantur. Cœranus ſic nuncu-
patus, natione Parius, à piſcatoribus Delphinos ad Byzantium captos argento redemit, & liberos
dimiſit: ex ea liberalitatis largitione hanc collegit gratiam, vt naue actuaria quinquaginta remorum
D (ſicut in ſermonem hominum venit) Mileſijs vectoribus plena, in qua & ipſe vehebatur, in freto
Parij maris funditus euerſa, & vectoribus naufragio perditis, illum ipſum Delphini in hoc periculo
ſeruarint, eiq; ad parem gratiam cum beneficio quod priores ab ipſo accepiſſent, perſoluendam ſa-
tisfecerint, quod quidem ipſum promontorium nomine Cœranium, quo ipſum expoſuerunt, vbi
& ſpeluncaq; in ſaxo viſitur, facilè oſtendit. Itaque poſtea Cœranum mortuum ſecundum mare illud
cognatione ei proximi ſepultura affecerunt: quod quidem ipſum, vt Delphini ſenſerunt, frequen-
tes tanquam ad iuſta funeri perſoluenda ad litus conuenerunt: & quoad pyra arderet, tamdiu ſicut
amicis fidi amici permanſerunt: deinde reſtincto rogo diſceſserunt. Non item certè homines, ſed po-
tiùs viuos colunt, & eos quidem diuitijs diffluentes & opibus: contrà verò ab ijs defunctis, vel aliquo
infortunio preſſis, ſe totos auertunt, vt nè gratiam pro beneficijs, quibus ab eis, dum viuerent, affecti [h] Lib. 13.
fuerunt, perſoluant. [h] Athenæus huius hiſtoriæ authorem citat [i] Phylarchum, & refert eandem quo- [i] Lib. vita animal.
que Plutarchus. [k] Idem Aelianus aliam recitat hiſtoriam ex Leonide Byzantio, in qua non minor [k] L.2.c.6.
gratitudo Delphini erga altorẽ ſuum celebratur. Leonides Byzantius (inquit) in vrbe Pleroſeleno

nun-

nuncupata, ſe cùm Aeolida nauigando prætereuheretur, Delphinum in illius vrbis portu habitãtem, ciuibus huius tanquam hoſpitibus ſuis vtentem, vidiſſe confirmat. Idemque affert hunc Delphinum de manu aniculę cuiuſpiam, eiuſque mariti educari ſolitum fuiſſe, plenoſque inuitamentis cibos illi ab eiſdem ſuppeditatos, neque tamen puer cùm eis eſſet infans pariter alendus, illum alere deſtitiſſe, ſed ambos educaſſe, ex quo conuictu Delphinus puerque mutuum inter ſe amorem conciliarunt. Delphinus vrbem quam dixi, veluti patriam ſuam flagranti ſtudio amplexabatur, portumque tanquam domum ſuam amanter incolebat: & ſuis nutritijs gratiam educationis ſic perſoluebat, vt cùm ætate grandis factus eſſet, deque manu educantium cibum capere non haberet neceſſe, iam longiùs progrediens, ex prædis quas capiebat partim ſibi ad prandium haberet, partim ſuis educatoribus adferret: quod illi cùm ſcirent, hoc ceu vectigal libentiſſimè expectabant: nomen quoque ſimiliter Delphino vt puero impoſuerant. Puer ex illa viuendi cum Delphino conſuetudine hanc collegerat fiduciam, vt ex crepidine lociſque è mari eminentibus illum auderet appellare, facileque ad ſe leni appellatione euocaret. Ac ſiue ille cum alicuius nauis remigatione contenderet, ſiue cum alijs gregatim errantibus luderet, & varijs in aſſultibus geſtiret, ſiue multa fame preſſus venaretur, ad puerum tamen tanta celeritate redibat, vt vehementi impetu more nauis pleniſſimis velis impulſæ ferretur, atque ad ſuos amores appropinquans luderet & adſiliret, nunc circum illum adnans, nunc illum ipſum velut prouocans, ad certamen ſecum amaſium ſuum alliciebat. Et, quod magis mireris, vt honore ei cederet, ſeque vinci in gratiam ipſius ſimularet, ſubmittere ſe illi natando aliquando viſus eſt. Hæc ſuo tempore celebrata, inquit Leonides, tum peregrinis admirationi inter cætera vrbis ſpectacula, tum puero ſimul cum parentibus lucro fuiſſe.

PROVERBIA.

Delphinum natare doces

Delphini in terra vis.

Δελφῖνα νήχεσθαι διδάσκεις, id eſt, *Delphinum natare doces*, in eos (inquit adagiorum author) qui monere quempiam conantur in ea re, in qua cum ſit ipſe exercitatiſſimus, nihil eget doctore. Δελφῖνος ἐν χέρσῳ βία. *Delphini in terra vis*. Memoratur adagium a Plutarcho, de ijs (inquit Rondeletius) qui id in quo minus valeant, toto conatu petunt, quòd Delphinus tam ſtupendæ agilitatis animal terræ contactum non patiatur. Cæterùm videtur Geſnero hoc prouerbium rectiùs conuenire in eum, qui alicubi quidem excellat, in diuerſo autem genere nihil poſſit: ſicut Delphinus in mari velociſſimus, nihil poteſt in terra: quod quidem verè dici arbitror: (inquit) non tamen inde conficitur eum in terra ſtatim expirare. Pleniùs quidem prouerbium ſic efferri poſſe videtur, Δελφῖνος ἐν χέρσῳ βία οὐδεμία. Ergo qui rem, in qua nihil poteſt, aggreditur, vires ſuas ignorat, & Delphinus in terra dici poterit. Author prouerbiorum huius prouerbij non meminit. Simile ferè eſt illud Horatij. *Delphinum ſyluis appingit, fluctibus aprum, Qui variare cupit rem prodigaliter vnam.* Siquidem indocti poetæ ſtultitiam taxat, (inquit adagiorum author) qui multa non ſuo loco neque tempeſtiuiter deſcribit, perinde quaſi pictor Delphinum piſcem, iuxta Callimachi dictum, in nemoribus pingeret, rurſus aprum in vndis. Theocritus hoc adagium ſic expreſſit:

Οὔθ' ἅλιοι δελφῖνες ἐπὶ χθονὸς, οὔτε τοὶ ταῦροι Ἐν πόντῳ στείχουσι, id eſt

Neq; marini Delphini in terra, neq; tauri In mari eunt.

[a] L. 14. c. 25

Delphino & boui nihil eſſe commune Aelianus [a] & Suidas conſimili ferè prouerbio dixerunt.

Δελφῖνα πρὸς τὸ οὐραῖον δεῖς, *Delphinum cauda ligas vel alligas*. Suidas dici ait ἐπὶ τῶν ἀδυνάτων, in eos nimirum, vt author Adagiorum ait, qui quippiam incaſsùm conantur: vel qui ea via quempiam aggrediuntur, qua nequaquam poſſit ſuperari.

Ἐπὶ τῶν ἀδυνάτων etiam à Marone in diris dictum eſt:

Antè Lupos rapient hædi, Vituli antè Leones, Delphini fugient piſces, Aquilæ antè Columbas.

Λεκάνη δελφῖνα οὐ χωρεῖ. Delphina peluis non capit. Vtimur (inquit Cælius Rhodog.) innuentes re pretioſa quem videri indignum, ſicuti apud Seleuciam ſuperbè pronunciauit rhetor Amphicrates, cùm amplius rogaretur, artis ſuæ documenta inibi promeret.

A

DE PHOCÆNA SIVE TVRSIONE. Cap. VIII.

SYNONYMA. ETYMVM.

PHocænam (φώκαιναν) Delphini ſpeciem eſse ſuprà ex Ariſtotele diximus: apud quem *a L. 6. Hiſt. cap. 12.*
Theodorus Gaza Turſionem (alij Torſionem, alij Tyrſionem ſcribunt,) reddidit; *Turſio.*
motus, vt Hermolaus & Rondeletius arbitrantur, [b] Plinij verbis, quibus Turſiones *b L. 9. c. 9.*
Delphinorum ſimilitudinem habere ſcripſit, ex eodem, vt videtur, Ariſtotele, cui nimirum Phocæna paruo Delphino ſimilis eſt. Cæterùm cùm & alia ſint aquatilia Delphinis ſimilia, vt Plataniſta authore eodem [c] Plinio, in Gange Indiæ roſtro & cauda Delphini, *Plataniſta. c L. 9. c. 15.*
B magnitudine verò quinque cubitorum, ideoque ea ſimilitudinis nota non ſufficere videatur, Rondeletius Theodori verſionem non probat, ſeparatiſque capitibus de Phocæna & Turſione tanquam de diuerſis piſcibus agit. Iouio contrà ac Bellonio Phocæna & Turſio vnius eiuſdemque piſcis nomina ſunt. Hos ſequitur Geſnerus; & reuera Phocænam Turſioni eandem eſſe vero eſt ſimillimum, *Turſionem Phocænæ eu dem eſſe.*
cùm vtrumque animal aſſimiletur Delphino, Phocæna ab Ariſtotele, Turſio à Plinio. Ipſe etiam Rondeletius quem pro Phocæna nobis oſtendat, nullum habet: conuenitque in eo cum nobis, quòd pro Turſione & deſcribit & depingit eum, quem Belgæ vulgò Bruynuiſch, quaſi atrum piſcem, Galli *Piſcis ater.*
nomine à Germanis accepto Marſuinum hoc eſt maris ſuem appellant, quanquam eodem nomine *Sus maris.*
Delphinum quoque intelligant. In eadem ſententia eſt doctiſſimus Scaliger pater: *E' Medulis & Baonenſi pratura* (inquit) *venum huc aliquando afferuntur Delphini: Marſupas minores vocant: alios Marſuinos, quaſi marinos ſues. Duo genera: alteri roſtrum porrectius: alterum minus, ſimum: quos Turſiones Plinij, Phocænas Ariſtotelis arbitramur.* Hæc ille. Cæterùm aliud eſt Thurſio (θυρσίων) apud Athenæum, nimirum tomus Thurianus, de quò ſuprà in Gladio diximus. Rurſus eorum ſententiam, qui nominis ſimilitudine Turſionem Sturionem interpretantur, in Sturione refutauimus. *Thurſio.*

C

FORMA. DESCRIPTIO.

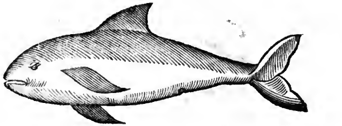
D*Elphinorum ſimilitudinem habent* (inquit Plinius) *qui vocantur Turſiones. Diſtant & triſtitia quidem aſpectus: abeſt enim illa laſciuia, maximè tamen roſtris, Canicularum maleficentia* (aliàs maleficentia) *aſſimilati.* Quæ verba Iouius & Rondel. ita accipiunt, ac ſi roſtrum Tur- *Roſtrum.*
ſionis Caniculæ roſtro ſimile eſſe dixiſſet: ſed falſus eſt vterq; malè diſtinctis Plinij verbis: nam ſi roſtrum Turſionis ſimile eſt Caniculæ, Gallorum Marſuinus neutiquam Turſio fuerit, quod tamen profitetur Rondeletius. Vbi quoque notandum Caniculæ nomine à Plinio intelligi Canem Car- *Canicula Plinij.*
chariam, cuius quidem roſtrum longè meliùs aſſimilari poſſit roſtro Marſuini, quam Canis Galei, aliorumque Galeorum, qui id in promptu minimè habent: attamen Plinius ſimilitudinem roſtrorum non facit in Turſione cum Canicula, ſed Turſiones roſtris dicit differre à Delphinis, quibus nimirum id procerum eſt, cùm ſit Turſionibus breue, ſimumque: Caniculæ verò dicit aſſimilari maleficētia, quare ſi poſt roſtris deſtinguatur, ſicuti nos diſtinximus, ſenſus erit clariſſimus. Quæ Delphino & Phocænæ ſiue Turſioni eadem ſint, item quæ diuerſa, ſuprà in Delphino ex Bellonio potiſſimùm oſtendi-
D mus [d]. Idem in libro Gallico de piſcibus ſobolem Phocænæ deſcribit: ipſamque etiam adultam Pho- *d L. 2. c. 11.*
cænam. Phocæna (inquit) circa Oceanum Gallicum frequentiùs capitur, quàm Delphinus: communi tamen eum eo nomine Marſouin dicitur: quamuis id nomen Phocænæ magis conueniat, (vt pote pinguiori. Delphino quidem roſtrum longius eſſe & porcino ſimile Rondeletius author eſt.) Naſum (roſtrum) tam ſimum habet, vt cum capite fermè rotundetur. Pinna dorſi quæ vnica eſt, *Pinna.*
binæ ad latera, & cauda colore nigricant, ſicut & in Delphino: in ſumma, ſuperficies eius tota cum *Color.*
Delphino conuenit. Quæcunque etiam de Delphini vtroque ſexu ſcripta ſunt; Phocænæ ſimiliter conueniunt: & niſi Phocæna roſtrum breuius haberet, Delphino ferè vndiquaque ſimilis foret. In libro denique latinè impreſſo, eſt igitur (inquit) Phocæna Delphini magnitudine, breuiori tamen, ſed *Color.*
craſſiori corpore, cuius tergoris color ex cæruleo in obſcurum liuet: ſub vētre autem albicat, pinnaſq; Delphini in morem gerit: caudam creſcentis Lunæ figura: caput obtuſum, non ita longum, neq; porcinum roſtrum referens: cuius meatus auditorios admodum obſcuros, vt aliquādo reperias, ab oculi maiore cantho ſex digitorum interuallo caudam verſus accuratè diſquirere, illucq; gracilem culmum

inſerere

Digitized by Google

a in varijs. inſerere oportebit. Hæc itaque omnia Bellonius. [c] Cardanus Diepæ in Neuſtria multos ſe Turſiones obſeruaſſe tradit: & vnum captum in ſancto Valerino, qui mille libras ſuperabat. Fuiſſe autem adeò pinguem, vt teres videretur: capite & oculis quaſi ſuillis: in medio fuiſſe fiſtulam per quam aquam effunderet: fuiſſe autem digiti magnitudine. Dentes habuiſſe obtuſos,& humanis molaribus ſimiles: minxiſſe,ore diducto reſpiraſſe & ſuſpiraſſe. Lachrymatum etiam fuiſſe, profluentibus ex oculis guttulis: diuque ſuperuixiſſe, quamuis ſanguis è vulnere non ſecus ac vinum è ſiphunculo flueret. Pinnas habuiſſe ſolidas ac nigras. E

Phocæna.

F

LOCVS. NATVRA. MORES.

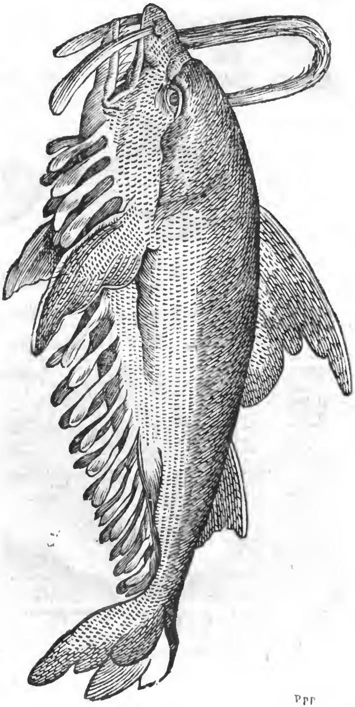
a Lib. 8. Hiſt cap. 13.
b Lib. 6. Hiſt. cap. 12.
Plinij locus examinatur

TVrſio ſiue Phocæna nullius non maris incola eſt. Apud [a] Ariſtotelem, vbi in vulgaribus exemplaribus legitur: ἔξω γὰρ φαλάινης καὶ δελφῖνος οὐδὲν ἐστὶν ἐν τῷ Πόντῳ, καὶ ὁ δελφὶς μίκρος, Rondeletius pro φαλάινης legit φωκάινης, ex eodem Ariſtotele, qui anteà Phocænam ſcripſerat naſci in Ponto. Iam verò priori in loco non φωκάινης, ſed φώκης legendum eſſe putat, Plinij authoritate motus, qui (vt putat) Ariſtotelis locum ita tranſtulit: *In Pontum nulla intrat beſtia malefica præter Vitulos & paruos Delphinos.* Veriſimile (inquit) non eſt Plinium φωκάινας Vitulos appellaſſe,cùm φώκας, Vitulos marinos eſſe noſset: neque Delphinos paruos pro Phocænis accepiſſe, quamuis dixerit Ariſtoteles *Phocænam Delphini ſpeciem eſſe, ſed minorem*: nam in Ponto paruos duntaxat Delphinos eſſe, vbi verò aliquantum proceſseris magnos haberi affirmat Ariſtoteles: ad quod reſpiciens Plinius,in Ponto nullam beſtiam eſse dixit, præter Vitulos & paruos Delphinos. Cùm verò hodie in Ponto etiam Vitulos marinos eſſe certiſſimum ſit, vel lectionem Ariſtotelis immutandam eſſe quis exiſtimauerit, vel in ea re Plinium ab Ariſtotele diſsentiſſe. Hactenus Rōdeleuius. Maſsarius in Plinio omnino legendum arbitratur, præter Vitulos (id eſt Phocas,) non Phocænas, nam ſi legeretur Phocænas, (inquit) fuiſset vtique mentitus, cùm Phocæna non intret Pontum, ſed naſcatur in Ponto, ex Ariſt. 6. de hiſtoria, vbi ait: *Idem & Phocænæ partus, qui Delphino ſimilis eſt, naſcens in Ponto.* At Plinius non ineſt, ſed nulla intrat beſtia malefica in Pontum, dixit. Ariſtoteles verò qui non intrare, ſed nihil in Ponto maleficum eſse dixit, quando Phocæna etiam legi deberet, ſecundum veritatem & ipſe locutus fuiſset. Item per pauos Delphinos, veros Delphinos paruos Plinius intellexit, non Phocænas, vt Hermolaus ambigere videtur. Nam ſequitur ibidem in Ariſtotele, vnde hæc G
Plinius mutuatur: *nec Delphinus hic magnus eſt, quanquam extra vbi aliquantum proceſſeris, magni habeantur.* Hucuſque Maſsarius. Cæterùm ſi Plinium concedamus hæc ex Ariſtotelis præcitato loco accepiſse, eum Ariſtotelis ſenſum inuertiſse dicendum fuerit, aliud enim eſt in Ponto eſse & naſci, aliud aliunde intrare: nec propterea quòd ille Vitulos reddidit, Phocas apud Ariſtotelem legendum eſse, dixerim, cùm fieri potuerit, quòd Plinius nominis vicinitate deceptus, Phocænas Vitulos verterit, cùm Phocænæ nomen factum eſse videatur à Phoca, vt conijcit Geſnerus, cùm ſimiliter, vt hæc præpinguis ſit, lardoque abundet. Parit teſte Ariſtot. magna ex parte binos, vel ſingulos. H

VSVS IN CIBIS.

PHocæna cum Delphino ſit pinguior, etiam carnem habet deteriorem, concoctionique contumaciorem. Bellonius tradit in Gallico libro de piſcibus Lutetiam in forum afferri, præſertim diebus Veneris.

DE

Digitized by Google

E

DE SCOLOPENDRA CETACEA. Cap. IX.

SCOLOPENDRA, à qua ſcolopendria herba dicta eſt, ex genere eſt inſecto-
rum, eſtq; vel terreſtris, vel aquatica. De vtraque in opere de inſectis diximus. Ae-
ᶜ Lib. 13. cap. 23. Scolopẽdræ ceti hiſtoria lianus ᶜ alterius Scolopendræ meminit, & ex cetis eſſe hiſce verbis oſtendit. *Scolopen-
dræ vim & naturam, quanto equidem maximo potui ſtudio, cùm multùm ac diu perſcru-
tatus eſſem, quoddam etiam maximum cete marinum eam eſſe audiui, quod de mari
tempeſtatibus in litus expulſam nemo foret tam audax, qui aſpicere horreret. Ii verò qui
res maritimas percallent, eas inquiunt toto capite ſpectari è mari eminentes: & narium pilos magna ex-
celſitate apparere, & eius caudam ſimiliter atque locuſtæ latam perſpici: reliquum etiam corpus aliquan-
do in ſuperficie aquoris ſpectari, idq; conferri poſſe cum tetremi iuſtæ magnitudinis, atque permultis pedi-
bus vtrinque ordine ſitis, tanquam ex ſcalmis appenſis, natare. Addunt harum rerum periti ac fide
digni, ipſos etiam fluctus ea natante leuiter ſubſanare.* Hæc ille. Pro hac cetacea Scolopendra mihi F
aliquando ceti iſtius miſſa, eſt figura ex Hiſpania. Totus ferè colore ad cæruleum vergit: ad latera
tamen & in ventre nonnihil ruffecit. Eundem fortè Rondeletius, ab ijs qui in India vidiſſe ſe affir-
mant, etiam exſpreſſit, ſed ſi idem eſt cum noſtro, vt puto, infeliciter depinxit, caput potiſſimum &
caudam, qua cum Galeis conuenire videtur.

DE PHOCA, SIVE VITVLO MARINO. Cap. X.

SYNONYMA. ETYMVM. ORDINIS RATIO.

G

TAMETSI vel ipſo Ariſtotele teſte, iſtiuſmodi inſolentis figuræ animal, amphibium
Phocam aquatilem magis quã terreſtrem eſſe. ſit, hoc eſt, in aquis æquè ac terra degens, nihilominus inter aquatilia rectiùs quàm
inter terreſtria de eo dicetur, cùm quòd diutius in aqua immoretur, cibumq; potiſſi-
mùm ex humore petat, tùm quòd diù ab aqua ſeiunctus viuere nequeat. Græci φώκας
Phoca vnde dicta. dicunt, nomine, vt apparet, ex βώκη deductu, ob boatum ſiue mugitum quem edit:
vnde Seruius apud Virgilium Phocas marinos Boues interpretatus eſt: Plinius &
Theodorus Gaza in Ariſtotele Vitulos marinos, Plinius quandoque Vitulos ſimpliciter, nimirum
quando de marinis ſermonem eſſe ex argumento vel adiunctis cõſtat. Cæterùm non tam mugitu ſo-
lùm ſed ex maxilla ſuperiore, & naribus terreſtrem vitulum refert, vt Rondeletius obſeruauit. Feſto
Bocas. Bocas vocatur, vt Geſnerus conijcit: *Bocas* (inquit) *genus piſcis à boando, id eſt, vocem emittendo.* Her-
molaus verò ſuſpicatur eſſe piſcem, qui Græcis Box vocatur, Theodoro ad Græcam nomenclatu-
ram reſpicienti Voca: ſed cùm hunc nemo veterum vocalem faciat, Geſneri coniectura probabilior
Box. Voca. Bos marinus. mihi videtur. Genuenſes & Maſſilienſes hodieq; Bouem marinum dicunt. Veteres Bouem inter pla-
nos cartilagineos recenſent, vt ſuo loco oſtendimus, quamobrem præſtiterit marinos Vitulos, potius H
quàm Boues appellare. Albertus modò Canem, modò Lupum marinum vocat: in illo Belgas qui-
bus Zeehundt, vel Germanos quibus Meerhundt, id eſt, Canis marinus nominatur, in hoc Hiſpanos
ſecutus, qui Lobo marino dicunt. Vtrumq; nomen à ſimilitudine cum eius nominis terreſtribus qua-
drupedibus factum eſt: Dentibus enim, & ſuperiore maxilla eos non malè refert, adhæc rapax eſt &
vorax, ſed cùm ſint & alij piſces ſic vocati, homonimiæ cauſa, hæc quoque nomina vitabimus. Ron-
deletius Italis Vecchio marino dici ſcribit, quaſi Vetulum ſiue ſenem marinum. Nos Vitulum ma-
Enalium Cetus. rinum (Vedello marino) dicimus. Angli à Sele vel Scale, vel à Seacaulfe. Εἰνάλιον κῆτος teſte Va-
rino Phoca eſt: & Oppianus quoque θῆρα εἰνάλιον dixit, id eſt, feram marinam, item κήτεον μόθον,
pugnam hominum contra Phocas.

GENVS

A

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA. DESCRIPTIO.

Forma: Vitulus marinus corporis figura cùm ab omni piſcium,tùm cetorum genere plurimùm diſſidet:adeo vt quadrupedem non veritus ſit appellare Ariſtoteles,inquiens: *Vitulus marinus ſolus quadrupedum victum ex mari petit.* Cur verò quadrupedem vocet,[a] alicubi quodammodo rationem reddens ait: *Vitulus marinus tanquam læſa imperfectaq́; quadrupes eſt: quippe qui continuò à ſcapulis pedes habeat,manibus ſimiles,modo vrſæ: in quinos enim ſinduntur digitos,qui ſinguli ternis articulis flectantur,& vnguibus muniantur non magnis. Pedes quoque poſteriores quinis diſcretos digitis habet, & curuatura & vnguibus cum primis conuenientes, verùm forma proximos piſcium caudis.* Quæ Ariſtotelis verba Bellonium (puto) impulerunt,vt Vitulum marinū, quatuor cruribus pedibuſque depingeret,caſtoris modo in quinq; digitos diuiſis. Sed aliter ſeſe rem habere autopſia ipſa do-

[a] Lib. 2. Hiſt.cap.1.

M le quatuor pedibus digitatis pingi.

B cet,aliudq; philoſophi poſteriora verba inſinuāt. Cùm enim poſteriores pedes caudis piſcium ſimiles eſſe dicit,exactè in quinos digitos diuidi, manifeſtò negat,cùm nulla piſciū cauda in digitos findatur: immò verò aliàs tradit,*Vitulos marinos ambigere quidē cum aquatilibus & terreſtribus,& ſi vt aquatiles inſpectentur,pedes habere,ſin vt pedeſtres,pinnas,quippe qui poſteriores* (inquit) *pedes piſceos admodum habeant.* Habent itaq; (vt vtar verbis Rōdeletij oculati teſtis) veluti brachia ſine cubito,ſine vlna,breuiſſima: Quod ſequitur,carpo noſtro reſpondens ex multis oſſibus conſtat:metacarpiū verò ex quinq; oſſibus,quæ pelle tantùm cōteguntur:inde tanquam manus indiuiſa,præterquam in extremo, in quo quatuor linearum diſtinctiones tantùm ſpectantur,vnguès autem quinq; diſtincti. Cum ergò pedes Vitulorum iſtorum pinnarum vice ſungantur, Homerus perquam appoſitè φώκας νέποδας cognominauit,quaſi pedibus natantes, à verbo νέω, quod eſt,nato, quanquam Euſtathius népodes interpretetur,non quòd nullos,ſed quòd breuiſſimos pedes habeant, ſicut & apodes dicuntur in auium genere. Teguntur corio & pilis,ex Plinio. Corium id perquam durum eſt, & ſolidiſſimum,quamobrem maximè expeti ſolet. Pili ſunt nigricantes & cinerei,in quibuſdam maculæ paruæ, in ventre albicantes. Plinius cartilagines, non oſſa habere author eſt, ſed Ariſtoteles carne ſcribit abundare,mollem eſſe, oſſibuſque conſtare cartilaginoſis. Dentes teſte eodem ſunt ſerrati atque acuti, lupinis ſimiles,

Pedes quales.

Phocæ nepodes cur dicta.

Corium.

Pili.

Oſſa.

Dentes.

C vt Rondeletius addit,qui & inferiorem maxillam Lupinę ſimillimam eſſe ait, ſuperiorem verò quàm in Lupo latiorem: hacq; & naribus vitulis terreſtribus affinem eſſe, oris ſciſſuram mediocrem habere,pilos duros,aliàs albos, aliàs nigros,longiuſculos in ſuperciliorum loco,& in ſuperiore labro: oculos ſplendere,& ſubinde in mille colores (teſte Plinio) veluti hyænæ oculos tranſire. Lingua vt Ariſtoteles docet,ſciſſa eſt, id eſt, biſulca, Plinius duplicem vertit: Rondeletius addit, item latam eſſe. Auribus (vt & alij ceti) caret: ſed earum loco meatus habet anguſtiſſimos,& admodum exiguos,in viuentibus euidētiores,in mortuis inuentu difficillimos. Cur autem auribus careat,diuerſas rationes reddidit Ariſtoteles: aliàs enim dicebat, non aures, ſed cauernas tantùm habere ad audiendum, quòd manca ſit & læſa quadrupes: aliàs quòd vitam traducat in humore: partem autem aurium meatibus additam eſſe,vt motus à longè delatus,aeris ſeruaretur: itaque nihilo vtiles auriculas fore, immò verò noxias,quod intra ſe copiam reciperent humoris. Caput breue eſt & paruum pro corporis magnitudine: collum longius, quod pro arbitrio extendit & contrahit. Lato eſt pectore. Omoplatas enim habet quaternis muſculis connexas ſuperiore vel poſteriore in parte quàm canes terreſtriaq; alia animantia,quæ in lateribus eas habent: ob id anguſto ſunt pectore, Vituli verò latiore ad melius natandum. Negat Ariſtoteles Vitulis marinis fel in hepate haberi: Bellonius ait omnino

Lingua.

Aures.

Caput.

Collum.

Pectus.

D carere. Plinius verò fel ei tribuit,ſed qua corporis parte ſitum ſit non exprimit: ex verbis tamen eius colligi poteſt,id in pectore eſſe: ſic enim ſcribit. *Fel ſerpentibus portione maximè copioſum, & piſcibus. Fit autem pleriſq; toto inteſtino, ſicut accipitri,miluo: præterea in pectore eſt & cetis omnibus. Vitulis quidem marinis ad multa quoque nobile.* Pulmonis poſtea fiet mentio. Renes habent vitulis terreſtribus, vel Delphinis vel Lutris ſimiles. Sunt autem teſte Ariſtot.omnium firmiſſimi & ſolidiſſimi,cùm reliquorum (inquit) omnium renes magis minuſúe caui ſint. Genitale maribus oblongum, fæminis ad terreſtria accedens. Ariſtoteles fæminarum pudendum ſimile Raiæ eſse ait,omnia verò id genus muliebris ſexus ſimilitudinem referre. Rondeletius duas Vitulorum marinorum ſpecies corporis figura differentes depinxit, vnam ex mare mediteraneo,eandem (ni fallor) cum noſtra,alteram corpore craſſiore, & magis in ſe collecto, ex Oceano, quare diſtinctionis cauſa Phocam ſiue Vitulum maris Oceani nuncupauit.

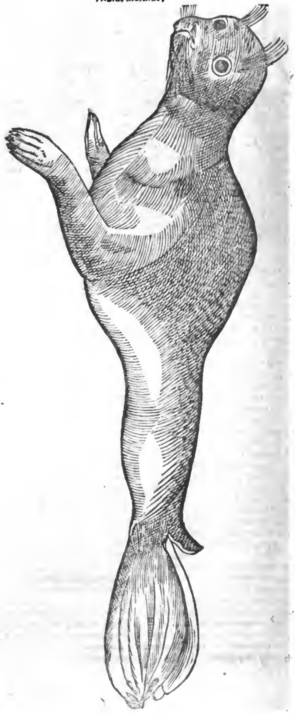
[b] Lib. 2. Hiſt.cap 21

Fel an habeat, & vbi

Renes.

Pudenda.

Digitized by Google

Digitized by Google

A

LOCVS. NATVRA. MORES.

V*Itulus marinus* (inquit Plinius) *viuit in mari ac terra*: noſque diximus amphibium animal eſſe, rationemq; dedimus, cur aquatilibus potius quàm terreſtribus accenſeri debeat. *Aqua* (inquit Ariſtoteles) *nec penitus carere poteſt, nec in ipſa agere ſecus, niſi per interualla quadam reſpiret: parit enim & educat in ſicco.* Alicubi etiam ait prolem circa duodecimum diem a partu deducere in mare: cùm alioqui Calphurnius haud ignobilis poeta ceu de rebus impoſſibilibus canat: *In aqua & terra viuere*

Namq; prius ſiccis Phoca naſcantur in aruis *Veſtitusq; freto viuet leo: dulcia mella*
Sudabunt saxi.

Maxima ex parte per litora diuagari aiunt, vicinoſq; litoribus agros terreſtrium more depopulari: quinetiam vineta ac pomaria, locaq; alia arboribus conſita, ſuis fructibus ſpoliare, & ſi quando colliculum aſcenderit, indeq; ſecedere cogitur, iam tum quidem pedibus ac capite in ventrem contractis, ac toto corpore in globum coſtricto, maximo in mari impetu deuolui, quoniam difficilis illi pedum *Pedum in terra vſus minus idoneus.*
B vſus eſt in terra, id quod Plinius quoq; inſinuat, inquiens: *Pinnis quibus in mari vtuntur, humi quoque vice pedum ſerpunt.* Nec aliam ob cauſam, quam ob inceſſus difficultatem à litore nunquã longiùs recedunt, vel ad id relictũ breui reuertuntur: victumq; ex mari petunt, idq; quadrupedum ſoli, vt Ariſtoteles teſtatur. Carniuori ſunt, atq; admodũ voraces. Diodorus Siculus author eſt Vitulos marinos apud Troglodytas extra ſinum Arabicum piſcium capturæ velut homines intentos eſſe: & Albertus refert animalia eſſe mordacia, & in magnos piſces graſſari, gregatimq; venari & multos in vnũ locum cogere: vt vel hinc maleficos dicere Plinius potuerit: *In Pontum* (ait) *nulla intrat beſtia malefica præter Vitulos & paruulos Delphinos*, quanquam apud Ariſtotelem, ex quo id tranſlatum videtur, pro Phocis id eſt, Vitulis marinis, Phocęna legatur. Sed & [a] Aelianus ſimiliter, vt Plinius φώκας legit. *Euxinus Pontus* (inquit) *plurimis piſcibus abundat, quòd non ſolitus ſit beluas procreare. Sicubi autem Phocam & Delphinos profert, minimè q quidẽ grandes euadunt.* Adhæc teſtatur Rondeletius ſe aliquoties vidiſſe Vitulos marinos, qui cùm in viuaria immiſſi eſſent, maxima pernicie in cæteros piſces, vt Lucios, Tineas, Cyprinos debaccharentur. Non ſine magno etiam damno in piſcatoria retia incidunt, nam non aliter quàm Delphini & Gladij vi omnia rumpũt & dilacerant, piſcibuſq; vnà captis aufugiendi anſam præbent, vt Oppianus teſtatur. Difficulter interficiuntur, niſi capite eliſo: ratio eſt, quòd corpus totum *Cibus.* *Voracitas.* [a] *lib. 9 cap. 59.* *Cur difficulter, & quomodo occidantur.*
C carnoſum eſt.

Non hami penetrant Phocas, ſæuiq; tridentes, *Nam dura claudunt pellis ſub tegmine membra,*
Sic piſces inter nodoſa in retia Phocas *Prædones claudunt, celeres ad littora verrunt*
Diſtinctos maculis laqueos, non retia denſa *Hos arcere queunt, diſcerpunt vnguibus atris*
Retia, & auxilium pereuntis piſcibus adſunt. *Piſcantes multo turbati corda dolore*
In terram Phocas compellunt impete vaſto. *Hic haſtam & fortem clauã, validumq; tridẽtem*
In caput incutiunt, & circum tempora pulſant: *Nam ſubita pereunt capitis per vulnera morte.*

Nullum animal grauiore ſomno premi Plinius author eſt. Idẽ & diutius protrahitur, vnde Martialis: *Somnus.*

Dormitis nimium glires, Vitulíq; marini.

Et [b] Iuuenalis: [b] *Saty. 3.*

Eripiunt ſomnum Druſo, Vitulisque marinis.

Inter dormiendum tam altè ſtertunt, vt mugitum edere videantur, quod Ariſtoteles & Plinius quoque meminerunt. Rondeletius huius rei cauſam eſſe tradit, pituitoſum humorem, qui in aſpera arteria ſit, inſpirando & expirando agitatum. Tales ſomnos inquit. dormiendo edunt, qui craſſo ſunt collo & breui, deſtillationibus obnoxij: item ij, quibus excidit columella. Dormiunt Vituli extra *Stertor vnde.* *Cur extra aquam dormiant.*
D aquam ad ſolem, in arena litoris vel ſuper ſaxa, vt liberiùs reſpirent, maximè noctu, ſed etiam interdiu nonnunquam, vt meminit idem [c] Oppianus. [c] *Lib. 1.*

Extra vndas Phocæ conſumunt tempora noctis: *Sæpè die feſſos artus in litore ponunt,*
In terra dulci ſoluentes membra ſopore.

Plinius quoq; ſpirare & dormire in terra dixit: & aliàs maritimas quoq; cauernas ſubire. Hoc & Homero non ignotum fuiſſe Aelianus tradit, qui in Odyſſea Menelaum inducit hoc eorum cubile Telemacho & Piſiſtrato narrantem. Cæterùm cùm pulmo eorum (vt pote exiguus, ſpumoſus, nec ſanguineus) cauſa ſit teſte Plinio, quare ſub aqua ranarum more diu viuentur, cur non etiam dormire queant, dubitari poteſt, cùm ranæ longiſſimo anni tempore latere ſub aqua poſſint. Naturam moreſque ferinos nonnunquam exuunt, & vt Plinius loquitur, miteſcunt, & quod mireris, accipiunt diſciplinam, voceq; pariter & viſu populum (in ſpectaculis exhibiti) ſalutant, incondito fremitu nomine vocati reſpondẽt. Vidi ego in hac vrbe Vitulũ marinum, ſic à circumforaneo, à quo per totam pertrahebatur Europã, inſtitutũ, vt ad nomen cuiuſuis principis Chriſtiani ceu gaudio affectus, neſcio quid *Pulmo qualis.* *Miteſcere & dociles fieri.*

Digitized by Google

voce obſtreperet, & contrà nominato vel Turca vel hæretico aliquo, planè obmuteſceret: quomodo E
Amatores hominis eſſe terreſtres canes etiam ſolēt inſtitui. Sunt item haud aliter ac Delphini φιλάνθρωποι, hominesq; agnoſcūt, cuius rei exemplum ex Eudemo narrat Aelianus his verbis: *Vitulum marinum Eudemus ait, in hominem ſpōgias venari ſolitum, amore flagraſſe, eoq; vbi petra antrum ſuſtinens extra mare progreſſum cum ſpongiatore verſatum eſſe.* Et Rondeletius teſtatur, eum cuius iconem expreſſit, circa Leſinum inſulam captum, & in inſulæ illius xenobio multos dies educatum, nullo metu cum hominibus verſatum fuiſſe, adeo vt gradus etiam aſcenderet. Iam verò quamuis hos piſces ſitus eiuſdem pugnare inuicem dicant teſte Ariſtotele, marem ſcilicet cum mare, fæminam cum fæmina, catulos cum catulis, donec alter ab altero vel occidatur, vel eijciatur, parentum tamen in prolem mirus amor eſt, hominiq; *Amor erga prolem.* planè imitandus. Primùm in arido fœtus ſuos pariunt, inquit Aelianus, deinde in lucem editos paulatim tum in humidiora loca ſubducunt, atque ad deguſtandum mare eos introducunt: tum in aridum natalem locum reducunt: inde rurſum in mare deducunt, & quàm mox educunt: cumque id ſæpenumerò fecerunt, aptiſſimos tandem ad natandum efficiunt, partim doctrina inſtitutos, partim natura ad mores & ſedes maternas amandas impulſos. Plutarchus verò id ita crebrò facere tradit, donec addita fiducia fluctibus credere, gaudereque videant. Non ante duodecimum diem deducere eos in mare ex Ariſtotele diximus. Idem & Plinius teſtatur, & ex eo ſubinde aſſuefacere: idem & F Oppianus mox poſt Delphinorum in ſobolem effectum:

a lib. 9. cap. 9.

Et curam ſobolis Phocæ non fortè minorem Suscipiunt, illis mammæ, lactisq; liquores,
Adſunt, cæruleo non edunt pignora ponto, Sed fœtus ſicca genitrix tellure reſoluit.
Soles bis ſenos in flaua mater arena Degit, cum natis caris, & pignora mulcet.
Tertia poſt decimam roſeo caput obſita peplo Conſurgens aurora polo, lucemq; reducit.
Tunc mater madidis catulos complexa ſub vlnis, Deſinet, & liquidas ſubito ſe mergit in vndas,
Et natis iucunda ſuis monſtrare videtur In ponto patriam caram, dulcesq; penates,
Et veluti mater peregrina enixa decorum In terra natum, tenſis complectitur vlnis.
Lætitiam immenſam effundit, patriamq; domumq; Oſtendit puero, quamuis non ſingula norit.
Attentus ſpectat miranda palatia natus Perluſtrans oculis tectum, moresq; parentum.
Sic proprios catulos deportat Phoca ſub æquor, Atque ſitus pelagi monſtrat, lymphæq; meatus.

a lib. 2. de vita Apoll. Damis apud Philoſtratum teſtatur ſe in Agis inſula vidiſſe Phocam a piſcatoribus comprehenſam, filium quem in carcere (ὀνίσχῳ, id eſt, cauea) pepererat, mortuum ita deplorare, vt triduo à cibis abſtinuerit, quanquam omnino belluarum voraciſſima ſit. Et Ioan. Tzetzes Phocam non aliter ac Delphinum vnà cum ſuis catulis capi, commorique ait: catulosque cum ſuis matribus. Idem inſu- G
Gratitudo. per author eſt Vitulos, parentes ſuos ſenio confectos iuuare, eorumque natatum promouere, ſed cùm & hic Phocas ſimul nominet cum Delphinis, fortaſſis hoc loco legendum fuerit Phocæna, quæ nimirum Delphino ſpecie naturaq; cognata eſt, & Phoca in ſuum genus ſæuire ſolet, ſicuti ex Ariſto-
Vt mingant & coeant. tele recitauimus. Leporum & aliorum animalium retrò mingentium ritu mingunt & coeunt, nempe auerſi, & in medio coitu inuiti cohærent, vt vel ideo Belgæ Canes, Hiſpani Lupos marinos nun-
Partus. cupauerint. Pariunt in terra pecudum more. Pariunt nunquam geminis plures, vt Plinius ſcribit,
b lib. 6. Hiſt. cap. 12. addens eodem loco quem ex Ariſtotele tranſtulit, ſecundo partus initu hoc animal reddere, ſed Ariſtoteles ſic habet: τίκτ· ζῷα καὶ χορίον, id eſt, animal parit, & ſecundas emittit, vt rectè tranſtulit
Inuidia. Theodorus, ex quo Plinij verba puto, ſunt reſtituenda. Famoſa autem eſt eius inuidia apud priſcos,
a lib. 3. cap. 19. de qua ſic Plinius: *Vitulo marino victus in mari ac terra. Simile fibro & ingenium. Euomit fel ſuum ad multa medicamenta vtile: Item coagulum, ad morbos comitiales: ob ea ſe peti prudens.* Quare apud [b]Ae-
Coagulum euomit & cur. lianum pro ἐκροφεῖ, id eſt deuorat, nempe coagulum ſuum mortalibus inuidens, ne eo comitiales morbi ſanari poſſint, fortaſſis legendum ἐξεμεῖ, id eſt, euomit, quo nempe verbo vtitur Ariſtoteles ſeu Admirandorum conſarcinator: Phocam (inquit) aiūt ἐξεμεῖν id eſt, euomere coagulum cùm capta eſt: id enim medicamentoſum eſt, & comitialibus vtile. H

SYMPATHIA. ANTIPATHIA.

Conſenſus cum mari. Vitulo marino, etſi alioqui terræ prius quàm aquarum incola eſt, maximus conſenſus eſt cum mari: adeo vt eo mortuo atque excoriato pilos in pelle, vbicunque fuerint, ceu naturali quodam inſtinctu, prout mare ſe habet, ita ſe gerere dicant: nam ſi mare turbatum in fluctus ſurrexerit, & eos ſimiliter erectos exurgere: ſin verò mare pacificatum fuerit, in planum ſterni. Quod cùm non crederetur Plinio, periculo in Indico mari facto circa Hiſpaniolam inſulam, non amplius fabuloſum haberi Cardanus aſſerit. Ego hoc apud Plinium non reperio, ſed pelles eorum etiam detracta corpori, dici ſenſum æquorum retinere, ſemperque æſtu maris recedente inhorreſcere. Scribit item Rondeletius Vitulorum mortuorum corio mutationes ſignificari: auſtrinis

enim

A enim ventis inſurgentibus pilos in horreſcere & ſurrigi: in boreali conſtitutione ita deſidere, vt nullos planè affirmes, id quòd ſæpius (inquit) obſeruaui. Iiſdem pellibus vim quandam ineſſe aiunt teſte Plutarcho fulmina prohibentem, ideoq; ſummas velorum partes eis obtegi. Eandem vim legimus apud Tranquillum, & Auguſtum Cæſarem iſtiuſmodi pellem aduerſus tonitruum quos pertimeſcebat, impetus ſecum perpetuò circumferre conſueuiſſe: eandemque ob cauſam Seuerum Imperatorem lecticam ſuam tectam iiſdem voluiſſe: & [a] Plinius deniq; author tabernacula ex ijs ſubrefacta fuiſſe, additq; Vitulum marinum ſolum ex marinis fulmine non percuti. Cælius Rhodiginus rationem reddens, cur ficus de cælo non tangatur, id vtique amaritudini eius acceptum referri oportere ait, quoniam id genus fulmina non attingant, quod (inquit) Vitulus comprobat marinus atque hyęna, ac ſi his animalibus ſimiliter ac ficubus (cuius arboris tota dulcedo in fructum ſecernitur) amaritudo inſit, ſed qualis hæc tandem ſit, non addit. Grandini creditur quis obuiare, teſte Palladio, ſi vel eandem vel crocodili, vel hyænæ pellem per ſpatia poſſeſſionis circumferat, & in villæ aut cortis ſuſpendat ingreſſu, cùm malum viderit imminere. Aliàs etiam ait, Vituli marini pellem in medio vinearum loco vni ſuperiectam viticulæ, credi contra imminens malum totius vineæ veſtiri. Vrſos terreſtres præcipuè timent, & ſi cum ijs in certamen deſcendant, vincuntur teſte Oppiano. Romanos autem Vrſos eis pugnantes in ſpectaculis exhibuiſſe, Lycoſtas ruſticus in Bucolicis Calphurnij teſtatur, inquiens: —— *Aequoreos ego cum certantibus vrſis Spectaui Vitulos.*

Pelles fulmina arcens

[a] lib. 2. cap. 55.

Vrſos timent.

Fugiunt & Arietes marinos: qua verò ratione ab his in mari comprehendantur, docet Aelianus, inquiens: *Tanto narium robore prædita eſt huiuſmodi belua: ſpiritum vt vehementer & permultum anhelet, & immenſum aera reſpiratione ad ſe attrahat, eaq; aſpiratione marinos Vitulos ad hanc rationem comprehendat. Cùm enim Arietem nouerunt vicinum eſſe ad moliendas ipſis inſidias, in terram celerrimè enatantes, in ſpecus ſaxorum conduntur. Is cognita fuga, inſequitur & contra antrum ſtans, ex corporis odore prædam intus eſſe percipit, & narium illecebra quadam acri inter ſe & Vitulos aerem intermedium attrahit. Hi tanquam vel ſagittam, vel ſpiculum, ſic ſanè ſpirationis illius appulſum declinant, & refugiunt. Tandem tamen violentiſſimo anhelitus ductu tunitt, & tanquam loris quibuſdam aut funibus conſtricti, ex latebra extrahuntur, & ab Ariete deuorantur.* Equi contrà horrent Vitulos, id quod equi olim Hippolyti indicarunt, quos, cùm fortè apparuiſſent è mari Phocæ, territos, currum, quem iuxta mare agitabat, rupiſſe, Hippolytumque diſcerpſiſſe ferunt.

Arietes marinos timent.

C

VSVS IN CIBIS.

CAro Vitulorum marinorum mollis eſt, ſpongioſa atque apprimè pinguis, adeò vt liquetur ſi diutius manibus contrectetur: quamobrem ocyùs ſatiat, nauſeamque parit, mali ſucci eſt, & ferini odoris, quem facetiſſimus Comicus in Pace & in Veſpis quoque Cleonem traducens, ei, vtpote coriario tribuit, quo etiam loco Scholiaſtes, Homeri hunc verſum recitat:

Caro qualis

Φωκάων ἀλιοτρεφέων ὀλόωταῖος ὀδμή.

Qua de cauſa ab infima quoq; plebe negligitur ijs in littoribus, in quibus frequenter capitur: maioris verò fit apud eos qui procul à mari abſunt. Geſnerus lardum illud quod Germanis, præſertim Saxonibus Salſpeck vocatur, Phocarum potius, quàm Delphinorum, vt vulgò creditur, eſſe autumat.

VSVS IN MEDICINA.

D VItulus marinus partes aliquot ſui corporis cùm internas, tùm externas in medicinæ vſum præbet, carnem nimirum, ſanguinemq; & adipem: pinnas, item corium & coagulum. Plinius fel addit, ad multa medicamenta vtile eſſe inquiens, Ariſtoteles verò atque alij felle carere hoc animal profitentur. Dextræ pinnæ vim ſoporiferam ineſſe, ſomnoſque allicere ſubditam capiti tradunt, teſte Plinio. Iſidorus dum id repetit, rationem addit, quoniam nullum animal grauiore ſomno premitur. Pellis vſus in podagricis, maximè commendatur. *In podagra* (inquit idem Plinius) *iubent fibrinis pellibus calciari, item Vituli marini.* Quamobrem apud Marcellum Empiricum, vbi ait: *Vituli marini, aut quod melius eſt hyænæ pelle facta medicamenta ſi quis in cotidiano vſu habuerit, efficaciter podagra morbo carebit,* pro medicamenta lego calciamenta, eoq; maximè cum & [a] Galenus dicat: *Phocæ, leonis, lupi aut vulpis corium ſi quis elaboret, & calceos geſtet, pedes non dolebit.* Eadem pellis lyſſodectis vtiliter ſubſternitur, vt Aetius meminit. Caro eius authore Auicenna, epilepſiæ confert & profocationi matricis. Alij ſanguinem prebent. Cælius Aurelianus verò iſtiuſmodi medicamentum, cùm à nonnullis in epilepſia præberi dixiſſet, improbat. Adipis vſum in mu-

Pinna dextra.

Pellis.

[a] Eupor. 3. 248.

Caro.

Adeps.

licribus

Digitized by Google

lebribus morbis celebratur ab Hippocrate. Ad ſuffocationē ex vtero ſuffitum præſcribit graueolen- E
tium, inter quæ Phocæ quoque adipem numerat. Iubetq; vt mulier quæ ab vtero ſtrangulatur, adi-
pis huius quantum duobus digitis comprehendi poteſt, bibat. Idem deſcribens vteri ad coxam auer-
ſi, (in quo morbo ventre per aliquot menſes creſcente concepiſse ſe putant mulieres) curationem,
in ollam (inquit) allium ſiccum conijcere oportet, idq; magis comminutum quam ea quæ ſunt con-
tuſa, & aquam affundere, quò ipſum permadeſcat, & aqua quibus digitis ipſum excedat, & Phocæ
oleum ſuperfundere, atque ſic calefacere, ac fomentum adhibere per multum tempus, &c. Alias rur-
ſus eodem adipe vtitur pro ſuffitu: Suffitus ad vterum pituitoſum, & conceptui vel legitimę menſium
purgationi, vel ſecundis promouendis idoneus. Bitumen & hordei paleas miſceto, additaq; pingue-
dine Phocæ ſuffito. Alius: Stercoris caprini pululas & leporis pilos, pinguedine Phocæ ſubacta ſuf-

Coagulum.

fito. Alius: Coaguli Phocæ pelliculam contuſam ac tritam, & ſpongiam & muſcum arboreum,
tria ſimul mixta, atque Phocæ pinguedine excepta ſuffito. Si vterus foras prodierit, in iunioribus
(inquit idem Hippocrates) pelliculam vteri obliquè inciſam linteo cōfricato, donec inflammetur, &
illinito Phocæ oleo ſiue adipe, & molles ſpongias vino reſperſas apponito. Idem adeps authore
Plinio lichenas & lepras tollit, & rabidi canis morſu potum expaueſcentibus eo faciem perungunt,
Marcellus Empiricus mentagræ imponi vtiliter autumat. Euomere dici hoc animal coagulum ſuum F
mortalibus inuidens, ne eo comitiales morbi ſanari poſſint, ſuprà recitauimus ex Plinio, qui hanc ei
facultatem aliquoties tribuit, diuerſis alijs medicamentis immiſceri docens: *Comitiales* (inquit alibi)
ſanant panacis Heraclea radices pota cum coagulo Vituli marini: Item peucedanum cum eodem aquis por-
tionibus potum. (Theophraſtus [b] quartam eius coaguli partem panaci permiſceri ſcribit.) Et rurſus:
Ad comitiales coagulum Vituli marini bibunt, cum lacte equino, aſininoue, aut cum punici ſucco: quidam
ex aceto mulſo: nec non aliqui per ſe pilulas deuorant. Cælius Aurelianus verò epilepticis coagulum
hoc propinari reprehendit. Alibi rurſus Plinius lethargicos adiuuare ait in vino potum oboli ponde-
re: & alicubi magos tradit vti eodem ad olfactum in vergentibus in lethargum: & alicubi denique
cum peucedano æquis partibus anginæ mederi.

[b] lib. 9. Hiſt. cap. 12.

DE MANATI INDORVM. Cap. XI.

NOMEN.

HISPANI Occidentalis Indiæ incolæ iſtiuſmodi cetum ob anteriores pedes mani- G
bus haud abſimiles Manati appellarunt, quaſi manibus inſtructum piſcem. Ron-
deletius conijcit, an Bos queat eſſe [a] Ariſtotelis, quem viuos catulos parere tradit,
inquiens: *Delphinus, Balana & reliqua cete quæ branchias non habent, animal gene-*
rant: Additur ijs Priſtes & Bos. Nullum ex ijs enim oua habere cernitur, ſed ſtatim fœ-
tum, ex quo redacto ſtatim animal conſtat, quemadmodum homo & quadrupes quæ ani-
mal pariunt. Gillius quidem etiam cetarium hunc Bouem, à Boue cartilagineo eiuſdem Ariſtotelis,
de quo inter planos dictum eſt, diuerſum eſſe iudicauit: Alius Bos eſt, (inquit) inter cetarios nume-
ratus ab Ariſtotele, qui etſi nullis eſt viribus, tamen eum terroribus homines in periculum adduce-
re, Aelianus & Oppianus tradunt. E contrario Geſnerus non alium à cartilagineo faciendum arbi-
tratur, cùm propter magnitudinem, à qua & Bouis nomen (inquit) adeptus eſt, inter cetaceos re-
ctè numerari poteſt, vt Thynnus & alij magni, qui tamen cete propriè non ſunt. Geſnero tamen
reſponderi poteſt, Ariſtotelem toto eo capite de eorum tantummodò partu agere, quæ reuera cete
ſunt: quamobrem nihil definite audeo, ſuum cuique iudicium relinquens: Manati ſaltem haud in-
congruè Bos dicetur, cùm quòd capite terreſtrem bouem referat, tum quòd eiuſdem more herbis
in terra paſcatur. H

Nominis ratio.
Bos Ariſt.
[a] lib. 6. Hiſt. cap. 51.

FORMA. DESCRIPTIO.

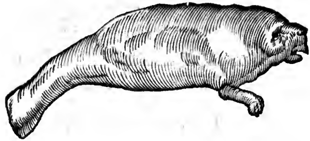
DEſcribit hoc cete exactè Franciſcus [a] Lopez de Gomara, & ante illum Ferdinandus O-
uiedus. Carolus [b] Cluſius vtriuſque deſcriptionem nobis Latinam fecit. Manati (inquit
Lopez) piſcis eſt noſtro orbi incognitus, vtri ſimilis, duobus duntaxat pedibus ad hume-
ros præditus rotundis, & quatuor vnguibus inſtar elephantinorum quibus natat, ab vmbilico ad cau-
dam gracilior fit: teterrimo eſt aſpectu, capite bubulino, macilentiore tamen ore & craſſiore mento,
oculis admodum exiguis pro coporis mole, quæ interdum ad viginti pedum longitudinem accedit:
corio eſt denſo, quibuſdam pilis cinenacei coloris obſito. Fœminæ bina vbera habent, quibus ſuos
catulos lactant. Hæc ille. Fuſiùs verò Ouiedus, Manati (inquit) ingens piſcis marinus, tametſi in
magnis

[a] Hiſt general. cap. 31.
[b] L. 13. Hiſt. cap. 10.

Digitized by Google

A

Manati Indorum.

B

magnis huius inſulæ (Hiſpaniolæ videlicet) & aliarum prouinciarum fluminibus aſſiduè capiatur,
maioris eſt longitudinis & amplitudinis Tiburone. Qui plenam acquiſiuerunt magnitudinem, fœdiſ-
ſimi ſunt aſpectus, nec multum abſimiles vtribus illis, in quibus Medinæ del Campo & vicinis locis *Caput.*
vehitur muſtum. Caput habet iſte piſcis bouis inſtar, vel etiam maius, oculos exiguos pro corporis
magnitudine, & binos craſſos pedes tanquam alas brachiorum loco, quibus natat, circa caput ſitos.
Corio integitur, non ſquamis. Adeo magnus eſt, vt iugo boum opus ſit, ad vnum vehendum. Non- *Magnitudo*
nunquã quatuordecim aut quindecim pedũ longitudinem ſuperat, octo verò palmorum craſſitudinẽ:
circa caudam ſtrictior, & quaſi præcinctus: à qua ſtrictura deinceps cauda longior & craſſior fit. *Lapides in*
Lapides quoſdã ſiue potiùs oſſa habet in cerebro bina, paruæ pilæ palmariæ magnitudine, aut nucis *cerebro.*
baliſtæ (orbiculares enim non ſunt) ac interdum maiores, pro piſcium magnitudine. Auribus caret,
ſed earum loco exigua foramina habet, per quæ audit. Eius corium ſimile vſtulati porci corio, digi- *Corium.*
tum denſum, cineraceo colore, rariſq; pilis præditum. Cauda à ſtrictiore illa parte, ad extremum
C vſque, tota neruoſa eſt: ex ea in partes conciſa, deinde ſoli per quinque aut plures dies expoſita &
reſiccata, tandem in patella cocta ſiue veriùs fricta, multa pinguedo elicitur, tota enim in pinguedi-
nem reſoluitur. Fæminæ duo ſunt vbera in pectore, nam binos catulos parit & lactat. Deſcripſit de-
nique Manati ipſum, & iconem addidit [a] Carolus Cluſius. A Batauis nautis (inquit) qui anno à Chri- *[a] lib 6. Exo-*
ſto nato milleſimo ſexenteſimo Amſtelredamum è ſua profectione redierant, ex Occidentali Ocea- *tic. cap. 18.*
no aduectus erat cetaceus piſcis (imo reuera cetus) ad Phocarum genus haud dubio referendus,
ſed longè maior, ipſi Vaccam marinam vocabant: vtriuſq; autem ſexus occiderant, marem & fæmi- *Vacca ma-*
nam: maris corium integrum ſtramine ſuffarcinatũ de trabe ſuſpenſum, cuius dorſo catulum (quem *rina.*
etiam ceperant & aduexerant) impoſuerant, eodem anno Amſtelredami conſpiciebam, & præterea
aliquot coſtas fæminæ cum carne adhuc adhærente: eâ enim in itinere victitarant, tanquam bibulâ.
Catulum porrò, vt proportio commodiùs obſeruari poſſet, in adpoſita tabella exprimendum cura-
bam, ad eius normam quem Amſtelredami videram, quiq; poſtea in Academici horti porticu ſu-
ſpenſus fuit Lugduni Batauorum. Valdè autem fœdum & turpe animal fuiſſe videbatur, capite vi- *Caput.*
tulino ſed paullò ſtrictiore, oculis ferè caninis, valde craſſâ & durâ, breuibuſq; & raris pilis ex cinera- *Longitudo*
ceo fuſci coloris obſitâ cute præditum: exuuij longitudo (nam dimenſus ſum) pedum decem & ſex *& craſſitu-*
cũ ſemiſſe erat, craſſitudo autẽ ſeptem cum ſemiſſe, hoc eſt, ſeptem pedum cum ſemiſſe erat corporis *do.*
ambitus: bina crura ad humeros habebat non longa, latos, pedes breuibus vnguibus præditos, nullos
D in poſteriore corporis parte, ſed caudam quodammodo informem & latam, cuius motu celeriter na- *Pedes.*
taſſe ferebatur, ab vmbilico autem ad caudam ſenſim graciles ſcebat, deinde cauda paullò latior fie- *Cauda.*
bat: in eius capite lapides repertos fuiſſe intelligebam.

LOCVS. NATVRA. MORES.

CEtus eſt noſtro orbi incognitus, mari & fluminibus æquè familiaris, quæ aduerſa è mari ſu-
bit, & ſecundum ripas eorum quas apprehendere poteſt, herbas depaſcitur, nec tamen *Cibus.*
aquas egreditur. Cicuratur & docilis eſt canum more, ſed iniuriarum memor eſt, vt ex *Indoles.*
hac hiſtoriola, quam narrat Franc. Lopez, innoteſcit. Paruulum captum Regulus Caramatexi, in in-
ſula Hiſpaniola XXVI. annorum ſpacio in lacu Guaynabo dicto aluiſſe fertur, adeoq; manſue-
tum euaſiſſe, licet iam grandem, vt veterum Delphino non cederet: nam de manu cibum ſumpſiſ-
ſe

Digitized by Google

ſe, & inclamato nomine Mato, quod Magnificûm eorum lingua ſonat, lacum egredi ſolitum, ad ædes E
Pueros tergo fert. eibi ſumendi gratia perrepaſſe, deinde ad lacum remeaſſe comitibus pueris atque etiam viris, quorum cantu delectari videretur: imò tergo inſidere interdum permittentem, denos ſimul ex vna lacus parte in oppoſitã, ſine vlla difficultate tranſuexiſſe, nec illos merſiſſe, ſic vt illius loci incolis ſummam voluptatem adferret. Cæterùm cum Hiſpanus quidam periculum facere volens, an adeò dura cute præditus eſſet, vt ferebatur, inclamato & repetito nomine Mato, Mato, in eum iam ex aqua prodeuntem haſtam vibraſſet, adeò indignatum, tametſi non fuiſſet vulneratus, vt ex aqua deinceps emergere nollet, quantumlibet eius nomen inclamaretur, ſi viros veſte indutos aut barbatos, Chriſtianis ſimiles, conſpiceret. Valdè porrò intumeſcente fluuio Haibonico, & in lacum Guaynabo ſeſe affundente, Mato Manati in mare regreſſus eſt, reguloq; Caramatexi & eius ſubditis magnum ſui deſiderium reliquit.

CAPIENDI RATIO.

QVomodo à Reuerſo Indico capiatur iſtiuſmodi fera, in Reuerſo dictum eſt. Solet etiam occi- F di, dum herbas in fluuiorum ripis naſcentes depaſcitur, ſed etiam retibus capitur. In Americæ continenti (inquit Ouiedus) ſolent ſagittarij ex cymba ſiue monoxylo huiuſmodi piſces & alios pleroſq; occidere, quia in ſumma aqua natant: hamata itaque iacula conijciunt, in quorum ſummo tenuis ſed validus alligatus eſt funiculus: ictus piſcis fugit, funiculum autem laxat ſagittarius, in cuius extremo ligni aut ſuberis fragmẽtum eſt adnexum, ne prorſus mergi queat funiculus, tum etiam vt appareat eius extremitas: piſcis verò iam feſſus ob profuſum ſanguinem, & morti vicinus, ad littus appellit. Tum ſagittarius collecto ſuo funiculo donec ſuperſit duntaxat decem aut duodecim orgyarum longitudo, eum ad terram trahit cum capto piſce, vel etiam donec vndis propellentibus terram contingat: ſagittarius porrò ſociorum auxilio ex aqua educit: adeo autem magni ſunt iſti piſces, vt iugo boum opus ſit, ad vnum vehendum. Interdum autem cum Manati iam ſaucius ad terram ab vndis propellitur, è cymba illum craſſis lanceolis feriunt, vt citiùs moriatur, quia mortuus ſumma aqua fertur.

VSVS IN CIBIS. G

Caro qualis. MAnati caro (inquit idem Ouiedus) præſtantiſſima eſt, & quadrupedis carni adeo ſimilis, vt qui integrum piſcem non vidiſſet, ſed eius duntaxat partem aliquam reſciſſam, bubulam eſſe ſibi perſuaderet: imò omnes mortales fallerentur, quia adhuc recens carnem ſapit magis quàm piſcem. Quæ autem conciſa & reſiccata, ſingularis eſt & multo tempore incorrupta ſeruari poteſt. Anno M. D. XXXI. ex hac ciuitate S. Dominici, in Hiſpaniam, Auilam vſque, vbi tunc erat Imperatrix, hanc carnem tuli, & in Caſtella, ex ſolo aſpectu bubulam Anglicanã optimam eſſe cenſebant, coctam verò, non minus quàm Thynni carnem ſapere, imò illa præſtantiorem eſſe. Cauda (vt diximus) tota, vbi coquitur, in pinguedinem reſoluitur. Eſt verò illa pinguedo ſiue butyrum, ad oua in ſartagine frigenda aptiſſimum, quia licet vetuſtum non ſit rancidum, neque mali ſaporis eſt.

VSVS IN MEDICINA.

OSſa (ſiue lapides) capitis, coli doloribus, & nephritidi valdè vtilia, vt ij (inquit Ouiedus) aſſe- H runt, qui in huiuſmodi morbis periculum fecerunt. Debent autẽ benè primùm aduri, poſtea conteri & per cribrum tranſmitti, deinde puluis ille eâ quantitate, quam Hiſpanicus regalis
Lapidis in cerebro vſus excipere poſſit, ex generoſo vino albo, vno hauſtu ſorberi. Hac enim ratione ſumptus manè diebus aliquot continuis, dolor adimi dicitur, calculuſque comminui, & in arenam reſolui, quæ cum vrina reijcitur. Iſtud à viris fide dignis, qui eius periculum fecerunt, intellexi, multoſque conſpexi eius rei gratia diligenter hunc lapidem perquirentes. De forma eorum ſuprà dictum eſt.

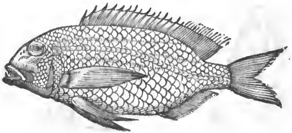
VSVS ALII.

EX corio quod valdè durum eſt, commoda cingula & calceorum ſoleæ fiunt, aliæque res ſimiles. Pinguedo vtilis ad lucernas, nec deſunt qui in medico vſu commendent.

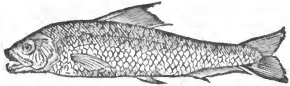
Icones

Digitized by Google

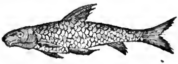
Synagris vel Synodon Rond. de quo vide fol. 161, 162.

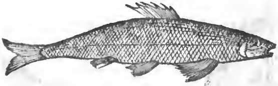
Zigæ Albis fluuij Icon ponenda fol. 503.

Gobius fluuiatiles Rond. ponendus fol. 612.

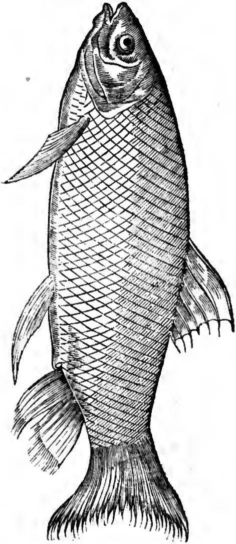

Cobites Rondel. fortè, de quo vide fol. 616.

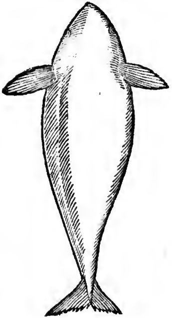

Digitized by Google

Rubellio ſiue Rutilus fluuiatilis, Geſn. pro quo aliam Iconem dedimus. fol. 621.

Balæna vulgi Rondel. ponenda ſol. 688.

Finis Libri de Cetis.

Digitized by Google

I N D E X
PISCIVM OMNIVM ET CETORVM,
aliarumq; rærum memorabilium, de quibus in hoc opere tractatur, copioſiſsimus.

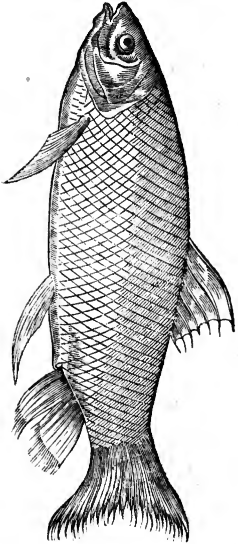
Prior numerus paginam, alter literam marginalem indicat.

A

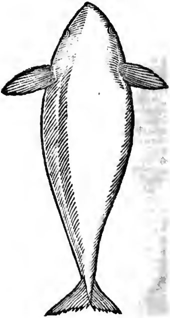
ABerdanus piſcis 283.c.
Abramis veterum 641.b
Acarne 156.b
Acarnanes deſcriptio 157 a. icon ibid. Rondeletianam cur approbet author. 157. a. b. eius carnis qualitas 157.c
Accipiter piſcis 140.f
Accipitres Perci qui 45.b
Acerina piſcis 217.a
Acerina Plinij medici 624.b
Acicula piſcis 104.e
Acipenſeris nobilitas 529. d. eſſe Sturionem 524. f. veri icon 526.a
Aco 665. d. eius olei vſus 667. c. partus. natura, mores 667.a. quando melior 667. b. quando numeroſe capiatur 667. b. eius viuacitas. ibid. eius apparatus ibid icon 666.
Aconia Numenij 205.b
Aculeus piſcis 104.e
ad Aculeos extrahendos remediũ 531.e
Aculeatus Rondelet. 628. e. qui Plinio 104.e
Acus an boni ſucci 106. g. corij durities. 106. e cur ſerpens marinus creditus 105. c. eius ſpecies quot 104. f. ſynonyma & etymum 103. d. quando pariat 106. f. vt pariat 105. a. & 106.
Acus alterius icon ex Geſnero 108.
Acus Ariſtot 345. b. verus Ariſtot. qui Rondeletio 104. f. icon 105. eius ſimilitudo cum typhline 104. f. exacta deſcriptio ibid.
Acus maior Bellonij 104 f
Acus minoris Bellonij deſcript. & icon. 108 g.
Acus Oppiani deſcriptio & icon 107. a. quibus locis degat 107. d. eius caro qualis 108. e. ſtultitia 107. d. Vt ab Ariſt. Acu differat 106. h.
Adonidis hiſto. 76 b. Vide Exocœtus.
Adulatores Delphino comparati 709.b
in Adulteros lex Athenienſium 300. e. eorum pœna 504. f
Aelianus emendatus 113 b. 333.c
Aemulatio impar per Sargum & Mullum expreſſa 179. c.
Aequalem cum æquali delectari 164. f.
Aerica Gazæ. 666.e
Agonus 665.d
Alabeta 536.g
Alauda cur ſic dicta 113.d
Alauda criſtata deſcriptio 113. d. 114. e. icon ibid.
Alauda non criſtata deſcriptio & icon. 114 f
Alauſa quorundam 603. c. Vide Aloſa.
Albicilla 606.e
Albulæ quando, & ubi capiantur 660.e
Albula minima hiſtoria & icon. 660. & 661.
Albulæ paruæ vel ſimpliciter dictæ hiſtoria & icon 659.
Albulus 504.g
Alburnus 504. f. eius deſcriptio. 628. 629 icon ibid. quæ loca amet 628. b.
Alburnorum duorum ab authore obſeruatorum icon 629.
Alburnus Auſonij 600. b. 628. g. qui Pet. Gillio 661. e
Albus piſcis ſacer 85.d
Albi deſcriptio 661. d. icon 662. vt à Squalo differat. 661. d. eius apparatus 662 f. carnis qualitas 662. f. non vbiq; reperiri 662. e
Alec quid 223. a. quid Horatio 223. b. 293 d
Alec & Alecula Gazæ 223.a
Alecula Columellæ quæ 233 b
Alex ex Alece 223.b
Alga maris theriaca dicta 41.b
Alimenta ex quibus cibis copioſiora. 127. d. 128. d
ad Alopeciam remedium 475.b
Aloſa carnis qualitas 502. b. apparatus 502. b. cantu delectatur 502. c. eam capiendi ratio 502. f. g. deſcriptio & icon 500 natura, mores, 502. c. non eſſe Lupum 490. b. 499. b. quando gratiores 503. a. quo tempore in fluminibus degat 500. g. tonitrua timet 502. e. Thriſſam eſſe 499. vbi meliores 500. h. viles eſſe 502. b. vt ab Harengis differant 295. b
Alpheſtis hiſtoria 66. b. icones 69. deſcriptiones ibid.
ad Aluum emolliendam remedium 100. f. 199. d. 226 b. 423. a
ad Alui profluuia remedium 475. b.
Amantibus vt Scarus ſimilis 12.b
Amia capta, vt ſe liberet 329. b. eius cibus 328. g. deſcriptio 327. b. earum cum beluis pugna 328. g. cum delphinis 328. g. de ea diuerſa ſententia. 327. c. inuicem ſe amant 328. g. apparatus 329. c. magnum piſcem eſſe 327 c. quæ loca amet 328. e. eius ſalubritas 329 e. vbi & quando optima 329. c. vbi multæ capiantur 328 f vnde dicta 327. a. vſus in cibis. 329.b
Amia Rondel deſcriptio 327.d
Amia Saluiani 302.b
Amia veterum an ſit Romanorum Lechia 327.e
Amicitiæ exemplum 341.a
Ammodites ſerpens 252.b
Amoris ſimulacrum 714.f
Amphybia quæ dicenda 1.e
Anchora go qui Caſſiodoro 482. f. 652. f
Ancluda qui piſcis barbaris 214 g
ad Anginam remedium 226.f
Anguillæ an ſalubres 551. b. an ſimpliciter ex putredine generetur 547. a. an in mari etiam naſcatur 545. d. an Homerus ex piſcium genere eam excluſerit 548 e eius apparatus 551. a aquam puram amat 547. c. eius caput & cauda cur abſcindantur 551. c. eam cauda tenere quid 550. f. eius cibus 547. c. eius coctioni cur beta addatur 551. e. cur nympha innupta dicta 547. b. cur Iouis filia dicta 546 e cur prophana dicta 550. b. cur Danubius & fluuij in eum influentes ea careant 545. a. cur ſale cõdiatur 551 d. cur praui ſucci 551. e. cur inuicem glomerentur. 546 b. cur non ſuperfluitent mortuæ. 548. f. eius deſcriptio & icon 543. b. 544. deuorata viua reddita 552. b. equis per anum cur indita 548. b. ex equo mortuo generari 547. a. duo genera eſſe 543. b eam folio ficulno tenere quid 550. g. frigoris impatiens eſt 549. a. ei hoſtes qui 549. b. ingenium 549. b. interdiu quieſcere. 548. e. laudatiſſimum piſcem eſſe 551. a. de ea lex Sybaritarum 551. b. Lubricitatis eius frænum 550. f. marinæ quæ dicendæ 545. d non in omni dulci aqua reperiri 545. a. de ea prouerbia. 550. f. quando in piſcinas transferendæ. 547. d. quando numeroſius capiantur. 547. d. quibus ſint noxiæ 551. c. quot annis viuant: 549. a. regiæ quæ dictæ. 545. b. quæ ſacræ 549. b. ſeparatim ab alijs piſcib. degunt 548. e. ſexu carere 546. ſolum non ferunt 548. b. earũ terra 545. c. ex ijs torta.

Digitized by Google

Rubellio ſiue Rutilus fluuiatilis. Geſn. pro quo aliam Iconem dedimus. fol. 621.

Balæna vulgi Rondel. ponenda fol. 658.

Finis Libri de Cetis.

Digitized by Google

INDEX
PISCIVM OMNIVM ET CETORVM, aliarumq; rærum memorabilium, de quibus in hoc opere tractatur, copioſiſsimus.

Prior numerus paginam, alter literam marginalem indicat.

A

ABerdanus piſcis 283.c.
Abramis veterum 641.b
Acarne 156.b
Acarnanes deſcriptio 157 a. icon ibid. Rondeletianam cur approbet author. 157. a. b. eius carnis qualitas 157.e
Accipiter piſcis 140.f
Accipitres Perci qui 45.b
Acerina piſcis 217.a
Acerina Plinij medici 624.b
Acicula piſcis 104.e
Acipenſeris nobilitas 529. d. eſſe Sturionem 524.f. veri icon 526.a
Aco 665. d. eius olei vſus 667. c. partus. natura. mores 667.a. quando melior 667.b. quando numeroſè capiatur 667.b. eius viuacitas. ibid. eius apparatus ibid icon 666.
Aconia Numenij 205.b
Aculeus piſcis 104.e
ad Aculeos extrahendos remediū 531.e
Aculeatus Rondelet. 628. e. qui Plinio 104.e
Acus an boni ſucci 106.g. corij durities. 106. a cur ſerpens marinus creditus 205.c. eius ſpecies quot 104.f. ſynonyma & etymum 103.d. quando pariat 106.f. vt pariat 105.a. & 106.
Acus alterius icon ax Geſnero 108.
Acus Ariſtot 345.b. verus Ariſtot. qui Rondeletio 104.f. icon 105. eius ſimilitudo cum typhline 104.f. exacta deſcriptio ibid.
Acus maior Bellonij 104 f
Acus minoris Bellonij deſcript. & icon. 108 g.
Acus Oppiani deſcriptio & icon 107. a. quibus locis degat 107. d. eius caro qualis 108.e. ſtultitia 107. d. Vt ab Ariſt. Acu differat 106.h.
Adonidis hiſto. 76 b. Vide Exocœtus.
Adulatores Delphino comparati 709.b
in Adulteros lex Athenienſium 200.e. eorum pœna 504.f
Aelianus emendatus 113 b. 333.c
Aemulatio impar per Sargum & Mullum expreſſa 179.c.
Aequalem cum æquali delectari 164.f.
Aerica Gazæ. 666.e
Agonus 665.d
Alabeta 536.g
Alauda cur ſic dicta 113.d
Alauda criſtata deſcriptio 113.d. 114. e. icon ibid.
Alauda non criſtata deſcriptio & icon. 114.a
Alauſa quorundam 603.e. Vide Aloſa.
Albicilla 606.e
Albula quando, & ubi capiantur 660.a
Albula minima hiſtoria & icon. 660. & 661.
Albula parua vel ſimpliciter dicta hiſtoria & icon 659.
Albulus 504.g
Alburnus 504. f. eius deſcriptio. 628. 629 icon ibid. quæ loca amet 628. b.
Alburnorum duorum ab authore obſeruatorum icon 629.
Alburnus Auſonij 600.b. 628.g. qui Pet. Gillio 661.e
Albus piſcis ſacer 85.d
Albi deſcriptio 661. d. icon 662. vt à Squalo differat. 661.d. eius apparatus 662 f. carnis qualitas 662.f. non vbiq; reperiri 662.a
Alec quid 223.a. quid Horatio 223.b. 293.d
Alec & Alecula Gazæ 223.a
Alecula Columellæ quæ 233 b
Alex ex Alece 223.b
Alga maris theriaca dicta 41.b
Alimenta ex quibus cibis copioſiora. 127.d. 128.d
ad Alopeciam remedium 475.b
Aloſa carnis qualitas 502.b. apparatus 502.b. cantu delectatur 502.e. eam capiendi ratio 502.f. g. deſcriptio & icon 500. natura, mores, 502. e. non eſſe Lupum 490. b. 499. b. quando gratiores 503. a. quo tempore in fluminibus degat 500. g. tonitrua timet 502.e. Thriſſam eſſe 499. vbi meliores 500.h. viles eſſe 502.h. vt ab Harengis differant 295.b
Alpheſtis hiſtoria 66.b. icones 69. deſcriptiones ibid.
ad Aluum emolliendam remedium 100. f. 199.d. 226 b. 423.a
ad Alui profluuia remedium 475.b.
Amantibus vt Scarus ſimilis 12.b
Amia capta, vt ſe liberet 329.b. eius cibus 328. g. deſcriptio 327. b. earum cum beluis pugna 328.g. cum delphinis 328. g. de ea diuerſæ ſententiæ. 327.c. inuicem ſe amant 328. g. apparatus 329. c. magnum piſcem eſſe 327 e. quæ loca amet 328. e. eius ſalubritas 329 e. vbi & quando optima 329.c. vbi multæ capiantur 328 f vnde dictæ 327. a. vſus in cibis. 319.b
Amiæ Rondel deſcriptio 327.d
Amia Saluiani 302.b
Amia veterum an ſit Romanorum Lechia 327.e
Amicitiæ axemplum 341.a
Ammodites ſerpens 252.b
Amoris ſimulacrum 714 f
Amphybia quæ dicenda 1.c
Anchorago qui Caſſiodoro 482.f. 652.f
Ancluda qui piſcis barbaris 214 g
ad Anginam remedium 226.f
Anguilla an ſalubres 551.b. an ſimpliciter ex putredine generetur 547. a. an in mari atiam naſcatur 545.d. an Hamerus ax piſcium genere eam excluſerit 548 e aius apparatus 551.a aquam puram amat 547. c. eius caput & cauda cur abſcindantur 551. c. cam cauda tenera quid 550.f. eius cibus 547.e. eius coctioni cur beta addatur 551.c. cur nympha innupta dicta 547.b. cur Iouis filia dicta 546 e cur prophana dicta 550.b. cur Danubius & fluuij in eum influentes ea careant 545.a. cur ſale cōdiatur 551 d. cur praui ſucci 551.e. cur inuicem glomerentur. 546 b. cur non ſuperfluitent mortuæ. 548. f. eius deſcriptio & icon 543.b. 544. deuorata viua reddita 552.b. equis per anum cur indita 548.b. ax aquo mortuo generari 547.a. duo genera eſſe 543.b eam folio ficulno tenere quid 550.g. frigoris impatiens eſt 549. a. ei hoſtes qui 549.b. ingenium 549. b. interdiu quieſcere. 548. e. laudatiſſimum piſcem eſſe 551.a. de ea lex Sybaritarum 551.b. Lubricitatis eius frænum 550. f. marinæ quæ dicendæ 545.d non in omni dulci aqua reperiri 545. a. de ea prouerbia. 550. f. quando in piſcinas transferendæ. 547. d. quando numeroſiùs capiantur. 547. d. quibus ſint noxiæ 551. c. quot annis viuant. 549. a. régiæ quæ dictæ. 545. b. quæ ſacræ 549. b. ſeparatim ab alijs piſcib. degunt 548. a. ſexu carere 546. ſolum non ſarunt 548.b. carū terra 545.c. ex ijs torta.

Digitized by Google

INDEX.

552.e.vbi & quando copioſiſſimè capiantur.549.e. eam venari qui dicũtur.550 g vinacitatis eius ratio.549 a.vnde dicta 542. b. vſus in medicina 552. f. vt ex inteſtinis terra naſcuntur. 546. f. vt tonitru timeant. 549.a. vt generentur 580. b

Anguilla apyrenos quæ 538.e.f

Anguilla de Arena.252.b

Anguilla Copæa.538.e

Anguilla marina.348.b

Angues Africani 343.d

Animalia vilia eſſe contẽplanda 206.g.

Antaceus 532. b. qui 564. e. vt capiatur 535.a.

Antaceus Boryſthenis vt à Sturione differat. 564. f. eius icon ex Rondeletio.564.

Antaceus Herodoti 565.e

Antacei ſtellaris hiſtoria & icon. 564. 565.

Anthias nu antiquis omnibus idem. 85. e. uſtas in diſſecandu linea 93.d eius cum beluis antipathia 93.e. cupiendi ratio 94 e. cur lycus dictus 86.e. cur ſacer piſcis dictus 85.b. dentibus carere 86. g eius fellis & adipis vſus 95.b. gaudet ſtrepitu 94. e. eius robur. ibid. luget ſuam mortem. 93. d. quæ locu amet. 93. c. quatuor genera eorumque differentiæ 86. g. eius ſynonyma & etymum.85.a.eius in ſuos amor 93.d. 94.e.voracitas 93.c. vſus in cibis & medicinu 95. u

Anthias Ariſtotelis eſt tertius Oppiani 87 b

Anthiarum authoris deſcriptio 87.d.93 a Icones 88 89 90 91. 92

Anthia Bellonij.302 f.

Anthias Rondeletij cur improbet author 86. g. eius prior fortè eſt malli imberbis ſpecies 86 b.alter ſpecies eſt Aſellij tertius Turdi 87. u. quartus ſpari 87.d

Anthia tertij Rondelet. deſcriptio 20.f. icon. 21.

de Anthia quarto Rondel iudiciũ 87. d.

Anthias quartus cur Aulops & Eulops dictus 87.u

Antipharmaci duo genera 198. g. b.

Anthracides piſces qui 223.

Anthropophagus 612.f

Aper cur ſic dictus 297.b.Vide Cuper.

Apri Rondel deſcriptio & icon 297. e.

Aphyarum carnis qualitas 210. g. apparatus ibid capiendi ratio 209.e.cibus 208. f. genera earum & vt inuicem differant 208.e.cur viles 209 e. earum generalis deſcriptio.208. e.gregales eſſe 208. f. hiſtoriam earum nõ eſſe negligendam 206. g. bonos earũ de quibus dicatur. 210. b.earum imbecillitas. 208. f. ex rapis confictæ. 211.e. earũ natatus 208 f.omnium originem eſſe ex putredine 209. b.de iis prouerbia 210. b quæ locu ament 208.f.quibus ſacræ 211. b.vnde dictæ 206.b. vſus in cibis 209.c.vt generentur 208.209

Aphyę verę deſcriptio & icon 211.eius ſynonyma 211.c.

Aphyę Cobitis deſcriptio. 213.d icon 211 ſynonyma 213. b.ortus ibid.

Aphya cobitis Rondel. 213.e.

Aphya cobitis quę Bellonio 213.b.

Aphye Gobionarũ. 213.b

Aphya Mænidum 216. e

Aphya Phalerica vnde dicta. 212. e. eius deſcriptio & icon 212 f. g.

Aphyę pingues quę Gręcis 212. f.

Aphya Triglitis 216.e.quę Bell.211.d

Aplua vnde dicta 207.b.211.d

Apua ſalita Saperda dicta.70.f.Vide Aphya.

Apolectus quando Thunnus dicitur. 308 b

Apolecti Senatores 309.u

Apyrenus fructus qui 538. e

Aqua piſcibus propria 1. d

Aquatilium ſanguineorum genera 1.c.

Aquila pnenta deſcriptio 434.b 435. a.& inde.eius cauda icon 436. Paſtinucæ ſpeciem eſſe 434.b.

Aquilæ actus in venatione 441. a.caro eius qualis. 441. b. duæ eius ſpecies ſecundum authorem 434 b.

Aquila antiquorum 460. g

Aquila authoris prior 438.

Aquila Bellonij 435.437.

Aquila duorum radiorum 439. 440.

Aquipenſer 524.b

Aquo 220.e.665. d. vnde dictus.ibid.

Aranea Ariſtotelis 225.b

Aranea Iſidori 255 b

Araneus piſcis 255.b

Araneorũ ab authore obſeruatorũ deſcriptiones 257.b icones 258.259.260.

Arbor piſcis 153.b

Arguti typus 412.f

Aries qui Bellonio 288. e

Ariſta. Ariſtula 218.b.

Arionis hiſtoria 717. u

Ariſtoſus piſcis 500.e

Ariſtoteles correctus 101.b.113.u.125 e.154.d. 173.u.178 b.179.a. 220.e 366.f.416.f 444 b.445.a e.446 f. 468.g.473. b. defẽſus 442. g.eius locus animaduerſ' 4.g.explicat'.198,e

Arnogloſſi læuis deſcriptio 236. f. icon. 237.

ad Arquatum remedium 648.e

ad Articulorum dolores 404. g.414 b. 423.b 531.e.

Aſcolopax. Vide Scolopax.

Aſelli caro qualis 283.e. apparatus. ibid.cur ſic dictus 281.d.eius genera & differẽtiæ.282.e. deſcriptio & icõ 282.locus,natura,mores 283 a eius iecur quale 283.c.eius nominis latiu do 281.e. quomodo inuicẽ differant. 291.d.vnde dictus 283.b. vſus in cibis 283 c.vt piſcib. inſidietur 283.a.

Aſellus carbonarius 289.d.

Aſellus minor. Vide Callaria minoris ulterius hiſtoria 287.e.

Aſelli nigri hiſtoria 289.d

Aſelli varij hiſtoria. 288 g

Aſilus cur ſub pinna thunni hæreat.320 f eius deſcriptio.329.d

Aſinus. Vide Aſellus.

Aſpargus 180.181.

de Aſparagis adagium 210.b

Aſper piſciculus vnde dictus. 615. e. eius hiſtoria & icon. ibid.

Aſpratilis piſcis qui 33 b. 625.b.

Aſpredo piſcis 625.b

Aſterias Bellonij 391.e

Athenæ cur pingues dictæ 209. e

Athenęi incuria 103. e. eius locus animaduerſus 3.d. 95.b 103 a. 587.d. correctus 56.60 g.75. d.152.e.159 e.d.165.b.170 a.180 f.217.e.230 f 282.f 309. e.312.g.328.e.396.g. 507.e.636.e.

ex Atherinis garum 217.e. vnde dictæ. 216. b. locus. natura. mores. 218.e. quando pariãt.218.e. vſus in cibis & medicina 218.f

Atherinæ Bell deſcriptio & icon.217.d

Atherinæ Rondel. carnis qualitas 318 f deſcriptio & icon 217. b

Atricilla 62 e

Attagenus Athenæi qui 31. d.

ab Attilo cur inter fluuiatiles exordium 562.g eius deſcriptio 562. icon 563. non eſſe ſturionem 517. d.in Pado cãtum eſt.562.g. ab eo vt differat Ichthyocolla 566.e vt capiatur 563.d. vt a Sturione differat 562 b

ad Auditus grauitatem remedium 267. a.596.f.

Aulopij captura 94 g eius cum Thunnis pugna 87. b

Aulopias Oppiani, Æliani & Ariſtotelis eoſdem eſſe.87.b

Auguſti dictum 711.d

Aurata an ruminet 171.c eius apparatus.172.e f.carnis laus 171.d.cibus. 171.c. cur ſacer piſcis dicta 171 d. eius deſcriptio 169 d.icon 171 ac ea dicteria 172.c.dulces aquas fert 171 b frigore lædītur.171.c. timor eis exitialis 172 b.quæ meliores 172.f.quæ loca incolat. 171. a. ex ea quale nutrimentũ 172 e.quãdo lateat 171.c. ſacer piſcis dicta 85.d. eius timiditas 171.e.vbi melior 172. e vbi pariat. 171.e.vñ dicta.169 vt capiatẽ 172.b

Auratæ alterius deſcriptio,& icon 170

Auratu fluuiatilis 171.b 625.a

ad Aurũ vitia remediã 274 c. ad earũ dolores.552. g.ad earũ vermes 596.f (648.f

Auxuma.308.e.

Azeminam 324.e

B

BAcchus 282.e. 505 b.qui ſit. 506. e.cur ſic dictus 505.d.cur Callariæ præferatur 283.e.

Balbas 597.e.

Balæna an Gladium timeat 678. b.eius amor in ſobolem 678.b. cur porcus mari-

marinus dicta 515.b. eius carnis qua litas 688. e. eius coſtæ & vertebræ icon 624. deſcriptio 676. e. 677. a. eius hoſtes qui 678 b. cum Orca pugna 699.b. pinna & virgulæ equiſonis ex ea facta icon 683 quæ loca amet 678. g. quot pariat 678. g. ex eius vertebra cyphi icon. 685. eam timet gladius & vt ſe defendat. 333. c. vnde dicta 675.d. vbi Thunnis iuſ dietur 321.b. vſus in cibis 688.e. vt dormiat 678.g. vt non noceat 678.h
Balanarum authoris deſcriptio. 678. a icones 680.681.
Balanę Bellon. deſcriptio & icon 676.
Balæna Geſneri deſcriptio 677. e. icon. 679
Balęna monſtroſæ deſcriptio 680. f icon 682
Balęna Rondel. deſciptio & icon 677.
Balęna vulgi hiſtoria 788 f. vt capiatur 674 g.
Balleri Ariſt. hiſtoria & icon 645.
Bambelæ deſcriptio 629.e
Banchus 282 f. 505.d
Barbellus 597.e
Barbo 597 e
Barbarus. ibid.
Barbota. ibid.
Barbotæ Gallorum hiſtoria 575. c. icon 576.
Barbulus 597 e
Barbi amicitia cum Squalis 599 a. apparatus ibid. cibus. 598 b. deſcriptio. 597.d. icon 598. fluuiatilem eſſe dicendum 598 b vilē piſcem eſſe 599. b. frigus timet 598. b vt à Mugilibus, et Squalis differat 597 d oua ſua cuſtodit 598.g. oua eius an venenata 599.c an ſemper venenata . ibid. ax eorū eſu ſymptomata 599.c. eius partus 599.a. quæ loca amet 598.g quā do & vbi meliores 599.b
Barbus marinus 121.b
Baſiliſcus Oppiani 115. d
Batus rotundus 479. e
Bauoſa 116.e
Belua marinę quæ 669 d
Berellus. 701.b
Barniclarum auium ortus 546.g.
Bezolę hiſtoria & icon. 658.f
Biſula. Vide Bezola.
Blepſias. 506 b.
Blenni apparatus 204. g. carnis qualitas ibid. cineris vis. ibidem deſcriptio 203. icon ibid locus, natura, mores. 204.f. de eo prouerbia 204. b. rarus piſcis eſt 204. f. victus 204. g. vilis eſt ibid. vnde dictus 203.a
Blicca 513.a
Boax 229 d. cui ſacer. 78 f.
Bocas 722.g
Bogyri Bellonij icon 232.
Bogyrus Ouidij 230 b.
Boopis carnis qualitas 230. f. cur mercurio ſacer. 229 d deſcriptio ex Rōd. 230. e. icon 331. ex Bellonio 230. icon 231. laudatos piſces fuiſſe 230.f g. quot ſint genera. 230. e vſus in cibis & medicina 230 f. vt à Męna diſtinguatur 231.f.
Boopis peregrinę deſcriptio 230. g. icon 231.
Boopis rara Rondel. hiſtoria 280.e
Bos tarditatis typus 712.e
Bos piſcis 188.e 198. e. Ariſtotelis: 728.g
Boues qui piſces dicantur 453. d.
Bouis duo genera 454 g. eius mira latitudo. 454. g. natura & partus 455 a. planum piſcem eſſe 454.f 379.d quę loca amet 455.a. vſus in cibis 455.b vt piſcatoris manus auadat 459 b vt hominem ſuffocet. 455.a
Bouis maioris deſcripto 454.g
Bos marinus 722.g
Boues marini quadrupedes vbi 454.e
Bos ſacer. 85. d
Botatriſſia. Vide Muſtela fluuiatilis & lacuſtris
Botryon quid 275 d
Botulus 613 d
Box 127 b. 722.g. vnde dicta 229 d. Vide Boops
Box alba 227.b
Branchię piſcibus proprię 1.e
Bremma marina 186 e
Bronchus piſcis 348 f
Bubali Stolidatus 82. g
Bubulca Bellonij deſcsiptio 619. d
Bucephalus 613 d
Bulbulus piſcis 635.e
Bulbus piſcis 203.d

C

CAcalo vulgo 169.e
Cadauera cur ſuperfluitent 548.f.
Cæcilia marina 104 f
Cæciliæ ſerpentis partus 105.a
Cæna Hecates quæ 129 d
Cagniza 69 a
ad Calculos terendos remedium 200.e 204.g 498.f 617 b. 634 g
Callaria 282.e eius carnis qualitas 287 a.b. apparatus 287. b eius deſcriptio. 284 g. icon 285. alterius ab authore obſeruati 286.287 cibus 287 a quibus locis gaudeat. 287. a. vt capiatur. ibid.
Callarias Bellon qui 290. e
Callarias Saluiani 291.b
Callionymus 192.f. æquiuocatio 264 g cur pſammodites dictus 252.b. Vide Vranoſcopus.
Callichthys Ariſt. 192.g. ſui generis piſcis eſt Ariſtoteli 86.g
Callichthyis Bellon. icon. 195. deſcriptio 194.
Caluaria marina 553.b
Canadellę deſcriptio 55. icon 56
Canicula Gaza 379 c
Canicula Plinij 379.c. 719 e. Carchariã eandem eſſe 379.d. ei vt Turſio ſimilis dictus 719. e
Canicula Saxatilis Rondel. 391.b
ad Canis rabidi morſum 324 g
Canes qui dicendi & cur 373.c
Canis an omnes ſubeat 386 e cur Carcharias dictus. 380. e. eius natatus. 386 g. pugna cum vrinantibus 386 f. quæ loca amet 386. e. qui ſit Æliano & Oppiano. 373 a. vt prædam adoriatur 386 e
Canis Ariſt. qui. 379. a eius deſcriptio. 381. a icon 383.
Canis galeus an gregalis 389.b eius deſcriptio 387.d icon 388. eius carnis qualitas & apparatus 389. c. oua eius qualia 389. b. quæ loca amet 389 b.
Canis marinus Solini, & Marcellini. 380 e.
Canis minor Ariſt. qui 379 e
Canis pinguis 396. e 532.e
Cantharus piſcis. 553. b eius amor & zelotypia 187 b carnis qualitas. 187 d apparatus ibid capiendi ratio 187. e. cibus 187.b deſcriptio 186.f. icon. ibid alia ex Geſnero. ibid. quæ loca amet 187 b. vnde dictus. 185.d. 186 e cui ſit ſacer. 78 f.
Cantharus Græcorum qui Bell. 149. c.
Capri caro qualis 517. b eius deſcriptio 515.d icon 516 natura, mores 517. a. vſus in cibis 517 a. Porco Niloti-co an idem 514 f
ad Capillos augendos 475. b. reſtituendos 552.g.
Capito Gaza 504.b
Capitonem non eſſe Orphum 158 e
Capitonis anadromi hiſtoria, & icon. 513.
Capito Auſonij vnde dictus 600. f. Vide Squalus.
Capitonis fluuiatilis cærulei hiſtoria & icon 603
Capito fluuiatilis minor. Vide Squalus minor.
Capitonis fluuiatilis ſubrubri hiſtoria & icon 605.
Capitonis flu. rapacis hiſtoria & icon. 604
Capito lacuſtris Geſneri. Vide Albus Saluiani.
Capito quorundam 613 d
Capito qui Ciceroni & Plauto 504 g
Caprarum & Sargorum amor 178.e
Caprus & Capriſcus Rondeletio ſunt diuerſi 297.a
Captiuitatis declinatoris hieroglyphicum. 10 g
ad Capitis dolores. 420.g 423.a 498 f. 648.e
ad Carbunculos 95.b. 129.e.
Carcharia carnis qualitas 386.b. apparatus 387.a. eius deſcriptio. 380. b. 381.a. icon. 383. altera ad ſceleton efficta. 384. alia 385. alia 388. rictus eius icon 381. alia 382. piſcem eſſe, non cetum. 380.b

Digitized by Google

INDEX.

Carcharias Theophraſti qui. 379. e
Carcharus Columellæ. 380. f
ad Cariem. 226. g
Carpa Caſſiodoro quæ. 634. d
Carpionis apparatus. 655. d. cibus. 655. e. nobilitas ibid. ſpinā habet in capite pernitioſā 655. d. vnde dictus. 655. a
Carpionis ab alijs diuerſi icon. 656.
Carpio Truttæ lacuſtri ſimilis 655. e
Cartilago quæ medullam habet & quæ non. 372. f
Cartilaginei piſces qui. 233. b. 372. g. cur ſic dicti. 372 e. amor eorum in fœtus. 377 a. eorū branchiæ. 374 e. carnis qualitas. 374. f coitus. 374. b. cur ſæpius coeant & pariant. 374. b. differentiæ eorum à ſexu. 373. d. à loco. 374. g. à partu 375. b. duplex eorum genus. 372. h. eſus eorū quibus vtilis 378. g. motus. 374 e. non omnes eſſe aſperos. 373. d. omnes ex rapto viuere 376. h. oris ſitus. 373. d. partus. 233. a. qui fœtus intro recipiunt & qui non 376 h. quando lateant. 376. b ſale aſſeruari ſolent 378 g ſeminis eorum inopia. 374 h ſpina eorū qualis. 372. f. vipera modo pariunt. 375. a. vulua eorum qualis. 374. f
Caſtus piſcis 264 g
Catillo cur lupus dictus. 490. f.
Catillones qui. 494 f
Catulorū carnis qualitas. 391. d. deſcriptio. ibid a. oua qualia 375. d. maior & minor vt inuicem differant 391 b
Catuli maioris & minoris Saluiani icon. 390.
Catus piſcis. 391. a
Cauda muris. 424 b
Cauiarij apparatus 531. a. duo genera. 531. b. vnde ad nos perferantur. 520. e. rubrum vnde 639. b
Caulium quid. 44. g
Celerini nomine duo piſces. 230. f
Celtis piſcis. 471. d
Centrinæ carnis qualitas. 404 g. deſcriptio & icon. 401. partus. 404 e. quæ loca amet. 404. e
Centrina quibuſdam. 302. h. qui Oppiano & Æliano. 373. a qui Æliano. 400. g. rara capitur. 404. c. venenoſam eſſe. ibid. f. vnde dicta. 400 g. vt capiatur. 404 g
Centrina alia. 402. 403.
Centriſci ortus. 580. b
ad Cephalalgiam 95. b
Cephalus qui Archippo. 505. b quid Galeno. 504. g. quid Ariſtot. ibid. h. vnde dictus 504. b
Cephalus lacuſtris 658. f
Cephalinus. 506 h
Cepphi cur Thunnos ſequantur. 321. b
Ceraſtes ſerpens vt aues venetur. 469. a
Cerijrus Ouidij. 230. h
Ceris Athen. eiuſq; vſ⁹ & hiſtoria. 23. d
Cernua recentiorū. 217. a. Bellon. quæ. 624. h.
Cernua Gazæ. 157. d
Cerbis. 77 a
Cerrus Gazæ 227. d
Ceſtra vnde dicta. 100. h
Ceſtra piſcis. 504 f
Ceſtreus quid Ariſtot. & alijs. 504. e. f g. vnde dictus. ibid f
Cetorum apparatus. 675. b. in eis auditus organum 670. b caro eorū qualis. 674. h. cur beluæ marinæ dicantur. 669. d cur hebeti ſint viſu. 341. a. 673. c. cur duce egeant. 341. a. cur pulmonē habeant. 670 f. cur ſint magni. 672 e. cur tantopere pingueſcāt. 671 b. deſcriptio generalis, eorumq; partiū enumeratio. 670. 671. eorum eſca. 673. c. dentis icon. 687. Harēgis delectari. 673. b mot⁹ & natatio 672 b odore picis delectari. 672. h. oſſiū & coſtarū vſus. 673 b. eorū pingue. 671. a quæ Ariſt. dicantur. 3 d. 380. h qui Plauto. 669. c. dicuntur magni piſces. 669. c. quę loca ament. 672. f. ſtrepitus oderūt. 673. a. vbi maiores. 672 f eorum viſus & auditus. 673 a voracitas. 672. b. vt capiantur. 673. e 674. vt generent. 672. g. vt a piſcibus differant. 669. c. 1. c. d
Cetarū ducis deſcriptio. 341. d icō 342.
Cetaria quid. 325. c
Chalcis. 514 f non vnius piſcis nomen eſt. 220. e. quoties pariat. 571. a
Chalcis Ariſt. 109 b quæ Rond. 666 e
Chalcis Bellonij 213. a. 666 e
Channæ capiendi ratio 55. b. deſcriptio. 52. h 53. icon ibid. omnes ſunt fœminæ 54 h. ſaxatiles eſſe. 53. d. vnde dicta 52 f. vt à Perca differat 52 b v. ſus in cibis. 55 c hoc nomine quot piſces intelligantur. 52 e
Channadella deſcriptio. 55. d icon 56.
Chelidonias cur ſic dictus. 309. d qui & quando Thunnus dicatur. 309 b
Chelon. 505. a
Cheluda Cretenſis. 159. a
Chondrus quid. 199. b
Chremes. 567 b
Chromidis auditus & vox. 168. h. cur immunda dicta Ouidio. 168. h. eius natura, mores. 168. h. quæ loca amet. 168. g. vbi melior. 169. a. vnde dictus 167. e. vſus in cibis 168. h
Chromis Bellonij examinata. 80. c. eius deſcriptio & icon. 168. f
Chromidis Rondel. deſcriptio. 167. d. icon. 168.
Chryſendetum quid. 119. b
Chryſopleurus. 588. f.
Chyſos piſcis. 169. b
Ciclas piſcis qui. 54. g
ad Cimices pellendos. 566. h
Cinædi caro qualis. 69. d. cur ſic dictus. 67. a. eius deſcriptio ex Bellonio & Rond. 67. c. icon. ibid.
Cinædia gemma. 185 d
Cirrhus color qualis. 67. d
Citharœdus. 240. g.
Citharus Apollini ſacer. 185. d. eius carnis qualitas. 245. d. cui ſacer 78 f. 241. d non eſt Lyra. 246 f icon 240. vnde dictus. 240. g
Citharus Archeſtrati. 541 b
Cithari flaui & aſperi deſcriptio & icon 241. b c
Cithar⁹ Galeni. 233. e qui. 240. b 252. g
Citta ſiue Ciſſa cui ſacra 78. g. 109. b
Citulum Baccho non eſſe ſacrum. 109. b
Claria 282. e
Claria fluuiatilis Bellonij. 575. e
Claui caligares 664 g
Clidium & ceruix vt differant 211. b
Clupea an Aloſa eadem 499 b
Clupea Araris fluuij. 499. b.
Clupea Barbari icon. 501.
Clupea Tyberina icon. 501.
Cobidaria. 96. f.
Cobidia. ibid.
Cobio. 95. d
Cobitidis aculeatæ deſcriptio. 617 e. icō. ibid. quæ loca amet. ibid. d. cibus, partus, vt capiatur, vbi & quando melior, carnis qualitas. ibidem.
Cobitidis Barbatulæ deſcriptio. 618. icō. ibid. caro eius qualis. 619 a. ſalubritas. 619 a. vnde ſic dicta. 618 e. quādo & vbi capiatur. 618. b. quo loco gaudeat ibid. vſus in cibis. 619. a
Cobitidis fluuiatilis hiſtoria. 616. g. icon. 731.
Cobites oxyrinthos 617 b
Coeorum pretia 119 a
Colias vnde dictus. 274. g. Vide Lacertus.
ad Colicum dolorem. 83. d 552. g
Colla ex Sturione. 531. f
Collaans 565 e
Color ſulphureus. 270 f
Columellæ lacus reſtitutus. 9. c. 692. f
Columba marina. 553 a
Columbus marinus. ibid.
in Comedentē parum prouerbiū. 529. a
Concubitus alienigenarum appetentis hieroglyphicon. 364. e
ad Condilomata. 324. b
Conger ſiue Congrus. 348. e amiſſa cauda nō moritur. 351. a. apparatus. 352 g. aſſi laus. 352 f. an in terram exeat. 350. g. an ſit gregalis. 350. b aqua dulci gaudet. 350 f. eius capitis encomium. 352. g. carnis qualitas. 353. a cibus. 350. b. coitus. 350 f. cur anguilla marina dictus. 348. b. cur ſuperetur à locuſta. 351 a. deſcriptio. 348. e icon. 349. duo eius genera. 348. c. eius & Murenæ pugna. 363. d. natura, mores. 350. g. parui vbi in pretio. 354. b. quibus pugnet. 351. a. & inde qua eſca facile capiatur. 114. b. quæ loca amet. 350. f. quādo fluuios ſubeat. 350. f. quando & cur lateat. 350. g. quibus probetur & quibus non 352. e. vbi maximi. 350. e. vbi optimi. 352 e. vnde dictus. 348. f. eius vſus in cibis. 352. e. vt capiantur. 351. d

Con-

Digitized by Google

Conſtantia in periculis typus.614.g
Cũtationis celeritati cõiunctę typ°.712.e
Copſur.565.e
Coracini antipathia cum formicis.76.g. apparat°.76.e.capiẽdi ratio.75.e.ei° deſcriptio.71.b.e. differẽtia & genera 70 b de eo diuerſæ opiniones.71 c fluuiatiles dari.70. b.71. a.gregalis eſt.75.b lapidũ in capite eius eſus & vis.76 f.natura, mores.75.b. partus.55.b.quando melior.76.e. vnde dict° .69.d. vſus in cibis.75. d.vſus in medicina.76.a. vt Melanura ſimilis.dictus. 71.e. vt amni & mari communes dicti.70.b
Coracinus fluuiatilis an ſolum in Nilo. 71.b marino in cibis præſtat.75.d
Coracini Geſneri icon.74.
Coracinorũ Niloticorũ differentia. 71.a
Coracini Saluiani deſcriptio.71.d icon. 72.alterius deſcriptio. 72.b.icon.73.
Coralcidia. 70.g
Corax differt à Coracino. 278.g
Coracis Rond. deſcriptio & icon 278.b
Cordylam integram ſaliri ſolitam 311.b Thunni fœtus eſt 307. d. in eum aſſam ius.324.f.quando Thunnus dicatur.307.e.vnde dicta.307.d
Cordyle.308.e
Cordylia ibid
Cordylus.308. e
Cordylus animal lutarium 196 f
Coris.236.e
Corylus.311.a
Curnuta Pliny.434 e
Cornus 604.e. carnis qualitas. 274. b. vnde dictus. 134 g 279 a
Coruus marinus Iſidori.187.c
Corui Nilotici deſcriptio & icon. 610.
Coruus Saluiani, eſt Hirundo authoris 234 e
Coruulus 69.c
Coruulus Gazæ. 274 f
Coruuli Geſneri icon.75.
Corydelis 311.a
Coſſyphus pro Turdo.36.b
Cothus qui 95.d
Cottus qui. 203.b
Cottus Gazæ. 614.e
Cremys qui. 167 b
Crudelitatis occulta typus 361 f
Cubio.95.b
Cuculi carnis qualitas.139.d apparatus ibid deſcriptio.138 b. icon 139.natura, mores.139.d vnde dictus.138. f ui vt ſimiles Hirundines authoris. 137 a
Cuculus Bellonij 134.e
Curſores piſces qui.318 f
Cybia quæ.312 e.f.
Cybias qui & quando Thunnus dicatur.310 f
Cyclas piſcis qui. 14.g
Cynogloſſus Epicharmi, eiuſq; deſcriptio 238.f. icon.237.
Cynoſcuna. 227. e
Cyphi ex Balæna vertebraicon.685.
Cyprini aſtus.638.b. caro eius qualis. 639.a.apparatus.639.b. eius caput cur cõmendetur.639.b.cibus.638.b. deſcriptio. 634. d.635.e.icon. 637. longæuũ eſſe.638.b.mas an fœminam pariturã adiuuet. 638.g. natura.mores. 638. b. oua ſua cuſtodit 638.f. quæ loca amet. 637. a qui & quando meliores.639.a.quoties pariat 678 e ſemen eius quale.678.g. ſpõte etiam naſci 638 f.vbi maximi.637.d.vnde dictus:634. b
Cyprinus clauatus authoris.665. Vide Pigur.
Cyprinus latus,641.b.eius deſcriptio.ib. icon 642.643. quæ loca amet. 641. e.vſus in cibis.ibid.d
Cyprini lati alterius hiſtoria & icõ.644
Cyprinus marinus. 169.e
Cyprini monſtroſi hiſtoria.639.d 640. e.icon.ibid.
Cytus cui ſacer.78.f

D

DAcolithus. 617 b.
Dactyleus. 506.f
Danubiani piſcis hiſtoria & icon. 616.
Delphinos amaſius eſſe.715.d. in amati pueri ſepulchro ſepultus. 716 a.amicitia cum leone.711 b cũ Pediculo. ibid.c.amor erga prolẽ.707.b. an ſalientes tempeſtatem ſignificet.711. d an fœtus ore accipiat.707 b an tacta terra moriatur.706.b. an ſit incuruo corpore, vt pingi ſolet.702 e.an Balenę ſit comes.708.f.aquas dulces intrat.705.c.d.cãtu & muſica delectari.709.d.cũ cauda ligare quid.718.g ex ectis eſſe.701.c. eius comites quæ aues.706 e.cõiugati eunt.707.a.cur Neptuno ſacer. 712.b. cur Baccho. 713.b cur in terram feratur.706.b. cur ſacri piſces dicti.712.b.cur multum viuat. 710 e.cur adulator dictus 709.b.cur frater & amicus hominis dictus. 709.b cur ab hominibus non occidatur.708 f. cur porcus marinus dictus.515.b.duo eius eſſe genera. 701.c.eius fletus miſericordiam mouet.709.e.eius gratitudo exẽplis explicata. 717. e. d.de eo hieroglyphica.713.c.hominis vt homo eſt, amicus eſt:708.e.eius icõ.703 alia.704. eius impetus in piſces.706.e. inimicitia cum balena. 711.b.cum amys, ibid.cum Pompilo. ibid. eius linguæ qualitas.710.g.cum migrare.705.d. mortem præſagire 707.d.mortuos ſepelire.707.d.muſicum ſignum eſt & quare. 715.b. cum natare docere quid. 718. f. nauigationis comes. 708.f.in Nilo duo genera. 705. d. non ſuopte ingenio ſed fortuito piſcatoribus auxiliari.708.b. omnium maximum piſcem eſſe. 705.c. ordo in natando.707 a.eius partes quæ in cibo commendata.712.f.eius partus quid vulgo Græcorũ.336.f pietas erga parentes.707.c præſagia 711.d.712.e. pugna cum amijs.328.g.Pompilo decorato in furorẽ agitur. 326.g. de eo prouerbia. 718.f. prudentia. 709.e. quando & quot pariat 710 f.eh qui habuerint in inſignibus.714 b.à quibus cõmendetur,& à quibus nõ.712 f cum retibus non capi.711.e.ſexus diſtinctio 705 b.Simonis nomẽ agnoſcunt.709 b.eius ſocietas cũ piſcatoribus.708.g.cum ſyluis appingere qd 718. g. vbi rarus. 705. e. velocitas eiuſq; cauſa 706.f.g.viſu valet.706. f.vnguenta fugit.716.e. vox.710.g. ea cur pueris comparata.711.a.vſus in medicina 712.g.vt dormiat.707. e.vt capiatur.711.e.vt vocat.710.e. vt feriatur tridente.711.e.vt à Phocæna differat.701.d
Delphin amnicola. 519.a
ne Dentes inaniãtur.324. b.ad eorũ dolores. 179 b.275 d 387 b. 433.d
ad Dẽtitionem puerorum. 387 d.712.g
in Dentices an erythrini habeãt. 166 e. carnis qualitas.164.g apparatus.ib. deſcriptio.161.a.162.icõ. ibid.cum polypo pugnãt.164.e.quæ loca amẽt. 162.b. vbi optimi. ibid. vbi pariant. 164 f.vnde dictus. 160.g.vnde optimi habeãtur.164.g voracitas.174.f. vt Auratæ ſimilis et diſſimilis.161.c. vt capiatur. 164. f. vt Phagro ſimilis.161.a
Denticis alterius ab authore obſeruati deſcriptio.162.g. icon.163.
Diabolus marinus. 464.g
ad Digeſtionem promouendam. 498.f
Dioſcoridis locus animaduerſus. 198. g
Dipſades quæ vipera. 160.e
in Diteſcentes publico malo. 550 g
ad Dolorem capitis.365.d
Doloſi typus. 422.e
Dona artes doloſa dicta.13 a
Draconis ex raia efficti icon.444.
Draco marinus,354 b.carnis eius qualitas. 262 e cibus.257. d. cur maris vaſtator dictus 257.c.eius deſcriptio 256. icon.ibid. duo eius genera eſſe. 256.e.ictus eius curatio. 261.a.b. ex eius ictu quando piſciculi oriantur 257.d.ictũ eius venenoſum eſſe.261 a.ſymptomata cum ſequentibus.ibid.b. natura,mores.257.e.vſus in medicina.262.e.quæ loca amet. 257.c.vt à ſerpente marino differat.355.d vt capiatur. 257.c.
Draco marinus Plinij. 343. c.255.d
Draco Bellonij & Rondel.examinatur. 256.f
Draco maior Saluiani qui.256 f
Draco minor vt à maiori differat.257.e
Draconiſtas lapis.69.b
Dracunculus Plinij ſpecie à dracone diuerſus. 256.e. alia ſpecies. 265.
Dracunculi Rondel. deſcriptio & icon. 262.g. carnis qualitas. 264.e

Dromades piſces qui. 318.f
Dulcia non adſtringunt. 152.g
Dyce. 153.a
ad Dyſenterias. 190.f. 226.g.531.c

E

ECbineis· Vide Remora.
Echiaus in mugilum capite quid. 507.d. *vnde dictus.* 355.b
Elacata. 310 f
Elacathena. 274.f. 310.e. *vnde dicta.* 310.f
Elephas. 298.e
Ellops. 192.f. *ſic dici omnes piſces, vel ſaltem ſquamoſos.* 524 b
Empetrum. 113.d
Empiri piſces 587.d
Enalius cetus. 722.g
Eacraſicholi apparatus. 215 g *vt ſaliantur. ibid. deſcriptio & icon.* 214.b *ingenium.* 215.a. *quæ loca amet.* 215.a, *quando capiatur. & quomodo.* 215.a. *vnde dictus* 214.e. *vſus in cibis.* 215.c. *vt generentur. ibid.*
Eucraulus qui Theodoro. 214.f
Eugraulis 214.f
Enſis piſcis. 369.b
Epelani fluuiatilis hiſtoria 629. *icon.* 630.
Eperlani Rond. deſcriptio & icon. 536. *vnde dictus.* 535.d
Equorum Iberorum velocitas. 706 g
Equiſelis Gazæ. 305.b. *Vide Hippurus.*
Eritimus. 220.f.
Erythrinus. 146.f.152.b. *an in Denticem abeat.* 156.e. *an etiam fluuiatilis.* 153.d. *carnis qualitas* 156.e. *apparatus. ibid f.g. cibus.* 155.g. *cur æſtate capiatur.* 154.g *cur edi noluerit Pythagoras.* 156. g. *deſcriptio.* 153 c. *icon.* 154. *eorum eſus quibus proſit.* 156 f. *quæ loca amet.* 153.d. *quando pariat.* 156.e *quãdo & quomodo ſapidior.* 156 f *quibus ſimilis.* 153.c. *ſexus, partus.* 155. a. *omnes fœminas eſſe. ibid.*
Eſcarum ineptè Iſidorus vocauit Scarum. 4.e
Eſcharus. 236. e
Eſox. 565.d. *vnde dictus.* 482 f. 630 g. *qui Agricolæ, & qui Geſnero.* 482. f. *Lucius eſt* 630.g
Euſtathij error. 196.e.
ad Exanthemata. 95. b
Exdorſuare quid 252.g
Exocœtus cur in ſicco viuat. 78 f *eius deſcriptio* 77.b. *ex Rondel. ibid* c. *icon ibid vnde dictus* 76.b *eius vſus in ſacris.* 78.f.
Exocœtus ſiue Adonis Bellonij. 114.b. 115.a. *icon ibid.*
Exormiſtos. 538 f.
Exos 565 d
Exos Cardani 535.e.
Ezox qui Alberto. 533.a

F

FAber an ſit Cibarus. 109.e. *eius carnis & ſucci qualitas* 113. c. *apparatus. ibid. cur ſic dictus.* 110.b. *cur Zeus ſiue Iupiter dicatur.* 110. b. *cur rarum vocet Ouidius.* 110.g. *deſcriptio.* 111.b. *icon.* 112. *eundem cum Chalceo eſſe.* 109. d. *nobilem piſcem eſſe.* 113.c. *non eſſe Chalcidem.* 109.b. *non eſſe Acanthiam. Ibid. quæ loca amet.* 113.a. *quibus piſcibus annumerandus.* 109.a. *verum eſſe qui à nobis pingitur.* 109. d. *vbi melior.* 110.f. *vt vocetur antiquis.* 109.b. *vt natet.* 113.b
Fabri lignarij typus. 475.c
Fager. 149.e
Falco marinus. 141.d. 434.g
Famem qui diutius tolerent. 509.e
in Famelicos prouerbium. 512.b
Fario qui Auſonio. 481.d. *qui Bellonio & Rondeletio.* 652.e
Farræ vel Ferræ hiſtoria & icon. 663.
ad Febrium calores. 639. c. 648.e. *circuitus.* 712 g
Felliceps piſcis. 214 e
Fiatolæ deſcriptio ex Rondeletio & Bellon. 192. b. *icon.* 193: 194. *icones examinatæ* 195.b. 192.g
Ficus piſcis 287.e. *cur ſic dictus* 291 b
Fidicula Gazæ. 240.g
Flaſcopſarus. 553.a
Fleſus fluuiatilis Bellonij. 242 g
Flutæ 181.a. 543.a. *cur murænæ ſic dicta.* 354.a. *an Lampetra.* 537.d
ad Fœtus retinendos. 540. f.
Foſſilis piſcis hiſtoria. 579. 580. *ortus & natura.* 580 e
Frugalitas veterum 563 g
Frugi hominis typus. 116.e
Frictura qui piſces Romæ dicantur. 267.c
Fuca. 41. b
Fucus. ibid.
Fullo Ariſt. & Dorionis. 645.d
Fuadula 614 b
Fuudula Alberti. 618.e
Fundulus 612.f. *cænoſus* 618 b. *recentiorum.* 618 e
Fuſanei piſces qui. 181. b. 318.f

G

GAdor 282.e
Gaideropſarus Cretenſis. 290.e.
Galaria 284 e
Galaxia. 284 e. 373. d. 524.e. 537.b
Galeni locus declaratur. 358. g. *correctus* 605.d
Galerita. 113 d
Galeum an Gladium dixerit Plinius. 331. a *dentium eorum vſus & vis.* 387 b. *qui Oppiano & Aeliano* 373. a 379 b.
Galeus ſimpliciter dictus. 387 d. *Aeliano.* 393.c
Galei vnde dicti. 372.b
Galeus pro ſpecie Galeorum. 379.b
Galei Glauci amor erga fœtus. 394.f *eius deſcriptio, & icon.* 394.
Galeus Rhodius 564. b. *eius hiſtoria.* 531.d. *icon.* 532. *Acipenseri ſimillimus eſt.* 531. d. *cur Vulpes dictus.* 532. f
Gallarias. Vide Callarias.
Gallarida. 282.e
Gallina marina. 30.g. 214 g
Gallus marinus· 111.a. 146.f. 138 g. 553.a
Galli cur Delphinum habeant in inſignibus. 714.b
Garcanis Alberti. 567.a
Garum quid. 272 b. 531.b
Garus hodie qui dictus. 227. c
Garum qui piſcis fuerit ignorat author. 223.c
Garum vt ex Excraſicholis fiat. 215.d. *ex quo ſale.* 272. a. *ex Garo piſce* 223.b. *ex Atherinis.* 217.c. *ex Scombris & multa de eo.* 272.b. 273.a. *&* inde.
Garum ſociorum cur ſic dictum. 273.c
Gelarij mugiles. 506.b
Gerres qui. 227.e
Gibboſi piſcis hiſtoria & icon. 480.
ad Gingiuarum dolorem. 222.b
Gladij audacia & robur. 333.c. *eum capiendi iucunda ſed periculoſa ratio.* 334.f. *carnis qualitas.* 334.b. *cur ſic dictus.* 330. e. *cur piſcatores eum timeant.* 333. a. *cur Straboni canis vocetur.* 330. f. *deſcriptio.* 331.b. *& inde icon.* 332. *docilitas.* 333. d. *inſequuntur Thunnos.* 311.e. *eius oſcitantia.* 333.b.a. *Muranis vexatur.* 225.b. 332. b. *eius mucronis robur.* 334.a. *pelagium eſſe.* 332. e. *pellis eius tenuitas.* 332. b. *ex piſcibus eſſe.* 331.b. *quando ab oeſtro infeſtetur.* 333.d. *Thunnis vt ſimilis, vt diſſimilis.* 331.b. *vbi numeroſius capiantur.* 332. g. *vbi melior & quando.* 334 b. *vt venetur.* 333.a. *vt nudo hamo capiatur.* 334. e. *vt nauiculis. ibid. f. vt piſces edat.* 333.c. *vt aduerſus balænam ſe defendat.* 333.e
Glanis 514.g. *eius amor in prolem* 573. a. 574.e. *carnis qualitas.* 575.a. *apparatus* 575. b. *canicula ortu ſideratur.* 574.e. *cibus & voracitas* 573 e. *coitus & partus.* 572.b *deſcriptio.* 567. 568. *in eius dorſo vena venenoſa* 575.b. *de ea hieroglyphica.* 574. b *in homines graſſari.* 573.d. *icon.* 569. 570 *alterius.* 571. *oua cur à mare cuſtodiantur.* 573. a *quæ loca amet.* 571.d. *à Siluro differre.* 521.a *ſuauem piſcem eſſe.* 575.a *de ea varia ſententia.* 567 b.c. *vnde dicta.* 563.a. *vt capiatur* 574 f g
Glanides Rondel. & Bellonij 567.c
Glanius. Glanus. Vide Glanis.

Digitized by Google

INDEX.

Glaucidium. 301. d

Glauiſcus qui. 301.d

Glaucus an filios in metu in os recipiat. 304.f.capitis eius laus.304.g. carnis qualitas. 305.a. cibus 304.e. deſcriptio.302.icon. 303.eius eſus quibus vtilis.305.a.quę loca amet.304.c.ex qua piſcium genere. 302.e. quo tempore lateat. 304. f. eius ſimilitudo cum Vmbra 79.c. vnde dictus. 301. c.vſus in cibis.304.g.in medicina. 305.b.vt capiatur. 304.f

Glaucum Aeliani ex Galeorum genere eſſe.394.f. eius hiſtoria.ibid.

Glauci authoris icon.303.

Glaucus Bellonij examinatus. 80. e qui 302.eius hiſtoria. 84. e. & inde icon.ibid.

Glauci Rondeletij cur ab authore approbati. 302.f. eorũ deſcriptio. 302. f.& inde.

Glottis Ariſtot.235.c

Gluten piſcium vnde.565.d

Gnotidia qui piſces.70.f.

Gobergi hiſtoria. 288.f

Gobius an ſtimulis armatus. 134. e. an venenoſus. 98.e. carnis diſtinctio. 100.e.candidi nigris præſtãt. 100.e colore varians.78.e. eius comparatio ad mullum.99.a.congelatus in patenis vbi reuiuiſcit, 98.b.580.b.ab ijs cur Archephon paraſitus abſtineret.99.c eorum differentiæ 96 e.Galenus litorales facit. 98.g non omnes ſquamoſi ſunt.96 f.olim fuiſſe in pretio 99.b partus.99 a quæ loca amet. 98.g terreſtribus fere annumeratus 98. b.tricubitales vbi. 197.a. vbi optimi. 99.b.vſus in cibis. 99.a.in medicina. 100.f.

Gobius albus cur ſic dictus. 98.f.Bellonio qui.96.f.

Gobij albi Rondel. icon 77.

Gobio capitatus.Vide Gobio fluuiatilis. alter.

Gobij fluuiatilis cibus. 613.b. caro qualis. ibid.c.icon. 612. deſcriptio. 613. a.locus natura. 613.b.

Gobij fluuiatilis alterius deſcriptio & icon 614. quæ loca amet. 614.b. vt capiatur.615 a.vſus in cibis. ibid b

Gobiorum litoralium deſcriptio.78.e

Gobij maioris ab authore obſeruati icon.77.

Gobiorum marinorum deſcriptiones. 96.97.

Gobius niger qui Rondel. 78.f.Icon.77.

Gongrus 348,e

Gouius.95.d

Graæ ſerpentes.345.a

Gracculus.69.e

Gracculus Plinij. 274.f.

Gratitudinis typus. 271.d

Grillus piſcis. 357.e

Grundulus.618.e

Gryllus.348. f

Gula iudicium naturæ contrariũ.127.b

Gulæ voluptatis exitus.118.e

in Guloſos prouerbium.512 b

Gutturos ſs piſcis hiſtoria & icon. 514.g.

Gyrinus. 464.f

H

Ad Hæmorrhoidas. 639 c. 552.g

Hæreditates captantium tanæ.117.b

Halec quid.293. d

Helecula Bellon.214.e

Hamio.327.a

Hamis duobus modis fit piſcatio. 577. d.

Harengi carnis qualitas. 296.e. apparatus.ibid.ab Aloſa vt differat. 295. b.eis delectari cetos. 672.b. eius deſcriptio. 293.d 294.e.icon. ibid.gregales ſunt. 295.c. muria conditur. 296.e.natura mores. 294.b. non eſt Alec. 223.c. non viuit ex ſolo aere. 295.c. Oceani ſed non ſolius piſcem eſſe. 295. a. quæ loca amet. 295.a quando & quomodo capiatur.295. c.ex eis quem quæſtum faciunt Hollandi.295.d.ex quo piſcium ſint genere:293.d. ſola aqua viuit. 294.c

Harengus albus.296.e

Harengus fumo exiccatus.296 e

Harengi minoris icon.294.

Herengus niger. 296.e

Hecatæ Mænam voucre quid. 227.a

Helacatene. 320.e

Helluonis typus. 574 b

Hemerocætus. 264.g

Ad Hemicraniam.498.f

Ad Hepatis duritiam. 404.g.475.b

Hepar piſcis.56.b

Hepati caro qualis.61.e. deſcriptio. 56. 57.b.icon 57. 58.59.60. eius hepatis & fellis facultas.61.d.mores. 61. b.quæ loca incolat.61.a.ſolitarium eſſe 60.g.vt cito concoquatur.61.e

Hepatus Aeliani.60.b. 61.a

Hepſetus.213. c. ab Apua. cobite differt. 205. b. eius deſcriptio & icon. 216 f

Herophidia.104.f

Hiatula piſcis. 52.f.

Hinnulus.389.d

Hippogloſſi deſcriptio. 236. g. alterius. ibid.icon.238.

Hippurea. 305. c

Hippurus muſca genus. 591.e

Hippurum capiendi ratio. 306. g. vbi melior. ibid. f. victus & mores. ibid. vnde dictus. 305. b. vſus in cibis. 306.b

Hippurus Rondel. 302.f. eius deſcriptio.305. d. icon. 306.

Hirudines maximæ pro Lampetris. 537.d.

Hirundo an duos habeat ſtimulos. 134. e.cur & quando volet.137.d.cur extra aquam viuat. 78. f. marinam tantum eſſe. 137.c natura,mores. 137.quæ antiquis. 133. c. qua cibo vtatur.137.c. vſus in cibis 138.e

Hirundo authoris. 134 e prioris icon. 135.deſcriptio 137 a alterius 136. deſcriptio. 137. b. vt Cuculo ſimiles & diſſimiles.137.a.

Hirundo Bellonij & Saluiani ,non eſt Hirundo veterum 133 d eſt mugil alatus Rondel. 134.

Hirundo Plinij conſideratur. 140 f. diuerſa eſt ab Hirundine Græcorum. 134.f eius deſcriptio. 144 e. icon ibid.locus,natura mores. 144 b. vſus in cibis,ibid ſynonyma.143.d.

Hirundo Rondeletij.133.c. non eſſe hirundinem veterum. ibid.d

Hirundo veterum examinatur. 133.e

Hircus.503.d.77.b.Athenæi qui Rondeletio. 98 f

Ariſtotelis.225.e

Hiſtrix. 556.b

Horæa quæ. 312.e

Holoſtei Bellonij hiſtoria. 559.icon. 560.

Hufonis deſcriptio.533.b. icon. 534. marinum piſcem eſſe. 534. e. Sturionem timet. 535.a. qui Bellonio. 533 b.ſynonyma. 533.b. timidum eſſe.534.e.vbi capiatur. 534.e. vino inebriari. 535.c.vſus in cibis. 535.c. vnde dictus. 532. b. vt & quando olim caperetur. 535.a

Hyæna. 400 g. 567.c.514.g.

Hycca.153.a.515.b. ſacer piſcis dicta. 85.d.non eſſe Sturionem.518 f

Hychra 518.f

ad Hydropem. 712.g

Hydrus.343.c

Hydri marini maximi. 345.a.vt à ſerpente marino differat.347.a

Hyſca.37.e. 515.b.518.f

I

IBerus piſcis qui Horatio. 269 e

Ichthycolla carnis qualitas.566. g. deſcriptio & icon. 566. vnde dicta. 565. b. vſus in medicina. 566 g. vt à Sturione & Attilo differa. 566.e

Ichthyocolla vnde fiat. 289. e

Ictar.217.a

ad Icterum. 648. e. 14.f

Iecorarius.56 b

Iecorinus. ibidem.

Ignaui typus. 422.e f.

Improborum familiaritas per Percam marinam & Melanurum indicata. 51.a

Incolumitatis typus. 712.d

Indorum ſtoliditas.301.b

ad Inflammationes. 423. b.

Inuidia typus. 550.b

Ionas propheta in ventre piſcis. 381.a

Iris marina. 369. d

Iſtrianus piſcis.517.e

Iudaicus

Digitized by Google

Iudaicus piſcis.565.e
Iugulum quid.311.b
Iula. 37.c
Iulia.37. b
Iulis. 117.f. eius caro qualis. 40.b. deſcriptio ex diuerſis.38.e. natura,mores.40.e.non eſſe venenoſam. 40.f. in quibus locis reperiatur.39. d. eius ſpecies multæ.38.e.ſynonyma. 37.b. vt capiatur. 40.e.vſus in medicina. 41.a. vt apparetur.40.b
Iulidis authoris deſcriptio.38 b.icon. 39.
Iulus.341.d.qui 37.b.muſca comparatus.40.f
Iurela 37.c
Ius album vt fiat.283.e

L

LAbeo Gaza. 505.a. cur ſic dictus. 507.d
ex Labore alieno diteſcētis.typus.179.c
Labrus piſcis. 62.b.490.f
ad Lac procreandum. 305. b
Lacertus.14.b. 269.c. apparatus 275. d.carnis qualitas 275. c. deſcriptio. 274.b.locus,natura,mores. 275 a.b. eius muria.275.d non eſſe Trachurum 267 b ſale condiri ſolet. 275.c. eius cum Scombro ſimilitudo.274. b Scombro minorem eſſe. 275. a. vbi melior. 275. b
Lacertus acui ſimilis qui.108.g
Lacertus Gaza. 276. e
Lacertus Latinorum. 274. f
Lamiraiæ carnis qualitas 452.f.eius deſcriptio. 449. d. 452. c. differentia. 449.d.icon.450. anatome. 451. ſynonyma. 449.c
Lagena piſcis.553.a
Lagois.448.g
Lamia quæ.379. d. dentes eorumque vſus.463.e.planum piſcem eſſe.463. b. vnde dicta.463.a
Lamia Ariſtotelis à Lamia Nicandri diuerſa.379.c
Lamia venefica.463.a
Lamna.463.d
Lampetra an Remora Oppiani. 538.f an Murena ſpecies 538.b.and lambēdis petris dicta.536.g. an ſalubris ſit. 542.g. apparatus. 542. f. cibus. 541.c.conditas melius ſapere 542 e. cur nautis infeſta. 538. g. deſcriptio. 540.e. diuerſitas. 540. e. in fluuijs quàm in mari minores. 485.a.in honore fuiſſe.451.d. eius ingens pretium.ibid. moretum. 542.f. non eſſe ex Galeorū genere.538.b.quãdo meliores.541.c & quæ 542. e. quando migrent 541. b. Salmonibus infeſta eſt 486.g. ſynonyma. 536.b
Lampetra fluuiatilis hiſtoria & icon. 581.
Lampetræ maioris & minima icon. 539.
Lampugo Rondeletij.302.f.Vide Hippurus.
Laridum quadrageſimale. 676.g
Latilus piſcis.498.b
Latus qui Rondeletio 498.b. qui Scaligero.527.b.eius hiſtoria. 498.g.b
Lauarona herba.218.b
Lauer ſiue Sium. 657.a
Lauaretus cur ſic dictus.657.a.eius deſcriptio & icon 657.
Lauoroni Bellonij deſcriptio & tota hiſtoria.218 b
Lebiani piſces. 56 g
Lebias, eiuſque etymum. 56.g
Lelepris.41. d. 40.g
Lepidotus & cur Cyprinus ſic dicatur. 634.b
ad Lepram.365.d. 433.d. 712.g
Lepradis Bellonij hiſtoria.30.f.icon.31. mores. ibid.
Lepus à Cane marino deuoratus. 387. b. fellis eius vis.423 d
Lepus marinus.116.e. 204.e. deuoratur à mullo. 12 e
Leuciſci æquiuocatio. 601 d. deſcriptio. 606 b icon.607.vſus in cibo & medicina. 607. c.d. ſynonyma. 605.d. alterius deſcriptio. 608. g. icon. 609. quid Galeno.504. g. quid Hiceſio. ibid.
Leuciſcus Galeni qui Saluiano. 601. a 605 d
Leucorinus.606.e
Libella Gaza.407.b.& cur ſic dicta. ibidem. Vide Zigana.
in Liberis educandis paterna diligentia typus. 574 b
Libidini pœnas dant Sargi,178.f
ad Lichenas.712.g
Ligula piſcis.222.b. deſcriptio. 236 g. icon.237.
Lima piſcis.471.c
Limanda. 141.f
Limaria 307.c. 308.f. Tinca ſic dici poteſt.646.e
Limoſa.308.f
Lingua ſerpentina.463.d
Lingulaca. 235.d
Linum pro reti accipitur. 177.e.pro linea. ibid. d
Liparis æquiuocatio.296.f
Liparis lapis.ibid.
Liparis quorundam. 666.b
Liparis Rondel deſcriptio & icon.296. g.carnis qualitas. Ibid. vnde dictus. 296 f
Litorum varietas.27 a
Litum quid Gaza.2.b
Locuſta cur vincatur à polypo. 363. e. d. vt Murænam vincat. ibid.
in Loquacem prouerbium.211.a
Lora ex corio cetorum. 670.c
Lota 536.b eius hiſtoria & icon 648.
Lucerna nunc vocatus piſcis,an idem cum lucerna Plinij. 134.f. vnde dictio. 134.g
Lucerna Geſneri.134.e
de Lucerna Plinij locus emendatus. 133.c
Lucerna veterum quæ authori.134 g
Lucius an piſcis memoratus ab antiquis.630.f. eius apparatus. 633. a. cur apud nos in pretio. 633. d cur in oſtijs marinis macilētus. 631 d. eius deſcriptio.631.a. eius & Tincæ amicitia. 632 g. in Gallia optimi ſunt. 633.e.icon 635. ponenda 631. eius mira ætas. 632. g. mira viuacitas. 632 g. non eſſe lupum. 490. g. eius oua qui abijciant. 631.f. plebeum eſſe.633.c. Plinio Eſox dicitur. 481.f. quæ loca amet.631. d.quando pariat & vt procreentur. 632. b. quando meliores.633.e. diſſecti ſponte coaleſcūt.106.f.vnde dictus. 630.f. voracitas & audacia. 632.e. vſus in medicina.633.g. vt capiantur. 633. b vt coctus fiat cæruleus. 633.e. vt Percam minorem deuoret. 632.f. vt piſces perſequatur. 632.f
Lucius marinus.101. a.490.g
Lumbricus marinus.537.e.
Lumbrina.78.b
Lumbi Anglorum hiſtoria & icon. 479.b d iconis conſideratio. ibidem. vnde dictus.ibid.
Lunæ inſaniæ cauſa.227.a
Luna antiquorum. 410. b.411. a
Lupi an duo genera.491.b. eius aſtus. 185.b.apparatus.497. d.cibus.494. b in cibis laus.497.a. cur ſic dictus. 490 f.cur lanatus dictus. ibid. cur clariſſimè audiat.495.d. eius deſcriptio 491.b. icon.491.492.eius docilitas.495.c. inimicitia cum Mugile. 496 f.natura,mores. 494 g.non eſſe ſolitarium.494.b.pugna cum ſquillis 456 f.quæ loca amet.493 d. quæ partes magis fuerint in pretio.497. b.quando meliores & contra.497.c. rari in fluuijs Italicis. 631.d. ſolers ne ſit an ſtolidus.495. a. de eo variæ opiniones.490. g. vbi meliores.494. e. vbi pariat. 496.e. voracitas. 490. f. vt capiatur. 496.b. vt è retibus euadat.495. b
Lupus fluuiatilis.490.g
Lupus laneus ſiue lunatus qui.491.b.d
Lupus Plinij. 214.f
Lupus varius qui.491.b.an ſit Trutta. 586.f
Lutaria.308.f
Luxuriæ deteſtatio.160.e
Lycos.292.b
Lyra carnis qualitas.149.b. apparatus ibid.cornutam eſſe.146.g eius deſcriptio.146.icon.ibid. quæ maris loca amet.149.a. qualem & quando voce edat.149.a. quot eius ſunt genera. 146.g.ſonus qualis. 146.e. vnde dicta. 146.e
Lyra alterius deſcriptio. 146.icon.147. eadem ad ſceleton efficta. 148.
Lyra cornuta Plinij. 146.b

Digitized by Google

Lyra veterum quæ 146.g
Lyriſosmes piſces qui.333.e.

M

MAcarellus Alberti.269.e
Mæna antipathia & ſympathia.225.b apparatus.226.e. carnis qualitas. 225. d. cibus. 225.a. cur Hecatæ ſacra.227.a deſcriptio.223.d.224 e.differentiæ. 223.b fœcunditas.225.a. eam Hecatæ vouere quid 227.a.pro liquamine accipitur.226.e.mas vt à fœmina differat. 224.b. mas Tragus dicta.77.d. mas quo tempore fœteat.225.e.marem non poſſe eſſe Tragum ſine hircum 98.f. naturæ, mores.225. a.non eſt Tinca. 645.d quæ loca amet.226 a quando pariat 225.a vbi meliores.225 d.viles ſunt.225.c. vſus in cibis. ibid.in medicina. 226.f. in ſacris.ibid.b
Mæna alba. 227 b.
Mænæ authoris & Bellonij fortè icon. 214 g
Mænæ Rondel icon.223 d
Magnus piſcis qui. 565.e
Malleolus Gaza 100 b
Maltha quid Plinio 395.a. qui ſit piſcis.ibid eius hiſtoria. ibid. vnde dicta.ibid
Maltha Rondel hiſtoria & icon 395. b c
Maltha veterum quæ Bellonio. 464 g
ad Mammas indurandas. 475 b
Manati vt à Reue'ſo capiatur. 301. a. eius hiſtoria.718.729.730 vnde dictus 728.g deſcriptio & icon 728. 729.cibus,indoles 729.d.pueros tergo fert. 730. e. capiendi ratio. ibid. vſus in cibis. 730 g
Maquerellus Arnoldi.269.e
Maris fœcunditas 55 a
Mare Harengorum vbi 295 b
Maris regulus 120. per Delphinum exprimitur & cur. 714 e
Margotir. 715 e
ad Mariſcas 592 f 634 h
Mario Plinij qui. 532 b. 564 f
Marſio 633.d. non eſt Aphya cobites. 211.e
Marſionis Venetorum icon 213. e
Martialis locus expenſus.225 d
Marzapan piſcis. 31.d. eius hiſtoria & icon. 32.
Matricula marina. 376.g
Maza quid.165 b
Melanthus fabula.715.e
Melanthinus. 310.e
Melampygus pro quo accipiatur 61 a
Melanderini hiſtoria. 179 180. icon. ibid.
Melandrys quæ.311.d. cur ſic dicta. 312.e
Melandrys qui & quando Thunnus ſic dicatur.309.d
Melanuri actus. 65.a.b. capiendi ratio. 65.d. carnis eius diuerſitatis ratio. 66.g.de eius cibo controuerſia. 65.a cur guſtari noluerit Pythagoras. 66. e.eius deſcriptio. 63.a. icon. 64. eius cum Perca amicitia 50. b de eo prouerbia.66.e quibus locis viuat. 63.c. vbi multi, vbi pauci. ibid. vnde dictus.62.e.vſus in cibis & medicinis. 66 g.h. vt Coracino ſimilis dictus, 63.a. vt Sargo. ibid.
Malanurus ſerpens. 62 e
Membradis hiſtoria & icon. 212. h. vilem fuiſſe.213 a.vt capiatur. ibid.
Membras Bellonij.212.e.
Mendacij natura. 66.f.
ad Menſes promouendas. 199.d
Meretrices Aphyæ cur dictæ. 208. e. in earum amatores carmen.179.e
Merlucius.Vide Callarias,
Merulam capitè dirata. 36 f.cibus, natura,mores, 34.h deſcriptio. 33.ex Bellonio.d.ex Saluiano.34.e ex Geſnero. ibid quæ loca amet. 34.g à Turdo ſpecie differre. 27.b, vnde dicta.14.g.33.a.vſus in cibis. 36.b. vt viridis dicta.33 e. Zelotypia 34.b
Merula authoris & Ouidij deſcriptio. 34.f icon.35.
Merula paluſtris.645.d
Merulus.33 a
Merix 4.g
Miles piſcis qui Alberto. 331.a
Milnago Plinij 140 f
Miluum in cibis non probari. 143. e cur templis offeratur. 143 e. cur rarò capiatur ibid, a. cur & quando volitet. ibid b eius deſcriptio. 140.g icon. 141.natura, mores. 143.a.quæ loca amet. 143 a qui authori. 140 g
Miluus Plinij qui 133 d
Milui authoris icon. 142. deſcriptio. 140. 142.
Milui Rondel deſcriptio & icon.279 e
Milui Saluiani icon.141.
Milui alati ſeu Lucernæ nomine miſſi deſcriptio.144 icon. 145.
Minerua cur glaucopis dicta. 301.e
Mnion quid. 304 e
Mola cara qualis.414.g. cur grunniat. 411.b eius deſcriptio.411.d.icon 412.413.alterius 413.414.eius lecur quale.414 g non eſſe Lunā veterum. 410.h. eius pinguedinis vſus. 414 g. vnde dicta. 410.b
Molaris piſcis.411.e
Molua maioris hiſtoria. 488 g.alterius 489.a.vſus in cibis.ibid.e
Monachus piſcis. 600.f
Monedula Gazæ.174.f
Monocerotis Cluſii hiſtoria & icon. 299.
Mordens lapidem.617.b
Mormur. 184.e
Mormyri apparatus.185.e.carnis qualitas.185.e.deſcriptio.184.icon.ibid. ingenium & aſtus. 185.b.natura, mores.ibid, quæ loca amet. ibidem, quando pariat. 185.b. vnde dictus 184.e. vt capiatur. 185.b
Marona.517.d. 518.g.566.g
Mors dicti ceti dentis icon. 687.
Muco Tinca dici poteſt 646 e.
Mugiles an omnes in mari gignantur. 508. e apparatus. 512.a. auditus. 510.f. capiendi ratio .per fœminam. 510.g cum hamis.ibid cum Delphinis.ibid. eos carne abſtinere. 509 a. celeritas ibid.d. cibus. 509.a cur ſic dicti.504.f. cur ſalaces.509.d. cur iuſti dicti & clementes. 509.a. deſcriptio 507.e. docilitas. 510.f.gulo-ſos eſſe.509 c. ingenium. 509. d eis imber noxius. 508 g. laudatum olim fuiſſe piſcem.511.b.fuiſſe olim vilem 9. e. omnes ieiunos dici poſſe. 505. b. ortus & generatio. 510.f. eorum pinguedo homini infenſa 511 b. de ijs prouerbium. 512 b. qui ſalubriores.511 d. quot ſint ſpecies quibuſque differant & conueniant. 507. b ſtupiditas. 510. e. vbi & quando meliores.511 c. vinaria pati. 510 f. vſus in medicina. 512 f
Mugilis alati Rondel.deſcriptio & icon 144.e
Mugiles lacus Sipharum vt ab alijs differant.507.c.
Mugil lacuſtris. 658.f
mulia qui. 120 f
mullaſter & quot eius ſpecies. 122.e
mulleus quid 120 f
in mullis alendis ſumptus. 118. g. antipathia cum Torpedine.126 f. apparatus.128 c f. eorum barba præ obſonia appoſitæ. 119 d. barbati vt inuicem differant. 121.c. vt imberbibus differant 121. c beta delectatur. 125. d. carnis qualitas examinata. 127.d.clauſtra patiuntur.124. b.cur quaſi molles dicantur.120.f. cur lepides dicti.124 b.cur eis primum locum inter litorales det author. 117 e.cur gibbi dicti. 122.g. cur ab eis abſtineret Pythagoras. 130. f. cur Dianæ ſacri.129.d deſcriptio.122.f. pro donis miſſos eſſe.118.e. edacitas. 125.b. in eo occidenda ceremonia apud Romanos.118 g. genera earum vt diſtinguantur. 121.b. Græcis in delicijs fuiſſe.119.b.e. humano cadauere non veſci. 121.c. hepatis eorum præparatio. 128.g. imberbes etiam dari. 121.e. Leporem marinum deuorant. 125.d. maiores cur minoribus præferantur.127.a. natura,mores. 125.a. noſtro etiam tempore pretioſum eſſe.120.e. optimi color.126.b.Orphum interficit.125.c. partus.126.e. de eo & pinna ænigma. 130.g. eorum pretia apud Romanos. 117.c. quæ carne veſcatur. 125.b.quæ loca amet.124 f.quæ eius partes in pretio.127.b.quibus noceat. 119.a.quibus ſacer. 129.d. quo vaſe infer-

inferretur . 129. b quo tempore meliores. 127.d ad ſaliendũ inepti. 128 e eius ſympathia cum ſpeculis menſtruo infectis. 126. f. vbi peiores, & qui 127.a vbi laudatiſſimi 126. g Veneri inimicus eſt. 129. a vnde dictus. 220. f vocati adnatant. 125. a vſus in cibis. 126.g. in medicina. 129.a vt ter parere dicatur 126. e vt Seneca Saxatilis, Gal. pelagius dictus. 124.g
Mullus antiquorum qui. 122. 124.
mulli qui mullus minor Saluiani videtur, icon ex Geſnero 131.
mulli aſperi à Rondel. diuerſi icon 132. deſcriptio 133.
mulli imberbis deſcriptio & icon 131.d alterius deſcriptio 131. icon 133.
mullos lutarios quos Plinius vocet 121. e ſpecie ab alijs non diſtingui 125.d
mulli maioris ex Hiſpania miſſi icon. 123.
mulli minoris Saluiani deſcriptio. 122 b
murena aceti guſtu in rabiem agitur. 363.d an muſica delectetur. 362.g. an cocat cum ſerpentibus. 359.b eius anima an in cauda. 362 g apparatus. 365.e aſtus, iaguiũm 362. e audacia 361.b capiendi ratio 366. e carnis qualitas. 365. b cibus. 361. a cur extra aquam viuat. 360. h deſcriptio. 335. a docilitas 361. d fœminæ icon 356. ferulæ contactu occiduur. 363.d humanæ carnis auida eſt. 361 a de ea hieroglyphica 364. c eius latus laudatum 119 b. in ligno quid 355.b maris icon 357 morſus venenoſitas eiuſque cura 361. c. eius & myri diſcrimen 360.f natura mores. 360.h olim in honore fuiſſe 364.g in earum piſcinas impenſæ. 364.h cum quibus pugnet. 363. a pugnat cõagro 351.a quæ loca amet 358. g quando pariat 360. g quando melior & quæ 365. a rabie tentatur. 361. a. eius volur. ibid vbi raræ & meliores 358. b. viuacitas. 365.b vnde dicta, 354 g. vſus in medicina, 365.d. vt ab hamo ſe liberet. 362. g. vt nutriant. 365.e. vt rete capta euadas 362.f
murena fluuiatilis. 284 h. 537.b
murenula quid 354 g
murus Gaza 366.f
mus piſcis 297.b. 555.a
mus alatus 140 e. 434.g
mus Ponticus ruminat 4.g
muſca phalæna 675.d
muſculus cur ſic dictus 341.d. quid Bellonio 343.a. hoc nomine duos piſces à Plinio intelligi 688.g
muſculus Gazæ & Plinij 688.f
muſtacatus 597.e
muſticetus Ariſt. qui 688.f
muſtela & Muſteli etymologia. 537.a. ab eis hieroglyphica 378.a
muſtela Plinij quæ 536.b. quæ Auſonij. ibid.
muſtela fluuiatilis minima 618.f
muſtela fluuiat. parua imberbis. 617.a
muſtelæ fluuiatilis, & lacuſtris carnis qualitas 578.b. iecur. ibid oua noxia eſſe. ibid eius deſcriptio 571. 576 icõ 577. 578, natura mores. 578 g. voracitas. ibid. eius ventricali vires 179 a
muſtela foſſilis carnis qualitas 580. e. icon 579 hiſtor. tota 579. 580. 581. non coit 580.g. vt refrigeretur ibid.
muſtela marina multiplex 537.a
muſtela paluſtris 648.g
muſtelæ vulgares 284.e
muſtelæ vulgares Rondel. deſcriptio, & icon 190
muſtela vulgò Genn.e dictæ hiſt. 290.e.
muſtelorum apparatus 378 g. an ore pariant 374.g. carnis qualitas 378.f cur ſic dicti 372.b. Paſtinacam proſequuntur 377.e vt capiantur ibid.
muſtelus Ariſtotelis ſimpliciter dictus qui 379.b
muſtelus binnularis 389.d
muſteli læuis deſcriptio & icon 392. vt à Cane galeo & ſtellari differat. ibi. quæ loca amet 393. a carniuorus eſt. ibid. vnde dictus 292. e. vt à Glauco galeo diſtinctus 392 e
muſteli ſpinacis carnis qualitas 400. e. deſcriptio & icon 399. natura, mores 400.e ouorum ſitus & locus 399. d. partus 400. e. quæ loca amet 399.d.
muſtelus Stellaris cur ſic dictus 393 .b. deſcriptio 393. d. icon ibid. carnis qualitas 794 e
mutilatus piſciculus 214.f
myllus quid 70.f
myrinus 366 f
myrus an murænæ mas ibid. eius deſcriptio ibid. g duo genera ibid. h. eius & murenæ diſcrimen 360 f ſerpens marinus dictus. 366.f
myrus alter Dorionis 367.a
myri prioris Rondel deſcriptio 366. b. alterius 367.a icon ibid.
myſticetus 341.d
myſtus Bellonij 597.e
myſtus Niliacus 598 f
myttotum 724.e.
myxinus 505.c
myxon vnde dictus 116.e

N

NAgemuli Germanorum hiſtoria 667.d. icon 668.
Narciſſus ignauiæ typus 412.f
Naſi Alberti ſynonyma 610.g apparatus 611.d. caro qualis 611.e. cur ſcriba dictus 611. b. eius deſcriptio & icon 611. quæ loca amet 611.c. quando melior 611.d. ex Leuciſcorum genere eſſe 611.a
Naſus Niloticus 559.b
Naucrates 335.a
ad Nephritim 76.f. 365.d. 498.f. 502.f
ad Neruorum affectiones 639.c. contractiones 414.b. dolores 552 g
Neſtes qui Dorioni 505.a
Nigri qui dicantur 66.e
Niger color infauſtus 51.a. quem colorem ſic antiqui vocent 33.e
Nigredo pro pernicie 401.b
Nigri cauda 62.e
Nouacula Plinij Rondel. eiuſq; hiſtoria & icon 205.a. & inde.

O

OBſonium Ponticum 70.e
Ocitarum 277.e
in Ocia feſtantem prouerbium 204.b
Oculata Gazæ 62.f. 366 f
Oculata veterum 62.f
Oculi magni parum cernunt 189.b
ad Oculorum vitia 596. e. ad maculas 596. g. ad ſuffuſiones 14. f. 143. e. 267.a
Odegus 341.e
Odinolyon cur Remora dicatur 338.e
Omotarichum 311.e
Oniſcus Dorionis 524.e. Euſtathius vocat ſic Stearum Ouiam 4.b
Oniſcus Oppiani qui 282.e
Ophidij carnis qualitas 354. e. non eſſe ſerpentem marinum 353.e
Ophidij Rondel. deſcriptio & icon 353
Ophidion Plinij qui Bellon. & Saluiano 343 e. eius hiſtoria 353.e
Ophthalmia Plauti 366 f. vnde dicta. 62 f
Obſidianus lapis 69.b
Oppiani locus correctus 9.e. 44 c. 102. b 262. f. 373 e. 474 f
Orata cur Sergius dictus 171. d. Vide Aurata.
Orbis 479 b eius genera 553.c. icon ex Geſnero 554 ſynonyma 553 .a
Orbibus annumerandorum icones & hiſtoria 557. 558.
Orbis echinati ſiue muricati hiſtoria. 556 b icon ibid.
Orbis Plinij 553.a
Orbis prioris Rondel. deſcriptio 513.e
Orbis ſcutati Rondel. hiſt & icon 556.
Orbis ſtellati deſcriptio 556 g icon 557
Orca aquam multam effundit . 699. c. eius cũ Balæna pugna 699 b. à Claudio Cæſare oppugnata 699.c. eius deſcriptio 697. e. icon 698 eius effigies in nummo Claudij 715.a. vires 699.a. vnde dicta 697.b
Orchis 553.a 479.b
Orcynæ 308 b
Orcynus 308. g. caro qualis 323. d. cur in Mæotim non reuertatur 308 b. luto gaudet ibid. eius prudentia 319.d. in eo quæ partes laudatæ 309 a
Orphus 146.f. eius cibus 159 b carnis qualitas 159.d de eo diuerſæ ſententiæ 158.e eſus eius cur vrinam cieat. 159 d. fuiſſe in pretio 159.c. ſacer piſcis 160. e. quæ loca amet . 159.a. quamdiu viuat 159.b. qui piſcis nũc in Græcia ſic vocetur 158.c vbi ad

Digitized by Google

eſcam gregatim aduatent 160.f. vnde ſuum verum eſſe Rondeletius colligat 158 g
Orphi Bellonij deſcrip. 158.g icon 159.
Orphi Rond deſcriptio 198 f. icon ibid.
Orphi Germanorum hiſt. & icon. 605.
Orphus paluſtris 158.e
Orthragoriſcus 199.c. non eſt Faber. ibi. Vide Mola.
Oſtrationis Geſneri hiſtoria 559.a. icon 560. alterius deſcrip. 559.c. icon 561
Ouis cur ſtolida 204.b
Ouis marina 79.b. 288.e
Oxygarum 272.d
Oxyporum quid 273 d
Oxyrinchus 517.c 616 e quibuſdam eſt Sudis 101.a. qui piſces ſic dicantur 609.a
Oxyrinchus Caſpius 519.b
Oxyrinchi Rond. deſcript. & icon 609.
Oxyrinchus maior Rondelet. Vide Bos Bellonij.
Oxyrinchus Niloticus 519.a
Oxyrinchus Strabonis 630 g

P

PAganelli ſeu Gobij maioris icon ex Geſnero 77
Pagrum capiendi ratio 152 f carnis qualitas 152.g. cibus 150.b. cur hyeme lateat 152.e deſcriptio 149.d. 150.e. f. icon 151. eius cum Erythino ſimilitudo 149 d. vt diſtinguantur 150 e partus 152.e quæ loca amet 150.g. qui in Aegypto ſacer 150.b. vbi optimi ibid. vt Cantharo ſimilis 150 e.
Pagrus Niloticus 149.d
Pagur 149 c
Pala. Vide Farras
Palmita 324 e
Panis ex cetis 675 a
Panthera Bellonij 393.e
Papauer Gazæ 505.d
Papilio piſcis 140 e
Papiſtoraiæ fœtus vbi dictus 441. d
Paraſi.us illuſus 542.e
Pardalio Bellonij 393.c
Pareudiſtæ aues quæ 77.b
ad Parotidas 14 f
Parricidij pœnas dantis typus 434.e
Parſimonia dijs grata 3.d
ad Partus promouendos 423. d. 434. e. ad eos ſoluendos 340 f
Paſſeris apparatus 246 g. aſtus ibid. e f carnis qualitas 246 f eius differentia à bonitate carnis 246. g. nomen generis eſt 233. a. quæ loca amet 246. e. qui Plinio 233.e. quomodo capiatur 246 f. vnde dictus 243 b. vſus in cibis 246 f
Paſſeris aſperi deſcrip. 242.g. icon ibid.
Paſſeri congener alius 245.
Paſſerum læuium genera 243.c
Paſſerina ſpecie piſces qui 233.a
Paſtinaca an edulis 433.a. an noleat 430 b eius apparatus 433.c. aſtus 430.b
capiendi ratio 431.a. carnis qualitas 443.c. cibus 430.b. coitus & partus 430.g. cur fœtus non recipiat 376.b. deſdriptio 425.b. icon 426. gaudet muſica 431.a. eius ictus ſigna 432.f. ad eum remedia 432.g. eius natura, mores 430.b. quæ loca amet 430.g. in ea quid croco ſimile Plinius dixerit 433.c. eius ſpina in ſaxo à natura inſculpta icon 429. veneni eius vehementia & cura 431.c. & inde. vnde dicta 424.f. uſus in medic. 433.d
Paſtinaca aſpera Bellonij 425 b. cauda icon 427. 428.
Paſtinaca marina herba 424.f
Paſtinacare quid. ibid.
Paſtinum quid ibid.
Pauo piſcis 205 b qui Gallis 21 d 22 e.
Pauonis Saluiani hiſtoria 28.f & inde. deſcriptio 28 g icon 29 natura, mores 30.e. vſus in cibis 30. e. f. carnis qualitae ibid.
Pauo Philoſtrati, vt à Pauone d. Ambroſij differat 28 f
ad Pauores repentinos 712. g
Pectines ex dentibus cetorum quales 670 b
Pecten Romæ 145. eius carnis qualitas. 206. f. deſcriptio & icon 205. locus, natura, mores 206. e. quid Alberto 442. f 243 b
Pecten vulgi, & veterum 205.a
Pediculus piſcis Delphini aſſecla, & cur 711.b.
Pegonella Illyricis qui piſcis 290.e
Pelamydis caro qualis 313. d. quando Thunnus dicatur 307.c. vt à Thunno differat 312.g. loco diſtinguuntur 317 b. vnde dicta 308 f. vox eſt generica ibid.
Perca fluuiatilis, an in Lario lacu 623. a an eum Lucio amicitiam colat. 623.c. apparatus 614.f. carnis qualitas 623.d. maioris deſcript. & icon. 621 natura, mores 623. c. quæ ſalubriores 624.e quæ meliores ibid. vbi & quando pariat 623.c
Percæ fluuiatiles minoris deſcriptio 625 c icon 626. quæ loca amet 627.a. eius carnis ſalubritas 627. b. vt eam deuoret Lucius 632.f quando capiatur 627.a. vt à maiore differat 625. c. an ſit porcus Niloticus 514.g.
Perca minor fluuiatilis ab authore obſeruata 626.
Perca borna 624.f
Perca marina caro qualis 51.e. eius deſcriptio 45.c. eius & fluuiatilis differentia 45. c. eius & Melanuri amicitia 50 b. natura, mores 46.b. de ea prouerbia 50.b 51.a. quæ loca amet 46 g. vnde dicta 45. b. vſus in cibis 51 b.c. in medicina 51.c.d.
Perca marina authoris deſcriptio 46.f. icones 47. 48. 49.
Perca marina Geſneri deſcriptio 46.e. icon 50.
Perca marina Rondeletij icon 46.
Perca Rheuanæ ſanior, prouerb. 623.d
Percecus 623.b
Perſicinus piſcis 622.e
Perdix maris 121.a. 235.b
ad Perniones 531.c
D. Petri piſcis 711 a
Phagrus vnde dictus 149. c. Vide Pagrus.
Phaſeoli cur à Cretenſibus Scarauotani dicti 12 f
Phaſiani ſtoliditas 82.f
Phaſianus aquatilis 252 e
Phoca cur porcus marinus dicta 515.b. Vide Vitulus marinus.
Phocæna cur porcus marinus dicta 515 b. ab ea, vt diffesat Delphinus 701.d Vide Thurſio.
Pholidis deſcriptio, & icon 116. caro qualis ibid. etymologia ibid. ab ea hieroglyphicum 116 c
Phoxinorum ortus 154.a
Phoxinum Ariſt. f. uniatilem eſſe 619 b
Phoxinus Bellonij. Vide Phoxinus læuis.
Phoxini læuis hiſtoria, & icon 582. an omnes fœminæ 582.b
Phoxini Rondel. qui 619 e. primi deſcriptio, & icon ibid. alterius 620.
Phyceu 41.b
Phycidion ibid.
Phycides an eunuchos uocarit Oppianus 44 c. cibus 44 f. colorem mutat, & quando 42 g nidum facit ex alga & cur 44. c paruum piſcem eſſe 42. b. quæ loca amet 43.d qoties anno pariat 44.e eius ſynonyma 41.b. vnde dicta ibid. eius. vſus in cibis & medicina 44.g.b. vt in cibo appareat 44 b. vt à Perca differat 42 f
Phycis Bellonij 42 b
Phycis Rondel. 41 e
Phycis veterum Rondel 291.b
Phycis Saluiani, & authoris eiuſq; deſcriptio 41 f g. icon 43.
Phycus quid 41.b
Phyſalus vnde dictus 689 b
Phyſalus maris rubri 689.b
Phyſeteris deſcriptio, & natura 691. icon 689 de eo recentiorum ſententia 691.b.c.
Picus vnde dictus 664 e
Pigi caro qualis 665. b. eius deſcriptio 664.f icon 665. eius Plinium meminiſſe 664. g. in quibus locis reperiatur 664 b. vnde dictus 664.e
ad Pilos prohibendos 324.g. 423. d. ad eorum defluuia 229. b. ad eos extirpandos 469 c
Piſcis & cetus vt differant 1.c.d à colore dicti 586. g. congelati in patinis reuiuiſcentes 580.b cur in Ponto augeſcant in dies 328 f. eorum differentia à cute 355.a. dulces aquas amantium diuiſio 481.e. hominum deuoratores & dij dicti 95.a. a 25. d. iacentes, proſtrati, & cubantes qui Columella

Digitized by Google

ſumella 232.b. læui cute præditi pauci 113 d. lati qui 232.b lati & plani vt differant. 85.b litorales eorumq; diuerſitas 2.g. locus eis proprius 1.d. marinorum differentiæ 2.f. marini ſapore differunt à piſcibus aquarum dulcium 605.d marinos cur author præferat ijs, qui in dulcibus aquis degunt 2.e. inter marinos cur à ſaxatilibus exordiatur 2.f. eorũ ortus 573.a de pelagicis authoris & aliorum iudicium 2 b planorum forma 232.b. eorum præcipua differentia 1.d. à loco ibidem. qui Ariſtoteli 1.d. plani qui Plinio 85.c. ſacri qui dicti 85.b. qui ſaliture inepti 222.b. ſaxatilium laus, & differentiæ 2.f. ſaxatiles cur litorales dixerit Ariſtoteles 2.g eorum tegumenta varia 1.d. ex ijs vaticinia 160 e
Piſcis ater 719.b
Piſces candidi 85 c. qui Plinio 628 g
Piſcis capitoſus 284.f
Piſces carbonarij 223.b.
Piſcis fuiluarius 283.c
Piſcis iberus qui Horatio 269 e
Piſcis Iudaicus 565.c
Piſcis Iſtrianus 317 e
Piſces lapidoſi qui Alberto 595.a
Piſces nidum conſtruentes 42.f
Piſces pſettacei 233.a. Vide Pſettacei.
Piſcis Rheni 283.e
Piſcis ſacer 325.a
Piſces ſexu maſculino carentes 551.a
Piſces ſine ſpinis 538 f
Piſces Suci dicti 515.b
Piſces vocales 78.e.113.a.710 b
Piſciculi minuti qui Terentio 207.
Piſcator ictus ſapit prouerb. 298.f
Piſtris. Priſtix 689.c
Piſtrix quid Ciceroni 669.c
Pix ceracina 76.f
Plagitius qui Arnoldo 243.b
Plateſſa Auſonij 243.b
Plataniſta 719 b
ad Pleuritim 627.b. 634 b.
Plinius correctus 54.b.67 c.75.b.86 g. 133 e. 220.f. 273.d. 308.f. 310.f. 330.g 351.c.372.b.445.b. 449 a. 536.b.537.c. 572.e. 672 g. 720 g. eius error 78.e 100.g.255 b.360.g. 441.623.a.304 f
Plota 507.a.543.a
ad Podagram 423.b
Pœcilus. Pœcilia 78.e
Pollucis locus emendatus 14.g
Polypi natura 473.d. cur à Congro vincatur 351.b
Pomphilus 325.b
Pompilus Aurata dictus 169.b. ab eo cur Epopeus deuoratus 326.b. deuoratur à Delphino 326.g eius fabula 325.a. natura, mores 326.e nautis prudentiores ſunt 326.f. quomodo ex Thunnorum genere 325.c. ſacer piſcis dictus 85.d. 86.a. vnde dictus 325.a. vt capiatur 325.f. vt naues comitetur 326 e. vſus in cibis 326.g
Pompili Rondel. deſcrip. & icon. 325.d
Porcus 348.f.411 b
Porcus fluuiatilis Athenæi quis 514.f.
Porci fluuiatiles qui dicendi 518 g
Porcus marinus 380.g. non eſt Faber 109.c. cur Delphinus ſic dictus 701 b. eius deſcriptio 253.a. icon 254
Porcus Niloticus Strabonis qui Geſnero & authori 625.a. an idem cum Capro 514.f
Porcus venenoſus 515.e
Porcellio 514 g 625.a
Porculus 514.g.518.f. 625.a. quando & vbi Sturio dicitur 515.b
Porrum quid Ariſt. 290 f
Potentioribus cedendum eſſe 590.g
Præſter ſerpens 693.f. ad eius morſum remedium 324.g
Prætextatorum pœna 552.b
Premnades 310.b
Pricæ deſcriptio 541.a. icon 540.
Primada 310.b
Priſtes ſiue Priſtis 689.c. Phyſteri idem Geſnero ibidem, velocem cetum eſſe 692.e
Priſtem Bellonij potius eſſe Phyſeterem 692 f
Priſtis Rondel. 690 g. Bellonij ibidem b
Priſtis ſiue Serra Rondel. icon 693.
Priſtis nauis 692 e
Pruna cercola cur ſic dicta 77.a
Prunarij piſces qui 223.a
ad Pruritum 449.a
Pſammodites 252.b
Pſettæ 233.a earum actus 234.g
Pſettacei piſces 232.a. carnis eorum qualitas 234.b. differentiæ eorum à loco 234 f genera & differentiæ 233.a b natura mores 234.g natatus 234.b. omnes carniuoros eſſe 234 g. omnibus quæ communia 233.c planorum ſpinoſorum duplex genus 233.b. quæ loca ament. 234.f. quando facilè capiontur 234.g pro eis quomodo fiant piſcinæ 234.f eorum ſexus 234.e. nõ omnes fœminas eſſe ibid.
pſettites lapis 245.a
pſittacus piſcis 22.b.
pſora quid 30 g
pſorus vnde dictus 30. g
pſorus Bellonij 180. e. eius hiſtoria 30.f.
ptiſane marina 14.g.27.d
pueri à Delphinis amati & dorſis eorũ inſidentes 715.716
pulcher Gazo 264.f
pulcher qui Tardus ſit dicendus 22.g.
pulmonem quæ habeant 1.e
pungitij hiſtoria & icon 628.e
ad puſtulas pudendorum 324.g.475.b.
pyrunta 586 b
pythagorici cur piſcibus abſtinent. 22.g.

Q

ad Quartanas 499.b
Quadratulus 243.e

R

RAiæ apparatus 448.b actus 446.f cartilagineum piſcem eſſe 442.a cur fœtus non recipiant 376.b.448.e cur tanta earum ſit copia 445.c. differentiæ 442.f. fœcunditatis earum cauſa 445 d eius genera examinantur 442 f iecoris deliciæ 448.g natura, mores 445 b. ouum quale 445.c. quæ loca amet 445.b. d quibus laudetur. 448.g. quo anni tempore meliores 448.b. vnde dicta 441.d. vſus in cibis 448.g in medicina 449.a. vt pariant 445.c. vt nutriant 448.g. vt coeant 445.b
Raia aſpera hiſtoria 461.d. icon 462
Raiæ aſperrimæ icon & hiſtoria ibid. g
Raiæ clauatæ vel ſaltem congeneris icon. 459. nominis ratio 460.e. iecoris eius deliciæ 460 f. vſus in medicina. ibid. Alterius hiſtoria 460. icon 461.
Raia fullonica 462.e. icon ibidem.
Raiæ exiccatæ ad formam draconis icon. 443.
Raia læuis Saluiani 454.b. Vide læuiraia.
Raiæ oculata hiſtoria & icon 453.
Raiæ oculata aſperæ deſcriptio & icon. 458 caro qualis ibid c
Raia Oxyrinchos maior. Vide Bos 2
Raiæ Oxyrinchi minoris hiſtoria 455.d icon 456
Raiæ quæ defendit hominem ab impetu Coniculorum marinorum icon ex Geſnero 447
Raiæ ſpinoſæ hiſtoria 461.b. icon ibid.
Raiæ ſtellaris hiſtoria & icon 457.a; carnis qualitas ibid b
Raia ſtellaris quorundam 452 a
Raiæ ſtellaris aſperrimæ hiſtoria 457.d. icon 458.
Raiæ vndulatæ hiſtoria 452.b
Rana animal lutarium 296.f
Rana marina an edulis. 469.c. eius actus in venando 468.g cibus ibid. cur ſic dicta 464 f. cur fœtus intra non recipiat. 468.f. eius deſcriptio 464 b 465 a. icon 466. iecoris eius deliciæ 469.b natatus 468.g. oua eius qualia. 468. e. oua parit & cur. ibid partus 375.b. quæ loca amet. 468.e vinacitas. 469 b
Ranæ marinæ alterius icon 467.
Ranæ marinæ minoris hiſtoria 471. icon 470.
Rana piſcatrix cur ſic dicta 464.g. Vide Rana marina.
ad Ranæ rubetæ venenum. 469.c
Raphanidoſis 200.f
Receptus tuti indicium 714.e
Remiligio 335.a
Remora an occulta, aut manifeſta vi naues remoretur 337.c. cur auſpicalis dicta 340.f deſcriptio 335.b.c.336.e. de eo emblemata. 340.b. marinum piſcem eſſe 337.b. hoc nomine tres

diuerſæ

Digitized by Google

diuerſos piſces intelligi 335.e. ab ea præſagia 340.f de eius vi diuerſa opiniones 339.a b c.338.e

Remoræ Imperati & authoris icon 336. deſcriptio 337.a

Remora Oppiani diuerſa ab Ariſt. 335.c an ſit Lampetra 538 f.eius deſcriptio 538.g

Reuerſus cur ſic dictus 299. d. ſquamoſi hiſtoria 299.d.icon 300.natura,mores 301.a.vt piſces venetur 301.a

Reuerſi Anguilli formis hiſtoria 367.e. icon 368.

Rex piſcis qui Arnoldo 441.d

Rheni piſcis 283.c

Rhombus 514 b.æquiuoca 246 b. apparatus 152.g aſtus 234.g.carnis qualitas 252 f. cibus 251 b.eius in menſa nobilitas 252.e. Paſſeri prælatum fuiſſe 251. d. quæ loca amet. 251.a. qui ſit Plinio 233.c.quot eius genera, eorumq; differentiæ 247.b.eius ſolertia & aſtus.251.e. vbi lateat 251.b. vbi maiores 247.c. vbi meliores ibid. d.vnde dictus 247.a. vſus in medicina 252.g vt à Paſſere differat 247 e. vt capiatur 251. e

Rhombus aculeatus 248.

Rhombus læuis 249. verus 250. carnis eius qualitas 252 g

Rhombites lapis 251

Rhomboides qui Rondeletio eiuſque hiſtoria 242.e

Rhyas vnde dictus 181.a. quid Aeliano 181.b.quid Ariſtoteli 180.181.

Rhyades Ariſtot.non eſſe Sparos 181.d

Roſa piſcis 31.d.icon 32

Rota Plinij 111.a 411.a

Rubecula 153.a

Rubeculus quorundam 649.b

Rubellio 152 b.Vide Erythrinus.

Rubeo. Rubellus 153.a

Ruber.ibid.

Ruburaus. ibid.

Rubus piſcis 441.d

Ruminalis piſcis 4. g

Rutili Geſneri icon 621. eius deſcriptio. 620 b.icon alia 732.

Ruſcupa 153 a.

S

SAcer piſcis Gazæ 85.c

Sacer idem quod magnus 86.e

de Sacro piſce locus Homeri explicatus 86 a

Sacer piſcis qui Homero 269 b

Sacrificulus à Perca ſuffocatus 51 d

Sachetti deſcriptio 55. d. icon 56 57

Sagittarius Aeliani 556. b 298. e

Salacitatis pœna per Scarum indicata. 12 b

Salamandrarum ortus 546 f.contra eas remedium 469.e

Salamandrinus 583.a

Salanx 482.g

Salar Auſonij 585.c.qui ſit 481.d

Salmerini cibus 584. e. deſcriptio 583. icon 584.quando coeat 584.e. quibus locis gaudeat. 583. d.vnde dictus. 583.a.

Salmonis apparatus 489.e.cibus 483.d eius in cibo præſtãtia 489.a. cur fluuiatilem Plinius dixerit 484.g.cur alte ſaliat 486 f.cur in fluminib. pariat 485.b.cur in fluminib. minores 485 a.eius deſcriptio 482.483. icon ibid. eius dux Sturio dictus 529 c.ab hirundinibus infeſtatur & quãdo 486.f.cũ eo maximam affinitatem eſſe truttis. 588.b.nidi in quo pariunt,artificium 487.e. ouorum eius eſus 489.c. eius prærogatiua 481.c quãdo pariat 487 e. quando migret 486 f. quando eſui ineptus 485.b.qui meliores 489.a & vbi b.qui & quando peiores 489 c.robore valẽt 487.a ſaliẽdi modus 486 b.ſexus diſtinctio 483.484.vbi fumo induretur 485.d. vbi meliores & pinguiores 485.c. vbi naſcatur & pariat 484.b viuacitas 488. e vt à Trutta differat 588.b.vt dulcem aquã amet. 485 e.vt præcipitia aſcendant 487 b vt capiantur 488 f.g

Salmo lacuſtris Rondel 652. e

Salmo Lemani lacus Rondel.649 b

Salmonetus qui Hiſpanis 122.b

Salmulus 481.d

Salmunculus. 481.d

Salpæ auditus & ingeniũ 190 g capiẽdi ratio 190.b.191.carnis qualitas 191 b.cur bos dicta. 188. e deſcriptio 188 g.icon 189.natura,mores 190.g. quæ loca amet 190.e.quãdo pariat 190 b qui bomo ſic dici poſſit 191.a. vbi & quando melior 191.b. victus 190. e viliſſimam fuiſſe & eſſe 191. b

Salſamentum Goditanum 275 b

Salſamẽta ſardica 219.b.Sexitana 271.e

Sanda Dauorum 283.b

Sandalion 235 b

Sanditz Anglorum ſynonyma 252.b.deſcriptio 253.a.icon 254. hiſtoria tota 253 b. & inde.

à Sanguine & vindicta abſtinendum eſſe 156.g

Saperda quid 70.f 207.d

Saperdes quid 70 e

Sapphyrus piſcis 6 e

Sarachi hiſtoria 665.d.

Sardæ æquiuocatio 219. b. cur farcireturet quomodo 222.g deſcriptio 220 g. quæ loca amet 222. f. pro quolibet piſce ſaliture idoneo accipitur 219. b à Sardina vt differat 219. b. Thunnus quando ſic dicatur 310. g.

Sardarum viridium icones 222

Sardæ Flandricæ deſcriptio minoris & maioris 220.b.icones 221.

Sardæ fumo induratæ icon 221. i.

Sardella lacuſtres 220.e

Sardiacus 173 a.505.d

Sardica ſalſamenta quæ 219.b

Sardina an eadem Sarda 219.b

Sargo Gazæ 505.e

Sargo mugilis ſpecies 173. a

Sargus an litoralis 177.b eius apparatus 279.b.bonum piſcem eſſe ibidem capiendi ratio 178 f. eius & caprarum amor. 278.e cibus qualis.177.b cur mulli comes 125.e cur alius alio melior 176.b.deſcriptio 173.c.de eo hieroglyphicum & emblema 179. c. d. eius ingenium & aſtus 177. b. mariũ pugna vnde 177.d quæ loca amet 176.e.cum Scaro confunditur 173.a ſolis radios amat 176.f eius cum Sparo ſimilitudo 173.c.cum Aurata ibid. vbi frequẽs,& vbi nullus 177.a. vnde dictus 173.a.vt manibus capiatur. 178 f.vt capiatur apud Cares populos 178.g

Sargus Ariſt.qui Bellonio 608 f

Sargorum authoris deſcriptio 173.d.icones 174.175

Sargi alia icon ex Geſnero 176

Sargi alterius hiſtoria 179 d

Sargus mugilis ſpecies 505.e

Sario Auſonij 481.d

Sauri apparatus 278.f carnis qualitas. 278.f. cur ſolitarius capiatur 278.e deſcriptio 276.g.icon 277. non eſt latinorum lacertus 267.b.276. e. quæ loca amet 278.e.qui authori 276. e

Saurus Rondel.107.a. 108 g

Saurus peregrinus rubri maris eiuſque hiſtoria 276 g. icon 277

Saxatilis 235 e

ad Scabiem 365.d.433.d. 475.b

Scarabæus piſcis 185.d

à Scaro cur abſtineri voluerit Pythagoras 12 g.amantib comparatus 12 b. amor in ſuos 10.e f.an dormiat 10.g. h.an vocalis 11.b. apparatus 13.d caro qualis ibid. cerebrũ Ionis dictus 3. b.cur ruminet 5.b.cur non pollucere tur. 3.d.ab eo denominata et cognominata 13.b.eius dentes quales.5.b.epitheta 13.a.etymum 4.e.genus, differentia,deſcriptio.4 b.de eo Iſidori ineptiæ 4.e.de eius lingua quadã conſiderata 11.b.noſtris maribus fuiſſe ignotum 6.b.non eſſe carniuorum. 12 e. herbiuorũ eſſe ibid f partus 11.a prærogatiua 3.b quo aſtu captus ſe liberet 9.f.ruminat 10 e.ſalacitas 11. a. ſaxatilem piſcem eſſe 9 b.ſaxatiliũ præſtantiſſimum eſſe 3. a.ſolitarius ne an gregalis 10.e.vbi abũdet 6.b.9 a ubi nõ ſit 9.b. vbi ſeminis inſtar ſint ſeminati 3 a. eius ventris mira conſtitutio 5.c.viſcera optima 3.e. vſus in cibis. 13.e.in medicina 14. e. vt capiatur. 12 b.vtrinque dentatum eſſe 5.e

Scari Bellonij deſcriptio 6.g

Scari Cretenſis icon 8

Scari Oniæ Rondel deſcriptio 5.d.icon.6 vt à Sargo differat ibid. vt à Scaro varia 6.e.vnde dictus 5.a

Scari varij deſcriptio & vt ab Onia differat 6.e.f.icon ibid.

Digitized by Google

INDEX.

Scarites gemma 13.b
Scaurdinus 628.g
Scaurus 4.f.qui & vnde dictus 13.b
Scirrbis piſcis 24.e
Scepinus piſcis 31.d
Schilli Germanorum hiſtoria. 667.d. icon 668
Schrolli Danubiani piſcis hiſtoria & icon 627
Sciana. Vide Vmbra.
Sciathis 79.b
Scolopacis Rondel. nominis ratio & hiſtoria 298.e.deſcriptio & icon 298. vſus in cibis ibid.b
Scolopendra cetacea icon 721. deſcriptio 722 e & inde
Scombri erga altores gratitudo. 271.d. apparatus 272.g carnis qualitas.ibidem coitus & partus. 272. e.cur ſaliantur 272.g. deſcriptio & icon. 270.e.natura,mores 271.d.quæ loca amet 271 a.ſynonyma 269.c temeritas & imprudentia eorum puniti. 272.f.vbi maiorres & meliores 271 a.vſus in medicina. 274.e. vt capiantur 272.f.vt et quando migrent. 271 d
Scomber paruus 274.b.
Scomber ſpurius 267.b
Scōbri in marmore à natura ſculpti. 271
Scombraria inſula cur ſic dicta 27.b
Scorpænæ caſtitas 201.f. deſcriptio 201 b icon ibid.ſynonyma 200. b. vſus in cibis 202.f. vt à Scorpio differat. 196.f
Scorpæna alterius icon 202.
Scorpæna Athenæi 196.e
Scorpidion Pſelli 201.a
Scorpioidis deſcriptio & icon 116.c. cur ſic dicta ibid. d. vt à Scorpio differat 116.d
Scorpioides Rondel. 204.f
Scorpis an idem cum Scorpio 195. d. ſpecie differt 200.b. Vide Scorpæna.
Scorpij aculeorū vis & vſus 197.c eum capiendi ratio. 198.e carnis qualitas 199 a. carnis durities vt emendetur 199 b.cibus 197.c deſcript.196.f.icō ibid.duo eius genera 196.f fellis vis & vſus. 199 a ictus eius venenoſitas 197.d natura,mores 179 c de eo prouerbia 198.f. quæ loca amet 197.b. ſynonyma 195.c. veneni cura 198 g. vnde dictus 195.c. vbi & quoties pariat.198.e vſus in medicina 199.d. vt cartilagineus dictus 199.b
Scorpius cauoſus 201.d.
Scorpius teganodes 196.f
ad Scrophulas 95.b
Scylla cur Canis dictus 380 f
Securitatis à magnis piſcibus ſignum. 234.g.
ad Secundas educendas 199.d. 579.a. 634.b
ad Sedis procidentiam 433.a
Serpens Indicus Cardani 406.
Serpens ſacer vocatus 93.c
Serpentium ſpina qualis 372.f
Serpentem fouere quid 463.b
Serpentis marini deſcriptio 343: 345. non eſſe Anglorum Sandilz 253.c. pro vero miſſi icon. 347. Gillin qui 104.f.de eorum magnitudine digreſſio 343.d.natura, mores 347.b. quæ loca amet 347.a.ei quid proprium. 255.d. eorum & terreſtrium pugna. 347.c.d ſynonyma 343.b. vſus in cibis & medicina 348.a.vt ſe occultet. 347.c. propriè dicti deſcriptio. 345. b.& inde icon 346.
Serpentes nigri capite draconis 345.a.
Serpentes Noruegiani 343.d.icon 344.
Serpens rubeſcens 367.a
Serpēs terreſtris mare frequētans 347.d
Serræ inuentio 475.c.
Serra aquatica 692.b
Serra Cluſij hiſtoria & icon 696.
Serra Plinij Geſnero 690.g.298.e
Serra Rondel. 690 g eius icon 693. roſtri eiuſdem icones 694.
Seruatoris aliorum in mari typus 421.d
Seſerinus veterum 411.a
Sillurion 517.c.
Silurus an ſit Sturio 519 c. eum cum Glanide implicat Aelianus 567.c.d Glanide differre 521.a. ſale condiri ſolitum 530.b. vnde dictus. 520.b.
Silurus Gazæ. 567. a Geſneri 523.d. 567.b
Siluri Geſneri tertij deſcriptio. 568.b. icon 571.
Silurus Matthioli 523.d.
Silurus Niloticus Strabonis & Athenæi. 572 g.
Simia Bellonij 396.e
Simia cur Alauda dici poſſit 113.d.
Simia piſcis 369.c
Simia marina Geſneri 406.g.icon 405. hiſtoria ibid.alterius 406.
Simus piſcis 610 g
Sium ſiue Lauer 657.
Smaris 223.d. qui piſcis 227.c. carnis eius qualitas 219.a cur Leucomanis dicta 227.b. eius fœcunditas 229.a quæ loca amet 229.a.ſynonyma 227. b.vſus in cibis 229.b. in medicina. ibid. vt capiatur 229. a vt à Boope differat 227 d. vt à Mæna ibid.
Smaridis peregrinæ deſcriptio & icon. 228.f
Smaridis Bellonij fortè deſcriptio & icō 228.f
Smaridis Rondel. deſcriptio & icon. 228.e
Smylla piſcis 278.f
Solaris piſcis 567.a
socrates cur Torpedini aſſimilatus 422.f
soleæ carnis qualitas 240.c. cur frigus fugiat 239.d.eius genera, deſcriptiones & icones. 235.236.237.238. 239. natura mores 239.d. quæ Aeliano. 247.b. Plinio 233.c. quæ loca amet. 239.d. ſynonyma. 235.b. vſus in cibis. 240.e. vbi magis pingueſcant. 239.d. vnde dicta. 235.b
Solea Geſneri 244
Soleæ latæ authoris 239.
Soleæ oculatæ deſcriptio. 235.d. icon. 236.
solea rotunda 242.e
solitarij typus 550.b
spargus 181 a
sparulus 180.b
sparus an Aeliano Aſpargus vocetur 181.b. eius apparatus. 183.d.carnis qualitas. ibidem cibus. 183.b. deſcriptio & icon. 182.g. laudatæ carnis piſcem eſſe. 183.c.litoralem eſſe. 183.a. natura, mores. ibidem.ſynonyma: 180.b.vnde dictus ibidem vſus in cibis 183.c.vt ab Aurata differat 183 a.vt a Sargo 182.g
spuri authoris deſcriptio 183.a. icon. 182.
sphereus mugilum ſpecies 506 f
sphyrana exacta deſcriptio. 101.e.& inde.longum piſcem eſſe 101.b. eius lumbus laudatus. 103.a. natura, mores 102.a. quæ maris loca amet. 102.g.quot eius ſunt ſpecies 101.c. vnde dicta. 100.b. vſus in cibis. 103.a
sphyrana fluuiatilis 609.b
spinæ in animantibus diuerſitas 372.f
spinachia 628.e.
spinax cur fœtus non recipiat. 376.b. vt pariat 375.b
spinula piſcis 195.b
ad spleneticos 712.g
spondile Plinij quæ Bellonio 104.f
spuma piſcis 211.d
spuria Gazæ 109.b
squali apparatus. 602.b. caro qualis. 602.e cibus ibid. deſcriptio & icon 601. fluuiatilem potiùs quam lacuſtrem eſſe 607.a. non eſſe Galeum. 373.a olim fuiſſe vilem 9.e. vbi & quando melior 602.g.ſynonyma.600 c vbi & quando pariat. 602.e vilis eſt 602.f eius viuacitas 602.e. vt capiatur 602.e.vt à mugilibus differat 601.a
squali minoris hiſtoria 603.a.
squalus veterum 600.g
squarus 4.e
squatinæ aſtus 473.c. cur colorem mutet 474.e. eius cutis vſus 475.c. deſcriptio & icon 472. eius eſus quibus proſit 475.b.fœtus intus recipit 474. e. quæ loca amet. 473.a. quale ex ea alimentum 474 b.qualis caro. 474. 475.ex quo genere ſit 472.e.quoties pariat 473 b.& quot ibidem c.ſynonyma 471.c.vbi melior 475.a.vnde dicta 471.d.vt coeat 473.a.
squatinoraia an detur. 476.e.cur rarus piſcis 476.b.genuinæ pronæ & ſupinè depictæ icon 477.478.deſcriptio 476 479.
squatoraia 475.d

Squa-

Digitized by Google

Squatraia 475.d
Squatrolinus 476.f
Squatroraia 475.d
Squati etymologia 471. c. Vide Squatina.
Stirio 587.c
ad Stranguriam 200.e
Strigilis piſcis 606 e
Stromateus 188.g. eius hiſtoria 191.d. icon 192.
ad Strumas 222.b. 226.g.434.c. 449.a.469.c.498.c
Stupefactor 415.b.
Stupor piſcis ibidem.
Sturio an ſit Silurus 519. c. eius apparatus 530.b.eius capitis prerogatiua, 530.g capiendi ratio 529. b cibus 528.b. color. 520. f. cur hamis non capiatur 519.b.deſcriptio 527.a. differentiæ 527. b. duo genera 526 e. eſt Oxyrinchus Caſpius 519. c. eſſe veterum Accipenſerem 524. f. eſſe Silurum 522. b miræ magnitudinis vbi, 528. g natura,mores,ibid b. nobiliſſimum piſcem fuiſſe 529 d. non eſſe Lupum 497 g. 517.d. non eſſe Attilam ibid non eſſe Oniſcum Dorionis 284 b oua eius vnde ad nos perferantur 528 g. porcum marinum dici 518 g. 523.d quæ flumina ſubeat 528 g. qui & quando meliores 530.f robuſtum piſcem eſſe 529. a
Salmonum dux dictus 529 e. vbi rarius capitur 528 g vox eſt non latina, & vnde dicatur 517 c. vt veteribus vocetur 517 d. vt refrigeretur 529. b. ab ea vt differat Ichthyocolla 566. e. vt Galeis ſimilis, & diſsimilis 527. a. vt ab Attilo differat 562 b Zigæra inſequitur. 529. eius ſtoliditas. 82 g.
Subula piſcis 434.e.
Sues qui Latinis 101.a.
Suis cur ſic dicta ibid. Vide Sphyræna.
Ad Suffitimum initia 267.a. 404. a. 460 g 469 e. 552 g. ad earum initia diſcutienda 199 d.
ad Suggillata in oculis diſcutienda. 324 b.
Suillus 517.c.
Sulmo. 481.d.
Sulphureus. Color.270 f.
Sumus Alberti. 567.b.
ad Surditatem 552.g 596.f.
Sus marinus 320.f.719.b.
Sues dicti piſces,& cur.515.b.
Syacion. 514.b.
Sycena 79.b.
Syagris. 515.a.
Syagris a Synodonte differt 164 b quo nomine nunc vocetur 165 a.eius deſcriptio. 165. c.icon. ibid. vt à Synodonte diſtinguatur 165.c.vt capiatur 165. d.icon Rondel.721.
Synodontis etymum 160. g. b. Vide Dentex.
Synodontes cur ſic dictus 309.d.quando Thunnus ſic vocetur 309.b.
Synodontis lapis. 162.f.

T

TAENIA 233.c. quibus piſcibus coniungenda.369.b. vnde dicta. ibid.
Tænia Ariſtot an Tæniæ Epicharmi eadem. 237.a.
Tænia Bellonij 236.b. eius deſcriptio 369 e.icon.370.
Tæniæ falcatæ Imperati, & authoris deſcriptio.369 d icon 371.
Tæniæ Rondel. deſcriptio 369.b.icon. ibid alterius deſcriptio 369.itē. 370.
Talparia 553 b.
Tarantellum 311 b.
Tarditatis typus. 712.c.
Teligoni haſta 431. 432.
Temarus 593 a.
Temeritatis pœna 295. d.
Teſtudinem vt Reuerſus capiat 301. a
Thedo Auſonij 585. c. qui Bellonio 600.g.
Theſmophoria quid 378 f.
Thranis 330.b.
Thrion. quid 209.d.
Thriſſa fluuiatilis 500 f.
Thunna 307.c.
Thunnorum abdominis laus 323. b. apparatus. ibid.d. aſilo quando inſectetur 319 d eorum cum Aulopijs pugna 87.b eius caro ſalita cur ſola omotarichus vocetur 311.c cur à Byzantinis. 317. c cur Calcedonij nullos, vel paucos capiant 317 d cur lubricus dictus 312. d cur timeat 318. a. cur ſceleratus dictus 320. g. cur noctu cant 319.a.deſcriptio 312 icones 313. 314.315.316. dormiunt. 319. b.dulces aquas amant 317.b fuſcinis percutiuntur 322 g impietas, & voracitas 320. g. eorum mira timiditas 322 f. eorum more videre quid 318. b.in natādo ingenium,& ordo 318.g 319.c. natura.mores 318 f partium ſale conditarum nomina 310 a.15 & Pelamys loco diſtincti.317.b.vt differant 312 g. cur eius pinna cur bereat aſilus. 320.f. plus biēnio viuit 321.a. quę loca maximè amet 317.a. quàm diu viuat 320.b eos quando Byzantini maximè capiant 318. c. quando lateant, & dormiant. 319 c. quando meliores 323 a quādo pingueſcāt. ibid quādo ſic propriè dicantur 307. d quando dicatur Apolectus 309 a. quando Chelidonias ibid quando Cybios 310.f quando Melandrys 309. d.quando Orcynus 308.b.quādo Synodontis 309 b.quando Triton.309. b quando Xanthias. 310 g cum quibus amicitiam, & inimicitiam habeat 321 b. quo cibo vtatur 320.f. quo iure ſapidior euadat 324 f eius ſalſamenta recenti carni præferenda 323. c. vbi melior 318.c. vbi notior 317. a. ex eius ventre obſonium nouum 324.c. viſus eius qualis 318. b. vnde dictus 307.b.vſus in cibis 323. a. in medicina 324. g. vt pingueſcant 320 g. vt Pontum intrent & exeant 318. g. vt retibus inuoluatur 321. d. vt nunc à Gaditanis capiantur 322. f. vt à Thracibus 321. d.
Tunni comitantes nauigia, qui Plinio 325 e.
Tunnaria quid 321.c.
Tunnarij qui 321 e.
Thunnina ſalſamenta 311 b.
Thunnides qui 320 b.
Thurſio 330. quid 719.b. Vide Turſio.
Thymalli an auro veſcantur 595. a. apparatus 596 e.culice capi 595 e.cur ſlos Ambroſio dictus 595 d cur antinorus dictus 595. b. vnde dictus 593. a. eius deſcriptio 593. c. d.icon. ibid non ex Gobione fluuiatili naſci 592.b quando magis capiantur 595. d quas aquas ament 594. b. eius ſynonyma 593 a. thymum olere 595 b. ſalubritas 596. e. eius in cibis laus 595.d. vſus in medicina 596.f.
Thymus piſcis 593 a.
Thynnis quid 307.c.
Thynnus. Vide Thunnus.
Tibicen piſcis qui Gallis dictus 24 f.
Tincæ amicitia cum Lucio 647.a.apparatus. 647. d. an à veteribus eius facta ſit meatio 645. c. carnis eius qualitas 647 b cibus 647 a deſcriptio & icon 646. differentiæ à colore 646.b. eius cum Lucio amicitia 632.g mali ſucci eſt 647.d non eſſe Mænā 645. d. Orphus paluſtris dicta 158.e. eius pellis carni prælata 647. d. quando maximè noxia 647. b quas aquas amet.647 a vſus in medicina.648. e. vbi laudatiores 647.c.
Tinca Auſonij 116.e.
Tinca marina.42 c.33.a eius carnis qualitas, & apparatus. 293. b.qua loca amet.293 b. cur ſic dicta. 291.b.deſcriptio. 293.a. icon 292 ſynonyma: 291.a.
Tinca fontana an Lampetra.537.d.
Tiſimallus qui Alberto et Iſidoro.593.a
Tobię oculi quo felle ſanati. 267 a.
Thomus Thorianus quid 330.b
Torentina.585. b. ad Tormina ex dyſenteria.552 g.
Torpæna 415 b.
Torpigo ibid.
Torpedinis apparatus. 422. d. actus. 419. d 420 e carnis qualitas. 422. g cur ſic dicta 415.b deſcriptio.416. 419 differentiæ. 416.g. de ea diuerſæ opiniones. 416 e de ea hyeroglyfica. 421. d. mugilem. cap 420. f. cum ea mulli antipathia. 126. f. quæ loca amet.419.b. quæ eius partes meliores. 422. g. quando pariat. 419.

INDEX.

g. quando melior 422 g. quando, cur & vbi lateat 419. d ſtupefaciendi vis vnde 420 b 421 a ſynonyma. 415. a toti an parti ſtupefaciendi vis inſit. 421. b. eam vim paruam eſſe 420. b. eam viua tantum ineſſe 420. b. vt capiatur 421. c. vt natet 419. d. vt inſidiatorem vincat. 420 g. vt torpore afficiat 420 f.
Torpedinis maculoſæ icon 417. non maculoſæ 429. a
Torpedo nigra 423. a
Torpedo oculata 416. 417
Trachuri carnis qualitas 269 b cauda eius mira facultas 269 b. deſcriptio. 267. c icon 268 alterius ab authore obſeruati ibid, non eſſe Lacertum 267. b. non eſſe Saurum ibid quæ loca amet 269. a qui Ionio 255. b. ſynonyma. 267. b. vt capiatur 269. a. vt ſapidior fiat 269. b
Tragus ſiue Hircus piſcis Athenæi qui Rondeletio 98 f
Tragus quorundam 553. c.
Trallianus locus correctus 178 f
Tremula 420 b
Trichia quæ Ariſtoteli 219. c
Trichis 449. d. quæ Ariſtoteli 219 c. vnde dicta ibid
Triglis 120 f. vnde dicta ibid b.
Triglitis ibid.
Trigola an Mullus imberbis 121. d. an eadem Cuculo 138. f.
Trillia 120. b
Tripatinum quid 365. a
Triſſus piſcis 576. g.
Triſſus Rondeletii 502.
Triſſi t. Vide Muſtela [illegible] & [illegible].
Triton qui & quando dicatur Thunnus 309 b
Trocta D. Ambroſij 585. c
Trocta vnde dicta 327. b
Trochiarum cum Delphinis pugna 329. a
Troglodyta piſcis 114. g
Trutta aduerſis amnibus natat 590. g. an veteribus nota 585 e apparatus 592. e de eis capiendis leges 591. a. cibus 590. b caram in cibo [illegible] 591. d differentiæ & genera 588 f [illegible] ſelupum varium 591. b. non omnes aduerſis fluminibus natare. 590. b. quæ ſuauiores 591 d. quomodo antiquis vocetur, ignoratur 519. d. quibus aquis gaudeat. 590. f recentes optimas eſſe 592 e ſale condiri 592. f in Salmonem abire credi [illegible] 585 d. cum Salmone maximam ci eſſe [illegible] item 588 b. ſynonyma 585. b. tonitrua timet 590. b. vnde dicta, 585. b vt à Salmone differat 58[illegible]. b. vt manibus & fuſcinis capiantur 591 a vt ineſcentur ibid. vt à Macedonibus capiantur ibid b.
Trutta flaui coloris 588 f.
Truttæ fluuiatilis noſtræ icon 589.
Truttæ fluuiatilis alterius hiſtoria & icon 592. g.
Trutta fluuiatilis Geſneri icon 589
Trutta lacuſtris apparatus. 654 g. carnis qualitas ibid. cur facilè putreſcat. 654 g. cur iunipero conferatur 654. e eius inſalubritas 654. g. fluuios ſubit 654. a. eius nobilitas 654. g. vt differat à Truttis, Salmonibus & Vmbla 652. g. vt capiatur 654 f
Trutta lacus Benaci 653.
Trutta Salmonata 588 g non eſt Sario: 585 d eius hiſtoria 652 653.
Tunallus qui Alberto & Iſidoro 593. a
Tunnina 311 c
Turbotus piſcis 247 b
Turcheſiæ mira natura. 339 d
Turdi caro qualis 27 c. cibus 27. b. deſcriptio 15. b. differentia. 15. b. epitheta 15 c etymum. 14 g à Merula ſpecie differre 27 b. qui Bellonio 15. a quomodo colorem mutare dicatur, 15 c. ex Saxatilibus eſſe 27 a. ſynonyma 14 g. vbi non ſit 27 b. velocitas 27. b. viuaria fert ibid. vſus in medicina 27. c. vt appareretur ad cibi vſum 28. e vt inter alios piſces diſtinguatur 15. 6
Turdorum ab authore obſeruatorum deſcriptio. 15. d. icones 16. 17. 18. 19. 20.
Turdi à Geſnero obſeruati deſcriptio 25. d icon 26.
Turdorum Rondel. deſcriptiones & icones 21 22 23. 24 25
Turdi Saluiani maioris deſcriptio 20. g.
Turdus minor eiuſdem 21. a
Turdus viridis Saluiani 20. g
Turpena 423 c.
Turſionis carnis qualitas 720. g deſcriptio. 719 c icon 720 locus, natura, mores 720. g. Phocænæ eandem eſſe. 719. b. vt Caniculæ ſimilis dictus, 719. [illegible]
Turſio Plinij 517. d
Turtur 586. e
Turtur piſcis 424 e
Typhle ſiue Typhlina marina 104. f.
Tyrſio. Vide Turſio.

V

VAcca marina cornuta. 454. e.
Valetudinis integræ typus 608. b.
Vangeronis Rondel deſcriptio 622. a
Varius. Vide Phoxinus læuis.
Varij Aeliani qui 587. a
Varius maior 586 f
Varius quorundam 586. e
Varrini locus reſtitutus 220. f
Varolus 491 a
Vedij Pollionis crudelitas 361. b
ad Venena 469 c
Venenum pro dolore dixit Oppian⁹ 96. g
ad Ventriculum exolutum 522. f
Ventriculi procidentia cauſa 54. e
ad Venerem excitandam. 639. c. ad inhibendã 340 f. 421 c. 423. d. ad eam vt quis impotens reddatur. 229 a
Veris indicium. 502. e
ad Verendorum puſtulas. 226 g.
Vergiliades piſces 664. f
Vermis aquatilis 537. c
ad Verrucas tollendas 200. e. 226. g
Veſpę Mænas amant. 225. a.
Veſpertilio 140. e
Veſpertilia piſcis 264. g. 434. g.
à Vindicta abſtinendum eſſe 156. g eius ignauia 61 b
Vindaſa Alberti 606. f
Vini tędium vt Mullus faciat, 229. b. ad id inducendum 552. g
Viola piſcis 535 d
Vipera an cum Muræna coeat 359. e.
Vipera marina 255 b 343. e
Virgatus piſcis 188 f
ad Viſus aciem 267. a 498. f ad eius hebetudinem 14. f 498. g
Vita Medica & Perſica qua 34. b
Vita Gazę 369. a
Vitulus marinus nepes cur dictus 723. b eius deſcriptio ibid icon 724 in aqua & in terra viuit. 725 a. eius pedum vſus in terra minus idoneus. ibid. b. cibus. ibid voracitas ibid. cur difficulter & quomodo occidatur. 725. c ſomnus ibidem, Stertor vnde ibid ſynonyma 722. c. cur extra aquam dormiat 725. d. eius pulmo qualis 725. d mansueſcere & docilem fieri ibid. hominis amatores eſſe 726. e eius amor erga prolem. ibid eius [illegible] 726. g vt mingant & coeant. ibid. Coaguli euomant, & cur ibid. eius conſenſus cum mari. 726. b eius pelles fulmina arcent 727 a Viſus timet ibid b. Arietes marinos ibid. b. eius caro qualis. 727 eius vſus in medicina 727 d
Viuella 694 f
ad Viperæ [illegible] g. 634 g, capitis [illegible] 4 b. 475 b putrida 231 c ſerpentis 226. f cetera 324 b
Vlyſſes cur Delphinum haberet in armis 724 b
Vmbilicus piſcis 649. a
Vmbla vulgò dictæ etymologia 649. a. carnis qualitas 651. b. locus, natura, mores 651 a. quando melior 651. b
Vmbla maioris deſcriptio 649 c. minoris ibid. c. icon 650.
Vmbra apparatus. 83. b. de eius capite ridiculoſa hiſtoria 82 83 de carne eius indicium 83. b c. deſcriptio. 79. 80. icon 81. ab authoribus deſcriptæ examinantur 79. d. eius cum Glauco ſimilitudo 79. c. ex ea ius album & gelatina 83. b natura, mores 82 f. cibus ibid. nobilem piſcem eſſe ibid g. quæ eius partes meliores. 82. b quæ maris loca amet 82 e. qui ſic olim dicti 79. a. quo tempore melior. 82. b. ſimilitudo cum Coracino 78. b. ſynonyma & etymum, 78. b. ſtultitia in celando capite 82. f. vnde dicta 78. b. ſaus in cibis 82 g. in medicina 83. d. vt à Coracino & Lato diſtinguatur. 80. f.

Vmbra

Digitized by Google

INDEX.

Vmbra Auſonij quæ 396.b
Vmbra fluuiatilis Rondeletij & Bellonij deſcriptio 597 a icon 596. carnis qualitas 597.b. vt à Trutta differat 597 a
Vmbrina 78 a
Vnicornis piſcis 299.a
Voluerum piſcium diuerſitas 134 e
Vomentis ſymbolum 398.e
ad Vomitus ſedandos 512 f
Voraces cur per Scarum ſignificati 11.d
ad Vocem iuuandam 531.e
Vocalia animalia quæ 11.b
Vpupa auis 190.f
Vranoſcopi iſtius 266.e. carnis qualitas ibid. b. deſcriptio & icon 265 fellis in medicina vſus 266.b ignauia ibidem e ſynonyma 264.f. temperamentum 266.b. viuacitas 266.e. voracitas ibidem.
Vras quæ 312.f
ad Vrinam ciendam 634.g. ad eius ſtillicidium 106.g incōtinentiam 354.f 348.e
ad Vteri alba profluuia 634.b. ad eius prolapſum 423.d. 434.e. ſuffocationem 274.e. vitia omnia 579.a
Vtilif animal ferram in ceruice habens 695.
ad Vuam iacentem 326.f
Vulpes 532.e
Vulpes Archeſtrati 396.e
Vulpes capta vt ſe liberet 329.b
Vulpecula 114.b; aſtus 398 f. amor in prolem. 398. g. carnis qualitas ibid. deſcriptio & icon 396. natura, mores 398.e. partus 375. b. qua locamet 398.e ſynonyma 395. d. vnde dicta 395.d
Vulpecula alterius icon. 397.
Vulpecula Bellonij 398.e

Z

Zaphirus Ligurum 111.a
Zelotypia mala 36.g
Zerta 513.a
Zeus piſcis qui 110.e
Ziga Albis fluuij hiſtoria 503. b. icon 731.
Zucca Caſſa 564 b
Zygæna carnis qualitas 410.g. cur Galeis annumeretur 407.c. natura, mores, 410.f eius pinna 396. g quæ locaamet 410 e. quibus annumeranda 407.c. vnde dicta 407.a
Zygæna alterius icon 409.

GRÆCA VETERA, ET NOVA.

A

Ἀβλεννής 104.e.
Ἄγνος 264.f
Ἄδωνις 76.b
Ἀετος 438.g
Ἀθερίζειν quid 216.b
Ἀθερίνη 216.b
Ἀκαρναν 116.b
Ἀκάρνας 157.a
Ἀλαβής 536.b
Ἀλφηστὴς 66.b
Ἀλφηστικὸς ibidem
Ἀλώπηξ 395.d
Ἀμία unde dicta 327.a
Ἀνθερίνη 216.b
Ἀνθίας 85.a
Ἀπόλεκτος 309.a
Ἀρνεξ 293.d
Ἀράχνη 255.b
Ἀράχνης 256.b
Ἀρχάτας 157.a
Ἀρχάνος 156.b. 255.b
Ἀρνευτὴς 305 b
Αὐλωπίας 85.c
Αὐλωπὸς ibidem
Αὔξις 308.e
Ἀφρῖτις 207.b
Ἀφρὸς ibidem. 211.b
Ἀφύαι ad Hippoc. 208.e.
Ἀφύη 206.b
Ἀφρύη 207.b. 211.c
Ἀχάρνα 255.b
Ἀχάρνος 156.b
Ἀχέλυ 543.a

B

Βαίονα 203.a
Βάκχος 505.a
Βατίς 441.c
Βάτος 441.c. & cur ſic dictus. ibi.
Βάτραχος 464.e
Βάτραχος ἁλιεὺς ibidem.
Βάτραχος θαλάσσιος ibidem.
Βιβραλ'αι 212.b
Βιβαιφύη 213.a
Βέλεννος 203.a
Βέλλα 104.e
Βελόνη 103.d
Βελονίς 106.b
Βεμβράδαι 212.b
Βλάδος 104.e
Βλέννος 203.a
Βλέψιας 506.b
Βλῖνος 203.a
Βόιξ 229.c
Βοΐτος Ariſtot. 614.e
Βυγλώττος 235.b
Βὺς 188.e
Βῶξ 229.c

Γ

Γαλεοειδῆς 372.b
Γαλεὸς ibidem.
Γαλεὸς ἀκανθίας 398.b
Γαλεὸς ἀλωπεκίας 395.d
Γαλεὸς κύων Oppiani qui 387.e
Γαλεώδη 372.b

Γαλιώτη 330.f
Γαλεώνυμος 372.h
Γαλῆ 341.c
Γινιῶναι 120.h
Γλάνις 567.a
Γλάνος ibidem.
Γλαυκίσκος 504.g
Γλαῦκος 301.c
Γλῶτία 235.b
Γναφεὺς 645.d
Γνωτίδιον 70.e
Γόγγρος 348.f
Γόιος θαλάσσιος 206.c
Γρυλλος 348.f

Δ

Δακτιλεὺς 506.f
Δελφὶν 701.a
Δράκαινα 255.b
Δρακαινὶς 256.h
Δράκων θαλάσσιος 255.b
Δύκη 153.a

Ε

Ἐγγραύλις 207.c
Ἐγκρασίχολος 214.e
Εγχέλυς 542.h
Ἔλλοψ 85.d
Ἔλυψ 524.f
Ἐρίθυμος 214.g
Ερυθρῖνος 152.h
Ερυθρόφθαλμος 582.f
Ερυτικός 153.a
Εσχαρος 256.e
Ελεδὶς 169.e
Ἐψητος 207.b

Ζ

Ζαῖος 111.a
Ζῆλος 37.c
Ζύγαινα 40.b

Η

Ἡγεμων 341.d
Ηγητὴρ 341.d
Ημεροκοίτος 264
Ηιὸνηρος 70.e
Ηπατος 56.g
Ηρηξ 140.f

Θ

Θ'ατις 441.c
Θέτῖα 499.d
Θηρίον 669.d
Θ.. herba quae 2.h
Θράτῖα 499.d
Θρισσα ibidem.
Θύννον 307.b
Θυννεῖα 311.b
Θυννάξιον 322.g
Θύννιον 311.b
Θυννὶς 307.e
Θυννοθῆραι 321.e
Θύννος 307.b
Θυννεὺς 330.b
Θυρσίων 719.c

Ι

Ἱέραξ 140.f
Ιερος ἰχθυς 169.b.325.b
Ἵππουρος 305.b
Ιωνίσκος 169.b
Ἴωψ 214.g

Κ

Καθῖλης 177.d
Καλλίχθυς 85.d.192.f
Καλλιώνυμος 85.d 264.f
Κανθαρὶς 185.d
Κάνθαρος ibidem.
Καπρίσκος 297.a 514.e
Κάπρος 297.a.514.e
Καρχαρίας 379.c
Καρχαρίδοντα animalia.380.f
Κεστρῖνα 400.g
Κεστρίνος ibidem
Κερρὶς 77.a
Κέρα 100.h
Κεστρεὺς 504.e
Κεστρὸς 504.f
Κέφαλος 504.g
Κηρὶς 23.d.27.a
Κήτημα 311.c
Κητία 321.e
Κητοθηρία 321.c
Κῆτος 669.c
Κιθάρισδος 240.g.
Κίθαρος 146.f.
Κίδρις 76.b
Κίρρυλος 77.a
Κίτία 78.g
Κίχλη 14.g
Κλυταῖα.499.b
Κόγγρος 348.f
Κολιας 267.b
Κοκκυξ 138.f
Κολόιος 274.f
Κορακεὺς 70.g
Κορακῖνος 69.e
Κόραξ 70.g.273.g
Κορδύλη 308.e
Κορδύλος ibid.
Κόρις 236.e
Κορύφαινα 305.e
Κορύφη ibidem.
Κόσσυφος 33.a
Κοχλη 14.g
Κοχλια, 274.e
Κοψιχος 33.a
Κρασίχολος 214.e
Κυπριανο 634.c.
Κυβεια 310.f
Κυων 379. qui Aeliano, & Oppiano 373.a
Κυων ποντιος 396.c.352.e
Κωβίτις 213.b
Κωβίος 95.c
Κωθος 95.a

Λ

Λάβραξ 490.e
Λαμνη 463.b
Λάτης 498.g
Λάτιλος 498.b
Λαῦραξ 491.a
Λεβιας 56.g
Λεβρινος 153.a
Λεοβατος 449.c
Λελετρὶς 30.g.41.d
Λεπὰς 124.g
Λεπιδωτος 635.b
Λευκίλλος 606.f
Λευκίσκος 504.f.605.d
Λευκομαινις 227.f
Λιῦκος 85.d
Λιπαρὰ 207.c
Λιπαρὶς ibidem
Λύγνος 77.a
Λυχνλατος 543.a
Λύκος 86.e
Λυκοσαμος 214.f

Μ

Μαξον 165.b
Μαινὶς 223.a
Μάλθη 395.a
Μαξίνος 282.e
Μάρις 518.g
Μάρμαρος 184.e
Μεμβρίδια 212.h.
Μῆλα ποντικὰ 311.b
Μηλοπτιον 79.b.
Μήκωνις 505.a
Μνιον 304.e
Μόρμυλος 184.e
Μόρμυρος ibidem
Μόλλος 70.e.f
Μύραινα 354.f
Μυος 343.c.366.
Μύς 514.e
Μυσίκητος 688.f

Νάρκη.

INDEX.

N

Νάρκη 415.b
Νεβρίαι γαλεοὶ 399.d
Νῆσις 505.a
Νοτιδανὸς 480.e
Νυκτερὶς 264.g

Ξ

Ξυρίγι 517.e
Ξιφίας 330.e
Ξιφίος *ibidem*.

O

Ὄδηλος 341.c
Οχίπωρον 273.d
Ονίσκος 281.d.282.e
Ονίσκος *Dorionis* 284.e.524.
Ὄνος 281.d
Ὄρκη 697.b
Ὄρκυνις 308.b
Ὄρωα 177.c
Ὄρυξ 697.a
Ορφανίκης 157.e
Ὄρφος. Ὄρφως *ib.*
Οςρακίων 569.a
Οὐρανὸς *quid in piſcibus* 396.g
Οὐρανοσκόπος 264.f.396.g
Ὄφις θαλάσσιος 343.c

Π

Πάγρος 149.c
Πέλτη 70.e
Πιραῖας 505.b
Πέρκη 45.a
Πέρκις *ibidem*.
Πετρόψαρο 159.a
Πήλαμυς 308.e
Πλατανιςικος 70.e
Πλῶται 181.a.354.g.507.a
Πλῶτις 354.b
Πικίλος 77.d
Πομπίλος 325.d
Πτμφυλος *ibid.*
Πορκεὺς 188.f
Πρημάδες 310.b
Πρημάδες *ibidem*.
Πρῆμναι *ibidem*.
Πρημαδίαι *ibid.*
Πρίςης 689.c
Πρίςις *ibidem*
Πρόβατον 288.e

P

Ῥάφις 103.d
Ῥόας 181.a.c
Ῥίνᾶν *quid* 473.d
Ῥίνη 471.a
Ῥινοβατος 475.d

Σ

Ξαλάγξ 482.g
Σάλπη 188.e
Σάλπης *ibidem*
Σανδάλιον 235.b
Σάνδαλον *ibid.*
Σαπέρδης 70.e
Σαπιρδὶς *ibidem*.
Σάρδα 219.a
Σαρδῖνα 219.b
Σαργῖνος 179.a.505.c
Σαργίοι 173.a
Σάργος *ibidem* 505.c.
Σάρκος 173.a
Σαῦρος 276.e.*qui Pancrati* 14.b. *non eſt latinorum lacertus* 267 b
Σεί πυρος 60.h
Σιλάχη 372.g
Σιλάχια 355.a.372.g
Σιλαχώδη 372.g
Σιμὸς 610.g
Σκάιρων *quid* 4.e
Σκαρὶς *ibidem*.
Σκάταρα 186.e
Σκάφος 514.f
Σκιαδεὺς 79.b
Σκιαδὴς *ibidem*.
Σκίαινα 78.b
Σκιανὶς 79.a
Σκίαν 79.a
Σκινὶς *ibidem*.
σκίος *ibidem*.
σκίφιας 330.f.
σκόμβρος 269.c
σκορδίλη 207.d
σκορδύλος 308.e
σκόρπαινα 196.e
σκόρπιος 195.c
σκορπὶς 195.d
σκύλιον 379.c.389
σκύλλα 379.c
σκυλλοψαρο 387.d
σκύμνος 389.c
σμύρος 366.f
σπάρος 180.b
σπαριον 517.e
στρακίον 559.a
στριγλημπαρπουν 121.b
στρωματεὺς 291.d
στρῶτος *Aeliani*. 233.e. *Ariſtotelis* 236.b
στρῶματα 291.d
στράκιον 514.b
συνόδης 160.g
συνόδον *ibidem*.
σφυραινίς 506.f
σφύραινα 100.b

T

Τάριχος 293.c
Τυρπαίνα 415.b
Τραγος 77.d.98.f.225.c
Τράχουρος 267.b
Τρίγλη 120.f
Τριγλὶς *ibid.*
Τριγλίτις *ibid.*
Τριτώ 309.b
Τρυγὼν 424.e
Τριχαῖος 219.d
Τώμιγξ 177.d

Υ

Ὑαινα 514.g
Ὕκκη 153.a
Ὕκος 153.a
Ὑπιρῶα 396.g
Ὗς 514.e
Ὕσκα 518.f
Ὕχρα *ibidem*.

Φ

Φάλαινα 675.c
Φάγρος 149.c
Φάγωρος 149.d
Φιραῖος 505.c
Φόξινος 619.b
Φρίσσα 499.d
Φυσητὴρ 689.b
Φώκαινα 719.a
Φωλίνευμ *quid* 116.e

X

Χαλκιδικὴ 220.f
Χάννη 52.f
Χελιδὼν 133.c
Χοῖρος 514.e
Χοῖρος ποταμιος *ibidem*.
Χονδράκανθα 372.g
Χρίμψ 167.b
Χοιρόφαρος 111.a
Χρόμις 167.a
Χρύσοφρυς 169.b
Χυτὸς 181.b

Ψ

Ψαμμοδυτης 264.b
Ψῆττα 247.a.233.c.235.b
Ψύλων 645.d
Ψόρος 180.e
Ψύρος *ibidem*.
Ψύγρες 180.e

Ω

Ψατάριχα 497.b.511.b
Ὡραῖα 313.e

ITALICA, QVIBVS ET SEMIITALICA MISTA.

A

ACone. AQuone 665.d
Acucella 106.b
Acquadello 211.d
A uino 106.b
Aden 517.d
Adena. Adeno. Adano. 562.g
Adilo 517.d
Agone di Rozzoli 667.c
Agulla 608.e
Aguſeo 398.b
Albo 661.c
Albore, Alboro 153.b
Alborino 618 b
Aletta 603.a
Alozi 214.e
Angoella 217.d
Anguilla 543.a
Anguſigula 106.b
Antoſiti 667.a
Aquilone 434 g
Aracbia 212.c
Arbolica 641.a
Aringa 196.e
Arzilla 457.d
Aterina 217.b.
Aſello 284.f
Attina 517.d
Azio 398.b

B

BAlena 669 d
Baleſtra 401.a.515.c
Barbo 597.c
Barbon 121.a
Baſtonago 424 g
Battipoua 415 d
Baueca 114.b
Bauoſa 449.c
Bec in cao 264 b
Bianchetto 211.b 313.c
Biche 302.f
Boabas 229.d
Boga 229.d
Bogue ibid.
Boloſſo 52 g
Boratello 542.b
Borbolo 629.d
Boſtriz 576 f
Botarga 512.f
Botatriſſia 576.f
Botta 576.g
Botto 613.d
Bruco 424.b
Bruſola 67.e
Bulbaro 635 e
Burbaro ibidem.

C

CAbacello 603.a
Canna 286.c
Canoſa 387.d
Capaſſon 218.g
Capidorio 613.d.600.e
Capidolio 676.f.673.e
Capone 134. b.138.f. 146.f.148. e. 274 g
Carlinotto 182.e
Carpan 635.c
Carpena ibidem
Carpione 635 a
Caſtagno 167.d
Caſtagnola ibid.
Caueden 600.e
Cauedano ibid.
Caueto ibid f.
Canezzale 600 e
Cauiaro 535.c
Cepola 203.d
Cerna 114 b.157.d.627.f.624.b.
Cerre 227.c
Cetola 111.a
Chergna 157 d
Chieppa 499.a
Ciambetta 407.b
Citula 107 b
Cocco 138.f
Coccou ibidem.
Columbo 792 f 424.e
Cops 532 f
Corbetto 84.e. 302.e
Caruetto 71.d
Coruo ibidem.
Coruo di fortira ibid.

D

DEntale 160 b
Donzella 37.d
Dorada 608.e

E

ENchione 214.f
Esbreſon 581 f

F

FAgorio 149.c
Fagro ibidem.
Falce 369.c
Falſauela 449 e
Fagaro 84.e.302.e
Ferraza 424.g
Fetola 193.d
Fiatola 191.d
Fico 287.c.291.a
Figo 194.f
Folio 240 e
Fondola 618.e
Foragho 617.b
Forca 148.e
Foteriſia 415.d
Fragolino 157.c
Frangolino ibid.
Fregarolo 582.f

G

GAtto 391.a
Gianetta 603.a
Gioniano 612.d
Girella, Girello 37.d
Girulla 227.e
Gò, Guo. Gouo. 95 d 98 f
Gongro 348.e
Gouſangle 617.a
Grillo 355.c
Guigrone 95.d
Guttoroſola 114.g

I

IMbriago 131.b
Imperadòr 231.a

L

LAccia 499.a.
Ladino 517.d
Lagiono 613.d
Lambena 42.b
Lamia 464 g
Lamiola 395.b
Lampeca 194.e
Lampreda 536.b.
Laſcha 608.e
Laterina 216.b
Lauorono 218.g
Lechia 302 f.200.g
Letta 603 a
Lingnata 225.c
Locha 617.a
Lopida 302 f
Lonazzo 491.a
Lucciomarino 101.a
Lucerna di pietre 264.b

M

MAcatel 269.c
Maieron 613.d
Malarmato 146.e
Marmotto 369.c
Marſion 213.c
Martello 407.a
Martin piſcator 464.g
Marzon 613.d
Meglioramento 543.b
Mena Sclaua 223.d
Merlo 33.b.43.a
Merluzzo 284.f
Merula 15.a
Meſſore 203.d
Minchia di re 22.f
Miſſore 95.d.134.b
Mola 410 b
Molle 287.c
Mormiro 184.e
Mormo ibidem.
Morella 582.e.617.a
Morello 612.e f
Morona 533.a
Mucoſa 449.e

N

NAſello 284.f
Nembrella 79.b
Nibio 134.f.140.f.
Nonnate 207.a.218.d

Ocbia

Digitized by Google

O

OChia 62.g
Ochiato 62 f
Ochiatella 62 g. 415.d
Ocrodiga 608.e
Oia 62 g
Oladiga 608.e
Ombrella 79.b
Ombrina 79.b
Ora 169.c
Oradiga 608.e
Orata 169.c
Oreol ibid.
Organo 146.e

P

PAgro 149.c. 153.a
Palombo 387. d. 392. f. 398.b. 424 g
Papagallo 21.d. 22.e. 28.f
Pardella 582.e
Paſquerel 628.b
Paſſere 243.b
Percia 42.f. 45.b
Peroſa, ouer Petroſa 460.f.
Perſeza 622 f.
Perſico ibidem.
Peſcatore 464 g
Peſce molle 287 c
Peſce nuouo 221 d
peſce organo 138 f
petten 243 d 205.a
pettenorſio 243.d
picquo 664.e
pigo ibidem.
pione 655 b
piota 620 g
porcelletto 517.c
porco 400.b
perga 25.d
prene 264.b

R

RAggia 441 d
Ragno 255 b 491.a
Ragno pagano 256.f
Raina 634 c
Raſo peroſa 455.e
Ratto 434.g
Rodonello 247.b
Rometto 457.d
Rondela 133.e
Rondine 140 e 143.d
Roſſetto 211 d
Roſſignuolo 120.b
Roſpo 434.g
Rotula 211.a
Ruello 230.g
Ruſſata 641.a

S

SAchetto 55.d
Sanguinerol 582. f.
Sarachino 665.d
Sarba 187 d
Sardanella 666.f
Sardella 214.f. 219.a
Sardone 214 f
Soney 610.b
Scarda, Scardola 641 a
Scarpo 71.c. 635.d
Scatzot 613.d
Scazone 398.b. 613.d
Scombro 269.c
Scorpeno 295.c
Scorzon 301.a
Scrofonello 201.a
Scrofano 295.c
Serrana 52.g
Sfogia 235.e
Sfolia 236 b
Spada 331.a. 396.e
Sparlo 182.e
Sparo 182.e
Spigaro 227.c
Spigola 491.a
Spin 195.e
Squadro 471 d 600.f
Squaia 471.d
Squeglio. Squalo 600 f
Squaquom 471.d
Squarola 617.a
Stella 302.g
Stornazzo 689.d
Straſina 201.a
Stramazzo 454.e
Strozzariglo 624.e
Stregio 628.b
Streia 606 e
Stretta 603.a
Stria. Strigio 606 e
Strilla 120.b
Strinſio 527.f.
Strinſo 576 f
Sturion 517.c
Sunaro 267.b

T

TAnado 186.e
Tarantolo 276.e
Tare franche 624.g
Temalo Temelo, Temero 593 a
Tenco 645.c
Tenco marina 33.b. 291.a
Tordo 21.e
Tragine 255 b
Tremorizo 415.c
Tremulo ibidem.
Trigo 120.b
Trigola ibidem
Truellia 195.b

V

VAiron 682 e
Vorolo 491.a
Varon 619 d
Verdone 15.c
Volpe 114.b
Vſel 617.a

Z

ZAſile 186.e
Zigurella 37.d
Zodole 617.a

HISPANICA.

AGuiderpiſcado 106.b
Aguillas ibidem.
Arano 255.b
Azedia 236.b

B

BAruo de la mar 121.b
Bezogo 149 c
Bonita 327.d
Bout 410.b
Budia 28 f
Byzo 327.d

C

CAntheno 186.e
Carpo 635.c
Cauallo 269.d
Coeſſo 195.c
Cromgo 348 f

D

DOrodillo 169 c
Dorata 169 c

E

EMxarocco 464 g.
Encbuga 214.f

G

GAl 111.a
Golfin 701.b
Guauano 299.d

L

LAmprea 536 g
Lampugo 305.d
Limo, Limada 404 b
Linguado 235.c
Luida 449 d
Lupo 491.a

M

MArmo 184.e

P

PAgro 153.a
Pampano 195 b
Peſce voladòr 234 b
Picorel. 227.c

R

RAia 441.d
Robalo 491.a

S

SAboga 499.a
Salema 188.e
Salmoneta 68.e
Serrana 52.g
Soualo 499.a
Spargoll. 182.f
Suillo 517.c

T

TInce 677.c
Toilandolo 407 b
Tremielgo 415.d

V

VAlena 669.d
Voladòr. 140 e

GALLICA.

ABle 628.g. 659.h.
Aguillat 198.b
Aiguille 108 g
Aloſe 499 a
Anguilles ſines 548.e
Anchioes 214 f
Apron 615. d.
Aregue 255.b
Arondelle de mer 145. d
Auriol 4 f.21.c.24.e.269. d.

B

BAndroy 464.g
Barbaeu.121.a
Barbarin 121 a.
Barbetz.ibid.
Barnadet 400.b
Beccard.481.c
Beccaſſe 108. g
Becdoye 701.b
Becquet 630.b
Beluzo 134 b 279.e
Bille 24.e.
Biſſole 658 f.
Bogue 229 d
Bogue renaeu 230. g
Bondelle 649.e.
Bordeliere 645. a
Borrugat.79.c
Botargues 512 f
Boulerot 98.f
Bouuiere 620.e.
Brame de mer.169.e
Braſme 641.a
Brochet 630.g.
Brocheton ibid.

C

CAbaſſon 218. g
Cabote 278.g.
Cabrolle 302.f
Caburlaut 613. d
Cagarel.223.d.
Cagnola 407 b.
Cagnot 387.d
Calliques 212 b.220.g
Cantena 186. e.
Canus 67.a.
Capellan 282 f
Cardaire 461.b
Carlet 243.c
Carpa 634.e
Cauiljone 131.d
Celer lus 212 h. 666.e.
Cero 22.b.
Chabot 613.d
Chaſſo 613.d
Chasillons 581.a
Chieu de mer. 398.b
Chouan 600 f
Chrom 167.c
Cicheraeu 167.e
Claude 460 a
Cocq.111.a
Cogniol 274 g
Coliart 452. b
Congro 348 e
Coquillade 213.d
Coulac 499.a
Crapault de mer 376.g.
Creac.517.e

D

DAin. Daine 79. e
Damo 302.f
Dard.606.f
Dauphin 701.b
Daurade 169 a
Dente 160.b
Derbio 302.f
Donzelle 353.c
Doree. 111.a
Dormilieuſe 415. d
Durdo 16.a 24. e

E

EMiſſole 392.f
Ernha.157.d
Eſpaulars 698.e
Eſturgion.517.e

F

FAr 663.a
Fielaz 348.e
Filat. ibidem.
Flambo 369 b
Flaslate 454.e
Flaſſade 449. e.
Fletelet.243.b.
Flez. 242 g.
Fumas 449.e

G

GAgnola.104.f.
Galine 138 f
Gallanga.464 g
Gardon 608. e
Gaſcon 267.e
Gauot 114.b
Gaideron 284.b
Gian 24.e
Giaret 227 e
Gibbar 677.c
Gilioro 455. d
Gloieuſe 434 g
Glorin 424.b
Goberge 288.f.
Goiſon 612 f.
Gonion 612. f
Grauan 203.a
Grau 167.c
Grognaut 146.e
Gronau ibid.
Guat augbier. 391.a.

H

HAlachia 499.a
Harengades. 212.b.220.g
Humanthin.400.b.

I

IAu.111.a
Iouzion 407.b
Iuoil.216.f.
Iuſcle 223.d

L

LAcert 262.f
Lamprilions 581.a
Lamproye. 536.g.
Lampuga 302.f.
Lanceron 630. g.
Landola 140. f.143.d
Laſchetz.212.b. 220.g.
Lebre de mer.116.c.204.e
Lentillat. 393 b
Lentillade 455.d
Leopard.288.g
Limande 242.f
Loche 627.a 618.e.
Loche franche 616.g
Loches de mer 213.c
Lota 648 g
Lozange 247.b
Lubin 491.a
Lucerna 279.a
Lucz. 630.g
Lupaſſon 491.a.

M

MAigre 79 e
Malarmat 146.e. 148.e.
Maqueraeu baſtart.297.b
Marguaigions 543.e.
Marſouin 719.b
Meiane 169.e
Melet 212.e.217. b
Melete. 212.e
Meneſtrier. 24.f.
Merlan. 287.a.
Merluz. 284. f
Melandre 387 d
Mirallet. 453.b
Moil 121.a
Molua 288.g
Morhoub.701.b.
Morhua 289.a
Morrude. 138.f.
Morpiere 617.b
Moſchebout 288. g.
Motella 648 g
Mouſtelle 576.f
Mouſtoile 576 f
Meunier 600.f
Muſnier 603.d.600 f.
Mutto 576.f

N

NAdelle 212.e
Nigr'oil 62.b.
Niſſola 391.a

O

OBlada 62.a
Ouella.629.d.

Pagaeu.

Digitized by Google

INDEX.

P

Pageau-Pager.Pagil 149.e.
Pagri ibid.
Pel 387.d.
Pale 661.a.
Palamide 302.g.
Pegouſe 236.e.
Peis de Menage 203.c.
Peis mular 691.e.
Peis rei 79 e. 498.b.
Pereé 617 a.
Perciepiere 113.d.
Perche 622.f.
Perche de mer 45.b.
Perlou 138 f.278 g.
Perpeire 236 g.
Perroquet 22.b.
Pes carpa 71.e.
Peſcheracu 464.g.
Peteuſe 620.e.
Pic 664.e. 243.c.
Plane 243.b.
Plye ibid.
Poignaſtre 256.g.
Pole 236 e.
Porc 400.b.
Portiere 483 e.
Poulle de mer 30.f.

Q

Querrelet. 253.c

R

Raie boulee 460.e.
Raie eſtelee 457.d.
Ramm 396 e.
Raſceſſe 295.d.
Raſe 449.e.
Raſpecon 264.f.
Raſon 205.e.
Rat 264 b.
Ratte pennade 140.e 434 g
Raye 441 d.
Refait 13 8 g.
Renart 400.b.
Reſqueſſa 195 d.
Rocen 4.f 15 a.67 a.
Rochet 146.f.
Rondelie 138 g.
Rondole 140.e.
Ronſo 460.b.
Ronſon 649 e.
Roquau 42 b.
Roquandos 15.a.
Roſe 620.f.
Roſiere 619 e.
Roſſe 30.f. 620 f.
Rouget 121 a. 133.e. 138. g. 153.b.
Rouſettes 391.a.
Routte 649.c.

S

Sercut 67 a.
Sanclet 217 a.
Sauclez ibid. b.
Saulmons 482.e.
Seuquene 169.e.
Sedanette 691.c.
Sencle 217.d.
Seruantin 236.f.
Siege 608.e.
Sofio 606.f.
Sole 235.b.
Sopi 187.d.
Sorez 296.e.
Sorret 395.b.
Sot 455.d.
Sparallon 18
Spaſe 369 b.
Spet 102 a.
Sturgion 517.e.
Subredaurade 169 e.
Suiſſe 606.f.
Surmulet 121.a.

T

Tacons 482 e.
Tapecon 264 f.
Tare franche 434.
Tare ronde 424.g.
Teſtard 600.f.
Teſte daze 613 d.
Tinet 677.c.
Torpille 415.d.
Tourd 15 e.
Tremble 415.d.
Trompette 124 g.
Troutte 585.b.
Truie 111.a
Truotte Salmonnee 652.e
Turbot 237.b.

V

Vadigo 302 g.
Vandoiſe 606 f
Vangeron ibid. 620.f.
Var 491.a
Vengeron 620.f
Vergadelle 288 g.507.d.
Veron 582.e.
Vielle 14.b 24 f.30.f.
Vilein 600.f.
Vine 256 e.
Vmble 649.e.
Vmble Cheualier 651.c.
Vmbre 593.a.
Vmbre 596.b.
Volant 140.e.

GERMANICA.

Aal 543 a.
Agonen. Agunen 606.f.
Albelen 658 g. 659. a.
Alblen 628.g.
Albeenn 628 g.
Alet 600.g.
Alffen 628 g.
Alls 600.g.
Alrup 576.g.
Aſch vel Aeſch 593.b.

B

Bachbammele 619 d.
Bachkreſſen 612.f.
Bambele 619 e.
Barb. Barben Barbel 597.e
Beiſceker 579.e.
Beizker 599 c.
Berſi b. 621 e
Blauling 606.g.
Blieg Bliecht Bliegle 628.b
Bougnette 424 b.
Bradfiſch 603.c.
Breunfiſch 677.c.
Bryſem 641.a.
Buckinig 296.e.
Butz 658.f.

C

Carperen 635.c.
Churling 593.b.
Cob 613.d.

D

Drittfiſch 606 g.

E

Elſt 605.b.
Erſle ibidem.

F

Faren 481.d.
Fore. Forben Forell. 585.b.
Foren 681.d.
Forn. Furn. 600 f.608.f.

G

Gangbaſzle 603 a.
Gibluken 644.e.
Glyſſen 606 g.
Gob 612.f.
Goldforinen 652.b.
Gol. fiſch 503 d.625.a.
Grefig 606 f.
Grefz 612.f.
Grefzling 593 b. 612.f.
Gropp 613.d
Grundele. Grundelin 612.f.
Grundlen. Grundelin 618.e.
Grundforen 652 b.

H

Hagele, Hagling 660.f.
Halbfiſch 620.b.
Haus 532.b.
Heuſenploſen 565.d.
Hauſen rogen 535.e.
Haſzle 603.a.
Hecht 630.e.
Hering 293.e.
Huch 592 g.
Hundfiſch 380.g.
Huſenblater 565.d.

I

Ientling 603.e.
Ieſen 603.e.
Ieſitz ibidem.

Iinlan-

INDEX.

Inlancken.652.f.
Iſerle.593.b.

K

Kaolrapp.613.d.
Karaß 644.c.
Karpff.635.c.
Kaupaers 625.a.
Kaut Knet. ibid.
Keuling.613.d.
Knab. 593.b.
Kornling. 593.b.
Kreſſen 612.f.
Kreiſzling. 593 b 612 f.
Kuling Kulbeit. 613.d.
Kupferlachs. 482.c.

L

Lachs. 482.e.
Lachsforen. 588.f. 652.f.
Lagenen. 606.f.
Lampret. 536.g.
Lanck. 606.f.
Laugele. ibid.
Luna. 410.b.
Lüteſſer.612.f.

M

Makrill. 610.b.
Menechen, 600. f.
Moeraſſ. 406. g.
Meerputte. 579.c.
Meerſkatte. 471.d.
Meerſvuyn. 253.a.
Meertzenbecht 630.b.
Migling. 659.b.
Myn, oder Minvue. 600 f.
Mitler 593.b.
Moez. Moſz 618.f.
Monne. 600.f.
Moſzgrundel 618.b.
Mul. 613.d.

N

Nachtfiſch. 660.f.g.
Nagmaul.667.d.
Naſen. 610.g.
Niſzen.ibid.
Neunaug 581.a.
Norſling. 605.b.

O

Oelrappe. 576.g.
Oll. 543.a.
Olrup. 576.g.
Onkopt 606.f.
Orff. 605.a.

P

Parme. 597.c.
Pcifker ibid.
Pfarren 660.f.
Pickelhering. 296.e.
Pitzling 649.c.
Plaiyſle. 243.b.
Poſch. 625.a.
Praſem. 641.a.

Q

Quappen. 618.b.

R

Rappe. 604 e.
Raup Rup. 576.g.
Rheynfiſch. 283.d.284.g.
Roddau, Rodouu.620.g.
Roſolck. 576.g.
Rotbecht 630.b.
Rott. Rote 649.c.
Rotele ibidem.
Roteugle. 608.f.620.g.
Roſfiſch 153 d.icon. 155.
Ruff. 625.b.
Ruffelck. 576.g.
Rugget. 576.g.
Rutte. ibid.
Ryſerle.616.b.

S

Salm. 482.e.
Salut. 567.b.
Sandet oder zandet.283.a.
Schaden. 567.b.
Schill, oder Schiln. 667.d.
Schley.646.e.
Schnotfiſch. 603.a.
Schroll. 627.c.
Schvuabforen. 652.b.
Seehecht. 630.b.
Seelen. 606.f.
Selmling. 482.e.
Sengle. 628.f.
Snuderfiſchle. 628.g.
Stachelfiſch. 628.g.
Steynbeytz 617.b.
Steinſmirlin, 618.c.
Stichling. 628.e.
Stor. 517.e.

T

Thornbut. 247.b.
Tick 564.b.
Truſch. 576.g.

V

Vualler oder Vueller.567.b.
Vualfiſch. 669.d.
Vueiſzfiſchlin. 628.g.
Vuelſz. 567.b.
Vurſling. 605.b.
Vuinger. 606.f.
Vuyſzfiſch. 603.a.

Z

Ziege. zige. 503.a.
Zert. 513.a.
Zienfiſche. 606.f.
Zindel. 616.c.
Zvuibelfiſchlin. 628.g.

BELGICA.

Aberdhaen.283.c.
Ael 543.a.
Aelpuyt. 576.g.

B

Barbeel. 597.c.
Bleye. 628.b.645.a.
Bolck. 282.f.
Braſem. 641.a.
Buckin. 296 e.
Bruynviſch. 719.b.

C

Cabaliau. 282.f.
Carper. 634.c.
Carutz. 644.g.
Congerael. 348.f.
Carper. 635.c.
Cruyckviſch. 553.b.

E

Eelbut.243.b.
Elft. 499.a.
Eperlan.535.d.

G

Griet. 242.f.

H

Harinck. 293.c.
Hautin.609 b.
Heilbut. 243.a.
Hoſemont. 264.b.

L

Lampreye. 536.g.

M

Meerſvuijn. 701.b.
Muſc. 618.f.

P

Palinck.543.b.
Peeckelharinck. 296.e.
Pen. 211.d.
Pieterman. 256.c.
Pylſteert. 424.b.
Pladys. 343.b.
Porces.514.g.625.a.
Poſt.514.g.625.a.
Pudde. 576 g.
Puijt. Puytael.571.g.

R

Roch. 441.b.

S

Scarde.142.f.
Scheluiſch.284.f.
Schoemaeckker 646.f.
Schoerhaye.471.d.
Scholle.243.b.
Seeld.646.e.
Snepel.609.b.c.
Snoeck 630.g.
Snotolff. 553.b.558.a.
Spirinck. 212.e.
Sprot.220.g.
Steur.517.e.
Stinckfiſch.312.e.
Stockfiſc.191.c.283.g.
Svueertfiſch.331.a.

Tarbut

T

TArbut,Tarbot 247.b
Tonge 235.c

V

VOren 481.d.585.b

Z

ZEebraeſſem 369 c
Zeebaen 111 a 138 g
Zeekoninck 121.b
Zeelt 646 e
Zeeſnoeck 491.a

ANGLICA.

BAte 491.a
Bleis 628.b.
Braſme 641.a
Brut 241.f
Bulhed 633.d
Carpe 634 e
Chieuen 68 f
Chius 600 f
Colfiſhi 289 d
Connger 348 f
Dares 6 6 f
Doggefiſche 380.g
Eel 543 a
Gyldenpole 134.b.169
Gutcheade 169.c
Grayling 593.b
Gioion 612 f
Gregge 543.a
Gougeon. Gogion ibid.
Gudgione ibid.
Gnide 613.d
Gurnade 118.g
Hepbut 24 a
Hore 67
Horlepool 667 d
Kipper 382 f
Lamprayr 536.g
Loche 618 f
Lump 480.e
Lucy 630 g
Morubel 284.a
Mullerſthombe 633.d
Omber 593.b.596.b
Paddel 479
Perche 622.f
Picreles 630.g
Pike ibidem.
Phlender 242.g
Plaiſe 243.b
Polardes 600.f
Porpoſe 701.b
Poute 576 g
Quanyuer 256.e
Roche 620.b
Roſchies 608 f
Ruffe Ruchl. 625.a
Sandilz 252.b
Scafling. 542.c
Seſmelt 535.d
Schuuecrdefiſche.331.a
Secoul 479.c
Skate 471.d
Sole 235.b
Sprat 220 g
Stent 517.e
Tenche 646 f
Thornbacke 441.d
Trute 585.b
Trouut 585.b
Viuer 256.e
Vmbra 543.a
Vualfiſch 669 d
Vuerlepoole 677.d
Vuorpaul 691.b

BOEMICA

BAers 622.f
Capr.635.c
Linie 646 f
Lipan 593.f
Mnik 576 g
Mrzen 618 f
Neinok 581.b
Okaun 622.f
Pſtrub 585.b
Sſuvecz 646.f
Sſeika 630 b
Sum 567.b

HVNGARICA.

ACchia 567 b
Czompo 603.c
Geczyge 517.c
Hacha 567.b
Kolcz 616.c
Tock 533.a.564.b
Tuck ibidem.

ILLYRIC

AVgorz 543 a
Aukley 606 f
Bilaryba 659.a
Chiergner 173.a
Geſcter 517.c
Glauoche 613.d
KneziK 37.d
Loſos 482 f
Polanda 302.f
Rybon 153.b
Sum 567.b
ToporeK 597.e
Vuyz 533 a

POLONICA.

CZeczugo 517.e
Glouuacz 614.e
Iaſch 615 b
Iaiz vel Ieſien.603.c
Ieſziorr. 517.c
Karp 634.e
Kielb.618 f
Kleſſez 641.c
Liepen 693.b
Lin vel Lyn 646.f
Mientus 576 g
Morska Svuinia 701.b
Naynok 581.b
Okun 622 f.
Plocziczа 608.f
Pſtrak 585.b
Sczuka 670.b
Slyſſ 618 f
Sum 567.b
Vuſdrenka 620.b
Vuyzina 533.e

Digitized by Google

Menda lector amice ſic emenda.

Fol.21.c.ſimilis,lege,diſſimilis.24.e.quæ l.qua.37.a.inſulti l.inſulſi. 57.b.iſum l.eſum.44.f. cognominatur l. cognominantur.55.a.Gypemia l.hypenemia.82.h.tempore l.temporis.86. h. Belga l.Belgæ. 87. a ἰνωπὸς l.ἰνωπός. 98.f. quem l.quam ille.98.g.πετραίσις.l.πετραίοις 100.e.duos l.alios.108 g laceratus l.lacertus.ibidem.roſtra l.roſtro. 109.ὕαλκευς l.χαλκεύς.110.ἰτώνυμον.l.ἐπώνυμον.113.aſſeri l.aſſari 117.c. adultor l.adulter. 118.f Cæſare l. Cæſarem.119.d.vino l vitro.120.h.quod Hecatæ,quæ triformis eſt, dicetur l.quæ triformis eſt,ſacer ſit,dicetur.129. b.comedeot l.comedẽ 1,130.g.Δηπήτηρ l.Δημήτηρ. 152.c.potent l.putent.ibid.ordiom l.odium 160.g. hyoodonte l.Synodon.165.d.qui l.quo.175.d.rugineum l.ferrugineũ.ibidem linea l.lineas. 177 dele totam primam regulã. ibid.d.Calacitas l.Salacitas.180.e.Sparolos l.Sparulus.185.a.& binas alias l.& binas alias habet.ibid.d. ſit l. ſic 200. cenoſus l.cœnoſus.203.a.dem l.idem.209.b.ſcturam l.fœturam.212.g.Pollus l.Pollux. 217.a. alium l. aliud. 223.a. Mæla l.Mæna.225 b.Balænæ l.Balæna 226.f.iodurata l. induratam. ibid. deſrecatoriam l.deſicatoriam 278. noſa l. nota.233.d.rogoſa l.rugoſa.246.g.dele in cibo ſumptum.149.a.leuis l.læuis.283.d exiccatur l.exiccatus.287.a. modò l.modico.289 a.oculi l.oculos 301.d.vetaſtis l.vetat? 310.e.σκώμρος l.σκόμβρος.449.c.verbo reddito l.verbo verbo reddito.462.e.oppoſito l.appoſito.468.f.legi l.legitur.469.a. Cereſtes l. Ceraſtes. 473.d. Raia l.Rana.497.b. mucoſe l.muccoſi.514.g.καπρίσον.l.καπρίσκον.ibid.h.Capricus l.Capriſcus 526.e. Aello l.Aſello.528.e ioguliem l.ingluuiem.531 a.in Italiam l.Italia.537.a.Lampetra l.Lampetram.ibid.etymologiæ l.etymologia. 545. d. io mari. l.in mare 550.e faces l.fauces.567.c.duæ l.duas (in margine) 579.a.frigidis l.frigidas.581.a.Tholoſam l.Tholoſani. 620.g.Etyddhrini l.Erythrini.624 e.in Italiam l.in Italia.628.b.Alphija l.Aphijs.631.b.maxillas l. maxilla. ibidem Itatia l.Italia 632.g.vixiſſe l.annos vixiſſe.ibid.ταόθιν.l.τάυθιν.640.e.Golbertum l.Gilbertum.663.a.torbarum l.turbarum.ibid.pupi l.puppi.674.d.dictum l.dictam 677.c.facium l.faſcium.697.d.teſi l.etſi.706.g. minores l.maiores. 713 a.comes l.comas.

Adl 1456736

Digitized by Google

REGISTRVM.

✠✠ A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z,
Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp
Qq Rr Sf Tt Vu Xx Yy Zz.
Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff Ggg Hhh Iii Kkk Lll
Mmm Nnn Ooo Ppp Qqq Rrr.

Omnes ſunt Terniones, præter ✠✠ quæ ſunt Duernio, & Rrr quæ ſunt Quaternio.

BONONIÆ,
Apud Ioannem Baptiſtam Bellagambam. 1612.
SVPERIORVM PERMISSV.
Sumptibus Hieronymi Tamburini.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

G. 6s.

Digitized by Google